

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	
ΒΕΡΟΙΑΣ	
+200	4051
Αριθ. ελ.	584
ΔΩΡΕΑ	Αντων. Βαλάνης
GRYER 00206 9544	

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐν τῷ 8 / ἁγίου χειρογράφου:

Π Α Υ Λ Ο Υ

ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΣΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

Α Ι ΙΔ'. Ε Π Ι Σ Τ Ο Λ Α Ι

ΕΡΜΗΝΕΥΘΕΙΣΑΙ ΜΕΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ ΤΗΟ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ

Θ Ε Ο Φ Τ Λ Α Κ Τ Ο Τ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Μεταφρασθῆσαι δὲ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς κοινοτέρῃ διάλεκτον, καὶ σημειώσαι
διαφόροις καταγλαύσθῃσαι, παρὰ τῷ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένῳ

ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ

ΑΙ ΤΙΝΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΕΙΣΑΙ ΔΙ' ΑΝΑΛΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΟΙΔΙΜΟΥ

Ν Ε Ο Φ Τ Τ Ο Τ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Ἡ δὲ παρῶτον Τύποις ἐξεδόθησαν τῇ συνδρομῇ καὶ αὐτίλῃ τῃ Πατριάρχων Πα-
τριαρχῶν Γρηγορίου καὶ Κυρίλλου, καὶ τῷ Ἐξοχωτάτῳ καὶ Πανεκλάμπρῳ Κόμητι

ΚΥΡΙΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ ΚΑΙ ΕΞ ΑΠΟΡΡΗΤΩΝ ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΤΩΝ ΡΩΣΣΙΩΝ ΑΤΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΟΛΩΝΙΑΣ, ΙΠΠΕΩΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΤΑΓΜΑΤΩΝ ΡΩΣΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ
ΑΤΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΩΝ Κ. Τ. Λ.

Ἄμα δὲ συνδρομῇ καὶ ἄλλων ζηλωτῶν Ἱερομενῶν τε καὶ Λαϊκῶν.

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

Τῇ πρὸς Θεσσαλονικεῖς Πρώτῃ, καὶ Δαυτέρᾳ, τῇ πρὸς Τιμόθεον
Πρώτῃ, καὶ Δαυτέρᾳ, τῇ πρὸς Τίτον, τῇ πρὸς Φιλήμονα,
καὶ τῇ πρὸς Ἑβραίους περιέχων.

Σπουδῇ δὲ καὶ ζήλῳ τῇ ἐλαχίστῃ Ἱερομονάχων

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΤΩΝ ΑΓΙΟΡΕΙΤΩΝ

ΕΙΣ ΚΟΙΝΗΝ ΑΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΩΦΕΛΕΙΑΝ.

Ε Ν Ε Τ Ι Η Σ Ι Ν.

ΠΑΡΑ ΠΑΝΩ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΤΩ ΕΞ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ.

Ι 8 Ι 9.

Αρ. Εισ. 705 Α

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

„Ἑλλησί τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε, καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί“. (Ῥωμ. α. 14.)
 „Ἀκέσατε πάντες οἱ βιωτικοί, καὶ κτᾶσθε Βιβλία φάρμακα τῆς ψυχῆς· εἰ μὴδὲν
 ἕτερον βέλεσθε, τὴν Καὶνὴν (Διαθήκην διπλαδὴ) κτήσασθε, τὸν Ἀπόστολον, τὰς
 Πράξεις, τὰ Εὐαγγέλια, Διδασκαλίας διηγουμένους.“
 (Χρυσόστομ. Ὁμιλ. Σ'. εἰς τὴν πρὸς Κολασσ.)

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΥΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτου Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας Ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτην
τῆ Ἀποστόλου Παύλου Ἐπιστολὴν, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἁπλὸν.

ὑπόθεσις τῆς πρὸς Θεσσαλονικῆς πρώτης Ἐπιστολῆς κατὰ τὸν
Θεοδώριτον ἢ Οἰκουμενικὸν μόνον (1).

Η Θεσσαλονίκη εἶναι Μητρόπολις ὅλων τῶν Πόλεων τῆς Μακεδονίας (2). ἥτις ἐδέχθη τὸ σωτήριο κήρυγμα διὰ μέσου τῆς διδασκαλίας τοῦ μεγάλου Παύλου εἰς ὅνα καιρὸν ὅπου οἱ ἐν Θεσσαλονίκη Ἰουδαῖοι ἀντέλεγον καὶ ἐπολέμουν αὐτόν· μόλις δὲ λυτρωθεὶς ὁ Παῦλος ἀπὸ τῆς ἐπιβουλῆς τῶν Ἰουδαίων, ἔφυγεν ἀπὸ τῆς Θεσσαλονικῆς, καὶ ἐπῆγεν εἰς Βέρροϊαν, καὶ ἀπὸ τῆς Βέρροϊαν ἐπῆγεν εἰς τὰς Ἀθῆνας, ὡς μαρτυροῦν αἱ Πράξεις· (κεφ. 17.) ἐκεῖ δὲ διεσκόμμενος, μετὰ τὴν εἶχε τὴν μέλειναι τῶν μαθητῶν τῆς Θεσσαλονικῆς, ἐσελθὼν εἰς αὐτὴν τὸν μακάριον Τιμόθεον, διὰ τὴν σφειρῶσιν αὐτὸς εἰς τὴν πόλιν, καὶ τὰς τῆς δεξιᾶς μεγαλοφύχας εἰς τὴν πόλιν, ὅπως ἐδοκίμαζον παρὰ τῶν ἐναντίων Ἰουδαίων. Ὁ δὲ Τιμόθεος ἐπαναγυρίσας, ἐφάνερωσεν εἰς τὸν Παῦλον πῶς οἱ Θεσσαλονικεῖς ἔχον μὴ πείσιν σφειρᾶν, καὶ ἀνίκητον, ἐχρηάζοντο ὅμως διδασκαλίαν καὶ συμβαλὼν εἰς ἡμποια ζητήματα ὅπως ἔχον· ὅθεν διὰ τῆς αἰτίας ταύτης ἐπαρακινήθη ὁ Παῦλος καὶ ἔγραψε τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην. Μία μὲν ἐν αἰτία εἶναι αὐτὴ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὁ δὲ Οἰκουμενικὸς λέγει ὅτι ἐσάθη καὶ ἄλλη αἰτία, διὰ τὴν ὅποιαν ἐγράφη ἡ παρῶσα Ἐπιστολή· ὁ Παῦλος, λέγει, μετὰ τὴν ἐπαθε πολλὰς θλίψεις εἰς τὴν Βέρροϊαν, καὶ εἰς τὴν Φιλίππους τῆς Μακεδονίας, καὶ φοβόμενος μήπως οἱ Θεσσαλονικεῖς αὐτῶντες ἐκεῖνα ὅπως ἐπαθε, σκάν-

(1) Σημειώσω ὅτι ὅτε ὁ Χρυσόστομος, ὅτε ὁ Θεοφύλακτος ἔχον τὴν ὑπόθεσιν τῆς παρῶσης Ἐπιστολῆς, καθὼς ἔχον τὴν ὑπόθεσιν τῶν προλαβόντων ἐπιστολῶν, ἀλλὰ μόνος ὁ Οἰκουμενικὸς· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην πρώτῃ ἀπὸ ὅλων τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἔγραψεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Κατὰ δὲ τὸν Μελέτιον, ἐγράφη αὐτὴ ἐποχὴ μετὰ τὴν Ἀνάκλησιν τὴν Κυρίαν. (Τόμ. 4. σελ. 41. τῆς Ἐκκλ. Ἱστορίας.)

Epistole di S. Paolo. Tom. III.

(2) Περὶ τῆς Θεσσαλονικῆς πάντα φησὶν ὁ σοφὸς Θεοδώριτος, „Θεσσαλονίκη πόλις ἐστὶ μεγάλη, καὶ πολυάνθρωπος, εἰς μὲν τὴν Μακεδονίαν ἔθνος τελευτᾶ, καὶ ἡγεμενὴ δὲ καὶ Θεσσαλίας, καὶ Ἀχαιίας, καὶ μετὰ τὴν ἄλλην παμπόλλαν ἔθνη, ὅσα τῶν Ἰλλυρίων τὸν Ὑπαρχον, ἡγεμενὸν ἔχει.“ (Ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. 5. κεφ. 17.)

σκανδαλισθῶσιν, ὅτι ἀπὸ ἀδυναμίας τῆ Χειρῶ, καὶ τῆ κηρύγματος ταῦτα ἔπαθε· μαθὼν δὲ καὶ ὅτι οἱ Θεσσαλονικεῖς ἐλυπῆντο πολλὰ διὰ τῆς ἀποθανούσης, διὰ ταῦτα λοιπὸν ἐλέλειπεν τὸν Ἀπόστολον Τιμόθεον εἰς τὰς Θεσσαλονικεῖς ὁμῶς μετὰ τῷ Ἐπιστολῷ ταύτῃ (1). Καὶ πρῶτον μὲν, σπείρει αὐτὸς εἰς τὴν πίσιν, ὥστε ὅπως νὰ μὴ σαλεύωνται διὰ τὰς θλίψεις ὅπως δοκιμάζον, διὰ τὴν δὲ ἔπαθον κἀνέκα πρᾶγμα παράξονον αἰσῶς καὶ ἐπειράχθισαν ἀπὸ τῆς Ἑβραίας, οἵτινες ἐθανάτωσαν καὶ αὐτὸν τὸν Κύριον· ἐπειδὴ τῶν Χριστιανῶν εἶναι ἴδιον τὸ νὰ θλίβωνται εἰς τὴν ζωὴν ταύτην· συμβολοῦσι δὲ αὐτοὺς καὶ πῶς νὰ πολεμῶνται, ἤγουν ὅτι πρέπει νὰ ἐργάζωνται τέχνῃ καὶ ἐργόχειρον, καθὼς καὶ παρέλαβον τὸ ἀπὸ τοῦ ἴδιου Παύλου, καὶ ἄργοι νὰ μὴ κάθωνται. Γράφει δὲ καὶ διὰ τῆς ἀποθανούσης, καὶ παρηγορεῖ αὐτοὺς, διδάσκωντάς τας νὰ μὴ λυπῶνται βαρέως, ἐπειδὴ ὁ θάνατος τῶν ἐν Χριστῷ κεκοιμημένων, δὲν εἶναι χαῖμός καὶ ἀπώλεια, ἀλλὰ εἶναι μία ἀφορμὴ καὶ εὐαγγελισμὸς τῆς ἀνάστασις. Ἐπειτα διδάσκει αὐτοὺς καὶ ὅτι ἡ ἡμέρα τῆς δευτέρας παρουσίας εἶναι ἀδελφός· ὅθεν καὶ γινώσκοντες αὐτῶν ἀδελφον, πρέπει νὰ εὐρίσκωνται πάντοτε ἔτοιμοι, καὶ νὰ μὴ προσέχων εἰς κἀνέκα, ὅπως ἐπαγγέλλεται διὰ τὴν ἡμέραν ταύτην πότε θέλει γεῖν. Λέγει δὲ, ὅτι εἰς τὴν παρουσίαν τῆ Κυρίας, δὲν θέλει προλάβειν τὴν πρὸ πολλοῦ ἀποθανόντας οἱ ἔτι ζῶντες· ἐπειδὴ καὶ ἐν τῷ ἅμα ἔχει νὰ γεῖν τόσοι ἢ πᾶν πρὸ πολλοῦ ἀποθανόντων ἀνάστασις, ὅσον καὶ ἡ τῶν ἔτι ζώντων ἀφθαρσία καὶ ἀλλαγὴ· παρακινῶντας δὲ αὐτοὺς νὰ διορθώσιν τὰ ἥθη των, καὶ νὰ χαίρουν εἰς τὴν ἐλπίδα, καὶ νὰ προσεύχωνται καὶ νὰ εὐχαριστῶν πάντοτε τὸν Κύριον, ὁρκίζετο νὰ διαβάσῃ τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην εἰς ὅλους τὰς ἀδελφούς, καὶ ἔτι τελειόνοι τὴν Ἐπιστολὴν.

ΕΡ-

(1) Δὲν εἶναι βέβαιον ὅτι νὰ ἐπῆγε δεύτερον ὁ Τιμόθεος εἰς τὴν Θεσσαλονικήν διακομίζων αὐτῷ παρῶσαν Ἐπιστολὴν, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Οἰκουμενιστής· ἕνα μὲν, διὰ τὴν ὅτι Παῦλος λέγει ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Ἐπιστολῆς, ὅτι εἰς τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην ὁμῶς ὁ Παῦλος, ὁ Σιλουανός, καὶ ὁ Τιμόθεος· ἄλλος δὲ εἶναι ὁ ἀποστέλλων, καὶ ἄλλος ὁ διακομίζων τὰς Ἐπιστολάς· καὶ ἄλλος δὲ, διὰ τὴν ὅτι ἐν τῇ τέλει τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης, δὲν γράφεται ὅτι ἐπέμψθη ἡ Ἐπιστολὴ διὰ Τιμόθεον, καθὼς συνεδίζετο νὰ γράφεται εἰς τὰ τέλη των ἄλλων ἐπιστολῶν τὸ ὄνομα τοῦ διακομίζοντος, ἀλλὰ μόνον ὅτι ἐγράφη ἀπὸ Ἀθη-

νῶν. Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ πρώτου Κεφαλαίου καὶ πρώτης εἰς τὴν βεβαίωσιν τούτου ὅπως λέγομεν· ἄκασον δὲ καὶ τί λέγει ὁ Παῦλος ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ταύτῃ· „διὸ „μικέτι σέγαντες, εὐδοκήσαμεν καταλαβῆναι ἐν Ἀ- „θήναις μόνοι, καὶ ἐπέμψαμεν Τιμόθεον πρὸς ἀδελφόν „ἡμῶν, εἰς τὸ σπεῖλαι ἡμᾶς“. (Κεφ. γ'.) Ἀκῆς; ἐπέμψαμεν λέγει εἰς ἀπερκομένον χρόνον, πρότερον δη- „λαδὴν, ἀνδρὶ γραμμένῳ, ὡς ἔπειν ὁ Θεοδώριτος· καὶ ὅχι „πέμπομεν αὐτὸν σῶρα. Καὶ πάλιν· „ἀρτι δὲ ἐλθόντος „Τιμόθεου πρὸς ἡμᾶς ἀφ' ὑμῶν“. (Αὐτῷ. 6.)

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ Α΄ ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ι. „ Παῦλος, ὁ Σιλβανός, ὁ Τιμόθεος “.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Διὰ τί ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γράφωντας μὲν εἰς τὰς Θεσσαλονικεῖς, ἀλλ’ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Ἐπιστολῆς σωμαριθμεῖ τὸν Τιμόθεον μὲν τὸν ἑαυτὸν τε, γράφωντας δὲ εἰς τὰς Ἐφεσίους, δὲ σωμαριθμεῖ τὸν Τιμόθεον μὲν τὸν ἑαυτὸν τε, καὶ μὲν ὅλον ὅπερ ὁ Τιμόθεος ἦν γινώσκων εἰς τὰς Ἐφεσίους; διὰ τί, καθὼς εἰς ἐμὴν φαίνεται, εἰς μὲν τὰς Ἐφεσίους ἐμελλε νὰ στείλῃ τὸν Τιμόθεον παρόντος, καὶ διὰ τοῦτο ἦν περὶ τὸν πράγμα νὰ ὀνομάζῃ τὸν Τιμόθεον αἴτιον τῆ νὰ ἀποστείλῃ τὴν Ἐπιστολὴν πρὸς τὰς Ἐφεσίους, ὅστις ἐμελλε νὰ λάβῃ εἰς χεῖράς τε αὐτῶν, ὅταν ἐμελλε νὰ ὑπάγῃ εἰς Ἐφεσον· ἐδῶ δὲ εἰς τὴν Ἐπιστολὴν αὐτῶν, δὲν ἠκολούθησεν ἐτίζε· ἀλλ’ ἐπειδὴ ὁ Τιμόθεος τότε εἶχεν ἔλθῃ ἀπὸ τῆς Θεσσαλονικῆς, διὰ τοῦτο πρεπόντως σωμαριθμεῖ αὐτὸν ὁ Παῦλος μαζί μὲν τὸν ἑαυτὸν τε, καὶ λέγει ὅτι στείλῃ τὴν Ἐπιστολὴν καὶ οἱ δύο· βάλῃ δὲ προτίτερα ἀπὸ τὸν Τιμόθεον τὸν Σιλβανόν (1), ἵσως διὰ τί ὁ Τιμόθεος ἐξήλθε τῷ νὰ γραφθῇ πρότερος ἀπὸ λόγου τοῦ Σιλβανός διὰ πεπαιστωμένον· ἐμμεῖν γὰρ ὁ τεισμαναριός Τιμόθεος τὸν διδάσκαλόν τε Παῦλον, ὁ ὅποιος μαζί μὲν τὰς μαθητάς τε, σωμαριθμεῖ τὸν ἑαυτὸν τε· δὲν ὀνομάζει δὲ ὁ Παῦλος ἐδῶ τὸν ἑαυτὸν τε, ἔπερ Ἀπόστολον, ἔπερ δὲ Χριστὸν, καθὼς σωμαριθμεῖ νὰ γράφῃ εἰς τὰς ἄλλας Ἐπιστολάς· διὰ τί οἱ Θεσσαλονικεῖς ἦν νεοκρήνητοι καὶ νεοφώτιστοι, καὶ δὲν εἶχον λάβειν ἀκόμη δοκιμὴν τῶν χαρισμάτων καὶ ἀξιώματων τοῦ Παύλου· διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ Παῦλος δὲν ἀναφέρει εἰς αὐτοὺς κανὼν ἀξιώματων.

„ Τῇ Ἐκκλησίᾳ Θεσσαλονικέων “.

Αγχαλὰ καὶ ἦσαν ὀλίγοι οἱ Θεσσαλονικεῖς Χριστιανοί, καὶ ἀκόμη δὲν εἶχον σύστασιν καὶ ἐνέτασιν, ὅμως αὐτοὺς ὁ Παῦλος ὀνομάζει Ἐκκλησίαν, παρηγορῶντας αὐτοὺς μὲν τὸ ὄνομα τῆς Ἐκκλησίας· ἐπειδὴ τὸ ὄνομα αὐτὸ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, δηλοῖ πλῆθος συγκεκροτημένων.

„ Ἐν

(1) Σημειῶσαι ὅτι ὁ μακάριος Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Σίλβας ὀνομάζετο ἐδῶ Σιλβανός, ἐπειδὴ τὸν Σίλβανον ἐδικαίωσεν ὁ Παῦλος καὶ ἔθηκε μαζί μὲν τῶν παροξυσμῶν, ὅταν ἔγινε μετὰ τῆς Βαρνάβας· „ Παῦλος γὰρ „ φησὶν ἐπιτιμῶμενος Σίλβανον ἐξῆλθε “ (Πράξ. ιε. 40.)· διὰ τί ὁ Σίλβας συνδιώσκετο μὲν τὸν Παῦλον εἰς τοὺς Φιλιππησίους, καὶ εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν, καὶ εἰς τὴν Βέρροϊαν· καὶ μάλιστα διὰ τί ὁ Σίλβας καὶ ὁ Τιμόθεος ἔμεναν ὁμοῦ καὶ οἱ δύο εἰς τὴν Βέρροϊαν, ὁ δὲ Παῦλος καταλιπὼν αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπῆγαν εἰς τὰς Ἀθήνας (Πράξ. ιζ. 14.) ἐγὼ δὲ νομίζω πῶς, καθὼς καὶ Συμῶν, κατὰ ἀποκοπὴν ἔγινε Σίμων (ἄπερ καὶ τὸν δύο

εἶναι ὀνόματι τῶν Κορυθαίων Πέτρων· ἐν γὰρ τῇ Καθολικῇ δευτέρᾳ Ἐπιστολῇ τοῦ Πέτρου ὅπου γράφεται κατ’ ἀρχάς· „ Συμῶν Πέτρος “ (·)· Καὶ ὁ Ἀδελφός τοῦ Ἰακώβου εἶπε περὶ τοῦ Πέτρου· „ Συμῶν ἐξηγῆται, „ καθὼς πρῶτον ὁ Θεὸς ἐπισκέψατο λαβὴν ἐξ Ἐδνῶν „ λαὸν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ “ (Πράξ. ιε. 14.) ἐτίζε καὶ τὸ ὄνομα Σιλβανός, κατὰ ἀποκοπὴν ἔγινε Σίλβας, ἢ καὶ ὑποκοριστικὸν τῶν Σιλουανῶν, τῶν Σίλβας ἐστὶ καθὼς καὶ ὁ Παῦλος τὴν Περίσκιαν ὀνομάζει Περίσταν ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος, ἀγχαλὰ καὶ πόρτα· Περίσκιαν ἀναγινώσκεται καὶ οὐχὶ Περίσταν, ἐν ταῖς Ἐκδόσεσι σχεδὸν πάσαις.

„Ἐν Θεῷ Πατρὶ, καὶ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ“.

Επειδὴ ἦτον καὶ τῶν Ἑλλήνων Ἐκκλησίαις, καὶ τῶν Ἰουδαίων, διὰ τὸ τοῦ Παύλου θέλωντας νὰ χωρίσῃ ἀπὸ αὐτῶν τὰς Ἐκκλησίας τῶν Ἑκκλησιῶν τῶν ἐν Θεσσαλονικῇ Χριστιανῶν, προστίθεται ἐδῶ καὶ λέγει, τῇ ἐν Θεῷ Πατρὶ Ἐκκλησίᾳ· μέγαλον δὲ ἀξίωμα εἶναι, τὸ νὰ ἦναι τινες ἐν τῷ Θεῷ, ἐπειδὴ ἄποιος εἶναι ὄλος καὶ ἐργάτης τῆς ἀμαρτίας, αὐτὸς δὲν εἶναι ἐν τῷ Θεῷ. Σημειῶσαι δὲ πῶς ἡ ἐν, πρόσθετος, ἐβάλετο ἐδῶ παρὰ τὸ Παῦλος καὶ εἰς τὸν Πατέρα, καὶ εἰς τὸν Υἱόν· καὶ λοιπὸν αὖ ἐπιστομίζαν οἱ πνευματικοὶ Μακεδονικοὶ, οἱ τινες βλασφημῶντες τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, λέγαν· ὅτι δὲν εἶναι ὁμοούσιον μετὰ τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱόν, διὰ τὸ, εἰς μετὰ τὸν Πατέρα δίδεται μόνη ἡ χάρις, εἰς δὲ τὸν Υἱόν ἡ δόξα, καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα, μόνη ἡ ἐν· ἰδὲ γὰρ ὅπως καὶ ἡ ἐν, δίδεται ὑπὸ τῷ Παύλῳ εἰς τὸν Πατέρα, καὶ εἰς τὸν Υἱόν· καὶ ἀκολούθως δέκνυται καὶ ἐκ τούτου ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἶναι ὁμοούσιον μετὰ τὸν Πατέρα, καὶ μετὰ τὸν Υἱόν.

„Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη“.

Επεύχεται εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς ὁ Ἀπόστολος διὰ τὰ προκόψαι περισσότερο εἰς τὰ θεῖα χαρίσματα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἔχειν εἰρηνικὴν ἀναμεταξύ των, καὶ νὰ μὴ ὑπερηφανεύωνται ὡς κατὰ τὰ ἄλλα (1).

2. „Εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν“.

Εὐθύς ἀρχίζει ὁ Παῦλος τὸ προοίμιον τῆς Ἐπιστολῆς ἀπὸ ἐγκωμίων· δι' ὅ,τι τὸ νὰ εὐχαριστῇ αὐτὸς τὸν Θεόν διὰ τοὺς Θεσσαλονικεῖς, τοῦτο δείχνει, πῶς αὐτοὶ ἐκατόρθωσαν ποιαύτας μεγάλας ἀρετὰς, ἀπὸ τῶν ὁποῖας δοξάζεται καὶ εὐχαριστεῖται ὁ Θεός· μετὰ τὴν εὐχαριστίαν δὲ ταύτῃ διδάσκει ὁ Ἀπόστολος τοὺς Θεσσαλονικεῖς ὅμοι καὶ νὰ ταπεινοφρονοῦν, ἐπειδὴ ὁ Θεός εἶναι ὅπου ἐργάζεται καὶ καπορθόνοι εἰς αὐτοὺς τὸ πᾶν τῶν ἀρετῶν τῶν (2).

„Μνησθῆναι ὑμῶν παιδόμενοι ἐπὶ τῶν προσδεδωκένων ἡμῶν“.

Τὸ μετὰ τὰ εὐχαριστῇ ὁ Παῦλος διὰ τοὺς Θεσσαλονικεῖς τὸν Θεόν, τοῦτο προήρχετο ἀπὸ τῶν ἀρετῶν τῶν Θεσσαλονικέων· τὸ δὲ νὰ ἐνθυμῆται αὐτοὺς εἰς τὰς προσδεδωκένων, τοῦτο προήρχετο ἀπὸ τῆς ἀγάπης, ὅπου ὁ Παῦλος εἶχε πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς.

3. „Ἀδιαλείπτως μνημονεύοντες ὑμῶν“.

Οχι μόνον, λέγει, ὅταν προσεύχωμαι σὰς ἐνθυμοῦμαι, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἄλλον καιρὸν, καὶ πάντοτε· τοῦτο δὲ εἶναι σημεῖον καὶ ἀπόδειξις τῆς πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς ὑπερβολικῆς ἀγάπης τοῦ μεγάλου Παύλου.

„Τῷ ἔργῳ τῆς Πίσεως“.

Πάντοτε, λέγει, ἐνθυμοῦμαι τὸ ἔργον τῆς πίσεώς σας, ὅτι τῆς διὰ τῆς πίσεως ἐκείνης καὶ τοῦ ἀγῶνός σας· τοῦτο γὰρ εἶναι ἔργον τῆς πίσεως, τὸ νὰ σέκεται σφόδρὰ καθε Χριστιανός, καὶ νὰ μὴ ὑπερηφανώσεται διὰ τῆς πίσεως μετὰ τὰ λόγια μόνον, ἀλλὰ μετὰ τὰ ἔργα καὶ πράγματα, νὰ ὑπομνήσῃ ἀνδρείως τὴν διὰ τῆς πίσεως γινομένην πειρασμὸν.

Καὶ

(1) Περὶ αὐτοῦ, χάρις ὑμῖν, ὅρα εἰς τὸ Α΄ Κεφ. τῆς 1. πρὸς Κορινθ. εἰς 3.

(2) Ὁ δὲ Θεοῦ δόξα λέγει· διδασκόμεθα πρὸς τὸν Θεόν· εὐχαριστοῦμεν ὑπὲρ πάντων προσηγορευμένων ἡμῖν ἀγαθῶν, καὶ ὅσα οὐκ αὐτοῖς αὐτῶν ἐκείνων· τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἡ εὐχαριστία τοῦ Θεοῦ, ἡ ἡμεῖς ποιούμεθα τὸν Θεόν Ἀπόστολον.

„Καὶ τὸ κόπος τῆς ἀγάπης“.

Εὖν ἤθελεν ἀπορίσῃ τινὰς λέγων· καὶ ποῖος κόπος εἶναι τὸ νὰ ἀγαπᾷ τινὰς, ὃ μακάριε Παῦλε, αὐτοὺς δὲ ἀποκρίνεται, ὅτι τὸ μὲν νὰ ἀγαπᾷ τινὰς ἀπλῶς μὲ λόγια, τὸ δὲ εἶναι κόπος, τὸ δὲ νὰ ἀγαπᾷ γνωσίως καὶ ἐγκαρδίως, καὶ διὰ τῶν ἔργων, τὸ τῇ ἀληθείᾳ εἶναι κόπος πολὺς καὶ μέγας· διὰ τί, πῶς δὲν εἶναι κόπος ὅταν τις διὰ τὴν ἡγαπημάνοντα, ὑπομείνῃ καθεὶν θλίψιν, καὶ πειρασμόν; Καὶ οἱ Θεσσαλονικεῖς λοιπὸν πολλὰ δεῖν νὰ ἔπαθον διὰ τὴν ἀγάπην, ὅπου εἶχον εἰς τὸν Παῦλον, καθὼς θέλει τὸ μάθη ὁ καθ' ἑνὸς ἀπὸ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (1).

„Καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ“.

Πολλὰς λέγει, καὶ πολυχρονίως πειρασμὸς καὶ κινδυνὸς ὑπεμείνατε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί· ὡς δὲ ὑπεμείνατε, διὰ τί ἐνδυνάθητε καὶ ἐσπεύχθητε μὲ τῷ εἰς τὸν Κύριον ἐλπίδα· ἐπίσθλον γὰρ ἔτοι καὶ ἠλπίζον μὲ πληροφορίαν τὰ βραβεῖα καὶ σέφανα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ διὰ τὸ ὑπέμειναν τὰς πειρασμῶν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς διὰ τὸ ἐσυγχώρησε νὰ πειράζονται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Πίστεως οἱ Χριστιανοί, διὰ νὰ μὴ εἰπῇ τις, ὅτι τὸ κήρυγμα καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἐσυσαίνετο ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, καὶ μὲ κολακείας καὶ ἀναπαύσεις τῶν τῶτο δεχομένων· καὶ πρὸς τοῖς, διὰ νὰ δευχθῇ, ὅτι δὲν ἔπειθε τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶντων καμμία πειρὰ καὶ ἀγλαυττία ἀνθρώπων, ἀλλὰ μόνη ἡ δύναμις τοῦ κηρυττομένου Χριστοῦ.

„Ἐμπροσθεν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἡμῶν“.

Κατὰ δύο τρόπους διώσκει νὰ νοήσῃς τὸ ῥητὸν τῶτο, ἀγαπητέ· ἢ πῶς ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι ἐνδυμέμεθα πάντες ἔμπροσθεν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἐσὺς τὰς Θεσσαλονικεῖς· ἢ πῶς ἐνδυμέμεθα τὸ ἔργον τῆς Πίστεώς σας, τὸ ὁποῖον σέκει ἔμπροσθεν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ. Μὴ νομίσαιτε, λέγει, ὡς Θεσσαλονικεῖς Χριστιανοί, ὅτι ἀσφαλῶς καὶ χωρὶς κέρδους κοπιᾶτε, ὅχι· διὰ τί ὅλα σας τὰ ἔργα σέκονται ἔμπροσθεν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ὥστε καὶ τὰς μισθὸς τῶν ἔργων σας αὐτοὺς θέλει ἀνταποδώσει πληρῆσαι.

4. „Εἰδότες, ἀδελφοί ἡγαπημένοι, ἐκ Θεοῦ τὴν ἐκλογὴν ὑμῶν“.

Σὰς ἐνδυμέμεθα, λέγει, ὡς ἡγαπημένοι ἀδελφοί, διὰ τί ἠξέδρομον ὅτι εἰσθε διαλεγμένοι ἀπὸ τῶν Θεῶν, ἐπειδὴ καὶ ἐδιалέχθητε εἰς τὴν πίσιν τῷ Χριστῷ περισσώτερον ἀπὸ πολλὰς ἄλλας. Καὶ πόθεν εἶναι φανερόν, ὡς μακάριε Παῦλε, ὅτι οἱ Θεσσαλονικεῖς εἶναι ἀπὸ τῶν Θεῶν διαλεγμένοι; τὸ παρακάτω τὸ σαφηνίζει.

5. „Ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον ἡμῶν ἐκ ἐγνωθήκη πρὸς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον“.

Εκ τῶτο, λέγει, εἶναι φανερόν ὅτι ἐσὺς οἱ Θεσσαλονικεῖς εἰσθε διαλεγμένοι ἀπὸ τῶν Θεῶν, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐδόξασε καὶ ἐμεγάλυνεν εἰς ἐσὺς τὸ κήρυγμα τῷ Εὐαγγελίῳ· καὶ ὅπει-

(1) Ἀναγινώσκοντες γὰρ εἰς τὸ 1 ζ'. Κεφ. τῶν Πράξεων, ὅτι ἐνδοκίμοι τοῦ Παύλου εἰς Θεσσαλονίκην, ὅτι ἦσαν ἡ συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων, βλέποντες οἱ Ἰουδαῖοι πῶς πολὺ πλῆθος τῶν Ἑλλήνων ἐπέσθυσαν εἰς τὰ λόγια τοῦ Παύλου, καὶ ἐπέσθυσαν, ἀχλοποίησαν καὶ ἐπάρκην ὅκλῳ τῶν Θεσσαλονικῶν, καὶ πηγαίνοντες εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἰάσονος, καὶ μὴ ευρόντες τοὺς πιστεύσαντας Χριστιανούς, ἐσθραν τὸν Ἰάσονα, καὶ ἄλλους εἰς αὐτοὺς ἐξουσιασὰς τῆς Θεσσαλονικῆς, φωνάζοντες αὐτοὺς· „οἱ τῶν οἰκουμένων ἀτασθαλίαντες, ἅπαντες καὶ ἐνδοκίμοι πάντες, ὅς ὑποδέδεκται Ἰάσονα“. Ἰάσονα οἱ ἐξουσιασταὶ παραχρῆντες διὰ τοῦτο, ἔλαβον ἰκανὰς ἀσφραγίδας ἀπὸ τῶν

Ἰάσονος, καὶ ἀπέλυσαν αὐτοὺς· οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθὺς διὰ τῆς νυκτὸς ἐξεπροβόδισαν τὸν Παῦλον εἰς Βερέοιαν· ὁ δὲ ἀξιάχραστος εἶναι ἐκείνα ὅπου λέγει ὁ μακάριος Θεοδώριτος· „ἔργον τῆς πίστεως· τὸ ἐν κινδυνῷ βεβαῖον· οὐ γὰρ μόνον ἐν εἰρήνῃ καὶ γαλήνῃ δεικνύται, προσήκει τῶν τίσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν κλύδωνι καὶ ζαλῇ αὐτοῦ· τῆς ἐχέδου δὲ· ἔσθω καὶ ἡ ἀγάπη, ὃ μόνον ἔχει τὴν ἡδίστην ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ καὶ τὸν ὑπερβάλλοντα κόπον“· φέρει γὰρ προσήκει πᾶσι τοῦ ἀδελφοῦ πλημμελημάτων, καὶ φθονῇ, καὶ ὀργίζηται, καὶ ἐπαίρηται, καὶ ἀχαριστίαν νοσῇ· αὐτοὺς χάριν τῇ ἀγάπῃ τὸν κόπον συνέζυγε, τῇ δὲ ἐλπίδι συνέσπεσε τὴν ὑπομονὴν“.

ἐπειδὴ ἡμεῖς δὲ ἐκηρύξαμεν εἰς ἑσᾶς ἀπλῶς μὲ λόγον μόνον, ἀλλὰ καὶ σημεῖα καὶ θαύματα ἐγέναν δι' ἡμῶν εἰς ἑσᾶς· διὰ τὸ ὁ Θεὸς νυδόκησε βέβαια διὰ τὰ πισθόντες ἑσῆς μὲ τὰ τοιαῦτα σημεῖα, ὡσάν ὅπῃ ἔσθε ἐκλεκτοὶ τῷ Θεῷ καὶ προωρισμένοι.

„ Ἀλλὰ καὶ ἐν θαύματι „

Ητοι ἐδέχθητε τὸ Εὐαγγέλιον μὲ σημεῖα καὶ θαύματα, τὰ ὅποια ἐγέναν διὰ μέσου ἡμῶν, πόσον διὰ διεργασίαν καὶ βοήθειαν τῶν μὲ δυχάρισον καρδίαν δεξαμένων τῷ Πίσει, ὅσον καὶ διὰ παιδείαν καὶ σωφρονισμόν τῶν ἀπειθῶν καὶ ἀχαρείων.

„ Καὶ ἐν Πνεύματι Ἀγίῳ „

Ητοι ἐδέχθητε, λέγει, τὸ Εὐαγγέλιον, ἢ μὲ σοφίαν πνευματικῇ, καὶ ὅχι μὲ τὴν ἑξῶ καὶ σαρκικῇ τῶν φιλοσόφων· ἢ ἐδέχθητε τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ τῷ Πίσει μὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἄγιον, τὸ ἑποῖον ἐδίδετο εἰς τὰς πισθόντας, καὶ ἐλάλην γλώσσας, καὶ ἐπροφήτευσεν, καὶ θαύματα διάφορα ἔκαμναν.

„ Καὶ ἐν πληροφορίᾳ πολλῇ „

Ητοι ἐδέχθητε, λέγει, τὸ Εὐαγγέλιον μὲ θλίψεις καὶ κακοπαθείας· καθὼς γὰρ τὰ σημεῖα καὶ θαύματα, καὶ ἡ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι διανομή καὶ χάρις ἐγένοντο διὰ πληροφορίαν τῶν πισθόντων, ἔτι παραουσίας καὶ αἱ θλίψεις, ὅπῃ ἐγένοντο διὰ τὸ κήρυγμα τῷ Εὐαγγελίῳ, ἦτον μεγάλη βεβαίωσις καὶ σιγή τῶν αὐτῶν Εὐαγγελίῳ καὶ τῆς Πίσεως.

„ Καθὼς οἴδατε, οἱ ἐγενήθημεν ἐν ὑμῖν δι' ὑμᾶς “ (1).

Εσῆς, λέγει, οἱ ἴδιοι ἔσθε μάρτυρες πῶς ἐσωτηράθημεν καὶ ἐπολιτώθημεν εἰς ἑσᾶς, ἀδελφοί, καὶ πῶς ἐκηρύξαμεν τὸ Εὐαγγέλιον μὲ προθυμίαν πολλῇ· τὸ δὲ ἐποίησαμεν διὰ λόγου σας· ἐπειδὴ γὰρ ἑσῆς ἦσθε ἐκλεκτοὶ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸ καὶ ἡμεῖς ἐσπεδάσαμεν νὰ ἐνεργήσωμεν ὅλα, καὶ νὰ ὑπομείνωμεν ὅλα μόνον διὰ λόγους· δι' ὅ, τι ποῖος δὲ ἤθελε πάθῃ πειρασμὸς διὰ τὰς ἀγαπῆτας τῷ Θεῷ; ἐδῶ ὁμως φανεροί καὶ τὰ ἐδικὰ τῷ ἐγκώμιῳ ὁ Παῦλος, ἀγκαλὰ καὶ σκιαδῶς, ἐπειδὴ καὶ θέλει νὰ ἐγκωμιάσῃ τὰς Θεσσαλονικεῖς πρότερον.

6. „ Καὶ ὑμᾶς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε, καὶ τῷ Κυρίῳ „

Εδῶ παραθαρρύνει καὶ ἐνδυναμόνει τὰς Θεσσαλονικεῖς ὁ Ἀπόστολος, μὲ τὸ νὰ τὰς ἐπαι-
νῇ, καὶ νὰ τὰς ἐνθυμίσῃ, ὅτι καὶ αὐτοὶ δὲ ἔμειναν κατόπιν ἀπὸ τοῦ Παύλου κατὰ τὰς κιν-
δύνας, ἀλλὰ ἐμιμήθησαν αὐτόν. Ὡς τῷ θαύματι! πόσον μέγαλον ἐγκώμιον εἶναι τῶν
Θεσσαλονικέων, τὸ νὰ γινέων αὐτοὶ οὕτως ὅπῃ ἐπίσταν, μιμηταὶ τῶν διδασκάλων Παύ-
λου, καὶ αὐτῶ ἀκόμη τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ! Πῶς δὲ ἐγέναν τῷ Κυρίῳ μιμηταί; διὰ
τὸ καὶ ὁ Κύριος πολλὰ πάσχωντας, ἔχαιρεν· ἐπειδὴ καὶ θεληματικῶς ἤρχετο εἰς τὸ πάθος,
ὥστε ὅπῃ καὶ ἔλθον εἰς τὸν Πατέρα προσδωρόμενος. „ Πάτερ ἐλήλυθεν ἡ ὥρα· δόξασάν σε
„ τὸν Υἱόν “. (Ἰω. 13. 1.) (2)

„ Δε-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ ἐπὶ τῇ δὲ ὑμῶν καὶ
„ τῶν κινδύνων τὸ μέγεθος, οἷς οὐκ ἔχαμεν, ὡς διὰ
„ τὰ παρ' ἡμῶν προσφερόμενα· τὸ γὰρ, οἱ οἱ ἐγενήθη-
„ μεν ἐν ὑμῖν δι' ὑμᾶς, τοὺς κινδύνους δηλοῖ, οὓς ὁ
„ πῆρ αὐτῶν ὑπέστησαν, τὸ σωπῆσαι αὐτοὺς προσφέρειν
„ τὰς κινήσεις “.

(2) Πολλὰ καὶ ἄλλα εἶναι τὰ σημεῖα, μὲ τὰ ὅποια
ἐποδείχθηται ἡ χάρις ὅπου ἔχεν ὁ Κύριος εἰς τὰ πά-
θη· τὸ νὰ λέγῃ οὕτως ὅπου ἦλθεν εἰς τὸν Κόσμον·

„ θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρ-
„ τίσωμαι “. (Ψαλ. 40. 6.) ἢ γεν τὸ ἐδικόν μου σώ-
μα ἐδιάλεξαι ὁ Πάτερ, νὰ γένῃ θυσία κατηρτισμένη καὶ
τελεία, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ
πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ (Ἑβρ. 1. 5.) τὸ νὰ ονομα-
ζῇ τὸν Πέτρον σατανᾶν, διὰ τὸ ἐμποδίζει νὰ μὴ
υπαγῇ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ νὰ παθῇ. (Ματθ. 16. 23.)
τὸ νὰ σταναί ὅτε νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα διὰ
τὰ πάθη· τῶτα γὰρ δηλοῖ τὸ „ βαπτισμᾶ ἐξ ὕδατος
„ εἶναι “.

„Δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν εὐφρίᾳ πολλῇ, μετὰ χαρᾶς Πνεύματος Ἁγίου“.

Οχι, λέγει, με εὐφρίαν ἀπλῶς ἐδέχθητε ἐσεῖς οἱ Θεσσαλονικεῖς τὸν λόγον τῆς Εὐαγγελίας, ἀλλὰ καὶ με εὐφρίαν πολλήν, ἥτοι με πολλὰς κινδύνους· τὸτο δὲ θέλεις τὸ μάθησθαι ἀπὸ τῆς Πράξεως, ὡς εἶπομεν ἐν τῇ ὑποσημείωσει ἔμπροσθεν εἰς τὴν 3. εἶχον· ἀλλ' ὅμως, λέγει, ταύτῃ τῇ εὐφρίᾳ καὶ τὰς κινδύνους χαίροντες τὰς ἐδέχθητε. Ἐρμηνεύοντας δὲ ὁ Ἀπόστολος πῶς εἶναι δυνάμην εἰς τὰς εὐφρίδας νὰ χαίρουν, εἶπε, μετὰ χαρᾶς Πνεύματος Ἁγίου· δι' ὅ,τι δὲν σὰς ἀφῆκε, λέγει, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον νὰ λυπησθε διὰ τὰς εὐφρίδας ὅπερ ἐδοκιμάζετε, ἀλλ' ὁ μόνος πόρος ἦν εἰς τὸ σῶμα, καὶ εἰς τὰ σωματικά, ἡ δὲ χαρὰ, ἐδίδετο εἰς τὴν ψυχὴν σας ἀπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου· δι' ὅ,τι καθὼς οἱ τρεῖς παῖδες μέσα εἰς τὴν φλόγα τῆς καμίνου δεισκόμενοι, ἐδρσίζοντο μετὰ τὸ διασπείρον ἐκεῖνο πνεῦμα, ἐτζί καὶ ἐσὰς δεισκόμενους μέσα εἰς τὰς κινδύνους, ἐχαροποιεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, μετὰ τὴν νὰ ἐδείχουν ὡς ἐνεσῶσαν ἔμπροσθεν εἰς τὴν φαντασίαν σας, τὴν μέλλουσαν ἐν ἑβραίοις μισθοδοσίαν. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώστα, ὅτι πᾶς γίνεταί τις μισητὴς τῇ Κυρίᾳ, ὅταν ὑπομένῃ κινδύνους, καὶ εὐφρίαις μετὰ τὴν χαρὰν τῆς Ἁγίας Πνεύματος.

7. „Ὡς ἐγενέσθαι ὑμᾶς τύποις πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, καὶ Ἀχαΐᾳ“.

Αγκαλὰ καὶ ὁ Παῦλος ὕστερον ἀπὸ τὰς Φιλίππους, καὶ τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Μακεδονίας, ἦλθεν εἰς τὴν Μητρόπολιν αὐτῆς Θεσσαλονίκην, καὶ ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον, μὲν ὅλον τὸτο οἱ Θεσσαλονικεῖς πόσον ἔλαμψαν εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ τὴν ὑποδοχὴν τῆς Εὐαγγελίας, ὥστε ὅπερ ἔγιναν διδάσκαλοι καὶ παράδειγμα εἰς ὅλην τὴν Μακεδονίαν, καὶ τὴν Ἀχαΐαν, ἡγοῦν τὸν Μορέαν (1). Ὅθεν καὶ κατὰ τὸτο ἐμιμήθησαν τὸν Παῦλον οἱ Θεσσαλονικεῖς, κατ' ὅ,τι καὶ ὁ Παῦλος, ἀγκαλὰ καὶ ἐπίσδυσεν ὕστερον εἰς τὸν Χριστόν, ὅλας ὅμως τὰς προτέρους Ἀποστόλους ὑπερέβαλεν εἰς τὰς κόπας. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώστα, πῶς δὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἔγιναν οἱ Θεσσαλονικεῖς τύποι εἰς τὸ νὰ πιστεύουν οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ ἀφ' οὗ οἱ ἄλλοι ἐπίσδυσαν, τότε ἔγιναν οἱ Θεσσαλονικεῖς τύποι καὶ διδάσκαλοι εἰς αὐτὰς, πῶς δηλαδὴ πρέπει νὰ πιστεύουν μετὰ θερμότητος, καὶ μετὰ ἐπιμύῳ καρδίαν εἰς τὸ νὰ δέχωνται τὰς ὑπὲρ τῆς πίστεως, καὶ τῶν ἐντολῶν τῆς Κυρίας κινδύνους καὶ περασμὸς.

8. „Ἀφ' ὑμῶν γὰρ ᾤξήνηται ὁ λόγος τῇ Κυρίᾳ“.

Ητοι ἡ φήμη, λέγει, τῆς ἐδικῆς σας πίστεως καὶ ἀρετῆς, ὡ ἀδελφοί μου Θεσσαλονικεῖς, ἐκαμιν ἐξάκυσον, καὶ περιβόηται εἰς ὅλας τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίας, καὶ ὅλων τῶν ἄλλων πιστῶν ἐσεῖς ἐγίνεσθε διδάσκαλοι· τὸ δὲ „ᾤξήνηται“ εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι καθὼς ἡ σάλπιγξ ἤχη λαμπρῶς, καὶ φθάνει εἰς πολὺ διάστημα τόπου ὁ ἡχὸς τῆς, ἐτζί καὶ ἀπὸ ἐσὰς τὰς Θεσσαλονικεῖς ἤχησε τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίας, ὥσπερ σάλπιγξ, καὶ ἔφθασεν ὁ ἡχὸς τε εἰς μακρινὰς τόπους (2).

„Οὐ“

„δύναμις“ καὶ πῶς (ἥτοι πόσον) σπείρομαι εἰς τὴν πείραν (Λακ. ιβ'. 50.) τὸ νὰ ὀνομάζῃ τὸν δάσκαλον ποτήριον· ὅπερ κατὰ τὸν ἱερόν Θεοφυλάκην δηλοῖ ἡδονὴ καὶ χαρὰν, ὅποιον λαμβάνουν οἱ τὸν οἶνον πίνοντες· τὸ ποτήριον δὲ δέδωκε μοι ὁ Πατήρ, ὃ μὴ πῶς αὐτοῦ· (Ἰωάν. ιη'. 11.) τὸ νὰ τρέχῃ κατὰ τὸ μεσονυκτίον νὰ πηγαίῃ εἰς τὸν κήπον, ὃς τις ἦν γνωστὸς εἰς τὸν Ἰεζαῖον, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Χρυσόστομος· καὶ τὸ νὰ λέγῃ εἰς τὰς κλαύσας αὐτῶν γυναῖκας νὰ μὴ κλαίῃ δι' αὐτὸν. (Λακ. λγ'. 28.) Ὅρα εἰς τὰ Πνευματικά Γυμνάσματα, σελ. 347. καὶ εἰς τὸν Αὐτο-

ρατον Πόλεμον, σελ. 227. καὶ ἄλλα σημεῖα τῆς ἐν τοῖς παῖσι χαρᾶς τῆς Κυρίας.

(1) Ποῖον δὲ μέρος τοῦ Μορέου ἰδικώτερον λέγεται Ἀχαΐα ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „εὐδόκησαν“ γὰρ Μακεδονία, καὶ Ἀχαΐα κοινῶν· (Ρωμ. ιε'. 26.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „τὸ ἀφ' ὑμῶν ἐξήνηται ὁ λόγος τῇ Κυρίᾳ ἤρκεν, ἐκ ἐπὶ τοῦ ἐκείνου τὴν ἀρχὴν ἔλαβε τὸ κήρυγμα, ἀλλ' ὅτι τὰς τῆς εἰς τὴν θάλασσαν προθυμίας πολυδρόμης γενέσεως, πολλὰς εἰς ζήλον τῆς εὐσεβείας ἐκίνησεν“.

„Οὐ μόνον ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, καὶ Ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ ἡ
πίσις ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ὤξεληλυθεν“.

Τὴν μὲν Μακεδονίαν, λέγει, καὶ τὸν Μορέαν ἐγεμίσατε ἀπὸ τοῦ λόγου καὶ τῆς διδασκα-
λίας τῆς Εὐαγγελίας μετὰ τὸ ἐδικόν σας παράδειγμα, καὶ δεῖ δὲ τόπον ἐγεμίσατε ἀπὸ θαυ-
μασμοῦ καὶ ἐκπληξιν, διὰ τὸ εἰς τὸσον ὀλίγον καιρὸν, εἰδείξατε τὴν θερμὴν καὶ ὑπερβάλ-
λυσαν πίσιν. Εἶπε δὲ ὁ Ἀπόστολος ὅτι „ὥξεληλυθεν“ ἦσαν εὐγνώμονες ἕως εἰς κάθε τόπον
ἡ πίσις σας, μετὰ χῆμα προσωποποιήσας ρητορικῆς, ὥσπερ νὰ ὁμιλῇ διὰ κἀνέκα ζωντανόν, καὶ
ἐμφύχον πρᾶγμα.

„Ὡς μὴ χράαν ἡμᾶς ἔχαν λαλᾶν τι“.

Τὸσον, λέγει, μεγάλη καὶ δρασικὴ εἶναι ἡ φήμη τῆς πίσεώς σας, ὥς ὅτε καὶ ἐπὶ πρόσμέ-
νεσιν ἡμᾶς πλέον οἱ ἄνθρωποι νὰ εἰπῶμεν τίποτε διὰ λόγους σας· ἀλλ' ὅσαις φοραῖς ἡμεῖς
ἀρχίσωμεν νὰ τὰς εἰπῶμεν ἐγκωμίων τι διὰ λόγους σας, μετὰ σκοπὸν διὰ νὰ τὰς παρακινήσω-
μεν εἰς τὸν αὐτὸν ζῆλον τῆς πίσεώς σας, αὐτοὶ μᾶς προφθάνουν, καὶ διηγῶνται πρῶτοι τὰς
ἐδικὰς σας ἀρετὰς, καὶ ἡμεῖς παρ' αὐτῶν τὰς ἀκούομεν.

9. „Αὐτοὶ γὰρ περὶ ὑμῶν ἀπαγγέλλουσιν, ὅποیان ἔσοδον ἔσχομεν
πρὸς ὑμᾶς“.

Αὐτοὶ, λέγει, μόνοι των διηγῶνται, καὶ λέγουν πῶς, ἀγκαλὰ καὶ ὁ εἰς ἐσᾶς ἐρχομός
μας ἐσάθη γεμάτος ἀπὸ μυρίας θανάτων, ἀλλ' ὅμως ἐσεῖς δὲν ἐσκαιδαλίσθητε εἰς ἡμᾶς,
οὔτε ἐψυχρανθήτε διὰ τὰ δεινὰ καὶ τοὺς κινδύνους, ὅπου ἐδοκιμάσαμεν ὅταν αὐτοῦ εἴμεθα·
λέγουν δὲ πρὸς τούτους ὅτι καὶ ἐσεῖς, μ' ὅλον ὅπου ἐπέστατε εἰς διαφόρους κινδύνους διὰ λό-
γους (καὶ ὅρα περὶ τούτου εἰς τὸ 13. κεφαλ. πῶν Πράξεων, καὶ τῶν ὑποσημειώσεων ἐμπορο-
σθῆναι εἰς τὸν 3. σίχον τοῦ ἰδίου τούτου κεφαλαίου) δὲν μᾶς ἀπεσφάγητε, ἀλλὰ τόσον ἐκ-
ρέμεσθε ἀπὸ λόγους, ὥσπερ νὰ ἠθέλετε ἀπολαύσετε ἀπὸ ἡμᾶς μυρία ἀγαθὰ. Φαίνεται
δὲ ὅτι ὁ ἐρχομός οὗτος τοῦ Παύλου εἰς τὴν Θεσσαλονικίαν ἦτον δεύτερος· δι' ὃ, τι τὴν πρῶ-
την φοράν ἐδιώχθη ἀπὸ τὴν Θεσσαλονικίαν ὁ Παῦλος διὰ τῆς παρακλήσεως τῶν Ἑβραίων, καὶ
ἐπῆγεν εἰς τὴν Βερέοιαν· ὕστερον δὲ πάλιν ἐπῆγε δεύτερον εἰς τὴν αὐτὴν Θεσσαλονικίαν, καὶ
τόσον ἐδέχθη ἀπὸ τοὺς Θεσσαλονικεῖς, ὥς ὅτε ἠθέλον νὰ βάλλουν καὶ τὰς ψυχὰς των εἰς
κίνδυνον διὰ λόγους (1).

„Καὶ πῶς ἐπιστρέψατε πρὸς τὸν Θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων, δουλεύειν
Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ“.

Ηγὼν οἱ ἄλλοι διηγῶνται εἰς ἡμᾶς, λέγει, πῶς δυνότως, καὶ μετὰ πολλὴν θερμότητα
ἐσεῖς οἱ Θεσσαλονικεῖς ἐπιστρέψατε, χωρὶς ἡμεῖς νὰ λέγωμεν τίποτε διὰ λόγους σας· ἐδῶ δὲ,
ὅν εἶδει διηγήσεως, συμβελεύει τὰς Θεσσαλονικεῖς ὁ Ἀπόστολος, χωρὶς βάρους, καὶ ὀχλήσιν,
επει-

(1) Ἰσως δὲ ὁ εἰς τὴν Θεσσαλονικίαν δεύτερος ἐρχο-
μός τοῦ Παύλου δηλοῦται, ἀγκαλὰ καὶ σκιαδῶς, ἀπὸ
τῆς Πράξεως· αὐτὰς γὰρ λέγουσι· „μετὰ δὲ πὺ πᾶν-
“ σασθαι τὸν θόρυβον (ἐν τῇ Ἐφέσῳ δηλαδή) προσ-
“ καλεσάμενος ὁ Παῦλος τοὺς μαθητὰς καὶ ἀσπασάμε-
“ νος, ἐξῆλθε πορευθῆναι εἰς τὴν Μακεδονίαν· διελθὼν
“ δὲ πᾶς μέρη ἐκεῖνα, καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ
“ πολλῷ ἤλθεν εἰς τὴν Ἐφέσον“. (Κεφ. κ'. 1.) Ἐν
“ δὲ τῇ Μακεδονίᾳ ἡ Θεσσαλονικὴ ἀναφέρεται, Μητρόπο-
“ λις αὐτῆς οὖσα· πάλιν ὅσον ἀπὸ τῶν λόγων ἐπεὶ ὁ ἴδιος
“ Παῦλος γράφει εἰς τὸ β'. κεφάλαιον τῆς Ἐπιστολῆς πᾶν-
“ τος, φαίνεται ὅτι νὰ μὴν ἐπῆγε δεύτερον εἰς Θεσσα-

λονικίαν· ἔγω γὰρ λέγω ἐκεῖ· „δι' ὃ ἠδελύσαμεν ἐλ-
“ θέντες πρὸς ὑμᾶς, ἐγὼ μὲν Παῦλος καὶ ἀπαξ καὶ δὲς,
“ καὶ ἐνέκολεν ἡμᾶς ὁ σατανᾶς“. (Κεφ. β'. 18.)
Καὶ τοῦτο δὲ σηματοῦμεν, ὅτι ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ἐπι-
“ γειν εἰς τὴν Ἐφέσον, καὶ ἐκάθισεν ἐκεῖ τρεῖς μῆνας, πάλ-
“ λιν ἐβάλετο γνώμην νὰ γυρίσῃ διὰ τῆς Μακεδονίας εἰς
“ τὴν Συρίαν· ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ
“ μετὰ τὸ ἔργον, εἶναι ἀδήλον· „ποιήσας τε μῆνας τρεῖς,
“ (ἐν τῇ Ἐφέσῳ) γενομένης αὐτῷ ἐπιβλήσεως ὑπὸ τῶν
“ Ἰουδαίων, μεθόνην ἀνάγειν εἰς τὴν Συρίαν, ἐγένε-
“ ται γνώμην τοῦ ὑποστρέφειν διὰ Μακεδονίας“. (Πράξ.
“ κ'. 3.)

ἐπειδὴ καὶ τοὺς ἐνθυμίζει, μὲ εὐμορφῶν μέθοδον, ἀπὸ ποίαν πλάνην καὶ ἀσέβειαν τῶν ἰδω-
δῶν, καὶ νεκρῶν εἰδώλων ἦλθον εἰς τὴν εὐσέβειαν, καὶ τὴν ὁρθὴν γινώσκιν τοῦ ἀληθινοῦ, καὶ
ζῶντος Θεοῦ, καὶ ἀκολουθῶν τοὺς συμβουλευεῖν νὰ ζῶσι κατὰ τὴν εὐσέβειαν ταύτην, καὶ
γινώσκιν τοῦ Θεοῦ (1).

10. „Καὶ ἀναμείναν τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν Οὐρανῶν (ὃν ἤγαγον ἐκ
„νεκρῶν) Ἰησοῦν τὸν ῥυόμενον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς ἐρ-
„χομένης“.

Καὶ ταῦτα πρὸς λόγια τοῦ Παύλου τὴν αὐτὴν μέθοδον ἔχουσι μὲ τὰ αἰωτέρω· δι' ὅ, τι ἐν
εἶδει διηγήσεως, διδάσκει τοὺς Θεσσαλονικεῖς ὁ Θεὸς Ἀπόστολος νὰ προσκλήνῃ τὸν Υἱὸν
τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἔχει νὰ ἔλθῃ διὰ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τῆς μέλλουσας ὀργῆς· παρη-
γορία δὲ μεγαλοπαιεῖται εἶναι αὕτη εἰς τὰς θλιβομένας, ὅτι ἐκεῖνος ὅπου ἔπαθεν, ἀνέστη,
καὶ ἐρείσκειται τῶρα εἰς τὸν οὐρανόν, αὐτὸς θέλει ἔλθῃ εἰς τὴν ὑδύτεραν παρυσίαν, καὶ
ἡμᾶς μὲν ὅπως θλιβόμεθα, θέλει ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τῆς μέλλουσας ὀργῆς, ἤγεν ἀπὸ τῆς
μέλλουσας κόλασιν, ὡς τὰ ὅπως ἡμεῖς ὁμωρεσθήκαμεν εἰς αὐτὴν διὰ τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἀκα-
τηγορήτης ζωῆς μας· τὴν δὲ θλίβοντες ἡμᾶς, δεῦν θέλει σπλαγχνισθῇ, ἀλλὰ θέλει τὰς
κολάσει· ἐπειδὴ δὲ, τὰ μὲν δεινὰ καὶ τὰ θλιβερά ἦσαν παρόντα εἰς τὰς χεῖράς των, τὰ δὲ
καλὰ, καὶ χαροποιὰ ἠλπίζοντο μόνοι, καὶ παρόντα δεῦν ἦσαν, διὰ τὸτο μέγαλιν πίσιν μαρ-
τυρεῖ ὁ Παῦλος ἐδῶ πῶς εἶχον οἱ Θεσσαλονικεῖς, ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐπρόσκειαν καὶ ἠλπίζαν βε-
βαίως τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, χωρὶς ποσῶς νὰ δισάζεν περὶ αὐτῶν (2).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

1. „Αὐτοὶ γὰρ οἶδατε, ἀδελφοί, τὴν ἔσοδον ἡμῶν τὴν πρὸς ὑμᾶς,
„ὅτι ἡ κενὴ γέγονεν“.

Ναὶ καὶ τὰ ἐδικά σας κατρωθήματα, λέγει, εἶναι μέγαλα, πλὴν καὶ ἡμεῖς δεῦν ἐμπα-
χειρίσθημεν πρὸς ἐσᾶς λογαριασμούς ἀνθρωπίνους, ὅδε εὐκέρως ἔγινεν ὁ εἰς ἐσᾶς ἐρχομός
μας, ἤγεν δεῦν ἦλθομεν εἰς ἐσᾶς χωρὶς κινδύνος καὶ πειρασμῶν, ὅδε χωρὶς νὰ ἔχωμεν
κἀνείνα σκεπὸν πρᾶγμα· ἐπειδὴ, ὡς εἶπομεν, πολλαὶ φοραὶ οἱ κινδύνοι εἶναι ὅπως σκε-
ρεθῶσι τὴν πίσιν, καὶ χωρὶς κινδύνος, κενὴ καὶ εὐκέρως ἦθελον ἦναι ἡ πίσις. „Ὁρα καὶ εἰς
τὸν 5. σίχον τὸ Α΄. Κεφαλαιὸς τῆς παρέσεως, ἤγεν τὸ „καὶ ἐν πληροφορίᾳ πολλῇ“.

2. „Ἀλλὰ προπαθόντες, καὶ ὑβρισθέντες, καθὼς οἶδατε, ἐν Φιλίπ-
„ποις, ἐπαρρήσιασάμεθα ἐν τῷ Θεῷ ἡμῶν, λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς
„τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ ἐν πολλῷ ἀγῶνι“.

Απὸ κινδύνος, λέγει, εἰς κινδύνους ἐπέσαμεν· λυτρωθέντες γὰρ ἀπὸ τοῦ κινδύ-
νου, καὶ τὰς δαρμῆς, καὶ τὰς φυλακὰς ὅπως ἐπάθομεν πρότερον εἰς τὰς Φιλίππους, (δι' ὅ, τι
ἐν Φιλίπποις τῆς Μακεδονίας ἐδάρθη ὁ Παῦλος μὲ τὸν Σίλαν, καὶ ἐφυλακώθη, καθὼς
μαρτυροῦσιν αἱ Πράξεις, Κεφ. 15.) πάλιν εἰς ἄλλας κινδύνους ἐπέσαμεν, ὅταν ἦλθομεν
εἰς τὴν Θεσσαλονικίαν, νὰ σᾶς κηρύξωμεν τὸ Εὐαγγέλιον· οἱ γὰρ Ἰουδαῖοι, παράξαντες τὸν
λαόν,

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „διακρινόμεν ἡμᾶς ἐ-
„πίστασεν ὁ Ἀπόστολος πῶς προσήκει νοεῖν πρὸς, ἵνα γι-
„νώσκωσιν πῶς μόνον ἀληθινὸν Θεόν· (Ἰωάν. 17. 3.)
„οὐ γὰρ πῶς Τίς συγκρίνων, ἀλλὰ πῶς οὐκ εἴσι θεοὶς
„τὸν ὄντα Θεόν, ζῶντα καὶ ἀληθινὸν αὐτὸν προσηγόρευ-
„σε· καὶ ζῶντα μὲν αὐτὸν ὀνομάσαν, ὡς ἐκάνων οὐ
„ζῶντων, ἀληθινὸν δὲ, ὡς ἐκάνων ψεύδους θεῶν κα-
„λουμένων“.

(2) Ὁ αὐτὸς Θεοδώρητος λέγει· „εἰδέναι μέγα
„προσήκει, ὡς οὐτε ἡ θεὰ σὺ μονογενεὺς φύσις ἐκ το-
„κῶν ἠγέρθη· ἀπαθὴς γὰρ ἔτε μὲν ἔτερος Τίς
„ὁ Ἰησοῦς παρὰ τὸν μονογενῆ Υἱόν· ἀλλ' ὁ αὐτὸς μὲν
„ἐστὶ (κατὰ τὸ πρόσωπον δηλ. καὶ τὴν ὑπόστασιν) ἑ-
„σταδεὶς δὲ ὡς ἄνθρωπος καὶ ἀνέστη ὡς ἄνθρωπος“ (ἢ τοι
κατὰ τὴν φύσιν αὐτῆς ἀνθρωπότητος.)

λαόν, ἢ τὸς ἐχθρῆσας, μᾶς ἔκαμαν ἀπὸ αὐτῶν νὰ ἀναχωρήσωμεν εἰς Βέρροϊαν, μὲ πολλὰ κινδύνοι, ἢ ἀγῶνα ἢ φόβον, (καθὼς τὸτο φαίνεται εἰς τὸ 13. Κεφάλαιον τῶν Πράξεων). Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, πῶς ὁ Παῦλος ἀφιέρωσε τὸ παῦ εἰς τὸν Θεόν, ἐπεὶ εἶπεν, ὅτι ἐπαρρησιασάμεθα ἐν τῷ Θεῷ ἡμῶν, ἥτοι ὑπὸ τῷ Θεῷ ἐκινδυνάσωμεν, ἐπαρρησιασθέντες εἰς τὴν ἐδικλήσας Θεσσαλονικίαν, διὰ τὰς ἡμῶν κηρύξωμεν τὸ Εὐαγγέλιον.

3. „ Ἡ γὰρ παρακλήσις ἡμῶν ἔκ ἐκ πλάνης “.

Ἡτοι ἡ διδασχὴ ἢ τὸ κήρυγμά μας (1), δὲν εἶναι, λέγει, ἐκ πλάνης, ἢ γὰρ δὲ πλανά κἀνεία, ἀλλὰ διδάσκει εἰς ὅλους τὴν ἰσὺν σφάταν πῆς ἰσωπείας, ἐπεὶ ἐκεῖνοι ὅπου πλανοῦν, δὲν ἐκδίδουν τὸν ἑαυτὸν τὸς εἰς κινδύνους, ἢ κακοπαθείματα, ἀλλὰ εἰς τρυφάς, ἢ ξεφαντώματα· ἐγὼ δὲ ἐξέδωκα τὸν ἑαυτὸν μὲ εἰς κακοπαθείας ἢ κινδύνους πῆς ζωῆς με, μόνον διὰ τὰ παρηγορήσω ἐσᾶς μὲ τὴν διδασκαλίαν μου· ὥστε φανερόν εἶναι, ὅτι ἡ διδασχὴ με δὲν πλανά κἀνεία· ἐπεὶ ἐγὼ ὅπου τὴν διδάσκω, δὲν ὑποφέρω κινδύνους διὰ ἀνθρώπινα ἢ πρόσκαιρα πράγματα, ἀλλὰ διὰ τὰ θεῖα, ἢ αἰώνια.

„ Οὐδὲ ἔξ ἀκαθαρσίας “.

Ἡτοι ἐγὼ δὲν διδάσκω κἀνεία ἀκάθαρτον καὶ μιᾶρὸν, καθὼς τοιαῦτα διδάσκον, καὶ ποιοῦν οἱ μάγοι καὶ γόητες ἀνθρώποι.

„ Οὔτε ἐν δόλῳ “.

Οὔτε διδάσκω, λέγει, κἀνεία πρᾶγμα, ὅπου νὰ προξενῇ ἀποσασίαν τινα ἢ νεωτεροποίησιν, καθὼς ἐποίησεν ὁ Θάδᾶς, περὶ οὗ εἶναι γεγραμμένον εἰς τὰς Πράξεις· „ Πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη Θάδᾶς, λέγων εἶναι τινα ἑαυτὸν, ὃ προσεκολλήθη ἀρεθμός ἀνδρῶν ὡσεὶ τετρακοσίων· ὃς ἀνῆρθε, ἢ πάντες, ὅσοι ἐπέσθην αὐτῷ, διελύθησαν, ἢ ἐγείοντο εἰς οὐδὲν “ (Πράξ. ἐ. 36.)

4. „ Ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ Θεοῦ πιστάς εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον, ἔτω λαλῶμεν “.

Ο Θεός, λέγει, ἐδοκίμασεν ἡμᾶς, ἢ ἐδιᾶλεξεν εἰς τὸ νὰ ἐμπιστεύωμεν τὸ κήρυγμα τῷ Εὐαγγελίῳ· δὲν ἤθελε μᾶς διαλέξῃ δὲ, ἀνίσως δὲν μᾶς ἤξωδον ἀξίους. Τοῖσι λοιποῖς μένομεν, δόκιμοι δηλαδὴ ἢ ἱκανοί, ὅποιοι ἢ ἐδιᾶλεχθῆμεν ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ τὸ τὸσον μέγα κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου (2).

„ Οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ τῷ Θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν “.

Ἡτοι λαλοῦμεν, λέγει, τὸ Εὐαγγέλιον, ὅχι διὰ τὰ ἀρέσωμεν εἰς ἐσᾶς, ἢ εἰς ἄλλους ἀνθρώπους, ἀλλὰ διὰ τὸ θέλωμεν νὰ ἀρέσωμεν εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὅποιος ἐξετάζει τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας μας, (ἐπεὶ τὸ δοκιμάζει θέλει νὰ εἰπῇ ἐδῶ, ἐξετάζει) ἢ λέγει τοῦτο, ὅτι ὁ Θεός εἶναι ὅπου ἀποδέχεται, ἢ σφανόνοι τὰς καρδίας ἢ τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ὅχι τὴν ἔξωθεν ἐπίδειξιν· ἐπεὶ κἀνείας ἀνθρώπος δολερὸς εἰς τὴν καρδίαν, ἢ ἀπατεῶν, ἢ ἀκάθαρτος, δὲν δυνάται νὰ ἀρέσῃ εἰς τὸν Θεόν.

5. „ Οὐ-

(1) Οὕτω καὶ ὁ Θεοδώριτος ἡρμηνεύει τὴν παρακλήσιν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὅπως ἡρμηνεύει τὸ ρητὸν τῶν „ ἢ ἐκ αὐτοχρηστονῆσι διδασκαλοὶ καθεδνήκαμεν, ἢ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ Εὐαγγέλιον ἐπιστεύθημεν “ ἢ δὴ

„ χάριν, ὡς ὑπὸ μάρτυρι τῷ Θεῷ πάντα λέγομεν “ ἢ „ πρᾶτμεν “ ἵσμεν γὰρ ὡς ἐκεῖ αὐτὸν λέγει τὸν „ πῆς ψυχῆς κινήσεων “ τὸ δὲ, καθὼς δεδοκιμάσμεθα „ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀντὶ τῶ, ἐπεὶ ἐδοξεν αὐτῷ, καὶ ἐδοκίμασε πιστεῦσαι ἡμῖν “.

5. „Ούτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν, καθὼς οἴδατε“.

Επειδὴ προλαβὼν ἐπαίνεσε τὰς Θεσσαλονικεῖς ὁ Ἀπόστολος, ὅθεν διὰ τὰ μὴ καμὴ τὸν ἐπαινόν τες ὑποπτον, διὰ τὸτο λέγει ἐδῶ, ὅτι εἰς ἄλλω φορὰν δὲ σὰς ἐκολάκυσσα διὰ τὰ σὰς πλανέσω· ἢ γὰρ κολακεία εἶναι ἴδιον ἐκείνων, ὅπερ ζητεῖν τὰ πλανέσων τινα· καθὼς λοιπὸν ἄλλω φορὰν δὲ σὰς ἐκολάκυσσα, ἐτὶ εἰς ἐδὲ πόρα σὰς κολακίδω.

„Οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας· Θεὸς μάρτυς“.

Ούτε, λέγει, σὰς ἐκηρύξαμεν διὰ φιλαργυρίαν, καὶ διὰ τὰ πάραμεν ἀπὸ λόγου σας ἄσπρα (1). „Ὅτι μοι λοιπὸν ἐγὼ δὲ σὰς ἐκολάκυσά ποτε, ἐσεῖς οἱ ἴδιοι εἰσθε μάρτυρες τῆς· ὅτι δὲ πάλιν ἐγὼ δὲ εἶμαι φιλάργυρος, τῆς εἶναι μάρτυς ὁ ἴδιος Θεός, ὅπερ ἡξόλει τὰς διαθέσεις τῆς καρδίας μου, ἐπειδὴ τὸτο εἶναι εἰς ἐσὰς ἀδελφόν, ὡς πάθος κρύφιον τῆς καρδίας.“

6. „Οὔτε ζητοῦντες ὅτι ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ' ἡμῶν, οὔτε ἀπ' ἄλλων“.

Δὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἀτιμασθήκαμεν, καὶ δὲν ἀπολαύσαμεν τιμῇ ἀπὸ λόγου σας, διὰ τὰ μὴ φανῇ ὅτι τὰς ἐνεαδίξει· ἀλλὰ λέγει, ὅτι ἡμεῖς δὲν ἐζητήσαμεν καμμίαν δόξαν καὶ τιμῇ ἀπὸ λόγου σας, καὶ μετ' ὅλον ὅπερ τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίης ἀπαιτῶσε τὰ τιμῇ τὰς κηρύττοντας Ἀποστόλους οἱ ἀκούοντες τὸτο Χριστιανοί· διὰ τὴν αἰσῶς οἱ ἄνθρωποι προσφέρουσι πολλὴν τιμῇ εἰς τὰς πρέσβεις καὶ ἐλιτζίδας τῶν ἐπιγείων Βασιλέων, πόσω μᾶλλον πρέπει τὰ τιμῇ τὰς πρέσβεις τῆς ἐρανίης Βασιλείας, ὅποιοι ἦσαν ὁ Παῦλος, καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι; Πῶς λοιπὸν θέλομεν πράξομεν κἀντὶ αὐτῶν ἔργον διὰ τὰ ἀπολαύσωμεν δόξαν ἡμεῖς, ὅπερ εἰς θέλομεν ὅλως τὰ τιμῶμεθα ὡς Διδάσκαλοι, καὶ Ἀπόστολοι, ἢτε ἀπὸ ἐσὰς, ἢτε ἀπὸ ἄλλης; τὸτο γὰρ εἶναι ἀνακόλυστον καὶ ἀπίθανον.

7. „Δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι, ὡς Χριστὸς Ἀπόστολοι“.

Ητοι ἡμεῖς, λέγει, ἐδυνάμεθα τὰ εἶμεθα ἐν βάρει, ἢ γὰρ ἐν τιμῇ, καὶ δόξῃ, καὶ μεγαλοπρεπείᾳ· ἢ ἐδυνάμεθα τὰ εἶμεθα καὶ βαρεῖς εἰς ἐσὰς, καὶ τὰ πένρωμεν ἀπὸ λόγου σας ὅλα τὰ χρειώδη καὶ ἀναγκαῖα τῆς ζωοτροφίας μας, διὰ τὴν τὸ ἀξίωμα ὅπερ ἔχομεν, ἀπαιτεῖ ταῦτα· δηλαδὴ τὸ τὰ τιμῶμεθα καὶ τὸ τὰ πένρωμεν τὰς ζωοτροφίας μας ἀπὸ λόγου σας, τῆς Χριστὸς γὰρ εἶμεθα Ἀπόστολοι, ταῦτόν εἰπὲν, τῆς ἐπερανίης Βασιλείας εἶμεθα πρέσβεις καὶ ὑπηρεταί, καὶ ἔχομεν ἔξουσίαν παρὰ τῆς Κυρίας, τὰ ζῶμεν ἀπὸ τῆς Εὐαγγελίης· αὐτὸς γὰρ εἶπεν· „ἅγιος ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτῶν ἐστίν“· (Ματθ. ι. 10.) ἀλλ' ὅμως πῶς ἔξουσίαν ταύτην δὲ πῶς ἐμεταχειρίσθημεν, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος.

„Ἀλλ' ἐγενήθημεν ἡπιοι (2) ἐν μέσῳ ὑμῶν“.

Εγίναμεν, λέγει, ἀνάμεσα εἰς ἐσὰς ἡπιοι, ἢ γὰρ πρᾶοι, καὶ χωρεῖς τὰ προξενήσωμεν κἀντὶ αὐτῶν βάρος, καὶ ἐνόχλησιν· ἢ ἐγίναμεν ἡπιοι ἀνάμεσα εἰς ἐσὰς, καθὼς ἐν ἄλλοις ἀντιγράφοις εὐρίσκεται, ἢ γὰρ ἄκακοι, καὶ ταπεινοὶ, καὶ ἀφιλόδοχοι ὡσανὺ νήπια, ἐπειδὴ καὶ τὰ νήπια καμμίαν φιλοδοξίαν, ἢ ἄλλω τοιαύτῳ κακίᾳ δὲ συλλογίζονται. Καὶ τὸ „ἐν μέσῳ“ δὲ ὑμῶν“ τοιαύτην ἔχει νόημα, ἢ γὰρ ἐγὼ ὁ Παῦλος ἐγίνα· ὡσανὺ ἐσὰς ἀπὸ λόγου σας, ὅμοιος δηλαδὴ μετ' ἐσὰς κατὰ πάντα, χωρεῖς τὰ λαμβανῶ τάξιν ἀνωτέραν, καὶ βαθεῖον ἀπὸ λόγου σας, καθὼς ἀπαιτῶσε τὸ Ἀποστολικόν μετ' ἀξίωμα.

„Ὡς“

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „πλεονεξίαν δὲ κέκληκε πρὸς ἐπὶ χρημάτων κηρύξαι“.

(2) Ἐν ἄλλοις, νήπιοι.

„Ὡς αὖ τροφὸς θάληπῃ καὶ ἑαυτῆς τέκνονα“.

Μὲν τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ τεισματοκρίτης Παῦλος τὴν φιλοσοφίαν ὅπου εἶχεν εἰς τὸς Θεσσαλονικεῖς. Μήπως λέγει ἡ τροφὸς, ἢ γὰρ ἡ παραμαία, κολακάζει τὰ κήπια ὅπου αἰατρεῖται, διὰ τὰ λάβη ἀπὸ αὐτὰ δόξαν; ὅχι· μήπως ζητῇ ἄσπρα ἀπὸ τὰ παιδιὰ τὰ μικρά; ὅχι· μήπως ἵναι βαρεῖα καὶ φορτικὴ εἰς αὐτά; ὅχι· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτῶν τὴν γνησίαν μητέρα, ἡ παραμαία εἶναι πραοτέρα εἰς τὰ παιδιὰ· ὅποια λοιπὸν φαίνεται ἡ παραμαία εἰς τὰ μικρά παιδιὰ ὅπως ἀνατρέφει, τοιοῦτοι ἐφαίνοντο καὶ ἡμεῖς αἱ Ἀπόστολοι πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ τοιοῦτος πρέπει καὶ φαίνεται καὶ κάθε διδάσκαλος καὶ κήρυξ τῆς Εὐαγγελίας εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ Χρειαζομένους· δηλαδὴ πρῶτος, ἡμέρας, καταφιλῶν τὸς ὑβρίζοντα αὐτὸν, καθὼς καὶ ἡ παραμαία καταφιλεῖ τὰ ἀναδρεπτόν της παιδιὰ, καὶ ἐκεῖνα τὴν κτυπεῖσι (1).

8. „Οὕτως ὁμαρόμενοι (2) ὑμῶν, ἀδοκᾶμεν μεταδῆναι ὑμῖν, ὃ μόνον τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς“ (3).

Τόσον, λέγει, ὁμειρόμενοι ὑμῶν, ἥτοι πόσον εἰμεῖσα σιωθεδεμμένοι καὶ συμπεπλεγμένοι μεῖς εἰσὼς κατὰ τὴν ἀγάπην· γίνεται δὲ ἡ λέξις αὕτη, ἀπὸ τοῦ, ὁμῶ, καὶ τὸ εἶρω τὸ συμ-
πλέκω· μερικοὶ δὲ, ἰμειρόμενοι ἀέγνωσαν, ὡτὶ τῶ ἐπιθυμητῶν· πλὴν ὅσα ἔχει οὕτως

(1) Ὁ δὲ Θεοδωλωρὸς λέγει, ὅτι τρεφόν ἐδὼν καλῶς
ὁ Παῦλος πῶν ἰδίαν μητέρα. Βλέπει δὲ σὺ ὦ ἀκαταγνώ-
στα, πῶς ὁ Θεὸς Παῦλος ὑπερέβη καὶ αὐτὸν πὸν Μαυ-
σὴν εἰς τὴν πρὸς πῶν λαὸν φιλοσοργίαν, καὶ ἐφάσκει
εἰς πῶν φιλοσοργίαν καὶ γησιᾶν ἀγάπῃ πῶ ἰδίῳ Θεῷ
ὁ μὲν γὰρ Θεοπαῖς Μωϋσῆς, φημιταὶ γὰρ παραποιῶται
διὰ φεραιαν, καὶ καὶ λέγει πῶν πρὸς πῶν Θεὸν διὰ πῶν
λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ. „Μὴ ἐγὼ ἐν γαστρὶ ἔλαβον πάντη
πῶν λαὸν πῶν; ἢ ἐγὼ ἔτεκεν αὐτῶς; ὅτι λέγει μοι
λαβε αὐτὸν εἰς πῶν κόλπον σου, ὡς αἶμα τιθῆνός πῶν
διηλάζοντε εἰς τὴν γῆν, ἣν ὠμοσας τοῖς πατρά-
σιν αὐτῶν;“ (Ἀρλ. μ. ἰ. 12.) Ὁ δὲ φιλοσοργος
καὶ φιλαδέλφειος Παῦλος, δὲν λέγει πῶν πρὸς πῶν
πατέρα, καὶ τρῶπον τινα γογγυσικὰ λόγια· ἀλλὰ πῶ
μη-
τρικὰ, καὶ πατρικὰ ἀπλάγχνα πῶ ἰδίῳ Θεῷ μιμήμα-
νος, γλυκαρώπεται λέγει πρὸς πῶν Χερσιανός. „ἐγενή-
θημεν ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς εἰν τρεφός· θάλαππ πῶ ἐαυ-
τῶς τέκνα“· πῶντος γὰρ ἐσάθη καὶ ὁ Θεός, πρὸς πῶν
Ἰσραηλιτικὸν λαόν· διὰ τί καὶ ὁ Θεός ὡς εἰν μὴα τρε-
φός καὶ παρὰ μῶνα, ἢ ὡς εἰν εὖως φιλοσοργος πατήρ, ἐ-
δρεψε καὶ ἐβάστασεν εἰς πῶν ἀγκάλας πῶ τοὺς Ἰσραηλιτάς
παρακαλῶντες ὁλοκλήρως χρόνος ἐν τῇ ἐρίμῳ, καθὼς ἐ-
λάμνε γογγαζόμενον. „καὶ ἐν τῇ ἐρίμῳ πῶν, ἣν εἶδετε
οὐδὸν ὅρου τοῦ Ἀμορρέου ὡς τρεφορῶντες Κύριος
ὁ Θεός σου, ὡς εἰς τρεφορῶντες ἀνδρῶντος πῶν ὑμῶν
αὐτῶν, καὶ πῶν πῶν τὴν οὐδὸν ἣν ἐπορεύθητε, εἰς πῶν
δετε εἰς πῶν ὡπῶν πῶν.“ (Δεῦτερ. ἰ. 31.)

(2) Ἐν αἰσῶν δὲ εὐρίσκεται, ἰμπερόμενοι, ἡτοὶ ἀ-
γαπῶντες καὶ ἐπιθυμοῦντες.

(3) Δὲν ἐδυνάμην τὰ σωτήριά μου πρὸς ὅποιον χρυσόφωνα καὶ χρυσόπασα λέγια τῷ χαρηνύμῳ Χρυσόστομῳ, πρὸς ὅποιον ἀναφέρει ἡς πρὸς ἡδίκον τοῦ παρόντος ῥητῶ· τίνα δὲ πάντα εἶναι, καὶ περὶ τίνος, περὶ φιλικῆς καὶ φίλου γνώσεως καὶ ἀγάπης καὶ πιστῶς. „Οὕτω δὲ φίλων πρὸς φίλους, ὡς ἡ καὶ τῷ Φυχῷ αἰσθητῇ, καὶ δυνατῶν ἢ μὴ κολλῶσαι· τί λέγω αἰσθητῇ; ἀλλ' ὥστε καὶ αὐτῶν ἐπιτρέχειν τῇ ποιούσῃ δόσιν· ἐδὲν γὰρ αὐδὲν πᾶσι ποιούσης ἀγάπης γλυκύτερον γένοιτο ἂν· ἐδὲν ἐκὼν λυ-

31, πηρὸν συμπέσονται· ὅπως φίλος πιστός φάρμακον ζώ-
 32, ης· ὅπως φίλος πιστός σκέπη κραταῖα· τί γὰρ οὐκ
 33, ἂν ἐργάσαστο φίλος γνησίος; πόση μὲν εἴη ἂν ἐμποι-
 34, σινεν ἡδονῇ; πόσῳ δὲ ὠφελῆεν; πόσῳ δὲ ἀσφα-
 35, λειαν; καὶ μυρία θησαυροὶ ἡμέτης, ἔδεν ἀντάξιον φί-
 36, λῳ γνησίῳ. γάνυται ὁρῶν πῶν φίλον ὁ φίλος καὶ δια-
 37, χέεται καὶ συμπλέκεται συμπλοκῇ αὐτῷ τινος κατὰ
 38, ψυχῇ, ἄρρητον ἔχασαν τιῷ ἡδονῇ· καὶ ἀναμνη-
 39, σθη-μένον πᾶ φίλῳ, διανέσθῃ τῇ διανοίᾳ καὶ ἀνεπτερώ-
 40, θῃ. Περὶ πῶν φίλων λέγω. πῶν γνησίων, πῶν ὁμοψύ-
 41, χων, πῶν αἰρουμένων καὶ ὑπεραποδανῶν πῶν θερμῶς
 42, φιλοῦντων· μή τιμι πᾶς ἀπλὸς φιλόνητος ἐνοήτων, καὶ
 43, κοινωνῶν πῶν τραπέζων, καὶ ἀπὸ προσηγομένων φίλους,
 44, νομίζετε πῶν λόγον ἐλεγχέει· εἴ τις ἔχει φίλον οἷον
 45, λέγω, ἐπιγνώσεται πᾶ ῥήματα· καὶ βλέπῃ τοῦτον
 46, κατ' ἐκαστὴν ἡμέραν, εἴη ἐμπύπλωται· πάντα αὐτῷ
 47, ἐπέχεται, ἅπερ καὶ αὐτῷ· οἶδα ἐγώ τινα, ὅς ὑπὲρ
 48, φίλῳ πᾶς ἀγίου ἀνδρὸς παρακαλῶν, παρακαλῇ εὐχε-
 49, σται πρότερον ὑπὲρ αὐτοῦ· τοσούτων ἐστὶ φίλος ἀγαθός,
 50, ὥς καὶ πόπυς καὶ χρόνος φιλεῖναι δι' αὐτόν· καὶ διὰ περ
 51, γὰρ πᾶ λαμπρά πῶν σωμάτων ἀνδρὶ ἀπορρή· ἵς τοὺς
 52, πησιῶν πῶπυς· ὑπὸ καὶ οἱ φίλοι, οἷς ἂν παραγερῶν
 53, ται πῶπυς, τιμὴ αὐτῶν χάριν ἀρίστη· καὶ πολλὰς
 54, χάρις φίλων ἐπισκάντες ποῖς πῶπυς ἐκείνοις, ἐδακρύ-
 55, σμεν, πῶν ἡμερῶν ἀναμνησκόμενοι, ἐν αἷς συνεγερ-
 56, μέδα, καὶ ἐσευαχόμεν· οὐκ εἰς τῷ λόγῳ παραστήται
 57, τιμὴ ἡδονῇ, ὅσῳ ἐνστίθησι παρυσία φίλων, μόνος
 58, δὲ οἱ πᾶραν ἔχοντες ἴσασι· καὶ χάριν αὐτῇσαι, καὶ
 59, χάριν λαβὴν ἀνυπόπτου παρὰ φίλου εἶ· ὅταν ἡμῖν
 60, ἐπιτάσσουσιν (οἱ φίλοι) πῶτε αὐτοῖς χάριν ἰσμεν·
 61, ὅταν δὲ ὀκνήσωσι, πῶτε ἀκούμεν· ἔδεν· ἔχομεν, ὅπερ
 62, μὴ ἐκάνων ἐστὶ· πάντων πολλὰς πῶν ἐνταῦθα καται-
 63, φρονούντες, δι' ἐκείνους οὐ βελομέδα ἀπελθεῖν ἐντεῦ-
 64, θεν, καὶ πῶ φῶπυς ἐκάνοι ποθενότεροι· καὶ γὰρ ὅπως
 65, καὶ πῶ φῶπυς αὐτῷ ποθενότερος φίλος· πῶν γνησίον λε-
 66, γω καὶ μὴ θαυμάσι· βέλτιον γὰρ ἡμῖν σβεδίῳ
 67, πῶν ἡλίον, ἢ φίλων ἀποστερηθῆναι· βέλτιον ἐν ἀκόσῳ
 68, διαγῆν, ἢ φίλων εἶναι χωρίς· καὶ πῶς; ἐγὼ λέγω,
 69, ὅτι

ἡ λέξις· ὅχι μόνον λοιπὸν, λέγει, τίποτε δὲν ἐλάβομεν ἀπὸ λόγου σας, ἀλλὰ οὐκ ἦτον δυνατόν, δοδεῦμεν, ἥτοι πολλὰ θέλωμεν νὰ δώσωμεν, καὶ τὰς ιδίας μας ψυχὰς εἰς ἐσᾶς. τὸ νὰ δώτῃ λοιπὸν ὁ Παῦλος τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰς Θεσσαλονικεῖς, τὸτο ἦτον τιμιώτερον· τὸ δὲ νὰ δώσῃ καὶ τὴν ψυχὴν αὐτῆς δι' αὐτὰς, τὸτο ἦτον δυσκολώτερον, καὶ ἔργον μιᾶς μαθητικῆς καὶ σφοδροτέρας ἀγάπης· τὸ ὅποιον καὶ αὐτὸς θέλωντας νὰ φανερώσῃ, ἀκολούθως λέγει.

„Δὲ ὅ,τι ἀγαπητοὶ ἡμῖν γεγενήσθε.“

Διὰ τὰ μὴ φαῖν ὅτι εἶπε τὰ ἀνωτέρω ὁ Παῦλος, ἐπειδὴ κοπιᾷ δι' αὐτὰς, καὶ διὰ τὸν κόπον αὐτὸν χρεώσῃσιν οἱ Θεσσαλονικεῖς νὰ τὸν τιμῶν, διὰ τὸτο λέγει ἐδῶ ἀκολούθως, ὅτι διὰ ἄλλο κἀνενᾶ δὲν σᾶς λέγω αὐτὰ, ἀδελφοί, παρὰ διὰ τὴν ἀγάπην σας· ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν λέγω αὐτὰ διὰ νὰ λάβω κἀνενᾶ μισθὸν ἀπὸ λόγου σας, ἀλλὰ τὰ λέγω δι' αὐτὸ μόνον τὸ καλὸν, καὶ διὰ τὴν ἀγάπην σας.

9. „Μνημονεύετε γάρ, ἀδελφοί, τῶν κόπων ἡμῶν καὶ τῶν μόχθων, νυκτὸς γάρ καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσθαι τι· νὰ ὑμῶν, ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Θεῷ.“

Δὲν εἶπον ἐνθυμεῖσθε ἀδελφοί τὰς δυνεργείας ὅπως ἐλάβετε ἀπὸ λόγου μας, ἀλλὰ ἐπὶ ἐνθυμεῖσθε τὰς κόπας, καὶ ὅχι ἀπλῶς τὰς κόπας, ἀλλὰ καὶ τὰς μόχθους, ἦκεν τὰς μετὰ πολλὴν σπεδὴν καὶ ἰδρωτὸς γενόμενάς πόνας μας· καὶ ὅτι, ὅχι μόνον τὴν ἡμέραν ἐδουλεύσαμεν ἐργόχειρον, ἀλλὰ καὶ τὴν νύκτα (1), διὰ νὰ μὴ παραβαρύνωμεν κἀνενᾶ ἀπὸ λόγου

„ὅτι πολλοὶ τῶν ἡλίων ὀνῶντες, ἐν σκοτῷ ἐθυμίας εἰσι· οἱ φίλων δ' εὐποροῦντες, οὐδ' αὖ ἐν θλίψει γένοιτο· περὶ φίλων λέγω πνευματικῶν, πᾶν οὐδὲν προτιμῶν φίλους· ποιῶντος Παῦλος ἦν, καὶ τὴν ψυχὴν ὑδὲως δίδει τῷ αὐτῷ, καὶ μὴ αἰσθεῖς, καὶ εἰς γέννησιν ἡδέως αὐτὸν ἐνέπιπτεν· ὅπως καὶ φίλην διαδέσκει· πεπυρωμένη· βέλομαι ὑπόδηγμα δῶναι φίλῳ· πατέρας καὶ υἱὸς ὑπερβαίνει φίλοι· φίλοι οἱ κατὰ Χριστόν· σὺ σ' εἰς φίλῳ, ἵνα μὴ πᾶς αὐτῷ αὐτὰς τις νομίζῃ, ἀλλὰ τὸ πλῆσιον· πᾶς δὲ αὐτῷ, ἀκόσμητος. Καὶ πᾶς δυνατὸν φησι ποιῶν εὐρεθῆναι· καὶ ὁ δυνατὸν, ἐπειδὴ μὴ βυλόμεθα· ὡς ἔγχε ἐβυλόμεθα, καὶ σφόδρα δυνατὸν· εἰ γὰρ μὴ δυνατὸν, οὐκ αὖ ἐπέσχετο ὁ Χριστός· οὐκ αὖ πᾶσιν περὶ ἀγάπης διελέχθη· μέγα φίλῳ, καὶ πόσον μέγα εὐδὲν αὐτὸν δύνατο μαθῆναι, οὐτε τις περὶ εὐδοκίας λόγος, πᾶσι τῶν πᾶσιν αὐτῷ. (Δόγ. β'. εἰς τὴν α'. πρὸς Θεσσαλονικεῖς.)

(1) Καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τῶν αὐτοῦ Ἐπιστολῶν φανερῶνται ὁ μακάριος Παῦλος, ὅτι ἐδούλευσε ἐργόχειρον, τὴν τέχνην δηλαδὴ τῶν σκαδιστῶν, καθὼς ἦν γεγραμμένον εἰς αἰς Πράξεις· „μετὰ πάντεσσι χωροῦν· ὁ Παῦλος ἐκ τῶν Ἀδελφῶν ἦλθεν εἰς Κόρινθον... καὶ προσήλθεν αὐτοῖς (τῷ Ἀκύλῳ δηλαδὴ καὶ τῇ Περσκήῃ) καὶ διὰ τὸ ὁμότεχον εἶναι ἔμενε παρ' αὐτοῖς καὶ ἐργαζέτο· ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τῆς τέχνης.“ (Πράξ. 18. 3.) Οὐ μόνον δὲ ὁ Παῦλος μόνος ἐργαζέτο, καὶ ἐδούλευε, ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ αὐτοῖς οἱ Ἀπόστολοι, καθὼς τὸ λέγουσιν οἱ ἴδιοι εἰς αἰς διαμαρτυρίαν· „Καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς σχολάζοντες πρὸ λόγου τοῦ Εὐαγγελίου, σῶμα καὶ τῶν ἐπιτηδίων οὐκ ἀμελοῦμεν· οἱ μὲν γὰρ εἰσιν ἐξ ἡμῶν, ἄλλοι, οἱ δὲ, σκηνοποιοὶ, οἱ δὲ γυναικῶν ἐργάται, πρὸς τὸ μὴδὲποτε ἡμᾶς ἀργούς εἶναι.“ (Διαμαρτ. βιβλ. β'. Κεφ. 9.) Τί λέγω; καὶ αὐτὸς ὁ Δεσπότης τῶν ἀπάντων καὶ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός,

ἐργόχειρον ἐδούλευε τὴν τεκτονικὴν τέχνην, ἥτοι τὴν λεπτεργρικὴν ὡς καὶ τὰς τελέκοντα χρόνους τῆς ηλικίας αὐτοῦ, δι' ὅ,τι δὲν ἀνομαζέτο μόνον ὡς τὸ τέκτονος Ἰωσήφ, ὡς λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος· „ὅχι ἔπος εἶναι ὁ πᾶς τέκτονος υἱός·“ (Ματθ. 13. 55.) ἀλλὰ καὶ τέκτων ἀπλῶς, κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν Μάρκον· „ὅχι οὗτος ἐστὶν ὁ τέκτων ὁ υἱὸς Μαρίας·“ (Μάρκ. 6. 3.) ἐδούλευε δὲ τέχνην ὁ Κύριος, καὶ οἱ τούτου θεοὶ Ἀπόστολοι· α'. διὰ νὰ εὐγνώσκον τὴν ζωοτροφίαν σας, καὶ νὰ μὴ βαρύνουσιν· πτωχοὶ γὰρ ἦσαν καὶ ὁ Κύριος· καὶ ὅρα εἰς τὸ „δὲ ἡμᾶς ἐπιπλάσσει πλεῖστος ὡς“· (β'. Κορινθ. 11. 9.) ἐν τῇ ὑποσημνήσει, καὶ οἱ τῶν Ἀπόστολων ὅδεσιν καὶ ἔχον χάριν διὰ νὰ δουλεύουν· β'. διὰ νὰ δίδον ἐλεημοσύνην εἰς τοὺς πτωχοὺς ἐκ τῶν κοπῶν· γ'. διὰ νὰ δίδον πᾶσι συμπίπτουσα βασιλικὰ δασύματα· δ'. διὰ νὰ δίδον καὶ πᾶσι ἱερατικὰ δασύματα· ε'. διὰ νὰ δίδον τοὺς ἀνθρώπους νὰ μὴ ἔχον τὴν τέχνην ὡς πρᾶγμα σαπνὸν καὶ ἀτίμον· ἀλλὰ τὰ νομίζον αὐτῶν ὡς πρᾶγμα τιμημένον, καὶ παρὰ Θεῷ νομοθετημένον· πολλοὶ γὰρ ἀνοήτοι πλεῖστοι καὶ ἀρχόντες φθάνουσιν εἰς πᾶσι ὑπερηφάνειαν, ὅτι ἔχον ἐμπροσφύς, ὅχι μόνον τὸ νὰ δουλεύουν τέχνην, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ὁμιλῶσιν σχεδὸν μετὰ τὰς τέχνας· ὅδεσιν καὶ μερικοὶ πρότερον τέχνηται ὄντες, ὕστερον ἀφ' ὧν ἐπλήθυνον, παρὰ τὴν πᾶς τέχνης τῶν, καὶ περιῶσιν ἀργοὶ τὴν ζωὴν αὐτῶν, διὰ τὴν ἔχον ἀτιμίαν τὸ νὰ δουλεύουν τέχνην· ε', διὰ νὰ δίδον πᾶσι ἀνθρώποις ἐμπράκτους, ὅτι ἡ τέχνη καὶ οἱ ἐργόχειροι, ὅσον καὶ αὐτὸν ἦναι σαπνὰ, καὶ πτωχικά, δὲν εἶναι κακὰ, ὅτε δυνατὰ νὰ ἐμποδίσουν τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ. ζ'. εἰ καὶ περὶ τούτων, διὰ νὰ δίδον ὅλους τοὺς τέχνητας νὰ μὴ μεταχειρίζονται δόλους, καὶ κλέψας, καὶ ψεύματα, καὶ βλασφημίας καὶ ὅρκους εἰς αἰς τέχνας αὐτῶν, ἀλλὰ νὰ πᾶς δουλεύῃ καθαρώς, καὶ μετὰ φόβου Θεοῦ, μιμνήσκον τὸν Κύριον καὶ

λόγους σας. Ὡς τὸ θαύματος! πόσῳ προθυμίαν ἔδειχνε καὶ σπαθίῳ ὁ τρισμακάριος τὸ Κυ-
εῖς Ἀπόστολος! πρῶτον διὰ τὰ δάσκει παράδειγμα εἰς τὴν Χριστιανὴν τὰ δαλύνει, καὶ δό-
περον διὰ τὰ μὴ σκανδαλίσσῃ τινα, καὶ τὰ δάσκει ὑποψίαν, ὅτι διὰ τὸ κυρύττει τὸ Εὐαγ-
γέλιον, διὰ τὰ μαζὶ ἄργυρια. Μετὰ τὸν λόγον δὲ, ὅπως λέγει, ὅτι δαλύνει διὰ τὰ μὴ πα-
ραβαρύνῃ τινα, δείχνει ὅτι οἱ Θεσσαλονικεῖς Χριστιανοὶ ἦσαν πτωχοί, καὶ δὲν εἶχον τὸν
τρόπον τὰ τρέφει τὴν Ἀποστόλου· διὰ τὸ καὶ γράφει ὁ αὐτὸς Παῦλος εἰς τὴν Φιλιππι-
σίαν, ὅτι αὐτοὶ ἐπέμπον τὰ εἰς τὴν χρείαν τὴν, ὁρισκομένη εἰς Θεσσαλονίκην· „ὅτι καὶ ἐν
„Θεσσαλονίκη, καὶ ἅπασι καὶ δις εἰς τὴν χρείαν μοι ἐπέμψατε“. (Φιλιπ. δ'. 16.) Καὶ πάλιν·
„ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ Μακεδονίας, ἐδεξάμην Ἐκκλησίαν ἐκοινωνήσαν εἰς λόγον δόσεως καὶ
„λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι“. (αὐτόθι 15.) (1)

10. „Ὑμεῖς μάρτυρες, καὶ ὁ Θεός.“

Αξιοπίστως μὲν μάρτυς εἶναι ὁ Θεός, καὶ μόνος εἰς βεβαίωσιν τὸ λόγον παραλαμβανό-
μενος· πλὴν ἐπειδὴ καὶ εἰς τὴν ἀνθρώπους εἶναι ἄδηλον, αἰσῶς ὁ Θεός εἰς τὸ μαρτυρῇ,
διὰ τὸ ἐδῶ ὁ Παῦλος καλεῖ μάρτυρας τῶν ἀνωτέρω εἰρημνῶν καὶ αὐτὴς τὴν ἰδίαν Θεσα-
λονικεῖς, πρὸς τὴν ὁποίαν τὰ εἶπεν (2).

„Ὡς ὁσίως.“

Ηγὼν ὁ Θεός εἶναι μάρτυς, καὶ ἐσεῖς, ὅτι ἐτελειώσαμεν ὅλα ὅσα ἔπρεπε· τὸ γὰρ
δηλοῖ τὸ „ὁσίως“ ἀντὶ τὴν μετ' ὅλῳ τῷ πρὸς Θεὸν δέλαβειαν.

„Καὶ δικαίως.“

Ηγεῖται ὁ Θεός εἶναι μάρτυς, καὶ ἐσεῖς, ὅτι ἐτελειώσαμεν ὅλα χαλεπὰ τὰ ζητήσαν ἀπὸ κα-
τὰ καμμίαν δόσιν ἄσπρων.

„Καὶ

αἱ Ἀποστόλοις. Τώρα ἀπὸ Δεσφίαν τῶν Ἀγγέλων,
καὶ οἱ τὰς θεοὶ Ἀπόστολοι ἐδούλουν τέχναις καὶ ἐργο-
χεῖρα, καὶ δὲν ἐκάδοντο ἄργοι, καὶ μὴ ὅλον ὅπως ἔχον τὴν
ἀδύαν τὰ τρέφονται ἀπὸ τοῦ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου,
καθὼς ὁ Κύριος τοὺς διέταξε· πᾶσι μαζὶ ὅλοι οἱ
Χριστιανοί, καὶ οἱ Ἱερωμεῖοι, καὶ οἱ λαϊκοί, καὶ ἄνδρες καὶ
γυναῖκες πρέπει νὰ δαλύνουν τέχναις, καὶ ἄργοι νὰ μὴ
καδύνωνται; ἀπὸ τὴν ἀργίαν γὰρ γεννῶνται ἡ κλεψία,
ἡ πονηρία, αἱ αἰρέσεις, καὶ ἡ περισσότεραι κακία, κα-
θὼς λέγει ὁ Σιράχ· „πολλὴ κακία ἐδίδασκεν ἡ
„ἀργία“. (Σιράχ λγ'. 32.) ἀπὸ δὲ τῶν τέχνης
γεννᾶται κατὰ ἀρετῇ, καὶ εὐταξία εἰς τὸν κόσμον. Διὰ
τοῦ καὶ ὁ ἴδιος Παῦλος παραγγέλλει νὰ μὴ συναναστρέ-
φεται τις μετ' ἄργους· „παραγγέλλομαι δὲ ὑμῖν ἀ-
„δελφοί ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, σέ-
„λεισθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατῶ-
„ντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν παρέλαβε παρ'
„ἡμῶν“. (β'. Θεσσαλονικεῖς γ'. 6.)

Διὰ τὸ παραγγέλλει μὴδὲ νὰ τρώγῃ τις χωρὶς νὰ
δαλύνῃ· „ὅτις ἂν θέλει ἐργάζεσθαι, μὴδὲ ἐσθιέτω“·
(β'. Θεσσαλ. γ'. 10.) ὅτι δὲ ὁ Κύριος, καὶ οἱ Ἀπό-
στολοι ἐπληροῦν ἐκ τοῦ ἐργοχέρου πρὸς βασιλικὴν ὁμοῦ
καὶ ἱερατικὰ δόσιμα, φανερόν ἐστιν· ὁ γὰρ Κύριος,
πῶς ἦσαν δυνάτων τὰ διδάσκει μετ' ὧν αὐτοὶ καὶ νὰ τὴν
λέγει νὰ πληρῶνται αὐτὰ· „ἀπόδοτε γάρησι τὴν Καί-
„σαρος Καίσαρι“, (Ματθ. κβ'. 21.) καὶ αὐτοὶ νὰ μὴ
πρὸς πληρῶν; ὁ δὲ Παῦλος καὶ οἱ συναπόστολοί τε, πῶς ἦσαν
δυνάτων νὰ λέγουν· „ἀπόδοτε ἢν πᾶσι τοῖς ὀφειλάς, τῷ
„τῶν φόρων τῶν φόρων, τῷ τὸ τέλος τὸ τέλος“. (Ρωμ.

ιγ'. 7.) καὶ ἔπειτα αὐτοὶ νὰ μὴ ἀποδίδαν τὰ ποιήσαν
φόρες, καὶ τέλος; ἐπληροῦν δὲ ὁ Κύριος, καὶ οἱ Ἀπόστο-
λοι, καὶ πρὸς ἱερατικὰ δόσιμα· καὶ πῶς γίνεται φανερόν
ἀπὸ τοῦ Εὐαγγελίου, διὰ τὸ ὁ Κύριος ἐπλήρωσε τὰ δι-
δραχμα εἰς τὴν ζήτησιν αὐτὰ, πᾶσι διὰ τὸν ἑαυτὸν τε,
ἔσσαν καὶ διὰ τὸν Πέτρον, ὅπως ἦσαν πρῶτος τοῦ· „τῶν
„γάρησι τὸν σατὰ λαβὼν, δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ
„σου“. (Ματθ. ιζ'. 27.) Ὅτι δὲ τὸ δίδραχμον
ἦσαν δόσιμον ἱερατικὸν δίδόμενον εἰς τὴν Ἀρχιερεῖς τῶν
Εβραίων, μαρτυρῇ τὸ γ'. Κεφάλαιον τῶν Ἀρχιδίων· ἐ-
πλήρωσαν δὲ ὁ Κύριος, καὶ οἱ Ἀπόστολοι πρὸς δόσιμα
πῶς διὰ τὰ δάσαν παράδειγμα εἰς τὴν Χριστιανὴν νὰ
πρὸς πληρῶν καὶ αὐτοὶ ἀγογγύσας, καὶ μετὰ εὐχαριστίας.

(1) Ὡς, ὅτε οἱ Θεσσαλονικεῖς ἔσσαν, ὅτε αἱ Κο-
ρινθιοί, ὅτε αἱ οἱ εἰδὼν τὰ χρεῖα εἰς τὸν Παῦ-
λον, ἡμῖν οἱ Φιλιππησίοι μόνοι. Ἦδελε δὲ ἀπορήσι-
τινας, ἀν' ὁ Παῦλος ἐδούλουν ἐν τῇ Θεσσαλονίκη εὐ-
ερισκόμενος, διὰ τὸ οἱ Φιλιππησίοι ἐσέλλον αὐτῷ πρὸς
χρεῖα, καὶ διὰ τὸ ὁ Παῦλος πρὸς ἐκράτει; ἐκ τῶν ἀ-
ποκερμόμεθα, ὅτι ἐσέλλον αὐτῷ ἐκείνοι, χωρὶς αὐτοῦ νὰ
ζητήσῃ· καὶ ὅτι ἀφ' οὗ πρὸς ἐσέλλον, πρὸς ἐκράτει ὁ Παῦλος,
ὅχι ὁμοῦς διὰ λόγους, ἀλλὰ διὰ τὰ πρὸς μοιράζῃ εἰς τὴν
πτωχίαν. Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶ 10. εἰς τὸν δ'.
Κεφάλαιον τῆς πρὸς Φιλιππησίαν, ὅτε ὁ Παῦλος ἐπε-
ρε, καὶ ὅτε δὲν ἐπερε, γλαφυρὰν ὕσαν.

(2) Ὡς, ὅτε καὶ ὁ Φῶτιος· „Μάρτυρες ὑμῖν
„ἂν ἐδεσάσθε· ὡς δὲ ὑμεῖς οὐκ ἐδεσάσθε, ὁ Θεός,
„ὁ πάντας εἰδὼς· ὅπως ὑδὲ ὑπονοίᾳ αὐτοῖς λοβὴν ἐβί-
„λετο κατελεγεῖν“. (1 Τίμ. ι'. 16.)

„Καὶ ἀμέμπτως“.

Η γὰρ ὁ Θεὸς εἶναι μάρτυς, καὶ ἐσθὺς, ὅτι ἐπελειώσαμεν ὅλα χωρεῖς τὰ δάσωμεν εἰς τὰ ἀπὸ λόγου σας αἰτίαν κατηγορίας καὶ σκανδάλου.

„Τμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν.“

Ε δὲ ἀποδίδει ὁ Παῦλος ὅσα εἶπεν ἀνωτέρω, ἥ γὰρ ὁ Θεὸς εἶναι μάρτυς, καὶ ἐσθὺς, ὅτι ἡμεῖς ἐγενήθημεν, ἥτοι ἐπολιτεύθημεν κοινὰ εἰς ἐσθὺς τὰς πιστὰς Χριστιανὰς ὁσίως, καὶ δικαίως, καὶ ἀμέμπτως· ἐπεὶ κοινὰ εἰς τὰς ἀπίστας ἀνόσιος ὠνομάζετο ὁ Παῦλος, καὶ ἀκατάστατος, καὶ σπερμολόγος, καὶ ἄλλα δύσφημα ὀνόματα.

11. „Καθάπερ οἶδατε.“

Πάλιν καὶ ἐδὼ καλεῖ ὁ Ἀπόστολος μάρτυρας αὐτὰς τὰς ἰδίους Θεσσαλονικεῖς· τὸ ὅποιον εἶναι σημάδι, πῶς δὲ λέγει ταῦτα ὁ Παῦλος ὑπερηφανδύμενος, καὶ καυχώμενος εὐκερα.

„Ὡς εἶα ἕκαστον ὑμῶν, ὥς πατὴρ τέκνα ἑαυτοῦ, παρακαλοῦντες ὑμᾶς, καὶ παραμυθούμενοι.“

Ω πόσον θαυμαστὸν πρᾶγμα εἶναι κατὰ ἀλήθειαν τὸ νὰ μὴ ἀφίγη κανεὶς Χριστιανὸν ἀπαρηγόρητον ὁ τεισματοκέραιος Ἀπόστολος Παῦλος, ἀλλὰ νὰ ὁμιλῇ καὶ νὰ παρηγορῇ τὸν καθὲς εἰς ἀρμοδίως, καὶ κατὰ τὸ ἐπάγγελμα, καὶ τὴν περίστασιν ὅπῃ εἶχε! καθὼς καὶ εἰς φιλόσοργος πατὴρ παρηγορεῖ τὸ καθ' ἑα φιλῶν τέκνον τιν. Παρεκίνηται, λέγει, ὁ Θεσσαλονικεῖς, καὶ καθ' ἑα ἀπὸ ἐσθὺς νὰ ὑπομνήσῃ ἀνδρείως τὰς περασμὰς· λοιπὸν δὲ ἐξήτην δόξαν ἀπὸ λόγου σας, ἀλλ' ἀπὸ ἀγάπης ἔκαμνα τῆτο. Καὶ ἀνωτέρω μὲν παρωμοίασεν τὸν ἑαυτὸν μετὰ τὴν τροφὴν καὶ παραμάναν, τώρα δὲ παρσμοιάζει τὸν ἑαυτὸν μετὰ πατέρα, διὰ τὰ δέξῃ μετὰ τὸ ὄνομα τὸ πατρὸς, τὴν ἀγάπην καὶ προσασίαν, ὅπῃ εἶχεν εἰς τὰς Χριστιανὰς, καὶ τὸ ταπεινὸν καὶ ἀνυπερήφανον τῆς γνώμης τιν· ἐπεὶ ποῖος πατὴρ ὑπερηφανώταται ἐναντίον τῶν τέκνων τιν; βέβαια εἰδὲς.

12. „Καὶ μαρτυρόμενοι εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ Θεοῦ, τὴν καλῶντος ὑμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ Βασιλείαν, καὶ δόξαν.“

Τὸ νὰ λέγῃ ἐδὼ ὁ Παῦλος ὅτι ἐμαρτύρετο, ἥτοι ἐμαρτύρει, καὶ ἐπαράγγελλον εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς νὰ πολιτεύωνται ἀξίως τῇ καλέσαντος Θεοῦ, τῆτο εἶναι μία ἐπιπληκτικὴ διδασκαλία (1). Λοιπὸν ἐπεὶ λέγει, καὶ ἐγὼ σὰς ἐπίπληκτον, φανερὸν εἶναι ὅτι δὲν σὰς ἐκολάκωσα. Ἀφ' οὗ ἀνωτέρω εἶπεν, ὅτι ὡσανὺ πατέρας σὰς ἐπαρηγόρειν, τότε ἐδὼ ἀκολούθως λέγει, ὅτι καὶ ἐμαρτυροῦμαι· δι' ὅ,τι δὲν σὰς ἤλεγχα, λέγει, ὑπερβολικὰ καὶ μετὰ αὐστηρότητα, ἀλλὰ πρᾶως ὡσανὺ πατὴρ· καὶ τῆτο διὰ τί; διὰ τὰ περιπατῆσαι καὶ νὰ πολιτεύσθε ἀξίως τῇ Θεῷ, ὅπῃ σὰς ἐκάλεσεν εἰς τὴν δόξαν καὶ Βασιλείαν τιν. Βλέπετε δὲ, ὡ ἀναγνώστα, σοφίαν τῇ μεγάλῃ Παύλῳ, πῶς αὐτὸς διηγέμενος ἐκεῖνα ὅπῃ ἔλεγε, καὶ ἐποίει ὅταν ἦτον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὡς εἶδει τῆς διηγήσεως ταύτης, διδάσκει ἐνταυτῷ καὶ παρηγορεῖ τὰς Θεσσαλονικεῖς· δι' ὅ,τι αὖ ὁ Θεὸς, λέγει, σὰς καλῇ εἰς τὴν Βασιλείαν τιν, πρέπει καὶ ἐσθὺς νὰ ὑποφέρετε τὰς συμβαινέσας θλίψεις καὶ περασμὰς, ἵνα διὰ τῶν ποιέτων θλίψεων εἰσέλθῃτε εἰς αὐτήν· „διὰ πολλῶν γὰρ θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν Βασιλείαν τῇ Θεῷ“ (Πράξ. 14. 21.) τὰ ποιαῦτα δὲ λόγια εἶναι ἐνταυτῷ καὶ διδασκαλία, καὶ παρηγορία.

13. „Διὰ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρετος λέγει· „ἀγὰν δὲ ἀρμοδίως, καὶ δὲ πῶς ἀδυνατοῖ προσφέρειν, ἀλλὰ καὶ τὰς ῥησέων σου, πᾶς τρεῖς τέθηκε, τὸ παρακαλοῦντες, καὶ παραμυθού- „ζῶντες δεδότησθαι“ (ἥτοι φοβίαν) τῇ μνήμῃ σου, „μενοι, καὶ μαρτυρόμενοι· ἡ γὰρ μόνον ψυχολογία καὶ „ἡ κελημερὴν κακῶν“.

13. „Διὰ τῆτο καὶ ἡμᾶς ἀχαρίζομεν τῷ Θεῷ ἀδιαλείπτως, ὅτι πα-
 „ραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν τῷ Θεῷ, ἐδέξατ' αὐτόν, καὶ λόγον
 „αὐτῶν, ἀλλὰ (καθὼς ἐστὶν ἀληθῶς) λόγον Θεοῦ“.

Εἰδὼν ἐγκωμιάζει τὰς Θεσσαλονικεῖς ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, δι' ὅ,τι ὄχι μόνον, λέγει, ἡμεῖς ἀκατηγόρητως ἐπράξαμεν ὅλα τὰ ἔργα μας, ἀλλὰ καὶ ἐσεῖς δὲν ἐδείξατε κίνησιν ἀνάξιον πρᾶγμα τῆς ἐδικῆς μας διδασκαλίας· ἀλλὰ ἄξιοι ἐφάνητε τῇ ἀποστολικῇ μακροθυμίας· ἐπειδὴ ἐσεῖς ἀκούοντες ἡμᾶς καὶ τῆς διδασκαλίας, δὲν ἠκέετε τὴν διδασκαλίαν μας ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ πόσον ἐπροσέχετε εἰς αὐτήν, ὥσταν καὶ ἠθέλετε τῆς διδασκαλίας ὁ ἴδιος Θεός· λόγον γὰρ ἀκοῆς τῷ Θεῷ ὀνομάζει τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίας, ἐπειδὴ διὰ τῆς ἀκροάσεώς του ἐπιστάτο· διὰ τῆτο ἀλλὰ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε, „πῶς πιστεύουσιν, ἐὰν μὴ „ἀκέσωσιν“; (Ῥωμ. ι. 14.) (1)

„Ὅς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν“.

Πόθεν, λέγει, εἶναι φανερόν, ὅτι ἐδέχθητε τὸν ἐδικόν μας λόγον, ὥσταν λόγον Θεοῦ; ἀπὸ τῆτο· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὁ λόγος ἐνεργεῖται εἰς ἐσᾶς, ἦγεν ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἔργα ὅπου ἐσεῖς κάμνετε, φανερύεται· δι' ὅ,τι αἰσῶς ἐσεῖς δὲν ἠθέλετε δεχθῆναι τὸν λόγον μας, ὡς λόγον Θεοῦ, βέβαια δὲν ἠθέλετε ὑποφέρει πόσους μεγάλους πειρασμούς μετὰ γυναικακαρδίαν· καθὼς γὰρ ὁ Παῦλος ἀπέδειξεν ἀνωτέρω, ὅτι αὐτὸς δὲν εἶναι κόλακας καὶ δολερὸς, διὰ τὴν ὑπέμεινε πόσους κινδύνους, ἔτι παρομοίως ἀποδείχτει καὶ τὴν πίσιν τῶν Θεσσαλονικέων πῶς εἶναι σερεῖ, διὰ τὴν ὑπέμειναν, καὶ ὑπομένον κινδύνους καὶ θλίψεις.

14. „Ἰμᾶς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε, ἀδελφοί, τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν
 „Θεοῦ τῶν ἔσων ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Εἰσεῖς, λέγει, οἱ Θεσσαλονικεῖς, ἐμιμήθητε τὰς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ Ἐκκλησίας τῶν ἐξ Ἑβραίων πιστῶν Χριστιανῶν· διὰ τῆτο γὰρ ἐπρόσθετον ὁ Παῦλος τὴν „ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“ διὰ καὶ μὴ νομίστηται πῶς ὀνόμασαν Ἐκκλησίας τὰς συναγωγὰς τῶν ἀπίστων Ἑβραίων, ἀλλὰ πῶς ὀνόμασε τὰς Ἐκκλησίας τῶν πιστῶν Χριστιανῶν.

„Ὅτι τὰ αὐτὰ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ἰδίῳν συμφυλετῶν, κα-
 „θὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων“.

Μεγάλη εἶναι ἡ παρηγορία, ὅτε κάμνει εἰδὼν ὁ Παῦλος πρὸς τὰς Θεσσαλονικεῖς· διὰ τὴν αἰσῶς, λέγει, οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἰουδαῖοι, καὶ μὴ ὅλον ὅτε ἦν ζήλωται τῇ πατρικῇ αὐτῶν νόμῳ, ἀφ' ἧς ὁμοῦς ἐπίσταν μίαν φοράν εἰς τὸν Χριστόν, ὑπέμειναν πόσα πάθη καὶ πειρασμούς ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁμογενεῖς Ἰουδαίους (2), πόσον μᾶλλον ἐσεῖς οἱ ἐν Θεσσαλονίᾳ Χριστιανοὶ χρεώσεσθε καὶ ὑπομείνετε διὰ τὴν τῶν Χριστῶν πίσιν, ὅσα πάθη καὶ κινδύνοι ἠθε-
 λαν

(1) Καὶ ὁ Φώτιος οὕτως ἐρμηνεύει· „λόγον ἀκοῆς“ „καλῶς“· ὅ γὰρ αὐτοὶ πάντες ἠδυνάσαντο γίνεσθαι τὸ „κηρυττομένους“· ἔλεγε δὲ καὶ ὁ Κύριος, μακάριοι οἱ „μὴ ἰδόντες, καὶ πιστεύσαντες“, (Ἰωάν. κ.) δι' ἀκοῆς δηλοῦσι καὶ λόγον παραδεξάμενοι τὴν εὐσέβειαν, παρ' ἡμῶν τῷ Θεῷ, ἡτοι παρ' ἡμῶν μετὰ παρελάβετε, ὅχι ἡμέτερον δὲ ὄντα, ἀλλὰ τῷ Θεῷ λόγον· Ὁ δὲ Θεὸς δὲ ὡς λέγει, ὅτι διὰ τὴν οἱ Θεσσαλονικεῖς ἐδέχθησαν τὰς λόγους τοῦ Παύλου, ὡς λόγους Θεοῦ, διὰ τοῦτο καὶ προφητικῶς ἀπόλαυσαν χάριτος, καὶ προφητῶν, καὶ γλώσσας διαφόρους ἐλάλησαν, καὶ θαύματα ἐνήργουν παράδο-
 ξα· αὐτοὶ γὰρ ὅσοι ὁ λόγος ὅτε ἦτε τὸ „δὲ καὶ ἐ-
 „νεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν“.

(2) Καὶ τὸ ὅσον δὲ ὁ Παῦλος ἔλεγε πρὸς τὰς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις ὄντας· „πολ-
 „λὴν ἀδελφὴν ὑπέμειναν παθημάτων“· τὸ ὅσον μετὰ ὄν-
 „τισμοῖς καὶ θλίψεσι δεσποζόμενοι, τὰ ὅσα δὲ, κοι-
 „νωτοὶ τῶν οὕτως ἀναστροφόμενων γεννηθέντες· καὶ γὰρ
 „τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε, καὶ τὴν ἀρπαγὴν
 „τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε“·
 (Ἑβρ. ι. 32.) Ὅσον λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος „ἰ-
 „κανὸν εἰς παραφυλὴν τὸ παράδειγμα“· ἡ γὰρ τοῦ
 „πάρχοντος ὁμοιοῦσι ἀκούσαν προσφερεῖ τὴν φυλαγὴν
 „γίαν“.

λαν σὰς ἀπολεθῆσεν; δὲ εἶναι δὲ ὀλίγη ἀπόδειξις τὸ πῶς εἶναι τὸ κήρυγμα τῆ Εὐαγγελίᾳ ἀληθινὸν καὶ βέβαιον, αὐτὸ τὸ νὰ πάθῃ οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιστοὶ τόσας πειρασμῶς, διὰ τὸ ἴδιον αὐτὸ κήρυγμα ὅπερ ἐδίωκον πρὸ τῆ νὰ πισύσῃ.

15. Τῶν καὶ τὸν Κύριον ἀποκτανάντων Ἰησοῦν.

Καὶ τί θαυμαστὸν εἶναι, λέγει, αἰσῶς οἱ ἄπιστοι Ἰουδαῖοι ἐκακοποίησαν τὰς ὁμογενεῖς αὐτῶν ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς, εἰς καιρὸν ὅπερ καὶ αὐτὸν τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν ἐθανάτωσαν; Βλέπε δὲ ἀγαπητὲ πόσον μεγάλη παρηγορία εἶναι τὸ νὰ συγκοινωνῇ τις κατὰ τὰ πάθη μὲ τὸν Χριστόν· διὰ τὸ καὶ ὁ Παῦλος, πάντοτε εἰς ὅλας τὰς πειρασμῶς, καὶ τὰς θλίψεις, τῶν τὸν λόγον σωειδίξει νὰ λέγῃ, ἦγεν ὅτι οἱ τὰς πειρασμῶς ὑπομείνοντες, συγκοινωνοὶ γίνονται τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου, τὸ γινῶναι φησὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτῶν, συμμορφώμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ. (Φιλιπ. γ'. 10.) Καὶ πάλιν, τίνυν, ἐξερχόμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω πᾶς παρεμβολῆς, τὸν ὀνειδισμόν αὐτοῦ φέροντες. (Εβρ. ιγ'. 12.)

„Καὶ τὰς ἰδίους Προφήτας“.

Οχι μόνον, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Κύριον ἐθανάτωσαν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐδικὰς τῶν Προφητάς. Ἀλλ' ἤθελεν εἰπῆναι, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐθανάτωσαν τὸν Κύριον, διὰ τὸ δὲ ἐγνώριζαν πῶς ἦτον Θεός· τί λοιπὸν; δὲ ἐγνώριζαν καὶ τὰς ἐδικὰς τῶν Προφητάς, τῶν ὁποίων καὶ τὰ βιβλία ἔχεν καὶ ἀναγινώσκεν; καὶ ἐγνώριζον αὐτοὺς· πῶς λοιπὸν καὶ τὰς ἐθανάτωσαν; διὰ τὴν σκληροκαρδίαν αὐτῶν καὶ κακοτροπίαν· ὥστε φανερόν εἶναι ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι δὲ κακοποιῶν, διὰ τὸ ἔχεν ζῆλον ἐπαινετὸν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸ λυσσάζειν πρὸς αἰρέσειν τῆς ἀληθείας.

„Καὶ ἡμᾶς ἐκδιώξαντων“.

Οχι μόνον, λέγει, τὸν Κύριον καὶ τὰς Προφήτας ἐθανάτωσαν οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς τὰς Ἀποστόλους τοῦ Κυρίου, καὶ διδασκάλους ἐδικὰς σας, ἐδίωξαν. Διὰ τὸ λοιπὸν καὶ εἰσεῖς οἱ μαθηταί μας, πρέπει νὰ βλέπετε πάντοτε εἰς τὸ παράδειγμα ἡμῶν τῶν διδασκάλων σας, καὶ ἐτὶ νὰ ὑπομείνετε ἀνδρείως τὰς πειρασμῶς· διὰ τὸ καὶ ἡμᾶς ἐδίωξαν, καὶ ἐκακοποίησαν, βέβαια ἀπολεθῶν εἶναι νὰ διώκῃ, καὶ νὰ κακοποιῇ καὶ εἰς τὰς· καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν“. (Ἰωάν. 16. 20.)

„Καὶ Θεῷ μὴ ἀρεσκόντων“.

Οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει, δὲ ἀρέσαν εἰς τὸν Θεόν· διὰ τὸ πῶς θέλουν ἀρέσαν εἰς τὸν Θεόν καὶ Πατέρα, αὐτοὶ ὅπερ ἐθανάτωσαν τὸν Υἱόν τε, ὅμως καὶ τὰς Προφήτας τε, καὶ ὅπερ διώκουν, καὶ κακοποιῶν καὶ ἡμᾶς τὰς Ἀποστόλους τε;

16. „Καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων, κωλυόντων ἡμᾶς λαλῆσαι τοῖς ἔθνεσιν, ἵνα σωθῶσιν“.

Αἰσῶς, λέγει, καὶ ἦναι χρεῖα νὰ κηρύξωμεν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη καὶ τὴν οἰκουμένην τὸ σωτήριον κήρυγμα τῆ Εὐαγγελίᾳ, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἐμποδίζουσι τὸ κήρυγμα αὐτὸ, λοιπὸν φανερόν εἶναι, ὅτι αὐτοὶ εἶναι ἐχθροὶ ὅλων τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅλης τῆς οἰκουμένης, καὶ φθονεροὶ εἰς τὸ ἄκρον· ἐπεὶ φθόνος ἄκρος καὶ ἀσύγκριτος εἶναι τῇ ἀληθείᾳ, τὸ νὰ ἐμποδίζῃ τις τὴν κοινὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων.

„Εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἀμαρτίας πάντοτε“.

Αὐτοὶ ὅλα, λέγει, τὰ ἔκαμαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ πρότερον εἰς τὰς Προφήτας, καὶ δεύτερον εἰς τὸν Χριστόν, καὶ τείνου εἰς ἡμᾶς τὰς τοῦ Χριστοῦ Ἀποστόλους, διὰ νὰ δείξῃ τὸν ἑαυτῶν τὰς

πῶς ἀμαρτάνεσι τελείως καὶ ἁκρῶς, καὶ πῶς ἐφθασαν τὸ τελειότατον καὶ ἁκρότατον μέτρον τῆς κακίας, ἡ ὁποία περαιτέρω νὰ αὐξησῇ δεῦν εἶναι δυνατόν· διὰ τὸ καὶ ὁ Κύριος εἶπεν εἰς αὐτὰς· „Καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν“· (Ματθ. κγ. 32.) (1).

„Εφθασε δὲ ἐπ’ αὐτὰς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος“.

Ητοι ἄλλω μίαν φοράν δεῦν θέλει ἀκολουθήσει εἰς τὰς Ἑβραίας ἐλδοθερία ἀπὸ τῆς σκλαβίαν ὅπερ δοκιμάζειν πόρα, ὅτε κληρονομία τῆς γῆς τῆς Ἱερουσαλήμ, καθὼς ἀκολούθησεν εἰς αὐτὰς, καὶ πρότερον μετ’ ὅταν ἐλδοθερώθησαν ἀπὸ τῆς σκλαβίαν τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἐκκληρονόμησαν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· καὶ ὕστερον δὲ, ὅταν ἐλδοθερώθησαν ἀπὸ τῆς σκλαβίαν τῆς Βαβυλώνος, καὶ ἐγύρισαν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· ὅχι, λέγω, δεῦν θέλει ἀκολουθήσει ἔτι καὶ πόρα, ἀλλὰ ἡ ὀργὴ τῆ Θεοῦ ἐφθασεν ἐπ’ αὐτὰς, ἥτοι ἄχρι τέλους θέλει μείνῃ ἡ ὀργὴ τῆ Θεοῦ εἰς αὐτὰς, καὶ ποτὲ δεῦν θέλῃ ἰδεῖν ἐλδοθερίαν. Λέγωντας δὲ ὁ Ἀπόστολος ἡ ὀργὴ, μετ’ ὅσον φανεροί πῶς ἡ ὀργὴ αὐτῇ τῆ Θεοῦ, ἦτον χρεωστικὴ εἰς αὐτὰς διὰ τὰς κακίας τῶν, καὶ προγινωσκομένη καὶ προφητεομένη (2). Καὶ λοιπὸν ἀφ’ οὗ ἐπαρηγόρησεν ἀνωτέρω τὰς Θεσσαλονικεῖς ὁ Ἀπόστολος μετ’ ὅσον νὰ τὰς δείξῃ ὅτι πολλὰς ἔχουσι κοινωνίας καὶ συντροφίας εἰς τὰς πειρασμοὺς, καὶ πόρα τὰς παρηγορεῖ μετ’ ὅσον ὅπερ λέγει ἐδῶ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι, ὅπερ τὰς θλίβειν, θέλῃν καταδικασθῆν ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὰς θλίψεις ὅπερ τὰς προξενῶν.

17. „Ἡμεῖς δὲ, ἀδελφοί, ἀπορφανισθέντες ἀφ’ ὑμῶν πρὸς καιρὸν ὥρας“.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος τὴν ὑπερβολικὴν ἀγάπην ὅπου εἶχεν εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς. Καὶ ἀνωτέρω μετ’ εἶπεν, ὅτι καθὼς ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὰ τέκνα του, καὶ ἡ τροφὸς τὰ ἀναθρεπτάτης, ἔτι καὶ αὐτὸς ἡγάπα τὰς ἐν Θεσσαλονίῃ Χριστιανὰς· ἐδῶ δὲ πόρα παρομοιάζει ὁ Παῦλος τὸν ἑαυτόν του μετ’ ὅσον τὸ παιδίον, ὅπου λάβῃ ἄωρον ὀρφανίαν ἀπὸ τὰς γονεῖς τε, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ διὰ τὸ ζῆτε τὰς γονεῖς, ὅπερ ὑπερήδη· ὅθεν καὶ λέγει πρὸς τὰς Θεσσαλονικεῖς, ὅτι ἡμεῖς ἐμείναμεν ὀρφανοὶ ἀπὸ λόγου σας, καὶ ὑπερήδημεν ἐσὰς τὰς ἀγαπητὰς γονεῖς μας· εἶπε δὲ τὴν τοιαύτην λέξιν ὁ Ἀπόστολος διὰ νὰ δείξῃ πόσον ἡγάπα αὐτὰς· καὶ πρὸς τοιοῦτος διὰ νὰ φανερώσῃ σκιωδῶς τὴν λύπην ὅπερ εἶχον οἱ Θεσ-

(1) Ὁ δὲ Φώτιος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ ῥητόν· „αὐ-
,,τι δὲ καὶ πάλαι ἐπὶ τῶν Προφητῶν, καὶ νῦν ἐπὶ τοῦ
,,Χριστοῦ, καὶ ἐφ’ ἡμῶν ἐπραξάν, ἵνα πάντοτε ἀναπλη-
,,ρωθῶσιν αἱ ἀμαρτίαι αὐτῶν“ ἐπειδὴ γὰρ πάντοτε αὐ-
,,τι ἐπραττον, πάντοτε ἀνεπλήρουν τὰς ἀμαρτίας αὐ-
,,τῶν“· Ὁ δὲ Οἰκεμενίος λέγει „πάντα ἃ ἐποίουν οἱ
,,Ἰουδαῖοι, σκοπῶν τὰ ἀμαρτιάνων ἐποίουν“· τρυφεροί, ἡ-
,,δυσαν ὅτι ἀμαρτάνουσι, καὶ ἡμάρτανον“ εἰς τὸ ἀναπλη-
,,ρῶσαι γάρ φησιν αὐτῶν τὰς ἀμαρτίας· οἷον ὅτι, ὡς
,,περ χρεωστῶντες ἀμαρτάνειν, ὡς ἡμάρτανον“· Σημει-
,,ώσαι δὲ ὅτι ἀναπλήρωσις ἀμαρτίας εἶναι, ὅταν τι-
,,νάς φθάσῃ ἡς τὸ ἄκρον καὶ τέλειον τῆς ἀμαρτίας πλη-
,,ρωμα, ἐπ’ αὐτὴν εἰς τὸ ὅποιον ἄλλοτι νὰ προδῇ δεῦν
,,διώκται τις, καθὼς ἀνωτέρω ἡμηνύσαμεν ὁ ἱερός Θεο-
,,φύλακας· ὅθεν καὶ περὶ τῶν Ἀποστόλων εἶπεν ἡ
,,Ἀγία Γραφή· „ἔγω γὰρ ἀναπεπλήρωμαι αἱ ἀμαρτίαι
,,τῶν Ἀποστόλων ἕως τοῦ νῦν“· (Γεν. ιε. 16.) ὁ-
,,περ ἐρμηνεύων ὁ Ὡριγένης λέγει· „ἔγω φησιν ἐξέλιπεν
,,ὅστις ἐξ αὐτῶν“ ἔγω τετελειωμένοι ἴσιν ἀμαρτίας“·
Μερικοὶ δὲ Διδάσκαλοι λέγουσιν, ὅτι ἀναπλήρωσις ἀ-
μαρτίας εἶναι τὸ μέτρον ἐλάνο τῆς ἀμαρτίας, τὸ ὅ-
ποιον δεῦν ὑπομένει πλέον ὁ Θεός, ἀλλὰ τὸ παιδὸν μὴ
αὐστηρότητα καὶ ὀργὴν.

(2) Εἶπε γὰρ περὶ αὐτῆς ὁ Ἀμώς· „αὐτὴ λέγει
,,Κύριος· ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ἀσεβείαις Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ
,,τέσσαρσιν ἐκ ἀποστροφῶν αὐτῶν· ἀνδρῶν ἀπέδον-
,,το ἀργυρεῖν δίκαιον“· (Ἀμ. β. 6.) Καὶ ὁ Θεωδώ-
ριτος ὅπως ἐξηγεῖ τὸ εἰς τέλος· „ἐκ ἐστὶ γὰρ ἀνακλή-
,,σεως ἀπολαύσασι“· μάλλον δὲ καὶ ἡ θεία Γραφή οὕτω
λέγει περὶ αὐτῶν, οἶκος Ἰσραὴλ ἐπέσεν, οὐκ ἐστὶ
,,μὴ προδῇται πᾶ ἀναστῆναι“· (Ἀμ. ε. 1.) Καὶ ὁ
Ὡριγένης· „Καὶ εἶπεν αὐτῶν· κάλεσον τὸ ὄνομα αὐτῆς
,,οὐκ ἠλεημένη· δι’ ὅ,τι οὐ μὴ προσδῇται ἐπὶ τοῦ
,,ἐλεῖν τοὺς οἶκον Ἰσραὴλ“· (Ὡρ. α. 6.) Τὸ δὲ
νοήται, καθ’ ὃ ἄλλω μίαν φοράν οἱ Ἰουδαῖοι δεῦν θέλῃν
λάβειν ἐλδοθερίαν ἀπὸ τῆς σκλαβίαν ὅπερ πόρα δοκι-
μάζειν, καὶ ὅχι καθ’ ὃ ἄλλω μίαν φοράν δεῦν θέλῃν
πιστεύσεν· ἐπειδὴ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔχον νὰ πιστεύσιν ἡς
τὸν Χριστὸν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς συντελείας, ὡς λέγει ὁ
Ἀπόστολος, καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν, καὶ ὑποσημαίνωσιν πᾶ·
Πρώτως ἀπὸ μέρες τῆ Ἰσραὴλ γέγονεν, ἄλλως δὲ πᾶ
,,πληρωμα τῶν Ἑθνῶν εἰσελθῇ, καὶ ὡς πᾶς Ἰσραὴλ
,,σωθήσεται“· (Ῥωμ. ια. 25.)

Θεσσαλονικεῖς διὰ τὸν χωρισμὸν τῶ· καὶ οὐτε εἶναι, λέγει, νὰ εἰπῇ τις, ὅτι πολὺ καιρὸν ἐχωρίσθημεν ἀπὸ λόγου σας, καὶ διὰ τὸτο λυπῆσθε, ὅχι, ἀλλὰ πόσον ὀλίγον καιρὸν ἐχωρίσθημεν, ὅσον φαίνεται καὶ μίας ἡμέρας διάστημα (1).

„Προσώπῳ ὃ καρδίᾳ“.

Δεὶ ἐχωρίσθημεν, λέγει, ἀδελφοί μου, ἀπὸ λόγου σας μετὰ τὴν καρδίαν, καὶ ἀγάπην, ἀλλὰ μετὰ μόνον τὸ πρόσωπον, καὶ τὴν σωματικὴν παρουσίαν (2). Πλὴν ἀγκαλὰ καὶ σὰς ἔχω παρόντας ἐν τῇ καρδίᾳ μου, καὶ πάντοτε σὰς περιφέρω νοερώς εἰς τὴν ἐνδύμνησίν μου, ὅπως λυπῶμαι, διὰ τὸ δεῦ σὰς ἀπολαμβανῶ καὶ σωματικῶς. Σημειῶσαι δὲ τὸτο, ὅτι οἱ θερμοὶ ἀγαπῶντες, χρειάζονται νὰ ἀπολαμβάνουν καὶ τὴν σωματικὴν παρουσίαν τῶ ἀγαπημένου των φίλου· διὰ τὸ ἐκ τῆς σωματικῆς θεωρίας, ἐκκαίεται, καὶ ἀνάπτει περισσότερον ἢ ἀγάπην.

„Περὶσσότερος ἐσπεδάσαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν ἰδῶν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ“.

Σπεδάζω, λέγει, περισσότερον, ἀπὸ ὅ,τι ἔπρεπε νὰ σπεδάζην οἱ πρὸς καιρὸν χωρισθέντες ἀγαπητοί· διὰ τί δὲ σπεδάζω; διὰ νὰ ἰδῶ τὸ πρόσωπόν σας μετὰ πολλὴν ἐπιθυμίαν. Βλέπε, ὦ ἀγαθῶσα, θερμὴν ἀγάπην τῶ Παύλου! διὰ τὴν αὐτὴν δεῦ ἐπεθύμει νὰ ὑπάρῃ εἰς Θεσσαλονικίῳ διὰ ἄλλο τέλος, πᾶρεξ διὰ νὰ ἰδῇ τὸ πρόσωπον τῶν ἀγαπητῶν του τέκνων Χριστιανῶν.

18. „Δὶ ὃ ἠθελήσαμεν ἔλθῃν πρὸς ὑμᾶς, ἐγὼ μὲν Παῦλος, καὶ ἄπαξ, καὶ δις, καὶ ἐνέκοψεν ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς“.

Τί λέγεις ὦ μακάριε Παῦλε; ὁ Σατανᾶς σέ ἐμπόδισε; ναί, λέγει, μετὰ ἐμπόδισε, διὰ τὸ δεῦ ἦν ἔργον, καὶ θέλημα Θεοῦ· εἰς μὲν γὰρ τῶν Ῥωμαίων γράφει, ὅτι ὁ Θεὸς ἐμπόδισεν αὐτὸν, καὶ δεῦ ἐπῆγεν εἰς Ῥώμην. (Ῥωμ. α'. 13.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεὸς Λευκᾶς εἰς τῶν Πράξεων, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐμπόδισε τὸν Παῦλον, καὶ τὸν Σίλαν νὰ μὴ ἀελήσων τὸν λόγον τῶ Εὐαγγελίου εἰς τὴν Ἀσίαν. (Πράξ. 15'. 6.) ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους δευτέραν Ἐπιστολὴν, λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος, ὅτι ἐμπόδισεν ἀπὸ τοῦ Πνεύματος τὸ Ἅγιον νὰ ὑπάρῃ εἰς Κόρινθον. (καὶ ὅρα τὸν 17. στίχ. τῆς α'. κεφ. τῆς αὐτῆς Ἐπιστολῆς.) ἐδῶ δὲ λέγει, ὅτι τὸ ἐμπόδιον ὅλον, ὅπως δεῦ ἐπῆγεν εἰς Θεσσαλονικίῳ, ἦν μόνον τὸ Σατανᾶ, μετὰ τὸ νὰ ἔφερνεν εἰς τὸν Παῦλον πειρασμοὺς φοβεροὺς, καὶ ἀνελπίστους, κατὰ θεϊκὴν διπλοῦν παραχώρησιν (3). Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, πῶς ὁ Παῦλος καλῶς πίζεται, καὶ σεμνύεται

(1) Συνιδίχει γὰρ ἡ ἀγάπη, ὅταν ἦναι θερμὴ καὶ γνησίᾳ, νὰ δείχνῃ μακρότητα καὶ πρὸ ὀλιγόπατον διάστημα, εἰς ὃ ὅποιον ἦναι ὁ ἀγαπητὸς χωρισμένος ἀπὸ τὸν ἀγαπητὸν του· ὅθεν ἔπειν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ὅπως ἡμέρα μία, βίος ὅλος ἀνθρώπου πῶς πᾶν κάμνῃ“. (Λόγος εἰς αὐτὸν ἐξ ἀγρῶ ἐπαφήκων) Καὶ ὁ Σικελιώτης δὲ Ποιητὴς ἔπειν, ἡτοι ὁ Θεόκριτος· „ἐν ἡμέρᾳ τὰς ποδῶντας γράσκειν“· ἐκ τῶ ἐναντίου δὲ ὅταν τινὰς βλέπῃ τὸν ἀγαπητὸν τῶ, καὶ πρὸ μακρὸν διάστημα πρὸ χρόνου, ὀλίγον λογίζεται· διὰ τὸ ἀναγινώσκουσαι εἰς τὴν Γένεσιν· „καὶ ἐδύλασεν Ἰσαὰκ περὶ Ῥαχὴλ ἑπτὰ ἔτη, καὶ ἦσαν ἐναντίον αὐτῶ ὡς ἡμέραι· οὕτως παρὰ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν αὐτὴν“. (Γέν. κδ'. 20.) ὅπου ἐρμηνεύουν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „ἵσως ὅτι ἐν αὐτῇ ἡν τὸ ποδῶμεν· ἡ ὅτι καὶ ὅταν πρὸ κάμνῃ ἔρωτι, καὶ ἡ ἀνάβρολι πρὸ λυπηρὸν ἔχῃ· ὅταν πρὸ εἰσποῖν εἰς ἐξουσίαν, ἔργον ἢ ἐπιθυμίαν, ὡς τις ἔφη πρὸ πρὸ ἡμῶν“. (Λόγ. εἰς αὐτὸν ἐξ ἀγρῶ ἐπαφήκων.)

(2) Ὅθεν ἔπειν ὁ μακάριος Θεοδώριος· „καλὴ καὶ ἡ προδικὴ προσώπῳ, καὶ ὃ καρδίᾳ“· ἀντὶ τὸ τῆς αἰσθητικῆς ὑμῶν ἐσέρημα θέας, τῆς δὲ νοητικῆς, ἀπολαύου διανεκῶς.

(3) Περὶ τῶ ρήτῃ τῶ τῶ Παύλου ἐρωτηθεὶς ὁ μέγας Βασίλειος, ἀποκρίνεται, ὅτι πρὸς τὴν Κυρίῳ κατορδύματα, ἀλλὰ μὲν, πεληόνον μετὰ μόνῳ τῶν κρείσιν καὶ τῶν προαίρεσιν τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ δὲ, καὶ διὰ σώματος ἐνεργεῖντα μετὰ σπεδὴν καὶ ὑπομονῇ. Ὅσα λοιπὸν ἔργα πεληόνον, καὶ τέκοντα εἰς μόνῳ τῶν προαίρεσιν τῆς ψυχῆς, πῶς νὰ ἐμπόδισῃ ὁ σατανᾶς δεῦ διώκαται· ὡς ἐκείνα δὲ ὅπως πεληόνον, καὶ κατορδύονται μετὰ σωματικῇ ἐνέργειαν, πολλὰς φορὰς συγχωρεῖ, καὶ ἀφίει ὁ Θεὸς καὶ γίνεται ἐμπόδιον, πρὸς δοκιμὴν καὶ ἀποδείξιν τῆς ἐμπροσθεν ἀνδραγαθίας, ἵνα ἀνίσως, αὐτὸς μεταβληθῇ ἀπὸ τὸν καλὸν σκοπὸν, ὅπου ἔχεν, ἐλεγχθῇ πῶς εἶναι ἐμπροσθεν, καὶ ὡς οἱ ἐπὶ τῆς πέρας σπαρτάς, οἱ ὅποιοι, πρὸς ὀλίγον μετὰ ἐδεχθῶσαν τὸν λόγον μετὰ χαρᾶς, ὅταν δὲ ἠκολούθησεν θλίψις, καὶ πειρασμός

νεται εἰς τὴν ἀγάπην τῶν ἐν Θεσσαλονικίᾳ Χριστιανῶν· λέγωντας γὰρ τὸ „ἐγὼ μὲν Παῦλος“ δείχνει, ὅτι αὐτὸς ἡγάπα τὰς Θεσσαλονικεῖς περισσότερον ἀπὸ τὰς ἄλλας συναποστόλους· οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι, οἱ μετ' ἐμὲ Ἀπόστολοι, λέγει, ἐσπένδαζον νὰ ἔλθω εἰς ἐσᾶς, ἐγὼ δὲ, καὶ ἐπεχείρησα νὰ ἔλθω, ἀλλὰ ἐμποδίσθην ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, διὰ τὸ δὲν ἦν θῆλημα τοῦ Κυρίου.

19. „Τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπίς, ἡ χαρὰ, ἡ σέφανος καυχήσεως;

Ἀράγε τὰ λόγια ταῦτα τῷ μακαρίῳ Παύλῳ, δὲν εἶναι λόγια μητρὸς φιλοσοργουμένης, τῆς ὁποίας καίονται τὰ σπλάγχνα, ὅταν ὁμιλῇ μὲ τὰ μικρά, καὶ φίλπετά τις παιδίαν; καὶ βέβαια τοιαῦτα εἶναι, μᾶλλον δὲ ἀκόμη εἶναι καὶ φιλοσοργότερα· καὶ σοχάσῃ, ἀγαπῇ, πῶς δὲν ἐφάνη ἀρκετὸν εἰς τὸ νὰ δείξῃ ὁ Παῦλος τὴν θερμότητα τῆς ἀγάπης τε, τὸ νὰ εἰπῇ μόνον, ὅτι ἐσεῖς οἱ Θεσσαλονικεῖς εἰσθε ἐλπίς μου, ἀλλὰ ἐπρόσθετον, ὅτι ἐσεῖς εἰσθε καὶ χαρά μου· καὶ δὲν ἀρκέσθῃ μῆτε εἰς τὸτο, ἀλλὰ εἶπον ἀκόμη, ὅτι εἰσθε καὶ σέφανός μου· καὶ πάλιν δὲν ἐχαιρετίζῃ ἕτε εἰς αὐτὸ, ἀλλὰ ἐπρόσθετε καὶ τὸ, καυχήσεως. Διὰ ἐσᾶς, λέγει, ἐλπίζω, ὅτι θέλω ἐπιτύχω κοντὰ εἰς τὸν Χριστὸν παρρησίαν περισσοτέραν· διὰ τοῦτο καὶ χαίρω, ὅτι εἰσθε, ὅχι μόνον σέφανός μου, ἀλλὰ καὶ σέφανος καυχήσεώς μου, ἡγὼν ὅτι ἐσεῖς θέλετε γυνή εἰς ἐμὲ σέφανος δόξης, καὶ λαμπρότης, καὶ πόρα, καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν κρείσσω (1).

„Ὡ, ἔχὶ καὶ ὑμᾶς ἐμπροσθεν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ παρυσίᾳ αὐτῷ“;

Ἄλλῃ, λέγει, ἐδική μου ἐλπίς, καὶ χαρὰ, καὶ σέφανος καυχήσεως δὲν θέλει εἶναι ἐν τῇ δούλῳ παρυσίᾳ τοῦ Κυρίου, παρὰ ἐσεῖς οἱ ἐν Θεσσαλονικίᾳ Χριστιανοί. Τί λοιπόν; οἱ Θεσσαλονικεῖς μόνον εἶναι ἐλπίς, καὶ χαρὰ, καὶ σέφανός σου, ὡ μακάριε Παῦλε; ὅχι, μᾶς ἀποκρίνεται, δὲν εἶναι αὐτοὶ μόνον, ἀλλὰ εἶναι καὶ οἱ ἄλλοι Χριστιανοί, οἱ διὰ τοῦ κυρίου ματὸς μου πισδύσαντες εἰς τὸν Χριστόν· δι' ὃ, τι δὲν εἶπον, ἔχὶ ὑμεῖς, ἀλλὰ ἔχὶ καὶ ὑμεῖς· διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὸν καὶ, σιῶδισμον, ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι Χριστιανοί εἶναι σέφανός τε, μαζὶ δὲ μὲ αὐτὰς εἶναι καὶ οἱ Θεσσαλονικεῖς.

20. „Ὑμεῖς γὰρ ἐσε ἡ δόξα ἡμῶν, καὶ ἡ χαρὰ“.

Καὶ ἀληθῶς μεγάλη καὶ θαυμαστὴ δόξα ἦν τοῦ Παύλου τὸ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Χριστόν, σεσωσμένῳ διὰ τῆς πίστεως, μίαν πόσιν πολυαἰθροπον Ἑκκλησίαν τῆς μεγαλοπρέπειας Θεσσαλονικῆς, καὶ μίαν τὸσον δούκιμα εἰς τὰς ἀρετὰς.

Κ Ε-

ρασμός, εὐδὺς παραιτήθηκαν· ἢ, ἀνίσως ἐπιμένῃ εἰς τὸν καλὸν σκοπὸν τῶν ὁ ἀνδρωπος ἐκένος, ἀποδείχθῃ πῶς ἔχει ἀνδρῶν εἰς τὴν κατὰ νόμον αἰσίν, καδὼς ἀπεδείχθῃ καὶ ὁ ἴδιος αὐτὸς Ἀπόστολος, ὅς τις ἀφ' οὗ ἔβαλε μὲν σκοπὸν νὰ ὑπάγῃ εἰς Ῥώμην, ἐμποδίσθῃ δὲ, καδὼς τὸ ἀμολόγησεν· (Ῥωμ. α. 13.) ὁμοῦ δὲν ἐπαυσεν ἀπὸ τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ἕως ἂν ἐτελείωσεν, καὶ ἐπῆγεν εἰς Ῥώμην· ἢ καὶ διὰ νὰ φανῇ ὁ ἐπιμένας εἰς τὸν σκο-

πὸν τῶν, πῶς ἔχει ὑπομονὴν, καδὼς ἐφάνη ποιῶντος ὁ Ἰωβ. (Ὁρ. κατ' Ἑπιστομ. σοί.)

(1) Συμφώνως δὲ εἶπε καὶ ὁ σοφὸς Θεοδώριος· „ἐπιμένη μητρὶ εἰσὶν ἀπὸ τῆς (ὁ Παῦλος) τιθῇ, νυμενὴ πᾶς βρέφη, καὶ αὐτῆς φθέρῃται ῥήματα· αὐταὶ γὰρ πᾶς κομιδῇ νέα παιδία, καὶ ἐλπίδα, καὶ χαρὰν, καὶ τὰ τοιαῦτα προσαγορεύειν εὐδοκίαν“.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

1. „Δι' ὃ μηκέτι γέγοντες, ἔδοκῆσάμεν καταλαφθεῖναι ἐν Ἀθήναις „μόνοι“.

Διὰ τὸτο, λέγει, ἦγαν, ἐπειδὴ καὶ ἐμποδίσθημεν νὰ ἔλθωμεν πρὸς ὑμᾶς, κατὰ τὸν Θεοδώρετον, καὶ δεῦν ὑποφέρομεν τὴν τῆς φροντίδος σας ὑπερβολὴν, ἔδοκῆσάμεν, ἥτοι ἐπροκρίναμεν νὰ μένωμεν εἰς τὰς Ἀθῶνας (1).

2. „Καὶ ἐπέμψαμεν Τιμόθεον τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, καὶ διάκονον τῷ „Θεῷ, καὶ σωτηριῶν ἡμῶν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τῷ Χριστῷ“.

Τόσῳ πολλῶν μέλειμεν καὶ φροντίδα εἶχεν ὁ μακάριος Παῦλος διὰ τὰς μαθητὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὥστε ὅπως, ὅταν αὐτὸς ἐμποδίζετο ἀπὸ περιστάσεων, τινῶν, καὶ δεῦν ἐδιώκετο μόνος αὐτοπροσώπως νὰ τὰς ἴδῃ, ἐπεμψεν ἄλλας αὐτῷ αὐτὸς νὰ τὰς ἐπισκεφθῶν. ὅθεν καὶ τότε ἐπέμψεν τὸν Τιμόθεον εἰς τὰς Θεσσαλονικεῖς, ἐπειδὴ μόνος ἐμποδίζετο νὰ ὑπάρῃ εἰς αὐτάς. Λέγει δὲ ὁ Παῦλος διὰ τὸν Τιμόθεον πολλὰ ἐγκώμια, ὅχι τὸσον διὰ τὴν τιμὴν αὐτοῦ, ὅσον διὰ τὴν τιμὴν τοῦ Θεσσαλονικεῖς· μετὰ τὰ ἐγκώμια γὰρ ταῦτα δείχνει, ὅτι διὰ τὴν ἀγάπην τῶν, ἐχώρισεν ἀπὸ λόγου, καὶ ἀπὸ τοῦ ἔργου τῆς ἀποστολικῆς διακονίας τῆς, τὸν ἱερὸν Τιμόθεον, ὅστις ἦτον τὸσον καιρὸν ἔτι ἀναγκαῖος σωτηριῶν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ.

- „Εἰς τὸ σπεύδειν ὑμᾶς, καὶ παρακαλέσαι ὑμᾶς περὶ τῆς πίστεως „ὑμῶν“.

Ἐπειδὴ οἱ Θεσσαλονικεῖς ἐπαράττειν, καὶ ἐλυπτοῦντο, διὰ τί ὁ διδάσκαλος αὐτῶν Παῦλος ἐκακοπάθει ἀπὸ τῶν ἀπίστων καὶ ἐπειράζετο, διὰ τὸτο ἐχρειάζοντο καὶ σπεύδειν εἰς τὴν παρακλήν, καὶ παρηγορίαν εἰς τὴν λύπην τῶν περὶ τὴν, ἵνα μὴ ἐκ τῆς πολλῆς ταρσεῖς, καὶ λύπης μικροψυχήσαντες, ξεπέσεν ἀπὸ τῆς πίστεως· ἐπειδὴ οἱ πειρασμοί, καὶ αἱ θλίψεις τῷ διδασκάλῳ, δεῦν εἶναι ὀλίγη παρακλήν, καὶ λύπη εἰς τὰς μαθητὰς, καθὼς εἶναι λύπη καὶ παρακλήν εἰς τοὺς στρατιώτας, τὸ νὰ κτυπηθῇ εἰς τὸν πόλεμον ὁ ἀρχιστράτιγός των.

3. „Τῷ μηδὲν σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσι ταύταις“.

Ἐδῶ ἐρμηνεύει ὁ Ἀπόστολος, τί ἔμελλε νὰ τὰς ἀφελήσῃ ὁ παρὰ τῷ Τιμόθεῳ γινόμενος εἰς αὐτὰς σπριγμός· ὅθεν καὶ λέγει· ὅτι τὸτο τὸ ὄφελος ἔχει νὰ προξενήσῃ εἰς ὑμᾶς ὁ Τιμόθεος, τὸ νὰ κάμῃ νὰ μὴ σαίνεται κανεὶς ἀπὸ ὑμῶν, ἥγουν νὰ μὴ θορυβῆται, μηδὲ νὰ χαυνώνεται εἰς τὰς ἐδικῆςμου πειρασμούς· ἐπειδὴ ὁ διάβολος εἰς τὸν καιρὸν τῶν πειρασμῶν καὶ τῆς θλίψεως, χαυνόνοι, καὶ ἐκκλύει τὰς ἀσθενείας, ἐνθυμίζωντάς τας τὴν αἰσιν τῶν σώματι, ὥστε ὅπως νὰ τὰς κάμῃ νὰ φύγῃ τελείως ἀπὸ τῆς ψυχροσωπείας θλίψιν ὅπως δοκιμάζωσι. Μερικοὶ δὲ εἶπον, ὅτι τὸ σαίνεσθαι ἐδῶ, εἶναι ἀντὶ τῶν παρὰ τῶν σφαιρῶν, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν σφύλων, οἱ ὅποιοι, ὅταν κολακάζων καὶ περιχαίρωνται τὸν αἰσφωπον, παρὰ τῶν τῶν ἐράς των. Λέγει λοιπὸν εἰς αὐτὰς ὁ Ἀπόστολος νὰ μὴ παρὰ τῶν τῶν διὰ

(1) Πότε δὲ ἔμελλεν εἰς τὰς Ἀθῶνας ὁ Παῦλος, δηλοῦν αἱ Πράξεις· δηλαδή, ἀφ' οὗ ἐφυγεν ἀπὸ τῆς Θεσσαλονικῆς, καὶ ἐπῆγεν εἰς Βερόϊαν, καὶ ἀπὸ Βερόϊαν ἐπῆγεν εἰς τὰς Ἀθῶνας· „οἱ δὲ καθιστάντες τὸν Παῦλον, ἤγαγον αὐτὸν εἰς Ἀθῶνας, καὶ λαβόντες ἐκπορεύοντο πρὸς τὸν Σίλβαν, καὶ Τιμόθεον, ἵνα ὡς πάλιν

„χρὶς ἐλθῶσι πρὸς αὐτὸν, ἐξήσαν· ἐν δὲ ταῖς Ἀθῶναις ἐκδεχομένου αὐτοῦ τῷ Παύλῳ, καὶ πάλιν ἐξῆς“ (Πράξ. ιζ', 15.) Φαίνεται δὲ ὅσον ἀπὸ τῶν Πράξεων, ὅτι δεῦν ἐπέρασε πολὺς καιρὸς, ἀφ' ὃ ἀνεχώρησεν ἀπὸ Θεσσαλονικῆς ὁ Παῦλος, καὶ ἐσηλὸς τῶν παρῶν. Ἐπιστολῶν.

διὰ τὰς θλίψεις, καὶ νὰ δ'γαίνων ἐξω ἀπὸ τῶν προτέρων γνώμων ὅτε ἔχον, ἀλλὰ νὰ ὑπομῶν αὐτὰς σέρεοι καὶ ἀπάραχοι.

„Αὐτοὶ γὰρ οἶδατε, ὅτι εἰς τὸτο κάμεθα.

Ας ἀκούσωμεν τί λέγει ἐδῶ ὁ Ἅγιος Ἀπόστολος, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ εἰς τοῦτο κεῖνται, ἵηον εἰς τὸ ἐκκληρώσθαι, καὶ ἐδιωρίσθαι· εἰς ποῖον; εἰς τὸ νὰ κακοπαθῶν καὶ νὰ θλίβωνται· δι' ὅ,τι δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος τὰ λόγια ταῦτα μόνον διὰ λόγους, καὶ διὰ τὰς Ἀποστόλους, ὅχι· ἀλλὰ καὶ διὰ ὅλους τὰς Χριστιανούς· ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὸτο ἐδιωρίσθημεν, ἥτοι εἰς τὸ νὰ πάσχωμεν, τί παράδοξον πρᾶγμα εἶναι, αἰτίως καὶ θλιβώμεθα; ὥστε ἡμεῖς, ὅχι μόνον πρέπει νὰ μὴ παρατπώμεθα διὰ τὰς ἀπερασμέτους πειρασμούς καὶ θλίψεις ὅπου ἐπάδομεν, ἀλλὰ πρέπει νὰ μὴ παρατπώμεθα καὶ διὰ ἐκείνους ἀκόμη ὅτε μέλλομεν νὰ πάθωμεν· ἐπειδὴ τὸτο εἶναι εἰς ἡμᾶς πλέον οἰκειότερον, ἦεν τὸ νὰ μὴ παρατπώμεθα εἰς τὰς πειρασμούς, καὶ θλίψεις, ὅτε μέλλουσι νὰ μᾶς ἔλθω.

„Καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν, προελέγομεν ὑμῖν, ὅτι μέλλομεν θλίβεσθαι, καθὼς καὶ ἐγένετο, καὶ οἶδατε“.

Μεγάλη παρηγορία εἶναι εἰς τὰς μαθητάς, τὸ νὰ προειπῇ ὁ διδάσκαλός των τὰς θλίψεις, ὅτε ἔχον νὰ πάθω, διὰ τὴν αὐτοὶ πλέον δὲν παύονται ὅταν ἔλθω αἱ θλίψεις, ἐπειδὴ καὶ τὰς ἐπρόσμεναι· τότε γὰρ παύεται τις, ὅταν αἱ θλίψεις ἔλθω αἰφνιδίως καὶ ἀνέλπιστα. Διὰ τὸ καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἔλεγεν εἰς τὰς Ἀποστόλους· „Καὶ νυνὶ εἰρηκα ὑμῖν πρὶν γενέσθαι, ἵνα, ὅταν γένωνται, πισθῶσιντε“ (Ἰωαν. 16. 29.) Καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ εἶπεν· „ἠτοιμάσθην, καὶ ἐκ ἐπαράχθην“ (Ψαλ. 138.) ὅχι μόνον δὲ τὸτο προεἶπεν ὁ Παῦλος εἰς τὰς Θεσσαλονικεῖς, καὶ ἀπέβη μετὰ τὸ ἔργον, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ, τὰ ὅποια ἔγιναν ἐμπράκτως.

5. „Δι' ὃ καὶ γὰρ μηκέτι σέγων, ἔπεμψα“.

Ανίσως, ὃ μακάριε Παῦλε, προεἶπες εἰς τὰς Θεσσαλονικεῖς, ὅτι μέλλεις νὰ θλιβῇς, καὶ ὅτι αὐτοὶ δὲν πρέπει νὰ παύονται διὰ τὰς θλίψεις, ὅτε μέλλω νὰ πάθω, πῶς τώρα σέλλεις εἰς αὐτὰς τὸν Τιμόθεον; Ἀπὸ πολλῶν ἀγάπων, λέγει, τὸτο τὸ κάμνω· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὅτε ἀγαπῶν, ὑποπτεύουσι καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἀσφαλῆ, καὶ βέβαια πρᾶγματα· πρὸς τέτοις δὲ, ἦσαν καὶ πολλοὶ, λέγει, οἱ πειρασμοὶ τῶν Θεσσαλονικέων, καὶ ἡ ὑπερβολὴ αὐτῶν με ἐφόβισε· διὰ τὸ, δὲν εἶπεν, ὅτι κατηγοροῦντάς σας ὡς αὐτοματονήτας, καὶ ἀβεβαίους, ἔπεμψα τὸν Τιμόθεον, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος πλέον νὰ ὑποφέρω (1)· τὸ ὅποῖον εἶναι σημεῖον φιλίας καὶ ἀγάπης μεγάλης.

„Εἰς τὸ γινῶναι τῶν πῖσιν ὑμῶν“.

Εδῶ μερικοὶ ζητοῦσι, διὰ τί ὁ ἔως τότε ἄραβας Πιῦλος, καὶ ἄρρητα ρήματα ἀκέσας, δὲν ἤξυρε τὰς διαθέσεις τῶν Θεσσαλονικέων, ἀλλὰ σέλλει τὸν Τιμόθεον διὰ νὰ γνω-
εἶση

(1) Σημείωσαι, ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν λόγων τῶν ὅπου λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος δηλῶται ὅτι δὲν ἐπέρασε πολὺς καιρὸς, ἀφ' ὃ ἀνεχώρησεν ἀπὸ Θεσσαλονίκης, καὶ ἔπεμψε τῶν Ἐπιστολῶν αὐτῶν, ἐπειδὴ δὲν ἤθελεν ὑποφέρει νὰ πέρασῃ καιρὸς πολὺς. Προδίδεται δὲ ὁ θεὸς Χρυσόστομος καὶ αὐτῶν· „βαβαί! πόση φιλοσοφία τοῦ Παύλου! οὐκ ἔμελεν αὐτῷ τῶν θλίψεων, οὐδὲ τῶν ἐπιβλητῶν, (οἶμαι γὰρ αὐτῶν ἐκεῖ τότε μεμεληκέναι), καὶ καθάπερ φησι Λουκᾶς, ὅτι ἐν τῇ Ἐλλάδι ἔμνηνε τελευτῶν, γενομένης αὐτῷ ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων)

„(Πράξ. κ'. 3.) οὐκ ἔμελεν ἐν αὐτῷ τῶν κινδύνων, ἀλλὰ τῶν μαθητεύσεών. Ὅρας ὅτι πάντα φυσικόν, πατέρα παρεκλήθει; ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐν ταῖς θλίψεσι, καὶ τοῖς κινδύνοις πάντων τῶν μνημῶν ἐκβαλλόμεν, αὐτὸς δὲ, οὕτως ἐδεδόκει καὶ ἐτρέμεν ὑπὲρ τῶν παίδων, ὡς καὶ ὃν μόνον εἶχε παραμυθίαν, τὸν Τιμόθεον, καὶ κοινωνόν, καὶ συνεργόν, τῶν ἐν αὐτοῖς, τοῖς κινδύνοις, πέμψαι πρὸς αὐτὰς“ (Λόγος δ'. ἐν τῷ παρῶν.)

είση τὴν πίσιν αὐτῶν; εἰς λύσιν τῆ ζήτηματος τότε εἶναι νὰ εἰπῇ τις, ὅτι οἱ Ἅγιοι, τὸν οἱ πρὸ Χρῆστῃ, ὡς οἱ Προφῆται, ὅταν καὶ οἱ μετὰ Χρῆστον Ἀπόστολοι, καὶ οἱ λοιποὶ δὲν ἤξευραν ὅλα τὰ πράγματα, ἀλλ' ὅσα μόνον ὁ Θεὸς τὰς ἀπεκάλυπτε· διὰ τὴν καὶ ὁ Ἐλισσαῖος δὲν ἐγνώρισε πῶς ἀπέθανεν ὁ υἱὸς τῆς Σωμαντίτιδος· ὅθεν καὶ ἔλεγε· „Κύριοι, ἀπέκρυψεν ἀπ' ἐμῶν, καὶ ἐκ ἀγγεγυλιέμοι.“ (δ'. Βασιλ. δ'. 27.) Καὶ ὁ Ἠλίας δὲ ἐνόμιζε πῶς ἔμενε μόνος ἐν τῇ Ἰσραὴλ λατρείᾳ τὸν ἀληθινὸν Θεόν, καὶ μ' ὅλον ὅπου ἦν θεοσεβεῖς ἐπὶ χιλιάδες. (γ'. Βασιλ. ιθ'. 10. 18.) Καὶ Σαμὴλ ὁ Προφήτης, πρότερος τῆ Ἡλιοῦ, καὶ Ἐλισσαίου, ἐδιδάχθη ἀπὸ τὸν Θεόν νὰ μὴ ἀποβλέψῃ εἰς τὸν πρόσωπον τῆ Ἐλιάβ τῆ πρώτης ἀδελφῆ τῆ Δαβὶδ, ὅτι αὐτὸς δὲν ἔμελλε νὰ βασιλεύσῃ. „Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Σαμὴλ, μὴ ἐπιβλέψῃς ἐπὶ τὴν ὄψιν αὐτῆς, μηδὲ εἰς τὴν ἔξιν μετὰ γένους αὐτῆς, ὅτι ἐξουδένωκα αὐτήν· ὅτι ἐκ αὐτῆς ἐμβλέψεται ἄνθρωπος, ὃς εἶται ὁ Θεός.“ (α'. Βασιλ. ις'. 7.) Καθὼς δὲ οἱ Προφῆται δὲν ἤξευραν ὅλα, ποιητοτρόπως καὶ οἱ Ἀπόστολοι· ἐγένετο δὲ τὸ, καὶ δὲν πᾶς ἤξευραν ὅλα, ἵνα μήτε αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ὑπερηφανώσονται μήτε οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι φαντάζονται δι' αὐτὰς μεγάλα πράγματα· καὶ πρὸς τὰς διὰ τὸ μὴ ἔχοντες νὰ λέγωμεν ἡμεῖς οἱ μεταγενέστεροι, ὅτι οἱ Ἅγιοι ἐκείνοι, μετὰ τὴν ἡττὰν ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, διὰ τὸ ἐκατόρθωσαν τὴν ἀρετὴν, καὶ ἔπος ἐκ τῆ λογισμῆς τῆς νὰ πίπτωμεν εἰς ἀμέλειαν· ἀλλὰ νὰ μανθάνωμεν, ὅτι καὶ ἐκείνοι δὲν ἀπελάμβανον πάντοτε τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, εἰ μὴ μερικαῖς φοραῖς, ἀγκαλὰ καὶ εἶχον αὐτὴν πάντοτε, καθ' ἕξιν καὶ διώσκειν (1)· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν εὐδικίαν τὸν κόπος ἐκατόρθωσαν τὰ καλὰ καὶ ἀρετὰς.

„Μήπως ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ παράζων“.

Δὲν ὑπώπτευσα, λέγει, ὅτι ἐσαλεύθητε εἰς τὴν πίσιν ἀπὸ τῆς πειρασμῆς, ἀλλ' ὅτι ἐπειράχθητε μόνον. Βλέπεις, ὦ ἀναγνώστα, ὅτι τὸ νὰ ταραττεῖται τις εἰς τὴν πειρασμῆς, εἶναι ἔργον τῆ διαβολῆς· καὶ μάλιστα ὅταν ἄλλοι ταραττεῖται, καὶ σκανδαλίζονται, διὰ τὴν οἱ ἀδελφοὶ πῶν κακῶς πάσχουσιν, καθὼς οὐα ποῖον σωῖν εἰς τὸν Ἰώβ· ἐπειδὴ ὁ διάβολος ἐπείραξε, καὶ ἐπείραξε τὴν γυναῖκα τῆς, διὰ τὴν ἐκείνος ἐπάσχειν· ὅθεν καὶ ἐπαρακίνησε αὐτὴν νὰ βλασφημήσῃ εἰς τὸν Θεόν, καὶ νὰ ἀποθάνῃ. „ἀλλὰ εἰπὸν τι ῥῆμα πρὸς Κύριον, καὶ ἔτελεύτησεν.“ (Ἰώβ. β'. 9.) πειράζει δὲ ὁ διάβολος τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τὴν δὲν ἤξευρε ἀνίσως καὶ τῆς νικήσῃ, καθὼς καὶ τὸ φαίνεται ἀπὸ τὸν Ἰώβ (2)· πλὴν, καὶ μ' ὅλον ὅπου δὲν ἤξευρε αὐτὴ τῆς νικήσῃ, ὅμως μιὰς καὶ ἀδιάτρεπος ὄντας, προσβάλλει, καὶ πολεμεῖ αὐτὰς, καὶ ἐὰν μὲν ἴδῃ τὴν γνώμην τὸν ἀνθρώπων ἀσθενῆ, καὶ ἀδυνάτον, ἐπιμύσει εἰς τὸν πόλεμον· ἐὰν δὲ ἴδῃ τὴν γνώμην τῆς δυνατῆς, φάσκει κατασχυμῆς (3).

„Καὶ

(1) Εἴρηται δὲ ὅτι οἱ Ἅγιοι δὲν ἔχουσιν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ πάντοτε ἐνεργῆς, ἀλλὰ καθ' ἕξιν καὶ δύναμιν, διὰ τὴν καθὼς ἡ τέχνη, πάντοτε μὲν εὐρίσκειται εἰς τὴν ψυχῇ τῆς τέχνης καθ' ἕξιν καὶ δύναμιν· ἐνεργῆς δὲ πότε μόνον εἶναι εἰς αὐτὴν, ὅταν τὴν ἐνεργῇ· ἐστὶ καὶ ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εὐρίσκειται εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἀγίων· καὶ βεβαίως πᾶσι ὁ μέγας Βασιλεὺς ὅπου γράφει· „ὡς ἡ τέχνη ἐν τῇ ἀναλαμβάνει αὐτὴν, ὡς ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος ἐν τῇ ὑποδέχεται, καὶ μετὰ τὴν μετὰ συμπῆρσιν, ἐκτὸς δὲ καὶ ἐνεργῆς διηγεῖται, ἐπὶ καὶ ἡ τέχνη, δυναμὶς μὲν ἐν τῇ τέχνῃ, ὡς εἶναι.“ (ἡτοι καθ' ἕξιν) ἐνεργῆς δὲ πότε, ὅτε καὶ τὴν αὐτὴν ἐνεργῇ· ὡς καὶ τὸ Πνεῦμα, ὡς μὲν συμπῆρσι πᾶσι ἀξίως, ἐνεργῇ δὲ κατὰ τὴν χάριν, ὡς ἐν προφητείαις, ὡς ἐν ἱάμασι, ὡς ἐν ἀλλοίσι δυνάμεων ἐνεργήμασι.“ (Κεφ. κς'. περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.)

(2) Πόθεν πᾶσι φαίνεται; ἀπὸ τῆς λόγια ἐκείνου ὅπου εἶπεν ὁ διάβολος πρὸς τὸν Θεόν περὶ τοῦ Ἰώβ, ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος· ὁ μὲν γὰρ διάβολος εἶπε πρὸς τὸν Θεόν, ὅτι ἐάν σερήσῃ τὸν Ἰώβ ἀπὸ τῆς ὑπάρχοντις, καὶ μαριγῶσῃ τὸ σῶμα, ἔχει νὰ τὸν βλασφημήσῃ· „ἀλλὰ ἀποστάλας ἀφ' αὐτοῦ τὸν ὅσον αὐτὸ καὶ τὸν σαρκαὶν αὐτοῦ, ἢ μὴ εἰς πρόσωπον σὲ εὐλογῇ.“ (Ἰώβ α. 5.) ἡτοι βεβαίως δέλεα σὲ βλασφημήσῃ· ὅμως τὸ ἐναντίον ἐγένετο, διὰ τὴν ὅτι ὁ Ἰώβ ἀντὶ τὴν βλασφημίαν, ἐδοξολόγησε μᾶλλον, καὶ εὐχαρίστησε τὸν Θεόν.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος προσδέττει ἐδῶ, ὅτι ὁ μὲν διάβολος ἡμᾶς πολεμεῖ, καὶ μ' ὅλον ὅπου δὲν ἤξευρε αὐτὸν νικήσῃ, ἡμᾶς δὲ οὐ πολεμεῖμεν αὐτόν, καὶ μ' ὅλον ὅπου ἤξευρε ὅτι ἐχόμεν βεβαίως νὰ τὸν νικήσωμεν· „ἡτ' ἐκείνος μὲν, καὶ ὡς ἐκ ἐδῶς, ἐπείρεται, ἡμᾶς δὲ ἐδῶς, ὅτι σφόδρα αὐτὸν περιεσόμεθα, εὐνόμενοι.“ (Ὀμιλ. δ'. εἰς τὴν παύσαν.)

„Καὶ αἷς κενὸν γίνηται ὁ κόπος ἡμῶν“.

Καὶ αὐτοὶ οἱ Θεσσαλονικεῖς ἐπαρασάλασαν ἀπὸ τῆς πίσεως, τί βλάβην ἔχεις σὺ ὦ μακάριε Παῦλε; ὁ ἐδικός σου κόπος ἔχει τὸν τέλειον μισθὸν κοντὰ εἰς τὸν Θεόν· ναί, λέγει, ἔτσι εἶναι· ἀλλ' ὅμως ἐγὼ, ἀπὸ τῆς πολλῆς ἀγάπης, ὅπως ἔχω εἰς τὰς μαθητάς μου, νομίζω ὅτι ὁ κόπος μου ἔγινεν εὐκέρως, καὶ ἐματαιώθη.

6. „Ἄρτι δὲ ἐλθόντος Τιμοθέου πρὸς ἡμᾶς ἀφ' ὑμῶν, καὶ ἀγγε-
λισαμένους τῆς πίσεως, καὶ τῆς ἀγάπης ὑμῶν“.

Αὐτὰ, λέγει, ἦσαν τὰ νὰ σαλευθῆτε ἀπὸ τὴν πίσιν, καὶ νὰ παραχθῆτε εἰς τὰς πειρασμὰς, ἐπρόσμενα νὰ ἀπολεθῆσαν εἰς ἐσᾶς τὰς Θεσσαλονικεῖς, ἠκολούθησαν ὅμως τὰ ἐναντία· κα-
θὼς ὁ Τιμόθεος ἐλθὼν, ἐφανερώσεν εἰς ἡμᾶς τὴν πίσιν, καὶ ἀγάπην σας. Βλέπε δὲ, ἀγα-
πητέ, τὴν χαρὰν ὅπως ἔλαβεν ἡ μακαρία ψυχὴ τοῦ Παύλου· ἐπεὶ δὲ δὸς εἶπεν, ὅτι ὁ Τιμό-
θεος μᾶς ἀνῆγγειλεν, ἀλλὰ μᾶς ἐνῆγγέλισεν, ἥτοι καλὸν καὶ χαροποιὸν μῆνυμα μᾶς ἔφε-
ρε· πόσον ἀγαθὸν μέγαλον ἐνόμιζε, τῆς τῶν μαθητῶν τε ἐν τῇ πίσει βεβαίωσιν, καὶ σπ-
ειγμὸν· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀγάπην αὐτῶν ἔχαιρεν ὁ τεισματοκρίτης Ἀπόστολος, ὅτι αὐτὴ
ἦτον σημάδι τῆς πίσεώς των.

„Καὶ ὅτι ἔχετε μνάαν ἡμῶν ἀγαθῶς πάντοτε, ἐπιποθῶντες ἡμᾶς
ἰδᾶν, κατὰπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς“.

Ο Τιμόθεος, λέγει, μᾶς ἐνῆγγέλισεν ἀκόμη, καὶ ὅτι μᾶς ἐνθυμᾶσθε μὲ ἐπαίνους, καὶ
ἐγκώμια. Ἀκούσατε τὰ λόγια ταῦτα ἐσεῖς οἱ Χριστιανοί, ὅσοι εἰσθε μαθηταὶ καὶ ἀκροαταὶ
διδασκάλων, καὶ ἱεροκλήρων τοῦ Θεοῦ Εὐαγγελίου, καὶ διδασκῆτε ἀπὸ αὐτῶν, πῶς νὰ ἐνθυ-
μᾶσθε καὶ ἐσεῖς πάντοτε μὲ ἐφημίας καὶ ἐγκώμια τὰς διδασκάλους, ὅπως σᾶς διδάσκουν τὸν
λόγον τοῦ Θεοῦ· διὰ τί μὲ τῆς καλῆς ταύτης ἐνθύμησης, ἐσεῖς ἔχετε νὰ ὠφελήσετε τὸν
ἑαυτὸν σας περισσότερον, παρὰ τὰς διδασκάλους σας. Μεγάλῃ δὲ παρηγορίᾳ, καὶ χαρᾷ ἐσά-
θη εἰς τὰς Θεσσαλονικεῖς, τὸ νὰ μάθουν, ὅτι ἠξέδρει ὁ Παῦλος, πῶς αὐτοὶ τὸν ἀγαπῶσιν·
ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τῆς γνώσεως αὐτῆς, ἐγένετο προσθήκη εἰς τὴν πρὸς αὐτὰς ἀγάπην τοῦ Παύλου.

7. „Διὰ τοῦτο παρεκλήθημεν, ἀδελφοί, ἐφ' ὑμῖν, ἐπὶ πόσῃ τῇ
θλίψει, καὶ ἀνάγκῃ ἡμῶν“.

Ω τὸ θαύματος! ὁ μέγας Παῦλος ἐγνώριζε χάριν, καὶ παρηγορίαν τε, πῶς δὲν ἐσα-
λεύθησαν εἰς τὴν πίσιν οἱ μαθηταὶ τοῦ Θεσσαλονικεῖς! δὲν αἰσθάνομαι, λέγει, πλέον τὰ
λυπηρά, ἀλλὰ ἐπαρηγορήθηκα, ὅχι διὰ τὴν μίαν, ἢ διὰ τὴν ἄλλην θλίψιν ὅπως εἶχα,
ἀλλὰ διὰ ὅλας τὰς θλίψεις ὅπως ἐδοκίμαζον· ἐπεὶ δὲ ἡ ἐδική σας χαρὰ, ἔγινεν ἰσόμε-
τρος, ἥτοι ἐκίνησεν ὅλας τὰς ἀνάγκας, καὶ θλίψεις, καὶ περιστάσεις μου.

„Διὰ τῆς πίσεως ὑμῶν“.

Εσεῖς, λέγει, ὦ ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, μὲ ἐσερεύσατε, καὶ μὴ ὅλον ὅπως ἦτον ὅλον τὸ
ἐναιτίον· ἐπεὶ δὲ ὁ Παῦλος μὲ τὸ νὰ μὴ ἐνικήθῃ ἀπὸ τὰς πειρασμὰς, αὐτὸς ἐσερεύσε
τὰς Θεσσαλονικεῖς, καὶ ὅχι οἱ Θεσσαλονικεῖς ἐσερεύσαν τὸν Παῦλον· ὅμως ὁ Παῦλος εἰς
αὐτὰς ἀποδίδει τὴν σερεύσιν, καὶ τὸ ἐγκώμιον· ἐσεῖς, λέγει, διὰ μέσεως τῆς σερεῆς πίσεώς
σας, δὲν μὲ ἀφήσετε νὰ αἰσθανθῶ τὰς πειρασμὰς, καὶ τὰς θλίψεις ὅπως εἶχον.

„8. Ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς σήκητε ἐν Κυρίῳ“.

Δὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἐπαρηγορήθημεν μόνον, ἀλλὰ καὶ ζῶμεν, αἰσῶς ἐσεῖς
ἐνεσθῆτε σερεῖς εἰς τὴν πίσιν τοῦ Κυρίου· διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτην, ὅτι τὸ σκυώ-
δαλον

δαλον ἐκείνων, ἐνομιζέτο θάνατος τῷ Παύλῳ· καὶ ἀντιστρόφως ἢ ἐκείνων προκοπὴ, καὶ βεβαίωσις ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ κατὰσσις, ἐνομιζέτο ζωὴ τε.

9. „Τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυναμέθα τῷ Θεῷ ἀνταποδοῦναι περὶ ὑμῶν, ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ, ἣ χαίρομεν δι' ὑμᾶς ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν“;

Τόση, λέγει, μεγάλη εἶναι ἡ χαρὰ ὅπῃ λαμβάνω διὰ λόγου σας ἀδελφοί μου, ὥστε ὅπῃ δυνάμεθα νὰ εὐχαριστήσωμεν κατ' ἀξίαν τὸν Θεὸν δι' αὐτὴν· ἐπεὶ δὴ τὸ ἐδικόν σας καπρῶμα, καὶ τὴν ἀρετὴν, νομίζομεν πῶς εἶναι δῶρον Θεοῦ· δι' ὅ,τι δυνάμει εἶναι ἀνθρώπινης σπουδῆς, ἢ ψυχῆς τὸ τόσον ἀνδρείον φρόνημα τῆς πίστεως ὅπῃ ἔχετε. Διὰ τῆτο χρεώσονται νὰ εὐχαριστῶμεν τὸν Θεόν, ὅπῃ τὸ ποῖτον χάρισμα σας ἐχάρισε, δυνάμει ποῖσαν ἀξίαν εὐχαριστίαν νὰ τῷ προσφέρωμεν (1).

10. „Νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπερεκπερισσὸν θεόμενοι εἰς τὸ ἰδοῦν ὑμῶν τὸ πρόσωπον“.

Βλέπε, ὡ ἀγαθῶσα, τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγάπης τῆ μακαρίᾳ Παύλῳ! ὑπερεκπερισσοῦ ἐπαρακάλει τὸν Θεόν διὰ νὰ ἰδῇ τὰς Θεσσαλονικεῖς μαθητάς τε· καθὼς, χάριν παραδείγματος, καὶ οὗτος γεωργός, ὅταν ἀκῆν πῶς τὸ χωράφι ὅπῃ ἐγεωργήθη ἀπὸ λόγου τε, εἶναι γεμάτον καρπύς, ποθεῖ καὶ μόνος νὰ ὑπάγῃ νὰ ἰδῇ τὸ χωράφι ἐκεῖνο, διὰ νὰ χαρῇ περισσότερο μὲ τὴν αὐτοπρόσωπον θεωρίαν τε.

- „Καὶ κατεργάζομαι τὰ ὑπερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν“.

Διὰ τί ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ἐσέκοντο οἱ Θεσσαλονικεῖς σπεροὶ εἰς τὴν πίσιν, τώρα δὲ λέγει ὅτι νὰ κατεργάζομαι τὰ ὑπερήματα τῆς πίστεώς των; Εἰς τῆτο ἀποκρινόμεθα, ὅτι οἱ Θεσσαλονικεῖς δυνάμει εἶχον ἀπολαύσειν ἀκόμη καὶ διδασκαλίαν, εἰ δὲ τὴν τελειότητα εἶχον εἰς ὅλα τὰ δόγματα τῆς πίστεως· ἀλλὰ ἐχρειάζοντο νὰ διδασκῶν ἀκευέσειον τὰ περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν κεκοιμημένων, καὶ ἄλλα ὅμοια· πρὸς τέτοις δὲ, ἦσαν εἰς τὰς Θεσσαλονικεῖς καὶ πολλοὶ ψευδοδιδασκαλοὶ· ὅθεν διὰ ταῦτα εἶπε πῶς εἶχον ὑπερήματα τῆς πίστεως. Ἀνωτέρω μὲν ἔην, ἐπεὶ περὶ τῆς πίστεως τῶν Θεσσαλονικέων ἐβοεῖτο ὁ Ἀπόστολος, διὰ τῆτο εἶπεν, ὅτι ἐπεμψεν τὸν Τιμόθεον διὰ νὰ τὰς σκεῖ καὶ νὰ τὰς βεβαιώσῃ ἐν τῇ πίσει· ἐδῶ δὲ λέγει διὰ νὰ τὰς κατεργάζῃ, ἤγουν νὰ τὰς ἐμπαλῶσῃ, καὶ νὰ τὰς δεῖξῃ τελείως καὶ ἀνέλλιπεις· τὸ ὅποιον κατεργάζομαι, εἶναι ἔργον περισσότερο διδασκαλίας, παρὰ βεβαιώσεως ἐν τῇ πίσει· ἐπεὶ ἐκεῖνο τὸ ροῦχον λέγομεν ὅτι κατεργάζομεν, καὶ ἐμπαλῶμεν, ὅπῃ ἔχει ὀλίγον ὑπερήμα καὶ σχίσισμον, καὶ ὅχι ἐκεῖνο ὅπῃ εἶναι, ἢ ὅλον κατεσχισμένον, ἢ ὅλον γερόν (2).

11. „Αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἡμῶν, καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, κατὰδυναμίαν τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς“.

Τῆτο εἶναι ἴδιον τῆς ὑπερβολικῆς ἀγάπης τῆ μεγάλης Παύλῳ, τὸ νὰ μὴ εὐχεται μόνον διὰ νὰ ἰδῇ τὰς Θεσσαλονικεῖς, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ γράφῃ εἰς τὴν Ἐπιστολὴν τὴν ἰδίαν διχὺν ἐκείνῳ ὅπῃ προσνύχου· τῆτο ἀληθινὰ ἦτον ἔργον ψυχῆς ζέσεως, καὶ ἀκαρτερίτε. Πρὸς τέτοις δὲ καὶ ἀπολογεῖται ὁ Θεὸς Ἀπόστολος εἰς τὰς Θεσσαλονικεῖς μὲ τῆτο, ὅτι δυνάμει ὑπερείσται διὰ τὴν ἀμέλειάν τε, καὶ ὥσπερ νὰ τὰς λέγῃ· ἄμποτε ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν

(1) Καὶ ὁ Θεοδώρητος δὲ λέγει· „νικᾷ τῆς εὐφροσύνης τὸ μέγεθος τῆς γλώττης τὴν ὑμνοῦσαν“· καὶ ἰσχυράμεν γὰρ ἀντίρροπον ὕμνον εἰς τὴν παρασχεδίσιν ἡμῶν ἐφ' ἡμῖν θυμηδία, προσεγεγῆν τῷ Θεῷ.

Epistole di S. Paolo Tom. III.

(2) Σιωπῶντες ὁ αὐτὸς Θεοδώρητος σαφηνίζει τῆτο λέγων· κατεργάζομαι τὰ ὑπερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν· περὶ τὰς ἐκείνων πληρώσαι· περὶ τὴν δὲ αὐτῶν τὴν ὁδὸν λαβεῖν, καὶ διὰ τῶν γραμμάτων προσφέρει“.

ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, νὰ σηκώσῃ ἀπὸ τὸ μέσον τὰς παρὰσμεν, καὶ τὰ ἐμπόδια, ὅπως ἀπὸ κάθε μέρος μὲ τραβίξῃ, καὶ νὰ ὁμαλιώῃ τὸν δρόμον διὰ νὰ ἔλθῃ νὰ σᾶς ἀπολαύσῃ.

12. „Ἵμᾶς δὲ ὁ Κύριος πλεονάσαι, καὶ περισσεῦσαι τῇ ἀγάπῃ, εἰς ἁλλήλους, καὶ εἰς πάντας“.

Βλέπετε, ἀγαπῆτε, ἔρωτε ἀκράτητον τὴν θεῖαν Παῦλον; Βλέπετε σάφοντα μανίαν ἀγάπης, τὴν ὅποιαν εἶχε πρὸς τὰς μαθητάς τε Χριστιανούς; διὰ τί αὐτὸς εὐχεται νὰ πλεονάζῃ οἱ Χριστιανοί, καὶ νὰ περισσεύουν εἰς τὴν ἀγάπην; καὶ ὅχι μόνον εἰς τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀγάπην ὅλων τῶν ἀνθρώπων; ἐπειδὴ τὸ εἶναι ἴδιον τῆς κατὰ Θεὸν ἀγάπης, τὸ νὰ ἀγαπᾷ ὅλους τὰς ἀνθρώπους ἐξίσου καὶ χωρὶς διακρίσεων, ἀποβλέπουσα εἰς τὴν μίαν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅχι εἰς τὰς ποικίλας, καὶ διαφόρους αὐτῶν προαιρέσεις; αἰσῶς δὲ; τὸν μὲν εἶνα ἀνθρώπον ἀγαπᾷ τινος, τὸν δὲ ἄλλον δυνά ἀγαπᾷ, τέτοιῃ ἢ ἀγάπῃ δυνά εἶναι κατὰ Θεὸν, ἀλλὰ κατὰ ἀνθρώπον (1).

„Καθάπερ καὶ ἡμᾶς εἰς ὑμᾶς“.

Εκεῖνο, λέγει, ὅπως ἦτον ἔργον τῆς ἐδικῆς μας ἀγάπης, ἡδὴ ἔγινε, καὶ τὸ ἐδείξαμεν ἐμπράκτως; τὸ δὲ ἔργον τῆς ἐδικῆς σας ἀγάπης, παρακαλῶμεν νὰ γινῇ, καὶ ἐμπράκτως νὰ τὸ δείξετε; ἐπειδὴ καὶ ἔχετε μέτρον καὶ παράδειγμα τῆς ἀγάπης, ἡμᾶς τὰς διδασκάλας σας, ἦσαν καθὼς ἡμεῖς σᾶς ἠγαπήσαμεν, ἔτσι καὶ ἐσεῖς πρέπει νὰ ἀγαπήσετε ἡμᾶς.

13. „Εἰς τὸ σπείρειν ὑμῶν τὰς καρδίας ἀμέμπτως ἐν ἀγιωσιῇ, ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἡμῶν, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ θεῖος Παῦλος εἰς τὰς Θεσσαλονικεῖς, ὅτι ἡ ἀγάπη φέρει κέρδος εἰς αὐτὰς τὰς ἀγαπῶντας, καὶ ὅχι εἰς τὰς παρ' αὐτῶν ἠγαπημένους. Ἀμποτε, λέγει, νὰ περισσεύσῃ εἰς ἐσᾶς ὁ Κύριος τὴν ἀγάπην, διὰ νὰ σπείρῃ ἀμέμπτως τὰς καρδίας σας (2). Κύριον δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Παῦλος, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καθὼς καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς ἐνόησεν (3); ἐπειδὴ ποῖος ἄλλος θέλει σπείρῃ τὰς Χριστιανὰς ἀμώμως ἔμπροσθεν εἰς

(1) Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ μέγιστος Μάξιμος: „ἡ τελεία ἀγάπη ἢ συνδιακρίζει τὴν μίαν πᾶν ἀνθρώπων φύσιν πᾶσι διαφόροις αὐτῶν γνώμας; ἀλλ' εἰς αὐτὴν καὶ ἀποβλεπομένη, πάντας ἀνθρώπους ἐξίσου ἀγαπᾷ, καὶ τοὺς μὲν σπείρει, ὡς φίλους; τὰς δὲ φαύλους, ὡς ἐχθρὰς ἀγαπᾷ, εὐεργετοῦσα, καὶ μακροθυμοῦσα, καὶ ὑπομένουσα πᾶν παρ' αὐτῶν ἐπαγόμενα, τὸ κακὸν τὸ σύνολον μὴ λογιζομένη, ἀλλὰ καὶ πᾶσχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν, ὡς καὶ ὁ καλὸς καλεῖται, ἵνα καὶ αὐτοὺς ποιήσῃ φίλους, καὶ οἰόντες; εἰδὲ μὴ, πᾶσι γε ἰδίαις διαθέσεσιν ἢ ἐκτίπτει, καὶ τοὺς τῆς ἀγάπης καρπὰς καὶ ἐξίσου πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἐνδύκνυται“. (Κεφ. ο.α. π. β'. Ἐκατοντ. πῶν περὶ ἀγάπης.)

(2) Σημειώσεως ἄξιον εἶναι ἐκεῖνο ὅπως λέγει ὁ θεὸς Χρυσόστομος: ὅτι διηγεμένη μίαν φορὰν αὐτὴ τῇ ἰδίᾳ θεῷ Πατρὶ, ὅτι ἡ ἀγάπη κἀκεῖνη τὰς ἀνθρώπους ἀμέμπτως καὶ κατὰ πάντα ἀκατηγόρητος; εἶνα φίλος τοῦ Χρυσόστομου ἀκωνάτος τὸν λόγον τῶν, ἔπειτα αὐτῶν, ὅτι καὶ ἡ ἀγάπη ἢ πρὸς τὰς ἀδελφεὰς, δύναται νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τῆς μοιχείας, καὶ φθόνου, καὶ ἐπιβουλῆς, καὶ ἄλλων ὁμοίων παθῶν; ἀπὸ δὲ τῆς πορνείας, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ τὴν ἐμποδίσῃ; Ὁ δὲ Χρυσόστομος ἀπεκρίθη, ὅτι ἡ ἀγάπη δύναται καὶ ἀπὸ τῆς πορνείας νὰ ἐμποδίσῃ; διὰ τί ἂν ὁ ἀνθρώπος ἀγαπᾷ

κατὰ Θεὸν τὴν πορνείου γυναικα, ὅχι μόνον αὐτὸς δυνά θέλει πορνεύειν μετ' αὐτῇ, ἀλλὰ θέλει σπείρῃ νὰ ἐμποδίσῃ αὐτῇ καὶ ἀπὸ τῆς ἄλλης, ὅπως ζητοῦν νὰ τὴν πορνεύσῃ; ὡς ὅποιος πορνεύει, αὐτὸς μισᾷ τὴν πόρνην κατὰ τὴν ψυχὴν, καὶ διὰ τοῦτο πορνεύει αὐτὴν; καὶ ὅποιος τὴν ἀγαπᾷ κατὰ Θεὸν, αὐτὸς ζητᾷ νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τῆς πορνείας; „ἡ γὰρ φιλοῖται τὴν πορνείου γυναικα, καὶ τὴν ἄλλαν αὐτῇ ἀνδρῶν ἀπαγαγὴν πηράσεται, καὶ δὲ καὶ αὐτὸν προσιδέει, τῇ ἀμαρτίᾳ; ὡς σφοδρὰ μισῶντες εἰς τὴν πορνείου γυναικα, τὸ πορνεύειν ἐν αὐτῇ; φιλοῦντες δὲ ὄντως, τὸ ἀπαγαγὴν αὐτῇ τῆς μυσταρῆς ἐκείνης πράξεως“. (Ὁμιλ. δ'. ἐν τῇ παρουσίᾳ.)

(3) Πᾶς τὸς ἐνόησε καὶ ἔπειτα ὁ μέγας Βασιλεὺς; ἐν τῇ καὶ. Κεφαλὴν περὶ τῆς ἁγίας Πνεύματος; προσδεῖς γὰρ ἐκὼ αὐτολεξὴ τὸν ῥητὸν τῶν τῶ Παύλου, ἀκολουθῶν λέγει ταῦτα: „Ποῖον Κύριον εὐχεται ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἡμῶν, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἀμέμπτως τὰς καρδίας ἐσπελόμεναι; ἐν ἀγιωσιῇ τῶν ἐν Θεσσαλονικίᾳ τισὶν σπείρειν; ἀποκρίσθωσαν ἡμῖν, οἱ μετὰ τῶν λειτουργικῶν πνύματων τῶν πρὸς διακονίαν ἀποστειλωμένων, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τιθεῖται; ἀλλ' ἢ ἐχῶν“.

εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Χριστοῦ, παρὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον; δὲν εἶπε δὲ νὰ σὰς ἐνεργῇ ἀπλῶς, ἀλλὰ νὰ ἐνεργῇ τὰς καρδίας σας· ἐπεὶ κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχονται λογισμοὶ πονηροί, φόβοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι· ταῦτα εἰσὶ τὰ κοινὰ τὸν ἀνθρώπον. (Ματθ. 15. 19.) ὅθεν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ πράττῃ ὁ ἀνθρώπος μετὰ τὸ ἔργον κἀνενὰ πονηρὸν, καὶ νὰ ᾔναι αὐτὸς πονηρὸς κατὰ τὴν καρδίαν· δηλαδὴ, ὅταν φθονῇ, καὶ δολιεύεται, καὶ μνησικακῇ, καὶ ἔχῃ δόγματα πονηρά, καὶ διεσραμμένα εἰς τὴν καρδίαν τε. Ἀμωμος καὶ ἄμεμπτος λοιπὸν τότε εἶναι ὁ ἀνθρώπος ἀληθῶς, ὅταν ἔχῃ καθαράν τὴν καρδίαν ἀπὸ τὰ πάθη ταῦτα, καὶ ὅταν ἔχῃ ἀγιωσύνην· δι' ὅ, τι κυρίως μετὰ καὶ ξεχωριστὰ, ἀγιωσύνη εἶναι ἡ σωφροσύνη, καθώς καὶ ἀκαθαρσία κυρίως καὶ ἰδιαιτέρως εἶναι ἡ πορνεία, καὶ ἡ μοιχεία· καθολικῶς ὅμως καὶ περιεκτικῶς, κάθε ἁμαρτία λέγεται ἀκαθαρσία, καὶ κάθε ἀρετὴ, λέγεται ἀγιωσύνη. Θέλει δὲ ὁ Παῦλος νὰ εἰμεθα ἄμεμπτοι ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ἐν τῇ παρέσῃ ζωῇ· ἐπεὶ αὐτὴ εἶναι καὶ λέγεται εὐδοκίαν, καὶ καθαρὰ ἀρετὴ, ἡ ὁποία γίνεται ἀρετὴ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅχι ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων· ἐπεὶ ἡ κείσις τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀρέσκεια εἶναι σφαλέραι. Θέλει δὲ ὁ Ἀπόστολος νὰ εἰμεθα ἄμεμπτοι καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Χριστοῦ· ἐπεὶ ἀπὸ τὸν Χριστὸν ἔχομεν νὰ κριθῶμεν, ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς. Ἀμποτε, λέγει, λοιπὸν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον νὰ σὰς ἐνεργῇ, διὰ νὰ εἰσθε ἄμωμοι καὶ ἀκατήρητοι, καὶ τώρα, καὶ τότε, καθὼς ἦτον καὶ ὅλοι οἱ Ἅγιοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

1. „Τὸ λοιπὸν, ἀδελφοί, ἐρωτῶμεν ὑμᾶς καὶ παρακαλῶμεν ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ, καθὼς παρελάβετε παρ' ἡμῶν, πῶς δὲ ὑμᾶς περὶ πατῶν, καὶ ἀρέσκαν τῷ Θεῷ, ἵνα περισδέητε μᾶλλον“.

Ἐπεὶ δὲ, λέγει, σὰς παρήγγειλα ἀδελφοί μου ἀνωτέρω διὰ τὰ καθήκοντα, καὶ πρέποντα ἡδὴ εἰς τὰς Χριστιανὰς, ἀκούσατε τώρα καὶ διὰ ἐκεῖνα ὅπῃ εἶναι ἀναγκαῖα νὰ ἀκούετε πάντοτε· δι' ὅτι „τὸ λοιπὸν“ τῷ δηλοῖ, ἥτοι τὸ πάντοτε, καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον. Βλέπε δὲ ὡς ἀναγκῶς, ταπεινοφροσύνῃ τῷ μακαρίῳ Παύλῳ· διὰ τὴν δὲ νομίζει τὸν ἑαυτὸν τῷ ἀξιόπιστον εἶδεν εἰς τὸ νὰ παρακαλέσῃ μόνος τὰς Θεσσαλονικεῖς, ἀλλὰ ὅμως μετὰ τὸν ἑαυτὸν τῷ πέρρει μαζί καὶ τὸν Χριστόν· ὥσάν νὰ τὰς λέγῃ, ὅτι ὁ Χριστὸς σὰς παρακαλεῖ αὐτὴν διὰ λόγους· τὸ δὲ „παραλάβετε“ δηλοῖ πῶς ὅχι μόνον ὁ Παῦλος διὰ λόγων ἐδίδασκεν, ἀλλὰ καὶ δι' ἔργων, καὶ διὰ πραγμάτων· διὰ τί γάρ, λέγει, σὰς παρακαλῶμεν; διὰ νὰ περισδέετε περισσώτερον, ἥτοι διὰ νὰ φιλοτιμησθε νὰ κάμντε καὶ ποιοῦντε περισσώτερον ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπῃ σὰς ἐπρόσθετα, καὶ νὰ ὑπερβαίνετε τὰς παραγγελίας μας· διὰ τὴν, καθὼς ἡ γῆ δὲν βλαστᾷ ἐκείνον μόνον τὸν σπέρμα ὅπῃ σπαρθῇ εἰς αὐτὴν, ἀλλὰ πολυπλασιάζει αὐτὸν διὰ τὴν καρπὸν, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ δὲν χρεώσεται νὰ ἐκείται μόνον ὥς εἰς τὰς παραγγελίας ὅπου λάβη ἀπὸ τὰς διδασκάλας, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπερβαίνῃ αὐτάς.

2. „Οἴδατε γάρ τινὰς παραγγελίας ἐδώκαμεν ὑμῖν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Παραγγελία λέγεται εἰς ἐκεῖνα τὰ κατὰ, ὅπῃ πρέπει νὰ ἀποφύγῃ τινὰς, τὰ ὅποια, ὅταν μετὰ πράττονται, προξενῶσι κόλασιν εἰς τὸν πράττοντα· ὅταν δὲ ἐπράττονται, δὲν προξενῶσι κἀνενὰ ἔπαινον. Εἶναι ὅμως καὶ μερικὰ πράγματα, τὰ ὅποια δὲν πρέπει νὰ παραγγέλληται, ἥτοι νὰ τὰ ἐμποδίζῃ μετὰ ἀπειλῇ καὶ φοβέραν, ἀλλὰ νὰ τὰ ἀφίγῃ εἰς τὴν γνώμην τῶν ἀκούοντων· καθὼς εἶναι τὸ νὰ δώσῃ τινὰς ὅλα τε τὰ ὑπάρχοντα εἰς τὰς πτωχεῖς (1), τὸ νὰ παρθονῶν, καὶ νὰ γίενται μοναχός· ἐπεὶ δὲ διὰ τὴν παρθονίαν εἶπεν

(1) Σημειώσαι ὅτι τὸ νὰ δώσῃ τινὰς τὰ ὑπάρχοντα εἰς τὰς πτωχεῖς, δὲν εἶναι συμβολή, ἀλλὰ ἐντολή· ὁ γὰρ Κύριος ὡς ἐντολὴν αὐτῷ ἡμῖν παραδίδωσι λέ-

γων κοινῶς εἰς ὅλους· „πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ ὅστε ἐλθῆτε μετ' ἐμοῦ“ (Λυκ. 14. 33.) καὶ πάλιν· „πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὅς ἐκ ἀποστάσεως πᾶσι τοῖς ἐαυτοῦ“ ὁ ὑπάρ-

ὁ Κύριος· „ὅτι ὁ δυνάμενος (ἦτοι ὁ βυλόμενος δραστηῶς) χωρεῖν, χωρεῖτω“. (Ματθ. 19. 12.) Ἀκόλουθον εἶναι λοιπὸν νὰ ἐπαρῇ γερὰ διὰ ζωῆς φωνῆς ὁ Παῦλος εἰς τὰς Θεσσαλονικεῖς μὲ πολλὴν φοβέραν, διὰ μερικὰ πράγματα· ὅθεν εἰς τὴν παρῶσαν Ἐπιστολὴν δού γράφει ταῦτα, ἀλλὰ μόνον ἐνθυμίζει αὐτὰς περὶ τῶν. Πάλιν δὲ τὸν Χριστὸν βαίνει μεσίτην εἰς τὰς παραγγελίας τῶ· δού σὰς παρήγγειλα, λέγει, ἐγὼ ἐδικάμην πράγματα, ἀλλὰ τὴν Χρυσὴν ἦτον ἐκεῖνα ὅπως σὰς παρήγγειλα· ὥστε, αὐτοὶ εἰς ἀκρίβειαν ἐκεῖνα, καὶ τὰ φυλάξετε, τὸν ἴδιον Χριστὸν εἰσακρίβετε· αἰσῶς δὲ παρακρίβετε, καὶ ἀδεήσετε αὐτὰ, τὸν ἴδιον Χριστὸν ἀδεήσετε, καὶ παρακρίβετε (1).

3. „Τὸ γὰρ ἐστὶ θέλημα Θεοῦ ὁ ἀγιασμός ὑμῶν“.

Ητοι τὸ, λέγει, εἶναι θέλημα Θεοῦ, ἡ καθαρότης τῶ σώματος, καὶ σωφροσύνη· εἰς καθεδὲ μέρος τῶν Ἐπιστολῶν τὰ παραγγέλλει διὰ τὴν σωφροσύνην ταύτην καὶ καθαρότητα ὁ Ἅγιος Ἀπόστολος, καὶ πρὸς τὸν Τιμόθεον γράφων, καὶ πρὸς τὰς Κορινθίους, καὶ πρὸς τὰς Ἑβραίους· ἐπειδὴ ἡ σαρκική ἐπιθυμία εἶναι πάθος τυραννικόν, καὶ διὰ τὸτο χρειάζεται πολλὰ, καὶ συχνὰ ἱατρικὰ καὶ διδασκαλίας διὰ νὰ καταπραυνῇ.

„Ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ πάσης πορνείας“.

Απὸ καθε πορνείαν, λέγει, εἶναι θέλημα Θεοῦ νὰ ἀπέχετε, ἀδελφοί, ἐπειδὴ πολλὰ, καὶ ποικιλότροπα εἶναι τὰ εἶδη τῆς σαρκικῆς ἀμαρτίας, τὰ ὅποια εἶδεν νὰ τὰ εἴπῃ κατὰ μέρος ἡδέλῃ σου ὁ Ἅγιος Ἀπόστολος, ἀλλὰ μὲ καθολικὸν ὄνομα τὰ περιέλαβεν (2). Σημείωσαι, ὅτι καὶ ὁ Θεοδώριτος ἀπὸ πάσης πορνείας ἔχει, εἴνα δὲ ἀντίγραφον δού ἔχουσι τὸ, πάσης.

4. „Εἰ“

„ὑπάρχουσιν, ἡ δύναται μου εἶναι μαθητής“. (Λουκ. 14. 33.) Καὶ οἱ θεοὶ δὲ Πατέρες τοῦτο συνομολογῶσιν· ὁ γὰρ μέγας Βασιλεὺς ἐν τῷ πρὸς τὸς πλεονάκτας Λόγῳ εἶπεν· „Προηγούμενον πρόσχημα αὐτοῦ Κυρίου, καὶ ὡς ἀναγκαῖον ἡμῖν διατάξαι, τὸ, πᾶσι λησόν σου πᾶ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς“. Καὶ ὁ Χρυσόστομος· ὁ ἐν ἀλλοῖς εἰπὼν ὅτι δὲν εἶναι ἐπιτηγῆς, τὸ, πᾶσι σου πᾶ ὑπάρχοντα, ἐν τῷ περὶ παραδεισίου ὁμοῦ Λόγῳ λέγει· „ὁφείλομεν πάντα πωλεῖν, καὶ τὸτο ἐπιτετήγμεθα“. Καὶ ὁ Θεολόγος δὲ Γρηγόριος ἐν τῷ περὶ φιλοπτωχείας Λόγῳ ἀπορήσας, ἀνὸς λόγος ἐπὶ εἶπεν ὁ Κύριος ὡς τὸν νέον ἦναι νόμος καὶ ἀνάγκη, ἡ μόνον συμβολή, κλίμα περισσώτερον πᾶς εἶναι ἐντολή, περὶ συμβολῆ· „τὴν τὴν νεο τε κλίμα ἐν τῷ πᾶσι δὲ πτωχοῖς ὁρμηθῆσαντε καὶ νομοθετηθῆσαν, οἷα μὴ ἀνάγκη εἶναι τῆς φιλανθρωπίας, ἀλλὰ ἀρεσίν, μηδὲ νόμον, ἀλλὰ παραίνεσιν· σφύδρα καὶ αὐτὸς ἐβυλόμην τὸτο καὶ ὑπελάμβανον· ἀλλὰ σφάβημεν ἡ ἀρετὴ καὶ χάρ, καὶ οἱ ἱεροὶ, καὶ ἡ περὶ τὸ εἰσταντο ὀνειδίζονται· ἔχ ὅτι διηρηκασιν, καὶ ὅτι σεσυληκασιν, ἡ μεμοιχθῆκασιν, ἡ ἄλλοι τὸν ἀπηνόρ, ὁρμηθῶν πεποικῆσαι, πᾶσι τῷ πᾶσι κατωκρίθεν· τὸ, ἀλλὰ ὅτι μὴ Χριστὸν διὰ τὸν δεσμεῖον τεδερα· τὸ, πᾶσι“. Ὅρα καὶ τὸν ἱγ. Λόγον τῆς Χριστοθείας· Τὶ δὲ διαφέρει ἡ παραγγελία ἀπὸ τῆς διδασκαλίας, ὅρα εἰς τὸν ἐνδέκατον εἶχον τοῦ δ'. Κεφ. τὸς πρώτης πρὸς Τιμόθεον.

(1) Σημείωσαι ὅτι, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τὰ λόγια ταῦτα τῶ Ἀποστόλου, διὰ τὴν Κυρίαν ἡμῶν Ἰησοῦ Χρυσῆ, εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐλέγξῃ τὴν βλασφημίαν τοῦ Ἀρῆν, καὶ Εὐνομίου· διὰ τὴν ἀνίσως κατ' αὐτὰς ἡ διὰ

πρόδεξις τὸν ὑπαργόν σημαίνει, ὑπαργὸς ἄρα τὴν Παύλου ἦτον ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χρυσός· ἐπειδὴ διὰ τὴν Κυρίαν Ἰησοῦ τὴν παραγγελίαν προσηγγεῖται· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὸν βλασφημίαν αὐτῆς φεύγουν, καὶ ὁμολογῶσιν ὅτι ὁ μὲν Παῦλος εἶναι δούλος, ὁ δὲ Κύριος, εἶναι Κύριος, λοιπὸν φανερόν ἦναι, ὅτι ἀδιαφόρως ὁ Παῦλος τὰς προδέσεις μεταχειρίζεται.

(2) Ἐκ τῶ λόγου τῶτο τὸ Ἀποστόλου συνάγεται, ὅτι καὶ ἡ μαλακία μὲ ὅτι προπὸν ἡδελε γυνή, ὁμοίως καὶ ὁ συγκυλισμός, καὶ καθε ἀλλή ἀκαθαρσία, πορνεία ὀνομάζεται καθολικώτερον. Καὶ τί λέγω ταῦτα, εἰς καὶ τὸν ὅτι ὁ Κύριος, καὶ τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ ἐπιθυμίαν τῆς γυναικός, μοιχεύει ὀνόμασε; Πᾶς γὰρ φυν· ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἡδὴ ἐμοιχθῆσεν αὐτῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῇ“. (Ματθ. 5. 28.) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεὸς Μάξιμος λέγει τὸ ὅσον φοβερά, ἄλλο τὸσον καὶ ἀληθὴ λόγια ταῦτα· „ὡς περὶ τὸ σῶμα ἔχει κόσμον πᾶ πράγματι, ἔσω καὶ ὁ νῆς ἔχει κόσμον πᾶ νοήματι· καὶ ὡς περὶ τὸ σῶμα πορνεὺν μετὰ τῶ σώματος τῆς γυναικός, ἔσω καὶ ὁ νῆς πορνεὺν μετὰ τοῦ νοήματος τῆς γυναικός, διὰ τῆς φαντασίας τοῦ ἰδίου σώματος· τὴν γὰρ μορφὴν τοῦ ἰδίου σώματος βλέπει μιγνυμένη μετὰ τῆς μορφῆς τῆς γυναικός καὶ τὰ διάνοιαν· ὡσαύτως, καὶ τὴν μορφὴν τοῦ λυπήσαντος ἀφωύεται κατὰ διάνοιαν, διὰ τῆς μορφῆς τῆς ἰδίας σῶματος· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀμαρτημάτων ὁμοίως· ὡς περὶ γὰρ πράττει τὸ σῶμα κατ' ἐνέργειαν εἰς τὸν κόσμον τῶν πραγμάτων, ταῦτα πράττει καὶ ὁ νῆς εἰς τὸν κόσμον τῶν νοημάτων“. (Κεφ. ν γ'. τῆς γ'. Ἐκκλησιαστικῶν τῶν περὶ Ἀγαπίου.)

4. „Εἰδέναι ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτῆσθαι ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ“.

Σκεῦος ἐδῶ ὀνομάζει τὸ σῶμα ὁ Θεὸς Ἀπόστολος· (1) ὅταν λοιπὸν ἡμεῖς σωφρονώμεν, καὶ τὸ σῶμά μας ᾖ ἐν ἁγιασμῷ, ἦγεν καθαρὸν, τότε καὶ ἡμεῖς ἔχομεν αὐτὸ ὡς κτῆμα ἐδικόν μας· ὅταν δὲ ἐν τῷ ἐναντίῳ, τὸ σῶμά μας ᾖ ἀκάθαρτον, τότε ἡ ἀμαρτία ἔχει αὐτὸ ὡς κτῆμα ἐδικόντης, ἐπειδὴ ἐκεῖνα ὅπῃ προσάξει ἡ ἀμαρτία, αὐτὸ τὰ κάμνει, καὶ διὰ τῆς γίνεται ὑπόδελον εἰς αὐτὸν· ὁμοίως τότε τὸ σῶμά μας δρῖσκεται εἰς τιμὴν, ὅταν σωφρονῇ, καὶ ἀπέχη ἀπὸ τῆς σαρκικῆς ἀμαρτίας· ὥστε ἡ ἀμαρτία, εἶναι ἀτιμία. Σημείωσαι δὲ τὸ „εἰδέναι“. ὅπῃ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος· ἐπειδὴ αὐτὸ φανεροί, ὅτι ἡ σωφροσύνη καὶ παρθενία τοῦ σώματος, κατορθύονται ἀπὸ μάθηςιν καὶ γύμνασιν. Λοιπὸν τοῦ εἶναι οἱ Μανιχαῖοι, καὶ Μαρκιωνισταί, ὅπῃ φλυαροῦσιν ὅτι φυσικὰ τὸ σῶμα εἶναι ποτηρὸν, καὶ ἀκάθαρτον, καὶ δὲ εἶναι δυνατὸν μὲ κἀνείνα τρόπον νὰ γινῇ καθαρὸν;

5. „Μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας“.

Ηπι τῆς εἶναι θέλημα Θεοῦ νὰ ἀποκτῇ ὁ καθ' ἑαυτὸς Χριστιανὸς τὸ σῶμά του, ὅχι μὲ ἐπιθυμίαν ἐμπαθῆ, ἥτοι ἔχουσιν πάθος· διὰ τί εἶναι καὶ ἐπιθυμία ἀπαθῆς, ἡ τῶν Θεῶν καὶ Πνευματικῶν πραγμάτων· ὅθεν καὶ ὁ Δανιὴλ ἐρρέθη πρὸς ἐπιθυμίας, τῶν τῶν Πνευματικῶν δηλαδὴ· ἡ ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος πάθει ἐπιθυμίας, ὅλα ἐκεῖνα τὰ αἴτια, ὅπῃ ἀνάπτει τὴν ἐπιθυμίαν, καθὼς εἶναι ἡ τρυφή, ὁ πλεῖστος, ἡ ἀργία τῶν χειρῶν, ἡ ἀμέλεια, ἡ ἐμπαθῆς κίνησις τῶν αἰσθήσεων, καὶ μάλιστα τῆς ὁράσεως. Κάθε εἶνα, λέγει, ἀπὸ αὐτῶν, ἡμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ πάθος ἐπιθυμίας· διὰ τῆς λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, αἰσῶς καὶ θέλωμεν νὰ σωφρονώμεν, καὶ νὰ παρθευώμεν, πρέπει νὰ μὴ δεχώμεθα κἀνείνα πάθος, ὅπῃ ἀνάπτει τὴν σαρκικὴν ἐπιθυμίαν.

„Καθάπερ καὶ τὰ Ἑθνη τὰ μὴ εἰδότες τὸν Θεόν“.

Επειδὴ τὰ Ἑθνη δὲ γνωρίζουν τὸν Θεόν, διὰ τῆς ἔτε ἐλπίδα ἔχουσιν αὐταποδόσεως· ὅθεν ἐκ τῆς καὶ ὅλα τὰ κινήματά των τὰ χαρίζουν εἰς τὴν σαρκικὴν ἡδονὴν, καὶ δι' αὐτὴν τὰ ἐνεργῶσιν.

6. „Τὸ μὴ ὑπερβαίνειν, καὶ πλεονεκτῆν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφόν“.

Ανωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος διὰ κάθε λογῆς εἶδος πορνείας, πόρα δὲ λέγει ξεχωριστὰ περὶ μοιχείας, τὴν ὁποῖαν ὀνομάζει πλεονεξίαν, καὶ παράβασιν· καὶ πρεπόντως ἐτίθει τὴν ὀνομάζει, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἔδωκε γυναῖκα εἰς τὸν καθ' ἑαυτὸν, καὶ ἔβαλε νόμους καὶ ὁροφύσια εἰς τὴν φύσιν, δηλαδὴ εἰς τὸ νὰ σμίγῃ μὲ μόνῳ τῷ ἐδικῷ τῷ γυναικί, ὥστε, πλεονεξία γίνεται εἰς τὸ πρᾶγμα, ἦγεν εἰς τὴν μίξιν, καὶ πλεονεξία, ἥτις γίνεται ἐναντίον τῶ ἀδελφῶ· ὅταν δηλαδὴ ὁ ἔχων γυναῖκα ἐδικὴν, ἀφείδῃ τῷ γυναικί, μοιχῶν τὴν ἑξῆς γυναῖκα τῶ ἀδελφῶ (2).

„Διό-

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριτος ὡς ἐνόησε τὸ σκεῦος λέγων· „τινὲς τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος τὴν ὁμοζυγίαν ἡμελύνουσιν, ἐγὼ δὲ νομίζω τὸ ἕκαστον σῶμα ἑαυτοῦ αὐτὸν κεκλημένον· ὁ γὰρ ποῖος γεγαμηκόσι μόνοις τῷ νομῷ Θεοῦ προσφέρει“. Ὁ δὲ ἱερός Μητροφάνης ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦ Κορυφαίου Πέτρου τὸ λέγον· „Οἱ ἄνθρωποι ὁμοίως συνοικῶντες κατὰ γινώσκον, ὡς ἀδελφεῖς σκεῦος τῶ γυναικί· ἀπογέμοντες τιμῶν, αἱ καὶ συγκαληροῦμαι χάριτος ζωῆς“· (ἀ. Πέτ. γ'. γ.) τῆς λέγων ἐρμηνεύων, λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος ἐδῶ σκεῦος ἐμνοεῖ τὴν γυναῖκα τῶ καθ' ἑαυτὸν, τὴν ὁποῖαν ὁ ἀνὴρ

πρέπει νὰ ἔχη μὲ τιμῶν, ἥτοι πρέπει νὰ τὴν φείδεται καὶ νὰ ἀκριβεύεται, καὶ κατεχόμενος νὰ μὴ σμίγῃ μετ' αὐτῇ· ἐνταῦθα μὲν, διὰ τί ἡ γυνὴ εἶναι φύσις ἀδελφῆς, καὶ ἄλλο δὲ διὰ τί εἶναι συγκαληροῦμαι μετ' ὁ ἀνδραπῆς, ὡς χάριτος ζωῆς· τινὲς δὲ προσδετάν, καὶ διὰ τί ἀπὸ τῆς ἀκολασίας μίξιν ἀποδησκει πολλακίς ἡ γυνὴ, καὶ ποτε δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ.

(2) Ὁ δὲ θῆος Χρυσόστομος ἀποδεικνύει· ὅτι μοιχὸς λέγεται, ὅχι μόνον ὁποῖος ἀνὴρ φθείρει γυναῖκα ὑπανδρὸν, ἀλλὰ καὶ ὁποῖος ὑπανδρὸς φθείρει γυναῖκα ἐκλῶδραν καὶ ἐνυπανδρὸν· διὰ τί ἀδικεῖ τὴν ἐδικὴν γυναῖκα.

„Διότι ἐκδικὸς ὁ Κύριος περὶ πάντων τέτων, καθὼς καὶ προείπομεν ὑμῖν, καὶ διεμαρτυράμεθα“.

Μὴ νομίζετε, λέγει, ὦ ἀδελφοί, ὅτι λέγω ταῦτα μόνον διὰ τὰς γυναῖκας τὰς ἐχούσας ἀνδρας Χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς γυναῖκας τὸν ἀπίστων· ἀλλ' ἐδὲ τὰς ἀνυπαύδους γυναῖκας, καὶ ἐλθούσας, πρέπει νὰ τὰς ἔχετε κοινὰς· ἐπεὶ αὐτὲ ὅλα τὰ σαρκικά ἀμαρτήματα τὰ ἐκδικεῖ ὁ Κύριος· καὶ ὅσοι πράττῃσι ταῦτα, δὲν θέλουν μόνον ἀτιμώρητοι, ἀλλὰ θέλουν δάσκειν μυριοπλασίως καταδίκην, διὰ τὴν εἰς τὰ τοιαῦτα ἀσχετηρίαν τέτων καὶ ἡδονῶν. Βλέπετε δὲ ὦ ἀγαθῶσα, σοφίαν τὴν Παύλου· πρῶτον μὲν ἐπαρακάλεσε τὰς Θεσσαλονικεῖς· δεύτερον ἐντροπιαστικῶς τὰς ἡλεγξεν εἰπὼν, ὅτι κάμνῃσι καθάπερ τὰ Ἑθνη τὰ μὴ εἰδότες τὸν Θεόν· τρίτον ἀπὸ συλλογισμῶν ἐδείξε τὴν ἀποτίαν τῆς μοιχείας, πλεονεξίαν ὀνομάσας αὐτήν· καὶ τελευταῖον τὰς φοβίζει μὲ τὴν ἐκδίκησιν τῆ Θεᾶ· ἐνθυμίζει δὲ αὐτὰς, καὶ ὅτι πολλαῖς φοραῖς ἤκουσαν ταῦτα ἀπὸ λόγου τοῦ.

7. „Οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν ἀκαθαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῷ“.

8. „Τοιγαρὲν ὁ ἀδελφῶν, ὅς ἐκ ἀνθρώπου ἀφεται, ἀλλὰ τὸν Θεόν, τὸν δόντα τὸ Πνεῦμα αὐτῷ τὸ Ἅγιον εἰς ἡμᾶς“.

Επεὶ δὲ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἐσὺ ὁ μοιχάων, τὸν ἀδελφόν σου ἀδικεῖς, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς κάμνῃ τὴν ἐκδίκησιν τῆς ἀδικίας ταύτης, πλατυίνει τὸ νόημα τῶτο ἐδῶ, καὶ δείχνει, ὅτι καὶ ὁ ἀπίστος ἦναι ὁ ἀνδρας ἐκεῖνος, τὸ ὁποῖον μοιχάσθῃ ἡ γυνὴ, βέβαια ὁ ποιήσας τὴν μοιχείαν ταύτην Χριστιανὸς θέλει τιμωρηθῇ· ἐπεὶ δὲ ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει τιμωρήσῃ ἐσένα τὸν μοιχόν, ὅχι διὰ νὰ ἐκδικήσῃ τὸν ἀπίστον ἀνδρα τῆς μοιχάσεως, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκδικήσῃ τὸν ἑαυτὸν τε· ἐπεὶ δὲ ὁ Θεὸς εἶναι, ὅπως σε ἐκάλεσεν εἰς καθαρότητα· ὅθεν ἐσὺ διὰ τῆς ἀκαθαρσίας σου ὕβρισε τὸν Θεόν, ὅς τις ἔδωκέ σοι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον (1)· ὥστε καὶ δέλλει ὑπανδρὸς μόνον μοιχάσθῃς, καὶ βασιλέως γυναῖκα, μία καὶ ἡ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀμαρτία, ἐπεὶ δὲ ὅσας εἶναι καὶ ὁ Θεὸς ὅπως ὕβρισθῃ, τόσον διὰ τῆς δόξης, ὅσον καὶ διὰ τῆς βασιλείας, καὶ αὐτὸς εἶναι ὅπως θέλει σε ἐκδικήσῃ διὰ τὴν ἐμόλυναν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὅπως ἔδωκεν εἰς ἐσὲ διὰ τὸ Ἅγιον Βαπτίσματος. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον νοεῖται τὸ ῥητὸν τῶτο· ὁ Θεὸς, ἐπεὶ καὶ μᾶς βλέπει πῶς εἰς τὰ τοιαῦτα σαρκικά ἀμαρτήματα πορνείας, καὶ μοιχείας, καὶ τὰ λοιπὰ, καταφρονέμεν αὐτὸν περισσώτερον παρὰ τὰς ἀνθρώπων, διὰ τῶτο παιδιδάωντάς ἡμᾶς, τὸν ἑαυτὸν τε ἐκδικεῖ· διὰ τὴν ὅταν ἡμεῖς θέλωμεν νὰ πράξωμεν πορνείαν, ἢ μοιχείαν, ἢ ἄλλω καμμίαν σαρκικὴν ἀμαρτίαν, σπουδάζομεν νὰ μὴ μᾶς ἴδωσιν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ἀνθρώπων, τὸν δὲ Θεὸν ὅπου μᾶς βλέπει ἀμαρτάνοντας καταφρονέμεν.

9. „Πε-

γυνῶκα μὲ τὴν αἰς ἀνυπαύδον γυναῖκα μίξιν· οὕτως γὰρ λέγει· „καὶ πᾶσι δὲ μόνον μοιχεύει· ὅταν ἀνὴρ συνέζευγμένῳ διαφθάρῃ γυναῖκα, ἀλλὰ καὶ ἀφελῶ καὶ λευμμένῳ, αὐτὸς δεδεμένος γυναῖκα, μοιχεύει· ὅτι τὸ πρᾶγμα ἐστὶ· τί γὰρ ἢ ἡ μοιχευομένη καὶ δεδεμένη; ἀλλὰ σὺ δεδεσμένη· τὸν νόμον παρέβης· ἡδίκησας τὴν σάρκα τὴν σὴν· διὰ τὴν γὰρ εἶπέ μοι, τὴν γυναῖκα κολλάς; καὶ πορνείᾳ λευμμένη ἀνδρὶ, καὶ μὴ ἔχοντι γυναῖκα; ὅτι μοιχεύει· καὶ πορνεύσας αὐτὴν οὐκ ἔχει γυναῖκα, ἀλλ' αὐτὴ δεδεσμένη ἀνδρὶ· ἔχουν καὶ σὺ δεδεσμένη γυναῖκα· ὥστε ὁμοίως καὶ σὺ τὸν μοιχεύει·“ (Χρυσόστ. Ὁμιλ. εἰς αἰς τὴν παρούσαν.)

(1) Οὐ μόνον δὲ ὁ Θεὸς ἐκδικεῖ καὶ παιδεύει ἐκείνους

ὅπου μοιχεύουν, ἢ πορνεύουν γυναῖκα ἀπίστον, Ἀγαρινῶν θετῶν, ἢ Ἑβραίων, ἢ ἄλλω τινὰ· ἀλλὰ καὶ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ μὲ σφοδρότερα, καὶ μεγαλότερα ἐπιτίμια καὶ κανόνες, κανονίζει πρὸς ποιούσας, ἀπὸ τῶν ἄλλων μοιχῶν, καὶ πόρνων, ὅπως πορνεύουσιν, ἢ μοιχεύουσιν μὲ πρόσωπα ὀρθόδοξα, διὰ τὸν σατανικὸν μακροσμον, ὅπως ἔλαβον ἐκ τῶν ἀπίστων, καὶ αἰρετικῶν, κατὰ τὸν λόγον Κανόνα τοῦ Κίτρου, καὶ τὸν μ.ζ. Ἀποκρίσιν τῶν Βαλσαμώνος· πλὴν οἱ ποιοῦσι δὲν πρέπει καὶ νὰ μυρόνωνται δεύτερον, καθὼς ποιοῦσι τινες Πνδμᾶτικοὶ ἀμαρτάνοντες, καὶ μυρόνουσι τὰς ποιούσας· διὰ τὴν τὸ Ἅγιον Μῦρον δόωσθαι εἰς μόνους τὰς ἀνητὰς τῆς Πιστεως καὶ Ὀρθοδοξίας, εἴτα πάλιν ἐπιστραφεύσας εἰς αὐτὴν· ὅχι δὲ καὶ αἰς τὰς ποιούσας.

9. „Περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας, ἣ χρεῖαν ἔχομεν γράφειν ὑμῖν“.

Δὲ ὁμιλεῖ ἐδῶ πῶρα ὁ Ἀπόστολος περὶ τῆς εἰς πάντας ἀνθρώπους κοινῆς ἀγάπης, ἀλλὰ περὶ τῆς εἰς τὰς ἀδελφὰς Χριστιανὰς ἰδιαιτέρας ἀγάπης· κατὰ σχῆμα δὲ ῥητορικὸν τῆς παραλείψεως, κάμνει πρὶν περὶ αὐτῆς νουθεσίαν, λέγωντας ὅτι δεῦν ἔχομεν χρεῖαν νὰ σὰς γράφωμεν, Χριστιανοί, περὶ τῆς εἰς τὰς ἀδελφὰς ἀγάπης· ποιεῖ δὲ τῆτο, διὰ δύο αἰτία· εἷς μὲν, ὅτι πόσον εἶναι ἀναγκαῖον φυσικὰ ἢ φιλαδελφία, ὥστε ὅπως εἰδὲ διδασκαλίαν χρειάζεται· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνα τὰ πράγματα, ὅπου εἶναι πολλὰ μεγάλα, καὶ φυσικὰ, καὶ ἀναγκαῖα, αὐτὰ εἶναι καὶ φανερά εἰς ὅλους. Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ παρακινήσῃ μὲ τὸ σχῆμα τῆτο τὰς Θεσσαλονικεῖς, περισσότερον εἰς τὴν φιλαδελφίαν, ἐξυπνίζωντάς τας νὰ μὴ φαίνεν κατώτεροι τῆς ὑπολήψεως, τὴν ὅποιαν ἔχει ὁ Παῦλος περὶ αὐτῶν, ὅτι αὐτοὶ προλαβόντες ἐκατέρωθον τὴν ἀρετὴν τῆς φιλαδελφίας.

„Αὐτοὶ γὰρ ὑμᾶς Θεοδίδακτοὶ ἔξε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους“.

Βλέπε, ὦ ἀναγνώστα, μὲ πόσον ἔπαινον τῆτο γράφει ἐδῶ ὁ Παῦλος· τὸν Θεόν, λέγει, ἔχετε ἐσεῖς ἀδελφοί μου Χριστιανοί, τῆς ἀρετῆς ταύτης τῆς φιλαδελφίας διδάσκαλον. Τῆτο δὲ καὶ ὁ Ἡσαΐας προφητεύων ἐβόησε· „Καὶ θήσω πάντας τὰς ὑμέσας διδασκὰς Θεοῦ“ (Ἡσ. ν δ΄. 13.) Καὶ ὁ Ἱερεμίας δὲ εἶπεν· „οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πολίτην αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων ᾗ αὐτῷ τὸν Κύριον, ὅτι πάντες εἰδὴσάν με ἀπὸ μικρῆς αὐτῶν ὥς μεγάλῃς αὐτῶν“ (Ἱερ. λ α΄. 34.) (1) Καὶ ὁ Κύριος δὲ εἶπεν· „ἔσονται πάντες διδασκὰς τοῦ Θεοῦ“ (Ἰωάν. 5. 45.)

10. „Καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάντας τὰς ἀδελφούς, τοὺς ἐν ὅλῃ τῇ Μακεδονίᾳ“.

Δὲ λέγει ἀπλῶς ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἐσεῖς οἱ Θεσσαλονικεῖς εἶδε Θεοδίδακτοι, ἀλλ’ ἡξόρω, λέγει, πῶς εἶσθε ποιεῖτε Θεοδίδακτοι ἀπὸ τῶν ἔργων ὅπως κάμνετε· ἀναφέρει δὲ ἐδῶ τὴν Μακεδονίαν, διὰ τὴν ἡ Θεσσαλονίκη ἦτον μητρόπολις τῆς Μακεδονίας.

11. „Παρακαλῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, περισσύναν μᾶλλον, καὶ φιλοτιμῶσθαι ἡσυχάζειν, καὶ πράττειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς χερσὶν ὑμῶν, καθὼς ὑμῖν παρηγγέλαμεν“.

Οτι μὲν, λέγει, εἶσθε φιλάδελφοι, τὸ ἡξόρω πολλὰ καλὰ· πῶρα δὲ σὰς παρακαλῶ, καὶ νὰ περισσεύετε, ἦγεν νὰ αὐξάνετε ἀκόμη εἰς τὴν φιλαδελφίαν, καὶ ἐλεημοσιύην, καὶ νὰ εἶσθε φιλοτιμότεροι εἰς αὐτὴν. Ἡ ἐδῶ λοιπὸν κάμε σιγμὴν, καὶ ἀνάγνωθι ἀπὸ ἄλλου ἀρχὴν τὸ, ἡσυχάζειν, καὶ πράττειν τὰ ἴδια· ἢ τὸ φιλοτιμῶσθαι, εὐώσον μὲ τὸ, ἡσυχάζειν καὶ πράττειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς χερσὶν, ἥτοι σὰς παρακαλῶμεν, λέγει, ἀδελφοί Χριστιανοί, νὰ φιλοτιμησθε εἰς τὸ νὰ ἡσυχάζετε, καὶ νὰ πράττετε τὰ ἴδια, καὶ νὰ ἐργάζεσθε μὲ τὰς χεῖράς σας, καθὼς σας ἐπαρηγγέλαμεν (2)· ἀπὸ τὸν λόγον δὲ τῶτον δείχ-

ναι

(1) Θεοδιδάκται δὲ καλῇ αὐτὴς εἰς τὴν νὰ ἀγαπᾶν ἀλλήλους, καθ’ ὅτι ἐδιδάχθησαν ἀπὸ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ αὐτῶν· „ἐπολλὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους“ (Ἰωάν. 13. 34.) μᾶλλον δὲ καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα ὅπως ἔπρεπε ἐν τῇ Παλαιᾷ· „ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν“ (Λευιτ. 18. 18.) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι φιλαδελφίαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν τῶν χρημάτων φιλοτιμίαν, διὰ τὴν ὅποιαν ἔπρεπε ὅτι δεῦν χρειαζόμενοι οἱ Θεσσαλονικεῖς νουθεσίαν, ὥσπερ ὅπου ἡ ἀρετὴ αὕτη ἐδόθη εἰς αὐτοὺς ἐκ θεῆς χάριτος.

(2) Τὸ ῥητὸν αὐτὸ ὅπως ἐρμηνεύεται παρὰ τῷ Οἰκεμενίῳ· „φιλοτιμῶσθαι εἰς τί; εἰς τὸ ἡσυχάζειν καὶ πράττειν τὰ ἴδια, ὡς ἂν εἴποις· μὴ ἀχύνεσθε ὅτι πενήτετε διὰ τὸν Χριστὸν γεγόνατε· ἀλλὰ καὶ φιλοτιμίαν τῶτο ἡγήσατε, τὸ ἡσυχάζειν, καὶ πράττειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς χερσὶν“ Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὅπως αὐτὸ ἐρμηνεύει· „συνέβαινε τὰς μετὰ φιλοτιμίας χορηγῶν τοῖς δεομένοις τὴν χρεῖαν, αἷς δὲ διὰ τὴν τῶτων φιλοτιμίαν, ἀμελεῖν τῆς ἐργασίας“· „ἐκτόπως πίνον καὶ κύνες ἐπὶ τῆς πόλεως τὰ πρόσ-“ „φορα συνεβόλυνε καὶ φιλοτιμίαν ἀρμοδίως τὴν ἐρ-“

„γὰ-“

νεὶ ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ὅτι ὅσοι εἶναι ἀργοί, καὶ δὲν θαλεῦν, αὐτοὶ εἶναι καὶ πολυπράγμονες, καὶ παραχῶδεις ἄνθρωποι· ἐναντίον γὰρ τῆς ἡσυχίας εἶναι ἡ παραχὴ, καὶ ἐναντίον τῆ πράττειν τὰ ἴδια, εἶναι ἡ πολυπραγμοσύνη. Λέγωντας δὲ, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ νὰ ἐργάζονται μὲ τὰς χεῖράς των τέχνας καὶ ἐργόχειρα, ἐντροπιάζει ἐκεῖνους, ὅπως ἀναιρῶν τὰ σωματικά ἔργα των χειρῶν, καὶ ζῆται μόνον τὰ πνευματικά· καθὼς γὰρ εἶναι διπλῆς ὁ ἄνθρωπος, ψυχὴ καὶ σῶμα, ἐπεὶ πρέπει νὰ ἔχη καὶ ἐργασίαν διπλῶν ψυχικῶν, καὶ σωματικῶν. Εἰπῆτε λοιπὸν, ὦ ἀνόητοι, ἐσεῖς ὅπως ἀναιρεῖτε τὰ σωματικά ἔργα καὶ τὰ ἐργόχειρα, εἰπῆτε, ἀράγε ἡμπορεῖ νὰ ἐργασθῇ τινες νηστεῖαν μὲ τὰς χεῖράς τε, ἢ χαμόδυναν, ἢ ἀνάγνωσιν, ἢ προσδύχῳ; ὅχι βέβαια. Λοιπὸν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος ἐδῶ διὰ τέχνῳ ὁμιλεῖ καὶ ἐργόχειρον σωματικόν, καὶ ὅχι διὰ πνευματικῶν ἐργασίαν τῷ νοῷ· πλὴν ἡ τέχνη καὶ τὸ ἐργόχειρον, πνευματικά εἶναι περαιοτέρων· καθ' ὅ,τι ἡ τέχνη καὶ τὸ ἐργόχειρον δουλοῦνται, διὰ νὰ μεταδίδῃ ὁ ταῦτα θαλάσῳ ἐλεημοσιύῳ εἰς ἄλλους, ἡγοῦν εἰς τὴν πτωχὴν ἀδελφὴν· ἡ δὲ ἐλεημοσύνη κοπᾷ ὅπως εἶναι σωματικὴ ἀρετὴ, εἶναι ἀκόμη καὶ πνευματικὴ ἀρετὴ, ὡς ἐκ τῆς κατὰ πνεῦμα ἀγάπης προερχομένη· ἐπειδὴ δὲ οἱ Θεσσαλονικεῖς ἦσαν πτωχοί, μὲ τὸ νὰ ἐδιάρπασαν τὰ ὑπάρχοντά τους οἱ ἴδιοι συμπατριῶταί των ἄπιστοι Ἰουδαῖοι, καὶ δὲν εἶχαν νὰ δίδον εἰς τὴν πτωχὴν, διὰ τὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος παραγγέλλει εἰς αὐτοὺς νὰ θαλάσῳ, διὰ νὰ ἐλεῖν τὴν μὴ ἔχοντα· αἰσῶς δὲ τὰς προσάξει νὰ θαλάσῳ, τὴν διαρπαγνύτας διὰ τὸν Χριστὸν, πολλῶν μᾶλλον προσάξει νὰ θαλάσῳ οἱ ἄλλοι Χριστιανοί, οἱ μὴ πιστοὶ παθόντες.

12. „Ἵνα περὶ πατῆτε ἀχρημόνως πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ μηδεὶος χρεῖαν ἔχητε“.

Η γὰρ διὰ τὸ, λέγει, πρέπει νὰ θαλάσῳ τέχνῳ ὁ Χριστιανός, καὶ ἐκ τῆς τέχνης νὰ πορίζετο τὰ ἀναγκαῖά σας, διὰ νὰ μὴ ἀσχημονῇτε καὶ φαίνεσθε ἄπικτοι καὶ σκανδαλὸν αἰτιοὶ κοπᾷ εἰς τὴν ὀφθαλμικὴν καὶ ἀπίστην, ζητῶντες ἐλεημοσιύῳ ἀπὸ τῆς ἄλλης. Εὐφημον δὲ ὄνομα ἔβαλον ὁ Ἀπόστολος, ἐπειδὴ ἀντὶ τῆς νὰ μὴ σκανδαλίζετε, ἔγραψε νὰ μὴ ἀσχημονῆτε (1). Εἶπε δὲ ἐπεὶ, διὰ νὰ μὴ ἐπιπλήξῃ αὐτοὺς· δι' ὅ,τι αἰσῶς οἱ πιστοὶ Χριστιανοὶ σκανδαλίζονται ὅταν βλέπουν εἷς ἄνθρωπον ὑγιῆ, καὶ δυνάμενον θαλάσῳ, νὰ ζητῇ ἐλεημοσιύῳ (διὰ τὸ γὰρ ὀνομάζουσι καὶ τὴν πίστην, χρεῖσιν, ἡ γὰρ πραγματοποιεῖται τὸ ὄνομα τῆς Χρεῖσιν, διὰ νὰ συνάγῃ ἀργύρια) πολλῶν μᾶλλον σκανδαλίζονται διὰ τὸ οἱ ἄπιστοι καὶ Ἑθνηκοί.

13. „Οὐ θέλομεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἀγνοῶν περὶ τῶν κεκοιμημένων“.

Εδῶ κινεῖ τὸν περὶ ἀναστάσεως λόγον ὁ Θεὸς Ἀπόστολος· δι' ὅ,τι ἀγκαλὰ καὶ πρότερον εἶχον ὁμιλήσῃ εἰς τὴν Θεσσαλονικεῖς περὶ τῆς πόρα ὅμως ἀνακαλύπτει καὶ ξεσκεπάζει εἰς αὐτοὺς εἷς μυστηριώδες νόημα περὶ τῆς ἀναστάσεως· ἡ ἐπειδὴ καὶ οἱ Θεσσαλονικεῖς ὅλῳ μὲν τῷ περὶ ἀναστάσεως γινώσκον ἡξάρων, ἐθρύνον δὲ ὑπὲρ τὸ πρέπον διηλαθὴ τὴν κεκοιμημένων καὶ ἀποθανόντων ἀδελφῶν, διὰ τὸ πόρα ὁ Ἀπόστολος διορθοῖ τὸ σφάλμα τῆς· ἐπειδὴ δὲ πολλὰ πράγματα, ὅταν μὲν δὲν τὰ ἡξάρων, μᾶς λυπεῖσιν, ἀφ' ἧ δὲ τὰ μάθωμεν, ἐλθὺν φερνόμεθα ἀπὸ τῆς λύπης αὐτῶν, διὰ τὸ ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι δὲν θέλω νὰ μὴ ἡξεύρετε ὡς ἀδελφοί· δὲν εἶπε δὲ περὶ τῶν ἀποθανόντων, ἀλλὰ περὶ τῶν κεκοιμημένων, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι καὶ ἀπὸ αὐτῶν τὸ ὄνομα, ὅπως λαμβάνει οἱ ἐν Χριστῷ κοιμηθέντες, φαίνεται ὅτι ἔχον νὰ ἀναστῇ· διὰ τὴν φυσικῶν τῶν τρόπων ὅποιος κοιμάται, αὐτὸς ἔχει καὶ νὰ σηκωθῇ.

„Ἵνα

„γασίαν ἐκάλεσαν· οἱ γὰρ δυνάμενοι καὶ δίχα τῆς ἐργασίας τρέφεσθαι διὰ τῶν ὁμοπίστων φιλαδελφίαν, εἶπε δίχα πόνων καὶ ἀνεχόμενοι ζῆν, ἀλλ' ἐκ τῶν χειρῶν τὸν βίον ποιεῖμεν, οἷον τινὰ φιλοτιμίαν τῶν φιλοπονησάντων εἰσέφερον“· ὡς ἐκ τῶν λόγων τῶν τῶν Πάτρως Θεοδώρου συμπραίνεται, ὅτι πρέπει νὰ δουλεύῃ ἐργόχειρον καὶ τέχνην, ὅχι μόνον οἱ πτωχοί, καὶ ἐκεῖνοι ὅπως δὲν ἔχον τὸν τρόπον· ἀλλὰ

καὶ οἱ πλείστοι, καὶ ἔχοντες τὸν τρόπον τῆς κυβερνήσεως· διὰ τὴν τὸ ἐργόχειρον κατεργάζει τὸ σῶμα, συμμαζῶν τὸν νῦν, ἡσυχάζει τὴν αἰσθησιν, καὶ κατεσάνει τὸν ἄνθρωπον.

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρος ἔφησιν· „ἀχρημοσύνη γάρ φησι τὸ ἐν ἀργίᾳ ζῆν, τὸ μὴ εἶναι ἐργασίας τὴν χρεῖαν πορίζεσθαι, ἀλλὰ προσάγει βίον ἀρετῆς, καὶ τῶν ἄλλων προσμελὴν φιλοτιμίαν“.

„Ἴνα μὴ λυπησθε, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα“.

Εκεῖνοι, λέγει, πρέπει νὰ λυπῶνται, καὶ νὰ θρῆνῶν με ὑπερβολῶς δηλαδὴ, τὰς ἀποθανόντας, ὅσοι δὲν ἔχον ἐλπίδα· τίς; τῆς ἀναστάσεως δηλαδὴ τῶν νεκρῶν, πῶν ὑπ' αὐτῶν θρηνησάντων, ἦσαν οἱ ἄπιστοι καὶ ἀσεβεῖς· καὶ ὅχι ἐστὶς οἱ Χριστιανοὶ οἱ ἐλπίδα ἔχοντες, ὅτι μέλλετε νὰ ἀναστῆτε μετ' ἀφθαρσίαν, καὶ δόξαν (1). Ἀς ἀκούσωμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ τὰ λόγια ταῦτα τῆ Ἀποστόλου, καὶ ἅς τρομάξωμεν· διὰ τὴν κλαίοντες τὰς ἐν Χριστῷ κοιμηθούσας ἀδελφάς μας, κατὰ μὲν τὸν Χρυσόστομον, πικρῶς, κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, ἀμείτρως (2), γινόμεθα ὅμοιοι μετὰ τὰς ἀσεβεῖς καὶ ἄπιστας, τὰς μὴ ἔχοντες ἐλπίδα ἀναστάσεως.

(1) Σημειώσαι ὅτι καὶ τὸ ρητὸν τὸ πρὸς τὴν Ἀποστόλου πρὸς τὴν νὰ προσηγορεύεται τὸ ὅτι, καὶ τὸ λυπῶνται, ὅσον· „ἵνα μὴ λυπησθε ὅπως, καθὼς λυπῶνται καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα“ ἢτοι, ἵνα μὴ λυπηθῇτε ὡς ποῦ καὶ με ὑπερβολῶς, καθὼς ὡς ποῦ ποῦ, καὶ με ὑπερβολῶς λυπῶνται οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος συμφώνως λέγει· „οὐ πᾶντελὸς καλῶς τὴν λύπην, ἀλλὰ τὴν ἀμετρίαν ἐκβάλλει, καὶ τῇ τῆς ἀναστάσεως ἐλπίδι ψυχαγωγῇ“ ὅτι δὲ οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ κλαίουν πικρῶς καὶ νὰ πενθοῦν ἀμέτρως διὰ τοὺς κοιμηθέντας αὐτῶν συγγενεῖς, ἐκ παμπάλαια μὲν ἀποδείχθη τὰ πρὸς τὴν παραγγελίαν ὁ χρυσὸς Ῥήτωρ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ Λόγος ολοκληρὺς περὶ τῆς συγγένειας· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ δ' Ὀμιλίᾳ τῆς πρὸς Ἑβραίους ἀφορίζει πολλὴν καὶ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῇ Χριστῷ, ὡς ἐδωλολάτραις, ἐκείνες τοὺς ἄνδρας, ἢ ἐκείνας τὰς γυναῖκας ὅπως καλεῖσθαι μυρολογητοῦσιν· διὰ τὴν μυρολογῆσιν, καὶ νὰ θρηνῶσιν τὰς νεκρὰς τῶν ὁμοίων καὶ αὐτὰς τὰς μυρολογητοῦσας ἀφορίζει ἂν σκληρῶς νὰ ὑπάρχον· „ἥτις τῆς θρηνούσας πύπτει μισθώσασθαι... πολλὴν αὐτὴν χρεῖαν τῆς Ἐκκλησίας ἀπέρχεται, ὡς τὸν ἐδωλολάτριν· ἡ γὰρ τὸν πλεονέκτην ἐδωλολάτριν καλεῖ ὁ Παῦλος, πολλὰ μακρὸν τὸν ἐπὶ πίστιν πρὸς τὴν ἐδωλολατρῶν ἐπισφένοντας;· καὶ κίνας δὲ ταῖς πάλαι τῶν δι' ὑμῶν ἀπεργασμένων, μὴδέποτε ταῖς τῶν πιστῶν ἐκφραεῖς ἐπισημαίνω, ἵνα μὴ ὥσπερ τὰ οἰκία αὐτὰς ἀναγκάσωμεν θρηνῶν κακῶς“. Καὶ διὰ τὴν ὁ Χριστιανὸς, νὰ κλαίῃ πικρῶς καὶ νὰ θρηνῇ ὑπὲρ τοῦ πρὸς τοὺς κοιμηθέντας; δὲν ἀκούει πῶς ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ λέγει ὑμῖν καὶ εὐχαριστίας ἐκ τὸν Θεὸν διὰ τὸν θάνατον τῶν κοιμηθέντων; καὶ δὲ ψάλλματα σὶ ἄλλο εἶναι, παρὰ σημάδια χαρᾶς καὶ εὐθυμίας; δὲν βλέπεις πῶς ἀπαύτως λαμπάδας φωστῆρας, καὶ με αὐτὰς προβοδίζομεν τὰς κοιμηθέντας ἀπὸ τῶν νόσμων τῶν, ὡς ἀδελφὰς καὶ κρατιώσας; αἱ δὲ λαμπάδες τί ἄλλο σημαίνει, παρὰ χαρὰν καὶ εὐφροσύνην, τῇ ὅποιαν ἀπολαμβάνομεν, διὰ τὴν ὁ Θεὸς ἠλυθέρωσε τοὺς κοιμηθέντας ἀδελφοὺς μας, ἀπὸ τοῦ κόπου τῆς παρουσίας ζωῆς, καὶ τοὺς ἀναπαύσει ἐν τῇ ζωῇ ἐκείνῃ τῇ μέλλουσῃ; ἐν τῇ τὸ ἀποφασίζει ὁ Χρυσόστομος Ἰωάννης· „ἥτις γὰρ μοι, τί βούλονται, αἱ λαμπάδες αἱ φαεινὰ; ὅχι ὡς ἀδελφὰς αὐτῶν προπέμπομεν; τί δὲ οἱ ὕμνοι; οὐχὶ τὸν Θεὸν δοξάζομεν καὶ εὐχαριστοῦμεν, ὅτι λοιπὸν ἐσφένοντες τὸν ἀπελθόντα, ὅτι τὸν πόνον ἀπώλαττον; ὅτι τῆς θαλάσσης ἐλθόντων, ἔχον παρ' ἐαυτῶν; οὐ διὰ τὸ πῶς ὕμνοι; οὐ διὰ τὸ πῶς ψάλλομεν; πάντα πάντα χαρῶντες ἐσιν, εὐθυμῶν γὰρ φησὶς, ψάλλομεν“ (Ἰακ. ε. 13.) (Ὁμιλ. δ' πρὸς Ἑβραίους.)

Epistole di S. Paolo. Tom. III.

Καὶ ἀλλὰ καὶ δὲ οὐκ αὐτὸς Ἰωάννης ἐρμηνεύει καθαρώς τὰ σημεῖα ἐκείνα ὅπως κάμνομεν ἐκ τῆς κοιμηθέντας· ἔγω γὰρ λέγει ἐκ τὸν λόγον ὅτι κάμνη περὶ τὴν μὴ πικρῶς κλαίειν τὰς πελυσθῶσας, καὶ δὲ λόγια ταῦτα εἰσι μεταφρασμένα ἐκ τῆς ἑλληνικῆς μετὰ ψαλμοῦ καὶ ὕμνων προβοδίζομεν τὰς κοιμηθέντας, διὰ τὴν φανερῶσθαι με αὐτὸ τῇ εὐχαρίστῃ, ὅπως κάμνομεν πρὸς τὸν Θεὸν τὸν Χριστὸν διὰ τὸν θάνατον τῶν με κοιμηθέντας· καὶ καὶ νὰ φανερῶσθαι με αὐτῇ τῇ καὶ τὸν φόρεμα τῆς ἀφθαρσίας, ὅπως μέλλει οἱ ἀποθανόντες νὰ λάβω· ἔλαμον χωρῶμεν ἐκ αὐτῆς, διὰ τὴν πιστεύομεν ὅτι τὸ πῶς θέλει γίνῃ ἐκ αὐτῆς ἐφοδίων καὶ βοήθειας ἐκ τὸν δρόμον τῆς ἐκείνης ζωῆς· με θυμιάματα, καὶ κηρία φωστῆρας τὰς σωζόμενας, σημαδεύοντες με αὐτῇ, ὅτι ἠλυθέρωσαν ἀπὸ τῆς σκόπης, καὶ τῇ διδασκίᾳ τῆς παρουσίας ζωῆς, καὶ ἐπῆσαν πρὸς τὸν ἀληθινόν φῶς, καὶ τῇ αἰωνίᾳ εὐδοσίᾳ· κατὰ ἀναστάσεως τὸν μύροντες, καὶ τὸ σώμα τῶν χρηματίζομεν, φανερώνοντες με πῶς τῇ ἀνάστασιν, ὅπως μέλλει νὰ λάβω.

Λέγει δὲ καὶ ὁ ἁγιὸς Διονύσιος ὁ Ἀριστοχρήστῃς ὅτι, ὁ σὴ ἀληθὴς ὢν Χριστιανός, ὅταν ἔλθῃ ὁ θάνατος δὲν λυπῶται, ἀλλὰ χαίρει καὶ εὐφραίνεται πῶς ἐφάσκει ἐκ τῆς τέλος τῶν ἀγῶνων τῆς παρουσίας ζωῆς, καὶ με πολλῶν ἡδονῶν τῆς ψυχῆς ἐμβαίνει ἐκ τῇ σφύρῃ τῆς μελλούσης ἀναστάσεως· οἱ δὲ οἰκτοὶ καὶ συγγενεῖς τῶν ποιῶν κοιμηθέντων, χαίρουσι καὶ μακαρίζουσι τὸν κοιμηθέντα πῶς ἐφάσκει ἐκ τῆς τέλος τῆς νίκης, καὶ εὐχαριστοῦσι τὸν Θεόν, τὸν αἴτιον τῆς ποικίλης νίκης, καὶ εὐχόμενοι καὶ αὐτοὶ νὰ φθάσιν ἐκ τῆς ὁμοίον τέλος· ἐπειτα πέρνοντες τὸν κοιμηθέντα φέρουσιν αὐτὸν ἐκ τῆς Ἀρχιερέως, ὡς αὐτὸν νὰ τὴν δώσῃ ἐκείνος τὰς σφάνδας τῆς νίκης· ὁ δὲ Ἀρχιερεὺς ἀσμελῶς καὶ με χαρὰν ὑποδέχεται τὸν κοιμηθέντα, καὶ στελεχοῖ ἐκ αὐτῶν τὰ σωθῆναι ἐκ τῆς κοιμηθέντας καὶ νόμιμα. (Περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχ. Κεφ. ζ.)

Ἰδετε ἀδελφοί μου ποίαν ἀγίαν πύξιν περὶ τὴν τὴν Χριστῷ Ἐκκλησίᾳ ἐκ τῆς ἐν Χριστῷ κοιμηθέντας; ἡκούσατε πῶς πρέπει ὁ ἀληθὴς Χριστιανός νὰ δέχεται τὸν θάνατον, καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς μετὰ τὴν προσον πρέπει νὰ φέρωνται ἐκ τῇ αὐτῇ κοίμῃ; Λοιπὸν ἐκ μὲν αὐτῇ ἀγίαν πύξιν, πᾶς παρακαλῶ νὰ μοι ἠπῆτε, χωρὶν θρῆνοι πλέον καὶ δάκρυα πικρὰ καὶ κλαυθμὸν ὑπέρμετρον; βέβαια αὐτῇ εἶναι πάντῃ ἀνάγκη τῆς ποικίλης ἀγιοπρεπείας τῶν Χριστιανῶν διαπόξεως, καὶ πίστεως τῶν ἐλπιζόντων ἀνάστασιν, καὶ εἶναι ἰδίᾳ τῶν ἀπίστων τῶν μὴ ἔχοντων ἐλπίδα ἀναστάσεως, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος. Προσδέτω δὲ καὶ πῶς ἐκ τῇ παρουσίᾳ ὑποσημαίνουσιν, ὅτι τὸν Χριστιανὸν καὶ λαίφανα δὲν πρέπει νὰ θάπτονται μέσα ἐκ τῆς Ἐκκλησίας ἐγκαταλείπονται, καθὼς λέγει ὁ Κίτρο Ἰωάννης, καὶ ὁ Βασταμὸν ἐ-

Ε

ρητή-

σεως· τί λοιπόν ὦ μακάριε Παῦλε; διὰ τὸτο δὲ θέλεις νὰ ἀγνοῦν περὶ τῶν κοιμημένων οἱ Θεσσαλονικεῖς, μόνον διὰ νὰ μὴ λυπῶνται; Καὶ πῶς δὲ λέγεις καλλίτερα, ὅτι δὲ θέλεις νὰ ἀγνοῦν διὰ νὰ μὴ κολασθῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ λυπῶνται; καὶ μᾶς ἀποκρίνεται· ἐγὼ τὸς λέγω νὰ μὴ λυπῶνται διὰ τὸς κοιμημένους, διὰ τὴν ἡλύπη αὐτῇ (δηλαδή ἡ ὑπερβάλλουσα) προῆκει εἰς αὐτὴς τὴν κόλασιν.

14. „Εἰ

ρωπίσει ἡ· διὰ τὴν αἰσίαν ὁ υἱ· Κανὼν τῆς Οἰκουμενικῆς εἰς Σιωδὸν προσέζη οὐδὲ εἰς πᾶς κατηχόμενα τῶν Ἐκκλησιῶν νὰ μὴ μὲν τινεὶ καὶ νὰ κοιμάται καὶ ζωνταῖος ἐστὶ ὢν, πόσῳ μάλλον πρέπει νὰ μὴ μένουι θαπτόμενοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ οἱ νεκροί, οἱ βρώμε καὶ δυσωδίας γέμοντες; Ὅτι δὲ ὁ Ἀρχιερεὺς καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ λαϊκοὶ πρέπει νὰ ἀσπάζονται τὸν κοιμηθέντα, μαρτυρεῖ ἐπὶ λέξεως ὁ Ἀρεοπαγίτης θεὸς Διονύσιος· „τε-
 „λέσαι δὲ αὐτῶν (τῶν κοιμηθέντων δηλ.) ὁ ἱεράρχης,
 „αὐτοὺς τε ἀσπάζεται τὸν κοιμημένον, καὶ εἰς οἱ πα-
 „ρόντες ἅπαντες· ἡδὺς γὰρ εἰς καὶ τίμιος ἅπασιν ποῖς
 „θεοδίδει, ὁ κατὰ θεὸν ζῶν τετελειωμένος“· (Κεφ. ἡ. περὶ Ἐκκλησ. Ἱεράρχ.) ὅθεν ἡ συνήθεια οὗ ἐπι-
 κρατῇ εἰς μερικὰς πόλεις, καὶ δὲ ἀσπάζονται τὸν κοι-
 μηθέντα οἱ ἱερεῖς, ὅπου ἔχουν νὰ λειτουργήσιν, ἰουδαϊκὴ
 εἶς καὶ αἰσθητὴ τῶν Χριστιανῶν καὶ ἀκολουθίαι, οἱ παύ-
 ρω φυλάττοντες, ἰουδαίῳ κατὰ τὸν τῶν Ἰουδαίων
 γὰρ ἦσαν ἔδοι νὰ νομίζαν ἀκάθαρτον τὸ νὰ ἐγγίσουν
 εἰς σῶμα νεκρῶ, ἀλλ' ὅχι τῶν Χριστιανῶν· ὅθεν οἱ ποῖοι
 αἰς διορθωθῶν, ἵνα μὴ αἰς ἐπιτιμῶνται ἀπὸ τῆς Πεν-
 τακλικῆς, καὶ ἁγίως Ἀρχιερεῖς· Ὅμοιως πρέπει νὰ ἐπιτι-
 μῶνται καὶ ἐκείναι αἱ γυναῖκες, καὶ οἱ ἄνδρες, ὅπου πη-
 γαίναν ἐπάνω εἰς τοὺς πύλους τῶν νεκρῶν, καὶ κλαίον·
 ὁμοίως καὶ ἐκείνοι ὅπου δὲ θέλουν νὰ ὑπάγουν διὰ τὰ
 ἀκούσαν τὴν λειτουργίαν, ἢ τὴν ἀλλῶ ἀκολουθίαν εἰς τὴν
 Ἐκκλησίαν ἐκείνῳ, ὅπου ἐνταφιάδῃ κανένας τὸν συ-
 γενεῖ.

Πλὴν καὶ τοῦτο προσδέσσομεν εἰς τὴν παρῶσαν ὑπο-
 σημείωσιν, ὅτι καθὼς οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ
 κλαίον πικρῶς, καὶ νὰ θρηνοῦν ἀμέτρως καὶ περισσώτερον
 ἀπὸ τὸ πρέπει τοὺς νεκροὺς συγγενῶν τῶν, ὡς λέγουσιν
 ἐδῶ, πόσον ὁ θεὸς Ἀπόστολος, ὅσον καὶ οἱ τοῦ θεοῦ
 Ἀποστόλοι ἐρμηνεύονται ὁ Χρυσόστομος, καὶ ὁ Θεοδώ-
 ρος, ἔτσι οἱ αὐτοὶ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ μένουν ἐκ
 τοῦ θανάτου ἀσυμπαθεῖς, ἀλλυτοὶ, καὶ ἀναισθητοὶ εἰς
 τοὺς θανάτους τῶν συγγενῶν τῶν, ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι
 ἴδιον τῶν θνητῶν, καὶ ἀναισθητῶν, καὶ ὅχι τῶν λογικῶν
 καὶ αἰσθητικῶν ἀνθρώπων· καὶ καθὼς τὸ πικρῶς κλαίειν τὸς
 ἀποθανόντας, εἶναι ὑπερβολή, ἔτσι καὶ τὸ μηδὲν
 κλαίειν αὐτοὺς, εἶναι ἑλλείψις· ὑπερβολὴ δὲ καὶ ἑλλεί-
 ψις εἶναι ἐξίσου καὶ πᾶς δύο κακά, καὶ κατηγορημένα.
 Πρέπει λοιπόν οἱ Χριστιανοὶ νὰ λυπῶνται, καὶ νὰ δα-
 κρύνουν ὀλίγον εἰς τοὺς θανάτους τῶν συγγενῶν τῶν, διὰ τρεῖς
 αἰτίαι· α'. διὰ τὸ ὅτι ὁ θάνατος δὲν εἶναι ἔργον καὶ ἐνέργεια
 τοῦ Θεοῦ· ἀπαγε! ἀλλὰ ἔργον, καὶ ἐνέργεια τοῦ διαβό-
 λου, καὶ τῆς ἀμαρτίας· οὕτως εἶναι φυσικὸν ἀποτέλεσμα,
 ἀλλὰ παρὰ φύσιν· „ὁ Θεὸς γὰρ φησὶν ὁ Σολομὼν,
 „θάνατον οὐκ ἐποίησεν“· (Σοφ. α'. 13.) Καὶ πάλιν
 λέγει· „ὁ Θεὸς ἐκτίσεν τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ ἀφθαρσίᾳ...
 „φθίνῃ δὲ διαβόλου θάνατος ἐσηλθεν εἰς τὸν κόσμον“·
 (Σοφ. β'. 23.) ὅθεν ἐπαδὴ καὶ ὅποιοι ἀποθανῇ, ὑπε-
 ρῆται ἀπὸ τοῦ φθιῖν τῆς ζωῆς, ἥτις εἶναι ἐνέργεια Θεοῦ,
 διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σιράχ παραγγέλλει νὰ κλαίωμεν τοῦ-
 τῶν· „ἐπὶ νεκρῷ κλαῖσον, ἐξέλιπε γὰρ φῶς“· (Σιρ.
 κβ'. 9.) β'. καὶ κυριώτερον αἰτίαι, διὰ τὸ ὅτι οἱ

Χριστιανοὶ πρέπει νὰ λυποῦνται ὀλίγον εἰς τοὺς θά-
 νατους τῶν συγγενῶν τῶν, διὰ τὴν αὐτοί, καθ' ὃν ἄν-
 θρωποι, ἔχον ἀμαρτίας· ἡ δὲ ἀμαρτία χωρίζει τὴν
 ψυχὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὸτο εἶναι ἀξία λύπης
 καὶ δακρύων· καὶ ὅσον περισσώτερον ἡ ζωὴ τῶν ἀποθανόν-
 τῶν εἶναι πονηρά, πόσον περισσώτερον πρέπει νὰ γίνεσθαι
 καὶ ἡ ὑπὲρ αὐτῶν λύπη· καὶ μάλιστα εἰάν αὐτοὶ δὲ ἀπέ-
 θανον μὲν τὴν πρῆσαν προσημασίαν τῆς ἀληθοῦς διο-
 ρώσεως, καὶ μετάνοιας, ἐξομολογήσεως, καὶ μεταλήψεως
 τῶν θείων μυστηρίων· εἰς τοὺς ποιοῦντας γὰρ ἀρμόζει ἐ-
 κκλινεῖν ὅπου λέγει ὁ Σιράχ· „τέκνον, ἐπὶ νεκρῷ κα-
 „πύλας δάκρυα, καὶ ὡς δυνάμει πάγων ἐνάρξει θρήνη...
 „πικρὰν κλαυθμὸν, καὶ δέριμον κοπετὸν... μνήθη-
 „τι τὸ κρίμα αὐτῶν, ὅτι ἔγω, ὡς καὶ τὸ σὸν· ἐμοί
 „χθρὸς, καὶ σοὶ σήμερον“· (Σιρ. λη'. 16.) ἐξιλεῖται
 γὰρ ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀποθανόντας, διὰ τὴν λύπην καὶ τὰ
 δάκρυα τὰ ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν ἐκχεόμενα ὑπὸ
 τῶν ζώντων ἀνθρώπων· γ'. δὲ καὶ τελευτήσαντες, διὰ τὴν
 ἂν πᾶς ἀλογα ζωὴ φυσικῇ τῇ τρέφῃ λυπῶνται, πολλὰ
 δὲ καὶ δακρύουν, ὅταν χωρίζονται εἰς ἀπὸ τοῦ ἄλλου,
 πολλὰ μάλλον πρέπει μετῶν νὰ λυποῦνται διὰ τὸν
 χωρισμὸν τῶν ἀποθανόντων συγγενῶν τῶν οἱ λογικοὶ
 ἄνθρωποι; εἴη γὰρ τῶν Πατέρων ὅτι· „ἔγω ἐγὼ
 „καὶ βούην δακρύσανται, διαζύχουσι ποτε τοῦ ὁμοζυ-
 „γος“.

Ταῦτα δὲ ὅπου λέγομεν, ἐβεβαίωσε μὲν ὁ Κυ-
 ριός, δακρύσας εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λαζάρου, διὰ τὰ
 δάση παραδειγμα εἰς ἡμᾶς, καὶ νομοθεσίαν, μήτε νὰ
 ἡμεῖς ἀσυμπαθεῖς, καὶ παντελῶς ἀλλυτοὶ εἰς τοὺς θά-
 νατους τῶν συγγενῶν τῶν· μήτε πάλιν νὰ ἡμεῖς φι-
 λολυτοὶ, καὶ πολυθρηνοὶ, εἰς αὐτοὺς. Βεβαίως δὲ καὶ
 ὁ μέγας Βασιλεὺς οὕτω λέγων· „ὁ Κυριός πανταχό-
 „θεν τὸ ἀσθενεῖς ἡμῶν ὑπερῶν, μέτροις τις καὶ ὅροις
 „πᾶς ἀναγκῆς περιελαβε παῖδιν, τὸ μὲν ἀσυμπαθεῖς,
 „ὡς θνητῶδες ἐκκλινῶν, τὸ δὲ φιλόλυτον, καὶ πολυ-
 „θρητον, ὡς ἀγενεῖς παραιτούμενος· δι' ὅπερ ἐπιδάκρυ-
 „σας τῷ φίλῳ, αὐτοὺς τε τὴν κοινωνίαν τῆς ἀνθρωπίνης
 „φύσεως ἐπέδηξεν, καὶ ἡμᾶς τῶν ἐφ' ἑκάτερα ὑπερβο-
 „λῶν ἡλιδύερσε, μήτε καταμαλακίζεσθαι πρὸς τὰ πά-
 „θη, μήτε ἀνωσθησθαι ἔχιν τῶν λυπῶν ἐπιτρέπων...
 Καὶ πάλιν· „ἔγω καὶ τὸ δάκρυον τῷ Κυρίῳ, ἐκ εἰς
 „νομοθεσίαν πρὸς τὸ θρητῶν, ἀλλὰ μέτρον ὀλιγομένης·
 „τὸν ἐκτεδῶ, καὶ κανὼν ἀκρεβῆς, καθ' ὃν προσῆκε
 „αἰμῶν καὶ εὐσχημόνως ποῖς τῆς φύσεως ὅροις ἐμμελόν-
 „τας, διαφέρειν πᾶς λυπηρᾶς· ὅτε ἐν γυναιξίν, ὅτε ἐν-
 „δράσιν ἐπιτρέπεται τὸ φιλοπευθεῖν, καὶ πολυδάκρυ-
 „ον· ὅσον ἐπισυνάσσει ποῖς λυπηροῖς, καὶ μικρόντι δά-
 „κρυον ἀποσάξει, καὶ τὸτο ἡσυχῇ, μὴ ἀναβρυχόμε-
 „νον, μηδὲ ὀλοκλύζοντα, μηδὲ καταρρήγνυμενον τὸν
 „χρῆσιν, ἢ κόριν καταχέμενον· μηδ' ἄλλο τί ποῖ-
 „τον ἀχρημοῦται τῶν ἀπαιδευτῶν ἐχόντων ὁρὸς τὰ
 „ἀνθρώπινα“· (Λόγ. περὶ Εὐχαριστίας) Εἰς μὲν ἐν
 τῶν ἀπλῶς θανάτους τῶν Χριστιανῶν, ὅπου μετῶν πρέπει
 νὰ λυπῶμεθα, καὶ νὰ δακρύωμεν· εἰς δὲ τοὺς θανάτους
 τῶν Ἀγίων παντελῶς δὲν ὀρέσκει νὰ λυπῶμεθα, ἀλλὰ
 μάλι-

14. „Εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη, ἔπω καὶ ὁ
 „Θεὸς τὰς κοιμηθεύσας διὰ τῆ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ“.

Καθώς, λέγει, ὁ Θεὸς ἀνέστησε τὸν Κύριον Ἰησοῦν τὸν σωματικῶς παθόντα, καὶ ἀπο-
 θανόντα, ἔτσι καὶ ἡμᾶς θέλει ἀνάσσειν. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώσα, πῶς ἐπὶ μὲν τῇ Κυρίᾳ,
 ἐπειδὴ ἤδη ἔγινεν ἡ ἀνάστασις ταύτης, διὰ τῆτο, λέγει θαρρῆτα ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἀπέθανεν·
 ἐπὶ ἡμῶν δὲ, ἐπειδὴ ἡ ἀνάστασις μας ἀκόμη δὲν ἔγινεν, ἀλλὰ μέλλει νὰ γερῇ, διὰ τῆτο
 λέγει τὰς κοιμηθεύσας, διὰ τὴν νὰ φανερώσῃ μὲ τὸ ὄνομα τῆτο τῆς κοιμήσεως, ὅτι ἔχουν καὶ
 νὰ σηκωθῶν, καὶ νὰ ἀναστῶν· „Μὴ γὰρ ὁ κοιμώμενος, φησιν ὁ Δαβὶδ, ἐχὲ προσθήσει
 „τὴν ἀκασίαν“; (Ψαλ. μ'. 9.) (1) Τὸ δὲ „τὰς κοιμηθεύσας διὰ τῆ Ἰησοῦ ἄξει“ κατὰ
 δύο τρόπους νοεῖται· ἢ ὅτι θέλει τὰς φέρει διὰ τῆ Ἰησοῦ, ἢτοι ὁ Ἰησοῦς θέλει γερῇ μεσὶ-
 τῆς τῆς ἀναστάσεως αὐτῶν, καὶ θέλει τὰς παραστήσει εἰς τὸ πρόσωπον τῆ Πατρός· ἢ τὸ, κοι-
 μηθεύσας, εὐνοεῖται μὲ τὸ, διὰ τῆ Ἰησοῦ, ἢτοι ὁ Θεὸς θέλει φέρει εἰς τὴν δόξαν καὶ βα-
 σιλείαν ταύτας κοιμηθεύσας διὰ τῆ Ἰησοῦ, ἢτοι τὰς πιστὰς, καὶ δικαίους Χριστιανὰς· ἐπειδὴ
 οἱ δίκαιοι Χριστιανοὶ, τὸν Χριστὸν ἔχοντες κάποιον εἰς τὴν καρδίαν ταύτας διὰ τῆς Πίσεως, καὶ
 χάριτος, κοιμῶνται, καὶ ἀποθνήσκουν διὰ τῆ Ἰησοῦ. Περὶ μερικῆς ἀναστάσεως λοιπὸν ὁ
 Παῦλος ἐδῶ ὁμιλεῖ, ἢτοι περὶ τῆς μετὰ δόξης ἀναστάσεως τῶν πιστῶν, τῆς σὺν τῷ Κυρίῳ
 γινομένης· ταυτὸν εἰπεῖν περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν δικαίων, τῶν ἐν πίστει, καὶ χάριτι τε-
 λειωθεύσων· τῆτες γὰρ ὁ Θεὸς ἄξει σὺν αὐτῷ τῷ Ἰησοῦ, ἢτοι ἄρπάσει ἀπὸ καθὲ μέρους
 τῆ κόσμου μὲ τὰς νεφέλας σὺν τῷ Κυρίῳ. Περὶ μερικῆς, λέγω, ἀναστάσεως ὁ Παῦλος
 ἐδῶ ὁμιλεῖ, περὶ τῆς ὁποίας δὲν ἤξωσαν οἱ Θεσσαλονικεῖς, καὶ ὅχι περὶ τῆς καθολικῆς
 πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ περὶ αὐτῆς ἤξωσαν. Θέλει λοιπὸν πῶρα ὁ Ἀπόστολος νὰ
 παρηγορήσῃ τὰς Χριστιανὰς, μὲ τὸ νὰ ἀποδείξῃ εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἡ ἀνάστασις τῶν πιστῶν
 ἔχει νὰ γερῇ ἐντιμος καὶ μὲ δόξαν πολλήν, καὶ ἐκ τῆτες νὰ τὰς πείσῃ νὰ μὴ λυπῶνται διὰ
 τὰς κοιμηθεύσας· δι' ὅ,τι ὅλοι μὲν οἱ ἄνθρωποι καὶ πιστοὶ καὶ ἄπιστοι ἔχουν νὰ ἀναστῶ-
 θῶν, δὲν ἔχουν ἔμως καὶ ὅλοι νὰ ἀναστῶν μὲ δόξαν καὶ τιμῇ, ἀλλὰ μόνοι οἱ πιστοὶ, ἢτοι
 οἱ τὴν πίσιν ἔχοντες σωτηροφειομένη μὲ τὰ καλὰ ἔργα, ταυτὸν εἰπεῖν οἱ δίκαιοι.

15. „Τῆτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ Κυρίου“.

Επειδὴ ἔμελλεν ὁ Ἀπόστολος νὰ εἰπῇ εὖα παράδοξον πρᾶγμα, διὰ τῆτο κάμνει αὐτὸ
 αξιόπιστον διὰ τῆ λόγῳ τῇ Κυρίᾳ. Δὲν σὰς λέγω, ὡ Χριστιανοὶ, λέγει, ἀπὸ λόγῳ μου,
 τῆτο ὅπως μέλλω νὰ εἰπῶ, ὅχι, ἀλλὰ τὸ ἔμαθον ἀπὸ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν· ἐπειδὴ
 ὁ Θεοπρόσωπος Παῦλος, πῶσον τὸν λόγον τῆτον, ἤκουσε ῥητῶς, καὶ αὐτολεξεῖ ἀμέσως ἀπὸ
 τὸν Διδάσκαλόν ταύτον, δι' ἀποκαλύψεως δηλαδὴ, καὶ ἐμπνεύσεως Θείας, ὅσον καὶ ἐκεῖ-
 νον, ἤγουν τὸ „μακάριόν ἐστι διδόναι μάλλον ἢ λαμβάνειν“ καθὼς ἀναφέρεται εἰς τὰς
 Πράξεις· (Πράξ. κ'. 35.) τὰ δὲ ἄλλα λόγια ὅπως ἔλεγεν ὁ Παῦλος, τὰ ἔλεγε μὲν
 διὰ τῆ φωτισμῷ τῇ Ἀγίᾳ Πνεύματος, ὅχι ὁμῶς καὶ ῥητῶς, καὶ μὲ αὐτὰς τὰς ἰδίας λέ-
 ξεις τῇ Ἀγίᾳ Πνεύματος (2).

„Ὅτι“

μάψα καὶ νὰ χαίρωμεν πνευματικῶς, καὶ νὰ ἐορτάζω-
 μεν, ὡσάν ὅταν οἱ Ἅγιοι ἦναι φανερώς νικηταὶ τῆς α-
 μαρτίας, τῆς ἐξίας ὅσης λύτης καὶ δακρύων πλῆν, καὶ
 ὁ θάνατος τούτων, ἦναι φανερά πρόξενος ἀληθινῆς ζωῆς.
 Ὁρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ πγ'. Κατόνοι τῆς ε'.

(1) Καὶ ὁ σοφὸς δὲ Φῶτιος πῶπο πὸ ἴδιον λέγει·
 „τὴ δύποσε, ὅταν μὲν περὶ τοῦ Χριστοῦ διαλέγηται·
 „Παῦλος, θάνατον καλὴν τὸν ἐκεῖνον θάνατον, ὅταν δὲ
 „περὶ τῆς ἡμετέρας τελευτῆς, κοιμῶσιν αὐτὸν, καὶ ὁ θά-
 „νατον ὀνομάζει· καὶ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ τρεῖς
 „μνηδαὶ τῆς τελευτῆς τῶν ἀνθρώπων, οὐδαμῶς θάνατον
 „λέγει, ἀλλὰ κοιμῶσιν, ἵνα σὺν ὁδύνῳ παραμυθῶσιν-
 „ται· εὖδα γὰρ προσχάρησιν ἡ ἀνάστασις, θαρρῶν

„καλὴ θάνατον, εὖδα δὲ ἐν ἐλπίσιν ἐπὶ μένῃ, κοι-
 „μῶσιν καλῇ, διὰ ταύτης παραμυθούμενος ἡμᾶς τῆς
 „προσηγορίας, καὶ χρηστῆς ἐλπίδας ὑποστάσεων ἡμῖν· ὁ
 „γὰρ κοιμώμενος ἀναστήσεται πάντως· ἐπὶ καὶ θάνατος
 „εὖδα ἐπεὶ ἐστίν, ἢ μακροχρόνιος ὕπνος“· (Ἀμφι-
 „λοχ. ἡθ.μ. ρπζ'.) Τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ θεὸς Χρυ-
 σόστομος εἰς τὸ ῥητὸν πῶπο τῷ Ἀποστόλῃ, τὰ ὅποια αὐ-
 τολεξεῖ ἡμεῖς δὲ ὁ Φῶτιος.

(2) Λέγουσι γὰρ οἱ ἱεροὶ Θεολόγοι, ὅτι καθὼς ἡμ-
 πορεῖ τινὰς νὰ εὐλογῇ γραμματὴς ἢ ἄλλον κατὰ δύο τρό-
 πους, ἢ νὰ εἰπῇ εἰς τὸν γραφέα καὶ αὐτὸς ἰδία λόγια ὅπου
 θέλει νὰ γράψῃ, ἢ μόνον νὰ ὑπῇ τὸ νόημα, καὶ νὰ ἀ-
 φήσῃ τὸν γραφέα νὰ ἐκδέσῃ τὸ νόημα ἐκείνου μὲ ἐδικήν
 αὐτοῦ φράσιν καὶ λόγια· ἔτσι καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἢ
 ὅλα.

„Οτι ἡμᾶς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι ἕως τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου, ἢ μὴ φθάσωμεν τὸς κοιμηθέντας“

Εκείνο ἀπὸ λέγει ὁ μέγας Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους πρώτην Ἐπιστολὴν, ἦγεν τὸ ἐν αὐτῷ, ἐν ῥήτῃ ὀφθαλμοῦ, (ἀ. Κορ. ι. 51.) τὸ τοῦ ἰδίου μετὰ ἄλλας λέξεις λέγει καὶ ἐδῶ· ἐπεὶ γὰρ ἐφαίνετο πῶς εἶναι δύσκολον καὶ ὑπὲρ τὰς ὁρὰς τῆς φύσεως, νὰ ἀναστῇ οἱ νεκροί, οἱ πρὸ πολλῶν κατασπαράσσοντες καὶ διαφθαρεύοντες· διὰ τὸ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ τότε ἀκόμη ζῶντες, δὲν θέλουν προλάβειν ἐν τῇ ἀναστάσει, τὰς πρὸ πολλῶν ἀποθανόντας καὶ διαλυθέντας νεκρὰς, ἢτοι δὲν θέλουν προφθάσειν νὰ ἀλλάξωσιν, καὶ νὰ ἀφθαρτισθῶν (1) οἱ τότε ζῶντες, προτίτερα ἀπὸ τὰς πάλαι ἀποθανόντας· ὅχι, ἀλλὰ ἐξίσω καὶ τὰ δύο μέρη, ἐν τῇ αὐτῇ σιγῇ ἔχον νὰ ἀφθαρτισθῶν, διὰ τὴν καθῶς εἶναι εὐκόλον εἰς τὸν Θεὸν νὰ ἀφθαρτίσῃ τὰς ἐτι ζῶντας, ὁλοκληρῶς ὄντας, ἔτι ἐξίσω εἶναι εὐκόλον εἰς αὐτὸν καὶ νὰ ἀφθαρτίσῃ, ἐν τῇ αὐτῇ ῥοπῇ, καὶ τὰς πρὸ πολλῶν ἐπὶ ἀποθανόντας, καὶ εἰς τέσσαρα σοιχεῖα διαλυθέντας. Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος ἡμεῖς οἱ ζῶντες, δὲν νοεῖ τὸ τοῦ διὰ λόγους, (ἐπεὶ αὐτὸς δὲν ἔμελλεν νὰ ζῇ ἕως εἰς τὴν κοινὴν ἀνάστασιν.) ἀλλὰ τὸ λέγει διὰ τὰς ἄλλας Χριστιανὰς ὅτι μέλλουν τότε νὰ ὀρεθῶν ζῶνται· διὰ τὸ γὰρ ἐπρόσδεσε καὶ τὸ „οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου“· εἰς τὸ ἐδικόν τε γὰρ πρόσωπον φαιερόντι ὁ Ἀπόστολος τὰς τότε ὀρεθισομένας Χριστιανὰς· ὁ δὲ μακάριος Μεθόδιος, ἐν τῇ περὶ ἀναστάσεως Λόγῳ, ζῶντας μὲν, ἐννοεῖ τὰς ψυχὰς, κοιμηθέντας δὲ, τὰ σώματα· τὸ τοῦ διδάσκοντος, ὅτι αἱ ζῶσαι ψυχαί, δὲν θέλουν προλάβειν τὰ σώματα τῶν, καὶ πρὸ πολλῶν διαφθαρεύοντα· ἐπεὶ πρῶτον ἀνασταίνονται τὰ σώματα, ἵνα αὐτὰ ἀπολάβωσιν αἱ ψυχαί (2)· αἱ ὁποῖαι, λέγει, ὅτι περιλείπονται, καὶ ἀπομένει ἕως εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου, διὰ τὴν εἶναι ἀθάναταις. Ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν τῶν 51. καὶ 52. εἰς τὴν 1. ἐ. Κεφαλ. τῆς πρὸς Κορινθ. πρώτης.

16. „Οτι αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν κελύσματι, ἐν φωνῇ Ἀρχαγγέλου, ἢ, καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ, καταβήσεται ἀπὸ οὐρανό“.

Μὴ ἀπισήσητε, λέγει, εἰς τὸ ὅτι σὰς λέγω Χριστιανοί, διὰ τὴν καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος θέλει προσάξει τὸ τοῦ· πῶς δὲ θέλει τὸ προσάξει; μετὰ φωνῇ Ἀρχαγγέλου (3) τὸ ἰσαμένω ἐπάνω εἰς τὰς ἄλλας κατωτέρας Ἀγγέλους, καὶ λέγοντος εἰς αὐτὰς· „Ἐποίμεν ποιεῖτε, πᾶν“.

ὅλα τὰ λόγια τῶν Θείων Γραφῶν ὑπηγόρευσε, ὅσον τῆς Παλαιᾶς, ὅσον καὶ τῆς Νέας, ἥς εἰς μέρος καὶ αὐτὴ θεία Παῦλος Ἐπιστολαί, καθὼς μαρτυροῦσι τὸ τοῦ Θεοφώρου Ἰγνατίου, ὁ Ἰερόνυμος, ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὁ Ὠριγένης, ὁ Ἀδριανός, ὁ Αὐγουστίνος, καὶ ὁ Διὸς Χρυσόστομος· ἡ μόνον αὐτῶν μυστηριώδη καὶ κυριώτερα λόγια τῶν Γραφῶν, καθὼς λέγουσι Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς, καὶ ὁ Διὸς Ἰερώνυμος, καὶ ὁ Θεοφύλακτος ὁ πρεσβύτερος· καὶ ὁ Διὸς Ἰσοκράτης, καὶ ἄλλοι ἔχοντες λόγια τῶν Γραφῶν, ἐγράψαντες μὲν μὴ ἐπιστάσαντες καὶ φωτισμένοι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μετὰ ἴδιον ὅμως χαρακτῆρα τῶν συγγραμμάτων· ἐπεὶ ὅμως ἡ διαφορὰ ὅτι εἶναι ἀνάμεσα εἰς τὰς δύο δόξας αὐτὰς, εἶναι ὀλίγη καὶ παραμικρά· (καὶ ἡ δύο γὰρ δόξαι φρονοῦσιν, ὅτι τὰ κυριώτερα μέρη τῶν Γραφῶν ἐκπνεύσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ ὑπαγορεύθησαν· διὰ τὴν τὸ Πνεῦμα τοῦ Ἁγίου παρὸν καὶ ἐνοικοῦν εἰς τὰς θείας Συγγραφάς, δὲν ἀφῆκεν αὐτὰς νὰ πλανηθῶν)· διὰ τὸ αὐτὸ ἄρα καὶ πάντα τὰ ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς, ἀκολουθῶν δὲ καὶ πάντα τὰ ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς αὐταῖς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, εἶναι θεοπνεύματα ῥήματα Θεοῦ· ὁ δὲ Θεὸς εἶναι ἀληθής· (Ρωμ. γ. 4.) ὅθεν καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, θεοπνεύσας ὁραματίζει καὶ ἐν τῇ Γραφῇ λέγων· „πᾶσα Γραφή θεο-

πνεύματος“· (β. πρὸς Τιμόθεον γ. 16.) Ὅρα δὲ καὶ τὴν πλατυτάτην ὑποσημείωσιν τῆς π. ἐ. Κανόνος τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἐν τῇ ἡμῶν Κανονικῇ.

(1) Σημειώται ὅτι κατὰ τὸν σοφὸν Γεννάδιον, καὶ ἡ ἀληθὴ καὶ ἀφθαρσία τῶν τότε ζώντων, διπλῇ ἔχει νὰ γένη· πᾶν μὲν δικαίον, εἰς ζωὴν αἰώνιον, τῶν δὲ ἀμαρτωλῶν, εἰς κόλασιν αἰώνιον. (Λόγ. χειρογράφ. περὶ τῆς δευτέρας Παρουσίας.)

(2) Τὸ πρῶτον ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν κατὰ πᾶν, καὶ ὅχι κατὰ χρόνον· ἐπεὶ κατὰ τὸν ἀνωτέρω Γεννάδιον τὸν Κωνσταντινουπόλεως· „ἀλλὰ πᾶν σώματι πᾶν πρὶν νεκρωμένον ἀναστήσονται, καὶ ἀμα πάντες αἱ ψυχαὶ ἐξοικισθῶνται, καὶ οἱ ζῶντες τὴν ἐν τοῖς σώμασιν ἀποκρίσιν πείσονται“· (Λόγ. περὶ δευτέρας Παρουσίας.) Καὶ πάλιν· „οἱ νεκροὶ ἀναστήσονται τῇ τῆς θείας φωνῆς δυνάμει, ἐν μιᾷ ῥοπῇ, καὶ ἀμα τῆς φωνῆς ὑποτασσόμενοι τῇ τῆς αὐτῶν ἀναστάσεως, ὥστε καὶ τῇ φωνῇ αὐτῆς ἐκδύει ἀναστῆναι, καὶ ἀναστῆναι, τῆς φωνῆς ἐπακούσαι“· (Αὐτόπ. 1.)

(3) Γεώργιος ὁ Κορώνσιος καὶ Γεώργιος ὁ Σύγγελλος, καὶ ἄλλοι πολλοὶ δέλουσιν, ὅτι ὁ Ἀρχαγγέλος οὗτος νὰ ἦναι ὁ ἄρχων Μιχαὴλ· καὶ βεβαίως πᾶν ἀπὸ τῶν Προφητῶν Δανιὴλ· ὁ γὰρ εἰς τὸν Δανιὴλ λεγὼν Ἀρχαγγέλος

„παῦται“ ἡτοιμασάτε τὰς νεκρὰς ὅλης „πάρει γὰρ ὁ Κριτής“· ἦσαν διὰ τὸ ἐφθασεν ὁ Κριτής· πολλὰ δὲ θέλει εἶναι αἱ σάλπιγγες, ἡτοι ἢ τραμπέταις· ἀλλὰ εἰς τὴν ὑπερ-
 τὴν σάλπιγγα καὶ τρουμπέταν θέλει καταβῆ ὁ Κριτής. Τὸ δὲ λέγει ὁ Ἀπόστολος καὶ
 εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους πρώτῃ· „Πᾶντες μὲν ἐ κοιμηθήσόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμε-
 „θα ἐν ᾧ ὁ ὥρῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι· σαλπίσσει γὰρ καὶ οἱ τε-
 „κροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα“· (ἀ. Κορ. ιε'. 51.) διότι κα-
 θὼς ὁ Πατὴρ ὅταν ἐκατέβη εἰς τὸ Σίναϊον ὄρος, καὶ Ἀγγέλους ἔχον ὑπηρετῶντας, καὶ σάλ-
 πιγγας· ἔτι καὶ ὁ Υἱὸς, ὡς Βασιλεὺς καὶ Θεὸς, θέλει ἔχει ὑπηρετῶντας εἰς τὴν δούτεραν τὴν
 παρυσίαν καὶ κατάβασιν, Ἀγγέλους, καὶ σάλπιγγας· ἢ καὶ ἔτω τοῖται· ὅτι ἡ μετὰ προσ-
 ταγὴ τῷ Θεῷ θέλει κάμῃ τὴν γλῶσσαν ἀνάδωσθαι τὰ σώματα τῶν νεκρῶν μεταβεβλημένα εἰς
 ἀφθαρσίαν· ἢ δὲ φωνὴ τῷ Ἀρχαγγέλῳ, θέλει ἐκεργήσῃ διὰ μέσων Ἀγγέλων ἄλλων ὑπυ-
 ρετῶντων, τὸ νὰ συναχθῶν εἰς εἷα τόπον οἱ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς δευσιπρόκοι νε-
 κροὶ, ἀφ' οὗ ἀναστῆναι ἐκ πᾶν μνημείων (1). Προσθέττει δὲ ὁ σοφὸς Θεοδώριτος· „Εἰ
 „δὲ ἐν τῷ Σινᾷ ὄρει, συμμέτρη τις τότε παρθεὶ γεγεννημένης ἡχῆς, ἐκ ἡνεγκεν ὁ λαὸς
 „τὴν τῷ δέος ὑπερβολὴν, ἀλλὰ πρὸς τὸν μέγαν ἐφη Μωσῆα· λάλει πρὸς ἡμᾶς σὺ, καὶ μὴ
 „λαλείτω ὁ Θεὸς πρὸς ἡμᾶς, ἵνα μὴ ἀποθνήσκωμεν“· (Ἐξοδ. κ'. 19.) τίς οἶσει τὴν
 „ἐκκεκτομένην τότε φωνήν“;

„Καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ, ἀναστήσονται πρῶτον“.

Οἱ νεκροὶ, λέγει, οἱ ἐν Χριστῷ, ἡτοι οἱ πιστοὶ, καὶ δίκαιοι Χριστιανοί, θέλουν ἀνα-
 στηθῆναι πρῶτον· ἐπειδὴ γὰρ μέλλει νὰ ἀρπαχθῶν ἀπὸ τὰς νεφέλας, καὶ νὰ ἀναληφθῶν
 εἰς τὸ ὕψος, διὰ τὴν ὑπάρχον νὰ προῦπανθήσων τὸν Βασιλεῖα Χριστὸν, ἐρχόμενον μετὰ δυ-
 νάμεως καὶ δόξης πολλῆς, διὰ τὸ καὶ πρῶτοι αὐτοὶ ἀναστήσονται· οἱ δὲ ἄπιστοι καὶ οἱ ἁμαρ-
 τολοὶ, ὑπεροὶ θέλουν ἀναστῆναι· ὡσαν ὅπως αὐτοὶ οἱ ταλαίπωροι, δεὺν ἔχον νὰ ἀρπαχθῶν
 μετὰ τὰς νεφέλας, μὴτε ἔχον νὰ ὑπάρχον εἰς προῦπάντησιν τὴν φοβερὴν Κριτὴν, ἀλλ' ἔχον νὰ
 μείνῃ κάτω, προσμένοντες τὴν παρυσίαν τε (2).

17. „Ἐπει-

γελος Γαβριὴλ ἔτω λέγει πρὸς αὐτόν· „Καὶ ἐν τῷ
 „καιρῷ ἐκείνῳ ἀναστήσεται Μιχαὴλ ὁ ἀρχὼν ὁ μέ-
 „γας, ὁ ἐσθλὸς ἐπὶ τῶς ἡμέραις τῆς λαοῦ“· καὶ ἀκολουθῶν
 ἐπιφέρει· „Καὶ πολλοὶ (ἀντὶ τοῦ πάντες) πᾶν κα-
 „θῶνται ἐν γῆς χαίματι ἐξεγερθήσονται, οὗτοι εἰς
 „ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὗτοι εἰς ὀνειδισμόν, καὶ εἰς αἰσχύνην
 „αἰώνιον“· (Δανιὴλ ιβ'. 1.) Ποία δὲ θέλει εἶναι καὶ
 ἡ φωνὴ τῷ Ἀρχαγγέλῳ Μιχαὴλ; ὁ μακάριος Χρυσό-
 στομος μᾶς τὴν φανερώνει, ὅτι θέλει εἶναι ἡ φωνὴ ἐκεί-
 νη ὅπως λέγει ὁ Κύριος εἰς τὸ Εὐαγγέλιον· „Μέσσης δὲ
 „νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν· ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἐρχεται· ἐ-
 „ξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ“· (Ματθ. κβ'. 6.)
 Τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος· ὁ δὲ Κύριος Ἱερο-
 σολύμων ἔτω φησὶν· „Ἀρχάγγελος προσφώνη καὶ λέ-
 „γει τοῖς παῖσιν· ἐγέρσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ Κυρίου“·
 (Κασσ. ιε'.)

(1) Ἡ δούτερα αὐτῇ ἐρμηνείᾳ τῷ Ἀποστολικῷ ρητῷ
 εἶναι πλέον προσφώνη καὶ συμφωνοῦν μετὰ τὰ λόγια τῷ Εὐ-
 αγγελίῳ· ἐπειδὴ διὰ φωνῆς, ἡτοι διὰ προσφώνης τῷ Υἱῷ
 τῷ Θεῷ, ἔχον νὰ ἀναστῆναι οἱ νεκροί, καθὼς τὸ λέγει
 μόνος τῷ· „ἐρχεται γὰρ φωνὴ ὡρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ
 „ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκ-
 „πορεύσονται οἱ πρὸς ἀγάθην ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν
 „ζωῆς, οἱ δὲ πρὸς φαύλῃ πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρί-
 „σεως“· (Ἰωάν. ιε'. 28.) Ὅτι δὲ καὶ διὰ τῶν σαλ-
 πιγγῶν πᾶν Ἀγγέλων ἔχον νὰ συναχθῶν εἰς εἷα τό-
 πον οἱ διὰ τῆς φωνῆς τῷ Χριστῷ ἀναστήσονται, καὶ τὸ
 πρὸ ἡμεῶν ὁ Κύριος· „Καὶ ἀποστέλλει τὰς Ἀγγέλους αὐ-
 „τοῦ μετὰ σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσιν

„τὰς ἐκκεκτομένης αὐτοῦ ἐκ πᾶν τοσούτων ἀνέμων, αἱ
 „ἀκραὶ οὐρανῶν, εἰς ἀκρὰν αὐτῶν“· (Ματθ. κβ'.
 31.) Σημειώσαι δὲ ὅτι ὁ σοφὸς Φωτίος, καὶ ὁ Οἰκο-
 μενίος σάλπιγγας καὶ τρουμπέτας ἐνόησαν τροπικῶς τὰς
 ἀγγελικὰς δυνάμεις· „ὡς γὰρ ἡ σάλπιγξ ἰδὲν ἰδίον
 „ἡχῇ, ἀλλ' ὅπερ ἐστὶν ὁ πτερυγιστὴς ἐμπνεύσῃ· ἔτω καὶ αἱ
 „τοῦ Θεοῦ σάλπιγγες οὐδεὶς ἰδίον πολέμῳ ἡχίσει·
 „ἀλλ' ὅπερ ἐστὶν ὁ κοινὸς Δεσπότης, καὶ Δημιουργὸς διὰ τοῦ
 „Ἀρχαγγέλου αὐταῖς ἐγκλειούσῃ“· Ἄλλοι δὲ Πατέρες
 θέλουν, ὅτι ἔχον νὰ ἡχίσουν ὥστε καὶ σάλπιγγες·
 πολλοὶ δὲ ἡ ἐμπνεύσις καὶ τὸ ἐμφύσημα τῶν σαλπιγγῶν
 τὸ πρῶτον ἐκείνο ζωοποιὸν ἐμύσημα τοῦ Θεοῦ, καθὼς
 λέγει ὁ ἁγιὸς Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς· (Κυριακὴ τῆς
 Ἀποκρίας), „ὡς γὰρ διὰ τὸ ἐμφύσημα ἐκείνο ἐζώ-
 „ποιήθη ὁ Ἀδάμ, ἔτω καὶ διὰ τὸ ἐμφύσημα τῶν ἀγ-
 „γελικῶν σαλπιγγῶν, ζωοποιηθήσονται οἱ τῷ Ἀδὰμ ἀ-
 „πόγονοι νεκροί“· ἀγαθὰ καὶ τὴν ζωοποίησιν πᾶν νεκρῶν,
 κυρίως ἔχει νὰ ἐκεργήσῃ ἡ τῷ Θεῷ φωνὴ, καὶ τὸ κε-
 λύσμα, ὡς προήπομεν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι νεκροὺς ἐν Χρι-
 στῷ εἰδὼ λέγει, ὅχι μόνον τοὺς εἰς τὸ Εὐαγγέλιον πι-
 στεύσαντας Χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῷ νόμῳ, καὶ
 πρὸ τοῦ νόμου λαμβάνοντας δικαίους τοὺς σκληροδυνάμεις ἐν
 τῇ πίστει τοῦ ἐλπίσμενου Χριστοῦ· δι' ὃ καὶ περὶ τού-
 των ἐλεγον ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους· „καὶ οὗτοι πάντες
 „μαρτυρησάσθαι διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν
 „ἐπαγγελίαν τῷ Θεῷ περὶ ἡμῶν κλητῶν τι προ-
 „βλεψάμενον, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τεληθῶσι“·
 (Ἑβρ. ια'. 39.) Καὶ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ἐπεί-
 ρου·

17. „Ἐπατα ἡμᾶς οἱ ζῶντες οἱ περιληπόμενοι, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἀρ-
παγησόμεθα ἐν νεφέλαις, εἰς ἀπάντησιν τῷ Κυρίῳ, εἰς αἶρα·
καὶ ὅτε πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα“.

Αγαλαὶ καὶ οἱ νεκροὶ πρῶτοι ἀνασταίνονται, ἀλλ' ὅμως καὶ ἡμεῖς, λέγει, οἱ ζῶντες (ἦσαν οἱ τότε ὄρεθσύντες ζῶντες ἀπὸ τῆς δικαίας Χρυσιανῆς· εἰς τὸ ἐδικάντε γὰρ πρό-
σωπον ἐκείνης φανερόν· ὁ Παῦλος, ὡς προείπομεν αὐτέρω) (1)· ἀγαλαὶ λέγω, καὶ οἱ νε-
κροὶ ἀνασταίνονται πρῶτοι, ἀλλ' ὅμως καὶ οἱ τότε ζῶντες ὄρεθσύντες Χρυσιανοί, οἱ δίκαιοι,
καὶ ἄξιοι δηλαδὴ, παρόντες ἀλλαγησύντες, παρομοίως μὲν τῆς ἀναστησύντας νεκρὸς ἔχον τὰ
ἀρπαχθῆν καὶ αὐτοὶ ἐν νεφέλαις, καὶ τὰ ὑπάγειν εἰς ἀπάντησιν τῷ Κυρίῳ εἰς αἶρα· καθὼς γὰρ
ὁ Χρυσός, ἀφ' ἧς ἀνέστη, ἀνελήφθη καὶ εἰς τὰς ἐρανὲς μὲν νεφέλῳ· „νεφέλῳ γὰρ φησὶν ὑπέ-
λαβον αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν“ (Πράξ. α'. 9.) ποιητοτρόπως καὶ οἱ κατὰ Χρυσ-
τὸν ζήσαντες Χρυσιανοί, ὅχι μόνον θέλουν ἀναστῆναι, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ θέλουν ἀνελήφθαι·
ἀλλὰ καὶ μὲν τὸ αὐτὸ ἀμάξι, ἦσαν μὲν τὰς αὐτὰς νεφέλας, μὲν τὰς ὁποίας ἀνελήφθη καὶ ὁ
Χρυσός. Ἀλλ' ἠθέλουν ἀπορήσῃ τινὰς, ὅτι αἰσῶς ὁ Χρυσός μέλλῃ τὰ καταβῆναι κάτω, διὰ
ποῖαν αἰτίαν ἀρπάζει τὰς δικαίας Χρυσιανῆς αἰῶς; καὶ λέγομεν εἰς τὸτο, ὅτι διὰ τιμὴν, καὶ
δόξαν τῆς ἀνεβάσει· δι' ὅ,τι, καθὼς ὅταν εὖας Βασιλεὺς μέλλῃ τὰ ἐμβῆναι μέσα εἰς κάμ-
μίαν πόλιν, ὅσοι μὲν εἶναι ἐντιμοὶ, καὶ ἐνδοξοὶ, ὑπάγειν καὶ προὔπαντα τὸν Βασιλέα,
ὅσοι δὲ εἶναι κατὰδικοί, δὲν ἐγκαίνισιν ἔξω, ἀλλὰ προσκύνουσι μέσα τὸν Βασιλέα διὰ τὰ
τὰς κείνῃ· ποιητοτρόπως καὶ τότε ἔχει τὰ γυνή· καὶ οἱ μὲν δίκαιοι ἀρπάζονται ἀπὸ τῆς νέ-
φαλας, καὶ πηγαίνουσι μὲν παρρησίαν εἰς ὑπάντησιν τῷ Κυρίῳ· καὶ μετὰ τὴν κείνῃ, ἔχον τὰ
μὲν ἐν αἰῶσι πάντοτε μαζὶ μὲν τὸν Βασιλέα Χρυστὸν, (ἡ ὁποία εὖασις αὕτη, εἶναι
ὅλων τῶν ἀγαθῶν τὸ κεφάλαιον) συμβασιλεύοντες, καὶ συνδοξαζόμενοι μὲν αὐτὸν αἰωνίως (2)·
οἱ δὲ ἀμαρτωλοὶ, καὶ οἱ Χρυσιανοὶ εἶναι, ὅμως μὲν οἱ ἀδελφοὶ κάτω ἐντροπισσόμενοι
καὶ ἀπαρρησίαστοι, καὶ ἀφ' ἧς κείνῃ, ἔχον καὶ τὰ ὑπάγειν εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν (3).

18. „Ὡς

φεν· „ἀπαρχὴ Χρυσός, ἔπειτα οἱ τοῦ Χρυστοῦ (οἱ
πρὸ νόμου δηλαδὴ καὶ ἐν νόμῳ, καὶ μετὰ νόμον δικαιο-
σύνης ἐν τῇ τῷ Χρυστοῦ πίστει) ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐ-
τοῦ· ἦμα πὸ τέλος“ (α'. Κορ. 15. 23.)

(1) Ὅθεν ἔπειτα ὁ σοφὸς Γενεάρχης· „σωματικῶς
καὶ ἐν αὐτῶν τοῖς ζώσιν ὁ Παῦλος, ὅτε πρὸς τοὺς
ἐκείνῃ ζήσαντες ἀρχὴ τῆς πᾶν καρπῶν σωτηρίας, τῶν
λογον τοῦτον ποιέμενοι, καὶ ὡς παροῦσι πᾶσι δια-
λεγόμενοι“ (Αὐτῶν.)

(2) Ὅθεν ὁ Ἀρεπαγίτης Διονύσιος ὁ τοῦ Θεοῦ
Παῦλος μαθητὴς, ἐρμηνεύων τὸ πάντοτε σὺν Κυρίῳ
ἐσόμεθα τοῦ Διδασκάλου πρὸς τὸν ῥητὸν, οὕτω λέγει·
„Τότε δὲ, ὅταν ἀφάρτοι καὶ ἀθάνατοι γενώμεθα, καὶ
τῆς Χρυστοδότης, καὶ μακαριότητι ἐφικώμεθα λήξεως,
πάντοτε σὺν Κυρίῳ, κατὰ τὸ λόγιον, ἐσόμεθα· τῆς
μὲν ὁρατῆς αὐτοῦ Θεοφανείας ἐν πανάγειος θεωρίας
ἀποπληρούμενοι, φανερὰς ἡμᾶς μακαριότητι πε-
ρικυχαζούσης, ὡς τοὺς μαθητὰς ἐν ἐκείνῃ τῇ θεο-
πύτῃ μεταμορφώσῃ· τῆς δὲ νοητῆς αὐτῆς φωσφοδότης,
ἐν ἀπαθεί, καὶ ἀλλῶ τῇ νῦν μετέχοντες, καὶ τῆς ὑπὲρ
νοῦν ἐνώσεως ἐν ταῖς πᾶν ὑπερφανῶν ἀκτίων ἀγνώ-
στῃ καὶ μακαρίᾳ ἐπιβολῇ, ἐν θεοτέρᾳ μιμήσει
πᾶν ὑπερφυανῶν νοῶν“ (Περί θεῶν ὀνομ. κεφ. α'.)

(3) Ὁ δὲ Θεὸς Χρυσόστομος φέρει καὶ ἄλλῳ ὁμοίω-
σιν εἰς τὸτο, ὅτι· „ὡς περ πατὴρ φλοσόργος παρα-
γενομένης, οἱ μὲν παῖδες, καὶ ἄξιοι παῖδες ἔσονται,
ἐπ' ὀχλήματος ἐξάγονται ἰδὲν καὶ καταφιλήσονται· οἱ δὲ
προσκληροκότες πᾶν οἰκιστῶν, εὐδὸν μένουσιν· ὅπου καὶ
τότε εἶναι· Ποῖος ἄρα τρόμος ἔστι; ποῖος φόβος
τῆς ἐπὶ τῆς γῆς ἀπομείνοντας; μία γὰρ φησὶν, ἀρ-

παύεται (ἦσαν γυνή) καὶ μία καταλιμπνέται· καὶ
εἰς παραλαμπνέται, καὶ εἰς ἀφίεται“ (Ματθ. κδ.
μ.) Τίς εἶναι ἡ ψυχὴ ἐκείνων, ὅταν πᾶς μὲν αἰρο-
μενός ὄρῳσιν, ἐαυτοὺς δὲ ἀφίεμενοι; ἄρα ἡ πάσης
γενέτης φοβερῶτερον αὐτὰς πᾶσι διασαλεύσει δυνή-
τεται; ὑποδάμεθα τοῖνυν ἤδη πᾶσι παρῆναι τῷ λό-
γῳ· Εἰ γὰρ θάνατος ἀφνίδιος, ἡ πόλεως τρισμός, καὶ
ἀπικαλὸς, ὅπου ποῖσι πᾶς ἡμετέρας ψυχῆς, ὅταν πᾶν
γῆν ἀναρρηγμένῳ ἰδωμεν·... τίς ἄρα ἡμῖν εἶναι ἡ
ψυχὴ; φρίξομεν, παρακαλῶ, καὶ φοβηθώμεν, ὡς
ἤδη πᾶσι γινόμενων“ (Ὁμιλ. ἡ. εἰς τὴν α'. πρὸς
Θεσσαλ.) Καὶ πάλιν, λέγει· „Εἰδότε ποτε τοὺς ἀ-
παγομένους τὴν ἐπὶ θάνατον; ποῖαν νομίζετε αὐτοῖς
εἶναι τὴν ψυχὴν; ἐγὼ πολλῶν ἤκουσα λεγόντων, πᾶν
φιλανθρωπία βασιλικὴ μετὰ τὴν ἀπαγωγὴν ἐκ τῆς
πίστος κληδεύων, ὅτι ὑδὲ ἀνθρώπου εἴρην πᾶς ἀν-
θρώπου, τεδορυβημένης αὐτῶν τῆς ψυχῆς καὶ ἐκπε-
πλημένης, καὶ ἐξερύχτης· Εἰ τοῖνυν σωματικὸς θά-
νατος ὅπως ἡμᾶς φοβᾷ, ὅταν αἰώνιος παραγυνήται,
τίς πησόμεθα“; (Αὐτῶν.) Καὶ ὁ Θεοδόχος δὲ
λέγει· „τὸτο καὶ ὁ Κύριος ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις
ἐδιδάξε, δύω εὐρεθίσοντα ἐν τῇ κλίτῃ, εἰς παρα-
λαμπνέται, καὶ εἰς ἀφίεται· δύω ἐν τῇ μύλῳ,
μία παραλαμπνέται καὶ μία ἀφίεται· δύω ἐν τῇ
ἀγρῇ, εἰς παραλαμπνέται, καὶ εἰς ἀφίεται“ (Λυκ.
13. 34.) Διὰ μὲν τῆς κλίτης ἐφανέρωσεν ὁ Κύριος
τῆς πλάσις, καὶ τρυφῆς· διὰ δὲ τῆς μύλης, ἐφανέρω-
σε τῆς πτωχείας καὶ δούλης· διὰ δὲ τῆς ἀγρῆς, ἐφανέρω-
σε τὴν γεωργικὴν ζωὴν· καὶ διὰ μέση αὐτῶν μᾶς ἐδί-
δαξεν, ὅτι καθεὶ ζωῇ, καὶ ἐπάγγελμα βίῃ, ἔχει καὶ
σῶσο-

18. „Ὡς παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις“.

Μὲ τὰ λόγια, λέγει, αὐτὰ, παρηγορεῖσθε ὡς ἀδελφοί μου Χριστιανοί, καὶ μὴ θρῆναιτε τὴν ἐν Χριστῷ κοιμηθέντας συγγενεῖς σας ὑπὲρ τὸ πρέπον, δηλαδὴ, καθὼς θρῆναισι τοὺς νεκροὺς τῶν οἱ ἄπιστοι, οἱ μὴ ἐλπίζοντες ἀνάστασιν, καὶ ἀφθαρσίαν, καὶ δόξαν αἰώνιον (1).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ε΄.

1. „Περὶ δὲ τῶν χρόνων, καὶ τῶν καιρῶν, ἀδελφοί, ὑμεῖς χράαν ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι“.

Περὶ τὸν εἶναι, λέγει, καὶ δὲ συμφέρει τὸ νὰ ἡξεύρετε, ὡς ἀδελφοί, τὴν χρόνον καὶ τὴν καιρὸς, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει νὰ γῶν ἡ σωτηρία ἢ σωτέλεια· ἐπεὶ δὲ τὸ οὐδὲ εἰς τὴν Ἀποστόλῃς τῶν ὁ Κύριος ἐφανερώσῃ, ὅταν προσελθόντες ἡρώτων αὐτὸν λέγοντες· „Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ“

„ἢ“

σωζομένης, ἔχει καὶ κολαζομένης· διὰ τί ἀπὸ κάθε ἡ-
δος ζωῆς ἀνθρώπων, οἱ μὲν καλοὶ, καὶ φυλάττοντες τὰς
ἐντολάς τῶν Χριστῶν, ἔχουν νὰ ἀρπαχθῶν ἀπὸ τῆς νε-
φέλης, καὶ νὰ ὑπάγουν εἰς ἀνάστασιν τῶν Κυρίῳ συνών
ἐπὶ τὴν ἔχον νὰ σωθῶν· οἱ δὲ κακοὶ καὶ παραβάται
τῶν ἐντολῶν, ἔχουν νὰ μένουν κάτω, ἢτοι ἔχουν νὰ
κολασθῶν.

Σημείωσα ὅμως ὅτι ἡ δόξα ἐκείνη καὶ ἡ χάρις τοῦ
Πνεύματος, τῶν ὁποίων λαμβάνουν ἀπὸ ἐδῶ ἀκομή αἱ
ψυχαὶ τῶν Ἁγίων· αὐτὴ λέγω ἡ χάρις καὶ δόξα, ἔχει
καὶ μετὰ τῆς ἀνάστασιν νὰ σκεπασθῇ τὰ σώματα τῶν καὶ
νὰ πὶ ἀρπασθῇ ἐν ὕδατι, ἵνα καὶ αὐτὰ ὁμοῦ μετὰ τῆς
ψυχῆς ἀναπαυθῶν καὶ χαρᾶν αἰώνιος εἰς τὴν Βασιλείαν
τοῦ Θεοῦ· καθὼς λέγει ὁ μέγας Μακάριος· „πῶν δό-
ξαν ἢν ἐντέλῃται αἱ πῶν Ἁγίῳ πληροῦσι ψυχαὶ ἐκεί-
νην καλύψει, καὶ ἀμψιάσει τὴν γυνὰ σώματα ἐν τῇ
ἀνάστασι, καὶ εἰς ὕδατι ἀναρπάσει ποιήσει· καὶ πότε
λοιπὸν σώματι καὶ ψυχῇ ἐν τῇ Βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ
ἀμα διηλεκτῶς ἀναπαύσονται· πῶν γὰρ Ἀδάμ κτίσας
ὁ Θεὸς πτέρυγας αὐτῷ σωματικὰς ὡς πτερίδας
ἐκ ἐντέλειαν, αἵτε τῆς τῶν Πνεύματος κατὰ τὴν ἀ-
νάστασιν παρέχον αὐτῷ μέλῳ, ἵνα κερῖζηται δι' αὐ-
τῶν, καὶ ἀρπάξηται, ὡς πάντες τὸ Πνεῦμα βούλε-
ται· πῶν δὲ τῆς νηπίας πτέρυγας τῆς τῶν Ἁγίων
ψυχῆς ἀπὸ τῶν νῦν ὁδοῦν ἔχον, αἱ πρὸς τὸ ὕψος
νῦν αὐτὰς μεταωρίζου φρόνημα“ (Κεφ. β΄. περὶ
ὑψώσεως τοῦ). „Ὡς ἐάν ἀπὸ ἐδῶ δὲν λάβῃ τινὰς
πῶν πτέρυγας πῶν, δὲν δυνάται νὰ ἀρπάγῃ εἰς τὴν
ἐρανίαν· Διὰ τὸτο λέγει ὁ διῶς Συμεὼν ὁ Μεταφραστής,
παραφράζων τὴν πενήτην λόγος τῶν μεγάλης Μακα-
ρίου· „ὁ γὰρ τις εὐδὸν ἀπεδησαύρισε νῦν, τὸτο προή-
σιν ἐξω πότε· καθάπερ ὁ ἴσῳ πῶν ξύλων ἐν χειμῶ-
νι καρπὸς, ἐξω κατὰ πῶν ἔαρος καιρὸν γίνεται“· καὶ
τῶν μετὰ Ἁγίων, λέγει, ἡ Θεοδότης τῶν Ἁγίων Πνεύμα-
τος εἰκὼν καὶ μορφή, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς παρῶσαν ζωῆς
ἐτυπώθη μέσα εἰς τὴν καρδίαν τῶν, αὐτῇ θέλει καμῇ
πότε καὶ τὸ σώματι Θεοδότης, φωτεινόν, καὶ ὕδατι·
τῶν δὲ ἀμαρτωλῶν, καὶ ἀκαθάρτων τὸ σώμα, τὸ σκο-
τεινόν σκέπασμα τὸ κοσμικὸ πνεύματος, ὅπου ἐσκέ-
πασαν ἀπὸ τῶν τῶν ψυχῶν, καὶ ἔκαμε τὸν νοῦν
τῶν σκοτεινόν καὶ ἀχρημον, μετὰ ἀχρημάδα τῶν παθῶν
καὶ τῶν ἀμαρτιῶν, αὐτῶν, λέγω, τὸ σκοτεινόν σκέπασμα
θέλει ἀποδῆξιν ἐξ ὧν πότε· ἀχρημον! καὶ τὸ σώμα

τῶν ἀμαρτωλῶν, σκοτεινόν ὁμοῦ καὶ γεμάτον ἀπὸ κάθε
ἐντροπῆς“ (Κεφ. ρμ΄. Φιλοκαλ. Σελ. 747.)

(1) Σημειώσω ἐδῶ τὴν ἀπορίαν πῶν καὶ λέγο-
μεν· διὰ τί ὁ Παῦλος εἰπὼν περὶ τῆς ἀνάστασιν τῶν
ἐν ζωῇ αἰώνιον ἀνισταμένων δικαίων, δὲν ἀνέφερε καὶ
διὰ τῆς ἀνάστασιν τῶν ἐν κολάσιν αἰώνιον ἀπερχομένων
ἀμαρτωλῶν; Πρὸς λύσιν τῆς ἀπορίας ταύτης, ἀποκρί-
νεται ὁ σοφὸς Φώτιος, καὶ λέγει, ὅτι διὰ τῆς αἰτίας
δὲν ἀνέφερε ταύτην· πρῶτον, διὰ τί ὁ σκοπὸς τοῦ
Παύλου, διὰ τὸν ὁποῖον ἀνέφερε περὶ τῆς ἀνάστασιν, ἦ-
σαν διὰ νὰ παρηγορήσῃ τοὺς λυπημένους Θεσσαλονικεῖς
διὰ τοὺς κεκοιμημένους αὐτῶν γονεῖς καὶ συγγενεῖς· ὅ-
θεν δὲν ἔπρεπε μαζί μετὰ τῆς χαρμώσεως νὰ σμίγῃ καὶ
τὴν λυπηρὰ· ἐπειδὴ ἂν ἔλεγε διὰ τῆς ἀνάστασιν τῶν
ἀμαρτωλῶν, καὶ τὴν αἰώνιον αὐτῶν κολάσιν καὶ κατεδικίαν,
περισσότερον ἦδε λυπηρὰ αὐτοὺς, παρὰ νὰ τὴν παρηγο-
ρήσῃ. Δεύτερον, διὰ τί ἐδιαλέξατο εἰς τισὺς Χριστι-
ανούς· οἱ δὲ τισὶ Χριστιανοί, ὅταν πολιτεύονται κατὰ τὴν
Δεσποτικὰς ἐντολὰς, δὲν λαμβάνουσι καμμίαν κολάσιν
δοκιμῶν· ἀλλὰ ἀπερχόμενοι εἰς χαρὰν καὶ εὐφροσύνην
αἰδίων· ὅθεν δὲν ἦσαν πρέπον νὰ ἀναφέρῃ εἰς τοὺς τι-
σὺς τὴν κολάσιν τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ αἰτίων, καὶ τὴν
ἐνδύμῃσιν τῶν ξένων κακῶν νὰ σμίγῃ μετὰ τῆς δόξαν καὶ
τρυφῇ τῶν εἰς τοὺς πιστοὺς ἐποικαζομένων. Διὰ τῆς
τῆς δὲ καὶ τελευταίαν αἰτίαν δὲν ἦπε περὶ αὐτῶν,
διὰ τί ὁ Θεὸς ἐποίησε τὴν ἀνάστασιν κατὰ αὐτὸ καὶ με-
τὰ τῶν αἰώνιον σκοπὸν, καὶ κύριον τέλος, διὰ τῆς σω-
τηρίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων, καὶ διὰ τῆς ἀφθαρσίαν
αὐτῶν, καὶ ἄφρατον δόξαν καὶ χαρὰν, καὶ ἀπόλαυσιν τῶν
αἰώνιων ἀγαθῶν, δι' ὅ,τι τὴν κολάσιν ἠποίμασε διὰ τὸν
διάβολον, καὶ τὴν ἀγγέλων, καθὼς λέγει ἐν Εὐαγγε-
λίοις ὁ Κύριος, καὶ ὅχι διὰ τῶν ἀνθρώπων· ἀνίσως δὲ τινες
μετὰ τῆς ἐδικῆς τῶν κακίαν, διαλέγαν τὴν ἐποικαζομένην
κολάσιν τῶν διαβόλων, ἀντὶ τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν, τοῦτο
προέρχεται ἀπὸ τῆς κακίαν ἐκείνων προαίρεσιν, καὶ ὅχι
ἀπὸ τῆς τῶν Δεσποτῶν φιανθρωπίας καὶ ἀφάνειαν. Διὰ
τὸτο καὶ ὁ Παῦλος, αὐτῶν κατὰ αὐτῶν τῶν φύσιν τῆς
ἀνάστασιν ἐρμηνεύων, καὶ τὸν σκοπὸν, διὰ τὸν ὁποῖον
ὁ Θεὸς πῶν τῶν ἔχει νὰ καμῇ, (ἐπειδὴ ὅχι διὰ τι-
μωρίαν προηγμένης, ἀλλὰ διὰ μισανθρωπίας καὶ βρα-
βύων ἢ ἀνάστασιν γίνεται.) διὰ ταῦτα, λέγω, καὶ ὁ
Παῦλος ἐδῶ ἐν τῇ περὶ ἀνάστασιν λόγῳ, τὴν πῶν
ἀνισταμένων ἀμαρτωλῶν κολάσιν δὲν ἀνέφερε.

„ὡς τὴν ἀποκαθίσταίς τῷ Βασιλείᾳ τῷ Ἰσραὴλ; εἶπε γὰρ πρὸς αὐτὰς· ἐχ' ὑμῶν ἐστὶ γινώσκαι χρόνους, ἢ καιροὺς, ὧς ὁ Πατὴρ ἔδωκε ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκκλήσει“· (Πράξ. α'. 6.) (1) ὁ δὲ Ἀπόστολος Παῦλος ἰσως ἔμαθε καὶ τὸν καιρὸν τῆς συντελείας ἀπὸ τῶ ἀρρήτου ῥήματος ἐκεῖνα, ὅπῃ ἤκουσεν εἰς τὸν Παραδείσον.

2. „Αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἶδατε, ὅτι ἡ ἡμέρα Κυρίου, ὡς κλέπτῃς, ἐν νυκτί, ὅπως ἔρχεται“.

Ημέραν Κυρίου θέλεις νοήσεις, ὧ ἀναγνώστα, καὶ τῷ κοινῷ συντέλειαν ὅλας τῆς κόσμου, καὶ τῷ ξεχωριστῷ συντέλειαν τῆς καθ' ἑαυτοῦ ἐκείνης, ἥτις εἶναι ὁ ἐκάστη θάνατος· ἐπεὶ καὶ ἡ ἡμέρα τῆς θανάτου, καὶ αὐτὴ ὁμοίως εἶναι ἀδηλος πότε ἔρχεται εἰς τὸν καθ' ἑαυτοῦ· διὰ τὸ τῷ συμφέρει εἰς ἡμᾶς κατὰ πολλὰς τρόπους, τὸ νὰ ᾔναι ἀδηλος ἡ τῆς θανάτου ἡμέρα, ὡς λέγει ὁ Χρυσορρήμων. Πρῶτον, διὰ τὸ ὅτι ἡ ἡμέρα ὁ ἀνθρώπος τῷ ὑπερνωτῷ ἡμέραν τοῦ θανάτου του, ἡθελε σπουδάζει νὰ κάμῃ κατὰ ἀμαρτίαν εἰς τὰς ἄλλας ἡμέρας τῆς ζωῆς του, ἔπειτα εἰς τὸ τέλος τῆς νὰ βαπτίζεται. Δεύτερον, ὅτι αἰσῶς πολλοὶ καὶ ἡ ἡμέρα, ὅτι αὐτοὶ, θεοὶ, ἔχον νὰ ἀποθάνῃ, ἡθελαν κάμναι μυστία κατὰ εἰς τὰς ἐχθρὰς των, καὶ νὰ τρυφήσιν σχεδὸν εἰς τὸ αἵματι, μὲν τὸ νὰ εἶναι ἀπελπιστικοί, ὅτι δὲ ἔχον πλέον νὰ ζήσιν· πῶρα δὲ, τῷ δὲ γίνεται, ἐπεὶ καὶ ἐμποδίζει πρὸς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς κακῆς ταύτης, ἡ ἐλπίς τῆς ζωῆς ταύτης. Τρίτον, ὅτι αὐτοὶ οἱ φιλόζωοι ἀνθρώποι ἡθελαν πότε ἔχον νὰ ἀποθάνῃ, ἡθελαν διαφθαρεῖν ἀπὸ τῆς λύπης τῆς. Τέταρτον, ὅτι αὐτοὶ ἡ ἡμέραν ἐγνωσμένον τὸ τέλος τῆς ἀνθρώπου, δὲ ἡθελαν ἔχον τὸν μισθὸν οἱ δίκαιοι, διὰ τῆς κινδύνους καὶ πειρασμῶν ὅπῃ πάσχον, διὰ τὸ ἡθελαν φανῆναι, ὅτι ἐπεὶ καὶ ἡ ἡμέρα πῶς πῶρα δὲ ἔχον νὰ ἀποθάνῃ, ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ τῶς τυχόν χρόνους, διὰ τῶ δὲ λυπῶνται τῷ ζῶντι καὶ τῷ σώματι· πῶρα δὲ, ἐπεὶ καὶ εἶναι μὲν ἀδηλον ἐὰν νικήσιν τῆς κινδύνους καὶ δὲ ἀποθάνῃ, αὐτοὶ δὲ προδίδον τὸν ἑαυτὸν τῆς εἰς τῆς κινδύνους καὶ δὲ τὸν λυπῶνται, διὰ τῶ γίνεται φανερά ἡ κατὰ Θεὸν ἀρετή των. Καθὼς, χάριν παραδείγματος, καὶ οἱ τρεῖς παῖδες, διὰ τῶ εἶναι περισσότερον θαυμαστοὶ καὶ ἐπαινετοί, διὰ τὸ, καὶ μὴ ὅλον ὅπῃ δὲ ἡ ἡμέρα αὐτοὶ νικήσιν καὶ σβύσιν τὸ πῦρ τῆς καμίνου, καὶ ζήσιν μετὰ ταῦτα, ὅμως δὲ ἐπροσκύνησαν τῷ εἰκόνα τῆς Ναβυχοδοноόσορ· καὶ τῶ δηλαῖτες ἔλεγον πρὸς τὸν Βασιλέα· „ἔστι Θεὸς ἡμῶν ἐν ἐρανοῖς, ὧ ἡμεῖς λατρεύομεν, διωκτὴς ἐξελέσθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς καμίνου τῆς πυρὸς τῆς καιομένης, καὶ ἐκ τῶν χειρῶν σου Βασιλεῦ ρύσεται ἡμᾶς. Καὶ ἐὰν μὴ, (ἡ ἡμέρα καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς δὲ θῆλῃ μᾶς λυτρώσιν ἀπὸ τῆς καμίνου, ὅμως ὡς ἡμεῖς γνωσόντες) γνωσόντες ἔσωσιν Βασιλεῦ, ὅτι πῶς θεοὶς σου ἐ λατρεύομεν, καὶ τῇ εἰκόνα, ἡ ἔσθης, σὰς ἐ προσκυνῶμεν“· (Δανιὴλ γ'. 17.) Διὰ ταῦτα λοιπὸν τὰ αἰτία ἔρχεται ὁ θάνατος εἰς τὸν καθ' ἑαυτοῦ ἀνθρώπον ἀδηλος καὶ αἰφνίδιος, ὡς αὐτὸς ὁ κλέπτῃς ἔρχεται εἰς τὸν νύκτα, καθὼς, λέγει, καὶ ἐσεῖς, ὧ Θεσσαλονικεῖς, ἡθελῶτε τῶ, ἀπὸ τῶ λόγια ὅπῃ εἶπον ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις· „Εἰ ἴδῃς ὁ οἰκοδεσπότης ποῖα ὥρα ὁ κλέπτῃς ἔρχεται, ἐγρηγόρησον αὐτὸν, καὶ ἐὰν αὐτὸς ἀφῆκε διορυγῶναι τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· καὶ ὑμεῖς ἐν γίνεσθε ἐπιμοι, ὅτι ἡ ὥρα ἐ δοκεῖτε, ὁ Υἱὸς τῆς ἀνθρώπου ἔρχεται“· (Λευκ. 12'. 39.)

3. „Ὅταν δὲ λέγωσιν· ἀρμή, καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὁλεθρὸς ὥσπερ ἡ ὥδιν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχέσθῃ, καὶ ὧ μὴ ἐκφυγῶσιν“.

Επεὶ οἱ θλίβοντες, καὶ πειράζοντες τῶς ἐν Θεσσαλονίᾳ Χριστιανῶς, ἀείσονται εἰς εὐτυχίαν, καὶ καλοπάθειαν, διὰ τῶ παρηγορεῖ αὐτὰς ὁ Παῦλος μετὰ τὰ λόγια ταῦτα λέγων·

(1) Καὶ ὁ Κύριος δὲ εἶπε· „Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας, οὐδὲς οἶδεν, οὐδὲ οἱ Ἀγγελοὶ οἱ ἐν ἐρανοῖς, οὐδὲ ὁ Υἱὸς· ἐμὴ ὁ Πατὴρ“· (Μαρκ. 13'. 32.) Μετὰ δὲ νῦν οἱ Διδάσκαλοι λέγουσιν, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Κύριος εἶπε μὲν ὅτι δὲν ἡμεῖς οἱ ἀνθρώποι οἶδμεν τὴν ὥραν καὶ τὴν ἡμέραν, τῷ ἡμέραν καὶ ὥραν τῆς συντελείας

τῶ κόσμου, αἰὶνα ὅμως δὲν ἀνέφεραν, οἱ οἱ εἶναι καθολικώτερος τῶν ἁγίων καὶ ἡμερῶν καὶ καὶ χρόνων· διὰ τῶ σπῆς συμπεραίνουσι, ὅτι ἐχὼ νὰ γινῇ ἡ συντέλεια ἐν τῷ ὁμοῦ αἰὶνι πούτῳ, ἐν ᾧ πρὸς ἡμᾶς ἡ δὲ καὶ ὅρα τῷ ἡμερῶν καὶ ἡμερῶν Βησσαρίωνος τῷ Μακρῷ, σελ. σμγ'. πλὴν καὶ τῶ εἶναι ἀδηλον.

γὰρ· μὴ νομίσετε, ἀδελφοί μου, πῶς ἔχον τὰ γλυπτόσθαι ἀπὸ τῆς θείας ὀργῆς, καὶ τὸν ἀφανισμόν ἐκεῖνοι οἱ ἄπιστοι, ὅτε σὰς θλίβον, ὅχι· ἐπεὶ δὴ θέλη ἐλθε ἀφανισμός εἰς αὐτούς, ἀδελφός, καὶ πολλὰ κοπιῶντος, φέρωντος μαζίτε πολλὰς πικρίας καὶ θλίψεις (1), καθώς καὶ τὸ κοιλοπόνημα τὰ παιδία, φέρει πολλὰ πικρίαν εἰς τὴν ἐγγαστριμύκῳ γυναῖκα· ἔθεν λέγει ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ μέρους ὁ Ἡσαΐας· „ὡδίνες αὐτὰς ἔχουσιν, ὡς γυναῖκός τικτὸς“· (Ἠσ. ιγ. 8.) καὶ ἀπὸ τοῦ ἄλλο, ὁ Ἱερემίας· „θλίψεις κατέσχεον ἡμᾶς, ὡδίνες ὡς τικτὸς“· (Ἱερ. 5. 24.) (2) Ἡθελε δὲ ἀπορήσῃ τινὰς, ὅτι αὐτὸς ὁ Ἡλίας ἐρχεται (3) καὶ ὁ Ἀντίχριστος, πῶς λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι αἰφνιδίως θέλει ἐλ-

θῇ

(1) Ἀρμόζει εἰς τὰς ποιούσας ἐκείνο ὅπου λέγει ὁ Ἱερემίας· „εἰρήνη εἰρήνη, καὶ ποῦ ἐστὶν εἰρήνη“; (Ἱερ. β. 14.) καὶ ἐκείνο ὅπου λέγει ὁ Ἰεζεκιήλ· „ἀνδ' ὧν ἐπλάνησαν τὸν λαόν μου λέγοντες· εἰρήνη εἰρήνη, καὶ οὐκ ἐστὶν εἰρήνη“· (Ἰεζεκ. ιγ. 10.) καὶ πάλιν· „οὐκ εἰσιν οἱ προφητοῦντες ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ, καὶ οἱ ὁρῶντες αὐτὴν εἰρήνην, καὶ οὐκ ἐστὶν εἰρήνη λέγει Κύριος“· (Αὐτ. 16.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι διὰ τοῦ αἰφνιδίου καὶ ἀπρόσμενον ὁ Παῦλος τὸ παράδογμα τῆς ἐγγαστριμύκῳ· „σφόδρα πρόσφορον τὸ παράδογμα“ καὶ γὰρ ἡ κύβητος οἶδεν ὅτι φέρει τὸ ἐμβρυον, ἀγνοεῖ δὲ τὸν πᾶν ὡδίνων καιρὸν· ἅπα καὶ ἡμᾶς, ὅτι μετ' ὁ πᾶν ὅλων ἐπιφανήσεται Κύριος, ἴσμεν· σαφῶς δὲ αὐτὸν τὸν καιρὸν ὑδαμὸς ἐδίδαχθημεν· ἡ δὲ χάρις προσμένειν αὐτῇ διὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην· Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεοφύλακτος ἐμπροσθεν πᾶσι τοῖς ἰδίοις λέγει·

(3) Συμμενοῦμεν ἐδῶ, ὅτι ἐπειδὴ καὶ μερικοὶ ἀκούοντες τὸν Κύριον τὰ λέγει „ὅτι Ἡλίας ἐλήλυθε“ (Μάρκ. 9. 13.) καὶ ὅτι „αὐτοὶ εἰσιν Ἡλίας ὁ μέλλων ἐρχέσθαι“ (Ματθ. 17. 14.) ἃ περὶ τοῦ Ἰωάννου ὁ Κύριος εἶρηκε, πάντες, λέγων, ἀκούοντες, ἐνόμισαν ὅτι ὁ Ἡλίας δεῦν θέλει ἐλθε διὰ τὸ πᾶν ἡμᾶς ἐδῶ ἐν συνσῳμῳ ἐκδέσσομεν τὰ περὶ τῶν α. μετ' οὗν ἡ θὰκ Γραφὴ μαρτυρεῖ σαφῶς καὶ καθαράς, ὅτι μέλλει καὶ ἐλθε ὁ Προφήτης Ἡλίας· ὁ γὰρ Μαλαχίας ὁ Προφήτης ὡς ἐκ προσώπου τῷ Θεῷ πᾶσι μαρτυρεῖ· „Καὶ ἰδὲ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμῖν Ἡλίαν τὸν Θεσβίτιν, πρὶν ἢ ἐλθεῖν τῷ ἡμέρῳ Κυρίου τῷ μεγάλῳ καὶ ἐπιφανῇ, ὃν ἀποκατήσκει καρδίαν πατρός πρὸς υἱόν, καὶ καρδίαν ἀνδρὸς πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἐλθῶ καὶ πατάξω τὴν γῆν ἀρόλῳ“· (Μαλαχ. 4. 5.) β. δὲ, οἱ θεοὶ Πατέρες συμφώνως αὐτῷ μαρτυροῦσιν· ὁ μὲν ἐν θείῳ Χρυσόστομος ἐν τῇ τζ. Ὀμιλίᾳ· „ἡς τὸ κατὰ Ματθαῖον πᾶσι ἐπὶ λέξεις λέγει· „Αἱ μετ' ἡμῶν Γραφαὶ δύο λέγουσι τῷ Χριστῷ παρυσίας, πᾶσι τῷ τε τὸν γενομένην, καὶ τὸν μέλλουσαν... τῆς μετ' οὗ μίας τῆς δευτέρας προδρομὸν λέγουσι τὸν Ἡλίαν ἐσεῖσθαι· τῆς γὰρ προτέρας ἐγένετο ὁ Ἰωάννης, ὃν καὶ Ἡλίαν ὁ Χριστὸς ἐκάλετο· οὐκ ἐπειδὴ Ἡλίας ἦν, ἀλλ' ἐπειδὴ τῷ διακονίᾳ ἐπλήρωσεν τὴν ἐκείνου· ὡς περὶ γὰρ ἐκείνος προδρομὸς εἶσε τῆς δευτέρας Παρυσίας, ὅπου καὶ οὗτος τῆς προτέρας ἐγένετο· ἀλλ' οἱ Γραμματεῖς πᾶσι συγχέοντες, ἐκείνους μόνους ἐμνημόνεον πρὸς τὸν δῆμον τῆς δευτέρας παρυσίας, καὶ εἰπὼν ὅτι ἡ ἕστος ἐστὶν ὁ Χριστὸς, ἐδῶ τὸν Ἡλίαν προλαβὼν διὰ τὸ πᾶν καὶ οἱ μαθηταὶ λέγουσι· πῶς οἱ Γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι Ἡλίαν δὲ ἐλθεῖν πρῶτον· τίς ἐν ἡμῶν, ὃν ὁ Χριστὸς ἐπήγαγεν; ὅτι Ἡλίας μετ' ἐρχεται πᾶσι πρὸ τῆς δευτέρας μετ' παρυσίας, καὶ νῦν δὲ ἐλήλυθεν Ἡλίας, τὸν Ἰωάννην οὕτω καλῶν· οὗτος ἦλθεν Ἡ-

„ἴας· εἰ δὲ τὸν Θεσβίτιν ζητοῦντες, ἐρχεται· δι' ὃ καὶ ἔλεγεν, Ἡλίας μετ' ἐρχεται, καὶ ἀποκατήσκει πάντας· ποῖα πέντε; ἅπερ ὁ Προφήτης ἔλεγε Μαλαχίας, καὶ ἐκδέμενος τὸ ἀνωτέρω ρητὸν τῷ Μαλαχίᾳ, οὕτως ἐπιφέρει· „δὴλόν ἐστι πρὸ ἐκείνης πνεύμα ἐρχεται ὁ Θεσβίτης Ἡλίας τῆς τῷ κρείττονι ἐχούσης, ὅπου ἀρῇκε, καὶ τῷ κρείττονι δὲ ὁμοῦ διδάσκει τῆς παρυσίας αὐτῆς· τίς δὲ ἡ αἰτία; ἵνα ἐλθὼν πᾶσι τῷ Ἰουδαίῳ πιστεῦσαι τῷ Χριστῷ, καὶ μὴ πάντες ἀρόλῳ ἀπόλωνται παραγενόμενος“· Ταῦτα μετ' ὁ Χρυσόστομος· Ὁ δὲ Κύριος ὁ Ἀλεξανδρεὺς, Τόμ. γ. ἐρμηνεύων τὸ ἀνωτέρω ρητὸν τῷ Μαλαχίᾳ, οὕτω λέγει· „ἐπὶ τῇς ἡμερολογίας καὶ ἀνεξικακίας Θεοῦ, τὸ καὶ Ἡλίαν ἡμῖν τὸν Θεσβίτιν προαναλαμβάνει κατὰ καιρὸς, ὅτι παρέσαι λοιπὸν ὁ Κερίης τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τῷ οἴκῳ μετ' αὐτῶν προαγγέλλοιτο... ἐπειδὴ δὲ ἐν πλείσταις ἐσμὲν ἁμαρτίαις, προβαδίζον χρησίμως ὁ Θεσβίτης, ὁ Προφήτης, εἰς ὁμοφυλίαν ἄγων πᾶσι ἐπὶ γῆς· ἵνα δὴ σύμπαντες εἰς ἐνότητα τῷ διὰ πίστεως συνηγμενοί, καὶ τὸν εἰς φανόσηται σπουδασμάτων ἀποκαταστήσωμεν, πληροῦν ἐλθόντες τὸ ἀγαθόν, ὅπως σωθῶμεν καταφύγοντες τῷ Κερίῳ“·

Ὁ δὲ Κύριος σοφὸς Θεοδώριτος τὸ αὐτὸ ρητὸν τῷ Μαλαχίᾳ ἐρμηνεύων ὅπου λέγει ἐν Τόμ. β. „ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμῖν Ἡλίαν τὸν Θεσβίτιν, καὶ σημαίνει τὸν καιρὸν ἐπὶ ἡμέρας· πρὶν ἐλθεῖν τὸν ἡμέρῳ Κυρίου τῷ μεγάλῳ, καὶ ἐπιφανῇ, τὸν τῆς δευτέρας παρυσίας αἰσῶμας· διδάσκει δὲ ἅπερ προῆσεν ὁ μέγας Ἡλίας παραγενόμενος, ὃς ἀποκατήσκει καρδίαν πατρός πρὸς υἱόν, καὶ καρδίαν ἀνδρὸς πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ· καὶ δεικνύς τὸν σκοπὸν, δι' ὃν Ἡλίας πρότερος παραγγέλλεται, ἐπὶ ἡμέρας· μὴ ἐλθὼν, πατάξω τὴν γῆν ἀρόλῳ· ἵνα γὰρ μὴ εὐρὼν ὕμῶν (τὰς Ἰουδαίας δηλαδὴ) πάντες ἐν ἀπιστίᾳ, ἀπὸ πάντες ὑμᾶς εἰς τὴν ἀτελεύτητον κόλπον παραπέμψω, ἥξει πρότερος Ἡλίας, καὶ τῷ ἐμῷ ὑμᾶς παρυσίαν διδάξῃ, καὶ πᾶσι ὑμᾶς, ὡς Ἰουδαίῳ, τοῖς ἐξ Ἑβραίων εἰς ἐμὲ πενηντοχόσιν ἀνταποδοῦναι ἐμὴν χάριν, καὶ μίαν ἀποφῆναι τῷ ἐμῷ Ἐκκλησίαν· Πατέρας δὲ καλῶ τῶν Ἰουδαίων ὡς πρότερος κληθεῖται· γοῦς δὲ τῷ Ἑβραῖῳ, ὡς μετ' ἐκείνους σωθῶντες“· Καὶ ὁ Ἱεροῦ Θεοφύλακτος Βουλγαρίας, ἔξω ἀπὸ αὐτῶν ὅπου λέγει εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἀποστολικοῦ ρητοῦ πᾶσι λέγει καὶ ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου Κεφ. ιζ. „ἐν τῇ αἰτῇ ὅτι Ἡλίας μετ' ἐρχεται, δεικνύει ὅτι ὅπου ἦλθεν, ἐλευσεται δὲ πρὸς ἄλλους τῆς δευτέρας παρυσίας, καὶ ἀποκατήσκει πρὸς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ πάντας τοὺς εὐερεθισμένους πειθύνους Ἑβραίους, ὡς περὶ εἰς παστῶν κληρὸν ἀποκαθίσταν αὐτοὺς ἐκπεσόντας“· Καὶ ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ κατὰ Μάρκον Κεφ. 9. προκειμένου ρητοῦ· „Ἡλίας μετ' ἐλθὼν πρῶτον ἀποκαθίστα πάντας, ὃ δὲ λέγει (ὁ Χρι-

ς

Θη ἀφανισμός εἰς τὰς ἀπίστας Ἰουδαίους, (αὐτοὶ γὰρ μάλιστα ἦσαν αἱ τὰς Θεσσαλονικεῖς θλίβοντες, καὶ ἐνοχλοῦντες, ὡς ἀνωτέρω ὁ Παῦλος εἶπε, Κεφ. β'. σίχ. 14.) καὶ Ἑθνηκός; Καὶ ἀποκρινόμεθα εἰς τὸτο, ὅτι τῆς μὲν συντελείας τῷ κόσμῳ, σημεῖον θέλει εἶναι ὁ Ἀντίχριστος, καὶ ὁ Ἡλίας, ἰσχυρὸς δὲ καὶ τῆς τῷ Χριστῷ Παρουσίας, διὰ τὴν αὐτὴν θέλει γυνὴ αἰφνιδία καὶ ἀδελφός. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, καὶ τὸ παραδείγμα ὅπως ἔφερον ὁ Παῦλος τὴν κοιλοποιήματος τῆς γυναικός· δι' ὅ,τι καὶ ἡ γυναῖκα μὲν ἡ ἐγγαστρωμένη, ἡξόλρει βέβαια ὅτι θέλει γενῆσαι, πότε δὲ, καὶ ποίαν ἡμέραν θέλῃ ἐλθεῖν τὰ κοιλοποιήματα εἰς αὐτὴν, δεῦν ἡξόλρει· διὰ τὸτο πολλὰ καὶ μὲν γυναικες γενῶσιν, ἐπὶ μὲν ὧν ἔσαι, πολλὰ δὲ, ὅπως μὲν ὧν· καὶ ἄλλαις γενῶν ἐκεῖ, ὅπως περιπατῶν εἰς τὰς ἐσάτας, χωρεῖς γὰρ ἡξόλρην προτίτερα τίποτε. Καθὼς λοιπὸν αἱ ἐγγαστρωμέναι γυναῖκες ἐκείναι, εἰς καιρὸν ὅπως παῖζον, καὶ γελῶν, δι' οὗς αἰφνιδίως πιαίνονται ἀπὸ τῆς ἀνυποφόρου πόνος τῆς γυναικός, καὶ κατακόπτονται ἀπὸ τὰ κοιλοποιήματα, τοιαυτοτρόπως καὶ αἱ ψυχὰς τῶν ἀνδράπων ἐκείνων, ὅπως τότε τρυφῶν, καὶ ξεφαντόνουν, αἰφνιδίως θέλῃν κατακοπῆν ἀπὸ τοῦ πόνου, καὶ φόβου, ὅταν ἐλθῇ ἡ φοβερά ἡμέρα ἐκείνη τῆς κρίσεως, καὶ δεῦν θέλῃν γλυτώσουν (1).

4. „Τμῆς δὲ, ἀδελφοί, ἐκ ἐσὲ ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμῶς ὡς κλέπτῃς καταλάβῃ“.

Ητοι ἐσθὲς, λέγει, ὡς ἀδελφοί μου Χριστιανοί, δεῦν ἔχετε σκοτεινὴν ζωὴν καὶ ἀνάσφαρτα ἔργα διὰ τὰ φοβῆσθε, ὅτι ἔχει γὰρ σὰς εὐρὴν ἡ ἡμέρα ἐκείνη ὡσαύτῃ κλέπτῃς. Τί λοιπὸν; δεῦν θέλει ἐλθῇ ἀδύλως ὁ θάνατος καὶ εἰς αὐτὰς, καὶ καὶ δεῦν εἶναι σκοτεινοὶ καὶ ἀνάσφαρτοι; καὶ ὁ θάνατος θέλει ἐλθῇ ἀδύλως καὶ αἰφνιδίως εἰς αὐτὰς, ἀλλ' ὁμῶς δεῦν θέλει τὰς προξενῇσιν κἀνέα λυπηρόν· διὰ τὴν εἰς ἐκείνους μὲν ὅπως εἶναι ἔξυπνοι, καὶ ἀείσκονται εἰς τὸ φῶς, καὶ καὶ κλέπτῃς ἔμβῃν εἰς τὸν οἰκόντες, ὁμῶς δεῦν θέλῃν δυνηθῆν γὰρ τὰς βλάψῃν· ἐκείνους δὲ, ὅπως κοιμῶνται, ὅταν ἔμβῃ ὁ κλέπτῃς εἰς τὸ ὁσπῆτίον τοὺς, ἐκείνους λέγω, δόκλως ξεγυμνῶν ὁ κλέπτῃς, καὶ ἀνάχωρεῖ.

5. „Πᾶντες γὰρ ὑμῶς ὑοὶ φωτός ἐσε, καὶ ὑοὶ ἡμέρας“.

Καθὼς ὁτομάζονται ὑοὶ γενένης ἐκεῖνοι, ὅπως κάμνουν ἔργα ἄξια τῆς γενένης, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὰς Φαισσαίους· „καὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ Φαισσαῖοι ὑποκεῖται, ὅτι περι-

„ γετε

„ σὺς δηλαδὴ) ποιῶντες εἰν· ὁ Ἡλίας ὁ Θεοβίτης ὁ-
„ ταν μέλλῃ ἐλθεῖν, ἡρῆνῃν μέλλῃ ποιῆσιν πῶς ἀπει-
„ θῶσιν Ἰουδαίους, καὶ εἰς πῶσιν ὅσας ἀγαθὰν. Καὶ μετ'
„ ὀλίγα, ὁ γὰρ Ἡλίας ἀποκαταστήσιν μέλλῃ πάντα,
„ καὶ ἐκ ἔσαι ποτε ἀπὸ τῆς τῆς Ἑβραίων, ἀλλὰ πάντες
„ πιστεύουσιν τῷ κηρύγματι, ὅσοι ἂν ἀκούσῃ τῷ Ἡ-
„ λίῳ“. Συμμεμαρτυροῦσι δὲ τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ ὁ Ἅγιος
„ Βῆρμ, καὶ ὁ Ἰππόλυτος, καὶ ἄλλοι Πατέρες. γ'. δὲ
„ καὶ τελευτῶν, ὅτι πᾶσα ἡ τῷ Χριστῷ Ἐκκλησία κοι-
„ νῶς δοξάζει, ὅτι ὁ Προφήτης Ἡλίας θέλει ἐλθεῖν κατὰ
„ τὴν δευτέραν τῷ Χριστῷ παρουσίαν· δι' ὅ καὶ ἡ τὴν
„ ἐπίσημον αὐτῷ μνήμῃν ἀναφέρει τὸτο εἰς πολλὰ μέρη τῶν
„ ἀρματικῶν αὐτῷ Τροπαεῶν.

Ὅτι δὲ ἀποκαταστήσιν τῶν πάντων ἀκόμῃ δεῦν ἐγι-
„ νε, καθὼς καὶ πῶς τινες εἶπον σφαλῶς, μέλλῃ δὲ αὐ-
„ τη γὰρ γενῇ ἐν τῇ συντελείᾳ τῷ κόσμῳ, ἐβεβαίωσε μὲν
„ ὁ Κύριος, ἡπὼν ἀνωτέρω· „ Ἡλίας μὲν ἐρχεται καὶ ἀ-
„ ποκαταστήσιν πάντα“. βεβαίως δὲ καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος
„ ἡπὼν περὶ τῷ Χριστῷ· „ ὅν δὲ οὐρανὸν μὲν δεῖξασθαι
„ ἔχει χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων, ὧν ἐλάλησεν
„ ὁ Θεὸς διὰ στόματος πάντων Ἀγίων αὐτοῦ Προφητῶν
„ ἀπ' αἰῶνος“. (Πράξ. γ'. 21.) ἀλλὰ καὶ ὁ Θεολό-
„ γος Γρηγόριος λέγει ἐν τῷ β'. Λόγῳ περὶ Θεολογίας,
„ ὅτι πάντα ἐν πᾶσιν ἔσαι ὁ Θεὸς ἐν τῷ καιρῷ τῆς

ἀποκαταστάσεως· καὶ ὁ Θεοφόρος δὲ Μάξιμος, καὶ ὁ Νύσ-
„ σης Γρηγόριος αὐτῷ ἀποκαταστήσιν λέγουσιν ὅτι ἔχει
„ γὰρ γενῇ ἐν τῷ τέλει τῷ κόσμῳ, καὶ ὁ ἱερός Θεο-
„ φυλάκτος ἀνωτέρω.

(1) Καὶ τὸ παραδείγματι δὲ ὅπως ἀναφέρει ὁ Κυ-
„ ριὸς τὸ αἰφνιδίον καὶ ἀδύλως παρῆλθεν τῆς ἡμέρας ἐκεί-
„ νης, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· „ ὡς γὰρ αἱ ἡμέραι τῶ
„ Νῶε, ὡς ἔσαι καὶ ἡ παρουσία τῷ ἡμῶν ἀνδρώπου·
„ ὡς γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τῷ κατα-
„ κλισμῷ τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαρούντες καὶ ἐκγα-
„ μίζοντες, ἔχει ἡς ἡμέρας ἡσῆλθε Νῶε εἰς τὴν Κι-
„ βῶτον, καὶ ἐκ ἔγνωσαν τῶς ἡλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ
„ ἦρεν ἅπαντες· ὡς ἔσαι καὶ ἡ παρουσία τοῦ ἡμῶν τοῦ
„ ἀνδρώπου“. (Ματθ. κδ'. 37.) Καὶ πάλιν· „ Προσ-
„ ἔχετε δὲ εὐσυνεῖς μήποτε βαρυνθῶσιν ὑμῶν αἱ καρ-
„ διαὶ ἐν κραυγαῇ, καὶ μεθῇ, καὶ μεθῇ βρώτικαῖς,
„ καὶ αἰφνιδίως ἐφ' ὑμᾶς ἐπιθῇ ἡ ἡμέρα ἐκείνη· ὡς πα-
„ γίς γὰρ ἐπὶ παντὶ τῷ κόσμῳ τῆς καθεύδουσας ἐπὶ
„ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς“. (Λυκ. κβ'. 34.) Ἐπι-
„ δὴ δὲ ἡμέρα Κυρίου λέγεται καὶ ὁ θάνατος ἐκάστου, ὡς
„ ἀνωτέρω ἡμῖν ἔδειξεν ὁ ἱερός Θεοφυλάκτος, διὰ τὸτο καὶ
„ τὸ παραδείγματι αὐτῶν, ὡς ἐν τῷ Ἀποστόλου περὶ
„ τῆς ἐγγαστρωμένης γυναικός, ὅσον καὶ τὸ τῷ Κυρίῳ, ἀρ-
„ μόζῃ καὶ εἰς τὴν αὐτὴν καὶ τὸ αἰφνιδίον τῷ θανάτῳ.

„γετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν ποιῆσαι εὐὰ προσήλυτον, καὶ ὅταν γινῆται, ποιῆτε αὐτὸν ἵδον γενέτης διπλοῦτερον ὑμῶν“ (Ματθ. κγ. 15.) ὁμοίως καθὼς ὀνομάζονται ὑοὶ ἀπειθείας, οἱ ἀπειθεῖς· „δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τὰς ὑεὶς τῆς ἀπειθείας“ (Εφ. ε'. 6. Κολ. γ'. 6.) ἐτί ὀνομάζονται καὶ ὑοὶ φωτός, καὶ ἡμέρας, οἱ τὰ τοῦ φωτός καὶ τῆς ἡμέρας ἔργα πράττοντες, ἦσαν οἱ τὰ καλὰ ἔργα, καὶ τὰς ἀρετὰς μεταχειριζόμενοι (1).

„Οὐκ ἐσμὲν νυκτός, εἰδὲ σκοτός“.

Η γὰρ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, μὲν τὸ νὰ εἴμεθα ὑοὶ φωτός, καὶ ἡμέρας, ἥτοι τῆς θεογνωσίας καὶ ἀρετῆς, δεὺν εἴμεθα ὑοὶ τῆς νυκτός καὶ τῆς σκοτός, ἥτοι τῆς πλάνης καὶ ἀμαρτίας· ἐναντία γὰρ εἰς τὸ ἄκρον εἶναι, τὸ φῶς μὲν τὸ σκοτός, καὶ ἡ ἡμέρα μὲν τὴν νύκτα, καὶ εἰδέποτε διυαίνεται νὰ εὐαθῇ.

6. „Ἄρα εἴν μὴ καθάδωμεν ὡς καὶ οἱ λοιποὶ· ἀλλὰ γρηγορῶμεν, καὶ νήφωμεν“.

Η τοι λοιπὸν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί ἄς μὴ ἀμελέμεν τὴν ἀρετὴν, καὶ τὰ καλὰ ἔργα ἀλλὰ ἄς ἀγρυπνῶμεν καὶ ἄς νήφωμεν, ἦσαν ἄς προσέχωμεν καλὰ εἰς τὸν ἑαυτὸν μας· ἐπίτασις γὰρ καὶ αὐξήσις τῆς ἀγρυπνίας, εἶναι ἡ νήφεις καὶ προσοχή· διὰ τί εἶναι δυνατὸν τινὰς νὰ ἀγρυπνῇ μὲν, νὰ μὴ νήφῃ δέ, καὶ νὰ μὴ προσέχῃ, ἀλλὰ νὰ ἀφίγῃ τὸν ἑαυτοῦ νὰ τρέχῃ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εἰς τὰ μάταια· καὶ ὡσαύτῃ νὰ ἔλεγον ὁ Παῦλος, ἀδελφοί μου Χριστιανοί, τὰ ἀγαθὰ ἔργα ἄς πράττωμεν νηφόντως καὶ προσεκτικῶς.

7. „Οἱ γὰρ καθάδοντες, νυκτός καθάδουσι· καὶ οἱ μεθύσκομενοι, νυκτός μεθύουσιν· ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες, νήφωμεν“.

Καθάδοντας καὶ κοιμισμένους ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Παῦλος τὰς ἐν ἀμαρτίαις δεισπομένους, ὡσαύτῃ αὐτοὶ εἶναι ἀκίνητοι καὶ ἀνενέργητοι εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ ὅλα τὰ ἔργα τῶν τὰ κἀμιν ὡσαύτῃ εἶναι φανταζόμενοι, καὶ ονειροδόμενοι· δι' ὅ,τι τοιαῦτα εἶναι ὅλα τῆς παρῆς ζωῆς τὰ πράγματα, φαντασιώδη δηλαδὴ καὶ αὐτοπόστα, καὶ κατ' ἐδῶνα τρόπον διαφέροντα ἀπὸ τὰ ὀνείρατα. Ἀλλὰ καὶ μέθω ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅχι μόνον τὴν γρηγορίαν ἀπὸ τοῦ πολὺ κρασί, ἀλλὰ καὶ τὴν μέθω, ὅτῃ προξενεῖται ἀπὸ ὅλα τὰ πάθη καὶ ἀμαρτίας· διὰ τί αὐτὴ σκοτίζει τὸ ἡγεμονικὸν καὶ τὴν διάκρισιν, καὶ κἀμιν τὸν αἰσθητικὸν νὰ ἀφίγῃ ἔξω ἀπὸ τὴν κατὰ φύσιν ὀρθὴν λόγον· ὅθεν περὶ τῆς μέθης ταύτης εἶπεν ὁ Ἡσαΐας, „καὶ οἱ μεθύοντες ἀνδὲ οἶνον“ (Ἠσ. κη. 1.) (2) Ἐσεῖς λοιπὸν, λέγει, Χριστιανοί, δεὺν πρέπει νὰ εἰσδε ποῖτοι κοιμισμένοι ἀπὸ τὴν ἀμέλειαν, καὶ μεθύσκομενοι ἀπὸ τὰ πάθη· ἐπειδὴ καὶ ἐσεῖς δεὺν εἰσδε τὴν σκοτός καὶ τῆς νυκτός, ἀλλὰ τὴν φωτός καὶ τῆς ἡμέρας, διὰ μέσσω τῆς ἡμερινῆς ἀναγκαστικῆς τῆς Ἁγίας Βαπτίσματος (3), καὶ τῆς φωτεινῆς ἐργασίας τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν.

8. „Ἐν

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ὅτι ἐπειδὴ καὶ ἀνὰ τὸν ἑαυτὸν οὐκ ἔστιν ὁ Παῦλος διὰ τὴν τὴν Χριστὸν Παρουσίαν, ὅτι ἀγνοοῦμεν αὐτῆς τὸν καιρὸν, γινώσκουμεν δὲ ὅτι ἔξῃ πάντες ἔχον νὰ γινῇ, πᾶσι χάριν παραβολικῶς εἰδῶς, σκοτῶς μὲν ὀνομάζει τὴν ἀγνοίαν ἐκείνης, ἡμεῖς δὲ, τὴν ἐκείνης γινώσκοντες“.

(2) Ὅρα καὶ εἰς τὴν υποσημείωσιν τῆς „μὴ μεθύσκομεν“ οἶνον (Εφ. ε'. 18.) πόσων λογίων εἴναι ἡ μέθω.

(3) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος πρὸς τὴν ἡμετέραν, καὶ τῆς νυκτερινῆς ἀντίθετον ὀνομάζει τὸ Ἅγιον Βάπτισμα· „Καὶ πάλιν λέγει σαφηνῶς γεννησιν ἡμῖν, οἷον ὁ λόγος, τὴν ἐκ σωμάτων, τὴν ἐκ βαπτίσματος“.

„ποῦ, τὴν ἐξ ἀνάστασης· τῶν ἡμετέραν ἡ μὲν, νυκτερινῆς, ἐστὶ καὶ ὁδυνη, καὶ ἐμπειρίας, ἡ δὲ ἡμετέραν, καὶ ἐλπίδος, καὶ λυτικῆς τῶν παθῶν“ (Λογ. εἰς τὸ Βάπτισμα.) ὡς ἐρμηνεύων ὁ σοφὸς Νικήτας εὐαφισιν· „ἡ μὲν ἐκ σωμάτων νυκτερινῆς ἐστὶ· κυρίως γὰρ τῆς τοῦ γάμου σωματικῆς κακίας, ἡ νύξ ἐστὶ, διὰ τὸ εὐχρηματικότερον, καὶ ὁδυνη, ὡς πρὸς κατὰ φύσιν αὐτῆς· ἐκ γὰρ φιληδονίας ὁ γάμος· ἡ δὲ τὸ βάπτισμα ἡμετέραν λέγεται παρὰ τῷ Δαβὶδ· ἡμέρας γὰρ φησὶ πλάσθαι· διὰ τὸ ἐν ἡμέρᾳ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τελεῖσθαι τὸ Βάπτισμα, ἢ διὰ τὴν ἀπὸ τῆς βαπτίσματος κατὰ φύσιν καὶ λαμπρότητα· ἐστὶ δὲ ὁ μόνον ἐλευθερία παθῶν, ἀλλὰ καὶ ἀφαιριστικὴ τῶν“.

8. „Ενδυσάμενοι θώρακα πίσεως, ἢ ἀγάπης“

Δεῦ εἶναι ἀρκετὸν τὸ νὰ ἀγρυπνῇ ὁ Χριστιανὸς μόνον, καὶ νὰ προσέχη, ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ ᾔσῃ ἀρματωμένος· διὰ τὴν αὐτὴν ὁ Χριστιανὸς ἵνα μὴ ἐξυπνος καὶ προσεκτικὸς, δεῦ ἔχη δὲ ἄρματα, ἀλλ' ἵνα αὐτὸν θανατύνουσιν οἱ κλέπται δαίμονες, καὶ τὰ πάθη. Λέγοντας δὲ ὁ Παῦλος θώρακα, ἵνα σιδυροποκάμισον πίσεως, καὶ ἀγάπης, δηλοῖ μὲ αὐτὸ, τὰ δόγματα τῆς πίσεως, καὶ τὸν ἐνάρκτον βίον· καὶ τὸτο εἶναι τὸ νὰ νήφῃ ὁ Χριστιανὸς καὶ νὰ προσέχη τῇ ἀληθείᾳ. Πλὴν δεῦ πρέπει νὰ ἔχη ὁ Χριστιανὸς ἀπλῶς καὶ ὡς ἐτύχε τὴν πίσιν ταύτην, καὶ τὴν ἀγάπην, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχη ταῦτα καὶ νὰ τὰ φορῇ, καθὼς καὶ ὁ στρατιώτης φορεῖ εἰς τὸ σῆθος τὸ σιδυροποκάμισον· δι' ὃ, τι τὸ σιδυροποκάμισον καὶ σπάθι, ἢ ἄλλο ἄρμα, εὐκόλως δεῦ ἡμπορεῖ νὰ τὸ κόψῃ, ἀλλ' ἐρείσεται αὐτὸ εἰς τὸ σῆθος ὡσὰν εἰς τειχόκαστρον καὶ ἐμποδίζει τὰς ἐξώθεν προσβολὰς τῶν ἐχθρῶν, καὶ δεῦ ἀφίγει νὰ περᾷ μέσα εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν καρδίαν τῷ Χριστιανῷ καμμία ἀπὸ τὰς πεπυραυτωμένας σαύτας τῶ διαβόλου, καὶ τῶν παθῶν.

„Καὶ περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίας“.

Καθὼς ἡ περικεφαλαία, ἥτις ἡ μπαρμπάτα, φυλάττει τὸ κυριώτερον μέρος τῆς ἀνδράπου, ἥγιν τὴν κεφαλὴν, μετὰ τὸ νὰ σκεπάσῃ αὐτήν, καὶ δεῦ ἀφίγει νὰ τὴν κτυπήσῃ καὶ κένῃ ἄρμα τῶν ἐχθρῶν· ἐτὶ καὶ ἡ ἐλπίδα φυλάττει τὸν νοῦν τοῦ Χριστιανοῦ, ὅς τις εἶναι ἡ κυριώτερα δύναμις τῆς ψυχῆς, καὶ γίνεται εἰς αὐτὸν σωτηριῶν, μετὰ τὸ νὰ μὴ ἀφίγει νὰ ἐμβῇ μέσα εἰς αὐτὸν κατένας ἀμφίβολος καὶ κακὸς λογισμὸς. Βλέπε δὲ, ὡ ἀγαθὸς, καὶ ἐδῶ ὅτι προσάγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος νὰ ἀποκησάν οἱ Χριστιανοὶ τὰ τεῖλα ταῦτα, τὴν πίσιν, τὴν ἐλπίδα, καὶ τὴν ἀγάπην, καθὼς καὶ εἰς τὰς Κορινθίους ἔγραφε· „ὡς δὲ μένει πίσις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τεῖλα ταῦτα. (ἀ. Κορ. ιγ'. 13.)

9. „Ὅτι ἐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ Θεὸς εἰς ὀργὴν, ἀλλ' εἰς περιποίησιν σωτηρίας, διὰ τῆς Κυρίας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

10. „Τῆς ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν· ἵνα, ἅτε γρηγοροῦμεν, ἅτε καὶ θάλλομεν, ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν“.

Διὰ τὸτο, λέγει, πρέπει νὰ εἶναι οἱ Χριστιανοὶ ἀρματωμένοι μετὰ τὴν πίσιν, ἐλπίδα, καὶ ἀγάπην, διὰ τὴν οὐκ ἔθετο, ἥγιν δεῦ ἐδιδάσκον ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς ὁ Θεὸς διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν ὀργήν τε καὶ κόλασιν, ἀλλὰ διὰ νὰ περιποιήσῃ ἡμᾶς, ἥγιν διὰ νὰ συμμαζώσῃ εἰς τὸν αὐτὸν τε, καὶ νὰ μᾶς σώσῃ, μετὰ τὸ νὰ δώσῃ τὸν Υἱὸν τε εἰς θάνατον διὰ τὴν σωτηρίαν μας· διὰ τὸτο λοιπὸν καὶ ἡμεῖς χρεωστέμεν εἰς τὰς κινδύνους ὅπῃ δοκιμάζομεν, νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι ἔχομεν νὰ λάβωμεν δι' αὐτὰς μεγάλα ἀγαθὰ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ, αἰσθάνομεν ἐπιστάμεν ὅτι ὁ Θεὸς δεῦ ἀκριβέστη πῶν μοιρογενῆτε Υἱὸν διὰ τὴν ἀγάπην μας, ἀκόλουθον εἶναι καὶ νὰ ἐλπίζωμεν, ὅτι πολλῶν μᾶλλον ὁ Θεὸς θέλει μᾶς ἐλδοθερώσει ἀπὸ τὰς κινδύνους καὶ θλίψεως ὅπῃ πάχομεν· καὶ πρὸς τούτοις ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἰδῶμεν εἰς τὸ παράδειγμα τῆς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ ἀγαπήσωμεν αὐτὸν, καὶ τὰς ἀδελφάς μας. Ἐπειδὴ διὰ τὸτο, λέγει, ἀπέθανον ὁ Χριστὸς, ἵνα ἡμεῖς οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστιανοῦ, ζήσωμεν μαζὶ μετὰ τὸν Χριστόν· ἅτε εἰμεθα ἐξυπνοί, ἥγιν ἅτε ζῶμεν, καὶ ὄρεθῶμεν ζωντανοὶ τότε ὅταν ἔλθῃ ὁ Κύριος· ἅτε καὶ κοιμώμεθα, ἥγιν ἅτε ἀποθάνωμεν πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸν Θεοδώριον, καθὼς καὶ ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτὸς Παῦλος ἔγραφε· „ἅτε οὖν ζῶμεν, ἅτε ἀποθνήσκωμεν τῷ Κυρίῳ ἐσμεν“. (Ῥωμ. ιδ'. 8.) Ἀνατέρω μὲν γάρ, ὅπῃ ἐννοήσῃ ὁ Ἀπόστολος τὴν ἀμέλειαν, ἀγρυπνίαν δὲ, τὴν προσοχὴν· ἐδῶ δὲ, ὅπῃ ἐννοῇ τὸν θάνατον, ἀγρυπνίαν δὲ τὴν ζωὴν. Τὸ ἰόνμα λοιπὸν ὅπῃ λέγει εἶναι ποιῶν· μὴ φοβείσθε, ἀδελφοί, τὰς σωματικὰς κινδύνους, καὶ τὰς θανάτους· διὰ τὴν, καὶ καὶ ἀποθάνωμεν διὰ τὸν Χριστόν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἔχομεν μετὰ τὸν Χριστόν νὰ ζήσωμεν· διὰ τὴν καὶ ὁ Χριστὸς ὅπῃ μᾶς ἡγάπησε ὥσπερ πολλὰ, ὥστε ὅπῃ καὶ νὰ ἀποθάνῃ διὰ τὴν ἀγάπην μας, καὶ αὐτὸς, λέγω, ζῇ· καὶ ἔχει καὶ ἡμᾶς νὰ ζωοποιήσῃ.

11. „Δὶ ὃ παρακαλᾶτε ἀλλήλους, καὶ οἰκοδομᾶτε ἕς τὸν κύριον, καθὼς καὶ ποιεῖτε“.

Βλέπετε ἀγαπῆτε τί γράφει ἐδῶ ὁ μέγας Ἀπόστολος; διὰ τί λοιπὸν ἐσὺ ἀδελφέ μου Χριστιανέ, ὁποῖας πείσεις καὶ βαδμὲ εἶσαι, διὰ τί προφασίζεσαι καὶ λέγεις, ὅτι ἐγὼ δὲν εἶμαι διδάσκαλος, καὶ διὰ τὸ τοῦτο δεῦν χρεώσω νὰ οἰκοδομῶ, καὶ νὰ συμβεβῶ τὸν ἀδελφόν μου πὰ πρὸς τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων; οἰκοδομεῖτε, λέγει ὁ Θεὸς Παῦλος, καὶ διορθοῦτε ὅσας τὸν ἄλλον σας· ἐπεὶ οἱ διδάσκαλοι μόνοι δεῦν εἶναι ἀρκετοὶ διὰ τὴν ὀλιγότητα, εἰς τὸ νὰ νουθετῶν, καὶ νὰ διορθοῦν ὅσας τῶν Χριστιανῶν, ἀλλ' εἶναι χρεῖα καὶ καθε Χριστιανὸς νὰ νουθετῇ, καὶ νὰ συμβεβῶ τὸν ἀδελφόν μου μετὰ ταπεινώσει, καὶ ἀγάπῃ, πὰ συμπεφέροντα, καὶ σωτηρίᾳ (1).

12. „Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, εἰδεῖν τὰς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν“.

Επεὶ εἶπεν αἰωτέρῳ ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, οἰκοδομεῖτε ὅσας τὸν ἄλλον, διὰ νὰ μὴ νομίσαν οἱ Θεσσαλονικεῖς, ὅτι ἀνέβιβασεν αὐτὸς εἰς ἀξίωμα διδασκάλων, καὶ ἐν τῇ ὑπερηφανείᾳ κατ' ἐπαύω τῶν διδασκάλων τῶν, διὰ τὸ πῶρα ἐδῶ λέγει, ὅτι ἀγαλλοῦμαι, ἀδελφοί μου, σὰς ἐπαρακίνησα νὰ οἰκοδομῆτε, καὶ νὰ συμβεβῶτε πὰ συμφέροντα ὅσας τὸν ἄλλον, ὅμως πάλιν σὰς παρακαλῶ νὰ τιμᾶτε τὰς διδασκάλους σας· ἐπεὶ οἱ διδάσκαλοι καὶ κήρυκες τῆς λόγῃ τοῦ Θεοῦ, ὑποφέρουν πολλὰς κόπας διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Χριστιανῶν, τὰς ὁποῖας κόπας τὸν θέλει ἐλαφρύνει ὀλίγοντι ἢ τιμὴ καὶ περιποίησις, ὅπως ἐσεῖς προσφέρετε εἰς αὐτοὺς (2).

„Καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν Κυρίῳ, καὶ νουθετούντας ὑμᾶς“.

Δι' ὅ, τι αἰώσω, λέγει, ἐσεῖς οἱ Χριστιανοί, τιμᾶτε καὶ περιποιῆσθε τὰς ὀξωτερικὰς Προεσώτας, ὅπως ὑπερασπίζονται καὶ σὰς βοηθῶν εἰς τὰ ἀνθρώπινα καὶ βιωτικά πράγματα, πόσω μᾶλλον χρεώσετέ νὰ τιμᾶτε, καὶ νὰ ὁμολογῆτε χάριτας εἰς τὰς ὀξωτερικὰς Προεσώτας, ὅπως σὰς ὑπερασπίζονται εἰς τὰ θεία καὶ πνευματικά πράγματα, ὁποῖοι εἶναι οἱ Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς, καὶ Πνευματικοί, καὶ Ἱεροδιδάσκαλοι; τὸ γὰρ „ἐν Κυρίῳ“ τὸ τοῦτο δηλοῖ· ἀντὶ τῶ, οἱ ποῖται ὀξωτερικοὶ προσάται σας, δεῦν σὰς ὑπερασπίζονται, λέγει, εἰς κοσμικά, καὶ γῆινα πράγματα, ἀλλὰ εἰς πὰ τῇ Κυρίῳ, διὰ τὴν εὐχοντα διὰ λόγους σας, διὰ τὴν σὰς ἀνεχώρησαν διὰ τῇ Ἁγίᾳ Βαπτίσματος, διὰ τὴν σὰς ἐπισκέπτονται, σὰς διδάσκουν, σὰς νουθετοῦν, εἶναι ἱατροὶ τῶν ψυχῶν σας, καὶ εἰς τὸ μετονομασθῶν αὐτὰς καλέσετε νὰ ἔλθωσιν εἰς τὸν οἶκόν σας, διὰ καμμίαν σας χρεῖαν πνευματικῇ, ἔρχονται ἀόκως. Βλέπετε ἀδελφοί μου Χριστιανοί, ποῖαν προσασίαν λαμβάνετε ἀπὸ τῶν Ἀρχιερέων, καὶ Ἱερέων, καὶ Πνευματικῶν σας Πατέρων καὶ Διδασκάλων; λοιπὸν διὰ τὴν προσασίαν αὐτῶν, τιμᾶτε καὶ ἐσεῖς αὐτοὺς, καὶ περιποιῆσθε.

13. „Καὶ“

(1) Ὅτι δὲ χρεώσῃ καθε Χριστιανὸς νὰ συμβεβῶ τὸν ἀδελφόν μου πὰ πρὸς σωτηρίαν, ὅρα ἐν τῇ Βιβλίῳ τῆς Χρηστοθείας.

(2) Διὰ τὸ τοῦτο καὶ ἀπαρχοῦ ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος εἶπε· „οἱ καλῶς προεσώτες προεσβύτεροι, διπλῆς τιμῆς ἀξιοῦν, ὡς καὶ οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ“ (1. Τιμ. ε. 17.) Καὶ κοινῶς πάντες οἱ Ἀπόστολοι ἐν ταῖς Διαπηγαῖς λέγουσι· „τὸν λαλῶντί σοι τὸν λόγον τῷ Θεῷ δοξάσεις“ μνησθήσῃ δὲ αὐτοῦ ἡμέρας καὶ νυκτός. Τιμῆσι δὲ αὐτῶν, ὅπως ὡς γεννήσεις αἰτίον,

„ἀλλ' ὡς τὸ εὖ εἶναι σοι πρόξενον γενόμενον· ὅπως γὰρ ἡ περὶ Θεοῦ διδασκαλία, ἐκείνῳ ὁ Θεὸς πάρεστιν· ἐκζητήσεις καθ' ἡμέραν τὸ πρόσωπον τῶν Ἀγίων, ἵνα ἐπαναπαύῃ σοὶς λόγοις αὐτῶν“ (Διαπηγ. βιβλ. ζ'. Κεφ. ι.). Καὶ εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους δὲ Ἐπιστολῇ παραγγέλλει ὁ Παῦλος νὰ μνημονεύνῃ οἱ Χριστιανοὶ τῶν ἡγουμένων, ἵνα νὰ ἐνθυμῶνται αὐτοὺς, διὰ νὰ τὰς βοηθῶν εἰς τὰς σωματικὰς χρεῖας τῶν, καὶ νὰ τὰς μιμνήσκων εἰς τὰ ἔργα (Ἑβρ. ιγ. γ.).

13. „Καὶ ἡγάσθαι αὐτοὺς ὑπερεκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ, διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν“.

Μὴ ἀγαπᾶτε, λέγει, ἀδελφοί μου Χριστιανοί, ἀπλῶς τὰς ἐσωτερικὰς Προσεύχας, καὶ Πνευματικὰς Πατέρας, ἀλλὰ νὰ τὰς ἀγαπᾶτε ὑπερεκπερισσοῦ, ἢτοι θερμῶς καὶ ὑπερβαλλόντως, καθὼς καὶ οἱ υἱοὶ ἀγαπᾶν μὲ ὑπερβολῶν τὰς κατὰ σὰρκα γονεῖς των· ἐπεὶ δὲ ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν Χριστὸν, αὐτὸς ἀκολούθως θέλει ἀγαπήσει καὶ τὸν ὑπηρετῶν καὶ λειτουργῶν τῷ Χριστῷ, ὅποιος καὶ αὐτὸς ἦναι, ἢ καλὸς ἢ κακός· ἐπεὶ δὲ καὶ διὰ μέσου αὐτῶ, κοινωνεῖ τὰ φοβερά καὶ ἀχραντα Μυστήρια. Καὶ ἐὰν ἐσὺ Χριστιανέ, αἰσῶς καὶ πάρης κάμμιαν γυναικα πλυσίαν, καὶ εὐγνωσκῶν, ἀγαπᾷς καὶ τιμᾷς ἐκείνον, ὅπερ σοὶ τὴν ἐπαροχὴν εἴσῃ, πόσῃ μᾶλλον θέλεις ἀγαπᾷς, καὶ τιμᾷς τὸν Ἀρχιερέα, καὶ Ἱερέα, οἱ τίνες σοὶ ἐπαροχὴν εἴσῃ μίαν Βασιλείαν Οὐρανίου; διὰ τὴν προσέχετε καλὰ, ἀδελφοί, νὰ μὴ καταφρονῆτε τὰς ποιήτας Πνευματικὰς Πατέρας, καὶ Ἱεραμένους· δι' ὅ,τι ἰδοὺ ἀκούετε τὸν Παῦλον, ὅπερ λέγει, ὅτι νὰ τιμᾶτε αὐτὸς, διὰ τὸ ἔργον καὶ τὸ ἀξίωμα ὅπερ ἔχουν, καὶ διὰ τὴν προσασίαν ἐποὺ σᾶς κάμνουν.

„Εἰρυνεύετε ἐν ἑαυτοῖς“.

Εν ἄλλοις μὲν ἀντιγράφοις γράφεται· „εἰρυνεύετε ἐν αὐτοῖς“ ἢ καὶ εἰρυνεύετε νὰ ἔχετε μετὰ τὰς Πνευματικὰς Διδασκάλους σας· ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται „ἐν ἑαυτοῖς“ πλὴν καὶ κατὰ τὰ δύο ὁδοῦται τὸ νόημα (1)· ἐπεὶ δὲ γὰρ ὁ Ἀπόστολος ἤθελεν, ὅτι οἱ διδάσκαλοι μισῶνται ἀπὸ τὰς πολλὰς ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὰς ἀδιορθώτως ἀμαρτωλῶν, διὰ τὸ αὐτοὶ τὰς ἐλέγχον, καὶ τὰς ἐμποδίζον ἀπὸ τὰ κακά· διὰ τὸ παραγγέλλει ἐδῶ, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ νὰ μὴ φέρονται ἐχθρικῶς πρὸς τὰς διδασκάλους των, ἀλλὰ νὰ εἰρυνεύουν, καὶ νὰ ἔχουν ἀγάπην, καὶ ὑποταγὴν πρὸς αὐτὰς, ὅχι μόνον μετὰ τὸ ὀφειλόμενον σχῆμα, ἀλλὰ καὶ ἐν ἑαυτοῖς, ἢ καὶ μετὰ τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν τῆς καρδίας των.

14. „Παρακαλᾶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, νουθετεῖτε τὰς ἀπίκτους“

Εδῶ ὁμιλεῖ ὁ Παῦλος πρὸς τὰς διδασκάλους, ὅπερ ἔχον τὸ ἐπάγγελμα τὸ νὰ κηρύττουν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· μὴ ἐπιπλήττετε, λέγει, ἐσθὲς οἱ διδάσκαλοι μετὰ ὀφείαν καὶ αὐθάδειαν τὸν ἀπαικτὸν λαὸν τῷ Χριστῷ, ἀλλὰ νὰ τὸν νουθετεῖτε μετὰ πραότητα· ἐπεὶ δὲ ὁ ἀνόμιος καὶ θρασὺς ἄνθρωπος, ὅταν ἐπιπλήττεται, γίνεται θρασύτερος περισσότερον, καὶ κάμμιαν ὀφείλειαν δὲ λαμβάνει ἀπὸ τῆς σφοδραῖ, καὶ αὐθαδίᾳ ἐπιπλήττει· ἀπαικτὸς δὲ εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι, ὅπερ κάμνουν ἔξω ἀπὸ τῆς διατάξεως καὶ τὸν νόμον ὅπερ ἐδιώρισεν ὁ Θεός· τὰς γὰρ ἔχω καὶ ἐδιώρισεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν κατ' ἐνά, καὶ ὅποιος αὐτῷ παραβαίνει, ἐκεῖνος εἶναι ἀπαικτός· ὅθεν ὅποιος εἶναι μέθυσος, ἢ ὕβρις, ἢ πλεονέκτης, καὶ ἀπλῶς ὅποιος ἀμαρτάνει, αὐτὸς εἶναι ἀπαικτός, διὰ τὸ ἐλγαίνει ἔξω ἀπὸ τῆς τάξεως, καὶ τὸν νόμον ὅπερ ἐδιώρισεν ὁ Θεός (2).

„Παραμυθεῖτε τὰς ὀλιγοψύχους“.

Ολιγόψυχος εἶναι ἐκεῖνος ὁ Χριστιανός, ὅπερ δὲν ὑποφέρει πειρασμόν, ἀλλὰ παρὰ τοῦ ἀποκλίνει, καὶ ἀπελπίζεται, ὅστις καὶ ὁμοιάζει μετὰ τὸν σπόρον ἐκεῖνον, ὅπερ ἐσπάρθη ἐπὶ τὴν πέτραν, περὶ τὴν ὁποῖαν εἶπεν ὁ Κύριος· „οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας σπαρμένοι“.

„τες“.

(1) Οὕτως καὶ ὁ Θεοδώριτος ἡρμηνεύει τὸ ῥητόν, καὶ „ἐν ἑαυτοῖς“ γράφει.

(2) Ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος λέγει· „τὰς ἀργίας συζῶν·“ πᾶς ἄνθρωπος ἐκάλεισεν, ὡς τῷ κημεύῳ μὴ φυλάττοντας

„πίξιν“ πᾶσι· ἢ μισῶνται, ἀλλὰ νουθετεῖσθαι προσέειπεν, ἢ ξέν·. Οὕτως καὶ ὁ Ἀπόστολος ἀλλοχὺ ἀπαικτοὺς καλεῖ τοὺς ἀργούς. (β'. Θεσσαλ. γ'. 6. 7. 11.)

„τες, οὗτοι εἰσιν οἱ ὅταν ἀπέσωσι, μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον· καὶ ἔτι ρίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσι, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμῶ ἀφίστανται“· (Λοκ. ή. 15.) τὰς ποιήτας λοιπὸν μικροψυχας, καὶ ὀλιγοπίστους, παραγγέλλει ὁ Ἀπόστολος νὰ τὰς παρηγορῇ οἱ διδάσκαλοι, καὶ νὰ ἐνδυναμόνεν τὴν ὀλιγοψυχίαν τὰς μετὰ τὸν θεῖον λόγον (1).

„Ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν“.

Ἡτοι ὑποσχερίζετε τὰς ἀσθενεῖς εἰς τὴν πίσιν, καθὼς καὶ ἀλλοχθὼ ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος γράφει· „τὸν δὲ ἀσθενεῖντα τῇ πίσει, προσλαμβάνεσθε“· (Ῥωμ. ιδ'. 1.)

„Μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας“.

Εἰδὼς οὖν οἱ Ἀπόστολος ὅλας τὰς ἀνωτέρω· μακροθυμεῖτε, λέγει, ὡς διδάσκαλοι, καὶ ὑποφέρετε μετὰ ἀνεξικακίαν καὶ τὰς ἀπάκτας, καὶ τὰς ὀλιγοψυχας, καὶ τὰς ἀσθενεῖς, ἐπειδὴ τὰ το, ἦγουν ἡ μακροθυμία, εἶναι οἰκείστατον ἐπάγγελμα εἰς ἐσᾶς, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἐντροπιάσῃ καὶ νὰ καταπέσῃ ὅλους, καὶ αὐτὰς τὰς πλέον ἀγέλαις καὶ ἀνήμερας ἀνθρώπους, εἰς τὸ νὰ ἀκένεν προθύμως τὴν διδασκαλίαν σας (2).

15. „Ὁρᾶτε μή τις κακὸν ἀντὶ κακῶς τινι ἀποδῶ“.

Αἰτίως οἱ Χριστιανοὶ δεῖν πρέπει νὰ ἀποδίδεν κακὸν, ἀντὶ διὰ τὸ κακὸν, ὅπῃ τὰς ἑκαμὲν ἄλλοι, πόσῳ μᾶλλον δεῖν πρέπει νὰ ἀποδίδεν κακὸν, ἀντὶ διὰ τὸ καλὸν, ὅπῃ οἱ ἄλλοι τὰς ἑκαμὲν; καὶ πόσῳ μᾶλλον δεῖν πρέπει νὰ ἀρχίσουν αὐτοὶ νὰ κάμουν κακὸν, εἰς ἐκείνους, ὅπῃ τελείως δεῖν τὰς ἐβλάψεν; μακρὰν γὰρ εἶναι ταῦτα τῆς πολιτείας τῶν Χριστιανῶν. Διὰ τὸ καὶ ἀλλοχθὼ ὁ αὐτὸς Παῦλος ἔγραφε· „μὴδενὶ κακὸν ἀντὶ κακῶ ἀποδιδόντες“· (Ῥωμ. ιβ'. 17.) Καὶ πάλιν· „μὴ νικῶ ὑπὸ τῷ κακῷ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν“· (Αὐτόφι, 21.) ὣν καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν.

„Ἀλ-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ θεὸς Ἰσίδωρος ὁ Πηλυσιώτης γράφει πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Θεοδοσίον· „οἰκτῶ καὶ παρασπῆξαι, ὡς σφωπῶν, καταπρυγνὴν πρὸς τὰς τῶν πειρασμῶν περιπεπτωκότων συμφορὰς· καὶ ἐκβιάζων αὐτὰς λόγῳ ἡπίῳ πρὸς ἐνθυμίαν, ἀναμολλῶν πᾶσι τῆς ἀθυμίας ρίζαις· ἡμεῖς γὰρ γινώσκοντες παρὰ σοῦ, ὅτι εἰ μεν δι- καίας ἐπὶ χθονισαν, κυφισμὸν τῶν πτασμάτων ἐργα- ζονται· ἡ δὲ συνεχωρήθησαν ἐπελθὲν μὴδεν φαν- λον δρᾶσαι, σφάτους προξενῶσιν, καὶ μόνον τὴν ἀδυ- μίαν ἐξορρακίωσιν, ἀλλὰ καὶ θυμὸν ἐμπλησθῶσιν- ται“· (Ἐπιστολ. τλ'.) Διὰ τὸ καὶ ὁ Θεολόγος Γρη- γόριος καταγορεῖ δικαίως τὰς φίλους τῷ Ἰωβ, διὰ τὸ ἐ- πρεπε νὰ παρηγοροῦν τὸν Ἰωβ εἰς τὰς μεγάλας συμ- φορὰς, ὅπῃ τῷ ἠκολούθησαν, αὐτοὶ δὲ ἀντὶ νὰ τὸν πα- ρηγορῇ, τὸν ὠνεῖν οὐ καὶ τὸν ἐλύτταν, πῶς πάσχει διὰ τὰς ἀμαρτίας σου, εἰς καιρὸν ὅπῃ, καὶ ἂν διὰ τὰς ἀμαρτίας σου ἐπαθῇ, ἐπρεπε νὰ παρηγορῇ τὴν λυ- πὴν σου μετὰ παρηγορητικὰ λόγια, καὶ νὰ μὴ γίνωται κακοὶ παρηγορηταὶ σοῦ· εἶχε δὲ (ὁ Ἰωβ) καὶ τῶν φίλων τὰς γνησιωτάτας, παρακλητορας κακῶν· (Ἰωβ 15. 1.) ὡς αὐτοὶ φησιν, καὶ ἐπαρκεῖται· οἱ, τὸ μεν πα- ρος ἐώρων, τὸ δὲ σοῦ πάθος ἀγνοοῦντες μυστηριον, καὶ βᾶσανον ἀρετῆς, ἀλλὰ κακίας ἐσπραξιν τὴν πληγὴν ὑπελάμβανον· καὶ ἐκ ἐννομίαν μόνον, ἀλλ' οὐδὲ ἡσ- χύνοντο τὸ δεινὸν ὀνειδίζοντες· ὅποτε καὶ εἰ διὰ κα- κίαν ἐπάσχε, σοφίζεσθαι τὸ λυπὸν ἐδεῖ παραμυθίας ῥήμασιν“· (Λογ. εἰς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον.) Διὰ

τὸ καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ παραπονεῖται, διὰ τὸ δεῖν εὐσεῖς τινὰ νὰ τὸν συλυπηθῇ, καὶ νὰ τὸν παρηγορήσῃ ἐν τὴν θλίψιν σου· „Καὶ ὑπέμεινα συλυπηόμενον, καὶ οὐχ ὑπῆρξε· καὶ παρακαλῶντις, καὶ ἐκ ὑδρον“· (Ψαλ. ξή. 25.) καὶ πάλιν· „Καὶ ἐπὶ τὸ ἀλγος τῶν τραυ- μάτων μου προσέδηκάν“· (Ψαλ. ξή. 31.) Διὰ τὸ καὶ ὁ Θεὸς προσέζη τὰς Ἱερῆς τῷ παλαμῷ νόμῳ, νὰ παρηγο- ρῇ τὸν κακὸν ἄνθρωπον λέγων· „Παρακαλῶντις παρακαλεῖτε, τὸν λαόν μου, λέγει ὁ Θεός· οἱ Ἱερῆς λαλήσατε ἐν τὴν ἡμερᾶν Ἱερουσαλὴμ, παρακαλέσατε αὐτὴν ὅτι ἐπλή- ρωθη ἡ σπαίνωσις αὐτῆς“· (Ἠσ. μ'. 1.) Τί λέγω; καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Θεός, σπλαγχνιζόμενος τοὺς μικρο- ψυχῶντας, καὶ λυπημένους, παρηγορεῖ αὐτοὺς ὡς ἀνὴρ μητρὸς φιλοσοργησῆναι, καθὼς τὸ λέγει μόνος· „ὡς εἴ τινα μη- τηρ παρακαλεῖται, ὅσω καὶ γὰρ παρακαλεῖται ὑμᾶς“· (Ἠσ. ξς'. 13.) καὶ διὰ τὸ, Πατήρ τῶν οἰκτιρῶν, καὶ Θεὸς πάσης παρακλησεως, ἀπὸ τῶν Ἁγίων Ἀπόστο- λων ὀνομάζεται. (β'. Κορ. α'. 3.)

(2) Λέγει ὁμοίως ὁ Ἅγιος Μάρκος, ὅτι ὅταν ἡ τὸ εὐσεῖς κακία βλάβη πολλοὺς, ὥστε δεῖν πρεπε τινὰς νὰ μακροθυμῇ, ἀλλὰ νὰ ἐλέγχῃ τὴν κακίαν σου ἐνός διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν πολλῶν· „ὅταν ἡ σου ἐνός βλάβη εἰς πολλοὺς ἀνατρέχῃ, τότε εἰ δὴ μακροθυ- μῇ, ὥστε ζητῇν τὸ εἰσεῖν συμφέρον, ἀλλὰ τὸ πᾶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι· δι' ὅ, τι πᾶσι μονομερῆς ἀρετῆς, ἡ πολυμερῆς ἀφελιμωτέρα τυγχάνει“· (Κεφ. πιδ'. περὶ τῶν οἰκτιρῶν ἐξ ἔργων δικαιοσύνης.)

„ Ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε, ἢ εἰς ἀλλήλους, ἢ εἰς πάντας “.

Δὲ εἶναι, λέγει, ἀρκετὸν μέρος τὸ νὰ μὴ ἀποδίδεν οἱ Χριστιανοὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἀλλὰ πρέπει πρὸς πάντας καὶ νὰ κάμνουν καλὰ εἰς ἐκείνους, ὅπῃ τὸς ἑκάμην κακὰ, καὶ νὰ ἐυεργετῶν τὸς αὐτοὺς ἀδικήσαντας· τὸτο γὰρ δηλοῖ ὁ Ἀπόστολος μὲ τὴν λέξιν ὅπῃ εἶπε, διώκετε τὸ ἀγαθόν, ἢ γινε ἐπιτεταμένως, ἢ ὑπερβολικῶς σπουδάζετε νὰ ἀγαθοποιήτε, καὶ ἀλλήλους σας, ἢ γινε ἢ τὸς ὁμοπίστους σας Χριστιανούς, ἢ πάντας, ἢ γινε καὶ τὸς ἀπίστους καὶ ἀσεβεῖς (1).

16. „ Πάντοτε χαίρετε “.

Ἡ τοὶ καὶ εἰς πειρασμούς καὶ θλίψεις εὐρίσκεσθε, χαίρετε. Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, ὅτι ἀφ’ ἧ εἶπεν αὐτῶν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι δὲν ἀποδίδεν οἱ Χριστιανοὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ, τότε εἶπεν εἰς αὐτοὺς νὰ χαίρουν πάντοτε· διὰ τὴν ὅποιος Χριστιανὸς μάθῃ νὰ μὴ κάμνῃ ἐκδίκησιν εἰς κἀνένα, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ νὰ ἐυεργετῇ ἐκείνους, ὅπῃ τὸν ἐλύπησαν καὶ ἐκακοποίησαν, αὐτοὺς πόθεν πλέον, καὶ ἀπὸ πᾶ ἔχει νὰ λάβῃ λύπην εἰς τὴν καρδίαν τῆς; βέβαια ὁ τοῦτος ἀπὸ κἀνενός μέρος δὲν λαμβάνει λύπην, ἀλλὰ πάντοτε χαίρεται (2).

17. „ Ἀδιαλείπτως προσέχεσθε· ἐν παντὶ εὐχαριστε “.

Εἰ δὲ δείχνει ὁ μέγας Παῦλος εἰς τὸς Χριστιανούς εὐχαρίστησιν καὶ μέθοδον, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἔχουν νὰ χαίρουν πάντοτε· αὕτη δὲ ἡ εὐχαρία καὶ μέθοδος εἶναι ἡ παντοτινὴ προσέχῃ, καὶ ἡ πρὸς Θεὸν εὐχαριστία· δι’ ἣν ὅποιος συνειδήσῃ νὰ συνομίλῃ μὲ τὸν Θεὸν διὰ τῆς προσέχῃς, καὶ νὰ εὐχαριστῇ αὐτὸν πάντοτε, αὐτοὺς εἶναι φανερόν, ὅτι θέλει ἔχει παντοτινῶς, καὶ ἀπαυτον χαρὰν εἰς τὴν καρδίαν τῆς (3). „ ἐν παντὶ δὲ εἶπεν εὐχαριστε “ ἢ περὶ μόνον ἐν τοῖς θυμῶσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἐναντίοις, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· οἶδε γὰρ τὸ συμφέρον ὁ μεγαλόδωρος.

18. „ Τῷ

(1) Διὰ τὸ καὶ ὁ Κύριος προσάγει· „ ἀγαπάτε τοὺς ἐχθρούς ὑμῶν... καλῶς ποιῆτε πρὸς τοὺς μισούντας ὑμᾶς “ (Ματθ. ε. 44.).

(2) Καὶ ὁ Χρυσόστομος δὲ λέγει· „ ὅταν ὁρᾷτε πᾶν μέλος, ὅτι πληττομένη ἐκακοποιήσῃ τῷ κέντρῳ; δι’ ἐκείνη πρὸς ζῶον παιδεύει ἡμᾶς ὁ Θεὸς μὴ λυπῆναι τὸς πλησίον· αὐτοὶ γὰρ πᾶν θάνατον δεχόμεθα πρός τῃς ἐκείνης· ἐκείνη μὲν γὰρ πληττομένη, ἵσως πρὸς καὶ ἄλλοις ἐλύπησεν· αὐτοὶ δὲ, ὅτι ἐστὶν ζήσμεθα, καὶ ὅπως οὐδὲ ἐκείνη πρὸς ζῶον “ (Ὁμιλ. ε. εἰς τὴν παρούσαν). Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ δ. Κεφ. τῆς πρὸς Φιλίππ. Στίχ. 4, καὶ πᾶν εἰς ἐκείνη ὑποσημειώσιν· ὅτι δὲ ἦναι δυνατὸν νὰ χαίρῃ σινὴς ἐν τῷ Κυρίῳ πάντοτε, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημειώσιν τῆς· „ χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε “ (Φιλίππ. δ. 4.).

(3) Διὰ τὸ καὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μάλιστα δὲ οἱ Μοναχοὶ καὶ Μοναχίδες, πρέπει πάντοτε νὰ προσέχωνται, καὶ ἐκείνου ὅπου δευδύν τὸς τέχνας τῶν, καὶ ὅταν πρῶτον, καὶ ὅταν περὶ τῶν, καὶ ὅταν κάμνουν καὶ δὲ πᾶν ὑποδύν, λέγοντες, πότε μὲ πρὸς σῶμα, καὶ πότε μὲ πρὸς νοῦν καὶ τὴν καρδίαν, τὴν συμπαρονομήσιν, εὐχῇ· „ Κύριε Ἰησοῦ, Χριστέ· τίς τὸ Θεοῦ ἐλπίσιν με “ καὶ μὲ τὴν εὐχὴν πύττω νὰ ἀρτένῃ ὅλας τὰς τέχνας τῶν, ὡς ἂν μὲ ἀλάτῃ, καὶ δὲ παραγγέλλῃ ὁ μέγας Βασιλεὺς· „ ὡς πρὸς ἀλάτῃ παραρτῶν πρὸς ἐργασίαν “ (Ἐπιστολ. α.). εὐλογεῖται γὰρ δι’ αὐτῆς ὅλας τὰς ὑποδείξεις, καὶ ἀγιάζονται τὰ σώματα, καὶ ἡ καρδία τῶν

διὰ τοῦ Ἁγίου ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος παραγγέλλει εἰς ὅλους τοὺς τεχνίτας αὐτοῦ· „ χαροτέχνῃς καὶ κατεργαστής· ὁ μέγας συνομιλὸς ὁ Ἰακώβος “ (Ἀνδρ. κα.). Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Μακάριος· „ ὁ Χριστιανὸς οὐδέποτε τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ ἔχων· γέγραπται γὰρ· ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου “ (Δευτερ. 5. 5.) ἵνα μὴ μόνον ὅτε ἐισέρχεται εἰς τὴν Εὐκλήριον (ἢ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν) ἀγαπᾷ τὸν Κύριον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν, καὶ ἐμὴν, καὶ ἐσθλὴν, ἔχῃ τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν φοβίαν. Εἰς ὃ γὰρ πρᾶγμα ἡ καρδία σινὴς δεύεται, καὶ ὅπου ἡ ἐπιθυμία ἔλκεται αὐτῶν, ἐκείνη αὐτοῦ εἰς ὃν Θεόν· ἐάν ἐπιθυμῇ ἡ καρδία πάντοτε τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς τὸν Κύριον τῆς καρδίας αὐτοῦ “ (Ὁμιλ. μ.). Κεφ. γ.). Λέγει δὲ καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ· „ εὐλογησὼ τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ “ (Ψαλ. λγ. 1.) ὅπερ ἐρμηνεύει ὁ μέγας Βασίλειος λέγει· „ ὅτι ἐν ταῖς εὐμελείαις μόνον τοῦ βίου, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς περιστάσεσιν καιρῶσιν· ἐντεῦθεν μαθητεύει ὁ Ἀπόστολος, πάντοτε φησὶ, χαίρετε, ἀδιαλείπτως προσέχεσθε· ἐν παντὶ εὐχαριστε, διὰ πάντοτε ἡ ἀνέσις αὐτῶν ἐν τῷ σώματι μὴ δοκῇ ἀδυνατῆσαι ἐπαγγελῆσθαι ὁ Προφήτης· πᾶσι γὰρ διαπαντὸς ἡ ἀνέσις τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ σώματι τοῦ ἀνθρώπου εἶναι δυνατὴ... πρὸς δὲ τὰς τοὺς λέγοντες ὅτι εἰς μέσῃ καὶ νοσῶν σῶμα τοῦ ἐνδοῦ ἀνθρώπου, ὁ τρέφεται μεταλαμβάνων τοῦ λόγου “

18. „Τὸ γὰρ θέλημα Θεοῦ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, εἰς ἡμᾶς“.

Πὼς θέλεις εὐχαριστεῖς, Χριστιανέ, τὸν Θεὸν πάντοτε; αὐτοῖς, λέγει, καὶ γνωρίζεις, ὅτι τὸ θέλει ὁ Θεός, τὸ νὰ ἦσαι δηλαδὴ εὐχάριστος εἰς αὐτὸν πάντοτε, καὶ εἰς κάθε πρᾶγμα, ὡς αὐτὸν ὅπου καὶ πάντοτε εὐεργετῆσαι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἡτοί διὰ τῆς συνεργίας τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ· δι' ὃ, τί καὶ εἰς τὸ νὰ εὐχαριστῶμεν ἡμᾶς τὸν Θεόν, αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς γίνεται συνεργὸς μετ' ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς ἀπὸ λόγου μας μόνον νὰ εὐχαριστῶμεν δεῦν δυνάμεθα· ἐπεὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς αὐτὸς μας ἐδίδασκε τὸ νὰ κάμνωμεν τῆτο, καὶ νὰ εὐχαριστῶμεν, καθὼς ἐμάθομεν ἀπὸ τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον (1).

19. „Τὸ Πνεῦμα μὴ σβέννυτε“.

20. „Προφητείας μὴ ὄξυσθε“.

Επεὶ ἡ παρῶσα ζωὴ εἶναι νύκτα καὶ σκότος, διὰ τὸ ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός λαμπράδα, διὰ τὴν φωτίζόμεθα καὶ νὰ περιπατῶμεν, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἡτοί τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ἀλλὰ ταύτην τὴν λαμπράδα, καὶ χάριν τοῦ Πνεύματος, ἄλλοι μὲν ἔκαμαν λαμπρότεραν, διὰ μέσων τῶν ἀρετῶν, καθὼς ὅλοι οἱ Ἅγιοι· ἄλλοι δέ, ἔσβησαν αὐτὴν, διὰ τῆς ἀργίας τῶν καλῶν ἔργων, καὶ μάλιστα τῆς ἐλλείψεως τῆς ἐλεημοσύνης, καθὼς αἱ μαρταὶ ἐκείναι πᾶντε παρθενοί, ὅπου ἀρῆκαν χωρὶς λαδὶ τὰς λαμπάδας των, καὶ καθὼς ὁ πορευσας εἰς τὴν Κόρινθον μετ' τὴν μητρίαν τε, ὅστις ἔχυσεν εἰς τὴν λαμπράδα τὴν βόρβορον τῆς ἀμαρτίας. Διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, „τὸ Πνεῦμα μὴ σβέννυτε“ ἤγειν μὴ σβιύνετε τὸ χάρισμα τοῦ Πνεύματος, ὅπως ἐλάβετε διὰ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος· κλείετε, λέγει, ὡ Χριστιανοί, τὰς πόρτας τοῦ ὀσπητίου σας, ἡγειν τὰς αἰσθήσεις τὰ σώματός σας, διὰ τὴν μὴ ἐμβῆ ἀπὸ αὐτὰς τὰς πόρτας, καὶ αἰσθήσεις σας ὁ αἶρας τῆς ἀμαρτίας, καὶ σβύσῃ τὴν λαμπράδα καὶ χάριν τοῦ Πνεύματος. Μὴ βάλλετε ἐπάνω εἰς τὴν χάριν αὐτὴν τὸ Πνεῦματος, χάμα καὶ σάπτω, ἡτοί μερίμνας

„τῆς ζωῆς, ὅς ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς... δυνάμει οὖν ἡ ἐντετατωμένη ἀπάξ καὶ οἷον ἐσφραγισμένη τῷ ἡγεμονικῷ τῆς ψυχῆς περὶ Θεοῦ ἐννοία αἰνεσις ὀνομαζέσθαι Θεοῦ, διαπαντός ἐμπάρχουσα τῇ ψυχῇ“ δυνάμει δὲ καὶ κατὰ τὴν ἀποστολικὴν ὑποδήκην ὁ σπουδαῖος πᾶντε ποιῶν εἰς δόξαν Θεοῦ· ὥς πᾶσαν φράξιν, καὶ πᾶν ῥῆμα, καὶ πᾶσαν ἐνέργειαν νοερὰν αἰνεσιως ἐπέχων δυνάμει· ἡ γὰρ ἐσθὶν ὁ δίκαιος, ἥτις πίνει, ἥτις-τι ποιῶν, πᾶντε ἡ δόξαν Θεοῦ ποιῶν τοῦ ποιούτου καθάδου· ποῖ ἡ καρδία ἐγρήγορε, κατὰ τὸν ἵπποντα ἐν τῷ ἀσμάτι πᾶν ἀσμάτι· ἐγὼ καθάδω, καὶ ἡ καρδία μου ἀγρυπνῶ· ὡς γὰρ ἐπιτολὴ πᾶ καθ' ὑπνον φαντάσματος, τῆς μεθήμερνης ἐντοίας ἐστὶν ἀπνηχῆματα“. Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἅγιος Διδάσκαλος· „ἀπαντὴ ἡμᾶς πάντως ὁ τῆς, ὅταν αὐτοῦ πᾶσαι τὰς διεξόδους τῇ μνήμῃ ἀποφράξωμεν τοῦ Θεοῦ, ἔργον οφθαλμὸν αὐτοῦ πληροφορεῖν τὴν ἐντρέχων. Δὴ οὖν αὐτῷ δίδοναι, τὸ Κύριε Ἰησοῦ μόνον ἡ ολόκληρον πραγματικὴν τὴν σκοπὴν“ (Κεφ. v 3.).

Ὁ δὲ θεὸς Χρυσόστομος ἀμαχῶ λέγει· „μὴ δι' προσφασίμεθα λέγοντες, ὡς οὐκ ἔστιν εὐχασθαι σίνα πῶς βιωτικοῖς ἐναχολούμενον πράγμασι, καὶ μὴ πῶς πᾶν τὸν εὐκτηρὸν οἶκον ευελακόμενον· ὅπου γὰρ ἂν ἦ, δυνάσται ἐν τῷ τῷ δυνάστητον· οὐ καὶ λυὴ σῶσις, οὐδὲ ἐμποδίζῃ καὶρός· ἀλλὰ καὶ μὴ γόνυα κλίνει, καὶ μὴ τὸ σῶσις τῷ τῷ, καὶ πᾶς χαίρας ἡ οὐρανὸν ἀνατείνῃ, δυνάσται δὲ μόνον ἐπὶ δεῖξῃ θερμῶ, πᾶ πᾶν ἀπῆρσις τῆς εὐχῆς· ἔστι

„καὶ ἐπ' ἐργαστηρίῳ καθήμενον, καὶ δέρματα ράπτωντα, πᾶν ψυχῶ ἀνατῆναι πρὸς τὸν Δεσπότην, ὅταν μὴ δυνατὸν ἦ εἰς Ἐκκλησίαν ἀσελθῆν, καὶ εὐχῶ ποιῆσαι ἐκτενῆ“. Φοβερός δὲ εἶναι ὁ λόγος ἐκείνος ὅπου ἡ πῶς εἶναι διακριτικὸς Γέρον· ἐστὶ δὲ οὗτος· „εἰάν ὁ μοναχός, ὅτε ἵσταται εἰς προσέυχῃ, πῶς μόνον εὐχῆται, ὁ ποιῶντας ὅλας οὐκ εὐχεται“ (παρὰ τῷ Εὐεργετικῷ). ὅτι δὲ ἐρέται καὶ νὰ εὐχαριστῶμεν ἐν παντί πράγματι, ὅρα τὴν ἐρμηνείαν „τοῦ εὐχαριστοῦ, γίνεσθε“ (Κολασ. γ'. 15.). Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λόγον ολόκληρον γράφει περὶ εὐχαριστίας, ἀποδεικνύων, ὅτι οὐκ εἶναι ἀδυνατὸν νὰ εὐχαριστῶμεν πάντοτε, καὶ εἰς κάθε πρᾶγμα.

(1) Ποῦ δὲ ποῦ ἐδίδασκε ἡμᾶς ὁ Κύριος; πᾶν μετ' ὅσον καὶ πᾶν παραδείγματι, ὅταν εὐχαριστήσας, εὐλόγησας τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ ὅταν παρέδωκε τὰ μυστήρια, καὶ ἀφ' ἧ ἐδήπνησε τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ ἑσπέρας· „ὡμῆσαντες γὰρ (ἡτοί εὐχαριστήσαντες) φησιν, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν“ (Ματθ. κς. 30.). Καὶ δεύτερον, μετ' ὅσον λόγον ἐκένεν ὅπου ἔπεν ὅταν ὑπέστρεψεν εὐχαριστῶν, ἐκένος ὁ Σαμαρίτης, ὁ φωνῶν ὡν κεπρός· „ἐχὶ οἱ δέκα ἐκαδαρίσθησαν, οἱ δὲ ἐνέα πῶ; οὐχ ἐνέδθησαν ὑποστρέφοντες δυνάμει δόξαν τῷ Θεῷ, ἡ μὴ ὁ ἀλλογενὴς ἔσθι“; (Λουκ. ις. 17.) μετ' ὅσον λόγον γὰρ τῶν κατηγορῶν τοὺς ἐνέα ἐκένος ἱατρὸς δυνάμει λεπτῆς, ὡς ἀχάρις· ἐπάνω δὲ τὸν εὐχαριστῶν ἐκένον Σαμαρίτην, καὶ ἀκολουθῶν διδάσκει πάντως νὰ εὐχαριστῶν τὸν Θεόν, διὰ τὰς διεργεσίας καὶ τὰ καλά, ὅπου λαμβάνων ἀενάως ἀπὸ αὐτοῦ.

Epistole di S. Paolo. Tom. III.

G

μνας γήinas τῷ κόσμῳ, ἵνα μὴ σβύσῃτε ταύτῃ (1)· ἀλλὰ μάλις προσθέτετε λάδι εἰς τὰς λαμπάδας σας, ἥγουν ἔργα καλὰ, ὁμοίως μὴ κρύπτετε καὶ καταχώνετε τὸν σπινθῆρα τῆς θείας χάριτος μέσα εἰς τὰ χάρματα καὶ σάκταις τῶν παθῶν καὶ τῶν γήινων φροντίδων· ἀλλὰ προσθέτετε προσανάμματα, καὶ ξύλα εἰς αὐτὸν, καὶ φυσῶντες μὲ προθυμίαν καὶ ἀγάπῃ, ἀνάπτετε αὐτὸν εἰς φλόγα μεγάλην. Ἡ ἐρμηνεύετε τὸ καὶ ἔτ'· κοντὰ εἰς τὰς Θεσσαλονικεῖς διέρισκοντο καὶ ἀληθεῖς Προφῆται τῷ Θεῷ, καὶ ψευδοπροφῆται· ἐπεὶ δὲ ἦτον ἄδηλον, ποῖος ἀπὸ αὐτῶν ἦτον Προφήτης ἀληθινός, καὶ ποῖος ψεύτης, διὰ τὸ οἱ Θεσσαλονικεῖς ὅλως ἐξίσου τὰς ἀπεσφρόντο· ὅθεν ὁ Παῦλος λέγει εἰς αὐτούς· τὸ Πνεῦμα καὶ ἡγουν τὸ εἰς τοὺς ἀληθινούς Προφῆτας χάρισμα τῷ Πνεύματος, μὴ σβύνετε μὲ τῷ ἀποστροφῇ, ὅπως κάμνετε εἰς αὐτούς, μηδὲ καταφρονεῖτε τὰς προφητείας, τὰς ἐκ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γινομένης.

21. „Πᾶντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε“.

Ἐπεὶ οἱ Θεσσαλονικεῖς ἴσως ἤθελαν εἰπῆν· τί λοιπὸν ὦ μακάριε Παῦλε, ἔχομεν νὰ δεχθῶμεν καὶ τὰς ψευδοπροφητίας ὡς ἀληθεῖς; διὰ τὸ τὰς ἀποκρίνεται ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι, ὅχι, νὰ μὴ τὰς δεχθῆτε, ἀλλὰ ὅλα νὰ τὰ δοκιμάζετε, ἥγουν καὶ τὰ ψαῦδα, καὶ τὰ ἀληθινὰ, νὰ τὰ κρίνετε μὲ δοκιμασίαν καὶ ἐξέτασιν ἀκριβῆ· καὶ τότε κατέχετε, ἥγουν τότε νὰ τιμᾶτε καὶ νὰ ἐγκολπόμεσθε ἐκεῖνο, ὅπως ἤθελε σᾶς φανῇ καλὸν, ἥγουν νὰ ἐγκολπόμεσθε τὰς ἀληθινὰς προφητείας.

22. „Ἀπὸ παντὸς ἄδως πονηρῶς ἀπέχεσθε“.

Ἀπέχετε, λέγει, ὦ Χριστιανοί, ὅχι ἀπὸ τῶτο μόνον, ἢ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ κακόν, ἀλλ' ἀπλῶς ἀπὸ κάθε εἶδος κακῶ, ἥτοι καὶ ἀπὸ ψευδοπροφητίων, καὶ ἀπὸ κάθε λογῆς ἀμαρτία μικρὴν, ἢ μεγάλην, συγγνωστὴν, ἢ θανάσιμον (2).

23. „Αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς τῆς ἐρμηνείας ἀγιάσαι ὑμᾶς ὀλοτελῆς“.

Ἦτερα ἀπὸ τῷ συμβεβῶν, καὶ διδασκαλίαν, συνειδίζει ὁ μακάριος Παῦλος νὰ φέρῃ καὶ εὐχὴν, καθὼς κάμνει πόρα καὶ ἐδῶ, καὶ εὐχεται εἰς τὰς Θεσσαλονικεῖς διὰ νὰ ἔχουν τὴν ἀσφάλειαν καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, καὶ ἀπὸ τῷ συμβεβῶν, καὶ ἀπὸ τὴν πρὸς Θεὸν διχλίωσι. Τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ ὀλοτελής; ἥγουν τελείας καὶ ὀλοκλήρης καὶ κατὰ τὸ σῶμα, καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν, καθὼς καὶ παρακάτω τὸ λέγει.

„Καὶ ὀλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρυσίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τηρηθεῖ“.

Ἀμποτε, λέγει, νὰ φυλαχθῇ τὸ πνεῦμα, ἥτοι τὸ χάρισμα τοῦ πνεύματος, ὅπου ἐλάβετε διὰ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, ἀδελφοί μου· διὰ τὸ ἀνίσως ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ φυλάξωμεν τῷ λαμπάδα τοῦ χαρίσματος τῆς λαμπρᾶς, καὶ ἀσβεστον, διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν καλῶν ἔργων, θέλομεν ἔμβη εἰς τὸν ἐρασίον Νυμφῶνα, καθὼς καὶ αἱ πέντε φρόνιμοι παρθενοί· τότε δὲ καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμά μας θέλουν φυλαχθῆν ἀμειμπτα, καὶ καθαρὰ, ἀνίσως καὶ τὸ χάρισμα τῶν Πνεύματος δὲν σβεσθῇ, ἀλλὰ λάμπῃ εἰς ἡμᾶς. Ὁ δὲ Νύμφης Γρηγόριος ἔτ'.

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος· „σβέννυσιν δὲ αὐτὸν βίος ἀκαθάρτος· καθάπερ γάρ τις ἐπὶ πυρὸς λυχνίαν σάπην φωτὸς ὕδωρ κατασκεδάσας, ἢ χῶν, ἢ σβέσσει τὸ φῶς· καὶ ἡ μὴ δὲ τούτων, ἀλλὰ γε τὸ ἐλαῖον ἐξελών, ἔσται καὶ ἐπὶ τῷ χαρίσματι“· (Ὁμιλ. ια'. εἰς τὴν παρούσαν.) Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἀπαχού· „Καθάπερ γὰρ τὸ λυχνιῶν φῶς ἐλαῖον κατέχεται, καὶ ἀκαθάρτος πῦρ, κῆκεν σβέννυσται· οὕτω δὲ

καὶ ἡ τῷ Πνεύματος χάρις, παρόντων μετ' ἡμῶν ἔργων ἀγαθῶν, καὶ ἐλεημοσύνης πολλῆς ἐπιχειρούσης τῇ ψυχῇ, μένει καθάπερ ἐλαῖον κατεχομένη ἡ φλόξ· παύσης δὲ ἐκ ἡσυχίας, ἀπαισι καὶ ἀναχαρῆ“· (Τόμ. θ'. Λόγ. 55.)

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος ὡς ἐρμηνεύει· „κατὰ τὰ πνεύματα συμπεριέλαβε καὶ τὰ δογματικά, καὶ τὰ ἠθικά“.

ἔτι ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὁ ἄνθρωπος συγκροτεῖται ἀπὸ κάθε εἶδος ψυχῶν, ἥτοι καὶ ἀπὸ τῆς φυτικῆς, καὶ ἀπὸ τῆς αἰσθητικῆς, (αἱ ὁποῖαι ὡς δυνάμεις μόνον εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶναι, καὶ ἔχουσιν ὡς ἐστίαι.) καὶ ἀπὸ τῆς νοερᾶς, ἥτις καὶ ἐστὶ εἶναι ἀνθυπόστατος καὶ ἀθάνατος· λέγωντας μὲν ὁ Ἀπόστολος πνεῦμα, τὴν νοερὰν, καὶ λογικὴν ψυχὴν ἐφανερώσει· λέγωντας δὲ ψυχὴν, ἐφανερώσει τὴν αἰσθητικὴν δυνάμιν· καὶ λέγωντας σῶμα, ἐφανερώσει τὴν φυτικὴν τῷ ἄνθρωπῳ δυνάμιν, καὶ ζωὴν. Εὐχεται λοιπὸν ὁ Παῦλος νὰ πρὶθῇ οἱ ἐν Θεσσαλονικίῃ Χριστιανοὶ καθαροὶ, καθ' ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, καὶ μὲ ὅλας, νὰ εὐαρεστήσῃν εἰς τὸν Θεόν (1).

24. „Πισὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσα“.

Βλέπε, ἀγαπητέ, ταπεινοφροσυνῶν τῷ μεγάλῳ Παύλῳ! ἐπειδὴ καὶ εὐχήθη ἀνωτέρω τὰς Θεσσαλονικεῖς, διὰ τὸ πῶτα λέγει, μὴ νομίζετε ἀδελφοί, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐδικᾶς με εὐχᾶς, ἔχετε νὰ σωθῇτε, ὅχι· ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἀγαθότητος, καὶ ἔλεος τῷ καλέσαντός σας Θεῷ· διὰ τὴν αἰτίαν αὐτὸς σᾶς ἐκάλεσεν εἰς σωτηρίαν, πιστὸς, ἥτοι ἀληθινὸς εἶναι, ὅτι θέλει κατὰ τὸ θέλημά τε, καὶ κατὰ τὸ κάλεσμα ὅπως σᾶς ἔκαμην, ἥτοι πιστὸς καὶ ἀληθινὸς εἶναι ὁ Θεός, ὅτι καὶ θέλει σᾶς σώσει.

25. „Ἀδελφοί, προσδέχεσθε περὶ ἡμῶν“.

Καὶ ἐδῶ ὁμοίως βλέπε, ἀγαπητέ, ταπεινοφροσυνῶν τῷ μακαρίῳ Παύλῳ! διὰ τὴν ὅσον μέγας, καὶ θαυμαστὸς Ἀπόστολος, ἐζητεῖ εἰς βοήθειάν τε τῶν προσδελχῶν τῶν Θεσσαλονικέων (2).

26. „Ἀσπάσασθε τὰς ἀδελφὰς παῦτας ἐν ἀγίῳ φιλήματι“.

Επειδὴ ὁ Παῦλος ἔλιπε μακρὰν, καὶ δὴν ἐδύνατο νὰ ἀσπάζεταιται τὰς Χριστιανὰς αὐτὸς μετὰ ἰδίων σώματε, διὰ τὸ πρὸς αὐτὰς τὰς ἄλλας νὰ ἀπαπληρώσῃν τὸ ὑσέρημά τε, καὶ ἀντὶ αὐτῶν νὰ φιλήσῃν ὅλας τὰς ἀδελφὰς, καὶ ὡσαύτῃ νὰ λέγῃ εἰς αὐτάς· φιλήσατε, ὡς Θεσσαλονικεῖς ἀδελφοί, ὅλας τὰς Χριστιανὰς ἀντὶ διὰ λόγον με, καθὼς καὶ ἡμεῖς συνεισίζομεν νὰ λέγωμεν, ἀδελφεῖ, φίλησον τὸν ὁδεῖνα φίλον ἀντὶ διὰ λόγον με· ἐπειδὴ δὲ εἶναι καὶ δολερὸν φίλημα, καθὼς ἦτον καὶ τὸ τῷ Ἰσδα, καὶ αἰσχροὺς, καθὼς εἶναι τῶν πόρνων, διὰ τὸ ἐπρόσταξεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι νὰ ἀσπασθῇτε μετὰ φίλημα ἁγίον, καὶ καθαρὸν ἀπὸ κάθε δόλου καὶ ἀπὸ κάθε σαρκικῶν ἔρωτα (3).

27. „Ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν Κύριον ἀναγνώσθῃναι τὴν Ἐπιστολὴν πᾶσι τοῖς Ἀγίοις“.

Εδῶ προσάγει τὰς Θεσσαλονικεῖς ὁ Ἀπόστολος νὰ διαβάσῃν τὴν Ἐπιστολὴν εἰς ὅλας τὰς ἐν Θεσσαλονικίῃ Χριστιανὰς· δὲν σᾶς ὀρκίζω, λέγει, νὰ διαβάσετε ὅλοι τὴν Ἐπιστολὴν με, ὅσον διὰ νὰ σᾶς διδάξω, ὅσον διὰ νὰ συνομιλήσω μετὰ ὅλας σας διὰ μέσου αὐτῆς· τὸ ὅποιον πῶτα ἦτον σημεῖον πόθεν θέρμῃ, καὶ ἀγάπης μεγάλης τῷ Παύλῳ· ὀρκίζει δὲ τὰς Θεσσαλονικεῖς νὰ ἀναγνώσῃν εἰς ὅλας τὴν Ἐπιστολὴν, διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην, ἵνα αὐτὴ κατὰφρονήσῃν τὸν Παῦλον, ὅμως διὰ τὸν φόβον τῶν ὀρκῶν, νὰ φυλάξῃν τὴν ἐντολήν τε, καὶ νὰ τὴν ἀναγνώσῃν εἰς ὅλας· ἐπειδὴ εἰς τὰς παλαιὰς Χριστιανὰς, πολλὰ φοβεροὶ, καὶ φοβητοὶ ἦτον οἱ ὀρκοί· ἀλλὰ εἰς ἡμᾶς τὰς πωρινὰς Χριστιανὰς, οἱ ὀρκοὶ κἀνδρά· φόβον δὲν προ-
ξείν-

(1) Ὁρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν αὐτῇ „διχνούμενος“ „καὶ τὴν βοήθειαν, ἀλλ' ἵνα καὶ αὐτὴ μετράζῃ δι-
αχῇ μετὰ ψυχῆς καὶ πνεύματος“ (Ἐβρ. δ'. 12.) „δάξῃ“.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρου ὡς ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν αὐ-
τῷ „πῶτα δὲ πείθειεν, εὐχ' ἵνα λάβῃ μόνον αὐτὴν εὐ-
(3) Ὁρα Ἐρμηνείαν ὡραίαν αὐτῆς φιλήματος εἰς τὸ 17-
Κεφ. στίχ. β'. πρὸς Κορινθ. στίχ. 12.

ἔσονται· ὅθεν ἀλλοίμονον εἰς ἡμᾶς (1)! Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν εἰς τὸ „νὴ τὴν ὑμετέραν καύχυσιν“ (ἀ. Κορινθ. ιβ'. 31.) διὰ τὴν ὃ Παῦλος φαίνεται, ὅτι κάμνει ὀρκους.

28. „Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετ' ὑμῶν. Ἀμήν“ (2).

Ὅλα, λέγει, τὰ ἀγαθὰ ἢ χάρις τῷ Κυρίῳ Ἰησῷ σὰς ἐχάρισε· διὰ τὸ σπουδαζετε, ἀδελφοί, διὰ νὰ τραβίξετε ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ Χριστοῦ περισσώτερον, καὶ πλεονάζον τὴν δόξαν τοῦ Χάρου. Πῶς; καὶ μὴ τίνα τρόπον; μὴ τὸ νὰ περιπατεῖτε καὶ νὰ πολιτεύεσθε κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν χαρισμάτων εἰς ἐσὰς ἀγαθῶν τῶν ἀμφοτέρων δὲ καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, νὰ διαφυλατῶμεθα ὑπὸ τῆς αὐτῆς χάριτος, ἀπὸ κάθε τράταν καὶ σκόνταμμα τῆς ἀμαρτίας, ἵνα καὶ ζήσωμεν πρὸς δόξαν τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι ὃ πρέπει πάντα δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ἡ πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτη αὐτῆς Ἐπιστολῆς ἐγγράφῃ ἀπὸ Ἀθηνῶν.

ΠΑΥ.

(1) Ἀξία σημειώσεως εἶναι ἡ διήγησις, ὅπου ἀναφέρει εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ῥήτου πάντων ὁ δῆμος Χρυσόστομος· λέγει γὰρ αὐτός, ὅτι ἐδιηγῆθη εὖ αἰσιότις πρόσωπον εἰς αὐτὸν· ὅτι μία κυρά ἔχεν εὖ δῶλον μιᾶρον, καὶ κακὸν ἄνθρωπον, ἔχοντα γυναῖκα· καὶ ἐπειδὴ ἡ κυρά ἐκένῃ ἦσαν χήρα, καὶ δὲν εἴδεναι νὰ παιδεύσῃ τὸν κακὸν δῶλον ἐκείνον, ὅπου ἐπρόβλεπε πολλὰς ζημίας εἰς τὸν οἶκόν της, ἀπεφάσισε νὰ τὸν πωλῇ εἰς ἄλλον αὐδεῖν· τὴν νομίζουσα δὲ πῶς εἶναι πρᾶγμα ἀνόσιον, νὰ χωρῇ τὴν γυναῖκα ἀπὸ τοῦ δῶλου ἀνδρός, ἐσοχασθῇ νὰ πωλῇ καὶ μετὰ τὸν δῶλον, καὶ τὴν γυναῖκα του, ἥτις ἦσαν δόκη καὶ αὐτὴ εἰς τὴν κυράν ἐκένῃ. Βλέπουσα δὲ ἡ δούλη τὸν ἐαυτὸν εἰς δυσυχίαν, ἐπῆγε καὶ παρακάλεσε μίαν ἄλλην ἀρχόντισσαν (ἥτις καὶ ἐδιηγῆθη τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν εἰς τὸν Χρυσόστομον,) βάλῃ αὐτὴν μεσίτην εἰς τὴν κυράν της, διὰ νὰ μὴ τὴν πωλῇ· ἐπειδὴ δὲ ἐξώδεδε ποτὰ λόγια παρακάλεσε τὴν ἀρχόντισσαν ἐκένῃ, καὶ τίποτε δὲν ἐκατάρθε, ὑπερον ὑπερον τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νύκτος, „ἔγω σὺν Χριστῷ ἰδοὺ ἐν ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, μὴ παρήδης μου τὴν ἀξίωσιν“! καὶ αὐτὴ ἐπῆγε ἡ δόλη, ἀνεχώρησε. Ἡ δὲ ἀρχόντισσα ἐκένῃ, ἐπειδὴ μὲν διὰ νὰ μεσιτεύσῃ εἰς τὴν κυράν της, ἀπὸ δὲ πᾶς φροντίδας τοῦ οἴκου της, ἀλλομύνησε· κατὰ δὲ τὸ θαλινὸν ἐνθυμῆθη τὸν ὀρκὸν τῆς δούλης, καὶ ἐκατανύχθη ποτὰ, καὶ σηκώθη, ἐπῆγε εἰς τὴν κυράν ἐκένῃ, καὶ παρακάλεσσε, ἐκατίπνευσε αὐτὴν νὰ μὴ πωλῇ τὴν δόλην. Κατ' ἐκένῃ δὲ τὴν νύκτα βλέπει αἰνιδίως ἡ ἀρχόντισσα ἐκένῃ, καὶ ἀνοίχθησαν οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδε τὸν Χριστὸν, καθὼς εἶναι διωκτὴν νὰ τὸν ἰδῇ γυνή· καὶ πᾶς τὸ πῆλόν της, διὰ τὴν ἐφύλαξε τὸν ὀρκισμὸν τῆς πτωχῆς δούλης. Μετὰ ταῦτα ἀκολούθῃ ὁ δῆμος Χρυσόστομος, καὶ λέγει, ὅτι εἶπε τὴν διήγησιν αὐτὴν διὰ νὰ κατίπνευσεν τοὺς Χριστιανούς ἀνδρας, καὶ γυναῖκας, νὰ μὴ κατίπνευσεν τοὺς ὀρκισμούς, ὅπου τὸν κάμνει οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, καὶ μά-

λισμα οἱ πτωχοὶ καὶ ζητῶντες· καὶ ὅταν τοὺς παρακαλῶν καὶ τοὺς ὀρκίζον διὰ καὶ τοὺς δώσουν ἐλεημοσύνην, ἢ διὰ νὰ τοὺς κάμνῃ φιλανθρωπίαν, ἢ καὶ διὰ ἄλλα κατὰ πρᾶγμα, οἷον ὅταν τοὺς ὀρκίζον ἐτζί, νὰ σωθῇς ἀδελφε ἐλέησόν με! νὰ συγχωρήθῃς, κάμεμοι ταῦτα τὴν χάριν! νὰ ἰδῇς τὸν Χριστὸν ὃ κυρία, βοήθησόν μοι! Καταπορεῖ λοιπὸν ὁ δῆμος Πατὴρ πᾶς γυναῖκα καὶ τὰς ἀνδρας ἐκείνους, ὅπου δὲν πᾶσαν εἰς τὸς ποιούτας ὀρκισμούς, ὅτε ἐλέην, καὶ βοῶντας τοὺς λέγοντας ταῦτα πτωχῆς, καὶ χρείαν ἔχοντες· καὶ ὅταν μὲν οἱ πτωχοὶ τοὺς ἐνθυμίζον τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, δὲν τοὺς ἀπαγορεύουνται· ἀτίσας δὲ τοὺς ἡπάν, νὰ χαρῇς τὸς γονέας, καὶ πᾶς ὁμμάτια σου, ἐλέησόν με· νὰ ζήσης κυρά με, βοήθησόν μοι! ἢ νὰ ζήσῃς πᾶς τέκνα σου, ἢ ὁ ἀνδρας σου! ἢ πᾶς ὀρκίσαν εἰς τὸ καλὸς σου, εὐδὺς πηδᾷ ἢ καρδίαν σου, καὶ ἀπαγορεύουνται καὶ τοὺς ἐλέην! ἂν δὲ ὀρκίσῃ αὐτοὺς ὁ πτωχὸς εἰς τὸν Κύριον, παρατρέχων αὐτὸν ἀβουδίον. Σημειώμεν δὲ καὶ τὸ πᾶν ἐδῶ, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ ὀρκίζον τινα, ὅτε εἰς τὸν Θεόν, ὅτε εἰς τὴν ζωὴν σου, ὅτε εἰς ἄλλοι, ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· „ὀρκον, κακὸν δίδοναι καὶ καμβάνειν“· καὶ καθὼς δὲν πρέπει νὰ κάμνῃ ὀρκον τινας ὅτε εἰς τὸν ἑαυτὸν, ὅτε εἰς τὴν γλῶσσαν, ὅτε εἰς τὴν κεφαλὴν σου, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος· ἐτζί δὲν πρέπει ὅτε νὰ ὀρκίσῃ τοὺς ἄλλους εἰς αὐτὴν, εἰν ὁμοί ἄλλος ὀρκίσῃ αὐτοὺς, πρέπει νὰ φυλάττων τὸν ὀρκισμὸν.

(2) Σημειώσω ὅτι τὸ „Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετ' ὑμῶν. Ἀμήν“ εἶναι ἀσπασμός τοῦ μακαρίου Παύλου, τὸν ὅποιον ἐσωείδιζε νὰ γράφῃ ἰδιοχείρως εἰς κάθε Ἐπιστολῇ, ὡς λέγει σὺν ὁ Θεοδώρετος εἰς τὸ τέλος τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς δευτέρας· καὶ εἶναι ἀντὶ τοῦ, ἔρρωσο, ὅπου ἡμεῖς σωματίζομεν νὰ γράφωμεν τώρα εἰς τὸ τέλος τῶν ἐπιστολῶν.

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΣΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΤΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτῃ Ἀρχιεπισκόπῃ Βελγαρίας Ἑρμηνεία εἰς τὴν δευτέραν πρὸς Θεσσαλονικεῖς
τῆ Ἀποστόλου Παύλου Ἐπιστολὴν, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἀπλὲν (1).

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς δευτέρας, κατὰ τὸν Χρυσόστομον,
Θεοδώριτον, Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμενιον.

Η αἰτία, διὰ τὴν ὅποσαν σέλλει ὁ μακάριος Παῦλος τῷ παρῶσαν δευτέραν Ἐπιστολὴν πρὸς τὰς Θεσσαλονικεῖς, εἶναι αὕτη. Εἰς τὴν προτέραν Ἐπιστολῇ ἔγραψεν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ὅτι ἐσπεύδαζε καὶ ἐπόθει νὰ τὰς ἰδῇ, δι' ὃ ἠδελήσαμιν ἐλθεῖν πρὸς ἡμᾶς (ἐγὼ μὲν Παῦλος) καὶ ἅπασι, καὶ δις, καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ Σατανᾶς. (α. Θεω. β'. 18.) Ἐπεὶ δὲ λοιπὸν δὲν ἐπρόφθασε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὰς Θεσσαλονικεῖς, διὰ νὰ τελειώσῃ τὰ ὑπερήματα τῆς πίστεώς των, καὶ νὰ πληρώσῃ τὸν πόθον ὅπῃ εἶχε, τότε χάριν γράφει πρὸς αὐτὰς καὶ τῇ δευτέρᾳ παύτῃ Ἐπιστολῇ, ἀναπληρῶν δι' αὐτῆς τὴν ἑλλειψίν τῆς παρεστίας τῆς. Ὅτι δὲ δὲν ἐπῆγεν εἰς τὴν Θεσσαλονικίᾳ ὁ Παῦλος, ὃς ἔγραφε τὴν πρώτῃ Ἐπιστολῇ, φανερόν ἐστίν ἐν τῇ. διὰ τὴν, εἰς μὲν τῇ πρώτῃ Ἐπιστολῇ ἀνέβαλε τὸν καιρὸν, καὶ δὲν ἔγραφε τότε θέλει γινῆ ἡ παρεσία τῆς Κυρίου, ἐπεὶ δὲ ἡ γνώσις αὕτη δὲν ἦτον ἀναγκαῖα εἰς αὐτὰς. πῶρα δὲ εἰς τῇ παρῶσαν Ἐπιστολῇ γράφει εἰς αὐτὰς περὶ τῆς. Φανερόν λοιπὸν ὅτι δὲν ἐπῆγεν εἰς τὰς Θεσσαλονικεῖς διὰ τὴν αὐτὴν ἐπῆγαγεν, ἠθελε φανερώσῃ εἰς αὐτὰς τὸ διὰ ζωῆς φανῆς, καὶ δὲν ἦτον χρεῖα νὰ τὴν γράφῃ ἐδῶ. Γράφει δὲ περὶ τῆς ζητήματος τῆς ὁ Θεὸς Παῦλος μὲν τὸ νὰ ἔλαβεν ἀνάγκη· ἐπεὶ δὲ μερικοὶ ἀπαπειῶνες καὶ πλάταιοι ἔλεγον, ὅτι τότε ἦτον ἡ δευτέρα τῆς Χριστοῦ Παρεσία· καὶ τὸ χειρότερον, ὅτι οἱ φθοροποιοὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι ἔλεγον ψεύδως καὶ λόγια τινα πῶς εἶπον ὁ Παῦλος περὶ τῆς, καὶ ἐπλάττον καὶ Ἐπιστολάς τινας, ὡς παρὰ τὴν Παύλου γραφθεῖσας, καὶ ἀποσαλεύσας· καὶ πρὸς τῆς ἐφλυάρεν, ὅτι ἔμαθον παρὰ τὴν Ἁγίᾳ Πνεύματος δι' ἀποκαλύψεως αὐτὰ ὅπῃ ἔλεγον· ταῦτα δὲ ἐποίει, καὶ ἐμεθοδώετο ὁ διάβολος, διὰ νὰ χαυνώσῃ τὴν πίσιν τῶν Χριστιανῶν· οὐα μὲν, διὰ

(1) Σημειώσαι ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη, δευτέρα τῶν ἐπιστολῶν ἀπασῶν ἔγραψεν παρὰ τοῦ Παύλου, δηλαδὴ μετὰ τῇ πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτῃ, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος ἐν τῇ προοιμίᾳ των τοῦ Παύλου ἐπιστολῶν· κατὰ δὲ τὸν Μελέτιον, ἔγραψεν αὕτη ὀλίγον ὕστερον ἀπὸ τῇ πρώτῃ, ἥτοι ἐπὶ κ'. (Τίμ. α'. σελ. 41. τῆς Ἐκκλησιασ. Ἱστορίας.)

διὰ τὸ ἐκ τῶν λόγων ἐκείνων, φάσκει ἀπεδεικνύετο ὁ Χριστός· αὐτὸς γὰρ ἔδωκεν εἰς τὰ Εὐαγγέλια σημεῖα τῆς δευτέρας Παρυσίας τε, καὶ ὅποια ἀκόμη δεῦν ἔγιναν. Καὶ ἄλλο δέ, διὰ τὸ οἱ πισδύοντες Χριστιανοὶ εἶχον μεγάλην παρηγορίαν εἰς τὰς θλίψεις τῶν τῶν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως· ἐπεὶ καὶ ἤλπιζον, αὐτοὶ μὲν νὰ λάβωσι τὰς ἀξίας μισθὰς τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς πίστεως τῶν, τὰς δὲ θλίβοντας αὐτὰς ἀπίστους, νὰ τὰς ἰδῶν νὰ λάβωσι τῶν ἀξίαν καὶ πρέπουν εἰς αὐτὰς κόλασιν· ὅθεν ὁ διάβολος ἔβαλε τὰς ὑπηρετίας τε νὰ διδάσκων, πῶς ἡ κρίσις καὶ ἡ παρυσία τῶ Χριστοῦ ἤδη εἶναι παρῶσα, ἵνα μὲν τῶν φερόντων διδασκαλίαν ταύτην, δείξωσι, ὅτι δεῦν θέλει εἶναι πλέον, ἢτε μισθαποδοσία εἰς τὰς πίστες, καὶ καλὰς, ἢτε κρίσις καὶ κόλασις εἰς τὰς ἀπίστους, καὶ κακὰς· καὶ ἀκολούθως ἐκ τούτου, νὰ σβύσων μὲν τὰς ἐλπίδας τῶν πιστῶν Χριστιανῶν καὶ Ἀγίων, νὰ κάμνῃ δὲ τὰς ἀπίστους καὶ ἐχθρὰς τῆ κηρύγματος, θρασυτέρως κατὰ τῆς πίστεως καὶ τῶν Χριστιανῶν. Διὰ ταῦτα λοιπὸν ὅλα ἐπαρακινήθη ὁ μακάριος Παῦλος νὰ γράφῃ τῶν παρῶσαν Ἐπιστολῶν· καὶ πρῶτον μὲν, ἀποδέχεται καὶ ἐπαινῇ τῶν πίσιν αὐτῶν, πῶς αὐξάνει, καὶ πῶς ὑποφέρειν τὰς θλίψεις διὰ τὸν Χριστόν· καὶ παρηγορεῖ αὐτὰς, ὅτι θέλει γνῆν ἐκδίκησις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐναντίον ἐκείνων ὅπως τὰς ἀδικούν· δευτέρον δὲ, διδάσκει περὶ τῆς Παρυσίας τῆ Κυρίου νὰ μὴ πατάσσονται, οὔτε νὰ πείσσονται εἰς κἀνένα, μήτε ὡς διὰ τῆς Πνοῆματος λαλῶντα, μήτε ὡς διὰ γραμμάτων τῆς Παύλου, μηδὲ ὅπως νὰ νομίζων πῶς εἶναι αὕτη παρῶσα· ἐπεὶ καὶ ἡ Παρυσία τῆ Κυρίου δεῦν θέλει γνῆν, ἐὰν δεῦν ἔλθῃ πρῶτον ἡ ἀποσασία, καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτῶν, νὰ ἔλθῃ ὁ ἀντίχριστος ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, τῶ ὅποιον ἡ παρυσία, λέγει, ὅτι θέλει εἶναι μὲ σημεῖα καὶ τέρατα φερόντα καὶ ἀπατηλὰ, κατ' ἐνέργειαν καὶ φαιτασίαν τῆς Σατανᾶς. Ἐπειτα συμβουλεύσας αὐτὰς νὰ εἴκων ἀνδρεῖοι εἰς τῶν πίσιν, καὶ νὰ κρατῶν τὰς παραδόσεις, ὅπως ἐδιδάχθησαν ἀπὸ αὐτῶν, παραγγέλλει νὰ μὴ συκοινωνῶν καὶ νὰ συναναστρέφωται μὲ τὰς ἀπάκτους καὶ ἀργὰς, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰς ἀποβάλλων, ἐπεὶ καὶ εἶναι περιέρχοι καὶ πλαῖοι· παραγγέλλας δὲ εἰς αὐτὰς καθολικῶς νὰ κάμνουν ἀποσωσάγων ἐκείνον, ὅπως δεῦν ὑπακεί εἰς τὰ λόγια τε, καὶ ἐπὶ ἑξάμενος εἰς αὐτὰς τὴν εἰρήνην, τελειόνοι τὴν Ἐπιστολῶν, ὑπογράφας μὲ τὸ ἴδιον χεῖρ τε τὸν ἀσπασμόν, τὸ ὅποιον, λέγει, ὅτι εἶναι σημεῖον τῶν γνησίων τε Ἐπιστολῶν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ Β'. ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

1. „Παῦλος, καὶ Σιλβανὸς (1) καὶ Τιμόθεος τῇ Ἐκκλησίᾳ Θεσσαλονικέων ἐν Θεῷ Πατρὶ ἡμῶν, καὶ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ“.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Καὶ τὴν πρώτην πρὸς Θεσσαλονικεῖς Ἐπιστολήν, μετὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀρχίσαν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος· διὰ τὸ τὴν ἐρμηνείαν ὅπως εἴπομεν εἰς τὰ λόγια ταῦτα, ὅρα ἐκεῖ, ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ πάλιν λέγωμεν καὶ ἐδῶ.

2. „Χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνῃ ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Οταν ὁ Θεὸς δώσῃ τὴν χάριν εἰς τινὰ ἄνθρωπον, καὶ οὐκ ἄλλο πρᾶγμα λυπηρὸν δεῖ ἀκολουθεῖν εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ ὅλα τὰ κατ' αὐτὸ ἐναντία διαλύονται· καὶ αὐτὸς μένει τέτων ἀνώτερος· ὅθεν καὶ ὁ μακάριος Παῦλος γνωρίζωντας πόσον μεγάλη εἶναι ἡ πιαύτη τοῦ Θεοῦ χάρις, καὶ ποῖα θαυμασὰ ἀποτελέσματα ἐνεργεῖ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν κεχαριτωμένων, διὰ τὸ ἐδῶ εὐχεται αὐτῷ εἰς τὰς Θεσσαλονικεῖς· δι' ὅτι αἰσῶς ἡ χάρις αὐτὴ εὐρίσκεται παρῶσα εἰς αὐτὰς, βέβαια δεῦν θέλαν αἰσθανθῆν καὶ οὐκ ἄλλο πειρασμόν· ὅταν δὲ καὶ τὴν εἰρήνην τῷ Θεῷ ἔχουσιν ἔτοι εἰς τὰς ψυχὰς των, μαζὶ μετὰ τὴν θείαν χάριν, βέβαια ἔχον νὰ διαμένον εἰς τὰς πειρασμὸς εἰρηνικοὶ καὶ ἀσάλευτοι. Ἐνθυμίζει δὲ πρὸς τέτοις ὁ Ἀπόστολος εἰς τὰς Θεσσαλονικεῖς τὴν τῷ Θεῷ χάριν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐνθυμώμενοι ταύτῃ, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐσώθησαν, παρηγορῶνται ὅταν ἔλθῃ εἰς αὐτὰς θλίψεις, καὶ ἵνα πληροφορούμενοι ἀπὸ τὰ ἀπερασμὸς, καὶ μεγαλύτερα κακὰ ὅπως ἔπαθον, καὶ ἐλυτρώθησαν, μὴ ἀπελπίζονται εἰς τὰ μέλλοντα, καὶ μικρότερα (2).

3. „Εὐ-

(1) Ὅτι ὁ Σιλβανὸς εἶναι ὁ παρὰ ταῖς Πράξεσιν ὀνομαζόμενος Σίλας, κατὰ ἀποκοπήν τοῦ ὀνόματος γινόμενον, ὅρα εἰς τὴν πρώτην πρὸς Θεσσαλονικεῖς Κεφ. α'. σίχ. 1. Σημειῶσαι ὅτι κατὰ τὴν Θεοδώρετον, τὸ ἐν Θεῷ Πατρὶ ἡμῶν, ὁμοιάζει μετὰ ἐκείνο ὅπου ἡμεῖς συνειδίζομεν νὰ γράψωμεν εἰς τὰς ἐπιστολάς· ὁ δὲ να σὺ δάνι ἐν Κυρίῳ χαίρειν· καὶ ἐδῶ δὲ διδάσκει ὁ Παῦλος τὸ ἰσοδύναμον τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ ἡμε-

κῶς γὰρ, „ἐν Θεῷ Πατρὶ“ ἀκολουθεῖ λέγειν· „καὶ ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ“· καὶ πάλιν εἰπὼν „ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν“ ἐπρόσδεξε, καὶ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, ὡς τῶν αὐτῶν ἀγαθῶν καὶ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν, καὶ παρὰ τοῦ Υἱοῦ χορηγούμενων.

(2) Περὶ τῆς „χάρις ὑμῖν“ ὅρα εἰς τὸ α'. Κεφ. σίχ. 3. τῆς α'. πρὸς Κορινθ.

3. „Εὐχαριστῶν ὀφείλομεν πάντοτε τῷ Θεῷ περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί,
καθὼς ἄξιόν ἐστιν“.

Τρία πράγματα διδάσκει ἐδῶ τῆς Θεσσαλονικεῖς ὁ Θεῖος Ἀπόστολος, πρῶτον μὲν, ὅτι διὰ τὰ καλὰ ὅπως ἐκαπορθώσαμεν, δεῦν πρέπει νὰ ἔχωμεν χάριν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, ἀλλὰ εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς ἐκεῖνον λογιζόμενοι τὸ πᾶν τῆς ἀρετῆς μας, νὰ μὴ ὑπερηφανώμεθα· δεύτερον δέ, ὅτι ἐκεῖνα ὅπως οἱ Θεσσαλονικεῖς ἐπάσχον, δὲν ἦτον δακρύων καὶ θρήνων ἄξια, ἀλλὰ μάλιστα εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεόν, ὥστε καὶ αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ χαίρουν δι' αὐτὰ, καὶ νὰ εὐχαριστῶν τὸν Θεόν, καὶ ὅχι νὰ λυποῦνται. Καὶ τρίτον διδάσκει, ὅτι δεῦν πρέπει κἀνέναντος Χριστιανὸς νὰ φθονῇ ἐκείνους ὅπως προκόπτουν εἰς τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ νὰ χαίρει, καὶ νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεόν διὰ τὴν προκοπὴν τῆς· ὥστε ἐκεῖνοι ὅπως λυποῦνται, καὶ ἀπὸ τὸν φθόνον τῆς δυσφημῶσι τὰς ἀδελφές των, διὰ τὴν προκοπὴν, αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸν ἴδιον Θεόν, τὸν τὴν προκοπὴν εἰς τὰς ἀδελφές χαριζόμενον. (1) Τὸ δὲ „καθὼς ἄξιόν ἐστιν“ εἶπε, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ νὰ μὴ ὑπερηφανώμεθα διὰ τὴν εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεόν διὰ τὴν πᾶν τῶν ἄλλων προκοπὴν, ὥσπερ νὰ ἐκάμναμεν κἀνὲν ἄλλο πρᾶγμα· διὰ τὴν εὐχαριστῶντες τὸν Θεόν διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν ἄλλων, κἀμνομεν ἐκεῖνο ὅπως εἶναι ἄξιον, καὶ δικαίον, καὶ χρέος μας· ὅθεν καὶ ὀφειλὴν τὴν εὐχαριστίαν ταύτην ἀνίστασθαι· ἢ μὲν τὸ „ἄξιόν ἐστι“ διδάσκει ἡμᾶς νὰ εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεόν, ὅχι μόνον διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ διὰ ἔργων· αὕτη γὰρ εἶναι ἡ ἀξία πρὸς Θεὸν εὐχαριστία (2).

„Ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίσις ὑμῶν“.

Οταν ὁ κατακλυσμὸς τῶν διὰ τὴν Πίσιν πειρασμῶν ἔλθῃ μετὰ εἰς ἡμᾶς, ὅμως δεῦν καταποντίσῃ ἡμᾶς, τότε εἶναι σημεῖον ἀληθές, ὅτι ἡ πίσις μας αὐξήσῃ, καὶ ἔσινεν ὑψηλοτέρα καὶ ἀνώτερα ἀπὸ τῆς πειρασμῆς, καὶ διὰ τὸ δεῦν ἐκαταβυθίσθῃ ἀπὸ αὐτῆς· καθὼς χάριν παραδείγματος, καὶ ὅταν ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος, καὶ παγκόσμιος ἔγινε κατακλυσμὸς, ἀγκαλὰ τὰ ὑψηλὰ ὅρη ἐσκεπάζθησαν ἀπὸ αὐτὸν, ὅμως ὅχι μετὰ πᾶν δόκιον καὶ πλημμύραν, καθὼς ἐσκεπάζθησαν αἱ πεδιάδες, καὶ τὰ χαμηλὰ βενά. Διὰ τὸ καὶ ὁ Παῦλος ὑπεραυξάνει εἶπεν ἡ πίσις σας, καὶ ὅχι αὐξάνει, διὰ νὰ φανερώσῃ μετὰ τὴν λέξιν ταύτην, τὴν ὑπερβολὴν τῆς ὕψους τῆς πίστεως τῶν Θεσσαλονικέων.

„Καὶ πλεονάζει ἡ ἀγάπη εἰς ἑκάστην πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλήλους“.

Βλέπε, ἀδελφε, πόσῳ θερμότητι ἀγάπῃ πρέπει νὰ ἔχουν οἱ Χριστιανοί· διὰ τὴν αὐτοὶ πρέπει, ὅχι τὸν εἰς μετὰ ἀδελφόν τῶν νὰ ἀγαπῶν, τὸν δὲ ἄλλον, ὅχι, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχουν ἴσῳ καὶ ὁμοίαν τὴν ἀγάπην ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ πρὸς ὅλους τὰς ἀδελφές των· τὸ γὰρ δηλοῖ ὁ λόγος ἔπος ὅπως λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος τὸ „εἰς ἑκάστην“ καὶ τὸ „εἰς ἀλλήλους“· διὰ τὴν, ὅταν οἱ Χριστιανοὶ ἀγαπῶν μερικὴς μόνον ἀδελφές των, καὶ ὅχι ὅλους, αὕτη δεῦν εἶναι ἀγάπη ἀληθινή, καὶ κατὰ Θεόν, ἀλλὰ εἶναι ἀγάπη ψευδής, μᾶλλον δὲ εἶναι διάσπαις καὶ χωρισμός· ἐπειδὴ, ὡς ἐσύ Χριστιανέ, ἀγαπᾷς διὰ τὸν Θεόν τὰς ἀδελφές σου, ἀγάπα καὶ ὅλους, καὶ ὅχι μερικὴς· διὰ τὴν καὶ ὁ Θεός, διὰ τὸν ὅποιον τὰς ἀγαπᾷς, δεῦν εἶναι μερικῶν μόνων ἀνθρώπων Θεός, ἀλλὰ εἶναι ὅλων τῶν ἀνθρώπων· ἐὰν δὲ ἐσύ μερικὴς μόνον ἀγαπᾷς, ἤξευρε ὅτι ἡ ἀγάπη σου αὕτη, εἶναι ἀνθρώπινη φιλία, καὶ ὅχι Θεϊκή. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσα, ὅτι τὸ νὰ εἶναι εὐαμένον διὰ τῆς ἀγάπης οἱ Χριστιανοί, ποῦ καὶ συμφέρει εἰς τὸ νὰ ὑπομῶν τὰς θλίψεις· διὰ τὴν ἡ ἀγαπητικὴ αὕτη εὐαμέναις, τὰς κἀμνει νὰ παρηγορεῖνται ἀλλήλων εἰς τὰς θλίψεις, καὶ σχεδὸν ἐδὲ νὰ τὰς λογίζονται.

4. „Ὡς“

(1) Διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ σοφὸς Φωτιστής· „ἡ εὐχαριστία δὲ περὶ τῶν ἑτέρων καπορθώσεων, σὶ πάντως οἱ βασκαίνοντες ποῖς καπορθώσιν“.

(2) Ὁ δὲ Φωτιστής λέγει ὅτι πρέπει ἔξωθεν νὰ

ἀκένσῃ ἐδῶ τὸ, μεγαλῶς· ἢτοι, „εὐχαριστῶν ὀφείλομεν μεγαλῶς πάντοτε τῷ Θεῷ, καθὼς ἄξιόν ἐστι τῷ μεγάλῳ παρέχοντι“.

4. „Ὡς ἡμᾶς αὐτὰς ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι, ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τῆ Θεοῦ“.

Εἰς μὲν τὴν πρώτῃ πρὸς τὰς Θεσσαλονικεῖς τήτης Ἐπιστολῇ εἶπον ὁ Ἀπόστολος, ὅτι τὸν ἡξούρουν ὅλοι τὰς ἐδικὰς σας ἀρετὰς, καὶ τὰ κατορθώματα, ὥς ὅτε, ἡμεῖς δὲ κάμνουμεν χρεῖα νὰ λέγωμεν τι πρὸς αὐτὰς διὰ λόγους· πῶς δὲ πῶρα λέγει, ὅτι καυχώμεθα διὰ λόγους εἰς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν; ἀλλὰ ἡ λύσις τῆς ἀπορίας ταύτης εἶναι φανερά ἀπὸ αὐτῆς τὴν λέξιν, ὅτε ἔβαλον ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· ἐπειδὴ δὲ εἶπον, ὅτι διδάσκουμεν τὰς ἄλλας διὰ λόγους, ἀλλὰ καυχώμεθα. Ἀνίσως λοιπὸν ἡμεῖς διχαρισώμεθα εἰς τὸν Θεὸν διὰ λόγους, καὶ καυχώμεθα εἰς τὸς ἀνθρώπους, πόσω μάλλον ἐσεῖς οἱ ἴδιοι πρέπει τῶτο νὰ κάμνετε; ἦγεν, πόσω μάλλον πρέπει ἐσεῖς ἀδελφοί μου, καὶ νὰ ευχαρισῆτε τὸν Θεόν, καὶ νὰ καυχᾶσθε εἰς τὰς θλίψεις ὅτε πάσχετε, καὶ ὅχι νὰ λυπησθε δι' αὐτὰς καὶ νὰ γογγύζετε;

- „ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν, καὶ τῆς πίστεως, ἐν πᾶσι τοῖς διωγμοῖς ὑμῶν, καὶ ταῖς θλίψεσιν, αἵς ἀνέχεσθε“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ Θεσσαλονικεῖς πολλὰς χρόνους ἐπειράζοντο καὶ ἐθλίβοντο· ἐπειδὴ ἡ ὑπομονὴ δὲ δοκιμάζεται αὐτοὶ ἦναι βεβαία καὶ ἀληθινή, μὲ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας, ἀλλὰ μὲ πολὺν καιρὸν· ὑπομονὴ δὲ εἶναι καὶ αὐτὸ, τὸ νὰ ὑποφέρῃ τινὰς διχαρίσας, καὶ πρὸ τῆ ἀκόμῃ νὰ ἀπολαύσῃ τὰ ὑποσχεθῶτα παρὰ Θεοῦ ἀγαθὰ (1)· ἐδῶ δὲ ὁ Παῦλος λέγει καὶ μεγαλιτέραν ὑπομονὴν τῶν Θεσσαλονικέων, ἥτις ὑπέφερε διωγμὸς, καὶ θλίψεις· δι' ὅ,τι αὐτοὶ, μὲ τὸ νὰ ἔζωι ὁμῶς μὲ τὰς ἀδιαλλάκτους ἐχθρὰς τῆς πίστεως, ὅποιοι μάλιστα ἦσαν οἱ ὁμογενεῖς τῶν Ἑβραίων, ἀκολούθως ἐχρειάζοντο νὰ ἔχουν καὶ σερραὶ ὑπομονῆς· καὶ μάλιστα ὅτε ἐπάσχον ταῦτα εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς κηρύγματος, καὶ εἰς καιρὸν ὅτε ἦσαν πρὸντες καὶ πτωχοί· καὶ μὲ ὅλα αὐτὰ ἐσέκοντο σερραὶ εἰς τὴν τῆ Χρυσῆς πίστιν· ὅθεν ἀπὸ τῆς Θεσσαλονικεῖς τήτης, ἃς ἐντραπὴν μερικοὶ πτωχοὶ Χριστιανοὶ τῆ περιουσίας καὶ οἱ ὅποιοι διὰ ὀλίγῳ βοήθειαν καὶ προσασίαν ὅτε ἔλαβον ἀπὸ ἀνθρώπων ἀσεβεῖς, καὶ αἰρετικὰς, ἀλλάζουν οἱ ἀδελφοὶ τὴν πίστιν, καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν τῶν, καὶ γίνονται φεῦ! ἀπιστοὶ καὶ αἰρετικοί· καὶ διὰ πρόσκαιρον ἀνάπαυσιν, λαμβάνουν οἱ παλαιῶν μίαν αἰώνιον κόλασιν.

5. „Εἰς εὐδαγμα τῆς δικαίας κείσεως τῆ Θεοῦ, εἰς τὸ καταξιώσθαι ὑμᾶς τῆς Βασιλείας τῆ Θεοῦ“.

Επαρηγόρησεν ὁ Θεσπέσιος Παῦλος τὰς λυπημονίας Θεσσαλονικεῖς, μὲ ὅσα εἶπον αἰωτέρω, καὶ μάλιστα μὲ ἐκεῖνο ὅτε εἶπον, ὅτι ευχαρισῶμεν τὸν Θεόν, καὶ καυχώμεθα διὰ λόγους· κυρίως ὅμως καὶ ἐξαιρέτως πῶρα παρηγορεῖ αὐτὰς, διὰ τὴν λέγει, ὅτι αὐτοὶ μὲ ἔχουν νὰ ἐλευθερωθῶν ἀπὸ τῶν θλιβερά, οἱ δὲ θλίβοντες αὐτὰς, ἔχουν νὰ παιδευθῶν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, τὰ ὅποια ταῦτα ζητεῖ νὰ ἀκέραια κάθε ἀνθρώπος τεθλιμμένος. Τὸ ἰόνμα δὲ τῆς λόγου τῆς Ἀποστόλου εἶναι πιότυον· ἐσεῖς ἀδελφοί ὑποφέρετε τὰς θλίψεις, διὰ νὰ δευχθῇ ἡ δικαία κείσεως τῆ Θεοῦ, ἦγεν διὰ νὰ ἀξιώσῃτε τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν.

(1) Διὰ τῶτο καὶ οἱ θεοὶ Προφῆται μαρτυροῦν, ὅτι πᾶς διὰ χαρίσματα, καὶ πᾶς ὑπὲρ ἀγαθὰ δίδονται εἰς τὰς ὑπομενοντάς τρεπον τινὰ ὡς μισθὸς τῆς ὑπομονῆς· ὁ Ἡσαΐας· „οἱ δὲ ὑπομενοντάς τὸν Θεόν, ἀλλάξουσιν ἰσχύϊν, πεπονησέντες ὡς ἀετοί, δραμύνονται καὶ ἐκπορεύονται, βαδίζοντες καὶ ἐπὶ πτερυγίσιν“ (Ἠσ. μ. 31.) Καὶ ὁ Δαβὶδ· „οἱ δὲ ὑπομενοντάς τὸν Κύριον, αὐτοὶ κληρονομήσουσι γῆν“ (Ψαλ. λδ. 9.) Καὶ ὁ Σαράχ· διὰ τῶτο λέγει πρὸς τὸν Θεόν· „ὅς μισθὸν ποῖς ὑπομενοντάς σε“ (Σαρ. λς. 16.) Ὅθεν

ἀδελφοί μου Χριστιανοὶ εἰάν ὁ Κύριος παρῶντος δὲ μᾶς διδῇ ἐκείνην ὁποῦ τοῦ ζητοῦμεν, οὐδέ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τῶν πηρασμῶν, πρέπει νὰ τὸν ὑπομενόμεν, καὶ αὐτοὶ δέλη ἐλθῇ εἰς βοήθειάν μας πικυτέρω· ἐπὶ μᾶς βεβαίονοι ὁ Σολομών· „ὑπομῖνον τὸν Κύριον, ἵνα σοὶ βελθῇ“ (Παρ. ἡ. 12.) καὶ ὁ Ἀββακὺμ· „εἰάν ὑπερήσῃ, (ὁ Κύριος δηλ.) ὑπόμῖνον αὐτόν, ὅτι ἐρχόμενος ἔστιν, καὶ ἐν μὴ χρονίῃ“ (Ἀβ. β. 3.)

νῶν· ἐπεὶ δὲ ὅταν ὁ Θεὸς, ἰσᾶς μὲν τὰς τεθλιμμένας σφαιροῖν, ἐκείνας δὲ ὅπῃ σᾶς θλίβων κολάζῃ, τότε φαίνεται ἡ δικαία κρίσις αὐτῶν. Καὶ τὸτο δὲ ἀκόμη εἶναι μεγάλη παρηγορία, τὸ νὰ λέγῃ εἰς αὐτοὺς ὁ Παῦλος, ὅτι δυν σφαιροῦνται μὲ χάριν μόνῳ τῷ Θεῷ ἀλλὰ καὶ μὲ δικαιοσύνῃ, διὰ τὴν λαμβάνειν τρόπον τινα, ὡς ἀντιμισθίαν τῶν κόπων καὶ ἰδρώτων τῶν, τῷ τῷ Θεῷ Βασιλείαν (1).

„Υπὲρ ἧς πάσχετε“.

Ὡς ἰσοῦς πάσχετε, λέγει, ἀδελφοί μου, ὅχι διὰ τὴν εἶναι δυνατώτεροι ἀπὸ ἰσᾶς ἐκεῖνοι ὅπῃ σᾶς θλίβων, ἀλλὰ διὰ τὴν ἰσοῦς ἀπὸ τὰς θλίψεων ταύτας καὶ πειρασμοὺς ὅπου πάσχετε, κερδίζετε τῷ τῷ Οὐρανῶν Βασιλείαν· ὅθεν ἀνάγκη εἶναι νὰ γίνεταί ἡ πραγματεία αὐτῇ ἀπὸ λόγου σας, μὲ κόπας, καὶ θλίψεις, καὶ ὅχι μὲ ἀνάπαυσιν, καὶ χωρὶς κόπον· „ἐπεὶ δὲ διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν“· (Πράξ. 14. 22.) ὡς ἀλλοτρίως εἶπεν ὁ ἴδιος Ἐπὶ Ἀπόστολος.

6. „Εἴπερ δίκαιον παρὰ Θεῷ, ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς θλίψιν“.

7. „Καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις αἴψιν“.

Τὸ „εἴπερ“ ἔδωκεν εἶναι διδακτικόν, ἢ γὰρ δυν σημαίνει διδακτὸν καὶ ἀμφιβολίαν, ἀλλὰ μάλλον εἶναι βεβαιωτικόν, ἢ γὰρ σημαίνει βεβαίωσιν, ἀντὶ τῆς, ἐπεὶ δὲ εἶναι δίκαιον κοινὰ εἰς τὸν Θεόν· διὰ τὴν, αἰσῶς τὸτο εἶναι δίκαιον κοινὰ εἰς τὰς ἀνθρώπους, ἥτοι τὸ νὰ παιδεύων αὐτοὶ τὰς κακὰς, καὶ νὰ σφαιροῦν τὰς καλὰς, πολλῶν μάλλον τὸτο εἶναι δίκαιον κοινὰ εἰς τὸν δικαιοτάτον Θεόν; Συνειδίζομεν δὲ καὶ ἡμεῖς νὰ λέγωμεν ὅτιν συνομιλῶμεν, ὅτι αὐτὸς ὁ Θεὸς μισθὴν τὰς κακὰς, καὶ αὐτὸν προνοεῖται τὰ πράγματα, βέβαια θέλει ἐκδικήσῃ τὰς κακὰς αὐτὰς, ὡσαύτως ὅπῃ οἱ ἀκούοντες ἔχον νὰ ἀπολαύσῃ, καὶ νὰ εἰπῶν ἀναγκαίως ὅμως καὶ ταῦτα τὰ λόγια, ἥτοι τὸ, ἐπεὶ δὲ ὁ Θεὸς μισθὴν τὰς κακὰς, καὶ ἐπεὶ δὲ προνοεῖται τὰ πράγματα, λοιπὸν ἔχει καὶ νὰ ἐκδικήσῃ τὰς κακὰς ἀναγκαίως· ἔτι καὶ ὁ Παῦλος λέγει ἔδωκεν, κατὰ τὴν κοινὴν συμφέρον τὸ „εἰ δίκαιόν ἐστι νὰ ἀνταποδώσῃ θλίψιν τοῖς θλίβουσιν, καὶ τοῖς θλιβομένοις αἴψιν“· ἀκόλουθον γὰρ εἶναι νὰ εἰπῇ τινας ἐπομένως· ἀλλ' ἐπεὶ δὲ καὶ τὸτο εἶναι δίκαιον, λοιπὸν ἔχει νὰ δώσῃ θλίψιν ὁ Θεὸς εἰς τὰς κακὰς, καὶ ἀνάπαυσιν εἰς τὰς ἐναρέτους (2)· πλὴν, καθὼς εἶναι προσωριναὶ αἱ θλίψεις, ὅπῃ πάσχον οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τῶν ἀπίστων, δυν εἶναι προσωριναὶ καὶ αἱ θλίψεις καὶ παιδεῖαι, ὅπῃ ἔχον νὰ λάβωσιν οἱ ἄπιστοι ἀπὸ τῶν Θεῶν, ὅχι· ἀλλὰ θέλουν εἶναι αἰώνια καὶ ἀτελεύτητα· ὁμοίως καὶ αἱ αἴσεις, ὅπῃ ἔχον νὰ ἀπολαύσῃ οἱ Χριστιανοὶ παρὰ τῷ Θεῷ, δυν εἶναι προσωριναὶ, καθὼς εἶναι προσωριναὶ καὶ αἱ θλίψεις, ὅπῃ τώρα λαμβάνον, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ ἀτελεύτητα εἶναι.

„Μετ' ἡμῶν ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς Κυρίου Ἰησοῦ ἀπ' οὐρανοῦ, μετ' Ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ“.

Ὡς καὶ ἄλλῃ παρηγορίαν προσφέρει ἔδωκεν ὁ Ἀπόστολος πρὸς τὰς Θεσσαλονικεῖς, δηλαδὴ, ὅτι καὶ αὐτοὶ μέλλουν νὰ εἶναι συγκοινωνοὶ κατὰ τὴν σφάναν μαζί μὲ αὐτὸν τὸν ποσάυτα θαυμαστὰ ἔργα κατορθώσαντα Παῦλον, Ἀποκάλυψιν δὲ τῆς Κυρίου, πῶν δυνάμεων παρὰ τὴν αὐτὴν λέγει, παρηγορῶντας καὶ μὲ τὴν λέξιν αὐτῇ τῶν Θεσσαλονικεῖς· τώρα, λέγει, κρύπτεται ὁ Χριστός· ὅμως μὴ λυπησθε διὰ τὸτο, ἐπεὶ δὲ βέβαια θέλει ἀποκαλυφθῇ καὶ φανερωθῇ μετ' ἐξουσίας, ὡς Θεὸς καὶ Δεσπότης· δι' ὅ,τι ἀπὸ τῶν οὐρανῶν θέλει ἔλθῃ, ὁ ὁποῖος εἶναι

(1) Περὶ τούτου ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ λοιποῦ ἀποκρίται μοι ὁ πῶς δικαιοσύνης σφάνος· (β. Τιμοθ. δ. 8.) ὅπου πλατύτερον λέγομεν.
(2) Καὶ ὁ Θεοδόχος δὲ συμφώνως λέγει, ὅτι πῶς,

ἔπερ, εἶναι βεβαιωτικόν, καὶ οὐχὶ διδακτικόν· „Καὶ γὰρ ἡμεῖς, λέγει, ἐδάμεν ἰσχυρίζομενοι λέγειν·“ ἢ περ πῶς ἀληθεῖς, ὡς περ οὐν ἀληθεῖς·

εἶναι θρόνος τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, ὁ ἑταίρος μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπέδιον τῶν ποδῶν μου. (Ἠσ. ξς'. ι.) καὶ θέλει ἔλθῃ σωτηροφασμὸς μετ' Ἀγγέλων φοβερός, ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶναι Ἀγγελοὶ δυνάμεως, ἦσαν δυνατοὶ ὥστε διὰ τί ἐσεῖς οἱ Χερσικανοὶ νὰ καταπίπτετε ἀπὸ τῶν λυπῶν, εἰς καιρὸν ὅπῃ ἔχομεν ποιῆτον μέγαν καὶ φοβερόν αὐθρότην, τὸ ὅποῖον οἱ ὑπηρεταὶ εἶναι δυνάμεως Ἀγγελοὶ; Παρηγορεῖσθε λοιπὸν, ἀδελφοί μου, διὰ τὴν βέβαιαν ἔχον νὰ λάβω ἐκδίκησιν καὶ παιδείαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνοι ὅπῃ πῶρα σὰς θλίβει, καὶ σὰς κακοποιῶν, καὶ δοὺς θέλει γλυτώσκειν ἀπὸ αὐτῶν.

8. „Ἐν πυρὶ φλογὸς διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσι Θεὸν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούσι τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ“.

Ἀνωτέρω μὲν εἶπον εἰς τὰς Θεσσαλονικεῖς ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει ἐκδικῆσαι ἐκείνους, ὅπῃ σὰς θλίβει, καὶ σὰς κακοποιῶν. πῶρα δὲ κοινῶς καὶ καθολικῶς λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει ἐκδικῆσαι ὅλους ἐκείνους, ὅπῃ δοὺς γινώσκων καὶ δοὺς πιστεύων τὸν ἀληθινὸν Θεόν· κατασκοπεύει δὲ καὶ αἰτιολογεῖ σοφάτατα, ὅτι βέβαια θέλει γινῆ ἐκδίκησις παρὰ Θεοῦ ὅλων τῶν ἀπίστων καὶ ἀσεβῶν· δι' ὅ, τι, αὖ, λέγει, ὁ Θεὸς καὶ δοὺς ἐκδικήσῃ τὰς ἀπίστες ἐχθρὰς ταῖς διὰ λόγους, ἦσαν διὰ τὴν θλίβειν ἡμᾶς, καὶ κακοποιῶν, ὅμως διὰ τὸν ἑαυτὸν ταῖς ἔχει ἐξάπαντος νὰ τοὺς ἐκδικήσῃ, ἦγουν, διὰ τὴν αὐτῶν δοὺς ὑπακούειν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ταῖς. Μετὰ τῶν μὲν τὸν λόγον πληροφορεῖ ὁ Ἀπόστολος τὰς Θεσσαλονικεῖς, ὅτι βέβαια θέλει κολασθῆναι οἱ ἀσεβεῖς ἀπὸ τοῦ Κυρίου· μετὰ τὸν ἄλλον δὲ λόγον, ὅπῃ εἶπον ἀνωτέρω, ὅτι θέλει δώσει ὁ Θεὸς θλίψιν καὶ κόλασιν εἰς τὰς ἀπίστες, ὅπῃ τὰς θλίβουν, μετὰ τὸν, λέγω, πάλιν χαροποιεῖ τὰς Θεσσαλονικεῖς, ὅτι διὰ τῶν ἀγαπῶν αὐτῶν, καὶ τιμῶν, καὶ δόξαν, ἔχει ὁ Θεὸς νὰ κολάσῃ ἐκείνους ὅπῃ τὰς θλίβει. Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, ὅτι ἀνίσως ὁ Κύριος κολάζῃ ἐκείνους, ὅπῃ δοὺς ὑπακούειν ἀπλῶς εἰς τὸ Εὐαγγέλιόν ταῖς, πολλῶν μᾶλλον κολάζει ἐκείνους ὅπῃ, ὅχι μόνον δοὺς ὑπακούειν εἰς αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας ἐμπροσθίζων νὰ μὴ ὑπακούσιν; ὅποιοι ἦσαν καὶ ἐκεῖνοι ὅπῃ ἐθλίβον τὰς Θεσσαλονικεῖς· τὸ δὲ, „ἐν πυρὶ φλογὸς“ ἢ πρέπει νὰ σωπαχθῇ μετὰ τὸ ἀκόλαστον; καὶ νὰ γινῇ δοτικὴ ἢ γονικὴ, ἔγω, „διδόντι ἐκδίκησιν“ ἦσαν ἐν τῷ πυρὶ, τῷ κολάζοντι τὰς ἀπίστες καὶ ἀπειθεῖς· ἢ πρέπει νὰ σωπαχθῇ μετὰ τὸ προηγούμενον, ἦσαν „ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, τῇ ἐν πυρὶ φλογὸς γεννησόμενῃ“ (1)· καθὼς καὶ ὁ Δαβὶδ μαρτυρεῖ ταῦτα· „πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύεται, καὶ φλογισὶ κύκλῳ τὰς ἐχθρὰς αὐτοῦ“ (Ψαλ. γς'. 3.) καὶ ὁ Δανιὴλ· „ποταμὸς πυρὸς εἰλκεν ἐμπροσθεν αὐτοῦ“ (Δαν. ζ'. ιο.) Βλέπε δὲ, ὡ ἀγαπητά, πῶς εἶπον ὁ Παῦλος ἐν πυρὶ, ὅχι φωτίζοντι, ἀλλὰ φλέγοντι μόνον· ἐπειδὴ τὸ πῦρ, εἰς μὲν τὰς ἀμαρτωλὰς ἔχει νὰ φλογίσῃ μόνον, ὅχι δὲ καὶ νὰ φωτίσῃ· εἰς δὲ τὰς δικαίας, ὅλον τὸ ἐναντίον, ἦσαν ἔχει νὰ φωτίσῃ μόνον, ὅχι δὲ καὶ νὰ φλογίσῃ αὐτὰς (2).

9. „Οἵ τινες δίκλιν τίσασιν, ὅλεθρον αἰώνιον“.

Πᾶς εἶναι πῶρα ὁ αἰρετικὸς Ὀρειγενής, καὶ οἱ πᾶσι ἀκόλαστοι, ὅπῃ μυθολογῶνται πῶς ἔχει τέλος ἡ κόλασις; ἄς ἀκούσκειν πῶς ὁ Παῦλος ἀνομάζει ἐδῶ τὴν κόλασιν αἰώνιον, ἦσαν ἀτελεύτητον, ἀκόλαστον εἰς τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, ὅπου θέλει εἰπῇ πρὸς τοὺς ἀμαρτωλοὺς·

„πο“

(1) Εὐδοκῶν ὅμως καὶ ἡ σωπῆσις, καὶ τὸ νόημα, ὅπῃ κηρύσσῃ τὸ ῥητὸν καθὰς κέπαι· τὸ γὰρ ἐν πυρὶ φλογὸς, σωπασέσκειν μετὰ τὸ διδόντος ἐκδίκησιν τοῦ Κυρίου δηλαδὴ Ἰησοῦ, ἐπειδὴ ἐν πυρὶ φλογὸς θέλει δώσει ἐκδίκησιν ὁ Κύριος εἰς τοὺς μὴ εἰδότας τὸν Θεόν.

(2) Συμφώνως λέγει καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· ἐρμηνεύων γὰρ ὅπως τὸ ψαλμικὸν ἔκλετο· „φωνὴ Κυρίου διακόπωνται φλόγα πυρὸς“ (Ψαλ. μ'. κη.) ὅσω φησιν· „οἶμαι δὲ ὅτι τὸ πῦρ τὸ ἡτοιμασμένον εἰς κόλασιν τῶν διαβόλων, καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, διακόπεται τῇ φωνῇ τοῦ Κυρίου, ἵνα, ἐπειδὴ δυνάσκειν ἐν τῷ πυρὶ δυνάμει, ὅτε κενετική, καὶ ἡ φωτιστική,

καὶ, τὸ μὲν δριμύ καὶ κολαστικὸν τοῦ πυρὸς, τοῖς ἀξίοις τῆς καύσεως προσεπαρμένη, τὸ δὲ φωτιστικὸν αὐτοῦ καὶ λαμπρὸν, τῇ φαιδρότητι τῶν ἐκφρανομένων ἀποκληρωθῇ· φωνὴ ἐν Κυρίῳ διακόπωνται φλόγα πυρὸς καὶ μερῶντος, ὡς ἀλαμπὴς μὲν ἦναι τὸ πῦρ τῆς κολάσεως, ἀκαύστων δὲ τὸ φῶς τῆς ἀναπαύσεως ἀπομῆναι“. Σημειώσω ὅμως, ὅτι οἱ Μακάριοι ἔχοντες νὰ ἀπολαμβάνουν ὅχι μόνον τὸ χάρισμα τῆς πᾶσι, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ μέγας Βασίλειος, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀκρίστον φῶς τῆς Θεότητος, τὸ ὅποῖον καὶ κυρίως δίδει καμὴ αὐτοὺς μακαρίους.

„πρόθεσθε ἀπ' ἐμὲ οἱ κατ' ἐραμίνοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον“. (Ματθ. κέ. 41.) Καὶ λοιπὸν πᾶς κατὰ εἰς ἑσᾶς τὰς Δειγματοτάς νομίζεται κολασίς προσωρινή ἢ ἑσᾶ αἰώνιος;

„Ἀπὸ προσώπου Κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ“.

Μὲν τὰ λόγια ταῦτα φανερὸν ὅτι Ἀπόστολος τὴν δικολίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἔχει τὰ κατὰ δικασίαν τὰς ἀσεβεῖς ὁ Κύριος· ἐπειδὴ, λέγει, ὅτι ἀρκετὸν εἶναι τὸ νὰ φανερῶθῃ μόνον ὁ Κύριος, καὶ ὁ Θεὸς ὅλοι οἱ ἄπιστοι θέλουν κολασθῆναι· καὶ διὰ τὸ μόνον τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου καὶ τὴν παρουσίαν, εἰς μετὰ τῆς ἀσεβείας καὶ δικαίας, θέλει εἶναι φῶς καὶ μακαριότης, εἰς δὲ τὰς ἀσεβεῖς καὶ ἀμαρτωλούς, θέλει εἶναι σκότος καὶ κόλασις· ἐπειδὴ ὁ Κύριος δὲν θέλει ἔλθῃ ἀπλῶς, ὡς αὐτὸς φίλος ἀνθρώπος, ἀλλὰ θέλει ἔλθῃ μετὰ δόξαν μεγάλην, καὶ δύναμιν, ὡς αὐτὸς Θεός, καὶ ἔπε ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ εἶναι χωρὶς διώκριτον, ἔπε ἡ διώκρισις τοῦ Θεοῦ εἶναι χωρὶς δόξαν· ταῦτα εἰπεῖν, ὅτι ὁ Χριστὸς θέλει ἔλθῃ ὡς αὐτὸς Βασιλεὺς δυνατός, καὶ ὡς αὐτὸς Θεὸς εὐδοξός, καθὼς καὶ αὐτὸς μόνος προῆπε· „τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου“ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, μετὰ δυνάμεως, καὶ δόξης πολλῆς“. (Ματθ. κδ. 30.)

10. „Ὅταν ἔλθῃ εὐδοξασθῆναι ἐν τοῖς Ἁγίοις αὐτοῦ“.

Ο Κύριος, λέγει, θέλει ἔλθῃ διὰ τὴν δόξαν εἰς τὰς ἐδικὰς τοῦ Ἁγίου καὶ δικαίους Χριστιανούς· ἐπειδὴ δόξα τοῦ Χριστοῦ θέλει εἶναι, τὸ νὰ ἴδῃ οἱ πιστοὶ ἄπιστοι καὶ ἀπειθεῖς νὰ δοξάζονται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως οἱ Χριστιανοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι τώρα δέρονται καὶ ἀτιμάζονται ἀπὸ αὐτῶν· διὰ τὴν ἡ δόξα ὅπου θέλει δώσει τότε ὁ Χριστὸς εἰς τὰς Χριστιανούς, θέλει εἶναι καὶ δόξα ἐδική τοῦ· ὥστε μετὰ τὴν δόξαν ἐκεῖνην μετὰ τὴν ὁποίαν δοξάζει τότε τὰς δικαίους Χριστιανούς ὁ Χριστὸς, μετὰ αὐτὴν τὴν ἰδίαν δοξάζεται καὶ αὐτός· δι' ὅ, τι καθὼς οἱ Χριστιανοὶ, εἶναι πλῆτες καὶ περισσὶα τοῦ Χριστοῦ, δι' ὃ καὶ περισσὶας αὐτοῦ λαὸς ὀνομάζονται, καθὼς λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος· „ὅς ἐδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν... ἵνα καθάρσῃ ἑαυτὸν λαὸν περιέσιον“· (Τιτ. β'. 14.) καθὼς, λέγω, οἱ Χριστιανοὶ εἶναι πλῆτες καὶ περισσὶα τοῦ Χριστοῦ, ἔτσι θέλει εἶναι καὶ δόξα τοῦ αὐτοῦ Χριστοῦ, τὸ νὰ ἀπολαύσῃ οἱ Χριστιανοὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθά τοῦ (1).

„Καὶ θαυμάσθῃ ἐν πᾶσι τοῖς πιστεύσασιν“.

Ητοι ὁ Κύριος, λέγει, θέλει ἔλθῃ διὰ τὴν θαυμασθῆναι ἐν πᾶσι τοῖς πιστεύσασιν, ἡτοι διὰ μέσσω ὅλων τῶν Χριστιανῶν ὅπου ἐπιστάσαν εἰς αὐτόν· ἐπειδὴ ἡ ἐν, πρόθεσις, αὐτῇ τῆς διὰ, νοεῖται ἐδῶ· διὰ τὴν, ὅταν ὁ Χριστὸς ἀξιώσῃ τῆς πόσης λαμπρότητος καὶ δόξης τοῦ Χριστιανούς, τὴν ἐν τῇ παρέσῃ ζωῇ ἐλευθέρως, καὶ διωκομένως ἀπὸ ὅλα τὰ ἄπιστα ἔθνη, τότε θέλει φανῇ θαυμαστός, καὶ τότε θέλει δεῖχθῇ ἡ μεγάλη τοῦ δυνάμει. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον τῶτο νοεῖται, ὅτι ὅταν παρήρσιαν μετὰ δόξαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως οἱ Χριστιανοὶ ἐκεῖνοι, ὅπου ἔπαθον τόσα κακὰ διὰ τὴν ἀρνηθῆναι τὴν πίσιν τῶν, καὶ δὲ τὴν ἀρνήθησαν· τότε θέλει φανῇ ὁ Κύριος θαυμαστός καὶ εὐδοξός εἰς αὐτῶν, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „θαυμάσῃ ὁ Θεὸς ἐν τοῖς Ἁγίοις αὐτοῦ“· (Ψαλμ. ξζ'. 38.) καὶ πάλιν· „τοῖς Ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῇ αὐτοῦ ἐθαυμάσων ὁ Κύριος“· (Ψαλμ. ιε'. 2.)

„(Ὅτι ἐπιστάθῃ τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς) ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ“.

Θέλει, λέγει, θαυμάσθῃ ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· διὰ τὴν τὸ κήρυγμα ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων ἐπιστάθῃ ἀπὸ λόγου σας, (τῶτο γὰρ ὀνομάζει μαρτύριον) ἡτοι διὰ τὴν ἐσῆς

(1) Ἡ κατὰ τὸν Οἰκουμενικόν, πότε θέλει δοξαθῇ ὁ Κύριος ἐν τοῖς Ἁγίοις, διὰ τὴν οἱ Ἁγιοὶ θέλουν κάμναι τοὺς Ἀγγέλους νὰ δοξάσῃ τὸν Θεόν, βλέποντες πόσων δωρεῶν, καὶ πόσης δόξης ἡξίωσε τοὺς γηγενεῖς καὶ πηλίνους ἀνθρώπους.

ἐσθὲς οἱ Χριστιανοὶ ἐπιστάσθε εἰς τὸ κήρυγμα μας, καὶ ἀπολέσθαι διὰ τὴν ἐκάνεμε τὴν ἐαυ-
τὸν σὰς ἀξίον καὶ κληρονομήσετε τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, ὅπως τότε ἔχον νὰ δοθῇ εἰς τὰς πίστες
καὶ δικαίους Χριστιανούς. Καλῶς δὲ εἶπον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ (1)· ἐπειδὴ τότε ἀληθῶς ἔχον
τὰ φανῆν οἱ ἀληθινοὶ Χριστιανοὶ ποῖοι εἶναι· διὰ τὴν πᾶρα πολλοὶ ὑποκρίνονται τῷ πίστιν
καὶ λέγουσιν πῶς εἶναι Χριστιανοί· ἀλλὰ τότε θέλουν φανῆν ὅσοι ἦσαν τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῷ
πράγματι Χριστιανοί, οἱ φυλάττοντες δηλαδὴ, ὅχι μόνον τῷ πίστιν, ἀλλὰ καὶ πᾶς ἐντολὰς
τοῦ Κυρίου· διὰ τοῦτο καὶ ὁ σοφὸς Σειράχ λέγει· „πρὸ τελευτῆς μὴ μακάριζε μηδὲν“.
(Σειρ. ια. 28.)

11. „Εἰς ὃ καὶ προσδύχομεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἵνα ὑμᾶς ἀξιώσῃ
τῆς κλήσεως ὁ Θεὸς ἡμῶν“.

Πῶς; δὲ ἦτον καλεσμένοι οἱ Θεσσαλονικεῖς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος
ἐδῶ νὰ τὰς ἀξιώσῃ τῆς καλέσεώς τῆς; καὶ καλεσμένοι ἦτον, ἀλλὰ δὲν λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπό-
στολος διὰ τὸ κάλεσμα ἐκείνο τὸ προκαταρκτικόν πῆς θείας χάριτος, ἐπειδὴ κατὰ τὸ
πολλοὶ εἶναι κλητοί, καθὼς εἶπον ὁ Κύριος· „πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκ-
τοί“· (Ματθ. κ'. 16.) καὶ ὁ τὰ μεμολυσμένα δὲ ῥῆχα φορῶν, ἐκαλέσθη καὶ αὐτὸς εἰς
τὸν γάμον, ἀλλ' ἐπέμφθη εἰς τὸ σκότος τὸ ἑξῆς· (Ματθ. κβ'. 11.) ὁμοίως καὶ αἱ
πρῶτε μωραὶ παρθενοὶ, ἐκαλέσθησαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ δὲν ἐμβύησαν εἰς τὸν Νυμφῶνα.
(Ματθ. κε. 12.) Κλησὶν λοιπὸν, ἡγουν κάλεσμα ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Παῦλος τὸ διὰ τῶν
ἀγαθῶν ἔργων βεβαιῶμενον, τὸ ὅποῖον εἶναι κυρίως καὶ ἀληθῶς κάλεσμα (2)· καθὼς καὶ
πίστις κυρίως καὶ ἀληθῶς εἶναι, ἡ βεβαιωμένη διὰ τῶν καλῶν ἔργων· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἀδελ-
φόθεον· „ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν“· (Ἰακ. β'. 20.)

„Καὶ πληρώσῃ πᾶσαν Ἀδοκίαν ἀγαθωσύνης“.

Αὐτὸν, λέγει, ὀνομάζω κλησὶν καὶ κάλεσμα τῷ Θεῷ, τὸ νὰ πληρωθῇ εἰς ἐσθὲς, Χρι-
στιανοί, κάθε Ἀδοκία τῷ Θεῷ, ἡγουν κάθε ἀρέσκεια, καὶ προηγέμενον θέλημα τῷ Θεῷ
(3)· καὶ τὸ νὰ πράττετε ἐσθὲς κάθε ἀγαθόν, καὶ νὰ ἦσθε ποιῆται τέλειοι, καθὼς ὁ Θεὸς
σὰς θέλει, χωρὶς νὰ λείπῃ καμμία ἀρετὴ ἀπὸ λόγους. Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ταπει-
νόνοι ὁ Ἀπόστολος τὸ φρόνημα τῶν Θεσσαλονικέων, διὰ νὰ μὴ ὑπερηφανώθῃν εἰς τὰ πολ-
λὰ ἐγκώμια ὅπως τῶν ἑκάμε· δείχνει γὰρ μὲ αὐτὰ ὁ θεῖος Παῦλος, ὅτι ἀκόμη δὲν εἶναι
τέλειοι.

„Καὶ ἔργον πίστεως ἐν δυνάμει“.

Τῷ ὑπομονῇ τῶν διωγμῶν, λέγει, θέλει δώσει, ἀδελφοί, εἰς ἐσθὲς ὁ Θεὸς τελείαν.
Πῶς; καὶ μὲ τίνα τρόπον; ἐν δυνάμει, ἡγουν μὲ τὸ νὰ σὰς δυναμώσῃ, καὶ νὰ σὰς ἐνισ-
χύσῃ εἰς τῷ πίστιν, ἐπειδὴ ἡ ὑπομονὴ εἶναι ἔργον καὶ ἀποτέλεσμα τῆς πίστεως· ὥστε,
ἅποιος δὲν ἔχει ὑπομονὴν, αὐτὸς δείχνει πῶς δὲν ἔχει ἔργον καὶ ἀποτέλεσμα πίστεως.

12. „Ὅπως

(1) Συμφώνως μὲ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον καὶ ὁ μα-
κάριος Θεοδώριτος, τὸ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἀποδίδει
εἰς τὸ ἀντιπῆρ, ἡγουν εἰς τὸ, θαυμαδῆναι ἐν πᾶσι πῆς
πίστευσαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· καὶ οὐχί εἰς τὸ, ὅτι
ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς.

(2) Τοῦτο δὲ τὸ κάλεσμα, ἀλλὰ τοῦ ὀνόμασεν ὁ
Παῦλος κλησὶν ἀγίαν· „τοῦ σώσαντος ἡμᾶς, καὶ καλέ-
σαντος κλησὶν ἀγία“· (β'. Τιμοθ. α'. 9.) ποῖα δὲ
εἶναι ἀγία κλησὶν, ὅρα εἰς τῷ ὑποσημείωσιν τοῦ ῥητῶ
τούτου, καὶ τὸ „μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δέ-
ξασθαι ὑμᾶς“· (β'. Κορ. ε'. 1.) ὥστε ἐκ τῶν λό-
γων τῆς τῶν συμπεραίνεται, ὅτι δύναται εἶναι καὶ ἐσθὲς
καὶ τὸ προκαταρκτικόν, καὶ τὸ διὰ τῶν ἔργων βεβαιώ-
μενον· καὶ τὸ μὲν, εἶναι ὅλον πῆς θείας χάριτος, τὸ δὲ
εἶναι καὶ πῆς ἡμετέρας προαιρέσεως καὶ ἀρετῆς.

(3) Ὅτι εὐδοκία λέγεται τὸ προηγέμενον θέλημα
τῷ Θεῷ, ὅρα εἰς τῷ ὑποσημείωσιν τῶν „εἰς τὸ δοκι-
μαζῆν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθόν, καὶ
εὐάρεστον, καὶ τέλειον“· (Ῥωμ. ιβ'. 2.)

12. „Ὅπως ἐνδοξασθῇ τὸ ὄνομα τῆ Κυρίᾳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν ὑμῖν, ἡ ὑμᾶς ἐν αὐτῷ“.

Απίσως, λέγει, γινεν εἰς ἐσᾶς ἀδελφοί, ὅσα εἶπομεν ἀνωτέρω, θέλει δοξασθῇ εἰς ἐσᾶς ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ τὸ ὄνομα τῆ Κυρίᾳ· διὰ τὸ ὅτι οἱ ἄνθρωποι σᾶς βλέπουν πῶς ὑπομείνετε κάθε πειρασμόν, καὶ θλίψιν διὰ τὴν ἀγάπην τῆ Δεσπότῃ Χριστῷ, βέβαια αὐτῇ ἡ ἐδική σας ὑπομονή, θέλει εἶναι δόξα εἰς τὸ ὄνομα τῆ Χριστῷ· ἐπεὶ οἱ ἄνθρωποι παρακινεῖντ' εἰς λέγειν, ὅτι ὁ Χριστός ἐστὶν ὅσον ἀγαθός, ὥστε ὅτε οἱ δαλοί τῃ Χριστῷ τοῖ πάσχον, καὶ ἀποθνήσκον διὰ τὸ ὄνομά τῃ· καὶ ὅσον δυνατός, ὥστε ὅτε τὰς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν Χριστιανὸς ἐνδυναμόνοι, εἰς τὸ νὰ ὑπομείνουν τὰς θλίψεις, μετὰ χαρὰ καὶ μεγαλοφυΐαν· ἀλλὰ καὶ ἐσῆς, λέγει, οἱ Χριστιανοί, θέλετε δοξασθῆτε ἀντιστρόφως ἐν τῷ ὀνόματι τῆ Χριστῷ· ἐπεὶ ἐρέθιτε ὅσον πιστοί, ὥστε ὅτε ὅλα τὰ κακὰ νὰ τὰ πάσχετε διὰ τὸ ὄνομα τῆ αὐθεντίας Χριστῷ· δι' ὅ,τι δόξα τῷ δέλου εἶναι τὸ νὰ εὐρεθῇ πιστός εἰς τὸν αὐθεντῆν τῃ. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον τῷ νοεῖται· ἢ διὰ τὸν Χριστὸν θλίψεις εἶναι δόξα, διὰ τὸ καμνὶ λαμπρὸς περισσώτερον ἐκείνης τῆς Χριστιανότητος, ὅπου θλίβονται δι' αὐτόν· καὶ ὅσον αὐτοὶ πάντοτε παραδίδονται εἰς πειρασμούς καὶ θανάτους, ὅσον ἀποδείχονται τῶν πειρασμῶν καὶ τοῦ θανάτου ἀνώτεροι.

„Κατὰ τὴν χάριν τῆ Θεοῦ ἡμῶν, ἡ Κυρίᾳ Ἰησοῦ Χριστῷ“.

Καὶ αὐτὸ, λέγει, τὸ νὰ δοξάζεται ὁ Θεός εἰς ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν Θεόν, καὶ τοῦτο εἶναι κατόρθωμα καὶ χάρις τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι ἐδικόν μας προτέρημα καὶ ἀρετή· ἐπεὶ ὁ Θεός μετὰ δοξάζεται εἰς ἡμᾶς, διὰ τὸ ἡμεῖς προτιμῶμεν τὸν Θεόν, ὡς γλυκύτερον καὶ ἀνώτερον ἀπὸ ὅλα· ἡμεῖς δὲ πάλιν δοξαζόμεθα εἰς τὸν Θεόν, διὰ τὸ λαμβάνομεν διώματα ἀπὸ αὐτοῦ νὰ ὑπομείνωμεν εὐχαρίστως ὅλους τοὺς πειρασμούς.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Β'.

1. „Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς παρυσίας τῆ Κυρίᾳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐτόν, ἅς τὸ μὴ ταχέως σαλεύθῃαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆ νόος“.

Πότε μετὰ θέλει γινῇ ἡ Παρυσία τῆ Κυρίᾳ, καὶ ἡ τῶν νεκρῶν ἀνάστασις, δεῦν φανεράναι τῷ Παύλῳ· ὅτι δὲ πῶρα δεῦν εἶναι ἡ παρυσία τῆ Χριστῷ, καὶ ἡ ἀνάστασις, τῷ διδάσκοντι εἶδω· ἐπεὶ, ὡς εἶπομεν ἐν τῇ ὑποθέσει τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης, ἦσαν μερικοὶ ἀπατεῶνες καὶ πλάστοι εἰς τὴν Θεσσαλονικίαν, οἵτινες ἔλεγον, ὅτι πῶρα εἶναι ὁ καιρὸς τῆς συντελείας τοῦ κόσμου, καὶ τῆς παρυσίας τῆ Κυρίᾳ· δεῦν εἶναι δὲ ὀλίγη παρηγορία, τὸ νὰ λέγῃ εἶδω ὁ Παῦλος, ὅτι θέλουν συναχθῆν κοινὰ εἰς τὸν Χριστὸν οἱ δίκαιοι Χριστιανοί, καὶ ὅτι θέλουν εἶναι μετὰ τὸν Χριστὸν πάντοτε· καθὼς εἶπεν εἰς τὴν πρώτην πρὸς τὰς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολὴν. (Κεφ. δ'. 17.) Καὶ ὁ Κύριος δὲ εἶπεν „ὅτε ἐὰν ἡ τὸ πᾶν, ἐκεῖ συναχθῇσονται καὶ οἱ αἱετοί“. (Ματθ. κ δ'. 28.) Καὶ πάλιν „Καὶ ἀποσεί τὰς Ἀγγέλους αὐτῶν, καὶ ἐπισυναγάσῃ τὰς ἐκλεκτὰς αὐτῶν ἐκ τῶν πεσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἀκρῶν ἑρηνῶν ἕως ἀκρῶν αὐτῶν“. (Ματθ. κ δ'. 31.) ἐπεὶ δὲ εὐθὺς ὅτε ἀναστῇσιν οἱ δίκαιοι Χριστιανοί, ἔχον νὰ ἀρπαχθῇν ἀπὸ τὰς νεφέλας, καὶ νὰ συμμαζωχθῇν κοινὰ εἰς τὸν Χριστόν, καὶ ἔτω νὰ μένουν πάντοτε μετὰ τὸν Χριστόν· τῷ γὰρ δηλοῖ τὸ „ἡ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐτόν“· τί λοιπὸν σᾶς ἐρωτῶμεν, ἢ γινε τί σᾶς παρακαλῶμεν, ὡς ἀδελφοὶ Θεσσαλονικεῖς; τὸ νὰ μὴ σαλεύθῃτε, καὶ νὰ μὴ παρατραπῇτε τελείως ἀπὸ τὸν νῦν, ἢτοι ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λογισμόν, καὶ τὸ φρόνημα, ὅτε εἴχετε ἕως πῶρα.

2. „Μὴτε θροῆσθαι μὴτε διὰ Πνέματος“.

Η γινε σᾶς παρακαλῶμεν, ἀδελφοί, νὰ μὴ παύσῃτε διὰ μέση προφητείας τινός· δι' ὅ,τι οἱ ἀπατεῶνες ἐκεῖνοι, ὑποκρινόμενοι πῶς εἶναι Προφῆται, ἐπλάκυν τὰς Χριστιανὰς, λέγοντες, ὅτι πῶρα εἶναι ὁ καιρὸς τῆς τῆ Χριστῷ Παρυσίας.

„Μή-

„Μήτε διὰ λόγῳ“.

Ητοι μὴ παράτρεσθε, ἀδελφοί, διὰ μέσου διδασκαλίας τινος, με ζῶσαν φωνῇ νομοκλήσας.

„Μήτε δὲ ἐπισολῆς, ὡς δὲ ἡμῶν“.

Μήτε γὰρ παράτρεσθε, λέγει, ἀνίσως καὶ τινες πλάττῃσι γράμματα καὶ ἐπισολὰς, καὶ φημίζην, ὅτι τάχα ἐσάλθησαν ὑπὸ ἐμὴν τὸν Παῦλον· πλάνοι γὰρ εἶναι οἱ τοιοῦτοι, καὶ ψεύδαι, καὶ θέλουν γὰρ κυρόεντες τὰς λόγους τῶν μετὰ τὸ ψεῦδος.

„Ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα Κυρίου“.

Μὴ παράτρεσθε, λέγει, ἀδελφοί, ὅτι ἔφθασεν ἡ ἡμέρα Κυρίου, ἥτοι ἡ Παρουσία τοῦ Χριστοῦ.

3. „Μήτις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδεῖνα τρόπον“.

Καί τις, λέγει, ἂς μὴ σᾶς πλανήσῃ, ὅτι πόρα εἶναι ὁ καιρὸς τῆς τοῦ Χριστοῦ Παρουσίας, καὶ ὡς προφήτης νομίζεται ὁ τοιοῦτος, καὶ ὡς διδάσκαλος, καὶ ὡς λέγῃ ὅτι ἐγὼ ἐγράψα τὸ τοιοῦτον.

„Ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον, καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἀνθρώπος τῆς ἀμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας“.

Δὲν θέλει γινῆ, λέγει, ἡ Παρουσία τοῦ Κυρίου, ἀνίσως δὲν ἔλθῃ πρῶτον ἡ ἀποστασία, ἥτοι ὁ Ἀντίχριστος· ἀποστασίαν δὲ ἀνόμασεν αὐτὸν, διὰ τὸ εἶναι αὐτόχρημα ἀποστασία, ὡσὰν ὅπῃ μέλλει γὰρ ἀποστατήσῃ ἀπὸ τὸν Χριστὸν πόσας πολλὰς, ὡς ὅπῃ ἀνίσως ἦναι δυνατὸν, ἔχει γὰρ ἀποστατήσῃ καὶ αὐτὸς ἀκόμη τὰς ἐκλεκτὰς· ὁμοίως δὲ καὶ ἀνθρώπον ἀμαρτίας τὸν αὐτὸν Ἀντίχριστον ἀνόμασε, διὰ τὸ ὅχι μόνον αὐτὸς ἔχει γὰρ κάμνην καθε ἀμαρτίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας ἔχει γὰρ κηρύξῃ εἰς τὴν ἀμαρτίαν· ὡσαύτως δὲ καὶ υἱὸν τῆς ἀπωλείας τὸν Ἀντίχριστον ὀνομάζει, διὰ τὸ καὶ αὐτὸς μέλλει γὰρ ἀπολεσθῆναι, καὶ ἄλλας μέλλει γὰρ ἀπολέσῃ. Ποίος δὲ εἶναι ἔπος; ἄραγε ὁ Σατανᾶς; ὅχι· ἀλλὰ εἶναι εἷς ἀνθρώπος (1) ὅπῃ μέλλει γὰρ ἔχει ἐνδυμνίῳ εἰς τὸν ἑαυτὸν τε ὅλῳ τῷ ἐνέργειαν τῷ Σατανᾶ.

4. „Ὁ ἀντικείμενος, καὶ ὑπερραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον Θεὸν, ἢ σέβασμα“.

Ο Ἀντίχριστος, λέγει, δὲν θέλει φέρει τὰς ἀνθρώπους εἰς πολυθεΐαν καὶ εἰδωλολατείαν, ἀλλὰ θέλει ἀφανίσῃ ὅλῃς τὰς Θεάς, καὶ τὰ σεβάσματα τῶν Θεῶν, ἥτοι τὰ εἰδώλα, καὶ μόνον τὸν ἑαυτὸν τε ἔχει γὰρ κηρύξῃ Θεόν (2).

„Ὡς“

(1) Καὶ ὁ Σευηριανὸς δὲ λέγει περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου· „κατὰ μίμησιν τοῦ Σωτῆρος ἐρχεται ὁ Σατανᾶς ἐν ἀνθρώπῳ ὁλοκλήρῳ“. Καὶ ὁ Θεοδώριτος ὡσαύτως λέγει· „ἀνθρώπον δὲ αὐτὸν ἀμαρτίας προσηγόρευσε, ἐπειδὴ ἀνθρώπος ἐστὶ τῷ φύσει, πᾶσαν ἐν ἑαυτῷ τὴν διαβολὴν δεχόμενος τὴν ἐνέργειαν“. Καὶ κατωτέρω· „μάλιστα γὰρ ὁ πᾶν ἀνθρώπων ἀλάστορ (ὁ διάβολος δηλ.) τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν τὴν ἐνανθρωπήσιν· καὶ ὡς αὐτὸς ἀνθρωπείαν φύσιν ἀναλαβὼν, τῷ ἡ-

„μετέραν ἐπραγματεύσατο σωτηρίαν· ὥστε ἐκείνος ἀνθρώπον ἐκλεξαμένος πᾶσαν αὐτοῦ δέξασθαι δυνάμειν τὴν ἐνέργειαν, δι' αὐτὴν πάντοις ἐξαπατῆσαι τὰς ἀνθρώπους πειράσεται, Χριστὸν ἑαυτὸν καὶ Θεὸν ὀνομάζων, καὶ τῶν καλομένων Θεῶν διελέγχειν τὸ ψεῦδος, ὅπερ αὐτὸς ἐν τοῖς παρεληλυθόσι χρόνοις ἐκράτυνε“.

(2) Τὸτο τὸ ἴδιον ἔπει καὶ ὁ Θεοδώριτος ἐρμηνεύων τὸ ρητὸν αὐτοῦ.

„Ως αὐτὸν εἰς τὸν Ναὸν τῷ Θεῷ καθίσαι ὡς Θεόν“.

Οχι μόνον, λέγει, ὁ Ἀντίχριστος ἔχει νὰ καθίσῃ εἰς τὸν ξεχωριστὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ὄντα, ἀλλὰ ἀπλῶς εἰς κάθε Ναὸν, καὶ Ἐκκλησίαν Θεοῦ ἔχει νὰ καθίσῃ (1).

„Ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶ Θεός“.

Δεὺ εἶπεν ὅτι ὁ Ἀντίχριστος ἔχει νὰ λέγῃ ὅτι εἶναι Θεός, ἀλλ' ὅτι ἔχει νὰ σπευδᾷ διὰ νὰ ἀποδείξῃ τὸν ἑαυτὸν τε Θεόν· ἐπειδὴ καὶ θέλει δείξῃ ἔργα καὶ σημεῖα μεγάλα, μετ' σκοπὸν διὰ νὰ πλανήσῃ ὅλας τὰς ἀνθρώπους ὅτι εἶναι Θεός.

5. „Οὐ μνημονεύετε ὅτι ἔτι ὢν πρὸς ὑμᾶς, ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν“;

Απὸ τὰ λόγια ταῦτα γίνεται φανερόν, ὅτι ὁ μακάριος Παῦλος πολλὰ, καὶ μεγάλα μυστήρια παρέδιδεν εἰς τὰς μαθητάς τε Χριστιανὲς ἀγράφως διὰ μόνης τῆς ζώσης φωνῆς· ὁμοίως δὲ ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα γίνεται φανερόν, καὶ ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον νὰ λέγῃ τινὰς συνεχῶς εἰς τὰς Χριστιανὲς τὰ αὐτὰ λόγια, ὅπως καὶ ἄλλοτε τὰς εἶπε, καὶ νὰ τὰς ποτίζῃ συχράκις μετὰ τὰ ἴδια ῥήματα τῆς διδασκαλίας· διὰ τὴν οἱ Θεσσαλονικεῖς ἔποι, ὅπως ἤκουσαν τὰ λόγια ταῦτα ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, ὅταν ἦν παρὼν εἰς τὴν Θεσσαλονικίαν, ἐχρειάσθησαν καὶ τώρα νὰ ἀκούσῃ τὰ αὐτὰ ἀπὸ τὸν αὐτὸν διὰ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης, καὶ ἀκολούθως ἐχρειάσθησαν νὰ λάβωσιν ἐκ τῶν εἰς τὴν καρδίαν τῆς σπρυγγῶν. Δεὺ σὰς λέγω, λέγει, ἀδελφοί, κἀκεῖνα παράξον καὶ καινέριον πρᾶγμα, ὅχι· ἀλλὰ ἐκεῖνα τὰ ἴδια ὅπως σὰς ἔλεγον καὶ ἄλλοτε· ἐντροπιαστικόν δὲ κάμνει τὸν λόγον ὁ Ἀπόστολος μετὰ τὸ σχῆμα τοῦ ἐρωτηματικῆ λέγων, δεὺ ἐνθυμᾶσθε πῶς αὐτὰ σὰς ἔλεγον; πόσον ὀλίγωρα ἀληθεύετε;

6. „Καὶ

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „Ναὸν δὲ Θεοῦ τὰς Ἐκκλησίας ἐκάλεσαν, ἐν αἷς ἀρπάσῃ τὴν προεδρίαν Θεοῦ ἑαυτὸν ἀποδεικνύοντες πειρώμενοι. Ταῦτα καὶ ὁ Θεός· προηγόρευσε Δανιὴλ· ἔφη γὰρ· „Καὶ ἐπὶ Θεὸς Πατρὸς αὐτοῦ οὐ σωθήσεται· καὶ Θεὸν Μαζαῖμ (ἐν αἷμα)· τοῖς δὲ, Μαζαῖμ, ἢ Μαζαῖμ) ἐπὶ σὺν ἑαυτοῦ δοξάσει“ (Δανιὴλ ια'. 39.) ἀπὸ τῆς, Θεὸν ἰσχυρὸν ἑαυτὸν ὀνομάσει“. Σημειώσαι δὲ ὡς ἀναγνώστη, ὅτι τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου· α. ὅτι ὁ Θεὸς Ἀπόστολος λέγωντας· εἰδὼν περὶ τῆς κατ' ἐξοχὴν καλεμενῆς Ἀντιχρίτου, ὅτι ἐὰν μὴ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἀνθρώπος τῆς ἀμαρτίας, ὁ ὧς τῆς ἀπωλείας, φανερόν· ὅτι ὁ Ἀντίχριστος εἶναι εὖ ἄσπονδος ἀνθρώπου, καὶ εἰς ἀνθρώπου μερικός, ὡς καὶ οἱ ἐρμηνεύται τὸ Ἀποστολὴ λέγει, καὶ ἐχί· ἐν γένος ὁλόκληρον ἀνθρώπων, καὶ ἐν Βασιλείᾳ, ἡτοι ἐχί ἄσπονδος ἀνθρώπων ποῦ. Κενολογοῦσιν ἄρα καὶ ματαιολογοῦσιν οἱ λέγοντες, ὅτι ὁ πολυδρῦντος Ἀντίχριστος, εἶναι τὸ οὐδὲν γένος, καὶ τὸ Βασίλειον, πάντων εἶπεν, ὅτι εἶναι ἄσπονδος ποῦ, καὶ ποῦ ἀνθρώπων· οἱ αὐτοὶ δὲ προσιδέοντες, ὅτι ὁ πολυδρῦντος Ἀντίχριστος, ἦν καὶ εἶναι, ὅχι μόνον ἐνα γένος καὶ Βασίλειον, ἀλλὰ δύο, καὶ ποῦ γένος καὶ Βασίλειον, τὸ οὐδὲν, καὶ τὸ οὐδὲν δηλαδὴ, καὶ οὐδὲν ἕτερον, αὐτοὶ εἰσι μᾶλλον κενολογοῦσι, καὶ ματαιολογοῦσι. Πῶς γὰρ οὐπό τῶ μεγάλου Παύλου σαφῶς εἰδὼν προφητεύμενος εἰς Ἀντίχριστος, εἶσαι δύο; ἢ πῶς ὁ εἰς εἶσαι ποῦ, μάλλον δὲ πέμπτοι; αὐτὴ εἶναι μία λαμπροτάτη ἀντίφασις ἀσυν-

τατος καὶ αὐτὴ ἑαυτὴν ἀνατρέψουσα, ἡ ὁποία εἶναι ἀδυνάτος νὰ συμβιβασθῇ καὶ νὰ συναληθεύσῃ, ὅχι μόνον κοινὰ εἰς τὰς ἀνθρώπους, καὶ εἰς πάντας ἀπλῶς πειπερασμένα κτίσματα, ἀλλὰ καὶ κοινὰ εἰς αὐτὸν τὸν Κτίστω πάντων, τὸ ὁποῖον ἀνακηρύσσεται ἡ δυνάμις ἀπῆρος, καὶ οἱ Μεταφυσικοὶ πάντες καὶ οἱ Θεολόγοι πάντες ἐν ἐνὶ σώματι σιωπολογεῖσιν· ἔτε γὰρ αὐτοὶ ὁ Θεὸς δυνάστη ποιῆσαι τὸ εὖ, δύο, ἢ ποῦ. β. Εἰδὼν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος λέγει, ὅτι ὁ Ἀντίχριστος ἔχει νὰ ἀποδεικνύῃ τὸν ἑαυτὸν τε ὅτι εἶναι Θεός, καὶ οἱ ἱεροὶ ἐρμηνεύται λέγουσιν, ὅτι ἔχει νὰ ὀνομάσῃ τὸν ἑαυτὸν τε Θεόν· οἱ δὲ ἀντιπρὸς, λέγοντες ὅτι τὸ οὐδὲν καὶ τὸ οὐδὲν γένος καὶ Βασίλειον εἶναι ὁ πολυδρῦντος Ἀντίχριστος, σαφῶς κετολογοῦσι καὶ ψεύδονται· ἔτε γὰρ αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀποδεικνύουσι πᾶς γένος ταῦτα ὅτι εἶναι Θεός, ἀλλ' ὡς φαίνεται, οἱ ποιοῦσι ὑπὲρ τὸν περὶ ὑμῶν ἀρπαγύντες, εἰδὼν καὶ ἡκούσαν καὶ ἀπεκαλυφθῆσαν μυσηκότερα καὶ ὑψηλότερα θεάματα καὶ ἀκούσματα, ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, καὶ διὰ τοῦτο δεὺ θέλουν νὰ ἰδοῦν, καὶ νὰ ἀκούσῃ τὰ λόγια τὰ αὐτὰ, μετὰ τὰ ὁποῖα χαρακτηρίσῃ ποῖος θεός· εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν καλούμενος Ἀντίχριστος. Εἶπον δὲ ὁ κατ' ἐξοχὴν καλούμενος Ἀντίχριστος, διὰ τὴν πάντες οἱ τῶ τῶ Χριστῷ Εὐαγγελίᾳ ἀντικείμενος, Ἀντίχριστος μετὰ κοινοτερον λέγοντας· „Καὶ νῦν γάρ φησιν, „Ἀντίχριστοι ποῦ γέγοναν“ (α. Ἰωάν. β'. 18.) καὶ πρόδρομοι ἢ τύποι τῶ Ἀντιχρίτου, οὐ μὴν δὲ καὶ αὐτοὶ ἐκείτοις ὁ κατ' ἐξοχὴν Ἀντίχριστος.

6. „Καὶ νῦν τὸ κατέχον οἶδατε, ἡς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ
ἑαυτοῦ καιρῷ“

Κατέχον είναι εκείνο ὅπῃ κρατεῖ καὶ ἐμποδίζει· ποῖον δὲ εἶναι ἐκεῖνο ὅπῃ κρατεῖ καὶ ἐμποδίζει τὴν ἔλθουσαν τὴν Ἀντιχρίστου; ἄλλοι μὲν λέγουσιν, ὅποιος ἦτον ὁ Σόλμειανός, ὅτι εἶναι ἡ χεὶρ τῆς Ἁγίας Πνεύματος· αὐτὴ γὰρ εἶναι ὅπῃ κρατεῖ καὶ ἐμποδίζει τὴν Ἀντιχρίστον εἰς τὸ νὰ μὴ ἔλθῃ ἀκόμη· ὅταν δὲ αὐτὴ ὀλιγοσύνῃ ποῦ καὶ σηκωθῇ ἀπὸ τὸ μέσον, τότε θέλει ἔλθῃ καὶ ὁ Ἀντιχρίστος· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι εἶναι ἡ Βασιλεία τῶν Ῥωμαίων, μὲ τὰς ὁποίας συμφωνεῖ καὶ ὁ μέγας Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος· ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ Βασιλεία τῶν Ῥωμαίων δεῦν καταλυθῇ, δεῦν εἰσέρχεται ἄδελφον ὁ Ἀντιχρίστος καὶ καὶ ἐκεῖνα ὅπῃ βέλεται. Διὰ τὸτο ὁ Παῦλος συνεισησυσμῶς λαλεῖ περὶ τῆς, καὶ δεῦν λέγει φανερά, ὅτι μετὰ τὴν Βασιλείαν τῶν Ῥωμαίων ἔχει νὰ ἔλθῃ ὁ Ἀντιχρίστος, ἐπειδὴ καὶ δεῦν ἤθελε νὰ ἀναλαμβάνῃ εἰς τὴν ἑαυτοῦ ματαίαν ἔχθραν, καὶ ἀναφελεῖς κινδύνους· διὰ τὴν αὐτὴν ὁ Παῦλος ἤθελεν εἰπεῖ φανερά, ὅτι ὀλίγον ὕστερον θέλει κηρυχθῇ ἡ Βασιλεία τῶν Ῥωμαίων, διότις ἤθελεν ἀφανίσῃ αὐτὸν ὁ Βασιλεὺς τῆς Ῥώμης, ὡς φθοροποιὸν ἀνθρώπων, καὶ μαζὶ μετὰ αὐτὸν ἤθελεν ἀφανίσῃ καὶ τὰς ἐν τῇ Ῥώμῃ Χριστιανὰς, ὡς αὐτὴν χαίρει διὰ τὴν κατέλυσιν καὶ ἀφανισμόν τῆς Βασιλείας τῶν Ῥωμαίων, καὶ διὰ τὸτο προλέγει δι' αὐτὴν τὰ κακὰ προμηνύματα ταῦτα. Ὅτι δὲ ὁ Παῦλος δεῦν ὀνομάζει ἐδῶ Κατέχον τὴν χεὶρ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, φανερόν εἶναι· πρῶτον μὲν, ὅτι αὐτὴ ἦτον, δεῦν ἔπρεπε νὰ εἰπῇ τὸτο ὁ Ἀπόστολος ἀσαφῶς καὶ σκοτεινῶς, ἀλλὰ σαφῶς καὶ φανερῶς· δεύτερον δὲ, ὅτι αἰτίως ὅταν λείψουν τὰ χαρίσματα τῆς Ἁγίας Πνεύματος, τότε μέλλει νὰ φανερωθῇ ὁ Ἀντιχρίστος, ἔπρεπε καὶ πῶρα νὰ φανερωθῇ· ἐπειδὴ τὰ χαρίσματα τῆς Ἁγίας Πνεύματος ἔλειψαν παλαιόθεν. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγινώσκῃ, ὅτι δεῦν ἔπειν ὁ Παῦλος ὀλίγωρα θέλει φανερωθῇ, ἀλλὰ λέγει ὅτι ἔχει νὰ φανερωθῇ εἰς τὸν ἐδικόν τε καιρὸν· μετὰ τὸν λόγον δὲ τῶτον πάλιν ἀφῆκεν ἀδηλον τὸν χρόνον, εἰς τὸν ὅποιον μέλλει νὰ ἔλθῃ ὁ Ἀντιχρίστος (1).

7. „Τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας“.

Τὸν Νέρωνα ὀνομάζει μυστήριον τῆς ἀνομίας ὁ Ἀπόστολος, ἐπειδὴ καὶ ἦτον αὐτὸς τύπος τῆς Ἀντιχρίστου, μετὰ τὸ νὰ ἦν ἀνάσκατος, καὶ μιανός, καὶ ἐζητεῖ νὰ λέγεται Θεός· καλῶς δὲ ὀνομάζει ὁ Παῦλος αὐτὸν μυστήριον· ἐπειδὴ ὁ Νέρων, λέγει, φανερά καὶ ἀδιάντροπα δεῦν ἐναντιώνεται εἰς κάθε Θεόν, ὡς ὁ Ἀντιχρίστος θέλει ἐναντιωθῇ· Τὸ τίσιμα δὲ τὸ ὅλε λῶν τῆς Ἀποστόλου εἶναι τοιοῦτον· πρὸ τῆς νὰ ἔλθῃ ὁ καιρὸς τῆς Ἀντιχρίστου, εὐρέθη ἄλλος, ὅστις δεῦν εἶναι πολλὰ κατώτερος εἰς τὴν κακίαν ἀπὸ τῆς Ἀντιχρίστου. Καὶ λοιπὸν τί θαυμαστὸν εἶναι αἰτίως καὶ πῶρα εἶναι παρὼν ὁ Ἀντιχρίστος; συνεισησυσμῶς δὲ καὶ ἀσαφῶς εἶπον ὁ Παῦλος περὶ τῆς Νέρωνος, χωρὶς νὰ φανερώσῃ τὸ ὄνομά τε, ὅχι διὰ δειλίαν καὶ

(1) Ὅθεν ἦτε καὶ ὁ Φώτιος· „ἐν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ“ οἶον ὅταν ὁ Θεὸς αὐτῷ καὶ συγχρηθεῖς ὑπὸ τοῦ χρόνου, ἐπὶ τῇ εἰδὲ μὴ κατέχετο, καὶ νῦν αὖν ἐπὶ τῇ, ὡς καὶ κατὰ τὴν πίστιν ὅργη, καὶ τὴν κατὰ τὴν αὐτῶν ὁ πονηρὸς ἐπιθυμία, ἀλλὰ κατέχετο καὶ καλύπτεται“. Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἡμῶν ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τοῦτο· „σινὲς τὸ Κατέχον τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐνόησαν Βασιλείαν, σινὲς δὲ τὴν χεὶρ τῆς Πνεύματος· κατέχετο γὰρ φωνὴ τῆς αὐτῆς Πνεύματος χεὶρος, ἐκεῖνος δὲ παράγειναι“· ἀλλ' ἐχ' οἶον τε παύσασθαι παντελῶς τὴν χεὶρ τῆς Πνεύματος· πῶς γὰρ εἴποι τὴν ἐκεῖνα περιγεγραμμένην μηχανήσαντες τὴν πνευματικὴν ἐπιθυμίαν; ἐστὲρ μέγας, ἀλλ' οὐδὲ τὴν Ῥωμαϊκὴν Βασιλείαν ἐστὲρ διαδέχεται Βασιλεία· διὰ γὰρ τῆς σπαρτῆς δουλείου καὶ ὁ Θεὸς Δαυὶδ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἠνέκατο Βασιλείαν· ἐν δὲ τῷ τῷ μικρὸν κέραι ἐβλάστησε, τὸ ποιεῖν πόλεμον μετὰ τῶν Ἀγίων· αὐτὸς δὲ ἐπὶ

„ἐστὶ περὶ οὗ τοῦ προρρηθέντος ἦσαν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος“· ἐδέτερον τοῦτον οἶμα φαίνεται ὅτι ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ἀλλὰ τὸ παρ' ἐτέρων ἡρμηνεῖται ἀληθὲς εἶναι ὑπολαμβάνω· ἐδοκίμασε γὰρ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς παρὰ τῆς τῆς σωτηρίας αὐτὸν ὀφθῆναι καιρὸν· ὁ τὸ Θεοῦ τοῦτον αὐτὸν ὅσον ἐπέχει φανῆναι“. Νομίζω δὲ, λέγει ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος, πῶς ἔχει καὶ ἀλλο ῥήμα τὸ ρητὸν· ἐπειδὴ γὰρ ἐμοδὸν ὁ Ἀπόστολος ὅτι ὁ Κύριος ἔπειν, ὅτι θέλει κηρυχθῇ πρῶτον τὸ Ἐλεγγέλιον καὶ ὅλα τὰ Ἔθνη, καὶ πῶς νὰ γένη τὸ τέλος, βλέποντες δὲ πῶς ἐπέκρατε ἡ κομὴ ἡ τῶν ἐδῶλων δημοκρατία, διὰ τῆς ἀκολουθίας καὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Κυρίου ἡμῶν, ὅτι πρότερον μέλλει νὰ ἀφανισθῇ ἡ ὁδοματὴ τῆς ἀδολοκρατίας, καὶ νὰ λάμψῃ πανταχῶς τὸ σπάρειν κηρυγμα, καὶ τότε θέλει φαῖν ὁ τῆς ἀληθείας ἀντιπαλὸς ὁ Ἀντιχρίστος.

καὶ φόβον, ἀλλὰ διὰ τὴν διδασκίαν καὶ ἡμᾶς νὰ μὴ ἀναλαμβάνωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας ἀνωφελεῖς ἔχθρας, καὶ κινδύνους, ὅταν δὲν ᾔται καμμία κατεπείγουσα χρεῖα (1).

„(Μόνον ὁ κατέχων ἄρτι, ἕως ἐκ μέσθ γυνήται) καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἀνόμος“.

Η γὰρ ὅταν σηκωθῇ ἀπὸ τὸ μέσον ἡ Βασιλεία τῶν Ῥωμαίων, τότε θέλει ἔλθῃ ὁ Ἀντίχριστος· δι' ὅ,τι ἕως ὅπῃ εἶναι ὁ φόβος τῆς Βασιλείας ταύτης, κἀνοῦσας δὲν θέλει ὑποταχθῇ ταχέως εἰς τὸν Ἀντίχριστον· ὅταν δὲ ἡ Βασιλεία καταλυθῇ, τότε ὁ Ἀντίχριστος θέλει ὀρμήσῃ ἐναντίον εἰς τὴν ἀναρχίαν, καὶ θέλει ἐπιχειρήσῃ νὰ ἀρπάσῃ καὶ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὴν ἐξουσίαν τῶ Θεῶν· δι' ὅ,τι καθὼς κατελύθησαν αἱ Βασιλείαι, ὅπῃ ἦσαν προτίτερα ἀπὸ τὴν Ῥωμαίων Βασιλείαν· καὶ ἡ μετὰ τῶν Μήδων Βασιλεία κατελύθη ἀπὸ τὴν τῶν Περσῶν· καὶ ἡ τῶν Περσῶν ἀπὸ τὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ Μακεδόνων· καὶ ἡ τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὴν τῶν Ῥωμαίων· ἐτὶ καὶ ἡ τῶν Ῥωμαίων Βασιλεία θέλει καταλυθῇ ἀπὸ τὸν Ἀντίχριστον· καὶ ταῦτα πάντα ὁ Δανιὴλ διηγῆται μὲ πολλὰ σαφηνείαν. (Δαν. 6.) Μερικοὶ δὲ (ὅποιοι εἶναι ὁ Θεοδώριτος, ὡς εἶπομεν ἐν τῇ ὑποσημειώσει.) κατέχον ἐνόησαν τὴν εἰδωλολατρίαν· διὰ τὴν, λέγουσιν, ὅτι ὅταν ἡ πλάνη ἡ κρατῆσα τὸν κόσμον παύσῃ, καὶ ἡ εἰδωλολατρεία σβυσθῇ, τότε θέλει ἔλθῃ καὶ ὁ Ἀντίχριστος, καθὼς καὶ ὁ Κύριος εἶπε· „Καὶ κηρυχθήσεται τὸ πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Βασιλείας ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, μὴ εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, καὶ τότε ἔξει τὸ τέλος“· (Ματθ. 24. 14.) ἄλλοι δὲ „Κατέχον“ ἀνόμασαν τὸν τῶ Θεῶ ὄρον, ἡτοι ὀρισμὸν καὶ ψῆφον καὶ ἀπόφασιν, ὡς ὁ Ἅγιος Γεωργίου ὁ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὁ Θεοδώριτος· διὰ τὴν λέγουσιν αὐτοὶ, ὅτι ὅταν ὁ ὀρισμὸς τῶ Θεῶ πληρωθῇ, ὅστις κρατεῖ καὶ ἐμποδίζει τὴν παρεσίαν τῶ Ἀντιχρίστου, καὶ ὅταν ἔλθῃ ὁ διωρισμένος ὑπὸ Θεῶ καιρὸς εἰς αὐτὸν, τότε θέλει φανῇ ὁ Ἀντίχριστος. Εἶπομεν δὲ αἰωτέρως, ὅτι ἄλλοι ἐνόησαν Κατέχον, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὡς ὁ Σόλωνος· διὰ τὴν ὅταν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον σηκωθῇ ἀπὸ τὸ μέσον καὶ λείψῃ, διὰ τὴν πολλὴν κακίαν τῶν ἀνθρώπων, τότε θέλει εὖρη χώραν νὰ φανερωθῇ ὁ Ἀντίχριστος. Καὶ ἀρχὴν δὲ λέγουσιν εἶποι ὅτι ἔλαβε τὸ μυστήριον τῆς ἀνομίας, ἡ γὰρ τὸ μυστήριον τῶ Ἀντιχρίστου, ἀπὸ τὸν καιρὸν ἀκόμη τῶ Παύλου, καθ' ὅ,τι ὁ μάγος Σίμων, καὶ ὁ Νικόλαος οἱ αἰρεσιάρχαι, ἐνεργῶσαν τὰ τῶ Ἀντιχρίστου· δι' ὅ καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης εἶπεν· „ὅτι ἡγάσασθε ὅτι ὁ Ἀντίχριστος ἔρχεται, καὶ νῦν Ἀντίχριστοι πολλοὶ γερῶναι“· (1. Ἰω. 2. 18.) Καὶ πάλιν „ἐπὶ ἐστὶν ὁ Ἀντίχριστος, ὁ ἀνέμμενος τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱόν“· (αὐτόθ. 22.) Καὶ πάλιν „πολλοὶ πλάνοι, εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογῶντες Ἰησοῦν Χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί· ἐπὶ ἐστὶν ὁ πλάνος, καὶ ὁ Ἀντίχριστος“· (β'. Ἰω. 7.) Καὶ ὅλοι δὲ οἱ μεταγενέστεροι ἀπὸ τὸν Σίμωνα καὶ Νικόλαον, καθὼς ἦτον ὁ Μαρκίαν, καὶ ὁ Μοιτανός, ὁ ὀνομάζων τὸν ἑαυτὸν τοῦ Παράκλητον, καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι αἰρετικοὶ καὶ κακόδοξοι, καὶ αὐτοὶ, λέγω, τὰ τῶ Ἀντιχρίστου ἐνεργῶσαν. Πλὴν ἐσὺ, ὡ ἀναγνώστη, δέχεσθαι ὡς ἀληθευέραν τὴν ἐξήγησιν τῶ Χρυσόστομου Ἰωάννου.

8. „Ὁν ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἀνάλωσα τῷ Πνεύματι τῶ σώματος αὐτοῦ, καὶ καταργήσα τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ“.

Ο γλῆφωρα φέρει τὴν παρηγορίαν ὁ Παῦλος· ἐπειδὴ, λέγει, ὅτι ὁ Κύριος θέλει ἀφανίσῃ τὸν Ἀντίχριστον· δι' ὅ,τι καθὼς ἡ φωτία καὶ πρὸ τῶ νὰ ἔλθῃ παρῶσα, ἀλλὰ ἀκόμη μακρὰν ὄσα, καίει, καὶ κάμνει ἀκίνητα τὰ μικρὰ ζώδια, ἐτὶ καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς μὲ μόνον τὴν προσαγωγὴν, ἡτοι μὲ τὸ ἐμφύσημά τε, τὸ γεμάτον ἀπὸ Ἁγίου Πνεύματος, θέλει

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ἐρμηνεύων τὸ ρητὸν τοῦτο· „τινὲς πρὸς Νερωνα ἔφασαν κληθῆναι τῆς ἀνομίας μυστήριον, καὶ δυσσεβείας ἐργατῶν γεγενημένον, ἐγὼ δὲ οἶμαι πᾶς ἀναφυῖσας αἰρέσεως δηλοῦν τὸν Ἀποστόλον· δι' ἐκείνων γὰρ ὁ διάβολος πολλοὺς ἀποστήσας τῆς ἀληθείας, προκατασκευάζει τῆς ἀπάτης τὸν

„ὄλεθρον“· μυστήριον δὲ αὐτοῦ ἀνομίας ἐκάλεσεν, ὡς κεκρυμμένον ἔχοντες τῆς ἀνομίας τὴν πάλιν· αὐτὸς γὰρ προφανῶς τοῦ Θεοῦ τὸς ἀνθρώπους ἀφίστην· οὐ δὲ χάριν καὶ ἀποχάλασιν αὐτοῦ τὴν παρουσίαν κέκληκεν ὁ Ἀπίστολος· ὁ γὰρ κρύβδην εἰς κατεσκευάσεν, ὅτε προφανῶς καὶ διαρρήδην κηρύξῃ“.

λαί ἀφανίσει τὸν Ἀντίχριστον, καὶ μὲ μοταχῶ τὴν παρυσίαν τε θέλει τὸν καταργήσει, ἥγαν θέλει κάμῃ αὐτὸν παντελῶς ἀργὸν καὶ ἀκίνητον· ἐπειδὴ καὶ εὐθὺς μόνον ὅπερ φανῇ, θέλει παύσει τὴν ἀπάτην καὶ πλαύωντε (1).

9. „Οὐ ἔσιν ἡ παρυσία κατ' ἐνέργειαν τῷ Σατανᾷ“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα διδάσκει ἡμᾶς ὁ Ἀπόστολος, ποῖος θέλει εἶναι ὁ Ἀντίχριστος, ἥγαν ὅτι θέλει εἶναι ἄνθρωπος, ὅπερ ἔχει τὸν Σατανᾶν νὰ ἐνεργῇ ἐν αὐτῷ, καὶ δι' αὐτῷ.

„Εἰν πάσῃ δυνάμει, καὶ σημαίοις, καὶ τέρασιν ψεύδους“.

Ητοι ὁ Ἀντίχριστος θέλει δείξει καθεδυνάμειν, ὅχι ὅμως κατὰ ἀλήθειαν, ἀλλὰ ὅλας τὰ ἔργα θέλει εἶναι πρὸς ἀπάτην καὶ πλαύων τὸν βλέπόντων ἀνθρώπων· δι' ὅ,τι θέλει κάμῃ σημεῖα, καὶ τέρατα ψεύδους, ἥγαν ψεύδῃ, καὶ εἰς ψεύδος καὶ πλαύων φέροντα ἐκείνους ὅπερ προσέχων εἰς αὐτόν. Ταῦτα δὲ προλέγει ὁ Παῦλος διὰ νὰ μὴ πλανηθῶν ἐκείνοι οἱ ἄνθρωποι, ὅπερ ἔχων νὰ εὐρεθῶν εἰς τὸν καιρὸν τῷ Ἀντιχρίστῳ.

10. „Καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις“.

Ο Ἀντίχριστος, λέγει, θέλει φαίνεται φοβερός ἀπὸ κάθε μέρος, καὶ ἀπὸ τῆς ἐξουσίας, καὶ ἀπὸ τῆς θειότητος καὶ ἀπανθρωπίας, καὶ θέλει κάμναι ὅλα τὰ ἔργα τε, διὰ νὰ πλανήσῃ καὶ νὰ ἀδικήσῃ πρὸς ἀνθρώπους, ἐμποδίζοντας καὶ βλάπτοντας τὴν σωτηρίαν τῶν. Διὰ νὰ μὴ ἀπορήσῃ δέ τις ἀπὸ λέγοντας· καὶ διὰ τί ὁ Θεὸς θέλει συγχωρήσει νὰ ἔλθῃ ὁ τοιοῦτος πλάνος, μίαν φοράν ὅπερ ἔχων νὰ βλαφθῶν ἀπὸ αὐτὸν τόσοι ἄνθρωποι; εἰς τὴν ἀπορίαν, λέγω, ταύτῃ ἀποκρίνεται ὁ Παῦλος, ὅτι, μὴ φοβηθῇς διὰ τὸ ὅ,τι Χριστιανέ, ἐπειδὴ ὁ Ἀντίχριστος ἔχει καὶ ἰσχυρὴ καὶ δύναμιν, μὰ ὅχι εἰς τὴν πίσυν καὶ ἐκλεκτὴν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀπίστην καὶ ἀπωλεσμένην, οἱ ὅποιοι ἐμελλον νὰ διαμείνουν ἀπειθεῖς εἰς τὴν πίσιν καὶ τὸ εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ, καὶ ὁ Ἀντίχριστος δὲν ἤθελεν ἔλθῃ.

„Ἀνθ' ὧν τὴν ἀγάπῃν τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς“.

Αγάπῃν [ἀληθείας] ἐδῶ τὸν Χριστὸν ὀνομάζει ὁ Παῦλος· ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς καὶ τὰ δύο ταῦτα ἦσαν, καὶ ἀγάπη, καὶ ἀλήθεια, καὶ διὰ αὐτὰ τὰ δύο ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ διὰ τὴν ἡγάπα τῶν ἀνθρώπων, καὶ διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀλήθειαν εἰς αὐτούς. Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα αἰνιγματωδῶς φανεροῖσι ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Ἀντίχριστος θέλει ἰσχύσει μάλιστα εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν· ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἐδέχθησαν τὸν Χριστὸν, ἔπε ἐπίσδυσαν εἰς αὐτόν· διὰ τὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγον εἰς αὐτούς· „ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τῷ Πατρὸς μου, καὶ οὐ λαμβάνετε με· εἰὰ ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκείνον λήψετε“· (Ἰω. 6. 43.)

11. „Καὶ διὰ τὸτο πέμψα αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐνέργειαν πλάνης εἰς τὸ πισεῦσαι αὐτούς τῷ ψεύδει“.

Τὸ „πέμψει“ ἐδῶ ἐννοεῖται, αὐτὴ τῇ θέλει παραχωρήσει ὁ Θεὸς νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν μὴ πιστεύσαντας, ἐνέργεια πλάνης (2). Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώστα, ὅτι πρῶτον οἱ ἄπιστοι ἀπε-
γρά-

(1) Ὅτι δὲ ὁ Κύριος μὲ μόνον τὸν λόγον ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξουσίαν ἀφανίσει τὸν Ἀντίχριστον, καὶ ὁ Προφήτης Ἡσαΐας προηγόρευσε λέγων· „ἐξελεύσεται ῥάβδος ἐκ τοῦ ῥίζης Ἰεσοῦ, καὶ ἄνδρος ἐκ τοῦ ῥίζης ἀναβήσεται· καὶ ἀνα-
παύσεται ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα Θεοῦ...“ καὶ παρακάτω λέγει· „Καὶ ἐν Πνεύματι διὰ χιλιῶν ἀνελθὲν ἀσε-
βῆ“· (Ἠσ. 11. 1.)

(2) Καὶ ὁ Θεοδώριτος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ πέμψει· „τὸ δὲ πέμψει αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐνέργειαν πλάνης, ἀν-
τι τὴν συγχωρήσιν φανῆναι τὴν πλάνην τῷ πλάνῳ, ὡ-
στε διαχθῆναι πρὸς πονηρίας πρὸς ἐρασάς· αὐτὸ γὰρ αὐ-
τὸς αὐτῷ πέμψει, ἀλλ' αὐτὸς αὐτῷ ἀναλώσει τῷ
λόγῳ τῷ σώματος αὐτοῦ“.

σφράγησαν τὴν ἀλήθειαν, καὶ τότε πῶς ἐγκατέλειπον ὁ Θεός, καὶ ἐκυριόσεν αὐτὸς τὸ ψευ-
δος· ἐνέργειαν δὲ πλάνης τὰ ἔργα λέγει τῷ Ἀντίχεις, τὰ ὅποια θέλει κάμῃ διὰ τὴν
πλάνησιν τὸς ἀνθρώπους· ἢ καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον Ἀντίχεισον ἀνόμασεν ἐνέργειαν πλάνης, ὡς
ἐνεργάμενον ἀπὸ τὸν Σατανᾶ, διὰ τὴν πλάνησιν πολλὰς.

12. „Ἴνα κερῶσι πάντες οἱ μὴ πισδύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' ὅ-
„δοκήσαντες ἐν τῇ ἀδικίᾳ“.

Δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ἵνα κολασθῶσιν, (ἐπεὶ αὐτὸ καὶ ὁ Ἀντίχεις δὲν ἤρχετο, ἀλλ'
ὅμως οἱ ἄπιστοι πάλιν ἐμελλον νὰ κολασθῶν, ὡς ἀπειθεῖς.) ἀλλὰ εἶπεν ἵνα κατακερῶ-
σι, διὰ τὴν εἶναι ἀναπολόγητοι· ἐπεὶ δὲ, τί ἀπολογίαν πλέον ἔχον νὰ εἰπῶν οἱ ἄπιστοι,
καὶ μάλιστα οἱ Ἑβραῖοι; βέβαια ὑδεμίαν· δι' ὅ,τι αὐτοὶ εἶπεν ὅτι διὰ τὸ δὲν ἐπισδύ-
σαντες εἰς τὸν Χριστόν, διὰ τὸ οἱ μαθηταί τε τὸν ἐκλήρυτταν Θεόν, ἡμεῖς δὲ ἠκέσαμεν ὅτι
εἷας εἶναι ὁ Θεός, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐγεναν ὅλα τὰ κτίσματα· ἐγὼ, λέγω, αὐτοὶ εἶπεν ἔτι,
ἀλλ' ἡμεῖς ἀποκερυνόμεθα εἰς αὐτὸς, καὶ πῶς ἐπισδύσατε εἰς τὸν Ἀντίχεισον ὅπῃ ἔκαμνε
τὸν ἑαυτὸν τε Θεόν; δι' ὅ,τι ὁ μὲν Χριστός, ὅλα τε τὰ ἔργα, τὰ ἀνέφερεν εἰς τὸν Πατέρα·
„ἐγὼ ἡλθον φησὶν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου, καὶ ἐλάβαντέ με“· (Ἰωάν. ἐ. 43.) ὁ δὲ
Ἀντίχεις, ὅλα τε τὰ ἔργα τὰ ἀνέφερεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τε· „ἐὰν γάρ φησιν, ἄλλος ἔλθῃ
„ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἰδίου, ἐκείνον λήψεσθε (αὐτόν).“ αὐτὸ δὲ οἱ ἄπιστοι προφασισθῶν,
ὅτι εἶδομεν σημεῖα καὶ θαύματα, καὶ διὰ τὸ ἐπισδύσαντες εἰς τὸν Ἀντίχεισον, ἀποκερυνό-
μεθα, ὅτι καὶ ὁ Χριστός ἔκαμε πολλὰ, καὶ μεγάλα θαύματα, πῶς λοιπὸν δὲν ἐπισδύσατε
καὶ εἰς αὐτὸν; καὶ μὴ ὅλον ὅπῃ ὁ Χριστός ἐκλήρυττετο ὑπὲρ πάντων ἀπὸ τῆς Προφητείας Σωτῆρ τοῦ
Κόσμου, ὁ δὲ Ἀντίχεις ἐπροκηρύττετο ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ἀπαλείας; διὰ ταῦτα ὅλα λοιπὸν
ἔχον νὰ κατακερῶσιν οἱ ἄπιστοι, καὶ νὰ μείνουν ἀναπολόγητοι, διὰ τὴν ἀφήσαντες τὴν ἀλή-
θειαν, ἐδόκησαν, ἤγεν ὀφεισθήσαν, καὶ μὴ χαρὰν ἐπροσέθησαν εἰς τὴν ἀδικίαν, ἥτοι
εἰς τὸν φθοροποιὸν Ἀντίχεισον, ὅς τις ἐσυμμάζωζεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τε καθεὶς ἀδικίαν τὸν
ἀνθρώπων ψυχῶν, καὶ διὰ τὸ εἶναι αὐτόκλημα ἀδικία.

13. „Ἡμεῖς δὲ ὀφάλομεν ὁχαισᾶν τῷ Θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν,
„ἀδελφοί ἡγαπημένοι ὑπὸ Κυρίου“.

Επεὶ δὲ εἶπεν αὐτῶτερω ὁ Παῦλος φοβερά πράγματα, τὰ ὅποια ἐδυνάμην νὰ τρομάξω
τὸν νῦν, καὶ τὴν καρδίαν, διὰ τὸ πᾶν γλυκαίνει, καὶ παρηγορεῖ τὰς καρδίας τὸν Χρι-
στιανῶν, λέγωντας εἰς αὐτὸς· ὅτι αὐτὰ μὲν ὅπῃ εἶπον, ὅς ἦναι φοβερά καὶ τρομερά εἰς τὰς
ἄλλας, ἤγουν εἰς τὰς ἀπίστας καὶ ἀπαλυσμένους, κατὰ τὸν ὅποιον ἔχουσι δύναμιν, ἤγεν κατὰ
τὸν ὅποιον ἔχον νὰ ἐνεργηθῶν ταῦτα· ἡμεῖς ὅμως οἱ Ἀπόστολοι χρεωσῶμεν νὰ ὁχαισῶμεν
τὸν Θεὸν πάντοτε διὰ λόγους ἀδελφοί μου Χριστιανοί· καὶ αὐτὸ ἡμεῖς ὁχαισῶμεν διὰ λόγους,
πολλῶς μᾶλλον ἐσεῖς οἱ ἴδιοι χρεωσῆτε νὰ ὁχαισῆτε τὸν Θεὸν διὰ τὸν ἑαυτὸν σας;

„Ὅτι ἔλετο ὑμᾶς ὁ Θεός ἀπ' ἀρχῆς εἰς σωτηρίαν, ἐν ἀγιασμῷ
„Πνύματος, καὶ πίσει ἀληθείας“.

Διὰ τὸ, λέγει, ὁχαισῶμεν, διὰ τὸ σᾶς ἐδιάλεξεν ὁ Θεός, καὶ σᾶς προώρυσεν εἰς
τὸ νὰ σᾶς σώσῃ, μετὰ τὸ νὰ σᾶς ἐπρογνώρισεν ἀξίως σωτηρίας. Πῶς, καὶ μετὰ τί τρόπον;
μετὰ τὸν ἀγιασμόν τοῦ Ἁγίου Πνύματος, ἥτοι ὁ Θεός σᾶς ἔσωσε, μετὰ τὸ νὰ σᾶς ἡγίασε διὰ
τὸ Πνύματος τοῦ. Ἐπειτα διὰ τὸ νὰ μὴ εἰπῇ τις, τί λοιπὸν; δὲν ἐπροσφέραμεν καὶ ἡμεῖς
ἀπὸ λόγους καμμίαν συνέργειαν εἰς τὸ νὰ σωθῶμεν; διὰ τὸ ἀκολούθως λέγει ὁ Παῦ-
λος „καὶ πίσει ἀληθείας“ ἥγει ἡμεῖς ἐδεξάμεθα εἰς τὴν καρδίαν μας πίσιν ἀληθειῶν
πραγμάτων, ἐπεὶ δὲ δὲν ἐπισδύσαμεν εἰς ψεύδη τινα, ἀλλὰ εἰς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν.
Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, διὰ τὸ εἶπεν ἀκολούθως ὁ Ἀπόστολος πίσιν ἀληθείας· ἐπει-
δὲ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, ὕστερα ἀπὸ τὸν ἀγιασμόν τοῦ Πνύματος, τὸν ὅποιον ἐλάβομεν διὰ
τὸ Βαπτίσματος, πολλῶς, καὶ μεγάλως πίσιν χρειαζόμεθα, διὰ τὸ μὴ παρασάλλωμεν
ἀπὸ τὰ δόγματα, καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ Χριστιανισμοῦ.

14. „Εἰς

14. „Εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τῆς Εὐαγγελίης ἡμῶν, ἣς περιποιή-
σιν δόξης τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ“.

Διὰ τὰ μὲν ἀκέραιον οἱ Θεσσαλονικεῖς πίσει, καὶ ὑπερηφανοῦσιν πῶς καὶ αὐτοὶ ἐδέχθη-
σαν τὴν εἰς τὸν Χριστὸν πίσιν, καὶ κατὰ τὸ ἐφεροῦ καὶ αὐτοὶ μέρος τι εἰς τὴν σωπι-
ρίαν τῆς, διὰ τὸ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι καὶ τὸ τὸ νῦν δεχθῆτε, ἀδελφοί μου, τὴν πί-
σιν, καὶ τὸ, λέγω, εἶναι δῶρον καὶ κατόρθωμα Θεοῦ· ἐπειδὴ, λέγει, εἰς τὸ σᾶς ἐκά-
λεσεν ὁ Θεός· εἰς τὸ, ποῖον; εἰς τὸ νῦν σωθῆτε διηλαθὴ διὰ μέσου τῆς ἀγίας τοῦ Πνεύ-
ματος, καὶ τῆς ἐδικῆς σας πίσεως· ὥστε, αὐτὴ καὶ ἐσεῖς ἐπισθούσατε, ὅμως ἡ πίσις σας αὐτὴ
εἶναι χάρισμα τοῦ Θεοῦ, ὅστις σᾶς ἐκάλεσεν εἰς τὸ νῦν πισθούσατε· δι' ὃ, τι αὐτὸς ὁ Θεὸς δυνά-
μει ἠθέλησε σᾶς καλέσῃ μετὰ τὸν λόγον τῆς Εὐαγγελίης, καὶ τῆς Ἀποστολικῆς μαρτυρίας, πῶς
ἐσεῖς ἠθέλετε ἀκέραιον; μὴ ἀκέραιον δὲ, πῶς ἠθέλετε πισθούσατε; „Πῶς γὰρ φησι πισθού-
σασιν, ἃ ἔκ ἡκούσαν“ (Ρωμ. 1. 14.) Βλέπε δὲ, ὡς ἀκέραιον, πῶς ὁ Χριστὸς δυνά-
μει ὀλίγῳ τῷ δόξαν τὴν ἐδικὴν μας σωτηρίαν· ἐπειδὴ δόξα τῷ ἀγαθῷ Θεῷ εἶναι, τὸ
νῦν εἶναι πολλοὶ οἱ σωζόμενοι Χριστιανοί. Ποῖος λοιπὸν δυνάμει ἀγαπήσει τοιοῦτον
Θεὸν καὶ Δεσπότην; ἢ ποῖος δυνάμει ἀγαπήσει τὴν δόξαν τοῦ ἀγαθοῦ Δεσπότη, ἥτις
εἶναι ἡ ἐδικὴ μας σωτηρία;

15. „Ἄρα ὃν ἀδελφοί, σήκετε, καὶ κρατᾶτε τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδι-
δάχθητε, ἅτε διὰ λόγον, ἅτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν“.

Ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τῆς Ἀποστόλου γίνεται φανερόν, ὅτι πολλὰ πράγματα καὶ ὑποθέ-
σεις παρεδίδαν οἱ Ἀπόστολοι εἰς τὰς μαθητάς των Χριστιανούς, ὅχι μόνον δι' ἐπιστολῶν, ἀλ-
λά καὶ ἀγράφαις διὰ λόγον, ἥγαν διὰ ζώτης φωνῆς· ἐξίστα δὲ καὶ ὁμοίως, καὶ ταῦτα καὶ ἐκεί-
να, ἥγαν καὶ τὰ γραμμένα, καὶ τὰ διὰ λόγον παραδεδωμένα ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, εἶναι
ἀξιόπιστα καὶ βέβαια· ὥστε καὶ τὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας ἀξιόπιστος καὶ βεβαίως τομι-
ζομεν καὶ πισθούμεν, λέγει σὺ τῷ Θεοφύλακτῳ ὁ θεὸς Χρυσόστομος. Παραδόσεις εἶναι λέ-
γει ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος, καὶ Θεοφύλακτος, περισσότερον μὴ ζητῆς· „ὥστε καὶ τὴν παράδοσιν
τῆς Ἐκκλησίας ἀξιόπιστον ἡγούμεθα· παράδοσίς ἐστι, μηδὲν πλέον ζητεῖ“ (1). Μετὰ τὸν
λόγον δὲ ὅπως λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος „σήκετε“ δείχνει πῶς ἦτον πολλοὶ εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν
ὅπως ἐσταλόντο εἰς τὰς τῆς πίσεως, καὶ εἰς τὰς παραδόσεις τῶν Ἀποστόλων, καὶ διὰ τὸ
ἐχρηάζοντο σπουδῆς.

16. „Αὐ-

(1) Ὅθεν ὁ μέγας Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης ἐστὶν
τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας ὀνομάζει, ὅχι μόνον τὰς
Θεαίας Γραφάς, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀποστολικὰς καὶ ἱεραρχικὰς πα-
ράδοσεις τῆς Ἐκκλησίας· ὅπως γὰρ λέγει ἐν τῷ α'. Κεφ.
περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας. „Οὐσία γὰρ τῆς καθ' ἡ-
μᾶς Ἱεραρχίας ἐστὶν αὐτὴ παραδοσὶς λόγια· σιπτόμεται
δὲ λόγια ταῦτα φημεν, ὅσα πρὸς τῶν ἐνδεῶν ἡμῶν ἱε-
ροτελεσθῶν, ἐν ἀγιογραφοῖς ἡμῖν καὶ θεολογικαῖς διδωρῆται
δέδοται. Καὶ μὲν, ὅσα πρὸς τῶν αὐτῶν ἱερῶν ἀν-
δρῶν, αὐτοτέρως μνησθῇ, καὶ γινώσκῃ πῶς ἦν τῆς ἱε-
ραρχίας Ἱεραρχίας, ἐκ τοῦ εἰς τὸν διὰ μέσου λόγου, σω-
ματικῷ μὲν, αὐτοτέρως δὲ ὅμως, γραφῆς ἐκτός, οἱ
καθηγούμενοι ἡμῶν ἐμνήθησαν.“ Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας
Βασίλειος „τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογ-
ματικῶν καὶ κηρυγματικῶν, τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασ-
καλίας ἐχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν Ἀποστόλων παρα-
δόσεως διαδοθέντα ἡμῖν, ἐν μνησίᾳ παρεξέμεθα,
ἅπερ ἀμφοτέρω τῷ αὐτῷ ἰσχυρῶς ἔχει πρὸς τὴν εὐ-
σέβειαν... εἰ γὰρ ἐπιχειρήσωμεν τὰ ἀγράφα τῶν
ἐδῶν, ὡς μὴ μεγάλῳ ἔχοντα τὴν δυνάμιν παρατη-
ρῆσαι, λαδοῖμεν ἂν εἰς αὐτὰ τὰ καίρια ζημιούντες
τὸ Εὐαγγέλιον· μάλλον δὲ, εἰς ὄνομα φίλον περιγίγνωτες

τὸ κήρυγμα“ (Κεφ. κζ'. περὶ τῆς Ἀγίας Πνεύ-
ματος) Καὶ πάλιν „Ἀποστολικὴν δὲ οἶμα καὶ τὸ
ταῖς ἀγράφοις παραδόσεσι παραμένειν“ „ἐπαινώ γὰρ
τὴν ὑμᾶς, ὅτι πάντα μεμνησθε, καὶ καθὼς παρέ-
δοκα ὑμῖν τὰς παραδόσεις κατεχεσθε“ (1. Κορ.
16. 2.) Καὶ τὸ „κρατᾶτε τὰς παραδόσεις ἃς παρελά-
βετε, ἥτε διὰ λόγου, ἥτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν“
(β'. Θεσ. β'. 15.)

Διὰ τὸ καὶ ἡ Ἀγία καὶ Οἰκουμένη ζ'. Συνοδος ἀ-
ναθεματίζει ἐκείνους ὅπως παραβαίνουν τὰς παραδόσεις τῆς
Ἐκκλησίας λέγουσα „ἥτις πᾶσαν παράδοσιν Ἐκκλη-
σιαστικὴν, ἐγγράφον, ἢ ἀγράφον ἀθετοῦν, ἀνάθεμα“.
(Πράξ. 15.) Καὶ ἐν τῇ πρὸς τὸς Ἀλεξανδρεῖς Ἐπι-
στολῇ ὑπογράφει ἡ αὐτή „ἀπαιτῶ τὰ παρὰ τὴν Ἐκ-
κλησιαστικὴν παράδοσιν, καὶ τὴν διδασκαλίαν, καὶ ὑπο-
τύπωσιν τῶν Ἀγίων καὶ ἀοιδίμων Πατέρων κληρονο-
μηθέντα καὶ πραχθέντα, ἢ μετὰ τὸ πραχθῆναι
να, ἀνάθεμα“. Τὸ πρὸς ἴδιον εὐρίσκεται στυγνόμε-
νον καὶ εἰς τὸ Τριττὸν, κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρτο-
δοξίας. Αἱ παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας συνίστανται καὶ
ἀπὸ ἐκείνου ὅπως γράφει ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον
καὶ ἃ ἡκούσαμε παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων, ταῦτα

16. „Αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ
 „ἡμῶν, ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς, καὶ δὲς παράκλησιν αἰώνιαν, καὶ ἐλ-
 „πίδα ἀγαθὴν ἐν χάριτι“.
17. „Παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας, καὶ σπεύξαι ὑμᾶς ἐν παντί
 „ἔργῳ, καὶ λόγῳ ἀγαθῷ“.

Υἱέρα ἀπὸ τῆς διδασκαλίας, συνειθίζει ὁ μακάριος Παῦλος νὰ λέγῃ καὶ διχῶς πρὸς τὸν Θεόν, ἐπειδὴ ἡ διχὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ βοήθεια, ὅπως ἡμπορεῖ νὰ δώσῃ εὖας διδασκαλίας εἰς τὰς μαθητάς τε· διὰ τὸ καὶ ἐδῶ κάμνει τὴν συνήθειάν τε ταύτην, καὶ ὥσάν νὰ λέγῃ εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς τὸτο· ἐγὼ μὲν σᾶς εἶπον, καὶ σᾶς ἐδίδαξα, τῷ Θεῷ δὲ εἶναι ὅλον τὸ παῦν τῆς διδασκαλίας. Πᾶ εἶναι τώρα οἱ Ἀρειανοί, ὅπως λέγουσι τὸν Υἱὸν κατώτερον ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἐπειδὴ εἰς τὸ μυστήριον τῆς Βαπτίσματος ὁ Υἱὸς ὀνομάζεται ὕερα ἀπὸ τὸν Πατέρα; ἰδὲ ἅς ἀνέσταν πῶς ὁ Παῦλος λέγει τὸ ἐναντίον· ἐπειδὴ πρότερον ὠνόμασε τὸν Υἱόν, καὶ ὕερον τὸν Πατέρα (1). Ποίαν δὲ λέγει παράκλησιν αἰώνιαν; τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ὅτι αὐτὴ ἡ ἐλπίς τῶν μελλόντων, εἶναι ὅπως βασιλεύει, καὶ παρηγορεῖ τὰς καρδίας τῶν Χριστιανῶν, ὅπως λυπῶνται διὰ τὰς πειρασμούς· ταύτην δὲ τὴν ἐλπίδα ἔδωκεν εἰς τὰς Χριστιανὰς ὁ Θεὸς χάριτι καὶ δωρεάν, χωρὶς νὰ κοπιᾶσιν τίποτε· εἶπε δὲ τὸτο ὁ Παῦλος, διὰ νὰ ταπεινώσῃ τὸ φρόνημα τῶν Θεσσαλονικέων. Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, πῶς μὲ σχῆμα διχῆς ἐξυπνᾷ τὸν γέν των Χριστιανῶν ὁ Ἀπόστολος, καὶ βάλλει τὰ σημεῖα καὶ ἀμεινία τῆς προνοίας, ὅπως ἔχει ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ἄνθρωπον· δι' ὅ,τι αἰσῶς, λέγει, ὁ Θεὸς ἔδωκε παρηγορίαν αἰώνιον εἰς ἐκείνας, ὅπως δὲ κοπίασαν τίποτε, πῶς μᾶλλον θέλει δώσει τὴν ποταύτην παρηγορίαν εἰς ἐκείνας, ὅπως κοπιᾶζεν διὰ τὴν πίσιν, καὶ ὑπομέναν πειρασμούς; ὥστε ἔχετε καλὰς ἐλπίδας Χριστιανοί. Λέγει δὲ, ὅτι ἄμποτε ὁ Ἰησοῦς Χριστός, καὶ ὁ Θεός, καὶ Πατὴρ νὰ παρηγορήσῃ τὰς καρδίας σας, καὶ νὰ σᾶς σπεύξῃ εἰς καθε ἔργον, καὶ λόγον ἀγαθόν· ἐπειδὴ τὸτο εἶναι παρηγορία τῶν Χριστιανῶν, τὸ νὰ κάμῃ καὶ ἑνὴ καλὸν ἔργον, καὶ τὸ νὰ λαλήσῃ καὶ ἑνὴ καλὸν λόγον, καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶναι δάρεσον εἰς τὸν Θεόν· ἢ καὶ τὸτο λέγει, ὅτι τὸ νὰ σᾶς σπεύσῃ ὁ Θεός, πῶς εἰς τὰ ὀρθὰ δόγματα τῆς πίσεως, ὅσον καὶ εἰς τὰ καλὰ ἔργα, ὥστε ὅπως νὰ μὴ περιφύρεσθε, καὶ νὰ κρημνίζεσθε ἀπὸ τῆς ἀκολυβήτης πειρασμῶν, τὸτο εἶναι παρηγορία αἰώνιος· διὰ τὴν ὅποιος εἶναι σπερωμνός, αὐτὸς ὅσα καὶ αὐτὰ πάθῃ, τὰ ὑποφέρει γενναίως, καὶ δὲν παρασαλᾷ τελείως· ἐπειδὴ, διὰ τὴν μὲν φυλάττει τὰ ὀρθὰ δόγματα, εἶναι πληροφορημνός, πῶς ἔχει νὰ λάβῃ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ· διὰ τὴν δὲ ἔχει ζωὴν καλὴν, καὶ διὰ τὴν πάσχει, ὅχι ὥσάν κακῆργος, ἀλλὰ ὥσάν δῆλος Θεός, διὰ τὸτο χαίρει καὶ εὐφραίνεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

1. „Τὸ λοιπὸν προσάχεθε, ἀδελφοί, περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ λόγος τῆς
 „Κυεῖς τρέχῃ, καὶ δοξάζηται, καθὼς καὶ πρὸς ὑμᾶς“.

Ἀνωτέρω μὲν ὁ Παῦλος ἐχρήσθη διὰ νὰ σπεύξῃ οἱ Θεσσαλονικεῖς, τώρα δὲ παρακαλεῖ τὰς Θεσσαλονικεῖς, νὰ εὐχωνται καὶ αὐτοὶ διὰ λόγον τε· ὅχι διὰ νὰ μὴ πάσχη, καὶ νὰ μὴ κινδυνώσῃ, (ἐπειδὴ εἰς τὸτο ἦτον διωρισμνός, ἦτοι εἰς τὸ νὰ πάσχη) ἀλλὰ διὰ νὰ τρέ-
 χῃ

„παράδοξις τοῖς ἀνθρώποις, οἱ τινες ἱκανοὶ εἰσονται καὶ
 „ἐνέροις διδάξαι“ (β'. Τιμοθ. β'. 2.) Ὁμοίως καὶ
 „ἀπὸ ἐκείνου ὅπου ἔπε προλαβὼν“ „καὶ μνημονεύετε, ὅ-
 „τι ἐπὶ ὧν πρὸς ὑμᾶς ταῦτα ἐλεγον ὑμῖν“ (β'.
 Θεσαλ. β'. 5.) Ποσὼν δὲ λογμῶν εἶναι ἡ παραδόξις,
 ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν πᾶς ὑβ'. Κανόνος τῆς μεγάλης
 Βασιλείας ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ.

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος λέγει· „ταῦτα δὲ πᾶν
 „Ἀρεῖ καὶ Εὐνομίᾳ βλασφημίαν ἐλέγχει, καὶ διδάσ-

„κα σαφῶς, ὥς οὐδὲ ἡ πᾶσι τῶν ὀνομάτων διαφορὰν
 „ἀξιωματῶν δηλοῖ“ τὸν γὰρ Υἱὸν ἐπιτίθετα προέπαιξε
 „τῷ Πατρὶ, οὐ μᾶλλον τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν ἐν ἑνὶ δι-
 „δάσκων, ἀλλὰ τῇ πᾶσι πᾶσι ἐν ἑνὶ ἀλλήλῳ, τὴν ὁμοσι-
 „μίαν δεκνύων“ Ὅτι δὲ ἡ πᾶσι τῶν ὀνομάτων πᾶς
 „ζωηρικὴς Τελετὴς πρέπει νὰ φυλάσσεται, καὶ νὰ μὴ
 „ἐναλλάσσεται, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῶν „ὅ δὲ
 „αὐτὸς ἐστὶ Θεός ὁ ἐνεργῶν τα πάντα ἐν πᾶσι“ (α'.
 Κορινθ. ιβ'. 6.)

χὴ τὸ κήρυγμά τε εἰς τὸ ἔμπροσθεν, καὶ νὰ δοξάζεται· μαζί δὲ μὲ τὴν δόχλῳ ταύτῃ καὶ αἰτοῦσιν, ὅπως ζητεῖ ὁ Παῦλος ἀπὸ τῶν Θεσσαλονικέων, προσθέττει καὶ ἐγκώμιον εἰς αὐτοὺς· διὰ τὴν λέγει· καθὼς τὸ κήρυγμα καὶ ὁ λόγος τῶ Θεοῦ τρέχει καὶ δοξάζεται εἰς ἑσᾶς, ἥτοι εὐχεσθε, ἀδελφοί, ἵνα ὅλοι οἱ ἄπιστοι ὑπακούουσιν εἰς τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίας, καθὼς καὶ ἑσεῖς ὑπηκούσατε εἰς αὐτὸ, ἔτσι ὁ Παῦλος δὲν ἔχεται διὰ κἀνενᾶ πράγμα ἐδικόν τε, ἀλλὰ διὰ μόνον τὰ τῶ Θεοῦ.

2. „Ἰνα ῥυσθῶμεν ἀπὸ τῶν αὐτοπῶν, καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων· ὃ γὰρ πάντων ἡ πίσις“.

Εἰδὼ ὁμιλεῖ ὁ Παῦλος διὰ ἐκείνας, ὅπως αὐτέλεγον εἰς τὸ κήρυγμα, καὶ ἐναντιῶντο εἰς τὰ δόγματα τῆς Εὐαγγελίας, ὁποῖος ἦτον Ἀλέξανδρος ὁ Χαλκεὺς, Δημήτριος ὁ Ἀργυροκόπος, καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι· τέτοις γὰρ αἰνιγματωδῶς φανερόν· ὁ Παῦλος· „Οὐ γὰρ πάντων ἡ πίσις“· ἥτοι ὅλοι δὲν πιστεύουσιν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ μόνον οἱ ἄξιοι· καθὼς χάριν λόγου ἠθέλησαν εἰπῆτινας, ὅτι δὲν εἶναι ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἴδιον τὸ νὰ γίνωνται ἐρχτιῶται βασιλικοὶ, ἀλλὰ τῶν ὄντων ἐπιτηδείων εἰς τῆτο (1)· ἐξυπνὰ δὲ καὶ παρηγορεῖ τῶν Θεσσαλονικέων ὁ Παῦλος μὲ τὰ λόγια ταῦτα· ἐπειδὴ δείχνει εἰς αὐτοὺς, ὅτι τὸς τῶν παρρησίαν ἔχον τῶν Θεῶν, ὥστε ὅπως ἡμπορῶν νὰ ἐκπολεῖν εἰς τὴν διδασκαλόντας τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίας. Μὲ αὐτὰ δὲ ἀκόμη φανερόν· κρυφίως ὁ Ἀπόστολος, καὶ ὅτι πολλὰς κινδύνους προσέχον εἰς αὐτὸν οἱ ἐναντιῶμενοι εἰς τὸ κήρυγμα· τὸ ὅποιον τῆτο ἦτον ἀρκετὸν νὰ παρηγορήσῃ τῶν μαθητῶν τῶ Χριστιανῶν, μανθανόντας, ὅτι ὁ τὸσον μέγας Παῦλος, ὁ διδάσκαλος αὐτῶν, πάσχει, καὶ παλᾷ ἀκόμη μὲ κινδύνους καὶ πειρασμούς.

3. „Πισὸς δὲ ἐστὶν ὁ Κύριος, ὅς σπείζα ὑμᾶς, καὶ φυλάξα ἀπὸ τῶ πονηροῦ“.

Επειδὴ εἶπον ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Θεὸς εἴλετο ὑμᾶς εἰς σωτηρίαν, ἤγεν ὁ Θεὸς σᾶς ἐδιάλεξεν εἰς σωτηρίαν, διὰ τῆτο τώρα λέγει ἐδῶ· ὅτι ὁ Θεὸς ὅπως σᾶς ἐδιάλεξεν, αὐτὸς εἶναι πιστὸς καὶ ἀληθινός, καὶ βέβαια θέλει τελειώσῃ, ἐκεῖνο ὅπως ἄρχισεν εἰς ἑσᾶς· καὶ αὐτὸς μὲν, θέλει σᾶς σπείζῃ, καθὼς ἐχρήθημεν ἀνωτέρω, διὰ νὰ μὴ σαλῶσθε· θέλει δὲ καὶ σᾶς φυλάξῃ, ὥστε ὅπως νὰ μὴ λάβῃ διῶαμιν ἐναντίονας ὁ Σατανᾶς (οὗτος γὰρ εἶναι ὁ πονηρὸς), καὶ νὰ σᾶς νικήσῃ.

4. „Πεποίθαμεν δὲ ἐν Κυρίῳ ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι ἂ παραγγέλλομεν ὑμῖν, καὶ ποιᾶτε, καὶ ποιήσετε“.

Επειδὴ εἶπον εἰς αὐτοὺς ἀνωτέρω ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πιστὸς, καὶ θέλει τελειώσῃ ἐκεῖνο, ὅπως ἄρχισεν εἰς ἑσᾶς, διὰ νὰ μὴ νομίσαν, ὅτι τὸ πᾶν τῆς σωτηρίας αὐτῶν εἶναι τῶ Θεοῦ, καὶ αὐτοὶ ἀμελήσαν, διὰ τῆτο ἰδὲ καὶ τώρα ἀπαιτεῖ χρεωστικῶς ἀπὸ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ Χρι-

(1) Ὁ δὲ Κορίνθιος λέγει, ὅτι δὲν εἶναι πάντων ἡ πίσις· ἐπειδὴ ἡ πίσις δὲν εἶναι πᾶν σαρκικόν, ἡ πᾶν ψυχικόν, ἀλλὰ πᾶν ἁγίον, πᾶν ἀνωτέρων ὄντων ἀπὸ πᾶν σαρκικόν, καὶ ψυχικόν· ἐπειδὴ ἁγίος σωτῆρις ἀπὸ τοῦ σερητικόν ἀλφά καὶ τὸ γὰρ, καὶ δέλη νὰ εἴπῃ ἐκεῖνος ὅπως εἶναι μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τῆς γῆρας πράγμα· διὰ τὴν ἡ πίσις εἶναι δῶρον Θεοῦ, ὅχι δῶρον ὡσάν ἡ προφητεία, καὶ τὸ χάρισμα πᾶν γλωσσῶν, καὶ πᾶν δαυμάτων, ἀλλ' ὡς ἀρετὴ· ἡ πίσις γὰρ δῶρον Θεοῦ ἐστὶ κατὰ τὴν προκαταρκτικῶν χάριν· πᾶν πάντας καλοῦσαν εἰς τὸ πιστεῦσαι, καὶ κατὰ τὴν ὁδηγῶσαν χάριν, καὶ πᾶν συνεργῶσαν, καὶ ὅχι κατὰ τὴν συγκατάθεσιν· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν πιστεύει, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος πιστεύει· καὶ λοιπὸν ἡ πίσις εἶναι ἓνα πράγμα σύμμικτον ἀπὸ τοῦ ὑπερφυῖς ὁ-

μοῦ καὶ φυσικόν, ἥτοι ἀπὸ τῆς ὑπερφυσικῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τῆς φυσικῆς δέλησιν τοῦ ἀνθρώπου· ὁ γὰρ Θεὸς φωτίζει πρῶτον καὶ καλῇ, ἐπὶ τῇ προσημείᾳ τῆς συγκατάθεσιν τῆς ἐδικῆς μας προμεινῆς· ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν τῇ πίστει βεβαιώσις, παρὰ τῶ Θεοῦ ἐστὶν· Ὅθεν ὁ Θεοδώριτος ἔτσι ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν πᾶν· „τῶ καὶ „ἀλλὰ καὶ ἐφ' ἡ πεισμονῇ ἐκ ἐκ τῶ καλῶντος“ (Γαλ. 5, 6.) Θεὸς γὰρ ἴδιον τὸ καλὸν, ὑμῶν δὲ τὸ πειθεῖσθαι· ὡς καὶ ἐν τοῖς Ἱεροῖς Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος ἐ- „λεγει· ἥτις διὰ ἐρχέσθαι πρὸς με καὶ πινέτω“· „(Ἰωάν. 7, 37.) καὶ ἥτις θέλει ὀπίσω με ἐλθεῖν, ἀ- „παρνησάτω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ „ἀκολουθήτω μοι“· (Λουκ. 9, 23.) οὐ γὰρ ἀνάγκη „βιάζεται, ἀλλὰ τὴν γνώμην ζητεῖ“.

Χριστιανὲς τὸ νὰ σωεργῶν καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν σωτηρίαν τὰς, καὶ ὡς τὸ νὰ τὰς λέγῃ ταῦτα· καὶ ὁ Θεὸς εἶναι πιστὸς καὶ ἀληθὴς, καὶ βέβαια θέλει κάμῃ τὸ ἐδικόν τε ἔργον, ἀλλ' ὅμως αἰσῶς καὶ ἐσεῖς κάμνετε τὸ ἐδικόν σας ἔργον, καὶ φυλάττετε τὰς παραγγελίας ὅπως σὰς ἔδωκα. Βλέπε δὲ, ὡ ἀγαπῶσα, σοφίαν τῷ Ἀποστόλῃ· ἐπεὶ δὲ δὲν εἶπεν ἀπλῶς, ἔτι πληροφορούμεθα εἰς ἐσᾶς, ἀλλ' ἐπρόσθεσε καὶ τὸ, ἐν Κυρίῳ· ἢτοι πληροφορούμεθα λέγει εἰς τὴν φιλανθρωπίαν, καὶ διώκουν τῷ Κυρίῳ, ὅτι αὐτὴ θέλει σὰς δυναμώσῃ· διὰ τὰ δείξῃ μὲ τὸν τὸν λόγον, ὅτι ὅλον τὸ πᾶν πρέπει νὰ τὸ κρεμῶμεν ἀπὸ τὸν Θεόν. Ὁμοίως πάλιν, δὲν εἶπε, πληροφορούμεθα εἰς τὸν Κύριον· ἀλλὰ πληροφορούμεθα εἰς ἐσᾶς, ὅτι κάμνετε, καὶ θέλετε κάμναι τὰς παραγγελίας μου· εἶπε δὲ τὸ ἐπὶ ἐτζί, διὰ τὰ μὴ κρεμᾶσθαι οἱ Χριστιανοὶ τὸ πᾶν εἰς τὸν Θεόν, αὐτοὶ δὲ ἀμελήσῃν καὶ μέναι ἀργοί· δι' ὅ, τι πρέπει μὲν νὰ ἀφίνωμεν τὰ πάντα εἰς τὸν Θεόν, ἀλλ' ὅμως πρέπει νὰ ἐνεργῶμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ νὰ ἀγωνιζώμεθα. Δὲν ἀρκέσθη δὲ ὁ Παῦλος νὰ εἰπῇ μόνον, ὅτι κάμνετε τὰς παραγγελίας μου, ἀλλὰ ἐπρόσθεσε, καὶ ὅτι θέλετε τὰς κάμνετε καὶ εἰς τὸ μέλλον, διὰ τὰ δείξῃ μὲ τὸ, ὅτι εἰς τὰς Χριστιανὲς ὁρᾷται νὰ δόξῃται πάντοτε ἡ ἀρετὴ, καὶ ἡ φύλαξις τῶν δεσποτικῶν καὶ Ἀποστολικῶν ἐντολῶν, ἕως ἐσχάτης αὐτῶν ἀναπνοῆς.

5. „Ὁ δὲ Κύριος κατέδυται ὑμῶν τὰς καρδίας ἄς τὴν ἀγάπην
τῷ Θεῷ, καὶ ἄς τὴν ὑπομονὴν τῷ Χριστῷ“.

Πάλιν ἐδῶ εὐχεται ὁ Ἀπόστολος εἰς τὰς Θεσσαλονικεῖς, διὰ τὰ δείξῃ μὲ τὰς δόξας ταύτας, πόσον φρονεῖται καὶ φροντίζει δι' αὐτάς· δι' ὅ, τι ἐπεὶ καὶ ἔχει νὰ ἐλέγξῃ καὶ νὰ ἐπιτιμήσῃ μερικὰς ἀπὸ αὐτὰς, διὰ τὸ προμαλακῶναι τὰς καρδίας αὐτῶν μὲ τὰς δόξας, διὰ τὰ δείξῃ, ὅτι τὰς ἐπιτιμᾷ ἀπὸ τὴν πολλὴν ἀγάπην ὅπως ἔχει εἰς αὐτάς. Λέγει λοιπὸν, ὅτι ἀμποτε ὁ Κύριος νὰ κατέδυται τὰς καρδίας σας, ἢ γὰρ νὰ τὰς κάμῃ νὰ δόξῃσιν αὐτῷ· ἀμποτε καὶ ἴσται, ὥστε ὅπως νὰ μὴ παρατρέπωνται ἀπὸ τὴν ἰσότητά· διὰ τί, πολλὰ παράγματα εἶναι, ὅπως παρατρέπων, καὶ ἀγᾶναι τὰς Χριστιανὲς ἀπὸ τὴν ἴσιν εὐφραν τῆς τῷ Θεῷ ἀγάπης· διηλαθὴ καὶ τὰ ἄσπρα, καὶ ἡ δόξαις, καὶ ἡ ἰδογαῖς, καὶ ἡ θλίψεις, καὶ οἱ πειρασμοί. Αὐτὰ γὰρ, καὶ ἄλλα ἀκόμη περισσότερα, εἶναι ἐκεῖνα ὅπως δὲν ἀφίνωσιν ἡμᾶς τὰς Χριστιανὲς νὰ περιπατήσωμεν ἴσια εἰς τὴν ἀγάπην τῷ Θεῷ, ἢ γὰρ εἰς τὸ νὰ ἀγαπήσωμεν τὸν Θεόν καθὼς πρέπει· τὸ δὲ „εἰς τὴν ὑπομονὴν τῷ Χριστῷ“ ἐτζί νοεῖται, ἢ γὰρ διὰ τὰ ὑπομείνωμεν καὶ ἡμεῖς τὰ πάθη, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς τὰ ὑπέμεινεν· ἢ τὸ νοεῖται καὶ ἐτζί, ἢ γὰρ διὰ τὰ ἀναμείνωμεν τὸν Χριστὸν μὲ ὑπομονὴν καὶ ἐλπίδα, καὶ τὰ μὴ ἀπελπίζώμεθα, ἀλλὰ νὰ πιστεύωμεν βεβαίως, ὅτι ἐκεῖνα ὅπως ὁ Χριστὸς μᾶς ὑπέσχθη, ἔχει βέβαια καὶ νὰ τὰ τελειώσῃ. Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος νὰ ἔχωμεν ὑπομονὴν, ἐννοεῖ θλίψεις, καὶ κινδύνους, καὶ πειρασμούς, τὰς ὁποίας πρέπει ἀναμείνωμεν, καὶ μεγαλοφύχως νὰ ὑπομείνωμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί. Μαζὶ δὲ μὲ τὴν ἀγάπην, ἦνωσε καὶ τὴν ὑπομονὴν, ἐπεὶ τὸ εἶναι τὸ νὰ ἀγαπᾷ τινες τὸν Θεόν, τὸ νὰ ὑπομνήναι διὰ τὸν Θεόν τὰς συμβαινέσας θλίψεις, καὶ νὰ μὴ παύεται. Σημειῶσαι δὲ ὅτι ὁ μέγας Βασίλειος Κύριον ἐδῶ ἐνόησε πᾶς εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον (1).

6. „Πα-

(1) Τὰ λόγια τοῦ μεγάλου Βασιλείου εἶναι ταῦτα· „εὐρεομεν ποῖνον παρὰ τῷ Ἀποστόλῃ ἐν τῇ πρὸς Θεσσαλονικῆς β'. ὁ δὲ Κύριος κατέδυται ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τῷ Θεῷ, καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τῷ Χριστῷ· τίς ὁ κατέδυται Κύριος εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην, καὶ εἰς τὴν ὑπὲρ πάντων θλίψεων ὑπομονὴν; ἀποκρινάμεθα ἡμῖν οἱ τὸ Πνεῦμα καταβαλλόμενοι· αἶτε γὰρ περὶ τοῦ Πατρὸς, ὁ λόγος ἂν εἴη· ἢ τὸ· ὁ δὲ Κύριος κατέδυται ὑμᾶς εἰς τὴν ἐκτετατὴν ἀγάπην· αἶτε περὶ τῷ Τίτῳ, προσέκατο ἂν, εἰς τὴν ἑκτετατὴν ὑπομονὴν· ζητήσωσαν οὖν τί εἰσιν ἄλλο πρόσωπον, ἢ τῇ προσηγορίᾳ τοῦ Κυρίου τιμᾶσαι ἄξιον;

(Κεφ. καὶ περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.) Καὶ ὁ Θεὸς ὁμοίως δὲ λέγει· „Ἀμφοτέρων ἡμῖν χρεῖα, καὶ προσδεσμένους ἀλλήλους, καὶ ἀπὸ ἀνωθεν σωτηρίας· σωτὴν τυχὴν καὶ ὁ Προφήτης ἰκέτευσε· κατεδύμενοι τὰ διαβήματά μου ἐν ταῖς τεύρεσιν, ἵνα μὴ σαλευθῶσι τὰ διαβήματά μου“· (Ψαλ. 119. 5.) Ὁ δὲ θεὸς Ἀπόστολος τὴν Τεράδα ἡμῖν ὑπέδειξε· Κύριον γὰρ τέθεικε, καὶ Θεόν, καὶ Χριστὸν· δὴλον δὲ ὅτι Κύριον τὸ Πανάγιον προσηγόρευσε Πνεῦμα· οὕτω καὶ Κορινθίους ἐπιστάλλων γέγραπεν· „ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμα ἐστίν“· (β'. Κορ. γ'. 17.)

6. „Παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου
„ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Πολλὰς φοράς ἔποιον, ὅτι παραγγελίαν ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν αὐστηρὰν διδασκαλίαν (1). ὅθεν καὶ ἐδῶ παραγγελίαν ὀνομάζει τὴν αὐστηρὰν διδασκαλίαν, ὅπερ ἔχει καὶ κάμῃ, ὅτι καὶ δευδύεν οἱ Χριστιανοί, καὶ καὶ μὴ κάθονται ἄργοι· διὰ καὶ κάμῃ ὁμοῦ φοβερωτέραν, καὶ αὐστηροτέραν τὴν παραγγελίαν πρὸς ταῦτάς, λέγει, ὅτι ἐγὼ δὲν σὰς παραγγέλλω ταῦτα, ἀλλὰ ὁ Χριστός· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνα ὅπερ ἐγὼ σὰς λέγω, καὶ σὰς παραγγέλλω περὶ τῶν καὶ δευδύεν, καὶ καὶ μὴ κάθῃσθε ἄργοι, ὁ Χριστός σὰς τὰ λέγει, καὶ σὰς τὰ παραγγέλλει· διὰ τὸ ὅτι Κύριος εἰς κἀνὲν μέρος δὲν εἶπε καὶ ἄργουν οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ (2).

„Στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀπάκτως περιπατῶντος“.

Σὰς παραγγέλλω, λέγει, ὦ Χριστιανοί, καὶ χαρίζεσθε ἀπὸ καθε Χριστιανόν· καὶ πλείσιος ἦναι, καὶ πτωχός, καὶ ἅγιος, ὅπερ ἀπάκτως περιπατεῖ, ἢ ἐν ὅπερ περιπατεῖ τὴν ζωὴν πρὸς ἄργος, καὶ δὲν κάμνει ἐργόχειρον, καὶ καὶ μὴ συναναστρέφει με αὐτόν· διὰ τὸ ἐκεῖνοι ὅπερ εἶναι ἄργοι, καὶ δὲν δευδύεν κἀνὲν ἐργόχειρον χρήσιμον εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, αὐτοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον κηρύττονται εἰς χορατάδες, καὶ γέλοισι, καὶ εἰς ἀδιαφορίαν ζωῆς· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Σειράχ· „πολλοὶ (ἦτοι πᾶσαν, καθὼς πολλοὶ διδάσκαλοι ἔρμην·, νόμοι.) κακίαν ἐδίδαξαν ἢ ἀργίαν“· (Σειρ. λγ'. 32.) ταῦτα δὲ τὰ κακά, εἶναι ἀταξία, ἥτις δὲν ἀρμόζει εἰς τὴν εὐτακτον ζωὴν τῶν Χριστιανῶν (3)· διὰ τὸ εἶναι ταῦτα ἀταξία; καὶ δι' αὐτὴν καὶ ἐαυτὴν τὴν ἀργίαν, ἥτις εἶναι ἡ πρώτη ἀταξία, καὶ διὰ τὸ οἱ ταῦτα ποιοῦντες ἄργοι, ἀγνοοῦν ἀπὸ τῆς πᾶσιν, ὅπερ ἐδιδόσαντο εἰς αὐτὰς περὶ τῶν ὁ Διδάσκαλος τῶν Ἑβραίων, καὶ Ἀπόστολος τῶ Κυρίου Παῦλος· διὰ τὸ καὶ ἀκολούθως λέγει.

„Καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν, ὡς παρέλαβον παρ' ἡμῶν“.

Τὸ θέλει καὶ εἶπῃ „καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ὡς παρέλαβον παρ' ἡμῶν“· ἢ ἐν τῷ καὶ μὴ δευδύεν, λέγει, τέχνῳ καὶ ἐργόχειρον οἱ Χριστιανοί, αὐτὸ εἶναι ἔξω ἀπὸ τῆς παράδοσιν τὴν ἐδικὴν μου, τὴν ὁποίαν ἐγὼ ὁ τῶ Κυρίου Ἀπόστολος, σὰς παρέδωκα, ὅχι μετὰ λόγιαν φιλαίαν, ἀλλὰ μετὰ ἔργα· ἐπεὶ δὲ ἐγὼ δουλεύωντας τέχνῳ καὶ ἐργόχειρον τῶν τζαδιῶν, εἶναι τύπος καὶ παράδειγμα τῶ καὶ δευδύεν καὶ ἐσεῖς ὅλοι οἱ Χριστιανοί· τὸ γὰρ κυρίως εἶναι ἡ παράδοσις, ἡ διὰ τῶν ἔργων διδασκομένη (4).

7. „Αὐ“

(1) Ὅρα περὶ τὰς τῶν ἐνδέκατον εἰχὼν τοῦ δ'. Κεφαλῆς τῆς πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῆς· καὶ τῶν 2. εἰχὼν τοῦ δ'. Κεφαλῆς τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολῆς.

(2) Μάλιστα δὲ καὶ μετὰ τὸ παράδειγμα πρὸς ἐδίδαξε τοὺς Χριστιανούς ὁ Κύριος καὶ μὴ κάθονται ἄργοι, ἀλλὰ καὶ δευδύεν τέχνην καὶ ἐργόχειρον· ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτός ὁ ἴδιος Κύριος ἦτον τέκτων, ἥτοι μαρτυρῶν, καθὼς λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάρκος· „οὐχ ὅτις ἐστὶν ὁ τέκτων, ὁ ὅς Μαρίαν“· (Μάρκ. 6. 3.) Καὶ ὅρα τὴν ἔρμηνειαν πρὸς 9. εἰχὼν τοῦ β'. Κεφαλῆς τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολῆς, καὶ τὴν ἐκὰς πλατείαν ὑποσημαίωσιν. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημαίωσιν τοῦ· „δι' ἡμᾶς ἐπὶ τὴν χάριτι“, πλεῖσις ὧν“. (β'. Κορ. 11. 9.) Ὅρα δὲ καὶ τὸν β'. συλλογισμόν πρὸς καὶ Μελέτης τῶν Πνευματικῶν Γυμνασμάτων· καὶ τὸν ἡ. Λόγον τῆς Χρηστοδίας τῶν Χριστιανῶν. Βλέπε δὲ, καὶ ὅτι τὴν παραγγελίαν ὅπερ δίδει ὁ Παῦλος ἐδῶ περὶ τοῦ καὶ δευδύεν ἐργόχειρον, τὴν δίδει ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, καθὼς ἐρμηνεύουσιν ὅτι δίδει Χρυσόστομος, καὶ ὁ ἱερός Θεοφύλακτος, καθὼς καὶ

Epistole di S. Paolo Tom. III.

ἐμπροσθεν ἐν τῇ 1β'. εἰχῇ, τοῦτο δὲ ἴδιον λέγει ὁ Παῦλος· ὅσον μεγάλον καλὸν ἦναι τὸ καὶ δευδύεν οἱ Χριστιανοί, καὶ ὅσον μέγα κακόν τὸ καὶ μὴ δευδύεν.

(3) Ὅθεν καὶ ὅλοι κοινῶς οἱ Ἀποστολοι κάμνουσι τὴν παραγγελίαν ταύτην ἐκείνοις τῶν Χριστιανῶν, ὅπερ δὲν κάθεται καὶ δευδύεν τέχνην, ἀλλὰ περιπατεῖ ἀπάκτως ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἄργος, καὶ περιεργαζόμενος τὸν εἰς καὶ τὸν ἄλλον· οὐκ ἐστὶν οἱ πτωχός, καὶ ἐμπεριπατῶν ἀ·, λόγῳ ἐν ταῖς ρύμῃσι ἀκαροεπόπτης τῶν κακῶς ζων·, πρὸς· ἀλλὰ τῇ τέχνῳ καὶ τῷ ἔργῳ πρὸς πρὸς·, καὶ τῷ Θεῷ φιλαίαν ἀνζητεῖ, καὶ τῷ Χριστῷ λό·, γὰρ ἀναμνησκόμενος, διηκεῖ μελέτη· λέγει γὰρ·, ἡ Γραφή, ὅτι ἐν τῇ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσῃς ἡμέρας·, καὶ νυκτός· περιπατῶν ἐν ἀγρῷ, καὶ ἐν οἴκῳ καθήμε·, νος, καὶ κοιταζόμενος, καὶ διανιτάμενος, ἵνα σωθῇς·, ἐν πᾶσιν“. (Βιβλ. α'. Κεφ. 5. τῶν Ἀποστολικ. Διαταγῶν.)

(4) Καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „παράδοσιν δὲ λέ·, γινεῖσθαι τὴν διὰ τῶν λόγων, ἀλλὰ τὴν διὰ τῶν ἔργων“.

K

7. „Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε πῶς δὴ μιμῆσθαι ἡμᾶς· ὅτι ἐκ ἡπακτῆσά-
μεν ἐν ὑμῖν, ὅδε δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παράτινος“.

Επεὶ, λέγει, οἱ ἴδιοι τὸ ἡξίστε Χριστιανοί, πῶς ἡμεῖς δὲν ἀπακτίσαμεν εἰς ἐσᾶς, ἦγαν πῶς δὲν ἐπεράσαμεν ἄργοι, καὶ χαλεπὸν ἐργόχειρον· ἀπαξίαν γὰρ ὀνομάζει τὴν ἀργίαν ὁ Παῦλος, καθὼς καὶ ἀνωτέρω τὴν ὀνόμασε, καὶ ἐστὶ εἶναι ἡ ἀλήθεια· διὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεὸς ἐπαξε, καὶ ἐδιώρισε τὸν ἀνθρώπον μέσα εἰς τὸν Παραδείσον διὰ τὴν ἐργάζεσθαι αὐτὸν, καὶ τὴν φυλάττειν· „Ἐλαβε γάρησι Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἀνθρώπον, διὲν ἐπλασε, καὶ ἐθε-
το αὐτὸν ἐν τῇ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάττειν“· (Γεν. β'. 15.)
(1) καὶ διὰ τὴν ὁ Θεὸς ἐπλασε τὰ χέρια, καὶ ποδάρια, καὶ τὰ ἄλλα μέλη τῷ ἀνθρώπῳ, ὅχι διὰ τὴν ἐξ ἑαυτοῦ ἀργά, ἀλλὰ διὰ τὴν δελεῦν με αὐτὰ· ὥστε ἐκεῖνος ὅπως εἶναι ἀργός καὶ δὲν δελεῖται, αὐτὸς εἶναι παραβάτης τῆς τάξεως ταύτης, ὅπως ἐδιώρισε ὁ Θεός. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγιῶσα, καὶ πῶς ὀνόμασεν ὁ Ἀπόστολος φαγητὸν χάρισμα διδάσκον, τὸ τὴν τραφῆ αὐτὸς ἀπὸ τῆς Θεσσαλονικῆς, καὶ μὴ ὅλον ὅπως αὐτὸ δὲν ἐδίδοτο χάρισμα εἰς αὐτόν· διὰ τὴν αὐτὸς ἐκήρυττον εἰς αὐτὰς τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ· ὁ δὲ κηρύττων τὸ Εὐαγγέλιον, ἐργά-
ζεται· ὁ δὲ ἐργάτης, εἶναι ἄξιός τῆς τροφῆς τῆς, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „ἄξιός ὁ ἐργά-
της τῆς τροφῆς αὐτῆς“· (Ματθ. ι. 10.) ἀνάγνωθι καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς Δ'. Κεφαλ. τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης.

8. „Ἄλλ' ἐν κόπῳ, καὶ μόχθῳ νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενοι“.

Βλέπε, ὡ ἀναγιῶσα, πόσας ἐπιτάσεις καὶ ὑπερβολὰς βάλλει ὁ Παῦλος ἐδῶ· διὰ τὴν δὲν εἶπε, πῶς ἐδέλδε μόνον με κόπον, ἀλλὰ καὶ με μόχθον, ὅστις εἶναι ἀπὸ τὸν κόπον βα-
ρύτερος· καὶ πῶς ἐδέλδεν, ὅχι μόνον τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τὴν νύκτα (2).

„Πρὸς

(1) Τοῦτο τὸ ρητὸν ἐρμηνεύων ὁ μέγας Βασιλεὺς λέγει· „οὐ γὰρ διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς τὸν ἀνθρώπον ἀργόν, καὶ ἀκίνητον αὐτὸν εἶναι βεβούληται, ἀλλὰ ἐνεργὸν ὑ-
πάρχειν πρὸς τὴν κατὰ τὴν ἐν μὲν τῇ Παραδείσῳ
κελεύσας τὸν Ἀδὰμ ἐργάζεσθαι καὶ φυλάττειν αὐτόν.
Εἰ γὰρ καὶ θεωρεῖται τῷ ῥητῷ προσκείμεται, ἀλλὰ γοῦν
καὶ τὸ ἰδικόν, ζῆλον καὶ σπουδὴν ἄξιον· μετὰ δὲ τὴν
ἐκείθεν ἐκπτώσιν, ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου τὸν ἄρ-
τον ἐσθίειν ἀποφινόμενος· καὶ δὲ πρὸς τὸν Ἀδὰμ
ἐρμηνεύει, ὅτι πᾶσι τοῖς ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένοις ἐ-
ρηται, δηλὸν ἐνταῦθεν“· (Ἀσκητικ. Διαπίξ. δ.)
Καὶ ὁ δὲ Χρυσόστομος αὐτὸ λέγει· „διὰ τί γὰρ
οὐκ ἐργάζη; χεῖρας σοι εἰς τοῦτο ἔδωκεν ὁ Θεός,
οὐχ ἵνα παρ' ἐτέρων λαμβάνῃς, ἀλλ' ἵνα ἐτέροις παρέ-
χῃς“· (Λόγ. ε. εἰς τὴν παραύσαν.)

(2) Ὁ δὲ Κορινθίος λέγει, ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦ-
λος ἐμετὰ χερσὶν αὐτοῦ τὴν τέχνην διὰ τὴν διέξω τρέπον
καὶ μηχανὴν εἰς τὰς Χριστιανούς πᾶσι τὴν γλυτῶναι ἀπὸ
τῆς ἀμαρτίας· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κλήμης (Βιβλ. ε. πᾶν Κατωτάσεων) καὶ ὁ Εὐσέβιος (Βιβλ. ε. πᾶν Ἰσραὴλ
Κεφ. ιε.), καὶ ὁ Ἡγέσιππος (Κεφ. ιε.), καὶ ὁ Ἐπιφάνιος (Αἰρέσ. π.) συμφωνοῦν λέγοντες, ὅτι ἡ ἐργασία τῶν
χειρῶν, καὶ ὁ κόπος ἐμποδίζεν ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας τὸν
ἀνθρώπον. Διὰ τοῦτο καὶ Κάρλος ὁ μέγας, καὶ μὴ ὅλον
ὅπως ἦσαν Βασιλεῖς, ἐβάλεον ὅμως πᾶσι τοῖς ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐγυ-
μνάζοντο εἰς τὴν χειρουργικὴν τέχνην τοῦ τὴν ὑφαίνον
πανία· ὅθεν καὶ ὁ Κασσιανός, μητέρα τῶν κακῶν τὴν ἀρ-
γίαν ὀνόμαζε· καὶ ὁ Σένεκας ἐγνωμάσθη, ὅτι ἡ ἀρ-
γία εἶναι σφοδρὸς τῷ ζῶντι ἀνθρώπῳ· ἐπειδὴ ὁ Θεός
δὲν μᾶς ἔδωκε ματαίως τὰς χεῖρας, καὶ τοὺς πόδας·
διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σολομὼν ἐπαύων τὴν ἀνδρείαν καὶ δου-

λεύτεραν γυναικα λέγει, ὅτι· „ἐγεύσατο ὅτι καλὸν
ἐστὶ τὸ ἐργάζεσθαι, καὶ ἐκ ἀποσβέννεται ὁ λυγρὸς αὐ-
τοῦ ὅλον τὴν νύκτα“· (Παρ. λα. 18.) μετὰ τὴν ὁ-
ποία λόγια φανερὸν ὅτι ἐδέλδεν ἐκείνη καὶ ἡμέραν καὶ
νύκτα. Ὅθεν καὶ ὁ μέγας Ἀνατόλιος ἤκουσε παρὰ Θεοῦ
παῦται τὰ λόγια· „Ἀνατόλιε θέλεις ἀρεῖσαι Θεῷ; προσ-
εὐχῇ· ὅταν δὲ μὴ δύνασαι προσευχεσθαι, χεῖράς σου
καὶ τῇ ἀληθείᾳ πηγῇ καὶ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας
εἶναι ἡ ἀπραξία καὶ ἀργία τῶν χειρῶν· διὰ τοῦτο ὁ δὲ
Χρυσόστομος εἶπεν· „οὐδεὶς χεῖρας μοχθηρότερον· ὅθεν
ἀργίας· πάντας γὰρ ἡ ἀργία βλάπτει, καὶ τὴν μέλη
τῆς σώματος αὐτῆς βλάπτει· πῶς ἡ ἀργία“· (Ὁμιλ.
λε. εἰς τὴν Πράξιν) Καὶ πάλιν· „τί ἀνέθετον γέ-
νοιτ' ἂν ἀνθρώπῳ, ὅθεν ἔχουσιν ποιεῖν; τί μοχθηρό-
τερον; τί παλαιωρότερον; μυελὸν χερῶν ποτὶ θεο-
μῶν, χαρμάσθαι, καὶ κεχλιμέναι διαπαύεσθαι ἐπὶ τῆς
ἀγορᾶς καθήμενοι, ὁρῶντες τοὺς παρόντας· ἡ γὰρ
ψυχὴ φύσιν ἔχουσα τὸ κινεῖσθαι διαπαντός, ἐκ ἀνέ-
χεται ἡρεμῆν· ἐμπρακτὸν τὸ ζῶν ποτὶ ἐποίησεν ὁ
Θεός, καὶ κατὰ φύσιν αὐτῷ ἐστὶ τὸ ἐργάζεσθαι, παρὰ
φύσιν δὲ τὸ ἀργεῖν“· (Αὐτοδ.) Καὶ πάλιν· „Ποῖος
ἵππος χρησίμος; ὁ τρυφῶν, ἢ ὁ γυμναζόμενος; ποῖος
ναῦς, ἢ πλεῖστα, ἢ ἡ ἀργούσα; ποῖον ὕδωρ; τὸ πρέ-
χον, ἢ τὸ ἐξὸς; ποῖος σίδηρος, ὁ κινούμενος, ἢ ὁ μὴ
ἐργαζόμενος; ἐκ' ὅ μὲν ἀπολάμπει, καὶ ἀργύρεον προσ-
εἰκεῖ, ὁ δὲ κατ' ὥσπερ πανταχῶς, ἀχρηστὸς ὢν, καὶ
τῆς ὕλης ἀποστρέφει τὴν οἰκίαν; ποῖον γίνεται καὶ ἐ-
πὶ τῆς ἀργίας ψυχῆς· ἵσως αὐτῆς καταχῆται, καὶ
πρώτη τὴν λαμπρότητα, καὶ τὰ ἄλλα πάντα“·
(Αὐτοδ.) Καὶ ἀπαχθὺ ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος λέγει·
καθὰπερ ἡ γῆ, ὅταν μὴ σπέρηται, μηδὲ φυτεύηται,

βλ. π.

„Πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαι τινὰ ὁξ ὑμῶν“

Βάρος μὲν κυρίως εἶναι, τὸ τὰ πέννητινας ἀπὸ αὐθρύπης, ὅπῃ δὲν δίδεν θεληματικῶς καὶ μὲ τῷ καρδίαντες, ἀλλὰ σαικῶς καὶ χωρεῖς καρδίαν· ὁ δὲ Ἀπόστολος βάρος λέγει ἐδῶ, τὸ τὰ παρῇ ἀπὸ τῶς Θεσσαλονικεῖς, ὅχι διὰ τὶ αὐτοὶ δὲν ἤθελαν τὰ δώσουν, ἀλλὰ διὰ τὶ ἦσαν πτωχοὶ, καὶ τῶν ἀγαθαίων ὄνδεεις.

9. „Οὐχ' ὅτι οὐκ ἔχομεν ὄξουςίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτὰς τύπον δώμεν
 „ὕμῖν ἅς τὸ μιμᾶσθαι ἡμᾶς“.

Εἶχε μὲν ὁ Παῦλος νὰ μὴ δευεῖ ἐργόχειρον, ὥσαυ ὅτ' κατεγίνετο εἰς μεγα-
λίτερον ἔργον, ἦσαν εἰς τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίᾳ, καὶ ἀδελφὸν εἶχε νὰ τρέφεται ἀπὸ τῆς
ὑπ' αὐτῷ διδασκομένης μαθητῶν Χεισιανῶν· ἀπὸ φιλοτιμίαν δὲ, ἐδίδασκεν ἐργόχειρον, καὶ
ἐτρέφε καὶ τὸν ἑαυτὸν τε, καὶ τὸς μετ' αὐτῷ εὐερισκομένους ἀδελφούς· ἔκαμνε δὲ πῶ καὶ ἐδίδ-
σκεν ὁ τεισμακάριος τῷ Κυρίῳ Ἀπόστολος, διὰ νὰ διδάξῃ, λέγει, καὶ τὸς μαθητὰς τῶ
Χεισιανῶν νὰ πὺν μιμῆται, ἢ νὰ δευεῖεν ἢ αὐτοί (1).

10. „Καὶ γὰρ ὅτε ἡμεῖς πρὸς ὑμᾶς, τῷτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι
 „ἅτις ὁ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω“ (2).

ὅταν, λέγει, ἡμεν εἰς ἐσᾶς ὧ Θεσσαλονικεῖς ἀδελφοί, αὐτὸ σᾶς παρήγγειλα, ὅτι ὁποῖος Χριστιανὸς δὲν θέλει νὰ ἐργάζεται, καὶ νὰ δελεύῃ, αὐτὸς καὶ ἄς μὴ τρώῃ· εἰς μὲν λοιπὸν τῷ πρώτῳ Ἐπιστολῷ, μαλακώτερα γράφει ὁ Θεὸς Ἀπόστολος περὶ τῶ ἐργοχεί-
ρου πρὸς τὰς Θεσσαλονικεῖς, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ταύτην, αὐστηρότερα γράφει πρὸς αὐτὰς περὶ τῆς· καὶ μὲ δίκαιον τρόπον, διὰ τὴν ἀνίστως ὁ Παῦλος ἐδεδόκει ἡμέραν καὶ νύκτα, καὶ μὴ ὅλον ὅπῃ εἶχε κάθε ἀδειαν νὰ τρέφεται ἀπὸ τὰς μαθητάς τε, πολλῶ μᾶλλον οἱ ἄλλοι Χριστιανοί, ἔπρεπε ταῦτο νὰ κάμνῃ, καὶ νὰ δελεύῃ ἡμέραν καὶ νύκτα;

11. „Άγίο-

35, βοάμεν· ἀναδίδωσιν ἀπλῶς· ὅτω καὶ ἡ ψυχὴ, ὅταν
36, μὴ ἔχη τι πρᾶγμα τῶν ἀναγκαίων, παίρνεται τὸ πρῶτ-
37, τιν ἐπιθυμῶσα, πονηροῖς αὐτῇ δίδωσι πράγμα-
38, σιν·'· (Ὁμιλ. ξ'. εἰς τίν' δούτε'ραν πρὸς Κοριν-
θίους.)

(τ.) Ὡστε ἐκ τῶ ῥήματος τούτου σαφῶς συμπεραίνομεν, ὅτι ἡ πρώτη καὶ κυρία καὶ καθ' αὐτὴ αἰτία, διὰ τῇ ὁποίαν ὁ μακαριὸς Παῦλος ἐδούλευεν ἐργόχαρον, καὶ ἐκ τῆς ἐργαχάρου ἐκρέετο, ἦσαν διὰ τὴν δόσιν παράδηγμας ἢς ὅλος τὸς Χριστιανὸς νὰ τὸν μιμῆται, καὶ νὰ δουλεύει καὶ αὐτοί. Δευτέρα δέ, καὶ ἐπομένῃ αἰτία, διὰ τῇ ὁποίαν ὁ Παῦλος ἐδούλευεν, ἦσαν διὰ τὴν ἐκπαγλῶσαν εὐσυνίαν τοῦ Φυδαπότολου, πῶς διὰ τῶν κηρυττῶν, διὰ τὴν πῆρην ἀπὸ τοῦ μαθητοῦ σου, καθὼς περὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ὅλῳ τῷ θ'. Κεφ. τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης καὶ ὅρα ἐκῆσε ἡς τὸν ι'. εἶχον τοῦ αὐτοῦ Κεφαλαίου ὁμοίως ἀναφέρει περὶ τοῦ καὶ ἡς τὸ ια'. Κεφ. τῆς πρὸς Κορινθ. β'. Ἀπορίας δὲ ἄξιον εἶναι, διὰ τί ὁ μὲν Κύριος λέγει νὰ μὴ μεριμνῶμεν περὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς, καὶ μεριμνηστέῃσι, τί φαίνεται ἢ τί αἰτέ; (Ματθ. ζ'. 25.) καὶ ἄλλα λέγει, ἔργαζεσθε μὴ τί τῶν βρώτων τῶν ἀποτομῶν, ἀλλὰ τῶν μέουσιν εἰς ζωὴν αἰώνιον (Ἰωάν. ζ'. 27.) ὁ δὲ Ἀπόστολος ἐδῶ παραγγέλλει ὅλον τὸ ἐναντίον, ὅτι νὰ μεριμνῶμεν καὶ νὰ δουλώμεν; Ταύτῃ τῇ ἀπορίᾳ λύει ὁ μέγας Βασιλεὺς λέγων, ὅτι διὰ

λογώμας μὲν, εἶναι ἐμποδισμένον νὰ μεριμνῶμεν, ἢ νὰ δουλεύωμεν· διὰ τῆς ἐντολῆς δὲ τοῦ Κυρίου, οὗτου ἦπε, νὰ τρέφωμεν τοὺς πεινασμένους, καὶ νὰ ποτιζώμεν τοὺς διψασμένους, καὶ διὰ τῆς χρείας τῶ πλησίων, πρέπει νὰ μεριμνῶμεν, καὶ νὰ δουλεύωμεν. τὸ μὲν, αὐτοῦ εὐεχετο μεριμνᾶν, ἢ ἐργάζεσθαι, παντοίαςιν, ἀπὸ γούρτου· κατ' ἐντολὴν δὲ τοῦ Κυρίου, διὰ τὴν χρείαν τῶ πλησίων, μεριμνᾶν καὶ ἐργάζεσθαι ἀναδεδιοῦ, περὶ χρῆ, μάλιστα τῷ Κυρίῳ εἰς αὐτὸν ἀναδεχομέν, νὰ πῶν εἰς τοὺς ἀναγκημένους ἀνδῶν αὐτῷ, καὶ Βασι, λείαν Οὐρανῶν ὑπὲρ πάντης ἐπαγγελιομένης. (Ὁρ, κατ' ἐπίσημ, σζ'.) Ο δὲ θῆος Χρυσόστομος προδίδειται ὅτι ἦναι δυνατὸν καὶ νὰ δουλεύῃ τεχνῶν τινας, καὶ νὰ μὴ μεριμνᾷ διὰ τῆς ζωοτροφίαν, ἐκπλῶνται βλαῖς δι' ὅλε εἰς πῶν Θεόν, πῶν ἐμπιπλῶνται πῶν εὐδοχίας· ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι διὰ τῆς τεχνῆς ἐλευθερόνεται μάλιστα ἀνδρῶς ἀπὸ τῆς μεριμνᾶν τῆς ζωοτροφίας τῶ ἐπιπλῶν δι' αὐτῆς, πορίζομενος πῶς χρεῖας αὐ, ἀμεριμνῆ, καὶ ἡσυχαῖα κατὰ πῶν λογισμῶν.

(2) Σημειώνω ὅτι κατὰ τὸν Θεόδωρον*, ὁ μὴ
 33 δὲ ἐσθίειν, ὁ πρὸς τοὺς παρέχοντας ἔρχεται ὁ Ἄ-
 33 πόστολος, ἀλλὰ πρὸς τῶ ἀργίᾳ συζῶντι· τοῖς δὲ πα-
 33 ρέχουσι παρὰ τὴν μετ' ὀλίγα, μὴ ἵς τῶν ἐκεῖναι ἀ-
 33 φορῶν μοχθηρίαν, ἀλλὰ τῇ οἰκίᾳ φιλοτιμίᾳ κα-
 33 χρῆσθαι.

11. „Αΰχομεν γάρ τινας περιπατῶντας ἐν ὑμῖν ἀπάκτως, μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους“.

Επειδὴ ὁ γὰρ τῷ ἀνθρώπῳ εἶναι ἀεικίνητος, ἡγουν πάντοτε κινεῖται, καὶ δεῦν εἶκει πάντοτε, διὰ τὸ ὅταν αὐτὸς δεῦν μεταχειρίζεται κάμμιαν τέχνῃ χρησίμῃ, ἢ ἐργόχειρον, ἀνάγκη εἶναι νὰ καταγίνεται, ἢ νὰ περιπατῇ εἰς τὰ ἄχρηστα ἢ μάταια πράγματα, ἢ νὰ περιεργάζεται τὸν βίον, ἢ τὴν ζωὴν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ τὸ τὶ κάμνει ὁ σῶς καὶ ὁ ἄλλος, ἢ ἐκ τούτου νὰ κηρύσσεται εἰς ἀργολογίας, εἰς καταλαλιάς, εἰς χορατιάδες, καὶ εἰς ἀδιαφορίαν ζωῆς, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν. Διὰ τὴν γλυκύτην λοιπὸν ὁ ἀνθρώπος ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ κακὰ, πρέπει νὰ δελεῖται τέχνῃ τινα ἢ ἐργόχειρον· διὰ τὴν δελεῶντας τέχνῃ, ὅχι μόνον κατασπίνει ἢ περιμαζάνει τὸν νῦν τε, ἀλλὰ καὶ τὴν ζωοτροφίαν τε εὐγαίνει, καὶ δεῦν γίνεται βαρὺς εἰς τὰς ἄλλας, λαμβανώντας παρ' αὐτῶν τὰς χρεῖας τῷ σώματός τε· ἐπειδὴ δεῦν πρέπει νὰ ἐλεῇ τινας καὶ νὰ βοηθῇ ἐκείνους ὅπως διώεται μὲν καὶ ἡμπορεῖ νὰ δελεῖται τέχνῃ ἢ ἐργόχειρον, ἀργεῖ δὲ καὶ δὲν θέλει νὰ δελεῖται (1). Ἀλλὰ τί προφατίζεται ἢ λέγει ὁ ἀργὸς ἢ ὀκνηρὸς; ἐγὼ εἶμαι ἀσκητής· ἐγὼ προσεύχομαι· ἐγὼ νηστεύω, ἢ ἀναπληρῶ μὲ αὐτὰ τὸν κόπον τῷ ἐργοχείρῳ. Πρὸς τὸν ὁποῖον ἀποκρινόμεθα· πρῶτον μὲν, ὅτι ἡ προσδοχὴ, ἢ ἡ νηστεία, δεῦν εἶναι ἔργον τῶν χειρῶν· ὁ δὲ Παῦλος λέγει ἐδῶ ἐργόχειρον φανερά· δεύτερον δὲ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐσὺ ὅπως λέγεις ταῦτα, ἡμπορεῖς μαζὴ μὲ τὴν ἀσκησιν, ἢ τὴν προσδοχὴν, ἢ τὴν νηστείαν νὰ κάμνης ἢ ἐργόχειρον· ἐπειδὴ δὲ ἐσὺ καταφρονεῖς τὸ ἐργόχειρον, διὰ τὸ καὶ κατακεῖναι ὡς ἀργός. Ἀλλὰ λέγουσιν οἱ τινες· καὶ αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος παραγγέλλει νὰ δελεῖται ὅλοι, πῶς οἱ διδάσκαλοι, καὶ οἱ κηρύττοντες τὸν λόγον τῷ Θεῷ δεῦν ἀναγκάζονται νὰ δελεῖται; Πρὸς τὰς ὁποίας ἀποκρινόμεθα, ὅτι οἱ διδάσκαλοι μεταχειρίζονται ἐργασίαν, ἢ ὁποία εἶναι μεγαλιτέρα, καὶ δυσκολωτέρα ἀπὸ τὸ ἐργόχειρον· καὶ πρὸς τοῖς αὐτῇ τὰς ἐμποδίζει εἰς τὸ νὰ ἐργάζονται μὲ τὰς χεῖρας· εἰς ἐσῶν δὲ τὸν ἀσκητὴν, καὶ ἡσυχαστὴν, δεῦν εἶναι κἀκεῖνος τοιοῦτον ἐμπόδιον· ὡς ἀμαρτάνεις, διὰ τὴν ἀμελείας, καὶ δεῦν δελεῖται ἐργόχειρον (2).

12. „Τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλλομεν, καὶ παρακαλοῦμεν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Επειδὴ καὶ ἐκατηγόρησε τὰς ἐν Θεσσαλονίκῃ Χριστιανούς, μὲ τὸν λόγον, ὅπως εἶπεν ὅτι σᾶς παραγγέλλομεν, ἡτοι αὐτοὶ σᾶς διδάσκομεν, διὰ τὰ ἀκολούθως γλυκαίνει· πάλιν τὸν αὐ-

511-

(1) Ὅρα καὶ τὸ γινώσκον τοῦ Σπρωματέως καὶ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων εἰς τὰς ὑποσημασμένας τῷ δ'. Κεφαλ. πρὸς Φιλιππησίους, σίχ. 10. Λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ἡ δὲ ἐλεημοσύνη· ἐκείνοις δέδοται· μόνους, ποῖς ἢ ἰσχύουσιν ἐκ τῶν τῶν χειρῶν ἐργασίας ἐπαρκέσαι· ἐαυτοῖς· ἢ ποῖς διδάσκουσιν καὶ τὸ πᾶν ἀπηχολημένοι εἰς τὸν τῆς διδασκαλίας λόγον“ (Λόγ. εἰς τὴν παρῶσαν).

(2) Συνάγεται δὲ ἀπὸ τῶν ῥημάτων τούτων τοῦ Ἀποστόλου, ὅτι ἡ περιεργία γεννᾶται ἀπὸ τῆς ἀργίας· καὶ ἐκείνοι εἶναι περιεργοί, ὅσοι κάθονται ἀνεργοί· τῇ δὲ περιεργίᾳ πάλιν ἀκολουθεῖ ἡ πονηρία, ἢ καταλαλία, καὶ μυρία ἄλλα κακὰ· περὶ ὧν ὅρα εἰς τὴν δ'. Ἀναγνώσιν τῶν Πνευματικῶν Γυμνασμάτων, ἐν τῷ β'. μέρῳ· ὅταν χρυσοὺς κατὰ ἀλήθειαν ἦτον, ἐκείνος ὅπου παρομοιάζει τὸς μὲν δελεῶντας τέχνῃ, μὲ τὰς φιλοπόνους μελίσσας ὅπως δελεῖται· τὸς δὲ ἀργούς μὲ τὰς πούρας κηφύνας καὶ τὸς καλυμένους μπαπτύρας, οἱ τινες δεῦν δελεῖται ὡς αἱ μέλισσαι, ἀλλὰ κάθονται ἀργοὶ πάντοτε· καὶ κατὰ αἱ μέλισσαι ἐργαζόμεναι τὸ γλυκύτην μέλι, ὅχι μόνον τρέφουσιν ἀπὸ αὐτοῦ ἑαυτάς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὸς πόνους αὐτῶν μεταχειρίζονται εἰς ὑ-

γίαν καὶ γλυκασμὸν τοῦ σώματος, οἱ μεγιστάνες τοῦ κόσμου, καὶ ἄρχοντες καὶ βασιλεῖς, κατὰ λέγει ὁ Παροιμιαστής· ἐστὶ καὶ οἱ πούρες τέχνης δελεῶντες, ὅχι μόνον αὐτοὶ ζῶσιν ἐκ τοῦ ἐργοχείρου τῶν ἄλλων καὶ ὅλοι οἱ ἀνθρώποι κυβερνῶνται διὰ μέσου τῶν τεχνιτῶν, καὶ ὁ κόσμος ὅλος συνίσταται μὲ τὰς κόπας αὐτῶν· ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ, κατὰ οἱ κηφύνας καὶ οἱ μπαπτύρας, μὲ τὸ νὰ μὴ δελεῖται, τρώγῃ ἀπὸ τοῦ ἐσοίμου μέλι τῶν μελισσῶν, καὶ ζῶν ἀπὸ τῶν ξένων κόπας· ἐστὶ καὶ οἱ μὴ δελεῶντες τέχνην, μὲ τὸ νὰ μὴ ἔχῃ πῶς νὰ τραφῇ, ἀποβλέπῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἄλλων, καὶ ζῶν ἀπὸ τῶν ξένων πόνων· καὶ ἡμπορεῖ νὰ εὐρεθῇ ἀχρεϊστέρῳ ζωὴ ἀπὸ αὐτῶν; Διὰ τὸ καὶ ὁ Σολομών παρακινᾷ τὸς τοιούτους ἀργούς νὰ μιμηθοῦν τὴν φιλοπόνον μέλισσαν· „πορεύθητι, ὦ ὀκνηρὲ, ὡς τὴν μέλισσαν, καὶ μάθε ὡς ἐργατὴς ἐστὶ, τὴν τε ἐργασίαν ὡς σεμνὴν ποιᾷται, ἥς τοὺς πόνους βασιλεῖς, καὶ ἰδιῶται ὡς ὑγίαν προσφέρονται· ποιεῖν δὲ ἐστὶ πᾶσι καὶ ἐπίδοξος, καὶ περὶ ὅσα τῇ ῥώμῃ ἀσθενῇ, τὴν σοφίαν (ἡτοι τὴν τέχνῃ) τιμήσασα προύχῃ“ (Παρ. ε'. 8.).

σηρόν λόγον, καὶ προσθέττει λέγων, καὶ σὰς παρακαλέμεν· καὶ ὅχι ἡμεῖς μόνοι, ἀλλὰ βάλλομεν μεσότην τῆς παρακαλέσεώς μας, καὶ αὐτὸν πᾶν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· ὥστε μὲ τὸν τρόπον τῶτον κάμνει ὁ Παῦλος τὴν παρακαλέσιν τε, ἐνταυτῷ καὶ πλέον φοβερῶν, καὶ πλέον ἀξιόπιστον.

„Ἰνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι, τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν“.

Καὶ τὰ δύο ταῦτα χρεωστικῶς ζητεῖ ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν, ἦγαν καὶ τὸ νὰ ἡσυχάζων, ὡς ἀπακτῆρες· ἐναντίον γὰρ εἶναι ἡ ἡσυχία τῆς ἀπαξίας· καὶ τὸ νὰ ἐργάζωνται, καὶ νὰ δελοῦν, ὡς ἀργοί· ἐναντίον γὰρ τῆς ἀργίας εἶναι ἡ τῶν χειρῶν ἐργασία. Διὰ τί δὲ νὰ ἡσυχάζων, καὶ διὰ τί νὰ δελοῦν οἱ Χριστιανοί; διὰ νὰ τρώγων, λέγει, τὸ ἐδικόν σας ψωμί, ἦγαν τὸ ἐκ τῶ κόπου τῶν χειρῶν σας ποιεῖσθε, καὶ ὅχι νὰ τρώγων τὸ ξένον ψωμί· ἐπεὶ οἱ ὑγιεῖς ὄντες Χριστιανοί, δεῶν πρέπει νὰ ἀποβλέπων εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ νὰ τρέφονται ἀπὸ τῶν ξένων ἰδρώτας καὶ κόπων.

13. „Ὑμεῖς δὲ, ἀδελφοί, μὴ ἐκκακήσητε καλοποιῶντες“.

Βλέπε, ἀγαπητέ, πῶς δὲθὺς ἐτζακίσθησαν τὰ πατερικὰ σπλάγχνα τῷ μακαρίῳ Παύλῳ, καὶ δὲθὺς πάλιν ἐλυπήθη καὶ ἐσυμπόνεσε διὰ τῶν ὀνηρῶν καὶ ἀργῶν. Καὶ ὥσάν νὰ λέγῃ εἰς τῶν Κορινθίους ταῦτα· χωρίζεσθε ναί, Χριστιανοί, ἀπὸ τῶν ἀργῶν, καὶ μὴ δελοῦντας, καὶ μὴ συυνασφρέσεσθε μὲ αὐτοῖς, ὅμως μὴ τῶν ἀρήσετε νὰ ἀποθάνει ἀπὸ τὴν πείναν, ἀλλὰ δίδετε τὰς τὰ πρὸς τὴν χρείαν. Ἀλλ' ἡθελον εἰπῇ τινος· τί λοιπόν; αὐτὸς ὁ ἀργὸς καὶ ἀδέλης ἐλπίζωντας, ὅτι ἐγὼ τὸν τρέφω, δεῶν θέλει νὰ δελοῦσθ, ἀλλὰ ἐπιμένει εἰς τὴν ἀργίαν τε; Ἀρκεῖ εἰς ἐσένα, σὲ ἀποκρίνεται ὁ Ἀπόστολος, ἀρκεῖ τὸ νὰ μὴ συυνασφρέσεις μὲ αὐτὸν, μηδὲ νὰ τῷ δίδῃς παρρησίαν καὶ θάρρος, δείχνωντας μὲ τὸτο ὅτι ἀποσφρέσεις τὴν ἀργίαν καὶ ὀνηρίαν τε· αἰσῶς δὲ μηδὲ ἐτζι διορθόνοται καὶ πείθεται νὰ δουλόσθ, ἐσύ μὴ κακίσης εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ ἀγαθοποιεῖ, καὶ ἀεργέται αὐτὸν μὲ τὴν κατὰ δύναμιν σου βοήθειαν (1).

14. „Εἰ δέ τις ἔχ' ὑπακῆα τῷ λόγῳ ὑμῶν (2) διὰ τῆς Ἐπιστολῆς, τῶτον σημαῖσθε“.

Μερικοὶ μὲν (ὅποιοι εἶναι καὶ ὁ Θεοδώριτος) τὸ „ὑμῶν“ ἀναγινώσκουσι μὲ τὸ ἦτα, εἰς πρῶτον πρόσωπον· ὅθεν καὶ ἔγω νοῶσι τὸ ρητόν· ὅποιος εἶναι ἐκεῖνος ὅπῃ δεῶν ὑπακῆα εἰς τὸν λόγον ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων, ὅς τις διὰ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης λαλεῖται εἰς ἐσάς, τῶτον νὰ τὸν σημαδεύετε, καὶ νὰ τὸν ἔχετε ἀφαιρεσμενόν καὶ χωρισμενόν ἀπὸ τὴν συυνασφροφίαν σας· ὁ δὲ μακάριος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἀνέγνωσε τὸ „ὑμῶν“ μὲ τὸ υ φιλόν, εἰς δεῦτερον πρόσωπον, καὶ δίδει εἰς ἡμᾶς νὰ τὸ νοήσωμεν ἐτζι· ὅτι ὅποιος ἀπειθεῖ, καὶ δεῶν ὑπακῆα εἰς τὸν ἐδικόν σας λόγον, οἵ τινες λέγετε εἰς αὐτὸν ἐκεῖνα ὅπῃ διὰ τῆς Ἐπιστολῆς με ταύτης ἐμάθετε, ἐπὶ τὸν τὸν ἀπειθεῖ, σημαδεύετε, καὶ μὴ συυνασφρέσεσθε μὲ αὐτόν.

„Καὶ μὴ συυναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ“.

Βλέπεις, ἀγαπητέ, ποῖα μεγάλη ἀφέλεια προξενεῖται εἰς ἐκεῖνον ὅπῃ χωρισθῇ ἀπὸ τὴν συυνασφροφίαν τῶν ἀδελφῶν τε Χριστιανῶν; δηλαδὴ τὸ νὰ λάβῃ αὐτὸς ἐντροπὴν εἰς τὸν ἑαυτὸν τε· ἀπὸ δὲ τὴν ἐντροπὴν, προξενεῖται εἰς αὐτόν καὶ ἡ διόρθωσις· διὰ τί, αἰσῶς τὸ νὰ λαμβανῇ τινὰς ἐλεημοσύνην ἀπὸ τῶν ἄλλων, εἶναι πράγμα ὅπῃ προξενεῖ ἐντροπὴν εἰς τὸν λαμβάνοντα, πῶς μᾶλλον προξενεῖ εἰς αὐτόν ἐντροπὴν, τὸ νὰ εἶναι χωρισμένος ἀπὸ τὴν

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριτος οὕτως ἐρμηνεύει· „μὴ νικήσῃ τὴν ὑμετέραν φιλοτιμίαν, ἢ ἐκεῖνον μοχθηρεῖ“.

(2) Ἐν ἄλλοις ὑμῶν.

τῷ σωμαστροφίῳ τε οἱ λοιποὶ ἀδελφοί τε Χριστιανοί, καὶ ἔπειτα χωρισμὸν ὄντα, καὶ δίδου εἰς αὐτὸν καὶ ἐλεημοσύνην; δι' ὃ, τι εἰς τὰς παλαιὰς ἐκείνας Χριστιανὰς, μεγάλη παιδεία καὶ κόλασις ἐνομίζετο ὁ ἀπὸ τῆς σωμαστροφίης τῶν Χριστιανῶν ἀφορισμός, ἦρουν ὁ χωρισμός· ἀλλὰ πόρα οἱ τοῖσιν ἀφορισμοὶ δὲν νομίζονται τίποτε ἀπὸ τῆς τωρινῆς Χριστιανῆς. Βλέπετε δέ, ὡ ἀγαπῶσα, ὅτι αἰσῶς πρέπη καὶ χωρίζονται οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ ἐκείνων ὅπως ἀπλῶς δὲν δελεύει, ἀλλὰ καθίεται ἀργός (1), πόσω μᾶλλον εἶναι ἀκόλεθον καὶ χωρίζονται ἀπὸ τῆς ἄλλης κακῆς ἀνθρώπου, τῆς φανερᾶ ἀμαρτανότας; δι' ὃ καὶ ἄλλα καὶ ἔγραψεν ὁ αὐτὸς Παῦλος· „νυνὶ δὲ ἔγραψα ὑμῖν μὴ σωμαναμίγνυσθαι, ἐάν τις ἀδελφὸς ὄνομαζόμενος ἢ πέρσιος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοιδορός, ἢ μέθυστος, ἢ ἄρπαξ· τῷ τοιούτῳ μὴδὲ σινεσθῆναι“. (ἀ. Κορ. ε. 11.) (2)

15. „Καὶ μὴ ὡς ἐχθρόν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νοθετεῖτε ὡς ἀδελφόν“.

Καθὼς αἰωτέρω, εἰπὼν ὁ Παῦλος ὅτι ὅποιος δὲν δουλεύει, αὐτὸς μὴδὲ ἄς τρώγῃ φωμί, ἐφοβήθη, μήπως οἱ ἀργοὶ καὶ μὴ δελεύοντες ἤθελαν ἀποθάναι ἀπὸ τῆς πείνης, καὶ διὰ τῆς ἀκολούθως εἶπεν· ὅτι ἐσεῖς μὴ καίσετε ἀπὸ τοῦ καὶ ἀγαθοποιῆτε τὰς πεινῶν· ἔτι καὶ πόρα, ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι καὶ μὴ σωμανατρέφονται οἱ Χριστιανοὶ μετὰ τὸν ἀργὸν ἀνθρώπον, καὶ μὴ δελεύοντα τέχνην, ἐφοβήθη μήπως αὐτὸς ὁ ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν χωρισμός τε τοιούτος, ἀποκόψῃ αὐτὸν τελείως ἀπὸ τῆς ἀδελφότητος, καὶ πῶς καὶ μὴ ἀπελπισθῇ· διὰ τὸ πόρα ἀκολούθως λέγει, μὴ νομίζετε, ὡ Χριστιανοί, ὡς ἐχθρόν σας τὸν ἀργὸν καὶ μὴ δελεύοντα, ἀλλὰ καὶ χωρίζεσθε μετὰ αὐτὸν, ὅμως καὶ τὸν συμβουλευέτε ὡς ἀδελφόν σας· καὶ δίδοντές τε τὰ πρὸς τὴν χρείαν, καὶ τὸν νοθετεῖτε ἀδελφικῶς, διὰ καὶ διορθωθῇ, καὶ καὶ ἀφήσῃ τὴν ἀργίαν, καὶ ὅχι καὶ τὸν ονειδίζετε καὶ καὶ τὸν ὑβρίζετε, διὰ τὴν τὴν δίδετε ἐλεημοσύνην, ἵνα μετὰ τὸν τρέπον, αὐτὸς διεργετῇ ἀπὸ λόγου καὶ κατὰ τὸ σῶμα, καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν. Ὅποιος γὰρ νοθετεῖ ἀδελφόν, δὲν ἐκπομπᾷ τὸ ἐλάττωμά τε ἔμπροσθεν εἰς ἄλλους, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πέρνωντας αὐτὸν, τὸν συμβαλεῖ μετὰ ἀδελφικῶν πραάπτων καὶ ἀγάπῃ πῶς καὶ διορθωθῇ. Ἀς λυπῶνται, λέγει, καὶ ἄς πονῶν οἱ Χριστιανοί, ὅχι διὰ τὴν δίδου ἐλεημοσύνην εἰς τὰς ἀργὰς καὶ μὴ δελεύοντας, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκεῖνοι παραβαίνουσαν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ καὶ ἄς πονῶν αὐτὰς, ὡσανύ ἀσθενεῖς, καὶ ἀρρώστους κατὰ τὴν ψυχὴν. Ἀς ἀπέσταν τὰ λόγια ταῦτα ἐκεῖνοι, ὅπως, ὅχι μόνον δὲν δίδου ἐλεημοσύνην εἰς τὰς ἀργὰς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ὑβρίζουσας αὐτὰς, καὶ τὰς κτυπᾶν μετὰ τὰς πέτρας. Τί κάμνεις ὡ ἀνθρώπε; διὰ ἐσὶν εἶναι πτωχὸς ἐκεῖνος, ἦσαν διὰ καὶ ἰατρούσης ἐσὺ τὰς πληγὰς τῆς ψυχῆς σου, μετὰ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ ἐλεημοσύνην, ὅπως ἤθελες δώσῃς εἰς αὐτὸν, καὶ ἐσὺ κνηγὰς αὐτὸν μετὰ τὰς πέτρας; πόσης αἰσθησιότητος! πόσης ἀγνωμοσύνης εἶναι ἔργον τὸ τοιούτον!

16. „Αὐ-

(1) Ὡς διὰ τὸν ἀργὸν καὶ μὴ δελεύοντα παραγγέλλει ὁ Παῦλος εἰς τὰς Χριστιανὰς, ὅπως ὅπως λέγει ἐδῶ, ἦσαν τὸ καὶ μὴ σωμανατρέφονται μετὰ αὐτὸν.

(2) Σημείωσον ὅτι τριῶν λόγων ἐγένετο ἀπὸ τοῦ παλαιῦ ὁ ἀφορισμός· δι' ὃ, τι ἡ ἀφώρριξον τὸν ἀμαρτανότον ἀπὸ τῆς κοινωνίας τῶν Ἁγίων Μυστηρίων μόνον, ὅς τις καὶ ἔτεκε μετὰ τὰς ἄλλας Χριστιανὰς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐσυμπροσέυχετο· ἡ ἀφώρριξον αὐτὸν καὶ ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν, καὶ σωμαστροφίᾳ αὐτῶν, καθὼς τούτο δηλῶται ἀπὸ τοῦ ῥητὸν τοῦ Ἀποστόλου· ἡ τελευταῖον ἀφώρριξον τὸν κληρικόν, ὅταν ἡμάρτηεν, ἀπὸ τοῦ συγκληρικότητος· οἷον Ἀρχιερεῖς ἀπὸ τῆς ἄλλης Ἀρχιερεῖς· Πρεσβύτερον ἀπὸ τῆς Πρεσβυτέρου· καὶ Διακόνον ἀπὸ Διακόνου· καὶ ὅρα τὸν ἱ. Ἀποστολικὸν Κανόνα τοῦ Κανονικοῦ Ῥωμαϊκοῦ· τοιούτως πρέπη καὶ γίνεσθαι καὶ πᾶσα ὁ ἀφορισμός ἀπὸ τῆς Ἀγίας Ἀρχιερεῖς, διὰ καὶ προξενῇ ὠφέλειαν καὶ διορθωσιν

εἰς τοὺς ἀφωρισμένους, ἥτοι μετὰ τὴν ἀκοινωνησίαν τῶν Ἁγίων Μυστηρίων, καὶ μετὰ τὴν ἐξοκλήσασθον· καὶ ὅχι μετὰ τὸν ἀφορισμόν, ἥτοι μετὰ τὸν χωρισμόν ἀπὸ τῆς Ἀγίας καὶ Ὁμοουσίου Τελεῆς, καὶ μετὰ τὴν ἐπιτίμιον τοῦ καὶ μετὰ τὸν ἀφωρισθῆναι καὶ μετὰ θάνατον ἀκῶς καὶ ἀσυχωρήσεως, καθὼς σωμαδίζεσθαι καὶ γράφεται τῇ σήμερον ὁ ἀφορισμός· ὁ ἀφορισμός γὰρ οὕτως οὐδὲν διαφέρει ἀπὸ τοῦ ἀνάθεμα. Λέγει δὲ ὁ ὁσὸς Χρυσόστομος, ὅτι οἱ παλαιὶ Χριστιανοὶ δὲν νομίζοντο μέγα κακὸν τὸ καὶ μὴ σωμανατρέφονται μετὰ τὰς κακοὺς· καὶ ὅτι προξενῇ μεγάλῃ ὠφέλειαν εἰς τὰς κακοὺς, τὸ καὶ μὴ σωμανατρέφονται αὐτοὺς οἱ Χριστιανοί, πόσον ὅπου ὁ ἐν Κορίνθῳ πορνέυσας, διὰ τὴν ἐχθροσύνην ἀπὸ τῆς Χριστιανῆς, ὅπως ὠφέλησεν, καὶ οὕτως ἐσυστάθη, ὡς ὅπου εἶπεν ὁ Παῦλος δι' αὐτὸν· „ἀρκῇ τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπισημία αὐτοῦ“. (β'. Κορινθ. β'. 6.)

16. „Αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης (1) δώῃ ὑμῖν τὴν εἰρήνην δια-
παντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ“.

Πανταχῶς εἰς κάθε μέρος τῶν Ἐπιστολῶν τε, μαζὶ μὲ τὰς νεθεσίας καὶ συμβουλὰς θέττει ὁ Παῦλος καὶ τὰς εὐχὰς· καὶ καθὼς ἐπάνω εἰς τὰ κελευσμένα, καὶ ἀποπειρασμένα ἀργύρια, ἢ ἄλλα πολύτιμα πράγματα, βάλλουσιν οἱ αἰθραποὶ σφραγίδας, καὶ σημεῖα, καὶ βέβλας· ἔτσι καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἐπὶ τὰς χρυσὰς, καὶ πολυτίμους συμβουλὰς καὶ διδασκαλίας ὅπῃ δίδει εἰς τὰς Χριστιανὰς, βάλλει καὶ τὰς πρὸς Θεὸν εὐχὰς, ὡσαύτῃ σφραγίδας τῶν λεγομένων· τότε χάριν καὶ ἐδῶ, ἐπεὶ ἀκόλουθον ἦτον νὰ γίνωνται εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν μάχαις, καὶ λογοτεταγμέναις ἀπὸ τὰς ἀφορμὰς ὅπῃ εἶπεν ἀνωτέρω· καθ' ὅ,τι, οἱ μὲν ἄργοι χωριζόμενοι ἀπὸ τῆς συλλογῆς τῶν Χριστιανῶν, ἐγίνοντο σκληρότεροι, οἱ δὲ δελεούμετοι καὶ ἔχοντες τὸν τρόπον, δὲν ἔδιδον πλέον εἰς τὰς ἀργὰς μὲ προθυμίαν καὶ ὀρεξιν· διὰ τὸ μὲ δίκαιον τρόπον εὐχεται εἰς τὰς ἐν Θεσσαλονικῇ Χριστιανὰς ὁ Ἀπόστολος νὰ ἔχουν εἰρήνην πάντοτε· ἐπεὶ τὸ εἶναι ὅλον τὸ ζητούμενον, δηλαδὴ τὸ νὰ ἔχουν οἱ Χριστιανοὶ τὴν εἰρήνην πάντοτε, καὶ εἰς κάθε τρόπον· ὥστε ὅπῃ νὰ μὴ ἔχουν ἀφορμὴν νὰ σκανδαλισθῶν ἀπὸ καὶ ἐν μέρει, μήτε ἀπὸ λόγον, μήτε ἀπὸ ἔργον· ἐπεὶ ἔτσι, λέγει, εἰρνεύοντες, ὡ Χριστιανοί, θέλετε διορθώσετε καὶ τὰς ἀργὰς, εὐκόλως, καὶ χωρὶς δυσκολίας· δι' ὅ,τι καὶ ἐν πρᾶγμα δὲν μᾶς βοηθεῖ πόσον εἰς τὸ νὰ κατορθώσωμεν ἐκεῖνα ὅπῃ θέλομεν, καὶ εἰς τὸ νὰ διορθώσωμεν ἀδελφόν, ὡσαύτῃ τὸ εἰρηνικόν καὶ ἀτάραχον, καὶ ὡσαύτῃ τὸ νὰ μὴ φαινόμεθα πῶς ἐπιτιμῶμεν καὶ ἐλέγχομεν μὲ ἔχθραν τὰς ἀμαρτάνοντας ἀδελφὰς μας.

„Ὁ Κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν“.

Ταύτην τὴν εὐχὴν, ὅπῃ κάμνει ὁ Παῦλος ἐδῶ, καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ὑποσχέθη εἰς τὰς μαθητάς τε λέγων· „Καὶ ἰδὲ ἐγὼ μετ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας“ (Ματθ. κη'. 20.) Δι' ὅ,τι ἐὰν ὁ Κύριος, λέγει, ἦναι μὲ ἐσᾶς ὅλως, Χριστιανοί, ἦσαν καὶ μὲ τὰς ἀργὰς, καὶ μὲ τὰς δελεούσας, βέβαια καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ θέλουν ἔλθαι εἰς ἐσᾶς· ὁ γὰρ Κύριος, καὶ τὰς ἀργὰς θέλει διορθώσει, καὶ τὰς δελεούσας θέλει σιγῆσαι.

17. „Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χαρὶ Παύλῳ“.

Ασπασμὸν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν εὐχὴν, ὅπῃ εἶπεν ἀνωτέρω (2)· διὰ νὰ δείξῃ ὅτι καὶ ὅταν ἔμελλε νὰ γράφῃ ἰδιοχείρως τὸν ἐκ μέρους τε χαιρετισμὸν, καὶ αὐτὸς ὁ χαιρετισμὸς τε ἦτον μὲ πνευματικὸν κέρδος καὶ εὐχὴν, καὶ δὲν ἦτον ἀπλῶς ἐν μόνον σημεῖον φιλίας.

„Ὁ ἐς σημεῖον ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ· ὅτω γράφω“.

Διὰ νὰ μὴ νοθεύονται καὶ παραγνωρίζονται, λέγει, ἡ Ἐπιστολὴς μὲ ἀπὸ μερικὴς πλάνης καὶ ἀπατεώνας· (τὸ γὰρ ἔκαμναν πολλοί, ὡς εἶπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης.) διὰ τὸ ἐδῶ τὰς ὑπογράφω μὲ τὸ ἴδιόν μου χεῖρ· καὶ τὸ εἶναι σημεῖον ἀληθείας καὶ γνώρισμα εἰς κάθε μὲ Ἐπιστολὴν· εἶπε δὲ εἰς κάθε μὲ Ἐπιστολὴν, ἦτοι εἰς κάθε Ἐπιστολῶν, ὅπῃ μέλλω ἴσως νὰ πέμψω εἰς ἐσᾶς, ἢ καὶ εἰς κάθε ἄλλῳ ἀπλῶς, τὴν ὁποῖαν σέλλω πρὸς ἄλλους.

18. „Ἡ“

(1) Διὰ τί ὁ Θεὸς λέγεται Θεὸς τῆς εἰρήνης, ὅρα εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ δ'. Κεφ. Στίχ. 9. πρὸς Φιλιπησίους, καὶ εἰς τὴν ὑποσημείωσιν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἀσπασμὸν ὀνομάζει τὴν ἐν τῇ πέλει καμμένην εὐλογίαν, ἣτις φαίνεται νὰ ἦναι τὸ „ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν“· λέγει γὰρ ἀκολουθεῖς ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος τοῦτο ἑρμηνεύων· „τὸ γὰρ ἀπὸ τοῦ“

„θακε διὰ τῆς πεπλασμένης ἐπιστολῆς περιφέρειν πολλῶν·“ τῆς, διδάσκων ἐπιζητῶν αὐτοῦ τὴν ὑπογραφήν· τὴν, γὰρ φησὶ τῶν ἐμῶν ἐπιστολῶν σημεῖον· ἐν πάσῃ γὰρ ἐπιστολῇ τὸν ἀσπασμὸν ἐγὼ γράφω. Μανθάνομεν ποῖναι ἐντεῦθεν, ὡς τὸ „ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν· ἀμήν“ ἀντὶ τῆς ἐρρωσθεῖσας γραφῆς καὶ τοῦ“ (ὁ δὲ ἄλλος Ἀπόστολος.)

18. „Ἡ χάρις τῆς Κυρίας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν.
„Ἀμήν“.

Απὸ τὴν χάριν ἄρχισεν ὁ Ἀπόστολος τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην, καὶ πάλιν μετὰ τὴν χάριν κάμνει τὸ τέλος αὐτῆς, περιλαμβανὼν καὶ ἀσφαλίζοντος ὅλα τὰ ἐν αὐτῇ λόγια, καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, ὡσανὶ ἀπὸ δύο δυνατὰ καὶ μεγάλα τείχη, ἥτοι καὶ θεμέλια βάλλωντας εἰς αὐτὴν σκεπὰ, καὶ σκέπασμα καὶ ὀροφὴν ἀσφαλῆ· δι' ὅ,τι αἰσίως, λέγει, ἡ χάρις τῆς Κυρίας ἡμετέρας μετὰ πάντων Χριστιανῶν, ἡ ὁποία σᾶς ἔσωσεν ἀπὸ τὴν ἀρχῇ διὰ τὴν Βαπτίσματος, αὐτὴ θέλει παραβλέπει ὅλας τὰς ἀσθενείας σας, ἐπειδὴ τὸ εἶναι τῆς Θεῆας χάριτος ἴδιον, τὸ νὰ παραβλέπει τὰς ἀσθενείας τῶν ἀνθρώπων· θέλει δὲ εἶναι ἡ χάρις τῆς Κυρίας μετὰ πάντων, αἰσίως καὶ ἐσεῖς δὲ τὴν διαύξετε ἀπὸ τὰς ψυχᾶς σας μετὰ τὰς ποιηθείας καὶ μισαδελφίας, καὶ μετὰ τὰς ἄλλας σας ἀμαρτίας· διὰ τὴν ἡ χάρις τῆς Θεῆς κατοικεῖ εἰς ψυχὰς καλοπροαιρέτας, καὶ εἰς ψυχὰς ὅπως ἔχον ἀπλότητα καὶ φιλαδελφίαν. Ἀμποτε δὲ καὶ ἡμεῖς οἱ ἀναγινώσκοντες νὰ ἀποκτήσωμεν ποιαύτας καλοπροαιρέτας ψυχὰς, καὶ δείχνοντες φιλαδελφίαν, καὶ τὰς ἀμαρτανόοντας νουθετοῦντες ὡς ἀδελφές μας, καὶ μετὰ ὅλας τὰς δυνατὰς τρόπους τὴν διορθώσιν αὐτῶν μετὰ εἰρῆνης οἰκονομοῦντες, νὰ φυλαχθῶμεν ἀπὸ τὴν χάριν τῆς Κυρίας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅς τις οἰκειοποιήσῃ ἡμᾶς, καὶ ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι· ὃ πρέπει πάντα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκυνήσεις, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ἡ πρὸς Θεσσαλονικεῖς δευτέρα αὕτη Ἐπιστολὴ ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν.

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΣΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΤΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάτῃ Ἀρχιεπισκόπῳ Βουλγαρίας Ἑρμυνείᾳ εἰς τὴν πρώτην πρὸς Τιμόθεον
τῆ Ἀποστόλου Παύλου Ἐπιστολὴν, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἁπλὲν.

Υπόθεσις τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης Ἐπιστολῆς (1), κατὰ τὸν Χρυσόστομον,
Θεοδώριτον, Θεοφύλακτον, ἢ Οἰκουμενιον.

Ο Τιμόθεος ἦτορ ὡς ἀπὸ τῆς πλέον γνησίας ἢ δόδοκίμης μαθητῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου· ἢ τὸσον ἦτορ προσκολλημένος εἰς τὴν ἀγάπην τῆ διδασκαλίας, ὥστε ὅπως ἔσπερξε νὰ πὴν περιτέμῃ ὁ Παῦλος δι' οἰκονομίαν· ὁ Παῦλος, λέγω, ἐκεῖνος, ὁ κηρύττων εἰς τὰς ἄλλας νὰ μὴ περιτέμνῃται, ἢ ὁ διὰ τὴν περιτέμνῃ αὐτίσας εἰς τὸν Ἀπόστολον Πέτρον (2). Περὶ τῆ Τιμοθέου λοιπὸν πολλὰ ἐγκώμια μαρτυρεῖ ὁ Θεὸς Ἀπόστολος εἰς πολλὰ μέρη τῶν Ἐπιστολῶν τε (3), ἢ εἰς τὸν γράφει καὶ τὴν παρῶσαν Ἐπιστολὴν διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Εἰς τὴν Ἐφεσον, ὅπου ἐχρημάτισε πρῶτος Ἐπίσκοπος ὁ Τιμόθεος, ἦτορ τιτὲς Χριστιανοὶ ἰεδαίζοντες, οἵτινες ἐπεχείρουν νὰ πλανῶν τὰς ἀπλησέρας, κηρύττοντες, ὅτι πρέπει νὰ φυλάττῃν τὸν παλαιὸν νόμον· ὅθεν ὁ μέγας Παῦλος

ὁν-

(1) Ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη κατὰ τὸν Μελέτιον, ἐπὶ κ.ε. μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου. Τόμ. α'. σελ. 41. πρὸς Ἐκκλησίαν Ἰσουλῶν.

(2) Ὅρα εἰς τὴν 15. Κεφαλ. τῶν Πράξεων στίχ. 2. ὅπου λέγεται· „Τιμόθεος ὅς γυναικός σινος Ἰουδαίας „πιστὴς, πατὴρ δὲ Ἑβραίων, ὅς ἐμαρτυρήσῃ ὑπὸ τῶν „ἐν Λύστροις καὶ Ἰκονίῳ ἀδελφῶν... ὅσον ἠδέλησεν ὁ „Παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελεῖν, καὶ λαβὼν περιτέμνει „αὐτόν, διὰ τὰς Ἰουδαίας πρὸς ὅσας ἐν τοῖς ὅποις ἐκεί- „νοις ἠδύσαν γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ, ὅτι Ἑβ- „ραῖος ὑπῆρχε.

(3) Ὅθεν εἰς μετὰ τοὺς Φιλιππησίους γράφει περὶ τοῦ Τιμοθέου· „τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι „ὡς πατρὶ τέκνον, σὺ μοι ἐδάδωσεν εἰς τὸ Εὐαγ- „γέλιον“ (Φιλιππ. β'. 22.) εἰς δὲ τοὺς Κορινθίους· „ἐπεμψα ὑμῖν Τιμόθεον, ὅς ἐστὶ μοι τέκνον ἀ-

„γαπητόν, καὶ πιστόν ἐν Κυρίῳ“. (1. Κορινθ. δ'. 17.) Καὶ πάλιν· „βλέπετε μὴ τις αὐτὸν ἐξουθενήσῃ“ πρὸς γὰρ ἔργον Κυρίου ἐργάζεται ὡς καὶ γὰρ. (Αὐτῶν. 15. 11.) Καὶ πρὸς Ἑβραίους δὲ περὶ αὐτοῦ ἐγράφη· „γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν Τιμόθεον ἀπολελυμένον“. (Ἑβρ. 13. 23.) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει, ὅτι· „καὶ „τὴν νῦν γενόμενα θαύματα, δαίκνυσιν αὐτὸς τὴν παρ- „ρησίαν“. (ἐν τῇ ὑποθέσει τῆς Ἐπιστολῆς αὐτοῦ.) Θαύ- „ματα δὲ ἴσως λέγει ὁ Χρυσόστομος, τὰ γενόμενα διὰ „τῆς λαμπρᾶς τῆς Ἀποστόλου Τιμοθέου, τὸ ὅποιον ὡς ἐ- „χρίσθητο ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῇ Ναῶ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, μετακομισθεὶς ἀπὸ τῆς Ἐφεσον εἰς Κων- „σταντινέπολιν, προσέειπε τῇ Βασιλείᾳ Κωνσταντίνῳ, διὰ Ἀρτεμίου τῆς μεγάλης Δακῆς τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ Μάρ- „τυρος.

L

Epistole di S. Paolo. Tom. III.

ἐνθουσίῃ τὸν Τιμόθεον, ὅπως ἤξευρε τὴν εἰς Χερσὸν πίσιν, καὶ διδάσκει αὐτὸν περὶ τῆς νόμου, παραγγέλλωντάς τε νὰ ἐμποδίσῃ ἐκείνους ὅπου λαλῶν ἔξω ἀπὸ τῆς ὁρθῆς διδασκαλίας, καὶ νὰ τὴν ἐπιτιμᾷ· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὁ Παῦλος παρέδωκεν εἰς τὸν Σατανᾶν τὸν Ὑμεναῖον, καὶ τὸν Ἀλέξανδρον, διὰ νὰ μάθουν νὰ μὴ βλασφημῶν. Ἀφ' ἧς δὲ ταῦτα τὸν ἐνθυσίωσεν, διατάσσει εἰς αὐτὸν καὶ κανόνας τινὰς Ἐκκλησιαστικὰς. α'. Περὶ προσδουχίης, πῶς, καὶ πῶς, καὶ διὰ ποίους πρέπει νὰ προσδύχωνται οἱ Χερσιανοί. β'. Ὅτι πρέπει αἱ γυναῖκες νὰ σιωπῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ νὰ μὴ διδάσκων, ἀλλὰ μάλλον νὰ μαρτυροῦν. γ'. Ποιοί, καὶ πῶς πρέπει νὰ εἶναι οἱ Ἐπίσκοποι, καὶ Πρεσβύτεροι, καὶ Διάκονοι. δ'. Ἀπὸ πόσους χρόνους πρέπει νὰ συναριθμῶνται αἱ χῆραι εἰς τὸ χρεῖκόν τάγμα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ποίαις πρέπει νὰ εἶναι. ε'. Ὅτι οἱ νεώτεροι πρέπει νὰ φυλάττουν σωφροσύνην, καὶ νὰ ὑπανδρεύωνται καλλίτερα, παρὰ νὰ ζῶν αἰσχροῦς. ς'. Ὅτι πρέπει νὰ παραγγέλλῃ εἰς τὰς πλυσίους νὰ μὴ ὑψηλοφρονῶν, μηδὲ νὰ ἐλπίζων εἰς τὸν πλοῦτόν τες. ζ'. Παρακινεῖ αὐτὸν νὰ μὴ πίνῃ πλέον νερόν, καὶ νὰ προσέχῃ εἰς τὴν διδασκαλίαν· ἐπειδὴ θέλων ἔλθον καιρὸς νὰ ἀποσταθῶν μερικοὶ ἀπὸ τῆς πίσιν. η'. Διδάσκει αὐτὸν, ὅτι τὰ φαγνὰ, εἶναι καθάρα, καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἀποσρέφεται τὰς φιλονεικίας καὶ ζητήματα τὰ ἀκάθαρτα, εἰς τὰ ὅποια τινὲς καυχώμενοι, ἀθέτησαν τὴν πίσιν. Καὶ εἰς ὅλον τὸ ὕστερον διδάσκει αὐτὸν πῶς πρέπει νὰ ἄρχῃ καὶ νὰ διατάσσεται εἰς τὸν λαόν τε, τελειόνοι τὴν Ἐπιστολήν. Ἦθελε δὲ ἀπορήσῃ τινὰς, διὰ τί ὁ Παῦλος δὲν ἔγραψεν Ἐπιστολὴν ἔτε εἰς τὸν Σίλαν, ἔτε εἰς τὸν Βαρνάβαν, ἔτε εἰς τὸν Κλήμεντα, ἔτε εἰς τὸν Λευκᾶν, ἔτε εἰς ἄλλον κανένα ἀπὸ ἐκείνους, ὅπως διεύθυνον μαζί τε εἰς τὸ κήρυγμα, ἀλλὰ εἰς μόνον τὸν Τιμόθεον καὶ τὸν Τίτον; Εἰς λύσιν τῆς ἀπορίας ταύτης ἤθελεν εἰπῆ τινὰς, ὅτι ἐκείνους μὲν, εἶχεν ἀκόμη μαζί τε ὁ Παῦλος περιπατῶντας· εἰς τῆς δὲ, ἦγον εἰς τὸν Τιμόθεον, καὶ τὸν Τίτον, ἐνεχείρισεν Ἐκκλησίας καὶ Ἐπαρχίας· ὅθεν εἶχε χρεῖαν νὰ γράφῃ εἰς αὐτὰς ἐκεῖνα, ὅπως ἔπρεπε νὰ πράττουν, καὶ νὰ τὴν παρηγορῇ μετὰ τὰς Ἐπιστολάς τε. Εἶδε καὶ ἀκόμη ἀπορεῖς, ὡς ἀναγνώσα, διὰ τί δὲν ἔκαμε τελείας εἰς κάθε σοφίαν ὁ Παῦλος τὰς δύο Ἀποστόλους τῆς, ἀλλὰ ἀφ' ἧς ἐνεπίσθυσεν εἰς αὐτὰς προσάσιν λαῶν, πάλιν γράφει καὶ τὰς καταρτίζει; εἰς τὰς τοσοῦτοι ἀποκερυνόμεθα· πρῶτον μὲν, ὅτι κανένας δὲν εἶναι τέλειος, ἀλλὰ καὶ ὁ διδάσκαλος κατασταθῇ τινὰς, πάλιν χρεῖαν ἔχει νὰ ὁδηγῆται εἰς πολλὰ ἀπὸ τῶν τελειότερων. Καὶ ἄλλως δὲ, ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλησία, καὶ ὁ λαὸς τῆς Χερσῆς τότε γεωσι ἐστῆθη, δὲν ἦτον εὐκόλον εἰς τὸν Ἐπίσκοπον νὰ διατάσῃ, καὶ νὰ ἐντυπώσῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Χερσιανῶν ὅλα διὰ μέσων τῆς ζωῆς αὐτῆς φωνῆς καὶ διδασκαλίας· ἐπειτα σοχάσῃ καὶ ὅλην τὴν διδασκαλίαν τῆς πρὸς Τιμόθεον Ἐπιστολῆς ταύτης, πῶς δὲν εἶναι τοιαύτη παραμικρά, ὅπως νὰ ἀρμόζῃ εἰς μαθητὰς καὶ ποιμαιομένους, ἀλλὰ τοιαύτη μεγαλοπρεπής, ὅπως ἀρμόζῃ εἰς διδάσκαλον καὶ ποιμένα (1).

ΕΡ-

(1) Σημειώσαι ὅτι ἡ Ἐπιστολή αὕτη, πέμπτη εἶναι κατὰ τὴν τάξιν καὶ τὰς χρόνους, καὶ ὅς ἔγραψε τὰς Ἐπιστολάς τε ὁ Παῦλος, μετὰ τὰς πρὸς Θεσσαλονικίας δύο, καὶ πρὸς Κορινθίους δύο, ὡς λέγει ὁ Θεοδώρητος ἐν τῇ προοιμίᾳ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ Α΄ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ε. „Παῦλος Ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατ' ἐπιταγὴν Θεοῦ Σωτῆρος ἡμῶν“.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Επειδὴ μέλλει ὁ Παῦλος νὰ δώσῃ νομοθεσίας, καὶ διατάξῃς εἰς τὸν Τιμόθεον, πᾶτε χά-
ειν διὰ τὰ καμὴ τὸν λόγον τε ἀξιόπιστον, ἀνακηρύττει τὸν ἑαυτὸν τε Ἀπόστολον, ὡς εἰς
τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς, καὶ ὡσαύτ' νὰ τὴν λέγῃ· ἐγὼ δὲ θέλω λαλήσω ἀπὸ λόγου μου,
ἀλλὰ θέλω εἰπῶ τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, ὅπως με ἀπέστειλε διὰ τὰ κηρύττω· ὥστε βλέπε σὺ ὦ
Τιμόθεε, νὰ μὴ τὰ παρακέρσῃς· ἐπειδὴ δὲ μέγαλον ἦτον τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἀποστόλου, διὰ
τὰ μὴ φανῇ πῶς ὑπερηφανόβεται εἰς αὐτὸ, ἀκολούθως λέγει, „κατ' ἐπιταγὴν Θεοῦ“· ἐγὼ,
λέγει, δὲν ἤρπασα ἀπὸ λόγου μου τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἀποστόλου, ἀλλὰ χρέος μου ἀπαραι-
τητοῦ εἶναι, καὶ προσάγμα τελειόνω θεῖόν· δι' ὅ,τι τὸ, κατ' ἐπιταγὴν, τοῦτο ὅπως λέγει ἐδῶ,
εἶναι πλέον δρασιμώτερον, ἀπὸ τὸ, κλητός, ὅπως λέγει εἰς ἄλλας Ἐπιστολάς τε· „Παῦλος
„κλητός Ἀπόστολος“· (Ρωμ. α. 1.) δὲ φαίνεται δὲ εἰς κἀκεῖνα μέρος τῶν Γραφῶν νὰ
προσάξῃ ὁ Πατὴρ τὸν Παῦλον, ἀλλὰ ὁ Χριστός· αὐτὸς γὰρ εἶπεν εἰς αὐτόν· „Πορεύε, ὅτι
„ἐγὼ εἰς Ἑθνη μακρανὴν ἐξαποσελῶ σε“· (Πράξ. κβ'. 21.) Καὶ πάλιν „μὴ φοβῇ Παῦλε,
„Καίσαρ εἰς δεῖ παρασλῶαι“· (Πράξ. κζ'. 27.) ὁμοίως δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἶπε
περὶ τοῦ Παύλου· „ἀφορίσατε δὴ μοι τὸν τε Βαρνάβαν, καὶ τὸν Σαῦλον, εἰς τὸ ἔργον ὁ προσκε-
„κλημαι αὐτός“· (Πράξ. ιγ'. 2.) ἀλλ' ὅμως τὰ προσάγματα τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Πνεύματος,
αὐτὰ εἶναι προσάγματα κοινὰ καὶ τοῦ Πατρὸς διὰ τὴν ὁμοουσιότητα αὐτῶν καὶ ὁμοτιμίαν, κα-
θώς καὶ ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα λόγια γίνεται φανερόν.

„Καὶ Κυεῖς Ἰησοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν“.

Βλέπεις, ὦ ἀγαθῶσα, πῶς ἡ προσοχὴ ἡ πρὸς τὸν Παῦλον, εἶναι κοινὴ τοῦ Πατρὸς,
καὶ τοῦ Υἱοῦ; βλέπε δὲ, καὶ πῶς ὁ μὲν Δαβὶδ εἶπε περὶ τοῦ Πατρὸς, „ἡ ἐλπίς πάντων τῶν
„περάτων τῆς γῆς“· (Ψαλμ. ξδ'. 6.) καὶ ὁ Παῦλος ἔπος λέγει πρὸς ἴδιον εἰς ἄλλο μέρος·
„ὅτι ἐλπίζομεν ἐπὶ Θεῷ ζῶντι“· (Α'. Τιμόθ. δ'. 10.) πῶρα δὲ ἐδῶ, ὀνομάζει ὁ αὐτός
Παῦλος τὸν Χριστόν, ἐλπίδα ἡμῶν, διὰ τὰ μάθωμεν ὅτι ὅλα τὰ φυσικὰ ιδιώματα τοῦ Πα-
τρὸς, καθ' ὃ Θεὸς, εἶναι κοινὰ καὶ τοῦ Υἱοῦ· ἐν καιρῷ δὲ τῇ πρόποντι ἔβαλεν ὁ Παῦλος καὶ
τὰς ἐπωνυμίας ταύτας, τὴν μὲν, τοῦ Σωτῆρος, εἰς τὸν Πατέρα, τὴν δὲ, τῆς ἐλπίδος, εἰς
τὸν Υἱόν· διότι, ἐπειδὴ ὁ διδάσκαλος καὶ ποιμὴν παλεύει μὲ πολλὰς δυσκολίας καὶ
πειρασμούς (δι' ὅ,τι ὁ πόλεμος ὅλος πῦ διαβόλου καὶ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων καὶ ἀσε-
βῶν, ἐναντίον τοῦ διδασκάλου, καὶ τοῦ ποιμένος γίνεται· ἵνα, ὅταν ὁ διδάσκαλος καὶ ποι-
μὴν ἀποκάμῃ καὶ νικηθῇ, ὁλοκάτερα πέσῃ καὶ νικηθῇ καὶ ὅλοι οἱ μαθηταὶ καὶ τὸ πρί-
μιον

μνόντες, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „Παπίζω πὺν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσονται τὰ „πρόβατα“.) (Ζαχ. ιγ. 7.) Διὰ ταῦτα, λέγω, ὁ Παῦλος ἐδῶ παρηγορεῖ τὸν διδάσκαλον, καὶ ποιμένα Τιμόθεον, καὶ τὸ λέγει ὅτι δεῖν πρέπει νὰ λυπηθῇ διὰ τὰς πειρασμὰς ὧς Τιμόθεε, ἐπειδὴ καὶ ἔχομεν Σωτῆρα, ὅχι ἀνθρώπον, ἀλλ' αὐτὸν τὸν ἴδιον Θεὸν καὶ Πατέρα, ὁ ὁποῖος ὀφείλει νὰ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὰς κινδύνους, καὶ πειρασμῶν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸν Σωτῆρα ὀφείλει νὰ λυπηθῇ ἀπὸ τὰς κινδύνους αὐτῶν, ὅμως πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν τὰ χρησόμενα· διὰ τί ἡ ἐλπίς μας εἶναι ἀκαταίσχυτος, ὅστις ἐστὶν ὁ Χεῖρός· ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι κατὰ δύο τρόπους παρηγορούμεθα, καὶ διωκόμεθα νὰ ὑποφέρωμεν τὰς κινδύνους, ἢ διὰ τί ὀφείλει νὰ λυπηθῇ ἀπὸ αὐτῶν λυτρωόμεθα πραγματικῶς, ἢ διὰ τί ἔχομεν ἐλπίδας καλὰς νὰ λυτρωθῶμεν ἀπὸ αὐτῶν εἰς τὸ μέλλον.

2. „Τιμοθέε γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίσει“.

Ταῦτα, ἐγὼ λέγω εἰς ἐσῶν τὸν Τιμόθεον, τὸν διὰ πίσεως γνησθέντα ἔσθ' μου, ὅτι νὰ ἦναι χάρις ἔλεος καὶ εἰρήνη, δι' ὅτι ἡ ἐν προθέσει ἐδῶ, εἶναι ἀντὶ τῆς διὰ, καθὼς εἰς ἄλλο μέρος ὁ αὐτὸς Παῦλος λέγει τὸ καθαρώτερον· „διὰ τὴν Εὐαγγελίαν ἐγὼ ὑμᾶς ἐγόνυσσα“ (ἀ. Κορ. δ. 15.) (1) ἐγκωμιάζωντας δὲ τὸν Τιμόθεον, δεῖν τὸν ὠνόμασε μόνον τέκνοντα, ἀλλὰ καὶ γνησίον· γνησίον δὲ αὐτὸν ὀνομάζει κατὰ δύο τρόπους, καὶ διὰ τί ὁ Τιμόθεος ἔσφζε τὴν πρὸς τὸν Παῦλον ὁμοιότητα περισσότερον ἀπὸ τὰς λοιπὰς μαθητάς τε, καὶ διὰ τί ὁ Παῦλος ἠγάπα γνησίως τὸν Τιμόθεον· σφάται δὲ ἔβαλε τὸ „ἐν πίσει“ διὰ νὰ παρακινήσῃ περισσότερον τὸν Τιμόθεον εἰς τὴν πίσιν ταύτην· δι' ὅ, τι αἰσῶς, λέγει, ἐσὺ ὁ Τιμόθεε, ἔδειξας εἰς τὴν ἀρχὴν πόσῳ πολλῶν πίσιν, ὥστε ὅτε διὰ μέσῃ αὐτῆς ἔγινες ἐξὸς γνησίος ἐδικός μου, πολλῶν μᾶλλον πόρα πρέπει νὰ ἀρματωθῇς μετὰ τὴν πίσιν αὐτῇ, καὶ νὰ μὴ νικᾶσαι, μηδὲ νὰ παύῃσαι ἀπὸ τὰς πειρασμῶν· ἐπειδὴ τὸ εἶναι ἴδιον τῆς σεραῆς πίσεως, τὸ νὰ θάρρῃ διὰ τὰ μέλλοντα, ἦγεν πῶς ἔχει νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὰς πειρασμῶν, καὶ ἀκολούθως νὰ μὴ καταπίπτῃ.

„Χάρις, ἔλεος, εἰρήνη“.

Εἰς ἐσῶν ἄλλο μέρος ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν Ἐπιστολῶν τε δεῖν ἔβαλεν ὁ Παῦλος τὸ ἔλεος, παρὰ μόνον ἐδῶ· ἐποίησε δὲ τὸ διὰ δύο αἷτια, εἴα μὲν διὰ νὰ ὀφείλῃ περισσότερον τὸ πνευματικόν τε τέκνον, τὸν Τιμόθεον δηλαδὴ ἀπὸ τῶν πολλῶν φιλοσοργίαν ὅτε εἶχε πρὸς αὐτὸν, διὰ τὸν ὁποῖον ἐφοβείτο καὶ ἔτρεμε, καθὼς τρέμει καὶ ὁ πατὴρ διὰ τὸ τέκνοντα, δι' ὃ καὶ τὸν ἐπρόσφζε νὰ ἐπιμελῇται τὸν σόμαχόν τε, καὶ νὰ μὴ πίνῃ νερόν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ ποιμένες τὴν λαὸν, χρειάζονται ἔλεος περισσότερον, ἀπὸ τὰς ἄλλων κοινολαΐταις ἀνθρώπων (2).

„Ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν, καὶ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν“.

Πάλιν καὶ μετὰ τὰ λόγια ταῦτα παρηγορεῖ ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον· δι' ὃ, τι αὐτὸς ἦναι, λέγει, ὁ Θεὸς Πατὴρ μας, φανερόν ὅτι φροντίζει καὶ προνοεῖται ἡμᾶς ὡς τὰ τέκνα τε, λοιπὸν καὶ θέλει μας ἐλεήσει, καὶ θέλει δώσῃ τὴν χάριν τε εἰς ἡμᾶς, ὥστε ὅτε ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἐμείναμε κεχαρισμένοι κοινὰ εἰς αὐτὸν, καὶ νὰ ἔχωμεν εἰρήνην ἀπὸ τὰς ἐχθρὰς μας.

3. „Κα“

(1) Ὁ Θεὸς καὶ ὁ σοφὸς Θεοδώρητος λέγει· „Ἄγαθον καὶ ἐκείνῳ ἐν τῷ, χάρις ὑμῖν, καὶ ἐν τῷ παρόντι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ἡ χάρις καὶ ἡ εἰρήνη, ἡγεν ἐγὼ ὁ Παῦλος λέγω σοὶ τῷ Τιμοθέῳ, ὅτι νὰ ἦναι χάρις, ἔλεος, καὶ εἰρήνη ἐν ἐσῶν, ἀντὶ τῆς, χαμερῶς σε, ἀσπάζομαι σε, τὸ ὁποῖον ἡμεῖς συνιδίκαμεν νὰ προγράψωμεν σῶν εἰς αἰς ἐπιστολάς.“

(2) Περί σου, χάρις ὑμῖν, ὅρα εἰς τὸ ἀ. κεφ. Στίχ. 3. τῆς ἀ. πρὸς Κορινθ. τὸ αὐτὸ γὰρ ὕψος εἶ-

ναι καὶ ἐκείνῳ ἐν τῷ, χάρις ὑμῖν, καὶ ἐν τῷ παρόντι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ἡ χάρις καὶ ἡ εἰρήνη, ἡγεν ἐγὼ ὁ Παῦλος λέγω σοὶ τῷ Τιμοθέῳ, ὅτι νὰ ἦναι χάρις, ἔλεος, καὶ εἰρήνη ἐν ἐσῶν, ἀντὶ τῆς, χαμερῶς σε, ἀσπάζομαι σε, τὸ ὁποῖον ἡμεῖς συνιδίκαμεν νὰ προγράψωμεν σῶν εἰς αἰς ἐπιστολάς.

3. „Καθώς παρεκάλεσάσε προσηύχαι ἐν Ἐφέσῳ, πορδόμενος ἅς Μακεδονίαν“.

Βλέπε, ὦ ἀγαθὲ, τὴν πραότητα τοῦ μακαρίου Παύλου καὶ ἐπιείκειαν, πῶς μεταχειρίζεται λόγια πρὸς τὸν Τιμόθεον, ὅχι διδασκᾷ, ἀλλὰ εὐχόμενος καὶ παρακαλῶν· οὐ γὰρ εἶπε, καθὼς σε ἐπρόσβα, ἀλλὰ καθὼς σε παρεκάλεσα· δι' ὅ,τι τὴν αὐτὴν γλυκολογίαν πρέπει νὰ μεταχειρίζονται οἱ διδάσκαλοι, εἰς τὰς γυναικας καὶ ἡγαπημένους αὐτῶν μαθητάς· εἰς δὲ τοὺς διεφθαρμένους, καὶ μὴ γυναικας μαθητάς των, πρέπει νὰ μεταχειρίζονται ἄλλα λόγια, ἐλεγκτικά δηλαδὴ, καὶ αὐστηρά. Παρεκάλεσε δὲ ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ἐφεσον, ἐπεὶ ἡ Ἐπιστολή, ὅπου ἔστειλε πρὸς Ἐφεσίους, δὲν ἦτον ἀρκετὴ νὰ τοὺς διορθώσῃ· διότι οἱ ἄνθρωποι συνειθίζουσιν νὰ φέρωνται κατηφρονητικῶς πρὸς τὰ ἄψυχα γράμματα, καὶ τὰς Ἐπιστολάς, ἴσως δὲ καὶ παρεκάλεσεν ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ἐφεσον, ὅπως τοῦ νὰ στείλῃ ἀκόμη τὴν Ἐπιστολὴν πρὸς τὰς Ἐφεσίους. Ζήτημα δὲ καὶ ἀπορία εἶναι, ἀνὰ μὲν τὸ παρακάλεισμά αὐτό, ὅπως ἔκαμεν ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ἐφεσον, τὸν ἐνίδρυσεν καὶ τὸν ἐθρόνισεν διὰ νὰ ᾔσῃ Ἐπίσκοπος τῆς Ἐφέσου· καὶ φαίνεται, ὅτι τὸ τοιοῦτον ὁμοιάζει νὰ ᾔσῃ· λέγει γὰρ ἀπολύτως.

„Ἵνα παραγγείλῃς τισὶ μὴ ἐπεροδιδασκαλεῖν“.

Δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον, Ἵνα παρακαλέσῃς, ἀλλ' Ἵνα παραγγείλῃς, τὸ ὅποιον εἶναι αὐστηρότερον· δὲν ἐφανέρωσεν δὲ κατ' ὄνομα ἐκείνους ὅπου ἐπεροδιδασκαλεῖν, διὰ νὰ μὴ κἀμὴ αὐτοὺς μετὰ τὸν ἐλεγχον πλέον αἰσχυροῦς· ἐπεροδιδασκαλεῖν δὲ εἶναι, τὸ νὰ ἐμβόλῃ τινὰς μέσα εἰς τὴν ὀρθὴν καὶ ἀληθεῖ διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου, ἄλλας ψευδεῖς καὶ πεπλανημένας διδασκάς· δι' ὅ,τι ἦτον μερικοὶ ψευδοπόστολοι ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, οἱ τινες ἐδίδασκον τὰ τὸ νόμου διὰ φιλοδοξίαν, καὶ διὰ νὰ θέλουν νὰ ὀνομάζωνται διδάσκαλοι.

4. „Μηδὲ προσέχαν μύθοις“.

Μύθους ἐδῶ δὲν ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος τὸν παλαιὸν νόμον· ἄπαγε! ἀλλὰ πᾶς παρατηρήσεις τὰς Ἰουδαϊκὰς, καὶ τὰ νόθα καὶ κακόδοξα δόγματα (1).

„Καὶ γενεαλογίαις ἀπεραΐτοις“.

Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι ψευδοπόστολοι ἀειδυῖσαν πάππες, καὶ προπάππες τῆς γενεᾶς των, διὰ νὰ λαμβάνουν ἐκ τῆς δόξης καὶ τιμῆς, πῶς ἔχον τοιαύτας παλαιὰς προγόνους· ἀπεραΐτες δὲ τὰς γενεαλογίας τῶν ὀνόμασεν, ἢ διὰ τὴν ἢ γενεαίς αὐτῶν ἀνέβαιναν εἰς πολλὰς παλαιὰς χρόνους, ἢ διὰ τὴν αὐταῖς δὲν εἶχον κἀνὴν πέρας καὶ τέλος χρησίμους, ἢ εὐκολοσύνην εἰς τὸν νῦν, ἀλλὰ ἦτον δυσκολοπερίληπταις καὶ πολύτροπαις (2). Ἀκόλουθον δὲ εἶναι νὰ φανερῶνται ἐδῶ ὁ Παῦλος αἰνιγματωδῶς καὶ τὰς Ἑλλήνας· τῶν γὰρ Ἑλλήνων ἦτον ἴδιοι οἱ μύθοι, καὶ αἱ γενεαλογίαι τῶν ψευδοθεῶν, καὶ ἡρώων τες· ὅ,τι λογὴς δηλαδὴ ἦτον αἱ γενεαλογίαι τῶν Πελοποννησίων ἀπὸ τοῦ Πέλοπος, καὶ τῶν Κερωνίδων ἀπὸ τοῦ Κέρωπος, καὶ ἄλλων ἄλλαι (3).

„Αἴτι-“

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριτος ὅπως φησὶ· „μύθους δὲ εἰσὶν οἱ νόμοι διδασκαλίαν ἐκείνου, ἀλλὰ πάλιν Ἰουδαῖοι τὴν ἐρμηνείαν, τὴν ὑπὸ αὐτῶν καλεσμένην δαστέρωσιν“.

(2) Ο αὐτὸς Θεοδώριτος λέγει ὅτι οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντες, ὑπερφανόμενοι διὰ τὴν γνησιότην παλαιᾶς Διαθήκης, ἐπρόσφεραν ζητήματα τινὰ εἰς τὰς Ἑθνην πιστεύσαντας, ἐλέγχοντες μετὰ αὐτῶν ὡς ἀμαρτάνων τῶν Ἑθνην λογίων, ἐπιχειρῶντες δὲ νὰ πείσων αὐτὰς εἰς τὸ νὰ φυλάττων τὴν πολιτείαν τοῦ νόμου· αὐτοὶ δὲ ἀερί-
 (3) Καὶ ὁ Κορέσιος δὲ λέγει, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι πρότερον μετ' ἐξέταξον πᾶς γενεαλογίας, καθὼς φαίνεται εἰς τὰ βιβλία τοῦ Ἑσδρα, καὶ τοῦ Νεεμίου· διὰ τὴν ἐξέταξιν καὶ μάστιγιν ἀπὸ ποίαν γενεάν ἐχεν νὰ γεννηθῇ ὁ Μεσσίας, ἡτοι ὁ Χριστός· σῶρα δὲ πλέον δὲν φροντίζον διὰ πᾶς γενεαλογίας αὐταῖς, διὰ τὴν ἡλθεν ὁ Χριστός.

„Αἵτινες, ζητήσας παρέχουσι μάλλον, ἢ οἰκονομίαν (1) Θεοῦ τῷ
„ἐν πίσει“.

Ητοι ὁ μὲν Θεὸς, λέγει, οἰκονόμησε νὰ δέχεται ὅλες τὰς ἀνθρώπους, καὶ Ἰουδαίους καὶ Ἑθνηκούς διὰ μέσων τῆς πίστεως· αὐτοὶ δὲ οἱ ἀνωτέρω, ζητήματα τοιαῦτα προβάλλουσι, τὰ ὅποια λύσει τῷ οἰκονομίαν ταύτῃ τῷ Θεῷ· ἢ λέγει τὸ, ὅτι ὁ Θεὸς ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς μεγάλα καὶ ὑπερφυσικά χαρίσματα, καὶ ἐδείξῃ εἰς ἡμᾶς οἰκονομίαν θαυμασὴν καὶ ἀνεκδιήγητον· ταύτῃ δὲ τὴν οἰκονομίαν τῆς ἀγαθότητος τῷ Θεῷ, ἢ πίστις μὲν, τὴν δέχεται, αἱ δὲ ἀνωτέρω γενεαλογίαι δὲν τῷ δέχονται, ἀλλὰ μόνον ζητήματα φιλόνεκα, καὶ ἀπορίας προξενῶν, καθὼς χάριν λόγῳ εἶναι ταῦτα· Καὶ πῶς τὸ νὰ γένη εἶναι δυνατόν; Καὶ πῶς ἡμεῖς θέλομεν πισδύσασθαι εἰς τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ; καὶ ἄλλα ὅμοια. Τὰ φιλόνεκα ζητήματα λοιπὸν καὶ αἱ ἀπορίαι αὐταὶ, ἐκβάλλων τῷ πίστιν, ἥτις εἶναι μία συγκατάθεσις ἀδιάκρητος τῆς καρδίας, καθὼς τὴν ὀρίζει ὁ μέγας Βασιλεὺς (2). Ἀλλ' ἴσως ἡδε- λον εἰπῇ τις· καὶ πῶς ὁ Κύριος εἶπε, „ζητεῖτε καὶ ὀρίσσετε“; (Ματθ. ζ'. 7.) Καὶ πάλιν· „ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς“· (Ἰωάν. ε. 39.) εἰς τὸ ὅποιον ἀποκρινόμεθα· ὅτι, τὸ μὲν ζητεῖτε, ὅπερ εἶπεν ὁ Κύριος, τὸ εἶπε διὰ νὰ αἰτῶμεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὰ αἰτήματα ὅπερ ἐχομεν, μὲ πόθον θερμὸν, καὶ ὅχι διὰ νὰ ζητῶμεν τοιαῦτα φιλόνεκα ζητήματα, καὶ ἀπορίας ἀνόητους· ὁμοίως καὶ τὸ, ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς τὸ εἶπε, διὰ νὰ μαρτυρώμεν καὶ νὰ ἡξήσωμεν τὴν ἀκρίβειαν τῶν Γραφῶν, καὶ ὥς ἡξήσαντες αὐτῶν, νὰ παύωμεν ἀπὸ τῆς φιλονεικίας ἀπορίας, καὶ τὰ ζητήματα.

5. „Τὸ τέλος δὲ τῆς παραγγελίας ἐστίν, ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας“.

Ανίσως, λέγει, ἐσὺ ὦ τέκνον μου Τιμόθεε, παραγγέλλω εἰς τὸ ποίμνιόν σε νὰ μὴ λέ- γων ἄλλας διδασκαλίας, ταύτῃ τῷ ἀρετῷ θέλεις ἐμφυτεύσεις εἰς αὐτὰς, δηλαδὴ τῷ ἀγάπῃ· εἰὰ δὲ πάλιν τὴν ἀγάπην ἐμφυτεύσεις εἰς τὰς καρδίας των, βέβαια καθεὶ δόγμα κακόδοξον καὶ διεφθαρμένον θέλει ἀφανισθῇ ἀπὸ αὐτῆς· δι' ὅ,τι πρότερον μὲν εὐρίσκετο φθόρος εἰς αὐτὰς, μετὰ τὸ νὰ μὴ εὐρίσκετο ἡ ἀγάπη· ἀπὸ δὲ τοῦ φθόρου, ἐγενήθητο εἰς αὐτὰς ἡ φιλαρχία καὶ ἡ φιλοδοξία· ἀπὸ δὲ τῆς φιλαρχίας ἐγενήθητο, τὸ νὰ θέλῃ αὐτοὶ νὰ διδάσκων σρεβλὰ καὶ σχολιὰ λόγια· ἐκ τῆς δὲ ἐπρόξενον αἱ αἰρέσεις· ἀλλὰ τώρα ἐκ τῆς ἐναντίας, ἐμφυτεύσεις εἰς αὐτὰς τῆς ἀγάπης, ὅλα αὐτὰ ἀναιρῶνται. Βλέπε, δὲ, ὦ ἀνα- γνῶστα, ὅτι ὁ Παῦλος ζητεῖ χρεωστικῶς ἀπὸ τῆς Χρυσιανῆς νὰ ἔχῃ ἀγάπῃ εὐλειαν, ὅχι μὲ τὰ λόγια μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς καρδίας, καὶ μετὰ τοιαύτης καρδίας, ὅπερ νὰ ᾔνῃ καθαρά καὶ ἄδολος, καὶ νὰ μὴ ᾔνῃ συνεσκιασμένη ἀπὸ τῆς ὑπόκρισιν, ἀλλὰ νὰ σωρίζα- ται ἀπὸ μίαν τοιαύτην διάθεσιν, ὅπερ νὰ συμπαρῇ εἰς τὰς συμφορὰς τῆς πλησίον.

„Καὶ“

(1) Ἐν ἄλλοις, οἰκονομίαν.

(2) Οὕτω γὰρ φησι· „Πίστις ἐστὶ συγκατάθεσις ἀ-
„διακρητος πᾶν ἀκασθέντων ἐν πληροφῶν τῆς ἀλη-
„θείας, πᾶν κηρυχθέντων Θεοῦ χάριτι“. (Λόγ. πε-
„ρὶ Πίστεως ἐν τοῖς ἀσκητικ.) Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ
„Θεὸς Χρυσόστομος· „μὴ ποῖναι προσέχοντες ταῖς ζη-
„τήσεσι· πιστοὶ γὰρ διὰ τοῦτο κεκλήμεθα ἵνα ἀνε-
„δοῦναι τοῖς λεγομένοις πισδύωμεν· ἵνα μηδὲν ἀμ-
„φιβάλλωμεν· εἰ μὲν γὰρ ἀνθρώπινα πᾶ λεγόμενα ἴδω-
„μεν ἡμεῖς αὐτὰ βασιλεύουσιν, ἡδὲ Θεῷ, τιμᾶσθαι αὐ-
„τὸν μόνον καὶ πιστεύειν· ἀν δὲ μὴ πιστεύωμεν,
„οὐδὲ ὅτι Θεὸς ἐστὶ πιστόμεθα· πῶς γὰρ οἶδας ὅτι
„Θεὸς ἐστίν, εὐδύναι αὐτὸν ἀπαιτῶν; πῶς πρῶτον τεκ-
„μηρίον τοῦ πᾶν Θεοῦ εἶδεναι, πῶς πιστεύειν οἷς ἂν λέ-
„γῃ, χωρὶς τεκμηρίων καὶ ἀποδείξεων· πῶς καὶ Ἑβρ-
„αῖοι ἴσασιν· ἐπίστευσεν γὰρ τοῖς θεοῖς φησι· καὶ ποῖον
„αὐτῶν τεκμηρίων λέγῃ· καὶ τί λέγω ἐπὶ δειῶν, ἐπὶ

„ἀνθρώπων πῶς ποῖον γόητος καὶ μάγῃ, πῶς Πυθαγόρῃ
„λέγω· αὐτοὶ εἶπα· καὶ ἐπὶ νεῶν ἢ σιγῇ ἀναδὲν ἐγε-
„γραπτο, καὶ κατήχετο τῷ δακτύλῳ τὸ στόμα, καὶ ἐπι-
„σφίγγουσα τὴν χεῖρα, πᾶσι τοῖς παρῶνσι σιγᾶν πα-
„ρήν“. (Λόγ. α. εἰς τὴν παρούσαν) Οἱ γὰρ Αἰ-
„γύπτιοι ἔχον ἐπάνω τῆς θύρας τῆς ναοῦ τὸν εἶδος
„ὀνομαζόμενον Ἀρποκράτην, πῶς ποῖον ἔχον εἰς τὸ στό-
„μα τῷ χάρῃ· ἐφανερώθη δὲ ἡ ἐπὶ τοῦ σεματός χηρ-
„α, ὅτι πρέπει νὰ σιωπῇ οἱ ἐκτὸς ἐισερχόμενοι, καὶ νὰ μὴ
„ζητοῦν, ὅτε νὰ δημοσιεύσιν πᾶς μυστήρια τῆς θρησκείας.
„Προσφῶς διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ Θεὸς Διάδοχος· „ὅτι
„πίστεως βυθός, ἐρευνώμενος μετὰ κυμῶνεται, ἀπλὴ
„δὲ διὰ τὴν θεωρούμενην γαλήνην· λήθης γὰρ κακῶν
„ὕδωρ ὅν τὸ βάθος τῆς πίστεως, ἀφέρει παρὰ περιέργων
„ἐννοιῶν θεωρεῖσθαι. Ἀπλοῦται ἔν διαταῖς τοῖς αὐτοῖς
„ἐμπλέωμεν ὕδασι, ἵνα εἰς τὴν λημέαν τοῦ δειλήμα-
„τος ὕψω καταφθάσωμεν τοῦ Θεοῦ“. (Κεφ. κβ'.)

„Καὶ συναθήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίσεως ἀνυποκρίτου“.

Επειδὴ ἡ ἀγάπη ἐκτείνεται καὶ εἰς τὰς κακὰς ἀνθρώπους, καὶ οἱ κλέπτει γὰρ ἀγαπᾶσι τὰς κλέπτας, καὶ οἱ πόρνοι, τὰς πόρνους· ἡ ὁποία ἀγάπη αὕτη δὲν γονιᾶται ἀπὸ συνείδησιν ἀγαθῶν, ἀλλὰ ἀπὸ συνείδησιν πονηρῶν, οὐδὲ ἀπὸ πίσει ἀνυπόκριτον καὶ ἀληθινὴν, ἀλλὰ ἀπὸ πίσει ὑποκριτικῇ καὶ ψευδῇ· διὰ τὸ οὗτο ὁ Παῦλος λέγει ἐδῶ, ὅτι ἡ ἀγάπη τῶν Χριστιανῶν πρέπειν γονιᾶται ἀπὸ συνείδησιν ἀγαθῶν, καὶ ἀνυπόκριτον εἰς Θεὸν πίσει· διότι ἐκεῖνος ὅπως πισθεῖ εἰς τὸν Θεὸν ἀνυποκρίτως καὶ ἀληθῶς, αὐτὸς δὲν ὑποφέρει ποτὲ νὰ εὖγη ἐξω ἀπὸ τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης· ἐπειδὴ ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη ὅλος τὰς ἀγαπᾷ, καὶ ὅλος τὰς ἐναγκαλίζεται καὶ καλὰς καὶ κακὰς· ἡ δὲ ἀγάπη, ὅπως ἔχουν οἱ κακοὶ, εἶναι ψευδής, καὶ διὰ τὸτο δὲν ἀγαπᾶν ὅλους, μᾶλλον δὲ καὶ μισᾶν, καὶ κακοποιεῖν τὰς περισσοτέρους· ὅθεν οἱ κλέπτει καὶ οἱ φονεῖς, φονεῖν, καὶ διαρπάξεν τὰ πράγματα τῶν πλησίον τας. Ἀπὸ τὸ ρητὸν δὲ τὸτο τῷ Ἀποστόλῃ εἶναι νὰ συμπεραίνῃται, ὅτι ὁποῖος δὲν ἔχει τὴν ἀγάπην, αὐτὸς δὲν εἶναι ἔτε πιστὸς Χριστιανός (1).

6. „Ὡν τινες ἀσοχήσαντες, ὄξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν“.

Τὸ ἀσοχεῖν λέγεται κυρίως εἰς ἐκείνας, ὅπως ῥίπτει μὲν τὴν σάϊταν εἰς τὸ σημάδι, ἀσοχεῖν δὲ καὶ δὲν τὸ ἐπιτυχαίνειν. Λέγει λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι καὶ ἐδῶ εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν πολιτείαν χρειάζεται νὰ κτυπᾷ κάθε Χριστιανὸς κατ' ὁθέλει εἰς τὸ σημάδι καὶ τὸν σκοπὸν τῆς Χριστιανισμῶ· ποῖος δὲ εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς Χριστιανισμῶ; εἶναι ἡ γνησιὰ πίσις, καὶ ἡ ἀγάπη· μερικοὶ ὅμως Χριστιανοὶ ἀσοχήσαντες, καὶ μὴ ἐπιτυχόντες τὸν σκοπὸν αὐτὸν τῆς πίσεως, καὶ τῆς ἀγάπης, ἐκρημνίσθησαν, καὶ ἔπεσαν εἰς ματαιολογίας (2)· πῶς δὲ ἔπεσον, τὸ λέγει ἀκολούθως.

7. „Θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι“.

Ητοι διὰ τὸτο ἔπεσαν εἰς ματαιολογίας, διὰ τὸ νοθεῖσι φιλαρχίαν, καὶ ἔχον δοξομασίαν εἰς τὴν καρδίαν τας· δὲν ἠθέλουν γνῶναι δὲ ποιῆσαι, αἰσῶς καὶ εἶχον ἀγάπην, καὶ πίσει εἰς τὴν ψυχὴν τας (3).

„Μὴ νοθεύετε, μήτε ἂ λέγεσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιῶνται“.

Εδῶ κατηγορεῖ τὰς ἀνωτέρω ἐπεροδιδασκάλους ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, πῶς δὲν ἠξέδρουν τὸν σκοπὸν τῆς παλαιᾶς νόμου, μὴδὲ τὸν καιρὸν, ἕως εἰς τὸν ὁποῖον ἐξουσίαζε καὶ ἐκυρίευεν ὁ νόμος. Καὶ λοιπὸν, ἂν αὐτοὶ εἴη ἀγνοίας ἀμάρτανον, διὰ τί τὰς κατακρίνει ὁ μακάριος Παῦλος; τὰς κατακρίνω, λέγει, διὰ τὸ ἡ ἀγνοία, ὅπως αὐτοὶ ἔχον, εἶναι θεληματικὴ, καὶ διὰ τὸ αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ τῆς φιλαρχίας τας, καὶ ἀπὸ τὸ νὰ μὴ θέλουν νὰ εἶναι νομοθέται, καὶ νομοδιδάσκαλοι, διὰ τὸτο τυφλώνονται ἀπὸ τὸ πάθος τῆς φιλοδοξίας, καὶ δὲν γνωρίζουν τὸν σκοπὸν τῆς νόμου· ὥστε τῆς ἀγνοίας ὅπως ἔχον, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι εἶναι αἰτίοι, καὶ διὰ τὸτο εἶναι ἀξιοκατήκριτοι. Διὰ ποῖα δὲ πράγματα διαβεβαιῶνται; ἴσως διὰ τὰ καθάρσια καὶ πλουσίματα, ὅπως ἐδιώριζεν ὁ νόμος, καὶ διὰ τὰ ἄλλα παρατηρήματα.

8. „Οἱ-

(1) Ὅθεν λέγει καὶ ὁ Κορέσιος ὅτι ἡ ποιανὴ ἀγάπη, ἡ ἐκ καθαρῆς καρδίας, καὶ συναθήσεως ἀγαθῆς τιπομένη, τὸν θάνατον καταφρονεῖ ὡς εἷμα ὕδεν. Διὰ τὸτο κατὰ τὸν Ἰερώνυμον, ὁ Ἀββᾶ Ἰλαρίων ἀποδησάσκωντας εἶπε, μὴ φοβέσθαι ψυχὴν νὰ εὖγη ἀπὸ τοῦ σώματος· ἐπειδὴ καὶ ἐβδόμησαντες ἐπὶ ἡδὴ ἐδεκδύσας τὸν Θεόν. Καὶ ὁ Παῦλος εἶπε· „τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνισμαί· τὸν δρόμον πετελεῖτε, λοιπὸν ἀποκρίναί μοι ὁ πᾶς δικαίος, σωὴς στέφανος“ (β'. Τιμοθ. δ'. 7.) καὶ οἱ Μάρτυρες ἐνομιζον τὸν θάνατον, ὡς τρυφὴν καὶ ξεφάντωμα.

(2) Ὁ δὲ Οἰκουμένης λέγει ὅτι ἐκείνας ὅπως ἔπειν ἀνωτέρω ζητήσεις καὶ γενεολογίας, αὐτοὺς λέγει ἐδῶ ματαιολογίας.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, ὅτι ἐξ Ἰουδαίων ἔπειν ἦσαν, καὶ δὲν ἦσαν φανερά ἐναντίον τῆς πίσεως, ἀλλ' ἐπίσθον μεν εἰς τὸν Κύριον, τὴν δὲ εὐαγγελικῇ διδασκαλίᾳ διεφθαρὸν, καὶ ἐνομιζον τοὺς λογισμοὺς τῶν σοφωτέρων ἀπὸ τῶν εἰρη λόγια τῶν Γραφῶν.

8. „Οἶδαμεν δὲ ὅτι καλὸς ὁ Νόμος, ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται“.

Ημεῖς, λέγει, ἠξέρομεν ὅτι ὁ παλαιὸς τῷ Θεῷ νόμος εἶναι καλὸς καὶ ἅγιος, ὅμως αἰσῶς τινὰς τὸν μεταχειρίζεται καὶ νομίμως, ἥτοι αἰσῶς δὲν ἐξηγῇ αὐτὸν μόνον μὲ τὰ λόγια, ἀλλὰ τὸν τελειόνοι καὶ μὲ τὰ ἔργα· δι' ὅ,τι ὁποῖος διδάσκει μὲν τὰ τῷ νόμῳ, δὲν κάμνει δὲ τῷ νόμῳ, αὐτὸς μεταχειρίζεται ἀνόμως τὸν νόμον· ἢ καὶ κατὰ ἄλλω ἐξηγήσιν· τότε μεταχειρίζεται τινὰς νομίμως τὸν νόμον, ὅταν διὰ μέσου τῷ νόμῳ ὁδηγῆται εἰς τὸν νομοδότην, καὶ τελειωτῶν τῷ νόμῳ Χριστῶν· ἐπειδὴ ὁ νόμος, μὲ τὸ νὰ μὴ εἶχε διώσῃ μιν νὰ δικαιώσῃ πρὸς ἀνθρώπους, διὰ τὸτο ἐπέμπε καὶ ὡδήγει πρὸς αὐτὸν φυλάττοντας εἰς τὸν Χριστῶν, ὅπῃ δικαιοῖ· καὶ τὸτο ἦν ὁλος ὁ σκοπὸς, καὶ τὸ τέλος τῷ νόμῳ, τὸ νὰ ὁδηγήσῃ δηλαδὴ πρὸς ἀνθρώπους εἰς τὸν Χριστῶν· „τέλος γάρ φησι νόμου Χριστός“· (Ρωμ. ι. 4.) Μεταχειρίζεται λοιπὸν τὸν νόμον νομίμως (ἦγεν καθὼς αὐτὸς ὁ νόμος προσάξει) ὁποῖος καλλίτερα προτιμᾷ τὸν Χριστῶν ἀπὸ τὸν νόμον.

9. „Εἰδὼς τὸτο, ὅτι δικαίῳ νόμος ἔκασται“.

Εἰς τὸν δίκαιον ἀνθρώπον, λέγει, δὲν εἶναι νόμος, δι' ὅ,τι ὁ δίκαιος δὲν προσμύει νὰ μάθῃ ἀπὸ τὸν νόμον ἐκεῖνο τὸ καλόν, ὅπῃ πρέπει νὰ κάμῃ, ἀλλὰ ἠξεύρει αὐτὸ ἀπὸ τὴν εὐδοσίαν ἀγαθῶν τε σιωπῶν, καὶ ἀπὸ τῶν ἐνοικῶσαν τῇ καρδίᾳ τε χάριν τῷ Πνεύματος, καὶ διὰ τὸτο εὐδὲ παιδείαν φοβεῖται νὰ λάβῃ. Δίκαιον δὲ νὰ νοῆς πῶς λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ἐκεῖνον τὸν ἀνθρώπον, ὅπῃ ἐκατάρθωσε τῶν ἀρετῶν, ὁ ὁποῖος μιστῇ τῶν κακίων, καὶ ἀγαπᾷ τῶν ἀρετῶν, ὅχι διὰ τὸν φόβον καὶ τῶν παιδείαν τῷ νόμῳ, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τὸ καλόν καὶ τῶν ἀρετῶν· καὶ ὅστις κάμνει μεγαλιτέρας ἀρετὰς, ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου διδασκαλίας· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς δὲν καταδέχεται νὰ ἔχῃ τὸν παλαιὸν νόμον παιδευτῶν καὶ διδασκαλῶν, ὅστις φοβερίζεται νὰ δίδῃ τιμωρίας εἰς τὰς αὐτὸν παραβαίνοντας, ὅχι· ἀλλὰ ἔχει εὖ αὐδρεῖον καὶ μεγαλόφυχον φρόνημα εἰς τὸν ἑαυτὸν τε, μὲ τὸ ὁποῖον ὑπερβαίνει τὸν παιδικὸν νόμον, ἦγεν τὸν εἰς τὰ παιδία καὶ πρὸς ἀρχαίους ἀρμόδιον· καθὼς χάριν παραδείγματος, καὶ ὁ ἱατρὸς δὲν ἔγινε διὰ νὰ ἰατρεύσῃ τὸν ὑγίην, ἀλλὰ διὰ νὰ ἰατρεύσῃ τὸν ἀσθενῆ καὶ πληγωμένον· ἔτε τὸ χαλινάει ἔγινε διὰ τὸ ἡμερον, καὶ τακτικόν, καὶ ὑποτασσόμενον ἄλογον· ἐκεῖνο γὰρ καὶ χωρὶς χαλινάει ὁρδοποδεῖ· ἀλλὰ ἔγινε διὰ τὸ ἄγχιον, καὶ ἄτακτον, καὶ ἀνυπότακτον ἄλογον (1)· τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ νόμος δὲν ἔγινε διὰ τὰς ὑγιεῖς, καὶ εὐτάκτως δικαίως, ἀλλὰ διὰ τὰς ἀσθενεῖς, καὶ ἀτάκτως ἀμαρτωλὰς.

„Ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι, καὶ ἀμαρτωλοῖς, πατραλώαις, καὶ μητραλώαις (2) ἀνδροφόνους“.

10. „Πόρνοις, ἄρσενοκοίταις, ἀνδραποδισαῖς, ψεύδαις, ἐπιόρκοις“.

Εδῶ ἀπαριθμεῖ ὁ Ἀπόστολος κατ' εἶδος τὰ ἀμαρτήματα, διὰ νὰ καταπείσῃ τὰς ἐξ Ἰουδαίων νὰ ἐντραπῶν, πῶς ὁ νόμος ἔχον ἐπιστάσαν ἐπαύω εἰς ποιῆτας κακὰς· ὅλα δὲ τὰ ἀμαρτήματα ταῦτα ἔχον οἱ Ἰουδαῖοι οἱ τὸν νόμον ἀκολουθεῖντες· διότι πῶς δὲν ἦν ἀσεβεῖς οἱ Ἰουδαῖοι, ὅπῃ ἐπροσκύβον τὰ εἰδωλα σιωπῶν, καὶ ἐθυσίαν τὰ τέκνα των εἰς τὰς δαίμονας; „ἔθυσαν γάρ φησι τὰς υἱὰς αὐτῶν, καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν πρὸς δαιμονίους“· (Ψαλ. ρε. 35.) ἢ πῶς δὲν ἦν φονεῖς, οἱ λιθοβολῶντες τὸν Μωϋσῶν, καὶ Ἀαρὼν, καὶ τὸν Ἰησοῦν τῷ Ναυῇ, καὶ τὸν Χάλεβ· „εἶπε γάρ φησι πᾶσα ἡ συναγωγὴ καταλιθοβολῆσαι αὐτὸς ἐν λίθοις“· (Ἀριθ. ιδ'. 10.) καὶ οἱ ἀποκτείνοντες τὰς Προφῆτας (γ'. Βασιλ. ιδ'.

(1) Καὶ ὁ Κορέσιος δὲ λέγει, ὅτι ὁ Χρυσόστομος δέλε, πῶς ὁ δίκαιος δὲν εἶναι ὑποκάτω εἰς τὸν νόμον, ἀλλὰ ἐπάνω εἰς τὸν νόμον· ὁ δὲ Ἀνγκεῖνος εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ α'. Ψαλμῶ· ὁ δίκαιος, λέγει, δὲν εἶναι ὑποκάτω εἰς τὸν νόμον, ἐπειδὴ καὶ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίῳ εὐρίσκειται ἡ εὐελπίσιν· διὰ σὶ ὁ ὢν ἐν τῷ νόμῳ, κατὰ τὸν

νόμον πράττει, ὁ δὲ εὐελσκόμενος ὑποκάτω τῷ νόμῳ· κατὰ τὸν νόμον πράττεται καὶ ἐνεργεῖται, ὅχι ἐνεργεῖται καὶ ὁ μὲν ὢν ἐν τῷ νόμῳ, εἶναι ἐλεύθερος, ὁ δὲ ὢν ὑποκάτω εἰς τὸν νόμον, εἶναι δούλος.

(2) Ἐν αἱμαῖ· „πατραλώαις, καὶ μητραλώαις“.

9. 10.) καὶ οἱ ἔχοντες τὰς χεῖρας των γεμάτας ἀπὸ αἵματος, αἱ χεῖρες ὑμῶν αἵματος, „πλήρεις“. (Ήσ. α. 15.) Ὁμοίως δὲ καὶ πατραλοῖαι ἦτον οἱ Ἰεδαῖοι, ὅποῖος μάλιστα ἐσάθη ὁ Ἀβεσσαλώμ κατὰ τὸ πατρός τε Δαβίδ· καὶ ἀνυπότακτοι, καὶ αἰομοί, καὶ τὰ ἄλλα πάντα κακὰ ἔχον, ὅσα ἀπαριθμεῖ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, καθὼς θέλει μάθῃ τὸ ποῦ τινὰς, αἰσῶς διαβάσῃ τὰς Ἱστορίας τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Διὰ τὴν ἀφορμὴν λοιπὸν αὐτῷ ἐδόθη ὁ νόμος εἰς τὰς πεινέτας ἀμαρτωλὰς Ἰεδαίους, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὰς κακίας αὐτῶν· τὸ ὅποιον τὸ ποῦ καὶ ἀλλὰ καὶ ὁ Παῦλος δηλῶν ἔλεγε· „τί ἔν ὁ νόμος; τῶν παραβάσεων χάριν προσετέθη“. (Γαλ. γ. 19.) Εἰς δὲ τὰς δικαίους δὲ εἶναι ἀναγκαῖος ὁ παλαιὸς νόμος, ὥσθ' ὅπου αὐτοὶ δὲ κλίνουσιν εἰς τὰς παραβάσεις, ἔτε πράττωσι τὰ εἰρημνῶνα ἀμαρτήματα.

„Καὶ ἔτι ἔπερον τῇ ὑγιαυνύσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται“.

Αγαθὰ καὶ τὰ ἀνώτερω εἰρημνῶνα πάθῃ καὶ κακὰ, ἦτον ἀρετὰ, ἀλλ' ὅμως ὁ Ἀπόστολος δὲν ἀρκέσθῃ μόνον εἰς ἐκεῖνα, ἀλλὰ εἶπεν ἀκόμῃ περιληπτικῶς καὶ καθολικῶς, ὅτι, καὶ ὅ,τι ἄλλο πάθος καὶ ἀμαρτία εἶναι ἐναντίον εἰς τὴν ὑγιᾶ διδασκαλίαν τῆς Εὐαγγελίας, εἰς ταῦτα πάντα ἐδιωρίσθῃ ὁ νόμος. Δείχεται δὲ ἀπὸ τὸ ρητὸν τὸ ποῦ τῆς Ἀποστόλου, ὅτι ὅλα τὰ ἀνω εἰρημνῶνα πάθῃ λαμβάνειν τὴν εἰσοδὸν καὶ ἀρχὴν τῆς, ἀπὸ τῆς ποιηρᾶ καὶ διεφθαρμῶνα δόγματα· ἐπειδὴ ταῦτα εἶναι ἐναντία μὲ τὰ ὀρθὰ καὶ ὑγιᾶ δόγματα τοῦ Εὐαγγελίου.

11. „Κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς δόξης τῆς μακαρίας Θεοῦ“.

Τὸ ρητὸν τὸ ποῦ σιωπῆται μὲ τὸ ἀνώτερω ἔπος· „ἔτι ἔπερον ἀντίκειται τῇ ὑγιαυνύσῃ διδασκαλίᾳ, τῇ ἔσῃ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον“ (1)· διὰ τί δὲ δόξης Εὐαγγέλιον, τὸ Εὐαγγέλιον ὀνομάζει ὁ Παῦλος; διὰ ἐκείνους ὅπῃ ἐντρέποντο, καὶ ἐνόμιζαν ἀτιμίαν τὰς διὰ τὸ Εὐαγγέλιον διωγμῶς, καὶ τὰ διὰ τὸν Χριστὸν παθήματα. Δείχεται λοιπὸν ὁ Παῦλος μὲ τὸν λόγον τῶν, ὅτι εἶναι δόξα, τὸ νὰ πάσῃ τινὰς καὶ νὰ διώκεται διὰ τὸν Χριστὸν· ἢ λέγεται Εὐαγγέλιον δόξης, καὶ διὰ τί προξενεῖ τὴν μέλλεσαν ἐν ἑρανοῖς δόξαν· δι' ὅ,τι αὐτὸς λέγει, καὶ τὰ πάθῃ εἰς τὴν παρῶσαν ζωὴν ἔχον αἰσχυρῶς καὶ ἐντροπῶς, ἀλλὰ εἰς τὸ μέλλον ἔχον δόξαν καὶ τιμὴν· αὐτῷ δὲ τὴν δόξαν διαγγελλίεται καὶ φανεροῖσι εἰς ἡμᾶς τὸ Εὐαγγέλιον· δι' ὅ,τι κάθε Εὐαγγέλιον εἶναι χαροποιὸν μῦθμα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ ὅχι τῶν παρόντων· ἢ δόξαν Θεοῦ ὀνομάζει ἐδῶ τὴν εἰς τὸν Θεὸν λατρείαν καὶ πίσιν, καὶ τὸ δυνεβὲς περὶ Θεοῦ δόγμα καὶ φρόνημα, τὰ ὅποια διδάσκει τὸ Εὐαγγελικὸν κήρυγμα (2).

„Ὁ ἐπιστάθην ἐγώ“.

Εγὼ, λέγει, ἐπεπιστάθην τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίας, καὶ ὅχι οἱ ψευδαπόστολοι· διότι τὸ Εὐαγγέλιον αὐτῶν εἶναι αἰσχυρῶς Εὐαγγέλιον, καὶ ὅχι δόξης.

12. „Καὶ χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν“.

Επειδὴ εἶπεν ἀνώτερω ὁ Ἀπόστολος, ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον, ὃ ἐπιστάθην ἐγώ, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι ὑπερηφανύεται καὶ μεγαλορρήμονε, διὰ τὸ ἐδῶ ἀναφέρει τὸ παῦ εἰς τὸν Θεὸν λέ-

(1) Ὡστε τὸ ὑπερβατὸν τοῦτο, ὥσθ' ἐξομαλίζεται· „Καὶ ἔτι ἔπερον τῇ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς δόξης τῆς μακαρίας Θεοῦ, ὑγιαυνύσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται“.

(2) Ὁ δὲ Θεοδωρικὸς τὸ ποῦ ρητὸν ἐρμηνεύων λέγει· „ἐδήξεν ὡς πᾶς ἀναγκαῖα τὸ νόμον, συμφῶν ἔστι τῷ Εὐαγγελίῳ καὶ συμφῶνα· ἀναγκαῖα δὲ τῷ νόμῳ τὸ ποῦ, καὶ μοιχεύσεις, καὶ φονεύσεις, καὶ κλέψεις, καὶ ὅσα τοιαῦτα· περὶ δὲ τὰ περὶ δυσίων, καὶ ἡμερῶν,

καὶ νεκρῶν, καὶ λεπρῶν, καὶ τὰ τέτοις προσόμοια· ὅν τὴν ἐκπλήρωσιν τῷ ἀφιερωθέντι συνέζευξε τὸ ποῦ“· (ἦτοι τῇ Ἱερουσαλὴμ, ἐν ἐκείνῃ γὰρ ἦπε νὰ σωθῇ γινώσκων νὰ κάμνῃ τὰς τρεῖς μεγάλας εορτὰς, τὸ Πάσχα, τὴν Πεντηκοστὴν, τὴν Σκηνοπηγίαν, καὶ τὰ λοιπὰ ἔθιμα τῶν Νόμων) ἵνα ἐκείνη λυθῇ, δηχθῇ καὶ ἡ πόσις λυθῇ.

λέγων, ὅτι εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἃς ἦναι χάρις, ὅς τις ἔδωκε δύναμιν εἰς ἐμὲ, εἰς τὸ νὰ ἀνταρῶ τὸ πονηρὸν φορτίον τῆς Εὐαγγελίᾳ· δι' ὃ, τι τὸ νὰ σέκεται τινὰς νὰ παλῶ με κα-
θήμενός κ' θανατοφόρος κινδύνος, αὐτὸ δὲ εἶναι ἴδιον τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας, ἀλ-
λὰ τῆς θείας δυνάμεως. Οὗτος ὁ ταπεινὸς λόγος τῆς Παύλου, εἶναι κ' λέγεται ἀληθινὴ τα-
πεινοφροσύνη, ἡ δὲ ἐδική μας ταπείνωσις, δὲ εἶναι ἀληθινὴ ταπεινοφροσύνη, ἀλλὰ μόνον
ταπεινολογία, ἥτοι ἡμεῖς δὲ ἔχομεν ταπείνωσιν εἰς τὸ φρόνημά μας, ἀλλὰ μόνον εἰς τὰ
λόγια μας (1).

„Ὅτι πισὸν με ἠγήσατο, θέμενος εἰς διακονίαν“.

Διὰ τὴν μὴ εἰρητινὰς, ὅτι αἰσῶς ἦναι τὸ παῦ τῆς Θεῶ, καὶ τίποτε ἡμεῖς δὲ εἰσφέρο-
μεν, διὰ τί ὁ Θεός, τὸν μὲ Παῦλον ἔκαμε πονηρὸν μέγαν καὶ θαυμαστὸν, τὸν δὲ Ἰῶδαν
δὲ ἔκαμε; τίτε χάριν διὰ τὴν ἀναιρέσιν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος τῷ ἀντίστασιν ταύτῳ λέγει,
ὅτι δὲ με ἐνδυνάμωσεν ὁ Χριστός ἐτ' ἀπλῶς κ' ὡς ἔτυχεν, ἀκρίτως· ἀλλὰ διὰ τὴν δὲ
δικὰ πισὸς, ἥτοι ἄξιός νὰ ἐμπιστευθῇ τὸ Εὐαγγέλιον τῷ· ἀλλὰ δὲ εἶπον ἐτ' ἔτι, ἀλλ'
ὅτι πισὸν με ἐνόμισεν ὁ Χριστός, συσκιᾶζοντας πάλιν με τῷ τῷ ἐδικῷ κ' ἀρετῇ κ'
τὸ κατόρθωμα· δὲ λέγω, λέγει, ὅτι ἡμεῖς ἐγὼ πισὸς, ἀλλ' ὅτι ὁ Χριστός με ἔκρινε πῶς
εἶμαι τοῖστος πισός· πόθεν τῷ εἶναι φανερόν; διὰ τί με ἔθετο, ἦγαν με ἐδιδάσκον εἰς
διακονίαν· δι' ὃ, τι πῶς ἠθέλε με διορίσῃ, αὐτὸν ἐγνώριζε τῷ εἰς τὸ ἐπιτηδεύοντα τῆς
προαιρέσεώς μου; ἐτ' ἐκείνους κ' οἱ οἰκονόμοι τῶν μεγάλων ὁσπητίων τῶν ἀρχόντων, διὰ
τὴν κ' αὐτοὶ χάριν γνωρίζον εἰς τῆς αὐθεντίας τῶν πῶς ἐμπιστεύθησαν εἰς αὐτὸς τῷ οἰκο-
νομίᾳ, κ' κυβέρνησιν τῶν ὑπαρχόντων τῶν ὁσπητίων· σημάδι δὲ τῆς οἰκονομίας ταύτης
νομίζον, τὸ νὰ φανῶν ἀπὸ τῆς ἄλλης οἰκείας τῶν ὁσπητίων πισότεροι κ' ἐπιτηδεότεροι. Διὰ
τῷ καὶ ὁ Θεός εἶπον εἰς τὸν Ἀνανίαν διὰ τὸν Παῦλον· „πορὸς ὅτι σκευὸς ἐκλογῆς μοι
„ἐστὶν ἔτι, τῷ βασάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον Ἑβραίων, καὶ Βασιλέων, ἡμῶν τε Ἰσραὴλ“.
(Πράξ. 9. 15.) Ἦτον λοιπὸν ὁ Παῦλος ἐπιτηδεὸς κατὰ προαίρεσιν εἰς τὸ νὰ βασάσῃ τὸ
ὄνομα τῷ Χριστῷ, ἔλαβε δὲ κ' δύναμιν ἀπὸ τὸν Χριστόν, διὰ τὴν τελειώσῃ αὐτὸ με τὸ ἐρ-
γον· διὰ τί ὅποιος μέλλει νὰ βασάσῃ τὸ μέγα ὄνομα τῷ Χριστῷ, αὐτὸς χρειάζεται πολ-
λὴν κ' μεγάλαν δύναμιν, ὥστε ὅπως νὰ ἐμφυτεύσῃ αὐτὸ τὸ ἅγιον ὄνομα εἰς τὰς ψυχὰς
τῶν ἀνθρώπων· βασάζει δὲ τὸ ὄνομα τῷ Χριστῷ, ὅποιος νοεῖ, καὶ λέγει, καὶ πράττει ὅλα
τὰ τὰ νοήματα, κ' λόγια, κ' ἔργα ἀξίως τῷ ὀνόματος τῷ Χριστῷ· ἥτοι ὅποιος μεταχειρίζε-
ται ὅλα τὰ πράγματα με ἀγιότητα, καθὼς εἶναι ἅγιον καὶ τὸ ὄνομα τῷ Χριστῷ ὅπου
βασάζῃ· ὅποιος δὲ ἐτ' δὲ κάμνει, αὐτὸς δὲ βασάζει τὸ ὄνομα τῷ Χριστῷ· διότι πῶς
θέλει βασάσῃ τὸ ὄνομα τῷ Χριστῷ, ὅς τις ἐδὲ ἔχει ὅλως εἰς τὸν ἑαυτὸν τῷ τῷ Χριστῷ (2);
Πισὸς λοιπὸν ἦτον ὁ Παῦλος καὶ κατ' ὅλα τὰ ἄλλα, καὶ κατ' ὃ δὲ ἐσφετέρειζον, ἥτοι δὲ
οἰκειοποιεῖτο κἀνὴν ἀπὸ τὰ τῷ Δεσπότη καὶ Θεῷ χαρίσματα· ἀλλὰ μᾶλλον αὐτὸς ἀφίερατον
εἰς τὸν Θεόν κ' τὰ ἐδικὰ κατόρθωματα· διὰ τῷ καὶ ἔλεγε· „περισσότερον πάντων ἐκο-
„πίασα· ἐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλ' ἡ χάρις τῷ Θεῷ ἡ σὺν ἐμοί“· (1. Κορ. 15. 10.) καὶ ἄλλα
τοιαῦτα λόγια λέγει εἰς πολλὰ μέρη τῶν Ἐπιστολῶν τῷ, ἀποδίδωντας τὰ πάντα εἰς τὸν Θεόν.

13. „Τὸν

(1) Διὰ τοῦτο ἔγραφε καὶ ὁ Θεὸς Ἰσίδωρος ὁ Πηλε-
σιώτης· „ταπεινοφροσύνη, κ' μὴ ταπεινολογία“· (Ἐπι-
στολ.) πρέπει ὅμως καὶ νὰ ταπεινολογῇ τινὰς, καὶ νὰ τα-
πεινοσχημῇ· διὰ τὴν ἀπὸ τῷ ταπείνωσιν τῶν λόγων,
καὶ τῷ σχήματος, ἔρχεται καὶ εἰς τῷ ταπείνωσιν τοῦ
φρονήματος· συσχηματίζεται γὰρ ἑσώθεν κ' σωματι-
δεύει τὸ φρόνημα καὶ ἡ ψυχὴ, κατὰ τὰ ἐξω σχήματα
τῷ σώματος κ' κινήματι, καὶ πολλῶν μᾶλλον κατὰ τὰ λό-
για, ὡς λέγει ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος· Ὁ δὲ Θεοδώ-
ριτος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Παῦλος εἶπεν ἀνωτέρω ὅτι
ἐμπιστεύθη τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἐνδυμήθη τοὺς
πρώτους διωγμούς ὅπου ἔκαμε κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ
διὰ τῷ ἀκολούθως ἐνχαλάρωσε τὸν Θεόν κ' ἔπει· „χα-
„ριν ἔχω τῷ ἐνδυνάμωσαντί με Χριστῷ“.

(2) Διὰ τῷ λέγει καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ὡς περ οἱ

„βασάζοντες τὸ σημεῖον τὸ βασιλικὸν ἐν πολέμῳ καὶ
„λεγόμενον τῇ σωτηρίᾳ Λάβυρον, πολλὰς δέονται τῆς
„ἰσχύος κ' ἐμπειρίας, ὥστε αὐτὸ μὴ ἀποδῆναι τοῖς πο-
„λεμίοις· οὕτω καὶ τὸ ὄνομα τῷ Χριστῷ οἱ βασάζοντες,
„ἐκ ἐν πολέμῳ μόνον, ἀλλ' ἐν ἡρῇ, πολλὰς δέονται
„τῆς δυνάμεως, ὥστε τοῖς κατηγόροις αὐτὸ μὴ ἐκδῆναι
„τόμασι, ἀλλὰ βασάζον καλῶς καὶ φέρειν τὸν σαυρόν·
„πολλὰς γὰρ ὄντας δὲ τῆς ἰσχύος, ὥστε βασάσαι τὸ
„ὄνομα τῷ Χριστῷ· ὁ γὰρ ἀνάξιός τι λέγων, ἡ πρᾶτ-
„των, ἡ φρονῶν, ἐκ ἐβάσασε τὸ ὄνομα, ἐκ ἔχει τὸν
„Χριστόν ἐν ἑαυτῷ· πομπὴν δὲ ὁ βασάζων, κ' δι'
„ἀγῶρας, ἀλλὰ διὰ τῶν ἡρῶν, καὶ πάντες πεφεικασιν
„Ἀγγελοι, δορυφοροῦντες καὶ θαυμαζόντες“· (Λόγ. γ.
εἰς τῷ α. πρὸς Τιμόθ.)

13. „Τὸν πρότερον ὄντα βλασφημον, καὶ διώκτην, καὶ ὑβριστήν“.

Βλέπε, ὡ ἀγαθὸς, ἐδῶ, τὸν μακάριον Παῦλον, πῶς μεγαλύνει τὸ ἔλεος, ὅτε ἔκαμιν ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν, ἐξηγῶντας τὴν ζωὴν ὅπερ εἶχε πρὸ τῆς ἐκείνου πίστεως εἰς τὸν Χριστόν, καὶ δείχνοντάς μὲ τὸ αὐτὸν ταπεινοφροσύνην· διὰ τὴν ὅταν μετ' ὁμιλῇ καὶ κατηγορῇ τῶς ἁλλοδαύς Ἰουδαίους, ὅτε ἦσαν πάσης κατηγορίας ἄξιοι, δεῶν λέγει ἐναντίον τῶς κρίσεως τοῦ Λόγου, ὅτε ὁνομάζει αὐτοὺς βλασφημοὺς, καὶ διώκτας, καὶ ὑβριστάς· ὅταν δὲ αὐτὸς ὁμιλῇ διὰ τὸν ἑαυτὸν τε, τότε ἀπαριθμεῖ τὰ ποιήματα, καὶ ὁνομάζεται μόνος μὲ τὰ δύσφημα ταῦτα ὀνόματι· ὅχι μόνον, λέγει, ἐγὼ ἦμην βλασφημος, καὶ ἄπιστος εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ὅτε ἦτον δισσεβεὶς καὶ πιστοὶ εἰς τὸν Χριστόν, τῶς ἐδίδωκον, μὴ περιερίζωντας τὴν ἀμαρτίαν ἕως εἰς μόνον τὸν ἑαυτὸν μου· καὶ ὅχι ἀπλῶς μόνον ἐδίδωκον τῶς πιστεύοντες εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλὰ καὶ ἐμεταχειρίζομην τὸν κατὰ τὸν Χριστιανὸν διωγμὸν μὲ ὑβεῖν, καὶ σκληρότητα, δέραν, δεσμῶν, φυλακίζων, καὶ ἀτιμάζων αὐτοὺς, καὶ συνδεδοκῶν εἰς τὸν θάνατον τῶς, καθὼς ὁ ἴδιος ἔλεγε πρὸς τὸν Κύριον· „Κύριε, αὐτοὶ ἐπίσανται ὅτι ἐγὼ ἡμῶν φυλακίζων, καὶ δέραν κατὰ συναγωγὰς τῶς πιστεύοντες ἐπὶ σέ· καὶ ὅτε ἐξεχέτο τὸ αἷμα „Στεφάνου τοῦ μάρτυρός σου, καὶ αὐτοὺς ἡμῶν ἐφεσῶς, καὶ συνδεδοκῶν τῇ ἀναίρεσει αὐτῶν, καὶ „φυλάσων τὰ ἱμάτια τῶν ἀναιρετῶν αὐτῶν“. (Πράξ. κβ'. 19.) Καὶ ἀλλὰ καὶ „τὴν ὁδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου, δεσμῶν, καὶ παραδιδὼς εἰς φυλακὰς, ἀνδράς τε καὶ γυναῖκας“. (Αὐτόθ. 4.)

„ Ἀλλὰ ἡλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος ὅτι ἦτον μετ' ἄξιον τιμωρίας, ἡλεήθη ὅμως ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ τὸ ἔλεος γίνεται εἰς τῶς ἀξίας τιμωρίας· διὰ τί δὲ οἱ ἄλλοι Ἰουδαῖοι δεῶν ἡλεήθησαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ; διὰ τὴν δεῶν ἀμαρτανὸν ἀπὸ ἀγνοσίαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πολλῶν ἡμεῶν· λέγει γὰρ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης· „ὅμως μεντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστρεψαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τῶς Φαρισαίων καὶ ὁμολόγησαν, ἵνα μὴ ἀποσυναγάγοι γένωνται· ἡγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον, ὑπὲρ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ“. (Ἰωάν. ιβ'. 42.) Καὶ ὁ Κύριος δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· „Πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τοῦ πατρὸς τοῦ μόνη Θεοῦ οὐ ζητεῖτε“; (Ἰωάν. ε'. 44.) Καὶ οἱ ἴδιοι δὲ Ἰουδαῖοι ἔλεγον· „θεωρεῖτε ὅτι ἐκ ὠφελεῖτε σὺς· ἴδε ὅτι ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν“· (Ἰωάν. ιβ'. 19.) Εἰς καθὲν δὲ μέρος τῶν Εὐαγγελίων φαίνεται, ὅτι τὸ πάθος τῆς φιλαρχίας καὶ φιλοδοξίας ἐπέφραξε τῶς Ἰουδαίους, καὶ διὰ τὸ δεῶν ἄφινεν αὐτοὺς ἐκ πίστεως εἰς τὸν Χριστόν· καὶ σοχάσου το ἀπὸ τῶτο· ὁ Χριστὸς ἀφῆκε τὰς ἀμαρτίας τῶς παραλυτικῶν, εἰπὼν· „ἀφένται σοι αἱ ἀμαρτίαι σου“. (Λουκ. ε'. 20.) καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ὁμολόγησαν ὅτι τὸ εἶναι ἴδιον μόνη τοῦ Θεοῦ· „τίς δύναται ἀφέναι ἀμαρτίας, εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ Θεός“; (αὐτόθ. 21.) καὶ μὲν ὅλον ὅπερ ἔτι τὸ ὁμολόγησαν μόνον, πάλιν δεῶν ἐπίστρεψαν εἰς αὐτόν. Ἀπὸ τί λοιπὸν δεῶν ἐπίστρεψαν; ἀπὸ ἀγνοσίαν; ὅχι· ἀλλὰ ἀπὸ τῶς πᾶσι καὶ τὴν κακίαν τῶς. Ἰσως δὲ ἤθελον ἐρωτήσῃ τινας· ποῦ ἦτον ὁ Παῦλος πρὸ τῆς ἐκείνου πίστεως; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, καὶ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον τῶτον, ἦτον κοντὴ εἰς τὸν νομομαθέσαν ἐκείνον Γαμαλιήλ, καὶ δεῶν ἦτον ἀνακατωμένος μετὰ τὸν πολὺν λαόν, ἐπειδὴ ὁ Γαμαλιήλ ἦτον ἄνθρωπος ἡσυχός, καὶ ἰδιοπράγμων, ἀκολούθως δὲ καὶ ὁ Παῦλος ὁ μαθητὴς τῶς, ἦτον ποιητὴς· καὶ τῶτο μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος Παῦλος λέγων πρὸς τῶς Ἰουδαίους· „Εγὼ μεν εἰμι ἄνθρωπος Ἰουδαῖος, γεγεννημένος ἐν Ταρσῶ τῆς Κιλικίας, ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ τῶς πόδας Γαμαλιήλ, πεπαιδευμένος κατὰ ἀκριβείαν τῶς πατρὸς νόμου“ (Πράξ. κβ'. 3.) (1)· διὰ

(1) Σημειώσαι ὅτι Εὐσεβίος ὁ Πρεσβύτερος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἱστορῶν, πῶς ὁ Γαμαλιήλ ὅστις ἦτον θῆος τῶς Ἁγίου Νικοδήμου, τῶς νικητεροῦ φίλος τῶς Κυρίου, καὶ ἐμπιστὸς αὐτοῦ, τῶς ἡμεῶν φίλος αὐτοῦ ὑπερὸν γεγονότος διὰ τοῦ μαρτυρεῖ· ἐβαπτίσθησαν γὰρ καὶ οἱ δύο οὗτοι Γαμαλιήλ, καὶ ὁ ἀνέφιός τῶς Νικοδήμος ὑπὸ Πέ-

τρου καὶ Ἰωάννου τῶν Ἀποστόλων· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, ἐπειδὴ ἔμαθον ὅτι ἐβαπτίσθη ὁ μακάριος Νικοδήμος, ἐδωκαν αὐτὸν καὶ ἐπαίδευσαν μετὰ πολλὰς πληγὰς, εἰς τὰς οποίας ἐφῆκε ὁ ἀοιδὸς ἐκκλησιαστικῶς, μετ' ὀλίγον ἐπληρώθη, καὶ ἔλαβε τὸ μαρτυρεῖ τὸν σέφανον. (παρὰ τῶς Τρωπῶν τῆς Ὁρθοδόξ. σελ. 226.) Ὁ δὲ Κἀλλιστος

τί δὲ μετὰ ταῦτα ἐφυλάκιζεν ὁ Παῦλος τὰς Χρειαῖνας; ἐπεὶ δὲ καὶ ἔβλεπε τὸ κήρυγμα τῆς Χρειαῖς αὐξανόμενον, καὶ διὰ τῆτο ἐζήλωνε διὰ τὸν νόμον, ὡς τὸ λέγει μόνος εἰς τὰς Ἰουδαίας· „ζήλωνος ὑπάρχων τῷ Θεῷ, καθὼς καὶ ὑμεῖς ἐστὲ σήμερον“· (αὐτόθ.) ὥστε διὰ τὰ συμπεράνωμεν τὸ παν, ὁ μὲν Παῦλος, ἀπὸ τὸν πρὸς Θεὸν ζήλον ὅτε εἶχεν τὸν μὴ κατ' ἐπίγνωσιν, δεῦν ἐπίσταν· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, δεῦν ἐπίσταν ἀπὸ τὸ πάθος τῆς φιλαρχίας καὶ φιλοδοξίας των. Πῶς δὲ ὁ Παῦλος δεῦν ἐγνώριζε τὸν Χρειαῖν διὰ μέσων τῶν Γραφῶν, ὅτε αὐτὸς ἦτον ἀκρίβης εἰς τὰς Γραφὰς καὶ τὸν νόμον, καθὼς ἀνωτέρω τὸ ἐμαρτύρησε; καὶ ἀποκρινόμεθα· ὅτι διὰ τῆτο καὶ αὐτὸς ὁ Μακάριος κατηγορεῖ τὸν ἑαυτὸν τῷ ἐδῶ ὅτι εἶχεν ἀγνωσίαν, τῷ ὁποῖαν ἐγνήνησεν εἰς αὐτὸν ἡ ἀπιστία· καὶ διὰ τῆτο λέγει ὅτι ἐλεήθη ἀπὸ τὸν Θεόν, ὡς ἐν ἀγνωσίᾳ ποιήσας.

14. „ὑπερεπλεόνασε δὲ ἡ χάρις τῷ Θεῷ μετὰ πίστεως, καὶ ἀγάπης
„τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Αὐτὸς εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος πολλὰ, καὶ μεγάλα λόγια περὶ τῆς φιλανθρωπίας τῆς Χρειαῖς, ὅτι ἠλέησεν αὐτὸν, εἰς καιρὸν ὅτε ἦτον ἄξιος ἄκρας καὶ ὑπερβολικῆς τιμωρίας, πῶρα λέγει ἐδῶ, πῶς ὅχι μόνον τὸν ἠλέησε καὶ τὸν ἐλύτρωσεν ἀπὸ τῆς τιμωρίας, ἀλλὰ καὶ ἠξίωσεν αὐτὸν νὰ τὸν κάμῃ ὡς υἱόν, καὶ ἀδελφόν, καὶ φίλον, καὶ συγκληρονόμον τῆς Βασιλείας τῆς, τὸσον πολλὰ καὶ ὑπερβολικὰ ἐπερίσδυσεν ἡ χάρις τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Χρειαῖς εἰς τὸν μακάριον Παῦλον. Διὰ τὰ μὲν εἶπῃ δέ τινας ὅτι, ἐπεὶ καὶ πανταχῶς ἡ χάρις τῷ Θεῷ εἶναι, ὅτε ἐνεργεῖ τὸ παν, λοιπὸν ἀναίρεθῇ τὸ αὐτεξέστιον τῶ ἀνθρώπου καὶ ἡ προαίρεσις· διὰ τῆτο ἀκολούθως λέγει ὁ Ἀπόστολος „μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης“· ὥσπερ νὰ λέγῃ· ὅτι ναι, ἡ χάρις τῷ Χρειαῖς ὑπερεπερίσδυσεν εἰς ἐμὲ, ὅμως καὶ ἐγὼ ἐπρόσφερα ἀπὸ λόγου με πίσιν, καὶ ἀγάπῃ· πίσιν μὲν, διὰ τὴν ἐπίσταν, ὅτι ὁ Χρειαῖς δύναται νὰ με σώσῃ· ἀγάπῃ δὲ, διὰ τὴν ἡγάπησα τὸν Χρειαῖν με ὅλας με τὰς δυνάμεις· ὁ δὲ Χρειαῖς ἐγίνε πρόξενος εἰς ἐμὲ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης, καὶ ὅχι ὁ νόμος. Δείχεται δὲ με τὰ λόγια ταῦτα ὁ Ἀπόστολος, ὅτι καὶ ἡ χάρις τῷ Χρειαῖν πρέπει νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Χρειαῖν πίσιν ἐμὲ καὶ ἀγάπῃ· διὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἀγάπης τῷ Χρειαῖς, γεννᾶται ἡ ἐργασία καὶ φύλαξις τῶν ἐντολῶν τῆς, καθὼς τὸ εἶπεν ὁ ἴδιος· „ἐὰν ἀγαπάτε με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσα-
„τε“.

ὁ Ξαυδοπούλου ἐν τῇ Συναξαριστῇ τῆς Κυριακῆς τῶν Μυροφόρων λέγει, ὅτι ὁ Ἅγιος Νικόδημος πρῶτος ἀπὸ ὅλων ἐγράφε βιβλίον, καὶ ἐφανέρωσεν εἰς αὐτὸ πᾶσι περὶ τοῦ πάθους, καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ὡς ἐν ὅπου ἦτον εὐαγγελιστὴς τῆς Συναγωγῆς, καὶ ἠξίωσεν ἀκριβέστερον πᾶσι βυβαῖς καὶ τοῖς λόγοις τῶν Ἰουδαίων, καὶ πᾶσι ἄλλοις πάντι. Περὶ τοῦ Νικοδήμου ταῦτα γράφει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „Καὶ Νικόδημος ἦν ὁ νικητορὸς θεοσεβῆς, μύ-
„ροισι αὐτὸν ἐνταφίαν“· (Λόγ. εἰς τὸ Πάσχα) ὅπερ ἐρμηνεύων ὁ σχολιαστὴς Νικήτας ὕψω λέγει· „Νικόδη-
„μος ἐστὶν ὁ κατὰ διάνοιαν ἐρρωμένος εἰς τὴν ἐπίγνωσιν
„τῶ Χριστοῦ, τῷ δὲ τῆς πράξεως τῶν ἐντολῶν φιλο-
„τιμίαν, φηδοῖ τῆς σαρκὸς, ὡς δειλὸς περὶ τῆς σαρκὸς,
„διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων· λέγει δὲ τῶν παθῶν, ἡ
„τῶν δαιμόνων, πᾶσι προσβολαῖς· τῷ δὲ ποιούτῳ μετὰ
„φῶς ἀποδοχῇ, τὸ καλὰ γὰρ φρονεῖν περὶ Χριστοῦ,
„καὶ μὴ βλασφημίας λόγους ποιεῖσθαι· μύροις δὲ τὸ δε-
„σποτικὸν ἐνταφίαν σῶμα, ὁ τῶν περὶ αὐτὸ λόγους
„εὐσεβῶς μεταχειριζόμενοι, καὶ ῥέων αὐτῆς, πνευμα-
„τικῆς εὐωδίας ἀποσπᾶσθαι“.

Σημειώσαι ὅτι πᾶσι αὐτῷ με τὸν ἀνωτέρω Εὐστράτιον, λέγει καὶ ὁ Νικήτας ῥήτωρ ὁ Παφλαγῶν περὶ τοῦ Νομο-
διδασκάλου Γαμαλιήλ, καὶ τοῦ Μάρτυρος Νικοδήμου, ὅτι ἐβαπτίσθησαν ἀλλήλων καὶ οἱ δύο, καὶ ὅτι ὁ ἀνεπί-
στῳ Γαμαλιήλ Νικόδημος, ἐν ταῖς πληγαῖς ἐστελεώ-
θη· προσδέτῃ δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Γα-

μαλιήλ Ἀβελβῆς ὀνόματι, καὶ αὐτὸς βαπτισθεὶς, παρ-
θετός καὶ ἀγαπῶς ἐτελείωσεν τῷ ζῶντι τῷ. Ἐβάλθισαν
δὲ καὶ τῶν τῶν πᾶσι ἱερὰ λείψανα εἰς τῆς διαφορετικῆς
θίκας καὶ σεστέκια, καὶ ἐτέθησαν ἐν τῇ τῶν, ὅπου
ἦσαν, καὶ ἡ θύκη ἡ ἐχυσεν τὸ πάνσεπτον λείψανον τοῦ
Πρωτομάρτυρος καὶ Ἀρχιδιακόνου Στεφάνου· καὶ ὅταν διὰ
πολλῶν ὁππασίων καὶ ἀποκαλύψεων εὐρέθῃ τὸ λείψανον
τῷ ἁγίῳ Στεφάνῳ, ἀνέστησαν καὶ πᾶσι λείψανα αὐτῶν.
(Λόγ. ἐν τῇ εἰς τῶν ἀνακομιδῶν τῶ λείψανον τοῦ
ἁγίου Στεφάνου.) Καὶ τοῦτο δὲ προσδέτῃ ὁ αὐτὸς
Νικήτας, ἐν τῇ αὐτῇ Λόγῳ, ὅτι ὁ Γαμαλιήλ, μετὰ τὸν
ἦτον γνωστός, καὶ ἀγαπῶς, καὶ συγγενὴς τοῦ ἁγίου
Στεφάνου (ἐκ τῆς φυλῆς γὰρ τῆς Βενιαμίν, λέγει, ἦσαν
καὶ οἱ δύο, ὡς καὶ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Νικόδημος.) διὰ τοῦ-
το, ἀφ' οὗ ἐξεχώθη τὸ ἅγιον αὐτοῦ σῶμα ἀπὸ τοῦ
ἐπισωρδύσεως κατ' αὐτὸν λείψανον, παρεκάλει αὐτὸς
τῶ ἁγίῳ Ἀποστόλῳ νὰ τοῦ δώσῃ τὸ λείψανον τοῦ
Πρωτομάρτυρος, διὰ τὸ ἐνταφίαν εἰς τὴν χώραν αὐ-
τοῦ, ἐπολλὰ μακρὰν ἦσαν τῆς Ἱερουσαλὴμ· οἱ δὲ Ἀ-
πόστολοι ἐνευσαν εἰς τῷ παρακαλεσίν τῷ· ὅθεν λαβόν-
τες αὐτὸ μετὰ τιμῆς, ἐπῆγαν ἐκεῖ καὶ τὸ ἐνταφίαν,
ποιήσαντες κοπετὸν μέγαν ἐπὶ τῇ τῶν αὐτῶν, καθὼς
ἄλλοι γεγραμμένον· „σωκεῖσθαι δὲ τὸν Στεφάνον ἀν-
„δρες εὐλαβεῖς, καὶ ἐποιήσαν κοπετὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ“.
(Πράξ. ἡ. 2.)

„πε“ (Ίωάν. 18. 15.) ἢ ὅποιος δὲν ἀγαπᾷ τὸν Χριστόν, αὐτὸς οὐδὲ φυλάττει τὰς ἐντολάς τες, ὁ μὴ ἀγαπᾷν με φησὶ, τὰς λόγους με ἐπεῖ“ (αὐτόθ. 24.) (1).

15. „Πισὸς ὁ λόγος, ἢ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος· ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν Κόσμον ἀμαρτωλὸς σῶσαι“.

Επειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι ὁ Θεὸς ἠθέλησεν αὐτὸν, ὅπως ἦτον διώκτης, καὶ βλάσφημος, καὶ ὑβριστής, διὰ τὸτο λέγει ἐδῶ, μὴ θαυμάσης, ὡ ἀγαπητέ, μηδὲ ἀπισήσης εἰς αὐτὸ τὸ μεγαλεῖον τῆς χάριτος, ὅπως ἐγένετο εἰς ἐμέ· διὰ τὸ ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς, διὰ τὸτο ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, διὰ νὰ σώσῃ καὶ ὅλους τὰς ἀμαρτωλούς. Πισὸς λοιπὸν εἶναι ὁ λόγος αὐτός, καὶ τὸ κήρυγμα, καὶ ἄξιος νὰ παραδέχεται ἀπὸ ὅλης· διὸ, τι δὲν εἶναι ἄξιον νὰ ἀπιστῶμεν εἰς τὸ κήρυγμα αὐτὸ τῆς ἐνσαρκίᾳ Οἰκονομίας, ἐπειδὴ καὶ εἶναι μεγάλη, καὶ παράδοξα ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ ὅπως δι' αὐτῆς μᾶς ἐχαρίσθησαν· ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι ἄξιον νὰ πισδύεται τὸτο καὶ νὰ παραδέχεται ἀπὸ τὸν καθ' ἑα, διὰ τὸ εἶναι ἀπειρος ἡ ἀγνοήσις τὰ τὰ χαρίσματα ταῦτα διδόντος· τὸτο δὲ τὸ λόγιον τὸ Παῦλος, ἀποβλέπει καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, τὰς προσέχοντας εἰς τὸν νόμον· δείχνει γὰρ εἰς αὐτούς, ὅτι χωρὶς τὴν πίσιν τὰ Χριστῷ, εἶναι ἀδύνατον νὰ σωθῶσι.

„Ὡν πρῶτός ἐμι ἐγώ“.

Διὰ τὸ ὅτι ὁ Ἀπόστολος εἰς ἄλλο μὲν μέρος λέγει, ὅτι ἐγένετο ἀμεμπτος κατὰ τὴν ἐν νόμῳ δικαιοσύνην· (Φιλιππ. γ'. 6.) ἐδῶ δὲ ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τὴν πρῶτον τῶν ἀμαρτωλῶν; διὸ, τι ἡ ἐν τῷ νόμῳ δικαιοσύνη, συγκεκομημένη μετὰ τὴν ἐν Χριστῷ δικαιοσύνην, ἀμαρτία εἶναι, καὶ ὅχι δικαιοσύνη, ὡσαύτως ὅπως αὐτὴ ἐμεινεν ἀργή, καὶ δὲν ἔχει πλέον καιρὸν νὰ ἐνεργῇ τώρα· διὸ, τι ἕως ὅπως αὐτὴ εἶχε τὸν καιρὸν καὶ ἐνέργει, ἦτον δικαιοσύνη, καθὼς καὶ τὸ φεγγάρι, καὶ τὸ λυχνάρι φέγγουσιν, ἕως ὅπως εἶναι ὁ καιρὸς τῆς νυκτός· ὅταν δὲ ἐφάνη καὶ ἐλαμψεν ὁ Χριστὸς ὡσαύτως ἥλιος, καὶ ἐγένετο ἡμέρα, τότε ἀπέκρυψε τὴν δικαιοσύνην τὴν νόμου, ὡσαύτως φεγγάρι, καὶ λύχτον. Καὶ λοιπὸν καθὼς ἀμαρτανέει, καὶ καθὼς εἶναι ἀνόμιος, ὅποιος μεταχειρίζεται λυχνάρι τὴν ἡμέραν, ὅταν ὁ ἥλιος φαίνη, ἔτσι ἀμαρτανέει καὶ ὅποιος μεταχειρίζεται τὸν νόμον, ἀφ' ὃ ὁ Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον. Καὶ εἰς ἄλλο δὲ μέρος τὸτο τὸ ἴδιον νόημα φανερόν, λέγων περὶ τῶν νόμων· „ἐδεδόξαται τὸ δεῖν“ „δοξαζομένων“ ἐν τῷ μέρει τέτῳ, ἐνεκεν τῆς ὑπερβαλλέσις δόξης“· (β'. Κορ. γ'. 10.) καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τῆς.

16. „Ἀλλὰ διὰ τὸτο ἡλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρῶτον ἐνδείξηται Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς (2) τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν, πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πισθῆναι ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον“.

Βλέπε, ἀγαπητέ, τὴν μεγάλῃ ταπεινοφροσύνῃ τὴν μακαρίαν Παῦλος· διὰ τὸτο, λέγει, ἐγὼ ἐλεήθην ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ μὴ ἀπελπίζεται κανεὶς ἀμαρτωλός, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ καλὰς ἐλπίδας, ὡσαύτως ὅπως ἐσώθη ὁ πάντων ἀνθρώπων ἀμαρτωλότερος Παῦλος· δείχνει δὲ μετὰ αὐτὰ τὰ λόγια τὸν ἑαυτὸν τὴν, πῶς δὲν ἦτον ἄξιος συγχωρήσεως, ἀλλὰ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἄλλων, ἀπόλαυσεν αὐτὸς τὴν τὴν Θεῷ φιλανθρωπίαν. Δὲν εἶπε δὲ, διὰ νὰ δεί-

ξη

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ δεῖος Χρυσόστομος· „ἐγὼ γὰρ πίστεως δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀγάπης· ἐπεὶ πολλοί, καὶ νῦν ἔσονται, ὅτι μετῴν ὁ Χριστός, Θεός, πιστεύοντες, καὶ ἀγαπῶντες δὲ αὐτὸν, εἰς τὴν πᾶσαν φιλικὴν πράξοντες“· „πῶς γὰρ, ὅταν πᾶσι αὐτῷ προστιμῶσι; χρήματα; γυνεῖς; ἀμαρμαίνω; παρατήρησιν; κληρονομίας; οὐκ ὦνισμός; ὅταν δὲ ἡς ὑβρὸν αὐτῷ ζῶμεν, εἴπεμοι, ποῖα ἀγάπη; ἥτις ἔχει φίλον δερμὸν καὶ διάπυρον, καὶ οὐκ ἔχει φίλον τὸν Χριστόν... ὁ Θεὸς μετὰ τὰς

„μυρίας εὐεργεσίας καὶ κηδεμονίας, εἰς ὅπως ἐρίψεν,“ (ἡμᾶς δηλ.) ἀλλὰ τότε μάλιστα τὸν Τίον ἔδωκεν, „ὅτι μὴ ζῶνα ἡδίκησαμεν“ ἡμᾶς δὲ μετὰ τὴν ποσούτων „τυχάν, μετὰ τὴν γενέσθαι φίλοι, μετὰ τὴν πάντων τῶν ἀγαθῶν ἀξιοθῆναι δι' αὐτὸν, εἰς ὅς φίλον ἡγάγησάμεν, καὶ τίς ἡμῖν ἐσται ἐλπίς“; (Δογ. γ'. εἰς τὴν α'. πρὸς Τιμόθ.)

(2) Ἐν ἄλλοις „Ἰησοῦς Χριστός“.

ξη εἰς ἐμὲ ὁ Χρῆστος μακροθυμίαν ἀπλῶς, ἀλλὰ πᾶσαν μακροθυμίαν· ὥσπερ γὰρ ἔλεγε καὶ ἔτι· ἐγὼ, μὲ τὸ γὰρ ἡμάρτων ἀπειρώς, ἐχρηάζομην καὶ ὅλον τὸ ἀπειρον ἔλεος τοῦ Θεοῦ διὰ τὰ μοι συγχωρήσει, καὶ ὅλῳ αὐτῷ τῷ φιλανθρωπίᾳ, καὶ ὅχι μερικῶς· καθὼς τοιαύτῳ μερικῶς χρειαζονται οἱ λοιποὶ ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι. Πρὸς ὑποτύπωσιν, λέγει, ἦγεν πρὸς παράδειγμα, καὶ πρὸς παρακίνησιν ὅλων τῶν ἀπίστων, ὅπως θέλουν γὰρ πισθεύειν εἰς τὸν Χριστόν· ἥτοι διὰ τὸ ὁ Χρῆστος ἐλέησεν ἐμένα, καὶ με ἐσωσεν, ἵνα ἔχοντες παράδειγμα ἐμένα ὅλοι οἱ ἄπιστοι, πισθεύουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν Χριστόν καὶ σωθῶσι (1).

17. „Τῷ δὲ Βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ἀφθάρτῳ, ἀόρατῳ, μόνῳ σοφῷ
„Θεῷ, τιμῇ, καὶ δόξῃ εἰς τὰς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν“.

Επειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Θεὸς Παῦλος πολλὰ, καὶ μεγάλα λόγια καὶ νοήματα διὰ τὸν Τίτον, καὶ ὅτι αὐτὸς σφάζει τὰς ἀπελπισμύνας, ὁποῖος ἦτον καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος, διὰ τὰ μὴ νομίσῃ τινὰς ὅτι ὁ Πατὴρ εἶναι ὑπερημένος ἀπὸ αὐτῶν, διὰ τὸ ἐδῶ ἀναφέρει τῷ δόξαν καὶ εὐχαριστίαν εἰς αὐτόν, ὀνομάζων αὐτόν Βασιλέα τῶν αἰώνων, καὶ ἀφθάρτον, καὶ ἀόρατον, καὶ σοφόν· τὰ ὅποια ὅλα Θεοπρεπῆ ὀνόματα ταῦτα, εἶναι κοινὰ καὶ τῷ Υἱῷ, διὰ τὴν καὶ ὁ Υἱὸς Βασιλεὺς εἶναι τῶν αἰώνων (2)· αἰσίως γὰρ αὐτὸς ἦναι δημιουργὸς καὶ ποιητὴς τῶν αἰώνων „δι’ ἧ γάρφεισι τὰς αἰώνας ἐποίησεν“· (Ἑβρ. α. 2.) πᾶς δὲν εἶναι καὶ Βασιλεὺς τῶν αἰώνων, καὶ ἀφθάρτος, καὶ ἀόρατος κατὰ τῷ Θεότητι, καὶ μόνος σοφός· αὐτὸς γὰρ εἶναι ἡ σοφία τοῦ Πατρὸς· ταῦτα δὲ πάντα εἶναι κοινὰ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι· δι’ ὅτι μόνον σοφόν εἶπεν ὁ Παῦλος τὸν Πατέρα, ὅχι πρὸς διαφορὰν τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Πνεύματος, τῶν ὁμοκτίων αὐτῷ· ἀπαγε τῆς βλασφημίας! ἀλλὰ πρὸς διαφορὰν τῶν λογικῶν κτισμάτων, Ἀγγέλων τε καὶ ἀνθρώπων· ἐπειδὴ γὰρ καὶ οἱ Ἀγγελοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔχουσι σοφίαν, δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Θεὸς μόνος εἶναι κυρίως σοφός, ὡς πηρὶ καὶ αἰτία τῆς σοφίας· ὅσα δὲ ἄλλα κτισματα ἔχουσι σοφίαν, τὴν ἔχουσι κατὰ μετοχὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· τιμῇ δὲ καὶ δόξῃ διπλῇ ἀρέπει γὰρ ἀποδίδεται εἰς τὸν Θεόν, ὅχι μὲ λόγια μόνον, ἀλλὰ καὶ με ἔργα, καὶ πράξεις καλὰς· δι’ ὅ,τι, ἡ μὲν διὰ λόγων δόξα καὶ τιμὴ, ὅπως προσφέρουμεν εἰς τὸν Θεόν, μᾶς δείχνει πῶς εἴμεθα μόνον διγνώμονες εἰς τὸν Θεόν καὶ διχαίριτοι· ἡ δὲ διὰ τῶν καλῶν μας ἔργων προσφερομένη δόξα εἰς τὸν Θεόν, μᾶς δείχνει πῶς εἴμεθα πρὸς τὰς, καὶ μιμηταὶ καὶ ἀκόλουθοι τοῦ Θεοῦ· τὸ ὅποion εἶναι πολὺ μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ πρῶτον. Καὶ αὐτῷ δὲ τῷ διὰ λόγων δόξαν ζητεῖ χρεωσικῶς ἀπὸ ἡμᾶς ὁ Θεός, μὲ σκοπὸν διὰ τὰ τὸν ἀγαπῶμεν, διὰ τὰ προσέχωμεν εἰς αὐτόν, διὰ τὰ ὑπακούωμεν εἰς τὰς ἐντολάς τε, καὶ διὰ τὰ τὸν μιμήμεθα διὰ τῶν ἔργων, καὶ ἐκ τῶν πάντων γὰρ ὡφελόμεθα ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ὅπως δοξολογῶμεν αὐτόν· καθὼς καὶ ἐκεῖνος ὅπως θαυμάζει, καὶ γνωρίζει τῷ δόξαν τοῦ Ἁγίου, αὐτὸς πρῶτος τὸν ἑαυτοῦ τῷ ὡφελῇ, διὰ τὴν χαίρεται βλέπωντας τὸ φῶς τε, καὶ διὰ τὴν ἀπολαμβάνει αὐτὸ, εἰς τὸ γὰρ περιπατῇ, καὶ γὰρ ἐργάζεται διαφόρους τέχνας· καθὼς ἐν τῷ ὡαντίῳ καὶ ὁποῖος δὲν γνωρίζει τῷ δόξαν τοῦ Ἁγίου, αὐτὸς πρῶτος ζημιόνοιο τὸν ἑαυτοῦ τε, μὲ τὸ γὰρ μὴ βλέπειν τὸ φῶς τοῦ Ἁγίου, καὶ γὰρ μὴ μεταχειρίζεται αὐτὸ εἰς ἐργασίαν (3).

18. „Ταύ-

(1) Ὡραῖον δὲ εἶναι καὶ τὸ παράδειγμα, ὅπου φέρει εἰς τὸ ὅτι ὁ σοφὸς Θεοδώριος λέγων· καθὼς ὅταν εὐελσκιῶται πολλοὶ ἀσθενεῖς εἰς εὐὰ Νοσοκομεῖον, καὶ ὅλοι ἔσονται ἀνηλισμένοι πᾶς δὲν ἔχον γὰρ λαβεῖν τῷ ὑγιάναι, εἰς εὐὰ ἰατρὸς παρὲν εὐὰ ἀπὸ τῶν ἀσθενεῖς ἐκένε, εἰς θάνατον κινδυνεύοντες, καὶ δίδοντας εἰς αὐτὸν τὰ βοηθητικὰ ἰατρικὰ, καὶ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῇ, δίδει καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους ἀσθενεῖς θάρρος, ὅτι ἔχον καὶ αὐτοὶ γὰρ λαβεῖν παρ’ αὐτοῦ τῷ ποδουμένῳ ὑγιάν· ἔτι καὶ ὁ Δεωσῆς Χρῆστος ὁ πᾶν ψυχῶν ἰατρός, γενόμενος ἄνθρωπος διὰ τῷ σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, ἐπῆρε, λέγει, ἐμένα πᾶν ἀπὸ ὅλης παρανομώσαντος Παύλου, καὶ φεραντῆς με εἰς τὸ μέσον, ὅχι μόνον μὲ ἐκαθάρισεν ἀπὸ τῆς προτέρας μου ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ με μεγαλωπίσας δωρεὰς καὶ χαρίσματα μὲ ἐπλήτισεν, καὶ ἔτι διὰ μέσου ἐμοῦ, ἐδήξεν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῷ ἀμε-

τρον αὐτῷ μακροθυμίαν, ἵνα μηδὲς ἀπὸ τῶν μεγάλων ἀνομήσαντας, ἀπελπίσῃ τῷ σωτηρίαν, ἀποβλεπόντας εἰς τὸ ἰδικόν μου παράδειγμα.

(2) Σημειώσαι ὅτι ὁ Παῦλος ἐρανίσθη τὸ ῥητὸν τῷ ἀπὸ τοῦ Μωϋσῆ λέγοντι· „Κύριος βασιλεύων τῶν αἰώνων, καὶ ἐπ’ αἰῶνα, καὶ ἔτι“· (Ἑβρ. ιε. 18.) ὅπερ ἐρμηνεύων ὁ Θεοφύλιος Μάξιμος εἶπεν· „ἔστι τι πρᾶγμα ὑπὲρ αἰῶνας ἢ τῷ Θεοῦ Βασιλεία· οὐ γὰρ ἡμεῖς εἴπην ἡρχῆσθαι, ἢ φθάνεσθαι ὑπὸ αἰώνων τῷ τῷ Θεῷ Βασιλείαν“· (Κεφ. πς. πς β. Ἐκαστοῦ δ. τῶν Θεολογικῶν.) Ὡρα δὲ καὶ πᾶν ὑποσημειώσιν εἰς τὸ δ. Κεφ. πς πρὸς Φιλιππησ. σίχ. 20. ὡραῖαν οὖσαν καὶ γλαφυράν περὶ Εὐχαριστίας.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριος λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος ἀναφέρει τῷ εὐχαριστίαν πᾶσι καὶ δοξολογίαν εἰς τῷ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ, μεταβάς ἀπὸ τῶν ἐν προτέρω

18. „Ταύτῳ τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι, τέκνον Τιμόθεε“.

Επειδὴ ὁ Παῦλος εἶπε παραγγελίαν, ἡ δὲ παραγγελία εἶναι μία αὐστηρά διδασκαλία, ὡς ἄλλοτε εἶπομεν, καὶ γίνεται μετ' αὐθεντικὸν καὶ δεσποτικὸν τρόπον· τὴν χάριν, παρὰ τοῦ εἶπεν ἀπολύτως τὸ „τέκνον Τιμόθεε“· καὶ ὡσαύτ' αὖτ' λέγει, αὐτῷ τῷ παραγγελίαν λέγω εἰς ἐσένα, ὅχι αὐθεντικῶς, ἀλλὰ ὡσαύτ' φιλόσοργος πατὴρ εἰς τὸ φίλτερον τέκνον τ. „Παρατίθεμαι“ δὲ εἶπε, διὰ τὴν φανερῶσθαι μετ' αὐτῷ λέξιν ταύτῃ τῷ ἀκριβείαν, ὅπως πρέπει νὰ ἔχη ὁ Τιμόθεος εἰς τὸ νὰ φυλάττῃ τὴν παραγγελίαν αὐτῷ, ὡσαύτ' μίαν παρακαταθήκην καὶ θησαυρὸν βασιλικόν· καὶ πρὸς τὰς, διὰ τὴν φανερῶσθαι, ὅτι ἐκεῖνα τὰ χαρίσματα ὅπως ἔχομεν, δὲν εἶναι ἐδικά μας, ἀλλὰ τῷ Θεῷ. Λοιπὸν ἐκεῖνα ὅπως ὁ Θεὸς μας ἔδωκε, χρῆσθαι ἀκριβῶς νὰ τὰ φυλάττωμεν.

„Κατὰ τὰς προαγέσας ἐπί σε προφητείας“.

Τὸ ἀξίωμα τῆς Ἱερωσιῦς, καὶ διδασκαλίας, καὶ τῆς προσασίας λαῷ, μετ' αὐτὸν νὰ ᾖναι μεγάλον καὶ ὑψηλόν, διὰ τὸ χρειαζέσθαι νὰ ψιφισθῇ αὐτὸν ἀπὸ τὴν Θεὸν ἐκεῖνος, ὅπου μέλλει νὰ δεχθῇ τὸ· τὴν χάριν καὶ οἱ παλαιοὶ Ἱερεῖς, καὶ Ἀρχιερεῖς ἐγίνοντο ἀπὸ θεϊκῆς προφητείας, κατέειπεν ἀπὸ τὸ „Ἅγιον Πνεῦμα“· προφητεία δὲ, πλατύτερον ἐκλαμβανομένη, δὲν εἶναι μόνον τὸ νὰ λέγῃ τινὰς περὶ τῶν μελλόντων, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν παρόντων μὲν, ἀποκρῦφον δὲ· ὅθεν προφητεία ἦν τὸ νὰ εἴπῃ τὸ Πνεῦμα τὸ „Ἅγιον περὶ τῷ Βαρνάβᾳ καὶ Παύλῳ“· „ἀφορίσατε δὴ μοι τὸν Βαρνάβαν, καὶ τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι“, αὐτὰς“· (Πράξ. 13. 2.) (1) Μετ' αὐτῶν τῶν τρόπων αὐτῶν ἐκ θεῶν Πνεύματος ἐκείνη καὶ ὁ Τιμόθεος εἰς τὴν Ἀρχιερωσιῦν· ἐπειδὴ δὲ ἐδῶ προφητείας λέγει πληθυντικῶς, ἴσως καὶ ὅταν ὁ Τιμόθεος ἐδιαιρέθη εἰς ἀρχὴν εἰς τὸ νὰ γινῇ μαθητὴς τῷ Παύλῳ, καὶ ὅταν περὶετμήθη, καὶ ὅταν ἐχειροτονήθη Ἐπίσκοπος, ὅλα ταῦτα, λέγω, ἴσως καὶ ἐγίναν μετ' αὐτοῦ προφητείας. Λέγει λοιπὸν εἰς αὐτὸν ὁ Παῦλος, ὅτι παραγγέλλω εἰς ἐσένα, κατὰ τὰς προφητείας ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι προλαβόντως ἐγίναν διὰ λόγους· ἦτοι ἐγὼ ἀποβλέπωντας εἰς τὰς προλαβέσας προφητείας ἐκεῖνας, καὶ τὸν τρόπον τινὰ ἀπὸ ἐκεῖνας διδασκόμενος, σὲ συμβεβῶν τι πρέπει νὰ κάμῃς, ὃ τέκνον μου Τιμόθεε, διὰ τὴν πολιτεύεσθαι ἀξίως τῶν προφητειῶν ἐκεῖνων, καὶ διὰ τὴν μὴ ἐντροπιάσῃς αὐτάς. Ὁ δὲ Οἰκεμενικός λέγει ὅτι ἐδῶ ἐμεταχειρίσθη ὁ Ἀπόστολος σχῆμα ὑπερβατὸν, ὅπερ ἔπος ἀναγινώσκεται· „ταύτῳ τῷ παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι, τέκνον Τιμόθεε, ἵνα στρατεύῃ, κατὰ τὰς προαγέσας ἐπὶ σε προφητείας, τῷ καλῶς στρατείαν“.

„Ἴνα στρατεύῃ ἐν αὐταῖς τῷ καλῶς στρατείαν“.

Τί σοι παραγγέλλω, λέγει, ὃ τέκνον μου Τιμόθεε; διὰ τὴν στρατεύεσθαι μέσα εἰς τὰς περὶ σε προφητείας ἐκεῖνας, ἦτοι διὰ τὴν μὴ εὐγῆς ὀλίγον ἔξω ἀπὸ αὐτῶν, ἀλλὰ καθὼς αἱ

τῆς Ἀγίας Τριάδος, τὸν Δεσπότην Χριστὸν δηλαδὴ, τὸν ὁποῖον εἶπεν ἀνωτέρω χορηγὸν τῶν ἀγαθῶν· ἀπὸ τῶν, λέγω, μεταβὰς ἐπὶ τὸ κοινόν τῆς φύσεως, διὰ τὰς διὰ, ὅτι καὶ ἀγαθὰ ἐκείνα ἐδόθησαν ὁμοῦ μετ' αὐτῷ εὐδοκίαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, καὶ μετ' αὐτῷ συνεργίᾳ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Βασιλεὺς γὰρ τῶν αἰώνων ὁ μόνος ὁ Πατήρ, ἀλλὰ καὶ ὁ Υἱός, καὶ τὸ „Ἅγιον Πνεῦμα“ αἰώνιον γὰρ καὶ αὐτὸ προσηγόρευσε ὁ Θεὸς Ἀπόστολος ἡμῶν· „ὡς διὰ Πνεύματος αἰωνίου“· (Ἑβρ. 9. 14.) καὶ τὸ ἀφάρτων δὲ καὶ ἀόρατον, τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Πνεύματι εἶναι ἰδία· λοιπὸν καὶ τὸ Θεὸς ὄνομα, ὅπως λέγει ἐδῶ, τῆς Τριάδος μόνος ἀληθῶς εἶναι ὄνομα· αὐτοὶ γὰρ ἔξω ἀπὸ αὐτῶν, εἶναι φύσις Θεός.

(1) Ἐξὶς λέγει ὁ Θεὸς Χρυσόστομος πῶς ἦσαν προφητείας τὸ νὰ εὐρὴ ὁ Σαμουὴλ τὸν Σαῦλ, ὅπως ἦσαν κεκρυμμένους μέσα εἰς αὐτὸν· „Καὶ ἐπὶ τῇ Σα-“

„μετ' αὐτῷ ἐν Κυρίῳ, εἰ ἔρχεται ὁ ἀνὴρ ἐνπύδης;“, καὶ εἶπε Κύριος· ἰδοὺ αὐτὸς κεκρυπταὶ ἐν τοῖς σκεύεσσι, καὶ ἐδράμε καὶ λαμβάνη αὐτὸν ἐκείθεν“· (1. Βασιλ. 1. 22.) κατὰ τὰς Νηπιτικὰς ὁμοῦ Πατέρας, διόρασις κυρίως λέγεται ἡ διὰ τῆς θεῆς χάριτος διοράσας τὰ παρόντα μὲν, κεκρυμμένα δὲ· ἡ πρὸς αὐτὰ μὲν, καὶ ἐν αὐτῷ πῶς γινόμενα, κατὰ χρόνον ὁμοῦ ἐνεσώπει γινόμενα, καὶ ὅν αὐτὰ διορά ὁ πῶς τὸν κεκρυμμένον· προορασις δὲ ἵνα, ἡ πρὸ τῶ γενέσθαι τὰ πράγματα ὁρᾶται μόνον, μὴ μέντοι καὶ λέγεται περὶ αὐτῶν· προφητεία δὲ, ἡ καὶ περὶ τῶν προλέγασθαι, καὶ εἰς τὰς ἀλλὰ διὰ λόγους καὶ μέλλοντα ἀποκαλύπτει· τινὲς δὲ λέγουσιν, ὅτι προφητεία μὲν εἶναι, ἡ περὶ τῶν πρὸ πολλοῦ τῶ χρόνου μελλόντων γενέσθαι προλέγασθαι· υποφητεία δὲ, ἡ αὖ μετὰ ὀλίγον χρόνον προαγορεύει.

αὶ θεῖαι προφειταὶ ἐκεῖναι σὲ ἐδιάλεξαν εἰς τὸ νὰ ἦσαι μαθητὴς, καὶ Ἀρχιερεὺς, ἐτὶ καὶ ἐσὺ νὰ περιπατῇς καὶ νὰ στρατεύῃσαι, ἢ γὰρ νὰ πολεμῇς τὴν καλὴν στρατείαν, καὶ τὸν πόλεμον· δι' ὃ, τι εἶναι καὶ κακὴ στρατεία, καὶ κατηγορημένος πόλεμος, ὅταν τινὰς παρασαίνει τὰ μέλη τῆς σαρκὸς τῆς καὶ τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς τῆς, ἄρματα εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἀκαθαρσίαν. Στρατείαν δὲ εἶπεν ὁ Παῦλος καὶ πόλεμον, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι καὶ εἰς ὅλως μὲν τὰς Χρυσιανὰς διερίσκειται σφοδρὸς καὶ ἀόρατος πόλεμος κατὰ τῶν δαιμόνων καὶ παθῶν, μάλιστα δὲ καὶ ἐξαιρέτως εἰς τὸν διδάσκαλον, καὶ Ἀρχιερέα, καὶ ἔχοντα προσασίαν λαοῦ· ὥστε εἶναι χρεῖα, διὰ νὰ εἴη ὁ τοιοῦτος ἐξυπνὸς καὶ προσεκτικὸς, καὶ νὰ μὴ δείχνῃ καμμίαν χαυνότητα καὶ ἀμέλειαν.

19. „Ἐχων πίσιν, καὶ ἀγαθῶ συνείδησιν“.

Μὴ νομίσῃς, λέγει, ὅ τέκνον μου Τιμόθεε, πῶς εἶναι μοναχὰ ἀρκετὸν εἰς ἐσένα, τὸ νὰ γένης Ἀρχιερεὺς μετὰ θεϊκὰς προφειτάς, ὅχι· ἀλλὰ πρέπει πρὸς τέτοις καὶ ἐσὺ νὰ ἔχῃς πίσιν, ὥστε δι' αὐτῆς νὰ ὀρθοτομῇς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας· πρέπει δὲ νὰ ἔχῃς καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν, ἥτοι νὰ ἀποκτήσῃς ζωὴν ἀκατηγόρητον· ἐπεὶ ἀπὸ τῆς ἀκατηγόρητον ζωῆς, γεννᾶται καὶ ἡ ἀγαθὴ συνείδησις, ἵνα μετὰ τῆς ἀκατηγόρητον ταύτης ζωῆς, καὶ ἀγαθῆς συνείδησιν, ἡμπορῇς νὰ προσατεύῃς τὰς ἄλλας· δι' ὅτι, καθὼς ὁ ἀρχιερεὺς πρέπει νὰ γένη πρῶτον στρατιώτης καλὸς, ἐτὶ καὶ ὁ διδάσκαλος καὶ ποιμὴν πνευματικὸς, πρέπει νὰ ἔχῃ πρῶτον αὐτὸς ἐκεῖνας τὰς ἀρετὰς, ὅπῃ ζητεῖ χρεωστικῶς νὰ ἔχῃ οἱ μαθηταὶ καὶ τὸ ποίμνιόν τε. Μανθανόμεν δὲ ἀπὸ τούτου, ὅτι καὶ ἡμεῖς, καὶ διδάσκαλοι εἰμεθα καὶ Ἀρχιερεῖς, δεῖν πρέπει ὅμως νὰ ἀποβάλλωμεν τὰς παραινέσεις, καὶ συμβουλὰς ἐκείνων, ὅπῃ εἶναι μεγαλύνοντες ἀπὸ ἡμᾶς κατὰ τὴν σοφίαν, καὶ ἀρετήν· διὰ τὴν αὐτὴν ὁ Ἀπόστολος Τιμόθεος ἐδέχθη παραγγελίας καὶ συμβουλὰς, καὶ μάλιστα ὅπῃ ἦτον ποιμὴν καὶ διδάσκαλος, πόσω μᾶλλον χρεωσόμεν νὰ δεχώμεθα ταύτας ἡμεῖς (1);

„Ἦντινες ἀπώσαντο, περὶ τῆς πίσεως ἐναυάγησαν“.

Ταύτῃ, λέγει, τῇ ἀγαθῇ συνείδησιν μετὰ τὸ νὰ ἔχασαν τινὲς, ἀκολούθως ἔχασαν καὶ τὴν πίσιν· καὶ προπρότως· διὰ τὴν ὅταν ἡ ζωὴ ἦναι ἀκάθαρτος καὶ διεσραμμένη, ἐπομένως ἀπὸ τῆς ζωῆς ταύτης, γεννῶνται καὶ δόγματα διεσραμμένα· διότι ἐκεῖνοι ὅπῃ ζῶν ζωὴν ἀκάθαρτον καὶ ἁμαρτωλὴν, διὰ νὰ μὴ βασανίζωνται ἀπὸ τὸν φόβον τῆς μελλέουσας κολάσεως, πείθουσι τὸν ἑαυτὸν τῆς, ὅτι ὅλα τὰ τῶν Χρυσιανῶν, εἶναι ψεύματα (2), καὶ ἐτὶ ναυαγῶσιν οἱ ἄθλιοι καὶ χάνουσι τὴν πίσιν· ἀλλὰ καὶ ὅποιος ἀποβάλλῃ τὴν ἀπλὴν πίσιν, καὶ ἀφίνει τὸ πᾶν εἰς τὰς ἐδικὰς τε συλλογισμὰς, καὶ αὐτὸς παρομοίως ναυαγεῖ καὶ καταβυθίζεται εἰς τὰ τῆς πίσεως δόγματα· ἐπεὶ ἡ μὲν πίσις εἶναι λιμνὴς ἡσυχῆς καὶ ἀκλυδάνωτος, κατασαίνουσα πᾶν τὸν εἰς γαλήνην καὶ ἡρεμίαν· οἱ δὲ συλλογισμοὶ καὶ αἱ ζητήσεις εἶναι κύματα, τὰ ὅποια, ποτὲ μὲν ἐδῶ, ποτὲ δὲ ἄλλοτε συναρπάζοντα τὸν ἄνθρωπον εἰς ἐλεεινὸν ναυάγιον, τελολταῖον ἢ εἰς πέτραις καὶ σφάλματα τὸν κτυπεῖν, ἢ καὶ τελείως αὐτὸν ἀποπνίγῃ διὰ τῆς ἀσεβείας καὶ ἀπωλείας.

20. „Ὡς“

(1) Ὁ δὲ Θεοφόρος Μάξιμος ὡς ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν αὐτῶν „ὅ μὲν ὄντως πίσις, ἀληθινὰ εἰσι συνεκτικὴν τε καὶ συστατικὴν, ψευδοὶ δὲ ἔχουσαι· ἡ δὲ ἀγαθὴ συνείδησις, πᾶν τὸ ἀγάπης ἐπιφέρειται δυνάμει, ὡς μηδὲν ἔχουσα παραβάσιν ἐν πολλῇ“. (Κεφ. λζ'. στίχ. δ'. Ἐκκλ. π. π. Θεολογ. κ.)

(2) Καὶ ὁ θεὸς δὲ Χρυσόστομος συμφώνως λέγει· „ὅταν ἡ ὁ βίος ἀπεγνωσμένος, καὶ δόγμα τι κτεταται, ποιεῖται καὶ εἰς τὴν ἰδίαν πολλὰ ἐκ τῶν κακῶν ποιεῖται, εἰς βυθὸν κακῶν, καὶ εἰς ἐκκλ. π. π. ἐκτραπείας“.

(Λόγ. εἰς τὴν παρῶσαν.) Καὶ ὁ σοφὸς Θεοδώριος λέγει· „ὁποῦνα ποταμὸς ἀσεβείας ὁ διεσραμμένος γίνεται βίος, καί τινες αὐτὸν συνεδῶκε τὴν κατηγορίαν καὶ φέροντες, ἠρνήθησαν καὶ τὴν καθόλου πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐμαρμενὴν καὶ μοῖραν πᾶν κατ' ἐαυτὸς ἀνέδειξαν· σωθεῖν γὰρ προσήκει τῇ πίσει, καὶ τὸν ἐπὶ παντὶ βίον· συνείδησιν δὲ ἀγαθὴν, τὴν σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην κεκοσμημένῃ λέγει ζωὴν“. Ὁρᾷ καὶ τὴν ὑποσημασίαν πρὸς „Καὶ καθὼς ἐκ ἐδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχον ἐν ἐπιγνώσει“. (Ῥωμ. α'. 28.)

20. „Ὦν ἔστιν Ὑμνίστιος, ἢ Ἀλέξανδρος“.

Βλέπεις, ὡ ἀναγιῶστα, πῶς ἀπ' ἀρχῆς ἦσαν οἱ ἐπεροδιδάσκαλοι, οἱ ἀποβάλλοντες τῷ ἀπλῶ πίσιν ἢ ἀδιάκλειτον συγκατάθεσιν τῆς καρδίας, καὶ οἱ ἀκολούθοντες εἰς τὰς ψευδο-συλλογισμούς, καὶ τὰ σοφιστικά ζητήματα; μὴ χαυνωθῆς λοιπόν, λέγει, ἐσὺ ὁ Τιμόθεε, ὅταν βλέπῃς τὰς τοιαύτας ἐπεροδιδασκάλους, διδάσκοντας ἔξω ἀπὸ τὰ δυσεβῆ δόγματα, ἀλλ' αὐτίς ἐκ εἰς αὐτὴς (1).

„Οὓς παρέδωκα τῷ Σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημῶν“.

Αν ὁ Σατανᾶς τὰς ἄλλας παιδεύῃ καὶ σωφρονίζῃ νὰ μὴ βλασφημῶν εἰς τὸν Θεόν, πῶς αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν σωφρονίζει τὸν ἑαυτὸν τε νὰ μὴ βλασφημῇ; εἰδὲ αὐτὸς δὲν σωφρονίζει τὸν ἑαυτὸν τε, φανερόν ὅτι ἔδὲ τὰς ἄλλας σωφρονίζει διὰ τὸν σκοπὸν τῆτον, ἥγαν διὰ νὰ μὴ βλασφημῶν εἰς τὸν Θεόν· καὶ τὸτο δέλωντας νὰ δείξῃ ὁ Παῦλος δὲν εἶπεν, ἵνα παιδεύσῃ αὐτὴς ὁ Σατανᾶς, ἀλλ' ἵνα παιδευθῶσιν αὐτοί· ἐπειδὴ ὁ Σατανᾶς (2) δὲν τὰς παιδεύει διὰ νὰ μὴ βλασφημῶν, ἀλλὰ τὸτο ἀποβαίνει εἰς αὐτὰς ἐκ τῶ ἀποτελέσματος· (τὸ γὰρ ἵνα ἔδῃ, εἶναι ἀποβατικόν, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Γραφῆς, καὶ ὅχι αἰτιολογικόν, ὡς πολλάκις ἐπομεν περὶ τῆς (3)·) δι' ὅ,τι καθὼς οἱ δῆμιοι καὶ οἱ κακοποιοὶ ἄνθρωποι οἱ εὐρεσκόμενοι κοινὰ εἰς τὰς ἐχθυσιασάς, ἀγκαλὰ καὶ αὐτοὶ εἶναι γεμάτοι ἀπὸ μυρία κακά, ὅμως εἰς τὰς ἄλλας γίνονται αἰτίαι νὰ σωφρονίζωνται· ἐτῆ καὶ ὁ διάβολος, αὐτὸς παγκά-κιστος ὢν, κάμνει τὰς ἀνθρώπους νὰ σωφρονίζωνται διὰ τῆς παιδείας ὅπερ τῶν προξενεῖ, παραχαρῆσαι Θεῷ· διὰ τί δὲ ὁ Παῦλος δὲν ἐπαίδευσεν μόνος τὰς παρανόμους τὰς, καθὼς ἐπαίδευσεν τὸν Βαρισην ἐκεῖνον καὶ ψευδοπροφήτην Ἰουδαῖον, τὸν μεθελμυλόμενον Ἑλθ-μαν μάγον, (Πράξ. 13. 6.) ἢ καθὼς ὁ Πέτρος ἐπαίδευσεν τὸν Ἀνατίαν, καὶ τὴν Σάπ-φειραν; Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὸτο ἐποίησεν ὁ Παῦλος, εἴα μὲν, ἵνα μαζὶ μετὰ τῶν σφο-δρῶν παιδεύων τῶν τοιούτων, εὐαθῇ καὶ ἀτιμία μεγαλιτέρα· ἀτιμία γὰρ ἦν μεγάλη εἰς αὐτὰς νὰ παιδεύωνται ἀπὸ τὸν Σατανᾶν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ δείξῃ ὁ Παῦλος ὅτι τὸσον εἶναι μεγάλος, ὥστε ὅπερ προσάξει καὶ τὸν ἴδιον Σατανᾶν· καὶ ἀκολούθως διὰ νὰ φαίνεται φοβεράτερος κοινὰ εἰς τὰς ἀπειθεῖς· ἢ μᾶλλον εἶπεν, τὰς μὲν ὄντας ἀπίστες, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι Ἀπόστολοι ἐπαίδευσαν μόνον μετὰ σκοπὸν διὰ νὰ μάθουν οἱ ἀπίστοι, ὅτι δὲν ἤμπορουν νὰ λαιθάσων, καὶ νὰ κρυβῶν ἀπὸ τῆς Ἀποστόλης· δι' ὅτι καὶ ὁ Ἀνατίας ἀπίστος ἦν, καὶ ἀκό-μη ἐπεύραζε καὶ ἐδοκίμαζε τῷ πίσιν, καὶ διὰ τῶ ἐπαυδύθη ἀπὸ τὸν Πέτρον· ὁμοίως καὶ ὁ Βαρισην τοιούτος ἦν, καὶ διὰ τῶ ἐπαυδύθη ἀπὸ τὸν Παῦλον· ἐκεῖνος δὲ ὅπερ ἐπί-σδον πρότερον, καὶ ἐπειτα ἐξέκλιναν ἀπὸ τῶ πίσιν, αὐτὰς οἱ Ἀπόστολοι ἐπαράδιδον εἰς τὸν Σατανᾶν, διὰ νὰ δείξουν εἰς αὐτὰς, ὅτι δὲν ἔμενον ἀβλαβεῖς ἐκ τῶν δαιμόνων ἀπὸ τῶ ἐδικλῶντος ἀρετῶν καὶ ἀσφάλειαν, ἀλλὰ ἀπὸ τῶ προφύλαξιν τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων· ἢ καὶ ἄλλως δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν τὸτο· ὅτι οἱ Ἀπόστολοι, ἐκεῖνους μὲν ὅπερ ἤθελον νὰ διορθώσων, δὲν ἐπαίδευσαν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, ἐκεῖνος δὲ ὅπερ ἔμενον ἀδιόρθωτοι, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὰς ἐπαίδευσαν. Πῶς δὲ, καὶ τίνι τρόπῳ παρεδίδο ὁ Παῦλος τὰς κακὰς εἰς τὸν Σατανᾶν; πρῶ-τον ἐξέβαλεν αὐτὰς ἔξω ἀπὸ τῶ Ἐκκλησίαν τῆ Χρυσῆ, καὶ ἐδίωκεν ἀπὸ τῶ ποίμνι τῶν Χριστιανῶν, καὶ ἐπειτα ἐπαράδιδον αὐτὰς γυμνὰς εἰς τὸν λύκον διάβολον· δι' ὅ,τι, καθὼς τῶ παλαιῶν σκηνῶν ἐσκέπαζε πρότερον ἡ νεφέλη, ἐτῆ καὶ τῶ Ἐκκλησίαν τῆ Χρυσῆ σκεπάζει πόρα τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Ὅποιος λοιπόν διωχθῇ ἔξω ἀπὸ τῶ Ἐκκλησίαν τῆ Χρυσῆ διὰ μέσε τῶ ἀφορισμῶν, αὐτὸς ἐνταυτῷ ἐδιώχθη καὶ ἀπὸ τῶ σκέπῳ τῶ Παναγίου Πνεύματος· καὶ λοιπόν ὁ ἄθλιος ἔπος γίνεται πλέον εὐκολογικῆτος, καὶ ὑποχείριος εἰς τὸν

διά-

(1) Ὁ Ὑμνίστιος ἔπος εἶπεν, ὅτι ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν ἦν ἐγγὺς, καθὼς πᾶσι δεικνύσεται ἀπὸ τῶ β'. πρὸς Τιμόθεον. (Κεφ. β'. 17.) ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἔπος, φαίνεται νὰ ἦσαν ἐκεῖνος ὁ Ἰουδαῖος, τὸν ὅποιον προέβα-λον οἱ ὁμογενεῖς τῶ Ἰουδαίου νὰ ἀπολογηθῇ εἰς τὸν δῆ-μον, διὰ τῶ παραχλῶ ὅπερ ἠκολούθησεν ἐν Ἐφέσῳ ὡς μαρτυροῦσιν αἱ Πράξεις. (Πράξ. 18. 33.) Ὁ Ἀλέ-

ξανδρος ἔπος ποτὶ κακὰ ἐπροξένισεν αἰς τὸν Παῦλον, ὡς πᾶ ὁμολογᾷ μόνος. (β'. Τιμόθ. δ'. 14.)

(2) Τί δέλεν νὰ εἴπῃ Σατανᾶς, καὶ πᾶ ἄλλα τοῦ διαβόλου ὀνόματα, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῶ 15. σίχ. τῶ 5. Κεφ. πρὸς β'. πρὸς Κορινθίους.

(3) Ὅρα περὶ αὐτῶν αἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶ 20. σίχ. τῶ 4. Κεφ. πρὸς Ῥωμαίους.

διάβολον· τοῖς τὸν εἶναι, καὶ τοιαύτῳ φοβεράν δυνάμιν ἔχει τὸ ἐπιτίμιον τῷ ἀφορισμῷ. Καὶ ὁ Θεὸς δὲ αὐτὸς παιδεύει τὰς ἀμαρτάνοντας, παραδίδοντας αὐτὰς εἰς διαφόρας ἀσθενείας καὶ κακῆς τῶ σώματος· διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Παῦλος· „ὅτι κεινόμενοι δὲ, ὑπὸ Κυρίου παι- „δοῦμεθα“. (ἀ. Κορ. ι. 32.) (1) Βλέπε δὲ, ὡ ἀγαθῶσα, ὅτι τὸ νὰ ζητήτινας περὶ τῶν θείων καὶ ὑπερφυσικῶν πραγμάτων μὴ λογισμὸς φυσικὸς καὶ ἀνθρώπινος, βλασφημία εἶναι· ἐπεὶ δὲ ὕβρις καὶ ἀτιμία εἶναι εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς τὰ θεῖα καὶ ὑπερφυσικά τε μυστήρια, τὸ νὰ φαίνονται ὅτι καταλαμβάνονται πάντα ἀπὸ λογισμὸς ἀνθρώπινος καὶ φυσικὸς. „Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν καὶ ὑποσημείωσιν τῶ „σὺν τῇ δυνάμει τῷ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ „Χριστῷ παραδέναι τὸν τοῖς τὸν τῷ Σατανᾷ“. (ἀ. Κορ. ε. 5.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

1. „Παρακαλῶ οὖν πρῶτον πάντων ποιῆσθαι δεήσεις, προσδύχας, „ἐντεύξεις, ἀχαρϊσίας, ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ Βασι- „λέων, καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων“.

Πρῶτον πάντων, ἦγεν πρῶτος ἐσὺ ἀπὸ ὅλης πρέπει νὰ προσδύχῃς διὰ ὅλης τῆς ἀνθρώ- πους (2) ἐν τῇ καθ' ἡμέραν γινομένη πρὸς Θεὸν λατρείᾳ καὶ προσδύχῃ· δι' ὅ, τι ὁ Ἱερὸς εἶ- ναι ὡσανὺς κοινὸς ὅλης τῆς οἰκουμένης πατὴρ, καὶ παρασέκεται ἐνώπιον τῷ Θεῷ, προνοή- μενος διὰ ὅλης, καθὼς διὰ ὅλης προνοεῖται καὶ ὁ Θεός, τῷ ὅποίᾳ εἶναι Ἱερὸς. Βλέπε δὲ ὡ ἀγαθῶσα, καὶ τὴν χάριν τῇ Εὐαγγελίᾳ ἐξαπλωμένῳ εἰς ὅλον τὸν Κόσμον· δι' ὅτι αἱ

προσ-

(1) Σημῶσαι ὅτι πολλαῖς φοαῖς ὁ Θεὸς παιδεύει τὰς ἀμαρτάνοντας καὶ διὰ τῶν ἀγαθῶν Ἀγγέλων, κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἱερῶν Θεολόγων, καὶ κατὰ τὴν Ἀγίαν Γραφήν, εἰς πέμπτοια μέρη τῶτο δηλοποιῶσιν· παιδεύει δὲ καὶ διὰ τῶν ποτηρῶν δαίμονων, κατὰ τὸ „ἐξαπέστησεν εἰς αὐτοὺς ὀργὴν καὶ θλίψιν ἀποστολῶν δι' Ἀγγέλων πο- τηρῶν“. (Ψαλ. 105. 54.) Καὶ τὸ τῷ Ἰωβ· „ἐάν ὦσι „χίλιοι Ἀγγελοι θανατηφόροι“. (Ἰωβ λγ. 23.) Καὶ ὁ Σωκράτης δὲ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς μεταχειρίζεται τὰς κακοποιὰς δυνάμεις ὅργανα διὰ νὰ παιδεύῃ τὰς ἀ- μαρτάνοντας· ὅργανα λοιπὸν τῆς πρὸς τὰς κακοὺς παι- δείας τῷ Θεῷ καὶ ὀργῇ, γίνονται καὶ οἱ Ἀγγελοι, καὶ οἱ δαίμονες, ἀλλ' ἐπὶ σκοπῷ πολλῇ διαφορετικῇ· οἱ μὲν γὰρ Ἀγγελοι, πρὸς θραπείαν καὶ τὸ συμφέρον τῶν παιδευομένων τὰς παιδείας ἐπάγασιν, καὶ διὰ νὰ ὑπακούσιν εἰς τὸ τῷ Θεῷ πρόσταγμα, τὸ πρὸς τὸ συμφέρον καὶ αὐ- τῶν γινόμενον· οἱ δὲ δαίμονες, παιδεύουσι πρὸς ἐκδι- κησιν καὶ ἀμυναν τῶν παιδευομένων, ὡς κακοποιοὶ καὶ χαιρόντες εἰς τὴν κατὰ τῶν ἀλλῶν τιμωρίαν. Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῇ ῥητῇ ταύτῃ, ὅτι τῆς βλασφημίας τὸ εἶδος δὲν ἐφανερώσῃ ὁ Ἀπόστολος, ἐ- πιδή καὶ ἡζόδρεν αὐτὸ ὁ Τιμόθεος· „τῷ δὲ διαβόλῳ „οὐχ ὡς ἀγαθῶν διδασκάλῳ παρέδωκε πάντα, ἀλλ' ὡς „διμῖφ πικρῷ... τῷ γὰρ Ἐκκλησιαστικῷ σώματι χω- „ρισθέντες, καὶ τῆς θείας χάριτος γυμνωθέντες, πι- „κρὰ παρὰ τῷ δυσμένει ἐδέχοντο μάστιγας, καὶ νόσοι „καὶ παθήμασι χαλεποῖς περιπίπτοντες, καὶ ζημίας, „καὶ συμφοραῖς ἐτέραις· πάντα γὰρ ἐκένῳ φίλον τοῖς „ἀνθρώποις ἐπάγειν· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐχθρὸς ἐστὶ καὶ ἐκδικητὴς „κατὰ τὸν Προφῆτην“. (Ψαλ. η. 3.) ἐκένος δὲ ἐκός „ἦν μεταβαλεῖν τὴν γνώμην ὁρῶντας τὴν ἐκ τῆς βλασ- „φημίας προσγενομένην βλάβην“. Ὅτι δὲ ὁ δαίμων χαιρῇ εἰς τὸ νὰ τιμωρῇ τοὺς ἀνθρώπους, μαρτυρεῖ καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς λέγων· „ἔδεν ἡδύτερον τῷ μισανθρώπῳ, „ὡς τὸ ποικίλως λυπεῖν, καὶ τιμωρῆν ἄνθρωπον“.

(2) Ἰσως δὲ τὸ „πρῶτον πάντων“ νὰ δηλοῖ, ἀντί τῃ, πρῶτον ἀπὸ ὅλας τῆς ἔργα, ὡ Τιμόθεε, αἱ ἦναι τὸ νὰ προσεύχῃς διὰ ὅλης τῆς ἀνθρώπου, καὶ πᾶς ἐξῆς· διὰ τοῦτο καὶ ὁ θῆος Θεοδωρις ὁ Στεδιστὴς πάντα λέγει „ἐντεῦθεν ὁ μακάριος Ἀπόστολος ἔκλειε τὰς ἐχθρὰς „τῷ σαυροῦ τῷ Χριστῷ, ἐν ἀδιαλείπτῳ ὁδῶν τῆς καρ- „δίας προσδύχόμενος· ἐντεῦθεν Ἱερεμίας ὁ Προφῆτης „ἐδρήνει τὸν Ἰσραὴλ, καὶ τὰς θρήνας ἐν γραφῇ ποικί- „λους κατέλιπεν· ἐντεῦθεν ὁ μέγας Μωϋσῆς ἐβόα „πρὸς τὸν Θεόν „εἰ μὲν ἀφῆς αὐτοῖς τὴν ἀμαρτίαν, „ἄφες· εἰ δὲ μὴ, καμὲ ἐξάλειψον ἐκ τῆς βίβλου σου· „καὶ δὴ ἕκαστος τῶν Ἀγίων, τῆς αὐτῆς συμπαθείας ἐ- „χόμενος, ὑπερέδετο τῶν ἀλλῶν· ἕκων καὶ ἡμῶν, ὑπὲρ „αὐτῶν κατόπιν φιλεμεν βαδίζον, μὴ τὸ καθ' ἑαυτὴς „μόνον σκοπῶμεν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῷ κόσμῳ προσδύχῳ „μεθα, ἐλεῶντες καὶ οἰκτιρόντες τὰς ἐν διαστροφῇ βίῃ „ζῶντας· τὰς ἐν αἰρέσειν ἐνισχυμένους· τοὺς ἐν πλε- „νῇ ἐσφιγμένους· τοὺς ἐν ἐθνεσιν ἐσκοτισμένους· ἀπλῶς „τὰς πάντας ἀνθρώπους, κατὰ τὸ προσεταγμένον ἡμῖν „ὑπὸ τῷ Ἀποστόλου, δεήσεις καὶ προσδύχας ποιῆσαι“. (Παρά τῷ Νίκωνι, Τόμ. α. Λόγ. κς.) Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἅγιος Ἰσαὰκ ἐρωτηθεὶς ποῖα ἦναι ἡ ἐλεήμων καρδία, ἀποκρίνεται· „καύσις καρδίας ὑπὲρ πάσης τῆς κτί- „σεως, ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν ὀρνέων, καὶ τῶν „ζῴων, καὶ τῶν δαιμόνων, καὶ ὑπὲρ παντός κτίσμα- „τος... καὶ διὰ πάντα καὶ ὑπὲρ τῶν ἀλόγων, καὶ ὑπὲρ „τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας, καὶ ὑπὲρ τῶν βλαπτόντων „αὐτὸν, ἐν πάσῃ ὥρᾳ εὐχῶν μετὰ δακρύων προσφέρει „τῷ φυλαχθῆναι αὐτοῦ, καὶ ἰλασθῆναι αὐτοῖς“. (Λόγ. πλ. σελ. 852.) Ὅτι δὲ κατὰ τῶν ἀσεβῶν, καὶ ἀρετι- κῶν δὲν πρέπει νὰ εὐχόμεθα, παρῆντι σαφῶς ὁ μέ- γας Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης ἐν τῇ πρὸς Δημόφιλον Ἐπι- στολῇ, τὴν ὑποῖαν ἀνάγναι.

προσδύχαι πᾶν Ἰουδαίων δὲ ἦτον ποιῶνται, ἦγυν δὲν ἐπροσφέροντο εἰς τὸν Θεὸν διὰ ὅλον τὸν Κόσμον, καθὼς πόρα προσφέρονται διὰ ὅλης αἰ προσδύχαι πᾶν Χριστιανῶν. Δὲν εἶπε δὲ ὁ Παῦλος εὐθύς ἵνα προσδύχώμεθα διὰ τὰς Βασιλεῖς, διὰ τὴν μὴ φανῇ ὅτι κολακεύει αὐτὰς· ἀλλὰ ἀφ' ἧς εἶπε πρῶτον ἵνα προσδύχώμεθα διὰ ὅλης τῆς ἀνθρώπου, τότε ἀκολούθως εἶπεν ὅτι ἵνα προσδύχώμεθα καὶ διὰ τὰς Βασιλεῖς· καὶ γὰρ καὶ ἄπιστοι εἶναι οἱ Βασιλεῖς, ὅμως πρέπει ἵνα εὐχώμεθα δι' αὐτάς· τότε γὰρ ὅταν ὁ Ἀπόστολος ἔγραφε ταῦτα, ἄπιστοι Βασιλεῖς ἦσαν. Δύω δὲ καλὰ προξενῶνται ἀπὸ τοῦ ἵνα εὐχώμεθα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ διὰ ὅλης τῆς ἀνθρώπου, καὶ διὰ τὰς ἀσεβεῖς Βασιλεῖς· πρῶτον, διὰ τὴν ἢ ἔχθρα καὶ τὴν μίσος, ὅπως ἡμεῖς οἱ πιστοὶ ἔχομεν πρὸς τὰς ἀπίστες, συσέλλεται καὶ παύει· ἐπειδὴ καὶ νῦν πιστὸς Χριστιανὸς δὲν ἡμπορεῖ ἵνα ἐχθρεύεται καὶ ἵνα μισῇ ἐκείνον, διὰ τὸν ὁποῖον προσεύχεται. Καὶ δεύτερον, διὰ τὴν καὶ οἱ ἄπιστοι γίνονται καλλίτεροι, εἴα μὲν, διὰ τὴν μεταβάλλονται ἀπὸ τῆς ἀπιστίας τῆς, διὰ μέσσω τῆς σωτηρίας τῶν προσδύχων τῶν Χριστιανῶν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν ἡμερόν τε καὶ ἀνελπίστῶν, καὶ δὲν θηλούνονται ἐναντίον μας· διότι εὐχάσασθαι, ἀγαπῆτε, πόσον μέγα καὶ θαυμαστὸν πρᾶγμα εἶναι, τὸ ἵνα ἀπὸ οἱ διώκοντες καὶ κατακτόντες τὰς Χριστιανὰς ἄπιστοι, ὅτι οἱ ὑπ' αὐτῶν διωκόμενοι, καὶ κατακτόμενοι Χριστιανοὶ, παρακαλῶν τὸν Θεὸν διὰ λόγων.

Δέησις δὲ, καὶ προσδύχῃ, καὶ εὐχῇ ὡς εἴα καὶ τὸ αὐτὸ ἐγράψαν ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον διὰ περισσοτέρως σαφελῶς, ὅστις μὲν τῶν πολυλεξίων αὐτῶν ἐξήκει χρεωστικῶς ἀπὸ τὸν Τιμόθεον ἵνα κάμῃ ἀπαρατήτως τὸ ὅπως τὸ παραγγέλλει, ἦγυν τὸ ἵνα προσεύχεται διὰ ὅλης. Μετεκὼν δὲ (1) ἐπεξεργάσθησαν ὅτι ἔχον διαφορὰν ἀναμεταξύ των τὰ ὀνόματα ταῦτα· καὶ δέησις μὲν λέγεται πῶς εἶναι, ἢ πρὸς τὸν Θεὸν παρακάλεσις διὰ ἀπολύτρωσιν πραγμάτων τινῶν λυπηρῶν· προσδύχῃ δὲ, ἢ ζήτησις τῶν ἀγαθῶν· εὐχῇ δὲ ἢ κατὰ τῶν ἀσεβῶν κατωχρεία, ἢ κατὰ τῶν ἀδίκων, ἢ κατὰ τῶν ἀδιορθῶτων. Βλέπε δὲ, ἀγαπῆτε, πῶς προσδύχόμεθα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον, ἵνα εὐχαρισῶμεν τὸν Θεόν, καὶ διὰ τὰ ἀγαθὰ, ὅπως χαρίζεται αὐτὸς εἰς τὰς ἄλλας, ἦγυν διὰ τὴν ἀνατέλλει τὸν ἥλιόν τε εἰς ποταμὸν καὶ ἀγαθὸν, καὶ διὰ τὴν χορταίνεται ὅλην ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, καὶ αὐτὰς τὰς ἀπίστες, καὶ αὐτὰς τὰς κατ' αὐτοῦ βλασφημῶντας· ἐκ δὲ τῆς εὐχαριστίας ταύτης παρακινώμεθα εἰς ἀγάπην, καὶ φιλαδελφίαν, καὶ συγκολλημέθα καὶ ἐνέμεθα μὲ ὅλην τὰς ἀνθρώπου· διὰ τὴν ὅποιος εὐχαριστῇ διὰ τὰ ἀγαθὰ τῶν ἀδελφῶν, αὐτὸς ἀναγκάζεται καὶ ἵνα τὸν ἀγαπᾷ· αἰσῶς δὲ χρεωσῶμεν ἵνα εὐχαρισῶμεν τὸν Θεὸν διὰ τὰ ἀγαθὰ ὅπως ἐχάρισεν εἰς τὰς ἀδελφάς μας, πόσον μᾶλλον χρεωσῶμεν ἵνα εὐχαρισῶμεν αὐτὸν διὰ τὰ ἀγαθὰ ὅπως ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς τὰς ἰδίους.

2. „Ἵνα ἡρεμον, καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν“.

Επειδὴ ἀκόλουθον ἦτον ἵνα παράττεται ἡ ψυχὴ τῶ Χριστιανῶ, αἰσῶς προσάζεται ἀπὸ τὸν Παῦλον ἵνα προσδύχεται ἐν τῷ καιρῷ τῶν μυστηρίων διὰ τὰς Βασιλεῖς, διὰ τὸ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος δείχνει τὸ κέρδος ὅπως γινώσκται ἐκ τῆς, ἵνα καὶ διὰ τὸ κέρδος αὐτὸ, δεχθῶμεν τῶν νεθεσίων τῶν. Ἡ σωματικὴ, λέγει, σωτηρία ἐκείνων καὶ ἡσυχία καὶ ἀσφάλεια, εἶναι σωτηρία σωματικὴ, καὶ ἀσφάλεια ἐθική μας· ἐπειδὴ οἱ Βασιλεῖς στρατεύονται καὶ πολεμῶν, διὰ ἵνα ἐχῶμεν ἡμεῖς οἱ εἰς αὐτάς ὑποτασσόμενοι, ἀμεριμνίαν, ἡσυχίαν, καὶ ἀδειαν. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι ἄδικον, ἐκείνοι μὲν ἵνα κινδυνεύουν τῶν ζωῶν τῶν διὰ τῶν ἐθικῶν μας ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχίαν, ἡμεῖς δὲ οἱ ὑποτασσόμενοι, ἵνα μὴ ἀνοίγωμεν τὰ χεῖλη μας, καὶ ἵνα προσδύχώμεθα δι' ἐκείνους;

„Ἐν

(1) Οὕτως εἶναι ὁ Θεοδόσιος, ὅστις ὅπως ὀρίζει τῶν δέησις, καὶ προσδύχῃ, καὶ εὐχῇ· ὁ δὲ Φώτιος λέγει· „ὅτι ἀνέγνω παρὰ τῷ Διῷ Χρυσόστομῳ, (Λόγ. εἰς τῶν Ἐνανδρώσεων πρὸς Κερίον) ὅτι δέησις μὲν λέγεται ὅταν τις τὸν Θεὸν ἀξιοῖ ἐν πρᾶγμα· προσδύχῃ δὲ ὅταν ὑμῶν τὸν Θεόν· εὐχαριστία δὲ, ὅταν τις ὑπὲρ ὧν ἐπαθε, χάριν ἀνδομολογῇ τῷ Θεῷ· ἡσυχία δὲ, ὅταν τις κατὰ τῶν ἀδικούντων ἐντυχῇ· ἢ τῷ Θεῷ, προσκαλούμενος αὐτὸν εἰς ἐκδίκησιν· ὅτι δὲ τὸ ἐντυχῆναι, ἐκ εἰς φησὶν, ἰκετεύειν, ἀλλ’

ἐρωτᾷν καὶ ἀποκρισὶν δεχέσθαι, λέγει ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἡλίαν· τί σὺ ἐντυχεῖς Ἡλίαν; ἀποκρίνεται ἡρώδης ὁ Προφήτης, ζῆλων ἐξήλωκα Κυρεῖν Παντοκράτορα, καὶ πᾶς ἐξῆς· καὶ ἐκ εἰς ἐντυχεῖς δέησις, ἀλλ’ ἐρωτᾷσι καὶ ἀποκρισὶν, καὶ γέγονε τὸ ὅτι ἀμφοῖν εὐχῇ, ὅπως καὶ τὸν Θεόν· Παῦλος λέγειται ἀκούσας· ἡ ἀνέγνωτε ἐν Ἡλίᾳ τί λέγει ἡ Γραφή; ὡς ἐντυχῆναι τῷ Θεῷ κατὰ τῶν Ἰσραὴλ; (Ῥωμ. ι. 3.) ἐκὼν ἢ ἐντυχῆναι ἐκ εἰς δέησις. (Σελ. 145. πρὸς Τόμ. τῆς ἐν Ἐπὶν Ἐκδόσεως.)

„Εν πάσῃ ἀσεβείᾳ καὶ σεμνότητι“.

Τὸ πρῶτον λόγον ἐπρόσθετον ὁ Ἀπόστολος, διὰ τὸ νὰ δείξῃ ὅτι ἡ ἀπὸ τῶν πολέμων ἐλθὼν θέρια καὶ ἡσυχία, εἰς πολλὰς Χριστιανὰς γίνεται ὑπόθεσις τρυφῆς καὶ σαρκικῆς ἀμαρτίας, ἀπὸ αὐτῆς δὲ πάλιν γεννῶνται δόγματα ποιηρὰ. παρακαλῶμεν, λέγει, ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ τὰ ἔχειν εἰρηνικὰ οἱ Βασιλεῖς, διὰ τὸ νὰ περιωμῶμεν καὶ ἡμῖς τὴν ζωὴν μας ὑποκάτω εἰς αὐτοὺς, ὅχι μὲν τρυφᾶς καὶ σαρκικῆς ἀμαρτίας, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ εὐσεβείᾳ, ἥτις ὅχι μόνον μὲν τὴν εὐσεβείαν τῶν δογμάτων, ἀλλὰ καὶ μὲν τὴν εὐσεβείαν τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἔργων. (εἶναι γὰρ καὶ ἀσεβεία διὰ τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἔργων, περὶ τῆς ὁποίας λέγει ὁ Παῦλος „Θεὸν ὁμολογῶσιν εἰδούαι, πῶς δὲ ἔργοις ἀρνούνται“ (Τίτ. α. 16.) Καὶ πάλιν „τὴν πίσιν ἡρῶνται, καὶ ἔσιν ἀπίστου χείρων“. (ἀ. Τιμόθ. ε. 8.) Ἡ δὲ „ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ“ ἐνοεῖται, ἀντὶ τῆς, μὲν τὴν καθαρωτάτην καὶ ὀρθόδοξον πίσιν, ἥτις εἶναι μακριὰ ἀπὸ ὅλης τῆς αἵρεσεως καὶ κακοδοξίας· ὁ μόνον δὲ μὲν τὴν εὐσεβείαν ταύτην νὰ διαπεριωμῶμεν τὴν ζωὴν μας, ἀλλὰ καὶ μὲν καὶ ἐν σεμνότητι, ἥτις ὅχι μόνον μὲν τὴν ἀποχὴν τῆς σαρκικῆς ἀκαθαρσίας, ἀλλὰ καὶ μὲν καὶ ἀρετῇ (1). Πρέπει λοιπὸν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, ὅταν ἔχωμεν εἰρηνικὴν ἀπὸ τῆς ἑξω πολέμου, τὴς κατὰ τὸ σῶμα θεωρημένης, νὰ ἔχωμεν εἰρηνικὴν καὶ κατὰ τὴν ἑσω πολέμου, ἥτις κατὰ τὴν ψυχὴν, μὲν τὸ νὰ πολιτευώμεθα μὲν καὶ ἐν εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι· τότε γὰρ θέλομεν ἔχομεν ζωὴν ἡρεμὴν καὶ ἡσυχον· δι' ὅ, τι τρεῖς πόλεμοι εἶναι, ὁ τῶν Βαρβάρων καὶ Ἑθνικῶν, ὁ τῶν ξεχωριστῶν ἐχθρῶν, τῶν εἰς ἡμᾶς ἐχθροδομεύων, καὶ ὁ τῶν ψυχικῶν παθῶν. Καὶ τὸν μὲν πόλεμον τῶν Βαρβάρων, νικᾷ καὶ καταπαύει ἡ δύναμις τῶν Βασιλέων, εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ συλλεγώμεν καὶ ἡμεῖς μὲν τὰς προσευχὰς μας.

τῆς

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριος δὲ λέγει· „ἐκείνων γὰρ τῶν βασιλέων δηλ.) πρὸς τὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, μεταλαγχάνομεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἡσυχίαν, καὶ ἐν ἡσυχίᾳ, τῆς εὐσεβείας ἐκπληρώμεν τοὺς νόμους· τῇ δὲ εὐσεβείᾳ συνεζώμεν τὴν σεμνότητα, διδάσκων ὡς δεῖται τῶν ἔργων ἢ τῆς πίστεως· ὡς καὶ οἱ ἐν Βαβυλῶνι τῶν Ἰουδαίων ἀχμαλώτοι ποῖς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ καταλυφθῶσιν ἐπέστησαν ὑπὲρ τοῦ Ναβουχοδονόσορος καὶ Βαβυλῶνος προσεγγίναντες τὴν προσέγγιναν· Πᾶς δὲ τοῦτο εἶναι γεγραμμένον· εἰς τὸν Βαρούχ, ὅπου ἀναγινώσκουμεν πῶτα· Καὶ ἐκλήσαν, καὶ ἐνέστησαν, καὶ ἡσυχόντες ἐναντίον Κυρίου· (οἱ ἐν Βαβυλῶνι Ἰουδαῖοι) καὶ συνήγαγον ἀργύριον, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἡ χεὶρ, καὶ ἀπέστειλαν εἰς Ἰερουσαλὴμ πρὸς Ἰωακὴμ υἱὸν Χελκίαν καὶ Σαλῶμ τὸν Γερέα, καὶ πρὸς τοὺς Ἰερῆς, καὶ πρὸς πάντας τοὺς λαοὺς, τοὺς εὐρεθέντας μετ' αὐτῶν ἐν Ἰερουσαλὴμ... Καὶ ἔστησαν... ἰδοὺ ἀπέστειλαμεν πρὸς ὑμᾶς ἀργύριον, καὶ ἀγοράσατε τὰ ἀργύρια ὀλοκαυτώματα, καὶ περὶ ἀμαρτίας, καὶ λίβανον, καὶ ποιήσατε μάννα, καὶ ἀνίστασθε ἐπὶ τῷ θυσιστηρίῳ Κυρίου τῷ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ προσεύξασθε περὶ τῆς ζωῆς Ναβουχοδονόσορος Βασιλέως Βαβυλῶνος, καὶ εἰς τὴν ζωὴν Βαβυλῶνος καὶ αὐτῶν, ἵνα ὁσιν αἱ ἡμέραι αὐτῶν, ὡς αἱ ἡμέραι τῆς ἐρατοῦ ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ὁσιν Κυρίου ἰσχυρὸν ἡμῖν, καὶ φωτίσει τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν, καὶ ζητήσωμεθα ὑπὸ τῇ σκιᾷ Ναβουχοδονόσορος Βασιλέως Βαβυλῶνος, καὶ ὑπὸ τῇ σκιᾷ Βαβυλῶνος καὶ αὐτοῦ, καὶ θαυμάσωμεν αὐτοὺς ἡμέρας πολλὰς, καὶ εὐρήσωμεν χάριν ἐναντίον αὐτῶν“. (Βαρ. α. 6.)

Σημειώμεν δὲ καὶ τοῦτο ἐπιπλέον, ὅτι ὡς οὐκ ὁ μέγας Βασιλεὺς, ὅσον καὶ ὁ Θεὸς Χριστοστόμος εἰς τὰς Ἱερῆς Ἀντιργίαν, ἐν τῇ καιρῷ τῶν Διπτύχων γράφουσιν, ὅτι εὐχόμεθα ὑπὲρ τῶν φιλοχρηστῶν, καὶ εὐσεβεύων καὶ πιστῶν Βασιλέων, διωρισμένων δηλαδὴ ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν Βασιλέων καὶ Ὀρθόδοξων, καὶ ἐχθρῶν ὑπὲρ τῶν ἀσεβῶν καὶ ἀπίστων, ἢ ὑπὲρ αἰρετικῶν, καθὼς αἰω-

τέρω ἡμῖν δεικνύει ὁ Ἱερὸς Θεοδώριος, μετὰ τοῦ Θεοῦ Χριστοστόμου, ὅτι ἐν τῇ καιρῷ τῶν μυστηρίων λέγει ὁ Παῦλος ἐδὼ νὰ προσδύωμεθα διὰ τοὺς ἀπίστους Βασιλεῖς· ἐπειδὴ ὅμως, ὁ, τε Θεὸς Χριστοστόμος λέγει ἐν τῇ καιρῷ τῶν Διπτύχων ὅτι· „εἰ προσφερόμεν σοὶ τὴν λογικὴν σὺν τῇ κατὰ τὴν οἰκονομίαν“, καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικῶν, ἅμα δὲ καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς, κοινῶς δεόμεθα λέγοντες· „ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας τῆς σύμπαντος Κόσμου“. ἐπειδὴ λέγει αὐτὸς δεόμεθα, διὰ τὸ τοιοῦτον ὅτι δεῖ εἶναι ἐκκλησιαστικόν, καὶ καὶ ἐν τῇ καιρῷ τῆς Θεοῦ Ἱερουργίας εἶπεν ὁ Ἱερὸς ἀνώνυμος ταύτην τὴν δέησιν διὰ τὰς ἀπίστους Βασιλεῖς, ἢ καὶ αἰρετικούς· „ὑπὲρ ἐκκλησίας, καὶ καταστάσεως τῶν Βασιλέων ἡμῶν, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ εἰρήνῃ αὐτῶν ἡρεμῶν καὶ ἡ σύχον βίον διαγώμεν ἐν πάσῃ ἀσεβείᾳ καὶ σεμνότητι“. Οἱ δὲ Θεοὶ Χριστοστόμος πηγαινόντες ἐμπροσθεν ἀποδοκνύει ὅτι καὶ κατὰ τὸν οὐρανὸν λέγομεν τῷ Πατρί ἡμῶν, προσδύωμεθα καὶ διὰ τοὺς ἀπίστους· οὕτω γὰρ φησὶν· „ὅταν γὰρ λέγῃ ὁ ἀρχόμενος γεννηθῆτω τῷ δέλημά σου ὡς ἐν ἡμῶν καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἰδοὺ ἄλλο, ἢ τοῦτο ἀνίσταται“ (καὶ ὑπὲρ τῶν ἀπίστων δηλαδὴ εὐχεσθαι.) Πῶς; οὐδαμῶς ἐν οὐρανῷ ἀπίστους· ἀλλὰ δὲ προσκρῖναι· εἰ ποῦν περὶ τῶν πιστῶν μόνον ἦν, καὶ ἔχε λόγον τὸ λεγόμενον· εἰ γὰρ οἱ πιστοὶ ἐμελλον τὸ δέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, οἱ δὲ ἀπίστοι οὐχί, καὶ ἐπὶ τῷ οὐρανῷ τὸ δέλημα αὐτῶν ἦν· ἀλλὰ τί; ὡς περ ἐν οὐρανῷ οὐδαμῶς παντὶ, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἐστὶν· ἀλλὰ πάντας φησὶν, εἰς τὸν φόβον ἐκκυσσον τὸν σαρκοῦ πάντας Ἀγγέλους ποιήσον τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἔχθροι ἡμῶν ὡς, καὶ πολέμοι“. (Λόγ. ε. εἰς τὴν πρὸς Τιμόθ. α.) Ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς λέγωντας ἐν τῇ αὐτῇ Ἱερουργίᾳ, κατὰ τὸν καιρὸν τῶν Διπτύχων, (ἡτοι ἐν τῇ καιρῷ λέγεται τῷ, ἐπὶ σοὶ χαίρει·) „μνησθῆτι Κυρίου πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας“ μέσα εἰς τὸ πᾶσι, περιλαμβάνει καὶ τὴν τῶν ἀπίστων, ἢ αἰρετικῶν, ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν.

τὰς δὲ λοιπὰς δύο πολέμους, τῶν ἐχθρῶν μας, καὶ τῶν παθῶν μας, ἡμεῖς χρεωστέμεν νὰ τὰς νικῶμεν καὶ νὰ τὰς καταπαύωμεν· καὶ τὸν μὲν πόλεμον τῶν ἐχθρῶν μας, πρέπει νὰ καταπαύωμεν μετὰ τὴν πρώτην καὶ μακροθυμίαν μας, καὶ μετὰ τὸ νὰ προσδύωμεθα διὰ ἐκείνης, ὅπως μᾶς θλίβει· „ἀντὶ γὰρ φησι τὸ ἀγαπᾶν με, ἐνδιδέβαλλόν με, ἐγὼ δὲ προσνύω, χάμω“· (Ψαλμ. ριθ'. 2.) Καὶ „μετὰ τῶν μισέων τὴν εἰρήνην, ἡμεῖς εἰρηνικός“· (Ψαλμ. ριθ'. 6.) τὸν δὲ ἐν τῇ καρδίᾳ μας πόλεμον τῶν παθῶν, πρέπει νὰ τὸν νικῶμεν καὶ νὰ τὸν καταπαύωμεν μετὰ τὰ ὅπλα τῆς δικαιοσύνης, ἥγαν μετὰ τὰς ἀρετὰς, τὰς ἐκαιτίας τῶν παθῶν μας, καὶ μάλιστα μετὰ τὸ ὄπλον τῆς ἱεῖρας προσδύχης.

3. „Τὸ γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ“.

Τὸ εἶναι, λέγει, καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐμπροσθεν τοῦ Θεοῦ· τὸ ποῖον; τὸ νὰ δώσωμεθα διὰ ὅλης, καὶ Ἑλλήνας, καὶ αἰρετικούς· τὸ εἶναι, λέγει, καὶ κοινὰ εἰς τὴν φύσιν καλόν· ἐπεὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τὴν αὐτὴν φύσιν ἔχουσιν· τὸ εἶναι καὶ δεκτὸν κοινὰ εἰς τὴν Θεόν.

4. „Ὅς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν“.

Ανίσως, λέγει, ὁ Θεὸς θέλει νὰ σωθῇ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, θέλει τὸ καὶ σὺ ὁ Τιμόθεος, καὶ ὁ κάθε Χριστιανός, καὶ μὴ κατὰ τὸν Θεόν· ἐὰν δὲ θέλῃς νὰ σωθῇ ὅλοι, λοιπὸν προσδύχε καὶ διὰ ὅλης· μὰ τί λέγεις ἐπὶ Χριστιανέ; καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς θέλει νὰ σωθῇ ὅλοι, καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπίγνωσιν (1) ἀληθείας, τὴν χρειάζεται τὰς ἐδικὰς με προσδύχας; ἀλλ' ἐγὼ σε ἀποκρίνομαι, ὅτι αἱ προσδύχαι σε πολλὰ συμβάλλουσιν εἰς τὰς ἀπίστες ἀνθρώπους· διὰ τὴν αἱ προσδύχαι σε τραβίξουσιν αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ σε ἀγαπῶν, διὰ τὴν αἱ προσδύχαι σε δὲν ἀφίενται καὶ ἐσέα νὰ τὰς μισῇ, καὶ διὰ τὴν ἐκ τῶν προσδύχων σε ἀκολουθεῖ νὰ ἔρχονται καὶ ἐκεῖνοι εἰς τὴν τὴν Χρὶστὸν πίσιν, καὶ νὰ σωθῇ· σωτηρίαν γὰρ ἐδῶ πρέπει νὰ νοῆς ἀγαπῆτε τὴν διὰ πίστεως γινομένην, ἢ τὴν τὴν ψυχικὴν, καὶ ὅχι τὴν σωματικὴν· αὕτη γὰρ εἶναι ἀληθινὴ σωτηρία, ἢ ψυχικὴ. Λέγει δὲ ὁ Ἀπόστολος ὅτι θέλει ὁ Θεὸς νὰ ἔλθῃ ὅλοι εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, ἢτοι νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀπὸ Θεοῦ πίστεως, διὰ τὴν αὕτη εἶναι μόνη ἀληθινή, μᾶλλον δὲ αὕτη εἶναι ἀλήθεια.

5. „Εἰς γὰρ Θεός, εἰς καὶ μεσίτης Θεός, καὶ ἀνθρώπων, ἀνθρώπος· Ἰησοῦς Χριστός“.

Αὐτὸς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι ὁ Θεὸς θέλει νὰ σωθῇ ὅλοι, κατασπιδάζει καὶ ἀποδείχνει τὸ ἐδῶ, λέγωντας· ὅτι διὰ τὸν Θεὸς ἐπεμψε τὸν Υἱόν τε εἰς τὸν Κόσμον μεσίτην, διὰ νὰ φιλιώσῃ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα μετὰ τὰς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ ἡμεῖς ἐρωτήσῃ τι τὰς, καὶ διὰ τί δὲν σώζονται ὅλοι; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι διὰ τὴν δὲν θέλῃσι· λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος εἰς Θεός, δὲν εἶπε τὸ πρὸς ἀντιδικολογίαν, καὶ διαφορὰν τῇ Τίμῃ, ἀπαρῆ! ἀλλὰ πρὸς διαφορὰν τῶν εἰδώλων, καὶ τῶν ψευδοθεῶν τῶν Ἑλλήνων· ἐπεὶ, ὅτι μὲν εἶναι Θεός

(1) Σημειώσω ὅτι Μελέτιος ὁ Πηγᾶς ἐν τῇ τρίτῃ Τύμῃ περὶ Χριστιανισμοῦ λέγει, ὅτι ἐπίγνωσις δέσχη νὰ ἡπὶ μερικὴ γνώσις, οὕτως γὰρ ἐκάνευσεν· „ὅτι γὰρ εἰς Θεός, πᾶσιν αὐτοῖς ἐκείνοις ὑπονοῦν καὶ γινώσκουσιν· διὸ καὶ οἱ φθάσαντες εἰς τὴν τὴν ἀληθινῇ Θεοῦ γνώσιν, εἰς ἐπίγνωσιν λέγονται ἐλθεῖν· γινώσκουσιν γὰρ τὴν Θεοῦ ἐνοπάρχον τὴν πάντων φύσιν τῶν λογικῶν, ὁ λόγος ὑπερβαίνει διὰ τῆς δεξιᾶς φωνῆς· διὸ καὶ ἐντοὶς ἐκάστο πᾶσι θεοὶ ἐννομεσθηκαμεν“· Οὐ αὐτοὶ δὲ ἐν τῇ α΄ Τύμῃ ἡ βιβλίῳ περὶ Χριστιανισμοῦ λέγει· „ἐκάνευσεν οὖν σώζει ὁ Θεός, ὅς ἐδέλῃ αὐτοὺς, ἐκείνους δὲ οὐ σώζει, οἱ πάντες οὐκ ἐδέλῃσιν

αὐτοὶ· οὐκ ἐδέλῃσι δὲ οἱ σκληροτράχηλοι, οἱ ἀπειθήνιοι τὴν καρδίαν, οἱ λιδοκάρδιοι· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἐλεγεν· „Ἱερουσαλὴμ Ἱερουσαλὴμ ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, πόσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὡς τὸν τρόπον ἐπισυνάγει ὁρνὶς τὰ νοστίδια· ἐαυτῆς, καὶ οὐκ ἠθέλησας“· (Ματθ. κγ'. 37.) Οὕτως μὲν λέγει ὁ Πηγᾶς περὶ τῆς ἐπίγνωσεως· Ὁ δὲ ἱερός Θεοφύλακτος ἐρμηνεύων τὸ „Καὶ αἰτάμενοι ἵνα πληρωθῇτε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ“· (Κολοσσ. α'. 9.) ἐπίγνωσιν ἐνόησε τὴν προσδύχην, καὶ πελοπότεραν γνώσιν.

θανάτον σαρκικῶς, καὶ χωρὶς τῆς θανάτου. Τί δὲ εἶναι τὸ ἀντίλυτρον; ὅλη ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων ἦτον εὐνοχος καὶ ὑπόδικος εἰς τὸ νὰ κολασθῇ διὰ τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν, ἀλλ' ὁ Χριστὸς σαυρωθεὶς, ἀντὶ τῆς φύσεως ὅλῃς ἔδωκε τὸν ἑαυτὸν τε εἰς τὸν Θεὸν λύτρον, ἦγεν δῶρον, διὰ μέσου τῶν ὁποῖα ἐλύθη ἐκείνη ἀπὸ τὸν θάνατον, καὶ τὴν κόλασιν (1).

„Τὸ μαρτύριον“.

Ητοι ὁ Χριστὸς ἔγινεν ἀντίλυτρον ὅλων τῶν ἀνθρώπων διὰ μέσου τῶν μαρτυρίων· ἡ κατὰ ἄλλον τρόπον ἐδῶ ἐρμηνεύει ὁ Παῦλος ποῖον εἶναι τὸ ἀντίλυτρον, καὶ λέγει, ὅτι τὰ τοιαῦτα εἶναι τὸ μαρτύριον, ἦγεν, τὸ πάθος, καὶ ὁ διὰ σαυρὸς θάνατος· ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς ἦλθε διὰ τὴν μαρτυρίαν τὴν ἀλήθειαν μέλει θανάτου· δι' ὅ, τι αὐτὸς καὶ τὸν Πατέρα ἐφανερώσεν εἰς τὸν Κόσμον, καθὼς τὸ εἶπε μόνος „ἐφανερώσατο τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις“ (Ἰωάνν. ιζ'. 6.) καὶ τὰ ἀληθινὰ δόγματα τῆς δισεβείας καὶ πίστεως, καὶ τὴν ἀληθινὴν καὶ ἀγγελικὴν ζωὴν αὐτὸς ἐνομοθέτησεν εἰς τὸν Κόσμον (2).

„Καιροῖς ἰδίους“.

Ητοι εἰς τὰς ἀπρόσμενας καὶ ἀρμόδιους καιροὺς, καὶ ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τῶν ἀπὸ τῶν αἰώνων προεγνωσμένων καὶ προωρισμένων χρόνων.

7. „Εἰς“

(1) Ὅτι δὲ ὁ Χριστὸς ἔδωκε τὸν ἑαυτὸν τε λύτρον καὶ ἐξαγορὰν ὅλων τῶν ἀνθρώπων τῶν αἰχμαλωτισμένων ὑπὸ τῆς διαβολῆς, τὸ βεβαίον ὁ ἴδιος λέγων· „ὡς πρὸς ὅ, τίς τῶν ἀνθρώπων ἔκ ἡλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δέναί τινι ψυχῇ αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν“ (Ματθ. κ'. 28.) Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς μὴ· Φαλμοῦ, προκημένῃς ῥήτε· „ἀδελφοί οὐ λυτρώσασθε, λυτρώσεται ἄνθρωπος, πᾶσα ἀνθρωπίνη ψυχὴ ὑπέκυψε τῷ πονηρῷ τῆς δολίκεως ζυγῷ τῶν κοινῶν πάντων ἐχθρῶν, καὶ τὴν παρὰ τῆς κτισάντος αὐτῆς ἐλευθερίαν ἀφαιρέσας, αἰχμαλωτὸς ἦχθη διὰ τῆς ἁμαρτίας· παντὶ δὲ αἰχμαλωτῷ λυτρῶν χάρις πρὸς τὴν ἐλευθερίαν· ὅτε οὖν ἀδελφοί τῶν ἀδελφῶν δύναται λυτρώσασθαι, ὅτε αὐτὸς ἑκάστος ἑαυτὸν“ δι' ὅ, τι πολλῶν βελτίονα εἶναι τὸν λυτρώμενον, τοῦ κεκραμένου καὶ δουλεύοντος ἡδὴ· ἀλλὰ καὶ ὅδε ὅλος ἄνθρωπος ἐξουσίαν ἔχει πρὸς Θεόν, ὡς καὶ ἐξελάσκεισθαι πρὸς ἡμερωκότας· ἐπὶ καὶ αὐτὸς πρὸς ἁμαρτίας ὑπόδικος· πάντες γὰρ ἡμερῶν, καὶ ὑπεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, δικαιώμενοι δωρεάν τῇ αὐτῇ χάριτι, διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ· ἵνα τῷ Κυρίῳ ἡμῶν... τί γὰρ δυνάται ἄνθρωπος εὐρὴν φιλικῶς, ἵνα δὲ ὑπὲρ τῆς λυτρώσεως τῆς ψυχῆς αὐτῆς; ἀλλ' εὐρέθη ἐν ὁμῇ πάντων ἀντίτιον, ὃ ἐδόθη εἰς τιμὴν λυτρώσεως τῆς ψυχῆς ἡμῶν, τὸ ἅγιον καὶ πολυτίμητον αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ, ὃ ὑπὲρ ἡμῶν ἐξέχεε πάντων· δι' ὅπερ καὶ τιμὴς ἡγοράσθημεν“ Ὅτι δὲ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν λύτρον δὲν ἔλαβεν ὁ διάβολος, ἀλλὰ ὁ Πατὴρ ὅρα τὴν ὑποσημαίνουσαν τοῦ „ἐν ᾧ“ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τὸ αἷμα αὐτοῦ“ (Ἐφ. α'. 7.) Ὅρα δὲ, ὅτι ἐκείνο ὅπου εἶπεν ὁ Κύριος, ὅτι ἔδωκε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν, ὁ Παῦλος τὸ λέγει „ὁ δὲ ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάν-

των“ ἐπειδὴ καὶ ἡ λέξις, πολλοί, λαμβάνεται παρὰ τῆς αἰτίας Γραφῆς, ἀντὶ τῆς, πάντες· καὶ ὅρα τὴν ὑποσημαίνουσαν τὴν „αἱ πολλοὶ ἀπέθανον“ (Ῥωμ. ι'. 15.)

Λέγει δὲ ὁ κορινθίος Φώτιος ὅτι τὸ λύτρον καὶ ἡ ἐξαγορά ὅπως δώση τινὰς, εἰς δύο πράγματα χρησιμῶν, εἰς μὲν, εἰς τὴν ἐλευθερίαν ἐκείνου ὅπου εἶναι σκλαβωμένος· καὶ ἄλλο δὲ, εἰς τὸ νὰ γένη δῶρον καὶ χάρισμα ἐκείνων ὅπου κρατῶσι τὸν σκλαβωμένον. Τὸ αἷμα λοιπὸν τῷ Κυρίῳ λύτρον μόνον ἐγένετο καὶ ἐλευθερωτήριον τῶν σκλαβωμένων ἀνθρώπων ὑπὸ τῆς διαβολῆς, δῶρον δὲ τῆς διαβολῆς δὲν ἐγένετο· ὁ δὲ γὰρ φησιν, „ἐπὶ τὸ λύτρον, πρὸς δύο τινὰς τὴν ἀναγορὰν ὡς ἐπίπαν ἔχει, ῥύσιόν τε τῶν κατεχομένων εἶναι, καὶ δῶρον ὁρᾶσθαι τῷ κατέχοντι, ὡς μὲν ῥύσιον τῶν κατεχομένων, λύτρον αὖ ἐν τῷ σωτήριον αἷμα“· ὡς δὲ δῶρον τῷ κατέχοντι, ὁ δὲ αἷμα· ἐπὶ καὶ πολλῶν, καὶ ἄλλων τῶν κυρίως λεγομένων προσώπων λύτρω, τῇ ἀφράστῳ ταύτῃ καὶ ὑπὲρ λόγον οὐ πρόσθεν αἰκονομία“ (Ἀμφιλοχίων ζητήματι κγ'). Τὰ δύο ταῦτα σημανόμενα τῷ λύτρῳ ἀναφέρει καὶ ὁ Νικήτης, σχολιάζων τὸν εἰς τὸ Πάσχα Λόγον Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, παρὰ τῷ Φωτίῳ, νομίζω, ταῦτα ἐρανισθεῖς· προσδέτῃ δὲ ὁ Φώτιος ὅτι τὸ ὄνομα τῷ λύτρῳ, δὲν λέγεται κυρίως ἐπὶ τῷ αἵματι τῷ Κυρίῳ, ἀλλὰ μεταφορικῶς. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημαίνουσαν τοῦ „ἵνα λυτρώσῃται ἡμᾶς“ (Τίτ. β'. 14.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „μαρτύριον δὲ τὸ πάθος ἐκάλεσε· πρῶτον μὲν, διὰ τὸ αἰκόνι τῆς σφαγῆς· ἔπειτα δὲ, καὶ διὰ τὸ πάντας ἔχειν μάρτυρας τῆς Προφητίας· καὶ Ἰουδαίων δὲ λεγόντων· „σὺ μαρτυρῆς περὶ σεαυτοῦ“ ἡ μαρτυρία σου οὐκ εἶναι ἀληθής· (Ἰωάνν. ιγ'. 13.) ἀπεκρίνατο, ὅτι μόνος ἔκ ἡμῶν, καὶ ἐγὼ, καὶ ὁ πέμψας με Πατὴρ. (αὐτῷδ. ιβ'.)

7. „Εἰς ὃ ἐπέθλω ἐγὼ κήρυξ καὶ Ἀπόστολος“.

Εἰς τὸτο, λέγει, τὸ μαρτύριον τῷ Χριστῷ ἐγὼ ἐδωρίσθηκα παρὰ Θεοῦ, κήρυξ καὶ διαλαλητὴς διὰ τὴν κηρύττω αὐτὸ, ἦγυν διὰ τὴν κηρύττω εἰς τὸν Κόσμον τὸν σαυρὸν, καὶ θανάτων τῷ Χριστῷ· καὶ ὅχι μόνον ἐδωρίσθηκα τέτε σῶας κήρυξ ἀπλῶς, διὰ τὴν κηρύττω μόνον εἰς σῶα τόπον, ἀλλὰ ἐδωρίσθηκα καὶ Ἀπόστολος, διὰ τὴν περιπατῶ εἰς ὅλον τὸν Κόσμον. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, μέγαλον εἶναι τὸ ἀξίωμα τῷ Ἀποστόλῃ, καὶ διὰ τὸτο ὁ Παῦλος κρατεῖ καὶ ἐναγκαλίζεται τὸτο.

„(Ἀλήθειαν λέγω, ὃ ψάλλομαι) διδάσκαλος Ἑθνῶν“.

Διὰ τὴν καμὴ ὁ Παῦλος τὸν λόγον ἀξιόπιστον, ὅτι εἶναι διδάσκαλος τῶν Ἑθνῶν, παραλαμβάνει καὶ λέγει, ὅτι ἀλήθειαν λαλεῖ καὶ δὲν ψεύδεται· ἐπειδὴ γὰρ οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι ὠκνῶσαν εἰς τὸτο, ἦγυν εἰς τὸ τὴν γέναν διδάσκαλοι καὶ κήρυκες τῶν Ἑθνῶν, σῶα μὲν, διὰ τὴν ἐσιγχαίροντο τὰ Ἑθνη, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν ἀπὸ τῆς Ἑθνικῆς δὲν ἐδέχοντο, τέτε χάριν, λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἐδωρίσθηκα ἐγὼ ὑπὸ Θεοῦ τὴν εἶμαι διδάσκαλος τῶν Ἑθνῶν· ὅθεν αἰσῶς ὁ μὲν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀπέθανε διὰ τὰ Ἑθνη, ἐγὼ δὲ εἶμαι διδάσκαλος πύτων, λοιπὸν καὶ σὺ ὦ Τιμόθεε, μὴ ἀμελήσης τὴν εὐχεσθαι δι' αὐτά.

„Ἐν πίσει καὶ ἀληθείᾳ“.

Βλέπε πάλιν, ὃ ἀναγνώσα, καὶ ἐδῶ, τὸ „ἐν πίσει“ ἦγυν, ὅχι μὲ συλλογισμὸς ἀνθρωπίνης, καὶ λογικῆς ἀποδείξεως εἶμαι διδάσκαλος τῶν Ἑθνῶν, ἀλλὰ μὲ ἀπλῶ καὶ ἀπερίεργον πίσιν· ἐπειτα διὰ τὴν μὴ νομίσης, ὅτι εἶναι τὸ πρᾶγμα ἀπάτη καὶ ψεύδος, διὰ τὸτο ἀκολούθως εἶπε καὶ τὸ „ἐν ἀληθείᾳ“· δὲν εἶναι, λέγει, ἀπάτη καὶ ψεύδος τὰ ἐν πίσει διδασκόμενα καὶ παραδιδόμενα παρ' ἐμῶ· ἀλλὰ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκονται ταῦτα καὶ παραδίδονται ἀπὸ λόγου μου.

8. „Βόλομαι ἔν προσδύχεσθαι τῆς ἀνδρας ἐν παντὶ τόπῳ“.

Διὰ τί ὁ μὲν Κύριος ἐμποδίζει τὸ τὴν προσδύχεσθαι τινος εἰς κάθε τόπον, ὁ δὲ Ἀπόστολος λέγει ἐδῶ τὸ ἐναντίον; ὁ γὰρ Κύριος ἐμποδίζει μὲν τὸ τὴν προσδύχωνται οἱ ἄνθρωποι μέσα εἰς τὰς πλατείας τῶν Πόλεων, προσάξει δὲ τὴν ἐμβαίνειν εἰς τὸ ταμεῖον, ἦγυν εἰς τὸ ἀπόκρυφον μέρος τῶ οἴκων, καὶ ἐκεῖ τὴν προσδύχωνται· πρὸς λύσιν δὲ τῆς ἀπορίας ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἔπε ὁ Χριστὸς ἐμπόδισεν ἀπλῶς τὸ τὴν προσδύχεσθαι ὁ Χριστιανὸς εἰς κάθε τόπον, ἀλλὰ εἶπε τὸτο, διὰ τὴν διδάξῃ ἐκ περιστάσεως τὴν μὴ προσδύχεσθαι τινος, διὰ ἐπίδειξιν τῶν ἀνθρώπων, καὶ διὰ κειδοξίαν· διὰ τὸτο καὶ εἶπεν, ὅτι τὴν ἐμβαίνειν εἰς τὸ ταμεῖόν τε, καὶ ἐκεῖ τὴν προσδύχεσθαι· καὶ ἄκουσον ταῦτα τὰ ἴδια λόγια τοῦ Κυρίου· „Καὶ ὅταν προσδύχῃ, ἔκ ἔσθ ὡς περ οἱ ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς γυναικαῖς τῶν πλατειῶν ἐσῶτες προσδύχεσθαι· ὅπως αὐτὸ φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις... σὺ δὲ ὅταν προσδύχῃ, εἰσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου“ (Ματθ. 5'. 5.) καθὼς καὶ ὅταν λέγῃ ὁ Κύριος „μὴ γινώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου“ (Ματθ. 5'. 3.) δὲν λέγει πῶτο διὰ αἰσθητὰ χεῖρα, ἀλλὰ φανερόντι μὲ τὸ ὄνομα τῶν χειρῶν, τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀκαιοδόξε ἐλεημοσύνης. Διὰ τὸτο καὶ ὁ Παῦλος θέλει ἐδῶ, ὅτι οἱ ἄνδρες τὴν προσδύχωνται εἰς κάθε τόπον, ὡς ἂν ὅπε τὸτο ὁ Χριστὸς δὲν ἐμπόδισεν· εἶπε δὲ τὸτο ὁ Ἀπόστολος, πρὸς διαφορὰν τῆς προσδύχῃς τῶν Ἰουδαίων· δι' ὅ,τι, ἡ μὲν προσδύχῃ τῶν Ἰουδαίων ἦτον περιωρισμένη εἰς σῶα τόπον, ἦγυν εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἱεροσολύμων· εἰς ἡμᾶς δὲ τῆς Χριστιανῆς δὲν ἀκολουθεῖ ἔττι· διὰ τὴν ἡ εἰς ἡμᾶς δοθεῖσα χάρις, εἶναι ἀπὸ τόπου ἀπεριόριστος· καὶ καθὼς ὁ Χριστιανὸς προσδύχεσθαι διὰ ὅλης τῆς ἀνθρώπου, ἔττι παρομοίως προσδύχεσθαι καὶ εἰς ὅλους τῆς τόπους (1)· ὅθεν καὶ ὁ Κύριος εἶπε πρὸς τὴν Σαμαρεῖτιδα· „γύναι πίσυμέν μοι ὅτι ἔρχε-

(1) Λοιπὸν κατὰ αἱ λόγια τοῦ Κυρίου, καὶ τῶ Ἀποστόλου, καὶ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν, ὅπε καμὴν πάντων ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος, συγκεχωρημένον εἶναι εἰς τὸν καθ' ἑνα τὴν προσδύχεσθαι εἰς κάθε τόπον, ἡσυχάζοντες εἰς τὸ ταμεῖόν τε, ἡτοι συμμαζόνοντας τὸν νῦν τε μέσα εἰς τὴν καρδίαν τε, καὶ ἀπὸ ἐκεί ἀναπέμποντας τὰς προσδύχας.

„ἔρχεται ὥρα, ὅτε ἔτε ἐν τῷ ὄρει τῷ, ἕτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ Πατρὶ.“
(Ἰωάν. δ'. 21.)

„Ἐπαίρονται ὅσις χάρις (1).“

Μὲν τὸν λόγον τῶν διδάσκει ὁ Παῦλος, ὅτι πρέπει νὰ ἐξετάζεται ὁχι ὁ τόπος, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ προσδύχη γίνεται, ἀλλὰ ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον γίνεται· διὰ τὴν ἡ προσδύχη ζητεῖ χρεωστικῶς ἀπὸ τὸν Χριστιανὸν, νὰ ἔχη ὅσια πὰ χεῖρά τῃ, ἡγουι καθαρά ἀπὸ πλεονεξίαν, ἀπὸ ἀρπαγῆ, ἀπὸ ἀδικίαν, ἀπὸ φόνες, ἀπὸ κτυπήματα, ἢ νὰ ἦναι γεμάτα ἀπὸ ἐλεημοσιῶν (2).

„Χωεῖς ὀργῆς ἢ διαλογισμῶ (3).“

Ηῶτοι οἱ Χριστιανοὶ χρεωστῶσι νὰ προσδύχωνται χωεῖς ὀργῇ ἢ διαλογισμῶν, ἡτοι χωεῖς μησιμακίαν ἢ πάθος κατὰ τῶν ἀδελφῶν, καθὼς ἢ ὁ Κύριος εἶπεν· „ὅταν εἴκητε προσ-
„δύχο-

χάρις εἰς τὸν Θεόν. Λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος ὅτι, καὶ πὰ νόμῳ κρατοῦνται οἱ Προφῆται πὰ τῆς χαλκῆς προειρῶν· ἢ ἔστιν ἀκούσαι πὰ θένε Δαβὶδ βοῶντος· „Εὐ-
„λογητε τὸν Κύριον πάντα πὰ ἔργα αὐτῶ· ἐν παν-
„τί ποτῶ τῆς δεσποτίας αὐτοῦ.“ (Φαλ. ρβ'. 22.)
Καὶ διὰ Μαλαχίου δὲ πὰ Προφῆται φησὶν ὁ πῶν ὅλων Θεός· „ἐν παντί ποτῶ θυμίαμα προσφέρεται τῷ
„ὀνόματί μου, ἢ θυσία καθαρά·“ (Μαλ. α'. 11.) πὰ
„δὲ τῆς χάρις ἐπαίρειν, ἢ εὐχεσθαι πῶν τῆς παλαιᾶς
„Διαθήκης ἱερῶν ἰδίων ἢν· ἀλλὰ πῶν πᾶσιν ἀνθρώποις
„ὁ θένος Ἀπόστολος παρακελεύεται θραῖν, ἐπειδὴ πάντες
„ἐγγύοντα λαὸς περιούσιος, βασιλείαν ἱεράσθημα, ἔθνος
„ἁγίον.“ (α'. Πέτρ. β'. 9.) Πὰ δὲ γέγραπται ὅτι ἦσαν
πῶν ἱερῶν ἰδίων νὰ ἐπαίρειν τῆς χάρις εἰς τὴν προσδύχην,
δὲν ἐφανερώσαν ὁ σοφὸς Θεοδώριτος· ἐγὼ δὲ ἐρδυνήσας
πῶν, ἐκ ἡδυνήθην εὐρεῖν ἐν τῇ Παλαιᾷ σαφῶς ἢ κα-
θαρῶς μαρτυρημένων· πῶν δὲ μόνον εὐρον ὅτι· „Καὶ
„ἐξάρης Ἀαρὼν τῆς χάρις ἐπὶ τὸν λαόν, εὐλόγησεν
„αὐτούς.“ (Λευίτ. 9'. 22.) ἢ ὅτι ὁ Μωϋσῆς ἔ-
πεν· „ὡς ἂν ἐξέλθω πὴν πόλιν, ἐκπετάσω τῆς χάρις μου
„πρὸς τὸν Κύριον.“ (Ἐξ. 9'. 29.) μέλιστα δὲ εὐρίσ-
κα ὅτι ἢ οἱ μὴ ἔχοντες ἱεροσύνην, ἐσηκοναν τῆς χε-
ρῶν πῶν ὅταν προσδύχοντο· ὅθεν ἐλεγεν ὁ Δαβὶδ·
„κατεδυνάτω ἡ προσδύχη μὲν ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου,
„ἐπαρῆς πῶν χαρῶν μου θυσία ἁγιασμένη.“ (Φαλ. ρμ'.
2.) καὶ περὶ τοῦ Σολομῶντος οὕτως ἀνεκγινώσκον·
„Καὶ ἀνέστη Σολομὼν κατὰ πρόσωπον τῷ θυσιαστηρίου
„καὶ διεπέτασε τῆς χάρις αὐτῶ εἰς τὸν ὕψος.“ (γ'.
Βασιλ. ἡ. 22.)

(1) Οὕτως ἔχουσι πὰ ῥητὴν ὁ Χρυσόστομος ἢ ὁ Θεο-
δώριτος, ἢ ὁ Θεοφύλακτος, ἢ πολλὰ ἀντίγραφα, κοι-
νὴ ὀνόματος πὰ „ὅσις“ ἐκλαμβάνομεν.

(2) Συμμερίζω ὅτι δύο ἦναι οἱ τρόποι οἱ καθαλι-
κοί, μὲ τῆς ὁποίας πρέπει νὰ προσεύχεται καθε Χρι-
στιανός, ἐσωτερικός, ἢ ἐξωτερικός· ὁ ἐσωτερικός ἦναι,
ὅταν βιάζεται τινὰς νὰ συμμαζῇ τὸν νῦν πῶν μέσα
εἰς τὴν καρδίαν, ἢ νὰ πῶν κἀνὴ νὰ προσέχη εἰς τὰ
λόγια τῆς προσδύχης, καὶ ἄλλο κἀνὴν πρᾶγμα νὰ μὴ
πῶν ἀφῆν νὰ συλλογίζεται· ὁ δὲ ἐξωτερικός τρόπος τῆς
προσδύχης γίνεται μὲ διάφορα τὰ σωματικὰ σχήματα·
ὁ γὰρ προσδύχομενος, ἢ νύκτι καὶ πῶν κακῶν, ἢ
κτυπῶν πὸ στήθος, καθὼς ὁ Τελώνης· ἢ σέκη ὀρθίος,
καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „ὅταν εἴκητε προσδύχομενοι“.

Epistole di S. Paolo Tom. III.

(Μάρκ. ια'. 25.) ἡ γονατίζε κατὰ, καθὼς λέγουσι
αἱ Πράξεις· „θῆς πὰ γόνυ αὐτοῦ (ὁ Παῦλος δηλα-
„δὴ) σὺν πᾶσιν αὐτοῖς προσεύξατο“ (Πράξ. κ'. 36.)
καθὼς ἢ ὁ Κύριος ἐπὶ τῇ πὰ πᾶδε ἐποίησεν· ἡ σηκῶν
τῆς χάρις πῶν, καθὼς λέγει ὁ Δαβὶδ· „ἐπαρῆς πῶν
„χαρῶν μου θυσία ἁγιασμένη.“ (Φαλ. ρμ'. 2.) καὶ
καθὼς ὁ Παῦλος λέγει πῶν ἐδῶ· πὰ σχῆμα γὰρ πῶν
πῶν προσδύχης, ἡγεν πὰ νὰ σηκῶν τινὰς ἐπᾶν πὰ χε-
ρῶν ὅταν προσεύχεται, φαίνεται πῶν εἶναι πῶν ἀναγ-
καίον, ὅτι οἱ ἱεροὶ Πατέρες ἢ Διδασκαλοὶ τῆς Ἐκκλη-
σίας, διὰ πῶν καὶ μόνον ἐπενοήσαν καὶ ἐκατισκηνάσαν
πὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰσιδίκα· ἐπειδὴ γὰρ οἱ Χριστι-
ανοὶ κυρεῖνται νὰ ἔχον ὕψος τῆς χάρις, εἰς ὁ-
λον πὰ διάστημα τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ γινόμενης προσ-
δύχης, καθὼς καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐκράζετο νὰ βαρὺ ὕψος
τῆς χάρις πῶν κατὰ τὴν Ἀμαλὴν· πῶν χαρῶν
κατεσκαδύσθησαν πὰ εἰσιδία, ἵνα κρατῶσι πὰ χεῖρα
πῶν Χριστιανῶν ὕψος εἰς προσδύχην, καθὼς καὶ ὁ
Ὁρ ἢ Ἀαρὼν ἐκράταν τῆς χάρις τῶ Μωϋσέως· (Ἐξ.
17.) ἢ ἐτὶ μὲ τὸν τρόπον πῶν ποιεῖ τῆς Χριστι-
ανῆς νὰ προσεύχωνται, σχηματίζομενοι εἰς τυποὺν ταν-
ρῶ, ἢ διὰ τῶν σαυρῶ νὰ νικῶν πὰ πᾶδε ἢ πὸν διαβο-
λον, καθὼς ἢ ὁ Μωϋσῆς σαυρανδὼς προσδύχομενος,
ἐνίκησε πὸν Ἀμαλὴν. Καὶ πῶν δὲ σηκῶν ἐν πῶν, ὅτι
ὁχι μόνον οἱ παλαιοὶ ἱερεῖς εἰσπτον τῆς χάρις,
ὅταν ἐμελῶν νὰ ἐμβῶν εἰς τὸν ναὸν τῷ Θεῷ ἢ νὰ προσ-
δύχων· „νίφονται γάρ φησι τῆς χάρις καὶ τῆς πό-
„δας ὕδατι, ὅταν ἁπορευῶνται εἰς τὴν σκηνὴν τῶ μαρ-
„τυρίου· νίφονται ὕδατι ἵνα μὴ ἀποθάνωσι.“ (Ἐξ.
17. 21.) ἀλλὰ ἢ οἱ ἱερεῖς τῆς νέας χάριτος συνεκίχον
νὰ νίπωνται, ὅταν μελῶν νὰ ἱεουργήσαν· „νίψομαι
„ἐν ὕδατι τῆς χάρις μου, καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστή-
„ριόν σου Κύριε“ ἐπιλέγοντες μὲ πὸν Δαβὶδ, πὸν καὶ
αὐτὸν νιπόμενον, ὅταν εἰσῆρχετο εἰς τὸν Ναὸν· ἐμέ-
νον δὲ οἱ ἱερεῖς, ἀλλὰ ἢ οἱ λαϊκοὶ πᾶντες, καὶ παλαιὰ
μεν ἐνίπτοντο, ὅταν ἡδεῖαν νὰ προσδύχων ἐν τῇ
Ἐκκλησίᾳ, ὡς μαρτυρῇ ὁ θένος Χρυσόστομος· (Ὁμιλ.
αγ'. εἰς τὸν Ἰωάννην) καὶ πῶν δὲ σῶζεται ἡ τοιαύτη
συνήθεια εἰς πολλὰς Χριστιανῆς· πὰ αἰσθητὸν δὲ νίψον
αὐτῶ, φανερόν ἐστι πρὸς τὰ καὶ αἱ χεῖρες τῆς ψυχῆς αἰ-
νονταί, νὰ ἦναι καθαρά ἀπὸ καθε ἀμαρταν.

(3) Ἐντίστι δὲ εὐρίσκειται· „ἢ διαλογισμῶν“.

Ο

„διχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατὰ τινος“· (Μάρκ. ια΄. 25.) διαλογισμὸν δὲ τῷ ἀμφιβολίαν λέγει, ἦγυν τὸ νὰ μὴ προσδύχεται ὁ Χριστιανὸς μὲ ἀμφιβολίαν ἢ διαγμὸν, ἀλλὰ νὰ πισδῇ βεβαίως ὅτι ἔχει νὰ λάβῃ παρὰ Θεοῦ ἐκεῖνα τὰ συμφέροντα αἰτήματα, ὅπῃ ζητεῖ, ἢ νὰ μὴ διακρίνεται ἢ ἀμφιβάλλῃ, ἀρά γε θέλει τὰ λάβῃ, ἢ δὴ θέλει τὰ λάβῃ, καθὼς ἢ ὁ Ἀδελφός Θεὸς Ἰάκωβος τὸτο καθαρώτερα λέγει· „αἰτείτω δὲ ἐν πίστει, μὴδὲν διακρινόμενος... μὴ γὰρ οἶσθαι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὅτι λήψεται τι παρὰ τοῦ Κυρίου“· (Ἰάκ. α΄. 6.) Καὶ ὁ Κύριος· „διὰ τὸτο λέγω ὑμῖν, πάντα ὅσα αὐτὸν προσδύχομενοι αἰτῶσθε, πισδύετε ὅτι λαμβάνετε, ἢ ἔσαι ὑμῖν“· (Μάρκ. ια΄. 24.) Πῶς δὲ θέλει πισδύει ὁ Χριστιανὸς ὅτι ἔχει νὰ λάβῃ τὰ αἰτήματά τε παρὰ Θεοῦ; ἀνίσως δὲν ζητῇ κἀνένα ζήτημα βιωτικόν, ἔτε ἐναντίον τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, ἔτε ἀνάξιον τοῦ ἐπιφανίου Βασιλέως, ἀλλὰ ζητεῖ ὅλα τὰ πνευματικά, ἢ σωτηριάδην, ἢ αὐτὸν προσδύχεται μὲ καθαρὰς χεῖρας ἀπὸ κάθε πράξεως τῆς ἀμαρτίας, ἢ χωρεῖς ὀργῶν, ἢ μνησικακίαν, ἢ διαλογισμὸν μετεωρίζομενον ἐδῶ ἢ ἐκεῖ (1).

9. „Ὡσαύτως ἢ τὰς γυναῖκας“.

Θέλω, λέγει, ὅτι καὶ αἱ γυναῖκες νὰ σηκόνεν τὰ ὅσια χεῖρά των ὅταν προσδύχωνται, χωρεῖς ὀργῶν ἢ διαλογισμὸν, ἢ χωρεῖς νὰ ἀρπάξεν, ἢ νὰ πλεονεκτῇ· πῶς δὲ ἡ γυναῖκα ἀρπάξει καὶ πλεονεκτῇ; ὅταν αὐτὴ ἀναγκάζῃ τὸν ἄνδρα νὰ τῆς ἀγοράξῃ λίθους πολυτίμους, ἢ χρυσάφια, καὶ ἄλλα μάταια σολίδια· διὰ τὴν καὶ αὐτὴ ἢ ἰδίᾳ δὲν ἀρπάξῃ, ὅμως διὰ μέσσω τοῦ ἀνδρός τῆς ἀρπάξει αὐτά· ὁμοίως δὲ ἢ πλεονεκτῇ· διὰ τὴν ἐκεῖνο τὸ φόρεμα, ὅπῃ ἡ γυναῖκα ἔχει παραίῳ ἀπὸ τῶν χρεῖαν τῆς, τὸ ἀρπάξει ἀπὸ τὰς ἄλλας πτωχὰς γυναῖκας, ὅπῃ τὸ χρειάζονται, ἢ τὸ πλεονεκτῇ αὐτή.

„Ἐν καταβολῇ κοσμίας (2) μετὰ αἰδῶς, καὶ σωφροσύνης κοσμίῳ ἑαυτῆς“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ζητεῖ ὁ Ἀπόστολος χρεωστικῶς ἀπὸ τὰς γυναῖκας περὶ ὁσὶν τὴν ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν, ἦγυν ζητεῖ τὸ νὰ εἶναι αἱ γυναῖκες σολισμοῖν μὲ φορεσίαν σεμνὴν καὶ κοσμίαν, καὶ ὅχι περιέργον καὶ καλλωπισμῶν, ἐπειδὴ τὰ καλλωπισμῶν φορέματα δὲν εἶναι κόσμια ἢ σεμνά, ἀλλὰ ἀκοσμία καὶ ἀσεμνα. Καταβολῇ δὲ ὀνομάζει ὁ Παῦλος, τὸ νὰ ᾔται ἡ γυνὴ σιωπασμῶν ἀπὸ κάθε μέρος καὶ σκεπασμῶν, καὶ εἰς τῶν κεφαλῶν, καὶ εἰς τὸ πρόσωπον, ἢ εἰς τὸ σῆθος, ἢ εἰς τὰς χεῖρας, ἢ εἰς τὰς πόδας, ἢ ὅχι νὰ ἔχῃ γυμνὸν ἢ ἀσκεπαστον κἀνένα τῆς μέλος· τὸτο γὰρ δηλοῖ τὸ λόγιον ὅπῃ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ἦγυν τὸ νὰ ᾔται σκεπασμῶν αἱ γυναῖκες μὲ ἐντροπὴν καὶ σωφροσύνην (3).

„Μὴ ἐν πλέγμασιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ“.

Εὐ, λέγει, ὦ Χριστιανή, ἔρχεσαι εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ παρασταθῇς ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, ἢ νὰ προσδύχῃς· ἢ λοιπὸν πῶς μεταχειρίζεσαι διάφορα πλέγματα τῶν μαλλίων τῆς κεφαλῆς σου; πῶς κατασκευάζεις πλεξάδας, καὶ ἄλλα μὲν μαργαριτάρια κρεμᾶς ἀπὸ τῶν κεφαλῶν σου, ἄλλα δὲ ἔχεις εἰς τὰ φορέματά σου, ἢ ἄλλα εἰς τὰ παπύτια σου,

(1) Διὰ τὸ καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς ἐρωπαικῶς πῶς ἠμπορεῖ τινὰς νὰ καταρδῶσιν τὸ ἐν προσδύχῃ ἀμετεωρίσθαι, ἀποκρίνεται, ὅτι πᾶσι δέλεν τὸ καταρδῶσαι, ἀνίσως τινὰς πληροφορηθῇ ὅτι εἶναι ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ· „εἰ γὰρ ἄρχοντά τις ἢ προεστῶτα θεωρῶν, καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ, ἀμετεωρίσθαι ἔχει τὸ ὄμμα, πόσῃ μαλλον ὁ προσδύχομενος τῷ Θεῷ, ἀμετεωρίσθαι ἔξει τὸν νοῦν, ἐπὶ τῇ ἐπιζήσῳ καρδίᾳ καὶ νεφρῶν, πληρῶν τοῦ γεγραμμένου· ἐπαίροντες ὅσιν χεῖρας, χωρεῖς ὀργῶν, ἢ διαλογισμῶν“· (Ὁρ. κατ' ἐπιστομ. σ. α.)

(2) Παρὰ τῷ Θεοδωρίτῳ ἢ ἐν ἄλλοις, „κοσμίῳ“.

(3) Καὶ ὁ μέγας δὲ Βασιλεὺς ἐρωπαικῶς ποῖα εἶναι ἢ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου παραδεδομένη καταβολὴ κοσμίας ἀποκρίνεται ὅτι εἶναι· „ἢ πρὸς τὸν σκοπὸν τὸν ἰδίῳ σεμνοπρεπὲς χρήσις, ἐσοχασμῶν καὶ κατὰ τὸν, προσώπου, χρεῖας, ἢ γὰρ τὰ αὐτὰ ἐγκρίνει ὁ λόγος ἐν καιρῷ χαμῶνος καὶ δέρας, ὅτε τὸ αὐτὸ σχῆμα τὰ ἐργάται, καὶ τὰ ἀναπαυόμενα, τὰ στρατιῶν, καὶ τὰ ἰδιώτων, ἢ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν“· (Ὁρ. κατ' ἐπιστομ. σ. ι.)

σε; τὸ ὁποῖον τῆτο, ἦγεν τὸ νὰ ἔχῃς εἰς τὰς πόδας σου μαργαριτάρια, εἶναι τῇ ἀληθείᾳ μία ἄκρα ὕβρις καὶ ἀδικία· καὶ ποῦτε πάθῃς τὰ ἀποκτῆς; ἀπὸ τὰ δάκρυα, καὶ ἀπὸ τὰς αἰσχυραγμῶν τῶν πτωχῶν, καὶ τῶν ὀρφανῶν, καὶ τῶν χηρῶν· καὶ ξεγυμνῶν τὴν χίταν ἀπὸ τὸ μπαλωμένον τῆς ρούχου, μόνον διὰ τὰ πατή; ἐσὺ μὲ τὰς πόδας σου πὲ μαργαριτάρια (1). Καὶ τὰ χαρὰ δὲν εἶναι μεγάλη ἢ μακροθυμία, ὅτε δέχῃς ὁ Θεὸς εἰς ἐσένα τὴν σολιζομένην γυναῖκα; δὲν εἶναι μεγάλη ἢ ὑπομονὴ τῷ Θεῷ πῶς δὲν σε παιδεύει καθὼς σε πρέπει; καὶ βέβαια μεγάλη εἶναι εἰς ἐσένα ἢ ὑπομονὴ τῷ Θεῷ. Ἐσὺ, ὦ Χριστιανή, πληθαίνει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ τὰ ζητήσῃς ἀπὸ τὸν Θεὸν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν σου, καὶ ἔπειτα νὰ καλωπίζῃς τὸν ἑαυτὸν σε, ὥστε νὰ ἐπὶ γαίης εἰς χορὰς καὶ γάμους; καὶ πῶς ἡμπορεῖς, ὦ αἰόνητον γυναικίον, νὰ αἰσχυρᾷς καὶ νὰ κατανύξῃς τὴν καρδίαν σου, φορῶσα τοιαῦτα σολίδια; εὖγε εἰς τὴν τοιαύτην κατανύξῃς σε! μάλλον δὲ ἀλλοίμορον εἰς αὐτὴν! καὶ πῶς θέλει εἰσακῆσαι ταλαιπώρη, πῶς θέλει εἰσακῆσαι ὁ Θεὸς ἐσένα, ὅτε εἶσαι φορεμένη μὲ τὰ δάκρυα τῶν πτωχῶν; Μὴ πλανᾷσαι λοιπὸν ὦ Χριστιανή, μὴ πλανᾷσαι· ὅτι εἰς τὴν φορὴν καλωπίζομένη ἱμάτια, ἔπε κατανύξῃς ἡμπορεῖς νὰ λάβῃς εἰς τὴν προσδελχίῳ σου, ἔπε ὁ Θεὸς θέλει σε εἰσακῆσαι καὶ νὰ συγχωρήσῃ τὰς ἁμαρτίας σου, ἀλλὰ περισσόπερον θέλει σε καταδικάσαι, καὶ ἡ προσδελχίῳ σου θέλει γένῃ εἰς ἁμαρτίαν κατὰ τὸν Δαβὶδ. (Ψαλμ. ρή. 6.) Βλέπε δὲ, ὅτι αἰσῶς ὁ Παῦλος ἐμποδίζῃ ἀπὸ τὰς γυναικας ἐκεῖνα τὰ σολίδια, ὅτε εἶναι σημεῖα μόνε τῆ πλῆτε των, πόσω μάλλον ἐμποδίζει ἀπὸ αὐτὰς τὰ σολίδια, ὅτε εἶναι σημεῖα τῆς περλεργίας, καθὼς εἶναι δηλαδὴ τὰ φτιασίδια τῆ προσώπου, καὶ τὰ ἐπιτερίσματα τῶν μαγύλων, καὶ τὰ φιμυυδίσματα, καὶ οἱ σιλεμάδες, καὶ τὰ ζωγραφίσματα τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ τὰ τζακίσματα τῆς φωνῆς, καὶ τὰ ἐρωτικά κινήματα τῶν ὀμματίων, καὶ τὰ ἄλλα ἐκλελυμένα σχήματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἴδια ὅχι τῶν Χριστιανῶν γυναικῶν, ἀλλὰ τῶν Ἑθνικῶν, καὶ ὅχι τῶν παρθένων, καὶ σωφρόνων, ἀλλὰ τῶν πορνῶν, καὶ διεφθαρμένων (2).

10. „Α΄λ΄

(1) Μὲ τὰς ἀνωτέρω σολισμῶν συκαρδισμῶνται καὶ οἱ σολισμοί, ὅτε μετὰ χειρὶ ζοῦνται μερικά ὑψηλόφρονε, πρελοῦπερήφρονε, καὶ ξεμωραμένε γυναικίονε τῷ πνεύματι καὶ ὁποῖα εὐδὲς ὅτε ἀποκτῆσιν πρῶτε παράδεισος ἐξοδεῦν εἰς ματαίωσιν καὶ μακίαν φθούρην, ἦγεν τὰς ἐξοδεῦν εἰς τὸ νὰ σολίζῃ τὰς κεφαλὰς τῶν με πολλὰ μανθληία, με τρυφία ζῶν καὶ νύδα μακία, με διαφορὰς πολυτίμους λίθους καὶ μαργαριτάρια· εἰς τὸ νὰ κρεμῶν χρυσῶναις φάναι, ὥσαν τῶν αἰόλων τὰς ἑσέ· εἰς τὸ νὰ ἔχῃς πλεξοκεντήματα εἰς τὰ ὑποκάμισά των, καὶ καφασώπες μέριζας, καὶ φρεσῆς εἰς τὰ βύχά των, αἰσῶς τῶν γυναικῶν τὰ τραύματα· καὶ εἰς τὸ νὰ ἔχῃς τὰ καλόμενα λυοῖα, καὶ τὰ φονίκια, καὶ τὰ καπσζαία, καὶ τὰ δηλῆκια, καὶ τὰ μέριζα, εἰς τὸ νὰ φορῶν σχολαρίκια, βραχιόλια, μπονῶνια, χαρχαντίλια, κολλῶναι, καδενῆτες, δακτυλίδια, ζωνάρια χρυσά, καὶ ἀργυρά, καὶ λυδομαργαριτοκόλλητα, με τὰ ὁποῖα φαίνονται ἢ ἀδελφίαι αὐτῶν γυναικῶν, ὅτι μοναχίαι τῶν αἰσχυρῶν ὅλα τὰ μέλη των, καὶ ἐπιφορτίζονται με τὸς βάρη πτετρῶν, καὶ μετῆλων, καὶ τίποτε δὲν διαφέρειν ἀπὸ τὰ εἰδῶλα τῶν Ἑθνῶν, ὅπου ἦσαν σολισμῶν με ἀργύρεον καὶ χρυσίον, ὡς λέγει ὁ Προφήτης Δαβὶδ· ἢ μάλλον εἶπῃν, σίποτε δὲν διαφέρειν ἀπὸ τὰς κεκοιμημέναι καὶ ἀσβεστωμέναι πέφες καὶ τὰ μνήματα, τὰ ὁποῖα ἐξωδὲν μὲν φαίνονται ἀρῶν καὶ εὐμορφῶν, ἐξωδὲν δὲ εἶναι γεμάτα ἀπὸ κόκκαλα νεκρὰ καὶ βρωμισμένα, καὶ ἀπὸ καδὲ ἀκαθαρσίαν, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος· ὁδὲν διὰ τὰ ἀνῶναι πρῶτε σολίδια φοβερίζῃ ὁ Θεὸς διὰ τὰ Ἡσῶν, ὅτι ἔχῃ νὰ ξεγυμνώσῃ ἀπὸ καδὲ σολισμῶν ἐκείνας τὰς ξεμωραμέναι καὶ ὑπερηφάναι γυναικας, ὅπου τὰ τοιαῦτα φορῶν καὶ ὅτι ἔχῃ νὰ τὰς πτενύσῃ διὰ τὴν τοιαύτην αὐτῶν ὑπερηφάνειαν, ὅτε λέγῃν· „αὐδὼν ὑ-“ „λαῖθησαν αἱ θυγατέρες Σιών, καὶ ἐπορεύθησαν ὑψηλῶ“ „τραχήλῳ, καὶ ἐν νεύμασιν ὀφθαλμῶν... καὶ πτενῶσιν“ „ὁ Θεὸς ἀρχούσας θυγατέρας Σιών· καὶ Κύριος ἀ-

„νακαλύψῃ τὸ σχῆμα αὐτῶν· καὶ ἀφελῇ Κύριος τὴν δό-“ „ξιν τῶν ἱματισμῶν αὐτῶν, τὰ ἐμπλέκια, καὶ τὰς κοσμή-“ „βας, καὶ τὰς μνίσκας... καὶ ἀντὶ τῶν κοσμῶν τῆς κεφαλῆς σου“ „τὸ χρυσίον, φαλάκρωμα ἔξῃς διὰ τὸ ἔργασε· καὶ ἀντὶ τῶν“ „χρυσῶν τῶν μεσοπτετρῶν, περιζώσῃ σάκκον· καὶ ὁ ἦός σου“ „καλῶς, ἐν ἀγάπῃ, μαχαίρῃ πτενῶνται· καὶ οἱ ἰχθυοῖ-“ „τες ὑμῶν μαχαίρῃ πτενῶνται, καὶ παπινῶδῶσονται, καὶ“ „πτενῶσονται εἰς τὴν τὸν κόσμον ὑμῶν“. (Ψαλμ. γ΄. 16.)

(2) Καὶ ὁ Χρυσόστομος δὲ λέγει περὶ τῶν καλωπίζομένων γυναικῶν τοῦτο· „τί λέγεις; προσέρχῃ δὲ“ „μὲν τῷ Θεῷ, καὶ περικεῖσαι χρυσία καὶ ἐμπλέγματα;“ „μὴ γὰρ χορεῦσαι ἡλδεις; ἡλδεις περικεῖσαι, δειδη-“ „σαι ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, ἀπτεμεν τὸν Δεσπότην ἴλεων“ „κατεσῆσθαι αὐτὸν· τί κοσμεῖς σεαυτήν; εἰ εἰς τὴν“ „ἡκαθούσης ἡμέραν· πῶς δύνασαι εἰσαεῖν; πῶς δύ-“ „νασαι δακρυσαι; πῶς μετὰ ἐκτενῆς εὐξασθαι, ποιῶ-“ „ν ἡμέρα περικεῖμένη; τοῦτο τῶν μίμων, καὶ τῶν ὀρ-“ „χῆσῶν εἶσι, γυναῖκί δὲ κοσμεῖ εὐδὲν τῶν πτενῶν...“ „μὴ πτενῶν τῆς ἐπτενῆς μίμῃ“. (Ὁμιλ. ἡ. ἡς“ „σὺν α. πρὸς Τιμόθ.) Ὅρα καὶ τὰ ἐπὶ Γρηγορίου τῷ Θεο-“ „λόγῳ περὶ καλωπίζομένων γυναικῶν· ὅρα καὶ τὸν ἑ. Λό-“ „γον τῆς Χρηστονίδας, ἐπιγραφόμενον, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ“ „δὲν πρέπει νὰ καλωπίζονται. Σημῶσαι δὲ καὶ τὸ ὅτι“ „ἀνίσας ὁ Θεὸς Ἀπόστολος ἐδὲν ἐμποδίζῃ νὰ μὴ φορῶν το-“ „λίδια αἱ γυναῖκες, ὅτε εἶναι γενοὶ φιλοσοφικῶν· πόσω“ „μάλλον ἐμποδίζει νὰ μὴ φορῶν σολίδια οἱ ἄνδρες, ὅτε εἶναι“ „γένος ἀρρεωπῶν, καὶ τῶν τοιαύτων γυναικῶν σολιδίων ὁ-“ „ση κατὰφρονητικόν, ὅτε γυναικοπρεπὴ κατὰ ἀληθείαν,“ „καὶ δημοπρεπὴ, καὶ ἐκλελυμένα πτενῶν νὰ διομαζώνται“ „κάποια κορδωμένα ἀνδρόερα, καὶ πεχλιβάνικα παλινά-“ „ερα, ὅτε καλωπίζονται με τὰ ἀνὰ εἰρημνῶν σολι-“ „δια τῶν γυναικῶν, καὶ κορδωσῶν, καὶ σεμνύνονται, καὶ“ „ὑπερηφανεύονται εἰς αὐτὰ, καδὼς τὸ παγῶνι ὑπερηφανεύ-“ „ται εἰς τὰ πολυχρωμάτιστα καὶ ποικίλα πτεράτα· ἢ“

10. „Α'λ' (ὁ πρέπει γυναῖξιν ἐπαγγελλομένας Θεοσέβειαν) δι' ἔργων ἀγαθῶν“.

Η Χριστιανῆς γυναῖκες, λέγει, πρέπει νὰ σολίζουσιν ἑαυταῖς μὲ ἔργα καλὰ· ἐπειτα ἀναγνώθι διὰ μέσων τῶ ἐπίλοιπων, ἦγεν τὸ, τῷ γὰρ πρέπει εἰς τὰς γυναῖκας, ὅπῃ σέβονται καὶ πιστεύουσιν τὸν ἀληθινὸν Θεόν· ἢ νοεῖται καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον τὸ ρητὸν τῷ· ἐπειδὴ εἶναι δυνατόν νὰ ἐπαγγέλλεται τινὰς πῶς εἶναι Θεοσεβῆς μὲ λόγια μόνον, διὰ τῷ ἐπρόσθεσεν ὁ Παῦλος ὅτι πρέπει νὰ ἦναι τινὰς Θεοσεβῆς καὶ μὲ τὰ καλὰ ἔργα.

11. Γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω, ἐν πάσῃ ὑποταγῇ“.

Η Χριστιανὴ γυνὴ, λέγει, ὅχι μόνον πρέπει νὰ ἦναι σεμνὴ καὶ εὐτακτοῦ ἕως καὶ εἰς τὰ ἔξω σχήματα, καὶ φορέματα, ἀλλὰ καὶ ἕως εἰς τὴν φωνήν· διὰ τῷ ἡ γυναῖκα ἂς μὴ λαλῇ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, μὴ τε ἂς διδάσκη, ἔχει μόνον διὰ τὰ ἄλλα, ἀλλὰ μὴτε διὰ τὰ πινδυμιακά πράγματα, μόνον δὲ ἂς μανθάνῃ ταῦτα· αὕτη δὲ ἡ μάθησις θέλει γίνῃ εἰς αὐτὴν, αἰσῶς μὲν ἡσυχίαν, καθὼς καὶ ἀλλὰ καὶ τῷ ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος ἐδήλωσεν εἰπὼν· „αἱ γυναῖκες ὑμῶν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις σιγάτωσαν· ἐγὰρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάσσασθαι, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει· εἰδέτι μαθεῖν θέλεσιν, ἐν οἴκῳ τὸς ἰδίας, ἀνδρας ἐπερωτάτωσαν“· (ἀ. Κορ. ιδ'. 34.)

12. „Γυναικὶ δὲ διδάσκων ἔκ ἐπιτρέπω, ἔδὲ αὐθεντῶν ἀνδρός· ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα κόπτει ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὰς γυναῖκας κάθε ἀφορμὴν λαλιᾶς· ἐπειδὴ γὰρ αἰσῶτερον παρήγγειλε νὰ σιωπᾷ ἡ γυνὴ, διὰ νὰ μὴ τύχη καὶ λαλῇ ἀπὸ καμμίαν αἰτίαν εὐλογον, διὰ τῷ λέγει ἐδῶ ὅτι ἡ γυναῖκα ἂς μὴ διδάσκη, ἔτε ἂς κυριεύῃ καὶ ἂς ἐξουσιάζῃ τὸν ἀνδρα της· ὥστε, ἐπειδὴ ἡ γυνὴ ἐπροσάχθη ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὸν ἀνδρα της· „Πρὸς τὸν ἀνδρα σε γὰρ φησιν ἡ ἀποστολή, καὶ αὐτὸς σε κυριεύσει“· (Γεν. γ'. 16.) λοιπὸν πρέπει εἰς τὴν γυναῖκα νὰ ἡσυχάζῃ καὶ νὰ σιωπᾷ, ἐπειδὴ διὰ τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς σιωπῆς ταύτης θέλει δείξῃ μάλιστα τὴν ὑποταγὴν, ὅπῃ ἔχει εἰς τὸν ἀνδρα της. Ἡξούρει δὲ ὡς αἰσῶτα, ὅτι ὁ Παῦλος δὲν ἐμποδίζει τὴν γυναῖκα ἀπὸ τοῦ νὰ διδάσκη ἀπλῶς, καὶ εἰς κάθε τόπον, ἀλλὰ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· κατ' ἰδίαν ὅμως νὰ διδάσκη ἡ γυνὴ δὲν ἐμποδίσθῃ· διὰ τὴν καὶ ἡ Πείσκιλλα ἐκείνη κατήχησε τὸν Ἀπολλῶ· (Πράξ. ιη'.) ὁμοίως καὶ ἡ πεισὴ καὶ Χριστιανὴ γυνὴ τὸν ἄπιστον ἀνδρα της κατήχε, ὡς λέγει ὁ Παῦλος· „τί γὰρ οἶδας γυναι, εἰ τὸν ἀνδρα σώσεις“; (ἀ. Κορ. ζ'. 16.) διὰ τῆς διδασκαλίας δηλαδὴ καὶ κατηχήσεως τῆς διὰ λόγου.

13. „Ἀδάμ γὰρ πρῶτον ἐπλάσθη, ἔπειτα Εὐα“.

Επειδὴ, λέγει, τὰ πρωτεῖα ἔλαβον ἀπὸ τὸν Θεὸν τὸ γένος τῶν ἀνδρῶν εἰς τὴν πλάσιν, ὁ δὲτερον δὲ ἐπλάσθη ἡ Εὐα, λοιπὸν χρεώσῃ καὶ αἱ λοιπαὶ γυναῖκες νὰ ἔχουν τὰ δόγματα ἀπὸ τὰς ἀνδρας, καὶ νὰ ὑποτάσσωνται εἰς αὐτάς· διὰ τὴν ἐκεῖνο ὅπῃ ἔγινε τότε εἰς τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὐαν, τῷ ἔγινε νόμος φυσικὸς, καὶ ἐπικρατεῖ καὶ εἰς ὅλον τὸ γένος τῶν μετὰ ταῦτα ἀνδρῶν, καὶ τῶν γυναικῶν.

14. „Καὶ

μᾶλλον εἰπὼν, καθὼς ὁ ἀρχιμότης κολοῖς ἐσεμνύνετο, κατὰ τὸν μῦθον, εἰς τὰ ἔξω περὶ τῶν παλίων ὅπου ἔφορον. Ἐάν δὲ καὶ οἱ καλωπιζόμενοι μὲ διάφορα λαμπρά καὶ πολυτίμα φορέματα εἶναι πρόσωπα ἱερωμένων, ἢ μοναχῶν, ἐγὼ πλέον δὲν δυνάμην νὰ παρομοιάσω μὲ κενεὰ ὁμοίωμα τὴν ἀσπίαν αὐτῶν· πᾶσις γὰρ εἰκότος καὶ ὁμοιωσεως ἐνώτερον τὸ ποιῶν εὐρίσκεται ἄποτον.

14. „Καὶ Ἀδὰμ ἐκ ἡπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε“.

Διὰ τί ὁ Ἀδὰμ δὲν ἡπατήθη; ὅτι δὲν λέγει τὸτο ἡ Θεία Γραφή· ἡ μὲν γὰρ γυνὴ Εὐὰ, εἶπε πρὸς τὸν Θεόν· „ὁ ὄφεις ἡπάτισέ με καὶ ἔφαγον“· (Γεν. γ'. 13.) ὁ δὲ Ἀδὰμ δὲν εἶπεν ὅτι ἡ γυνὴ με ἀπάτησεν, ἀλλ' ὅτι· „ἡ γυνὴ μὲν ἔδωκε μετ' ἐμῶ, αὐτῇ μοι ἔδωκεν ἀπὸ τοῦ ξύλου καὶ ἔφαγον“· (Γεν. γ'. 12.) δὲν εἶναι δὲ ἴσον καὶ ὅμοιον τὸ νὰ πεισθῇ τις εἰς εἴνα ὁμογενὴ τῆς αὐτῆς φύσεώς τε, καὶ εἰς εἴνα βοηθόν τε, καθὼς ἐπέσθη ὁ Ἀδὰμ εἰς τὴν ὁμοφυὴ καὶ βοηθόν τε Εὐάν, καὶ τὸ νὰ πεισθῇ εἰς εἴνα θνητόν, ὅπερ τὸ εἶχε δέλον καὶ ὑποπεταγμένον, καθὼς ἐπέσθη ἡ Εὐὰ εἰς τὸν ὄφιν, τὸν ὑποπεταγμένον εἰς αὐτήν καὶ ὑπόδουλον· ὥστε τὸτο τὸ τῆς Εὐας, εἶναι ἀπάτη (1), καὶ ὅχι ἐκείνο τὸ τῆς Ἀδὰμ. Κατὰ σύγκρισιν λοιπὸν τῆς ἀπάτης τῆς γυναικὸς, εἶπεν ὁ Ἀπόστολος πῶς ὁ Ἀδὰμ δὲν ἡπατήθη. Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί ὁ Ἀδὰμ δὲν εἶδε τὸ ξύλον τὸ γνωστὸν καλῶ καὶ ποικρῶ, ὅτι ἦν καλὸν εἰς βρώσιν, καὶ ἀρετὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν, καὶ ὡραῖον τῷ κατανοῆσαι· (Γεν. γ'. 6.) ἀλλὰ ἡ γυνὴ Εὐὰ ἰδὼσα αὐτὸ, ἐδελεάσθη καὶ ἡπατήθη ἀπὸ τῆς θεωρίαν τε, καὶ ἀκολούθως ἀπλώσασα τὰς χεῖράς της, ἐπῆρεν αὐτὸ καὶ ἔφαγε, καὶ ἔτι εἰ ἔδωκε καὶ εἰς τὸν ἄνδρα της· ὥστε ἡ γυνὴ μὲν ἐπλανήθη ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ξύλου, ὁ δὲ Ἀδὰμ δὲν ἐπλανήθη ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐκείνης, ἀλλὰ ἐπέσθη μόνον εἰς τὴν γυναικὴν τε. Διὰ τὸτο λοιπὸν λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἐπειδὴ μίαν φοράν ἐδίδαξεν ἡ γυνὴ τὸν ἄνδρα, καὶ ἀφάνισεν ὅλας τὰς ἀνθρώπους, διὰ τὸτο πλέον ἅς μὴ διδάσκη, ὅχι μόνον ἐκείνη, ἀλλὰ καὶ ὅλον τὸ γένος της· ἐπειδὴ καὶ τὸ γένος ὅλον τῶν γυναικῶν, εἶναι ἐλαφρὸν εἰς πνὺν, δίκολο-ἀπάτητον, καὶ δίκολως δεχόμενον τὴν πλάνην. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, τὴν ἀκριβείαν τοῦ Ἀποστόλου· διὰ τί δὲν εἶπεν ὅτι ἡ Εὐὰ ἀπατηθεῖσα, ἀλλὰ ἡ γυνὴ, διὰ τὸ δείξαι, ὅτι ὁμιλεῖ ἐδῶ διὰ ὅλῳ τῷ κοινῷ φύσιν καὶ τὸ γένος τῶν γυναικῶν· δι' ὅ, τι καθὼς εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Ἀδὰμ ὅλη ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων ἐθανατώθη, καὶ ἀποθνήσκοντος ἐκείνου, ἀποθνήσκον καὶ ὅλοι οἱ ἐξ αὐτῆς γεννηθέντες ἄνθρωποι· τοιοτρόπως καὶ τῆς Εὐας ἀπατηθείσης, ἡ ἀπάτη καὶ ἡ κεφότης τῷ λογισμῷ διέβη εἰς ὅλῳ τῷ φύσιν τῶν γυναικῶν, ἥτοι εἰς ὅλας ὁμῶς τὰς γυναικας· διὰ δὲ τὴν κεφότητα τῷ λογισμῷ, ἔλαβε χώραν καὶ ἡ παραβασίς τῆς Θείας ἐντολῆς εἰς αὐτὴν πρώτῳ τῷ Εὐάν.

15. „Σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας“.

Ποία θέλει σωθῇ, ἡ Εὐὰ; ὅχι· ἀλλ' ἡ γυνὴ, ἥτοι ἡ φύσις τῶν γυναικῶν· μὴ λυπεῖσθε, λέγει, ὡς γυναῖκες· ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς ἐσᾶς ἀφορμὴν καὶ αἰτίαν διὰ τὸ σωθῆτε· ποία δὲ εἶναι ἡ αἰτία αὕτη; εἶναι ἡ τεκνογονία, ἥγουν τὸ νὰ ἀναθρέψετε με καλῶ καὶ Χριστιανικῶς ἀνατροφῶς τὰ παιδιὰ ὅπερ γεννήσετε· ἐπειδὴ δὲν εἶναι χρεῖα μόνον νὰ τὰ γεννήσητε, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ παιδεύετε καλῶς, με παιδεῖαν καὶ νεθεσίαν Κυρίου (2)· αὐτὴ γὰρ εἶναι καὶ λέγεται ἀληθινὴ τεκνογονία· Ἀνίσως δὲ ἡ γυνὴ καὶ μήτηρ δὲν ἀναθρέψῃ κα-

(1) Διὰ τὸτο καὶ ὁ Νύκσις εἶπε Σῆος Γρηγόριος· „ἐπειδὴ, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος, ἡ γυνὴ ἐξαπατήθη, θεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε, καὶ τῆς ἀποστάσεως τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς παρακοῆς προηγύνατο· διὰ τὸτο τῆς ἀναστάσεως πρώτη γίνεται μάρτυς, ἵνα τὴν ἐκ τῆς παραβάσεως κατατροφῶν, διὰ τῆς κατὰ τὴν ἀνάστασιν πίστεως ἀνερδώσῃ· καὶ ὡς περ τῶν τῶ ὄφειος λόγων πρὸς τὸν ἄνδρα διακονοῦν τε καὶ σύμβουλος, ἀρχὴν τῷ κακοῦ τῷ βίῳ, καὶ ἀκλεσίαν εἰσηνεγκῶν· ὥστε τὴν θανατώσαντος τὸν ἀποστάτην δρᾶν, κοῖται πᾶσι λόγους τοῖς μαθηταῖς διακομίσασα, ἀρχηγὸς τοῖς ἀνθρώποις τῆς πίστεως γένηται· δι' ἧς ἐκὼς ἀναλύεται ἡ πρώτη τῇ θανάτῳ ἀπόφασις“· (Λόγ. ιβ'. κατ' Εὐνομίου.)

(2) Καὶ ὁ Φώτιος δὲ αὐτὸ τὸ ῥητὸν ἐρμηνεύων λέ-

γει, ὅτι θέλει σωθῇ ἡ γυνὴ διὰ τῆς τεκνογονίας· δι' ὅτι ἡ καλὴ ἀνατροφή καὶ παιδαγωγία, ὅπερ ἡ γυνὴ ἤθελε κάμει τῶν υἱῶν της, καὶ ἡ θεοφιλὴς πρόνοια ὅπερ ἡ μήτηρ ἔχει διὰ τὰ τέκνα της, αὐτὰ κίγω, εἶναι εἴνα μεγάλον δικαίωμα εἰς τὴν γυναικᾶ, πρὸς τὴν ἀνακαλέσῃ καὶ νὰ ἐξαλείψῃ τὴν παλαιὰν ἐκίνηλον σφαλερὰν διδασκαλίαν, ὅπερ ἔδωκεν ἡ Εὐὰ εἰς τὸν Ἀδὰμ, καὶ τὴν ἀπάτην ὅπου τῷ ἐπροξένησεν· ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἔχῃ νὰ ἐπὶ νὰ ἐδιδάξῃ παλαιὰ σφαλερῶς, καὶ ἀπάτησα τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ πάλιν πᾶρα ἀνατρέφω ἀσφαλῶς, καὶ παιδαγωγῶ τὰ τέκνα με· καὶ ἂν ἡ σφαλερὰ ἐκίνη ἀπάτη καὶ διδασκαλία με ἐκαταδίκασεν, ἀλλὰ ἡ παιδαγωγία καὶ καλὴ ἀνατροφή αὐτὴ τῶν τέκνων με, με ἐλευθεροῦν ἀπὸ τῆς κακῆς κλίως. (Ἀμφιλ. Ζητημ. οα.)

καλῶς τὰ τέκνα της, εἰδὲ τὰ παιδύσῃ με νουθεσίαν Κυρίου, τὸ δὲ εἶναι τεκνογονία, ἀλλὰ μάλλον εἶναι τεκνοφθορία· διὰ τὸ μὲν τὴν κακὴν ταύτην ἀνατροφὴν της, φθείρει τὰ ἄθλια τέκνα της, καὶ ψυχικά καὶ σωματικά. Τί δὲ ἔχον νὰ γένῃ ἡ ἀνύπανδρος καὶ παρθεναία γυναῖκες, ὡς μακάριε Παῦλε; τί δὲ νὰ κάμνῃ ἡ σείρας, ὅπως δὲ γένῃ τέκνα; ἄρα γε δὲ ἡμπορῇ νὰ σωθῇ καὶ αὐταῖς, ἀλλὰ εἶναι ἀπωλεσμεναί, διὰ τὸ δὲ ἔχον τέκνα νὰ ἀναθρέψῃ καλῶς; ὄχι· μὴ γένοιτο! μᾶς ἀποκρίνεται ὁ Ἀπόστολος· ἐγὼ δὲ λέγω τὸ τοιοῦτον, πῶς αἱ γυναῖκες αἱ μὴ ἔχουσαι τέκνα, δὲ ἡμπορῇ νὰ σωθῇ ἀπὸ τῆς ἐδικᾶς τῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τῆς τεκνογονίας, ὄχι· ἀλλὰ λέγω, ὅτι κοιτᾷ εἰς τὰ ἄλλα καλὰ, καὶ ἡ καλὴ τεκνοτροφία θέλει γένῃ αἰτία εἰς τὰς γυναῖκας νὰ σωθῇ· φανερόν γάρ εἶναι ὅτι ἡ καλὴ καὶ ἐνάρετος ἀνατροφὴ τῶν τέκνων, προξενεῖται ἀπὸ τῆς καλοσύνης καὶ ἀρετῆς τῆς μητρός· καὶ ὅποια μήτηρ ἔχει ἀρετῶν, αὐτὴ παιδεύει καὶ τὰ τέκνα της νὰ ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἀρετῶν· ὥστε ἡ δεισπομὴ εἰς τὴν μητέρα ἀρετῇ, αὐτὴ διαδίδεται καὶ εἰς τὰ ὑπ' αὐτῆς ἀνατραφέντα τέκνα. Λοιπὸν ἐκ τῶν εἰρημνίων γίνεται φανερόν, ὅτι καὶ ἡ καθ' ἑαυτοῦ ἀνύπανδρος, καὶ καθ' ἑαυτοῦ γυναῖκα ὅπως ἔχει ἀρετῶν καὶ καλὰ ἔργα, θέλει σωθῇ, καὶ τὰ τέκνα δὲ ἐγέννησεν, ἅτε ἀνέθρεψε. Φαίνεται μὲν δὲ, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐμπόδισε τὴν γυναῖκα ἀπὸ τοῦ νὰ διδάσκῃ, διὰ τὸ παρηγορεῖ πῶρα αὐτὴν διὰ τὸ ἐμπόδιον αὐτὸ, καὶ δίδει εἰς αὐτὴν τὰς μαθητὰς ἐκεῖνας, ὅπως ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ διδάσκῃ, καὶ ὡς νὰ τῆς λέγῃ· αὐτὴ ἐπιθυμῇ ὡς γυνὴ, νὰ διδάσκῃ, δίδασκε τὰ τέκνα τῆς κοιλίας σου, καὶ παιδεύε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου. Μερικοὶ δὲ, δὲ ἡξίωσαν πῶς, ἐνόησαν τεκνογονίαν, τὴν τῆς Θεότητος· διότι ἡ Θεότης, λέγουσι, μὲν τὸ νὰ ἐγέννησεν τὸν Σωτῆρα Χριστόν, ἔσωσε τὰς γυναῖκας (1)· τὸ τοιοῦτον ὁμῶς ῥήμα εἶναι τελείως ἀνάρμοστον εἰς τὰ ἀκόλουθα λόγια τοῦ Ἀποστόλου, καὶ ἄνευ αὐτῶν.

„Ἐὰν μάνωσιν ἐν πίσει“.

Η γυνὴ, τότε θέλει σωθῇ ἡ γυνὴ, αἰσῶς τὰ τέκνα της φυλάξῃ τὴν δυσέβειαν, καὶ τὰ ὀρθὰ δόγματα τῆς πίσεως, διὰ μέσεως τῆς καλῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδείας, μὲν τὴν ὁποίαν αὐτὴ ἠθέλησε τὰ παιδύσῃ.

„Καὶ ἀγάπῃ“.

Η γυνὴ, τότε θέλει σωθῇ ἡ γυνὴ, αἰσῶς διὰ τῆς καλῆς τῆς ἀνατροφῆς, μείνῃ τὰ παιδία της εἰς τὴν ὀρθὴν καὶ ἐνάρετον ζωὴν· διὸ ὅτι δὲ εἶναι ἀρετῇ μόνον ἡ πίσις εἰς τὰ τέκνα της διὰ νὰ σωθῇ, ἀλλ' εἶναι χρεῖα νὰ ἔχῃ καὶ τὴν καλὴν καὶ χριστιανικὴν ζωὴν· πηγὴ δὲ, καὶ αἰτία, καὶ κεφάλαιον τῆς χριστιανικῆς ζωῆς εἶναι ἡ διπλὴ ἀγάπη, ἡ πρὸς τὸν Θεόν δηλαδὴ, καὶ ἡ πρὸς τὸν πλησίον.

„Καὶ ἀγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης“.

Α γγιασμὸν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος, τὴν καθαρότητα καὶ παρθεναίαν τὸ σώματος· ἐπειδὴ δὲ ὅλοι δὲ εἶναι παρθενοί, διὰ τὸ ἐπρόσθεσε καὶ τὸ „μετὰ σωφροσύνης“· σωφροσύνη γὰρ ὀνομάζεται ἡ κατὰ καιρὸς νόμιμος μίξις καὶ ἀποχή τῶν ὑπανδρῶν· ἡ σωφροσύνη λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ἀπλῶς τὴν κοσμιότητα τῶν ἡδονῶν, καὶ τὴν τῶν ἡδῶν ὀλιξίαν. Θέλει λοιπὸν σωθῇ ἡ γυνὴ, αἰσῶς διὰ τῆς καλῆς τῆς ἀνατροφῆς, μείνῃ τὰ τέκνα της εἰς τὴν παρθεναίαν, καὶ ἀφροδίαν τὸ σώματος, πρὸς τὴν εἰπεῖν αἰσῶς τὰ τέκνα της ἐκλέξῃ τὴν ζωὴν τῶν παρθενῶν, καὶ γένῃ μοναχοί· ἢ μείνῃ εἰς τὴν ἐν γάμῳ σωφροσύνην, καὶ δὲ γένῃ πόρνοι καὶ μοιχοί. Ἀλλ' ἠθέλησε εἰπεῖν τινὰς, ὅτι αὐτὴ ἡ μήτηρ ἦναι καλὴ, ἀναθρέψῃ δὲ καλῶς τὰ τέκνα της, ἔχει ἄρα γε μισθόν διὰ τὴν καλὴν αὐτῇ ἀνατροφὴν; Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι δὲ εἶναι ἀκόλουθον νὰ γένῃ τὸ τοιοῦτον· ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ μήτηρ ἦναι καλὴ, καλῶς βέβαια ἔχει νὰ ἀναθρέψῃ καὶ τὰ τέκνα της· διὰ τὸ τὸ σαπρὸν δένδρον, σαπρὸς κάμνῃ καὶ τὰς καρπὰς, καὶ ὄχι ἀγαθὸς, κατὰ τὸ εἶπεν ὁ Κύριος· „τὸ σαπρὸν δένδρον καρπὸς πο-

„καὶ“

(1) Τύπων μέμνηται καὶ ὁ Φώτιος ἐν τῇ αὐτῇ οἱ, τῶν Ἀμφιλοχίων Ζητήματι.

„νὴρὲς ποιεῖ... ὃ δυνάται δυνάσθαι σαπρὸν καρπὸς καλῶς ποιεῖν“. (Ματ. ζ'. 17.) Ἐὰν ὁμως ἔσα καλὴ ἡ μήτηρ, καλῶς ἀνατρέψῃ τὰ τέκνα της, βέβαια θέλει λάβῃ παρὰ Κυρίου τὸν μισθὸν διὰ τὴν καλὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων της· ἀνίσως δὲ ἡ μήτηρ ἔσα καλὴ καὶ ἐναρέτος, ἡ δὲ ἀνατρέψῃ καὶ παιδεύσῃ καλῶς τὰ τέκνα της, ἔχῃ ἄρα γε καὶ αὐτὴ τὴν λαβὴν τιμωρίαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν καλὴν αὐτῆς ἀνατροφὴν; Καὶ ἀποκρινόμεθα καὶ εἰς τὸτο, ὅτι εἰ μὴ ἡ μήτηρ ἀμελῇ, ἡ κάμνει χάριν εἰς τὰ τέκνα της, καὶ δὲν τὴν παιδεύει καλῶς, βέβαια ἔχει τὴν πᾶσιν καὶ αὐτὴ τὴν τιμωρίαν ἐκείνῃ, ὅπῃ ἔπαθεν Ἡλὶ ὁ Ἱερὸς, διὰ τὴν ἑκάμνε χάριν εἰς τὰ τέκνα της, καὶ δὲν ἐπαίδευσεν αὐτὰ μετὰ τὴν πρέπουσαν αὐστηρότητα, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἵνα τί ποιεῖτε κατὰ τὸ ῥῆμα τὸτο, ὃ ἐγὼ ἀπέω ἐκ στόματος παντὸς τοῦ λαοῦ Κυρίου; μὴ τέκνα, ὅτι ἐκ ἀγαθῆς ἢ ἀκοῆς, ἢ ἐγὼ ἀπέω“. (ἀ. Βασιλ. β'. 23.) (1) Εἰ δὲ ἀκολυθήσῃ τὸ ἐναντίον, καὶ ἡ μὴ μήτηρ κάμνει καθεὶ τρόπον, καὶ ἐπιμελεῖται τὴν ἀνατρέψῃ καλῶς τὰ τέκνα της, δὲν δυνηθῇ ὁμως τὴν διανομήν διὰ τὴν κακοπροαίρετον αὐτῶν γνώμην (τὸ ὅποιον σπανίως ἢ μπορεῖ τὴν ἀκολυθήσῃ) αὐτῇ, λέγω, τὸτο ἀκολυθήσῃ, ἃς ἡξόρη ἡ μήτηρ ἐκείνη, ὅτι δὲν θέλει κατακευθῇ, ἀλλὰ καὶ θέλει λάβῃ παρὰ Κυρίου τὴν μισθὸν τῶν κόπων καὶ τῆς ἀνατροφῆς της· λέγει γὰρ ὁ Θεὸς διὰ Ἰεζεκιήλ· „Ψυχὴ ἡ ἀμαρτάνουσα, ἀποθνήσκει· ὁ δὲ ὕψος ἐλήφεται, τὴν ἀδικίαν τῆς πατρὸς, ἐδὲ ὁ πατὴρ λήφεται τὴν ἀδικίαν τῆς υἱῆς· δικαιοσύνη δικαίῳ, ἐπ' αὐτὸν ἔσαι, καὶ ἀνομία ἀνόμῳ ἐπ' αὐτὸν ἔσαι“. (Ἰεζ. ιη'. 20.) διὰ τὴν καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μὲν ὅπῃ ἑκάμνε καθεὶ τρόπον, καὶ ἔλαρε καθεὶ λόγον καὶ διδασκαλίαν εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ὁμως ἐλίγως ἔχον ὅπῃ ἐπείδοντο εἰς αὐτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

1. „Πισὸς ὁ λόγος“.

Ἐπειδὴ ἦτον ἀμφίβολον πρᾶγμα, αὐτὴ ἡ καλῶς ἀνατρέψασα τὰ τέκνα της μήτηρ, ἔχῃ τὴν ἀπολαύσιν ἀπὸ τῆς ἀρετῆς τῶν τέκνων της, καὶ τὴν σωθῇ διὰ τῆς τεκνογονίας ταύτης· διὰ τὸτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ λόγος ἔπος εἶναι βέβαιος καὶ πιστός, καὶ δὲν ἔχει κἀνέναντι ψεύδος· ὅθεν κἀνέναντι ἃς μὴ δισάζῃ εἰς αὐτόν (2).

„Εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλῶς ἔργα ἐπιθυμᾷ“.

Σημειῶμεν, ὅτι ὅσα ὁ μακάριος Παῦλος διορίζει ἐδῶ εἰς τὸν Τιμόθεον περὶ τῆς Ἐπισκοπῆς, δὲν εἶναι μερικὰ καὶ ἴδια, ἀλλὰ καθόλου καὶ γενικά, καὶ διορίζει ταῦτα εἰς ὅλους τὴν ἀνθρώπων τῆς Οἰκουμένης, ὅθεν καὶ λέγει· ὅποιος ὀρέγεται προσασίαν λαοῦ, καὶ ἀγαπᾷ τὴν γυνὴν Ἀρχιερεῖς, ἐγὼ δὲν τὸν ἐμποδίζω ἀπὸ τῆς ὀρέξεως καὶ ἐπιθυμίας αὐτοῦ, ἐπειδὴ καὶ

(1) Ἀς ἀκούσαν ταῦτα ἔκῃνοι οἱ ἀγνοοῦντες γονεῖς, οἱ ὅποιοι ἀντὶ τὴν ἀνατρέψῃ καὶ τὴν παιδεύσῃ τὰ τέκνα των μετὰ παιδείαν καὶ νουθεσίαν Κυρίου, καὶ ἀντὶ τὴν πᾶ βάλαν τὴν μανθάνειν τὴν Χριστιανικὴν Διδασκαλίαν, καὶ πᾶ τῆς πίστεως ὀρθόδοξα δόγματα, καὶ πᾶ χρῆσθαι ἡδὴ τῆς ἐναρέτης ζωῆς, διὰ τὴν ἡμπορέσαν τὴν μένειν μέχρι τῆς ἡλικίας ἐν τῇ ὀρθόδοξῳ πίστι, καὶ τῇ ἐναρέτῳ ζωῇ, καὶ τῇ ἀγιασμῷ καὶ τῇ σωφροσύνῃ, καθὼς παραγγέλλει ἐδῶ ὁ Θεὸς Παῦλος· αὐτοῖς οἱ ἀνὴρες βάλαν τὰ τέκνα των διὰ τὴν μανθάνειν Τύρρικα, καὶ Φραντζέζικα, καὶ ἄλλας διαλέκτους, ὅχι διὰ ἄλλαν σκοπὸν, παρὰ διὰ ὑπερηφάνειαν, καὶ φιλοδοσίαν· τάχα διὰ τὴν κατιστήσαν τὰ τέκνα των πλῆσια, καὶ εὐδοξία, καὶ εὐγενῆ μετὰ πᾶς ποιότητος γλώσσας· ἀλλὰ τί ἀκολυθήσῃ; τὴν παιδείαν συναναστροφόμενα μετὰ κακοήθους καὶ διαφθαρμένους διδασκάλους των ποιούσαν διαλέκτων, καὶ ποτιζόμενα κατ' ἐκείνῃ ἀπὸ τῆς δουλεῖας καὶ φαρμακερᾶ αὐτῶν νόματι, φθίρουν τὴν ἡδὴ των, καπαντῶν εἰς ἀδιαφορίαν, ψυχραίναν τὴν πρὸς Θεὸν καὶ πρὸς

Θεὸν εὐλάβειαν, καὶ εἰς ὅλον τὸ ὕψος ἀδελφῶν, φεῦ! καὶ τὴν εἰς Χριστὸν πίσιν· καὶ ζητοῦντα τὴν μάκρον γλωσσῶν ποικιλίαν, μανθάνειν τὴν ἀδελφῶν. Ἀλλοίμονον εἰς τὴν συμφορὰν τῶν ποιῶν τέκνων! καὶ τολομαίονον εἰς τὴν ἀγνωσίαν τῶν ποιῶν γονέων! οἱ σινεῖς ἀντὶ τὴν σωθοῦν διὰ τῆς τεκνογονίας, ὡς γράφει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ἔχον τὴν κολασθῶν δι' αὐτοῦ μετὰ καθεὶ δίκαιον λόγον· καλῶν γὰρ ἦτον εἰς αὐτοῖς τὴν εἶναι τὰ τέκνα των ποιῶντες, καὶ βοσκοὶ χοίρων, καὶ ἄλλων ἀλόγων ζώων, καὶ τὴν ἔχον ὀρθόδοξον πίσιν, καὶ Χριστιανικὴν ζωὴν, παρὰ τὴν γέναν εὐγενῆς, καὶ ἀρχόντες, καὶ αὐδεύσαι, καὶ τὴν διαφθέραν τὴν πίσιντας, καὶ τὴν πρέπουσαν εἰς τὴν Χριστιανὴν πολιτείαν· διὰ τὴν βοσκοὶ χοίρων ὄντες δὲν κολάζονται, ἀλλ' ἐὰν φθέραν τὴν πίσιντας, καὶ πᾶ ἡδὴ των, κολάζονται βεβαίως.

(2) Ὅθεν κατὰ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον τὸ „πιστός ὁ λόγος“ σωσπτεται μετὰ ἀνωτέρω λόγια, καὶ ὅχι μετὰ κατωτέρω, ἦγον μετὰ τὸ „ἵτις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται“.

2. „Δὲ ὃν τὸν Ἐπίσκοπον ἀνέπιληπτον εἶναι“.

Η γὰρ ὁποῖος ὀρέγεται νὰ γένη Ἐπίσκοπος, ἥτοι Ἀρχιερεὺς (1) πρέπει νὰ ἔχῃ καθε ἀρετὴν, πόσον ὅπως μήτε ἄλλοι τινὲς νὰ ἔχουν κἀνὴν πιάσιμον νὰ τὸν κατηγορῶν, μήτε αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ κατηγορῆται ὑπὸ τῆς συνειδήσεως διὰ κἀνὴν σφάλμα ὅπως ἔκαμε μὲγάλον, ἢ μικρόν· ὥστε, ὁποῖος ἐλέγχεται ἀπὸ τῶν συνειδήσιν τε πῶς ἔκαμε κἀνὴν ἀμάρτημα, αὐτὸς ἂς μὴ ἐπιθυμῇ τὸ ἀξίωμα τῆς Ἐπισκοπῆς, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου αὐτὸς μόνος διὰ τῶν πονηρῶν τε ἔργων ἐδίωξε τὸν ἑαυτόν τε, καὶ ἔγινεν ἀνάξιος τε νὰ γένη Ἐπίσκοπος· ἐπειδὴ ὁποῖος ἔχει νὰ γένη ἄρχων καὶ ἑξουσιαστὴς λαῶν, πρέπει νὰ λάμπῃ κατὰ τῶν ἀρετῶν καὶ σοφίαν ὥσαν φωστῆρας καὶ ἥλιος, ἵνα ὅλοι ἐκεῖνοι ὅπως τὸν βλέπουν, φωτίζονται καὶ ὁδηγῶνται εἰς τὸν ἴσον δρόμον τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς γνώσεως (2).

„Μιᾶς γυναικὸς ἀνδρα“.

Α νίσως ὁποῖος ὑπανδρῶδῃ μεριμνᾷ πὰ τῷ Κόσμῳ, ὁ δὲ Ἐπίσκοπος δὲν πρέπει νὰ μεριμνᾷ πὰ τῷ Κόσμῳ, διὰ τί ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος θέλει τὸν Ἐπίσκοπον ὑπανδρῶδῃ καὶ λέγει, ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος νὰ ἦναι ἀνδρας μιᾶς μόνης γυναικὸς; Μερικοὶ λοιπὸν εἰς τὸτο λέγουν, ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ ἐννοεῖ τὸν παρθένον ἀνδρα, ὅπως δὲν ἔχει γυναῖκα (3)· εἰ δὲ

„ταπεινοφροσύνης, εἰς ὑπερηφανίαν· ἀπὸ νησιᾶς, εἰς
 „τροπὴν· ἀπὸ οἰκονομίας, εἰς δεσποτιάν· ἢ γὰρ ὡς
 „οἰκονόμοι ἀξιῶσι διοικῆν, ἀλλ' ὡς δεσπότας σφετε-
 „ρίζεσθαι. Φησάσθαι πόινω ἑαυτῶν, πάντες οἱ τῶν
 „τοιαύτων ἔρουντες· ἱερωσυνῆς γὰρ ἀξίωμα τοῖς
 „ἀνάξις τῆς τιμῆς ζῆν προαρμενίαις, προσθήκη κο-
 „λάσεως γίνεται· πὸ γὰρ ἐπισκοπῆς ἔρην, ἢ ἐς τῶν
 „τυχόντων· ἀλλ' ὡν ὁ βίος ἐκ τῶν τῶ Παύλῳ νό-
 „μον· ἰδύμεται· εἰν ἐκείνῳ ἐν ἑαυτῷ θεωρεῖ τὴν ἀκρί-
 „βειαν, ἵδι ἀμείψας πρὸς τὴν τοσούτῃ ὕψος ἀνάβασιν· εἰ
 „δ' ὁ πρόσσεύς σοι αὐτῇ, μὴ φάσθης τῶν ἀφαισίων· πρόσ-
 „εχε· πρὸς προσεγγίζεις τῶν ὕψων δαπανῶντι“.

(Παρὰ τῷ Ὁσίῳ Νίκωνι, Τόμ. α'. Λόγ. λ. ε.)

Τώρα, ἂν εἰς ἐκείνους τὰς καὶ, ὅτε ἡ ἀρετὴ ἦ κα-
 μαζε, καὶ ἡ κακία παρῆκαζε, ταῦτα ἔγραφε καὶ ἐ-
 συμβεβλῶν ὁ θεὸς Ἰσίδωρος, πολλὰ μάλλον ταῦτα
 πρέπει καὶ νὰ γράφῃ τιναι, καὶ νὰ συμβεβλῇ πάντας, εἰς
 τὰς σωτηρίας καὶ, ὅτε ἀκμάζει μὲν ἡ κακία, πα-
 ρήκαζε δὲ καὶ ἐλαττωθῇ ἡ ἀρετὴ· Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας
 Βασίλειος λέγει, ὅτι ὁποῖος ἀγῶν νὰ γένη κληρικός,
 Ἐπίσκοπος δηλαδὴ, ἢ ἱερεὺς, αὐτὸς νοση νόσημα τοῦ
 διαβόλου· „Κληρὺς μεῖστοι, ἢ προσεσῆς ἀδελφῶν ἐπί-
 „εμε πὸν ἀσκητῶν, οὐδαμῶς προσηκῶν διαβολικὸν γὰρ
 „τὸ νόσημα, καὶ φιλαρχίας τὸ ἐγκλημα· ὅπερ τῆς
 „ἀνταπάς τῆς διαβολῆς πονηρίας τὸ γινώσκμα· κλη-
 „ρος γὰρ ὑπὸ πάσι τῶν πᾶδας εἰς τὸ περιανέξ κατε-
 „νίκεται πτώμα· καὶ ὁ τῶτῳ τῷ πᾶδι κρατῶμενος,
 „πὸ ἴσα ἐκείνῳ νοση“.

(Ἀσκητικ. Διατάξ. δ.)
 Ἀς ἀναγνώσῃ ὁποῖος θέλει καὶ εἰς τὸ Πολιτικὸν Θεῖον
 Κεφαλ. ε'. καὶ ἐκεῖ θέλει μάθῃ πόσον δύσκολον, καὶ πό-
 σον κοπιαστικὸν εἶναι τὸ ἀξίωμα τῆς Ἀρχιερωσύνης καὶ ἱε-
 ρωσύνης. Διὰ τὸτο ὁ Πάπας Οὐρβανὸς ὁ Ἐβδόμος ὅταν
 ἐνδύετο τὸ λινὸν ἱμάτιον ἔλεγε πρὸς τοὺς παρόντας·
 ἴδετε τί ἐλαφρὸν ἱμάτιον· ἔχει ὅμως πόσον ὑπερβολι-
 κὸν βάρος· διὰ τοῦτο ὁ Διάλογος Γρηγόριος ἀκανθῶδη
 βῆτον ἀνόμεζε τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον· ὁ θεὸς Ἀμ-
 βρόσιος ἀπεκράσεν ὅλῳ τῶν Σύγκλητον τῶν Μεδιο-
 λάνων μὲ πᾶς παρακαλέσιν τε, διὰ νὰ μὴ τῷ δώσαν

τῶν ἐπιστάσιον τῆς Ἐκκλησίας· καὶ ὁ Ὁσίος Ἀμώνιος
 ἐκοφε τὸ αὐτίκα διὰ νὰ γένη ἀνεπιτήδευτος εἰς τὸ ἀξίω-
 μα τῆς Ἀρχιερωσύνης, καὶ ἔπεν ὅτι θέλει κόψῃ καὶ τῶν
 γλῶσσάν τε, εἰν εἰς τὸτο ἡδελε βιασθῇ.

(1) Σημειῶσαι ὅτι κατὰ τὴν Κανὸν τῶν Ἀγίων
 Ἀποστόλων, καὶ τῶν οἰκουμενικῶν, καὶ τοπικῶν Συνόδων,
 καὶ ἀπλῶς κατὰ τὴν παλαιάν συνήθειαν, τὸ ὄνομα Ἐπί-
 σκοπος εἶναι γενικόν, καὶ λέγεται εἰς καθε Ἀρχιερεᾶ
 ἀπλῶς, εἴτε Πατριάρχῳ, εἴτε Μητροπολίτῳ, εἴτε
 Ἀρχιεπισκόπῳ, καὶ ἕχῃ εἰς μόνους τὰς τοῖς Μητροπολί-
 ταις ὑποκαμένους Ἐπισκόπους, καὶ ὡς ἐπικρατεῖ ἡ παρι-
 νή συνήθεια.

(2) Τί λέγω; καὶ ἀπὸ αὐτῶν ἀκόμη τὸν ἥλιον πρέ-
 πει νὰ ἦναι καθαρώτερος ἐκεῖνος, ὅπως μέλλῃ νὰ λάβῃ
 προεσῆν λαῶν, καὶ νὰ ἔχῃ ἀγγελικὴν ἀρετὴν· καὶ
 βεβαιώμα τὸν λόγον ὁ Χρυσόστομος Ἰωάννης λέγων·
 „ὁ γὰρ ὑπὲρ στρατηγίας, οὐδὲ ὑπὲρ βασιλείας ἡμῶν
 „ὁ λόγος, ἀλλ' ὑπὲρ πράγματος, ἀγγελικῆς ἀρετῆς δεο-
 „μεν· καὶ γὰρ τῶν ἀκτίων αὐτῶν καθαρώτερον τῷ
 „ἱερῇ τῶν ψυχῶν εἶναι δεῖ· ἵνα μήποτε ἐρμῶν αὐ-
 „τῶν καταλιμπάνῃ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἵνα δύνηται
 „λεγειν ζῶ δὲ ἕκ ἐτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός“.
 (Λόγ. σ. περὶ ἱερωσύνης.) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδόσιος ἐρ-
 μωδῶν τὸ ρητὸν τὸτο τῷ Ἀποστόλῳ λέγει ὅτι „ἀνε-
 „πιληπτον“ εἶναι τὸ, νὰ μὴ δίδῃ ὁ μέλλων γενεᾶ Ἐ-
 πίσκοπος καμμίαν δικαίαν πρόφασιν καὶ αἰτίαν μέμψους
 εἰς κἀνὴν· καὶ ἀλλοχού δὲ ὁ Χρυσόστομος ὡς ἐρ-
 μωδῶν τὸ ἀνέπιληπτον· „ἀνεπιληπτον, ἥτοι πᾶσαν
 „ἔχων ἀρετὴν· τὸν γὰρ ἄρχοντα παντὸς λαμπρότερος
 „λαμπρότερον εἶναι δεῖ, καὶ βίον ἔχων ἀκλιδῶτον, ὡ-
 „στε πάντας πρὸς ἐκείνον ὀρεῖν, καὶ πρὸς τὸν αὐτοῦ
 „βίον τὸν οἰκίον χαρακτερίζει“.

(3) Ἰσως δὲ καὶ ἐνοεῖται τὸ „μιᾶς γυναικὸς ἀνδρα“
 διὰ τὸν ὑπανδρὸν μὲν καὶ λαβόντα γυναῖκα, ἀποβαλόντα
 δὲ ταύτην διὰ τὴν θανάτου, καὶ χήρον γενόμενον· καὶ
 εἶτος γὰρ γίνεται ἀκωλύτως Ἐπίσκοπος, εἰν αὐτὸς ἀρε-
 τῆς ἔχῃ ὅπως ἀπαρῶμεν ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος. Λέγει δὲ
 καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐρμηνεύων τὸ τῷ Ἡσαΐᾳ ἐκεῖνο·

P

,, ἀρε-

δὲ καὶ παρθένος δεῖ εἶναι, ἃς ἔχη, λέγει, καὶ αὐτὸς μίαν μόνω γυναῖκα· ὅμως νὰ ἔχη αὐτὴν μὲ πόσω ἀπροσπάθειαν ὥσῃ νὰ μὴ τὴν ἔχη, ἥτις νὰ μὴ καταδύλονται εἰς τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς, πληρῶν τὸ τῆ αὐτῆς Ἀποστόλου λόγιον· „ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ ἔχοντες ὦσι“. (ἀ. Κορινθ. ιζ΄.) Δεῖ λέγει δὲ τὸ Ἀπόστολος ὡς νομοθετῶν, ὅτι πρέπει ὁ ἅπαντος νὰ ᾖ ὕπανδρος ὁ Ἐπίσκοπος, ὅχι· πῶς γὰρ ἡθελε νομοθετῶν τὸ, αὐτὸς ὅπῃ εἰς ἄλλο μέρος λέγει ὅτι θέλει καὶ ἀγαπᾷ, νὰ εἶναι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὥσῃ αὐτὸν; ἦγυν νὰ εἶναι παρθένοι καὶ ἄγαμοι· „θέλω πάντες ἄνθρώπους εἶναι ὡς καὶ ἐμαυτὸν“. (ἀ. Κορινθ. ζ΄. 7.) ἀλλὰ λέγει τὸ Παῦλος κατὰ συγκατάβασιν καὶ οἰκονομίαν· ἐπειδὴ ὁ τότε καιρὸς μὲ τὸ νὰ ᾖ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆ Χριστιανισμοῦ καὶ πῶς πίστεως, ἐξίτη νὰ γένῃ τοιαύτη οἰκονομία, μὲ τὸ νὰ μὴ ἐδωέτο νὰ χωρέσῃ τὴν ἀκρίβειαν. Λέγει ἔν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι αὐτὴν ἦναι τινες ὕπανδρος, ἃς γίνεται Ἐπίσκοπος, πλὴν νὰ ᾖ μίᾳς μόνης γυναικὸς ἄνδρας, καὶ ὅχι δύο· τὸ δὲ τὸ λέγει διὰ τὰς Ἰουδαίας, εἰς τὰς ὁποίας ἐσυγχωρεῖτο ἡ πολυγαμία. Μερικοὶ δὲ, μίαν γυναῖκα ἐδῶ ἐνόησαν τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ὅτι ὁ Ἀπόστολος παραγγέλλει νὰ μὴ μεταβαίνει ὁ Ἐπίσκοπος ἀπὸ μίαν Ἐκκλησίαν εἰς ἄλλω, ἀλλὰ νὰ μένῃ μέχρι θανάτου εἰς τὴν λαχέσαν αὐτῇ Ἐκκλησίαν καὶ Ἐπισκοπῇ, ἐπειδὴ καὶ μοιχεία ἢ μεταβάσις αὐτῇ εἶναι· ἀνόμως ὅμως τὸ λέγει, καὶ ἐκ ὁρθῶς. Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς Ἀποστολικῆς εἰς τὸ ἡμέτερον ἀπλὴν Κανονικόν· ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῆς „μῆς γυναικὸς ἀνὴρ“. (Τίτ. ἀ. 6.)

„Νηφάλιον“.

Ητοι πρέπει ἐκεῖνος, ὅπῃ μέλλει νὰ γένῃ Ἐπίσκοπος, νὰ ᾖ ὅξυς εἰς τὸν νῦν, διορατικὸς, ἀγγίνας, προσεκτικὸς, νὰ μὴ καταβαπτίζεται ἀπὸ φροντίδας τῆ Κόσμου, καὶ λύπας· ἀλλὰ πάντοτε νὰ ᾖ ἐξυπνος, διὰ νὰ τὰ βλέπῃ ὅλα, καὶ εἰς ὅλα νὰ ἐπιστῇ καὶ νὰ γίνεται ἔφορος. Ὁ δὲ Θεοδώριτος τὸν νηφάλιον ἐρμηνεύει, διεγρηγμένον, καὶ προσκοπὴν τὸ πρακτέον δυνάμενον.

„Σώφρονα“.

Ηγυν ὅποιος μέλλει νὰ γένῃ Ἐπίσκοπος, πρέπει νὰ ᾖ σώφρων, καὶ νὰ ἔχη κατεσάλμυστα τὰ πάθη (1).

„Κόσμιον“.

Πρέπει, λέγει, ὁ μέλλων γενέσθαι Ἐπίσκοπος, νὰ ᾖ κόσμιος, ἦγυν σεβάσμιος καὶ σεμνοπρεπὴς εἰς τὰ ἦθη, καὶ σχήματα, καὶ κινήματά τε, ὥς καὶ διὰ τὸ σώματος φαίνεσθαι τὴν τῆς ψυχῆς σωφροσύνην, κατὰ τὸν Θεοδώριτον (2).

„Φι-

„ἀφελὲς Κύριος ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ, πρεσβύτερον“· (Ἡσ. γ΄. 2.) ἐν τοῖς ἀπειλουμένοις, ἐστὶ καὶ ἡ τῶ πρεσβυτέρου ἀφαιρέσις, ὡς ἀφελος οὐ μικρὸν ἐκ τῆ παρεῖναι παρέχοντος· ἀρᾶν ὁ ὁπῶσιν τῆς προεδρίας ἀξιοθεῖς, καὶ ἐγκαταλείψει τῷ πρεσβυτέρῳ, ὅτος πρεσβύτερος, ἢ ὁ φέρων τὴν χαρακτῆρα τῆ πρεσβυτέρου ἀνεγκλήτως; μάλιστα μὲν ἀπείρατος, γυναικὸς· εἰδὲ ὅρα κατὰ τὸν τῆ Κυρίου νόμον, μῆς γυναικὸς ἀνὴρ· τέκνα ἔχων πιστά· καὶ πάλι λοιπὰ ἀπαρτιμῆ, ὅσα, καὶ ἐδῶ λέγει ὁ Παῦλος, καὶ εἰς τὴν πρὸς Τίτον ἐπιστολήν· (Κεφ. ἀ. β΄.) εἶτα λέγει· „οὗτος πρεσβύτερος, ὃν ἀπὸ τῆ ἀμαρτανόσας λαοῦ ἀφαιρέται Κύριος, ὡς ἰχθύοντα καὶ ἰχθύσαν· ὡς ἰσχυρὸν ἄρτα, καὶ ἰσχυρὸν ὕδατος· ὡς πολεμιστὴν καὶ δικαίον, οὕτω καὶ πρεσβύτερον.“ Ὅταν ἐν ἰδίᾳ ὄντας μὲν, τινες ἀξίους τοῦ ἐγκαταπαύσεσθαι τοῖς πρεσβυτέροις, λαοφάνοντας δὲ, ἢ ἀμελεμένους, καὶ ἀντ’ αὐτῶν τῆς ἀναξίους, προβεβλημένους, γίνωσκε ὅτι ἀπὸ τοῦ

„τοιαύτη λαοῦ, ἀφείλεν ὁ Κύριος πρεσβύτερον“. Καὶ παρακάτω λέγει· „ἡ δὲ Ἐκκλησία εὐχέσθω μὴ ἀφαιρεθῇ αὐτῆς πρεσβύτερον, τὸν τῆς προσηγορίας ἀξίον ταύτης“. Τοῦτο τὸ ρητὸν τοῦ μεγάλου Βασιλεῖς ἐσημασίωσamen ἐδῶ, ὡς ἂν ὅπου οἱ Ἐπίσκοποι ὅπῃ ἀναφέρονται ἐδῶ ὑπὸ τοῦ Παύλου, καὶ ἀντὶ πρεσβυτέρων νοῦνται, ὡς εἶπομεν.

(1) Διὰ τὸ καὶ ὁ δῆος Ἰσίδωρος ὁ Πηλυσίως ἐρμηνεύων τὸ εὐαγγελικὸν ἔκκετο· „μὴ δώτε πρὸς ἁγίον, ποῖς κυσί“, (Ματθ. ζ΄. 6.) λέγει· „τινὲς δὲ φασιν ἐκ ἀπὸ σκοπῆς, ὅτι καὶ τὴν ἱερουσαλὴμ διαγορεύει ὁ Κύριος μὴ δοθῆναι τοῖς ἀσελεῖσι καὶ ἀκαθάρτοις, ἵνα μὴ καὶ αὐτὴν ὑβρίσῃ, καὶ κατὰ τὴν χειροκνησάντων, ὁρμήσῃ, ἢ ἔχον πρὸς τὴν σεμνὴν δόξαν διαρρήν, γυνόντες“. (Περὰ τῇ σαφῇ τῇ κατὰ Ματθ.)

(2) Οὐ μόνον δὲ χρωστῶν νὰ ᾖ κόσμιος καὶ σεμνοπρεπὴς ἐκείνοι ὅπου μέλλει νὰ γένῃ Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς χρωστῶν οἱ αὐτοὶ νὰ ἔχουν

κε-

„Φιλόξερον“.

Πρέπει λέγει ὁ μέλλων γενέσθαι Ἐπίσκοπος νὰ ἀγαπᾷ τὰς ξένους διὰ λόγων καὶ ἔργων· διὰ τὴν αἰσίως δείχνει τὴν χρηστότητα καὶ καλοσύνην εἰς μόνους τὰς ἀνθρώπους τῆς Ἐπαρχίας τε, δὲν ἀγαπᾷ ἀπαθῶς, ἀλλὰ εἶναι προσπαθὴς, καὶ κατὰ χάριν καὶ πάθος ἀγαπᾷ· διὰ τὸ αὐτὸς πρέπει νὰ ᾖ εἰς τὰς ξένους πλέον μεταδοτικώτερος, παρὰ εἰς τὰς ἐπαρχιώτας τε, ἐπειδὴ τὸ δεῖχνει αὐτὸν πῶς εἶναι φιλάδελφος.

„Διδακτικόν“.

Πρέπει, λέγει, ὁποῖος ἀγαπᾷ νὰ γινῇ Ἐπίσκοπος, νὰ ᾖ μάλιστα καὶ ὁξαιρέτως διδακτικὸς, ἦγεν νὰ ἡξέλη καὶ νὰ ἔχη δυνάμιν ἀπὸ τῆς Γραφῆς, νὰ διδάσκη συνεχῶς τὸν λαόν τε (1)· διὰ τὸ ὅλα μὲν τὰ ἄλλα, ὅπερ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος, χρεώσῃ νὰ τὰ κάμνῃ.

κεκοσμημένον καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, ἥς τὴν ὁποίαν ἐφημερεύοι, καὶ νὰ φυλάττῃ εὐπρεπῶς ὅλα τὰ ἱερὰ ἄμφια καὶ σκεύη, μὲν πᾶς ὁποῖα ἱερουργεῖν τὸ λέγει καθαρώτερον· οἱ ἱερεῖς ἀπαραίτητον χρέος ἔχον νὰ φυλάττῃ μὲν πολλὴν εὐκοσμίαν καὶ καθαρότητα πρὸς Ἅγιον Βῆμα, παστρεύοντες αὐτὸ συχνάκις καὶ φιλοκαλόντες· χρεώσῃ νὰ σκεπάζῃ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν, ὡς θρόνον Θεοῦ, μὲν καθαράν· ἀσπιδοφόρον, καὶ κατισάρκια (πᾶς ὁποῖα σημαίνει πᾶς δουλοπρεπείαν, καὶ ἀκατάληπτα μυστήρια, ὅπερ τελεῖται ἐπάνω εἰς αὐτὴν) χρεώσῃ ἐπάνω εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν νὰ μὴν ἐνθρονίζουσιν ἄλλοι, παρὲς τὸ ἅγιον Ἀρτοφόριον πρὸ ἔχον ἢ προηγιασμένον ἄρτον, καὶ τὸ ἅγιον Ευαγγέλιον, πρὸ ὁποῖον σημαίνει τὸν ἰδίον Χρῆστον καδεζόμενον ἐπὶ τῷ θρόνῳ, καὶ τὸ δὲ ἅγιον Ἀντιμύριον, πρὸ ὁποῖον σημαίνει τὴν σινδόνα, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ἐστὶν ἡ ζωὴ ὁ Ἰωσήφ πρὸ δευπόδατον τὸ Κυρίου σώμα· καὶ τὴν φυλάξαν τῆς θύρας Λειτουργίας, ὡς περιέχουσιν τὸ τῆς ἱεραρχίας μυστήριον· καὶ τὰ φῶτα ὅσα ἀναπνέουσι, καὶ φανερῶνσι τὸν παντοκράτορα φωτισμὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· αὐτὰ μόνον πρέπει νὰ ᾖ ἐπάνω εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν· πᾶς δὲ ἱερὰ ἄμφια καὶ φορέματα τὰ ἱερῶς ἐπάνω τῆς ἁγίας Τράπεζης δὲν πρέπει νὰ βάλωνται· ὅτε τὸ κυττάρον ὅπου ἔχει τὸ θυμιαμα, ὅτε ἄλλοι. Οἱ ἱερεῖς χρεώσῃ ἄλλοι νὰ μὴ ἀφίενται κοσμητικὰ νὰ ἐμβαίνουν μέσα εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα, ἔξω μόνον ἂν ᾖ ἀναγνώστῃς τιναί, καὶ πᾶς διὰ χρεῖαν ἱερῆς ὑπηρεσίας· ὅτε νὰ ἀφίενται νὰ ἐμβαῖν μέσα εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα κρέατα ἐφθιμένα τὴν Λαμπρὴν· ἀφορίζεται γὰρ τὰς τοιαύτας ἱερεῖς οὐδὲ κανὼν τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμένης εἰς Σωὸδα· ἀλλ' ὅτε νὰ ἀφίενται νὰ φέρναι μέσα εἰς τὸ βῆμα πᾶς προσφορὰς τῶν οἱ Χερσίωνοι ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν ἑορτῶν, ἀλλὰ ἔξω τοῦ βήματος εἰς ἀπὸν ἐπιπύδα· ἐπειδὴ ἂν αἱ προσφορὰς αὐταὶ προσφερθῶν μέσα εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα, δὲν ἔναι συγκεχωρημένον πλέον νὰ τρώγεται μαζί με ζῆμι, ἢ μὲν ἄλλα φαγητὰ κοινὰ εἰς τὰ ὁσπία, κατὰ τὸν εἰς κανὼνα τῆς Ὁικονομίας τοῦ Νικολαῦ. Μὲν πικρὴν εὐκοσμίαν καὶ καθαρότητα πρέπει νὰ φυλάττῃ οἱ ἱερεῖς πρὸς Ἅγιον Βῆμα, ὡς ἂν ὅπου αὐτὸ σημαίνει τὸ καθαρότερον τὸ κατιστάσιμα, καὶ τὴν ὑπερβαρύνει ἐκείνη λαμπρότητα τῶν Βασιλέως τῆς δόξης Θεοῦ. Παρομοίως δὲ χρεώσῃ οἱ ἱερεῖς νὰ φυλάττῃ κεκοσμημένον καὶ σοφισμένον καὶ ὅλον τὸν Νεὸν, φιλοκαλόντες συχνάκις καὶ παστρεύοντες πᾶσι τὸ ἱερόν, ὅσον καὶ τὰς κανθῆρας, καὶ τὰς λαμπάδας, καὶ τὰς μανθῆρας, καὶ ἀναλογίαν, καὶ προσκυνητῆρα, καὶ εὐσεβίαν· ἐπειδὴ ὁ Νεὸς ἔ-

ναι Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, ὡς λέγει ὁ μέγας Παῦλος, καὶ σκευὴ ἐπαράνιος, ἐν ᾗ κατοικεῖ καὶ ἐμπεριπατεῖ ὁ Θεός, καὶ ὡς λέγει ὁ Ἅγιος Γερμανός. Χρεώσῃ πρὸς πάντας οἱ ἱερεῖς νὰ μὴ ἱερουργοῦν πρὸς θύρα μυστήρια μὲν τυπικῶς καὶ κατιστάσιμα καὶ καθιερώσει καὶ ἀντιμύριον, ἢ μὲν ποσειδά συμπαρεμένα μὲν τὸ κεφάλαιον, ἢ μὲν καλύμματα πολυδύρα καὶ πεπαιστωμένα, καὶ κατιστάσιμα, ἢ μὲν ἀσπίδες κατιστάσιμα, ἢ μὲν ἱερὰ ἀσπρά, ἢ μὲν δισκάρια παμπάλαια καὶ ῥυπαρὰ. Ἐάν μὲν ποισὶν πρόπον λοιπὸν οἱ ἱερεῖς κοσμῶσι τὴν τὴν Θεοῦ Ἐκκλησίαν, δέλουν γενέσθαι ἄξιοι τῆς εὐχῆς ἐκείνης τῆς λεγούσης· „Ἀγίασον Κύριε, τὰς ἀγαπώντας τὴν εὐπρέπειαν τῶν οἰκῶν“· καὶ μὲν καθεδίκαιον ἔχον νὰ λέγῃ καὶ αὐτοὶ ἐκείνῳ τὸ τὸ Δαβὶδ· „ὁ ζῆλος τῶν οἰκῶν κατέφαγέ με“· (Ψαλ. ξη. 12) Ἐάν δὲ, (ὅπερ μὴ γένοιτο!) ἀμελῶν, καὶ δὲν παστρεύοντες σωεχῶς ὅλην τὴν τὴν Χρῆστον Ἐκκλησίαν, καὶ δὲν φροντίζον νὰ σοφίζον ὅλα τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ ἄμφια, ἔχον νὰ λάβωσι τὴν κατὰ ἐκείνην, ὅπερ λέγει ὁ Προφήτης Ἱερემίας κατὰ τῶν ποιούντων τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς, ἥτοι τὸ „ἐπικατέρας οἱ ποιῶν τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς“· (Ἱερ. μ.η. 10.) Διὰ τὸ εἶναι καλὸν νὰ περιέρχονται συνεχῶς οἱ Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς τὰς Ἐκκλησίας τῶν ἱερώνων, καὶ ὅσοι μὲν ἱερεῖς εὐρὴν ἐπιμελῆς, καὶ φύλακας τῆς ποιότητος φιλοκαλίας καὶ εὐπρεπείας τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, καὶ ἱερῶν ἁμφίων, νὰ τὰς ἐπαινῶν· ὅσοι δὲ εὐρὴν ἀμελῶντες τῶν, καὶ τὴν πρέπειαν κοσμιότητα καὶ εὐπρέπειαν μὴ φυλάττοντες, νὰ τὰς ἐλέγχον, καὶ νὰ τὰς κανονίζον μὲν πᾶς ἀρμόδια ἐπιτίμια διὰ νὰ διορθωθῶν.

(1) Διὰ τὸ καὶ ὁ 13. Κανὼν τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμένης εἰς Σωὸδα διορίζει, ὅτι οἱ Ἐπίσκοποι καὶ προεσώτες τοῦ λαοῦ, πρέπει καὶ καθεδὴν ἡμέραν νὰ διδάσκον τὸν λαόν, μάλιστα δὲ τὰς Κυριακάς, διαλέγοντες ἀπὸ τῆς θύρας Γραφῆς τὰς ἀληθείας νοήματα, καὶ ὡς αὐτοὶ ἐμβαλύνουσιν οἱ τῆς Ἐκκλησίας θεοφόροι διδάσκαλοι· αἰσῶς δὲ καὶ οἱ Ἐπίσκοποι καὶ Ἀρχιερεῖς δὲν ἔχον δυνάμιν νὰ διδάσκον (πρὸ ὁποῖον ἔτε ὅπως πρέπει νὰ ρηθῇ διὰ τὸ ἀποπῶν) πρέπει νὰ προσκαλῶν ἀπὸ ἄλλων ποσὺς διδασκάλους, καὶ ἱεροκλήρικας, καὶ δίδοντες αὐτοῖς τὰ πρὸς ζωῆς, νὰ κατιστάσιν ὅλην εἰς τὰς ἐπαρχίας τῶν, καὶ διὰ μέσων ἐκείνων νὰ ἀναπληρῶσι τὸ χρέος τῆς διδασκαλίας, ὅπερ αὐτοὶ χρεώσασιν εἰς τὸν λαόν· εἰ δὲ καὶ ἀμελῶν εἰς τοῦτο, καὶ δὲν διδάσκουσιν τὸν λαόν, ὅτε φέρνουν διδασκάλους καὶ ἱεροκλήρικας εἰς τὰς ἐπαρχίας τῶν, βε-

μιν καὶ οἱ λαϊκοὶ Χρειαροί, οἱ εἰς τὸν Ἐπίσκοπον ὑποτασόμενοι· τὸ δὲ νὰ ἔχη διῶκα μιν νὰ διδάσκῃ, τοῦτο μάλιστα ἀπὸ ὅλους εἶναι ἀχώριστον ἰδίωμα τοῦ Ἐπισκόπου καὶ Ἀρχιερέως.

3. „Μὴ πάροινον“.

Πάροινον ἐδῶ δὲν λέγει ὁ Παῦλος τὸν μέθυσον (ἐπειδὴ τὸτο ἦτον πολλὰ χονδρὸν) ἀλλὰ λέγει τὸν αὐθάδη καὶ ὑβριστὴν. Διὰ τὸτο λοιπὸν πρέπει ὁ μέλλων γινέσθαι Ἐπίσκοπος, νὰ μὴ ᾖ ποιεῖς πάροινος, ἦγουν αὐθάδης καὶ ὑβριστής· ἢ κατὰ τὸν Θεοδώριον, νὰ μὴ πίνῃ οἶνον πολὺν, καθὼς ἔμπροσθεν διὰ τὰς διακόνους λέγει ὁ Παῦλος· „μὴ οἶνον“, πολλῶν προσέχοντας.

„Μὴ πλήκτω“.

Πλήκτω ἐδῶ δὲν ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος ἐκείνον, ὅπου κτυπᾷ μὲ τὰ χεῖρα τὰς ἄλλας· τὸτο γὰρ τελείως εἶναι ἀλλότριον τῷ Ἐπισκόπῳ, καὶ τῆς Ἀρχιερωσύνης τῆς καθαίρετικῆς (1)· ἀλλὰ λέγει ἐκείνον, ὅπου πλήττει ἀκαίρως τὴν συνείδησιν τῶν ἀδελφῶν τε, ἢ μὲ τὰ λόγια τε, ἢ μὲ τὰ ἔργα τε (2).

„Ἀλλ' ἐπιακῇ, ἁμαχον, ἀφιλάργυρον“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα διδάσκει ὁ Ἀπόστολος πῶς ἡμπορεῖ νὰ μὴ ᾖ ὑβριστής καὶ πλήκτης ἐκεῖνος, ὅπου μέλει νὰ γινῇ Ἐπίσκοπος, δηλαδὴ ἀνίσως αὐτὸς καὶ ᾖ πρᾶος, καὶ ἡμερος, χωρὶς νὰ μάχεται μέτινα· ἐπειδὴ δὲ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ μέλλων γινέσθαι Ἐπίσκοπος, πρέπει νὰ ᾖ φιλόξενος, διὰ τὸτο προστίθεται τώρα ἐδῶ, ὅτι αὐτὸς πρέπει νὰ μὴ ᾖ φιλάργυρος· εἴα μὲν, διὰ τὸ ὅποιος εἶναι φιλόξενος, αὐτὸς πρέπει νὰ ᾖ καὶ ἀφιλάργυρος, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ μὴ τύχῃ νὰ θισαυρίξῃ καὶ νὰ φιλαργυρῇ, διὰ πρόφασιν καὶ αἰτίαν τῶν ξένων (3).

4. „Τὲ“

βεβαίωσται εἶναι εὐχοίαι εἰς τὴν καθαίρεσιν, ὅπου προσά-
ζει ὁ νῦν. Κανὼν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, καὶ ὅρα τὴν ἐρ-
μηνείαν τοῦ ἀνωτέρω ἀποστολικῆς. Διὰ τὸτο καὶ ὁ β'. Κα-
νὼν τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμένης ζ'. Σωὸδου λέγει, ὅτι ὁ-
ποῖος δὲν ἡξεύρῃ, ὅχι ἀπλῶς, ἀλλὰ ἐρδνητικῶς τὸ
Ῥαλλήριον, τὸ Εὐαγγέλιον, τὸν Ἀπόστολον, καὶ ὅλην τὴν
Θεῖαν Γραφὴν, ὁμοίως καὶ τὰς ἱερὰς Κανόνας, καὶ νὰ ζῇ
καὶ νὰ πολιτεύεται κατὰ τὰς Θεὰς ἐντάλματα, ὁ ποῦτος
νὰ μὴ χηροποιῖται· „ὀρίζομεν πάντας τὸν προάγεσθαι
„μέλλοντες εἰς τὸν τῆς Ἐπισκοπῆς βαθμὸν, πάντως τὸν
„Ῥαλλήριον γινώσκοντες, ἵνα ὡς ἐκ τοῦτο, καὶ πάντες τὸν
„κατ' αὐτὸν κληρὸν ὅσω νουθετῇ μυήσθαι· ἀναγκριεῖσθαι
„δὲ ἀσφαλῶς ὑπὸ τῆς Μητροπόλεως, ἢ προθύμως ἔχοι
„ἀναγινώσκοντες, ἐρδνητικῶς, καὶ ἐπαροδοτικῶς, τὰς-
„σε ἱερὰς Κανόνας, καὶ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, τὴν τε
„σε δὲ Ἀποστολὴν βίβλον, καὶ πᾶσαν τὴν Θεὰν Γρα-
„φὴν, καὶ κατὰ τὰς Θεὰς ἐντάλματα ἀναστρέφεσθαι,
„καὶ διδάσκοντες τὸν κατ' αὐτὸν λαόν... εἰ δὲ ἀμφισβη-
„σῇ καὶ μὴ ἀσμενίζῃ ὅπως ποιεῖν τε καὶ διδάσκον, μὴ
„χηροποιεῖσθαι“.

(1) Καθαίρεται γὰρ ὁποῖος Ἐπίσκοπος, ἢ Ἱερεὺς, ἢ
Διάκονος σηκώσῃ χεῖρ καὶ κτυπήσῃ τινὰ πιστὸν, ἢ ἀπι-
στον, κατὰ τὸν κζ'. Κανὼν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων· ἀλ-
λά καὶ ἂν ὁ Ἐπίσκοπος, ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος δὲν

κτυπήσῃ μὲ τὰ χεῖρας, ἀλλ' ἡθέλων βάλῃς ἄλλος νὰ
κτυπήσῃ, πάλιν καὶ ἐπὶ καθήκοντα κατὰ τὸν δ'. Κα-
νὼνα τῆς πρωτοδουτέρας· ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς ἀνω-
τέρω ἀποστολικῆς ἐν τῇ ἡμῶν Κανονικῇ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ „μὴ
„πλήκτω“· ἐπὶ ἐπιτιμῶν εἰς καιρὸν καλεῖται, ἀλλὰ τὸ
„μὴ δεόντως ὡς ποιῆν· ὅτι γὰρ ἐπιτιμῶν καλεῖται,
„ἀκασώμεθα αὐτὸ μετὰ βραχέα λέγοντος, τὰς ἀμάρ-
„ταντας ἐνώπιον πάντων ἐλεγχῇ“. (ἀ. Τιμ. ε. 20)
Καὶ πάλιν· „ἐλεγχον, ἐπιτιμήσον, παρακάλεισον“.
(β'. Τιμόθ. δ. 2.) οὕτω καὶ αὐτὸς Γαλαταῖς γράφων
„ἐλεγχον· „ὡς ἀνοήτοι Γαλαταῖς“. (Γαλ. γ. 1.)

(3) Ὁ αὐτὸς Θεοδώριος ἐρμηνεύει, πῶς, ἐπιακῆς
μεν εἶναι ἐκείνος, ὅπου ὑποφέρει πᾶς εἰς τὸν αὐτὸν γι-
νόμενα σφάλματι, ὅμως δὲν παραβλέπει, ὅταν οἱ ἄλ-
λοι ἀδικῶνται· ἐπειδὴ αὐτὸ δὲν εἶναι ἰδίον τῆς ἐπιακῆς.
Διὰ τοῦτο καὶ ἀπαχθὲς ὁ Παῦλος εἶπεν, ὅτι· „ὁ προϊ-
„στάμενος ἐν σπυδῇ“· (Ῥωμ. ιβ'. 8.) ἁμαχὸς δὲ
εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου δὲν ὑποφέρει νὰ μάχεται διὰ ἁμαρ-
τῆς ἀφιλάργυρος λέγει πῶς εἶναι, ὅχι ὁ ἀκαίμων, ἀλλὰ
ἐκείνος, ὅπου δὲν ἀγαπᾷ τὴν ἁμαρτίαν· ἐπειδὴ εἶναι δυνα-
τὸν, νὰ ἔχῃ μετ' ἁμαρτίας τινάς, νὰ αἰοικονομῇ δὲ κα-
θὼς πρέπει, καὶ νὰ μὴ δαλόνεται εἰς αὐτὰς, ἀλλὰ νὰ αἰ-
εξαστῇ.

4. „Τὸ ἰδίᾳ οἶκος καλῶς προϊστάμενον“.

Πρέπει, λέγει, ὁποῖος ἀγαπᾷ τὴν Ἐπισκοπὴν, νὰ κυβερνᾷ καὶ νὰ οἰκονομῇ καθῶς πρέπει τὸ ὁσπῆτιόν τε, ἤγουν τὴν γυναῖκα, καὶ τέκνα, καὶ δούλους, καὶ τὰς λοιπὰς συγγενεῖς τε (1). Διὰ τῶτο καὶ οἱ ὀξωπερικοὶ νόμοι λέγουσιν, ὅτι ὁποῖος εἶναι οἰκονομικὸς, αὐτὸς ἡμπορεῖ νὰ γινῇ ἐγγλίζωρα καὶ πολιτικὸς, ἤγουν ὁποῖος ἡξιάζει νὰ οἰκονομήσῃ τὸν οἶκόν τε καθῶς πρέπει, αὐτὸς εὐκόλως ἡμπορεῖ νὰ κυβερνήσῃ καὶ μίαν ὁλόκληρον πολιτείαν.

„Τέκνα ἔχοντα ὡς ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος“.

Οποῖος ἀγαπᾷ νὰ γινῇ Ἐπίσκοπος, πρέπει, λέγει, νὰ ἔχῃ καὶ τέκνα, ὅπως νὰ ὑποτάσσονται εἰς αὐτὸν μετὰ πάσης σεμνότητος· διότι αὐτὸς πρέπει νὰ ἔχῃ τὰ παραδείγματα τῆς ἀρετῆς ἀπὸ τῶν οἰκόνων· ἐπειδὴ ποῖος θέλει πισθῆσαι, ὅτι ἔχει νὰ ὑποτάξῃ ἄλλους, αὐτὸς ὅπως δὲν ὑπέταξε πρότερον τὰ ἰδία τέκνα; ἢ πῶς θέλει κάμῃ ἄλλας σεμνὰς καὶ εὐτάκτους, αὐτὸς ὅπως ἀφῆκε τὰ ἰδία σπλάγχνα τε νὰ ζῶν ἀσέμνως καὶ μετὰ ἀταξίας; ἢ μετὰ „πάσης δὲ σεμνότητος“ εἶπεν, ἤγουν καὶ μετὰ τὴν σεμνότητα τῶν λόγων, καὶ τῶν σχημάτων, καὶ τῶν ἔργων, καὶ μετὰ τὴν εἰς ὅλους τὰς ἀνθρώπους σεμνότητα, καὶ μετὰ τὴν εἰς κάθε καιρὸν, καὶ εἰς κάθε τόπον γίνεσθαι χρεωστικῶς.

5. „Εἰ δέ τις τῶ ἰδίᾳ οἶκος προσκλῖναι ἔκ οἷδε, πῶς Ἐκκλησίας Θεῶς ἐπιμελήσεται“.

Ο ἀγαπῶν, λέγει, νὰ γινῇ Ἐπίσκοπος, πρέπει νὰ ἡξιάζῃ νὰ φροντίζῃ καὶ νὰ προνοῇ τὸν οἶκόν τε· ἐπειδὴ ὁ οἶκός τε δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ μίαν μικρὰ Ἐκκλησίαν καὶ Ἐπαρχίαν· αὐτὸ λοιπὸν αὐτὸς δὲν ἐδουλήθη νὰ οἰκονομήσῃ εἰς μίαν μικρὴν καὶ εὐκολοπεριόριστον, καὶ δυσκολογνώριστον οἶκον, πῶς θέλει κυβερνήσῃ μίαν μεγάλαν καὶ δυσκολοοικονομήτην Ἐπισκοπὴν, καὶ Ἐπαρχίαν; ἢ πῶς θέλει ποιμαίνειν δεκάς τας τῶν ψυχῶν, πολυτρόπους καὶ δυσκολοκυβερνήτους (2); Ἀξίον δὲ εἶναι νὰ ἀπορίσῃ τιτὰς ἐδῶ, διὰ ποίαν ἀφορμὴν ὁ Παῦλος, ὅπως ζητεῖ χρεωστικῶς ἀπὸ τῆς λαϊκῆς νὰ νεκρώσῃ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· „νεκρώσατε ἐν τῇ μέλῃ ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς“. (Κολοσ. γ'. 5.) Καὶ πάλιν· „οἱ δὲ τῶ Χριστῷ, τὴν σάρκα ἐσαύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις“. (Γαλ. ε'. 24.) διὰ ποίαν, λέγω ἀφορμὴν, ἀπὸ μὲν τῆς λαϊκῆς ζητεῖ ὁ Παῦλος χρεωστικῶς μέγαν πρᾶγμα, τελειᾷ νεκρώσιν τῶν παθῶν καὶ τῆς σαρκὸς, ἀπὸ δὲ τῶν Ἐπισκοπῶν ζητεῖ ὁ μικρὰ, καὶ ἀνάξια τῇ πόσιν μεγάλῃ ὕψους τῆς Ἀρχιερωσύνης; δηλαδὴ τὸ νὰ μὴ ᾖ ὁ Ἐπίσκοπος ὑβριστής, μηδὲ νὰ ἐπιτιμᾷ ἀκαίρως, καὶ τὰ λοιπὰ ἄλλα, καὶ μάλλον ὅπως ὁ Χριστὸς προσάξει νὰ βασιλεύῃ ὅλοι, Ἐπίσκοποι ὅμως καὶ λαϊκοί, τὸν σπαιρόν τε, καὶ νὰ τὸν ἀκολουθεῖν, καὶ ὅτι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, βιάζεται τὴν ψυχὴν διὰ τὴν ἀγάπην τῶν προβάτων τε; „ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτῆς τίθει σὺν τῶν προβάτων“. (Ἰωάν. ι'. 11.) Ἐπρεπεῖν ἐν τῷ Ἀπόστολῳ νὰ ζητήσῃ χρεωστικῶς ἀπὸ τῶν Ἐπισκοπῶν, νὰ ἔχῃ μίαν ζωὴν ἀπαθῆν, καὶ τελειάν, καὶ ἀγγελικὴν, ὅσον κατὰ σύγκρισιν τῶ ὕψους τῶ ἀξιώματός τε. Εἰς

λύ-

(1) Διὰ τῶτο καὶ ὁ μ. γ. Κανὼν τῆς ἐν Κερδαραγῆν ἐποπικῆς Συνόδου διορίζει, ὅτι νὰ μὴ χρηρονοῦνται Ἐπίσκοποι, ἢ Πρεσβύτεροι, ἢ Διάκονοι, ἀνίσως αὐτοὶ πρῶτον δὲν κάμωσι Χριστιανὸς Ὁρθόδοξος ὅλους τὰς οἰκιακὰς αὐτῶν, συγγενεῖς, καὶ δούλους, καὶ δούλας τῶν.

(2) Ἀρμοδίαν εἶναι ἐδῶ ἡ ἱστορία, ὅπου γράφει ὁ Πλάρχος εἰς τὴν Ἠθικά τιν. Γοργίας ὁ ῥήτωρ, ὅτι ἔπρεπε πολλοὺς πρόπους διὰ νὰ νεκρωθῇ καὶ νὰ ἐρηνεύσῃ τὰς Ἑλλήνας, ὅπως ἀπὸ μίαν περιστάσιν ἡκολούθησεν νὰ συγχυσθῇ, καὶ ἀφ' ἧς ἐμετακινεῖτο ὅλως τὴν ῥητορικὴν εὐλατῆσαν ἐν τῇ πανηγύρει τῶν Ὀλυμπίων διὰ τὴν κοινὴν ἐρήνην καὶ τὸν συμβιβασμόν, ἔμεινε περιελασμένος ἀπὸ ἐκείνου τὸν περιεργὸν λαόν· σοχασ-

τήτε, ὁ ἄνθρωπος Ἀθηναῖος, ἐφῶναζεν εἶναι ἀπὸ αὐτοῦ, σοχαστήτε, ἂν ἦναι ἀξίος νὰ ἐρηνεύσῃ εἰς μὴ μὲν λαόν, εἰς ἄνθρωπον, ὅπως ἔχει μόνον δύο γυναῖκας εἰς τὸν οἶκόν τε, μίαν σύζυγον, καὶ μίαν δουλεύτραν, καὶ δὲν ἡξιάζει νὰ πᾶς ἐρηνεύσῃ, ὅπου πάντοτε μάχονται, τύπονται, λακτίζονται, καὶ πληγόνονται ἀναμετρήτως· οἱ αὐτοὶ δὲν ἡξιάζουν νὰ ἀναβῶν εἰς τὸν μέγαν βαθμὸν τῆς Ἐπισκοπῆς, καὶ Ἱερωσύνης, καὶ νὰ ποιμαίνῃ Ἐκκλησίαν, καὶ μὴ μὲν λαόν· αὐτοὶ δὲν ἡξιάζουν νὰ δώσῃ νόμον καὶ εὐταξίαν εἰς εἰς μίαν μικρὴν ὁσπῆτιον, καὶ ἐπειτα ζητῶν νὰ δίδῃ νόμους καὶ εὐταξίαν εἰς μίαν ὁλόκληρον Ἐπαρχίαν.

λύσιν λοιπόν τῆς ἀπορίας ἀποκρινόμεθα· ὅτι ὀλίγοι μὲν αὐθραυτοὶ τῷ τότε καιρῷ διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς πίστεως, ἤθελαν ὀρεθῆναι νὰ ἔχουν τὴν ἀκρίβειαν τῆς ζωῆς, ὅπως ἀπαιτεῖ τὸ μέγα ἀξίωμα τῆς Ἀρχιερωσύνης. Ἐπίσκοποι δὲ τότε ἐχρειάζοντο νὰ γινῶν πολλοὶ, διὰ τὰ ποιμαίνεσθαι καθεὶ πόλιν· διὰ τὸ ἐσφυκατέβη ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, καὶ ἐξήγησεν ἀπὸ τῆς Ἐπισκόπους νὰ ἔχουν μίαν ἀρετὴν, ὅχι τελείαν, ἀλλὰ μετείαν, ἡ ὁποία ἦτον δυνατὸν νὰ ὀρεθῇ εἰς πολλὰς Χριστιανὺς· ἀλλὰ πόρα εἰς τὰς παρόντας καιροὺς, ἀλλοίμονον! πῦρ ἐξεπέ-
σαμεν ἡμεῖς οἱ Ἐπίσκοποι! διὰ τὸ εἶδε σκιά τῆς ποιότητος μετείας ἀρετῆς, ὅπως ζητεῖ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, δὲν δέρεται εἰς ἡμᾶς· φέσαι, Κύριε!

6. „Μὴ νεόφυτον“.

Νεόφυτον ἐδῶ δὲν λέγει ὁ Ἀπόστολος τὸν νεώτερον, ἐπεὶ δὴ ὁ Τιμόθεος τοιοῦτος ἦτον· „μηδεὶς σε γάρ φησι τῆς νεότητος καταφρονεῖτω“ (ἀ. Τιμόθ. δ΄. 12.) ἀλλὰ λέγει τὸν νεοκατήχον, καὶ τὸν νεωστὶ προσελθόντα εἰς τὴν πίσιν τῆς Χρυσῆς καὶ βαπτισθείντα, καὶ φυτεύ-
θῆντα ἐν τῇ πίστει καὶ Ἐκκλησίᾳ· „ἐγὼ γάρ φησιν ἐφύτλυσά“ (ἀ. Κορ. γ΄. 6.) ἐπεὶ δὴ πολλοὶ ἀπὸ τῆς Ἑλλάδας καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας προσήρχοντο εἰς τὴν πίσιν, καὶ ἐβαπτίζοντο. Λέγει λοιπόν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἐκεῖνος ὅπως μέλλει νὰ γινῇ Ἐπίσκοπος, πρέπει νὰ μὴ ᾔνοι ἡγενοβαπτισμένος, ἀλλὰ νὰ ἔχη καιρὸν ἰκαίον εἰς τὴν τῆς Χρυσῆς πίσιν, καὶ ὅχι ἐκθύς νὰ ἀναβαίῃ εἰς τοιοῦτον μέγα ἀξίωμα (1).

„Ἰνα

(1) Τὰς τῶ ἴδιον διορίζει καὶ ἡ ἀγία οἰκουμένη πρώτη Σύνοδος ἐν τῷ β΄. Κανόνι αὐτῆς, ἡτοι πῶς νὰ μὴ προαίτιται εἰς τὴν ἐπισκοπὴν σιναις ἅμα τῷ βαπτισθῆναι, ἀλλὰ μετὰ χρόνον καὶ δοκιμασίαν πλείονα· φέρει δὲ καὶ εἰς μαρτυρίαν τὸ ἀποστολικὸν ῥητοῖν πῶς, „μὴ Νεόφυτον, καὶ πᾶς ἐξῆς“ ὅχι μόνον δὲ πρέπει νὰ ἔχη πολὺν καιρὸν εἰς τὴν τῆς Χρυσῆς πίσιν ὁ μέλλων γίνεσθαι Ἐπίσκοπος, καθὼς λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ἀλλὰ πρέπει πρὸς πάντας νὰ ἔχη πολὺν καιρὸν καὶ εἰς τὴν μελέτην, καὶ τριβὴν, καὶ ἐρδύειν τῆς ἀγίας Γραφῆς, καὶ πρὸ πάντων, πρέπει νὰ ἔχη καὶ χρόνος πολλὸς εἰς τὴν ἐνάρτησιν ζωῆς, καὶ εἰς τὴν καθάραν, καὶ σιμνήν, καὶ ἀκαταγώρητον πολιτείαν, παρὰ πάντων μαρτυρημένην. Διὰ τὸ πῶς σωθήσεται ἀγιοσύνη ἐπακράτει πάν-
τα εἰς τὴν τῆς Χρυσῆς Ἀγίαν Ἐκκλησίαν, νὰ μὴ γίνεταί τις Ἀρχιερεὺς, ἀνίσως πρότερον δὲν ἐγίνετο Μοναχός, καθὼς πάλιν τὴν σωθήσεται ἀναφέρουσι πρὸς πρακτικὰ πῶς ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ γενομένης Συνο-
δου, ὅπου ὁ Κασσαρίαν, καὶ ὁ Χαλκηδόνος ἄπαντες πρὸς τὸν ποποτηρητὴν τοῦ Πάπα Ἰωάννου αὐτοῦ· „ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἡτοι μὴ Μοναχός ἐγένετο, ἢ γίνεταί Ἐπίσκοπος, ἢ Πατριάρχης“. Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεσσαλονικὴς ἱερεὺς Συμεὼν· „ἡ Ἐκκλησία πᾶς περισσεύ-
σους τῶν μελόντων γίνεσθαι Ἐπισκόπων, Μοναχούς, ποιῶσα πρότερον, ὡς Ἐπισκόπος καθίστα“ (Κεφ. σξς΄). Ἀγιοσύνη δὲ ἦτον ἡ σωθήσεται αὐτῇ, διὰ τὴν ὁ μέλλων γίνεσθαι Ἐπίσκοπος, ἐπρωπαυδαγωγῆται πρό-
τερον ἐν τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ πᾶς θείας ἀρετῆς, καὶ ἀφ’ οὗ πρότερον αὐτὸς ἐκαθαρίζεται ἀπὸ πᾶς πᾶδι, ὥστε-
ρον ἐκαθαρίζεται ἀπὸ πᾶς αὐτῆς πᾶδι καὶ τὸν ἐμπιστευ-
θεῖσα αὐτῷ λαόν· ἀφ’ οὗ αὐτὸς πρότερον ἐφωτίζεται εἰς τὸν νῦν καὶ καρδίαν, διὰ τῆς γνώσεως τῶν θείων Γρα-
φῶν, καὶ τῆς ἀποκατήσεως τῶν φασειδῶν ἀρετῶν, τότε ἐ-
φωτίζεται καὶ πᾶς ἐγχορδίζομενος εἰς αὐτὸν ποίμνιον τοῦ Χρυσῆς καὶ ἀφ’ οὗ ἐγίνετο στέλναι πᾶσαν εἰς τὴν περὶ Θεοῦ γνώσιν, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐνάρτησιν ζωῆς, τότε ἐ-
τελείετο καὶ πᾶς ὑπ’ αὐτὸν ὄντως Χριστιανός.

Ἐπεὶ δὴ καὶ τῇ ἀληθείᾳ ὅποιος μέλλει νὰ γινῇ Ἀρχιερεὺς ἢ ἱερεὺς, πρέπει νὰ ἔχη τὴν ἀρετὴν καὶ κα-
θαρότητα καὶ δύναμιν τῶν Ἀσκητῶν, καὶ τῶν ἐν ταῖς ἐ-
ρήμοις οἰκούντων, καὶ ἐστὶ μὲν τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἐδι-
κῆσαι ἀρετῆς νὰ ἡμπορήσῃ νὰ ποιῶν καλῶς καὶ θα-
ρέως τὸ ποιμαίνεσθαι, καὶ νὰ πᾶς διασώσῃ εἰς τὴν ὑπέρβου-
σαν τὴν Παράδεισον· μὰ τί λέγω ἐγὼ; ὅποιος μέλ-
λει νὰ γινῇ Ἀρχιερεὺς πρέπει νὰ ἔχη περισσότεραν ἀ-
ρετὴν καὶ ἀπὸ τῆς Ἀσκητικῆς καὶ Ἐρημικῆς· διὰ τὴν ἔχει
νὰ εὐρίσκειται μέσα εἰς πᾶς αἰτίαν τῶν πᾶδων, καὶ εἰς
πᾶς παραχῆς τῶ κόσμου, καὶ εἰς πᾶς φροντίδας πᾶσαν καὶ
πᾶσαν χιλιάδων ψυχῶν· ὅθεν περισσότεραν προσοχὴν,
καὶ δύναμιν πνευματικῶν χραιζέται ὁ ποιῶν, διὰ νὰ
φυλάξῃ τὸν ἑαυτὸν καὶ καθάραν ἀπὸ καὶδε μολυσμὸν ἀ-
μαρτίας, παρὰ ὁ Ἀσκητής, ὅστις εὐρίσκειται πάντως
εἰς γαλήνην καὶ ἡσυχίαν. Ἐστὶ πᾶς βεβαίονος ὁ Χρυσ-
γλωσσὸς Ἰωάννης· „Εἰ γὰρ οἱ τὴν ἔρημον οἰκῶντες,
καὶ πόλεως, καὶ ἀγορᾶς, καὶ τῶν ἐκείθεν ἀπὸ πᾶν
δορυβίων, καὶ διαπαντός λιμενῶν καὶ γαλήνης ἀπολαύον-
τες, ἔκ ἐδίδουσι δαρρῆν τῇ τῆς διαίτης ἐκείνης ἀσφα-
λείᾳ, ἀλλὰ καὶ μυρία ἐτέρας προσιδέσθαι φυλακὰς...
πόσης οἱ δὲ τῶν ἱερομυστῶν καὶ δυναμῶν, καὶ βίαις,
ὥστε διωκθῆναι πάντως ἐξαρκάσαι μολυσμὸν τὴν ψυ-
χῆς, καὶ ἀσινεὶς τὸ πνευματικὸν ἀρῆσαι κάλως; καὶ
γὰρ πᾶς μέζονος αὐτῷ δὲ καθαρότητος, ἢ ἐκεί-
νοις“. (Λόγος ε΄. περὶ Ἱεροσωμῆς.) Τὰς τῶ ἴδιον
λέγει καὶ ὁ Πηλυσιώτης Ἰσίδωρος· „τῶν Ἱερομυστῶν, ἀ-
γιοτέρως εἶναι καὶ καθαρώτερος τῶν πᾶς ἔρη κα-
τηλιφθέντων· ἐπεὶ δὴ, οἱ μὲν, καὶ ἑαυτῶν, καὶ λαῶν,
εἰ δὲ, ἑαυτῶν μόνων φροντίζουσιν“. (Ἐπισ. 4 σδ΄.
Παλαδίου Ἐπισκόπου.)
Ὅσοι δὲ πρὸ τῆς νὰ λαβὼν ἐμπειρίαν εἰς τῆς θείας
Γραφῆς, καὶ πρὸ τῆς νὰ καθαρῶν ἀπὸ πᾶς πᾶδι, καὶ
νὰ φωτισθῶν ἀπὸ πᾶς ἀρετῆς, καὶ νὰ τελεωθῶν εἰς τὴν
γνώσιν τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν δογματῶν τῆς πίστεως, γεννῶν
Ἀρχιερεὺς, καὶ ἱερεὺς, καὶ ἐπιχειρήσιν νὰ καθαρῶν πᾶς
ἀρετῆς, καὶ νὰ φωτίσιν αὐτὸς καὶ νὰ τελεώσιν· ἀλλοίμο-
νον!

σεως μαρτυρίαν, πόσω μάλλον πρέπει νὰ ἔχη τὴν παρὰ τῶν φίλων τῆς πίσεως, ἢτοι πῶν παρὰ τῶν Χριστιανῶν (1); ὁθεν λέγει καὶ ὁ Χρυσόρρηνος: „τὸν γὰρ ἀληπτον βίον ἔχοντα κἀκεῖνοι (οἱ Ἑλλῶες δηλαδὴ) αἰδοῦνται· εἰ δὲ παρ' ἐχθρῶν δεῖ μαρτυρίαν, ἔχειν, πολλῶν μάλλον καὶ τὴν παρὰ τῶν φίλων“. (Λόγ. δ'. περὶ Ἱερωσύνης.)

„Ἰνα μὴ εἰς ὀνειδισμόν ἐμπέσῃ“.

Πρέπει, λέγει, ἐκεῖνος ὅπῃ μέλλει νὰ γούνη Ἐπίσκοπος, νὰ ἔχη μαρτυρίαν καλῶς ἀπὸ τῶν ἐξωθεν Ἑλλῶας καὶ ἀπίστους· διὰ τὴν αὐτὴν δὲν ἔχει, μέλλει νὰ ὀνειδίζεται καὶ νὰ κατηγορηται ἀπὸ τῶν Ἑλλῶας καὶ ἀπίστους· αὕτη δὲ ἡ κατηγορία ἀναφέρεται εἰς ὅλον τὸ κοινὸν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ κοινὰ εἰς τὰ ἄλλα κακὰ ὅπῃ προξενεῖ, γίνεται πρὸς τέτοις καὶ ἐμπόδιον τῷ κηρύγματι τῆς Εὐαγγελίας.

„Καὶ παγίδα τῆς διαβόλου“.

Ητοι ὁποῖος ὑποψήφιος Ἐπίσκοπος δὲν ἔχει καλῶς μαρτυρίαν ἀπὸ τῶν ἀπίστων, βέβαια ἔχει νὰ πέσῃ εἰς παγίδα τῆς διαβόλου, ἢτοι ἡ ὀγλίγωρα ἔχον νὰ θανατώσῃ αὐτὸν οἱ ἄπιστοι, ἢ ὁ Ἐπίσκοπος ἐκεῖνος ἔχει νὰ πέσῃ εἰς τὰ ἴδια ἐκεῖνα ἁμαρτήματα, ὅπῃ πίπτει καὶ ἐκεῖνοι (2)· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ μόνον τὸ νὰ εὐρίσκεται ὁ Ἐπίσκοπος ἐκεῖνος ἐμπροσθεν εἰς πολλὰς αἰτίαι καὶ παράδειγμα σκανδάλου, καὶ αὐτὸ, λέγω, μόνον εἶναι παγίδα διαβολικὴ.

8. „Διακόνους ὡσαύτως“.

Διὰ τί ὁ Παῦλος ἀφῆκε τὰς Ἱερεῖς καὶ Πρεσβυτέρους, καὶ δὲν εἶπε περὶ αὐτῶν τίποτε, καθὼς ἡ τάξις τὸ ἀπαιτεῖ; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐκεῖνα, ὅπῃ εἶπον ἀνωτέρω περὶ τῶν Ἐπισκόπων καὶ Ἀρχιερέων, αὐτὰ εἶναι ἀρμόδια καὶ εἰς τὰς Πρεσβυτέρους καὶ Ἱερεῖς· διὰ τὴν καὶ οἱ Ἱερεῖς τὴν διδασκαλίαν καὶ προσασίαν τῆς Ἐκκλησίας συνεχειρίσθησαν καθὼς καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς· κατὰ μόνον δὲ τὴν χειροτονίαν, καὶ τὸν βαθμόν, εἶναι κατώτεροι τῶν Ἀρχιερέων· ὁθεν

(1) Διὰ τοῦτο κακῶς καὶ παρανόμως ποιοῦσιν οἱ Ἀρχιερεῖς, καὶ Πνευματικοὶ ἐκεῖνοι, οἱ τινες, ὅταν μέλλαν νὰ δώσῃν συμπαρτυρίαν εἰς τινὰ, ὅπῃ μέλλει νὰ γούνη, διάκονος, ἀρκύνται εἰς μόνον τὴν ἐξομολόγησιν τῆς ὑποψήφου, καὶ δὲν ἀναβάλλουν τὴν ὑπόθεσιν διὰ νὰ ἐρωτήσουν ἐκείνους τὰς Χριστιανούς, καὶ τὰς ἄλλας ἀδελφούς ὅπῃ ἡξίωσεν τὴν ζωὴν καὶ πολιτείαν ἐκεῖνη, καὶ ἀκολουθῶς νὰ λάβουν μαρτυρίαν παρ' αὐτῶν· ἀλλὰ οὕτως δίδαν συμπαρτυρίαν· ἀλλὰ τί ἀκολουθεῖ; ἀλλοίμονον! ἀνιέρως πᾶσι δὲα ἐνεργοῦνται, καὶ ἀκαθάρατοι πολλαίς καὶ ἀνάξις, εἰς τὸ φοβερὸν ἀξίωμα, καὶ τὸν βαθμόν τῆς θεοπάτης Ἱερωσύνης ἀναβιβάζονται· διὰ τὴν οἱ ὑποψήφιοι ἐκεῖνοι, νέοι ὄντες, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῶν ἀνθρώπων μανόμενοι, κρύπτουσι τὰς ἁμαρτίας τῶν, καὶ δὲν πᾶσι φανερόν, μόνον διὰ νὰ κερδήσῃν τὸ δόξαρον ὅπῃ ἐπιθυμῶν· οἱ δὲ Πνευματικοί, ὡσανύ τυφλοὶ καὶ ἀνόητοι, πιστεύουσιν εἰς τὰ λόγια τῶν, καὶ παραδίδουσι φεῦ! τὸν Ἰόν τῶ Θεοῦ εἰς χεῖρας τῶν βεβήλων, καὶ ἀναξίων. Πόσῃν δὲ κόλασιν ἔχον νὰ λάβουν οἱ τοῖστοι, ἐγὼ δὲ ὁμιᾶμαι νὰ εἰπῶ· ἴλεως, ἴλεως ὁ Θεός!

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι ὁ μὴ ἔχων καλὴν μαρτυρίαν ὑποψήφιος, δελεῖ πέσῃ πάλιν εἰς τὰ ἴδια ἐκεῖνα ἁμαρτήματα, διὰ τὰ ὅποια κατηγορεῖται, ὡσανύ ὅπῃ ὁ διαβόλος δελεῖ κάμη καθε μνηχανήν, διὰ νὰ πῶν ῥίψῃ εἰς ἐκεῖνα. Προσίδημι δὲ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖνα τὰ ἀξιαγάστα, ὅπῃ λέγει ὁ Θεὸς Πατὴρ ἡμῶν Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης· ὅσος γὰρ προεκδέχεται ὁμῶς πᾶσαι

τὰς ἀρετὰς αὐτάς, ὅπῃ ἀπαρτιμῇ ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι πρέπει νὰ ἔχη ὁ μέλλων γενέσθαι Ἐπίσκοπος, ἀκολουθῶς ἐπιφέρει· „τί ὡσανύ καταρτίσαντες οἱ πολλοί, ἐρῶσι πραγματὸς ἀνερίκτου τῆς ἐπισκοπῆς; ἀνεπίληπτον ἔχουσι βίον; (ὅχι δηλαδὴ) ἀλλὰ πᾶσαυτη πρόσθεν αὐτοῖς ἡ νῆψις, ὡς ἀκοίμητον ἔχον πᾶσι ψυχῆς ὄμμα; (οὐχί) ἀλλὰ σωφροσύνη πᾶσιν διέλεκται, ὡς μὴ μόνον σώας ἔχον πᾶσι φρενας; ἀλλὰ καὶ πᾶσι ὑπερήνους καὶ μαυνομένους περὶ τῶν ἀκαθάρτου μιξίς, καὶ σιγῶντες σωφροσύνῃ; (οὐδαμῶς) κοσμιότης δὲ αὐτοῖς πᾶσαυτη πρόσθεν, ὡς ἀπὸ τοῦ βελήματος, καὶ τῆς βλέμματος, καὶ ἀπὸ τῆς φωνῆς καταπληγῆται θυμῶς τῶν παρόντων; (οὐδαμῶς) ὡς γὰρ ἀγαλλία φιλοσοφίας ἀπάσης πᾶσι τὴν ἐπισκοπὴν λαχόντες πανταχῇ φαινομένη χρησὶ· ἀλλὰ φιλοξένοι πᾶσι, ὡς καὶ πᾶσι ἀγνοῦντες πᾶσι οἰκάδε καλῶν ἐτίασμεν; (ὅχι) ἀλλὰ καὶ τὴν διδασκαλικὸν ὄντως κατέρησαν ἐκ μελέτης λόγου, ὡς καὶ τὴν αἰωνοῦ αὐτοῖς ἐπιφοιτῆσαι χάριν, καὶ πηγὰς λόγων πνευματικῶν ἐν τῇ γλώσσῃ κατακίησαι; (οὐδαμῶς) ἀλλὰ ἐπιτηκία πᾶσαυτη λαμπουσί, ὡς κατὰ μνησιν, ὡς πᾶσι πεπαρωτημένοι; (οὐχί) ἀφιλάργυροι, δὲ πᾶσι ὡς καὶ πᾶσι δικαίως προσέσταται τοῖς δόμοις διανεῖμαι; (οὐδαμῶς) ἀλλὰ ἀνεξίκακοι τῶν σαπνῶν εἶσιν, ὡς καὶ πᾶσι εἰκὴ ὑβρίζοντες, καὶ αἰσιμμένους φέρει; (ὅχι) (Παρὰ τῶν αὐτῶν Νικητῶν Τόμ. α'. Λόγ. λ. ε.)

δεὰ νὰ μὴ παλιδογήσῃ ὁ Ἀπόστολος, ἀφῆκε τὸ νὰ εἴπῃ χωριστὰ περὶ τῶν ἱερέων (1). ὁ-
νον δὲ λέγει περὶ τῶν Διακόνων, ὅτι καὶ οἱ Διάκονοι χρεώσθιν παρομοίως νὰ ἔχουν τὰς ἰδίας
ἀρετὰς τῆ Ἐπισκόπου, ἦγυν νὰ εἶναι καὶ αὐτοὶ ἀνεπίληπτοι, καὶ ἀκατηγόρητοι, νηφάλιοι, σώ-
φρονες, κόσμιοι, φιλόξενοι, διδασκτικοί, μὴ πάρονοι, μὴ πληῖται, ἀλλ' ἐπιεικεῖς, ἁμα-
χοι, ἀφιλάργυροι, μὴ νεόφυτοι, καὶ νὰ ἔχουν καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἀπὸ τῶν ἑξωθεν.

„Σεμνός“.

Οἱ Διάκονοι, λέγει, πρὸς τούτοις πρέπει νὰ εἶναι καὶ σεμνοὶ εἰς τὰ ἥθη, καὶ σεβάσμιοι
εἰς τὸ σχῆμα (2).

„Μὴ διλόγος“.

Ἦγυν οἱ Διάκονοι δὲν πρέπει, λέγει, νὰ εἶναι ὑπελοὶ, καὶ δολεροί· καὶ ἄλλα μὲν, νὰ
φρονῶν μὲ τῷ καρδίαντας, ἄλλα δὲ, νὰ λέγουν μὲ τὰ χεῖλη των· καὶ ἄλλα μὲν λόγια
νὰ λέγουν εἰς τὸν ἑνα, ἄλλα δὲ, εἰς τὸν ἄλλον· ἀλλὰ νὰ ἔχουν σολισμένῳ τῷ γλῶσσά των
μὲ πῆν ἀλήθειαν, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος.

„Μὴ οἶνω πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδῆς“.

Δὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι οἱ Διάκονοι δὲν πρέπει νὰ εἶναι μέθυσοι· τῷτο γὰρ εἶναι
πάντη ἄτοπον καὶ ἀνάξιον τῆ ἐπαγγελματοσύνης· ἀλλὰ νὰ μὴ πίνῃ πολὺ κρασί, καὶ πα-
ραῖω ἀπὸ πῆν χρείαν· δι' ὅ,τι καὶ δὲν μεθύσεν μὲ τὸ πολὺ κρασί, ὅμως ἡ πολυποσία
χαυρόνει τὸν τόνον καὶ δύναμιν τῆς ψυχῆς, σκοτίζει τὸν νῦν, καὶ κάμνει τὸ σῶμα ὡσαύ πα-
ράλυτον· ὅθεν εἶπεν ὁ Σειράχ· „πικρία ψυχῆς, οἶνος πολὺς“· (Σειρ. λ. 34.) Καὶ
πάλιν· „ἐν οἶνῳ μὴ ἀνδρίζε· πολλὰς γὰρ ἀπάλεσεν ὁ οἶνος“· (Σειρ. λ. 29.) Διὰ
τῷτο καὶ οἱ τῶ παλαιῶ νόμου ἱερωμένοι, ὅταν ἐμβαινον εἰς τὸ ἱερὸν, δὲν ἔπινον τελείως κρα-
σί (3)· αἰσχροκερδῆς δὲ εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ δὲν ἀφίνει κατένα κέρδος, καὶ αὐτὸ πορί-
ζεται ἀπὸ πῆν αἰανδήποτε ὑπόθεσιν, καὶν πραγματεία αὕτη τύχη νὰ ᾖ καὶ ἐμπορεία,
καὶν

(1) Καὶ εἴπω νὰ λέγω, ὅτι ἐπειδὴ καὶ εἰς τὰς ἀ-
ποστολικὰς χρόνους οἱ Ἐπίσκοποι ὠνομάζοντο πρεσβύτε-
ροι, καὶ ἀντιστρόφως οἱ πρεσβύτεροι Ἐπίσκοποι (περὶ ὅ
ἔρα εἰς τὸ α΄ Κεφ. πρὸς Φιλιπ. Στίχ. 1.) διὰ
αὗτο ἐκείνη ὥστε ἔπει περὶ τῆ Ἐπισκόπου ὁ Παῦλος,
ἐκινουμένη ἀπαραιτήτως καὶ περὶ τῶ πρεσβυτέρου. Ὅρα
δὲ καὶ τῷ ὑποσημειώσιν τῶ „εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ὁρῶν-
ται“· (ἀ. Τιμόθ. γ. 1.)

(2) Ὅθεν διὰ τὴν φυλάττεται ὁ λόγος ὅπως τοῦ
Ἀποστόλου, καὶ νὰ εἶναι σεμνοὶ οἱ Διάκονοι εἰς τὸ σχῆμα,
διὰ αὗτο πόσον ἡ ἐν Νεοκαισαρίᾳ Σιώνος, ὅσοι καὶ ἡ
Οἰκουμενικὴ εἰς διελίξαι νὰ χειροτονῶνται οἱ Διάκονοι
ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ ἐκκοσιπέντε χρόνους, εἰς ἡλικίαν
δηλονότι νεανικὴν καὶ σεμνὴν.

(3) Οὕτω γὰρ ὁρῶν ὁ Θεός· „Καὶ ἐλάλησε
τῷ Κύριος τῷ Ἀαρὼν, λέγων· οἶνον καὶ σίκερα ἢ πίεθε
σύ καὶ οἱ υἱοὶ σε μετὰ σε, ἡνίκα ἂν ἐσπορεύσθε εἰς
τὴν σκηνὴν τῆς μαρτυρίας, ἢ ἀρροφόμενων ὑμῶν
ὡρὸς τὸ θυσιάζεσθαι, καὶ οὐ μὴ ἀποδάνητε νόμιμον
αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, διαστῆλαι ἀναμέσον των
Ἁγίων καὶ των βεβήλων, καὶ ἀναμέσον των ἀκαθάρτων
καὶ των καθάρων“· (Λευίτ. 1. 9.) Λέγει δὲ καὶ
Ἰεζεκιήλ· „Καὶ οἶνον οὐ μὴ πῖναι πᾶς ἱερεὺς“·
(Ἰεζ. μ. 21.) Παραγγέλλει δὲ καὶ ὁ Σολομών τῷ
πᾶσι· „οἱ δυνάμει θυμῶν εἰσὶν, οἶνον δὲ μὴ πινέτω-
σαν, ἵνα μὴ πίνοντες, ἐπιτεθῶνται τῆς σοφίας, καὶ

„ὅρῳα κελῖνα οὐ μὴ δύονται πᾶς ἀσθενῆς“· (Παρ.
λ. 4.) Μάλιστα δὲ οἱ ἱερεῖς καὶ Ἀρχιερεῖς δὲν ἀρεπτε
νὰ πίνῃ οἶνον πολὺν, ἢ καὶ διὰ τὸ μὴ θολῶναι τὸ ἡ-
γεμονικὸν καὶ διακριτικὸν τῶ νοός των, καὶ ἐκ αὗτου περι-
πέσαν εἰς κενεὴν ἀμαρτίαν καὶ παρανομίαν· ὅθεν καὶ
ὁ μέγας Βασιλεὺς ἐρμηνεύων ἐκείνο τὸ τοῦ Ἡσαίου·
„καὶ οἱ πίνοντες οἶνον, καὶ οἱ δυνάμει οἱ κινῶντες πᾶ-
σι κενεὰ“· (Ἡσ. ε. 21.) λέγει· „Πρέπει γὰρ τοῖς
θεραπευταῖς τῶ θείου λόγου, καὶ τοῖς τῷ πᾶσι ἀνδρά-
σιν ἐπιμέλειαν ἐγκεχευμένοις, πάντη ἀπέχεσθαι
τῶν ἐμποιῶντων θολῶσιν τῷ ἡγεμονικῷ· ἐπειδὴ γὰρ
πολὺς ἐστὶν ὁ ἄκρατος, οἷοντις τυραννὸς ἐπὶ τῷ
ἀκρόπολιν ἀναδραμῶν, ἀπὸ τῆς ἀκρας κορυφῆς αἰσι-
γῆτες θορύβος ἐμποιοῖ τῇ ψυχῇ, ὅθεν παρὰ νόμου
φειδόμενος ἐπιτιγματος· ἀλλ' αὐτὸν δυνάμει πρῶ-
τον πᾶν λογισμόν, πᾶσαν τῷ τε ἐκπαίδευσιν ἐν-
σπάρχουσαν διακόσμησιν συγχῆ, καὶ κατάρτισιν, γέ-
λωσις κινῶν ἀπρεπῆς, φωνῶν θορυβῶν, ὅργας προ-
πετίς, ἐπιθυμίας ἀχαλινώτας, οἷστροι καὶ μανίαν ἐ-
πὶ πᾶσαν παρανομον ἡδονῇ· διὰ τῷτο μὴ πινέτω-
σαν οἱ δυνάμει οἶνον... εἰ ἐν ἐγκεχευμένοις οἰκο-
νομία μυστηρίων, λόγος σοφίας, δυνάμει γνώσεως,
σύ δὲ οἶνω βεβαπτισμένῳ τῷ ψυχῇ περιφέρῃς,
πῶς ἀχί δικαίως οὐδύρεται σε ὁ Προφήτης, ὅτι ἔχων
ἐξω πνευματικῇ, ἀσθενῇ αὐτῇ ποιῇς τῇ ἀμε-
τῇ τῷ οἶνω“;

Epistole di S. Paolo. Tom. III.

Q

καὶ τὸς ἄλλους, καὶ ἄλλοι καταγορημένοι τέχνη (1)· πλὴν ἐσὺ ὁ ἀναγνώστη, νόησον πῶς αἰσχροκερδὴς εἶναι ὁ ἀφιλάργυρος.

9. „Ἐχοντας τὸ μυσῆριον τῆς πίσεως ὡς καθαρά συνωδήσει“.

Ητοι οἱ Διάκονοι, κοντὰ ὅπῃ πρέπει νὰ ἔχον δόγματα ὁρθὰ τῆς πίσεως, πρέπει νὰ ἔχον καὶ ζωὴν ἀκατηγόρητον· διότι ἡ καθαρὰ συνείδησις γεννᾶται ἀπὸ τὴν ἀκατηγόρητον ζωὴν καὶ πολιτείαν, ὡς εἶπομεν εἰς τὸ „ἔχον πίσιν, καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν“ (ἀ. Τιμόθ. α. 19.)

10. „Καὶ ὅσοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον, ἔπειτα διακονήσωσαν, ἀνέγκλητοι ὄντες“.

Καθὼς, λέγει, αἰωτέρω ἐζήτησα χρεωστικῶς ἀπὸ τὸν μέλλοντα γενέσθαι Ἐπίσκοπον, τὸ νὰ μὴ ᾖ νεόφυτος, ἥτοι νεοβάπτιστος· ἔτι χρεωστικῶς ζητῶ καὶ ἀπὸ τῶν διακόνων τὸ νὰ μὴ χειροτονῶνται ἀδοκίμαστοι, ἀλλὰ ἀφ' ὧν δοκιμασθῶν μετὰ ἱκανὸν καιρὸν, καὶ φανῶν ἀκατηγόρητοι· διὰ τί, καθὼς εἶπας αὐτοῦτος καὶ οἰκοκύριος δὲν ἐμπισδύει τῷ προσασίαν τῶ οἴκου τῷ εἰς εἰς εἰς νεαγόρασον δῶλον, πρὸ τῶ αὐτοῦ νὰ φανῇ δόκιμος καὶ πιστὸς μετὰ τὸν καιρὸν· ἔτι καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς δὲν πρέπει νὰ ἐμπισδύῃ τὸν βαθμὸν τῆς διακονίας εἰς τὸς νεοβαπτισμένους, πορὶ τῶ αὐτοῦ νὰ φανῶν πιστοὶ καὶ ἀδοκίμοι μετὰ τὸν χρόνον (2).

11. „Γυναικας ὡσαύτως σεμνάς“.

Δὲν λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος διὰ τὰς τυχέσας γυναικας, ἀλλὰ διὰ τὰς διακονίσσας· ἐπειδὴ τῷ τότε καιρῷ ἦσαν πολλὰ ἀναγκαῖον καὶ χρήσιμον πράγμα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὸ νὰ γίνωνται καὶ διακονίσσαις ἐκ τῶν γυναικῶν (3)· δι' ὅτι αὐτὴ διὰ τὰς διακονίσσας δὲν ἔλεγον ἐδῶ, ἀλλὰ διὰ τὰς γυναικας ἀπλῶς, τί χρεῖα ἦσαν νὰ εἰπῇ δι' αὐτὰς ἀνάμεσα εἰς τὸν λόγον τὸν περὶ τῶν διακόνων ἀνδρῶν; τὸ γὰρ ἦσαν ἀνάρμοστον.

„Μὴ διαβόλεις“.

Ητοι ὅσαις γυναικας ἔχον νὰ γένων διακονίσσαις, πρέπει νὰ μὴ εἶναι κατάλαλοι, καθὼς συνειδίζον νὰ καταλαλῶν αἱ κακογραῖαι, αἵτινες περιπατεῖσαι ἀπὸ ὀσπῆτιον, εἰς ὀσπῆτιον, καὶ κρυφομιλεῖσαι, λέγουσι πᾶς ἐλαττώματα τῆς μιᾶς γυναικὸς, εἰς τὴν ἄλλω γυναικα.

„Νηφαλίσ“.

Η διακονίσσαις, λέγει, πρέπει νὰ εἶναι νηφάλιαις, ἤγουν ἔξυπναις καὶ προσεκτικαῖς· διὰ τί τὸ γένος τῶν γυναικῶν εἶναι ἐλαφρὸν εἰς τὸν νῦν, καὶ εὐκόλως ἀπατᾶται· διὰ τὸ
πρί-

(1) Διὰ τὸ καὶ ὁ δ'. Κανὼν τῆς Οἰκουμένης ε'. Συνόδου ἐμποδίζει καθεὶς Κληρικὸν καὶ Ἱερωμένον νὰ μὴ ἔχῃ κατηγόρητον, καὶ νὰ πωλῇ εἰς αὐτόν· καὶ ἂν δὲν παύῃ ἀπὸ αὐτοῦ νὰ καθήρεται· καὶ ὁ Πατριάρχης δὲ Λευκῆς ἐμποδίζει νὰ μὴ ὑπηρετῶν Κληρικὸν εἰς μυρεφικὰ ἐργαστήρια, ἢ εἰς λυτρά, ὡσάν ὅπου αὐτὰ εἶναι φάιδες καὶ αἰσχροκερδίας πρόξενον· ἐμποδίζει δὲ καὶ τὸς Διακόνους νὰ μὴ μεταχειρίζονται τῷ ἱατρικῷ. Ὅτι δὲ οἱ Ἱερωμένοι δὲν πρέπει νὰ πέρνουν διάφορα, πολλοὶ δὲ οἱ Κανόνες τὸ μαρτυροῦσι, καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τοῦ μ.δ'. Ἀποστολικὴ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ, καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Ἐξομολογητηρίῳ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος τῷ „δοκιμαζέσθωσαν“ δὲν τὸ ἐννοεῖ διὰ τὸς νεοβαπτισμένους, ἀλλὰ ἀπλῶς διὰ ὅλους ἐκείνους ὅπου μέλλον νὰ γένων Διάκονοι· „πρότερον, λέγει, γὰρ, προσήκει τὸν ἄνθρωπον ἐξετάζεσθαι βίον, ἢ δ' ὅταν τῆς πνευματικῆς χάριτος ἀπολαύσῃ“.

(3) Περὶ τῶν διακονισσῶν, καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῶν, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ ε'. σίχου τοῦ δ'. Κεφαλὴν τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης, καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ι.δ'. Κανόνος τῆς οἰκουμένης α'. Συνόδου, καὶ τοῦ ι.δ'. τῆς ε'. καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ μ'. Κανόνος τῆς αὐτῆς ε'. ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ.

πρέπει νὰ εἶναι προσεκτικαῖς καὶ ἑξυπναί, καὶ ἀγχίνους, διὰ νὰ μὴ ἀπατηθοῦν ἀπὸ κἀνείνα (1).

„Πιστὰς ὦν πᾶσι“.

Η διακόνισαίς, λέγει, πρέπει νὰ ἔχουν σταθερότητα καὶ ἐμπιστοσύνην τόσο ἐν τοῖς λόγοις, ὅσον καὶ ἐν τοῖς ἔργοις.

12. „Διάκονοι ἔσωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες“.

Βλέπε, ἀγαπητέ, πῶς τὴν ἀρετὴν, ὅπερ ζητεῖ χρεωστικῶς ὁ Παῦλος ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπον, τὴν αὐτὴν ζητεῖ καὶ ἀπὸ τῶν Διακόνων, διὰ τὴν καὶ οἱ Διάκονοι χρεωστῶσι παρομοίως μὲ τὸς Ἐπισκόπους, νὰ εἶναι ἀγνοί, καθαροί καὶ ἀκατήγοροι εἰς ὅλα.

„Τέκνων καλῶς προΐσάμενοι“.

Πανταχῶς ὁ Θεὸς Ἀπόστολος ζητεῖ ἀπὸ τῶν γονεῖς τὴν προσοσίαν τῶν τέκνων καὶ ἐπιμέλειαν, καὶ ἀπὸ τῶν Ἐπισκόπων, καὶ ἀπὸ τῶν Διακόνων τῶν ἔχοντες γυναῖκας, ἵνα μὴ διὰ αἰτίας τῶν τέκνων, σκανδαλίζωνται οἱ Χριστιανοί, καὶ Ἑθνικοί, καὶ κατηγορεῖται τῶν γονεῖς αὐτῶν ἱερωμένους, καὶ ἀκολούθως δυσφημησὶ τὸ μέγα καὶ Θεὸν τῆς Ἱερωσύνης ἀξίωμα (2).

13. „Οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες, βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιῶνται, καὶ πολλὴν παρρησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Οσοί, λέγει, Διάκονοι φυλάξουν καλῶς καὶ ἐπεργήσων τὸ τῆς διακονίας ἀξίωμα, αὐτοὶ περιποιῶνται εἰς τὴν ἑαυτῶν τῶν βαθμὸν καλὸν, ἢ ἔν τῃ προκοπῇ καὶ ἀνάστασιν εἰς ἀξίωμα μεγαλύτερον· διὰ τὴν ἐκεῖνοι ὅπερ εἰς τὰ κατώτερα ἀξιώματα καὶ τῶν βαθμῶν, ὅποιος εἶναι ὁ τῆς διακονίας, φανερὸν δὲ δοκιμοί καὶ ἑξυπνοί, αὐτοὶ ὀλίγωρα θέλουν ἀναβῆναι καὶ εἰς ἀνώτερα ἀξιώματα καὶ βαθμοὺς, ἢτοι θέλουν γίνεσθαι καὶ πρεσβύτεροι, καὶ Ἐπίσκοποι, ὥστε ὅπερ νὰ ἀποκτήσων παρρησίαν πολλὴν ἐν τῇ πίστει, ἢτοι θέλουν γίνεσθαι ἐνδοξότεροι, ὅχι εἰς ἀξιώματα κοσμικά, ὡς εἰς πλῆτον καὶ ἄλλα μάταια, ἀλλὰ εἰς τὴν πίσιν, ἢτοι εἰς ὅλα τὰ κατὰ τὴν πίσιν ἔργα τε καὶ λόγια, ταῦτόν εἰπὼν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ἀξιώματα· τοιοῦτοι ἐσάθηνσαν οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ λαμπράντες Ἅγιοι, οἵτινες ἀπὸ Διακόνων ἔγιναν πρεσβύτεροι, καὶ Ἐπίσκοποι (3).

14. „Ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζων ἔλθῃν πρὸς σὲ τάχιον“.

15. „Ἐὰν δὲ βραδυῶ, ἵνα εἰδῇς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι“.

Διὰ τὴν μὴ λυπήσῃ ὁ Παῦλος τὸν μαθητὴν τὸν Τιμόθεον, νομίσαντα ὅτι διὰ τὴν γράφει εἰς αὐτὸν ὅλα λεπτομερῶς, διὰ τὴν πλέον δὲν θέλει ὑπάγῃ νὰ τὸν ἴδῃ· τὴν χάριν σηκώνον ἐδῶ.

(1) Καθὼς γὰρ διὰ τῶν διακόνων ἄνδρες, λέγει ὁ Θεοδώριτος, εἶπεν ὁ Παῦλος νὰ μὴ εἶναι δόλογοι, ἀλλὰ σεμνοί, καὶ νηφάλιοι· εἰς τὴν προσοχὴν νὰ εἶναι καὶ αἱ διακόνισσαι, σεμεναί, νηφάλαι, καὶ ὅχι διαβαλλόμεναι.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐν Κερδαρχίᾳ ποτικὴ Σύνοδος προσάγει ἐν τῇ εἰς Κανόνι αὐτῆς, ὅτι πᾶς παιδὶς τῶν Ἱερέων νὰ μὴ κἀμνην δεύσῃ, ἢ νὰ σέκων νὰ βλέπων αὐτὰ· ὥστε πᾶς τέκνον τῶν Ἱερέων δεύσῃ κοσμί, καὶ μὴ ἐκτελεῖν, μηδὲ δευρῆν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς προσάγει νὰ κατεκλείσθαι ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἱερέως· εἰάν πορνεύῃ, ἡ θυγάτηρ Ἱερέως· εἰάν βεβηλώσῃ τὴν ἐκπορνήσας, τὸ ὄνομα τὸ πατρὸς αὐτῆς αὐτὴ βεβηλοῖ, ἐπὶ πυρὸς κατακαυθήσεται. (Διδύτ. κ.α. 9.) τὸ ποιοῦν ἐρμηνεύων ὁ Θεὸς Χρυσόστομος λέγει, ὅτι πᾶς

ἐκπορνεύων τιμωρίαν λαμβάνει εἰάν ἀμαρτήσῃ ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἱερέως, ἀπὸ τῶν αἰσῶν γυναικῶν αἱ θυγατέρας τῶν λαϊκῶν· αἱ γὰρ θυγατέρες τῶν Ἱερέων, αἱ οὐδεὶς πρὸς τὴν ἱερωσύνην λόγος, ὅμως διὰ τὸν πατερικὸν ἀξίωμα, τῶν αὐτῶν πολὺ πικροτέραν ὑπέχει, καὶ τὴν τιμωρίαν. (Λόγ. εἰς περὶ Ἱερωσύνης) διὰ τὴν ἡ μὲν αἰσῶν γυναικῶν εἰάν ἐπορνεύσῃ, ἐπρόσκειν ὁ Θεὸς νὰ λιθοβολήσῃ. (Διδύτ. κ.β. 21.) ἡ δὲ θυγάτηρ τοῦ Ἱερέως εἰάν ἐπορνεύσῃ, κατεκλείσθαι· μεγαλύτερα δὲ τιμωρία εἶναι τὸ καύσιμον ἀπὸ τῶν λιθοβολισμῶν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι εἰάν οἱ Διάκονοι καλῶς διοικήσων τὸ ἐπάγγελμα τῶν ἀγκάλων καὶ κατωσάπων, θέλουν ἀπολαύσων ὅμως εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν τὴν ἀνάστασιν βαθμὸν, καὶ τὴν πρὸς Χριστὸν παρρησίαν.

ἰδῶ τὴν ὑπόληψιν καὶ λύπην ταύτην ἀπὸ τῶν καρδιάν τε, καὶ λέγει εἰς αὐτὸν, ὅτι δοί σοι γράφω αὐτῇ ὡς Τιμόθεε διὰ τὸ, διὰ τί δὲν ἔχω νὰ ἔλθω νὰ σε ἰδῶ, ἀλλὰ διὰ τί θέλω μὲν νὰ ἔλθω· αἰσῶς ὅμως τύχη νὰ ἀργοπορήσω, διὰ τὸ τοιοῦτον γράφω ταῦτα, διὰ νὰ ἔχῃς διδασκαλίαν καὶ ὁδηγίαν, πῶς πρέπει νὰ πολιτεύσῃς, καὶ νὰ διοικῇς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ. Καλῶς δὲ εἶπε τὸ „ἐλπίζων“· ἐπειδὴ μὲν τὸ νὰ ἐκινεῖτο ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἀγίον, δὲν ἤξεύρε πῶς ἔχει νὰ τὸν κινήσῃ τὸ Πνεῦμα διὰ νὰ ὑπάγῃ· ὅθεν καὶ δικαίως ἀμφιβάλλει, αὐτὸς ἔχῃ νὰ ἀργοπορήσῃ, ἢ καὶ νὰ μὴ ὑπάγῃ εἰς τὸν Τιμόθεον.

„Ἦτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος“.

Μὴ εἰπῆς, λέγει, ὡς Τιμόθεε, ὅτι ἄνθρωποι συγκροτοῦσι καὶ συσταίνουσι τὴν Ἐκκλησίαν, ὅχι· ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ εἶναι Ἐκκλησία καὶ σύναξις τοῦ ἰδίου ζῶντος Θεοῦ, ἥτοι τοῦ φοβεροῦ, καὶ ἐκδικητοῦ καὶ ὅχι νεκροῦ καὶ ἀσθενούς, ὅποιοι ἦσαν οἱ πῶν Ἐκκλησιῶν Θεοί.

„Στύλος, καὶ ἐδραίωμα τῆς ἀληθείας“.

Μὲν τὰ λόγια ταῦτα συγκρίνει ὁ Ἀπόστολος τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν, μὲν τὸν ναὸν τῶν Ἰουδαίων, καὶ λέγει, ὅτι ὁ ναὸς μὲν τῶν Ἰουδαίων περιεῖχε τύπας καὶ σκιὰς· καθὼς ἦσαν τὰ κωδάνια, καὶ τὰ μικρὰ ῥόδια, ὅπερ ἦσαν ὑφασμὸς εἰς τὰ ἱμάτια τοῦ Ἀρχιερέως· καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς δὲ αὐτὸς, τύπος ἦτον, ὁμοίως καὶ αἱ θυγαῖρες, ὅπερ ἐθυσιάζοντο εἰς τὸν ναόν· ἡ δὲ Ἐκκλησία τῶν Χριστιανῶν εἶναι σύστασις τῆς ἀληθείας· διὰ τὴν ὅλα ἐκεῖνα ὅπερ περιλαμβάνονται εἰς αὐτὴν, εἶναι ἀληθινὰ, καὶ ἀλήθεια, καὶ κατὰ τὸν εἶδος εἶναι σκιῶδες καὶ τυπικόν, καθὼς ἦσαν ἐκεῖνα τὰ τῶν νόμων, καὶ τῶν παλαιῶν Νασ· δι' ὅ,τι, ἀντὶ διὰ τὰ κωδάνια, εἶναι εἰς αὐτὴν κήρυγμα λαμπρὸν τοῦ Εὐαγγελίου· ἀντὶ διὰ τὰ ῥόδια, δέχεται εἰς αὐτὴν ζωὴ, σωφροσύνη μὲν διὰ τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὴν σκληρὰν διαίτην, ὅπερ ἔχει, μέσα δὲ περιέχουσα τὸν καρπὸν τῆς ἀρετῆς· καὶ ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ καὶ θνητοῦ Ἀρχιερέως, ἔχει Ἀρχιερεὰ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· ἀντὶ δὲ θυσιῶν ἀλόγων, ἔχει τὸ λογικόν καὶ μέγα θῦμα, τὸ ζωοποιὸν καὶ θεῖον αὐτὸ σῶμα.

16. „Καὶ ὁμολογούμεως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς Δισεβείας μυστήριον“.

Αληθῶς μυστήριον, καὶ τῆς Δισεβείας μυστήριον, καὶ μυστήριον μέγα, καὶ ὁμολογούμεως μέγα, εἶναι ἡ διὰ λόγους μας γνωστομένη εἰσαρκίος Οἰκονομία τοῦ Θεοῦ λόγος, ἐπειδὴ κατὰ τὰς περὶ τῆς δὲ ἀμφιβάλλει· πῶς δὲ εἶναι μυστήριον αὐτὸ, ὅπερ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τὸ ἠξεύρουσι; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ὅλοι δὲν τὸ ἠξεύρουσι· πολλοὶ γὰρ εἶναι ὅπερ δὲν τὸ πιστεύουσιν· εἰ δὲ καὶ δώσωμεν, ὅτι ὅλοι τὸ ἠξεύρουσιν, ἀλλὰ πῶς τὸ ἠξεύρουσιν, ἀπ' οὗ ἐκκηρύχθη τὸ Εὐαγγέλιον σχεδὸν εἰς ὅλον τὸν Κόσμον, προτίτερα δὲ, δὲν ἦτον εἰς ὅλους φανερόν· Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον τὸ μυστήριον τῆς Θεῆς Ἐνανθρωπήσεως ἀκόμη εἶναι μυστήριον (1)· διὰ τί ὅλοι μὲν ἠξεύρουσιν ὅτι ὁ Θεὸς ἐσαρκώθη, τὸ δὲ πῶς ἐσαρκώθη, δὲν ἠξεύρου-

(1) Ὅτι δὲ τὸ μυστήριον τῆς Θεῆς Ἐνανθρωπήσεως πάντοτε εἶναι μυστήριον, ἀκατήληπτον δηλαδή, ὅχι μόνον ἀπὸ τῆς πλέον τελείας Θεολογίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτῆς ἀκόμη τῆς πρώτης πίξεως τῶν μακαρίων Ἀγγέλων, μαρτυροῦσι τὰ πνεύμασκινητα σώματα τῶν ἱερῶν Θεολόγων· ὁ μὲν γὰρ θεὸς Διονύσιος εἶπε φησὶν· „ἀλλὰ καὶ τὸ πᾶσις Θεολογίας ἐκφανέσασιν, ἡ καθ' ἡμᾶς Ἰησοῦς Θεοπλασία, καὶ ἀρρητὸς ἐστὶ λόγος παντί, καὶ ἀγνωστός ἡ παντί, καὶ αὐτῷ τῷ φροντιστῇ τῶν μακαρίων Ἀγγέλων“· (Περὶ Θεῶν ὀνομάτων. κεφ. β'.) Καὶ ἐν τῇ πρὸς Γαίον Ἐπιστολῇ· „κρυφίος δὲ ἐστὶ (ὁ Χριστός) καὶ μετὰ τὴν ἐκφάνσιν· ἡ ἵνα τὸ θεόσπερον εἴπω, καὶ ἐν τῇ ἐκφάνσει· καὶ τῷ γὰρ Ἰησοῦ κέκρυπται· καὶ ἀδενὶ λόγῳ, ὅτι ἡ κατ' αὐτὸν ἐξηκεται μυστήριον, ἀλλὰ

καὶ λεγόμενον, ἀρρητὸν μέν, καὶ νοούμενον, ἀγνωστόν“· Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος· „τί δὲ (νοῦται) ὁ σφαιρωτὴρ τῷ ὑποδήματι, ὃν ἐκείνους ὁ βαπτίζων Ἰησοῦς· τυχόν· ὁ πῶς ἐπιδημῶν λόγος καὶ τῆς σαρκὸς· ἢ μὴδὲ τὸ ἀκρόατον διδάσκον, μὴ ὅτι πῶς σαρκικοῖς ἐστὶ καὶ νηπίοις ἐν Χριστῷ, ἀλλ' ὅτι πῶς κατὰ Ἰωάννην τῷ Πνεύματι“· (Λόγ. εἰς τὴν Ἐπιφάνειαν.) Λέγει δὲ καὶ ὁ φερωνύμως μέγιστος Μάξιμος· „τὸ μέγα τῆς Ἐνανθρωπήσεως μυστήριον ἀπὸ μέν τι μυστήριον· οὐ μόνον ὅτι συμμετρῶς τῇ δυνάμει πᾶν ὑπ' αὐτῷ σαφόμενον, ἐκφανόμενον, ἔχει μᾶλλον τὴν ἐκφανέσασιν τὸ μῆτις ὁρῶμενον, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ φανερόν, ἐστὶ μέν τι μυστήριον ἀπόκρυφον, ὅθεν λόγῳ καθὼς ἐστὶ, γινώσκόμενον· ὁ γὰρ Θεὸς ὑπερίστος ὢν, καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον“.

ρυσιν· ἀπὸ ὅλης γὰρ εἶναι τὸ κεκρυμμένον καὶ ἀπόκρυφον ἀνθρώπους τε καὶ Ἀγγέλους, καὶ διὰ τὸ εἶναι μυστήριον. Βλέπε δὲ Χρυσιανὲ, πῶς ὑπερβολικὴν ἀγάπην ὡς ἔδειξεν ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς· ἐπειδὴ τὸ ἀπόκρυφον μυστήριον τῆς θείας τῆ γνώσεως καὶ βελῆς, ὅπως ἐφανερώσεν εἰς ἡμᾶς τὰς γῆινες καὶ ταπεινὰς.

„Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί“.

Επειδὴ ὁ Παῦλος, νομοθετῶντας ἀνώτερον περὶ τῶν Ἱερέων, δὲν εἶπε κἀντὶς ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπως γράφει τὸ Λαϊτικὸν διὰ τὰς Ἱερεῖς τῆ παλαιᾶς νόμου, διὰ τὸ λέγει ἐδῶ· ἅς μὴ θαυμάζῃ τινὰς, αἰσῶς δὲν λέγω τὰ μικροπρεπῆ ἐκεῖνα ὅπως ἀναφέρει ὁ παλαιὸς νόμος, ἐπειδὴ τὸ μυστήριον καὶ χάρισμα ἡμῶν τῶν Χρυσιανῶν, εἶναι μεγάλον καὶ ὑψηλόν, καὶ δὲν εἶναι τοιοῦτον ταπεινὸν καὶ γῆινον, καθὼς ἦτον τῶν Ἰουδαίων· δι' ὅ,τι ἐδῶ εἰς τὴν χάριν τῆ Εὐαγγελίᾳ ἐφανερώθη εἰς τὰς ἀνθρώπους ὁ Θεός· πῶς δὲ ἐφανερώθη; μὲν σὰρκα ἀνθρωπίνην· διὰ τὴν κατὰ τὴν Θεότητα, ἦτον ἀόρατος καὶ ἀφανέρωτος· ὅθεν λέγει ὁ Θεοδώριτος· „Θεὸς γὰρ ὢν, καὶ Θεὸς Υἱὸς, καὶ ἀόρατον ἔχων τὴν φύσιν, δῆλος ἅπασιν ἐνανθρωπήσας ἐγένετο· σαφῶς δὲ ἡμᾶς τὰς δύο φύσεις ἐδίδαξεν· ἐν σαρκὶ γὰρ τὴν θείαν ἔφη φανερώσαι φύσιν“· (1)

„Ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι“.

Τὸ τὸ ρητὴν κατὰ δύο τρόπους ἐννοεῖται· ἢ πῶς ὁ Υἱὸς τῆ Θεᾶς, ἐπειδὴ καὶ ὅλα τὰ ἔργα τὰ ἔκαμε διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, δὲν εἶπεσε δὲ μερικὰς σιληρὰς καὶ ἀπειθεῖς· ὅμως αὐτὸς ἐδικαιώθη, ὡς αὐτὸς ἔκαμεν ὅλον ἐκεῖνο ὅπως ἦτον ἐδικόν τε, καὶ τίποτε δὲν ἀφῆκεν ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπως ἀπέβλεπον εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων· ἢ πῶς ὁ Υἱὸς τῆ Θεᾶς „ἀμαρτίαν ἑκ ἐποίησεν, ἐδὲ δρέθη δόλος ἐν τῷ σώματι αὐτῷ“· (Ἦσ. νγ'. 9.) καὶ διὰ τὸ ἐφάνη μόνος δίκαιος, καὶ ἅγιος, καὶ ἀμαρτίας ἀπὸ ὅλης τῆς ἀνθρώπου· ἐπρόσθεσε δὲ καὶ τὸ „ἐν Πνεύματι“· ἐπειδὴ, οἱ μὲν κατὰ νόμον δίκαιοι, ὑπετάσσοντο εἰς πνεῦμα δουλείας· διὰ τὴν ὁ νόμος, φόβος εἶχε καὶ τιμωρίας, μὲν τὸ νὰ μὴ εἶχε τὸ Πνεῦμα τῆς ἡορσείας, καὶ ἐλευθερίας· ὁ δὲ Κυριος, καὶ πᾶσαν δικαιοσύνην τῆ νόμου ἐπλήρωσεν (ἔγω γὰρ ἔλεγε πρὸς τὸν Βαπτιστὴν· „ἄφες ἄρτι· ἔγω γὰρ πρέπον ἡμῖν ἐστὶ πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην“·) (Ματθ. γ'.) καὶ πᾶσαν, λέγω, δικαιοσύνην ἐπλήρωσε, καὶ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ, μὲν τὸ νὰ ἦτον ὁμοούσιος μὲν τὸ Πνεῦμα, καὶ εἶχεν αὐτὸ ἀχώριστον, ἀεισκόμνον εἰς αὐτὸν φυσικῶς, καὶ διὰ μέσου τῶ ἑαυτῶν ἐδίδε καὶ εἰς ἡμᾶς τὸ νὰ δικαιοθῶμεν ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι· δι' ὅ,τι οἱ τῆ Εὐαγγελίᾳ δίκαιοι, εἶναι πνευματικοὶ ἀληθῆς, καὶ ὑπερέχουσιν μὲν πολλῶν ὑπεροχῶν τὰς δικαίας τῆ νόμου τῆ παλαιᾶς (2).

„Ἦφθην“

„ὁρῶντες ὡς φιλάδελφοι ἐκ τῆς ἀνθρώπων φύσεως ἀληθῶς ἀνθρώποι γεγονῆς, πῶς τὸ πῶς ἀνθρώπος γέγονε τρόπον, μὲν διαπαντὸς ἔχον ἀνέκδοτον· ὑπὲρ ἀνθρώπων γὰρ γέγονεν ἀνθρώπος“· (Κεφ. ιβ'. πρὸς γ'. Ἐκκατοντ. τῶν Θεολογικῶν.)

(1) Σημειῶσαι ὅτι κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον (Λόγ. ι. κατ' Εὐνομίαν) εἰς τὴν μερὶ καθάρων καὶ σαφῶς ὁ Παῦλος ὀνομαζέται Θεὸν τὸν Χριστόν· ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῇ, ἐν οἵσφιν· „ὡς οἱ Πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστός, πρὸ κατὰ σὰρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογητός εἰς τοὺς αἰῶνας· Ἀμήν“· (Ῥωμ. θ'. σ'.) ἐν τῇ παρὰ τὴν Ἐπιστολὴν ἥδε εἰς τὸ ρητὸν αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ πρὸς Τίμον Ἐπιστολῇ, ὅπως φησὶ· „Προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐπίδοσιν καὶ ἐπιφάνειαν τοῦ δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ“· (Τίτ. β'. 13.)

(2) Ὁ δὲ Κλήμης ἐν τῷ ζ'. τῶν Ὑποτυπώσεων ὡς ἐρμηνεύει τὸ „ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι“ ὅτι εἰ καὶ οἱ σαρκικοί καὶ βαρυσκαρδικοί ἀνθρώποι δέδοικεν ἐδικαιῶναι, ὁ Χριστὸς ἔλεγον γὰρ· ἰδὲ ἀνθρώπος φησὶ καὶ οἱ

„νοτότοις“ ἀλλὰ τοῖς ἐν Πνεύματι Θεῷ συνεργουμένοις, „δεδικαιώται“· ἐδεσάμεθα γὰρ φησὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ, τὴν δόξαν ὡς μονογενοῦς· (Ἰωάν. α'.) Ὁ δὲ Ἀλεξανδρινὸς Κύριλλος ὡς ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν, καθὼς τὸ ἐρμηνεύει καὶ ὁ ἱερός Θεοφύλακτος, παρὰ τὴν θείαν Κυρίαν ἐρανίδην· „ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι, ἀντὶ τὸ Πνευματικῶς ἐδικαιώθη, ἀλλ' ὡς νομικῶς, καὶ γὰρ καὶ τὰς νομικὰς πληρῶν ἐν πολέμῳ, καὶ νομικῶς αὐτὰς, ἀλλὰ πνευματικῶς ἐξεπλήρωσεν“· Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὡς τὸ ρητὸν ἐρμηνεύει· „ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι, διὰ τὸ θῆναι Πνεύματος ἐνέργειαν πᾶσι δαύματα“· ἢ γὰρ ἐγὼ φησὶν ἐν Πνεύματι ἐκβαλῶν πᾶσι δαίμονας· (Ματθ. ιβ'.) ἀπεδείχθη ποῖνον διὰ τῶν δαυμάτων καὶ ἀπερίσθη, ὁ Θεὸς ἀληθῆς, καὶ Θεὸς Υἱός· ὅπως καὶ ὁ Ἐκαπὸνπερτος παρὰ τὸν Σταυρόν, κλονημένῳ ἰδὼν τὴν γῆν, καὶ σκοπῶν πληρωθῆσαι τὴν οἰκουμένην ἐβόησεν· ἀληθῶς Θεοῦ Υἱός ἐστι· (Μάρκ. ιε'. 39.) Κοιτᾷ δὲ εἰς τὰς γνώμης ταύτας τῶν ἱερῶν Θεολόγων, προσέθημι καὶ ἐγὼ τὸ ἐκτῶς τὴν ἐμὴν γνώμην, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι, ἦγεν ἀπεδείχθη εἰς τὴν

Κατ.

„Ωφθη Ἀγγέλοις“.

Ὁ μουσήμερον! μαζί με ἡμᾶς τὰς ἐπιγίαις ἀνθρώπους, λέγει, εἶδον οἱ ἐπερανίοι Ἀγγελοὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ σεσαρκωμένον, τὸν ὁποῖον πρότερον δὲν ἔβλεπον κατὰ τὴν φύσιν τῆς Θεότητος· λέγει δὲ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος ὅτι· „ἰδὲ Ἀγγελοὶ προσήλθον, καὶ διηκόουν αὐτῷ“· (Ματθ. δ΄. 11.) καὶ διὰ τὰ εἰπὼ καθολικῶς, ἀφ’ ἧς ἐγεννήθη ὁ Κύριος, ἕως ἡ ἀνελήφθη, Ἀγγελοὶ τὸν ὑπηρετῶν· διὰ τὴν καὶ εἰς τὴν γέννησίν τε Ἀγγελοὶ τὸν ὑμνήσαν, φωνάζοντες· „δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ, ἐν ἀνθρώποις δόδοκία“· (Λευκ. β΄. 14.) Καὶ εἰς τὴν ἀνάληψιν τε Ἀγγελοὶ ὑπηρετῶν· „Καὶ ἰδὲ φησὶν ἄνδρες δύο, παρεστήκεισαν αὐτοῖς (τοῖς Ἀποστόλοις) δηλ.) ἐν ἐσθῇτι λευκῇ, οἱ καὶ ἔπον, ἄνδρες, Γαλιλαῖοι, τί ἐσθήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν ἔρανόν; ἔπος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ’ ὑμῶν, εἰς τὸν ἔρανόν, ὅπως ἐδόξασται ἐν τρόπῳ ἐθεάσασθε αὐτὸν πορεύόμενον εἰς τὸν οὐρανόν“· (Πράξ. α΄. 11.)

„Ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν· ἐπιστάθη ἐν Κόσμῳ“.

Ὁ μουσήμερον, λέγει, τῆς ἐνσάρκα τοῦ Θεοῦ Λόγου Οἰκονομίας, ἐκηρύχθη εἰς τὰ ἀπηλπισμένα καὶ κατηγορημένα ἔθνη· καὶ δὲν ἐκηρύχθη μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιστάθη ἀπὸ ὅλον τὸν Κόσμον, τὸ ὁποῖον τὸ εἶναι μεγάλον σημεῖον τῆς δυνάμεως καὶ ἀληθείας τοῦ κηρυττομένου καὶ πιστομένου Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

„Ἀνελήφθη ἐν δόξῃ“.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἀνελήφθη μετὰ δόξαν, ὥς μὲν, διὰ τὴν ἀνελήφθη ἐπάνω εἰς τὰς νεφέλας καθήμενος, καὶ οἱ Ἀγγελοὶ ὑπηρετῶν αὐτῶν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν ἀνελήφθη, ὅχι ὡσαύτῃ τὸν Ἥλιον ὡς εἰς ἔρανόν, ἀλλὰ εἰς αὐτὸν τὸν ἔρανόν· καὶ ἀνέβη, καὶ ἐκάθισεν ὑπεράνω πάσης Ἀρχῆς, καὶ Ἐξουσίας, καὶ Δυνάμεως πᾶν ἀσώματον Ἀγγέλων. Καὶ ἀφίνα καὶ λέγω, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ νὰ ἀναληφθῇ ὁ Κύριος μετὰ σώματος, καὶ αὐτὸ, λέγω, μόνον εἶναι δόξα μεγάλη (1).

Κ Ε-

Κόσμον ὅλον πᾶς ἦσαν δίκαιος, καὶ Ἅγιος καὶ ἀναμάρτητος, ἐν Πνεύματι, καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος, ἦσαν διὰ τῆς κατωβάσεως καὶ ἐπιφοιτήσεως εἰς πᾶς Ἀποστόλους καὶ πάντας τοὺς πιστοὺς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· δι’ οὗ, τι ἀνίσως μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Ἰησοῦ, δὲν ἦρχετο τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἰς τοὺς Ἀποστόλους, ὅχι μόνον ὁ Ἰησοῦς ἠθέλη φανῇ ἰδύσης, ὡς ὑποχρεῖται νὰ πέμψῃ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ μὴ πέμψας· ἀλλὰ ἠθέλη φανῇ καὶ πῶς ἦσαν ἀμαρτωλὸς, καὶ διὰ πᾶσι ἐρωτῶσε μὲν καὶ παρεκάλεισε τὸν Πατέρα νὰ ἀποστείλῃ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον („ἐγὼ γὰρ φησὶν ἐρωτίσω τὸν Πατέρα, καὶ ἀλλ’ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν“) καὶ εἰσηκούσῃ δὲ παρὰ τοῦ Πατρὸς, διὰ τὴν δὲν ἦσαν δίκαιος· ὁ γὰρ Θεὸς ἀμαρτωλῶν ἐκ ἀκῆς· ἐπειδὴ δὲ τὸ Πνεῦμα ἦλθεν εἰς πᾶς Ἀποστόλους, διὰ τῆς αὐτοῦ ἐλδύσεως ἀπέδειξε εἰς ὅλον τὸν Κόσμον ὅτι ὁ Ἰησοῦς, ὅχι μόνον ἦσαν ἀληθινὸς εἰς πᾶς ὑποχρεῖται, ἀλλὰ καὶ δίκαιος καὶ ἀναμάρτητος, καὶ διὰ πᾶσι προσεδέχθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, καὶ εἰσηκούσῃ παρ’ αὐτοῦ· καὶ ὅτι, ὁ μὲν Ἰησοῦς πρὸς τὸν Πατέρα ἀπῆλθεν, καὶ πλέον δὲν θεωρεῖται, ἀντ’ αὐτῆς δὲ κατήλθεν εἰς πᾶς ἀνθρώπους ὁ ὁμοούσιος τοῦτοῦ Παράκλητος. Τοῦτο μὲν τὸ νοῦμα ἐπιστηρίζεται ἐπάνω εἰς τὰ ἰδία ἐκείνα λόγια, ὅτι ἔπεν ὁ Κύριος· „συμφέρεται ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω· ἐάν γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ Παράκλητος

ἐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς· ἐάν δὲ πορεύω, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς· Καὶ ἐλθὼν ἐκείνος ἐλέγξει τὸν Κόσμον περὶ ἀμαρτίας, καὶ περὶ δικαιοσύνης, καὶ περὶ κρίσεως· περὶ ἀμαρτίας μὲν, ὅτι ἡ πεισθύνειν εἰς ἐμέ· περὶ δικαιοσύνης δὲ, ὅτι πρὸς τὸν Πατέρα μὲν ὑπάγω καὶ ἐτι θεωρεῖται με“· (Ἰωάν. 15. 7.) ὁ ἐλεγμὸς γὰρ ὅπως ἔκαμιν ὁ Παράκλητος τὸν Κόσμον διὰ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Ἰησοῦ, ἐν καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι μὲν πᾶσι ὅτι λέγει ὁ Παῦλος ἐδοξ, ἦγεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι.

(1) Οὕτω τὸ ρητὸν ὁ Θεοδώρετος ἐρμηνεύει· „ἀνελήφθη ἐν δόξῃ· πᾶσι γεγονέναι μὲν πρὸς τὸν κηρύγματος, τελούτων δὲ αὐτὸν πέδιλοι, διδάσκων ὡς ἐκείνους ἐπιστάθη τὸ κήρυγμα· ἐν ἔθνεσιν γὰρ εἶναι ὁ πᾶσι γενέσθαι κελύσαι, καὶ τὴν ἐκ δόξων εἶναι καθεδρᾶν· ὥς τῆς Οἰκονομίας μνημονεύσαι, καὶ διὰ τῆς πνευματικῆς χάριτος τοῖς αἰρετικαῖς προδεδόταις ἀκάνθαις, ὡς Βαδουταῖοις, καὶ Βασιλίδαις, καὶ Μαρκίω, καὶ Μάννι παρείσθησαν· πάντες μὲν ὁμοίως τῆς σαρκὸς ἀνήμεροι τὴν ἀνάληψιν, καὶ τῇ παλαιᾷ Διαθήκῃ μαχομένοι, ἐν δὲ τοῖς αἰσὶν πολυσχιδῶς ὑπομένοντες πλάναις, καὶ πᾶσι περὶ τούτων ἀναγκαῖως προλέγει“.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Δ΄.

1. „Τὸ δὲ Πνεῦμα ῥητῶς λέγει“.

Τὸ Πνεῦμα, λέγει, τὸ Ἅγιον, ῥητῶς, ἤγεν σαφῶς καὶ φανερῶς προλέγει, καὶ ὁχι σκοτεινῶς καὶ συυεσκιασμένως, καθὼς ὁ νόμος καὶ οἱ Προφῆται (1).

„Ὅτι ἐν ὑσέροις καιροῖς ἀποσηόνται τινες τῆς πίσεως“.

Επειδὴ αὐτῶτερον εἶπον ὁ Ἀπόστολος ὅτι μερικοὶ ἐκαραβοτξακίσθησαν ψυχικῶς εἰς τὰ τῆς πίσεως, καὶ ἀπωλέσθησαν, διὰ τὸτο λέγει ἐδῶ, μὴ θαυμάσης τὸτο ὦ Τιμόθεε, ὅτι καὶ τώρα δέχονται τινες Χρεισianoὶ ὅπῃ ἰεδαΐζον, καὶ θέλουν νὰ φυλάττουν τὰ τῶ παλαιοῦ νόμου· διὰ τὸ θέλει ἔλθῃ καιρὸς, ὅταν ἐκεῖνοι ὅπῃ φαίνονται πῶς εἶναι Χρεισianoὶ, ἔχουν νὰ κάμνουν χειρότερα. Λέγει δὲ ταῦτα ὁ Παῦλος, ὅχι διὰ τὰς ἰεδαΐας, ἐπειδὴ αὐτοὶ ἦσαν εἰς τὰς παλαιὰς καιρὸς, καὶ τότε ἀκόμη· ἀλλὰ τὰ λέγει διὰ τὰς ὑστερον γενομένας αἵρετικὰς, οἷον τὰς Μαρκιωνιστάς, καὶ Ἐγκρατίτας, καὶ Μανιχαίους, καὶ διὰ ὅλας τὰς ἄλλας, τὰς καταγομμένας ἀπὸ τῶ πονηρῶν φατερίαν τῶν αἵρετικῶν τῶν. Βλέπε δὲ ἀγαπητέ, ὅτι ὁ Παῦλος εἶπε, πῶς οἱ αἵρετικοὶ πρῶτον ἔχουν νὰ ἀποσηόνουν ἀπὸ τῶ πίσει, καὶ τότε νὰ ξεράσων τὰς κακοδοξίας αὐτῶν, διὰ νὰ δείξῃ, πῶς ἡ πίσις εἶναι ὡσαύτῃ ἀγκυρα, καὶ ὅταν τινὰς ξεπέσῃ ἀπὸ τῶ ἀγκυραν, ναυαγῇ καὶ καταποντίζεται εἰς τῶ ἀπώλειαν, κατὰ τὸν Θεῖον Χρυσόστομον.

„Προσέχοντες πνέμασι πλάνης (2) καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων“.

Αὐτοὶ, λέγει, οἱ αἵρετικοὶ, ἐνεργέμενοι ἀπὸ τὰς δαίμονας, ἔχουν νὰ κατηγορῶν καὶ τὰ φαγητὰ, καὶ τὸν γάμον, λέγοντες ταῦτα πῶς εἶναι κακά· μετὰ τὰ λόγια δὲ ταῦτα αἰνιγματωδῶς φανεροὶ ὁ Ἀπόστολος καὶ ὅλας τὰς ἄλλας αἵρέσεις, ἐπειδὴ ὅλαι ἔγιναν ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ τῶ διδασκαλίαν τῶν δαιμόνων· δευτὴ ἀναφέρει δὲ ὁ Παῦλος τὰς αἵρέσεις ταύτας φανερώς καὶ κατ' ὄνομα, διὰ νὰ μὴ σπείρῃ αὐτὰς εἰς τὰς ψυχὰς τῶν αἰσχυρισκόντων, ἢ ἀκούοντων τῶ Ἐπιστολῶν ταύτων· τῶ δὲ τῶν Μαρκιωνιστῶν, καὶ Ἐγκρατιστῶν, καὶ Μανιχαίων αἵρεσιν, τῶ κατηγορεῖσαι τὰ φαγητὰ, καὶ τὸν γάμον, ταύτῳ μόνῳ ἐφανέρωσεν ἀπὸ μέρες, ἥτις τότε κοινὰ ἢ ἀρχισον, ἢ ἐμελλε νὰ ἀρχίσῃ.

2. „Ἐν ὑποκρίσει ψάδολόγων“.

Τετέστιν, ἐκεῖνα, λέγει, ὅπῃ οἱ αἵρετικοὶ οὕτοι ψάδονται, δευτὴ τὰ ψάδονται κατὰ ἄνοιαν, ἀλλὰ γνωρίζοντες ὅτι εἶναι ψευδῇ, ὑποκρίνονται πῶς διδάσκουσιν ταῦτα ὡς ἀληθινὰ καὶ βέβαια.

„Κεκαυτηριασμένων τῶ ἰδίαν συυείδησιν, κωλύοντων γαμῶν“.

Οἱ αἵρετικοὶ, λέγει, αὐτοὶ, εἶναι ἄνθρωποι κακῆς ζωῆς καὶ διεφθαρμένης· καὶ ἐπειδὴ γνωρίζον εἰς τὸν ἑαυτὸν τὰς πῶς ἔχουν πολλὰς ἀκαθαρσίας, διὰ τὸτο καὶ ἡ συυείδησις αὐτῶν ἔχει ἀνεξαλείπτους τὰς καυτῆρας, ἤγεν τὰς τύπας καὶ βέλλας τῆς ἀκαθάρτου ζωῆς τῶν· (καυτῆρ γὰρ εἶναι ὅταν τινὰς μετὰ σίδηρον πεπυρωμένον βελλόσῃ καὶ σφραγίσῃ κατένα ζώων,

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος εἶπας ἑρμηνεύει· „ὡς πᾶσι λέγει Κύριος, καὶ πᾶσι λέγει ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων· ἢ πᾶσι καὶ τὸ Πνεῦμα λέγει θεοπρεπῶς“· λοιπὸν Θεὸς εἶναι καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· Ἀλλ' ἡδεῖον ἐρωτήσῃ τινὰς· διὰ τίνος προλέγει φανερώς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον;

καὶ ἀποκρινόμενα, ὅτι ἴσως δι' αὐτὰ τὰ ἰδία Παύλου· ἐμοικῶν γὰρ ἐν τῇ αὐτῇ καρδίᾳ, προσεφθάρω ἐσθλὸν τὸ μέλλον γενήσεσθαι.

(2) Ἐν αἵματι „πλάνοις“.

ζῶν, ἢ μέλος τοῦ ἀνθρώπου) (1). Ὅθεν ἀκολούθως κατηγορεῖσι τὸν γάμον πῶς εἶναι κακός· διότι, ἂν ἦτον καθαρά ἡ τέτων ζῶν, βέβαια καὶ ἡ συνείδησις τέτων ἔμελλε νὰ ᾔνοιγε καθαρά, καὶ δὲν ἔθελε κατηγορεῖν ὡς κακὸν τὸν γάμον, τὸν ὁποῖον εὐλόγησεν ὁ Θεός· διὰ τὴν καὶ ὁποῖος μὲν ἔχει γερὸν, καὶ καλὸν σῶμα, αὐτὸς ἐπαυεῖ τὰ φαγητὰ ὅτι εἶναι καλὰ καὶ ἀβλαβή· ὁποῖος δὲ ἔχει σῶμα χυλῶδες καὶ βεβλαμμένον, αὐτὸς κατηγορεῖ τὰ φαγητὰ πῶς εἶναι βλαβερά, καὶ δὲν κατηγορεῖ τὸν σῶμα τὸν, ὅπως ἔχει συμμαζωμένους τὰς διαφθοράς καὶ βλαβεράς χυμῶς. Τί λοιπόν; καὶ ἡμεῖς δὲν ἐμποδίζομεν μερικὰς διὰ νὰ μὴ ὑπανδρεύωνται; μὴ γένοιτο νὰ τὰς ἐμποδίζωμεν! ἀλλὰ ἐκεῖνες, ὅπως δὲν θέλουν νὰ ὑπανδρεύωνται, τὰς παρακινῶμεν εἰς τὴν παρθενίαν καὶ τὸ χῆμα τῶν μοναχῶν· διὰ τὴν ἀγκαλὰ καὶ ἡ παρθενία εἶναι τιμιώτερα καὶ καλλίτερα, ἀλλ' ὅμως καὶ ὁ γάμος δὲν εἶναι ἀτίμος καὶ κακός, ἀλλὰ τίμιος καὶ καλός· καθὼς ἐδὲ τὸ ἀσῆμι εἶναι ἀτίμον καὶ κακόν, διὰ τὴν τὸ χρυσάφι εἶναι τιμιώτερον καὶ καλλίτερον ἀπὸ τὸ ἀσῆμι· ἐπεὶ τὸ τιμιώτερον, τὸ τιμὴν εἶναι τιμιώτερον, καὶ ὅχι τὴν ἀτίμην· καὶ τὸ καλλίτερον, τὸ καλὸν εἶναι καλλίτερον, καὶ ὅχι τοῦ κακῶς. Ὁποῖος λοιπόν διψᾷ, ἦτοι θέλει, ὅς ἔχη τὸ τιμιώτερον καὶ καλλίτερον χρυσάφι τῆς παρθενίας, ἦτοι ὅς γίνεται μοναχός, „ὁ δυνάμενος γὰρ φησὶν ὁ Κύριος (ἦτοι ὁ Θεός, ὡς δραστικῶς) χωρεῖν, χωρεῖτω“ (Ματθ. 19. 12.) ἀνίσως δὲ τινὰς δὲν δύναται, ἦτοι δὲν θέλῃ, ὅς ἔχη τὸ τίμιον καὶ καλὸν ἀσῆμι τὸ γάμον, ἦτοι ὅς ὑπανδρεύεται, „τίμιος γὰρ φησὶν ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος“ (Ἑβρ. 13. 4.) (2)

3. „Ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετὰληψιν τοῖς πιστοῖς“.

Σημειώσαι ὅτι τὸ ἀπαρέμφατον ἐδὼ τὸ ἀπέχεσθαι, δὲν κρέμεται ἀπὸ τὸ, κωλύοντων, διὰ τὴν ἀγαίνει νόημα ἐναντίον· ἀλλὰ πρέπει ἔξωθεν νὰ προσεθῇ τὸ, συμβεβηκότων ἀπέχεσθαι βρωμάτων· ἐσυμβεβηκότων γὰρ οἱ Μανιχαῖοι, καὶ Μαρκιωνισαὶ καὶ Ἐγκρατῖται νὰ ἀπέχων οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τὰ φαγητὰ, καὶ νὰ μὴ τρώγουν αὐτὰ, διὰ τὴν εἶναι κακὰ (3)· τὰ ὁποῖα λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἔκτισεν ὁ Θεὸς διὰ νὰ τὰ τρώγουν οἱ πιστοί. Ἀλλ' ἔθελόν ἀπορήσιν τινὰς· καὶ πῶς; δὲν ἔκτισεν αὐτὰ ὁ Θεὸς διὰ νὰ τὰ τρώγουν καὶ οἱ ἄπιστοι; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ναι καὶ διὰ τὰς ἀπίστας τὰ ἔκτισεν ὁ Θεός, ἀλλ' οἱ ἄπιστοι αὐτοὶ μόνοι ἐμποδίζον τὸν ἑαυτὸν τὰς ἀπὸ αὐτὰ, καὶ δὲν θέλουν νὰ τὰ φάγῃ· τί λοιπόν;

(1) Ἐπεὶ δὲ καυτὴ λέγεται κατὰ πᾶς ἰατρὴς, καὶ ἡ κοινὴ λεγομένη φρονιμεία, ὡς ἂν ὅπως διὰ πυρὸς καίεται καὶ ἀνοίγεται· διὰ τὴν δυνάμειν νὰ νοήσωμεν, ὅτι καὶ οἱ αἰρετικοὶ ἔτσι λέγονται πῶς εἶναι κεκαυτωμένοι εἰς τὴν συνείδησιν, ἢ πῶς εἶναι ἀκαθάρτοι καὶ μεμολυσμένοι, καὶ διὰ τὴν ἀγάλην ἀκαθαρσίας, καθὼς καὶ ἡ φρονιμεία εἶναι ἀκαθάρτος, καὶ ἀγάλη πᾶς ἀκαθαρσίας τὸ σῶμα. Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι „κεκαυτωμένους τὴν ἰδίαν συνείδησιν αὐτοὶς κέκληκε, τὴν ἐσχάτην αὐτῶν ἀναληψίαν, διδάσκων ὅτι γὰρ τὴν καυτὴν πόπον νεκρωθεῖς, τὴν προτέραν αἰσθησὶν ἀποβάλλει“.

(2) Ἡ καὶ ὡς ἀποκρινόμενοι ὅτι ἡμεῖς δὲν ἐμποδίζομεν τινὰ ἀπὸ τὸν γάμον, διὰ τὴν ὁ γάμος εἶναι κακός καὶ ἀτίμος· ἀπαγε! ἀλλὰ διὰ τὴν ὁ γάμος προξενεῖ εὐλίαν εἰς τὰς πλεκομένας μετὰ τὴν δεσμίαν, διὰ τὴν ἀπαραίτητος φροντίδας, καὶ μερίμνας τῆ βίης, καθὼς καὶ ὁ Παῦλος εἶπε· „εὐλίαν δὲ τῇ σαρκὶ ἔχουσιν οἱ τοιοῦτοι, ἐγὼ δὲ ὑμῶν φηδομαι“ (1. Κορ. 7. 28.) παρακινῶμεν δὲ εἰς τὴν παρθενίαν, διὰ τὴν ἡ παρθενία εἶναι ἀνώτερα τῷ γάμῳ, καὶ δυνάται εὐκολώτερα νὰ δείξῃ εὐαρέσκειαν τῷ Θεῷ πᾶς κατ' αὐτὴν πολιτευομένη· καὶ ὅρα τὴν ὑποσημειώσιν τὰ ἀνώτερα Ἀποστολικὰ ῥητοῦ, διὰ νὰ μάθῃς πῶς δυσκολίας ἔχουσιν οἱ ὑπανδρευόμενοι εἰς τὸ νὰ σωθῶν.

(3) Ὁ δὲ Οἰκουμένης λέγει, ὅτι καὶ ἔτσι καθὼς εἶναι ἀνελκόμενος πρὸς τὴν νόημα ἀγαίνει ὀρδόν, καὶ ἔτε σφάλμα εἶναι τὰ ἀντιγραφείας, καθὼς ἐπὶ τινες, ἔτε παρόραμα τῷ Παύλῳ· ἀλλὰ ὀρδὸς τὸτο ἐκφράζεται κατὰ τὴν συνείδησιν τῶν Ἀστικῶν· καθὼς γὰρ ὅταν λέγομεν, ἐμποδίζω σε νὰ μὴ κάμῃς πᾶ ἀσπία, δὲν λέγομεν ὅτι, παρακινῶ σε εἰς τὸ νὰ κάμῃς πᾶ ἀσπία· ἀλλὰ σὺ ἐναντίον εἰς τὸ νὰ μὴ πᾶ κάμῃς· καὶ καθὼς ὅταν εἴπῃς τινες, ἐγὼ σε ἐμποδίζω νὰ μὴ κλέπτῃς, δὲν πὸν παρακινῶ μὲ τὸν λόγον τῶτον νὰ κλέπτῃ· ἔτσι καὶ ὅταν λέγῃ ὁ Παῦλος πᾶς οἱ αἰρετικοὶ κωλύουσιν, ἢ γὰρ ἐμποδίζον νὰ ἀπέχων οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ φαγητὰ, ἦτοι νὰ μὴ τρώγουν πᾶ φαγητὰ, δὲν φανερὸν ὅτι ἐπαρακινῶν νὰ τρώγουν πᾶ φαγητὰ, ἀλλὰ σὺ ἐναντίον νὰ μὴ πᾶ τρώγουν. Σημειώσαι δὲ ὅτι κατὰ τὸν Θεοδώριτον οἱ αἰρετικοὶ ἔτσι ἀνόμαζον μυστῶν τὸν γάμον, καὶ τὸν βρωμάτων πᾶ πλῆξαι, ἵνα τὸν πᾶσαν Δημιουργὸν ἐνυβερίωσι· ποιεῖται δὲ ἡ τὸν οἱ Μανιχαῖοι προτέρων, καὶ οἱ Εὐσεβιανῶν ὑστερον· καὶ ὅρα τὸν ἁγ. Κανόνα τῆς ἐν Γάγγραι. Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεὸς Ἐπιφάνιος, αἰρ. κγ'. ὅτι ὁ Σαττανὴς διέβαλε τὸν γάμον, λέγων, ὅτι εἶναι ἐκ τοῦ Σατανᾶ· πᾶς πὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Εἰρηνάρχης, βιβλ. α'. Κεφ. 23. αἰρ. κατὰ Σαττανῆν.

ἢ δὲ εἶναι ἐμποδισμὸν ἢ τρυφήν τῶν φαγνῶν; καὶ ἀποκρινόμεθα ὅτι ναὶ καὶ πολλὰ εἶναι ἐμποδισμὸν ἢ τρυφήν, ὅχι ὅμως καὶ ἡ μετάληψις τῶν φαγνῶν, ταυτὸν εἰπεῖν ἢ τῶν φαγνῶν τροφή· ἄλλο γὰρ εἶναι τρυφή, καὶ ἄλλο τροφή· ἡ μὲν γὰρ τρυφή εἶναι ἀμετερία καὶ κατὰχρησις τῶν φαγνῶν, πρὸς ἡδονὴν καὶ λιχρίαν κατεσκευασμένη· ἡ δὲ τροφή καὶ μετάληψις, εἶναι μὲν συμμετέλα καὶ ὀρθὴ χρῆσις τῶν φαγνῶν, πρὸς τὴν χρείαν καὶ σύστασιν τοῦ σώματος παραλαμβάνομένη· πλὴν καὶ ἡ τρυφή τῶν φαγνῶν δὲν ἐμποδίζεται διὰ τὸ εἶναι ἀνάθαρτος, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐκλύει τὴν ψυχὴν, καὶ παραλύει τὸ σῶμα, καὶ κάμνει αὐτὸ νὰ σκιρτῇ καὶ νὰ ἡδυπαθῇ διὰ τὴν ἀμετερίαν.

„Καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν“.

Ο Θεὸς, λέγει, ἔκτισε τὰ φαγνὰ διὰ νὰ τὰ τρώγῃ οἱ πιστοὶ Χριστιανοὶ, καὶ οἱ γνωρίζοντες τὴν ἀλήθειαν· μετὰ τὸν λόγον δὲ τῶν δεικνύοντων ὅτι τὰ τῶν Ἰουδαίων ἔθιμα, ἦτον τύπος μόνον καὶ σκιά· τὰ δὲ τῶν Χριστιανῶν, εἶναι ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ πρᾶγμα· ἐμποδίζοντο δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τοῦ νὰ τρώγουν πολλὰ εἶδη ζώων καὶ φαγνῶν (1)· ὅχι διὰ τὸ αὐτὰ εἶναι ἀνάθαρτα, ἀλλὰ πρῶτον μὲν, διὰ νὰ ἐμποδισθῶσιν ἀπὸ τῆς τρυφῆς, δεύτερον δὲ, ἵνα μὴ σφάζοντες μὴδὲ τρώγοντες τὰ ἐμποδισμὸν ἐκεῖνα εἶδη τῶν ζώων, ἀλλὰ μόνον τὰ πρόβατα, καὶ τὰ βόδια, γνωρίσῃ ποίους θεοὺς ἀπόκτισαν οἱ Αἰγυπτῖοι (2)· καὶ ἀκολούθως πεισθῶσι νὰ μὴ προσκυνήσῃ αὐτὰ καὶ αὐτοὶ· ἐπεὶ δὲ δὲν εἶναι τινὰς πόσον ἀνόητος, ὥστε ὅπως νὰ προσκυνῇ ὡς θεοὺς ἐκεῖνα ὅπως σφάζει καὶ τρώγει. Ἀλήθειαν λοιπὸν ἐδῶ θέλεις νοήσεις, ἢ τὴν εἰς τὸν Χριστὸν πίστιν, ἢ τὴν ἀλήθειαν τὴν ὑπὸ τοῦ Παύλου δηλεμμένην μετὰ ἀκόλουθα λόγια.

4. „Ὅτι παν κτίσμα Θεοῦ καλόν“.

Αὕτι εἶναι ἡ ἀλήθεια, ὅπως εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος ὅτι ἐγνώρισαν οἱ πιστοὶ, ἦσαν ὅτι ὅλα ὅσα ἔκαμιν ὁ Θεὸς εἶναι καλὰ, καθὼς μαρτυρεῖ ὁ Μαῦσῆς· „Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδὲ καλὰ λίαν“ (Γεν. α'. 31.) Λέγοντας „δὲ παν κτίσμα“ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ἐνόησε τὸ διὰ τὰ βρώματα ἐκεῖνα ὅπως τρώγονται ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ μὲν αὐτὸ προλαμβάνει καὶ ἐκελύοντι τὴν αἵρεσιν τῶν Μαρικαίων, καὶ τῶν ἄλλων αἵρετικῶν, ὅπως ἔλεγον, πῶς ἡ παγκόσμιος ὕλη τὴν παντός, εἶναι ἀγέννητος, καὶ ἀναρχος, καὶ κακὴ, καὶ ἀρχὴ ὅλων τῶν κακῶν· καὶ ὅτι ὅλα τὰ φαγνὰ ἀπὸ ἐκεῖνῳ εἶναι, καὶ διὰ τὸ εἶναι καὶ αὐτὰ κακά· καὶ ἡ ὕλη γὰρ κτίσμα Θεοῦ εἶναι, δημιουργηθεῖσα ἐν χρόνῳ, καὶ καλὴ, καὶ ὁ κτίσμα Θεοῦ (3).

„Καὶ“

(1) Διὰ ποῖα ζῶα ἐπρόσαςεν ὁ Θεὸς τοῖς Ἑβραίοις νὰ τρώγῃ, καὶ διὰ ποῖα νὰ μὴ τρώγῃ, ὅρα εἰς τὸ ια'. Κεφάλαιον περὶ Λευϊτικῆς, καὶ εἰς τὸ ιδ'. Κεφάλαιον περὶ Δεύτερονόμιου· διὰ τὸ δὲ πᾶσι μὴ ἐσθιόμενα ζῶα ὀνομαζόμενα ἀνάθαρτα, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν περὶ ιγ. τίχ. περὶ ιδ'. Κεφαλ. πρὸς Ῥωμαίους.

(2) Οἱ γὰρ Αἰγυπτῖοι ἐπροσκύνουν ὡς Θεὸν τὰ βοδιὰ παρδαλόν, τὸ ὅποιον ὠνόμαζον Ἀπιν· ὅθεν καὶ τὸ χαλδαικὸν ὅπου ἐχάινοντο ὁ Ἀραὶν εἰς τὴν ἐρημον ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ ἐνώτια τῶν Ἑβραίων, εἰς ἑδὸς μόσχου καὶ βοδίνου ἐτυπώθη· διὰ τὸ καθὼς λέγει ὁ ἄββα Μακάριος, ἡ καρδία καὶ ἐπιθυμία τῶν Ἑβραίων ἐκκλινεν εἰς τὴν λατρίαν καὶ προσκύνεισιν τοῦ βοδίνου, ὅπου ἐπροσκύνουν οἱ Αἰγυπτῖοι, καὶ διὰ αὐτὸ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν, ἐκτίσθη καὶ τὸ χαλδαικὸν ἐκείνο. Ἐπροσκύνουν δὲ οἱ Αἰγυπτῖοι καὶ τὰ πρόβατα, καὶ διὰ αὐτὸ εἰσιγ-

χαίνοντο τοὺς ποιμένες, ὡς εἶναι γεγραμμένον ὅτι „βδέλυγμα τοῖς Αἰγυπτίοις πᾶς ποιμὴν προβάτων“ (Γεν. μγ'. 32) ἐπεὶ καὶ οἱ ποιμένες βόσκουσιν τὰ πρόβατα, διὰ νὰ πᾶ σφάζῃ καὶ νὰ πᾶ τρώγῃ· ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „δύεσθαι γὰρ αὐτῶ (τῶ Μαῦσῃ) προσέταξεν (ὁ Θεός) τὰ παρ' Αἰγυπτίων, δεοποιούμενα, ἀπὸ μὲν τῶν πετραποδῶν μόσχον, καὶ τρώγον, καὶ πρόβατον, ἀπὸ δὲ τῶν πτερυγίων, καὶ περὶ τῶν νεοσσῶν“ (Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Λευϊτικ. σελ. 955. πρὸς Πεντατεύχ.).

(3) Ὅρα εἰς τὸ δ'. Κεφάλαιον περὶ θείων ὀνομάτων, ὅπου ὁ θῆος Διονύσιος ἀποδεικνύει ὅτι καὶ ἡ ὕλη εἶναι καλὴ καὶ ὁ, πᾶσι ὅν, καὶ ἐκ πάσης δημιουργηθεῖσα, καὶ ὡς ἀναγκαῖον εἰς συμπλήρωσιν τοῦ παντός Κόσμου, καὶ καὶ ὁ σφίρει τὴν φύσιν, καὶ καὶ ὁ ἑδὸς καὶ καλὸς ἐχρῆσα μετασίαν, καὶ διὰ ἄλλα.

Epistole di S. Paolo. Tom. III.

R

Καὶ ἔδεν ἀπόβλητον μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον “.

5. „Αγιάζεται γὰρ διὰ λόγον Θεοῦ καὶ ἐντολένῃς “.

Εἰδὼν ἡμεῖς εἰπῆ τινας ὅτι αἰσῶς καὶ ἀγιάζεται τὸ φαγητὸν, διὰ μέσω τῆ λόγου τῆ Θεοῦ καὶ τῆς εὐχαριστίας, λοιπὸν ἀκάθαρτον ἦτον καὶ μιᾶρὸν, καὶ διὰ τὸ ἀγιάζεται· πρὸς τὸ ὅποιον ἀποκεινόμεθα, ὅτι δὲν εἶναι κἀνεία φαγητὸν ἀκάθαρτον κατ’ ἑαυτὸ, ἀλλὰ κατὰ συγκατάβασιν καὶ συγχώρησιν τὸτο εἶπεν ὁ Παῦλος· πρῶτον μὲν γὰρ λέγει „κατὰ εὐσαςιν“ ὅτι κἀνεία φαγητὸν καὶ κτίσμα Θεοῦ, δὲν εἶναι κατ’ ἑαυτὸ συγκαμμερὸν καὶ ἀκάθαρτον· δεύτερον δὲ λέγει „κατὰ ἀντιπαράσαςιν“ ἦγεν κατὰ συγχώρησιν, ὅτι αὐτὸ καὶ δώσωμεν, ὅτι γίνεται τὸ φαγητὸν ἀκάθαρτον, ἀλλ’ ὅμως ἐσὺ ὁ Τιμόθεος ἔχεις τὴν ἰατρειάν τῆς ἀκαθαρσίας ταυτά· ποῖα δὲ εἶναι αὐτῇ; τὸ νὰ σφραγίσῃς τὸ φαγητὸν μετὰ τὸν τύπον τῆς σταυροῦ· τὸ νὰ εὐχαριστήσῃς τὸν Θεόν, καὶ τὸ νὰ τὸν δοξάσῃς ἐπικαλούμενος τὸ ὄνομά τε, καὶ ἔτι ἀποβάλλεται ἡ ἀκαθαρσία· δι’ ὅ,τι ἡ μὲν πρὸς Θεὸν εὐχαριστία, ὅλα τὰ φαγητὰ τὰ καθαρὰ εἶναι· ὁποῖος δὲ εἶναι πρὸς τὸν Θεὸν ἀκάθαρτος, καὶ δὲν εὐχαρισεῖ διὰ τὰ φαγητὰ ὅπως τρώγει, καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι ἀκάθαρτος, καὶ μιᾶρὸς, καὶ τὰ φαγητὰ τε (1). Ἦδελε δὲ ζητήσῃ τινας, ἄραγε ἡμπορεῖ νὰ ἀγιάσῃ τινας, καὶ νὰ κάμῃ καθαρὸν εἷς φαγητὸν εἰδωλόθυτον, ἡγοῦν ὅπως ἐθυσιάσθῃ εἰς τὰ εἰδωλα, μετὰ τὴν τῆ Θεοῦ ἐπίκλησιν καὶ εὐχαριστίαν; καὶ ἀποκεινόμεθα, ὅτι νὰ ἡμπορεῖ, αἰσῶς ὅμως καὶ δὲν ἡξάλλῃ ὅτι εἶναι εἰδωλόθυτον· διὰ τὴν αἰσῶς γνωρίζωντας αὐτὸ, ὅτι εἶναι εἰδωλόθυτον, φάγη ἀπὸ αὐτοῦ, ἀκάθαρτος εἶναι· ὅχι πῶς τὸ εἰδωλόθυτον ἐκεῖνο εἶναι ἀκάθαρτον κατ’ ἑαυτὸ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκεῖνος ὅπως τὸ ἔφαγεν ἐπάρβην τὸν νόμον (τὸν Ἀποστολικὸν δηλαδὴ), τὸν προσάξοντα νὰ μὴ τρώγῃ οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τῶν τράπεζαν τῶν δαιμονίων (2)· ὥς ἡ ἐδική σε προαίρεσις, Χριστιανέ, ἐμολώθῃ· διὰ τὴν παρήκυσας τὸν νόμον τῆς Ἀποστόλου, καὶ ὅχι πᾶς τὸ εἰδωλόθυτον ἦτον ἀκάθαρτον φύσει· „οἶδα γάρ, φησιν ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος, καὶ πέπεισμαι ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ, ὅτι ἔδεν κοινὸν δι’ ἑαυτὸν, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ ὅτι κοινὸν εἶναι, ἐκεῖνον κοινόν“· (Ῥωμ. ιδ΄. 14.) καὶ πάλιν περὶ τῶν εἰδωλόθυτων λέγει· „οἶδαμεν ὅτι ἔδεν εἰδωλόν“· (1. Κορ. ιβ΄. 4.) Καὶ πάλιν· „τινὲς δὲ τῇ συνειδήσει τῆς εἰδωλῶν ἕως ἄρτι, ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίσιν, καὶ ἡ συνειδήσις αὐτῶν ἀσθενὴς ἕσα μολυβέται“· (αὐτῷ. 7.)

6. „Ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς, καλὸς ἔσῃ διάκονος Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Αἰσῶς, λέγει, ταῦτα συμβεβλήκει καὶ διδασκῇ τῶς ἀδελφῶς Χριστιανῶς, ὁ Τιμόθεε, θέλεις γινῆς ὑπηρετὴς ἐπαυνετὸς καὶ δόκιμος τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ· ταῦτα, ποῖα; δηλαδὴ ὅτι τὸ

μυ-

(1) Διὰ τὸ καὶ πρὸ τῆ νὰ φάγη ὁ Χριστιανός, καὶ μετὰ τὸ φαγεῖν, πρέπει νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεόν, πρέπει νὰ κάμῃ τὸν σταυρόν τε, καὶ πρέπει νὰ προσάξῃται εἰς τὸν Θεὸν τὸν αἰσιον ὄντα, καὶ εὐχαριστῇ καὶ τῆς ψυχικῆς· διὰ τὸ καὶ ὁ Κύριος καὶ πρὸ τῆς δειπνῆς εὐχαριστῇ, καὶ μετὰ τὸ δειπνῆν, ὡς λέγει οἱ θεοὶ Εὐαγγελισαί· „ἐμνήσαντες γὰρ, φησιν, ἐξηλθόν, εἰς τὸ ὅρος τῶν ἐλαιοῦν“· (Ματθ. κς΄. 30.) Σημειώσαι δὲ ὅτι κατὰ τὰς ἱερὰς Εὐαγγελισαί, καὶ κατὰ τὸν θεὸν Κύριον τὸν Ἀλεξανδρείας ἡ εὐχαριστία καὶ εὐλογία, ἐκ παραλλήλου λαμβάνονται, καὶ ὡς σωάνωμα, ἡτοι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῖ, εὐχὴν δηλαδὴ καὶ ἐπίκλησιν τῆς θείας ὀνόματος, δι’ ὅ,τι ἐκάνο ὅπως λέγει· „ὁ Ματθαῖος ἐν Κεφ. ιδ΄. καὶ ὁ Λουκᾶς ἐν Κεφ. δ΄. ὅτι ὁ Χριστὸς λαβὼν τὰς πεντε ἄρας εὐλόγησε, τὸτο ὁ Ἰωάννης ἔπειν ἐν τῷ 5. Κεφαλῷ, ὅτι λαβὼν αὐτὰς εὐχαρίστησε. Λέγει δὲ καὶ ὁ θεὸς Κύριος· „Σημειώσας, ὅτι ἀντὶ τῆς εὐχαριστίας, εὐλογησας ἔπειν

„ὁ Ματθαῖος· ἔδωκε δὲ διαφωνήσαι τῶν Ἀγίων ἡ ἐκδοσις· ἐν γὰρ ἀποδείξει τὸ σωαμφοτέρον ὁ Παῦλος ἔπειν· ὅτι πᾶν βρώμα καλόν, καὶ ἔδεν ἀπόβλητον μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον· ἀγιάζεται γὰρ διὰ λόγον Θεοῦ καὶ ἐντολένῃς· εὐλογηταὶ γὰρ πάντως τὸ ἀγιαζόμενον διὰ τῆς ἐν ἐντεῦθεν προσάχῃς, ἢ ἐπὶ ταῖς τραπέζαις καὶ ποιῶν ἡδίσμεθα“· (Βιβλ. γ΄. σμ. δ΄. εἰς τὸν Ἰωάννην.) Ὅρα καὶ Εὐεράτιον τὸν Ἀργεντέω ἐν τῷ περὶ τῆς μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας σελ. 122. Καὶ τοῦτο δὲ σημειώσαι ὁ ἀναγνώστη, ὅτι ἀντὶ τῆς „Πᾶν κτίσμα Θεοῦ καλόν“ ὁ θεὸς Κύριος ἀνέγνω „Πᾶν βρώμα“.

(2) Φανερῶς γὰρ προσέζει καὶ νομοθετεῖ ὁ θεὸς Ἀπόστολος εἰς τὰς Χριστιανὰς ταῦτα· „Τί ἂν φημ; ὅτι εἰδωλόν τί ἐστίν; ἢ εἰδωλόθυτον τί ἐστίν; (ἀντὶ τοῦ εἰδωλῶν ἐστίν) ἀλλ’ ὅτι ἡ δύμις πᾶς ἐθνη, δαιμονίους δύμις, καὶ ὁ Θεὸς· ἢ θέλει δὲ ὑμᾶς κοινωνῆσαι τῶν δαιμονίων, γίνεσθαι· ἢ δωμάσει ποτήριον Κυρίου πίνειν, καὶ πο-

33 τη-

μυστήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως εἶναι μέγα καὶ ὑψηλόν· ὅτι ὅποιος ἀπέχῃ ἀπὸ τὰ φα-
νητὰ, καὶ ἀπὸ πῶν γάμων, νομίζοντας αὐτὰ ἀκάθαρτα, εἶναι ἐκ πῶν δαιμόνων πεπλανημέ-
νος· καὶ τὰ λοιπὰ πάντα ὅσα εἶπεν ἀνωτέρω· τί δὲ θέλει νὰ εἴπῃ τὸ „ὑποτιθέμενος“; ἥτοι
συμβεβλῶν· ὡς εἶπεν ἐπιτάττων, ἢ προσάζων, ἐπειδὴ προσαγὴ καὶ αὐθυστία δὲν πρέπει
νὰ δέσκεται εἰς τὰς Ἐπισκόπους καὶ Ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ μόνον νεθεσία καὶ συμβεβλή (1).

„Ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως, καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας,
ἢ παρηκολούθηκας“.

Αφ' ὧς ὁ θεὸς Ἀπόστολος εἶπεν ἀνωτέρω εἰς τὸν Τιμόθεον νὰ συμβεβλή, ταυτὸν εἰπεῖν νὰ
τρέφῃ τὰς ἄλλας μὲ τὰ θεῖα λόγια, τώρα λέγει εἰς αὐτὸν, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐστὶ ὁ Τιμόθεος,
τρέφε μὲ τὰς λόγους τῆς πίστεως (2), ἥτοι συνεχῶς τέτρε ερέφε εἰς τὸν λογισμόν σου, καὶ
μελέτα, καὶ ἀναμνησκάζε αὐτὰς, καθὼς καὶ τὰ καλέμενα καθαρὰ ζῶα, ἀναμνησκάζουσι καὶ
αἰαμασέν δαίπερον τὸ φαγιτὸν ὅπῃ φάγην πρότερον, κόπτοντες αὐτὸ λεπτότερον, διὰ τὸ
δρεπτικώτερον, διὰ τὸτο γὰρ λέγει εἰς αὐτὸν νὰ ἐντρέφεται μὲ τὰ λόγια τῆς πίστεως, διὰ
νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτην, τὴν παντοτινὴν μελέτην καὶ προσοχὴν ὅπῃ πρέπει νὰ
ἔχῃ εἰς αὐτά· δι' ὅ, τι καθὼς τρώγομεν καθ' ἡμέραν τὸ αἰσθητὸν φαγιτὸν, διὰ νὰ τρεφώ-
μεθα σωματικῶς, ἐτὶ πρέπει καὶ καθ' ἡμέραν νὰ τρώγομεν νοητὰς τὰ θεῖα λόγια, διὰ
νὰ τρεφώμεθα ψυχικῶς μὲ αὐτά.

7. „Τὰς δὲ βεβήλους, καὶ γραώδας μύθους παραιτῶ“.

Ητοι εἰς μὲν τὰς ἐδικὰς σε πιστὰς Χριστιανὰς συμβεβλῶς, καὶ δίδασκε τὰ αὐτὰ εἰρημέ-
να, μὲ τὰς Ἰουδαίας δὲ καὶ Ἑβραίας, ἔπε ὅλως διαλέγε, ἐπειδὴ ὡς εἶναι δυνατὸν νὰ τὰς
αἰφελήσῃς· ἔξω μόνον τότε πρέπει νὰ διαλέγεσαι μὲ αὐτὰς, ὅταν τύχῃ νὰ σκανδαλίζωνται
τινὲς Χριστιανοὶ εἰς τὴν πίσιν, νομίζοντες ὅτι διὰ τί δὲν διώσῃς νὰ τὰς ἀποκριθῇς, διὰ
τὸν παραιτῶσαι ἀπὸ τῆς πρὸς ἐκεῖνας διάλεξιν. Μύθους δὲ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὰς Ἰουδαί-
κας παρατηρήσεις (3), ἢ διὰ τί αὐτὰς παρεχάραξαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ δὲν τὰς ἐφύλαττον,
καθὼς τὰς γράφει ὁ νόμος· ἢ ἐτὶ αὐτὰς ὀνομάζει διὰ τὸ ἄκαιρον· ἀφ' οὗ γὰρ ἦλθεν ὁ
Χριστός, περιτταὶ αὐταὶ εἶναι καὶ ἄκαιροι· καθὼς, χάριν παραδείγματος, εἶναι ἄκαιρον καὶ
εἰς οὐα αἰδρα τέλειον τριάνοντα χρόνων, πὸ νὰ θέλῃ νὰ βυζανὴ γάλα· πῶς γὰρ δὲν θέλει
εἶναι ὁ ποιῆτος ἀπὸ ὅλης ἀξιογέλασος; γραώδεις λοιπὸν ὠνόμασε τὰς παρατηρήσεις τῶν
Ἰουδαίων, διὰ τί αὐταῖς ἐγήρασαν καὶ ἐπαλαίωσαν, ὡσαύτῃ αἱ ζαρωμένα ἀπὸ τὸ γηρατειὸν
γραῖται· βεβήλους δὲ, διὰ τί αὐταῖς εἶναι ἀκάθαρται, μὲ τὸ νὰ ἐμποδίζεν τὰς αὐθράπεις
ἀπὸ τῆς εἰς Χριστὸν καθαρὰν πίσιν· ἐπειδὴ τὸ νὰ βάλλεν αἱ Ἰουδαῖκαὶ αὐταὶ παρατηρή-
σεις ὑποκάτω εἰς πᾶσιν φόβῳ καὶ δολείας πῶν Χριστιανῶν τὴν ψυχὴν, τὴν ἀνωτέραν γενο-
μένην τὸ φόβῳ καὶ τῆς δολείας, τὸτο εἶναι βέβαια παραγγελία ἀκάθαρτος.

ἢ Γύμνα-

„πῶς δαιμονίων“ ἢ δύνασθε τραπέζης Κυρίᾳ μετέ-
χιν, καὶ τραπέζης δαιμονίων“· (1. Κορ. ι. 19.)
Ὁρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν στ' 14. σίχ. τὴν 18. Κεφ. τῆς
πρὸς Ῥωμαίους, καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν ῥητῶν τούτων τῆς
πρώτης πρὸς Κορινθίους.

(1) Ὁδὲν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος· „ἐπειδὴ ἔκ
αὐτῆς ἑκάστος ἡμῶν ἀφ' ἑαυτοῦ εὕρισκον τὸ δέον,
διὰ τὸτο εὐεργετῶν ἡμᾶς ὁ Θεός, συμβούλους ἡμᾶς
(τὰς Ἀρχιερεῖς δηλ.) ἀπ' ὅχι ἐξουσιαστὰς δίδωσι,
Βασιλέως γὰρ ἴδιον πὸ ἐπιτάττων πᾶσι ἀρχομένοις,
συμβούλου δὲ πὸ πείθειν ὑπὲρ πῶν συμφερόντων σου
βεβηλούμενος“ ὡς καὶ ἡμῶν ἑκάστος, μὴ ὡς ἀρχοντα

„ἑαυτὸν, ἀλλ' ὡς σύμβουλον παρὰ Θεοῦ δεδομένον τῷ
λαῷ, λογιζέσθω“.

(2) Ὁδὲν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐρμηνεύων τὸ „ἢ
μὴ πῶς ἀπάρτι ἐκ τῆς τῆς γεννήματος τῆς ἀμπέλου,
ἢ ὡς ἀν' πῶς αὐτὸ καλὸν μεθύων ἐν τῇ Βασιλείᾳ
τῆς Πατρὸς μου“ ἔπε λέγει· „τίς δὲ ἢ πόσις καὶ ἢ
ἀπόλαυσις; ἡμῶν μὲν τὸ μαθεῖν, ἐκίνα δὲ πὸ δι-
δάξαι, καὶ κοινωνήσασθαι σοῖς ἑαυτῷ μαθηταῖς πῶν λό-
γον· προφῇ γάρ ἐστιν ἡ δίδαξις καὶ τοῦ τρέφοντος“.
(Δόγ. καὶ πὸ Πάσχα.)

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριος πᾶσι Ἰουδαϊκὰς διδασκαλίας,
μύθους ἡρμηνεύσει, καὶ τὴν εἰς τὴν Γραφὴν δούτερῶσιν.

„Γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς δόξιν“.

Εὐσέβεια εἶναι ἡ καθαρά πίστις, καὶ ὁ ὀρθὸς βίος (1). λέγει λοιπὸν ὁ θεὸς Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον, νὰ γυμνάζῃ πρὸς ἑαυτὸν τὰ εἰς τὴν καθαράν πίστιν, καὶ εἰς τὸν ὀρθὸν βίον· ὥστε, χρεῖα εἶναι γυμνασίας καὶ πόνων παντοτινῶν, διὰ τὴν ὁποίαν γυμνάζεται, αὐτὸς, καὶ χωρὶς νὰ ᾔσῃ ἀγῶνας, ἀγωνίζεται διὰ νὰ χυρὶ ἰδρώτας.

8. „Ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος“.

Μερικοὶ λέγουσιν ὅτι σωματικὴ γυμνασία εἶναι ἡ νηστεία, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἔτσι· ἐπειδὴ ἡ νηστεία εἶναι πνευματικὴ γυμνασία· σωματικῶς λοιπὸν γυμνασίαν ἐνεργεῖ ἐδῶ ὁ Παῦλος τὴν τῷ σώματι ἀσκήσιν, τὴν προσενέσσαν εἰς τὸ σῶμα υἱείαν, ἥτις ἔχει μὲν πόνους πολλούς, ὀλίγον δὲ ὠφελεῖ, ἤγουν ἕως εἰς τὸ σῶμα μόνον ἐκτείνει τὴν ὠφέλειάν της, καὶ πρὸς καιρὸν, καὶ ὅχι πάνποτε (2).

„Ἡ δὲ δόξιν πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς, τῆς νυν, καὶ τῆς μελλούσης“.

Ἡ δόξιν, λέγει, εἰς ὅλα εἶναι ὠφέλιμος, καὶ εἰς τὸ σῶμα, καὶ εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ ἐδῶ εἰς τὴν παρεῖσαν ζωὴν υἱαίνει καὶ χαροποιεῖ τὸν ἀνθρώπον· διὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἡξέλει εἰς τὴν συνειδήσιν τὰς κακὰς ἀμαρτίας, αὐτὸς καὶ ἐδῶ χαίρει καὶ ὀφθαλμίζεται, ἐλπίζων νὰ λάβῃ βεβαίως τὰς ἐπαγγελίας τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· καὶ ἐκεῖ εἰς τὸν ἄλλον αἰῶνα, ἀπολαμβάνει τὴν ἀληθινὴν ζωὴν καὶ μακαριότητα· ἀπὸ τῆς σύγκρισιν δὲ τῆς σωματικῆς ἀσκήσεως, δείχνει ὁ Ἀπόστολος πόσον ὑπερέχει ταύτης ἡ δόξιν (3).

9. „Πι-

(1) Ὁ θεὸς Μάρκος ὀρίζει τὴν εὐσέβειαν ὅτι ἡ-
ναί· „πάν Καθηκόντων ἀνθρώπου ἀδελφὸς καὶ ἐπίσημος“.
(Κεφ. λη. στίχ. ε΄. Ἑκκατοντὰ. πῶν Θεολογικῶν) Ὁ δὲ
ἐκ Δαμασκῆ Πέτρος λέγει· „ὅτι ἡ εὐσέβεια ἡ ἐστὶ
„μίας ἀρετῆς ὀνομασία, ἀλλὰ πᾶσιν πᾶσι ἐντολῶν προσ-
„ηγορία, ἐκ τῆς εὐσεβείας, ἤγουν καλῶς διδόντων... ὡ-
„σε ἐκ τῆς πίστεως ὁ φόβος, καὶ πᾶσι ἡ εὐσέβεια, κα-
„τὰ τὸν Προφήτην Ἠσαΐαν“· (Σελ. 650. στίχ. Φι-
λοκαλ.) ἐν γὰρ ἐκ τῶν ἐπτά χαρισμάτων τῶ Ἀ-
γίου Πνεύματος τὸ πνεῦμα τῆς εὐσεβείας ὁ προφήτης
Ἠσαΐας λέγει. (Ἠσ. ια΄. 2.) Καὶ ἀπλῶς ἡ εὐ-
σέβεια εἰδικώτερον θεωρεῖται, πᾶσαν πνευματικὴν ἐρ-
γασίαν δηλοῖ, κατὰ τὸν αὐτὸν Πέτρον. (ἐφ. 2.) Ὁ
δὲ Θεοδώριος λέγει ὅτι εὐσεβείας γυμνασίαν ἐκάλεσε,
τὸν ἐπαινούμενον βίον· ἡ πολιτεία γὰρ πᾶσι ἀγῶσιν
ἀριότητα.

(2) Ἡ ἀσκήσις δὲ αὐτὴ τῷ σώματι, ἐμοὶ δοκεῖ
ὅτι εἶναι, ἡ γονυκλισία, καὶ προσκυνήματα, ἡ χα-
μαικοιτία, ἡ ξυροκοιτία, ἡ ἐργασία πῶν χειρῶν, οἱ
πόνοι καὶ ἰδρώτες, οἱ δὲ πᾶσι διακονίαι πῶν ἀναγκῶν
χρητῶν τῷ σώματι γινόμενοι, καὶ ἀπλῶς κάθε ἀσκήσις
πρακτικὴ τῷ σώματι, διὰ μέσου τῆς ὁποίας σκυλλε-
ται καὶ δαμάσσεται τὸ ἄγριον καὶ ἀπικτον φρόνημα τῆς
σαρκὸς, καὶ ὑποτάσσεται τῷ ὀρθῷ λόγῳ· αὐτὴ δὲ ἡ τῷ
σώματι ἀσκήσις δέλει ὁ Ἀπόστολος νὰ ᾔσῃ μετρία,
καθὼς λέγει ὁ Κορίνθιος· ἐπειδὴ καὶ ἡ ἀσκήσις αὐτὴ εἶ-
ναι ὑγείας αἰτία, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην. Καὶ ὁ Ἰπποκρά-
της δὲ ἔλεγεν ὅτι δύο εἶναι ὅπως συντηρεῖται τὴν υἱεί-
αν, ἡ ἀσκήσις τῆς σφύρας, καὶ ἡ ἀσκήσις πόνων. Καὶ ὁ
Πλάτων ἔλεγεν, ὅτι μήτε τὸ σῶμα δύναται νὰ γυ-

μνάζεται χωρὶς τῆς ψυχῆς, μήτε ἡ ψυχὴ χωρὶς
τῷ σώματι. Ἐφασκε δὲ καὶ ὁ θεὸς Νῆκος, καὶ Μάρκος,
ὅτι ἡ ὀλίγη μερίμνα τῷ σώματι, πολλὰ συμφέρει εἰς
τὴν πολλὴν τῆς ψυχῆς μερίμναν· καὶ ὁ Μάρκος δὲ
ἰδίως λέγει ἐν τῷ περὶ μοναδικῆς πολιτείας, ὅτι ἡ
μικρὰ ἀσκήσις τῷ σώματι, καὶ ἡ μικρὰ πᾶσι μερίμνα,
καμνύει τὸ σῶμα ἐπιτήδειον ὄργανον τῆς ψυχῆς, καὶ ἐ-
πιτήδειον εἰς τὰς ἐκείνης πνευματικὰς κλίσεις καὶ δειλή-
ματα, ἐπειδὴ δὲν ἀντιμάχεται τῷ σώματι μετὰ τὴν ψυ-
χὴν, ἀλλὰ συμβουλεῖ αὐτῇ· ὥστε δὲ ἀντιμάχεται,
ὅταν δὲν γυμνάζεται, ἀλλὰ τρυφᾷ καὶ σαταῖται, καὶ γί-
νεται ὡς ἵππος ἀδάμαστος, ὅπως εἰς χαλινάρεα δὲ ὑ-
ποτάσσεται. (Περὶ Κορινθίων)

(3) Ὁ δὲ θεὸς Μάρκος ἔτι λέγει· „μή ὅλην
τὴν σχολίωσιν περὶ τῆς σαρκὸς ἔχε· ἀλλὰ ὅρεσον αὐ-
τὴν τὴν κατὰ δύναμιν ἀσκήσιν, καὶ ὅλον τὸν τένσου
περὶ τὴν εὐδον τρέφαν· ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία
πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάν-
τα ἐστὶν ὠφέλιμος, καὶ πᾶσι ἐξῆς“. (Κεφ. 53. στίχ. δ΄.
Ἑκκατοντ. πῶν περὶ Ἀγάπης) Ὁ δὲ Ἀλεξανδρεὺς Κύ-
ριλλος λέγει, ὅτι ἡ εὐσέβεια εἶναι μία ἀκίβδηλος γνῶ-
σις περὶ Χριστοῦ· „ὅτι δὲ ἐστὶ τῆς ἐν ἐργοῖς φαιδρότη-
τος ἐν ἀμείνοσιν ἡ ἀκίβδηλος γνῶσις περὶ Χριστοῦ,
σαφηνίαν πάλιν Τιμοθέῳ γράφων ὁ Παῦλος, γυμνάζ-
ζεσθαι αὐτὸν πρὸς εὐσέβειαν.... ὡς γὰρ αὐτὸς ἔρη-
κεν ὁ Σωτὴρ πρὸς τὸν ἐν βραβοῖς Πατέρα· αὐτὴ
ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσι τὸν μόνον ἀλη-
θινόν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλε Ἰησοῦν Χριστόν“.
(Βιβλ. α. πῶν Γλαφυρῶν)

9. „Πισὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος“.

Πισὸς, λέγει, ἦγεν βέβαιος καὶ ἀληθής, καὶ ἄξιος νὰ παραδεχθῇ ἀπὸ ὅλων, ὡς ἀναμφίβητος, εἶναι ὁ λόγος ὅτι ποῖος; δηλαδὴ ὅτι ἡ δισέβεια, καὶ ἐδῶ ὠφελεῖ, καὶ ἐκεῖ· εἰς πολλὰ δὲ μέρη τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης λέγει τὸν πᾶν λόγον ὁ μακάριος Παῦλος, καὶ δὲν χρειάζεται νὰ ἀποδείξῃ αὐτὸν διὰ ποῖα αἰτία εἶναι πισὸς· ἀλλὰ μόνον δογματικῶς τὸν ἀποφαίνεται· ἐπειδὴ καὶ πρὸς τὸν Τιμόθεον γράφει, ὁ ὁποῖος δὲν ἐχρειάζετο ἀποδείξει διὰ νὰ πισωθῇ (1).

10. „Εἰς τὸτο γὰρ καὶ κοπιῶμεν, καὶ ὀνειδίζομεθα, ὅτι ἠλπίκαμεν, ἐπὶ Θεῷ ζῶντι“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος ποῖα εἶναι ἡ δισέβεια, καὶ ὅτι εἶναι αὐτὴ, τὴν ὁποίαν μεταχειρίζονται οἱ ἀληθεῖς τῆ Κυρίᾳ Ἀπόστολοι, καὶ διὰ τῶν κατασκευάζει, πῶς, καὶ τίμῳ τρόπῳ ἔχει ἡ δισέβεια τὰς ἐλπίδας τῆς μελλούσης ζωῆς· λέγει γὰρ ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι τῆ Κυρίᾳ εἰς τὸτο, ἦγεν διὰ τὸτο κοπιῶμεν, καὶ ὀνειδίζομεθα ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὴν ἐλπίσιν εἰς τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα νὰ μᾶς δώσῃ τὰς ἀντιμισθίας· ἐπειδὴ διὰ τί ἄλλο κατακοπόμεθα καὶ κακοπαθεῖμεν, πάρεξ διὰ τὴν προσμενόμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθά; τὰ ὁποῖα θέλει δώσει εἰς ἡμᾶς μετὰ θάνατον ὁ ζῶν Θεός; οἱ μὲν γὰρ στρατιῶται τῆ ἐπιγείᾳ Βασιλείᾳ, πολλὰς φορὰς κινδυνεύουσιν καὶ τὴν ζωὴν τὴν εἰς θάνατον διὰ τὸν Βασιλέα των, χάσουσιν ὅμως τὸν μισθόν των, μετὰ τὸ νὰ ἀπολεθῇ ἐν τῇ μεταξύ θάνατος εἰς τὸν Βασιλέα των· ὁ δὲ ἐδικύμας, λέγει, Βασιλεὺς Θεός, μετὰ τὸ νὰ ζῇ πάντοτε, ἀπολέσθαι καὶ πάντοτε δίδει εἰς ἡμᾶς τὰς ἀντιμισθίας καὶ πληρωμὰς τῆ κόπῃ μας, καὶ δὲν εἶναι τρόπος ποτὲ τῶν νὰ ἀποτύχωμεν.

„Ὅς ἐστὶ σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πισῶν“.

Ητοι ὁ Θεός, λέγει, θέλει νὰ σωθῶν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἐδῶ εἰς τὴν παρεῖσαν ζωὴν διὰ τῆς πίστεως καὶ χάριτός των, καὶ ἐκεῖ εἰς τὴν ἄλλω, διὰ τῆς ἀπολαύσεως τῆς δόξης καὶ μακαριότητός των· περαιοτέρων ὅμως πρόνοιαν καὶ σπουδὴν ἔχει ὁ Θεός διὰ τῆς πίστεως καὶ ὀρθοδόξου Χριστιανεύει· διὰ τὴν αὐτὴν ὁ Θεός δὲν ἠθέλε σῶζῃ τὰς Χριστιανὰς εἰς τὴν παρεῖσαν ζωὴν διὰ τῆς ξεχωριστῆς προνοίας καὶ χάριτος, πῶς αὐτοὶ ἠθέλουν βασάσκειν, καὶ νὰ μὴ ἀποθάνουν, εἰς καιρὸν ὅπῃ πολεμῶνται ἀπὸ ὅλων τῶν ἀπίστων καὶ ἀσεβῶν; Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα παρακινεῖ ὁ Παῦλος καὶ παραθαρρύνει καὶ τὸν Τιμόθεον εἰς τὰς κινδύνους, καὶ πειρασμούς· μὴ ἐκλύεσαι, λέγει, ὡς τέκνον μου Τιμόθεε, μηδὲ λυπῆσαι ἀπὸ τῶν πειρασμῶν, εἰς καιρὸν ὅπῃ ἔχεις τιθεῖν Θεὸν Σωτὴρα ὅλων τῶν ἀνθρώπων, μηδὲ ἐπικαλῆσαι τὴν τῶν ἀνθρώπων βοήθειαν, ἀλλ' ἐλπίζε εἰς τὸν Θεόν, ὅστις καὶ ζῇ, καὶ Σωτὴρ τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ, καὶ διὰ τὸτο θέλει σώσει καὶ ἐσέ, καὶ θέλει φυλάξῃ τὴν ζωὴν σου.

11. „Παράγγελλε ταῦτα καὶ δίδασκε“.

Απὸ τὰ πράγματα, ἄλλα μὲν χρειάζονται διδασκαλίαν μόνον καὶ συμβεβηλὴν διὰ νὰ παρηγορηθῶν· ἄλλα δὲ χρειάζονται προσαγνὴν αὐστηρά· χάριν παραδείγματος, τὸ νὰ μὴ ἀρπάξῃ τις, δὲν χρειάζεται διδασκαλίαν καὶ συμβεβηλὴν, ἀλλὰ προσαγνὴν· ἥτοι χρειάζεται νὰ ἐμποδίσῃ τις τὴν ἀρπαγὴν μετὰ περαιοτέρων αὐστηριῶν, καὶ αὐστηρότητα· τὸ δὲ νὰ δώσῃ τις ὅλα ταῦτα ὑπάρχοντα εἰς τὰς πτωχάς, ἢ τὸ νὰ παρηγορηθῇ· ἢ πῶς πρέπει νὰ πιδάξῃ,

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριος ὡς ἐρμηνεύει· „ἐπειδὴ καὶ τῆς μελλούσης ἐμνήσθῃ ζωῆς, πρᾶγμα δὲ ἢν τὸτο εἴχ' ὀρώμενον, ἀναγκάως πῖστον ἐκάλεσε τὸν λόγον· πῖ-

στος γὰρ ἄξιος, ὡς ἀληθὴς κοσμήμενος· ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπαινετός· χρητὴ γὰρ τὸν ἀγωνοθέτην παρέχειν ποῖον νικῶσι τὰ ἄλλα“.

εδῶν, ταῦτα χρειάζονται διδασκαλίαν πραεῖαν, καὶ συμβαλὴν (1). Διὰ τὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος εἰς τὴν αὐτὴν γράφει πρὸς τὸν Τιμόθεον λέγωντάς τε· „παράγγελλε, καὶ δίδασκε“. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ὅταν μὲν οἱ ἄνθρωποι ἤξωθεν πῶς εἶναι εἷς πρᾶγμα κακόν, καὶ τὸ κάμνειν, τότε χρειάζονται παραγγελίαν καὶ αὐστηράν προσοχὴν· ὅταν ὅμως δοῦν ἤξωθεν κακὴν πρᾶγμα, καὶ τὸ κάμνειν, τότε χρειάζονται διδασκαλίαν πραεῖαν, καὶ συμβαλὴν. Παράγγελλε λοιπὸν, ὦ Τιμόθεε, καὶ δίδασκε τὰς αἰσθητικὰς εἰς τὸ ποιμνίόν σου, ἵνα τὸ νὰ γυμνάζωνται εἰς τὴν δόξάν σου, καὶ μὴ τὴν δόξάν σου, κατὰ τὸν Θεοδώρετον, καὶ τὸ νὰ προσκομίζωνται τὰς ἀντιμισθίας τῶν ἀγώνων, καὶ τὸ νὰ ἀποβλέπουν εἰς τὸν ἀγῶνα· τὸν καὶ τὸν Θεοδώρετον Χριστόν.

12. „Μηδαὶς σε τῆς νεότητος καταφρονέτω“.

Επειδὴ ἡ κοινὴ πρόληψις τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, ὡς καταφρονέοντες πρᾶγμα νομίζει τὴν νεότητα ἡλικίαν, διὰ τὸ, λέγει ὁ Θεὸς Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον, παράγγελλε αὐθεντικῶς, καὶ κακῶς ὡς μὴ σε καταφρονῇ διὰ τὴν εἶσιν νεὸς εἰς τὴν ἡλικίαν (2). διότι ὁ διδάσκαλος καὶ ποιμὴν πρέπει νὰ ᾖ ἀκαταφρόνητος ἀπὸ τῆς μαθητικῆς, καὶ τὸ ποιμνίον τε· ἀλλ' ἡθέλει εἰπῇ τινὰς· καὶ αὐθεντικῶς παραγγέλλῃ ὁ Τιμόθεος, πᾶς εἶναι τὸ πρᾶγμα ἡθὸς ὅπως ἀπαιτεῖται εἷς διδάσκαλος καὶ ποιμὴν; καὶ εἰς τὸ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ὁ διδάσκαλος, εἰς μὲν τὰς ὕβρεις ὅπως ἡθέλει κάμῃ τινὰς εἰς αὐτὸν, πρέπει νὰ μὴ ἐκδιδῇ, ἀλλὰ νὰ ᾖ πρᾶος· διὰ δὲ τὴν σωτηρίαν τῶν ἄλλων, πρέπει νὰ ἔχῃ αὐστηρότητα, καὶ νὰ προσάξῃ μὲν παρρησίαν· ἡ λέγει ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅτι εἰς εὐδοκίαν ζῶν κοσμίαν καὶ ἐν ἀρετῇ, κακῶς δὲ θέλει καταφρονήσει τὴν νεότητά σου, τὴν ἔσας φυσικὰ ἀκαταφρόνητον, ἀλλὰ μάλλον θέλει θαυμάσει αὐτήν· ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Σολομῶντα, ἡ φρονιμάδα νομίζεται ἀπὸ τῆς ἀνθρώπου γηραλέτης, καὶ ἡ καθαρὰ ζωὴ, νομίζεται γεροντικὴ ἡλικία· „πολιὰ δὲ ἐστὶ φρόνησις ἀνθρώποις, καὶ ἡλικία γῆρας, βίσις ἀκλήδωτος“ (Σοφ. δ'. 9.).

„Ἀλλὰ τύπος γίνε τῶν πεισῶν“.

Ηπει εἰς τὸν ὦ Τιμόθεε γίνε ἀρχέτυπον καὶ παράδειγμα τῆς καλῆς ζωῆς εἰς τὰς Χερσιανὰς, καὶ κανὼν τῆς ἀρετῆς πολιτείας.

„Εν λόγῳ“.

Ηγὼν γίνε τύπος εἰς τὰς Χερσιανὰς μὲν τὸν λόγον, ὥστε νὰ λαλῇς μὲν δικολογίαν εἰς τὰς ἐρωτώμετας, καὶ νὰ ἔχῃς τὸν λόγον ἑτοιμον, καθὼς καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος παραγγέλλει· „ἐπι-

(1) Ὅρα περὶ πάντων εἰς τὸν 2. σίχ. πρὸς δ'. Κεφαλ. πρὸς πρώτην πρὸς Θεσσαλονικεῖς, καὶ τὴν εἰς ἐκείνους ὑποσημείωσιν.

(2) Δι' ὅ,τι πολλὰς φορὰς ἀκολουθεῖ, καὶ οἱ νεώτεροι γίνονται φρονιμώτεροι τῶν γεροντοτέρων, καὶ ἀκούειν οἱ νεώτεροι κλέμναι, διδάσκουσι, καὶ κυβερνεῖσι τοὺς γεροντοτέρους· ἐπὶ οὗτοί ἐστιν οἱ ἡλικίους ἐκείνους ὁ νεώτερος, ἐφάνη σοφώτερος τῶν τριῶν φίλων τῶ Ἰωβ, τῶν αὐτῶν γεροντοτέρων ὄντων· ὅθεν καὶ ἔλεγε· „νεώτερος μὲν εἰμι τῷ χρόνῳ, ὑμεῖς δὲ ἐστέ πρεσβύτεροι· δι' ὃ ἡσύχασα· φοβηθεὶς τὴν ὑμῶν ἀναγγέλειαν τὴν ἐμὰν ἐπιστήμην·“ ἢ πᾶς δὲ ὅτι, ἔχ' ὁ χρόνος εἰς τὸ λαλῶν, ἐν πολλοῖς· δὲ ἐστέσι οἶδας σοφίαν· ἀλλὰ Πνεῦμα ἐστὶν ἐν βροτοῖς, πνὴξ δὲ Παντοκράτωρ ἐστὶν ὁ διδάσκων· ἔχ' οἱ πολυχρόνιοι εἰσι σοφοί, ὅθεν οἱ γερόντες ἴδασιν κα-

μα“. (Ἰωβ λβ'. 6.) Ἐπὶ οὗτοί ἐστὶν ὁ Βασιλεὺς Σολομὼν δωδεκαετὴς ὢν, ἐγένετο Βασιλεὺς καὶ ἐκυβέρνησε ὅλον τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ τὴν δυσδιάλυτον ἐκείνην κλίμα (καθὼς ἐπὶ οὗτοί ἐστὶν ὁνομάζετο αὐτῷ ὁ Θεοφύλακος Ἰγνατίος) τῶν δύο ποταμῶν γαλατικῶν, θαυμασίως ἔκρινε, καὶ ἐν ῥῆκε ποίας ἦσαν τὸ ζωοποιον παιδίον· ἐπὶ οὗτοί ἐστὶν ὁ Ἰωσὴφ ὁ πατριάρχης τῶν Ἰσραηλίων, ὅταν ἦν ἐν τῇ πατρίδι, καὶ ἐπὶ οὗτοί ἐστὶν ὁ Προφῆτης Δανιὴλ παιδάριον νεώτερον ὢν, ἐκρίνε καὶ κατεδίκησε πᾶς ἀσελγείας ἐκείνης δύο γερόντας ἐν τῇ Βαβυλῶνι. Εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἰερεμίαν· „μὴ λέγῃς ὅτι νεώτερος ἐγὼ εἰμι πρὸς πάντας, ὡς ἂν ἐξαποστείλω σε, πορεύσῃ, καὶ κατὰ πάντα ὅσα ἂν ἐνσταλήω σοι, λαλήσεις“. (Ἰερ. α'. 7.) Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰωάννης ἐπὶ τὸν χρόνον ὅταν ἔβασίλευσε. (δ'. Βασιλ. ια'. 21.)

Θω· μέ πὺν λόγον γὰρ (τῶν) δίδει καλὰς ἐλπίδας εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅτι θέλει ἰδῆ τὸν Διδάσκαλον καὶ πνευματικόν τε Πατέρα· δι' ὅτι ἀκόλεθον εἶναι νὰ ἐξήτει ὁ Τιμόθεος τὸν Παῦλον, ἐπειδὴ ἀπαρφανίσθη ἀπὸ αὐτόν. Διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν εἶπεν ὅτι ἕως ἔ νὰ ἐλθῶ; ἐπειδὴ ὁ Τιμόθεος μὲ τὸ νὰ ἦν νῆος, ἀκόλεθον εἶναι νὰ μὴ ἤξευρε πολλὰ ἀγαθὰ, καὶ διὰ τὸ ἐχρειάζετο τῷ παρυσίαν τῶ Παύλου, διὰ νὰ τὰ μάθῃ ἀμέσως ἀπὸ τὴν ζῶσαν αὐτῶ φωνή· διὰ τὸ τῶ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἕως ὅπῃ νὰ ἔλθῶ, ἀναγίνωσκε τὰς Γραφάς, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ θέλεις μάθῃς, ὅσον τὸ δυνατόν, τὰς νόμους καὶ τὰς κανόνας, ὅπῃ περὶ νὰ φυλάττης· ὅταν δὲ ἐγὼ ἔλθῶ, τότε θέλω σε διδάξω καὶ τὰ ἐπίλοιπα.

„Τῇ παρακλήσει“.

Πρόσεχε, λέγει, ὦ Τιμόθεε, καὶ καταγίνε εἰς τῷ παρηγορίαν τῶν λυπημένων, ἢ καὶ τῶν ἄλλων ἀδυνάτως ἐχόντων, ἦγεν παρηγόρει τὰς λελυπημένους, καὶ τὰς ἔχοντας συμφορὰς καὶ πειρασμούς, διὰ λόγου, καὶ ἔργου.

„Τῇ διδασκαλίᾳ“.

Πρόσεχε, λέγει, καὶ καταγίνε, ὦ Τιμόθεε, εἰς τῷ πρὸς πάντας τὰς Χριστιανὰς διδασκαλίαν, καὶ διὰ κάθε πρᾶγμα καὶ ὑπόθεσιν ἀρετῆς ἢ κακίας. Ὅρα καὶ εἰς τὴν λέξιν „διδάσκον“· Κεφ. γ'. τῆς παρέσης, σίχ. 2. (1)

14. „Μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας“.

Χάρισμα ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸ τῆς διδασκαλίας (ἢ καὶ τὸ τῆς Ἀρχιερωσύνης) τὸ ὁποῖον ἐδέχθη ὁ Τιμόθεος, ὅταν ἐγίνεν Ἐπίσκοπος· διὰ προφητείας δὲ, ἐπειδὴ διὰ προφητείας καὶ θειοτέρας μυσίας τῶ Ἁγίου Πνεύματος ἐδέχθη τὸ χάρισμα αὐτὸ, καθὼς αὐτῷ ἔπομεν, καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τῶ ῥήτος· „κατὰ τὰς προαγέσας ἐπὶ σε προφητείας“. Κεφ. α'. σίχ. 18. τῆς παρέσης.

„Με-

„πῶν ἱερῶν διακόσμησιν, οὕτως ἱεράρχῳ ὁ λέγων, δηλαδὴ πῶν ἐκθεσίων καὶ θῶν ἀνδρῶν, τὸν πάσης ἱεράς ἐπισήμου γνώσεως“· (Ἐκκλησ. ἱεράρχ. Κεφ. α'.)

Καὶ ὁ θῶς δὲ Χριστός τις λέγει· „ἔπειτα Παῦλος μὲν φροσέχει τῇ ἀναγνώσει (ἢ γὰρ εἰς μικρὰν ἀπὸ πῶν Γραφῶν ἀφέλειαν καρπώσασθαι) ἡμεῖς δὲ ῥαθυμῶμεν, καὶ παρέρχου ἀκούμεν· καὶ πόσος ἐκ ἂν εἴη, μὲν καλῶς αἰεῖ“· (Ὁμιλ. 17. εἰς τὴν παρεσιν.) Καὶ ὁ Θεὸς δὲ φροσέχει ἐπὶ κάθε ὄρχων καὶ ἐξουσίας λαῶν, νὰ γραφῇ μένος τῶ Δεσποτονίμῳ, καὶ νὰ ἀναγινώσκη αὐτὸ πάντως· „Καὶ ὅταν καθίσῃ ἐπὶ τῆς ἁγίας αὐτῶ, καὶ γραφῇ αὐτῶ τὸ Δεσποτονίμῳ τῶ εἰς βιβλίον παρὰ πῶν ἱερῶν πῶν Λαῶν, καὶ ἔσται μετ' αὐτῶ, καὶ ἀναγνώσεται ἐν αὐτῷ πόσος αἰετὴς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶ, ἵνα μάθῃ φοβῆσθαι τὸν Κύριον“· (Δεσποτ. 17. 18.) Πρέπει ὁμῶς νὰ μὴ ἀναγινώσκη σινεὶς ἀπρὸς ἐκείνους καὶ χαρὶς σκέψιν, ἀλλὰ μετὰ προσοχῆς τε καὶ σκέψης, ἵνα μὴ μόνον ἀναγινώσκη, ἀλλὰ καὶ γινώσκη, ἢ ἀναγινώσκει, καθὼς ἔπειτα ἀπὸ τὸν Εὐνοῦχον ὁ Φίλιππος· „ἀρὰ γε γινώσκεις, ἢ ἀναγινώσκεις“; (Πράξ. 17. 30.) διὰ τοῦτο ἀξιάγασον εἶναι ἐκείνους ὅπῃ ἔπεν ὁ Θεόφιλος ὁ Ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρίας· „σφόδρα ὀλίγων τυγχάνει πῶν πάντων τῶν ἑαυτῶν βίον ἀναπεθεκοσίων τῇ περὶ αἰετὴς Γρα-

φάς ἐξεπίσει, τὸ διώσθαι λογικώτερον παρακολουθεῖν πῶς περιεχομένοις δόγμασι, καὶ τῇ βαθυτέρᾳ πῶν Γραφῶν διανοίᾳ“. Διὰ τὸ καὶ ὁ Κύριος· „ἐρδύνατε, εἴπε τις Γραφάς, καὶ ἔχι παροδευτικῶς ἀναγινώσκει“· διὰ τὴν ἡ παροδευτικὴν ἀναγνώσιν πῶν Γραφῶν, δὲν τρέφει, ἔδὲ ζωογονεῖ τὴν ψυχὴν, μὲ τὸ νὰ μὴ προξενῇ σωῖσιν εἰς αὐτῶν· ὅθεν διὰ νὰ μὴ τύχη νὰ πᾶθωμεν καὶ ἡμεῖς ἐκείνους ὅπῃ εἶπεν ὁ Κύριος· „Πάντες ἀκούετε τὸν λόγον τῆς Βασιλείας καὶ μὴ συνιούσας, ἔρχεται ὁ πονηρὸς, καὶ ἀρπάξει τὸ ἐσθαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶ“· (Ματθ. 17. 19.) Διὰ τὸ καὶ ἡμεῖς χρὴ νὰ ἀναγινώσκωμεν αἰετὴς Γραφάς μετὰ τῆς ἐρμηνείας αὐτῶν· ἐπειδὴ μάλιστα οἱ θῶοι Πατέρες, καὶ μάλιστα ὁ χρυσὸς τῶν γλωττῶν Ἰωάννης, δεὶ ἐφιλοπόνησαν εἰς τῷ Γραφῶν αἰετὴς λαμπράς καὶ χρυσὰς αὐτῶν ἐρμηνείας. Ὅρα περὶ τῆς ἀναγνώσεως πῶν Γραφῶν εἰς τὸν γ'. σῶπον πῶν πνευματικῶν ἡδονῶν ἐν τῷ πρὸς τὸν Ἁγίον Ἰωαννῖν τῶν ἡμετέρων Συμβουλευτικῶν.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „παρακλήσεις δὲ διδασκαλίας διαφέρω, τῶ τῷ μὲν διδασκαλίαν ἀκωλύτως διάφορα προσφέρειν παιδύματα, τῷ δὲ παράκλησιν, ἢ τὰς ἀδυναμίας ψυχαγωγῆν, ἢ τὰς ὀργισμένους ταῖς συμβουλαῖς μετὰβᾶν“.

„Μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶ πρεσβυτέρῳ“.

Πρεσβυτέρῳ ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὰς Ἐπισκόπους· ἐπεὶ οἱ Ἐπίσκοποι χειροτονῶν τὸν Ἐπίσκοπον κατὰ τὴν α΄. Κανόνα τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, καὶ ὅχι οἱ Πρεσβύτεροι· τῇ τότε γὰρ καιρῷ ἀδιαφόρως ἐκαλεῖτο καὶ οἱ Ἐπίσκοποι Πρεσβύτεροι, καὶ αὐτιστρόφως οἱ Πρεσβύτεροι, Ἐπίσκοποι (1). Βλέπε δέ, ὡ ἀγαθῶς, τί μέγαλον καὶ φοβερόν πρᾶγμα δυνάται νὰ ἐνεργήσῃ ἡ ἐπίθεσις τῶν χειρῶν τῶν Ἀρχιερέων· διὰ τί δίδει εἰς τὸν χειροτονέμενον, τὴν παντοδύναμον χεῖρα τῆ παναγίας καὶ τελεταρχικῆς Πνεύματος.

15. „Ταῦτα μελέτω· ἐν ταῖς ἰδίᾳ“.

Πολλαῖς φοραῖς παραγγέλλει ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον διὰ τὰ αὐτά, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι περισσώτερον ἀπὸ ὅλης τῆς ἄλλης Χρησιανῆς, χρεώσῃ ὁ Ἐπίσκοπος νὰ ἀπατάξῃ, καὶ νὰ καταγίνεται πάντοτε εἰς αὐτά.

„Ἰνα σὺ ἢ προκοπὴ φανερά ἢ ἐν πᾶσι“.

Εἰς αὐτά, λέγει, ὅπῃ σὺ παραγγέλλω μελέτω καὶ ἀείσῃς πάντοτε, ὡ τέκνον μου Τιμόθεε· διὰ τί; διὰ νὰ ᾔῃαι φανερά ἢ κατὰ Χριστὸν προκοπὴ σου εἰς ὅλα τὰ πράγματα, ἢ γινῇ ὅχι μόνον εἰς τὴν ἐνάρετον ζωὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας. Βλέπε δέ, ὡ ἀγαθῶς, πῶς ὁ Παῦλος ἠθέλε νὰ προκόψῃ τὸ πνευματικὸν τέκνον τῷ ὁ Τιμόθεος, καὶ νὰ γινῇ καὶ εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐπισκοπῆς μέγας καὶ θαυμαστός, καθὼς ἦτον καὶ εἰς τὰ ἄλλα.

16. „Ἐπεχε σεαυτῷ, καὶ τῇ διδασκαλίᾳ· ἐπίμενε αὐτοῖς“.

Ητοι πρόσεχε καὶ ἐσὺ εἰς τὸν ἑαυτόν σου, καὶ ἐν ταυτῇ δίδασκε καὶ πρὸς ἄλλους.

„Τὸ γὰρ ποιῶν, καὶ σεαυτὸν σώσεις, καὶ τὸς ἀκούσάν σου“.

Ανίσως, λέγει, ὡ τέκνον μου Τιμόθεε, κάμνης ταῦτα ὅπῃ σοι παραγγέλλω, καὶ τὸν ἑαυτόν σου θέλεις σώσεις, καὶ ἐκεῖνος ὅπῃ σὺ ἀκούς· διὰ τὴν ὅποιος τρέφεται μετὰ τὰ λόγια τῆς διδασκαλίας τῶν θείων Γραφῶν, αὐτὸς πρότερον ὠφελεῖται· ἐπεὶ εἰς ἐκεῖνον τὸν ἴδιον καιρὸν ὅπῃ δίδασκε πρὸς ἄλλους, αὐτὸς καταλύσει τὸν ἑαυτόν τε· καὶ καθὼς λέγει ὁ Οἰκουμενικός· „ἐν τῇ παραινέσει ἑτέροις, καὶ ὁ παραινῶν καταλύεται, καὶ ὠφελεῖται, ἐρυθραῖον, ὑπὸ βίου γενέσθαι, ὡς ἄλλος ἀποτρέπει“ (2).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

1. „Πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλεα ὡς πατέρα“.

Πρεσβυτέρῳ ἐδῶ δὲ ἐννοεῖ ὁ Παῦλος τὸν ἱερέα, ἀλλὰ καθεὺν αἰθροῦν γηραλέον· λέγει λοιπὸν, ὅτι ἐσὺ ὡ Τιμόθεε, νὰ μὴ ἐπιπλήτῃς πρὸς γηραλέας αἰθρώπας· μὰ ἀνίσως οἱ ποῖτοι γέροντες χρειάζονται διόρθωσιν, τί πρέπει νὰ κάμνης; πρέπει, λέγει, νὰ πρὸς παραινῆς εἰς τὸ νὰ διορθωθῇ μετὰ πραότητι, καὶ παρακάλεσιν ὡς πατέρα σου· διὰ τὸ καὶ ὁ Θεὸς προσάξει νὰ προσηκουάμεθα πρὸς γέροντας, καὶ νὰ τιμῶμεν αὐτούς· „ἀπὸ προσώπου, πολλὰ ὀφειλόμενα, καὶ τιμῆσαι πρόσωπον πρεσβυτέρου“ (Λουκ. ιθ'. 32.).

2. „Πρεσ-

(1) Ὅρα περὶ τῶν εἰς τὴν α΄. Κεφ. πρὸς Φιλιππησ. σίχ. ι. εἰς τὴν λέξιν „σὺν Ἐπισκόποις“.

(2) Διὰ τὸ ἔπε καὶ ὁ σοφὸς Νῆλος· „λέγειν Epistole di S. Paolo Tom. III.

„Χρὴ καλὰ, καὶ τὸν μὴ καλὰ φράσσοντα, ὅπως ἄρξῃ· τὰς τῶν ἔργων, πρὸς λόγους ἀσχυνομένους“.

2. „Πρεσβυτίδας (1) ὡς μητέρας“.

Ητοι τὰς γερόντισας γυναῖκας παρακίνει ὁ Τιμόθεε εἰς τὴν ἀρετὴν, μὲ γλυκύτητα, ὡσανῶς μητέρας σε· διότι, ἐπειδὴ τὸ νὰ ἐλέγχει τινὰς καὶ νὰ ἐπιπλήτῃ, εἶναι βαρὺ καὶ φορτικόν· καὶ μάλιστα ὅταν νέος ὢν τινὰς ἐλέγχει τὸν γέροντα (τότε γὰρ εἶναι τεμπλὴ ἢ τόλμη καὶ αὐθάδεια· πρῶτον μὲν διὰ τὸν ἐλεγχόν αὐτὸν καθ' αὐτὸν, δεύτερον δὲ διὰ τὸν νέον ὄντα ἐλέγχει· καὶ τρίτον, διὰ τὸ ἐλέγχει γέροντα αὐθροπον·) ἐπειδὴ λέγω καὶ εἶναι φορτικόν τὸ νὰ ἐπιπλήτῃ τινὰς μὲ ποιεῖτον τρόπον πρὸς γέροντας, καὶ γερόντισας, διὰ τὸ λέγει ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅτι νὰ ἱατρούῃ τὸτο, καὶ νὰ μεταχειρίζεται γλυκύτητα καὶ ἡμερότητα, ὅταν διδάσκῃ πρὸς τοὺς γέροντας, καὶ γερόντισας (2).

„Νεωτέρας ὡς ἀδελφάς“.

Επειδὴ ἡ ἡλικία τῶν νέων ἔχει θρασυτητα φυσικῶς, καὶ εὐκολα δεῦν δέχεται τὰς ἐλέγχους, διὰ τὸτο λέγει ἐδῶ πρὸς τὸν Τιμόθεον ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὅταν ἐσὺ διδάσκῃς τὰς νεωτέρας γυναῖκας, νὰ συγκερνᾷς τὴν διδασκαλίαν, μὲ τὴν ἐπιείκειαν καὶ ἡμερότητα, καὶ ἐτίζῃς νὰ παρακινήσῃς αὐτὰς εἰς τὴν ἀρετὴν, ὡσανῶς ἀδελφάς σε (3).

„Ἐν πάσῃ ἀγνείᾳ“.

Επειδὴ αἱ πρὸς τὰς νέας γυναῖκας ὁμιλίαι γενῶσιν ὑποψίας εἰς τὰς ἄλλας, πρέπει δὲ ὁ Ἐπίσκοπος νὰ ἐμιλῇ καὶ μὲ αὐτὰς, ὅταν τύχῃ χρεία· διὰ τὸτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος πρὸς

(1) Ἐν ἄλλοις Πρεσβυτέρας.

(2) Περὶ τῶν πρεσβυτίδων τοῦτων ἡ πρεσβυτέρων γυναῖκων, ἀναφέρει καὶ ὁ 1^{ος}. Κανὼν πρὸς τὴν Λαοδικεάν, πρὸς ὁποίας καὶ προκαθημένους ὀνομάζει, λέγων ὅτι αὐτοὶ νὰ μὴ καθίστανται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, πρὸς ὁποῖον Κανὼν τὴν ὑποσημείωσιν ὅρα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Κανονικῇ· ἐβαλοῦν δὲ αὐταὶ πρὸς ἄλλας γυναῖκας εἰς πᾶσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, πρὸς νὰ σέκωνται, καὶ πῶς νὰ καθίστανται· ἐπειδὴ δὲ αἱ πρεσβυτίδες ἐμεταχειρίζοντο τὸ ἔργον αὐτῶν δι' αἰσχροκέρδειαν καὶ ὑπερηφανείαν, ἐμπόδισεν ὁ Κανὼν αὐτὰς ἀπὸ τούτου· καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ Κανόνος τούτου ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ρωμαϊκῇ Κανονικῇ. Περὶ τῶν πρεσβυτίδων τούτων γράφει καὶ αἱ Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ αὐταῖς· „αἱ Παρθενοὶ, καὶ αἱ χηραὶ, καὶ πρεσβυτίδες πρῶται, πᾶσιν ἐγκρίσαντες, ἢ κατεζέσθωσαν“· (Βιβλ. β'. κεφ. 13^{ος}.) Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος γράφει ἐν τῇ πρὸς Τίμον· „Πρεσβυτίδας ὡσανῶς ἐν κατισήματι ἱεροῦ, πρέπει, μὴ διαβόλους, μὴ οἶνον πολλὸν δεδωκυμένας, καλοδιδασκάλους, ἵνα σωφρονίζωσι πρὸς νέας“· (Τίτ. β'. 3.) ὅκ ὁρῶμεν δὲ ἔπὶ τινες ὅτι πρεσβυτίδας ἐδῶ ἐνοεῖ ὁ Παῦλος πρὸς τῶν πρεσβυτέρων, ἡτοι τῶν ἱερέων, γυναῖκας· ὡς περὶ γὰρ πρεσβύτερον ἀνωτέρω λέγει ὁ Παῦλος εὐ τῶν ἱερέων, ἀλλὰ τῶν γέροντα, ὡς καὶ ἐν ταύτῃ πρεσβυτίδας λέγει πρὸς γερωντίσας.

(3) Λέγει ὁμοῦς ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ διδάσκει νὰ μὴ ἐπιτιμῶμεν τοὺς γέροντας ἀνδρας, καὶ γηραλέας γυναῖκας, διὰ τὸ αὐτὰς πρὸς σωπὰς διὰ τὴν γηραλέαν ἡλικίαν, δεῦν κάμνουν ἔργα κακὰ ἐπιτιμώσεως ἀξία· ἐάν ὁμοῦς, λέγει, σφάλῃ πρὸς ὁ γέρον, ἢ ἡ γερωντίσα, καὶ κάμνουν εἰς καὶ τὸ αὐτὸ σφάλμα, μὲ τὸν νέον ἄνδρα, καὶ μὲ τὴν νέαν γυναῖκα, τότε πρέπει νὰ ἐξεπίζωμεν τὸ σφάλμα ἐκείνο, ἀν αὐτὸ ᾖ φυσικὸν ἐλάττωμα εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν γέροντων, ἢ τῶν νεωτέρων· χάριν λόγου, ἢ ἀμέλεια καὶ

ράθυμία εἶναι ἐλάττωμα σχεδὸν φυσικὸν τοῦ ψυχρῶ γηρατέου· ἢ δὲ παραχὴ καὶ θρασυτης, καὶ ἀκαταστασία τῆς νοῦς, εἶναι ἐλάττωμα σχεδὸν φυσικὸν πρὸς θερμῆς νεότητος. Ὅταν λοιπὸν, ὁ μὲν νέος ἄνδρας, ἢ ἡ νέα γυνή, πέσῃ εἰς τὸ σφάλμα πρὸς ἀμελείας καὶ ῥαθυμίας, πρέπει νὰ ἐπιτιμῶνται βαρύτερα ἀπὸ τοὺς γέροντας, καὶ γερωντίσας, διὰ τὸ τὸ σφάλμα αὐτῶν δεῦν εἶναι ἴδιον πρὸς ἡλικίας τῶν· ἐάν δὲ ὁ γερωντίας, ἢ ἡ γερωντίσα πέσῃ εἰς τὸ σφάλμα πρὸς παραχῆς, καὶ θρασυτης, καὶ ἀκαταστασίας τῆς νοῦς, πρέπει νὰ ἐπιτιμῶνται βαρύτερα ἀπὸ τοὺς νεωτέρους, καὶ νεωτέρας· διὰ τὸ τὸ σφάλμα αὐτῶν δεῦν εἶναι ἴδιον πρὸς ἡλικίας τῶν. Πρέπει δὲ πρὸς τοὺς νὰ ἐξεπίζεται καὶ ὁ τρόπος τοῦ ἀμαρτήματος, καὶ ἡ διάθεσις τῆς ἀμαρτησάντος γέροντος, ἢ νεωτέρου, καὶ ἐστὶν νὰ γίνεσθαι ἀρμόδια ἡ ἱατρεία, μὲ τὸ πρὸς εἰς τὸν κατ' ἐνά ἐπιτιμῶν. (Ὁρ. κατ' Ἐπιτομ. πρ'.) Ὅθεν ἀκολούθως καὶ ἐάν εἷς γέρον ᾖ πορνός, καὶ μοιχός, καὶ ἀσύνετος, περισσότερον πρέπει νὰ ἐπιτιμῶνται, καὶ νὰ παιδευῶνται, ἀπὸ εἰς νέον πορνόν, μοιχόν, καὶ ἀσύνετον· ὁμοῦς καὶ γερωντίσα ἐάν ᾖ πορνὴ, περισσότερον ἐπιτιμῶνται ἀπὸ μίαν νέαν, ὅτε πέσῃ εἰς τὸ αὐτὸ ἀμαρτήματα· διὰ τὸ εἰς μὲν τὴν ἡλικίαν τῶν γέροντων εἶναι ἀνοίκια πρὸς ἐλαττώματα αὐτῶν, εἰς δὲ τὴν ἡλικίαν τῶν νέων εἶναι ἀκόλουθα. Διὰ τούτου εἶπε καὶ ὁ Σιμεὼν· „τρεῖς ἡμέρας ἐμίσσησεν ἡ ψυχὴ μου, καὶ προσώχθισα σφόδρα τὴν ζωὴν αὐτῶν“ πτωχόν, ὑπερηφανόν, καὶ πλεονεξόν, καὶ γέροντα μοιχόν, ἐλαττωμένον συνέσει“. (Σιμ. κε. 2.) Ὅθεν καὶ ὅταν οἱ ἔξ ἄνδρες οἱ βασιῶντες πέλεκυν ἐν τῇ χερσὶ αὐτῶν, ἐμελλον νὰ θανατώσων τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ λαόν, ἔπεμψε εἰς αὐτοὺς ὁ ἐνδεδικυμένος πρὸς ποδὶν, νὰ ἀρχινῶσιν νὰ κόπουν ἀπὸ τῶν γέροντας· „ἀπὸ τῶν ἀγίων, καὶ ἀρετῶν, καὶ ἡρώων ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν τῶν πρεσβυτέρων, οἱ ὅσοι ἐσὼ ἐν τῇ οἰκῇ“. (Ἰερ. δ'. 6.)

πρὸς τὸν Τιμόθεον, ὅτι νὰ ὀμιλῇς μὲ αὐτὰς μὲ καθε καθαρότητα, καὶ αἰσθήσεων, καὶ λογισμῶν, ἦγεν ὅχι μόνον νὰ προφυλάττεσαι ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας τῆς πρὸς αὐτὰς μίσεως, ἀλλὰ ἀκόμη νὰ προφυλάττεσαι καὶ διὰ νὰ μὴ δώσης εἰς τὰς ὁρῶντας, καὶ ἀκούοντας, καμμίαν ἀφορμὴν ὑποψίας κακῆς, καὶ σκανδάλου. Γράφει δὲ ταῦτα εἰς τὸν Τιμόθεον ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ὅχι διὰ χρείαν ἐκείνου· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος ἦτον ἀπαθὴς, καὶ ἀνώτερος σαρκικῆς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ τὰ γράφει διὰ ἡμᾶς τὰς μεταγενεστέρους, ἵνα προσέχωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, καὶ φυλαττώμεθα ἀπὸ τοῦ νὰ δίδωμεν ὑποψίας.

3. „Χήρας τίμα τὰς ὧντως χήρας“.

Διὰ τί ἐδῶ δεῦ ὀμιλεῖ ὁ Ἀπόστολος διὰ παρθενοὺς καὶ κόρας, ἴσως διὰ τί ἀκόμη δὲν ἦν ἐκεῖ εἰς τὴν Ἐφεσον τὸ ταῖτον πᾶγμα τῶν παρθενοῦν· προσάξει δὲ νὰ τιμᾷ καὶ νὰ προνοῖται ὁ Τιμόθεος τὰς χήρας· εἴα μὲν, διὰ τί δεῦ ἔχον αὐταῖς ἀνδρας, ὅπως νὰ προνοήσῃ δι' αὐτάς· καὶ ἄλλο δέ, διὰ τί ἡ χηρεία εἶναι πρᾶγμα ὠνειδισμοῦ, καὶ μισητὸν ἀπὸ τῆς ἀνδρώπης· διὰ τὸ αἱ χήραι χρειάζονται νὰ ἀπολαμβάνουν ἀπὸ τοῦ Ἐπισκοποῦ πολλὴν τιμὴν καὶ πρόνοιαν· καὶ τὸ μεγαλύτερον, διὰ τί αὐταῖς ἀληθῶς χήραι εἶναι, εἶναι ἀξίαι νὰ λαμβάνουν τὴν ποιαύτην τιμὴν καὶ πρόνοιαν. Ποῖαι δὲ εἶναι αἱ ἀληθῶς χήραι καὶ ἀξίαι ἐπιμελείας; παρακάτω θέλει τὸ μάθησιν ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Παύλου· ὥστε εἶναι δυνατὸν εἰς τὴν ἀληθείαν, καὶ ἀξίαν χήραν, καὶ ἀνδρα νὰ μὴ ἔχῃ, καὶ πάλιν νὰ μὴ ᾖ χήρα, ὥσπερ λαμβάνει παρὰ τοῦ Ἐπισκόπου πρόνοιαν καὶ φροντίδα· τὸ γὰρ „τίμα“ ὅπως λέγει ἐδῶ, θέλει νὰ εἰπῇ, ἐλέει, προνοεῖ, καὶ δίδε τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὰς ἀληθινὰς καὶ ἀξίας ἔσας προνοίας χήρας (1).

4. „Εἰ δέ τις χήρα τέκνα, ἢ ἐγγόνα ἔχα, μανθανέτωσαν πρῶτον „τὸν ἴδιον οἶκον ἀσεβεῖν“.

Αἰτίας, λέγει, καμμία χήρα ἔχῃ παιδία, ἢ ἐγγόνα, αὐτὰ ἄς μανθάνουν νὰ τιμοῦν τὴν μητέρα, καὶ μᾶμμιάν τας, καὶ νὰ τρέφον αὐτὴν, καὶ νὰ ἐργαστῇ· τὸ γὰρ σημαίνει ἐδῶ τὸ ἀσεβεῖν, ἦγεν τὸ νὰ γηροκομῇ τὰ τέκνα τὴν χήραν μητέρα των, καὶ τὰ ἐγγόνα τὴν χήραν μᾶμμιάν τας, ἐπεὶ καὶ τὸ ἀξίωμα τῶν γονέων εἶναι θεῖον, καὶ διὰ τὸ ὀνομάζεται ἀσέβεια (2)· ὥστε ἐκ τῆς ἐναντίας τὸ νὰ μὴ γηροκομῇ τὰ τέκνα τὴν μητέρα των, εἶναι ἀσέβεια (3).

„Καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις· τὸ γὰρ ἔστιν ἀπόδεκτον „ὧνπιον τῷ Θεῷ“.

Πρέπει, λέγει, νὰ ἀποδίδεν τὰ τέκνα εἰς τὴν μητέρα των, καὶ τὰ ἐγγόνα εἰς τὴν μᾶμμιάν τας (ταῦτας γὰρ ὀνομάζει προγόνους) τὰς ἀμοιβὰς καὶ δωχαριστίας διὰ λόγων καὶ ἔργων. Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, σοφίαν τοῦ Παύλου, πῶς φέρει εἰς τὸ μέσον τὸ δύσυνείδητον· ἐκ τῆς

(1) Σημειώμεν ἐδῶ εἰς κατέληξιν περισσοτέραν τοῦ ἀποστολικῆς ρητῆς αὐτῆς· ὅτι τὸν παλαιὸν καιρὸν ὅσαι χήραι ἦσαν ἀληθεῖς χήραι, ἦγεν μεμονωμέναι καὶ ἐρημαὶ ἀπὸ τέκνα, καὶ ἐγγόνα, αὐταῖς, λέγω, ἐσωαριθμῶντο εἰς τὸ πᾶγμα πᾶν χηρῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ὑποσχόμεναι νὰ μὴ δευτεροῦπανδρῶσιν, ἐτρέφοντο ἀπὸ τῆς ἐσόδου καὶ σιτηρέσιας τῆς ἐκκλησίας· ἐπαρασπρέοντο δὲ καὶ ὁ χρόνος, καὶ ὅν ἐπάτταντο εἰς τὸ πᾶγμα πᾶν χηρῶν, νὰ ᾖ ὁ ἐξηκοστὸς τῆς ἡλικίας αὐτῶν· καὶ ὅσαι σκιαῦνται, ἀφ' ἧς ἐσωαριθμῶντο εἰς τὸ χηρικὸν πᾶγμα, ἐδευτεροῦπανδρῶντο, ἀφωρίζοντο νὰ μὴ κοινωνήσιν, εἰν δὲν χωρεῖσθαι ἀπὸ πᾶν παράνομον γάμον· εἰν δὲ πρὸ πᾶν ἐξυκοντα χρόνων ἐσυναριθμῶντο, καὶ ἐδευτεροῦπανδρῶντο, ἐσυγχωρῶντο μὲν νὰ ἔχον τὸν

ἀνδρα, πλὴν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἐτρέφοντο· καθὼς αὐτῶν πέντε λέγει ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ κ δ'. Κανὸν αὐτῶν, ἐ τὴν ἐρμηνείαν ἀναγνῶντι ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ· ἀπὸ τῆς χήρας δὲ πᾶσαι ἐχέρστον ἦντο καὶ διακονίαν· καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τῆς μ. Κανόνος τῆς ε'. ἐν τῷ αὐτῷ Κανονικῷ.

(2) Διὰ τὸ καὶ οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες κατωικίδιους Θεοὺς ὠνόμαζον τὰς γονεῖς, καθὼς λέγει Φίλων ὁ Ἰουδαῖος· καὶ ἀπὸ αὐτῆς κατὰ παραγωγὴν θείας ὠνόμαζον τὰς πᾶν γονέων ἀδελφάς.

(3) Διὰ τὸ καὶ ὁ Σαραχ εἶπεν· „ὡς βλασφημία „ὁ ἐγκρατιτῶν πατέρα, καὶ κεκαταρμενός ὑπὸ Κυρίου ὁ παροργίζων μητέρα αὐτοῦ“· (Σαρ. γ'. 16.)

τῆς γὰρ παρακινεῖται καθεὶς υἱός, καὶ ἔγγονος νὰ ἀνταμείβῃ τὰς γονεῖς, καὶ προγόνους τῶν, διὰ τὴν γέννησιν, καὶ ἀνατροφὴν, καὶ αὔξησιν, ὅπως ἔδωκαν εἰς αὐτόν· κοινὰ δὲ εἰς τὸ ποσοθεύει καὶ συλλογισμὸν, καὶ μεγαλύνει τὸ πρᾶγμα λέγωντας, ὅτι τὸ εἶναι δεκτὸν εἰς τὸν Θεὸν καὶ δάρετον (1).

5. „Ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη, ἤλπιεν ἐπὶ τὸν Θεόν“.

Ανωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος νὰ τιμᾷ ὁ Τιμόθεος τὰς ὄντως χήρας· ἀφ' ἧς δὲ ἐβαλεν ὃν τὴν μεταξὺ τὰς μὴ ὄντως χήρας, ἐκείνας δηλαδὴ ὅπως ἔχον τέκνα, τὰ ὅποια χρεώσων νὰ τρέφῃ τὰς μητέρας τῶν καὶ νὰ τὰς γηροκομῇ, πόρα λέγει, καὶ ποῖα εἶναι ἡ ὄντως, καὶ ἀληθὴς χήρα· δηλαδὴ, ὅτι εἶναι ἐκείνη ὅπως δὲ ἔχει κανένα προσάτιον καὶ κηδεμόνα, μήτε παιδίον, μήτε ἐγγόνιον, ἀλλ' ἐλπίζει εἰς μόνον τὸν Θεόν· αὕτη λοιπὸν πρέπει νὰ τιμᾷται, καὶ νὰ ἐλεῖται μὲ καθεὶς δόσιν τῶν ἀναγκαίων ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπον, καὶ ἀπὸ τῆς πῆς Ἐκκλησίας καὶ Ἐπισκοπῆς πράγματα.

„Καὶ προσμύει ταῖς δεήσεσι, καὶ ταῖς προσόχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας“.

Η ἀληθὴς χήρα, λέγει, νύκτα καὶ ἡμέραν προσμύει εἰς τὰς προσόχας καὶ δεήσεις· καὶ μὲ δίκαιον τρόπον· διατὶ μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχῃ ἄλλον τινὰ βοηθὸν καὶ προνοητὴν πρὸς, διὰ τὸ εἰς μόνον τὸν Θεὸν καταφεύγει διὰ νὰ τῇ βοηθήσῃ· ἐπειδὴ δὲ, ἀκόλουθον ἦτον νὰ λυπῶνται αἱ χῆραι αὗται ὡς πάντῃ εἶσαι ἀπροσάβδτοι, διὰ τὸ παρηγορεῖ αὐτὰς ὁ Παῦλος, λέγων, ὅτι ἔχει τὸν Θεὸν ἀντὶ καθεὶς βοηθόν, καὶ προνοητὴν γήϊνον· δι' ὃ, τι ἀγαθὰ καὶ ἐκείνη ἡ χήρα ὅπως ἔχει τέκνα καὶ ἀνατρέφει, ἔχει μισθὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅμως καὶ τὸ ἐδικόν σου, λέγει, ἀξίωμα, ὃ χήρα ἀπευθε, δεῦν εἶναι κατόπιν· διὰ τὴν αὐτὴν πάντων ἐχεις κηδεμόνα καὶ προσάτιον σου τὸν Θεόν.

6. „Ἡ δὲ σπαταλῶσα, ζῶσα τέθνηκε“.

Επειδὴ πολλαὶ γυναῖκες χῆραι προκρίναν καὶ ἀγαπᾶν τὴν χηρείαν, καὶ δεύτερον αὐδρα δεῦν πέρναν, διὰ νὰ ἔχουν περισσοτέραν ἀδειαν νὰ κάμνῃ τὰ θελήματα καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῶν· διὰ τὸ λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι ἐκείνη ἡ χήρα ὅπως σπαταλᾷ, ἦγεν τρυφᾷ καὶ ξεφαντόνοι, αὐτὴ καὶ καὶ φαίνεται πῶς ζῇ τὴν αἰσθητικὴν ταύτην ζωὴν, ὅμως ἀπέθανε κατὰ τὴν ψυχὴν. Βλέπε δὲ, ὃ ἀναγνώστη, ὅτι ἀνίσως ὁ Ἀπόστολος δεῦν συγχωρῇ εἰς τὰς γυναῖκας νὰ τρυφῶν καὶ νὰ ξεφαντύνῃ, τῶν ὁποίων καὶ ἡ φύσις, καὶ ἡ ἡλικία εἶναι ἀσθενής, καὶ ἀδύνατος, πόσω μάλλον δεῦν συγχωρῇ νὰ τρυφῶσιν οἱ ἄνδρες, οἵτινες κατὰ τὸ ὄνομα τῶν, εἶναι φύσις ἀνδρεία καὶ δυνατή;

7. „Καὶ ταῦτα παράγγελλε, ἵνα ἀνεπίληπτοι ᾖσιν“.

Βλέπεις, ὃ ἀναγνώστη, ὅτι ὁ Παῦλος θέλει νὰ ᾖναι ὡσαύτ' νόμος τὸ πρᾶγμα, ἦγεν τὸ νὰ μὴ τρυφῶν καὶ νὰ ξεφαντύνῃ αἱ χῆραι γυναῖκες, πόσον αἱ εἰς τὸ χηρικὸν τάγμα τῆς Ἐκκλησίας ἀρεθιμύμεναι, ὅσον καὶ αἱ λοιπαὶ ἄλλαι, κατὰ τὸν Θεοδώριτον; ἐπειδὴ δεῦν ἀφίγει εἰς τὴν προαίρεσίν των τὸ νὰ μὴ τρυφῶν, ὡς εἶναι ἀδιάφορον πρᾶγμα, ἀλλὰ ἐμποδίζει αὐτὸ ὡσαύτ' ἀμαρτίαν· διότι τὸ „παράγγελλε“ τὸ σημαίνει, ἦγεν μὲ αὐστηρότητα ἐμποδίζει, ὃ Τιμόθεε (2), τὸ νὰ μὴ τολμῇ αἱ χῆραι νὰ σπαταλῶν, καὶ νὰ ξεφαντύνῃ, διὰ νὰ εἶναι ἀπὸ καθεὶς μέρας ἀκατηγόρηταις.

8. „Εἰ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι αἱ χῆραι ὅπως ἔχον τέκνα, καὶ ἐγγόνια, αὐταῖς πρέπει νὰ ἐπιμελύνται αὐτὰ, καὶ τὴν πρόνοιαν ὅπως ἔλθον ἀπὸ τὰς γονεῶν, νὰ τὴν μεριδίσουν εἰς τὰ ἐδικά των τέκνα, ἵνα μὲ πᾶσαν τὴν ἀντίδοσιν, ὅπως αἱ χῆραι χρεώσων εἰς τὰς ἐδικὰ των γονεῖς, τὴν πληρόναι εἰς τὰ τέκνα

των, καὶ λαμβάνωσι πάλιν ἀπὸ αὐτῶν τὴν ἀρέπαισαν πρόνοιαν.

(2) Ὁρα περὶ τῆς Παραγγελίας εἰς τὸν 2. σίχ. σὺ δ'. Κεφ. τῆς πρώτης πρὸς Θεσσαλον. καὶ εἰς τὸν 11. σίχ. σὺ δ'. Κεφ. τῆς πρὸς Τιμόθεον αὐτῆς πρώτης, τί διαφέρει ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν καὶ συμβουλίαν.

8. „Εἰ δέ τις τῶν ἰδίων, ἢ μάλιστα τῶν οἰκείων ἐπρονόη“.

Η χήρα, λέγει, ὅπως σπαταλᾷ καὶ τρυφᾷ, ἀπέθανε μὲν κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ ἀπωλέσθη διὰ τοῦτο, ἤγεν διὰ τὴν ὁλνυ τῆς τῆς φροντίδα ἐξοδῶν εἰς μόνον τὸν ἑαυτὸν τῆς· δι' ὃ, τι αὐτὴ πρέπει καὶ νὰ προνοῇται διὰ τὰς ἰδίας, ἢτοι διὰ τὰς κατὰ Πνεῦμα ἀδελφῆς τῆς πιστοῦς Χριστιανῆς, καὶ μάλιστα διὰ τὰς οἰκείας, ἤγεν διὰ τὰς κατὰ σάρκα συγγενεῖς τῆς, καὶ νὰ δειχῇ καθε φροντίδα καὶ διὰ τὴν ψυχὴν τῆς, καὶ διὰ τὸ σῶμά των (1).

„Τὴν πίσιν ἤρηται“.

Πῶς; καὶ διὰ τί ὁ μακάριε Παῦλε, ἡ χήρα ὅπως δὲν προνοεῖται τὰς ὁμοπίστεως Χριστιανῆς, καὶ τὰς κατὰ σάρκα συγγενεῖς τῆς, ἀρνήθη τὴν πίσιν τῇ Χρῆσ; ἐπειδὴ, λέγει, τὰ ἔργα αὐτῆς δὲν εἶναι ἴδια Χριστιανῆς, ὅπως πιστῶν εἰς τὸν Θεόν· διότι αὐτὴ ἐπίσθεν εἰς τὸν Θεόν, ἠθέλων ἀκῆν καὶ τῷ Θεῷ ὅπως λέγει, μὴ ἀμελήσης τὰς οἰκείας τῆς πίστεως, καὶ τὰ γούνας σου· „ἀπὸ τῶν οἰκείων τῶν σπέρματός σου ἔχ' ὑπερόψει“ (Ήσ. νή. 7.) Καὶ ὁ ἴδιος Παῦλος λέγει ἀλλ' αὐτοῦ· „Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδεῖναι, πῶς δὲ ἔργοις ἀρροῦνται“ (Τίτ. α. 16.)

„Καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων“.

Πῶς εἶναι χειρότερα ἀπὸ τὸν ἀπίστον ἡ χήρα ἐκείνη ὅπως δὲν φροντίζει διὰ τὰς ὁμοπίστεως ἀδελφῆς τῆς, καὶ διὰ τὰς κατὰ σάρκα συγγενεῖς τῆς; ἐπειδὴ, ὁ μὲν ἀπίστος, ἀγκαλὰ καὶ δὲν φροντίζει διὰ τὰς ξούνας, ὅμως καὶ φροντίζει διὰ τὰς συγγενεῖς τῆς, ἀπολεθῶντας τὸν φυσικὸν νόμον· αὐτὴ δὲ ἡ χήρα (καὶ καθε ἄλλος Χριστιανὸς ὅμοιος αὐτῆς) ἔτε διὰ τὰς συγγενεῖς τῆς δὲν προνοεῖται· ὅθεν καὶ τὸν νόμον τῷ Θεῷ ἀναιρεῖ, καὶ τὸν νόμον τῆς φύσεως ἀδικεῖ· ποῖος δὲ θέλει πιστῶσαι ὅτι ἡ πιαυτὴ Χριστιανῆ, ἡ ὁ πιστὸς Χριστιανὸς, εἶναι φιλανθρώποι εἰς τὰς ξούνας, εἰς καιρὸν ὅπως φαίνονται ἀνθρώποι εἰς τὰς οἰκείους; βέβαια εἰδῆς· εἰ δὲ καὶ τύχη νὰ ἐλεήσῃ ἔτοι κἀνείνα ξείον, πῶς δὲν θέλῃ νομισθῆναι, ὅτι ἀπὸ κενδοξίαν μόνον τὰς ἐλεῖν; Σποχάσας δὲ σὺ ὡς ἀναγνώστη, ὅτι ἀνίσως ἦναι χειρότερος ἀπὸ τὸν ἀπίστον, ὁποῖος δὲν προνοεῖ διὰ τὰς ὁμοπίστεως καὶ συγγενεῖς τῆς, ἀρά γε ἐκεῖνος ὅπως καὶ τὰς ἀδικεῖ, μὲ ποίους ἔχει νὰ συναρτιθῇ; καὶ τῷτο δὲ ἀκόμη σοχάσας, ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὸν εἰς τὸν Χριστιανὸν τὸ νὰ σωθῇ αὐτὸς μόνος, ἀνίσως, ἐνάρτεος ὄντας, δὲν διδάσκη, καὶ δὲν συμβεβῶν καὶ τὰς συγγενεῖς τῆς, διὰ νὰ σωθῇ καὶ αὐτοί.

9. „Χή-“

(1) Ὁ δὲ Κλήμης ἐν τῷ ζ'. τῶν Ὑποτυπώσεων λέγει· „τῶν ἰδίων καὶ τῶν οἰκείων προνοεῖ, ὁ μὴ μόνον τῶν προσήκοντων (ἢτοι τῶν συγγενῶν) προνοῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν διὰ τὴν ἐκκόπτειν τὴν πάσιν“· τροπολογικῶς δηλαδὴ νοῶν τὸν ῥῆσιν τοῦ Παύλου· Ὁ δὲ Θεὸς λέγει· „τὸ καὶ περὶ τῶν μητέρων, καὶ περὶ τῶν παίδων ἔρηκε“ καὶ γὰρ πῶς μητέρας προσήκει τι-
 „δυνατῶναι τὰς παῖδας, καὶ τὴν εὐσεβείαν ἐκπαιδεῖν“· καὶ κἀνέως ὡσαύτως χρὴ τὴν προσήκονσαν πῶς γενεῖσι δε-
 „ραπείαν προσφέρειν“· Ἐπειδὴ δὲ μερικοὶ μοναχοὶ οἱ ἀποστόλους, καὶ δέλοντες νὰ φροντίζον διὰ τὰς κατὰ σάρκα συγγενεῖς των, προφασίζονται ὅτι καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ προσάγει νὰ προνοῇμεν διὰ τὰς συγγενεῖς μας· ἐπὶ δὲ, λέγω, καὶ τὸ πρὸς τὴν μερικοὶ φιλόσοφοι μοταχοί, ἀποκολλητὴ πρὸς αὐτὸς ὁ μέγας Βασίλειος λέγων· „ὅτι ὁ Θεὸς Ἀπόστολος πρὸς βιωτικὸν, καὶ πρὸς τὰς τὸν ὕλη-

„τὸν πλῆθος ἔχοντας, καὶ δυναμένους παραμυθῆσαι τὴν
 „τῶν συγγενῶν ἐνδεῖαν, τὸ πρὸς ἔρηκε... Καὶ ἵνα συν-
 „σώματ' ἔπω, πρὸς τὰς ζῶντας, καὶ πρὸς τὰς πεθνεώ-
 „σας τὸ πρὸς λέγει· ἀνδύονται γὰρ πάντες ποιεῖν ἐφλή-
 „ματος οὐκ ἔγωγε· σὺ δὲ πέθνηκας μὲν, καὶ ἐσαύρωσαι
 „τῷ Κόσμῳ παντί· ἀποπέλαμενος γὰρ τῷ ὕλικῳ
 „πλοῦσι, τὴν ἀκτισίαν ἠγάπησας· σεαυτὸν δὲ ἀνα-
 „θῆς τῷ Θεῷ, καμῆλιον γέγονας τῷ Θεῷ· Ὡς πεθνεῖς
 „ἐν, ἐλευθέρῳ ἢ πάσης τῆς περὶ τὰς συγγενεῖς εἰς-
 „φορᾶς· ὡς ἀκτῆμων, οὐδὲν ἔχεις, ὁ χορηγῆσαι“·
 („Ἀσκητικ. Διατάξις κ'.) Σημειῶσαι ὅτι τὸ ῥῆσιν
 „τὸ πρὸς Ἀποστόλου χεῖρον παραφράζων ὁ Θεολόγος Γρη-
 „γόριος ἐν πῶς περὶ τῶν ἰσχυρῶν ἰαμβοῖς ἔσφρασι· „Πα-
 „σιν μὲν ἰδοὶ χρῆστος, εἰ τὸ πρὸς δούλος· πλέον δὲ πῶς
 „ἐγγίνα· τὸ χεῖρον λέγω; τίς ἀνσε πιστεύσει πῶς ἔ-
 „νοι καλὸν εἶναι, τὸν ὁ δίκαιον εἰς ἐφείλεται“;

9. „Χήρα καταλεγέσθω, μὴ ἔλαττον (1) ἐτῶν ἐξήκοντα· ἐνὸς αὐ-
τοῦ ὁρὸς γυνή“.

Επειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ὅτι ἡ καταλῶσα, ἢ γυνὴ ἡ τρυφῶσα χήρα, ἢ μὴ προνοῶσα πῶν οἰκείων καὶ συγγενῶν της, εἶναι ἀνάξια νὰ συναριθμηθῇ εἰς τὸν κατάλογον πῶν χηρῶν, καὶ νὰ τρέφεται ἐκ τῆς Ἐκκλησίας (περὶ εἰς ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν εἰς τὸν 3. σίχ. τῆ παρόντος Κεφαλῆς) πῶρα διδάσκει ἐδῶ ποίαν ἀρετὴν πρέπει νὰ ἔχῃ ἐκείνη, ὅπως μέλλει νὰ συναριθμηθῇ εἰς τὸ πᾶγμα πῶν χηρῶν· καὶ πρῶτον μὲν λέγει, ὅτι αὕτη πρέπει νὰ ᾔναι κατὰ τὴν ἡλικίαν, ὅχι ὀλιγώτερον ἀπὸ ἐξήκοντα χρόνους· παρεμπρὸς δὲ λέγει καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ᾔναι τόσων χρόνων, καὶ ὅχι ὀλιγώτερον· πλὴν δὲ εἶναι ἀρκετοὶ μόνοι οἱ ἐξήκοντα χρόνοι διὰ νὰ κάμνῃ τὴν χήραν ἀξίαν, νὰ συναριθμηθῇ εἰς τὸν κατάλογον πῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τρεφόμενων χηρῶν· εἶναι γὰρ δυνατόν νὰ ᾔναι χήρα ἐξήκοντα χρόνων, καὶ πάλιν νὰ ᾔναι ἀνάξια νὰ συναριθμηθῇ εἰς τὸ χηρικὸν πᾶγμα (2)· ὁ δὲ ζῆτε· χρεωστικῶς ὁ Παῦλος νὰ ᾔναι ἡ ποιαῦτη χήρα μονογαμῶς, καὶ ὅχι δίγαμος· ὥστε ὅπως ἡ μονογαμία εἶναι σημεῖον τῆς σωφροσύνης αὐτῆς καὶ σεμνότητος· φανερόν γὰρ εἶναι ὅτι αὕτη μὲν τὸ νὰ ἀγαπᾷ τὴν σωφροσύνην καὶ καθαρότητα, διὰ τὸτο δὲν ἐδωτέρου παυδρεῖται. Ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς, ὅπως ζῆτε ὁ Παῦλος ἀπὸ τὴν ποιαύτῃ χήραν (3).

10. „Ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρημένη“.

Τὸ το προτέρημα εἶναι κυρίως, ὅπως κάμνῃ τὴν χήραν ἀξίαν, νὰ συναριθμηθῇ εἰς τὸν κατάλογον πῶν χηρῶν, καὶ νὰ τρέφεται ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, ἢ γυνὴ τὸ νὰ μαρτυρῇται ἀπὸ ὅλης πῶς ἔχει ἔργα καλὰ, καὶ ζαλὴν ἐνάρετον· ἄλλὰ δὲ πῶς ἀειδμεῖ ὁ Ἀπόστολος κατωτέρω, καὶ τὰ καλὰ ἔργα αὐτῆς χωρὶς καὶ κατ' εἶδος.

„Εἰ ἐτεκνοτρόφησε“.

Τεκνοτροφεῖν δὲν εἶναι τὸ νὰ ἀνατρέφῃ ἡ μήτηρ τὰ τέκνα της ἀπλῶς, ἀλλὰ τὸ νὰ τὰ ἀνατρέφῃ καλῶς, καὶ καθῶς πρέπει, καθῶς καὶ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ἡ γυνὴ θέλει σωθῇ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἀνίσως τὰ τέκνα της καλῶς ἀνατραφῶσι, μένουν ἐν πίστει, καὶ ἀγάπῃ, καὶ ἀγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης. (Κεφ. β'. 15.) (4).

„Εἰ ὄξυνοδόχησεν“.

Βλέπετε, ὡ ἀγαθῶσα, πῶς ὁ Ἀπόστολος, πρῶτον μὲν εἶπεν αὐτῇ ἐτεκνοτρόφησεν ἡ χήρα, καὶ ὁ δὲ πρῶτον αὐτὴν ὄξυνοδόχησε; διὰ τί; διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι πρῶτον πρέπει νὰ διεργετήτι-
νας τὰς οἰκείας καὶ συγγενεῖς της, καὶ ἔπειτα νὰ διεργετῇ τὰς ξένους· φανερόν δὲ εἶναι, ὅτι ἡ χήρα, ὅσον καὶ αὐτὴ ᾔναι πτωχή καὶ ἄπορος, θέλει ἔχει βέβαια κατοικίαν, διὰ νὰ δέχεται
τὰς

(1) Ἐν ἄλλ. ἐλάττων.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος ἐρμηνεύει· „οὐκ εἶπε „μὴ ἐσθω, ἀλλὰ μὴ καταλεγέσθω, ὡς πῶν ἀκμαζουσῶν, καὶ ἐργάζεσθαι, καὶ τρέφεσθαι δυναμένων“ αἱ καὶ τοῖς „πόντοις δαμάζουσιν καὶ τῇ σαρκὶ τοῦ σκισμῶν“.

(3) Λέγει δὲ ὁ Οἰκουμενικός ὅτι αὐτὴ ἡ χήρα δὲν ἔχει πᾶς κατωτέρω ἀρετὰς, νὰ μὴ καταλέγεται εἰς τὸ χηρικὸν πᾶγμα, καὶ ἢ ᾔναι ἐπὶ ἐξήκοντα.

(4) Σχεδὸν γὰρ οὕτω τὸ ἴδιον κάμνει ὁ Παῦλος μετὰ τὴν χήραν, ὅπως ἔκαμε καὶ ὁ Θεὸς μετὰ τὸν Ἀβραάμ· ὥστε γὰρ ὁ Παῦλος ἐδῶ δέχεται τὴν χήραν εἰς τὸ πᾶγμα πῶν χηρῶν, ἀνίσως καὶ ἀνέδρεψεν καλῶς

τὰ τέκνα της· ἐστὶ καὶ ὁ Θεὸς ὑπόσχεται εἰς τὸν Ἀβραάμ νὰ κάμῃ αὐτὸν μέγαν, καὶ νὰ εὐλογῇ τὴν ἐ-
κείνην εἰς αὐτὸν, ἐπειδὴ ἐμελλε καλῶς νὰ ἀναδρεψῇ τοὺς υἱοὺς της, καὶ νὰ πᾶς παραγγέλλῃ νὰ φυλάττουν τὰς ἐντο-
λάς τοῦ Θεοῦ· „Αβραάμ δὲ γινόμενος ἔσται εἰς ἔθνος
μέγαν, καὶ πολὺ· καὶ ἐνδολογηθήσονται ἐν αὐτῷ πάν-
τα τὰ ἔθνη τῆς γῆς· ἦδεν γὰρ ὅτι συντάξει τοῖς
υἱοῖς αὐτοῦ, καὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ μετ' αὐτῶν· καὶ φυλάξου-
σι τὰς ἐντολὰς Κυρίου, ποιῶν δικαιοσύνην καὶ κρίσιν,
ὅπως αὐτὴν ἐπαγάγῃ Κύριος ἐπὶ Ἀβραάμ πάντα ὅσα
ἐλάλησεν πρὸς αὐτὸν“· (Γεν. 18.)

τὰς ξένους καὶ τὰς ξενίζη· ἐπεὶ δὲ δὴν εἶναι τρόπος αὐτῇ τὰ μὴ ἔξω αἰθέριος καὶ χα-
εἰς σέλω.

„Εἰ Ἀγίων πόδας εὐίψε“.

Τὸν τὸν λόγον λέγει ὁ Παῦλος ἐπεὶ πολλὰς χήρας, ἢ ἄλλαι γυναῖκες, ξενοδοχῆσαι μὲν τὰς πτωχὰς ἀδελφὰς, δὲ τὰς ὑπηρετῶν ὅμως αὐταὶ αἱ ἴδιαι, ἀλλὰ διὰ μέσων τῶν δεσφύτρων αὐτῶν. Θέλωντας λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος τὰ ἵνα ἢ ὅπως χήρα ἐργατικὴ, καὶ δου-
λεύουσα, καὶ ὅχι ἀργὴ καὶ ἐκκελυμένη, προσάξει αὐτῷ ἐδῶ τὰ ὑπηρετῇ αὐτῇ μόνῃ, καὶ τὰ
νίπτη τὰς πόδας τῶν ξένων ἀδελφῶν, ὅχι μὲν τὰς χεῖρας τῶν δεσφύτρων τῆς, ἀλλὰ μὲν τὰς
ιδίας τῆς χεῖρας· ἐπεὶ δὲ ἢ ἀργία καὶ χαύνωσις τὸ σώματος, εἶναι ἴδιον μᾶλλον τῆς χήρας,
ὅπως τρυφᾷ καὶ ξεφαντόνοι, καὶ ὅχι τῆς ὅπως καὶ μεμονωμένης χήρας. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ
τρόπον λέγει τὸ Παῦλος, ὅτι διὰ τὰ μὴ τύχη τὰ προφασισθῇ καμμία χήρα, ὅτι
εἶναι τόσον ἄπορος, ὥστε ὅπως εἰς οἰκίαν ἔχει διὰ τὰ δεχθῇ τὰς ξένους καὶ τὰς ἀνα-
παύσῃ, διὰ τὸ τῆς λέγει, ὅτι αὐτὴ οἰκίαν δὲν ἔχει διὰ τὰ δεχθῆς τὰς
ξένους, ὅμως νίπτε καὶ τὰς πόδας τῶν ξένων ἀδελφῶν· διὰ τὸ τὸ δὲν χρειάζεται ἔξοδα διὰ
τὰ γενῇ (1). Ἀγίους δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅλους ἐκεῖνας τὰς Χριστιανὰς, ὅπου
ἔχον πίσιν ὀρθῶν, ὅμως καὶ ζῶν ἐνάρετον, καὶ σημεῖα καὶ θαύματα δὲν ἐργάζονται.

„Εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν“.

Αξία, λέγει, χήρα διὰ τὰ τρέφεται ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐκεῖνη, ὅπως ἐβοήθησεν
εἰς τὰς τεθλιμμένας, μὲν ἄσπρα, μὲν προσάσιν, καὶ μὲν μεσιτείαν. Ὁ δὲ Θεὸς Χρυσόστομος
λέγει, ὅτι, ἐπεὶ δὲ ἀνωτέρω εἶπον ὁ Ἀπόστολος τὰ νίπτη τὰς πόδας τῶν Ἀγίων ἢ ὅπως
χήρα, ἐδῶ φανερὸν καὶ ποῖαν Ἀγίαν, ἤγειν τῶν θλιβομένων, τῶν ἐπαρὰ πολλῶν γνωρι-
ζομένων, καὶ ὅχι ἀπλῶς Ἀγίαν· διὰ τὸ εἶναι δυνατὸν τὰ εἶναι τινὲς Χριστιανοὶ Ἀγιοὶ καὶ
ἐνάρετοι, τὰ ζῶν ὅμως μὲν πλεσιόπτη, καὶ τὰ θεραπεύονται ἀπὸ ὅλων. Ὁ δὲ Θεοδώριτος
λέγει· „ὅτι τῶν ποσότης τῆς χορηγίας, ἀλλὰ τῆς γνώμης ζητεῖ τῶν ποιότης· ποιαῦτα ἦν
„ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις τῆς χήρας τὰ δύο λεπτὰ“.

„Εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολύθησε“.

Ομοίως, λέγει, ἄξια εἶναι τὰ τρέφεται ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ χήρα ἐκεῖνη, ἢ
ὅποια, ἀγκαλὰ καὶ αὐτὴ δὲν ἐδωκῆται τὰ κάμνη καλὸν, ὅμως ἐκοιμήθη καὶ ἐσυμβοήθησεν
ἄλλῃ γυναῖκα, ὅπως ἐργάζετο τὸ καλόν, διὸ ὅτι παρακινεῖ ὁ Ἀπόστολος καθεὶ χήραν τὰ
κάμνη σωματικῶς ὑπηρεσίαν, ἐκεῖνῳ ὅπως διδάται, ἥτοι τὸ τὰ εὐώσῃ τῶν κλίνῳ, τὸ τὰ
μαγειρεύσῃ, τὸ τὰ ἀναπαύσῃ τὰς ἀδελφὰς, καὶ ἄλλας ὑπηρεσίας τὰ κάμνη, εἰς τὰς ὁποίας
εἶναι ἐπιποδיותרαις ἢ γυναῖκες.

II. „Νεωτέρας δὲ χήρας παραιτῷ“.

Διὰ τί ὁ Θεὸς Ἀπόστολος περὶ μὲν τὰ χρόνια τῶν παρθένων, ἤγειν ἀπὸ πόσους χρόνους
τῆς ἡλικίας τῶν πρέπει αἱ παρθένοι τὰ ὑπόσχονται τῶν ἐν παρθενίᾳ ζῶν, δὲν διορίζει
τίποτε, καὶ μᾶλλον ὅπως αὐταὶ ἔχον μεγαλότερον ἀγῶνα καὶ πόλεμον τῆς σαρκὸς, περὶ δὲ
μόνον τοῦ χρόνου τῆς ἡλικίας τῶν χηρῶν διορίζει; Καὶ ἀποκρινόμεθα ὅτι πρεπόντως τὸ
ἐποίησεν ὁ Ἀπόστολος· ἐκεῖ μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν παρθένων, μὲν τὸ τὰ γίνεται ὁ ἀγὼν καὶ
ὁ πόλεμος ἀπὸ μεγαλιτέρων προθυμίας τῆς ψυχῆς, καὶ ἀπὸ περισσοτέρων θερμότητος τῆς
καρδίας, διὰ τὸ δὲν ἐχρειάσθῃ τὰ διορίσῃ περὶ τὰ χρόνια αὐτῶν ὁ Παῦλος. Καὶ κατὰ
ἄλλον δὲ τρόπον· ἐπεὶ δὲ ὁ Παῦλος ζητεῖ ἀπὸ τὰς παρθένας τὰ ἔχον τὸ ἐμπρόσθεδρον τῆς
Κυ-

(1) Ὁ δὲ Κλήμης ἐν τῷ ζ'. πᾶν ὅπου τυπώσιν αἱς διτελεῖς, καὶ ἐσχάτας ὑπηρεσίας τῶν Ἀγίων, ἀνε-
ῖται ἡμῖν δὲ τὸ „εἰ Ἀγίων πόδας εὐίψεν“· ἥτοι εἰ πτωχὺν ἔξετελεσεν.

Κυρία απεισπάζως, καὶ νὰ μεμινῶσι τὰ τῆ Κυρία· (δ. Κορ. ζ'.) διὰ τῶν, λέγει, πολλῶν καὶ τῶν ἀκρίβειαν απαιτεῖ ἀπὸ δὲ τῶν ἀκρίβειαν πούτῳ καὶ ὁ χρόνος τῆς ἡλικίας αὐτῶν γίνεται φανερός (1). Παρεκινήθη δὲ ὁ Παῦλος νὰ διορίσῃ ὅτι ὁ χρόνος τῆς ἡλικίας τῶν χηρῶν ὅπως ἐτρέφοντο ἀπὸ τῶν Ἐκκλησιῶν, νὰ εἶναι ὁ ἐξήκοντος· διὰ τὴν πολλὰ καὶ χήραι νεώτεραι, συναρμυνηθεῖσαι εἰς τὸ πᾶγμα τῶν χηρῶν, καὶ υποσχεθεῖσαι νὰ μὴ δούτερουπαν δροῦθαι, παρέβηκαν τῶν ὑπόσχεσιν αὐτῶν, καὶ ἐξέπεσον· ὅθεν ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὸν Ἀπόστολον νὰ νομοθετήσῃ περὶ τῆς ἡλικίας αὐτῶν (2)· ἐκεῖ δὲ εἰς τὰς παρθεύουσας καὶ αὐτὰς πάλιν δὲν ἠκολούθησε, διὰ τὸ ὅτι ὁ Παῦλος ἐχρειάσθη νὰ διορίσῃ περὶ τῆς ἡλικίας αὐτῶν.

„Ὅταν γὰρ καταστρωμάσῃ τῇ Χειρῇ, γαμῶν δέλεον“.

Η γὰρ ὅσαι χήραι συναρμυνηθεῖσαι εἰς τὸ πᾶγμα τῶν χηρῶν, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρὸ τῶν ἐξηκοντα χρόνων τῆς ἡλικίας τῶν, αὐταὶ ὅταν ἀκτισθῶσι, ἢ γὰρ ὅταν γυναικισθῶν, ἢ μωρανθῶν, καὶ ὅταν χανθῶν καὶ ὑπερφανθῶν ἐναντίον τῇ Χειρῇ, μετὰ τὴν νὰ μὴ καταδέχωνται νὰ ἔχῃ αὐτὸν νυμφίον, τότε θέλει νὰ ὑπανδρῶνται, ἐπεὶ δὲ δὲν ἐπροτίμησαν τῶν ἐν τῇ χηρείᾳ σωφροσύνῃ, μετὰ τὴν κρίσιν τῶν λογισμῶν. Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ ἡ χήρα, τὸν Χειρὸν ἔχει νυμφίον τῆς, καὶ μετὰ αὐτὸν ἀρμόζεται, καθὼς καὶ ἡ ἀγαμὸς παρθένος· „ἡρμοσάμην γάρ φησιν ὑμᾶς ἐν ἀνδρὶ, παρθεῖον ἀγνῶν, παραστήσαι τῇ Χειρὶ“ (β'. Κορ. ια. 2.) (3)

12. „Ἐχῆσαι κέλημα ὅτι τῶν πρώτων πίσιν ἠθέτησαν“.

Τὴν συνθήκην καὶ συμφωνίαν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος πίσιν· Ἰδοὺ, λέγει, ἔδειξαν αἱ χήραι αὐταὶ τῶν συμφωνίαν καὶ ὑπόσχεσιν, ὅπως ἔδωκαν εἰς τὸν Χειρὸν νὰ μὴ δούτερουπαν δροῦθαι, καὶ διὰ τὸ ἔχῃ κατέκρινεν.

13. „Ἀμα δὲ καὶ ἀργαὶ μανθάνουσιν περιερχόμεναι τὰς οἰκίας“.

Κοντὰ, λέγει, ὅπως ἔχῃ κατέκρινεν καὶ καταδίκην αἱ χήραι αὐταὶ, διὰ τὴν ἐδούτερουπαν δροῦθαι, κάμνουσιν ἀκόμην καὶ ἄλλω ἀμαρτίαν, διὰ τὴν μανθάνειν νὰ εἶναι ἀργαί, μετὰ τὴν περιπατῶν ἀπὸ τῶν οἷα ὁσπῆτιον εἰς τὸ ἄλλο· καθεὶ δὲ κανὼν ἐδίδαξεν ἡ ἀργία, ὡς λέγει ὁ Σειράχ· „Πολλὴν κακίαν ἐδίδαξεν ἡ ἀργία“ (Σειρ. λγ'. 32.) ὥστε, ὅχι μόνον εἰς τὰς γυναῖκας εἶναι ἄπρεπον τὸ νὰ εἶναι ἀργοί, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς γυναῖκας.

„Οὐ μόνον δὲ ἀργαί, ἀλλὰ καὶ φλύαροι, καὶ περιεργοί, λαλεῖσαι τὰ μὴ δέοντα“.

Πρεπόντως ἀκολούθῃ αἱ κακίαι αὐταὶ εἰς τὰς ἀργὰς χήρας· διὰ τὴν αὐταῖς μετὰ τὴν περιεργίαν εἰς τὰ ὁσπῆτια τῶν οἷα καὶ τῶν ἄλλων, δὲν κάμνουν ἄλλο, παρὰ τὴν πέναν λόγια ἀπὸ τῶν μίαν γυναῖκα, καὶ νὰ τὰ πηγαίναν εἰς τὸ ἄλλω, καὶ τὰ τῆς ἄλλης πάλιν, νὰ τὰ πηγαίναν εἰς ἐκεῖνω· ὅθεν ἐν τῇ ἀναγκαίᾳ ἀκολούθῃ νὰ πίπτουν εἰς περιέργειαν,

(1) Ἀγκαλὰ καὶ ὁ θεὸς Ἀπόστολος δὲν διορίζει περὶ τῆς ἡλικίας τῶν παρθεύουσων, ὁ μέγας Βασιλεὺς ὁμοῦ διορίζει ὅτι αὐταὶ νὰ συναρμυνηθῶν εἰς τὸ πᾶγμα τῶν παρθεύουσων, μετὰ τὴν δεκάεξ, ἢ δεκαεπὶ χρόνος τῆς ἡλικίας τῶν (Καν. ιη.) ἢ δὲ 5. Συνοδοὶ βλέπουσα προέκοπσαν τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ τῆς Χειρὸς εἰς τὴν φύλαξιν τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Χειρῇ, διορίζει νὰ συναρμυνηθῶν αὐταὶ εἰς τὸν κατὰλογον τῶν παρθεύουσων μετὰ τῆς δέκα χρόνος τῆς ἡλικίας τῶν. Ὅρα καὶ τῶν ὑποσημαίνουσιν π. 36. σίχ. π. 5. Κεφ. τῆς πρώτης πρὸς Κορινθίους.

(2) Διὰ τὸ καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς λέγει, ὅτι ἂν πρὸ τῶν ἐξηκοντα χρόνων συναρμυνηθῇ ἡ χήρα εἰς τὸ πᾶγμα τῶν χηρῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐπὶ τῇ ὑπανδρῶν, τὸ σφάλμα εἶναι ἐδικὸν μας, ὅπου ἐσυναρμυνησαμεν αὐτὴν νεώτεραν, καὶ ὅχι αὐτῆς. (Καν. κδ.)

(3) Ὁ δὲ Θεοδωρίδης ὑποὶ ἐρμηνείᾳ τὸ καταστρωμάσῃ, ἀντὶ τῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀπολαύσεως διαρραγίας, καὶ διὰ τὴν φροντίδος τῶν σωματικῶν κομιζόμεναι χρεῖαν, ἀργίᾳ συντρέφονται, ἡ δὲ ἀργία εἰσαγαγεῖ τὴν πορνείαν.

γίαν, καὶ τὰ ἐρόντων ὅλα, καὶ ἐκ τῆς πειρασγίας πάλιν ἀκολουθεῖ τὰ πίπτειν εἰς φλυαρίας· διὰ τί θέλουσιν τὰ λέγουσιν ὅλα τὰ λόγια, καὶ ὅλας τὰς ὑποθέσεις τῶν ἀνθρώπων εἰς ὅλους.

14. „Βούλομαι οὖν νεωτέρας γαμῶν, τεκνογονῶν, οἰκοδομησάτων“

Κατὰ προηγμένον, λέγει, σκοπόν, ἐγὼ δεῶ ἤθελον τὰ ἀδεύσαν αἱ νεώτεραι χῆραι τὰς συμφωνίας, ὅπως ἔδωκαν τὰ μὴ δευτεροῦπανδρόδυν· ἐπειδὴ ὁμως αὐταὶ θέλουσιν τὰ δευτεροῦπανδρόδυν, θέλω τὸ καὶ ἐγὼ, συγκαταβαίνοντας εἰς τὴν ἀσθενείαν αὐτῶν (1)· ἐπειδὴ εἶναι καλλίτερον εἰς αὐτὰς τὰ τεκνογονῶν, καὶ τὰ οἰκοδομησάτων, ἢ γινεσθαι τὰ ἀνατρέφοντα τέκνα, καὶ τὰ ἐργάζονται καὶ τὰ κυβερνῶν ἐδικόν τας ὁσπῆτιον καὶ φαμίλιαν, παρὰ τὰ πειραυλιζέσθαι τὰ ὁσπῆτια τῶν ἄλλων, καὶ τὰ φλυαρῶν, καὶ τὰ ἀργεῖν. Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος ὅτι τὰ τεκνογονῶν αἱ χῆραι, δείχνει μὲν τὸν λόγον αὐτῶν ὅτι καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι γυναῖκες πρέπει τὰ ὑπανδρόδυνται διὰ τῶν τὸν σκοπόν, ἦγεν δὲ τὰ προσφέρειν περαιοτέρας ψυχὰς σετασμοῦ εἰς τὸν Θεὸν διὰ τῆς ὑπανδρείας, καὶ καλῆς τέτων ἀνατροφῆς καὶ αὐξήσεως.

„Μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι πρὸς ἀντικαμνύω λοιδωρίας χάριν“.

15. „Ἦδη γάρ τινες ἔξετραπήσαν ὀπίσω τῷ Σατανᾷ“.

Επειδὴ εἶπον αἰωτέρω ὅτι θέλει τὰ ὑπανδρόδυνται αἱ νεώτεραι χῆραι, καὶ τὰ κυβερνοῦν ὁσπῆτιον, διὰ τὰ μὴ δώσῃ εἰς αὐτὰς ἀνεσιν καὶ ἐλευθερίαν εἰς τὸ τὰ τρυφῶν, καὶ τὰ ξεφαντόν, διὰ τὸ τοιοῦτον ἀκολουθεῖ λέγει· ὅτι αἱ νεώτεραι χῆραι αὐταὶ ὑπανδρόδομοι, τὰ μὴ δίδου ἀφορμὴν εἰς τὸν ἀντικείμενον διάβολον, ἢ καὶ εἰς τὰς ἐχθρὰς τῆς πίστεως τὰ κατηγορῶν αὐτὰς· πόσον, λέγει, ἐσὺ ἡ δευτεροῦπανδρόδομή χήρα, ἐπιμελεῖ τὸ ὁσπῆτιόν σου, ὥστε ὅπως ἐπεὶ ἐσὺ τὰ βλάβης τὴν ψυχὴν ἐκ τῆς ἐπιμελείας ταύτης, οὕτως εἰς τοὺς ἄλλους τὰ γίνεσθαι αἰτία βλάβης. Καὶ κατὰ ἄλλαν δὲ τὴν τρόπον, ἐδῶ φανερόντι καθαρὰ ὁ Ἀπόστολος τὸν σκοπόν, διὰ τὸν ὅποιον ἐσυγκατέβη τὰ δευτεροῦπανδρόδυνται αἱ νεώτεραι χῆραι, ἦγεν διὰ τὰ μὴ δίδου ἀφορμὴν εἰς τὸν διάβολον τὰ ἐμπαίξῃ αὐτὰς, ἐπειδὴ οὕτως εὐμφαί Χερσὶ, γίνονται μοιχαλίδες, διὰ τὸ ἀσθένειαν τῆς νεότητος τῶν· διὰ τὸ τοιοῦτον, λέγει, ἐγὼ βάλω ταύτας ὑποκάτω εἰς τὸν ζυγὸν τῶ γάμου, διὰ τὰ μὴ ἔχουν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεσιν τὰ εἶναι ἀργαί, καὶ πειράζοντες, καὶ φλύαροι, καὶ τὰ περιέρχονται εἰς τὰ ὁσπῆτια· καὶ ὅχι διὰ τὸ δεῶ θέλω τὰ εἶναι χῆραι νεώτεραι, καὶ τὰ φυλάττειν σωφροσύνην μὴ δευτεροῦπανδρόδομοι· εἰ μὲν γὰρ δεῶ ἠκολούθουν τὰ κατὰ ταῦτα εἰς αὐτὰς, καὶ ἐγὼ δεῶ τὰς ἐμποδίζον ἀπὸ τῶ τὰ μόνων χῆραι εἰς ὅλων τῶν τῶ ζωῶν, καθὼς καὶ ἄλλα καὶ ὁ αὐτὸς εἶπε Παῦλος· „λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις, καὶ ταῖς χήραις, καλὸν αὐτοῖς ἐστίν, ἐὰν μένωσιν, ὡς καὶ ἐγώ“ (ἀ. Κορ. ζ'. 8.)

16. „Εἰ

(1) Εἰς ἐμένα φαίνεται ὅτι δεῶ ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Παῦλος διὰ τὰς νεωτέρας χῆρας τὰς συναρτιζομένας εἰς τὸ πᾶν τῶν χηρῶν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ δὲ τὰς συμφωνίας τὰ μὴ δευτεροῦπανδρόδυν· ἐπειδὴ προλαβὼν εἶπεν αἰωτέρω εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅτι τὰς ποιῶντας πρὸ τῶν ἐξήκοντα χρόνων νεωτέρας χῆρας τὰς πᾶς παραιτῇ, καὶ τὰ μὴ συναρτιζομένη αὐτὰς εἰς τὸ χηρικὸν πᾶν· ἀλλὰ ὁμιλεῖ διὰ τὰς ἀπλῶς χῆρας τὰς νεώτερας, καὶ διὰ τὸ τοιοῦτον συγκαταβαίνει αὐτὰς τὰ δευτεροῦπανδρόδυνται, ὡς ἂν τὰ εἶλετο βούλομαι τὰς πρὸ τῶν ἐξήκοντα χρόνων νεωτέρας χῆρας μὴ καταλεγεσθαι εἰς τὸ χηρικόν, καὶ ἐκ τῆς Ἐκκλησίας πρέψασθαι, καὶ δῶναι σωθῆναι ὅτι ἡ δευτεροῦπανδρόδυνται, ἀλλὰ βούλομαι αὐτὰς γαμῶν, τεκνογονῶν, καὶ οἰκοδομησάτων, καὶ τὰ λοιπὰ. Συμφωνῶ δὲ τῇ γνώμῃ ταύτῃ καὶ ὁ Οἰκουμενιστὴς λέγων· „τὸ μὲν καλὸν ἢν ἀπᾶς τὰς χῆρας καταλεγεσθαι μὴ καταλεγεσθαι τῷ Χερσὶ, μηδὲ ἀδεύειν τῷ πρῶτῳ πίστιν“· ἐπειδὴ δὲ τὸ τοιοῦτον ποιῶσι, γαμῶσιν καὶ μὴ κατα-

„γαμῶσιν ἐαυτὰς τῷ Χερσὶ, καὶ ὅπως γαμῶσιν· τὸ μὲν γὰρ, ἀναμάρτητον, τὸ δ' ἀνόσιον... ἂν γὰρ ἐξ ὁρῶ γαμῶσιν, μὴ πρότερον ἐαυτὰς Χριστῷ κατεγ- γυῖσθαι, ἐκ εἰς ἀφορμὴν λοιδωρίας ἤξουσιν“. Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὅπως φησὶ· „τὸ θεοῦ Παυλὸς λέγοντος, „βούλομαι, Ναυαῖος λέγει, ἡ βούλομαι (τὸν δευτερον γὰρ γάμον ὅπως ἐκ ἐδεχέτο)“ λέγει δὲ καὶ τίνος χά- ριτ βάλεται· ὥστε αὐτὰς φησὶ, καὶ ἀνδράσιν ὑποκείμε- νας καὶ τῇ τῆς οἰκίας ἐπασχολομένους φροντίζει, βλάβης ἀπαλλαγῶν, καὶ ἀργία γενεᾶ“· ἐξ ὧν μόνον ἂν δε- λῇ τὰ εἶπεν, ὅτι λέγει διὰ τὰς χῆρας ἐκείνας, ὅ- πως ἐδῶσαν τὰ δῶσαν συμφωνίαν, καὶ τὰ συναρτιζομένη εἰς τὸ χηρικόν, ἐκ νεαρῆς ηλικίας πρὸ τῶν ἐξήκοντα χρό- νων, αἱ ὁποῖαι μὴ ὑποφέρουσιν τὸν πόλεμον τῆς σαρκὸς, ζητῶν τὰ δευτεροῦπανδρόδυν· ἐπειδὴ τὸ πᾶν αὐτὰ δεῶ ἦναι τῶν χηρῶν, ἀλλὰ ἐκείναι ὅπου ἐσωαρτιζομένη αὐτὰς εἰς τὸ πᾶν τῶν χηρῶν πρὸ τῶν ἐξήκοντα χρό- νων, ὡς εἶπεν ὁλίγον πρότερον ὁ μέγας Βασίλειος.

Epistole di S. Paolo. Tom. III.

T

16. „Εἰ δέ τις πισὸς, ἢ πισὴ ἔχῃ χήρας, ἐπαρκάτω αὐταῖς“.

Απίσως δέ, λέγει, κἀκούας πισὸς Χριστιανὸς, ἢ πισὴ Χριστιανὴ ἔχουσι χήραν μητέρα θετόν, ἢ μάμμιν, ἢ ὅπως συγγενὴν αὐτῶν, αὐτοὶ δὲ τρέφον αὐτὰς καὶ ὡς τὰς ἐλπίδας, καὶ ὅχι ἡ Ἐκκλησία. Λέγωντας μὲν ἔν „πισὸς, ἢ πισή“ φανεροί οἱ Ἀπόστολοι ὅτι αἱ χήραι εἰς ἔχον πισὸς συγγενεῖς, πρέπει νὰ τρέφονται ἀπὸ αὐτῶν, εἰ δὲ καὶ ἔχον ἀπίστους συγγενεῖς, δὲν πρέπει νὰ τρέφονται ἀπὸ αὐτῶν, ἵνα μὴ ἐκ τούτου φαίνονται ὅτι οἱ πισοὶ χρεῖαν ἔχουσιν ἀπὸ τῶν ἀπίστων (1). Λέγωντας δὲ, καὶ „ἐπαρκάτω“ φανεροί οἱ ὅτι πρέπει νὰ δίδωται εἰς τὰς χήρας πάντα τὰ πρὸς αὐτάρκειαν μόνον, καὶ ὅχι τὰ πρὸς τρυφὴν καὶ πλεονεξίαν.

„Καὶ μὴ βαρέσθω ἡ Ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ“.

Ως ἐκεῖνοι οἱ πισοὶ Χριστιανοί, ὅπως τρέφουσιν τὰς συγγενεῖς τῶν χήρας, διὰ καλὰ προκρινέουσι μὲν τὸ ἐν εἰς αὐτὰς, διὰ τὴν πολλὰ βοηθεῖν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡσαύτως ὅπως ἐλδοθεροῦνεν αὐτῇ ἀπὸ τοῦ βάρους τῆς πᾶν ἐδικῶν τῶν χηρῶν διατροφῆς· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τοῦ βάρους τῶν ἐλδοθερμευμένων, δυνάται νὰ τρέφῃ πλεονεξιώτερα τὰς χήρας ἐκείνας ὅπου τρέφει, ἢ γουν τὰς ὄντως καὶ μεμονωμένας, καὶ μηδὲν ἐχούσας προσάτιον καὶ συγγενή.

17. „Οἱ καλῶς προεσῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιάσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ, καὶ διδασκαλίᾳ“.

Ποιοὶ εἶναι οἱ καλῶς προεσῶτες, ὁ Κύριος ἐδίδαξε λέγων· „ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, τῷ ψυχῇ αὐτοῦ τίθεισιν ὑπὲρ τῶν προβάτων“· (Ἰωάν. 10. 11.) ἢ γουν ἐκεῖνος εἶναι καλὸς βοσκὸς, ὁποῖος διὰ τῷ φορτίδι καὶ σωτηρίᾳ τῶν προβάτων τε, δὲν ἀκριβοῦται τὴν ἰδίαν ζωὴν τε. Οἱ πιστοὶ λοιπὸν, ὅντες πρεσβύτεροι καὶ ἱερωμένοι, πρέπει, λέγει, νὰ λαμβάνουν ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν διπλὴν τῷ τιμῇ· τιμῇ δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὴν θεραπείαν καὶ δόσιν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, καθὼς ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα λόγια τὸ γίνεται φανερόν· ἐπεὶ οἱ διδάσκαλοι πρέπει νὰ ἔχον καθε αὐτάρκειαν τῶν ἀναγκαίων, ἵνα μὴ καταργηθῶσι εἰς τὸν πορισμὸν τῶν, ἀμελῶν τὸν λόγον τῷ Θεῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ· ἐντὶ καὶ οἱ Ἀδελφαί, καὶ ἱερεῖς τῶν παλαιῶν νόμων ἐτρέφοντο ἀπὸ τῶν λαῶν, καὶ ἐκαταγίνοντο εἰς μόνας τὰς τῶν καὶ ἱεροπραξίας, καὶ εἰς τῷ μελέτῃ καὶ διδασκαλίᾳ τῶν Θεῶν νόμων (2). διπλὴν δὲ λέγει τιμῇ καὶ δόσιν τῶν ἀναγκαίων νὰ ἀπολαμβάνουν οἱ διδάσκοντες ἱερεῖς, ὅσοι πρὸς σύγκρισιν τῆς δόσεως ὅπως ἐγίνετο εἰς τὰς χήρας, ἢ καὶ πρὸς σύγκρισιν τῶν Διακόνων· ἢ τὸ διπλῆς ἐδῶ εἶναι αὐτὴ τῇ πολλῇ, ἢ αὐτὴ τῇ πλείονι, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος. Πᾶς εἶναι τώρα ἐκεῖνοι ὅπως λέγειν, πῶς ὁ προεσῶς τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἔχει χρεῖαν λόγου καὶ διδασκαλίας, ἀλλὰ ἔργου καὶ πράξεως; ὡς ἀπέστη τὸν Ἀπόστολον Παῦλον ἐδῶ, πῶς τιμῇ τὸν λόγον καὶ τῷ διδασκαλίᾳ μάλιστα καὶ ὁμοειδέως· ἐπεὶ χρεῖαν ἔχον οἱ Χριστιανοί, ὅχι μόνον ἀπὸ τοῦ ἔργου καὶ τῷ πράξειν τῷ προεσῶτος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῷ διδάχῃ καὶ πᾶν λόγον τε, περισσώπρον ἀπὸ καθε ἄλλο· δι' ὅτι ὅταν ὁ λόγος ἦναι περὶ δογμάτων, τότε ποῖον ἔργον ἔχει πόσῳ δυνάμει, ὅσῳ ἔχει ὁ λόγος αὐτός; βέβαια ἐδῶ· λόγον δὲ ζητεῖ

χρεῖαν.

(1) Πόθεν δὲ νὰ τρέφονται αὐταὶ αἱ ἀπίστες ἔχουσαι συγγενεῖς; φανερόν ὅτι ἀπὸ τῷ Ἐκκλησίαν· ὁ δὲν λέγει ὁ Θεοδώριτος· „ταῖς γὰρ ποῖς μὲν ἀπίστοις διαφερούσας (ἢ ποῖ οἰκείας κατὰ σάρκα χήρας) τῇ δὲ πίστεϊ κοσμημένας, τῆς ἐκκλησιαστικῆς βύληται κηδεμονίᾳ συγκατανῇ“.

(2) Οὕτω γὰρ φησιν ὁ Θεὸς περὶ τῶν Λευϊτῶν· „ἐν ἔτι ποῖς ἱερεῦσι ποῖς Ἀδελφαῖς ὅλην φυλὴν Ἀδελφῶν μερίς, καὶ ἐστὶ κληρὸς μετὰ Ἰσραὴλ· καρπώματα Κυρίου ὁ κληρὸς αὐτῶν φαγονται αὐτὰ· κληρὸς δὲ ἐν ἐσέα αὐτοῖς ἐν ποῖς ἀδελφοῖς αὐτῶν. Κύριος αὐτοῖς κληρὸς αὐτῶν,

καθ' ὅ, τι εἶπεν αὐτῷ. Καὶ αὐτὴ ἡ κηδεμονία τῶν ἱερῶν καὶ παρὰ τῷ καὶ τῶν θυόνων καὶ θυμάτων· εἰς τὴν μόσχον, εἰς τὴν πρόβατον, καὶ δώσας τὸν βραχίονα τῷ ἱερεῖ, καὶ τῇ σιγαλῶν καὶ τῷ ἐνδοσπον (ἢ ποῖ ἐνδοσπον) καὶ τῆς ἀπαρχῆς τῶν σίτων σου, καὶ τῶν οἴνων σου, καὶ τῶν ἐλαιῶν σου, καὶ τῷ ἀπαρχῇ τῶν καρπῶν τῶν προβάτων σου δώσας αὐτῷ· ὅτι αὐτὸν ἐξελέξατο Κύριος ἐκ πατρῶν τῶν φυλῶν, παρεσθῆναι ἐναντὶ Κυρίου τῷ Θεῷ, λειτουργεῖν καὶ εὐλογεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, αὐτοῖς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἡμέτεροις Ἰσραὴλ“ (Δευτερ. 18. 1.)

χρεωτικῶς τὰ ἔχει οἱ διδάσκαλοι καὶ ἱεροκέρυκες, ὅχι τὸν κομψὸν, καὶ πρὸς ἐπίδειξιν γυμνομένον, καὶ τὴν ἔξω κομψίαν ἔχοντα, ἀλλὰ ἐκείνον ὅπῃ εἶναι γεμάτος ἀπὸ δυνάμειν τῶν ἁγίων Γραφῶν, καὶ τῶν πνευματικῶν νοημάτων, καὶ καὶ λέγεται μὲ φράσιν διτλήν, καὶ ὑπερπρότον.

18. „Λέγει γὰρ ἡ Γραφή· ὁ φιμώτης βῶν ἀλοῶνται. (Δούτερ. κέ. 4.)
„Καὶ „ἄξιός ἐστι ἐργάτης τῷ μισθῷ αὐτοῦ“. (Λουκ. ι. 7.)

Διὰ τὴν βεβαιώσιν ἐκεῖνα ὅπῃ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ θεὸς Ἀπόστολος, φέρει ἐδῶ δύο μαρτυρίας, μίαν ἀπὸ τῆς παλαιᾶς Γραφῆς, ἦγεν τὴν, δὲν θέλεις βάλῃς εἰς τὸ σῶμα τῆς βοδίνης ἐμπόδιον, ὅταν ἀλωνίζῃ τὴν θιμονίαν σου· καὶ ἄλλω ἀπὸ τοῦ Εὐαγγελίου, ἦγεν ὅτι ὁποῖος ἐργάζεται, εἶναι ἄξιός ἐστι λαμβάνειν τὸν μισθόν. Βλέπε δὲ ὡς ἀναγινώσας, πῶς καὶ ἀπὸ τῶν δύο αὐτῶν μαρτυριῶν ζητεῖται χρεωτικῶς ὁ διδάσκαλος τὴν κοπιάσῃ καὶ τὴν μαχθῇ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ· διὰ τί καὶ τὸ τὴν ἀλωνίζει τινος, εἶναι κοπιαστικώτερος ἀπὸ ὅλα τὰ ἐργόχειρα, καὶ μάλιστα διὰ τὸ καὶ τὴν ἡλίαν· ὥστε καὶ ὁ διδάσκαλος πρέπει καὶ ἵνα εἴποιται μείας καὶ εἰς καύματα τῆς ἡλίου, καὶ εἰς ἄλλας ἀνάγκας καὶ κόπας (1)· καὶ τὸ τὴν ἵνα τιναῖς ἐργάτης, καὶ τὸ κόπος εἶναι μέγας· ὥστε καὶ ὁ διδάσκαλος πρέπει τὴν κοπιάσῃ, καὶ δὲν πρέπει τὴν ζητῇ ἀνέσεις καὶ τρυφάς· διὰ τί καὶ ὁ ἐργάτης ἄξιός ἐστι εἶναι τῷ μισθῷ τῷ, ἥτοι τῆς τροφῆς τῆς· τὸ γὰρ ὅπῃ λέγει ὁ Λουκᾶς· „ἄξιός ἐστι ἐργάτης τῷ μισθῷ αὐτοῦ“ ὁ Ματθαῖος τὸ λέγει „ἄξιός ἐστι ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ“. (Ματθ. ι. 10.) ἐκ περιστάσεως γὰρ τὸ ἀποδεικνύεται· διὰ τί αὖ ὁ ἐργάτης ἵνα ἄξιός καὶ μισθῷ, πόσῳ μάλλον εἶναι ἄξιός τῆς τροφῆς; ὁποῖος ὅμως δὲν εἶναι ἐργάτης, αὐτὸς εἶναι ἀνάξιός καὶ τῶν δύο.

19. „Κατὰ πρεσβυτέρους κατηγορεύαν μὴ παραδέχῃς“.

Εἰδὼ ἡμπορεῖ τὴν εἰπῇ τινος, ὅτι, καὶ αὖ κατὰ πρεσβυτέρους, ἥτοι γέροντος, δὲν πρέπει τὴν παραδέχεσθαι τινος κατηγορίαν, ὅμως κατὰ νεωτέρους, ἢ κατὰ ἄλλους τινος, πρέπει τὴν παραδέχεσθαι· ἀλλὰ μὴ γένοιτο τὴν ἔχει ποιεῖν νόημα ὁ λόγος! ἀλλὰ ὥσαν τὴν λέγει ὁ Παῦλος, μήτε κατὰ ἄλλους τινος τὴν παραδέχεσθαι κατηγορίαν, ὡς Τιμόθεε, μάλιστα δὲ κατὰ πρεσβυτέρους· δὲν εἶπε δὲ, μὴ κατακρίνῃς, ἀλλὰ κατὰ κατηγορίαν ὅλως τὴν δεχθῇς· ἐπειδὴ οἱ γέροντες ἀνθρώποι διὰ τὴν γερωνικὴν ἡλικίαν τας, ὀλιγώτερον ἀπὸ τῆς νέας ἀμαρτανεύουσιν (2). „Οὐρα καὶ τὴν ὑποσημειώσιν τῶν „γεωτέρων ὡς ἀδελφῶν“ ἵνα μάθῃς εἰς ποῖα ἀμαρτήματα πρέπει οἱ γέροντες τὴν ἐπιτιμῶνται. (ἀ. Τιμόθ. ε. 3.)

„Ἐκτός ἐστι μὴ ἐπὶ δύο, ἢ τετλῶν μαρτύρων“.

Επειδὴ πολλοὶ ἀπὸ ὑπονοίας μόνως ἀδίκως κατακρίνονται, διὰ τὸ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι πρέπει τὴν εἶναι δύο, ἢ τρεῖς μάρτυρες, ὅπῃ τὴν μαρτυρεῖν τὸ σφάλμα τῶν γέροντος ἀνθρώπων, καὶ τότε τὴν παραδέχεσθαι ἢ κατ' αὐτὴν κατηγορίαν, καὶ τὴν ἐνεργῆσαι καὶ ἢ τῶν κατακρίνῃς· ἔπειτα γὰρ ὁ παλαιὸς νόμος προσάξει· „ἐπὶ σώματος δύο μαρτύρων, καὶ ἐπὶ σόματος τετλῶν μαρτύρων, σταθίσεται πᾶν ῥήμα“. (Δούτερ. ιθ'. 15.) (3) αἰσῶς δὲ καὶ οἱ τρεῖς μάρτυρες φάσκονται, τί πρέπει τὴν γίνεται; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι σπανίως μὲν τὸ ἀκούσθαι, τὴν φάσκων καὶ οἱ τρεῖς· ὅμως εἶναι δυνατὸν τὴν φανερωθῇ τὸ καὶ ἀπὸ τῶν

(1) Ὅρα καὶ τὴν πρὸς Κορινθ. α. κεφ. θ'. 9.

(2) Ποιοὶ δὲ εἶναι δεκάτι μάρτυρες, καὶ ποιοὶ ἀδελφοὶ ὅρα εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς οὐ. ἀποστολικῆς Κανόνος, καὶ τὴν εἰς ἐκείνον ὑποσημειώσιν, ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ.

(3) Ἀπὸ δὲ τῶν ἐμπροσθεν λόγων, ὅπῃ λέγει ὁ Θεοφύλακτος καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος, ἦγεν τὸ „δεῖ δὲ αὐτὸν“, καὶ μαρτυρεῖν καλῶς ἔχειν ἀπὸ τῶν ἐξωθεν“ φαίνεται ὅτι ὁ πρεσβύτερος εἰδὼ ἡμπορεῖ τὴν νοηθῇ πῶς εἶναι καὶ ὁ

πρεσβύτερος, ἥτοι ὁ ἱερὸς· ἀλλὰ καὶ ὁ Θεοδώριτος φανερώς λέγει, ὅτι ὁ πρεσβύτερος εἰδὼ εἶναι ὁ ἱερὸς· „περὶ πάντων ὁ νόμος καλῶς“ ἐπὶ δύο γράψαι καὶ „τριῶν μαρτύρων σταθίσεται πᾶν ῥήμα“, ἔχ' ἡλικία δὲ „φῆσιν ἐπὶ πρεσβυτέρου τῶν προσηκόντων πρὸς τὴν συμβάνῃ γὰρ ἐκκλησίᾳ αὐτὸν προσάγειν πεπιστευμένων“, καὶ λυτῆσαι τῶν ἀμαρτανόντων τινος, εἴπε αὐτοὺς „δυσμενῶς διαστεινῶς, συγκοφαντίαν ὑφῆναι“ δεῖ τοῖνυν ἀπάντῃσαι τῶν μαρτύρων τῶν ἀριζόνιων.

τῶν κρίσιν καὶ ἐξέτασιν τῆς ὑποθέσεως, διὰ τὴν ὁποίαν μαρτυροῦσι· πλὴν ὅταν ᾖται κρυφὰ ἁμαρτήματα, διὰ τὰ ὅποια γίνεται κατηγορία, ἀρκούν εἶναι νὰ μαρτυροῦσι καὶ δύο μόνοι μάρτυρες· τί δὲ πρέπει νὰ γίνεται, αἰσῶς τὰ μετ' ἁμαρτήματα ἐφαπτόμεθα, μάρτυρες δὲ δὲν δεικνύονται νὰ τὰ μαρτυρήσιν, ἀλλὰ εἶναι κακὴ ὑπόψια εἰς τὸν κατηγορηθέντα πρεσβύτερον; καὶ εἰς τὸ ἀποκρινόμεθα, ὅτι περὶ τῆς ἐπὶ αὐτῷ ἀνωτέρω, ὅτι δεῖ αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν καλῶς ἔχειν ἀπὸ τῶν ἐξωθεν· (ἀ. Τιμοθ. γ'. 7.) ταυτὸν εἰπεῖν ὅτι δεῖ πρὶν νὰ κατακρίνεται ὁ πρεσβύτερος ἀπὸ μόνου τῶν καλῶν ὑποψιῶν.

20. „Τὸς ἁμαρτάνοντας ἐνώπιον παύτων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι“.

Αμαρτάνοντας ἰδὼ ἐννοεῖ ὁ Παῦλος τὸς ἐπιμεινόντας εἰς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ μὴ μετανοήσαντας· ἐκεῖνος λοιπὸν, λέγει, ὁ Τιμόθεε, ὅπῃ ἐροῦνόντας ἤθελες εὖρας ἁμαρτάνοντας καὶ μὴ μετανοήσαντας, ἔλεγχε σφοδρῶς καὶ αὐστηρῶς, ὅχι διὰ νὰ θεραπεύσῃς τὸν θυμὸν σου, ἀλλ' ἵνα οἱ ἄλλοι ἀκούοντες, σωφρονισθῶσιν ἀπὸ τὸν φόβον· πρέπει γὰρ ὁ Ἐπίσκοπος νὰ ᾖ καὶ φοβερός· διότι καθὼς εἶναι αὐθαδέκον πρᾶγμα καὶ πολυμρόν, τὸ νὰ κατακρίνῃ τινὰς ἄλλους ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν· ἐτὶ ἐκ τῆς ἐναντίας εἶναι πρᾶγμα ψυχοβλαβέστατον, ὡσαύτως παῖνκλα, τὸ νὰ μὴ ἐλέγχῃ τινὰς τῶν ὑποδύμενων καὶ ἁμαρτάνοντας, διὰ τὴν ἑξαπλόην τῶν ἀσθενειῶν τῆς ἁμαρτίας τῶν εἰς πολλὰς ἀνθρώπων, καὶ τῶν θανάτων. Πῶς δὲ εἶπεν ὁ Κύριος ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις; „ἐὰν ἁμάρτη εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὑπάγε, ἔλεξον αὐτὸν μεταξὺ ἡμῶν καὶ αὐτὸς μόνος“· (Ματθ. ιη'. 15.) καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι καὶ ὁ Κύριος συγχωρεῖ νὰ ἐλέγχεται κοινῶς καὶ ἐκεῖνος, αἰσῶς καὶ ἐπιμεινὴ εἰς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ δὲν μετανοῇ· ἐὰν γάρ φησι παρακῆσθαι αὐτὸν (τῶν δύο, καὶ τεσσάρων διηλ.) εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἢ γὰρ εἰς τὴν κοινότητα τῶν πολλῶν, διὰ νὰ ἐλέγχῃ αὐτὸν ἐκεῖνος. Ἀλλ' ἤθελεν εἰρητιῶς· τί λοιπὸν; καὶ δὲν προξενεῖ σκανδαλὸν εἰς τὸς ἄλλους, τὸ νὰ ἐλέγχῃ ὁ Ἐπίσκοπος τὸν ἁμαρτάνοντα, ἔμπροσθεν εἰς αὐτὰς; καὶ ἀποκρινόμεθα· ὅτι τὸ ἐναντίον μᾶλλον ἀκολουθεῖ, ἢ γὰρ περισσώτερον σκανδαλίζει τὸς ἀνθρώπους, τὸ νὰ ᾖ φανερός ὁ ἁμαρτάνων, καὶ νὰ μὴ ἐλέγχεται φανερά, παρὰ τὸ νὰ ἐλέγχεται· διὰ τὸ καὶ ὁ Θεὸς πόσον τὸν Φαραῶ, ὅσον καὶ τὸν Ναυουχοδονόσορ, καὶ ἄλλους πολλὰς ἔφερεν εἰς τὸ μῆσον, καὶ παρήντιαν τῶν ἐτιμώμενων, διὰ νὰ σωφρονισθῇ ἡ ζωὴ τῶν ἄλλων· „λοιμὲ γάρ φησι, μασιγμενὴν, ἄφρων πανεργότερος ἔσται“· (Παρ. ιθ'. 25.)

21. „Διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἐκλεκτῶν Ἀγγέλων“.

Αφ' οὗ ὁ Παῦλος ἀνωτέρω ἔγραψεν εἰς τὸν Τιμόθεον διὰ πολλὰς ὑποθέσεις, καὶ ἀφ' οὗ εἶπεν εἰς αὐτὸν πῶς νὰ κρίνῃ τὸς πρεσβυτέρους, καὶ ἁμαρτάνοντας, διαμαρτύρεται αὐτὸν πολλὰ φοβερά, ἢ γὰρ καλεῖ μάρτυρας εἰς τὸν λόγον τῶν φοβερῶν· δι' οὗ, τὸ δὲν ἐντρέπετο αὐτὸν, ἀγκαλὰ καὶ ἦν Τιμόθεος, ἢ γὰρ Ἀπόστολος, καὶ συγκοινωνὸς τῆς κηρύξεως, καὶ τέκνον τῆς ἀγαπῆς, ἀλλὰ προεισέτατο αὐτὸν· διὰ τὴν αἰσῶς ὁ Παῦλος ἔλεγε διὰ τὸν ἑαυτὸν τὸν φοβερόν τῶν λόγων· „μήπως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γινώσκω“· (ἀ. Κορινθ. θ'. 27.) πολλῶν μᾶλλον δὲ ἤθελεν ἐντραπῇ τὸν Τιμόθεον· καλεῖ δὲ μάρτυρας καὶ τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱόν, διὰ νὰ ᾖ ὁ Τιμόθεος ἀναπολόγητος εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν, αἰσῶς καὶ ἤθελε γινῆ καὶ ἐνὶ πρᾶγμα ἀπὸ τὸν Τιμόθεον ἔξω ἀπὸ τὸ πρῶτον, ὡσαύτως ὅπῃ ὁ Παῦλος ἔκαμε τὸ χρέος τε, καὶ παρήγγειλεν εἰς αὐτόν. Διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν μαζὶ μετὰ τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱόν, συμπαραλαμβάνει μάρτυρας καὶ τὸς Ἀγγέλους; ταυτὸν εἰπεῖν, φέρει μάρτυρας τὸν Κτίστην μαζὶ καὶ τὰ κτίσματα; διὰ τὴν ἐν τῇ μέλλουσῃ Χρίσει, καὶ οἱ Ἀγγελοὶ μέλλουν νὰ παρασταθῶν, δορυφοροῦντες τὸν οἰκεῖον Δεσπότην Χριστόν· „ὅταν γὰρ φησιν ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ Ἅγιοι Ἀγγελοὶ μετ' αὐτοῦ“· (Ματθ. κ. 31.) Σωήθειαν δὲ ἔχον οἱ ἄνθρωποι νὰ φέρων εἰς μαρτυρίαν πόσον τὰ μέγιστα καὶ ὑπερέχοντα πρόσωπα, ὅσον καὶ τὰ μικρὰ καὶ κατώτερα· διὰ τὸ καὶ ὁ Ἰακώβ καὶ Λάβαν φέρων μάρτυρας καὶ τὸν Θεόν, ὅμῃ καὶ τὸ βυθόν, ὅπῃ ἔστησαν ἀπὸ πέτρας· εἶπε γὰρ ὁ Λάβαν πρὸς τὸν Ἰακώβ· „ἴδε Θεὸς μάρτυς ἀνά μέσον ἡμῶν καὶ σὺ. Καὶ πάλιν· „ὁ βυθὸς ἔστω μάρτυρς ἀνά μέσον ἡμῶν καὶ σὺ σήμερον“· (Γεν. λβ'. 44.) Καὶ ὁ Μαυσῆς δὲ εἶπε·

„δια-

„διαμαρτύρομαι τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν“· (Δούτρ. ἡ. 19.) (1) πῶς γὰρ εἶναι ἐπιεικής ἢ ἡμέρος ὁ Θεός, ὥστε ὅπως καταδέχεται νὰ συμπαράλαμβανόνται εἰς μαρτυρίαν μαζί με αὐτοὺς οἱ δέλοι καὶ τὰ κτίσματα τῆς „ἐκλεκτῶν δὲ Ἀγγέλων“ εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι καὶ οἱ δαίμονες εἶναι Ἀγγελοι, ὅχι ὅμως ἐκλεκτοί, ἀλλὰ ἀπόβλητοι.

„Ἰνα ταῦτα φυλάξης χωρὶς προκείμετος, μηδὲν πακὼν κατὰ πρόσ-
κλισιν“.

Διὰ τὸτο, λέγει, καλῶ μάρτυρας τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱόν, καὶ τὸς Ἁγίους Ἀγγέλους, διὰ νὰ φυλάξης ἐσὺ ὦ Τιμόθεε αὐτά, ὅπως σοι εἶπον, χωρὶς πρόκειμα, ἦγαν διὰ νὰ ᾔσῃ ἴσος εἰς τοὺς ὑπὸ σὲ κεινομένους, καὶ διὰ νὰ μὴ γνῇ καίς τὰ πρόκειμα, ἦτοι διὰ νὰ μὴ προλάβῃ τινὰς ἀπὸ τοὺς κεινομένους, καὶ σὲ οἰκειοποιήσῃ με κάμμιος λογιῆς τρόπον, καὶ ἐν τῷ σὲ κάμῃ νὰ προκείνῃ σφαλέρως καὶ νὰ προαποφασίζῃς τὴν κρίσιν πρὸς δεξιόδοξιν ἐδικλῶς πρὸ πῆς πρεπέσης ἐξετάσεως· ὁμοίως ἐκάλεσα μάρτυρας, καὶ διὰ νὰ μὴ κάμῃς κἀνὸς πρᾶγμα κατὰ „πρόσκλησιν“ ἦγουν κατὰ προσάδειαν, προσκλινόμενος εἰς τὸ εἶνα μέρος (2)· ἐὰν δὲ καὶ μετὰ τὴν γραφὴν ἡ λέξις πρόσκλησις (δύσκειται γὰρ καὶ ἕτως εὐτῇσι) πρὸ αὐτοῦ νόημα φανερόν, ὥστε νὰ ἔλεγον· αἰσῶς σὲ προσκαλῇ, ὦ Τιμόθεε, τὸ εἶνα μέρος τῶν κεινομένων βοηθόν τε, σὺ μὴ κάμῃς κατὰ τὴν ἐκείνην προσκάλεσιν, καὶ ἰὰ ἀδικήσῃς τὸ ἄλλο μέρος, ἀλλὰ φύλαξον τὴν δικαιοσύνην.

22. „Χῆρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει“.

Εἰδὼς μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἀπόστολος εἰς τὸ κυριώτερον μέρος, τὸ ὁποῖον συνέχει ἡ συγκρατὶς τὴν Ἐκκλησίαν περισσότερον ἀπὸ ὅλα, δηλαδὴ εἰς τὸ περὶ τῶν χειροτονιῶν, καὶ λέγει· μὴ χειροτονῇς ὦ Τιμόθεε κἀνὸς ταχέως, ἦγαν μετὰ πρῶτῃ δοκιμῇ, ἢ δευτέρῃ, ἢ τρίτῃ, ἀλλὰ χειροτονεῖ ἀφ' ἑπολλαῖς φοραῖς ἐξετάσεως ἀκριβῶς τὴν ζωὴν καὶ πολιτείαν ἐκείνου ὅπως μέλλει νὰ χειροποιηθῇ, ἐπειδὴ οὐκ εἶναι τὸ πρᾶγμα ἀκίνδυνον· καὶ πῶς οὐκ εἶναι ἀκίνδυνον, ἅκως παρακάτω τί λέγει.

„Μηδὲ κοινῶνα ἄλλοτείας ἀμαρτίας“.

Μὴ χειροτονῇς, λέγει, τινὰ ταχέως, ὦ Τιμόθεε· διὰ τὴν ὅχι μόνον γίνεσθαι αἷτιος τῶν ἀμαρτιῶν ἐκείνων, ὅπως μέλλει νὰ πράξῃ ὁ ὑπὸ σὲ ἔτι χειροτονούμενος (καθὼς γὰρ συγκοινωνεῖς τῶν κατορθωμάτων, ὅπως μέλλει νὰ πράξῃ ὁ ὑπὸ σὲ νομίμως χειροποιηθείς, ἕως ἐκ τῶν ἐναντίων συγκοινωνεῖς καὶ τῶν μελλόντων ἀμαρτημάτων τῶν) ἀλλὰ ἀκόμη ἐνέχεσθαι καὶ εἰς

(1) Οὕτω συμφώνως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τὸτο τῷ Ἀποστόλῃ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ 17. Κεφαλαίῳ περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς τὴν λέξιν· „Καὶ μάρτυρα μετὰ καὶ ὁμοῦλοι ἀντὶς τυχόν παραστήσαντο πρὸς τὴν καὶ ἡμέρῃ, μέλιστα δὲ ἐν τῇ πρὸς τοὺς κεινομένους ἐπιεικείᾳ τῷ ἀναστηρίψαν τοὺς τῶν κεινομένων δικαιοσύνης ἐπιδεικνύντι“.

(2) Οὕτω καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐρμηνεύει τὸ κατὰ πρόσκλησιν τὸτο ἐν τῷ ἀρχαίῳ τῶν Περικλειῶν, ὅ ἐν αἰσῶς τὴν ἀληθινὴν δικαιοσύνην, καὶ δι' αὐτῆς διδάχθῃς τὸ οἰκῶν ἐπὶ τὸν ἐκείνῳ, ἕως δύναται κατὰ δύναμιν τὸ κῆμα... ὅτε πρόσθεν λαμβάνων· γνωρίζων γὰρ πρόσθεν ἐν κῆμα οὐ καλόν, ὅτε πακὼν κατὰ πρόσκλησιν, ἀλλ' εὐδίας καὶ ἀδιαστροφῆς ἐκέρων τοὺς κῆμα· τὸ δὲ χωρὶς προκείμετος ἕως ἐρμηνεύει ὁ Κλήμης ὁ Στρωματεύς ἐν τῷ ζ'. τῶν Ὑποτυπώσεων· „οἷον ἀνδρὶ τῷ εἰς τὴν πταίσαντι, ὑποστάντι τῇ κῆμα καὶ τῇ τῷ παρακῆς κολάσει“· Ὁ δὲ Οἰκουμενικός λέ-

γει· „χωρὶς προκείμετος, ὡς ἐστὶ χωρὶς τῶ προπε-
πῶς τῇ ἀπλῶς, καὶ δίχα κεκομμένης βολῆς πρᾶ-
ξῇ τι ἐν τοῖς ἐρμηνεύουσιν“· Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἔτι ἐρ-
μηνεύει τὸ ῥητὸν τὸτο· „δύο παρακλήσεις ὁ Ἀπό-
στολος, καὶ τῇ τῶν κατηγόρων ἀξιοπιστία πιστεύσαν-
τι κατὰ κῆμα, ἢ φιλακαχίᾳ μόνως διακείμενον, ὡς
ποιεῖν πρὸς τῆς ἀκριβοῦς ἐξετάσεως· μήτε τῶν ἐλέγ-
χων προφανῶς γενομένων, ἀναβάλλεσθαι τὴν ψήφον,
τῇ πρὸς τῶν κεινομένων χάριτι τὸ δίκαιον διαφθερόν-
τι· τὸς μὲντοι Ἀγγέλους τῷ Θεῷ καὶ τῷ Χριστῷ συ-
εστάς, ὡς ὁμοτίμους, ἀλλ' ὡς δέλους· καὶ γὰρ ἡ-
μῖς πολλὰκις τοῖς μέλλουσιν ἐλάττωσιν αὐτοῖς τῶν
καὶ δέλων ὅμως καὶ δεσποτῶν, καὶ ἱερῶν, καὶ λαϊκῶν
παρόντων παμνο, ἐπὶ πάντων πάντων μαρτυροῦμαι·
καὶ ὁ μακάριος Παῦλος μαρτυροῦμαι περὶ τῆς
τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ Χριστοῦ αὐτῆς, καὶ τῶν δεσποτῶν
αὐτῶν“.

εἰς τὰς ἀπερασμίας ἀμαρτίας, ὅπῃ αὐτὸς ἔκαμε, διὰ τὴν ἐσὺ τὰς ἐπαράβλαψας, καὶ ἔκαμες τὸ σκότος φῶς· καὶ δὲν ἀφῆκες αὐτὸν νὰ περῇ, καὶ νὰ κλαίῃ διὰ τὰς ἀμαρτίας τῆς πύτης (1).

„Σεαυτὸν ἀγνὸν τήρα“.

Περὶ σωφροσύνης ἐδῶ συμβιβάζει ὁ Ἀπόστολος τὸν Τιμόθεον, καὶ λέγει εἰς αὐτὸν νὰ φυλάττῃ τὸν ἑαυτὸν τῷ καθαρὸν καὶ ἀσιλὸν ἀπὸ καθε σαρκικῆς ἀμαρτίας· ὁ δὲ Θεοδότης ἐρμηνεύει ἔτω· „μὴ ποίει σαυτὸν κατηγορίας ὑπὸ ὕμνον“.

23. „Μηκέτι ὑδροπότα, ἀλλ' οἶνω ἐλίγω χρῶ διὰ τὸν ζόμαχόν σε, καὶ τὰς πυκνάς σε ἀσθενείας“.

Βλέπεις, ἀγαπητέ, πόσους μὲν κόπους ἐδοκίμαζεν ὁ Ἀπόστολος Τιμόθεος ἔχων τὴν φραντίδα καὶ διοίκησιν τῆς Μυτροπόλεως Ἐφέσου, πόσον δὲ πάλιν ἐκακοπάθει ὁ αἰδίδιμος, καὶ ἐσωτερικῶς τὸν ἑαυτὸν τῷ μὲ τὴν πόσιν τῆ ἀπλῆ ὕδατος; Μάθε λοιπὸν καὶ ἐσὺ ἀδελφέ, νὰ μὴ λυπήσῃς καὶ νὰ ἀδημοιῇς, ὅταν τινὲς σε συμβιβάζουν διὰ τὴν σωφροσύνην, καὶ καθαρότητα τῶ σώματός σε· διὰ τὴν καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἰδὲ πῶς παραγγέλλει περὶ ἀγνείας καὶ σωφροσύνης εἰς τὸν Τιμόθεον, ὁ ὁποῖος τόσον πολλὰ ἔπινε μόνον νερόν, ὥστε ὅπως ἀπὸ τῆς πολλῆς νεροποσίαν ἀσθενεῖ πυκναῖς φοραῖς ὁ τρισόλβιος. Δὲν εἶπε δὲ εἰς αὐτὸν ὁ Παῦλος μεταχειρίζε κρασί, ἀλλὰ ἐμετερίασε τὸν λόγον καὶ εἶπε, μεταχειρίζε ὀλίγον κρασί· καὶ πάλιν δὲν εὐχαριστήθη, ἀλλὰ ἐπρόσθεσε καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν τῷ συγχαρεῖ τὴν ὀλίγην ταύτην πόσιν τῶ οἶνου· διὰ τὰς ἀσθενείας σε, λέγει, συγχαρῶ σοι τὸ το, καὶ ὅχι ἀπλῶς ἀσθενείας, ἀλλὰ τὰς συχνάς, καὶ ἀλλεπαλλήλους· καὶ διὰ τὴν καχεξίαν καὶ ἀδυναμίαν τῶ ζομάχου σε, καὶ διὰ ὑγίαν σε μόνον, ὅχι δὲ, καὶ διὰ τρυφῆν καὶ ὑδονίαν σε· ἐπειδὴ καὶ ἡ νεότης εἶναι πράγμα θερμόν, καὶ ὀλίγη ἀντιπύρεται καὶ ὀξυπτεται ἀπὸ τὸ κρασί· ὅθεν πρέπει νὰ ἦναι μακρὰν ἀπὸ αὐτῆς ὡς πρὸς πολυποσίαν. Διὰ τὴν δὲ ὁ Παῦλος ὁ πῶς νεκρὸς αἰσῶν μὲ μόνον τὰ σπυδαῖα τῶ σώματός σε καὶ σιμικίνδια (2) δὲν ἱστῶσε τὸν

(1) Ἀλλ' ἤθελεν ἡμεῖς τινὰς Ἀρχιερεῖς, καὶ διὰ τὴν ὁ χειροτονούμενος νὰ σφάλλῃ, καὶ ἐγὼ ὁ χειροτονῶν νὰ μεταχωρῇ ἀπὸ τῆς σφάλλου ἐκείνου καὶ τὴν τιμωρεῖται; ἡς πᾶσαν ἀποκρινόμενος ὁ Θεὸς Χρυσόστομος, νὰ λέγῃ, μετέχει ἀπὸ τῶ σφάλλου ἐκείνου, διὰ τὴν ἐσὺ ἐδωκεν τὴν ἐξουσίαν καὶ ἱερωσύνην ἡς αὐτῶν, ποιητὴν καὶ κακοποιὸν ὅταν· καὶ κατὰ ἐκείνου ὅταν δώσῃ ἀπαρτὶ ἡς εὐκαρτεῖαν καὶ ἐξω φρενῶν, μετέχει ἀπὸ τῶς φόνος ἐκείνου ὅταν ὁ πρελὸς ἤθελε καμῇ· ἐστὶ καὶ ἐκείνου ὅταν δώσῃ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἱερωσύνης ἡς πᾶν ποιητὴν καὶ ἀναξίον ἄνθρωπον, μετέχει ἀπὸ ὅλα τὰ κακά ὅταν ἐκείνου ἤθελε καμῇ· „ὅτι ποιητὴς τὴν ἐξουσίαν παρέσχε“ καὶ „καθὰ περ τις μανόμενος καὶ παραπαίοντι ξίφος ἐγγχεῖσας ἡκουμένον, ὃν ἂν ἐργάσῃται φόνον ὁ μεμνηνός, ἐκείνος ὑφίσταται τὴν αἰτίαν“ ὅταν καὶ ἀνδρῶν τῶς πεινῶντες συζῶνται τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς σπύνης ἐξουσίαν παρασχών, τὸ πῦρ ἀπάντων πᾶν ἀμαρτανῶν ἐκείνου, καὶ πᾶν σολιμμάτων, ἐπὶ πᾶν οἰκίαν ἐλκεν κεφαλῇ· ὁ γὰρ τὴν ρίζαν παρασχών πανταχῶς οὕτως πᾶν ἐξ αὐτῆς φρυμμένων ἐστὶν αἰτία“ (Λόγ. περὶ ἱερωσύνης).

Καὶ ἀλλὰ φανερὰ λέγει ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος, ὅτι διὰ ὅσας ἀμαρτίας κάμνῃ, ἡ ἑκάστη αἰ ἀναξίως χειροτονηθεὶς, διὰ ὅσας αὐτὰς ἔχον νὰ δώσῃ ἀπολογία, καὶ νὰ πωδῶδῃν οἱ χειροτονισάντες αὐτὸς Ἀρχιερεῖς· „μὴ γάρ μοι ἔφησεν ὁ Πρεσβύτερος ἡμάρτε, καὶ μὴδὲ ὅτι ὁ Διάκονος· πάντων τῶν ἐπὶ τὴν κεφαλῇ πᾶν χειροτονισάντων αἰ αἰτίαι φέρονται“ (Λόγ. γ. ἡς πᾶς Πράξης) Διὰ τὴν δίκαιον εἶχε ὁ αὐτὸς

Χρυσόστομος νὰ εἴπῃ σὺν τὸν φοβερόν λόγον, ὅτι δὲν ἔχον νὰ σωθῇ πολλοὶ ἀπὸ τῶς Ἀρχιερεῖς, καὶ ἱερεῖς, ἀλλὰ οἱ περισσότεροι ἔχον νὰ κολλασθῇ διὰ τὴν ἀξία τῆς ἱερωσύνης χρηστέται μεγάλῃ ψυχῇ, καὶ μυρίαις ὀφθαλμοῖς· διὰ τὴν ὁ Ἀρχιερεῖς, καὶ ἱερεῖς μετέχει ἀπὸ τῶς ἀμαρτίας ὅταν κάμνῃ οἱ αἰτοὶ· καὶ ἂν μόνον εὐκαρτεῖαν μὴν ἀδιδάκτους ἀπὸ αὐτῶν καὶ ἀκατήχιστος, καὶ ἀπώλεσθῃ, αὐτὸς ἀφανίσῃ τὴν σωτηρίαν τῶ Ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς· „καὶ ἀλλὰ λέγω, ἀλλ' ὡς ἔχω καὶ διακονῶ, καὶ οἱ αἰτοὶ εἶναι πολλοὶ αὐ τοῖς ἱερεῦσι τὰς σφαιρούμεναι, ἀλλὰ πολλὰ πᾶν τῶς ἀπολυμέναι· τὸ δὲ αἰτίον, ὅτι μεγάλῃ τὸ πρᾶγμα δὲ τῶ ψυχῇ, καὶ πολλὰ ἀνάγκας ὅταν τῶς ἐξαγάσας, τὸν οἰκὸν ἔδωκε, καὶ μυρίαν αὐτῶ πανταχόθεν ὀφθαλμῶν, καὶ πᾶν τοῖς αἰτοῖς ἀμαρτανόμενων, αὐτοῖς ἔχῃ πᾶν αἰτίαν· οὐ λέγω πᾶν αἰτὴν οὐδὲν· ἀλλ' εἰς μοιτὴν ἐπέλθῃ ἀμύητος, καὶ πᾶσαν αὐτὰ κατέστρεψε τὴν τὴν σωτηρίαν; ψυχῇ γὰρ ἀπαλῆς μίας, τῶ σκῶτῳ ἔχει ζήλιαν, ὅταν εἴδῃ παραστήσαι δικάσαι λόγος“ (Λόγ. γ. ἡς πᾶς Πράξης).

(2) Λέγουσι γὰρ αἱ Πράξεις· „δαμνήμενος οὐ πᾶς ψυχῶν ἐποίησεν ὁ Θεὸς διὰ τὸν χαρὸν τῶ Παύλου, ὥστε καὶ ἐπὶ τῶς ἀδελφότητι ἐπιφέρει δαμνῶν τὸν χαρὸν τῶς αὐτῶ σπυδαῖα, καὶ σιμικίνδια, καὶ ἀπαλῆς κατέστρεψε, ἀπ' αὐτῶν πᾶν τῶς“ (Πράξ. γ. 13.) Τα σπυδαῖα δὲ ἦσαν μανδύλια· τὸ δὲ σιμικίνδια, ὁ μὲν Βασίλειος λέγει ὅτι ἦσαν καὶ αὐτὰ μανδύλια· ἡννομασμένα· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει, ὅτι ἦσαν φακίδια τῶς κεφαλῆς, ἡ ζωνάρια.

τὸν Τιμόθεον, ἀλλὰ ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ πάσχει ἀπὸ τῆς ἀσθενείας; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὸτο οἰκονομήθη, πρῶτον μὲν, διὰ νὰ μὴ σπανδαλιζώμεθα ἡμεῖς, ὅταν βλέπωμεν τὴν Ἀγίαν νὰ πάσχειν· ὁ δεύτερον δέ, διὰ νὰ μὴ νομίζωμεν ὅτι οἱ παλαιοὶ Ἀπόστολοι καὶ Ἅγιοι, ἦτον ἀνώτεροι ἀπὸ τὴν ἐδικλὴν μας φύσιν, ἀλλὰ νὰ πισύωμεν ὅτι καὶ αὐτοὶ ἦν ὡσὰν ἡμᾶς ἄνθρωποι· καὶ τέλτον ἵνα μηδὲ αὐτὸς ὁ Τιμόθεος ὑπερηφανώσεται διὰ τὰς ἀρετὰς τῆς ἀλλὰ καὶ διὰ ποίας ἄλλας αἰτίας συγχωρεῖνται νὰ πάσχειν οἱ Ἅγιοι, κατὰ πλάτος γράφει ὁ μακάριος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Ἀνθρακίων (1). Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Θεὸς Τιμόθεος ἦτον καὶ φυσικὰ φιλάσθενος, ὅχι μόνον πάσχων εἰς τὸν σῶμαχον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ σώματος· διὰ τὸ καὶ ὁ Παῦλος ἐπρόσθεσε λέγων „διὰ τὴν σῶμαχόν σου, καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας“.

24. „Τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσι, προάγουσαι εἰς κείσιν· τισὶ δὲ καὶ ἐπακολοθεῖσιν“.

Επειδὴ ἀνώτερον διατάσσωντας ὁ Θεὸς Ἀπόστολος περὶ χειροτονιῶν, εἶπε· „μὴ κοιῶναι ἄλλοτεταῖς ἁμαρτίαις“ ἀκόλουθον ἦτον νὰ ἀποκριθῇ ὁ Τιμόθεος, καὶ νὰ εἰπῇ· τί λοιπὸν νὰ κάμω, αὐτὸν ἡδύρω τὰς ἁμαρτίας τῶν χειροτονιευμένων; τὸτο δὲ διορθώωντας ὁ Παῦλος λέγει· ὅτι μερικοὶ μὲν ἄνθρωποι ἁμαρτάνουσι φανερῶς πρόδηλα καὶ δημόσια ἁμαρτήματα, τὰ ὅποια προάγουσιν αὐτοὺς εἰς τὴν τῶ Θεοῦ κείσιν, ἦτοι ἀπὸ ἐδῶ ἀκόμη κατακρίναι αὐτοὺς καὶ πρὸ τῆς νὰ ἀποθάνῃ, διὰ τὴν αὐτὰ προπορεύονται ἐμπροσθέν τῆς, καὶ τὸς καλῶν εἰς τὴν κείσιν τῶ Θεοῦ· ταῦτα δὲ τὰ ἁμαρτήματα, καὶ ἐστὶν ὁ Τιμόθεε, θέλεις τὰ γνωρίζεις ὡς φανερά ὄντα· ἄλλοι δὲ ἄνθρωποι ἁμαρτάνουσιν ἄδηλα καὶ κρύφια ἁμαρτήματα, τὰ ὅποια ἐστὶν ἐξετάζοντες, ἴσως θέλεις τὰ εὖρησθαι καὶ νὰ τὰ γνωρίζῃς· τὸ γὰρ „ἐπακολοθεῖσιν“ εἶνα τοῦτον νόημα φανερὸν. Εἶναι δυνατόν λοιπὸν καὶ ἀπὸ τῆς τῶς κρυφίως ἁμαρτάνοντες νὰ φυλάττεσαι, καὶ νὰ μὴ τῶς χειροτονῇς· ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται τὸτο· ὅτι αὐτοὶ οἱ κρυφίως ἁμαρτάνοντες, καὶ ἐδῶσε λανθάνειν καὶ τῶς χειροτονήσῃς, ἐστὶν μὲν εἶναι ἀναιτίως βέβαια, αὐτοὶ δὲ, δὲν θέλουν κρυφθῆν ἐκεῖ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ἐπειδὴ αἱ κρύφια αὐτῶν ἁμαρτίαι, δὲν διαλύονται μαζὶ μετὰ τὴν παρεσσαν ζωὴν, ἀλλὰ μένουσαι, ἀπολεθεῖσιν εἰς αὐτοὺς καὶ μετὰ θανάτου.

(1) Εἰς τὴν α΄. Λόγον τῶν Ἀνθρακίων, προτιθέμενος τὸ Ἀποστολικὸν τὸτο ῥητὸν τὸ „καὶ οἷον ὀλίγη χρῆς“, διὰ τὴν σῶμαχόν σου· ὁ Χρυσόστομος Ἰωάννης, εὐδοκῶς αἰτίας ἀπερὶ μὴ διὰ τὰς ὁποίας οἱ δίκαιοι πάσχειν, τὰς ὁποίας ἔχει ὁ φύσις ἀναγκάζει ἐν τῇ παρούσῃ ὑποσημειῶσαι· α. μὲν ἂν αἰτία ἦναι, ὅτι διὰ τὰς μὲν ὑπερηφανεύονται οἱ Ἅγιοι ἀπὸ τοῦ μέγεθος τῶν ἀρετῶν, καὶ τῶν θαυμάτων, ἀφίνα αὐτοὺς ὁ Θεὸς νὰ πάσχειν· β. διὰ νὰ μὴ νομίζωμεν οἱ ἄλλοι τῶν Ἀγίων, πῶς ἦναι θεοὶ, καὶ ὅχι ἄνθρωποι, ἀνέτεροι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· γ. διὰ νὰ φαίνεται ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, νικῶσα διὰ τῶν ἀσθενούντων καὶ δεσμευμένων Ἀγίων, καὶ αὐξάνουσα διὰ αὐτῶν τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· δ. διὰ νὰ γίνεταί φανερώτερον ἡ ὑπομονὴ τῶν Ἀγίων, καὶ ὅτι δὲν δαλεύει τὸν Θεὸν διὰ μισθόν· ε. διὰ νὰ φιλοσοφώμεν ἡμεῖς περὶ ἀνάστασις, σοχαζόμενοι ὅτι ἀνίστασιν οἱ ἄνθρωποι δὲν ἀφίνα χροὶ μισθόν ἐκάνει, ὅτε κοπιᾶζον διὰ λόγους, πολλὰ μάλον δὲν δέλη ἀφίνα ὁ Θεὸς ἀσθενώσῃ, ἐκάνει ὅτε πάσχει καὶ αγωνίζεται διὰ λόγους, ὅποιοι ἦναι οἱ δίκαιοι καὶ Ἅγιοι· Ἀνίστασιν δὲ τὸτο ἦναι ἀληθές, καθὼς καὶ ἦναι, βέβαια ἀνάγκη ἦναι, ὅτι δέλη ἦναι ἄλλος καὶ ἄλλος μετὰ θανάτου, εἰς τὸν ὅποιον θέλει ἀπολάβει τὰς ἀμοιβὰς τῶν κατὰ τὴν ζωὴν· ζ. διὰ νὰ ἐχῇ ἀρκετὴν παραγορὰν ὅλοι ἐκάνει, ὅτε πίπτειν εἰς πειρασμούς, ἀποβλέποντες εἰς τὴν παρασσαν τῶν Ἀγίων· ζ. ἵνα ὅταν οἱ διδάσκαλοι παρακινῶν ἡμᾶς νὰ μιμηθώμεν

μεν τὴν ἀρετὴν τῶν Ἀγίων καὶ τῶν ἀγίων, λέγοντες· μιμήσθε τὸν Παῦλον, ἀδελφεῖ, ἢ μιμήσθε τὸν Πέτρον, μὴ ἀμελήσωμεν νὰ μιμηθώμεν αὐτοὺς, νομίζοντες διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῶν ἀρετῶν τῶν, ὅτι ἄχον ἐκάνει ἄλλω φύσιν ἀπὸ τῆς ἐδικλῆς μας· ἢ ἵνα, ὅτε καμὴν χρεῖαν νὰ μακαρίζωμεν οἱ διδάσκαλοι, ἢ νὰ παλαίωμεν, μάθωμεν ἡμεῖς ὅτι πρέπει νὰ νομίζωμεν μακαρίους μὲν τὸς Ἅγιους ὅτε παιδεύονται, ἀδελφοὶ δὲ καὶ παλαίωμεν τὰς ἁμαρτίας ὅτε εὐτυχῶσι· δ. ὅτι ἡ θλιψὶς καμὴν δοκιμώτερος καὶ λαμπροτέρως ἐκάνει ὅτε θλιβόσθαι· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἀπόστολον „ἡ θλιψὶς ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμῶν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπίς ὁ κατασπέρων“ (Ῥωμ. ε. 3.) καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σιμεῶνα „ὡς ἐν καμίνῳ δοκιμάζεται χρυσός, ὅπως ἄνθρωπος δεκτός ἐν καμίνῳ πατηνώσεται“ (Σαρ. β. 5.) ἢ ἵνα ἀνίστασιν ἐχωμεν μερικὸν ρυθμὸς ἀμαρτιῶν, ἀποπλύνωμεν αὐτοὺς μετὰ τὸ μέσον τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων· καθὼς αὐτὸς ἔλεγεν ὁ Πατριάρχης Ἀβραὰμ πρὸς τὸν Πλίσιον, ὅτι ὁ Λαζαρος ἀπέλαβεν αὐτὸν πικρὰ. (Λευ. ις. 25.) ἢ ἵνα δὲ καὶ πελοῦται αἰτία ἦναι, τὸ νὰ περιορεύωμεν εἰς ἡμᾶς διὰ τῶν θλίψεων, τὰς εὐφρανὰς καὶ βραβεία· διὰ τὴν ὅσον αἱ θλίψεις ἦναι πικροτέρως, ὡς ἦναι καὶ αἱ ἀμοιβὰς καὶ οἱ μισθοὶ πικροτέρως.

Θαύματον (1). Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς ἐτίει ἐνόησε τὸ ρητὸν τῆτο, ὡς αὐτὸ κατ' ἐαυτὸν χωρὶς εἶναι κεφάλαιον, καὶ ὡς μὴ συναπτόμενον μὲν τὸν λόγον τῶν ἀνωτέρω χειροτονιῶν· δηλαδὴ, ὅτι ποριόβει μὲν τυχόν εὖας, ἢ κλέπτει· τῶτον λοιπὸν ἡ ἀμαρτία τῆς πορνείας τε ἢ κλεψίας τε, προάγει καὶ προκαλεῖ εἰς τὴν κρίσιν τῷ Θεῷ, τραβίζουσα αὐτὸν μόνον· εὖας δὲ ἄλλος, διδάσκει ἀκόμη καὶ τὸς ἀνθρώπους νὰ ποριόβων, καὶ νὰ κλέπτων, καὶ ἄλλας κακίας νὰ κάμνων, καὶ καταστάνει ὁ ἄθλιος σχολεῖον κακίας, διὰ βλάβην ψυχικὴν τῶν διδασκόμενων· τῆτε λοιπὸν ἡ ἀμαρτία ἐπακολουθεῖ εἰς αὐτὸν· ἐπεὶ αὐτὴ δὲ συνδιαλύεται μαζὶ μετ' αὐτὸν, διὰ τὴν μόνον ὕστερα ἀπὸ αὐτὸν ἐκείνοι, ὅπως διεδέχθησαν τὴν ψυχοβλαβὴν διδασκαλίαν· καθὼς ἐσάθηνσαν τοιοῦτοι οἱ τῶν Ἑλλήνων σοφοί, καὶ καθὼς τοιοῦτοι ἐχρημάτισαν ὅλοι ἐκείνοι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν αἱρέσεων, ὅπως συνέγραψαν ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρθα τῆς Ἐκκλησίας δόγματα, ὁ Σαβέλλιος δηλαδὴ, ὁ Ἀρειος, ὁ Μακεδόσιος, ὁ Νεστόριος, καὶ οἱ λοιποί, δι' ὅ,τι ἐπὶ θέλουν κατακερδαῖν, ὅχι μόνον διὰ τὴν αὐτοὶ ἐπλανήθησαν, καὶ φρονήματα αἰρετικά ἀπόκτησαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν εἰς τὸς ἀκολουθῶν αὐτῶν ἔγιναν αἴτιοι τῆς πλάνης, καὶ τῆς αἱρέσεως.

25. „Ὡσταύτως καὶ τὰ καλὰ ἔργα πρόδηλά εἰσι, καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα „κρυβιῶναι εὐδυνάται“.

Μεγαλωτάτῳ παρηγορίαν προσκεῖ ὁ λόγος ἔπος εἰς ἐκείνους, ὅπως πράττῃσι τὴν ἀρετὴν, ἦγυν τὸ ὅτι, ἡ ἐδῶ εἶναι φανερά τὰ καλὰ ἔργα, καὶ τὰ κακὰ, ἡ ἐκεῖ εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν, ὅπως εἶναι ὅλα γυμνά καὶ τετραχλισμένα· παρηγορεῖνται γὰρ αὐτοὶ ὅτι αἱ ἀρεταὶ τῶν δὲν θέλουν μείνουσιν κεκρυμμένα, ἀλλὰ ἔχουν νὰ φανερωθῶν, καὶ ἀκολουθῶν νὰ στεφανωθῶν. (2)

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ε'.

1. „Ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δούλοι, τὰς οἰκάς δεσπότας πάσης τιμῆς ἀξίως ἠγάσθωσαν· ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημηῇται“.

Παραίρει, λέγει, καὶ διδάσκει τὰς δούλους Χριστιανὰς, ὧς Τιμόθεε, διὰ νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὰς αὐθεντίας τῶν, καὶ αὐτοὶ εἶναι ἄπιστοι, καὶ νὰ τιμῶν αὐτὰς μὲν κατὰ τιμὴν, τὸσον τὴν διὰ λόγων, ὅσον καὶ τὴν δι' ἔργων. Μὴ νομίσῃς, λέγει, ἐσύ ὁ Χριστιανὸς, ὅπως εἶσαι δούλος εἰς ἄπιστον αὐθεντίαν, μὴ νομίσῃς, λέγω, ὅτι εἶσαι ἐλπίθερος, διὰ τὴν εἶσαι Χριστιανός· ἐπεὶ ἐλπίθερος μὲν εἶσαι κατὰ τὴν φύσιν καὶ χάριν, δούλος δὲ εἶσαι μόνον κατὰ περὶ σῶμα, καὶ κατὰ τὸ σῶμα· ἡ δουλεία δὲ αὐτὴ εἶναι ἐλπίθερία, ἦγυν τὸ νὰ δουλεύῃς διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· διὰ τὴν ὁ ἄπιστος αὐθεντίας σε, ἀίσως σε ἰδῇ πῶς ἀπειθεῖς καὶ δὲν ὑποτάσσῃς εἰς αὐτὸν, θέλει βλασφημήσῃ τὸ δόγμα τῆς Χριστιανικῆς πίστεώς σε· διὰ τὴν αὐτὸ κάμνεις τὰς ἀνθρώπων ἀποστάτας καὶ ἀπειθεῖς εἰς τὰς αὐθεντίας τῶν· ἀίσως δὲ ἐκ τοῦ

εἶναι.

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμένης λέγει, ὅτι εἰς μὲν πᾶσι ἀμαρτίαις τῶν φανερῶς ἀμαρτανόωντων πρὸς τὴν χειροτονίαν, θέλει συκοινωνῆσαι, ὧς Τιμόθεε, διὰ τὴν ἡμέλησαι καὶ δὲν πᾶσι ἐμαδεῖ· εἰς δὲ πᾶσι ἀμαρτίαις, ὅπου κάμνουν μετὰ τὴν χειροτονίαν, ἐσύ δὲν συκοινωνᾷς, ἐπεὶ καὶ δὲν δύνασαι νὰ πᾶσι ἡζεύης. Ὁ αὐτὸς δὲ Οἰκουμένης λέγει ὅτι ἀνέγνωσεν εἰς εὐαγγέλιον καὶ ποιαύτῳ ἐρμηνεύειν πᾶσι ῥητὰ τῶν· οἱ ἄνθρωποι, λέγει, τῶν ὁποίων αἱ ἀμαρτίαι προέγινον εἰς κρίσιν, αὐτοὶ εἶναι φανεροὶ εἰς ὅλους, λοιπὸν αἱ εἶναι καὶ εἰς ἐσθ' φανεροί· εἰς δὲ τὰς ἀνθρώπων ὅπου ἀκολουθῶν αἱ ἀμαρτίαι, ἀπὸ τῆς θέλει φυλαχθῆναι, προβλέπωντας αὐτὰς μὲν τὸν διορθωτικὸν πᾶ

νοῦς σου ὀφθαλμόν· καὶ ὅ,τι ἂν ἴδῃ καμῖς ἔξω ἀπὸ τοῦτο, θέλει συκοινωνῆσαι εἰς τὴν ἀμαρτίαν. Ὁ δὲ Θεοδωρικὸς ὅπως ἐρμηνεύει· „ὡς πάντες φησι προφανῶς „ἀμαρτανόωνσιν“· εἰς γὰρ οἱ καὶ κρυβδὸν παρνομήσιν· „ἀλλ' ὅμως τὸ σημεῖον λανθάνον, τῷ χρόνῳ φανεῖται“ „ἀνέμεινε ποῖναι τὴν ἀπὸ τῆς πᾶς διδασκαλίαν“.

(2) Ἐάν δὲ ὁ λόγος εἶτος παρηγορῇ τὰς ἐκείνας, ἀλλὰ τὰς ἀμαρτανόωντας λυτῇ· διὰ τὴν καὶ αἱ κακίαι αὐτῶν δὲν θέλουν μείνουσιν κεκρυμμένα, ἀλλ' ἔχουν νὰ φανερωθῶν, καὶ ἀκολουθῶν ἔχουν νὰ λάβωσιν τὴν τρέψαν κασίδικον· μάλλον δὲ οἱ αὐτοὺς πράξαντες, ἔχουν νὰ κασίδικασθῶν.

ἐπιτίθει σὲ ἰδίῃ πῶς ὑποτάσσεται εἰς αὐτὸν ἐγνωμένως, βέβαια θέλει θαυμάσει περιουσίαν, καὶ θέλει ἐπαινεῖσαι τὸ δόγμα τῆς πίστεώς σου, διὰ τὴν αὐτὴν ὑποτάσσει καὶ κάμνει χρηστὰ, καὶ αὐτὰ τὰ ἄχρηστα ἦδη πῶν δέλων καὶ αὐνοτάκτα.

2. „Οἱ δὲ πιστὰς ἔχοντες δεσπότας, μὴ καταφρονήτωσαν, ὅτι ἀδελφοί ἄσιν, ἀλλὰ μᾶλλον δευδλεπώσαν, ὅτι πιστοὶ εἰσι καὶ ἀγαπῆτοί, οἱ τῆς ἑργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι.“

Μὴ καταφρονήσης, λέγει, ἐσὺ ὁ πιστὸς δῦλος πῶν πιστῶν αὐθεντῶν· διὰ τὴν ἔχεις αὐτῶν ἀδελφὸν διὰ τὴν ἀγίαν Βαπτίσματος, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὴν νὰ δευδλής αὐτὸν, διὰ τὴν εἶναι Χριστιανὸς ὁμόπιστος μετ' ἐσένα, καὶ ἀγαπῆτος, ἦγεν διὰ τὴν ἀντὶ δεσπότης εἶναι κατὰ πνεῦμα ἀδελφός σου. Καὶ πρὸς τέτοις σοχάσαι, ὅτι ὁ αὐθεντῆς σου εἶναι καὶ εὐεργέτης σου· διὰ τὴν αὐτὸς μεριμνᾷ καὶ φροντίζει διὰ λόγους, πῶς νὰ σε θρέψῃ, πῶς νὰ σε ἐκδύσῃ, καὶ πῶς νὰ σε ἀξιώσῃ τῆς ἄλλης ἐπιμελείας· ὥστε αὐτὸς, ἔξω ἀπὸ τὰ ἄσπρα, ὅπερ ἔδωκε καὶ σε ἐξαγοράσῃ (1), ἔχει πρὸς τέτοις καὶ πολλὰ ἄλλα δίκαια εἰς ἐσένα διὰ τὴν πῶν δευδλής. Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος τὰς αὐθεντίας ἀγαπῆτες, ἐκβάλλει τὸν φόβον ἀπὸ τὰς καρδίας πῶν δέλων, πῶν ὅποιον ἔχοντες οἱ δῦλοι, πολλὰς φοραῖς κινῶνται εἰς μῖσος πῶν αὐθεντῶν τας· ἀντὶ δὲ τὴν φόβον ἐμβάλλει εἰς τὰς καρδίας πῶν δέλων, τὴν ἀγάπην πῶν αὐθεντῶν τας· μᾶλλον, λέγει, ἂς δευδλύν οἱ δῦλοι εἰς τὰς αὐθεντίας των, διὰ τὴν αὐτοί, ἦγεν οἱ δῦλοι, εἶναι ὅπερ λαμβάνουν τὴν ἑργεσίαν πῶν αὐθεντῶν τας, προμηθεύμενοι ἀπὸ αὐτῶν εἰς ὅλα τὰ χρειώδη καὶ ἀναγκαῖα· καὶ ὑπερβατὸν γὰρ σχῆμα εἶναι ὁ λόγος ἐδῶ, ἦγεν ἀλλὰ μᾶλλον δευδλεπώσαν οἱ τῆς ἑργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι δῦλοι, ὅτι πιστοὶ εἰσι καὶ ἀγαπῆτοί οἱ δεσπότες αὐτῶν· ἢ νοεῖται καὶ καθὼς δρεῖσκειται γεγραμμένον, ἦγεν ὅτι οἱ δεσπότες πιστοὶ εἰσι καὶ ἀγαπῆτοί οἱ τῆς ἑργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι, ἦτοι οἱ φροντίζοντες τὴν νὰ ἑργετώσιν τὰς δέλους των.

„Ταῦτα δίδασκε, καὶ παρακαλε.“

Ανωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον, παράγγελλε ταῦτα· ἐδῶ δὲ τὴν λέγει καὶ νὰ παρακαλῇ· ἐπεὶ δὲ ὁ διδάσκαλος δεῦν πρέπει μόνον νὰ λαλῇ αὐθεντικῶς καὶ αὐθεντῶς, καθὼς εἶναι τὸ νὰ παραγγέλλῃ, περὶ ἑ πολλὰς εἶπομεν (2)· ἀλλὰ πρέπει ἀπόμνη καὶ νὰ λαλῇ μετ' ἰλαρότητα καὶ γλυκύτητα παρακαλεστικῶς· διὰ τὴν ὁ διδάσκαλος παρομοιάζει μετ' ἰατρὸν, ὁ ὁποῖος, ποτὲ μὲν μαλακῶναι τὴν πληγὴν μετ' ἀπαλὰ ἔμπλαστρα, ποτὲ δὲ καὶ τὴν σύφει μετ' αὐστηρὰ ἔμπλαστρα.

3. „Εἴ τις ἐπιδιδασκαλῆ, καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι λόγοις τοῖς, τῶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ κατ' ἀσέβειαν διδασκαλίᾳ, πετύφεται, μηδὲν ἐπιστάμενος.“

Βλέπεις, ὦ ἀναγνώστη, ὅτι τὸ νὰ μὴν ἡζόμην τινὰς, τὴν φέρει αὐτὸν εἰς ὑπερηφάνειαν; καὶ ὅτι ὅποιος δεῦν δέχεται τὰς ὁρθὰς καὶ ὑγιεῖς λόγους τῶ Εὐαγγελίου τῶ Κυρίου, αὐτὸς τυφνᾷ καὶ ὑπεραίρεται; διὰ τὴν ὁ τύφος εἶναι σὺν φέσκωμα εἰς τὴν ἀσθενίαν καὶ ὑπερήφανον ψυχὴν, καθὼς εἶναι ἡ καὶ φλεγμονὴ καὶ τὸ θύμωμα εἰς τὴν πληγὴν τὴν σωματικὴν. Ἄν λοιπὸν

(1) Ἀπὸ τῶν λόγων τῶν τῶ ἱερῶ Θεοφυλάκτου γίνεται φαιερὸν, ὅτι ὁ Ἀπόστολος οὐκ ἀναφέρει περὶ δέλων εἰς τὰς Ἐπιστολάς του, ἐννοῶντας ἐξαγορασμένους δῦλους ἀπὸ τῶν αὐθεντῶν των, καὶ ἔχει τὰς νῦν καλυμμένους δῦλους, ἦγεν πῶς μετ' αἰσθὸν δευδλύνοντες· ἔτσι γὰρ κυρίως δεῦν ἀναφέρονται δῦλοι, ἀλλὰ μισθωτοί. Περὶ τῶν δέλων καὶ αὐθεντῶν πλατυτέρων λεγόμενον εἰς τὸ 5. Κεφάλαιον τῆς πρὸς Ἑβραίους. σιχ. 5. καὶ ἔρα ἐκὰ· κα-

ταὶ πόσας δὲ τρόπους γίνεται τινὰς δῦλος, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῶ· „δῦλοι ἐκλήθη; μὴ σοι μελεσῶ.“ (1. Κορ. ζ'. 21.)

(2) Τὴν διαφέρει ἡ παραγγελία ἀπὸ τῶν διδασκαλιῶν καὶ συμβουλῶν, ὅρα εἰς τὸν 2. σιχ. τῶ δ'. Κεφ. τῆς πρώτης πρὸς Θεσσαλ. καὶ τὸν 11. σιχ. τῶ δ'. Κεφ. τῆς πρὸς Τιμόθεον πύτης πρώτης.

πὸν ὁ ἀνθρώπος ἐκεῖνος ἐπαραδέχεται τὰς λόγους τῆ Κυρίου, δὲν ἤθελεν ὑπερηφανῶνται· διὰ τὸ ὁ Δεσπότης μας Χριστὸς ποσὸν ἐταπεινώσει τὸν ἑαυτὸν τῷ, ὥστε ὅπως οὐκ εἴθε τὰς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ αὐτὸς τῷ προδότη τῷ καὶ αὐτὸς εἶπε· „μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραὸς εἰμι, καὶ „ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ“· (Ματθ. 14. 19.) αὐτὸς ἐμακάρισε τὰς ταπεινὰς τῷ πνύματι· „μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν ἑρρανῶν“· (Ματθ. 5. 3.) αὐτὸς ἐδίδαξε πῶς ὁ τελώνης ἀπὸ τῷ ταπεινώσειν τε ἐδικαιώθη· „λέγω ὑμῖν, κατέβη ἔπος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἢ ἐκεῖνος“; (Λυκ. 18. 14.) Ταῦτα λοιπὸν τὰ πῶς ταπεινοφροσύνης μαθήματα ὅποιος δὲν ἠξέδρει, ἔπε παραδέχεται, αὐτὸς ἀναγκαιῶς τυφῶται καὶ ὑπερηφανῶνται (1).

4. „Ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεως, καὶ λογομαχίας“.

Λοιπὸν τὸ νὰ ζητήτινας ζητήματα φιλονεικία, τῆτο εἶναι νόσος καὶ ἀσθενεία ψυχική· διὰ τὸ ὅπως δὲν εἶναι πίσις σερεά, ἐκεῖ ὅλα εἶναι ἀσθενῆ, καὶ ἄλλοι δὲν γεννᾶται, παρὰ μάχαι λόγων φιλονεικίων καὶ πιθανῶν, μετὰ τὸ νὰ ἀντιτρέπη τὸν ἄλλον ἐκεῖνος ὁ λόγος, ὅπως φαίνεται πιθανώτερος. Ἡ πίσις εἶναι ὁ ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς, καὶ ὅποιος δὲν ἔχει τὸν ὀφθαλμὸν αὐτὸν καὶ τῷ πίσιν, αὐτὸς δὲν βλέπει τῷ ἀλήθειαν, εἰδὲ δέρισκε αὐτῷ, ἀλλὰ μόνον ζητεῖ καὶ φιλαφᾶ ὥσπερ τυφλός.

„Ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι, ὑπόνοιαι πονηραὶ“.

Ἀπὸ τὰ ζητήματα, λέγει, καὶ τὰς λογομαχίας, γεννῶνται δόγματα πονηρὰ καὶ διεφθαρμένα, διὰ τὸ τότε φιλονεικῶμεν, τότε βλασφημῶμεν, καὶ τότε ὑπονοῶμεν περὶ Θεοῦ ἐκεῖνα καὶ νοήματα ὅπως δὲν πρέπει, ὅταν πείσωμεν εἰς ζητήματα, καὶ λογομαχίας.

5. „Παραδιατριβαί“· (2)

Ἀπὸ τὰ ζητήματα καὶ τὰς λογομαχίας, λέγει, γεννῶνται παραδιατριβαί, ἥτις σχολαὶ μάταιαι, ἥτοι ἐξόδοις τῆς καὶ εἰς τὰ μάταια· διατριβαί γὰρ συνειδίζονται νὰ ὀνομάζονται αἱ σχολαί· ἡ νοεῖται καὶ ἔττι, ὅτι καθὼς τὰ ψευδισμὸν πρόβατα παρατριβόμενα μετὰ τὴν ὑγιή, γεμόζουσιν αὐτὰ ἀπὸ τῷ φῶρι καὶ ἀσθενείᾳ τῆς· ποικιλοτρόπως καὶ οἱ λογομαχῶντες, παρατριβόμενοι μετὰ τῆς ὑγιείας ἔχοντας φροῖας, διαφθείρουσιν αὐτὰς (3).

„Διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νῦν, καὶ ἀπεξηρμησμένων τῆς ἀληθείας, νομιζόντων πορυσμὸν εἶναι τὸν Ἀσέβειαν“.

Βλέπεις, ὡ ἀναγνώστη, ὅτι αἱ λογομαχίαι γεννῶσι καὶ αἰσχροκέρδειαν; καὶ προπόντως· διὰ τὸ ἐκεῖνοι ὅπως λογομαχῶν, μετὰ τὸ νὰ ἔχεν περισσοτέρως μαθητὰς ἀπὸ τὰς ἄλλας, διὰ τῆτο ἀπὸ αὐτὰς συνάγουσιν ἀργύρια, καὶ διὰ τῆτο γυμνάζονται περισσοτέρον εἰς τὰς λογομαχίας, διὰ τὸ ἀποκτῆσαι καὶ μαθητὰς περισσοτέρως, καὶ ἀκολουθῶντες διὰ τὸ χρηματολογῆσαι καὶ περισσοτέρον.

„Ἀφί-

(1) Σημειώσω ὅτι κατὰ τὸν Δεοφόρον Μάξιμον· „ἐπάραιον ὅπως πᾶσις ὁ τύπος, καὶ ἐκ δύο κακῶν κατὰ σύνθεσιν συνιστάμενος, ὑπερηφανίας φημι καὶ κενοδοξίας· ὅν ἡ μετὰ ὑπερηφανία, τῷ αἰτίαν ἀρνήται τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς φύσεως (ἥτοι τὸν Θεόν)· ἡ δὲ κενοδοξία, τῷ τε φύσιν, καὶ αὐτῷ νόδον τῷ ἀρετῇ καθίστησιν· εἰδὲν γὰρ τῷ ὑπερηφανῶ κατὰ Θεόν διαπράττεται· καὶ οὐδὲν τῷ κενοδοξῶ κατὰ φύσιν προέρχεται“ (ἀλλὰ παρὰ φύσιν δηλ.). (Κεφ. 5. 1. ἑκατοστ. πῶν Θεολογικῶν)

(2) Ἐν ἄλλοις Διαπαρτριβαί.

(3) Ταῦτα ὁ σοφὸς Θεοδώριος ὅπως ἐρμηνεύει· „οἱ γὰρ τῆς ἀληθείας ἀφιστάμενοι, καὶ λογισμοῖς οἰκέοις, ἐπόμενοι, διδάσκον μετὰ πηρῶνται πᾶ μὴ προσήκοντα, ἔρις δὲ καὶ φθόνος ἐντεῦθεν ἀκολυθῶν· ἐκ δὲ τῆς ἐριδος ἡ κατὰ τοῦ Θεοῦ βλασφημία πολλαῖται· τῆς δὲ πίσεως ἐληλαμένης, ὑπόνοιαι πονηραὶ γεννῶνται· ἐντεῦθεν δὲ λύμη τις γεννᾶται· διαφθείρουσα τὰς πελαζόντας· ὅπως γὰρ δηλοῖ ἡ διαπαρτριβαί, βὴ πῶν διεφθαρμένων τὸν νῦν“.

„Αφίσασο ἀπὸ τῶν τοιούτων“.

Δυν εἶπε συμπλέκε με τὰς ποίετας καὶ ἀντιμάχε, ἀλλὰ μακρυνσον ἀπὸ αὐτὰς, ὃ Τιμόθεε, ἀφ' ἧς δηλονότι τὰς νεθεσίης μίαν, καὶ δύο φορεῖς· διὰ τί πότε, ἢ πῶς θέλεις καταπίσης ἀνθρώπους, ὅπῃ μάχονται διὰ τὰ ἀργύρια; βέβαια εἰδέποτε θέλεις τὰς καταπίσης, ἔξω μόνον ἀπὸ τὰς χορτάσης ἀργύρια· διὰ τὸ ὡς ἀδιορθώτως ἀπόφύγε αὐτὰς· καθὼς καὶ πρὸς Τίτον ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος ἔγραψεν· „αἰρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ πρῶτῳ καὶ ἡδυνότεραν νεθεσίαν παραιτῇ“· (Τίτ. γ'. 10.)

6. „Ἐσι δὲ πορισμὸς μέγας ἢ δισέβεια μετὰ αὐτάρκειας“.

Εκεῖνοι μὲν, λέγει, οἱ λογομαχῶντες, κακῶς νομίζουσι πῶς ἡ δισέβεια καὶ πίσις εἶναι πορισμὸς καὶ ἀπόκτισις ἀργυρίων· ἀλλ' ὅμως ἡ δισέβεια εἶναι, πορισμὸς ναί, μὰ ὅχι καθὼς ἐκεῖνοι τὸν νομίζον· δηλαδή ἔπος εἶναι ὁ πορισμὸς τῆς δισεβείας, ὅχι ὅταν ἔχη τινας χρήματα, ἀλλ' ὅταν δὲν ἔχη· ἐπεὶ δὲ ἡ αὐτάρκεια καὶ μόνον τὰ ἀναγκαῖα τῷ σώματι, εἶναι εἰς μέγας καὶ σαρδὸς πλῆτος εἰς τὸν Χρυστιανόν· ὥστε οἱ δισεβεῖς καὶ πιστοὶ Χρυστιανοὶ, ἂς μὴ λυπῶνται διὰ τί δὲν ἔχουν χρήματα καὶ ἀργύρια (1), ἀλλὰ ἂς ἀρκῶνται εἰς μόνον τὰ χρειώδη καὶ ἀναγκαῖα.

7. „Οὐδὲν γὰρ ἐσιωγέγκαμεν εἰς τὸν Κόσμον, δῆλον ὅτι εἰδὲ ὄξε νεγκῶν τι δυναμέμεθα“.

Δείχκει ἐδῶ ὁ μέγας Ἀπόστολος, καὶ βεβαιόνοι τὸν λόγον τε ἀπὸ αὐτῶν τὴν φύσιν, ὅτι ὁ πορισμὸς καὶ ἡ ἀπόκτισις, ὅπῃ ἐκεῖνοι οἱ λογομαχῶντες ζητῶσιν, εἶναι τὸ εἶδόν· διὰ τί ὅσα ἄσπρα ἤθελαν ἀποκίψαν, ἐδῶ μένουσι, καὶ δὲν τὰ πέρνου μαζί των· ὥστε ἡμεῖς οἱ Χρυστιανοὶ τί χρειάζομεθα, λέγει, τὰ περιττὰ καὶ ὑπὲρ τῷ χρειῶν, αἰσῶς καὶ εἰς ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἡμπορῶμεν ἐκεῖ νὰ πάρωμεν; διὰ τὸ καὶ ὁ Ἰωβ ἔλεγε· „γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου, γυμνὸς καὶ ἀπελθίσομαι“· (Ἰωβ α'.) (2).

8. „Ἐχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τέτοις ἀρκεοῦσόμεμεθα“.

Εδῶ δείζει ὁ Παῦλος τί εἶναι ἡ αὐτάρκεια, καὶ λέγει, ὅτι εἶναι τὸ νὰ ἔχη τις πόσα μόνον φαγητὰ, ὅσα ἀρκέσι διὰ νὰ τραφῇ τὸ σῶμα, καὶ ὅχι διὰ νὰ τρυφῇ καὶ νὰ ξεφαντόγη· καὶ πόσα μόνον ἐνδύματα, ὅσα ἀρκέσι νὰ σκεπάζον τὸ σῶμα, καὶ ὅχι δηλαδή νὰ σολίζον αὐτό· τῷ σκέπῳ δὲ ταύτῳ θέλει καμῇ καὶ τὸ τυχερὸν ὑπελὲς ἱμάτιον (3).

9. „Οἱ

(1) Παρηγορῇ δὲ αὐτὰς καὶ ὁ Σολομὼν λέγων· „τὸ πιστὸν, ὅλος ὁ Κόσμος πᾶν χρημάτων, τὸ δὲ ἀπίστου, ὅδε ὁ βόλος“· (Παρ. ιζ'. 6.) καὶ τῇ ἀληθείᾳ μεγάλοι πλοῦτοι εἶναι εἰς τοὺς Χρυστιανούς πρὸ τῶν ὀνομαζόντων ὅλοι Χρῆστου, καὶ Χρυστιανοί, καὶ πᾶσι τῷ θαυμασθῶν ὅτι νεναι, ἀρκῇ εἰς αὐτὰς ἀπὸ διὰ ὅλους τοὺς θησαυρούς τοῦ Κόσμου, καὶ εἰς αὐτὰς Βασιλείας. Διὰ τὸ λέγει ὁ Θεὸς διὰ τῶν Ἠσαίου· „Καὶ νῦν ἔγω λέγει Κύριος, ὁ πλάσας με ἐκ κοιλίας ὄντων ἐαυτῶν... Καὶ ἐπὶ μοι· μέγα σοι ἐστὶ τὸ κληθῆναι σε παῖδά μου“· (Ἠσ. μδ'. 6.) Διὰ τὸ λέγει καὶ ὁ Ὁσίος Πέτρος ὁ Δαμασκηνός· „Κύριε, βοηθεῖ μου τῇ ἀπιστίᾳ, ὁ χαρὶς σέμνος μοι μετὰ τῶν εἶναι, καὶ τὸ εἶναι με Χρυστιανόν· μέγα μοι ἐστὶ, φησὶν ὁ Καρπάδιος, ὅτι ἐκλήθην Μοναχός, καὶ Χρυστιανός· ὡς ἔπαιε Κύριε, πρὸς τίνα πᾶν δύναι σε· ὅτι μέγα σοι ἐστὶν, ὅτι ἐκλήθην ἐπὶ σοὶ τὸ ὀνομά μου· κρείττον μοι ἐστὶ πᾶσι, ὑπὲρ πᾶσις πᾶσι Βασιλείας τῆς γῆς“· (Φιλοκαλ. 615.)

(2) Ὅθεν ὁ δῆος Ἀναστάσιος ὁ Συναΐτης ἔπαιε· „ὁ Κύριος φησὶν ἡ ἐν τῷ ἀποτρίψῃ πιστοὶ ἐκ ἐγγένει, τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δώσει“; (Λεκ. ις'. 12.) Ἀποτρίψον δὲ λέγει τῷ πᾶσι χρημάτων περιουσίαν· ἡ γὰρ γεγεννημέθα μετὰ πλῆτος, ἀλλὰ γυμνοὶ καὶ τὸ γεγραμμένον· ὁδὸν ἐσιωγῶμεν εἰς τὸν Κόσμον ἄνθρωπος, εἰς ἐξενεγκῶν τι δύναται. Ἀποτρίψον φησὶν παντὶ ἀνθρώπῳ φυσικῶς τὸ πλεονῆς· ἐξωδὲν γὰρ προσγίνεται, καὶ ἐπισυμβαίνει τίσις“· (Ἐρωταπ. ιβ'.)

(3) Ὅθεν ἔπαιε ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι πᾶν ἱμάτιον τὸ χρησιμὸν εἶναι, νὰ διαφυλάξῃ τὸ σῶμα, πᾶν μετὰ χαμῶνα ἀπὸ τῶν ψυχρῶν, τὸ δὲ θέρος ἀπὸ τοῦ καύματος· „τί γὰρ εἰ διαφύροι φησὶ, τῷ γε νῦν ἔχοντι, ζυγίδα ἀναβεβλήσθαι, ἢ πᾶν φαύλων ἱματίων τε φέρειν, εἰς ἃν μὴδὲ ἐνδὲν τῷ πρὸς χαμῶνα τε εἶναι καὶ θέρος ἀλεητηρίον“· (Λογ. πρὸς τοὺς νέους) Ὅθεν καὶ περὶ τοῦ Ἰακώβ λέγει ἡ Γραφή· „Καὶ ἦν ἔσθαι τὸ Ἰακώβ εὐχλὴ λέγων· εἴαν ἡ Κύριος ὁ Θεός μου“· (Ἰακώβ 1.)

9. „Οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα“.

Απὸ τῶν πειρασμῶν, ὅπῃ ἀκολουθεῖν εἰς τὴν θέλοντας πλετεῖν ἐν τῇ παρέσῃ ζωῇ, παραινέει ὁ Ἀπόστολος νὰ μὴ πλατίζῃ οἱ Χριστιανοί· ἀφίνα, λέγει, τὰ κακὰ ὅπῃ ἔχωμεν νὰ ἀκολουθήσῃν εἰς αὐτὰς τὰς θέλοντας πλετεῖν ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ, καὶ μόνον τὰ κακὰ λέγω, ὅπῃ ἀκολουθεῖν εἰς αὐτὰς ἐν τῇ παρέσῃ ζωῇ. Δὲν εἶπε δὲ, ὅτι οἱ πλεῖστοι ἀπλῶς πίπτειν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα, ἀλλ' ἐκεῖνοι ὅπῃ θέλουν καὶ ἐπιθυμῶν νὰ πλετίσῃν, διὰ τὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ τινὰς πλετόν ἐκ τῶν προγόνων τε, καὶ νὰ τὸν οἰκονομῇ καλῶς· δηλαδὴ μὲ τὸ νὰ τὸν καταφροῖ, καὶ νὰ τὸν δυνερόνῃ εἰς ἐλεημοσιύας, καὶ εἰς ἄλλας ἀγαθοεργίας· τὸ ὁποῖον τῶτο δὲν εἶναι νὰ θέλῃ τινὰς νὰ πλατῇ, ἀλλὰ νὰ θέλῃ νὰ μὴ πλατῇ· εἰς πειρασμὸν δὲ καὶ παγίδα πίπτειν ἐκεῖνοι ὅπῃ, ὅπως πενήτες, καὶ πενήτων γονεῖς υἱοί, θέλουν νὰ πλετῇ, διὰ τὶ αὐτοὶ μακριῶν ἀπὸ τῶν εἰς Θεὸν πίσει, καὶ ἐμβαίνειν εἰς κινδύνους ψυχικὰς καὶ σωματικὰς διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶ πλετοῦ, καὶ διὰ τὶ αὐτοὶ ὅλως πῶς ἀνθρώπους φοβῶνται, ὑποπτόμενοι μὴ τύχῃ καὶ κλέψῃν αὐτοὶ τὸν πλετόν τος.

„Καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους, καὶ βλαβεράς“.

Εκεῖνοι, λέγει, ὅπῃ θέλουν νὰ πλετῇ, πίπτειν εἰς πολλὰς ἀνοήτους ἐπιθυμίας καὶ βλαβεράς· διὰ τὶ πῶς δὲν εἶναι ἐπιθυμίας ἀνόηταις ἐκεῖναις, ὅπῃ ἔχουν οἱ πλεῖστοι; πῶς δὲν εἶναι ἐπιθυμία ἀνόητος, τὸ νὰ τρέφῃν οἱ πλεῖστοι μαῖμδας, ἀγρίους γάτας, καὶ ἀρκέδας, καὶ νὰ περικλείῃν μέσα εἰς τὴν αὐλήν τας ἄλλας θηρία ἄγρια; πῶς δὲν εἶναι ἐπιθυμία ἀνόητος, τὸ νὰ τρέφῃν εἰς τὰς σέρνας τῶν ὀφείων, καὶ νὰ σολίζῃν τὰ ἄλογά των μὲ χρυσὰ χαλινάρια, καὶ πολύτιμα σρώματα; καὶ νὰ ἀναβάξῃν τὸ νερόν ἐπαῶν εἰς τὴν σέγγῃ τῶ οἴκου των; πῶς δὲν εἶναι ἐπιθυμία ἀνόητος, τὸ νὰ σρώνουν τὸ ἔδαφος τῶ οἴκου των μὲ πορφύρα μάρμαρα, καὶ μὲ λαμπράς πλάκας καὶ διαφανεῖς, ὥστε ὅπῃ μέσα εἰς αὐτὰς νὰ βλέπῃν τὸ πρόσωπόν τος ὡσαν εἰς καθρέπτιν; ταῦτα πάντα βέβαια, εἶναι ἀνόητα, καὶ βλαβερά· διὰ τὶ καὶ τὸν γονεῖν πλετόν τῆς ψυχῆς διαφθείρῃσι, καὶ τὸν αἰσθητὴν πλετόν ἐξοδάσῃσι ματαιάως· πολλοὶ δὲ ἀπὸ τῶν θέλοντας πλετεῖν, ἐπιθύμησαν πολλὰς φηραῖς καὶ νὰ γένῃν τυραννοὶ καὶ ἐξουσιασταί, ὅθεν κατὰ τὴν Βασιλείαν ἀποστατήσαντες, ἐβλάβησαν, καὶ ἐκινδύνωσαν εἰς τὴν ζωὴν.

„Αἱ τινες βυθίζουσι τὸς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν“.

Αὐταὶ ὅλαι, λέγει, αἱ ἀνόηται ἐπιθυμίαι ἐκεῖνων ὅπῃ θέλουν νὰ πλετῇ, πόσον βυθίζουσι τὰς ταλαιπώρας αὐτὰς, ὥστε ὅπῃ εἰς νὰ ἀσκηώσῃν τὴν κεφαλὴν τος διώκονται, καὶ νὰ σοχασθῇν πῶς ἔχουν ψυχὴν, ἢ πῶς εἶναι μέλλουσα ζωὴ καὶ αὐταπάδοσις· βυθίζουσι δὲ αὐτὰς

„ἐμῷ, καὶ διαφυλάξῃ με ἐν τῇ ὁδῷ παντὶ ἢ ἐγὼ πορεύομαι“ καὶ δῶ μοι ἄρτον φαγῆν, καὶ ἱμάτιον περιβαλέσθαι“. (Γεν. κη. 20.) Βλέπει Χρυσόστομος, ὅτι καὶ αὐτοὶ μόνον πᾶν ἀναγκαῖα ἐζητοῦσι, διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, καὶ ὅχι κενεὰ περιττὰ; Καὶ ὁ Σολομὼν εἶπε πρὸς τὸν Θεόν· „πλετόν καὶ πενίαν μή μοι δῶς, σωτήζον δέ μοι πᾶν δέοντα καὶ πᾶν αὐτάρκη“. (Παρ. κ. 8.) Ὁ δὲ Σιράχ λέγει ὅτι πᾶντα εἶναι πᾶν ἀναγκαῖα καὶ συσπαικὰ τῆς ζωῆς νερόν, ψωμί, φόρεμα καὶ οἰκία· „ἀρχὴ ζωῆς ὕδωρ, καὶ ἄρτος, καὶ ἱμάτιον, καὶ οἶκος, καὶ καλυπτῶν ἀσχημοσύνη“. (Σιρ. κθ'. 21.) Ὁ δὲ Κλήμης ὁ Στρωματεὺς λέγει· „αἱ τῶν ἀναγκαίων κατὰ τὴν ζωὴν ποιότητες βλαβεράν ἔχουσιν, ἀλλὰ τὴν παρά τὸ μέτρον ποσότητα“. Καὶ ὁ Ἀλεξάνδριος Κύριλλος· „τὸ εὐματεῖν μερακιώδες ἐστὶ μόνον, καὶ ἐν μόνῃ δοκῇ τὸ ἡδὺ, καὶ τὸς ὀφθαλμοὺς διαπαύει“. Καὶ ὁ

μέγας Βασίλειος· „τῆς χρήσεως τὸ μέτρον, ἢ ἀπικρίαι· οἷον ἀνάγκη τῆς χρείας· εἰ δὲ ὑπὲρ τὴν χρείαν, πλεονεξίας, ἢ φιληδονίας, ἢ κερδοξίας, ἔχει τὴν νόσον“. Καὶ πάλιν, „σκοπὸς ἐσθλῆτος εἶς, κάλυμμα εἶναι σαρκός, πρὸς χαίμα, καὶ δέρος αὐτοῦ“. Λέγει δὲ πάλιν ὁ ἁγίος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρινός· „ὀλιγαρκέσθαι τὸν τὸ Σωτῆρος τὸν μαθητὴν ἀναφάνεσθαι, καὶ ὑπάρχειν ἀληθῶς, ὁ σοφώτατος Πέτρος διεκελεύσατο λέγων, ἔχοντες διατροφὰς, καὶ σκεπάσματα, τίτοις ἀρκεῖν· σόμεθα· ἔκταν οἱ χεῖρόν μετ' ἡ τῶν περιστάντων ζήτησις, διακρίνωσθε δὲ ὡς εἰς ὅρος, ἢ εἰς κύμα κατὰ τινος, καὶ προσηύχθη τὸ πλεόνον τῶν ἀναγκαίων ἢ χρῆσις· ὁ φονεὺς, καὶ τοῖς ἐκβολαῖς εὐτελεῖν· παυτὶ γὰρ πᾶν εὐπορευόμενον, καὶ ἀπαλαίτωρον ἔχοντα κομιδὴν τὴν εὐρείαν“. (Ὁμιλ. ια'. εἰς τὸ Πάσχα)

τὸς εἰς ἀφανισμόν καὶ ἀπώλειαν, τὸσον σωματικῶς, ἐν τῇ παρῶν ζωῇ, ὅσον καὶ ψυχικῶς, ἐν τῇ μελλούσῃ (1).

10. „Ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία“.

Ρίζα, λέγει, ὅλων τῶν κακῶν εἶναι ἡ φιλαργυρία· διὰ τὴν αὐτὴν ἔτε τὸς ζωντανὰς ἀνθρώπους ἀφίνει ἀβλαβεῖς καὶ ἀνεοχλήτους, ἔτε τὸς νεκρὰς· ἐπεὶ δὴ ἡ λύσσα τῆς φιλαργυρίας κάμνει μερικὸς ἕως καὶ τὰ ἀνθρώπων τὰς ψυχὰς, καὶ τὰ ἐγγυῶν τὰ νεκρὰ λείψαντα· ἡ φιλαργυρία σηκώνει τὸς ὕψος ἐναντίον τῶν γονέων τας, καὶ τὸς ἀδελφὸς ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν τας· ἡ φιλαργυρία κάμνει τὸς ἀνθρώπους τὰ κλέπτειν καὶ τὰ τὰ Θεοῦ πράγματα, ἡτοι τὰ ἀφιερωμένα εἰς τὸν Θεόν, καὶ τὸς καταστραίνει ἱεροσύλας· εὗγαλε τὴν φιλαργυρίαν ἀπὸ τῶν Κόσμων, καὶ βέβαια δὲν θέλει μείνῃ πλέον εἰς τὸς ἀνθρώπους, ἔτε πόλεμος, ἔτε ἔχθρα, ἀλλ' ὡδὲ πορνεία· ἐπεὶ δὴ διὰ τὰ ἀργύρια γίνονται οἱ πόλεμοι τῶν Βασιλείων, διὰ τὰ ἀργύρια ἀνελευθέρῃ ἡ περισσότεραις ἔχθραις τῶν ἀνθρώπων, καὶ διὰ τὰ ἀργύρια, προξενεῖται αἰ πορνείαι, ἐπεὶ δὴ καὶ ἡ πόρνη διὰ τὰ πάρη ἀργύρια, προδίδει τὸν ἑαυτὸν τῆς (2).

„Ἦς τινες ὀρεγόμενοι ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίσεως“.

Ἦ φιλαργυρία, λέγει, τυφλῶναι τὸν νῦν, καὶ δὲν ἀφίνει αὐτὸν τὰ ἰδῆ τὴν ἐράταιν τῆς ἀληθείας, γυρίζουσα τὸς νεκρὰς τὰ ὀφθαλμὸς πρὸς τὸν ἑαυτὸν τῆς· διὰ τὴν ὁ φιλάργυρος πῶς θέλει πισθῇ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον νομοθετεῖ πτωχείαν; βέβαια δὲν θέλει

πι-

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ σοφὸς Σαραχ θέλωντας τὰ φανερωθῇ τὰς πολλὰς κακίας, ὅπου προξενῇ ἡ ἐπιθυμία τὰ πλάτω, μακαρίζῃ τὸν πλάσιον ἐκάστον, ὅπου ἵνα κενόσῃ ἀπὸ αἱμαρτίας, τὰς ἐκ τῶ πλούτου ἀκολουθούσας· „μακαριοὶ πλούσιοι, ὅς εὐρέθη ἡμῶς, καὶ ὅς ἐπὶ σωχρυσίᾳ ἡ ἐπορεύθη“ (Σαρ. λ. δ. 8.) ἀπορῇ ὅμως ὁ αὐτὸς σοφὸς ἀκολουθῶν, ἂν εὐρίσκεται ἡ τὸν Κόσμον ποιεῖται πλάσιος, ὅθεν καὶ λέγει· „τίς ἐστὶ καὶ μακαριζόμενος αὐτόν; ἐποίησε γὰρ θανάτου ἰσχυρότερον, ὁ πλάσιος κακίας μάλλον, ἢ καλοκρίτης ὑπέρβηται ἐστίν· Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημῶσιν τῶν οἰδῶ καὶ παπενεσθῆναι, οἰδῶ καὶ περισσεύειν“ (Φιλιπ. δ. 12.)

(2) Τοῦτο τὸ ῥῆμα οὕτως ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος· „Καὶ γὰρ μισοφρονίαι, καὶ γοητεῖαι, καὶ ἀρπαγαί, καὶ πλεονεξίαι, καὶ ψεύδος, καὶ παράβασις ὁρκῶν, καὶ τὰ ἄλλα τῆς παρανομίας εἶδη ἐκ τῆς ῥίζης ταύτης βλαστάνει“· ὅθεν ἴπτε καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος· „τί γὰρ κακὸν ἢ διὰ τὰ χρήματα; μάλλον δὲ ἢ διὰ τὰ χρήματα, ἀλλὰ διὰ τὴν κακίαν προαίρεσιν πᾶν ἐκ ἡδονῶν αὐτοῦ ποιεῖται· τί ποίω κακὸν ἢ διὰ πῶν; ἢ καὶ πλεονεξίαι; ἢ ἀρπαγαί; ἢ ὀλοφυρμοί; ἢ ἔχθραι; ἢ μάχαι; ἢ φιλονεικίαι; ἢ καὶ μέχρη τῶν νεκρῶν τὰς χήρας ἐξέστησαν; ἢ καὶ καὶ μέχρη πατέρων, καὶ ἀδελφῶν; ἢ καὶ φύσει νόμοι; καὶ Θεοῦ προστάγματα, καὶ πάντα ἀπλῶς ἀνέστρεψαν, ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐκείνης κατεχόμενοι; τὰ δικαστήρια ἢ τῶν ἐνεκῶν; ἀνελε ποίνων τὴν φιλοχρημασίαν, καὶ πέπαυται πόλεμος, πέπαυται μάχη, πέπαυται ἔχθρα, πέπαυται ἔρις καὶ φιλονεικία· ὥσπερ λυμῶνται καὶ κύκλοι ἐκλαίνονται τὰς ποίους ἐκ τῆς οἰκισμένης ἐχθρῶς· καὶ θάπερ γὰρ ἀνεμοὶ τινες ἐναντίοι καὶ σφοδροὶ, εἰς γαλῆνον ἐμπιπτόντες πέλονται, ἐκ βαθρῶν αὐτὸ ἀναστρέφουσιν, ὡς καὶ τὴν βύδιον ἄμμον ποῖς ἀνὰ μίγνυθαι κύμασιν, ὡς οἱ φιλοχρηματοὶ, πᾶντα ἀνὰ καὶ κατὰ

„ποιῶσιν“· ἰδού οἱ δὲ φιλοχρηματοὶ φίλον· τί δὲ λέγω φίλον; ἀλλ' αὐτὸν τὸν Θεόν ἐπίσταται ὑπὸ γὰρ τῆς ἐπιθυμίας ἐκείνης κατεχόμενοι μέμνηται· ἔχθρῶς τὸς Τιτάντας ξιφῆρας προΐόντας; ἐκείνα μανίας ἐστὶν ὑπόχερσις· ὅπου δὲ (οἱ φιλάργυροι διπλῶς) οὐ ποῖσιν, ἀλλ' ἀληθῶς μακρόμενοι καὶ ἐξουσιώτες“· (Ὀμιλ. ιζ' εἰς τὴν α'. πρὸς Τιμόθεον)· Ὁ δὲ Ἀγίου Μάρκος ὁ ἀσκητὴς λέγει· „αἰτία πάσης κακίας καὶ ἡδονῆς· ὁ δὲ μὴ μισήσας αὐτὴν, οὐ περιωρῇ πάθος“· (Κεφ. 48. περὶ Νόμου Πνευματικοῦ)· Καὶ πάλιν· „Ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἀρπάζει ἡ φιλαργυρία· ἀλλ' αὐτὴ σαφῶς δι' ἐκείνων συνίσταται“· (Κεφ. ρ. αὐτοῦ.) ἡτοι διὰ τῆς κενοδοξίας, καὶ ἡδονῆς· Σημῶσιν ὅμως ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἡ φιλαργυρία συνίσταται διὰ τῆς κενοδοξίας, καὶ ἡδονῆς, ὡς λέγει ὁ Μάρκος, ἡτοι ἀγκαλὰ καὶ ἡ φιλαργυρία γεννάται ἀπὸ τῆς κενοδοξίας καὶ ἡδονῆς, καὶ ἵνα θυγάτηρ αὐτῶν (καθ' ὅτι ὁ συναγωγὴ ἀργύρια, διὰ τὴν ἀποκτησὴν δόξαν, ἢ ἡδονὰς συναγῇ αὐτὰ) ἀπ' οὗ ὅμως ἀποκτηθῶν τὰ ἀργύρια, ἡ φιλαργυρία γεννᾷ πάλιν καὶ αὐτὴ τὴν κενοδοξίαν καὶ ἡδονὴν, καὶ ὡς ἡ θυγάτηρ αὐτῶν, γίνεται ἡ αὐτὴ καὶ μήτηρ αὐτῶν, καὶ ῥίζα, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ θεὸς Ἀπόστολος· Διὰ τὸ καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆ κατὰ Ματθαῖον, λέγει· „ὅτι ὁ διάβολος διὰ τὸ ὑπερὸν ἀπὸ τῆς φιληδοξίας, καὶ φιλοδοξίας, ἐφύλαξε τὴν φιλαργυρίαν, καὶ μετ' αὐτὴν ἐπολέμησε τὸν Κύριον ἐπὶ τῷ ὅρῳ· διὰ τὴν φιλαργυρίαν εἶναι τὸ δυνατότερον ἀπὸ τῆς ἀλλῆς“· ὥσπερ δὲ καὶ ὁ πονηρὸς συνιδῶν, τὸ πάντων ἰσχυρότερον ὑπερῶν πέθηκε, τὴν τοῦ πλείονος ἐπιθυμίαν· Καὶ ὁ ἀντιγράφος δὲ Ἑρμηνεύς τῆ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου λέγει· „πᾶν μετ' αὐτῶν τῶν πειρασμῶν, τὸ τῆς γαστριμαργίας, λέγω, καὶ κενοδοξίας, καὶ φιλοχρηματίας, ὁ τῆς φιλοχρηματίας ἐστὶν ἰσχυρότερος“· (Παρά τῇ Σαρὰ τῇ κατὰ Ματθ. Κεφ. δ.)

πιστεύει. Συμπεραίνεται δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ῥήτον τῆτο, ὅτι ἡ κακὴ καὶ πονηρὰ ζωὴ, γυνῆ καὶ πονηρὰ δόγματα, καὶ ἀπίστος πρὸς ἀνθρώπους ποιεῖ, καὶ ὅρα εἰς τὸ „καὶ καθὼς ἔκ ἐδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει“ (Ῥωμ. α'. 28.) καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῆ „ἔχων“, „πίστιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν“. (α'. Τιμοθ. α'. 9.)

„Καὶ ἑαυτὸς περιέπειραν ὁδυῦναις πολλαῖς“.

Οἱ φιλάργυροι, λέγει, ἐκάρφωσαν τὸν ἑαυτὸν τὴν εἰς πόνας καὶ λύπας πολλὰς, διὰ τὴν καὶ εἰς τὴν ζωὴν ταύτην, ὃ πόσον θρῆνῃσιν! ὃ πόσον ὁδύρονται, καὶ κλαίειν μόνον διὰ τὰ συνάξιν ἀργύρια! καλῶς δὲ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος τὸ „περιέπειραν“. ἐπειδὴ αἱ τῶ πλάττει μέμιναι, εἶναι αἰσὰν ἀκανθαι, καὶ ἀπὸ ὁποῖον μέρος πιάσῃ τὰς ἀκαθάρτας ταύτας τινὰς, πληγῶναι τὰς χεῖράς τε, καὶ τὰς αἱματόνους, καὶ πόνας πολλὰς εἰς τὴν καρδίαν τε προσκοί. Διὰ τῆτο καὶ ὁ Κύριος ἐπαρωμοίωσε τὰς μερίμνας τῆ βίης μετὰ τὰς ἀκαθάρτας, εἰς τὴν περὶ τῆ σπόρης παραβολῇ, εἰπὼν· „τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκαθάρτας πεσὼν, ἐπὶ εἰσὶν οἱ ἀκάσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν, καὶ πλάττει, καὶ ἡδοῶν τῆ βίης πορθέομενοι, συμπνίγονται, καὶ ἐπεσοφῶνται“ (Λευκ. ἡ. 14.)

11. Σὺ δὲ, ὦ ἀνθρώπε τῷ Θεῷ“.

Μεγά ἀξίωμα εἶναι ἀληθῶς, τὸ νὰ ὀνομάζεται τις ἀνθρώπος τῷ Θεῷ· δι' ὃ, τι ὅλοι μὲν οἱ ἀνθρώποι, εἶναι τῷ Θεῷ, καθ' ὃ πλάσματα καὶ δημιουργήματα τῷ Θεῷ· κυρίως δὲ καὶ ἐξαιρέτως ἀνθρώποι τῷ Θεῷ εἶναι, καὶ ὀνομάζονται οἱ δίκαιοι καὶ ἅγιοι, ὅχι μόνον κατὰ τὴν τῆς δημιουργίας λόγον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τῆς οἰκειώσεως (1). Ἄν λοιπὸν, λέγει, ἐσὺ ὦ τέκνον με Τιμόθεε, ἦσαι ἀνθρώπος τῷ Θεῷ, μὴ ζητῇς ἐκεῖνα τὰ πράγματα, ὅπως μακρύνῃς ἀπὸ τῶν Θεῶν, ἀλλὰ ζήτηί τὰ ἀκόλυντα.

„Ταῦτα φεῦγε, δίωκε δὲ δικαιοσύνην“.

Καὶ τὰ δύο ταῦτα ἔβαλεν ὁ Ἀπόστολος μετὰ ἐπίτασιν καὶ ὑπερβολῇ· διὰ τὴν ὅσον εἶπε, χαλεπὸν ἀπὸ τῆς αἰωτέρω εἰρημνίας πάσῃ καὶ τὴν φιλαργυρίαν, καὶ πλεονεξίαν εἰς τὴν δικαιοσύνην· ἀλλὰ φεῦγε μὲν ἐκεῖνα, μετὰ ὅλας σου τὰς δυνάμεις, κινήσας δὲ τὴν δικαιοσύνην, μετὰ ὅλας σου τὰς δυνάμεις. Δικαιοσύνην δὲ ὀνομάζει καὶ τὴν καθόλου ἀρετὴν, καὶ τὴν τῆς ἰσῆς διανομίαν, διὰ τὴν διδάξῃ τὸν Τιμόθεον μετὰ τὴν λέξιν ταύτην, νὰ μὴ πλεονεκτῇ, καθὼς πλεονεκτῶσιν ἐκεῖνοι, ἀπὸ τῆς θέλῃ νὰ πλεπύσῃ, περὶ ὧν εἶπεν αἰωτέρω.

„Εὐσέβειαν“.

Κινήσας, λέγει, ὦ Τιμόθεε, μετὰ ὅλας σου τὰς δυνάμεις τὴν εὐσέβειαν, ἥτοι τὴν τῶν δογμάτων τῆς πίστεως ἀλήθειαν (2).

„Πι-

(1) Ἐντεῦθεν ἔλαβε τὴν ἀφορμὴν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος νὰ λέγῃ πρὸς τὸν μέγαν Βασίλειον ἐν τῷ εἰς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα Ἐπιστολῇ· „ἀνθρώπε τῷ Θεῷ καὶ πιστὴν δερῶν, καὶ οἰκονόμῃ τῶν τῷ Θεῷ μυστηρίων“. Καὶ ὁ ἅγιος Ἀνδρέας ὁ Ἱεροσολύμων νὰ λέγῃ εἰς τὸν μέγαν Νικόλαον· „ἀνθρώπε τῷ Θεῷ καὶ πιστὴν δερῶν... πολεῖς γὰρ σοὶ τὰς κλήσεις ἢ ἀρετὰς πεποιθὲν...“ Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος ὡς ἐρμηνεύει τὸ „ἀνθρώπε τῷ Θεῷ“· „μέγας ὁ ἑταῖρος“ ὡς ἐκαλεῖτο καὶ ὁ ἅγιος ὁ μέγας· ὅπου καὶ πολλοὶ τῶν Προφητῶν ὀνόμαζαν, ὡς αἱ τῶν ἁλίων ἀνθρώπων ἐκ ὧν τῶν Θεῶν· „πάντες γὰρ Θεοὶ ποιήματα, ἀλλ' οἱ τὸς ἀρχαίους τῆς δημιουργίας χαρακτῆρας φυλάττοντες, ἀληθῶς καλεῖνται ἀνθρώποι τῷ Θεῷ“. Ὅτι δὲ ἐστὶ ὀνομάζει αὐτὸς ἡ θεία Γραφή, φανερόν ἐστιν εἰς τὴν αὐτὴν ἀναγιγνώσκοντας.

τὸν γὰρ Ἡλίαν ὡς ὀνομάζει· „τί ἐμοὶ καὶ σοὶ ἀνθρώπε τῷ Θεῷ“ (γ'. Βασιλ. 13'. 28.) ἔλεγεν ἡ Χίρρα πρὸς τὸν Ἡλίαν· „ἀπόστολον δὴ μοι ἐν τῶν παιδῶν, καὶ μίαν τῶν ὧν, καὶ δραμῆμαι εἰς τὴν ἀνθρώπου τῷ Θεῷ“ (δ'. Βασιλ. δ'. 22.) ἔλεγεν ἡ Σωμαντίτις διὰ τὸν Ἐλισαῖον· „ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς Σαμαίαν ἀνθρώπον τῷ Θεῷ“ (γ'. Βασιλ. 13'. 22.) „Καὶ ἦρεν ὁ Προφήτης τὸ σῶμα τῷ ἀνθρώπου τῷ Θεῷ“ (γ'. Βασιλ. 17'. 29.) ἔλεγεν ὁ πλάτωνος ἐκείνος Προφήτης περὶ τῶν Προφητῶν, ὃν κατεφάργεν ὁ λέων ἐν τῇ ὁδῷ.

(2) Περὶ τῆς εὐσεβείας ὅρα καὶ εἰς τὴν Ἑρμηνείαν τῷ 7. σίχ. τῷ δ'. Κεφ. τῆς παρῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης.

„Πίσιν“.

Κυρήνα, λέγει, τὴν πίσιν, ἥτις εἶναι ἐναντία μὲ τὰς ζητήσεις καὶ λογομαχίας.

„Ἀγάπῳ“.

Κυρήνα, λέγει, τὴν ἀγάπῳ, ἥκεν τὴν ὁρθὴν καὶ ἐνάρετον πολιτείαν, ἐπεὶ τῆς ἐναρέτου πολιτείας τὸ κεφάλαιον καὶ ἡ τελειότης, εἶναι ἡ ἀγάπη.

„ὑπομονῶ, πραότῃ“.

Κυρήνα, λέγει, ὦ Τιμόθεε, τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν πραότητα· ἔβαλε δὲ ὁ Παῦλος τὰς ἀρετὰς ταύτας ὑπερά από τῆς ἀγάπης, διὰ τὴν ἀπὸ αὐτῆς γεννῶνται· ἀπὸ τῆς ἀγάπης γὰρ γεννᾶται ἡ ὑπομονή· ἐπεὶ ἡ ἀγάπη πάντα σέβει καὶ πάντα ὑπομένει, κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀπόστολον· (ἀ. Κορ. ιγ΄. 7.) ὁμοίως καὶ ἡ πραότης ἀπὸ τῆς ἀγάπης γεννᾶται, ἐπεὶ ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ· (ἀ. Κορ. ιγ΄. 4.) καὶ πάλιν ἡ ἀγάπη ἐπαροξυνέται (αὐτόθ.) κατὰ τὸν αὐτὸν Παῦλον· μακροθυμία δὲ καὶ πραότης ταυτὸν σχεδὸν εἶναι.

12. „Ἀγωνίζεσθαι τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίσεως“.

Ητοι σέκε ἄσεισος καὶ αἰκητος, ἀγωνιζόμενος διὰ τὴν τῆ Χρυσῆς πίσιν, πόσον μὲ τὴν δυνάμειν τῶν λόγων, ὅσον καὶ μὲ τὴν καθαρότητα τῆς ζωῆς· καὶ ἀνωτέρω δὲ εἶπεν εἰς τὸν Τιμόθεον· νὰ γυμνάζεται· ἢ γύμναζε σεαυτὸν πρὸς δόξαιαν· (ἀ. Τιμοθ. δ΄. 7.)

„Ἐπιλαβῶ τῆς αἰωνίης ζωῆς“.

Ιδὲ ὁ μισθὸς καὶ ὁ σέφανος, λέγει, ὅπῃ ἔχεις νὰ λάβῃς, ὦ Τιμόθεε, διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς πίσεως· ποῖος εἶναι ἔπος; ἡ αἰώνιος ζωή.

„Εἰς τὴν καὶ ἐκλήθης“.

Επεὶ δὲ, λέγει, καὶ διὰ τοῦτο ἐκαλέσθης, ἤγουν διὰ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς αἰωνίου ταύτης ζωῆς.

„Καὶ ὁμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων“.

Εἰδὼ ἐπαινῇ ὁ Παῦλος τὴν παρρησίαν καὶ ἀνδρείαν τῆ Τιμοθέε, ὡσαύτῃ ἐν καιρῷ τῶν κινδυνῶν, ὁμολόγησε τὸν Χριστόν· ἡ ὁμολογίαν ἐννοεῖ εἰδὼ, τὴν γεννομένην ἐν τῇ κατὰ χρίσει πρὸ τῆς Βαπτίσματος, μὲ τὴν ὁποίαν ὁμολογῶσιν ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ὅτι ἀποτάσσονται μὲν τὸν Σατανᾶν, συντάσσονται δὲ μὲ τὸν Χριστόν· τὴν ὁποίαν ταύτῃ ὁμολογίαν καὶ ὁ Τιμόθεος ἔδωκεν ὅταν ἐβαπτίσθη. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνώστα, ὅτι δεῖ εἶναι χρεῖα μόνον εἰς τὸν Χριστιανόν, νὰ ἔχῃ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίσεως, ἀλλὰ εἶναι χρεῖα εἰς αὐτὸν νὰ ἔχῃ καὶ ὑπομονὴν, ἵνα διαμείνῃ πάντοτε εἰς τὴν ὁμολογίαν ταύτην· καὶ πρὸς τέτοις εἶναι χρεῖα εἰς αὐτὸν νὰ ἔχῃ καὶ ἀγῶνα πολὺν, διὰ νὰ μὴ τύχῃ καὶ παρασάλευσιν ἀπὸ τῆς ὁμολογίας καὶ πίσεως.

13. „Παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα καλεῖ μάρτυρα τὸν Θεόν ὁ μέγας Παῦλος διὰ τρία αἷτια· πρῶτον, διὰ νὰ αὐξήσῃ τὸν φόβον εἰς τὴν ψυχὴν τῆς μαθητῆ Τιμοθέε, καὶ ἐκ τῆς κάμῃ αὐτοῦ ἀσφαλέστερον· δεύτερον, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἡ παραγγελία ἐστὶν, δεῖ εἶναι ἀνθρώπιναις, ἀλλὰ θεϊκαῖς· καὶ τρίτον, ἵνα ὁ Τιμόθεος, ἔχοντας πάντοτε εἰς τὸν νῦν τε τὸν μάρτυρα, ὅπῃ

ὅπῃ ὁ Διδάσκαλός τε Παῦλος ἐκάλεσεν, ἤτοι τὸν Θεόν, μετὰ τὴν μνήμην αὐτοῦ φοβίῃ καὶ ἐξυπνᾷ τῇ καρδίαν τε.

„Τὸ ζῶοντιον τὰ πάντα“.

Μετὰ τὸν λόγον τῶτον παρηγορεῖ ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον διὰ τὰς κινδύνους, ὅπῃ ἐδοκίμαζε, καὶ ἐνθυμίζει αὐτὸν τὴν μέλλουσαν ὀξυτάσιν· καὶ ὡσαύτῃ τὰ λέγει· μὴ φοβηθῇς τὸν θάνατον ὡς Τιμόθεε, ἐπεὶ εἶσαι δέλος τῷ Θεῷ, ὃς τις δύναται νὰ ζῶοποιήσῃ τὰ πάντα, καὶ νὰ ἀνάσῃ τὰς νεκρὰς (1).

„Καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ μαρτυρήσαντος ἐπὶ Ποντίῳ Πιλάτῳ τῇ κατὰ τὴν ὁμολογίαν“.

Πάλιν καὶ ἐδῶ φέρει ὁ Παῦλος τὸν Χριστὸν εἰς τὸ μέσον, τὸν κυρίου καὶ ὁμοειδέως ἀπαύτων Διδάσκαλον, καὶ ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῷ Χριστῷ, παρακινεῖ εἰς τὰς ἀγῶνας τὸν μαθητὴν τῷ Τιμόθεον· ἐμαρτύρησε, λέγει, ὁ Χριστός, καὶ πρωτόμαρτος ἔγενε· χρεώσεμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς οἱ μαθηταὶ τῷ Χριστῷ καὶ Ἀποστόλοι, νὰ τὸν μιμήμεθα, καὶ νὰ μαρτυρήσωμεν τῷ Θεοῦ πλάττει· ὅταν γὰρ ὁ Πιλάτος εἶπε πρὸς τὸν Χριστόν· „ἐκὼν βασιλεὺς εἶ σύ“, ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· „σύ λέγεις ὅτι βασιλεὺς εἰμι ἐγώ· ἐγὼ εἰς τὸ γεγενῆσθαι, καὶ εἰς τὸ ἐλθῆναι εἰς τὸν Κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ· πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς“· (Ἰωάν. 18. 37.) Καὶ ἄλλα ἀκόμη πολλὰ εἶπε, καὶ ἐμαρτύρησε, παραστατικὰ τῆς Θεότητός τε, ἦσαν τὰ ὅτι εἶναι Υἱὸς Θεοῦ (2).

14. „Τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἀσπιλον, καὶ ἀνεπίληπτον“.

Ητοι παραγγέλλω σοι, ὦ Τιμόθεε, νὰ φυλάξῃς τὴν ἐντολὴν καθαυτὴν καὶ ἀκατηγόρητον, δηλαδὴ ταῦτα, ὅπῃ σοι γράφω, κατὰ τὸν Θεοδώριον, χωρὶς νὰ προσκλήσῃς εἰς τὸν ἑαυτοῦ σου κἀνείνα μολυσμὸν, μήτε διὰ πονηρὰ δόγματα πίστεως, μήτε διὰ ζῶον καταγορημένων, καὶ ἔργα ἁποπα· καὶ χωρὶς νὰ σμίξῃς κἀνείνα ἀλλότριον καὶ αἵρετικὸν φρόνημα μετὰ τὴν διαγγελικὴν διδασκαλίαν, ὡς ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώριος.

„Με-

(1) Ὁ Ἰερός Θεοδώριος ποικύτῃ περιεργον ἐρμηνεύειν ποιεῖ εἰς τὸ, πάντα· „ἐπεὶ οἱ πᾶσι Ἀρμενοφρονεῖς, καὶ πᾶσι δι' αὐτὴν ἐγένετο, (Ἰωάν. 4. 2.) κακῶς νοεῖντες, καὶ τὸ Πνεῦμα πᾶσι πᾶσι συμπεριλαμβάνειν φιλονηκῶσιν, ἀκνέπουν τῷ Ἀποστόλῳ λέγοντες· τὸ ζῶοντιον τὰ πάντα· καὶ ἐπάσασιν ἡμῖν, πῶς νοεῖν ἐνταῦθα πᾶσι πάντες; ἀλλὰ καὶ τὸν ἀλόγον πᾶσι γέννη τῆς ἀνάστασις τεύξεταί, καὶ πρὸς τοῖς ἀλόγοις πᾶσι ἀφύχα; φυλάξω, λέγω, καὶ σπέρματι, καὶ λίθοι, καὶ ξύλα, καὶ πᾶσι πᾶσι προσόμοιαι; ἀλλὰ δὴλον ὡς ἐκ αὐτῶν εἶπεν· ἔκων ἡμῖν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος καταλέλοιπε, τὸ εὐσεβὲς νοεῖν πᾶσι πᾶσι· ὅπου πᾶσι καὶ τὸ Εὐαγγελικὸν νοητὸν ῥητόν· ἡγοῦν ὅτι τὸ, πάντα δι' αὐτὴν ἐγένετο, νοεῖται διὰ τὴν κτίσιν πᾶσι αἰδῶν· πᾶσι καὶ νοητῇ, καὶ ὅχι διὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· αὐτὸ γὰρ ἔκων κτίσις, ἵνα διὰ τὴν Υἱὸς κτισθῇ· καὶ εἶναι ἀκτιστον, καὶ ὁμοῦσιον, ὡς καὶ ὁ Υἱός“.

(2) Ὡς τὴν ἰδίαν ἐκένειν μαρτυρίαν καὶ ὁμολογίαν, ὅπῃ ὁ Χριστὸς ἐμαρτύρησε, μαρτυρῶν καὶ ὅλοι οἱ τῷ Χριστῷ Ἀπόστολοι καὶ Μάρτυρες· ἐπεὶ καὶ ὁ Χριστὸς ἐβασανίσθη καὶ κατεδικάσθη εἰς τὸν θάνατον, διὰ τὴν ὁμολογήσαν ὅτι εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· ὁ γὰρ Καίσαρ εἰπὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· „ἐξορκίζω σε κατὰ τὸν Θεὸν τῷ ζῶοντι, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σύ εἶ

„ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· καὶ πῶς Ἰησοῦς ἀπάντησεν· „σύ εἶπες“· εὐθὺς διὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ, ὁ μὲν Καίσαρ διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων ὅτι ἐβλασφήμησεν· οἱ δὲ πρεσβύτεροι καὶ τὸ συνέδριον ἔειπον· „εὐχὸς θανάτου εἰς“· (Ματθ. 26. 63.) καὶ ὡς λέγω ὁ Χριστὸς διὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ ὅπῃ εἶπεν ὅτι εἶναι Υἱὸς Θεοῦ, ἐκαδικάσθη εἰς θάνατον· τοιοῦτο τρόπον καὶ ὅλοι οἱ Μάρτυρες ἐβασανίσθησαν, καὶ εἰς θάνατον κατεδικάσθησαν, διὰ τὴν ὁμολογήσαν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Υἱὸς Θεοῦ. Διὰ τὸ καὶ ὁ ἀναρχὸς Πατὴρ ἵλεσται καὶ καταπαύει τὴν κατὰ τὸν Κόσμον ὀργὴν, ὅταν χωρεῖται αἷμα μαρτυρικόν· διὰ τὴν εὐδοκίαν ὅπῃ τὸ πᾶν αἷμα ἰδὲν ἐνθυμῆται, ἐνθυμῶντι ἐκείνῳ καὶ τὸ αἷμα τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ τὸ μονογενὲς· καὶ ὅτι τὸ αἷμα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ αἷμα τῶν Μαρτύρων, εἶναι μίαν ἑκὼν κοινωνίαν καὶ οἰκασιότητα· ἐπεὶ διὰ τὴν ἰδίαν αἰτίαν, διὰ τὴν ὅποιαν ἐχύθη τὸ αἷμα τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν αὐτὴν ἐχύθη καὶ χωρεῖται τὸ αἷμα, πᾶσι τῶν πελαγῶν, ὅσον καὶ τῶν νέων Μαρτύρων, ἡτοι διὰ τὴν αὐτὴν καὶ μίαν ὁμολογίαν, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Υἱὸς Θεοῦ. Ὁ δὲ Κλημὲς ὁ Στρωματεὺς ἐν τῷ 2. τῶν Ὑποτυπώσεων λέγει, ὅτι ὁ Χριστὸς καὶ οἱ ἄλλοι ἐμαρτύρησαν, ὅτι ἦν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

„Μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆ Κυρίᾳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Ητοι παραγγέλλω σοι, ὦ Τιμόθεε, νὰ φυλάξης τὴν ἐντολὴν καθαράν ὅχι ἕως εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς σου, καὶ ἕως τῆς θανάτου σου, ἀλλὰ νὰ φυλάξης αὐτὴν ἕως εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ἔρχομόν τῆ Κυρίᾳ μας Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὅχι διὰ τὸ ὁ Τιμόθεος ἐμελλε νὰ ζήσει ἕως τότε, ἀλλὰ, διὰ νὰ ἐξυπνίση αὐτὸν περὶ αὐτότερον, μὲ τὸ νὰ τὸν ἐνθυμίση τὴν δόξαν ἐκείνῃ τὴν φοβερὰν, μὲ τὴν ὁποίαν μέλλει νὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος.

15. „Ἦν καιροῖς ἰδίους δάξα“.

Καιρὸς ἰδίος ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὰς πρέποντας καὶ διωρισμένους ἀπὸ τὸν Θεόν, εἰς τὰς ὁποίας μέλλει νὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος. Μὴ λυπηῖσαι λοιπόν, ὦ Τιμόθεε, διὰ τὸ αὐτὸ καὶ ἡ δούτε-ρα εὐδοξίας παρυσία τῆ Χριστοῦ ἀκόμη δὲν ἔγινεν, ἀλλ' ὅμως ἔχει νὰ γυνή ἐξάπαντος, καὶ τότε θέλεις λάβης τὰς μισθὰς πῶν ἰδρώτων σου.

„Ὁ μακάριος καὶ μόνος δυναστεύς“.

Καὶ ταῦτα τὰ λόγια πρὸς παρηγορίαν τῆ Τιμοθέου λέγει ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ἡτοι διὰ νὰ κάμῃ αὐτὸν νὰ μὴ ἀποβλέπῃ εἰς τὰ καλὰ, καὶ εἰς τὰς ματαιότητας τῆς παρούσης ζωῆς, ἀλλὰ νὰ ἀφορᾷ ὅλως διόλῃ πρὸς τὸν Θεόν, ὅπερ εἶναι ἡ αὐτομακαριότης, καὶ πηγὴ παντὸς ἀγαθοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν δύναιται κανεὶς λυπηρὸν καὶ ἀηδὲς, ἀλλὰ πάντα εἶναι χαροποιὰ καὶ πανδύφροσυνα· καὶ πρὸς ταῦτα διὰ νὰ κάμῃ αὐτὸν νὰ μὴ φοβῆται τὰς Βασιλεῖς καὶ δυνάμεις τῆ Κόσμου τῆς γῆς, ἀλλὰ μόνον τὸν Βασιλέα τῶν Βασιλέων, καὶ δυνάστην ὅλων τῶν δυναστῶν. Ὀνομάζει δὲ τὸν Χριστὸν δυνάστην, διὰ νὰ κατασκευάσῃ μὲ αὐτὸ, ὅτι ὁ Χριστὸς θέλει δείξῃ ἐξάπαντος μετὰ δόξης τὴν δούτεραν τε παρυσίαν, ἐπειδὴ καὶ εἶναι μόνος δυναστεύς (1)· αὐτὰ δὲ ὅλα τὰ λέγει ὁ Παῦλος διὰ τὸν Υἱόν· τὸ δὲ μόνος, τὸ ἐπρόσθετον, ὅχι πρὸς διαστολὴν καὶ διαφορὰν τῶ Πατρὸς καὶ τῶ Ἁγίῳ Πνεύματι· ἀπαγε! μακάριος γὰρ καὶ δυνάστης εἶσθε καὶ ἀπαραλλάκτως εἶναι καὶ ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· ἀλλὰ εἶπεν αὐτὸ πρὸς διαφορὰν τῶν ἀνθρώπων, ἢ καὶ τῶν ψευδωνύμων Θεῶν, οἵτινες δὲν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ ἕτε δυνάσται, ἕτε μακάριοι.

16. „Ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλεύοντων, καὶ Κύριος τῶν κυριεύοντων (2)
„ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν“.

Μόνος, λέγει, ὁ Χριστὸς κατ' ὁ Θεός, ἔχει ἐσιώδη καὶ φυσικῶς τὴν ἀθανασίαν· οἱ δὲ Ἄγγελοι, καὶ αἱ ψυχαὶ, καὶ οἱ Δαίμονες ἀγκαλὰ καὶ ὀνομάζονται ἀθάνατοι, ὅμως δὲν ἔχουν φύσει

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρετος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥητόν· „ἀπὸ πάντων προσόντων τῷ Θεῷ, πῶν περὶ τῆς ἀναστα-
σιως, καὶ κρίσεως καὶ πῶν ἀντιδόσεων ἐβεβαίωσε λό-
γον· πρῶτον μὲν γὰρ αὐτὸν πῶν ἀνθρώπων εἰδείξε μα-
κάριον ὀνομάσας· ὁ γὰρ φύσει μακάριος, ὑπερβαίνει
τὸ ἐπιδέχεται· εἴπερ πῶν δυνάστην· μόνος γὰρ φησι
δυναστεύς, καὶ Βασιλεὺς πάντων βασιλεύοντων, καὶ Κύριος
πάντων κυριεύοντων· εἴπερ πῶν ἀνθρώπων, ὁ μόνος ἔχων
ἀθανασίαν· πρὸς πάντας αὐτῶν οὐ δυνάστης ἐβλήθησαν
τὴν φύσιν, πῶν περὶ αὐτῶν ὑπέδειξε φῶς· φῶς γὰρ
φῶς οὐκ ἔστιν ἀπρόσιτον, ἀλλ' ἔστι πῶν ἀρμόδιον Θεῷ·
ἀπερίγραπτον γὰρ ἔχει τὴν φύσιν· ἡ δὲ φῶς οὐκ ἔστι
περίγραπτον ἀπὸ πάντων· ἀλλ' ὡς δυνάσται ὑμῖν, καὶ
ὅσον φῶς βλέπει· ἡ δὲ πῶν περὶ αὐτῶν φῶς ἀπρό-
σιτον, πῶς οἶόν τε αὐτῶν κατεῖδεν; ὅθεν ἐπηγάγεν,
ὅν ἔδεν ἔδεν ἀνθρώπων“· Ὁ δὲ Νύκτας Θεὸς Γρη-
γόριος, ἀρτιμύνης πῶν ὑψηλὰ ὀνόματα, οὗτοι γράφει

Epistole di S. Paolo. Tom. III.

ἐδὼ ὁ Παῦλος, ἡτοι πῶν, ὁ μόνος δυναστεύς· πῶν, ὁ Βα-
σιλεὺς πάντων βασιλεύοντων, καὶ Κύριος πάντων κυριεύον-
των, καὶ πῶν, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, ἀκολουθῶς λέ-
γει· „παντα γὰρ πάντα πῶν ὑψηλὰ περὶ πῶν Θεῶν
νοήματα, κατὰ γε πῶν ἐμὸν λόγον, ὁρισμὸς ἂν εἴη
μακαριότητος· εἰ γὰρ τις ἐρωτῇ τί ἐστὶ πῶν μακά-
ριον, οὐκ ἂν πῶν δύσχευς ἀποκριθεὶς ἀμάρτυρι, ἐπα-
κολοθῇσας τῇ Παύλου φωνῇ, καὶ εἰπὼν, ὅτι μακά-
ριον ἐστίν, ὁ κυρίως λέγεται καὶ πρῶτος ἢ πῶν παντὸς
ἐπέκρινε φύσει· πῶν δὲ ἐν ἀνθρώποις μακάριον σὴ
μεδέξει πῶν ὄντως ὄντος, ἐκείνο ποσῶς γίνεται τε καὶ
ὀνομάζεται, ὅπερ ἡ τοῦ μετῃχόμενου φύσει ἐστὶ“.

(2) Διὰ τί δὲ ὁ Θεὸς Βασιλεὺς βασιλεύων, καὶ Κύ-
ριος Κυρίων, μὲ διπλοασμὸν λέγεται, ἐρμηνεύει ὁ
μέγας ἐκείνος Θεολόγος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης ἐν
τῷ 1β'. Κεφαλαίῳ περὶ Θεῶν ὀνομάτων λέγων· „Ε-

„Ὁν ἔδεν ἑδὲς ἀνθρώπων, ἑδὲ ἰδὲν δύναται“.

Κατὰ τὴν φύσιν τῆς Θεότητος, λέγει, κἀνείας δὲν εἶδεν, ἕτε δύναται γὰρ ἰδὲν τὸν Υἱόν (1)· κατὰ δὲ τὴν ἀνθρωπότητα ἐγένετο ὁρατὸς ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· ὁ δὲ μέγας Ἰωάννης ὁ Χρυ-

„πὺν σηματομένων πανόπτηται· πὸ γὰρ ἀληθινόντε καὶ
„πὸ ἀπρόσιτον, ἐπίσης τοῖς κατὰ τὸ ἐναντίον νοημέ-
„νοῖς ἐστὶν ἀπροσπέλαστον“ ὡς γὰρ τὸ ἀληθὲς τὴν πᾶ-
„ιδύδου ἐ προσδέχεται μίξιν, ἔπει καὶ τὸ ἀπρόσιτον πᾶν
„πᾶ ἐναντίῳ προσεγγισμὸν ἐ προσίεται“. (Λόγ. 1β.
„κατ' Εὐνομίαν) Καὶ πάλιν λέγει· „φησὶν ὁ Παῦλος
„ὅτι φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον“ διαφέρει δὲ πολὺ πὸ, αὐτὸν
„πὸ εἶναι, καὶ πὸ εὐτὶνι λέγειν εἶναι· ὁ γὰρ ἡπὼν φῶς
„οἰκῶν ἀπρόσιτον πᾶν τῆς οἰκῆσεως φωνῇ, ἐκ αὐτῶν ἐ-
„νεδύεσσο· ἀλλὰ πὸ περὶ αὐτῶν· ὅπερ ἰδὲν ἐστὶ κατὰ
„πᾶν ἡμέτερον λόγον, τῷ εὐαγγελικῷ ῥήματι τῷ λέ-
„γοντι, ἐν τῷ Υἱῷ τὸν Πατέρα εἶναι· φῶς γὰρ ἀλη-
„θινόν ὁ Υἱός· ἀπρόσιτος δὲ τῷ ἰδύδει ἐστὶν ἡ ἀλήθεια·
„φῶς ἀπρόσιτον ἔρα ὁ Υἱός, ἐν ᾧ οἰκᾷ ὁ Πατήρ, ἥτοι
„ἐν ᾧ ἐστὶν ὁ Πατήρ“. (τὸν Πατέρα γὰρ λέγει, ὅτι
„ἐννοεῖ ὁ Παῦλος ἐδὲ φῶς οἰκᾷ φῶς ἀπρόσιτον, ὡς καὶ
„ὁ Χρυσόστομος λέγει.) (αὐτῷ)

Ὁ δὲ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος πὸ ἀπρόσιτον τοῦτο
φῶς, ὀνομάζει θεὸν γνόφον, καὶ ὅτι καὶ πὸ ἀπρόσιτον
φῶς διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν φανόπτην, καὶ ὁ γνόφος διὰ
τὴν ὑπερβάλλουσαν σκοτεινότητα, ἐξίσιν καὶ πὸ δύω εἴ-
„και τοῖς ἐφ' ὁφθαλμοῖς ἀόραται“· „ἑδὲ φησὶ καὶ ἀπλᾶ καὶ
„ἀπόλυται, καὶ ἀπρεπταί τῆς Θεολογίας Μυστήρια, κα-
„τὰ τὸν ὑπερφῶτον ἐγκυκάλυπται τῆς κρυφιομένης αι-
„γίης γνόφον, ἐν τῷ σκοτεινότητι πὸ ὑπερφανέστατον
„ὑπερλάμπουσα, καὶ ἐν τῷ πάμπαν ἀναφῇ καὶ ἀορά-
„ματι γόας“. (Περὶ Μυστικῆς Θεολογ. α.) Καὶ
„πάλιν· „κατὰ πᾶν καὶ ἡμῖς γενέσθω τὸν ὑπερφῶτον
„εὐχόμεθα γνόφον, καὶ δι' αἰβλεΐας καὶ ἀγνώσις, ἰδὲν
„καὶ γινώσκαι πὸ ὑπὲρ θεῶν καὶ γινώσκαι, αὐτῷ τῷ μὴ ἰ-
„δὲν μὴδὲ γινώσκαι· πῶς γὰρ εἶναι πὸ ὅπως ἰδὲν καὶ γινώ-
„σκει“. (Αὐτῷ. Κεφ. β.) Ὁμοίως δὲ εἶναι τὸ ο-
„πᾶ λέγει ἐδὲ ὁ Παῦλος μετ' ἐκείνου ὅπῃ λέγει ὁ Δα-
„βὶδ· „ἀναβιβάζουσιν φῶς ὡς ἰμάτιον“. (Ψαλ. 87.
2.) Τὸ ἀπρόσιτον εἰ πᾶν φῶς τῆς Θεότητος συγκε-
„νωμένον πρὸς τὴν διὰ τῆς μεσιτικῆς τῆς θεοπροσά-
„σώματος πὸ Κυρίου, οὕτω διὰ μέσιν αὐτῶ μετὰδίδεται
„συγκεκρυμένον εἰς πάντας τῆς Ἀγγέλους, καὶ πάντας
„μακαρίας· ὅθεν ὁ Θεοδώριτος ἔπειν ὅτι· „μετὰ τὴν
„σάρκασιν ἄφθν (εἰ Θεός) καὶ τοῖς Ἀγγέλοις, ἐκ ἐν
„ὁμοιωματι τῆς δόξης, ἀλλ' ἀληθεῖ καὶ ζῶντι χρυσάμο-
„νος ὡς περιβολὴ τῆς σαρκὸς τῷ καλύμματι“. (Δια-
„λόγ. α. κατὰ Εὐφύχως) Καὶ ὁ Θεωδόσιος Κύριλλος ὁ
„Ἀλεξανδρινός· „ἡ μετ' αὐτῷ καὶ Πατρός φωνὴ καλῆται
„καὶ ἀξιαχάτος· ἀρχαῖον δὲ ἡδὲ κατεχόμενοι δὴμασι
„πίπτουσιν οἱ μαθηταί· ἵνα δὴ πάλιν καὶ διὰ πᾶν μά-
„ζωμεν ὡς ἀναγκασιότατοι τοῖς ἐπὶ γῆς ἡ πᾶ Σωτῆρος
„ἡμῶν ἀναπεφραγμένον μεσιτικῇ, νομικῇ διχαδίῃ κατὰ τὸν
„τῆς ἐνανθρωπήσεως πρῶτον· εἰ γὰρ μὴ γέγονε κατ'
„ἡμᾶς, τίς ἂν ἡμῶν ἡνεγκέν ἄνω προσβάλλοντα Θεόν,
„καὶ τὴν ἀφάτην αὐτῶ δόξαν, ἡδὲ πᾶν ἄνω τὴν γενη-
„τὴν φορητῶν, ἐμφαίνοντα· φῶς γὰρ οἰκᾷ αὐτῶν ἀ-
„πρόσιτον, καὶ ὁ μακάριος ἔφισε Παῦλος“. (Πα-
„ρὰ τῇ Σερῇ πὸ κατὰ Ματθ. Κεφ. 13.)

(1) Ὅτι δὲ ἑδὲς ἔδεν τὸν Θεόν κατὰ τὴν φύσιν
καὶ φύσιν, μαρτυρεῖ τρανῶς καὶ ὁ πᾶν Θεολόγος πρῶ-
„τος Ἰωάννης· „Θεὸν ἑδὲς εὐρασκε πῶποτε· ὁ μονογε-
„νὴς Υἱός ὁ ὢν εἰς τὸν κάλπον τῷ Πατρί, ἐκείνος ἐξ-
„γήσασο“. (Ἰωάν. α. 18.) Λέγει δὲ καὶ ὁ δευτερός
Θεολόγος Γρηγόριος, ἀφ' ὃ πρότερον ἀπέφερε τὸν Ἥλιον,
καὶ Μανωῆ, καὶ Ἡσαΐαν, καὶ Ἰεζεκιήλ τῶς μαρτυρημένους
ἐν τῇ παλαιᾷ ἐστὶ ἔδεν τὸν Θεόν, πᾶντα· „Πλὴν
„ἔπει ἔπει· περὶ ὧν ὁ λόγος, ἔπει τις ἄλλος πᾶν κατ'
„αὐτῶν, ἔπει ἐν ὑποσήμετι καὶ εἰς τὴν Κυρίαν κατὰ τὸ
„γεγραμμένον· (παρὰ τῷ Ἰερεμῇ δηλ. λέγοντι·
„τίς ἐστὶ ἐν ὑποσήμετι Κυρία; καὶ γ. 18) ἑδὲ Θεῷ
„οὐσιν, ἡ ἰδὲν, ἡ ἐξηγοῦσθε“. (Περὶ Θεολογ.
Λόγ. β.) Καὶ ὁ μέγας Διονύσιος· „ἔπει ἰδὲν Θεόν,
„συνήκει ὁ ἑδὲν, ἐκ αὐτῶν εὐρασκεν, ἀλλὰ τὴν αὐ-
„τῶν, πᾶν ὄντων καὶ γινώσκουσιν· αὐτῶν δὲ ὑπὲρ νοῦν,
„καὶ ὑπὲρ φύσιν ὑπερδουμένους, αὐτῶ τῷ κατὰ δόλῳ μὴ
„γινώσκουσαι, μὴδὲ εἶναι, καὶ εἶναι ὑπερσῶν, καὶ ὑ-
„πὲρ τὴν γινώσκουσαι“. (Ἐπιστολὴ πρὸς Γάϊον) Καὶ
„πάλιν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ἔπει ἀερατικῇ ἐπιδόσει
„ὄλον πῶποτε, ἔπει εὐρασκε Θεὸν πανταχῶς, ἡ ὡς ἐξ-
„ρησεν· ἡ φωνὴ περιέλαβεν, ἀλλ' ἐκ πᾶν περὶ αὐτῶν
„σκιαγραφῶντες πὸ κατ' αὐτῶν, ἀμυδράντινα καὶ ἀδύνη,
„καὶ ἀκλίω ἀπ' αἰῶν φαντασίαν συλλέγουσαι· καὶ ἔπει α-
„ερατος ἡμῖν Θεολόγος, ἐκ' ἐν εὐρε πὸ πᾶν· ἑδὲ γὰρ
„δέχεται πὸ πᾶν ὁ θεσμός, ἀλλ' ὅς ἂν ἄλλω φαντασίᾳ
„πλεον, καὶ πλεον ἐν αὐτῷ συναγάγῃ πὸ τῆς ἀλη-
„θείας ἰνδάλμα, ἡ ἀποσκίασμα, ἡ ὅτι καὶ ὀνομάζο-
„μεν“. (Λόγ. β. περὶ Υἱῷ) Ἀπορὴ δὲ ὁ θεὸς Νύσ-
„σις Γρηγόριος καὶ λέγει, διὰ τί ὁ μετ' Παῦλος λέγει
ἐδὲ, ὅτι ὃν ἔδεν ἑδὲς ἀνθρώπων, ἑδὲ ἰδὲν δύναται,
ὁ δὲ Κύριος λέγει· „μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ,
„ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεόν ὁφονταί“. (Ματθ. ε. 8.) κα-
„τὰ τὴν τὴν ἀπορὴν λέγει· „ἡ δὴ φύσις αὐτῶ κατ'
„ἐαυτῶν, ὅ, τίποτε κατ' αὐτῶν ἐστὶ, πᾶσις ὑπερ-
„τα κατὰληπτικῆς ἐπινοίας, ἀλλὰ δὲ λόγῳ ὁράται καὶ
„καταλαμβάνεται· ὁ γὰρ τῇ φύσει ἀόρατος, ὁρατός
„ταῖς ἐνεργείαις γίνεται· ἀλλ' ὅς πρὸς πᾶν βλεπτι-
„νον πὸ μακαρισμὸν ἡ διανοία, ἐκ τῆς ἐνεργείας τὸν ἐ-
„νεργῶντα ἀναλογίζεσθαι· γενέσθω γὰρ ἂν ἴσως τοῖς πᾶ
„αἰῶνος πᾶσι σοφοῖς, διὰ τῆς τῷ Κοσμοῦ πᾶσι εὐαρμο-
„σίας, ἡ τῆς ὑπερκεκρυμένης σοφίας καὶ δυνάμεως κατὰ-
„νόσου“. (Παρὰ τῇ Σερῇ πὸ κατὰ Ματθ.)

Ὁμοίως ὁ μετ' αὐτῷ Νύσσης Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τὸν
πρωτομάρτυρα Στέφανον ἐγκωμίῳ ἀπορήσας, πᾶν ἑδὲ
μεν λέγει ὁ Παῦλος ἑδὲς εἶδε Θεόν, ἑδὲ ἰδὲν δύναται,
ὁ δὲ Στέφανος εἶδε τὸν πᾶ Θεῷ δόξαν· λέγει αὐτῷ ἀπο-
„ρήσαν, ὅτι, εἰ μετ' καὶ μετ' ἀνθρωπίνῳ δυνάμει, ἡδὲ
ἰδὲν ὁ Στέφανος τὴν πᾶ Θεοῦ δόξαν, ἡδὲ εἶδε ἰδὲν ὁ
Ἀπόστολος ὅπῃ λέγει, ὅτι εἶναι ἀχώρητος ἀπὸ τῶν ἀν-
θρώπων ἡ πᾶ Θεῷ δόξα· ἐπειδὴ δὲ ὁ Στέφανος ἐν τῇ
δυνάμει τοῦ Πνεύματος εἶδε τὴν πᾶ Θεοῦ δόξαν, διὰ
πᾶν ἀλλοθύνουσαι καὶ οἱ δύω, καὶ ὁ Ἀπόστολος εἶδεν, καὶ ὁ
Στέφανος ἐκεί· „ὁ γὰρ Στέφανος ἐκ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ
„φύσει καὶ δυνάμει μένων πὸ θεῶν βλεπτή, ἀλλὰ πρὸς

Χρυσόσομος, ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὅτι τὸ „ὁ μακάριος καὶ μόνος δαυάτης“ καὶ τὸ „ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλευσάντων, καὶ Κύριος τῶν κυριεύοντων“ καὶ τὸ „ὁ μόνος ἔχων ἀδαμασίαν φῶς οἰκῶν, ἀπρόσβιν“ λέγονται περὶ τοῦ Υἱοῦ, ἔπειτα παρακάτω λέγει ὅτι προηγουμένως ταῦτα πάντα λέγονται περὶ τοῦ Πατρὸς, ἀγκαλιὰ καὶ να ἦναι κοινὰ καὶ εἰς τὸν Υἱόν, καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· λέγει δὲ ἔτι τὸ ὁ Θεὸς Χρυσόσομος, ἐπειδὴ καὶ ὁ Παῦλος ἀνωτέρω δοῦν αἰέφει μόνον τὸν Υἱόν, ἀλλὰ καὶ τὸν Πατέρα· „παραγγέλλω σοι γάρ φησιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ „Ἰουῶ Χειρῶν“.

„Ὁ τιμὴ, καὶ κράτος εἰώνιον. Ἀμὴν“.

Αίσως λοιπὸν ἦναι πάντοτε, κράτος καὶ δυνάμεις φυσικὴ καὶ ἐστιάδης εἰς τὸν Θεόν, μὴ φοβηθῆς τὰς κινδύνους, ἐσὺ ὦ Τιμόθεε· καὶ καὶ αὐτὸ τὸ κράτος τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δυνάμεις δοῦν δείχνεται κατὰ τὸ παρόν. Καὶ αὖ ἦναι πάντοτε τιμὴ καὶ δόξα εἰς τὸν Θεόν φυσικὴ καὶ ἐστιάδης, μὴ λυπηθῆς ἐσὺ καὶ καταπέσης, ἐὰν ὁ Θεὸς ἀτιμάζεται ἀπὸ τὰς ἀπίστας. Καλῶς δὲ καὶ ἐν καιρῷ ἀρμοδίῳ θεολογεῖ ἐδῶ ὁ Θεὸς Ἀπόστολος· δι' ὅ, τι ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἐκάλεσε μάρτυρα τὸν Θεόν, διὰ τὸ ἦν ἀκόλουθον να εἰπῇ καὶ περὶ τῆς δόξης καὶ δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἀκούων πάντας ὁ Τιμόθεος, πειρασώτερον ἐντραπῇ, καὶ εἰς τὰς κινδύνους σέρεωθῇ. Καὶ ἡμεῖς δὲ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἀκατακρίτως δυνάμεθα να προσφέρωμεν εἰς τὸν Θεόν τὴν τοιαύτην δοξολογίαν, αἰσως δοῦν περιεργαζώμεθα τὴν ἀκατάληπτον φύσιν καὶ ἐσίαν τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ μόνον πάντῃ δοξάζωμεν καὶ τιμῶμεν (1), καθὼς τιμᾷ καὶ δοξάζει αὐτὴν ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος.

17. „Τοῖς πλεσίσις ἐν τῷ νυν αἰῶνι“ (2).

Επειδὴ εἶναι καὶ ἄλλοι πλεῖστοι, ὅχι εἰς τὸν παρόντα πρόσκαιρον αἰῶνα, ἀλλ' εἰς τὸν μέλλοντα καὶ αἰώνιον, οἱ δίκαιοι δηλαδὴ καὶ Ἅγιοι ὅλοι· διὰ τὸ πρὸς διαφορὰν ἐκείνων, λέγει τῶτος πλεσίσις ἐν τῷ νυν αἰῶνι.

„Παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν“.

Εἰς τὰς πλεσίσις, λέγει, τῷ παρόντος αἰῶνος παράγγελλε, ὦ Τιμόθεε, να μὴ ὑπερηφανεύωνται, ἐπειδὴ τὰ ἄσπρα συνειδίζεν να γινεῖν ἀλαζονείαν καὶ ὑπερηφάνειαν (3).

„Μηδὲ ἡλιπικνεῖν ἐπὶ πλῆττε ἀδηλότητι“.

Μὲ καὶ λόγια ταῦτα κατακρημνίζει ὁ Παῦλος τὴν ὑπερηφάνειαν τῶν πλεσίων· τί καυχᾶσαι, λέγει, ὦ πλεσίσις, εἰς τὸν πλετόν σε; ἢ τί ὑπερηφανόυσαι εἰς πρᾶγμα ἀδύλον, εἰς πρᾶγμα ἀκατάστατον, καὶ εἰς πρᾶγμα ἐπεὶ διόλως μεταπίπτει ἀπὸ οὗτο εἰς ἄλλον (4);

„ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα χάρις ἀνακραθεῖς, δι' ἐκείνην ὑψώθη πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ κατανόησιν“· ἄλλως τε, ὁ μὲν Στέφανος εἶδε μόνον τὸν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ἐ τὴν φύσιν καὶ ἐσίαν αὐτοῦ· ὁ δὲ Παῦλος ὁμιλεῖ ἐδῶ, ὅτι τὴν φύσιν καὶ ἐσίαν τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς εἶδεν, ἔπε να ἰδῇ δύναται, καὶ διὰ τὸ ἀλλήλοις ἐκ ἐναντιόνοισται.

(1) Διὰ τὴν ὁ Ἀπόστολος ὅταν ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, εὐδὺς ἐπιφέρει δοξολογίαν, ὅρα εἰς τὸν 20. σίχ. τοῦ δ'. Κεφ. τῆς πρὸς Φιλιππίου.

(2) Σημειώσαι ὅτι σχῆμα ὑπερβατὸν μεταχειρίζεται ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· τὸ δὲ ὁμαλὸν σχῆμα οὕτως εἶναι· „ὡς ἐν τῷ νυν αἰῶνι πλεσίσις“.

(3) Ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόσομος εἶπεν· „οὐδὲν οὕτως, σίχτα τύφον, καὶ ἀπόνειαν, καὶ ἀλαζονείαν, ὡς χρεῖμα“· (Λόγ. ιη. εἰς τὴν παρῶσαν) Καὶ ὁ Οἰ-

κουμενός· „οὐδὲν ὕψος, ὡς χρήματα φυσῶ καὶ μετα-

εἶναι“.

(4) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριος λέγει· „ἀδύλον γὰρ τὸ πλεῖστον τὸ κῆμα· νυν μὲν γὰρ, παρὰ πάντῃ φοιτᾷ, νυν δὲ, πρὸς ἐκείνον μεταβαίνει· καὶ πολλὰς ἐχὼν κυρίας, οὐδὲν ἐστὶ κῆμα“· Διὰ τὸ καὶ ὁ Θεὸς διὰ μέσου τῶν θείων Προφητῶν, φεβερίζει, ὅτι θέλει φύσῃ καὶ διασκορπίσῃ ἀπὸ τῆς χάρις τῶν πλεσίων πᾶσι ἀγαθὰ ἐκείνη, εἰς τὰ ὅποια ἐλπίζεν, καὶ δαρρῶν· διὰ μὲν γὰρ τῶ Προφήτου Ἀγγαῖς ὅπου λέγει· „εἰπε, βλέφατε εἰς πολλὰ, καὶ ἐγένετο ὀλίγα“ καὶ ἰσχυρῶς· „εἰς τὸν οἶκον, καὶ ἐξεφύσησεν αὐτὰ“· (Ἀγγ. α. 9.) διὰ δὲ τῶ Προφήτου Μαλακίου ἐπὶ λέγει· „τραπέζα Κυρίου ἡλισγιμένη ἐστὶ, καὶ τὰ ἐπιτίθεμενα ἐξυδέονται βρώματα αὐτοῦ· καὶ ἔφατε αὐτὰ ἐκ κακο-

δὲν ἀκοῖς τί λέγει ἡ Γραφή· „μὴ καυχᾶσθω ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ“; (ἀ. Βασιλ. β΄. 10.) Δὲν ἀκούεις πῶς ὁ Ἰωβ ἐκεῖνος ὁ πόσον πλέσιος δὲν ὑπερηφανώετο, ἀλλ’ ἔτι ἡ καρδιά τοῦ ἔχαιρε διὰ τὸν πλοῦτον ὅπως εἶχε, καθὼς τὸ ἀμολογεῖ μόνος, καὶ καταρᾶται τὸν ἑαυτόν τε αὐτὸν ἕκαμην; „εἰ δὲ καὶ οὐ φραζώμην, πολλὰ πλέτε μοι γινώσκουσιν“· εἰ δὲ καὶ „ἐπὶ ἀναριθμήτοις ἐθέμην χεῖρά μου“· (Ἰωβ λδ΄. 25.) Πρόσεχε λοιπὸν διὰ τὰ μὴ περιγελασθῆς καὶ σὺ, καὶ ἀκούσῃς ἐκεῖνο τὸ Δαβιτικόν· „ἰδοὺ ἀνθρώπος ὃς ἐκ ἔθετο τὸν Θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ, ἀλλ’ ἐπήλπισεν ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλοῦτε αὐτοῦ καὶ ἐνεδυναμώθη ἐπὶ τῇ ματαιότητι αὐτοῦ“· (Ψαλμ. νά. 7.)

„Ἀλλ’ ἐπὶ Θεῷ τῷ ζῶντι, τῷ παρέχοντι ἡμῖν πλουσίως πάντα εἰς ἀπόλαυσιν“.

Παράγγελλε, λέγει, εἰς τὰς πλεσίους, ὦ Τιμόθεε, νὰ ἐλπίζῃς, ὅχι εἰς τὸν μὴ διαμένοντα πλοῦτον, ἀλλὰ εἰς τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα καὶ αἰὲ διαμνόντα, ὁ ὁποῖος χαρίζει εἰς ἡμᾶς καὶ τὸν αἶρα, καὶ τὸ νερόν, καὶ τὸ φῶς, καὶ τὰς καρπὰς τῆς γῆς, καὶ τὰς χρόνους, καὶ τὴν πεντάραν παρῶν τὰς ἀλλαγὰς, ἀνοίξεως, θέρους, φθινοπώρου, καὶ χειμῶνος, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ, μὲ πολλὰ ἀφθονίαν καὶ πλεσιόπτη· καὶ καὶ οἱ πλεονέκται ἀνθρώποι ἰδιοποιεῖνται, καὶ κάμνουσιν ἐδικὰ τὰς τὰ κοινὰ ταῦτα ἀγαθὰ, ὅπως ὁ Θεὸς δίδει ὅξισιν εἰς ὅλους τὰς ἀνθρώπους, πλεσίους τε καὶ πτωχοὺς, χωρὶς καμμίας διαφορᾶς καὶ ὀξείας. Αὐτὸς εἶναι ὁ μόνημος πλέτος, αὐτὸς εἶναι ὁ ἀθάνατος θησαυρὸς καὶ μὴ φθειρόμενος, δηλαδὴ ἡ ἐπὶ τὸν ζῶντα Θεὸν βεβαία ἐλπίς· μάλλον δὲ ὁ Θεὸς εἶναι, ὅπως δίδει καὶ τὸν πλοῦτον εἰς τὰς ἐναρέτας ἀνθρώπους ἐκεῖνας, ὅπως ὅλως διόλου ἐλπίζουσιν εἰς αὐτὸν, καθὼς λέγει ὁ Ἐκκλησιαστής· „καὶ γε πᾶς ἀνθρώπος, ὃν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεὸς πλοῦτον καὶ ὑπάρχοντα“· (Ἐκκλ. ε΄. 18.) Μάθε δὲ σὺ ὦ ἀναγνώστα, ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τῷ Ἀποστόλῃ, ὅτι ὁ Θεὸς ἔκαμε πλέσιον κάθε ἀνθρώπον, ἐπεὶ καὶ ἐχάρισεν εἰς κάθε ἀνθρώπον κοινὰ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς· „ανοίγει γάρ φησι τὴν χεῖρά σου, καὶ ἐμπιπλᾷς πᾶν ζῶν διδοκίας“· (Ψαλμ. ρμδ΄. 17.) Καὶ πάλιν· „χρηστὸς Κύριος τοῖς σύμπτει“· (Ψαλμ. ρμδ΄. 9.) Καὶ „ανοίξω τὴν χεῖρά σου, καὶ πάντα τὰ σύμπαντα πλησθήσονται χρηστέως“· (Ψαλμ. ργ΄. 29.) Καὶ λοιπὸν μάταιος καὶ ἀνόητος εἶναι ὁ Χριστιανὸς ἐκεῖνος, ὅπως λυπεῖται πῶς εἶναι πτωχός, εἰς καιρὸν ὅπως ἔχει πλοῦτον ἀκούων τὸν Θεόν, καὶ τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον δὲν θέλει ὑπερηθῆ καὶ ἐκείνα ἀγαθόν· „πλέσιοι γάρ φησιν ἐπὶ πτωχούσαν, καὶ ἐπείνασαν, οἱ δὲ ἐκζητῶντες τὸν Κύριον, ἐκ ἐλαττωθήσονται παντὶς ἀγαθοῦ“· (Ψαλμ. λγ΄. 10.) Καὶ „ἐπὶ ῥῖπον ἐπὶ Κύριον τὴν μέμνην σου, καὶ αὐτὸς σε διασφύσει“· (Ψαλμ. νδ΄. 25.)

18. „Ἀγαθοεργῶν, πλαστῶν ἐν ἔργοις καλοῖς“.

Παράγγελλε, λέγει, ὦ Τιμόθεε, εἰς τὰς πλεσίους, νὰ κάμνῃς ἀγαθοεργίας, καὶ αὐτὸ θέλῃς καὶ ἀγαπᾷς νὰ εἶναι πλέσιοι, ὅς εἰναι πλέσιοι εἰς τὰ καλά ἔργα.

„Εὐμεταδότους εἶναι“.

Ηγὼν παράγγελλε εἰς τὰς πλεσίους νὰ μεταδίδῃς δίκολως τὸν πλοῦτόν σου εἰς τὰς πτωχοὺς, καὶ χρεῖαν ἔχοντας.

„Κοι-

παδείας ἐπὶ, καὶ ἐξερύσῃς αὐτὰ λέγει Κύριος παντοκράτωρ“· (Μαλαχ. α΄. 13.) Τὴν ἀδελφίαν τῶν πλεσίων καὶ ἀκαταστάσιαν εἰς καὶ αὐτοὺς ὁ ἐξωπερικὸς Σόλων ὁ εἰς πᾶν ἐπὶ Σοφῶν ἐφαγέρωσε με τὰς λόγια

„Πλοῦτος δ’ οὐδὲν φερμα πιφασμέον ἀνδράσι κηται“.

Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἔλεγε πρὸς τὰς πλεσίους κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον

„Ἀλλ’ ἡμῖς αὐτοῖς ἡ διαμνημόμεθα τῆς ἀρετῆς σὺν πλοῦτον· ἐπὶ τὸ μὴ ἐμπέδον αἰεὶ“

„Χρήματα δ’ ἀνθρώπων ἄλλοτε ἄλλοτε ἔχον“

Καὶ ὁ Θεόγνις δὲ ὁ Ποιητὴς ἔλεγε τὸν Θεὸν ἐπιτρέψαν τὸς ἀνθρώποις τὸ πάλαντον, ἄλλοτε ἄλλοτε „ἄλλοτε μὲν πλεσίων, ἄλλοτε δὲ μηδὲν ἔχον“· Ἐφ’ οὗ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „πᾶς μὲν ἄλλος τὸν κτήματων, οὐ μάλλον σὺν ἔχοντων, ἢ καὶ ἀπίστους σὺν ἐπιτυχόντων ἐστίν, ὥστε ἐν παιδί κυβων σὺν κακίᾳ μεταβαλλόμενα· μόνη δὲ κτήματων ἡ ἀρετὴ ἀναφαίρετον, καὶ ζῶντι καὶ τελευτῶντι παραμνημα“· (Λόγος πρὸς τοὺς νέους)

„Κοινωνικούς“.

Παράγγελλε εἰς τὰς πλυσίαις νὰ εἶναι κοινωνικοὶ, ἤγουν νὰ δείχνουν ἀγάπην, ταπεινότητα, καὶ συγκατάβασιν εἰς τὰς πτωχὰς ἀδελφάς των, καὶ νὰ ὁμιλῶν εἰς αὐτὰς μὲ γλυκύτητα, καὶ νὰ τὰς δέχονται μὲ ἰλαρότητα τὰ προσώπων· ἐπεὶ δὴ „ἰλαρὸν δότῳ ἀγάπῃ ὁ Θεὸς“ καθὼς εἶπεν ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος. (β'. Κορ. 9. 7.) Καὶ ὁ Σειράχ λέγει· „ὅταν δόσῃς ἰλάρωσον τὸ πρόσωπόν σου“. (Σειράχ λβ'. 8.) (1)

19. „Ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον“.

Παράγγελλε, λέγει, εἰς τὰς πλυσίαις, ὦ Τιμόθεε, νὰ ἀποθησαυρίζουν εἰς τὸν ἑαυτόν των καλὸν καὶ σθερὸν θεμέλιον τῆς σωτηρίας των εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν· διὰ τί εἰς ὅποιον ὀκνον βαλθῇ σθερὸν θεμέλιον, ἐκεῖ εἶναι καὶ ὅλα τὰ ἐποικοδομήματα βέβαια καὶ ἀκίνητα. Ἐπεὶ δὴ λοιπὸν ἡ ἀρετὴ, καὶ ὁ μέλλον αἰὼν, εἶναι πράγματα σθερὰ καὶ βέβαια, διὰ τὸτο καὶ ὁ Ἀπόστολος ἀναφέρει ἐδῶ θεμέλιον· πῶς δὲ οἱ πλῆστοι θέλουν θησαυρίσκειν καὶ βάλλειν σθερὸν θεμέλιον εἰς τὸ μέλλον; Ἀνίσως δὲ θησαυρίζουν τὸν πλεόντων εἰς τὴν γῆν, ὅπως δὲ εἶναι ἀσφάλεια καὶ βεβαιότης, ἀλλὰ τὸν θησαυρίζουν εἰς τὰς ἑρανὺς διὰ μέσου τῆς ἐλεημοσύνης τῶν πτωχῶν, ὅπως μὴ οἱ πλεόντων ἀσφαλὴς καὶ ἀνεπιβεβλήτος, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὺς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσιν καὶ κλέπτουσιν· θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν ἑρανῶν, ὅπου οὔτε σὺς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν, ὅτε κλέπτουσιν“. (Ματθ. 6. 19.) Μὲ τῶν τὸν τρόπον βάλλειν οἱ πλῆστοι καλὸν θεμέλιον τῆς σωτηρίας των εἰς τὸ μέλλον· διὰ τί ὁ πλεόντων θέλει γοῆν ἐξαγορὰ τῆς ψυχῆς των, ὡς λέγει ὁ Σολομὼν· „λύτρον ἀνδρὸς ψυχῆς ὁ ἴδιος πλεῖτος“. (Παρ. 13. 8.) καὶ ὅταν ἀποθαίνουν θέλουν τὰς δεχθῶν οἱ πτωχοὶ ὅπως ἠλέησαν, εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς των, καθὼς λέγει ὁ Κύριος· „ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τῶν μαμωνῶν τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς“ (Λυκ. 15. 9.) (2)

„Ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰωνίης ζωῆς“.

Εὰν ταῦτα, λέγει, ποιῶσιν οἱ πλῆστοι, θέλουν κληρονομήσκειν τὴν αἰώνιον ζωὴν· ἐπεὶ δὴ ἡ πράξις τῶν ἀρετῶν, καὶ μάλιστα τῆς ἐλεημοσύνης, τὴν ὁποίαν θεμέλιον καλὸν ἀνὰ τὴν αἰώνιον ζωὴν δύναται νὰ προξενήσῃ εἰς αὐτὰς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς μελλούσης βασιλείας· „δεῦτε γάρ φησιν οἱ εὐλογημένοι τῷ Πατρὶ μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου, ὅτι ἐπέειπα καὶ ἐδώκατέ μοι φαργίν, καὶ οὐκ ἔφαγον, καὶ ἐποίησατε ὑμῖν φίλους ἐκ τῶν μαμωνῶν τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς“ (Ματθ. 25. 34.)

20. „Ὁ Τιμόθεε, τὴν παρακαταθήκην (3) φύλαξον“.

Αὐτὰ ὅλα, λέγει, ἔσα ἐπρόσχθης ἀπὸ λόγου μου, φύλαξον καλά, ὦ τέκνον μου Τιμόθεε, διὰ τί εἶναι θεῖκα καὶ δεσποτικά παραγγέλματα, καὶ πρόσθετε νὰ μὴ καμῇς καμμίαν ἐλάττωσιν· περὶ τῶν γὰρ εἶπεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς· „ταύτην τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαι σοι τέκνον Τιμόθεε“. (1. Τιμοθ. 4. 18.) (4)

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „κοινωνικοὺς καλῶν, εὐώδαιμον πρὸς ἄλλους ἡδὺς ἔχοντας“.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἄλλως ἐρμηνεύει· „τῶν πλεόντων τὴν κτῆσιν ἐκάλεσαν ἀδελφὸν, τῶν δὲ μελλόντων ἀγαθῶν τὴν ἀπόλαυσιν, θεμέλιον κέκληκεν· ἀκίνητα γὰρ ἐκεῖνα καὶ ἀτρέπτα“.

(3) Ἐν ἀλλοῖς, τὴν παραθήκην.

(4) Ὁ δὲ Θεοδώριτος παραθήκην ἐννοεῖ, τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, τὴν ὁποίαν ἐδέχθη ὁ Τιμόθεος διὰ τῆς χειροτονίας.

„Εκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας“.

Αποσρέφει, λέγει, ἢ ἀπόφωγε τὰς κενοφωνίας, ἤγειν τὰς ματαιολογίας, τὰς ἀκαθάρ-
τους καὶ μιαιφάνους· μετὰ τοῦ δὲ ὅπου λέγει ὁ Παῦλος, δείχνει ὅτι εἶναι καὶ ματαιολογίας ὅπου
δεν εἶναι ἀκαθάρταις. Ὁ δὲ μακάριος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, καινοφωνίας ἀνέγνωσεν, γρά-
φων τὸ καὶ, διὰ τῆς, αἰ, διφθόγγης· ἥτοι ἀποσρέφει τὰς νεωτέρας παραινέσεις τῶν ψευδο-
διδασκάλων.

„Καὶ ἀντιθέσας τῆς ψευδωνύμου γνώσεως“.

Ψευδωνυμον ἐνομάζει ἐδῶ ὁ Παῦλος τὴν γνώσιν τῶν αἰρετικῶν καὶ ἀπίστων· διὰ τὸ ὅταν
πίσις δὲν προηγῇται, ἀλλὰ ὅλα τὰ νοήματα τῶ ἀνθρώπου γεννῶνται ἀπὸ συλλογισμῶν ἀν-
θρωπίνων, ἐκεῖ γνώσις ἀληθὴς δὲν εἶναι, ἀλλὰ ψευδὴς καὶ πεπλανημένη, καὶ αὐτὸ τὸ ὄνο-
μά της ψεύδεται· διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Ἡσαΐας· „εἰ μὴ πιστόσητε, οὐδὲ μὴ συνήτε“. (Ἡσαΐ.
ζ'. 9.) Σημειῶσαι δὲ ἀπὸ τοῦ ῥητὸν τοῦτο, ὅτι εἶναι καὶ ἀντιλογία, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ
ἀποσρέφεται τις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, καὶ τελείως μὲ αὐτὰς νὰ μὴ συμπλέκεται.

21. „Ἦν τινες ἐπαγγελλόμενοι, περὶ τῷ πίσιν ἡσόχησαν“.

Διὰ τί ἐξέπεσον ἀπὸ τῆς ὁρθῆς πίσις ἐκεῖνοι, ὅπου ἐπαγγέλλονται καὶ καυχῶνται εἰς
τὴν ψευδωνυμον γνώσιν; ἐπειδὴ ὁποῖος ἀκολουθεῖ εἰς τὰς ἀνθρωπίνων συλλογισμῶν τὴν ἀνά-
γκην εἶναι νὰ ἀσοχῇ, καὶ νὰ ἐκπίπτῃ ἀπὸ τῆς πίσις· ἐπειδὴ ἡ πίσις συγκατάθεσις οὐσα
ἀδιάκριτος, συλλογισμῶν δὲν δέχεται. Νομίζω δὲ ὅτι ταῦτα λέγει ὁ Ἀπόστολος διὰ τῆς τό-
τε αἰρετικῆς, τῆς λεγομένης Γνωστικῆς, οἱ τινες ἦτον γεμάτοι ἀπὸ κάθε ἀκαθαρσίαν καὶ αἰ-
σχερῆς, ὡς ἀναφέρει περὶ τῶν ὅ, τε Ἀπόστολος ἰδὼς εἰς τὴν καθολικὴν Ἐπιστολὴν,
καὶ ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Παῦλος βεβήλους καὶ ἀκαθάρτους ἀνόμασε τὰς
κενοφωνίας αὐτῶν, καὶ τῇ γνώσιν αὐτῶν ἀνόμασε ψευδωνυμον· τῆς αἰρέσεως δὲ τῶν Γνωστι-
κῶν τῶν καὶ ἀρχηγὸς καὶ προστάτης ἐσάθη Νικόλαος, ὁ εἰς ἐκ τῶν ἐπτὰ Διακόνων (1).

„Ἡ χάρις μετὰ σοῦ. Ἀμήν“.

Συνήθως βάλλει καὶ εἰς τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην ὁ μακάριος Παῦλος ὡσαύτῃ σφραγίδα ὅλων
τῶν λόγων ὅπου εἶπε, τῇ χάρις τῶ Θεοῦ, ἀπὸ τῆς ὁποίας, ὅχι μόνον δίδεται, ἀλλὰ καὶ
φυλάττεται κάθε ἀγαθόν· ταύτῃ δὲ τῇ θείᾳ χάριτι ἄμποτε νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ ἡμεῖς
πλεσιοπαρόχως, ἵνα φυλάξωμεν διὰ μέσσω αὐτῆς τὰ ἀγαθὰ, ὅπου ἀπολαύσαμεν πάλιν
ἀπὸ αὐτῆς, καὶ νὰ μὴ τὰ χάσωμεν, δοξάζοντες τὸν Χριστὸν τὸν τῶν χαρισμάτων πάντων
δοτῆρα καὶ χορηγόν, σὺ τῷ Πατρὶ, καὶ Πνεύματι· ᾧ ἡ δόξα εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώ-
νων· Ἀμήν (2).

Ἡ πρὸς Τιμόθεον πρώτη αὕτη Ἐπιστολὴ ἐγράφη ἀπὸ Λαοδικείας, ἥτις ἐστὶ Μητρόπολις
Φρυγίας τῆς Παλαιστίνης, καθὼς περὶ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης γράφει ὁ Ἀπόστολος εἰς
τὴν πρὸς Κολασσαεῖς Ἐπιστολὴν· καὶ ὅρα εἰς τὸ δ'. Κεφ. ἐκείνης. σίχ. 16.

ΠΑΥ-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει εἰς τὸ ῥητὸν τῆς
πρὸς Σίμωνος, γνωστικῶν ἐκ τῆς προσηγορεύσαν·
„καὶ γὰρ σεσίγηκε φασιν ἡ θεία Γραφή, ταῦτα ὁ Θεός
αὐτοῖς ἀπεκάλυψεν“· ἐστὶ δὲ πάσης δυσσεβείας, καὶ ἀσελ-
γίας μετὰ ταύτην ἐκ τῆς ψευδωνύμου ἀπεκαλεῖται γνώ-
σιν, ἀγνοίας ζῶπον, ἀλλ' ὃ δειγνύσκει εἶχσαν ὡς“.

(2) Σημειῶσαι ὅτι τὸ „Ἡ χάρις μετὰ σοῦ, ἀμήν“
εἶναι ἀπασμός τῶ θεωρεῖται Παύλου, πᾶν ὅποιον ἐσυ-
νήδιζε νὰ γράφῃ ὁ τελεσμακάριος τοῦ Κυρίου Ἀ-
πόστολος μετὰ τῆς ἰδίας ἀγίας τοῦ χάριτος, καὶ εἶναι ἀντὶ
τῆς, ἔρρωσο, ὅπου ἡμεῖς πᾶσι συνειδίζομεν νὰ γράφω-

μεν εἰς τὸ τέλος τῶν Ἐπιστολῶν, καθὼς λέγει ὁ μα-
κάριος Θεοδώριτος· Ἀξιάγασα δὲ εἶναι καὶ ἐκεῖνα ὅπου
προσδέχεται εἰς τὸ τέλος τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης ὁ αὐτὸς
Θεοδώριτος· „ταύτῃ, λέγει, προσήκει τῇ διδασκα-
λίᾳ (ὅλης δηλαδὴ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης) ἀπαντας
τοὺς Ἱερουσαλὴν ἡγιασμένους σὺν ἀκριβείᾳ φυλάττειν,
καὶ ὅσωντινα κανόνα ἐκυστοῖς προσφέρῃν θέῃ, καὶ πρὸς
ταύτων διδιδύνειν πάντε λεγόμενα, πᾶσι πραττόμενα
παρ' αὐτῶν“· ἔγω γὰρ δυνάστημι καὶ τῆς τῶ μακαρίου Τι-
μοθεοῦ γενέσθαι μετέδος· καὶ μετὰ τοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ
θεωρεῖται Παύλου“.

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΥΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτε Ἀρχιεπισκόπε Βουλγαρίας Ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Τιμόθεον δευτέραν
τῆ Ἀποστόλου Παύλου Ἐπιστολῆν, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἀπλὸν (1).

Υπόθεσις τῆς πρὸς Τιμόθεον Δευτέρας Ἐπιστολῆς (2) κατὰ τὸν Χρυσόστομον,
Θεοδώριτον, Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμενιον.

Διὰ ποίαν ἀφορμὴν στέλλει ὁ μακάριος Παῦλος καὶ δευτέραν Ἐπιστολὴν εἰς τὸν Τιμόθεον; μόνος τὸ λέγει ὁ ἴδιος εἰς τὴν πρώτῃν Ἐπιστολὴν· ἔγραφε γὰρ ἐν ἐκείνῃ ἔγω· „ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρὸς σὲ ταχέως“· (ἀ. Τιμόθ. γ'. 14.) ἐπεὶ δὲ λοιπὸν ὁ Παῦλος δυνήθη νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Τιμόθεον, καθὼς ἔγραφεν· δεικνύσκειτο γὰρ εἰς φυλακὴν δεδεμένος ἀπὸ τοῦ Βασιλέως Νέρωνα· διὰ τὸ ἐχρειάσθαι νὰ γράφῃ καὶ δευτέραν Ἐπιστολὴν πρὸς αὐτόν· εἴτα μὲν, ἵνα ἀντὶ τῆς παρυσίας τῆς παρηγορησῇ διὰ τῶν γραμμάτων τὸν Τιμόθεον, ὅστις ἴσως ἐθλίβετο διὰ τὴν σέβνησιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Παύλου, καὶ διὰ τὸ βάρος ὅπερ εἶχε τῆς διοικήσεως τῆς ἐν Ἐφέσῳ Ἐκκλησίας· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ ἐνδυναμώσῃ αὐτὸν ἔγω κοπιᾶζοντα εἰς τὴν φροντίδα τῆς ποιμνίας, ἐπεὶ καὶ αὐτὸ οἱ μεγάλοι, καὶ δυνατοὶ ἄνδρες, καταπίπτουν καὶ ἀποκλίνον ἀπὸ τῆς κυβερνήσεως ποιμνίας καὶ Ἐκκλησίας, μὲ τὸ νὰ πνίγονται πανταχόθεν ἀπὸ πολλὰ κύματα τῶν πειρασμῶν· καὶ μάλιστα εἰς ἐκείνας τὰς καιρὰς, ὅταν ἦτον πανταχῇ διωγμοὶ, καὶ πόλεμοι κατὰ τῶν Χριστιανῶν. Αὗται μὲν εἶναι αἱ κατ' αὐτὸ αἰτίαι, διὰ τὰς ὁποίας ἔγραφεν ὁ Ἀπόστολος καὶ τὴν δευτέραν ταύτην Ἐπιστολὴν πρὸς Τιμόθεον.

Ἐστίν δὲ καὶ τρίτη αἰτία αὐτῆς κατὰ τὸν Χρυσόστομον, δηλαδὴ αἱ αἵρέσεις ὅπερ ἄρχισαν ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τῶν Ἰουδαίων, περὶ τῶν ὁποίων ἀνέφερον ὁ Παῦλος καὶ εἰς τὴν προτέραν Ἐπιστολὴν. Πρῶτον λοιπὸν ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ταύτῃ ἐνθυμίζει εἰς τὸν Τιμόθεον, τὴν δέ-

(1) Σημείωσαι ὅτι, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη εἶναι ἐσχάτη, ἢτοι δεκάτη τετάρτη, κατὰ τὴν αἰχὴν, καὶ τὰς χρόνους, καθ' ἃς ἔγραφεν ὁ Παῦλος τὰς Ἐπιστολάς. Σημείωσαι δὲ καὶ πᾶσι ὅτι, κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοδώριτον, ὁ Τιμόθεος δὲν εὕρισκετο εἰς Ἐφέσον, ὥστε ὅταν ἔσταλεν ὁ Παῦλος τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην, ἀλλὰ εἰς ἄλλα μέρη· συμπεραίνει δὲ τὸ πᾶσι ἀπὸ

τὸν λόγον, ὅπερ λέγει ἐν τῷ τέλει τῆς Ἐπιστολῆς πρὸς αὐτόν· „Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἐφέσον“· (β'. Τιμόθ. δ'. 12.) ἐπεὶ δὲ ἔπρεπε νὰ εἴπῃ· „Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα αὐτῷ“.

(2) Ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη κατὰ τὸν Μελέτιον, ἐπὶ λζ'. μετὰ τὴν Ἀνάκλησιν τὴν Κυρίαν. Τόμ. α'. σελ. 41. τῆς Ἐκκλησίᾳ Ἰσορίας.

σέβειν καὶ πῖσιν τῶν προγόνων τε· δούτερον, ὅτι οἱ ἐκ τῆς Ἀσίας Φρύγες καὶ Ἐρμιόνης ἀπεσράφησαν τὰς ἀλύσεις τε· εἰς μόνον δὲ τὸν διλογημένον Ὀνησιφόρον ὁμολογεῖ χάριτας, διὰ τὴν ἑδείξε πολλῶν σπεδῶν, καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸν Ῥώμην, καὶ ἔμεινε κοντὰ εἰς αὐτὸν· τείτον παραγγέλλει εἰς τὸν Τιμόθεον, νὰ παραιτῇ τὰς μαρὰς ζητήσεις, διὰ τὴν ἀπὸ αὐτὰς γοναῖνται μάχαι· καὶ διὰ τὴν ἀπὸ αὐτὰς ὁ Ὑμνίστιος καὶ ὁ Φιληπὸς ὤξεπεσον ἀπὸ τῶν πῖσιν τῶ Χριστοῦ, καὶ ἔλεγον ὅτι ἡ ἀνάστασις τώρα ἔγινε· τέταρτον συμβαίνει αὐτὸν νὰ προσέχη εἰς τὸν διδασκαλίαν, διὰ τὴν εἰς τὰς ὑστερίνας καιρὸς θέλει εἶναι οἱ αὐθραυτοὶ φίλοι, καὶ φιλήδονοι περισσώτερον, παρὰ φιλόθεοι· ὅθεν καὶ πρέπει νὰ προβλέπη διὰ νὰ ἀσφαλίζεται τὰς Χριστιανὰς, ἵνα μὴ ἀπατηθῇ τινὰς ἀπὸ τὰς τοιαύτας, πόσον εἰς τὰ ἡδὴ, ὅσον καὶ εἰς τὸν ἀκρίβειαν τῆς διδασκαλίας τῆς πίστεως· πέμπτον φανέρονται εἰς αὐτὸν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἦλθεν ὁ καιρὸς τῆς ἀναλύσεως καὶ τῶ θανάτου, καὶ ἔχει νὰ γόνῃ θυσία διὰ τὸν Χριστόν· ἔκτον δὲ καὶ τελευταῖον παραγγέλλει νὰ ὑπάγῃ ὁ Τιμόθεος εἰς τὸν Ῥώμην ὀγλίγωρα, φέρων καὶ τὰ βιβλία, καὶ τὸν Φιλόνην, καὶ συμβαλόντας αὐτὸν νὰ προφυλάττεται ἀπὸ πᾶν χαλκῆς Ἀλέξανδρον, διὰ τὴν ἑδείξε εἰς τὸν Παῦλον πολλὰ κακά, τελειόνοι τὸν Ἐπιστολὴν. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη, ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος, ἔγινε κοντὰ εἰς τὸν θάνατον τῶ μακαρίου Παύλου, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος Παῦλος τὸ φανέρονται εἰς αὐτῷ, λέγων· „ἐγὼ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφύηκε“. (β'. Τιμοθ. δ'. 9.)

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ Β'. ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

1. „Παῦλος Ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ θελήματος Θεοῦ,
κατ' ἐπαγγελίαν ζωῆς τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Εὐθὺς ἀπὸ τοῦ προοίμιου καὶ τῷ ἀρχῇ τῆς Ἐπιστολῆς, ἐξύπνισεν ὁ Παῦλος, καὶ ἐπαρηγόρησε τὸ Τιμόθεον τῷ ψυχῇ· μὴ βλέπῃς, λέγει, ὦ Τιμόθεε, πὺς κινδύνους τῆς παρούσης ζωῆς, διὰ τὴν αὐτοῖς προξενῶσιν εἰς ἡμᾶς τὴν αἰώνιον ζωὴν· ἡμεῖς ἐγίναμεν Ἀπόστολοι τῷ Χριστῷ, διὰ τὸ ἀποθανῶμεν ἑδῶ διὰ τὸν Χριστόν, καὶ νὰ ζήσωμεν ἐκεῖ μετ' αὐτὸν αἰώνως. Διὰ τὸ τοῦτο δὲ παρηγορεῖ εὐθὺς ἀπὸ τῷ ἀρχῇ τὸν Τιμόθεον, ἵνα μὴ αὐτὸς ἀκούσας, ὅτι ὁ διδάσκαλός τε Παῦλος εἰσέσκειται εἰς κινδύνους καὶ φυλακὰς, περισσότερον λυπηθῇ· βλέπε δὲ, πῶς κατ' ἐπαγγελίαν ὀνομάζει τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν, καὶ ὡσαύτ' αὐτὸν λέγει ἔτι· αὐτὸς ἢ ἐν τῷ Χριστῷ ζωὴ ἦναι κατ' ἐπαγγελίαν, ἢ γὰρ ὡς ἐσχέθη νὰ μᾶς δώσῃ αὐτῷ ὁ Κύριος εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, λοιπὸν μὴ ζητῇς αὐτῷ, ὦ Τιμόθεε, εἰς τῶν τῶν αἰῶνα· ἐν Χριστῷ δὲ εἶναι ἡ ζωὴ, ἢ γὰρ σὺ τῷ Χριστῷ· ἢ ἐν Χριστῷ, διὰ τὴν ὃν Χριστὸς εἶναι ὅπως ἔχει νὰ μᾶς δώσῃ τὴν ζωὴν ταύτην, καὶ νὰ τὴν διαφυλάξῃ· ἐπεὶ δὲ ἡ μετ' αἰσθητὴν ἐτέτη ζωὴ, διαφυλάττεται μετὰ φανερὰ, καὶ πιότα, ἢ δὲ νοητῇ καὶ πνευματικῇ ἐκείνῃ ζωῇ, ἐν τῷ Χριστῷ διαφυλάττεται, καὶ σωέχεται· δι' ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι καὶ θέλει εἶναι εἰς ἡμᾶς πάντα, εἰς ὅλον ἐκεῖνον τὸν αἰῶνα (1).

2. „Τιμόθεε ἀγαπητῷ τέκνῳ“.

Εἶναι δυνατὸν νὰ ἦναι τινὰς τέκνον, καὶ νὰ μὴ ἦναι ἀγαπητὸν, διὰ τὴν κακίαν τε· ὅθεν ὁ Παῦλος, καλεῖ μὲν τέκνα πρὸς Γαλάτας, ἀλλὰ ποιεῖ δι' αὐτὰ λέγων· „τεκνία μου, ὡς πάλιν ὠδίω“ (Γαλ. δ'. 16.) ὁ δὲ Τιμόθεος, ὅχι μόνον ἦτον τέκνον κατὰ Πνεῦμα τοῦ μακαρίου Παύλου, ἀλλὰ καὶ ἀγαπητὸν, διὰ τὰς ἀρετὰς ὅπως εἶχε. Δείχῃ δὲ μετὰ τὸν λόγον ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ αὐτὸς ἐπηγγενετο εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅχι διὰ τὴν ὠργίσθη κατ' αὐτὸν, ἢ διὰ τὴν τὸν ἐκατηγόρησεν εἰς κἀνὲν πρᾶγμα· ἀγαπητὸς γὰρ ἦτον ὁ Τιμόθεος εἰς αὐτόν· ἀλλὰ διὰ τὴν ἐμποδίσθη ἀπὸ βίαν, καὶ ἀνάγκην ἐξωπερικλυῖ.

„Χά-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν αὐτοῦ· „Ἀποστόλόν με ρησὶ προεβέβατο ὁ Δεσπότης Θεός, συνηψισταμένῳ καὶ τῷ Χριστῷ, ὥστε με τὴν ἐπαγγελ-
θεῖσαν αἰώνιον ζωὴν τοῖς ἀνθρώποις κηρύξαι.“

„Χάρις, ἔλεος, ἐλεῖν ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν“.

Εκείνον τὸν χαιρετισμὸν, καὶ τὴν δὶχλὺν, ὅπως ἔγραφεν ὁ Παῦλος τῷ Τιμοθέῳ εἰς τὴν πρώτην Ἐπιστολήν, αὐτὸν τὸν ἴδιον γράφει καὶ εἰς τὴν δευτέραν ταύτην Ἐπιστολήν. ὁ Θεὸς ἀνὰ γνῶσιν τὴν ἐρμηνείαν τέτε ἐκεῖ.

3. „Χάριν ἔχω τῷ Θεῷ“.

Βλέπεις, ὡ ἀναγιγῶσα, πόσῳ ὑπερβολικῶς ἀγάπῳ ἔχον ὁ μακάριος Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον; ὁ Χαιρεῖσθ, λέγει, εἰς τὸν Θεόν, διὰ τὴν ἀγαπῶντάς σε, σὲ ἐνθυμῆμαι· τὸ εἶναι ἀγάπην, καὶ φιλίαν ἀληθινήν, ὅταν τινὰς καλλωπίζεται, καὶ σεμνύνεται εἰς τὴν φιλίαν τοῦ φιλεμῆναι (1).

„Ὡς λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ συναδῆσα“.

Καὶ πῶς λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ἐλάτρευε τὸν Θεὸν με καθαρὰν συνείδησιν (2), εἰς καιρὸν ὅπως αὐτὸς δὲν ἐπίσταν πνύοντα, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν; πρὸς τὸ ὅποιον ἀποκρινόμεθα· ὅτι συνείδησιν ἐδῶ ἐνοεῖ ὁ Παῦλος, τὴν ἐνάρετον ζωὴν ὅπως εἶχε· διὰ τὴν καὶ ἡ Ἰουδαῖος ἦτον, καὶ ἁπίστος εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλ' ὅμως κατὰ τὴν ζωὴν ἦτον σεμνός· ἢ λέγει τὸτο, διὰ τὴν καὶ ὅταν ἐδίωκε τὸν Χριστόν, καὶ τὰς Χριστιανὰς, διὰ τὴν ἡλὸν Θεὸς τὰς ἐδίωκε, καὶ ὅχι κατὰ πάθος, καὶ ἀνθρώπινον λογισμόν· ὅθεν καὶ ἔγραφε πρὸς τὰς Φιλιππησίους· „κατὰ τὴν ἡλὸν διώκων τὴν Ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ, γυνόμενος ἁμαρτωπός“ (Φιλιπ. γ'. 6.). καὶ ὅχι καθὼς πολλοὶ αἵρετικοὶ κάμνουν, οἵτινες ἠξέδροντες πᾶς εἶναι σαδρὰ καὶ φιλῆς ἢ αἵρεσίς των, διὰ τὴν δόξαν ὅμως τῶν ἀνθρώπων συνιστῶσιν αὐτὴν καὶ δεφινδύουσι. Τὸ νόημα δὲ ὅπως λέγει, πῶς ἔστιν εἶναι· μή με ὑποπτεύσης, ὡς Τιμόθεε, ὅτι ἄλλα μὲν φρονῶ με τὴν καρδίαν, ἄλλα δὲ λέγω με τὸ στόμα, ὅχι· καθαρὸν εἶναι τὸ συνειδός με· ἀπὸ κάθε ὑπόκρισιν, καὶ ὁ αὐτὸς ὅπως ἡμῶν πάντοτε, εἶμαι καὶ πῶρα· δὲν φέδομαι λοιπὸν ἀνίσως καὶ λέγω, ὅτι σε ἀγαπῶ, καὶ πάντοτε σε ἐνθυμῆμαι.

„Ὡς ἀδιάλαπτον ἔχω τὴν περὶ σοῦ μνάαν ἐν ταῖς δεήσεσί μου νύκτος καὶ ἡμέρας, ἐπιποθεῖν σε ἰδεῖν“.

Εὐχαριστῶ, λέγει, εἰς τὸν Θεόν, διὰ τὴν σὲ ἐνθυμῆμαι, καὶ ὅχι διὰ τὴν σὲ ἐνθυμῆμαι ἀπλῶς, ἀλλὰ εἰς τὰς προσδράς με· καὶ ὅχι μίαν, ἢ δύο φορές, ἀλλὰ νύκτα καὶ ἡμέραν, παρακαλῶντας τὸν Θεὸν διὰ λόγους, ἵνα τελειώσῃ τὸν πόθον ὅπως ἔχω νὰ σε ἰδῶ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐγὼ πόσον ἠδυνώμαι νὰ σε ἰδῶ, πῶς ἦτον τρόπος νὰ σερήσω τὸν ἑαυτὸν με θεληματικῶς ἀπὸ τῶν ἠδυνῶν, ἀνίσως καὶ ἠδυνάμην νὰ ἔλθω; ὅθεν φανερόν ἐστιν, ὅτι δὲν διώσμαι, καὶ διὰ τὸτο δὲν ἔρχομαι. Διὰ τί δὲ ὁ Παῦλος δὲν λέγει φανερά τὴν αἰτίαν, ὅτι κρατεῖται καὶ εἶναι φυλακωμένος ἀπὸ τὸν Νέωνα; διὰ νὰ μὴ λυπήσῃ τὸν Τιμόθεον δίδως εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς· εἰς τὸ τέλος ὅμως τῆς Ἐπιστολῆς φανερόν τοι ταύτῃ.

4. „Μεμνημένος σε τῶν δακρύων ἵνα χαρᾷ πληρωθῶ“.

Τὸ ῥητὸν τὸτο ἔτω συντάξον με τὸ αἰωτέρω· ἔστι γὰρ ὑπερβατὸν „ἐπιποθεῖν σε ἰδεῖν, ἵνα χαρᾷ πληρωθῶ“ εἴτα διὰ μέσου „μεμνημένος σε τῶν δακρύων“· ἀνίσως, λέγει, καὶ ἡμῶν φυσικὰ ἀφίλος, καὶ δὲν ἠθέλον νὰ ἔλθω νὰ σε ἰδῶ, ἀλλ' ὅμως τὰ δακρύα σε ἐρχόμενα εἰς τὴν μνήμην.

(1) Ποῖος εἶναι ὁ ἀληθὴς καὶ γνήσιος φίλος, καὶ ἡ ἀληθὴς φιλία, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν σφ'. „ἡμῶν“, λέγει, „ἡμετέροις ὑμῶν“ (ἀ. Θεσσαλ. β'. 8.).

(2) Τί εἶναι ἡ καθρέα, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν σφ'. „μάρτυς γάρ μοι εἶναι ὁ Θεός, ὃς λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου“ (Ρωμ. α'. 9.).

μνήμην μου, ἦτον ἱκανὰ νὰ κάμψεν τὴν καρδίαν μου, εἰς τὸ νὰ ἔλθω νὰ σὲ ἀπολαύσω· ἀπολαύσον γὰρ ἦτον νὰ κλαίῃ, καὶ νὰ ὀδυρέται ὁ Τιμόθεος, ὅταν ἐχωρίζετο ἀπὸ τὸν Παῦλον, περισσότερον ἀπὸ τὸ βυζανδαῖον παιδίον, ὅταν χωρίζεται ἀπὸ τὸ βυζὶ τῆς μητρός τε.

5. „Υπόμνησιν λαμβάνων τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως“.

Ὅχι μόνον, λέγει, ἐπιποθεῖν νὰ σὲ ἰδῶ, διὰ τὴν ἐνδυμῆμαί σου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐνδυμῆμαί σου καθαρὰ καὶ ἄδολον πίσιν, ὅπως εἶχες πρὸς ἐμένα· ἐπεὶ δὲ μέγαλον ἦτον καὶ τὸ δικαίωμα τὸ εἰς ἐσένα, διὰ νὰ ἀγαπᾷσαι ἀπὸ λόγου μου, καὶ διὰ νὰ με τραβίξῃς εἰς τὸ νὰ ἔλθω νὰ σὲ ἰδῶ.

„Ἦτις ἐνώκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμη σου Λωΐδι, καὶ τῇ μητρὶ σου Εὐνίκη“.

Ἰδὲ καὶ ἄλλο ἐγκώμιον τῷ Τιμόθεῳ, καὶ ἄλλο δικαίωμα τέτοιο εἰς τὸ νὰ ἀγαπᾶται παρὰ τῷ Παύλῳ· ποῖον δὲ εἶναι τὸ ἐγκώμιον αὐτοῦ, καὶ τὸ δικαίωμα; ὅτι ὁ Τιμόθεος δὲν ἐγεννήθη ἀπὸ ἀπίστων γονεῖς, καὶ προγόνων, ἀλλὰ ἀπὸ πιστῶν Χριστιανῶν, ἀγκαλιὰ καὶ ὅξυ Ἰουδαίων καταγομενῶν· ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὅμως, ἐκατάγετο ἀπὸ Ἑλλήνων (1). Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, πῶς ὁ παλαιὸς νόμος ἀρχίσῃ νὰ καταλύεται, μετὰ τὸ νὰ ἐγίνοντο ἐπιμιξίαι εἰς τὰς γάμους, καὶ Ἑλλήνες ἄνδρες τὸ γένος, ἐλάμβανον γυναῖκας Ἰουδαίας, καὶ ἀντιστρόφως γυναῖκες ἐκ τῶν Ἑλλήνων, ἐλάμβαναν ἄνδρας Ἰουδαίους· τὰ ὅποια πῦρ σφοδρῶς ὁ νόμος ἐμπόδιζε.

„Πέπασμαι δὲ ὅτι καὶ ἐν σοὶ“.

Ἐπεὶ δὲ τὰ καλὰ καὶ ἡ ἀρεταὶς τῶν γονεῶν, καὶ προγόνων, δοξάζουν καὶ τιμῶν τὰ παιδιά καὶ ἐγγόνια, αἰσῶς ὅμως καὶ αὐτὰ μιμνῆνται τὰς ἀρετὰς ἐκείνων· διότι αὐτὰ καὶ αὐτὰ δὲν μιμνῆνται τὰς προγόνων, ἡ ἀρεταὶς ἐκείνων εἶναι εἰς κατασχυρὴν καὶ ἀτιμίαν τες· ἐπεὶ δὲ, λέγω, ὅπως ἀπολαύει, διὰ τὸ καὶ ὁ Παῦλος λέγει εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅτι ἡ πίσις τῶν προγόνων σου εἰσέσκειται καὶ εἰς ἐσένα, καθὼς ἐγὼ εἶμαι πληροφορημένος μετὰ ἀκρίβειαν. Πρεπόντως λοιπὸν ἔχεις τὴν πίσιν ἀνυπόκριτον, καὶ καθαρὰν, διὰ τὴν ἀνῶδον ἀπὸ τῶν γονεῶν σου ἔχεις αὐτὴν ὁμοιωμένην εἰς τὴν καρδίαν σου, καὶ νὰ σαλευθῇ αὐτὴ δὲν δύναται.

6. „Δὲ ὡς αἰτίαν ἀναμνησκώ σε ἀναζωπυρᾶν τὸ χάρισμα τῷ Θεῷ“.

Διὰ τί, λέγει, σὲ ἠξιώσω πῶς ἔχεις πίσιν ἀνυπόκριτον, διὰ τὸ σὲ παρακινῶ, ἵνα τὴν χάριν ὅπως ἔλαβες τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, διὰ τὴν προσοσίαν καὶ διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ διὰ τὰ ἐργετὰ σημεῖα καὶ θαύματα, καὶ ἀπλῶς διὰ τὴν κάμνην καὶ ἀρετὴν, ὅπως ἀρμόζει εἰς τὸν Ἐπίσκοπον, διὰ τὸ καὶ, λέγω, σὲ παρακινῶ, ἵνα ἀναζωπυρῇς τὴν χάριν αὐτῇ, ἥτοι διὰ τὴν κάμνην τὴν χάριν ταύτην πάντοτε ζωντανὴν καὶ ἀκμάζουσαν, καὶ νὰ μὴν ἀφίνης αὐτῇ νὰ σβύνη· διότι καθὼς ἡ φωτὶα χρειάζεται ξύλα διὰ νὰ καίῃ, ἔτσι καὶ ἡ χάρις τῷ Πνεύματι, χρειάζεται προθυμίαν, καὶ προσοχὴν, καὶ ἐξυπνον καρδίαν, διὰ νὰ ἀναβράζῃ πάντοτε· εἰάν δὲ λείψῃ αὐτὰ, σβύνεται ἡ χάρις, καθὼς καὶ ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτὸς λέγει· „τὸ Πνεῦμα μὴ σβένυτε“, (ἀ. Θεσσαλ. β. 20.) τὸ ὅποιο ρητὴ τὴν ἐρμηνείαν ἀνάγνωθι (2).

„Ο

(1) Λέγει γὰρ εἰς τὰς Πράξεις ὁ Ἱερὸς Λουκᾶς· „κατήντησε δὲ εἰς Δέρβην καὶ Λύτραν (ὁ Παῦλος) καὶ ἰδὼ μαθητάς τις ἐκ ὀνόματι Τιμόθεος, υἱὸς γυναικὸς τίνος Ἰουδαίας πίστεως, πατρός δὲ Ἑλλήνου“ (Πρᾶξ. 16. 1.) ὅπερ ἐρμηνεύων ὁ Θεοδώριτος λέγει· „Ἰουδαία γὰρ ἦτο, τῷ Σωτῆρι τῶν ὁλῶν ἐπίσδυτε“.

(2) „Καθάπερ γὰρ τὸ ἔλαιον, λέγει ὁ Θεοδώριτος, τῆς λαμπρότης τὴν φλόγα σφοδρότερον ἐργάζεσθαι, ὅπως ἡ καλὴ τῆς ψυχῆς προθυμία, τῷ Παναγίῳ Πνεύματι τὴν χάριν ἐφέλλεται“. Ὅρα καὶ τὴν ὑπόθεσιν αὐτῆς· „τῷ Πνεύματι ζέοντες“. (Ῥωμ. 12. 11.)

„Ο ἔστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χαρῶν μου“.

Μέσα εἰς ἐστίαν, λέγει, δίδσκεται ἡ χάρις αὐτῇ τῇ Ἁγίᾳ Πνεύματι, τῇ ὁποίᾳ ἐλάβες δίδως, ὅπως ἐβαλον τὰς χεῖράς μου ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν σου, ὅταν σε ἐχειροτόνουν Ἐπίσκοπον· πλὴν καὶ ἐσύ κάμε τὸ πῦρ τῆς χάριτος αὐτῆς πλέον δυνατώτερον, καὶ τὸ χάρισμα τῶν λόγων καὶ τῆς διδασκαλίας ὅπως ἐλάβες, γέμωσον ἀπὸ παρρησίας, καὶ ἀνδρείαν, καὶ θάρρος, καὶ σέως γενναίως, κηρύττων μὲ μεγαλοφύχῃαν.

7. „Οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Θεὸς Πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυνάμεως“.

Ητοι ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι, καὶ οἱ Χριστιανοί, δὲν ἐλάβομεν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τῆς φόβου, διὰ τὴν φοβέμεθα καὶ τὴν συσελλώμεθα, ἀλλὰ διὰ τὴν εἶμεθα δυνατοὶ εἰς τὰς πειρασμούς, καὶ διὰ τὴν παρρησιάζωμεν τῇ ἀλήθειᾳ τῆς Εὐαγγελίας μὲ ἀνδρείαν καὶ δύνανται· δι' ὅ,τι δίδει ὁ Θεὸς καὶ εἰς πολλὰς Πνεῦμα δειλίας, καθὼς εἶναι γεγραμμένον εἰς τὰς Βασιλείας· „Καὶ ἐπέπεσε Πνεῦμα δειλίας ἐπ' αὐτὸς“ (1), ἡτοι φόβον εἰς αὐτὸς ἐβαλε.

„Καὶ ἀγάπης“.

Εἴδωκε, λέγει, ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς Πνεῦμα ἀγάπης τόσον τῆς πρὸς τὸν Θεόν, ὅσον καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον· δι' ὅ,τι καὶ τὸ νὰ ἀγαπῶμεν τὸν Θεὸν ὡς τὸν Πατέρα μας, ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τὸ ἔχομεν, τὸ ὅποιον μᾶς κάμνει νὰ φωνάζωμεν· „Ἀββᾶ ὁ Πατήρ“ (Ῥωμ. ι. 15.) Καὶ τὸ νὰ μὴ σαλεύμεθα ἀπὸ τῆς ἀγάπης τῆς πλησίον μας, καὶ αὐτὸ χάρισμα εἶναι, ὅπως προέρχεται ἀπὸ τῆς δύνανται τῆς Θεοῦ· καθὼς καὶ τὸ νὰ σκανδαλιζώμεθα, προέρχεται ἀπὸ δειλίαν καὶ μικροφύχῃαν μας· ἀγκαλὰ ὅμως καὶ τὰ ἀνωτέρω χαρίσματα τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀγάπης προέρχονται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὅμως καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ δείχνομεν τῇ προαίρεσίν μας, καὶ νὰ κάμνωμεν ἐκεῖνα τὰ ἔργα, ὅπως δυνάμεθα πρὸς ἀπόκτησιν τῶν τοιούτων χαρισμάτων.

„Καὶ σωφρονισμῶς“.

Ο Θεὸς, λέγει, μᾶς ἔδωκε Πνεῦμα σωφρονισμῶς, ἡγὼν, ἡ διὰ τὴν εἶμεθα σώφρονες, καὶ ὑγιεῖς εἰς τὸν νῦν, καὶ εἰς τὴν κατέσασιν τῆς ψυχῆς, σωφρονίζοντες τῇ ἀπαξίᾳ τῶν ἐν ἡμῖν κινήσεων παθῶν, κατὰ τὸν Θεοδώτην, ἡ διὰ τὴν ἔχομεν σωφρονισμόν μας τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ ὅταν τύχη νὰ μᾶς ἔλθῃ κίνεσας πειρασμός, νὰ δεχώμεθα αὐτὸν πρὸς σωφρονισμόν καὶ διόρθωσιν μας· ἡ καὶ διὰ τὴν γινώμεθα εἰς τὰς ἄλλας σωφρονισαί, καὶ διορθωταί.

8. „Μὴ ὦν ἐπαισχυνθῆς τὸ Μαρτύριον τῆ Κυρίου ἡμῶν“.

Πολλοὶ ἀνόητοι καὶ ἄθλιοι ἄνθρωποι ἐξετάζοντες μὲ ἀνθρώπινος καὶ πεπεισέν λογισμοὺς τὰ θεῖα καὶ ὑπὲρ κατέληφιν μυθήρια, νομίζον κατασχύνειν καὶ ἐντροπύνειν τὸ νὰ λέγαν, ὅτι

(1) Τὸ ρητὸν τῆς δὲν ἐδυνήθημεν νὰ εὐρωμεν εἰς τὴν Γραφὴν ὅπως ἀπολεξέι κείμενον, εὐρίσκοντα δὲ ἄλλα, σύμφωνα μὲ αὐτὸ καὶ ὁμοδύναμα· „Καὶ πῶς καὶ παληφθῶσιν ἐξ ὑμῶν ἐπάξω δειλίαν εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν, ἐν τῇ γῇ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν“ (Λευιτ. κς. 36.) „Καὶ ὅς ἢν ὁ βλέπων, καὶ ὅς ἢν ὁ γινώσκων, καὶ ὅς ἢν ὁ ἐξεγερόμενος, πάντες ὑπνῶντες“ ὅτι δαμῶς Κυρίου ἐπέπεσε ἐπ' αὐτούς“ (α. Βασιλ. κη. 12.) „φόβον καὶ δειλίαν ἐπάξει ἐπ' αὐτῶν (ἡ σοφία δηλ.) καὶ βασιανίσει αὐτῶν ἐν παιδείᾳ αὐτῆς“ (Σημ. ραχ. δ. 17.) Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ ρητὸν τῆς δὲν, εἶναι ἐκείνο ὅπως ἔπεν ὁ Θεὸς διὰ Ἡσαΐαν περὶ Ῥαφάη πρὸς

τὸς ἀνθρώπους τῆς Βασιλείας Ἐζεκίᾳ, τὸς ἀποσταλέντας πρὸς αὐτὸν· „αἶδε λέγει Κύριος, μὴ φοβηθῆς ἀπὸ τῶν λόγων, ὧν ἠκούσας, ὧν ἐβλασφήμησαν πρὸς τοὺς παῖδας· εἰς Βασιλείας Ἀσσυρίων· ἰδοὺ ἐγὼ δίδωμι ἐν αὐτῇ τῇ πνεύμα· (δειλίαν δηλ.) καὶ ἀκούσεται ἀγγελίαν, καὶ ἀποσπασθήσεται εἰς τὴν γῆν αὐτῆς, καὶ καταβαλὼν αὐτὸν ἐν Ῥομφαίᾳ ἐν τῇ γῇ αὐτῇ“ (δ. Βασιλ. ιδ. 6.) καὶ παρὰ τῷ Ἡσαΐᾳ αὐτῷ γράφεται πρὸς αὐτόν· „ἰδοὺ ἐγὼ ἐμβαλλὼ εἰς αὐτὸν Πνεῦμα (δειλίαν δηλ.) καὶ ἀκούσας ἀγγελίαν, ἀποσπασθήσεται εἰς τὴν γῆν αὐτῆς“ (Ἡσ. λζ. 7.)

ὅτι ἐσταυρώθη ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, μὴ ἠξάροντες οἱ ἄφρονες, ὅτι διὰ μέσου τοῦ Σταυροῦ, ὁ κατὰ δικὸς ἄνθρωπος, ἔγνω τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ σὺ, ὦ τέκνον μου Τιμόθεε, μὴ ἐντραπής, λέγει, τὸ μαρτύριον, καὶ θάνατον τοῦ Δεσπότη μας Χριστοῦ, τὸν διὰ τοῦ Σταυροῦ γενόμενον, ἀλλὰ μάλλον παρήστιάσεις, καὶ κήρυττε αὐτόν. Δεὺ εἶπε δὲ, μὴ φοβηθῇς, ἀλλὰ μὴ ἐντραπής, διὰ τὰ δείξῃ μετὰ τῶν λέξιν ταύτων, ὅτι δὲν ἔχει τὸ πρᾶγμα κίνδυνον, ἀλλὰ μόνον ἐντροπὴν· καὶ ἂν ταύτων τῶν ἐντροπῶν ἐσὺ καταφρονήσῃς, ἔλα τὰ ἄλλα εἶναι ἀκίνδυνα. Διὰ τὸ καὶ ὁ Κύριος καταφρονήσας τῶν ἐντροπῶν, ὑπέμεινε τὸν Σταυρόν, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος ἄλλαχῶς, „ὅς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς, ὑπέμεινε Σταυρόν, αἰσχύνῃς, καταφρονήσας“. (Ἑβρ. ιβ'. 2.) Διὰ τὸ καὶ πρὸς Ῥωμαίους ἔγραφεν ὁ ἴδιος Παῦλος „ἐγὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ· δύναμις γὰρ Θεοῦ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι“. (Ῥωμ. α. 16.)

„Μηδὲ ἐμὲ τὸν δέσμιον αὐτῷ“.

Μὴν ἐντραπής, λέγει, ὦ Τιμόθεε, ἀνίσως εἶμαι δεδεδεμένος μετὰ ἀλυσίδας ἐγὼ, ὅπου ἀνασάινω νεκρὸς, καὶ ἐγὼ ὁ διδάσκαλος τῆς Οἰκουμένης· ἐπειδὴ δὲν εἶμαι δεδεδεμένος, ὡς ἂν κακῆργος διὰ ἀτόπως πράξεις μου, ἀλλὰ εἶμαι δέσμιος τοῦ Χριστοῦ, ἥγυν εἶμαι δεδεδεμένος διὰ τὸν Χριστόν· δι' ὅτι ἂν ὁ Χριστὸς δὲν ἐντραπήναι τὰ λάβῃ τὸν κατὰδικον καὶ ἀνειδίκετον θάνατον τοῦ Σταυροῦ διὰ λόγον μου, πῶς ἐγὼ θέλω ἐντραπῶναι τὰ λάβω δεσμά, καὶ ἀλυσίδας διὰ αὐτόν;

„Ἀλλὰ συγκακοπάθησον τῷ Εὐαγγελίῳ“.

Ητοι μὴ δείξῃς μόνον, ὦ Τιμόθεε, ἀπλῶς, καὶ διὰ λόγων φιλῶν, ὅτι δὲν ἐντρέπεται τὸν Σταυρόν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὰ δεσμά τὰ ἐδικά μου· ἀλλὰ πρὸς τούτοις γενῇ καὶ μετὰ τῶν δοκιμῶν, καὶ μετὰ τὰ ἔργα, συγκακοπάθῃς τῶν αὐτῶν παθῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐμοῦ, καὶ μὴ δειλιάσῃς· τὸ δὲ τὸ θάρρος, καὶ τῶν δυνάμιν, ὅπως ἐμβάλλει ὁ Παῦλος εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Τιμοθέου, μετὰ τὰ λόγια ταῦτα, ἐπατέρωσεν αἰνιγματωδῶς καὶ αἰωτέρω μετὰ τὸν λόγον, ὅπως εἶπεν, ὅτι ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς Πνεῦμα δυνάμεως. Τί δὲ θέλει τὰ εἶπῃ τὸ „συγκακοπάθησον τῷ Εὐαγγελίῳ“; ἄρα γε διὰ τί τὸ Εὐαγγέλιον κακοπαθεῖ; ὄχι· ἀλλὰ τὸ λέγει, ὅτι συγκακοπάθησον μετὰ ἐμοῦ διὰ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· ἢ Εὐαγγέλιον ὀνομάζει ὅλην τὴν κήρυκας, καὶ μαθητὰς τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ συγκεκριμένον δηλαδὴ ἀντὶ τοῦ ἀφηνειμένου, καθὼς καὶ εἰς τῶν πρὸς Κορινθίους πρώτων, Εὐαγγέλιον ὀνόμασε τὴν εὐαγγελίζομένην Χριστιανὴν· „ἔγω καὶ ὁ Κύριος διέταξε πῶς τὸ „Εὐαγγέλιον καταγγέλλωσιν, ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου (ἥτοι ἐκ τῶν δεχομένων τὸ Εὐαγγέλιον „Χριστιανῶν) ζῶν“. (ἀ. Κορ. θ'. 14.) Συγκακοπάθησον λοιπὸν καὶ ἐσὺ ὦ Τιμόθεε, μαζί μετὰ τῶν Εὐαγγελίων κήρυκας, καὶ μαθητὰς. Ἰσως δέ τινας περιεργότερον ἠθέλην ἐννοήσῃ, πῶς εἶναι κακοπάθεια τοῦ Εὐαγγελίου ὁ ἐμποδισμὸς τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἡ πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον τῶν πολλῶν ἀπιστία· λοιπὸν καὶ σὺ ὦ Τιμόθεε, συγκληιδώδισον μαζί μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον, ὅπως ἔττι πάσχει, καὶ ἐμποδίζεται ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἀπιστεῖται ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων, καὶ Ἰουδαίων (1).

„Κατὰ δυνάμιν Θεοῦ“.

Επειδὴ τὸ „κακοπάθησον“ ὅπως εἶπεν αἰωτέρω εἰς τὸν Τιμόθεον, ἦταν λόγος φορτικὸς, καὶ βαρὺς, διὰ τὸ τὴν ἑδῶ παρηγορεῖ καὶ ἐλαφρύνει αὐτόν, λέγων· μὴ νομίσῃς, ὦ Τιμόθεε, ὅτι μετὰ τῶν δυνάμιν τῶν ἐδικῶν σε ἔχεις τὰ κακοπάθῃς· ὄχι· ἀλλὰ μετὰ τῶν δυνάμιν τοῦ Χριστοῦ· ἐδικὸν σε μόνον εἶναι τὸ τὰ θελήσῃς τὰ πάθῃς, καὶ τὰ προθυμηθῇς εἰς αὐτό, ἡ δὲ δύναμις τοῦ τὰ ὑπομείνῃς τὰ πάθῃς, εἶναι τοῦ Χριστοῦ.

9. „Τὸ“

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὡς ἐρμηνεύει· „τῶν κηρύκων καὶ τῶν παθῶν, τοῦ Εὐαγγελίου προσηγόρευσε πάθος, ἐπειδὴ χάριν ἐκείνην πᾶσι παντοδαπαῖς τιμωραῖς ὑπέμενον· παρεγγυᾷ στίχῳ αὐτῷ, ταῦτα φέρειν γεν-

ναίμε, καὶ παραδάρρυνε τῇ μνήμῃ τῆς δυνάμεως, ὡς· ὁ γὰρ ἐπὶ σωτηρίᾳ κατέστη, καὶ δυνάμιν παρέχετο, τῇ πίστι καὶ τῶν δεχομένων τῶν χάριν μετρώσας“.

9. „Τὸ σῶσαντος ἡμᾶς, καὶ καλέσαντος κλήσα ἀγία“.

Μετὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Ἀποστόλος τὰ σημάδια τῆς διωγμῆος τῷ Θεῷ· ὁ Θεὸς, λέγει, μᾶς ἔσωσε, καὶ μακρὰν ὄντας, μᾶς ἐκάλεσεν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, διὰ τὸ μᾶς κάμει Ἀγίας· ἐκεῖνος λοιπὸν, ὅπως καὶ μὴ θέλοντας μᾶς ἔσωσε, πολλῶ μάλλον τώρα, ὅπως θέλων νὰ σωθῶμεν, ἔχει νὰ συνεργήσῃ εἰς τὴν σωτηρίαν μας (1).

„Οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πρόθεσιν, καὶ χάριν“.

Ο Θεὸς, λέγει, μᾶς ἔσωσε, καὶ μᾶς ἐκάλεσεν εἰς τὸ νὰ μᾶς κάμει Ἀγίας, χωρὶς νὰ ἔχη τινὰ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ, ἢ νὰ τὸν συμβεβλήῃ εἰς τὸτο, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἐδικῆς τῆς πρόθεσιν, ἥτοι ἀπὸ τῆς ἐδικῆς τῆς φυσικῆς ἀγαθότητος καὶ χάριν παρακινέμενος.

„Τὴν δοθῆσαν ἡμῖν ἐν Χειρὶ Ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰώνων“.

Ο Θεὸς, λέγει, μᾶς ἔσωσεν ἀπὸ τῆς ἐδικῆς τῆς πρόθεσιν καὶ χάριν, τὴν δοθῆσαν, ἥτοι τὴν προτυπωθεῖσαν εἰς τὴν θεαρχικῇ τῆς ἰδέας ἀνάρχως καὶ προαιωνίως διὰ τὸ δοθῆναι εἰς ἡμᾶς, διὰ μέσου τῆς Κυρίως ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· δεῖν εἶναι δὲ ὀλίγον τὸτο τὸ χάρισμα, καὶ ἡ δόξα εἰς ἡμᾶς, τὸ νὰ δέλῃ ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ τὴν χάριν τῆς ταύτης εἰς ἡμᾶς, ὅχι ἐκ μεταμελείας, ἥτοι ὅχι μὲ μεταβεβόλυσιν καὶ μετάνοιαν, καὶ μὲ ἐπόμενον σκοπὸν καὶ δέλημά τῆς, ἀλλὰ προαιωνίως, ἥτοι μὲ προηγεμένῳ βελῶν αὐτῆς καὶ δέλημα (2).

10. Φανερωθεῖσαν δὲ νυνὶ διὰ τῆς ἐπιφανείας τῆς Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Αγκαλὰ, λέγει, καὶ ἡ χάρις, ὅπως ἔμελλε νὰ δοθῇ εἰς ἡμᾶς τὰς αἰθρώπικας, ἥτον προαιωνίως, ἀλλ' ὅμως τώρα ἐφανερώθη, ὅταν ἐπέφανεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν Χριστός.

„Καταργήσαντος μὲν τὸν θάνατον, φωτίσαντος δὲ ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ Εὐαγγελίου“.

Ο Χριστός, λέγει, κατήργησε μὲν ἐμπράκτως τὸν θάνατον μὲ τὸ ἐδικόν τῆς σῶμα, ἐπειδὴ καὶ ἀφθάρτισε καὶ ἀθανάτισεν αὐτὸ διὰ τῆς ἀναστάσεως· ἐφώτισε δὲ ἡμᾶς τὰς Χριστιανούς

διὰ

(1) Ποία δὲ εἶναι ἀγία κλήσις, ὅρα εἰς πό· „μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δεῖξασθαι ὑμᾶς“ (β'. Κορ. 5. 1.) Λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Μελέτιος ὁ Πηγῆς, ὁ καὶ ἐκῆσε λέγων περὶ τῆς κλήσεως τῆς ἀγίας, ταῦτα· „τὸ καλέσαντος ἡμᾶς κλήσις· ποίᾳ κλήσις; ἀγία· ἐστὶ γὰρ καὶ κλήσις, ἀπλῶς κλήσις, ἢ κλήσις ἀγία, ἢ καλεῖσθαι πολλοί· πολλοὶ γὰρ κλησὶ, οἱ καὶ ἀπειθοῦντες ὁλοῦνται, οἱ δὲ ἐκλεκτοί, οἱ καὶ ὀλίγοι, κλήσις καλοῦνται ἀγία· διὰ τί; οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πρόθεσιν τῆς δοθῆσαν ἡμῖν ἐν Χειρὶ“ κατ' (Βιβλ. α. περὶ Χριστιανισμοῦ).

(2) Καὶ ὁ Χρυσόστομος δὲ οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο· „τὴν χάριν τὴν δοθῆσαν ἡμῖν ἐν Χειρὶ Ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰώνων· πᾶσι γὰρ ἀνάρχως ταῦτα προτετάθησαν ἐν Χειρὶ Ἰησοῦ γενέσθαι· οὐ μὲν χρόν καὶ τοῦτο, σὺ ἀνῶθεν βούλει· οὐκ ἐκ μετενοίας ἀρᾶ“ (Λόγ. β. εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους). Τί δὲ συμπραίνουμεν ἀπὸ αὐτῶν λόγων ταῦτα καὶ τοῦ Ἀποστόλου, καὶ πᾶν ἐρμηνεύον; ὅτι τὸ μυστήριον τῆς ἐνσαρκῆς Οἰκονομίας ἦτον ἀνῶθεν πρὸ πᾶν αἰῶνα προεγνωσμένον, καὶ

προεγνωσμένον γενέσθαι, πρὸ τοῦ νὰ προηγηθῇ, καὶ νὰ προεῖρῃ ὁ Θεὸς κἀκεῖνα ἄλλα κατὰ αἰσθητὸν, ἢ νοητὸν· καὶ ὅτι δι' αὐτὸ ἐπροεγνώσθησαν καὶ ἐπροεῖρθησαν ὅλα τὰ ἄλλα. Ὅτι δὲ τὸ μυστήριον τῆς Ἐνσαρκώσεως πρὸ τῆς προεγνώσεως καὶ προεῖρστος πάντων τῶν κτισμάτων, προεγνώθη καὶ προεῖρθη, ὅρα ἐν τῷ τέλει τῆς πρὸς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην Συμβεβόητικόν, ὅπου πλατύτερον δεκνύμεν τὸτο τῶς μαρτυρίας τῶν ἱερῶν Θεολόγων. Τὸ ῥητὸν τὸτο τῷ Ἀποστόλῳ ὕψως ἐρμηνεύει καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος· „Πῶς δὲ πρὸ χρόνων αἰώνων ἐλαμβάνομεν μήπω γεγονότες, ἀλλ' ἐν χρόνῳ γεγονότες, εἰ μὴ ἐν τῷ Χριστῷ ἦν ἀποκαρμένη ἡ εἰς ἡμᾶς φθάνουσα χάρις; εἰ γὰρ οὐδὲ ἐν αὐτῷ δεμελιωθῆναι τὴν ζωὴν ἡμῶν ἐπρεπεν, εἰ μὴ ἐν τῷ Κυρίῳ, τῷ πρὸ πᾶν αἰῶνα ὄντι, δι' οὗ καὶ οἱ αἰῶνες γεγονόσιν· ἵνα ὡς ἐν αὐτῷ αὐτῶς οὕτως, ἐνδυνάμωμεν καὶ ἡμεῖς αἰώνιον κληρονομήσαι ζωὴν“ Ὅρα περὶ τούτου καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῆς „πρωτοτοκίας“ καὶ τῆς κατ' αὐτὸν (Κολασ. α. 15.)

διὰ τῆς Εὐαγγελίης, ἥτοι προεμύυσεν εἰς ἡμᾶς κατὰ τὸν Θεοδώριον, ὥστε νὰ ἐλπίζωμεν καὶ ἡμεῖς τῷ ζῳῷ καὶ ἀφθαρσίᾳ τῶν σωμάτων μας· ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ δυνάμεθα ἀφθαρτίσθαι πέρα ἐνεργείας, ἀλλὰ δυνάμει· μέλλομεν δὲ νὰ ἀφθαρτισθῶμεν καὶ ἐνεργείᾳ διὰ τῆς ἐλπιζομένης αἰσάσεως· τὴν ἐλπίδα δὲ ταύτην τῆς ἀφθαρσίας ἐφανέρωσεν εἰς ἡμᾶς τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Χρυσῆς, καὶ ἐβεβαίωσεν αὐτὴν εἰς ἡμᾶς.

11. „Εἰς ὃ ἐπέθην ἐγὼ Κήρυξ, καὶ Ἀπόστολος, καὶ Διδάσκαλος Ἐθνῶν“.

Διὰ ποίαν αἰτίαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸν ἑαυτὸν τὸν διδάσκαλον τῶν Ἐθνῶν; διὰ νὰ δείξῃ εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅτι πρέπει καὶ αὐτὸς νὰ συμμοιῇ καὶ νὰ διδάσκῃ τὰς Ἐθνικὰς, καὶ νὰ μὴ συσέλλεται, μιμνῆσκος τὸν διδάσκαλόν τε Παῦλον, ὅστις διὰ τὴν ἐδίδασκειν τὰ Ἐθνη, ἦτον δεδεμένος εἰς τὴν φυλακὴν.

12. „Δι' ἣν αἰτίαν καὶ ταῦτα πάσχω“.

Ταῦτα, λέγει, τὰ δεσμά, καὶ τὰς φυλακὰς, καὶ τὰ βάσανα πάσχω, ὅχι διὰ τὴν εἶμαι κἀνείνας κακῆργος, ἀλλὰ διὰ τὴν εἶμαι κήρυξ καὶ διδάσκαλος τῶν Ἐθνῶν· μετὰ τὸν λόγον δὲ τῶν δεικνύει ἀξιόπιστον τὸν ἑαυτὸν τε ὁ Παῦλος· ὅτι, λέγει, αὐτὸς ἐγὼ δυνάμει ἐπίσταντος βεβαίως, ὅτι ἔχει νὰ καταργηθῇ ὁ θάνατος, καὶ ὅτι μέλλω νὰ ζήσω σὺν τῷ Χριστῷ, δυνάμει προτιμήσω νὰ πάσχω ταῦτα (1).

„Ἀλλ' ὅκ ἐπαισχυώμαι“.

Βλέπεις, ὦ ἀναγνώστη, πῶς ὁ Παῦλος διὰ τῶν ἔργων δείχνει ἐδῶ, ἐκεῖνο ὅπερ αἰσώτερον ἐδίδαξε τὸν Τιμόθεον; δηλαδὴ τὸ νὰ μὴ ἐντρέπεται διὰ τὰ πάθη τῆς Χρυσῆς, καὶ διὰ τὰ ἐδικὰ τε δεσμά; καύχησις γὰρ μεγάλη εἶναι, καὶ ὅχι ἐντροπὴ, τὸ νὰ πάσχη τις διὰ τὸν Χριστόν.

„Οἶδα γὰρ ὅτι πεπίσδκα, καὶ πέπασμαι, ὅτι δυνατὸς ἐστὶ τῷ παρακαταθήκῃ (2) μου φυλάξαι ἐς ἐκάνην τῷ ἡμέραν“.

Εὖγε διὰ τῷ παρρησίᾳ, καὶ τῷ ἀδίσκτον ἐλπίδα τῆς μακαρίας Παύλου! ἐγὼ, λέγει, ἠξιώσω καὶ εἶμαι πεπεισμένος καὶ πληροφορημένος ἀσφαλῶς, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι δυνατὸς καὶ φυλάξῃ εἰς ἐκάνην τῷ ἡμέραν τῷ παρακαταθήκῃ, ὅπερ μοι ἔδωκε· παρακαταθήκῃ δὲ λέγει, ἢ τῷ πίστιν, ἢ τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίης· ὅτι ὁ Χριστὸς, λέγει, ὅπερ ἐπαράθεσε ταῦτα εἰς ἐμὴν, αὐτὸς καὶ θέλει τὰ φυλάξῃ· διὰ τὸ καὶ ἐγὼ πάσχω καὶ ὑπομείνω ὅλα τὰ βάσανα, μόνον διὰ νὰ μὴ κλέψῃ τις τινὰς τῶν τῶν θησαυρόν μου· ἢ παρακαταθήκῃ ὀνομάζει τὰς πιστὰς Χριστιανὰς, τὰς ὁποίας ἐπαράθεσεν εἰς αὐτὸν ὁ Χριστὸς· ἢ καὶ ἀντιστρόφως παρακαταθήκῃ ὀνομάζει ἐκεῖνας, ὅπερ ὁ Παῦλος ἐπαράθεσεν εἰς τὸν Χριστόν· καὶ τὸ διηλὼν ἔλεγον εἰς τὰς πρεσβυτέρους τῆς Ἐφέσου· „Καὶ ταῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς τῷ Θεῷ, καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ“ (Πράξ. κ'. 32.) Καὶ ὡσαύτ' νὰ λέγῃ εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅτι δυνάμει ἐντρέπομαι, ὦ Τιμόθεε, ἐλπίζοντας ὅτι πολλὰς πιστοὺς καὶ σεσωσμένους ἔχω νὰ προσφέρω εἰς τὸν Θεόν, τὰς ὁποίας ὁ Θεὸς θέλει φυλάξῃ ὡσαύτ' μίαν παρακαταθήκῃ ἐδικήν μου, ἵνα δι' αὐτὰς, δοξάσῃ ἐμὴν τὸν εἰς αὐτὰς κοπιᾶσαντα, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· ἢ παρακαταθήκῃ ὀνομάζει τῷ ἀντιμισθίᾳ ἀπλῶς· διὰ τὴν ὅποιος κἀνείνας κἀνείνας καλὸν εἰς τὸν Θεόν, τὸ παρατίθεται εἰς αὐτόν, ἵνα ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως, στεφανωθῇ παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ λάβῃ τὸν μισθὸν δι' αὐτό (3).

13. „Ὑπο-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριος ὅπως ἐρμηνεύει· „σαφῶς ἔδειξε καὶ τῷ ἐκάνῃ ἀχαριστίαν, καὶ τῷ οἰκτῶν ἀνδρείαν· εὐαγγέλια γὰρ ἐκείνοι δεχόμενοι, θεὸν θεραπεύειν, ἐνόησαν· αὐτὸς δὲ μετ' ἡδονῆς τὰς τιμωρίας ἐδέχετο“.

(2) Ἐν ἄλλοις παραθήκῃ.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριος παρακαταθήκῃ ἐνόησε τῷ χάριτι τῷ Πνεύματος.

13. „Υποτύπωσιν ἔχε τῶν ὑγιαίνοντων λόγων“.

Εγὼ, λέγει, ὁ διδάσκαλός σε Παῦλος, ἔγραφα ὡσανὺ ζωγράφος, καὶ ὑποτύπωσα εἰς ἐσένα Τιμόθεε, εἰκόνα καὶ πρωτότυπον καὶ σχέδιον τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ὁρθῆς διδασκαλίας· ἵνα ἀποβλέπωντας εἰς τὸ πρωτότυπον αὐτὸ τὸ ἐδικόν με, ζωγραφίζῃς καὶ ἐσὺ τὰ ἴδιαν εἰκόνα τῆς ἐδικῆς με ἀρετῆς καὶ διδασκαλίας, ἥγαν τὸ πρωτότυπον ἐκεῖνο τῶν λόγων με, ἔχε πάντοτε, ὦ Τιμόθεε, καὶ φύλαττε εἰς τὸν ἑαυτόν σε, καὶ ὅταν χρειασθῇς νὰ ζωγραφίσῃς τίποτε καὶ ἐσὺ, ἐκεῖνο βλέπε, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο λάμβανε τὴν ἰδέαν καὶ ζωγράφιζε· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ δέσκειται ὅλη ἡ ὁρθὴ διδασκαλία τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἀρετῆς.

„Ὡν παρ' ἐμοῦ ἦκυσας“.

Οχι μόνον διὰ τῶν γραμμάτων με, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ σῶμα με εἰς τὸ σῶμα, καὶ διὰ ζώσης φωνῆς ἐδικῆς με, ἦκυσας, λέγει, καὶ παρεδόθης τὴν ὑποτύπωσιν ταύτην τῶν ὑγιαίνοντων λόγων, καὶ τῆς ὁρθῆς διδασκαλίας. Σημείωσαι δὲ ὅτι ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τὸ μανθάνομεν, ὅτι καὶ ἀγράφως πολλὰ ὁ Θεὸς Ἀπόστολος παρέδωκε. Λοιπὸν μὴ νομίζωμεν πῶς εἶναι ἐλλιπεῖς αἱ Ἐπιστολαί τε, διὰ τὴν δὲ διαλαμβάνουσι διὰ ὅλα· ἐπειδὴ πολλὰ, καὶ ἀγράφως παρέδωκε· καὶ τὰ ἐλλείποντα τῶν ἐπιστολῶν, τὰ ἀνεπλήρωσε διὰ τῆς ζώσης φωνῆς· ὅθεν καὶ ἀλλαχοῦ ἔγραφε· „κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς, ὑμῶν“· (β'. Θεω. β'. 15.)

„Ἐν πίσει, καὶ ἀγάπῃ τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Ητοι οἱ ἐδικοί με λόγοι ἐκεῖνοι, τὰς ὁποίας ἐσὺ ἤκουσας, ὦ Τιμόθεε, αὐτοὶ, λέγει, περιέχουσι καὶ διὰ τὴν πίσιν, καὶ διὰ τὴν ἀγάπην, ἥτοι καὶ διὰ τὰ ὁρθὰ δόγματα, καὶ διὰ τὴν ἐν ἀρετῇ ζωὴν· καὶ λοιπὸν, ἐὰν χρειασθῇς νὰ δογματίσῃς, καὶ νὰ εἰπῇς κἀντιὰ δόγμα πίστεως, ἢ νὰ πράξῃς κἀντιὰ ἀρετῇ, ἀπὸ ἐκεῖ θέλεις λάβῃς τὰς ἀφορμάς.

14. „Τὴν καλὴν παρακαταθήκην (1) φύλαξον, διὰ Πνεύματος Ἁγίου τῷ ἐνοικῶντος ἐν ἡμῖν“.

Παρακαταθήκην ὀνομάζει τὰς περὶ πίστεως καὶ ἐσπεράτης ζωῆς ἐντολὰς καὶ διδασκαλίας, ὅπῃ ὁ Παῦλος παρέδωκεν ἀγράφως εἰς τὸν Τιμόθεον, ὡς ἀνωτέρω εἶπεν· ἡ παρακαταθήκην εἶπε τὸ χάρισμα τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι ὅπῃ ἔλαβεν, ὡς καὶ περὶ τῆς εἰπὸν ἀνωτέρω. Πῶς δὲ, λέγει, θέλεις φυλάξῃς τὴν παρακαταθήκην ταύτην; ὅχι μὲν ἀνθρωπίνῃ δυνάμει, ἀλλὰ διὰ Πνεύματος Ἁγίου, τὸ ὅποιον κατοικεῖ εἰς ἡμᾶς τὰς πιστεύοντας, διὰ μέσου τῷ Ἁγίῳ Βαπτίσματος· ἀνίσως δὲ ἡμεῖς φυλάξωμεν τὸ Πνεῦμα αὐτὸ, διὰ τῶν ἐν ἀρετῇ ἔργων μας, καὶ δὲ τὸ διώξωμεν μὲν τὰς πονηρὰς πράξεις μας, καὶ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα θέλει φυλάξῃ εἰς ἡμᾶς ὅλα τὰ ἀγαθὰ, ὅπῃ ἔλάβομεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Σπένδασον λοιπὸν καὶ σὺ ὦ Τιμόθεε, νὰ φυλάττῃς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἰς τὴν καρδίαν σε, ἵνα καὶ αὐτὸ πάλιν τὸ Πνεῦμα φυλάξῃ εἰς ἐσένα τὴν παρακαταθήκην ὅπῃ ἐνεπιστάθης· διὰ τὴν κατὰ τὸν Δαβὶδ· „ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἡγρύπνησεν ὁ φυλάσσων“· (Ψαλμ. ρκβ'. 1.)

15. „Οἶδας τὸ, ὅτι ἀπεσράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὧν ἔστι Φύγελλος, καὶ Ἑρμογόνης“.

Μὲν τὰ λόγια ταῦτα φανερόν· ὁ Ἀπόστολος τὰς πειρασμὰς, ὅπῃ ἐδοκίμασεν εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅχι διὰ νὰ λυπήσῃ τὸν μαθητὴν Τιμόθεον, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ τὸν πείσῃ, ὅτι, ἐὰν καὶ αὐτὸς πείσῃ εἰς τὰς ἰδίους πειρασμὰς, πρέπει νὰ μὴ παραξενυθῇ καὶ νὰ δειλιάσῃ, ἀλλ·

(1) Ἐν ἄλλοις παραθήκη.

Epistole di S. Paolo. Tom. III.

ἀλλὰ νὰ τὸς ὑποφέρῃ γυναικίᾳ· δι' ὃ, τι ἐπειδὴ ὁ Παῦλος ἐπιάσθη καὶ ἐφυλακώθη ἀπὸ τῶν Νέρωντα, τὸτο βλέποντες ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἤγυν οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας μετὰ καταγόμενοι, ἐν τῇ Ῥώμῃ δὲ δεισκόμενοι, ἀφῆκαν τὸν Παῦλον, καὶ ἀπεσφράφησαν αὐτὸν, ἵσως ἀπὸ τὸν φόβον τῆς (1).

16. „Δὴ ἔλεος ὁ Κύριος τῷ Ὀνησιφόρῳ οἴκῳ“.

Βλέπε, ὡ ἀναγνώστη, φιλοσοφίαν τῆ μακαρίας Παύλου καὶ ἀνέξικακίαν· ἐκείνους μετὰ τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας, ὅπῃ τὸν ἀπεσφράφησαν, δὸν ἐκαταράσθη· ἀλλ' ἀπλῶς μόνον ἐδιηγῆθη τὸ πρᾶγμα, καὶ εἶπε περὶ αὐτῶν, ὅτι τὸν ἀπεσφράφησαν· τὸν δὲ Ὀνησιφόρον, ὅπῃ ἐφρόντισε καὶ πῶς ἐπεριποιήθη, εὐχεται καὶ εὐλογεῖ (2)· καὶ ὅχι μόνον αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ ὅλον τὸν οἶκον καὶ φαμίλιάν τε, πόσον γὰρ ἦτον ἐνάρετοι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῆ οἴκου, καὶ πόσον ἐπιμελῶς τὰς ἐπαίδουσιν ὁ εὐλογημένος Ὀνησιφόρος, ὥστε ὅπῃ ὅλοι ἐμιμῶντο αὐτὸν, καὶ τῷ ἀρετῷ τε.

„Ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξε“.

Καθὼς δροσίζει, καὶ ἀναψύχει τινὰς τὸν ἀθλητῶν καὶ ἀγωνιστῶν ἐκεῖνον, ὅπῃ συνέχεται ἀπὸ τοῦ καύματος τῆς ἀγῶνος καὶ τῆς ἀθλήσεως, ἐτῆ, λέγει, καὶ ὁ Ὀνησιφόρος διὰ λόγων, καὶ ἔργων ἐδρόσισε, καὶ ἀνέψυξε ἐμοῦ, ὅπῃ δεισκόμαι εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς μαρτυρίας, καὶ εἰς τὸ καύμα τῶν θλίψεων· καὶ ὅχι μίαν φοράν με ἐδρόσισεν, ἢ δύο, ἢ τρεῖς, ἀλλὰ πολλάκις φοραίς. Τοιοῦτρόπως καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ κάμνωμεν, ἀδελφοί μου Χριστιανοί, μιμήμενοι τὸν εὐλογημένον Ὀνησιφόρον ἐῖπον, καὶ πάντοτε νὰ συγκροτῶμεν, καὶ νὰ παραθαρρύνωμεν ἐκείνους ὅπῃ πάσχειν διὰ τῶν εἰς Χριστὸν πίσιν, καὶ διὰ τὰς παραδόσεις τῶν Πατέρων, καὶ διὰ τῶν ἐντολῶν τῆς Θεοῦ· διὰ τὴν ἐὰν αὐτὰς παρηγορῶμεν διὰ λόγον, καὶ ἔργον, θέλομεν γινώσκον κοινῶν καὶ τῶν μισθῶν, ὅπῃ οἱ πάσχοντες μέλλουν νὰ λάβουν παρὰ Θεοῦ δι' αὐτά. Καὶ μὴ με λέγῃς τὸν Παῦλον· διὰ τὴν ὁ Παῦλος, καὶ δὸν εἶχε κἀνέα νὰ τὸν συγκροτῇ, καὶ νὰ τὸν θαρρύνῃ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς μαρτυρίας, ὅμως αὐτὸς ἀφ' ἐαυτοῦ ἔμεινεν ἀνδρείος καὶ σερεός (καὶ μὲλλον τῶτο, καὶ αὐτὸς ἀναψυχὴν ὀνομάζει καὶ δροσισμόν, πῶς παρηγορεῖται ὅπῃ ὁ Ὀνησιφόρος τῆ ἐπρόσφερσιν) ἀλλ' ἵσως ἄλλος ἀδελφός μας, ὅπῃ πάσχει διὰ τὴν πίσιν, καὶ διὰ τὴν ἐντολὴν τῆς Θεοῦ, νὰ μὴν ὑπομῇ ἀνδρείως τὰ βάσανα, αἰσῶς δὸν ἔχη κἀνέα ἄλλον ἀδελφὸν νὰ τὸν στηρίξῃ καὶ νὰ τὸν παρηγορῇ. Ἀνίσως λοιπὸν δρεθῇ τινὰς νὰ συγκροτῇ καὶ νὰ στηρίξῃ τὸν πειπτον πάσχοντα ἀδελφόν, αὐτὸς εἶναι φανερόν ὅτι θέλει γινῇ σύντροφος καὶ συγκοινωνὸς τῆς νίκης τῆς ἀδελφῆς ἐκείνης· εἰ δὲ γινῇ τῆς νίκης τε συγκοινωνός, βέβαια θέλει γινῇ συγκοινωνός καὶ τῶν σεφαίων τε· καὶ τῶτο δηλῶν ὁ Παῦλος ἔλεγεν ἀλλὰ καὶ· „Πλὴν καλῶς ἐποίησατε συγκοινωνήσαντές με τῇ θλίψει“ (Φιλιππ. δ'. 14.) διὰ τῶτο καὶ εἰς τὰς πολέμους ὅπῃ ἔκαμναν τὸν παλαιὸν καιρὸν ἐκεῖνοι, ὅπῃ ἐσέκοντο καὶ ἐφύλαττον τὰ σκεύη καὶ τὰ πράγματα τῶν πολεμῶντων στρατιῶν, ἐμοίραζον τὰ κέρση τῶν νικηθέντων ἐχθρῶν, ἐξίσσε μετὰ τὰς πολεμήσαντας, καὶ νικῆσαντας στρατιώτας (3).

„Καὶ

(1) Ὅθεν λέγει ὁ Θεοδώριτος· „ἐν τῇ Ῥώμῃ πάλαι ἦν τὰ Βασίλεια· πολλοὶ ποίνον ἐπεδήμουν ἐκῆσε, οἱ μὲν, ἐμπορίας χάριν, οἱ δὲ καὶ διὰ χρείας ἐτέρας· εἰκὸς ποίνων καὶ κατ' ἐκκῆνον τὸν καιρὸν τῶν ἐν Ἀσίᾳ πεπιστευκότων ἀποδημῆσαι τινὰς, καὶ φυγὴν τῶν Ἀποστόλων τὴν συνείσταν, διὰ τοῦ Νέρωνος δέους· τῶν δὲ δύο δὲ πάντων καὶ τὰ ὀνόματα τέθεικεν, ὡς ἐναργεστάτῳ ἐπιδεικνύμενον δηλοῦν τὴν δυσμενίαν· καὶ τῶτο δὲ πεποίηκεν, ὅπως τῶν καταγομένων· ἀλλὰ τῶ τῆς Ἀσίας ἐγχεσθῆσαντος πρὸς κήρυγμα (ἥτοι τῷ Τιμοθεῷ) δηλῶν τὴν ποίαν τὴν ἀντιτάλιν τῆς πίστεως“.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Οἰκουμενικὸς περὶ τοῦ Ὀνησιφόρου τὰ ἐγκώμια πύτυ· „ὡ μακάριε Ὀνησιφόρε, ὃς ἡξιώθης ἀναψύξαι Παῦλον· εἴη ἡμῖν μετὰς μετὰ σου“· ὁ δὲ Θεοδώριτος εἶπε πύτυ· „ἀξιάγατος, καὶ ζηλωτὸς, καὶ τρησμακάριος, ὁ πρῶτος μὲν τῷ Ἀποστόλῳ δε-

ραπίαν προσεγγεῖν, τῷ δὲ παρέκκῆσε τῆς γλώττης εὐλογίαν δρεψάμενος· ἐκῆτοι μετὰ γὰρ, ὡς ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ἐμνήσθη, καὶ περὶ τῆς ἀπεσφράφισαν τὸν Ἀποστόλον· ὅπως δὲ, ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἐδραμεν εἰς τὴν Ῥώμην, ὥστε πρὸς τὸ μήκος τῆς ὁδοπορίας ὀκλάσας, οὕτως τὸν ὁμοιωσὶν φοβηθεὶς Βασιλέα, καὶ παντοδραπίαν αὐτὸν διεραπίαν ἡξίωσεν· οὐ δὲ χάριν, οὐ μόνον αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ παντὶ τῷ οἴκῳ τὸν δῶκεν ἀντεδόκεν ἔλεον“.

(3) Ὅθεν καὶ ὁ Θεός, ἀφ' οὗ ἡ δαῖκα χιλιάδες τῶν Ἑβραίων ἐπολέμησαν μετὰ τῆς Μαδιανίτις, καὶ ἐθανάτωσαν αὐτὰς, ὅμην καὶ τὸν Βασιλέα τὸν Βεῶρ (διὰ τὴν μετὰ τὴν συμβουλὴν αὐτῶν τῶν καταράων, ἐβαλον πρόσπερον οἱ Μαδιανῖται τὰς γυναικὰς ἐμπροσθεν τῶν πληθῶν, καὶ ἐπάρκυσαν εἰς αὐτὰς οἱ Ἰσραηλῖται, καὶ ἐπροσχωρήσαν τὸν Βεελφεγὼρ) ἀφ' οὗ, λέγω, ἐνίκησαν αὐτοὺς,

„Καὶ ὅσα ἐν Ἐφέσῳ διηκόνησε (1) βέλτιον σὺ γινώσκεις“.

Ο δὲ λογισμὸς, λέγει, Ὁνησιφόρος, εἶναι συνειδησμένος, εἰς τὸ νὰ κάμῃ καλωσύνας καὶ ἀεργασίας εἰς ἐμὲ πάντοτε· διὰ τὸ ὅχι μόνον εἰς τὴν Ῥώμῃ ἐδῶ μὲ διηκόνησεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἐφεσον αὐτῇ, καθὼς ἐσὺ καλλίτερα τὸ ἠξιώρεις. Τοιοῦτος λοιπὸν ὡσαύτῳ τὸν Ὁνησιφόρον, πρέπει γὰρ ἦναι καὶ κάθε Χριστιανός, ὅπερ ἀγαπᾷ τὰ σωθῆναι, πάντοτε νὰ ἐργάζεται τὸ ἀγαθόν, καὶ εἰς ὅλῳ τῇ τὴν ζώῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

1. „Σὺ δὲν, τέκνον μου, ἐνδυναμῶ“.

Τὶ λέγεις, ὦ μακάριε Παῦλε; ἐσὺ εἶπας αἰωτέρω, ὅτι εἶσαι δεδεμένος μὲ ἀλυσίδας· ὅτι ὅλοι σὲ ἀπεσφράφησαν· καὶ πῶς τώρα, ὡσαύτῳ νὰ μὴν ἡθέλεις εἰπῆς κἀνέα φοβερόν καὶ δεινόν, λέγεις πρὸς τὸν Τιμόθεον, σὺ λοιπὸν τέκνον μου ἐνδυναμῶ; ναί, λέγει, δι' αὐτὸ τῷτο περισσύτερον λέγω νὰ ἐνδυναμόνῃς ἐσὺ τὸ πνευματικόν μου τέκνον, διὰ τὸ ἐγὼ δέχομαι εἰς τὰ δεσμά· διὰ τὴν αἰτίαν ἐγὼ ὁ διδάσκαλός σε, δεῶ ἐπασχον τὰ τοιαῦτα δεινὰ, ἴσως ἔπρεπεν ἐσὺ ὁ μαθητής μου νὰ λυπηθῇς, καὶ νὰ φοβῇσαι· διὰ τὸ νέος, καὶ ἀπειρος ὢν, ἐμβριθὴς εἰς τὰς κινδύνους· ἀλλὰ τώρα δεῶ εἶναι ὀλίγη παρηγορία εἰς ἐσένα εἰς τὸ νὰ ὑποφέρῃς τὰς πειρασμὰς ὅπερ σοὶ ἀκολουθήσων, τὸ νὰ βλέπῃς νὰ πάσχῃς καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος, καὶ νὰ ὑποφέρῃς τοιούτους πειρασμούς. Ἐνδυναμῶ λοιπὸν καὶ παρηγορῶ, εἶνα μὲν διὰ τὸ αὐτὴ ἡ φύσις τοῦ πράγματος, ἡγοῦν τὰ ἀποστολικὰ κηρύγματα, καὶ τὰ Χριστιανισμῶ, ἔχει τὰς κινδύνους καὶ πειρασμούς, καὶ ὅχι ἡ ἐδική σε νεότης καὶ ἀπειρία· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὸ καθολικῶς εἰπεῖν, κάθε μικρότερος καὶ κατώτερος ἀνθρώπος, ὅταν πέσῃ εἰς κινδύνους ἐν παντὶ πράγματι, καὶ ὑποθέσῃ, αὐτὸς φυσικὰ παρηγορεῖται μεγάλως, ὅταν βλέπῃ πῶς πάσχει τὰς αὐτὰς κινδύνους ὁ μεγαλύτερος, καὶ ἀνώτερός τε. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνώστα, μὲ πόσῳ πατερικῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ἀγάπῃ συμβιβάζει ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον, ὀνομάζωντας αὐτὸν τέκνον τῷ· διὰ τὸ μὲν τὸ ὄνομα αὐτό, ὡσαύτῳ νὰ ἐσάλαζεν ὁ Παῦλος τὴν ψυχὴν τῇ εἰς τὸν Τιμόθεον, καὶ ὡσαύτῳ νὰ τῇ λέγῃ, αὐτὸς ἐσὺ ἦσαι τέκνον μου, μὴ ἐμένα τὸν πατέρα σε.

„Ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Μὴν ἐνδυναμόνῃς, λέγει, ὦ τέκνον μου Τιμόθεε, ἀπὸ μόνον τὸ ἐδικόν μου παράδειγμα, καὶ ἀπὸ μόνον τὰς ἐδικὰς μου κινδύνους, ἀλλὰ μάλιστα καὶ ὁξυαίως ἐνδυναμόνῃς διὰ τῆς χάριτος τῇ Χριστῷ· καὶ τὴν χάριν ταύτην τῇ Χριστῷ ἔχε συμβουθὸν καὶ συναγωνίζομένῳ εἰς ὅλας τὰς κινδύνους καὶ πειρασμούς σε· διὰ μέσεως τῆς ὁποίας, ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι, καὶ οἱ Χριστιανοὶ ὅλοι, ἐλάβομεν ὁξουσίαν νὰ παύομεν ἐπ' αὐτῷ εἰς τὰ ὀφίδια, καὶ τὰς σκορπίους (2), καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τῇ ἐχθρῇ, καὶ ἀπὸ κἀνέα νὰ μὴν ἀδικέμεθα· ἰδὲ δὲ
,,δωμι

αἱς χάριτας, ὅπερ δίδει ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ· καὶ τῷ δόξαν καὶ μακαριότητα, ὅπερ ἔχει νὰ δώσῃ ἐν τῇ μελλούσῃ· διὰ τῷτο καὶ ὅσοι ἐχαριτώθησαν ἐναυδά, ἡλεημένοι ὀνομάζονται κατὰ τὸν Πέτρον· „οἱ ποτε ἦσαν ἡμεῖς, νῦν δὲ λαὸς Θεοῦ, οἱ ἐκ ἡλεημένων“, (1. Πέτρ. β'. 10.) καὶ ὁ Παῦλος ὀνομάζει τὸν ἐκτιμῶντα ἡλεημένον· „γνώμην δὲ δίδωμι ὡς ἡλεημένος“ (2. Κορ. ζ'. 25.) ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν ἡμεῖς δόξα καὶ ὁ στέφανος τῶν μακαρίων ἔλεος εἶναι, καὶ διὰ ἔλεος δίδεται κατὰ τὸν Φαλμῶδον· „ὅν σφραγίσαντες ἐν ἐλέμ καὶ οἰκτιρμοῖς“ (Φαλμ. ββ'. 4.) ὅπερ ἐρμηνεύων ὁ Χρυσόστομος λέγει· „χάριτας καὶ τοίνυν καὶ φιλελεοντίας ὁ στέφανος“· Ὅρα καὶ εἰς τῷ ὑποσημαίνοντι τὸ δ'. Κεφ. γίχ. 8. τῆς παρούσης.

(1) Ἐν αἰσ, διηκόνησέ μοι.

(2) Σημαίνειται ὅτι ὁ σχολιαστὴς Νικήτας Γρηγορίης πρὸς Θεολογίαν, τροπικῶς ἀλληγορεῖ τὰς ὀφεις, καὶ τὰς σκορπίους, καὶ λέγει· ὅτι ὀφεις μὲν εἶναι τὰ μεγάλα καὶ θανάσιμα ἁμαρτήματα, σκορπίοι δὲ εἶναι τὰ συγγνωστά καὶ ἀθανάσιμα, τὰ ὅποια φέρονται μὲν μικρά, διαγράφονται δὲ καὶ βλάπτουσι τὸν ἀνθρώπον θανατηφόρα, καθ' ὅ,τι τὰ μικρά ταῦτα ἀμελόμενα, γίνονται μεγάλα καὶ θανάσιμα. (Εἰς τὰ σχόλια τῇ ἐκ τῷ Πατρὶ Λόγῳ τῇ Θεολογίᾳ.) Ὅρα δὲ καὶ εἰς τῷ ἰδ. Μελέτην τῶν Πνευματικῶν Γυμνασμάτων, πόσον εἶναι τὸ βάρος τῶν συγγνωστῶν ἁμαρτιῶν· ὅρα καὶ εἰς τῷ ἐρμηνεύοντι καὶ ὑποσημαίνοντι τῇ· „εἰς ἑτερον· Εὐαγγέλιον ὁ οὐκ εἶναι ἄλλο.“ (Γαλ. α'. 7.)

„δωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τὴν πατεῖν ἐπ' αὐτῶν ὄφρων, καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύ-
 „ταμιν τὴν ἐχθρὰν“. (Λεκ. 1. 19.)

2. „Καὶ ἃ ἠκυσας παρ' ἐμῶ δια πολλῶν μαρτύρων“.

Εκεῖνα, λέγει, ὅπῃ ἠκυσας, καὶ ὅχι ἐκεῖνα, ὅπῃ μὲ ζητήσεις φιλονείκας καὶ λογομα-
 χίας ἔμαθες· διὰ τὴν πίσιν εἶναι ὅλῃ ἀκοῆς· ἠκυσας δὲ, ὅχι κρυφίως, ἀλλὰ παρρησία,
 ἐμπροσθεν εἰς τὴν παρεσίαν πολλῶν μαρτύρων. Μετεκοὶ δὲ (καθὼς ὁ Κλήμης ἐν τῇ ζ'
 τῶν ὑποτυπώσεων) πολλὰς μάρτυρας ἐνόησαν τὸν παλαιὸν Νόμον, καὶ τὰς Προφῆτας, ὡσαύ-
 τὰ λέγει εἰς τὸν Τιμόθεον ὁ Παῦλος· ἠξούρεις, ὡς τέκνον μου, ὅτι τὰ λόγια ὅπῃ ἠκυσας ἀπὸ
 ἐμῶ, ἥτον βεβαιωμένα μετὰ πολλὰς μαρτυρίας τῷ Νόμῳ, καὶ τῶν Προφητῶν.

„ Ταῦτα παράθε πεισὺς ἀνθρώποις “.

Δὲν εἶπεν εἰς τὸν Τιμόθεον ὁ Παῦλος, ὅτι εἶπε εἰς τὰς πεισὺς ἀνθρώπους ἐκεῖνα, ὅπου
 ἠκυσας ἀπὸ λόγου μου· ἀλλὰ παράθε ταῦτα εἰς αὐτὰς μετὰ ἀσφάλειαν καὶ σιγερότητα, ὡσαύ-
 τὰ πολῦτιμον Θεσαυρὸν, καὶ μίαν παρακαταθήκην· διὰ τὴν ἐκεῖνα τὰ πράγματα, ὅπῃ πα-
 ραθέσθαι τινὰς εἰς ἄλλαν διὰ τὴν φυλάξῃ, μετὰ ἀσφάλειαν καὶ βεβαιότητα τὰ παραθέττει. Με-
 τὰ λόγια δὲ ταῦτα κάμνει ὁ Ἀπόστολος προσεκτικώτερον τὸν μαθητὴν τὸν Τιμόθεον. Βλέ-
 πε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, ὅτι λέγει ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον νὰ παραθέτῃ τὰ λόγια ταύτα,
 ὅχι εἰς ἀνθρώπους φιλονείκας, καὶ εἰς ζητήσεις καὶ συλλογισμὰς καταγινόμενας, ἀλλὰ εἰς ἀν-
 θρώπους πεισὺς, ἥτοι ἐμπιστευμένους, οἵτινες ἔχοντες τὴν πίσιν μετὰ ἀπλότητα, δὲν προδίδου-
 σι τὴν παρακαταθήκην τῶν λόγων, ὅπῃ ἐμπιστεύθη τινὰς εἰς αὐτὰς.

„ Οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται, καὶ ἑτέροις διδάσκει “.

Παράθε, λέγει, ὡς Τιμόθεε, τὰ λόγια μου εἰς τὰς πεισὺς ἀνθρώπους ἐκεῖνας, ὅπῃ εἶναι
 ἱκανοὶ νὰ τὰ διδάξουν καὶ εἰς τὰς ἄλλας· ἐπειδὴ, τί τὸ ὄφελος, ὅταν τινὰς ἦναι μετὰ αὐτὰς
 πεισὺς καὶ ἐμπιστευμένους, καὶ ὅλα τὰ λόγια τὰ δέχεται μετὰ ἀπλότητα, καὶ χωρὶς συζητήσεων,
 δὲν δυνάται δὲ νὰ παραδίδῃ καὶ εἰς ἄλλας τὰ λόγια ἐκεῖνα ὅπῃ ἐδιδάχθη; ἢ τί τὸ ὄφελος,
 αὐτῶς, αὐτὸς μετὰ δὲν προδίδῃ τὰ λόγια τῆς πίστεως ὅπῃ ἔμαθε, δὲν ἡμπορεῖ δὲ νὰ κάμ-
 νῃ καὶ ἄλλας τοιαύτης ὁμοίους τῷ; Δύω λοιπὸν πράγματα πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ διδάσκαλος, εἴτε
 μετὰ, νὰ ἦναι πεισὺς, ἢ γὰρ ἐμπιστευμένους, διὰ τὴν φυλάττει ἐκεῖνα ὅπῃ ἀκούσῃ, καὶ νὰ μὴ τὰ
 προδίδῃ· καὶ ἄλλο δὲ, νὰ ἦναι διδακτικὸς, ἥτοι νὰ ἔχῃ δυνάμιν νὰ τὰ διδάσκῃ καὶ εἰς τὰς
 ἄλλας. Ταῦτα δὲ τὰ λόγια φανερὸν εἶναι, ὅτι τὰ παραγγέλλει ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον,
 ὅχι διὰ τὰς λαϊκὰς, ἀλλὰ διὰ τὰς Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς· ἐπειδὴ ἀποπὸν εἶναι νὰ ἐννοήσωμεν
 πῶς ταῦτα γράφει διὰ λαϊκὰς· διὰ τὴν ὅταν ὁ Παῦλος ἐξεῖλκεν ἐπιστολὰς εἰς τὰς λαϊκὰς,
 καὶ ἐδίδασκε μετὰ αὐτὰς ἀπαρατηρήτως, τὸσον τὰς Ἑλλήνας, ὅσον καὶ τὰς Ἰουδαίας, δὲν γράφει
 τοιαῦτα, ἥταν δὲν ζητεῖ νὰ εἶναι οἱ ἀκούοντες πεισοὶ, καὶ ἱκανοὶ νὰ διδάξουν ἄλλους· ἐγὼ δὲ
 νομίζω ὅτι λέγει ταῦτα ὁ Παῦλος καὶ διὰ κάποια τινὰ μουσικὰ καὶ ἀπόκρυφα, τὰ ὅποια
 ἔπρεπε νὰ τὰ παραθέσθαι ὁ Τιμόθεος ὡσαύτῃ Θεσαυρὸν, εἰς ἐμπιστευμένους ἀνθρώπους, καὶ τὴν
 δυνάμιν ἔχοντας τὰ διδάσκειν (1).

3. „ Σὺ

(1) Διὰ τὴν καὶ ὁ κρυφιομένους Διονύσιος ὁ Ἀρεο-
 παγίτης, πύστιν τὴν παραγγελίαν φυλάττειν τὰ δι-
 δασκῆσαι Παῦλος, ἔγραφε καὶ αὐτὸς πρὸς τὸν συμμα-
 θετὴν τὸν Τιμόθεον ταῦτα· „ ἀλλ' ὅρα ὅπως
 „ ἢ ἐξορκίσῃ τὰ Ἁγία τῶν Ἀγίων· εὐλαβηθῇ δὲ,
 „ καὶ πᾶσι τῷ κρυφίῳ Θεῷ ταῖς νομίαις καὶ ἀοράτοις γνώσεσι
 „ τιμῆσαι, ἀμείβεσθαι μετὰ αὐτῶ καὶ ἀχραντὰ ποῖς ἀτε-
 „ λῶσι διατηρῶν· Ἱεροῖς δὲ λόγοις τῶν ἱερῶν μετὰ ἱε-

„ ρὰς ἐκκαμίνους ἱεραρχικῶς κοινοῦν “ (Κεφ. α. πε-
 ρὶ Ἑκκλησιασ. Ἱεραρχ.) ὡς ἐρμηνεύει ὁ Θεοφόρος
 Μαξιμὸς λέγει· „ ἢ ἐξορκίσῃ, πιστεύει ἢ παύσει
 „ καὶ ἀνδραγαθῶς ποιήσει πᾶσι τοῖς ἀνέτοις καταφανῇ,
 „ γέλωτος ἀφορμὴν ποιήσας τὰ δεῖα καὶ μουσικά· Ἱε-
 „ ροῖς δὲ λόγοις, ὅτι ἢ δὲ πᾶσι ἁγίοις βεβήλοις ἐκ-
 „ φαίνων, ὡς τὰς μαργαρίτας τοῖς χοίροις ῥίπτει “.

3. „Σὺ ἔν κακοπάθῃσον ὡς καλὸς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Βλέπεις, ὡ ἀγαθῶσα, ὅτι τὸ νὰ κακοπαθῇ μὲν τινὰς, εἶναι ἴδιον τῇ στρατιῷ τῇ Χρῆστῃ, τὸ δὲ νὰ μὴ κακοπαθῇ, δὲν εἶναι ἴδιον τῇ στρατιῷ τῇ Χρῆστῃ; λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ λυπησῇ ἐσὺ Χρῆστιανέ, αἰσῶς καὶ κακοπαθῇς, διὰ τὴν ἐσὺ ἐδιωρίσθης νὰ ᾔσῃ στρατιώτης τῇ Χρῆστῃ· μέγα δὲ ἀληθῶς καὶ θαυμαστὸν ἀξίωμα εἶναι, τὸ νὰ ᾔσῃ τινὰς στρατιώτης τοῦ ἐπεφανῆ καὶ ἀφθάρτου Βασιλέως Χρῆστῃ, εἰς καιρὸν ὅπῃ μερικοὶ νομίζου διὰ μέγα ἀξίωμα, τὸ νὰ εἶναι στρατιώτης τῇ ἐπιγεῖα καὶ φθαρτῇ Βασιλείᾳ.

4. „Οὐδεὶς στρατιώτης ἐμπλέκεται ταῖς τῷ βίᾳ πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ“.

Ταῦτα τὰ λόγια δὲν ἐρρέθησαν ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον διὰ τὰς Ἐπισκόπους καὶ Διδασκάλους μόνους, ἀλλὰ καὶ διὰ ὅλους ἀπλῶς τὰς Χρῆστιανὰς, τὰς στρατιώτας τῇ Χρῆστῃ· ἐμφαντικὴ δὲ καὶ ζωντανὴ εἶναι ἡ λέξις τῇ ἐμπλέκεται, ὅπῃ ἐμεταχειρίσθῃ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· ἐπειδὴ καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἢ βιωτικαῖς φροντίδαι καὶ μέριμναι, εἶναι ὡσαύτῃ δεσμά, καὶ οφίδαι, ὅπῃ δένουσι καὶ περιπλέκουσι τὸν στρατιώτην τῇ Χρῆστῃ, καὶ δὲν ἀφίουν αὐτὸν ἐλεύθερον. Λέγωντες δὲ ὁ Παῦλος καὶ πραγματείας, αἰνιγματωδῶς ἐφανέρωσεν τὰς παραχὰς, καὶ δυσκολίας, καὶ ἐνοχλήσεις τῇ βίᾳ, ἐπειδὴ πράγματα θέλει νὰ εἴπῃ, δυσκολίαι, καὶ ταραχαί· ἵνα καὶ ἀπὸ αὐτὸ μόνον τὸ ὄνομα ὅπῃ ἔχον αἱ τῇ Κόσμῃ φροντίδαι, ἐμποδίσῃ τὸν Χρῆστιανὸν ἀπὸ αὐτῶν· διὰ τί, λέγει, ἐσὺ, ὦ Χρῆστιανέ, δούεις τὸν ἑαυτὸν σε ἀπὸ τὰς πολλὰς βιωτικὰς μερίμνας; διὰ τί ἐμπλέκεσαι εἰς τὰς πραγματείας, καὶ ἐνοχλήσεις τῇ Κόσμῃ; τί τῇ στρατείᾳ σε μόνον φρόντιζε, καὶ τί τῇ στρατιωτικῇ σε φύλαττε τάξιν, καὶ ἐτῆς θέλεις ἀρέσεις εἰς τὸν Χρῆστον, ὅστις σε ἐδιόλεξεν εἰς τὸ νὰ ᾔσῃ στρατιώτης τῇ (1).

5. „Ἐὰν δὲ καὶ ἀθλητὴς, ὁ σφαινοῖται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ“.

Δὲν εἶναι, λέγει, ἀρκετὸν εἰς ἐσὺ Χρῆστιανέ, τὸτο μόνον, τὸ νὰ ἔμβῃς εἰς τὸν ἀγῶνα, καὶ εἰς τὴν παλαίστραν, διὰ τὸν Χρῆστον, καὶ διὰ τὴν ἐνοπλίαν τῇ· ἔδῃ εἶναι ἀρκετὸν εἰς ἐσὺ μόνον, τὸ νὰ ἀλειφθῇς μὲ τὸ λάδι, καθὼς κάμνουν οἱ παλαισάδες, καὶ τὸ νὰ πιασθῇς μὲ τὸν ἀντιπαλαιστῆν σε διάβολον· ἄν· ὅλ· εἶναι χρεία εἰς ἐσὺ, νὰ φυλάξῃς ἀκομιὴ καὶ τὰς νόμους τῶν παλαισῶν, οἱ ὅποιοι διορίζουν, πῶς νὰ ᾔσῃ σῶφρων, καὶ φυλαγμένος ἀπὸ τῆς πάθῃ τῆς σαρκός· πῶς νὰ τρώγῃς, καὶ νὰ πίνῃς ὀλίγον, καὶ μὲ ἐγκράτειαν, καὶ ποίας τρόπους πρέπει νὰ μεταχειρίσθῃς ὅταν παλῶς, διὰ νὰ ρίψῃς κάτω, καὶ νὰ νικήσῃς τὸν ἐχθρόν σε (2)· ἐπειδὴ δὲν παλῶς καθ' ἑαυτὸν, ἀπλῶς καὶ ὡς ἐτυχεν, ἔπε καθ' ὅς θέλει, ἀλλὰ εἶναι νόμοι ἀθλητικοὶ ὅπῃ διορίζουν πῶς, καὶ μὲ τί τρόπον νὰ παλῶς ὁ παλαστής, καὶ νὰ νικᾷ· καὶ ἐτῆς νὰ ᾔσῃ ἡ νίκη τῇ νόμιμος, καὶ ἀξία σφαινοῖται (3). Βλέπε δὲ,

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἐτῆς τὸ ρητὸν ἐρμηνεύει· „οἱ στρατιωτικὸν ἀπαζόμενοι βίον, πᾶν ἐμπορικὸν ἔστιν, ἐπιπορευμάτων κεχωρισμένοι, μόνος δὲ τῆς ὀπλιτικῆς ἐμπειρίας ποιῶνται φροντίδα, ἵνα τὰς τῇ αὐτῇ φύσιν ἔχοντας θεραπεύσωσιν ἄρχοντας“. Λέγει δὲ καὶ ὁ ὁσῖος Μάρκος· „ἔδῃ, φησι, στρατιώτης ἐμπλέκεται, πᾶς πᾶν βίᾳ πραγματείας· ὁ γὰρ μετὰ τῆς ἐμπλοκῆς, πᾶς πάθῃ νικήσας θέλων, ὁμοίος ἐστὶ τῷ μετὰ ἀχρύων σβεννύοντι ἐμπρησμόν“. (Κεφ. ρζ'. περὶ Νόμου Πνευματικῇ)

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Ἀλεξανδρίτης Κύριλλος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν πᾶν· „ἀνὴρ γὰρ ὁ μὴ λίαν ἐνταλῆς, πᾶν ἐν παλαίστραις τεχνῶν, καὶ ρώμῃ πᾶν ἀλῶν διετεχνῆται πιστευτῇ, ἀλλ' ἐδαμνόμενος ευρησὶ τὸ καὶ τὰς πᾶν σφαινοῖται φιλοτιμίᾳ ἐναβρύνεσθαι, μὴ ἐχὶ πρόσπερον ἐσβεβηκῶς πᾶς ὑπὲρ τῆς εὐκλείας ἀγῶνας, καὶ

πᾶν ἴδιον καπορρωμάτων ὁππῶρα λαχόν τὸν πᾶν σφαινοῖται προετηκόσῃ. Ἀγωνιζόμεθα ποῖναι ὡς ἐν ὅλῃ Θεῷ, πᾶν δῆλον αὐτῷ τιμῶντες νόμον, καὶ εἰς τὸ δοκῶν αὐτῷ πᾶν οἰκῶν ἀπεδύοντες βίον, διὰ τῆς εἰς ἅπαν ὑποπαγῆς, καὶ τῇ ἐφ' ἅπασιν ποῖς ἀρίστοις θερμῶς καὶ ἀμαχῶν ἐπιθυμῇ ἐπιδικνύμεν“. (Ὁμιλ. δ'. εἰς τὸ Πάσχα)

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ· „ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ“, τίς ἐν καιρῷ τῆς σφοδρῆς οἰκῇ καδῆμνος, ἢ καδευδὼν, ἐκάνσῃ τῇ θερμῇ πᾶν κόλπον ἐπλήρωσεν πᾶν δραγματῶν; τίς ἐπύργησεν ἀμπελῶνα, πᾶν μὴ παρὰ τῇ πεφυτμένον; ἐκνήων οἱ καρποί, ὡν καὶ οἱ πόνοι· αἱ τιμαὶ καὶ οἱ σκεφανοὶ πᾶν νενικηκόσῃ νοῖ· τίς σκεφανοὶ πᾶν μὴ ἀποδύνηται πᾶν ἀντίπαλον; ὅποτε ὁ νικήσας δὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ νομίμως ἀθλήσας, κατὰ τὸν Ἀπόστολον·

ὡ ἀναγνώσα, σοφίαν τῷ Ἀποστόλῃ· ἀνωτέρω μὲν εἶπεν, ὅτι ὁ Χριστιανὸς εἶναι στρατιώτης, διὰ τὸ δεῖξαι μὲ τὸ ὄνομα τῷτο, ὅτι ὁ Χριστιανὸς πρέπει νὰ ᾖ πάντοτε ἔτοιμος διὰ τὴν λάβην σφαγῆς, καὶ θανάτου, διὰ τὸν ὑψίστον Βασιλέα τῶ Χριστόν· ἐδῶ δὲ λέγει, ὅτι ὁ Χριστιανὸς εἶναι ἀθλητής, καὶ παλαιστής, διὰ τὸ δεῖξαι μὲ τὸ παράδειγμα τῷτο, ὅτι ὁ Χριστιανὸς πρέπει ὅλα νὰ τὰ ὑπομῇ, καὶ ἀπὸ ὅλα νὰ ἐγκρατίζεται· „ὁ ἀγωνιζόμενος γάρ φησι, „πάντα ἐγκρατίζεται“· (ἀ. Κορ. θ'. 25.) καὶ ὅτι πάντοτε πρέπει νὰ γυμνάζεται, καὶ ἀμμίαν φορεῖ νὰ μὴ ἀμελῇ (1).

6. „Τὸν κοπιῶντα γεωργὸν, δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν“.

Αφ' οὗ εἴπεται ἀνωτέρω τὸ παράδειγμα τῶ στρατιώτου, καὶ παλαιστῆ, ὁ Ἀπόστολος τώρα φέρει καὶ τρίτον παράδειγμα τὸ τῷ γεωργῷ· ἀλλὰ τὸ μὲν παράδειγμα τῶ στρατιώτου, καὶ τῷ ἀθλητῇ, ἀρμόζειν καὶ εἰς κάθε Χριστιανόν, καθὼς εἶπόμεν ἀνωτέρω, τὸ δὲ παράδειγμα τῷ γεωργῷ, ἀρμόζει περὶ ἰσχυρότερον εἰς τὸν ποιμένα καὶ διδάσκαλον τῶν Χριστιανῶν· ἐπεὶ καθὼς ὁ γεωργὸς δὲν ἐπιμελεῖται τὸν ἑαυτὸν τῶ, ἀλλὰ τὴν γῆν, καὶ μισθὸν ὅχι ὀλίγον ἀπολαμβάνει ἀπὸ τῆς καρποφορίας τῆς γῆς· ἔτσι καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ Ἀρχιερεὺς, καὶ ἱερεὺς δὲν ἐπιμελεῖται τὸν ἑαυτὸν τῶ, ἀλλὰ τὴν ὑπ' αὐτῷ διδασκομένην Χριστιανήν· ὁμοίως δὲν κοπιᾷ ἀνωφελῶς, ἀλλὰ καθὼς ὁ γεωργὸς πρῶτος ἀπὸ τῆς οἰκοκυρίας, τρώγει τὸν καρπὸν τῶ χωραφίης, καὶ τῶ ἀμπελώντος ὅπως δελεῖται, ἔτσι καὶ ὁ διδάσκαλος προτίτερα ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ, αὐτὸς ἀπολαμβάνει τῆς ἰδίας τῆς κόπης· ἐπεὶ καὶ ὁ Θεὸς ἀνταμείβει αὐτὸν πλεονάτως μὲ τῆς καρποφορίας καὶ ἀρετῆς τῶν ὑπ' αὐτῷ διδασκομένων (2). Διὰ τὸ μὴ λυπῆται λοιπὸν ὁ Τιμόθεος, καὶ κάθε ἄλλος διδάσκαλος, πῶς μόνον εἰς τὸ μέλλον ἔχει νὰ ἀπολαύσῃ τὸν μισθὸν τῶ κόπης, καὶ ὅχι ἐδῶ, διὰ τῷτο παρηγορεῖ αὐτὸν ὁ Παῦλος, καὶ λέγει· ἀκόμη ἀπὸ ἐδῶ λαμβάνεις τὸν μισθὸν τῶ κόπης, ὡς Τιμόθεε, καὶ μέσα εἰς αὐτὸν τὸν κόπον σε δίδεται ἡ ἀντιμισθία σου· διὰ τὸ ὅτι ἄλλο δὲν ἀπολαμβάνεις, ἀλλ' ὅμως ἡ ὠφέλεια ὅπως προξενεῖς εἰς τόσας ψυχὰς μὲ τῆς διδασκαλίας σου, αὐτὴ εἶναι κέρδος μέγα ὅπου σοι δίδεται ἀπὸ τῆς παρεσάν ζωῆς· καὶ ἀφίνα νὰ λέγω τὴν πνευματικὴν χαρὰν, ὅπως λαμβάνει τὸ σωεινός σε διὰ τῆς διδασκαλίας σου, ὅπως βλέπεις καὶ γίνεται διὰ τῆς διδασκαλίας σου εἰς τῆς ἀδελφῆς, ἡ ὅποια χαρὰ, εἶναι οὗσα μέγα ἀγαθόν. Μερικοὶ δὲ, κατὰ τὸν Θεοδώρετον, λέγουσιν, ὅτι καρπὸν ἐδῶ ἐννοεῖ ὁ Παῦλος, τῆς τιμῆς καὶ περιποίησιν, ὅπως λαμβάνουσιν οἱ διδάσκαλοι ἀπὸ τῆς διδασκομένης, καὶ τῆς ἀναγκαίας τροφῆς, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἔτσι ἡ ἀλήθεια. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώσα, ὅτι ὁ Παῦλος δὲν εἶπε πῶς ὁ ἀπλῶς γεωργὸς ἀπολαμβάνει πρῶτος τῆς καρπῆς, ἀλλὰ ὁ κοπιῶν γεωργὸς, ἦσαν ἐκεῖνος ὅπως κατακόπεται καθ' ἐκαστὴν ἀπὸ τῆς πόνης, καὶ ὅχι ἐκεῖνος ὅπως ἀπλῶς ἐργάζεται· διὰ τῷτο εἶπε καὶ ὁ Σολομών· „ἀγαθὸν γὰρ πόνων καρπὸς δούλης“· (Σοφ. γ'. 15.) καὶ ὁ πατὴρ τῶ Σολομώντος Θεὸς Δαβὶδ· „τῆς πόνης τῶν καρπῶν σε φάγεται“· (Ψαλ. ρκζ'. 2.) ὅπερ ἀντιστρόφως γράφει ὁ Ἀλεξανδρείας Θεὸς Κύριλλος· „τῆς καρπῆς τῶν πόνων σε φάγεται“· (σελ. 1518. τῆς Πεντατεύχ.)

7. Νόεα αὐτὸ λέγω“.

Επεὶ τὰ παραδείγματα, ὅπως ἀνέφερεν ἀνωτέρω ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, τῶ στρατιώτῃ, καὶ ἀθλητῇ, καὶ γεωργῷ, τὰ εἶπεν ἀνιγματοδῶς, διὰ τῷτο λέγει ἐδῶ· νόεα αὐτὰ ὅπως σοι λέγω

„τῷτο δὲ εἶσι, τὸ μὴδὲ μικρὸν μὲν παρεῖναι τῶν διαπαιγμένων, ὅπως δὲ ἑκατὸν ποιῆσαι, ὡς προσετέγμε, „θα· μακάριος γάρ φησι ὁ δούλος ἐκείνος, ὃν εἶδαν ὁ Κύριος ἐν ἑαυτῷ, καὶ ποιῆσαι ὡς ἐτυχεν, ἀλλὰ ποιῆσαι τῶ“· (Ἐν τῷ προσημ. τῶν κατὰ πλάτ. ὅρων.)

(1) Διὰ τῷτο καὶ ὁ Ἰωβ λέγει ὅτι ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἀνδρῶν δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ οὗτος πανσπότης πόλεμος καὶ πειρασμός καὶ γύμνασις· „ἐχὶ περισπότην ὁ βίος, ἀνδρῶν ἐπὶ τῆς γῆς“· (Ἰωβ ζ'. 1.) καὶ ὁ Παῦλος δὲ ἀπαχὺ λέγει· „ἐκ ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλη ἀπὸς αἰ-

μα καὶ σάρκα, ἀλλὰ ἀπὸς τοὺς ἀρχαίς, ἀπὸς τοὺς ἐξουσίαις, ἀπὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοὺς σκότους τοῦ αἰῶνος τῶν“· (Ἐφ. 5'.)

(2) Ὁ δὲ Νύκτας ὅπως ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τῶ Παύλου· „δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν, ὡς τῶν διδασκάλων πρῶτον ἐν ἑαυτοῖς κατορθύνων, ἀπὸς διδασκασί· τῷτο γὰρ εἶσι τὸ δὲν πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν, ὡς πρὸ τῶν ἄλλων ἑαυτοῖς διὰ τῶν ἀρετῶν γεωργεῖν“.

γὰρ ὁ Τιμόθεε, καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἔπεν· „ὁ ἀναγινώσκων, νοείτω“ (Ματθ. κ δ'. 15.) ἐπεὶ δὲ ἐγὼ διὰ τὸ τοῦ λέγω ταῦτα σκοτεινὰ, καὶ αἰνιγματώδη, διὰ τὰ ὀξύμωρον τὸν ἑν σου περὶ αὐτὸν εἰς τὸ νὰ τὰ νοῆς· ὅθεν παραγγέλλει καὶ ὁ Σολομών· „νοήτως νοεῖ τὰ παρατιθέμενά σοι“ (Παρ. κ γ'. 1.) ἔπειτα εὐχεται εἰς αὐτὸν ὥσπερ εἰς γνήσιον τέκνον τῶ, καὶ λέγει ἀκολούθως.

„Δώη γάρ σοι ὁ Κύριος σωέσιν ἐν πάσι“.

Εὐχομαι, λέγει, ὁ Τιμόθεε, διὰ τὰ σοι δώσῃ ὁ Κύριος σωέσιν τὰ καταλαμβανῆς, ὅχι μόνον αὐτὰ ὅπως εἶπον, ἀλλὰ καὶ κάθε ἄλλον λόγον αἰνιγματώδη (1), ἀπόκρυφον, καὶ σκοτεινόν, καὶ τὰ διακρίνης δὲ λόγως κάθε ἔργον καὶ ὑπόθεσιν δυσκολοδιακρίνῃ, καθὼς λέγει ὁ Δανιὴλ· „Καὶ οἱ νοήμονες συνήσκησι“ (Δαν. 1 β'. 10.) εἰς δὲ ἀπὸ τὰ ἑπτὰ χαρίσματα τῶ Ἁγίω Πνεύματος, γράφει ὁ Ἡσαΐας ὅτι εἶναι ἡ σωέσις (κεφ. 1 α'. 2.) (2)· τί δὲ εἶναι ἴδιον τῆς συνέσεως, ὅρα εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶ „ἐν πάσῃ σωέσει, καὶ σοφίᾳ, καὶ πνευματικῇ“ (Κολασ. 3. 9.)

8. „Μνημόνδε Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγηνεργεμένον ἐκ νεκρῶν ἐκ σπέρματος Δαβίδ“.

Τῶν τὸν λόγον λέγει ὁ μέγας Παῦλος διὰ τὰς αἰρετικές· ἐπεὶ δὲ καὶ τότε ἦτον τινὲς, ὅπως ἐνόμιζον διὰ ἐντροπὴν τὸ νὰ πάθῃ, καὶ νὰ ἀποθῶν ὁ Υἱὸς τῶ Θεοῦ, καὶ ἐκ τῆς ἰσως ἐδιδασκον ὅτι κατὰ φαντασίαν ἔφαιν, καὶ ὅχι κατὰ ἀλήθειαν ἀνθρώπος (3)· δι' ὅ,τι ὁ Υἱὸς τῶ Θεοῦ τόνον ἐταπεινώθη διὰ τὰς ἀνθρώπους, ὥστε ὅπως ἐντρέπονται οἱ ἴδιοι ἀνθρώποι τὰ προσάπτειν εἰς τὸν Θεὸν τόνον μεγάλῃ ταπείνωσιν. Παραγγέλλει δὲ τὸ τοῦ εἰς τὸν Τιμόθεον καὶ διὰ τὰ παρηγορήσῃ αὐτόν, καὶ ὥσπερ τὰ λέγει, ἡξάρει ὁ Τιμόθεε, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Διδάσκαλος ἡμῶν Χριστὸς, μετὰ τὰ πάθῃ ἐνίκησε τὴν θάνατον, καὶ διὰ τοῦ θανάτου ἀπέλαβε τὴν ζωὴν· αὐτὸν λοιπὸν ἐνθυμῶ πάντοτε, καὶ δεῦν θέλεις μικροψυχήσεις καὶ βαρεθῆς εἰς τὰ πάθῃ καὶ εἰς τὰς πειρασμούς, ἀλλὰ μεγάλως ἔχεις νὰ παρηγορηθῆς (4).

„Κα-

(1) Τοῦτος ἦτον ὁ Προφήτης Δανιὴλ, ὅστις διὰ τὴν πνευματικὴν σωέσιν ὅπως ἔχεν, ἔλυνε κάθε ἐνύπνιον, καὶ αἰνίγμα· ὅθεν ἔλεγε περὶ αὐτοῦ πρὸς τὸν Βασιλεῖα Βαβυλῶνος, ὅτιν αἶδε τὴν χεῖρα νὰ γράφῃ ἐπὶ τοῦ τοῦ, ἡ πᾶσι Βασιλεία· „εἰς ἄνθρωπον ἐν τῇ Βασιλείᾳ“, ἐν ᾧ Πνεῦμα Θεοῦ... καὶ φρόνησις, καὶ σωέσις ἐν αὐτῷ, συγκρίνων ἐνύπνια, καὶ ἀναγγέλλων κρατέμενα, καὶ λύων σωδέσμους, Δανιὴλ. (Δαν. 5. 11)

(2) Σωέσις δὲ εἶναι, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον· ἐντρέχον διανοίας εὐπαρεχολογητικῶς πρὸς ἑκάστου πράγματι οἰκόν καὶ πρὸς πρὸς ἐξουσίαν· (Ερμηνεία αἰς τὸ, καὶ οἱ σωέσις ἐν ἐαυτοῖς. (Ἡσαΐ. 6. 21.)

(3) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος ἐπαφῇ· „Σίμων ἡρῶς κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν τὰς αἰρετικές κατεπαύειν ἀκάνθας· ὅτος δὲ, καὶ οἱ ἐκ τῆς πάντες, τῆς σαρκὸς ἠρῶν ἦσαν τὴν ἀνάληψιν, καὶ φαντασίαν γεγενησάμενοι τὴν Ἐνανθρώπησιν ἔφασαν· οὐ δὲ χαρὸν ὁ ὁ ἄποστολος πᾶσι περὶ τῆς θείας φύσεως ἐπὶ τοῦ παρόντος σιγήσας, περὶ μόνῃς αὐτῷ τῆς οἰκονομίας ἐπέτελεν, αἱ μεμνησάμενοι τῆς ἐκ σπέρματος Δαβίδ κατὰ σάρκα γεννήσεως παρεγγυήσας, καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως· ἀμφότερα δὲ πέδωκε τὴν γενήσιν, καὶ τὸ πάθος, καὶ τὸ γένος δέγε προσέειπεν· ἐπεὶ δὲ πᾶσι πάντα προφανῶς ἠρῶν ἦσαν οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροί“.

(4) Καὶ αὐτῇ γὰρ μοναχῇ ἡ πᾶσι Ἰησοῦ Χριστοῦ μνήμη, εὐφραίνει τὴν ψυχὴν καὶ παρηγορεῖ· ὅθεν ἔπεν ὁ θεὸς

Δαβίδ· „ἐμνήσθην τῶ Θεοῦ καὶ εὐφρανθήσω“ (Ψαλμ. 138. 3.) ὅπερ ἐρμηνεύων ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „τί μνήμη ἐτοιμότερον; μνήσθῃ καὶ σὺ καὶ εὐφρανθήσῃ· ὅτι τὸ εὐφρανθῆναι τῆς ἰσχυρίας! ὅτι τὸ πάχος τῆς θεοπαθείας! ὅτι τὸ μεγέθους τῆς δωρεᾶς! καὶ κοιμίζει μόνον ὀλιγοψυχίαν καὶ λύπην μνημονεύει ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ εὐφροσύνην ἐργάζεται“ (Λόγ. πρὸς τὰς πολιτὰς Νεαζιζῶν) Διὰ τοῦτο καὶ οἱ θεοὶ Πατέρες οἱ καλεῖσθαι Νηπτικοί, παραγγέλλουν εἰς πάντας τὰς Χριστιανὰς νὰ ἔχον παντοπύην μνήμην καὶ μελέτην τῆς ὀνομασίας τῶ Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγοντες ἀκαταπαύτως εἰς τὴν καρδίαν τῆς· „Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Υἱὲ τῶ Θεοῦ ἐλὼν με“ καὶ ὅρα περὶ τῆς εἰς τὸ 1. Κεφάλαιον τῶ πρὸς τὸν Ἰωάννην ἡμετέρου Συμβιβαστικῶ. Ἐφ' ὃ καὶ ὁ Θεότιμος· „τὸ ὄντως μνήμην ἔχον Θεοῦ, ζωὴς ἐστὶ μνήμην ἔχον· τῶ ἐπιτελεῖσθαι δὲ, γίνεται πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, αὐτὸς μνημονεύει τὴν ζωὴν, καὶ ἐν τῇ ζωῇ γίνεται· ὅποιος δὲ ἀληθευῖ τὸν Θεόν, καὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐν τῇ θανάτῳ γίνεται. Διὰ τοῦτο γράφει καὶ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ὁ Ἀπόστολος Πέτρος βλέπωντας τὴν γυναικά τῶν, ὅπως ἐπὶ τῶν θανάτων οἱ ἄνθρωποι, ἐφώνησεν εἰς αὐτὴν, ὅτι νὰ ἐνθυμᾶται τὸν Κύριον· „φασὶ γοῦν πᾶσι μακάριον· Πέτρον διασάμενον τὴν αὐτῆς γυναικά ἀπαγομένην, τὴν ἐπὶ θανάτῳ, ἠσθῆναι μετὰ τῆς κλήσεως χαρίν... ἐπιφρονῆσαι δὲ εὖ μάλα προτρεπτικῶς καὶ πα-

218α-

„Κατὰ τὸ Εὐαγγέλιόν μου“.

Επειδὴ τῷ τότε καιρῷ πολλοὶ αἵρετικοί, ὡς εἶπομεν, διαγγελίζοντο ἄλλα τινὰ ἑσὶα καὶ ἀλλόκοτα τῆς πίστεως, διὰ τῆτο παραγγέλλει ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον νὰ μὴ προσέχη εἰς ἐκεῖνα, ἀλλὰ εἰς τὸ ἐδικόν τε Εὐαγγέλιον, ἦγεν εἰς ἐκεῖνα ὅπῃ αὐτὸς διαγγελίζεται, καὶ κηρύττει (1).

9. „Ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχει δεσμῶν ὡς κακῆργος“.

Ανωτέρω μὲν ἐπαρηγόρησε τὸν Τιμόθεον ὁ Παῦλος ἀπὸ τῆς μνήμης τῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπὸ τοῦ παραδείγματος ἐκεῖνου· πῶρα δὲ παρηγορεῖ αὐτόν, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐδικόν τε παραδείγματος. Παρηγορεῖ, λέγει, ὡς μαθητὰ μου Τιμόθεε, ἀπὸ τῆς πάθης καὶ πειρασμοῦ ἐμὲ τῆ διδασκαλίας, διὰ τὴν καὶ ἐγὼ κακοπαθῶ καὶ εἶμαι ἀλυσσοδεμένος, ὡσαύτως ὡς ληστής, καὶ κακοποιός, μόνον καὶ μόνον διὰ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Χριστοῦ· καὶ δοξάζω ἑλᾶβα, καὶ ὑπόληψιν κακῶ ἀπὸ τῆς ἀνθρώπων, διὰ τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίας.

„Ἀλλ' ὁ λόγος τῆς Θεοῦ ἔδεδεται“.

Διὰ νὰ μὴ εἰπῇ τις, καὶ τί τὸ ὄφελος αὐτῆς κακοπαθῆς, ὡς μακάριε Παῦλε, ἢ τί θάυμασόν πράγμα εἶναι, αὐτῆς ἡσται ἀλυσσοδεμένος; δεῖξόν μοι, τί κέρδος ἀποκτιπες ἀπὸ τῆς κακοπάθειας ταύτης; ἢ τί θάυμασόν πράγμα ἐγένεν ἀπὸ τῆς δεσμάσεως; διὰ τῆτο, λέγω, ἀποκρίνεται ἐδῶ ὁ Παῦλος καὶ λέγει· ὅτι τῆτο εἶναι τὸ κέρδος τῆς κακοπαθείας μου, καὶ τῆτο εἶναι τὸ θάυμασόν ἔργον, ὅπῃ ἐγέννησαν τὰ δεσμά μου, τὸ νὰ μὴ δοῖται ὁ λόγος καὶ ἡ διδασκαλία μου· ἀλλὰ διὰ μέσεσιν τῶν δεσμῶν νὰ λύεται περισσότερον, καὶ νὰ ἐξαπλώνεται, καὶ νὰ κηρύττεται εἰς ὅλους πῶρα, περισσότερον ἀπὸ τὸ πρῶτον· δι' ὅτι ὁ λόγος τῆς Θεοῦ, μήπως ἦναι, λέγει, κἀνός· πράγμα αἰσθητόν, ἵνα ὅταν ἐμποδίζεται τὸ σῶμα, ἐμποδίζεται μαζὶ καὶ αὐτός; ὅχι· ὁ λόγος τῆς Θεοῦ εἶναι ὡς ἐλάνθον καὶ ἀνράπτων πράγμα, καὶ ὅταν ἡμεῖς οἱ τῶτον κηρύττοντες, εἰμεθα δεδεμένοι, αὐτὸς εἶναι λυμένος, καὶ τρέχει ἐλάνθον· ὡς νὰ ἐμποδισθῇ ἀπὸ κἀνός· καὶ ἰδὲ ἡ ἀπόδειξις κοντὰ· διὰ τὴν ἐγὼ, λέγει, καὶ μόλον ὅπῃ εἶμαι δεδεμένος μετὰ ἀλυσίδας, ἢ γλῶσσα ὅμως εἶναι λελυμένη, καὶ διὰ τῆτο κηρύττω, καὶ ὑπαγορεύω ἐπιστολὰς πρὸς ἑσὶα, καὶ πρὸς τὰς λοιπὰς· βλέπεις θάυμα; βλέπεις κέρδος ὅπῃ ἐγέννησαν τὰ δεσμά μου;

10. „Διὰ τῆτο πάντα ὑπομείνω διὰ τὴς ἐκλεκτῆς“.

Καὶ ὁ λόγος ἔπος παρακλήσεως εἶναι πρὸς τὸν Τιμόθεον διὰ νὰ παρηγορῇται, καὶ νὰ ὑπομείνῃ τῆς πειρασμοῦ· δι' ὅ,τι καὶ ἐγὼ, λέγει, δυνάμει πάσχω διὰ τῆς σωτηρίας τῆς ἐδικῆς μου, ἀλλὰ διὰ τῆς σωτηρίας τῶν ἄλλων Χριστιανῶν· καὶ ὅχι διὰ νὰ δοξασθῶ ἐγὼ, ἀλλὰ διὰ νὰ δοξασθῇ οἱ ἄλλοι. Ποιοὶ εἶναι αὐτοί; οἱ ἐκλεκτοὶ τῆς Θεοῦ, ἦγεν ἐκεῖνοι ὅπου ἐδιαλέχθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ νὰ κληρονομήσῃ ζωὴν αἰώνιον. Καὶ λοιπὸν αἰσῶς ὁ Θεὸς ἐδιάλεξεν αὐτοὺς, πῶς δυνάμει καὶ ἡμεῖς οἱ Ἀποστόλοι, καὶ κήρυκες τῆς Εὐαγγελίας, νὰ πάσχωμεν κάθετι διὰ τῆς σωτηρίας τῆς;

„Ἴνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσι τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Διὰ τῆτο, λέγει, πρέπει νὰ ὑπομείνωμεν καὶ ἡμεῖς κάθε πειρασμόν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ οἱ ἐκλεκτοὶ αὐτοί, καθὼς καὶ ἡμεῖς, τῆς ποθεμένης σωτηρίας. Καὶ καθὼς ὁ Θεὸς
ἐπα-

„ρακηντικῶς ἐξ ὀνόματος προσεπώνων“ μέμνησο ὡς αὐτῶν τῶν Κυρίων“. (Ἐκκλ. Ἰσρ. βιβλ. γ'. Κεφ. λ'.) Τῷ Ἰσραὴλ παντὶ ἀναφέρει καὶ Κλήμη ὁ Στρωματεύς (Βιβλ. ζ'. τῶν Στρωματῶν) ὅτι ἡ ἐκκλησία παντὶ καὶ ὁ Εὐσέβιος.

(1) Ὅρα ἐν τῇ ὑποσημείωσιν τῆς 18. Κεφαλ. τῆς πρὸς Ῥωμαίους εἰς 24. πόσα εὐαγγέλια φερόντων ἔγραψαν οἱ αἵρετικοί, καὶ πᾶς ἐπεφήμισαν ἐν ὀνόματι τοῦ Παύλου, καὶ ἄλλων Ἀποστόλων.

ἔπαθε τόσα πάθη, διὰ τὰ σωθῶμεν ἡμεῖς, ἔτι ἀντιστρόφως πρέπει νὰ πάσχωμεν καὶ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοί τε, διὰ τὰ σωθῆν οἱ τῷ Θεῷ ἐκλεκτοί. ὥστε τὸ ὅτι κάμνομεν, ἢ τοι τὸ νὰ ὑποφέρωμεν τὰ πάθη διὰ τῆς ἐκλεκτῆς, δεῖ εἶναι χάρις καὶ ὀφεισθέντα ἐδικήμας, ἀλλὰ εἶναι μία ἀνταπόδοσις, ὅπως κάμνομεν εἰς τὸν Χριστόν, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν παθόντα. ἔπειτα, διὰ τὰ μὴ εἰπῆτινας, τί λέγεις ὦ μακάριε Παῦλε; ἐσὺ δεικνύσας εἰς τὰ δεσμά, καὶ ἔχεις τὰ θανατωθῆς, καὶ πῶς ὑπερηφανρόμενος λέγεις, ὅτι γίνεσαι εἰς ἄλλας αἰτίας σωτηρίας; Πρὸς τὸ ὅποιον ἔπος ἀποκρίνεται ὁ Ἀπόστολος· ὅτι ἐγὼ δεῖν λέγω διὰ τὴν τῷ σώματι σωτείαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ σωτείαν, ἣν ἐν τῷ ψυχικῷ, διὰ τὴν ἀληθινῶν, καὶ διὰ τὴν ἐνδοξόν· ἐπεὶ καὶ ἡ σωματικὴ σωτεία, εἶναι βραχυῆς, καὶ ἄδοξος, δι' ὅτι τὸ σῶμα, ἢ πρότερον, ἢ ὕστερον, ἔχει ἐξάπαντος νὰ διαλυθῇ, καὶ νὰ ἀφανισθῇ. Ἀλλὰ καὶ τί λέγει παρακάτω.

„Μετὰ δόξης αἰώνις“.

Δεῖν ὑπομνήσω, λέγει, ἐγὼ κάθε πειρασμόν, διὰ τὰ σωθῆν μόνον οἱ ἐκλεκτοί, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ δοξασθῆν αἰώνως μαζί με ἡμᾶς τῶν Ἀποστόλων· τὸ ὅτι εἶναι πολλὰ μεγάλα ἔργα ἀπὸ τῆς ἀπλῆς τῆς σωτηρίας, καὶ τὸ ἐφανερώσκει ὁ Κύριος μετὰ τὸν λόγον ὅτι εἶπεν· „ἐγὼ ἤλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὴν ἔχωσι“· (Ἰωάν. ι. 10.) τὸ γὰρ περισσὴν εἶναι, τὸ νὰ μὴ ἔχον μόνον οἱ ἐκλεκτοί ζωὴν ἀπλῶς, ἀλλὰ ζωὴν ἐνδοξόν, καὶ αἰώνιον (1). ὥστε, αὐτὸ καὶ τὰ δεσμά, καὶ οἱ πειρασμοί με ἔχον ἐντροπὴν, καὶ πόνους, ὅμως προξενῶν καὶ δόξαν εἰς τῶν ἐκλεκτῶν, καὶ δόξαν αἰώνιον· αὐτὸ δὲ εἰς τῶν ἄλλων προξενῶν τὰ δεσμά με δόξαν αἰώνιον, πολλῶν μᾶλλον προξενῶν αὐτῷ εἰς ἐμὴν τὸν ἴδιον ὅπου τὰ φορῶ; διὰ τὸ λοιπὸν, ὦ Τιμόθεε, μὴ λυπηῖσαι καὶ ἀδημονεῖς διὰ λόγους.

11. „Πισὸς ὁ λόγος“.

Επεὶ πολλοὶ ἀμφισβόλλουσι διὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν, καὶ δόξαν, λέγοντες· καὶ πῶς θέλει γενῆ τὸ; καὶ ὅταν μὴ ζῶ, τότε νὰ ἐκδιδώμαι εἰς τὸν θάνατον, ὅταν δὲ ἀποθάνω, τότε ἔχω νὰ ζήσω; ἀνιγνόμενα γὰρ τὰ ῥήματα· ἐπεὶ, λέγω, τὸ, καὶ ἄλλα ὅμοια λέγουσιν· τίνες, διὰ τὸ ὅτι Παῦλος βεβαίονοι τὸν λόγον τῶν, καὶ λέγει· πιστός, καὶ ἀληθινός εἶναι ὁ λόγος ὅτι· ποῖος λόγος; δηλαδὴ ὅτι οἱ ἐκλεκτοὶ θέλουν ἐπιτύχειν σωτείαν ἐνδοξόν, καὶ αἰώνιον.

„Εἰ γὰρ σωμαπεθαίνωμεν, καὶ συζηήσομεν“.

Τὸ ἐν ἀνωτέρῳ λόγον κατασκιάζει, καὶ ἀποδείχνει ἐδῶ ὁ Παῦλος μετὰ συλλογισμὸς ἀνθρώπων, καὶ φυσικὸς· καὶ μὴ ὅλον ὅτι ἐκάμειν ἀνωτέρῳ ἀπόδειξιν τῷ λόγῳ τῷ, καὶ ἐβεβαίωσεν αὐτὸν, μετὰ ἐκεῖνο ὅτι εἶπε· „Μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστόν ἐνηνεργούντα ἐν νεκρῶν“· διὰ τί μετὰ τὸ ἀπέδειξεν ὅτι κατὰ τὸν Χριστόν ἀνέστη καὶ ἐδοξάσθη μετὰ θάνατον, ἔτι καὶ ἡμεῖς ἔχομεν νὰ σωμασθῶμεν μετὰ αὐτὸν, καὶ νὰ συδοξασθῶμεν. Πῶς λοιπὸν ἀποδείχνει τὰ ἐδῶ τὸν ἀνωτέρῳ λόγον; Μετὰ τὸν συλλογισμόν· ὅτι αὐτὸ ἡμεῖς συγκοινωνῶμεν μετὰ τὸν Χριστόν εἰς τὰ πάθη, καὶ λυπηρὰ, βέβαια ἔχομεν νὰ συγκοινωνήσωμεν μετὰ αὐτὸν καὶ εἰς τὰ χρηστὰ, καὶ χαροποιὰ· καὶ αὐτὸ σωμαποθάνωμεν μετὰ τὸν Χριστόν, ἔχομεν καὶ νὰ συζηήσωμεν μετὰ αὐτόν· ἐπεὶ καὶ ἄνθρωπος θέλει κείνῳ δίκαιον τὸ, καὶ πόσω μᾶλλον ὁ Θεός, ὅτι εἶναι ἡ πηγὴ τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἀγαθότητος; Θάνατον δὲ ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος, τὸν διὰ τῷ ἁγίῳ Βαπτίσματος ἐν τῇ ἁγίᾳ κολυμβήθρᾳ μυστικῶς γενόμενον, (2) ὅσον καὶ τὸν διὰ τῶν παθημάτων, καὶ πειρασμῶν προξενούμενον.

12. „Εἰ

(1) Ὅθεν λέγει καὶ ὁ Θεσσαλονίκης θῆος Γρηγόριος πρὸς εὐαγγελικόν τὸ ῥήμα ἐρμηνεύων· „τί σο περισσόν; τὸ μὴ σπῆλαι μόνον, καὶ συζῆν· ἀλλὰ καὶ εἰς ἀδελφούς αὐτῶν τελέσαι, καὶ συζητησόμενοι· τοῦτο δὲ τὸ περισσόν, εἰς εἰκόνα, ὁ διδόμενος ἐστὶ μισθός“· (Λόγ. πρὸς τὴν Ἑρμηνείαν)

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος ἔπει· „τὸ σωμαπεθαίνωμεν, ἢ περὶ τῶν ἀναρρομένων μόνον πένθει, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν βαπτιζομένων· καὶ γὰρ ὅσοι γεννηθῶσι, πιστεύοντες, καὶ κατέβησαν τῇ πίστει ἐπιδεικνύμενοι βίον, κοινωνοὶ τῆς ζωῆς τῷ Θεῷ“.

12. „Εἰ ὑπομεύομεν, ἢ συμβασιλεύσομεν“.

Δὲν εἶναι ἀρκετὸν, λέγει, μόνον τὸ νὰ δώσῃ τινὰς μίαν φοράν τὸν ἑαυτὸν τε εἰς θάνατον, διὰ τὸν Χριστόν, καὶ τὴν τῷ Χριστῷ πίσιν, καὶ ἐντολῶν· ἀλλὰ τὸ νὰ δίδῃ πάντοτε τὸν ἑαυτὸν τε εἰς θάνατον δι' αὐτόν· ὅπερ καὶ ἀλλαχῇ ὁ Παῦλος ἔλεγε· „καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω“ (ἀ. Κορ. ιε'. 31.) διὰ τὸπο πολλῶν ὑπομονῶν πρέπει νὰ ἔχωμεν ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ εἰς ὅλως τὰς πειρασμὰς ὅπερ μᾶς ἀπολεῖται, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς ἀξιωθῶμεν νὰ συμβασιλεύσωμεν μετὰ τὸν Χριστόν.

„Εἰ ἀρνέμεθα, καὶ κἄντος ἀρνήσεται ἡμᾶς“.

Μὲν τὰ λόγια ταῦτα κατασκιάζει ὁ Ἀπόστολος διὰ τῶν ἐναντίων, τὸν ἀντιθέτον λόγον καὶ λέγει, ὅτι ὅχι μόνον πῶς θέλομεν λάβωμεν ἀμοιβὰς διὰ τῶν ὑπομονῶν, ὅπως ἠθέλωμεν δεῖξωμεν εἰς τὰς διὰ τὸν Χριστόν πειρασμὰς· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων θέλομεν καταδικασθῶμεν, ἀνίσως μὴ ὑπομείνοντες τὰς πειρασμὰς ἀρνηθῶμεν τὸν Χριστόν· ἐπεὶ δὲ, αὐτοὶ ἡμεῖς ἀρνηθῶμεν τὸν Χριστόν, καὶ ὁ Χριστὸς θέλει μᾶς ἀρνηθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, καθὼς μόνος τε τὸ ἀπεφάσισεν· „ὅστις δ' αὖ ἀρνήσεται με ἐμπροσθέντων τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι ἐγὼ αὐτὸν καὶ ἐμπροσθέντων τῶν Πατρὸς μου τῶν ἐν οὐρανοῖς“ (Ματθ. ι'. 33.) ἐὰν δὲ ὁ Χριστὸς μᾶς ἀρνηθῇ, σοχάσῃ πλέον ἐσὺ ἀγαπητέ, τί καταδίκην ἔχομεν νὰ λάβωμεν ἡμεῖς, οἱ ἀπὸ τὸν Χριστόν ἀρνηθεῖς.

13. „Εἰ ἀπισθῶμεν, ἐκᾶντος πιστὸς μένει“.

Ανίσως, λέγει, ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ δὲν πισθῶμεν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀνέστη, αὐτὸς μὲν ἀπὸ τῶν ἀπιστῶν μας ταύτῃ δὲν βλάπτεται τίποτε· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος πάντοτε εἶναι ἀληθὴς, καὶ βέβαιος, καὶ πιστὸς, καὶ ἡμεῖς πισθῶμεν, καὶ δὲν πισθῶμεν· „Κύριος γὰρ φησιν, ὁ Θεὸς σου, οὕτως Θεὸς, Θεὸς πιστός“ (Δαλτ. ζ'. 9.) Καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει· „πιστὸς Κύριος“ (Ψαλμ. ρμδ'. 18.) καὶ ὁ Ἀπόστολος ἀλλαχῇ λέγει· „τί γὰρ, εἰ ἠπίσησάν τι, καὶ οὐκ ἐπὶ τῇ ἀπιστίᾳ αὐτῶν τῶν πίσιν τῶν Θεῶν καταργήσεται“; (Ρωμ. γ'. 3.) ἔχει δηλαδὴ δὲν θέλει τῶν καταργήσεται.

„Ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν ὁ δυνάται“.

Ητοι καθὼς ὁ Θεὸς δὲν δυνάται νὰ μὴ ᾔνῃ, ὅτε ἔχει φύσιν νὰ ὑπάρῃ εἰς τὸ μὴ ὄν, αὐτὸς ὅπερ εἶναι τὸ μόνον, καὶ πρῶτον, καὶ ἀναγκαῖον κατὰ τῶν ὑπαρξιν· Ὅν· ἔτσι ὁ δὲ τὸν ἑαυτὸν τε δὲν δυνάται νὰ ἀρνηθῇ· ἐν γὰρ καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι, τὸ νὰ ὑπάρῃ εἰς τὸ μὴ ὄν, καὶ τὸ νὰ ἀρνηθῇ τὸν ἑαυτὸν τε (1), ὅθεν ὁ Θεὸς πάντοτε μένει· ὥστε, αὐτοὶ ἡμεῖς ὁμολογῶμεν, καὶ πισθῶμεν, καὶ αὐτοὶ ἀπισθῶμεν καὶ ἀρνεύμεθα, ὁ Θεὸς ὅτε ὠφελεῖται καὶ κερδαίνει

(1) Διὰ τὸπο ὁ Ἀρεοπαγίτης μέγας Διονύσιος ἐν τῷ ὀγδῶν Κεφαλαίῳ περὶ θείων ὀνομάτων ἀναφέρει, ὅτι Ἐλύμας ὁ μέγας κατηγορεῖ τὸν ῥητόν τῶν τῶ Ἀποστόλου, καὶ ἐκ τῶν φιλονικητῶν νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι δὲν εἶναι παντοδύναμος ὁ Θεός· διὰ τὸ δὲν δυνάται νὰ ἀρνηθῇ τὸν ἑαυτὸν τε, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος· „Καὶ τοὶ φησὶν Ἐλύμας ὁ μέγας· εἰ παντοδύναμος ἐστὶν ὁ Θεός, πῶς λέγεται τι μὴ δυνάσασθαι πρὸς τὸ καθ' ἑμᾶς Θεός, λόγους λοιδορεῖται δὲ τῷ θείῳ Παύλῳ φησάντι, μὴ δυνάσασθαι τὸν Θεὸν ἑαυτὸν ἀρνήσασθαι“. Τῶν κατηγοριῶν δὲ πύτυλον, καὶ ἀνόητον ἀπορίαν τῶ Ματθαίου λέγει ὁ Θεοδόσιος ἐκείνος, καὶ ἀγγελοῦ Πατρί, ὅπως φησὶν· „ἡ γὰρ αὐτοῦ ἀρνήσις, ἐκπτώσις ἀληθείας ἐστίν, ἢ δὲ ἀληθεία, ὅτι ἐστίν, καὶ ἡ πῶς ἀληθείας ἐκπτώσις, πῶ ὄν-

„πῶς ἐστὶν ἐκπτώσις· ἢ στίχῳ ἢ ἀληθείᾳ ὅν ἐστιν, ἢ δὲ ἀρνήσις πῶς ἀληθείας, πῶ ὄντος ἐκπτώσις, ἐκ τῶ ὄντος πιστῶν ὁ Θεὸς ὁ δυνάται, καὶ τὸ μὴ εἶναι ὅτι ἐστίν“ ὡς αἰτίας φησὶν, τὸ μὴ δυνάσασθαι, ὁ δυνάται· καὶ τὸ μὴ εἶδέναι κατὰ γέννησιν, ὅτι οὐδὲν ὅπερ ὁ σοφὸς (ὁ Ἐλύμας δηλ. ἐρωνικῶς ὕψους αὐτὸν ὀνομαζών) ἐκ ἐρητοῦσας, μιμῆται πῶς πᾶν ἀδελφῶν ἀπαρνητικαί, οἱ πολλαὶς ἀσθενεῖς εἶναι πῶς ἀνταγωνιστὰς ὑποδόμενοι, καὶ κατὰ τὸ δοκῶν ἑαυτοῖς, καὶ πρὸς ἀπόντας αὐτοὺς ἀνδράς σκιαμαχῶντες, καὶ τὸν αἶρα διακρούς πληγῶν, εὐδαρτῶς καταπαύοντες, οἶονταί πᾶν ἀντιτάλῳ ἑαυτῶν κεκρασπέναι, καὶ ἀνακηρύττειν αὐτοὺς, ὅτε εἰδοῖς τῶν ἐκείνων δυνάμειν“.

ρει τι ἀπὸ τῆς ἐδικυίας ὁμολογίαν καὶ πίσιν, ὅτε ἐκ τῆς ἐναντίας βλάπτεται καὶ ζημιόνηται ἀπὸ τῆς ἐδικυίας ἀπιστίας καὶ ἄρνησιν, ἀλλὰ εἰς ἡμᾶς μόνει καὶ ἡ ἀφέλεια, καὶ ἡ βλάβη (1).

14. „Ταῦτα ὑπομίμησκέ“.

Διὰ τὴν μὴ νομίση τινὰς, ὅτι ὁ Τιμόθεος ἐχρειάζετο τὰ διδασκῆσαι τὰς ἀνώτερας διδασκαλίας, διὰ τὸ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ταῦτά σοι λέγω, διὰ τὰς ἐνθυμίζης εἰς τοὺς ἄλλους Χριστιανούς.

„Διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τῆς Κυρίας, μὴ λογομαχεῖν εἰς ὅθεν χρήσιμον, ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκρόντων“.

Ἐπειδὴ ὁρεκτικὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ φιλονεικία, καὶ ἡ ψυχὴ τῆς ἀνθρώπου πάντοτε θέλει τὰ συζητῆ, καὶ τὰ λογομαχεῖν· διὰ τὸ ὁ Παῦλος λέγει ἐδῶ πρὸς τὸν Τιμόθεον, ὅτι ἐσύ διαμαρτύρε, ἤγειν φέρε μάρτυρα τὸν Θεὸν εἰς τὰς φιλονεικίας, καὶ παράγγελλε εἰς αὐτὰς μὴ ἀντιρρόπτε, τὰ μὴ λογομαχεῖν, ἵνα γνωρίσαν, ὅτι καὶ ἐσὶς παρακάσων, ὁ Θεὸς ὅμως ἔχει τὰς κατακρίνει· ὁ ὑπὸ σὲ εἰς μαρτυρίαν παραλαμβανόμενος· διότι ἡ λογομαχία, ὅχι μόνον δὲν γεννᾷ καὶ καλὰ χρήσιμον, καὶ ἀφελίμον πρᾶγμα, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ βλάβην πολλὴν προσενεῖ· ἐπειδὴ καὶ ἡ ἀπλή, καὶ σερεά, καὶ ἀδιάκριτος πίσις ἐκείνων, ὅπῃ ἀκούουν τὰς πιαύτας λογομαχίας, κρημνίζεται καὶ ἀφανίζεται ἀπὸ τὰς φιλονεικίας ζητήσεως, καθὼς καὶ οὗτος σερεὸς πύργος, κρημνίζεται, καὶ κατασρέφεται ἀπὸ τὰς λουῶς, καὶ τὰ πυροβόλα κανόνια.

15. „Σπῆδασον σεαυτὸν δόκιμον παρασῆσαι τῷ Θεῷ, ἐργάτῳ ἀνείσχυτον“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐρμηνεύει ὁ Παῦλος τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὅποιον θέλει φανῇ ὁ δόκιμος ὁ Τιμόθεος· ποῖος δὲ εἶναι ὁ τρόπος αὐτός; ἀνίσως, λέγει, ἐσύ ὦ Τιμόθεε, ἦσαι ἐργάτης ἀκαταίσχυτος, ἤγειν ἀνίσως δὲν ἐντρέπεται τὰ κάμνης καὶ καλὰ ἔργον ἀπὸ ἐκείνων, ὅπῃ σωματεῖν καὶ οἰκοδομεῖν τὴν ἐκείνων, καὶ ὁρῶν πίσιν· μὲ τοῦτον γὰρ τρόπον θέλεις ὁδοκιμήσεις κοντὰ εἰς τὸν Θεόν, ὑπομεινόμενος ὅλα τὰ δεινὰ δι' αὐτὸν, καὶ ἐργάζομενος ὅλα τὰ θελήματα. Εἰς καθὲρ δὲ μέρος τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης, πολλὴν ἐπιμέλειαν βάλει ὁ Παῦλος, διὰ τὰ σικώση ἀπὸ τὸ μέσον τῆς ἐντροπίας τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ παθημάτων· ἐπειδὴ εἰς τὰς πολλὰς ἐντροπίας καὶ κατασχυρὴ ἐνομίζετο ὁ Σπυρὸς τῆς Χριστοῦ, καὶ τὸ κήρυγμα τῆς Σπυρῆ, ὡς ἰδιωτικόν. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Ἀπόστολοι οἱ τῶν κηρύττοντες, ὡς ἀπελῆς, καὶ ἰδιῶται, καὶ ἀγράμματοι ἐνομίζοντο, καὶ ὡς τὰ ἄτιμα παθήματα πάσχοντες· ἐσύ ὅμως, ὦ τέκνον μου Τιμόθεε, μὴ ἐντρέπῃς διὰ ὅλα ταῦτα.

„Ὁρθοτομεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας“.

Ἐπειδὴ, λέγει, πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, ὅπῃ κατασρέφουσι τὸν λόγον τῆς Θεῆς, καὶ παρερμηνεύουσι, διὰ τὸ ἐσύ, ὦ Τιμόθεε, ὕψωνε τὸν λόγον τῆς Θεῆς, καὶ εἰς τὸ ὁρθὸν αὐτὸν ἐρμηνεύου· ἢ καὶ ἄλλως· ἐπειδὴ δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον, ἀπὸδιδόντα, ἀλλὰ ὁρθοτομεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, μᾶς δίδει μὲ τὴν λέξιν ταύτην τὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι καθὼς κόπτε τινὰς μὲ τὸ μαχαῖρι τὰ περιτὰ καὶ ἐπείσαντα κομμάτια, ὅπῃ ἀφελίζονται εἰς οὗτος εὐμορφὸν δέρμα, ἢ εἰς οὗτος καλὸν λωρίον, καὶ ἀποβάλλει αὐτὰ· ἐτῆ καὶ ἐσύ κόπτε μὲ τὴν μά-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος ἔπεν· „ὅτε γὰρ πιστεύοντες, Θεὸν αὐτὸν ἀπορρίνομεν, ὅτε ἀπιστοῦντες τῆς Θεῆς ἐκβάλλομεν φύσεως· ἀλλὰ καὶ πιστεύοντες ἡμῶν,

καὶ ἀπιστῶντων, αὐτὸς Θεὸς ἐστίν· ἡμᾶς πίνω πιστεύοντες, τὴν ἀφελίαν καρπόμεθα“.

μάχαιραν τὸ Πνεύματος ἀπὸ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ ἀπὸ τὸ κήρυγμα τῷ Εὐαγγελίου, καὶ ἕκαστος ἐκ αὐτῶν ἄλλότριον νόημα, καὶ ἀπόβαλλε αὐτό (1).

16. „Τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περιίσατο“.

Τὸ δὲ ἀκαθάρτης, λέγει, ματαιολογίας περιίσατο, ἦσαν παραιτῶ, ὃ Τιμόθεε· ὁ δὲ μακάριος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἰς κάθε μέρος τῶν Ἐπιστολῶν τῷ Παύλῳ, ὅπως εὐρίσκειται ἡ λέξις κενοφωνία, κενοφωνίαν ἀναγινώσκει, γράφων τὸ καὶ, διὰ τῆς αἰ, διφθόγγου· καὶ μὲ τὸ π μᾶς δίδει νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος νὰ παραιτῇ ὁ Τιμόθεος τὰς ἀκαθάρτους κενοτομίας, καὶ νεωτερίσματα τῶν αἰρετικῶν, καθὼς ἔπομεν καὶ εἰς τὴν πρώτην πρὸς Τιμόθεον Ἐπιστολὴν, Κεφ. ε'. εἰχ. 20. Μερικοὶ δὲ τὸ „περιίσατο“ ἐρμηνεύουσιν ἀντὶ τῷ, περιεσῶς ἴσατο, ἦσαν περισῶς ἀγωνίζετο εἰς τὸ νὰ καταπαύσῃ, καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὰς τοιαύτας κενοφωνίας· ἀλλὰ τὸ νόημα αὐτὸ δὲν εἶναι ἀληθές.

„Ἐπὶ πλέον γὰρ προκόψουσιν ἀσεβείας“.

17. „Καὶ ὁ λόγος αὐτῶν, ὡς γὰγγραινα νομῶν ἔξα“.

Ακράτητον, λέγει, εἶναι τὸ κακὸν, καὶ πλέον ἰατρείαν δεῦν δέχεται· ἐπειδὴ οἱ τῶν αἰρετικῶν λόγοι βλάβησι, καὶ διαφθείρουσι τὸ περισσότερον μέρος τῆς ἀσεβείας, ὥσπερ ἡ γὰγγραινα, καὶ εἶναι ἀδιόρθωτοι· γὰγγραινα δὲ εἶναι εἷς πάθος, καὶ μία πληγὴ, ὅπως προξενεῖ σαπὴν εἰς τὸ σῶμα, καὶ βόσκει καὶ κατατρώγει τὰ ὑγιεινὰ μέρη τῷ σώματι, ὅπως εἶναι τριγύρω, ἀπὸ τῆς γράειναι τὸ τρώγει· τὸ ὅποιον κοινῶς ὀνομάζεται φάγος, ἡ κάβρα, ἡ κλέκκα δὲ ὀνομάζεται καὶ ἄλλως, ἔρπη, καὶ ἐρυσιπέλη (2).

„Ὡς ἐστὶν Ὑμέναιος, καὶ Φιλητός“.

18. „Οἱ τινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠσόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ ἀνατρέψαι τὴν τινῶν πίσιν“.

Καλῶς εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ὅτι οἱ λόγοι τῶν αἰρετικῶν προκόπτουσιν εἰς περισσότεραν ἀσεβείαν· δι' ὃ, τι φαίνεται μὲν, ὅτι ἡ ἀρεσις τῷ Ὑμεναίῳ καὶ τῷ Φιλητῷ, ἀνέ-
τρε-

(1) Σημειώσω ὅτι ὁ μέγας Βασίλειος, καὶ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος εἰς πᾶς ἱερὰς Λειτουργίας των, δαναζόμενοι πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῶν κατὰ πόλιν Ἀρχιερέων, ὅπως λέγουσιν· „ἐν πρώτοις μνήμητι Κύριε τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ καὶ ἡμῶν δέαντος“ ὃν χάριται ταῖς ἀγίαις σου Ἐκκλησίαις, ἐν εἰρήνῃ, σὺν τῷ ἁγίῳ, ἐν τῷ ἁγίῳ, μακροήμερον, καὶ ὀρθοτομῶντα τὸν λόγον σου σὺν ἀληθείᾳ“. Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ ἀποστολικὸν ῥητόν· „ἐπαινεῖμεν τὸν γεωργὸν πρὸς εὐθείας πρὸς ἀλλήλους ἀνα-
πείνοντας“ ὅπως καὶ διδάσκαλος ἐξιστάμενος, ὁ τῷ κα-
νόνι τῶν Θεῶν λογίων ἐπόμενος“.

(2) Ὁ δὲ Ἱεροὺς Ἀνγέλῳ ἐβεβαίωσε μὲ τὸ πα-
ράδειγμα τοῦ φάγους, ὅπως φέρει ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ, πῶς τῶν αἰρετικῶν ἡ κακοδοξία, πάντοτε πηγαινὲν εἰς τὸ χειρότερον, καὶ γίνεται μεγαλιτέρα πληγὴ, ὥσπερ φάγος· δι' ὃ, τι οἱ Μανιχαῖοι ἀρχινοῦντες ἀπὸ τῆς μῆναι, ἐκαμαν ἀρχὴν τῇ κακῇ τὸν Θεόν· ἐρώτα γὰρ, καὶ ὑπόδειξι, ὅπως Μανιχαῖος· ποῖος ἐκτίσεν τὴν μῆναι, καὶ ἀπεκρίνετο ὁ ἄλλος ὁμοφρονῶν, πῶς δὲν τὴν ἐκ-
τίσεν ὁ Θεός, ἀλλ' ὁ διάβολος· ἐπειδὴ ἡ μῆναι εἶναι ὡς ζῶν, ὅπως παράγει, καὶ ἐνοχλεῖ πρὸς ἀνθρώπου ἐκεί-
νος, ἐπ' αὐτὴν εἰς τὴν ὁποίαν ἡδελε καὶ εἰσὶν· ποῖος δὲ πα-
ρασκευάζει καὶ βλαβερόν ζῶν εἶναι καὶ ἡ μέλισσα, λοιπὸν καὶ

αὐτῷ ὁ διάβολος ἐποίησε· ποῖος καὶ ἡ ἀκρίδα· πάν-
τας καὶ αὐτῷ ὁ διάβολος ἐποίησε· ποῖος δὲ τῇ πελὶα
ἐκτίσεν; ποῖος καὶ πρόβατον; ποῖος τὸν ἐλέφαντα; ποῖος
τὸν ἄνθρωπον; πάντες πάντες ὁ διάβολος ἐκτίσεν. Τοιαύ-
τη ἦν ἡ πολυπλοκὴ σειρά τῶν αἰρετικῶν φρονημάτων
τῶν Μανιχαίων· διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἀποφύγῃ οἱ Χρι-
στιανοὶ τῆς, καὶ πάντες τῶν αἰρετικῶν ὥσαν λοιμοὺς καὶ
πανέκλει, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ μὲ αὐτὰς πανεκλίανται καὶ
ἀπολεσθῶν· διὰ τοῦτο παραγγέλλει ὁ Σολομών· „ἐκβα-
λε ἐκ σινεδρίου λοιμόν“· (Περ. κβ'. 10.) καὶ ὁ
Προφήτης Δαβὶδ ὁ πατὴρ τοῦ, μακαρίζον ἐκείνον τὸν
ἄνθρωπον, ὅπως δὲν ἐκάθισεν μαζί με τὴν λοιμὴν· „μα-
κάριος ἄνθρωπος, ὁς ἐπὶ καθεδρᾷ κοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν“·
(Ψαλμ. α'. 1.) Διὰ τοῦτο καὶ τὸν δῶρον Πολύκαρπον
ἐρώτησεν ὁ αἰρετικὸς Μαρκίων, ἂν ἠξέυρη ποῖος εἶναι,
καὶ ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἅγιος, ὅτι τὸν ἠξέυρη ποῖος εἶναι
ὁ πρωτόγονος ὁὗς τῷ διαβόλῳ. Καὶ ὁ μέγας Ἀθανά-
σιος γράφει εἰς τὸν βίον τῷ μεγάλῳ Ἀντωνίῳ, ὅτι ὁ
Ἀντωνίος ἀπεφύγετο ὡς πανέκλει πρὸς Ἀρμενίαν, καὶ
αἰρετικὸς· διὰ τοῦτο καὶ ἡ ε'. Σύνοδος προσέειπε νὰ κα-
τακαίωται πᾶς παρὰ τῶν αἰρετικῶν πλασθέντα ψευδο-
μαρτυρολογία, ἐν τῇ ε' γ'. κατὸν αὐτῶν· καὶ οἱ Ἀπό-
στολοι προσέειπον νὰ μὴ δημοσιεύωνται πᾶς ψευδοπαραγρα-
φῶν ἀσεβῶν βιβλία, ὡς ἄγιοι, κατὸν ε'. Ὁ δὲ Βασι-
λεῖος

τρεπε μόνῳ τῷ ἀνάσσειν τῶν νεκρῶν· πολλὰ ὅμως καὶ ἄλλα ποιηρὰ δόγματα ἐγενῶντο ἀπὸ τὴν αἵρεσιν ταύτῃ· διὰ τὶ, αὐτὴ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν τώρα ἐγίνε, λοιπὸν καὶ ἡ κρίσις καὶ παρεσία τῶ Χριστὸς ἀντράπη, καὶ ἡ ἀνταπόδοσις τῶν δικαίων, καὶ τῶν ἀμαρτωλῶν· καὶ οἱ μὲν καλοὶ καὶ δίκαιοι ἀνθρώποι ἀπέλαυσαν τῆς θλίψεως καὶ τῆς πόνου, ὅπως εἰς τῷ παρῶσαν ζωῇ δοκιμάζουσιν· οἱ δὲ κακοὶ καὶ ἀμαρτωλοὶ, δὲν ἐκολάσθησαν διὰ τὰς τρυφὰς καὶ δόξας, καὶ ἡδονὰς, ὅπως λαμβάνουν ἐδῶ, καθὼς τὰς ἐπρεπον, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐδοξάσθησαν, καὶ ἔλαβον μακαριότητα διὰ τῶν ἐνταῦθα ἀγαθῶν· καὶ λοιπὸν τί χρειάζεται πλέον ἢ ἀρετῇ, αἰσίως τοιαύτη ἀνταπόδοσις γίνεται; ὥστε καλλίτερον, ἢ τὸ ἴδιον εἶναι, νὰ εἰπῇ τινες, ὅτι δὲν εἶναι ἀνάστασις τελείως, παρὰ νὰ εἰπῇ, ὅτι τώρα ἐγενε ἡ ἀνάστασις (1). Δὲν εἶπε δὲ ὅτι αὐτοὶ ἀνατρέψουσιν τῷ πῖσιν ὅλων τῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ μερικῶν μόνον, ἥτοι τῶν ἀσθενεσέρων εἰς τῷ πῖσιν· ἀκολούθως δὲ λέγει·

19. „Ὁ μέντοι σερεὸς θεμέλιος τῷ Θεῷ ἐσηκν“.

Τὸ ὅπως λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, τοῖσιν ἔχει νόημα· δὲν ἀντράπησαν, λέγει, ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω φρονήματα τῶν αἰρετικῶν, ἀλλὰ οἱ ἀβέβαιοι, καὶ ἀσέεικτοι εἰς τῷ πῖσιν, καὶ τὴν λογισμὸν, περὶ τῶν ὁποίων εἶπον ὁ Ἱερεμίας· „ἠγάπησαν κινεῖν πόδας αὐτῶν“ (Ἱερ. 18. 10.) διὰ τὶ, αὐτοὶ δὲν ἦσαν τοῖσιν ἀσέεικτοι, δὲν ἠθέλον διαφθαρεῖν ἀπὸ τῆς λόγος τῶν αἰρετικῶν, καὶ νὰ ξεπέσουν ἀπὸ τῷ πῖσιν· ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ ἦσαν ἀβέβαιοι πρότερον, διὰ τὸ καὶ ἔπεσον, καθὼς καὶ ὁ προπάτωρ Ἀδὰμ, αὐτὸν βέβαιος καὶ σερεὸς εἰς τὸν λογισμὸν, καὶ εἰς τῷ πρὸς Θεὸν πῖσιν, δὲν ἐπλανᾶτο ἀπὸ τὰ λόγια τῆς γυναικὸς τῆς· ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ ἦσαν ἀβέβαιοι πρὸ τῆς προσβολῆς τῆς διαβόλου, διὰ τὸ καὶ ὅταν ἡ προσβολὴ ἐγενε, ἔπεσε, καὶ παρέβη τῷ ἐντολῷ· ὅσοι ὅμως ἔχουσιν λογισμὸν καὶ πῖσιν σταθερὰν, αὐτοὶ εἰσὶν βέβαιοι, καὶ ἀκίνητοι, καὶ ὅχι μόνον δὲν βλάπτονται ἀπὸ τῆς πλάνης αἰρετικῆς, ἀλλὰ καὶ θαυμάζονται ἀπὸ τῆς αἰρετικῆς, διὰ τὶ σοχαζόμενοι τὰ σταθρὰ τῶν αἰρετικῶν φρονήματα, περισσότερον σερεόνονται εἰς τῷ πῖσιν. Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, καὶ ὅτι ὁ θεμέλιος τῷ Θεῷ, εἶναι σερεὸς καὶ ἀκίνητος· ὥστε τοιοτρόπως πρέπει νὰ κρατῇται τινες ἀπὸ τῷ πῖσιν, ὥσπερ ἀπὸ θεμέλιον σερεὸν, καὶ τελείως νὰ μὴ σαλῇται (2).

„Ἐχων τῷ σφραγίδα ταύτῃ „ἔγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ“·
„(Ἀειθ. 15. 5.) Καὶ „ἀποσηήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ
„ὄνομα Κυρίου (3)“.

Οὕτως ὁ Κορὲ, καὶ ὁ Δαθὰ καὶ ὁ Ἀβειρῶν, καὶ Αὐν, καὶ διακόσιοι πενήκοντα ἄνδρες ὀνομαστοὶ τῆς Συναγωγῆς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἔκαμαν ἐπανάστασιν ἐναντίον τῷ Μαῦσῃ, καὶ τῷ Ἀαρῶν, τότε ὁ Μαῦσῃς πίπτωντας ἐπὶ πρόσωπον, μὲ μεγάλῃ ταπείνωσιν εἶπε πρὸς τὸν Κορὲ, καὶ εἰς ὅλες τὰς συναποστάτας αὐτῶν, τὰ λόγια ταῦτα· „ἐπέσκεπται καὶ ἔγνω ὁ Θεὸς τὰς ὄντας αὐτῶν, καὶ τὰς Ἀγίας, καὶ προσηγάγετο πρὸς αὐτόν“ (Ἀειθ. 15. 5.) ὥσπερ

καὶ Σολομὼν προσάξει τὰς ὁμοίους βασιλεῖς νὰ ἀποδιώκουν τὰς ἀσεβεῖς, καὶ νὰ μὴ ἀφίνον αὐτὰς νὰ ἀφένον τὰ ζιζάνια τῆς ἀσεβείας τῶν ἐν τῷ Χριστιανισμῷ, „λικμήτωρ ἀσεβῶν βασιλεὺς σοφός“ (Παρ. κ'. 26.) Ὁρᾷ καὶ εἰς τὸ „αἰρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ πρῶτον καὶ δευτέρῃ νουθεσίᾳ παραιτῇ“ (Τίτ. γ'. 10.)

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι οἱ κακόφρονες αὐτοὶ αἰρετικοί, διὰ τὸ ἔλεγον πῶς ἡ ἀνάστασις τώρα ἐγενε, ἐπὶ καὶ ἐνόμιζον ἀνάστασιν, τῷ διαδοχῇ τῶν παιδίων, ὅπως γεννῶνται ἐκ τῶ γάμου· πᾶς ὅποια ἀνίσταται, ἥτοι γεννῶνται καὶ μένου εἰς τὸν κόσμον, ἀντὶ τῶν ἀποθανόντων γενέωνται· καὶ ἐστὶ μὲ τῷ ἀνίστανταὶ τῷ δόξαν, ἐπλάνην τὰς ἀνθρώπων, καὶ τὰς ἐμάλῃν ἀπὸ τῷ διδασκαλίᾳ τῶν Ἀποστόλων.

(2) Διὰ τὸ καὶ ὁ Κορέσιος λέγει, πῶς θεμέλιον ἐδῶ ἐνοεῖ ὁ Παῦλος, τὴν ἀμετάθετον τῷ Θεῷ πίστιν· ὁ δὲ Θεοδώριτος ὡς ἐρμηνεύει τὸ ῥῆμα „παραστα-“, λεῖσαι φησὶν ὅτι δυνάμει τῆς πῆς ἀληθείας κρηπίδα· ὁ Θεὸς γὰρ τὸν πέδικε τὸν θεμέλιον· σφραγὶς δὲ τῷ θεμέλιῳ, τῆς ἀνάστασις ἡ ἐλπίς· ὁ γὰρ τῷ κοινῷ ἐκβάλλον ἀνάστασιν, ἀρτῶται τῷ Χριστῷ τὴν ἀνάστασιν· ὁ δὲ αὐτῷ ἀνέμμενος, καὶ τὸ πάθος ἐκβάλλει· ὁ δὲ τὸ ἐκβάλλον, συναμαρῇ καὶ τῆς Παρθένου τῷ γέννησιν· ἐκόσμως πίνω σφραγίδα τῷ θεμέλιῳ, τῆς ἀνάστασις τῷ πῖσιν ἐκάλεσε.

(3) Ἐν ἄλλοις Χρηστοῖς, ὁ μέντοι Χρυσόστομος, καὶ Θεοδώριτος, καὶ Θεοφύλακτος, καὶ Οἰκουμένιος, Κυρίου ἔχουσι.

νά λέγῃ πρὸς αὐτὰς· τί ἐπανέστητε κατ' ἐπανώ μας; ἡμεῖς δὲν ἐγίναμεν ἀρχηγοὶ καὶ διμα-
γωγοὶ καὶ ἱερεῖς τῆ Ἰσραηλιτικῆ λαῶ ἀπὸ λόγου μας· ὁ Θεὸς μᾶς ἐδιάλεξεν εἰς τὸ ἀξίωμα
αὐτό· καὶ αὐτὸς ὅπῃ γνωρίζει ποιοὶ εἶναι ἀνθρώποι ἐδικαίω, καὶ Ἄγιοι, αὐτὸς μᾶς οἰκειο-
ποίησεν, καὶ μᾶς ἐτράβιξεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τε, διὰ τὰ ἐμμεθὰ θεράποντες τῆς λατρείας τε,
καὶ λειτουργοὶ τῆς σκηνῆς τε· τὸ δὲ „ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα Κυρίου“
τῆτο δὲν ἐδυνάτω νὰ εὕρω εἰς τὴν Γραφὴν ὥπως αὐτολεξεί κείμενον, καὶ μὲλλον ὅπῃ ἐρῶ-
νησα πολλά· ἴσως δὲ νὰ ἐπαράφρασε τῆτο ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὸ ρητὸν ἐκεῖνο τῆς Λευιτικῆς
τὸ λέγον· „Καὶ ἐκ ὁμείσθε τῶ ὀνόματί μου ἐπ' ἀδίκῳ, καὶ ἐβεβηλώσατε τὸ ὄνομα τὸ ἁ-
γίον τῆ Θεῶ ὑμῶν· ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν“· (Λευιτ. ιθ'. 12.) Ταῦτα λοιπὸν
τὰ ρητὰ τῆς Θείας Γραφῆς, φέρει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, καὶ λέγει· ὅτι ὁ σεφεὶς θεμέλιος τῆ Θεῶ
σκεῖται ἀκίνητος, καὶ ἔχει τὴν σφραγίδα αὐτῇ, διὰ τὴν τὰ ἀνωτέρω ρητὰ τῆς Γραφῆς· ἥτοι
καθὼς μία πέτρα ἔχει γλυμμένη, καὶ χαραγμένη ἐπάνω της κάποια γράμματα καὶ σημά-
δια, τοιοῦτρόπως καὶ ὁ θεμέλιος τῆ Θεῶ ἔχει χαραγμένη ἐπάνω της δι' αὐτῶν τῶν ἔργων
ὡσαν σφραγίδα καὶ βέλλαν ἀνεξάλειπτον, τὴν „ἐγὼ Κύριος τῶς ὄντας αὐτῶ“ καὶ τὴν „ἀπο-
στήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα Κυρίου“ ὅπῃ θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι ἐκεῖνοι
ὅπῃ εἶναι πιστοί, καὶ ὅπως διόλε οἰκεῖσι τῆ Θεῶ, αὐτοὶ προεγνωσθήσαν καὶ ἐδιάλεχθησαν
ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ τὰ μὴ διαφθαρεν καὶ αὐτοὶ μαζὶ μετὰ τὰς ἀβεβαίους καὶ ἀσθελεῖς εἰς τὴν
πίσιν, καὶ διὰ τῆτο σέκονται ὡσαν εἶναι ἑμψυχοί, καὶ ὡσαν θεμέλιοι ἄσπειροι, μὴ σαλιδό-
μενοι ἀπὸ τὰ φρονήματα τῶν αἰρετικῶν, καὶ φέροντες εἰς τὸν ἑαυτὸν τὰς διὰ τῶν ἔργων τὰ
ἀνωτέρω ἐπιγράμματα καὶ λόγια τῆς Γραφῆς. Ἀδικίαν δὲ ὀνομάζει ὁ Παῦλος, τὴν εἰς τὰ
δόγματα τῆς πίστεως πλάνην, ἢ καὶ ἀπλῶς καθ' ἑαυτὴν ἀδικίαν· ὥστε ὅποιος ἀδικεῖ, αὐτὸς δὲν
προσαρμόζεται, ἐδὲ οἰκοδομεῖται ἐπάνω εἰς τὸν θεμέλιον τῆ Θεῶ, αὐτὸς δὲν εἶναι πιστὸς καὶ
οἰκεῖος τῆ Θεῶ, ἥτε ἔχει ἐπάνω της τὴν σφραγίδα καὶ βέλλαν τῆς γνώσεως καὶ οἰκειώσεως
τῆ Θεῶ· δι' ὅτι ὁ ἀδικος, πῶς θέλει ἔχει ἐπάνω της τὴν βέλλαν τῆ δικαίης Θεῶ; τῆτο
γὰρ εἶναι πάντῃ ἀνάρμοσον. Βλέπε δὲ, ὡ ἀγαθῶς, ὅτι, ἀνίσως ἐκεῖνος ὅπῃ ὀνομάζει
τὸ ὄνομα τῆ Κυρίου, χρεωστῇ νὰ ᾖ μακρὰν ἀπὸ καθ' ἑαυτὴν ἀδικίαν, λοιπὸν καὶ ἀντιστρόφως ὅ-
ποιος δὲν μακρύνει ἀπὸ τὴν ἀδικίαν, αὐτὸς δὲν εἶναι ἄξιος ἥτε νὰ ὀνομάζῃ μετὰ τὸ εἶδος
τῆ τοῦ ὀνόματος τῆ Κυρίου, ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σειράχ· „ἐχ' ὥραϊος αἶνος ἐν εἶματι ἀμαρτω-
ν, λθ'“. (Σειρ. ιε'. 9.)

20. „Ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ, ἐκ ἐστὶ μόνον σκεῦη χρυσᾶ, καὶ ἀργυρᾶ,
ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ ὀσφράκινα“.

Επειδὴ πολλοὶ σκανδαλίζονται, διὰ τὸ εἰσελθόντες εἰς τὸν Κόσμον κακοὶ καὶ πονηροὶ
ἄνθρωποι· διὰ τῆτο ὁ Ἀπόστολος, ἀφήσας ὅλας τὰς ἄλλας αἰτίας καὶ τὰς λογαριασμούς,
διὰ τὰς ὁποίας ὁ Θεὸς συγχωρεῖ νὰ εἰσελθῶνται ἥτοι, ταύτῃ μόνῃ τὴν αἰτίαν, καὶ τὸν
λογαριασμόν φέρει πῶρα ἐδῶ καὶ λέγει, ὅτι, καθὼς εἰς εἷς εἷς μὲλλον ὁσπῆτιον εἰσελθόντες
σκεῦη, καὶ ἀγγεῖα διαφορετικὰ, χρυσᾶ, καὶ ἀργυρᾶ, ξύλινα, καὶ πήλινα· ἐτὶ καὶ εἰς τὸν μέ-
λλον τῶν Κόσμων εἰσελθόντες καλοὶ καὶ ἐνάρετοι, καὶ κακοὶ καὶ διεσραμμένοι ἄνθρωποι· δι'
ὅτι μετὰ τὴν οἰκίαν, τὸν Κόσμον εἰσεῖ ὁ Παῦλος, καὶ ὅχι τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Χρυσῆς·
ἐπειδὴ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Χρυσῆς δὲν θέλει ὁ Παῦλος νὰ ᾖ καὶ κἀνὴν σκεῦος ξύλινον,
ἢ πήλινον, ἀλλὰ ὅλα τὰ σκεῦη καὶ ἀγγεῖα, ἥγυν ὅλοι οἱ Χρυσῆς, θέλει νὰ εἶναι χρυ-
σοὶ καὶ ἀργυροὶ, ἥγυν ὅλοι νὰ εἶναι καλοὶ καὶ ἐνάρετοι· διὰ τὸ ἡ Ἐκκλησία τῶν Χρυσῆς
εἶναι σῶμα Χρυσῆς, καὶ διὰ τὸ ἡ Ἐκκλησία εἶναι παρθένος, εἶναι ἁγία, εἶναι ὥραία
καὶ πάγκαλλος, χωρὶς νὰ ἔχῃ κἀνὴν μόλυσμόν, ἢ ζαρωματῖδα κακίας· „ὁ Χρυσὸς γὰρ
„φωστὶν ἠγάπησεν τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς... ἵνα παραστήσῃ αὐ-
τῇ ἑαυτῇ εὐδοξίαν τὴν Ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν σπῖλον, ἢ ρυτίδα, ἢ τι τῶν τοιούτων,
ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία καὶ ἁμωμος“· (Ἐφ. ε'. 27.) Καὶ πάλιν· „ἡρμοσάμην ὑμᾶς ἐν ἁ-
γίᾳ, παρθένον, ἁγνὴν παραστήσαι τῇ Χρυσῇ“· (β'. Κορ. ια'. 2.) (1)

„Καὶ

(1) Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι καὶ οἰκία ἡ Ἐκκλησία
ποῖται, καὶ ὅτι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ περιέχονται καὶ οἱ
καλοὶ, καὶ οἱ κακοὶ, ἀγκαλὰ καὶ οἱ κακοὶ εἶναι μέρη
αὐτῆς ἀσθενῆ καὶ πληγωμένα· καὶ καὶ ὅτι ἡ Ἐκκλησία
ὁμοῦται τῇ κιβωτῇ, τῇ περιεχούσῃ καὶ καθαρά ζῶα,

καὶ πᾶ ἀκάθαρτα· περιέχονται ὁμοῦ ἐν αὐτῇ μετὰ
τῆς ἀσθενῆς μέλησιν, ἥγυν οἱ κακοὶ, καὶ
γινώσκοντες διὰ τῆς μετανοίας, καὶ οἱ ἀκάθαρτοι ἐν τῇ
βίᾳ, νὰ γινώσκον καθαροὶ διὰ τῆς μεταβολῆς καὶ διορθώ-
σεως, ἥτις γίνεται μετὰ τὴν καθαρὰν ζωὴν.

„Καὶ ἃ μὲν ἔσιν εἰς τιμὴν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν“.

Τὰ μὲν χρυσᾶ σκόλη, λέγει, ἢτοι οἱ ἐνάρετοι καὶ καλοὶ, εἶναι εἰς τιμὴν, ἢ γὰρ τίμια, καὶ εἰς τιμίας ὑπηρεσίας μεταχειριζόμενα· τὰ δὲ ξύλινα, καὶ πύλινα σκόλη, ἢτοι οἱ κακοὶ καὶ φαῦλοι ἄνθρωποι, εἶναι εἰς ἀτιμίαν, ἢ γὰρ εἶναι ἄτιμα, καὶ εἰς ἀτίμους ὑπηρεσίας μεταχειριζόμενα. Δὲν εἶπε δὲ πῶς εἶναι τὰ σκόλη αὐτὰ εἰς χρῆσιν, καὶ εἰς ἀχρησίαν· διὰ τὴν καὶ οἱ κακοὶ ἄνθρωποι, ἀγκαλὰ καὶ δὲν εἶναι χρήσιμοι εἰς τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτοὶ χρησιμεύουσιν εἰς τὴν τῷ Κόσμῳ ἀπλῶς σύστασιν, καὶ εἰς κάποιας ἄλλας οἰκονομίας, καθὼς καὶ ὁ Φαραὼ καὶ ἡ τέταρτη στρατιὰ ἐχρησίμωσαν εἰς τὸ νὰ δοξασθῇ ὁ Θεὸς ὡς δίκαιος, διὰ τῆς ἐκείνων σκληροκαρδίας, καὶ τῆς διὰ τὴν σκληροκαρδίαν παιδείας των· „Καὶ ἐνδοξασθῇ σομαί, φησιν, ἐν Φαραὼ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ στρατιᾷ αὐτῇ, καὶ γινώσκονται πάντες οἱ Αἰγύπτιοι, ὅτι ἐγώ εἰμι Κύριος“· (Ἐξοδ. ιδ'. 4.) (1)

21. „Ἐὰν ὃν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν, ἔσται σκεῦος εἰς τιμὴν ἡγιασμένον“.

Βλέπεις, ὦ ἀναγνώστα, ὅτι τὸ νὰ ᾔναι τις χρυσῆς, ἢ πύλινος, ἢ γὰρ καλὸς, ἢ κακὸς, δὲν προέρχεται ἀπὸ τῆς φύσεως τῆς ἀνθρώπου, εἰδὲ ἀπὸ τῆς ἀνάγκης ὅπως ἀκολουθεῖ ἐν τῇ ὕλῃ, καθὼς ἐβλασφήμουν οἱ Μανιχαῖοι, ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ τῆς καλῆς, ἢ τῆς κακῆς προαίρεσιν; ἄκουσον γὰρ τί λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι διώεται κάθε ἄνθρωπος, εἰ μὴ μόνον Δελήση, νὰ ἐκκαθάρῃ, ἢ γὰρ νὰ καθαρίσῃ τελείως τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ξυλίνης, καὶ καλῆς προαίρεσιν, καὶ αὐτὴ ἐκείνης νὰ καταστήσῃ τὴν προαίρεσιν αὐτοῦ χρυσῆν, καὶ ἀργυρῆν, ἢτοι καλὴν καὶ ἐνάρετον. Καὶ σοχάσῃς τὸτο ἀπὸ τὰ παραδείγματα· ὁ Παῦλος ἦτον πρῶτον πύλινος, διὰ τὴν δὲν ἐπίστασιν εἰς τὸν Χριστόν· ἀλλ' ἐγένετο ὕπερον χρυσῆς διὰ τὴν ἐπίστασιν. Καὶ ἐν τῇ ἐναντίᾳ, ὁ Ἰάκωβος ἦτον πρῶτον χρυσῆς, διὰ τὴν τῷ Χριστῷ μαθητείαν, ἀλλ' ὕπερον ἐγένετο πύλινος διὰ τὴν προδοσίαν. Ἀλλ' ἡθέλων ἀπορήσῃ τινὰς, ὅτι αὐτὸς ὁ Παῦλος ἐδῶ κατηγορεῖ τὰ ὀσράκινα σκόλη, πῶς εἰς ἄλλο μέρος τὰ ἐπαινεῖ λέγων· „ἔχοντες δὲ τὸν θησαυρὸν τῶν ἐν ὀσράκινος σκόλῃ“; (β'. Κορ. δ'. 7.) Εἰς λύσιν τῆς ἀπορίας ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐκεῖ μὲν ὁμιλεῖ ὁ Παῦλος διὰ τὴν φύσιν τῆς ἀνθρώπου σώματος καθ' ἑαυτὴν· δι' ὅ,τι, καθὼς τὸ ὄσρακον δὲν εἶναι ἄλλο τίποτε, παρὰ πηλὸς ἐφημερὸς μετὰ τὴν φωτίαν· ἐτὶ καὶ τὸ σῶμα τῆς ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ εἷας πηλὸς, ὅπως στερεῖται μετὰ τὴν θερμότητα τῆς ψυχῆς (2)· ἐδῶ δὲ, ὁμιλεῖ ὁ Ἀπόστολος, διὰ τὴν προαίρεσιν τῆς ψυχῆς, καὶ ὅχι διὰ τὴν φύσιν τῆς σώματος.

„Καὶ εὐχρησον τῷ Δεσπότῃ“.

Λοιπὸν ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τῷ Ἀποστόλῃ συμπεραίνεται, ὅτι τὰ ξύλινα σκόλη, ἢ γὰρ οἱ κακοὶ, ἄχρηστοι εἶναι, ὅσον πρὸς τὸν προηγούμενον σκοπὸν τῷ Θεῷ, ὅστις θέλει πάντας σωθῆναι, καὶ ἢ φαίνονται ὅτι χρησιμεύουν κατὰ ἄλλον τρόπον ἢ γὰρ κατὰ τὸν ἐπόμενον σκοπὸν τῷ Θεῷ, ὡς ἐπομεν αἰωτέρω.

„Εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον“.

Οποιοῦ λέγει, θέλει καὶ ἀγαθῶς, διώεται νὰ καθαρίσῃ τὸν ἑαυτοῦ ἀπὸ τῆς κακῆς προαίρεσιν, καὶ νὰ γένη σκεῦος χρησίμου εἰς πᾶν Θεόν, καὶ ἡτοιμασμένον εἰς τὸ νὰ κάμῃ κάθε κα-

(1) Χρησιμεύουσιν ἀκόμη οἱ κακοὶ εἰς τὸν κόσμον καὶ διὰ τὴν αὐτοῦ, παιδεύοντες μὲν πρὸς δίκαιον καὶ καλὴν προξενῶσιν εἰς αὐτὰς περισσοτέρως στεφάνους· παιδευόμενοι δὲ παρὰ Κυρίου, σωφρονίζουσιν πρὸς ἄλλους νὰ μὴ κάμνουν τὰ αὐτὰ κακά· „ταῖς χῆραις γάρ φησιν αὐτῶν“· (1. Τιμ. 5. 10.) ἢτοι ὁ δίκαιος θέλει προφυλάττεται καθαροὶ ἀπὸ τῶν κακῶν, βλέποντας νὰ παιδεύεται, καὶ

νὰ θανατώνεται ὁ ἀμαρτωλός. Λέγει δὲ καὶ ὁ Σολομών· „λοιμὸς ματιγυμένος, ἄφρων πανουργότερος ἐστίν“, (Παρ. ιδ'. 25.) ἢτοι φρονιμώτερος.

(2) Ὁ δὲ Οἰκουμενικός λέγει, ὅτι ὀσράκινον καὶ γυνὴν ἀκόμη ἐτεμάζεται τὸ σῶμα, συγκεκλιμένον μετὰ τὸν ἐράειον καὶ τὸν θῆλον θησαυρὸν, πρὸς χάριτος τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, ὅπως περιέχῃ ἐν ἑαυτῇ.

καλὸν ἔργον· ἦτοι, καὶ ἐν εὐρίᾳ καιρὸν ἐπιθυμῶν νὰ κάμῃ τὸ καλόν, ὅμως θέλει εἶναι ἔτοιμος καὶ παρεσκευασμένος εἰς τὸ νὰ τὸ κάμῃ, καὶ παρθεσία καὶ ἀσκήσις ἵνα, καὶ μαρτύριον καὶ ἀθλήσις διὰ τὸν Χριστόν, καὶ ὅποια ἄλλη ἀγαθοεργία.

22. „Τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας φεῦγε“.

Νεωτερικαὶ ἐπιθυμίαι εἶναι, ὅχι μόνον αἱ τῆς πορνείας καὶ σαρκικῆς ἀμαρτίας, ἀλλὰ καὶ ἅθε ἄλλη ἀποκλίνουσα ἐπιθυμία, ἥτις καὶ ἐξουσίαν ἐπιθυμῇ νὰ ἀποκρίσῃ τινὰς, καὶ ἄσπρα, καὶ ὑποστατικά, καὶ ὅ,τι ἄλλο· ἐπεὶ αἱ ἐπιθυμίαι αὗται καὶ φαντασίαι, εἶναι ἀνόητοι, καὶ ἴδιαι τῶν νέων καὶ τῶν ἀβεβαίων φρενῶν· ἐπεὶ ὡς ἐπιτοπλεῖσιν οἱ νέοι εἶναι ἀνόητοι, ματαιωμένοι, καὶ ἀκατάστατοι εἰς τὸν νῦν. Διὰ τὸ καὶ ὁ Σολομών ταλανίζει τὴν πόλιν ἐκείνην ὅπερ ἔχει Βασιλέα νεώτερον· „καί σοι πόλις, ἥς ὁ Βασιλεὺς σε νεώτερος“· (Ἐκκλ. ι. 16.) καὶ τὴν νεότητά οὐνοῦ καὶ ματαιότητα ὁ αὐτὸς Σολομών (1)· „ἡ νεότης, καὶ ἡ ἀνοία ματαιότης“· (Ἐκκλ. ι. 10.) Καὶ πάλιν· „ἀνοία ἐξήπται καρδίαν νέου“· (Παρ. κβ'. 15.) ὥστε καὶ ὁποῖος γέρον ἐπιθυμῇ τὰς τῶν νεώτερον ἐπιθυμίας, καὶ αὐτὸς νεωτερίζεται, καὶ νέος εἶναι εἰς τὸν νῦν, καὶ εἰς τὰς χρόνας ἵνα γέρωται.

„Δίωκε δὲ δικαιοσύνην“.

Κωήγα, λέγει, ὁ Τιμόθεε, τὴν δικαιοσύνην, ἥτις τὴν καθόλου ἀρετήν.

„Πίσιν“.

Κωήγα λέγει ὁ Τιμόθεε, τὴν ἀληθινὴν, καὶ βεβαίαν πίσιν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τὴν πρὸς τὰς φίλους, καὶ ἡγαπημένους ἐμπιστοσύνην, καὶ συνδιάθεσιν· καὶ ὡσαύτ' ἐλεγε· μὴ ἦσαι ἄπιστος εἰς τὰς φίλους, καὶ ἀβέβαιος, ἀλλὰ φύλαττε ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτούς (2)· διὰ τὸ καὶ ἀπολύτως λέγει·

„Ἀγά-“

(1) Νεωτερικαὶ ἐπιθυμίαι εἶναι ἀκόμη, καὶ ἡ καινέ-
ου καὶ κακῆς συνήθειας, ὅπερ ἐφευρέσκει τινὲς Χριστιανοί,
εἰς τὸ νὰ κτίζωσιν ὁσιότητα ὑψηλὰ, καὶ λαμπρά, ζωγραφισ-
μένα, καὶ πολυέξοδα· εἰς τὸ νὰ κατασκευάζωσιν οἱ ἄνδρες
διαφορετικὰ πολυτίμητα φορέματα, καὶ ποικιλεχέρονα· καὶ ἡ γυ-
ναῖκες διαφορετικὰ σολίδια παραξενά, καὶ πολυτίμητα, πῶσον
εἰς εὐλισμὸν τῆς κεφαλῆς τῶν, ὅσον καὶ εἰς εὐλισμὸν τῆς
ζώνης, καὶ τῶν ποδῶν τῶν, καὶ νὰ μεταμορφώνωνται εἰς κά-
θε ὀλίγον καιρὸν μὲ καινέουσα φορέματα. Βλέπετε δὲ καὶ
τὰ παραδείγματα εἰς τὴν Γραφίαν· ὁ Ῥοβοὰμ διὰ νὰ
καταφρονήσῃ τὴν βελὴν τῶν πρεσβυτέρων, καὶ νὰ ἀκρί-
σῃ τὴν βελὴν τῶν νεώτερον, ἔλασε τὸν Βασιλεὺς τῶν
δεκά φυλῶν τῆς Ἰσραὴλ· ἐβασίλευσε γὰρ εἰς αὐτούς ὁ
δούλος τοῦ πατρὸς τοῦ Σολομών ὁ Ἱεροβοὰμ· „ἐγκατέ-
„λιπε γάρ φησιν ὁ Βασιλεὺς Ῥοβοὰμ τὴν βελὴν τῶν
πρεσβυτέρων, καὶ ἐλάλησε πρὸς αὐτούς κατὰ τὴν βε-
„λίαν τῶν νεώτερον“· (β'. Παρ. ι. 13.) Καὶ ἐν τῇ
Εὐαγγελίᾳ γέγραπται, ὅτι ὁ νεώτερος υἱός, ὡς ἀφρο-
νέστερος, ἐξήγησε τὴν περιουσίαν τοῦ πατρὸς τοῦ, καὶ ἐ-
γενεν ἄσωτος, καὶ ἔχεν ὁ πρεσβύτερος· „ἦπε γάρ φησιν
„ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πατρί· πατέρα δόξομαι πρὸ ἐπι-
„βάνον μέρος τῆς οὐσίας“· (Λυκ. ιε. 12.)

(2) Διὸ ὅτι ὁποῖος θέλει νὰ ἵνα φίλος μὲ ἄλλους,
πρέπει πρῶτον ἀπὸ ὅλα νὰ ἵνα πιστός· ὅθεν ἔπεν ὁ

Σαράχ· „φίλος πιστός, σκέπη κραταιά, ὁ δὲ εὐρὺς
„αὐτὸν εὐρεθισαυρόν“· (Σαρ. ε'. 15.) Καὶ πάλιν·
„φίλος πιστός ἐκ ἐστὶν ἀντάλλαγμα, καὶ ἐκ ἐστὶν εὐχ-
„μὸς τῆς κακότητος αὐτοῦ“· (Αὐτὸς.) Καὶ πάλιν·
„φίλος πιστός φάρμακον ζωῆς, καὶ οἱ φοβούμενοι Κύριον,
„εὐρήσασιν αὐτόν“· (Αὐτὸς. 16.) Καὶ ὁποῖος θέ-
λει νὰ ἵνα φίλος ἀληθινός, πρέπει νὰ φύλαττε ἐμπι-
στοσύνην εἰς τὰ μυστήρια τοῦ φίλου, καὶ νὰ μὴ φανερώσῃ
αὐτὸν εἰς κανένα· ὅθεν ἔπεν ὁ Σολομών· „ἀνὴρ δί-
„γλωσσος ἀποκαλύπτει βλαδίαν ἐν συνεδίᾳ, πιστός δὲ
„πνοὴ κρύπτει πράγματα“· (Παρ. ι. 12.) διὸ,
εἰ ἐάν τις φανερώσῃ τὰ μυστήρια τοῦ φίλου, αὐτὸς χά-
νεται τὴν ἐμπιστοσύνην, καὶ δὲν θέλει εὐρὺς τὸν φίλον τοῦ
πλέον νὰ τὸν ἀγαπᾷ ὡς τὸ πρῶτον, καθὼς ἔπεν ὁ
Σαράχ· „ὁ ἀποκαλύπτων μυστήρια, ἀπώλεσε πίσιν,
„καὶ ἔμνη εὐρὺς φίλον πρὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ“· (Σαρ.
κζ'. 16.) Καὶ πάλιν· „δραῦσμα ἐστὶν καταδῆσαι, καὶ
„λοιδορία ἐστὶν διαβάλλειν, ὁ δὲ ἀποκαλύπτων μυστήρια
„ἀπῆλπισε“· (Σαρ. κζ'. 21) ἀλλ' ὅμως τοῖς φί-
λοις πιστοῖς νὰ εὐρεθῇ, εἶναι πρᾶγμα δύσκολον, ὡς λέγει
ὁ Σολομών· „ἀνδρὰ δὲ πιστόν, ἔργον εὐρὺν“· (Παρ.
κ'. 6.) Ποῖος δὲ εἶναι ὁ ἀληθινός φίλος, ὅρα εἰς τὴν
ὑποσημείωσιν τοῦ „ὅπως ἡμετέροισι ὁμῶν“· (ἀ. Θεσ-
σαλ. β'. 8.)

Epistole di S. Paolo. Tom. III.

B b

„Αγαπῶ, ἐριμύω, μετὰ τῶν ἐπικαλεσμένων τὸν Κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας“.

Ητοι εἰς ἐκείνους μόνους τὰ ξεθαρρόνεται, ὅπῃ ἐπικαλεῖται τὸν Κύριον μὲ ἄδολον καρδίαν, καὶ μὲ τὰς ἐριμυκῆς, καὶ ἀμάχους τὰ συλλαστρέφεται (1).

23. „Τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαιδύτους ζητήσεις παραιτῶ, εἰδὼς ὅτι γεννῶσι μάχας“.

Βλέπεις, ὦ ἀναγνώστα, πῶς ὁ Παῦλος εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης ἐμποδίζει τὸν Τιμόθεον ἀπὸ τὰ φιλονεικῶν ζητήματα; διὰ τί; ὄχι διὰ τὸ ὅτι Τιμόθεος δὲν ἦτον ἱκανὸς νὰ ἀνατρέπῃ αὐτὰ μὲ τὸν λόγον τῶ, ἀλλὰ διὰ τὸ εἶναι ἄχρηστον παντελῶς, καὶ αὐτὸ τὸ νὰ ἐμβαλῇ τινὰς τὸν ἑαυτὸν τῶ εἰς τὰς τοιαύτας ματαιὰς ἀγῶνας· ἐπειδὴ κενεὴς καρπὸς καλὸς δὲν γινέσθαι ἀπὸ αὐτῶ, παρὰ μόνον μάχαι, καὶ ἔχθραι. Διὰ τῶτο, λέγει, παραιτῶ ὁ Τιμόθεε τὰ τοιαῦτα μωρὰ, καὶ ἀνόητα ζητήματα· λέγωντας δὲ μωρὰς, καὶ ἀπαιδύτους ζητήσεις, κάμνει διαφορὰν τῶν πεπαιδευμένων καὶ γνωστικῶν ζητημάτων, τῶν γινομένων περὶ τῶν θείων Γραφῶν· τὰ ὅποια ζητήματα δὲν πρέπει νὰ τὰ παραιτῇ τις, ὥσπερ ὅπῃ δὲν προξενῶσι μάχας καὶ ἔχθρας· πλὴν καὶ τὰ τοιαῦτα περὶ τῶν Γραφῶν ζητήματα, δὲν πρέπει νὰ γίνωνται μὲ ἐμπάθειαν, καὶ φιλονεικίαν· ὅθεν σφάλλων ἐκεῖνοι οἱ λογιώτατοι καὶ διδάσκαλοι, ὅπῃ μάχονται καὶ φιλονεικῶν, ὅταν συζητῶσι περὶ τινῶν ἀπόρων νοημάτων τῆς Ἁγίας Γραφῆς· ὅθεν καὶ ὁ Ἀπόστολος ἀλλοχρῶ εἶπεν· „εἰ δὲ τις δοκεῖ φιλονεικεῖν εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συζητείαν ἔκχομεν, ἐδὲ αἱ Ἐκκλησίαι τῶ Θεῷ“ (ἀ. Κορ. ια΄. 16.) (2)

24. „Δουλοῦν δὲ Κυρίου οὐ δᾶ μάχεσθαι, ἀλλ' ἥπιον εἶναι πρὸς πάντας“.

Ο δῆλος, λέγει, τῶ Χριστῷ; δὲν πρέπει νὰ μάχεται, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἦναι ἥπιος, ἥγην πρῶτος εἰς ὅλους· διὰ τί δὲ παραγγέλλει ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τίτον νὰ ἐλέγχῃ ἀποτόμως; „ἐλέγχε αὐτὸς ἀποτόμως“ (Τίτ. α΄. 13.) καὶ μὲ κάθε προσαγωγή· „ἐλέγχε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς“ (Τίτ. β΄. 15.) καὶ ἀποκεινόμεθα, ὅτι ὁ σφοδρὸς ἐλεγχος τότε μάλιστα δαγκάνει καὶ πληττεῖ τὸν ἐλεγχόμενον, ὅταν γίνεται μὲ πραότητα καὶ ἀπάραχον καρδίαν· εἶναι γὰρ δυνατὸν μὲ τῶν πραότητα νὰ κατηγορήσῃ τινὰς, καὶ νὰ ἐλέγξῃ πληκτικώτερον καὶ πικρότερον, παρὰ μὲ τῶν θρασυτήτων, καὶ ταραχῶν.

„Διδακτικόν“.

Ο δῆλος τῶ Θεῷ, λέγει, πρέπει νὰ ἦναι διδακτικὸς εἰς ἐκείνους, ὅπῃ θέλουν καὶ ἀγαπῶν νὰ μάθουν· δι' ὅτι τὰς αἰρετικὰς πρέπει νὰ μὴ διδάσκῃ τινὰς, ἀλλὰ ὕστερα ἀφ' ἑ τούτους δοκιμάσῃ μίαν, καὶ δύο φορές, πρέπει νὰ τὰς παραιτῇ, καθὼς γράφει ὁ αὐτὸς Παῦλος εἰς τὸν Τίτον· „αἰρετικὸν αὐθροῶν μετὰ πρώτῳ καὶ δευτέρῳ νουθεσίαν παραιτῶ“ (Τίτ. γ΄. 10.)

„Ἀνεξίκακον“.

Πρέπει, λέγει, νὰ ἦται ἀνέξικακος, καὶ νὰ ὑποφέρῃς τὰς κακίας τῶν ἄλλων, ὦ Τιμόθεε, διὰ τὸ τῶτο μάλιστα ἀρμόζει νὰ ἔχῃς ἐσὺ ὁ πῶν ἄλλων διδάσκαλος, ἥγην τὸ νὰ ἀναμείνης τῶν

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρετος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν· „ἀγαπῶν μετὰ πάντας δυνατῶν· ἐπειδὴ περ τῶτο καὶ ὁ εὐαγγελικὸς παρακελεύεται νόμος· ἀγαπάτε τὰς ἐχθρὰς ὑμῶν“ (Ματθ. ε΄.) ἐρμηνεύει δὲ ὡς ἀπὸς α΄· „πανταίς ἐνέστι, τῶν γὰρ κοινῆς τῶτο προαίρεσιν δῆται· τοιαῦτοι δὲ πάντες οἱ ἐκ καθαρᾶς καρδίας τὸν Δεσπότην ἐπικαλούμενοι“.

(2) Ὅρα τῶν ὑποσημαίνουσιν τῶ ῥητῶ ἅπαντα.

τὴν ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ πάντοτε νὰ λαλῇς, καὶ νὰ διδάσκῃς αὐτοὺς, καὶ αὐτοὶ δὲ νὰ σε ἀκούω· καὶ παροτρύνω νὰ μὴ τὸς ἐκκόπτῃς, καὶ νὰ τὸς ἀποβάλλῃς· ἀκούσον δὲ καὶ τὸ λέγει παρακάτω.

25. „ Ἐν πραότητι παιδεύοντα τὰς ἀντιδιατιθεμένους “.

Πρέπει, λέγει, ὦ Τιμόθεε, νὰ διδάσκῃς μὲ πραότεια τὰς ἀντιλέγοντας καὶ ἐναντιωμένους· ἕνα μὲν, διὰ τὸ ὅταν ἐσὺ διδάσκῃς μὲ θρασυότητα καὶ ὀργὴν καὶ ταραχὴν καρδίας, ἢ ψυχῆς ταραττομένην δὲ ἡμπορεῖ νὰ σοχασθῇ καὶ εἰς νόημα χρήσιμον, εἰς τὸ νὰ ἐλκύσῃ τὰς ἀκροατὰς, καὶ νὰ τὸς ἀφελήσῃ· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὸ ἐκεῖνος ὅπως μέλλει νὰ ἀκούσῃ ἀπὸ λόγου καὶ καὶ εἰς νόημα χρήσιμον λόγον, καὶ νὰ ἀφελῇ, πρέπει προτίτερα ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα νὰ ἔχῃ εὐνοίαν καὶ ἀγάπην πρὸς ἐσένα τὸν διδάσκοντα· ἀλλὰ πῶς θέλει ἔχει εὐνοίαν εἰς ἐσένα, ὅπως θρασυώσῃ, καὶ τὸν ὑβρίζῃ; βέβαια τὸ εἶναι δύσκολον νὰ ἀκολουθήσῃ. Διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν εἰς μὲν τὸν Τίτον γράφει ὁ Παῦλος „ ὅτι αἰρετικὸν ἀνθρώπον μετὰ πρώτῳ καὶ „ δουτέραν νουθεσίαν παραιτῶ “; (Τίτ. γ'. 10.) ἐδῶ δὲ εἰς τὸν Τιμόθεον λέγει νὰ διδάσκῃ μὲ πραότεια τὰς ἐναντίους; διὰ τὸ, εἰς μὲν τὸν Τίτον γράφει νὰ παραιτῇ ἐκεῖνον τὸν αἰρετικὸν ὅπως εἶναι ἀδιόρθωτος, καὶ ἡξίῃ αὐτὸν πῶς εἶναι ἀνιάτρευτος· ἐδῶ δὲ εἰς τὸν Τιμόθεον, λέγει διὰ τὰς ἐναντίους ἐκεῖνας, ὅπως δὲ εἶναι ἀνιάτρευτοι, ἀλλὰ εἶναι ἐλπίς νὰ ἱατρῶθῃν καὶ νὰ διορθωθῇν, καθὼς καὶ ἀπὸ τὰ κάτω λόγια γίνεται φανερόν.

„ Μήποτε δὴ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας “.

Ισως, λέγει, καὶ γοῇ εἰς αὐτοὺς τὰς ἐναντίας καμμία διόρθωσις, καὶ ἱατρεία, καὶ ἔλθω εἰς μετάνοιαν καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας· τὸ δὲ ἴσως, λέγεται εἰς τὰ ἀδηλα καὶ ἀμφίβολα πράγματα· ὥστε τί συμπεραίνομεν ἐκ τῶν λόγων τέτων, ὅτι ἀπὸ μὲν τὰς φανερῶς ὄντας ἀνιάτρευτος, ἀδιόρθωτος, καὶ ἀμετανοήτης, πρέπει νὰ λείπωμεν καὶ νὰ παραιτῶμεθα· τὸς δὲ ἀμφιβόλους ὄντας, πρέπει νὰ δοκιμάζωμεν νὰ τὸς διορθώωμεν. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνώστα, πῶς ὁ Ἀποστόλος διδάσκει τὸν Τιμόθεον νὰ ταπεινοφρονῇ· διὰ τὸ δὲ εἶπε, μήποτε ἐσὺ δαιμονιῇς νὰ τὸς ἐπιστρέψῃς, ἀλλὰ μήποτε ὁ Θεὸς δώσῃ εἰς αὐτὸς ἐπιστροφὴν· ὥσαν νὰ τὸ λέγῃ· ὅποια διόρθωσις, καὶ ὠφέλεια ἤθελε γοῇ εἰς αὐτοὺς, ἀπὸ τὸν Κύριον γίνεται, καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν ἐδικόν σου λόγον καὶ τὴν διδασκαλίαν· ὥστε, καὶ ἐσεῖς οἱ διδάσκαλοι καὶ ἱεροκήρυκες, μάθετε ἀπὸ τὸν λόγον τέτον τὸ Ἀποστόλου νὰ ταπεινοφρονῆτε, καὶ αὐτὴν τύχην νὰ πείθετε τινὰ Χριστιανὸν εἰς τὸ νὰ μετανοήσῃ, μὴ λογιάζετε πῶς ἐσεῖς τὸν ἐκαταπαίσετε μὲ τὸν λόγον σας, ἀλλὰ πῶς ὁ Θεὸς τὸν ἐπέισε μὲ τὴν χάριν τοῦ ῥήματος εἰς τὴν καρδίαν τοῦ.

26. „ Καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τῆς διαβόλου παγίδος “.

Ταῦτα τὰ λόγια τὸ Ἀποστόλου, δὲν νοῦνται μόνον διὰ τὰς πονηρὰς δόγματα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἁμαρτωλὴν ζωὴν· ἐπεὶ οἱ ἄνθρωποι, ὅποιοι ἦσαν καὶ ἐκεῖνοι ὅπως ἐναντιῶντο εἰς τὸν Τιμόθεον, δὲν πιαῖνται ἀπὸ τῆς παγίδος τῆς διαβόλου διὰ πονηρὰ καὶ αἰρετικὰ δόγματα μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ πράξεις πονηρὰς, καὶ ζωὴν κακὴν· ὥστε πρέπει νὰ διορθώωμεν μὲ πραότεια οἱ διδάσκαλοι, ὅχι μόνον ἐκεῖνος ὅπως ἔχον αἰρετικὰ φρονήματα, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ὅπως ἔχον πάθη, καὶ διεφθαρμένον ζωὴν· διότι καθὼς τὸ πλεῖον ὅπως πιασθῇ ἀπὸ τῆς παγίδος, καὶ τὸν βρόχον, καὶ ἀπὸ τοῦ οὗ μόνον ποδᾶρι εἶναι πιασμένος, ὅλον ὅμως γίνεται ὑπεξέσιον εἰς τὸν ἀνθρώπον ἐκεῖνον ὅπως ἔστησε τὴν παγίδα, καὶ τὸν βρόχον· ποιεῖ τρόπον καὶ οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἀπὸ τὰς δύο μέρη δὲ εἶναι πιασμένοι, ἢ καὶ ἀπὸ τὰς κακὰς δόγματα, καὶ ἀπὸ τῆς κακῆς ζωῆς, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τοῦ οὗ μέρους, ἢ καὶ ἀπὸ τῆς κακῆς ζωῆς· ὅμως εἴτε ἕως, εἴτε ἕως, ὑποκάτω εἰς τὴν ὀχέσιαν τῆς διαβόλου δέχονται, ὁ ὅποιος εἰς αὐτοὺς τὰς παγίδας καὶ βρόχους καὶ τῶν αἰρετικῶν δογμάτων, καὶ τῆς πονηρᾶς ζωῆς· ὅθεν οἱ διδάσκαλοι, τὰς παγίδας ταύτας τῆς διαβόλου πρέπει νὰ συσπείρῃ μετὰ τὴν διδασκαλίαν τὴν, διὰ νὰ ἐλθῇ ἐκείνους ἀπὸ αὐτὰς τὰς παλαιώρους ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „ ἡ παγὶς συσπείρει, καὶ ἡμεῖς ἐρρύσθημεν “ (Φαλμ. ρκγ'. 7.)

„Εξωγρημενοί ὑπ' αὐτῶ εἰς τὸ ἐκάνθ θέλημα“.

Οἱ ἐφθαρμενοί, λέγει, ἄνθρωποι ἀπὸ αἰρετικὰ δόγματα, καὶ ἀπὸ κακῶ ζώῳ, εἶναι αἰσὰ νὰ κολυμβῶν μέσα εἰς τὴν πλάνην· ἀλλὰ ὅταν πιασθῶν ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸ αὐτὸ ἀγαθὸν θέλημα, ἴσως ἀνανήψαν ἀπὸ τὰ βάθη τῆς πλάνης, καὶ ἔλθωσιν εἰς αἴσθησιν καὶ διόρθωσιν· θέλημα δὲ τὸ Θεὸς εἶναι, ὅχι μόνον τὸ νὰ πισθῇ τινὰς ὁρθῶς, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ζῇ καλῶς· ὥστε ταῦτα τὰ λόγια τῷ Ἀποστόλῃ πρέπει νὰ νοηθῇ, ὡς ἀναγνώστα, ὅχι μόνον διὰ τὰ δόγματα τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἔργα, καὶ τὴν ζώῳ. Μερικοὶ δὲ, κατὰ τὴν εἰρήνην καὶ τὸ Θεοδώρητος, τὸ ἐξωγρημενοί ὑπ' αὐτῶ, νοοῦσι πῶς οἱ τοιοῦτοι εἶναι πιασμενοί ἀπὸ τὸν διάβολον, καὶ δεισκόονται εἰς τὸ ἐδικόν τε κακὸν θέλημα· καὶ τὸτο τὸ νόημα ἀρμόδιον εἶναι εἰς τὴν ὑπόθεσιν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Γ'.

1. „Τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί“.

Επειδὴ εἰς τὰς τότε ἀποστολικὰς καιρὰς ἦτον πολλοὶ κακοὶ ἄνθρωποι, τότε χάριν διὰ τὰ μὴ παράττειται ὁ Τιμόθεος δι' αὐτὰς, προεῖπεν ὁ Παῦλος εἰς αὐτὸν, ὅτι εἰς τὸν μέγαν ὁσπῆτιον δεισκόονται σκόνη χρυσᾶ, καὶ πύλινα, ὡς εἰπομεν ἀνωτέρω, ἦγον εἰς τὸν Κόσμον τῶν δεισκόονται καλοὶ, καὶ κακοὶ ἄνθρωποι· τώρα δὲ πάλιν προλέγει εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅτι καὶ εἰς τὰς μεταγενεστέρους χρόνους θέλουν γίνεσθαι πολλοὶ κακοί· πλὴν δὲ εἶναι τὸτο πράγμα καινέριον, διὰ τὴν καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῶ Μαυσσεῖος ἦτον καὶ οἱ μισοὶ μάγοι ὁ Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς· λοιπὸν μὴ παραξενύεσθαι, λέγει, καὶ ἐσὺ ὦ Τιμόθεε, μήτε λυπῆ διὰ τὰτο. Καιροὶ δὲ χαλεποὶ θέλουν ἀκολουθήσθαι, ἦγον πολλὰ κακοί· δὲν πρέπει δὲ τὸτο νὰ νοηθῇ διὰ τὰς καιρὰς, καὶ διὰ τὰς μὴν, καὶ διὰ τὰς ἡμέρας αὐτὰς κατ' αὐτὰς, ἐπειδὴ οἱ καιροὶ καὶ οἱ μὴν, καὶ αἱ ἡμέραι, κατὰ τὴν φύσιν αὐτῶν, δὲν εἶναι κακοί, ἀλλὰ νοεῖται διὰ τὰς κακὰς ἀνθρώπων, τὰς ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις γενουμένης, καὶ διὰ τὰς ἐναντίας περὶ τὰς αἰῶνας ὅπως ἀκολουθῶν εἰς τὰς καιρὰς· δι' ὅτι καὶ ἡμεῖς ἔχομεν συνήθειαν νὰ λέγωμεν ὅταν ὁμιλῶμεν, ὅτι, ὁ καιρὸς ἐπὶ τοῦτο εἶναι πονηρὸς, ἢ ὁ καιρὸς ἐκεῖνος εἶναι καλός· ἔπος αὐτὸν ὀνομάζοντες ἀπὸ τὰ καλὰ, ἢ τὰ κακὰ ὅπως συμβαίνειν εἰς τὸν καιρὸν, ἢ ἀπὸ τὰς καλὰς, ἢ κακὰς ἀνθρώπων τῶ καιρῷ ἐκείνῃ. (Ὅρα καὶ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς πρὸς Ἐφεσ. κεφ. ε'. εἰχ. 16. τὸ „ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν“.)

2. „Ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι“.

Εὐθύς βάλλει ὁ Ἀπόστολος τὴν πρῶτον πάθος ἀπὸ ὅλα τὰ πάθη, καὶ τὴν πρώτην ρίζαν ὅπως γενῇ ὅλα τὰ κακὰ, ἦγον τὴν φιλαυτίαν· διὰ τὴν φυσικῶ τῶ τρόπῳ πρῶτον τινὰς ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτὸν τε, καὶ ἔπειτα διὰ τὸν ἑαυτὸν τε, ἀγαπᾷ καὶ τὰς ἄλλας ἀνθρώπων, καὶ τὰ ἄλλα τῶ Κόσμου πράγματα. Εἶναι λοιπὸν ἡ φιλαυτία μία ἀτακτος φιλία τῶ ἑαυτοῦ μας, ἀπὸ τὴν ὅποιαν νικώμενοι, κάμνομεν ὅλα τὰ κακὰ, καὶ τὰ πάθη, διὰ τὰ θεραπεύσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας, καὶ ἡ ὅποια μᾶς κάμνει νὰ μὴ σοχαζώμεθα καὶ νὰ θέλωμεν τὸ καλὸν τῶ πλησίον μας, ἀλλὰ μόνον τὸ ἐδικόν μας· δι' ὅ,τι φίλαυτος λέγεται ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος ὅπως φιλεῖ μόνον τὸν ἑαυτὸν τε, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἀκολουθεῖ τὸ νὰ μὴ φιλῇ ἔτε τὸν ἑαυτὸν τε· διὰ τὴν κατὰ τὸν ἀκολουθεῖ εἰς τὰ μέλη τῶ σώματος, καὶ ἡ βλάβη τῶ ἐνὸς μέλους, τὸ ὁφθαλμὸς θιγέον, ἢ τῆς χειρὸς, ἢ τῶ ποδὸς, διαβαίνει καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέλη· ἢ κατὰ τὸν ἀκολουθεῖ εἰς τὴν οἰκοδομίαν τῶ οἴκου, καὶ ὅταν ἐγγάλη τινὰς μίαν πέτραν ἀπὸ τὸν πύλον, σείει, καὶ παράττει καὶ τὰς ἄλλας πέτρας· ἐντὶς ἀκολουθεῖ καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν, καὶ ὁποῖος ἐπιμελεῖται μόνον τὸν ἑαυτὸν τε, ἀμελεῖ δὲ τὸν ἀδελφόν τε, αὐτὸς βλάπτει καὶ τὸν ἴδιον ἑαυτὸν τε.

„Φιλάργυροι“.

Αφ' ὅ εἶπε τὴν ρίζαν, ἦγον τὴν φιλαυτίαν, ὁ Ἀπόστολος, πόρα εἰδὼ ἀκολουθῶν λέγει καὶ τὰς κλάδας αὐτῆς· πρῶτος δὲ κλάδος αὐτῆς εἶναι ἡ φιλαργυρία· ἐπειδὴ τὰ ἀργύρια διὰ

τῶ-

τὸ τοῦ ἀγαπᾶ ὁ ἄνθρωπος, διὰ τὴν ἀναπαύσιν τὸν ἑαυτὸν τε, ταυτὸν εἰπεῖν διὰ τὴν φιλαυτίαν τε. Καθὼς λοιπὸν ἀπὸ τῆς ἀγάπης γεννᾶται καὶ καλὸν, ἔτσι ἐκ τῆς ἐναντίας ἀπὸ τῆς φιλαυτίας τὴν ἐναντίαν τῆς ἀγάπης, γεννᾶται καὶ κακόν· δι' ὅτι ἡ μὲν ἀγάπη, εἶναι πλατεῖα, καὶ ἐκτετατὴ, καὶ εἰς ὅλους ἐκτείνει τὰς ἐργασίας της, ἡ δὲ φιλαυτία, ἐκτείνει τὸ πλάτος τῆς ἀγάπης, καὶ εἰς εὐα μόνον ἄνθρωπον συμμαζῶναι τὰς ἐργασίας αὐτῆς.

„ Ἀλαζόνες “.

Εἰς τὰς ὑπερινῆς καιρῆς, λέγει, θέλουν εἶναι οἱ ἄνθρωποι ἀλαζόνες, ἦγουν οἱ κομπάζοντες, πῶς εἶναι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀνώτεροι· ἀπὸ τῆς φιλαυτίας δὲ γεννᾶται καὶ ἔπος ὁ φαρμακερὸς κλάδος τῆς ἀλαζονείας· ἀλαζονεύεται γὰρ τις διὰ τὴν ἀγαπᾶ τὸν ἑαυτὸν τε, καὶ θέλει τὴν δόξαν ὑπὲρ τῆς ἀλήθειας.

„ Ὑπερήφανοι, βλάσφημοι “.

Ἡ ἀλαζονεία ὅταν προκόψῃ καὶ αὐξήσῃ, γίνεται ὑπερηφάνεια, ἡ δὲ ὑπερηφάνεια πάλιν, γίνεται ὕβρις καὶ βλασφημία εἰς τὸν Θεόν· διὰ τὴν ὅταν τις ἀλαζονεύεται, καὶ ἔχῃ τὸν ἑαυτὸν τε ἀνώτερον τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, τότε καὶ ὑπερηφανεύεται, ἦγουν ἐπιγράφει εἰς τὸν ἑαυτὸν τε ὅλα τὰ κατορθώματα καὶ τὰς ἀρετὰς, ἥτοι νομίζει πῶς αὐτὸς μὲ τὴν δυνάμιν τε ἐκατόρθωσε τὰς ἀρετὰς ὅπως ἔχει, καὶ ὅχι μὲ τὴν χάριν καὶ δυνάμιν τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ νομίζωντας, βλασφημεῖ ὁ ταλαίπωρος εἰς τὸν Θεόν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον προέρχεται καὶ ἀρετὴ, καὶ καὶ καλόν· φανερόν δὲ εἶναι ὅτι καὶ ἡ ὑπερηφάνεια, καὶ ἡ πρὸς Θεὸν βλασφημία, προέρχονται ἀπὸ τῆς φιλαυτίας.

3. „ Γονεῦσιν ἀπαθῆς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι, ἄσorgetoi, ἄσπονδοι “.

Καὶ πρεπόντως γίνονται ποῖτοι οἱ ἀνωτέρω· διὰ τὴν αἰσῶς βλασφημεῖσι τὸν ἴδιον Ποιητὴν Θεόν, πῶς πλέον θέλουν τιμῆσαι τὰς γονεῖς των; ὅσοι δὲ πάλιν δεῖ τιμῆσαι τὰς γονεῖς των, αὐτοὶ εἶναι καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἐργασίας των ἀχάριστοι· ὅσοι δὲ εἶναι ἀχάριστοι εἰς τὰς ἐργασίας των, αὐτοὶ εἶναι καὶ ἀνόσιοι, διὰ τὴν ἀθετεῖσι τὸ ὅσιον, καὶ τὸ οφειλόμενον χρέος των· ὅσοι δὲ εἶναι ἀνόσιοι, αὐτοὶ εἶναι καὶ ἄσorgetoi· διὰ τὴν ποῖον ἄλλον ἔχει τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν ἀγαπήσιν ἐκεῖνος, ὅπως δεῖ ἐργεῖν τὸν ἐργετὴν τε, ἀλλὰ τὸν ἀποσρέφεται; ὅσοι δὲ πάλιν εἶναι ἄσorgetoi, αὐτοὶ εἶναι καὶ ἄσπονδοι, ἦγουν ἀφιλάστοι μὲ τὰς ἀνθρώπους· διὰ τὴν ὅποιος μὲ τὸν ἐργετὴν τε δεῖ φιλιόμεται, πῶς τὴν φιλιᾶται μὲ τὰς ἄλλας; Βλέπεις, ἀδελφοί, πῶς τὰ πάθη καὶ τὰ κακά εἶναι ἀλληλοειδέτα ὡσανύ αὐσίδα, καὶ εὐα ἀπὸ τοῦ ἑκτοῦ γεννᾶται; καθὼς ἐκ τοῦ ἐναντίου, καὶ ἡ ἀρεταὶς εἶναι ἀλληλοειδέταις, καὶ μία ἀπὸ τῶν ἄλλων γεννᾶται (1).

„ Διάβολοι “.

Οἱ ἄνθρωποι, λέγει, ἔχουν τὴν γενεάν εἰς τὰς ὑπερινῆς καιρῆς διάβολοι, ἦγουν κακολογῶντες ὅλους τὰς ἀνθρώπους καὶ διαβάλλοντες αὐτάς· διὰ τὴν ἐκεῖνος ὅπως δεῖ γνωρίζει τὴν ἔχῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τε κακίαν καλὸν καὶ ἀρετὴν, αὐτὸς διαβάλλει καὶ τὰς ἄλλας πῶς εἶναι ποῖτοι· διὰ τί; διὰ τὴν νομίζει πῶς μὲ τὸν προξενεῖ εἰς τὸν ἑαυτὸν τε καποῖαν παρηγορίαν, διὰ τὴν μὴ φαίνεται πῶς αὐτὸς μόνος εἶναι κακός, ἀλλὰ εἶναι καὶ οἱ ἄλλοι. Βλέπεις, ἀγαπητέ, ὅτι ἡ φιλαυτία εἶναι ἡ ῥίζα ὅπως γεννᾶ καὶ τὰς διαβολὰς εἰς τὸν Κόσμον;

„ Ἀκρα-

(1) Ἐπὶ εἰπε καὶ ὁ Ἀββᾶς Μακάριος ὅτι εἶναι „ ἐφόδρεται κακῶν “ (Ῥώμ. α. 30.) καὶ λόγια τὰ ἀλλοειδέταις ἡ ἀρεταὶς, καὶ ἡ κακίαις ἐν τῇ μ. αὐτῇ Ἀγίᾳ καὶ εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῶν „ χρηστότης, ἀγαθότης, Οὐκίλῃ Κεφαλ. α. καὶ ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ διασώζει, πίσις “. (Γαλάτ. ε. 22.)

„**Ἀκρατῆς**“.
Θέλων εἶναι, λέγει, οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸ μέλλον, ἀκράττοι, καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν, καὶ εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα πάθη.

„**Ἀνήμεροι**“.

Βλέπεις, ὦ ἀναγιῶσα, τί κάμνει τὰς ἀνθρώπους ἡ ρίζα πᾶν κακῶν φιλαυτία; καὶ ὁ πρῶτος κλάδος τῆς φιλαυτίας ἡ φιλαργυρία; θυεῖα γὰρ ἀνήμερα, καὶ ἄλογα καταστραίνει τὰ πάθη ταῦτα τὰς ἀνθρώπους, τὰς φύσει ἡμέρας, καὶ λογικῆς.

„**Ἀφιλάγαθοι**“.

Ηγυν οἱ ἄνθρωποι θέλουν γίνεσθαι εἰς τὰς ὑστέρας καιρὰς, ἐχθροὶ καθε αἰρετικῆς, καὶ ἀγαθῆς ψυχικῆς.

4. „**Προδόται**“.

Οἱ ἄνθρωποι, λέγει, θέλουν γίνεσθαι εἰς τὸ μέλλον, προδόται τῆς φιλίας, ἡγυν θέλουν προδίδουν τὴν φιλίαν τῶν ἡγαπημένων τους, καὶ δὲν θέλουν φυλάττειν ἐμπιστοσύνην (1).

„**Προπετῆς**“.

Οἱ ἄνθρωποι θέλουν γίνεσθαι εἰς τὸ μέλλον αὐθάδεις, καὶ ἀβέβαιοι, χωρὶς να ἔχουν σταθερότητα εἰς ἡλικία πρᾶγμα.

Τετυφωμένοι“.

Μέλλον, λέγει, να γίνεσθαι εἰς τὸ μέλλον οἱ ἄνθρωποι τετυφωμένοι, ἡγυν γεμάτοι ἀπὸ ἀπόνου, ἡγυν ἀπὸ ὑπερηφανείας, καὶ θρασυῖας, καὶ ὕβρις.

„**Φιλήθοι μάλλον, ἢ φιλόθεοι**“.

Οἱ ἄνθρωποι, λέγει, εἰς τὰς ὑστέρας καιρὰς ἔχουν να γίνεσθαι φιλήθοι περισσότερον, παρά φιλόθεοι· καὶ ἀναγκαίως τὸτο ἔττι ἀκολουθεῖ· διὰ τὸ ὅτι εἶναι ἡ φιλία καὶ ἀγάπη τῶν τῶ Κόσμου ἡδονῶν, ἐκεῖ φιλία καὶ ἀγάπη τῶ Θεῷ δὲν δέσμεται· ἐναντία γὰρ εἶναι πάντα ἀναμεταξύων· ὅθεν εἶπεν ὁ ἀδελφός Θεός· Ἰάκωβος· „Μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες, ἐπεὶ οἶδατε, ὅτι ἡ φιλία τῶ Κόσμου, ἔχθρα τῶ Θεῷ ἐστίν; ὅς αὖ ἐν βεληθῇ φίλος εἶναι τῶ Κόσμου, ἔχθρὸς τῶ Θεῷ καθίσταται“· (Ἰάκ. δ'. 4.)

5. „**Ἐχοντες μόρφωσιν δόσεβείας, τὴν δὲ δυνάμιν αὐτῆς ἡρημενοί**“.

Ηπι οἱ ἄνθρωποι τῶ ὑστέρινῳ καιρῷ, μέλλον να ἔχουν σχῆμα μόνον καὶ ὑπόκρισιν τῆς δόσεβείας καὶ πίσεως, τὴν δὲ δυνάμιν τῆς δόσεβείας να ἀρῶνται, ἡγυν θέλουν φαίνονται δόσεβεις κατὰ τὸ ἔξω σχῆμα μόνον, κατὰ δὲ τὰ ἔργα καὶ τὴν ζωὴν, δὲν θέλουν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ δόσεβεις· ἐπεὶ ἡ δυνάμις τῆς δόσεβείας, καὶ τὰ νεῦρα τῆς πίσεως, μὲ τὰ ἔργα ἀποδεικνύονται. Διὰ τὸτο λοιπὸν πρὸς τὸν Θεόν εἶπεν ὁ ἀδελφός Θεός· Ἰάκωβος· „ὅτι ἡ πίστις, χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν“· (Ἰάκ. β'. 20.) εἰς ἄλλο μέρος δὲ ὁ Ἀπόστολος, πῶν μόρ-

(1) Πόσον μέγα κακὰ προξενῶσιν ἡ διαβολαὶς, καὶ ἡ προδοσία, ὅρα εἰς τὴν δ'. Λόγον τῆς ἡμετέρας Χρηστοθείας τῶν Χρησίων.

φωσιν ἐπὶ καλῇ ἐξέλαβε, λέγων πρὸς τὸν Ἰδαῖον διδάσκαλον· „ἔχοντα τὴν μὲν μορφὴν
 „πῆς γνώσεως, καὶ πῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ“· (Ῥωμ. β'. 20.) ἐπειδὴ ὁ διδάσκαλος
 μορφῶσιν γνώσεως ἔχει, ἥτοι πλάττει, καὶ μορφῶσι τὴν γνώσιν καὶ τὴν ἀλήθειαν εἰς τὰς
 ψυχὰς τῶν μαθητῶν τε. Ὅρα δὲ καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς αἰτιολογίας β'. Κεφαλ. πῆς πρὸς Ῥωμαίους
 51χ. 20. (1).

„Καὶ τέτοις ἀποτρέψ“.

Εἰδὼν δικαίως πρέπει νὰ ἀπορήσῃ τις, ὅτι, αὐτοὶ οἱ ἀνωτέρω κακοὶ ἔχον νὰ εἶναι εἰς τὰς
 ὑστερίους καιροὺς, πῶς ὁ Ἀπόστολος λέγει ἐδῶ εἰς τὸν Τιμόθεον, νὰ ἀποσρέφεται τέτοις;
 Εἰς λύσιν τῆς ἀπορίας ἀποκεινόμεθα, ὅτι ἀκόλουθον εἶναι νὰ ᾔσθον καὶ τότε εἰς τὸν καιρὸν τῆς
 Ἀποστόλου Παύλου ποιεῖται κακοὶ ἄνθρωποι, ἀγκαλὰ καὶ ὅχι μὲν τὸς ὑπερβολῶς τῆς κακίας.
 Παραγγέλλει λοιπὸν ὁ Παῦλος, καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅτι ἀποσρέφεται τὰς
 ποιεῖται ἀνθρώπους, τὰς καὶ τὴν ὁρίσκειν· ἔσθον καὶ ἀπολύειν λέγει· ἐν τέτοις εἰσὶν
 οἱ ἐνδιώκοντες εἰς τὰς οἰκίας· ἢ καὶ ἄλλως ἀποκεινόμεθα, ὅτι ὑστερὰς ἡμέρας δεῦν λέγει ὁ
 Παῦλος τὰς μετὰ πολλὰς αἰῶνας ἐσομένας, ἀλλὰ τὰς μετὰ τὴν κοίμησην αὐτῆς δεῦν ἐσο-
 μένας, κατὰ τὰς ὁποίας ἐμελλοῦ ἀκόμη νὰ ζῇ ὁ Τιμόθεος· ἢ, καθὼς ἐπικρίνει ὁ μέγας
 Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ θεῖος Παῦλος διὰ μέσου τῆς Τιμοθέου, νερθεῖ ὅλας τὰς μετὰ
 ταῦτα Χριστιανὰς, νὰ ἀποσρέφονται τὰς ποιεῖται φαυλοβίαις ἀνθρώπους, ἢ ὁποία γνώμη αὐτῇ,
 εἶναι ἀληθεστέρα ἀπὸ τὰς ἄλλας.

6. „Ἐκ τέτων γάρ εἰσιν οἱ ἐνδιώκοντες εἰς τὰς οἰκίας“.

Μὲν τὴν λέξιν „ἐνδιώκοντες“ φανερὸν ὁ Ἀπόστολος τὸ ἀδιάντροπον τῶν ἀνθρώπων τῶν
 καὶ τὸ ἀνελθόντων, καὶ κολακωτικὸν ἥθος αὐτῶν, τὸ γεμάτον ἀπὸ κατὰ ἀπάτην· ἐπειδὴ οἱ
 ποιεῖται, διὰ νὰ ἀπάτῃ μετὰ τὰς κολακείας τὰς ἀνθρώπους, διὰ τὸτο προχωρῶν, καὶ δει-
 σκην παρρησίαν μέσα εἰς τὰς οἰκίας των.

„Καὶ αἰχμαλωτίζοντες τὰ γυναικάρια“.

Δεῖν εἶπεν ὁ Παῦλος πῶς ἀπατῶσιν, ἀλλὰ πῶς αἰχμαλωτίζον τὰ γυναικάρια οἱ ποιεῖ-
 ται φαυλόβιοι, ἦγον πῶς μεταχειρίζονται αὐτὰ ὡσὰν δευδύτης· δι' ὅτι ποιεῖται γίνεται
 ἐκεῖ.

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόστομος λέγει, ὅτι καθὼς ἡ
 Γραφή λαμβάνει τὴν εἰκόνα, ποτὲ μὲν, ἐπὶ καλοῦ,
 ποτὲ δὲ, ἐπὶ κακοῦ· ἐπὶ καλοῦ μὲν· „ἀνὴρ καὶ ὁφεί-
 „λει κατακαλύπτειν τὴν εἰκόνα καὶ τὸ δόξα Θεοῦ ὑπερέχον“·
 (α. Κορ. ια'. 7.) ἐπὶ κακοῦ δὲ· „μενίσσιν ἐν εἰκόνι
 „διαπορεύεται ἄνθρωπος“· (Ψαλμ. λη'. 9.) ὁμοίως
 καὶ τὸν λέοντα, ποτὲ μὲν ἐπὶ καλοῦ λαμβάνει ἡ Γρα-
 φὴ διὰ τὸ βασιλικὸν καὶ ἡγεμονικόν· „ἐκοιμήθη φησὶν
 „ὡς λέων, καὶ ὡς σκύμνος· τίς ἐγερῇ αὐτόν“· (Γέν.
 μδ'. 9.) ποτὲ δὲ, ἐπὶ κακοῦ, διὰ τὸ ἀρπακτικὸν καὶ
 θυμωδές· „ὡς λέων ἀρπάζων, καὶ ὠρυόμενος“· (Ψαλ.
 κα'. 13.) ποιητικῶς καὶ ὁ Ἀπόστολος, τὴν μὲν μορφῶσιν,
 ποτὲ μὲν ἐπὶ καλοῦ λαμβάνει, λέγων· „ἔχοντα τὴν
 „μορφῶσιν πῆς γνώσεως καὶ ἀληθείας, ποτὲ δὲ ἐπὶ κα-
 „κοῦ ὡς ἐνταῦθα“· Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἐρμηνεύων περὶ ἀ-
 νωτέρω ρητῆς τοῦ Παύλου, ἀπὸ τῆς „ἐσομένης οἱ ἄνθρωποι
 „φιλοῦσι, ὡς τῶ παρόντος“ λέγει, ὅτι ὁ Ἀπόστολος
 προῖπε τὸν εἰς τὸς χρόνους τοῦ Θεοδώριτου καιρὸν· ἐ-
 πεὶδὴ εἰς τὸν ποτὲ καιρὸν τῆς, ἦτον γεμάτη λέγει ἡ ζωὴ
 τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς ποιεῖται κακίας· „ὡσάν γὰρ φη-
 „σι τῶν κακῶν πλήρης ὁ ἡμέτερος βίος· καὶ τὸ πῶς εὐ-

„σεβίας περιχέμενοι πρόσχημα, τὸ πῶς πονηρίας διὰ
 „τῶν ἔργων κατασκιδνάζομεν ἡδῶν· ἐρασιχρηματοῖ
 „γὰρ ἀντὶ φιλοδωῶν γεγόναμεν, καὶ τῶν παθῶν ἐσπα-
 „ζόμεθα τὴν δουλείαν· καὶ τ' ἄλλα ἀπαχαλῶς εἰς ἐν-
 „τὴν ἐν ἡμῖν, ἀπρονόητον ὁ θεὸς Ἀπόστολος“· Τῶ-
 „το ἐσημείωσα ἐδῶ, ἀδελφοί μου, ὅχι χωρὶς λύπην, καὶ
 „ἀναστεναγμῶν· διὰ τὴν, ἀνὸς θεοῦ Θεοδώριτος ἐγγραφῇ,
 „πῶς πᾶ κακά, ἐπὶ προφητεῖα ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ἦτον
 „ποτὲ εἰς τὸν καιρὸν τῆς· ποτὲ, ὅτε ἦτον ἡ ἀκμὴ καὶ τὸ
 „ἀνδρὸς πῆς ἀρετῆς· τί νὰ εἴπῃμεν νῦν ἡμεῖς οἱ ἄδελφοι;
 „ἡμεῖς ὅτε εἰς τὸς καιροὺς μας βλέπομεν, καὶ ἀκούομεν
 „ὅλα τὰ κακά ταῦτα ὅτε προλεγει ὁ Παῦλος, πῶς ἐ-
 „πλημμύρισαν, καὶ ἐξεχέλισαν εἰς τὸ ἀκρον, καὶ περὶ
 „τέρω νὰ φθάσιν δεῦν δυνατὸν; τί γὰρ ἄλλο κακὸν ἀ-
 „κρότερον, ἢ κορυφαίτερον ἡμπορεῖ νὰ γένη πῆς ἀδείας;
 „ἢ τοῖοι ἄλλοι τῶν ἀδελφῶν χειρότεροι, ἀπὸ τῶν ὁποίους ὁ
 „Κόσμος ἐγένετο, καὶ ὁλονεὶ γεμίζε; Δεῦν συμπεραί-
 „νομεν λοιπὸν ἄλλο, πᾶρεξ ὅτι ἐγγύς τὸ τέλος· ἐπειδὴ
 „καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „διὰ τὸ πληθύνειν τὴν ἀ-
 „νομίαν, πληγύσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν, καὶ ποτὲ ἡ-
 „ξῇ τὸ τέλος“· (Ματθ. κδ'. 12.)

ἐκεῖνος ὅπῃ ἀπατηθῇ ἀπὸ τὸν ἄλλον, ἤγουν γίνεται δῆλος, καὶ ὑπεξήσιος εἰς αὐτὸν (1). Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγιῶσα, ὅτι πῶν γυναικῶν μόνον εἶναι ἴδιον τὸ νὰ ἀπατῶνται, καὶ ὅχι πῶν ἀνδρῶν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, εἰς πῶν γυναικῶν πῶν ἀρρενοφρόνων εἶναι ἴδιον τὸτο, ἀλλὰ πῶν γυναικείων, πῶν ἀσθενεσάτων, καὶ μικροφύχων· ὥστε καὶ ὁποῖος ἀνδρας ἀπατᾶται, αὐτὸς δὲν εἶναι ἀνδρας, ἀλλὰ γυνή· καὶ ὅχι γυνή ἀπλῶς, ἀλλὰ γυναικέριον.

„Σεσωρδμενά ἀμαρτίαις“.

Μὲ τὰς λέξεις ταύτας φανερόναι ὁ Ἀπόστολος, ὅτι τὰ γυναικέρια ὅπῃ ἀπατῶνται ἀπὸ τὰς κακόφρονας ἀνδράπων, εἶναι γεμάτα ἀπὸ σωρὸν καὶ πληθὸς ἀμαρτιῶν, καὶ πρὸς τέτοις ὅτι εἶναι ἀτακτα εἰς τὰ ἥθη, καὶ συγκεχυμένα εἰς τὸν νοῦν· διὰ τὸτο καὶ ὅσοι ἀπατῶσιν αὐτὰ, δὲν ἀπατῶσι γυναικας ἀπλῶς κατὰ τὴν φύσιν (ἐπειδὴ ἡ φύσις τῶν γυναικῶν δὲν εἶναι κατηγορημένη καθ' ἑαυτὴν) ἀλλὰ γυναικας ὅπῃ ἔχουσιν εἰς τὴν ψυχὴν τας κατὰ προαίρεσιν, σωρὸς καὶ πληθὸς ἀμαρτημάτων· δι' ὅ,τι ὁποῖος δὲν ἔχει εἰς τὸν ἑαυτὸν τὴν κἀνείνα καλὸν, καὶ ἀρετὴν, αὐτὸς ὀλίγωρα πείθεται εἰς τὰς κακὰς διδασκάλας, διὰ τὴν μὲ τὴν ὁπείθειαν ταύτην ὅπῃ δείχνει εἰς αὐτὰς, παρηγορεῖ τὸν ἑαυτὸν τὴν, πῶς δὲν θέλει καταδικασθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὰ πονηρὰ ἔργα τὰ.

„Ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις“.

Μὲ πολλὰ ἐπίθετα ὀνόματα, πλατυίνει ὁ Ἀπόστολος τὰς κακίας τῶν γυναικείων ὅπῃ ἀπατῶνται, καὶ λέγει, ὅτι αὐτὰ ἄγονται ἀπὸ διαφορὰς ἐπιθυμίας, ἤγουν ἀπὸ ἐπιθυμίας ἀσπρων, ἐπιθυμίας δόξης, ἐπιθυμίας τρυφῆς, καὶ ἐπιθυμίας καλλωπισμῶν ἱματίων· φανερόναι δὲ, καὶ ὅτι ἄγονται ἀπὸ τὰς αἰσχυρὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγιῶσα, πῶς ὁ Ἀπόστολος εἶπεν, ὅτι τὰ γυναικέρια ταῦτα ἄγονται, ἤγουν κυριεύονται καὶ ἐξουσιάζονται ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας, ὥσαν τὰ ἄλογα ζῶα, καὶ ὅχι ἄγασιν, καὶ ἐξουσιάζουσιν αὐτὰ τὰς ἐπιθυμίας των, ὥσαν λογικὰ ζῶα (2).

7. „Πάντοτε μανθάνοντα, καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθῃν διωόμενα“.

Τὰ γυναικέρια, λέγει, ταῦτα ὅπῃ ἀπατῶνται ἀπὸ τῆς ψευδοδιδασκαλίας, πάντοτε μὲν, μανθάνουσιν, εἰς ἐπίγνωσιν δὲ ἀληθείας νὰ ἔλθουν δὲν δύνανται· ἀλλ' ἄραγε ἐπειδὴ τὰ γυναικέρια αὐτὰ δὲν δύνανται νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθειαν, δὲν εἶναι συγχωρήσεως ἄξια; ὅχι, λέγει, δὲν εἶναι ἄξια, ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι ἀσυγχώρητα· ἐπειδὴ αὐτὰ μόνον ἀφ' ἑαυτῶν κατέχουσιν τὰς ψυχὰς των μέσα εἰς τὰς ἀμαρτίας, καὶ τὰς ἐπιθυμίας· διὰ τὸτο ἐπαρώσθη ὁ νῆς αὐτῶν, καὶ ἡ διάνοιά, ἤγουν ἀπελιθώθη καὶ ἀναισθητος ἔγινεν, ὥσαν τὴν πέτραν τὸ πωρεῖ, καὶ νὰ καταλάβουν δὲν δύνανται· ὥστε τὸ νὰ μὴ δύνανται αὐτὰ νὰ μανθάνουν, δὲν εἶναι φυσικὸν εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ προαιρετικόν, διὰ τὸτο εἶναι καὶ ἀσυγχώρητον (3).

8. „Ὅν“

(1) Μερικοὶ λέγουσιν, ὅτι οἱ πονηροὶ ἔτσι ψευδοδιδασκαλοὶ, καὶ ἀπατεῶνες, ὅπῃ ὑπεδύλοναν τὰ γυναικέρια, ἔπειτα οἱ αἱρετικοὶ, καὶ ἀκαθάρτοι Νικολαῖται, οἱ τινες διὰ πῶπο ὑπεδύλοναν τὰ γυναικέρια μὲ τὰ ἀπατηλὰ λόγια των, διὰ νὰ πράττουν μὲ αὐτὰ τὰς αἰσχυρὰς πων. Ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται, „Καὶ αἰχμαλωτίζοντες τὰ γυναικέρια“, χωρὶς τὴν ἀνδρὸς δηλωθῇ.

(2) Διὰ πῶπο ἔπεν ὁ Θεὸς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός· „ὅθεν καὶ τὰ ἄλογα ἔκ ἐστὶν αὐτεξέσις· ἄγονται γὰρ μᾶλλον ὑπὸ τῆς φύσεως, ἢ περ ἄγασιν· διὸ καὶ ἀντιλέγουσι τῇ φυσικῇ ὁρέξει, ἀλλ' ἄρα ὁρεχθέντα τινός, ὁρμῶσι πρὸς τὴν πρᾶξιν· ὁ δὲ ἀνθρώπος, λογικός

ὢν, ἄγναι μᾶλλον τὴν φύσιν, ἢ περ ἄγεται· διὸ καὶ ὁ ῥεγόμενος, εἴπερ ἐδέλοι, ἐξουσίαν ἔχει ἀναχωτήσαι τὴν ὁρέξιν, ἢ ἀκολουθεῖν αὐτῇ“. (Βιβλ. β'. Κεφ. κ'· περὶ Πίστεως)

(3) Καὶ τὸτο τὸ κακὸν λέγει ὁ σοφὸς Θεοδώρητος, ὅτι ἠκολούθη εἰς τοὺς καιροὺς τῶν, καὶ ἐπληρώθη τότε ἡ προφητεία τῆς Ἀποστόλου· ἐπειδὴ πολλοὶ ἐμβαινόντες εἰς τὰ ὁσπῆτια, ἠπάτων, καὶ αἰχμαλωτίζοντες εἰς τὴν γνώμην τας, τὰς ἀμαρτωλὰς γυναικείας, χωρὶς νὰ ὑπονοῦν τὴν προφητείαν τῆς Ἀποστόλου· ἀλλοίμονον! καὶ ἂν τότε ἐπληρώτο ἡ προφητεία αὐτῇ, πῶπο μᾶλλον, καὶ ἀσυγχώρητος πῶπο, πληρῆται πᾶσα εἰς τὴν ἐδικήν μας καιρὸς; σῶμα, ὅταν

8. „Ὁν τρόπον δὲ Ἰαννῆς, καὶ Ἰαμβρῆς αὐτίστησαν Μωσᾶ, ἔγω καὶ ἔτοι ἀντίστησαν τῇ ἀληθείᾳ“.

Ὅταν ὁ Μωϋσῆς ἀπεσάλη ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὴν Αἴγυπτον, διὰ τὴν εἰπῇ πρὸς τὸν Βασιλέα Φαραὼ τὰ ἐλδοφρώσῃ τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν, τότε ἐζήτησεν ὁ Φαραὼ τὰ κάμη σημεῖον καὶ θαῦμα, διὰ τὴν ἰδῆ καὶ τὴν πισθῆσῃ ἐὰν ὁ Θεὸς τὸν ἀπέστειλον· ὅθεν ὁ Μωϋσῆς εἶπεν εἰς τὸν ἀδελφόν τε Ἀαρὼν, καὶ ἔρριψε τὴν ῥάβδον τε εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐγένετο δράκων· δεύτερον μὲν τὴν αὐτὴν ῥάβδον τῷ Ἀαρὼν, ἐγένετο τὸ νερὸν τοῦ Νείλη ποταμοῦ αἷμα· καὶ τρίτον μὲν τὴν αὐτὴν ῥάβδον, ἐγένετο βασιλεὺς ὅλη ἡ Αἴγυπτος. Ταῦτα δὲ τὰ τέλεια σημεῖα ἐπαμῶν καὶ οἱ μάγοι, καὶ ἐπασιδοὶ τῶν Αἰγυπτίων· κατὰ φαντασίαν ὅμως, καὶ ὅχι κατὰ ἀλήθειαν, καθὼς περὶ τῶν γραφῶν τὸ ἔβδομον κεφάλαιον τῆς Ἐξόδου. Ἀπὸ τῆς μάγας δὲ ἐκεῖνες οἱ πλεονόνομαστοι ἦσαν ὁ Ἰαννῆς καὶ ὁ Ἰαμβρῆς, περὶ τῶν ὁποίων ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος. Καθὼς λοιπὸν ἐκεῖνοι ἀντιστάθισαν εἰς τὸν Μωϋσῆν, ἔτσι, λέγει, καὶ οἱ αἰρετικοὶ ἐποῖ ἀντιστῆναι εἰς τὴν ἀλήθειαν. Πόθεν δὲ ὁ Παῦλος ἤξευρε τὰ ὀνόματα τῶν μάγων τῶν, εἰς καιρὸν ὅπου ἡ Θεία Γραφή δὲ φανερόναι ταῦτα, ἀνωμόως λέγουσα, ὅτι οἱ ἐπασιδοὶ, καὶ φαρμακοὶ ἐποίησαν τὰ ἀνωτέρω σημεῖα; καὶ λέγουσιν εἰς τὸτο ὅτι, ἡ εἰς ἀγράφου παραδόσεως ἤξευρε ταῦτα ὁ Ἀπόστολος, ἡ ἀκόλουθον εἶναι τὴν ἐμαυτὸν αὐτὰ εἰς ἀποκαλύψεως τοῦ Ἀγίου Πνεύματος (1).

„Ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίσιν“.

Ὅταν τινὰς φθαρῇ ἀπὸ τὰ πάθη, τίτε γίνεται καὶ ἀδόκιμος εἰς τὴν πίσιν· διὰ τὸτο λέγει καὶ ὁ Δαβὶδ ὅτι „εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτῇ, ἔκ ἐστι Θεός“ (Ψαλμ. 17. 1.) πόθεν δὲ, καὶ διὰ τί, ὡς Προφῆτα, εἶπε ταῦτα ὁ ἄφρων; διὰ τί, λέγει „διεφθάρησαν καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν αἰσίοις“. (αὐτόθ.) Λοιπὸν ὁποῖος νοῦς δὲ εἶναι διεφθαρμένος ἀπὸ τὰ πάθη, αὐτὸς παραδέχεται καὶ τὴν πίσιν· ὅθεν ἂς προσέχωμεν ἀδελφοί, τὴν μὴ διαφθάρωμεν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τὰ πάθη, καὶ διὰ τὴν διαφθορὰν ταύτην εὖρη χάραν εἰς ἡμᾶς ἡ ἀδόκιμος πίσις (2).

9. „Ἄλλ' ὃ προκόψουσιν ἐπὶ πλεον“.

Διὰ τί ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι αἱ βέβηλοι κενόφρονες θέλουν προκοφῆν ἐπὶ πλεον ἀσεβείας, (Κεφ. β'. 16.) ἐδῶ δὲ λέγει τὸ ἐναντίον; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐκεῖνο μὲν τὸ εἶπε, διὰ τί οἱ αἰρετικοὶ καὶ ψευδοδιδάσκαλοι, ἀφ' ὧς ἄρχισαν μίαν φοράν τὴν εἰς ἐξέρχον τὰ πονηρὰ καὶ πεπλανημένα τῶν δόγματα, δὲ θέλουν σταθῆν μέχει τῆς, ἀλλὰ πᾶντοτε θέλουν ἐφθαρῆσθαι νεώτερα, καὶ πονηρότερα δόγματα· ἐδῶ δὲ λέγει τὸτο, διὰ τί οἱ αἰρετικοὶ αὐτοὶ, δὲ ἔχον τὴν πλάνησιν, ἐδὲ τὴν συνωστῆσθαι πολλὰς· ἀλλὰ καὶ κατὰ πρῶτον φοράν φανῆν ὅτι ἀπατῶσιν, ὅμως εἰς τὸ ὑπεροπτεῖν θέλουν ἐλεγχθῆν ὡς πλάνοι, καὶ ἀπατωῖες, καὶ ἐκ τῆς ἔχον τὴν μισηθῆν· ὅθεν καὶ ἀκόλουθως λέγει·

„Ἡ“

ὅταν οἱ περισσότεροι ὅπως προβιβάζονται εἰς τὰ ἐσωτερικὰ, καὶ ἐξωτερικὰ ἀξιώματα, ἐμβαίνοντες εἰς τὰ ὁσιώτικα τῶν ἀρχόντων, ἀπατῶν τὰ γυναικῶνάς, καὶ διὰ μέσου αὐτῶν γίνονται ἐπιτυχῆς ἐκείνης αἰς ἀξίας ἐποῦ ποδῶν· ἴλαως, ἴλαως ὁ Θεός!

(1) Τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Θεοδώρετος. Σημειώσας δὲ, ὅτι ἐν τῷ βίβ τῷ Ἀλεξανδρείᾳ Μακάριος εἰς τὸ Λαυσιακόν, γράφεται, ὅτι ὁ θεὸς Μακάριος αὐτὸς περιπατῶν εἰς τὴν ἔρημον, ἐπῆγεν εἰς τὸ κηποπαρεὶον τῶν μάγων τῶν τῷ Ἰαννῇ καὶ τῷ Ἰαμβρῇ, ὅπως ἐκατοῖκον πολλοὶ δαίμονες, καὶ ἐμβαίνοντες εἰς αὐτοὺς, εὗρεν ἐκείνους πενηνταεταίους πολὺ χρυσίον, δένδρα πολλὰ

φυτρώματα, καὶ πηγὰς μὲν καὶ δόξον, τὰ ὅποια ἐκατοσκέυσαν οἱ πεπλανημένοι ὅσοι μάγοι, διὰ τὴν τὰ ἀπολαμβάνοντες μετὰ θάνατον εἰς τὸν πότον ἐκείνον.

(2) Τὸ καὶ εἰς τὴν καιρὸν τῆς ἐπὶ τῶν ἐργῶν ἐξέβη ἀληθινόν· διὰ τί οἱ νῦν καλέμενοι Ἀδελφοί, μὲν τὴν νὰ διεφθάρησαν ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὰς ἀμαρτίας, διὰ τὸτο ἀνῆλθον τὴν πίσιν καὶ τὴν ἀδελφῶν ἐδέχθησαν· καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν μόνη λέγοντες, ὅτι δὲ εἶναι Θεός, κατὰ τὸν ἀνωτέρω ὑπὸ τῷ Δαβὶδ ἀναφερόμενον ἄφρονά· ἀλλὰ ἀνασχωῦντες, καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ, καὶ ἐν τῇ βιβλίᾳ (φεύγον ἡλίε!) κηρύττοντες τὸν ἀδελφόν.

„Ἡ γὰρ αὖτις αὐτῶν ἔκδηλος ἔσται πᾶσιν, ὥσπερ καὶ ἡ ἐκάνων
ἐγένετο“.

Αὖτις, λέγει, ὦ Τιμόθεε, ὅτι οἱ αἵρετικοὶ καὶ ψευδοδιδάσκαλοι δὲν θέλουν αὐξή-
σεν περισσότερο, μάθε τὸ ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπερ συλλέβησαν εἰς τὰς ἀνωτέρω μάχας· διὰ τὴν
καὶ ἐκεῖνοι ἐλέγχθησαν εἰς τὸ ὑπεροχὴν, καὶ ἐφανερώθησαν ὅτι κατὰ φαντασίαν ἔκαμναν τὰ
θαύματα, καὶ ἠπάτων τὰς ὁρώντας ἀνθρώπους· ἐπειδὴ καὶ ὅταν ἦλθον εἰς τὸ τέταρτον ση-
μεῖον τῶν σκιυῶν, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ ἐνεργήσῃ αἱ φαντασίαι των· ἀλλ' ὡμολόγησαν μό-
νοι πῶς ἐνικήθησαν, εἰπόντες· „δάκτυλος Θεοῦ ἐσίν“· (Ἐξ. 7.) ὁ δὲ Μωϋσῆς ἐφάνη
ὅτι θαυματουργεῖ κατὰ ἀλήθειαν, καὶ διὰ τὸ ἐποίησε μετὰ ταῦτα τόσα ἄλλα σημεῖα· ὥστε
ὅλα τὰ ἀπατηλὰ, καὶ ψευδῆ, καὶ κατὰ φαντασίαν πλάσματα, πρὸς καιρὸν μόνον φαίνονται,
καὶ ἀνθίσιν, ἔπειτα διαλύονται.

10. „Σὺ δὲ παρηκολούθηκάς με τῇ διδασκαλίᾳ“.

Εκεῖνοι μὲν, λέγει, οἱ ἀπαπῶνες αἵρετικοί, ποιῶσι εἶναι· σὺ δὲ ὦ Τιμόθεε, ἀκριβῶς
ἠξέδρεις τὰ τῆς ἐδικῆς με διδασκαλίας, καὶ πίσεως, ὅτι δὲν εἶναι τοιαῦτα ἀπατηλὰ, καὶ ψευ-
δῆ, καθὼς τὰ τῶν αἵρετικῶν· ἐπειδὴ ἐσύ δὲν συνωμίλησας μόνον ἀπλῶς με ἐμένα, ἀλλὰ
καὶ παρηκολούθηκας, ἥτοι πολλὸν καιρὸν συνανεστράφης με ἐμένα, καὶ ἐπρόσεχες εἰς ὅλα με τὰ
λόγια, ὥστε ἐκ τέττα ἔγινες δυνατὸς, καὶ ἀνδρείος εἰς τὸν λόγον, καὶ διὰ τὸ πολέμει τὰς ἐναντίας.

„Τῇ ἀγωγῇ“.

Σὺ, λέγει, ἠκολούθησας εἰς τὴν ἐδικλή μου ἀγωγῇ, ἤγον εἰς τὴν ζωὴν καὶ πο-
λιτείαν μου.

„Τῇ προθέσῃ“.

Σὺ, λέγει, ἠκολούθησας εἰς τὴν ἐδικλή με πρόθεσιν, ἤγον εἰς τὴν ἐδικλή με προθυ-
μίαν, καὶ εἰς τὸ ἀνδρεῖον παράσημα τῆς ψυχῆς με· διὰ τὴν δὲν ἔλεγον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐ-
πραττον ἐκεῖνα ὅπερ ἔλεγον.

„Τῇ πίσει“.

Σὺ, ὦ Τιμόθεε, ἠκολούθησας εἰς τὴν ἐδικλή με πίσιν, ἤγον εἰς τὴν σερεότητα ὅπου
ἔδειχον εἰς τὰ τῆς πίσεως καὶ ἀληθείας δόγματα, ἢ ὅποια αὕτη σερεότης με ἔκαμνε νὰ μὴ
ἀπελπιζῶμαι εἰς τὰς κινδύνους, ἀλλὰ νὰ πισθῶ εἰς τὸν Θεόν, ὅτι θέλει με λυτρώσει.

„Τῇ μακροθυμίᾳ“.

Σὺ, ὦ Τιμόθεε, ἠκολούθησας εἰς τὴν μακροθυμίαν ὅπερ ἐγὼ εἶχον πρὸς τὰς αἵρετι-
κὰς, διὰ τὴν δὲν ἐταραττόμην ἀπὸ τὰ λόγια καὶ κινήματά των, ἀλλὰ ἐδεχόμην ὅλα μετὰ
πράοτητος (1).

„Τῇ ἀγάπῃ“.

Ἡ ἤγον σὺ ὦ Τιμόθεε, ἠκολούθησας εἰς τὴν ἀγάπην ὅπερ εἶχον πρὸς ὅλους ἀπλῶς τοὺς
ἀνθρώπους (2).

4, Τῇ

(1) Ἡ ὡς ὁ Θεοδώρητος ἐρμηνεύει· „ὅπως φέρω
τὰ τῶν ἀδελφῶν πλημμελήματα“.

(2) Σημαίνειται ὅτι παρὰ τῷ Θεοφυλάκτῳ ἔχ' ἐν-
είσκηται ὁ εἶχος ὑποσώπ „τῇ ἀγάπῃ“.

„Τῇ ὑπομονῇ“

Σὺ, ὦ Τιμόθεε, ἠκολούθησας εἰς τὴν ὑπομονὴν ὅπῃ εἶχον πρὸς τὰς διωγμὰς, καὶ πρὸς ὅλας τὰς συμβαίνας μοι πειρασμὸς ἀπὸ τῆς ἐναντίας τῆς πίστεως.

11. „Τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν“.

Σὺ, λέγει, ἠκολούθησας εἰς τὰς διωγμὰς, καὶ τὰ πάθημα· διὰ τί ἐγὼ δὲν ἐδιωκόμην μείον, ἀλλὰ καὶ ἔπασχον· ἐπεὶ δὲ τὰ δύο αὐτὰ πράγματα ταράττει καθεὶς διδάσκαλον καὶ πειραστήν, πρῶτον, τὸ νὰ εἶναι αἰρετικοί, καὶ δεύτερον, τὸ νὰ πάσχει αὐτὸς ἀπὸ τῆς αἰρετικῆς· διὰ τὸ καὶ ὁ Παῦλος, περὶ μὲν τῶν αἰρετικῶν, εἶπεν ἀνωτέρω πολλὰ, καὶ μὲν αὐτὰ ἐπέσειε τὸν Τιμόθεον νὰ μὴ ταράττεται δι' αὐτούς· τώρα δὲ λέγει καὶ περὶ τῶν παθιμάτων, καὶ θλίψεων· διηγόμενος δὲ περὶ τέτων, ἀπαριθμεῖ τὰς θλίψεις, καὶ τὰ παθήματα ὅπῃ ὁ ἴδιος ἔλαβε, διὰ νὰ παραθάρρυνῃ μὲν τὸν μαθητὴν τε Τιμόθεον.

„Οἷά μοι ἐγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύστροις“.

Αντιόχειαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν τῆς Ηιστιδίας· Λύστραν δὲ, τὴν πατερίδα τοῦ Τιμοθέου (Πράξ. ιγ'. 14.) (1)· διὰ τί δὲ μόνον τὰ πάθη ταῦτα ἐνθυμήθη, ὅπῃ ἔπαθεν εἰς τὰς ρηθείσας πόλεις, καὶ ἐσιώπησεν ὅλα τὰ ἄλλα; Ἐπεὶ δὲ αὐτὰ ἦσαν εἰς τὸν Τιμόθεον πλέον γνωριμώτερα, ἢ καὶ πλέον νεώτερα ἀπὸ τὰ ἄλλα. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνώστη, πῶς δὲν ἀπαριθμεῖ τὰ πάθη ταῦτα ὁ Παῦλος κατ' εἶδος, τί καὶ τί ἦσαν, ἀλλ' ἀόριστα μόνον ταῦτα ἀνέφερεν· ἐπεὶ δὲ δὲν ἔλεγε ταῦτα διὰ νὰ κάμῃ ἐπίδειξιν, ἀλλὰ μόνον διὰ νὰ παρηγορήσῃ τὸν μαθητὴν τε Τιμόθεον· ὅθεν καὶ αὐτὰ τὰ ὀλίγα, καὶ ἀόριστα ὅπῃ γράφει, εἰς ἀνάγκης τὰ γράφει.

„Οἷας διωγμὸς ὑπήνεγκα (2), καὶ ἐκ πάντων με ἐρρύσατο ὁ Κύριος“.

Μὲν τὰ λόγια ταῦτα δύο πράγματα δείχνει εἰς τὸν Τιμόθεον ὁ Ἀπόστολος, εἴα μὲν, ὅτι ἐγὼ, λέγει, ἔδειχνα προθυμίαν εἰς τὸ νὰ ὑπομῶν τὰς διωγμὰς, καὶ ἄλλο δὲ, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν με ἐκαταλίμπανε νὰ νικηθῶ ἀπὸ αὐτῶν· ὥστε καὶ ἐσύ δείχνε προθυμίαν, καὶ βέβαια δὲν θέλεις ἐγκαταλειφθῆς ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ νὰ νικηθῇς ἀπὸ τὰς πειρασμῶν.

12. „Καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες ὁσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται“.

Καὶ ἔπειτα ὁ λόγος τῷ Παύλῳ μεγαλωπῆ παρηγορία εἶναι εἰς τὸν Τιμόθεον· τί, λέγει, νὰ λέγω διὰ λόγους μόνον; ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ὅπῃ θέλουν νὰ ζῶν ὁσεβῶς, καὶ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ, αὐτοὶ ἔχουν νὰ διωχθῶν· διωγμὸς δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅχι μόνον τὰς διωγμὰς, ὅπῃ ἤθελαν κάμει οἱ ἄπιστοι κατὰ τὸν πίστιν, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς θλίψεις ἀπλῶς, καὶ τὰς πειρασμῶν, τὰς ὁποίας ὑπομῶν οἱ ἐνάρετοι διὰ τὰ δόγματα τῆς πίστεως, καὶ διὰ τὴν ἐντολήν τῷ Χριστῷ, καὶ διὰ τὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας· ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸν Ἰωβ· „πειρασμοὶ ἐσὶν ὁ βίος τῷ ἀνθρώπῳ ἐπὶ τῆς γῆς“ (Ἰωβ ζ'. 1.) (3)

καὶ

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμενικὸς λέγει, ὅτι ἀνέφερεν ἐδῶ ὁ Παῦλος τὴν πομπὴν τὴν Λύστραν πρὸς ἐξουτελισμὸν, καὶ ὡσάν νὰ λέγῃ· ἔστω εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ εἰς τὸ Ἰκόνιον ἐπαθόν, διὰ τί ἦσαν πόλεις πολυάνθρωποι· εἰς δὲ τὰς Λύστρας, πού εὐρέθησαν πόσοι ἄνθρωποι νὰ με κακοποιήσιν; εἰς τὰς Λύστρας γὰρ ἐλιθοβολήσαν τὸν Παῦλον, καὶ ἔσυρον ἐξω τῆς πόλεως, νομίσαντες αὐτὸν πῶς

εἶναι νεκρὸς, ὡς ἰσορῶσιν αἱ Πράξεις. (Πράξ. ιδ'. 19.)

(2) Ἐν ἁπολλοῖς ὑπέμνητα.

(3) Διὰ τὸ καὶ ὁ αὐτὸς Ἰωβ ἔλεγε πρὸς τὸν Θεόν διὰ τὰς πειρασμῶν ὅπῃ τὸ ἔδωκεν· „ὁργὴ δὲ μεγάλη μοι ἐχρήσω· ἐπήγαγες δὲ ἐπ' ἐμὲ παραπτήρια“. (Ἰωβ ι. 17.) Καὶ πάλιν· „ἦλθε πᾶς παραπτήρια αὐτῷ ἐπ' ἐμὸν“. (Ἰωβ ιδ'. 12.)

καὶ ὁποῖος περιπατεῖ τῷ συνέῳ καὶ τεθλιμμένῳ σφάται τῆς σωτηρίας, αὐτὸς ἔξ ἀνάγκης ἔχει τὰ θλίβεται (1).

13. „Πονηροὶ δὲ αὐθρόωποι, καὶ γόητες, προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, „πλανῶντες καὶ πλανώμενοι“.

Τελείως, λέγει, τὸ πο ἄς μὴ σε παράττη, ὦ Τιμόθεε, ἦγαν αἰσῶς οἱ μὲν πονηροὶ δεισκανταί εἰς ἀσέειν καὶ χαρὰν, οἱ δὲ ἐνάρετοι δεισκανταί εἰς θλίψεις καὶ πειρασμούς, διὰ τὸ ἔττει τὸ ἀπατεῖ ἢ φύσις τῶν πραγμάτων. Ἐρδύθης, λέγει, καὶ ἐμβήκες εἰς τὸν ὑπὲρ Χρῆστος καὶ τῆς ἀρετῆς ἀγῶνα διὰ τὰ παλαισθῆς; ἀνάγκη εἶναι διὰ τὰ ἦσαι γεμάτος ἀπὸ ἰδρώ-
τας· ὥστε ἀνόντον εἶναι τὸ τὰ δεισκανταί τινος εἰς ἀγῶνα, καὶ πάλασμα, καὶ ἔπειτα τὰ ζή-
τῃ ἀνάπαυσιν. Λοιπὸν μὴ παράττη, ὦ Τιμόθεε, αὐτοὶ οἱ πονηροὶ αὐθρόωποι ἔχον ἀνάπαυσιν,
διὰ τὸ αὐτοὶ, ἀγκαλὰ καὶ φαίνονται ὅτι προκόπτειν καὶ πηγαίνειν εἰς τὸ ἔμπροσθεν, τὸ πο
ὅμως δὲν εἶναι προκοπὴ καὶ αὐξήσις τὸ τὰ κατόδοκάντων εἰς τῷ πλανῶν, ἀλλὰ εἶναι χει-
ρότερον. Ἐξηγῶντας δὲ τὸ θέλει τὰ εἶπῃ τὸ χειρότερον, λέγει ὅτι εἶναι, τὸ τὰ πλανῶν, καὶ
τὰ πλανῶνται, τὰ πλανῶν μὲν τὰς ἄλλας, τὰ πλανῶνται δὲ καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸν διάβολον·
συμμεργεῖ γάρ, κατὰ τὸν Θεοδώριον, ὁ διάβολος εἰς τὰς ἐδικὰς τὰ αὐθρόωπους, καὶ ὥσπερ εἰς
διδάσκαλος παρακινεῖ αὐτὰς εἰς τῷ κακίαν.

14. „Σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες, καὶ ἐπισώθης“.

Σὺ, λέγει, ὦ Τιμόθεε, σέκε σερεὸς καὶ ἀκλόνητος, καὶ μὴ ζηλότης τὰς πονηροδομοσύας, καὶ
κατόδοκούς, εἰς τὴν σφάται τῆς ἀπωλείας· „μὴ παραζήλῃς γὰρ φησὶν ἐν πονηροδομοσύναις,
„καὶ ἐν τῷ κατόδοκῳ ἐν τῇ ὁδῷ αὐτῇ“· (Φαλ. λς'. 1.) ἔπειδὴ δὲν ἔμαθες ἀπ-
λῶς, ἀλλὰ καὶ ἐπισώθης, ἦγαν μέ δοκιμῇ καὶ πληροφορίαν ἔμαθες, διὰ τὸ καὶ θαύματα
εἶδες ὅπως ἐγὼ ἔκαμα, καὶ ἐσύ ἐποίησας θαύματα· ὥστε, καὶ καὶ βλέπῃς ἐναντία ἀπὸ ἐκεί-
να ὅπως ἐπληροφορήθης, μὴ παράττη· διὰ τὸ καὶ ὁ Ἀβραάμ, καὶ μὴ ὅλον ὅπως ἦκασεν ἀπὸ
τὸν Θεόν ὅτι „ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεται σοὶ σπέρμα“· (Γεν. κ'. 12.) ἔπειτα προσαχθεῖς
ἀπὸ τὸν ἴδιον Θεόν διὰ τὰ σφάξῃ ἐκείνον τὸν ἴδιον υἱόν, ὁ ὁποῖος εἶχε τὰ ὀνομασθῇ σπέρ-
μα τὸ Ἀβραάμ, ἔγω, λέγω, προσαχθεῖς, δὲν ἐταράχθῃ, εἰδὲ ἐδίδασκεν, ἀλλὰ ἀδιακρί-
τως ὥρμησεν εἰς τὸ τὰ καμῇ τῷ προσαχθῇ τὸ Θεῷ, καὶ τὰ σφάξῃ τὸν υἱόν τὸν.

„Εἰ-

(1) Διὰ τὸ πο λέγει καὶ ὁ μέγας Μακάριος τὰ ἀξιο-
μημονάντα πᾶσι· „ἡ ὁδὸς τὸ Χριστιανισμὸς ὅπως εἶναι·
„ὅπως γὰρ εἴς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἐκὴν ἐπακολουθεῖ
„οἷον σκιά, ὁ διωγμός, καὶ ἡ πάλη· Ὅπως αὖτε Προφή-
„ταις πῶς ἐδιδάκοντο ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων διόλου, εἰς οὓς
„ὅμως ἐνήργη τὸ Πνεῦμα· ὅπως αὖτε ὁ Κύριος, ὅς-
„τις εἴς τὴν ὁδὸν καὶ ἀληθείαν, καὶ ὑπὸ ἄλλων ἐδίδας ἐδιδάχ-
„θῃ, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἰδίων· ὑπὸ τῆς ἰδίας φυλῆς τὸ Ἰσ-
„ραὴλ ἐδιδάχθῃ, καὶ ἐσαυρώθῃ· ὁμοίως καὶ οἱ Ἀπόστο-
„λοι· ἔξ ἧς γὰρ ὁ σαυρός, μετῆλθε τὸ Πνεῦμα τὸ Πα-
„ράκλητον, καὶ ἐχώρησεν εἰς τὰς Χριστιανίας. Λοιπὸν ὁ-
„δοὺς Ἰουδαίων ἐδιδάχθῃ, ἀλλὰ μόνον Χριστιανοὶ ἐμαρ-
„τύρησαν· δι' ὃ καὶ οὐκ οὐκ ἐκείνοι ἐκρίθησαν, ἀλλὰ ἀνάγκη
„διδάσκειν τῷ ἀληθῶς“· (Ὀμιλ. ιε. ἐρωτ. ιβ'.)
Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀλεξανδρινὸς Κύριος· „Αληθεῖς ὅτι
„πάντες οἱ θεολογῶντες ζῆν εὐσεβῶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διω-
„χθῆσονται· διὸ γὰρ αὐτοῖς ἀγῶνα ἐπιδιδάσκουσι
„δικῶν οἱ τῆς ἀνομίας ἡμεῖς, τῆς σφῶν δυστροπίας γὰρ-

„φῶν ὡσπερ τινὰ καὶ κατήρησιν, τὸν τῶν εὐδοκίμων ἡ-
„δότων λαμπρότητα καταλογιζόμενοι· ἐλέγχεται γὰρ
„πῶς αἱ τῆ τῶν ἀμεινόνων παραδόσεις τὰς χάρων· καὶ
„τὰς ψυχὰς ἔχοντες τῷ προφανεστέραν, μονονυχί τῶν
„ἡττωμένων καταγράφει τὸ ἀκαθῆς“· (Βιβλ. α'. τῶν
Γλαφυρῶν.) Διὰ τὸ πο λέγει καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος·
„παραδίδονται γὰρ καὶ δίκαιοι ποσάκις εἰς χεῖρας ἀσε-
„βῶν, καὶ ἵνα ἐκείνοι τιμωθῶσιν, ἀλλ' ἵνα ὅσοι δοκιμα-
„θῶσι· καὶ φυλῇ μὲν ἐν θανάτῳ ἐξαισῶ κατὰ τὸ
„γεγραμμένον· (Παρά τῷ Ἰωβ δηλ. Κεφ. δ'. 23.)
„καταγελῶνται ὅμως πρὸς τὸ παρὸν εὐσεβῆς, ὥς ἡ χρι-
„στότης τὸ Θεῷ κρύπτεται, καὶ τὰς μεγάλας παμίας τῶν
„εἰς ὑπεροπὴν ἐκατέρους ἀποκηκένων“· (Λογ. ἐκ τῶν μέγαν
Ἀθανάσιον) Καὶ ὁ ἁγιὸς Χρυσόστομος· „ὁ δὲ τῶν πῶς
„ἐν ἀρετῇ ζῶντων, παρὰ πάντων ἀκύνει καλῶς“· Καὶ
τῶν καὶ „ἐκ εἰς τῶν ἀρετῶν ἐπιμελόμενον, μὴ ποσάκις ἔ-
„χεν ἔχδρες“.

„Εἰδὼς παρὰ τίνος ἔμαθες, καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα, οἶδας“.

Δύο αἷτια λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, διὰ τὰ ὁποῖα διδάσκει τὸν Τιμόθεον νὰ εἴναι γυναιὸς, καὶ ἄσειος· εἴα μὲν, διὰ τὸ ἐσὺ, λέγει, δεὺ ἔμαθες τὰ τῆς πίστεως ἀπὸ τὸν τυχόντα ἄνθρωπον, ἀλλὰ ἀπὸ ἐμοῦ τὸν Παῦλον· ταυτὸν εἰπεῖν, τὰ ἔμαθες ἀπὸ τὸν ἴδιον Χριστὸν τὸν ἐν ἐμοὶ λαλῶντα· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὸ δεὺ ἔμαθες τὰ τῆς πίστεως χθές, καὶ προχθές, ἀλλ' ἀπὸ τῆς βρεφικῆς καὶ ἀπαλῆς ἡλικίας σου, ὅθεν ἀκολουθεῖ νὰ ᾔῃ ἐρριζωμένη εἰς ἐσὲ ἡ θεϊκὴ γνῶσις, ἡ ὁποία δεὺ θέλει σε ἀφήσει νὰ πράξης κἀνένα πρᾶγμα ἀνόητον, ὅποιον παθαίνουσιν οἱ πολλοί· δι' ὅτι ὁποῖος ἡξιάρει, καθὼς πρέπει, τὴν θείας Γραφῆς, ποτὲ δὲν θέλει πληρηθῇ καὶ νὰ σφάλη· ἱερὰ δὲ γράμματα ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν θεϊκὴν Γραφὴν· καὶ σημειῶσαι τῶν τὸν ἑπαινον τῆς θείας Γραφῆς, ἐναντίον τοῦ Σίμωνος, καὶ Μαρκίου, καὶ ὅλων τῶν ἄλλων αἰρετικῶν, ὅπερ ὀνομάζον ποτηρὰ καὶ κακὴν τὴν παλαιὰν, καὶ ἁγίαν Γραφὴν.

15. „Τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς σωτηρίαν, διὰ πίσεώς τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Καθὼς ἡ ἐξωπεικὴ παιδεία καὶ γνῶσις σοφίζει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀπάτην, καὶ εἰς τὰ σοφίσματα, καὶ λογομαχίας, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀκολουθεῖ ἀπώλεια ψυχῆς, δεὺ σοφίζει ἔτι καὶ ἡ ἐσωπεικὴ φιλοσοφία καὶ θεϊκὴ γνῶσις· ἀλλ' αὐτὴ σοφίζει τὸν ἄνθρωπον, εἰς τὸ νὰ εὕρῃ τὴν ἀλήθειαν, καὶ σωτηρίαν· ποίαν σωτηρίαν; ὅχι τὴν διὰ τῶν ἔργων τῆ παλαιᾶ νόμου καταρτεμένην, ἀλλὰ διὰ λόγων σοφιστικῶν, ἀλλὰ τὴν διὰ τῆς πίστεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ προξενουμένην· διότι αἱ μὲν ἁγίαι Γραφαί, ὁ Νόμος δηλονότι, καὶ οἱ Προφῆται, ὡδηγῶσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ νὰ πισδύσῃ πρὸς τὸν Χριστόν, ὁ δὲ Χριστὸς πάλιν προξενεῖ εἰς αὐτὸν τὴν αἰώνιον σωτηρίαν (1).

16. „Πᾶσα Γραφὴ θεοπνεύματος, καὶ ὠφέλιμος“.

Αφ' οὗ ὁ Παῦλος εἶπε πολλὰς τρόπους παρηγορίας εἰς τὸν Τιμόθεον, πόρα λέγει εἰς αὐτὸν τὴν μεγαλειτέραν παρηγορίαν ἀπὸ ὅλας, δηλαδὴ ἐκείνην, ὅπερ προξενεῖται ἀπὸ τῆς ἀνάγνωσιν τῶν θεϊκῶν Γραφῶν· ἐπεὶ γὰρ μέλλει ὁ Παῦλος νὰ εἰπῇ εἰς τὸν Τιμόθεον τὸ λυπηρὸν τοῦτο μῆνυμα, ὅτι ἔχει νὰ τελειώσῃ τὴν ζωὴν, καὶ νὰ ἀπέλθῃ πρὸς Κύριον· τότε χέειν, διὰ νὰ μὴ λυπηθῇ ὁ Τιμόθεος, πῶς ἔχει νὰ ὑστερηθῇ τὸν Διδάσκαλον, καὶ Πνευματικόν τὸν Πατέρα Παῦλον, λέγει πόρα εἰς αὐτόν, ὅτι, μὴ λυπῆσαι, ὡ τέκνον μου Τιμόθεε, διὰ τὴν σέβησίν μου, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἐμένα, ἔχεις παρηγορίαν τὰς θεοπνεύματος Γραφῆς (2), αἱ ὁποῖαι δυνάμει νὰ σε ὠφελίσκω, ὡσαύτῃ καὶ ἐμένα (3). Ἀπορεῖσι δὲ μερικοί, διὰ

(1) Σημειώσαν τοῦ ῥήτου πᾶσι τοῦ Ἀποστόλου, ὡς ἀναγνώστα, διὰ ἐκείνης τῆς Χριστιανικῆς ὅπερ μανθάνουσι τὰ ἱερὰ γράμματα· διότι, καθὼς πᾶν τὸ κινούμενον ἐνεκαὶ τὰ κινεῖται, κατὰ τὸ φιλοσοφικὸν ἀξίωμα· ἔτι καὶ ἡ μάθησις τῶν γραμμάτων γίνεται διὰ τοῦτο τέλος, καὶ σκοπὸν, ἥτις διὰ νὰ σοφίσῃ τὸν μανθάνοντα Χριστιανόν, εἰς τὸ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν σωτηρίαν· ἔδεν οὖτοι Χριστιανοὶ διὰ τοῦτο τὸ τέλος τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς τῶν ἀνδράσων τὰ γράμματα, ὅσοι εἶναι ἐπαινετοὶ καὶ φρόνιμοι· ὅσοι δὲ μανθάνουσι τὰ γράμματα, ὅχι διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς τῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποκτήσιν δόξαν, καὶ πλοῦτον, καὶ ὑπόδα, καὶ ἀπλῶς διὰ τῆς κοσμικῆς, ὅσοι ἀποτυγχάνουσι τοῦ σκοποῦ, καὶ τὸ τέλος τῶν γραμμάτων, καὶ ἀκολουθεῖ μάλιστα εἶναι ὁ κόπος τῶν σπουδῶν καὶ ἡ μάθησις· ἐπεὶ γὰρ πᾶν τὸ ἀπογυμνόμενον

κατὰ τὸ ἴδιον τέλος κατακτείνεται· κατὰ τὸ ἄλλο φιλοσοφικὸν ἀξίωμα· τί λέγω; ὅχι μόνον μάταιος εἶναι ὁ κόπος τῶν σπουδῶν καὶ ἡ μάθησις, ἀλλὰ καὶ καταδίκην περιουσιᾶν ἔχει νὰ προξενήσῃ εἰς αὐτοῦ, καθ' ὅτι· „ὅς γινεὶ τὸ δέλημα τὸ Κυρίου αὐτοῦ, καὶ μὴ ἐπιμείνῃ, μηδὲ ποιήσῃ κατὰ τὸ δέλημα αὐτοῦ, δαρύσεται πολὺ καὶ“ (Λυκ. ιβ'. 47.) καὶ „δυνατοὶ δυνατὸς ἐπισκοπεῖσονται“ (Σοφ. ε'. 6.)

(2) Ἄλλῃ γὰρ παρηγορία τῆς ψυχῆς, εἰς ὅλας τὰς θλίψεις ὅπου δοκιμάζει, κακώτερά δεὺ εἶναι ἀπὸ τῆς ἀνάγνωσιν τῶν Γραφῶν· διὰ τοῦτο καὶ οἱ Μακκαβαῖοι ἐγγραφον· „Καὶ ἡμεῖς ἐν ἀπροσδοκίᾳ ὅσων ὅσους, παράκλησιν ἔχοντες τὰ βιβλία τὰ ἁγία, τὰ ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν“ (α'. Μακκαβ. ιβ'. 9.)

(3) Ὅθεν καὶ ὁ μέγας Βασίλειος πρὸς τὸ ῥητὸν προ-

διὰ τὸ εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι καθε Γραφή ἐστὶν Θεόπνευστος; ἀρά γε γὰρ καὶ αἱ τῶν Ἐκκλησιῶν Γραφαὶ εἶναι Θεόπνευστοι· ὅθεν καὶ βιαζόμενοι καμύνησι σιγῇ εἰς τὸ, Θεόπνευστος, καὶ λέγειν ἔτι, ὅτι πᾶσα Γραφή, ἡ ὅποια εἶναι Θεόπνευστος, αὐτὴ εἶναι καὶ ὠφέλιμος· ἐπρεπεῖν ὁμῶς αὐτοὶ νὰ σοχασθῶν, ὅτι ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος, „τὰ ἱερὰ γράμματα „οἶδας“ διὰ τὸ ἀπολυθῶς λέγει τώρα ἐδῶ, ὅτι καθε Γραφή· ποία; ἐκεῖνη δηλαδὴ περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ἀνωτέρω ὅτι εἶναι ἱερὰ. Καθε λοιπὸν ἱερὰ Γραφή, αὐτὴ εἶναι καὶ Θεόπνευστος (1), αὐτὴ εἶναι καὶ ὠφέλιμος εἰς ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ ἀναφέρει παρακάτω.

„Πρὸς διδασκαλίαν“.

Η' ἱερὰ Γραφή λέγει ὠφελεῖ πρὸς διδασκαλίαν· διὰ τὸ διδάσκει, ὅχι μόνον ὅλους τὰς Χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ ὅλους τὰς διδασκάλους ἐκεῖνα, ὅπῃ πρέπει νὰ μάθων· δι' ὅ,τι κἀνέναν τόνημα, καὶ καμμία ἀπορία δὲν εἶναι, ἡ ὅποια νὰ μὴ δυνάται νὰ λυθῇ διὰ μέσου τῶν Θείων Γραφῶν.

„Πρὸς ἔλεγχον“.

Η' ἱερὰ Γραφή λέγει ὠφελεῖ πρὸς ἔλεγχον, ἥγαν αἰσῶς χρειάζεται τινὰς νὰ ἐλέγξῃ τὰ ψεύδη, καὶ σαθρὰ δόγματα, καὶ φρονήματα τῶν αἵρετικῶν, ἀπὸ τῶν ἁγίων Γραφῶν δύνανται νὰ κάμῃ τῶν ἐλεγχον.

„Πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσυνῇ“.

Α' αἰσῶς, λέγει, χρειάζεται τινὰς νὰ διορθωθῇ καὶ νὰ μετανοήσῃ, καὶ αἰσῶς χρειάζεται νὰ παιδευθῇ, ἥγαν νὰ σωφρονισθῇ πρὸς δικαιοσύνην, ἥγαν εἰς τὸ νὰ πράττῃ τὰ δίκαια, καὶ τὴν ἀρετὴν, αὐτὰ ὅλα ἀπὸ τὰς Γραφὰς τὰ ἀποκτᾷ.

17. „Ἵνα ἄρτιος ᾦ ὁ τῷ Θεῷ αὐθροπος“.

Η' ἐπανόρθωσις, λέγει, καὶ ὁ πρὸς δικαιοσύνην σωφρονισμὸς τῶν Χριστιανῶν, ἀπὸ τὰς Γραφὰς ἀποκτώνται· διὰ τί; διὰ νὰ μὴ λείπῃ κἀνείνα καλὸν καὶ ἀρετὴ ἀπὸ τὸν κατὰ Θεὸν αὐθροπον· ὥστε καὶ σὺ ὦ Τιμόθεε, αἰσῶς καὶ θέλῃς νὰ ᾦσαι ἄρτιος, ἥγαν τέλειος καὶ ὑγιής, καὶ πάντοτε νὰ ᾦσαι ἴσος, ἥγαν ἔτι εἰς τὰ λυπηρὰ νὰ λυπηῖσαι καὶ νὰ συσέβῃσαι, ἔτι εἰς τὰ χαρμόσυνα νὰ φουσᾷς, καὶ νὰ ἐπαίρεσαι (ἐπειδὴ μὲ τὸ εἶσαι αἰσῶς, καὶ ὅχι ἴσος) καὶ σὺ, λέγω, ὦ Τιμόθεε, ἐάν θέλῃς νὰ ᾦσαι κατὰ πάντα ἀνελλιπής, καὶ τέλειος, τὰς ἁγίας Γραφὰς ἔχε συμβέβηκε ἀντὶ διὰ λόγου μου. Ἀνίσως δὲ ὁ Παῦλος ἔγραψε πρὸς τὸν Τιμόθεον, ὅπῃ ἦτον γεμάτος ἀπὸ Πνεύματος Ἁγίου, νὰ ἀναγινώσκῃ τὰς Γραφὰς, πῶς μᾶλλον τὸ γράφει εἰς ἡμᾶς τὰς ἀμαρτίαις καὶ ἀτελείς (2); Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνώστη, ὅτι χωρὶς τῶν ἁγίων Γραφῶν, δεῖ εἶναι δυνατόν νὰ γινῇ τινὰς ἄρτιος κατὰ πάντα, καὶ τέλειος.

„Πρὸς

τιθέμενος λέγει· „Πᾶσα Γραφή Θεόπνευστος, καὶ ὠφέλιμος, διὰ τὸ συγγραφῆσα παρὰ τοῦ Πνεύματος, ἵνα ὡς ἐν κοινῇ τῶν ψυχῶν ἰατρῶν, πάντες ἀνθρώποι τὸ ἴαμα τοῦ οἴκειν πάθος ἑκαστος ἐκλεγόμεθα“ (Ερμην. εἰς τὸν 4. ψαλμ.)

(1) Ὅρα περὶ τὰς τὴν ἐρμηνείαν καὶ ὑποσημειώσειςιν σὺ 15. εἶχε σὺ δ'. Κεφ. τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτης· καὶ τὴν ὑποσημείωσιν σὺ π.ε. Κανόνος τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Κατοικίᾳ. Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι Θεόπνευστος δὲ Γραφὴν τὴν πνευματικῶν ἀνόμασαν· ἡ γὰρ σὺ θῆς Πνεύματος χάρις διὰ τῶν Προφητῶν, καὶ τῶν Ἀποστόλων ἐφδέχξατο· „Θεὸς πᾶντο τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, ἅπαν ἀληθῶς, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, Θεόπνευστος σὺ Πνεύματος ἡ Γραφή“ ὅθεν ἔπει καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος „ὅ γὰρ δε-

„λήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, ἀλλ' ὑπὸ Πνεύματος Ἁγίου φερόμενοι, ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι Θεοὶ ἀνθρώποι“ (β'. Πέτρ. 1. 21.) τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „οἱ τῆς παλαιᾶς διαθήκης ἐβίων Προφῆται, πᾶντε λέγει Κύριος ὁ Θεός· καὶ αὐτοὶ συνελθόντες ὁ Παῦλος καὶ ἐκ Πατρὸς, καὶ Τίς, καὶ Ἁγίου Πνεύματος ῥηθέντες, πᾶσα, ἔφη, Γραφὴ Θεόπνευστος· εἰδὲ λαλῆν ἐν Ἀποστόλοις, καὶ ἐν Προφῆταις σὺ Πνεύμα, πᾶσα δὲ Γραφὴ Θεόπνευστος, ἔπαυσε τοῖς ἀσεβέσι, πῶς ὁ Θεὸς σὺ Πνεύμα σὺ Ἁγίου συγγράνα, τῆς τῆς συγγραφῆς Θεόπνευστος ὅσης“; (Κατ' Εὐνομίου Λόγ. 1.)

(2) Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν καὶ ὑποσημειώσειςιν σὺ δ'. Κεφαλὴς τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης εἰς 13. ἵπαι σὺ, ὥς ἐρχομαι, πρὸς σε καὶ σὺ ἀναγνώσθαι“.

„Πρὸς παῦν ἔργον ἀγαθὸν ἀπηρτισμένος“ (1).

Διὰ μέσῃ, λέγει, τῶν ἀγίων Γραφῶν γίνεται ὁ αὐθραπος, ὅχι μόνον ἀπλῶς μετέχων τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ ἀπηρτισμένος, ἤγεν τετελειωμένος· ὅχι εἰς εἷα μὲν ἔργον ἀγαθόν, εἰς ἄλλο δὲ, ὅχι· ἀλλὰ εἰς καθεὶν ἔργον ἀγαθόν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Δ'.

1. „Διαμαρτύρομαι ὃν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μέλλοντος κεῖναι ζῶντος καὶ νεκροῦ“.

Καὶ εἰς τὴν πρώτην Ἐπιστολὴν ἐφόβισε τὸν Τιμόθεον ὁ Ἀπόστολος, λέγωντάς τε· „παράγγελλω σοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, τοῦ ζωοποιῦντος τὰ πάντα“ (ἀ. Τιμοθ. 5'. 13.) πόρα δὲ εἰς τὴν δεύτεραν ταύτην Ἐπιστολὴν φοβερώτερον κάμνει τὸν λόγον, μὲν τὸ νὰ ἐνθυμίζῃ εἰς τὸν Τιμόθεον τὴν φοβερὰν ἐκείνῃ κείσιν τῶν Χριστῶν· μάρτυρα, λέγει, κάμνω ἐκείνον τὸν φοβερόν Κεῖνόν, ὅπῃ μέλλει νὰ ζητήσῃ χρεωστικῶς ἀπὸ τὸν κατ' εἷα ἀπολογίαν τῶν ἔργων τε, ὅτι ἐγὼ δὲν ἐκρυψα ταῦτα ἀπὸ λόγου σε, ἀλλὰ σοι τὰ ἐφάνερωσα (2). Ζῶντας δὲ, καὶ νεκρῶς, ἢ τὰς δικαίας λέγει καὶ ἀμαρτωλούς, ἢ ἐκείνους ὅπῃ μέλλει νὰ ζῇ τότε, ὅταν ἔχει νὰ ἔλθῃ ὁ Χριστός, καὶ ἐκείνους ὅπῃ ἐπρόφθαταν καὶ ἀπόθαναν. Ὁ δὲ Θεὸς Μεθόδιος ἐν τῇ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ, ζῶντας μὲν ἐννοεῖ τὰς ψυχὰς, ὡς ἀθανάτους, νεκρῶς δὲ τὰ σώματα, ὡς φύσει θνητά.

„Κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ“.

Πότε, λέγει, μέλλει νὰ κείνῃ ὁ Κύριος τὰς ζῶντας, καὶ τὰς νεκρῶς; ἐν τῇ ἐπιφάνειᾳ αὐτοῦ, ἣτις μέλλει νὰ γούη μετὰ δόξης, καὶ βασιλείας· δι' ὅ,τι δὲν θέλει ἔλθῃ πάλιν εἰς τὴν δεύτεραν τε παρυσίαν διπλής, καὶ ταπεινός, καθὼς ἦλθεν εἰς τὴν πρώτην, ἀλλὰ θέλει ἔλθῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης Θεϊκῆς, ὡσαύτῃ βασιλεύς· „ἔταν γάρ φησιν ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ αὐθράπου ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ“ (Μάρκ. 13. 38.) Καὶ πάλιν· „Καὶ ὄψονται τὸν Υἱὸν τοῦ αὐθράπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς“ (Ματθ. 24. 30.) Καὶ πάλιν· „Τότε ἐρεῖ ὁ Βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· δεῦρ, ὅτι οἱ δούλοί μου τοῦ Πατρὸς με κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν Βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου“ (Ματθ. 25. 34.)

2. „Κήρυξον τὸν λόγον“.

Τί δὲ εἶναι, λέγει, ἐκεῖνο, ὅπῃ διαμαρτύρομαι εἰς ἐσθῆτα Τιμόθεε; τὸ νὰ κηρύξῃς τὸν λόγον, καὶ νὰ μὴ ἀποκρύψῃς τὸ χάρισμα τῆς διδασκαλίας ὅπῃ ἔλαβες. Ἀπὸ τῆς αἰσθητικῆς, καὶ αἰσθητικῆς καὶ ἡμεῖς ἀδελφοί, ὅσοι, ἔχοντες χάρισμα τοῦ λόγου, δὲν κηρύττομεν εἰς τὰς ἀδελφές μας.

„Ἐπίσημι δὲ καίρως, ἀκαίρως“.

Ητοι κήρυξον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς ἀδελφές με ἐπιμονῇ, καὶ ἐπισασίαν, καὶ ὅχι κατὰ πάρεργον, καὶ με ἀμέλειαν· καὶ ὅχι μόνον μίαν φοράν, ἀλλὰ πάντοτε. Καὶ ὡς μὴ ἦναι εἰς ἐσθῆτα καιρὸς διωρισμένος τοῦ κηρύγματος, ἀλλὰ καὶ ἀκαίρως κήρυττε, ἤγεν καὶ ὅταν
ἔχῃς

(1) Ἐν ἄλλοις ἐξηρτισμένος, ἢ κατηρτισμένος.

(2) Ὁ δὲ Οἰκουμενικὸς Σύνοδος λέγει, ὅτι ἡ σωτικὴ διαμαρτυρία, ἢ ἡ αὐτῇ παραγγελία, τελεῖται πρὸς τὸν ἑαυτοῦ πρῶτον, κάμνει τὸν λόγον φοβερώτερον,

καὶ ἀπαραίτητον· δεύτερον, δέχεται τὸ σωτηριώδες τὸ λόγον· καὶ τρίτον, ὅποιοι διαμαρτύρεται καὶ παραγγέλλει, στελεχόνοι τὸ ἐδικόν τε χρέος, καὶ δὲν ὑπόκειται πλέον εἰς τὴν κατωδίκην τῆς ἀμελείας.

ἔχης καιρὸν ἐπιτίθειον, καὶ ἦναι ἄδεια ὅταν ἐπ' Ἐκκλησίας δέσκειται, ἀλλὰ καὶ ἀκαίρως κήρυττε, ἥτοι καὶ ὅταν δούῃ ἔχης καιρὸν ἐπιτίθειον καὶ ἄδειαν, ἀλλ' δέσκειται εἰς κινδύνους, καὶ πειρασμούς, καὶ ἔξω πῆς Ἐκκλησίας, καὶ τότε λάλει τὸν λόγον τῷ Θεῷ, καὶ κήρυττε εἰς τὰς Χερσιανούς. Τὸ εὐκαιρὸν δὲ καὶ τὸ ἄκαιρὸν κατὰ τὴν ὑπόληψιν τῶν πολλῶν εἶπεν ὁ Παῦλος· διὰ τὸ οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι, δικάζουσιν μὲν νομίζοντες, τὴν αἴσιν καὶ τὴν ἄδειαν, ἀκαίρως δὲ, τὸν καιρὸν τῶν κινδύνων καὶ πειρασμῶν· καὶ πάλιν καιρὸν μὲν διδασκαλίας νομίζοντες, τὸ νὰ εἶναι οἱ Χερσιανοὶ καὶ ὁ διδάσκαλος συναθροισμένοι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· ἀκαίρως δὲ, τὸ νὰ εἶναι ἔξω ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας· ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται τὸτο· μὴ προσμείνης νὰ πέσῃ ὁ ἁμαρτωλὸς εἰς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τότε νὰ τὸν διδάξῃς, ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς νὰ πέσῃ, διδάξον αὐτὸν (1).

„Ἐλεγχον“.

Ελεγχε, λέγει, ὅταν βλέπῃς, πῶς εἶναι καιρὸς ἐλεγμῶ, ἦγυν ὅταν ὀξετάσας εὖρῃς τὸν Χερσιανὸν πῶς ἥμαρτεν, ἢ πῶς μέλλει νὰ ἁμαρτήσῃ, τότε μὴ συζητῇς, ἀλλὰ ἔλεγχον αὐτόν· πρὸ τῆς δὲ νὰ ὀξετάσῃς, μὴ ἐλέγῃς.

„Ἐπιτίμησον“.

Αφ' οὗ, λέγει, ἐλέγῃς, καὶ ἀποδείξῃς εἰς τὸν Χερσιανὸν πῶς ἥμαρτε, τότε ἐπιτίμησον αὐτόν, ἦγυν δὲς αὐτῷ τὸν πρέποντα κανόνα, καὶ τὴν ἱκανοποίησιν διὰ τῆς ἁμαρτίας τῆς.

„Παρακάλεσον“.

Η μὲν ἐπιτίμησις καὶ ὁ κανὼνας, ὅπῃ δώσῃ ὁ Ἀρχιερεὺς, καὶ Διδάσκαλος εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν, παρομοιάζει μὲ τὸ κόψιμον πῆς πληγῆς, ὅπῃ μεταχειρίζεται ὁ ἰατρός· ἢ δὲ παρακάλεσις, ὁμοιάζει μὲ τὸ γλυκὺ ἔμπλαστρον καὶ ἰατρικόν, ὅπῃ βάλλεται παρὰ τῷ ἰατρῷ εἰς τὴν πληγὴν, ὕστερα ἀπὸ τὸ κόψιμον αὐτῆς. Βάλλε λοιπὸν, λέγει, καὶ ἐσύ ὦ Τιμόθεε, τὸ ἀπαλὸν καὶ γλυκὺ ἔμπλαστρον πῆς παρακάλεσεως, ἐπαύω εἰς τὴν κομμωτικὴν πληγὴν τῆς ἁμαρτωλῆς, ἵνα μὴ μοναχὸν τὸ κόψιμον πῆς πληγῆς, ἦτοι μόνῃ ἢ ἐπιτίμησις, ρίπτῃ τὸν πληγωμένον ἁμαρτωλὸν εἰς ἀπελπισίαν, μὲ τὸ νὰ τῷ προξενῇ δυνατὸς πόνος (2).

„Ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ, καὶ διδαχῇ“.

Τῆς τῶν λόγων, ὡς αἰσινῶσα, σύνταξον μὲ ὅλα τὰ προρρηθέντα, ἦγυν καὶ μὲ τὸ, ἔλεγχον, καὶ μὲ τὸ, ἐπιτίμησον, καὶ μὲ τὸ, παρακάλεσον· ἐπειδὴ ὁ διδάσκαλος πρέπει καὶ νὰ ἐλέγῃ μὲ κάθε μακροθυμίαν, ὥστε ὅπῃ νὰ μὴ πισθῇ ἀπλῶς εἰς ὅλα, ὅσα ἀκούει πῶς ἔσφαλεν ὁ ἀδελφός· πρέπει δὲ καὶ νὰ ἐλέγῃ μὲ κάθε διδαχῇ, διδάσκοντας τὸν ἁμαρτωλὸν ποία εἶναι ἡ ἁμαρτία, καὶ κατὰ τί τρόπον ἥμαρτεν· ὁμοίως πρέπει νὰ ἐπιτιμᾷ ὁ διδάσκαλος μὲ κάθε μακροθυμίαν, χωρὶς νὰ ἐπιθέτῃ τὸν κανόνα εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν, ὥσάν τιμωρίαν καὶ ἐκδίκησιν ἐχθρῶν, ἀλλὰ ὥσάν παιδείαν καὶ σωφρονισμόν τέκνου καὶ υἱῶ· πρέπει δὲ καὶ νὰ ἐπιτιμᾷ μὲ κάθε διδαχῇ, διδάσκοντας τὸν ἁμαρτωλὸν ποῖον τὸ κέρδος προξενεῖ εἰς αὐτὸν ὁ κανὼνας καὶ τὸ ἐπιτίμιον· ἢ δὲ παράκλησις καὶ διὰ λόγῳ παρηγορία, αὐτῇ μάλιστα χρειάζεται κάθε μακροθυμίαν καὶ διδαχῇ. Βλέπε δὲ ὅτι αὐτὰ ὅλα χρειάζονται.

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριος πρὸς τὸν ῥητὸν ἐρμηνεύων λέγει· „ὡς πίνω ἀπλῶς καὶ ὡς ἐτυχεν αὐτὸν κηρύτταν παρεγγυᾷ, ἀλλὰ πάντα καιρὸν ἐπιτίθειον εἰς τὸτο νομίζον· τὸτο γὰρ καὶ αὐτὸς διετέλει ποιῶν, καὶ ἐν δεσμωτηρίῳ, καὶ ἐν πλοίῳ, καὶ παρακλήσεως, τραπέζης, καὶ μαρτυρῆς πᾶν ἐν Φίλιπποις, πᾶν ἐν Τραάδι, πᾶν ἐν τῇ Σαλαττῇ· ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος, ὅχι μόνον εἰς πᾶς συναγωγὰς ἐκήρυττεν, ἀλλὰ καὶ εἰς σότους

„πεδινὰς, καὶ εἰς πᾶς ὄρη, καὶ ἐν πᾶσι πλοίοις καθημένους, ἐδίδασκε πᾶς περὶ τῶν αἰγιαλῶν ἐσώσας“.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριος λέγει· „τὸτο καὶ οἱ σοφοὶ ποιῶσι πᾶν ἰατρῶν· τὸ γὰρ κεκρυμμένον πάθος ἀνέμειναι πρῶτον, καὶ πᾶσι αἰσιροτέροις χρᾶνται, φαρμάκοις· ἐν δὲ ὅτῳ πάλῃ πᾶσι ἐπιπλάττουν· ὥσπερ οἱ μὲν ἐλεγχος τῇ συμῇ, ἢ δὲ ἐπιτίμησις πᾶσι συφύσει πᾶν φαρμάκων, πᾶσι ἡπιοῖς δὲ ἢ παράκλησις“.

ζονται, λέγει, νὰ γίνωνται, ὅχι μὲ τὴν τυχεῖσαν μακροθυμίαν, ἀλλὰ μὲ πᾶσαν μακροθυμίαν, ἥγαν μὲ τὴν δεικνυομένην παντοιοτρόπως, καὶ δι' ἔργων, καὶ διὰ λόγων, καὶ διὰ σχημάτων, καὶ διὰ κινήσεων, καὶ ἑσώθεν, καὶ ἑξώθεν.

3. „Ἐσαι γὰρ καιρὸς, ὅτε τῆς ὑγιαίνουσας διδασκαλίας οὐκ ἀνέ-
„ζονται“.

Ητοι αὐτὰ ὅλα, λέγω σοι ὦ Τιμόθεε, νὰ τὰ ἐνεργῇς, διὰ τὴν θέλει ἔλθῃ καιρὸς, ὅπῃ οἱ ἄνθρωποι νὰ μὴ ὑπομῶνεν νὰ ἀπέσυν τὴν ὀρθὴν καὶ ὑγιὴ διδασκαλίαν· ὥστε πρὶν νὰ φθάσεν εἰς πιαυτὴν ἐλευθέρῳ κατὰσασιν, πρόλαβε ἐσὺ καὶ διδάσκέ τας. Διὰ τὸ καὶ αὐτῷ ῥω εἶπεν, ὅτι διδάσκει τὰς Χερσιανὰς καὶ ὅταν ᾔναι ἀρμόδιος καιρὸς, καὶ ὅταν δεῖ ᾔναι, καὶ ἕως ὅπῃ αὐτοὶ πείθονται εἰς τὸν λόγον σου, κάμνε καθε τὸν τρόπον, καὶ μὴ λείπῃς ἀπὸ τοῦ νὰ τὰς διδάσκῃς.

„Ἀλλὰ κατὰ τὰς ἰδίαις ἐπιθυμίαις, ἑαυτοῖς ἐπισωρεύουσιν (1) δι-
„δασκάλους“.

Μὲ τὴν λέξιν τὴν ἐπισωρεύουσι, φανερὸν ὁ Ἀπόστολος, τὸ ἀδιάκριτον καὶ συγκεχυμένον πλῆθος τῶν διδασκάλων· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἔχον νὰ χειροτονῶνται, καὶ νὰ ἐκλέγωνται ἀπὸ τῶν συγκεχυμένων πλήθους τῶν λαῶν, οἵτινες δεῖ κάμνεσι κάμνεσθαι πρᾶγμα μὲ λόγον, καὶ διάκρισιν, ἀλλὰ ἐκλέγουσι, καὶ χειροτονῶσιν ἐκεῖνες τὰς διδασκάλας, ὅπως ἀκολουθῶν εἰς τὰς ἐπιθυμίας των, καὶ λέγουν, καὶ κάμνουν, ὅσα εἶναι πρὸς ἡδονὴν καὶ δὺχαρίστησίν τας.

„Κνηθόμενοι τὴν ἀκολού“.

Ητοι τερπόμενοι, καὶ γαρφαλιζόμενοι κατὰ τὴν ἀκολού· μὲ τὸ νὰ ἐπιθυμοῦν πάντοτε νὰ ἀκούουν, ὅσα λόγια εἶναι πρὸς χάριν καὶ ἡδονὴν τας.

4. „Καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκολού ἀποσρέψουσιν, ἐπὶ δὲ
„τὰς μύθους τραπήσονται“.

Βλέπεις, ὦ ἀγαθῶσα, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔτοι θεληματικῶς καὶ μὲ γνώσιν σφάλλουν, καὶ ὅχι ῥαιδικῶς καὶ μὲ ἄγνοιαν; διότι αὐτοὶ, λέγει, ἔχον μὲν νὰ ἀποσρέψω, καὶ νὰ κλείσω τὰ αὐτίματα ἀπὸ τῆς ἀλήθειας, διὰ νὰ μὴν ἀκούω αὐτῶν· εἰς δὲ τὰς μυθολογίας ἔχον νὰ τὰ γυρίσω, καὶ νὰ τὰ ἀνοίξω, διὰ νὰ ἀκούω ταύτας μὲ προσοχίαν (2)· ὥστε θελημα-
τική

(1) Ἐν ἄλλοις· ἐπισωρεύουσιν ἑαυτοῖς.

(2) Ἀπὸ τῶν λόγων πῦπτα τῶν Ἀποστόλων ὡς μαδον οἱ Χερσιανοὶ πόσον κακὸν καὶ ὀλέθριον εἶναι τὸ νὰ διαβάζω τὰς ἀραβικὰς μυθολογίας τῆς Χαλιμαῖς, τῶν Τι-
λεμάχων, τῶν Μπερτολῶν, τῶν Ἐρωτοκρίτων, τῶν Ὀβιδίων, τῆς Βοσκοπύλας, τῆς Ἐρωφίλης, καὶ τῶν Σπανῶν, καὶ ἄλλων· οἱ Χερσιανοὶ εἶναι μαδῶνται καὶ σέκνα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι ἡ ἀλήθεια· „ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια“· (Ἰωάνν. 14. 6.) ὁ δεῦν καὶ πῶς τῆς ἀληθείας βιβλία πρέπει νὰ διαβάζω, ἥγαν τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον, τὰς Ἐπιστολάς τῶν Παύλου, καὶ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων, πῶς Χερσιανικὴν διδασκαλίαν, καὶ τὰ λοιπὰ θεῖα βιβλία τῆς ἱερᾶς Γραφῆς, καὶ τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας· τὰ δὲ τὰ Ἰουδαῖα, καὶ τὰ μυθολογικὰ βιβλία, δεῖν πρέπει νὰ καπιδέχωνται ὥστε νὰ πᾶν εἰς τὰς χεῖρας· ἐπειδὴ τί ἔχει νὰ κάμῃ ἡ ἀλήθεια μὲ τὸ Ἰουδαῖον, τὸ φῶς μὲ τὸ σκότος, ὁ Χερσιανὸς μὲ τὰς μύθους; διὰ τὸ αὐτοὶ ἀκαρῶν εἶναι μερικοὶ Χερσιανοὶ, οἱ ὅποιοι

τὰς μὲν μυθολογίας τῆς Χαλιμαῖς καὶ τῶν Ὀβιδίων καὶ τῶν ἄλλων ἡξώρουν ἀπὸ τῆς χάριτος, καὶ μὲ στρογγυλὸν τόμα κά-
δωται καὶ τὰς διηγῶνται μέσα εἰς τὰ καπηλῆα καὶ κα-
φενέδες καὶ ὁσσεῖας, καὶ ἡ γυναικὲς λέγουσιν τὰ παρα-
μύθια ὅταν ἐσπερίζω ἐμπροσθεν εἰς τοὺς πόδας· πόσα δὲ
εἶναι τὰ ἀρδρα τῆς τίσσεως των, ἢ πόσα εἶναι τὰ Εὐαγ-
γέλια, καὶ ἡ τῶν Παύλου Ἐπιστολαίς, ἢ ποῖαις εἶναι τῶν
ἐν πολλῶν τῶν Θεῶν δεῖν ἡξώρουν· ἰλεως ὁ Θεός! Ὅρα καὶ
εἰς τὸν ζ'. Λόγον τῆς Χρηστοθείας τῶν Χερσιανῶν ὅτι
οἱ Χερσιανοὶ δεῖν πρέπει νὰ μυθολογῶν.

Διὰ τὸ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος λέγει, ὅτι ὅλοι ἐ-
κάνοι ὅτε ἀγαπῶν νὰ ἀκούω πᾶς πρὸς χάριν αὐτῶν λε-
γόμενα, καὶ ὅχι πᾶς πρὸς διόρθωσιν, καὶ ὅτε κλίνων εἰς
τὰς μύθους, καὶ δεῖν δέχονται τὰς ἀληθείας ἐλεγγους,
αὐτοὶ, λέγω, κυριεύονται ἀπὸ τῆς σαρκῆς, ὅπου γρά-
φει ὁ Ἡσαΐας ἐν τῷ 17. Κεφαλαίῳ, ὅταν ἀπὸ τοῦ
πονηρῆς δαίμονος, οἱ τινες μὲ τῆς ἡδονικῆς φωνῆς, κα-
λῶσι τὴν ψυχὴν εἰς ἀπώλειαν· „ἐάντιτα ἴδης κνη-
D d

τική είναι ἡ ἁμαρτία τῶν. Ταῦτα προλέγει ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅχι διὰ τὰ τὸν λυπήσῃ, ἀλλὰ διὰ τὰ τὸν καταπέσειν καὶ μεταχειρισθῇ εἰς τὸ πρέπον, τὸν παρόντα καιρὸν τῆς ἀδείας, ὅπῃ ἔχει εἰς χεῖράς τε· καὶ ὅταν ἀκολουθήσῃ τὰ γινώσκοντες οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑποφέρῃ ἀνδρείως· διὰ τὸ καὶ ὁ Κύριος προέλεγχεν εἰς τὰς Ἀποστόλους· „ παραδώσατε ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαρτυρώσασιν ὑμᾶς“· (Ματθ. ι. 17.) καὶ ὁ ἴδιος ἔπος Παῦλος προέλεγχεν εἰς τὰς πρεσβυτέρους τῆς Ἐφέσε· „ οἶδα ὅτι μετὰ τὴν ἀφίξιν μου, εἰσελεύσονται λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τῶ ποιμνίου“· (Πράξ. κγ'. 29.)

5. „ Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον“.

Εδῶ, λέγει ὁ Ἀπόστολος τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν προεῖπε τὰ ἀνωτέρω, ἦγεν διὰ τὰ νῆφειν, καὶ τὰ ἵσται προσεκτικός καὶ ἐξυπνός ὁ Τιμόθεος· καὶ ὡσαύτῃ τὰ λέγει· πρὶν γὰρ ἔλθῃ ὁ καιρὸς ἐκεῖνος, καὶ οἱ ψυχοφθόροι ἐκεῖνοι λύκοι, σὺ κακοπάθησον, ὡς τέκνον μου Τιμόθεε, καὶ θεληματικῶς, καὶ σανικῶς, διὰ τὰ φυλάξῃς τὰ πρόβατά σου εἰς ἀσφάλειαν.

„ Ἔργον ποιήσον Εὐαγγελιστῶ“.

Τὸ ἔργον τῶ Εὐαγγελιστῆ, ἦγεν ἐκεῖνος ὅπῃ κηρύττει τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ εἶναι, λέγει, τὸ κακοπάθῃ, ἀπὸ λόγου τε μου, πάσχων, καὶ κοπιᾶζοντα μετὰ θεληματικῶς κόπης, ἀπὸ τῆς ἔξω ἀπίστεως δὲ, διωκόμενος, θλιβόμενος, περαζόμενος, μαρτυρούμενος, καὶ θανάτῳ, ἐὰν τύχῃ παρ' αὐτῶν δεχόμενος. Περὶ τῶν Εὐαγγελιστῶν ὁποῖον ἔργον ἔχον, δὲ εἰς τὸ „ τὸς δὲ Εὐαγγελιστάς“· (Ἐφ. δ'. 11.) (1)

„ Τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον“.

Ητοι τὸ διακόνημα, καὶ ἀρχιερατικὸν σου ἐπάγγελμα πλήρωσον, λέγει, ὦ Τιμόθεε, καὶ δέξου αὐτὸ κατὰ πάντα τέλειον· τότε δὲ πληρῆται, καὶ γίνεται τέλειον τὸ ἐπάγγελμα τῆς ἀρχιερωσύνης, ὅταν ὁ ἀρχιερεὺς κακοπάθῃ διὰ τὰ σῶσθαι τὰς ψυχὰς τῶ λογικῶς ποιμνίου.

6. „ Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπεύδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἔφεςηκε“.

Δὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι θυσιάζομαι διὰ τὸν Θεόν, ἀλλὰ ὅτι σπένδομαι, τὸ ὅποιον εἶναι μεγαλίστην ἀπὸ τὸ θυσιάζομαι· διὰ τὸ εἰς τὸν παλαιὸν γόμον, ἢ μὲν θυσία, δευτέρω αἰσφάτετο ὅλη εἰς τὸν Θεόν, ἐπειδὴ ἔπερτε μέρος ἀπὸ αὐτῆς καὶ ὁ ταύτῃ προσφέρων ἱερεὺς (2), ἢ δὲ σπονδὴ ὅλη ἐπροσφέρετο εἰς τὸν Θεόν. (3) Ἀνάλυσιν δὲ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸν

„ θόμενον τὴν ἀκολῶν, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας ἀποτρέφοντα αὐτῶν, ἐπὶ δὲ τῆς μύτης ἐκκαρπόμενον, καὶ εὐπὸν μὲν λόγῳ μὴ ἀνεχόμενον, μὴ δὲ ἐλεγχον, καὶ ἐπιστήμῃσιν αὐτῶν εἰς ἐπιστροφὴν ἀγαθῶν τὸν ἀκροατῶν, ὑπομένοντα, νόμισεν ὑπὸ σημάτων κατεχεσθαι τὸν πῦρον, ὑπὸ τῆς χρυσολογίας καὶ εὐλογίας, ἐξαπατάμενον“· Περὶ δὲ τῶν σημάτων λέγει, ὅτι αὐταῖς „ εἰκάσι πονηραὶ τινες διωκόμεναι, διὰ τῆς κατὰ τὴν φωνὴν ἐκλύσεως ἡδονῆς ἐμποιοῦσαι τῆς ψυχῆς, ὧν κατωμελῶδῶσιν ἐπ' ὀλέθρῳ θνήσκουσιν ὡς διερχόμεναι“· (Ἐρμ. εἰς τὸν Ἡσαΐαν.)

(1) Ὁ δὲ Θεοδωρίτης ὡς ἐρμηνεύει τὸ ῥῆμα τῶ „ φορὴ μετ' ἡδονῆς τῆς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας κινήσεως“.

(2) Ἐλάμβανε γὰρ ὁ ἱερεὺς ἀπὸ καὶ θυσίαν, ἢ προβάτων, ἢ μόσχων, τὸν βραχίονα καὶ τὴν σιαγόνα, καὶ τὸ ἐνυστρον, κατὰ τὸ ιη'. Κεφ. στ' Δευτερονομίας εἰχ'. 3, αὐτὴ ἡ κηλὶς τῶν ἱερέων καὶ περὶ τῆς λαὸς τῶν θυόντων καὶ θυμάτων, ἐάν τε μόσχον, ἐάν τε πρόβατον,

καὶ δώσῃς τὸν βραχίονα τῶ ἱερέως, καὶ τὴν σιαγόνα, καὶ τὸ ἐνυστρον“ ἡτοι τὸ ἐσθῆν μέρος τῆς κοιλίας ἐν ᾗ ἦσαν ἡ κόπρος κατὰ τὸν Βαβυλῶνα. Ὁ δὲ Κυρίλλος ὁ Ἀλεξανδρινὸς λέγει, ὅτι τὸ ἐνυστρον δολοὶ τὸ καρποφόρον. Φίλων δὲ ὁ Ἰουδαῖος τὸ ἐνυστρον, ὑπερὸν λέγει ὅτι εἶναι, καὶ κοιλίας ἐκφυσις· λέγεται δὲ αὐτὸ καὶ ἡνυστρον.

(3) Μαζί δὲ μετὰ τῆς θυσίας εἴτε ζώων, ἢ τε ἀρσενίων, ἐπροσφέρετο εἰς τὸν Θεόν καὶ σπονδὴ· αὐτὴ δὲ ἦσαν, ῥάντισμα ἀπὸ κρασί· „ Καὶ σπονδὴν αὐτοῦ τὸ σπέρμα σου εἶναι αἶμα“· (Λευϊτ. κγ'. 13.) τὸ δὲ εἶναι ἡτοι μέτρον. Ὁ δὲ Οἰκουμενικός ἔπος ἐρμηνεύει τὸ σπένδομαι· „ οἷον καπολύει τὸν πρὸς πάντας πόλεμον, καὶ αὐτὸς πολεμῶν, οὕτως πολεμώμενος τελευτᾷ“· Δαμβανέται γὰρ τὸ σπένδομαι καὶ ἀντὶ τῆς φιλιόνομα· ἐπειδὴ καὶ ὅταν τινὲς τὸν παλαιὸν καιρὸν ἔχον ἔχθραν, καὶ ὕστερον ἐφιλιόνοσιν, ἐκαμνίαν σπονδὰς, ἡτοι ἐχωσαν κρασί, προσφέροντες ταῦτο ὡς μίαν θυσίαν, βαπτιστικῶς τῆς φιλικίας τῶν.

τὸν θάνατον, κατὰ τὸν Οἰκεμεσίον, ἢ διὰ τὴν αἰαλύει τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν γλῶσσαν, ὥς ἡς ἐλήφθησαν, ἢ εἰς τὰ ἄλλα τέλα στοιχεῖα· ἢ διὰ τὴν αἰαλύει τὴν ψυχὴν, ἢ γὰρ ἐπιστρέφει αὐτὴν εἰς τὸν δημιουργήσαντα Χριστόν, τῶν δικαίων δηλαδὴ καὶ ἐναρέτων τὴν ψυχὴν· ὅθεν εἶπεν ὁ Ἐκκλησιαστής· „Καὶ ἐπιστρέφη ὁ χοῦς ἐπὶ τὴν γλῶσσαν, καὶ τὸ πνεῦμα ἐπιστρέφη πρὸς τὸν Θεόν, ὃς ἔδωκεν αὐτό. (Ἐκκλ. ιβ'. 7.)

7. „Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσμαι“.

Διὰ ποίαν αἰτίαν ὁ Παῦλος ἐδῶ φαίνεται, ὅτι καυχᾶται καὶ λέγει ποιαῦτα μεγάλα λόγια διὰ λόγου; Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι δὲν καυχᾶται, ἀλλὰ παρηγορεῖ με αὐτὸν τὸν μαθητὴν τὸν Τιμόθεον, ἵνα μὴ λυπηταί διὰ τὴν σέφησιν τῶν διδασκάλων, ὡσάν ὅπως αὐτὸς λαμβάνει εἰς μακαριστὸν θάνατον, καὶ πηγαίνει εἰς τὸν Θεόν διὰ τὰ πάρη τὴν σέφησιν τῶν ἀγῶνός τε, καθὼς χάριν παραδείγματος καὶ εὐίας πατρὸς, ὅταν ἀποθνήσκῃ, διὰ τὰ παρηγορήσῃ τὸ τέκνον τε, ὅπως κἀκεῖται κοινά τε, καὶ κλαίει καὶ ὀδύρεται διὰ τὸν χωρισμόν τε, λέγει τὰ λόγια ταῦτα εἰς αὐτό· τέκνον μου, μὴ κλαίης, ἐγὼ ἔζησα καλὰ· ἔκαμα νίκας καὶ τρόπαια· πολλὰς χάριτας ὁ βασιλεὺς ὁμολογεῖ εἰς ἐμένα, καὶ ἐσὺ ἔχεις τὰ θαυμάζεσθαι, καὶ τὰ ἐπαινεῖσαι διὰ τὰς ἀνδραγαθίας τὰς ἐδικὰς μου· ταῦτα, λέγω, τὰ λόγια, φανερόν ἐστιν ὅτι τὰ λέγει ὁ πατὴρ, ὅχι διὰ τὰ καυχῆσθαι, ἀλλὰ διὰ τὰ παρηγορήσῃ τὸ λυπημένον τέκνον τε, ἵνα αὐτὸ ἡμπορῇ τὰ ὑποφέρει εὐκόλως, τὸν χωρισμόν καὶ τὴν σέφησιν τῶν πατρὸς τε· πισποτρόπως καὶ ὁ μακάριος Παῦλος λέγει ταῦτα, διὰ τὰ παρηγορήσῃ τὸ ἀγαπητόν τε τέκνον τὸν Τιμόθεον, ἀφαιρῶντας εἰς αὐτὸν ὡσάν μίαν ὑπερβολὴν διαθήκην, τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην. Τὸν ἀγῶνα, λέγει, τὸν καλὸν ἐγὼ ἀγωνίσθηκα· λοιπὸν καὶ σὺ ὦ τέκνον μου Τιμόθεε, ἀγωνίζε τὸν ποιεῖτον ἀγῶνα· ἀλλὰ τί ἐστὶν αὐτὸ ὅπως λέγεις ὁ μακάριος Παῦλος; αἱ ἀλυσίδες; τὰ δεσμά; αἱ φυλακαί; τὰ δαρσίματα; αὐτὰ ἐστὶν ὁ καλὸς καὶ ὡραῖος ἀγῶνας; Ναί, λέγει, αὐτὰ ἐστὶν· διὰ τί; εἰς μὲν, λέγει, διὰ τί αὐτὰ γίνονται ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τῶ Χριστοῦ· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί, εἰς μὲν τὴν σέφησιν καὶ κοσμικὰς ἀγῶνας, πολλὰς ἡμέρας ἀγωνίζονται καὶ κοπιᾶν οἱ ἄνθρωποι, εἰς μίαν δὲ ὥραν λαμβάνουν τὸν σέφανον· εἰς δὲ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ ἀγῶνα καὶ πόλεμον, γίνεται ὅλον τὸ ἐναντίον, ἐπεὶ οὐλίγας μὲν ἡμέρας ἀγωνίζεται καὶ κοπιᾶν ὁ ἄνθρωπος, λαμβάνει δὲ σέφανον, καὶ μακαριότητα ἀπελεύτητον, καὶ χαίρει εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Διὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ ὑπὲρ τῶ Χριστοῦ ἀγῶνας, ἐστὶν καλὸς, καὶ ὡραῖος, καὶ εὐπρεπέστατος.

„Τὸν δρόμον πετέλεκα“.

Τὸν δρόμον, λέγει, τὸν Εὐαγγελίᾳ μου ἐπέλειψα· ἐπεὶ δὲ, ἄρχισε μὲν ὁ μακάριος Παῦλος τὸν δρόμον τῆς Εὐαγγελίας ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ, πηγαίνωντας δὲ εἰς τὰ κύκλω μέρη τῆς Ἱερουσαλὴμ, βόρεια δηλαδὴ καὶ νότια, καὶ φθάσας ἕως εἰς τὸ Ἰλλυρικόν, ἦτοι εἰς τὴν Σλαβονίαν, ἐπέλειψε τὸν δρόμον ἐνταῦθα καὶ τῆς Εὐαγγελίας, καὶ τῆς ζωῆς τε, εἰς τὴν Ῥώμην, καθὼς καὶ ἄλλα καὶ τὰ ἔγραφε· „ὥς με ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλω, μέχρι τῆς Ἰλλυρικῆς πεπληρωκέναι τὴν Εὐαγγελίαν τῶ Χριστοῦ“ (Ῥωμ. ιε'. 19.) (1) πόσον δὲ ὀλίγωρα ἔτρεχε τὸν δρόμον αὐτὸν ὁ αἰοίδιμος τῶ Κυρίου Ἀπόστολος, ὥς ὅπως κόπωντας ὅλα τὰ ἐμπόδια ὅπως εὗρεσκον εἰς τὸ μέσον, καὶ θανάτους, καὶ ἐπιβλάδας, καὶ συμφοράς, καὶ λιθοβολισμούς, ἐφαίνετο πῶς τὰ εἶχε πτερά, ὅχι ὑλικά καὶ γῆινα, ἀλλὰ πύρινα, καὶ ἀγγελικά (2).

„Τὴν“

(1) Ὅρα πᾶς κατὰ μέρος ἐπαρχίας εἰς πᾶς ὁποίας ἐπῆγεν ὁ Παῦλος κηρύττωντας, εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶ ῥήτος τῶτος.

(2) Ὅρα δὲ καὶ εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῶ „κατὰ σκοπὸν διώκω“ (Φιλιπ. γ'. 15.) τὸ ῥήτον τῶ μεγάλου Βασιλείου τὸ λέγον· „οἷος ἦν ὁ Παῦλος, ὅποτε

„ἔπινε τὴν πίσιν, καὶ ἔδεναι κενὸν ἀνεβάλετο πρὸς τὸ κηρύγμα“ ὅς γε ὑπὲρ προσανέθετο σαρκὶ καὶ αἵματι· ἀλλ' εὐθύς, ὡς περ τις δρομέης, ὅμως τὴν ἔλαβε τὸ τῶ δρόμου· σῶμα, καὶ πρὸς τὸ τέλος ἠπάγετο· κατὰ σκοπὸν διώκων ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἀνὰ κλήσεως“.

„Τὴν πίσιν τετήρηκα“.

Τὴν πίσιν, λέγει, ἐφύλαξα τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ, μὲ ὅλας με τὰς δυνάμεις· ἐπεὶ πολλὰ ἦτον ἐκείνα ὅπῃ ἐπεχείρην νὰ κλέψω τὴν πίσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς καρδίας μου, φοβερισμοί, δαρμοί, φυλακαί, δεσμά, λιθοβολισμοί, θάνατοι, καὶ ὑποσχέσεις ἡδονῶν, πλάτῃ, δόξης, καὶ πολλοὶ αἰσθητικοί, Ἰουδαῖοι, Ἕλληνες, φίλοι, ἐχθροί· ἀλλ' ἐγὼ ἀντιστάθηνκα, λέγει, εἰς ὅλα αὐτὰ μὲ γυναικακαρδίαν, καὶ προσέχωντας πάντοτε, καὶ ἐξυπνος ὢντας, καὶ τὸν κλέπτῳ διάβολον παρατηρῶντας, ἐφύλαξα ἀκεραίαν καὶ ὁλόκληρον τὴν εἰς Χριστὸν ἐμπιστοσύνην μου καὶ δόξειαν.

8. „Λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης σέφανος“.

Αρκετὰ μὲν ἦτον νὰ παρηγορήσῃ τὸν Τιμόθεον, καὶ ὅσα ἄλλα εἶπεν ἀνωτέρω ὁ μακάριος Παῦλος· τὰ λόγια δὲ ὅπῃ λέγει ἐδῶ, αὐτὰ μάλιστα εἶναι ὅπῃ τὸν παρηγορεῖ μὲ ὑπερβολῇ, ἐπεὶ γράφει διὰ τὰ ἐπαθλα, καὶ τὰς ἀμαρτανίνας σεφάνους, ὅπῃ μέλλει νὰ λάβῃ εἰς τὰ ἑσπέρια. Δὲν πρέπει, λέγει, ὡς τέκνον μου Τιμόθεε, νὰ λυπηθῇς, καὶ νὰ ἀδημονῇς διὰ τὸν χωρισμὸν μου, ὅχι· διὰ τὴν ἐγὼ πηγαίνω εἰς τὸν ἡγαπημένον μου Χριστὸν, διὰ νὰ μοι δώσῃ τὸν σέφανον τῆς δικαιοσύνης· δικαιοσύνην δὲ ὀνομάζει τὴν καθάραν ἀρετὴν.

„Ὁν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁ δίκαιος Κερτῆς“.

Δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι θέλει μοι δώσει ὁ Κύριος τὸν σέφανον, ἀλλὰ ὅτι θέλει μοι ἀποδώσει αὐτὸν, τρόπον τινά, ὡσαύτῃ χρέος καὶ ὀφειλὴν· δι' ὅ,τι μὲ τὸ νὰ ᾔνῃ δίκαιος, βέβαια θέλει ἀποδώσει καὶ τὸν μισθόν, ἀνάλογον μὲ τὰς κόπας τὰς καθ' ἑαυτοῦ· ὥστε ὁ σέφανος τῆς μακαριότητος, ὡσαύτῃ χρέος εἶναι, διὰ τὴν δικαιοσύνην τὴν Κερτῆ (1).

„Ὁ“

(1) Σημειώσαι ὅτι καὶ ὁ σέφανος τῆς μακαριότητος καὶ ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν ὡς χρέος νομίζεται εἰς τὰς δούλους τοὺς ποιήσαντας πᾶς ἐντολὰς, ὅχι ὅμως ἀπλῶς, ἀλλὰ ἀπὸ μέρους τῆς φιλοτιμίας, καὶ ἀγαθότητος τοῦ Κυρίου, ὅστις συγκαταβαίνει εἰς τὴν ἀσθενειαν ἡμῶν τῶν δούλων, ὀνομάζει μισθὸν τοῦ κόπῃς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν· καὶ ἐργασίας καὶ ἀπόδος, αὐτοῖς τὸν μισθόν· (Ματθ. κ. 8.) διὰ τὴν μὲν παρακινήσει περισσότερο εἰς τὸ νὰ ἐργαζώμεθα πᾶς ἐν πολλῇ, καὶ νὰ νομίζωμεν ὡς ἀποκτῶμεν τὴν κόπῃς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, ἀπὸ μέρους ὅμως τῶν δούλων ἡμῶν, ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, καὶ ὁ σέφανος τῆς μακαριότητος, πρέπει νὰ νομίζεται ὡς χάρις καὶ δωρεὰ, καὶ ὅχι ὡς μισθὸς καὶ ὀφειλή. Διὰ τῆς λέγει ὁ Ἅγιος Μάρκος ὁ Ἀσκητής· „τινὲς μὴ ποιοῦντες πᾶς ἐντολὰς, πιστεύοντες ὁρῶντες νομίζουσιν· τινὲς δὲ ποιοῦντες, ὡς μισθὸν ὀφείλονται τῷ Κυρίῳ ἐκδέχονται· ἀμφοτέρω δὲ πᾶς ἀληθινὰ ἀπεσφάλησαν, ἐπὶ τὴν παρά Δεσπότην, μισθὸς δόλοις οὐ κεχρησμένοι· ἐδ' αὖ πάλιν οἱ μὴ δουλοῦντες ὁρῶντες, ἐλευθερίας συγχάνουσιν“ (Κεφ. ιη. καὶ ιδ. περὶ τῶν οἰομένων ἐξ ἔργων δικαιοῦσθαι) Καὶ πάλιν· „Διὰ τοῦτο ἕκαστος μισθὸς ἔργων ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, ἀλλὰ χάρις Δεσπότην, πιστοῖς δόλοις ἡ ποιμασμένη“ (Αὐτὸν Κεφ. β').

Λέγει δὲ καὶ ὁ Κορνεύσιος, ὅτι ὀφείλει ἡμῖν ὁ Θεὸς τὸν σέφανον, οὐ κατ' ἀνάγκην καὶ χρέος, ἡ κέρδος, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐκείνου ἀγαθότητα, καὶ ἐπαγγελίαν· λέγεται δὲ σέφανος δικαιοσύνης, ἐπὶ τὴν λόγῳ τινὶ διὰ τῶν ἔργων κατὰ τὸν γίνεται. Καὶ ὁ μέγας δὲ Βασίλειος

ἐρμηνεύει τὸν Δαβιτικὸν ἐκείνου· „ἐπίστρεψεν ψυχὴν μου, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν μου, ὅτι Κύριος ἐνργήσας ἐπ' ἐμὲ“ (Ψαλμ. ριδ'). λέγει· „ἐκείνῃ προσέγει τοὺς πατρῴϊκους λόγους ὁ καλὸς ἀγωνιστὴς παρακλητικῶς τῷ Παύλῳ λέγοντι· τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἡγωνίσαι· τὸν δρόμον σετέλεκα· τὴν πίσιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης σέφανος“. παύσει λέγει καὶ πρὸς ἐκείνους ὁ Προφήτης· „ἐπὶ τὴν ἰκανὴν σου βίον, ὡς τὸν δολιχὸν ἐξέπληρωσας, ἐπίστρεψεν λοιπὸν εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὅτι Κύριος ἐνργήσας ἐπ' ἐμὲ· καὶ γὰρ ἀνάπαυσις αἰώνια τοῖς νομίμως τὸν ἐνταύθα διαδύσαντες βίον, οὐ κατ' ὀφειλὴν τῶν ἔργων ἀποδομένη· ἀλλὰ κατὰ τὸ μεγαλόδωρον τοῦ Θεοῦ, τοῖς εἰς αὐτὸν ἠλπιούσιν παρεχομένη“. Τὰς δὲ πρὸς τὸν Βασιλέα, Μαλέτιος ὁ Πηγᾶς προτιθεῖς, λέγει, „ὅτι ὁ Θεὸς Πατὴρ τῷ ὀφειλόμενῳ τῷ μεγαλόδωρον ἀντιδίδει, τὸ παρέχεσθαι προσφῶς ἐπιφέρει, ἀνταρῶν τὸ ἀποδίδοται, ἵνα δωρεὰ ἢ πάντῃ, καὶ χάρις“. (Βιβλ. α. περὶ Χριστιανισμοῦ) Καὶ ὁ Θεὸς δὲ Ἀυγστίνος λέγει· „ὅτι ὅταν ὁ Θεὸς πᾶς ἡμῶν τὸν καποδοῦντων πράξεις ἀμείβηται, χάρις καὶ αὐτοῦ χάρις ἀμείβεται“. (Περὶ τῶν αὐτῶν βιβλίων τῶν Πηγῶν) Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος πρὸς τὸν Δαβὶδ φησὶν ὅτι ὁ Θεὸς ἀνταποδίδει· „τί ἀνταποδώσωμεν τῷ Κυρίῳ, περὶ πάντων ὧν ἀντιπεδώκαμεν ἡμῖν“; ἐρμηνεύει λοιπὸν ὁ κεραιόφρων διὰ τὴν λέγεσθαι ὅτι ὁ Θεὸς ἀνταποδίδει· „Καὶ γὰρ αὐτὸ καὶ πῶς οὐκ ἀρτῆται δέδωκεναι, ἀλλ' ἀντίδωκεναι ὁ μεγαλόδωρος, ὡς οὐχὶ κατὰ τὴν χάριτος, ἀλλ' α-

μα-

„Οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἡγαπηκόσι τῷ ἐπιφάνειῳ αὐτοῦ“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα χαροποιεῖ ὁ Παῦλος πόσον τὸν Τιμόθεον, ὅσον καὶ πάντας τὰς διὰ τῷ πίσιν, καὶ τὰς ἐντολάς τῆ Χρυσῆ κακοπαθεύσας Χρυσιανές· διότι, ἂν, λέγει, ὁ Χρυσός, θέλῃ δώσει τὸν σέφανον τῆς δικαιοσύνης, εἰς ὅλας τὰς ἄλλας, ὅπῃ ἀγαπᾷ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ εὐδοξίαν παρυσίαν τε, πολλῶ μᾶλλον θέλει τὸν δώσει εἰς ἐσθία ὃ Τιμόθεε, ὅπῃ ἀγαπᾷ αὐτὴν περὶ σφόδρα ἀπὸ τῆς ἄλλης; Ποῖος δὲ εἶναι ἐκεῖνος ὅπῃ ἀγαπᾷ τῷ ἐπιφάνειῳ τῆ Χρυσῆ; εἶναι ἐκεῖνος ὁ Χρυσιανός, ὅπῃ κακοπαθεῖ διὰ τῷ πίσιν, καὶ τὰς ἐντολάς τῆ Χρυσῆ, εἶναι ἐκεῖνος ὅπῃ κάμνει ἔργα ἀξία τῆς ἐπιφανείας τῆ Χρυσῆ, εἶναι ἐκεῖνος ὅπῃ ἔχει ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον, ἐλεημοσύνην, σωφροσύνην, ταπείνωσιν, ὑπομονήν, καὶ ὅλας τὰς ἄλλας ἀρετάς. Ὅποιος δὲ Χρυσιανός δὲν κάμνει τὰ καλὰ αὐτὰ ἔργα, καὶ τὰς ἀρετάς, αὐτὸς δὲν φαίνεται νὰ ἀγαπᾷ τῷ ἐπιφάνειῳ καὶ παρυσίαν τῆ Χρυσῆ, ἀλλὰ καὶ εὐχεται νὰ μὴ γινῇ ἡ παρυσία τῆ Χρυσῆ, διὰ νὰ μὴ ἀπολάβῃ τὰς τιμωρίας, τὰς ἀξίας τῶν πονηρῶν ἔργων τε. Ἐπιφάνεια δὲ λέγεται ἡ δούτερά τῆ Χρυσῆ παρυσία· διὰ τὴν φαίνεται ἐπαύω, καὶ ἔχει νὰ ἔλθῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐρανῆς· δὴ εἶναι ἡ ἐπιφάνεια τῆ Κυρίου, ἡ μία, καθολικὴ, καὶ αἰσθητὴ, ἣτις ἔχει νὰ γινῇ ἐν τῇ συντελείᾳ τῆ Κόσμου, περὶ τῆς ὁποίας λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος· ἡ δὲ ἄλλη εἶναι μερικὴ καὶ γρηπὴ, (ἣτις καὶ ἐμφάνεια λέγεται κυρίως, διὰ τὴν φαίνεται ἐσθῶν ἐν τῇ καρδίᾳ) κατὰ τῷ ὁποίᾳ μυστικῶς ἐμφανίζει τὸν ἑαυτὸν τὸ Κύριον, εἰς τὰς καθαρὰς καὶ ἀξίας τῆς αὐτῆς ἐμφανείας καὶ ἐνοικήσεως, περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν· „ὁ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τῆ Πατρὸς μου, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἑαυτὸν“· (Ἰωάν. ιδ'. 21.) Καὶ πάλιν „ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλθὼσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτοῦ ποιήσομεν“· (αὐτόθ. 23.) Περὶ ταύτης τῆς ἐμφανείας, ἡ ἐμφανίσεως, ἔλεγε καὶ ὁ Ἰσίδας (ὅχι ὁ Ἰσκαριώτης) πρὸς τὸν Κύριον, ὑπὸ τῆς φιλαδελφίας κινήσεως· „Κύριε, τί γέγονεν, ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτὸν, καὶ οὐχὲν τῷ Κόσμῳ“; (Ἰω. ιδ'. 22.)

9. „Σπεύδασον ἔλθεῖν πρὸς με ταχέως“.

Διὰ ποίαν αἰτίαν ὁ Παῦλος καλεῖ τὸν Τιμόθεον νὰ ὑπάγῃ πρὸς αὐτόν; καὶ μάλιστα ὅπῃ ὁ Τιμόθεος ἔχεν ἐπαύω τε τῷ διοίκησιν καὶ φροντίδι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐφέσε, καὶ ἐκυβέρνησα ἕνα Ἐθνος ὁλόκληρον; Ἡ αἰτία εἶναι διὰ τὴν ὁ Παῦλος δεισκέτο εἰς τὰ δεσμά, καὶ ἦν φυλακαγωγός ἀπὸ τὸν Νέρωνα, καὶ ἀκολούθως δὲ ἐδύετο νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Τιμόθεον· ὅθεν καλεῖ εἰς τῷ Ῥώμῳ τὸν Τιμόθεον, ποθεῖν διὰ νὰ ἴδῃ αὐτὸν πρὸ τῆ μαρτυρικῆς θανάτου, ἴσως δὲ, καὶ διὰ νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτὸν πολλὰ μυτικά, καὶ ἀπόκρυφα δόγματα.

10. „Δη-

μιβόμενος τοὺς ὑπάρχοντας· πῶ γὰρ πῶν λαμβανόντων εὐχάριστον εἰς δὲ ἔργον καπιλοῖται“· (Λόγ. καὶ τῷ Μωρτὺρῳ Ἰαλίττην.) Καὶ διὰ νὰ ἔπῃ με συνωπμίαν, ὁ Θεὸς καὶ χρεώσῃ, καὶ δὲν χρεώσῃ· καὶ ἀποδίδει ὡς χρεός, καὶ πάλιν δωρεὰν δίδει, ἐκείνη ὅπῃ ἀποδίδει· ὅθεν γλαφυρῶς εἶπεν ὁ Ἰερὸς Αὐγαστίνος ἐν τῷ α'. Βιβλίῳ τῶν αὐτῶν Ἐξομολογήσεων, Κεφ. β'. πρὸς τὸν Θεὸν αὐτῶν τὸν λόγον ἀποτινόμενος· „μετιμῆλη, καὶ οὐκ ἀθυμῆ· ὀργίζῃ καὶ ἐν παράτῃ· μεταβάλλει, καὶ ἐργασί, καὶ οὐκ ἀμείβῃ βυλλῶ· ἀποδέχῃ ὅπῃ εὐέλκεν, καὶ οὐδέποτε ἀπεβάλλει· ἐπιδεφλδύητε ὅ, καὶ τι περὶ ὀφείλει· καὶ τίς ἔχῃ τι ὅπῃ τὰ ἐστὶ σὺν; ἀποδίδωκε τὰ ὀφειλόμενα, μηδὲν ὀφείλων· δωρεὰν δίδωκε τὰ ὀφειλόμενα, μηδὲν ἀποβάλλον“· Ὅρα καὶ εἰς τὸν ἑρμηνεύειν τῷ α'. Κεφαλῇ τῆς παρούσης στίχῳ 18.

καὶ τῷ ὑποσημῶσιν εἰς τοῦτο συμβέβησαν· ὁμοίως ὅρα καὶ τὸν 23. στίχον τῆς ε'. Κεφαλῇ τῆς πρὸς Ῥώμους. Βλέπε δὲ πῶς εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ θέλει ἀποδώσει αὐτῷ ὁ Κύριος τὸν σέφανον τῆς δικαιοσύνης· ὥστε ἀπὸ τούτου συμπεραίνεται, ὅτι οἱ Ἄγιοι ἤδη ἀποδνήσκοντες, δὲν λαμβάνουν πλεονάζον τῷ μακαριότητι, ἀλλὰ μερικῶς μόνον ἐμφανίζονται, ἐν τῇ τελειούτῃ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ἔχον νὰ λάβω ἀφθαρτισμὸν καὶ σώματι τῶν διὰ τῆς ἀναστάσεως, καὶ μαζί μὲ αὐτοῖς ἔχον νὰ λάβω τὸ τέλος τῆς μακαριότητος. Ὅρα δὲ καὶ τὸ· „καὶ ὅσοι πάντες μαρτυροῦντες διὰ τῆς πίστεως οὐκ ἐκομίσαντο τῷ ἐπαγγελίᾳ“· (Ἐβρ. ια'. 39.) Ὅρα καὶ τῷ ὑποσημῶσιν τῷ α'. „ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἡλικίᾳ ἐσμεν ἐν Χρυσῇ μόνον“· (ἀ. Κορ. ιε'. 19.) ἀναγκαίαν ἔσαν εἰς τοῦτο.

10. „Δημᾶς γάρ με ἐγκατέλιπεν, ἀγαπήσας τὸν νυν αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην“.

Δεν εἶπεν ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον· ἐλθέ εἰς τὴν Ῥώμην διὰ τὰ σέ ἰδῶ πρό τοῦ τὰ ἀποθανῶ, διὰ τὰ μὴ τὸν λυπήσῃ· ἀλλὰ τί τὸ λέγει; ἐπειδὴ καὶ μόνος εἶμαι, καὶ κατὰ τὴν δυνάμειν ἔχω τὰ με συμβουθεῖν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ τὸ ἐσὺ σπένδασον τὰ ἔλθῃς εἰς ἐμένα. Τί δὲ θέλει τὰ εἰπῇ πῶς ὁ Δημᾶς ἠγάπησε τὸν νυν αἰῶνα; ἦτοι ἠγάπησε τὴν αἰσιν, καὶ τὴν ἀκίνδυνον ζωὴν, καὶ ἐπροτίμησε καλλίτερα τὰ τρυφᾶ, καὶ τὰ ἀνάπαυσιν τὸ σῶμα τυ, παρὰ τὰ δρεῖσκειται κοινὰ εἰς ἐμένα καὶ τὰ ταλαιπωρεῖται· καὶ ἐκεῖνος ὅπως ἀνομαζέτο πρότερον συνεργὸς τῷ Παύλῳ, καθὼς γράφεται ἐν τῇ πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολῇ „ἀσπάζονται σε Δημᾶς, καὶ Λεκᾶς οἱ συνεργοί μου“ (24), αὐτὸς ἀμελήσας ὕστερον, ἐχωρέισθη φεῦ! ἀπὸ τὴν διδασκαλὸν τῷ Παύλῳ (1). Σημειώσαι δὲ ὅτι τὸν μόνον τὸν Δημᾶν κατηγορεῖ ἀπὸ ὅλης τῆς μαθητείας τῷ Ἀπόστολῳ, ὅχι διὰ τὴν ἠθέλε τὰ κατηγορήσῃ καὶ αὐτὸν, ἀλλὰ, οὐα μὲν, διὰ τὰ σπείξῃ ἡμᾶς, τὰ μὴ μικροφυχεῖν εἰς τὰς κινδύνους, ἀλλὰ τὰ σεκάμεθα ἀνδρεῖοι μέχρι τέλους, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν ἠθέλε τὰ τραβίξῃ περισσότερον εἰς τὸν ἐαυτὸν τῷ Τιμόθεον διὰ τὴν μόνωσιν ὅπως εἶχε.

„Κρήσκης εἰς Γαλατίαν (2), Τίτος εἰς Δαλματίαν“.

Τίτος δὲν κατηγορεῖ ὁ Ἀπόστολος ὡσάν τὸν Δημᾶν, ἐπειδὴ ὁ Τίτος ἦτον οὐα ἀπὸ τῆς πολλὰ θαυμαστῆς μαθητείας τῷ Παύλῳ· ὡσεὶ ὅπως ἐμπισδύθη τὰ ποιμαίνει τὴν ἐκατόμπολιν ἡῶσον τῆς Κρήτης. Οὗτοι λοιπὸν οἱ δύο Ἀπόστολοι, δὲν ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὸν μακάριον Παῦλον, διὰ τὴν ἠγάπησαν τὴν ἀνάπαυσιν τῷ νυν αἰῶνος· ἀλλὰ ἀνεχώρησαν διὰ τὸ κήρυγμα ἰσως τῷ Εὐαγγελίῳ, ἢ διὰ ἄλλῳ καμμίαν χρεῖαν, μετὰ τὴν γνώμην καὶ θέλησιν τῷ διδασκάλῳ τῷ Παύλῳ, ὡς λέγει ὁ Οἰκεμενῖος.

11. „Λεκᾶς ἐστὶ μόνος μετ' ἐμῶ“.

Μόνος ὁ μακάριος εἶτος Λεκᾶς, ἦτον ἀχώριστος ἀπὸ τὸν διδάτκαλόν τῷ Παύλῳ, ὅς τις θεῖος Λεκᾶς καὶ τὸ Εὐαγγέλιον συνέγραψε (3), καὶ τὰς καθολικὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων· περὶ τῆς καὶ ἀλλαχὲ γράφει ὁ Παῦλος „καὶ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, διὰ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν“ (β'. Κορ. ἡ. 18.) (4)

„Μάρκον ἀναλαβὼν ἄγε μετὰ σεαυτῶ· ἐστὶ γάρ μοι εὐχρηστος εἰς διακονίαν“.

Ο Μάρκος, λέγει, εἶναι χρήσιμος, καὶ ἐπιτίδειος, ὅχι εἰς τὴν ἀνάπαυσιν τὴν ἐδικήν μου, ἀλλὰ εἰς τὴν διακονίαν τῷ Εὐαγγελίῳ· ὁ γὰρ μακαριστὸς Παῦλος, ἀγκαλὰ καὶ δρεῖ-

(1) Ὁ δὲ Οἰκεμενῖος λέγει ὅτι ὁ Δημᾶς οὗτος, λέγουσι πῶς τὰ ἐκλίπε πάλιν εἰς τὸν Ἑλληνισμόν, καὶ ἐγίνετο ἱερδὴ τῶν εἰδῶλων.

(2) Σημειώσαι, ὅτι ὁ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι Γαλατίαν πᾶσι Γαλίαις ἀνόμασεν ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· ἐπειδὴ ὅπως αἱ Γαλίαι ἐκαλῶντο πάλαι· ὅπου δὲ καὶ νυν αὐτὰς ἀνομαζέται, λέγει, οἱ πᾶσι ἐξῶ παιδείας μεταληχότες.

(3) Σημειώσαι ὅτι Νικόλαος ὁ Μασσαζὸς ἰσορεῖ, ὅτι ὁ θεῖος Λεκᾶς συνέγραψε τὸ Εὐαγγέλιόν τῷ ἐν τῇ Μοῦνῃ τῷ μεγάλῳ Σπηλαίῳ, καθὼς διαλαμβάνει τὸ βασιλικὸν Χρυσόβουλον τῆς αὐτῆς Μοῦνης.

(4) Ἄλλοι δὲ λέγουσι, ὅτι τὸ ῥητὸν αὐτοῦ, μᾶλλον ἀρμόζει εἰς τὸν Βαρνάβαν, παρὰ εἰς τὸν Λεκᾶν· καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τῷ ῥητὶ αὐτοῦ, καὶ τὸ ἀκολουθεῖ 19. εἶχε τὸ αὐτὸ Κεφαλ. τῆς πρὸς Κορινθ. δευτέρας. Λέ-

γει δὲ ὁ Οἰκεμενῖος, ὅτι ὁ Λεκᾶς μετὰ τὸν ἦτον φιλομαθὴς, καὶ ἅγιος, καὶ καρτερικός, δὲν ἐχωρέιστο ἀπὸ τὸν Παῦλον. Μανθάνομεν δὲ ἀπὸ τῶν δύο τούτων, ἦταν ἀπὸ τὸν Δημᾶν, καὶ ἀπὸ τὸν Λεκᾶν, δύο πράγματα, ἦτοι πόσον καλὸν εἶναι ἡ ἀμέλεια καὶ φιλοσοφία, καὶ ἐξουαντίας πόσον καλὸν εἶναι ἡ ἐπιμέλεια, καὶ κατὰφρόνησις τῆς σαρκός· ὁ μὲν γὰρ Δημᾶς, διὰ τὴν ἀμέλειαν καὶ φιλοσοφίαν τῶν, ἐχωρέισθη ἀπὸ τὸν Παῦλον, ὁ δὲ Λεκᾶς διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ψυχῆς, καὶ κατὰφρόνησιν τῆς σαρκός, ἀχώριστος τῷ Παύλῳ ἐγένετο· καὶ ὁ μὲν Δημᾶς πρῶτος ἀριθμενόμενος ἀπὸ τὸν Λεκᾶν, ὡς φαίνεται εἰς τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν τῆς πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολῆς, ἐξέπεσεν ἀπὸ τὸν πρῶτον, καὶ ἀπώλετο· ὁ δὲ Λεκᾶς ὕστερος τῷ Δημᾶ ἀριθμενόμενος, εἶναι πρῶτος ἐκείνου.

Δείσκειτο εἰς τὰ δεσμά, ὅμως δὲν ἔπαυεν ἀπὸ τοῦ νὰ κηρύττῃ. (1) Λοιπὸν καὶ τὸν Τιμόθεον δὲν ἐκάλει ὁ Ἀπόστολος νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ῥώμην διὰ ὑπηρεσίαν ἐδικλῶτε, ἀλλὰ διὰ τὸ Εὐαγγέλιον· καὶ πρὸς τοὺς, διὰ τὰ μὲν ἀκολουθήσῃ εἰς τὰς πιστεύσαντας Χριστιανὰς καὶ μὴ παρὰ, ὅταν ἔμελλε νὰ τελειώσῃ διὰ μαρτυρίαν ὁ Θεὸς Παῦλος, μετὰ τὸ νὰ δεικνύονται παρόντες ἐκεῖ πολλοὶ μαθηταί τε, καὶ νὰ ἐμποδίζεν τὸν θόρυβον, καὶ τὰς θρήνες τῶν Χριστιανῶν· ἀκολουθῶν δὲ καὶ νὰ παρηγορῇ αὐτὰς, ὅπως δὲν ὑπέφεραν τὸν χωρισμόν, καὶ τὴν σέρουσιν τὰ διδασκάλων Παύλου· δι' ὅ, τι ἀκόλουθον εἶναι, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἐκεῖνοι, ὅπως ἐπίσταντες εἰς τὴν Ῥώμην, νὰ ἦν ἄνδρες εὐγενεῖς, καὶ ἄρχοντες ἀξιόλογοι, καὶ ἐπομένως ἐχρειάζοντο νὰ ἔχεν καὶ ἀξιολόγους καὶ συνετὰς παρηγορητάς.

12. „Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἐφεσον“.

Ὡς μόνος, λέγει, ἔμεινα, καὶ λοιπὸν εἶναι ἀναγκαῖα ἡ παρυσία, τέκνον μου Τιμόθεε· ἀπέστειλε δὲ τὸν Τυχικὸν πρὸς Ἐφεσον ὁ Ἀπόστολος διὰ νὰ ὑπάγῃ τὴν πρὸς Ἐφεσὶν Ἐπιστολήν· καὶ ὅρα εἰς τὸ „πάντα ὑμῖν γνωρίσει Τυχικός“. (Ἐφ. 5. 21.) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, ὅτι ἀπὸ τοῦ ῥήτου πᾶσι συμπεραίνεται, ὅτι ὁ Τιμόθεος δὲν ἦτον εἰς Ἐφεσον, ὅταν ἔγραψεν αὐτῷ ὁ Παῦλος τὴν Ἐπιστολήν ταύτην, ἀλλὰ εἰς ἄλλο μέρος· ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ Τιμόθεος Δείσκειτο εἰς Ἐφεσον, ὁ Παῦλος ἠδελὸν εἶπεν „Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα αὐτῷ“.

13. „Τὸν φελόνιον (2) ὃν ἀπέλιπον ἐν Τρωάδι παρὰ Κάρπῳ, ἐρχόμενος φέρε, καὶ τὰ βιβλία“.

Ὁ φελόνιος ἔτος ὅπως λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, εἶναι φόρεμα, καὶ ζητεῖ νὰ φέρῃ αὐτὸ ὁ Τιμόθεος εἰς τὸν Παῦλον, ἵνα φορῶν αὐτὸ, δὲν χρειασθῇ νὰ πάρῃ ἀπὸ ἄλλου· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἔτος Ἀπόστολος, πάντοτε, καὶ πανταχὲ φροντίζει, καὶ φυλάττεται νὰ μὴ χρειασθῇ νὰ πάρῃ τίποτε ἀπὸ ἄλλου, ἢτε ἀργύριον, ἢτε ἄρτον, ἢτε ἱμάτιον. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ὁ φελόνιος ἔτος ἦτον σεντέκι, μέσα εἰς τὸ ὅποιον ἦτον τὰ βιβλία περικλεισμένα. Τί δὲ ἐχρειάζετο τὰ βιβλία ὁ Παῦλος, εἰς καιρὸν ὅπως αὐτὸς ἔμελλε νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὴν μαρτυρίαν; Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὰ ἐχρειάζετο, διὰ νὰ ἀφήσῃ ταῦτα εἰς τὰς ἐν Ῥώμῃ πιστεύσαντας Χριστιανὰς, ἵνα ἔχωσιν αὐτὰ παρηγορίαν ἀντὶ διὰ τὸν Παῦλον.

„Μάλιστα τὰς μεμβράνας“.

Ἰσως αἱ μεμβραναὶ αὐταὶ εἶχον τινὰ γεγραμμένα ὠφελιμώτερα ἀπὸ τὰ τῶν βιβλίων, καὶ διὰ τοῦτο ζητεῖ αὐτάς ὁ Ἀπόστολος μετὰ περισσότερον πόσον (3).

14. „Ἀλέ“

(1) Ὁ Μάρκος ἔπος ἴσως εἶναι ὁ ἀνεψιὸς Βαρνάβας, περὶ οὗ ὅρα τὸ δ'. Κεφάλ. πρὸς Κολοσσαίς, εἰς 10. καὶ τὴν εἰς ἐκείνην ὑποσημείωσιν.

(2) Ἐν ἄλλοις φελόνιον ἢ φελόνιον. Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, ὅτι μερικοὶ ἔποντο πῶς ὁ φελόνιος ἔπος δὲν ἦτον ἐνδυμα, ἀλλὰ ἑίδος βιβλίου· ἀξιολογέσθαι δὲ εἶναι οἱ πᾶσι εἰπόντες, λέγει· ἐπειδὴ αὐτὸς ἦτον βιβλίον, δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ χωρίσῃ, ἀλλὰ λέγωντας ἀκολουθῶν τὰ βιβλία, μαζί με αὐτὸ ἐπεσπλάμβανε καὶ ἐκείνη. (παρὰ τῷ Οἰκουμένῳ.) Σημειῶσαι δὲ, ὅτι Νικόλαος ὁ Βαλγαρεὺς ἐν τῇ Ἱερᾷ Κατηχήσει λέγει, ὅτι ὁ φελόνιος ἔπος ἢ φελόνιος, ἦτον ἐνδυμα ἱερατικὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὅποιον εἶναι καὶ τὸ φελόνιον, ὅπως φορῶν οἱ καθ' ἡμᾶς Ἱερεῖς· καθὼς εἶναι φελόνιον τὸ Ἀπόστολος Πέτρος εὐρέδῃ εἰς Ἀντιόχειαν, ὡς λέγει ὁ Στέφανος εἰς πρὸς κδ'. τὸ Ἀπριλίς μινός· καθὼς καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Διάλογος εἶχε μαζί με τὴν ἐνδυμα ἱερατικὴν τὴν Εὐαγγελιστὴν

Ἰωάννην, ὡς ἰσορρῶ Ἰωάννης ὁ Διάκονος εἰς τὸ γ'. βιβλίον πρὸς αὐτὸν κεφ. νδ'. καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι ποτὶ πιθανόν· διὰ τί, ἀνίσταται οἱ Ἱερεῖς τὰ παλαιὰ Νόμιμα, καὶ τῶν Ἑβραίων, ἐμεταχειρίζοντο ξεχωριστὴν σολὴν, σεβασμίαν καὶ ἀιδέσιμον, ὅταν ἔκαμναν πρὸς θυσίας πῶν πόσῳ μᾶλλον οἱ θεοὶ Ἀπόστολοι ἐφόρον ἰδιαίτεραν σολὴν ἱερατικὴν, ὅταν ἐτέλουν τὰ μυστήρια τῶν σάματος, καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου;

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος ὅτι μεμβράνας ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος, τὰ εἰληπά, καὶ τελικιπρία λεγόμενα, μεταχειρισθῆς τὴν λέξιν ἀπὸ τῆς σωθήσαν τῶν Ῥωμαίων· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ἐτζί ὀνομάζον τὰ εἰληπά· οἱ γὰρ παλαιοὶ εἰς τὰ εἰληπά ἔχον γραμμένην τὴν θείαν Γραφήν, καθὼς καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τὴν ἔχον, λέγει, ἀχρι πρὸς σήμερον· βιβλία δὲ ὀνομάζει, τὰ κοινῶς λεγόμενα βιβλία, τὰ σχῆμα τετραγωνικὸν ἔχοντα.

14. „Ἀλέξανδρος ὁ χαλκὸς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο“.

Εἰδὼ αἰσφέρει ὁ Θεὸς Ἀπόστολος τὰς πειρασμὰς, ὅπῃ ἐπροξένησεν εἰς αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπεὶ, ἔχει διὰ τὴν καπιγορήσιν αὐτὸν, ἀλλὰ διὰ τὴν καταπίσιν τὸν μαθητὴν τὸν Τιμόθεον, τὴν ὑποφέρει ἀνδρείως τὰς πειρασμὰς ἐκεῖνας, ὅπῃ ἤθελεν τῷ προξενήσαντι οἱ εὐτελεῖς, καὶ ἄτιμοι ἀνθρώποι, ἐποῖος ἦτον καὶ ὁ χαλκὸς ἐπὶ Ἀλέξανδρος· δι' ὅ, τι πολλοὶ ἀνθρώποι, ὅταν μὲν πειράζονται, καὶ πάσχειν ἀπὸ μεγάλης, καὶ ἀξιολόγης ἀνδρας, δυνάμει ὑποφέρουσιν, ἔχοντες παρηγορίαν τῷ ὑπεροχῇ, καὶ ἀξιοπία τῶν πειραζόντων αὐτοὺς ἀνδρῶν· ὅταν δὲ πάσχειν καὶ πειράζονται ἀπὸ ποταπῆς καὶ ὀυτελεῖς ἀνθρώπων, τότε μεγάλῃ δοκιμάζουσι λύπῃ εἰς τῷ καρδίαν τας. Διὰ τὸ λοιπὸν καὶ ὁ Παῦλος λέγει εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅτι ὁ χαλκὸς Ἀλέξανδρος πολλά κακὰ ἐδείξεν εἰς ἐμένα, ἦγεν ὑπερβολικὰ μὲν ἐδήλιφε· διὰ τὴν οἱ ὀυτελεῖς καὶ ἄτιμοι ἀνθρώποι μὲν τὸ νὰ μὴ φροντίζουσι διὰ τῷ ὑποληψίν καὶ τιμῇ, ὅπῃ ἔχον οἱ πολλοὶ εἰς τὰς ἀξίας καὶ ἀγίας ἀνδρας, ὅταν ἀρχίσαν νὰ τὰς κακοποιῶν, τελείως δὲν τὰς ἀκριβοῦνται, εἰδὲ τὰς λυπῶνται· ὅθεν ἀκολούθως καὶ ὁ ὀυτελής καὶ ἄτιμος Ἀλέξανδρος, ἀρχίσας μίαν φοράν νὰ κακοποιῇ τὸν μέγαν τὸν Κυρίῳ Ἀπόστολον, τελείως δὲν τὸν ἐλυπήθη ὁ βάρβαρος· ἀλλὰ εἰς τὸ ἄκρον τὸν ἐδήλιφε, χωρὶς νὰ φοβασθῇ τῷ τιμῇ καὶ δόξαν, ὅπῃ ἐπρόσφερον εἰς αὐτὸν οἱ Χριστιανοὶ (1).

„Ἀποδώῃ αὐτῷ Κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ“.

Εἴχεθ' ὁ Θεὸς, λέγει, ὁ Τιμόθεε, ὅτι ἡ κακία αὐταῖς τῷ Ἀλέξανδρῳ, δὲν θέλει σαθεῖν ἀτιμωρηταῖς· ἀλλὰ ὁ Κύριος ἀποδώῃ, ἡτοι θέλει ἀποδώσει εἰς αὐτὸν τῷ πρέπυσαν παιδείᾳ· ὁ λόγος γὰρ ἐπὶ τῷ Ἀποστόλῃ περισσώτερον εἶναι προφητεία, παρὰ κατὰρα. Εἶπε δὲ τὸν λόγον τῶν ὁ Παῦλος, ἔχει διὰ τὴν οἱ Ἅγιοι ἀγαπῶν καὶ θέλει νὰ τιμωρῶνται οἱ ἀνθρώποι, ἀλλὰ εἶπε τῶν, εἴα μὲν διὰ τὴν τὸ κήρυγμα τῷ Εὐαγγελίῳ ἐχρειάζετο νὰ συσταθῇ διὰ τῆς παιδείας οἱ ἐμποδίζοντες αὐτὸ, εἴας ἀπὸ τὰς ὁποῖας ἦτον καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐπὶ· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν καὶ οἱ ἀσθενέστεροι εἰς τῷ πίστιν καὶ τὸν λογισμόν Χριστιανοί, ἐπαρηγορῶντο ὅταν ἐβλεπον, πῶς παιδεύονται οἱ ἐμποδίζοντες τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα.

15. „Ὅν καὶ σὺ φυλάσσε“.

Διὸ εἶπε τιμώρησον, καὶ παιδεύσον αὐτὸν, ὁ Τιμόθεε (καὶ μόνον ὅπῃ ἦτον δυνατὸν νὰ παιδεύσῃ τῶν καὶ ὁ Παῦλος, καὶ ὁ Τιμόθεος, διὰ τῆς χάριτος τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, καθὼς ἐπαίδευσεν τὸν μάγον Ἐλύμαν, καὶ τὸν ἐν Κορίνθῳ μητρομικτῶν) ἀλλὰ εἶπε φυλάσσε, ἦγεν ἀναχώρησον ἀπὸ αὐτοῦ, καὶ ἄφες αὐτὸν εἰς τὴν Θεόν, καὶ ὁ Θεός, εἰς θέλη, ὡς καμὴ τῷ τιμωρίαν.

„Λίαν γὰρ ἀνέστηκε τοῖς ἡμετέροις λόγοις“.

Ηἴτοι αὐτὸς πολλά πολεμεῖ καὶ ἐναντιόνηται εἰς τὰ λόγια τῶν παρ' ἡμῶν κηρυττομένου Εὐαγγελίου.

16. „Ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδὲς μοι συμπαραγινέτο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον“.

Πάλιν εἰδὼ διηγείται εἰς τὸν Τιμόθεον ὁ Ἀπόστολος ἄλλας πειρασμὰς, διὰ τὴν σερεώσιν αὐτὸν περισσώτερον· ποῖαν δὲ λέγει πρώτῃ ἀπολογίαν; Καὶ ἀποκρινόμεθα· ὅτι ὁ Παῦλος

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος περὶ πάντων· „δαυματὸν τὸν δὲ ἐδὲν, τὸν ἀνδρα χαλκῆα φορέοντα αὐτὸν καὶ κινδύνους κινῆσαι· πῶν γὰρ ἀποχεροβιατῶν ἰδιον, διεγερῶν“.

λος παρετάθη πρῶτον ἔμπροσθεν εἰς τὸν Βασιλέα Νέρωνα, καὶ ἐρωτηθεὶς παρ' αὐτοῦ, ἀπελογήθη διὰ τὴν πίσιν τῆ Χριστοῦ, καὶ διὰ τὸ κήρυγμα τῆ Εὐαγγελίας ὅπως κηρύττει, καὶ ἐτίζι ἐγγλύπτει ἀπὸ τῶν θανάτων, καὶ ἀπὸ τότε καὶ ὕστερον, πάλιν ἐκήρυττε, διὰ τὸ ὅτι Νέρων δὲν εἶχε τὸσον ζῆλον εἰς τὰ εἰδωλά· ἐπειδὴ δὲ ὁ Παῦλος ἐπίστρεψε εἰς τὴν πίσιν τὸν οἰνοχόον, ἦγεν τὸν κερασιὶ τῆ Βασιλέως Νέρωνος, τότε ἀναβράσας ἀπὸ τὸν θυμὸν ὁ τύραννος, ἀπέκοψε διὰ ξίφους τὴν τῆ μακαρίου Παύλου ἀποστολικὴν κεφαλὴν (1). Ἀὐτὸν δὲ μεγάλῳ καὶ παράπονον τῆς καρδίας φανεροί οἱ λόγοι ὅπως λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ἦγεν ὅτι ὅλοι οἱ μαθηταὶ μετ' ἐμὴν ἦσαν, καὶ πάντας δεῖ μοι ἐσυμβοήθῃσιν· ὡσαύτ' ἐλεγε ἐτίζι, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ φίλοι καὶ οἰκεῖοι μετ' ἐπρόδωκαν, καὶ ἐσερήθηκα ἀπὸ κάθε παρηγορίας· ὥστε καὶ ἐσὺ ὦ Τιμόθεε, ὅταν μείνης μόνος μέσα εἰς τὰ δεινὰ, καὶ τὰς πειρασμοὺς, ἔχε παρηγορίαν τὸ εἰδικόν με παράδειγμα.

„Μὴ αὐτοῖς λογισθῇ“.

Βλέπεις, ὦ ἀναγιῶσα, πῶς ὁ Θεὸς Ἀπόστολος λυπεῖται καὶ ἀκρεβύεται τὰς ἐδικὰς τοῦ μαθητῆ; καὶ μὴ ὅλον ὅπως αὐτοὶ ἔκαμαν εἷς ἀχάριστον, καὶ ἀσπλαγχνον ἔργον· διὰ τὸ αὐτοὶ, ὅπως ἦσαν οἰκεῖοι καὶ συνεργοὶ τῷ Παύλῳ, ἀφῆκαν αὐτὸν μόνον· ἐπειδὴ δὲν εἶναι εἷς καὶ τὸ αὐτὸ, τὸ νὰ καταφρονηθῇ τινὰς ἀπὸ τῶν ἐξωθεν ξένων, καὶ τὸ νὰ καταφρονηθῇ ἀπὸ τῶν ἐδικῶν τοῦ φίλου καὶ μαθητῆ· τὸ γὰρ τὸ δεύτερον, ἀσυγκρίτως εἶναι λυπηρότερον ἀπὸ τὸ πρῶτον· μετ' ὅλον τὸτο ὁ ἀμνησίκαιος τῆ Κυρίου Ἀπόστολος εὐχεται νὰ μὴ λογισθῇ εἰς αὐτὰς τὸτο ὡς ἀμάρτημα, κοντὰ εἰς τὸν Θεόν, ἀγκαλὰ καὶ ἦσαν τῇ ἀληθείᾳ ἀμάρτημα μεγάλον, καὶ ἄξιον νὰ λογίζεται· ἐμιμήθη γὰρ ὁ τελισμακάριστος Παῦλος τὸν ἡγαπημένον τῆ Διδασκαλὸν Ἰησοῦν, ὅστις ἐπὶ τῇ σταυρῷ κρεμάμενος παρεκάλει τὸν Πατέρα διὰ τῶν σαυρωτῶν τῶν λέγων· „Πάτερ ἄφεες αὐτοῖς“ (Λευκ. κγ'. 34.) καὶ τὸν Πρωτομάρτυρα Στέφανον λέγοντα· „Κύριε μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην“ (Πράξ. ζ'. 60.)

17. „Ἄλλ' ὁ Κύριός μοι παρέστη“.

Καὶ ὅπως ὁ λόγος τῆ Ἀποστόλου εἶναι παρηγορία εἰς τὸν Τιμόθεον, ἐπειδὴ φανεροί, ὅτι ἐκείνον τὸν ἄνθρωπον ὅπως ἀφείθη ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, ὁ Θεὸς δὲν τὸν ἀφίνει νὰ πάσχη δεινὰ· εἰς καιρὸν γὰρ ὅπως οἱ μαθηταὶ καὶ οἰκεῖοι ἀφῆκαν μόνον τὸν Παῦλον, ὁ Κύριος ἐφάνη εἰς αὐτόν.

„Καὶ ἐνεδυναμώσέ με“.

Ηγεν παρήνυσίαν ἐχάρισεν εἰς ἐμένα, καὶ δοῦν με ἀφῆκε νὰ νικηθῶ.

„Ἵνα δι' ἐμὲ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ“.

Βλέπε ἐδῶ, ὦ ἀναγιῶσα, τὴν πολλὴν ταπεινοφροσύνην τῆ Παύλου, διὰ τὴν λέγει, ὅτι ὁ Κύριος δὲν με ἐνεδυναμώσεν, διὰ τὴν ἦμεν ἄξιον νὰ ἀπολαύσω τῆς χάριτος ταύτης, ἦγουν τῆς ἐμφανίσεως, καὶ ἐνδυναμώσεώς τε· ἀλλὰ με ἐνεδυναμώσεν, Ἵνα διὰ μέσου μου πληροφορηθῇ τὸ κήρυγμα τῆ Εὐαγγελίας, ἦγεν διὰ τὴν νὰ βεβαιωθῇ, ἢ καὶ διὰ τὴν νὰ ἔλθῃ εἰς τέλος καὶ πληρωθῇ, καθῶς, θετέον, καὶ εἷας, ὅπως βασιλεύει μίαν ἀληθείαν, ἢ εἷς διάδημα βασιλικόν,

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Χρυσόστομος προσδέττει καὶ ἄλλην αἰτίαν, διὰ τὴν ὅποιαν ὁ Νέρων ἀπεκεφάλισε τὸν μακάριον Παῦλον· λέγει γὰρ ὅτι ὁ Νέρων εἶχε μίαν παθιακίδα πολλὰ ἡγαπημένην, τὴν ὅποιαν ὁ Παῦλος κατήχησας, τὴν ἐπέσει νὰ δεχθῇ τὴν πίσιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐνταυτῷ τὴν ἐπέσει νὰ ἀφείθῃ καὶ ἀπὸ τὴν σιγχαμερὴν συνείσταν τῷ Νέρωνι· ὁ δὲ Νέρων, πρῶτον μὲν ἔδωκε τὸν Ἀπόστολον, κατηγορῶν αὐτὸν ὡς

πλάνον καὶ λυμεῖνα (ἐκεῖνα δηλαδὴ τὰ ἴδια λόγια ὅπως λέγει καὶ οἱ γονεῖς ἐναντίον ἐκάνων, ὅπως παρακινῶν τὴν ἡμέραν ἡς πὸ νὰ καλογορεύσιν, κατηγορῶντες αὐτὸς)· ἐπειδὴ δὲ ὁ Νέρων δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὸν Παῦλον, ἀπὸ τὴν πρὸς τὴν παθιακίδα τὴν συμβελην, καὶ παρακίνησιν εἰς τὴν σωφροσύνην, ἐθανάτωσεν αὐτόν. (Λόγ. πρὸς τὰς πολεμῦντας τοῖς ἐπὶ τὸ μολύβδινον ἐγγράφοις τὰς ἡμέρας αὐτῶν, Τόμ. ε'.)

κόν, ἥθελε γλυτώσῃ ἀπὸ τὸν θάνατον, ὅχι διὰ τὴν ἀξιοπρέπειαν, ἀλλὰ διὰ τὰ βασιλικά παῦτα ἱμάτια ὅπως βασάξει· ἐτὶ καὶ ὁ Παῦλος ἐγλύτωσεν ἀπὸ τὸν θάνατον, διὰ τὸ βασιλικὸν κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίᾳ ὅπως ἐκήρυττε.

„Καὶ ἀκρόσῃ παῦτα τὰ Ἑθνη“.

Ητοι διὰ τὴν γνῶσιν φανερά εἰς ὅλα τὰ Ἑθνη, ἡ δόξα τῆς κηρύγματος τῆς Εὐαγγελίᾳ, καὶ ἡ πρόνοια, καὶ κηδεμονία, ὅπου ἔχει ὁ Θεὸς εἰς ἐμὲ τὸν κηρύττοντα τὸ αὐτοῦ Εὐαγγέλιον (1).

„Καὶ ἐρρύσατό με ἐκ σώματος λέοντος“.

Ο Κύριος, λέγει, παρασθεῖς εἰς ἐμένα με ἐνεδυνάμωσε, καί με ἐγλύτωσεν ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς λέοντος, ἦσαν τῆς Νέρωνος· λέοντα γὰρ ὀνομάζει ὁ Παῦλος αὐτὸν, διὰ τὸ ἰσχυρὸν τῆς Βασιλείας αὐτῆς καὶ φόβον, καὶ διὰ τὸ ὅτι αὐτῆς γνώμης, κατὰ τὸν Θεοδώρετον. Βλέπε δὲ, ὡς ἀσπληγῶς, πῶς ὁ Παῦλος παρ' ὀλίγον ἤλθεν εἰς τὸν θάνατον, ἐπειδὴ καὶ ἔπεσε μέσα εἰς αὐτὸν τὸν φάρυγγα τῆς φοβερῆς λέοντος Νέρωνος, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μέσα παραδόξως ἐλυτρώθη με διώκων θείαν (2).

18. „Καὶ ρύσεται με ὁ Κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηρῶς“.

Τότε μὲν, λέγει, με ἐλύτρωσεν ὁ Κύριος ἀπὸ τὸν Νέρωνα καὶ ἀπὸ τὸν σωματικὸν θάνατον· ἐπειδὴ δὲ ἱκανῶς ἐκήρυξα τὸ πᾶν Εὐαγγέλιον, ἐλπίζω ὅτι καὶ εἰς τὸ μέλλον θέλει με λυτρώσει, ὅχι πλέον ἀπὸ τὸν σωματικὸν θάνατον, καὶ ἀπὸ τὸν Νέρωνα (ἐπειδὴ πῶς πλησιάζω νὰ θυσιασθῶ, καὶ νὰ σφαγῶ παρὰ τῆς Νέρωνος) ἀλλὰ θέλει με λυτρώσει ἀπὸ κάθε ἀμαρτία, ἥτοι δὲ θέλει με ἀφήσει ὁ Θεὸς νὰ μικροψυχίσω εἰς τὸν διὰ μαρτυρίου θάνατον, ἀλλὰ θέλει με δυναμώσει νὰ ἐναντιωθῶ κατὰ τῆς ἀμαρτίας μέχρ' αἵματος· τὸ ὅτι οὖν τὸ εἶναι τὸ ἴδιον, ὥσπερ νὰ με λυτρώσῃ ἀπὸ τὸν νοητὸν λέοντα διάβολον· μεγαλιτέρα δὲ εἶναι αὕτη ἡ ἀπολύτρωσις καὶ σωτηρία, ὅπως θέλει κάμῃ εἰς ἐμὲ ὁ Κύριος πῶς, ὅταν φαίνεται πῶς συγχωρεῖ νὰ δοθῶ εἰς τὸν θάνατον, παρὰ ἡ προτέρα ἀπολύτρωσις, ὅπως μοι ἔκαμν, ὅταν ἐγλύτωσα ἀπὸ τὸν σωματικὸν θάνατον, καὶ ἀπὸ τὸν αἰδητὸν λέοντα Νέρωνα.

„Καὶ σώσα ἂς τὴν Βασιλείαν αὐτῆς τὴν ἐπ' αἰῶνα“.

Ητοι ὁ Κύριος λέγει θέλει με ἐλδοθερώσει ἀπὸ κάθε ἀμαρτίας, καὶ ἐκεῖ εἰς τὴν οὐραίνιον Βασιλείαν τῆς θέλει με φυλάξει· ἐπειδὴ τὰτο εἶναι τὸ νὰ σωθῇ τις, καὶ νὰ φυλαχθῇ εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν ἁγίων, τὸ νὰ ἀποθανῇ ἐδῶ διὰ τὸν Χριστὸν, καθὼς τὸ εἶπεν ὁ ἴδιος· „ὁ μισθὸς τῆς ψυχῆς αὐτῆς ἐν τῇ κόσμῳ τῷ τῷ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν“ (Ἰωάν. 1β'. 25.) Λοιπὸν αὕτη εἶναι ἡ ὁρὴ καὶ ἀληθινή σωτηρία, ὅταν ὑπάγωμεν εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐκεῖ διαλάμπωμεν ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων.

„Ὡς ἡ δόξα εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν“.

Ιδὲ πῶς δοξολογεῖ ἐδῶ ὁ Παῦλος τὸν Υἱὸν, ἀπαραλλάκτως καθὼς ἐδοξολόγησε καὶ τὸν Πατέρα εἰς πολλὰ μέρη, δι' ὅ,τι ὁ Υἱὸς ὀνομάζεται ἐδῶ Κύριος (3).

19. „Ἀσ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὅταν ὁ Παῦλος ἐπέμφθη ἀπὸ Φῶτος τὸν Ἡγεμόνα εἰς τὴν Ῥώμην· καὶ ἀφ' οὗ ἀπελογηθῇ ἐμπροσθεν τοῦ Βασιλέως Νέρωνος, ἀφίδη ἀπὸ αὐτὸν, καὶ ἐπήγεν εἰς τοὺς Σπαίτας, καὶ εἰς ἄλλα Ἑθνη, προσφέρον εἰς αὐτὰ τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίᾳ. Πρῶτον λοιπὸν ἀπολογία ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν γενομένην τότε πρὸς τὸν Νέρωνα.

(2) Ὁ δὲ Κορίνθιος λέγει, ὅτι ὁ θεὸς Ἀμβρόσιος θέλει νὰ ἐννοῇ ὅτι Παῦλος λέοντα τὸν διάβολον, τὸν διὰ τῆς Νέρωνος ἐνεργῆσαι πᾶς κατὰ τὴν Παύλου τιμωρίας.

(3) Ὅτι δὲ ὁ Παῦλος συνείδίξει τὴν δοξολογίαν συνελθόντων τῶν Θεῶν, καὶ ὅτι καὶ οἱ Χριστιανοὶ χρεώσων νὰ δοξολογῶν τὸν Θεόν, ὅρα εἰς τὴν υποσημείωσιν αὐτῆς, τὴν δὲ Θεῶν, καὶ Πατρὶ ἡμῶν δόξα. (Φιλιπ. δ'. 20.)

19. „Ἀσπασαι Πρίσκιλλαν (1) καὶ Ἀκύλαν“.

Ο Ἀκύλας, καὶ ἡ Πρίσκιλλα ἔτι, εἶναι τὸ χαριτωμένον ἐκεῖνο ἀνδρόγυνον, οἵτινες ἐπῆραν τὸν Ἀπολλῶν, καὶ ἀκραιβέστερον ἐξέδυντο εἰς αὐτὸν τὴν τῷ Θεῷ ὁδόν, καθὼς γράφει αἱ Πράξεις τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων· (Πράξ. ιη. 26.) καὶ ἔτι εἶναι ἐκεῖνοι κοντὰ εἰς τὰς ὁποίας ὁ μακάριος Παῦλος ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ, καὶ ἐδέχθη τὴν τέχνην τῶν τζαδιῶν, μετὰ τὴν ἣν καὶ ἐκεῖνοι ὁμότεχνοί τε, (Πράξ. ιη. 2.) καὶ διὰ τὸ συνεχῶς ἐνθυμᾶται αὐτὸς ὁ Παῦλος· βάλλει δὲ τὴν γυναῖκα Πρίσκιλλαν προτίτερα ἀπὸ τὸν ἀνδρα τῆς Ἀκύλαν, διὰ τὴν ἣν πλέον πιστὴ εἰς τὸν Κύριον καὶ πλέον σπουδαία· ἀγκαλὰ καὶ ἀδιαφόρως τὸ οὗτον Παῦλος ποιεῖ, καὶ ποτὲ μετὰ τὸν Ἀκύλαν γράφει πρῶτον, ποτὲ δὲ τὴν Πρίσκιλλαν. Ἀσπάζεται δὲ καὶ χαιρετᾷ τῆς ὁ Παῦλος, δεισσομένης τότε εἰς τὴν Ἔφεσον, ὅσα μετὰ, διὰ τὴν παρηγορήσῃ αὐτὴς, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν δείξῃ μετὰ, τὴν ξεχωριστὴν τιμὴν καὶ ἀγάπην, ὅπως ἔχει πρὸς αὐτὴν· τρεῖς δὲ καὶ μεγαλύτερον, ἵνα μετὰ τὸν χαιρετισμὸν μεταδώσῃ εἰς αὐτὴν, χάριν θεῖαν· διὰ τὴν καὶ μόνος ὁ χαιρετισμὸς τῷ μακαρίῳ, καὶ ἁγίῳ ἐκεῖνῳ Ἀποστόλῳ, ἦτον ἀρκετὸς νὰ γεμῶσῃ ἀπὸ πολλῶν χάριν ἐκεῖνον, ὅπως ἐχαιρέτιζε.

„Καὶ τὸν Ὀνησιφόρον οἶκον“.

Χαιρετίστον, λέγει, ὦ Τιμόθεε, ὅχι τὸν Ὀνησιφόρον, ἀλλὰ ὅλην τὴν φανερὰν καὶ τὴν ὁσπῆτιον τῷ Ὀνησιφόρῳ· ἐπεὶ δὲ ὁ Ὀνησιφόρος τότε δέσκειτο εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ἐπιμελεῖτο τὸν Παῦλον εἰς τὰ δεσμὰ δεισσομένου, ὡς προείπομεν. Μετὰ τὸν χαιρετισμὸν δὲ τὸν κάμνει ὁ Παῦλος τὰς οἰκιακὰς τῷ Ὀνησιφόρῳ, προσκυμωτέρας εἰς τὸ νὰ ἐπιμελῶνται καὶ αὐτοὶ τὰς ἐναρέτας ἀνδρας, ὅταν δέσκωνται εἰς τὰ δεινὰ διὰ τὸν Χριστόν, καὶ διὰ τὴν τῷ Χριστῷ ἐντολήν.

20. „Ἐραστος ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ· Τρόφιμον δὲ ἀπέλιπον ἐν Μίλῃ· τῷ Ἀσθενῶντι“.

Επεὶ δὲ τὰς μαθητὰς τῆς δευτέρας ἐνθυμήθη αἰωτέρῳ ὁ Παῦλος, διὰ τὸ τὰς ἐνθυμῆται πῶρα εἶδῃ, καὶ ἔτι δείχνει τὸν ἑαυτὸν τε μεμονωμένον καὶ ἐσθρημνισμένον ἀπὸ ὅλης, ἵνα μετὰ τραβίξῃ τὸν Τιμόθεον νὰ ὑπάγῃ πρὸς αὐτὸν μίαν ὥραν πρότερον. Διὰ τί δὲ ὁ Παῦλος δὲν ἰατρούσε τὸν Τρόφιμον, ὅπως ἦτον ἀσθενής; ὅτι οἱ ἅγιοι δευτέρως ἐδιδύατο νὰ ἐνεργῶν ὅλα ὅσα ἠθέλων· ἔκαμνε δὲ τὸ οὗτον Θεός, διὰ τὴν νὰ μὴ θεοποιήσῃ αὐτὴς οἱ ἄνθρωποι. Διὰ τὸ καὶ ὁ Μωϋσῆς, καὶ μὴ ἄλλος ὅπως ἦτον ἰσχυρότερος ἀπὸ νεότητός τε, ὅμως δευτέρως ἰατρούσε τὸν ἑαυτὸν τε, εἰς τὴν ἐμβόηκεν εἰς τὴν γλῶσσαν ἐπαγγελίας, διὰ τὴν νὰ μὴ νομισθῇ Θεός ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων· ἔτι καὶ ὁ ἴδιος ἔπος Παῦλος, σκόλοπα ἔχει τὰς ἐναντίας τῷ κηρύγματι, ἀλλὰ δευτέρως ἐδιδύατο νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ αὐτῶν διὰ τὴν αὐτῶν αἰτίαν. Ἡ Μίλητος δὲ εἶναι κοντὰ εἰς τὴν Ἔφεσον· ἀρά γε δὲ, πότε ἀφῆκεν ὁ Παῦλος εἰς Μίλητον τὸν Τρόφιμον ἀσθενῶν; ὅταν ἐπήγαγεν εἰς τὴν Ἰερουσαλὴμ, ἢ ἀφ' ἧς ἐπῆγεν εἰς Ῥώμην, καὶ πάλιν ἀνέβη εἰς ταῦτα τὰ μέρη τῆς Ἀσίας; δευτέρως ἤξεύρομεν νὰ εἰπῶμεν καθαρὰ.

21. „Σπένδασον πρὸ χειμῶνος ἔλθῃ“.

Επεὶ δὲ, λέγει, ὦ Τιμόθεε, ἐγὼ ἔμεινα μόνος, καὶ εἶμαι ἐσθρημνισμένος ἀπὸ κάθε μέρος, καθὼς ἐκ τῶν προειρημένων καταλαμβάνεις, διὰ τὸ σπένδασον νὰ ἔλθῃς· δευτέρως λέγει δὲ ὅτι σπένδασον νὰ ἔλθῃς, πρὸ τῆς νὰ ἀποθῶ· (ἐπεὶ δὲ καὶ ἦτον τὸ λυπηρὸν μῆνυμα εἰς τὸν Τιμόθεον) ἀλλὰ νὰ ἔλθῃς διὰ τὴν νὰ μὴ ἐμποδισθῇς ἀπὸ τὸν χειμῶνα, καὶ πλέον δευτέρως θέλεις μετὰ ἰδῆς δηλαδὴ· ἀγκαλὰ καὶ τὸ δευτέρως τὸ εἶπε, διὰ τὴν νὰ μὴ λυπήσῃ τὴν καρδίαν τοῦ Τιμοθέου.

„Ἀσ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἔχει Πρίσκην, κατὰ ἀποκοπήν, ἀπὸ τῆς Πρίσκιλλαν, τὴν ὀνόματι γενομένην.

„Ἀσπάζεται σε Εὐβελος, ἡ Πόδης, ἡ Λῖνος“.

Τὸν τὸν Λῖνον ἰσορῶσι μερικοὶ ὅτι ἔγινεν Ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης ὕστερα ἀπὸ τὸν Πέτρον· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος (1).

„Καὶ Κλαυδία“.

Βλέπεις Χρυσιανὲ, πῶς καὶ αἱ γυναῖκες τῷ τότε καιρῷ, ἦτον διάπυραις καὶ θερμαῖς εἰς τὴν πίσιν; καὶ πῶς ἦτον ἐσαυρωμέναις, ἤγουν νεκρωμέναις εἰς τὸν κόσμον, καὶ τὰ τῷ κόσμῳ πράγματα; δι' ὅ,τι τὸ γένος τῶν γυναικῶν τίποτε δὲν εἶναι κατώτερον ἀπὸ τὸ γένος τῶν ἀνδρῶν, μόνον εἰς τὴν δέλῃ νὰ δείξῃ προθυμίαν· ἐπειδὴ, ἔχει μόνον εἰς τὰ βιωτικά πράγματα πολλὰ χρησιμεύον αἱ γυναῖκες ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ· διὰ τὴν καὶ τὴν κυβένησιν τῆ οὐσπητίης οἰκονομῆν, καὶ τὴν φαρμίαν ἀναδέχονται, καὶ τὰς ἀνδρας κάμνουν ἀμεεῖμενες, εἰς τὸ νὰ μεταχειρίζονται τὰς τέχνας τῶν, καὶ τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις· ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ πνευματικά ἠμπορεῖ νὰ ἀσκήσῃ τὴν σωφροσύνην καὶ καθαρότητα, περαιοτέρῃ ἀπὸ τὰς ἀνδρας, καὶ νὰ δείξῃ τὸν ἀγιασμόν τῆς σαρκὸς, καὶ τὴν κοσμιότητα τῶν ἡδῶν, καὶ τὴν νηστείαν καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς, καὶ διὰ τὴν εἰπῶ καθολικῶς, εἰς αἱ γυναῖκες θέλουν, καὶ ἔχουν καλῶς προαίρεσιν, καὶ γνώμην, καὶ προθυμίαν, κινεῖν ἑμποδίων δὲν ἔχουν ἀπὸ τῆς φύσιν, εἰς τὸ νὰ ἐργασθῶν ὅλας τὰς ἀρετὰς, παρομοίως ὡσὰν καὶ οἱ ἄνδρες (2).

„Καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες“.

Εδῶ δὲν λέγει ὁ Παῦλος κατ' ὄνομα τὰς χαιρετῶντας τὸν Τιμόθεον ἀδελφάς, ἀλλὰ ἀνωμόως, ὅλοι, λέγει, οἱ ἀδελφοὶ σε ἀσπάζονται· ἐπειδὴ ἀγκαλὰ καὶ ἦτον τόσοι πολλοὶ πιστοὶ εἰς τὴν Ῥώμην, ὅμως μόνες τὰς ἀνωτέρω ἀναφέρει ὁ Παῦλος κατ' ὄνομα, διὰ τὴν αὐτοὶ ἔλαμπον εἰς τὴν ἀρετῇ περαιοτέρῃ ἀπὸ τὰς ἄλλας, καὶ διὰ τὴν αὐτοὶ ἦτον ἔξω τῶν τῷ κόσμῳ πραγμάτων καὶ παραχῶν, καὶ ἦτον θερμότεροι εἰς τὴν πίσιν, καὶ τὴν τῷ Κυρίῳ ἀγάπην.

22. „Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τῷ Πνεύματός σου“.

Μὴ λυπῆσαι, λέγει, ὡ τέκνον μου Τιμόθεε, διὰ τὴν ἐγὼ χωρίζομαι ἀπὸ λόγου σου· ἤξεορε γὰρ ὅτι ὁ Κύριος εἶναι μετ' ἐσθ'· δὲν εἶπε δὲ, ὅτι εἶναι μετ' ἐσθ'· ἀλλὰ μετ' τῷ Πνεύματός σου· διὰ τὴν νὰ δείξῃ εἰς αὐτὸν, ὅτι ἔχει διπλῶς τὴν βοήθειαν, καὶ τῆς χάριτος τῷ Ἁγίῳ Πνεύματός σου, καὶ τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ ὅπως βοηθεῖ, ἡτοι αὐξάνει τὴν χάριν ταύτῃ. Νοεῖ δὲ ὁ Ἀπόστολος καὶ ἄλλο μετ' ἂν λόγον τῶν, ὅτι τότε εἶναι ὁ Κύριος μετ' ἡμᾶς, ὅταν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔχωμεν μαζί μας, καὶ δὲν διάκωμεν αὐτὸ ἀπὸ λόγου μας μετ' ἡμᾶς· ἐπειδὴ, κατὰ τὴν Οἰκονομίαν, ὅταν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δὲν ἔχωμεν, ἔπε τὸν Χριστὸν ἔχομεν, (1) κα-

(1) Λέγει γὰρ ὁ Μελέτιος ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ. Τόμ. α'. σελ. 152. ὅτι μετὰ τὸ μαρτύριον Παύλου καὶ Πέτρου, πρῶτος κληροῦται τὴν Ἐπισκοπὴν τῆς Ῥώμης ὁ Λῖνος· ὃν τῷ β'. εἶπαι τῆς Βασιλείας σου Τίτῳ, ὡς λέγει ὁ Εὐσέβιος (Ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. γ'. κεφ. κβ.). Ἀνάκλητος διαδέχεται τὸν δὲ Ἀνάκλητον ὁ Κλήμης· ἀγκαλὰ καὶ ἄλλοι δέλουν, πρῶτον νὰ ἔγινεν Ἐπίσκοπος Ῥώμης ὁ Κλήμης, καὶ δεύτερος ὁ Ἀνάκλητος, ἀφίνοντες τὸν Λῖνον καὶ τὸν Κλήσον· κατὰ τὰς περισσοτέρας ὁμοίως ὁ Λῖνος τίθεται πρῶτος, καὶ δεύτερος ὁ Κλήμης· τρίτος ὁ Κλήσος, τέταρτος ὁ Ἀνάκλητος· ὅθεν ὁ Καρατζᾶς τὴν ὑπόθεσιν τῶν πρώτων τῆς Ῥώμης Ἐπισκόπων, ονομάζει περιπεπλεγμένην καὶ συγκεχυμένην.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἀναφέρει τὴν ἁγίαν Μάρτυρα Ἰουλίαν λέγαναι εἰς τὰς ἐκεί παρ-
 εώσας γυναῖκας, ὅταν ἐμεῖς νὰ ἐμβῇ εἰς τὴν φωτίαν·
 „ἐκ τῆς αὐτῆς φυχράμας ποῖς ἀνδράσιν ἐσμὲν· κατ' εἰ-
 „κόνε Θεογεγονάμεν, ὡς καὶ εἶπαι“ (οἱ ἄνδρες δηλαδὴ)
 „ἀρετῆς δεκτικὸν τὸ δῆλον ἐμοσίμως τῷ ἄρρετι παρὰ
 „τῆς κτίσαντος γέγονε· καὶ τί γὰρ, ἡ συγγενεῖς ποῖς ἀν-
 „δράσι διὰ παντὸς ἐσμὲν· ἡ γὰρ σὰρξ μόνον ἐληφθῇ
 „πρὸς γυναικὸς κατασκώλην, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐκ τῶν ὁσέων·
 „ὡς ἐπερὶ τὸν, καὶ εὐστον, καὶ ὑπομονητικόν, ἐξίστα ποῖς
 „ἀνδράσι, καὶ παρ' ἡμῶν ὀφείλεται τῷ Δεσπότῃ. Ταῦτα
 „εἶπῃσα, πρὸς τὴν πυρὴν ἤλατο“ (Ὁμιλ. εἰς τὴν
 αὐτὴν Μάρτυρα).

(1) καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος εἶπεν· „εἰδέτις Πνεῦμα Χριστοῦ ἐκ ἔχει, ἔπος ἐκ ἑστίν αὐ-
 „ τῷ“· (Ῥωμ. ι. 9.)

„Ἡ χάρις μετ' ἡμῶν, Ἀμιώ·

Μετὰ τὸν λόγον τῶτον ὁ Παῦλος εὐχεται καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν τε, διὰ τὸ εἶναι πάντοτε δυνά-
 στος εἰς τὸν Θεόν, καὶ τὸ εὐερίσκει χάριν κοινὰ εἰς αὐτόν· διὰ τὸ, καθὼς ἐκεῖνος, ὅπῃ ἀξιώ-
 θῃ τὸ βλέπει τὸν Βασιλέα, καὶ τὸ ἔχει χάριν κοινὰ εἰς αὐτόν, δὲ αἰσθάνεται κἀνσὶν αὐ-
 τῷ, διὰ τὴν χάριν ὅπῃ ἀπολαμβάνει ἐκ τῆς Θεωρίας καὶ χάριτος τοῦ Βασιλέως· ποιου-
 ποτρόπως καὶ ὅποιος ἔχει τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐγκατακίον εἰς τὸν ἑαυτὸν τε, αὐτὸς καὶ ὑπερ-
 θῇ ἀπὸ τῆς φίλης τε, καὶ εἰς πολλὰ κακὰ καὶ θλίψεις περιπέσει, καὶ μίαν αἰσθήσιν τὸν
 ποιῶν δὲ λαμβάνει· διὰ τὸ ἡ χάρις ἐκείνη τοῦ Θεοῦ, ὅπῃ εὐερίσκειται μέγα εἰς αὐτόν, φυ-
 λάττει τὴν ψυχὴν αἰωτέραν ἀπὸ ὅλα· αὐτὴ δὲ πάλιν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ κατὰ ἄλλον τρό-
 πον δὲ μόνει εἰς ἡμᾶς, παρέξ ἑαὺ πράττωμεν ἐκεῖνα ὅπῃ ἀρέσκειν εἰς τὸν Θεόν καὶ Δε-
 σπότην· διότι καθὼς ἀκολουθεῖ εἰς τὰ ὁσπῆτια τῶν αὐθύντων καὶ ἀρχόντων, καὶ ἐκεῖνοι
 μόνει οἱ δέλοι εὐερίσκει χάριν κοινὰ εἰς τὰς αὐθύντας, ὅσοι πράττειν τὰ ἀρετὰ εἰς
 αὐτὰς· ποιηποτρόπως καὶ καθε Χριστιανὸς δεῖται εὖρη χάριν κοινὰ εἰς τὸν κοινὸν ἀπάντων Αὐ-
 θύντων Θεόν, ὅποιος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Αὐθύντος Θεοῦ, καὶ πράττει τὰ θελήματα, ὅπῃ εἶναι
 ἀρετὰ εἰς αὐτόν· μετὰ τὸν γὰρ τὸν τρόπον ἀπολαμβάνει πάντοτε ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὴν αὐτὴν
 πρόνοιαν, καὶ χάριν· ὥς ἡ δέξαι καὶ τὸ κράτος εἰς τὰς αἰῶνας, Ἀμιώ (2).

Ἡ πρὸς Τιμόθεον δολτέρα αὐτῇ Ἐπιστολῇ ἐγράφη καὶ ἐστάλη ἀπὸ Ῥώμης, ὅταν ὁ Παῦ-
 λος παρεστάθῃ εἰς τὸν Καίσαρα Νέρωνα τὴν δολτέραν φορᾷ.

ΠΑΤ-

(1) Ὡς δὲ Πνεῦμα ἐνοῦν ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὴν
 ψυχὴν τοῦ Τιμοθέου· εὐχεται λοιπὸν ὁ Παῦλος τὸ μένει
 ὁ Χριστός μετ' αὐτῆς ψυχῆς αὐτῆς, ἐγκατακίον εἰς αὐτήν, καὶ
 φωτίζων, καὶ διδάσκων αὐτὴν πρὸς πρακτικὰ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος καὶ παῖς προδίδεται· „συνέ-
 „ παξε καὶ ἑαυτὸν ὁ Παῦλος εἰς τὴν μετὰ αὐτὸν τῆς χάρι-
 „ τος· ἡς γένοιτο καὶ ἡμᾶς ἐπιτυχᾶν, ταῖς τῷ γράφοντος
 „ καὶ ἀποδεκαμένῃ τῷ γράμματι πρεσβείας, καὶ ἰδοίμεν
 „ αὐτὸς ἐν ταῖς αἰωνίαις αὐτῶν σκηναῖς, μὴ πόρρωθεν
 „ ὡς ὁ πλείσιος τὸν Λαζαρον, ἀλλὰ παροικῶντες, καὶ
 „ ὑπὸ τῷ ἐκείνων ἡγεμονίᾳ σπλῆνους“.

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΤΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτου Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας Ἑρμινεία εἰς τὴν πρὸς Τίτον τῇ Ἀποστόλῃ
Παύλῳ Ἐπιστολὴν, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἀπλὸν (1).

Υπόθεσις τῆς πρὸς Τίτον Ἐπιστολῆς (2) κατὰ τὸν Χρυσόστομον,
Θεοδώριτον, Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμενιον.

Απὸ τῆς μαθητῆς τῇ Ἀποστόλῃ Παύλῳ, ὁ Τίτος ἦν Σαυμασὸς, καὶ δοκιμώτατος, διὰ
τὸ καὶ τῆς μεγάλης νήσου Κρήτης, πρῶτος χειροτονήθη παρὰ τῇ Παύλῳ Ἐπίσκοπος, καὶ
ἐνεπιστάθη τὰς κρίσεις καὶ χειροτονίας τῶν Ἐπισκόπων, ὧν ἐχρειάζετο μία τοιαύτη
ἐκατόμφολις Νῆσος, καὶ τὴν προσάσιν τῶν ἐν αὐτῇ ἀεισπομένων τῶν χιλιάδων Χριστι-
ανῶν, καὶ ἐφορᾶσθαι ἀπὸ τοῦ Παύλου διὰ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης, νὰ ἀναπληρώσῃ αὐτὸς τὰ
ἐδικά τα ἐλλείποντα (3). Γράφει δὲ τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην ὁ Παῦλος ὅταν ἀείσκητο εἰς
ἀδειαν καὶ ἐλεύθερίαν, πρὸ τῆς ἀκόμῃ νὰ δεθῇ καὶ νὰ φυλακωθῇ ὑπὸ τῷ Νέρωνος· ἐπειδὴ
καὶ εἰς κάποιον μέρος τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης, δεῖ ἀναφέρει πειρασμούς, ἅτε θλίψεις καὶ δε-
σμά· ὅθεν καὶ φαίνεται εἰς ἐμὴν, λέγει ὁ Θεοφύλακτος, καὶ ὁ Θεόδωριτος, ὅτι ἡ Ἐπιστο-
λὴ αὕτη ἐγράφη προτίτερα ἀπὸ τῆς πρὸς Τιμόθεον δωτέραν Ἐπιστολὴν· διὰ τὴν ἐκείνῃ
ἐγράψεν ὁ Παῦλος ὅταν ἦν κοντὰ εἰς τὸ διὰ Μαρτυρίαν τέλος· συνεχῶς δὲ ἐνθυμᾶται εἰς
τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἐσώθημεν, μετὰ τὸ νὰ
ἡξάρῃ, ὅτι τὰτο εἶναι ἀρκετὴ παρηγορία εἰς κάθε Χριστιανόν· ἐπειδὴ ὁποῖος Χριστιανὸς ἐν-
θου.

(1) Σημείωσαι ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἐκτὶ εἶναι
κατὰ τὴν πλῆξιν, καὶ πᾶς χρόνος, καὶ ὅς ἐγράφη πρὸς
Ἐπιστολὰς αὐτοῦ Παύλου, μετὰ πᾶς δύο πρὸς Θεσσαλο-
νικὰς, καὶ πᾶς δύο πρὸς Κορινθίους, καὶ τὴν πρῶτην
πρὸς Τιμόθεον, ὡς λέγει ὁ Θεόδωριτος ἐν τῇ προσι-
μῇ πρὸς Ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου.

(2) Ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη κατὰ τὸν Μελέτιον,
ἐτη κς'. μετὰ τὴν Ἀνάκλησιν τοῦ Κυρίου. Τόμ. α.
σελ. 41. πρὸς Ἐκκλησίαν Ἱστορίας.

(3) Ὅθεν ἐκ τῶν εἶναι φανερόν, ὅτι γενέσθαι καὶ
φυτεῖα πνευματικὴ πρὸς τὸν Παῦλον διδασκαλίαν, εἶναι
καὶ ἡ περιώνυμος Κρήνη· δι' ὃ καὶ ὁ ἱερός Θεόδωριτος ἐπε-
γράφει· „ἐκ ὑπερώτατος μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑποτάκτου ὁ
„Θεὸς Ἀπόστολος τὴν σωτήριον διδασκαλίαν προσή-
„τεγκε· καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ τὴν Κρήτην (Νῆσον
„δὲ αὐτὴ μεγίστη) τῷ φωτὶ τῆς δεσποσύνης καταφυγα-
„σε· καὶ δὲ τῆς εὐσεβείας καταπήξας θεμέλια, τῷ
„πρὸς μακαρίῳ Τίτῳ τὴν λοιπὴν οἰκονομίαν ἐπίδωκε“.

θυμηθῇ, ποῖος μὲν ἦτον πρότερον, ποῖας δὲ δωρεὰς καὶ χάριτας ἤξιώθη νὰ λάβῃ ἕτερον ἀπὸ τὸν Θεόν, αὐτὸς θέλει σπεύδῃ βέβαια, νὰ μὴ παραπιρᾷ τὸν ἀεργέτην τε Θεόν, ὅπως τὴν ἐχάρισε ποιαύτας χάριτας. Ἡ αἰτία δὲ, διὰ τὴν ὁποίαν ἐγράφη ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη, εἶναι ἡ ἀκόλουθος.

Ἐπειδὴ πολλοὶ Ἰουδαῖοι ἦτον εἰς τὴν Κρήτην, οἱ ὁποῖοι διὰ τὴν πρόφασιν τῆ παλαιᾶ νόμου, ἐπεχείρουν νὰ πλανῶν τὰς Χριστιανούς· τὸ μαθὼν ὁ Παῦλος, γράφει εἰς τὸν Τίτον, καὶ πρῶτον μὲν δι' ἡμετέρας τὸν Θεόν διὰ τὴν ἀλλάξειαν τῆς Τίτης, καὶ φανερόν, ὅτι ἡ ἐν τῷ Χριστῷ πίστις, δὲν ἦναι νεώτερα, ἀλλὰ ἀπὸ τῆ αἰῶνος ἡτοιμάσθη παρὰ τῷ Θεῷ· δὲτερον διδάσκει τὸν Τίτον πῶς νὰ κατεστήσῃ Ἐπισκόπος εἰς κάθε πόλιν, καὶ ποῖοι πρέπει νὰ εἶναι οἱ Ἐπίσκοποι· ἔπειτα προσάγει τὸν Τίτον νὰ ἐπιτιμᾷ ἐκείνους, ὅπως ἀντιλέγουν εἰς τὴν ὑγιαίνουσαν πίσιν, καὶ μάλιστα τὰς ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντας, καὶ νὰ ἡξέωρῃ ὅτι οἱ Κρητικοὶ εἶναι ἄργοι, καὶ ψεύται. Μετὰ ταῦτα διδάσκει, ὅτι ὅλα τὰ φαγητὰ εἶναι καθαρὰ εἰς τὰς καθαρούς· καὶ ποῖας πρέπει νὰ εἶναι ἡ γερόντισσας, καὶ πῶς πρέπει νὰ σωφρονίζουσιν τὰς νέας· ὁμοίως καὶ οἱ δᾶλοι πῶς πρέπει νὰ ὑποτάσσονται εἰς τὰς αὐθύντας των. Καὶ περὶ ταῦτα ἐνθυμήσας τὸν Τίτον, ὅτι ἡ τῷ Θεῷ χάρις, δὲν μας ἐδικαίωσεν ἀπὸ τὰ ἔργα μας, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἐδικῆς τῆς φιλάνθρωπιαν, καὶ παραγγέλλας νὰ ἀποσρέφεται τὰς περὶ τῆς νόμου μάχας ὡς ἀναισχυώτες, φανεροὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς αὐτὸν ὁ Τίτος, καὶ ἔτζι τελειόνοι τὴν Ἐπιστολὴν. Μὴ θαυμάσης δὲ, ὡς ἀναγνώστα, αἰσῶς καὶ ὁλόκληρον τὸ γένος τῶν Κρητῶν ὑβερίζῃ ὁ Παῦλος ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ταύτῃ· ἐπειδὴ δὲν κάμνει τὸ ὡς ὑβερίζης, ἀλλὰ ὡς ζηλωτὴς τῷ Θεῷ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς μυρίας λοιδορίας ἔλεγεν εἰς τὰς Γραμματεῖς, ὅχι διὰ λόγου τε, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπρόξενον εἰς τὰς ἄλλας ἀπώλειαν. Σύντομον δὲ τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην ὁ Παῦλος ἔγραφε, διὰ νὰ μάθωμεν καὶ ἀπὸ τῆς τῆς ἀρετῆς καὶ προκοπῆς τῆς Τίτης· ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος καὶ προκομμένος, δὲν χρειάζεται λόγια πολλὰ, ἀλλὰ μόνον ὀλίγη ἐνθύμησις, κατὰ τὴν κοινὴν παροιμίαν τὴν λέγουσαν „τὸς φρονίμοις ὀλίγη“· καὶ τὸ τῷ Σολομῶντος „δίδε σοφῶ ἀφορμὴν, καὶ σοφώτερος ἔσται“ (Παρ. 9. 9.) (1)

ΕΡ.

(1) Σημειώσαι ὅτι ὁ Τίτος, Ἐλλην ὢν, ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ Παύλου, καὶ οὐ περιέτεμεν αὐτὸν, γράφει γὰρ εἰς αἰς Γαλάταις πρὸς τὸν Παῦλον· „ἀλλ' ἡμεῖς Τίτος ὁ σὺν ἐμοί, Ἐλλην ὢν, ἠναγκάσθη περιτεμεθῆναι“ (Γαλ. β. 3.) πολλὰ δὲ ἐγκώμια γράφει ὁ Παῦλος διὰ τὸν μακάριον αὐτὸν Τίτον· ἀδελφόν τε γὰρ ἰδίον ὀνομάζει αὐτόν, καὶ λυπᾶται πολλὰ διὰ τὴν ἐν αὐτῷ εὐρίαν· „ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρωάδα εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ, καὶ θύραις μοι ἀνεωγμέναις ἐν Κυρίῳ, καὶ ἐσχίκα ἀνίσιν τῷ πνέματί μου, τῷ μὴ εὐρίναι με Τίτον τὸν ἀδελφόν μου“ (β. Κορ. β. 12.) ἀλλὰ καὶ παρηγορητὴν αὐ-

τοῦ ὀνομάζει ὁ Παῦλος αὐτόν· „ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τὰς παπῆ- νας παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν τῇ παρεσσίᾳ Τίτου“ (β. Κορ. ζ. 6.) τὴν χαρὰν τοῦ Τίτου, χαρὰν ἐνόμιζεν ἐδικῶν τοῦ Παύλου· „περισσότερος δὲ μᾶλλον ἔχαρμεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ Τίτου, ὅτι ἀναπέταται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν“ (β. Κορ. ζ. 13.) καὶ τὸν Τίτον ἦχε συνέκδημόν τε ὁ Παῦλος εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· „ἀνέβητη φησὶν εἰς Ἱερουσόλμα μετὰ Βαρνάβαν συμπαραλαβὼν καὶ Τίτον“ (Γαλ. β. 1.) Τὸτο φαίνεται καὶ εἰς τὸ ἡ. Κεφ. πρὸς β. πρὸς Κορινθίους, Στίχ. 6. 16. καὶ εἰς τὸ ἡ. Κεφ. πρὸς β. πρὸς Κορινθίους, Στίχ. 12.

Ε Ρ Μ Η Ν Ε Ι Α

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ι. „Παῦλος δῶλος Θεῷ, Ἀπόστολος δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Ε Ρ Μ Η Ν Ε Ι Α.

Αδιαφόρως τὰ ἐνόματα ταῦτα γράφει ὁ Παῦλος, διὰ τὶ εἰς ἄλλα μὲν μέρη, δούλον Χριστῷ ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τε, (Ῥωμ. α. 1.) Ἀπόστολον δὲ Θεῷ· ἐδῶ δὲ τῶρα ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τε ὅλον τὸ ἐναντίον· ἐπειδὴ ἠξέσθαι πῶς δυνάμει εἶναι καὶ μὴ διαφορά μεταξὺ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, δηλαδὴ κατὰ τὴν ἐστίαν καὶ φύσιν, καὶ κατὰ τὰ ἐσιώδη καὶ φυσικὰ ἰδιώματα.

„Κατὰ πίσιν ἐκλεκτῶν Θεῷ, καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας τῆς κατ' ἐλ-
σέβειαν“· (1)

Πολλῶν λογίων τὸ ρητὸν τῆτο νοεῖται· ἢ ὅτι ἐγὼ εἶμαι Ἀπόστολος, εἰς τὸ νὰ πισθῶσιν οἱ ἐκλεκτοὶ διὰ μέσους· ἢ ὅτι ἐγὼ προεχειρίσθηκα Ἀπόστολος, ὅχι διὰ τὶ ἐκαπόρθωσα καὶ μὴ ἀρετῶν, ἀλλὰ διὰ τὶ ὁ Θεὸς νὰ πισθῶσιν εἰς τὰ λόγια μου οἱ ἐκλεκτοί τε (2)· ὥστε τὸ παῦ εἶναι τῆς χάριτος τῆ Θεῷ, ὅπως ἐμπισθῶσιν εἰς ἐμὲ τὸ ἀξίωμα τῆ Ἀποστολῆς, καὶ ὅχι διὰ τὶ ἐγὼ ἡμῶν ἄξιος, ἔλαβον τὸ ἀξίωμα τῆτο, ἀλλὰ διὰ τὸς ἐκλεκτοὺς· ἔπειτα, διὰ τὸ νὰ δείξῃ ὅτι καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ προσφέρωμεν καὶ ποῖαν ἐδικὴν μας ἀρετὴν εἰς τὰ τῆ Θεῷ χαρίσματα, ἀκολούθως λέγει· καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας, ἦσαν, διὰ τὶ ἐγὼ ἐγνώρισα τὴν ἀλήθειαν τῆς ἐσέβειας, διὰ τῆτο ἐνεπισθῶσιν τὸ Ἀποστολικὸν ἀξίωμα· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἐδὲ ἡ ἐπίγνωσις τῆς ἀληθείας εἶναι ἐδική μας, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς αἴτιος εἶναι ὁ Θεός· διὰ τὶ ἡμεῖς γνωσθέντες πρότερον ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐτὶ ἐπιγινώσκοντες καὶ ἡμεῖς τὸν Θεόν·

(1) Τὰ τέσσαρα αἰτία φανεροὶ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, κατὰ τὸν Κορίνθιον· τὸ ὕλικόν, τὸ ὅποιον εἶναι ἡ πίστις καὶ ἡ ἐπίγνωσις τῆς ἀληθείας· τὸ τελικόν, ὅπερ εἶναι ἡ ἐλπίς τῆς αἰδίου ζωῆς· (εἰχ. 2.) τὸ ποιητικόν, τὸ ὅποιον εἶναι ὁ Θεός· „ἦν προεπηγγέλματο ὁ Θεός· ἢ ἐμπισθῶσιν τῷ Παύλῳ διδασκαλίᾳ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον“· ἐφάνησε δὲ τὸν λόγον αὐτὸ ἐν κηρύγματι, ὃ ἐπισθῶσιν ἐγὼ“· (εἰχ. 3.)

(2) Ἐκλεκτοὶ δὲ λέγει ὁ Κορίνθιος, ἔγιναν διὰ τῆς πίστεως, κατ' ὅ,τι ἡ πίστις εἶναι ὡσανῶς μία διάθεσις καὶ προετοιμασία, διὰ μέσους τῆς ὁποίας ἡ δικαιοσύνη φανερεῖται εἰς ἡμᾶς· καὶ ἡ μετὰ χάριτος, εἶναι ὡσανῶς μία πρώτη ἐπιτελέχεια· ἢ δὲ πίστις, εἶναι ὄργανον καὶ

διάθεσις πρώτη εἰς τὸ νὰ λάβῃ τις τὴν χάριν· καὶ ἐτὶ γίνεται ἡ χάρις πρώτη δικαιοσύνη, μετὰ ὅποιον γίνεται ὁ ἄνθρωπος δίκαιος ἀπὸ ἀμαρτωλοῦ· ἢ δὲ ἀγάπη καὶ ἐλπίς καὶ μετάνοια, καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταί, εἶναι δευτέρα δικαιοσύνη, διὰ μέσους τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὢν δίκαιος διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς πίστεως, καὶ ἔργα τῆς δικαιοσύνης καὶ θεοφιλεῖ ἐργάζεται· ἡ πίστις ὅμως εἶναι ἡ ἀναγκαία διάθεσις ἡ δικαιοσύνη τῶν ἀμαρτωλῶν· ἐπειδὴ δι' αὐτῆς ἡ χάρις εἰς ἡμᾶς ἔρχεται· καὶ διὰ τῆς ὁ Παῦλος εἰς αὐτὴν ἀποδίδει τὴν δικαιοσύνην, ὡσανῶς ἀρχὴν καὶ ῥίζαν καὶ θεμελίον τῶν λοιπῶν διαθέσεων· καὶ ὅτι διὰ Χριστοῦ, καὶ ἔκ ἐργῶν ἐδικαιώθημεν.

Θεόν· καθώς ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος Παῦλος λέγει· „νυνὶ δὲ γινόντες Θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ“ (Γαλ. δ'. 9.) Ἡ ἐννοεῖ ἐδῶ ὁ Παῦλος κατὰ τὴν πίσιν τῶν ἐκλεκτῶν, ἦγεν καθὼς ἐπίστανται οἱ ἄλλοι ἐκλεκτοί, ἐτζί ἐπίσταντα καὶ ἐγώ, καὶ ἐγνωρίσα τὴν ἀλήθειαν· πρὸς διαφορὰν δὲ τῆ παλαιᾷ νόμῳ, εἶπε τὴν ἀλήθειαν· ἐπειδὴ ὁ νόμος δὲν ἦτον ἀλήθεια, ἀλλ' ἐδὲ πάλιν ἦτον ψεῦδος, ἀλλ' ἦτον τύπος καὶ σκιά τῆς ἀληθείας, ἦγεν τῆς χάριτος τῆς Εὐαγγελίᾳ· λέγωντας δὲ καὶ ἐκλεκτὸς τῆς τῆς χάριτος Χριστιανὸς, κηρυτίζει τὸς ἐν τῷ νόμῳ Ἰουδαίους· διὰ τί ἀγκαλὰ καὶ οἱ τὸν νόμον φυλάττοντες, ἦτον οὕτως καιρὸν ἐκλεκτοί, ἀλλὰ πῶρα δὲν εἶναι. Βλέπε δὲ ὅτι πρῶτον εἶναι ἡ πίσις, καὶ ἔπειτα ἀπὸ τῆς πίσις γινώσκειται ἡ ἐπίγνωσις τῆς ἀληθείας, καὶ ὅχι ἀπὸ τῆς συλλογισμῶς· „εἰ γάρ φησι μὴ πιστεύετε, ἔδ' εἰ μὴ συνήτε“· (Ἡσ. ζ'. 9.) λέγωντας δὲ ἀληθείας, ἐπρόσθεσε τῆς κατ' ἀσέβειας· διὰ τί καὶ εἰς τὰ κοσμικὰ πράγματα εἶναι γνώσις ἀληθινή· χάριν παραδείγματος, οὗτος ἔχει γνώσιν ἀληθινὴν τῆς γεωργικῆς τέχνης, ἄλλος τῆς τεκτονικῆς, ἄλλος τῆς ῥαπτικῆς, καὶ ἄλλος, ἄλλης· ἀλλ' ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δὲν ὁμιλεῖ ἐδῶ διὰ τὴν τοιαύτην ἀλήθειαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀσεβείας.

2. „Ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίης“.

Αφ' ἧς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος πῶτας διεργασίας ἔκαμνεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν τῇ πορεύῃ ζωῇ, χαρισάμενος τὴν τῶν ἐκλεκτῶν πίσιν, καὶ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας τῆς ἀσεβείας· πῶρα λέγει ἐδῶ, καὶ ὅσας διεργασίας ἔχει νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ· διὰ τί καὶ αὕτη γὰρ ἡ ἐπίγνωσις τῆς ἀληθείας, ὅπως μᾶς ἐχάρισεν ὁ Θεός, εἶναι ἀληθῶς μία μεγαλωσύνη διεργασία, ἐπειδὴ διὰ μέσε αὐτῆς ἐλδοθεράσθημεν ἀπὸ τῆς πλάνης τῆς ψεύδους τῆς ἀσεβείας· ἀλλ' ὅμως ὁ Θεός, πλεσιόδωρος ὢν, δὲν ἀρκέσθη εἰς τὸ νὰ μᾶς δώσῃ ταύτην μόνον τὴν διεργασίαν, ἀλλὰ διὰ μισθὸν τῆς τοιαύτης ἐπιγνώσεως, δίδει εἰς ἡμᾶς καὶ ζωὴν αἰώνιον ἐν τῇ μελλούσῃ· ἐπειδὴ, διὰ τί ἐγνωρίσαμεν αὐτόν, διὰ τῆς πίσις, λέγει, καὶ ἐλπίζομεν νὰ λάβωμεν ζωὴν αἰώνιον. Βλέπεις, ὦ ἀναγνώστα, πῶς εἰθύς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπιστολῆς, ἀπαλειφθεὶς ὁ Ἀπόστολος τὰς διεργασίας τῆς Θεοῦ; ἵνα καὶ αὐτὸν τὸν Ἐπίσκοπον Τίτον, καὶ πολλῶν μᾶλλον τῶν μαθητῶν καὶ τῶν ποιμένων, κάμῃ προθυμοτέρως εἰς τὸ νὰ φανῇ δάρετοι πρὸς τὸν διεργέτην τῶν; λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος τὸ, „ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίης“ σαφῶς καὶ κηρυτίζει τὰ νόμιμα τῶν Ἰουδαίων· διὰ τί οἱ Ἰουδαῖοι ἠλπίζον διὰ μισθὸν τῆς κόπης τῶν, μόνον τὴν παρῆσαν ζωὴν, καὶ τὰ πρόσκαιρα αὐτῆς ἀγαθὰ, εὐτυχίαν, πλοῦτον, πολυτελείαν, καὶ τὰ λοιπὰ, καὶ ὅχι τὴν αἰώνιον ζωὴν, καὶ τὰ αἰδία ἀγαθὰ.

„Ἦν ἐπηγγέλατο ὁ ἀψόδῃς Θεὸς πρὸ χρόνων αἰώνιων“.

Ανίσως ὁ Θεὸς ἦναι ἀψόδῃς καὶ ἀληθινός, βέβαια θέλει δώσει καὶ μετὰ θάνατον ἐκείνῳ τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἀγαθὰ, ὅπως ὑπέσχθη· αὐτὸν δὲ καὶ εἴς ἀρχῆς προέβλεπον ὁ Θεός διὰ νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς τὴν ζωὴν ταύτην καὶ τὰ ἀγαθὰ· καὶ ὅχι πῶς πρότερον μὲν δὲν ἠθέλε νὰ τὰ δώσῃ, ὕστερον δὲ μετανοήσας καὶ μεταβεβησάμενος ἠθέλησε διὰ νὰ τὰ δώσῃ· μακρῶν γὰρ εἶναι ἀπὸ τὸν Θεὸν μεταβέβησις καὶ μετάνοια· ἐδὲ ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἐπρόσδραμον εἰς τὴν πίσιν, καὶ δὲν ἠθέλησαν τὰ αἰώνια αὐτὰ ἀγαθὰ, διὰ τῆς πίσις ὁ Θεός τὰ ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τῶς πιστεύσαντας Ἑθνικῶς, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, καὶ πρὸ τῶν αἰώνων ἐτζί ἦτον πετυπωμένον εἰς τὴν θεαρχικὴν τῆς Θεοῦ ἰδέαν νὰ δοθῇ, καὶ ἐτζί ὁ Θεός μᾶς ἠγάπησεν (1)· ἀποδείξεις δὲ τῆς ἀγαπείας ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν εἶναι, τὸ νὰ ἀγαπώμεθα αὐτὸν καὶ εἴς ἀρχῆς ἀπὸ τὸν Θεόν.

3. „Ἐφανέρωσε δὲ καιροῖς ἰδίῃς τὸν λόγον αὐτῷ ἐν κηρύγματι“.

Διὰ νὰ μὴ εἰπῇ τις, καὶ διὰ τί ὁ Θεός αἰέβαλε τὸν καιρὸν, καὶ δὲν ἔδωκε παρὸς τοῦς ἐκείνους τὰ ἀγαθὰ, ὅπως εἶχεν ὀφεισμένη πρὸ χρόνων αἰώνιων; τέπε χάριν ὁ Παῦλος ἐδῶ λέγει· ὅτι δὲν τὰ ἔδωκεν ὁ Θεός διὰ χάριν οἰκονομίας, καὶ διὰ νὰ κάμῃ τὴν δόσιν τῶν προ-

(1) Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν καὶ ὑποσημειώσιν τοῦ α'. Κεφ. τῆς πρὸς Τιμόθεον β'. σίχ. 10.

Epistole di S. Paolo. Tom. III.

Ff

προαισμενίαν ἀγαθῶν, εἰς καιρὸν τὸν πρέποντα· ἐπεὶ δὴ ἡ ἀγία Γραφή καιρὸν συνειδίξει καὶ ὀνομάζει τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὸν πρέποντα, καὶ ἀρμόδιον καιρὸν, καθὼς λέγει ὁ Δαβὶδ· „καιρὸς (ἦγεν δικαιοσύνη καὶ ἀρμόδιος καιρὸς εἶναι) τὴ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ“· (Ψαλμ. ριγ. 125.) καὶ ὁ Σολομών· „καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι“· (Ἐκκλ. γ'. ι.) ἐφάνερωσε λοιπὸν ὁ Θεὸς τὴν αἰώνιον αὐτῶν ζωὴν, καὶ τὴν αἰδία ἀγαθὰ εἰς τὰς ἰδίους αὐτῶν καιροὺς, ἦγεν εἰς τὰς ἀρμόζοντας καὶ ὀφειλομένους· δεὺν εἶπεν ὁμοῦς ὁ Παῦλος ὅτι ἐφάνερωσεν ὁ Θεὸς τὴν ζωὴν, τὴν ὁποίαν ὑπεσχέθη πρὸ πᾶν αἰῶνα, ἀλλὰ τὸν λόγον αὐτῆς, ἦγεν τὸ Εὐαγγέλιον (1)· πῶς δὲ καὶ μετὰ τίνος τρόπου; ἐν κηρύγματι, ἦγεν φανερώς καὶ μετὰ παρρησίας, εἰς ἐπήκοον πάντων· ἐπεὶ δὴ καθὼς ὁποῖος κηρύσσει τὴν προσηλυτὴν τῷ Βασιλείῳ, ἔτε προσδέττει, ἔτε ἀφαιρεῖ κανὴν λόγον ἀπὸ αὐτῆς· πικροτρόπως καὶ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι οἱ τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Θεῷ κηρύττετες, δεὺν προσδέττομεν τι, ἔτε ἀφαιρῶμεν ἀπὸ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκεῖνα, ὅπῃ ἐπροσάχθημεν, ἐκεῖνα μόνα καὶ κηρύττομεν· κηρύττομεν ὁμοῦς αὐτὰ μετὰ παρρησίας, καὶ εἰς ἐπήκοον πάντων, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς μᾶς ἐπρόσβαλεν εἰπών· „ὁ εἰς τὸ εἶς ἡκούετε, κηρύξατε ἐπὶ πᾶσι δαμάτω“· (Ματθ. 10. 27.) φανερόντων μὲ τὴν λέξιν τῆς κηρύξεως, καὶ μετὰ τὸν τόπον τῶν δαμάτων, τὸ παρρησιασικὸν τὸ Εὐαγγέλιον. Βλέπετε δὲ, ὡς ἀναγκάσας, ὅτι (ὡς εἶπομεν) ἡ ἀκολουθία καὶ ἡ σειρά τῶν λόγων ἀπαιτῶσε καὶ εἰπῇ ὁ Παῦλος· ἐφάνερωσε δὲ καιροὺς ἰδίους αὐτῶν, ἦγεν τὴν αἰώνιον ζωὴν· δεὺν εἶπεν ὁμοῦς ἔτι, ἀλλὰ εἶπεν ὅτι ἐφάνερωσε τὸν λόγον αὐτῆς. Καὶ πρεπόντως· διὰ τί τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον εἶναι λόγος Θεῶς, ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ χαρίσματα περιέχει, τόσον ἐκεῖνα, ὅπῃ ἐδόθησαν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ παρῶν ζωῇ, ἦγεν τὴν πίσιν, τὴν δόξαιαν, τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὰ λοιπὰ· ὅσον καὶ ἐκεῖνα, ὅπῃ ἔχον καὶ δοθῆναι εἰς ἡμᾶς ἐν τῇ μέλλοντι, ἦτοι πρὸς αἰώνιον ζωὴν· μερικοὶ δὲ λόγον ἐνόησαν τὸν ὕψον τῆς Θεῶς (2).

„Ὁ ἐπιστάθω ἐγὼ, κατ' ἐπιταγὴν τῆς Σωτῆρος ἡμῶν Θεῶς“.

Τῆτο, λέγει, τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίας, τὸ ἐμπισδύθηκα ἐγὼ· ὅθεν ἐπεὶ καὶ τὸ ἐμπισδύθηκα, δεὺν πρέπει καὶ φρονεῖν ἀνάξια τῆς Θεῶς, ὅπῃ μοι τὸ ἐμπισδύθη, καὶ δεὺν καὶ θρύπτωμαι καὶ κατὰ ἀμελῶς, ἢ καὶ λυπεῖμαι διὰ τὸ ἐμπισδύθην· καὶ μόνον δὲ τὸ ἐμπισδύθηκα ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ κατὰ προσηλυτὴν τῆς Θεῶς, ἦτοι καὶ χαλεπὸν καὶ θέλω, ἀναγκάζομαι καὶ κηρύττω, καὶ καὶ ἐργάζομαι τὸ ἐμπισδύθην μοι ἔργον· ὅθεν καὶ ἀλλοτρίως ἔλεγεν· „ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζομαι, καὶ ἐκ ἐστὶ μοι καύχημα· ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται“· (ἀ. Κορ. θ'. 16.) διότι ἀπὸ τῆς ἐργασίας, ὅπῃ πράττει ὁ Χριστιανός, ἀλλὰ μὴν πράττει μετὰ προσηλυτὴν καὶ ἐν πολλῇ Θεῶς, ἀλλὰ δὲ, κατὰ παρακίνησιν μόνον καὶ συμβελῶν, οἷον παραδείγματος χάριν· προσηλυτὴν Θεῶς εἶναι τὸ καὶ φιλιόγεται ὁ Χριστιανός μετὰ τὸν ἀδελφόν τε· „ὑπαγε, φησι, διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου“· (Ματθ. ε'. 25.) διότι ὁποῖος δεὺν φιλιόγεται, κολάζεται· παρακίνησις δὲ μόνον καὶ συμβελή εἶναι, τὸ καὶ πωλῆται τὰς τὰς ὑπάρχοντάς τε ὅλα, καθὼς εἶπεν εἰς τὸν νέον ὁ Κύριος· „πώλησον τὰς ὑπάρχοντάς σου, καὶ δὸς πτωχοῖς“· (Ματθ. ιθ'. 21.) καὶ τὸ καὶ φυλάττει παρθενίαν, καὶ καὶ μὴν ὑπανδρεύεται· „ὁ διωκόμενος φησι (ἦτοι ὁ δραστηκῶς θέλων) ἡ χαρεῖν, χαρεῖτω“· (Ματθ. ιθ'. 12.) διὰ τί ὁποῖος ταῦτα δεὺν κάμνει, δεὺν κολάζεται (3). Ἐγὼ λοιπὸν, λέγει ὁ Παῦλος, ἐπισδύθηκα τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίας μετὰ προσηλυτὴν Θεῶς, ἦγεν εἰς τὸ καὶ κηρύττω αὐτὸ ἀναγκαίως, διὰ τὴν ἀλλοίμονον εἰς ἐμένα καὶ δεὺν κηρύττω· „καὶ δὲ μοι ἐστὶν, ἐὰν μὴ διαγγελλίζωμαι“· (ἀ. Κορ. θ'. 16.) καὶ δεὺν εἶναι τὸ ἔργον φιλοδοξίας μου, ἀλλὰ ἀνάγκης καὶ βίας· τίς δὲ εἶναι ἡ προσηλυτὴν αὐτῆς ἡ δοθεῖσα εἰς ἐμέ; εἶναι τῆς Σωτῆρος Θεῶς· ὥστε ἐπεὶ καὶ ὁ Θεός, ὅπῃ θέλει καὶ σωθῆναι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, τῷ με ἐπρόσβαλε, πῶς εἶναι τρόπος ἐγὼ καὶ μὴν ὑπερεπίσω, εἰς μίαν ποταύτην δείκνυμι προσηλυτὴν, καὶ εἰς ὅλα ποιεῖτον σωτηριώδεις ἔργον;

4. „Τί-

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμενικὸς Λόγος ἐρμηνεύει τὸν Χριστόν, ὅπου λέγων· „ὁ γὰρ λόγος αὐτῶν, περὶ τοῦ Χριστοῦ, ἐστὶ ζωὴ, καὶ ζωὴς δοτὴρ, διὰ τὸ εἶπεν, ὅτι ἐπηγάγετο ζωὴν, καὶ ἐστὶ ἐπηγάγετο, ἐφάνερωσε δὲ καιροὺς ἰδίους ἢ ἐπηγάγετο ζωὴν, ἀλλὰ τὸν λόγον αὐτῶν, διὰ τὸ κηρύγματός, ὡς τὸ λόγος αὐτῶν (περὶ τοῦ Χριστοῦ) τῆς ζωῆς ἐκείνης, αὐτῶν τε ἑνὸς καὶ δοτῆρος“.

(2) Ὅθεν ἐκ πάντων ἐρανίσθη ἐκείνο ἐκ τοῦ προεῖπεν ὁ Οἰκουμενικός.

(3) Ὅτι δὲ εἶναι ἐν πολλῇ τὸ καὶ πωλῆται τὰς τὰς ὑπάρχοντάς τε, ὅρα καὶ εἰς τὸν 2. στίχ. σὺ δ'. Κεφ. τῆς πρώτης πρὸς Θεσσαλονίκας, καὶ τὴν εἰς ἐκείνον ὑποσημείωσιν. Ὅρα καὶ δὲ εἰς τὸν 11. Στίχ. τὸ δ'. Κεφ. τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης.

4. „Τίτῳ γνησίῳ τέκνῳ“.

Επειδὴ εἶναι δυνατόν, νὰ ᾖναι μὲν τινὰς τέκνον, νὰ μὴν ᾖναι δὲ ἐνταυτῷ καὶ γνήσιον, καθὼς θετέον εἶναι ὁ Χριστιανὸς ἐκεῖνος, ὅπῃ πορνίζει, ἢ πλεονεκτεῖ, ἢ ἄλλας ἀμαρτίας κάμνει· ὅς τις, καθ' ὃ μὲν ἀνεγεννήθη ἐκ τῆ βαπτίσματος, εἶναι τέκνον Θεοῦ· καθ' ὃ δὲ ἀμαρτάνει, δού εἶναι γνήσιον, ἐδὲ ἄξιον τῆ ἐρανίης Πατρὸς, διὰ τὴ κάμνει ἄλλον πατέρα πρὸς τὸν καταχθόνιον διάβολον μὲ τὴν προαίρεσιν, καὶ τὰ ἔργα· διὰ τῆτο, λέγω, ὁ Παῦλος ὀνομάζει ἐδῶ τὸν Τίτον, καὶ τέκνον, καὶ γνήσιον, διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ ἀξιοπρέπειαν. Τοῦτον τίτλον δίδει ὁ Παῦλος καὶ εἰς τὸν Τιμόθεον· „Τιμοθέῳ γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίσει“· (ἀ. Τιμοθ. ἀ. 2.)

„Κατὰ κοινὴν πίσιν“.

Επειδὴ ἀνωτέρω ὠνόμασε τὸν Τίτον τέκνον τὸ Ἀπόστολος, καὶ ἔλαβε τάξιν πατρὸς εἰς αὐτὸν, διὰ τῆτο ἐδῶ ὀλιγοσύνει τὴν τιμὴν αὐτῷ, καὶ ὑποβιβάζει τὸν ἑαυτὸν τὴν λέγωντας· ὅτι ἐγὼ δοῦ ἔχω τι περὶ αὐτοῦ ἀπὸ λόγου κατὰ τὴν πίσιν· διὰ τὴ ἡ πίσις εἶναι κοινὴ καὶ εἰς τὰς δύο ἡμᾶς, καὶ διὰ μέσσω αὐτῆς καὶ σὺ παρομοίως ἐγεννήθης ἐκ τῆ Ἀγίας Βαπτίσματος, καὶ ἐγώ· Ἀνίσως δὲ καὶ ἴσος κατὰ τὴν πίσιν εἶναι ὁ Παῦλος μὲ τὸν Τίτον, διὰ ποῖαν αἰτίαν ἀνωτέρω ὠνόμασεν αὐτὸν τέκνον τὸν; καὶ ἀποκεινόμεθα, ὅτι τῆτο εἶπεν, οὐ μὲν, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν φιλοστοργίαν καὶ ἀγάπην, ὅπῃ εἶχε ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τίτον· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴ ὁ Παῦλος ἐβάπτισεν τὸν Τίτον (1). Καὶ καθ' ὃ μὲν ἦτον καὶ εἰς τὰς δύο ἡ αὐτὴ κοινὴ πίσις, κατὰ τῆτο ἦτον ἀδελφοὶ ἀναμεταξύων ὅ,τε Παῦλος καὶ ὁ Τίτος, καθ' ὃ δὲ ὁ Παῦλος ἐβάπτισεν τὸν Τίτον, κατὰ τῆτο ὁ Παῦλος ἦτον Πατὴρ Πνευματικὸς τῷ Τίτῳ· τὸ δὲ κατὰ κοινὴν πίσιν, δηλοῖ τὴν ἀδελφότητα τὴν ἀδικοκομικήν ἀνάμεσα εἰς ὅλους τὰς πιστὰς Χριστιανὰς (2).

„Χάρις, ἔλεος, εἰρήνη, ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ
τῷ Σωτῆρος ἡμῶν“.

Καὶ μὲ τὸν λόγον τῆτον, ὅπῃ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος „Θεοῦ Πατρὸς“ φανερόντι τὴν αὐτῷ ἀδελφότητα, ὅπῃ εἶπε καὶ ἀνωτέρω, καὶ μὲ αὐτῷ παρακαλεῖ τὸν Τίτον νὰ ἐνθυμηθῇ τίνος εἶναι υἱός, ἦγεν τῷ Θεῷ. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, ὅτι τὴν χάριν καὶ τὴν εἰρήνην τῷ Θεῷ, τὰ ὅποια εὔχεται ὁ Παῦλος εἰς τὰς λαϊκὰς καὶ ἰδιώτας Χριστιανὰς ἐν ὅλαις ταῖς ἐπιστολαῖς τῶν, αὐτὰ τὰ ἴδια εὔχεται καὶ εἰς τὸν Ἐπίσκοπον καὶ Διδάσκαλον Τίτον· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς χρειάζεται περὶ αὐτοῦ ἀπὸ τὰς κοινολαΐας, τὴν χάριν, καὶ τὴν εἰρήνην τῷ Θεῷ· τὴν μὲν χάριν, διὰ τὴ αὐτὸς βαστάζει τὰ βάρη τῶν ἄλλων Χριστιανῶν, τὴν δὲ εἰρήνην, διὰ τὴ αὐτὸς δέσμευται πάντοτε εἰς παραχὰς καὶ μυεῖς πολέμους· ἐπρόσθεσε δὲ παραπάνω, καὶ τὸ ἔλεος (τὸ ὅποῖον εἰς ἄλλας ἐπιστολάς δοῦ γράφει ἐν τῇ ἀρχῇ, εἰμὴ εἰς τὰς πρὸς Τιμόθεον δύο, καὶ εἰς τὴν παρεῖσαν) διὰ τὴ ὁ Ἐπίσκοπος, καὶ Διδάσκαλος, χρειάζεται τὸ τῷ Θεῷ ἔλεος, περὶ αὐτοῦ ἀπὸ τὰς λαϊκὰς, ὡσὰν ὅπῃ γίνεται εἰς πολλὰ ἀμαρτήματα ὀνο-
χος

(1) Ἐβάπτισεν ὁ Παῦλος τὸν Τίτον Ἑλληνα ὄντα, ὡς ὁ ἴδιος Παῦλος λέγει· „ἀπὸ δὲ Τίτος ὁ σὺν ἐμοὶ, Ἑλλήνων, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι“· (Γαλ. β. 3.) Ἴσως δὲ, καὶ διὰ τὴ ὁ Παῦλος ἀναγεννήσεν τὸν Τίτον διὰ τῶν Εὐαγγελίου, καὶ διὰ τῶν κηρύγματος καὶ τῆς κατηχησεως τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίστεως, διὰ τῆτο ὀνομάζει αὐτὸν τέκνον τὸν, καθὼς καὶ πρὸς Κορινθίους ἐγράφει· „ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τῶν Εὐαγγελίου, ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα“· (ἀ. Κορ.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὡτως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τῶν

το· „ἡ φυσικὴ γενέσις, ὁ χρεῖς τῆς τῶν τυχόντων συγκαταθέσεως· ὁ δὲ τῆς πίστεως σόκος, καὶ τῶν γεννῶντος καὶ τῶν γεννῶμεν τὴν συμφωνίαν ζητῇ· καὶ γὰρ γνησίως ὁ κηρύττων πιστεύει, ὁ δὲ ἀκούων μὴ πιστεύει πρὸς μαθήματα δέχοιτο, ὅς χρηματίζων οὐ δίδωται τῷ κηρύττοντι· γνημική γὰρ ἡ τοιαύτη συγγένεια· Τὸ τοίνυν γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίσιν, τὴν ἀρετὴν τῶν μακαρίων Τίτου δηλοῖ· κοινωνήσας γὰρ τῷ Ἀποστόλῳ τῆς πίστεως, καλὴν αὐτὸν ἡξίωσεν πατέρα·

χος (1)· δι' ὃ, τι μία μὲν ἀρετὴ, ἀναβιβάζει εἰς τὸν ὕραν τὸν Ἐπίσκοπον, καὶ πάλιν μία ἀμαρτία, τὸν καταβιβάζει εἰς τὸν ᾄδω (2).

5. „Τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα τὰ ἐλλείποντα ἐπι-
„διορθώσῃ“.

Καθὼς μέσα εἰς εὐα ὁσπῆτιον, ἄλλος μὲν ὑπηρετῶς κάμνει τὴν μίαν ὑπηρεσίαν, ἄλλος δὲ, κάμνει τὴν ἄλλω· ποιητοτρόπως καὶ οἱ τῷ Κυρίῳ Ἀπόστολοι, δεισιδόμοι μέσα εἰς ὅλῳ τῷ οἴκῳ μὲν, ἄλλος μὲν ἐπὶ τὴν εὐα μέρος, καὶ μίαν ἐπαρχίαν αὐτῆς καὶ τῷ ἐκυβέρνησιν, ἄλλος δὲ, ἄλλω, καὶ ὅλοι ὁμοῦ εἰργάζοντο καὶ ἐκυβέρνην τῷ τῆς οἴκῳ ἐπιστάσιαν· τὸ λοιπὸν καὶ ἐδῶ φανεροί οἱ Παῦλος, μετὰ τὸν λόγον ὅπως λέγει πρὸς τὸν Τίτον, ὅτι κατέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ· ὡσαύτως ὅπως ἐγὼ, λέγει, ἐπὶ γὰρ εἰς ἄλλο μέρος καὶ ἐπαρχίαν, διὰ τὰ κυβερνήσῃ ἐκεῖνῳ. Βλέπε δὲ ἀγαπῆτε, πῶς δὲν ἐντρέπεται ὁ Παῦλος νὰ γράφῃ ἐτὶ εἰς τὸν μαθητὴν τῷ, ὅτι σὲ ἀφῆκα εἰς τῷ Κρήτῳ διὰ τὰ διορθώσῃ τὰ παρ' ἐμοῦ ἐλλείποντα· ἐπεὶ δὲ ἀπέβλεπον εἰς τὸ κοινὸν κέρδος καὶ ὠφέλειαν πῶν Χριστιανῶν, καὶ ὅχι εἰς τὴν ἐδικλῆ τῇ τιμῇ καὶ δόξαν· διότι τιμὴ μὲν ἦν εἰς τὸν Παῦλον νὰ μὴν ἀφήσῃ λειψίματα εἰς τῷ Κρήτῳ, ὅμως τὸ κοινὸν κέρδος πῶν Χριστιανῶν προτιμῶντας, ἐπὶ γὰρ εἰς ἄλλας τόπους, ὅπως εἶχον χρεῖαν περισσοτέραν τῆς παρασίας τῆς. Βλέπε δὲ καὶ τὸ πῶς ἐκεῖνα μὲν τὰ ἔργα ὅπως εἶχον ἀγῶνας καὶ κόπας, καθὼς ἦν τὸ νὰ κηρύξῃ πρῶτος εἰς τὴν Κρήτῳ τὸν λόγον τῷ Εὐαγγελίῳ, καὶ τὸ νὰ κάμῃ τῆς ἀπίστες Κριτικῆς, πιστῆς Χριστιανῆς, τὸ νὰ τρέχῃ ἀπὸ τόπον εἰς τόπον, καὶ ἀπὸ νῆσον εἰς νῆσον, καὶ τὸ νὰ κηρύττῃ εἰς Ἑθνη ἄγρια τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ ταῦτα, λέγω, τὰ κοπιαστικά ἔργα, αὐτὸς ὁ ἴδιος τρισμακάριστος Παῦλος τὰ ἐκατέρωθεν· ὅσα δὲ εἶχον τιμὴν, καὶ δόξαν, καὶ δόκιον, καθὼς ἦν αἱ χειροπνίαι πῶν Ἐπισκόπων, καὶ πῶν ἄλλων ἱερωμένων, αὐτὰ τὰ ἀφίεντο εἰς τὸν μαθητὴν τῷ Τίτον νὰ τὰ ἐνεργῇ.

„Καὶ καταστήσας κατὰ πόλεις πρεσβυτέρους, ὡς ἐγώ σοι διαταξάμην“.

Πρεσβυτέρους ἐδῶ ἐννοεῖ τὰς Ἐπισκόπους, ὡς εἶπομεν ἀλλὰ καὶ, κατὰ τὸν Χρυσόστομο, Θεοφύλακτον, καὶ Θεοδώρον· ἐπεὶ δὲ παρακάτω λέγει· „δεῖ δὲ τὸν Ἐπίσκοπον ἀνεγκλιτὸν εἶναι“ (σὺχ. 7.) (3)· κατὰ πόλεις δὲ λέγει νὰ χειροπνήσῃ τὰς Ἐπισκόπους, κατὰ τὰς ὁρας καὶ νόμους, ὅπως ἐγώ σοι ἔδωκα· ἐπεὶ δὲ καὶ δὲν ἤθελεν ὁ Παῦλος νὰ ἔχῃ τὴν ἐπιστάσιαν ὅλων πῶν πόλεων τῆς Κρήτης εὐα μόνος Ἐπίσκοπος, ἀλλὰ καθε μίαν πόλιν τῆς Κρήτης, νὰ ἔχῃ εὐα μὲν Ἐπίσκοπον καὶ ποιμένα, πολλὰς δὲ ἱερεῖς· διὰ τὴν μὲν τέτοιον πρόπον, καὶ ὁ κόπος τῷ καθε Ἐπισκόπῳ εἶναι ἐλαφρότερος, καὶ ἡ ἐπιμέλεια πῶν ποιμνικῶν Χριστιανῶν γίνεται ἀκριβεστέρα καὶ ψυχωφελεστέρα.

6. „Εἰ

(1) Διὰ τί δὲ γίνεται ἔνοχος; τὸ γράφει ὁ χρυσός πῶ Ἰωάννη κάλαμος· „ἵνα γὰρ πᾶ ἅλα πάντα παρὰ πᾶ κατ' ἐκάστῳ ἡμέρῃ συμπίπτουσι, ἀν τῷ καὶ ποσὲ τινα (ὁ Ἐπίσκοπος δηλαδὴ) ἢ διὰ φιλίαν, ἢ δι' ἀλλήν τινα αἰτίαν ἀνάξιοι εἰς Ἐπισκοπὴν παραγάγῃ, καὶ πόλιν ἐπιστρέφῃς μεγάλης ἀρχῆς, ὅρα πῶς πυρὸς εὐαπὸν καδίστησιν ἐνεχόν· ἢ γὰρ πῶν ψυχῶν πῶν ἀπολυμένων μόνον (ἀπόλυσι γὰρ αὐτῶν, ἀνευλαβῆς ὢν) ἀλλὰ καὶ πάντων πῶν ὑπ' ἐκείνῳ πρεσβυτέρων, αὐτὸς (ὁ Ἐπίσκοπος δηλαδὴ) δώσει πᾶς εὐδύναι· ὁ γὰρ ἐν σὺν ἰδιώτῃ ὢν ἀνευλαβῆς, ποσὴν μαῶν ὅταν ἐπιλάβηται τῆς ἀρχῆς... ὅταν ὢν τοῦτον ἐπιστήσῃ ἀρχόντα, πάντων πῶν ἀμαρτανόμενων ὑπ' ἐκείνῳ, καὶ δὴμων ὁλοκληρῶν, ὑπεύθυνος ἔσται“ (Ὁμιλ. α. εἰς τὸν παρῶν).

(2) Καὶ ὁ Χρυσόστομος δὲ τῷτα λέγει· „ἀρκεῖ καὶ

ἐν κατάρθῳ Ἐπισκοπῆς, ἀνεγκλιτῶς εἰς τὸν ὕραν, καὶ ἐν ἀμαρτίᾳ, εἰς αὐτὴν ἐμβαλεῖν τὴν γένεσιν... ὅθεν ἐμοὶ γε θαυμάζειν ἐπὶ τὴν σὴν ἐπισκοπὴν ὅπως σὺ σὺν ἀλλοῖς ἀνδράσι καὶ παλαιῶσι, εἰς ὅρας τίνος ἐπίστασαι; κατὰ σαυτὸν ἀν ἡς, καὶ ἀγῶνας, καὶ ἀσχημίας, καὶ μυστῆς ἀμαρτίας, ἀλλὰ μίαν ψυχὴν δώσῃς λόγον, καὶ παύσῃς εὐδύναις ὑφῆξαι μόνον· ὅταν δὲ εἰς τὴν αἰνῶν καὶ σὺ τῷ ἀχθῇ, ἐννοήσῃς ὅσων κεφαλῶν ὑπεύθυνος εἶ τιμωρίας· ἔκκε γὰρ Παῦλος λέγοντος, πᾶς θεοδὲ τοῖς ἡγμενοῖς ὑμῶν καὶ ὑπῆκετε· αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ πῶν ψυχῶν ὑμῶν ὡς λόγον ἀποδώσοντες“ (Ἑβρ. 13. 17.) (Ὁμιλ. α. εἰς τὸν παρῶν).

(3) Ὅρα περὶ τῶν εἰς τὸ α. Κεφ. τῆς πρὸς Φιλιππησίους σὺχ. α. ἡγῶν εἰς πᾶς σὺν Ἐπισκόποις καὶ Διακονοῖς“.

6. „Εἴ τις ἐστὶν ἀνέγκλητος“.

Ητοι ἐκεῖνον, λέγει, νὰ χειροτονῇς Ἐπίσκοπον, ὃς Τίτε, ὅποιον ἔχει ζῶν ἐλδιδέραν ἀπὸ κατηγορίαν, καὶ ὅποιον δὲν ἔχει τινὰς νὰ μεμφθῇ εἰς κανὼνα πράγμα· διὰ τὴν αἰτίαν τὸ φῶς εἶναι σκότος· „τὸ σκότος πόσον“; καθὼς λέγει ὁ Κύριος· (Ματθ. 5'. 23.) ἡ γὰρ αὐτὸς ὁ Ἐπίσκοπος ἔχει ζῶν κατηγορημένον, πῶς ἡμπορεῖ νὰ διορθῇ τὰς λαϊκὰς καὶ ἰδιώτας; ἔβαλε δὲ πρῶτον τὸ ἀνέγκλητον, ὡς καθολικώτερον, καὶ περιέχον τὰ ἄλλα, ὅπερ λέγει κατωτέρω, κατὰ τὸν Οἰκουμενικόν (1).

„Μίας γυναικὸς ἀνὴρ“.

Διὰ δύο αἰτίαι λέγει ὁ Παῦλος νὰ ᾖ ὁ Ἐπίσκοπος ἀνὴρ μίας μόνης γυναικὸς· οὐ μόνον, διὰ νὰ ἐπιστομίσῃ τὰς αἰρετικὰς, ὅπερ ἐδιάβαλαν τὸν γάμον· ἐπεὶ δὲ δεχόμενος ὁ Ἀποστόλος εἰς Ἐπισκοπὴν τὸν ἐν γάμῳ ὄντα, δείχνει ὅτι ὁ γάμος εἶναι τόσον τίμιος, ὥστε ὅπερ ὁ ἔχων αὐτὸν διώκεται νὰ ἀναβαίνει καὶ εἰς τὸν ὑψηλὸν θρόνον τῆς Ἀρχιερωσύνης. Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ παιδύσῃ τὰς ἀκολάστους καὶ ἀσελεγεῖς· διὰ τὸτο λέγει ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος νὰ ἔχῃ μίαν μόνον γυναῖκα· διὰ τὴν ὅποιος ὑπανδρὸς ὢν, χηρεύσῃ, καὶ μὴ φυλάξας ἀγάπην, καὶ πῖσιν εἰς τὴν ἀποθανῆσαν γυναῖκα, πάρεχον δούτεραν γυναῖκα, πῶς, λέγω, ὁ τοιοῦτος, Ἐπίσκοπος γινόμενος, θέλει προσεγγίσει καλῶς τὴν τῇ Θεῷ Ἐκκλησίαν; ἀνακόλυσον γὰρ τὸτό ἐστίν· ἔπειτα ὁ Ἐπίσκοπος πρέπει νὰ ᾖ χωρὶς ἔγκλημα, καθὼς εἶπεν αἰωτέρω ὁ Παῦλος· ὁ δὲ δούτερογαμος δὲν εἶναι χωρὶς ἔγκλημα· ἔχει γὰρ ἔγκλημα τὴν δούτερογαμίαν· ἀγκαλὰ καὶ οἱ ἐξώθεν νόμοι τῶν Βασιλέων δὲν ἐμποδίζον νὰ δούτερογαμῶνται τινες (2). Ὅρα καὶ τὸν 2. σίχ. τὸ γ'. Κεφαλ. τῆς πρώτης πρὸς Τιμόθεον.

„Τέκνα ἔχων πιστὰ, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ ἀνυπότακτα“.

Οποιος, λέγει, μέλλει νὰ γινῇ Ἐπίσκοπος, πρέπει νὰ μὴ ἔχῃ ἀνυπότακτα καὶ ἀπειθέτα τέκνα· διὰ τὴν ὅποιος δὲν παιδύσῃ τὰ ἐδικὰτε παιδιά, αὐτὸς πῶς θέλει παιδύσει καὶ

(1) Διὰ τὸτο καὶ ὁ Θεὸς Κύριος ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν τῇ κατὰ Ἰωάννην 15'. Βιβλ. ὑπὸ φησί· „χρητὸν πρὸς ἐκείνους, ἀνεπιτηδεύοντες ἐκμελεσθῆναι καὶ ἀσκηθῆναι βίον, καὶ μὴ δὲν ἔχον ἀνεπιτηδεύοντες πᾶσι ἀρεσκόντων Θεῷ“. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς „τοῖς ἡγῶμαι λαχῶσι, καὶ οἷον ἐν μέσῳ κειμένοις, καὶ πᾶσι ἄλλων ἐπιφανέστεροις, πᾶσι ἀνάγκη τῇ τῆς εὐζωίας καταφαιδρύνεσθαι καλῶς, καὶ ἀπελεγκτὸν ὡς ἀληθῶς ἐξασκεῖν βίον, ὥστε καὶ ὑποστῶσιν αὐτοῖς γενέσθαι τοῖς ὑπὸ χάριτος κειμένοις, δρῶντες μὲν ἐπιδοκτικῶς, ἢ φιλοδόξως ἰδὲν ὠφελίαν δὲ χάριν, καὶ ἑτέροις πρόφασιν πᾶσι κατ' ἐαυτοὺς ποιῆσαι σπουδαζόμενοι· αἱ γὰρ πᾶσι πᾶσι ἐν μέσῳ καὶ ἐπισήμων ὁ βίος ὑπὸ πάντων κρινεταί καὶ δοκιμάζεται, καὶ ἔχει ὑπὸ ἀνεπιληπτον, καὶ ἀνόνητον ἐστὶ τὸ χρῆμα τοῖς ἀδύοσιν αὐτῶν· ἰδέε ἀποφείρετο πᾶσι ἐκόςτος, καὶ διαπίπτει πρὸς ἄμην θέμις, καὶ πρὸς καλὸν μεν εἶναι τισί, πρὸς ζημίαν δὲ μάλλον καὶ βλάβην· εἰ γὰρ ἐκ οἷον ἐρδοποδῇ, καὶ διαβίων ἀσείας, ὁ παιδαγωγός, ποῖα εἶναι παρ' αὐτῷ τοῖς παιδαγωγούμενοις ὠφέλεια“.

(2) Λέγει γὰρ ὁ Χρυσόστομος· „ἴτε γὰρ ἅπαντες ἴτε, ὅτι ἡ καὶ μὴ κεκάλυπτα παρὰ πᾶσι νόμων τὸ δούτερογαμία, ὅμοιος πολεῖ ἔχει τὸ πρᾶγμα κατηγορίας“. (Λόγ. β'. εἰς τὴν παρῶσαν.) Σημειώσαι δὲ, ὅτι δὲν ἐναντιοῦνται εἰς τὴν παρῶσαν διάταξιν τὰ Ἀποστόλων, ὅτε εἰς τὸν 1. Κατόνος τῆς 5'. διὰ τὰ αἰτία αἰματίδου αὐτῶν νὰ μὴ ὑπανδρῶνται οἱ Ἀρχιερεῖς, ἐν τῇ ὑμετέρῃ Κανονικῇ.

νὰ μὴ ἔχον γυναῖκα οἱ Ἀρχιερεῖς, ἐπὶ τῇ συγχωρῶντες οἱ Θεοὶ Ἀποστολὴ νὰ ἔχον γυναῖκας οἱ Ἀρχιερεῖς, καὶ νόμον πᾶσι ἐποίησαν, ἀλλ' ἐσυγκατέβηκαν εἰς τὴν ἀσκήσαντων πᾶσι, καὶ εἰς τὴν ἐδὲ πᾶσι Ἰουδαίων καὶ Ἑθνικῶν· ἐπὶ τῇ καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς πᾶσι Ἰουδαίων καὶ Ἑθνικῶν γυναῖκας ἔχον· ὅθεν ὁ Θεὸς Χρυσόστομος Λόγ. β'. εἰς τὸν 15', ἐρμηνεύων τὸ ἀποστολικὸν τοῦτο πρὸς Παῦλον ῥητὴν λέγει· „κατέστησαν Ἐπίσκοποι, ἅτις εἰναι ἀνέγκλητος μίας γυναικὸς ἀνὴρ“· καὶ ἐπὶ τῇ νόμον ἐδὲν, καὶ πᾶσι, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἐσυγκατέβη εἰς τὴν πλάνην. Ἡ δὲ οἰκουμένη 5'. Σύνοδος ὡρῶσα τὴν Ἐκκλησίαν προκόπτεσαν, καὶ ἀνδύσαν τὴν πολιτείαν πᾶσι Χριστιανῶν εἰς τὰς ἀρετὰς, ἐκάνεισε νὰ ἀνδῇ καὶ ἡ πολιτεία πᾶσι Ἀρχιερέων μετὰ τὴν ἀγαμίαν καὶ σωφροσύνην· δι' ὃ καὶ λέγει πάλιν ὁ Θεὸς Χρυσόστομος τὸ ἀνωτέρω πρὸς Παῦλον ῥητὴν ἐρμηνεύων· ὅτι τότε μόνον ἐσυγχώρησε τὸν γάμον ὁ Παῦλος, δι' ὅτι ἡζύρε, πᾶσι ὅταν ἀνδῇ μετὰ πᾶσι ἡ εὐσέβεια, αὐτῇ ἡ φύσις ἀφ' ἐαυτῆς θέλει προτιμήσῃ τὸ ἀγαθὸν τῆς ἀγαμίας καὶ παρθενίας, καὶ ἡ ἐκλογὴ θέλει γινῇ πᾶσι χρητῶν, ἡτοι πᾶσι ἀγαθῶν καὶ παρθενῶν Ἀρχιερέων. Ἀλλὰ γὰρ καὶ ὁ 5'. Ἀποστολικὸς συγχωρᾷ νὰ λαμβάνουν κληρὸν οἱ ἀγαμοὶ κληρικοὶ δὲ γενικῶς ἀντιλαμβάνονται ὅλοι οἱ Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς, καὶ Διάκονοι. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν πρὸς 15'. Κατόνος τῆς 5'. διὰ τὰ αἰτία αἰματίδου αὐτῶν νὰ μὴ ὑπανδρῶνται οἱ Ἀρχιερεῖς, ἐν τῇ ὑμετέρῃ Κανονικῇ.

ἢ σωφρονίσει τὰς ἄλλας; ἀνακόλουθον γὰρ τὸτο· φανερόν δὲ εἶναι, ὅτι αὐτὸς ἤθελε παι-
δαίσει καλῶς καὶ ἐπιμελῶς τὰ παῖδιά τε, βέβαια αὐτὰ δὲ ἤθελεν γενεὴν ἀνυπότακτα·
ἐπειδὴ ἡ κακία καὶ ἀνυποταξία δὲ εἶναι φυσικὴ εἰς τὰ παῖδια, διὰ τὴν νικῆσιν τὴν παιδείαν
καὶ ἐπιμέλειαν τῶν γενέων τες, ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ τῆς ἀπαιδευσίας· δὲ εἶπε δὲ ἀπλῶς,
τὰ μὲν ἦναι ἄσωτα τὰ τέκνα τῶ μέλλοντος γενέσθαι Ἐπισκόπου, ἀλλὰ μὴδὲ τὰ ἔχεν τε-
λείως καμμίαν κατηγορίαν πῶς εἶναι ἄσωτα, μὴδὲ τὰ ἔχεν κακῶς ὑπόληψιν κοντὰ εἰς τὰς
ἀνθρώπους. Ὁρα καὶ τὸν 4. σίχ. τὸ γ'. Κεφ. τῆς πρώτης πρὸς Τιμόθεον.

7. „Δὲ τὸν Ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι, ὡς Θεὸς οἰκονόμον“.

Ὁ Ἐπίσκοπος, λέγει, πρέπει νὰ ἦναι χωρὶς ἔγκλημα καὶ κατηγορίαν, ὥσπερ ὅτι εἶναι
τὸ Θεὸς οἰκονόμος· πῶς δὲ θέλει εἶναι χωρὶς ἔγκλημα, ἀίσιως ἔχει τέκνα ἀπαιδευτά; ὁ
Θεὸς γὰρ ἔβαλε τὸν Ἐπίσκοπον ἐπιστάτην καὶ οἰκονόμον εἰς τὴν ἐδικὸν οἶκον, ἦγεν εἰς τὴν
ἐδικὴν τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ αὐτὸς ἐπέχει τὸν Θεὸν εἰς αὐτὴν· λοιπὸν πρέπει νὰ ἦναι ἀπὸ κα-
τὰ μέρος τέλειος καὶ ἀκρεβής. Ὁρα καὶ τὸν 2. σίχ. τὸ γ'. Κεφ. τῆς πρώτης πρὸς Τιμόθεον.

„Μὴ αὐθάδης“.

Ὁ ἰσχυρὸς καὶ κοσμικοὶ ἄρχοντες ἐξουσιάζουσιν τὰς ἀνθρώπους χωρὶς νὰ θέλουν,
διὰ τὸ καὶ μεταχειρίζονται τῶν αὐθάδειαν, ἦγεν τῶν αὐταρέσκειαν· ὁ δὲ Ἐπίσκοπος,
ἐπειδὴ καὶ ἐξουσιάζει τὰς Χριστιανὰς μετὰ τὸ θέλημά των, διὰ τὸ δὲ χρῆσται νὰ ἦναι αὐ-
θάδης, ὥστε ὅπως νὰ κάμνῃ τὰ ἔργα αὐτοβέλως καὶ μετὰ μόνον τῶν ἐδικῶν βελῶν καὶ
γνώμῶν· ἐπειδὴ τὸτο εἶναι ἴδιον τῶν τυράννων, καὶ ὅχι τῶν Ἐπισκόπων.

„Μὴ ὀργίλος“.

Ὁ ποῖος εἶναι αὐταρέσκος, αὐτὸς εἶναι καὶ ὀργίλος, ἦτοι θυμώδης· διὰ τὸ ὁ θυμὸς καὶ ἡ
ὀργιλότης ἀκολουθεῖ ἀναγκαίως εἰς τὴν αὐταρέσκειαν, ἀπὸ τὸν θυμὸν δὲ πρέπει ἀναγκαίως
νὰ ἀπέχῃ, ὁποῖος ἔχει νὰ γενῇ Ἐπίσκοπος· διὰ τὸ πᾶς ὁ Ἐπίσκοπος θέλει διδάξει τὰς
ἄλλας, νὰ νικῇ τὸ πάθος τῶ θυμοῦ, εἰς καιρὸν ὅπως αὐτὸς ἀπὸ τῆς νικᾶται; „Ἰατρὲ γὰρ
„φίσι, θεράπευσον σεαυτὸν“ (Λεκ. δ'. 23.) (1)

„Μὴ πάροινος“;

Ἦναι ὁ μέλλων γενέσθαι Ἐπίσκοπος, πρέπει, λέγει, νὰ μὴ ἦναι πάροινος, ἦγεν ὑβ-
ριστὴς (ἢ καὶ μέθυστος κατὰ τὸν Θεοδώριον), ἐπειδὴ τί χρειάζεται νὰ ὑβρίζῃ ὁ Ἐπίσκο-
πος τὰς ἀπειθεῖς καὶ ἀμαρτάνοντας; αὐτὸς πρέπει νὰ φοβερίζῃ τὰς μετὰ τὴν κρίσιν τῶ
Θεοῦ, καὶ μετὰ τὴν φοβέραν τῆς κολάσεως, καὶ ὅχι νὰ τὰς ὑβρίζῃ. Ὁρα καὶ τὸν 3. σίχ. τὸ γ'.
Κεφ. τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης.

„Μὴ πλήκτις“.

Ὁ μέλλων γενέσθαι Ἐπίσκοπος, δὲν πρέπει, λέγει, νὰ κτυπᾷ τινα, ἔπε μὲ τὰς χεῖ-
ρας, ἔπε μὲ τὰ πικρὰ καὶ ἀπτόμα λόγια, ματαίως καὶ ἀνωφελῶς· ἔπε νὰ ἐπιτιμᾷ, χωρὶς
λογαριασμὸν, καὶ δικαιοσύνην, ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι ἰατρὸς τῶν ψυχῶν· ὁ δὲ ἰατρὸς, ἰα-
τρῶν μαῶν τὰ πληγωμένα μέλη, καὶ ὅχι τὰ κτυπᾷ καὶ τὰ πληγόνους. Ὁρα καὶ τὸν 3. σίχ.
τὸ γ'. Κεφ. τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης.

„Μὴ

(1) Ὁδὸν εἶπεν ὁ μέγας Ἀθανάσιος· „δεῖ τὸν λειτουργὸν τῆς Ἐκκλησίας, πρὸ πάντων ἔχον ὅργην
εἶναι, καὶ μὴ ἐπιπλήττειν, ἀλλὰ παρακαλεῖν“.

„Μὴ αἰσχροκερδῆ“.

Ητοι ὁ Ἐπίσκοπος, λέγει, πρέπει νὰ ἔχῃ τῶν ἄσπρων μεγάλῳ καταφρόνησιν· δι' οὗ, τι καθε κέρδος, καὶ νὰ δίκαιον ᾖναι, αἰσχρὸν ὁμῶς λογίζεται κοινὰ εἰς τὸν Ἐπίσκοπον. Ὅρα καὶ τὸν 3. σίχ. τῆ γ'. Κεφ. τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης.

8. „Φιλόξενον“.

Ο Ἐπίσκοπος, λέγει, ὅχι μόνον δεῖν πρέπει νὰ κερδαίνει ἀπὸ ἄλλας, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐδικὰ τε πρέπει νὰ δίδῃ εἰς τὰς ξένους ἀδελφάς. Ὅρα καὶ τὸν 2. σίχ. τῆ γ'. Κεφ. τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης.

„Φιλάγαθον“.

Φιλάγαθον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸν ἐπιεικῆ, τὸν μέτριον, καὶ μὴ ἔχοντα φθόνον εἰς τὰ κατὰ τῶν ἄλλων.

„Σώφρονα“.

Ητοι καθαρὸν ἀπὸ σαρκινὰ πάθη.

„Δίκαιον“.

Ητοι ὁ Ἐπίσκοπος, λέγει, πρέπει νὰ ᾖναι δίκαιος πρὸς τὰς ἀνθρώπους, ἥγαν ἀπρὸ σωπόληπτος. Ὅρα καὶ τὸν 21. σίχ. τῆ ε'. Κεφ. τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης.

„Ὅσον“.

Ο Ἐπίσκοπος, λέγει, πρέπει νὰ ᾖναι δὺλαβής εἰς τὰ θεῖα, χωρὶς νὰ ἀφίγη κἀνενὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπῃ χρεωσθῆνται εἰς τὸν Θεόν.

„Ἐγκρατῆ“.

Ο Ἐπίσκοπος πρέπει, λέγει, νὰ ᾖναι ἐγκρατὴς, ὅχι μόνον ἀπὸ φαγητὰ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν γλῶττων, καὶ ἀπὸ τὰς χεῖρας, καὶ νὰ ἐξουσιάζῃ τὰ ἀκόλαστα καὶ ἀχαλίνωται ὁμμάτια τε· ταῦτα γὰρ εἶναι ἡ κυρίως ἐγκράτεια.

9. „Ἀντεχόμενον τῷ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστῷ λόγῳ“.

Ηγαν ὁ Ἐπίσκοπος, λέγει, πρέπει νὰ φροντίζει διὰ νὰ διδάσκῃ τὸν λαόν, καὶ τῷ πρέπει νὰ ἔχῃ ἔργον παντοτινόν· πιστὸν δὲ λόγον ὁ Παῦλος ὀνομάζει, ἢ τὸν ἀληθινόν, ἢ τὸν διὰ πίστεως παραδεδομένον, καὶ ὅχι διὰ συλλογισμῶν ἀνθρωπίνων καὶ ἀποδείξεων. Διὰ τῷ δὲ εἶπεν, ὅτι νὰ ἀντέχεται ὁ Ἐπίσκοπος τῷ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστῷ λόγῳ, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτῃ, ὅτι καὶ χωρὶς τῷ ἔξω σοφίαν δύναται ὁ Ἐπίσκοπος νὰ διδάσκῃ· ἐπειδὴ δεῖν εἶναι χρεῖα εἰς αὐτὸν νὰ ἔχῃ κόμπον ῥημάτων, καὶ ἐγλωττίαν ῥητορικῶν, ἀλλὰ τὰ ἔχῃ ἐμπειρίαν τῶν ἁγίων Γραφῶν, καὶ δυνάμιν νοημάτων πνευματικῶν· ἀπὸ αὐτὰ γὰρ ῥοδῶται καὶ σωθέσκειται καὶ πείθει τὰς Χρυσιανὰς ἢ διδαχὴν, καθὼς καὶ ἡ τῷ ἰδίῳ τῷ Παύλῳ διδαχὴ, ἀπὸ αὐτὰ ἦτον σωθεμένη, καὶ διὰ τῷ ἐπειδὴ τὰς ἀκροατάς. Ὅρα καὶ τὸν 2. σίχ. τῆ γ'. Κεφ. τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης.

„Ἰνα“

„Ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλᾶν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαίνουσῃ, καὶ τὰς ἀντιλέγοντας ἐλέγχων“.

Ητοι διὰ τὸ ἵνα ὁ Ἐπίσκοπος δυνατὸς, καὶ νὰ σπείρῃ ἐν ταῦτα τὰς οἰκείας τῆς πίστεως Χριστιανὰς, καὶ νὰ ἐλέγχῃ, καὶ νὰ ἐπισομίζῃ τὰς ἐχθρὰς καὶ ἐναντίας τῆς πίστεως· ἐπεὶ δὲ ὁποῖος δυνάμειν ἔχει, μὴτε νὰ ἐναντιοῦται εἰς τὰς ἐχθρὰς τῆς πίστεως, καὶ νὰ κάρνη αὐτὰς νὰ ὑποτάσων εἰς τὴν ὑπακοὴν τῇ Χρυσῇ καθεπτὸν νόμῳ, μὴτε νὰ σπείρῃ καὶ νὰ διδάσκῃ τὰς οἰκείας τῆς πίστεως Χριστιανὰς, αὐτὸς δὲ εἶναι ἀληθινὸς Ἐπίσκοπος, ἀλλὰ ψευδοεπίσκοπος· δι' ὅ,τι τὰς μὲν ἄλλας ἀρετὰς τῷ Ἐπισκόπῳ, τὰς ὁποίας ἀειδμεῖ ἀνωτέρῳ ὁ Παῦλος, αὐτὰς, λέγω, ἡμπορεῖ νὰ πᾶς εὖρη τινὰς καὶ εἰς τὰς λαϊκὰς Χριστιανὰς, τὰς ὑποτασσομένης εἰς τὸν Ἐπίσκοπον, δηλαδὴ τὴν φιλοξενίαν, τὴν ἐγκράτειαν, τὴν σωφροσύνην, καὶ τὰς λοιπὰς· τὸ δὲ νὰ διδάσκῃ, αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ὅπερ χαρακτηρεῖ ἀπὸ ὅλων τὸν Ἐπίσκοπον (1).

10. „Εἰσὶ γὰρ πολλοὶ ἀνυπότακτοι, ματαιολόγοι, καὶ φρεναπάται“.

Εἰδὼ λέγει ὁ Παῦλος πρῶτον πᾶν ῥίζαν ὅλων τῶν κακῶν, τὴν ἀνυποταξίαν καὶ ἔπειτα τὰ ἄλλα· διὰ τὸ ὅποιος εἶναι ἀνυπότακτος, καὶ δὲ θέλει εἰς τὰς ἄλλας νὰ ὑποτάσσεται, ἀλλὰ πῶς ὁρμητικῶς εἰς τὸ νὰ ὑποτάσῃ τὰς ἄλλας, αὐτὸς εἶναι πρεπόντως ματαιολόγος, καὶ φρεναπάτης· διὰ τὸ δὲ ἐκαταδέχθῃ νὰ ὑποταχθῇ εἰς διδασκάλους, καὶ νὰ μάθῃ ἀπὸ αὐτὰς καμμίαν ὁρθὴν καὶ ὑγιεινὴν διδασκαλίαν· διὰ τὸτο ματαιολογεῖ μόνον καὶ γελοῖ καὶ τὸν ἑαυτὸν τε, καὶ τὰς ἄλλας.

„Μάλιστα δὲ οἱ ἐκ περιτομῆς“.

Τοῖτοι, λέγει, ἀνυπότακτοι, καὶ ματαιολόγοι εἶναι μάλιστα καὶ ἐξαιρέτως, οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντες Χριστιανοί· διὰ τὸ καὶ ὑπερὰ ἀφ' ἧς ἐπίσταντες εἰς τὸν Χρυσόν, δὲ ἀφῆκαν τὰ πρωτεῖα, καὶ τὴν φιλαρχίαν· ὅθεν καὶ ὁ Κύριος ἀνείδιξεν αὐτὰς, λέγων· „φιλοσὶτε τὴν πρωτοκλισίαν ἐν ταῖς δεῖπνοις, καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τὰς ἀσπασμὰς ἐν ταῖς ἀγοραῖς“· (Ματθ. κγ'. 6.)

11. „Οὓς δὲ ἐπισομίζαν“.

Αὐτὰς, λέγει, τὰς ἐξ Ἰουδαίων ἀνυποτάκτους Χριστιανὰς, πρέπει νὰ ἐπισομίζῃς, ὦ Τίτε, ἡγουν πόσον σφοδρῶς νὰ τὰς ἐλέγχῃς, ὥστε νὰ ἀποκλείῃς αὐτῶν τὰ σόματα. Ἀλλὰ ἡθελεν εἰπῆτινας, καὶ τί κέρδος, καὶ ἀφέλεια ἔχει νὰ προξενηθῇ αἰσῶς ὁ μὲν Ἐπίσκοπος καὶ ἱερὸς διδάσκῃ αὐτὰς, αὐτοὶ δὲ εἶναι ἀνυπότακτοι καὶ δὲ πείθονται εἰς τὰς λόγους καὶ ἀποκρινόμεθα· ὅτι εἰς αὐτὰς μὲν δὲ προξενεῖται καμμία ἀφέλεια, εἰς τὰς ἄλλους δὲ, ὅπερ ἔμελλον νὰ διαφθαρέν καὶ νὰ βλαφθῇ ἀπὸ ἐκείνης, γίνεται ἀφέλεια· αἰσῶς δὲ καὶ σιωπήσῃ ὁ Ἐπίσκοπος, καὶ δὲ ἐλέγχῃ ἐκείνης, θέλει δώσῃ λόγον εἰς τὸν Θεόν, διὰ τὴν βλάβην ὅπερ θέλουν λάβειν οἱ ἄλλοι· διὰ τὸτο πρέπει νὰ ἐπισομίζῃ τὰς πειστέας ὁ Ἐπίσκοπος· εἰ δὲ καὶ δὲ δυνάται, εἰδὲ Ἐπίσκοπος πρέπει νὰ γίνεταί.

„Οἱ“

(1) Ὅθεν καὶ Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς λέγει· „πρὸς μὲν πᾶς ἀπαιδὲς καὶ βεβήλους, ἀπὸ πάντων ἐξαθεν, καὶ πάντων κοινῶν ἐννοιῶν, καὶ λογισμῶν, πᾶς πάντων λογῶν, ἐπιχρηστέως ποιούμεθα, ἡμᾶς δὲ αὐτὰς καὶ πᾶς ὁμοφρονῶν, ἐκ πάντων δυνάμεων ἐπιστηρίζον παρῶμεθα“.

Ὅτι δὲ ὁ Ἐπίσκοπος, καὶ ἀπλῶς καθε διδάσκαλος, πρέπει καὶ διὰ τὴν βίβλιν καὶ τῶν ἐναντίων ἔργων αὐτῶν νὰ διδάσκῃ, ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν αὐτῶν· „ὁ διδάσκων ἐστὶν ὁ δὲ διδάσκων“· (Ῥωμ. β'. 21.)

„Οἱ τινες ὅλως οἴκους ἀνατρέπουσι, διδάσκοντες ἅ μὴ δᾶ, αἰσχροῦ κέρδους χάριν“.

Βλέπετε, ἀγαπῆτε, πῶς οἱ ὅξ Ἰουδαίων ἔποι Χριστιανοί, μετὰ τὸ εἶναι αὐτοπόκτοι, εἶναι ὁμοῦ καὶ φιλάργυροι, καὶ αἰσχροκέρδεις; καὶ πῶς ἀνατρέπουν καὶ ἀφανίζουν ὁλόκληρα ὀσπήτια; διὰ τὸ αὐτοὶ γίνονται λοσοὶ τῷ διαβόλῳ, διὰ μέσων τῶν ὁποίων λοσῶν αὐτοὶ κρημνίζει τὰς οἰκας, καὶ τὰς Ἐκκλησίας τῷ Θεῷ (1).

12. „Εἴπέ τις ὅξ αὐτῶν ἴδιος αὐτῶν Προφήτης, „Κρῆτες αἰὶ ψεύσαι, κακὰ θηρία, γασέρες ἀργαί“.

13. „Ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής“.

Απορῶσι τινές, διὰ τί ἔφερεν ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος μαρτυρίαν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδας; καὶ διὰ τί ἐπαινῇ τὴν μαρτυρίαν αὐτὴν, καὶ μάλιστα ὅπῃ δὲν ἔχει ὀρθῶς· ὁμοίως δὲ ἀπορῶσι, καὶ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ εἶπε τὴν μαρτυρίαν ταύτην; πρὸς τὰ ὁποῖα ἡμεῖς ἀποκεινόμεθα· πρῶτον μὲν, ὅτι ἐκεῖνος ὅπῃ εἶπε τὴν μαρτυρίαν ταύτην, εἶναι Ἐπιμνίδης ὁ Κρητικὸς Ποιητής, ὁ ἐκ τῆς Κνωσῆ καταγόμενος, ἦν ὡς ἀπὸ τῆς μεγάλης καὶ ὀνομασθῆς σοφῆς τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐκαταγίνετο εἰς τὸ νῦν σέβεται μὲν ἄλλα δαιμόνια, εἰς τὸ νῦν ἀποσρέφεται δὲ ἄλλα δαιμόνια, καὶ ἐνομίζετο ἀπὸ τῆς πολλῆς ὅτι ἤξελε τὴν μαντικὴν τέχνην (2). Οὗτος λοιπὸν βλέπωντας τὰς συμπατριώτας τῆς Κρητικῆς νῦν κατασκόλλασεν τάφον τῷ Κρητικῷ Διὶ, ἔπως ἐπιγραφόμενον· „ἐνταῦθα Ζεὺς κεῖται ὃν Δία κελήσκουσι“ καὶ νῦν τιμῶν αὐτὸν, ὅχι ὡς Θεόν, ἀλλὰ ὡς ἄνθρωπον, ἔλαβε ζῆλον διὰ τὸν Θεόν τε, καὶ ἔκαμε εἰς τὸν Δία κατηγορητικὰς τῶν Κρητικῶν, λέγωντας ταῦτα, ὅτι οἱ Κρητικοὶ οἱ ψεύσαι, κακὰ θηρία, καὶ αἱ ἀργαὶ γασέρες, ἦν οἱ γαστρίμαργοι, οἱ εἰς τὴν κοιλίαν μαιόμενοι, καὶ ἐκδεδομένοι, τῷ ἀργῷ λαμβανομένῳ κατὰ ἀντίφρασιν, ἀντὶ τῆς ταχέως, καὶ γοργῆς· ἔποι, λέγω, ἐκατασκόλλασεν τάφον εἰς τὸ ὀνομάσαι, ὦ Ζεῦ· ἐσὺ ὅμως δὲν ἀπέθανες, ἀλλὰ ζῆς πάντοτε. Ἐχέσι δὲ οἱ εἰς τοὺς μέτρον ἡρώϊκόν ἔπω· „Κρῆτες αἰὶ ψεύσαι, κακὰ θηρία, γασέρες ἀργαί“..... Καὶ γὰρ τάφον ὦ ἄνα σέο, Κρῆτες ἐτεκνύον· σὺ δὲ οὐ θάνης· ἐσὶ δὲ αἰεὶ“.

Διὰ τί δὲ ὁ Παῦλος λέγει τὴν μαρτυρίαν ταύτην ὅτι εἶναι ἀληθινή; ἀνίσως γὰρ αὐτὴ εἶναι ἀληθινή, λοιπὸν ἀκολουθεῖ, ὅτι καὶ ὁ Κρητικὸς καὶ θνητὸς ἄνθρωπος Ζεὺς, νῦν ἦναι ἀθάνατος. Πρὸς τὸ λοιπὸν ἡμεῖς ἀποκεινόμεθα ὡς περὶ, ὅτι δὲν εἶπε διὰ τὸ ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἀληθινῶς τὴν μαρτυρίαν ταύτην, ἀλλ' ἀπλῶς ἔπος ἔλαβε τὴν μαρτυρίαν, μόνον καὶ μόνον διὰ τὴν φανερῶσθαι, ὅτι οἱ Κρητικοὶ εἶναι καὶ εἰς τὰ ἄλλα τῶν ἔργων, καὶ λόγων, ψεύσαι· καὶ τὸ γίνεσθαι φανερόν, διὰ τὸ ὅτι ὁ Ἀπόστολος δὲν ἀνέφερε τελείως ἐκεῖνα, ὅπῃ εἶπεν ὁ Ἐπιμνίδης διὰ τὸν Δία, ἀλλὰ ἐκεῖνα μόνον τὰ κατηγορητικὰ λόγια, ὅπῃ εἶπε διὰ τῆς Κρητικῆς. Ἀλλ' ἴσως ἤθελον εἰπεῖν τινες· καὶ τίς ἡ χρεία νῦν φέρει ὁ Παῦλος εἰς τὴν μαρτυρίαν Ἑλλήνων; Καὶ ἀποκεινόμεθα· ὅτι τὸ ἐποίησε, διὰ τὴν ἐντροπιάσθαι τῆς Κρητικῆς περιπόρου, ἐπειδὴ αὐτοὶ κατηγοροῦνται ὡς ψεύσαι, καὶ ὡς θηρία, καὶ ὡς γαστρίμαργοι, ὅχι ἀπὸ ἄλλου τινος, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἴδιον συμπατριώτην τῆς Ἐπιμνίδου· συνεκτείνει γὰρ νῦν καμνὴν τὸ ὅτι ὁ Ἀπόστολος, καὶ νῦν φέρει μαρτυρίαν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδας. Ἐτὶ καὶ ὅταν ἐδιαλέγετο μετὰ τῶν Ἀθηναίων, ἔφερε μαρτυρίαν ἀπὸ τὸν Ποιητὴν Ἀρατὸν, καὶ ἐκεῖνα ὅπῃ ὁ Ἀρατὸς εἶπε διὰ τὸν ψεύδον Θεόν Δία, ταῦτα ὁ Ἀπόστολος λέγει εἰς τὸν ἀληθινόν Θεόν· ἐκεῖνος γὰρ ἀφ' οὗ εἶπε μετὰ μέτρον ἡρώϊκόν ταῦτα·...., Μεσαὶ δὲ Διὶ μὲν ἀργαί, μετῇ δὲ θάλασσα“.

τότε

(1) Ὅθεν περὶ τῶν ἐγγράφων καὶ ὁ Θεοφάνης Ἰγνατίος· „μὴ πλατῆσθε ἀδελφοί μου, οἰκοφύθοι, βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν“ (Ἐπιστολ. πρὸς Ἐφεσίους).

(2) Σημειῶσαι ὅτι καὶ ὁ Θεοδώριτος, καὶ ὁ σοφὸς Φώτιος (Ἀμφιλοχ. ζήτημ. ροβ.) λέγουσιν ὅτι τὴν

μαρτυρίαν ταύτην ἀνέφερε καὶ Κακίμαχος ὁ Ποιητὴς ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ ποιήσει· λέγει δὲ χωρὶς ὁ Θεοδώριτος ὅτι εἶποι, ἐκ τῶν ὁποίων ἦν ὁ τὴν μαρτυρίαν ταύτην εἰπὼν Κακίμαχος, δὲν ἦσαν Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ Ἑλληνικοὶ, οἱ τινες ἠπάστηθησαν ἀπὸ τῆς ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντας.

τότε ἐπίφερε „τὴ γὰρ καὶ γένος ἐσμεν“· δείχνοντας μὲ τοῦτο καὶ ἐκεῖνος, ὅτι ἐγενάμεν ἀπὸ τὸν Θεόν. Φέρει δὲ τὰς μαρτυρίας ταύτας ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, διὰ τὰ ἐπισομίσῃ τοὺς Ἑλλήνας περισσότερον, ἐλεγχομένους ἀπὸ τοὺς ἰδίους τῶν Ποιητῶν, καθὼς καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους συνειθίζει τὰ φέρει μαρτυρίας ὁ ἴδιος Παῦλος, ὅχι ἀπὸ τῆς Εὐαγγελίας, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἐδικάων, ἡγουν ἀπὸ τὸν Νόμον, καὶ τὰς Προφητάς, διὰ τὰ ἐντροπιάσῃ αὐτοὺς περισσότερον. Καὶ τί λέγω τὸν Παῦλον; Καὶ ὁ Θεὸς ποιαὺτῶν συγκατάβασιν κἀρνεῖ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τραβίζει τὸν καθ' ὅσα εἰς τὴν ἐδικλήν τε ἐπίγνωσιν, ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου πισδεῖ, καὶ εἶναι σωθήσῃ εἰς αὐτὴν, ἐπισομίζοντας αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἐδικάων. Ἐτζί ἐτράβιξε τὰς ἀστρολέγους μάγους διὰ μέσου τοῦ ἀέρος· (Ματθ. β'. 2.) ἔτζί ἐτράβιξε τὸν Σαῦλ, διὰ μέσου τῆς ἐγγαστριμύθου, καὶ ἐπισομίσεν αὐτόν· διὰ τί ἐπισδεῖν ὁ Σαῦλ, ὅτι αὐτὴ ἔχει δυνάμιν τὰ ἀναβιάσῃ ἀπὸ τὸν ἄδω τῇ Προφῆτῃ Σαμὴλ τὴν ψυχὴν· (ἀ. Βασιλ. ιη.) ἔτζί ἐπισομίσεν τὰς μαῖνεις τῶν ἀλλοφύλων, ἀπὸ τὸν δρόμον τῶν βοδίων, ὅπῃ ἔσυρον τὴν κιβωτὸν, περὶ τὸν ὁποίων αὐτοὶ προῖπον· ὅχι πῶς οἱ μαῖνεις λέγουν τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ διὰ τὰ ἐλέγξῃ αὐτὰς μὲ τὰ ἴδια λόγια τῶν. (ἀ. Βασιλ. ε'.) Καὶ τὸν μάντιν Βαλαάμ ἔτζί ἐσυγχώρησεν ὁ Θεὸς τὰ δόλογησιν τὸν Ἰσραὴλ, καὶ τὰ προφητεύσῃ. (Ἀειθ. κγ'. 24.) διὰ τί ὁ Θεὸς σινειθίζει τὰ συγκαταβαίνει πάντοτε διὰ τὴν ἐδικλήν μας ὠφέλειαν. Ἀλλ' ἤθελον ἀπορήσῃ τινὰς, ὅτι αὐτὰ λόγια, καὶ ἡ μαρτυρία, τόσον τῶν Ἑλλήνων, ὅσον καὶ τῶν μάγων καὶ τῶν δαιμόνων συμβάλλουν εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς Θεῶ καὶ τῆς ἀληθείας· διὰ τί ὁ Χριστὸς, καὶ ὁ ἴδιος Παῦλος ἀλλαχὲ ἐμποδίζον τὰς δαίμονας ἀπὸ τὸ νὰ λαλῶν, καὶ νὰ μαρτυρῶσι τὴν ἀλήθειαν; ὁ μὲν γὰρ Χριστὸς ἔλεγε πρὸς τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα τὸ κράζον ταῦτα· „οἶδά σε τίς εἶ ὁ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ“· (Μάρκ. α'. 24.) „φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἀπ' αὐτῆς“· (αὐτόθ. 25.) ὁ δὲ Παῦλος τὸν δαίμονα ὅπῃ ἔλεγε· „ἔποι οἱ ἄνθρωποι δῦλοι τῇ Θεῷ τῇ Ὑψίστῃ εἰσὶν“ εἶπε· „παραγγέλλω σοι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς“. (Πράξ. ιε'. 17.) Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι διὰ τὸτο ὁ Χριστὸς, καὶ ὁ Παῦλος ἐμποδίζον τὰς δαίμονας νὰ λαλῶν, ἐπειδὴ καὶ τὰ σημεῖα ὅπῃ ἔκαμιν ὁ Χριστὸς, καὶ ὁ Παῦλος, ἦτον ἀρκετὰ νὰ τραβίξουν τὰς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς Θεῶ· μάλιστα δὲ ὅπῃ καὶ ὁ Χριστὸς ἐκήρυττε διὰ τὴν λόγῃ τὸν ἑαυτὸν τε ὅτι εἶναι Υἱὸς Θεῶ· ὅθεν διὰ ταῦτα περὶ τὴν ἦ τῶν δαιμόνων μαρτυρία, καὶ διὰ τὸτο ἐπεσομίζον αὐτὰς ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Παῦλος (1).

„Δὶ τὴν αἰτίαν ἔλεγε αὐτὰς ἀποτόμως“.

Επειδὴ, λέγει, οἱ ὅς Ἰουδαίων πισδίσαντες Κρητικοί, ἢ καὶ οἱ ἀπαμειβόμενοι παρ' αὐτῶν ἐν τῶν Ἑλλήνων Χριστιανοί, εἶναι ψεῦσαι, ἢτοι δόλιοι, καὶ ἐπειδὴ εἶναι αἰσῶν θεία ἀγριοὶ καὶ ἀδιάντροποι, ἀλλὰ καὶ γαστρίμαργοι, διὰ τὸτο καὶ σὺ ἔλεγε αὐτὰς μὲ λόγια σφοδρὰ καὶ ἐπιπληκτικά· ἐπειδὴ τέτοις ἡ πράξις διδασκαλία δὲν ὠφελεῖ· διότι καθὼς ἀναιρεῖ καὶ θανατόνοι τινὰς τὸν χρησοῦσιν καὶ καλὸν ἄνθρωπον, αἰσῶς τὸν ἐπιπλήξῃ μὲ βαρέα καὶ ἐλεγκτικά λόγια· ἔτζί ἐκ τῆς ἐναντίας, ὅποιος κολακδεῖ τὸν ἀδιάντροπον ἄνθρωπον, καὶ νεθετεῖ μὲ πράγματα, διαφθείρει αὐτόν, διὰ τί μὲ τὰ λόγια δὲν ἀφίνει αὐτόν νὰ γνωρίσῃ τὴν κακίαν τε, καὶ νὰ διορθωθῇ· πλὴν ἐδῶ παραγγέλλει ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τίτον, ὅτι πρέπει νὰ ἐλέγξῃ, ὅχι τὰς ἀλλοτεῖς τῆς πίστεως, ἀλλὰ τὰς οἰκείας (2).

„Ἰνα

(1) Ὅρα καὶ τὸ „οἱ γὰρ ποῖτοι τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ ἐδουλόμην“· (Ῥωμ. ιε'. 18.) λέγει δὲ εἰς τὸ ῥητὸν αὐτοῦ ὁ Θεοδώρητος· „ἀλλ' ὁ μὲν Ποιητὴς διὰ τὸν πᾶν Διὸς σάφον πᾶς Κρητικὸς ὠνόμασε· ἴδουσι, ὁ δὲ Θεὸς Ἀπόστολος ἀληθῶς τὴν μαρτυρίαν ἐκάλεισεν, ὅ τινος ποιητικῶς βεβαιῶν μυθολογίαν, ἀλλὰ τῶν Κρητῶν διελέγχων τὸ τῆς γνώμης ἀβεβαίον· ἀντὶ τοῦ, καλῶς ὑμᾶς προσηγόρευσε ἴδουσι· ποῖτοι γὰρ καθεστήκατε· ἰσχύος δὲ καὶ ἐτέρωθε

„τὸν καλούμενον Δία τιθάναι, καὶ αἰσῶς μάλιστα οἰκοδομητοῦ τὸν αἶφον“.

(2) Σημειώσεται ὅτι κατὰ τὸν Θεοδώρητον δὲν ἔστιν ἐναντίον αὐτοῦ ὅσα λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος· „ἐλεγε αὐτὰς ἀποτόμως“ μὲ ἐκάνο ὅπῃ λέγει εἰς τὴν πρὸς Τιμόθεον β'. „ἐν πραότητι παιδεύονται τὰς ἐντιδιδαχόμενους“· (β'. Τιμόθ. β'. 25.) διὰ τί εἰς ἐκείνους μὲν, ὅπῃ ἀκομὴ δὲν ἐπίστανται ἐν τὸν Χριστὸν, πρέπει τινὰς νὰ προσφέρῃ τὴν θείαν διδασκαλίαν μὲ πρα-

„Ἴνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίσει, μὴ προσέχοντες Ἰουδαίκοις μύθοις“.

Εκ τῶ λόγου τῆς συμπεραίνεται, ὅτι τὸ εἶναι ὑγιεὶς πίσεως, τὸ νὰ μὴν ἐμβάξῃ τις τινὰς μέσα εἰς τὴν ὀρθὴν πίσιν κἀντὶ τοῦ ἑξίου καὶ αἰρετικὸν φρόνημα· τὸ δὲ νὰ ὑποτάσῃ τις τινὰς Χριστιανὸς τὸν ἑαυτοῦ τὴν ὑποκάτω εἰς τὸν παλαιὸν νόμον, μὲ αὐτὸ δείχνει, ὅτι δεῖ θάρρει εἰς τὴν πίσιν τῆ Χρυσῆς, πῶς εἶναι ἀρκετὴ διὰ νὰ τὸν σώσῃ· τὸ δὲ εἶναι ἀσθενεία τῆς πίσεως, ὅχι ὀλίγη, ἀλλὰ μεγάλη καὶ φοβερά. Κατὰ δύο δὲ τρόπους εἶναι μῦθος· τὰ τῶν Ἰουδαίων ἔθιμα, οὗα μὲν, διὰ τὴν αὐτὰ τελῶνται ἔξω ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς· ὅσπερ γὰρ ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον, μάταια, καὶ ἄχρηστα, καὶ περιττὰ εἶναι τὰ τῶν νόμων παρατηρήματα· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν εἶναι καὶ βλαβερὸν τὸ νὰ προσέχῃ τις τινὰς εἰς αὐτά. Καθὼς λοιπὸν δεῖ πρὸς τινὰς νὰ πείθεται εἰς τὰς ψευδεῖς μύθους, ἐπὶ δεῖ πρὸς τινὰς νὰ πείθεται ὅτι εἰς τὰ τῶν Ἰουδαίων παρατηρήματα. Σημειώσαι ὅμως, ὅτι τὰ μὲν ἅγια βιβλία τῆς παλαιᾶς Γραφῆς, καλῶς καὶ ὀρθῶς νοήματα, δεῖ εἶναι μῦθοι· ἀπαγε! πῶς γὰρ εἶναι μῦθοι ἐκεῖνα, ἀπὸ τὰ ὅποια ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ διδασκόμεθα τὴν ἀλήθειαν τῆς Εὐαγγελίας; ἀλλὰ μῦθοι εἶναι αἱ παρεξηγήσεις τῆς θείας Γραφῆς, καὶ αἱ καλέμεναι δόξασεις τῶν Ῥαββίνων (1), καθὼς εἶναι τὸ Ταλμὺδ, καὶ τὸ Ταργέμ. Ἄκουε δὲ τί λέγει καὶ παρακάτω ὁ Παῦλος.

14. „Καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων ἀποστροφικῶν τὴν ἀλήθειαν“.

Βλέπεις, ἀγαπητέ, ποίους ὀνομάζει μῦθος ὁ Παῦλος; τὰς ἐντολὰς καὶ παραδόσεις τῶν ἀνθρώπων, καθὼς καὶ εἰς τὴν Ἡσαΐαν, καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον τῶν γεγραπται· ὁ μὲν γὰρ Ἡσαΐας ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ λέγει· „ἐγγίξομαι ὁ λαὸς ἕως ἐν τῷ σῶματι αὐτοῦ, ὁ καὶ ἐν τῇ χεὶρὶ αὐτοῦ τιμωσέ με· ἡ δὲ καρδία αὐτοῦ πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ· μάτην δὲ σέβονται με, διδάσκοντες ἐντολὰς ἀνθρώπων καὶ διδασκαλίαν“· (Ἡσ. κθ'. 13.) „δὲ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ λέγει· „ἠκυρώσατε τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν“· (Ματθ. 19. 7.) ἐντολὰς δὲ καὶ παραδόσεις τῶν ἀνθρώπων ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος καὶ ὅλα τὰ ἄλλα Ἰουδαϊκά, μάλιστα δὲ τὰς παρατηρήσεις τῶν φαρισαίων, καθὼς τὸ εἶναι φαιερὸν ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα λόγια.

15. „Πᾶντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθάροις, τοῖς δὲ μεμιασμένοις καὶ ἀπίστοις ἕθεν καθαρὸν· ἀλλὰ μεμιάσονται αὐτῶν, καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις“.

Ως τὰ φαρισαῖοι, δεῖ εἶναι κατὰ τὴν ἐδικὴν φύσιν καθαρὰ, ἢ ἀκάθαρτα, ἀλλὰ κατὰ τὴν προαίρεσιν καὶ ὑπόληψιν ἐκείνων ὅπως τὰ τρώγην, γίνονται ἢ καθαρὰ ἢ ἀκάθαρτα, ἢ καὶ ἐκεῖνοι ὅπως τὰ τρώγην εἶναι καθαρὰ, καὶ χωρὶς προλήψεως, καὶ δεισιδαιμονίας, καθαρὰ γίνονται καὶ αὐτά· αὐτοὶ δὲ ἐκεῖνοι ὅπως τὰ τρώγην εἶναι ἀκάθαρτα, καὶ ἔχον προλήψεις εἰς τὸν λογισμόν, ἀκάθαρτα νομίζονται καὶ αὐτά· ἀγκαλὰ καὶ τὰ φαρισαῖοι αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ, ὡς κτίσματα Θεοῦ, καθαρὰ καὶ καλὰ εἶναι, καθὼς λέγει ὁ Μωϋσῆς· „Καὶ εἶδον ὁ Θεὸς πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδὲ καλὰ λίαν“· (Γέν. 1. 31.) Καὶ ὁ Ἀπόστολος εἶπεν ἄλλα· „Πᾶν κτίσμα Θεοῦ καλόν, καὶ ἕθεν ἀπόβλητον μετὰ ὀχλειᾶς λαμβανόμενον“· (1. Τιμόθ. 4. 4.) ὅθεν καὶ ἐκεῖνοι ὅπως εἶναι καθαρὰ καὶ ὁσεβεῖς, ὅλα τὰ φαρισαῖοι τὰ ἡξόρυστοι καθαρὰ, ὡς ποιήματα Θεοῦ, μόνον δὲ τὴν ἀμαρτίαν ἡξόρυστοι ἀκάθαρτον· (Ἀνίσως)

ἡμεῖς καὶ μετὰ μαλακὸν τρόπον· εἰς ἐκείνους δὲ ὅπου ἐπί-
 στυσαν, καὶ ἐπὶ τὴν κάμινον ἐναντία τῆς πίσεως, πρέπει
 νὰ τοὺς ἐλέγχῃ τις, καὶ μετὰ αὐτοὺς ἰσχυρὰ νὰ τοὺς
 ἰαστρέυῃ· Ὅρα καὶ σὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ· „ἐν πραότητι παι-
 „δοῦντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους“· καὶ σὴν· „αἰρετικὸν
 „ἀνθρώπον μετὰ μίαν καὶ δυνάμεαν νουθεσίαν παρακαλῶ“·
 (Τίτ. 2. 11.)

(1) Καὶ ὁ Κύριος παρομοίως κατηγορεῖ τοὺς παρὰ
 τῶν Ἰουδαίων ἐρμηνείας καὶ παρεξηγήσεις τοῦ νόμου, λέ-
 γων· „Ἴνα τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντο-
 „λήν τοῦ Θεοῦ διὰ τὰς παραδόσεις ὑμῶν“; (Ματθ.
 19. 3.)

σως δὲ καὶ ὁ νόμος λέγει τινὰ ζῶα ἀκάθαρτα, ἀλλὰ δὲν τὰ ὀνομάζει ἀπλῶς ἀκάθαρτα, ἀλλὰ διὰ τὰ ἐμποδίσαι τὴν τρυφὴν ἀπὸ τῆς Ἑβραϊκῆς· ἐπεὶ δὲ αὐτὸν τὰ ὀνόμαζεν ἔτι, δὲν ἤθελεν πεισθῆναι οἱ Ἑβραῖοι τὰ ἀπέχον ἀπὸ αὐτῶν, ὡς γαστρίμαργοι ὅπως ἦτον (1).) ὅσοι δὲ εἶναι ἀκάθαρτοι καὶ ἀσεβεῖς, αὐτοὶ νομίζουσιν καὶ τὰ φαγνὰ ἀκάθαρτα. Πῶς δὲ, καὶ μὴ τί τρόπον νομίζουσιν ταῦτα ἀκάθαρτα; καθὼς δηλαδὴ νομίζουσιν μερικοὶ ὡς ἀκάθαρτα, καὶ τὰ ὀφάρια ἐκεῖνα ὅπως τρώγουν ἀνθρώπους· ἢ τὰ ὀρνίδια καὶ πελῖα ὅπως τρώγουν τὴν ἀνθρώπινον κόπρον· ὥστε ἡ μεμολυσμένη καὶ ἀκάθαρτος διάνοια τῶν ἀνθρώπων, ὅπως συλλογίζεται τὰ τοιαῦτα, αὐτὴ μαζὶ μὲν τὴν ἐδικήν της ἀκαθαρσίαν, μολυβέει καὶ κάμνει ἀκάθαρτα καὶ τὰ φαγνὰ, τὰ ὅποια δὲν εἶναι φυσικὰ τοιαῦτα (2). καθὼς, χάριν παραδείγματος, καὶ ἐκεῖνος ὅπως πιάσκει ἀπὸ ἀσθενείαν σομάχη, νομίζει πῶς εἶναι τὰ νόσιμα φαγνὰ αἷος καὶ ἀνὴρ· ὁμοίως καὶ ἐκεῖνος ὅπως ἔχει ζάλλω εἰς τὴν κεφαλὴν, νομίζει ὅτι ἡ ἀκίνητος καὶ σερεὰ γῆ, σαλεύει καὶ γυρίζει ὡσὰν τροχός, ἐπεὶ δὲ τὸ πάθος καὶ ἡ ἀσθενεία τῶν τοιούτων, λαμβάνει τοιαύτην ὑπόνοιαν πῶς εἶναι ἐκεῖνα ὅπως δὲν εἶναι. Ταῦτα ὅπως εἰπομεν ἐδῶ ἀρμόζουσιν καὶ εἰς τὰς Μανιχαίους, καὶ εἰς τὰς Μαρκιωνιστάς, καὶ εἰς τὰς ἐκ τῶν καταγομύνας νεοφανεῖς αἱρετικὰς, τὰς λεγομύνας ἀπὸ τῆς πολλῆς, Γαλάτας· ἐπεὶ δὲ καὶ ὅλοι αὐτοὶ δὲν τρώγουν ὅλα τὰ φαγνὰ, σιγχαινόμενοι καὶ νομίζοντες ταῦτα ὡς ἀκάθαρτα.

16. „Θεὸν ὁμολογοῦσιν ἀδεύει, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες, καὶ ἀπαθεῖς, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι“.

Βλέπεις, ὦ ἀναγνώστη, ποῖον εἶναι ἐκεῖνο ὅπως κάμνει τὴν ἀνθρώπου ἀκαθάρτη καὶ σιγχαμερές; δηλαδὴ τὸ τὰ κάμνειν ἔργα πονηρὰ καὶ ἀκάθαρτα· διὰ τὸ καλὰ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος Ἰάκωβος ὅτι „ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων εἶναι νεκρά“ (Ἰάκ. β'. 26.) ὁποῖος δὲ ἔχει τὴν τοιαύτην νεκρὰν πίσιν, ἀκολούθως εἶναι νεκρός καὶ αὐτός· νεκρός δὲ ὢντας, εἶναι καὶ σιγχαμερός, καὶ εἰς καθὲ ἀγαθὸν ἀδόκιμος (3).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

1. „Σὺ δὲ λάλα αἰπρέπτα τῇ ὑγιαίνουσῃ διδασκαλίᾳ“.

Αν, λέγει, οἱ αἰωτέρω κακόφρονες εἶναι ἀπειθεῖς, καὶ ἀδόκιμοι, ὅμως ἐσὺ ὦ Τίτε, κάμνεις τὸ ἐδικόν σου ἔργον, καὶ μὴ σιωπῆσης· ἀλλὰ λάλει καὶ δίδασκε αὐτὰς τὰ ὑγιῆ καὶ ὀρθὰ δόγματα καὶ φρονήματα, καὶ ἐκεῖνοι ταῦτα δὲν δέχονται.

2. „Πρεσ-

(1) Διὰ ποίας δὲ ἄλλας αἰτίας ὀνομάζει ἡ Γραφή ἀκάθαρτα ζῶα τινὰ, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν π. 14. σίχ. π. 18. Κεφαλαίῳ τῆς πρὸς Ῥωμαίους.

(2) Εἰ δὲ καὶ νομίζουσιν τινὰς, ὅτι τὰ νεκρὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων, τὰ ὅποια τρώγουν τὰ ὀφάρια, ἢ ἡ ἀνθρώπινος κόπρος, τὴν ὅποιαν τρώγουν τὰ ὀρνίδια, ἀνίσως, λέγω, νομίζω ὅτι αὐτοὶ εἶναι ἀκάθαρτα, καὶ διὰ τὸ ἀκολούθως νομίζω ἐπὶ καὶ τὰ ζῶα ὅπως τρώγουν ταῦτα εἶναι ἀκάθαρτα, ἀποκρινόμενα αἰ. ὅτι φυσικὰ τὰ φαγνὰ ταῦτα καθ' αὐτὰ, δὲν εἶναι ἀκάθαρτα καὶ σιγχαμερῆ, ἀλλὰ νομίζονται μόνον ὡς τοιαῦτα κενὰ εἰς τὴν ὑπόληψιν τῶν πολλῶν· καὶ β'. ὅτι εἰ καὶ νομίζονται ταῦτα τὰ φαγνὰ ὡς ἀκάθαρτα, ἀλλ' ὅμως τὰ ζῶα ὅπως τρώγουν ταῦτα, δὲν εἶναι ἀκάθαρτα· διὰ τὴν τὰ μεμβράων ὅπως διόλου εἰς τὴν σάρκα καὶ εἰς τὴν ἐδικήν της, διὰ τῆς φυσικῆς χωρὶς καὶ ἐξαμαρτώσεως, καὶ γίνονται ἄλλα· ὅθεν πλέον τὰ ἀνθρώπινα σώματα, δὲν εἶναι ἀνθρώπινα σώματα, ἀλλὰ

καὶ γίνονται σάρκα τῶν ὀφάρων ἐκεῖνα ὅπως τὰ ἔφαγε, καὶ τὰ ἐχώνευσεν, καὶ ἡ ἀνθρώπινος κόπρος, δὲν εἶναι πλέον κόπρος, ἀλλὰ γίνεται σάρκα τῶν ὀρνιδίων ἐκεῖνα ὅπως τὴν ἔφαγε, καὶ τὴν ἐχώνευσεν.

(3) Διὰ τὰ λέγει καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος (Ὁμιλ. γ'. εἰς τὴν Ἄνναν) ὅτι δὲν εἶναι εὖως τρέπος ἀρνησεως, ἀλλὰ πολλοὶ, καὶ διάφοροι, τὰς ὁποίας ὁ Παῦλος ὑπογράφων ἔλεγε· „Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, πῶς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται“ καὶ πάλιν· „εἰδὲ τις τῶν ἰδίων, καὶ μάστιγα τῶν οἰκῶν ἐπρονόει, τὴν πίσιν ἡρνηται, καὶ ἐστὶν ἀπίστου χέρων“ (α. Τιμοθ. ε'.) καὶ πάλιν· „φύγετε τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία“ (Κολ. γ'. 5.) Ὅθεν καὶ ὁ μέγ. Κανὼν τῆς μεγάλης Βασιλικῆς διορίζει, ὅτι ὅποιοι Χριστιανοὶ ὑβρίζουν μὲν τὰ ἔργα τὸν Χριστόν, τίποτε δὲν ὠφελεῖται ἀπὸ μόνου τοῦ ὀνόματος τῶν Χριστιανισμῶν· ἐάν τις πρὸ ὀνόματος λαβάνῃ τὸν Χριστιανισμόν, ἐυβρίξῃ τὸν Χριστόν, ἔσται ὁφειλὸς αὐτῷ ἀπὸ τῆς προσηγορίας.

2. „Πρεσβύτεας νηφαλίσς εἶναι“.

Επειδὴ φυσικὸν ἐλάττωμα τῶ γηρατειῶν εἶναι, τὸ νὰ εἶναι οἱ γέροντες ραδιροὶ, καὶ δυσκίνητοι, καὶ ἐπιλήσμονες, διὰ τὸ ἐστὶν ὦ Τίτε, δίδασκε τὰς γέροντας νὰ εἶναι νηφάλιοι, ἤγουν ἔξυπνοι, καὶ προσεκτικοί, καὶ ὁξέες εἰς τὴν νῦν.

„Σεμνὲς, σώφρονας“.

Σώφρονας ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος ὅχι τὰς ἔχοντας σωφροσύνην τῶν σαρκικῶν παθῶν, ἀλλὰ τὰς φρονίμους καὶ γνωστικὰς, παρὰ τὸ σώας ἔχειν τὰς φρενίας· ἐπειδὴ εἶναι μερικοὶ γέροντες ὅπως παραφρονῶν καὶ μαίνονται, ἄλλοι μὲν, ἀπὸ τὸ κρασί ὅπως πίνεν, ἄλλοι δὲ, ἀπὸ μικροψυχίαν, ὥστε ὅπως γίνονται ὡσὰν νήπιοι καὶ παιδία· διὸ καὶ παροιμία ἐπὶ τῶν λέγεται ὅτι· „Γέροντες παλίμπαιδες“· ἐπειδὴ δὲ ἦτον ἀκόλουθον νὰ ζητῇ ὁ Παῦλος ὅτι οἱ γέροντες νὰ ἔχεν σωφροσύνην τῶν σαρκικῶν παθῶν, κατὰ τὸν Οἰκουμενιον, ὡσὰν ὅπως τὰ σαρκικά παθή, φυσικῶς τῷ τρόπῳ ἐκλείπουσιν ἀπὸ τὰς γέροντας, διὰ τὴν σέρησιν τῶ ἐμφύτῃ θερμῷ, καὶ δυσκόλως ἡμπορεῖ νὰ ὀρεθῇ τινὰς γέρων καὶ πόριος· ὅθεν εἶπεν ὁ Σεираχ· „τεία εἶδη, ἐμίσσησεν ἡ ψυχὴ μου, καὶ προσώχθισα σφόδρα τῇ ζωῇ αὐτῶν, πτωχὸν ὑπερήφανον, πλέσιον ψόβῳ, καὶ γέροντα μοιχρὸν, ἐλαττώμενον σωέσει“· (Σειρ. κε. 2.)

„Υγιαίνοντας τῇ πίσει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ“.

Δίδασκε, λέγει, ὦ Τίτε, τὰς γέροντας, νὰ ἔχεν πίσιν ὀρθὴν καὶ ὑγιᾶ, νὰ ἔχεν ἀγάπην, καὶ μάλιστα ὑπομονήν· διὰ τὴν ἡ ὑπομονὴ εἶναι παράγγελμα ἀρμοδιώτατον καὶ ἀνεγκαλὸν εἰς τοὺς γέροντας· αὐτοὶ εἶναι ἀκρόχοιοι, καὶ διὰ ὀλίγον πρᾶγμα θυμούνται καὶ λυπεῖται.

3. „Πρεσβυτίδας ὡσαύτως ἐν κατασήμεναι ἱεροπρεπῆς“.

Πρεσβυτίδας ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὰς γερόντισσας, ἢ ὁποῖαις καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἔξω σχῆμα, καὶ τὴν φορεσίαν, πρέπει νὰ φαίνονται σεμναῖς, εὐτακταῖς, καὶ κόσμιας (1)· μερικοὶ δὲ λέγεσκον, ὅτι πρεσβυτίδας ἐννοεῖ ἐδῶ ὁ Παῦλος τὰς διακόνους τῆς Ἐκκλησίας, τὰς ὁποίας ζητεῖ χρεώσικως ὁ Ἀπόστολος, νὰ εἶναι ἱεροπρεπεῖς καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἔξωθεν φόρεμά των, ἦγουν νὰ πρέπουν εἰς τὰς ἱεράς ὑπηρεσίας ὅπως κάμνουν.

„Μὴ διαβόλης, μὴ οἴνῳ πολλῷ δεδωλεμένας“.

Επειδὴ τὸ γηρατειὸν εἶναι φυσικὰ ψυχρὸν (μαραίνεται γὰρ ἐν τῇ ἡλικίᾳ ταύτῃ τὸ ἐμφύτον θερμὸν) τότε χάριν οἱ γέροντες ἀγαπῶν τὸ κρασί διὰ τὰ θερμανθῆναι, καὶ μάλιστα αἱ γερόντισσαι γυναῖκες· ἐπειτα διὰ νὰ μὴν ἡμπορῇ τὸ σομάχι τῶν γερόντων, καὶ γερόντισσων, νὰ χωνέσῃ ὀλίγῳ τὸ κρασί, νικῶνται ἀπὸ αὐτὸ αἱ τοιαῦται γερόντισσαι, πλὴν ὅχι ἀπὸ τὸ μέτερον καὶ ὀλίγον κρασί, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ πολὺ καὶ ὑπερβολικόν· νικώμεναι δὲ ἀπὸ αὐτοῦ, κλίνειν εἰς τὸ νὰ διαβάλλῃ καὶ νὰ καταλαλῇ τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλω γυναῖκα, καὶ εἰς τὸ νὰ ψευδίζεν καὶ νὰ κρυφομιλῇ, ἄλλα μὲν, εἰς τὴν μίαν, ἄλλα δὲ, εἰς τὴν ἄλλω (2).

„Κα“.

(1) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν καὶ ἐρμηνείαν τοῦ ἐ. Κεφαλαίου πρὸς Τιμόθεον πρώτης, στίχ. 2.

(2) Διὰ τὸ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐπιφανὴ τὴν ὑδροποσίαν λέγων· „εὐδὲς ἐκραυπάλησεν ἀπὸ ὕδατος, „εὐδὲς ὠδυνήθη κεφαλὴ πατε, ὕδασι βαρηθῆσα“· „εὐδὲς ἀποτρίων ποδῶν εὐδὲς ὑδροποσία συζῶν“· „εὐδὲς νὸς εὐδὲς πόντος“· „εὐδὲς χῆρες ἀπὸ χρωδῆσαν“· (Λόγ. α. περὶ Νηρείας) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν ποῖς ἡμίμβοις στίχοις· „εὐδὲς πιεῖ“·

„βρύουσι“ ὕδωρ, κρατὴρ ἀήρην· „ποτὸν μέδης“· „αποῖον“· „ἀκλήματον γάννυσμα“· καὶ πάλιν ἐν ποῖς ὁλοκληροῖς ἱαμβικαῖς διστίχοις ἔστω φησὶν· „ὕδωρ ποτὸν φέρειον εὐ κρατὴ φρένας“· „δοιοὶ δὲ πὴν νῦν συλαβῶσα κραπάλη“· Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „μὴ“· „μεθυσκεσθε οἶνον, ἐν ᾧ ἐσιν ἀσωτία“· (Ἐφεσ. ἐ. 18.) καὶ τοῦ „μὴ καμοῖ, καὶ μέδαι“· (Ῥώμ. 13.)

„ Καλοδιδασκάλης “.

Η γερόντισαις, λέγει, πρέπει να είναι διδασκάλισαις τῷ καλῷ καὶ τῇ ἀρετῇ· πῶς δὲ εἰς ἄλλο μέρος ὁ Παῦλος λέγει νὰ μὴ διδάσκων αἱ γυναῖκες; „Γυναικὶ γάρ φησι διδάσκειν ἐν ἐπιτρέπω“. (α. Τιμόθ. β'. 12.) Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐκεῖ μὲν λέγει ὁ Παῦλος νὰ μὴ διδάσκων αἱ γυναῖκες παρρησίᾳ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἐπειδὴ τὸτο εἶναι ἐμποδισμὸν· ἐδῶ δὲ λέγει διὰ τὴν ἐν τῷ οἴκῳ γινομένην διδασκαλίαν, καὶ κατ' ἰδίαν εἰς τὰς γυναῖκας, τὸ ὅποιον δὲν ἐμποδίζεται· ὅτι δὲ τὸτο ἐννοεῖ ὁ Παῦλος, ἀπὸ τῶ ἀκόλουθα λόγια εἶναι φανερόν.

4. „ Ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας, φιλαῖδρες εἶναι “.

Πρέπει, λέγει, αἱ γερόντισαι νὰ σωφρονίζων, καὶ νὰ ἀγαπῶν, ὅχι μόνον τὰς ἐδικὰς τῶν νέας θυγατέρας, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς λοιπὰς ἑσῆας νέας· διὰ τὴν καθε μίαν γερόντισαν πρέπει νὰ διδάσκῃ τὴν νεώτεραν, καὶ πρῶτον ἀπὸ ὅλα νὰ τὴν διδάσκῃ νὰ ἀγαπᾷ τὸν ἄνδρα της· ἐπειδὴ ὅταν ἡ γυναῖκες ἀγαπᾷ τὸν ἄνδρα των, τότε καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ ἀκολουθεῖν, ἥ ἦεν ἡ σωφροσύνη, καὶ ἡ τιμὴ, ἡ δίδουσία καὶ εὐτυχία τῷ οἴκῳ, ἡ τῶν παιδῶν καλὴ ἀνατροφή, καὶ τῶν δούλων κυβερνήσεις, καὶ ὅλης τῆς families ἡ ἀρίστη οἰκονομία· καθὼς ἐκ τῶ ἐναντίας, ὅταν ἡ γυναῖκες δὲν ἀγαπᾷ τὸν ἄνδρα των, καὶ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα σωματικὰ ἀγαθὰ ἀλείσκονται εἰς τὸν οἶκον, ὅμως ἐδὲν ἀφελῶσι ταῦτα, ἀλλὰ χαίονται, καὶ ἀφανίζονται.

„ Φιλοτέκνης “.

Οταν ἡ γυναῖκες ἀγαπᾷ τὸν ἄνδρα των, ἀκολουθεῖ εἶναι νὰ ἀγαπᾷ καὶ τὰ τέκνα των· διὰ τὴν ἐκείνη ἡ γυνὴ ὅπως ἀγαπᾷ τὴν ῥίζαν, ἥ ἦεν τὸν πατέρα τῶ παιδὸς, ἥτοι τὸν ἄνδρα της, αὐτὴ πολλῶν μᾶλλον θέλει ἀγαπήσῃ καὶ τὸν καρπὸν τῶ ἀνδρός της, ἥ ἦεν τὰ παιδία· μᾶλλον δὲ θέλει ἀγαπήσῃ αὐτὰ, καὶ διὰ τὴν εἶναι παιδία ἐδικὰ της.

5. „ Σώφρονες, ἀγναῖς, οἰκερὲς, ἀγαθαῖς, ὑποτασσομένης τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν “.

Οταν ἡ γυναῖκες ἀγαπᾷ τὸν ἄνδρα των, ἀκολουθεῖ νὰ εἶναι καὶ σώφρονες, καὶ ἀγναῖς· σώφρονες μὲν κατὰ τὸ σῶμα, ἀγναῖς δὲ καὶ καθαραῖς κατὰ τὴν ψυχὴν, ἀπέχουσαι καὶ μὲ τὸ σῶμα, καὶ μὲ τὸν νῦν, ἀπὸ καθε μίξιν καὶ ἐπιθυμίαν ἑσῆς ἀνδρός· ὁμοίως ἡ γυναῖκες ὅπως ἀγαπᾷ τὸν ἄνδρα των, αὐταῖς γίνονται καὶ τῷ οἴκῳ των φύλακες, καὶ οἰκονομίαις καλῶν· ἐπειδὴ ἀγαπᾷ τὸν ἄνδρα των, ἀγαπᾷ ἐν ταῦτα καὶ τὸ ὁσπῆτιον τῶ ἀνδρός των, καὶ δὲν ἐξοδεῖν κακῶς τὰ ὑπάρχοντα τῶ ἀνδρός των, μᾶλλον δὲ τὰ ἐδικὰ των ὑπάρχοντα, ἔπε καταγίνονται εἰς τρυφὰς καὶ ξεφαντώματα, καὶ εἰς μάταια σολίδια· ὅσαι γὰρ γυναῖκες σολίζονται, διὰ τὸτο σολίζονται διὰ νὰ ἀρέσκον εἰς ἄλλας ἀνδρας· ἐκεῖναι δὲ ὅπως μίαν φοράν ἠγάπησαν τὸν ἄνδρα των, καὶ ἄρεσαν εἰς αὐτὸς, αὐταῖς πλέον πῶς θέλουν σολισθῆν διὰ νὰ ἀρέσκον εἰς ἄλλας; βέβαια τὸτο ποτὲ δὲν θέλουν τὸ κάμναι. Πρὸς τέτοις δὲ ὅσαι γυναῖκες ἀγαπᾷ τὸν ἄνδρα των, αὐταῖς καὶ ὑποτάσσονται εἰς αὐτὸς μὲ καθε δυνάμειαν, εἰς ὅσα δηλαδὴ εἶναι νόμιμα καὶ δίκαια, ὅχι δὲ καὶ εἰς τὰ παρὰ φύσιν καὶ ἄνομα, ὁτομάζεσαι κυεῖν καὶ αὐθρότης τῶ ἀνδρα των, καθὼς καὶ ἡ Σάρρα ὠνόμαζε κύριον καὶ αὐθρότης της τὸν Ἀβραάμ, ὡς λέγει ὁ κορυφαῖος Πέτρος· „ὡς Σάρρα ὑπήκουσε τῷ Ἀβραάμ, κύριον αὐτῆς, τὸν καλῶσα“. (α. Πέτ. γ'. 6.) Βλέπε δὲ ἀγαπητέ, ὅτι ὁ Παῦλος, ὅπως πάσχει μὲ καθε τρόπον νὰ σικώσῃ τὸν Χριστιανὸν καὶ τὰ ἀνδρόγυνα ἀπὸ τῶ βιωτικῶν πράγματα, πόσῳ πρόνοιαν, καὶ πόσῳ φροντίδα βάζει ἐδῶ, διὰ τὴν εὐταξίαν τῶν ἀνδρογυνῶν καὶ τῶ οἴκῳ αὐτῶν. Διὰ τί δὲ τὸτο κάμνει; ὅτι ὅταν τὰ τῶ οἴκῳ καὶ τῆς families τῶν Χριστιανικῶν ἀνδρογυνῶν καλῶς κυβερνῶνται, τότε καὶ τὰ πνευματικὰ καλῶς διοικῶνται, καὶ ἀκολουθῶς προκόπτουσιν εἰς τὸ καλλίτερον, καὶ οἱ ἄνδρες, καὶ ἡ γυναῖκες.

„ Ἵνα

„Ἴνα μὴ ὁ λόγος τῷ Θεῷ βλασφημηῇται“.

Βλέπεις ὡ ἀγαθῶσα, ὅτι ὁ Θεὸς Παῦλος κατὰ προηγμένον λόγον φροντίζει διὰ τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίας, καὶ ὅχι διὰ τὰ κοσμικὰ πράγματα; διὰ τί, αὐτὴ μία πιστὴ γυναῖκα συγκατακτὴν μετ' ἀπίστον ἄνδρα (1), καὶ δὲν ἦναι ἐνάρετος, ἢ κατὰ τῆς γυναικὸς βλασφημία εἰς αὐτὴν τὴν πίσιν τῆς γυναικὸς διαβαίνει.

6. „Νεωτέρως ὡσαύτως παρακάλεϊ σωφρονεῖν“.

Αντιθέτως μὲν ὁ Παῦλος ἐκατέστησε διδασκαλίαν τῶν νεωτέρων γυναικῶν πρὸς γερόντισσας, γυναῖκας δηλαδὴ τῶν ἄλλων γυναικῶν· ἐδῶ δὲ καταστάνει διδάσκαλον τῶν νεωτέρων ἀνδρῶν, αὐτὸν τὸν ἴδιον Ἐπίσκοπον Τίτον, ἄνδρα δηλαδὴ τῶν ἄλλων ἀνδρῶν· διότι ὁ Ἀπόστολος εἰς καθὲν μέρος φροντίζει τὸ εὐτακτον, καὶ ὑπρεπές. Τί δὲ πρέπει ὁ Τίτος νὰ παρακινή καὶ νὰ διδάσκη τὰς νεωτέρας; τὸ νὰ φυλάττῃ σωφροσύνην καὶ καθαρότητα ἀπὸ τὰ σαρκικὰ πάθη· ἐπειδὴ τὴν ἡλικίαν τῶν νέων μάλιστα καὶ κατ' ἐξάρετον τρόπον ἐνοχλεῖ τὸ πῦρ τῶν σαρκικῶν παθῶν, τὸ ὁποῖον αὐτοὶ πρέπει νὰ σβύνην, καὶ νὰ σπευδάξεν εἰς τὸ νὰ σωφρονεῖν· διὰ τί κατὰ τὸν Θεοδώριτον „αὕτη διαφερόντως ἡ ἀρετὴ (τῆς σωφροσύνης)“, κοσμεῖ τὴν νεότητα.

7. „Περὶ πάντας (2) σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων“.

Ας διδάσκων, λέγει, καὶ ἡ γερόντισσας γυναῖκας πρὸς νεωτέρας γυναῖκας, καὶ οἱ γέροντες ἄνδρες, ἃς διδάσκων τὰς νεωτέρας ἄνδρας· πλὴν ἡ λαμπρότης τῆς ἐδικῆς σου ζωῆς, ὦ Τίτε, αὕτη ἃς ἦναι ὡσὰν εἷς κοινὸν διδασκαλεῖον καὶ παράδειγμα ἀρετῆς ἔμπροσθεν εἰς ὅλους, καὶ εἰς ἄνδρας καὶ εἰς γυναῖκας, καὶ ὡσὰν μία πρωτότυπος καὶ ἀειβλής εἰκὼν ὅλων ὅμως τῶν καλῶν, διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ αὐτῆς ὁ καθ' ἑαυτοῦ ἐκεῖνο τὸ εἶδος τῆς ἀρετῆς, καὶ τὰ καλὰ ὅπως βλέπεται.

„Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἀδιαφορεῖαν“.

Πάλιν ἐδῶ ἐννοεῖται ἀπὸ κοινῆς τὸ, „παρεχόμενος“ ἦγεν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ παρέχε, ὦ Τίτε, ἀδιαφορεῖαν, ἦγεν νὰ μὴ ᾔνοι, λέγει, ἐκεῖνα ὁ πᾶς διδάσκεις ψαλμὸν καὶ διεφθαρμένα, ἀλλὰ ὅτι καὶ ὁρθά.

„Σεμνότητι“.

Πάρεχε, λέγει, εἰς τὴν διδασκαλίαν σου, ὦ Τίτε, σεμνότητι, ἦγεν νὰ μὴ ἔχη ἡ διδασκαλία σου πᾶν ἄσεμνον νόημα, ἢ κίνημα, ὅπως νὰ κάμνη τὰς ἀνοήτους νὰ κλίνων εἰς διάχυσιν καὶ ἀνολάθειαν· ἀλλὰ ὅλα καὶ τὰ νοήματα, καὶ λόγια, καὶ σχήματα τῆς διδασκαλίας σου, νὰ εἶναι σεβάσματα, καὶ ἄξια τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης καὶ μεγαλειότητος.

8. „Λό-

(1) Τὸ πᾶν λέγει ὁ Παῦλος διὰ τὰ ἀνδρόγυνα ἐκίνα, περὶ ὅποια ἐν ἀπιστίᾳ ὄντα πρότερον, ὕστερον ἐν μέ-
ρος ἐξ αὐτῶν ἐδέχθησαν τὴν πίσιν πρὸς Χριστὸν, εἴτε ὁ
ἀνδρῶν, εἴτε ἡ γυνή· συγκατακτὴν γὰρ ὁ Παῦλος τὸ μέ-
ρος ἐκεῖνο ὅπως πιστεύσει, νὰ συγκατακτὴν μετ' αὐτὸν μέρος
ὅπως μὴν εἰς τὴν ἀπιστίαν, εἴαν καὶ αὐτὸς θελήσῃ. „Εἰ
„τις ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει ἀπίστον, καὶ αὐτὴ συνδύο-
„κα οἰκᾷ μετ' αὐτῷ, μὴ ἀφίετω αὐτήν· καὶ γυνή,
„ἥτις ἔχει ἄνδρα ἀπίστον, καὶ αὐτὸς συνδύοκα οἰκᾷ
„μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφίετω αὐτήν“ (ἀ. Κορ. ζ'. 12.)

Οἱ δὲ Θεοδώριτος ὅπως ἐρμηνεύει, ὅτι νὰ ὑποτάσσωνται
αἱ γυναῖκες εἰς τοὺς ἄνδρας των, καὶ νὰ μὴ χωρίζωνται
ἀπὸ αὐτῶν· διὰ τί τὸ νὰ ἀφίενται αἱ γυναῖκες τῶν ἀν-
δρῶν των διὰ πρόφασιν ὑπεβίαιας, τὸ πᾶν ἐπρόκειτο βλασ-
φημίαν εἰς τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίας· ὁ δὲν καὶ ἡ ἐν
Γάγγρᾳ Σύνοδος διορίζει ἐν τῷ 18. Κανόνι αὐτῆς
αὐτὰ· „Εἰ τις γυνὴ κατελιμπάνοι τὸν ἄνδρα, καὶ
„ἀναχωρεῖν ἐθέλοι, βδελυσταμὴν τὸν γάμον, ἀνά-
„δεμα ἔστω“.

(2) Ἐν ἄλλοις „περὶ πάντων“.

8. „Λόγον ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον“.

Πάρεχε, λέγει, ὦ Τίτε, εἰς τὴν διδασκαλίαν σου, λόγον ὑγιῆ καὶ ἀκατάγνωστον, ἥτοι λόγον ὀρθόδοξον, καὶ ὅπως νὰ μὴ ἔχη πιάσιμον ἀπὸ κανένα μέρος εἰς τὸ νὰ κατηγορηθῇ.

„Ἰνα ὁ θεὸς ἐναντίας ἐντραπῇ, μηδεὶν ἔχων περὶ ἡμῶν φαῦλον, λέγαν“.

Ταῦτα, λέγει, πάντα ποιεῖ ὦ Τίτε, διὰ τὸ ἐντροπιασθῆναι ὁ ἐναντίος, ἦγαν εἶπε ὁ διάβολος, εἶπε καθεὶς ἄλλος ἐχθρὸς τῆς πίστεως, ὅπως γίνεται ὑπηρετῆς τῆς διαβόλου, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχη νὰ εἰπῇ κανένα ἐναντίον περὶ τῆς ἡμῶν πίστεως (1).

9. „Δέλως ἰδίῳις δεσπότως ὑποτάσσεται, ἐν πᾶσιν εὐαρέστους, εἶναι“.

Παρακάλει, λέγει, ὦ Τίτε, νὰ ὑποτάσσονται οἱ δέλοι εἰς τὰς αὐθεντίας των, καὶ νὰ εἶναι εὐαρέστοι εἰς αὐτὰς εἰς ὅλα, ἥτοι εἰς ὅλα τὰ δίκαια καὶ νόμιμα, ὅπως ἀνήκουσιν εἰς τὴν σωματικὴν ὑπηρεσίαν τῶν δέλων, ὅχι δὲ καὶ εἰς τὰ παράνομα. ὥστε, ὅποιος διὰ πρόφασιν ἐγκρατείας, χωρίζει τὰς γυναῖκας ἀπὸ τῆς ἀνδραπορίας, καὶ ὅποιος διὰ σχῆμα δισεβείας, χωρίζει τὰς δέλους ἀπὸ τῆς αὐθεντίας των, ὁ πῦτος δὲν εἶναι ἀκατηγόρητος· ἐπειδὴ καὶ δίδει πολλὰ πιασίματα εἰς ὅλους τὰς ἀπίστους, καὶ ἀνοίγει ὅλων τὰ στόματα εἰς τὸ νὰ κατηγορῇ τὴν πίσιν τῶν Χριστιανῶν (2).

10. „Μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ νοσφιζομένους, ἀλλὰ πίσιν πᾶσαν ἐν, δακνυμένους ἀγαθῇ“.

Βλέπε, ὦ Χριστιανέ, ὅτι ὁ Παῦλος ζητεῖ χρεωστικῶς ἀπὸ τῆς δέλης τὸ νὰ ἔχεν ὅλα ἐκεῖνα ὅπως κατ' ἐξαίρετον τρόπον ἀναπαύσει τὰς αὐθεντίας των, ἦγαν τὸ νὰ μὴ ἀντιλέγαν εἰς αὐτὰς· τὸ νὰ μὴ κλέπταν τὰ πράγματά των· (τὸ γὰρ δηλοῖ τὸ „νοσφιζομένους“) ἀλλὰ νὰ εἶναι ἐμπιστομένοι εἰς ὅλα· δι' ὅ,τι αὐτὰ εἶναι μάλιστα ὅπως εἶναι ποθητὰ, καὶ περιεσπένδον εἰς τὰς κοσμικὰς ἀνθρώπους, τὰς αὐθεντίας των δέλων.

„Ἰνα τὴν διδασκαλίαν τῆς Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ κοσμήσιν ἐν πᾶσι“.

Ανίσως, λέγει, καὶ οἱ δέλοι εἶναι ποιῶσι πρὸς τὰς αὐθεντίας των, καθὼς εἶπον ἀνωτέρω, βέβαια αὐτοὶ ἔχεν νὰ εἶναι εἰς δόξαν τῆς Χριστιανισμῶν· ἐπειδὴ ὅταν ἰδῇ ὁ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἀπίστος τὸν δέλον τῆς Χριστιανισμῶν ἐτὶ καλῶς πεπαιδευμένον ἀπὸ τὸν Χριστιανισμὸν, πῶς δὲν θέλει θαυμάσει τὰ δόγματα τῆς πίστεως τῆς Χριστοῦ; ἢ πῶς δὲν θέλει τὰ ἐπαινεῖ, ὅτι ἔχουσι τόσον δύναμιν, ὥστε ὅπως νὰ διορθώσιν τὰς ψυχὰς ἐκείνων ὅπως τὰ πιστεύει; Δι' ὅτι οἱ δέλοι εἶναι οὗτοι γένος, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ταῖς περισσώτεραις φοραῖς δύστροπον, ἀγριον, καὶ ἀπαυθροπον, μὲ τὸ νὰ μὴ λαμβάνη ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καλὴν ἀνατροφὴν, ἀλλὰ ἀμε-

(1) Ὁ δὲ θεὸς Νύσσης Γρηγόριος λέγει ὅτι, ὅταν ὁ Ἀρχιερεὺς, καὶ πάντες οἱ Χριστιανοί, ζῶσι καὶ πολιτεύονται μετὰ ζωὴν καὶ πολιτείαν ἐν ἀρετῇ, τότε οἱ ἐναντίοι τῆς πίστεως ἐντρέπονται· διὰ τί δὲν δύνανται κανένα πιασίμον καὶ λαβὴν εἰς τὸ νὰ κατηγορήσιν· εἴτω γὰρ φησὶν· „Ἰνα ὁ θεὸς ἐναντίας ἐντραπῇ“· τὸ δὲ νοόμενον αὐτῷ εἶναι, ὅτι πᾶν κατ' ἀρετὴν ζώντων ὁ πῦτος, λοιδορίας μῶμος ἔχει ἀπαστα· πῶς γὰρ ἐπὶ πλεονεξίᾳ ὁ ἀκτῆμων λοιδορηθήσεται; πῶς δέ τις ἐπὶ ἁρμυλίσῃ τὴν ἀσωτίαν τῇ ἀνακαχωρημένῃ καὶ ἰδιό-

σαντι; ἢ τὸν θυμὸν τῷ πρᾶφ; ἢ τὸν τύπον τῷ μετριόφρονι; ἢ ἄλλο τι πᾶν ἐπιμῶμων πῶς ἐκ πᾶν ἐναντίων γινωσκομένους; οἷς σκοπὸς εἰς ἀληπτον παρέρχιν τῷ μῶμῳ τὸν βίον; ἵνα καθάως φησὶν ὁ Ἀποστόλος ὁ ἐξεναντίας ἐντραπῇ μηδεὶν ἔχων λέγαν. (Εἰς τὸν Βίον Μωϋσέως.)

(2) Ὅθεν καὶ ἡ ἐν Γάγγρᾳ Σύνοδος διορίζει· „εἰ τις δέλον προφάσει θεοσεβείας διδάσκει καταφρονῆναι δεσπότην, καὶ ἀναχωρῆναι τῆς ὑπηρεσίας... ἀνάθεμα εἶτω“· (Καν. γ').

ἀμελήται ἀπὸ τῆς αὐθιότητος· καὶ μὲ τὸ νὰ μὴ ἔμαθε χρυσὰ ἤδη ἀπὸ τῆς διδασκαλίας καὶ ἀπὸ τῆς συλλογιστικῆς ἀνδρῶν ἐναρέτων· διὰ τὸ οἱ δῆλοι χρειάζονται νὰ διδάσκωνται ἀπὸ ἐσέως ὡς Τίτε, ἐκεῖνα ὅπερ πρέπει νὰ κάμνουν· ὅθεν δὲν ἔλεγε ματαίως εἰς ἄλλο μέρος ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ δῆλοι πρέπει νὰ δαδύνουν εἰς τῆς αὐθιότητος των, ὡς ἂν νὰ δαδύνουν εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὅχι εἰς τῆς ἀνθρώπων, „μετ' ἀνθρώπων δαδύοντες τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐκ „ ἀνθρώπων“· (Ἐφ. 5. 7.) ὥστε καὶ ἐσύ ὁ δῆλος Χριστιανὸς τιμᾷς καὶ ὑπηρετεῖς τὸν αὐθιότητος, ἀλλ' ἡ τιμὴ καὶ ὑπηρεσία ὅπερ προσφέρεις εἰς αὐτὸν, εἰς τὸν ἴδιον Θεὸν ἀναβαίνει, καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ γεννᾶται καὶ ἔχει τὴν ἀρχὴν της, ἡ πρὸς τὸν ἐδικόν σου αὐθιότητος ἀγάπη καὶ εὐνοία (1).

11. „Ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις“.

Επειδὴ ἀνωτέρω πολλὰς καὶ μεγάλας ἀρετὰς ἐζήτησε χρεωστικῶς ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τῆς δόξης, διηλαθὴ τὸ νὰ σολίζεν καὶ νὰ δοξάζεν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου διὰ τῆς ἐναρέτης αὐτῶν πολιτείας, δείχνει τῶρα ἐδῶ ὅτι δικαίως καὶ πρεπόντως ζητεῖ ἀπὸ αὐτῶν τὰς ἀρετὰς ταύτας. Διὰ τί; ἐπειδὴ, λέγει, ἐπέφανεν εἰς ὅλους τῆς ἀνθρώπων ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τῆς δόξης, καὶ ἐχάρισεν εἰς αὐτὰς τὴν συγχώρησιν πολλῶν ἁμαρτιῶν· καὶ λοιπὸν χρεωστῶν ὅλοι, καὶ αὐτὴ ἀκόμη οἱ δῆλοι, νὰ πολιτεύωνται καὶ νὰ ζῶν πρὸς δόξαν Θεοῦ, τὴν πύετον ἀεργεσίαν αὐτῶν (2). Λέγωντας δὲ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, φανεροὶ τὴν πρῶτον παρουσίαν τοῦ Κυρίου, ἥτις ἐδίδεν εἰς τῆς ἀνθρώπων, χάριν καὶ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν της.

12. „Παιδεύσασα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν, καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας“.

Καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐντροπιάζει τῆς δόξης ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, διὰ τὴν αἰτίαν, λέγει, ἐσεῖς οἱ δῆλοι ἐτύχετε παιδουτῶν, καὶ διδασκαλόντας, αὐτῶν τὴν ἴδιαν χάριν τοῦ Θεοῦ, ταυτὸν εἰπεῖν αὐτὸν τὸν ἴδιον Θεόν, πῶς δὲν χρεωστῆτε νὰ ζῆτε ἀξίως τοῦ τοιούτου διδασκάλου; ἡ χάρις δὲ λέγει αὐτὴ τῷ Θεῷ, δὲν ἐσάθη μόνον ἕως εἰς τὴν συγχώρησιν τῶν ἀπερασμιῶν ἁμαρτιῶν μας, ἀλλὰ ἀκόμη μᾶς προφυλάττει νὰ μὴ ἁμαρτήσωμεν καὶ εἰς τὸ μέλλον· ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ διδάσκει ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς, διὰ νὰ ζήσωμεν σωφρόνως τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς, ἡμεῖς οἱ πρότερον ἐν τῷ Ἁγίῳ Βαπτίσματι ἀρνηθόντες βεβαίως τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας. Λέγωντας μὲν οὖν ὁ Παῦλος νὰ ἀρνηθῶμεν, δηλοῖ μὲ τὴν λέξιν ταύτην τὴν ἀποστροφὴν, καὶ τὸ μῖσος ὅπερ πρέπει νὰ δείξωμεν ἐξ ὅλης τῆς διαθέσεως τῆς ψυχῆς μας· λέγωντας δὲ ἀσέβειαν, δηλοῖ τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά δόγματα· λέγωντας δὲ τελειοταῖον κοσμικὰς ἐπιθυμίας, φανεροὶ τὴν πλεονεξίαν, τὴν τρυφήν, τὴν φιλοδοξίαν, καὶ τὰ ἄλλα πάθη, καὶ κακίας, αἱ ὁποῖαι δὲν διαβαίνει εἰς τὸν ἐρανόν, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸν κόσμον τῶτον χρησιμεύουσι, καὶ μαζὶ μὲ τὸν κόσμον αὐτὸν παύουσι καὶ διαλύονται. Διὰ τὸ λοιπὸν ἦλθεν ὁ Χριστὸς, διὰ νὰ ἀρνηθῶμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, καὶ τὰ ἀσεβῆ δόγματα, καὶ τὴν ἀκάθαρτον ζωὴν, μισήσαντες καὶ τὰ δύο ταῦτα μὲ τὴν αὐτὴν ἀποστροφὴν, καὶ ὁμοίαν διάθεσιν τῆς ψυχῆς μας.

„Σω-

(1) Τὰ πᾶν δόλων καθήκοντα ὅρα πλατύτερον εἰς τὸ ε'. Κεφάλαιον τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπὶ εἰς. πᾶσι πᾶσι ἐνστάται. Ὅρα καὶ εἰς τὴν ὑποσημείωσιν πᾶς „δῆλος „ἐκκλησίας μὴ σοι μελέτω“· (ἀ. Κορ. 5. 21.) πᾶσαν λογισμὸν εἶναι ἡ δουλεία.

(2) Δὲν ἔμπορῶ ἐδῶ νὰ σιωπήσω πρὸς τὰ λόγια τῶν περὶ τὴν ἐκκλῆσαν πολυμαθεῖα, καὶ πολυῖστος Σελδίνου τῶν νεωτέρων Φιλοσόφων, πᾶς ὅποια ἔλεγον εἰς τὸν Οὐρανόν· ὅτι αὐτοὶ δὲν ἐδυνήθη νὰ ἀναπαύσῃ τὴν ψυχὴν τῶν ἐπ' ἄλλῳ τινί, ἢ ἐπὶ ταῖς Γραφαῖς, καὶ μάλιστα ἀπὸ ὅλα ἐπληροφῶρει αὐτὸν τὸ ρητὸν αὐτοῦ τοῦ Παύλου τὸ λεγόν· „ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἡ σωτήριος πᾶσιν

„ἀνθρώποις, παιδεύσασα ἡμᾶς ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν, καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ „δικαίως, καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, „προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιμένοντες τῇ „δόξῃ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, „ὃς ἐδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσῃται ἡμᾶς „ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρῶς ἑαυτῶν λαὸν πε- „ριούσιον, ζηλωτῶν καλῶν ἔργων“... ἐπὶ τὸν πρῶτον σὺντο περιλαμβάνει τὴν φύσιν, τὸ τέλος, καὶ τὴν ἀντίδοσιν τῆς ἀληθοῦς θεολογίας. (Παρά τῷ συν- πείγματι τῆς Θεολογικῆς Παιδείας Σελ. 280.)

„Σωφρόνως, ἢ δικαίως, ἢ εὐσεβῶς ζήσωμεν“.

Τὸ σωφρόνως ὅπερ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, δὲν δηλοῖ μόνον τὴν ἀποχήν τῆς πορνείας, καὶ τῶν σαρκικῶν παθῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἄλλων παθῶν καὶ κακιῶν· διὰ τὴν καὶ ἐκεῖνος ὅπερ ἀγαπᾷ τὰ ἄσπρα, δὲν εἶναι σώφρων, ἀλλὰ εἶναι καὶ τὴν ἀκολάσταν καὶ πόρνην αὐθράπε πλεον ἀκολαστότερος, καθ' ὅτι ἡ φιλαργυρία δὲν εἶναι φυσικὸν πάθος, καθὼς εἶναι ἡ πορνεία, καὶ καθολικῶς εἰπεῖν, ὅποιος νικᾶται ἀπὸ τὸ οἰονδήποτε πάθος, αὐτὸς δὲν εἶναι σώφρων.

„Ἐν τῷ νυν αἰῶνι“.

Εἰς τὸν, λέγει, τὸν αἰῶνα πρέπει νὰ ζήσωμεν μετὰ σωφροσύνην, καὶ δικαιοσύνην, καὶ εὐσέβειαν, καθ' ὅτι ὁ αἰὼν ἕως τῆς παρέσχης ζωῆς, ἔχει τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν πόλεμον, ὁ δὲ μέλλον αἰὼν ἔχει τὰς ἀντιδόσεις καὶ τὰς σεφαύς (1).

13. „Προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, ἢ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης, ἢ τῆς μεγάλης Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Ιδὲ καὶ τὸ ἐπαθλον καὶ ὁ σέφανος τῆς ἀγῶνος τῆς παρέσχης ζωῆς, ἦγεν ἡ δολτέρα παρουσία καὶ ἐπιφάνεια τῆς Κυρίας, ἡ ὅπως μακαρία καὶ εὐδοξος· καθὼς δὲ εἶπεν ὁ Παῦλος τῆς δόξης, ἐπειδὴ δύο εἶναι ἐπιφάνειαι καὶ παρουσίαι τῆς Κυρίας. Καὶ ἡ μὲν πρώτη παρουσία, ἐγίνε μετὰ πραότητα καὶ διτέλειαν, καὶ ἐδίδε χάριν καὶ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν· ἡ δὲ δολτέρα παρουσία τῆς Κυρίας, ἔχει νὰ γνῇ μετὰ δόξαν μεγάλην, καὶ θεοπρεπῆ τιμῇ, καθὼς τὸ λέγει ὁ ἴδιος „ὅταν ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τῆς αὐθράπε ἐν τῇ δόξῃ αὐτῆς“ (Ματθ. κβ'. 31.) καὶ ἔχει νὰ δώσῃ εἰς τὸν καθ' ὅσον τὴν ἀνταπόδοσιν τῶν ἔργων τῶν (2). Πῶς εἶναι τώρα οἱ Ἀρειανοὶ ὅπερ σμικρύνουσιν τὸν Υἱὸν, καὶ λέγουσι πῶς εἶναι κατώτερος ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ εὐδὲ θέλουν νὰ οἰομάσθωσαν αὐτὸν Θεόν; ἃς ἀπέσταν πῶς ὁ Παῦλος ἐδῶ οἰομάζει αὐτὸν, ὅχι μόνον Θεὸν ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ μέγαν Θεόν· τὸ δὲ μέγας λέγεται εἰς τὸν Θεόν, ὅχι κατὰ σύγκρι-

(1) Ὅτι δὲ ὁ παρὼν αἰὼν ἔχει τὰς ἀγῶνας, ὁ δὲ μέλλον ἔχει τὰς σεφαύς, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν πρὸς „ἐκ οἴδατε ὅτι οἱ ἐν σατίῃ τρέχοντες“ (1. Κορ. β'. 24.)

(2) Ὁ δὲ σοφὸς Μελέσιος ὁ Πηγῆς ἐν τῷ τρίτῳ Βιβλίῳ περὶ Χριστιανισμοῦ λέγει, ὅτι καθε ἀρετὴ καὶ κακία γενικῶς περιέχεται μέσα εἰς τὰ λόγια ταῦτα πρὸς Ἀποστόλῃ „πάσα ποιγαρὴν πράξις ἀγαθὴ, καὶ φαύλη, ἐν ἐκείνοις διέληπται τῷ Ἀποστόλῃ“ ἐν οἷς „φθισιν“ ἐπιφάνει ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, παιδίδυσσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν, καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως, καὶ δικαίως, καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νυν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἐν ταῦτα πᾶσαν μετὰ κακίαν ἐσηλίσθωσεν ὁ Ἀπόστολος, εἰπὼν τὴν ἀσέβειαν, καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας· πᾶσαν δὲ παρίστησιν ἀρετῇ, δι' ὧν φθισί· σωφρόνως, καὶ δικαίως, καὶ εὐσεβῶς· προσδεῖς, καὶ τὸν σκοπὸν, δι' ὃν ταῦτα μετιτέον· ἡ ἐλπίς δὲ τῆς ἐπιφάνειας τοῦ Σωτῆρος.

Καὶ καθὼς εἰς τρεῖς ἀνάγονται καὶ θεωρεῖται αἱ ἀρεταί, εἰς τὴν ὑπὲρ ἡμᾶς, εἰς τὴν κατὰ ἡμᾶς, καὶ εἰς τὴν περὶ ἡμᾶς, ἦγεν εἰς τὴν περὶ Θεοῦ, εἰς τὴν περὶ ἡμῶν τῶν ἰδίων, καὶ εἰς τὴν περὶ τῶν πλησίων· ἐστὶ καὶ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου εἰς τὴν τρεῖς ταῦτα θεωρεῖται, κατὰ τὸν αὐτὸν Μελέσιον. Καὶ πρὸς μὲν τὴν κατὰ

ἡμᾶς, θεωρεῖται τὸ σωφρόνως· ἐπειδὴ μετὰ σωφροσύνην ζῆν ὀφείλομεν, ἀνίσως δηλαδὴ καὶ ἀγαπᾶμεν ἐγκρατεῖαν, απτήνωσιν, παρδειάν, πτωχείαν· ταῦτα γὰρ τὴν σωφροσύνην περιέχουσιν· σωφροσύνην μετὰ κατὰ τὸν ἑαυτὸν ἀνδρῶπον τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ· διαλογισμῶντες δὲ καὶ τὸν ἑαυτὸν ἀνδρῶπον, ἦτοι τὸ σῶμα, καὶ ὑποτάσσοντες αὐτὸ καὶ ὑποτάσσοντες εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ· πρὸς δὲ τὰ περὶ ἡμᾶς, ἦγεν εἰς τὴν περὶ τῶν πλησίων θεωρεῖται τὸ δικαιοῦς· ἐπειδὴ καὶ χρεωσμένοι νὰ ζώμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ μετὰ δικαιοσύνην, ἀγαπῶντες τὰς ἀδελφὰς μας ὡς ἑαυτοὺς καὶ τὸν ἑαυτοὺς μας, καθὼς μᾶς προσάγει ὁ Κύριος, καὶ ποιῶντες πρὸς τὰς ἀλλοιὰς ἐκῆνα τὰ καλὰ ὅπου θέλομεν νὰ μᾶς κάμνουν οἱ ἀλλοι, καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων μὴ ποιῶντες πρὸς τὰς ἀλλοιὰς ἐκῆνα τὰ κακὰ, ὅπου δὲν θέλομεν νὰ μᾶς κάμνουν οἱ ἀλλοι, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· εἰς δὲ τὴν ὑπὲρ ἡμᾶς, ἦγεν εἰς τὴν περὶ Θεοῦ, θεωρεῖται τὸ εὐσεβῶς· ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ χρεωσμένοι νὰ ζώμεν μετὰ εὐσέβειαν· ἀνίσως ἐπιγινώσκωμεν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν Παντοδύναμον, καὶ δημιουργὸν ὅλης τῆς κτίσεως, καὶ πιστεύωμεν εἰς αὐτὸν, καὶ φοβόμεθα αὐτὸν ὡς Θεοποιον, καὶ Κύριον, καὶ Κριτὴν δικαίων· καὶ ἀνίσως ἀγαπῶμεν αὐτὸν ὡς ἀγαθόν, καὶ φιλόστοργον Πατέρα μας, καὶ ὡς εὐεργέτην καὶ λυτρωτὴν καὶ σωτῆρα μας, ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς μας, ἐξ ὅλης τῆς καρδίας μας, ἐξ ὅλης τῆς ἐσχῆς μας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας μας.

κρίσιν ἢ σχέσιν, ἦγυν διὰ τὸ εἶναι μέγας ἀπὸ ἄλλων μικρὸν Θεόν· ἀλλὰ λέγεται μέγας ἀσυγκρίτως, ἀσχετῶς, ἢ ἀπολύτως, ὡς φύσει ὢν αὐτομέγας, ἢ τὸ ὅποιος μεγαλότερος δυνήσκει νὰ νοηθῇ (1). Ἀλέγεται δὲ ἢ Σωτὴρ ὁ Κύριος, διὰ τὸ ἐν τῇ πρώτῃ παρουσίᾳ τὴν ἑσώσεν ἡμᾶς, ὅπως εἴμεθα ἐχθροί τῷ· ἀνίσως δὲ ἑσώσεν ἡμᾶς ἐν τῇ πρώτῃ παρουσίᾳ, ὅταν εἴμεθα ἐχθροί τῷ, τί δυνήσκει δώσει εἰς ἡμᾶς ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ, ἐὰν μᾶς εὖρῃ ἀδοκιμήσαντας εἰς τὰς ἀρετὰς, ἢ εἰς τὴν ἐργασίαν πῶν ἐντολῶν τῶν; Ὅρα ἢ τὴν ὑποσημείωσιν τῇ „Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί“ (ἀ. Τιμόθ. γ'. 16.) διὰ νὰ μᾶς δῇς πόσαις φοραῖς εἶπεν ὁ Παῦλος καθαρῶς Θεὸν τὸν Χριστόν.

14. „Ὅς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσῃται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας“.

Καὶ τὰ ἀπόδειξις εἶναι τῆς ὀξυσίας τῆ Κυρίου, τὸ νὰ δώσῃ θεληματικῶς τὸν ἑαυτὸν διὰ λόγους, καὶ ὅχι διὰ νὰ ἐξαγοράσῃ (2) καὶ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ μίαν μὲν ἀμαρτίαν, ἀπὸ ἄλλων δὲ ὅχι, ἀλλὰ ἀπὸ πάσης λογῆς ἀμαρτίας· ὥστε καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ ἐντραπώμεθα τὴν ἐξαγοράν, ἢ ἐλευθερίαν ταύτην, ὅπως μᾶς ἐχάρισεν ὁ Κύριος, ἢ πλέον νὰ μὴ ἀμαρτάνωμεν.

„Καὶ καθάρσιν ἑαυτῷ λαὸν περιέσιον“.

Ο Κύριος, λέγει, ἐκάθαρσεν ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς διὰ μέσους τῶν λυτρῶν τῆς Θεοῦ Βαπτίσματος, καὶ διὰ μέσους τῆς ἐργασίας πῶν Θεῶν ἢ καθαρτικῶν αὐτῶν ἐντολῶν, ἢ μᾶς ἔκαμιν ὅσα λαὸν περιέσιον, ἦγυν οἰκείον, ἐδικόν τῷ, διαλεκτὸν, ἢ ἑξαιρετὸν, ὅπως δυνήσκει ἔχει καμνίαν κοινωνίαν ἢ σύγκρισιν μετὰ τὰς ἄλλας λαούς. Λέγεται δὲ ἢ λέξις αὕτη περιέσιος, ἀπὸ μεταφορᾶς πῶν δέλων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀείρονται καὶ περιερέφονται πάντοτε εἰς τὴν εὐσίαν, ἢ πλεον τῶν αὐθεντικῶν (3).

„Ζηλωτὴν καλῶν ἔργων (4)“.

Εκαμὲ, λέγει, ὁ Κύριος ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς ἐδικόν τῷ λαόν, διὰ νὰ τρέχωμεν μετὰ προθυμίαν ἢ θερμότητι εἰς τὰ καλὰ ἔργα, ἢ διὰ νὰ δαίχνομεν ζῆλον, ἢ μέμνησιν διάπυρον

(1) Ὅθεν λέγει καὶ ὁ Ἀρσενάσιος Διονύσιος· „Μέγας μὲν οὖν ὁ Θεὸς ὀνομάζεται κατὰ τὸ ἴδιον, αὐτὸς μέγας, τῷ πᾶσι τοῖς μεγάλοις ἑαυτοῦ μετὰ δόξαν, ἢ παντὸς μεγέθους ἐξωθεν υπερχειρόμενος, καὶ ὑπερεκτενόμενος, πάντα πόπον περιέχον· πάντα αἰσθητὸν ὑπερβαῖον· πᾶσαν ἀπῆραν διαβαῖον... τὸ μέγεθος αὐτοῦ, καὶ ἀπειρόν ἐστι, καὶ ἄπασον, καὶ ἀνάρητον· καὶ οὐκ ἐστὶν ἢ ὑπεροχὴ, κατὰ πᾶν ἀπόλυτον, καὶ ὑπερτεταμένον πᾶσι ἀπερλήπτῳ μεγαλειότητος φύσει“ (Κεφ. δ'. περὶ Θεῶν ὀνομάτων).

(2) Κατὰ γὰρ τὸν βαδύον Εὐστάθιον· ἐπὶ αἰχμαλώτων ἐξωνήσεως οἰκείον κυρίως τὸ λυεσθαι· ὅθεν καὶ λύτρα τὰ δῶρα λέγονται, πᾶς εἰς τὸ ποτὶ δίδόμενα· ὁ μὲντοι μὴ ἐξωνησάμενος, ἀλλὰ τρόπον ἄλλον ἐκ πῶν πολεμίων ἐξαγαγὼν, ρυεσθαι λέγεται, ἢ μὴ λυεσθαι· καὶ πᾶς ὑπὲρ πάντα δίδόμενα, ἢ λύτρα, ἀλλὰ σωσθαι· ποτὶ δὲ καὶ ζωάγρια· ἐπὶ δὲ καὶ ὁ Κύριος ἐξηγόρασεν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας δίδωντας λύτρα τὸ ἴδιον αἷμα τῷ, ὡς τὸ εἶπεν ὁ ἴδιος· καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡλθε διακομηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτῆς λύτρον ἀντὶ πολλῶν“ (Ματθ. κ'. 28.) διὰ τὸ ποτὶ καὶ ὁ Ἀπόστολος δεῦν εἶπεν ἔδωκεν ἵνα ῥύσῃται ἡμᾶς, ἀλλ' ἵνα λυτρώσῃται ἡμᾶς,

αἰχμαλώτους ὄντας, πᾶς κυριολεξίᾳ φροντίσαι. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν αὐτῇ· „ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων“ (ἀ. Τιμόθ. β'. 6.)

(3) Ὁ δὲ Βαρῖνος, περιέσιος λαός, λέγει, εἶναι ὁ ἑκκλησιαστικός, ὡς ὁ Ἰσραὴλ, ἦγυν ὁ ὑπὸ Θεοῦ ἀποκτηθεὶς ὡς ἓν ἓν κτήμα, καὶ μία εὐσία καὶ ὑπαρξίς· ὁ δὲ Θεοδωλὸς ἐρμηνεύων ἐκείνους τὸς ἑξῆς· ἐστὶν δὲ μοι λαὸς περιέσιος“ (Ἐξ. ιδ'. 5.) νοεῖ ἀντὶ τῶν, ἐξαιρέσων· „ἀπάντων ἐμὴ φησὶ ποιητής, καὶ δεσπότης, καὶ πάντων ὡς ποιητής προμηθεύων, ὑμᾶς δὲ, οἷόν τινα λαόν, ἐξαιρέσων ἐμαυτῷ ἀφιέρωσα“· ὁ δὲ Σευήρος, λαὸς περιέσιος, πατέρι κατ' ἐξαιρέσων ἐν περιέσιᾳ, καὶ κτήματι λελογισμένος· Καὶ ὁ Ὁριγενὴς λέγει· „ἢ δὲ περιέσιος προσηγορέα σημαίνει τὸν περὶ τῶν ἡσυχίας καταγινόμενον λαόν, καὶ κοιτώναντα αὐτῇ“· καὶ γενναῖος δὲ (προσδέσσει) ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ δεῦν ἐμεταχειρίσθη τὴν λέξιν αὐτῇ, ὥστε τὴν ἐπίδοσιν· ἀλλ' οἱ ἐρμηνεύοντες τῆς Γραφῆς, πᾶσι τοῖς ἐποίησαν τὸν περιέσιον δὲ τὸν λαόν, ὁ κορυφαῖος Πέτρος ὀνομάζει λαόν εἰς περιέσιον· „ὕμεις δὲ γενοὶς ἐκλεκτὸν, βασιλικὸν ἱερατεύμα, ἔθνος Ἅγιον, λαὸς εἰς περιέσιον“ (ἀ. Πέτρ. β'. 9.)

(4) Σημειώσαι ὅτι ἀπὸ τῶν, ἐπιφάνη ἢ χάρις τῷ

εἰς κάθε ἀρετὴν· ἡ μὲν λύτρωσις λοιπὸν ἀπὸ κάθε ἀνομίαν, εἶναι ἔργον καὶ χάρισμα μόνον τῷ Θεῷ· τὸ δὲ νὰ ἔχωμεν ζῆλον εἰς τὰ καλὰ ἔργα, τῷτο εἶναι καὶ ἔργον ἐδικόν μας.

15. „Ταῦτα λάλη, καὶ παρακάλε, καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης ἐπι-
„τοιγῆς“.

Πρῶτον, λέγει· λάλει ὦ Τίτε, καὶ παρακάλε, ἦγεν ἡμερώτερα δίδασκε τὸν λαόν σου, ἔπειτα ἔλεγχε· καὶ ὅχι ἀπλῶς ἔλεγχε, ἀλλὰ μὲ κάθε προσαγῶν, ἦγεν μὲ αὐστηρότητα καὶ αὐθουσίαν· δι' ὅ,τι ἐπειδὴ καὶ οἱ ἀμαρτάνοντες ἦτον σκληροί, διὰ τῷτο ὁ Παῦλος διδάσκει τὸν Τίτον, νὰ δείχνῃ εἰς αὐτοὺς τὴν προσεκτικὴν καὶ αὐστηρὰν διδαχὴν. Δι' ὅ,τι ἄλλαι μὲν ἀμαρτίαι εἶναι ὅπῃ δὲν χρειάζονται ἀποτομίαν καὶ αὐστηρότητα, ἀλλὰ νεθεσίαν πράξεων, καὶ παρακίνησιν μόνον, καθὼς εἶναι τὸ νὰ διδάσκῃ τινὰς τὰς ἔχοντας ἄσπρα, νὰ καταφρονῶν αὐτὰ, καὶ νὰ τὰ δίδῃν ὅλα ἐλεημοσυύῳ (1). ἄλλαι δὲ ἀμαρτίαι, χρειάζονται αὐστηρὰν διδασκαλίαν, καὶ ἔλεγχον ἀπότομον, καθὼς εἶναι, αἱ μοιχεῖαι, αἱ κλεψίαι, αἱ πλεονεξίαι, αἱ μαγεῖαι, καὶ ἄλλα τοιαῦτα βαρὲα ἀμαρτήματα.

„Μηδαίς σε περιφρονάτω“.

Ας μή σε καταφρονῇ, λέγει, τινὰς ὦ Τίτε· τῷτο δὲ θέλει γνῆν αἰσῶς ἐσὺ ἐλέγχῃς μὲ παρρησίαν, καὶ ἐπιπλήττης χωρὶς δειλίαν τὰς ἀμαρτάνοντας εἰς τὸν ἀρμόδιον καὶ ἐπιτήδειον καιρὸν· διὰ τὸ ἐκεῖνος ὅπῃ ἐπιπλήττει ἀκαιρῶς, καὶ ἔξω τῷ ἀρμόδιῳ καιρῷ, αὐτοὺς περισσώτερον καταφρονεῖται ἀπὸ τὰς ἀμαρτάνοντας, παρὰ ὅπῃ εἰσακέεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

1. „Υπομίμνησκε αὐτοὺς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, παθαρ-
„χᾶν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐτοίμους εἶναι“.

Εἰς πάμπολλα μέρη τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ θέλει ὁ μακάριος Παῦλος νὰ ὑποτάσσωνται οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ἀρχοντας καὶ ἐξουσιασὰς (2), καθὼς καὶ ἐδῶ θέλει, καὶ λέγει τῷτο· δείχνει δὲ καὶ μὲ ποῖον τρόπον θέλῃν ὑποταχθῆν εἰς αὐτοὺς, ἦγεν αἰσῶς καὶ εἶναι ἔτοιμοι νὰ κάμνουν κάθε καλὸν ἔργον. Λοιπὸν ἐκ τῷτου γίνεται φανερόν, ὅτι ἐκεῖνοι ὅπου εἶναι ἐτοιμασμένοι εἰς τὸ νὰ κάμνουν τὰ κακὰ, αὐτοὶ δὲν πείθονται εἰς τὰς ἐξωτερικοὺς ἀρχοντας, καὶ εἰς τὰς ἐξουσιασὰς· ἢ καὶ λέγει τῷτο, ὅτι δίδασκε τὰς Χριστιανὰς νὰ εἶναι ἔτοιμοι, διὰ νὰ πείθωνται εἰς τὰ καλὰ καὶ τὰς ἀρετὰς, καὶ ὅχι εἰς τὰ ψυχοβλαβῆ, καὶ εἰς τὰς κακίας.

2. „Μηδεὶα βλασφημᾶν, ἀμάχους εἶναι, ἐπιεικῆς“.

Δίδασκε, λέγει, ὦ Τίτε, τὰς Χριστιανὰς νὰ μὴ βλασφημῶν, ἦγεν νὰ μὴ κατηγορῶν καὶ δυσφημίζον κανένα ἀνθρώπον· διὰ τὸ καὶ τινὰς κάμῃ κακὰ, ἐσὺ ὅμως Χριστιανέ, μὴ τὸν δυσφημίζῃς, καὶ κατηγορῇς τὸ ὄνομά τε· ἐπειδὴ τὸ ὄνομα τῶν Χριστιανῶν πρέπει νὰ εἶναι καθαρὸν ἀπὸ κάθε κατηγορίαν καὶ λοιδορίαν· καὶ γὰρ καὶ ἡ κατηγορία ἦναι ἀλήθειν, ἡμεῖς ὅμως δὲν ἔχομεν τὴν ἄδειαν νὰ κατηγορῶμεν καὶ νὰ κατακρίνωμεν· ἐὰν δὲ ἦναι ψευδὴς ἡ κατηγορία, σοχάσῃ πλέον ἐσὺ Χριστιανέ, πόσον μεγάλος κίνδυνος εἶναι, τὸ νὰ κείνῃς τὸ ψεῦδος, ὥσπερ νὰ ἦτον ἀλήθεια.

„Πᾶ-“

„Θεῷ, ἕως ἐδῶ“· καὶ ἀπὸ τῷ 4. εἰς τὸ πᾶν ἀκολούθου γ'. Κεφαλαίον ἕως τῷ 7. εἰς τὸ αὐτὸ, Ἀπόστολος εἰς τὸ ἀναγινωσκόμενος τῇ ἡμέρᾳ τῶν Θεοφανείων· ἀφίγονται δὲ πᾶ μεσσηύ, ὡς μὴ ἀρμόζοντα τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.

(1) Ὅτι δὲ εἶναι ἐμφανὴς, τὰ νὰ πωλῇ τινὰς πᾶ ὑπάρχοντά τε, καὶ νὰ τοῦ δίδῃ ἐλεημοσυύῳ ὅρα εἰς 2.

εἰς τὸ πᾶν δ'. Κεφ. τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτης, καὶ τὴν εἰς ἐκάνον ὑποσημείωσιν. Ὅρα καὶ εἰς τὸν 11. εἰς τὸ πᾶ δ'. Κεφ. τῆς πρὸς Τιμόθεον.

(2) Ὅρα εἰς τὸ 17. Κεφ. τῆς πρὸς Ρωμαίους εἰς τὸ 1. καὶ τὴν εἰς ἐκάνον ὑποσημείωσιν, περὶ τοῦτου πλα-
τύστερον.

„Πᾶσαν ὑδακνυμένης πραότητι πρὸς πάντας ἀνθρώπους“.

Δίδασκει, λέγει, τὸς Χριστιανούς ὡς Τίτε, νὰ δείχνουν καθε πραότητα, ὅχι εἰς ἄλλους μόν, εἰς ἄλλους δὲ ὅχι, ἀλλὰ εἰς ὅλους ἀπλῶς τὸς ἀνθρώπους, καὶ Ἰουδαίους, καὶ Ἑλλήνας, καὶ ὁσεβεῖς, καὶ ἄσεβεῖς, καὶ καλὰς, καὶ κακὰς.

3. „Ἡμεῖς γάρ ποτε καὶ ἡμᾶς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δολῶντες ἐπιθυμίας, καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις“.

Εἰς μὲν τὴν πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολὴν φοβίζει τὸς Χριστιανούς ὁ Ἀπόστολος νὰ μὴ κατακρίνουν, ἀπὸ τὰ μέλλοντα ἁμαρτήματα, εἰς τὰ ὁποῖα εἴμεθα ὑποκείμενοι νὰ πέσωμεν καὶ ἡμεῖς· ἔγω γὰρ λέγει· „ὁ δοκῶν ἐσαῖαι, βλέπετω μὴ πέσῃ“· (ἀ. Κορ. ι. 12.) ἐδῶ δὲ συστήλλει τὸς Χριστιανούς νὰ μὴ κατακρίνουν, ἀπὸ τὰ ἀπερασμὲνα ἁμαρτήματα ὅπερ εἶχον, λέγωντας εἰς αὐτούς, ὡς μὴ κατηγορῶμεν ἄλλους, ὡς ἀδελφοί, πῶς ἁμαρτήσαν, διὰ τὴν καὶ ἡμεῖς ὅμοια, καὶ χειρότερα ἀπὸ αὐτοὺς ἁμαρτήσαμεν πρὸ τῆς νὰ πισδύσωμεν εἰς τὸν Χριστόν, καθὼς καὶ ὁ ληστὴς τὸ πρὸ ἴδιον ἔλεγε πρὸς τὸν ἄλλον ληστὴν· „ἐδὲ φοβῆ σὺ τὸν Θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρείματι εἶ; καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως· ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν“· (Λυκ. κγ'. 40.) Πότε δὲ ἡμεῖς ἀνόητοι; πρὸ τῆς νὰ ἔλθῃ ὁ Χριστός, ὅταν ἡμεῖς, καὶ οἱ προπάτορες ἡμῶν, ἐλατρώσαμεν τὸς δαίμονας, καὶ τὰ ἀνάσθητα εἰδῶλα (1)· ἐπειδὴ πῶς δὲν εἶναι ἀνοησία μεγάλη νὰ λατρεύωμεν πούτους θεούς; ἢ πῶς δὲν ἦτον πλάνη μεγαλωτάτη τὸ νὰ θυσιάζωμεν εἰς τὰ ἄφυχα εἰδῶλα τὸς λογικὰς ἀνθρώπους; „ἐθυσαν γάρ φησι τὸς υἱὸς αὐτῶν, καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν τοῖς δαιμονίοις“· (Ψαλ. ρε'. 35.) ἀλλὰ καὶ ἐδουλώσαμεν εἰς διαφορὰς ἡδονὰς καὶ ἐπιθυμίας, ἦγεν εἰς ἀρρενογαμίας, καὶ μητρογαμίας, καὶ ἀδελφογαμίας, καὶ τὰς ἄλλας παρὰ φύσιν, καὶ ἀλογωτάτας ἀκαθαρσίας· δι' ὅ,τι κατὰ διαφορὰς τρόπους ἐπερίπαιξε καὶ ἐντροπίασε τὴν ταλαίπωρον φύσιν τῶν ἀνθρώπων ὁ μισθὸς καὶ τεισκατάρματος διάβολος.

„Ἐν κακίᾳ, καὶ φθόνῳ διάγοντες, συνητοὶ, μισθύντες ἀλλήλους“.

Ημεῖς, λέγει, πρότερον ἐξέσαμεν πάντοτε μὲ κακίαν, ἦγεν μὲ μνησικακίαν, καὶ μὲ φθόνον, διὰ τὸ καὶ εἴμεθα ἄξιοι μίσους, ὥσπερ ὅπερ ἐμισῶμεν ἑῶς τὸν ἄλλον· καὶ πρεπόντως τὸτο ἐπάδομεν· διὰ τὴν ἀπὸ τὸν φθόνον, ἐμισῶμεν ἀλλήλους μας· ἀπὸ τὸν φθόνον γὰρ γεννᾶται καὶ τὸ μῖσος.

4. „Ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ Σωτῆρος, ἡμῶν Θεῷ“.

Ηγεν ὅταν ἐσαρκώθῃ καὶ ὁμοιωθῇ μὲ ἡμᾶς τὸς ἀνθρώπους ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

5. „Οὐκ ὄξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσυνῇ, ὧν ἐποιήσαμεν ἡμᾶς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτῷ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς“.

Οταν, λέγει, ἔγινεν ἀνθρωπος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τότε ἔσωσεν ἡμᾶς, ὅχι ἀπὸ τὰ καλὰ ἔργα ὅπου ἐποιήσαμεν· ἐπειδὴ οὐδὲ ὅλοις ἔργα καλὰ ἐποιήσαμεν, οὔτε ἀπὸ αὐτὰ ἐσώθημεν (2)· ἀλλὰ τὸ πᾶν ἡ ἀγαθότης καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐποίησε, καὶ ἔπως ἐσώθημεν.

6. „Διὰ

(1) Ἐγὼ νομίζω πῶς διὰ τὸν Τίτον πᾶσι λέγει ὁ Παῦλος, ὅς τις ἐκ προγόνων Ἑλλήνων ἐκατάγετο· συνάπτει δὲ ὁ Ἀπόστολος καὶ τὸ εἶδόν τινος προσώπου διὰ τὴν καμὴ τὸν λόγον πλέον δι' ἀπαράδεκτον· ἐπειδὴ οὔτε ὁ Παῦλος ἄτε οἱ πρόγονοι αὐτοῦ ἐλάτρωον εἰδῶλα· ἐξω μόνον ἂν εἴπῃ τινες, ὅτι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι πολλαῖς πῶς εἰδῶλοις ἐλάτρωσαν, ὡς δηλοῖ τὸ ἐκάλειν ῥητὸν τὸ Δαβίδ·

(2) Οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν πᾶσι καὶ πᾶσι ὁμοίᾳ τῷ Θεολόγος Γρηγόριος, λέγων ὅτι πᾶσι ἀπὸ λογόμενα ἐν τῇ Γραφῇ, οὐ θετικῶς λέγεται καὶ καταφατικῶς, ἀλλὰ ἀρνητικῶς καὶ ἀποφατικῶς· „ὅχι ἵνα ποιῶ τὸ θεῖον, ἀλλὰ τὸ ἐμὸν“· ὁ δὲ γὰρ ἐστὶ τὸ ἐμὸν πᾶσι ὅσα κεχωρησμένον, ἀλλὰ τὸ κοινὸν ἐμῶν καὶ σὺ· ὧν ὡς μία ἡ θεότης, ἔγω καὶ ἡ βύλησις· ποῦ γὰρ τῶν ἔγω καὶ σὺ·

6. „Διὰ λατρῶ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαίνωσεως Πνεύματος Ἁγίου, ὃ
 „ἔξέχευ ἐφ' ἡμᾶς πλεσίως, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν“.

Ω τὸ θαύματος! ὅτι πόσον εἰμεθα, λέγει, καταμεμολυσμένοι εἰς τὴν κακίαν, ὥστε ὅπῃ, εἰδὲ ἐδωράμεθα πλέον νὰ καθαρισθῶμεν ἀπὸ αὐτῆς, ἀλλὰ ἐχρηάσθημεν νὰ ἀναγεννηθῶμεν δούτερον διὰ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, καὶ ἔτι ἐκαθαρίσθημεν· δι' ὅτι παλιγγενεσία καὶ ἀνακαίνις, θέλει νὰ εἴπῃ δούτερά γεννήσις, καὶ νέα πλάσις· ὅτι καθὼς ὅταν εὖ ὁσπῆτιον κατασαθρῶθῃ, καὶ γούνη παμπάλαιον, δὲν βάλῃομεν σύλῃς νὰ τὸ σηρίξωμεν, ἀλλὰ κρημνίζομεν αὐτὸ ἕως τὰ θεμέλια, καὶ κτίζομεν αὐτὸ ἀπ' ἀρχῆς· ἔτι καὶ τὴν φύσιν πῶν ἀνθρώπων, τὴν κατασαθρῶθεισαν ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας, δὲν ἐπεσκίασεν ὁ Θεός, ἦγεν δὲν ἐδιόρθωσεν αὐτὴν μερικῶς, καὶ ἐμερεμέτισεν, ἀλλὰ ἀπ' ἀρχῆς ὅλῃν αὐτὴν κατεσκίασε, καὶ τὴν ἀνεχώιδυσε δούτερον. Πῶς δὲ κατεσκίασεν αὐτὴν; διὰ μέσθ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ἵνα γὰρ ἐσὺ Χριστιανέ, μὴ ἀπορῇς μὲ τὸν λογισμόν σε, πῶς, καὶ μὲ τί τρόπον τὴν κατεσκίασε, διὰ τοῦτο ἔλυσεν ὁ Παῦλος τὴν ἀπορίαν σε, καὶ εἶπεν, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκαπώρθωσε τὸ παῦ. Καὶ πόθεν τοῦτο εἶναι φανερόν; διὰ τί, λέγει, αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ἔξέχευ ὁ Θεός πλεσίως ἐφ' ἡμᾶς, ἥτοι ὅχι μόνον διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μᾶς ἀνέπλασε, καὶ δούτερον μᾶς κατεσκίασεν, ἀλλὰ καὶ πλεσίως μετέδωκεν ἀπὸ αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς, ἵνα διὰ τῆς ὑτέρας ταύτης μεταδόσεώς τε, ἀποδειχθῇ ἀληθὴς καὶ ἡ προτέρα ἀνάπλασις τε. Καὶ πρεπόντως καὶ κατὰ ἀκολουθίαν τοῦτο ἐγίνετο· δι' ὃ, τι ἀπ' ἑνός προτέρου μᾶς ἐκαθάρισε, καὶ μᾶς ἀνέπλασε, τότε καὶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματος τὸ Ἅγιον πλεσίως μᾶς ἐγέμωσε· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ „ἔξέχευ“· ἐπειδὴ εἰς τὰς ἀκαθάρτας τὸ καθαρόν Πνεῦμα δὲν ἐμβαίνει· „Ἅγιον γάρ φησι Πνεῦμα παιδείας“, φθύζεται δόλον, καὶ ἀπωμασθήσεται ἀπὸ λογισμῶν ἀσυνέτων“ (Σοφ. Σολ. α'. 5.) καὶ πάλιν· „εἰς κακότεχνον ψυχῇ ἐκ εἰσελεύσεται σοφία, εἰδὲ καὶ πικρήσει ἐν σώματι κατάχρησθ' ἀμαρτίας“ (αὐτόθ. 4.) Ταῦτα δὲ πάντα τὰ χαρίσματα ἐδόθησαν, λέγει, εἰς ἡμᾶς, διὰ μέσθ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· διὰ τί αὐτὸς εἶναι ὁ μεσίτης καὶ πρόξενος ὅλων πῶν εἰς ἡμᾶς ἀγαθῶν.

7. „Ἰνα δικαιωθῶντες τῇ ἐκάνῃ χάριτι, κληρονόμοι γενώμεθα, κατ'
 „ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίης“.

Πάλιν καὶ ἐδῶ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἐδικαιώθημεν κατὰ χάριν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅχι κατὰ χρέος καὶ ὀφειλῇ. ἔπος δὲ ὁ λόγος καὶ ταπεινοφροσυνῇ μᾶς διδάσκει, ἐπειδὴ ἡμεῖς δὲν ἐκαπώρθωσαμεν κἀρεῖν καλόν, ἄξιον δικαιοσύνης καὶ σωτηρίας· καὶ πρὸς τοῖς, μᾶς κάμνει νὰ ἔχωμεν ἐλπίδας καλὰς διὰ τὰ μέλλοντα· διὰ τὴν αἰσῶς ὁ Θεός ἀπελπισμοῦς ὄντας ἡμᾶς, μᾶς ἔσωσε μὲ τὴν χάριν τε, πολλῶν μᾶλλον ἀφ' ἧς ἐδικαιώθημεν, θέλει δώσει εἰς ἡμᾶς τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ τε, δηλαδὴ διὰ νὰ γινώσκωμεν κληρονόμοι ζωῆς αἰωνίης, καθὼς καὶ ἐλπίζομεν· ἢ καὶ τώρα ἀκόμη κληρονόμοι εἰμεθα τῆς αἰωνίης ζωῆς, ὅσον διὰ τὴν βεβαίαν ἐλπίδα, ὅπῃ ἔχομεν νὰ τὴν κληρονομήσωμεν, καὶ διὰ τὸν ἀρραβῶνα τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅπου ἤδη ἐλάβομεν εἰς τὰς καρδίας μας.

8. „Πισὸς ὁ λόγος“.

Επειδὴ αὐτῶτέρω εἶπεν ὁ Ἀπόστολος διὰ μέλλοντα πράγματα, τὸ δὲ μέλλον εἶναι ἄδηλον καὶ ἀόρατον· διὰ τοῦτο ἐδῶ προσθέττει καὶ τὸ ἀξιόπιστον εἰς τὸν λόγον τε, καὶ λέγει, ὅτι τοῦτο ὅπου εἶπον, εἶναι πιστόν καὶ βέβαιον, ἀπὸ τὰ ἀπερασμικά καὶ προλαβόντα ἀγαθὰ ὅπου ἀπολαύσαμεν· ἐπειδὴ ὁ Θεός, ὅπῃ μᾶς ἔδωκε πᾶσα ἀγαθὰ εἰς τὸν προλαβόντα καιρόν, αὐτὸς θέλει μᾶς δώσει καὶ εἰς τὸν μέλλοντα.

„Καὶ

„γενεῶν ἀπὸ κοινῆ λέγεται, καὶ ἡ δευτέρως, ἀρητι-
 „κως δὲ, ὡς πρὸς τὴν γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ Θεός τὸ
 „Πνεῦμα“· (Ἰωάν. γ'.) ὅτε γὰρ δίδωσιν, ὅτε με-
 „μετρημένον· ἢ γὰρ μετρήται παρὰ Θεοῦ Θεός“· καὶ

τὸ „ὅτε ἡ ἀνομία μου, ὅτε ἡ ἀμαρτία μου“ (Ψαλμ.
 νη. 4.) „ὅτε γὰρ ὡς ὅστις ὁ λόγος, ἀλλὰ ὡς ἐκ ὅσων“.
 Καὶ πάλιν τὸ „εἰς τὰς δικαιοσύνας ἡμῶν, ὡς ἐποιή-
 „σαμεν, ἢ γὰρ ἐποιήσαμεν“· (Λόγ. β'. περὶ Υἱοῦ)

„Καὶ περὶ τούτων βύλομαί σε διαβεβαιῶσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προϊῶσθαι οἱ πεπιστωμένοι τῷ Θεῷ“.

Επειδὴ ἀνωτέρω ἀνέφερον ὁ Ἀπόστολος διὰ τὴν ὑπερβολικὴν ἀγαθότητα, ὅπου ἔδειξεν ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς, ἐπειδὴ μᾶς ἔσωσε χάριτι, ὅπου ἡμεῖς ἀπελπισμένοι, διὰ τοῦτο πῶρα λέγει εἰς τὸν Τίτον, ὅτι θέλω νὰ διδάσκῃς περὶ τούτων τὸν λαόν σου, διὰ νὰ μάθῃν οἱ Χριστιανοί, ὅχι μόνον νὰ εἶναι ταπεινόφρονες, καὶ νὰ μὴ κατακρίνῃν τοὺς ἄλλους, ὡς ἁμαρτωλοὺς, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐλεοῦν, καὶ νὰ σπλαγχνίζονται τοὺς ἀδελφούς των· διὰ τί ὁποῖος εὐχάζεται τὸ ἔλεος ὅπου ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν, βέβαια θέλει ἐλεήσει καὶ αὐτὸς τὸν ἀδελφόν τε. Τί δὲ ἔχεις νὰ διδάσκῃς τὰς Χριστιανὰς, διὰ νὰ φροντίζῃν, ὦ Τίτε; ἦγυν τὸ νὰ ἔχῃν εἷς μόνον ἔργον, ἢ μίαν σπυδρὴν ἀκατάπαυστον, νὰ βοηθῇ τὰς ἀδικησάντας, νὰ προϊῶνται, ἢ νὰ προσάβῃν (τῷ γὰρ δηλοῖ τὸ „προϊῶσθαι καλῶν ἔργων“) τὰς χήρας, ἢ τὰ ὀρφανὰ, καὶ νὰ μὴ προσμένῃν νὰ ἔρχονται οἱ χρεῖαι ἔχοντες πρὸς αὐτὰς, ἢ νὰ τὰς παρακαλῇν, ἀλλ' αὐτοὶ μόνοι ἀπὸ λόγου των νὰ μεριμνῇν, ἢ νὰ φροντίζῃν δι' αὐτὰς (1).

„Ταῦτά ἐσι τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις“.

Αὐτὰ εἶναι, λέγει, ὦ Τίτε, τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα πράγματα εἰς τὰς ἀνθρώπους, ἡγοῦν αὐτὰ ἢ φροντίς καὶ προσασία τῶν καλῶν ἔργων, ἢ αὐτὰ τὰ ἴδια καλὰ ἔργα.

9. „Μωρὰς δὲ ζητήσας, καὶ γενεαλογίας, καὶ ἔρας, καὶ μάχαις νομι-
κὰς περιῶσσο· εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ ματαίαι“.

Μωρὰς ζητήσεις λέγει ὁ Παῦλος τὰς ἀνωφελεῖς καὶ ματαίας, καθὼς μόνος τὸ ἐρμηνεύει, ὅποιας δηλαδὴ οἱ ἄπιστοι Ἰουδαῖοι προβάλλουσιν εἰς τὰς Χριστιανὰς· γενεαλογίας δὲ ὀνομάζει ἐκεῖνας, ὅπῃ ἀειθεύουσιν οἱ αὐτοὶ Ἰουδαῖοι, γενεαλογῶντες τὰς παλαιὰς Πατριάρχας, καὶ τὰς προγόνους αὐτῶν, καὶ καυχώμενοι εἰς αὐτὰς, πῶς τάχα εἶναι τῶν ἀπόγονοι· ἐπειδὴ, τί ὄφελος εἶναι εἰς εἷς ὅπῃ ἁμαρτάνει, τὸ νὰ ἔχῃ πατέρα καὶ πρόγονόν τε τὸν Ἀβραάμ; μᾶλλον δὲ καὶ βλάβη, καὶ καταδίκη περισσοτέρα ἀκολουθεῖ εἰς αὐτὸν, ὅτι ἀπὸ τὸν δίκαιον Ἀβραάμ καταγόμενος, δὲν πράττει τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ (2). Περιῶσσο λοιπὸν, λέγει, ταῦτας, ἦγυν παραιτῶ· ἐπειδὴ δὲν πρέπει νὰ ἀφίνη; τὰ ἀναγκαῖα καὶ πιδυματικά ἔργα, τὰ εἰς ὠφέλειαν ἐδικλῶσε, καὶ τῶν Χριστιανῶν χρησιμύονται, καὶ νὰ ἐξοδύνη; τὸν καιρὸν σου εἰς ματαιολογίας, καὶ φιλονεικίας ἀπερδεῖς· ἐπειδὴ τί κέρδος εἶναι, λέγει, τὸ νὰ μάχεσθαι καὶ νὰ φιλονεικῇς, ὦ Τίτε, ἐκεῖ ὅπῃ δὲν ἡμπορεῖς νὰ φέρῃς τινὰ εἰς τὴν πίσιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ σώσῃς αὐτόν; βέβαια ἔδεν. Ἀλλ' ἡδεύον ἀπορίῃς τινὰς; καὶ πῶς ἀνωτέρω ἐπρόσβαξε τὸν Τίτον ὁ Παῦλος, νὰ ἐπισομίζῃ ἐκεῖνας ὅπῃ ἀντιλέγουν; (Τίτ. ἀ. 11.) Καὶ ἀποκεινόμεθα, ὅτι ὅταν τινὲς ἀντιλέγουν διὰ βλάβην ἄλλων ἀδελφῶν, τότε πρέπει νὰ ἐπισομίζωμεν αὐτὰς, διὰ νὰ μὴ βλαβῶσιν ἐκ τέτε οἱ ἀδελφοί μας· διὰ δὲ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀντιλεγοντῶν δὲν πρέπει πελείως εἶτε νὰ ἐπιχειρήσωμεν νὰ ὀμιλήσωμεν μετ' αὐτῶν· ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν θέλουν ὠφεληθῶν ἀπὸ τὰ λόγια μας, ὥσπερ ὅπῃ εἶναι ἀδιόρθωτοι, καὶ ἀνιάτρούτοι.

10. „Αἵρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν (3) καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτῶ“.

11. „Εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, καὶ ἁμαρτάνει ὡς αὐτοκατόκρητος“.

Διὰ τί ἐδῶ μὲν λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι νὰ ἀφίνωμεν μετὰ πρώτῃ, καὶ δευτέραν φοράν τὸν αἵρετικὸν ἄνθρωπον, καὶ νὰ μὴ τῷ ὀμιλῶμεν πλέον, πρὸς δὲ τὸν Τιμόθεον λέγει νὰ παι-

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν ῥητῶν τούτων· „ἐκ ἀρκῆ γὰρ ἡ πίστις πρὸς σωτηρίαν, ἀλλὰ γὰρ ἔργων γυμνωμένων“.

(2) Ὁ δὲ Οἰκουμενικός λέγει ὅτι, ἡ τῶν Ἑβραίων αἰσχυρὴ γενεαλογία ἐνιστᾷ ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ὅποιοι γε-

νεαλογῶντες τὰς Θεὸς αὐτῶν, λέγουσιν, ὅτι ὁ Κρόνος ἐγέννησε τὸν Δία, καὶ ἄλλος τὸν ἄλλον.

(3) Οὕτω γέγραπται τὸ ῥητὸν παρὰ τῷ Χρυσόστομῳ, Θεοδώρῳ, Θεοφυλάκτῳ, Οἰκουμενίῳ, καὶ ἐν ταῖς πλείοσι ἐκδόσεσι, καὶ ἐν τοῖσι γέγραπται· „μετὰ πρώτῃ“.

παιδὸν μὲ πραότεια πὺς ἐναντίους, μήπως ἤθελε δώσῃ ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸς μετάνοιαν; ἔγω γὰρ λέγει· „ἐν πραότῃ παιδόντα πὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δὴ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας“. (β'. Τιμόθ. β'. 25.) καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐκεῖ μὲν λέγει ὁ Ἀπόστολος διὰ ἐκείνας, ὅπως δείχνει ἐλπίδα διορθώσεως· ἐδὼ δὲ λέγει διὰ τὸν ἀδιόρθωτον καὶ ἀνιάτρωτον αἰρετικόν, τὸν ὄντα κατὰ πάντα ἐξετραμμένον, ὅστις εἶναι καὶ αὐτοκατάκριτος, ἥτοι ἀναπολόγητος· ἐπειδὴ καὶ δὴ ἔχει νὰ εἴπῃ, ὅτι δὴ με ἐνεθέστωε τιπὺς, ἔπε κανόνιας με ἐδίδαξε διὰ νὰ μάθω τὴν ἀλήθειαν, διὰ τὴν καὶ νασθεπθεῖς, καὶ διδαχθεῖς ἀπαξ καὶ δις ἕμεινεν εἰς τὴν πλάνην τε. Ὅταν λοιπὸν ὁ ποιῶτος μετὰ μίαν καὶ δεύτεραν νουθεσίαν καὶ διδαχὴν ἐπιμνήνῃ εἰς τὴν πλάνην τε, τότε εἶναι αὐτοκατάκριτος καὶ ἀναπολόγητος, καὶ διὰ τὸτο πρέπει νὰ ἀπέχων οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ αὐτοῦ (1). Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τὴν· „ἐλεγχε αὐτὸς ἀποτόμως“. (Τίτ. α'. 13.)

12. „Ὅταν πέμψω Ἀρτεμῶν πρὸς σέ, ἡ Τυχικὸν, σπένδασον ἐλ-
„θῶν πρὸς με εἰς Νικόπολιν· ἐκὰ γὰρ κέκεκα παραχαμάσαι“.

Διὰ ποίαν ἀφορμὴν ὁ Παῦλος, ἀφ' ἧς ἐνεχείρισε τὸσον μεγάλῳ νῆσον τῆς Κρήτης εἰς τὸν Τίτον, καὶ ἀφ' ἧς ἐνεπιστάθη εἰς αὐτὸν τὸσον πολυάριθμον πλῆθος Χριστιανῶν, δὴ τὸν ἀφίγει νὰ ἐπιμνήνῃ εἰς τὴν ποιμαντικὴν ἐπιστάσιν, ἀλλὰ πάλιν τραβίζει αὐτὸν εἰς τὸν ἑαυτὸν τε; Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὸτο τὸ κάμνει ὁ Ἀπόστολος, διὰ νὰ ὠφελήσῃ τὸν Τίτον περισσότερον, καὶ διὰ νὰ δείξῃ αὐτὸν τέλειον εἰς τὸ ἐπάγγελμα, καὶ τὸ ἔργον τῆς Ἐπισκοπῆς, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τὸν ἐξετάσῃ, ἀν' οἰκονόμησε καλῶς καὶ ἐφύλαξεν, ἐκεῖνα ὅπως αὐτὸς τὴν ἐνεπιστάθην καὶ ἐπαράδωκεν. Ἡ δὲ Νικόπολις εἶναι πόλις μὲν τῆς Θράκης, πλησιάζει δὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀραιοκομὴν ἐπάνω εἰς τὸν Ἰστρον ποταμόν, κατὰ τὸν Θεοδώριον, καὶ Θεοφύλακτον (2).

13. „Ζῶων τὸν Νομικόν, καὶ Ἀπολλῶ, σπένδαίως πρόπεμψον, ἵνα μη-
„δὴ αὐτοῖς λείπῃ“.

Ὁ Ζῶων ἔπος ἦτον Νομικός, ἦγεν ἔμπειρος τῶν Ἰουδαϊκῶν νόμων· ὁ δὲ Ἀπολλῶ ἦτον λογιώτερος ἀπὸ τὸν Ζῶων, καὶ δυνάμειν ἔχων εἰς τὰς θείας Γραφάς, καθὼς μαρτυροῦσιν αἱ Πράξεις (3)· οἱ Ἀπόστολοι δὲ ἔποι, ἀκόμη δὴ εἶχον ἐμπιστάθην Ἐκκλησίας· τὸ δὲ, „ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ“ δηλοῖ, ὅτι τὰ κάμνεις νὰ ἔχων καθεαυτάρκειαν τῶν ἀναγκαίων, φαγητῶν δηλαδὴ, καὶ ἐνδυμάτων, ὥστε νὰ μὴ ὑστερῶνται κανόνια ἀπὸ αὐτὰ.

14. „Μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προϊῶσθαι εἰς
„τὰς ἀναγκαίας χρεάς, ἵνα μὴ ᾖσιν ἄκαρποι“.

Μὲν τὰ λόγια ταῦτα, ὥσπερ νὰ λέγῃ ὁ Θεὸς Παῦλος πρὸς τὸν Τίτον· ἦτον δυνατὸν εἰς ἐμὲ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον νὰ κάμω ἀνωδεῖς τὸν Ζῶων, καὶ τὸν Ἀπολλῶ, ἀλλὰ δὴ θέλω διὰ τί; ἵνα καὶ οἱ ἡμέτεροι, ἦγεν ἵνα οἱ ἐπαρχιωταῖς, καὶ ἐδικοί με μαθηταί, Χριστιανοὶ Κρη-

(1) Διὰ τὸτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος λέγει· „αἰρετικὸν ἀνθρώπον ἀποτρέφειν δὴ“ (Λόγ. περὶ ἀσκήσεως) ὅθεν ἀναγινώσκοντες καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ, ὅτι οἱ Σκισματικαὶ δὴ ἤθελαν νὰ ἐμβαίνουν πλέον εἰς τὰ θεμὰ νερὰ, διὰ τὴν εἰς αὐτὰ ἔχε πλυνθῇ ὁ Ἀρκαῖος Εὐνόμιος· Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τὴν· „Καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γὰρ γράμμα νομῶν ἔστι“. (β'. Τιμόθ. β'. 17.)

(2) Νικόπολις εἶναι πόλις τῆς Ἠπείρου, ὡς λέγει ὁ Μαρκιανός· εἶναι καὶ ἄλλη Νικόπολις τῆς Βιθυνίας (ἡ νῦν λεγομένη Μιντανία)· εἶναι καὶ ἄλλη Νικόπολις τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας. Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριος ὅτι ἐγράφε

τῇ Ἐπιστολῇ αὐτῇ τῷ ὁ Παῦλος κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον, ὅπως ἦτον ἐν τῇ Μακεδονίᾳ· ὅθεν καὶ ἀληθευρόν ἐστιν ὅτι ἡ Νικόπολις περὶ τῆς γραφῆς ἐδὼ ὁ Παῦλος εἶναι πόλις τῆς Θράκης. (Βαθρὸς ἐν τῇ λέξει Νικόπολις) Ὁ δὲ Στραβὼν γράφει, ὅτι ἡ Νικόπολις τῆς Ἠπείρου Ἀμβρακίᾳ ἀνομάζετο· ἀνόμασε δὲ αὐτὴν ἐστὶ ὁ Σεβαστός, ἀφ' οὗ κατεταυμάχησε καὶ ἐκίχησεν Ἀντωνιον, καὶ αὐτῷ Κλεοπάτρῃ, τῇ αὐτῇ Αἰγυπτίῳ βασιλείᾳ. (Βιβλ. ζ'.)

(3) Ἐν Κεφ. ιη'. Ὅρα καὶ εἰς τὸ γ'. Κεφ. τῆς πρώτης πρὸς Κορινθ. εἰχ. 4.

Κριτικοί, ἀπὸ τῶ ἐφόδια καὶ ἀναγκαῖα ὅπως θέλουν δώσεν εἰς αὐτοὺς, μάθην νὰ προΐστανται καλῶν ἔργων, ἢ γὰρ νὰ προνοῶνται τὰς χρεῖαν ἔχοντας ἀδελφούς καὶ μετ' ἄσπρων δόσιν, καὶ μετ' ἄλλων, καὶ μετ' ἄλλων τρόπον, ὅχι τὸν δὴ νὰ κερδήσεν οἱ πτωχοὶ, καὶ χρεῖαν ἔχοντες ἀδελφοί, ἀλλὰ μάλλον διὰ νὰ ἀποκτήσεν οἱ διδόντες αὐτοὶ κερπὸν καὶ ὠφέλειαν εἰς τὴν ψυχῇ τῶν, ἀπὸ τῆς φιλανθρωπίας καὶ ἐλεος, ὅπως ἤθελαν δείξεν εἰς τὰς πτωχάς. δι' ὅ,τι καὶ ὁ Κύριος, ὅπως ἔθρεψε μίαν φορὰ πέντε χιλιάδας ἀνδρας, ἠδυνάτω νὰ τρέφῃ πάντοτε καὶ τὸν ἑαυτὸν, καὶ τὰς μαθητάς τε· ἀλλ' ὅμως ἠθέλησε νὰ τρέφεται καὶ αὐτὸς, καὶ οἱ μαθηταί τε (ἀφ' ἧς ἐβαπτίσθη δηλαδὴ, καὶ ὅχι πρὸ τοῦ βαπτίσματος) ἀπὸ γυναίκας (1). διὰ τί; διὰ νὰ κερδήσεν ἐκεῖναι τὸν τῆς ἐλεημοσύνης μισθόν· ἔτι καὶ τώρα κάμνει εἰς ἡμᾶς, καὶ δοῦν ὠφελεῖ τὸν ὁ Θεὸς τὰς πτωχάς μετ' ἡμῶν ἐδικλῇ μας δόσιν καὶ ἐλεημοσύνῃ, ὅσον ὠφελεῖ ἡμᾶς τὰς ἰδίους ὅπως ἐλεῶμεν, διὰ μέσσω τῶν ἐλεημοσίων πτωχῶν· ἐπειδὴ καὶ οἱ πτωχοὶ γίνονται αἴτιοι εἰς ἡμᾶς, νὰ λάβωμεν τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας, καὶ νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν πρὸς Θεὸν παρρησίαν· ὅθεν καὶ ὁ Κύριος εἶπε· „ποιήσατε ἑαυτοὺς φίλους ἐν τῇ μαμωνᾷ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς“.

(Λουκ. 15. 9.)

15. „Ἀσπάζονται σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες· ἄσπασαι τὰς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει“.

Σε χαιρετῶν, λέγει, ὅσοι ἀδελφίσκονται μαζί με ἐμὸν· χαιρετίσαι δὲ καὶ ἐσύ ἀπὸ μέρες με ἐκεῖνας ὅπως μᾶς ἀγαπᾶν ἐν πίστει, ἢ γὰρ πιστῶς καὶ ἀδόλως καὶ καθαρώς· ἢ λέγει, ὅτι χαιρετίσαι ἐκ μέρες με τὰς πιστὰς Χριστιανὰς ὅπως μᾶς ἀγαπᾶν.

„Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν“· (2)

Μετὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα λόγια εὐχεται ὁ Παῦλος νὰ φυλάττεται εἰς τὸν Τίτον, καὶ εἰς τὰς ἐπαρχιώτας τε Χριστιανὰς, σάα καὶ ὁλόκληρος ἡ χάρις καὶ δαρεὰ τοῦ Θεοῦ· ἢ εὐχεται διὰ νὰ ᾔηται μαζί τῶν πάντοτε ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, διαφυλάττωσα αὐτὰς μετ' ἡμῶν θεῖαν χάριν, ἡ ὅποια θεῖα χάρις ἄμποτε νὰ ᾔηται καὶ μετ' ἡμῶν τὰς κατ' ἐξαιρέτην τρόπον χρεῖαν ἔχοντας αὐτῆς, καὶ νὰ φυλάττῃ τὰς ψυχὰς, καὶ τὰ σώματά μας ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι· ὃ ἡ δόξα εἰς τὰς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ἡ πρὸς Τίτον τὸν πρῶτον τῆς Κρήτης Ἐπίσκοπον Ἐπιστολὴ αὐτοῦ, ἐγράφη ἀπὸ Νικοπόλεως τῆς Μακεδονίας.

ΠΑΥ-

(1) Λέγει γὰρ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς· „Καὶ γυναῖκες τινες, αἵ ἦσαν πεθεραποδμεναὶ ἀπὸ πνεύματος, πονηρῶν καὶ ἄσθενων. Μαρία ἡ καλεμένη Μαγδαλὴ, ἀφ' ἧς δαμόνια ἐπὶ ἐξεληλύθει, καὶ Ἰωάννα ἡ γυνὴ Χυζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρώδου, καὶ Σουσάννα, καὶ ἑτεραί πολλαί, αἵ τινες διηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς“· (Λουκ. 10. 2.)

Epistole di S. Paolo. Tom. III.

(2) Σημαίνει ὅτι κατὰ τὸν Θεοδώρητον πρὸς τὸν Παῦλον, ὅταν ὁποῖον ἐσωμάτιζε νὰ γράφῃ μετ' ἡμῶν τῶν χάρις, καὶ εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐρρωσθαι, τὸ ὅποion ὑμῶν ἐσωματίζομεν νὰ γράφωμεν τώρα εἰς τὸ τέλος τῶν Ἐπιστολῶν.

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΤΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτῃ Ἀρχιεπισκόπῃ Βουλγαρίας Ἑρμινείᾳ εἰς τὴν πρὸς Φιλήμονα τῇ Ἀποστόλῃ
Παύλῳ Ἐπιστολῇ, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἀπλὸν (1).

Υπόθεσις τῆς πρὸς Φιλήμονα Ἐπιστολῆς κατὰ τὸν Χρυσόστομον,
Θεοδώριτον, Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμενιον.

Ο Δεσπότης Χρυσὸς δὲ ἀποβάλλει ἕτερον δῆλον, ἕτερον αὐθεντικόν, ὅταν ὁ δῆλος, καὶ ὁ αὐθεντικὸς μετὰ πίστεως εἰς αὐτὸν πλησιάσωσιν· ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι ὁ εἷς καὶ μόνος Αὐθεντικὸς καὶ Κύριος ὅλων τῶν αὐθεντικῶν καὶ τῶν δέλων· ἢ μάλλον εἰπεῖν, αὐτὸς εἶναι ὁ Πατὴρ ὅλων τῶν αὐθεντικῶν, καὶ τὸτο εἶναι φανερόν καὶ ἀπὸ ἄλλων πολλῶν, μάλιστα δὲ ἀπὸ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης. Ἐν αὐτῇ γὰρ ἀναφέρεται, ὁ μὲν Φιλήμων, αὐθεντικὸς, ὁ δὲ Ὀνήσιμος, δῆλος, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο ἔγιναν ἀγαπητοὶ φίλοι τῷ Παύλῳ, διὰ τὰ μὲν εἰπῶν, ὅτι ἔγιναν εἰς αὐτὸν, καὶ ἄλλο τι περισσώτερον, καὶ οἰκειότερον. Ὁ Φιλήμων λοιπὸν ἦν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, αὐθιγὸς θαυμαστὸς, καὶ ἐπαινετός, καταγόμενος ἀπὸ τῆς Φρυγίας (2), Χρυσιανός, καὶ ἀγαθὸς κατὰ τὴν γνώμην, βοηθῶν εἰς τὰς χρείας τῶν ἁγίων Χρυσιανῶν, καὶ ἐλεημοσύνας ποιοῦν· ὁ δὲ Ὀνήσιμος, ἦν δῆλος τῷ Φιλήμονος, φυγάτης δὲ ἀπὸ αὐτοῦ· δι' ὅ,τι ἐπειδὴ ἐκλεψεν ἄσπρα ἀπὸ τοῦ ὀσπῆτιον τῷ Φιλήμονος, ἔφυγε· πηγαίνωντας δὲ εἰς τὴν Ρώμην, ἤκουσε τὸν Ἀπόστολον Παῦλον ὅπως ἐκήρυττε, καὶ κατηχηθεὶς ἀπὸ αὐτοῦ, εἰς τὰ δεσμὰ δεσκόμενον, τὴν εἰς Χρυσὸν πίσιν, καὶ βαπτισθεὶς, ἔγινε καὶ αὐτὸς θαυμαστός εἰς τὴν ἀρετῇ· ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δὲ ἔκειρε δίκαιον νὰ λυπῆται ὁ Φιλήμων διὰ

(1) Σημείωσαι ὅτι ἡ Ἐπιστολή αὕτη ἔστιν δεκάτη, κατὰ τὴν τάξιν, καὶ τὸς χρόνους, καθ' οὓς ὁ Παῦλος ἔγραψε αἱς Ἐπιστολαῖς ταύταις, δηλαδή μετὰ αἱς δύο πρὸς Θεσσαλονίκας, καὶ αἱς β. πρὸς Κορινθίους, καὶ τὴν πρώτην πρὸς Τιμόθεον, καὶ τὴν πρὸς Τίτον, καὶ τὴν πρὸς Ῥωμαίους, καὶ πρὸς Γαλάτας, καὶ πρὸς Φιλιππησίους, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· πᾶν δὲ ἀπὸ Ῥώμης ἀποσταλέντων ἕξ, τρίτην τάξιν ἔχει αὕτη, μετὰ τὴν πρὸς

Γαλάτας δηλαδή, καὶ πρὸς Φιλιππησίους, πρὸς ἀπὸ Ῥώμης σαλεύσας. (Κατὰ δὲ τὸν Μελέτιον, ἔγραψεν αὕτη καὶ μετὰ τὴν πρὸς Κυρίου Ἀνάκλητον. (Τόμ. α. σελ. 41. αἱς Ἐκκλησ. Ἱστορίας.))

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Φιλήμων ἦν ἀπὸ αἱς Κολασσῆς αἱς εἰς τὴν Φρυγίαν περιεχομένης, καὶ ἔως αἱς πρὸν καυρὸν ταῦ ἐπέκειτο ἡ εἰκία τοῦ Φιλήμονος.

διὰ τὴν κλεψίαν καὶ φυγὴν τῶ δέλεω τῷ Ὀνήσιμῳ, καὶ θέλωντας νὰ καθαρίσῃ τὴν πληγὴν τῆς καρδίας τῷ Φιλήμονος, τὴν ὁποίαν ἐδέχθη διὰ τὸν δέλόν τε, τὴν χάριν ἀποσέλλει τὸν Ὀνήσιμον ὀπίσω εἰς τὸν αὐθιγόν τε Φιλήμονα, ὅμως μὲ τὴν συστατικὴν καὶ παραθετικὴν ταύτην Ἐπιστολήν. Λέγουσι δέ τινες ὅτι δὲν πρέπει ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη νὰ συναρτιμῇται μὲ τὰς ἄλλας τῷ Παύλῳ Ἐπιστολάς, ὥσπερ ὅτι ἐγένετο διὰ δὲ πλεῖς πράγματα· ἀλλ' ὅμως ἐκ ὁρῶς λέγουσιν οἱ ποιῆται· δι' ὅτι βλέπε, ὦ ἀγαθὴ, πόσα χρήσιμα, καὶ ὠφέλιμα ἰοήματα, καὶ διδασκαλίας προξενῶνται ἐκ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης. Καὶ πρῶτον μὲν, ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη διδάσκει ἡμᾶς νὰ σπευδάζωμεν καὶ διὰ αὐτὰ τὰ πράγματα ὅτι φαίνονται δὲ πλεῖς, καὶ πάντας ἀδελφὸν νὰ μὴ καταφρονῶμεν, καὶ φαίνεται παραμικρὸς· „μὴ καταφρονήσῃτε γὰρ φησὶν ὁ Κύριος, ἐνός τῶν μικρῶν τέτων“ (Ματθ. ιη. 10.) Δεύτερον δὲ διδάσκει, ὅτι ἀνίσως ὁ δῆλος Ὀνήσιμος, ὁ πόσον σκληρὸς, καὶ κλέπτης, μετενόησε καὶ ἐδιωρθώθη, λοιπὸν δὲν πρέπει τινὰς, καὶ μάλιστα ἐκεῖνος ὅτι ἀνέτράφη ἐλεύθερος, νὰ ἀπελπίζῃ τὸν ἑαυτὸν τε, ὅτι δὲν διώεται νὰ μετανοήσῃ, καὶ νὰ σωθῇ. Τρίτον διδάσκει ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη, ὅτι δὲν πρέπει τινὰς μὲ πρόφασιν δόλαβείας, νὰ χωρίζῃ δέλεος ἀπὸ τῆς αὐθιγίας των, ὅταν οἱ αὐθιγὰι των τὸ τοῦ δέλεου θέλωσι. Τέταρτον, καὶ τελευταῖον διδάσκει, ὅτι δὲν πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ καταφρονῶμεν τῆς ἐναρέτους δέλεος, ἕτε νὰ ἐντρεπάμεθα πῶς τάχα αὐτοὶ εἶναι δέλοιοι, εἰς καιρὸν ὅτι βλέπομεν ὅτι ὁ μέγας Παῦλος ὀνομάζει τέκνον τε, τὸν δέλον Ὀνήσιμον. Καὶ λοιπὸν ἀφ' ἧς ἡ Ἐπιστολὴ, αὕτη διδάσκει πόσα καλὰ, καὶ εἶναι γεμάτῃ ἀπὸ πόσῳ ὠφέλειαν, ποῖος πλέον εἶναι ἐκεῖνος, ὅτι δὲν θέλει κτείνει ἀξίαν αὐτῷ νὰ συναρτιμῇται μὲ τὰς λοιπὰς τῷ Παύλῳ Ἐπιστολάς; βέβαια ὑδαίς (1).

E P.

(1) Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ παύτως ὅλην τὴν Ἐπιστολήν δὲν ὑπαγορεύουσιν ὁ Ἀπόστολος, ἀλλ' ἰδιοχείρως ἔγραψε, καθὼς καὶ τὴν πρὸς Γαλάτας λέγει γὰρ· „ἐγὼ Παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρὶ“ ἐγὼ ἀποτίσω“ (στίχ. 19.) ὅπερ ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος λέγων· „ἀντὶ γραμματίου τὴν δὲ κάτεχε τὴν Ἐπιστολήν“.

„πάσαν αὐτῷ ἐγὼ γέγραφα“ ἐγὼ καὶ ἐφέλιν, καὶ „ἀποδώσω ὑπὸ τὴν χεῖρα τοῦ χρέος“. Σημειώσαι ὅτι ὁ Φιλήμων, καὶ Ὀνήσιμος, καὶ Ἀρχιππος, καὶ Ἀφρία, ἐρρατίζονται ὡς Ἅγιοι Ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου, κατὰ τὴν κβ. τοῦ Νομβρίου μηνός.

Ε Ρ Μ Η Ν Ε Ι Α

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ.

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν .

1. „ Παῦλος δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Ε Ρ Μ Η Ν Ε Ι Α.

Εὐθύς ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὸ προοίμιον διδάσκει τὸν αὐθιγὸν τῷ Ὀνησίμου Φιλήμονα, ὅτι μὴ ἐντρέπεται τὸν δούλον τῷ Ὀνήσιμον, ὅς τις τώρα ἔγινε συνδoulos ἐδικός τε διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως· ἐπεὶ διὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὅλα εἶναι καλὰ, καὶ εὐαγγέλιον, ὅχι μόνον ἡ δουλεία, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ πλέον ἄτιμα, καθὼς εἶναι τὰ δεσμὰ καὶ ἡ φυλακαὶς, εἰς τὰ ὅποια καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Παῦλος πόσον χαίρει, ὅτε τὸ ἔχει διὰ καύχημά τε καὶ ὀνομάζεται ἀπὸ αὐτῶν, καὶ καλεῖται δέσμιος· ὀνομάζει δὲ πρὸς τοιοῦτος δέσμιον τὸν ἑαυτὸν τε· ὁ Παῦλος, διὰ τὴν κατεπίστασιν τὸν Φιλήμονα, ὅτι εἶναι δίκαιον καὶ δώσει εἰς αὐτὸν, τὸν διὰ Χριστοῦ δεσμένον, τὴν χάριν ὅτε ἔχει καὶ τὴν ζήτησιν (1).

„ Καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός“.

Μὲ τὸν λόγον τῶτον δείχνει ὁ Παῦλος ὡσαύτῃ καὶ μὴ εἶναι ἱκανὸς αὐτὸς μόνος εἰς τὸ κατεπίστασιν πρὸς τὸν Φιλήμονα, καὶ διὰ τὸ συμπαραλαμβάνει μεσίτην, καὶ συμπαρακαλεῖται τὸν Τιμόθεον, ἵνα ὁ Φιλήμων δυσωπηθῇ τὴν τῶν πολλῶν παρακάλειν.

„ Φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ, καὶ συνεργῷ ἡμῶν“.

Μὲ τὰ ἐπίθετα ταῦτα δυσωπεῖ ὁ Παῦλος τὸν Φιλήμονα εἰς τὸ κατεπίστασιν τὴν δέησίν τε, ὀνομάζοντας αὐτὸν ἀγαπητὸν, καὶ συνεργόν· δι' ὅτι, ἂν ὁ Φιλήμων ᾖ τῷ Παύλῳ ἀγαπητός, βέβαια θέλει δώσει τὴν ζήτησιν χάριν εἰς τὸν ἀγαπητὸν Παῦλον· καὶ ἂν ὁ Φιλήμων ᾖ τῷ Παύλῳ συνεργός, βέβαια δὲ θέλει κρατῇ τὸν δούλον Ὀνήσιμον, ἀποσελλόμενον παρὰ τῷ Παύλῳ· ἀλλὰ πάλιν θέλει τὸν ἀποστείλῃ εἰς αὐτὸν, διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῷ ἀποστολικῷ κηρύγματι, τῷ ὅποιον καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Φιλήμων εἶναι ἐργάτης καὶ ὑπηρετής· ἐπεὶ εἰάν ἀποδοθῇ πάλιν εἰς τὸν Παῦλον ὁ Ὀνήσιμος, δὲ ἔχει καὶ κάμνη ἄλλο, παρὰ τὴν ἀναπληρώσῃ τὸ ἔργον τῷ ἐδικῷ τε δεσπότη Φιλήμονος.

2. „ Καὶ“

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος προσδέττει καὶ τῷ „ δέσμιον ἑαυτοῦ προσηγόρευεν ἐξ ὁσίων διὰ τῶν δεσμῶν κατεπελάσσων τὴν αἴτησιν δι' ὑμᾶς φησι περικύμαιναι τὰ δεσμὰ· τὴν γὰρ ὑσυχίαν αἰρέμενος, καὶ μήτε

„ τὴν Οἰκουμενὴν περιπατῶν, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις προσφέρων τὸ Εὐαγγέλιον, ἢ ἂν τῶν ἐδεξάμην τὴν πᾶσαν“.

2. „Καὶ Ἀπφία τῇ ἀγαπητῇ, καὶ Ἀρχίππῳ τῷ συσρατιώτῃ ἡμῶν“.

Η Ἀπφία, ἴσως ἦτον γυνὴ τῆ Φιλήμονος, καὶ ὁ Ἀρχίππος ἴσως ἦτον φίλος τε ὀνομάζει δὲ ὁ Παῦλος τὸν Ἀρχίππον συσρατιώτῃ, ἵνα ἐὰν αὐτὸς εἶναι συσρατιώτης τῆ Παύλε σιωπαγωνισθῇ καὶ εἰς τὴν μεσιτείαν ταύτῃ τῷ πρὸς Φιλήμονα τῷ Ὀνήσιμῳ. Ὁ Ἀρχίππος δὲ ἔπος εἶναι ἐκεῖνος, περὶ τοῦ ὁποῦ γράφει εἰς τὴν πρὸς Κολασσαεῖς Ἐπιστολὴν ὁ Ἀπόστολος· „Εἰπατε Ἀρχίππῳ, βλέπε τὴν διακονίαν, ἣν παρέλαβες ἐν Κυρίῳ, ἵνα αὐτῷ πληροῖς“· (Κολασσ. δ'. 17.) (1).

„Καὶ τῇ κατ' οἶκόν σου Ἐκκλησίᾳ“.

Εκκλησίαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος ὅλην τὴν πιστὴν φαμίλιαν τῆ Φιλήμονος, τέκνων, καὶ συγγενῶν, καὶ δούλων ὁμῶς. Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, ταπεινοφροσύνῃ τῆ Παύλε, πῶς καὶ αὐτὸς τὰς συγγενεῖς καὶ δούλους τῆ Φιλήμονος παρακαλεῖ νὰ συμβοηθῇσαν καὶ αὐτοὶ μὲ αὐτὸν εἰς τὴν μεσιτείαν ὅπερ ἔχει νὰ κάμῃ πρὸς τὸν Φιλήμονα διὰ τὸν Ὀνήσιμον.

3. „Χάρις ὑμῖν, καὶ Εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Πῶς δὲ, λέγει, θέλει εἶναι ἡ χάρις τῆ Θεοῦ εἰς ἐσᾶς; ἀνίσως, καὶ ἐσεῖς κάμετε χάριν εἰς τὸν ὀφειλέτην σας Ὀνήσιμον. Πῶς δὲ θέλει εἶναι καὶ εἰρήνη εἰς ἐσᾶς Φιλήμων; Ἀνίσως ἐσὺ κάμῃς διαλλαγὴν μὲ τὸν δούλον σου.

4. „Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου πάντοτε, μνηστὴν σου ποιεῖμενος ἐπὶ τῶν προσδύχῳ μου“.

Οσας φοαῖς, λέγει, σὲ ἐνθυμῶμαι, ὦ Φιλήμων, (ἐπειδὴ πάντοτε σὲ ἐνθυμῶμαι ὅταν προσδύχωμαι) πόσας φοαῖς εὐχαριστῶ τὸν Θεόν διὰ τὰς ἀρετὰς σου· ποῖαι δὲ εἶναι αἱ ἀρεταὶ αὐταί, παρακάτω τὸ λέγει.

5. „Ἀκούων σε τὴν ἀγάπῃ, καὶ τὴν πίσιν, ἣν ἔχας πρὸς τὸν Κύριον, καὶ πρὸς πάντας τοὺς Ἀγίους“.

Εὐχαριστῶ, λέγει, τὸν Θεόν, διατὶ ἀκούω τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν πίσιν, τὴν ὁποῖαν ἔχας εἰς τὸν Κύριον, καὶ εἰς ὅλους τοὺς Ἀγίους. Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐπαινεῖ ὁ Παῦλος τὸν Φιλήμονα, ὡς ἐλεήμονα· δεῶν ἡθέλε δὲ ἀπεσθῇ ἀπὸ τῆς Φρυγίας ἕως εἰς τὴν Ρώμην ἢ ἀγάπῃ, καὶ ἡ πίσις τῆ Φιλήμονος, ἀνίσως δεῶν ἦτον μεγαλωπία. Ἐπειδὴ λοιπὸν, λέγει, ἀγαπᾷς ὅλους τοὺς Ἀγίους, ἥτοι τὰς πιστὰς Χριστιανὰς, χρεωστὰς νὰ ἀγαπᾷς καὶ τὸν Ὀνήσιμον· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς εἶναι πιστὸς Χριστιανός, ἵνα ἀγαπῶντας τὸν Ὀνήσιμον, ἐναυτῷ φανῇς ὅτι ἀγαπᾷς καὶ τὸν Χριστόν. Βλέπεις, ἀγαπητέ, δυνάμιν, καὶ ἀνάγκην καταπειστικῶν λόγων, καὶ νοημάτων τῆ μεγάλης Παύλε;

6. „Ὅπως“

(1) Τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει ὁ Θεοδώρετος· σιωπάγεται λοιπὸν ὅτι ἂν ὁ Ἀρχίππος ἐκατοῖκε, ἢ ἦτον διδάσκαλος πᾶν Κολασσαεὺν, κατὰ τὸν Θεοδώρετον καὶ Θεοφύλακτον, λοιπὸν καὶ ὁ Φιλήμων Κολασσαεὺς ἦτον, καὶ εἰς τὰς Κολασσαεὺς ἐκατοῖκε, ὡς ἔπομεν ἐν τῇ ὑποθέσει τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης· μετὰ τῷ Ἀρχίππῳ γὰρ τὸν Φιλήμονα ὁ Παῦλος ἐδῶ συναρτῶν. Προσδίδεται δὲ καὶ τὸ ὅτι Θεοδώρετος· „συνάπτει δὲ αὐτῷ“

„τὴν ὁμόζυγον, ὡς κοινωνῶσαν τῆς πίστεως· ἀκόλουθον γὰρ ἦτον ἂν ὁ Παῦλος δεῶν ἔχαρετα τὴν γυναῖκα τοῦ Φιλήμονα, νὰ ἐναντιωθῇ ἐκείνῃ εἰς τὴν παρά τῆ Παύλε ζητημένῃ παρακάλειν“· ἀγαπητῷ δὲ ὀνομάζει αὐτῷ, ὡς ἂν ὅτε ἦτον μὲ τὴν πίσιν ἐσολισμένη, καὶ ὡς ἂν ὅτε τὸ ὄνομα ἀγαπητῇ, ἦτον σεμνόν, καὶ ἀξιέπαινον κοντὰ εἰς τοὺς παλαιούς.

6. „Ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίσεώς σου ἐνεργῆς γένηται ἐν ἐπιγνώσει
„παντὸς ἀγαθοῦ τῷ ἐν ὑμῖν“.

Εὐχαριστῶ, λέγει, εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀγάπην σου, καὶ διὰ τὸ ποτὶ προσδεύχομαι, ἵνα ἡ πίσις σε, τὴν ὁποίαν ἔχεις κοινῶ με ἡμᾶς τὰς Ἀποστόλους, γένῃ ἐνεργῆς καὶ ἐμπρακτος, καὶ τρόπον τινὰ ζωντανή. Πῶς, καὶ μετὰ τί τρόπον; μετὰ τὸ νὰ γνωρίζῃς κάθε ἔργον ἀγαθόν, ἢ γὰρ μετὰ τὸ νὰ ἀγαπᾷς αὐτὸ, καὶ νὰ τὸ μεταχειρίζεσαι· ἐπεὶ δὴ τότε ἡ πίσις ζῇ, ὅταν ᾖται σωτηροφιασμένη μετὰ κάθε ἔργον ἀγαθόν· καθὼς ἐκ τῶ ἐναντία, τότε ἡ πίσις εἶναι νεκρά, ὅταν ᾖται χωρὶς τῶν ἔργων, καθὼς εἶπεν ὁ Θεὸς Ἰακώβος· „ἡ πίσις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν“· (Ἰακ. β'. 20.) Ἐπρόσθετε δὲ ὅτι τὸ ἀγαθὸν δίδεσθαι εἰς ἐσᾶς, διὰ τὸ νὰ δείξῃ μετὰ τὸ, ὅτι καὶ τώρα ὁ Φιλήμων ἔχει εἰς τὸν ἑαυτὸν τε κάθε ἔργον ἀγαθόν. Λέγωντας δὲ κοινωνίαν τῆς πίσεως, εὐνοοῖ ὁ Παῦλος τὸν Φιλήμονα μετὰ τὸν ἑαυτὸν τε· ἐπεὶ δὴ ἡ κοινὴ πίσις εἶναι εὐνοϊκός, ἢ γὰρ κάμνει τὸ εὖ αὐτὸν ὅπως πιστεύει κατ' αὐτὴν· ὥστε, καθὼς ἐσὺ ὁ Φιλήμων ἔχεις κοινῶ τὴν πίσιν μετὰ ἐμένα, ἐτὶ πρέπει καὶ νὰ φρονῇς τὸ εὖ αὐτὸν μετὰ ἐμένα· ἢ, κοινωνίαν πίσεως ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν ἐλεημοσιυῶν, ὥσπερ αὐτὴ γινώσκειται ἀπὸ πίσειν πολλῶν. Λέγει λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι σὲ ἐνθυμίζωμαι, ὦ Φιλήμων, προσδεχόμενος, ἵνα ἡ κοινωνική, καὶ δωρεὰς, καὶ ἡ ἐλεημοσιυή σου γινώμῃ, μὴ παύσῃ πώποτε, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ ἐκχέῃς εἰς τὰς δεομένους κάθε ἀγαθόν, ὅπως δίδεσθαι εἰς ἐσᾶς.

- „Εἰς Χεῖρὸν Ἰησοῦ“.

Εἰς τὸν Ἰησοῦν Χεῖρὸν, λέγει, ἀναφέρεται κάθε ἀγαθόν, ὅπως ἡθελες κάμῃς εἰς τὰς δεομένους, καὶ μάλιστα εἰς τὰς Ἀγίας· ὥστε καὶ τώρα ἀνίσως δεχθῇς τὸν Ὀνήσιμον, καὶ διὰ ἀγάπην με κάμῃς τὴν χάριν ταύτην, ἥδε ὅτι εἰς τὸν ἴδιον αὐτὸν Χεῖρὸν κάμνεις αὐτῷ.

7. „Χάριν ἔχομεν πολλὴν, καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου“.

Ητοι χάριν ἔχομεν, καὶ ὅχι μόνον ἀπλῶ χάριν, ἀλλὰ καὶ παρηγορίαν μεγαλωτάτην· δίδεσκω εἰς τὰ δεσμά, καὶ θλίψεις με διὰ τὴν ἀγάπην σου, ἢτοι διὰ τὴν φιλαφρωπὸν, καὶ μεταδοτικὴν σου προαίρεσιν.

- „Ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν Ἀγίων ἀναπέπαιται διὰ σὺ, ἀδελφέ“

Σοφώτατα μεταχειρίζεται ὁ μέγας Παῦλος τὴν μεσιτείαν πρὸς τὸν Φιλήμονα, διατὶ ἐνθυμίζει αὐτῷ τὰς διεργασίας, ὅπως ἔκαμνεν εἰς ἄλλας διὰ τὴν μαλακίαν τὴν καρδίαν αὐτοῦ περὶ αὐτόν, σοφασθέντες, ὅτι, αὐτὸς εἰς ἄλλας ξένους, καὶ ἀγνωρίστους Χριστιανούς κάμνῃ διεργασίας, καὶ χάριτας, πολλῶν μᾶλλον θέλει κάμῃ χάριν εἰς τὸν Παῦλον τὸν φίλον τε, καὶ διδάσκαλον. Καὶ δὲ εἶπεν ἀπλῶς ὅτι δίδεις εἰς τὰς Ἀγίας, ἀλλ' ὅτι ἀναπαύεις τὰ σπλάγχνα τῶν Ἀγίων, ἢτοι οἱ ἅγιοι Χριστιανοὶ ἀποδέχονται ὀλοφύχως τὴν φιλαφρωπίαν, καὶ ἐλεημοσιυήν σου, ὥσπερ ὅπου αὐτὴ γίνεται εἰς αὐτοὺς παρὰ σοῦ πλουσίως, καὶ θεραπευτικῶς.

8. „Δι' ὃ καὶ πολλὴν ἐν Χεῖρῷ παρρησίαν ἔχων ἐπιτάσσαν σοι τὸ ἀνῆκον“.

9. „Διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ“.

Επεὶ δὴ, λέγει, ἐσὺ ὁ Φιλήμων εἶσαι ποιῶς εἰς ὅλους τὰς Ἀγίας, ὥστε ὅπως αἱ καρδίαι αὐτῶν καὶ τὰ σπλάγχνα ἀναπαύονται ἀπὸ ἐσᾶς, πολλῶν μᾶλλον ἐγὼ ὁ κατὰ Χεῖρὸν γεννήσας σε, ἔχω παρρησίαν νὰ σὲ προσάξω, ὅχι διὰ τί σὲ ἐκσιάζω αὐθροτικῶς, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀμοιβαίαν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν καὶ ἐγὼ ἔχω πρὸς ἐσᾶς, καὶ σὺ ἔχεις πρὸς ἐμένα. Τὸ ἀνῆκον δὲ δηλοῖ, ἢ πῶς ἔχω παρρησίαν ὡς διδάσκαλός σε νὰ σὲ προσάξω τὸ ἀνῆ-

αἰῶνον, ἥτοι ἐκεῖνο ὅπερ χρειάζομαι διὰ τὰ τὸ τελειόνης· ἢ πῶς, ἐπειδὴ καὶ σὺ ἀναπαύεις ὅλως τὰς Ἀγίας, ἀκολούθως καὶ ἐγὼ κατὰ τὸ αἰῶνον, ἤγουν κατὰ τὸ ἐπιβάλλον μέρος μου, ἔχω παρρησίαν νὰ σὲ προσάξω· μὲ ὅλον τὸ ἐγὼ δυνάμει σὲ προσάξω, ἀλλὰ σὲ παρακαλῶ· ἐπειδὴ πόσω ἀναγκαίαν ὑπόθεσιν ἔχω, ὥστε ὅπερ νὰ σὲ παρακαλῶ.

„Τοιοῦτος ὢν, ὡς Παῦλος πρεσβύτερος· νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Σὲ παρακαλῶ, λέγει, καὶ γίνομαι μεσίτης εἰς ἐσὲ ὁ ποιῶν, καὶ πόσον ἄξιός ὢν νὰ εἰσακτέωμαι Παῦλος, ἥτοι καθὼς εἶναι δίκαιον καὶ πρέπον τὰ εἰσακτέωμαι ἐγὼ ὁ γέροντας Παῦλος, ἐγὼ ὁ τὸ αἰδέσιμον ἔχων καὶ σεβάσιμον, καὶ ἀπὸ τὸ ἀποστολικὸν καὶ διδασκαλικὸν ἀξίωμα, καὶ ἀπὸ τῆς πρεσβυτικῆς ἡλικίας μου, καὶ ἐγὼ ὅπερ πῶρα ἔλαβον ἀκόμῃ ἀξίωμα μεγαλύτερον, τὸ νὰ δεθῶ διὰ τὸν Χριστόν. Βλέπεις, ὦ ἀναγνώστα, πόσας αἰτίας ἐφάρηκεν ὁ Παῦλος διὰ νὰ πείσῃ τὸν Φιλήμονα (1);

10. „Παρακαλῶ οὖν σε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν (2) ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου“.

Τόσα λόγια εἶπεν ὁ Παῦλος, καὶ ἀκόμῃ δυνάμει ἐνθυμήθη τὸ ὄνομα τῆ Ὀνήσιμης, διὰ τὸν ὁποῖον μεσιτεύει· δι' ὅτι προσημαίνει πρότερον τὸν Φιλήμονα, καὶ, μὲ τὰ ἐγκώμια ὅπου κάμνει τῇ Ὀνήσιμῃ, ὀνομάζοντας αὐτὸν τέκνον τέ, καταπραΰνει τὸν θυμὸν τῆ Φιλήμονος. Διὰ τί δέ, ὦ μακάριε Παῦλε, ὀνομάζεις τέκνον σε τὸν Ὀνήσιμον; διὰ τί, λέγει, ἐγέννησα αὐτὸν, ἤγουν ἐκατήχησα, καὶ τὸν ἔκαμα νὰ βαπτισθῇ· πότε; ὅταν δεισκόμην εἰς τὰς φυλακάς, καὶ τὰ δεσμά. Μὲ αὐτὰ λοιπὸν καταπραΰνει τὸν θυμὸν τῆ Φιλήμονος, καὶ ἐτῆ ἀναφέρει τὸ ὄνομα τῆ Ὀνήσιμης.

11. „Ὀνήσιμον τὸν ποτέ σοι ἄχρησον“.

Επειδὴ καὶ ἠξεύρει ὁ Παῦλος, ὅτι ἡ ὁμολογία τῆ σφάλματος σβύνει τὸν θυμὸν ἐκεῖνον τῆ ἀνθρώπου, πρὸς τὸν ὁποῖον τὸ σφάλμα ἔγινε, διὰ τὸ ὁμολογεῖ ἐδῶ τὸν Ὀνήσιμον ἄχρησον.

„Νυνὶ δέ σοι, καὶ ἐμοὶ εὐχρησον“.

Τώρα, λέγει, ὁ Ὀνήσιμος, ἐπειδὴ καὶ ἔγινεν δούλου, καὶ ἅγιος, διὰ τὸ καὶ εἰς τὰς δύο ἡμᾶς ἔγινε χρήσιμος, ὁ πρῶτος ὢν ἄχρηστος· διὰ τί, αὐτὸς εἰς τὸν Παῦλον ἔγινε χρήσιμος, ὅπερ ἐζητεῖ πόσω πολλῶς ἀκρίβειαν, φανερόν ὅτι ἔγινε χρήσιμος καὶ εἰς τὸν Φιλήμονα· ὅμως δὲ καὶ τὸ πᾶν δηλοῖ αἰνιγματωδῶς, ὅτι αὐτὸς ὁ Ὀνήσιμος ἦναι εὐχρηστος εἰς ἐμὲ, λοιπὸν ὥς ἀποσπασθῇ καὶ πάλιν εἰς ἐμένα.

12. „Ὁν ἀνέπεμψα“.

Ηγουν εἰς ἐσένα αὐτὸν παραδίδω, καὶ καθὼς θέλεις μεταχειρίσῃ αὐτόν· μὲ τῷ παράδοσιν δὲ παύτῳ ὅπερ κάμνει τῇ Ὀνήσιμῃ, καταπραΰνει τῷ ἔργῳ τῆ Φιλήμονος.

„Σὺ δὲ αὐτόν, τρεῖς τὰ ἐμὰ σπλάγχνα, προσλαβῶ“.

Αντὶ τῆς, μὲ ἀγάπῃ δέξῃ τὸν Ὀνήσιμον, μᾶλλον δὲ ὅχι τὸν Ὀνήσιμον, ἀλλὰ τὰ ἐδικὰ μου σπλάγχνα· διὰ τί, ἐτῆ ἐγὼ ἀγαπῶ αὐτόν, καὶ φέρω εἰς τὸν ψυχλόν μου, ὥσθαι τὰ ἴδια σπλάγχνα μου.

13. „Ὁν

(1) Οὕτως ἐρμηνεύει αὐτοὶ οὗτος ὁ Θεοδώριτος· „αἰδέσθαι“ „τὰ δεσμά, ὥστε ὡς κήρυξ τῆς ἀληθείας περικείμεται“.
 „δητὶ φοβῶμαι Παῦλον· αἰδέσθηναι τὸν γῆρας· αἰδέσθηναι“ (2) Ἐν ἄλλοις, ὁ.

13. „Ὁν ἐγὼ ἤβελόμην πρὸς ἑμαυτὸν κατέχαν, ἵνα ὑπὲρ σοῦ μοι
„διακονῇ ἐν τοῖς δεσμοῖς τῷ Εὐαγγελίῳ“.

Βλέπε, ἀγαπητέ, σοφίαν τῷ Ἀποστόλῃ Παύλῳ, ὅτι μὲ τὰ λόγια τὰ ὀλίγον ὀλίγον κατέ-
σχεσε τὸν Ὀνήσιμον εἰς τὸν τόπον τῷ αὐθιγόντῃ Φιλήμονος· ἐγὼ, λέγει, ἤθελα νὰ κρατή-
σω τὸν Ὀνήσιμον διὰ νὰ μὲ ὑπηρετῇ εἰς τὸν τόπον τὸν ἐδικόν σου, ἦγον ἀντὶ λόγου σου.
Δείχνει δὲ ὁ Παῦλος μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι ἀγαπᾷ τὸ συμφέρον τῷ Φιλήμονος, λέγων,
ὅτι αἰσῶς ἐσὺ χρεωστῆς νὰ μὲ ὑπηρετῇς, ὁ δὲ Ὀνήσιμος κάμνει τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην
ἀντὶ διὰ λόγου σου, λοιπὸν ἐσὺ εἶσαι ὅπῃ λαμβάνεις τὸ κέρδος τῶτο καὶ τὴν ὠφέλειαν (1).

14. „Χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι“.

Ο λόγος ἔπος μάλισα εἶναι, ὅπῃ μαλακόνει πολλὰ τὸν Φιλήμονα· διὰ τί, λέγει, ἐγὼ
ἤθελα κρατήσω τὸν Ὀνήσιμον νὰ μὲ ὑπηρετῇ, ἡ ὁποία ὑπηρεσία αὕτη ἦτον εἰς ἐμέ πρᾶγ-
μα πολλὰ ἀναγκάσιον· οὐ μὲν, διὰ τί διεισκόμην εἰς τὴν φυλακὴν, καὶ εἰς τὰ δεσμά· καὶ
ἄλλο δὲ, διὰ τί τὰ δεσμά ταῦτα πάσχω διὰ τὸν Χριστόν· πλὴν μὲ ὅλα αὐτὰ δεῶν ἠθέλη-
σα νὰ κρατήσω αὐτὸν χωρὶς τὴν ἐδικήν σου γνώμην (2)· ὥστε πῶς δεῶν εἶναι δίκαιον νὰ
δώσης εἰς ἐμέ, ὦ Φιλήμων, τὴν χάριν ταύτην, καὶ νὰ ἀποσείλῃς αὐτὸν νὰ ἔλθῃ νὰ μὲ ὑπηρε-
τῇ; τὴν ὁποίαν χάριν ἐγὼ ἠμπόρουν, καὶ χωρὶς τὴν ἐδικήν σου γνώμην, νὰ τὴν ἀπολαμ-
βάνω, δεῶν ἠθέλησα δὲ, διὰ νὰ μή σε λυπήσω.

„Ἰνα μὴ ὡς κατ' ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν σου ᾗ, ἀλλὰ κατὰ ἐκτίκην“.

Δεῶν εἶπε κατὰ ἀνάγκην, ἀλλὰ ὡς κατὰ ἀνάγκην, ὥσπερ νὰ λέγῃ τῶτο· ὅτι, αὐτὸν καὶ ἠθε-
λα κρατήσω τὸν Ὀνήσιμον νὰ μὲ ὑπηρετῇ, ἔξω ἀπὸ τὴν γνώμην σου, ἀλλὰ ὥς μὲν δεῶν
ἠθέλα σε λυπήσω· ἐφαίνεται δὲ κοινὰ εἰς τὰς πολλὰς, ὅτι τὸ καλὸν τῶτο, ἦτοι ἡ ἐδική μου
ὑπηρεσία, ἐγίνετο ὥσπερ ἀπὸ ἀνάγκης, καὶ ὅχι ἀπὸ θέλησιν ἐδικήν σου· τώρα ὅμως ἐπρο-
τίμησα περισσότερον τὸ νὰ μὴ φανῇ τελείως τὸ πρᾶγμα τῶτο ὅτι εἶναι σκαιόν, ἀλλὰ νὰ
γινῇ ἀναμφιβόλως ἀπὸ θέλησιν ἐδικήν σου (3).

15. „Τάχα δὲ διὰ τῶτο ἐχωρίσθη πρὸς ὦραν“.

Ω θαυμαστὴ σοφία τῷ Παύλῳ! ἐπειδὴ γὰρ ὁ Ὀνήσιμος ἀπὸ κακῶς, καὶ κλεπτικῶς
γνώμην ἐφυγεν ἀπὸ τὴν αὐθιγόντῃ Φιλήμονα, ὁ μακάριος Παῦλος μεταστρέφει πῶρα τὴν
φυγὴν, καὶ λέγει, πῶς ἐγινεν αὕτη πρὸς τὸ συμφέρον· ἴσως γὰρ, λέγει, ἡ φυγὴ αὕτη
ἐγινε κατὰ θεῖαν οἰκονομίαν· μὲ εὐφημον δὲ ὄνομα ὀνομάζει τὴν φυγὴν τῷ Ὀνήσιμῳ, χω-
ρισ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως ἐρμηνεύει· „ὀφίλεις
„μοι, φησι, διακονίαν, ὡς μαθητὴς διδασκάλῳ, καὶ
„διδασκάλῳ τὰ θεῖα κηρύττειν. Ἡβελήθην ποῖνυν ἀν-
„τί σὺ τῶν λαβῶν, ἵνα σὺ σῆς μοι διακονίαι ἐκτίσῃ
„τὸ χρέος. Βλέπε τὸ Εὐαγγέλιον τὴν δυνάμιν· ἴσον
„τῷ δεσποτῇ τὸν οἰκέτῃ ἐργάσασθαι“.

(2) Διὰ τῶτο καὶ κοινῶς ὀλεῖ οἱ Ἀπόστολοι λέγων ἐν
τῇ πρ'. Κανόνι αὐτῶν ταῦτα· „Οἰκέτης εἰς κλῆρον
„προχειρίζεσθαι ἀνδρὶ σῆς τῶν δεσποτῶν γνώμης ἐκ ἐ-
„πιστρέψμεν, ἐπὶ λυτῇ τῶν δεσποτῶν τῶν κεκτημένων·
„οἰκὼν γὰρ ἀνατροπὴν τὸ ποιεῖν ἐργάζεται· εἰδέπο-
„σι καὶ ἀξίως φανῇ οἰκέτης πρὸς χειροτονίαν βαδμῶ,
„οἷος καὶ ὁ ἡμέτερος Ὀνήσιμος ἐφανῇ, καὶ συγχωρήσα-
„σιν οἱ δεσπότες, καὶ ἐλδὲδερῶσιν, καὶ τῷ οἴκῳ ἐξα-
„ποστήλωσι, γινέδω“. Τῶτο δὲ τὸ Κανόνι τὴν ἐρμη-
„νείαν ὅρα εἰς τὸ ἡμέτερον Κανονικόν, καὶ εὐρήσεις ἐκ
περὶ τῶν δούλων ποῖα,

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος συμπεραίνει ἐκ τῶν λόγων
πάντων, ὅτι ὁ Παῦλος ἐπῆγεν εἰς τὰς Κολασσαῖς, καὶ
ἐκήρυξεν εἰς αὐτὰς τὸ Εὐαγγέλιον· ἐπειδὴ καὶ γράφει
πρὸς τὸν Φιλήμονα τὸν κατοικῆσαν εἰς τὰς Κολασσάς,
ὡς ἀνδρὶ διδασκαλὸς εἰς ἐδικόν τε μαθητῶν, καὶ ἐδὼ μὲν
παρακαλεῖ τὸν Φιλήμονα διὰ τὸν Ὀνήσιμον, ἐκὼ δὲ
εἰς τὴν πρὸς Κολασσαῖς γράφει, ὅτι σέβει τὸν Ὀνή-
σιμον μαζὶ μὲ τὸν Τυχικόν, (ἀφ' οὗ δηλαδὴ παρέ-
λαβεν αὐτὸν ὁ Παῦλος μὲ τὴν γνώμην τῷ Φιλήμονος)
ὡς ὑπεργόν τῷ Εὐαγγελίῳ γινόμενον· καὶ ὅρα εἰς τὸ δ.
Κεφάλαιον σῆς πρὸς Κολασσάς, σίχ. 7. 9. δεχθεὶς γὰρ
ὁ Φιλήμων τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην μετὰ τῷ Ὀνήσιμῳ,
ἐπεμψεν αὐτὸν εἰς τὸν Παῦλον· ὁ δὲ Παῦλος πάλιν
ἀντεπεμψεν αὐτὸν εἰς τὰς Κολασσάς.

εισμόν, διὰ τὰ μὴ παρακινήσῃ εἰς θυμόν τὸν αὐθιγόν τε Φιλήμονα, καὶ μὲ αὐτὸ φίλον μόνον τὸ ὄνομα τῆς φυγῆς. Καταπαύει δὲ τὴν ὀργὴν τῷ Φιλήμονος ἀκόμη καὶ μὲ τὸ νὰ ὀλιγοδέσῃ τὸν καιρὸν τῷ χωρισμῷ τῷ Ὀνήσιμῳ· πρὸς ἄραν, λέγει, ἐχωρίσθῃ· ὅμῃ δὲ καὶ δείχνει μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι ὅσον καιρὸν ὁ Ὀνήσιμος ἦτον μαζί μὲ τὸν Παῦλον, ἦτον μαζί καὶ μὲ τὸν Φιλήμονα· κατ' ἐκείνον δὲ μόνον τὸν καιρὸν ἔλειπεν ὁ Ὀνήσιμος ἀπὸ τὸν Φιλήμονα, ὅσος καιρὸς ἐπέρασεν ἐν τῷ ἀναμεταξύ, ἕως ὅτε νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὸν Παῦλον· τῆτος δὲ ὁ καιρὸς ἦτον πόσον ὀλίγος, ὅσον εἶναι μία ὥρα· ὥστε, λέγει, καὶ ἀπὸ τῆ νυκτὸς καὶ εἰς τὴν ἑξῆς, ἀνίσως ἀποσαλθῇ ὁ Ὀνήσιμος ἀπὸ ἐσθῆα, καὶ δεικνύεται μαζί μὲ ἐσθῆα, πρέπει νὰ νομίζῃς, ὅτι ἐνταυτῷ δεικνύεται καὶ μαζί μὲ ἐσθῆα.

„Ἰνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς“.

Η γὰρ διὰ τὸ πρὸς ἄραν ἐχωρίσθῃ ὁ Ὀνήσιμος ἀπὸ λόγου σου, διὰ τὰ ἀπέχῃς, ἦγαν διὰ τὰ ἀπολαμβάνῃς αὐτὸν παντοτινά.

16. „Οὐκέτι ὡς δέδλον, ἀλλ' ὑπὲρ δέδλον, ἀδελφὸν ἀγαπητὸν ἐμοί.
„πόσω δὲ μάλλον σοί, καὶ ἐν σαρκί, καὶ ἐν Κυρίῳ“.

Η φυγὴν, λέγει, ὦ Φιλήμον, καὶ ὁ χωρισμὸς τῷ δέδλωσε Ὀνήσιμῳ, εἰς πολλὰ πράγματα ἐγένον ἀφέλιμος· διὰ τὴν αὐτὴν μίαν ἄραν ἐπεὶ τὸν ὑπερήθης, ἔχεις νὰ τὸν ἀπολαμβάνῃς αἰώνιον. Καὶ ἀν' ὅλην ἡ ζωὴν τῷ ἀνθρώπῳ συγκεκριμένη μὲ ὅλον τὸν αἰῶνα, δεῖ εἶναι τὸ εἶδόν, πολλῷ μάλλον δεῖ εἶναι τὸ εἶδόν ἐκεῖνος ὁ ὀλίγος καιρὸς τῆς φυγῆς τῷ δέδλωσε; καὶ τὸ μεγαλύτερον, ὅτι ἀπολαμβάνεις τὸν Ὀνήσιμον, ἀδελφὸν αὐτῷ δέδλον, καὶ ἀπολαμβάνεις αὐτὸν ἀδελφὸν ἀγαπητὸν κατὰ δύο τρόπους, καὶ ἐν σαρκί, ἦγαν ἄξιον νὰ ἀγαπᾶται, καὶ διὰ τὰς σωματικὰς καὶ κοσμικὰς ὑπηρεσίας ὅπως κάμνει, ὡς ἐπιτίδειος ὑπηρετίας· καὶ ἐν Κυρίῳ, ἦγαν καὶ ἄξιον νὰ ἀγαπᾶται διὰ τὰς πνευματικὰς ὑπηρεσίας, ὅπως εἶναι ἐπιτίδειος νὰ τελειώῃ (1).

17. „Εἰ ὅν ἐμὲ ἔχεις κοινωνόν, προσλαβὲ αὐτὸν ὡς ἐμέ“.

Η τοι ἀνίσως ἐσὺ ὦ Φιλήμον, καὶ ἀμολόγησας πῶς εἶσαι συγκοινωνὸς ἐδικός μου, καὶ φρονεῖς τὰ αὐτὰ μὲ ἐμένα, δεῖσαι τὸν Ὀνήσιμον μὲ χαρὰν, καθὼς ἡθελες δεχθῆς, καὶ ἐμένα τὸν ἴδιον. Ὡς καὶ πᾶσαν ἀνθρώπου δεῖ ἐδωῆναι νὰ δυσωπήσῃ ταῦτα τῷ Παύλῳ καὶ λόγοις; ἢ ποῖος δεῖ ἡθελε δεχθῇ τὸν Παῦλον μὲ χαρὰν τῆς ψυχῆς τῆς βέβαια ὁ καθ' ὅσας ἡθελε τῆτο κάμῃ μὲ καθ' ὅτε δὲ χαρίσῃσιν (2).

18. „Εἰ δέ τι ἠδίκησεν, ἢ ὀφείλει, ταῦτα ἐμοὶ ἐλλόγη“.

Δεῖ εἶπεν εἴτε ἐκλεψεν, ἀλλὰ μὲ εὐφημον ὄνομα, εἴτε σε ἠδίκησεν, ἥσοι χρεώσῃ ὁ Ὀνήσιμος· ἀπόλασθον γὰρ εἶναι νὰ ὀξωδιάσῃ τὰ ἄσπρα, ὅπως ἐκλεψεν ἀπὸ τὸν Φιλήμονα· διὰ τῆτος καὶ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι εἴτισοι χρεώσῃ ὁ Ὀνήσιμος, εἰς ἐμένα λογαρίασαι τὸ χρέος τῆτος, καὶ ἐμένα ἔχε χρεωφειλέτῳ σε.

19. „Ἐγὼ Παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χαρί. Ἐγὼ ἀποτίσω“.

Χαριέντως ταῦτα λαλεῖ ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Φιλήμονα, γράφων μὲ πιεσματικῶς χάριν, καὶ ὥσπερ νὰ λέγῃ τῆτος εἰς αὐτόν· ἐγὼ θέλω σοὶ πληρώσω, ὦ Φιλήμον, τὸ χρέος τῷ Ὀνήσιμῳ,

(1) Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Παῦλος ἐπειδὴ καὶ ἀπέστειλε πάλιν ὅπως εἰς τὴν Κολλασαῖ τὸν Ὀνήσιμον, ὅπου ἐκατοῖκα ὁ Φιλήμων, καθὼς γράφει εἰς τὴν πρὸς Κολλασαῖς Ἐπιστολὴν „πὺ κατ' ἐμέ φησι πάντα ὑμῖν γινώρισα Τυχικός ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφός, καὶ πιστὸς διάκονος, καὶ σωδούλος, ἐν Κυρίῳ· ἐν ἐπεμψῇ πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τῆτος, ἵνα γνῶ πᾶσι περὶ ὑμῶν, καὶ πᾶ

„ρακαλέσῃ πᾶσι καρδίαι ὑμῶν“ σοὺ Ὀνήσιμῳ τῷ πιεσῶ, καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ, ὅστις ἐξ ὑμῶν· πάντα ὑμῖν γινώρισα πᾶσι ὧδε“ (Κολασ. δ. 7.)

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος ἐπαφροῖς „τί πᾶν λόγον πᾶσαν πιθανώτερον; τί δὲ βεβαιώτερον; εἰ λόγος φησὶ τινος ἀξιότιμος τὴν ἐμὴν κοινωνίαν, ὡς ἐμὲ δεῖσαι τὸν δεξιόμενον τὴν ἐξούλι μεταβολῇ“.

με, ἢ πρὸς περισσοτέραν ἀσφάλειαν, ἰδὲ δίδωμί σοι, ἢ τὸ ἰδιόχειρον τῶτο γράμμα με, ἢ ὁμολογίαν (1).

„Ἰνα μὴ λέγω, ὅτι ἢ σεαυτὸν μοι προσοφείλεις“.

Διὰ τὰ μὴ φανῇ ὁ Παῦλος ὅτι ὑβρίζει τὸν Φιλήμονα, ἐπειδὴ καὶ δεῦν ἐθάρρυνε διὰ τὴν κλεψίαν τὴν δέλετε Ὀνησίμου τὰ τὸν παρακαλέσῃ ἐτῆ ἀπλῶς, ἀλλὰ κάμνει εἰς αὐτὸν χειρόγραφον ὁμολογίαν· (δι' ὅτι τῶτο ἔδειχεν τὸν Φιλήμονα πῶς ἦτον ὠμὸς, ἢ ἀσπλαγχνος εἰς τὸν διδάσκαλόν τε Παῦλον) διὰ ταῦτα, λέγω, ὁ Παῦλος δείχνει ἐδῶ ὅτι ἢ πολλὰ θάρρει εἰς τὸν Φιλήμονα· ἐπειδὴ, λέγει, ὅχι μόνον τὰ ἐδικά σου ἄσπρα μοι χρεωθεῖς, ἀλλὰ πρὸς τέτοις, ἢ τὸν ἴδιον ἑαυτὸν σε (2).

20. „Ναί, ἀδελφε, ἐγὼ σε ὀναίμην ἐν Κυρίῳ“.

Απὸ τὸ χαλεπὸν σχῆμα τῶ λόγου, ἦλθε πάλιν ὁ Ἀπόστολος εἰς τὸ σπεσδαίον, ἢ παρακαλεῖ τὸν Φιλήμονα· „ἐγὼ σε, λέγει, ὀναίμην“ ἢ γὰρ ἄμποτε ἐγὼ τὰ ἀπολαύσω τὰς χά-
τάς σε, ὅχι εἰς τὰ κοσμικὰ πράγματα, ἀλλὰ εἰς τὰ τῶ Κυρίου ἢ εἰς τὰ πνευματικά· τῶτο γὰρ δηλοῖ τὸ „ἐν Κυρίῳ“· καὶ ἄμποτε τὰ σε ἰδῶ πλετισμὸν με ὅλα τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ.

„Ἀνάπαυσόν με τὰ σπλάγχνα ἐν Χριστῷ“.

Ανάπαυσον, λέγει, ὦ Φιλήμον, τὴν ἀγάπην ὅπως ἔχω εἰς ἐσένα, ἢ ἀνάπαυσον τὴν καρδίαν με διὰ τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ δεῦν δίδεις εἰς ἐμένα τὴν χάριν ταύτην, ἀλλὰ εἰς τὸν Χριστόν.

21. „Πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου ἐγράψά σοι, εἰδὼς ὅτι ἢ ὑπὲρ ὃ λέ-
γω, ποιήσεις“.

Δεῦν σε προσάξω, λέγει, ὦ Φιλήμον, εἰς τῶτο, εἰδὲ αὐθαδιάζοντας γράφω σοι ταῦτα, ἀλλὰ θάρρυντας εἰς τὴν ὑπακοὴν σου. Ποῖον σίδηρον δεῦν ἤθελεν μαλαξάν τὰ δυσωπητικὰ ταῦτα τῶ Παύλῳ λόγια;

22. „Ἀμα δὲ ἢ ἐποίμαζέ μοι ξενίαν“.

Επειδὴ ὁ Φιλήμων ἴσως ἤθελεν ὑπολάβῃ, ὅτι αὐτὸν δεῦν ἦτον ἢ ὑπόθεσις τῶ Ὀνησίμου, εἰδὲ λόγου, καὶ γράμματος δεῦν ἤθελε με ἀξιώσῃ ὁ Παῦλος· διὰ τῶτο πῶρα διορθῶναι τὴν ὑπέληψιν ταύτην ὁ Ἀπόστολος ἢ λέγει, ὅτι δεῦν σοι ἐγράψα ταῦτα, ὦ ἀγαπητέ μοι Φιλή-
μον, διὰ τὸν Ὀνήσιμον μόνον, ἀλλὰ ἢ διὰ τὰ ἐποίμαζης ξενίαν τὰ με ὑποδεχθῆς, ἐπει-
δὴ ἢ μέλλω τὰ ἔλθω εἰς ἐσένα. Λέγει δὲ ταῦτα πρὸς τέτοις, διὰ τὰ φοβηθῇ ὁ Φιλή-
μων, ὅτι θέλει ὑπάγῃ ὁ Παῦλος πρὸς αὐτόν, καὶ θέλει τὸν κατηγορήσῃ, αἰσῶς καὶ δεῦν δεχθῇ τὸν Ὀνήσιμον.

„Ἐλπίζω γὰρ ὅτι διὰ τῶν προσδύχων ὑμῶν χαρισθήσομαι ὑμῖν“.

Απὸ τὰ λόγια ταῦτα δύο πράγματα μανθάνομεν· εἴα μὲν, ὅτι πολλὴν διώκουν ἔχου-
σιν αἱ προσδύχαι, ἐπειδὴ ὁ πόσον μέγας Παῦλος χρειάζεται τὴν ἀπὸ τέτων βοήθειαν· ἢ
ἀλ-

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ἀντὶ γραμματίου, λέγει, τὴνδε κάτεχε τὴν Ἐπιστολήν· πᾶσαν αὐτὴν ἐγὼ γέγραφα· ἐγὼ καὶ ὅφειλαν, καὶ ἀποδώσειν ὑπισχνοῦμαι τὸ χρέος“.

(2) Προσδέττει δὲ ὁ Θεοδώριτος, ὅτι ἐκ τῶν αὐ-
ται φανερόν ὅτι ὁ Φιλήμων „ἠξιώθη τὰ ἀκέραια τὸ κή-
ρυγμα τῶ Ἀποστόλου Παύλου, καὶ δι' αὐτὸν τὰ ἀξιώθη
„ὡς εἰς Χριστόν πίστεως, καὶ τῶν αὐτῶν σωτηρίας“.

ἄλλο δέ, ὅτι πρέπει ἡμεῖς νὰ ταπεινοφρονῶμεν· ἐπεὶ δὴ ὁ τόσον θαυμασὸς Παῦλος, χρειάζεται πῶς προσδύχας τῶν μαθητῶν τε (1).

23. „Ἀσπάζεται σε Ἐπαφρᾶς ὁ σιναϊχμάλωτός με ἐν Χερσῷ Ἰησῦ“.

Ὁ ὅς ὁ Ἐπαφρᾶς ἐσάλθη ἀπὸ τῆς Κολασσαεῖς πρὸς τὸν Παῦλον εἰς Ῥώμην, ὥστε φανερὸν εἶναι ὅτι ὁ Φιλήμων ἦτον ἀπὸ τῆς Κολασσαεῖς, (καθὼς ἔπομεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς πρὸς Κολασσαεῖς Ἐπιστολῆς, καὶ κεφ. δ'. σίχ. 9. τῆς αὐτῆς, καὶ σίχ. 2. τῆς παρῆς.) σιναϊχμάλωτός τε δὲ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸν Ἐπαφρᾶν (2), διὰ νὰ δείξῃ ὅτι καὶ ὁ ἐδικὸς τῶν Ἐπαφρᾶς εἰς πολλὴν θλίψιν, κακοπαθεῖαν δέχεται, καὶ ἀκολούθως διὰ νὰ ἐντροπιάσῃ μὲ τὸ τὸν Φιλήμονα· ἐπεὶ δὴ ὁ μὲν Ἐπαφρᾶς κακοπαθεῖ μαζί με τὸν Παῦλον, ὁ δὲ Φιλήμων εἰς τὴν νὰ δώσῃ εἰς τὸν Παῦλον τὴν χάριν, ὅπως τὴν ζητᾷ διὰ τὸν Ὀνήσιμον· σιναϊχμάλωτος δὲ, λέγει, εἶναι, ὅχι διὰ κῆνσά πρᾶγμα αὐθρόπινον, ἀλλὰ διὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, συγκακοπαθῶν μαζί με ἐμὴν εἰς τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίας.

24. „Μάρκος, Ἀρίσαρχος, Δημᾶς, Λεκᾶς, οἱ σιναϊχμοί με“.

Ὁ Δημᾶς ἄτος, εἰς μὲν τὴν ἀρχὴν, ἦτον δίδωμιος, καὶ φιλόθεος, καθὼς ἐδῶ μαρτυρεῖται, ὡς σιναϊχμάλωτος Παῦλος· ὕστερον δὲ ἀμελήσας, ἐχωρίσθη ἀπὸ τὸν Παῦλον, καθὼς τὸ ἀναφέρει ὁ Ἀπόστολος εἰς τὴν πρὸς Τιμόθεον δευτέραν Ἐπιστολὴν, ἥτις φανερώς εἶναι ὑπέρα ἀπὸ τὴν παρῆσαν· „Δημᾶς γὰρ με φησὶν ἐγκατέλιπον, ἀγαπήσας τὸν νῦν αἰῶνα· Λεκᾶς, ὡς ἐστὶ μόνος μετ' ἐμῶν“ (β'. Τιμόθ. δ'. 10.) Ὁ Λεκᾶς λοιπὸν, ὅπως ἀρεθμεῖται ἐδῶ τελευτάτος, καὶ ὕστερος, αὐτὸς γέγονε βέβαια πρῶτος, μετὰ τὴν ἐχωρίσθη ὁ Δημᾶς ἀπὸ τὸν Παῦλον, ὁ δὲ Λεκᾶς ἔμεινεν ἀχώριστος ἀπὸ αὐτόν. Μανθανόμενος δὲ ἀπὸ τῶν, ὅτι δὲν πρέπει τινὰς νὰ παρῇ εἰς τὸν ἑαυτὸν τε, ἀλλὰ ἐκεῖνος ὅπως ἐκείναι, πρέπει νὰ προσέχη, μήπως καὶ πέσῃ· „ὁ δοκῶν γὰρ φησὶν ἐσάναι, βλέπετω μὴ πέσῃ“ (α'. Κορ. ι'. 12.) (3) ἔτι δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ ἀφίνωμεν κῆνσά λόγον, καὶ νόημα τῆς Γραφῆς ἀνιζέτασιν, ἀλλὰ ἀπὸ ὅλα νὰ ζητήσωμεν κῆνσά νόημα πνευματικὸν καὶ ἀφελίμον, ὡς ὅτι ὅλα τὰ λόγια τῆς Γραφῆς παρὰ τὴν Πνεύματος ἐλαλήθησαν. Καὶ βέβαια ὁ ταῦτα λαλήσας Παράκλητος, αὐτὸς θέλει δώσει πῶς καλῶς ζητῶσι, τὴν ζητησένου τὴν εὐρεσιν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον καὶ ἡμεῖς φωτιζόμενοι, ἄμποτε νὰ ὁδηγούμεθα πάντοτε πρὸς τὴν ἀλήθειαν τὴν κατὰ Θεὸν λόγῳ, καὶ βίῳ· καὶ μήτε ἀπὸ τῆς ψευδοῦς δόξης νὰ πλανιόμεθα, κατὰ τὸν λόγον, καὶ θεωρίαν, μήτε ἀπὸ τοῦ δόλωμα τῆς τῆ κόσμου ἡδονῆς νὰ δολιζόμεθα, κατὰ τὴν πρᾶξιν καὶ πολιτείαν. Καὶ ὅσοι μὲν εἰμεθα δεῖλοι, ἄμποτε νὰ ἐξελγνίζωμεν τὸν ἑαυτὸν μας διὰ μέσῃ τῆς πίστεως καὶ ἀρετῆς, καθὼς ἐγένετο τὸν ἑαυτὸν τε καὶ ὁ Θεὸς Ὀνήσιμος· ὅσοι δὲ εἰμεθα αὐθένται, βλέποντες πῶς οἱ δεῖλοι γίνονται Ἄγριοι, καὶ Ἀπόστολοι, ὁποῖος ἐγένετο καὶ ὁ Ὀνήσιμος, ἄμποτε νὰ σπευδάωμεν νὰ μὴν ἐρεθώμεν πολλὰ ἀτιμότεροι ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Βασιλείαν τῆς Δεσπότης τῶν ἀπάντων, καὶ δι' ἡμᾶς ὡς δέλεον φανέντος Χριστοῦ τῆς ἀληθινῆς Θεοῦ ἡμῶν· ὃ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος, καὶ ἡ τιμὴ, σὺν τῇ Πατρὶ, καὶ τῇ Ἁγίῳ Πνεύματι νῦν, καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τὸς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

Ἡ πρὸς Φιλήμονα ἐγρᾶφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Ὀνήσιμου οἰκέτου.

ΠΑΥ-

(1) Ὅτι δὲ ὁ Παῦλος ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἐπῆγεν εἰς τὴν Ἱερουσόλυμα, καὶ πάλιν ἐγύθησεν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ἐδαταπόδη ὑπὸ τοῦ Νέρωνος, ὅρα εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς· ἀκόλουθον δὲ εἶναι νὰ ἐπῆγεν ὁ Παῦλος καὶ εἰς τὴν Φρυγίαν, καὶ εἰς τὰς Κολασσαεῖς, ὅπου ἐκατοίκηε ὁ Φιλήμων, ὅταν ἐπῆγεν εἰς τὴν Ἱερουσόλυμα.

(2) Διὰ τὸ τοῦ λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος· „τὸν Ἐπαφρᾶν ἐνταῦθα προσέθηκεν, ἐπεὶ δὴ καὶ αὐτὸς Κολασσαεὺς ἐτύγχανεν ὢν· ὅταν γὰρ καὶ Κολασσαεὺς ἐγρᾶφεν· „ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἐπαφρᾶς ὁ ἐξ ὑμῶν δεῖλος Χερσῶν“ (Κολασ. δ'. 12.)

(3) Ὁ δὲ Οἰκουμενικὸς λέγει ὅτι ὁ Δημᾶς ἄτος λέγουσι, πῶς ἐκλίνε πάλιν εἰς τὸν Ἐκλισμὸν, καὶ ἐγένετο ἱερεὺς τῶν εἰδωλῶν. Καὶ ἀνίσως ἡ πρὸς Τιμόθεον δευτέρα ἦναι προτέρα ἀπὸ ταύτης, φαίνεται ὅτι μετενόησε πάλιν ὁ Δημᾶς, καὶ διὰ τὸν ἐδῶ ὀνομάζεται σιναϊχμάλωτος Παῦλος· ἀνίσως δὲ ἐκλίνε ἦναι ὑτέρα ἀπὸ ταύτης, φαίνεται ὅτι μετὰ ταῦτα ῥαθυμίας ὁ Δημᾶς, ἠγάπησε τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ ἐκλίνε εἰς τὸν Ἐκλισμὸν καὶ ἀπώλετο· τὸ ἀληθές δὲ εἶναι, ὅτι καὶ ἡ πρὸς Τιμόθεον δευτέρα εἶναι ὑτέρα ἀπὸ ταύτης, καὶ ὅτι ὁ Δημᾶς δευτὴρ ἐμετανόησεν, ἀλλὰ ἀπώλεσθαι.

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΤΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτου Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας Ἑρμινεία εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους τῆς Ἀποστόλου
Παύλου Ἐπιστολὴν, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἀπλὸν (1).

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς κατὰ τὸν Χρυσόστομον,
Θεοδώριτον, Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμενιον.

Ο μακάριος Παῦλος, Ἐθνῶν ἦτον Ἀπόστολος, καὶ ὅχι τῶν Ἑβραίων, καθὼς αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸ κηρύττει, „ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐγὼ Ἐθνῶν Ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δοξάζω“ (Ῥωμ. ια'. 13.) ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἠθέλουν τὸ ὑποφέρειν νὰ κηρύττῃ ὁ Παῦλος εἰς αὐτοὺς τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Χρυσῆς, μετὰ τὸ νὰ εἶχον εἰς αὐτὸν περισσότερον μῖσος, παρὰ εἰς τὰς ἄλλας Ἀποστόλους· ἔδειχνε γὰρ ὁ Παῦλος μετὰ τὴν αἰφνίδιον καὶ παρ' ἐλπίδα μεταβολὴν τε, τὴν ἀμαχον καὶ αἰκνητον τῆς Χρυσῆς διώκειν, ἥτις ἐτράβιζεν εἰς τὴν πίσιν τὸν πόσον σφοδρὸν διάκτιον τῶν Χριστιανῶν. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ σημεῖον μέγα εἶναι τῆς ἀληθείας τῆς κηρύγματος ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν, τὸ νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν πίσιν τῆς Χρυσῆς αἰφνιδίως ὁ Παῦλος, ὁ Παῦλος ἐκεῖνος, λέγω, ὁ θερμότητος ζηλωτὴς τῆς παλαιᾶς νόμου.

Διὰ τὸ τοιοῦτον οἱ μὲν ἄπιστοι Ἑβραῖοι ἐπολέμουν τὸν Παῦλον μετὰ ὅλῳ τῷ δυνάμειν τε, καὶ εἰς τὸ ὄνομά του ὑπέφερον νὰ ἀνέσταν, ἢ τὴν φωνὴν τῆς διδασκαλίας τε· οἱ δὲ ὅτι Ἑβραῖοι πιστεύσαντες, εἰς αὐτὸν ἐπρόσεχον πολλὰ εἰς αὐτὸν, ἐπειδὴ καὶ τὰς ἐχώριζεν ἀπὸ τῆς ἔθιμα τῆς παλαιᾶς νόμου, καὶ ἔλυνε τὴν περιτομὴν. Ἀγκαλὰ ὅμως καὶ ὁ Παῦλος ἀπεσάλη κήρυξ εἰς τὰ ἔθνη, καθὼς εἶπεν αὐτῷ ὁ Κύριος, „εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποσελῶ σε“, (Πράξ. κβ'. 21.) ὅμως καὶ εἰς τὰς Ἑβραίους γράφει τὴν παρῶσαν Ἐπιστολὴν· δι' ὃ, τι καθὼς αὐτὸς δὲν ἐπροσέχθη μὲν ἀπὸ τὸν Κύριον νὰ βαπτίσῃ προηγουμένως, ἀλλὰ νὰ κηρύττῃ, ἐβάπτιζε δὲ μερικὰς (ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐμποδίσθη ἀπό τινος νὰ μὴ βαπτίσῃ) (2)· ἔτσι καὶ γράφει εἰς τὰς Ἑβραίους, διὰ τὴν δὲν ἐμποδίσθη ἀπό τινος νὰ μὴ τὰς γράφῃ· ἐπειδὴ καὶ πολλὰ ἐπρονόει διὰ τὰς Ἑβραίους, ὡς ὁμογενεῖς τε, καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ἡ-
ΧΕΙΤΟ

(1) Σημείωσαι ὅτι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἡ Ἐπιστολὴ αὐτὴ εἶναι δεκάτη κατὰ τὴν αἰξιν καὶ τὰς χρόνους, καθ' ὅς ἐγράφη ὁ Παῦλος πρὸς Ἑβραίους κατὰ δὲ τὸν Μελέτιον, ἐγράφη αὐτῇ ἑτῇ καὶ με-

τὰ τὴν Ἀνάκλητον τὸν Κυρίου. (Τόμ. α'. σελ. 41. τῆς Ἐκκλησ. Ἱστορίας)

(2) Καὶ ὅρα εἰς τὸν „ὅτι γὰρ ἀπέστειλὲ με Χρυσὸς βαπτίσαν“. (1. Κορ. α'. 17.)

χετο νὰ γοῖν ἀνάθεμα, ἤγειν νὰ χερεισθῇ ἀπὸ τὸν Χριστόν· (Ῥωμ. ιδ. 3.) γράφει δὲ, ὅχι εἰς ἄλλας, ἀλλὰ εἰς τὰς ἐν Παλαιστίνῃ, καὶ Ἱεροσολύμοις ἀεισκαμένους ὡς Ἑβραίων Χριστιανούς· διὰ τὴν αὐτῶν τὰ ὑπάρχοντα διηρπάγησαν ἀπὸ τὰς ἀπίστας Ἑβραίας, καὶ αὐτοὶ ἐπαθον μυρίας θλίψεις καὶ κακὰ· διὰ τὸ καὶ πολλὰ φροντίζει ὁ Παῦλος, διὰ νὰ ἀποσέβῃ εἰς αὐτὰς ἐλεημοσύνην, παρακινῶν εἰς τὸ καὶ τὰς Κορινθίους, καὶ τὰς Μακεδόνας, ἥτοι τὰς ἐν Φιλίπποις Χριστιανούς· καὶ μοιράζοντας τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίας μαζί με τὸν Πέτρον, καὶ Ἰάκωβον, καὶ Ἰωάννην, ὥστε ὅπως αὐτοὶ μὲν νὰ κηρύττουν εἰς τὰς Ἑβραίας, ὁ δὲ Παῦλος εἰς τὰ Ἑθνη, κάμνει ὁμοίως τὰς ἐν Ἱερουσαλὴμ πτωχάς, τὰς ὡς Ἑβραίων πιστεύσασιν, κοινὰς, διὰ νὰ φροντίζων αὐτῶν καὶ τὰ δύο μέρη, καὶ ἐκεῖνοι, καὶ ἕτος· „γινόντες „ γάρ φησι τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι Ἰάκωβος, καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκῦντες εὐλοῖν εἶναι, δεξιάς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβαν κοινωνίαν, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ Ἑθνη, αὐτοὶ δὲ „ εἰς τὴν περιτομήν· μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν· ὁ καὶ ἐσπέδασα αὐτὸ τὸτο „ ποιῆσαι“ (Γαλ. β'. 9.).

Ἀναγκαίως λοιπὸν γράφει ὁ Παῦλος εἰς τὰς ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἑβραίας, διὰ νὰ τὰς παρηγορήσῃ ὅπως ἦσαν λευπημένοι, καὶ πολλὰ κατειργασμένοι καὶ ἀποκαταμένοι ἀπὸ τὰς θλίψεων καὶ κακώσεων, ὅπως ἐπροξένησαν εἰς αὐτὰς οἱ ὁμογενεῖς τῶν ἀπίστοι Ἑβραῖοι· ὥστε ὅπως τότε οἱ Ἑβραῖοι εἶχον ἐξουσίαν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα νὰ κρίνουν, καὶ νὰ φυλακίζουν, καὶ νὰ κακοποιῶν ἐκείνους ὅπου ἠθέλουν. Καὶ τοῦτο θέλωντας νὰ φανερώσῃ ὁ Παῦλος ἔλεγε „ τὰς παρεμύνας χεῖρας, καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε“· (Ἑβρ. ιβ'. 12.) ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι ἔτοι, ἀγκαλὰ καὶ ἦσαν πιστοί, ἠξούροντες ὁμοίως ὅτι οἱ Προπάτορες τῶν Ἑβραίων, ὀγλίγωρα ἀπελάμβανον τὰ ἀγαθὰ, διὰ τὸ πολλὰ ἐλυπῆντο, διὰ τὴν καὶ αὐτοὶ δὲν ἐλάμβανον ἀνταποδοξίαν καὶ παρηγορίαν εἰς τὰς θλίψεις τῶν αἰσθημάτων· ὅθεν καὶ πολλὰ λέγει εἰς αὐτὰς ὁ μακάριος Ἀπόστολος περὶ πίστεως ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ταύτῃ, καὶ περὶ τῶν παλαιῶν Ἀγίων καὶ Δικαίων, ἀποδεικνύων, ὅτι καὶ αὐτοὶ ἀκόμη δὲν ἔλαβον τὰ ἀγαθὰ ὅπως ἠλπίζον, κατασκευάζοντας μετὰ τὸ δύο τινα· εἷς μὲν, ὅτι πρέπει καὶ οἱ Χριστιανοὶ νὰ ὑποφέρουν ἀνδρείως ὅλα τὰ δεινὰ ὅπως ἀπολαύσῃ εἰς αὐτὰς· καὶ ἄλλο δὲ, ὅτι πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν τὴν ἀμοιβὴν, διὰ ὅλα τὰ κακὰ ὅπως πάσχουν· ἐπειδὴ ὁ Κύριος δὲν θέλει παραβλέψῃ τὰς ἀπ' αἰῶτος Ἀγίας αὐτοῦ· ὥστε τότε, λέγει, καὶ ἐσθὲς θέλετε ἀπολαύσετε μαζί με αὐτοὺς τὰ ἀγαθὰ.

Ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ταύτῃ λέγει πολλὰ ὁ μέγας Παῦλος καὶ περὶ τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς Διαθήκης, καὶ δείχνει τὸν νόμον πῶς δὲν εἶναι πλέον σεμνός (διὰ τὴν ἀγκαλὰ καὶ ὁ Ναὸς ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀκόμη ἔσκειν, ἀλλ' ὅμως αἰνιγματωδῶς φανερότοι, ὅτι θέλει εἶναι ἕως εἰς ὀλίγον καιρὸν, καὶ ὅχι πάνποτε·) ἀποδείχνει δὲ, καὶ ὅτι τὰ τῆς Εὐαγγελίας εἶναι ἀληθινὰ· γράφει δὲ τὴν Ἐπιστολὴν αὐτὴν ἀπὸ τῆς Ἰταλίας· προτέρα δὲ εἶναι αὕτη ἀπὸ τῆς πρὸς Τιμόθεον δευτέραν Ἐπιστολὴν· ἐπειδὴ εἰς ἐκείνην μὲν φανερότοι ὅτι ἦσαν ἡ ζωὴ καὶ τὸ τέλος „ἐγὼ γάρ φησιν ἡδὴ σπένδομαι· καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφ' ἔστη“· (β'. Τιμόθ. δ'. 6.) εἰς ταύτην δὲ ὑπόσχεται εἰς τὰς Ἑβραίας ὅτι θέλει τὰς ἰδεῖν· „γινώσκετε γάρ, λέγει, τὴν ἀδελφὴν Τιμόθεον ἀπολελυμένον· μετ' ἐμοῦ, ἵνα τὰ χεῖρα ἔρχηται, ὅφθαλμοι ὅμας“· (Ἑβρ. ιγ'. 23.) Ἀκόλουθον δὲ εἶναι νὰ ἐσωθῇ τὸτο· διότι ἐποίησε δύο χρόνους εἰς τὴν Ῥώμην δεδεμένος ὑπὸ τοῦ Νέρωνος, ἔπειτα ἀφέθη ἀπὸ τῆς δεσμῆς, καθὼς καὶ αὐτὸς τὸτο δηλοῖ λέγων· „ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ ἔδεις μοι συμπάρευσέ με“· (β'. Τιμόθ. δ'. 6.) Καὶ πάλιν· „Καὶ ἐρρύσθη ἐκ σώματος λέοντος“ τῷ Νέρωνος δηλαδή· (αὐτόθ. 16.) ἔπειτα ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἐπῆγεν εἰς τὰς Ἰσπανίας, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἴσως ἐπῆγεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ εἶδε τὰς Ἑβραίας· ἔπειτα πάλιν ἐπῆγεν εἰς τὴν Ῥώμην, ὅταν καὶ ἐθανατώθη ἀπὸ τοῦ Νέρωνα.

Διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν δὲν γράφει ὁ Παῦλος τὸν ἑαυτὸν τῷ Ἀπόστολῳ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης, καθὼς ἔχει συνηθισθῆναι νὰ προγράψῃ εἰς ὅλας τὰς ἄλλας Ἐπιστολάς· εἰς τὸ πρῶτον ἀποκρίνεται ὁ Θεοδώριτος, φέρων μάρτυρα Κλήμεντα τὸν Στραυματέα· γράφει γάρ, λέγει, ὁ Κλήμης ἕτος ἐν ταῖς ὑποτυπώσεσιν, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπεστάλη εἰς τὰς Ἑβραίας παρὰ τῷ Θεῷ Παντοκράτορι, ὥστε Ἀπόστολος κατὰ τὸ ἀνθρώπινον (καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ Παῦλος Ἀπόστολος τῶν ὀνομάζει ἐν τῇ παρῇ Ἐπιστολῇ „κατανοήσατε τὸν Ἀπόστολον καὶ Ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Χριστόν Ἰησοῦν“· (Ἑβρ. γ'. 1.) ἐπειδὴ, λέγω, καὶ ὁ Κύριος ἐπέμφθη παρὰ τῷ Πατρὶ Ἀπόστολος πρὸς τὰς Ἑβραίας, τὰτε χάριν ὁ Παῦλος διὰ μετελότητα καὶ ταπεινοφροσύνην, καὶ διὰ τὴν πρὸς τὸν

τὸν Κύριον τιμῶ, δὲ γράφει τὸν ἑαυτὸν τῷ Ἀπόστολον· δῶτερον δὲ λέγομεν, ὅτι ὁ Παῦλος δὲ ἦτον Ἀπόστολος τῶν Ἑβραίων, ἀλλὰ Ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν· ὅθεν δὲ ἐπρεπε νὰ προγράψῃ τὸν ἑαυτὸν τῷ Ἀπόστολον εἰς τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην· ὅτι δὲ ὁ Παῦλος δὲ ἦτον Ἀπόστολος τῶν Ἑβραίων, ἀλλὰ τῶν Ἑθνῶν, καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἐβεβαίωσε καὶ τὰ δύο ταῦτα. Προσέχοντες γὰρ τῷ Παύλῳ εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐν τῷ Ἱερῷ εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς αὐτόν· „Σπεῦσον καὶ ἐξελθε ἐν τάχει ἐξ Ἱερουσαλὴμ· διότι ἐ παραδέχονται σε (οἱ Ἑβραῖοι δηλ.) τὴν μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ“· (Πράξ. κβ'. 18.) ἰδοὺ μὲ τὰ λόγια ταῦτα δεικνύεται, ὅτι ὁ Παῦλος δὲ ἐδέχθη ὡς Ἀπόστολος τῶν Ἑβραίων. „Καὶ εἶπε πρὸς με· „πορεύεσθ· ὅτι ἐγὼ εἰς Ἑθνη μακρὰν ἐξαποσελεύσω“· (αὐτόθ. 21.) ἰδὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνεται, ὅτι ὁ Παῦλος ἦτον καὶ Ἑθνῶν Ἀπόστολος· ὅθεν ἐπειδὴ καὶ ὁ Παῦλος ἦτον Ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν μόνον, διὰ τὸτο προσθέττει εἰς ὅλας τὰς πρὸς τὴν Ἑθνη Ἐπιστολάς τὸ ὄνομα Ἀπόστολος, γράφων ὡς διδάσκαλος εἰς τὰς μαθητάς τας· ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι, καὶ μάλιστα ὁ Πέτρος, ἦτον Ἀπόστολοι τῶν Ἑβραίων, καὶ ἐκεῖνοι εἶχον τὴν αὐτὴν ἐπιμέλειαν, διὰ τὸτο ὁ Παῦλος ἐβίβη τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην πρὸς τὰς Ἑβραίας, γυμνῶν ἀπὸ τῆς ἀξίας τῆς Ἀποστολικῆς ἐπαγγελίας, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· ἀλλ' οὐτε γράφει ὅπως τὸ κύριον ὄνομά του τὸ, Παῦλος ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης, καθὼς τὸ προγράφει εἰς ὅλας τὰς Ἐπιστολάς· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεοφύλακτον (ἐρμηνεία τῆς πρώτης εἰς τὴν πρώτην Κεφαλ. τῆς πρὸς Ῥωμαίους, καὶ ἐρμηνεία τῆς δεκάτης ὁγδοῆς εἰς τὴν δεκάτην τετάρτην Κεφαλ. τῆς πρὸς Ἑβραίας) ἐπειδὴ, λέγω, οἱ Ἑβραῖοι εἶχον ἐχθραν πρὸς τὸν Παῦλον, ὅθεν, ἵνα μὴ ὁρῶντες ὅπως ἀκούσαν τὸ ὄνομά του ταραχθῶσι, καὶ δὲ δεχθῶσι τὴν Ἐπιστολὴν, διὰ τὸτο ἐκρυψεν ἐπίτιδες τὸ ὄνομά του εἰς τὴν ἀρχὴν.

Εἰς Ἑβραϊκῶν δὲ γλῶσσαν ἐγράφη ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη· (1) ὅθεν δὲ μεταγλωττίσθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ἢ ἀπὸ τὸν Λεκά, καθὼς λέγουσι μερικοὶ, ἢ μάλλον ἀπὸ τὸν Κλήμεντα, τὸν μαθητὴν τῷ Πέτρῳ, καθὼς κρίνουν οἱ πολλοί· ἐπειδὴ καὶ σφίζει τὸ ὕφος καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς σωθέσεως τῆς Κλήμεντος, καὶ ὅχι τῆς Λεκά, ὡς λέγει ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος (ἐρμηνεία τῆς 3. εἰς τὴν 4. Κεφ. τῆς παρέσεως)· καὶ ὁ Θεοδώριτος (2)· ὅθεν ἐπειδὴ καὶ μεταγλωττίσθη ἀπὸ τὸ Ἑβραϊκὸν εἰς τὸ Ἑλληνικόν, διὰ τὸτο ἀκολούθως ἢ μεταγλωττίσθαι ἐκαμε νὰ ἀλλαχθῇ ὁ χαρακτῆρ τῆς Ἐπιστολῆς, καὶ νὰ μὴ ὁμοιάζῃ μὲ τὸν χαρακτῆρα τῶν ἄλλων τῶν Παύλου Ἐπιστολῶν, καθὼς συμβαίνει καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα βιβλία ὅπερ μεταγλωττίζονται ἀπὸ μίαν γλῶσσαν εἰς ἄλλην, διὰ τὸν ἰδιωτισμὸν ὅπερ ἔχει ἡ κάθε γλῶσσα. Γνωστὴ δὲ εἶναι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη τῷ Παύλῳ καὶ διὰ ἄλλα πάμπολλα, καὶ διὰ τί λέγει „καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε“ (Ἑβρ. ι'. 34.) Καὶ πάλιν „περισσοτέρως δὲ παρακαλῶ τὸτο ποιῆσαι, ἵνα τάχιον ἀποκατασταθῶ ὑμῖν“· (Ἑβρ. ιγ'. 19.) Καὶ „γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν Τιμόθεον ἀπολελυμένον· μεθ' ἐμοῦ τάχιον ἔρχεται, ὅφθαλμοι ὑμῶν“· (Ἑβρ. ιγ'. 23.) πάντα γὰρ ταῦτα εἶναι λόγια τῷ Ἀποστόλῳ Παύλῳ, τὰ ὁποῖα συνεθίζει νὰ γράφῃ καὶ εἰς τὰς ἄλλας τὰς Ἐπιστολάς· ἀλλὰ καὶ τὰ νοήματα τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης ὑψηλὰ ὄντα, καὶ βαθυτάτα, ἐκ ἄλλης τινός, εἰ μὴ μόνος εἶναι γεννήματα τῆς μεγαλοφυΐας ἐκείνης καὶ ὑπερβαλόμενος διανοίας τῷ Παύλῳ, καθὼς ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος τὸτο λέγει ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς „φέρων τε τὰ πάντα τῇ ρήματι τῆς δυνάμεως αὐτῆς“· Κεφ. α'. εἰς τὴν 3. τῆς παρούσης.

Πρῶτον μὲν ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ταύτῃ ἀποδείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ Προφῆται διὰ τὸτο ἀπεσάλθισαν, διὰ νὰ ἀπαγγείλουν περὶ τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ, ὅτι αὐτὸς ἔχει νὰ ἔλθῃ, καὶ ὅτι αὐτοὶ μὲν εἶναι δῆλοι, καὶ μὲνυται τῆς παρεσίας τῷ Χριστῷ, ὁ δὲ Χριστός, εἶναι Υἱὸς Θεοῦ, σιναΐδιος μὲ τὸν Πατέρα, καὶ δημιουργός, δι' ἐπὶ πάντα ἔγιναν· καὶ ὅτι ὁ Υἱὸς τῷ Θεῷ εἶναι ἀνώτερος τῶν Ἀγγέλων, καὶ ὅτι ἐπρεπε νὰ γένῃ ἄνθρωπος, ἵνα διὰ τῆς θυσίας τῆς σώματος αὐτοῦ, καταργήσῃ τὸν θάνατον· ἐπειδὴ ὅχι διὰ τῆς αἵματος τῶν μόσχων καὶ τράγων, ἀλλὰ διὰ τῆς αἵματος τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ ἐμελλε νὰ γένῃ ἡ σωτηρία πᾶν ἀνθρώπων. Δῶτερον ἀποδείχνει, ὅτι ὁ νόμος κἀντὶ πράγμα δὲν ἐτελείωσεν, ἀλλὰ μόνον εἶχε σκιαὴν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· καὶ ὅτι δὲν ἐκατάπαυσεν ἀκόμη ὁ λαὸς τῷ Θεῷ, ἀλλὰ μένει μία ἡμέρα τῆς

(1) Ἡ κατ' ἄλλους ἐγγραφὴ εἰς γλῶσσαν Συροεβραϊκὴν, ἥτις ἦτον ποτε κοινὴ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις. Ὅρα εἰς τὸ βιβλίον περὶ Ἀνεξιθρησκείας, σελ. 6.

(2) Ἡ παρὰ τῷ Βαρνάβᾳ, καθὼς κρίνουν οἱ πολλοὶ καὶ τὸν Εὐσέβιον, καὶ τὸν Ἰερώνυμον.

τῆς καταπαύσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχομεν ὅλοι νὰ καταπαύσωμεν. Τρίτον ἀποδείχνει, ὅτι ἡ νομικὴ Ἀρχιερωσύνη μετετέθη ἀπὸ τῆ Ἀαρὼν εἰς τὸν Χριστόν, τῶ ὁποίῳ τύπος ἦτον ὁ Μελχισεδέκ, ὅστις δὲν ἦν ἀπὸ τῆς φυλῆς τῆς Λαί. Τέταρτον, ὅτι μὲ πείσιν ἐδικαιώθησαν ὅλοι οἱ προπάτορες, καὶ δίκαιοι, καὶ ὅχι μὲ τὰ ἔργα τῶ νόμου. Πέμπτον δὲ καὶ τελευταῖον, τρέψας τὸν λόγον εἰς τὸ ἡθικόν, καὶ ἐπαινέσας αὐτὸς διὰ τὴν ὑπομονὴν ὅπως δέχοντο διὰ τὸν Χριστόν, καὶ παρακινήσας αὐτὸς νὰ εἴκων ἀνδρεῖοι μέχρι τέλους, καὶ νὰ τιμῶσι τὰς γεροντοτέρας, πλείονοι τὴν Ἐπιστολὴν (1).

ΕΡ-

(1) Ταύτῃ τὴν Ἐπιστολῇ μετὰ τῶν ἄλλων Ἐπιστολῶν τῆ Παύλου ἀριθμῶσιν ὡς γνησίαν, καὶ ἐπικυρῶσιν ὁ π. ἑ. Ἀποστολικὸς Κανὼν ὁ ξ'. π. ἐν Λαοδικίᾳ ὁ λβ'. π. ἐν Καρδαγίνῃ ὁ Ἀθανάσιος ἐν τῇ λδ'. ἐκκλησιαστικῇ Ἐπιστολῇ, ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς ἐπιστολαῖς, καὶ ὁ Ἀμφιλόχιος Ἰκονίᾳ ἐν τοῖς ἰαμβοῖς. Προδίδεται δὲ καὶ ὁ Θεόδωρος ὅτι ἀφ' ἧς αἱ Ἐκκλησιαστικαὶ Χρῆσται ἐγνώρισαν καὶ ἀπόλαυσαν πᾶς ἄλλας Ἐπιστολάς τῆ Παύλου, ἀπὸ τότε ἐγνώρισαν καὶ ἀπόλαυσαν ὁμοῦ καὶ τὴν πρὸς Ἑβραίους ταύτην Ἐπιστολὴν ὅθεν ἀναιδέστατοι καὶ ἀδιάντροποι εἶναι κατὰ ἀλήθειαν οἱ αἰρετικοὶ Ἀρειανοί, οἱ ὅποιοι, μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρουν πᾶς ἐν τῇ προσιμῇ τῆς Ἐπιστολῆς πύτης φανεράς μαρτυρίας, ὅπως γράφει ὁ Παῦλος περὶ τῆς Θεώσεως

τῆς μονογενῆς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀποπλημνὴν νὰ ἐκβάλλουν ὡς νόθον ὅλην τὴν Ἐπιστολὴν καὶ ἂν ἄλλο δὲν ἐντρέποντο οἱ ἀναίσχυτοι, ἔπρεπε καὶ νὰ ἐντραπῶν τὴν παλαιότητα τῶ χρόνου, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀναγινώσκει αὐτὴν ἡ τῆς Χρῆσται Ἐκκλησία, καὶ δέχεται ὡς γνησίαν αὐτὴν. ἡ δὲ τῆς δὲν ἦσαν ἀρκετὴν, ἔπρεπε καὶ νὰ πεισθῶν εἰς τὸν Εὐσέβιον τὸν Παμφίλου, τὸν ὁποῖον ὀνομαζέουσι σωτήριον καὶ βοηθὸν τῆς αἰρέσεώς των, ὅστις ὁμολογεῖ ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη εἶναι τῆς Θεοπάτερ Παύλου, καὶ ὅτι ὅλοι οἱ παλαιοὶ ἔχουσι τὴν αὐτὴν δόξαν περὶ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης. Σημειώσαι δὲ ὅτι τὸ Ἑβραϊκὸν ὕφος τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης, εἴτε παρὰ τοῖς παλαιότατοις ἐσφύζετο, εἰ μὴ μόνον τὸ ταύτης Ἑλληνικόν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

1. „Πολυμερῶς, καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας τοῖς Πα-
 „τράσιν ἐν τοῖς Προφήταις“.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Επειδὴ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις πιστοὶ Ἑβραῖοι ἐπαισιωρῶντο ἀπὸ τὰ κακὰ καὶ τὰς θλίψεις, ὅπῃ ἐδοκίμαζον παρὰ τῶν ἀπίστων Ἑβραίων, καὶ διὰ τὸ ἐνόμιζον τὸν ἑαυτὸν τὸς ὅτι ἐγκατελείφθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐπειδὴ δὲ ἐλάμβανον ἀνέσιν ἀπὸ τὰ κακὰ, καὶ δὲ ἀξιόνο-
 το πὴν τῷ Θεῷ ἐπιμέλειαν ἐκείνῳ, ὅπῃ ἀξιόνοτο καὶ οἱ παλαιοὶ αὐτῶν προπάτορες· τούτῃ χάριν ὁ Παῦλος ἐδῶ, δείχνει ὅλον τὸ ἐναντίον, καὶ λέγει εἰς αὐτὸς· ὅτι ἐσεῖς ἀδελφοὶ ἀπολαύσατε μεγαλιτέραν χάριν, καὶ περισσοτέραν ἐπιμέλειαν τῷ Θεῷ ἀπὸ τὰς προπατοράς σας· διὰ τί, εἰς ἐκείνους μὲν, ἐπεμψεν ὁ Θεὸς Προφῆτας, ἦσαν τὰς δέσας τῆς, εἰς ἐσᾶς δὲ, ἐπεμψε τὸν ἴδιον Υἱόν τῆς. Τί δὲ θέλει νὰ εἴπῃ „πολυμερῶς, καὶ πολυτρόπως“; ἀντὶ διαφορῶς, καὶ πολυειδῶς, καθὼς λέγει ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ὀσηέ· „ἐγὼ ὀράσεις ἐπλήθυνα, καὶ ἐν χερσὶ Προφητῶν ὁμοιωθήν“· (Ὡσ. ιβ'. 11.) (1) ὥς ἐπειδὴ, ἀδελφοί μου, καὶ ἡμιώθητε νὰ λάβετε ποταύτην χάριν, διὰ τὴν λυπεύσθε καὶ φαίνεσθε μικροψυχοί;

„Ε'π'

(1) Εἰς μὲν γὰρ τὸν Μωϋσῆν, ἐφάνη ὁ Θεὸς ἐν πυρὶ, ἐκ τῆς βάτης ἐξερχομένη, καὶ ἐν νεφέλῃ, καὶ γνώ-
 φῃ, καὶ θυελλῇ ἐπὶ τῷ ὄρει· εἰς δὲ τὸν Ἡσαΐαν, ἐπὶ θρόνῳ ὑψηλῇ καὶ ἐπὶ ἑρμηνείᾳ, κύκλῳ ἐσώπων τῶν Σεραφίμ· εἰς τὸν Ἱερειάαν· ἐφάνη ἐν αἰδοὶ ῥάβδου, καὶ ἄλλων σχη-
 μάτων· εἰς τὸν Ἰεζεκιήλ, ἐν αἰδοὶ ἄρματος Χερυβίμ, καὶ ἡλέκτρων, καὶ ἄλλων· εἰς τὸν Δανιήλ, ὡς παλαιὸς ἡ-
 μερῶν· εἰς τὸν Ἀμώς, ἐν αἰδοὶ ἀνδρὸς ἐσηκότος ἐπὶ τεί-
 χους ἀδαμαντίνου· εἰς τὸν Ἡλίαν, ἐν αἰδοὶ αὐρας λεπτοῦς· καὶ καθέξῃς εἰς ἄλλας Προφῆτας ἄλλως ὥραθη, καὶ εἰς ἄλ-
 λους ἄλλως· ὁ μόνον δὲ εἰς τὰς Προφῆτας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς Πατεράρχας, εἰς τὸν Ἀδὰμ, εἰς τὸν Ἐνῶχ, εἰς τὸν Νῶε, εἰς τὸν Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ, καὶ εἰς τὸν Ἰωβ, πολυειδῶς ἐφάνη ὁ Θεός. Πάντοτε δὲ ὅταν ἐφάνητο εἰς αὐτὸς, ἐφάνητο μὲν μίαν θεῶν ἐμφάνειαν, καὶ οὕτως, συνοδωμένῳ ὑπὸ μίας νεφέλης, σημαινύσης τὴν θεογνωσίαν· ἀλλὰ αὐτὴ δὲ ἡ θεὰ ἐμ-
 φάνειαν ὀνομαζέται ἀπὸ τῆς νεότητος· Ραββίνους, Σε-
 χινάι· καὶ ὅρα περὶ τῆς ἐν τῷ συνοπτικῇ τῆς Θεολογικῆς Παιδείας Ἰωάννου τοῦ Λιτίνου, Κεφ. ιε. σελ. 85. Ἀκούον δὲ τί λέγει καὶ ὁ μέγας Βασίλειος

εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου· „Πᾶσα
 „μὲν ἡ τῶν Εὐαγγελίων φωνή, μεγαλοφυετέρα τῶν
 „λοιπῶν τῶν Πνεύματος διδασκαλῶν, καθ' ὅτι ἐν ἑ-
 „καίνοις μὲν διὰ τῶν δούλων ἡμῶν ἐλάλησε τῶν Προφη-
 „τῶν· ἐν δὲ τοῖς Εὐαγγελίοις, αὐτοπροσώπως διελέχ-
 „θη ἡμῖν ὁ Δεσπότης“.

Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὡς ἐρμηνεύει τὸ ῥητόν· „εἶπε
 „τὸ προοίμιον τῆς τοῦ Κυρίου παραβολῆς· καὶ γὰρ ὁ
 „Κύριος τοῖς Ἰουδαίοις τὴν περὶ τῆς ἀμπελώτου περα-
 „βολῆς ἐρηκῶς, εἰδὼς, πρῶτος μὲν δούλος ἀποσελε-
 „τας πρὸς τοὺς πονηροὺς γεωργούς· εἶτα μετὰ τὴν ἐ-
 „κκίνων ἀνείρεσιν, ὅν παραγωγόμενον· τὸ μὲν πο-
 „λυμερῶς, πᾶς παντοδαπῆς οἰκονομίας σημαίνει· τὸ δὲ
 „πολυτρόπως τῶν θεῶν ὁπτασιῶν τὸ διάφορον· ἄλλως
 „γὰρ ὥραθη τῷ Ἀβραάμ· καὶ ἄλλως τῷ Μωϋσῇ, καὶ
 „ἑτέρως τῷ Ἡλίᾳ, καὶ ἄλλως τῷ Μιχαῖα· Ἡσαΐας δὲ
 „καὶ Δανιήλ, καὶ Ἰεζεκιήλ διάφορα ἐδείσαντο σχήμα-
 „τα· τῶν διδασκῶν ὁ τῶν ὁλῶν εἶπε Θεός· „ἐγὼ ὁ-
 „ράσεις ἐπλήθυνα, καὶ ἐν χερσὶ Προφητῶν ὁμοιωθήν“·
 „ὁ γὰρ πολυμερῶς ἡ θεὰ φύσις, ἀλλὰ ἀνείρεται καὶ
 „ἀσχημάτιστος... ἐκ αὐτῆς ποίνου ἑώρων τὴν ἀνείρε-
 „τον

„Ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τῶν ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Τίῳ“.

Καὶ μετὰ τὸν λόγον τοῦτον παρηγορεῖ ὁ Παῦλος τὰς ἐξ Ἑβραίων Χειρουργὰς λέγωντας εἰς αὐτὰς, ὅτι ἡ σωτέλεια τῶ Κόσμου εἶναι κοντὰ, καὶ ἔχετε νὰ ἐλθῆτε ἀπὸ πᾶς κακοπαθείας καὶ θλίψεως· ἐπειδὴ φυσικῶς τῷ τρόπῳ, ὅποιος εἰς τὸν ἀγῶνα διεσκόμμενος, ἀποκάμῃ, αὐτὸς ὅταν ἀκέρῃ πῶς ἔφθασε τὸ τέλος τῶ ἀγῶνος, ἀναπνέει ὀλίγον, καὶ παρηγορεῖται δι' αὐτοῦ. Φανεροί δὲ αἰνιγματωδῶς καὶ ἄλλο πρᾶγμα ὁ Παῦλος μετὰ τὸν λόγον τοῦτον ὅπῃ εἶπεν „ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν“ ἦγαν ὅταν πλέον δεῦ ἔμεινε καιρὸς εἰς τὸ νὰ διορθωθῇμεν ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ ὅλοι εἴμεθα ὑπόδικοι τῆς κολάσεως, καὶ ὅταν ἀπελπίσθῃμεν, καὶ τὰ χαρίσματα τῶ Θεοῦ ἐξέλπομεν ἀπὸ ἡμᾶς, τότε παραδόξως ἐσώθῃμεν, καὶ χαρίσματα περισσώτερα τῶν προτέρων ἐλάβομεν· καθὼς δὲ τὸ „ἐν πῶς Προφήταις“ ὅπῃ εἶπεν ἀνωτέρω, εἶναι ἀντὶ τῶ διὰ τῶν Προφητῶν, ἔτι καὶ τὸ „ἐν Τίῳ“ ὅπῃ λέγει ἐδῶ, εἶναι ἀντὶ τῶ διὰ τῶ Τίῳ· ὅθεν σημειώσαι τῶ διὰ τῶ πνευματικῆς Εὐνομιαν, οἱ ὅποιοι λέγουσιν, ὅτι ἡ ἐλπίς, εἶναι ἀποκεκληρωμένη εἰς μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ διὰ τῶ βλασφημῶσιν, ὅτι αὐτὸ δεῦ εἶναι μετὰ τὸν Τίον ὁμοῦσιον καὶ ὁμοδόξον. Διὰ τί δὲ, δεῦ εἶπεν ὁ Ἀποστόλος, ὅτι ἐλάλησεν εἰς ἡμᾶς ὁ Χεῖρος, ἀλλὰ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι εἶπε τῶ, ὅσα μὲν, διὰ τί οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντες, ἦσαν ἀκόμη ἀσθενεῖς εἰς τὴν πίσιν καὶ ἀτελεῖς, καὶ ἀκολούθως δεῦ ἐδυνάμην νὰ ἀκέρῃ τὰ τῆς Θεότητος τῶ Χεῖρος· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἡ Παλαιὰ Γραφή καὶ ἡ Νέα, ἐνός καὶ τῶ αὐτῶ ἀγαθῶ Θεοῦ εἶναι, καὶ ὅχι καθὼς ἐβλασφήμουν οἱ Μανιχαῖοι λέγοντες, ὅτι ἡ μὲν Παλαιὰ Γραφή, εἶναι τῶ ποιεῖ Θεοῦ, ἡ δὲ Νέα, εἶναι τῶ ἀγαθῶ. Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, καὶ πῶς εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ἐλάλησεν ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς· σμικρῶντας δηλαδὴ καὶ ἐξισῶν μετὰ τῶ μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων τῶ Κυρίου, ὅσον τῶς ἐξ Ἑβραίων πιστῶς, ὅσον καὶ τὸν ἑαυτὸν τῶ· ἐπειδὴ δεῦ ἐλάλησεν ὁ Θεὸς εἰς τῶς Ἑβραίους, πρὸς ὧς γράφει ὁ Παῦλος, ἀλλὰ εἰς τῶς Ἀποστόλους, καὶ διὰ μέσε τῶν Ἀποστόλων ἐλάλησε καὶ εἰς αὐτὰς, καὶ εἰς πάντας· ὁ Παῦλος ὅμως μεγαλύνει τὸ πρᾶγμα, καὶ δείχνει ὅτι ὁ Θεὸς ἐλάλησε καὶ εἰς αὐτοὺς, καὶ τοῦτο ποιεῖ διὰ νὰ τῶς παρηγορήσῃ (1).

2. „Ὅν ἔθηκε κληρονόμον πάντων“.

Ητοι ὅλων τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅλα τῶ Κόσμου αἰσθητῶ καὶ νοητῶ ἔκαμεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τὸν Τίον τῶ Κύριον, ἐπειδὴ δεῦ εἶναι πλέον μόνος ὁ λαὸς τῶ Ἰσραὴλ, μετὰ καὶ κληρονομία Κυρίου, κατὰ τὸ γεγραμμένον· „Καὶ ἐρρήθη μετὰ Κυρίου λαὸς αὐτοῦ Ἰακώβ, χοῖμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραὴλ“· (Δούτερ. λβ'. 9.) ἀλλὰ εἶναι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅλα τὰ ἔθνη· κληρονόμον δὲ εἶπε, διὰ νὰ δείξῃ καὶ τὸ γνήσιον τῆς Τίότητος, καὶ τὸ ἀναπόσπαστον τῆς κυριότητος αὐτοῦ καὶ ἐξουσίας. Πῶς δὲ, καὶ μετὰ τί τρόπον ἔκαμεν ὁ Θεὸς τὸν Τίον τῶ Κύριον; καθ' ὃ ἄνθρωπον δηλαδὴ, καθὼς καὶ ἐν τῷ δούτέρῳ Φαλμῷ γέγραπται· „αἰπύσαι παρ' ἐμὲ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τῶν κληρονομιάων σου, καὶ τῶν κατέσχεσάν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς“· (Φαλμ. β'. 8.) Καὶ ὁ Κύριος μετὰ τῶν ἀνάσασιν ἔλεγεν· „ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ γῆς“· (Ματθ. κη'. 18.) (2) Ποίαν δὲ κυριότητα καὶ κληρο-

10-

„τὸν φύσιν, ἀλλὰ τινὰ σχήματα, ἃ πρὸς τῶν χρίων
„ὁ ἀόρατος ἐδήκνυε Θεός· τὸ μὲν ποὶ πολυμερῶς καὶ ἐ-
„περον ἀνίσταται, ὅτι τῶν Προφητῶν ἕκαστος μερικῶς
„τινα οἰκονομίαν ἐνεκηρύττει· ὁ δὲ τῶν Θεός, ὁ
„Δεσπότης λέγει Χριστός, ὁ μίαν τινὲ ὁκονομήσας χρί-
„αν, ἀλλὰ τὸ πᾶν ἐνανθρωπήσας κατωρθώσε, καὶ πᾶν
„τῶν ἀνθρώπων ἐπραγματεύσαςτο σωτηρίαν“. Λέγει δὲ
„ὁ μέγας Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος“· „ἐκάστω τῶν Ἰε-
„ρέων καὶ Ἀγίων ὁ Θεὸς ὥφθη, ὡς αὐτῷ δέλημα, καὶ
„τῷ ὁρῶντι λυσίτελής· οἶον, ἄλλως τῷ Ἀβραάμ, καὶ
„ἄλλως τῷ Ἰσαάκ, τῷ Ἰακώβ ἄλλως· τῷ Νῶε, τῷ
„Δαυιδ, τῷ Μωσῇ, τῷ Δαβίδ, καὶ ἐκάστω τῶν
„Προφητῶν, σμικρῶν ἑαυτὸν καὶ σωματοποιῶν, με-
„ταμορφούμενος καὶ ὁπτανόμενος πᾶσι ἀγαπῶσιν αὐ-

„τὸν· ὁ καθ' ὅσον αὐτὸς εἶναι· ἀχώρητος γὰρ, ἀλλὰ κα-
„τὰ τὴν ἐκείνων χωρησίαν καὶ δύναμιν, διὰ τὴν πολ-
„λὴν καὶ ἀπερχομένην ἢν ἔσχευ εἰς αὐτὰς ἀγάπην“·
(Κεφ. η'. περὶ ὑψώσεως τῶ Χριστοῦ.)

(1) Ἰσως δὲ διὰ τῶ πᾶσι εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ἐλά-
λησεν ὁ Θεὸς ἐν τῷ Τίῳ αὐτῷ εἰς ἡμᾶς, διὰ τί δεῦ
εἶναι ἀπίθανον νὰ ἔζων ἀκόμη εἰς τὸν καιρὸν ἐκείνον,
καθ' ὃν ἔγραψεν ὁ Παῦλος τῶ Ἐπιστολῶν αὐτῶν,
πολλοὶ ἀπὸ τῶς Ἑβραίας ἐκείνης, ὅπῃ ἠκούσαν ἀμείσως
τῶν διδασκαλίαν τῶ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

(2) Ὁ δὲ Φώτιος ἐκλαμβάνει τὸ ῥῆσιν πᾶσι κατὰ
τῶ Θεότητι· ἔστω γὰρ ἐρμηνεία τὸ πᾶντων· „πάν-
„των τῶν προσώπων τῆ ἀκράτῃ καὶ θάρσει φύσιν· κλη-
„ρονόμος γὰρ καὶ μέτοχος τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, καὶ ἐ-

118-

Epistole di S. Paolo. Tom. III.

L1

τομίαν λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ· τὴν προαιρετικὴν καὶ θεληματικὴν τῶν ἐκείνως ὑποτασσομένων τῷ Υἱῷ ἀνθρώπων, καὶ κυριεύουσιν ἀπὸ αὐτόν· αὐτὴ γὰρ ἡ θεληματικὴ ὑποταγὴ τῶν ἀνθρώπων, ἐδόθη ὑπερὸν εἰς τὸν Υἱόν, καὶ ὁ ἄνθρωπος, μὲν τὸ νῦν ἐγνωρίσαν αὐτὸν ὅλοι Σωτῆρα, καὶ ὑπετάχθησαν εἰς αὐτὸν θεληματικῶς· τὴν δὲ φυσικὴν ὑποταγὴν τῶν ἀνθρώπων εἶχεν ὁ Υἱὸς καὶ ὁ Θεὸς πάντοτε, μὲν τὸν ὅποιον, καὶ χωρὶς νῦν θέλουν, καὶ νῦν γνωρίζουν αὐτόν οἱ ἄνθρωποι, αὐτὸς ὑποτάσσεται καὶ κυριεύει αὐτούς, ὡς αὐτοῦ κτίσματα, καὶ ὡς γέγραπται· „τὰ σύμπαντα δούλα σά“. (Γαλ. ρ. 1.)

„Δι' ὃ καὶ τὰς αἰῶνας ἐποίησεν“.

Αφ' ὧν εἶπεν ὁ Παῦλος περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Υἱοῦ, τῆς ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων συστάσεως, ἀναβιβάζει πῶρα ἐδῶ τὴν ἀκροατικὴν εἰς τὸ ὕψος τῆς προαιωνίου Θεότητος, καὶ λέγει· ὅτι ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ διὰ μέσου τοῦ Υἱοῦ ἐποίησε καὶ τὰς αἰῶνας. Πᾶς εἶναι πῶρα οἱ Ἀρειανοὶ ὅπως λέγουν, ὅτι ὁ Υἱός, ἦτον καιρὸς, καὶ ὃν δὲν ὑπῆρχεν· ἰδὲ ὁ Παῦλος μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ Υἱὸς τὰς αἰῶνας ἐποίησε· λοιπὸν πῶς ἦτον αἶων, ὅταν δὲν ὑπῆρχεν ὁ Υἱός; τὰτο γὰρ εἶναι ἀδιύκτατον, διὰ τὸ ὅτι ποιητὴς τῶν αἰώνων, δὲν περιλαμβάνεται μέσα εἰς αἶωνα· ἐπειδὴ δὲ ὁ Πατὴρ εἶναι αἴτιος τοῦ Υἱοῦ, ἀκολούθως αἴτιος εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ γενομένων αἰώνων· ἀλλὰ τὸ μὲν Υἱὸς αἴτιος εἶναι φυσικῶς, τῶν δὲ ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ γενομένων, εἶναι αἴτιος ποιητικῶς· διὰ τὰτο εἶπεν, ὅτι διὰ τοῦ Υἱοῦ ὁ Πατὴρ τὰς αἰῶνας ἐποίησεν· ὁ Πατὴρ γὰρ φαίνεται ὅτι ποιεῖ τὰς αἰῶνας, ὁ γενήσας τὸν Υἱόν τὸν ποιήσαντα τὰς αἰῶνας (1). Ἀπὸ τοῦ

„ἐκείναι, καὶ δυνάμεις ὁ Υἱός... εἶπα ἵνα μὴ κληρονόμον ἀκῆσαι, νομίσει· κατὰ φύσιν χρηματίσαι κληρονόμον, ἀλλὰ χάριτι τινὶ καὶ ἐπαγγελίᾳ, ὅς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης· μονογενὴς λέγων, ὡς εἰ καὶ κληρονόμον αὐτὸν ἔπαινον ὅτι ἐθηκεν ὁ Πατὴρ, μηδὲν παπτανόν, ἢ ἀνάξιον Θεῷ ἐνοήσας· τὸ γὰρ ἐθηκεν, ἔχ' ἡ τῆς ἐπαγγελίας, καὶ τὴν δόξαν εἶναι τὸν κληρονόμον, ἡρτηαί μοι δηλωτικόν· ἀλλὰ τῆς τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα ὡς αἴτιον κατὰ φύσιν, ἀναφορὰς καὶ συνδύσεως· καὶ ἵνα μὴ ἀνάτιον τὸν Υἱόν ὑπολάβω, τῆς πατρικῆς συγγενεῖς ἀποστελέσας, καὶ δὴν ἀρχαῖς ἀπεισχυμένους ἀλλήλων, ὑπονοήσας· διὰ τὰτο γὰρ μοι καὶ αὐτὸς τὸν κληρονόμον ἡρτηαί, ἵνα τὸν αἴτιον, ὅθεν κἀκείναι ἡ κληρονομία, αὐτίκα ἐνοήσας· καὶ μὴ ἀγένητον, ὡς περὶ τὸν Πατέρα, ὑπονοήσας· διὰ τὰτο γὰρ ἡρτηαί μοι, καὶ τὸν κληρονόμον, καὶ τὸν, ἐθηκεν· δι' ὃ ἐπὶ πύλαγον αὐτίκα, ὅς ὢν ἀπαύγασμα· ἡ δὲ ἐκ ἐπεὶ ἀπαύγασμα εἶναι, ἀλλ' ἢ ἀπαύγασμα (ὅς ὢν γὰρ ἀπαύγασμα ἐφύω) οὐδὲ κληρονόμος δηλωσὶ· ἐπεὶ δὲ, ἀλλ' ἢ, καὶ ὃν ἡρτηαί μοι τρόπον“.

(1) Ὁ δὲ σοφὸς Φώτιος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ ρητόν· „Εἶπα εἰπὼν ὅτι κληρονόμος ἐστὶ τῶν πατρῶν σπλοκακημάτων ὁ Υἱός, ἐπεξηγήσας καὶ πῶς· δι' αὐτὴν φησιν· οἱ αἰῶνες ἐποιοήθησαν· τῆς τε κοινῆς ἔστιν ἔργα οἱ αἰῶνες αὐτῶν καὶ τοῦ Πατρὸς· ἡ δὲ οἱ αἰῶνες κοινὸν ἔργον Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, καὶ πᾶς ἐν τοῖς αἰῶσι πάντως κοινὰ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ· ἡ δὲ πᾶς ἐν τοῖς αἰῶσι, πολλὰ καὶ πολλὰ μετὰ τὰς αἰῶνας, ὅσον ὁ Κόσμος καὶ πᾶς ἐν αὐτῷ· τί δὲ εἶναι οἱ αἰῶνες; ἀποκρίνεται ὁ μέγας τῆς Θεσσαλονικῆς Γρηγόριος λέγων· „Καὶ γὰρ οἱ αἰῶνες νοητὰ κτίσματα εἰσι“. (Κεφ. ξη. τῶν Φυσικῶν καὶ Θεολογικῶν) Διὰ τὰτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐπέκρινε τὸν αἰῶνα λέγων πῶς εἶναι ὁ Θεός, καὶ αἱ τοῦ Θεοῦ ἐνέργειαι, καὶ δυνάμεις, καὶ τελειότητες, οὕτως λέγων· „αἱ δὲ ἐνέργειαι τοῦ Πνεύματος τίνες; ἀρρήτοι· μὲν διὰ τὸ μέγεθος, ἀνεξαρτήτως δὲ διὰ τὸ πληθύνειν. Πῶς γὰρ νοήσωμεν τὰ ἡν αἰῶνα ἐπέκρινε;

τίνες ἦσαν αὐτῶν πρὸ τῆς νοητῆς κτίσεως αἱ ἐνέργειαι“; (Κεφ. ιδ. περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.) ὁ δὲ καὶ ὁ προφήτης τῆς Θεσσαλονικῆς δῆος Γρηγόριος τὸ ρητόν τῆς τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐκτιθέμενος λέγει· „Πρὸ γὰρ τῆς νοητῆς κτίσεως, καὶ τῶν αἰώνων ἐπέκρινε, κτίσας ὅσους ποτε ἔπαινον, οὐδὲ ἐνοήσας“· ἀκρίτοι συγγενεῖς αἱ τοῦ Θεοῦ Πνεύματος δυνάμεις τε καὶ ἐνέργειαι“. (Κεφ. ξη.)

Συμφώνως τούτοις λέγει καὶ ὁ δῆος Νύσσης Γρηγόριος· „εἰκοὶν εἶναι τι μέτρον, καὶ ὅρος τῆς τῶν ἀνθρώπων πίνων λογισμῶν κινήσεως καὶ ἐνεργείας ὁ αἰὼν, καὶ πᾶς ἐν τῷ τούτῳ ὅπου· πᾶς δὲ ὑπερῆκεν αὐτῶν, ἀληθῶς καὶ ἀνεπίβητος λογισμὸς μέγας, πάντως τῶν δυναμένων ὑπὸ κατὰ φύσιν ἀνθρωπίνῳ ἐλθεῖν καθαρεύοντα· ἐν οἷς γὰρ ἔκ ἑδος, καὶ σπῆτος, καὶ μέγεθος, οὐ πᾶς ἐκ τῶν χρόνων μέτρον, καὶ ἄλλοι τῶν κατὰ φύσιν ἐπὶ τοῦ αἰῶνος, ἐξ ἀνάγκης καὶ ἡ κατὰ φύσιν τῶν νῦν δυναμῶν ζήτησά τινος περιδραχμάς, τὰς αἰῶνας, καὶ πᾶς ἐν τούτοις κτίσιν ἡς τὸ συγγενεῖς αὐτῇ καὶ ὁμόφυλον συγγένειαν, τῆς ἀλήτου φύσεως πανταχόθεν ἀπολιδομένης“. (Λόγ. α. κατ' Εὐνομίαν) Κτίσιν δὲ ἐν τοῖς αἰῶσι φαίνεται νῦν ὀνομαζέσθαι ὁ δῆος Νύσσης ἐδῶ, τὴν τῶν Ἀγγελικῶν Δυνάμεων· διὰ τὴν καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Βασίλειος αἰωνίαν τὴν τῶν Ἀγγέλων κτίσιν ὀνομάσας αἰών· „ἡντις πρεσβυτέρα τῆς τοῦ Κόσμου γενέσεως κατὰ φύσιν τῆς ὑπερκοσμίας Δυνάμεως, πρέπουσα, ἡ ὑπερχρονος, ἡ αἰωνία, ἡ αἰδία“. (Ομιλ. α. εἰς τὴν Ἐξήμερον.) Καὶ ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτὸς Νύσσης φησὶν· „οὕτε γὰρ ἡ γενήσεως τοῦ Μοργανενοῦς ἐν τῶν αἰώνων, οὕτε ἡ κτίσις πρὸ τῶν αἰώνων“. (Λόγ. α. κατ' Εὐνομίαν) Ἀγαλλὰ ὁμοῦ καὶ ὁ Θεὸς εἶναι προαιωνίος καὶ ὑπεραιωνίος· „Κύριος γὰρ φησὶ βασιλεύων τῶν αἰώνων, καὶ ἐπ' αἰῶνα καὶ ἐστὶ“. (Ἐξ. ιε. 18.) ὅπως ἐρμηνεύει ὁ Θεοφάνης Μαξιμὸς ἔπαινον· „καὶ γὰρ δέμεις ἐπὶ τὴν ἡρχὴν, ἡ φθάνασθαι ὑπὸ αἰῶνα, ἡ χρόνον, τὴν τοῦ Θεοῦ Βασιλείαν“. (Κεφ. π. 1. 2. β. Ἐκατοντάδ. τῶν Θεολογικῶν.) καὶ ὁ Δαβὶδ·

τὸ ρητὸν τῆτο, ὅχι μόνον ὁ Ἀρειος, ὡς ἔπομεν, ἐπιστομίζεται καὶ πληγόνεται, ἀλλὰ καὶ ὁ Σαβέλλιος, ἐπεὶ μὲ αὐτὸ εἰσάγονται δύο ὑποστάσεις, καὶ πρόσωπα· ἀλλὰ καὶ Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς, θανατηφόρον πληγὴν λαμβάνει ἀπὸ τὸ ρητὸν τῆτο, ὅστις πρόσφατον καὶ ἐν χρόνῳ γενόμενον ἔλεγε τὸν Υἱόν, καὶ ἀρχίσαντα τὸ εἶναι ἀπὸ τῆς Πατρὸς Μαρίαν. Ἀγκαλὰ δὲ καὶ ὁ Ἀρειος πληγόνεται μετὰ τὸ ρητὸν αὐτὸ, ὡς εἴρηται, ὅμως ὅχι τόσον θανατηφόρα· ἐπεὶ αὐτὸς κακῶς λαμβάνει τὸ, δι' ἧ, ὡσανύς αὐτὸ βοήθημα τῆς αἰρέσεώς τε, καὶ δείχνει μετὰ αὐτὸ, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ὑπεργὸς τῆ Πατρὸς, καὶ ὅχι συνεργός· πῶς δὲ τῆτο ἐρμηνεύεται, καὶ ὅτι καὶ ἐπὶ τῆ Πατρὸς λέγεται ὅρα τῆ ἐρμηνείαν, καὶ ὑποσημείωσιν τῆ „Καὶ δι' ἧ τὰ πάντα“· (Εβρ. β'. 10.)

3. „Ὁς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης“.

Επαύω εἰς αὐτὸ τὸ ὕψος ἀνέβη ὁ Παῦλος τῆς περὶ τῆς Υἱὸς Θεολογίας καὶ μεγαληγορίας· ἀπαύγασμα γὰρ αὐτὸν ὀνομάζει τῆς δόξης τῆ Πατρὸς, διὰ τέσσαρα πράγματα. α'. διὰ τὴν μάθης ἐκ τοῦ ἀναγνώσεως ὅτι ὁ Υἱὸς γεννᾶται ἀπὸ τὸν Πατέρα. β'. ὅτι ἀπαθῶς γεννᾶται. γ'. ὅτι ὁ Πατὴρ δεῦν Ὀλιγότερον, ἔτε ἐλαττώθη διὰ τὴ ἐγκύνησε τὸν Υἱόν· καὶ δ'. διὰ τὴν μάθης ὅτι ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς, εἶναι τῆς αὐτῆς ὑσίας καὶ φύσεως, ἥτοι πῶς ὁ Υἱὸς γεννᾶται ἐκ τῆ Πατρὸς, καθὼς τὸ φῶς γεννᾶται ἀπὸ τοῦ φῶς· φῶς γὰρ εἶναι ὁ Πατὴρ, καὶ φῶς ὁ Υἱὸς, διὰ τὴ ἐφώτισε τὰς ψυχὰς μας, καὶ τὰς ἐλευθέρωσεν ἀπὸ τοῦ σκοτοῦ τῆς ἀγνωσίας· διὰ τὴ ἐφάνησεν εἰς τὰς ἀνθρώπων τὸν Πατέρα· δι' ὃ καὶ ἔλεγεν· „ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου“· (Ἰωάν. 1. 12.) Καὶ πάλιν· „ἐφάνησά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις“· (Ἰωάν. 1. 6.) Καὶ διὰ τὴ συμπεφαίνεται ἀνάρχως καὶ αἰδίως μαζί μετὰ τὸν Πατέρα, καθὼς καὶ τὸ ἀπαύγασμα τῆ ἡλίου φαίνεται μαζί μετὰ τὸν ἀπαυγάζοντα ἥλιον, καὶ ἀπὸ αὐτοῦ εἶναι ἀχώριστον· ἐπεὶ ἔτε ἡλίου ἐφάνη ποτὲ χωρὶς ἀπαύγασμα, ἔτε Πατὴρ νοεῖται χωρὶς Υἱόν· Ὅταν λοιπὸν ἀέσης τὰ λέγειν οἱ Ἀρειανοί, ὅτι αἰσῶς ἐκ τῆ Πατρὸς γεννᾶται·

33 ὁ ὑπάρχων πρὸ πᾶν αἰῶνα· (Φαλμ. νδ'. 19.) ἀγκαλὰ, λέγω, καὶ ὁ Θεὸς εἶναι προαιώνιος, καὶ ὑπεραιώνιος, ἢ Ἀγία Γραφή ὁμοῦ εἰς πάμπαν μέρη καλεῖ τὸν Θεὸν αἰῶνα· „Καὶ ἐπεκαλέσατο (ὁ Ἀβραάμ, 33 δηλ.) τὸ ὄνομα Κυρίου· Θεὸς αἰῶνος“· (Γεν. κα. 33.) καὶ ἡ Σωσάννα ἐβόησεν· „ὁ Θεὸς ὁ αἰῶνος, ὁ πᾶν κρυπτὸν γινώσκων· ὁ ἰδὼς πᾶν πάντα πρὸν γενέσεως αὐτῶν“· (Σωσ. 42.) ὁ δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἔπει· „ὅταν μετὰ εἰς πᾶν ἄνω βυθόν ὁ νῦν ἀποβλέψῃ, καὶ ἔχων ὅποιον εἶναι, καὶ ἀπερίσπαστον ταῖς περὶ τοῦ Θεοῦ φαντασίαις, τὸ ἐκπύδων ἀπὸ τὸν ἀνέχοντα, 33 ἀναρχὸν προσηγοῦντο· ὅταν δὲ εἰς τὸν κάτω καὶ πᾶν εἶς, ἀδυνατῶν, καὶ ἀνάλωτον· ὅταν δὲ συνέλθῃ πρὸ πᾶν, αἰῶνα· αἰὼν γὰρ ἔτε χρόνος, ἔτε χρόνος μετὰ 33 ρος, ἔτε γὰρ μετρητὸν· ἀλλ' ὅπερ ἡμῖν ὁ χρόνος ἢ τοῦ λίου φορὰ μετρήμενος, ταῦτο ποῖς αἰδίους αἰών, τὸ 33 συμπαρεκτεταγμένον ποῖς οὐσίαν, οἷόν τι χρονικὸν κίνημα καὶ διάστημα“· (Λόγ. εἰς τὴν Γενέθειαν.)

Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς δεῦν δεῖνα τὰ ὀνομαζόμενα αἰῶνες αἰδίοι, μετὰ τὰ εἶναι κατὰ τὸ οὐκ ὡς γὰρ γράφει ἐν τῷ κατ' Εὐτομίου δούτῳ Λόγῳ· „αἰδίων 33 δὲ, πᾶν χρόνον πᾶντος, καὶ αἰῶνος κατὰ τὸ εἶναι πρὸς 33 βύπερον· ὅθεν καὶ ὁ Υἱὸς καὶ ὁ ἀρχόντος, καὶ αἰδίου· 33 ὅτι δὲ καὶ τοῖς αἰῶνας ἀξίως τινὲς τῆς αἰδίου προσηγορίας, ὡς ἐκ τῶν αἰῶν τῆς κλησέως ταῦτης τε 33 τυχηκότας· ἡμεῖς δὲ πᾶν αὐτῆς λογιζόμεθα παρανοίας, καὶ τῇ κατὰ (ἢ ποῖς αἰδίου) προσμαρτυρῶν τὸ αἰδίων, καὶ τὸν Δεσπότην τῆς κατὰ τῆς 33 ὁμολογίας ταῦτης ἀποστερῶν· Διὰ τῶν καὶ ὁ Θεοδωλὸς οὕτως ἡρμηνεύει τὸ ρητὸν· „πᾶν αἰῶνα δὲ ποιητῶν 33 ἔρηκε πᾶν Υἱόν, αἰδίων αὐτὸν εἶναι διδάσκων, καὶ

33 παρδύον ἡμᾶς, ὡς αἰὼν ἦν, πᾶντος ὑπὸντος ὑπερ- 33 κημενος χρονικῷ διαστήματι“· ὅταν καὶ περὶ τῶ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἡ Παλαιὰ Γραφή φησιν· „ὁ ὑπάρχων πρὸ 33 πᾶν αἰῶνα, ἀντὶ τῶ αἰῶν“· οἱ νεώτεροι ὁμοῦ Σχολαστικοὶ Θεολόγοι, ἄλλως ἐκλαμβάνοντες τὸν αἰῶνα, καὶ τὸ αἰδίων· αἰῶνα μετὰ γὰρ λέγουσι τὸν μῆτε ἀρχὴν μῆτε τέλος ἔχοντα· ὅθεν καὶ ἐπὶ μοῦ τῶ Θεοῦ δεῖνα τὰ λέγεται πρὸ αἰῶνα, τὸ ἀνάρχως, καὶ ἀτελεύτητον· αἰδίων δὲ λέγουσι πρὸ ἀρχῆς μετὰ ἔχον, ἔχον δὲ καὶ τέλος, ὅποιοι εἶναι οἱ Ἀγγελοὶ, καὶ αἱ λογικαὶ ψυχὴ διὰ τὸ ἀθάνατον· ἀντιστρόφως δηλαδὴ ἀπὸ τῶ παλαιῶν καὶ Ἀγίων Θεολόγων, ἀγκαλὰ καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς αἰδίων ὀνομασέναι ἀνωτέρω πᾶν τοῖς Ἀγγέλοις πρὸς τὸν κατὰ 33 Δουπρόν μοι ἐφάνη τὰ μὴ προδίδωμι ἐδὼ καὶ πᾶν γλαφυρά καὶ κομψὰ λόγια, ὅταν γράφει ὁ Ἱερός Αὐγουστίνος περὶ τῆς αἰωνιότητος τῶ Θεοῦ, οὕτως γὰρ φησιν· „Καίτοι 33 ἡ ἀρχὴ τοῦ φύσεως καὶ ἐπιδέχεται τὸ ἦν, καὶ τὸ εἶναι, 33 ἀλλὰ μόνον τὸ εἶναι· οὕτως γὰρ ἀληθῶς εἶναι, τραπηναὶ μὴ δυνάμεν· καὶ μὴ ἀλλὰ διὰ τῶ τῶ χρόνου μετὰβολῆς, κατὰ ἦν περιέτιν ἡμῶν τὸ θνητόν, καὶ τὸ ἀπεριτρεπτόν, οὐ φάσιν ἐροῦμεν, ἦν, καὶ εἶναι, καὶ εἶναι“· (ἡ δὲ φύσις δηλ.) ἦν μετὰ, ἐν τοῖς παρρηχημένοις αἰῶσι· εἶναι δὲ, ἐν τοῖς ἐσομένοις· εἶναι δὲ, ἐν τοῖς ἐνεσῶσι· ἦν μετὰ· ἔτε ποτε 33 γὰρ ἐξέλιπεν· εἶναι· οὐδέποτε γὰρ ἐκλήθη· εἶναι 33 δὲ αἰὼν· οὐδέ τοις παρρηχημένοις συγκριτὸν, μετὰ, κατὰ ὡν· οὐδέ τοῖς ἐνεσῶσι συνολισθῆναι, μετὰ μετὰ· ἔτε τοῖς ἐσομένοις συναναπέλθῃ, ὡς ὡν ὡν“· (Βιβλ. 4. 3. εἰς πᾶν Ἰωάν.) Ὅρα καὶ τῶ ἐρμηνεύειν τῶ· „πίστη νοῦμεν κατηρτίσαι τὸν αἰῶνα“· (Εβρ. 1. 3.)

ται ὁ Υἱός, λοιπὸν ὕστερος εἶναι τῷ Πατρί, ἐν ἐναντίῳ εἰς αὐτὸς, καὶ εἰπέ· ὅτι καὶ τὸ ἀπαύγασμα ἀπὸ τὸν ἥλιον μετὰ προέρχεται, δευ εἶναι δὲ καὶ ὑπερόχρονον τῷ ἡλίῳ· διὰ τὸ ἅμα ἥλιος εἶναι, καὶ ἅμα ἀπαύγασμα (1).

„Καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ“.

Αντιπρόσωπον εἶπεν ὁ Παῦλος τὸν Υἱὸν ἀπαύγασμα, καὶ διὰ τὴν εἰδήσιν τὸ πρὸς τὸν Πατέρα ὁμοῦσιον, καὶ ἀχώριστον, καὶ σωματικὸν τῷ Υἱῷ· ἐπεὶ δὲ τὸ ἀπαύγασμα εἶναι ἀνυπόστατον, θεραπεύει τὸ τῆς ὁμοιώσεως ἄπονον, διὰ τὰ μὴ λάβῃ χώραν ὁ Μάρκελλος καὶ ὁ Σαβέλλιος, οἱ ὅποιοι ἔλεγον ὅτι ὁ Υἱὸς δευ ἔχει ἰδίαν ὑπόστασιν χωριστὴν ἀπὸ τὸν Πατέρα· διὰ τὴν ἀκολούθως λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως τῷ Πατρί, ἥγαν καθὼς ὁ Πατὴρ εἶναι ἀνυπόστατος καὶ ἰδίαν ὑπόστασιν ἔχει αὐτοτελῆ, χωρὶς τὰ χρεασθῆ ἄλλῃ τινὸς εἰς τὸ τὰ τελειωθῆ· ποιητοτρόπως εἶναι καὶ ὁ Υἱὸς ἀνυπόστατος, καὶ ἔχει ἰδίαν αὐτοτελῆ ὑπόστασιν· διότι ὁ Ἀπόστολος, κοινὰ ὅπως δείχνει μὲ τὸν λόγον αὐτὸν, τὸ ἀπαράλλακτον ἐπεὶ ἔχει ὁ Υἱὸς μὲ τὸν Πατέρα, δείχνει πρὸς τούτοις καὶ ὅτι ὁ Υἱὸς ἔχει ἴδιον καὶ ξεχωριστὸν χαρακτήρα ἀπὸ τὸ πρωτότυπον, ἥτοι ἀπὸ τὸν Πατέρα· ἐπεὶ δὲ ὁ χαρακτήρ ἄλλος εἶναι ἀπὸ τὸ πρωτότυπον, ὥσπερ ὅπως ὑφίσταται αὐτὸς κατ' ἐαυτὸν, ὁμοίος ὁμοῦ καὶ ἀπαράλλακτος μὲ τὰ πρωτότυπον (2). Ὁ δὲ Νύκτας Γρηγόριος ἐν τοῖς κατ' Εὐνομίαν λέγει, ὅτι

(1) Ὁ δὲ σοφὸς Φώτιος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ ῥῆμα „ἀπαύγασμα“ ὅρα δὲ πῶς ἐμφαντικῶς καὶ ἀκριβῶς εἶπεν, „ἀπαύγασμα“ εἶπεν, καὶ ὦν, καὶ τῆς δόξης· διὰ μὲν γὰρ τὸ ἀπαύγασμα, τὴν κατὰ φύσιν ἐκ τοῦ Πατρὸς προόδον τῷ Υἱῷ δηλοῖ· οὐδὲν γὰρ ὅπως εἰς αὐτὸν κατὰ χάριν καὶ ἐπισκοπῆσιν προέσιν ἀπαύγασμα τινος, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ἢ ἀπὸ τοῦ πυρός, οὐκ ἐφ' ἑτέρῃ τινός, ἀλλ' ἐπεφυκεν ἀπαύγασμα προῖναι· διὰ δὲ τὸ ὦν, ὅτι οὐ πρόσφατον ἔχει τὸ εἶναι ἀπαύγασμα, ἀλλ' ἐξ αἰδίου, καὶ αἰὶν ὦν· ἡμεῖς δὲ καὶ τὸ δεῖκναι αἰώνια διὰ τὸ ὦν, παριστᾷ· ὅπως γὰρ καὶ ὁ Πατὴρ, ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν φησι, χρηματίζων τῷ Ματθαίῳ. Ἰκανὰ μὲν οὖν καὶ τὸ ἀπαύγασμα, καὶ τὸ ὦν, τὴν τε κατὰ φύσιν προόδον παραστήσει τῷ Υἱῷ ἐκ τοῦ Πατρὸς, καὶ τὸ ὁμοῦσιον καὶ συγκαθῆκον· ὁ δὲ (ἥτοι ὁ Παῦλος) καὶ δόξης προστίθεται, ἵνα ἡμεῖς τὴν τιμιότητα καὶ κατ' ὕψιν προσόντος, καὶ ἡ μᾶλλον ἢ ἐστὶν ἐν Πατρί, ἐκείνου ὁ Υἱὸς εἶναι ἀπαύγασμα· Ὅπως πῶς, καὶ τίνων ἐστὶ κληρονόμος ὁ Υἱός; Ὁ δὲ Ἀλεξανδρινὸς Κύριλλος ἐστὶ ἐρμηνεύει τὸ ἀπαύγασμα· ἀπαύγασμα καλεῖται, διότι τὴν τὴν ἐκ τοῦ Πατρὸς οἰονομῶναι εἰς τὸ ἐξω διεκδρομῶν, ὅτε ἐξάπαξ ἀπυλάγηται πῶς, ὅθεν εἶναι, ὑποστάσεως· ὅτε ἐξάπαξ συντελεσμένη, προεκκλύσασαν δὲ ὥσπερ εἰς τὸ ὑφῆσθαι κατ' ἐαυτὴν, καὶ εἰς ὑπαρξιν ἰδικῶς ἐμφυλοχωρεῖται· (Βιβλ. εἰς περὶ Τριῶν.) Ἀκούον δὲ καὶ τοῦ Σολομώντος πῶς καλεῖ τὴν σοφίαν ἀπαύγασμα· ἀπαύγασμα γάρ ἐστι φῶς αἰδίου· (Σοφ. ζ'. 26.)

Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ ἀπαύγασμα· Εἰκὼν δὲ ἡρῆται καὶ εἶναι ὁ Υἱὸς γεννητὴς, καὶ ἀπαύγασμα ἐστὶ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, καὶ σοφίας, καὶ δυνάμεως, καὶ δικαιοσύνης Θεοῦ, ὅπως ὡς εἶς, ὡς ἐπὶ ἐπισημάνει, ἀλλ' ὡς ζῶσα καὶ ἐνεργῆς, καὶ ἀπαύγασμα ἐστὶ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, δι' ὅπερ καὶ ὅλον ἐν ἐαυτῷ δεικνύει τὸν Πατέρα, ἐξ ὅλης αὐτοῦ τῆς δόξης ἀπαυγασθῆναι· Τὴν ποῖναι δόξαν τοῦ Θεοῦ μὴ ἔχον ἀπαύγασμα λέγειν, ἢ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ μὴ συνῆναι ποτε τῷ Θεῷ, πόσης τῆς ἀπορίας; (Λόγ. β'. κατ' Εὐνομίαν.) Ἀπαύγασμα δὲ τῆς δόξης, πῶς τῆς δυνάμεως ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος· καὶ ὅρα τὸ „ὁ Πατὴρ

τῆς δόξης“· (Ἐφεσ. α'. 17.) δηλοῖ δὲ τὸ ἀπαύγασμα κατ' αὐτὸν, τὸ σωματικὸν καὶ ἀχώριστον τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς τὸν Πατέρα· καὶ τὸ ὁμοῦσιον καὶ ὁμοῦσιον· ἐξ ἧς γὰρ φησιν, ἡ δόξα, ἐξ ἐκείνου καὶ τὸ ἀπαύγασμα· καὶ αἱ δὲ ἡ δόξα, καὶ ποῖναι καὶ τὸ ἀπαύγασμα· καὶ τῷ πυρὶ δὲ ὁμοῦσιον τὸ ἀπαύγασμα· ἔκουν καὶ ὁ Υἱὸς τῷ Πατρί· Ὁ δὲ Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης ὅπως φησιν· „ὅθεν ὡς ἴδιον, καὶ χαρακτηριστικὸν τῆς θείας φύσεως, ὡς τὸ αἶδιον· τὸ μὲν ἐν ἀπαύγασμα, τὸ συγκαθῆκον ἐμφαίνει· ὁ δὲ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως, τὸ ἀνυπόστατον· ὁ δὲ Λόγος, τὸ ἀπαυγασθῆναι καὶ ἀσώματον· ὁ δὲ Υἱὸς τὴν ἰδιότητα καὶ τὴν ὁμοῦσιότητα· ἐξ ἐκείνου γὰρ τὸ χρησίμον ἐρανίζομενοι, τὸ λοιπὸν χαίρειν εἴμεν, ὅσον τῇ θείᾳ οὐ πρῆπει φύσιν“· (Ἀγάθῳ Πρεσβυτέρῳ, Ἐπιστολ. αὐτῷ.)

(2) Ὁ δὲ σοφὸς Φώτιος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ „χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ“· οἷον ἔλην ἐν ἐαυτῷ ἀπομάζας τὴν ὕψιν καὶ τὴν ὑπαρξιν· „Θεὸς ἐστὶν, ἐξουσιᾶς ἐστὶ, παντοδύναμος, δημιουργός, καὶ ἡγετὴς ἄλλοις· τὴν πατερικὴν ὑπαρξιν χαρακτηρίζει· πᾶσι τῷ ἡγετῇ Πατρί, πάντα εἰναι ὁ Υἱός· διὰ τὴν πάντα τῷ ἡγετῇ τῆς δυνάμεως περιέργει, καὶ συνέχει, καὶ πηδαλιουχῇ“· Ὁ δὲ Νικηφόρος ὁ Βλεμμίδης ὅπως ἐρμηνεύει τὸν χαρακτήρα· „χαρακτήρ δὲ λέγεται τῆς πατερικῆς ὑποστάσεως ὁ Υἱός· ὅτι αὐτὸς ἐστὶ τὸ ἴδιον τοῦ Πατρὸς· τίς γὰρ τῶν ἄν' ὑπονοήσας, λόγῳ μετεσχηκῆς; ἀλλ' ὅτι κατ' ὁ Πατὴρ, ἐκ τοῦ ἔχον τὸν χαρακτήρα καὶ γνωρίζεται· καὶ ὅτι πάντα καὶ τὸ Πατὴρ ἔχον ὁ Υἱὸς ἐν ἐαυτῷ, μέναν Υἱός, δεικνύει τὸν ἐξ οὗ, καθάπερ ὡκὼν αὐτοῦ φυσικὴ καὶ ἀπαράλλακτος· δι' ὃ καὶ φησιν· „ὁ ἑωρακὴς ἐμὲ, εἰώρακε τὸν Πατέρα“· (Λόγ. περὶ Πίστεως.) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος· „ἀληθινὰ φησι λέγεται ὁ Υἱός, ὡς ἐν, ὡς ποτὶ τῇ φύσει· τὸ μὲν γὰρ ἀληθές, ἐν, τὸ δὲ φεῦδος, πολυσχιδές· καὶ ὡς καθαρὰ τῷ Πατρί, πρὸς σφραγίδας, καὶ χαρακτήρα ἀφ' ἐμὲ“· (Λόγ. β'. περὶ Υἱοῦ.)

Καὶ ὁ Θεοδώριτος ὅπως ἐρμηνεύει τὸν χαρακτήρα τῆς ὑποστάσεως· „κατ' ἐαυτὸν φησιν ὑφίσταται, ὅλον ἐν ἐαυτῷ δεικνύει τὸν Πατέρα· πῶς γὰρ πατερικῶς πε-

„εἰ“

ὅτι καθὼς διὰ τῆ ἀπαυγάσματος ἔδειξεν ὁ Παῦλος τὸ σιναφές καὶ ἀδιαίρετον τῆ Τιῆ πρὸς τὸν Πατέρα· ἔτι καὶ διὰ τῆ χαρακτῆρος ἔδειξε τὸ ἰσοςάσιον τῆ αὐτῆ Τιῆ πρὸς τὸν αὐτὸν Πατέρα· διὰ τὴν ὅποιον ἐνοήσῃ τὸ μέγεθος τῆς ὑποστάσεως, αὐτὸς μὲ τὸν ἐπιφαινόμενον τῆς ὑποστάσεως χαρακτῆρα, μετρεῖ βέβαια καὶ τὴν ὑπόστασιν, τῆς ὁποίας εἶναι ὁ χαρακτήρ· ἐπεὶ δὴ ὅτε ὁ χαρακτήρ ὑπερέχει ἀπὸ τῆς ὑπόστασιν· (ἐπεὶ δὴ ἡθέλει ἦναι ἀνυπόστατος, κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο, καθ' ὃ ὑπερέχει τῆς ὑποστάσεως·) ὅτε πάλιν ἡ ὑπόστασις εἶναι περισσοτέρα ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα· δι' ὅτι βέβαια ἡθέλει ἔχει ἀχαρακτήριστον ἐκεῖνο τὸ μέρος τὸ περισσεύον, καθὼς καὶ ἀλλὰ λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος ὅτι ὁ Τίος ὑπάρχει ἐν μορφῇ Θεῶ· „ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων“· (Φιλιπ. β'. 6.) καὶ διὰ τῆς μᾶς δίδει νὰ ἐνοήσωμεν πῶς εἶναι, μορφῇ μὲν, ἡ ὑπόστασις τῆ Πατρὸς (1)· χαρακτήρ δὲ, ὁ Κύριος, ἐν τῇ ὑπόστασι τῆ Πατρὸς θεωρούμενος. Δείχνει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα τὸ ἰσόμετρον ὅπῃ ἔχει ὁ Τίος μὲ τὸν Πατέρα· ἐπεὶ δὴ εἰς τὴν μορφὴν, ἦγεν εἰς τὸν Τίον, ἡ τῆ Πατρὸς μεγαλειότης θεωρεῖται, χωρὶς νὰ ὑπερβαίνει αὐτὴν· διὰ τὴν βέβαια ἡθέλει ἦναι ἄμορφον, καὶ ἀκαλῆς ἐκεῖνο τὸ μέρος, καθ' ὃ τὴν μορφὴν ὑπερέβαινε· τὸ ὅποιον εἶναι ἄτοπον νὰ ἐνοήσωμεν περὶ τοῦ Πατρὸς· αἰσῶς δὲ ἡ μεγαλειότης τῆ Πατρὸς ἦναι τόση, ὅση εἶναι καὶ ἡ μορφὴ· ὁ δὲ χαρακτήρ πάλιν εἶναι ἰσόμετρος μὲ τὴν μορφὴν, βέβαια τὸς μὲν μεγαλειότητα ἔχει ὁ χαρακτήρ, ὅση μεγαλειότης ἐνθεωρεῖται καὶ εἰς τὴν μορφὴν τῆ Θεῶ.

„Φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυναμέως αὐτῆς“.

Ανκε τώρα ἐσὺ ὦ Ἀρειανὲ, ὅπῃ λαμβάνεις βοήθημα τῆς αἰρέσεώς σε, τὸ, δι' αὐτὴν καὶ λέγεις πῶς διὰ τὸ εἶναι ὁ Τίος ὑπεργὸς τῆ Πατρὸς, καὶ ὅχι σιναφὸς· ἄνκε, λέγω, αὐτὸ δύνανται νὰ καταλάβῃς, πῶς ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος δίδει εἰς τὸν Τίον τὴν αὐθεντίαν καὶ κυριότητα ἀπαράλλακτον μὲ τὴν τῆ Πατρὸς. Δὲν εἶπε δὲ ὁ Παῦλος φέρων τῇ δυνάμει, ἀλλὰ „τῷ ῥήματι τῆς δυναμέως“· ὁ Τίος, λέγει, εἶναι ἐκεῖνος ὅπῃ φέρει καὶ κυβερνᾷ τὰ πάντα μὲ τὸν λόγον τε, τὸν γεμάτον ἀπὸ δυνάμιν, καὶ ἀποδεικνύοντα ὅτι ὁ τῶν λαλῶν Τίος, εἶναι δυνατός· διότι καθὼς ἐσὺ πιστεύεις ὅτι ὁ Πατὴρ εἶπε· „γενήσῃτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς“· (Γεν. α'. 3.) ἔτι πιστεύεις ὅτι καὶ ὁ Τίος μὲ τὸν παντοδύναμον λόγον τε, φέρει τὰ πάντα, ἦγεν κυβερνᾷ καὶ συγκρατεῖ τὰ πάντα· μᾶλλον δὲ μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ νὰ δημιουργήσῃ τὰ πάντα εἶναι, τὸ νὰ συγκρατῇ τὰ πάντα, ὅπῃ μάχονται μὲ τὰς παρὰ μέρος φυσικὰς πρὸς ἀντιπαθείας, καὶ διὰ τὸ κινδυνεύει νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ μὴ εἶναι, καὶ νὰ ἀφανισθῇ. Δὲν εἶπε δὲ, ὅτι ὁ Τίος κυβερνᾷ τὰ πάντα, ἀλλὰ φέρει, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι μὲ τὸ δάκτυλόν τε μόνον κάμνουσιν εἴς τε παραμικρὸν σῶμα νὰ κινήται καὶ νὰ μεταφέρεται· ἐπεὶ δὴ ὁ Τίος τῆ Θεῶ, τὸν πόσον πολὺ καὶ ὑπέρογκον ὅλος τῆς αἰσθητῆς κτίσεως, αὐτὸς τὸν βασιλεύει παντοτινὰ, καὶ τὸν κινεῖ μὲ μόνον τὸν παντοδύναμον λόγον τε (2)· διότι ὁ λόγος ἐπὶ Θεῶ, δὲν εἶναι ψιλὸς καὶ ἀδύνατος, καθὼς εἶναι ὁ λόγος ἡμῶν τῶν

„εἰκναι χαρακτῆρας“ ὅταν διὰ πλείονων ὀνομάτων ἐδίδασκεν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, καὶ τὸ γνήσιον τῆς γενήσεως, καὶ τὸ ὁμολόσιον, καὶ τὸ συναϊδίον· ἐπεὶ δὴ γὰρ φησι, „πάντα γὰρ ὑπερβαίνει καὶ Θεῶ, καὶ οὐχ οἷόν τε διὰ μιᾶς μόνης εἰκόνος τῆς Θεολογίας διδάξαι μυστηριον, διὰ πλείονων πούτω ποιᾷ ἀναγκαζομένη σὺν ἀληθείᾳ οἱ κήρυκες“. Οὕτως ὁ Θεὸς Ἰωάννης λόγον ὠνόμασε τὸν Τίον· „ἐπεὶ δὴ γὰρ τῇ ἀνθρωπίνῃ γενήσῃ καὶ πάθος, καὶ χρόνος συνῆλκεται, ἀναγκαίως αὐτὸν προσηγόρευσε Λόγον, ἵνα δείξῃ καὶ τὸ ἀπαθείς, καὶ τὸ ἄχρονον τῆς γενήσεως“ ὅπως δὲ μυθεῖς ὑπολάβῃ πάλιν ἀνυπόστατον αὐτὸν εἶναι Λόγον, ὁ Μάρκελλος πέπονθε, καὶ Φωστίνος, καὶ Παῦλος, ἀναγκαίως προσέθηκε· καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος“ (Ἰωάν. α'. 1.) καὶ τὸν ἰδίαν αὐτῆ σημαίνων ὑπόστασιν, καὶ τὴν μίαν φύσιν ἐμφανίζων, καὶ τῆς γενήσεως τὸ ἀπαθείς τε καὶ ἄχρονον ἐκπαίδων· ὅπως ὁ μακάριος Παῦλος, Τίον μὲν αὐτὸν προσηγόρευσε, ἄλλον αὐτὸν παρὰ τὸν Πατέρα θαυμάζει κατὰ τὸν τῆς ἰδιότη-

„τοῦ λόγον· πᾶν αἰῶνα δὲ αὐτὸν ἦρχε Ποιητῶν, τὸ αἰδίον αὐτὸ διὰ πάντων διδασκῶν· ὠνόμασε δὲ αὐτὸν καὶ ἀπαύγασμα δόξης, καὶ τὸ συναϊδίον διὰ τῆς καὶ τὸ αὐτὸν τῆς κτίσεως σημαίνων· ἐκ γὰρ τῆς τῆς πυρὸς φύσεως τὸ ἀπαύγασμα· προσέθηκε δὲ καὶ ὅτι χαρακτῆρ ἐστὶν ὑποστάσεως, ἀμφότερα κατὰ αὐτὸν διδάσκων· ὅτι καὶ καθ' ἑαυτὸν ὑφίσταται, καὶ ἐν ἑαυτῷ δύνει, κυσι πᾶς πατερικὸς χαρακτήρας“.

(1) Ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῆς „ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων“ (Φιλιπ. β'. 6.) ἵνα μάθῃς ὅτι μορφῇ κυρίως, τῆς εἰκόνος, καὶ φύσεως τῆ Θεοῦ ἐκλαμβάνεται, κατὰ τὰς περισσότερας Θεολογίας.

(2) Ἀξιάγασθαι δὲ εἶναι καὶ τὴν λόγια τὸ μεγαλὸν Πατέρα Βασιλεῖα εἰς τὸ ῥήμα τὸ πᾶν ταῖνον· ὅταν πᾶς ἐκ Θεοῦ ἀγαθὰ πρὸς ἡμᾶς ἀφικνῆται, πλείονι πόχει καὶ ἡ ἐκαστον ἐνεργῶνται, ἢ ὡς αὐτὸς λόγος ἐξίσταται· ὅτε γὰρ ἀστραπαί, ὅτε φωτὸς ἐν αἰέρι ὅταν παχὺ διαδρομῇ, καὶ ὀφθαλμῶν ὁρᾷται ῥοπαί, ἐκ αὐτῶν τῶν ἡμετέρων νοήματα αἰ κινήσεις· ἀλλὰ πλέον πάντων τῶν θεῶν ἐνεργίας

τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' εἶναι δραστικός καὶ παντοδύναμος. Βλέπεις, ἀγαπήτῃ ἀγαγῶσα, πόσαι αἰρέσεις ἀντρέπονται, καὶ πόσα νοήματα ὑψιλά προβάλλονται δι' αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς καὶ τὸ προοίμιον τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης; Λοιπὸν πῶς πολυώσιτινες, ὅποιοι εἶναι οἱ Ἀρεῖανοι (ὡς εἶπομεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης) νὰ ἀθετῶσι τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην, καὶ νὰ λέγουν πῶς δεῖ εἶναι γνησία τῇ Παύλῳ, συμπεραίνοντες τὸ ἀπὸ τὸν διαφορετικὸν χαρακτῆρα ὅπῃ ἔχει ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἀπὸ τῆς ἄλλης τῆς Ἐπιστολῆς; διὰ τί αὐτοὶ ἐπρεπε νὰ σοχασθῶν, ὅτι τὸ μεγαλεῖον τῶν νοημάτων, καὶ ἡ ἀναντίρρητος δυνάμις τῶν λόγων, ὅπῃ περιέχονται εἰς τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην, τίνος ἄλλου γονήματα εἶναι, πᾶρεξ τῇ μεγάλῃ Παύλῳ; Παύλῳ τῷ ἔχοντος τὸν Χριστὸν εἰς τὸν αὐτὸν τῷ λαλῶντα ὅσον ὅσοι σερῶσι τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην ἀπὸ τὸν Παῦλον, κάμνουν σὺν παρόμοιον κακόν, ὡσὰν καὶ νὰ ἤδελαν σερῆσαν τὸν Παῦλον ἀπὸ τὸν Χριστόν.

„Δι' αὐτῶ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν“.

Αφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς Θεότητος τῇ Θεῷ Λόγῳ, πῶρα ἐδῶ καταβαίνει καὶ λέγει καὶ διὰ τὴν ἀνθρώπινα αὐτῇ, καὶ τὴν εἰς τὴν ἀνθρώπων κηδεμονίαν αὐτῇ καὶ πρόνοιαν, τὸ ὅποιον εἶναι πολλὰ μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ νὰ φέρῃ καὶ νὰ κυβερνᾷ τὰ πάντα. Δύω δὲ πράγματα βάλλει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, σὺν μὲν, τὸ νὰ καθαρῇ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μας, καὶ ἄλλο δὲ, τὸ νὰ κάμῃ τὸ, ὅχι διὰ μέσε ἄλλῃ τινός, ἀλλὰ διὰ μέσε αὐτῆς· καὶ μόνον δὲ ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης καυχᾶται ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁ καθαρισμὸς ἕως τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀνθρώπων, ἐγίνε διὰ μέσε αὐτῆς τοῦ ἰδίου Υἱοῦ τῇ Θεῷ· ἐπειδὴ διὰ τῇ Σαυρῇ, καὶ τῇ Θανάτῃ, ὅπῃ αὐτὸς ὑπέμεινε, ἐκαθάρισεν ἡμᾶς· ὅχι μόνον διὰ τὴν ἀπέθανε διὰ τὴν ἐδικλύνει ἁμαρτίαν ὁ ἀναμάρτητος, καὶ λαβὼν κατεδίκην, τὴν ὁποίαν αὐτὸς δεῖν ἐχρεώσεται, ἔλυσεν ὅλῳ ἀπλῶς τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὴν κατεδίκην, ὅπῃ ἐχρεώσεται εἰς αὐτὴν διὰ τὴν ἁμαρτίαν τῇ Ἀδὰμ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὸ Βάπτισμα, τὸ ὅποιον εἶναι εἰκὼν τῇ Θανάτῃ αὐτῇ, διὰ μέσε τῇ ὁποίᾳ λαμβανόμεν ἡμεῖς ὅπῃ βαπτίζομεθα τὴν συγχώρησιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων μας, καὶ δυνάμιν εἰς τὸ νὰ μὴ γινώμεθα εἰς τὸ ἐξῆς ἐκκολοπίασαι ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν (1).

„Ἐκ“

„κατὰ τὸ πᾶχος λείπεται, ἢ καὶ ὅσον πᾶν ἀνθρώπου“
 „τῶν παρὴμιν ζῶν, ἢ ἢν ἡτοιμῇ πᾶν, καὶ ἀνέ-
 „μῶν, ἢ τῆς πᾶν ἀνθρώπων φάρε, ἀλλ' αὐτῇ τῇ ἡμετέρῃ
 „νῷ, κατὰ τὴν κίνησιν ὑπὲρ“· τίνος γὰρ ἢν καὶ πα-
 „ρατίσσει δέοιτο χρονικῆς, ὁ φέρων τὰ πάντα τῷ ρή-
 „ματι τῆς δυνάμεως αὐτῇ, καὶ μὴ σωματικῶς ἐνερ-
 „γῶν, μηδὲ χερῶν ἐργασίας εἰς τὴν δημιουργίαν ἐπι-
 „δεόμενος, ἀλλὰ βελημηματικῶς ἀκολουθῶν ἔχων
 „τὴν φύσιν τῶν γινωσκόντων; ὡς ἡ Ἰουδαία, ἐνόησε φη-
 „σι, καὶ παρέστησαν οἱ πάντες ὅσα ἐνόησε“· (Ἰουδαία.
 „δ'. 5.) (Κεφ. ἡ. περὶ τῇ Ἀγίᾳ Πνεύματος.) Ἐκκυ-
 „χῆδη ποτὲ ὁ περιβόητος ἐκῆνος μαθηματικός, καὶ μη-
 „χανικώτατος Ἀρχιμήδης νὰ κινήσῃ μόνος ὅλην τὴν γῆν,
 „ἐπακρυβίζωντος ἐπάνω εἰς τὴν λογαριασμῶν τῇ μηχαν-
 „ικῇ τῇ μοχλῇ, καὶ τῇ ὑπομοχλίᾳ τῇ· ἀλλὰ μὲ ὑποδε-
 „σιν, εἰάν δηλαδὴ ἤθελε δοθῇ εἰς αὐτὸν εἰς τὸν πότος ἐξω
 „ἀπὸ τὴν γῆν, διὰ νὰ σπῇ αὐτῇ, καὶ διὰ νὰ δέσῃ
 „καὶ τὸν μοχλόντα, καὶ εἰάν ὁ μοχλόντα καὶ τὸ ὑπομό-
 „χλίοντα ἦσαν πόσον μεγάλα εἰς τὸ μέγεθος, ὅσον ἦσαν
 „ἀνάλογα διὰ νὰ κινήσῃ μὲ αὐτῇ εἰς μόνος ἀνθρώπου,
 „εἶνα πόσον ὄγκον τῆς γῆς; ὅς ποτε τῇ, καὶ κινήσῃ τὴν
 „γῆν“· ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη μὲ τὸ νὰ ἦσαν ἀδύνα-
 „τος, ἀκολουθῶν καὶ ἡ καύχησις τῇ ἦσαν ματαία καὶ ἀν-
 „ὑπαρκτος, καὶ φαντασιώδης μόνον καὶ φαινομένη, μηδέπο-
 „τε δὲ εἰς ἔργον ἐλθὼν δυναμένη· ὁ δὲ τῇ Θεῷ Υἱός,
 „μὲ μόνον τὸν ἀπλὴν λόγοντα, κινῇ, καὶ φέρει εἰς πότους
 „αἰῶνας, οὐχὶ τὸν ὄγκον μόνος τῆς γῆς, ἀλλὰ ὅλην τὴν

Παντός. Τί λέγω; μὲ μόνῳ τὴν θέλῃσιν, καὶ τὸ φι-
 „λὸν νεύματι κινῇ καὶ φέρει τὸ Πᾶν· ἄπαρος γὰρ ὢν ἐν
 „παντί γενεᾷ τελευτήσας, ἄπαρον ἐπομένως καὶ παντοδύ-
 „ναμον ἔχει καὶ τὴν ἀπλὴν ροπὴν τῆς θελήσεώς τῇ, καὶ
 „τὸ φιλὸν μόνον νεύματι, καὶ δι' αὐτῇ δυνάμει, ὅχι μόνον
 „νὰ κινήσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ καταβῇ καὶ εἰς τὸ μὴ ὄν,
 „καὶ εἰς τὴν ἀχάνειν νὰ φέρῃ τὸν πεπερασμένον ὄγκον τῇ
 „Παντός. Διὰ τὸ καὶ ὁ ἀνδριότατος ἐκῆνος Ἰούδας ὁ
 „Μακκαβαῖος, σπύτα πρὸς τῇ αὐτῇ ἐξακισχυρίσας στρα-
 „τιώτατος ἔλεγεν· „οἱ μὲν γὰρ (ἐναντίοι) ὅπλοις πε-
 „ποιθασιν ἅμα καὶ σὺν ἡμῖν· ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τῇ Παντο-
 „κράτῃ Θεῷ, δυναμὲν καὶ τῇ ἐρχομένῃ ἐφ' ἡμᾶς,
 „καὶ τὸν ὅλον Κόσμον ἐν ἐνὶ νεύματι καταβῇ, πε-
 „ποιθασιν“· (β'. Μακκ. ἡ. 18.) Διὰ τὸ καὶ ὁ
 „Πηλεσιώτης ἦπεν Ἰσίδωρος· „ὁ θεότατος καὶ ἀρρητῶ-
 „ς τῇ Πατρὸς Υἱός, ὁ παρ' ἡμῶν προσκυνούμενος,
 „ἐκόντως λόγος προσεγορεύεται, οὐχ' ὅτι Θεοῦ Λόγος
 „μόνον ἐστὶ, καὶ τῇ Πατρὸς ἐρμηνεύεται, ὡς τινες οἶον-
 „ται· ἀλλ' ὅτι καὶ θᾶπτον, ἢ λόγος δημιουργεῖ“· (Ἐ-
 „πιστολ. ἡμ'. Ἀσπίῳ Κομητι)

(1) Διὰ τὸ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ὀνομάζει τὸν
 „Χριστὸν παντὸς τῇ Κόσμου καθάρσει“· „ἀλλ' ὁ Πᾶς τῇ
 „μέγας, καὶ ἱερός, καὶ παντὸς τῇ Κόσμου καθάρσει“·
 „(Λόγ. εἰς τὸ Πᾶς.) Ὁ δὲ Αὐγεστίνος ἀρχῇ κα-
 „θαρίσας ὀνομάζει τὸν Χριστὸν ἐν τῇ 1ῃ Βιβλ. περὶ
 „Πάλης Θεῷ λέγων· „Διὰ τὸ γὰρ λῦσαι δεδωρηται
 „(ὁ Χριστός) θνήσκων καὶ ἁμαρτίας, ὅτι καὶ τῇ
 „„δυν“

„Ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς“.

Ἀφ' ἧ ἀνωτέρω ἐνθυμήθῃ τὸν Σπαυρόν ὁ Ἀπόστολος, ἀπολέθως λέγει ἐδῶ καὶ διὰ τῶν Αἰνάσεων, καὶ Ἀνάληψιν τῆς Κυρίας· δυνάμει δὲ, ὅτι ἐπρόσάχθη νὰ καθίσῃ, ἀλλ' ἔκάθισεν καὶ ἐν δεξιᾷ, καὶ ἐν ὑψηλοῖς· ὅχι διὰ τί περικλείεται ὁ Θεὸς εἰς τόπον, ἀλλὰ διὰ νὰ δειχθῇ μὲν τῶν δεξιῶν, ἡ ὁμοτιμία ὅπερ ἔχει ὁ Υἱὸς πρὸς τὸν Πατέρα· ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν ἐφθασε τὸν θρόνον τὸν πατρικόν· καὶ καθὼς ὁ Πατὴρ εἶναι εἰς τὰ ὑψηλά, ἐτὶ εἶναι καὶ αὐτός (1). Αἰνίσας δὲ τινὰς εἶπεν· ὅτι ἰδὲ εἶναι γεγραμμένον· „Εἶπεν ὁ Κύριος τῇ Κυρίᾳ, εἴωμεν, κάθου ἐκ δεξιῶν μου“ (Ψαλ. ρθ'. 1.) πρὸς τὰ ἀποκενόμεθα, πρῶτον μὲν, ὅτι δυνάμει πῶς ἐπρόσάχθη, ἀλλὰ πῶς εἶπε· δεύτερον δὲ, ὥπως ἐσχημάτισε τὸν λόγον

„θνήκε, καὶ ἡ δὲ ἰδίαν ἀμαρτίαν. Τῶν ἄν ἐκείνος ὁ Πλατωνικός (ὁ Περφύριος δηλ. καθ' ἧ ἀγωνίζεται) ἠγνοήσεν ἀρχὴν εἶναι· ἡ γὰρ μὴ, ἔγνω ἂν τὸ καθαρῆτον, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν“. Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος „ὅτι τυχὴν ἡ ἐν ἀμαρτίαις, πολεμῶν παλαιωμένησα, πρῶτον ὀφίλη μισῆσαι τὸν κατεγνωσμένον ἐαυτῆς πρότερον βίον, καὶ τῶν μνημῶν αὐτῶν σικχαίνουσα καὶ βδελυσσομένη... ἔπειτα δὲ φέβου διδάσκαλον λαμβάνειν, τῶν ἀπαλλῶν τῆς αἰωνίου κρίσεως, καὶ κολάσεως... πληροφορηθεῖσα τὸν καθαρισμὸν τῶν ἀμαρτημάτων διὰ τῆς αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῷ μεγέθει τοῦ ἐλέους, καὶ τῷ πληθει τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ“. (Ὁρ. κατ' ἐπιστ. ι.) Λέγει καὶ Μελέτιος ὁ Πηγᾶς· „Πᾶσα γὰρ πάσης τῆς φύσεως ἡμῶν καὶ προαιρέσεως ἀμαρτιῶν πασῶν, καὶ πάντοτε καθαρῶν, διὰ Χριστοῦ, διὰ Χριστόν, ἐν Χριστῷ, ὑπὸ Χριστοῦ προσγίνεται ἡμῖν ἐν τῷ αὐτῷ τιμῶν αἵματι· αὐτὸν γὰρ ἡμῶν ἔδωκεν ὁ Πατὴρ ἀγιασμοῦ, δικαιοσύνης, ἀπολύτρωσιν, ἰλασμόν· αὐτὸς δὲ ἐκ τοῦ ὡς θύτης, καὶ θύμα, καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν, ἔκάθισεν ἐκ δεξιῶν τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς, παρέκκλητος ἡμῶν πρὸς τὸν Πατέρα γενομένος“. (Βιβλ. δ'. περὶ Χριστιανισμοῦ)

(1) Ὁρ. καὶ εἰς τὸ „ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ“, (Ῥωμ. η'. 34.) ἐν τῇ ὑποσημείωσιν. Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ὅς δὲ ἔκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς, ἀνθρωπίνως ἔρηται· ὕψιστος γὰρ ὢν, ἐπαπένευσεν ἐκείτῳ, καὶ Θεὸς ὢν ἐνλυθρῶνισεν· ὡς παπνός ὢν, ὕψιστος, οὐδὲ ἀνθρώπος ὢν, Θεὸς ἐγένετο· ἀλλ' ὡς μετ' Θεοῦ, Δεσπότης ἦν τῶν ὅλων· ὡς δὲ ἀνθρώπος, προσέλαβε δόξαν, ἥ περ ἔχεν ὡς Θεός· τὸ πᾶν καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις ἔφη· „Πατὴρ δόξαζόν με τῇ δόξῃ, ἣ ἔχον πρὸ τοῦ πᾶν Κόσμου εἶναι, παρὰ σοί· καὶ ἦρπεν ὡς λαβὴν ἀπὸ τοῦ ἔχον, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἔχον δαχθῆναι“. Ἡ δὲ ἐκείνη ἀπορήσῃ τινὰς, διὰ τί ὁ μετ' Δαβὶδ, καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγουσιν, ὅτι ὁ Χριστὸς καθίσταται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, ὁ δὲ Στέφανος εἶδε τὸν Χριστόν, καὶ καθίστατον, ἀλλὰ ἐτῶτα; „ἰδὲ γὰρ φησι θεοῦ τὸς οὐρανὸς ἀνεωγμένους, καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἐσῶπα τοῦ Θεοῦ“. (Πράξ. ζ'. 56.) Ταύτην τῶν ἀπορίων λύσιν ὁ δῖος Νύσσης Γρηγόριος ἐν τῷ ἐγκαρμῷ τῷ πρὸν Πρωτομάρτυρα Στέφανον λέγων, ὅτι ἐπὶ τῆς ἀσωμάτου φύσεως τῆς Θεότητος, εἶα καὶ πᾶν αὐτὸ σημαίνει πᾶσαν ἡ καδέδρα, ὅσον καὶ ἡ εἰσὶν ἡ γὰρ ὅτι ἡ θεία φύσις ἐν παντὶ ἀγαθῷ ἐστῶτα, καὶ ἐν παντὶ ἀγαθῷ καθίσταται καὶ ἀμετάθετος μένει· ἐπὶ τῆς ὑπερεχέσεως φύσεως καθαρῶν τῶν ποιῶν

νοημάτων ἡ καδέδρα τε καὶ ἡ εἰσὶν, ἐπίσης ἐκατέρω τῆς κατὰ τὸ πρόχρον νοημένης ἐμφάσεως κεχωρισμένη... δι' ἐκατέρας γὰρ φωνῆς τὸ ἐν παντὶ ἀγαθῷ εἰσὶν, καὶ ἐν παντὶ ἀμετάθετος εὐσεβῶς νοησόμεν· ὁ, πε γὰρ ἐστῶτα, καὶ ὁ καθίσταται τὸ θῶν λέγων, οὐδὲν πρὸς ἀλλήλους ἐν τῇ τῶν ῥημάτων πᾶν ἐτερόσημι περὶ τὸν νῦν διαφέρονται· ὁ μετ', βεβαιούμεν παρὰ τῶν, ὁ δὲ, καθιερῶσαι ἀμετάθετος τὸ θῶν ἐν τῷ ἀγαθῷ δογματίζοντες. Τὰ αὐτὰ φηδὸν λέγει καὶ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος ἐρμηνεύων τί δηλοῖ ἡ εἰσὶν, καὶ ἡ καδέδρα ἐπὶ Θεῷ· „τί δὲ καὶ περὶ τῆς θείας εἰσεως, καὶ καδέδρας φημέν; τί δὲ ἀπορε, παρὰ τὸ μένειν αὐτὸν ἐν ἐαυτῷ τῶν Θεῶν, ἐν ἐκινῶνται παντοπῶτι μόνιμῳ πετηγνῶν, καὶ ἀραρότως ὑπερδύσσει; καὶ τὸ κατὰ τὰ αὐτῆς, καὶ περὶ τὸ αὐτῶν ὡς αὐτῶν ἐνεργῶν; καὶ κατὰ τὸ ἀμετάθετον αὐτὸν ἐξ ἐαυτοῦ πάντως ὑπάρχον; καὶ κατὰ τὸ ἀμετακίνητον αὐτό, τὸ, καὶ ὁλικῶς ἀκίνητον, καὶ παντα ὑπερβῶν· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ πᾶν τῶν εἰσεως, καὶ ἐδρας αὐτῶν, ὁ ὑπερ πᾶσαν ἐδραν καὶ εἰσὶν“. (Κεφ. δ'. περὶ θείων ὀνομ.) ὁ δὲ ἂν οἱ Ἀρμενοὶ συμπεράνουν ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι κατώτερος τοῦ Πατρὸς, διὰ τί εἰσὶν εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, ὡς εἶδεν αὐτὸν ὁ Στέφανος, αἱ μάστιγες οὗτοι (καθὼς ὁ αὐτὸς Νύσσης λέγει αὐτοῖς) ὅτι καθὼς ὁ Δαβὶδ καὶ ὁ Παῦλος λέγοντες, ὅτι ὁ Υἱὸς καθίσταται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, ἐν ταύτῃ φανερώσιν ὅτι παρομοίως καθίσταται καὶ ὁ Πατὴρ· ἐτὶ καὶ ὁ Στέφανος λέγωντας ὅτι εἰσὶν ὁ Υἱὸς, ἐν ταύτῃ φανερώσιν ὅτι εἰσὶν ὁμοίως καὶ ὁ Πατὴρ· ἐπὶ τῇ ὅτι τοῦτα καὶ θεωρήματα ἐν τῇ ἐκείνῃ, ἡτοι ἐν τῷ Υἱῷ, φυσικῇ ὄντι ἐκείνῃ τοῦ Πατρὸς, τὸ αὐτὸ νοῦται καὶ θεωρήματα καὶ ἐν τῷ ἀρχετύπῳ, ἡτοι ἐν τῷ Πατρὶ· ὁ δὲ μάστιγας ἀποδείχνηται τὸ συμπέρασμα τῶν Ἀρμενίων.

Αὕτη εἶναι ἡ λύσις τῆς ἀνωτέρω ἀπορίας, ἐὰν ἡ καδέδρα καὶ εἰσὶν νοηθῇ ἐπὶ τῆς Θεότητος τοῦ Υἱοῦ· ἡ δὲ καὶ νοηθῇ περὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ, λέγομεν, ὅτι μερικοί Διδάσκαλοι γλαφυρῶς ἐρμηνεύουσιν, ὅτι διὰ τὸ πᾶν ἐφάνη ὁ Χριστὸς, ὅχι καθόμενος, ἀλλὰ ἰσάμενος εἰς τὸν Πρωτομάρτυρα Στέφανον, διὰ τί ἐσηκώθη, λέγουσι, νὰ βοηθήσῃ τὸν ἀδελφὸν τῶν πάσχοντα διὰ τῶν ἀγκύλων, καὶ ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ μαρτυρῶντος καὶ κηρύττοντος· ἡ καὶ ἐσηκώθη διὰ νὰ προῦπαντήσῃ τὸν πρῶτον ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ μαρτυροῦντος, καὶ εἰς τῆς ἀλλοῦ Μάρτυρος γενομένου ἀνδρείας παράδειγμα· καὶ ὅτι καθὼς ἐπροσηκώθη, καὶ ἐπροῦπάντισε τὸν Στέφανον, ἐστὶν προσηκόντως καὶ προῦπαντᾷ καὶ τοῖς λοιποῖς Μάρτυρσι, τῆς ἀκολουθήσας εἰς τὸ τὸ Στέφανον παραδειγμα.

ὁ Προφήτης, διὰ τὸ μὴ νομίσῃ τινὰς, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ἀναρχος, καὶ ἀνάιτιος, ἀλλ' ὅτι ἔχει ἀρχὴν καὶ αὐτίαν φυσικὴν τὸν Πατέρα.

4. „Τοσούτῳ κράττω γενόμενος τῶν Ἀγγέλων, ὅσῳ διαφορώτερον παρ' αὐτῶς κεκληρονόμηκεν ὄνομα“.

Εἰς τὴν ἀρχὴν μὲν τῆς Ἐπιστολῆς ἐσύγκεινεν ὁ Παῦλος τὸν Υἱὸν μετὰ τῶν Προφητῶν, διὰ τὴν ἀσθενεῖαν καὶ ἀτελὴ πίσιν τῶν ἀκούοντων· πέρα δὲ πηγαίνωντας ἔμπροσθεν, δείχνει τὸν Χριστὸν ἀνώτερον ἀπὸ τῶν Ἀγγέλων· καὶ ἔτι κατ' ὀλίγον ὀλίγον φέρει τὸν ἀκροατὴν κοινὰ εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς Θεότητος τοῦ Υἱοῦ· τὸ δὲ „γενόμενος“ ἀντὶ τοῦ ἀποδειχθεῖς νοεῖται, καθὼς ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης λέγει· „ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν“ (Ἰωάν. ἀ. 15.) ἥτις ἐντιμότερος ἀπεδείχθη ἀπὸ ἐμοῦ· ἐπεὶ δὲ ἐδῶ τὸ „γέγονε“ δὲν λέγεται περὶ ὑσιώσεως καὶ ὑπάρξεως· τὸ δὲ „κεκληρονόμηκεν“ ἐρρέθη βέβαια διὰ τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ· ἐπεὶ δὲ ὁ Χριστός, καθ' ὃ Θεὸς Λόγος, εἶχε πάντοτε καὶ αἰδίως τὸ τὸ ὄνομα, ἦγεν τὸ νὰ ᾖ καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ καθὼς ἡμεῖς σιωπευδίζομεν νὰ ὁμιλῶμεν περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου, καὶ ταπεινὰ καὶ ὑψηλὰ· χάριν λόγου, ὅταν μὲν εἰπῶμεν· „μέγα ὁ ἄνθρωπος“· (Παρ. κ'. 6.) ἀπὸ τοῦ καλλίτερου μέρους, ἦγεν ἀπὸ τῆς ψυχῆς, ὀνομάζομεν ὅλον τὸν ἄνθρωπον· ὅταν δὲ εἰπῶμεν· „ὁ ἄνθρωπος ἐστὶ γῆ καὶ σποδός“ ἀπὸ τοῦ χειρότερου μέρους, ἦγεν ἀπὸ τοῦ σώματος, ὅλον τὸν ἄνθρωπον ὀνομάζομεν· ἔτι καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, ποτὲ μὲν, ἀπὸ τὰ αὐχήματα καὶ οἰκεία τῆς Θεότητος ὀνομάζομεν αὐτὸν ὅλον· ποτὲ δὲ ὀνομάζομεν αὐτὸν ἀπὸ τὰ ταπεινὰ, καὶ οἰκεία τῆς ἀνθρωπότητος (1).

5. „Τίνι γὰρ ἤπέ ποτε τῶν Ἀγγέλων· „Υἱός μου ἢ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγεννηκά σε; (Ψαλμ. β'. 7.)

Πόθεν, λέγει, εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τῶν Ἀγγέλων; ἀπὸ τοῦ ὀνόματος ὅπερ ἔχει· ἐπεὶ τὸ ὄνομα Υἱός, δηλοῖ τὴν φυσικὴν γνησιότητα, ὅπερ ἔχει μετὰ τὸν Πατέρα, καὶ τὸ νὰ γενᾶται ἀπὸ αὐτοῦ· δι' ὅ, τι αἰσῶς καὶ ᾖ κατὰ χάριν Υἱὸς Θεοῦ, καὶ ὅχι κατὰ φύσιν, βέβαια εἶναι κατώτερος ἀπὸ τῶν Ἀγγέλων· λοιπὸν τὸ „Σήμερον γεγεννηκά σε“ ἄλλοι δὲ φανερόν, παρέξ ὅτι ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἀπὸ τοῦ αἰῶνα ἐκείνου, καθ' ὃν εἶπαι ὁ Πατὴρ, εἶναι καὶ ὁ Υἱός· διότι καθὼς ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ καθ' ὃ Θεὸς, λέγεται τὸ, ὦν· „ἐγὼ γὰρ εἰμί, φησιν, ὁ ὦν“ (Ἐξοδ. γ'. 14.) ἀπὸ τῆς ἐνεσῶτος χρόνου, ὅς τις μάλιστα ἀρμόζει εἰς τὸν Θεόν (2)· ἔτι καὶ τὸ „σήμερον“ λέγεται ἐπ' αὐτῷ. Μερικοὶ δὲ τὸ „σήμερον γεγεννηκά σε“ δὲ ἐνόησαν διὰ τὴν προαιώνιον καὶ ἄχρονον γέννησιν τοῦ Υἱοῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν χρονικὴν καὶ κατὰ σάρκα γέννησιν αὐτοῦ· διὰ τὴν καὶ αὐτὴ ἀνάσσειν ἦτον, μετὰ τὸ νὰ ἐγίνετο ἐκ πνεύματος Ἁγίου, καὶ μετὰ δόξαν τοῦ Πατρὸς (3).

„Καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, ὅτι καὶ τὸ ῥητὸν αὐτοῦ, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον εἰρηται· „ὡς γὰρ Θεός, ποιῶν τῶν Ἀγγέλων, καὶ Δεσπότης Ἀγγέλων· ὡς δὲ ἄνθρωπος, μετὰ πλὴν ἀνάσσειν, καὶ πλὴν εἰς ἀνάσσειν ἀνάσσειν, κρείττων Ἀγγέλων ἐγένετο· ἐπεὶ καὶ ἐλάττω· πῶς ἢν Ἀγγέλων διὰ τὸ πάθημα τῷ θανάτῳ· πῶς γὰρ βραχυτί παρ' Ἀγγέλων ἡλίσσμενον βλέπομεν· Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τῷ θανάτῳ· ὡς περὶ τοῦτο εἰ-λάττω ἢν Ἀγγέλων, ὡς ἄνθρωπος (ἐπεὶ ἐκείνοι μὲν ἀθάνατον ἔχουσιν φύσιν, αὐτὸς δὲ τὸ πάθος ὑπέμεινε) ὅπως μετὰ πλὴν εἰς ἀνάσσειν ἀνάσσειν κρείττων Ἀγγέλων ἐγένετο· ἐκείνους γὰρ ἐπὶ τῷ πάθει· Ἀρχῆς, καὶ Ἐξουσίας, καὶ Δυναμείας, καὶ Κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι“ (Ἐρμ. κ. 21.)

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „Θεός ἢν μὲν αἶψα, καὶ ἐστὶ, καὶ ἔσται· μάλλον δὲ εἶναι αἶψα· πῶς γὰρ ἢν καὶ ἔσται τῷ καθ' ἡμᾶς χρόνῳ γενήματα, καὶ τῆς ῥύσεως φύσεως· ὁ δὲ ὦν αἶψα, καὶ πῶς αὐτοῦ ἐαυ-τὸν ὀνομάζει τῷ Μωϋσῇ χρηματίζων ἐπὶ τῷ ὄρει· ὅλον γὰρ ἐν ἐαυτῷ συλλαβὴν ἔχει τὸ εἶναι, μήτε ἀρ-ξάμενον, μήτε παυσόμενον, οἶόντι πέλαγος ὕδατος, ἀπερον καὶ ἀόριστον, πᾶσαν ὑπερεκπίπτειν ἐννοίαν καὶ χρόνον καὶ φύσιν“ (Λόγ. εἰς τὴν Γενέθλια.)

(3) Ἐναι ἀπὸ τῶν εἰπόντων τούτο εἶναι καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ὡς ἐρμηνεύων· „ἐγὼ σήμερον γεγεννηκά σε οἰκνῶται ὁ Πατὴρ τῷ κατὰ σάρκα γε-νησὶν τῷ Υἱῷ, διὰ τούτο εἶπε πρὸς σήμερον“· ἀλλὰ καὶ ὁ Θεοδώριτος ἐπὶ τῆς χρονικῆς γέννησεως ἐνόησε τὸ ῥητὸν.

„Καὶ πάλιν „ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ ὡς Πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι ὡς
„Υἱόν“. (α. Βασιλ. ζ'. 14.)

Τὸ πρῶτον φανερὰ ἐρρέθη ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον διὰ τὴν ἀνθρωπότητα τῆς Τίτῃ, ἐπεὶ δὲ
ὅταν ὁ Παῦλος ἐπιχειρήσῃ νὰ λέγῃ τὰ οἰκεία τῆς ἀνθρωπότητος τῆς Τίτῃ, ὅλα τὰ λέγει χω-
ρὶς φόβον καὶ συστολῆς. Ἡ φύσις λοιπὸν τῆς ἀνθρωπότητος ἢ προσληφθεῖσα παρὰ τῷ Θεῷ
Λόγῳ, ἐκκληρονόμησε τὸ γνήσιον ὄνομα τῷ προσλαβόντι, ἤγεν τὸ, Τίδης, τὸ ὅποιον εἶχε
ὁ προσλαβὼν καὶ σὺν αὐτῷ Λόγῳ· ἐκκληρονόμησε δὲ τὸ, διὰ τὴν ὑπέστη ἐν τῇ
ὑποστάσει ἐκείνῃ, καθὼς καὶ ὁ Ἀγγελος Γαβριὴλ εἶπε πρὸς τὴν Παρθένον ὅταν τὴν ἀνη-
γάγετο· „διὸ καὶ τὸ γεννώμενον Ἅγιον, κληθήσεται Τίδης Θεῷ“. (Λευκ. α. 35.) Καὶ
πάλιν· „ἔσται δὲ μέγας, καὶ Τίδης Ὑψίστου κληθήσεται“. (αὐτόθ. 32.) τὸ δὲ τὸ ὄνομα,
κἀνείνας ἀπὸ τῆς Ἀγγελίας δὲν ἔλαβον (1). Ἀνίστως δὲ καὶ μερικαὶ ἀπὸ τῆς δικαίας ὠνο-
μάσθησαν Υἱοὶ Θεῷ· „ἰδόντες γάρ φησιν οἱ Υἱοὶ τῷ Θεῷ“. (ἥτοι αἱ ἀπόστολοι τῷ Σπῆ)
(Γαλ. ε'. 2.) ἀλλ' ὅμως κατὰ χάριν ὥπως ὠνομάσθησαν· ὁ δὲ Χριστὸς δὲν ὠνομάσθη Τίδης
Θεῷ κατὰ χάριν· ἀλλὰ ἡ Τίδης ἐδόθη εἰς τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητος κατὰ ταυτότητα
ὑποστατικῇ· ἐπεὶ δὲ ἡ αὐτὴ ὑπόστασις τῆς Τίτῃ, ἔγινεν ὑπόστασις καὶ τῆς ἀνθρωπότητος.

6. „Ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην,
λέγα“.

Ο μὲν Χριστὸς τὴν ἐνσάρκον αὐτῆς παρουσίαν ἐξοδὸν καλεῖ, ὡς ὅταν λέγῃ· „ἐξῆλθον
„ὁ σπείρων τῷ σπείρει τὸν σπῆρον αὐτῶν“. (Ματθ. 13. 3.) καὶ πάλιν· „ἐγὼ ἐκ τῆς
„Θεῷ ἐξῆλθον, καὶ ἦκα“. (Ἰωάν. 14. 42.) (2) Καὶ πάλιν· „ἐγὼ παρὰ τῷ Θεῷ
„ἐξῆλθον· ἐξῆλθον παρὰ τῷ Πατρὶ, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν Κόσμον“. (Ἰωάν. 15. 27.)
Καὶ ὁ Μιχαίας λέγει· „Καὶ αἱ ἐξοδοὶ αὐτῆς ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος“. (Μιχ. 6. 2.)
Καὶ πρεπόντως ὀνομάζει ὁ Χριστὸς ἐξοδὸν τὴν ἐνσάρκον Παρουσίαν τῆς· διὰ τὴν ἡμεῖς ἡμεῖς
ἐξω ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅχι ποτικῶς, ἀλλὰ προαιρετικῶς· ὅθεν ὁ Χριστὸς ἦλθεν εἰς ἡμᾶς ὥσαν
πρέσβις καὶ ἐλπίς, καὶ συνομιλήσας, καὶ συναναστραφείς μετ' ἡμᾶς, καὶ καθαρίσας, μᾶς ἐφι-
λίωσε μετὰ τὸν Θεόν καὶ Πατέρα· ὁ δὲ Παῦλος ἐδῶ ἐν τῇ ἐνωτικῇ ἐξοδὸν ὀνομάζει τὴν ἐν-
σάρκον τῆς Χριστοῦ Παρουσίας, ἀπὸ μεταφορᾶς ἐκείνων ὅπῃ κληρονομίαν, καὶ λαμβάναν μοιρα-
σίαν καὶ κτήματα· τὸ γὰρ σημαίνει τὸ „εἰσαγάγῃ“ ἦγεν ὅταν ἐγχειρίσῃ ὁ Πατὴρ εἰς
τὸν Υἱὸν τὴν οἰκουμένην· ἐπεὶ δὲ τότε ἀπέκτισε τὴν οἰκουμένην ὁ Υἱός, θεληματικῶς εἰς
αὐτὸν ὑποταχθεῖσαν, ὅταν ἐγινώσκετο εἰς αὐτὴν διὰ τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας· εἰσάγεται
δὲ εἰς τὴν οἰκουμένην ὁ Υἱός, ὅχι μετ' ἄλλον τρόπον, παρὰ μετὰ τὴν σάρκα καὶ καθ' ὃ ἀν-
θρώπος· ἐπεὶ δὲ καθ' ὃ Θεός, ἦτορ εἰς τὸν Κόσμον, καὶ ὁ Κόσμος δι' αὐτῆς ἐγένετο, ἀλλ' ὁ
Κόσμος δὲν τὸν ἐγινώσκετο, ὡς λέγει ὁ Εὐαγγελιστής· „ἐν τῷ Κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ Κόσμος
„δι' αὐτῆς ἐγένετο, καὶ ὁ Κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω“. (Ἰωάν. 1. 10.) Δείχεται δὲ ὁ Παῦλος
τὸν Πατέρα ἐδῶ πῶς εἰσάγει τὸν πρωτότοκόν τῆς Υἱὸν (3) εἰς τὴν οἰκουμένην, διὰ τὴν κά-
μην τὴν λόγον τῆς ἀπολοπαράδεκτον. Ὁ δὲ Νύκτας Γρηγόριος ἐν τοῖς κατ' Εὐνομίαν, καὶ ὁ Ἀ-
γίος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν τῷ ἐπιγραφόμενῳ πονήματι· „ὅτι Θεὸς ὁ Χριστὸς“, ἐτίζει
ἐνόν-

(1) Δὲν ὠνομάσθησαν δὲ οἱ Ἄγγελοι ὑπὸ Θεοῦ
κατὰ τὸν Οἰκουμένην, ἵνα μὴ τὸ μεγαλῶν αὐτῶν μὴ
ἐπιδέξωται τὸ κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν νομιθῇ,
ἥτοι, ἵνα μὴ, διὰ τὸ μεγαλῶν αὐτῶν, νομισθῶσιν ὑπὸ
Θεοῦ κατὰ φύσιν, καὶ οὐ κατὰ χάριν. Ὁ δὲ Θεὸς δὲ Ἀ-
ρεοπαγίως Διουσίως λέγει, ὅτι οἱ Ἄγγελοι λέγονται
Θεοὶ, καθὼς καὶ οἱ ἄνθρωποι· „εὐρήσεις δὲ ὅτι καὶ Θεὸς
„ἡ Θεολογία καλεῖται πᾶσι θεοῖς καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς ὡσίαι,
„καὶ πᾶσι παρ' ἡμῶν φιλοθεωπῆται καὶ ἱερὸς ἄνθρωπος... καὶ
„τοῖς πᾶσι θεαρχικῆς Κρυφιστικῆς ὑπερσῶς ἀπάντων ἐ-
„ξηρημένους πᾶσι ὑπερδουλεύουσιν, καὶ μηδενὸς αὐτῶν
„πάν ὅσων ἐμφερὲς ὀνομαζέσθαι κυρίως καὶ ὀλίκως δυ-
„ναμένους· πᾶσι ὅσα πάν λογικῶν τε καὶ νεκρῶν πρὸς τὴν

„ἐνώσιν αὐτῆς ὅση δυνάμει, ὀλίκως ἀπέσραπται, καὶ
„πρὸς τὰς θείας αὐτῆς ἐλάμψεις ὡς ἐφικτὸν ἀκαταλήκτως
„ἀνατάνεται, τῇ κατὰ δυνάμει, εἰ θέμις ἦν, θεο-
„μιμνήσκει, καὶ τῆς θεϊκῆς ὁμωνυμίας ἡξίωται“. (Κεφ.
13. περὶ ὑπερῶν Ἱεράρχ.) Θεολογίαν δὲ ὀνομάζει ὁ
Διουσίως, κατὰ τὸν ἐρμηνεύτην Μάξιμον, τὸ „ἐγὼ ἐ-
„πα Θεοὶ εἶμι“. (Ψαλμ. 138.)

(2) Τὸ μὲν, ἐξῆλθον, νοθεύεται ἐπὶ τῆς ἀνάρχου
γεννήσεως τῆς Τίτῃ· τὸ δὲ, ἦκα, ἐπὶ τῆς χρονικῆς, κα-
τὰ τὸν Θεσσαλονικὴν Γρηγόριον.

(3) Ὅρα εἰς τὴν ὑποσημειώσιν αὐτῆς· „ὡς ἐστὶ ἀρχὴ
„πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν“. (Κολ. 1. 18.) πῶς ὁ
λογικῶν λέγεται πρωτότοκος ὁ Χριστὸς, καθ' ὃ ἀνθρώπος.

Epistole di S. Paolo. Tom. III.

M m

ἐνόησαν τὸ „εἰσαγαγεῖν“· ὅτι πρὸς μὲν τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας, ἔξω τῆς κτίσεως ἦσαν ὁ Υἱὸς, ὁχι ποικίλως, διὰ τὸ αὐτὸς εἶναι ὅπως τὰ πάντα πληροί, ἀλλὰ διὰ τὸ Θεὸς ὢν ἄκτιστος καὶ ἄσαρκος, δὲν εἶχε κἀνείνα πρᾶγμα κοινὸν μὲ τῷ κτίσιν, καὶ τὴν ἀνθρώπου· ὅταν δὲ ἐσαρκώθῃ, τότε ἐκοινωνήσῃ μὲ τῷ κτίσιν, καὶ ὅτι ἦν ὡς μὲ τὸν ἑαυτὸν τῶ κτίσιν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ διὰ τοῦτο λέγεται, ὅτι εἰσῆλθῃ καὶ ἐμβῆκεν εἰς τὸ κτίσιν (1).

„Καὶ προσκυνησάπωσαν αὐτῷ πάντες Ἀγγελοὶ Θεοῦ“. (Δάτερ. λβ'. 43. Ψαλμ. 148. 8.)

Οταν, λέγει, ὁ Πατὴρ εἰσαγάγῃ τὸν Υἱόν τε εἰς τὸ οἰκουμένῳ, λέγει, ὡς προσκυνήσαν αὐτὸν ὅλοι οἱ Ἀγγελοὶ τοῦ Θεοῦ· αὐτὸν δηλαδὴ τὸν μετὰ σαρκὸς ὄντα Υἱόν μὲ· δείχνει δὲ καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Παῦλος, ὅτι ὅσον εἶναι ὁ δεσπότης ἀνώτερος ἀπὸ τῶν δούλων, πόσον καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τῶν Ἀγγέλων. Λέγει δὲ ταῦτα ὁ Παῦλος κατὰ παρομοίωσιν ἀνθρωπίνῳ, ὅτι, καθὼς ὅταν ἐμβάσῃ τινὰς εἰς μίαν οἰκίαν τὸν αὐτοκράτη καὶ κύριον τῆς οἰκίας, προσάξει καὶ τὸν προσκυνήσαν ὅλοι οἱ ἐν τῇ οἰκῇ διεσκημένοι δούλοι· ἐτὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐμβάζωντας τὸν Υἱόν τε, φορῶντα τῷ ἀνθρωπίνῳ φύσιν, μέσα εἰς τὸ οἰκουμένῳ, προσάξει τῶν δούλων Ἀγγέλων καὶ προσκυνήσαν αὐτὸν, ὡς Κύριον καὶ Δεσπότην τῆς οἰκουμένης (2).

7. „Καὶ πρὸς μὲν τῶν Ἀγγέλων λέγει· „ὁ ποιῶν τῶν Ἀγγέλων αὐτοῦ πνέματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα“· (Ψαλμ. 104. 4.)

Ιδὲ αὕτη εἶναι ἡ μεγαλωπία διαφορά, κατὰ τὴν ὁποίαν διαφέρει ὁ Υἱὸς ἀπὸ τῶν Ἀγγέλων, ἦσαν διὰ τὸ, ὁ μὲν Υἱὸς, εἶναι ἄκτιστος, οἱ δὲ Ἀγγελοὶ, εἶναι κτίσματα καὶ ποιήματα· ἐπειδὴ καὶ τὸ „ποιῶν“ δηλοῖ τὴν ἐκ τῶ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγὴν καὶ δημιουργίαν τῶν Ἀγγέλων· ὁχι μόνον δὲ μὲ τῶν Ἀγγέλων, οἵτινες εἶναι ἡ κατωτέρα τάξις τῶν αὐλῶν νοῶν, ἔχει τὴν ἐξαίρετον ταύτην καὶ μεγαλωπία διαφοράν ὁ Υἱὸς, ἀλλὰ καὶ μὲ τῶν ὁρό-

(1) Ὁ δὲ Φάτιος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ ἀνωτέρω ρητὴν τοῦ Παύλου· „ὅταν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην“· ὅταν ὅσον ἠδούκησεν ὁ Πατὴρ καὶ φανερωθῇ μετὰ τῆς σαρκὸς ὁ πρωτότοκος τῶ Υἱὸς εἰς ἐκείνην· ὅπου κατοικήσει τῷ οἰκουμένῳ, τότε λέγει· „καὶ ἰδὲ Ἀγγελοὶ προσήλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ“· (Ματθ. 23. 11.) Καὶ πάλιν· „ἀπάρτι ὁ ἔσθις τὸν ὕμνον ἀνεύγεται, καὶ τῶν Ἀγγέλων τῶ Θεῷ ἀναβαίνοντας καὶ κατεβαίνοντας ἐπὶ τὸν Υἱόν τῶ ἀνθρώπου“· (Ἰωάν. 1. 52.) Πρωτότοκος δὲ λέγει τὸν Υἱόν, κατὰ τὸν Οἰκουμένῳ, ὁχι διὰ τὸ ἔχει καὶ δεύτερον Υἱόν ὁ Πατὴρ, ἀλλὰ διὰ τὸ ἔχει αὐτὸν εἷς καὶ μόνον γεννηθέντα ἐξ αὐτοῦ· τὸ γὰρ πρωτότοκος λέγεται καὶ ἐπὶ τοῦ πρώτου γεννηθέντος, καὶ καὶ δὲ γεννησῶντι δεύτερον Υἱόν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος· „Ἀμφοτέρωτε, καὶ τὸ, εἰσαγαγεῖν τὸν πρωτότοκον, καὶ πρὸς ᾧ τὸ, προσκυνήσαντάς, τὴν οἰκονομίαν ἀνίσταται“· „ὅπως καὶ ὁ δεσπότης ἔρρηκεν Ἰωάννης“· „ἐν τῷ Κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ Κόσμος δι' αὐτὸν ἐγένετο, καὶ ὁ Κόσμος αὐτὸν οὐκ ἐγινώκεν“· εἰς τὴν ἰδίαν ἦλθεν, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον“· (Ἰωάν. 1. 10.) Ἐναντία δὲ εἰσάγει ταῦτα δόξα· εἰ γὰρ ἐν τῷ Κόσμῳ ἦν, πᾶσι ἦλθεν, εἰ δὲ ἦλθεν, ὅπως ἐν τῷ Κόσμῳ ἦν; ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Κόσμῳ ἦν, ὡς Θεός, καὶ ἦλθεν, ὡς ἄνθρωπος· ὅπως καὶ Μονογενὴς εἶναι, ὡς Θεός, καὶ πρωτότοκος, ὡς ἄνθρωπος, ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς· ὅπως αἰετὶ τὸ σέβας

παρὰ τῶν Ἀγγέλων ἐδέχετο· ἦν γὰρ καὶ Θεός· προσεκύνησαν δὲ αὐτὸν καὶ ὡς ἄνθρωπον“· Ὁ ἀνωτέρω δὲ διὰ Νύσσης Γρηγόριος ἀπαχθεῖ ἐν τῷ κατ' Εὐνομίου β'. Λόγῳ λέγει, ὅτι διὰ τὴν ῥητὴν ταύτην δηλοῦται ἡ δεύτερα τῶ Χριστοῦ Παρυσία· „ἡ τῶ πάλιν προδίδῃ τῷ ἐπὶ τέλει γεννητομένῳ τῷ Δεσπότη τῶν ὁλῶν ἐμφανῶς προσαγορᾷ“· ὡς γὰρ ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πάντες γόνου κάμπτει ἐπικρατῶν, ἐπιγινώσκων, καὶ καταχθονίων, καὶ τοὶ ὁ Υἱός, τὸ ἀνθρωπίνον ὄνομα οὐκ ἔχει τῷ ὑπὲρ πάντων εἶναι ὄνομα, ὅπως παρὰ πάσης πᾶσι ὑπὲρ κόσμου κτίσεως προσκυνήσαντες τὸν πρωτότοκον λέγει, τὸν δι' ἡμᾶς ὅπως ὀνομασμένον, πάλιν εἰς τὴν Οἰκουμένην εἰσὶόντα, ὅταν κερὶν τῷ Οἰκουμένῳ ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ λαὸν ἐν δίδυμῃ· „Καὶ πάλιν λέγει“· διὰ τοῦτο ὁ ἀπαχθεῖ εἰσελθὼν εἰς τὸν Οἰκουμένῳ, πρωτότοκος γενόμενος ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ ἀδελφῶν, καὶ πάσης τῆς κτίσεως, ὅταν πάλιν εἰσέρχεται εἰς τὸν Οἰκουμένῳ ὁ κερὶν τὴν Οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, καθὼς ἡ προφητεία λέγει, ὅτι ἀποβάλλει τὸν πρωτότοκον τὸ ὄνομα, ὁ ἀπαχθεῖ ὑπὲρ ἡμῶν κατεδέξατο· ἀλλὰ ὡς ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ πάντες γόνου κάμπτει, τῷ ὑπὲρ πάντων ὄντι ὄνομα, ὅπως καὶ τὸν ἐν τῷ ὀνόματι τῶ πρωτότοκον γενόμενον, προσκυνῶν ἀπάντων Ἀγγέλων τὸ πλῆρωμα, τῇ ἀνακλήσει τῶν ἀνθρώπων ἐπεφρανόμενον“· (Λόγ. γ'. κατ' Εὐνομίου)

Θρόνος, καὶ Χερεβίμ, καὶ Σεραφίμ, καὶ μετ' ὅλας τὰς ἄλλας τάξεις, καὶ λειτουργικάς δυνάμεις τῶν ἐραρίων ἐσίων. Δὲν εἶπε δὲ ὁ ποιήσας, εἰς χρόνον ἀπερασμόνον, ἀλλὰ ὁ ποιῶν, εἰς χρόνον ἐνεσῶτα, ἥτοι ὁ σωτηρῶν τὰς Ἀγγέλους εἰς τὸν λόγον ἐκείνον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐκτίσθησαν (1). ἔτι ἐννοεῖται καὶ τὸ ρητὸν ἐκεῖνο τῷ Κυρίῳ τὸ λέγον· „ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται“· (Ἰωάν. ε. 17.) ἥτοι συνεχέως καὶ συνεχρῶς, διὰ τῆς προνοίας καὶ σωτηρικῆς τῆς δυνάμεως, τὰ κτίσματα ἐκεῖνα ὅπερ ἐγέναν, καὶ ὀξεργάσθησαν ἤδη, καὶ φυλάσσει αὐτὰ καθὼς ἐξεργάσθησαν.

8. „Πρὸς δὲ τὸν Υἱόν „ὁ Θρόνος σου ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τῶ αἰῶνος“· (Ψαλμ. μδ'. 7.)

Οἱ μὲν Ἀγγελοι, λέγει, εἶναι κτίσματα καὶ ποιήματα· ἐπειδὴ περὶ αὐτῶν εἶπεν ὁ Δαβὶδ τὸ „ὁ ποιῶν“· ὁ δὲ Υἱὸς, δὲν εἶναι κτίσμα, ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐρρέθη περὶ αὐτοῦ τὸ „ὁ ποιῶν“· ἀλλὰ εἶναι Βασιλεὺς, καὶ Δεσπότης, καὶ Θεός· δι' ὅ,τι Θρόνος μαρτυρεῖται εἰς αὐτὸν, καὶ Θρόνος αἰώνιος· ὁ δὲ αἰώνιος Θρόνος, εἶναι Βασιλείας, καὶ Δεσποτείας, καὶ Θεότητος σημεῖον. Σημειῶσαι ὅτι τὸ ρητὸν τῆτο εἶναι ἐναντίον τῆ αἰρετικῆς Παύλε τῆ Σαμοσατέως, ὅς τις ἐβλασφήμει, πῶς ὁ Χριστὸς ὁ ἀληθὴς Θεὸς καὶ Βασιλεὺς αἰώνιος, εἶναι φίλος ἀνθρώπος· ὁμοίως τὸ ρητὸν αὐτὸ εἶναι ἐναντίον καὶ κατὰ τὰς κτισματολάτρων Ἀρείων, τῶν τὸν Υἱὸν κτίσμα βλασφημούντων (2).

„Ράβδος Αἰθύτης, ἡ ράβδος τῆς Βασιλείας σου“· (αὐτόθι.)

Εἰδὲ καὶ ἄλλο σημάδι τῆς Βασιλείας τῶ Υἱοῦ, ἡ ράβδος, ἥτοι τὸ Βασιλικὸν σκήπτρον.

9. „Ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν“· (αὐτόθι.)

Ταῦτα τὰ λόγια προσαρμόζονται εἰς τὸν Θεὸν Λόγον κατὰ τὴν αὐθροπότητα, ὡς αὐτὸς ὁπῶς ἡ ἀνθρωπότης αὐτοῦ δέχεται τὰ ταπεινά ταῦτα.

„Διὰ τῆτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, ἔλαιον ἀγαλλιάσεως πατρὸς, ῥὰ τὰς μετόχους σου“· (αὐτόθι.)

Τῆτο τὸ ρητὸν εἶναι ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων, ἐναντίον τῶ Σαβελλίῳ, καὶ ἐναντίον τῶ Μαρκέλλῳ, ἐπειδὴ καὶ παρασαίνει δύο πρόσωπα, Θεὸν καὶ Θεόν· καὶ τὰς Μαρκιωνισὰς δὲ τῆτο τὸ ρητὸν πολεμεῖ, οἵτινες νομίζον πῶς δὲν ἔλαβε σάρκα ὁ Υἱὸς, ἐπειδὴ Θεότης δὲν χρίεται, ἀλλὰ ἀνθρώπος. Ἀποτείνεται λοιπὸν ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν Υἱὸν καὶ λέγει ἔτι· ὁ Θεός, ἦγεν, ὦ Θεέ, ἔχρισέ σε ὁ Θεός σου, ἦγεν ἔχρισέ σε, ὁ Πατήρ μου, κατὰ τὴν Θεότητα, ὁ Θεός σου δὲ, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· „ἔλαιον δὲ ἀγαλλιάσεως“ ὀνομάζει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· περιεσώπερον δὲ ἀπὸ τῆς λοιπῆς φίλης ἀνθρώπων ἐσώα ἔχρισεν ὁ Θεός· ἐπειδὴ δὲν ἔλαβεν ὁ Χριστὸς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκ μέτρου, καθὼς εἶπεν ὁ Ἰωάννης· „ἐγὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ Θεός τὸ Πνεῦμα“· (Ἰωάν. γ'. 34.) εἰδὲ ὁ Χριστὸς ἦτον ὡς ἐνεργέμενος ὑπὸ τῷ Πνεύματι, καθὼς ἦτον οἱ ἄλλοι φίλοι ἀνθρώποι, Προφῆται, καὶ Πατριάρχαι, καὶ Ἅγιοι, ἀλλ' ἐχρίσθη μὲν τὴν παρεσίαν καὶ ὅλα τὰ χρίσματα, ἥτοι τὰ Πνεύματα, καὶ ὅλα τὰ

(1) Τῆτο ἐρανίσθη ὁ Θεοφύλακτος ἀπὸ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον ὅπου λέγονται· „τὴν ὡν πεποίηκεν“ οἰκονομίαν τε καὶ συντήρησιν δηλοῖ, τὸ ποιῆσαι τοῦς Ἀγγέλους αὐτῶ Πνεύματι, καὶ δεμελιῶσαι τὴν γλῶσσαν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῶς· ἀπαξ ὑδρασμένον τε καὶ γεννημένον, καὶ σερεῶσαι βροντῇ, καὶ κτίζεσθαι πνεῦμα, ὡν ἀπαξ μὲν ὁ λόγος ὑπέστη· συνεχῆς δὲ καὶ νῦν ἡ ἐνέργεια“· (Λόγ. β'. περὶ Υἱοῦ)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „σαφῶς διὰ πάντων εἰδῆς, πῶς μὲν Ἀγγέλους κτιστὴν ἔχοντας εἰσιν, τὸν δὲ μονογενῆ Υἱὸν ἀκτιστον καὶ αἰδιον“ ὁ Θρόνος σου γάρφῃσιν εἰς τὸν αἰῶνα τῶ αἰῶνος· ἐδίδωκε δὲ διὰ πάντων ἡμῶς, ὡς τὸ, ἐκάδισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ μεγάλου σωτῆρος ἐν ὑψηλοῖς, ἀνθρωπίνως ἦρχεν, ὡς γὰρ Θεὸς αἰώνιον ἔχει τὸν Θρόνον, καὶ ἀναρχὸν τὴν Βασιλείαν, καὶ ἀπελεύτητον“.

τῶ χειρόντος, ἥτοι τῷ Πατρὶ, καθὼς εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος (1)· μέτοχοι δὲ τῷ Χρῆστῃ εἶναι ὅλοι οἱ Πνευματικοὶ ἄνθρωποι, οἵ τινες ἡγιασθήσαν μετὰ αὐτῷ μέθεξιν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι· δι' ὅ,τι καὶ οἱ ἐν τῷ παλαιῷ νόμῳ ὄντες τέλειοι καὶ Πνευματικοί, μετὰ τὴν εἰς τὴν μέλλουσαν ἔρχεσθαι Χρῆστον Πίστιν, ἔτυχον τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι (2)· διὰ τὸ καὶ Χρῆστοι ὀνομάσθηναι, καθὼς γέγραπται· „μὴ ἄπτεσθε πῶν χερσῶν μου“. (Ψαλμ. ρδ'. 15.) Καὶ οἱ ἐν τῇ χάριτι δὲ τῷ Εὐαγγελίῳ, καθαρώτερα ἐγίναν μέτοχοι τῷ Χρῆστῃ, ὥσπερ ὅτε ἐκοινωνήσαν τῷ θανάτῳ εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα, καὶ ἐχρίσθηναι μετὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται ἀγαλλιάσεως ἔλαιον, διὰ τὸ ἐλδοθερόνοι ἡμᾶς ἀπὸ τῷ λύπῃ καὶ σκυθρωπότητι τῆς ἁμαρτίας, καὶ μᾶς κάμνει νὰ χαίρωμεν διὰ τῷ ἐλπίδα πῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ὅτι δὲ τὸ, ὁ Θεὸς, ἀντὶ τῷ ᾧ Θεῷ, εἶναι, μάρτυς ἀξιόπιστος εἶναι ὁ ἐχθρὸς πῶν Χριστιανῶν Σύμμαχος, ὥς ἐκδὲς τὸ ῥητόν· „Διὰ τὸ ἐχρίσέ σε, ὁ Θεός σε, ἔλαιον χαρᾶς παρὰ ἐταίρω σε“. Σημείωσαι δὲ τὸ, ὁ Θεός, μετὰ τοῦ ἄρθρου λεγόμενον ἐπὶ τῷ Υἱῷ, διὰ τῆς Ἀρειανῆς ὅτε λέγειν, ὅτι τὸ τῷ Εὐαγγελίῳ ἐκείνο ῥητόν „Καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος“, μετὰ τὸ νὰ ἦναι χωρὶς τὸ ἄρθρον, δεῖν σημαίνει τὸν Υἱὸν πῶς εἶναι κυρίως Θεός (3).

10. „Καὶ σὺ κατ' ἀρχὰς Κύριε τῷ γλῶττι ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα πῶν χαρῶν σε εἰσὶν οἱ ὄρανοί“. (Ψαλμ. ρβ'. 26.)

Επειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ὅταν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκὴν, διὰ νὰ μὴν ἀκρίβης τὸ ἐστὶν, καὶ νομίσῃς ὅτι ὡς δῶρον ὑπερον ἐδόθη ἡ οἰκὴν ἀπὸ τὸν Πατέρα πρὸς τὸν Υἱόν, τότε χάριν πᾶσα ἐδῶ δείχνει αὐτὸν δημιουργὸν αὐτῆς τῆς κτίσεως, ὅχι εἰς τὰς ἐσχάτας χρόνους, ἀλλ' ἀνῶθεν καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχήν· ὥς δὲ ὁ λόγος, κηρύττει τὴν αἵρεσιν Παύλου τῆς Σαμοσατέως· διὰ τὴν παραφαίνεται, ὅτι ὁ Χρῆστος εἶναι πρὸ τῆς Παρθένου Μαρίας κατὰ τὴν Θεότητα, ἐπειδὴ καὶ εἶναι δημιουργὸς τῆς κτίσεως· ὥς ὁ λόγος κηρύττει καὶ τὸν Ἀρειον, ὅς τις ἐβλασφήμει, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ὑπεργός, μᾶλλον δὲ καὶ ὄργανον τῷ Πατρὶ· ἐπειδὴ καὶ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος· „δι' ἐκ τῆς αἰῶνος ἐποίησε“· καὶ ἐπειδὴ εἶπεν ὁ Ἰωάννης· „πάντα δι' αὐτὸν ἐγένετο“· (Ἰωάν. α'. 3.) δι' ὅ,τι ἰδὲ πῶς αὐτὸς ὁ Υἱὸς ἐδῶ, κτίσεως παραφαίνεται, καὶ ὅχι ὑπεργός καὶ ὄργανον τῷ Πατρὶ. Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, πῶς ὁ Παῦλος κρίνει τὸν λόγον τῆς ἀκρίβης φύσεως τῷ Θεῷ Λόγῳ, ταυτὸν εἰπεῖν τῆς Θεολογίας, μετὰ τὸν λόγον τῆς ἐκείνης Οἰκονομίας, καὶ ποτὲ μὲν, λέγει τὸ ὑψηλόν, καὶ θεωρητικόν, δι' ἐκείνῳ· ποτὲ δὲ, τὰ ταπεινά, καὶ ἀνθρωποπρεπὴ, διὰ ταύτῃ.

11. „Αὐτοὶ ἀπολθῶντες, σὺ δὲ διαμείνας· καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται“. (αὐτόφι.)

12. „Καὶ ὥσπερ περὶ βόλαιον ἐλίξας αὐτὸς, καὶ ἀλλαγῶσονται· σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σε οὐκ ἐκλείψουσιν“. (αὐτόφι.)

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ἀνιγματοδῶς φανερόν· ὁ Παῦλος εἶνα πρᾶγμα μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν δημιουργίαν τῆς κτίσεως, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ τῷ Κόσμου μεταλλαγὴ καὶ μετασχηματισμός·

ἐπει-

(1) Ὅρα τὸ ῥητόν τοῦ Θεολόγου ἐν τῷ α'. Κεφ. σίχ. α'. πρὸς Ῥωμαίους εἰς τὴν ὑποσημείωσιν πῶν λέξεων „Ἰησοῦ Χρῆστῃ“.

(2) Συμφώνως λέγει καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „καὶ ὅμα μουσικὰς καὶ ἀπόρρητος ὥς ὁ λόγος, σφόδρα πιθανὸς ἐμοὶ γὰρ, καὶ πᾶσι τοῖς φιλοθεοῖς, μηδεὶς πῶν πρὸ τῆς Χρῆστῃ παρουσίας τελειωθέντων δίχα τῆς εἰς Χρῆστον πίστεως πᾶσι τυχάν· ὁ γὰρ Λόγος, ἐπαρῶς ῥησιάζει· μετὰ ὑπερον καιροῖς ἰδίῳ, ἐγνωρίσθη δὲ πρότερον πῶς καθαροῖς τῷ διάνοιαν, ὡς ἐκ πολλῶν δῶλον πᾶν πρὸ ἐκείνου πετιμηνεύει“. (Λόγος εἰς πᾶς Μακκαβαίους)

(3) Καὶ ὁ Θεολόγος δὲ λέγει ἐρμηνεύων τὸ ῥητόν „πῶς“· „τὸ ἡγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν“· διὰ τὸ ἐχρίσέ σε ὁ Θεός· ὁ Θεός σε κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἔρηται· καὶ γὰρ ὁ Προφήτης Ἠσαΐας πᾶσι περὶ τῷ Ἐμμανυὴ προδεσπῶσαι, καὶ πᾶσι προσέειπε· „ποῦ ἢ γινώσκαι τὸ παιδίον ἀγαθόν, ἢ κακόν, ἀπαθεῖ ποιητὴν, πῶς ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν“· (Ἠσ. ζ'. 16.) καὶ ἡ χρῆσις δὲ τῆς Θεότητος, ἀλλὰ τῆς ἀνθρωπότητος· ἦν· πῶς δὲ καὶ ἡ διαφορὰ διδάσκει· „ἐλαβον γὰρ φθῆν ἀγαλλιάσεις παρὰ πᾶσι μετόχῃς σε“.

ἐπειδὴ ὅλα τὰ αἰσθητὰ κτίσματα ἔχεν νὰ ἀλλαχθῇ παρὰ τῷ Υἱῷ ἀπὸ τὴν φθορὰν εἰς τὴν ἀφθαρσίαν, καὶ τόσον εὐκόλα, ὥσταν νὰ ἤθελε τελίξῃ τινὰς σὺν φόρεμα. Ἀνίσως δὲ ὁ Υἱὸς τόσον εὐκόλα ἔχῃ νὰ κάμῃ τὴν εἰς τὸ καλλίτερον μετασχημάτισιν τῆς Κτίσεως, πῶς αὐτὸς δὲν ἦτον δυνατὸς νὰ ἐνεργήσῃ καὶ τὴν δημιουργίαν τῆς αὐτῆς κτίσεως, τὴν κατωτέραν ἔσαν τῆς μετασχηματίσεως (1); Ἀπὸ τὰ λόγια δὲ ταῦτα, ὅχι ὀλίγη παρηγορία προξενεῖται εἰς τὰς Χριστιανὰς, τὸ νὰ γνωρίζουν αὐτοὶ δηλαδὴ, πῶς δὲν ἔχεν νὰ μείνῃ ἐπὶ τὰ πράγματα, ἀλλὰ θέλει μεταβληθῇ, καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς ὁ ὑπὸ αὐτῶν προσκυνημένος, μένει πάντοτε ζῶν εἰς τὰς αἰῶνας· τὰτο γὰρ δηλοῖ τὸ „καὶ τὰ ἐπισηε ἐκ ἐκλείψαι“ (2).

13. „Πρὸς τίνα δὲ τῶν Ἀγγέλων ἤρηνέποτε, καίθῃ ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου“; (Ψαλ. ρί. 1.)

Ιδὲ πάλιν καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρηγορεῖ καὶ παραθάρρυνει ὁ Παῦλος τὰς Ἑβραίων πιστεύσαντας Χριστιανὰς, μὲ τὸ νὰ δείξῃ εἰς αὐτὰς, ὅτι ἔχεν νὰ νικηθῇ οἱ ἐχθροὶ τῶν, καὶ ὅτι οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν, οἱ αὐτοὶ εἶναι καὶ ἐχθροὶ τῷ ἰδίῳ Χριστῷ, ὅς τις ἔχει νὰ τὰς ὑποτάξῃ, καὶ νὰ τὰς καταπατήσῃ τελείως. Δὲν λέγει δὲ ὁ Πατὴρ, ὅτι ὑποτάσσει τὰς ἐχθράς τῷ Υἱῷ τῷ, διὰ τὸ ὅτι ὁ Υἱὸς τῷ εἶναι ἀδύνατος νὰ τὰς ὑποτάξῃ, ἔχι· ἐπειδὴ, ἂν ὁ Υἱὸς τότε ἔχῃ νὰ κερῖν ἐκεῖ τὰς ἐχθράς τῷ, πόσω μᾶλλον εἶναι δυνατὸς ἐδῶ νὰ τὰς ὑποτάξῃ (3); διὰ τί λοιπὸν λέγει τοῦτο ὁ Πατὴρ; διὰ νὰ δείξῃ τιμὴν πρὸς τὸν Υἱόν τῷ·

ἐπει-

(1) Ἡ δὲ τῷ Θεοδώρῳ ἐρμηνεύει αὐτὸν εἶναι· „ἐ-
δειξεν αὐτῶν τὸν ἀπάντων δημιουργόν· διὰ γὰρ ὡς
νὰ, καὶ γῆς, πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς περιέλαβεν· ἐδί-
δαξεν ὡς ἀτρεπόμεναι καὶ ἀναλλοιώτως· τῷτο γὰρ δηλοῖ
τὸ, αὐτοὶ ἀπολάνται· σὺ δὲ διαμένεις· ἐδήλωσε καὶ
τῆς κτίσεως τὴν ἐπὶ τῷ κρατῶν μεταβολὴν ὑπὸ αὐτῷ
γεννησόμενῳ· αὐτῷ δὲ τὸ ἀναρχόν, καὶ ἀνάλειδρον·
σὺ γάρ φησιν ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ πᾶσι ἐπισηε ἐκ ἐκλείψαι-
σιν· ὡς γὰρ ἐγὼ εἶ, ἀλλὰ εἶ· ὅδε ἀλλοίωσιν δέχῃ τι-
νὰ, εἰ γὰρ ὁ αὐτὸς εἶ· δηλοῖ δὲ πάντα καὶ τὸ ἀπα-
θεῖς τῆς Θεότητος· εἰ γὰρ αὐτῷ πέπονθε, πῶς ἢ αὐ-
τῷ εἶναι; ἡλλοίωται γὰρ· καὶ εἰ τρεῖς ἡμέρας ἐν τῷ
θανάτῳ πεποιμένος, ἐξέλιπε τὸ εἶναι· Σημειώσαι δὲ
ὅτι διὰ τῷτο ὁ ἱερός Θεοφύλακτος καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστο-
μος λέγουσιν, ὅτι ἡ εἰς τὴν ἀφθαρσίαν ἀλλαγὴ καὶ με-
ταβολὴ τῆς κτίσεως εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ τῆς δημιουργίαν
τῆς κτίσεως, καὶ ὅτι τὸ εἶναι ἦν, καὶ τὸ εἶναι εἶναι,
ὡπερ ἔχει νὰ ἀποκτήσῃ ἡ κτίσις διὰ τῆς εἰς ἀφθαρσίαν
μεταβολῆς, εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τὸ ἀπλῶς εἶναι τῆς αὐ-
τῆς κτίσεως, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸ κακῶς, καὶ φεῖν εἶναι
τῆς αὐτῆς κτίσεως, ὡπερ ἀποκτήσῃ αὐτῇ, διὰ τῆς φθο-
ρᾶς ὅπου πάντα πάσχει· διὰ τῷτο καὶ πολλοὶ θέλουν, ὅτι
εἰς τὰς κολαζόμενας, τὰς ἔχοντες τὸ εἶναι φεῖν εἶναι, ἡ-
σαν συμφερώτερον νὰ μὴ ἔχεν ὅδε τὸ ἀπλῶς εἶναι καὶ
τὴν δημιουργίαν, ἢ πᾶσι σωίεσθαι εἰς αὐτὰς νὰ μὴ ἡ-
θελαν γεννηθῇ ὁκότεια, κακῶς εἶπε περὶ τοῦ Ἰούδα
ὁ Κύριος.

(2) Γλαφυρὰ δὲ εἶναι καὶ ἐκείνη ὅπου λέγει περὶ τῆς
ἀτρεφείας τοῦ Θεοῦ ὁ μακάριος Ἀυγουστίνος, σωτηνόντων εἰς
τὴν ἐρμηνείαν τῶν ρητῶν τῶν· „τί ποίω ὁ Θεός μου;
ἀτρεπτοί, τρέπων τὰ πάντα· ὅδε ποτε καινός, οὐδέ-
ποτ ἀρχαῖος, ἀνακαινίζων ἀπαντα, καὶ εἰς παλινοποίη-
σαι ἅγων τὸν ὑπερηφάνους, καὶ οὐ μὴ ἰδοῦναι· εἰ ἡ-
ρεμῶν· εἰς σωμάτων καὶ μὴ δόμοις· ζήτων, ἢ καὶ
μνησόμενα ἄπαι· μεταμέλη, καὶ ἐκ αἰδμάτων· ὀργίζῃ,
καὶ ὡς παρὰ τὴν μεταβάλλει τὰ ἔργα σου, καὶ ἐκ ἀμεί-
νους βολῶ· ἀποδέχῃ ὡπερ εὐέλκη, καὶ ὅδε ποτ ἀ-

ποβάλλει· ἐπιδαφιλῶν τε ὅ, τι περ ὀφείλεις· καὶ τίς
ἐκείναι, ὡπερ ἐκ εἰς σόν; ἀποδίδως τὴν ὀφειλόμεναι,
μὴδενὶ ὀφείλων· δωρεὰν δίδως τὴν ἐρμηλόμεναι, μὴδεν
ἀποβάλλων“· (Βιβλ. α. τῶν ἐξομολογήσεων, Κεφ.
β.) Περὶ τῆς ἀτρεφείας τοῦ Θεοῦ λέγει καὶ ὁ Ἀδελφός
Δεσ. Ἰάκωβος· „παρ’ ὅ οὐκ εἶναι παραλαβὴν, ἢ προπί-
ας ἀποσχίσμα“· (Ἰάκ. α. 17.) καὶ ὁ Μαλαχίας
λέγει· „ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐκ ἡλλοίωμαι“·
(Μαλαχ. γ. 6.) λέγει δὲ καὶ ὁ Νύκτος Γρηγόριος·
„σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ πᾶσι ἐπισηε οὐκ ἐκλείψαι·
διδῶν τὸ ἀναλλοιώτῳ καὶ τὸ αἰδῶν ὑπογράφη τῆς
φύσεως“· (Λόγ. γ. κατ’ Εὐνομίου)

(3) Ὅθεν καὶ εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους πρώτην Κεφ.
ι. εἰς 25. λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Υἱὸς θέτει τὰς
ἐχθράς ὑπὸ τὰς πόδας τῷ· „ὅτι γὰρ αὐτὸν βασιλεύον
ἄλλοις ὡς ἂν θῇ πάντες τὰς ἐχθράς ὑπὸ τὰς πόδας αὐ-
τῷ· ἀγκαλὰ καὶ ἐκεῖ λέγει παρακαλῶ, ὅτι ὁ Πατὴρ ὑ-
ποτάσσει τὰ πάντα εἰς τὸν Υἱόν· ὅτι δὲ τὸ ρητόν τῷτο
ἔπει· ὁ Δαβὶδ περὶ τῷ Χριστῷ, αὐτὸς ὁ ἰδίος Χριστοῦ
τὸ ἐμαρτύρησε λέγων πρὸς τὸν Φαρισαῖον· „τί ὑμῖν
δοκῇ περὶ τοῦ Χριστοῦ, τίς τις Υἱὸς εἶ; λέγουσιν αὐτῷ
τὸ Δαβὶδ· λέγει αὐτοῖς· πῶς ἐν Δαβὶδ ἐν Πνύ-
ματι Κύριον αὐτὸν καλεῖ λέγων· „ἔπει· ὁ Κύριος
τῷ Κυρίῳ μου, κάθη ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τὰς
ἐχθράς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; εἰ ἐν Δαβὶδ καλεῖ
αὐτὸν Κύριον, πῶς Υἱὸς αὐτοῦ εἶ;“· (Ματθ. κβ.
42.) Τὸ δὲ ρητόν τῷτο ὡς ἐρμηνεύει ὁ σοφὸς Φώτιος·
„ἀντινεγκε σὶν τὴν τὴν ἀπαρχὴν τῆς φύσεως τῆς ἡμετέ-
ρας τῷ Πατρὶ· καὶ τῷτο ἰθαυμάσας τὸ δῶρον ὁ Πα-
τὴρ, καὶ διὰ τὴν ἀξίαν τῷ προσενέγκαντος, καὶ διὰ τὸ
ἀμωμον τῷ προσενεχθέντος, ὡς εὐχάρις αὐτῷ δέξασ-
θαι χερσὶ, καὶ θῆναι πλησίον τὸ δῶρον, καὶ ἡπῆν·
καὶ ἐκ δεξιῶν μου“· τὸ κατὰ δὲ ἔπει, ὅτι διὰ νὰ
δείξῃ ὅτι κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν ἐπὶ τὸν ὁ Υἱὸς νὰ κα-
θίσῃ, ἀνίσως δὲν ἐπὶ προσέζετο· μὴ γένοιτο! ἀλλὰ τῷτο
ἐπὶ ἔπει, διὰ νὰ μὴ νομίσις ἐσὺ, πῶς ὁ Υἱὸς εἶναι
ἀναρχος καὶ ἀναίτιος· ὅτι δὲ εἶναι ὁμοτίμος μὲ τὸν Πα-

ἐπειδὴ τὸ νὰ ὀργίζεται ὁ Πατὴρ ἐναντίον εἰς τὴν ἐχθρὴν τὴν Υἱὸν, τὸ πῶς δεῖ εἶναι μεγάλη τιμὴ τῇ Υἱῷ, ἢ πῶς δεῖ εἶναι σημεῖον τῆς πολλῆς ἀγάπης, τὴν ὁποίαν ἔχει πρὸς τὸν Υἱόν τε; Ὅρα δὲ καὶ εἰς τὸ ιε'. Κεφάλαιον τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης εἰς 25. 26. 27. 28. ὅπου πλατύτερον ἐπομεν περὶ τῆς ὑποπαγῆς ταύτης.

14. „Οὐχὶ πάντες εἰς λατρυγικά πνεύματα, πρὸς διακονίαν ἀπο-
„σελλόμενα διὰ τῶν μέλλοντος κληρονομῶν σωτηρίαν“;

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα σπρόνοι ἐπάνω ὁ Ἀπόστολος τὰ φρονήματα τῶν ἀκροατῶν, καὶ παρηγορεῖ μεγάλως τὴν Χριστιανὴν, μὲ τὸ νὰ δείχνῃ πῶς ὁ Θεὸς ἔχει πολλὴν πρόνοιαν καὶ κηδεμονίαν δι' αὐτὴν· ἐπειδὴ καὶ τὴν Ἀγγέλου, ὅπως ὑπερέχον τὰς ἀνθρώπους, αὐτὴς ἐδιώρισε νὰ ὑπηρετῇ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Παῦλος λέγει τὸν λόγον τῶτον διὰ μερικῶς, ὅπως ἐπρόσεχον εἰς τὴν Ἀγγέλου, καὶ ἐσέβοντο ἀνθρώπους περισσώτερον ἀπὸ τὸ πρέπον, ἢ μάλλον εἰπεῖν, τὸν λόγον τῶτον λέγει ὁ Ἀπόστολος διὰ ὅλης τῆς Εβραϊκῆς, οἱ τινες ἦσαν προσκολλημένοι εἰς τὸν νόμον, ὅπως ἐδόθη διὰ μέσεω τῶν Ἀγγέλων, καὶ ἀκολουθῶντες εἶχον προσπάθειαν εἰς τὰς διακονίας τῶν Ἀγγέλων, καὶ ἐπροτίμουν αὐτὴν καλὴν λίττερα ἀπὸ τὴν Χριστιανὴν (1). Μὴ προσέχετε λοιπὸν, λέγει, ὦ Χριστιανοί, εἰς τὴν Ἀγγέλου ὑπὲρ τὸ πρέπον, μὴ δὲ προτιμᾶτε αὐτὴν τῇ Χριστιανῇ· ἐπειδὴ καὶ οἱ Ἀγγελοι εἶναι ὁμοῦλοι μὲ ἡμᾶς. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνώστη, πῶς ὁ Παῦλος ὀλίγῳ διαφορὰν δίδει ἀνάμεσα εἰς τὴν Ἀγγέλου καὶ εἰς τὴν ἀνθρώπου· δι' ὅ,τι ἀγκαλὰ καὶ κατὰ φύσιν, πολλὴν διαφορὰν ἔχον οἱ Ἀγγελοι ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὅμως ὁ Παῦλος κοιτᾷ εἰς ἡμᾶς τὴν ἀνθρώπου ἔβαλε καὶ τὴν Ἀγγέλου· καθ' ὅ,τι τὰ κτίσματα καθ' ὅ κτίσματα, ὀλίγον διαφέρουσιν ἀναμεταξύ των, κατὰ τὴν ὑπεροχὴν δηλαδὴ, ἢ κατὰ τὴν ἐλάττωσιν. Διηκόνουν δὲ οἱ Ἀγγελοι, καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν μὲν, πολλαῖς φοραῖς, καὶ εἰς τὴν Νέαν δὲ, πάμπολλαις φοραῖς ὁπτανόμενοι εἰς τὸν Ἰωσήφ, καὶ τὴν ποιμνίαν διαγγελλίζοντες, καὶ εἰς τὸ μνημεῖον καθεζόμενοι, καὶ τὴν Ἀναστασίαν εἰς τὴν Μυροφόρας μνηύοντες, καὶ ἐν τῇ Ἀναλήψει διδάσκοντες τὴν Ἀποστόλῃ, ὅτι ἔτι πάλιν θέλει ἔλθῃ ὁ Κύριος· καὶ εἰς τὸν Κορινθίον δὲ Ἀγγελος ἐφάνη, καὶ εἰς τὸν Φίλιππον, καὶ εἰς τὸν Πέτρον ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ εἰς πάμπολλα ἄλλα μέρη. Σημειώσας δὲ ἀπὸ τὸ ρητὸν τὸ πῶς ὁ Ἀπόστολος, ὅτι τῶν Ἀγγέλων ἔργον εἶναι, τὸ νὰ διακονῇ τινὰς εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων· ἢ μάλλον εἰπεῖν, αὐτὸ εἶναι ἔργον τῶν ἰδίων Χριστῶν, ὅστις διὰ τὸ ἦλθεν εἰς τὸν Κόσμον, διὰ νὰ σώσῃ τὴν ἀνθρώπου· ὥστε δεῖν πρέπει νὰ ἀμελῇ τινὰς τὴν ποιούσιν διακονίαν τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, ὡσαύτ' ὅπως εἶναι ἀγγελοπρεπὲς, καὶ χριστομίμητον ἔργον (2).

Κ Ε-

στέρα, δηλαδὴ καὶ ὁ τόπος τῆς καθέδρας, ἦσαν πᾶς δεξιὰ, πᾶς ὁποία σημαίνει ὁμοτιμίαν· ἐδήλωσε δὲ καὶ ἀνωτέρω ὁ Παῦλος ἑπὶ τῶν ἐκαθίσαν ἀφ' ἑαυτῶν, χωρὶς νὰ ἀκούσῃ πρότερον, καθ' ὅ ὁ Προφήτης δεικνύει νὰ φανερῶσιν τὴν βέλυσιν καὶ συγκατάθεσιν τῶν Πατρὸς εἰς τὸ νὰ καθίσῃ ὁ Υἱὸς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, καὶ μὴ διωκόμενος ἀλλὰ νὰ τὸν παραστήσῃ, ἐμπαχεύσῃ τὸν καὶ, ῥῆμα. Μεγάλον λοιπὸν εἶναι τὸ νὰ καθίσῃ ὁ Χριστὸς εἰς τὴν δεξιὰ τῶν Πατρὸς, καὶ ὑπερβαίνει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, καὶ ὅλῳ τῶν κτίσιν· πᾶσι καὶ τῶν ἀνθρώπων περὶ αὐτὸν λέγεται· ἐπειδὴ καθ' ὅ Θεός, αἰώνιον ἔχει τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα τῶν αἰώνων, ὡς ἔπρεπε ἀνωτέρω ὁ Παῦλος· ἐπειδὴ τὴν δόξαν αὐτοῦ ὅπως ἔλαβε μετὰ τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον, δεῖν τὴν ἔλαβε καθ' ὅ Θεός, ἀλλὰ καθ' ὅ ἀνθρώπος, ἔλαβεν ἐκείνου ὅπου ἔχον ὡς Θεός· ἐπειδὴ δεῖν ἦσαν πρῶτον σαπνίος, καὶ ὑψώθη· ἀλλὰ ὡς ὁ Θεὸς ὡς πρότερον, καὶ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, ἐπαπένευσεν ἑαυτὸν μορφῇ δούλου λαβῶν... δι' ὅ καὶ ἔλεγε· „δόξασόν με Πατὴρ παρὰ σκαυτῶ τῇ δόξῃ ἢ ἡ-
„χον, πρὸ τῶν τῶν Κόσμον εἶναι παρὰ σοί“· (Ἰωάνν. 13.) ὡς ἀνθρώπος λοιπὸν ἀκούει· „καθ' ὅ ἐκ δεξιῶν

„με“, ἐπειδὴ ὡς Θεός, αἰώνιον ἔχει τὸ κράτος· τὸ δὲ ὡς, ὅπως λέγει ἐδῶ, δεῖν ἀναρᾷ τὸ μετὰ ταῦτα, ὅτι δηλαδὴ ἀφ' οὗ πεδύον οἱ ἔχθροι ὑποπόδιόν σου, δεῖν ἔχει νὰ καθέσθαι ἐκ δεξιῶν· ἀπαγε! ἀλλὰ θέλει νὰ δείξῃ μὲ τὸ πῶς, ὅτι δεῖν θέλει ἀδυνατίσαι ὁ Χριστὸς νὰ βάλῃ ὅλην τὴν ἐχθρὴν ὑπὸ τὰς πόδας αὐτοῦ· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· „τὸ ὡς, οὐ πάντως ἀντι-
„διαρῆται τῷ μέλλοντι· ἀλλὰ τὸ μέχρι μὲν τῶδε,
„τίθησι, τὸ μετὰ τοῦτο δὲ, ἐκ ἀνάγκης“· (Λόγ. β. περὶ Υἱοῦ) Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν Θεοφυλακτοῦ εἰς τὸν 25. εἰς 26. κεφ. τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης.

(1) Καθὼς δηλαδὴ καὶ οἱ Κολασσαῖς ἔχον ποιῶσιν φρόνημα, καὶ ὅρα εἰς τὸ β'. κεφ. τῆς πρὸς Κολασσαῖς εἰς 18.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος τὸ ρητὸν τῶν ὅπως ἐρμηνεύει· „ἐκείνους καὶ τὴν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον διαφορὰν ἐδει-
„ξε“· ὁ μὲν γάρ φησιν ἐκ δεξιῶν καθέσθαι· ὅσοι δὲ,
„ὡς διάκονοι πέμπονται, τῶν ἀνθρώπων εἰς ἑκάστην
„εἰς“.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

1. „Διὰ τῆτο δὲ περισοτέρως ἡμᾶς προσέχαν τοῖς ἀκυσθᾶσι“.

Επειδὴ, λέγει, ὁ Χριστὸς ὅπῃ ἐλάλησεν εἰς ἡμᾶς, ἔχει πόσω μεγαλύτερον ὑπεροχὴν ἀπὸ τῶν Προφῆταις, καὶ ἀπὸ τῶν Ἀγγέλων τῶν διακονήσαντας εἰς τὴν Παλαιὰν· διὰ τῆτο καὶ ἡμεῖς οἱ πισδύσαντες εἰς τὸν Χριστόν, πρέπει νὰ προσέχωμεν εἰς τὰ λόγια ὅπῃ ἐλάλησε μετὰ ὁ Χριστὸς, ἡμεῖς δὲ τὰ ἠκούσαμεν, καὶ νὰ προσέχωμεν εἰς αὐτὰ περισσώτερον παρὰ εἰς τὰ λόγια τῶ παλαιῦ Νόμου. Πλὴν δὲν εἶπεν ἔτι τῆτο φανερώς ὁ Ἀπόστολος, διὰ νὰ μὴ κτυπήσῃ τὰς ἐξ Ἑβραίων πισδύσαντας διδύς εἰς τὴν ἀρχὴν· ἔδωκε δὲ αἰτίαν νὰ συλλογισθοῦν ἐκεῖνοι τῆτο ἀπὸ λόγων· δὲν εἶπε δὲ ταῦτα ὁ Παῦλος συγκρίνωντας τὴν Παλαιὰν μετὰ τὴν Νέαν· μὴ γινώσκοιτο! ἀλλὰ τὰ εἶπε κατὰ τὸ φρόνημα τῶν Ἑβραίων, οἱ ὅποιοι εἶχον μέγα ὑπόληψιν εἰς τὴν Παλαιὰν, καὶ ἐτίμων αὐτὴν, τὴν δὲ Νέαν ἐκαταφρόνουν.

„Μήποτε παραρρύωμεν“.

Ηγὼν ἡμεῖς οἱ πισδύσαντες Χριστιανοὶ πρέπει νὰ προσέχωμεν εἰς τὰ λόγια τῶ Κυρίου, μήπως καὶ ἠθέλαμεν γλυσεῖσθαι εἰς κἀνὴν κρημνὸν, καὶ ἀπολεσθῶμεν· ἐδανείσθη δὲ τὴν λέξιν ταύτην ὁ Παῦλος ἀπὸ τῶν Παροιμίας τῶ Σολομώντος, ὅπε γέγραπται· „Τίε μή παραρρύω· τήρησον δὲ ἐμὴν βελὴν καὶ ἔννοιαν“· (Παρ. γ'. 21.) διὰ νὰ δείξῃ μετὰ τὴν λέξιν αὐτὴν, πόσον εὐκολὸν εἶναι νὰ γλυσεῖσθαι καὶ νὰ πέσῃ τις, καὶ πόσον δύσκολον εἶναι τὸ νὰ σῇται, ἀφ' ὅ γλυσεῖσθαι μίαν φοράν· δι' ὅ,τι ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα ὅπῃ παρασυρθῇ καὶ παραπέσῃ, δύσκολα ἡμπορεῖ νὰ ἐπαναγυεῖσθαι, καὶ νὰ ἔλθῃ πάλιν εἰς τὴν πρώτην τε εἰς αὐτὴν.

2. „Εἰ γὰρ ὁ δι' Ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος, ἐγένετο βέβαιος“.

Ιδὲ ἐδῶ καθαυτὰ φανερόν· τὸν σκοπόν τε ὁ Ἀπόστολος εἰς τὰς ἐξ Ἑβραίων πισδύσαντας, τὴν ὁποῖον ἀνωτέρω αἰνιγματωδῶς ἐφάνερον, ὡς προείπομεν· λόγον δὲ δι' Ἀγγέλων λαληθεῖς πρέπει νὰ νοήσωμεν, ἢ τὸν Δεκάλογον, ἢ τοὺς δέκα ἐντολὰς τῶ παλαιῦ Νόμου· δι' ὅτι ἀκόλεθον εἶναι νὰ ἦτον Ἀγγελοὶ παρόντες ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος τῶ Σινᾶ, ὅταν ὁ νόμος ἐδίδετο, οἱ τινες εἶχον τὴν ἐπιστάσιν τῶ γένους τῶν Ἑβραίων, (ὁποῖος μάλιστα ἦτον ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαὴλ) καὶ οἱ τινες ἔκαμναν τὰς φωνὰς τῶν σαλπίζων, καὶ τὸ πῦρ, καὶ τὸν γρόφον, καθὼς καὶ εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας γέγραπται· „διαταγεῖς (ὁ νόμος δηλαδὴ) δι' Ἀγγέλων“· (Γαλ. γ'. 19.) Καὶ εἰς τὰς Πράξεις· „οἱ τινες ἐλάβετε τὸν νόμον εἰς διατάγας Ἀγγέλων“· (Πράξ. ζ'. 53.) (1)· ἢ λόγον ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος ὅλα τὰ προστάγματα τῶ Θεοῦ, τὰ ἐν τῇ Παλαιᾷ διὰ τῶν Ἀγγέλων οἰκονομηθέντα, ὅσον τὰ ἐπὶ τῶν Σοδομιτῶν (Γεν. 19.)· τὰ ἐπὶ τῶ τῶπε τῶ κλαυθμῶνος εἰς τὸν καιρὸν τῶν Κεϊτῶν· (Κεϊτ. β'. 1.) τὰ ἐπὶ τῶ Σαμψῶν (Κεϊτ. 1 γ')· διὰ τῆτο δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὁ δι' Ἀγγέλων λαληθεὶς νόμος, ἀλλὰ λόγος, διὰ νὰ φανερώσῃ τὰ τῶ Θεοῦ προστάγματα ταῦτα. Ὅλα λοιπόν, λέγει, αὐτὰ, ἔγιναν βέβαια, ἦγὼν ἀληθινὰ, καὶ ἡ φοβέραις ὅπῃ ἔκαμν ὁ Θεός, ὅλαις ἀπέβησαν εἰς ἔργον, καὶ κἀνὴν ἀπὸ αὐτῶ δὲν ἔγινε ἰσχυρὸς. Ὁ σκοπὸς δὲ τῶ Ἀποστόλου, διὰ τὸν ὁποῖον λέγει ταῦτα, κατὰ τὸν Οἰκουμενισμὸν, εἶναι ἕως· ὅτι αὐτὰ διὰ τῶν Ἀγγέλων λαληθεῖς ἐπελείψαν ὅλα καὶ ἔγιναν, πόσω μάλλον θέλει γινώσκαι τὰ ὑπὸ τῶ Τίτῳ Θεῷ λαληθέντα (2)·

„Καὶ“.

(1) Ὅρα καὶ πῶς ὑποσημείωσιν εἰς τὸ γ'. πρὸς Γαλατ. στίχ. 19.

(2) Τῆτο ποῦ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος· „τῇ παραμένει πάλιν σιωπῶντι παρεξέτασιν, καὶ δέκνυσιν ὅσον ὑπέρκειται τῶν νομικῶν διατάξεων ἢ τῶν Εὐαγγελικῶν διδασκαλίᾳ“· τῇ γὰρ θέσει τῶ Νόμου Ἀγ-

„γελαι δὲ κόναν, ἐπαυῖδα δὲ, αὐτὸς ὁ πῶν Ἀγγέλων Δεσπότης πρῶτος τὴν σωτήριον διδασκαλίαν προσήνεγκε“· διεδέξαντο δὲ πάντῃ οἱ πρὸς ἀποστολικῆς ἀπολαύσαντες χάριτος· καὶ ὁ μὲν Νόμος, λόγος ἦν, τὸ πρᾶγμα ὑποδακνύς, ἢ δὲ τῶ Κυρίου διδασκαλία, πρὸς αἰωνίαν πρόξενον σωτηρίας“.

„Καὶ πᾶσα παράβασις, ἢ παρακοὴ ἔλαβεν εὐδικὸν μισθαποδοσίαν“.

Οχι, λέγει, ἄλλη μὲν παράβασις ἔλαβεν εὐδικὸν μισθαποδοσίαν, ἣν ἔλαβε τὴν ἐκδίκησιν ἢ τιμωρίαν, ἄλλη δὲ ὄχι· ἀλλὰ ἀπλῶς κάθε παράβασις ἔλαβε τὴν ἐκδίκησιν, ἢ καμμία δὲ ἔμεινεν ἀνεκδίκητος· τὴν κόλασιν δὲ, ἢ τιμωρίαν, ὀνομάζει μισθαποδοσίαν ὁ Παῦλος, ἢ μῶλον ὅπερ τὸ ὄνομα τῆς μισθαποδοσίας εἶναι εὐφημον, ἢ τίθεται ἐπὶ τῶν εὐφημῶν ἢ ἀγαθῶν πραγμάτων· ἀλλ' ὅμως ὁ Ἀπόστολος δὲ φροντίζει ὀνομάτων καὶ λέξεων· ἀλλὰ ἢ τὰ εὐφημα ὀνόματα βάλῃ εἰς πράγματα δύσφημα, ἢ ἀντιερόφως τὰ δύσφημα ὀνόματα, τὰ βάλῃ εἰς πράγματα εὐφημα.

3. „Πῶς ἡμᾶς ἐκφύζομεθα, τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας“;

Εκεῖ μὲν ἐπὶ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς ἔπεν αἰωτέρω ὁ Ἀπόστολος, λόγον· „ὁ δὲ Ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος“· ἐδῶ δὲ εἰς τὴν Νέαν τὴν Εὐαγγελίαν εἶπε, σωτηρίαν· διότι ἀγκαλὰ καὶ ἐκεῖ εἰς τὴν Παλαιὰν ἐγένετο σωτηρία, ἀλλ' ὅμως δὲ ἐγένετο σωτηρία μεγάλη· διὰ τὸ οἱ τῆς παλαιᾶς, νόμους φύλακες ἐσώζοντο μόνον ἀπὸ τῆς σωματικῆς ἐχθρῆς, ἢ ἐλάμβανον εἰς μισθόν τας τὰ πρόσκαιρα ἀγαθὰ τῆς γῆς· ταυτὸν εἰπεῖν, ἢ σωτηρία ἐκείνων ἦτον μόνον σωματικὴ, ἢ προσωρινή· ἢ σωτηρία δὲ, ὅπερ χαρίζει τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον καὶ ἡ Νέα Γραφή, εἶναι ποτὶς μεγάλη· διὰ τὸ καὶ ἀνόμασεν αὐτὴν ὁ Ἀπόστολος τηλικαύτως· ἐπειδὴ ἐδῶ ἐν τῇ Νέᾳ χάριτι, καὶ Γραφῇ, ἔγινε θανάτου κατάλυσις, δαιμόνων ἀπώλεια (1), καὶ ἑρραίων Βασιλεία· καὶ ἀπλῶς, ἢ σωτηρία αὕτη εἶναι ψυχικὴ καὶ αἰώνιος, περὶ τῆς ὁποίας προεῖπεν ὁ Ἡσαΐας· „Ἰσραὴλ σῶζεται ὑπὸ Κυρίου σωτηρίαν αἰώνιον“· (Ἡσ. μ. 17.) Ταῦτα δὲ πάντα τὰ ἀγαθὰ καὶ ἡ σωτηρία ἐπροζήνηθησαν εἰς ἡμᾶς διὰ μέσε τῶν λόγων τῶν ὑπὸ τῆς Τίς λαληθεῶν, καὶ ὄχι ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων.

„Ἦτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τῆς Κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη“.

Διὰ τὰ καμὴ ἀξιόπιστον τὸν λόγον τε ὁ Ἀπόστολος, ἀκολούθως λέγει, ὅτι ἡ σωτηρία αὐτῇ ἢ ψυχικὴ καὶ αἰώνιος, δὲ ἐλαλήθη διὰ μέσε Προφητῶν, καὶ Ἀγγέλων, ἀλλὰ ἐλαλήθη ἀμέσως ἀπὸ αὐτῶν τῶν Δεσπότῶν τῶν Προφητῶν, καὶ Ἀγγέλων, καὶ ἀπὸ αὐτῶν τῶν πηγῶν ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τῆς· ἔπειτα ἀπὸ ἐκεί μετεδόθη καὶ εἰς ἡμᾶς, βεβαίως, καὶ πιστῶς, διὰ μέσε τῶν Ἀποστόλων, τῶν αὐτοπῶν καὶ ὑπηρετῶν τῆς Θεᾶς λόγε· τὸ ὁποῖον τὸ λέγει καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λυκάς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Εὐαγγελίης τε· „καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρεταὶ γενόμενοι τῆς λόγε“· (Λυκ. α. 2.) Πῶς δὲ εἰς ἄλλο μέρος λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι δὲ ἤκουσε τὸ Εὐαγγέλιον ἀπὸ ἀνθρώπου; ἔγω γράφω πρὸς τὰς Γαλάτας· „Παῦλος Ἀπόστολος ἐκ ἀπ' ἀνθρώπων, εἰ δὲ δι' ἀνθρώπου“· (Γαλ. α. 1.) Καὶ ἀποκερνώμεθα, ὅτι ἐκεῖ μὲν εἰς τὰς Γαλάτας, ἦτον μεγάλη, καὶ κατεπέμψα ἀνάγκη νὰ συστήσῃ ὁ Παῦλος τὸν ἑαυτὸν τε, ὅτι δὲ εἶναι ἀνθρώπων μαθητὴς, ἐπειδὴ καὶ ἐκατηγορεῖτο ἀπὸ τῆς Γαλάτας πῶς δὲ ἤκουσε ἀμέσως τῆς Κυρίου, καθὼς οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι· καὶ διὰ τὸ ἐκινδύ-

(1) Ἀρμόδιον εἶναι νὰ σημειώσωμεν ἐδῶ ἐκείνο ἔπε ἐναι γεγραμμένον εἰς τὸν Γεροντικόν, διὰ νὰ γνωρίσῃ καθεὶς πόσον ὑπερέχει ἡ Νέα Γραφή ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς, Μετεσχηματιστὴ ποτὲ ὁ Διάβολος εἰς εἶδος ἀνθρώπου, καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν καλύβην τοῦ διορατικοῦ Γέροντος, ἀνοίξε τὴν Παλαιὰν Γραφήν, καὶ ἀνεγίνωσκε λόγια τῶν ἐν αὐτῇ ὑποφιδυλῶν· ὁ δὲ Γέρον τῶ διορατικῷ Πνεύματι γνέ, ὅτι εἶναι ὁ Διάβολος, ἡρώπισεν αὐτὸν τὴν ἀνεγίνωσκον· ὁ δὲ ἀποκερνώμενος εἶπε· τὴν Παλαιὰν ἀνταπεκρίθη δὲ ὁ Γέρον πρὸς αὐτὸν καὶ εἶπε· τὴν δὲ Νέαν ἐκ οἶδατε; καὶ εὐθὺς μετ' αὐτὸν λόγον αὐτὸν ἀφαντος ἐγένετο ὁ Διάβολος, μὴ ὑπομείνας νὰ ἀ-

κῆσῃ εἰς αὐτὸ τὸ ψιλὸν ὄνομα τῆς Νέας, ἀλλ' ὥστε ἀπὸ ἀτραπῶν, ὥστε ἀπὸ μόνου τῶν ἀκούων καταφλεγεί. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος λέγει, ὅτι εἰς ὅποιον οἶκον εὐρίσκεται τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον (ὁ περὶ τῆς Νέας Γραφῆς) ἐκείσε δὲ μένει ὁ Διάβολος, ἀλλὰ φλύγει· „εἰ γὰρ ἐν οἰκίᾳ, εἰς αὐτὴν Εὐαγγέλιον, ἢ κήρυκτον, ἢ πολλοὺς προσελθόντες ὁ Διάβολος, πολλὰ καὶ μακρὰ ψυχῆς νοήματα ποικίλα περιφερύσῃ οὐχ' ἄφεται ποτε, εἰς ἐπιβήσεται δαίμων“· (Ὁμιλ. λβ. εἰς τὸν Ἰωάννην) Φαίνεται δὲ τὴν Νέαν Γραφήν ὁ Διάβολος, διὰ τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν τὴν δυνάμειν, καὶ ἐγένετο ἀφανισμὸς καὶ ἀπώλειά αὐτοῦ.

δυνάει νὰ ἀπιστηθῇ τὸ κήρυγμά τε ἀπὸ τὰς ἐν Γαλατία Χριστιανῶν· ἐδῶ ὁμῶς, δὲν ἦτον τὴν μεγάλην χρεῖαν διὰ νὰ εἰπῇ, ὅτι ἦκασεν καὶ αὐτὸς τῷ Κυρίῳ, (καθὼς καὶ τῇ ἀληθείᾳ τοῦ ἦκασεν) ὥς μὲν, διὰ τὴν ὁ Παῦλος δὲν ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰς Ἑβραίας, καὶ ἀπολύτως δὲν ἐκατηγορεῖτο ἀπὸ αὐτῶν, καθὼς ἐκατηγορεῖτο ἀπὸ τὰς Γαλάτας, ὅτι ἦτον ἀνθρώπων μαθητῆς, καὶ ὅχι τῷ Χριστῷ· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ μὴ σκανδαλίσῃ τὰς ἐξ Ἑβραίων πιστὰς μὲ τὸν λόγον τῶτον, ἀγκαλὰ καὶ λέγωντας παρακάτω· „συμπεριμαρτυρῶντος τῷ Θεοῦ „σημείοις τε καὶ τέρασι“ δείχνει, ὅτι καὶ αὐτὸς τὰ λόγια ὅπως κηρύττει, δὲν τὰ παρέλαβεν ἀπὸ τὰς ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεόν. (1)

4. „Συμπεριμαρτυρῶντος τῷ Θεῷ σημείοις τε καὶ τέρασι“.

Αφ' ἧς εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἡ λαληθεύσα ὑπὸ τῷ Κυρίῳ σωτηρία, ἐβεβαιώθη διὰ μέσων τῶν Ἀποστόλων τῷ Κυρίῳ, δείχνει τώρα καὶ μὲ τὴν τρόπον αὐτῇ ἐβεβαιώθη· δι' ὃ, τι διὰ νὰ μὴ εἰπῇ τινας, ὅτι οἱ ἀκύναντες τὴν σωτηρίαν ταύτῃ παρὰ τῷ Κυρίῳ Ἀπόστολοι, τὴν ἐπλασαν ψαδῶς ἀπὸ λόγων, λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος ὅτι ὁ Θεὸς ἐμαρτύρει καὶ ἐβεβαίονε τὴν σωτηρίαν ταύτῃ μαζὶ μὲ τὰς Ἀποστόλους· δὲν ἤθελε δὲ μαρτυρῇ αὐτῷ ὁ Θεός, ἀνίσως καὶ ἦν πλάσμα καὶ ψεύδος. Οἱ τῷ Κυρίῳ, λέγει, Ἀπόστολοι μαρτυροῦσιν τὴν σωτηρίαν αὐτῷ, καὶ μαζὶ μὲ τὰς Ἀποστόλους συμπεριμαρτυρεῖ αὐτῷ καὶ ὁ Θεός, ὅχι μὲ φωνὰς ψιλάς, ἀλλὰ μὲ σημεῖα καὶ τέρατα (2), ἦγεν μὲ διάφορα θαύματα, βεβαιώωντας ἐκεῖνα ὅπως οἱ Ἀπόστολοι λέγουσιν· ὥστε πισδύοντες ἡμεῖς εἰς τὰ λόγια τῶν Ἀποστόλων, εἰς τὸν Θεὸν πισδύομεν, καὶ ὅχι εἰς τὰς ἀνθρώπων.

„Καὶ ποικίλαις δυνάμεσι“.

Διὰ νὰ φανερώσῃ ὁ Ἀπόστολος τὴν πλεσιότητα τῶν χαρισμάτων καὶ θαυμάτων, εἶπε τὸ „ποικίλαις“· ἐπεὶ δὲ εἰς τὸν παλαιὸν Νόμον, ἔπε κάμνιαν ἄλλην φορὰν δὲν ἔγιναν τόσα πολλὰ, καὶ πᾶσα διάφορα καὶ πολυποίκιλα θαύματα, καθὼς ἔγιναν εἰς τὸν καιρὸν ὅπως οἱ Ἀπόστολοι ἐκήρυττον τὸ Εὐαγγέλιον. Ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ μάγοι κάμνουν ποικίλα σημεῖα, διὰ τὸ ἐπρόσθεσε τὸ, δυνάμεσι· διὰ τὴν τὰ τῶν μάγων, δὲν εἶναι δυνάμεις, ἀλλὰ ἀσθενεία, καὶ φαντασία μόνον, καὶ ψεύδος καὶ πλάσματα.

„Καὶ Πνύματος Ἁγίου μερισμοῖς κατὰ τὴν αὐτὴν θέλησιν“.

Καὶ τῶτον τὸν λόγον λέγει ὁ Παῦλος διὰ τὴν ἀνωτέρω αἰτίαν τῶν μάγων· ἐπεὶ δὲ τὰ σημεῖα ὅπως κάμνουν οἱ μάγοι, δὲν εἶναι μὲ τὴν δυνάμιν τῷ Ἁγίῳ Πνύματος, ἀλλὰ εἶναι ἀπάται, καὶ πλᾶναι τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων. Φανερόνι δὲ ὁ Ἀπόστολος αἰνιγματωδῶς καὶ ἄλλο πρᾶγμα μὲ τὸν λόγον τῶτον· διότι ἀκόλουθον εἶναι, νὰ ἦτον ἀνάμεσα εἰς τὰς ἐξ Ἑβραίων πισδύσαντας πολλοί, οἱ ὅποιοι εἶχον χαρίσματα τῷ Ἁγίῳ Πνύματος, τὰ ὅποια, διὰ τὴν ἀμέλειάν τε, ἔλειψαν ἀπὸ αὐτῶν· λοιπὸν διὰ νὰ τὰς παρηγορήσῃ ὁ Ἀπόστολος καὶ εἰς τὸ, λέγει, ὅτι οἱ μερισμοὶ τῷ Ἁγίῳ Πνύματος, ἦγεν αἱ διανομαὶ τῶν χαρισμάτων τῷ Πνύματι, γίνονται κατὰ τὴν θέλησιν τῷ αὐτῷ Ἁγίῳ Πνύματος· ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα ἡξάει τὴν συμφέρε εἰς τὸν καθ' ὅσον, καὶ ἔττι μοιράζει τὰ χαρίσματά τε· δι' ὅτι πολλὰς φο-

(1) Ἰσως δὲ διὰ τὰς ῥητὰς τὰς δὲν δηλῶται, ὅτι ὁ Παῦλος ἐδιδάχθη τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ τὴν εἰς Χριστὸν πίσιν ἀπὸ τὰς Ἀποστόλων, τὰς αὐτόπτας καὶ ἀκούσας τῷ Κυρίῳ, ἀλλὰ μόνον ὅτι ἐβεβαιώθη τὸ Εὐαγγέλιον αὐτό· διδασκῶν γὰρ ἀμέσως παρ' αὐτῶν τῷ Κυρίῳ σὺ ἐν τῇ ὁδῷ ὁφείλουσιν αὐτῷ, καὶ παρ' αὐτῷ Ἀπόστολος εἰς τὰ Ἑθνη πεμφθεὶς πρότερον, ὕστερον ἐβεβαιώθη καὶ ἐπληροφρήθη τὴν ἀποστολὴν, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ἔκκηρυττε, παρὰ τῶν αὐτόπτων τῷ Κυρίῳ, Πέτρῳ, Λέῳ, καὶ Ἰακώβου, καὶ Ἰωάννῃ· καὶ τὴν δὲ δὲ τὸν ὁ αὐτὸς Παῦλος ἔγραφε πρὸς Γαλάτας, „ἀνέβην

„δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν, καὶ ἀνεδέμην αὐτοῖς τὸ Εὐαγγέλιον, ὃ κηρύσσω ἐν σοῖς Ἑθνεσι, κατ' ἰδίαν δὲ „σοῖς δοκῶσι, μήπως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἑδραμον“ (Γαλ. α. β'. 2.) Ἰσως δὲ καὶ ὁ Ἀπόστολος πληθυντικῶς ἀπὸ τῶν „εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη“ δὲν ἐνοεῖ ὅτι αὐτὸς ἐδιδάχθη παρὰ τῶν Ἀποστόλων, ἀλλὰ οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστοί, πρὸς ὧς ἔγραφε· συναρθεῖν δὲ καὶ αὐτὸς τῶν ἐκ τῶν σου μὲ ἐκείνους, διὰ νὰ κάμῃ τὸν λόγον σου πλέον ὑπεράδεκτον.

(2) Τί διαφέρει τὸ σημεῖον ἀπὸ τοῦ τέρατος, ὅρα ἡς τὸ ἰ.ε. Κεφάλαιον σὺν τὸς πρὸς Ῥωμαίους εἰς χ. 19.

φοραῖς δὲ λαμβάνει τινὰς χάρισμα, διὰ τὴν ἀκαθάρτον ζωὴν ἣν ἔχει· πολλαῖς φοραῖς δὲ, καὶ ἔχοντας τινὰς ζωὴν καθάραν, δὲ λαμβάνει χάρισμα, διὰ τὴν μὴ ὑπερηφανεύειν· ὅθεν καὶ τὰ χαρίσματα ὡς ἐπιτοπλεῖσιν εἰς τὰς ταπεινὰς καὶ ἀπονηρούτας δίδονται (1).

5. „Οὐ γὰρ Ἀγγέλοις ὑπέταξε τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν“.

Καὶ μετὰ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος τὴν ὑπεροχὴν, ἣν ἔχει ὁ Υἱὸς ἀπὸ τῶν Ἀγγέλων, καὶ λέγει, ὅτι ὁ Πατὴρ δὲ ὑπέταξεν εἰς τοὺς Ἀγγέλους τὴν οἰκουμένην, ἣν καὶ τὴν κτίσιν ταύτην, ἀλλὰ εἰς τὸν Υἱόν· μέλλουσαν δὲ ὀνομάζει αὐτὴν, διὰ τὴν, ὁ μὲν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦτον πάντοτε ἀνάρχως καὶ προαιωνίως, ἡ δὲ κτίσις δὲ ἦτον πρότερον, ἀλλ' ἔμελλε νὰ γένῃ. Ὅσον λοιπὸν κατὰ σύγκρισιν πῶς αἰδία ὑπάρξεως τῷ Υἱῷ, μέλλουσα ἦτον ἡ ἐν χρόνῳ γενεομένη οἰκουμένη καὶ κτίσις.

„Περὶ ἧς λαλῶμεν“.

Ητοι περὶ πῶς ὁποίας ἔπομεν ἀνωτέρω ὅτι „ὅταν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην“· λοιπὸν ἅς μὴ πλανᾶται ὁ νῦν σε, ἀκροατῆ, ζητῶντας ἄλλην οἰκουμένην ἀπὸ τὴν κτίσιν ταύτην. Μερικοὶ δὲ (ὁποῖος εἶναι ὁ Θεοδώριτος) μέλλουσαν οἰκουμένην ἐνόησαν, τὸν μετὰ τὴν ἀνάστασιν μέλλοντα κόσμον, περὶ τῆς ὁποίας, λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι εἶναι ὁ λόγος μας· διότι τότε, οἱ μὲν Ἀγγελοι, ἔχον νὰ παρασταθῶν ὡς δῦλοι, ὁ δὲ Υἱὸς, ἔχει νὰ καθίσῃ ὡς κριτὴς, καὶ ὅλοι οἱ ἀναστησόμενοι ἄνθρωποι, ἔχον νὰ κριθῶν παρ' αὐτοῦ, καὶ νὰ λάβω τὴν ἀνταπόδοσιν τῶν ἔργων τῶν.

6. „Διεμαρτύρατο δὲ περὶ τῶν λέγων „τί ἐστὶν ἄνθρωπος ὅτι μιμησθήσεται αὐτόν; ἢ ὅς ἀνθρώπος, ὅτι ἐπισκέπτεται αὐτόν“; (Ψαλ. ἡ. 4.)

7. „Ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύτι παρ' Ἀγγέλου· δόξῃ καὶ τιμῇ ἐξέφάνωσας αὐτόν“· (αὐτόθ. 5.)

8. „Πᾶντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ“· (αὐτόθ. 6.) (2)

Δὲ φανεροί οἱ Ἀπόστολοι τὸ ὅμοιον τῶ Προφήτη Δαβὶδ ὅπῃ λέγει ταῦτα, ἐπειδὴ καὶ ὁμιλεῖ πρὸς ἐμπείρους καὶ εἰδήμονας τῶν Γραφῶν· ταῦτα δὲ τὰ λόγια, ἐρρήθισαν μὲν παρὰ τῷ Δαβὶδ, καὶ διὰ τὸ γένος ὅλων τῶν ἀνθρώπων· κυριώτερον ὅμως ἀρμύζειν ταῦτα εἰς τὸν

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Ἰωάννης πρὸς Κλίμαχος· „ὁ γὰρ „κόποις, ἀλλ' ἀπλόπῃ, καὶ παπανάσει Θεὸς ἐμφανίσει“· (Δόγ. κς'. περὶ Διακρίσεως) Καὶ ἐν τῷ αὐτῷ Δόγῳ λέγει, ὅτι ἡ σωτηρία γενεά, διὰ τὴν πονηρίαν ὅπῃ ἔχει, δὲ λαμβάνει τὰ θὰ χαρίσματα. Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὡς ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν πῶς, „ἐπειδὴ δὲ καὶ „Μωσῆς θαυματουργίαις ἐχρήσατο, ἀναγκάτως δάκνυσιν „καὶ κατὰ πῶς πλεονεκτῶσαν τὴν χάριν· ἐν ταῦτα γὰρ, „ὁ μόνον ὁ Δεσπότης ἐθαυματοργήσεται, ἀλλὰ καὶ οἱ θῆοι „αὐτῶ μαθηταί, καὶ οἱ ἐκόντων διάδοχοι· ἐδειξε δὲ καὶ „ἐν τοῖς πνευματικαῖς χαρίσμασι τὴν καὶ τὴν Διαθήκην „καὶ ἀντίπαυσαν· πάλαι μὲν γὰρ οἱ Προφῆται μόνον, „πῶς πνευματικῶς μετελάγχανον δωρεάς· νῦν δὲ „ἅπαντες οἱ πιστεύοντες πῶς δὲ πῶς χάριτος ἀπολαύουσιν „πῶς γὰρ ἐπήγαγε· Καὶ Πνεύματος Ἁγίου μερισμοῖς κατὰ τὴν αὐτὴν δέλησιν. Ἀγαν δὲ σοφῶς ἐφί „τὸν Θεὸν διὰ τῶν θαυμάτων μαρτυρῶν τῷ κηρύγματι· ἥτις γὰρ ἀπὸ δειξίς ἐκάρη, καὶ τῷ μαρτυροῦ ἀναμφισβητήτως ἡ ἀλήθεια“.

(2) Ὁ δὲ Φώστιος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν πῶς λέγων, διὰ τὴν ὁ Ἀπόστολος φέρει ἐδῶ τὸ Δαβιθικὸν τῶ

σο λόγιον, ἥγουν τὸ „τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ὅτι μιμησθήσεται αὐτόν“; ἐπειδὴ καὶ ἐφάνηκε ὅτι ἐναντιῶνται εἰς τὸν σκοπόν τῶ ἐπειδὴ ὁ μὲν Παῦλος ἀποδεικνύει ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι μεγαλότερος ἀπὸ τῶν Ἀγγέλων· τὸ δὲ ῥητὸν πῶς τῷ Δαβὶδ, ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὀλίγον τι κατώτερος ἀπὸ αὐτῶν· ὅθεν διὰ τῶ φέρει αὐτὸ ἐδῶ καὶ λύει τὴν φαινομένην ἐναντιότητα· καὶ ἡμῶντες λέγει, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἡλαττωμένος ἀπὸ τῶν Ἀγγέλων, ὅχι διὰ αἵμα, παρὰ διὰ τὸ πάθημα τῷ θανάτῳ· „εἶδομεν γὰρ, λέγει ὁ Προφήτης, αὐτὸν, καὶ ἐκ „ἔχεν εἶδος ὡς κάλλος“· (Ἠσ. νγ'. 2.) Συγχωρεῖ δὲ τὸ ῥητὸν πῶς ὁ Παῦλος νὰ λέγεται περὶ τοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ καὶ ἐχρησίμους διὰ τὴν παρηγορίαν μετὰ αὐτὸ τῶν ἐξ Ἑβραίων πιστῶν· δηλαδὴ μετὰ τῶ, „πάντα „ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ“· Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἔτω τὸ ῥητὸν ἐρμηνεύει, „τί ἐστὶν ἄνθρωπος ὅτι „μιμησθήσεται αὐτόν“; ἐπειδὴ ὅχι μόνον εἰς αὐτὸν αὐτὸν παρηγορεῖται, καὶ τὸ εὖ εἶναι ἐχάριτες εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐνδυμασθῶν πάντες, καὶ ἐπισκέπτεσθαι αὐτόν, ὅπου κακῶς εὐρίσκεται. Ἠλάττωσας αὐτόν, τῶ πῶς εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἐνδυμούμενος τὴν ἀπόφασιν τῷ θανάτῳ ὅπῃ

ἰδῶ-

τὸν Χριστὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· ἐπειδὴ καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐπεσκέφθη τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἡ ὁποία ἦν ὀυτελής, καὶ πεταπεινωμένη, καὶ σχεδὸν οὐα ἐδὸν, διὰ τὴν ἐκ τῆς γῆς ὀυτελήν πλάσιν αὐτῆς, καὶ μάλιστα διὰ τὴν προπατορικὴν ἀμαρτίαν τοῦ Ἀδάμ· τὸτο γὰρ δηλοῖ ἡ ἐρώτησις αὐτῆς τοῦ Προφήτου· „τί ἐστὶν ἀνθρώπος ὅτι μιμήσκη αὐτῷ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπη αὐτόν“; ἀντὶ τοῦ, οὐδὲν εἶναι ὁ ἀνθρώπος, καὶ ὀυτελέστατος. Ταῦτα λοιπὸν τὴν ὀυτελεστάτην φύσιν προσλαβόμενος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰώσας μὲ τὸν ἑαυτοῦ τε, ἐδείχθη ἀνώτερος ὅλων τῶν κτισμάτων κατ' ὃν ἀνθρώπος (1).

„Ἐν γὰρ τῷ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα, οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ αὐτοπό-
τακτον· νῦν δὲ ὅπως ὀρώμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποταγμένα“.

Επειδὴ οἱ ἐξ Ἑβραίων πισδύσαντες ἐδιώκοντο ἀπὸ τῆς ἀπίστες Ἑβραίας, καὶ ἐπασχον κακά· διὰ τὰ μὴν εἶπεν ἐκεῖνοι, καὶ πῶς ἐσὺ, ὃ μακάριε Παῦλε, λέγεις, ὅτι ὅλα τὰ ὑπέ-
ταξεν ὁ Πατήρ εἰς τὸν Χριστόν, εἰς καιρὸν ὅπῃ ἡμεῖς διωκόμεθα, καὶ πᾶσχαμον κακῶς ἀπὸ τῆς ἐχθρῆς τοῦ Χριστοῦ; ὅθεν φανερόν ἐστὶν πῶς δὲν ὑπετάχθησαν ἀκόμη εἰς αὐτὸν ὅλοι, καὶ λοιπὸν ματαίως ἐσὺ μᾶς πλαιγῶς. Διὰ ταῦτα λοιπὸν λέγει ἐδῶ ὁ Θεὸς Ἀπόστο-
λος· μὴ ταραττεσθαι, ὃ Χριστιανέ, μηδὲ μικροψυχῆς διὰ τὸτο· ἐπειδὴ αὐτὸ καὶ τώρα δὲν ὑπε-
τάχθησαν ὅλα εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλ' ὅμως μέλλουσιν νὰ ὑποταχθῶν· ὅθεν διὰ τὸτο εἶπε καὶ ἡ Γραφή τὸ μέλλον, εἰς χρόνον ἀπερασμένον, δηλαδὴ ὅτι ὑπέταξεν εἰς τὸν Χριστόν τὰ πᾶν-
τα ὁ Πατήρ, διὰ τὰ φανερώσῃ, ὅτι πόσον βεβαίως μέλλεν νὰ ὑποταχθῶν εἰς αὐτόν τὰ
πάντα, ὥσπερ καὶ νὰ ἤθελαν ὑποταχθῶν πρό πολλῶν. Μὴ λυπησθαι λοιπὸν, λέγει, ἀδελφε
με Χριστιανέ, ἀνίσως καὶ κακοπαθῆς· ἐπειδὴ ἀγκαλὰ ἀκόμη καὶ δὲν ὑπέταξεν ὅλα τὰ Ἑβ-
ραῖν εἰς τὴν πίσιν τοῦ Χριστοῦ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἀγκαλὰ ἀκόμη δὲν ἦναι και-
ρὸς νὰ ὑποταχθῶν εἰς τὸν Χριστόν τελείως τὰ πάντα, μέλλεν ὅμως ταῦτα ὀξάπαντος νὰ
ὑποταχθῶν εἰς αὐτόν.

9. „Τὸν δὲ βραχύ τι παρ' Ἀγγέλους ἡλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν,
διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐξεφανωμένον“.

Συνοδάξει ἐδῶ ὁ Θεὸς Ἀπόστολος νὰ δείξῃ, ὅτι τὰ λόγια ταῦτα ἀρμόζουσιν εἰς τὸν Χρι-
στόν, καὶ λέγει· ὅτι ἀγκαλὰ καὶ τὸ „πάντα ὑπέταξε“ δὲν φαίνεται ἀκόμη νὰ ἀρμόζῃ εἰς τὸν
Χριστόν (καὶ μ' ὅλον ὅπῃ ἐδείξαμεν ἀνωτέρω, ὅτι καὶ αὐτὸ βεβαίως μέλλει νὰ γένη) ἀλλ' ὅ-
μως τὸ νὰ ἦναι βραχύ τι ἡλαττωμένος παρ' Ἀγγέλους, τὸτο περισσότερον ἀρμόζει εἰς τὸν
Χριστόν, παρὰ εἰς ἡμᾶς τῶν φιλῶν ἀνθρώπων· διότι ὁ μὲν Χριστὸς, μὲ τὸ νὰ ἦναι τρεῖς
ἡμέρας μόνον εἰς τὸν τάφον μὲν, κατὰ τὸ σῶμα, εἰς τὸν ἄδην δὲ, κατὰ τὴν ψυχὴν,
ἡλαττώθη ὀλίγον ἀπὸ τῆς Ἀγγέλους· ὥσπερ ὅπῃ οἱ Ἀγγελοι τελείως εἰς θάνατον δὲν ἔ-
ραι

ἐδῶκεν ὁ Θεὸς κατὰ τοῦ ἀνθρώπου, ἡπὼν· „Γῆ ἡ
καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ“· (Γεν. γ'.) ἐπειδὴ ὁ ἀν-
θρώπος κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα εἶναι πᾶν Ἀγγέλων κατώ-
τερος. Περιεργὸς δὲ εἶναι ἡ ἐρμηνεία ὅπου κάμνει τοῦ
ρήτου τοῦτο Εὐδύμιος ὁ Ζιγαβινός· εἰς τὴν ἐρμηνείαν
τῶν Φαλμῶν, διὰ τὰ συμβιβάζῃ αὐτὸ μὲ τὸν σκοπὸν
τοῦ Παύλου· ὅπως γὰρ κάμνωντες σιγῶν εἰς τὸν βρα-
χύτι, σμίγῃ τὸ παρ' Ἀγγέλους μὲ τὸ, δόξῃ καὶ τιμῇ
ἐξεφανώσας αὐτόν, ὅπῃ θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι περισσότε-
ρον ἀπὸ τοῦς Ἀγγέλους ἐδόξασας καὶ ἐξεφάνωσας τὸν
Χριστόν· τὸ δὲ ἡλαττώσας αὐτόν βραχύτι, ὅπως ἐρ-
μηνεύῃ ὁ αὐτός· ἦναι ἡλαττώσας αὐτόν τὰ σοῦ δηλαδὴ
ἐξιώματος, διὰ τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν· καὶ ἐστὶν ἦναι
σύμφωνον τὸ ρητόν μὲ τὸ ἀνωτέρω νόημα τοῦ Παύλου, καὶ
καὶ νῦν ἐναντίον δὲν ἔχῃ μὲ αὐτό, καθὼς εἶπεν ἀνωτέ-
ρω ὁ Φώτιος. Πλὴν παρακῶς ὁ Παῦλος λέγει φανερώς,
ὅτι ὁ Χριστὸς ἦναι βραχύ ἡλαττωμένος παρ' Ἀγγέλους.

(1) Σημειώσαι ὅτι ὁ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Παῦ-
λος διὰ τὸτο ἔφερε μαρτυρίαν ἀπὸ τῶν Φαλμῶν αὐτόν·
διὰ τὴν καὶ ὁ Κύριος ἀνέφερε τὸν Φαλμόν αὐτόν πρὸς
ἑαυτὸν ἐν Εὐαγγελίοις, εἰπὼν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· „οὐ-
δέποτε ἀνέγνωτε, ὅτι ἐκ σώματος νηπίων, καὶ θηλα-
ζόντων κατηρτίσω αἶνον“; (Ματθ. κα. 16.) Οὕτως
ποιγαρὴν ὁ ἐκ σώματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτι-
σάμενος αἶνον, ἐπισκέφατο τὸν ἀνθρώπων τὴν φύσιν·
Ὁ δὲ Θεὸς Ἀπόστολος τὴν προφητικὴν μαρτυρίαν τὴν ἐρ-
μηνείαν προσήνεγκε· ἄλλοι δὲ ἐρμηνεύουσιν, ὅπως ἐξεδί-
κε τὸ ρητόν· „τί ἐστὶν ὅπως ὁ ἐπιλήσιμων, ὅτι μιμήσκη
αὐτῷ“; ἀντὶ τὴν ἀνθρώπου τὸ, ἐπιλήσιμων ἡπὼν· διὰ
τὰ φανερώσῃ, ὅτι ὁ ἀνθρώπος φυσικὰ ληισμὸν, καὶ
δὲν ἐνδυμάτα· καὶ τὸ ἴδιον εἶναι νὰ ἡγήτιναι, ἀν-
θρώπος, καὶ νὰ εἴπῃ, ἐπιλήσιμων.

και υποκείμενοι· ἡμεῖς δὲ οἱ φίλοι αὐθραυτοὶ πάλιν, ἐπεὶ εἰς πολλὰς χρόνας φθειρόμεθα εἰς τὴν γῆν καὶ διαλυόμεθα, δὲν ἔμεθα ἡλαττωμένοι ἀπὸ τῆς Ἀγγέλης ὀλίγον, ἀλλὰ παραπολύ (1)· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ νὰ στεφανωθῇ μὲ δόξαν καὶ τιμὴν, καὶ τὸ περὶ πλέον ἀρμόζει εἰς τὸν Χριστόν, παρὰ εἰς ἡμᾶς τὰς φίλας αὐθράυτους (2). Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος πάθημα τῷ θανάτῳ, τὸν ἀληθινὸν ἐφανερώσει θάνατον τῷ Χριστῷ· ἐπεὶ δὲ ὁ θάνατος τῷ Χριστῷ δὲν ἦν μίαν φαντασίαν θανάτου, ἀλλὰ ἐνεργητικὸν τῷ ἀληθινῷ θανάτῳ τὸ ἐγίνε, τὸ προλαβὼν πραγματικὸν πάθημα, Ἐνδυμένη δὲ ἐδῶ ὁ Παῦλος τὸν σαυρόν, καὶ τὸν θάνατον, οὗ μὲν, διὰ τὰ καταπίσει τὰς Χριστιανὰς νὰ υποφέρῃ γενναίως τὰς θλίψεις, ἀποβλέποντες εἰς τὸν Διδάσκαλον αὐτῶν Χριστόν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὸ ὁ σαυρὸς ἐγίνετο εἰς τὸν Χριστόν δόξα, καὶ τιμὴ. Λοιπὸν, λέγει, καὶ αἱ θλίψεις καὶ τὰ πάθη ὅπως ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ δοκιμάζετε, δόξα ἔχον νὰ γένῃ καὶ εἰς ἐσᾶς· ὅθεν διὰ τί φέρετε ἀπὸ τὰ πάθη ὅπως σὰς δοξάζετε; καὶ αὖ ὁ Δεσπότης Χριστὸς διὰ ἐσᾶς τὰς δούλους τὰς ἐπαθε, διὰ τί καὶ ἐσεῖς οἱ δούλοι δὲν υποφέρετε νὰ θλιβήτε διὰ τὸν Δεσπότην σας;

„Ὅπως χάριτι Θεῷ, ὑπὲρ πάντων γένηται θάνατος“.

Μὲν τὰ λόγια ταῦτα φανεροὶ ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἐχρεώνει τίποτε εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ κατὰ χάριν ἔδωκε τὸν Υἱόν τε εἰς θάνατον, ὅχι μόνον διὰ τὰς πιστὰς Χριστιανὰς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἀπίστας ὅλας· εἰ δὲ καὶ ὅλοι δὲν ἐσώθησαν, τὸ ἡκολούθησεν ἀπὸ τὴν ἐπιστῆν αὐτῶν, καὶ ὅχι ἀπὸ τὸ μέρος τῷ Χριστῷ· ἐπεὶ δὲ ὁ Χριστὸς τὸ ἐδικὸν τε ὅλον ἐποίησε. Καλῶς δὲ εἶπε τὸ „γένηται“· διότι ὁ Χριστὸς ὡς μόνον νὰ ἐγείνηται ἀληθῶς τὸν θάνατον· διὰ τὸ ὀλίγον διάστημα ποιήσας εἰς τὸν θάνατον ἐν τρισὶ μόναις ἡμέραις, ὡς αὐτὸς ἀνέστη· ὅθεν καὶ κατὰ τὸ ἀνώτερον ὁ Χριστὸς τῶν Ἀγγέλων ἐδέχθη, κατ' ὅ,τι καὶ τὸ θάνατον ἐδέχθη ἀνώτερος· διότι κατὰ οὗτος ἰατρὸς βλέπωντας τὸν ἄρρωστον ὅπως φοβεῖται νὰ φάγῃ ἀπὸ τὰ ἐπιμασμένα δι' αὐτὸν φαγητὰ, αὐτὸς πρῶτον ὁ ἰατρὸς γλύεται ὀλίγον ἀπὸ ἐκεῖνα, διὰ νὰ καταπίσει τὸν ἄρρωστον νὰ ξεθαρρόσῃ νὰ φάγῃ· ἐτὶ καὶ ὁ Κύριος, βλέπωντας ἡμᾶς ὅπως ἐφοβόμεθα τὸν θάνατον, ἐγείνη πρῶτον αὐτὸς τῷ θανάτῳ, καὶ ἐτὶ ἐκατάπεισε καὶ ἡμᾶς νὰ μὴ φοβόμεθα τὸν θάνατον, ἀλλὰ νὰ θαρρώμεν καὶ νὰ υπομείνωμεν αὐτὸν ὡς οὗτος μὴδὲν, μὲ ἀνδρίαν καὶ χαρὰν τῆς ψυχῆς μας. Διὰ τὸ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι χάριτι Θεῷ ἐγείνη τὸν θάνατον· ἐπεὶ δὲ ὁ Χριστὸς δὲν ἦν υποκείμενος εἰς τὸν θάνατον, ὡς ἀναμάρτητος ὅπως ἦν, ἀλλὰ ἐγείνη τὸν θάνατον ὅπως διόλου κατὰ χάριν Θεῷ, διὰ τὴν ἐδικὴν μας σωτηρίαν. Οἱ δὲ αἰρετικοὶ Νεστοριανοὶ διαφθείρουσι τὸ ρητὸν τὸτο, καὶ ἀντὶ τῷ χάριτι Θεῷ, αὐτοὶ γράφουσιν, χωρὶς Θεῷ (3), διὰ νὰ συστήσῃ μὲ τὸτο τὴν βλάσφημον αἵρεσίν τε, ἥγουν διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ὅταν ὁ Χριστὸς ἦν εἰς τὸν σαυρόν κρεμάμενος, δὲν ἦν μαζί μὲ αὐτόν ἡ Θεότης, ὡς οὗτος ὅπως δὲν ἦν (κατὰ αὐτοὺς φλυαροῦσι) μὲ αὐτόν κατ' ὑπόστασιν ἐνωμένη, ἀλλὰ κατὰ σχέσιν, καὶ χάριν, καὶ ἐνοικήσιν μόνον. Ἐν τῷ δὲ ὁρθόδοξος περιπαίζωντας τὴν ἀνοησίαν τε, εἶπε πρὸς αὐτὸς· ὅτι, ὡς ἦναι καὶ κατὰ οὗτος λέγετε γεγραμμένον τὸ ρητὸν, πάλιν καὶ ἐτὶ τὸ νόημα τε εἶναι πρὸς βοήθειαν ἡμῶν πᾶν ὁρθοδόξων, καὶ ὅχι πρὸς ἐδικὴν σας βοήθειαν· ἐπεὶ δὲ χωρὶς τῷ Θεῷ,

(1) Ὁ δὲ Ζιγαδινὸς Εὐδύμιος λέγει ὅτι ὁ ἀνθρώπος βραχύ τι πᾶν Ἀγγέλων ἡλάττωται, διὰ τὴν συμπλοκὴν τοῦ σώματος, καὶ πᾶν ἐκ τοῦ σώματος.

(2) Δόξη μὲν, ἦν ἐφεφανεμένη ὁ ἀνθρώπος, διὰ τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ γενέσθαι, κατὰ τὸν Ζιγαδινόν· τιμὴ δὲ, διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν υποταγὴν πᾶν ζῶν ἀπάντων.

(3) Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲν ἠξίου πῶς οὕτω γράφῃ τὸ ρητὸν τὸτο „ὅπως χωρὶς Θεοῦ ὑπὲρ πάντων γένηται θάνατος“ καὶ ὡς ἐρμηνεύει αὐτὸ „μόνη δὲ ἡ θεὰ φύσις ἀνεκδήσῃ, πᾶσα δὲ ἡ κτίσις ἐξ αὐτῆς τῆς οἰκονομίας φαρμάκου· πᾶν γὰρ σοιχῆς διὰ τὴν πᾶν ἀνθρώπων χρεὴν γενόμενα, τῇ φθορᾷ ὑποκίσει· οὕτω πεποίηκεν, ἐπεὶ δὲ καὶ πᾶν θνητὸν ποιήσιν ἐμελέειν ἢ παρὰ βλαβὴν· αἱ δὲ γε ἀόρατοι δυνάμεις ἤχθον-

„πᾶν ὡς εἰκός, τὴν ἐν ἀνθρώποις πολιτεομενὴν πο-
νηρίαν ὁρῶσα... ἀλλ' ἡ τῷ Μονογενεῖ ἐνανθρωπήσας,
τὸν θάνατον λύσασα, καὶ τὴν ἀνάστασιν διέξασα...
τὸ σκυθρωπὸν ἐκάνο διέλυσε νεφός.“ (Ἐρμηνεία εἰς τὸ
ἀνακεφαλαιώσασθαι πᾶν πᾶν ἐν τῷ Χριστῷ.) (Ἐ-
φ. α. 10.) Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς πρὸς Ἐ-
βραίους αὐτοῦ Ἐπιστολῆς, πᾶν αὐτὴ σχεδὸν γράφει, λέ-
γων „τὸ μὲν πάθος ὑπὲρ πάντων ὑπέμεινε· πάντες
γὰρ ὅσα κτίσις ἔχει τὴν φύσιν, πάντες ἐδῶκε τῇ
θεραπείᾳ· τὸ γὰρ εἶπεν, ὅπως χωρὶς Θεοῦ ὑπὲρ
πάντων γένηται θάνατος· μόνη φύσις ἡ θεὰ φύσις
ἀνεκδήσῃ, πᾶσα δὲ πάντες τῆς ἐνανθρωπήσεως ἐ-
δῶκε φαρμάκου... ὑπὲρ πάντων σῶσιν τὸ σωτήριον
ὑπέμεινε πάθος· μόνη γὰρ ἡ θεὰ φύσις τῆς ἐνδύ-
σεως γενόμενης θεραπείας, ἀνεκδήσῃ.“

Θεῶ, ἤγουν ἔξω ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ καθε ἄλλον ἀπέθανεν ὁ Κύριος, καὶ διὰ τὰς Ἀγγέλους αὐτὰς, ἤτοι διὰ τὰ λύση τῶν ἔχθραν, ὅπῃ οἱ Ἀγγελοὶ εἶχον μὲ ἡμᾶς, καὶ διὰ τὰ ἀποξενήσῃ χαρὰν εἰς αὐτὰς.

10. „Ἐπρεπε γὰρ αὐτῷ δι' ὃν τὰ πάντα“.

Η γὰρ ἔπρεπεν εἰς τὸν Πατέρα, διὰ τὸν ὁποῖον εἶναι τὰ πάντα, ἤτοι διὰ τὸ αὐτὸς εἶναι αἴτιος τῶν πάντων.

„Καὶ δι' ὃ τὰ πάντα“.

Βλέπε, ὡ ἀναγνώστα, ἐδῶ τὸ, δι' ὃ, ἐπὶ τῷ Πατρὶ δεισκόμενον· ὅθεν αἰσῶς καὶ αὐτὸ ἦτον δηλωτικὸν ἐλαττώσεως, καὶ ἡρμοζεν εἰς μόνον τὸν Υἱόν, καθὼς λέγουν οἱ Ἀρειανοί, δὲν ἔπρεπεν ὁ Παῦλος τὸ προσαρμόζειν εἰς τὸν Πατέρα. Τί δὲ σημαίνει τὸ, δι' ὃ, ἀκυσσον ὡ ἀναγνώστα· ἐπειδὴ ὁ Ἀπόστολος εἶπεν ἀνωτέρω περὶ τῷ Πατρὶ, ὅτι δι' αὐτὸν εἶναι τὰ πάντα, διὰ τὸ μὴ ἐννοήσῃ τινὰς κἀνέκα ἄπορον νόημα, πῶς ὁ Πατὴρ χρειάζεται τὰ πάντα· ἐπειδὴ καὶ ἡ διὰ πρόθεσις σημαίνει καὶ ποιῶν νόημα, καθὼς ὅταν λέγωμεν, διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἤγουν διὰ τῶν χρεῖαν τῶ ἀνθρώπου, ἡ κτίσις ἐδημιουργήθη· διὰ τῶτο, λέγω, ἀκολούθως προσθέττει ὁ Παῦλος τὸ δι' ὃ, ἐξηγῶντας μὲ αὐτὸ καὶ λέγων πρὸς τὸν ἀναγινώσκοντα, ὅτι τὸ, δι' ὃν ὅπῃ εἶπον ἀνωτέρω, νοεῖ ἀντὶ τῷ δι' αὐτὸ καὶ ὑπ' αὐτῷ, ἤγουν ὅτι ὑπ' αὐτῷ ἔγιναν ὅλα τὰ ὄντα· ὥς καὶ ἐπὶ τῷ Υἱῷ ὅταν λέγεται τὸ, δι' ὃ, ἔτζι πρέπει τὰ τὸ νοῆς, ἀντὶ τῷ ὑφ' ὃ, ὡς αἴτιον ποιητικὸν δηλαδὴ, καὶ ὅχι ὡς ὀργανικόν (1).

„Πολλὰς ὑπὲς αἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν διὰ παθήματων τελευτῶσαι“.

Ακόμη καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἀκολουθεῖ ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐρμηνείων τῶ „δόξη καὶ τιμῇ“ ἐσεφάνωσας αὐτόν· τὸ νόημα δὲ ὅπῃ λέγει εἶναι τέτοιον· ἄξιον ἔργον, λέγει, τῆς φιλανθρωπίας τῆ ἑκαμὸν ὁ Πατὴρ, τὸ τὰ ἀποδείξῃ λαμπρότερον διὰ τῶν παθῶν τῶν πρῶτόποτον Υἱόν ἀπὸ ὅλης τῆς ὑπὲς, ὅπῃ μέλλεν τὰ ἀπολαύσουσιν τῶν δόξαν του, ἵνα μὲ τῶν λαμπρότητα ταύτην τῷ κατὰ φύσιν Υἱῷ τῷ, δείξῃ καὶ εἰς τὰς ἄλλας κατὰ χάριν ὑπὲς τῷ, πῶς πρέπει τὰ πάσχειν, καὶ τὰ ἀγωνίζονται· ἀρχηγὸν δὲ εἶπε πῶς σωτηρίας πῶν Χριστῶν, ἤγουν αἰτίων. Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, πόσον ἀσύγκριτος εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξύ τῷ Χριστῷ καὶ ἡμῶν· διὰ τὸ, ἀγκαλὰ καὶ αὐτὸς ἦναι Υἱὸς, καὶ ἡμεῖς υἱοί, μόνον τῶτο, αὐτὸς μὲν σώζει ἡμᾶς, ἡμεῖς δὲ σωζόμεθα παρ' αὐτοῦ, καὶ κατ' ὃ μὲν αὐτὸς φέρει εἰς τῶν δόξαν τῶν κατὰ χάριν ὑπὲς τῷ, ἡμεῖς ὁμοιάζομεν μὲ αὐτόν, ὡς τῶν αὐτῶν δόξαν ἐκείνη ἀπολαμβάνοντες· κατ' ὃ δὲ αὐτὸς εἶναι ἀρχηγὸς τῆς ἐδικῆς μας σωτηρίας, κατὰ τῶτο ἡμεῖς διαφέρομεν ἀπὸ αὐτοῦ, ὡς παρ' ἐκείνη σωζόμενοι. Σημειῶσαι δὲ ὅτι τὰ παθήματα, εἶναι τελεῖωσις καὶ αἰτία σωτηρίας (2), καὶ ὅτι ὁποῖος πάθη διὰ κἀνέκα ἀδελφόν τῷ, δὲν ἀφελεῖ μόνον ἐκείνου,

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει ὅτι „τὸ διὰ τὸν Υἱὸν δημιουργῆν τὸν Πατέρα, ὅτε ἀτελή πᾶ Πατὴρ τῶν τῶν δημιουργῶν συνίστησιν, ὅτε ἄπονον πᾶ Υἱὸς παραδηλοῖ τῶν ἐνέργειαν, ἀλλὰ τὸ ἡνωμένον πᾶ θεοῦ λήματος παρὲς· ὥς ἡ δι' ὃ φωνή, ὁμολογίαν τῆς προκαταρκτικῆς αἰτίας (ἡτοι πᾶ Πατρός) ἔχει, καὶ ἐπὶ κατηχητικῇ πᾶ ποιητικῇ αἰτίᾳ παραλαμβάνεται“ (Κεφ. η'. περὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι). Ὁ δὲ Θεοδώρητος πᾶς προδέσει ταύτας προσαρμόζει εἰς τὸν Θεὸν Λόγον, ὅτω γὰρ λέγει· „τὸν Θεὸν Λόγον ἐδήξεν, ἢν ἐνέλαβε, τελευτῶσαντα φύσιν· ἀρχηγὸς τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ἢ ληφθεῖσα φύσιν· ἐκίνη γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, πᾶσιν ἡμῖν ἐπραγματεύσατο τῶν ἀνάστασιν“.

(2) Τῶτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Σδύηρος ἐν Κεφ. καὶ ρζ δ'. πᾶ Φιλαλήθης παρὰ τῷ Οἰκουμενικῷ· ὁ δὲ θεὸς Ἐπιφάνιος λέγει· „τελεῖωσις θανάτου τὸ μαρτύριον“· Κλήμης δὲ ὁ Στραματῶνς ὅτω φησὶν· „αὐτῶν τελεῖωσις τὸ μαρτύριον καλῶμεν, ὅχι ὅτι τέλος τῷ βίῳ ὁ ἄνθρωπος ἐλάβεν ὡς οἱ λοιποί, ἀλλ' ὅτι τέλειον ἔργον ἀγάπης ἐνεδείξατο· καὶ οἱ παλαιοὶ δὲ πᾶν παρ' Ἑλλησι, πᾶν ἐν πολέμῳ ἀποθανόντων τῶν τελευτῶν ἐπαινεῖσιν, καὶ τὸ βιαιῶς ἐποδηήσαντες συμβαλόντες, ἀλλ' ὅτι ὁ κατὰ πόλεμον τελευτῶν, ἀδελφὸς πᾶ θανάτου, ἀπὸ τῆς ἀποστασίας τῷ σώματι, καὶ ἡ προκαμῶν τῇ ψυχῇ, ὅδε καταμαλακισθεὶς, οἷα περὶ τῶν νέσους πάσχουσιν οἱ ἄνθρωποι· ἀπαλαττῶνται γὰρ ἐν δακρύοις, καὶ ἡμερόμενοι τῷ ζῶν· διὰ ταῦτα δὲ“.

νον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πάσχωντας, λαμπρότερος καὶ τελειότερος γίνεται* τελείωσιν δὲ τῶ Χριστῷ νοεῖ ὅτι λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος τὴν δόξαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐδοξάσθη κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα* ἢ ὅτι εἶχε μὲν φυσικῶς τὴν δόξαν κατ' ὃ Θεός, ὅσον ἑμῶς εἰς ἡμᾶς, ἀδοξος ἦτον, ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐγνωρίζετο ὡς δεδοξασμένος* ἐπειδὴ δὲ ὕστερα ἀπὸ τὸν σταυρὸν, καὶ τὴν ἀνάστασιν ἐγνωρίσθη, καὶ ἐδοξάσθη, διὰ τὸτο λέγεται ὅτι προσέλαβε δόξαν, τὴν ὁποίαν ἀγκαλὰ καὶ εἶχε φυσικῶς, ἀπὸ λόγου μας ὅμως δὲν εἶχε δόξαν προσφερομένην εἰς αὐτόν. Ὁ δὲ Ἅγιος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας τελείωσιν Χριστῷ ὀνομάζει τὴν ἀθανασίαν, ἡ ὁποία ἐλείπεν ἀπὸ τὸν Χριστὸν, κατ' ὃ ἄνθρωπος παθητὸς, καὶ θνητὸς ὅπως ἦτον* ταύτῃ δὲ τὴν ἀθανασίαν ἀνεπλήρωσεν ὁ Πατὴρ εἰς αὐτόν διὰ μέσου τῆς ἀνάστασεως* ἐπειδὴ ἀφ' οὗ ὁ Χριστὸς ἀΐεσι, δὲν κυριεύει αὐτόν ὁ θάνατος* ὅχι μόνον δὲ ὁ Χριστὸς ταύτῃ τὴν τελείωσιν ἔλαβεν, ἦγεν τὴν ἀθανασίαν, ἀλλὰ καὶ ὅλῃ τὴν φύσιν πᾶν ἀνθρώπων, δι' ἑαυτῆς ἀξίωσε νὰ λάβῃ τὴν αὐτὴν τελείωσιν* ἐπειδὴ καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχον νὰ ἀναστῇ, καὶ νὰ διαμῶνεν ἀθάνατοι* διὰ τὸτο καὶ ἀλλαχῇ λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος* „Καὶ τελειωθείς, ἐγένετο πᾶσι τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ αἴτιος σωτηρίας αἰωνίης“ (Ἐβρ. ε. 9.)

11. „Ὁ, τε γὰρ ἀγιάζων καὶ οἱ ἀγιαζόμενοι, ἔξ ἐνὸς πάντες“.

Ιδὲ καὶ μετὰ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἑμεῖς ἀδελφοὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ πόσον ἐτιμήθημεν ἀπὸ αὐτόν* ὁ ἀγιάζων, λέγει, ἦγεν ὁ Χριστὸς „ἐγὼ γάρ, φησι, Κύριος, ὁ ἀγιάζων ὑμᾶς“ (Λοῦτ. κ'. 8.) καὶ οἱ ἀγιαζόμενοι, ἦγον ἡμεῖς, „ἀγιασθήσεσθε γάρ, φησι, καὶ ἅξιοι ἔσεσθε (Λοῦτ. ια'. 44.) ἔξ ἐνὸς πάντες“ ἦγεν ὅλοι ἑμεῖς ἀπὸ ἐνὸς καὶ τὸν αὐτὸν Πατέρα, πόσον ὁ Χριστὸς, ὅσον καὶ ἡμεῖς* ἀλλ' ὁ μὲν Χριστὸς, εἶναι ἀπὸ τὸν Πατέρα, κατ' ὃ γνήσιος καὶ φυσικὸς Υἱὸς, γεννημένος ἀπὸ αὐτοῦ τὴν εἰσάν, καὶ ὑπόσασιν τῷ Πατρὶ* ἡμεῖς δὲ ἑμεῖς ἀπὸ τὸν Πατέρα, κατ' ὃ κτίσματα, μετεχόντες ἀπὸ μόνῃ τὴν ἐνέργειαν τῷ Πατρὶ, καὶ κατὰ χάριν ὄντες ὑοί τε. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγιῶσα, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς λέξεις τὴν ὑπεροχὴν ὅπως ἔχει ὁ Χριστὸς ἀπὸ ἡμᾶς* διότι ἐκεῖνος μὲν, μᾶς ἀγιάζει, ἡμεῖς δὲ ἀγιαζόμεθα ἀπὸ αὐτόν* ὥστε καὶ ὁμοιότης εἶναι ἐνταυτῷ, καὶ ὑπεροχῇ, ἀναμεταξύ τῷ Χριστῷ, καὶ ἡμῶν (1).

„Δι' ἣν αἰτίαν ἔκ ἐπαισχυῖται ἀδελφὸς αὐτὸς καλᾶν“.

Βλέπε, ἀγαπητέ, καὶ ἐδῶ τὴν ὑπεροχὴν ὅπως ἔχει ὁ Χριστὸς ἀπὸ ἡμᾶς* διὰ τὴν, λέγωντας ὁ Παῦλος ὅτι δὲν ἐντρέπεται ὁ Χριστὸς νὰ μᾶς ὀνομάζῃ ἀδελφὸς τε, δείχνει μετὰ τὴν λέξιν τῇ, δὲν ἐντρέπεται, πῶς δὲν εἶναι τῆς φύσεώς τε τῆς θεϊκῆς τὸτο τὸ πρᾶγμα, ἥτοι ἡ ἐδική μας ἀδελφοποίησις* ἀλλὰ εἶναι ἔργον καὶ ἀποτέλεσμα τῆς περὶ ἡμᾶς φιλοσοργίας

„δὲ καθαρὴν ἀπολύσει τὴν ψυχὴν, ὡς ὅπως μολυβδίδας πᾶς ἐπιθυμίας μετ' ἑαυτῆς φορομένην, ἐμύτιναι ὅπως ἐλόγιμοι κατ' ἀρετὴν γενόμενοι“ (Στρωματ. δ').

(1) Κύριλλος δὲ ὁ Ἀλεξανδρείας πρὸς ῥητὸν πᾶσι προτιθέμενος πρὸ „ὁ ἀγιάζων καὶ οἱ ἀγιαζόμενοι ἐξ ἐνὸς πάντες“ φησὶν „ἴσμεν δὲ, ὅτι κατὰ τὸν ἀμωμήτως ἔχοντα λόγον, αὐτὸς ὑπάρχων ὁ πᾶσι ἄλλοις ἅπασιν ἀγιασμὸν χορηγὸς καὶ συνδοστής, ὡς Θεός, τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, μετ' ἡμῶν ἀγιάζεται κατὰ τὸ ἀνθρώπινον* καὶ πᾶσι ἐστὶν ἡ λεγομένη κένωσις* ὁ γὰρ Ἅγιος κατὰ φύσιν ὡς Θεός, δεδησθαι λέγεται πρὸ ἀγιάζοντος Θεοῦ“. Καὶ πᾶσι φησὶν ὁ μακάριος Πέτρος „Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ, ὡς ἔχοντα αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐν Πνύματι Ἁγίῳ“ (Πράξ. ι'. 38.) (Σελ. 950. πρὸς Πεντατεύχ.) Ὁ δὲ μέγας Μακάριος πρὸς ῥητὸν πᾶσι φέρων εἰς μαρτυρίαν λέγει* „ὡς ὅπως τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἐδοξάσθη, ὅτε ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος καὶ μετε-

μορφώθη εἰς τὴν δεικνύσαν δόξαν, καὶ εἰς τὸ πᾶσι τὸ ἅπλον* ὅσα καὶ πᾶσι σώματα πᾶν Ἁγίων δοξάζεται καὶ ἐξαστράπτει* ὡς γὰρ ἐσώθεν ἡ δόξα τῷ Χριστῷ, ὡς ὅπως ἐρηπλώθη τῷ σώματι αὐτῷ καὶ ἐξέλαμψε* τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοῖς Ἁγίοις ἡ ἐσώθεν δόξα τῷ Χριστῷ δώσκει, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐσώθεν εἰς πᾶσι σώματι αὐτῶν ὑπερεκχάται* καὶ γὰρ ἐκ πᾶσι αὐτοῖς οὐσίας καὶ φύσεως (ἴσως πᾶσι ἐσώδεις, καὶ φυσικῆς ἐνεργίας καὶ χάριτος τῷ Θεῷ) ἀπὸ τῷ νῦν μετέχουσιν ἐν τῷ νῦν αὐτῶν* γέγραπται γάρ, ὁ, τε ἀγιάζων καὶ οἱ ἀγιαζόμενοι ἐξ ἐνὸς* καὶ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι δέδωκε αὐτοῖς“ (Ἰωάν. ιζ'. 22.) ὡς ὅπως ἀπὸ ἐνός νός πυρὸς ἀπὸνται λύχνοι πολλοί* ὅπως ἀνάγκη καὶ πᾶσι σώματι πᾶν Ἁγίων μέλει Χριστῷ ὄντι, πρὸ αὐτοῦ γίνεσθαι, ὅπως ἐστὶν ὁ Χριστός* (κατὰ τὸ εἶδος δηλ. πᾶσι δόξης.) καὶ ὅρα τὴν ὑποσημαίνουσαν τῇ „εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ“ (Φιλιπ. γ'. 21.) (Ὁμιλ. ιε'. Κεφ. λ. η.)

τῷ Χριστῷ, τῷ μὴ ἐντροπευμένῳ τῷ ἐδικλῷ μας δότειαν· δι' ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἔμεθα ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ Πατέρα, ὅμως πολλὴ καὶ ἀσύγκριτος εἶναι ἡ διαφορὰ, ὅπως δέξασκεται ἀναμεταξύ τῷ Χριστῷ, καὶ ἡμῶν, ὅση δηλαδὴ διαφορὰ εἶναι ἀναμεταξύ κτίσου, καὶ κτισμάτων (1).

12. „Λέγων ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου· ἐν μέσῳ ἑκ-
„κλησίας ὑμνήσω σε“. (Ψαλμ. κἀ. 23.)

Επειδὴ ὁ Χριστὸς ἐνεδύθη τῷ φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ἐνεδύθη ἐνταυτῇ καὶ τῷ ἀδελφότητι τῶν ἀνθρώπων, καὶ μαζί με τῷ σώματι τῆς ἀνθρωπότητος, αἰῶνι καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους αὐτοῦ ἀδελφότης, ἦγεν τὸ νὰ γινῇ ὁ Χριστὸς ἀδελφὸς μετ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· πλὴν ἀγκαλὰ καὶ ἔγινεν ὁ Χριστὸς ἀδελφὸς τῶν ἀνθρώπων, ὅμως πάλιν ἔχει καὶ ὑπεροχὴν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους· διὰ τοῦτο λέγει πρὸς τὸν Πατέρα, ὅτι ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου εἰς τοὺς ἐσχοτισμένους, καὶ ἀγνοῦντας ἀδελφούς μου· ὅμοιον δὲ τῷτο τὸ προφητικὸν εἶναι, μετ' ἐκεῖνο ὅπως ἔλεγεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν αὐτὸν Πατέρα· „ἐφανερώσασον τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις“· (Ἰωάν. ιζ'. 6.)

13. „Καὶ πάλιν „ἐγὼ ἔσομαι πεποισθὼς ἐπ' αὐτῷ“. (Ψαλμ. ιζ'.
„20. β'. Βασιλ. κβ'. 3.)

Καὶ μετ' αὐτὸν λόγον τῶν δεικνύει ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔγινεν ἄνθρωπος, καὶ ἀδελφὸς ἐδικὸς μας· δι' ὅ,τι, καθὼς καθὼς εἶπεν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐλπίζει εἰς τὸν Θεόν, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς ἠλπιζεν εἰς τὸν Θεόν, καθὼς ὑποκάτω εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Δαβὶδ ἔλεγεν, ὅτι ἐγὼ θέλω ἐλπίζω ἐπ' αὐτῷ, ἦγεν ἐπὶ τῷ Πατρὶ. Δείχκει δὲ ἀκόμη μετ' αὐτὸν λόγον τῶν ὁ Παῦλος, καὶ ὅτι ὅλοι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν εἰς μόνον τὸν Θεόν· διὰ τὴν καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ μ' ὅλον ὅπως ἦτον ἀνενδεὴς καὶ ἀχρείας κατ' ὁ Θεός, ὅμως λέγεται, ὅτι ἠλπιζεν εἰς τὸν Πατέρα, κατ' ὁ ἄνθρωπος. Μερικοὶ δὲ ἔτ-
ξι ἐνόησαν τὸ ρητόν· ἐπειδὴ, λέγουσιν αὐτοῖς, αἰωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος τὸν Χριστόν, ἀδελφὸν τῶν ἀνθρώπων, παρακάτω δὲ θέλει τὸν εἶπῃ Πατέρα, διὰ τοῦτο εἰς τὸ μέσον ἐδῶ δέχκει, ὅτι τὸ μὲν νὰ ὀνομάζεται ὁ Χριστὸς Ἀδελφός, καὶ Πατὴρ μας, αὐτὰ εἶναι ὀνόματα τῆς ἐσάρκης καὶ Οἰκονομίας· τὸ δὲ προαιώνιον αὐτὸ ὄνομα, εἶναι τὸ νὰ ἦναι Θεός· διότι ποῖος ἐλπίζει κυρίως εἰς ἄλλον, παρά εἰς τὸν Θεόν; αἰσθὰν νὰ ἔλεγεν· ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ ὦ ἀναγνώστα, ἦκας ὅπως εἶπον τὸν Χριστόν Ἀδελφόν, καὶ Πατέρα μας μὴ νομίσης πῶς αὐτὸς εἶναι εἰς ἀπὸ τοῦ φίλης ἀνθρώπου· ὅχι, μὴ τὸ νομίσης ἔτσι, ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι Θεός, εἰς τὸν ὁποῖον, εἶναι γεγραμμένον νὰ ἐλπίζῃ ὁ ἄνθρωπος· „ἐλπίσατε „γάρ φησιν ἐπ' αὐτὸν πᾶσα συναγωγὴ λαῶν“· (Ψαλμ. ξα'. 8.) ὥστε ὁ λόγος οὗτος, κατὰ τῷ γνώμῳ αὐτῶν, δὲν λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἐκ προσώπου τοῦ Προφήτου Δαβὶδ, ὅστις λέγει, ὅτι θέλω ἐλπίσω ἐγὼ ἐπ' αὐτῷ, ἦγεν ἐπὶ τῷ Χριστῷ, ὡς Θεῷ· ἀλλ' ὅμως τὸ ποῖον νόημα δὲν εἶναι δάρμεσον εἰς τὸ ὕψος καὶ τῷ ἀκολουθίᾳ τῶν λόγων τοῦ Ἀποστόλου.

- „Καὶ πάλιν· „Ἰδὲ ἐγὼ καὶ τὰ παιδιὰ, ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός“. (Ἠσ. ή. 18.)

Εδῶ μετ' αὐτὰ λόγια ταῦτα δέχκει ὁ θεὸς Παῦλος, πῶς ὁ Χριστὸς εἶναι Πατὴρ μας, ὅς τις ἀπὸ μέρες τε λέγει, ὅτι, νὰ ἐγὼ, καὶ τὰ παιδιὰ, ὅπως μοι ἔδωκεν ὁ Θεός· τὸ δὲ ἔδωκεν εἶ-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδόσιος ὅπως ἠρμηνεύει τὸ ρητόν· „ἀποχρη καὶ τὸ, ἐκ ἐπαισχυίνεται δῆλα τῷ „διαφορὰν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ“ περὶ διαποσῶν γὰρ καὶ δούλων „διαλεγόμενοι, καὶ τῷ πᾶσι δεσποτῶν παπνοφορῶν „διδάσκοντες, αἰῶνι μὲν λέγειν· ἐκ ἐπαισχυίνεται (Ἰδὲ „δεσποτῶν δηλ.) μετὰ πᾶν οἰκετῶν ἐσθίων, καὶ πίνων, „καὶ συγκαθήμενος, καὶ τὰς τῶν ἀρρώστους δι' ἐαυτοῦ

„θεραπεύων. Τῶς πῶν καὶ ταῦτα αἰνίσσεται, ὡς ὁ „τὸ ὑπὲρ ἡμῶν καταδεχόμενος πάθος, ἐκ ἐπαισχυίνε- „ται καλὴν ἀδελφὴν τῶν, ὑπὲρ ὧν τὸ πάθος ὑπέ- „μεινε· ὁ μόνον δὲ αὐτὸς ἀδελφός, ἀλλὰ καὶ παιδιὰ „καλὰ“ ὅπως ὁ Κύριος ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις ποῖς „θεοὶς ἔλεγεν Ἀποστόλοις „παιδιὰ, μὴ τι προσφάγιον „ἔχετε“; (Ἰωάν. κἀ. 5.)

εἶπε, διὰ τὸ νὰ φανερώσῃ τὴν δόξαν τῶ Πατρὸς εἰς τὸ νὰ σαρκωθῇ ὁ Υἱός· διότι, αὐτὸς ὁ Πατὴρ δὲν ἤθελεν δόξασθαι νὰ σαρκωθῇ ὁ Υἱός του, βέβαια ἐδὲ παιδία ἤθελεν ἔχει ὁ αὐτὸς Υἱός τε.

14. „Ἐπεὶ ἔν τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκὸς, καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς „παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν“.

Ας ἐντραπὲν ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τῷ Ἀποστόλῃ ἐκεῖνοι οἱ αἵρετικοὶ ὅπως λέγουσιν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐφάνη ἄνθρωπος, ὅχι κατὰ ἀλήθειαν, ἀλλὰ κατὰ φαντασίαν· δι' ὅτι ὁ Ἀπόστολος δὲν εἶπε μόνον, ὅτι ὁ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον Πατήρ μας Χριστὸς, μετέσχεν ἀπὸ τῆς σαρκὸς, καὶ αἵματος τῶν ἀνθρώπων, καθὼς μετέσχεσιν αὐτὰ καὶ τὰ παιδία, ἦσαν οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι· καὶ μόνον ὅπως, ἂν καὶ τὸ μόνον ἔλεγον, ἦτον ἀρκετὸν νὰ παραστήσῃ, ὅτι ἀληθῶς ἐσαρκώθη καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος· ἀλλὰ κοντὰ εἰς αὐτὸ ἐπρόθεσεν ἀκόμη καὶ τὸ „παραπλησίως“ ἥτοι παρομοίως, καὶ ἀπαραλλάκτως, διὰ τὸ νὰ παραστήσῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτην, τὴν ἀληθειᾶν καὶ ἀπαραλλάκτον μὲ τὰς λοιπὰς ἀνθρώπους σάρκωσιν τῷ Υἱῷ (1).

- „Ἰνα διὰ τῆ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τῆ θανάτου, τὰς, τὰς τὸν Διάβολον“.

Εδὼ βάλλει ὁ Παῦλος τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Χριστὸς ἐδέχθη τὸν θάνατον· αὕτη δὲ εἶναι, ἵνα διὰ μέσου τῆ θανάτου (τὸν ὁποῖον ἐδέχθη μὲ τὸ νὰ λάβῃ σὰρκα καὶ αἷμα) καταργήσῃ τὸν Διάβολον, ὁ ὁποῖος εἶχε κράτος καὶ δυνάμειν, τὸν θάνατον. Πῶς; καὶ μὲ τί τρόπον; διὰ μέσου τῆς ἁμαρτίας· δι' ὅτι, ἐπειδὴ καὶ ὁ Διάβολος ἔκαμνε τὰς ἀνθρώπους νὰ ἁμαρτάνουν, ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς πρώτης ἐκείνης παρακοῆς τῆ Ἀδὰμ· διὰ τὸ αὐτὸς ἦτον ὅπως ἐπροξένησε καὶ τὸν θάνατον, μεταχειριζόμενος αὐτὸν ὡς ἂν σὺν ἄρμα, καὶ σὺν στρατιᾷ, ἐναντίον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ ἴδιον ἄρμα, ὅπως ὁ Διάβολος ἐμεταχειρίζετο κατὰ τῶν ἀνθρώπων, ἦτοι τὸν θάνατον, αὐτὸ ἐμεταχειρίσθη καὶ ὁ Χριστὸς ἐναντίον τῆ Διαβολῆς, τὸ ὁποῖον τὸ ἦτον τῇ ἀληθείᾳ ἔργον μίας μεγάλης σοφίας, καὶ δυνάμεως, τὸ νὰ σφάξῃ δηλαδὴ ὁ Χριστὸς τὸν ἐχθρὸν Διάβολον μὲ ἐκεῖνο τὸ ἴδιον ἄρμα, μὲ τὸ ὁποῖον ἐκεῖνος τὰς ἄλλας ἐσφάζε. Μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος, ἐτίθι ἐνόησαν, τὸν ἔχοντα τὴν ἁμαρτίαν Διάβολον, ἥτις εἶναι κράτος, καὶ δυνάμις τῆ θανάτου,

15. „Καὶ ἀπαλλάξῃ τὰς, ὅσοι φόβῳ θανάτου διαπαντὸς τῆ ζωῆς, ἔνοχοι ἦσαν δεθείας“.

Ητοι ὁ Χριστὸς διὰ τὸ καταργήσῃ τὸν ἔχοντα τὸ κράτος τῆ θανάτου Διάβολον, διὰ τὸ ἐλευθερώσῃ τὰς ἀνθρώπους ἐκεῖνες, οἱ ὁποῖοι διὰ τὸν φόβον τῆ θανάτου, ἦτον ὑποκείμενοι εἰς τὸν θάνατον, ἥτοι ἐκρατῶντο ὑποκάτω εἰς τὴν σκλαβίαν τῆ θανάτου, ὡς ὅπως αὐτὸς ἀκόμη δὲν εἶχε καταλυθῇ· ἢ λέγει τὸ, ὅτι οἱ παλαιοὶ ἄνθρωποι ἔζων τὴν ζωὴν τῆς ὀλῆς μὲ παντοτινὸν φόβον, διὰ τὸ ἐπρόσμεναν πάντοτε πῶς ἔχον νὰ ἀποθάνουν, καὶ ἀπὸ τὸν φόβον αὐτῶν, δὲν ἐδύνατο νὰ λάβῃ κάμμιαν αἰσθησὶν ἡδονῆς· τὸ γὰρ ἐφανερώσεν αἰνιγματωδῶς ὁ Ἀπόστολος μὲ τὸ νὰ εἶπε „διαπαντὸς τῆ ζωῆς“· ἐνοχοὶ λοιπὸν ἦσαν δεθείας, ἥτοι πάν-

(1) Ὁ δὲ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος ἔπος ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τὸ „ἡμεῖς οἱ ἐν τέχνῃσι ἡριδμημένοι Θεοῦ, „κεκοινώνηκαμεν αἷματος καὶ σαρκὸς, πεπεσιν ἐν αἵματι ἰσμεν καὶ σαρκί, καὶ ἐν φθοραῖς καὶ γήνῃσι „σώμεσθαι“ ταῦτα ἐν ἑαυτοῖς αἰτίας ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ζωὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχων, μετέσχε τῶν αὐτῶν καὶ οὐ κατὰ ἑτερόν τρόπον, ἀλλὰ παραπλησίως ἡμῖν. εἶπα καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἐνανθρωπήσεως λέγει· ἵνα, φησί, καταργηθῇ, ὁ τὸ κράτος ἔχων τῆ

„θανάτου διάβολος“ καταργηθῇ δὲ, διὰ τῆ θανάτου· ὡς εἰ ἔπεν· ὁ σοφίας Θεοῦ! διὰ τοῦ θανάτου ἔσχε τὸ κράτος ὁ διάβολος, καὶ διὰ τῆ θανάτου καταλυθῆσεται· πῶς δὲ ἄρχη τῆ θανάτου ὁ διάβολος; ὅτι τῆς ἁμαρτίας ἀρχὴν, ἐξ ἧς ὁ θάνατος, καὶ τῆ θανάτου ἀρχὴν, ἦγον κράτος θανάτου ἢ ἁμαρτία. ἔχων ἂν τὴν αἵμαρτίαν (ὁ διάβολος), καὶ εὐρετὴς αὐτῆς ὑπάρχων, τὸ κράτος ἔχει τῆ θανάτου“.

πάντοτε ἔτρεμον, καθὼς οἱ δῦλοι καὶ σκλάβοι τρέμει καὶ φοβῆνται, τὸν πικρὸν καὶ τυραννικόν τας αὐτοῦτων, καὶ ἀκολούθως ἐκ τῆ φόβου, δὲ ἀπολαμβάνον κίνεσά τερπνὸν καὶ χαροποιόν (1). Συμπέρασε λοιπὸν, ὡ ἀναγνώστα, ὅτι ὁποῖος φοβεῖται τὸν θάνατον, αὐτὸς εἶναι ἀεὶ ἀδύνατος καὶ δὲ πᾶσι πάντων· παρηγορεῖα δὲ μεγάλη εἶναι ὁ λόγος ἔτος εἰς τὰς θλιβομένας καὶ πᾶσχοινας Χριστιανές· ἐπειδὴ οἱ διὰ τὴν πίσιν, καὶ τὰς ἐντολάς τῆ Κυρίας διωκόμενοι καὶ φυλακονόμοι Χριστιανοί, ἐλθούσεως ἡμετέρας καὶ γλυκυτέρας ζωῆς ἔχουσιν ἀπὸ τὰς παλαιὰς ἐκείνας ἀνθρώπων, ὅπως ἐφαίνοντο πῶς τρυφεῖ, καὶ ἔχεν ἀνάπαυσιν, ὅταν ὁ θάνατος εἶχεν ἰσχυρῶς· διὰ τί, ἐκείνοι μὲν, ἦσαν δῦλοι, μετὰ τὸ εὖ ἐκατακυριεύοντο ἀπὸ τὸν φόβον τῆ θανάτου, οἱ δὲ Χριστιανοί, ἠλευθέρωθησαν ἀπὸ τῆς δουλείας ταύτης καὶ φόβου.

16. „ Οὐ

(1) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει· „ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐφοβήθησαν τὸν θάνατον, ὡς ἐνοχοὶ τῆς πάσης δουλείας·“ δουλεία δὲ τῆ θανάτου εἶναι, τὸ νὰ ὑποκίπται τις καὶ τῇ δουλείᾳ εἰς τὴν ἀμαρτίαν, ἢ ὅποια εἴη ἡ δύναμις καὶ τὸ κέντρον τῆ θανάτου. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Χριστὸς διὰ τῆ θανάτου κατήργησε τὸν πᾶν κράτος ἔχοντα τῆ θανάτου διάβολοι, τὸν ἄρχειον καὶ ἀρχηγὸν τῆς ἀμαρτίας, διὰ τοῦτο μετὰ δίκαιον τρόπον, ἀσθενῆς ἐγένετο ἡ ἀμαρτία, καὶ ἡμεῖς ἐλευθέρωθημεν ἀπὸ τῆς σκλαβίας αὐτῆς, καὶ ὁμῶς συνελευθέρωθημεν καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τῆ θανάτου. Καὶ τοῦτο εἶναι νὰ τὸ ἴδῃ τις φανερώς μετὰ τὸ ἔργον· διὰ τί ἐκείνοι οἱ ἄνθρωποι, ὅπως πρότερον ἐφοβήθησαν καὶ ἀπετρέφοντο τὸν θάνατον, ὥσπερ εἶνα μεγαλίστητον καὶ ὑπερβολικὴν κακόν, αὐτοὶ τώρα μετὰ τὴν ἐνσαρκίαν Οἰκονομίαν, δέχονται τὸν θάνατον, ὥσπερ μίαν μεταβολὴν καὶ προσιμὸν καλλιτέρας ζωῆς, καὶ χαίροντες τρέχουσιν εἰς τὸν θάνατον, καὶ εἰς τὴν μαρτύριαν διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τὰς αὐτὰς νόμους. Βλέπεις, ἀδελφε, πῶς ὁ Χριστὸς μᾶς ἠλευθέρωσε φανερά ἀπὸ τὸν φόβον τῆ θανάτου, καὶ ἀπὸ τῆς σκλαβίας ταύτης; Ὁ δὲ Θεοφύλακτος Μάξιμος σοφῶς ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγει, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἦσαν δῦλοι καὶ σκλάβοι εἰς τὴν ἡδονὴν καὶ εἰς τὴν πᾶσιν, διὰ τὸν φόβον τῆ θανάτου, καὶ τῆς οὐδυνῆς· ὅλοι γὰρ οἱ φιλαργυροὶ, καὶ οἱ φιλοδόξοι, καὶ οἱ φιλήδονοι, διὰ τὸ αὐτὸ ἀγῶνισαν τὴν ἀργύρεα, καὶ τὴν δόξαν, καὶ τὴν ἡδονήν, διὰ τί φοβήνται νὰ μὴ ἀποδάνουν ὀλίγην, καὶ διὰ τί ζητῶν νὰ γλυτώσιν ἀπὸ τὸν θάνατον· ἐλπίζον γὰρ ὅτι μετὰ τὸ μέσον τῶν ἀργυρίων, καὶ τῆς δόξης, καὶ τῶν ἡδονῶν, ἔχουσιν νὰ φυλάξουν τὴν ζωὴν τῆς εἰς πολὺν καιρὸν· καὶ ἀπλῶς αἶπουν, ὅτι καὶ ἂν καμὴ ὁ ἄνθρωπος, δὲν τὸ κάμνει διὰ ἄλλο, πᾶρεξ διὰ νὰ φυλάξῃ τὴν ζωὴν τῆς, καὶ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸν θάνατον. Ὁ Δεσπότης μᾶς λοιπὸν Χριστὸς, δεικνύων νὰ ἐλευθέρωσιν τὰς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς ἡδονῆς καὶ τῶν παθῶν, τὰς ἠλευθέρωσε πρῶτον ἀπὸ τὸν φόβον τῆ θανάτου, καὶ ἔπειτα ἀκολούθως τὰς ἠλευθέρωσε καὶ ἀπὸ τῆς πᾶσιν, καὶ ἡδονῆς, καὶ κόπας τῆς ῥίζης, σωματικῶς ὁμῶς καὶ πᾶσι ἐκ τῆς ῥίζης βλαστάρια. Ταῦτα μὲν λέγει ὁ Θεὸς Πατὴρ ἐν τοῖς ἀπόροις· ἐν δὲ τοῖς γνωστικοῖς αὐτοῦ Κεφαλαίοις οὕτως φησιν· „ὁ ἄνθρωπος... πρὸς μὲν τὴν ἡδονὴν τῆς οὐδυνῆς ἔχεν ὁρμὴν, πρὸς δὲ τὴν οὐδύνῃ, τῆς οὐδυνῆς ἀποφυγῆς, τῆς μὲν κατὰ πᾶσαν ὑπεραγωνιζόμενος διώκων, τῆς δὲ κατὰ πᾶσαν σπουδῇ κατηγωνιζόμενος... ἡδονῆς, οὐδὲν διὰ τῆς φιλαυτίας ἀντιποιοῦμενος, καὶ οὐδὲν (πρότερον καὶ τὸν θάνατον, ὡς οὐδὲν ὄντα παρὰ τὸν)

„διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν πάλιν φεύγει σπευδάζοντες, πρὸς ἀμυδίαν τῶν φθοροποιῶν παθῶν ἐπιδιόκοντες γε·“ νέσκει· (Κεφ. γ'. τῆς γ'. Ἐκκατοστ. πρὸς Θεολογ.)

Γεώργιος δὲ ὁ Κορίνθιος εἰς τὴν ὑπομνήματι τῆς Ἐπιστολῆς πύξης λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος δεικνύων καλῶς, τὸν φόβον τῆ θανάτου, τὸν ὅποιον θάνατον ὁ σαρκικός ἄνθρωπος φοβᾶται, καὶ ἀποτρέφεται· ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην· „ὅταν τὸν θάνατον εἰς ὁ θάνατος·“ ἀλλ' ὁ Μεσσίας Χριστὸς ἠλευθέρωσε ἡμᾶς ἀπὸ τὸν τοιοῦτον φόβον τοῦ θάνατου· ὅθεν ὁ Παῦλος ἔλεγεν· „ἐπιθυμῶ ἀναλῦσαι καὶ σὺ Χριστῷ εἶναι·“ (Φιλιπ. α'.) Διὰ τὸτο καὶ οἱ Χριστιανοὶ δεῖν πρέπει νὰ φοβῶνται τὸν θάνατον· πλὴν ὅποιοι ἐν ἀληθείᾳ θέλουν νὰ μὴ φοβῶνται τὸν θάνατον, πρέπει νὰ φοβῶνται πρότερον τὴν ἀμαρτίαν, καὶ νὰ μὴ τὴν κάμνῃ· διὰ τί ἡ ἀφοβία τῆ θανάτου, προέρχεται ἀπὸ τὸν φόβον, καὶ τὴν ἀποκλῆν τῆς ἀμαρτίας· ὅθεν ἔπειτα ὁ Θεὸς Χρυσόστομος· „Καὶ γὰρ πινδὸν φοβόμεθα φόβον, θάνατον, δειδοίκοιτες, ἀμαρτίαν δὲ μὴ δειδοίκοιτες·“ (Λόγ. ε'. εἰς τὰς Ἀποστολὰς.) Καὶ καθολικῶς εἶπεν, ὅπως δεῖ νὰ μὴ φοβῶνται τὸν θάνατον, ἀλλὰ νὰ δεχθῇ αὐτὸν μετὰ χαρᾶς, πρέπει νὰ ζῇ μίαν ζωὴν ἀρετῶσαν εἰς τοὺς Χριστιανούς, μετὰ καὶ κακοπαθεῖν καὶ σκληραγωγεῖν· ὅθεν ἔπειτα ὁ Σιράχ· „ὁ θάνατος ὡς καλὸν, καὶ ὡς καλὸν ἀνδρῶν ἐπιδιόκοντες, καὶ ἐλασμοῦ ἰσχυρῶς, ἐσχατογνήσῃ, καὶ περισπωμένη περὶ πάντων·“ (Κεφ. μ. α'. β'.) καθὼς ἐκ τοῦ θανάτου ὁ θάνατος εἶναι φοβερός καὶ μισητός κοινῇ εἰς ἐκείνους ὅπου ζῶν μετὰ τρυφῆς, καὶ ἀναπαύσεως, καὶ ὅπου ἔχον πλεῖστον καὶ ὑπερῶντα πλοῦς, κατὰ τὸν αὐτὸν Σιράχ· „ὁ θάνατος ὡς πικρόν, ὡς πικρὸν τὸ μνημόσυνόν ἐστιν, ἀνδρῶν ἐρῶνται ἐν τοῖς ὑπερῶσιν αὐτῶν, ἀνδρῶν ἀπερσιπῶν, καὶ δυσμενῶς ἐν πᾶσι·“ (αὐτοῦδ. ι.). Διὰ τοῦτο προσφωρῶς εἶπεν ὁ Ἱερὸς Αὐγουστίνος· „ὅς ἐστινομίζαν κακὸν θάνατον, ὅς τινος ἀγαθὸς βίος προηγῆτο·“ δι' ὅτι οὐ ποιεῖ κακὸν θάνατον, εἰμὴ ὅσα ἀκολούθῃ τῇ θανάτῳ· καὶ ὅς ἐστι πρῶτον ἵνα πολυφροντίζωμεν περὶ ἐκείνων, οἱ μέμνηται θνήσκειν, ὅποιον πρῶτον ἀποθνήσκει· ἀλλ' ἵνα πολυφροντίζωμεν ἀποθνήσκοντες, πρὸς βιάζοντες ἀπερχεσθαι· οἱ γὰρ Χριστιανοὶ γινώσκουσιν καλλίονα εἶναι ἐκείνους τὸν θάνατον τῶ ὅσῳ πτωχῶ, ὅστις ἐλαχὺν πᾶσι πλεῖστα· οἱ κύνες, τῆ θανάτου τοῦ ἀνοσίου πλεσίου, τοῦ ἀποθανόντος ἐν τῇ πορφύρᾳ καὶ βύσσῳ· (Βιβλ. α'. Κεφ. ια'. περὶ Πολεως Θεοῦ)

Ο ο

Epistole di S. Paolo. Tom. III.

16. Οὐ γὰρ δήπερ Ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται“.

Ητοι δὲ ἐπίασεν ὁ Χριστὸς τῶν Ἀγγέλων τὴν φύσιν, οὐδὲ ταύτῃ ἐφόρεσε· τὸ δὲ φανερόν· τὴν πολλὴν ἀγάπην ὅπως ἔδειξεν ὁ Θεὸς εἰς τὰς ἀνθρώπους· διὰ τὴν ἐκείνου ὁποῦ δὲν ἐχάρισεν εἰς τὰς Ἀγγέλους, τὸ ἐχάρισεν εἰς τὰς ἀνθρώπους, δηλαδή τὸ νὰ λάβῃ σάρκα ἀπὸ αὐτῆς (1).

„Ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ ἐπιλαμβάνεται“.

Δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ἀνέλαβεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, ἀλλ' ὅτι ἐπιλαμβάνεται, ἥτοι ἐπίασεν αὐτὸ, διὰ τὴν δέξιν μὲν τὴν λέξιν ταύτῃ, ὅτι ἡ μὲν φύσις τῶν ἀνθρώπων ἐφάβη ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἐμακρύνετο, ὁ δὲ Θεὸς ἐκυνήγησεν αὐτῇ, καὶ φθάσας τὴν ἐπίασε, καὶ πιάσας περιεπλάκη, καὶ ὡσὺν αὐτῇ μὲν τὸν ἑαυτὸν τε, καὶ ἐτὶ ἐσαμάτισεν αὐτὴν ἀπὸ τὴν φυλῇ. Δὲν εἶπε δὲ, ὅτι ἐπίασε τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ· οὗ μὲν, διὰ τὴν ἡθέλε νὰ ὑψώσῃ τὰς Ἑβραίας, καὶ νὰ δείξῃ τὸ γένος αὐτῶν τίμιον, καὶ ὅτι κατὰ τὸ ἐστὶν αὐτῶν οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τὰς Ἑθνικῆς, καὶ ὅτι ἀπὸ αὐτοῦ ἐγεννήθη κατὰ σάρκα ὁ Χριστός· (διότι σιωπᾷ οὗτος ὁ Παῦλος νὰ χαρίσῃ εἰς τοὺς Ἑβραίους ἐκεῖνα τὰ προνόμια, εἰς τὰ ὅποια κἀνέσας δὲν βλάπτεται.) Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν ἐνθυμίζει αὐτὰς μὲν τὰ λόγια ταῦτα, τὴν ἐπαγγελίαν καὶ ὑπόσχεσιν ὅπως ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ, δηλαδή· „ὅτι πᾶσαν τὴν γῆν, ὡς σὺ ὀρέῃ, σοὶ δώσω αὐτῇ, καὶ τὸ σπέρματί σου ἕως αἰῶνος.“ (Γεν. κγ'. 15.)

17. „Ὅθεν ὥφαιλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι“.

Επειδὴ, λέγει, μίαν φοράν κατεδέχθη ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ νὰ πιάσῃ τὴν ἐδικὴν μας φύσιν, καὶ νὰ τὴν εὐώσῃ μὲν τὸν ἑαυτὸν τε, ἀκόλουθον ἦτον βέβαια νὰ ὁμοιωθῇ καὶ μὲ ἡμᾶς, κατὰ πάντα τὰ φυσικά, καὶ ἀδιάβλητα πάθη, ἥγαν καὶ νὰ γεννηθῇ, καὶ νὰ αἰατραφῇ, καὶ νὰ αὐξηθῇ, καὶ νὰ κοπιάσῃ, καὶ νὰ πάθῃ, καὶ τέλος πάντων νὰ ἀποθάνῃ· τὸ γὰρ δηλοῖ τὸ „ὁμοιωθῆναι κατὰ πάντα“.

„Ἵνα ἐλεήμων γενήται, καὶ πιστὸς Ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν Θεόν“.

Διὰ τὸ, λέγει, τὸ αἷτιον ἀνέλαβεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τὴν ἐδικὴν μας φύσιν, διὰ τὴν ἐλεήσει ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπους μὲν τὸ μέσον αὐτῆς, καὶ νὰ μᾶς ἀναστήσῃ ὅπως εἴμεθα πεσμένοι ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Πῶς, καὶ μὲ τί τρόπον; ἐπειδὴ καὶ ἔγινον Ἀρχιερεῖς ἐδικὸς μας, καὶ ἐπρόσφερε τὴν σάρκα ὅπως ἔλαβον ἀπὸ λόγου μας, αὐτὴν διὰ καθεστῶτος ἑαυτῶν, διὰ τὴν μᾶς καθάρσιν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, καὶ διὰ τὴν μεσιτέωσιν πρὸς τὸν Θεόν, εἰς τὸ νὰ φιλιώσῃ αὐτὸν μὲ ἡμᾶς, ὅπως εἴμεθα ἐδικοὶ καὶ ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι· πιστὸς δὲ εἶπεν, αὐτὴν τὴν ἀληθινὴν, καὶ δυνατὸν νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργον τοῦ Ἀρχιερέως· ἐπειδὴ τὸ ἐστὶν ἔργον ἀληθινὸν Ἀρχιερέως, τὸ νὰ ἐλθῇ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας ἐκεῖνης τὰς ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων εἶναι Ἀρχιερεῖς· ἢ τὸ πιστὸς δηλοῖ, ὅτι εἶναι ὁλοκαρπῆς κοντὰ εἰς τὸν Θεόν, ὅταν πρὸς αὐτὸν μεσιτέωσιν διὰ λόγου μας (2).

„Εἰς

(1) Ὁ δὲ Θεοδόχτος λέγει· „Εἰ γὰρ Ἀγγέλων ἀναλήφῃ φύσιν, κρατῶντες ἀν' ἐγγεγόνῃ θανάτῳ· ἐπειδὴ δὲ ἀνθρώπων ὡς ὁ ἀνέλαβε, διὰ μὲν τοῦ πάθους, τὸ τῶν ἀνθρώπων ἀπέδωκε χρεὶς, διὰ δὲ τῆς τῆς πεπονθότος σώματος ἀναστάσεως, τὴν οἰκίαν ἀπέδωκε δύναμιν“.

(2) Ὁ δὲ Οἰκουμενικὸς ὅπως ἐρμηνεύει τὰ πρὸς τὸν Θεόν· „πρὸς Θεόν, καὶ εἰς Θεόν ἀνιχνεύοντες πραγμάτων“ ἐν τούτοις γὰρ γέγονεν ἡμῶν Ἀρχιερεῖς, καὶ ἐν τῇ σωματικῇ δεκάσει, καὶ ἀπαρχὰς ἀπαυαπσαι, ἀλλ' ἔδωκεν ἡμᾶς ἐκπεπολεμημένους πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἐλεήσας ἡμᾶς, ἑαυτὸν ἡμῖν ἔδωκεν Ἀρχιερέα.

„Εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τῆ λαοῦ“.

Μὲ τὸν λόγον τῶτον, ὡσαύτ' ἀ ἐξηγῇ ὁ Παῦλος, τὴ δὴλοῖ τὸ νὰ ᾔηται ὁ Χριστὸς πιστὸς εἰς τὰ πρὸς Θεόν, ἤγεν εἰς τὸ νὰ ἱλάσκειται, καὶ νὰ συγχωρῇ τὰς ἁμαρτίας τῆ λαοῦ· ἐπειδὴ τὰτο εἶναι μία μεγάλη ἀπόδειξις τῆς ἀγάπης τῆ Χρυστὸς πρὸς τὰς ἀνθρώπους, ὅτι καθετὸν τρόπον ἔκαμε, καὶ ὅλα τὰ ὑπέμεινε μόνον διὰ νὰ λύσῃ τὰς ἁμαρτίας των. Διὰ τί δὲ ὁ Ἀπόστολος δὲν εἶπε τὰς ἁμαρτίας τῆς οἰκουμένης, ἀλλὰ τῆ λαοῦ; ἐπειδὴ κατὰ τὸ παρὸν ὁ λόγος, καὶ ὁ σκοπὸς τῆ Κυρίου ἦτον περὶ τῆ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, καὶ δι' αὐτὰς ἦλθε προηγουμένως· ἵνα, ἀφ' ἧς αὐτοὶ πιστεύουν, καὶ σωθῶν, ἀκολουθῶν καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῶν Ἑβραίων σωθῶσιν, ἀγκαλὰ καὶ ἔλινε τὸ ἐναντίον· διὰ τὸ καὶ ὁ Ἄγγελος πρὸς τὸν Ἰωσήφ εἶπεν· „αὐτὸς σώσει τὸν λαὸν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν“ (Ματ. α. 21.) Μὲ τὸν λόγον λοιπὸν τῶτον, δείχνει ὁ Παῦλος τὴν ἐγγύτητα τῶν Ἰουδαίων, καὶ πόσης διαφορετικῆς προνοίας ἡξιώθησαν αὐτοὶ ἀπὸ τὸν Κύριον.

18. „Ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς παρασθεῖς, διώκται τοῖς παραζομείοις βοηθῆσαι“.

Ο λόγος ἔπος φαίνεται μὲν, ὅτι εἶναι ταπεινός, καὶ ὀυτελής, καὶ ἀνάξιός Θεός· διότι ὁ Παῦλος ὅταν ἐπιχειρισθῇ νὰ λέγῃ περὶ τῆς σαρκὸς, καὶ ἀνθρωπότητος τῆ Χρυστὸς, συνειθίζει νὰ λέγῃ ὅλα τὰ ταπεινά, ὅχι ὅμως καὶ ἀνάξια τῆς ἀνθρωπίνης σαρκὸς· καὶ τὰτο δὲν εἶναι θαυμαστόν· ἐπειδὴ καὶ περὶ τῆ Πατρὸς, ὅς τις δὲν ἐσαρκώθη, πολλὰ ταπεινά καὶ ἀνθρωποπρεπῆ λέγει ἡ Ἀγία Γραφή, καθὼς εἶναι ταῦτα· „ὁ Θεὸς ἐκ τῆ ἐρανῆ διέκυψεν ἐπὶ τὰς ἡμέρας τῶν ἀνθρώπων, τῆ ἰδεῖν εἰς τὴν σωτῆράν, εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Θεοῦ“ (Ψαλμ. ιβ'. 2.) Καὶ πάλιν· „Καταβάς ἐν ὄψομαι, εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν τὴν ἐρχομολίαν σωτῆρῶνται πρὸς με, εἰ δὲ μὴ, ἵνα γινῶ“ (Γεν. ιη'. 21.) καὶ ἄλλα μυρία ποιαῦτα. Ἄν λοιπὸν ἡ Γραφή ὁμιλῇ πόσον ταπεινὰ περὶ τῆ Πατρὸς ὅπερ δὲν ἐσαρκώθη, πολλὰ μᾶλλον περὶ τῆ Υἱοῦ τῆς σαρκωθέντος, καὶ παθόντος κατὰ τὴν σάρκα; Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον τὰτο εἶπεν ὁ Παῦλος, διὰ τὴν ἀσθενείαν τῶν ἀκόντων, καὶ διὰ τὴν πληροφορίαν αὐτῶν· ἐπειδὴ καὶ οἱ ἀνθρώποι νομίζοντες πιστοτέρην ἀπὸ ὅλα τὴν πείραν καὶ δοκιμὴν τῶν πραγμάτων. Τὸ νόημα δὲ ὅπερ λέγει ὁ Ἀπόστολος εἶναι τὰτο· ὁ Χριστὸς δὲν ἡξίωσε μόνον ὡς Θεός, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀνθρώπος ἐπειράσθη, ἥτοι ἐγνώρισε διὰ τῆς πείρας τὰ πράγματα (1)· δι' ὅτι ἡ ἀνθρωπότης τῆ Χρυστὸς πολλὰ πάθη ἀδιάβλητα ἔπαθε, καὶ ἡξίωσε μὲ τὴν δοκιμὴν τὴν θέλει νὰ εἰπῇ θλίψεις, καὶ τὴν θέλει νὰ εἰπῇ πειρασμός· ὥστε ἐκ τῆς διώκται νὰ βοηθῆσιν καὶ τὰς ἄλλας ὅπερ θλίβονται καὶ πειράζονται, ἥτοι προθυμότερος εἶναι εἰς τὸ νὰ δώσῃ χεῖρα βοηθείας καὶ συμπαθείας εἰς ἐκείνας ὅπερ ἔχον θλίψεις, καὶ πειρασμούς (2).

ΚΕ-

(1) Σημείωσαι, κατὰ τὸν Κορέσιον, ὅτι ἐπειδὴ διπλοῖ εἶναι οἱ πειρασμοί, ἢ ἐξωθεν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆ διαβολῆς γινόμενοι, ἢ ἐξωθεν ἀπὸ τῶν διαβόλων, καὶ ἀπὸ τῆς λογισμῆς, καὶ τὴν φαντασίαν, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἀποτελούμενοι, πάντως ὁ Χριστὸς ἐξωθεν μόνον ἐπειράσθη, καὶ ὅχι ἐξωθεν· ἐπειδὴ ὁ ἐξωθεν πειρασμός, εἶναι ἀπὸ τῆς ἡδονῆς τῆ κατωτέρου μέρους, καὶ ἐπιθυμίας κυριεύουσα τὸν λόγον, καὶ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἐλκεύεται· καὶ γὰρ ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς, ἐκ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας παραχθῆσα, τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἀρχὴ, καὶ ἐν τῇ πληρωθείᾳ φύσιν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, εὐρίσκεται· ὅθεν ἐν τῇ Χρυστῷ ἀναμαρτήτῳ ὅτι, καὶ πάσης ἐσωτερικῆς προσβολῆς ἀνωτέρῳ, δὲν ἐδύνάτο νὰ ἐλκεύετο.

(2) Ὁ δὲ Φώτιος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ „διώκται τοῖς παραζομείοις βοηθῆσαι“· ἐπειδὴ, λέγει, ὁ διάβολος

ἐπετήθησε κατὰ τὴν ἐξω εἰς τὸ ἀναμαρτήτον σῶμα τοῦ Δεσπότη, καὶ ἐπεχείρησε νὰ βάλῃ αὐτὸν εἰς πειρασμούς· (διότι καὶ ἀμέσως μόνον οὗ ὁ διάβολος εἰς τὸ ὅρος τὸν ἐπείραξε· καὶ ἐμμέσως αὐτὸς ἦτον ὅπερ ἐπαρακίνη τῆς Ἰουδαίου νὰ τὸν θανατώσιν) ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Κύριος ἔχων τὸ σῶμα ἀναμαρτήτον ἐπείραθη, καὶ ἔπαθε, διὰ τὸ δικαίως ἔλαβε δυνάμιν κατὰ τὴν διαβολῆς, καὶ δύναται νὰ ἐλδοθερὸν τὰς ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς πειρασμοῦ τῆ διαβολῆς, καὶ νὰ βοηθῇ εἰς τὴν πειρασμὸν τῆς διαβολῆς, διὰ τὴν ἡδονῆς ὅπερ ἐδύνατο ὁ ποιητὴς ἐκείνιος τὸν ἀναμαρτήτον σῶματος τῆ Δεσπότης, αὐτὴν ἐδύνατο εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν δυνάμιν δικαίαν καὶ ὀυλογον, εἰς τὸ νὰ ἐλδοθερὸν τὰς ἐν ἁμαρτίαις ἀπὸ τῆς τοῦ διαβολῆς πειρασμοῦ, καὶ νὰ εὐρίσκεται βοηθός εἰς τοὺς πειρασμους.

Οο 2

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

1. „Ὁθῶν, ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπερανίᾳ μέτοχοι“.

Ὁθῶν, ἦτοι, ἐπειδὴ καὶ εἶπον πῶς ὁ Χριστὸς εἶναι τοῦτος πιστὸς Ἀρχιερεὺς, καὶ συγχαρεῖται ἡμῶν ἀμαρτίας, καὶ δυνάται νὰ μᾶς βοηθήσῃ, σοχασθῆτε καὶ ἐσεῖς, ἅγιοι ἀδελφοί μου, καὶ θέλετε εὐρὴ πῶς εἶναι ἐν τῷ πράγματι. „κλήσεως δὲ, λέγει, ἐπερανίᾳ μέτοχοι“. ἦτοι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἐκεῖ εἰς τὸς ἑρμηνεύς ἐκαλέσθημεν, καὶ λοιπὸν ἅς μὴ ζητῶμεν ἑαυτὴν νὰ ἀπὸ τὰ γήϊνα ταῦτα πράγματα· ἐκεῖ εἰς τὸς ἑρμηνεύς εἶναι πενησαυρισμὸς ὁ μισθός μας, καὶ ἐκεῖ εἶναι ἡ ἀνταπόδοσις ὅπως ἔχει νὰ μᾶς δοθῇ (1).

„Κατανοήσατε τὸν Ἀπόστολον καὶ Ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν“.

Ὁ λαὸς τὰ ὀνόματα ταῦτα εἶναι ταπεινά, καὶ λέγονται εἰς τὸν Χριστόν διὰ τὴν ἀνθρωπότητά, ὡς πολλάκις εἶπομεν. Ἀπόστολος λοιπὸν εἶναι ὁ Χριστός, διὰ τὴν ἀπεσάλθην εἰς τὰ πρόβατα τῶ οἴκου Ἰσραὴλ· Ἀρχιερεὺς δὲ τῆς ὁμολογίας ἡμῶν, ἦτοι τῆς πίστεώς μας· ἐπειδὴ δεὸν εἶναι Ἀρχιερεὺς τῆς κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον λατρείας, ἀλλὰ τῆς ἐδικοῦς μας πίστεως (2).

2. „Πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν, ὡς καὶ Μωσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ“.

Ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἀπόστολος μέλλει νὰ δείξῃ τὸν Χριστόν ἀνώτερον ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν, φέρει εἰς τὸ μέσον τὴν Ἀρχιερωσύνην, καὶ λέγει· ὅτι καὶ ὁ Χριστός, καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐγχειρίσθησαν λαόν· ὁ μὲν Μωϋσῆς, τὸν Ἰσραὴλ, ὁ δὲ Χριστός, τὸν Χριστιανόν· ὅμως διὰ μεγαλύτερα πράγματα καὶ τέλη ἐγχειρίσθη ὁ Χριστός τὸν λαόν τὸν Χριστιανόν· πλὴν κατὰ τὸ παρὸν, δεὸν δείχνει τὴν ὑπεροχὴν ὅπως ἔχει ὁ Χριστός ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν, διὰ νὰ μὴ ἀποσραφοῦν αὐτὸν οἱ ἔξ Ἑβραίων πιστεύσαντες Χριστιανοί· διότι ἀγκαλὰ καὶ αὐτοὶ νὰ ἦσαν Χριστιανοί, ὅμως ἀκόμη ἦσαν πολὺ προσκολλημένοι εἰς τὸν Μωϋσῆν· δείχνει ὅμως κατὰ τὸ παρὸν ὁ Παῦλος, ἴσον τὸν Χριστόν μὲ τὸν Μωϋσῆν, καὶ λέγει, ὅτι ὁ Χριστός εἶναι καὶ αὐτὸς πιστὸς εἰς τὸν Πατέρα, ὅπως τὸν ἔκαμεν Ἀρχιερέα καὶ Ἀπόστολον· ἐπειδὴ ἡ λέξις ἐδῶ „ποιήσας“ δεὸν εἶναι περὶ ἐκτίσεως καὶ ὑπάρξεως τῶ Χριστοῦ, ἀλλὰ περὶ προχειρίσεως, καὶ χειροτονίας αὐτοῦ. Πιστὸς λοιπὸν εἶναι ὁ Χριστός, ἦγεν διανοήκων, προϊστάμενος, καὶ προνοῶν τὰ πράγματα τῶ Πατρὸς τῶ, καὶ μὴ ἀφίνωντας αὐτὰ νὰ διαφθείρωνται, ἀλλὰ προξενῶν εἰς αὐτὰ τὴν σωτηρίαν, καθὼς καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐφάνη πιστὸς εἰς ὅλον τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἦγεν εἰς ὅλον τὸν λαόν τῶ Ἰσραὴλ, δι' ὅτι οἶκον ὀνομάζει ὁ Παῦλος ἐδῶ τὸν λαόν, καθὼς καὶ ἡμεῖς συνειδηζομεν νὰ λέγωμεν, ὅτι ὁ δεῖνα τῆς ταύτης οἰκίας εἶναι· τὸ δὲ „αὐτὸς“ δηλοῖ, ἢ τῶ Θεοῦ, ἢ τῶ Μωϋσέως· ἐπειδὴ καὶ ὁ λαὸς τῶν Ἰσραηλίων ἐλέγετο καὶ τῶ Θεοῦ λαός, ἐλέγετο καὶ τῶ Μωϋσέως λαός, καθὼς εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτόν· „βάδιζε τὸ πᾶχος, κατέβηθι ἐν τεύθειν·“ „ὡρόμην γὰρ ὁ λαός σου, ὃν ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου“· (Ἐξ. λβ'. 7.) ἐπειδὴ καθὼς εἶναι ὁ ἐπίτροπος καὶ οἰκονόμος μιᾶς οἰκίας, ἐν τῇ ἦτον καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐπίτροπος τοῦ Ἰσραηλινικοῦ λαοῦ· ὁθῶν εἶπεν ὁ Θεὸς περὶ αὐτοῦ· „ἐχ' ἔτις ὡς ὁ θεράπων Μωσῆς, ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ μου πιστός ἐστιν“· (Ἀριθ. ιβ'. 7.)

3. „Πλείον“.

(1) Μετακοί δὲ κλήσιν ἐπερανίαν τοῦτον, τὸ ὄνομα Χριστιανός, μὲ τὸ ὅποιον καλεῖται ὅλοι οἱ τῶ ἐπερανίου Χριστοῦ μαθηταὶ Χριστιανοί.

(2) Καὶ ὁ Θεοδώρητος δὲ λέγει· „ὅτι δὲ καὶ ὁ Ἀπόστολος τῆς ὁμολογίας ἡμῶν μετὰ τὴν ἐνανθρωπήσιν γέγονεν, ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας ἐδίδασκεν· ὅτι γὰρ

„ἦλθε φησὶ τὸ πλῆρωμα τῶ χρόνου, ἐκπέμψεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱόν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικὸς καὶ οὐκ ἔπρεπε ἀπέμψεν αὐτὸν γεννηθῆναι ἐκ γυναικὸς, ἀλλὰ γενόμενον ἐκ γυναικὸς ἀπέμψεν, ὡς ἦν δῆλον, ὅτι τῇ ἐνανθρωπήσει τρέφομεν τὸν ὡς ἀποσταλὴν ὄνομα“.

3. „Πλείονος γὰρ δόξης ἔτος παρὰ Μωϋσῶν ἡξίωται, καθ' ὅσον
 „πλείονα τιμῶν ἔχει τὸ οἶκος, ὁ κατασκιάσας αὐτόν“. (1)
 4. „Πᾶς γὰρ οἶκος κατασκιάζεται ὑπό τινος· ὁ δὲ τὰ πάντα κατα-
 „σκιάσας, Θεός“.

Εδῶ γράφει ὁ Ἀπόστολος τὴν ὑπεροχὴν ὅπερ ἔχει ὁ Χριστὸς ἀπὸ τῶν Μωϋσῶν. Δείκει λοιπὸν, ὅτι καὶ ὁ Μωϋσῆς πιστὸς ἦτον εἰς ὅλον τὸν οἶκον τῶ Θεοῦ, ἤγεν εἰς ὅλον τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν· πλὴν καὶ αὐτὸς εἷας ἦτον ἀπὸ τῆς τῶ οἴκου, ἤγεν εἷας ἀνθρώπος ἦτον καὶ αὐτὸς, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ Ἰσραηλῖται (ἀγκαλὰ καὶ νὰ ἦτον Ἅγιος) καὶ εἷας δῆλος τοῦ Θεοῦ, ὁμοίος μὲ τῆς ἄλλης δέλης, καθὼς καὶ ὁ ἐπίτροπος καὶ οἰκονόμος μιᾶς οἰκίας, ἀγκαλὰ καὶ νὰ ὑπερέχη ἀπὸ τῆς ἄλλης δέλης τῶ Δεσπότη τῆς οἰκίας, πλὴν καὶ αὐτὸς δούλος εἶναι τῶ αὐτῷ Δεσπότη, ὁμοίος μὲ τῆς ἄλλης. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ὁ Μωϋσῆς ἦτον μέρος τοῦ οἴκου, ἤγεν τῶ λαῷ τῶ Θεοῦ, διὰ τὸ ἐκτίσθαι καὶ αὐτὸς, καθὼς ἐκτίσθαι καὶ ὁ λοιπὸς λαὸς, καὶ ἐκεῖνος ὅπερ τὸν ἐκτίσεν, ἐξάπαντος ὑπερέχει ἀπὸ αὐτόν· ἐκτίσεν δὲ αὐτόν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ σάρκα λαβὼν, καὶ χρηματίσας Ἀρχιερεὺς δι' αὐτόν· λοιπὸν ἐπειδὴ τὸν ἐκτίσεν, ὑπερέχει ἐξάπαντος καὶ ἀπὸ αὐτόν. Βλέπε δὲ, ὡ ἀγαθῶτα, σοφίαν τοῦ Παύλου, πῶς ἀρχισε μὲν ἀπὸ τῶν σάρκα καὶ ἀνθρωπότητα τῶ Χριστοῦ, ἀνέβη δὲ εἰς τὴν αὐτῶ Θεότητα, καὶ ἀκολέθως ἔδειξεν, ὅτι ὁ Χριστὸς, καθ' ὃ ποιητὴς καὶ κτίστης, ὑπερέχει ἀπὸ τοῦ κτίσματος καὶ ποιήματός, ἥτοι ἀπὸ τῶν Μωϋσῶν (2).

5. „Καὶ Μωϋσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς Θεράπων, εἰς
 „μαρτύριον τῶν λαληθησομένων“. (Ἀριθ. ιβ'. 7.)
 6. „Ὁ Χριστὸς δὲ, ὡς Υἱός“.

Ιδὲ καὶ ἄλλῳ ὑπεροχὴν τῶ Χριστοῦ βάλλει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· ὅτι ὁ μὲν Μωϋσῆς, ἦτον πιστὸς εἰς ὅλον τὸν λαόν τῶ Θεοῦ, ὡς Θεράπων, καὶ δῆλος Θεὸς (3), καὶ διὰ τὸ κατεστάθην, διὰ νὰ λαλῇ τὰ προσάγματα τῶ Δεσπότη Θεοῦ εἰς τῆς ἄλλης οἰκίας καὶ ὁμοδέλης τῶ, καὶ ἀκολέθως, διὰ νὰ ἦναι μάρτυς πρὸς τὸν Θεόν εἰς τὴν κρίσιν τῶν λαληθέντων παρὰ τῶ Θεοῦ λόγων· διότι ἀνίσως ἡ Γραφὴ καλῇ μάρτυρα τὸν ἑραὸν καὶ τὴν γῆν κατὰ τὸ „ἀνέε
 „ἑρανε, καὶ ἐνωτίξω ἡ γῆ“. (Ἠσ. α'. 2.) Καὶ „Διαμαρτύρομαι αὐτοῖς τὴν τε ἑραὸν,
 „καὶ τὴν γῆν“. (Δούπερ. λ. α'. 28.) Καὶ πάλιν· „πρόσεχε ἑρανε καὶ λαλήσω, καὶ ἀνέεπω
 „ἡ γῆ ῥήματα ἐκ στόματός μου“. (Δούπερ. λβ'. 1.) Καὶ „ἀνέεσατε ὅρη τὴν κρίσιν Κυ-
 „εἰς, καὶ αἱ φάραγγες, θεμέλια τῆς γῆς“. (Μιχ. ε'. 2.) αὐτῶ, λέγων, ἡ Γραφὴ καλῇ
 μάρτυρας τὰ ἀψυχα σοιχεῖα, πόσω μᾶλλον καλεῖ μάρτυρα τὸν λογικὸν ἀνθρώπον, καὶ μά-
 λιστα τὸν Θεράποντα τῶ Κυρίου Μωϋσῶν; Ὁ μὲν ἔν Μωϋσῆς ἦτον πιστὸς, ὡσαύτῃ δῆλος· ὁ δὲ
 Χριστὸς εἶναι πιστὸς, ὡσαύτῃ Υἱὸς γνήσιος, καὶ κληρονόμος, ὅς τις διοικεῖ καὶ οἰκονομεῖ τὰ τοῦ
 Πατρὸς τὰ πράγματα, κατὰ τὸ πατερικὸν θέλημα· „Υἱός μου γὰρ φησὶν εἰ σύ, ἐγὼ σήμερον
 „ γε-

(1) Σημειώσω, ὅτι κατὰ τὸν Γραμματικώτατον ὁ-
 μῶν, καὶ Φιλόσοφον κύρ Νεόφυτον, τὸ „πλείονος ἐντιμω-
 δὲν ἵνα συγκριτικόν, εἰ καὶ τύπον ἔχει συγκριτικόν,
 ἀλλὰ διακριτικὴ παράθεσις ἐστὶ καὶ ὡσαύτῃ ἐπὶ τινος,
 ἐσύγκριτος σύγκρισις, καθὼς λέγεται καὶ ἡ Θεοσκόπος,
 τιμιωτέρα τῶν Χερυβίμ, καὶ ἐνδοξοτέρα ἀσυγκρίτως τῶν
 Σεραφίμ· καὶ μὲν γὰρ συγκριτικὰ, ἐπὶ τῶν ὁμοουσίων
 λέγονται καὶ ὁμοφυῶν· ὁ δὲ Παῦλος συγκρίνων τὸν Χρι-
 στὸν μετὰ τῶ Μωϋσέως, παράδειγμα φέρει τὸν οἶκον,
 καὶ τὸν κατασκιάσαντα τὸν οἶκον, ὁ οἶκος δὲ καὶ ὁ τε-
 φον κατασκιάσας, προφανῶς εἶναι ἑτεροῦσια, ὥστε ἡ
 δόξα τῶ Χριστοῦ, δὲν ἔχει καμμίαν σύγκρισιν μετὰ τὴν
 δόξαν τοῦ Μωϋσέως.

(2) Καὶ ὁ Θεοδότης δὲ λέγει· „εἰδέναι μέντοι
 „ χρὴ, ὡς τὴν μὲν ὑπεροχὴν ἀπὸ τῆς θείας ἔδειξε
 „ φύσεως· πλείονος δὲ αὐτὸν ἡξιώσασθαι δόξης κατὰ τὴν
 „ ἀνθρώπινον ἡμεκῶν· ἐπειδὴ γὰρ καὶ Θεὸς καὶ ἀνθρώπος
 „ ὁ Δεσπότης Χριστός, ἀμφοτέρω δὲ ἐν τῷ ἐνὶ θεωρῶ-
 „ ται προσώπῳ, ἐναγκαλίως καὶ πᾶσι ὑψιτά, καὶ πᾶσι
 „ πεινὰ περὶ αὐτοῦ λέγειν, εἰς δὴλῶσιν τῶν δυὼ φύ-
 „ σεων ἀναγκάζεται“.

(3) Ὁ γὰρ ἐν ἄλλοις μέρεσι τῆς Γραφῆς καλούμενος
 Θεράπων Κύριος, ἐν τῷ Βιβλίῳ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Νανὴ ὀ-
 νομαζεται δῆλος Κύριος· „Μωϋσῆς δούλος Κυρίου“
 (Ἰησ. κβ'. 4.)

„γεγοννηκάς“· (Ψαλμ. β'. 7.) μεγαλωπία δὲ καὶ ἀσύγκρατος εἶναι ἡ διαφορὰ ὅπερ ἔχει ὁ δέσλος ἀπὸ τὸν Τιδόν, ἐπειδὴ ὁ μὲν Τιδός, εἶναι Δεσπότης, ὁ δὲ δέσλος, εἶναι αὐτὸ τὸ το δούλος (1).

„Ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ· οὗ οἶκος ἐσμὲν ἡμεῖς, εἰάν περ τιμὴ παρρησίαν, καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος ἄλλο τέλος βεβαίαν κατὰ χωρὸν“.

Οἶκος μὲν τῷ Μωϋσῇ, ἦτον ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός, τὸ ὅποιον μέρος ἦτον καὶ αὐτὸς ὁ Μωϋσῆς, ὡς εἶπομεν· οἶκος δὲ τῷ Χριστῷ, εἰμεθα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί· ἀλλ' ὅμως αὐτίως εἰσελάμεν μέγας τέλος, καὶ δὲ κληρονομήσωμεν. Μὲν τὸν λόγον δὲ τῶν ὁ Παῦλος παρακινεῖ ἐν ταυτῷ πρὸς τὴν Ἑβραίων πιστεύσαντας Χριστιανὸς νὰ ὑπακούωσι πρὸς θλίψεις, καὶ νὰ μὴ παρὰλύονται καὶ ἀποκλίνωσι· (δι' ὅτι μὲν τέτοιον τρόπον θέλει γενέσθαι οἶκος τῷ Χριστῷ, κατὰ τὸ „ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς“· (Λευίτ. κς'. 12.) καὶ πρὸς τῆς ἐγκωμιάζει αὐτὸς, μὲν τὸ νὰ δείχνῃ, ὅτι αὐτοὶ ἀρχισαν μὲν νὰ εἶναι οἶκος τῷ Χριστῷ, πρέπει δὲ καὶ νὰ προσθέσωσι τέλος αἰσίον εἰς τὴν καλῶς ἀρχὴν ταύτην. Καλῶς δὲ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος παρρησίαν, καὶ καύχημα ἐλπίδος· δι' ὅ,τι ὅταν τινὰς ἐλπίσῃ βεβαίως, ὅτι θέλει γενέσθαι ἀπαπόδοσις τῶν καλῶν τῶν ἔργων, αὐτὸς καυχᾶται ἀκόμη ἀπὸ ἐδῶ εἰς τὰ ἐλπιζόμενα ἀγαθὰ, ὡς νὰ ἦτον γενόμενα, καὶ ὡς νὰ τὰ ἀπολαμβάνῃ, καὶ δὲ ἐντρέπεται, ἀλλὰ μᾶλλον ἔχει καὶ παρρησίαν, ὅταν πάσῃ καὶ θλίβεται διὰ τὸν ἀγαπώμενον παρ' αὐτῷ Χριστῷ.

7. „Δι' ὃ, καθὼς λέγα τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον „Σήμερον εἰάν τῆς φωτὸς αὐτῷ ἀκούσῃτε“ (2)
8. „Μὴ σκληρυνήτε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ, κατὰ τὴν ἡμέραν τῷ παρασμένῳ ἐν τῇ ἐρήμῳ“.
9. „Οὐ ἐπείρασά με οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασά με, καὶ ἔδον τὰ ἔργα μου πειράζοντάς με“.
10. „Δι' ὃ προσώχθισα τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ, καὶ εἶπον, αἱ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ· αὐτοὶ δὲ ἐκ ἐγνωσαν τὰς ὁδούς μου“.
11. „Ὡς ὅμοια ἐν τῇ ὀργῇ μου, αἱ ἀσελεύουσιν εἰς τὴν κατὰ πᾶν σὺν μου“· (Ψαλμ. 45. 7.)

Επειδὴ αὐτῶς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος περὶ ἐλπίδος, καὶ ὅτι πρέπει οἱ Χριστιανοὶ νὰ προσμένωσι βεβαίως νὰ λάβωσι ἐκ τῶν μισθῶν τῶν ἔργων τῶν, καὶ αὐτὶ τῶν ἐδῶ κόπων καὶ ἰδρώτων τῶν νὰ λάβωσι ἀνάπαυσιν, διὰ τὸ τὸν ἄρτι βεβαίως τὸν λόγον τῶν ἀπὸ τὸν Προφῆτην Δαβὶδ ὅπερ λέγει, ὅτι μέλλωσι νὰ ἔμβωσι εἰς κατὰ πᾶν οἱ ἐκεῖνοι ὅπερ πιστεύουσιν· καθὼς ἐκ τῶν ἐναντίων, ἐκεῖνοι ὅπερ δὲ πιστεύουσιν, δὲ θέλωσι ἔμβωσι εἰς αὐτὴν· ὁ δὲ τρόπον εἰδὲ οἱ πα-

(1) Προσδέχεται δὲ ὁ Θεοδότης, ὅτι ἂν οἱ αἱρετικοὶ νομίζωσι ὡς εὐτελεῖς, τὸ νὰ ὀνομάζεται ὁ Τιδός, ὡς ἀκούσῃ, ὅτι καὶ ὁ Πατὴρ παρομοίως πιστὸς ὀνομάζεται· „πιστὸς Κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ“· (Ψαλμ. 138. 13.) καὶ πάλιν· „πιστὸς ὁ Θεός, δι' ὃ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τῷ Υἱοῦ αὐτοῦ“· (1. Κορ. α'. 9.)

(2) Ὁ δὲ Οἰκουμενιστὸς οὕτως ἐρμηνεύει τὰς ῥητὰς· „τὸ σήμερον“ δηλοῖ τὸ, ὅτι καὶ πάντοτε· ὡς νὰ εἰπῇ, ὡς ὅπερ ἔστιν ἡμεῖς σήμερον, εἰάν ἀκούσῃτε τὴν φωνὴν τῆς καλῶς Χριστοῦ, μὴ γενήτε σκληροὶ εἰς τὰς καρδίας, καὶ παρακλῆστε, μὴ πιστεύοντες εἰς τὰς λόγους· τοῖς δὲ εἶναι ὁ παραπικρασμὸς ὁ κατὰ τὴν ἡμέραν τῷ πειρασμῷ γενόμενος; ὅταν οἱ Ἑβραῖοι ἀπιστῶντες

ἐπείραζον τὸν Θεόν λέγοντες· „μὴ δυναίεται ὁ Θεός, ἐτοιμάσαι τράπεζαν ἐν ἐρήμῳ; μὴ καὶ ἄρτον δύναται δοῦναι, ἢ ἐτοιμάσαι τράπεζαν τῷ λαῷ αὐτοῦ“; (Ψαλμ. 105. 19.) μακρὸν δὲ παραπικρασμὸς εἶναι, ὁ δεκάκις γενόμενος παρὰ τῶν Ἑβραίων πρὸς τὸν Θεόν γογγυσμὸς καὶ πειρασμὸς, καθὼς τὸ λέγει ὁ Θεός· „ἐπείρασά με, τὸ πᾶν δέκατον, καὶ ἐκ ἐσήκωσαν τῆς φωνῆς μου“· (Ἀριθμ. 16. 22.) τὸ δὲ „ἐπείρασά με“ ἢ ἀναφέρεται πρὸς τὸν πειρασμὸν, καὶ εἶναι ἄρδρον, ἢ ἀναφέρεται εἰς τὸν ἐρημον, καὶ εἶναι ἐπὶ τὴν τοπικὴν, ἀντὶ τῆς, ὅπερ τὸ δὲ „προσώχθισα“ δηλοῖ τὸ, ἐβλαβήθηκα τὸν γενεὴν αὐτῶν, καὶ ἐμίσησα· διὰ τὴν ἀπιστίαν εἰς ἐμὲ, καὶ παρακλῆσει με πάντοτε.

παλαιοὶ ἐκεῖνοι Ἰσραηλῖται μὲ τὸ νὰ ἀπισήσῃν, δὲν ἐδωκύνθησαν νὰ ἔμβουν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ νὰ ἀναπαύσῃν· δι' ὅ,τι ἂν ἐκεῖσε ἐπέρασεν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ ἔλαβον μυρία ἀγαθὰ εἰς τὴν ἔρημον ἀπὸ τῆς περὶ αὐτὰς πρόνοιας, καὶ διύαμιν τὴν Θεὸν, διὰ προσυχῆς Κυρίᾳ ἀπέστειλαν δώδεκα κατασκοπεύς, διὰ νὰ θεωρήσῃν τὴν φύσιν καὶ κατίσασιν τῆς γῆς τῆς Ἱερουσαλήμ, εἰς τὴν ὁποίαν ἔμελλον νὰ ὑπάγῃν· οἱ δὲ ἀπελθόντες, καὶ θεωρήσαντες τὸν τόπον, εἰς διάστημα ἡμερῶν τεσσαράκοντα, ἔκοψαν ὅσα σαφύλι μεγάλων, ὄμβρ καὶ ῥόδια, καὶ σῦκα, καὶ τὰ ἔφερον εἰς τὸν Μωϋσῆν, καὶ τὸν λαόν, καὶ εἶπον, ὅτι ἡ γῆ τῆς Ἱερουσαλήμ, εἶναι γῆ ῥέεσα γάλα, καὶ μέλι, ἔχει ὅμως ἀνθρώπους γίγαντας, καὶ δυνατοὺς ὅπῃ τὴν κατοικίαν καὶ δυσκολονικήτους· Ὁ δὲ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ταῦτα ἀκέσαντες, δὲν ἐσοχάσθησαν τὴν τὴν Θεὸν ἀκαταμάχητον διύαμιν, ἀλλὰ τὰ θαυμάσια, τὰ ὁποῖα ἔκαμν εἰς αὐτὰς ὁ Θεὸς ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, καὶ εἰς ὅλῳ τῷ ἔρημῳ, ἀλλὰ φοβηθέντες ἀπὸ τὰ λόγια τῶν δέκα κατασκοπεύων (ὁ γὰρ Ἰσὼς τῆ Ναυῆ, καὶ ὁ Χάλεβ δὲν ἐφόβισαν τὸν λαόν, ἀλλὰ μάλιστα τὸν ἐπαρθεράρῳσαν) ἐγόγγυζον κατὰ τὸν Μωϋσῆν, καὶ Ἀαρὼν, καὶ ἐβαλήθησαν νὰ κάμν ἀρχηγόντες, καὶ νὰ γυρίσῃν πάλιν εἰς Αἴγυπτον, τὸν δὲ Ἰσὼν τῆ Ναυῆ, καὶ τὸν Χάλεβ ὅπου τὸς ἐπαρθεράρῳσαν, ἠθέλησαν νὰ λιθοβολήσῃν. Ὁ Θεὸς λοιπὸν θυμωθεὶς κατ' αὐτῶν, ὅτι ἔτι οὐλίγῳρα εὐγάλαν ἀπὸ τὸν νῦν τὰς τῶν τόπων καὶ τῶν θαυμάτων τῶν ἐκδομῶν, ὡμοσε νὰ μὴ ἐμβάσῃ ὅλῳ ἐκείνῳ τῷ ἄπιστον γένει εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, παρέξ τὰ παῖδια αὐτῶν, ὅσα ἦν εἰκοσι χρόνων καὶ κάτω, καὶ τὸν Ἰσὼν τῆ Ναυῆ, καὶ τὸν Χάλεβ, καθὼς ταῦτα πάντα εἶναι γεγραμμένα εἰς τὸ γ'. καὶ ιδ'. Κεφάλαιον τῶν Ἀειδμῶν, ὅπου καὶ τὰ λόγια τῆς Θεοῦ ὅρα δέξονται, οὕτως ἔχοντα· „ζῶ ἐγώ, „λέγει Κύριος, ἡ μὴ ὃν τρόπον λελαλήκατε εἰς τὰ ὦτά μου, οὕτω ποιήσω· ἐν τῇ ἐρήμῳ „ταύτῃ πεσῇται τὰ κῶλα ὑμῶν· καὶ πᾶσα ἡ ἐπισκοπὴ ὑμῶν, καὶ οἱ κατειδυμῆνοι ὑμῶν „ἀπὸ εἰκοσαετῆς καὶ ἐπάνω, ὅσοι ἐγόγγυζον ἐπ' ἐμοί· εἰς αὐτοὺς εἰσελεύσεσθε εἰς τὴν γῆν, „καὶ ἐξετεῖνα τὴν χεῖρά μου κατακυλώσαι ὑμᾶς ἐπ' αὐτῆς· ἀλλ' ἡ Χάλεβ ἡ Ἰεφονὴ, „καὶ Ἰσὼς ὁ τῆ Ναυῆ· καὶ τὰ παῖδια, ἃ ἔπατε ἐν διαρπαγῇ ἔσεσθαι, εἰσάξω αὐτοὺς εἰς „τὴν γῆν, καὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν, ἣν ὑμεῖς ἀπέστητε ἀπ' αὐτῆς“. (Ἀειδ. ιδ'. 28.)

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὑπερὰ ἀπὸ πολλοὺς χρόνους ὁ Προφήτης Δαβὶδ ὁμιλῶντας ἔλεγεν εἰς τὸς Ἑβραίους, ὅτι σήμερον αἰσῶς ἀκέσετε τὴν φωνὴν τῆς Θεοῦ, μὴ σκληρυῖτε τὰς καρδίας σας, διὰ νὰ μὴ πάθετε καὶ ἐσεῖς κῆνα, ὅπῃ ἔπαθον οἱ προπάτορες καὶ πρόγονοί σας εἰς τὴν ἔρημον, καὶ χάσετε τὴν κατάπαυσιν ἐκείνῃ, ὅπῃ πᾶς ἔπαυεν ὁ Θεός· ἐπειδὴ, λέγω, ταῦτα ἔλεγε, φανερὸν ὅτι εἶναι ἄλλῃ κῆμμία κατάπαυσις, τὴν ὁποίαν χρεωσθῆμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ νὰ κληρονομήσωμεν· διὰ τὴν αἰσῶς καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἐκληρονόμησαν τὴν ἀληθινὴν κατάπαυσιν, τίς ἡ χρεῖα νὰ λέγῃ πάλιν ὁ Δαβὶδ, ὅτι σήμερον μὴ σκληρυῖτε τὰς καρδίας σας, καθὼς τὰς ἐσκληρύωσαν οἱ προπάτορές σας εἰς τὴν ἔρημον, ἵνα μὴ δουλωθῇτε νὰ ἔμβετε εἰς τὴν κατάπαυσιν; Ποία δὲ ἄλλη κατάπαυσις εἶναι, παρέξ ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, τῆς ὁποίας ἦν εἰκὼν καὶ τύπος ἡ καταπαύσιμος ἡμέρα τῆς Σαββάτου, καὶ ἡ γενόμενὴ εἰσοδος εἰς τὴν γῆν τῆς Ἱερουσαλήμ τῶν τέκνων τῆς ἀπιστησάσης γενεᾶς (1); δι' ὅ,τι τρεῖς εἶναι αἱ

(1) Σημειώμεν ἐδῶ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ λογισθῇ τινὰς, πῶς ἡ ἡμέρα τοῦ Σαββάτου εἶναι ἡμέρα ἀναστάσιμος, ἡ πῶς ἔχει πρὸς αὐτὴν προνομία μὲ τὴν Κυριακὴν· ἐπειδὴ καθὼς ἡ Κυριακὴ εἶναι τύπος τῆς μελλόντος ὀγδοῦ αἰῶνος, καὶ τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, ἐστὶ καὶ ἡ κατάπαυσιμος ἡμέρα τοῦ Σαββάτου ἵπν τύπος τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, ὡς λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ· ἅς μὴ λογιάσῃ, λέγω, τῆτο καὶ πλανηθῇ· διὰ τὴν καὶ ἄλλα ποικίλα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐσάδθησαν τύπος τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, ἀλλ' ἔτι διὰ τῆτο ἔχοντες καὶ πρὸς αὐτὴν προνομία μὲ τὴν Κυριακὴν· Ἐστὶ τύπος τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν ἐσάδῃ ἡ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας εἰσοδος τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ ἴδιος Παῦλος, καὶ ὡς ἐρμηνεύει ὁ Χρυσόστομος, καὶ ὁ Θεοφύλακτος, καὶ Οἰκουμενίος· ἀλλ' ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ οὐ τιμῶμεν ὅλως, ἡ ἐροπίζομεν τὴν ποιαντὴν εἰσοδὸν τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἀλλὰ πρὸς αὐτὴν προνομία λέγει τινὰς, ὅτι ἔχει αὕτη μὲ τὴν Κυριακὴν· Ἐστὶ ἀντίτυπα τῶν ἀ-

ληθινῶν, ἡτοι τῶν Οὐρανῶν, ἐσάδθησαν τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων τῆς σκηνῆς τῆς Μωϋσεως, καθὼς αὐτὰ ὀνομάζει ὁ Παῦλος λέγων· „ἅς εἰς χηροποιήσα Ἅγια ἐσάδῃ, δὲν ὁ Χριστός, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτῶν τὸν οὐρανόν“· (Ἑβρ. δ'. 24.) ἀλλ' ὅμως κοινῇ εἰς ἡμᾶς τὰς Χριστιανούς, δὲν τιμᾶται πᾶρα ἡ σκηνὴ τοῦ Μωϋσεως, οὐτε πρὸς ἐκείνης Ἅγια τῶν Ἀγίων νομίζονται πῶς ἔχον πρὸς αὐτὴν προνομία τῆς Κυριακῆς, διὰ τὴν ἐσάδθησαν τύποι τῶν Οὐρανῶν.

Ἐστὶ προσάξει ὁ Θεὸς νὰ ἐορτάζῃν οἱ Ἰουδαῖοι τὴν Σκηνοποιίαν καὶ τὴν ὀγδόην ἡμέραν αὐτῆς λέγων· „ὅ- „παν σωτελέσῃτε τὴν γεννηματὶ τῆς γῆς, ἐορτάσῃτε „τῇ Κυρίῳ ἐπὶ ἡμέρας, τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ ἀνά- „παυσεως, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδῇ ἀνάπαυσεως“. (Λευ. καγ'. 17.) Ἡ ἐορτὴ δὲ τῆς Σκηνοποιίας ἔχει τυπὸν τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, καὶ ἡ ὀγδοὴ ἐκείνης ἡμέρας, ἦτον τύπος καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς Κυριακῆς, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Δεὸς Κύριος ὁ Ἀλεξανδρινός (Σελ. 1129).

αἱ

αἱ καταπαύσεις, πρώτη ἡ τῷ Σαββάτῳ, ἐν ἣ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, καθὼς γέγραπται: „Καὶ κατέπαυσεν (ὁ Θεός) τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ ἃν ἐποίησεν“ (Γεν. β'. 2.) περὶ τῆς ὁποίας πύτης καταπαύσεως δὲ φαίνεται νὰ ὁμιλῇ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἦτον παμπάλαιος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Κόσμου. Δεύτερα καταπαύσεις εἶναι, ἡ εἰσοδος εἰς τὴν γῆν τοῦ Ἱερουσαλὴμ, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Ἰσραηλῖται ἐμβαίοντες, ἔμελλον νὰ ἀναπαυθῶν ἀπὸ τῆς πολέμου, καὶ ἀπὸ τὴν πλανῆν, καὶ πᾶς περιπατήματα ὅπως ἐκαμναν εἰς τὴν ἔρημον, τρέχοντες ἐπάνω καὶ κάτω τεσσαράκοντα ὁλοκλήρους χρόνους. Ἀλλὰ καὶ περὶ ταύτης τῆς καταπαύσεως δὲ ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, καθ' ὅτι ἡ Ἱερουσαλὴμ ἐκατοικεῖτο ἀπὸ τῶν Ἑβραίων εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δαβὶδ· ὅθεν δὲν ἔπρεπε νὰ λέγῃ διὰ αὐτῶν, ὡσάν νὰ ἦτον ἄλλη κάμμία ὅπως ἐλείπετο. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι εἶναι ἄλλη καταπαύσις, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυὴ δὲν ἐδιωχθῆ νὰ ἐμβάσῃ τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ· ποία δὲ εἶναι αὕτη, παρὰ ἡ ἐν ἐρανοῖς; ἥτις εἶναι τρίτη πᾶς ἀειθμῶν. „Ὁὖν, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, ἀπέδρα ὁδοὺν, λύπην, καὶ στεναγμόν“; (Ἠσ. ν. 11.) Σπευδάσατε λοιπὸν, λέγει ὁ Παῦλος, σπευδάσατε, ὦ Χριστιανοί, νὰ μὴ χάσετε τὴν κατάπαυσιν ταύτην διὰ τὴν ἀπιστίαν σας, καθὼς καὶ οἱ πρόγονοί σας Ἑβραῖοι ἔχασαν αὐτήν. Τέτο μὲν εἶναι ὅλον τὸ νόημα τῶν ἀνωτέρω ρημάτων τοῦ Δαβὶδ, τῶν εἰς μῆκος ἐκτεταμένων. Πλὴν καὶ τὸ προσθέτομεν, ὅτι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί δὲν πρέπει νὰ κρινώμεν καὶ νὰ κατηγορεῖμεν τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ ὅταν μᾶς προνοῖται, καὶ ὅταν φαίνεται πῶς μᾶς ἀφίξει, ἡμεῖς πάντες πρέπει νὰ πιστεύωμεν, καὶ νὰ ἐλπίζωμεν εἰς αὐτόν· ἐπειδὴ καὶ τὰς

τῆς Πεντηκῆς) καὶ τῆς τελείας καὶ μονίμου μελέτης ἱδρύσεως ἐν τῷ Θεῷ, κατὰ τὸν Προκόπιον (σελ. 1373. τῆς Πεντατ.) καὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, λέγοντα: „τύπος γὰρ ἡ ὁδοὺς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος“ ὡς εἰς ὁδοὺν ἡμέρας, καθ' ἣν ἡ Σκηνωπηγία καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν ἡμετέρων σμαμάτων (ἔσται) καὶ ἀληθὴς καὶ τελειοτατὴ εὐαγγελικὴ καὶ φιλοδωρετικὴ ἀδιάδοχος“ (Σελ. 1504. τῆς Πεντατῆς).

Καθὼς λοιπὸν ἡ εἰσοδος τῶν Ἰσραὴλ εἰς τὴν ἐπιγῆνον Ἱερουσαλὴμ, καὶ πᾶς Ἁγία τῶν Ἀγίων τῆς σκηνῆς τοῦ Μωϋσέως, καὶ ἡ Σκηνωπηγία αὐτῇ, καὶ ἡ ὁδοὺς ἡμέρας τῆς Σκηνωπηγίας, δὲν εὐραχίζονται κοινὰ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς, μετὰ τὸ νὰ εἶναι Ἰουδαῖοι καὶ Νομικοὶ εὐραχίζονται, οὔτε ἀναστάσιμοι λογιζόμεναι, ἔτε πᾶς αὐτὰς προνομίαις ἔχουσι μετὰ τὴν Κυριακὴν· καὶ μὲν ὅπου ἐσάδηνσαν τύπος τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, καὶ τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, καὶ τὸ μέλλοντος αἰῶνος· τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ Σάββατον, ἀγκυλὰ καὶ ἐσάδην τύπος τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, δεδωκεν δὲ, καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, δὲν εὐραχίζεται ὅμως κοινὰ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς, ἔτε ὡς ἀναστάσιμος λογίζεται, ἔτε πᾶς αὐτὰς προνομίαις ἔχει μετὰ τὴν Κυριακὴν· ἐπειδὴ τὸ Σάββατον εἶναι εὐαγγελικὴ καὶ Νομικὴ, καὶ ἐχὶ Εὐαγγελικὴ καὶ τῆς νέας χάριτος, καθὼς εἶναι ἡ Κυριακή.

Ὡς περὶ γὰρ (διὰ τὴν εἰρημὴν καθολικῶς) ὅλος ὁ νόμος, ἢ καὶ μετὰ σκιά καὶ τύπον τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ὡς βεβαίον ὁ ἐν Πιδύματι καλῶν Παῦλος· „Σκιά γὰρ ἔχον ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν“ (Ἐβρ. ι. 1.) ἥτοι τύπος ὢν τῶν κατὰ τὴν Νέαν Διαθήκην μελλόντων δίδωται παρὰ Χριστοῦ ἀγαθῶν, τοῖς ταῦτα παραδεξαμένοις, ὡς ἐρμηνεύει ὁ Ἱερὸς Θεοφύλακτος· καθὼς, λέγω, ὁ Νόμος, τύπος ὢν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, μετὰ τὴν ἐλευσίαν τοῦ Χριστοῦ καταργήθη καὶ ἐπαύσατο, ὅσον κατὰ τὸν τελεωργικὸν μέρος αὐτοῦ· τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ Σάββατον, μετὰ τὸ νὰ ἦτον εὐραχὶ τοῦ παλαιῦ Νόμου τελεωργικὴ, μετὰ τὴν ἐλευσίαν τοῦ Χριστοῦ, οὐκ ὅλη τῷ νόμῳ καὶ αὐτὸς καταργήθη καὶ ἐπαύσατο, καὶ ἀντὶ ταύτης, εἰσῆλθον ἡ Κυριακή· ὅπερ γὰρ ἦν πάλαι παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις τὸ Σάββατον, τὸπο νῦν

παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς εἰς ἡ Κυριακή· ὅθεν καὶ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, πᾶς μετὰ Σαββάτου φρονεῖ, ὡς ἡμεῖς ἐν ἐβδόμῃ, καὶ τῷ ἐβδοματικῷ πάντῳ αἰῶνι σωματικῶς, καὶ ὡς ἡμεῖς ἐν νεκρώσει καὶ πώσει· διὰ τὴν κατ' αὐτῶν ὁ τὸ Κόσμον Δημιουργὸς καὶ Κύριος, ἐχὶ τυπικῶς, ἀλλὰ πραγματικῶς ἦτον νεκρὸς, καὶ πεπταχὸς ἐν τῷ πάφῳ· τὴν δὲ Κυριακὴν τιμᾷ καὶ δοξαζέμεν, ὡς ἡμεῖς ζῶντες καὶ ἀναστάντες, καθότι ἐν αὐτῇ ὁ Κύριος παύσας τὴν πᾶσιν καὶ τὸν θάνατον, πραγματικῶς, ἐτυπικῶς, ἀνέστη τριήμερος καὶ ἀνέζησε· καὶ ὡς ἡμεῖς ἐν ὁδοῦν ὑπερανάβηκται τὸν ἐβδοματικὸν Σαββατισμὸν, κατὰ τὸν πρῶτον Κανόνα τοῦ Θεοφίλου, καθ' ὃν καὶ ἔσται ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν.

Εἰ δὲ καὶ εἴπῃ τις, ὅτι τὸ Σάββατον ἔχει πᾶς προνομία τῆς Κυριακῆς, διὰ τὴν δὲν γίνεται νηστία εἰς αὐτὸ, καθὼς δὲν γίνεται νηστία καὶ εἰς τὴν Κυριακὴν, εἰς τὴν πᾶς τινὲς ἀποκερνοῦνται λέγοντες· ὅτι κοινὰ εἰς πᾶς αἰτίας ὅπου ἐρρέθησαν περὶ αὐτῆς ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ 89. Ἀποστολικὴ παρὰ τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ, εἶναι καὶ δύο ἄλλαι αἰτίαι, διὰ τὰς ὁποίας ἐδιωχθῆ νὰ μὴ νηστεύεται τὸ Σάββατον· μία διὰ τὴν κατὰ τὸ Σάββατον ἐτελέσθη ἡ θία Λειτουργία τελεία δηλαδή, καὶ ἐχὶ προηγουμένη, ὡς λέγει ὁ θείος Βασίλειος, καὶ ὁ Χρυσόστομος, καὶ ἄλλοι· ὅθεν χαρὸν αὐτῆς ἐδιωχθῆ καὶ νὰ μὴ νηστεύεται ἡ τῷ Σαββάτῳ ἡμέρα· καὶ ἄλλη αἰτία· διὰ τὴν κατ' οἰκονομίαν συγκαταβαίνοντες εἰς τοὺς Ἀποστόλους τοῖς ὅτε Ἰουδαίοις, τοῖς κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ κυριακῆς πολλοῖς ἔστι, κοινὰ εἰς πᾶς ὁποῖος ἦτον εὐραχὶ μετὰ τὸ Σάββατον, κατ' οἰκονομίαν λέγων ἐδιωχθῆσαν πᾶς, καθὼς καὶ ὁ Πέτρος συγκαταβαίνειν τοῖς αὐτοῖς, ἐκίρυσσε τὴν περιτρίβην· καὶ ὁ Παῦλος, κατὰ συγκατάβασιν καὶ οἰκονομίαν περιέτεμε τὸν Τιμόθεον· φέρεται δὲ εἰς τὸ καὶ παράδειγμα λέγοντες, ὅτι οἱ αὐτοὶ Ἀπόστολοι ἐν ταῖς Διαταγαῖς διὰ τὴν αὐτῶν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους συγκαταβάσαν, ἐδιωχθῆσαν νὰ γίνονται καὶ ἀργίαι ἐν τῷ Σαββάτῳ· ἀλλ' ὕστερον ὁ κ. δ. π. ἐν Λεοδικῇ, ἀναθεματίζει ὡς Ἰουδαῖον τὸν ἀργῶντα ἐν τῷ Σαββάτῳ.

τὰς παλαιὰς Ἑβραίους διὰ τοῦτο ἐκατηγόρει ὁ Θεός, δι' ὅτι ἐπέεραζαν αὐτὸν, καὶ ἐγόγγυζαν, ἡγοῦν δὲ ἠλπίζον ἀδιακρίτως εἰς αὐτὸν, πῶς πάντα διύαται, καὶ κἀνὸν πρᾶγμα δὲ εἶναι ἀδύνατον εἰς αὐτὸν.

12. „Βλέπετε, ἀδελφοί, μήποτε ἔσαι εἴ τιτι ὑμῶν καρδία πονηρὰ „ἀπιστίας“.

Η λέξις αὕτη ὅπερ γράφει ἐδῶ ὁ Παῦλος „βλέπετε“ εἶναι ῥῆμα ὅπερ φοβίζει τὰς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανὰς (1). φαίνεται γάρ, ὅτι ἦσαν μερικοὶ εἰς αὐτὰς, οἱ ὅποιοι ἀπιστοῦσαν πῶς δὲ εἶναι ἀληθινὰ ὅσα λέγονται περὶ τῆς ὑπαποδόσεως τῶν ἔργων τῇ καθεαυτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἠθέλον ἐλπίαν δοκιμὴν τῆς διωξέμενης, καὶ τῆς προνοίας ὅπερ ἔχει ὁ Θεός εἰς αὐτὰς, διὰ τὰς πειρασμὸς ὅπερ πάσχει. Διὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος ἀσφαλίζεται καὶ σερανοὶ αὐτὰς, ἐνθυμίζοντάς τας τὰς παιδείας ὅπερ ἔλαβον ἀπὸ τὸν Θεόν, οἱ πάλοι ἀπιστήσαντες Προπάτορές των· ἐπεὶ δὲ δὲ σφραγίζον τὸν πόνον, καὶ δὲ φοβίζον τὰς πολλὰς ἀνθρώπων τὰ μέλλοντα κακὰ, ὅπερ εἶναι ἄγνωστα, ὅσον τὰς φοβίζον τὰ ἀπερασμὸν, ὅπου εἶναι γνωστὰ εἰς αὐτὰς. Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, ὅτι ἀπὸ τῆς ἀπιστίας ἐρχεται τινὰς καὶ εἰς τὸ ἐκ συλλογίζεται τὰ πονηρὰ, καὶ ἐκ κἀμνη αὐτὰ (2).

„Ἐν τῷ ἀποσιῶναι ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος“.

Κατὰ ἄλλον τρόπον δὲ δέσκει εἰσοδὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ ἀπιστία, παρέξ ὅταν χωρισθῇ κρυφίως ἡ καρδία τὴν ἀπὸ τὸν Θεόν διὰ τῶν λογισμῶν, καὶ τῆς ψυχρᾶς πρὸς αὐτὸν διαθέσεως· δι' ὅ, τι ἔως ὅπερ κρατῇ τινὰς τὸν Θεόν μετὰ θερμὴν διάθεσιν τῆς καρδίας, καὶ μετὰ ἐμψύχους λογισμῶν, καὶ πιστεύει ὅλος διόλου καὶ ἐλπίζει εἰς αὐτὸν, ὅτι πάντα διύαται, ἔως ὅπου, λέγω, δέσκειται εἰς τοιαύτην θερμὴν πίσιν ἡ καρδία τὴν, κἀνὸν πρᾶγμα δὲν νομίζει ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος πῶς εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸν Θεόν.

13. „Ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτὰς καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἄλλως οὐ τὸ „σήμερον καλεῖται“.

Ητοι, οἰκοδομεῖτε, λέγει, ἑαυτὰς τὸν ἄλλον σας, ἀδελφοί, καὶ διορθοῦντε, καὶ σφραγίζετε εἰς τὸ καλὸν καὶ τὴν ἀρετὴν, διὰ τὸ μὴ πέσῃ τινὰς ἀπὸ λόγου σας εἰς κἀνὸν κακόν· εἰ δὲ καὶ ἠθέλε πέσῃ, ἐσεῖς ἐκ τὸν διορθοῦντε ἔως ὅπερ ζῆ, καὶ δέσκειται εἰς τὴν παρῶσαν ζωὴν· τὸτο γὰρ δηλοῖ τὸ „ἄλλως οὐ τὸ σήμερον καλεῖται“· ἡ ἐλπίς γὰρ σέκει ἀνοικτὴ εἰς τὴν παρῶσαν ζωὴν, καὶ ποτὲ δὲν πρέπει τινὰς ἐκ ἀπελπισθῇ· μάλιστα δὲ, ἔπε ὅλως, λέγει, ἄς δέσκειται εἰς κἀνὸν ἀπὸ λόγου σας καρδία πονηρὰ· εἰ δὲ καὶ εὐρεθῇ, ἄς μὴ πίπτῃ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος εἰς ἀπόγνωσιν, ἀλλὰ ἐσεῖς οἱ ἄλλοι παρακαλεῖτε αὐτὸν εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ παρηγορεῖτε, καὶ διορθοῦντέ τον.

„Ἴνα μὴ σκληρωθῇ τις ἐξ ὑμῶν ἀπάτη τῆς ἁμαρτίας“.

Ητοι, ἵνα μὴ κἀνὸν ἀπὸ λόγου σας σκληρωθῇ ἀπὸ τὴν ἀπόγνωσιν καὶ ἀπελπισίαν, καὶ ἔλθῃ εἰς πώρωσιν ἡ καρδία τὴν, ἡ γὰρ γοή ἀναίσθητος ὡσαν τὸ πωρὸν, καὶ ἀκολέθως μείνῃ ἀτάτος καὶ ἀδιόρθωτος· δι' ὅτι καθὼς τὰ σκληρὰ καὶ πεπωρωμένα σώματα τῶν ἀνθρώπων, δὲν ὑποτάσσονται εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἰατρῶν, τοιοῦτόπως καὶ αἱ ψυχαὶ ὅπερ σκληρυνθῶν, δὲν ὑποτάσσονται εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἀπάτη δὲ ἁμαρτίας ὀνομάζει, ἡ τὴν ἀπάτην

(1) Ὅτι δὲ τὸ „βλέπετε“ εἶναι λόγος ὅπου φέρει φόβον καὶ προσοχὴν, καὶ προφυλαξίν, ὅρα εἰς τὸ δ'. Κεφάλαιον τῆς πρὸς Κολοσσαίους, σίχ. 17.

(2) Σημειώσαι ὅτι ὁ Οἰκουμενὸς λέγει, πῶς ἔπε καλῶς ὁ Παῦλος „καρδία πονηρὰ ἀπιστίας“ (ἡ χωρί-

ζουσα δηλαδὴ ἀπὸ τὴν τῷ Θεοῦ πίσιν) ἐπεὶ ἦναι καὶ καρδία ἀγαθὴ ἀπιστίας, ὡς τὸ „μὴ παντὶ πιδύμασι „πισθῆτε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πιδύματα, καὶ ἐκ τοῦ „Θεοῦ εἶναι“. (α'. Ἰωάν. δ'.)

τῷ τῷ διαβόλῃ, ἥτοι τὸ νὰ μὴν ἐλπίζει τινὰς ὅτι θέλει εἶναι ἀνταπόδοσις, ἢ τὴν ἀναισθησίαν καὶ ἀπορίαν· δι' ὅ, τι τὸ νὰ λέγῃ ὁ ἁμαρτωλὸς, ὅτι ἐγὼ ἡμάρτον μίαν φοράν, λοιπὸν δὲν ἔχω ἐλπίδα σωτηρίας, τὸ εἶναι ἀληθῶς ἀπάτη τῆς ἁμαρτίας· ἐπεὶ δὴ ἡ ἁμαρτία ἀπατῶσα τὸν ἁμαρτωλὸν, καὶ τραβίζουσα αὐτὸν ὅλως διόλῃ εἰς τὸν αἰσθητικῆς, κάμνει αὐτὸν νὰ καταφρονῇ, καὶ νὰ συλλογίζεται τὰ ποιαῦτα διὰ τὰ τὸν κολάσῃ, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „ὅταν ἔλθῃ ἀσεβὴς εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ“· (Παρ. ιη. 3.) ἐκεῖνος δὲ ὅπῃ καταφρονεῖ, εἰς τὸν ὅλως νὰ πισθῇ ὅτι εἶναι κείσις καὶ ἀνταπόδοσις, διὰ τὰ μὴν ἔχει φόβον εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ. Συμπεραίνεται λοιπὸν ὅτι ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν γεννᾶται ἡ ἀπιστία· „Εἶπον γάρ, (οἱ ἁμαρτωλοὶ δηλ.) λέγει ὁ Δαβὶδ, ἐκ ὀφείτου Κύριος, εἰς τὴν σὺν ἡμῖν· „σει ὁ Θεὸς τῷ Ἰακώβ“· (Ψαλ. γγ. 7.) Καὶ πάλιν· „Εἶπε γάρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ (ὁ ἁμαρτωλὸς δηλαδὴ καὶ ἀσεβὴς) ἐκ ἐκζητήσεως (ὁ Θεὸς δηλ.)“· (Ψαλμ. 34.) καὶ „Ἐπιέλησαι ὁ Θεὸς (αὐτόν.)“ καὶ ὅσα ἄλλα ποιαῦτα (1).

14. „Μέτοχοι γὰρ γεγόναμεν τῷ Χριστῷ“.

Ητοι οὗτα πράγματα ἐγίναμεν ἡμεῖς καὶ ὁ Χριστὸς, καὶ καθὼς τὸ σῶμα μετέχει ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, ἔτσι καὶ ἡμεῖς μετέχομεν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ. Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ἐμβάζει ὁ Παῦλος εἰς τὰς καρδίας τῶν Ἑβραίων Χριστιανῶν ἐλπίδας καλὰς, καὶ ὥσπερ νὰ τὰς λέγῃ· ὁ Χριστὸς ὅπῃ τόσοι πολλὰ σὰς ἠγάπησεν, ὥστε καὶ νὰ σὰς κάμῃ σῶμα ἐδικόν αὐτοῦ, αὐτὸς δὲν θέλει σὰς ἀφήσῃ νὰ χωρισθῇτε ἀπὸ αὐτοῦ, εἰ μὴν καὶ ἐσεῖς θελήσετε. Πρὸς τούτοις καὶ ἄλλο ἀκόμη φανερόν· ὁ Παῦλος αἰνιγματωδῶς, τὸ ὅποῖον εἶπε καὶ ἄλλαχθ' ἤγειρεν, „εἰ ὑπομνήσκοντες, καὶ συμβασιλεύσομεν“· (β'. Τιμόθ. β'. 12.) ἐπεὶ δὴ γὰρ εἰς τὴν παρεστάντων ζωὴν μετέχομεν τὰς αὐτὰς θλίψεις καὶ πάθη ὅπῃ ἐδοκίμασεν ὁ Χριστὸς, ἀκόλουθον εἶναι, ὅτι εἰς τὴν ἄλλω ζωὴν θέλομεν μετέχειν καὶ τὴν τῷ Χριστῷ δόξαν.

„Ἐάν περ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως μέχρι τέλους βεβαίαν κατέσχωμεν“.

Αρχὴν ὑποστάσεως λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὴν εἰς Χριστὸν πίσιν· ἐπεὶ δὴ διὰ μέσων τῆς πίστεως ταύτης, ὑπέστημεν καὶ ἐσώθημεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, τὴν θείαν καὶ πνευματικὴν οὐσίαν καὶ ἀναγέννησιν, τὴν ἐκ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος. Καὶ βλέπε, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ ἐδῶ ζητεῖ ὁ Παῦλος χρεωστικῶς, τὸ νὰ σεπώμεθα μέχρι τέλους βεβαίως καὶ σερεῖς εἰς τὴν πίσιν· ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὸν μόνον τὸ νὰ ἀρχίσωμεν, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ τελειώσωμεν.

15. „Ἐν τῷ λέγεσθαι· σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσῃτε, μὴ σκληρυῖναι τὰς καρδίας ὑμῶν, ὥς ἐν τῷ παραπικρασμῷ“· (Ψαλμ. 95. 7.)

Εδῶ ὁ Παῦλος φέρει τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν ἀνωτέρω τὸ μέχρι τέλους, καὶ λέγει ὅτι τὸ παραινέται, μὲ τὸ νὰ λέγεται παρὰ τοῦ Δαβὶδ, σήμερον· ἐπεὶ δὴ τὸ σήμερον, πάντοτε εἶναι· σήμερον γὰρ λέγεται καὶ ἡ χθρῆσιν ἡμέρα, καὶ ἡ σημερινή, καὶ ἡ αὔρινη, καὶ ἀπλῶς κάθε ἡμέρα τῆς παρέσης ζωῆς σήμερον ὀνομάζεται. Λοιπὸν παραινέτε, λέγει, ἀδελφοί, οὗτος τὸν ἄλλον εἰς τὴν ἀρετὴν, ὥστε ὅπῃ τὸ σήμερον ὀνομάζεται· διὰ τὴν θέλει ἔλθῃ καιρὸς νὰ περάσῃ τὸ σήμερον, καὶ νὰ μὴ τὸ δύνῃτε· ἢ νοεῖται καὶ καθ' ὑπερβατὸν σχῆμα τὸ ρητὸν τὸ· τὸ ὅποῖον μάλιστα πρέπει νὰ ἐγκρίνεται, διὰ τὴν τὸ εἶπεν ὁ Θεὸς Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος· „ἔστι δὲ τὸ ὑπερβατὸν ποιῆσαι· ἐν τῷ λέγεσθαι, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσῃτε· τινὲς γὰρ ἀκούσαντες, παρεπίκραναν“· καὶ τὰ ἐξῆς ὅλα, εἶναι διὰ μέσων, ὥστε τὸ „φοβηθῶμεν ἐν, μήποτε καταλειπομένης ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν

„κα-

(1) Καὶ ὁ Χρυσόστομος δὲ τὸ αὐτὸ λέγει· „ὅρα, ὅτι τὴν ἀπιστίαν ἡ ἁμαρτία ποιεῖ· ὥστε γὰρ ἡ ἀπιστία βίον σίκεται πονηρὸν, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, ὅταν εἰς βάθος ἔλθῃ κακῶν, καταφρονεῖ· καταφρονήσασα δὲ, οὐδὲ πιστὸν ἀνέχεσθαι, ὥστε ἀπαθῆσαι φόβου“· (Λόγ. 5. εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους)

„κατάπαυσιν αὐτῶν“. Καὶ λοιπὸν, τὸ „ἐν τῷ λέγεσθαι, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτῆ ἀκρό-
„σιντε“, καὶ τὰ λοιπὰ, δὲν συνάπτονται μὲ τὰ ἀνωτέρω, ἀλλὰ μὲ τὰ κατωτέρω, ἦγεν μὲ
τὸ „φοβηθῶμεν ἐν“ καὶ τὰ λοιπὰ.

16. „Τινὲς γὰρ ἀκρόσαντες, παρεπύκρναν“. (1)

Μετριοὶ, λέγει, ἀπὸ τῆς σκληροκαρδίας καὶ ἀπειθεῖς Ἑβραῖες, ἀκρόσαντες τὴν ἐπαγγελίαν, καὶ ὑπόσχεσιν ὅπερ ἔπεν ὁ Θεός, ὅτι δώσω ὑμῖν τὴν γῆν τῶν Χαναανίων, ἡτοίμην Ἱερουσαλήμ, ἀπίστησαν, καὶ παρεπύκρναν τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀπιστίαν τες, προβαλλόμενοι τὸν φόβον, καὶ τὸ μέγεθος τῶ σώματος τῶν ἐν τῇ Χανααίᾳ Γιγάντων. ἔγω γὰρ ἔπεν ὁ Κύριος πρὸς αὐτὰς. „Ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν, ὁ ἐξαγαγὼν ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, δε-
„να ὑμῖν τὴν γῆν τῶν Χαναανίων, ὥστε εἶναι ὑμῶν Θεός“. (Λευίτ. κε. 38.) Βλέπετε, λέγει, λοιπὸν καὶ ἐσεῖς ἀδελφοί μου Χριστιανοὶ μήπως ἀπισήσετε εἰς τὰς ἐπαγγελίας ὅπερ σὰς ἔδω-
κεν ὁ Χριστός, διὰ τὰ κληρονομήσετε τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν. ἐπειδὴ τίποτε δὲν θέλει σὰς ὠφελήσει, τὸ νὰ ἀκρόσετε τὸ Εὐαγγέλιον τῶ Χριστοῦ μόνον, αἰσῶς καὶ δὲν πιστεύετε, καὶ ἐπιμένετε εἰς τὴν πίσιν, καθὼς εἰς τῆς ἀπειθεῖς ἐκείνης Ἰουδαίας ὠφέλησεν, ἡ ἀκοή μόνη τῶν ὑποσχέσεων τῶ Θεοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπωλέσθησαν διὰ τὰτο, διὰ τὴν ἀπίστησαν εἰς τὰ λόγια τῶ Θεοῦ.

„Ἀλλ' εἰ πάντες οἱ ἐξελεθόντες ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως“. (2)

Οἱ λοι, λέγει, ὅσοι διήλθον ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου δὲν παρεπύκρναν τὸν Θεόν. ἐπειδὴ ὁ Χάλεβ, καὶ ἡ Ἰησοὺς τοῦ Ναυὶ δὲν ἀπίστησαν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπέτυχον τὰς τῶ Θεοῦ ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεις, καὶ ἐμβήκαν εἰς τὴν γῆν τῆς Ἱερουσαλήμ, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, καὶ ἔρα εἰς τὸ 18. Κεφάλ. τῶν Ἀριθμῶν.

17. „Τίσι δὲ προσώχθισε πειρασάκοντα ἔτη; ἔχι τοῖς ἀμαρτήσασιν;
„ὧν τὰ κῶλα ἔπεσον ἐν τῇ ἐρήμῳ“;

Ερωτηματικὸν κάμνει τὸν λόγον ὁ Ἀπόστολος, διὰ τὸ σαφέστερον καὶ ἀνατίρρητον τοῦ πράγματος. διὰ τὴν τὰ ἐρωτηματικὰ εἰς τὰ ὁμολογούμενα πράγματα ὡς ἐπιτοπλῆσον βάλ-
λονται. εἰς ποίους, λέγει, ἐφάρθη ὁ Θεὸς ἐπαχθῶς καὶ βαρετῶς, παρὰ εἰς τοὺς ἀμαρτή-
σαντας; Προβάλλει δὲ καὶ τὴν τιμωρίαν ἐκείνων ὅπου ἀπίστησαν, καὶ λέγει ὅτι ἔπεσον τὰ
κῶλα αὐτῶν εἰς τὴν ἐρημον, καθὼς μετὰ φοβερισμοῦ εἶπεν ὁ Θεός. „ζῶ ἐγὼ λέγει Κύ-
„ριος.... ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ πεσεῖται τὰ κῶλα ὑμῶν“. (Ἀριθ. 18. 29.) ἦγεν θέλουν
πέσειν τὰ μεγάλα κόκκαλα τῶν μηρῶν σας εἰς τὴν ἐρημον. ἀπὸ δὲ τὸ μέρος τῶν κοκκάλων,
ἐφανέρωσεν τὸ ὅλον τῶν σωμάτων αὐτῶν, ἦγεν ὅτι θέλουν πέσειν τὰ σώματά των, καὶ θέλουν
ἀποθανεῖν εἰς τὴν ἐρημον.

18. „Τίσι δὲ ὤμοσε μὴ ἀσελδέσθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτῶν,
„ἀλλ' ἡ μὴ τοῖς ἀπαθήσασιν“;

19. „Καὶ βλέπομεν ὅτι εἰς ἡδυνήθησαν ἀσελθεῖν δι' ἀπιστίαν“.

Ανωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος ὅτι ἡμαρτον οἱ Ἰουδαῖοι, πόρα δὲ λέγει, ὅτι
ἐφάνηκαν καὶ ἄπιστοι καὶ ἀπειθεῖς. φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ Παῦλος φανερόναι αἰνιγματωδῶς
εἰς

(1) Σημειώσαι ὅτι ὁ Θεοδώριτος θέλει νὰ ἀναγι-
νώσκειται τὸ πινὲς, κατ' ἐρώτησιν. οὕτω γὰρ φησι.
„κατ' ἐρώτησιν τὸ πρῶτον ἀναγνώσειον“. (ἦγουν τὸ
„τινὲς γὰρ ἀκρόσαντες παρεπύκρναν“;) τὸ δὲ δεύτερον
(ἦγεν τὸ „ἀλλ' εἰ πάντες οἱ ἐξελεθόντες ἐξ Αἰγύπτου
„διὰ Μωσέως“) μὴ ἀποφαντικῶς, ἀλλὰ καθ' ὑπόκρι-
„σιν“ ὅτω γὰρ νοῦν πᾶς ἐξῆς παρασκιάζει. πλὴν γὰρ

„Χαλὲβ τῷ Ἰερωνῇ, καὶ Ἰησοῦ τῷ Ναυῇ, ἐξακόσια
„διεφάρησαν χιλιάδες. πάντες γὰρ ἔπεν ἐξεληλυθότες
„ἐξ Αἰγύπτου“. ἐλέπη δὲ ἔδωκεν τῷ Θεῷ, ἡτοίμην παρε-
πύκρναν τὸν Θεόν.

(2) Ἐλέπη ἔδωκεν ἀπὸ κοινοῦ τὸ „παρεπύκρναν“
ἡτοίμην, ἀλλ' εἰ πάντες οἱ ἐξελεθόντες ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μω-
σέως παρεπύκρναν, πᾶν Θεὸν δηλαδὴ.

εἰς τοὺς ἔξ' Εβραίων ταύτας Χριστιανούς, ὅτι μαζὶ μὲ τὴν μικροβυχίαν καὶ ἀπιστίαν ὅπου εἶχον, ἐπιπτον καὶ εἰς ἄλλας ἀμαρτίας πολλοὶ ἀπὸ αὐτούς. Ὅσοι λοιπὸν ἀπείδησαν, βλέπομεν, λέγει, ὅτι δὲν ἐμβῆκαν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἥτοι ἐμπροσθεν εἰς τοὺς ὁφθαλμούς μας δίδσκεται φανερόν καὶ ὁμολογούμενον τὸ τῆς ἀμαρτίας αὐτῶν ἐπιτίμιον καὶ ὁ κανόνις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

1. „Φοβηθῶμεν ὅν, μήποτε καταλαπομένης ἐπαγγελίας ἀσελθῶν
„ἂς τὴν κατὰπαυσιν“.

Εἰδὼ ἔγινον ἡ ἀπόδοσις τῆ αἰωτέρω ὑπερβατῆ σχήματος, διλαδὴ τῆ „ὅν τῷ λέγεσθαι „σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτῆ ἀκούσῃτε“ καὶ τὰ ἐξῆς. ὡς φοβηθῶμεν, λέγει, ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, μήπως ἀκολυθήσῃ ἡ αὐτὴ παιδεία καὶ εἰς ἡμᾶς, καὶ δὲν ἀξιοθῶμεν νὰ ἐμβῶμεν εἰς τὴν κατὰπαυσιν τῆ Κυρίου, ἥγαν εἰς τὴν αὐτὴν Ἱερουσαλήμ. τὸ δὲ ὅν, ἐβάλλθη, διὰ νὰ γνή ἐπανάληψις τῆ διὰ μακρῆ ἀποδοθέντος λόγου, πρὸς περαιωτέραν σαφήνειαν τῶν ἀναγνωσκόντων· ἐπειδὴ κατὰ ἄλλον τρόπον, περιττὸν εἶναι.

- „Δοκᾷ τις ὑσερήκει“.

Ηἴτοι ὡς φοβηθῶμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί μήπως ὑσερήσῃ καὶ ἀπομείνῃ τινὰς ἔξ' ἡμῶν, ἀπὸ τὸ νὰ ἐμβῇ εἰς τὴν κατὰπαυσιν ταύτῃ τὴν ἐπηγγελμένην ἀπὸ τῶν Κυρίων· διὰ νὰ κάμῃ δὲ τὸν λόγον ἰλαρώτερον, καὶ πλέον ἀβαρὴ καὶ ὀκολοπαράδεκτον, δὲν εἶπε διὰ νὰ μὴ ὑσερήσῃ τινὰς, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ φανῇ πᾶς ὑσερήσεν, ἥγαν πᾶς ἔλειψε, καὶ δὲν ἐμβῆκεν εἰς τὴν θείαν ἐκείνῃ κατὰπαυσιν.

2. „Καὶ γὰρ ἐσμεν ἐγγεγραμμένοι, καθάπερ ἐκάνοι· ἀλλ' ἔκ ὠφέ-
„λησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκάνους“.

Εὐγγελισθῆμεν, λέγει, καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί περὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν τῆς αὐτῆς Ἱερουσαλήμ, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι οἱ παλαιοὶ Ἰουδαῖοι· ἀλλ' ἡμεῖς μὲν ἀληθῶς, ἐκεῖνοι δὲ τυπικῶς, περὶ τῆς αἰσθητῆς Ἱερουσαλήμ· ὅμως δὲν θέλει ὠφελήσει ἡμᾶς ἀπλῶς τῆτο, αἰσῶς καὶ δὲν πισδύωμεν βεβαίως, καὶ δὲν ἀπορρίψωμεν καθὲ μικροβυχίαν ἀπὸ τῆς καρδίας μας, καθὼς ἐδὲ τὰς παλαιὰς Ἰουδαίας ὠφέλησε μόνη ἡ ἀκοὴ τῶν ἐπαγγελιῶν τῆ Θεοῦ. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώστα, πᾶς ὁ Παῦλος, εἰς μὲν τὰς Χριστιανὰς ἡμᾶς ἀνόμασεν εὐαγγελισμὸν τὸ πρᾶγμα, ὡσαν ἔπ' τὸ τῶν Χριστιανῶν Εὐαγγέλιον εἶναι ἀληθειῶν ἀγαθῶν ὑπόσχεται, καὶ δεδομένον ὡσαν ἀπὸ τροπαίε καὶ νίκης· εἰς δὲ τὰς Ἰουδαίας, λόγον μόνον ἀκοῆς ἀνόμασε.

- „Μὴ συγκεκραμένους (1) τῇ πίσει τοῖς ἀκούσασιν“.

Ηἴτοι μὲ τὸ νὰ μὴ ἐνώθησαν, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι ἐκεῖνοι, μηδὲ ἐσυμφωνήσαν διὰ τῆς πίσεως μὲ τὰς ἀκούσαντας, ἀλλὰ ἐχωρίσθησαν ἀπὸ αὐτῶν· δὲν εἶπε δὲ, μὴ συμφωνήσαντας, ἀλλὰ εἶπε θαυμασίως, „μὴ συγκεκραμένους“ ἵνα μὲ τὴν λέξιν αὐτῇ, φανερώσῃ τὴν ἀκραν ἐνώσιν· ἀκούσαντας δὲ ὀνομάζει ἐδὼ τὰς πισδύσαντας, ἐπειδὴ οἱ πισδύσαντες αὐτοὶ, ἡμπορῶν νὰ λέγωνται ὅτι ἤκεσαν τῇ ἀληθείᾳ (2). Ὁ δὲ μακάριος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, μὴ συγκε-

(1) Ἐν ἄλλοις μὴ συγκεκραμένοις.

(2) Ὁ Φώτιος δὲ ἀκούσαντας ἐνοεῖ, τὴν περὶ τὸν Ἰησοῦν τῷ Ναυῷ καὶ τὸν Χάλεβ. Δὲν ἀφέλησε λοιπὸν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνης, μὲ πὸ νὰ μὴ ἦτον συγκεκραμένοι τῇ πίσει, ἥγαν διὰ τῆς πίσεως, μὲ τὰς ἀκούσαντας καὶ

πισδύσαντας, ἥτοι μὲ τὸν Ἰησοῦν τῷ Ναυῷ καὶ τὸν Χάλεβ· διότι ἂν ἐπίδυσαν ἐκεῖνοι καθὼς καὶ ὅσοι, ἤθελαν γένειν πὸ εὐα, μὲ πὸ νὰ ἐσυγκράτῃ καὶ ἐσυγκρίτῃ αὐτὸς ἡ πίστις.

κεκραμμένους ὤρνησε πρὸς περὶ τὴν Χάλεβ, καὶ Ἰησὺν· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἔμειναν ἀσυστάστοι, καὶ δὲν συνεκράθησαν, εἰδὲ συνετίθησαν, καὶ συνεφθάρησαν μετὰ τὰς ἄλλας ὅπῃ ἐσυστάζον, καὶ εἶχον μίαν γνώμην μετ' ὅλης τῆς ἀπισήσαντας. Ποῖοι δὲ ἦτον οἱ ἀπισήσαντες αὐτοὶ; ἐκεῖνοι δηλαδὴ ὅπῃ ἤκουσαν μὲν τὴν τῷ Θεῷ ἐπαγγελίαν, ὅτι ἔχει νὰ τὰς δώσῃ τὴν γλῶσσαν Χαναταίων, ἀλλὰ δὲν ὠφελήθησαν ἀπὸ τῆς ἀκοῆς, μετὰ τὸ νὰ μὴ ἐπίστανται, ἀλλὰ ἀπισήσαντες ἐγόγγυσαν, καὶ διὰ τὸ εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς ἐπαγγελίας νὰ εἰσέλθουν δὲν ἠξιώθησαν. Τότε μὲν εἶπεν ὁ Ἄγιος Ἰωάννης, κατὰ τὴν μεγάλῃ αὐτῇ καὶ βαθεῖαν σοφίαν, ὅμως εἰς ἐμὴν τὴν ἀνάξιον, δὲν ἔδωκε νὰ νοήσω πῶς τὸ εἶπε (1).

3. „Εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες, καθὼς „ἔρηκν' ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ ἀσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου“.

Πόθεν, λέγει, εἶναι φανερόν ὅτι θέλομεν ἔμβομεν εἰς τὴν κατάπαυσιν τῆς Κυρίας ἡμεῖς οἱ πιστεύσαντες Χριστιανοί; ἀπὸ τὸν λόγον ὅπῃ εἶπεν ὁ Θεός, ὅτι δὲν θέλουν ἔμβειν εἰς τὴν κατάπαυσίν μου οἱ ἀπισήσαντες· δι' ὃ, τι ὅξ ἀντιδιαβολῆς νοεῖται τὸ· καὶ καθὼς εἰς τὰς ἀπισήσαντας ἐδόθη ἐπιτίμιον τῆς ἀπιστίας των, τὸ νὰ μὴν ἔμβειν εἰς τὴν κατάπαυσιν Κυρίας, ἔτ' ἐκ τῆς ἐναντίας ἡμεῖς οἱ πιστεύσαντες, θέλομεν λάβομεν ἀμοιβὴν καὶ μισθὸν τῆς πίστεώς μας, τὸ νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν τῇ Κυρίᾳ κατάπαυσιν.

„Καὶ τοὶ τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου γεννηθέντων“.

4. „Εἶρηκε γὰρ πρὸς περὶ τῆς ἐβδόμης ἔγω“.
 „Καὶ κατέπαυσεν ὁ Θεός ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ“ (Γεν. β'. 2.).
 5. „Καὶ ἐν τούτῳ πάλιν „Εἰ ἀσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου“ (Ψαλμ. 111.).

Ο λόγος ἔπος τῇ Ἀποστόλῃ φαίνεται μὲν νὰ ἦναι ἀνακόλουθος, δὲ εἶναι δέ· λέγει λοιπὸν τὸ τὸ Ἀπόστολος, ὅτι δὲν ἔχει τινὰς νὰ εἰπῇ, ὅτι ὁ Δαβὶδ ὀμιλεῖ ἐδῶ διὰ τὴν κατάπαυσιν τῆς Σαββάτου· πῶς γὰρ ἤθελε λέγει δι' αὐτὴν, ἡ ὁποία παλαιὰ ἐγένετο, ὅταν κατ' ἀρχὰς ἔλαβον ὁ Κόσμος τὴν σύστασίν τε; φανερόν λοιπὸν εἶναι, ὅτι ὁ Δαβὶδ ὀμιλεῖ ἐδῶ περὶ ἄλλης τινὸς καταπαύσεως, δηλαδὴ περὶ τῆς εἰς Οὐρανὸς εἰσελεύσεως· διὰ τὸ καὶ εἰς μέλλοντα χρόνον λέγει τὸ „εἰσελεύσονται“ ὡσαν ὅπῃ ἔμελλον μερικοὶ μετὰ ταῦτα νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν κατάπαυσιν ταύτην· καὶ καθὼς τὸ Σάββατον λέγεται μὲν κατάπαυσις κοινὴ εἰς τὴν θείαν Γραφὴν, τίποτε δὲ δὲν ἐμπόδισε τὸ ὄνομα αὐτὸ, ὥστε ὅπῃ καὶ ἡ εἰσοδος εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς ἐπαγγελίας νὰ ὀνομασθῇ μετὰ ταῦτα κατάπαυσις· ἔτ' ἐκ παρομοίας εἰδὲ πῶς ἐμπόδιζει τίποτε ἀπὸ τὸ νὰ ὀνομασθῇ πάλιν κατάπαυσις, ἡ μέλλουσα τῶν Οὐρανῶν Βασιλεία, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν θέλουν ἔμβειν ἐκεῖνοι ὅπῃ εἰς τὴν Χριστὸν δὲν ἀπιστῶσιν.

6. „Εἴπα ἔν' ἀπολείπεταί τις ἀσελεῖν εἰς αὐτὴν, καὶ οἱ πρότερον „ἀγγελισθέντες ἐκ αἰσῆλθον δι' ἀπάθειαν“.
 7. „Πάλιν τινὰ ὀρίξαι ἡμέραν, σήμερον ἐν Δαβὶδ λέγων, μετὰ τοσούτον χρόνον καθὼς εἴρηται· σήμερον εἰς τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσῃτε, μὴ σκληρυνήτε τὰς καρδίας ὑμῶν“.
 8. „Εἰ γὰρ αὐτὸς Ἰησοῦς κατέπαυσεν, ἐκ αὐτοῦ περὶ ἄλλης ἐλάλα μετὰ ταῦτα ἡμέρας“.

Μὲ

(1) Μήπως δὲ καὶ ἦναι ὀρθότερον καθὼς ἐν ἄλλοις διέσκοιται, ἦναι ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς δὲν ὠφελήσεν ἐκείνους, ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν ἦσαν συγκεκριμένοι καὶ ἠνωμένοι διὰ τῆς πίστεως μετὰ τῆς ἀκουσάντας τὸν· μέχρι

γὰρ τῆς ἀκοῆς αὐτῶν προσέβαλε μόνον, εἰς δὲ τὴν καρδίαν αὐτῶν δὲν ἐμβήκεν, ὥστε συνεκράθη τῇ ψυχῇ αὐτῶν διὰ τὴν ἀπίστην.

Μὲ ὅλα τὰ λόγια ταῦτα σπευδάζει νὰ δείξῃ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁ Ἰησοῦς τῇ Ναυῇ δοὺ ἐδωκέναι νὰ ἐμβάσῃ τὰς ψυχὰς Ἰσραὴλ εἰς ταύτην τὴν κατάπαυσιν, περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, καὶ αὐτός· ἐπειδὴ δὲ, ὁ μὲν Ἰησοῦς τῇ Ναυῇ δοὺ ἐδωκέναι νὰ τὰς ἐμβάσῃ, ὁ δὲ Δαβὶδ λέγει πάλιν ὕστερα ἀπὸ τὸς πολλὰς χρόνους, „μὴ σκληρύνετε τὰς καρδίας σας καθὼς οἱ προπάτορές σας, οἱ διὰ τὴν ἀπιστίαν μὴ εἰσελθόντες εἰς τὴν κατάπαυσιν· διὰ τὸ λοιπὸν μὲ τὰ λόγια ταῦτα δίδει ὁ Ἀπόστολος εἰς ἡμᾶς νὰ νοήσωμεν ἐκ τῶ ἐναντίου, ὅτι, αἰσῶς καὶ πισδῶμεν, θέλωμεν ἔμβομεν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτῇ· ὅθεν φανερόν ἐστίν, ὅτι ἡ κατάπαυσις αὕτη εἶναι μέλλουσα, καὶ προσμένει ἡμᾶς· ἐπειδὴ διὰ τὴν εἰς Ἱερουσαλὴμ κατάπαυσιν δοὺ ὑπέσχετο ὁ Δαβὶδ· διὰ τὴν εἰς τὸν καιρὸν τῇ Δαβὶδ, εἶχον οἱ Ἰουδαῖοι τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ὅλῳ τῷ Παλαιστίνῳ· ἀλλ' ἐδὲ διὰ τὴν ἐβδόμην ἡμέραν λέγει τῇ Σαββάτῃ τὴν καταπαύσιμον, ἐπειδὴ καὶ αὕτη ἦτον περασμένη, καὶ ἔγιγον ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου. Λοιπὸν ἄλλη τρίτη κατάπαυσις εἶναι ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμβάζει τὰς ἀνθρώπους ὁ ἀληθινὸς Ἰησοῦς Χριστός, καὶ ἡ εἰς τὸν Ἰησοῦ Χριστὸν πίσις.

9. „ Ἄρα ἀπολαμβάνεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τῷ Θεῷ “.

Δοὺ εἶπε κατάπαυσις, ἀλλὰ σαββατισμὸς, ὄνομα βαλὼν ἑβραϊκὸν, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχαιρον οἱ Ἑβραῖοι καὶ ἐπροσπάθει· σαββατισμὸν δὲ ὀνομάζει τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν· δι' ὃ, τι καθὼς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ Σαββάτῃ ἐπρόσαςεν ὁ νόμος νὰ ἀπέχων οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ ὅλα τὰ ἔργα τὰ σαρκικά καὶ παχέα, ἐκεῖνα δὲ μόνον τὰ ἔργα νὰ κάμνω οἱ Ἱερεῖς, ὅσα ἦτον εἰς τὴν λατρείαν τῷ Θεῷ, καὶ ὅσα ὠφέλουν τὴν ψυχὴν· ἐττί καὶ τότε εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, ὅλα θέλουν εἶναι πνευματικά καὶ θεϊκά, καὶ κἀντὶ σαρκικὸν ἢ κοπιαστικὸν καὶ λυπηρὸν ἔργον δοὺ θέλει εἶναι· ὅθεν εἶπον οἱ Ἰσραῖτες, „ἀπέδρα ὁδὴν, λύπη, καὶ στεναγμὸς“· (Ἠσ. ν. 11.) (1) Ἄκουε δὲ καὶ τὴν λέγει παρακάτω ὁ Παῦλος.

10. „ Ὁ γὰρ ἀσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτῇ, καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτῇ, ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ Θεός “.

Εδῶ εἰρηγεῖ ὁ Θεὸς Ἀπόστολος διὰ τὴν ὀνόμασε σαββατισμὸν τὴν ποιαύτην κατάπαυσιν· διὰ τὴν, λέγει, καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν κατάπαυσιν τῆς Βασιλείας τῷ Θεῷ εἰσερχόμενοι, καταπαύομεν ἀπὸ τὰ ἐδικά μας ἔργα, καθὼς κατέπαυσε καὶ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὰ ἔργα, τὰ εἰς τὴν σύστασιν τῷ Κόσμῳ ἀναγκαῖα, ὀνομάσας Σάββατον, ἦτοι κατάπαυσιν, τὴν ἡμέραν ἐν ἣ κατέπαυσεν ἀπὸ αὐτῶν· δι' ὅτι εἰς μὲν τὴν παρεῖσαν ζωὴν, πολὺς κόπος, καὶ ἀγῶν ἐρείσκειται εἰς τὰς δικαίας, καὶ διὰ τὰς ἄλλας λυπηρὰς περιστάσεις τῆς ζωῆς ταύτης, καὶ μάστις διὰ τὰς ἰδρώτας τῆς ἀρετῆς· ἐκεῖ δὲ εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, ἐδὲ τῆς ἡθικῆς ἀρετῆς θέλει εἶναι ἐργασία, ἀλλὰ μόνον θέλει εἶναι θεωρία, καὶ ἀχόρτατος ἀπόλαυσις τῷ Θεῷ· Ἐκεῖνο λοιπὸν ὅπερ οἱ ἔξ Ἑβραίων πιστοὶ ἐπεθύμουν νὰ ἀκούσιν, ὅτι θέλουν ἐλθεῖν εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τῶν κόπων, καὶ μόχθων, καὶ πειρασμῶν τῆς παρεῖσης ζωῆς, τὸ εἶπον εἰς αὐτὰς ὁ Ἀπόστολος διὰ νὰ τὰς παρηγορήσῃ (2).

11. „ Σπευ-

(1) Δοὺν δὲ τῷ Θεῷ τὰς πίστεις ὀνομάζει ὁ Παῦλος, κατὰ τὸν Οἰκουμενικόν, καὶ τὸν Φώτιον λέγοντι· „ ἡ κατάπαυσις αὕτη, ἀφιερωμένη ἐστὶ τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ “· λαὸς δὲ ἀληθὺς τῷ Θεῷ, οἱ πιστεύσαντες εἰς αὐτὸν, καὶ φυλάττοντες τὰ προστάγματα αὐτοῦ “.

(2) Ὁ δὲ ὑψίστος, καὶ θεωρητικώτατος Ἅγιος Κλήσιος, ἀναγωγικῶς καὶ ὑψηλῶς ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τῷ τῷ Ἀποστόλῃ λέγων· „ Κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων, ὃν ἤρξατο ποιῆσαι· ἀλλὰ μιστὶ τῷ ἐν λόγῳ καὶ Πνεύματι τῶν γεγονότων ἐκπλήρωσιν “· ἐφάμιλλον τρόπον καὶ ὁ Θεοκλέους νῦν καταπαύει ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτῷ, ὃν ἤρξατο τὸ καταρχαί-

„ ποιῆν, εἰς συμπλήρωσιν κόσμου τῷ κατ' ἀρετὴν νοη- “ τῷ· ἀλλὰ μετὰ τὸ ἀνασκοπεῖν, καὶ οἷον ἐπεξεργά- “ σαδαι ἐν λόγῳ Θεοῦ, καὶ Πνεύματι ζωοποιῶ, τὸν ξύμ- “ παντα κόσμον, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ νοητὰ διαρκῶς, καὶ ἀ- “ πό τῶν δε ἀναβεβηκεῖν πάλιν ἐν λόγῳ καὶ Πνεύμα- “ τι εἰς τὰ παρῆστιν ἡρημένα μετὰ φυσικά, καὶ ὑπερ- “ κύβητις εἰς τὰ ἀπλά καὶ ἀπύκνιστοι τῆς θεολογίας μου- “ καὶ θεάματα· τοσυνικὰ δὲ γὰρ ἐν τῇ καταπαύσει, ἀ- “ ναπαύσεως καὶ ἡρήνης ἐν νοερᾷ ἀληθείᾳ, ὅτι μάλιστα “ ποδὴς ἀπολαύει, καὶ δὴ δεῖται ἐν φωτὶ γνώσεως, “ καὶ Πνεύματος ζωοποιῶ μετοχῇ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ “ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν “· (Κεφ. ο.δ., Φιλοκαλ. σελ. 1143.)

11. „Σπεδάσωμεν ὃν ἤσειλθαν εἰς ἐκάνω τῷ κατόπαυσιν“.

Επειδὴ διὰ τὸ λόγῳ ἀπέδειξεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι εἶναι καὶ τρίτη κατόπαυσις ἢ τῶν Οὐρανῶν δηλαδὴ Βασιλεία, λοιπὸν παρακινεῖ τὰς εἰς Ἑβραίων πιστὰς νὰ ἔμβωσιν εἰς αὐτήν· καλῶς δὲ εἶπε τὸ σπεδάσωμεν· ἐπειδὴ μόνη ἡ πίστις αὐτὴ κατ' ἐαυτήν, δυνάμει εἶναι ἀρκετὴ νὰ ἐμβάσῃ τὸν ἀνθρώπον εἰς τὴν κατόπαυσιν ἐκείνῳ, αἰσῶς μαζὶ μὲ τὴν πίστιν δυνάμει εἶναι σωτηροφύμνη καὶ ἡ ἐνάρετος ζωὴ, καὶ ἡ διὰ τῶν ἔργων σπεδὴ, καὶ προθυμία.

„Ἰνα μὴ ὃν τῷ αὐτῷ τις ὑποδάγματι πέσῃ τῆς ἀπαθείας“.

Ας σπεδάσωμεν, λέγει, ὦ ἀδελφοί, νὰ ἔμβωσιν εἰς ἐκείνῳ τὴν τρίτῃ κατόπαυσιν, διὰ νὰ μὴ ξεπέσῃ τις ἀπὸ αὐτὴν, κατὰ τὸ αὐτὸ παράδειγμα τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἦγεν παρομοίως καθὼς ἐξέπεσαν ἀπὸ τὴν κατόπαυσιν τῆς αἰσθητικῆς Ἱερουσαλὴμ οἱ ἀπειθεῖς Ἑβραῖοι· διότι καθὼς ἐκεῖνοι ἀφ' ἧς ἐπέρασαν τὸ περισσότερον μέρος τῆς ἐξόδου, καὶ ἐκακοπάθησαν εἰς τὴν ἔρημον, ὁμοίως διὰ τὴν ἀπιστίαν τὰς ἐξέπεσαν, καὶ δυνάμει ἀξιώθησαν νὰ ἔμβωσιν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· ἐτὶ λέγει καὶ ἐσεῖς βλέπετε καὶ προσέχετε καλὰ, μήπως ὑμεῖς ἀπὸ πόσεως ἀγῶνας ὅπως ἐπέρασατε διὰ τὴν πίστιν τὰ Χρυσῶν, ξεπέσετε ἀπὸ τὴν κατόπαυσιν τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, διὰ τὴν δυνάμει ἀγῶνισθητέ μετὰ τέλους· ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι κυρίως τὸ νὰ πέσῃ τις, ἦγεν τὸ νὰ μὴ ἀγωνισθῇ μετὰ τέλους (1).

12. „Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τῷ Θεῷ, καὶ ἐνεργῆς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πάντων μάχαιραν δίκομον“.

Καθὼς, λέγει, τότε τὰς ἀπειθεῖς Ἰουδαίας δυνάμει ἀφάνισεν, ἔτε πόλεμος, ἔτε μάχαιρα, ἀλλ' ὁ λόγος τῷ Θεῷ· ἐπειδὴ ἀπὸ λόγου τῶν ἐκείνοι ἐπιπτον καὶ ἠφανίζοντο κατὰ θεῖον ὄργῳ, χωρὶς τινος ἐξώθου νὰ τὰς πολεμῇ καὶ νὰ τὰς διαφθερῇ, ἐτὶ θέλει γινῇ πόρα καὶ εἰς ἡμᾶς τὰς Χρυσῶν· διὰ τὴν αὐτὸς λόγος τῷ Θεῷ ὅπως ἐπαίδευσεν ἐκείνας, θέλει παιδεύσει καὶ ἡμᾶς· ζῇ γὰρ αὐτὸς πάντοτε, καὶ δυνάμει ἔσβυσεν. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον εἶπε τὸ „ζῶν“ ἵνα μὴ ἐσθ' ἀνέσας λόγον, νομίσῃς πῶς εἶναι κενὸς λόγος προφορικὸς, αὐτοπόστος, καὶ εἰς τὸν αἶρα διαλυόμενος· διὰ τὸ λέγει, ὅτι ὁ λόγος αὐτὸς τῷ Θεῷ, εἶναι ζωντανὸς, ἦτοι ὕψους, καὶ ἐνεργητικὸς, καὶ εἰς ὅποιαν ψυχὴν πέσῃ, προσκινεῖ πληγὰς χαλεπάς. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγιῶσα, συγκατάβασιν ὅπως μεταχειρίζεται ὁ Ἀπόστολος· διὰ τὴν περὶ τῷ λόγῳ τῷ Θεῷ ὁμιλῶντας, ἀναφέρει μάχαιραν καὶ δίκομον, πράγματα σωματικὰ εἰς ἡμᾶς καὶ ἀνθρώπινα, διὰ νὰ δείξῃ ἀπὸ αὐτῶν τὴν ὑπεροχὴν τῆς δυνάμεως τῷ Θεῷ.

„Καὶ δι' ἡμᾶς ἀρχὴ μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος“.

Φοβερὸν πρᾶγμα λέγει ἐδῶ ὁ Ἅγιος Ἀπόστολος· φανερὸν γὰρ, ἢ πῶς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ χωρίζει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀπὸ τῆς ψυχῆς, καὶ ἀφίνει αὐτὴν ἔρημον ἀπὸ τῆς πνεύματος χάριτος καὶ ἀγιότητος, τὴν ὅποιαν ὁ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὠνόμασε διχοτομίαν· „ἦξει φησὶν ὁ Κύριος τὸ δῆλον ἐκεῖ, ἐν ἡμέρᾳ ἢ ἐν προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ἢ ἐν γινώσκῃ, καὶ διχοτομήσει αὐτὸν, καὶ τὸ μέρος αὐτὸ μετὰ τῶν ὑποκειτῶν θήσει“· (Ματθ. κδ'. 50.) (2) διότι καθὼς ὁ Βασιλεὺς, ὅταν σφάλῃ σὺν ἀρχαῖς, πέρνει πρῶτον τὴν βα-

(1) Ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεοδώρετον· „ὁ ῥαζὼν συζῶν, καὶ μὴ ποθὼν τὴν ἐπαγγελίαν ἀγαθὴν ἀπολαύσει, ταῖς ἐκείνων τῶν ἀπειθεῶν ὑπεύθυνος ἐσται κατηγορίας“.

(2) Περὶ τῆς διχοτομίας αὐτῆς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος· „διχοτομία ἐστίν, ὡς περὶ ἐφύ, ἢ ἀπὸ τοῦ πνεύματος εἰς τὸ διηνεκές τῆς ψυχῆς ἀποσπέννυσθαι, ὡς γὰρ, εἰ καὶ μὴ ἀναγκραται τοῖς ἀναξίοις,

„ἀλλ' ἐν παρῶναι δοκῇ τοῖς ἀπαξ ἐσφραγισμένοις, τὴν ἐκ τῆς ἐπιστροφῆς σωτηρίαν αὐτῶν ἀναμενον“· φησὶ δὲ ἐξ ὧν τῆς βεβηλωσάσης αὐτὴ τῆς χάριτος ψυχῆς ἀποσπέννυσθαι· διὰ τὸ ἐκ ἐστὶν ἐν τῷ ἁγίῳ· ὁ ἐξομολογούμενος, ὡς ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων Θεοῦ, οὐκ ἐστὶ τῆς βεβηλωσάσης τῆς πνεύματος συμπαράσσης“· (Κεφ. ιε'. περὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι.)

βασιλικῶς ζῶντι ἀπὸ αὐτὸν, καὶ τὸ ἀξίωμα ὅπερ ἔχει, καὶ τότε τὸν παιδεύει· ἔτι καὶ ὅταν ἀμαρτήσῃ ὁ ἄνθρωπος, καὶ δὲν μετανοήσῃ, πέρνει ὁ Θεὸς πρῶτον ἀπὸ αὐτὸν τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὅπερ τὸ ἔδωκε, καὶ ἔπειτα τὸν κολάζει· ἢ φανερόν τοι ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ διαπερνᾷ ἕως καὶ αὐτὰ τὰ ἀσώματα, καὶ αὐτὰ πνύματα (1). Μερικοὶ δὲ ἔτι ἐνόησαν τὸ ρητὸν τοῦτο, ὅχι ὁμῶς καὶ σύμφωνα μετὰ τὸν σκοπὸν τοῦ Ἀποστόλου, καθὼς εἰς ἐμένα φαίνεται. Λέγουσι λοιπὸν ἔτι, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐμβαίνει μέρη εἰς τὴν ψυχὴν, διαιρεῖ καὶ μοιράζει τὰ μέρη αὐτῆς, καὶ κάμνει αὐτῇ δεκτικὴν καὶ χωρητικὴν τῆς γνώσεως τῶν ἐδικῶν τε μυστερίων· διότι καθὼς ἡ σαῖτα μοιράζεσθαι καὶ σχίζεσθαι τὸ μέρος ἐκείνο τοῦ σώματος, εἰς τὸ ὅποιον ἤθελε κτυπήσῃ, διαπερνᾷ καὶ ἐμβαίνει μέρη εἰς αὐτό· ἔτι καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, αἰσῶς δὲν σχίσῃ καὶ διαμερίσῃ τὰ ὡμοειδή μέρη τῆς ψυχῆς, δὲν ἡμπορεῖ νὰ διαπεράσῃ, καὶ νὰ ἐμβῇ μέσα εἰς αὐτήν (2).

„ Ἀρμῶν τε καὶ μυελῶν “.

Διὰ τὰ μὴν ἀκέσεν οἱ οὗτοι Ἑβραίων πιστοὶ μόνον τὰ νοητὰ μέρη τῆς ψυχῆς (τὰ ὅποια εἶπεν ἀνωτέρω) καὶ ἀμελήσεν, ὥσπερ ὅπερ ἡ παιδεία αὐτῶν εἶναι ἀφανὴς καὶ ἀόρατος, διὰ τοῦτο βάλλει ἐδῶ ὁ Παῦλος καὶ τὰ μέλη τοῦ σώματος, διὰ τὰ αἰσθητὰ περὶ αὐτὸν· ἐπειδὴ τὰ φανερὰ καὶ αἰσθητὰ πράγματα, ἐκεῖνα καὶ περισσότερον καταπλήττει καὶ φοβίζει τὸν ἄνθρωπον.

„ Καὶ κερτικὸς ἐνδυμήσεων, καὶ ἐννοιῶν καρδίας “.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανεροί τοι ὁ Ἀπόστολος τὴν Θεότητα τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγου· ἐπειδὴ τοῦ Θεοῦ μόνον εἶναι ἴδιον τὸ νὰ ἀνακρίνῃ, ἢ γὰρ τὸ νὰ ἐξετάζῃ, καὶ νὰ ἡξυρῇ τὰς ἐνδυμήσεις τῶν καρδιῶν· „ ἐτάζων γὰρ φησὶν ὁ Δαβὶδ, καρδίας καὶ νεφρῶν ὁ Θεὸς δικαίως “ (Ψαλμ. ζ'. 10.) καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Σολομῶν εἶπε· „ σὺ μοιῶτατος οἶδας τὴν καρδίαν πατέρων “ (γ'. Βασίλ. ή. 34.) (3)

13. „ Καὶ

(1) Ὁ δὲ Θεοφύλακτος Μάξιμος πνύμα ὀνομάζει, ἐν ᾧ εἶναι οἰκοδομημένα αἱ αἰσθήσεις, ἡτοι τὸ πνεῦμα ἐκείνο διὰ μέσων τῶν ὁποίων ἐνεργεῖ αἱ αἰσθήσεις· τοῦτο δὲ τὸ πνεῦμα ὡς καθαρῶτατον, καὶ λεπτὸν, μεσιτὴν μετὰ τῆς παχύτητος τοῦ σώματος, καὶ τῆς αὐλίας τῆς ψυχῆς, καὶ δι' αὐτῆς ἡ ψυχὴ ἐνέεται τῷ σώματι, καὶ ἐνεργεῖ ἐν τῇ περὶ τὴν ζωὴν καλῶν τε καὶ ψυχικῶν πνεύμα, καὶ ζωτικόν, καὶ αὐτογενές, καὶ νερῶδες χυμὸς ἀπὸ τοῦ Θεολόγου, φυσικῶς τε καὶ μεταφυσικῶς. Ὁ λόγος λοιπὸν τοῦ Θεοῦ εἶναι ὅσον ἐνεργητικὸς καὶ ἀπλόκατος. ὥστε ὅπερ διαπερνᾷ ἀνάμεσα εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ διαχωρίζει αὐτὰ ἀπὸ τοῦ φυσικῶς ἡνωμένου. Ὁ δὲ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος τὸ ρητὸν τοῦτο τοῦ Ἀποστόλου ἐρμηνεύων λέγει· „ Σμικρὸν δὲ, ἡτοι λεπτὸν ἐπὶ τοῦ Θεοῦ λέγεται, τὸ παντὸς ὄγκου καὶ διαστάσεως ἐκβεβηκός, καὶ τὸ διὰ πάντων ἀκωλύτως χωρὼν, καὶ τοι καὶ πάντων στοιχειωτικῶν αἰτιῶν ἐστὶ τὸ σμικρὸν, ἐδάμνη γὰρ ἐν τῇ τῇ σμικρῇ ιδέᾳ ἀμέδευτον. Οὐδ' αὖτε ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ σμικρῇ ἐκληπτικῇ, ὡς ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων ἀνεμποδίστως χωρὼν, καὶ ἐνεργῶν, καὶ δι' ἐκείνων ἀλλοιῶν πνεύμα καὶ πνύμα· τοι, ἀρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κερτικὸν ἐνδυμήσεων, καὶ ἐννοιῶν καρδίας· μάλλον δὲ τῶν ὄντων ἀπάντων· οὐ γὰρ ἐστὶ κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ “ (Κεφ. δ'. περὶ θείων ὀνομάτων.)

Τὸ τοῦτο δὲ σχολιάζων ὁ πῶ Ἁγίου Διονύσιος σχολιαστὴς Θεοφύλακτος Μάξιμος λέγει· „ τὸ ὑπερέχον τῆς πῶ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπὶ τῶν ἀσώματων χωρήσεως ἐντεῦθεν ἐκτετατωμένον· τὸ γὰρ δι' ἐκείνων ἀλλοιῶν πνεύμα καὶ πνύμα καὶ

πνεύματος, ὅπερ ἀποφαίνει, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ἀσώματον τῆς ψυχῆς, καὶ ἐνοεῖται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διαμερίζεσθαι· δύναται· δι' ὃ καὶ τὰς ἐννοίας ὁ Θεὸς νοῦν, ὡς ὁ νῦν κινούμενος, καὶ ἐνεργῶν νοῦν, καὶ τῆς ποσότητος ἀσώματος καὶ ἀδιαμερίστου (τί γὰρ μετὰ τὴν νῦν καὶ νοήσεως;) ὁ Θεὸς μέσος χωρῶν, ὡς καὶ ἡρῆται· σὺ συνῆκας τὰς διαλογισμῶν μετὰ μακρόθεν· ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος (πῶς ἐστὶν ἐν ᾧ τὰς αἰσθήσεις ἐνεργεῖται ἐχόμενον, δι' οὗ καὶ τὰς αἰσθητοὺς ἡ ψυχὴ προσβάλλει, καὶ τὸ διανοητικὸν τῶν σκέψεων ἐχομεν) ἀκωλύτως χωρῶν ὁ Θεός· ὅπερ δὲ τὸ πνεῦμα, δυνάμει καὶ οἰονὶ δευτέρῃ ψυχῇ αἰσθητικῇ τῆς ψυχῆς, οἱ παρ' Ἑβραίων σοφοὶ καλεῖσιν. Ἡ ἐν αἰσθητικῇ αὐτῇ ψυχῇ ἐστὶν ἡ μετὰ μυελῶν, καὶ φλεβῶν, καὶ ἀρτηριῶν, καὶ ὁσέων, καὶ ὅλε τοῦ σώματος διήκον “.

(2) Ὁ δὲ Θεοφύλακτος Μάξιμος ἔτι τὸ ρητὸν ἐρμηνεύων· „ μερισμὸν ψυχῆς καὶ πνεύματος λέγει, τὴν διαφορὰν τῶν ἐκ φύσεως ἀρετῶν, ὧν φυσικῶς ἐχομεν τὰς λόγους· καὶ τῶν ἐκ πνεύματος, ὧν κατὰ δύναμιν δεχόμεθα τὴν χάριν· τῶν γὰρ ὁμοειδῶς τὴν διαβολῇ ποιῶνται κερτῶν ὁ λόγος “ (Κεφ. οβ'. πῶς ἑ. Ἐκαστὴν τῶν Θεολογικ.)

(3) Ὁ δὲ σοφὸς Μάξιμος ἔτι τὸ ρητὸν ἐρμηνεύων· „ τὰς ἐνδυμήσεις, καὶ τὰς ἐννοίας, ὧν ἐστὶ διακερτικὸς ὁ λόγος, φησὶν εἶναι τὰς τῆς ψυχῆς ἐπί τε τὰς θείας λόγους, καὶ τὰς λογισμοὺς ἡρώς, καὶ τὰς αὐτῶν διηλεκτῶν τῶν ἡρώς αἰτίας· ἢ γὰρ ἐνδυμήσεις κινῶ μνήμην, ἢς οἰκῶν ἡ σχέσις· ἢ δὲ ἐννοια πέραν αἰσθητικῆς, ὅπερ αἰτίαν χαρακτηρίζει “ (Κεφ. ογ'. πῶς

13. „Καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ“.

Οχι μόνον, λέγει, ὁ Θεὸς Λόγος ἐτάζει καὶ ἐρδνᾷ πᾶς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ἅν Ἀγγέλους εἰπῆς, καὶ ἅν Ἀρχαγγέλους, καὶ ἅν Χερουβὶμ, καὶ ἅν Σεραφὶμ, ὅλα εἶναι φανερά ἐμπροσθεν εἰς αὐτὸν, καὶ καὶ κτίσμα δὲ εἶναι, ὅπως διώκεται καὶ λανθάνει τὸν παντέφορον ὀφθαλμόν τε (1).

„Πᾶντα δὲ γυμνὰ καὶ πετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ“.

Διὰ τὴν παρατήρησιν καθαρώτερα ὁ Ἀπόστολος πῶς εἶναι ὅλα γυμνὰ καὶ φανερά ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἐμεταχειρίσθη μίαν λέξιν ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν προβάτων ἐκείνων, ὅπως ἐκδέρνονται· διότι καθὼς τὰ πρόβατα ἀφ' ἧς τραχιλίσθην, ἤγουν ἀφ' ἧς δεχθῆναι εἰς τὸν τράχηλόν της τὸ μαχαίρι καὶ σφαγῆν, καὶ ἀφ' ἧς τραβιχθῆναι καὶ εὐγῆ τὸ δέρμα των, ὅλα τὰ ἔσωθεν φανερόντο· ἐτὶ καὶ εἰς τὸν Θεὸν Λόγον ὅλα εἶναι φανερώτατα. Μερικοὶ δὲ πετραχηλισμένα ἐνόησαν, πῶς εἶναι τὰ κρεμασμένα ἀπὸ τὸν τράχηλον πρόβατα, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὰ κρεμασμένα, καὶ κάτω τὸν τράχηλον ἔχοντα· ἄλλοι δὲ πάλιν πετραχηλισμένα αἰνόμασαν, τὰ κάτω σκύπτοντα, καὶ τὸν τράχηλον κλίνοντα, μετὰ τὸ καὶ μὴ ἵκανον ὅλα τὰ κτίσματα καὶ ἐναντρανίσεν, καὶ καὶ ἰδὲν ἀκλινῶς τὴν δόξαν τοῦ Κελεῖ καὶ Θεοῦ ἡμῶν· σὺ ὁμοῦς, ὡ ἀναγνώστα, τὸ πρῶτον νόημα δέχεσθαι (2).

„Πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος“.

Εἰς αὐτὸν, λέγει, τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, μέλλομεν καὶ δώσωμεν καὶ ἀπολογία διὰ τὰ ἔργα ὅπως ἐπράξαμεν. Βλέπεις, Χερσιανέ, πῶς ἀνέβιβασεν ὁ Ἀπόστολος τὸ πρᾶγμα; ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν αὐτότερον, ὅτι κατὰ τὸ αὐτὸ παράδειγμα τῶν ἀπειθῶν ἐκείνων Ἰουδαίων, ἔχομεν καὶ ξεπέσωμεν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τῆς κατὰπαυσις, διὰ τὸ μὴ νομίσης ἐσὺ ὁ ἀναγιώστης, ὅτι ἡμεῖς οἱ Χερσιανοὶ ἔχομεν καὶ λάβωμεν τὴν αὐτὴν κόλασιν μετὰ τῶν Ἰσραηλῆταις, διὰ τὸ ποτε δείχνει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι πολλὰ φοβερώτερα κολασήματα ἀπὸ ἐκείνου ἡμεῖς μέλλομεν καὶ πάθωμεν.

14. „Ἐχον-

πῶς ἐ. Ἐκαστον. τῶν Θεολογικ.) Καὶ πάλιν λέγει·
„πᾶς ἐνδυσμένης, περὶ πᾶς ἐπὶ τοῖς εἰρημνοῖς ἀφανῶς κατὰ βάθος σχέσεις, καὶ πᾶς ἐνοίας τῶν καρδιῶν, ἥτοι πᾶς κατὰ ψυχῇ ἀοράσει πάντων αἰτίαι“· (Κεφ. α. αὐτοῦ.)

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Μόξιμος ἔσται ἐρμηνεύει· „ὅτι οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐν ἡμῖν πῶς λανθάνειν δοκοῦσι· πᾶντα δὲ καὶ γεγενημένα τε καὶ γενόμενα, ἀλλ' ἢ ὅτι καὶ τὰ γεγενημένα παρ' ἡμῶν καὶ νοηθόμενα“· (Κεφ. α. πῶς ἐ. Ἐκαστον. τῶν Θεολογικ.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἔσται ἐρμηνεύει τὸ πετραχηλισμένα· „τὸ δὲ πετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, ἐκ μεταφορᾶς τῆς περὶ τῶν δυομένων ζώων, ἃ παντα πάλαι ἀφῶκα κηται, πῶς σφαγῆς τὴν ζῶν ἀφελόμενοι, καὶ μετὰ τῆς ζωῆς τὴν φωνὴν“· ἐντὶ λέγει καὶ ἡμεῖς ὅταν κρινώμεθα ἐν τῇ δευτέρᾳ Παρουσίᾳ, θέλωμεν βλέπωμεν ὅλα τὰ παράνομα καὶ δυσειβή ἔργα ὅπως ἐπράξαμεν, σιωπῶντες δὲ ἔχομεν καὶ δεχθόμεν τὴν παρά τοῦ Θεοῦ ἀπόφασιν πῶς τιμωρεῖται καὶ μετὰ τὴν γνώσεσθαι πῶς εἶναι αὐτὴν δικαίαν καὶ εὐλογον. Ταῦτα δὲ, λέγει, ἔγραψεν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ὅχι μόνον διὰ τὸ πῶς πῶς ἐξ Ἑβραίων πιστός, ἀλλὰ καὶ διὰ ὅλους ἡμεῖς πῶς Χερσιανῶν· ὅθεν πρέπει πάντοτε καὶ ἐνδυσμένη-

μεθα καὶ καὶ προβλέπωμεν ἐκείνο πῶς φοβερόν κριτήριον τοῦ Θεοῦ, καὶ καὶ φρίττωμεν αὐτὸ καὶ καὶ τρέμωμεν, καὶ φυλάττοντες ἐπιμελῶς πᾶς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, καὶ προσμένωμεν τὴν κατὰπαυσιν ἐκείνην, ὅπως ὁ Θεὸς μᾶς ὑπάρχει· ὅτι δὲ πάντα εἶναι γνωστὰ καὶ γυμνὰ ἐν τῷ Θεῷ, ἐδήλωσεν ὁ Θεὸς Αὐγουστίνος· „τίς τῶν ἀνθρώπων τηλικαύτως ἔχει σοφίαν, οἷα ὁ Θεὸς γινώσκει πᾶντα; ὅτε καὶ πᾶς λεγόμενα μέλλοντα, ὡς ἀπόντα περιμένει, ὅπως ἐλθῶσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ παρωχικά, καὶ τὰ μέλλοντα, ἅμα τοῖς ἐνεσῶσιν αὐτῇ παρῶν“· (Βιβλ. 1. ἐ. περὶ Τριάδος.) Εἰς τὸτο σωπῆται καὶ τὸ πᾶν Ἰωβ ἐκείνο· „γυμνὸς ὁ ἔδης ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔστι περιβόλαιον τῇ ἀπώλει“· (Ἰωβ κ. 5. 6.) ὅπερ ἐρμηνεύει ὁ Ὀλυμπιόδωρος λέγει· „αὐτὸ γὰρ ἐνώπιον γυμνός ἐστιν ὁ ἀφειγμένος καὶ σκοτεινός ἄδης, καὶ ἡ γένεσις πᾶς ἀπώλεια“ ἤγουν ὁ θάνατος, οὐκ ἔχει ἀποκρυβῆναι· οὐκ ἔστι γὰρ κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ... ἤρτηται δὲ καὶ ἐν Παροιμίας· „ἄδης καὶ ἀπώλεια φανερά παρὰ Κυρίου“· (Παροιμ. 1. 12.) οὐκ ἐκρύβη γὰρ ἀπ' αὐτοῦ, ὅτε τὸ χωρεῖον, ἐν ᾧ αἱ ψυχὴ κατείνχοντο πρὸ τῆς αὐτοῦ ἐπιδημίας, ὅτε οἱ ἀπολέσθαι δόξαντες διὰ τὴν φθορὰν καὶ τὸν θάνατον“.

Epistole di S. Paolo. Tom. III.

Q 9

14. „Εχοντες οὖν Ἀρχιερέα μέγαν, διεληλυθότα τῆς ἑρανούς, Ἰη-
„σὺν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ“.

Ωσαύτῃ νὰ ἤθελον ἐρωτήσῃ τινὲς τὸν Ἀπόστολον, καὶ νὰ εἰπῇ, πῶς, ὦ μακάριε Παῦλε, καὶ μὲ τί τρόπον ἠμποροῦμεν νὰ μὴ ξεπέσωμεν ἀπὸ τῆς εἰς ἑρανὸς κατάπαυσιν, καὶ νὰ μὴν ὀλιγοψυχήσωμεν; συμβέλλουσιν καὶ διδάξοντες διὰ τὸ ποῦ ἀποκρίνεται ὁ Ἀπόστολος καὶ λέγει ἐδῶ ὅτι ἀρκετὰ εἶναι καὶ τὰ προρρηθόντα παραδείγματα τῶν ἀπειθῶν Ἑβραίων νὰ μᾶς σωφρονίσαν μετὰ τὸν φόβον, καὶ νὰ μᾶς κάμνῃ ἀσφαλεστέρας. Ὅμως κοιτᾷ εἰς αὐτὰ, ἔχομεν καὶ Ἀρχιερέα, ὅπως δυνάται νὰ μᾶς βοηθήσῃ, καὶ νὰ μᾶς σώσῃ, μόνον αἰσῶς κρατῶμεν τὴν ὁμολογίαν, καὶ πίσιν· ἐπειδὴ ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς, δὲν εἶναι μικρὸς καὶ ὁ τυχὼν, ἀλλὰ εἶναι μέγας καὶ δυνατὸς, καὶ ὅχι πῆτος, καθὼς ἦν ὁ Μωϋσῆς· ὁ μὲν γὰρ Μωϋσῆς, ἔπε αὐτὸς ἐμβήκεν εἰς τὴν κατάπαυσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἔπε τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν ἐμβάσκει εἰς αὐτὴν· ὁ δὲ Χριστὸς ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς, διεπέρασε τὰς ἑρανὰς, καὶ πόρα κάθεται μαζὶ μετὰ τὸν Πατέρα, καὶ δυνάται νὰ δώσῃ καὶ εἰς ἡμᾶς τὴν εἰς ἑρανὰς εἴσοδον, καὶ νὰ μᾶς κάμῃ κληρονόμους τῆς ὑποσχεθείσης καταπαύσεως.

„Κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας“.

Δεὺ δίδει ὁ Παῦλος ὅλον τὸ παῦν τῆς σωτηρίας μας εἰς τὸν Ἀρχιερέα Χριστὸν, ἀλλὰ ζητεῖ καὶ τὸ ἐδικόν μας· δι' ὃ, τι δυνάται μὲν ἐκεῖνος νὰ μᾶς εἰσαγάγῃ εἰς τὴν ἐν ἑρανῶς κατάπαυσιν, ἀλλ' ὅμως αἰσῶς καὶ ἡμεῖς φανώμεν ἄξιοι τῆς καταπαύσεως ἐκείνης. Ποίαν δὲ ὁμολογίαν λέγει ἐδῶ νὰ κρατῶμεν; ἦσαν τὴν ὁμολογίαν, ὅτι εἶναι ἀνάσασσις, ὅτι εἶναι ἀνταπόδοσις τῶν ἔργων, ὅτι εἶναι εἰς τὰς ἑρανὰς μυρία ἀγαθὰ ἐπιμασμένα διὰ τὰς δικαίας, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς, καὶ ἄλλα ὅμοια· αὐτὴν τὴν ὁμολογίαν ἃς κρατῶμεν, λέγει, σερεῖα, καὶ ἃς μὴ ἀφίνωμεν αὐτὴν νὰ ὀλισθήσῃ καὶ νὰ φύγῃ ἀπὸ τῆς καρδίας, καὶ τὸ σῶμα μας, ἀλλὰ καθὼς εἰς τὴν ἀρχὴν ὅταν ἐβαπτίσθημεν, ὁμολογήσαμεν αὐτῇ, ἐτζί καὶ μετὰ τὸ τέλος ἃς κρατῶμεν αὐτὴν βεβαίως, καὶ ὅλα τὰ φοβερά θέλουν ἀφανισθοῦν ἀπὸ λόγου μας.

15. „Οὐ γὰρ ἔχομεν Ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθεῖν ταῖς
„ἀσθενείαις ἡμῶν“.

Επειδὴ καὶ παρακινεῖ ὁ Παῦλος τὰς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανὰς νὰ σέκωνται σερεοὶ εἰς τὴν πίσιν, καὶ νὰ ἐλπίζον εἰς τὸν Θεόν, διὰ τὸ κάμνει τὸν λόγον τοῦ ἀξιόπιστον καὶ λέγει, ὅτι ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς, δὲν ἀγνοεῖ τὰς ἐδικὰς μας ἀσθενείας καὶ ἐλαττώματα, καθὼς οἱ ἄλλοι Ἀρχιερεῖς, οἱ ὅποιοι δὲν ἤξεύρουσαν εἰς τί πρᾶγμα εἶναι ἡ θλίψις, καὶ διὰ τὸ εἰς τὸ πρόθυμοι εἶναι εἰς τὸ νὰ βοηθήσων τὰς πεθλιμμένους· ἀλλὰ ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς, ὅλας τὰς ἀσθενείας καὶ πάθη τῆς φύσεως τὰ ἐδοκίμασε πρότερον κατ' ὃν ἄνθρωπος, καὶ ἀφ' ὧν τὰ ἐδοκίμασε, τότε ἀνέβη εἰς τὰς ἑρανὰς, διὰ νὰ ἠμπορῇ νὰ συμπαθῇ καὶ εἰς τὰς ἐδικὰς μας ἀσθενείας (1).

„Πεπερασμένον δὲ κατὰ πάντα κατ' ὁμοιότητα, χωρὶς ἁμαρτίας“.

Οὐα, λέγει, τὰ ἐδοκίμασε καὶ τὰ ὑπέμεινεν ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς Ἰησοῦς Χριστὸς, ἥτοι καὶ ἐδιώχθη, καὶ ἐπείνασε, καὶ ἐκοπίασε, καὶ ἐνεπτύσθη, καὶ ἐσυκοφαντήθη, καὶ ἔπαθε, καὶ τέλος πάντων ἐσαυρώθη· καὶ ὅλα αὐτὰ ὑπέμεινε κατὰ τὴν ἐδικὴν μας ὁμοίωσιν, ἥτοι παρόμοια καθὼς τὰ ὑπομείνομεν καὶ ἡμεῖς οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι· τὰ ὑπέμεινεν ὅμως, ἔξω ἀπὸ κα-

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει, ὅτι Ἀρχιερέα τὸν Κύριον ἡμῶν ὁ Παῦλος ἀνόμασεν· „ὡς τὴν ὑπερ-
καὶ ἡμῶν προσενέμοιτο θυσίαν, καὶ ἄρνατα τὰ Κόσμου τὸν
„ἁμαρτίαν“ ὅτε δὴ χάριν καὶ ἀμνὸς ἀνομάσθη· ἴδε

„γάρ φησιν ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἰὼν τὴν ἁμαρτίαν
„τῷ Κόσμῳ“ (Ἰωάν. α'. 29.) ὁ δὲ καὶ πῶς α-
„γὰν φιλονεικοῖς, ὡς ἀνθρώπων τὰ ὀνόματα“.

κάθε ἀμαρτίαν· διὰ τὸ αὐτὸς ἔπε ἀπλῶς ἀμαρτίαν ἔπραξεν, ἔπε, ὅταν ταῦτα ἔπασχεν, εἶπε καίνα λόγον, ἢ ἔπραξε καίνα ἔργον ἀμαρτωλόν· ἀπαγε! ὥστε, λέγει, καὶ ἐσεῖς Χριστιανοί, ἡμπορεῖτε νὰ διαπεράσετε εἰς τὰς θλίψεις σας, χωρὶς ἀμαρτίαν, ἐὰν διπλοῇ δυνάμει γογγύζετε, ἀλλὰ ὀυχαρίζητε δι' αὐτὰς τὸν Κύριον (1). Καὶ λοιπὸν διὰ τί ἀποκάμετε, καὶ εἰσθε ὡσανὺ παραλελυμένοι ἀπὸ τῆς ὀλιγοψυχίας σας; Μερικοὶ δὲ τὸ „χωρὶς ἀμαρτίας“ ἔτι ἐκίνησαν, ἡγὼν ὅτι ὁ Χριστὸς, ὅταν ἔπαθε τὰ ἀναιτέρω πάθη, δυνάμει ἔπασχε διὰ κανόνα καὶ παιδείαν τῶν ἀμαρτιῶν τε, ἐπεὶ δὴ ἦτον ἀναμάρτητος.

16. „Προσερχώμεθα ὃν μετὰ παρρησίας τῷ Θρόνῳ τῆς χάριτος“.

Επεὶ δὴ, λέγει, ἔχομεν ἀναμάρτητον Ἀρχιερέα, ὅστις ἐκίνησε τὸν Κόσμον· „ἐν τῷ Κόσμῳ, φησὶ, θλίψιν ἔχετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν Κόσμον“· (Ἰωάν. 15. 33.)· χρεωσθῶμεν καὶ ἡμεῖς οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ νὰ πλησιάζωμεν εἰς αὐτὸν μετὰ παρρησίαν, ἥτοι χωρὶς νὰ ἔχωμεν συνειδὸς ποιηρὸν, ἢ νὰ διαζώμεν ὅλως, ἀλλὰ νὰ ἐλπίζωμεν εἰς τὸν τοιοῦτον φιλανθρωπώτατον Ἀρχιερέα μας· διότι ἀγκαλὰ καὶ ἡμεῖς ἔχομεν ἀμαρτίας, ἀλλ' ὅμως αὐτὸς εἶναι ἀναμάρτητος, καὶ ὁ Θρόνος τε, δυνάμει εἶναι Θρόνος κρείσεως καὶ καταδίκης, ἀλλὰ Θρόνος χάριτος καὶ ἑλέως· ὥστε, πρέπει νὰ προσερχώμεθα εἰς αὐτὸν μετὰ παρρησίαν, θαρρύντες, ὅτι ἔχει νὰ χαρίσῃ εἰς ἡμᾶς ἐκεῖνα τὰ αἰτήματα ὅπῃ θέλομεν τῷ ζητήσωμεν· δύο γὰρ Θρόνοι εἶναι τῷ Χριστῷ, ὁ μὲν εὐαγγελιστὴς, εἶναι πῶρα τῆς χάριτος, κοινὴ εἰς τὸν ὅποιον ὅσοι πλησιάζουσιν, λαμβάνουσιν μετὰ τὴν θείαν χάριν τὴν ἀπολύτρωσιν καὶ συγχώρησιν τῶν ἀμαρτιῶν τε· ὁ δὲ ἄλλος Θρόνος, τῷ Χριστῷ, ὁ ἐν τῇ δευτέρᾳ Παρουσίᾳ μέλλων φανερωθῆναι, δυνάμει εἶναι Θρόνος χάριτος (ἐπεὶ δὴ καὶ νῦν τότε δυνάμει λαμβάνει χάριν, καὶ συγχώρησιν τῶν ἀμαρτιῶν τε.) ἀλλὰ εἶναι Θρόνος κρείσεως. Θρόνον δὲ ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ἵνα σὺ ὁ ἀναγιγνώσκων, ἀκάνοντας πᾶς ὁ Χριστὸς εἶναι Ἀρχιερεὺς, μὴ νομίσῃς αὐτὸν ὅτι σέκεται, ἀλλὰ πῶς καθύπαι· δι' ὅ,τι ἀγκαλὰ καὶ ὁ Χριστὸς, ὡς ἀνθρώπος λέγεται Ἀρχιερεὺς, διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς χάριν, καὶ συγκατάβασιν, ἀλλ' ὅμως αὐτὸς ὡς Θεὸς καὶ ἐπὶ Θρόνῳ θεῶν καὶ βασιλικῶς καθύπαι, καθὼς γέγραπται· „εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου“· (Ψαλ. 110. 1.)

„Ἴνα λάβωμεν ἑλεον, καὶ χάριν εὐρωμεν εἰς εὐκαιρον βοήθειαν“.

Τώρα, λέγει, ἀνίστως πλησιάζωμεν εἰς τὸν Θρόνον τῷ Ἀρχιερεὶ τῷ Χριστῷ, θέλομεν εὐρωμεν ἑλεον καὶ χάριν, διὰ τὸ πλησιάζομεν εἰς αὐτὸν ὀυκαίρως, καὶ ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι· „καιρῷ γὰρ φησὶ δευτέρῳ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι“· (Ἠσ. 63. 8.)· ἀνίστως δὲ τότε ἐν τῇ δευτέρᾳ Παρουσίᾳ πλησιάζωμεν εἰς αὐτὸν, δυνάμει θέλομεν εὐρωμεν ἑλεον· ἐπεὶ δὴ τότε δυνάμει εἶναι Θρόνος χάριτος, ὡς εἶπομεν, ἀλλὰ Θρόνος κρείσεως· πῶρα καθύπαι ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς καὶ Βασιλεὺς Χριστὸς, διὰ τὴν χάριν· τότε θέλει σικνωθῇ διὰ τὴν κρείν· „ἀνάστα γὰρ φησὶν ὁ Θεὸς κείνῳ τὴν γῆν“· (Ψαλμ. 110. 8.) (2) Καὶ πάλιν· „δικαιοσύνη, καὶ κρίμα, ἐτοιμασία τῷ Θρόνῳ σου“· (Ψαλμ. 110. 14.)

Κ Ε·

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥητόν· „πολλὰς κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν οἱ πεπισδυκότες ἐδέχοντο πειρασμῶν τελευτή· ψυχὰς γὰρ ποίῳ αὐτῶν, διδάσκων ὡς ὁ ἡμέτερος Ἀρχιερεὺς, ὁ μόνον ὡς Θεὸς οἶδε πᾶς ἡμετέρας φύσεις τῶν ἀσθενούντων· ἀλλὰ καὶ ὡς ἀνθρώπος πᾶσαν τὴν ἡμετέρων ἐλαβε πειρασμῶν, μόνον πᾶς ἀμαρτίας διαμένει ἀμύνητος“.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ταῦτα καὶ ἡμῖν ὀυκαίρως νῦν εἶπεν, προσερχώμεθα μετὰ παρρησίας· ἀνίστως· μόνον πᾶς προσπαγώμεν, καὶ πάντες δίδωσι· νῦν ὁ πᾶς δυνάμει ἐστὶν καιρὸς· μὴδὲ ἐαυτὸν ἀπογινώσκω· πᾶς πᾶς ἀπογινώσκω ὁ καιρὸς, ὅταν ὁ νυμφὼν κλήσῃ· ὅταν εἰέλθῃ ὁ Βασιλεὺς πᾶς ἀνα-

καμένους ἰδῶν· ὅταν ἀπολάβῃς τὸς κόλπους τοῦ Πατριάρχου οἱ μέλλοντες αὐτῶν ἀξιοῦναι· νῦν δὲ ὅπως“· (Λόγ. ζ'. ἐκ τῆς παρῶν.) Ὁ δὲ Οἰκεμενιστὴς ἐποφησὶ· „νῦν ὁ προσὼν λαμβάνει ἑλεον καὶ χάριν· εὐκαιρὸς γὰρ νῦν καὶ ἐπισπένδει ἡ ἀπόδοδος, καὶ ἡ πᾶς βοήθεια αἰτησι, ὡς ἡγε ἐν τῇ κρίσει ἐπὶ βοήθειαν· ἀκαίρως· ἐκὼ γὰρ οὐκ ἐστὶ κατὰ χάριν· παρέχει τὴν βοήθειαν ὡς νῦν, ἀλλὰ κατὰ κρίσιν“.

Ὁ δὲ Θεοδώρητος οὕτως ἐρμηνεύει· „κατὰ γὰρ τὸν παρόντα προσιόντες βίον, καὶ τῶν ἀκραιφνῶν τῇ εὐκαίρῳ πᾶς ἐπιδεκνύμενοι, ἐν τῇ πᾶς κρίσει ἡμεῖς πᾶς φιλανθρωπῶς τῶν ἐλπίσμεθα“.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ε'.

1. „Πᾶς γὰρ Ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος, ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται πρὸς τὸν Θεόν“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα θέλει νὰ δείξῃ ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἡ νέα Διαθήκη εἶναι πολλὰ ἀνωτέρα ἀπὸ τὴν παλαιὰν, καὶ ἀρχίζει πρῶτον νὰ συγκρίνῃ τὰς δύο Ἱερωσυναί, ἡ γὰρ τὴν Ἱερωσύνῃ τῶν Ἱερέων τῶ παλαιῶ νόμου, καὶ τὴν Ἱερωσύνῃ τῆ Χρυσῆ, καὶ ἀπὸ τὴν σύγκρισιν ταύτῃ δείχνει, πῶς ἡ Ἱερωσύνῃ τῆ Χρυσῆ ἔχει πολλὴν τὴν ὑπεροχὴν ἀπὸ τὴν Ἱερωσύνῃ τὴν νομικὴν· ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὸ παρὸν, εἰσὶν ἐναντιῶνται εἰς τὸν σκοπὸν τῆς πολλὰ ἰδιώματα ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπῃ χρεωστῶν νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὰς Ἱερεῖς, τὰ ὅποια δὲν εὐρίσκονται εἰς τὸν Χρυσὸν (διότι ὁ Χρυσὸς, ἔτε ἀπὸ τὴν ἱερατικὴν φυλὴν ἐκατάγετο τοῦ Λεβὶ, ἔτε ἦτον Ἱερεὺς εἰς τὴν γῆν, ἔτε ἐχειροτονήθη ἀπὸ ἀνθρώπου, καὶ διὰ τὰ εἰπῶ καθολικῶς, ἔτε τὸ σχῆμα τῆς Ἱερωσύνης τῆ Χρυσῆ εἶχε καμμίαν σωματικὴν δόξαν, καὶ φαντασίαν, καθὼς εἶχε τὸ τῶν παλαιῶν Ἱερέων· οἷον τὸ νὰ ἔχῃ κεδένια, καὶ πέταλα, καὶ λίθους τιμίους, καὶ ἄλλα ὅμοια, ἀλλὰ τὰ τῆς Ἱερωσύνης τῆ Χρυσῆ ἦτον ὅλα πνευματικά·) ἐπειδὴ, λέγω, καὶ αὐτὰ εἰσὶν ἐναντιῶνται εἰς τὸν σκοπὸν τῆς Ἀποστόλου, διὰ τὸ καὶ αὐτὸς πρῶτον ἀπαριθμεῖ ἐκεῖνα, ὅπῃ εἶναι κοινὰ εἰς τὸν Χρυσὸν, καὶ εἰς τὰς ἄλλας Ἀρχιερεῖς· ἐπειτα βάλλει καὶ ἐκεῖνα ὅπῃ ὁ Χρυσὸς μόνος ἔχει ὁρίζεται ἴδια ἀπὸ τὰς λοιπὰς· ἐπειδὴ, τότε ἀληθῶς γίνεται ἡ κατὰ σύγκρισιν ὑπεροχὴ τινὸς πράγματος, ἢ προσώπου, ὅταν αὐτὸ, εἰς ἄλλα μὲν, κοινῶν μετὰ ἐκεῖνο ὅπῃ συγκρίνεται, εἰς ἄλλα δὲ, ὑπερέχει ἐκεῖνο. Τὸ νὰ λαμβάνεται (1) λοιπὸν ἀπὸ τὰς ἀνθρώπων ὁ Ἀρχιερεὺς, τὸ εἶναι κοινὸν καὶ εἰς τὸν Χρυσὸν, καὶ εἰς τὰς ἄλλας Ἀρχιερεῖς· διὰ τὴν καὶ ὁ Χρυσὸς μετὰ τὸ νὰ ἦτον ἀνθρώπος, ἐγένετο Ἀρχιερεὺς· ὁμοίως καὶ τὸ νὰ καθίσταται ὁ Ἀρχιερεὺς ὑπὲρ ἀνθρώπων πρὸς τὸν Θεόν, ἦτοι τὸ νὰ μεσιτεύῃ πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἀνθρώπων, καὶ τὸ ὁμοίως τὸ ἰδίωμα, κοινὸν εἶναι εἰς τὸν Χρυσὸν, καὶ εἰς τὰς λοιπὰς Ἀρχιερεῖς.

„Ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ ἀμαρτιῶν“.

Εἰδὼς ἐρμηνεύει ὁ Ἀπόστολος τί εἶναι τὸ νὰ καθίσταται ὁ Ἀρχιερεὺς ὑπὲρ ἀνθρώπων πρὸς τὸν Θεόν· δηλαδὴ ὅτι εἶναι, τὸ νὰ κάμνῃ τὸν Θεὸν ἴλεον εἰς τὰς ἀμαρτίας τῶν ἀνθρώπων· καὶ τὸ δὲ τὸ ἰδίωμα κοινὸν εἶναι εἰς τὸν Χρυσὸν, καὶ εἰς τὰς ἄλλας Ἀρχιερεῖς, ὅμως ὅχι ὁλόκληρον· διὰ τὴν ὁ μὲν Χρυσὸς, τὸν ἑαυτὸν τε ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Θεὸν δῶρον καὶ θυσίαν, οἱ δὲ λοιποὶ Ἀρχιερεῖς ἐπρόσφερον εἰς τὸν Θεὸν ἄλλα πράγματα, θυσίας, καὶ δῶρα· δῶρον δὲ, καὶ θυσία, κατὰ μὲν τὸν ἀκριβῆ λογαριασμὸν, ἔχον διαφορὰν εἰς ἀπὸ τὸ ἄλλο, κοινὰ δὲ εἰς τὴν θείαν Γραφὴν ἀδιαφόρως εὐρίσκονται, καθὼς θέλεις τὸ μάθης κατωτέρω (2).

2. „Μετελοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀγνοῶσι καὶ πλανωμένοις“.

Ο Ἀρχιερεὺς, λέγει, ὅπῃ λαμβάνεται ἀπὸ τὰς ἀνθρώπων διὰ τὸ μεσιτεύῃ πρὸς τὸν Θεόν, αὐτὸς δύναται νὰ μετελοπαθῇ, ἡ γὰρ νὰ συμμετρή, νὰ συμπαθῇ, νὰ συγκαταβαί-
νῃ,

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμενικὸς σὺν ἑξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος· ἐρμηνεύει, ὅτι ἐννοῶται, ἀντὶ τῶ ἀφοριζόμενος, ἦτοι ἐκλεγόμενος· ἐκ τῶν ἀνθρώπων λοιπὸν προβαλλόμενος ὁ Ἀρχιερεὺς πάλιν ὑπὲρ τῶν προβαλλόντων ἀνθρώπων καθίσταται πρὸς τὸν Θεόν.

(2) Ὅρα εἰς τὸ πρῶτον Κεφάλαιον τῆς Λατινικῆς, ὅπῃ ὀνομάζει δῶρον ὁ Μωϋσῆς τὴν θυσίαν τῶν μόσχων καὶ προβάτων, καὶ αἰγῶν, καὶ πετεινῶν. Καὶ εἰς τὸ κατὰ Κεφάλαιον τῆς αὐτῆς Λατινικῆς τὴν θυσίαν ἀντιγράφως ὀνομάζει δῶρον· καὶ εἰς τὸ β'. Κεφάλαιον, ἐκ

παραλήλυ καὶ ἀντὶ ἐνός βάλει καὶ τὰ δύο· „εἰν δὲ ἡ θυσία προσφέρῃ δῶρον θυσίαν τῷ Κυρίῳ, σερμίδαλις· ἐστὶν δὲ δῶρον αὐτῶ“ (εἰς χ. 1.) Καὶ πάλιν· „εἰν δὲ προσφέρῃ δῶρον θυσίαν πεπεμμενὴν ἐκ Λιβάνου“ (Αὐτῶδ. 4.) Καὶ πάλιν· „εἰν δὲ θυσία ἀπὸ ἐσ-καρίας τὸ δῶρόν σου, σερμίδαλις ἐν ἐλαίῳ ποιηθήσεται“ (Αὐτῶδ. 7.) Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς „πᾶς Ἀρχιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν δῶρα τε καὶ θυσίας καθίσταται“ (Ἑβρ. η'. 3.) πλατυτέροι περι τῶν δια-λαμβάνωνται.

τη, καὶ νὰ συγχωρῇ εἰς τὰς εἰς ἀγνοίας ἀμαρτάνοντας. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώστη, ὅτι καὶ ἡ ἀμαρτία γεννᾶται ἀπὸ τὴν ἀγνοσίαν καὶ πλάνῳ τῆ νοός· δι' ὅτι καὶ φαίνεται τινας ὅτι γνωρίζει τὸ κακὸν, ἀλλ' ὅμως εἰς τὸν καιρὸν ὅπῃ τὸ πράττει, σκοτίζεται, καὶ διὰ τὸ το πάσχει ἀγνοσίαν καὶ πλάνῳ, μετὰ τὸ νὰ ἀπατᾶται ὁ νῦν τε ἀπὸ τὴν λειότητι, καὶ γλυκύτητα τῆς ἡδονῆς τῆς ἀμαρτίας (1).

„Ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περὶκαται ἀσθεύειαν“.

Η μετὰ ἀπλυστέρα, ὡς νομίζω δὲ, καὶ ἡ ἀληθευτέρα ἐρμηνεία τῆ ρητῆ τῆς, εἶναι αὐτῇ· ὅτι διὰ τὸ μετενοοῦσθαι καὶ συγκαταβαίνει ὁ Ἀρχιερεὺς εἰς τὰς ἀγνοίας καὶ ἀμαρτάνοντας, διὰ τὴν καὶ αὐτὸς ἔχει ἀσθεύειαν, καὶ ὑπόκειται εἰς ἀμαρτίας τινὰς συγγνωσὰς, ἔθεν μὲ τὸ νὰ ἡξάρη τὸ μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθευείας ἀπὸ τὸν ἑαυτόν τε, συγκαταβαίνει, καὶ συγχωρεῖ καὶ εἰς τὰς ἄλλας. Μερικοὶ δὲ ἐτζί ἐνόησαν τὸ ρητόν· ὅτι κατὰ τὸ μόνον διαφέρει ὁ Ἀρχιερεὺς ἀπὸ τὸν λαόν, κατὰ τὸ νὰ συγχωρῇ εἰς τὰς ἄλλας· ἐπειδὴ κατὰ τὰ ἄλλα, ἀσθεύειαν ἔχει καὶ αὐτὸς ὁμοίως μὲ τὰς πολλὰς.

3. „Καὶ διὰ ταύτῃ οφείλα, καθὼς περὶ τῶ λαῶ, οὕτω καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέρειν ὑπὲρ ἀμαρτιῶν“.

Αὐτὰ ὅλα τὰ ἰδιώματα, ὅπῃ ἔχουσιν οἱ ἄλλοι Ἀρχιερεῖς, δεῦν τὰ ἔχει ὁ Χριστός, ἀλλὰ κατὰ ταῦτα ὑπερέχει τὰς λοιπὰς Ἀρχιερεῖς· ἐπειδὴ ὅτε ἀσθεύειαν εἶχεν ὁ Κύριος τὴν τῶν ἀμαρτιῶν, οὔτε διὰ λόγου του ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ μόνον διὰ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους.

4. „Καὶ οὐχ' ἑαυτοῦ τις λαμβάνει τιμὴν τιμὴν, ἀλλὰ ὁ καλούμενος ὑπὸ τῶ Θεῷ“.

Ιδὲ καὶ ἄλλο ἰδιώμα βάλλει ἐδῶ τῷ Ἀρχιερεὺς ὁ Ἀπόστολος, τὸ ὅποῖον εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸν Χριστόν· δηλαδὴ τὸ νὰ μὴν ἐπιπνῶν καὶ νὰ τρέχῃ αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν Ἱερουσολύμῃ, ἀλλὰ νὰ καλῆται ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἐτζί νὰ δέχεται ταύτῃ (2)· αἰνιγματωδῶς δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανεροί οἱ Ἀπόστολος, ὅτι οἱ τότε Ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων, ἔτρεχον ἀπὸ λόγου των καὶ ἐπὶ τῶν εἰς τὴν ἀρχιερωσύνην, ἀγοράζοντες αὐτὴν μὲ ἄσπρα, καὶ τὸν νόμον παραβαίνοντες.

„Καθάρπερ καὶ ὁ Ἀαρών“.

Δι' ὅ,τι καὶ ὁ Ἀαρών καλεσθεὶς εἰς τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὸν Θεόν διὰ μέσε τῶ ἀδελφῶ του Μωϋσέως, ἐτζί ἔλαβε τὴν Ἱερουσολύμῃ, χωρὶς αὐτὸς νὰ ζητήσῃ τὸ ἀξίωμα ἀπὸ λόγου τῶ καθὼς γέγραπται· „Καὶ σὺ προσαγάγε πρὸς σεαυτὸν τὸν τε Ἀαρών τὸν ἀδελφόν σου“ (Ἐξ. κή. κή.).

(1) Διὰ τὸν δίκαιον ἔχεν ὁ χρυσοῦς κάλαμος τῶ θεοῦ Ἰωάννου νὰ γράφῃ ταῦτα· „ἔδεν γὰρ ὡς αἰὶν ἄλο-
γισον ὡς ἀμαρτία· ἔδεν οὕτως ἀνέστη, καὶ μωρόν,
καὶ ῥαγάδων· πᾶντι ἀνατρέπῃ, καὶ συγχέ, καὶ ἀπόλ-
λυσιν εὐδα ἂν ἐσσηδύσῃ· ἀνδρὶς ἰδὲν, φορτικὴ καὶ
ἐπαχθὴς· καὶ ἔτις αὐτῷ ἀνέπλαττε ζωγράφος,
οὐκ ἄντοι δοκῇ ἀμαρτῶν, οὕτως αὐτῷ ἀναπλάτ-
των, γυναικὶς τινα θηριομορφον, βάρβαρον, πύρ πνέ-
σαν, ἀπερπῇ, μέλαιναν, οἷας οἱ τῶν ἐξωθεν Ποι-
ταῖς τῶς Σκύλλας ὑπογράφουσιν· μυθικὰς γὰρ χερσὶν
ἐπιλαμβάνονται τῶν ἡμετέρων λογισμῶν, καὶ ἀδοκίμα-
ς ἐπιτρέχεται, καὶ πᾶντι διασπαράττει, καθάπερ οἱ
κωίς οἱ καθὰ δάκνοντες“ (Ὁμιλ. δ. ἐς τὴν κ. πρὸς Κορινθίους).

(2) Διὰ τὸν καὶ ὁ Θεὸς κατ' ὄνομα καλῇ ἐκάνου-
σιν ἐμεῖς νὰ ἱερατεύῃν αὐτῷ· οὕτω γὰρ λέγει πρὸς
Μωϋσῆν· „Καὶ σὺ προσαγάγε πρὸς σεαυτὸν, πόντε
Ἀαρών τὸν ἀδελφόν σου, καὶ τὰς ἑαυτοῦ, καὶ ἐκ τῶν
ἡγῶν Ἰσραὴλ, ἱερατεύειν ἐμοὶ Ἀαρών, καὶ Νεδάβ,
καὶ Ἀβιδ, καὶ Ἐλεάζαρ, καὶ Ἰθάμαρ, ἑαυτοῦ Ἀαρών“
(Ἐξ. κή. ι.) ὅπερ ἐρμηνεύει ὁ Ἀλεξάνδριος Κύ-
ριλλος ὡς λέγει· „ὀνομασί οἱ ἀπόλεκτοι κλήματα
πρὸς ἱερωγίαν· ὁ γὰρ ἑαυτοῦσι λαμβάνει τὴν τι-
μὴν, ἀλλ' ὁ καλούμενος ὑπὸ τῶ Θεοῦ κατὰ τὸ γεγραμ-
μένον· Ἰσὼ δὲ ἂν αὐτομολος μὴδεῖς εἰς τὸ ἱερατεύ-
σαι· ὅπερ, περιμενέτω δὲ κλήσιν· ὁ γὰρ ἀρπάζει ἐπι-
χερῶν, ὁ μὴ ταῖς ἀνῶθεν ἔχει ψήφοις, τὴν Δα-
δὴν καὶ Ἀβερὼν ὑφέξει δίκην“.

κ'η. 1.) Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἡ ῥάβδος τῆ Ἀαρὼν ἐβλάστησεν (Ἀειθ. 1ζ') ἐφάνη ὅτι αὐτὸς ἦτον θεοπρόβλητος, ἥτοι ἀπὸ τὸν Θεὸν χειροποιητός· ὁμοίως καὶ ὅταν ἡ γῆ κατέπεσε τὸν Κορέ, καὶ τὸν Δαθὰν, καὶ Ἀβειρών, καὶ ὅταν τὸ πῦρ κατέφαγε τὰς διακοσίας πενήκοντα ἐκ τῶν υἱῶν τῆ Λοὺ, πῇ τῆ Κορέ Συναγωγῇ, διὰ τὴν ἐξήτην τὰ ἱερατεύουσι, καὶ τότε, λέγω, ἐφάνη ὁ Ἀαρὼν ὅτι εἶναι ἀπὸ τὸν Θεὸν χειροποιητός, ὡς ταῦτα γέγραπται ἐν Κεφ. 15· τῶν Ἀειθμῶν.

5. „Οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς εἰς αὐτὸν ἐδόξασε γεννηθῆναι Ἀρχιερέα,
 „ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν· „ὅς μὲ εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γε-
 „γέννηκά σε“. (Ψαλμ. β'. 7.) (1)
 6. „Καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει· „Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν
 „τάξιν Μελχισεδέκ“. (Ψαλμ. ρθ'. 4.)

Εκεῖνο ὅπερ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν εἰς πολλὰ μέρη τῆ Εὐαγγελίου, ὅτι ἐγὼ δεῦν ἦλθα ἀπὸ λόγου μου, ἀλλὰ ἀπεσάληκα παρὰ τὸν Πατέρα, „ἐγὼ ἐκ τῆ Θεῶς ἐξῆλθον καὶ ἦκα· καὶ γὰρ
 „ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστειλεν“ (Ἰωάνν. 1. 42.) ἐκεῖνο, λέγω, ὅπερ ὁ Χριστὸς ἔλεγε, τὸ πο ἀποδείχτει καὶ ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐσάλθη ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ δεῦν ἐδόξασεν αὐτὸς τὸν ἑαυτὸν τε εἰς τὸ νὰ γενῇ Ἀρχιερεὺς, ἀλλὰ ὁ Θεὸς ὅπερ ἐλάλησεν εἰς αὐτόν, καὶ τὸ εἶπεν· ἐσὺ εἶσαι Υἱός μου, καὶ ἐσὺ εἶσαι ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, αὐτὸς εἶναι ὅπερ τὸν ἐδόξασεν· ἀπὸ κοινῆς δὲ ἐνοεῖται τὸ „ἐδόξασεν“. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ μὲν Ἀαρὼν πολλὰ σημεῖα αἰσθητὰ εἶχε, μετὰ ὅποια ἐγνωρίζετο ὅτι εἶναι θεοπρόβλητος Ἀρχιερεὺς, ὡς προείπομεν, ὁ δὲ Χριστὸς δεῦν εἶχε κἀνὰ αἰσθητὸν σημεῖον τῆς ἀρχιερωσύνης τῆς ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ὅπερ ἐναντιώθησαν εἰς αὐτόν καὶ τὸν ἐθανάτωσαν, ἀδοκίμουν περὶ αὐτόν κατὰ τὸ παρὸν, καὶ τὰς ἄλλας ἐξουσίας, διὰ τὸ πο ὁ Παῦλος ἐδῶ δείχνει ὅτι μεγαλύτερον σημεῖον τῆς ἀρχιερωσύνης τῆς Χριστοῦ, τὸ ὅποιον μαρτυρεῖ τὸν Χριστὸν ἀπὸ προφητείας, ὅτι εἶναι θεοπρόβλητος Ἀρχιερεὺς, ἥτοι χειροποιητός ἀπὸ τὸν Θεόν. Φαίνεται δὲ ὅτι εἶναι ἀνάμικτος ἡ προφητεία ὅπερ φέρει ἐδῶ ὁ Παῦλος ἀπὸ τὸν δευτέρον Ψαλμὸν, ἦγεν τὸ „Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε“. διὰ τὴν τὸ προκείμενον ἦτον νὰ ἀποδείξῃ ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Ἀρχιερεὺς θεοπρόβλητος· αὕτη δὲ ἡ μαρτυρία φανεροί, ὅτι ἐγενήθη ἀπὸ τὸν Πατέρα. Πάλιν ἠξίουρε, ὡς ἀναγνώσας, ὅτι ἡ προφητεία αὕτη πολλὰ ἀρμοδία εἶναι· διὰ τὴν τὸ νὰ γεννηθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν ὁ Χριστὸς, καὶ ὁ Θεός, τὸ πο ἦτον μία προκατασκευὴ καὶ τὸ νὰ χειροποιηθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ ὁ ἄνθρωπος (2)· εἶπεν καὶ τὸ πο ἀκόμη σοχάσῃ· ὅτι ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸν ἑκατοστὸν σάτον Ψαλμὸν εἴρηκεν ὁ Πατὴρ πρὸς τὸν Υἱόν, „ἐκ γαστρός πρὸ ἐωσφόρου ἐγέννησά σε“. (Ψαλμ. ρθ'. 3.) καὶ εἶπεν μετὰ ὀλίγον λέγει· „Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ“. (αὐτόθ. 4.) διὰ τὸ πο ἠύωσεν ὁ Παῦλος ἐδῶ καὶ τὰ δύο ῥήματα τὰ εἰς τὰς δύο Ψαλμοὺς περὶ γεννήσεως λεγόμενα, καὶ ὡσαύτῃ νὰ λέγῃ ἐτῆ· μὴ νομίσης, ὡς ἀναγνώσας, ὅτι διὰ ἄλλον τινα λέγεται τὸ „Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα“ ἀλλὰ διὰ ἐκεῖνον ὅπερ ἐγενήθη πρὸ ἐωσφόρου· ἔτος δὲ, ἄλλος δεῦν εἶναι, πᾶρεξ ἐκεῖνος ὅπερ ἐν τῷ δευτέρῳ Ψαλμῷ λέγεται, ὅτι σήμερον ἐγενήθη· διότι καὶ τὸ πρὸ ἐωσφόρου, καὶ τὸ σήμερον, τὸ ἄχρονον δηλοῖ καὶ τὰ δύο, καὶ ὅτι ἀπ' ἀρχῆς εἶναι ὁ Υἱός, ἀπ' ἧς καὶ ὁ Πατὴρ· ὁ δὲ δευτέρος Ψαλμὸς φανερόν εἶναι ὅτι ὁλος ἀναφέρεται εἰς τὸν Χριστόν· λοιπὸν καὶ τὸ „Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα“ εἰς τὸν αὐτόν Χριστόν ἀνα-

(1) Ἐλεπτικὸν χῆμα εἶναι ἐδῶ· ἐκείνη γὰρ ἀπὸ κοινῆς τὸ „ἐδόξασεν αὐτόν γεννηθῆναι Ἀρχιερέα“ ὡς λέγει καὶ ὁ Θεοφύλακτος.

(2) Ἀτίσαι δὲ τὸ ῥήμα αὐτὸ τοῖται περὶ τῆς χρονικῆς καὶ κατὰ σάρκα γεννήσεως τῆς Χριστοῦ, ὡς ἡρμήνευσεν ὁ μέγας Ἀθανάσιος, καὶ ὁ Θεοδώριος (καὶ ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῆς σ'. εἶχε τὸ α'. Κεφαλαίον τῆς παρούσης) μάλλον ἀρμοδιώτερον εἶναι εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτῃ τῇ Ἀποστόλῃ· διὰ τὴν τὸ νὰ διδοκῇ ὁ Πατὴρ νὰ γεννηθῇ κατὰ σάρκα ὁ Υἱός του, αὐτὸ ἦτον

προκατασκευὴ καὶ τὸ νὰ χειροποιηθῇ ὁ αὐτός καὶ Ἀρχιερεὺς παρὰ αὐτὸν τὸν Πατέρα· ἦπεν δὲ ὅτι ὁ Χριστὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἐχειροποιήθη, ἥτοι Ἀρχιερεὺς θεοπρόβλητος γέγονε παρὰ τὸν Θεόν καὶ Πατέρα, καὶ οὐχὶ παρὰ τὸν ἄνθρωπον, ἥτοι τὸν Ἀρχιερεῖον τὸν Ἰουδαίων, καὶ ὁ, τι σῶπα, εἰς κἀνὰ μέρος δεῦν ἐφανερώσαν οἱ δύο Εὐαγγελισταί· ἐκείνῳ δὲ τῷ ἱσοῦσαν ὅτι ἀναφέρει ὁ Σαῦδας τὴν λέγουσαν πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς ἐχειροποιήθη κατὰ τὸν Νόμον τῆς Μωσέως, πάλιν, λέγω, ὡς παραδεχόμεθα ὡς ἀληθῆ οἱ περὶ αὐτοῦ.

ἀναφέρεται, καὶ μάλιστα διὰ τὸ ὁ Κύριος ἀνέφερε τὸν ρῥ. αὐτὸν Φαλμὸν διὰ λόγους πρὸς τοὺς Ἰουδαίους λέγων· „Πᾶς ἐν Δαβὶδ ἐν Πνεύματι Κύριον αὐτὸν καλεῖ λέγων· εἶπεν ὁ „Κύριος τῷ Κυρίῳ καὶ καθεὶς ἐκ δεξιῶν μου“; (Ματθ. κβ'. 43.) ὥς εἶπεν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι, ποῖος ἄλλος Ἰερὺς ἔγινε κατὰ τὴν πᾶσιν Μελχισεδέκ, παρὰ ὁ Χριστός; δὲν ἦσαν ὅλοι οἱ Ἰερεῖς ὑποκάτω εἰς τὸν νόμον; δὲν ἐφύλαττον τὰ σάββατα; δὲν ἐπρόσφεραν θυσιάς;

Φανερώματα λοιπὸν ταῦτα ἐρρέθησαν περὶ τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὸ μόνος ὁ Χριστὸς ἐπρόσφερε τὴν προσφορὰν καὶ μετ' αὐτὸν, καθὼς καὶ ὁ Μελχισεδέκ (1). Διὰ τί δὲ εἶπε τὸ „εἰς τὸν αἰῶνα“; διὰ τὸ ὁ Χριστὸς καὶ τώρα ἀκόμη παρακαλεῖ καὶ μεσιτεύει εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα διὰ λόγους καὶ τὸ σῶμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐδυσίασεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ διὰ ἡμᾶς, ἦτοι ἐκεῖνα τὰ ἴδια πάθη ὅπῃ ὁ Χριστὸς ὑπέμεινε πρότερον διὰ λόγους καὶ, αὐτὰ προβάλλει καὶ τώρα εἰς μεσιτείαν διὰ τὴν σωτηρίαν μας, καὶ μετὰ αὐτὰ ἀλαλήτως λαλεῖ εἰς τὸν Πατέρα, καὶ ὡσαύτ' αὐτὰ λέγει ταῦτα· ἴδε ὁ Πατήρ μου, τὰ πάθη ταῦτα ὅπῃ ἔπαθον ὁ ἡγαπημένος υἱός διὰ τοῦ ἀνθρώπου· ἐλέησον λοιπὸν τέρας διὰ τὰ πάθη ταῦτα, τὰ ὅποια ἐγὼ ἐκαπαδέχθην νὰ πάθω· ἢ λέγεται Ἀρχιερεὺς ὁ Χριστὸς εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ὅτι ἡ κατ' ἐκαστὴν ἡμέραν γινομένη προσφορὰ καὶ λειτουργία, ἀλλὰ καὶ ἡ εἰς τὸ μέλλον γινομένη παρὰ τῶν τοῦ Θεοῦ Ἱερῶν, μέλει τῆς σωτηρίας τοῦ Κόσμου, αὐτὸν τὸν ἴδιον Χριστὸν ἔχει καὶ Ἀρχιερέα, καὶ Ἱερέα, καὶ Ἱερεῖον, ὅς τις τὸν ἑαυτοῦ τὴν ἀγιάζει, καὶ προσφέρει, καὶ μελίζει, καὶ δίδωσιν· ἐπειδὴ ὅσαις φοαῖς γίνεται ἡ προσφορὰ αὕτη καὶ λειτουργία, ὁ Θάνατος τοῦ Κυρίου καταγγέλλεται, ὁ ἅπαξ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ γεγονώς. Ὁρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „ὅς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν“. (Ῥωμ. ι'. 34.)

7. „Ὅς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ“.

Ημέρας τῆς σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ λέγει ὁ Παῦλος τὰς ἡμέρας, ὅπῃ ἔζησεν ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν σάρκα εἰς τὸν Κόσμον πᾶν· ὅχι διὰ τὸ τώρα ἀπέβαλε τὴν σάρκα· μὴ γένοιτο! διό-

τι

(1) Λέγεται ὁ Χριστὸς Ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν πᾶσιν Μελχισεδέκ, ὅτι, κατὰ τὸν Ἀδανάσιον, ὁ Μελχισεδέκ δὲν ἐχρίσθη μετ' αἰθέριον ἔλαιον, ἦτοι μῦρον, εἰς τὸ νὰ γένη Ἱερεὺς, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς· ὅτι ἦσαν πᾶν Ἐθνικῶν Ἀρχιερεῖς, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς· ὅτι μετ' αὐτὸν καὶ οἶνον δὴλότησε τὸν Ἀβραάμ. Λέγεται ὁ Χριστὸς Ἱερὺς κατὰ τὴν πᾶσιν Μελχισεδέκ, ὅτι κατὰ τὸν Φώτιον ὁ Χριστὸς ἀναίμακτος θυσίαν ἐπρόσφερε πρότερον, τὸν ἄρτον δηλ. καὶ τὸν οἶνον τοῦ Εὐχαριστίας ὡς ὁ Μελχισεδέκ, καὶ εἶπεν ἐπρόσφερε τὸ σῶμα καὶ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Καὶ διὰ τὸ νὰ εἰπῶ καθολικῶς, διὰ ὅκτω αἰτίαι λέγεται ὁ Μελχισεδέκ ὅτι ἦσαν τύποι τοῦ Χριστοῦ, καθὼς λέγει ὁ πολυμαθὴς Γεώργιος ὁ Κορέσιος. α'. ὅτι ὁ Μελχισεδέκ ἦσαν Βασιλεὺς δικαιοσύνης, καθὼς δηλοῖ τὸ ὄνομα τοῦ. β'. ὅτι ἦσαν Βασιλεῖς Σαλήμ, ἦσαν ἡρώης. γ'. ὅτι ἐλέγετο ἀπάτωρ ἀμήτωρ καὶ ἀγενεαλόγητος. δ'. ὅτι ἦσαν ἀχρονοὶ μετὰ τὸ νὰ μὴ φαίνεται ἐν τῇ Γραφῇ πόσων χρόνων ἦσαν, καὶ ποτε ἐγεννήθη καὶ ἀπέθανε. ε'. ὅτι ἦσαν Ἱερεῖς μὴ ἐλάττω χειρισμένος ὡς ὁ Ἀαρὼν, καθὼς προέπομεν. ς'. ὅτι δὲν ἔχει διάδοχον. ζ'. ἔχει τύπον τοῦ Χριστοῦ ὁ Μελχισεδέκ κατὰ τὴν διλογίαν καὶ τὸν ἀποδεκατισμὸν τοῦ Ἀβραάμ· δι' ὅτι καθὼς ὁ Ἀρχιερεὺς Μελχισεδέκ ἦσαν μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ, καὶ ὁ καὶ εὐλόγησε τὸν Ἀβραάμ, καὶ τὸν ἀποδεκατισμὸν παρ' ἐκείνου ἔλαβεν, ἐστὶ καὶ ὁ Χριστὸς ἵνα μὴ μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν Ἀαρὼν, ὅς τις ἐμμελῶν ἐν τῇ ὁσφύϊ τοῦ Ἀβραάμ, ὡς ἐξ ἐκείνου καταγγέμενος, πάντως δυνάμει εὐλόγησε καὶ αὐτὸς παρὰ τοῦ Μελχισεδέκ, ὅταν ἐκείνος εὐλόγησε τὸν Ἀβραάμ, καὶ τῷ Μελχισεδέκ ὡς μεγαλύτερῳ πᾶς ἀποδεκατισμὸς

διὰ τὸ προπάτορος τοῦ Ἀβραάμ ἔδωκε καὶ αὐτός. ἢ ὁ Μελχισεδέκ τύπον ἔχει τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν θυσίαν, ὅτι ἄρτον καὶ οἶνον τῷ Θεῷ ἐπρόσφερε, ὡς ὁ Χριστὸς· ἐπειδὴ ἡ εὐχία τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐκ τῆς προσφορᾶς ἤρπηται. Κοιτᾷ δὲ εἰς τὰ ὅκτω ταῦτα ὡς προσδεσμένον καὶ ἄλλα πρὸς αἰτία, διὰ τὰ ὅποια ὁ Μελχισεδέκ ἦσαν τύποι τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν σοφὸν Πλάτωνα τὸν Μόχας Μητροπολίτην, ἦσαν δ'. διὰ τὸ ὁ Μελχισεδέκ δὲν ἐκαπατέγετο ἀπὸ τῆς φυλῆς τοῦ Λαβὶ, ὡς ὁ Ἀαρὼν καὶ οἱ λοιποὶ Ἀρχιερεῖς. ι'. διὰ τὸ καθὼς ὁ Μελχισεδέκ, δὲν φανεροῖτο ἡ Γραφή πῶς ἐτέλεσε πολλὰς ἱεροπραξίας, ἀλλὰ μίαν μόνον, ἐστὶ καὶ ὁ Χριστὸς μίαν μόνον ἱεροπραξίαν τελέσας, καὶ προσμεγίστων τὸν ἑαυτοῦ θυσίαν εἰς τὸν Θεόν, διὰ τῆς μιᾶς μόνης ταύτης, ἐποίησε τελείας καὶ Ἀγίας πᾶς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας. ια'. δὲ, ὅτι καθὼς ὁ Μελχισεδέκ δὲν φανεροῖτο ἡ Γραφή ὅτι ἀπέθανε, καὶ κατὰ τὸν αἰῶνα ἔχει τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἐστὶ καὶ ὁ Χριστὸς αἰῶνιος μένων, αἰῶνα ἔχει καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ὅχι ὡς οἱ Ἱερεῖς τὸ παλαιὸν Νόμον, οἱ τίνες θνήσκοντες, δὲν ἦσαν δυνάμει νὰ μένουν αἰώνως, καὶ ἀκολούθως δὲν ἦσαν δυνάμει νὰ ἔχουν αἰῶνα τὴν Ἱερουσαλὴμ. Κοιτᾷ δὲ εἰς τὰς εἰσδεκα ταύτας αἰτίας προσδεκα καὶ δωδεκάτις, ὅτι καθὼς ὁ Μελχισεδέκ ἦσαν τὸν Ἐθνικῶν Ἀρχιερεῖς, ἐστὶ καὶ ὁ Χριστὸς, ὡς ἔπρεπε ἀνωτέρω ὁ μέγας Ἀδανάσιος· ταῦτα πάντα λέγει καὶ ὁ Ἀπόστολος εἰς τὴν παρῶσαν Ἐπιστολὴν χαριστὰ χαριστὰ, ὡς θέλει τὸ μέγιστον ἀναγινώσκωντας αὐτῶν· ἀλλ' ἡμᾶς ἐσυνάξαμεν ταῦτα ἐδῶ διὰ συντομίαν, διὰ τὸ δύμημόντων, καὶ διὰ τὴν ἐδικήν σου φιλομάθειαν, ὃ ἀγαπητὴ ἀναγνώστα.

τι ἡ πόρα ἔχει αὐτῷ ὡς αὐτῷ εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν, ἀγκαλὰ ἡ ἀφθαρτον ἡ αἰωτέραν ἡ ἀπὸ αὐτῶν τὰ σαρκικά ἡ ἀδιάβλητα πάθη τῆς φύσεως, ἢ γὰρ αἰωτέραν ἀπὸ πείνων, δίψαν, κόπον, ἢ τὰ ὅμοια τῶν. Τέτο δὲ τὸ ρητὸν ἐδανείσθη ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὸν Δαβίδ, ὅς τις λέγει ἐν τῷ ἑκατοστῷ δεκάτῳ πεπτάρῳ Ψαλμῷ· „Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις μου ἐπι-
καλέσομαι“· (Ψαλμ. ριδ'. 2.) δι' ὅτι ὅλον αὐτὸν τὸν Ψαλμὸν εἰς τὸν Χριστὸν ἐννοεῖ ὁ Ἀπόστολος.

„Δεήσεις ἡ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σῶζαι αὐτὸν ἐκ θανάτου,
μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς, ἡ δακρύων προσκυνέγκας“.

Ὅλα ταῦτα ἐρρέθησαν παρὰ τῷ Ἀποστόλῃ διὰ τὴν σάρκα, ἡ ἀνθρωπότητα τῷ Χριστῷ· ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς καθ' ὃ Θεὸς, δὲν ἐχρειάζετο νὰ παρακαλῇ, μετὰ φωνᾶς μεγάλης καὶ δάκρυα (1), δι' ὅ, τι ταῦτα δὲν εἶναι ἴδια τῷ Θεῷ· ἀλλὰ ἀναμφιβόλως ἀναφέρονται εἰς τὴν τῷ Χριστῷ ἀνθρωπότητα, διὰ δύο αἰτία· εἴ μὴ, διὰ νὰ φανερωθῇ πῶς ἦτον ἀληθὴς ἡ παρ' ἡμῶν προσληφθεῖσα ἀνθρωπότης τε, ἡ ἄλλο δέ, διὰ νὰ φανῇ ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς κηδεμονίας, ὅπως εἶχον εἰς ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπους· ἐπειδὴ διὰ τὴν ἐδικὴν μας ἀγάπην καὶ σωτηρίαν, ταῦτα προσήχετο ὁ Κύριος, οἰκειόμενος τὸ ἐδικὸν μας πρόσωπον, ἵνα εἰς τὸν αὐτὸν τε ἐξοδόσῃ καὶ ἀναιρέσῃ τὴν δειλίαν τῷ θανάτῳ, ὅπως ἔχει ἡ ἀνθρωπίνη φύσις μας (2). Καὶ ὅτι δὲν προσήχετο ταῦτα ὁ Κύριος διὰ λόγον τε, ἀλλὰ διὰ λόγον μας, καὶ ἀπὸ μέρους τῆς ἐδικῆς μας προσώπου, σοχάσαστο ἀπὸ τῆτο· διὰ τὴν εἰς κἀνείνα μέρος τῆς Εὐαγγελίᾳ δὲν φαίνεται νὰ προσδύχηθῇ ὁ Χριστὸς διὰ νὰ αἰσῃσθῇ, ἀλλὰ μάλιστα φαίνεται τὸ ἐναντίον, διὰ τὴν ἐξουσιαστικῶς ἀποφαίνεται λέγων· „λύσατε τὸν ναὸν τῶτον, ἡ ἐν τρισὶν ἡμέ-
ραις ἐγερῶ αὐτόν“· (Ἰωάν. β'. 19.) ἡ πάλιν· „ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου, ἡ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν“· (Ἰωάν. ι'. 18.)

„Καὶ εἰσακκοθεὶς ἀπὸ τῆς Ἀλαβείας“

8. „Καίπερ ὧν ὁ Υἱός“.

Καὶ αὐτὰ τὰ λόγια διὰ τὴν ἀνθρωπότητα λέγονται τῷ Χριστῷ, καὶ διὰ τὴν ἀσθενεῖαν τῶν ἀκρόντων Χριστιανῶν· ἐπειδὴ οἱ εἰς Ἑβραίων πιστεύσαντες, δὲν εἶχον ἀκόμη μεγάλῃ δόξαν ἡ ὑπόληψιν περὶ τῷ Χριστῷ. Τὸ νόημα δὲ τῶν λόγων τῶν εἶναι τοιοῦτον· ὅτι πόσον πολλὴ ἦτον ἡ πρὸς τὸν Πατέρα δόξα τῷ Χριστῷ, καὶ πόσον ἀξία ἐντροπῆς, ὥστε νὰ γινῇ κατόρθωμα αὐτῆς περὶ αὐτόν, παρὰ τῆς χάριτος τῷ Θεῷ, τὸ νὰ εἰσακκοθῇ αὐτός· ἀπὸ τὴν δόξα τῆς αὐτῆς γὰρ ταύτης ἐντρέπη τὴν τρόποντινα αὐτὸν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, καὶ τὸν ἐδυσω-
πῇ.

(1) Σημειώσαι ὅτι πέντε φορὰς ἐκλαυσε ὁ Κύριος, ὡς φαίνεται ἐν τῇς Ἱεροῖς Εὐαγγελίαις· πρῶτον ἐπὶ τῷ Λαζάρῳ· (Ἰωάν. ια'. 35.) β'. κοντὰ εἰς τὸν καιρὸν τῶ πάθους, κατὰ τὸ Ἀποστολικὸν αὐτοῦ ρητὸν· ἡ κολλήθηκε δὲ τῷ πο, ὅταν ἦλθον οἱ Ἑβραῖοι, καὶ ἐζήτησαν νὰ ἴδωσιν τὸν Ἰησοῦν, καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀπε· „Πατερ ἐλθὺν· δὲν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἡ ψυχὴ μου πεπνυργηται· καὶ τί ἔπω; Πάτερ σῶ-
σον με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης“· (Ἰωάν. ιβ'. 23.) καὶ οὕτως ὁ Ἱερὸς Θεοφύλακτος πῶς μαρτυρεῖ ἐρμηνεύων πὸ αὐτὸ ρητὸν τῷ Ἰωάννῃ· αὐτοῦ δὲ καὶ ὁ Δαβὶδ ὡς αὐτὸ μέρους τῷ Χριστῷ προσεφώνησε λέγων· „Περὶ σὺν
με ὠδίνες θανάτου· κίνδυνος ἔστιν ἄνθρωπόν μου, θλίψιν
καὶ ὀδυρῶν εὖρον, καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπεκαλεσάμην·
καὶ Κύριος ῥύσας τὴν ψυχὴν μου“· (Ψαλμ. ριδ'. 3.) ἡ γὰρ παραχῇ αὐτῇ τῷ Κυρίῳ, κλαύσιμον δηλοῖ· γ'. ὅταν εἶδε τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ μακρόθεν, καὶ ἐκλαυσεν ἐπ' αὐτήν. (Λευκ. ιδ'. 41.) δ'. ὅταν καθῆ-

μενος μετὰ πᾶν μαθητῶν εἰς τὸν δῆμον, ἐκλαυσε λυ-
πόμενος διὰ τὴν ἀπάθειαν τῷ Ἰουδα· „ταῦτα γάρ φησιν
καὶ τῶν, ἐπαράχθη τῷ Πνύματι, καὶ ἐμαρτύρησε καὶ
ἔπεν· ἀμὲν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰς ἐξ ὑμῶν παραδώ-
σει με“· (Ἰωάν. ιγ'. 21.) ἡ γὰρ παραχῇ αὐτῇ
κλαύσιμον δηλοῖ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (Δόγ. ιε'
πρὸς Ἑβραίους.)

(2) Ὅτι δὲ τὸ ρητὸν αὐτοῦ εἶναι ἐκ μέρους τῆς ἀν-
θρωπότητος μαρτυρεῖ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἱππὸν·
„ἐλέπετο διαλαβεῖν ἡμᾶς περὶ τελευτήσεως, καὶ ὑψώσεως,
καὶ τῶ μαθεῖν ἐξ ὧν ἐπαθε τὴν ὑπακοήν, καὶ ἀρχιε-
ρωσύνης τε καὶ προσφορᾶς, καὶ παραδόσεως, καὶ δεισέως
καὶ πρὸς τὸν δυνάμενον σῶζαι αὐτὸν ἐκ θανάτου, καὶ
ἀγωνίας, καὶ θρόμβου, καὶ προσδύχης, καὶ ἐπὶ πᾶσι
ποιῶν, ἡ μὴ πᾶσι πρόδηλον ἦν, ὅτι περὶ τὸ πᾶν
καὶ τὰ παιδαῖα τῶν ὀνομάτων, καὶ περὶ τὴν ἀντροπῶν
φύσιν, καὶ τῶ πᾶσιν ὑψηλοτέραι“· (Δόγ. β'. τι-
τοῦ Υἱοῦ)

πύδῃ, ἀγκαλὰ καὶ ἦτον Υἱὸς τοῦ γνήσιος, καὶ εἶχε πρὸς αὐτὸν τὴν ἐκ φύσεως παρρησίαν (1). ὥστε καὶ ἐσεῖς, λέγει, ἀδελφοί μου Χριστιανοί, μὴ λυπησθε πλέον, ἐπειδὴ καὶ ἔχετε Δεσπότην τὸν Χριστόν, ὅπως εἰσακούεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ ὅ,τι ἠθέλετε τὸ ζήτησετε, αὐτὸς θέλει τὸ τελειώσει, καθὼς καὶ ὁ Ἰδιος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὑπεσχέθη τὸτο εἰς τὰς μαθητάς τε λέγων· „ἐγὼ πρὸς τὸν Πατέρα με πορεύομαι, καὶ ὅ,τι αὐτὸ αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, ὅ,τι ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ Πατὴρ ἐν τῷ Υἱῷ“. (Ἰωάν. 14. 12.)

„Ἐμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοὴν“.

Εμαθε, λέγει, ὁ Χριστὸς νὰ ὑπακῇ εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, διδασθεὶς τὸτο ἀπὸ τῆς πάθῃ ὅπως ἐδοκίμασε· φαίνεται δὲ ἀπλῶς θεωρούμενον, ὅτι εἶναι ἀποπῶν τὸ λεγόμενον· διότι πῶς ἔμαθε τὴν ὑπακοὴν ἀπὸ ἐκείνου ὅπως ἔπαθεν ἐκεῖνος, ὅπως καὶ πρὸ τῆς νὰ πάθῃ, πόσον ὑπήκοος ἦν εἰς τὸν Πατέρα, ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ πάθῃ ἐδέχθη διὰ τὴν ὑπακοὴν τῷ Πατρί; λέγει γὰρ ἀλλοῦς ὁ Παῦλος περὶ τῆς Χρυσῆ· „γενόμενος ὑπήκοος, μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ Σταυροῦ“. (Φιλιπ. β'. 8.) Μαίθαι λοιπὸν, ὡς ἀγαθῶς, ὅτι ἐπειδὴ καὶ οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντες Χριστιανοὶ εἰσέβησαν ὅτι ἀποστάτην ἀπὸ τῆς πίστεως τῆς Χρυσῆ, ὡς μικροῦχοι ὅπως ἦν, διὰ τὸτο λέγει τὰς ταπεινὰς ταύτας ὁ Παῦλος περὶ τῆς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ καταπέσῃ αὐτὰς μετὰ τὴν ὑπερβολὴν ταύτης τῶν λεγομένων, νὰ πείθωνται, καὶ νὰ ὑπακούω εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ μὴ γογγύζω καὶ νὰ παύωνται διὰ τὰς θλίψεις ὅπως πάσχον, ἀλλὰ νὰ ὀφραίσω καὶ νὰ προσκύνω τὴν αὐτὴν τῷ Κυρίῳ βοήθειαν· διὰ τὴν, λέγει, καὶ ὁ Υἱὸς διὰ νὰ ὑπακούσῃ καὶ νὰ ὑπομείνῃ τὸ πάθος, διὰ τὴν ὑπακοὴν ταύτης εἰσηκούσθη παρὰ τῷ Πατρί, καὶ ἐλυτρώσθῃ ἡ ψυχὴ ταύτης ἀπὸ τὸν θάνατον· ἐπὶ ἐμένειν ὅτι ἐν τῷ θανάτῳ, ἀλλὰ μετὰ τρεῖς ἡμέρας αἴστη, καὶ ἀπὸ τότε ἔμαθε νὰ ὑπακούω εἰς τὸν Θεόν, ὡς αὐτὸ ὅπως ἡ ὑπακοὴ πολλὰ καὶ μεγάλα πράγματα δύναται νὰ κατορθώσῃ (2).

Ἀντί-

(1) Ὁ δὲ σοφὸς Φώτιος βαδύτερον ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν αὐτὸ· λέγει γὰρ ὅτι δύο πράγματα ζητῶνται ἐν τῷ πρώτῳ πῶς λέγει ὁ Παῦλος ὅτι εἰσηκούσθη, εἰς καιρὸν ὅπως, ὁ μὲν Χριστὸς παρεκάλει νὰ παρέλθῃ τὸ ποτήριον τοῦ θανάτου ἀπὸ αὐτοῦ, αὐτὸ δὲ ἡ παρεκάλει, ἀλλὰ καὶ ἐσαυρώθη καὶ ἀπέθανε; καὶ δεύτερον, ἀπὸ ποίας εὐλαβείας εἰσηκούσθη; καὶ πρὸς μὲν τὸ πρῶτον ἀποκρίνεται, ὅτι ἡ δέησις τοῦ Χρυσῆ, δὲ ἦν μία καὶ ἀπλή, ἀλλὰ διπλή· ἡ μὲν γὰρ μία παρεκάλει τὸν θάνατον· „Πατὴρ γὰρ φησὶ, εἰ θιωσὼν ὅ,τι παρελθῇ ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τούτου“ (Ματθ. 26. 39.) ἡ δὲ ἄλλη ἐζήτησεν τὸν θάνατον· „πλὴν ὅχι ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ“ (αὐτ. 39.) ὅπερ καὶ ὁ Ἰωάννης σαφέστερον δηλῶν ἔλεγε πῶς ὁ Κύριος παρεκάλει τὸν Πατέρα λέγων· „Πατὴρ δόξασόν σου τὸν Υἱόν, ἵνα καὶ ὁ Υἱὸς σε δοξάσῃ“ (Ἰωάν. 13.) ὡνόμαζε δὲ δόξαν, τὸν θάνατον· Ἐπειδὴ λοιπὸν δύο αἰτίαι ἐφορσέφον ὁ Υἱὸς πρὸς τὸν Πατέρα, τὴν μίαν, διὰ νὰ μὴν ἀποθάνῃ, καὶ τὴν ἄλλην, διὰ νὰ ἀποθάνῃ· διὰ τὸ αὐτὸ ὁ Παῦλος ἔπειν ὅτι εἰσηκούσθη ὁ Υἱὸς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, ἡ γὰρ ἀπὸ τῆς συγκατανέουσιν ὅπως ἐδέχετο, καὶ ἠθέλησε νὰ κάμῃ κάλλιον τὸ θέλημα τοῦ Πατρός, παρὰ τὸ ἐδικόν τε, ἡ γὰρ ἠθέλησε νὰ ἀποθάνῃ κάλλιον, παρὰ νὰ μὴ ἀποθάνῃ· αὕτη γὰρ ἡ αἰτία ἀπέβη καὶ εἰσηκούσθη, καὶ ὅχι ἡ τοῦ θανάτου παράκλησις· διὰ τούτου καὶ λέγει ὁ Παῦλος ὅτι ἐτελειώθη ὁ Χριστὸς, ἡ γὰρ διὰ παθημάτων, καὶ σταυροῦ, καὶ θανάτου τέλει ἐγνωρίσθη εἰς ἡμᾶς, καὶ ὑπὲρ λόγον ἀγαθὸς καὶ φιλένθρωπος· δέησις δὲ καὶ ἰκετηρία· ἡπερ, διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ διπλὴν τῆς αἰτήσεως τοῦ Χρυσῆ, καὶ ὅτι τὰς δέησις καὶ ἰκετηρία πάντας ἐποίησεν, ὅχι διὰ νὰ παρέλθῃ ὁ θάνατος, ἀλλὰ πρὸς τὸν θανάτου

σφίξαι αὐτὸν ἐκ θανάτου, καλῶς καὶ πανσόφως· ἵνα ὁππότε ἐστὶν ἀκέραιος πῶς ἐσαυρώθη ὁ Χριστὸς, καὶ ἐπάθῃ, μὴ νομίσις πῶς διὰ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ Πατρός αὐτὴν ὑπέμεινεν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἡν κοινὸν θέλημα Πατρός καὶ Υἱοῦ, τὸ νὰ πάθῃ ὁ Υἱὸς κατὰ σάρκα, διὰ τὴν τὴν Κόσμου σωτηρίαν· πλὴν δύναται νὰ νοηθῇ τὸ „ἰσακούσθαι“ ἀπὸ τῆς εὐλαβείας· καὶ διὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ἀνέστησεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τὸν Χριστόν, μὴ ἀφ' αὐτοῦ ἐν τῷ θανάτῳ εἰς πολλὸν καιρὸν· ἐπειδὴ εἰς πολλὰ μέρη τὰς ταπεινὰς λέγει ὁ Παῦλος, ἡ γὰρ ὅτι ἀνέστησεν ὁ Πατὴρ τὸν Χριστόν· τὸ δὲ „καὶ περὶ ὧν Υἱὸς“ καθ' ὑπερβατὸν νοηταὶ οὕτως, ὅτι ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ περὶ ὧν Υἱὸς, δέησις καὶ ἰκετηρία· καὶ ἡ γὰρ μόνον ὅπως ἔχει προνόμιον μέγιστον ὡς Υἱὸς, τὸ νὰ κάμῃ πάντα ὅσα καὶ ὁ Πατὴρ, μετὰ αὐτοῦ ὡς ὡς γινώσκω, χωρὶς δέησις καὶ ἰκετηρία, ὅμως ἐπειδὴ ἦν ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς ταύτης, δέησις καὶ ἰκετηρία προσέφερε· πλὴν δύναται τὸ „καὶ περὶ ὧν Υἱὸς“ νὰ συναφῇ μετὰ τὸ „ἰσακούσθαι ἀπὸ τῆς εὐλαβείας“ καθὼς ὀφραίσεται γεγραμμένον, ἡ γὰρ, εἰσηκούσθη, λέγει, καὶ μόνον ὅπως ἦν Υἱὸς, καὶ δὲ ἐπαρκαλῆ νὰ ἰσακούσθῃ, ὡς αὐτὸ ὅπως ἔχει τὸ θέλημά του συνδρομὸν καὶ αὐτὸν μετὰ τὸ θέλημά του Πατρός αὐτοῦ. Δύναται δὲ νὰ ἐνωθῇ τὸ „καὶ περὶ ὧν Υἱὸς“ καὶ μετὰ τὸ κατωτέρω, ἡ γὰρ μετὰ τὸ „ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὸν ὑπακοήν“· δι' ὅ,τι καὶ μόνον ὅπως ἦν Υἱὸς, καὶ ἠξίωσεν ὡς Θεὸς τὴν ὑπακοήν, ἔμαθεν ὅμως αὐτὴν καὶ διὰ τῆς πείρας τῶν παθημάτων, καθ' ὅ,τι ἄνθρωπος.

(2) Τοῦτο δὲ ἰδίον λέγει καὶ ὁ σοφὸς Φώτιος, ὅτι ἔμαθεν ὁ Υἱὸς ἀπὸ ἐκείνου ὅπως ἔπαθε, τὴν ὑπακοήν· ἡ γὰρ ἔμαθε μετὰ τὴν πείραν πόσον ἦν τὸ μέγεθος τῆς ὑπακοῆς, διὰ τὴν ὅπως ὑπήκουσεν εἰς αὐτὸν ὁ Πα-

Epistole di S. Paolo. Tom. III.

R r

πρ,

Ανίσως λοιπόν ὁ Χριστός ἐκέρδησεν ἀπὸ τὰ πάθη ὅπῃ ἔπαθε, πολλῶ μαλλον, λέγει, εἰσεῖς ἀδελφοί μου Χριστιανοί ἔχετε ἀπὸ αὐτὰ νὰ κερδήσετε; Εἶδες, ἀγαπητέ, πῶς διὰ τὴν ὀφείλειαν τῶν ἀκροατῶν, καὶ διὰ τὴν αὐτῶν ἀσθενείαν, ἐσυγκατέβη τόσο ὁ Παῦλος, ὥστε ὅπῃ νὰ φαίνεται, ὅτι λέγει καὶ ἀποπάτινα; ἄκου δὲ καὶ τὰ ἀκόλουθα.

9. „Καὶ τελειωθείς“.

Ὡς διὰ μέσων τῶν παθημάτων τελείωσις γίνεται. Καὶ λοιπόν, διὰ τί ἐπεῖς, λέγει, ἀδελφοί μου Χριστιανοί, λυπέσθε, διὰ τὰς θλίψεις ὅπῃ πάσχετε, εἰς καιρὸν ὅπῃ αὐταῖς σὰς καταστάντων τελείας; Ὅρα περὶ τῆς τελειώσεως τῶ Χριστοῦ καὶ εἰς τὴν ἐρμηνείαν καὶ ὑποσημείωσιν τῆ „διὰ παθημάτων τελειῶσαι“. (Ἑβρ. β'. 10.)

„Ἐγενέτο πᾶσι τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ αἴτιος σωτηρίας αἰωνίης“.

Ἡ τοῖ ὅχι μόνον ὁ Χριστός ἐσώθη, ἥτοι ἐλυτρώθη ἀπὸ τὸν θάνατον διὰ τῆς ἀναστάσεως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἐπροξένησε σωτείαν καὶ ἀνάσασιν, καὶ ὅχι πρόσκαιρον σωτείαν, καθὼς λόγος χάριν εἶναι, τὸ νὰ σώσῃ τινὰς εἴα ἀπὸ πόλεμον, ἢ ἀπὸ ἀσθενείαν, ἢ ἀπὸ πείναν, ἢ ἄλλον κίνδυνον πρόσκαιρον καὶ σωματικὸν κίνδυνον θανάτου· ἀλλὰ ἐπροξένησεν αἰώνιον σωτείαν, περὶ τῆς ὁποίας προείπεν ὁ Ἡσαΐας· „Ἰσραὴλ σώζεται ὑπὸ Κυρίου σωτηρίαν αἰώνιον“. (Ἡσ. μ.ε. 17.) καὶ ἄλλα καὶ ὁ αὐτός· „τὸ δὲ σωτήριόν μου εἰς τὸν αἰῶνα ἔσται“. (Ἡσ. ν.α. 6.) Εἰς ποίους δὲ ἐπροξένησε τὴν σωτείαν ταύτην ὁ Κύριος; εἰς ἐκείνους ὅπῃ ὑπακούον καὶ φυλάττων τὰς ἐντολάς τε· ὥστε ἐπεῖς, ἀδελφοί μου Χριστιανοί, διὰ τί φαίνεσθε ἀπειθεῖς εἰς τὸν Χριστόν, καὶ κινδυνεύετε νὰ ξεπέσετε ἀπὸ τὴν σωτείαν σας; Βλέπετε, ὡ ἀναγνώστα, ὅτι ὅλον τὸ ὕψος τῆς λόγου ἐσχηματίσθη ἔτσι ταπεινῶς ἀπὸ τὸν Παῦλον, διὰ τὴν τῶν ἀκούοντων μικροψυχίαν, ὡς προείπομεν ἀνωτέρω; Πλὴν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ταπεινά τῆς οἰκονομίας ὅπῃ λέγει ὁ Παῦλος, λάμπει τὸ ὑψηλὸν τῆς Θεολογίας· αἴτιος γάρ, λέγει, ἔγινεν ὁ Χριστός σωτηρίας· τὸ ὁποῖον τῆτο εἶναι ἔργον, καὶ κατορθώμα τῆς ὑψηλῆς Θεότητος, καὶ ὅχι τῆς ταπεινῆς ἀνθρωπότητος, ἐπειδὴ κἀνός τις δὲν ἔμπορεῖ νὰ γένη αἴτιος τῆς τοιαύτης σωτηρίας, πᾶρξ ὁ Θεός· „τὴν Κυρίαν γὰρ φησὶν ἡ σωτηρία“. (Ψαλμ. γ'. 8.) Καὶ πάλιν· „παρ αὐτῷ γὰρ τὸ σωτήριόν μου“. (Ψαλμ. ξ.α. ι.)

10. „Προσαγορεύεις ὑπὸ Θεοῦ Ἀρχιερέως κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ“.

Ἐπειδὴ, λέγει, ὁ Χριστός ἔπαθε, διὰ τῆτο καὶ ἀνομάσθη Ἀρχιερεὺς, ὡς αὐτὸ ὅπου ἐπρόσφερε τὸν ἑαυτὸν τε θυσίαν εἰς τὸν Πατέρα. Πλὴν ἀγκαλὰ καὶ ἐπρόσφερεν αἷμα, ὅμως δὲν τὸ ἐπρόσφερε κατὰ τὴν τάξιν τῶν Ἰουδαϊκῶν Ἀρχιερέων, ἀλλὰ κατὰ τὴν τάξιν τῆς Μελχισεδέκ· δι' ὅ,τι καθὼς ὁ Μελχισεδέκ δὲν ἐχρίσθη ἀπὸ ἀνθρώπου εἰς τὸ νὰ ᾖ ἱερεὺς, ἔτσι καὶ ὁ Χριστός ἐχρίσθη ἀπὸ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεόν, μετὰ τὸ ἔλαιον τῆς ἀγαλλιάσεως, ἦγεν μετὰ τὸ ὁμοῦσίον τε Πνεῦμα. Καὶ καθὼς ὁ Μελχισεδέκ δὲν ἐπρόσφερε νομικὰς θυσίας, ἔτσι καὶ ὁ Χριστός· καὶ καθὼς ἐκεῖνος ἦτον βασιλεὺς, ἔτσι καὶ ὁ Χριστός· καὶ ἄλλας ἀκόμη ὁμοιότητας εἶχεν ὁ Μελχισεδέκ τῷ Χριστῷ, καθὼς εἶπομεν εἰς τὴν ὀπισθοῦν ὑποσημείωσιν περὶ τῷ Μελχισεδέκ, κατὰ πόσας τρόπας ἦτον τύπος Χριστοῦ.

11. „Πε-

πὴρ, ἐπειδὴ καὶ ὁ Υἱὸς ὑπήκουσεν εἰς τὸν Πατέρα· ἀνέστη γὰρ αὐτὸν ὁ Πατήρ, καὶ ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἀνέφωσεν, καὶ ἐδόξασεν· πᾶν τὸ γὰρ τὴν ὑπακοὴν, ἠξίωσε μὲν ὁ Χριστός, ὡς Υἱὸς καὶ Θεός, καθὼς τὴν ἠξίωσε καὶ ὁ Πατήρ· ἐσαρκωθείς δὲ παρὰ τὸν Πατέρα διὰ τὴν ὑπακοήν τε, ἔμαθεν αὐτὴν καὶ μετὰ τὴν δοκιμὴν καθ' ὃν ἀνθρώπου, Ὑπακοὴ δὲ, κατὰ τὸν Ἰωάννην τῆς Κλίμα-

κος, εἶναι· „ἐκείνους θάνατος· ἀρήσις ψυχῆς οἰκίας“, παντελὴς, διὰ σώματος ἐπιθαννυμένη ἐναργῶς· μνημα δολήσεως καὶ ἐγερσις σαπηνώσεως“. (Λόγ. δ'. περὶ ὑπακοῆς.) Εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀββᾶ Μιῶς, ὅτι ἡ βεβαία ὑπακοή, ἀνδραποκοή ἐστίν· ἥτις γὰρ ὑπακοὴ τῷ Θεῷ, ὁ Θεὸς ἐσαρκώθη αὐτῷ. (ἐν τῷ Γεροντικῷ.)

11. „Περὶ ὃ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος, καὶ δυσερμυνώδους λέγαν, ἐπεὶ
„νωθροὶ γεγονάτε ταῖς ἀκοαῖς“.

Επειδὴ μέλλει ὁ Ἀπόστολος νὰ εἰπῇ τὴν διαφορὰν ὅπῃ ἔχει ἡ Ἱερωσύνη τὰ Μελχισεδέκ, καὶ τὰ Χερισῶ, ἀπὸ τὴν Ἱερωσύνην τὴν τὴ νόμον Ἱερέων, διὰ τὸ πρότερον ἐπιτιμᾶ τὰς ἐξ Ἑβραίων πισεύσαντας Χερισιανὰς, πρὸς τὰς ὁποίας γράφει, καὶ δείχνει, ὅτι διὰ τὴν νηπιώδη γνώσιν αὐτῶν, ἐσυγκατέβη νὰ εἰπῇ τόσον ταπεινὰ λόγια καὶ νοήματα διὰ τὸν Χερισὸν, καὶ πῶς τόσον πολλὰ ἐδιέτριψεν εἰς τὸν περὶ τῆς ἀνθρωπίνης τῆς Χερισῶ λόγον· διότι αὐτοὶ δὲν ἦσαν ἀσθενεῖς καὶ ἀτελεῖς εἰς τὴν γνώσιν, πρὸ πολλῆς ἡδελον ἀναφέρει τὰ περὶ τῆς Θεότητος τῆς Χερισῶ ὑψηλὰ νοήματα, καὶ λόγια. Διὰ τὴν ἐδικλῶσας λοιπὸν, λέγει, νωθρεῖαν, καὶ ἀσθενεῖαν δυσκολοεξηγήτους εἶναι ὁ λόγος, πῶς διηλαθὴ ὁ Χερισὸς εἶναι Ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ· καὶ ἐπειδὴ ἐσεῖς δὲν καταλαμβατέτε, διὰ τὸ καὶ ἐγὼ δὲν ἠμπορῶ νὰ ἐξηγήσω τῶν τὸν λόγον καλῶς, καὶ καθῶς πρέπει (1). Καὶ εἰς μὲν τὰς Κορινθίους λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι δὲν ἐδύμωτο νὰ λαλήσῃ εἰς αὐτὰς, ὡσαν εἰς πνευματικούς ἀνδρας, μετὰ τὸ νὰ εἶχον ἀναμεταξύτων φιλονεικίας καὶ ζήλους, καὶ διὰ τὸ σαρκικὰς ὀνομάζει αὐτὰς· (ἀ. Κορινθ. γ'. 1. 2. 3.) τῶς δὲ τὰς ἐξ Ἱερουσαλὴμ Χερισιανὰς, δὲν ὀνομάζει σαρκικὰς, διὰ τὴν τὴν ἀμάθειαν ἐπροξένησαν εἰς αὐτὰς αἱ πολλαὶ θλίψεις, καὶ πειρασμοὶ ὅπῃ ἐπαθον, ἀλλὰ τὰς ὀνομάζει νωθρεῖς, ἡγαν ἀμελεῖς, καὶ δύσνοας· λέγωντας δὲ, ὅτι „γεγονάτε“ δείχνει πῶς αὐτοὶ πάσαι μὲν ἦσαν ὑγιεῖς, καὶ ἐπιμελεῖς, καὶ ὀξύνοες, ὅτερον δὲ ἔγιναν νωθροὶ, καὶ ἀμελεῖς, καὶ δύσνοες.

12. „Καὶ γὰρ ὀφάλλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον“

Λέγωντας ὁ Παῦλος, ὅτι ἐσεῖς ἀδελφοί, ἔπρεπε νὰ εἰσθε εἰς τὰς ἄλλας διδάσκαλοι, σμίγει μαζί μετὰ ἐγκώμιον τὴν κατηγορίαν τῶν ἐξ Ἑβραίων τῶν Χερισιανῶν· δι' ὅτι δείχνει μετὰ τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι πρὸ πολλῶν χρόνων ἐπίσδυσαν εἰς τὸν Χερισὸν, καὶ ἠκούσαν πολλὰ μυστηριώδη δόγματα περὶ τῆς Χερισῶ· τὰ ὁποία καὶ τὰ δύο, εἶναι ἐπαίνα αξία, αἰσῶς καὶ αὐτοὶ δὲν ἐπίπτον εἰς ἀμέλειαν (2). Ὁ χρόνος, λέγει, καὶ ἡ πολυκαιρία ὅπῃ ἔχετε εἰς τὴν πίσιν τῆς Χερισῶ, ἀγαπητοί, ἔπρεπε νὰ σας κάμῃ ἐπιμελεῖς, ὀξύνοας, καὶ δυνατὰς εἰς τὴν γνώσιν, ἐσεῖς ὅμως, ματαίως ἐμεταχειρίσθητε τὸν τόσον καιρὸν, διὰ τὴν ἐπέσετε εἰς ἀμέλειαν, καὶ βραδυμίαν.

„Πάλιν χράαν ἔχετε τῆς διδασκᾶν ὑμᾶς, τίνα τὰ σοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τῆς Θεῶ“.

Στοιχεῖα ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος, τὰς περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τῆς Χερισῶ λόγους· δι' ὅτι, καθῶς ὅταν τινὰς θελήσῃ νὰ μάθῃ γράμματα, πρῶτον πρέπει νὰ μάθῃ τὰ εἰσοσιτέσασα σοιχεῖα, ἢτοι τὸ ἀλφάβητον, ἐπὶ καὶ ἐπὶ τῆς πίσεως, πρῶτον πρέπει νὰ διδασχῇ τινὰς τὰ περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τῆς Χερισῶ (3), καὶ νὰ συλλεθίσῃ εἰς τὰ ταπεινὰ, καὶ ἔπειτα νὰ ἀναβῇ εἰς τὰ ὑψηλότερα δόγματα τὰ περὶ τῆς Θεότητος αὐτῆς, ὡσαν ὅπῃ ταῦτα χρειάζονται τελειότεραν καὶ ὑψηλότεραν διανοίαν διὰ νὰ τὰ καταλάβῃ. Ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τὸ Ἀποστόλου μά-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „πάλιν τὸ Μελχισεδέκ μνημονύσας, βέλεται μὲν τὴν πᾶσαν Ἱερουσαλὴν, δὲ καὶ τῆς Λαδύτικης μεζόνας, ἀναβάλλεσθαι δὲ τῶς δοκεῖ διὰ τὴν πᾶσαν διδασκαμῶν ἀδυναμίαν· αὐτοῦ γὰρ ἔφη· περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυσερμυνώδους“.

(2) Ὁ δὲ Φώτιος ὡς ἐρμυνώδην τὸ ῥητὸν πῶς· „καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι“ ὅχι μόνον δὲν εἶδον διδάσκαλοι, ἀλλ' ὅτε ἠμποροῦσαν νὰ μαθητεύουν τὰ τελειότερα περὶ Χερισῶ δόγματα καὶ μυστήρια, ἀλλὰ μόνον τὰ σοιχειώδεστερα καὶ ταπεινὰ καὶ ἀπλῆστερα, καὶ ὅχι ἀπλῶς

τὰ σοιχεῖα τῶν λογίων τῆς Θεῶ, ἀλλὰ τὰ σοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τῆς Θεῶ.

(3) Συμφώνως καὶ ὁ Θεοδώριτος ἐρμυνώδην λέγων· „σοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τῆς Θεῶ, πῶς παπηνόσας περὶ Χερισῶ λόγους ἐκάλεσε· τοῖς γὰρ μηδὲ πῶς τὴν πίσιν ἐσχηκόσι σελήαν, πῶς περὶ τῆς ἀνθρωπότητος προσέφερον μόνον τῆς ἀληθείας οἱ κήρυκες· ὡς καὶ ὁ μακάριος Πέτρος Ἰουδαίοις δημηγορῶν, ἐμέτρησε τὴν διδασκαλίαν τῇ ἀδυναμίᾳ τῶν ἀκούοντων· Ἰησοῦν γὰρ ἔφη τὸν Νωζωραῖον, ἀνδρα ἀπὸ τῆς Θεῶ ἀποδεχόμενον εἰς ἡμᾶς“· (Πράξ. β'. 22.)

μάθε, ὡ ἀγαπητὲ ἀναγνώστη, ταύτῃ τῇ καθολικῇ εἰδήσει, διὰ τὴν ἐνθυμᾶσαι ὅταν ἀναγινώσκῃς ὅλας τὰς Ἐπιστολάς τῆ μακαρίου Παύλου, δηλαδὴ ὅτι ὁ Παῦλος, διὰ τῇ ἀσθενείᾳ τῶν ἀκροατῶν ἐκείνων, πρὸς τὰς ὁποίας γράφει, εἰς μὲν τὰ ταπεινὰ καὶ ἀνθρωπογενῆ περὶ Χριστοῦ νοήματα, καταγίνεται ταῖς περισσώτεραις φοραῖς, τὰ δὲ ὑψηλὰ καὶ θεοπρεπῆ περὶ αὐτοῦ νοήματα, σπανίως λαλεῖ. Καὶ ἰδὲ πῶς καὶ ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη, ἀπὸ μὲν τὰ ταπεινὰ τῶ Χριστοῦ λόγια, εἶναι γεμάτη, εἰ δὲ καὶ ἔχει καὶ κἀνὰ ὑψηλόν, καὶ θεοπρεπὲς νόημα, ὀλίγον τὸ, καὶ σπάνιον ἔχει.

ἰ. Καὶ γεγονότατε χρεῖαν ἔχοντες γάλακτος, καὶ ὁ σερεῶς τροφῆς.

Δὲν εἶπεν, ὅτι χρεῖαν ἔχετε, ἀλλὰ ἐγίνετε χρεῖαν ἔχοντες, ἥτοι ἐσεῖς οἱ ἴδιοι κατεστήσατε τὸν ἑαυτὸν σας ποιῶν, μετὰ τὸ νὰ ἐγίνετε ἀπὸ τῇ προαίρεσιν καὶ ἀμέλειαν σας χρεῖαν ἔχοντες ἀπὸ γάλα, καὶ ὄχι ἀπὸ σερεὸν φαγητόν. Καὶ γάλα μὲν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, τὴν ταπεινὴν καὶ ἀτελεῖ λόγον, καθὼς τὸν ὀνομάζει καὶ εἰς τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτῃ λέγων· „ὡς νηπίος ἐν Χριστῷ γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ ἐβρώμα· ἔγω γὰρ ἠδύνασθε“ (ἀ. Κορ. γ'. β'). καὶ φανερόνως τὶ εἶναι τὸ γάλα, εἶπεν· „ἐγὼ γὰρ ἔκρινα τὰ εἰδέναι, „τι ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τὸν ἐσαυρωμένον“ (ἀ. Κορ. β'. 2.) ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· σερεὸν δὲ φαγητόν ὀνομάζει ὁ Παῦλος, τὰ τελειότερα, καὶ ὑψηλότερα νοήματα. Δὲν ἔπρεπε, λέγει, ὡ ἀδελφοί, νὰ ἀναφέρω πῶρα ἐγὼ τὰ τῆ τελετικῆς νόμου ἔθιμα, καὶ ἀπὸ αὐτὰ νὰ συγκρίνω τὸν ἀσύγκριτον Χριστόν, καὶ νὰ συμπεραίνω ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Ἀρχιερεὺς, καὶ ἐπρόσφερε θυσίαν, καὶ ἐπαρακάλεσε τὸν Θεὸν μετὰ φωνᾶς μεγάλης καὶ παρακαλέσεις· ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ καὶ ἐσεῖς τρέφεσθε κατὰ τῇ ψυχῇ μετὰ αὐτὰ τὰ ταπεινὰ, διὰ τὸ καὶ ἐγὼ λέγω ταῦτα εἰς ἐσᾶς. Σημειῶσαι δὲ, ὡ ἀναγνώστη, ἐδῶ δύο πράγματα, εἴνα μὲν, ὅτι ἐκεῖνα τὰ ταπεινὰ λόγια, ὅπερ δὲν ἀρμόζον εἰς ἡμᾶς τὰς πωρινὰς Χριστιανὰς, ἐπειδὴ ἡδη ἐφθάσαμεν εἰς τῇ τελειότητα, ταῦτα ἀρμόζον, καὶ ἔτρεφον τὰς παλαιὰς ἐκεῖνας Χριστιανὰς διὰ τῇ ἀτελειότητά ὅπερ εἶχον. Καὶ ἄλλο δὲ, ὅτι τὰ λόγια τῶ Θεοῦ, εἶναι τροφὴ ἀληθινῇ τῆς ψυχῆς, ὅθεν καὶ ἐπροφήτευσεν ὁ Ἀμώς, ὅτι θέλει δώσει ὁ Θεὸς εἰς τὰς Ἰουδαίας πείναν, τὴν νὰ ἀκέσῃ τὸν λόγον Κυρίου· „ἰδὲ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος, καὶ ἐξαποσελῶ λιμὸν ἐπὶ τῇ γῇ, καὶ λιμὸν ἄρτων, ἐδὲ δίψαν ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν τὴν ἀκύνῃσαι τὸν λόγον Κυρίου“ (Ἀμ. ή. 11.) (1)

13. „Πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος, ἄπαρος λόγου δικαιοσύνης· νήπιος γάρ ἐστι“.

Δικαιοσύνην ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος τῇ ζωῇ τὴν ἐξηκριβωμένην, καὶ ἀπὸ καθε μέρους τελείαν, ὡς αὐτὸ νὰ λέγῃ τὸ ὅτι ὁ ἀτελής, καὶ μὴ μετέχων τῶν ὑψηλῶν δογμάτων τῆς πίστεως, εἶναι ἄπειρος τῆς αὐτῆς φιλοσοφίας, καὶ δὲν δύναται νὰ δεχθῇ, καὶ νὰ μεταχειρισθῇ τῇ ζωῇ ἄκραν καὶ πρέπασαν εἰς τὰς τελείας, τῇ ὁποίαν ταύτῃ ζωῇ, καὶ ὁ Χριστὸς ζητεῖ χρεωστικῶς ἀπὸ ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς λέγων· „ἐὰν μὴ περιαλάβῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν, „πλεῖον τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, ἐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τῇ Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν“ (Ματθ. ε. 20.) ἡ δικαιοσύνην ὀνομάζει ὁ Παῦλος αὐτὸν τὸν Χριστόν, καὶ ὡς αὐτὸ νὰ λέγῃ τὸ ὅτι ἐκεῖνος ὅπερ μετέχει μόνον ἀπὸ τὰς ταπεινὰς περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τῶ Χριστοῦ λόγους (ἔπει γὰρ εἶναι γάλα) αὐτὸς δὲν δέχεται τὰς ὑψηλὰς λόγους, καὶ ἀξίως περὶ τῆς αὐτοῦ Θεότητος (ἔπει γὰρ εἶναι λόγοι δικαιοσύνης), ὡς αὐτὸ ὅπερ εἶναι ἀκόμη νήπιος, καὶ δὲν ἔχει δύναμιν καὶ ἐπιτηδεύματα εἰς τὸ νὰ τὰς δεχθῇ.

14. „Τε-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἶπεν· „ἄρ-
„πας εἶναι ὁ λόγος τῶ Θεοῦ, ὃ ψυχὰς τρέφονται Θεόν
„πινύσκει“. Καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ λέγει· „Καὶ ἔδον καὶ
„ἰδὲ χερὶ ἐκτεταμένη πρὸς με, καὶ ἐν αὐτῇ κεφαλὴς
„βιβλίον... καὶ διηνοίξε τὸ σῶμα μου, καὶ ἐφώτισέ με
„τῇ κεφαλίδι παντῆ“ (Ἰεζ. β'. 9.) καὶ ὁ Σα-

ράχ λέγει περὶ τῆς σοφίας· „ὁ ἐγκρατὴς τοῦ νόμου
„καταλύσεται αὐτῷ, καὶ ὑπαντίσεται αὐτῷ ὡς μή-
„τηρ, καὶ ὡς γυνὴ παρθενίας προσδέξεται αὐτόν· ψα-
„μὲν αὐτὸν ἄρτον σωσέως, καὶ ὕδωρ σοφίας ποτίσει
„αὐτόν“ (Σαμ. ι. 1.)

14. „Τελείων δέ ἐσιν ἡ σερειά τροφῆ“.

Ητοι πὼν τελείων εἰς τὴν πνευματικὴν ἡλικίαν εἶναι ἴδιον τὸ νὰ δέχωνται τὰ ὑψηλὰ δόγματα περὶ τῆς Θεότητος τοῦ Χριστοῦ. Βλέπεις ἐδῶ ἀδελφε ἀλλῶ νηπιότητα καὶ ἀτέλειαν, τὴν ὁποίαν ἤμπορὸν νὰ ἔχων καὶ αὐτοὶ οἱ κατὰ τὴν σωματικὴν ἡλικίαν ὄντες τέλειοι, καὶ γέροντες; ἦγεν τὴν κατὰ τὸν νῦν καὶ τὴν πνευματικὴν γνῶσιν θεωρημένην νηπιότητα· καὶ πάλιν ἐκ τοῦ ἐναντίου, βλέπεις τελειότητα πνευματικὴν, τὴν ὁποίαν ἤμπορὸν νὰ ἔχων καὶ αὐτοὶ οἱ κατὰ τὸ σῶμα ὄντες νέοι καὶ ἀτέλεις; Σπεύδασον λοιπὸν νὰ γίνῃς τέλειος καὶ ἐσὺ κατὰ τὴν πνευματικὴν ἡλικίαν, διὰ νὰ δέχεσαι εἰς τροφὴν σου τὰ ὑψηλὰ, καὶ θεωρηθῇ περὶ Χριστοῦ μυστήρια.

„Τῶν διὰ τὴν ἔξιν τῶν αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἔχόντων, πρὸς „διάκρισιν καλῶς τε καὶ κακῶς“.

Εξιν ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν τελειότητα καὶ παγιότητα τῶν ἡθῶν. „Οποῖος λοιπὸν εἶναι τέλειος, καὶ σερειὸς εἰς τὸ ἥθος, αὐτὸς ἔχει καὶ τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς γεγυμνασμένα ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς, διὰ νὰ διακρίνῃ μὲ αὐτὰ, ποῖα μὲν δόγματα εἶναι ὑψηλὰ καὶ ταπεινά, ποῖα δὲ εἶναι ὑγιῆ καὶ διεφθαρμένα· περὶ δογμάτων γὰρ ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, καὶ ὅχι περὶ ζωῆς καλῆς, ἢ κακῆς· ἐπειδὴ καὶ τὴν ποιαύτην καλὴν, ἢ κακὴν ζωὴν, καθ' ὅσας διακρίνει· ἠξίου γὰρ ὅτι ἡ ἀμαρτία εἶναι κακὴ, καὶ ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι ἀγαθόν. Βλέπε δὲ σὺ ὡς ἀναγνώσα, ὅτι εἶναι χρεῖα νὰ γυμναζώμεθα πάντοτε καὶ νὰ ἀσκέμεθα, καὶ νὰ ἔχωμεν ἐμπειρίαν πολλὴν τῶν Γραφῶν, αἰσῶς καὶ θέλωμεν διὰ νὰ διακρίνωμεν τὰ δόγματα, ποῖα εἶναι ἀρετικὰ, καὶ ποῖα ὀρθόδοξα· καὶ αἰσῶς θέλωμεν νὰ μὴ δίδωμεν ἀπλῶς τὰ αὐτίμας εἰς τὸ νὰ ἀκούω ὅλα, καὶ τὴν καρδίαν μας εἰς τὸ νὰ πισθῇ πάντα· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἰωβ „ἐς μὲν ῥήματα διακρίνει, λάρυγξ δὲ σῖτα γόε-“
„ται· ἐν πολλῷ χρόνῳ σοφία, ἐν δὲ πολλῷ βίῳ, ἐπισήμη“ (Ἰωβ ιβ'. 11.) Διὰ τὸ μᾶς παραγγέλλει καὶ ὁ ἡγαπημένος μαθητὴς τοῦ Κυρίου λέγων· „ἀγαπητοὶ μὴ παντὶ πνέ-“
„ματι πισθῆτε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνύματα, εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶ“ (ἀ. Ἰωάνν. δ'. 1.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5'.

1. „Δὶ ὁ ἀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ λόγον, ἐπὶ τὴν πελαό-“
„τητα φερώμεθα“.

Καὶ ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἐγίνετο νωθροὶ, καὶ νήπιοι, καὶ κατεσάθιντε εἰς χρεῖαν τοῦ νὰ μανθανέτε πάλιν τὰ πρῶτα σοιχεῖα τῆς πίστεως· ἀλλὰ καὶ πῶρα ἐδῶ λέγει, ὅτι πρέπει ἐσεῖς οἱ Χριστιανοί, νὰ φρονῆτε ὡς τέλειοι, καὶ νὰ ὑπερβαίνετε τὸν λόγον τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ, ἦγεν νὰ ὑπερβαίνετε τὰς πρῶτας ἀρχὰς τῆς πίστεως, καὶ τὰς περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ λόγους, καὶ νὰ τρέχετε εἰς τὴν τελειότητα, ἦγεν νὰ εἰσθε δεκτικοὶ τῶν ὑψηλοτέρων δογμάτων τῶν περὶ τῆς Θεότητος τοῦ Χριστοῦ· ἢ καὶ ἄλλως τὸ τοῦ θείου νοήσεις· ὅτι ἐπειδὴ οἱ ἐξ Ἰουδαίων πισθούσαντες Χριστιανοί, ἐφαίνοντο ὅτι κατ'αἶνεν εἰς τὴν ζωὴν, καὶ πολιτείαν, διὰ τὸ λαλεῖ πῶρα εἰς αὐτοὺς ὁ Ἀπόστολος περὶ ζωῆς Χριστιανικῆς, καὶ ἀκαταγρηγῆς, καὶ ὡσαύτ' νὰ λέγῃ εἰς αὐτοὺς· ὅτι δεῖν πρέπει ἐσεῖς, ὡς ἀδελφοί μου Χριστιανοί, νὰ οὐρίσκεσθε πάντοτε εἰς τὴν ἀρχὴν, ἥτοι νὰ διδάσκεσθε μόνον τὰς περὶ πίστεως εἰσαγωγικὰς καὶ ἀρχαίους λόγους· ἀλλὰ πρέπει νὰ φέρεσθε καὶ εἰς τὴν τελειότητα, ἦγουν πρέπει νὰ ἔχετε καὶ ζωὴν ἀρίστην καὶ τελείαν διὰ τῶν ἔργων· ἐπειδὴ τέλειος λέγεται ἐκεῖνος, ὅστις μαζὶ μὲ τὴν ὀρθὴν πίσιν, ἔχει καὶ ζωὴν ἀρίστην (1)· δι' ὅ,τι ἀρχὴ μὲν καὶ θε-

(1) Ὁ δὲ Φώτιος πρὸς ῥήματι τὸ τοῦ ἐρμηνεύει οὕτω· „ποῖον λόγον τοῦ Χριστοῦ“; ἥτοι τὸν λόγον τῆς διδασκῆς, ὅτι πρέπει νὰ βάλλωμεν θεμέλιον μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων· ὅτι πρέπει νὰ πισθώμεν εἰς τὸν Θεόν·

ὅτι πρέπει νὰ βαπτισθώμεν, καὶ νὰ ἀξιοθώμεν Πνεύματος Ἁγίου· ὅτι εἶναι ἀνάστασις καὶ κρίσις· ἀπὸ κοινῆς γὰρ πρέπει νὰ ἐκκοιτηθῶμεν εἰς ὅλα σαῦσα καὶ ὁ λόγος, καὶ ἡ διδασκῆ· δύο δὲ τελειότητες θέλει αὐτοὺς νὰ ἐκκοιτηθῶνται μὲ

Θεμέλιον τῆς σωτηρίας τῷ ἀνθρώπῳ εἶναι ἡ πίσις, ἐπειδὴ χωρὶς τῶν πίσιν, κἀνθέντα ἔργον δὲν ἡμπορεῖ νὰ σερειωθῇ, καὶ νὰ προξενήσῃ σωτηρίαν· καθὼς ἐδὲ χωρὶς Θεμέλιον, διώκεται κἀνθέντα λίθος νὰ οικοδομηθῇ, καὶ καθὼς ἐδὲ χωρὶς τὰ σοιχεῖα, ἡμπορεῖ τις νὰ μάθῃ γράμματα, πλὴν δὲν πρέπει τινὰς νὰ περιστρέφεται πάντοτε εἰς τὰ σοιχεῖα, ἕτε πάντοτε νὰ διδάσκεται ὁ Χριστιανὸς περὶ πίσεως, ὡς ἀτελής ἢ νήπιος. Ἀνίσως δὲ τινὰς τῶν μὲν προτέρων ἐρμηνεύειαν τῷ ῥητὶ τῆς δέχεται, τὴν δὲ δούτεραν ταύτην ἀποβάλλει, ὡς ἀνακόλυσον εἰς τὰ προῤῥηθῆντα τῷ Παύλῳ λόγια, ἕως ἃς ἐνοήσῃ, ὅτι ἔχει ὁ Παῦλος συνήθειαν ἀπὸ ἐκεῖ ὅπῃ λέγει ἄλλα, νὰ μεταπηδᾷ εἰς ἄλλα· καθὼς ἔκαμνεν εἰς τῶν πρὸς Κορινθίους πρώτῳ Ἐπιστολῶν, ὅπῃ, ἀναφέροντας περὶ τῶν δείπνων πῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ γινομένων, ἐπήδησεν εἰς τὸν περὶ τῶν μυσηρίων δείπνων τῷ Κυρίῳ, καὶ ἔβαλεν ἀναμεταξύ τὸν περὶ αὐτῶν λόγον (ἀ. Κορ. ιβ'). ἔττι λοιπὸν ἐποίησε καὶ εἰς τῶν παρῶσαν Ἐπιστολῶν, καὶ ὀνειδίζοντας ἀνωτέρω τὰς ἐξ Ἑβραίων πίσεως, διὰ τῶν νωθρότητι καὶ ἀσθένειαν ὅπῃ εἶχον εἰς τὸ νὰ δεχθῶν τὰ τελειότερα, τώρα ἐδῶ πηδᾷ εἰς τὸν περὶ πολιτείας λόγον, ὀνομάζων αὐτὰς ἀτελεῖς καὶ διὰ τῶτο, ἦγαν διὰ τὴν δὲν ἐπρόσδεσαν εἰς τῶν πίσιν, καὶ ζωὴν ἀκριβὴ καὶ τελείαν (1).

„Μὴ πάλιν Θεμέλιον καταβαλλόμενοι μετανόιας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, καὶ πίσεως ἐπὶ Θεόν“.

Ητοι μήπως λέγει πάλιν καὶ κάμνετε τώρα, ἀδελφοί, ἐκεῖνα ὅπῃ ἔκαμνετε εἰς τῶν ἀρχῶν, ὅταν ἐμέλλετε νὰ βαπτισθῆτε, ἦγαν μήπως καὶ χρειάζεσθε πάλιν τῶν ἀπὸ τῶν νεκρῶν ἔργων μετάνοιαν, καὶ τῶν ἀποταγῶν τῶν ἔργων τῶν σατανᾶ, τὴν ὁποίαν ὁμολογήσετε ὅταν ἠθέλετε νὰ βαπτισθῆτε· διότι ὁποῖος προσέρχεται εἰς τὸν Χριστόν, καὶ θέλει νὰ βαπτισθῇ, φανερόν ἐστίν ὅτι προσέρχεται, μετανιώνας διὰ τὴν προτέραν ἐν ἀπιστίᾳ, καὶ κακίᾳ ζωὴν τῶν διὰ τῶτο καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος διδάσκων τὰς Ἰουδαίους, πρώτον μὲν εἶπεν εἰς αὐτὰς νὰ μετανόησιν, καὶ ἔπειτα τὰς εἶπε νὰ βαπτισθῶν· „μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω“ ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ“ (Πράξ. β'. 38.) δι' ὅτι αὐτὸν δὲν κατηγορήσῃ τινὰς πρώτων τὴν προτέραν ἀπιστίαν, καὶ κακίαν τῶν, πῶς θέλει δεχθῇ τὸ δούτερον, ἦγαν τὴν πίσιν, καὶ τὴν ἀρετήν; διὰ τῶτο καὶ ἀκολούθως λέγει ὁ Παῦλος ὅτι „καὶ πίσεως ἐπὶ Θεόν“· ἐπειδὴ ἀφ' ἧς μετανόησις τινὰς ἐπὶ τῷ βαπτίσματι, διὰ τὰ πονηρὰ ἔργα ὅπῃ ἔκαμε, τότε δέχεται τὴν εἰς Χριστόν πίσιν, ταυτὸν εἰπεῖν, πρότερον ἀποτάσσεται τὸν διάβολον, καὶ ὅλα τὰ ἔργα τῶν, καὶ τότε συλλάσσεται μὲν τὸν Χριστόν. Λέγει λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἐσσεῖς οἱ Χριστιανοί, δὲν πρέπει νὰ διδάσκεσθε ὡσανὺ οἱ ἀρχαῖοι εἰς τῶν πίσιν, καὶ οἱ κατηγέμενοι, ἐπειδὴ ἐσσεῖς προλαβόντως ἐπιστάσατε· αἰνιγματωδῶς δὲ φανερόν οἱ Ἀπόστολος μὲν τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντες, ἐσαλεύοντο εἰς τῶν πίσιν, καὶ διὰ τῶτο ἐχρειάζοντο πάλιν Θεμέλιον, ἦγαν σοιχειώδη διδασκαλίαν τῆς πίσεως διὰ νὰ σερειωθῶν εἰς αὐτῶν.

2. „Βα-

μὲν τὸ ῥητὸν τῶτο, καὶ δὴν σοιχειώσεις πᾶν λογίον τῷ Θεῷ· οἷον, σοιχεῖα μὲν τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τῷ Θεῷ εἶναι, πὸ νὰ ἀποπέσωμεν πᾶν Σατανᾶν καὶ πᾶν ἔργα τῶν πὸ νὰ πιστώσωμεν εἰς τὸν Θεόν, πὸ νὰ βαπτισθῶμεν, πὸ νὰ λάβωμεν Πνεῦμα Ἅγιον, καὶ πὸ νὰ ἡξυρώμεν ὅτι ἡμεῖς ἀνάστασις καὶ κρίσις· σοιχεῖα δὲ τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅχι τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τῷ Θεῷ εἶναι, πὸ νὰ ἡξυρώμεν ὅτι ἐπαθε διὰ λόγους οἱ Χριστοί, ὅτι ἀνέλαβε πᾶς ἁμαρτίαν μας, ὅτι σωτηρίαν ἐποίησεν, ὅτι ἐγένεν Ἀρχιερεὺς μας, ὅτι ἐπρόσφερε πᾶν ἑαυτὸν πρὸς διὰ λόγους μας, καὶ ὅ, τι ἄλλο ἦναι ὅμοιον μὲν αὐτῶν. Τελειότης δὲ πάλιν ἦναι, μία μὲν, ἡ ἐν ἀρεταῖς προκοπή, καὶ ἡ ἐν πᾶσι πειρασμοῖς καὶ ταῖς θλίψεσιν ὑπομονή· ἡ ὁποία τελειότης αὐτῇ, ἦναι μετὰ τῆς σοιχειώσεως τῶν λογίων τῷ Θεῷ, καὶ τῆς ἀνωπίας, καὶ κυρίως καλυμμένης τελειότητος· τελειότης δὲ δούτερος ἡ ἀνωπία καὶ κυρία, ἦναι ἡ ἀκριβὴς κατὰ τὴν πίσιν περὶ τῆς

Θεολογίας τῷ Χριστῷ, καθ' ὅσον ἦναι δυνατόν ἀνθρώπῳ. Πρώτον λοιπὸν πιστεύοντες βαπτίζομεθα. β'. ἐπιγινώσκοντες ὅσα ὁ Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἐπαθε, καὶ ἐποίησε κατὰ τὸν ἀνθρώπινον. γ'. τελειώμεθα μὲν πᾶσι ἀρεταῖς, καὶ δ'. ἀξιώμεθα τῆς κατὰ τῶν Θεολογίαν γνώσεως, ἥτις ἐστίν ἡ ἀνωπία τελειότης ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆς.

(1) Συμφώνως δὲ μὲν πᾶν ἱερὸν Θεοφύλακτον ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τῶτο καὶ ὁ Οἰκουμενικός· ὅτι ὁ Παῦλος ἀπὸ μὲν εἶπεν ἀρχῶν, τὰς περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τῷ Κυρίῳ λόγους, τελειότητι δὲ τὰς περὶ τῆς Θεότητος· ἵνα δὲ μὴ ἀδημονῶσιν οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστοί, ὅτι δὲν ἦναι ἄξιοι πᾶν τελειότερον λόγον, διὰ τῶτο ὀνομάζει αὐτοὺς ὁ Παῦλος τελειοὺς ἐδῶ, ὅχι ὅμως ὡς ἀνωτέρω· ἀλλὰ ἀρχῶν μὲν ὀνομάζει τὸ Βάπτισμα, καὶ τῶν ἐπὶ τῷ βαπτισμῷ ἐπίδωσιν πᾶν χειρῶν τῷ ἱερέως, καὶ τῶν σφραγίδων· τελειότητι δὲ, τῶν δι' ἔργων φιλοσοφίαν.

2. „Βαπτισμῶν διδασχῆς“

Δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ἐδῶ βαπτισμὸς πληθυντικῶς, διὰ νὰ δείξῃ πῶς εἶναι πολλὰ βαπτίσματα, ἀπαγε! ἀλλ' εἶπεν ἐκεῖνο ὅπῃ ἠκολούθει εἰς τὴν τοιαύτην κατάστασιν πῶν ἐξ Ἑβραίων πιστοσάντων Χριστιανῶν· δι' ὅ,τι αἰσῶς, λέγει, δόδερον ἐκατήχει τινὰς αὐτὸς, καὶ δόδερον πάλιν τὸς ἐβάπτιζε, καὶ πάλιν ὅταν ἤθελεν ξεπέσεν ἀπὸ τῶν πίσειν ἤθελε τὸς βαπτίζειν, βέβαια ἐκ τῆ ἀπόψε τῆ ἀναγκαίως ἤθελεν γινῆναι πολλὰ καὶ τὰ βαπτίσματα· ὅθεν, λέγει, φανερόν ἐστίν, ὅτι δὲν πρέπει ἐσεῖς νὰ βαπτίζεσθε δόδερον, ἀλλὰ νὰ μόνετε εἰς τὸ εὖ ἐκεῖνο βάπτισμα ὅπῃ ἐλάβετε· ἴσως δὲ καὶ οἱ Χριστιανοὶ εἴποι, μὲ τὸ νὰ ἐκράτην ἀκόμη τὰ ἔθιμα τῶ παλαιῷ νόμῳ, ὅς τις εἶχε πολλὰς βαπτισμὰς, ἀκολούθως ἐφρόνεν Ἰουδαϊκῶς, ὅτι καὶ εἰς τὴν χάριν τῆ Εὐαγγελίᾳ χρειάζονται πολλοὶ βαπτισμοί. Βλέπε, δὲ ὡ ἀναγνώστα, ὅτι πρῶτον ὁ Παῦλος ἐβαλε τὴν μετάνοιαν αἰωτέρω, καὶ δόδερον ἐβαλε τὸ βάπτισμα, διὰ τὴ μετὰ τὴν μετάνοιαν τὸ βάπτισμα δίδεται, ὡς προείπομεν· ἐπειδὴ γὰρ ἡ μετάνοια αὐτῇ καθ' αὐτὴν δὲν ἔχει δυνάμιν νὰ κάμῃ τὸς ἀνθρώπου καθαρὸς ἀπὸ καθ' ἑαυτοῦ ἁμαρτίαν προπατορικῇ, καὶ προαιρετικῇ, διὰ τὴν το βαπτίζομεθα, διὰ νὰ καθαρισθῶμεν ἀπὸ τῶν τοιαύτων ἁμαρτιῶν, καὶ ἔτι νὰ ἴναι τῆς χάριτος τῆ Χριστοῦ ὅλον τὸ παῦ τῆς σωτηρίας μας (1).

„Ἐπιθέσεώς τε χαρῶν“

Μετὰ τὸ βάπτισμα, ἐτίθεντο αἱ χεῖρες πῶν Ἀποστόλων εἰς τὸς βαπτιζομένους, καὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως ταύτης ἐλάμβανον Πνεῦμα Ἅγιον οἱ βαπτιζόμενοι· ὅθεν καὶ προεφήτεον, καὶ ἐκαμναι θαύματα· καὶ ὅρα εἰς τὰς πράξεις, αἵ τινες λέγουσιν ὅτι· „ἐπιθέσις αὐτοῖς τοῦ Παύλου τὰς χεῖρας, ἤλθε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπ' αὐτοὺς, ἐλάλουν τε γλώσσαις καὶ προσεφώνον“· (Πράξ. 13. 5.) (2)

„Ἀναστάσεώς τε νεκρῶν“

Η τῶν νεκρῶν ἀνάστασις ὁμολογεῖται μετ' ἀπὸ τῆς μέλλοντος βαπτισθῆναι μὲ τὸ ἱερόν τῆς πίστεως σύμβολον· ὁμολογεῖσι γὰρ ἐν αὐτῷ οἱ βαπτισθισόμενοι ὅτι προσδοκῶσιν, ἦγουν ὅτι προσμένει ἀνάστασιν νεκρῶν· τυπᾶται δὲ ἡ ἀνάστασις αὐτῇ καὶ εἰκονίζεται ἐν τῷ βαπτίσματι, διὰ τὴν σχήματος τῶν τεινῶν ἀναδύσεων· διὰ τὴν, ἀγκαλὰ καὶ αἱ ἐν τῷ βαπτίσματι τρεῖς ἀναδύσεις εἰκονίζουσι πρωτοτύπως καὶ προηγουμένως τὴν τεινήμερον Ἀνάστασιν τῆ Χριστοῦ, ὅμως συνεπομένως εἰκονίζουσι καὶ τὴν πῶν βαπτιζομένων ἀνάστασιν, τὴν ὁποίαν ἔχον νὰ λάβουν διὰ τῆς πίστεως τῆ ἀνάστατος Χριστοῦ, ὅστις ἡ Ἀνάστασις ἐν τῷ βαπτίσματι εἰκονίζεται.

„Καὶ κρίσεως αἰωνίου“.

Η τοῖς τῆς μελλέσης κρίσεως τῆ Χριστοῦ, ἡ ὁποία ἔχει νὰ δώσῃ, ἡ μισθὸς καὶ ἀγαθὰ αἰώνια εἰς τὸς τὰ καλὰ πράξαντας, ἡ καταδίκη καὶ κόλασιν αἰώνιον εἰς τὸς τὰ πονηρὰ πρά-

(1) Ὁ δὲ θεὸς Γεννάδιος ὁ Κωνσταντινουπόλεως θέλει, ὅτι νὰ ἴναι χῆμα ὑπερβαπὸν ἐδῶ, καὶ ἀναγινώσκειται ἐστὶ· „μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλόμενοι διδασχῆς, μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, βαπτισμῶν, ἐπιθέσεώς τε χερῶν, ἀναστάσεώς τε νεκρῶν, καὶ κρίματος αἰωνίου“· ἐπειδὴ εἰς τὴν προσερχομένους εἰς τὴν πίσιν καταβάλλομεν ὡσάν θεμέλιον, τὴν περὶ τῶν πάντων διδασχῆ· ἦγουν, διδασχῆ πῶς νὰ μετανοήσῃ ἀπὸ τὰ νεκρὰ ἔργα, πῶς νὰ πισθῶν εἰς τὸν Θεόν, πῶς νὰ βαπτισθῇ, ἀφ' ὅς πισθῶν· πῶς νὰ δεχθῇ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χερῶν τοῦ ἱερέως, ἀφ' ὅς βαπτισθῇ, καὶ ἀφ' ὅς δεχθῇ

τὸ Πνεῦμα, πῶς νὰ πισθῇ βεβαίως ὅτι ἔχον νὰ ἀναστῇ, καὶ πῶς νὰ ἠξούρει ὅτι, ἀφ' ὅς ἀναστῇ, ἔχον νὰ κρινθῇ, καὶ νὰ λάβῃ τὴν αἰώνιον ἀνταπόδοσιν τῶν ἔργων τῶν, ἢ καλῶν ἢ κακῶν. Σημειῶσαι δὲ ὅτι ὁ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι διὰ τὸ το πληθυντικῶς βαπτισμὸς εἶπεν ὁ Παῦλος, διὰ τὴν πολλοὶ τοῖς τῶ βαπτισματος ἀπολαύσει χάριτος· ὅτι γὰρ ὁ Παῦλος ἐν ἐκλήρυσσε βάπτισμα, διδάσκει πᾶ ἀκόλουθα λόγια τῆ.

(2) Σημειῶσαι ὅμως, ὅτι πᾶς δίδεται εἰς τὸς βαπτισθέντας ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διὰ τῆς κρίσεως τοῦ θεοῦ Μύρου, δι' ὅ καὶ ἐπιτελεῖται παρὰ τοῦ ἱερέως, σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου.

πράξαντας· ταῦτα δὲ φαίνεται νὰ γράφῃ ὁ Ἀπόστολος εἰς τὰς εἰς Ἑβραίων πιστεύσαντας, διὰ τὶ ἦτον ἀκόλαστον νὰ παρασαδύωνται αὐτοὶ ἀπὸ τὴν πίσιν, ἢ καὶ νὰ ζῇν κακὴν ζωὴν καὶ ἀμελησιμῶν, ὥσπερ νὰ λέγῃ εἰς αὐτὰς· προσέχετε, ἀδελφοί μου, ὅτι δεῖ ἡμπορεῖ τις ἀπὸ λόγου σας νὰ νομίσῃ καὶ νὰ εἰπῇ, ὅτι ἐὰν ἡμεῖς ζήσωμεν μετ' ἀμέλειαν, ἢ καὶ ἐὰν ζεπέσωμεν ἀπὸ τὴν πίσιν, ἔχομεν νὰ βαπτισθῶμεν πάλιν, ἔχομεν νὰ καθαρισθῶμεν πάλιν ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας μας, καὶ ἔχομεν νὰ ἀπολαύσωμεν πάλιν τὰ χαρίσματα ἐκεῖνα τὰ Ἁγίου Πνεύματος, ὅπερ ἀπολαύσαμεν πρότερον διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν ἱερῶν, ὅχι, μὴ νομίζετε ἐτζι, διὰ τὶ πλανᾶσθε καὶ σφάλλετε.

3. „Καὶ τὸτο ποιήσωμεν, ἐὰν περ ἐπιτρέπῃ ὁ Θεός“.

Καὶ τὸτο, λέγει, θέλομεν κάμωμεν· τὸτο ποῖον; τὸ νὰ φεραίμεθα δηλαδὴ εἰς τὴν τελειότητα, ἐὰν καὶ ὁ Θεὸς θελήσῃ· τὸτο δὲ εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅχι πῶς ὁ Θεὸς δεῖ θέλει νὰ γινώμεθα τέλειοι· αὐτὸς γὰρ ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὡς ἐντολὴν, τὸ νὰ γινώμεθα τέλειοι, πόσον ἐν τῇ παλαιᾷ Διαθήκῃ, ὅσον καὶ ἐν τῇ νέᾳ· „τέλειος ἔσῃ ἐναντὶ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου“ (Δαλτ. ιβ. 13.) Καὶ „ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ Πατὴρ ὑμῶν τέλειός ἐστι“ (Ματθ. έ. 48.) ἀλλὰ εἶπε τὸτο ὁ Ἀπόστολος, ὅσα μὲν, καθὼς ἡμεῖς συνειθίζομεν νὰ λέγωμεν, ὅτι ἐὰν θελήῃ ὁ Θεός, ἔχω σκοπὸν νὰ κάμω τὸτο τὸ καλὸν πρᾶγμα. Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι ὅλας τὰς πράξεις μας, πρέπει νὰ τὰς κρεμῶμεν ἀπὸ τὸ θελημα τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ μὴ θαρρῶμεν εἰς τὴν κρίσιν, καὶ δύναμιν τὴν ἐδικήν μας, εἰς αὐτὰ τὰ φανερά καλὰ, καὶ εἰς τὰς ὁμολογημένως ἔσας ἀρετὰς, καὶ ἀγαθοεργίας· ὅθεν καὶ ὁ Ἀπόστολος Ἰάκωβος μᾶς προσάξει νὰ λέγωμεν εἰς κάθε ἔργον, ὅπερ ἔχομεν νὰ κάμωμεν τὰτον τὸν λόγον· „ἐὰν ὁ Κύριος θελήσῃ“· „ἄγε νῦν οἱ λέγοντες σήμερον, ἢ αὔριον πορεύσόμεθα εἰς τήνδε τὴν πόλιν, καὶ ποιήσωμεν ἐκεῖ ἐνιαυτὸν ὅσα... ἀπὸ τῆ λέγειν ὑμᾶς· ἐὰν ὁ Κύριος θελήσῃ, καὶ ζήσωμεν καὶ ποιήσωμεν τὸτο, ἢ ἐκεῖνο“ (Ἰάκ. ιδ. 14.) Διὸ καὶ ὁ ἴδιος Παῦλος ἔγραφεν εἰς τὰς Κορινθίους· „ἐλθύσομαι δὲ ταχέως, ἐὰν ὁ Κύριος θελήσῃ“ (1. Κορ. δ. 19.) καὶ πρὸς τὰς Ἐφεσίους ἔλεγε· „πάλιν δὲ ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς, τὸ Θεὸς θελόντος“ (Πράξ. ιβ. 21.) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῆ „εἰπὼς ἥδη ποτε δύο, δωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ“ (Ῥωμ. α. 10.)

4. „Ἀδυσάτον γὰρ τὰς ἅπαξ φωτισθείσας“

Δεῖ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι εἶναι ἀσύμφορον καὶ ἄπρεπον, ἀλλὰ εἶπεν ὅτι ἀδυσάτον εἶναι νὰ ἐλπίζεν δούτερον νὰ βαπτισθῇ ἐκεῖνοι, ὅπερ μίαν φοράν ἐφωτίσθησαν, ἤγεν ἐβαπτίσθησαν (1)· λέγει δὲ τὸτο διὰ νὰ ἐξαλείψῃ τελείως ἀπὸ τῆς φαντασίας τῶν Χριστιανῶν, μίαν τοιαύτην ἀδυσάτην ἐλπίδα, καὶ ψεύτικον λογισμόν.

„Γλῆσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπερανίης“

Ητοι, ἀδυσάτον εἶναι, λέγει, νὰ βαπτισθῇ δούτερον ἐκεῖνοι ὅπερ ἐγλύθησαν μίαν φοράν τὴν ἐπερανίον δωρεὰν τῆ βαπτίσματος, ἤγεν ἐκεῖνοι ὅπερ ἔλαβον διὰ τῆ βαπτίσματος τὴν συγχώρησιν πῶν ἀμαρτιῶν τῶν· δωρεὰ γὰρ εἶναι αὕτη θεία καὶ ἐπερανίος, ἐπειδὴ „τίς δύναται ἀφιστάει ἀμαρτίας, εἰ μὴ εἰς ὁ Θεός“; (Μάρκ. β. 7.)

„Καὶ μετόχως γενηθείσας Πνεύματος Ἁγίου“

Υστερα ἀπὸ τὴν διὰ τῆ βαπτίσματος ἄφεσιν πῶν ἀμαρτιῶν, ἐδίδετο τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Ἀποστόλων εἰς τὰς βαπτίζομένους, ὡς εἶπομεν· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σολομώντα, δεῖ καπικεῖ τὸ Πνεῦμα εἰς σῶμα κατὰχρεω ἀπὸ ἀμαρτίας· „εἰς κακότηχον ψυχῶν καὶ ἐσελθύσεται σοφία, εἰς κακοκήσει ἐν σώματι κατὰχρεω ἀμαρτίας“ Ἅγιον γὰρ Πνεῦμα „παιδεύει, φέρει δόλον, καὶ ἀπαρνησέται ἀπὸ λογισμῶν ἀσωμάτων“ (Σοφ. α. 4.)

5. „Καὶ

(1) Ὅτι εἴη ἐν τῷ βάπτισμα ὅρα εἰς τὸ, „ἐν βάπτισμα“ (Ἐφ. δ. 5.) καὶ τὴν εἰς τὸτο ὑποσημείωσιν.

5. „Καὶ καλὸν γόσσαμένους Θεῷ ῥῆμα“.

Δὲν εἶπε φανερά ὁ Ἀπόστολος τί εἶναι τὸ ῥῆμα τῶτο· μᾶς δίδει ὁμως τὰ νοήσωμεν, ὅτι ῥῆμα εἶναι, καὶ θεὸς διδασκαλία πνευματικὴ (1).

„Δυνάμεις τε μέλλοντος αἰῶνος“ (2)

Δυνάμεις μέλλοντος αἰῶνος ὀνομάζει ὁ Παῦλος, ἢ τὸ νὰ κάμνῃν θαύματα οἱ βαπτιζόμενοι διὰ τῆς Ἁγίας Πνεύματος, ἢ τὸ νὰ ζῇν ἀγγελικῶς ζωῇ, ἢ νὰ μὴ χρειάζωνται κἀνείνα ἀπὸ τῶν τῶ γήϊνα, ἀλλὰ νὰ ἀποβλέπῃν ὅλως διόλῳ πρὸς τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, καὶ ἀπὸ ἐδῶ ἀκόμη νὰ ἔχῃν ὡς ἀρραβῶνα τῆς μελλούσης ζωῆς, τὴν ἐν τῷ Κόσμῳ τέτῳ πνευματικῶς καὶ αὔλον ζῶν.

6. „Καὶ παραπεσόντας πάλιν ἀνακαινίζεν εἰς μετάνοιαν“.

Ἀδύνατον εἶναι, λέγει, ἐκεῖνοι ὅπῃ ξεπέσαν ἀπὸ τῆς πίστεως, νὰ ἀνακαινίζονται πάλιν εἰς μετάνοιαν, ἢ γὰρ διὰ τῆς μετάνοιᾶς. Τί λοιπόν; ἀπόβλητος εἶναι ἡ μετάνοια; μὴ γένοιτο! ἀλλὰ ἀπόβλητος εἶναι ὁ διὰ δυνάμει βαπτίσματος ἀνακαινισμός (3). ἐπειδὴ καὶ μόνος τῷ βαπτίσματος εἶναι ἔργον ἴδιον, τὸ νὰ ἀνακαινίσῃ ὅλον τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καθὼς καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ τῶτο προεφήτευσεν λέγων· „ἀνακαινισθήσεται ὡς αἶψα ἡ ἰερότης σου“ (Ψαλμ. ρβ'. 5.) τῆς δὲ μετάνοιᾶς εἶναι ἴδιον ἔργον νὰ ἐλθῇ τὸν μετανοῶντα ἀπὸ τῆς παλαιότητος τῆς ἁμαρτίας, καὶ νὰ κάμῃ τὸν σερεὸν εἰς τὴν ἀρετὴν, πλὴν εἰς ἐκείνην τὴν λαμπρότητα ὅπῃ προῆκει τὸ βάπτισμα, ἡ μετάνοια δὲν εἶναι δύνατον νὰ φέρῃ τὸν ἄνθρωπον· διὰ τί ἐκεῖ εἰς τὸ βάπτισμα ὅλον τὸ παῖν εἶναι τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Καὶ λοιπόν ὁ Παῦλος λέγει ἐδῶ, ὅτι ἀδύνατον εἶναι οἱ ἐκπεσόντες ἀπὸ τῆς πίστεως, νὰ ἀνακαινίζονται πάλιν διὰ τῆς πρὸς τὸ βάπτισμα γινομένης μετάνοιᾶς· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὅπῃ ἔμελλον νὰ βαπτισθῇν, πρότερον ἐμετανόουν διὰ τῆς προτέρας ζωῆς, καὶ ἔπειτα ἐβαπτίζοντο, καθὼς καὶ αὐτῶν ὁ αὐτὸς εἶπε Παῦλος, μετάνοιαν ὀνομάσας ἀπὸ ἱερῶν ἔργων, καὶ ἡμεῖς εἴπομεν· φανερόν δὲ εἶναι καὶ ἀπὸ τῶν ἀκόλουθα, ὅτι διὰ τῶτο λέγει ταῦτα ὁ Παῦλος, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν εἶναι δεύτερον βάπτισμα.

„Ἀνα-

(1) Ὁ δὲ σοφὸς Φώτιος λέγει, ὅτι μεταφορικῶς ἐδῶ λαμβάνεται τὸ „γόσσαμένους“ σημαίνει δὲ τῶτο, μαθόντας, κατηχηθέντας· καλὸν δὲ Θεῷ ῥῆμα τῶν ὑπόσχουσιν ἅπαν ὁ Παῦλος πᾶν ἀγαθόν, κατὰ τὸν Θεοδωρίτην· ὁ δὲ μέγας Μακάριος πᾶ ῥῆμα ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου ἐρμηνεύων λέγει· „Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ γόσσαμένοι πᾶς χάριτος τοῦ Θεοῦ, καὶ μετῶχοι ὄντες τοῦ Πνεύματος, εἴναι μὴ ἀσφαλίσανται, κατασβεσθῇν, καὶ γίνονται χάρεις, ὅς ἦσαν, κοσμικοὶ ὄντες (ἦτοι ἅπτοιοι) ἔχ' ὅτι ὁ Θεὸς τρεπτός ἐστι καὶ ἀσθενής, ἢ τὸ Πνεῦμα σβεσθῇ· ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ συμφωνῶσι τῇ χάριτι, διὰ τῶτο ἐκτρέπονται καὶ πίπτουσιν εἰς μυστήρια κακά· οἱ γὰρ γόσσαμένοι ἐκείνης τῆς δωρεᾶς, ἔχουσιν πᾶ ἀμφοτέρωθεν σωμένους αὐτοὺς, χάριν καὶ παρακλήσιν, φόβον καὶ πρόμον, ἀγαθίστην καὶ πένθος· πένθος γὰρ ἐαυτῶν, καὶ ὅλον τὸν Ἀδὰμ· ἐπειδὴ μία ἐστὶν ἡ φύσις πᾶν ἀνθρώπων· καὶ πᾶ δακρυὰ πᾶν ποσῶν, ἅρως ἐστὶ· καὶ τὸ πένθος, γλυκύτης, καὶ ἀνάπαυσις“ (Ὁμιλ. ιε'. λς.).

(2) Τῶτο ὁ Φώτιος ἐρμηνεύων λέγει, ὅτι οἱ μαθόντες ἀδυνατοῦν εἶναι μέλλον αἰῶν, καὶ τί εἶναι ἡ χρεία τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, δηλαδὴ ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι δεῦρ' ἔχῃ τέλος ἅτε ἡ μακαριότης τοῦ Παραδείσου, ἅτε ἡ ἀδελφότης πᾶς κολλασμένη· ὅτι εἶναι ἀλάθητος καὶ δίκαιος ὁ κερκῆς, καὶ ἄλλα πολλὰ· οἱ μαθόντες, λέγω, ταῦτα καὶ

παραπεσόντες, ἀδύνατον εἶναι νὰ ἀνακαινισθῇ πάλιν εἰς τὴν διὰ τῶν βαπτίσματος μετάνοιαν.

(3) Καὶ ὁ θεὸς δὲ Κύριος ὁ Ἀλεξανδρινὸς τῶτο ἴδιον λέγει, βιβλ. ε'. περὶ τῆς ἐν Πνεύματι Λατρείας· „Ἀπαντα ταῦτα ἀπολείσαντες, καὶ ἐκπεσόντες, πάλιν ἀνακαινίζεν εἰς μετάνοιαν, ἀδύνατον τῶτο. τί ὅν; ἐξέβλε τῶν μετάνοιαν; μὴ γένοιτο! ἀλλὰ τῶν διὰ βαπτίσματος μετάνοιαν“. Λέγει δὲ καὶ Μελέτιος ὁ Πηγῆς ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ συμβόλου περὶ τῶν ῥητῶν τοῦ παύλου· „ἐκ ἅπαν ὁ Παῦλος ἀδύνατον μετανόειν, ὡς τινες οἰηθέντες ἐπλανήθησαν, ἀλλὰ ἀνακαινίζεσθαι, πάλιν, ταῦτα πάλιν βαπτίζεσθαι· ποσάκις γὰρ μετανόειν, ὡς ἂν ἁμαρτοὶ ὁ ἄνθρωπος δύναται, βαπτίζεσθαι δὲ μόνον ἅπαξ“ (καίπερ κατὰ Κλήμεντα ἐν τρωμάτεσι, τὸ συχνάκις πίπτειν ἐν πόρῳ δυσσεβείας.) Αἰσχυροῦσθωσαν λοιπόν οἱ Ναυατιανοί, οἱ τινες κακῶς νοούντες τὸ Ἀποστολικὸν τῶτο ῥῆμα, δὲν εἰδέχοντο εἰς τὴν μετάνοιαν ἐκάνειν, ὅπῃ παρέπεσαν ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ ἀρνήθησαν τὸν Χριστόν, εἰς τὸν καιρὸν τῆς διαγωγῆς τοῦ Δεκίου· ἐστὶ γὰρ μετάνοια ἐστὶ καὶ εἰς τὴν ἀρνήσιν· χόρτος αὐτῶν· καὶ μάρτυρες οἱ Γαλάται, οἵτινες καὶ μὴ ὅλον ὅπῃ ἐξέπεσαν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου, ἐδέχθησαν ὁμως ὑπὸ τοῦ Παύλου, καὶ τεκνία ὀνομάζονται παρ' αὐτοῦ· καὶ ὅρα τῶν ὑποσημασθῶν τὸ δεκάτῳ ἐνατῇ εἰς τὴν σὺ δ'. Κεφαλαίῳ τῆς πρὸς Γαλάτας.

S s

Epistole di S. Paolo. Tom. III.

„Αναστυρῶντας ἑαυτοῖς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ“

Τὸ Βάπτισμα εἶναι Σταυρὸς, ἐπεὶ εἰς αὐτὸ συσταυρῶνται μαζὶ μετὰ τὸν Χριστὸν ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος, καὶ γινόμεθα σύμφυτοι μετὰ τὸ ὁμοίωμα τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος ἄλλαχθ'· „τὸτο γινώσκοντες ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συσταυρώθη, ἵνα κα-
ταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας τὸ μηκέτι δεσδεῖν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ“. (Ῥωμ. Ὶ. 6.)
Καὶ πάλιν· „εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγονάμεν τοῦ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ“. (αὐτόθ. 5.)
Καὶ πάλιν· „ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθημεν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν· συνε-
τάφημεν ἐν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον“. (αὐτόθ. 3.) δι' ὃ, τι καθὼς ὁ
Χριστὸς ἀπέθανεν εἰς τὸν Σταυρὸν κατὰ τὴν σάρκα, ἐτὶ καὶ ἡμεῖς ἀποθνήσκουμεν εἰς τὸ
βάπτισμα κατὰ τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ λοιπὸν ἐκεῖνος ὅπου βαπτίζεται δεύτερον, ὅσον εἰς τὸ
ἐδικόν τε μέρος, ἀνασταυρῶνται, ἥτοι σταυρόντι δεύτερον τὸν Χριστόν· ἀλλὰ μὴ τὸτο εἶναι ἀπο-
πον· ἐπεὶ ὁ Χριστὸς μίαν φοράν μόνον ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη, καὶ πλέον θάνατος δευ-
τεροῦ αὐτοῦ, κατὰ τὸν αὐτὸν Παῦλον· „Χριστὸς γὰρ φησὶν ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, καὶ ἐτι
ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ ἐκ ἐτι κυριεύει“. (Ῥωμ. Ὶ. 9.) λοιπὸν ἔτε δεύτερον βάπ-
τισμα δεῦν εἶναι, ὅτι ἐδὲ σταυρὸς, καὶ θάνατος δεύτερος τοῦ Κυρίου· διότι αὐτὸς ἦτον καὶ δεύτερον
βάπτισμα, τί ἐμπόδιζε νὰ ἦναι καὶ τρίτον βάπτισμα, καὶ τέταρτον, καὶ τὸτο ἐπ' ἀπειρον;
Δεῦν εἶπε δὲ ὁ Παῦλος τὸ „ἀναστυρῶντας“ καὶ ἐσάθη, ἀλλὰ ἐπρόδρασε καὶ τὸ „ἑαυτοῖς“· διὰ
νὰ δείξῃ μετὰ τὴν προσθήκην ταύτην, ὅτι οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντες, μετὰ τὸ νὰ ζῇ μίαν
ζωὴν ῥάθυμον, καὶ ἀμελημένῳ, κάμνουν ὅλα τὰ ἔργα τὸν τόσον ἐλλιπῆ, ὥσταν νὰ ἦτον
δεύτερον βάπτισμα νὰ πὲς καθαρσίην, καὶ ὥσταν νὰ ἤθελαν ὑποσέσθαι εἰς τὸν ἑαυτὸν τὰς ὡς
ἀληθῆ, τὴν ποιηρὰν ταύτην δόξαν καὶ τὸ φρόνημα, δηλαδὴ ὅτι εἶναι δεύτερον βάπτισμα.

„Καὶ παραδειγματίζοντας“.

Ἡτοι θειοαμβλῶντας καὶ ἐντροπιάζοντας τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· τὸτο δὲ ἡμπορεῖς, ὡ ἀναγνώσα,
νὰ τοῖσιν κατὰ δύο τρόπους· ἢ πῶς οἱ τότε σταυρώσαντες τὸν Κύριον διὰ καταισχύνῃ καὶ
ἐντροπιάζῃ, ἐπεκρίθησαν νὰ τὸν σταυρώσιν μετὰ τοιοῦτον σταυρικὸν θάνατον, ἐπικατάρaton δη-
λαδὴ, καὶ ἀναιδέως, καὶ διωγεσμένων εἰς τὰς κακοποιὰς ἀνθρώπων· ἢ πῶς ὁ μίαν φοράν
σταυρωθεὶς Χριστὸς, καὶ ἀναστῆς, αὐτὸς πιστεύεται ὅτι εἶναι εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα αἰῶ-
να ἀθάνατος. Ἐκεῖνος λοιπὸν, ὅπου δεύτεραν φοράν τὸν σταυρόντι διὰ τοῦ δευτέρου βαπτίσμα-
τος, αὐτὸς ψεύδος δείχνει τὴν τοιαύτην τῷ Χριστῷ πιστομένῳ ἀθανασίαν· τὸτο δὲ προ-
ξενεῖ εἰς τὸν Χριστὸν παραδειγματισμὸν, καὶ καταισχύνῃ μεγάλῳ. Κατὰ δύο λοιπὸν τρό-
πους εἶναι ἀδύνατον νὰ ἦναι δεύτερον βάπτισμα, καθ' ὅσον μὲν, ὅτι ὁποῖος Χριστιανὸς
ἀξιώθῃ νὰ βαπτισθῇ, καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, ἔπειτα κατὰφρονήσῃ τὴν
χάριν ταύτην, αὐτὸς δεῦν εἶναι πλέον ἀξίος νὰ ἀπολαύσῃ πάλιν τὸ αὐτὸ βάπτισμα, καὶ
τὸν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀνακαινισμόν. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ φοβερώτερον τρόπον, δεῦν εἶναι
δεύτερον βάπτισμα, καθ' ὅ, τι εἶναι ἀδύνατον νὰ σταυρωθῇ πάλιν, καὶ νὰ ἀποθῇ ὁ Υἱὸς
τοῦ Θεοῦ.

7. „Γῆ γὰρ ἡ πῖσσα τὸν ἐπ' αὐτῆς πολλάκις ἐρχόμενον ὑετὸν“

Γῆ μὲν ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος τὴν ψυχὴν, ὑετὸν δὲ καὶ βροχίῳ, τὴν διδασκαλίαν τοῦ
Θεοῦ λόγῳ, καθὼς καὶ ὁ Θεὸς προλαβόντως λέγει· „Καὶ ταῖς νεφέλαις ἐντελεῖμαι τοῦ
„μὴ βρέξαι εἰς αὐτὸν (τὸν ἀμπελῶνα δηλαδὴ ὅστις νοεῖται ἡ ψυχὴ) ὑετὸν“. (Ἠσ.
Ὶ. 6.) Καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ· „ὁ ποταμὸς τοῦ Θεοῦ ἐπληρώθη ὑδάτων“. (Ψαλμ.
ῚῚ. 10.) ἥτοι ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαριτωθεὶς ἄνθρωπος εἰς τὸ νὰ διδάσκῃ, αὐτὸς ἐγέμω-
σεν ἀπὸ τῶν ἀνωθεν πνευματικῶν νερῶν, ἥτοι ἀπὸ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος. Αἰνιγμα-
τωδῶς δὲ φανερὸν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι οἱ ἐξ Ἑβραίων ἔτοι πιστοί, ἐδέχθησαν μὲν, καὶ
ἐπιοῦν τὸν λόγον καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ πολλάκις φοραῖς τῶν ἡμερῶν, πλὴν
δεῦν ἀφελήθησαν ἀπὸ αὐτοῦ· τὸ ὁποῖον τὸτο καὶ ἀνωτέρω ἐφανέρωσεν ὁ Παῦλος ὅταν εἶπε
πρὸς αὐτοὺς· „Καὶ γὰρ οφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρεῖαν ἔχετε τοῦ
„διδάσκειν ὑμᾶς“. (Ἑβρ. Ὶ. 12.)

„Καὶ

„Καὶ τίκτεσα βοτάνην εὗθετον“

Βοτάνην εὗθετον ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος τὴν ἐνάρετον πολιτείαν, τὴν ὁποίαν γεννᾷ ἡ ψυχὴ ἢ δεξαμένη τὴν διδασκαλίαν τῆς Εὐαγγελίας· ἐπειδὴ καὶ νῦν πρᾶγμα δεῖ εἶναι τὸν εὗθετον, ἦγεν τὸν δῆμιον καὶ πρέπον εἰς τὸν ἀνθρώπον, ὡσαύτῃ καὶ ἡ κατὰ καὶ ἐνάρετος πολιτεία· ὅθεν εἶπεν ὁ Ἐκκλησιαστής· „τέλος λόγου τὸ πᾶν ἄκουε· τὸν Θεὸν φοβεῖ, καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ φύλαττε, ὅτι τὸ πᾶν ὁ ἀνθρώπος“. (Ἐκκλ. 1β'. 13.)

„Ἐκάνοις, δι' ὧς καὶ γεωργεῖται“

Τὴν ἐνάρετον, λέγει, πολιτείαν εἰς ἐκείνας τὴν γεννᾷ καὶ τὴν βλαστάνει ἡ ψυχὴ, διὰ τὰς ὁποίας καὶ γεωργεῖται, καὶ εἰς ἐκείνας εἶναι εὗθετος, ἦγεν εἰς ἐκείνας τὰς ἰδίους ἀνθρώπους, ὅπως μεταχειρίζονται τὴν τοιαύτην πολιτείαν· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι οἱ ἴδιοι ὅπως καρποφοροῦν τὴν ἀρετὴν, αὐτοὶ καὶ τὴν ἀπολαμβάνουσιν. Μερικοὶ δὲ ἐνόησαν τὸ „ἐκάνοις“ αὐτὴν τὰ τοῖς διδασκάλοις· ἐπειδὴ ἡ ἐνάρετος πολιτεία καὶ διὰ τὰς διδασκάλας γεωργεῖται παρὰ τὸν μαθητὴν, καὶ ὅτι οἱ διδάσκαλοι ἀπολαμβάνουσιν ὡς ἐδικλὴν τὰς τὴν ἀρετὴν τὸν μαθητὴν τὰς (1).

„Μεταλαμβάνει ἀλογίας ἀπὸ Θεοῦ“

Μὲν τὸν λόγον κυτᾷ ὁ Ἀπόστολος τὰς Ἐβραίας, οἱ ὅποιοι ἐπιγράφουσιν τὴν φορὰν καὶ βλάστησιν τὸν καρπὸν εἰς τὴν φυσικὴν δυνάμιν τῆς γῆς, καὶ ὅχι εἰς τὸν λόγον τῷ Θεῷ, καὶ τὴν πρόνοιαν, καὶ ἀλογίαν ὅπως εἶπε· „βλαστῶσα ἡ γῆ βοτάνην χόρτον“ (Γεν. 1. 11.) ἐπειδὴ ἐδὲ τὰ χέρια τὸν γεωργὸν εἶναι ὅπως κάμνουν τὰς καρπὰς, ἀλλὰ ὅλον τὸ πᾶν εἶναι τῷ Θεῷ· διὰ τὴν αὐτὴν εἶναι ὅπως ἀλογεῖ τὴν γῆν, καὶ αὐτὸς εἶναι ὅπως δίδει τὴν καρποφορίαν εἰς αὐτήν.

8. „Ἐκφέρουσα δὲ ἀκαύσας καὶ τριβόλους“

Δεῖ εἶπε τίκτεσα, καθὼς ἀνωτέρω εἶπε διὰ τὴν εὗθετον βοτάνην, ἀλλὰ „ἐκφέρουσα“ ὡσαύτῃ εἰρητίνας ὅτι ἡ γῆ ἐκβάλλει, καὶ ἀπορρίπτει ἔξω ὡσαύτῃ πρὸς περὶ τῆς ἀκαύσας καὶ τὰς τριβόλους· ἀκαύσαι δὲ καὶ τριβόλοι εἶναι αἱ μέριμναι τῶν βίβων, καὶ ἡ ἀπάτη τῶν πλέκων, καὶ ἡ φαντασία τῆς δόξης, καὶ ἀπλῶς καθεὶς ἁμαρτία· καὶ τὸ πᾶν δηλῶν ὁ Δαβὶδ ἔλεγεν· „ἐσθλὴν εἰς ταλαιπωρίαν ἐν τῇ ἐμπαγῇ μοι ἀκαύσαν“ (Ψαλμ. 14. 4.) ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία δεῖ ἔρχεται ἀπλῶς εἰς τὴν ταλαιπωρίαν ἁμαρτωλῶν, ἀλλὰ ἐμπαγνύεται μέσα εἰς τὴν καρδίαν τῶν καὶ αὐτὸ ὁ ἁμαρτωλὸς δεῖ τὴν ἐλπίδα παρὰ τοῦ ὅλου, ἀλλὰ ἀφήσῃ μέσα εἰς τὴν καρδίαν τῶν κάμνει ἀγρίδα τῆς, κάμνει αὐτὴ πληγὴν εἰς αὐτὴν, καὶ προξενεῖ ὀδυρμὸν καὶ πόνον δεινύτατον, ὅθεν ἀκολούθως χρειάζεται ὁ ἁμαρτωλὸς ἐπιμέλειαν μεγάλαν, διὰ τὴν ἰατρούσιν τὴν πληγὴν τῆς. Ἡ ἁμαρτία ἀκόμη εἶναι καὶ τριβόλος, διὰ τὴν ἀπὸ ἁποιοῦ μέρος καὶ αὐτὴ πιάσῃ αὐτὴν ὁ ἀνθρώπος, καὶ τὰ τῶν καὶ τὸν πληγῶν, καὶ ἀπὸ καθεὶς μέρος εἶναι ἀνδρὸς καὶ ὀδυρμῶν· διὰ τὴν καὶ εἰς τὴν παρῶσαν ζωὴν προξενεῖ ἐντροπὴν εἰς τὸν ἁμαρτωλόν, καὶ μάλιστα εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν (2).

„Ἄδο-

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμενὸς γεωργὸς, διὰ τὰς ὁποίας οἱ πνευματικοὶ καρποὶ γεωργεῖνται, ὀνομάζει, τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱόν· „ὁ Πατήρ μου γάρ φησιν ὁ γεωργὸς εἶναι“ (Ἰωάν. 14.) καὶ ὁ Υἱὸς δὲ ἀπορρίπτει· „ἐξῆλθε γάρ φησιν ὁ σπέρμα τῶν σπέρμα τὸν σπόρον αὐτὸ“ (Ματθ. 13.) Διὰ τὸν Θεὸν λοιπὸν γεωργεῖνται οἱ καρποὶ· καὶ πᾶν δηλῶν ὁ Ἀπόστολος ἔλεγε· „ὡς δὲ ἐκλωθεύετε τῷ Θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἀγαθισμόν“ (Ῥωμ. 7.) ἡ γὰρ ἐνάρετος ζωὴ διὰ τὸν γεωργεῖται, διὰ τὴν ἀρέσωμεν εἰς τὸν Θεόν, δι' ὃ καὶ ἀξιόμισθα τῆς παρ' αὐτοῦ ἀλογίας.

(2) Διὰ τὸν ἄνθρωπον ὁ μέγας Βασιλεὺς, ὅτι φοβερώτερον ἀπὸ τὸ σκότος καὶ τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον εἶναι ἡ ἐντροπή, ὅπως μέλλων νὰ λάβῃ οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς τὴν ἀλλοτρίαν ζωὴν διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν· „οἱ γὰρ τὴν φωνὴν ἀκούοντες εἰς ὀνειδισμόν καὶ αἰσχύνῃν ἀνατίθενται, ἐνδύοντες ἐν αὐτοῖς τὸ αἶσχος, καὶ τὰς τύπας τῶν ἡμαρτωλῶν· καὶ πάλιν φοβερώτερον τὸ σκότος, καὶ τὸ πῦρ τῶν αἰώνων ἡ αἰσχυνὴ εἶναι, ἡ μέλλουσα διακρίσις· ζῶν οἱ ἁμαρτωλοὶ, καὶ ἐν σφραγισμοῖς ἔχοντες τὴν ἰσχυρίαν τῆς ἐν σαρκὶ ἁμαρτίας, οἰονότι τινος βαφῆς ἀνεκπύσω· τῇ μνημῇ τῆς ψυχῆς αὐτῶν εἰς τὸ δαιμονεῖν“

„Αδόκιμος ἢ κατάρας ἐγγύς“

Η μὲν καλὴ καὶ καρποφόρος γῆ, εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι ὀλογεῖται ἀπὸ τὸν Θεόν, ἢ δὲ σκληρὰ καὶ ἄκαρπος, δὲν εἶπεν ὅτι εἶναι κατὰρμένη ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀλλ' ὅτι εἶναι κοντὰ εἰς κατάραν· διὰ τί; διὰ τὰ μὲν ἀπελπίζονται οἱ ἁμαρτωλοί· διὰ τὴν ὅποιος ἁμαρτωλὸς εἶναι σκληρὸς, καὶ ἄκαρπος, καὶ κοντὰ εἰς κατάραν, αὐτὸς ἐὰν θελήσῃ, ἡμπορεῖ διὰ τῆς μετανοίας νὰ γνῇ γῆ καρποφόρος τῶν ἀρετῶν, καὶ νὰ γνῇ μακρὰ ἀπὸ τῆς θεϊκῆς κατάραν.

„Ἦς τὸ τέλος εἰς καῦσιν“.

Καὶ τῶν τὸν λόγον εἶπεν ὁ Παῦλος διὰ τὰ μὲν ἀπελπίζονται οἱ ἁμαρτωλοί, ἐπειδὴ δὲν εἶπεν, ὅτι μέλλει ἐξάπαντος νὰ κατακαῇ ἢ ἄκαρπος γῆ, ἀλλὰ ὅτι τὸ τέλος τῆς, θέλει εἶναι εἰς καῦσιν, ἤγουν αἰώσως μέχει τέλος ὁ ἁμαρτωλὸς μείνῃ ἁμαρτωλὸς καὶ ἄκαρπος, καὶ δὲν δείξῃ μετάνοιαν, θέλει καὶ εἰς τῷ γένειαν τῷ πυρὸς, ὥς ἐὰν θέλῃ ὁ ἁμαρτωλὸς, ἡμπορεῖ νὰ μακρυνθῇ ἀπὸ τῆς ἀκαρπίας, καὶ νὰ ἐκείρῃ μὲν τὰς ἀκαρπίας καὶ ἁμαρτίας ἀπὸ τῆς καρδίας τῆς, νὰ γνῇ δὲ δοκιμὸς μὲν τὰς ἀρετῶν, καὶ νὰ λάβῃ τῷ παρὰ τῷ Θεῷ ὀλογίαν.

9. „Πεπίσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν, ἀγαπητοί, τὰ κράττονα, καὶ ἐχόμενα σωτηρίας, εἰ καὶ ὅτω λαλῶμεν“.

Αφ' ἧς ἐκατηγόρησεν ἀρκετὰ, καὶ ἐφόβισε τὰς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανὸς ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, τὰς γλυκαίνει πάλιν καὶ τὰς ἰατρῶναι ἐδῶ, διὰ τὰ μὴ τὰς κάμῃ τελείως ἀμελεῖς καὶ ῥαθυμίας· διὰ τὴν ὅποιος ἐπιπλήττει μόνον τὸν νωθρόν, καὶ ἀμελῆ ἄνθρωπον, καὶ μαζὶ μὲν τῷ ἐπιπλήττει δὲν τὸν παρηγορεῖ, κάμνει αὐτὸν πλέον νωθρότερον, καὶ ἀμελέστερον. Λέγει λοιπὸν εἰς αὐτὰς· ὅτι αὐτὰ σὰς πὰ λέγω, ἀδελφοί μου Χριστιανοί, ὅχι πῶς σὰς κατηγορῶ, καὶ σὰς νομίζω, ὅτι εἰσθε γεμάτοι ἀπὸ ἀκαρπίας καὶ ἁμαρτίας, ἀλλὰ σὰς πὰ λέγω, διὰ τὴν φοβῆμαι νὰ μὴ γνῇτε ποῖτοι. Καὶ δὲν εἶπεν, ὅτι ἐλπίζομεν διὰ λόγους τὰ καλλίτερα, ἀλλὰ πεπίσμεθα, ἤγουν βέβαιοι εἴμεθα καὶ πληροφορημένοι διὰ λόγους, ὅτι δὲν εἰσθε ποῖτοι ἀκαρπῶντες, καθὼς γράφομεν, ἀλλὰ πολλὰ καλλίτεροι, καὶ ὅτι ἐπιμελεῖσθε διὰ τὴν σωτηρίαν σας, καὶ ἐγὼ σὰς ἐλάλησα ἐντὶ ἐπιπληκτικῶς· ἢ λέγει ταῦτα ὁ Παῦλος διὰ τῆς πολιτείας αὐτῶν, δηλαδὴ, ὅτι ἐσεῖς ἀδελφοί δὲν εἰσθε ποῖτοι ἀκαρπῶντες, ἔδὲ εἰσθε κοντὰ εἰς κατάραν, ἔδὲ εἰς καῦσιν πυρὸς, ὡς εἶπομεν· ἀλλὰ ἄλλῃ ἀντιμισθία εἶναι ἐπιμασμένη εἰς ἐσὰς παρὰ τῷ Θεῷ διὰ τὸν ἑαρίστον βίον σας. Ἀκε δὲ καὶ τὰ ἀκόλουθα (1).

10. „Οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεὸς ἐπιλαθέσθαι τὰ ἔργα ὑμῶν“.

Βλέπετε, ὡ ἀγαπῶντα, πῶς μὲν τὸν λόγον τῶν ἐπαρηγόρησεν αὐτὰς ὁ Ἀπόστολος, καὶ ἐνεδυάμωσεν εἰς τὸ νὰ ἐλπίζεν τὰ καλλίτερα, μὲν τὸ νὰ ἐνθυμίσεν αὐτὰς τὰ πρότερα ἔργων, καὶ τῆς δικαιοσύνης τῷ Θεῷ; δι' ὅ,τι αἰώσως ὁ Θεὸς ἦναι δίκαιος, καθὼς καὶ εἶναι, βέβαια δὲν θέλει ἀλησμονήσῃ, λέγει, τὸ ἔργον σας, ἤγουν τῆς ὀσπλαγχτίας, καὶ ἀγάπῃς ὅπως ἐδείξετε εἰς τὰς ἀδελφάς σας, ἀλλὰ θέλει τῷ ἀντιπληρώσει μὲν μισθὸν αἰώνιον· ὥς μὴ μικροψυχεῖτε, ἀδελφοί, ἀλλὰ ἐλπίζετε βεβαίως τὰ καλλίτερα, ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς δίκαιος ὢν, ἔχει νὰ σὰς πὰ δώσῃ. Καὶ λοιπὸν ὅσα εἶπον ἐπιπληκτικῶς, δὲν πὰ εἶπον διὰ λόγους, ἐπειδὴ καὶ ἡξάρω, ὅτι ἐσεῖς δὲν εἰσθε κατάρας ἄξιοι, ἀλλὰ ὀλογίας.

„Καὶ

„παράμενοντα“· ὀλίγων δέεσι τὸ προσελθὲν τῷ φωτὶ τῷ ἀληθινῷ, καὶ ἀποκαλύψαι, καὶ μετὰ τῷ ἀποκαλύψαι τὸν κρυπτόν, μὴ ἀπελθεῖν ἀσχυρῶντας πὰ πρόσωπα“· (Ἑρμηνεία ἐν τῷ „προσελθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτίζετε, καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν ἐμὴ κατακαῖ“· τὴν ἁβ. Φαλμά·).

(1) Ὁ Θεὸς καὶ ὁ Θεοδόχος λέγει ὅτι διὰ τὰ μὴ φανῇ ὅτι τὰς κολακίζει ὁ Ἀπόστολος, καὶ ὅχι ἀληθῶς τὰς ἐπαίρει, διὰ τοῦτο ἐνθυμίζει αὐτὰς ἀπολέσθαι ἐκ τῆς νῆας τῆς καλῆς, ὅπως ἐκκατέρωσαν πρότερον, διὰ τὰ τοῦτο καὶ μὴ προθυμότερος περισσότερον ἢς πὰ θεῶν.

„Καὶ τῷ κόπῃ τῆς ἀγάπης, ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, δια-
„κονήσαντες τοῖς ἁγίοις, καὶ διακονῶντες“.

Μεγάλα ἔργα καὶ καυχήματα μαρτυρεῖ ὁ Παῦλος μετὰ τὰ λόγια ταῦτα πῶς ἐκαπώρθω-
σαν οἱ ἐξ Ἑβραίων ἔποι Χρειατοί· καὶ ὅχι μόνον ἀπλῶς ἔργα, ἀλλὰ μετὰ προθυμίας γε-
γονημένα· δι' ὅ,τι τὸ νὰ ὑπηρετήσιν ὁ ἴδιος, καὶ νὰ κοπιᾷ διὰ τὴν ἀνάπαυσιν τῶν πτω-
χῶν ἀδελφῶν, τῶτο σημαίνει προθυμίαν καὶ ζέσιν ψυχῆς· ἀγάπῃ δὲ ὀνομάζει ὁ Ἀπόστο-
λος τὴν ἐλεημοσύνην, τὴν ὁποίαν ἐδείξαν ὅχι εἰς τὰς χρεῖαν ἔχοντας ἀδελφούς, ἀλλὰ εἰς
τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Βλέπε δὲ ἐδῶ, ὡς ἀναγνώσα, μεγαλωπιάτῳ παρηγορίαν ἐκείνων ὅπως
ἐλεῖν· διὰ τὴν αὐτοὶ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι δεὺ ἐλεῖσιν ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὸν ἴδιον Θεόν,
καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἐν τῇ Εὐαγγελίῳ εἶπεν· „ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν
„μὲ τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε“· (Ματθ. κβ. 40.) δι' ὅτι ἐκεῖνος ὅπως διὰ τὸ ὄνο-
μα τοῦ Θεοῦ ἐλεῖ, καὶ ἐπιμελεῖται τὸν ἁδικὸν ἄνθρωπον, διὰ τὸν Θεὸν τῶτον ἐπιμελεῖται, καὶ
ἐλεῖ. Ἄγιος δὲ ὀνομάζει τὰς πιστὰς Χρειατὰς· διότι καθεὶς πιστὸς, „ἅγιος εἶναι, καὶ ἦναι
καὶ κοσμικός“· „ἡγίασαι γάρ φησιν ὁ αὐτὸς ὁ ἁπλῆς ἐν τῇ γυναικί, καὶ ἡγίασαι ἡ γυνὴ ἡ
„ἁπλῆς ἐν τῇ ἀνδρί“· (ἀ. Κορ. ζ'. 4.) ἡ πίστις γὰρ εἶναι ὅπως κάμνει τὸν ἁγιασμόν·
ὥστε ἂς μὴ σπαράζωμεν νὰ ἐλεῖμεν μόνον τὰς ἐν ἐρήμοις διεσκομμένας πτωχὰς Μοναχὰς,
ὡς Ἄγιους, ἀλλὰ ἂς ἐλεῖμεν καὶ τὰς ἐν τῇ κόσμῳ διεσκομμένας πτωχὰς ἀδελφούς· διότι ἁ-
γιοὶ μὲν εἶναι καὶ οἱ ἐρημίται καὶ ἀσκηταὶ κατὰ τὴν πίσιν, καὶ κατὰ τὴν ζωὴν· ἅγιοι δὲ
εἶναι καὶ οἱ κοσμικοὶ κατὰ τὴν πίσιν, πολλοὶ δὲ ἀπὸ αὐτῶν εἶναι ἅγιοι καὶ κατὰ τὴν ζωὴν
(1). Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσα, πῶς γλυκαίνει ὁ ἅγιος Ἀπόστολος τὰς ἐξ Ἑβραίων Χρι-
στιανὰς· ἐπειδὴ δεὺ εἶπεν, ὅτι αὐτοὶ ὑπηρετήσαν μόνον τὰς ἁγίας, καὶ ἐστάθη ἕως αὐτοῦ·
ἀλλὰ ἐπρόσθεσε, καὶ ὅτι ὑπηρετήσιν, ἦγεν ὅτι δεὺ ἔπαυσαν, ἀλλὰ καὶ τώρα ἀκόμη ὑπηρε-
τοῖσιν αὐτάς.

11. „Ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν, τὴν αἰτιῶν ἐνδάνυσθαι σπα-
„δίῳ, πρὸς τὴν πληροφάνειαν τῆς ἐλπίδος ἅχρη τέλους“.

Ναὺν νὰ ἤθελον εἰπῇ τινὰς· διὰ ποίαν αἰτίαν λέγεις τώρα εἰς ἡμᾶς αὐτὰ, ὡς μακάριε
Παῦλε; ἐσὺ ἀνώτερον μᾶς ἐπέπληξες πόσον, ὅπως μᾶς ἀνόμασες τωθρὲς, καὶ γεμάτας ἀκα-
θίας, καὶ τώρα πῶς μᾶς ἐπαινεῖς; πρὸς ταῦτα, λέγω, ἀποκρίνεται ὁ μέγας Ἀπόστολος, καὶ
λέγει· ὅτι αὐτὰ μὲν σὰς εἶπον τώρα, διὰ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ κάμνεται τοιαύτας ἀγαθοεργίας
καὶ εἰς τὸ ἐρχόμενον· ἐκεῖνα δὲ σὰς εἶπον ἀνώτερον, ὅχι κατηγορεύσας διὰ τὰ πρότερα
ἔργα σας, ἐπειδὴ αὐτὰ ἦτον καλὰ· ἀλλὰ διὰ τὰ παρόντα καὶ ἐνεσῶτα (ἀμελήσετε γὰρ, καὶ
ἐψυχράσατε τὴν προτέραν σας προθυμίαν·) ἐπειδὴ καὶ ἐφοβήθηκα, μήπως καὶ εἰς τὸ μέλλον
γρηθεύετε πάλιν, ὁποῖος σὰς εἶπον. Δεὺ εἶπε δὲ, ὅτι θέλω νὰ δείξη καὶ εἰς τὸ μέλλον τοιαύ-
τῳ ἐπιμέλειαν καθεὶς εἰς ἀπὸ λόγου σας, τὸ ὁποῖον εἶναι λόγος ἴδιος τῆς αὐθεντίας τῶν
διδασκάλων, ἀλλὰ ἐπιθυμῶ, τὸ ὁποῖον εἶναι λόγος ἴδιος τῆς τῶν Πατέρων φιλοσοφίας·
ἐπειδὴ δεὺ θέλω, λέγει, τὸ καλόν σας ἕως εἰς μόνον τὰ φιλά λόγια, ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχὴ μου
ἐπιθυμῇ καὶ καίεται διὰ τὴν προκοπὴν σας· πλεονάζον ἔχει τὸ ἐπιθυμῶ· καὶ ὅχι ἀπ-
λῶς διὰ ὅλης σας τῆς ἐπιθυμῆς, ἀλλὰ καὶ χωριστὰ χωριστὰ διὰ καθεὶς ἀπὸ λόγου σας·
ἐτζί ἐφρόντιζε διὰ ὅλης ὁ τεισμακάριος Παῦλος, καὶ διὰ μικρῶς, καὶ διὰ μεγάλους, καὶ ἐτ-
ζί τὸν καθ' ἑα ἀπὸ τῶν Χρειατῶν, ἥξουρε με ἀκρίβειαν, καθὼς καὶ ὁ γνήσιος ποιμὴν,
κατ' ὄνομα ἥξουρε τὸ καθεὶς πρόβατον· ἦκασε γὰρ τὸ Παροιμιαστὴν λέγοντος· „γνώσῳς
„ἐπι-

(1) Διὰ τὸ πῶς λέγει καὶ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος· „μὴ
„εἰς ἰδὼμεν μοναχὸν εἰς φυλακὴν, ποτε ἐπέλθωμεν,
„εἰς δὲ κοσμικόν, μὴ ἐπέλθωμεν· ἅγιος ἐστὶ καὶ ἐπὶ
„καὶ ἀδελφός... ἀλλ' ἐκ οὐδὲ πόθεν τὸ πῶς ἐσυνήνεκται,
„καὶ πόθεν αὐτὴ κεκράτηκεν ἡ σωτηρία· ὁ γὰρ τοῦ
„μονάζοντος μόνον ἐπιζητῶν, καὶ κίνητος μόνος εἰς ποιῶν
„θέλων, καὶ ἐκεῖνος πάλιν περιεργαζόμενος, καὶ λέγων,

„εἰς μὴ ἡ ἀξίος, εἰς μὴ ἡ δίκαιος, εἰς μὴ σημεῖα
„ποιῶν, οὐκ ὀρέγω χάριν· τὸ πλέον τῆς ἐλεημοσύνης
„ἐξήκε· καὶ τὸ πῶς αὐτὸ τῷ χρόνῳ πάλιν ἀναρῆται,
„καὶ τοῖς ἐλεημοσύνῃ ἐκάνη ἐστίν, ἡ εἰς τὰς ἀμαρτω-
„λὰς, ἡ εἰς τὰς ὑπὸ δυνάμει γινόμενῃ ἐλεημοσύνῃ γὰρ
„τὸ πῶς ἐστίν, ἡ τὸ πῶς κατωρθώσεται, ἀλλὰ τὰς πε-
„πλημεληκότας ἐλεῖν“· (Λόγ. ι. εἰς τὴν παρῶσαν)

„ἐπιγνώσῃ ψυχὰς ποιμνίᾳ σε, καὶ ἐπισήσεις καρδίαν σε σαῖς ἀγέλαις“. (Παρ. κζ'. 23.)
 διὰ τί δὲ τὸ ἐπιθυμῶ; διὰ τὸ σπευδάτε, λέγει, εἰς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος,
 ἥ γιν' διὰ τὸ δείξετε τελείαν καὶ πλήρη τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας σας, καὶ διὰ τὸ μὴ ζημιωθῆ-
 τε. Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, πῶς δὲν ἐπιπλήττει αὐτὸς φανερά ὁ Ἀπόστολος, εἰδὲ λέγει, ὅτι
 ἐσεῖς ἐχάσατε τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας σας, καὶ λοιπὸν διορθωθῆτε, καὶ ἔλθετε εἰς τὴν
 προτέραν σας προκοπὴν· ἀλλὰ ὥσπερ νὰ λέγῃ ταῦτα εἰς αὐτοὺς· ἐγὼ θέλω καὶ ἐπιθυμῶ νὰ
 σπευδάτε πάντοτε, καὶ ὅποιοι ἐνάρητοι ἦσθε πρότερον, τοιοῦτοι νὰ εἰσθε καὶ τώρα, καὶ νὰ
 γυνῆτε καὶ εἰς τὸ μέλλον.

12. „Ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε“.

Καὶ τὸν λόγον λέγει ὁ Παῦλος πρὸς ἰατροὺς, καὶ διορθωσιν πῶν ἐξ Ἑβραίων Χει-
 ριανῶν· ἐπειδὴ καὶ ἐξαπλόνοι αὐτὸν εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον, καὶ λέγει· διὰ τὸ μὴ γυνῆτε
 εἰς τὸ ἐρχόμενον νωθροὶ καὶ ἀμελεῖς, καὶ μόνον ὅπως εἶπεν ἀνωτέρω εἰς χρόνον ἀπερασμένον,
 ὅτι ἐγίνετο νωθροὶ, ὅχι ὅμως ἀπλῶς νωθροὶ, ἀλλὰ ταῖς ἀκοαῖς· διότι ἕως τὰ αὐτὰ των
 ἐσαμάτισε τὴν νωθρότητα· τώρα δὲ προσθέτει, ὅτι προσῆμαι, μήπως ἡ νωθρότης αὐτῇ
 φθάσῃ καὶ ἕως εἰς τὴν ψυχὴν καὶ καρδίαν σας· διότι καθὼς τὸ σῶμα βλάπτει ἡ ἀργία καὶ ἀκι-
 νησία, ἐτὶ βλάπτει καὶ τὴν ψυχὴν ἢ τὸν καλὸν ἀργία, καὶ κάμνει ταύτῃ ἀμελεσέραν.

„Μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίσεως, καὶ μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς
 ἐπαγγελίας“.

Ανωτέρω μὲν ἐνθύμισεν ὁ Παῦλος τὰς ἐξ Ἑβραίων πιστὰς τὸ καλὰ καὶ τὰς ἀρετὰς, ὅπως
 ἐκαπώρθωσαν πρότερον, φέρωντας, ὅχι ἑσὶα παραδείγματα τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ ἴδια
 τὰ ἐδικά των· τώρα δὲ ἀναβιβάζει αὐτοὺς καὶ εἰς τὸ παράδειγμα τῆς ἀρετῆς τῶ Προπάτορος,
 καὶ Πατριάρχου αὐτῶν Ἀβραάμ· δι' ὅτι διὰ τὸ μὴ νομίζεν, ὅτι κατεφρονήθησαν καὶ ἐγ-
 κατελείφθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὡς ἐδενὸς λόγου ἄξιοι, διὰ τὸ δείχνει εἰς αὐτοὺς, ὅτι τὸ
 μάλισμα εἶναι τῶν γυναικῶν καὶ μεγαλοφύχων ἀνδρῶν ἰδίων, τὸ νὰ πειράζονται καὶ νὰ θλί-
 βονται, καὶ ὅτι ἐτὶ ἔχει σωθήσαν ὁ Θεὸς νὰ μεταχειρίζεται τὰς μεγάλους καὶ πιστὰς τε
 φίλους, ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐδίδεν δυνάμειν ἐκεῖνα ὅπως ὑποσχεθῇ εἰς τὰς φίλους τε, δὲν ἦθε-
 λε φανῇ ἡ πίστις αὐτῶν· ὅθεν διὰ τὸ ἀργοπορεῖ νὰ δώσῃ τὰ ὑποχρεῖται εἰς αὐτοὺς, διὰ
 τὸ φανῇ ἡ πίστις ἐκείνων διὰ τῆς ὑπομονῆς· δι' ὅ, τι τότε φαίνεται τινὰς ὅτι πισδεῖ βεβαίως
 εἰς τὸν ὑποχρεῖται Θεόν, ὅταν ἀπεράσῃ μὲν καιρὸς πολὺς, αὐτὸς δὲ ἔλαμβανει τὰς παρὰ
 τῷ Θεῷ ὑποσχέσεις· πισδεῖ ὅμως ὅτι βέβαια θέλει τὰς λάβῃ, καὶ δὲν ἀποκάμνει, εἰδὲ μικ-
 ροφυεῖ. Διὰ τὸ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἐγὼ σὰς λέγω τὰ ἐπιπληκτικὰ ταῦτα, διὰ τὸ σὰς
 ἐξυπνίσω εἰς τὸ νὰ γυνῆτε καὶ ἐσεῖς μιμηταὶ τῶν Προπατέρων σας, οἵτινες ἐκληρονόμησαν
 τὰς ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεις τῷ Θεῷ, διὰ μέσας πίσεως, καὶ μακροθυμίας. Ποιοὶ δὲ εἶναι
 οἱ Προπάτορες ἔτσι; μετὰ ταῦτα θέλει εἰπῇ ὁ Ἀπόστολος ἐν τῷ ἐνδεκάτῳ Κεφαλαίῳ. Βλέ-
 πε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, πῶς πρῶτον εἶπεν ὁ Παῦλος τὴν πίσιν, καὶ δεύτερον τὴν μακροθυ-
 μίαν, διὰ τὸ ἀπὸ τῆς πίσεως γυνῆται ἡ μακροθυμία· δι' ὅτι ἐὰν δὲν πισδῇ τις, ὅτι
 βεβαίως ἔχει νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν τὰς ὑποσχέσεις τε ὁ ὑποσχεθεὶς Θεός, δὲν μακροθυμεῖ,
 καὶ δὲν ὑπομείνει.

13. „Τῷ γὰρ Ἀβραάμ ἐπαγγαλάμενος ὁ Θεός, ἐπὶ κατ' ἐδενὸς εἰ-

„χε μάζονος ὁμόσαι, ὥμοσε κατ' ἑαυτῷ λέγων“

14. „Ἡ μὲν δ' ἄλογον ἀλογήσωσε, καὶ πληθυνῶν πληθυνῶσε“.

„(Γεν. κβ'. 16.) (1)

Ἀγα-

(1) Ἐπειδὴ πολλοὶ ἀφορμῶν λαμβάνοντες ἀπὸ τῆς
 λόγια ταῦτα τῷ Θεῷ, θέλουν νὰ ὁμνῶσι· διὰ τοῦτο ὁ
 σοφὸς Φώπιος τὴν πρόφασιν αὐτῶν ἀνατρέπων,
 ἔτσι ἐρμηνεύει τὸ ῥητόν· „τί εἰς ἐπὶ κατ' ἑαυτοῦ

„ὁμόσαι, λέγει Κύριος; ἀντὶ τοῦ ὡς εἰς ἀνθρώποις ἡ
 „ὁρκὶ δυνάμει βεβαιούται τὸ ὑποσχεσθῆναι“ ἔτσι
 „εἰς τῆς ἐμῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀπαράβατον“ ὁρκὶ γὰρ
 „πολλάκις προεληλυθότος, ἢ τὸ τῆς γνώμης ἢ πάγιον,
 „εἰς

Αγκαλὰ καὶ εἶναι πολλοὶ Προπάτορες, οἱ ὅποιοι διὰ μέσων τῆς πίστεως ἐκληρονόμησαν τὰς ἐπαγγελίας, ὁ Ἀπόστολος ὅμως, τὰς ἄλλας μὲν ἀφήκε κατὰ τὸ παρόν, φυλάττωντας, νὰ ἀναφέρῃ αὐτὰς μετὰ ταῦτα, μόνον δὲ τὸν Ἀβραάμ ἀναφέρει ἐδῶ, εὖα μὲν, διὰ τὸ ἀξίωμα καὶ μεγαλεῖον τοῦ Πατριάρχου· ἕτος γὰρ εἶναι ἡ κορωνὴς τῶν Πατριαρχῶν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὸ ὅτι ὁ Ἀβραάμ περιωτότερον ἀπὸ ὅλων τῶν ἄλλων ἠξιώθη διὰ τῆς πίστεως τὰς τῷ Θεῷ ἐπαγγελίας· καὶ διὰ τὸ παραδείγματός τινος δείχνει εἰς τὰς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας, ὅτι δεῦν πρέπει νὰ μικροψυχῶν, ἀλλὰ νὰ προσκυνοῦν τὸν Θεόν, ὁ ὅποιος ἔχει σωθήσεται νὰ μὴ διδῇ ὀγλίγωρα ἐκείνα ὅπερ ὑπόσχεται, ἀλλὰ μὲ πολυκαιρίαν. Πότε δὲ ὤμοσεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τὸ Θεός; ὅταν εἶπε πρὸς τὸν Ἀβραάμ, ἀφ' ἧ αὐτὸς ἔλαμψεν ὑπακοὴν, καὶ ἠθέλησε νὰ θυσιάσῃ τὸν Υἱόν τε· „Κατ' ἐμαυτὴν ὤμοσα λέγει Κύριος“. (Γεν. κβ'. 6.) Ἰσως δὲ ἠθέλησεν εἰπεῖν τινος, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ „ἡ μὲν“ εἶναι ὅρκος τοῦ Θεοῦ, τὸν ὅποιον κάμνει εἰς τὸν ἑαυτὸν τε· ἐπειδὴ τὸ „ἡ μὲν“, θέλει νὰ εἰπῇ, ὅπως μὲν, τὸ ὅποιον δεῦν εἶναι ἄλλο, παρὰ ἐπὶ ῥήματι βεβαιωτικὸν τῆς ἀληθείας· ἀληθεῖα δὲ, ποῖος ἄλλος εἶναι, εἰ μὴ ὁ Θεός; ἔτι σιωπῶντις νὰ λέγῃ καὶ ὁ Κύριος ἐν τῇ νύκτι Διαθήκῃ εἰς πάμπολλα μέρη· „ἀμὲν ἀμὲν“, λέγω ὑμῖν“. (Ἰωάν. ε'. 19. 5'. 26. ἡ. 34. ἰ. 1. 1β'. 24. 1γ'. 16. 1δ'. 12. 15'. 20.) καὶ μὲ τὸν λόγον τῆτον, τὸν αὐτὸν ὅρκον ὁμνύει, ὅπερ ὤμοσε καὶ ὁ Πατὴρ ἐν τῇ παλαιᾷ· ἐπειδὴ ὁ Θεός μὲ τὸ νὰ μὲν ἔχῃ ἄλλον μεγαλότερόν τε διὰ τὸ ὁμῶς εἰς αὐτὸν, ὁμνύει εἰς τὸν ἑαυτὸν τε· ἀγκαλὰ καὶ λέγασί τινες (1) ὅτι καὶ ἐκεῖνος ὅπερ ὠμίλησε τότε εἰς τὸν Ἀβραάμ ἦτο ὁ Υἱός· λέγει γὰρ ἡ Γραφή, ὅτι εἶπε πρὸς τὸν Ἀβραάμ ὁ Ἀγγελος· Ἀγγελος δὲ, δεῦν ἠθέλησεν ὀνομασθῆναι ὁ Πατὴρ, ἀλλὰ ὁ Υἱός, ὅς τις κατὰ τὸν Ἑσάειν εἶναι τῆς μεγάλης βουλῆς Ἀγγελος“. (Ἠσ. θ'. 6.) (2)

15. „Καὶ

„ἡς ἐπιτοκίαν τὸν ὅρκον διέλυσεν, ἡ πόρεον τῆς ὕλης, καὶ τῶν ἐπιτοκίων πραγμάτων πρὸ ἄσπετον, καὶ τῆς γυναικὸς ἐρρωμένης, τῶν ὁμολογησάντων πρὸ πάρας-δικοῦ· ἐπὶ δὲ τῆς φιλίης ὑποσχέσεως τοῦ Θεοῦ, οὐδὲν ἐστὶ πωλεῖν, ἀλλ' ἐννοῶν, μή τι γὰρ καὶ τίς λαβὴν“ δι' ὃ καὶ μὴδεὶς παρακαλεσμένων ὅρκον ὁ Θεός, ἐπεὶ παντὸς ὅρκου τὸ θεῖον ἐπαγγέλημα δυνατώτερον· ἐπαγγέλλεται, ἡὼς κατ' ἐμαυτὴν ὤμοσα· μάλλον δὲ καὶ προσηγορεύεται τὸν ἰδίων ὑποσχέσεων ἢ τε σκυθρωπότητος καὶ ποιότητος, ἢ τε καὶ χαρᾶς καὶ θυμωδίας παρεκτινῶν. Μάτην ἄρα οἱ ποῖς ὅρκους ἐνασπληνίζοντες, ἐπὶ τὸ προκείμενον χημὰ τὸ λόγος καταφύγουσιν· ἡ δὲ γὰρ ὅτε ποῖς ὅρκους, ἢ τε ποῖς ὀρκιστικοῖς ἐπὶ ῥήμασι τὸ θεῖον ὥφθη χρυσάμενον“. (Ἀμφιλοχ. ζητήμ. ρηέ.)

(1) Ὁ, τε μέγας Βασιλεὺς δηλαδὴ, ὅστις λέγει, ὅτι ὁ ὀφθαλμὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῷ Μωϋσῇ, καὶ τῷ Ἰακώβ (πρόσθεσι δὲ καὶ τῷ Ἀβραάμ) ἦσαν ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ καὶ ὁ Ἀγγελος γράφεται ὅτι ἐφάνη εἰς αὐτὰς, καὶ Θεός· „Παντὶ ὃν ἔβλεπον, ὅτι εἶδα καὶ Ἀγγελος, καὶ Θεός ὁ αὐτὸς φανερόμενος, ὁ μονογενὴς ἐστὶν ἀπὸ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐμφανίζων ἑαυτὸν κατὰ γυναικὶ τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τὸ δέλημα τῷ Πατρί· ποῖς Ἀγίοις ἑαυτοῦ διαγγέλλων“. (Λόγ. β'. κατ' Εὐνομίαν) Καὶ ὁ Σευήρος δὲ αὐτὸ τὸ ἴδιον λέγει· (σελ. 576. καὶ 578. εἰς τὸν α'. Τόμ. τῆς σφύρας τῆς Ὀκτωβρίου.) ὅθεν καὶ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Γραφή, ἐν μὲν τῇ ε'. ὡδὴ τῇ β'. ἤχη τῶν Τετραδικῶν Κανόνων· „τῷ Μωϋσῇ, ἐν τῇ βασιλείᾳ ὡς ὥφθη πυρὸς ἐν ἡδῇ, Ἀγγελοὶ ἐκλήθη Πατὴρ ὁ Λόγος“· ἐν δὲ τῇ α'. ὡδὴ τῇ βαρείᾳ ἤχη· „ὥφθη ἐπὶ τῆς βασιλείας, τῷ Μωϋσῇ Θεὸς Λόγος, ὡς πυρὸς καθαυτὸς“.

Ὁ δὲ θεὸς Ἀγγελοῖς συλλογίζεται περὶ τοῦ καὶ β'. πῶς Κεφαλὴ τῆς Γενέσεως, τὸ ὅποιον ἀναφέρει περὶ τοῦ Ἀβραάμ, καὶ λέγει ἐπὶ τῇ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ κεφαλαίου τῆς γράφεται, ὅτι ὁ Θεός ἐπείρασεν, ἥτοι ἐδοκίμασε τὸν Ἀβραάμ, καὶ τὸν ἐπείραξε νὰ ὑπάγῃ νὰ θυσιάσῃ τὸν Υἱόν σου· ἐπειτα λέγει ἡ Γρα-

φή, ὅτι ἐκάλεσεν αὐτὸν Ἀγγελος Κυρίου ἐκ τῶν ἑρμηνῶν καὶ ἦτο· „μὴ ἐπιβόλης τὴν χάριν ἐπὶ τὸ πᾶν, ὡς δὲ τὸν“ τί εἶναι τὸ νόημα τῆς φωνῆς; ὁ Θεὸς ἐπείραξε νὰ φανερωθῇ ὁ Ἰσάακ, καὶ ὁ Ἀγγελος Θεοῦ τὸ ἐμψόχισεν; καὶ πῶς ὁ Ἀβραάμ ὑπήκουσεν εἰς τὸν Ἀγγελοῦ, ὁ ὅποιος τὸν ἐπείραξε νὰ μὴ θανατώσῃ τὸν Υἱόν τε, καὶ ἐναυτιώθη εἰς τὸν Θεόν ὅπερ τὸν ἐπείραξε νὰ τὸν θανατώσῃ; τῶς ἦτο γελῶν καὶ ἄσπετον. Ὁ Θεὸς λοιπὸν ἐλάλησε καὶ εἰς αὐτὸν δύο καὶ πρῶτον καὶ ὕστερον, ἐλάλησεν ὅμως μὲ τὸ μέσον ἐνός Ἀγγέλου, ὅς τις ἦτον λειτουργὸς αὐτοῦ· καὶ ἡ αἰτία διὰ τῶν ὁποίων οἱ Ἀγγελοι μερκαῖς φορέας καλῶν, ὡς νὰ ἦτον αὐτοὶ Κύριοι, ἦναι, διὰ τὴν αὐτοῦ καλῶν, ὅχι ἐν τῇ ἰδίᾳ ὀνόματι, καὶ προσώπῳ, ἀλλὰ ἐν τῷ ὀνόματι καὶ προσώπῳ τοῦ Κυρίου, ὅπερ τὸς τέμπετα· ὃν πρῶτον καὶ ὅταν εὖας δημοσίας κήρυξ ἐν μιᾷ αὐτῇ φωνῇ φανερὸν τὴν ἀποφασιν τοῦ Κριτοῦ, ἡ τῇ Βασιλείᾳ, καὶ δεῦν σηματοδοτεῖται εἰς τὰς δημοσίας πράξεις καὶ κώδικας, ὅτι ὁ κήρυξ ἔκαμε τὴν ἀποφασιν ἐκείνην, ἀλλὰ πῶς τὴν ἔκαμεν ὁ Κερτήρ, ἡ ὁ Βασιλεὺς, τὰ ὅποις ἐν τῷ ὀνόματι καὶ προσώπῳ καὶ τῇ αὐθενσίᾳ, ἐκήρυξεν αὐτῷ ὁ κήρυξ. (Ὁρα σελ. 88. τοῦ Συντάγματος τῆς θεολογικῆς παιδείας Ἰωάννου τοῦ Λιτίνου, ὅπου θελὲν ἐκάνει ὅτι ὁ Κύριος καὶ Θεός ὡς κήρυξ καὶ ὡς ἐπὶ ἐλάλησεν, ἡ ἐφάνη κατ' αὐτὸν, ἀλλὰ πάντοτε δι' ἐπιτροπῆς Ἀγγέλου, ἡ πρέσβευς, ὅς τις παρεστήκει ἐκείνῳ, καὶ διὰ τοῦτο ἐλάλησεν ἐν ὀνόματι ἐκείνου καὶ αὐθενσίᾳ.) Ὁρα καὶ τὴν ὑποσημειῶσιν τῇ „Καὶ φωνὴ ῥημάτων“. (Ἐβρ. 1β'. 19.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὡς σωστός καὶ σαφὴς ἐρμηνεύει τὸ ῥητόν· „ἐδίδε, λέγει, ὁ Πύλος τοῦ ἐπαγγελλομένου τὴν ἀλήθειαν· Θεὸς γὰρ φωνὴν λέγει, ὡς ὁ ὑπερκείμενος ἔχων, καὶ μάρτυς ὁ ὅρκος· καὶ αὐτὸς γὰρ ὁμολογεῖται· ἀλλ' ὅμως καὶ ὑποσχόμενος, καὶ μετ' ὅρκων ποῦτο ποιούμενος, ἐκ εὐδίας ποῖς ἐπαγγελίας ἐπλήρωσεν, ἀλλ' ἐδεδίκα καρτερίας ὁ Πατριάρχης πολλῆς, καὶ πλείονος χρόνου διεληλυδότης, ὡς εἶδε τὴν αὐτῆς ἐπαγγελίας ἀλήθειαν“.

15. „Καὶ ὅτῳ μακροθυμήσας ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας“.

Διὰ τί κοντὰ μὲν εἰς τὸ τέλος τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ὅλοι οἱ Προπάτορες δὲν ἔλαβον τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ εἶδον αὐτὰς ἀπὸ μακρᾶς, καὶ τὰς ἐχαιρέτισαν, πῶρα δὲ ἐδῶ λέγει, ὅτι ὁ Ἀβραάμ ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας; Εἰς λύσιν τῆς ἀπορίας ταύτης ἀποκρινόμεθα, ὅτι δὲν λέγει ὁ Παῦλος διὰ τὰ αὐτὰ πράγματα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἀλλὰ διὰ ἄλλα μὲν, λέγει ἐδῶ, διὰ ἄλλα δὲ, ἐκεῖ. ἐδῶ μὲν γὰρ λέγει, διὰ τὰ ἐπηγγελμένον ἀγαθὰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ, τὰ ὅποια ἐπέτυχον ὁ Ἀβραάμ ὑπερὸν ἀπὸ τὸν μακρὸν χρόνον τῆς ἡλικίας τε, καθὼς ἦτον τὸ νὰ γενήσῃ τέκνα, καὶ τὸ νὰ τραφῇ ἐν γῇ καλῇ, καὶ ἄλλα. ἐκεῖ δὲ λέγει, διὰ τὰ ἑρᾶνια ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ἀκόμη δὲν ἐπέτυχεν· πλὴν καὶ τὰ δύο, καὶ τὸ νὰ ἐπιτύχῃ δηλαδὴ ὁ Ἀβραάμ τὰς ἐπαγγελίας, καὶ τὸ νὰ μὴ τὰς ἐπιτύχῃ, διὰ παρηγορίαν τῶν ὀλιγοψύχων Χριστιανῶν τὸ γράφει ὁ Παῦλος. τὸ εἶναι μὲν, διὰ τὰ παρηγορημένα καὶ ἡμεῖς, ὅτι θέλομεν ἐπιτύχομεν τὰς ἐπαγγελίας, εἰ μὴ μακροθυμήσωμεν, καὶ ὑπομείνωμεν· τὸ ἄλλο δὲ, διὰ τὰ μᾶς διδάξῃ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι αὐτὸς ὁ Ἀβραάμ ἐκεῖνος ἀκόμη δὲν ἔτυχεν τὰς ἐπαγγελίας, καὶ μὴ μόνον ὅπως ἀπέθανεν πρὸ πόντων χρόνων, πῶς ἡμεῖς δὲν εἴμεθα αὐτότοι ὅπως λυπόμεθα καὶ ἀθυροῦμεν, ὅτι ἀκόμη δὲν λαμβάνομεν τὰς θείας ἐπαγγελίας; Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, πῶς εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ὁ Ἀβραάμ μὲν τὸ νὰ μακροθυμήσῃ, ἐπέτυχεν τῆς ἐπαγγελίας, διὰ τὰ δείξῃ πόσον μεγάλη εἶναι ἡ διώκρισις τῆς μακροθυμίας καὶ ὑπομονῆς, καὶ πρὸς τοῖς διὰ τὰ δείξῃ, ὅτι ὅχι μόνον ἡ ἐπαγγελία τῷ Θεῷ τὸ πᾶν ἐκατόρῳσεν, ἀλλὰ καὶ ἡ μακροθυμία, καὶ ὑπομονὴ τῷ Ἀβραάμ. Μὲ τὸν λόγον δὲ τῶν φοβίζει ὁ ὑπερβάμων τῆς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανός· διὰ τὴν τῆς δίδει τὰ ἐννοήσαν, ὅτι καθὼς ἡ μακροθυμία, καὶ ὑπομονὴ ἐπιτυγχάνει τῆς ἐπαγγελίας· ἔτι ἐκ τῶ ἐναντίου ἡ ὀλιγοψυχία καὶ ἀνυπομονησία γίνεται αἰτία τὰ ὑπερῆδεν τὰς ἐπαγγελίας, καθὼς τὰ σινεβίη εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν, οἱ ὅποιοι μὲν τὸ νὰ ὀλιγοψύχησαν καὶ τὰ μὴ ὑπομείναι, δὲν ἔτυχον παντελῶς τὴν ἐπαγγελίαν τῷ Θεῷ, ἦτοι τὴν κληρονομίαν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἀλλὰ ὅλοι ἀπέθανον ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ἀλλ' ἡθέλει εἰπῆναι, καὶ πῶς οἱ ἅγιοι καὶ δίκαιοι τῶ παλαιῷ νόμῳ, καὶ μὴ ὅλον ὅπως ἐμακροθύμησαν, καὶ ὑπέμειναν, δὲν ἔτυχον τὰς ἐπαγγελίας, καθὼς εἰς τὸ τέλος τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης λέγει ὁ Ἀπόστολος; Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι αὐτὸ καὶ δὲν τὰς ἔτυχον ἀκόμη, ὅμως θέλει τὰς ἐπιτύχαι μετὰ τὴν αἰάσασιν· οἱ δὲ γογγυσαὶ καὶ ὀλιγοψυχοὶ ἐκεῖνοι Ἰσραηλῖται, ἔτε πτε τὰς ἔτυχον, ἀλλ' ἔτε εἰς τὸ μέλλον θέλουν τὰς ἐπιτύχαι.

16. „Ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ τὸ μᾶζονος ὁμνύουσι, καὶ πάσης αὐτῶν ἀντιλογίας πέρας εἰς βεβαίωσιν ὁ ὅρκος“.

Οἱ ἄνθρωποι, λέγει, σιωπεῖσιν τὰ ὁμνύναι εἰς τὸ μεγαλύτερον πρᾶγμα ὅπως ἔχον, καὶ ὁ ὅρκος ὅταν γινῇ ἀπὸ αὐτῶν, διαλύει καθε ἀντιλογίαν, βεβαιόνοσι τὴν ὑπόθεσιν διὰ τὴν ὅποιαν γίνεται, καὶ πλέον δὲν μόνον καμμία ἀμφιβολία· δι' ὅ, τι λέγονται μὲν πολλὰ πρότερον, καὶ ἀντιλέγονται ἀπὸ τὰ δύο μέρη, ἦγον ἀπὸ τὸν διαβάλλοντα, καὶ ἀπὸ τὸν διαβαλλόμενον, ἔπειτα εἰς ὅλον τὸ ὑπερὸν, ὅταν γινῇ ὅρκος ἀπὸ εἰς αὐτῶν, βεβαιόνοται ὁ ἄλλος, καὶ λύονται ὅλα τὰ ἀμφίβολα.

17. „Ἐν ᾧ περὶ ὅσον βεβαιούμενος ὁ Θεὸς ἐπιδαῖξαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βελῆς αὐτοῦ, ἐμετίτλει σεν ὅρκῳ“.

Ητοι διὰ τὸ (τὸ γὰρ δηλοῖ τὸ, ἐν ᾧ) ἐπειδὴ καὶ εἰς τὰς ἀνθρώπων ὁ ὅρκος προσεῖν καθε ἐμπιστοσύνη καὶ βεβαιότητα, ὁμνύει καὶ ὁ Θεός· ἡ τὸ, ἐν ᾧ, εἶναι ἀπὸ τῶ, ἐν τῷ ὁμνύει, λέγει, ὁ Θεὸς κατ' ἐαυτὸν, εἰδείξεν μὲν περὶ ἑαυτοῦ καὶ ὑπερβολῶν, ὅτι βεβαίως καὶ ἀμεταθέτως θέλει καμὴ ἐκεῖνα ὅπως ὑπεσχέθη· δι' ὅτι ἔπρεπε μὲν ὁ Θεὸς τὰ πισδεῖται ἀπὸ τῶ ἀνθρώπων καὶ χωρὶς ὅρκου, ἐπειδὴ εἶναι ἀληθῆς, καὶ τὰ ψεύσθαι δὲν δύναται· διὰ τὴν ἀσθενεῖαν ὅμως τὴν ἐδικὴν μας συγκαταβαίνει, καὶ δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐδικὴν

κὼς τῆ ἀξίαν, καὶ εἰς τὴν θεϊκὴν τὴν μεγαλοπρέπειαν, ἀλλὰ διὰ τὴν καταιπείσιν καὶ τὴν πληροφορήσιν ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπους, ὑποφέρει καὶ σέργει τὴν κάμνην ὄρκου, καὶ τὴν λέγει ἀνάξια τῆς θείας τῆ μεγαλειότητος. Ἡμεῖς λοιπὸν εἰμεθα, λέγει, οἱ πιστοὶ κληρονόμοι τῆς ἐπαγγελίας τῆ Θεοῦ, τῆς δοθείσης εἰς τὸν Ἀβραάμ, οἵτινες ἀλογηθήμεν ἐν τῷ σπέρματι τοῦ Ἀβραάμ, τὸ ὁποῖον σπέρμα εἶναι ὁ Χριστός. Βλέπε δὲ, ἀγαπῆτε, πῶς εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ἐμεσίτισεν, διὰ τὴν δέξιν, ὅτι καὶ τότε ὁ Υἱὸς ἐγενε μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· ἐπειδὴ διὰ μέσου τῆ Υἱοῦ, ὡς λόγος, ὡμυον ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, καὶ ὑπέσχετο εἰς τὸν Ἀβραάμ.

18. „Ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδυσώατον ψάσασθαι Θεὸν“

Διὰ δύο πραγμάτων“ ποῖον καὶ ποῖον; εἰς μὲν, τὴν εἰρη ἀπλῶς ὁ Θεὸς καὶ τὴν ὑπόσχεσιν· καὶ ἄλλο δὲ, τὴν τὴν προσθέσιν καὶ ὄρκον εἰς τὴν ὑπόσχεσιν τῆ· διότι ἐπειδὴ κοινὰ εἰς τὰς ἀνθρώπους τὰ φαίνεται πλέον πιστότερον καὶ βεβαιότερον, ὁ ὄρκος διπλασθὲν, διὰ τὰ καὶ ὁ Θεὸς ἐπρόσθεσε τὴν· τὸ δὲ „ἐν οἷς“ εἶναι αὐτὴ τῆ, ἐξ ὧν, ἤγει ἀπὸ τῶ ὁποῖα δύο αὐτὰ πράγματα δείχεται πιστότητι ἢ ὑπόσχεσις τῆ Θεοῦ, καὶ ἀδυσώατον εἶναι τὴν εἰρη ψάσματος ὁ Θεός. Καθὼς λοιπὸν λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ὡμοσεν ὁ Θεός, συγκαταβαίνωντας διὰ τὴν ἐδικὴν μας ἀσφάλειαν (καὶ μᾶλλον ὅτι εἶναι ἀνάξιον Θεῷ τὸ τὴν ὁμολογίαν) ἐτι εἶπεν αἰωτέρω καὶ τὸ „ἐμαυτὸν ἀφ' ὧν ἐπαθε τὴν ὑπακοήν“· ἐπειδὴ καὶ οἱ ἄνθρωποι τὰ νομίζουσι πῶς εἶναι ἀξιοπιστότερον, τὸ τὴν γνωρίσιν τινὰς τὸ πρᾶγμα μετὰ τὴν πείραν καὶ δοκιμὴν.

„Ἰσχυρὰν παρὰ κλησιν ἔχωμεν, οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκαμνήνης ἐλπίδος“.

Ἡποῖ διὰ τὰ ὑποσχεθῆ, καὶ διὰ τὰ ὡμοσεν ὁ Θεός εἰς τὸν Ἀβραάμ, διὰ τὴν ἔχωμεν ἡμεῖς οἱ κληρονόμοι τῆς πίστεως καὶ ἐπαγγελίας τῆ Ἀβραάμ, παρακίνησιν καὶ παρηγορίαν μεγάλην· ἐπειδὴ περὶ ἄλλοτερον ἔκαμε τὸν ὄρκον ὁ Θεός διὰ λόγους, ἤγει διὰ πληροφορίαν ἐδικὴν μας, ὅτι κατεφύγαμεν καὶ ἐπιστάσαμεν εἰς αὐτὸν, παρὰ ὅπου τὸν ἔκαμε διὰ τὸν Ἀβραάμ. Εἰς τί πρᾶγμα δὲ ἔχομεν ἡμεῖς τὴν παρακίνησιν καὶ παρηγορίαν ταύτην; εἰς τὸ τὴν κρατήσωμεν, λέγει, τὴν προκαμνήν ἐλπίδα, ἤγει ἵνα ἀπὸ ἐκείνης τῆς γυναικὸς ἐπαγγελίας, ὅτι ἐδόθησαν τότε εἰς τὸν Ἀβραάμ, πληροφορηθῶμεν ἡμεῖς διὰ τῆς ἐρανίας, καὶ ἵνα μὴ διασώζωμεν περὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ὅτι ἐλπίζομεν τὴν ἀπολαύσωμεν· ἀλλὰ κρατῶντες βεβαίως καὶ ἀσφαλῶς τὴν ἐλπίδα μας, μὴ ἀπιστῶμεν, ἐπειδὴ δεῖ βλέπομεν πληρημοῦν τὴν ἐλπίδα ταύτην, καὶ τὰς τῆ Θεοῦ ὑποσχεσεις· „ἐλπίς ἡ βλέπομένη κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀπόστολον, ἐκ ἑστίν ἐλπίς“ (Ῥωμ. ἡ. 24.) διότι ἡ μετ' ὄρκου ἐπαγγελία, καὶ ὑπόσχεσις, ὅτι ἐδόθη πρὸς τὸν Ἀβραάμ, αὐτὴ ἐδόθη καὶ πρὸς ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς, ὅτι ἐπιστεύσαμεν εἰς τὸν Χριστόν, ὅς τις εἶναι σπέρμα τῆ Ἀβραάμ, καθὼς εἴρηται αἰωτέρω.

19. „Ἦν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν“

Ταύτῃ, λέγει, τὴν ἐλπίδα περὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ὡς ἄγκυραν βεβαίαν, καὶ σερραῖ· δι' ὅτι καθὼς ἡ ἄγκυρα βασιάζει σερραὶ τὰ καίκια εἰς τὸν καιρὸν τῆς φερτῆς, ἐτι καὶ ἡ βεβαία ἐλπίς κάμνει σερραὶ καὶ ὑπομονητικὰς ἐκείνας τὰς Χριστιανὰς, ὅτι σαλεύονται ἀπὸ τῆς πειρασμῶν. Δεῖ εἶπε δὲ ὁ Ἀπόστολος ἀπλῶς ἄγκυραν, ἀλλὰ ἄγκυραν ἀσφαλῆ, καὶ βεβαίαν· διὰ τί εἶναι καὶ ἄγκυρα, ὅτι δεῖ ἡμπορεῖ τὴν βασιάζει τὸ καίκι ἀσάδωτον καὶ ἀκίνδυνον, ἢ ὅταν αὐτὴ ᾖ σάπια, ἢ ὅταν ᾖ λεπτή, καὶ ἐλαφρά. Πρεπόντως δὲ καὶ σοφῶς ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, δεῖ ἔφειν ἐδῶ παράδειγμα τὸ θεμέλιον, ἀλλὰ τὴν ἄγκυραν· διὰ τί, τὸ μὲν θεμέλιον, φέρεται εἰς παράδειγμα τῶν πολλὰ σερραῶν, καὶ φιλοσόφων, ἡποῖ τῶν ὑπομονητικῶν ἀνθρώπων· ἡ δὲ ἄγκυρα, φέρεται εἰς παράδειγμα τῶν σαλευομένων, καὶ ἐκείνων ὅτι ἔχον φερτῆν καὶ ζάλλω, ὁποῖοι ἦσαν καὶ οἱ ὅτι Ἑβραίων πιστεύσαντες, οἵτινες ἐπαράττοντο ἀπὸ τῆς πειρασμῶν (1).

„Καὶ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος φέρει καὶ ἄλλην ὁμοίωσιν τῆς ἄγκυρας μετὰ τὴν ἐλπίδα· ὅτι καθὼς ἡ ἄγκυρα κε-
Epistole di S. Paolo. Tom. III. Ττ κρυμ-

„Καὶ ἄσπερχομεῖν αἰς τὸ ἐσώτερον τῆ καταπέτασματος“

Εἶπεν αὐτῶτερον ὁ Παῦλος ὅτι προσμείνατε, ἀδελφοί, καὶ βέβαια θέλετε ἀπολαύσετε τὰ ἐλπίζόμενα ἀγαθὰ· τώρα δὲ πληροφορῶν αὐτὰς πλείοτερον, λέγει, ὅτι τὰ μέλλοντα ταῦτα ἀγαθὰ ἀπὸ τώρα ἤδη τὰ ἔχομεν, καὶ τὰ ἀπολαμβάνομεν μὲ τὴν ἐλπίδα· διὰ τὴν ἢ ἐλπίς μας, ἐμβαίνομεν μέσα εἰς τὸν ἕρανόν (τῶν γὰρ ὀνομάζει καταπέτασμα) μᾶς ἔκαμε νὰ δεισκώμεθα μέσα εἰς τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, ὅπως μᾶς ὑπεσχέθη ὁ Θεός, καὶ ἀκόμη δεισκώμεθα ἐδῶ κάτω εἰς τὴν γῆν, καὶ καὶ ἀκόμη μὲ τὸ ἔργον δὲν τὰ ἀπολαύσαμεν· ἐπειδὴ τὸν ἕρανόν, καὶ τὰ ἐν ἕρανός ἀγαθὰ ὑπεσχέθη νὰ μᾶς δώσῃ ὁ Κύριος εἰς τὰς ἐν Εὐαγγελίοις μακαρισμῶς, ὅπως ἐξεφάνησε· (Ματθ. Ե.) πόσω μεγάλῳ θυάμιν ἔχει ἡ ἐλπίς, ὥστε τὰς ἐπιγίους, τὰς κάμνει ἑρηνίους· καθὼς δὲ εἰς τὴν παλαιὰν Σκηνὴν τῆ Μαωσέως, τὸ ὑφαντὸν καταπέτασμα ἦτον, ὅπως ἐχώριζε τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων ἀπὸ τὴν ἄλλῃ Σκηνῇ· ἐτῆ καὶ ὁ ἕρανός ἐστὶν ὡσαύτῃ καταπέτασμα, τὸ ὁποῖον διαχωρίζει τὰ κάτω καὶ γῆνα, ἀπὸ τὰ θειότερα καὶ ὑπερεράνια.

20. „Ὅπως πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς“

Αφ' οὗ εἶπεν αὐτῶτερον ὁ Θεὸς Ἀπόστολος ὅτι ἡ ἐλπίς μας ἐμβαίνει μέσα εἰς τὸν ἕρανόν, βεβαίως τώρα τῶτο ἐδῶ, καὶ πιστοί διὰ μέσῃ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἤγουν ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς ἐμβῆκε μέσα εἰς τὸ ἐνδότερον μέρος τῆ καταπέτασματος, ἤγουν τὸν ἕρανόν· καὶ ὅχι ἀπλῶς ἐμβῆκεν, ἀλλὰ πρόδρομος ἐμβῆκεν, ἥτοι αὐτὸς πρῶτος ἀνοίξε τὸν δρόμον καὶ ἐμβῆκεν εἰς αὐτό, ἵνα καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ τὴν ἐμβῆμεν κατόπιν ἀπὸ αὐτόν· διότι ὁ πρόδρομος, τινῶν ὅπως τὸν ἀκολούθῃν εἶναι πρόδρομος, καὶ ἡ διαφορά ὅπως εἶναι ἀναμεταξύ εἰς τὸν πρόδρομον, καὶ εἰς τὰς ἀκολουθῶντες, δὲν εἶναι πόσον πολλή, καθὼς δὲν ἦν πόση πολλή καὶ ἡ διαφορά τῶ Ἰωάννη, καὶ τῶ Χριστῷ, κατὰ τῶτο δηλαδὴ, καθὼς δὲ ὁ μὲν Ἰωάννης, ἦτον πρόδρομος, ὁ δὲ Χριστὸς ἦτον ἀκόλουθος τῶ προδρόμου. Μὴ λοιπὸν ἀδημονεῖτε καὶ ἐσεῖς ἀδελφοί μας, διὰ τὴν ὀλίγην θέλετε ἐμβῆτε ἐκεῖ, ὅπως εἶναι καὶ ὁ πρόδρομος ἡμῶν Χριστός. Δὲν ἔρρεσθι δὲ ὁ Ἀπόστολος νὰ εἰπῇ μόνον πρόδρομος, ἀλλὰ ἐπρόσθετε καὶ τὸ „ὑπὲρ ἡμῶν“ εἰς περαιοτέρην πίσωσιν, ὡσαύτῃ νὰ λέγῃ τῶτο· ὁ Χριστὸς δὲν ἐχρειάζετο νὰ ἐμβῇ μέσα εἰς τὸ ἐσώτερον τῶ ἕρανόν· πῶς γὰρ τῶτο ἐχρειάζετο αὐτὸς ὅπως εἶναι Θεός, καὶ δεισκειται πανταχῇ; ἀλλὰ καθὼς ἐφόρεσε σάρκα διὰ λόγον μας, ἐτῆ καὶ διὰ λόγον μας ἐμβῆκεν εἰς τὸ ἐσώτερον τῶ ἕρανόν, διὰ νὰ ἀνοίξῃ τὴν εἴσοδον εἰς ἡμᾶς· ὥστε ἀναγκαιῶς ἔχομεν νὰ ἐμβώμεν καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτό. Διὰ τῶτο καὶ ὁ Κύριος ἔλεγεν „ἐν τῇ οἰκίᾳ τῶ Πατρὸς ἡμεῖς μοιαί πολλαὶ εἰσιν· εἰ δὲ μήγε, εἶπον αὐτοῖς ὑμῖν, πορεύομαι ἐτοιμάσαι τόπον ὑμῖν, καὶ ἐὰν πορεύθῃ, καὶ ἐτοιμάσω ὑμῖν τόπον, πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἑμαυτὸν, ἵνα ὅπως εἰμὶ ἐγὼ, καὶ ὑμεῖς ἦτε“· (Ἰωάν. 14. 2.) ἡ τὸ „ὑπὲρ ἡμῶν“ νοεῖται ἀντὶ τῶ, διὰ τῶτο ἐμβῆκε πρόδρομος ὁ Χριστὸς εἰς τὸν ἕρανόν, διὰ νὰ ἐντυγχάσῃ καὶ νὰ μεσιτεύῃ διὰ λόγον μας πρὸς τὸν Πατέρα, καθὼς καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς ἐμβαίνει μίαν φοράν τὸν χρόνον εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων, διὰ νὰ ἐξιλάσῃ τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν τῶ λαοῦ.

„Κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, Ἀρχιερεὺς γνωσμένος αἰς τὸν αἰῶνα“.

Καὶ ὅτος ὁ λόγος εἶναι μεγαλωπία παρηγορία εἰς τὰς Χριστιανὰς, δηλαδὴ τὸ νὰ ἦναι ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς Χριστὸς αἰῶν, καὶ ὅχι κάτω· καὶ τὸ νὰ ἦναι πολὺ καλλίτερος ἀπὸ τὰς Ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων, κατὰ διαφόρους τρόπους. α'. κατὰ τὴν τάξιν, ἐπειδὴ, ὅχι κατὰ τὴν τάξιν τῶν Ἀρχιερέων ἐκεῖνων ἦτον Ἀρχιερεὺς, ἀλλὰ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. β'. κατὰ τὸν διάφορον τόπον· διὰ τὴν δὲν εἶναι Ἀρχιερεὺς ἐν τῇ κάτω χειροποιήτῳ σκηνῇ, ἀλλὰ ἐν τῇ ἄνω ἀχειροποιήτῳ ἕρανῳ. γ'. κατὰ τὴν διαθήκην· διὰ τὴν ὁ Χριστὸς ἦτον Ἀρχιερεὺς με-

κρυμμένη ὅσα μέσα εἰς τὸν πάτον τῆς θαλάσσης, δὲν ἀφίει νὰ σαλευθῶνται πρὸς καίκια· ἐτῆ καὶ ἡ περὶ τῶν μελόντων ἐλπίς, κρυμμένη ὅσα μέσα εἰς τὸ βάθος

τῆς καρδίας μας, δὲν ἀφίει νὰ παρατῶνται αἱ ψυχαὶ μας ἀπὸ τοὺς πειρασμούς.

μεγαλιτέρας, καὶ τελειότερας διαθήκης ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς, ἥτοι τῆς Νέας. δ'. κατὰ τὸ μόνιμον τὸ χρόνον, καὶ ὅτι ὁ Χεῖς δὲν εἶναι Ἀρχιερεὺς πρόσκαιρος, ἀλλὰ αἰώνιος (1). ε'. καὶ κατὰ τὸ πρόσωπον, καὶ ὅτι ὁ Χεῖς εἶναι Υἱὸς Θεοῦ, καὶ ὄχι φίλος ἀνθρώπου, καθὼς ἦτον οἱ ἄλλοι Ἀρχιερεῖς, ὥστε διὰ ταῦτα πάντα τὰ πλεονεκτήματα ὅπως ἔχει ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς Χεῖς, πρέπει νὰ χαίρετε ἀδελφοί, καὶ ὄχι νὰ λυπησθε. Ἡξίουσε ὁμοίως, ὡς ἀναγνώσα, ὅτι καθὼς ὁ Χεῖς διὰ τὴν ἀνθρώπινην, ὅπως ἐφόρεσεν ἔχοντα Ἀρχιερεὺς, ἐτίθη καὶ αὐτὰ ὅλα ὅπως εἶπομεν τὰ παρεπόμενα τῇ τῷ Χεῖς Ἀρχιερωτικῇ, διὰ τὴν αὐτὴν ἀνθρώπινην τῷ Χεῖς λέγονται, καὶ ὄχι διὰ τὴν Θεότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

1. „Οὗτος γὰρ ὁ Μελχισεδέκ Βασιλεὺς Σαλήμ, Ἰερὺς τῷ Θεῷ
„τῷ Ὑψίστῳ (2). ὁ σιμωνιτικῶς Ἀβραάμ ὑποσφύροντι ἀπὸ τῆς
„κοπῆς τῶν Βασιλέων, καὶ ἀλλογήσας αὐτὸν“.
2. „Ὡς δεκάτῳ ἀπὸ πάντων ἐμέμευσεν Ἀβραάμ“. (Γεν. 14. 18.)

Σκοπὸν ἔχει ὁ Ἀπόστολος νὰ ἀποδείξῃ μὲ τὰ λόγια ταῦτα, τὴν ἐλάττωσιν ὅπως ἔχει ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἀπὸ τῆς Νέας, καὶ ἐκ τῆς ἐναντίας τὴν ὑπεροχὴν ὅπως ἔχει ἡ Νέα ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς. καὶ τὸ ποῦ εἰδείξε μὲν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης, ὅταν εἶπεν ὅτι ὁ Θεός, εἰς μὲν τῆς παλαιᾶς ἐλάλῃσε διὰ μέσου τῶν δούλων τῶ Προφητῶν, εἰς ἡμᾶς δὲ τῆς νέας χάριτος ὑἱός, ἐλάλῃσε διὰ μέσου τῷ Υἱῷ τῷ ἐπειδὴ ὁμοίως ἦτον ἀσθενεῖς οἱ ἀκούοντες, μὲ τὸ νὰ ὀλιγοψύχισαν ἀπὸ τῆς πειρασμῶς, ἐπαρηγόρησεν αὐτὸν τὴν ὀλιγοψύχῃ μὲ τὰ προλαβόντα λόγια ὅπως εἶπεν· ἀφ' οὗ δὲ ἀρκετὰ τῆς ἐπαρηγόρησε καὶ τῆς ἐπαραθάρρυνσε, πῶρα πάλιν φέρει εἰς τὸ μέσον τὸν λόγον καὶ τὴν διδασκαλίαν, ὅτι ὑπερέχει ἡ Νέα Διαθήκη ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς. Καὶ βλέπε σοφίαν τῷ Παύλῳ· δείχνει τὸν Μελχισεδέκ, ὅστις ἦτον τύπος τῷ Χεῖς, ὑπερέχοντα ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ· διὰ τί, αὐτὸν ὑπερέχον αὐτὸν, δὲν ἤθελε τὸν ἀλλογήσῃ, καὶ δὲν ἤθελε λάβῃ δεκάτας ἀπὸ αὐτοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ, ἐκατάγοντο οἱ Ἰερεῖς τῆς παλαιᾶς νόμου, φανερὸν ὅτι καὶ αὐτὸς ὑπερέχει ὁ Μελχισεδέκ, καὶ ὅτι ἀλλογῶντας αὐτὸς τὸν προπάτορα αὐτοῦ Ἀβραάμ, καὶ ἀποδεκατῶντας αὐτὸν, ἐκταυτῇ ἀλλογῇ καὶ ἀπεδεκατῶν καὶ τῆς ἐκ τῷ Ἀβραάμ καταγομένης Ἰερεῖς· ἀντίτως δὲ ὁ τύπος Χεῖς ὁ Μελχισεδέκ, πόσον ὑπερέχει τῆς Ἰερεῖς τῆς νόμου, πόσω μᾶλλον ὑπερέχει αὐτὸς ὁ Χεῖς, τὸ πρωτότυπον τῷ Μελχισεδέκ, καὶ ὁ ἀληθινὸς καὶ πραγματικὸς Μελχισεδέκ; Τὸ εἶναι ὅλον τὸ νόημα τῷ Ἀποστολικῷ ρήτι τῷ τῷ· ὁ δὲ Ἀπόστολος ἐσωτέμε τὴν περὶ τῷ Μελχισεδέκ διήγησιν καὶ ἰσορίαν, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ἡ Θεία Γραφή, καὶ κάμνει εἰς αὐτὴν μίαν θεωρίαν, ἀληθοῶς αὐτὴν μουσικῶς καὶ πνευματικῶς.

„Πρώτον μὲν, ἐρμηνευόμενος Βασιλεὺς δικαιοσύνης“.

Απὸ ἐδῶ ἀρχιᾶ ὁ Παῦλος νὰ δείχνῃ πῶς ἦτον τύπος τῷ Χεῖς ὁ Μελχισεδέκ, καὶ πρῶτον λέγει, ἀπὸ αὐτοῦ τὸ ὄνομα τῷ Μελχισεδέκ, μάθαινε σὺ ὡς ἀναγνώσα, τὴν ἀκρίβειαν καὶ ὁμοιότητα, ὅπως ἔχει ὁ Μελχισεδέκ μὲ τὸν Χεῖς· διότι Μελχί μὲν, θέλει νὰ εἴπῃ Βα-

σι-

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος ὅτι ὁ Χεῖς εἶναι Ἀρχιερεὺς αἰώνιος, ὄχι διὰ τί προσφέρει θυσιάαι· ἐπειδὴ μίαν φοράν ἐπρόσφερε τὸ ἐδικόν αὐτοῦ σῶμα θυσίαν ἐν τῷ Σταυρῷ· ἀλλὰ διὰ τί αἱ μεσίτης προσφέρει αἱ πιστεύοντες αἰς τὸν Πατέρα· ὅθεν λέγει ὁ Παῦλος ἀλλοχού· „δι' αὐτῶν ἐσχηκαμεν τὴν προσεγγίαν οἱ ἀποφότεροι“, ἐν ἐνὶ Πνεύματι πρὸς τὸν Πατέρα. (Ἐφ. β'. 18.) Καὶ ὁ Κύριος λέγει ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις· „ὁ δὲ εἰς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, ἢ μὴ δι' ἐμῶν“. (Ἰωάν. 14. 6.) Προσδέχεται δὲ ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος ὅτι διὰ τὸν ὁ Ἀπόστολος ἀνέφερεν αἰσπερὶ τὸν ἄρχον, ὅπως ἔκαμεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἀβραάμ, διὰ τὴν δέξιν τὸ ἀμε-

πίδιστον τῆς βουλῆς τοῦ Θεοῦ, καὶ μαζί μὲ τὸν νὰ κατασκάσῃ καὶ νὰ σωμαποθέσῃ τὸ βέβαιον καὶ ἀμετίδιστον τῆς κατὰ τὴν πίσιν Μελχισεδέκ Ἀρχιερωσύνης τοῦ Χεῖς· ἐπειδὴ διὰ τὴν Ἀρχιερωσύνην αὐτὴν τῷ Χεῖς ἔκαμεν ἄρχον ὁ Θεός· „ὡμοσε γὰρ ἡσὶ Κύριος, καὶ ὁ μετὰ μεληθίσεται“· σὺ Ἰερὺς εἰς τὴν αἰῶνα κατὰ τὴν πίσιν Μελχισεδέκ“. (Ψαλμ. 110. 4.)

(2) Οὕτω γίνεται ἀνεξαρτήτως, ἡ ἐλπίς περὶ τοῦ αὐτοῦ· „ὅπως γὰρ ὁ Μελχισεδέκ Βασιλεὺς Σαλήμ, ὁ Ἰερὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου, ἐστὶν ὁ σιμωνιτικῶς Ἀβραάμ“.

σιλός, Σεδεκ δὲ, θέλει νὰ εἰπῇ δικαιοσύνη. Ποῖος δὲ ἄλλος εἶναι Βασιλὸς δικαιοσύνης, παρὰ μόνος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός; διὰ τὸτο ὁ μὲν Προφήτης Μαλαχίας εἶπε περὶ αὐτοῦ· „Καὶ ἀνατελεῖ ὑμῖν τοῖς φοβεμένοις τὸ ὄνομά μου ἥλιος δικαιοσύνης“ (Μαλαχ. δ. 2.) καὶ ὁ Παῦλος ἄλλαχθ’ „ὅς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη, καὶ ἁγίασμός, καὶ ἀπολύτρωσις“ (Α. Κορ. α. 30.).

„Ἐπατα δὲ, καὶ Βασιλὸς Σαλήμ· ὁ ἐστὶ Βασιλὸς εἰρήνης“.

Καὶ ἀπὸ τῆς πόλιν δὲ, πῆς ὁποίας ἦτον Βασιλὸς ὁ Μελχισεδέκ, μαθήσανε, ὡς ἀναγνώσαν, ὅτι αὐτὸς ἦτον τύπος Χριστοῦ· δι’ ὅτι Σαλήμ θέλει νὰ εἰπῇ, εἰρήνη (1)· ποῖος δὲ ἄλλος εἶναι Βασιλὸς εἰρήνης, παρὰ ὁ Χριστός, ὅς τις εἰρλωποποίησε τὰ ἐν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, κατὰ τὸν αὐτὸν πάλιν Παῦλον; (Κολοσσ. α. 20.) ὥστε εἰς κἀνὲνα ἀνθρώπον ψιλὸν δεῦν ἀρμόζει τὸ νὰ ἦναι Βασιλὸς δικαιοσύνης, καὶ Βασιλὸς εἰρήνης παρὰ εἰς μόνον τὸν Θεάνθρωπον Χριστόν· ὁ γὰρ Μελχισεδέκ εἶχε ταῦτα, μετ’ ὀνόματα ψιλὰ, ὁ δὲ Χριστός τὰ εἶχε πραγματικῶς καὶ μετ’ ἀλήθειαν.

3. „Ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος“ (2)

Ιδὲ μαθήσανε, ὡς ἀναγνώσαν, καὶ ἄλλῳ ὁμοιότητι ὅπου ἔχει ὁ Μελχισεδέκ μετ’ ὃν Χριστόν, διὰ τὴν καθὰς ὁ Μελχισεδέκ ἦτον ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ, ὅχι διὰ τὴν δεῦν εἶχε Πατέρα, καὶ Μητέρα (ἐπεὶ εἶχε καὶ αὐτὸς γονεῖς ὡς καὶ εἴς ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων) ἀλλὰ διὰ τὴν δεῦν ἐγενεαλογήθη κατὰ εἰς τὴν θείαν Γραφήν, ὅθεν ἀναφέρονται τὰ ὀνόματα τῶν γονέων εἰς αὐτὸν, καθὰς ἀναφέρονται τὰ ὀνόματα τῶν γονέων τῶν ἄλλων δικαίων· καθὰς, λέγω, ὁ Μελχισεδέκ ἦτον ἀπάτωρ, καὶ ἀμήτωρ, τοιοῦτόπως ἦτον καὶ ὁ Χριστός· δι’ ὅ,τι ἀπάτωρ μὲν ἦτον ὁ Χριστός, κατὰ τὴν κάτω καὶ χρονικὴν γενέσιν, ἐπεὶ ἐκ μόνης τῆς Παρθένου Μαρίας τῆς Μητρός τε ἐγεννήθη κατὰ σάρκα χωρὶς Πατέρα· ἀμήτωρ δὲ ἦτον, κατὰ τὴν αἰῶνα καὶ προαιώνιον γενέσιν, ἐπεὶ ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς ἐγεννήθη πρὸ πάντων τῶν αἰώνων κατὰ τὴν Θεότητα, ἀρρήτως καὶ ἀκατανοήτως· εἶναι δὲ καὶ ὁ Χριστός ἀγενεαλόγητος, καθὰς ἦτον ἀγενεαλόγητος καὶ ὁ Μελχισεδέκ· ἐπεὶ κατὰ τὸν Ἡσαΐαν· „τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται“; (Ἠσ. νγ. 8.) διὰ τὴν καὶ ὁ αὐτὸς γεννήσας αὐτὸν Πατὴρ, εἶναι ἀνεκμυλῶτος, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τρόπος τῆς προαιωνίου αὐτοῦ γεννήσεως, εἶναι ἀκατάληπτος· ἀλλὰ καὶ ἡ κάτω γεν-

(1) Ἡ Σαλήμ αὕτη εἶναι ἡ ἰδίᾳ Ἱερουσαλήμ, ἡ ὁποία διὰ τὴν ἐτζί ὀνομάζεται, ὅρα ἐν τῇ ὑποσημείωσιν τῆς σελ. 27.)

(2) Κοιτῶν ἐν τῇ μέλει τῇ ρηδὶ τῆς Θεοφορίας Μαξίμου ῥητὴ ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς Ἀποστολικῆς πύξης, προσεδέχθη καὶ τὸτο ὅπου λέγει, ὅτι διώσται καὶ καθεὶς εἴς νὰ γενῇ ὡς ὁ πόντος Μελχισεδέκ ἀπάτωρ ἀμήτωρ καὶ ἀγενεαλόγητος· „Πᾶς ὁ πᾶς μέλη νεκρώσας τὰ ἐπὶ γῆς, καὶ ὅλον ἑαυτὸν τῆς σαρκὸς κατισβέβηκε τὸ φρόνημα, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν διόλου σχέσιν ἀποσημαίνων, δι’ ἧς ἡ τῷ Θεῷ μόνῳ χρεωσμένη παρ’ ἡμῶν ἀγάπη μερίζεται, καὶ ἀρνησάμενος πάντα τὰ τῆς σαρκὸς καὶ κοσμογονίας, καὶ ἀρνησάμενος τῆς θείας ἐνεκεν χάριτος... ὁ σοῦτος ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ καὶ ἀγενεαλόγητος κατὰ τὸν μέγαν Μελχισεδέκ γέγονεν, ὃς ἔχων ὅπως ἀπὸ σαρκὸς κρατῶν καὶ φύσεως, διὰ τὴν γεγεννημένον πρὸς τὸ Πνεῦμα σωάμενος“ (Κεφ. σέ. σελ. ζ’. Ἐκκατοντ. πῶν Θεολογικ.) Ἀξία ἐπίσης εἶναι ἡ ἱστορία ὅπου γράφεται ἐν τῇ Γεροντικῇ περὶ τῆς Μελχισεδέκ· ἐδιηγῆται γὰρ ὁ Ἀββὰ Δανιὴλ, ὅτι εἴς τινος σηματοφόρος Γερόντος ἐξ ἀπλότης ἐλεγεν, ὅτι ὁ Μελχισεδέκ ἦναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ πρὸ σφαλερὸν φρόνημα τοῦ Γερόντος μαζὶν ὁ Θεὸς Κύριος ὁ Ἀλεξάνδριος με-

ποιῶν σοφὸν τρόπον ἐδιόρθωσεν αὐτόν. Ἐξεδύσαντες πᾶς ὁ Γερόντος ἦτον ἀνθρώπος σηματοφόρος, καὶ εἶχε παρρησίαν πολλὴν πρὸς τὸν Θεόν, ὑποκρίνεται πᾶς αὐτοῖς ἦτον ὅπου εἶχε τὸ παιδὸν σφαλερὸν φρόνημα. Προσκαλεσάμενος λοιπὸν τὸν Γερόντος λέγει αὐτῷ· Ἀββὰ ὑπολαμβάνω ὅτι ὁ Μελχισεδέκ ἦναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· παρακαλῶ σε νὰ ἴνα δευδῇς τῷ Θεῷ, νὰ σε πληροφορήσῃ ἀνίσως ἡ σοιούτη μου δόξα ἦναι ἀληθῆς. Ὁ δὲ Γερόντος μετὰ χαρᾶς ὑπακούσας, παρεκάλεσε τὸν Θεόν τρεῖς ἡμέρας, νὰ τὸν πληροφορήσῃ περὶ τούτου· ὁ δὲ Θεὸς ὑπέκρινε τῆς δεήσεώς τε, καὶ ἐπληροφόρησεν αὐτόν· ὅθεν ὁ Γερόντος ὑποστρέφας μετὰ χαρᾶς εἰς τὸν Ἅγιον Κύριον λέγει αὐτῷ· ἐπληροφόρηθις, Δέσποτα, ὑπὸ τῷ Θεῷ, ὅτι ὁ Μελχισεδέκ δεῦν ἦναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἀνθρώπος, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀνθρώποι· διὰ τὴν καὶ καὶ τὸν παρὲν ὑπὲρ τούτου, ἐδιδέχθη ὁ Θεὸς ὅλους τοὺς ἀπὸ Ἀδάμ εἰς τὸν Μελχισεδέκ Προπάτορας εἰς πρὸς εἰς· καὶ ὅτε ἦλθεν ἐμπροσθέν μου ὁ Μελχισεδέκ, ἠπέμει Ἀγγέλος, οὗτος εἶναι ὁ Μελχισεδέκ· ὅθεν ἐπληροφόρηθις ὅτι αὐτὸς ἦναι ἀνθρώπος, καὶ ὅχι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐτζί μετὰ σοφίᾳ μέθοδον ἐδιωρθώθη ὁ Γερόντος. Ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτὸς Θεὸς Κύριος ἐν τῇ Γλαφυράτῃ, ἐλέγχε μερικῶς ὅπου ἐνόμισαν, πᾶς ὁ Μελχισεδέκ ἦτον Ἀγγέλος, καὶ ὅχι ἀνθρώπος.

γεννήσασα αὐτὸν Μήτηρ, εἰς λογαριασμὸν ἀνθρώπου δὲν ὑποπίπτει, κατὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον τὸν ἐγέννησεν, ἐπειδὴ εἰς δύναται νὰ ἐννοήσῃ, πῶς Παρθένος ἔσα ἀσπάραι αὐτὸν σιωλέαβε! πῶς ἀκόπως τὸν ἐβάσασε! πῶς χαλὴς πόνος καὶ φθορὰ τὸν ἐγέννησε! καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ὁ Χριστὸς λοιπὸν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ καὶ πραγματικῶς ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ (1). ὁ δὲ Μελχισεδέκ ἦτον ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ, ὅχι ἀληθῶς καὶ πραγματικῶς, ἐπειδὴ τὸτο εἶναι ἀδύνατον· ἀλλὰ διὰ τὴν δὲν φέρονται τὰ ονόματα τὸν γονέων τε εἰς τὴν θείαν Γραφὴν· ὥστε τὸ „ἀγνεαλόγητος“ εἶναι ὡσαύτῃ ἐξηγητικὸν τῷ ἀπάτωρ, καὶ ἀμήτωρ, ὡσαύτῃ νὰ λέγῃ ὁ Ἀπόστολος· ἔτι εἶπον τὸν Μελχισεδέκ ἀπάτορα, καὶ ἀμήτορα, καὶ ὁ ἀγνεαλόγητον, ὡσαύτῃ ὅτε ἡ γενεὰ τε δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν θείαν Γραφήν.

„Μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ
„Τίῳ τῷ Θεῷ, μένει ἱερὸς εἰς τὸ διωκεῖς“.

Καὶ τῶν τὸν λόγον, ὃ ἀναγνώσας, παρόμοια θέλεις νοήσεις καθὼς καὶ τὰ προειρημμένα· δι' ὅτι ὁ Μελχισεδέκ, καὶ ὁ μὲν ἄνθρωπος, βέβαια εἶχε καὶ ἀρχὴν ἡμερῶν, καὶ τέλος ζωῆς· πλὴν καὶ ὁ ἡμεῖς δὲν ἡξούρομεν, ἔτε πότε ἐγεννήθη, ἔτε πότε ἀπέθανεν, ἐπειδὴ τὸτο δὲν τὸ ἐμάθομεν ἀπὸ τῆς Γραφῆς, διὰ τὸτο, ὡς πρὸς τὴν ἐδικὴν μας γνώσιν, ἔτε ἀρχὴν ἔχει ὁ Μελχισεδέκ, ἔτε τέλος (2). ὁ Χριστὸς ὁμοῦς, ὡς φύσει Θεὸς ὅτε εἶναι, ἔτε ἀρ-

(1) Ὅθεν εἶπε περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ὁ Μελχισεδέκ συναγεται, ὁ ἀμήτωρ, ἀπάτωρ γίνεται, ἀμήτωρ τὸ πρότερον, ἀπάτωρ τὸ δέυτερον“ (Λόγ. εἰς τὴν Γενέθλια.).

(2) Ὁ δὲ Θεοφόρος, καὶ τῷ ὄντι φερνόμενος μέγιστος Μάξιμος ὑψηλῶς ὡς καὶ θεωρητικῶς τροπολογεῖ τὸν ἀπάτορα καὶ ἀμήτορα Μελχισεδέκ, λέγων· „ἀπάτωρ, ἀμήτωρ καὶ ἀγνεαλόγητος“ μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων ἀναγεγραπταὶ ὁ μέγας Μελχισεδέκ, ὡς ὁ ἀληθὴς τῶν Θεοφόρων ἀνδρῶν διεσάφησε λόγος, οὐ διὰ τὴν φύσιν τὴν κτιστὴν, καὶ ἐξ ἐκ ὧν τῶν, καὶ ἡν τὰ εἶναι ἡρέατο, καὶ ἐλίζεν, ἀλλὰ διὰ τὴν χάριν τὴν θείαν καὶ ἀκτιστον, καὶ αἱ οὕτως ὡς πέρ πᾶσαν φύσιν, καὶ παντὶ χρόνῳ, ἐκ τοῦ αἰῶνος τοῦ Θεοῦ. (Ἐκ τῶν θεωριῶν) Καὶ πάλιν· „Πάντα ὅσα μετὰ Θεόν, καὶ πᾶν αὐτῷ γνωσκίμως κατὰ τὴν θεωρίαν ποιησάμενος, καὶ αὐτοῦ τῶν ὄντων ἐμμένει, ὃ ἐπιθεωρεῖται τὸ οἰοῦν πέραν, ὁ Θεὸς Μελχισεδέκ, πρὸς τὴν θείαν καὶ ἀνάρχον καὶ ἀδανάτων τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀκρίτως τὸν νοῦν ἀνεπέσασε“ καὶ ἐκ τοῦ, διὰ τὴν χάριν κατὰ χάριν ἐν Πνύματι γεννήσας, καὶ σώαν καὶ ἀληθῆ ἐν αὐτῷ φέρει τοῦ γεννηθέντος Θεοῦ τὴν ὁμοίωσιν· ἐπὶ καὶ πᾶσα γεννήσις, παντὸς τῷ γεννῶντι πέφυκεν ἀποτελεῖν τὸ γεννημένον· τὸ γὰρ γεγεννημένον φησὶν ἐκ τῆς σαρκὸς, καὶ σαρξ ἔστι· καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνύματος, Πνευμά ἐστι. (Ἰωάν. γ'. 6.) Καὶ πάλιν· „Γεννησὲν ἀνάρχος, καὶ ἀτελεύτητος ὁ Μελχισεδέκ, τὴν χρονικὴν μικρὴν φέρων ἐν αὐτῷ κινημένην ζωὴν τὴν ἀρχὴν καὶ τέλος ἔχουσαν, καὶ πολλοὺς δογματικῶς παθήμασι, μόνον δὲ τὴν θείαν τῷ ἐνοικησαντος λόγον καὶ αἰδίων, καὶ μηδενὶ θανάτῳ περαιομένη“.

Λέγει δὲ ὁ Οἰκουμενικὸς ὅτι ὁ Μελχισεδέκ νὰ ἦτον κατὰ τὸν γένος Χαναανεὺς, καθὼς εἶναι νὰ συμπεράνῃ πᾶσι τινὰς ἀπὸ τῶν ὁσίων, τῶν ὁσίων ἦτον Βασιλεὺς, καὶ ἀπὸ ἐκείνου ὅτε ἔχε σιωσάσας τε· ἐπειδὴ τῆς Σαλήμ, ἦτοι τῆς τῶν καλυμμένων Ἱερουσαλήμ, ἦτον Βασιλεὺς· καὶ γνήτων ἦτον μὲν τῆς Σοδομίταις, καὶ πλησίον ἦτον τῶν Ἀβραάμ, τῶν καπικέντων κοντὰ εἰς τὴν Δραὺ τὴν Μαμ-

βρὴ· καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει· „ἐκὸς δὲ αὐτὸν ἐκ τῶν Ἑβραίων ἐκείνων εἶναι τῶν τῶν Παλαιστίνων οἰκάνων, ἐκείνων γὰρ καὶ Βασιλεὺς καὶ Ἱερὸς ἐτύχωνεν ὡς“· Ὁ δὲ θῆος Ἐπιφάνιος ὡς φησὶ περὶ τοῦ Μελχισεδέκ· „Παρά τισὶν τῶν Μελχισεδέκ ὁ πατήρ τε καὶ ἡ μήτηρ ἐμφέρεται· ἐκ ἑκείνου δὲ κατὰ τὴν ῥητὴν Γραφῆς, καὶ ἐνδιαδέχεται· ἦτον δὲ τινεὶ Ἡρακλεὺς καλὸς· δὲ αὐτὸς τὸν πατέρα, μήτερα δὲ, Ἀσαρὼδ, τὴν ἡμετέραν· ἦν δὲ ὅπως ὁμοῦς τῶν ἐπιχωρίων κατ' ἐκείνου καιρῷ ἐν τῇ τῆς Σαβῆς παιδείᾳ καποικόντων“. Ἀλλ' ὁμοῦς περὶ τῶν ἀρετῶν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· „τῶν θεωρεσιῶν Παύλου λέγοντος, ἀπάτωρ, ἀμήτωρ ἀγνεαλόγητος, τίς ἂν γνοίῃ τὸ ἀληθές“; (Σελ. 197. 198. τῆς Πενταπόλεως.) ὅθεν καὶ ἡ ἱστορία ὅτε φέρεται παρὰ τοῖς Συγγράμμασι τῶν μεγάλων Ἀδανασίῶν περὶ τῆς γενεαλογίας τοῦ Μελχισεδέκ, νοδὸς κερνέται παρὰ τοῖς πολλοῖς.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρων λόγων τῶν μεγάλων Μάξιμου, διόλου δοκίμαται νὰ λύσῃ τινὰς τῶν ἀπορίαν οὗτο προτάνας τοὺς πολλοὶ· ἦτοι, ἀρετῶν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι Ἄγιοι εἶναι ὅτε φαίνονται καὶ ὅπως εἰς τοὺς αὐτοὺς ἐπικαλούμενους Χριστιανοὺς, καὶ ἐπισκέπτονται τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, καὶ διάφορα παιδίστα δαυμάσια, ἢ οἱ Ἄγγελοι λαμβάνουσι τὰ ὁμοιώματα τῶν ἁγίων, καὶ αὐτοὶ εἶναι ὅτε φαίνονται εἰς τοὺς ἐπικαλούμενους τοὺς ἁγίους· τινεὶ μὲν γὰρ λέγουσιν ὅτι οἱ Ἄγγελοι εἶναι ὅπου φαίνονται ἀντὶ τῶν ἁγίων, καὶ ὅχι οἱ ἴδιοι Ἄγιοι, καθὼς συμμαρτυρεῖ καὶ ὁ Ἅγιος Ἰσαὰκ· „Καὶ λέγουσιν, ὅτι οἱ Ἄγιοι Ἄγγελοι λαμβάνουσι τὰ ὁμοιώματα τινῶν ἁγίων τῶν τιμίων, καὶ ἀγαθῶν, καὶ δεκνύουσιν αὐτοὺς ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ ὅπου τῇ ψυχῇ ἐν τῷ μετεωρισμῷ τῶν διαλογισμῶν, αὐτοὺς, εἰς χαρὰν, καὶ περισποίησιν, καὶ ἀγαθίαν“ (Λόγ. λγ'. σελ. 209.) Συμπεραίνουσι δὲ πούτο, διὰ τὴν μὲν τὴν νὰ εἶναι οἱ Ἄγιοι περιγραπτοὶ καὶ περιεργαστοί, δὲν εἶναι δυνατὸν εἶναι καὶ ὁ αὐτὸς Ἅγιος ἐν τῇ αὐτῇ στιγμή νὰ διδρασκεῖται εἰς δύναμι, ἢ καὶ πολλοὺς παπῶν· ἐπειδὴ δὲ βλέπομεν ὅτι εἶναι καὶ ὁ αὐτὸς Ἅγιος φαίνεσθαι, καὶ δαυματῶν εἰς πολλοὺς καὶ διάφορους ὁμοῦς, κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμήν, καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν, λοιπὸν δὲν

ἀρχὴν ἡμερῶν ἔχει, διὰ τὴν εἶναι ἀναρχὸς κατὰ τὴν ἀπὸ τῶ χρόνου ἀρχὴν, ἀγκαλιὰ καὶ νῦν ἔχει τὸν Πατέρα ἀρχὴν, ὡς φυσικὸν αἴτιον αὐτῶ, ὅτε τέλος ἔχει, διὰ τὴν εἶναι ἀτελεύτητος. Καὶ διὰ τὴν εἰρημὸν ὅλον τὸ ἐκ τῆς ἀναρχότητος, καὶ ἀτελεύτησις τῆς Χρυσῆς συναγωγῆς, τὴν εἶναι, ὅτι ὁ Χρυσός, καὶ ὁ Θεός, εἶναι αἰδῖος καὶ αἰώνιος. Πᾶς εἶναι πῦρα οἱ Ἀρεῖαι· ὅς ἀπέσυν ὅτι ὁ Υἱὸς δὲ ἔχει ἀρχὴν· καὶ λοιπὸν αἰὶν, καὶ ἐκ τῶ χρόνος, ὅτε αὐτὸς ἐκ τῶ. Μὲ τοῖτον λοιπὸν τρόπον ὁ Παῦλος μᾶς δίδει αἰτίαν τὴν λύσασθαι τὴν ἀπορίαν ταύτην, τὴν ὁποίαν ἤθελεν ἀπορίσῃ τινὰς· διηλαθὴ πῶς ὁ Χρυσός, εἶναι ἱερὸς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, εἰς καιρὸν ὅπῃ ὁ Μελχισεδέκ ἀπέθανε, καὶ δὲ ἔζησεν ἱερὸς εἰς τὸν αἰῶνα; διότι ταύτῃ τὴν ἀπορίαν θέλομεν λύσασθαι, τὸ λέγοντες, ὅτι ὁ μὲν Χρυσός, μὲ τὸ νῦν ἡναι αἰώνιος καὶ ἀτελεύτητος, διὰ τὸ καὶ πάντοτε εἶναι ἱερὸς τῇ ἀληθείᾳ· ἐπειδὴ καὶ πῦρα, καὶ κατ' ἐκείνῳ πισδύεται, ὅτι προσφέρει τὸν ἑαυτὸν τῷ λόγῳ μας πρὸς τὸν Πατέρα, διὰ μέσε τῶν ἱερῶν καὶ λειτουργῶν τῶν, τῶν ἱεργῶν τῶν ἀνάμικτον προσφορὰν τῶ σώματος καὶ αἵματος αὐτῶ· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον εἶναι ἱερὸς αἰώνιος ὁ Χρυσός, διὰ τὴν ἐντυγχάνει, ἡναι παρακαλεῖ τὸν Πατέρα διὰ λόγῳ μας. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ ἱερὸς θέλει εἶναι, διὰ τὴν μέλλει νῦν ἱεργῇ τότε εἰς ἡμᾶς τὰ τελειότερα καὶ μυσικώτερα νοήματα, προσθέτωντας εἰς ἡμᾶς τὸν ἑαυτὸν τῷ εἰς βρώσιν καὶ πόσιν καινῶς καὶ ἀφθάρτως, καὶ ὑπὲρ πάσαν νόσιν καὶ κατάληψιν, ὡς αὐτὸς εἶπεν ὑποσχόμενος· „ἐμὴ πῖναι, ἀπάρτι ἐκ τῶ τῶ γεννήματος τῆς ἀμπέλης, ἕως αὐτὸ πῖναι αὐτὸ καινὸν μετ' ἡμῶν ἐν τῇ „Βασιλείᾳ τῶ Πατρός μου“ (Ματθ. κς'. 29.) καὶ πάλιν· „καὶ γὰρ διατίθεμαι ὑμῖν, καὶ „θῶς διέδωκεν ὁ Πατήρ μου Βασιλείαν, ἵνα ἐσθίετε καὶ πίνετε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ „Βασιλείᾳ μου“ (Λυκ. κβ'. 29.)

Ὁ δὲ Μελχισεδέκ, λέγεται ὅτι ἔχει ἀτελεύτητον τὴν ἱερωσύνην, ὅχι διὰ τὴν ζῇ πάντοτε, ἀπέθανε γάρ, ἀλλὰ κατ' ὅ δὲ φανερώνεται εἰς τὴν Γραφὴν τὸ τέλος αὐτῶ καὶ ὁ θάνατος, καθὼς φανερώνεται τῶν ἄλλων δικαίων, διὰ τὴν ἡμπορεῖν νῦν γνωρίζασθαι ἐκ τῶ τέλους καὶ τῶ θανάτου, πότε ἔπαυσεν ἡ ἱερωσύνη τῆς (1). Καθὼς λοιπὸν τὸ, Βασιλεὺς δικαιοσύνης, καὶ Βασιλεὺς Σαλήμ, εἰς μὲν τὸν Μελχισεδέκ ἡτον μόνον ὀνόματι, ὡς προέπομεν, εἰς

δὲ φάνονται οἱ ἴδιοι Ἅγιοι, ἀλλ' ἀπὸ τῶν φάνονται οἱ Ἅγγελοι· καὶ ὅτι διὰ τῶν διαφορῶν Ἅγγελων ἀποσπῶνται πᾶς ἐν διαφορῶν ποταμοῖς θαυμάσια, πᾶς γενόμενα κατὰ τὴν αὐτὴν εἰρημὴν ὑπὸ τῶ εὐδὸς Ἁγίου· ἡμῶς δὲ ἀποκρινόμεθα μὲ πᾶς ἀνωτέρῳ λόγῳ τῶ σοφῶ Μαξίμου, ὅτι τὸ πᾶν ὅλον ἐν τοῖτοις ἵναι τῆς θῆας χάριτος· ἐπειδὴ γὰρ ἡ χάρις τῶ Θεοῦ ἀπῆρος οὐσα ἐν παντὶ πότῳ εἶναι („ἡ χάρις γὰρ, φησὶν ὁ Θεός, „λόγος Γρηγόριος, ὁ σενή, ἡδὲ ποταμοῖς περιγραφῇ“· Ἐπιστολ. πρὸς τὸς ἐν Καισαρίᾳ) ἀκολούθως καὶ οἱ Ἅγιοι μὲ τὸ νῦν ἡναι ἐνταυτοῖς τῇ πανταχῇ οὐσῇ χάριτι, καὶ ποτὶ μᾶλλον μετὰ θῆαντον, διὰ τῆς τοιαύτης ἐκείνης, καὶ αὐτοὶ πανταχῇ ἡ τελευτήσαν παλαχῇ γίνονται· ὅν τρόπον καὶ ὁ ὁσὸς Μελχισεδέκ, τῇ ἀναρχῇ, καὶ ἀτελεύτητῳ χάριτι ἐκείνῳ, ἀναρχὸς γέγονε καὶ αὐτὸς καὶ ἀτελεύτητος, ὡς ἀνωτέρῳ εἴρηται. Φαίνονται μὲν ἐν καὶ οἱ ἴδιοι Ἅγιοι ἐκ τῶ αὐτῶ ἐπικαλεσθέν· καὶ δὴ τὸν τοῦτο γίνεται ἀπὸ τοῦ βίᾳ τῶ Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Φανερωτῆ, ἡτοι τῶ Τήρωνος· φαίνεται γὰρ ἐν αὐτῷ ὁμολογῶν ὁ ἴδιος Θεόδωρος, καὶ λέγων τῷ πᾶν δὲ τὸν αὐτοῦ ἀπώλεσαντι, ὅτι δὲ ἡμῶς ἐδῶ· ἐπειδὴ καὶ ὅλοι οἱ Μάρτυρες ἀπῆλθον ὁφίσιον, ἡτοι προὔπαντισιν ποιῶσαι, τῷ θῆῳ Ἰωσήφ τῷ Ὑμνογράφῳ. Φαίνονται δὲ καὶ ἀπὸ τῶν Ἁγίων οἱ Ἅγγελοι· τὸ πᾶν ὁμῶς τῆς χάριτος εἶναι, ὡς προέπομεν, διὰ τῆς ὁποίας, παντοδύναμη οὐσίς, καὶ ἡς Ἅγιοι ἐκείνη ἀμέσως ἐνεργῶν κατὰ τὸ αὐτὸ νῦν, ἐν διαφορῶν ποταμοῖς, καὶ ἀκούειν τῆς προσδύχῃς τῶν αὐτῶ ἐπικαλεσθέν· ἀλλὰ καὶ οἱ Ἅγγελοι δι' αὐτῆς τῆς χάριτος ἀποκαλύπτονται πᾶς ἐν τῇ γῇ, καὶ προφθαίνουσιν ἡς βοηθῶσαι τῶν δεομένων βοηθῶσαι· ποταμοῖς ποταμοῖς δὲ ἀκολουθεῖ, καὶ χωρὶς νῦν

ἔχει ὅλος εἴησιν ὁ Ἅγιος, ἡ χάρις (εἶπε ἀμέσως, ὅτε ἐμμέσως διὰ τῶν Ἅγγελων) δὴ καὶ εἰς αὐτῶς τὸ ὁμοίωμα τῶ Ἁγίου ἐκείνῳ· ἐπὶ ἀναγινώσκοντες ἡς τῆς Πράξης τῶν Ἀποστόλων, (Κεφ. δ'. 11.) ὅτι ἡ χάρις εἴησεν ἐν ὁράματι εἰς τὸν Παῦλον προσδύχοντες τὸν Ἀπόστολον Ἀνανίαν, χωρὶς νῦν ἔχει ὁ Ἀνανίας εἴησιν· ἡτοι γὰρ ὁ Κύριος πρὸς Ἀνανίαν· „Ἀνασῶς „παρεβῆσθαι ἐπὶ τῷ ῥύμῳ τῷ καλυμένῳ δίδῃν, „καὶ ζῆψον ἐν αἰκίᾳ Ἰούδα, Σαῦλον ὀνόματι, Ταρ- „σέα· ἵδου γὰρ προσδύχεται· καὶ εἶδεν ἐν ὁράματι „ἄνδρα ὀνόματι Ἀνανίαν, ἡσελθόντα, καὶ ἐπιστῆναι „αὐτῷ χάρις, ὅπως ἀναβλέψῃ. Ἀπεκρίθη δὲ Ἀνα- „νίας· Κύριε ἀκήκοα ἀπὸ ποτῶν περὶ τοῦ ἀνδρός „τοῦτο“· καὶ ἀκολούθῳ πᾶς λοιπὸν λέγων, ὡς ἂν νῦν ἔχεν αὐτὸς εἴησιν, ὅτι ἐφάνη εἰς τὸν Παῦλον· ταῦτα δὲ πάντα γίνονται, διὰ τὴν δὲ καὶ τὸ πανταχῶς τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ὅστις ὅσα δέλει, καὶ ὅσα συμφέρει, ταῦτα δεσποτικῶς ποιῇ.

(1) Ὁ δὲ Θεόδωρος ὡς ἐρμηνεύει· „Περὶ μὲν „ποι τῶ Μελχισεδέκ εἴρη, ὅτι μὲν ἱερὸς εἰς τὸ διπ- „νεῖς· ἐπειδὴ περὶ τῶ ἱερωσύνης ἡ παρέπεμψεν ἡς „παῖδας, καθάπερ Ἀβραάμ, καὶ Ἐλεάζαρ, καὶ Φινεὲς· „ὁ γὰρ εἰς ἑτέρον πᾶν παρεπέμψαν τὸν κληρὸν, δο- „κῆς πῶς ἀφαιρῶσαι τῷ ἀξίῳ, ἀλλὰ τῷ ἐνέργῳ „ἔχοντος. Ἐχῶ δὲ καὶ ἑτέραν διανοίαν· ὡς περὶ γὰρ „Μωϋσῆν, ὁ πᾶν νομοθέτην μόνον καλεῖται, ἀλλὰ „καὶ αὐτὸν τὸν Νόμον· ὡς καὶ Μελχισεδέκ, καὶ τὸ „πρῶτον ὀνομάζομεν, καὶ τὸ πᾶν, τῷ ἱερω- „σύνης τῷ τῷ δὲ ὁ Δεσπότης ἔχει Χρυσός, ἀτελεύ- „τητον ἔχων ζωῇ“.

εἰς δὲ τὸν Χριστὸν ἦτον ἀλήθεια καὶ πράγματα· ποιητοτρόπως καὶ τὸ νῦν μὲν ἔχει ἀρχὴν, μή-
τε τέλος, εἰς μὲν τὸν Μελχισεδέκ, ἦτον τύπος μόνον, καθ' ὅτι δὲν ἐγράφησαν ταῦτα εἰς
τὴν Γραφὴν, εἰς δὲ τὸν Χριστὸν, ἦτον κατὰ ἀλήθειαν· ὥστε διὰ τὴν συμπεραίνωμεν τὸ παῦν,
ὁ Μελχισεδέκ εἶχε καὶ ὁμοιότητα μετὰ τὸν Χριστὸν, καὶ ἀνομοιότητα· δι' ὅ,τι ἀνίστως κατὰ παῦ-
τα ἦτον ὁμοιος ὁ Μελχισεδέκ μετὰ τὸν Χριστὸν, πλέον δὲ ἤθελεν ἦναι αὐτοὶ οἱ δύο τύπος,
καὶ ἀλήθεια ἀναμεταξύ των, ἀλλὰ ἤθελεν εἶναι καὶ οἱ δύο, ἢ τύπος, ἢ ἀλήθεια· ἢ δὲ ἀπο-
λεθεῖται τὸ τοῦ ἰδίου ἀνάμεικτα καὶ εἰς τὸ σχέδιον τῆς εἰκότος, καὶ εἰς τὴν τελειωμένῳ εἰκόνα·
διὰ τὴν καὶ τὸ σχέδιον τῆς εἰκότος, ἔχει μὲν καὶ ὁμοιότητα πρὸς τὴν τελειωμένῳ εἰκόνα,
καθ' ὃ διὰ μέσε των γραμμῶν σκιωδῶς τυπόμενοι τὴν εἰκόνα· ἔχει δὲ καὶ ἀνομοιότητα, καθ'
ὃ ἡ εἰκὼν διὰ μέσε των χρωμάτων καὶ των βαφῶν, καθαρώτερον καὶ φανερώτερον ἐδέχθη τὴν
χαρακτῆρα τῆ πρωτοτύπου.

4. „Θεωρεῖτε δὲ πηλίκος ἔτος, ὃ καὶ δεκάτῳ Ἀβραάμ ἔδωκεν ἐκ
„των ἀκροθινίων ὁ Πατριάρχης“. (Γεν. ιδ'. 20.)

Επειδὴ ὁ Ἀπόστολος ἐπροσάρμοσε τὸν τύπον εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἦτοι τὸν Μελχισεδέκ εἰς
τὸν Χριστὸν, πῶς φανερὴ λοιπὸν καὶ ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ τύπος τῆ Χρυσῆς, ἦν ὁ Μελχισε-
δέκ, εἶναι λαμπρότερος καὶ ανώτερος καὶ ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἱερῆς των Ἰουδαίων· καὶ ἔχει
μόνον ἀπὸ αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν Πατριάρχην των ἱερῶν Ἀβραάμ· ἀνίστως δὲ ὁ
τύπος ἦναι ανώτερος, πολλῶν μᾶλλον τὸ πρωτότυπον καὶ ὁ ἀληθινὸς Ἀρχιερεὺς Χριστὸς εἶναι
τέτων ανώτερος; Ἰδετε λοιπὸν, λέγει, ἀδελφοί, ποταπὸς εἶναι ἔτος ὁ Μελχισεδέκ, καὶ πό-
σον ὑπερέχει, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπρόσφερε δῶρα, ὅχι ὁ τυχὼν ἀνθρώπος, ἀλλ' ὁ Ἀβραάμ
ἐκεῖνος ὁ πόσον μέγας Πατριάρχης· δι' ὅτι δὲν ἐπρόσθετε χωρὶς λογαριασμὸν ὁ Παῦλος
τὸ ὄνομα, Πατριάρχης, ἀλλὰ διὰ τὴν μεγαλιῶν τὸ πρόσωπον τῆς Ἀβραάμ· Ἰδετε, λέγει,
πῶς ἀπὸ τῆς ἀκροθίνια, ἦν ἀπὸ τῆς κέρση τῆς πολέμου, ὅπως ἔκαμιν ὁ Ἀβραάμ ἐναντίον
των τεσσάρων Βασιλέων, τὰ πλέον καλλίτερα καὶ τιμιώτερα, ἐπρόσφερε δῶρα εἰς τὸν Μελχι-
σεδέκ; καὶ δὲν ἠμπορεῖται νὰ εἰπῇ ὅτι ὁ Ἀβραάμ ἔδωκεν εἰς τὸν Μελχισεδέκ τὸ δέκα-
τον ἀπὸ τῆς κέρση ὅπως ἐπῆρε, διὰ τὴν ἐσυμπολέμισεν καὶ αὐτὸς μετὰ τὸν Ἀβραάμ, καὶ ἔκα-
με κόπον, ὅχι· ἀλλὰ ἔδωκεν αὐτὸ εἰς τὸν Μελχισεδέκ, μηδὲν κοπιᾶσαντα, ἀλλὰ κα-
θήκοντος εἰς τὸν οἶκόν τῶν· τὸ γὰρ θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Παῦλος μετὰ τὸν λόγον ὅπως λέγει
παρακάτω (εἰχ. 10.), ὅτι ἐσυμπαύνησεν ὁ Μελχισεδέκ τὸν Ἀβραάμ, ὅπως ἐνύριζεν
ἀπὸ τὸν πόλεμον, καὶ νίκην των Βασιλέων· „ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὁσφύϊ τῆς πατρὸς καὶ ὅτε συν-
„ἦντισεν αὐτῷ ὁ Μελχισεδέκ“. Ἀνίστως λοιπὸν ὁ Μελχισεδέκ ἦτον μεγαλότερος ἀπὸ τὸν
Ἀβραάμ, τὸν Πατριάρχην καὶ προπάτερα των ἱερῶν τῶ νόμου (τὸ γὰρ μεγαλότερον ἀπὸ τὸ
τῆς Ἀβραάμ ἀξίωμα τῆς Μελχισεδέκ, ἐφανέρονεν ἡ δόσις τῆς δεκάτης.) πολλῶν μᾶλλον ὁ αὐ-
τὸς Μελχισεδέκ ἦτον μεγαλότερος ἀπὸ τῆς ἱερῆς;

5. „Καὶ οἱ μὲν ἐκ των ὑῶν Λαὶτὶ τὴν ἱερωσιῶν λαμβάνοντες, ἐν-
„πολίῳ ἔχουσιν ἀποδεκατῶν τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον, τῆς τῆς
„ἀδελφῆς αὐτῶν, καὶ περ ἑξελήλυθότας ἐκ τῆς ὁσφύος τῆς Ἀ-
„βραάμ“. (Ἀειθμ. ιη'. 21.)

6. „Ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἔξ αὐτῶν Δεδεκάτωκε τὸν Ἀβραάμ“.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα κατασκιάζει ὁ Ἀπόστολος πῶς ὁ Μελχισεδέκ εἶναι μεγαλότερος
ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ, καὶ λέγει· ὅτι οἱ ἐκ τῆς φυλῆς τῆς Λαὶτὶ ἱερατεύοντες, ἐδεκάτωναν τὸν
λαόν· φανερόν δὲ ὅτι ἐποίησαν τῶ, ὡς καλλίτεροι καὶ τιμιώτεροι ὅπως ἦτον διὰ τὸ ἀξίωμα τῆς
ἱερωσιῶς ὅπως εἶχον· ἐπειδὴ διὰ ποίαν ἄλλῳ ἀφορμῇ, οἱ λαϊκοὶ οἱ κοπιᾶζοντες, καὶ πα-
λαιωμένοι, καὶ δευδόντες καθ' ἑκάστην, νὰ διδῶσι τὸ δέκατον ἀπὸ ὅλης τῆς καρπῆς των
εἰς τῆς ἱερῆς καὶ Λαὶτῆς, ὅπως δὲν ἐγείρων, ἔτε ἐκοπιάζον; παρέξ διὰ τὴν οἱ ἱερῆς, ἦτον
ἀπὸ αὐτῆς τιμιώτεροι καὶ ανώτεροι, καθ' ὅτι δηλαδὴ ἐκαταγίνοντο εἰς μεγαλότερα ἔργα, ἦν
εἰς τὸ νὰ τελεῖ τῆς θεϊκῆς λειτουργίας τῆς σκηνῆς τῆς μαρτυρίας· τὸ γὰρ μαρτυρεῖ καὶ ἡ
θεία Γραφή λέγουσα· „Καὶ πῶς ὑοῖς Λαὶτὶ, ἰδὲ δέδωκα παῦν ἐπιδέκατον ἐν Ἰσραὴλ ἐν
„κλήρῳ, ἀπὸ των λειτουργῶν αὐτῶν, ὅσα αὐτοὶ λειτουργῶσι λειτουργίῳ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ
„μαρ-

„μαρτυρίαι· καὶ ἐπροσελύσανται ἔτι οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ εἰς τὴν σκηνὴν τῆς μαρτυρίας, λαβεῖν „ἀμαρτίαν, θανάτφορον... Καὶ λογισθήσεται ὑμῖν τὰ ἀφαιρέματα ὑμῶν, ὡς σίτος „ἀπὸ ἄλλω, καὶ ἀφαίρεμα ἀπὸ λίνου“· (Ἀειθρ. ιη. 21.) τόσον, λέγει, μέγα εἶναι τὸ ἀξίωμα τῆς Ἱερωσύνης, καὶ τόσον ἀνώτεροι εἶναι ἀπὸ τῆς ὁμοτίμης ἀδελφῆς πῶν τῆς ἐκ τῆ αὐτῆς Ἀβραὰμ γεννηθεύσας, οἱ τὸ ἀξίωμα τῆτο ἔχοντες Ἱερεῖς! ὅθεν ἐπειδὴ καὶ ὁ Μελχισεδέκ ἐδεκάτωσε τὸν Ἀβραὰμ, καὶ μὴ ὅλον ὅπερ δὲν ἐγενεαλογεῖτο ἀπὸ τοῦ γένους τῆς Ἀβραὰμ, ἦτοι καὶ μὴ ὅλον ὅπερ δὲν ἦτον τῆ αὐτῆς γενεᾶς μετὰ τὸν Ἀβραὰμ (διὰ τὴν ὁ Μελχισεδέκ ἦτον ἀλλόφυλος, ὡς Χαναανίος) (1)· λοιπὸν εἶναι καὶ μεγαλότερος καὶ ὑψηλότερος τῆς Ἀβραὰμ, δι' ὅ,τι πῶς ὁ Ἀβραὰμ ἠθέλε δώσει δέκατον εἰς τὸν ἀλλόφυλον Μελχισεδέκ, αἰσῶς καὶ δὲν ἦτον ἡ τιμὴ καὶ ἀξία τῆς μεγάλης; αἰσῶς δὲ ὁ Μελχισεδέκ, ὅπερ εἶναι τύπος Χριστοῦ, ὑπερέχει τῆς νομικῆς Ἱερῆς, καὶ αὐτὸν τὸν πῶν Ἱερέων προπάτορα Ἀβραὰμ, πόσῳ μᾶλλον ὑπερέχει αὐτὸς ὁ ἀληθινὸς Ἀρχιερεὺς Χριστός, τὸ τῆς Μελχισεδέκ πρωτότυπον;

„Καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας ἀλόγηκε“.

Επειδὴ αὖτε καὶ κάτω ἐθρυλλεῖτο καὶ ἐμεγαλύνετο ὁ Ἀβραὰμ, διὰ τὴν ἔλαβον ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεις ἀγαθῶν παρὰ τῆς Θεοῦ, τότε χάριν ὁ Παῦλος προσθέττει τὸ μεγαλεῖον τῆτο τῆς Ἀβραὰμ ἐδῶ, καὶ λέγει, ὅτι ὁ τύπος τῆς Χριστοῦ Μελχισεδέκ, εὐλόγησε τὸν Ἀβραὰμ, τὸν τόσον μέγαν, καὶ θαυμαστὸν Πατριάρχην, ὅπερ ἡξιώθη νὰ ὁμιλήσῃ μετὰ τὸν Θεόν, καὶ ὅπερ εἶχε χρεωφειλέτω τῶν ἰδίων Θεόν.

7. „Χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κράττονος ἀλογεῖται“.

Εἵπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος ὅτι εὐλόγησεν ὁ Μελχισεδέκ τὸν μέγαν καὶ θαυμαστὸν Ἀβραὰμ, πῶρα δὲ λέγει ἐδῶ ὅτι ἡμεῖς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀναμφιβόλως ἡξέυρομεν, καὶ κοινῶς δόξαν ἔχομεν εἰς τὴν διάνοιάν μας, ὅτι ὁποῖος εὐλογεῖ, αὐτὸς εἶναι ἀνώτερος ἐκείνου ὃν εὐλογεῖται· λοιπὸν καὶ ὁ Μελχισεδέκ ὁ τὸν Χριστὸν προτυπῶν, ἀνώτερος ἦτον τῆς Ἀβραὰμ, τῆ παρ' αὐτῆς εὐλογηθεύσας.

8. „Καὶ ὥδε μὲν, δεκάτας ἀποδυνήσκοντες ἄνθρωποι λαμβάνουσιν“ „ἐκὰ δὲ, μαρτυρέμενος ὅτι ζῇ“.

Ιδὲ καὶ ἄλλος συλλογισμὸς, ὅπερ ἀποδεικνύει τὸν Μελχισεδέκ ὅτι εἶναι μεγαλότερος ἀπὸ τῆς Ἱερῆς τῆς παλαιᾶς νόμου· δι' ὅτι οἱ μὲν Ἱερεῖς, λέγει, ὥδε, ἦτοι ἐν τῇ νόμῳ, δεκάτας λαμβάνοντες ἀποθαίνουσι, καὶ τὴν ἀξίαν αὐτῶν εἰς ἄλλας ἀφίνουσιν, ὥς ὅπερ δὲν εἶναι οἱ αὐτοὶ πάντοτε ὅπερ δέχονται τὴν δεκάτην· ἐκὰ δὲ, ἦτοι ἐν τῇ κατὰ τὸν Μελχισεδέκ ὑποθέσει, ἔλαβε δεκάτας ὁ Μελχισεδέκ, ὅστις μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸν Θεόν διὰ τῆς Δαβὶδ ὅτι ζῇ· „σὺ γὰρ φησὶν Ἱερὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ“· (Ψαλμ. ρί. 4.) ὅθεν εἰς τὴν ἀξίαν τῆς μὲν πάντοτε· τὸ δὲ νὰ ζῇ ὁ Μελχισεδέκ πάντοτε, ἔγω γινώσκω, καθὼς ἀνωτέρω ἐξηγήσαμεν, ἦγεν διὰ τὴν δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν Γραφὴν ὁ θάνατός τε· μὴ μαρτυρεῖσα γὰρ ἡ Γραφή τὸν θάνατόν τε, φαίνεται ὅτι λέγει πῶς μόνον ζῇ (2). Μερικοὶ δὲ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος ὅτι ὁ Ἀπόστολος μετὰ τὸν λόγον ὅπερ εἶπεν ἐδῶ, ὅτι ὁ Μελχισεδέκ δὲν ἐγενεαλογεῖτο ἀπὸ τοῦ γένους τῆς Ἀβραὰμ, ἐξηγήσεν ἐκεῖνο ὅπερ εἶπεν ἀνωτέρω, πῶς ὁ Μελχισεδέκ ἦτον ἀγενεαλόγητος.

(2) Ὁ δὲ Οἰκεμένιος ὑποὶ ἐρμηνείᾳ λαμβάνουσι μὲν δεκάτας καὶ οἱ Ἀδελφοὶ, ἀλλ' ἐν μέγα ᾄδῳ, ἐπειδὴ καὶ ἀποδυνήσκουσι· τίς δὲ δέλη φρονήσει τὴν τιμὴν ἐκένων ὅπερ μέλυν νὰ ἀποθάνῃ; βέβαια ὡδαί· ὁ δὲ Μελχισεδέκ ἔλαβε ταύτας, μαρτυροῦμενος ὅτι ζῇ, ὡς νὰ λέγῃ ὅτι προεγίνωσκον ὁ Ἀβραὰμ, ὅτι δὲν

δέλη εἶναι φανερός ὁ θάνατος τῆς Μελχισεδέκ· πλὴν τῆτο δὲν πῶν ἔκαμε νὰ φθονήσῃ, καὶ νὰ μὴ δώσῃ τιμὴν εἰς αὐτὸν διὰ τῆς ἀποδεκατώσεως. Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ἐπειδὴ δὲ εἰκὸς ἦν Ἰουδαίῳ εἰπῶν, ὅτι Ἀβραὰμ καὶ ἦν Ἱερὺς, καὶ εἰκότως τὰς δεκάτας προσήνεγκε, καὶ τὴν εὐλογίαν ἀπέλαβεν, ὁ δὲ Ἀαρὼν τῆς Ἱερῆς, σὺν τῇ ἀξίᾳ ἐδέξατο, καὶ ὡς ἐκένον γένος μετ' ἐκένων τῆς θείας μετέλαχε χάριτος, δέκνυσιν ἐκ περὶ ἐλπίδος καὶ τῆς διὰ τῆς Πατριάρχου, τὰς δεκάτας, προσενηκόντας“.

δὲ τὸ νὰ ἀποθνήσκων μὲν οἱ Λοῦται, τὸ νὰ ζῇ δὲ ὁ Μελχισεδέκ ἔττι νοῦσι· δηλαδή, ὅτι ὁ μὲν τρόπος τῆς τῶν Λοῦτῶν ἱερωσύνης, ἦτον θνητὸς καὶ πρόσκαιρος, ἐπεὶ κατηργήθη καὶ ἐπαύσατο ἐλθόντος τοῦ Χριστοῦ, ὁ δὲ τρόπος τῆς ἱερωσύνης τοῦ Μελχισεδέκ, ἦτοι τῆς κατὰ Χριστὸν ἱερωσύνης, ἦτον αἰώνιος, διὰ τὸ ζῇ καὶ μένει, καὶ ἐδέποτε θέλει παύσθαι.

9. „Καὶ (ὡς ἔπος αἰπῶν) δι' Ἀβραάμ, καὶ Λοῦι ὁ δεκάτης λαμβάνων, νῶν δεδεκάτωται“.

Διὰ τὸ μὴ ἔχων νὰ εἰπῇ οἱ τὸ νόμον ἱερεῖς· καὶ τί ἔχομεν νὰ κάμωμεν ἡμεῖς, ἀντί-σως καὶ ὁ Ἀβραάμ ἀπεδεκατώθη παρὰ τοῦ Μελχισεδέκ; ἢ τί τὸτο ἀρμόζει εἰς ἡμᾶς; διὰ τὸτο λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι διὰ μέσου τοῦ προπάππου Ἀβραάμ, καὶ ὁ δισέγγονός τοῦ Λοῦι (1), ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐδικῆς σας νομικῆς ἱερωσύνης, ὁ λαμβάνων τὰς δεκάτας τῶν ἄλλων, καὶ αὐτὸς λέγων δι' ἐκείνου ἐδεκατώθη ἀπὸ τοῦ Μελχισεδέκ. Καὶ λοιπὸν πῶς δὲν εἶναι αἰώτερος τοῦ ἀρχηγῆς σας Λοῦι ὁ Μελχισεδέκ, ὅς τις διὰ μέσου τοῦ προπάππου Ἀβραάμ, ὁμοιάζει νὰ ἔλαβε δεκάτας ἀπὸ αὐτόν; τὸ δὲ „ὡς ἔπος εἰπῇ“ ἢ τὸτο δηλοῖ, ὅτι ἐν συνωτόμῳ εἰπῇ· ἢ αὐτὶ τὸ, καὶ διὰ τὸ νὰ εἰπῇ ἔττι (2)· ἐπεὶ γὰρ ἐφαίνετο πολυμῆδον τὸ νὰ εἰπῇ ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Λοῦι, πρὸ τοῦ ἀκόμῃ νὰ γεννηθῇ, ἐδεκατώθη ἀπὸ τοῦ Μελχισεδέκ, διὰ τὸτο ἐμετέραςτε τὸν λόγον, μὲ τὸν κολαστικὸν αὐτὸν τρόπον.

10. „Ἐτι γὰρ ἐν τῇ ὁσφύϊ τοῦ πατρὸς ἡμῶν, ὅτε συνωτύτισεν αὐτῷ ὁ Μελχισεδέκ“.

Εἰδὼ κατασκευάζει ὁ Παῦλος μὲ ποῖον τρόπον ὁ Λοῦι ἐδεκατώθη ἀπὸ τοῦ Μελχισεδέκ, καὶ λέγει· ὅτι ἐπεὶ καὶ ὁ προπάππος τοῦ Λοῦι Ἀβραάμ, ἐδεκατώθη, καὶ αὐτὸς ὁ Λοῦι μαζί μὲ τὸν προπάππον τοῦ δυνάμει ἐδεκατώθη, ὡσὰν ὅτε ἦτον εἰς τὴν ὁσφύν, καὶ τὰς νεφρὰς (ὅπερ ἡ γονὴ καὶ τὸ σπέρμα κυριωτέρῳ τρόπῳ δυνάμει, κατὰ τὰς φυσικὰς, καὶ ἰατρὰς) τοῦ Ἀβραάμ, καὶ ἀπὸ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἐμεῖς νὰ γεννηθῇ, ἀγκαλὰ καὶ ἀκόμῃ ἐνεργείᾳ δὲν ἐγεννήθη (3). Καὶ δὲν εἶπεν, ὅτι οἱ Λοῦται ἐδεκατώθησαν ἀπὸ τοῦ Μελχισεδέκ, ἀλλὰ ὁ Λοῦι ὁ ἀρχηγὸς τῶν Λοῦτῶν, διὰ τὸ νὰ δείξῃ μεγαλιτέραν τιμὴν ὑπεροχὴν τοῦ Μελχισεδέκ. Βαβαί! τί λόγον ἐτόλμησε νὰ εἰπῇ ἐδῶ ὁ μέγας Παῦλος! διότι μαζί μὲ τὸν Λοῦι ἔρριψεν ἔξω καὶ ἀπέβαλεν ὅλα τὰ Ἰουδαϊκά. Διὰ τὸτο καὶ προλαβόντως ἔλεγον, ὅτι „νῶθροὶ γεγονάτε ταῖς ἀκοαῖς“· ἐπεὶ ποιαῦτα μεγάλα νοήματα καὶ λόγια ἐμεῖς νὰ εἰπῇ εἰς αὐτὰς, ὡς ὅτε ἐφοβεῖτο μὴ τύχη νὰ ἀποσκιρτήσων οἱ οὗτοι Ἑβραῖοι πιστοί, καὶ τελείως δὲν δώσωσιν ἀκρόασιν εἰς τὰ λόγια τοῦ ὁσφύϊ· ὅθεν ἀφ' ἧς ἐπροκατασκευάσαμε, καὶ προετοίμασεν αὐτὰς καθὼς ἠθέλε, μὲ τὰ λόγια ὅπερ εἶπεν αἰωτέρῳ, ἔττι ἐδῶ λέγει εἰς αὐτὰς ἐκεῖνα ὅπερ θέλει· ἐπεὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν κρατεῖ μέσα της τὸν λόγον ὅπερ ἀκῆσθ, ὅτε τρέφει αὐτὸν, καθὼς ἡ γῆ ὅταν δεχθῇ τὸ σπέρμα ἀπὸ τοῦ γεωργόν, βαρύνει αὐτὸ, καὶ τὸ τρέφει, καὶ τὸ αὐξάνει, ὅχι· διὰ τί, ἐκεῖ μὲν εἰς τὴν γῆν, εἶναι φύσις, ἡ ὁποία ἔχει εἶσιν καὶ μοιμότητα, ἐδῶ δὲ εἰς τὴν ψυχὴν, εἶναι προαίρεσις καὶ γνώμη, ἡ ὁποία εἶναι πρᾶγμα ἀκατάστατον, πολύτροπον, καὶ ἀκόλουμετάτρεπτον. Διὰ τὸτο καὶ ὁποῖος εἶναι διδάσκαλος λαῶν, πρέπει πρῶτον νὰ οἰκονομῇ πολλὰ, καὶ νὰ προκατασκευάσῃ τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν, καὶ τότε νὰ λέγῃ εἰς αὐτὰς ἐκεῖνα ὅπερ βέλεται.

11. „Εἰ

(1) Ὁ γὰρ Ἀβραάμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαὰκ, ὁ Ἰσαὰκ τὸν Ἰακώβ, καὶ ὁ Ἰακώβ τὸν Λοῦι.

(2) Ὁ δὲ Φῶσιος, πῶς ὡς ἔπος εἰπῶν, ἡρμηνεύσει, τρεπὸν πινά.

(3) „Τὸ γὰρ σπέρμα τοῦ πᾶσι ζωῆς αἵτιον τῷ Λοῦι, ὡς δὲν ἦν ἐν τῇ ὁσφύϊ τοῦ Ἀβραάμ· ἦν γὰρ ὁ Ἰσαὰκ ἐν αὐτῇ, ὁ αἵτιος τοῦ Λοῦι“ λέγει ὁ Φῶσιος... ὁ δὲ Θεοδώριος φησὶν „ἀδελφὲν τοῦ Ἰσαὰκ ἐγένοντο

„πατὴρ, ὅτε τῷ Μελχισεδέκ ὁ Πατριάρχης τὴν δι-
„λογίαν ἐδέξατο“ ἐπὶ ποίνῳ ἐν αὐτῷ ἔχε πᾶσι πα-
„δοποιῖαι πᾶσι ἀφορμαί“ ἐκ δὲ τοῦ Ἰσαὰκ ὁ Ἰακώβ ἐ-
„βλάστησεν, ἐξ ἐκείνου δὲ ὁ Λοῦις· ἐν αὐτῷ ποίνῳ ἦν
„φησιν ὁ Λοῦις, ἡνίκα καὶ τὴν δεκάτην προσήνεγκε, καὶ
„τὴν διλογίαν ἐδέξατο. Ἀνάγκη ποίνῳ καὶ αὐτὸν δεδε-
„κατῶσθαι, καὶ τῆς διλογίας μεταληφθεῖν“.

11. „Εἰ μὲν ἔν τελευσίς διὰ τῆς Λαϊτικῆς Ἱερωσύνης ἡ (ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῇ νομοθετήτο) τίς ἔτι χρεῖα, κατὰ τὴν τάξιν „Μελχισεδέκ ἔπερον αἰσασθαι Ἱερέα, καὶ μὴ κατὰ τὴν τάξιν „Ἀαρὼν λέγεσθαι“;

Ανωτέρω μὲν εἰδείξεν ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Μελχισεδέκ ἦτον πολλὰ ἀνώτερος ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ, καὶ ἀπὸ τὸν δισέγγονόν τε Λόβι, τὸν ἀρχηγὸν τῆς νομικῆς Ἱερωσύνης· τῶρα δὲ ἐδῶ φέρει καὶ ἄλλο ἐπιχείρημα, καὶ δείχνει, ὅτι ἡ κατὰ Χριστὸν Ἱερωσύνη εἶναι τελεία, ἡ δὲ τὸν Λαϊτὸν Ἱερωσύνη, εἶναι ἀτελής· διότι, λέγει, εἰ μὲν καὶ ἡ νομικὴ, ταυτὸν εἰπεῖν ἡ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν Ἱερωσύνη, ἦτον τελεία, ἔπρεπε νὰ αἰσνηθῇ ἄλλος Ἱερεὺς, ἦτοι ὁ Χριστός, κατὰ τὴν τάξιν ταύτῃ τε Ἀαρὼν· ὁ γὰρ Ἀαρὼν ἀπὸ τὴν Λαϊτικῇ φυλῇ ἦτον· ἐπειδὴ δὲ λέγεται παρὰ τῷ Θεῷ, ὅτι αἰσνη Ἱερεὺς ὁ Χριστός, ὅχι κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ· λοιπὸν ἀτελής ἦτον ἡ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν Ἱερωσύνη, καὶ διὰ τὸ τοῦ μὲν τὸ νὰ ἦτον ἀτελής ἀπεβλήθη, καὶ ἄλλη αὐτῇ ἐκείνης τελεία εἰσάγεται καὶ ἐπικρατεῖ. Καὶ τὸ, ἔτι δὲ, ὅπως προσθέττει ὁ Ἀπόστολος, ἔχει πολλὴν ἔμφασιν καὶ σημασίαν· καὶ ὡσαύτῃ νὰ λέγῃ τὸ· ὅτι αἰσως μὲν ὁ Χριστός ἦτον πρότερον Ἱερεὺς καὶ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, ἔπειτα ἐδόθη ὁ νόμος, πρεπόντως ἠθέλον εἰπῆ τινος, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ἦτον ἀτελής ἡ κατὰ τὸν Μελχισεδέκ Ἱερωσύνη, διὰ τὸ ἐδόθη ἡ κατὰ νόμον Ἱερωσύνη, ἦγεν ἡ τοῦ Ἀαρὼν· ἀλλὰ τῶρα δὲν ἠμπορεῖ τινος νὰ εἰπῇ τὸ· διὰ τί ὕστερος ἀπὸ τὴν κατὰ νόμον Ἱερωσύνην εἶναι ὁ Χριστός, καὶ λαμβάνει τόπον καὶ τάξιν ἄλλης Ἱερωσύνης, τῆς τῷ Μελχισεδέκ δηλαδὴ· ὅθεν εἶναι φανερόν, ὅτι μὲν τὸ νὰ ἦτον ἀτελής ἡ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν Ἱερωσύνη, διὰ τὸ αἰσνηθῇ ἄλλη Ἱερωσύνη ἡ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. Τί δὲ δηλοῖ τὸ „ἐπ' αὐτῇ νομοθετήτο“; ἦτοι δὲν ἔχει νὰ εἰπῇ τινος, ὅτι τελεία μὲν εἶναι ἡ κατὰ τὸν Ἀαρὼν Ἱερωσύνη, ἐδόθη δὲ εἰς ἄλλα γόνι, καὶ ὅχι εἰς τῆς Ἑβραίων· ἀλλὰ βεβαίως αὐτὴ ἐδόθη εἰς τὸν λαὸν τὸν Ἑβραίων, καὶ ἐπάνω εἰς τὴν Ἱερωσύνην ταύτην ὁ λαὸς αὐτὸς νομοθετήθη, ἦγεν ἐδωρείσθη παρὰ Θεοῦ νὰ μεταχειρίζεται τὴν Ἱερωσύνην ταύτην, καὶ εἰς αὐτὴν νὰ ἀκολουθῇ, καὶ διὰ μέσων αὐτῆς νὰ προσφέρῃ ὅλας τὰς θυσίας καὶ προσφοράς τε εἰς τὸν Θεόν, νὰ τελῇ τὰς ἐορτάς, καὶ νὰ ἐνεργῇ τὰς διαφόρους καθαραισμούς, καὶ πάντα τὰ νόμιμα. Διὰ τί λοιπὸν ἡ τοιαύτη, καὶ ποσαύτη Ἱερωσύνη ἀπεβλήθη; βέβαια ὡς ἀτελής καὶ ἀδύνατος.

12. Μετατιθεμένης γὰρ τῆς Ἱερωσύνης, ἔξ ἀνάγκης καὶ νόμος μετὰδίδεται, γίνεταί.

Μὲν τὸν λόγον τῶτον δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι μαζὶ μὲν τὴν Ἱερωσύνην καὶ ὁ νόμος αὐτῆς καταργήθη (ἐπειδὴ καὶ ὁ Νόμος εἶναι συντροφισμὸς μαζὶ μὲν τὴν Ἱερωσύνην) καὶ ἄλλη διαθήκη καὶ νόμος αἰσνηθῇ παρὰ Θεοῦ καὶ ἐδόθη· δι' ὅτι, αὐτὴ ἡ Ἱερωσύνη, λέγει, ἡ νομικὴ μετετέθη, ἦγεν ἀλλάχθη, εἰς τὴν Ἱερωσύνην τὴν κατὰ τὸν Μελχισεδέκ, ταυτὸν εἰπεῖν εἰς τὴν Ἱερωσύνην τὴν τῷ Χριστῷ, ἔξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ νὰ μετετέθη, ἦγεν νὰ ἀλλάχθῃ, καὶ ὁ παλαιὸς νόμος, εἰς ἄλλον νέον νόμον τὸν τῷ Χριστῷ· δι' ὅ,τι Ἱερεὺς χωρὶς νόμον, καὶ διαθήκην, καὶ χωρὶς προσαγὰς, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ᾖ· μετετέθη δὲ ἡ παλαιὰ Ἱερωσύνη, ὅχι μόνον κατὰ τὸν τρόπον, (ἦγεν κατ' ὃ δὲν εἶναι κατὰ τὴν τάξιν τῷ Ἀαρὼν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τάξιν τῷ Μελχισεδέκ) ἀλλὰ μετετέθη ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν φυλὴν· ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν φυλὴν τὴν ἱερατικὴν τῷ Λόβι, καὶ Ἀαρὼν, μετετέθη εἰς τὴν βασιλικὴν φυλὴν τῷ Ἰὺδα, ἐκ τῆς ὁποίας ὁ Κύριος κατήγετο, ὁ κατὰ τὴν τάξιν τῷ Μελχισεδέκ Ἱερεὺς. Καὶ βλέπε, ὡς ἀναγνώστα, τὸ μυστήριον· καθὼς ἡ φυλὴ τῷ Ἰὺδα πρῶτον ἦτον βασιλική, καὶ ὕστερον διὰ τοῦ Χριστοῦ γέγονε καὶ ἱερατικὴ· ἔτσι καὶ ὁ Χριστός, Βασιλεὺς μὲν ἦτον πάντοτε ὡς Θεός, καὶ παρὰ τῷ νὰ γόνι ἄνθρωπος, ὕστερον δὲ ἐπ' ἐσχάτων, ἔγινε καὶ Ἀρχιερεὺς, ὅταν ἀνέλαβε τὴν ἀνθρώπινον σάρκα, καὶ ὅταν τὴν θυσίαν ἐπρόσφερον εἰς τὸν Θεόν ἐπὶ τῶν μυστηρίων, καὶ ἐπὶ τοῦ Σκρυφίου.

13. „Ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκε“.

Δείχνει μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Ἀπόστολος μὲ τὴν τρόπον μετετέθη καὶ ἀλλάχθη ἡ νομι-
κὴ Ἱερωσύνη κατὰ τὴν φυλὴν, καὶ λέγει, ὅτι ὁ Χριστός, ἐφ' ὃν, ἦγεν ἀπὸ τῆς, περὶ ἧς λέ-
γονται αὐτὰ, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ἐτελειώθησαν ταῦτα, ὁ Χριστός, λέγω, ἀπὸ ἄλλης φυλῆς
κατάγεται, ἦγεν ἀπὸ τὴν βασιλικὴν τῆς Ἰούδα, καὶ ὅχι ἀπὸ τῆς ἱερατικῆς φυλῆς τῆς Λαβὶ.

„Ἀφ' ἧς οὐδὲς προσέσχηκε τῷ θυσιαστηρίῳ“.

Απὸ τῆς φυλῆς, λέγει, τῆς Ἰούδα, κἀνείας δὲ προσέσχηκεν, ἦγεν δὲ παρεσάθη κον-
τὰ εἰς τὸ θυσιαστήριον τῆς σκηνῆς, οὐδὲ ἐνήργησε τὰ ἔργα καὶ λειτουργίας τῶν Ἱερέων (1).

14. „Πρόδηλον γὰρ ὅτι ὅτι ὅτι Ἰούδα ἀνὰτέταλκεν ὁ Κύριος ἡμῶν“.

Σεμνὴ καὶ λαμπρὰ εἶναι ἡ λέξις, ὅτ' ἐμεταχειρίσθη ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ἥτοι τὸ „ἀνατέ-
ταλκεν“. ἥτις ἐδανείσθη παρ' αὐτῆς, τόσον ἀπὸ τῆς προφητείας τῆς Βαλαάμ, τῆς εἰπόντος
περὶ τῆς Χρυσῆς „ἀνατελεῖ ἄστρον ἐξ Ἰακώβ“ (Ἀειθμ. κδ'. 17.) ὅσον καὶ ἀπὸ τῆς
προφητείας τῆς Μαλακίᾳ, τῆς ὀνομάσαντος τὸν Χριστὸν „Ἡλίου δικαιοσύνης“. Καὶ ἀνατελεῖ
„ὕμιν τοῖς φοβεμένοις τὸ ὄνομά μου“, Ἡλίου δικαιοσύνης· καὶ ἱασίς ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτῆς.
(Μαλ. δ'. 2.) Διὰ μέσων δὲ τῶν λαμπρῶν λέξεων τέτων δηλῶται, ὅτι ἡ πρώτη παρυσία
τῆς Κυρίας ἔγινεν εἰς φωτισμὸν ὅλων τῶν Κόσμων (2). ἐκ τῆς Ἰούδα δὲ ἀνέτελκεν ὁ Κύριος·
δι' ὃ, τι, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὥτως ἔλεγον οἱ ἐρωπῶμενοι Ἰουδαῖοι πρὸς τὸν Ἡρώδην, τὸν
ἐρωπῶντα πῶς ὁ Χριστός γεννᾶται· „ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας“. ἔγω γὰρ γέγραπται διὰ τῆς
Προφητείας· „Καὶ σὺ Βηθλεὲμ γῆ Ἰούδα, εὐδαμῶς ἐλαχίστη εἰ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ
„γὰρ μοι ἐξελεύσεται ἡγεμὸς, ὅς τις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραὴλ“. (Μιχ. ε'. 1.)

„Εἰς τὴν φυλὴν, οὐδὲν περὶ Ἱερωσύνης Μωσῆς ἐλάλησε“.

Οὐα, λέγει, τὰς τῆς Ἱερωσύνης ἔργα εἰς τὴν φυλὴν τῆς Λαβὶ ἀφιερῶν καὶ διορίζει ὁ
Μωϋσῆς, εἰς δὲ τὴν φυλὴν τῆς Ἰούδα κἀνείας δὲ διορίζει ἀπὸ αὐτῆς, ἀλλὰ μόνος τὰς
ἡγε-

(1) Διὰ τοῦτο, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ ὁ Βασι-
λεὺς Ὀζίας ἐλεπρώθη, ἐπειδὴ ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς κα-
ταγόμενος, καὶ ὅχι ἐκ τῆς τῆς Λαβὶ, ἐποίησε νὰ θυ-
μιάσῃ εἰς τὸν ναὸν ἐπὶ τῷ θυσιαστηρίῳ τῷ θυμιάματος·
λέγει γὰρ ἡ Γραφή· „Καὶ ἐστησαν (ὀγδοηκόντα καὶ
„εἰς, Ἱερῆς) ἐπὶ Ὀζίαν τὸν Βασιλέα, καὶ ἔπαιον αὐ-
„τῷ· ὅς σοι Ὀζία θυμιάσας τῷ Κυρίῳ, ἀλλ' ἡ ποῖς
„Ἱερῶσιν ἡοῖς Ἀαρὼν ποῖς ἡγιασμένοις θυσαί· ἐξήλθε
„ἐκ τῆς ἀγιάσματος, ὅτι ἀπέστη ἀπὸ Κυρίου, καὶ ἐκ
„ἔσω σοι τὸ τοῦτο εἰς δόξαν παρὰ Κυρίου Θεοῦ. Καὶ ἐ-
„θυμώθη Ὀζίας, καὶ ἐν τῇ χερσὶ αὐτοῦ πῶς θυμιάσ-
„εον τῷ θυμιάσας ἐν τῷ ναῷ· καὶ ἐν τῷ θυμωδύναι
„αὐτὸν πρὸς τοῖς Ἱερῆς, καὶ ἡ λέπρα ἀνέτελεν ἐν τῷ
„μειώτρῳ αὐτοῦ ἐναντίον τῶν Ἱερέων ἐν οἴκῳ Κυρίου
„ἐπάνω τῷ θυσιαστηρίῳ τῶν θυμιαμάτων“. (β'. Πα-
ραλ. κγ'. 18.)

(2) Ἐδῶ ἠθέλησεν ἀπορίσῃ σινάει, ὅτι ἀνίσως ὁ Κύ-
ριος ἦτον ἐκ τῆς φυλῆς τῆς Ἰούδα, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστο-
λος, πῶς ὁ Ἀγγέλος εἶπε πρὸς τὸν Θεοτόκον, ὅτι ἦ-
τον συγγενὴς τῆς Ἐλισάβετ τῆς γυναικὸς τῆς Ἀρχιερέως
Ζαχαρίου, τῆς καταγομένης ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρὼν,
ἥτοι ἐκ τῆς ἱερατικῆς φυλῆς τῆς Λαβὶ; ὁ γὰρ νόμος
ἐπρόσβαλε νὰ γίνονται οἱ γάμοι, ἦγεν νὰ καταγέσθαι
καὶ ὁ ἀνδρὲς καὶ ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς αὐτῆς φυλῆς· ὅθεν
κατὰ τὸ τοῦτο ὁ Κύριος ἠδυνάτο εἶναι ἐκ τῆς ἱερατικῆς
φυλῆς τῆς Λαβὶ, καὶ ἀκολούθως ἠδυνάτο εἶναι Λαβιτικὸς

Ἱερεὺς. Εἰς λύσιν λοιπὸν τῆς ἀπορίας λέγομαι πρώτον,
ὅτι ἡ Ἐλισάβετ ἦτον συγγενὴς τῆς Θεοτόκου, καὶ ὁ ἡ-
μῆτερ τῆς Ἐλισάβετ ἐκαταγέτο ἀπὸ τῆς φυλῆς τῆς Ἰού-
δα, ἐξ ἧς ἦτον καὶ ὁ Θεοτόκος, κατὰ τὸν Ἀμβρόσιον
Βιβλ. εἰς τὸν Λευκῶν, ὡς λέγει ὁ Κορέσιος· καὶ δόλι-
τον, μὲ πῶς νὰ ἦτον Βασιλικὴ ἡ φυλὴ τῆς Ἰούδα, ἐδύ-
ναντο οἱ Ἱερῆς νὰ λαμβάνουν γυναῖκας ἀπὸ αὐτῆς· ὅ-
θεν αἱ δύο αὐταὶ φυλαὶ ἀπ' ἀρχῆς ἠνώθησαν· καθ' ὅ-
τι καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς Ἀαρὼν ἔλαβε γυναῖκα τὴν Ἐλισά-
βετ, θυγατέρα οὖσαν τῇ Ἀμιναδάβ, ἀδελφῷ δὲ Να-
ασσάν τῷ ἡγεμόνος τῆς Ἰούδα φυλῆς καὶ φυλάρχου, κα-
θὼς λέγει ἡ θεία Γραφή· „ἔλαβε δὲ Ἀαρὼν τὴν Ἐ-
„λισάβετ θυγατέρα Ἀμιναδάβ ἀδελφῷ Ναασσάν αὐ-
„τῷ γυναῖκα“. (Ἐξ. ε'. κε.) καὶ καθὼς μαρτυρεῖ,
ὅ,τε Θεοδώριτος, ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο τῆς Ἐξόδου,
καὶ ὁ Θεοφύλακτος Βουλγαρίας εἰς τὸ κατὰ Λευκῶν Εὐαγ-
γέλιον, ἐρμηνεύων αὐτὸ· „καὶ ἰδοὺ Ἐλισάβετ ἡ συγγενὴς
„σε“. (Λευκ. α'.) ὅθεν συμπεραίνει ὁ Θεοδώριτος
ταῦτα καὶ λέγει· „ὅς μάλιστα τοῖνυν τῆς βασιλικῆς, καὶ
„τῆς ἱερατικῆς φυλῆς τῆς αὐτῆς ἐπιμείξαντες ἐδιδάχθη· ἀλλὰ
„δεικνύει, ὡς ὁ Δεσπότης Χριστός, ἐξ ἀμφοτέρων ἐβλά-
„στησε, Βασιλεὺς, καὶ Ἱερεὺς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον χρη-
„ματισμῶς“. (σελ. 625. τὸ α'. Τόμ. τῆς Ὀκτωβρίου.)
καθὼς ὅμως ὁ Δεσπότης Χριστός, ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς
ἦν, ἐξ ἧς ἦν καὶ ἡ μήτηρ αὐτῆς Μαριάμ.

ἡγεμονίας καὶ ἀρχισραπείας τῶν πολέμων, ἦσαν τὸ νὰ ᾖναι ἡ φυλὴ αὕτη ἡγεμῶν καὶ ὁδηγῶς καὶ ἀρχισραπὴς τῶν ἄλλων φυλῶν, ὅταν πολεμῶν τὰς ἐχθράς τῶν.

15. „Καὶ περιωτότερον ἔτι κατὰδὴλόν ἐστιν, εἰ κατὰ τὴν ὁμοιότητα
„Μελχισεδὲκ ἀνίσταται Ἱερὸς ἕτερος“.

Τὶ θέλει νὰ εἰπῇ κατὰδὴλον; ἦσαν ὅτι ἡ διαφορὰ ὅπως ἔχει ἡ Ἱερωσύνη τῇ Ἀαρών, καὶ ἡ Ἱερωσύνη τῇ Χριστῷ, εἶναι φανερά· ἡ τὸ κατὰδὴλον σημαίνει, ὅτι τὸ νὰ ἀλλαχθῇ ἡ παλαιὰ Ἱερωσύνη ὅμως καὶ ὁ νόμος, ὅχι μόνον εἶναι φανερόν ἀπὸ τῆτο, ἦσαν ἐπειδὴ ὁ ἀνίσταμενος Ἱερὸς Χριστὸς δὲν εἶναι ἀπὸ τῆς Δαυϊτικῆς φυλῆς, ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλης· ἀλλὰ ἀκόμη περιωτότερον εἶναι φανερόν καὶ ἀπὸ τῆτο, ὅπως ἔχω νὰ εἰπῶ, ἦσαν ἐπειδὴ κατὰ τὴν ὁμοιότητα καὶ τῆς τάξεως τοῦ Μελχισεδὲκ ἀνίσταται Ἱερὸς ὁ Χριστὸς, καὶ ὅχι κατὰ τὴν τάξιν τοῦ Ἀαρών.

16. „Ὅς ὁ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκικῆς γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτως“.

Ὅς, ἦσαν ὁ Μελχισεδὲκ, δὲν ἔγινε καθὼς οἱ τοῦ νόμου Ἱερεῖς· δι' ὅ, τι ἐκεῖνοι μὲν ἐλάμβανον τὴν Ἱερωσύνην, μὲν τὸν νόμον ὅπως εἶχε σαρκικὰς ἐντολὰς· ποῖαι δὲ εἶναι αὐταί; περιέτεμε τὴν σάρκα· λῆσον τὴν σάρκα· ἄργησον κατὰ τὴν σάρκα, καὶ θέλεις ἀπολαύσεις ἀγαθὰ σαρκικά. Ὁ δὲ Μελχισεδὲκ δὲν ἔγινεν ἔτσι Ἱερὸς, ἀλλὰ μὲ δύναμιν Θεϊκῆν, ἦτοι διὰ νὰ ζῇ πάντοτε, καὶ νὰ ᾖναι εἰς αὐτὸν ἡ Ἱερωσύνη πάντοτε· τὸ δὲ νὰ ζῇ πάντοτε καὶ ἀκαταλύτως ὁ Μελχισεδὲκ, ἔτσι ἐνόησον, καθὼς ἀνωτέρω τὸ ἐξηγήσαμεν, ἦσαν διὰ τὸ δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν Θεῖαν Γραφὴν ὁ Θεῖός τε· ἡ τὸ, ὅς, ἐνόησον διὰ τὸν Ἱερέα, ἦτοι τὸν Χριστόν· ὅς τις ἔλαβε τὴν Ἱερωσύνην, ὅχι κατὰ τὴν τῇ παλαιᾷ νόμῳ σαρκικὴν ἐντολήν, ἀλλὰ διὰ τῆς δυνάμεως τῆ Πατρὸς, ἦτοι τῆς ἐδικῆς τε· ἡ γὰρ δύναμις τῆ Πατρὸς, αὐτός ἐστιν ὁ Χριστὸς, κατὰ τὴν Θεοπῆτα· „Χριστὸν γάρ, φησι, Θεοῦ δύναμιν“· (ἀ. Κορ. α. 24.) διὰ τῆς Θεῖας, λέγω, δυνάμεως ἔλαβεν ὁ Χριστὸς τὴν Ἱερωσύνην, καὶ διὰ τῆτο ἀκαταλύτως ἔχει αὐτήν, καὶ αἰώνιον. Ἡ ἀκολουθία δὲ τῆ λόγου ἐξήτει, ἀφ' ἧς εἶπον ὁ Παῦλος σαρκικῆς ἐντολῆς, νὰ εἰπῇ ἀκολούθως, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν πνευματικῆς ἐντολῆς· διὰ τί λοιπὸν ἔτσι τῆτο εἶπε; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι μὲ τὴν λέξιν σαρκικῆς, ἐφάνερωσε τὸ προσωρινόν, καὶ παρερχόμενον τῆς ζωῆς ταύτης· ἡ, „πᾶσα γὰρ σὰρξ χορτός“ λέγει ὁ Ἡσαΐας· (Ἡσ. μ. 7.) διὰ τὸ ὀλιγοχρόνιον δηλαδὴ καὶ ἐκκολομάραντον· ὅθεν ἐπειδὴ εἶπον ὁ Ἀπόστολος ἀνωτέρω τὴν σαρκικὴν, ἦτοι τὴν προσωρινὴν ζωὴν, διὰ τῆτο πρεπόντως λέγει παρακάτω τὸ „ζωῆς ἀκαταλύτως“ ἦτοι μὲ τὴν ἐδικὴν τε δύναμιν ζῇ πάντοτε ὁ Χριστὸς, καὶ εἶναι Ἀρχιερεὺς αἰώνιος (1).

17. „Μαρτυρεῖ γὰρ „σὺ Ἱερὸς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ“· (Ψαλ. ρί. 4.)

Εἰδὼ κατασκιάζει ὁ Ἀπόστολος διὰ τί εἶπεν ἀνωτέρω τὸ „ζωῆς ἀκαταλύτως“ καὶ λέγει· ὅτι ὁ Χριστὸς ζῇ πάντοτε, καὶ εἶναι Ἱερὸς αἰώνιος, διὰ τί ἡ Γραφὴ μαρτυρεῖ αὐτὸν, πῶς εἶναι Ἱερὸς εἰς τὸν αἰῶνα. Μερικοὶ δὲ νοῦσι, πῶς δὲν κατασκιάζει τὸ ἀνωτέρω μὲ τὸν λόγον τῆτον ὁ Παῦλος, ἀλλὰ τὸ, πῶς δὲν ἔγινε κατὰ νόμον σαρκικῆς ἐντολῆς· διότι, κατὰ τὸν νόμον, λέγει, καὶ τὴν σαρκικὴν ἐντολήν τῇ νόμῳ ἔγινεν Ἱερὸς ὁ Χριστὸς, ἔπρεπε νὰ εἰπῇ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὅπως ἐρμηνεύει· „Καὶ ἐπεὶ ῥωθεύσῃ δάξαι δυνατὸν πᾶσι κἀκὴν τὴν ὁμοιότητα, πᾶσι καθάπερ γὰρ ἐκεῖνος (ὁ Μελχισεδὲκ δηλ.) τῆς Ἱερωσύνης διαδόχους ἐκ ἑσχατοῦ ὅπως οὐδὲ οὕτως (ὁ Χριστὸς δηλ.) ταύτῃ εἰς ἕτερον παραπέμψαι· σαρκικῇ γὰρ ἐντολῇ πᾶσι κέκληκεν, ὡς καὶ Νόμος διὰ

τὸ θνητὸν τῶν ἀνθρώπων, κελύοντος, μετὰ τὴν τοῦ Ἀρχιερέως τελευτήν, τὸν ἐκὼν παῖδα τὴν Ἱερωσύνην λαμβάνειν“· πλὴν τὴν σαρκικὴν ἐντολήν ἐνοεῖ ὁ Θεοδώριτος, καὶ διὰ τῆς καθαρῶς τῆς σαρκὸς ὅπως ὁ νόμος ἐδιώριζεν, ὡς ἐρμηνεύσει δηλαδὴ καὶ ὁ Ἱερὸς Θεοφύλακτος.

εἰπῇ ὁ Θεός· „σὺ εἶ ἱερὺς κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρών“· τῶρα δὲ, ἐπειδὴ καὶ γέγραπται· „κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ“ φανερόν ἐστιν, ὅτι δὲν ἔγινεν ἱερὺς ὁ Χριστός κατὰ τὸν γένον, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ἄλλον ὑψηλότερον, καὶ θεοπρεπέστερον.

18. „Ἀθέτησις μὲν γὰρ γίνεται προαγῆς ἐντολῆς, διὰ τὸ αὐτῆς
„ἀσθενεὶς καὶ ἀνώφελές“.

19. „Οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος“.

Εἶπε μὲν ἀνωτέρω ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ὅτι ἔγινε τὰ παλαιὰ νόμος μετὰθεσις, καὶ ἀπέδειξε τὸ πῶς· τῶρα ἐδῶ ζητεῖ καὶ τὴν αἰτίαν, καὶ τὸν λογαριασμόν, διὰ τὸν ὁποῖον ἔγινεν ἡ μετὰθεσις αὕτη· δι' ὅτι οἱ ἄνθρωποι τότε ἀναπαύονται, ὅταν μάθωσι καὶ τὴν αἰτίαν, καὶ λογαριασμόν τῆς πράξεως· ὅθεν λέγει, ὅτι διὰ τὸ ἔγινεν ἀθέτησις, ἢτοι ἀποβολὴ καὶ μεταλλαγὴ τῆς προαγῆς ἐντολῆς, ἢ γὰρ τῆς προλαβῆς παλαιᾶς Διαθήκης, διὰ τὴν ὁρῶμεν αὕτη ἀδύνατος καὶ ἀνώφελης. Τί λοιπόν; κἀνθάδε δὲν ἀφέλῃσεν ὁ παλαιὸς νόμος; καὶ, ἀφέλῃσεν μὲν, ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὰς ἀνθρώπους τελείως δὲν ἀφέλῃσεν· διὰ τὸ καὶ ἀπολύτως λέγει· „ἐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος“· πῶς δὲ ἦτον ὁ νόμος καὶ ἀσθενής; διὰ τί ὁ νόμος ἦτον μόνον γράμματα, ὅπερ ἐπρόσβαζεν, τὸ κάμει, τὸ μὴ κάμει· τὰ τοιαῦτα ὅμως γράμματα δὲν ἔμβαζαν εἰς τὴν ψυχὴν καὶ καμνίαν δύναμιν, εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὰς προσαζομένας ἐντολάς· τὴν ὁποίαν ταύτῃ δύναμιν δίδει εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν τὸν Χριστιανὸν, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὅταν βαπτίζομεθα. Ἀλλὰ πηδῶσιν εἰς τὸ μέσον οἱ τὸν νόμον κατηγοροῦντες Μανιχαῖοι, καὶ οἱ ἄλλοι αἱρετικοὶ, καὶ λέγουν· ἰδὲ ὅπερ καὶ ὁ Παῦλος κατηγορεῖ τὸν νόμον· ἀλλ' ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα εἰς αὐτοὺς, ὅτι, δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος, ὡς αἰνῶντοι, πονηρὸν τὸν νόμον ἐδῶ, ἀλλὰ ἀνώφελη, καὶ ἀσθενῆ, ὅσον δηλαδὴ εἰς τὸ νὰ τελειώσῃ τὰς ἀνθρώπων, ὡς προείπομεν· δι' ὅ,τι, καθὼς τὸ γάλα, εἰς μὲν τὰ βρέφη εἶναι ἀφελίμον, ὅταν δίδεται κατὰ τὸν πρέποντα καιρὸν, εἰς δὲ τὰς τελείας ἀνδρας, εἶναι ἀνώφελές· ἐτὶ καὶ ὁ νόμος, εἰς μὲν τὰς τότε ἀτελεῖς Ἰουδαίους, ἦτον ἀφελίμος, μετὰ τὸ νὰ ἐλθούσιν αὐτοὶ ἀπὸ τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων, καὶ ἐπρόσφερον αὐτοὺς εἰς τὸν Θεόν, καὶ μετὰ τὸ νὰ ἐδίδον εἰς αὐτοὺς συμμέτρως τιτὰς ἐντολάς· εἰς δὲ τὰς τελείας ἡμᾶς Χριστιανούς, ὅπερ ἦδη ἐπιστάμεθα εἰς τὸν Χριστόν, δὲν εἶναι πλέον ἀφελίμος· ἐπειδὴ ὁ νόμος ἐπρόσβαζε σαρκικὰς ἐντολάς, καὶ κατὰ τὸν νόμον τὸ σώματος, τὰς ὁποίας οἱ πνευματικοὶ ἄνδρες δὲν χρειάζονται· ὅθεν διὰ τὸ καὶ ἀθετήθη τῶρα· ἡ δὲ ἀθέτησις, ἐκείνων ὅπερ ἐκράτην ποτὲ καὶ εἶχον τὸ κύρος εἶναι ἀθέτησις· ὥστε καὶ ὁ νόμος, τότε ἐκράτει καὶ εἶχε τὸ κύρος, ὅταν ἦτον ὁ πρέπων καιρὸς αὐτοῦ (1).

„Ἐπισαγωγή δὲ κράττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ Θεῷ“.

Αθέτηθη, λέγει, καὶ ἀκυρώθη ἡ τῶν νόμων σαρκικὴ ἐντολή, ἐμβῆκε δὲ καὶ ἐκυρώθη ἡ ἐλπίς, ὅχι καθὼς ἦτον ἡ Ἰουδαϊκὴ ἐλπίς, αἰσθητὴ, καὶ περὶ αἰσθητῶν πραγμάτων· διὰ τί καὶ οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον ἐλπίδα, ὅταν ἐπαρέστην εἰς τὸν Θεόν, νὰ κυριεύσιν τόπον, καὶ γῆν, καὶ νὰ νικήσιν τὰς ἐχθρὰς τῶν, καὶ ὅλως, ἐλπίδα εἶχον νὰ ἀπολαύσιν σωματικὰ ἀγαθὰ· „τὰ ἀγαθὰ γὰρ φησι τῆς γῆς φάγεσθε“· (Ἡσ. α'. 19.) ἡ δὲ ἐλπίς ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν δὲν εἶναι τοιαύτη, ἀλλὰ πνευματικὴ καὶ μεγαλιτέρα· ἐπειδὴ ἡμεῖς ἐλπίζομεν νὰ ἀπολαύσωμεν τὸν ὕψιστον, καὶ νὰ εἰσέλθωμεν κοντὰ εἰς τὸν Θεόν, καὶ νὰ παρασκευώμεθα νὰ λειτουργῶμεν αὐτὸν μαζί μετὰ τῶν Ἀγγέλων. Ἀνωτέρω μὲν ἐν εἰπὼν ὁ Παῦλος, ὅτι ἡ ἐλπίς μας εἰσέρχεται εἰς τὸ ἑσώτερον τῆς καρπιαίας· (Κεφ. ζ'. 19.) τῶρα δὲ λέγει, ὅτι διὰ μέσῃ τῆς ἐλπίδος μας πλησιάζομεν εἰς τὸν Θεόν· δι' ὅ,τι ἡ ἐλπίς, μᾶς ἀναβιβάζει εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον Θρόνον τῶ Θεοῦ, καὶ μᾶς σαίνει μαζί μετὰ Χερσὶ μ.

20. „Καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, ὅτι πρέπει νὰ σημειώσωμεν, πῶς ἀσθενῆ καὶ ἀνώφελη καλῶς ὁ Ἀπόστολος τὰ περὶ τῶν νόμων, ἢ γὰρ τῶν περιτομῶν, πῶς σάββατον, καὶ τὰ ὅμοια, καὶ ἀπλῶς τὸ λειτουργικὸν μέρος τῶν νόμων· πῶς γὰρ οὐ φονεύσεις, καὶ οὐ μοιχεύσεις, καὶ τὰ ὅμοια, ἢτοι τὸ ἡθικὸν μέρος τῶν νόμων, καὶ ἡ νέα δικαιοσύνη, μετ' ἐπιτάσεως φυλάττειν παρακελεύεται· καὶ ὅσα περὶ τῶν νόμων ὑποσημαίνωσιν τὰ· „ἡμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλπίδι“· (Γαλ. ε'. 13.) καὶ τῶν ὑποσημαίνωσιν τὰ· „τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν ὁσμῇ“· (Ἐφ. β'. 15.)

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

20. „Καὶ καθ' ὅσον ὁ Χωεὶς ὀρκωμοσίας“.

Ιδὲ καὶ ἄλλη διαφορὰ, κατὰ τὴν ὁποίαν διαφέρει ὁ νέος Ἰερὺς Χωεὺς ἀπὸ τῆς παλαιᾶς Ἰερῆς, καὶ ἡ Νέα Διαθήκη, ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς· ἐπεὶ δὲ ἡ τῆς Χωεὺς Ἰερωσύνη δὲν ἐπηγάλλεται ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ μὲ ὄρκον, ἵνα διὰ μέσου τῶ ὄρκου μὲ ὑπερβολῶν πισωθῇ ὁ περὶ αὐτῆς λόγος τῷ Θεῷ· τὸ ὁποῖον ἔλεγε καὶ ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος, ὅτι διὰ τῶ ὁμοσεως εἰς τὸν Ἀβραάμ ὁ Θεὸς, διὰ περὶ αὐτοῦ πληροφάνειαν, καὶ ἵνα, διὰ μέσου τῶ ὄρκου, φανερωθῇ τὸ ἀμετάθετον τῷ νῦν ὁ Χωεὺς Ἀρχιερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα, κατὰ τὸν Οἰκουμενισμὸν.

21. „ (Οἱ μὲν γὰρ Χωεὶς ὀρκωμοσίας Ἰερῆς γεγονότες (1) ὁ δὲ, μετὰ ὀρκωμοσίας, διὰ τῆς λέγοντος πρὸς αὐτόν· „ ὁμοσε Κύριος καὶ ὁ μεταμεληθήσετε· Σὺ Ἰερὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ) “. (Ψαλμ. ρί. 4.)

Δι' ὅ,τι οἱ μὲν Ἰερεῖς, λέγει, τῆ παλαιᾶς νόμου, ἐγένοντο Ἰερεῖς Χωεὶς ὄρκον· δι' ὅτι εἰς κἀνένα ἀπὸ αὐτῶν δὲν ἐρείσκειται νῦν ὁμοσεως ὁ Θεός, καὶ νῦν εἰπῇ ἔτι, ὅτι ἐσὺ νῦν ἦσαι Ἰερὺς κατὰ τὸν νόμον, ὁ δὲ Χωεὺς ἐγένοντο Ἰερεῖς μὲ ὄρκον, διὰ μέσου τῶ Θεοῦ, ὅπως λέγει εἰς αὐτὸν, σὺ νῦν ἦσαι Ἰερὺς μὲ ὅσα κἀποιοὶ καινέριον τρόπον· δηλαδὴ, ὅχι κατὰ τὴν τάξιν τῆς Ἀαρὼν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τάξιν τῆς Μελχισεδέκ (2).

22. „Κατὰ τοσῶτον κρείττονος διαθήκης γέγονεν ἔγγυος Ἰησοῦς“.

Ηγεν τόσον καλλιτέρας διαθήκης ἐγένοντο ἐγγυητὴς καὶ μεσίτης ὁ Χωεὺς, καθ' ὅσον ὁ Θεὸς ὁμοσε νῦν ἦναι αὐτὸς παντοτινὸς Ἰερὺς· διότι, αὐτὸς ὁ Χωεὺς δὲν ἦτον μεγαλιτέρος Ἰερὺς ἀπὸ τῆς παλαιᾶς, δὲν ἤθελεν ὁμοσεως δι' αὐτόν ὁ Θεός· ὥστε καὶ ἡ Νέα Διαθήκη, τῆς ὁποίας ἐγένοντο ἐγγυητὴς ὁ Χωεὺς, μεγαλιτέρα εἶναι ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς. Τί δὲ δηλοῖ τὸ ἔγγυος; ἐγγυητὴς, μεσίτης (3).

23. „Καὶ οἱ μὲν, πλεονέες ἄνθρωποι γεγονότες Ἰερεῖς, διὰ τὸ θανάτῳ κωλύεσθαι παραμέναν“.

24. „Ὁ δὲ, διὰ τὸ μέναν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπαράβατον ἔχει τὴν Ἰερωσύνην“.

Καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος τὴν ὑπεροχὴν, ὅπως ἔχει ὁ Χωεὺς ἀπὸ τῆς νομικῆς Ἀρχιερεῖς, καὶ λέγει· ὅτι ἐκεῖ μὲν εἰς τὸν νόμον, πολλοὶ εἶναι οἱ Ἀρχιερεῖς, μὲ τὸ νῦν εἶναι θνητοί, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τῆς σφύρας, διαδέχεται τὴν Ἀρχιερωσύνην ὁ ἄλλος·

(1) Ἐλείπει ἐδῶ τὸ, εἰσιν, ὡς καὶ παρακάτω προσηγορεύεται τὸ Παῦλος.

(2) Καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ, ὡς ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τῶν ὁμοσεως, ἐπεὶ δὲ αὐτὸς (ὁ Θεός δηλαδὴ) καὶ τῆς ἐν νόμῳ κεχειροτονήκεν Ἰερεῖς, ἐκείνους δὲ παύσας, ἔπειρον ἀντ' ἐκείνων ἐπέθηκεν, ἀναγκάτως εἰρηκεν, ὡς ἐκείνους μὲν, δίχα ὄρκου κεχειροτονήκεν· ἐπὶ δὲ τῷ πα, καὶ ὄρκον προσέθηκε. Μὴ σπίναν νομίσαιτε καὶ τὴν δὲ τῶ Ἰερωσύνην, ὡς ἐκείνην παυδήσεσθαι, καὶ πάλιν ἄλλου ἀντὶ ταύτης γενήσεσθαι· ἐκβάλλει γὰρ τὴν σπινάντων ὑποφάν ὁ γενόμενος ὄρκος“.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος τὸ, ἔγγυος, οὕτως ἐρμηνεύει· „ἐγγυον ἀνόμασε τὸν Κύριον Ἰησοῦν, ὅς διὰ μὲν τῆς οἰκίας ἀναστάσεως, ἐβεβαίωσε τῆς ἡμετέρας ἀναστάσεως τὴν ἐλπίδα· τὴν δὲ οἰκίαν ἀνάστασιν διὰ

τῶν ἐπιτελεμένων ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ἐδίδου θαυμάσιων“· Ὁ δὲ Θεοδώριτος τῆς Ἀλεξανδρείας Κύριος, ὡς γὰρ ἐπὶ δευτέρῳ, φησιν, ἀγιασμοῦ (τὴν κατὰ νόμον Ἰερωσύνην δηλ.) ἀπαδοῦ μὲν προσέπαχεν ἀγιάζεσθαι· ἀμωμοὶ δὲ καὶ ἁγίων ἁγίους, ἐφ' ἡμᾶς Ἀρχιερεῖς ὁ Χωεὺς, καὶ κρείττονος Διαθήκης ἔγγυος, ὡς ὁ Παῦλος φησιν· ποιγάρ σοι καὶ πέπαυται μὲν ἡ πρώτη, γέγονε δὲ καὶ αὐτῆς Ἰερωσύνης μετὰδεσις, ὡς ἐχέσθαι τὸ ἀμεμπτον, καὶ τὸ ἁγίον ἁγίων τετελειώκε μὲν γὰρ ἐδούλα κατὰ σωείδῃσιν, ἡσχεκόμικε δὲ μάλλον βαπτισμῶν διδασκᾶς, ὑψηλῆς περιήραν· σπινάντων τῶν τῆς σαρκὸς καθαρότητα· καταλήγει γὰρ εἰς τὴν μέλιν τῆς νομικῆς Ἰερωσύνης ἡ δύναμις“.

(Βιβλ. β'. τῶν Γλαφυρῶν)

ἐδῶ δὲ εἰς τὴν χάριν, ὥς ἂν Ἀρχιερεὺς εἶναι ὁ Χριστός, μὴ τὸ νὰ ᾖ αἰθάλας· διὰ τὸ λοιπὸν ἔχει καὶ τὴν ἱερωσύνην ἀπαράβατον, ἣν ἀδιάκοπον. Βλέπεις, ὡ ἀναγνώστα, πόσω μεγαλύτερος εἶναι ὁ Χριστός ἀπὸ τῶν παλαιῶν Ἀρχιερεῖς; ὅσον δηλαδὴ καὶ ὁ αἰθάλας εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν θυτὸν.

25. „Ὁθεν καὶ σώζαν εἰς τὸ παντελὲς δυνάται τὰς προσερχομένους
„δι' αὐτῶ τῷ Θεῷ“.

Επειδὴ, λέγει, αἰθάλας εἶναι ὁ Χριστός, καὶ ἀδιάδοχον ἔχει τὴν Ἀρχιερωσύνην, διὰ τὸ δυνάται καὶ νὰ προσάτῃ ὅλους, καὶ νὰ τὰς σώζῃ εἰς τὸ παντελὲς, ἥτοι δυνάται νὰ διδῇ εἰς αὐτὰς, ὅχι προσωρινὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ τελείαν καὶ ὁλόκληρον, καὶ ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ· δι' ὅτι, εἰς μὲν τὴν παλαιὰν ὁ Ἀρχιερεὺς, ἀγκυλὰ καὶ νὰ ᾖ θυμαστός, ἀλλ' ὅμως ἕως εἰς τὴν διαλεισμένην καὶ ἐπρόσθετε τὰ δῶρά τε εἰς τὸν Θεόν, δηλαδὴ ἐν ὅσῳ καιρῷ ἔζη· ὅποιος ἦτον ὁ Σαμὴλ, καὶ ὁ Ἀαρὼν, καὶ οἱ λοιποὶ ἄλλοι· ὕστερον δὲ δεῦν ἐπρόσθετε, διὰ τὴν ἀπέθνησκον· ὁ δὲ Χριστός, μὴ τὸ νὰ ᾖ αἰώνιος, καὶ αἰείζων Ἀρχιερεὺς, διὰ τὸ δυνάται νὰ σώζῃ καὶ παντελῶς, ἥτοι παντοτινὰ ἐκείνους ὅπῃ προσέρχονται εἰς τὸν Θεόν δι' αὐτῶ, ἥντιν διὰ μέσου τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως· διὰ τὴν ὅποιος πιστεύει εἰς τὸν Υἱόν, αὐτὸς βέβαια προσέρχεται εἰς τὸν Πατέρα· διὰ τὴν ὁ Υἱὸς εἶναι ἡ εὐχὰ, ὅπῃ φέρει τὸν ἀνθρώπον πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ ὅποιος περπατεῖ εἰς τὴν εὐχὴν αὐτῶ, βέβαια εἰς τὸν Πατέρα φέρεται φθάσει, καθὼς εἶπον ὁ Κύριος· „ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός, καὶ ἡ ἀλήθεια· ἐδεῖς ἐρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ“ (Ἰωάν. ιδ'. β.).

„Πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν“.

Ταῦτα τὰ λόγια ἐρρέθησαν ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον ἔτι ταπεινῶς, διὰ τὴν ἀνθρωπότητα τῶ Χριστοῦ· ἐπειδὴ ὁ Χριστός, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα εἶναι Ἀρχιερεὺς, καὶ ἔτι κατὰ τὴν Θεότητα· καθ' ὃ δὲ Ἀρχιερεὺς, κατὰ τὸ λέγεται ὅτι καὶ ἐντυγχάνει, ἥτοι παρακαλεῖ καὶ μεσιτεύει πρὸς τὸν Πατέρα διὰ τὰς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν Χριστιανούς (1)· ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὅπῃ ἀνασταίνει τὰς νεκρὰς, καὶ τὰς ζωοποιεῖ ἐκκοσμιτικῶς, ὡς Θεός, καθὼς καὶ ὁ Πατήρ, πῶς ἠθέλε παρακαλῇ τὸν Πατέρα, διὰ νὰ σώσῃ τὰς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας; τὸ γὰρ εἶναι ἀνακόλουθον· ὁμοίως καὶ ἐκεῖνος, ὅπῃ ἔχει ὅλην τὴν κτίσιν, πῶς παρακαλεῖ; ἢ πῶς ὁ ἀποσέλλων τὰς Ἀγγέλους τε, διὰ νὰ βάλῃ, ἄλλως μὲν εἰς τὴν κάμινον τὴν πυρὸς, ἄλλως δὲ, διὰ νὰ σώσῃ, αὐτὸς, λέγω, πῶς εἶναι πιθανὸν ὅτι παρακαλεῖ; Φανερόν λοιπὸν εἶναι, ὅτι τὸ, ἐντυγχάνει, εἶπον ὁ Παῦλος διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Συγκαταβαίνοντας γὰρ εἰς τὴν ἀσθενείαν τῶν ἀκούοντων ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, μὴ φοβηθῆτε, λέγει, ὡ Χριστιανοί, μηδὲ εἰπῆτε, καὶ ὁ Χριστός μᾶς ἀγαπᾷ, καὶ ἔχει παρρησίαν πρὸς τὸν Πατέρα, ἀλλ' ὅμως δεῦν ἔχει καὶ δυνάμειν νὰ μᾶς προνοῇ, καὶ νὰ μᾶς προσάτῃ πάντοτε· μὴ τὸ εἰπῆτε, λέγει, ὡ ἀδελφοί, διὰ τὴν ὅτι ὁ Ἀρχιερεὺς ἡμῶν Χριστός ζῇ, καὶ πάντοτε δυνάται νὰ κάμῃ τὸ ἀρχιερατικὸν ἔργον τε· τὸ ὅποιον εἶναι τὸ νὰ μεσιτεύῃ, καὶ νὰ παρακαλῇ διὰ λόγους μας. Διὰ τὴν ἀνθρωπότητα λοιπὸν, ὡς εἶπον, λέγει ὁ Παῦλος τὸ ἐντυγχάνει· ἀνθρωπότητα ὅμως ὅταν εἰπῶ, δεῦν χωρίζω αὐτῶ ἀπὸ τὴν Θεότητα τῶ Χριστοῦ, ἐπειδὴ μία εἶναι ἡ ὑπόστασις τῶν δύο τῶ Χριστοῦ φύσεων, τῆς Θεότητος, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος· ἀλλὰ δίδω εἰς τὰς ἀκούοντα, νὰ ἐννοῦν τὰ οἰκεία καὶ πρέποντα διὰ τὴν μίαν φύσιν, καὶ διὰ τὴν ἄλλην. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ νὰ φορῇ σάρκα ὁ Υἱός, καὶ νὰ συγκαθίσταται μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα, καὶ αὐτὸ, λέγω, εὐτοξίαι εἶναι, καὶ μεσιτεῖα, καὶ παρακλήσεις διὰ λόγους μας· ἡ γὰρ ἀνθρωπότης τῶ Κυρίου ὡσανὺ νὰ παρακαλῇ διὰ λόγους μας τὸν Πατέρα, ὅτι διὰ τὸ προσελήφθαι βέβαια, διὰ τὴν ἐδικὴν μας σωτηρίαν (2).

26. „Τοιῶ-“

(1) Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν αὐτῆς, ἐντυγχάνειν εἰς τὸ ἡ. Κεφάλαιον τῆς πρὸς Ῥωμαίους, στίχ. 34.

(2) Διὰ αὐτὸ καὶ ὁ ἡγουμένης μαθητὴς αὐτοῦ Κυρίου αὐτὸ πρὸ ἰδίου νόημα θέλωντας νὰ φανερώσῃ ἔλεγε· „σε-

„κνία μου... εἰάν τις ἀμάρτη, Παράκλητον ἔχοντα
„πρὸς τὸν Πατέρα Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον· καὶ αὐτὸς ἰ-
„λασμός ἐστι περὶ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ
„ὅλων τῶν Κόσμου“. (α. Ἰωάν. β'. 1.) Ἀλλὰ καὶ ὁ

26. „Τοιῦτος γὰρ ἡμῖν ἔπρεπον Ἀρχιερεῖς, ὅσιος, ἄκακος“.

Απὸ τὰ λόγια ταῦτα εἶναι φανερόν, ὅτι διὰ τὴν ἀνθρωπότητα τῷ Χριστῷ εἶπε καὶ τὰ ἀνώτερῳ ῥηθόντα ὁ Παῦλος· ἐπειδὴ ποῖος ἤθελεν εἰπῆ τοιαῦτα λόγια περὶ Θεοῦ, καὶ δεῦν ἤθελεν ἐντραπῇ νὰ προσαρμόζῃ τοιαῦτα ταπεινὰ εἰς τὴν ὑψίστην ἐκείνου, καὶ ἀκατέληκτον φύσιν; Ὅσιος λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ δεῦν ἀφίνει ἀπελεύωτον κἀνδύα ἔργον ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπῃ χρεωσῶνται εἰς αὐτόν· ἄκακος δὲ, ὁ ἄδολος καὶ ἀπόνηρος· τοιῦτος δὲ ὡς ὁ Χριστός· „ἐχ' εὐρέσθι γάρ φησι δόλος ἐν τῷ σώματι αὐτῷ“· (Ἦσ. γ'. 9. α. Πέτρ. β'. 22.)

„Αμείαντος“.

Ούτε ὁ λόγος ἔπος ἤθελεν εἰπῆ τινος ὅτι εἶναι Θεὸς ἔπαινος· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς ἔχει φύσιν καὶ ἰδίωμα τὸ νὰ ᾖ παντὸς μιάσματος ἀπείρως ἀνώτερος· ὅθεν φανερόν ἐστίν, ὅτι διὰ τὴν ἀνθρωπότητα τῷ Χριστῷ καὶ ἔπος λέγεται.

„Κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν ὀρανῶν γενόμενος“.

Οἱ μὲν τῷ νόμῳ, λέγει, Ἀρχιερεῖς, καὶ καὶ Ἅγιοι εἶναι κατὰ τὰ ἄλλα, ἀλλ' ὅμως ὡς ἀνθρωποὶ ὅπῃ εἶναι, σύρην καὶ αὐτοὶ μὲ λόγους τὰς καποιοὺς μέρους κακίας, καὶ κατὰ τὸ δεῦν εἶναι τελείως χωρισμένοι ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν· δι' ὅ, τι πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι χωρισμένοι, ὅπῃ καὶ αὐτοὶ εἶναι εἰς ἁμαρτίας ἐσθλοὶ; Καὶ προσέτι, κἀνδύας ἀπὸ τῶν τῷ νόμῳ Ἀρχιερεῖς, δεῦν ἀνέβη εἰς τὰς ὀρανας· ὁ δὲ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς, κοντὰ ὅπῃ ἦτον πλήρης, καὶ ὑπερπλήρης καθε ἀρετῆς καὶ ἀγιότητος, καὶ κοντὰ ὅπῃ ἦτον κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, ἔγινε πρὸς τέτοις καὶ ὑψηλότερος ἀπὸ τῶν ὀρανῶν, καὶ ἐκάθισεν εἰς αὐτὸν τὸν θρόνον τὸν πατρικόν· τὸ δὲ „γενόμενος“ φανερόν ἐστίν, ὅτι λέγεται κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα τῷ Χριστῷ, διὰ τὴν καθ' ὁ Θεὸς λόγος, πάντῃ ἦτον τῶν ὀρανῶν ὑψηλότερος.

27. „Ὅς ἐκ ἔχει καθ' ἡμέραν ἀνάγκην, ὥσπερ οἱ Ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ“.

Αφ' οὗ εἶπον ὁ Ἀπόστολος ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι χωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, πλατύνει τὸ νόημα τῆτο, καὶ λέγει, ὅτι ὁ Χριστὸς πόσον ἐλεύθερος καὶ ἀνώτερος ἦτον ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, ὥστε ὅπῃ καὶ τὸ ἐδικόν τε σῶμα ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ὅχι διὰ λόγους (διὰ τὴν πῶς ἤθελε προσφέρειν τῆτο διὰ λόγους, ὅπῃ δεῦν ἐκαμε κάμμιαν ἁμαρτίαν;) ἀλλὰ διὰ λόγους μας, καὶ διὰ τὰς ἐδικὰς μας ἁμαρτίας. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον τῆτο νοεῖται· ὅτι οἱ μὲν Ἀρχιερεῖς τῷ παλαιῷ νόμῳ, καθε ἡμέραν ἐπρόσφεραν θυσίας εἰς τὸν Θεόν, μὲ τὸ νὰ μὴ ἐδιδόντο νὰ καθαρῶνται τὰς ἁμαρτάνοντας μὲ μίαν μόνην θυσίαν, καὶ μὲ μίαν μόνην φοράν· ὁ δὲ Χριστὸς, τοιαύτῃ θυσίαν ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Θεόν, καὶ πόσον μετὰ δυνάμει, ὥστε ὅπῃ, μὲ μίαν μόνην φοράν ἐκαθάρισε διὰ μέσῃ αὐτῆς ὅλον τὸν κόσμον. Λοιπὸν καὶ κατὰ τῆτο ὑπερέχει ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς Χριστὸς τὰς τῷ νόμῳ Ἀρχιερεῖς.

„Τῷ“.

Θεοδώρητος ἔπος ἐρμηνεύει τὸ ῥητόν· „Καὶ αὐτὸς τῶν λόγων ἡ παπηνόσις βοῶν, ὡς ἄδεν ἁπάντων ἀρμόστῃ τῇ Θεοσπῃ τῷ Χριστῷ· ἐδὲ γὰρ διὰ τῶν ζῆν, ἵνα ἐντυγχάνῃ ὑπὲρ ἡμῶν· ἡ γὰρ ἐκείνη ζωὴ ἀνερχος, καὶ ἀνώλεθρος· ἀκούν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον νοήσῃ καὶ πᾶν“.

„τα· ὥσπερ γὰρ τὸ πάθος ὑπὲρ ἡμῶν κατεδέξατο, ὅπως ἐντυγχάνῃ ὑπὲρ ἡμῶν· σωεζούσε μὲν τοὶ τῷ παπηνῷ καὶ ὑψηλὸν ὁ δῆος Ἀπόστολος· αὐτὸν γὰρ σώζειν ἡμᾶς ἐρήκε, καὶ τελείαν σωτηρίαν παρέχεν“.

„Τὸ γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ, ἑαυτὸν ἀνενέγκας“.

Τὸ λέγει ἔκαμε μίαν φοράν· τὸ ποῖον; τὸ νὰ προσφέρῃ δηλαδὴ ὁ Χριστὸς διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶ λαῶ, καὶ ὅχι διὰ τὸν ἑαυτὸν τε· μίαν φοράν, λέγει, ἐνήργησε πρὸς τῆς ἱερωσύνης ὁ Χριστὸς, καὶ ἐπρόσφερε τὸν ἑαυτὸν τε θυσίαν· μετὰ ταῦτα δὲ, καθίηται ὡσαν αὐθιγῆς εἰς τὸν θρόνον τὸν πατρικὸν· διότι διὰ τὴν μὴ ἀκέραιον ἐσὺ ὁ ἀναγνώστης, πῶς ὁ Χριστὸς εἶναι ἱερεὺς, καὶ νομίσῃς ὅτι αὐτὸς ἐκτεταται πάντοτε, καὶ ἱερεργεῖ, διὰ τὸ τοῦ δείχνει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι κατ' οἰκονομίαν μίαν μόνον φοράν ἔγινεν ἱερεὺς, καὶ ἀφ' ἧς ἐτελειώθη ἡ οἰκονομία τε, πάλιν ἀπέλαβε τὸ ἐδικόν τε ὕψος καὶ τὸ ἀξίωμα· τὸ μὲν γὰρ λειτουργοῦ καὶ ἱερέως εἶναι ἴδιον, τὸ νὰ ἐκτεταται, καὶ νὰ λειτουργῇ, κατὰ τὸν Οἰκονομῶν· ὁ δὲ Χριστὸς καθίηται εἰς τὸν πατρικὸν θρόνον, καὶ λειτουργεῖται ὑπὸ τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων (1).

28. „Ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπου καθίστησιν Ἀρχιερεῖς, ἔχοντας ἀσθενείαν“.

Διὰ τὴν μὴ νομίσῃς ἐσὺ ὁ ἀναγνώστης, ὅτι μίαν φοράν μὲν ἐπρόσφερε ὁ Χριστὸς, πλὴν ἐπρόσφερε καὶ διὰ λόγου τε· τὴν χάριν κατασκιάζει τὸ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος καὶ λέγει, ὅτι δὲν ἐπρόσφερε διὰ λόγου τε ὁ Χριστὸς, καὶ διὰ ἐδικῆς τε ἁμαρτίας· δι' ὅτι, ὁ μὲν παλαιὸς νόμος, καταστάνει Ἀρχιερεῖς φίλους ἀνθρώπου, ὅπῃ ἔχον ἀσθενείαν, ἥτοι ὅπῃ δὲν δύνανται νὰ ἀντισταθῶν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ νὰ τὴν νικήσῃ· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ὡς ἀσθενεῖς ὅπῃ εἶναι, πίπτειν εἰς ἁμαρτήματα· ὅθεν ἀπολύθῃς καὶ ἔχον χρείαν νὰ προσφέρῃ θυσίας καὶ διὰ τὰς ἐδικὰς τῶν ἁμαρτίας· ὁ δὲ Χριστὸς, ὅπῃ εἶναι τέλει δυνατὸς, καὶ ὁ εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, πῶς ἠθέλην ἔχει ἁμαρτίαν; μὴ ἔχοντας δὲ ἁμαρτίαν, πῶς ἠθέληε προσφέρει διὰ λόγου τε; τὸ γὰρ εἶναι παντελῶς ἀνακόλουθον· ἀλλ' ἐδὲ διὰ τὰς ἄλλας ἐπρόσφερεν ὁ Χριστὸς πολλὰς θυσίας, καὶ πολλὰς φορές· ἀλλὰ μίαν μόνον θυσίαν, καὶ μίαν μόνον φοράν· δι' ὅ,τι μὲν τὸ νὰ ᾔητον δυνατὸς, ἀρκετὸν ἐσάδη νὰ τελειώσῃ τὸ πᾶν, καὶ νὰ καθάρσῃ ὅλους τὰς ἀνθρώπων, μὲν τὸ νὰ προσφέρῃ μίαν μόνον φοράν· ἀσθενείαν δὲ θέλει νοήσῃς ἀγαπῆτε, καὶ αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν, καθὼς εἰς ἄλλα μέρη ἔττει αὐτὴν ὀνομάζει ὁ Παῦλος· „ἡ γὰρ ἔχομεν φησὶν Ἀρχιερεῖς μὴ δυνάμενον συμπαθεῖν ταῖς ἀσθενείαις (ἥτοι ταῖς ἁμαρτίαις) ἡμῶν“ (Εβρ. δ'. 15.) Καὶ πάλιν „ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περικεκαται ἀσθενείαν“ (Εβρ. ε'. 2.) ἡ ἀσθενείαν θέλει νοήσῃς τὸν θάνατον· δι' ὅ,τι οἱ τὸ νόμον Ἀρχιερεῖς, μὲν τὸ νὰ ᾔητον θνητοὶ, καὶ ἀσθενεῖς, ἔτε αὐτοὶ ἦσαν καθαροὶ καὶ ἀμαρτητοί, ἔτε τὰς ἄλλας ἐδύνοντο νὰ καθάρσῃ· ὁ δὲ Χριστὸς, μὲν τὸ νὰ ᾔηται ἀμαρτητός, καὶ ἀθάνατος, διὰ τὸ εἶναι καὶ δυνατὸς, καὶ μὲν μίαν μόνον προσφοράν ἐκαθέρισεν ὅλους· ἄνευ δὲ καὶ τῆς ἀκόλουθα.

„Ὁ λόγος δὲ τῆς ὀρκωμοσίας τῆς μετὰ τὸν νόμον, Υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα, νὰ τετελειωμένον“.

Βλέπε, ὡ ἀναγνώστη, τὰς διαφορὰς ὅπῃ εἶναι ἀνᾶμιστα εἰς τὴν ἱερωσίαν τῶν παλαιῶν ἱερέων, καὶ εἰς τὴν ἱερωσίαν τοῦ Χριστοῦ· ἐκεῖ, ἦτον νόμος· ἐδῶ, λόγος ὀρκωμοσίας, ἥτοι βεβαιώματος καὶ ἀληθείας· ἐκεῖ, ἦτον ἄνθρωποι, δαῖτοι βέβαια, καὶ ὁ κτίσματα· ἐδῶ, εἶναι Υἱὸς, Θεὸς δηλαδὴ καὶ Δεσπότης· ἐκεῖ, ἦτον ἀσθενεῖς, ἥτοι σφάλλοντες, καὶ ἁμαρτίαν ἔχοντες, καὶ εἰς θάνατον ὑποκείμενοι· ἐδῶ δὲ, εἶναι ὁ Χριστὸς εἰς τὸν αἰῶνα

(1) Τοιαύτη δὲ εἶναι καὶ ἡ ἑρμηνεία τοῦ Θεοδορίου εἰς τὴν ῥητὴν αὐτῇ· „δύο τετέλεκεν ὁ Χριστὸς ἡμῶν οἱ ὅτι ἱερωσύνης πετυχηκότος· ἐκείνους γὰρ καὶ συνεχῶς τὰ ἱερέα προσέφερον, καὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν ἔδυσον, ἅτε δὴ καὶ αὐτοὶ πλημμελῆντες ὡς ἄνθρωποι· οἱ δὲ ἁμαρτημῶσι ὑποκείμενοι, οὐ ποσάυτῳ ἔχοντες προσφέροντες παρρησίαν· ἔστος δὲ, οὐδέτερον πᾶσι ποιῶν τὸ μὲν,

„ἐπεὶ ἁμαρτίας ἀμύνητος, τὸ δὲ, ὡς τῆς μίας θυσίας ἀρκεσάσης εἰς σωτηρίαν· καὶ ἐκείνους μὲν, ὅσοι προσέφερον θύματα· ἔστος δὲ, πρὸς ἑαυτὸν προσκυνοῦντα σῶμα, αὐτὸς ἱερεὺς καὶ ἱερέον γενόμενος, καὶ ὡς Θεὸς μετὰ τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Πνεύματι τὸ δῶρον δεχόμενος“.

να τετελειωμένος, ἥτοι αἰδῖος, καὶ δυνατός· καὶ ὄχι μόνον ἀναμάρτητος κατὰ τὸ παρόν, ἀλλὰ καὶ πάντοτε εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Ἀρίστως λοιπὸν ἦναι τέλειος ὁ Χριστός, αἰσῶς δὲν ἀμαρτανὴν καμμίαν φορὰν, καὶ αἰσῶς πάντοτε ζῇ, πῶς ἤθελε προσφέρει διὰ λόγου τε; ἢ πῶς ὅλως ἤθελε προσφέρει διὰ τῆς ἄλλης, πολλὰς θυσίας, καὶ πολλὰς φορὰς; ὅθεν φανερόν ἐσται, ὅτι ἔτε διὰ λόγου τε ἐπρόσφερεν, ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς ἄλλης, ἔτε διὰ τῆς ἄλλης δὲ, ἐπρόσφερε πολλὰς θυσίας, καὶ πολλὰς φορὰς, ἀλλὰ μίαν μόνην θυσίαν, καὶ μίαν μόνην φορὰν, ὡς προείπομεν. Ἀπὸ κοινῆ δὲ ἐννοεῖται ἐλλειπτικῶς εἰς τὸ ρητὸν τὸτο τὸ „καθίστησιν Ἱερέα“, ἦσαν „ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς μετὰ τὸν νόμον, καθίστησιν Ἱερέα Υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα, να τετελειωμένον“. (1)

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Η.

1. „Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις· τοῖσδε ἔχομεν Ἀρχιερέα, ὅς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς Οὐρανοῖς“.

Κεφάλαιον λέγεται πάντοτε τὸ μεγαλίστερον πρᾶγμα· χάριν παραδείγματος ὅταν τινὰς εἰς ὀλίγα λόγια περιλάβῃ τὰ κυριώτερα μέρη μιᾶς ὑποθέσεως, λέγεται ὅτι ἐποίησε τὸν λόγον ἐν κεφαλαίῳ, ἀπὸ μεταφορᾶς τῆς κεφαλῆς, ἡ ὁποία, ἀγκαλὰ καὶ ἦναι μικρὰ, ἔστιν ὅμως τὸ κυριώτερον μέρος τῆς σώματος. Λέγει λοιπὸν καὶ τώρα ὁ Ἀπόστολος „κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις“ ἥτοι διὰ τὰ εἰπῶ τὸ μέγιστον, καὶ περιεκτικώτερον ἀπὸ ὅλα· ἡμεῖς οἱ ἐν τῇ χάριτι Χριστιανοὶ Θεὸν ἔχομεν Ἀρχιερέα· δι' ὃ, τι τὸ να κάθεται, δὲν εἶναι ἄλλῃ τι-νός, παρὰ τῷ Θεῷ. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώσα, πῶς ὁ Ἀπόστολος, ἀφ' ὃ εἶπε τὰ ταπεινὰ περὶ τῷ Χριστῷ, ὅτι εἶναι Ἀρχιερεὺς, ὅτι ἐντυγχάνει, καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι τῆς ἀνθρωπότητος ἴδια, τότε ἀνέβη εἰς τὰ ὑψηλὰ τῆς Θεότητος. Συναρτῶν δὲ τὰ κάμνη τὸτο πάντοτε ὁ Ἀπόστολος, μιμνήσκον τὸν Διδάσκαλον καὶ Κύριον αὐτοῦ Χριστόν, ὅστις τοῦτο τὸ ἴδιον μεταχειρίζεται εἰς τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον, καὶ ἀπὸ τὰ ταπεινὰ τῆς ἀνθρωπότητος, ἀναβαίνει εἰς τὰ ὑψηλὰ τῆς αὐτοῦ Θεότητος· κάμνει δὲ τὸτο, ἵνα, διὰ μὲν τῶν ταπεινῶν, ὁδηγήσῃ τὸν ἀσθενῆ ἀκροατὴν νὰ δεχθῇ εὐκόλως τὸν λόγον· (ἐπεὶ κατὰ ἄλλον τρόπον ὁ ἀκροατὴς δὲν ἀκολουθεῖ εἰς τὰ λόγια τῶ διδασκάλου, αἰσῶς καὶ ὁ διδάσκαλος δὲν ἀναβαίνει ὀλίγον ὀλίγον εἰς τὰ ὑψηλότερα) διὰ δὲ τῶν ὑψηλῶν πάλιν, διδάξῃ τὸν ἀκροατὴν, ὅτι διὰ συγκατάβασιν τῷ ἔλεγον ἐκεῖνα τὰ ταπεινὰ λόγια πρότερον· Θρόνον δὲ μεγαλωσύνης ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸν Πατρικόν· ἢ διὰ τὸ καὶ ὁ Πατὴρ ἡμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ μεγαλωσύνη τῷ Υἱῷ· ἢ ὀνομάδῃ Θρόνος μεγαλωσύνης ἀπλῶς, κατὰ περιφρασιν, ἀπὸ τῆς, ὁ μέγιστος Θρόνος.

2. „Τῶν Ἀγίων λειτουργός“.

Καθώς, λέγει, οἱ κάτω τῷ νόμῳ Ἀρχιερεῖς ἐμβαίοντες μέσα εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων ἐλειτουργοῦν, ἔτσι καὶ ὁ Χριστός ὁ εἰδικός μας Ἀρχιερεὺς, ἔγινε λειτουργός τῶν ὁντως ἁγίων, καὶ Ἀληθινῶν αὐτῶν, δηλαδὴ τῶν ἐπερανίων· φαίνεται δὲ ἐδῶ πῶς λαλεῖ ὁ Παῦλος ἐναντία μὲ τὸν ἑαυτὸν τε, διὰ τὸ, εἰς μὲν τῷ ἀρχλῷ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης εἶπε· „Πρὸς τίνα δὲ τῶν Ἀγγέλων εἰρηκὲ ποτε κάθου ἐκ δεξιῶν μου“; (Ἐβρ. α'. 13.) „ἐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα“; (αὐτόθ. 14.) δείχνει γὰρ μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι ὁ λειτουργός δὲν χρεώσῃ νὰ κάθεται, ἀλλὰ νὰ σέκη· ὀλίγον δὲ ἀνωτέρω πάλιν εἶπε περὶ τῷ Χριστοῦ, ὅτι ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῷ Θρόνῳ, τώρα δὲ ἐδῶ λέγει, ὅτι εἶναι λειτουργός τῶν ἐπερανίων. Πῶς λοιπὸν ταῦτα λέγει; καὶ ἀποκεκρυμένον, ὅτι λέγει ταῦτα ὁ Ἀπόστολος συγκαταβαίνων-τας εἰς τῷ ἀσθενεῖαν τῶν ἀκροατῶν, καὶ σμίγωντας τὰ ταπεινὰ μὲ τὰ ὑψηλὰ· διὰ μὲν γὰρ

(1) Οὕτω καὶ ὁ Θεοδώριτος ἐρμηνεύει τὸ, τετελειω- μένον· „ὁ Μονογενὴς Υἱὸς σωδρόμον ἔχει τῇ γεννήσει, τῷ τελειότητι· τελειὸν γὰρ αὐτὸν γενένηκεν ὁ Πα- τὴρ“ καὶ τὸτο τοῖνυν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον νοητόν· τέ-

„λιον γὰρ ἐσταυρῶν τὸν ἀθάνατον λέγει· ὁ μὲν ἄλ- λον Υἱὸν νοητόν παρὰ τὸν φύσει Υἱὸν αἰ Θεόν, καὶ πᾶ- λιν δεχόμενον τὴν αὐτὴν προσήγοράν ὡς ἀνθρώπον“.

τὴ καθ' ἑαυτὴν, δείχνει τὴν Θεότητα τῆ Χειρὸς, ἐπειδὴ τῆς Θεότητος εἶναι ἴδιον νὰ καθέται, καὶ νὰ λειτουργῇται παρὰ πῶν κτισμάτων· διὰ δὲ τὴν λειτουργίαν, ἰδείναι τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ τὴν περὶ ἡμᾶς πρόνοιαν τῆ Χειρὸς· Μερικοὶ δὲ τὸ „λειτουργὸς πῶν Ἀγίων“ ἐτίθενον, αὐτὴ τῇ, πῶν ἡγιασμένων ὑπ' αὐτῆς ἀνθρώπων· ἐπειδὴ ἡμῶν πῶν εἰς αὐτὸν πισδύοντων, καὶ παρ' αὐτῆς ἁγιασθέντων, εἶναι Ἀρχιερεὺς ὁ Χειρὸς (1).

„Καὶ τῆς Σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ὡς ἐπὶ ἔπνευσε ὁ Κύριος καὶ οὐκ ἀνθρώπος“.

Μὲν τὰ λόγια ταῦτα ἐξυπνίζει ὁ Ἀπόστολος τὰς ἐξ Ἑβραίων πισδύσαντας· δι' ὅτι, ἐπειδὴ ἀκόλουθον ἦτον νὰ ἀπορῶν αὐτοὶ, ὅτι ἡμεῖς δὲν ἔχομεν τώρα τοιαύτῃ σκηνῇ, ὅποιαν κατασκευάσεν ὁ Μαῦσῆς· διὰ τὸτο, λέγει, ὅτι νὰ ὅπως ἔχομεν ἄλλῃ ἀληθινῇ, καὶ μεγαλιτέραν σκηνῇ ἀπὸ ἐκείνῃ, τὴν ἑρανὸν δηλαδὴ, δι' ὅτι ἡ παλαιὰ ἐκείνη σκηνὴ ἦτον τύπος τῆς ἑρανῆς· καὶ ἐκείνῃ μὲν, ἀνθρώπος ἐκατασκευάσεν, ἡ ὁ ἀρχιτέκτων Βεελεήλ, ἡ ὁ Μαῦσῆς· ταύτῃ δὲ τὴν σκηνῇ, τὴν ἑρανὸν δηλαδὴ, ὁ Κύριος ἐκατασκευάσεν. Σημείωσαι, ὅτι ἀπὸ τοῦ ῥήτων τὸτο συμπεραίνει ὁ Θεὸς Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὅτι ὁ ἑραὸς ἔτε κινεῖται, ἔτε εἶναι σφαιροειδὴς· διότι τὸ ὁμοίωμα ὅπως φέρει ἐδῶ ὁ Παῦλος τὴν ἑρανῆν, ἡτοι ἡ σκηνή, καὶ τὸ ἐπὶ ἔπνευσε, καὶ τὰ δύο ταῦτα ἀναιρεῖ· ἡ γὰρ σκηνή, μὴ ἔσα ὅλη ἀνω καὶ κάτω σφαιροειδὴς, ἀναιρεῖ τὸ σφαιροειδές τοῦ οὐρανοῦ· τὸ δὲ ἐπὶ ἔπνευσε, ἀναιρεῖ τὴν κίνησιν τοῦ οὐρανοῦ (2).

3. „Πᾶς γὰρ Ἀρχιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν δῶρά τε καὶ θυσίας καθίσταται, ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχοντι καὶ τὸτον, ὃ προσκυνέγκη“.

Επειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος, ὅτι καθίσταται ὁ Χειρὸς, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς πῶς εἶναι ἀπάτη τὸτο τὸ νὰ λέγεται Ἀρχιερεὺς, διὰ τὸτο λέγει τώρα ἐδῶ, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ καθίσταται ὁ Χειρὸς, ὅμως δὲν ὑπερήθη τὸ νὰ ἦναι Ἀρχιερεὺς, ἐπειδὴ ὅλα τὰ πῶν Ἀρχιερέων ἰδιώματα ἔχει· καὶ καθὼς ἐκεῖνοι οἱ τὴ νόμον Ἰερεῖς, προσφέρουσι δῶρα καὶ θυσίας, ἐτίθεται καὶ ὁ Χειρὸς ἐπρόσφερε τὸν ἑαυτὸν τε. Τὸ νὰ καθίστηται λοιπὸν ὁ Χειρὸς, τὸτο εἶναι ἴδιον τῆς Θεότητος καὶ ἀξίας, τὸ δὲ νὰ γινῇ Ἀρχιερεὺς, τὸτο εἶναι ἴδιον τῆς πολλῆς τῆς φιλανθρωπίας. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον νοεῖται τὸ ῥήτων τὸτο· ἐπειδὴ ἐζήταν καὶ ἀπορῶν μερικοὶ, διὰ τί ὁ Χειρὸς ἀπέθανεν, αἰσῶς ἦτον Ἰίδος, καὶ αἰσῶς ἦτον αἰώνιος; διὰ τὸτο λύει τὴν ἀπορίαν ταύτην ὁ Παῦλος καὶ λέγει· ὅτι ἐπειδὴ ὁ Χειρὸς ἦτον Ἰερεὺς, Ἰερεὺς δὲ χωρὶς θυσίαν δὲν εἶναι,

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ σοφὸς Θεοδώριτος· τὸ μὲν σὺ λη-
„πνεύματος πνεύματος“, ἐπειδὴ περὶ Ἀρχιερέως ποιεῖται
„πῶς λόγος“ ἐπὶ ποίαν ἐπιτελὴν λειτουργίαν ἔπαξ
„προσκυνέγκας ἑαυτὸν, καὶ ἐπὶ ἐτίθενται θυσίαν προσ-
„φέρων; πῶς δὲ οἶόν τε αὐτὸν ὁμοῦ καὶ συνεδρεύειν, καὶ
„λειτουργῇ; εἴμῃ τις ἄρα λειτουργίαν εἶποι πῶν
„ἀνθρώπων τὴν σωτηρίαν, ὡς θεοποτικῶς πραγμα-
„τεύεται“.

(2) Καὶ πολλοὶ δὲ πῶν νεωτέρων, καὶ ἀκριβεστέρων
Ἀστρονόμων δοξάζουσιν, ὅτι δὲν κινεῖται ὁ ἑρανός, ἀλλ'
διὰ τῆς κινήσεώς τε συμπεριφέρει πῶς φωστῆρας, καὶ πῶς
ἄστρα· ἀλλ' ἕκαστος πῶν φωστῆρων, καὶ πῶν ἀστέρων μόνος
κινεῖται ἐφ' ἑαυτῷ, ἄλλος μὲν, ὑψηλότερα, ἄλλος δὲ,
χαμηλότερα· ὅλοι γὰρ ὁ ἑρανός ὑποτίθεται ὅτι εἶναι
ρωμδὴς, καὶ ἐν αὐτῇ οἱ ἀστέρες, καὶ οἱ φωστῆρες κινεῖνται,
καθὼς κινεῖνται καὶ οἱ ἰχθύες ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ πῶς
πετεινὰ ἐν τῇ ἀέρι· ὅτι δὲ ἡμισφαίρει ὁμοιάζει ὁ
ἑρανός καὶ καμάρη, καὶ ἐχὶ σφαῖρα, δῆκνυσι καὶ ὁ Ἀ-
κάκιος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς Ἐξαήμερας (Γεω. κεφ. α'.
τίτλ. 5.) ἀλλ' οἱ περὶ τοσοῦτοι ἀπὸ τῆς Ἀστρονομίας, δι-
πολῶτερά ἡμπορῶν νὰ κῶψον πᾶς γλώσσας των, παρὰ

νὰ γέρξουν νὰ ὁμολογήσιν τοῦτο. Ὅρα καὶ εἰς τὸ μ.
κεφ. πρὸς Ἡσαίου ὅπου λέγεται· ὁ σῆσας ὡς καμάρη-
„ραν τὸν ἑρανόν, καὶ διαπέναι ὡς σκηνῇ καπνικῇ“·
καὶ εἰς τὸ γ'. „Κύριος Σαβαώθ ἐντεταλταὶ ἐδὴν ὁ-
„πλομάχῳ ἐρχέσθαι ἐκ γῆς πόρρωθεν ἐπ' ἄκρα θεμε-
„λίαν τῆς ἑρανῆς“· Ὅρα καὶ εἰς τὸν ιη'. Φαλμὸν ὅτι
λέγεται· „ἐπ' ἄκρα τοῦ ἑρανοῦ ἡ ἐξουσία αὐτῶν, καὶ πῶς
„καταστήματα αὐτῶν ἑως ἄκρας τῆς ἑρανῆς“· πῶς ὅποια λό-
για δὲν ἀρμυρίζουν νὰ λέγανται ἐπὶ σφαῖρας πάντοθεν
οὐσῆς ἰσοπεριμέτρου. Ὁ δὲ Θεός ὡς τὸν Ἰώβ κα-
θαρῶς ἀναιρεῖ τὸ σφαιροειδές τοῦ οὐρανοῦ λέγων· „τίς
„δὲ ὁ ἀριθμὸν νερὸ σοφίᾳ, οὐρανὸν δὲ εἰς γῆν ἐκλινε;
„κέχυται δὲ ὡς περὶ γῆς κονία“· κενόκληκα δὲ αὐτὸν ὡ-
„ς περὶ λίθου κύβου“· (Ἰώβ κη'. 38.) ὁ γὰρ κύβος
ὡς ἐστὶ σφαιροειδής. Μερικοὶ δὲ λέγουσι, ὅτι ταῦτα ἔπαξ
λέγει ἡ θία Γραφή, ὡς πρὸς τὸ αἰσθητὸν καὶ φαινόμε-
νον ἡμῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ οὐχὶ ὡς πρὸς τὸ ἀληθές, καὶ
νοούμενον· ἐπειδὴ ἀπὸ καθε μέρους τῆς γῆς, τὸ ἡμισ-
φαῖρον μόνον ὁράται τοῦ οὐρανοῦ, τὸ ὅποιον ὁμοιάζει
ὡς καμάρη καὶ σκηνῇ καὶ ὅχι ἡ ὁλοκληρὸς σφαῖρα τε.

εἶναι, διὰ τὸ ἦτον ἀνάγκη νὰ ἔχη καὶ ὁ Χερισὸς εὖα πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἤθελε προσφέρει· τὸ δὲ, δὲν ἦτον ἄλλο, παρὰ τὸ ἐδικόν τε ἀναμάρτητον σῶμα. Λοιπὸν διὰ τὸ ἀναγκαιῶς ἀπέθανε, διὰ νὰ προσφέρῃ θυσίαν τὸ σῶμά τε εἰς τὸν Θεόν· δῶρον δὲ καὶ θυσία, κατὰ τὸν ἀκριβὲν λογαριασμόν, ἔχον διαφορὰν ἀναμειγξύων· διότι θυσία μὲν εἶναι, αἱ διὰ τὸ αἵματος καὶ τῶν κρεάτων τῶν ζώων προσφοραί· ἡ δὲ νὰ εἰπῇμεν ἀκριβέστερον, θυσία εἶναι, ὅλα τὰ διὰ τῆς φωτίας θυμιαζόμενα· ἐπειδὴ θυσία κυρίως λέγεται παρὰ τὸ θύεσθαι, ἡτοι τὸ θυμιασθαι· δῶρα δὲ ὀνομάζονται οἱ καρποὶ, τὰ σίτη, τὰ οἶνα, τὰ ἐλαίαι, τὰ ἄρτα, τῆς σεμιδάλεως, καὶ ὅσα ἄλλα ἦτον χωεῖς αἶμα, καὶ ἐπροσφέροντο εἰς τὸν Θεὸν χωεῖς φωτίαν. Πλὴν κοιτᾷ εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν, ἀδιαφόρως αὐτὰ δρεῖσκονται, τὸ εὖα αὐτὶ τὰ ἄλλα λαμβανόμενα, ἐκ παραλλήλου, καὶ αὐτὶ εὐός· καθὼς εἶναι τὸ „Καὶ ἐπειδὴ ὁ Θεὸς „ἐπὶ Ἀβελ, καὶ ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ“, (Γεν. δ'. 4.) καὶ μόνον ὅπως τὰ δῶρά τε ταῦτα ἦν κρέατα ἀπὸ τὰ πρωτογενήματα τῶν προβάτων τε· „ἐπὶ δὲ Κάιν, καὶ ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐτοῦ ἔπροσέσχε“. (αὐτόθ. 5.) καὶ μόνον ὅπως αἱ θυσίαι τε αὗται, ἦτον ἀαίμακται ἀπὸ τῆς καρπῆς τῆς γῆς. Εἰ δὲ καί τις θεῖον σπευδάζει νὰ ὀξομαλίσῃ ταῦτα, καὶ νὰ ἐρμηνύσῃ ἄλλως μὲ ψυχρὰς λύσεις, τὰς ὁποίας ἐδὲ ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν, ἀλλ' ὅμως ὁ πιστεύς, ὅποιος καὶ αὐτὸς ἦναι, δὲν ἠξυβρῶ πῶς ἔχει νὰ δείξῃ τὸν ἑαυτὸν τε ἐλδύθερον ἀπὸ τῆς κατηγορίας ταύτης ὅπως τὴν προσεῖβεται, ἡγὼν πῶς ἀναγινώσκει τὰς Γραφὰς ἀμελῶς καὶ ἀπεριέργως· ἐπειδὴ τὰ ὀνόματα ταῦτα τὰ δῶρα, καὶ τῆς θυσίας, καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς θείας Γραφῆς δρεῖσκονται ἀδιαφόρως αὐτὶ εὐός· καὶ ἐγὼ ἠδυνάμην νὰ φέρω ἐδῶ μυρία ῥητὰ ἐπαῖω εἰς μυρία, ἀνίσως καὶ τὸ πρᾶγμα δὲν ἐφαίνετο πῶς εἶναι φιλοδοξία (1)· πλὴν ὁ ἴδιος ἔπος Ἀπόστολος θέλει εἶναι ἀρκετὸς νὰ πληροφορήσῃ ἡμᾶς, ὀνομάσας ἀπλῶς καὶ καθολικῶς δῶρα, ὅλα τὰ προσφερόμενα· καὶ ἄνευ τὰ ἀκόλουθα λόγια τε.

4. „Εἰ μὲν γὰρ ἡμεῖς ἐπὶ γῆς, οὐδ' ἂν ἡμεῖς ἱερεῖς, ὄντων τῶν ἱερέων τῶν προσφερόντων κατὰ τὸν νόμον τὰ δῶρα“.

Καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἀκόμη κατασκευάζει ὁ Ἀπόστολος τὸ αἰωτέρω ἐκεῖνο· ποῖον; δηλαδὴ, ὅτι αὐτὸ καὶ ὁ Χερισὸς δὲν ἔχη κάτω εἰς τὴν γῆν σκηνὴν, καθὼς τὴν εἶχον οἱ παλαιοὶ ἱερεῖς, ἀλλ' δρεῖσκειται εἰς τὸν ὕραν, ὅμως ἀπὸ τῆς δὲν ἐμποδίζεται τίποτε εἰς τὸ νὰ ἦναι ἱερεὺς. Καὶ βλέπε, ὡ ἀναγιῶσα, σοφίαν τὴν μεγάλην Παύλου· ἀπὸ τὸ ἐπιχείρημα ἐκεῖνο, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἤθελε κατασκευάσῃ ἄλλος τις, ὅτι δὲν εἶναι ἱερεὺς ὁ Χερισὸς, ἡγὼν διὰ τὴν δὲν ἔχει τόπον καὶ σκηνὴν εἰς τὴν γῆν νὰ ἱερατεύσῃ, ἀπὸ τῆς μάλιστα ὁ Ἀπόστολος κατασκευάζει, ὅτι εἶναι ἱερεὺς, ἡγὼν διὰ τὴν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν δὲν ἔχει σκηνὴν καὶ τόπον νὰ ἱερατεύῃ, ἀλλὰ ἐπάνω εἰς τὸν ὕραν· διότι ἂν ἦτον ὁ Χερισὸς ἱερεὺς ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, δὲν ἤθελεν ἦναι ἱερεὺς, ἐπειδὴ ἦτον ἄλλοι ἐπὶ τῆς γῆς ἱερεῖς, καὶ ἤθελε φανῇ πῶς ἡ ἱερωσύνη τε εἶναι ἐπανάσασις κατὰ τῆς ἱερωσύνης ἐκείνων· πῶρα δὲ μὲ τὸ νὰ ἔχη τόπον καὶ σκηνὴν τὸν ὕραν, καὶ μὲ τὸ νὰ ἀνεβίβασεν ἐκεῖ ἐπάνω τὸ ἐδικόν τε σῶμα, διὰ τὸ ἐκεῖ καὶ μεσιτεύει διὰ λόγους εἰς τὸν Πατέρα, καὶ πληροῖ τὸ ἴδιον ἔργον τῆς Ἀρχιερωσύνης τε· ὥστε, ἐπειδὴ, λέγει, καὶ εἶναι ἄνθρωπος ὁ Χερισὸς, καὶ δὲν εἶναι ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ τὸ μᾶλλον εἶναι ἱερεὺς, καὶ Ἀρχιερεὺς (2).

5. „Οἱ

(1) Ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ πέμπτου Κεφαλαίου τῆς παρούσης, σίχως πρώτῃ, ὅπως μερικὰ ἐγὼ ἐκῆσε ῥητὰ τῆς Γραφῆς ἔφερον, περὶ αὐτῶν διαλαμβάνοντα.

(2) Καὶ κατὰ τὸν Οἰκουμενιον, ἂν ὁ Χερισὸς ᾖ ἐπὶ γῆς· τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ἴδιον, ὅτι ἂν δὲν ἤθελεν ἀποθανῇ, ἂν δὲν ἤθελεν ἀναστῆναι, ἂν δὲν ἤθελεν ἀνακληθῆναι, δὲν ἦτον ἱερεὺς· πῶρα δὲ, ἀπέθανε μὲν, διὰ νὰ προσφέρῃ τὸν ἑαυτὸν τε θυσίαν, ἀνέστη δὲ καὶ ἀνεληφθῇ, διὰ νὰ ἔχη τόπον καὶ ἱερατεῖον τὸν ὕραν, ὅπου ἐμελλε νὰ ἱερατεύῃ· τὸ δὲ ἱερατεῖον νόησον, τὸ νὰ μεσιτεύῃ διὰ λόγους πρὸς τὸν Πατέρα, ὡς προῆπεν ὁ Παῦλος· „πάνποτε ζῶν, εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑμῖν πρὸς αὐτῶν“. (Εβρ. ζ'. 25.) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὁ

πρὸς ἐρμηνεύειν τὸ ῥητόν· „ταῦτα εἰς ἀπολογίαν τέθεικα, διδάσκων, ὡς οὐ πῶς Νόμου κατηγορεῖ, ἀλλὰ σκεπτόν ἡγήσασθαι κἀκείνον, ὡς ἔχοντα τῶν ἐπαρτιῶν τὸν τύπον· τῷ περὶ χερσὶν ἐφῆ, ὅτι περιττοὶ ἦν αὐτῶν (τὸν Χερισὸν δηλ.) ἐν τῇ γῇ διασωσμένοι, ἱερεῖς καλῶν, τῶν κατὰ Νόμον ἱερέων τὸν νομικῶς ἐκπληρῶντων λειτουργίαν. Εἰ πρὶν καὶ ἡ κατὰ Νόμον ἱερωσύνη τὸ σέλοιο ἐδέξατο, καὶ ὁ κατὰ πάσιν Μελχισεδέκ Ἀρχιερεὺς τῇ θυσίαν προσήνεγκε, καὶ θυσίας ἐπέτελες ἀνενδεής κατέστηκε, τί δὴποτε τῆς διαθήκης οἱ ἱερεῖς, τῇ μουσικῇ λειτουργίᾳ ἐπιτελέσιν; ἀλλὰ δὴλον ποῖς τὰ θῆνα πεπαυδῶμενοι, ὡς ἐκ ἄλλου πινάθῃ θυσίαν προσφερομένη, ἀλλὰ τῆς μιᾶς ἐκείνης καὶ σωτη-

5. „Οἱ τινες ὑποδάγματι καὶ σκιᾷ λατρεύουσι τῶν ἐπερανίων“.

Μὲν τὰ λόγια ταῦτα ὁ Παῦλος δείχνει τὴν ὑπεροχὴν ὅπερ ἔχει ἡ τῆς Χρυσῆς Ἱερωσύνης, ἀπὸ τῆς Ἱερωσύνης τῶν παλαιῶν Ἱερῶν· διότι, τὴν μὲν Παλαιὰν Διαθήκην, ὀνομάζει ὑπόδειγμα καὶ σκιά, τὴν δὲ Νέαν Διαθήκην τῆς Εὐαγγελίᾳ, ὀνομάζει ἐπεράνια· δι' ὅτι, πῶς δὲν εἶναι ἐπεράνια ἡ Νέα Διαθήκη, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν τελείται κανὼν γῆινον πράγμα, ἀλλὰ ὅλα ὅσα τελῶνται ἐν αὐτῇ, εἶναι πνευματικά, καὶ ὑπερφύμνημα; εἰς τὴν ὁποίαν φάλλονται ὕμνοι ἀγγελικοί; εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται τὰ κλειδιά τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, καὶ δίδεται ἄφεσις ἁμαρτιῶν, καὶ ἐκ τῆς ἐναντίας δέσις ἁμαρτιῶν; καὶ εἰς τὴν ὁποίαν εὐερισκόμενοι ἡμεῖς οἱ Χρυσῖανοι, ἔχομεν τὸ πολίτευμά μας ἐν ἑρανοῖς; Τέτων λοιπὸν τῶν ἐπερανίων, ἥτοι τῆς Νέας Διαθήκης, τύποι καὶ ὑποδείγματα, ἦσαν ἀμυδρὰ δείγματα, καὶ ὡσὰν σκιαγραφήματα, ἦσαν ἐκεῖνα ὅπερ ὑπεδείχθησαν παρὰ Θεοῦ εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ· δι' ὃ γέγραπται· „ὅρα, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον, τὸν δεδειγμένον σοι, ἐν τῷ ὄρει“· (Ἐξ. κέ. 40.) καθὼς ἀκολούθως τὸ λέγει ὁ Παῦλος.

„Καθὼς κεχηρημάτισαι Μωϋσῆς μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν Σκηνὴν“· „ὅρα γάρ φησι, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δεδειγμένον σοι ἐν τῷ ὄρει“· (Ἐξ. κέ. 40.)

Επειδὴ ἐκεῖνα ὅπερ βλέπομεν μὲν τῆς ἰδίας ὀφθαλμῶς μας περιεσώτερον πιστεύομεν, παρὰ ἐκεῖνα ὅπερ μανθάνομεν διὰ μόνης τῆς ἀκοῆς· ὅθεν καὶ γνώμη κοινὴ λέγεται „ὅτι ὀφθαλμοὶ τῶν ὠτίων πιστότεροι“· διὰ τὸ καὶ ὁ Θεὸς ἔδειξεν εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐν τῷ ὄρει τῷ, ὅλα ἐκεῖνα ὅπερ ἔμελλε νὰ κατασκευάσῃ, ἦσαν ὅχι μόνον τὸ σχῆμα, καὶ εἶδος τῆς Σκηνῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ σκεύη, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ὅπερ ἔμελλε νὰ διορίσῃ περὶ τῶν θυσιῶν, καὶ τῆς ἄλλης λατρείας· ἔπε γὰρ πρὸ τῆς νᾶ εἰπῆς τὸν ἀναιδὲς λόγον ὁ Θεὸς εἰς τὸν Μωϋσῆν, εἶπε ταῦτα· „Καὶ ποιήσεις μοι κατὰ πάντα ὅσα ἐγὼ δεῖκνύω σοι ἐν τῷ ὄρει, τὸ παράδειγμα τῆς Σκηνῆς, καὶ τὸ παράδειγμα τῶν σκευῶν αὐτῆς ἔγω ποιήσεις“· (Ἐξοδ. κέ. 9.)

6. „Νυνὶ δὲ διαφορωτέρας τέλει λατρυγίας“.

Καὶ ταῦτα τὰ λόγια συνέχονται μὲ τὸ νόημα ἐκεῖνο, ὅπερ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Θεὸς Παῦλος, ἦσαν ὅτι εἰάν ὁ Χρυσὸς ἦτον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ εἶχε τόπον Ἱερωσύνης ἐπὶ τῆς γῆς, δὲν ἤθελεν ἦναι Ἱερεὺς· πᾶρα δὲ, ἐπειδὴ ὁ Χρυσὸς δὲν ἔχει ἱερατεῖον τῆς γῆς, ἀλλὰ τὸν ἑρανόν, διὰ τὸ ἐπέτυχεν μίαν πολλὰ διαφορετικὴν λειτουργίαν, ἥτοι ἡ λειτουργία τῆς Χρυσῆς δὲν εἶναι τοιαύτη, καθὼς εἶναι ἡ τῶν ἐπὶ γῆς Ἀρχιερέων, ἀλλὰ εἶναι ἑρανίος· ἐπειδὴ καὶ ἔχει τόπον τῆς ἐδικῆς τῆς ἐνεργείας, καὶ τελείας, αὐτὸν τὸν ἑρανόν.

„Ὅσῳ καὶ κρείττονός ἐστι Διαθήκης μεσίτης“.

Αφ' οὗ ὁ Παῦλος ὕψωσε καὶ ἐμεγάλυνε τὴν τῆς Χρυσῆς Ἱερωσύνης, ἀπὸ τὸν τόπον, ἀπὸ τὸ πρόσωπον, καὶ ἀπὸ τὴν θυσίαν, πᾶρα ὑψότοι καὶ μεγαλύνει καὶ τὴν Νέαν Διαθήκην, τῆς ὁποίας μεσίτης εἶναι ὁ Χρυσός. Καὶ μ' ὅλον ὅπερ εἶπε καὶ πρότερον, ὅτι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἦτον ἀσθενής καὶ ἀνωφελής, διὰ τὴν νηπιώδη κατάστασιν τῶν ἀκούοντων Ἰουδαίων· ἀλλ' ὅμως εὐθύς ὅπερ εἶπε ταῦτα, ἔπαυσε, καὶ δὲν ἐπρόσθεσέ τι περιεσώτερον, φοβόμενος μήπως δὲν δεχθῇ τὰ λόγια τὰ οἷα Ἑβραίων πιστεύσαντες· πᾶρα δὲ πλατύνει τὸν περὶ ταύτης λόγον, καὶ δείχνει, ὅτι ἡ Νέα Διαθήκη, εἶναι καλλιτέρα ἀπὸ τὴν Παλαιὰν ἐκείνην, ἥτοι τὸ Εὐαγγέλιον, τῆς ὁποίας εἶναι μεσίτης καὶ δοτὴρ ὁ Χρυσός, δι' ὃ,τι ὁ Χρυσὸς ἔγινεν εἰς ἡμᾶς διάκονος καὶ λειτουργὸς τῆς Εὐαγγελίᾳ, μὲ τὸ νὰ ἔλαβε ἕλκυσ μορφὴν, καθὼς καὶ ὁ Μωϋσῆς ἔγινε μεσίτης καὶ διάκονος τῆς παλαιᾶς νόμου.

„Ἦτις

„εἰς τὴν μνήμην ἐπιτελεῖται“· πᾶσα γὰρ ἡμῖν αὐτὴς
„ὁ Δεσπότης προσέταξε· πᾶσα ποιῆσα εἰς τὴν ἐμὴν
ἀνάμνησιν, ἵνα τῇ δευτέρᾳ τῶν τύπων, πᾶν ὑπὲρ ἡ-

„μὲν γεγενημένων ἀναμνησκόμεθα παθημάτων, καὶ
„τὴν περὶ τὸν διεργάτιον ἀγάπην πυροδύωμεν, καὶ
„τῶν μεθόντων ἀγαθῶν προσμενωμεν τὴν ἀπόλαυσιν“.

„Ἦτις ἐπὶ κράττοσιν ἐπαγγελίαις νομοθετῆται“.

Εἰ γὰρ γράφει ὁ Ἀπόστολος ἐκεῖνον τὸν λόγον, ὅστις περὶ σφόδρα ἀπὸ ὅλους τὰς ἄλλους ἐπαρηγόρει τὰς ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντας, δηλαδὴ, ὅτι ἡ ἐδική μας Νέα Διαθήκη τῇ Εὐαγγελίῳ, νομοθετήθη διὰ μεγαλιτέρας, καὶ ὑψηλοτέρας ἐπαγγελίας ἀγαθῶν· ἐπεὶ δὲ ἐπηγγέλθησαν εἰς τὰς Χριστιανὰς, ὅπως φυλάττωσιν τὸ Εὐαγγέλιον, πρόσκαιρα τῆς γῆς ἀγαθὰ, εὐτεχνία, καὶ πολυτεχνία, ἀλλὰ Βασιλεία Οὐράνιος. Λοιπὸν μὴ μικροψυχεῖτε, λέγει, ἐσσεῖς ἀδελφοί μου, ἐπεὶ δὲ αἱ ἐπαγγελίαι τῶν ἀγαθῶν, ὅπως ἔχετε νὰ λάβετε, εἶναι πολλὰ καλλίτεραις ἀπὸ τὰς ἐπαγγελίας τῆς νόμου· ὅθεν ἀνόητον εἶναι νὰ ἀποκάμνετε ἐσσεῖς, ὅπως ἔχετε νὰ ἀπολαύσετε τὰ τόσον ὑψηλότερα καὶ ἐράνια ἀγαθὰ.

7. „Εἰ γὰρ ἡ πρώτη ἐκάνη ἡμεμῶς, οὐκ ἂν δευτέρα ἐζητᾶτο, τῶπος“.

Βλέπε, ἀγαπητέ, τὰς τῶν νομμάτων, καὶ λόγων τῆ μεγάλης Παύλου· εἶπε πρῶτον, ὅτι ἡ τῇ Χριστῷ Νέα Διαθήκη, εἶναι καλλίτερα ἀπὸ τὴν Παλαιάν. Καὶ πόθεν τὸ εἶναι φανερόν; διὰ τί, λέγει, νομοθετήθη διὰ καλλιτέρας ἐπαγγελίας, ἢτοι ὑποσχέσεις ἀγαθῶν· δι' ὅ,τι αὐτὴ αἱ ἐπαγγελίαι καὶ ἀντιμισθίαί τῆς Νέας Διαθήκης εἶναι καλλίτεραι ἀπὸ τὰς ἐπαγγελίας τῆς Παλαιᾶς, φανερόν ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ Νέα Διαθήκη εἶναι καλλίτερα τῆς Παλαιᾶς, καὶ τὰ προσάγματα αὐτῆς καὶ αἱ ἐντολαί, εἶναι ὑψηλότεραι, καὶ θειότεραι τῶν ἐκείνης προσαγμάτων καὶ ἐντολῶν. Πόθεν δὲ εἶναι φανερόν ὅτι αἱ ἐπαγγελίαι τῆς Νέας εἶναι καλλίτεραι ἀπὸ τὰς τῆς Παλαιᾶς; εἶναι ἀπὸ τῆς ἡγίας διὰ τὴν ἐκείνην μὲν ἡ Παλαιὰ, ἀπεβλήθη, αὐτὴ δὲ ἡ Νέα, ἐμβήκεν εἰς τὸν τόπον ἐκείνης· ἐπεὶ δὲ διὰ τῆς Νέας Διαθήκης κρατεῖ καὶ ἔχει τὸ κύρος, διὰ τὴν εἶναι καλλίτερα, καὶ τελειότερα ἀπὸ τὴν Παλαιάν· δι' ὅ,τι αὐτὴ ἐκείνη ἡ πρώτη καὶ Παλαιὰ ἦτον ἡμεμῶς καὶ ἀκατηγόρητος, ἢτοι αὐτὴ ἐκείνη ἔκαμνον ἀμέμπτως καὶ ἀκατηγόρητως τὰς ἀνθρώπους, βέβαια δὲ ἤθελεν ἐμβῆ εἰς τὸν τόπον αὐτῆς ἄλλη δευτέρα ἡ Νέα· καθὼς καὶ ἡμεῖς σιωπεῖς καὶ λέγομεν ἰδιωτικώτερον, δὲ εἶναι ἀκατηγόρητον τὸ τὰδε ὁσπῆτιον· ἀντὶ τῆς, ἐλάττωμα ἔχει καὶ σάθρωμα· ἔτι καὶ ὁ Ἀπόστολος εἶπεν, ὅτι ἡ Παλαιὰ δὲ εἶναι ἀκατηγόρητος, ὅχι ὡς πονηρὰ καὶ κακὴ, ἀλλὰ ὡς ὅτι δὲ ἐδωάτο νὰ καλλιτεροῦσιν τὰς ἀνθρώπους, καὶ νὰ κάμῃ αὐτὰς τελείας, ἐπεὶ δὲ ἐδόθη διὰ τῆς τελείας, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀτελείας καὶ νηπίας (1).

8. „Μεμφόμενος γὰρ αὐτοῖς λέγα“.

Δὲν εἶπε μεμφόμενος ὁ Θεὸς αὐτῇ τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, ἀλλὰ μεμφόμενος αὐτῆς, ἢτοι τῆς Ἰουδαίας, οἵτινες δὲ ἐδωῶντο νὰ τελειωθῶν διὰ μέσσω τῶν προσαγμάτων τῆς νόμου.

„Ἰδὲ ἡμέραι ἔρχονται, λέγα Κύριος, καὶ σιωπελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ Διαθήκῃ καὶ νῦν“ (Ἰερ. λ. α. 31.).

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα καθαρώτερα δείχνει ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι ἀπόβλητος ἔγινεν ἡ Παλαιὰ Διαθήκη (κατὰ τὸ τελετικὸν δηλαδὴ μέρος αὐτῆς, ἢτοι κατ' ὃ περιέχει τὰς τελετὰς, καὶ λατρείας, καὶ ὅχι κατὰ τὸ ἡθικόν· ἐπεὶ δὲ ὁ Δεκάλογος καὶ ἄλλαι ἐντολαί, αἱ τὰς ἡθικὰς ἐκτρέφουσιν καὶ τὰς πράξεις, δὲ ἀπεβλήθησαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν Νέαν Διαθήκην πάλιν ἔχουσιν τὸ κύρος) καὶ ὅρα περὶ τῆς ὑποσημειώσεως τῆς „ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλπίσιν ἐκ-“, „λήθητε ἀδελφοί“ (Γαλάτ. ε. 13.) καὶ τῆς „τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας“ (Ἐφ. β. 15.) δείχνει, λέγων, ὁ Παῦλος, ὅτι ἀπεβλήθη ἡ Παλαιὰ, ἐπεὶ δὲ καὶ φέρει τὸν Θεὸν λέγοντα διὰ τῆς Ἰερεμίου, ὅτι θέλω νομοθετήσω Διαθήκην καὶ νῦν, ἢτοι πάν-

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ τὸ ἡμεμῶς, ἀντὶ τοῦ Ἀλεξανδρείας Κύριος, τὸ ἡμεμῶς, ἀκριβῶς Ἁγίου περὶ αὐτῆς, αὐτῶν ἀποχωρῶσα πρὸς τελειότητα· ὁ δὲ μεμφόμενος. (Βιβλ. β. τῶν Γλαφυρῶν)

πάντη Νέαν· ὅχι καθὰς νοῦσι τὸ οἱ Ἑβραῖοι λέγοντες, ὅτι ὁ Ἑσδρας ἀνεκαίνισε τὴν Γραφὴν· ἐπειδὴ δὲ ἔγινε καινέρις ἡ Γραφή διὰ τὴν ἀνεκαίνισιν, ἦγεν ἐκ δούτερος ἔγραψεν αὐτὴν ὁ Ἑσδρας· ἀλλὰ πάλιν Παλαιὰ ἔμεινεν, ἀγκαλὰ καὶ ἀπὸ ἐκείνον ὅλη ἀπεμνημονεύθη (1).

9. „Οὐ κατὰ τὴν Διαθήκην, ὡς διεθέμην τοῖς πατράσιν αὐτῶν, ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένης τῆς χειρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγῆν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου“. (αὐτόθ. 32.)

Διὰ τὰ μὴ νομίσῃ τινὰς, ὅτι ὁ Θεὸς ἀπέβαλε τὴν Διαθήκην ἐκείνῳ ὅπῃ ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀβραάμ, εἰπὼν· „ἐν τῇ σπέρματί σου ὀλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη“· (Γεν. κβ'. 18.) διὰ τὸ ἐπρόσθεσε τὸ „ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένης τῆς χειρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγῆν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου“· διὰ τὰ φανερώσῃ μὲν τὸ, ὅτι ὁ Θεὸς ἀπέβαλε τὴν Διαθήκην ἐκείνῳ, ὅπῃ ἔδωκεν εἰς τὸ ὅρος τὸ Σινᾶ πρὸς τοὺς Πατέρας τῶν Ἰσραήλ, τὸς προσκυνήσαντας τὸν Μωσῆν, ἀφ' ὃ εὐγαλὸν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου· καὶ ὅχι πῶς ἀπέβαλε τὴν Διαθήκην, ὅπῃ ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀβραάμ πρότερον, ἐπειδὴ ἐκείνη ἔλαβε τὸ πέρας, καὶ ἐτελειώθη εἰς τὸν Χριστόν, ὅς τις ἦεν κατὰ σάρκα σπέρμα τῷ Ἀβραάμ.

„Ὅτι αὐτοὶ ἔκ ἐνέμεναν ἐν τῇ Διαθήκῃ, καὶ γὰρ ἡμέλησα αὐτῶν λέγα Κύριος“. (Ἱερ. λ'. 32.)

Βλέπεις, ὃ ἀγαπητὴ ἀναγνώστα, ὅτι τὰ μὲν κακὰ καὶ αἱ δυσυχίαι, ὅπῃ μᾶς ἀκολουθεῖν, προέρχονται καὶ λαμβάνειν τὴν ἀρχὴν ἀπὸ λόγου μας, τὰ δὲ καλὰ, καὶ αἱ δυνάμεις ὅπου λαμβάνομεν, προέρχονται ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ αὐτοῦ ἔχουσι τὴν ἀρχὴν τῶν; διότι ὁ Θεὸς ὡσαύτῃ νὰ ἀπολογηται, βάλλει ἐδῶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὅποιαν ἐγκατέλιπε τοὺς Ἰσραήλ, καὶ λέγει, ὅτι ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲ ἔμειναν εἰς τὴν Διαθήκην, διὰ τὸ καὶ ἐγὼ ἀμέλησα αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐγκατέλιπα· ὅθεν καὶ ἀλλὰ ἔλεγε· „ἐὰν δὲ μὴ θέλητε, μηδὲ εἰσακτέσθε μου, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδετα“. (Ἠσ. α'. 20.)

10. „Ὅτι αὕτη ἡ Διαθήκη ὡς διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ μετὰ τοῖς ἡμέραις ἐκείνης λέγα Κύριος“. (Ἱερ. λ'. 33.)

Μετὰ τοῖς ἡμέραις ἐκείνης, ποίας; ἄλλοι μὲν λέγουσιν, ὅτι ἐννοεῖ τοὺς ἡμέρας τῆς Ἐξόδου, ἦγεν ἀφ' ὃ ἐξῆλθον οἱ Ἰσραηλῖται ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου, κατὰ τοὺς ὁποίους ἐδόθη εἰς αὐτοὺς ὁ Μωσαϊκὸς νόμος· ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι λέγει διὰ τοὺς ἡμέρας ἐκείνας, διὰ τοὺς ὁποίους εἶπεν αὐτοῖς ὁ Θεός· „ἰδὲ ἡμέραι ἔρχονται“· ἀφ' ὃ λοιπὸν, λέγει, περάσεν αἱ ἡμέραι ἐκείναι, δηλαδὴ αἱ μετὰ τὸν καιρὸν τῷ Ἱερεμίᾳ, καὶ τῶν Προφητῶν, τότε θέλω διαθέσω καὶ νομοθετήσω τὴν ποιοῦσαν καινέριαν Διαθήκην, ὅποιαν λέγει παρακάτω.

„Διδοὺς νόμους αὐτοῖς ἐν τῇ διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτοὺς“. (Ἱερ. λ'. 33.)

Ας ἔλθεν πόρᾳ ἐδῶ οἱ Ἰσραηλῖται, καὶ ὡς δείξεν πότε αὐτοὶ παρέλαβον νόμον ἄγραφον, ὁποῖον ὑπόσχεται καὶ δώσειν ἐδῶ ὁ Θεός; δι' ἣν καὶ ὁ Ἑσδρας μετὰ γράμματα παρέδωκε τὴν Γρα-

(1) Ὅτι δὲ ὁ Ἑσδρας ὕστερον ἀπὸ τῆς Βαβυλωνίως ἐπιστροφῆς εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐνδυμήθη ὅλας τὰς Ἀγίας Γραφάς, κατὰ προσηλυτὸν Θεῷ, καὶ ἔγραψεν αὐτὰς ἐν τῇ ἡσυχίᾳ καθήμενος, μαρτυρεῖ ὁ μέγας Βασίλειος, ὅστις ὑπογράφει ἐν τῇ πρὸς Χίλωνα τὴν μαθητικὴν Ἐπιστολὴν· „ἐν παύδᾳ ἡ ἔρημος, ἐν ἣ ὁ λαὸς

„ἀγνοοῦν ἐνομοθετήθη, καὶ ὡς αἱ τὴν γλῶσσαν εἰς „παγγελίας εἶδε Θεόν“ ἐπαύδα σὺ ὅροι σὺ Καρμῆ- „λιον, ἐν ᾧ Ἡλίας ἀνελίζομενος τῷ Θεῷ ἀνέστησεν“ „ἐν παύδᾳ πεδίον, ἐν ᾧ ἀναχωρήσας Ἑσδρας, πᾶσας „τὰς δεοπνέτους βίβλους προσέγκριτι Θεοῦ ἐξηρά- „ξατο“.

Γραφῶν ὅλην ὅπῃ ἐνθυμήθη, ὅτερον ἀφ' ἧ ἐγύρισαν οἱ Ἰσραηλῖται εἰς Ἱερουσαλήμ ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα. Μόνοι λοιπὸν οἱ Ἀποστόλοι δὲν παρέλαβον κανὼνα νόμον γραπτὸν, ἀλλὰ ἀγράφως ἐδέχθησαν εἰς τὰς καρδίας των τὸν νόμον τῆ Ἁγίας Πνεύματος· διὰ τῆν καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν εἰς αὐτούς· „ὁ δὲ Παράκλητος τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ Πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα, ἃ εἶπον ὑμῖν“. (Ἰωάν. 14. 26.) (1).

„Καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Θεὸν, καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι εἰς λαόν“. (Ἱερ. λ. 33.)

Οὗτος ὁ προφητικὸς λόγος κατωρθώθη καὶ ἔλαβε τὸ τέλος τε διὰ μέσων τῆ Εὐαγγελίας, καὶ τῆς Νέας Διαθήκης· διὰ τὴν τὰ Ἑβραῖον, ὅπῃ ἦν πρότερον εἰδωλολάτραι, καὶ δὲν ἦν λαὸς τῆ Θεῶ, τώρα γνωρίσαντες τὸν ἀληθινὸν Θεόν, ἔγιναν αὐτὲ λαός.

11. „Καὶ ὃ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων, γινώθι τὸν Κύριον· ὅτι πάντες εἰδήσονται ὅτι σίμε ἀπὸ μικρῶ αὐτῶν ἕως μεγάλων αὐτῶν“. (Ἱερ. λ. 34.)

Διδαχὴν λέγει ἐδῶ ὁ Κύριος, τὴν κοπιαστικὴν καὶ ἐπιπονωτέραν διδασκαλίαν· διὰ τὴν ἰδὲ βλέπομεν, ὅτι τώρα εἰς τὴν χάριν τῆ Εὐαγγελίας, δὲν χρειαζόμεθα τὰ ἐξοδύστωμεν λόγια πολλὰ, καὶ διδασκαλίας εἰς τὸ νὰ καταπέσωμεν ἐκεῖνας ὅπῃ ἔχεν νῦν ὑγίαν, διὰ νὰ πισθῶσιν εἰς τὸν Χριστόν· διότι ἡ μὲν Παλαιὰ Διαθήκη, εἰς μίαν μόνον γωνίαν τῆς γῆς ἦν περιλεισμένη τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ πολλὰ ὀλίγοι ἦν ὅπῃ τὴν ἡξιδραν· ἡ δὲ Νέα Διαθήκη, καὶ τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον, ἐκηρύχθη εἰς ὅλον τὸν κόσμον, διὰ μέσων τῶν Ἀποστόλων· „εἰς πᾶσαν γὰρ φησὶ τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν“. (Ψαλμ. 117.) Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον νοεῖται τὸ ῥητὸν τῆτο, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὁ Υἱὸς τῆ Θεῶ διέτριψεν ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας, καὶ ἐθέωσε τὴν ἀνθρώπινον φύσιν, ἐνώσας αὐτὴν εἰς τὴν θείαν τε ὑπόστασιν, διὰ τῆτο ἔλαμψεν εἰς τὰς ψυχὰς ὅλων τῶν ἀνθρώπων τὸ φῶς τῆς ἀληθινῆς Θεογνωσίας, καὶ ἐβάλετο ὑπὸ τῆς θείας χάριτος μέσα εἰς τὴν ἀνθρώπινον φύσιν, ὥσταν μία ἐπιτηδεύσῃ καὶ διώμας, εἰς τὸ νὰ γνωρίζῃ δυνάμει τὸν ἀληθινὸν Θεόν (2).

12. „Ὅτι ἴλεως ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν, καὶ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν ὃ μὴ μνησθῶ ἔτι“. (Ἱερ. λ. 34.)

Καὶ ἔπος ὁ προφητικὸς λόγος σαφέστατα ἐπληρώθη εἰς τὴν Νέαν Διαθήκην· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἀποπλύνωντας ἡμᾶς τὰς Χειριανὰς, διὰ μέσων τῆ Ἁγίας Βαπτίσματος, ἀπὸ τὸν μολυσμὸν τῶν ἀμαρτιῶν, ὅπῃ ἐπράξαμεν, πλέον δὲν ἐνθυμᾶται τὰς ἀμαρτίας μας ταύτας, ὥσταν ὅπῃ ἐφθασαν νὰ ἀποπλυθῶν.

13. „Ἐν

(1) Βλέπετε, ἀγαπητέ, ὅτι ἡ Νέα Διαθήκη δὲν ἐδόθη μὲ σωματικὰς καὶ ὑλικὰς πλάκας καὶ γράμματα, ἀλλὰ μὲ αὐλὰ καὶ ἀσώματα, διὰ Πνεύματος Ἁγίου· καὶ σὰν λόγια γὰρ ὅπῃ ὁ Κύριος ἔλεγε, κηρύττων τὴν Νέαν Διαθήκην καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, Πνεῦμα ἦν, καὶ ζωὴ· καὶ δὲν ἦν λόγος μόνον φιλοῦ καὶ προφορικοῦ εἰς τὸν ἀέρα διαλυόμενοι, καθὼς ἔλεγε μοι· „τὸ Πνεῦμα ἐστὶ τὸ ζωοποιόν· ἡ σὰρξ δὲ ὠφελεῖ ὕδην... πῶς ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, Πνεῦμα ἐστὶ καὶ ζωὴ ἐστὶ“.

(Ἰωάν. 5. 63.) Ὅσον λοιπὸν εἶναι ἀνώτερον τὸ πνεῦμα ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ πᾶν νοητὸ καὶ αὐλὰ, ἀπὸ πᾶν αἰσθητὸ καὶ ὑλικόν, ὥσον ἀνώτερον εἶναι καὶ ἡ Νέα Διαθήκη ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς.

(2) Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς· „αὐτοὶ γὰρ ὑμῖν, θεοδιδάκτοι ἐστέ εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους“, Κεφ. 8. εἰς 9. καὶ πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρῶτης Ἐπιστολῆς, σωματύναντες εἰς τὸ ῥητὸν τῶτο.

13. „Ἐν τῷ λέγειν καινῷ, πεπαλαίωκε τὴν πρώτην“.

Μετὰ λόγια ταῦτα ἐρμηνεύει ὁ Ἀπόστολος τὸν αἰωτέρω λόγον τῆ Προφήτου Ἱερεμίου, μᾶλλον δὲ τῷ Θεῷ, καὶ λέγει· ὅτι αὐτὸ τὸ νῦν ὀνομάσθι ὅλως καινέραν Διαθήκην ὁ Θεός, τὸτο λέγων μόνον δείχνει, ὅτι ἡ πρώτη Διαθήκη φαίνεται πλέον πῶς εἶναι παλαιὰ καὶ ἀδυνάτης.

„Τὸ δὲ παλαιόμενον καὶ γηράσκον, ἐγγυὲς ἀφανισμῷ“.

Αφ' οὗ ἔλαβε τὴν ἀδειαν καὶ παρρησίαν ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὸν Προφήτην Ἱερεμίαν, μᾶλλον δὲ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, κατηγορεῖ λοιπὸν τὸν νόμον ὡς παλαιὸν καὶ γηραλέον, δείχνει δὲ τὰ τῆ Εὐαγγελίας πῶς εἶναι νέα καὶ ἀνθεῖν. Ἀπὸ τὸ προφητικὸν λοιπὸν ρητὸν ὅπερ λέγει καὶ νῦν, ἐσυμπέρανε τὸ ὄνομα τῆς παλαιᾶς· ἐπειδὴ τὸ καινὸν μὲν τὸ παλαιὸν εἶναι ἐναντίον· ἐπρόσθεσε δὲ ἀπὸ λόγου τοῦ ὄνομα τῆς γηρατείας, καὶ λοιπὸν ἀναγκαίως συμπεραίνει, ὅτι εἰς τὸν παλαιὸν καὶ γηράσαντα νόμον, χρεωδεῖται ἀφανισμός, διὰ τὴ φυσικῇ τῇ τρόπῳ ὅποιος παλαιωθῇ, καὶ γηράσῃ, κοντὰ εἶναι εἰς τὸ τέλος καὶ τὸν θάνατον· ὅθεν καὶ μερικοὶ ἐτυμολογοῦσι τὸ γῆρας, ὅτι συντίθεται ἀπὸ τὸ γῆς ἐρᾶν· ὡσαύτῃ νῦν λέγει λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος τὸτο, ὅτι ὁ ἐπαύσαν ἡ Νέα Διαθήκη τὴν Παλαιάν, ἀκαίρως καὶ πρὸ τῆ ἀρισμίας καιρῷ, ἀλλὰ διὰ τὴ αὐτὴ ἐφθασε πλέον εἰς γῆρας καὶ παλαιότητα, ἥτοι διὰ τὸ ἀσθενὲς αὐτῆς καὶ ἄχρηστον καὶ ἀνωφελές, καθὼς καὶ ἀλλαχὲ ὁ αὐτός Παῦλος περὶ αὐτῆς λέγει· „τὸ γὰρ ἀδύνατον τῶ νόμῳ, ἐν ᾧ ἡσθόκει διὰ τῆς σαρκὸς“· (Ῥωμ. ἡ. 3.)

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Θ'.

1. „Εἶχε μὲν ὅν ἡ πρώτη (1) δικαιώματα λατρείας“.

Αιωτέρω μὲν ἔδειξεν ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τῆς παλαιᾶς Ἱερείας, καὶ ἀπὸ τῆς Ἱερωσύνης αὐτῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅτι ἔμελλον νῦν ἔχειν τέλος πρὸς τὸν Ἰουδαίων ἔθιμα, καὶ ὁ τελετουργικὸς νόμος αὐτῶν· πόρα δὲ δείχνει τὸτο τὸ ἴδιον, καὶ ἀπὸ αὐτοῦ τὸ σχῆμα ὅπερ ἔχειν ἡ παλαιὰ Σκηνὴ τῆς Μαρτυρίας· δι' ὅτι εἰς αὐτὴν δὲξιντο τρεῖς τόποι, ὁ ἕξω τῆς Σκηνῆς, τὸ Ἅγιον, καὶ τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων· καὶ ὁ μὲν ἕξω τῆς Σκηνῆς τόπος, ὅς τις φαίνεται νῦν ἦν ἡ αὐλὴ, ἦν διωρισμένος διὰ τὰ σέκωνται ὅλοι, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ οἱ προσήλυτοι, ἦσαν οἱ κατηχέμενοι τῶν Ἰουδαίων Ἑθνικοί· μετὰ δὲ τὸν τόπον τῶτον καὶ τὴν αὐλὴν, ἦτον εἷς καταπέτασμα, ἦσαν εἷς σκέπασμα ὕφαντον (2), μέσα ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ἐμ-

(1) Παρὰ μὲν τῷ Χρυσσοστόμῳ καὶ Θεοφυλάκτῳ ἔτι γράφεται· παρὰ τῷ Θεοδώρῳ δὲ, καὶ ἐν ἄλλοις, προσκεῖται καὶ τὸ, Σκηνῇ· ἀλλὰ καὶ ὁ σοφὸς Φώτιος δέδεικε, ὅτι νῦν λέγεται ἡ πρώτη, καὶ ἡ Σκηνὴ, ἀλλὰ ἡ Διαθήκη· τὸ „εἶχε μὲν ἡ πρώτη δικαιώματα λατρείας, καὶ περὶ τῆς Σκηνῆς εἰρησθαι νεμίζω, ἀλλὰ περὶ αὐτῆς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης“· αὐτὸ γὰρ τὴν Σκηνὴν τῇ Νέᾳ σιωπῶντι Διαθήκῃ, ἀλλ' ὅλως τὴν Παλαιάν Διαθήκην τῇ Νέᾳ, καὶ πρὸς ὅλην ἐκείνην, αὐτῆς ἐδείκνυ τὴν ὑπεροχὴν“.

(2) Σημειώσαι ὅτι τρεῖς καταπετάσματα ἦσαν ἐν τῇ Σκηνῇ· α. καταπέτασμα ἐκὼν ὅπερ ἐσκέπαζε τὴν θύραν τῆς αὐλῆς τῆς Σκηνῆς· β. ἐκὼν ὅπερ ἐσκέπαζε τὴν θύραν τῆς καθ' αὐτὴν Σκηνῆς, ἥτοι τὸ μέσα τῆς Σκηνῆς· καὶ γ. ἐκὼν ὅπου ἐσκέπαζε τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων. Περὶ πάντων λέγει ἡ Ἁγία Γραφή· „Καὶ τὸ καταπέτασμα τῆς θύρας τῆς Σκηνῆς, καὶ τῆς πύλης τῆς αὐλῆς“· (Ἐξ. λθ'. 40.) Καὶ πάλιν· „Καὶ δῆσαι τὴν κιβωτὸν τῆς μαρτυρίας, καὶ σκεπάσαι τὴν κιβωτὸν τῆς μαρτυρίας“· (Ἐξ. μ'. 3.) Ὁ δὲ

Ἀπόστολος ἐμπροσθεν, δύο μόνον λέγει καταπετάσματα, μὴ ἀριθμῶντας τὸ τρίτον καταπέτασμα τῆς θύρας τῆς αὐλῆς τῆς Σκηνῆς· καὶ τὰ τρεῖς δὲ καταπετάσματα ἦσαν παρομοίως κατασκευασμένα ἀπὸ ὑάκινθου, πορφύραν, κόκκινον κεκλωσμένον, καὶ βύσσον κεκλωσμένον· πάλιν τὸ μὲν καταπέτασμα τῆς θύρας τῆς αὐλῆς, ἦσαν ἐρρυθμένον· „ἔργον γὰρ φησι ῥαφιδεῖν“· (Ἐξ. κζ'. 16.) τὸ δὲ τῆς θύρας τῆς Σκηνῆς, τὸ ὁποῖον ὀνομάζετο καὶ ἐπίσπαστρον, ἦτον ἔργον Ποικιλτῶ· (Ἐξοδ. κς'. 36.) τὸ δὲ καταπέτασμα τῶν Ἀγίων τῶν Ἀγίων, ἦτον ἔργον ὕφαντον· (Ἐξ. κς'. 32.) καὶ διὰ τὴν αὐτὴν καθάρωτα, καθὼς οἱ εἰσὶν ἡμεῖς Ναοὶ ἔχουσι Νάρθηκα, καὶ τὸν καθ' αὐτὸ Ναόν, καὶ τὸ Ἅγιον Βῆμα· ἐστὶ καὶ ἡ παλαιὰ Σκηνὴ, ἥτις τὴν αὐλὴν, καὶ τὰ Ἅγια, καὶ τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων· ἡ δὲ αὐλὴ ἦτον περιγύρω ἐν τῇ πύλῃ μέρη τῆς Σκηνῆς, κατὰ Ἀνατολὰς, κατὰ Βορρᾶν, κατὰ Νότον, καὶ κατὰ Δύσην, ἥτοι κατὰ Δυσμὰς, ὡς φαίνεται ἐν τῷ κζ'. τῆς Ἐξοδῆς.

Εἶχε δὲ ὅλη ἡ Σκηνὴ τύπον τῆς κτίσεως κατὰ τὸν Θεοδώρῳ, καὶ τὰ μὲν εἶδον τὰ καταπετάσματα, ἡ-

ἐμβαίνοντες οἱ Ἱερεῖς, ἐπήγαιναν εἰς τὰ Ἅγια, τὰ ὅποια ἦτον τὸ μέσον τῆς Σκηνῆς· ὅπου ἔκαμναν καθ' ἐκαστὴν οἱ Ἱερεῖς τὰς διαφορὰς λατρείας καὶ τελειὰς, διὰ θυσιῶν, καὶ διὰ ἄλχων· πάντα δὲ ἦτον τύπος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὡσαύτῃ ὅλα τὰ ἐκεῖ τελέμενα, ἐτελέοντο μετ' αἱμάτων, καὶ θυσίας ζώων· τὰ δὲ Ἅγια πῶν Ἀγίων, ἦτον τόπος ἀφωρισμένος, διὰ τὸ εἰσερχεῖται ἐκεῖ μίαν φοράν τὸν χρόνον ὁ Ἀρχιερεὺς, καθὼς παρακάτω θέλει εἶπῃ ὁ Ἀπόστολος· ἦτον δὲ αὐτὰ τύπος τῆς μυστηρίου τῆς Χρυσῆς. Εἶχε λοιπὸν, λέγει, ἡ πρώτη, ἦσαν ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, δικαιοῦματα, ἦσαν σημεῖα, ἡ ὅρας καὶ νομοθεσίας λατρείας· ἀλλὰ τότε μὲν εἶχε πάντα, τώρα δὲ πάντα καὶ ἔχει, ἐπειδὴ καὶ ἔπαυσαν.

„Τὸ, πὲρ Ἁγίου Κοσμικόν“.

Κοσμικὸν ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος τὸν τόπον τῆς Σκηνῆς, εἰς τὸν ὅποιον ἦτον συγκεχωρημένον εἰς ὅλας τὰ ἐμβαίνεν· καὶ φανερόν ἦτον ὁ τύπος αὐτὸς εἰς τὴν αὐτὴν Σκηνὴν, ὅπου οἱ Ἰσραῖλοι, καὶ οἱ Ναζιραῖοι, ἦτοι οἱ ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεόν, καὶ οἱ προσήλυτοι, καὶ Ἑλλήνες ἔσεκον. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦτον παππὸς ὁ τύπος αὐτὸς, διὰ τοῦτο ὀνομάζει αὐτὸν ὁ Ἀπόστολος κοσμικόν (1)· κόσμος γὰρ καὶ οἱ ἄπιοι λέγονται, κατὰ τὸ „καὶ περὶ τῶν Κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι“. (Ἰωάν. ιζ'. 9.)

2. „Σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη, ὥς ἡ ἡτε λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἣτις λέγεται Ἅγια“. (Ἐξοδ. μ'.)

Πρώτῃ ὀνομάζει τὴν Σκηνὴν αὐτὴν ὁ Παῦλος, διὰ τὸ δὲ ἀριθμῶ τὴν αὐτὴν, τὴν πρὸ τῆς Σκηνῆς ταύτης ἔσαν· καὶ διὰ τὸ, ὅσον πρὸς τὰ Ἅγια πῶν Ἀγίων, τὰ μετὰ τὴν Σκηνὴν ταύτην ὄντα, πρώτη ἦτον αὕτη· ἐπειδὴ ἡ Σκηνὴ αὕτη μέση ἦτον· προτίτερα γὰρ ἀπὸ αὐτῆς, ἦτον τὸ χαλκὸν θυσιαστήριον τῶν ὀλοκαυτωμάτων, τὸ ὅποιον ἐτέκετο εἰς τόπον ἕξ.

οἱ πῶν Ἅγια πῶν Ἀγίων, ἔχον εἰκόνα πῶν ἐρανίων, κατὰ πῶν αὐτῶν Θεοδώριτον, καὶ δὲ ἐξω τῶ κατεπεσπασμένου, ἦτοι πῶν Ἅγια, εἰκόνα ἔχον πῶν ἐπιγινώσκων, καὶ διὰ τοῦτο ἦτον βαπτὴ πάντοτε εἰς πῶν Ἱερῶν· κατὰ δὲ τὸν Κύριον, εἰκόνα ἔχον ἡ Σκηνὴ τῆς Ἐκκλησίας· κατὰ δὲ πῶν Νύσσης, τύπον ἔχον ἡ Σκηνὴ τῆς Χρυσῆς, ὥς τις εἶναι ἡ τῶ Θεοῦ δυνάμεις καὶ σοφία, ἣτις ἀχρησιμοποίητος ἔσα κατὰ πῶν ἰδίαν φύσιν, δέχεται τὸ κατεσκευάσθηναι, ὅταν ἐν ἡμῖν δὴν τὴν Σκηνὴν ταύτην παγίωσιν· ὥς ἡ αὐτὴ Σκηνὴ καὶ ὁ αὐτὸς Χριστός, καὶ ἀκατασκέδους ἦτον, κατὰ τὸ προὔπάρχον καὶ τὸ ἄκτιστον, ἦτοι κατὰ τὴν Θεότητα, καὶ κατεσκευασμένη, κατὰ τὸ ἐδέχθη τὴν ὕλην καὶ πύτλιν σύστασιν, καὶ ἐγίνε κτίσις, ἦτοι κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „αὐτὸ δὲ πῶ κατεπεσπασμα, τὸ θυριάματος ἐπλήρη τὴν χρυσάν· δύο γὰρ εἶναι ἑρμῆς ἐδίδαξεν ἡ θεία Γραφή, ὡς πῶν μὲν πρῶτον, μετὰ τῆς γῆς ἐδημιούργησεν ὁ Θεός, πῶν δὲ δευτέρον, τῇ δευτέρᾳ πεποίηκεν ἡ ρηκαίς· „Γενήθητω σπέρμα ἐν μέσῳ τῆς ὕδατος“, ἦτοι ἐπήγαγε· „Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ σπέρμα ὕδατος“. (Γεν. α'. 6.) Οὕτω καὶ ὁ μακάριος λέγει Δαβὶδ· „ὁ ἐρμῆς τοῦ ἑρμῆος τῷ Κυρίῳ“ (Ψαλμ. ριγ'. 16.) ὅπως γὰρ ὁ ἐρμῆς, ἡμῶν ἐστὶν ὁμορφος, τῆς δὲ ἀοράτοις δυνάμεσιν ἐδάφης χράν πληροί· κατὰ περ τοίνυν ὅτος ἀπὸ πῶν ἀνὰ πῶν κατὰ διήρη· ὅταν κατεπεσπασμα, μέσον τῆς Σκηνῆς διατεταμένον, ἐχάρησεν ἀπὸ πῶν Ἀγίων, πῶν Ἅγια πῶν Ἀγίων“.

(1) Τῶν δὲ πῶ κοσμικὸν Ἅγιον φαίνεται ὅτι ἦτον ἡ αὐτὴ αὐτὴ τῆς Σκηνῆς, ἡ πῶς ἐξω, ὑπὸ τῆς αὐτῆς περιλαμβανόμενος· ἐπειδὴ καὶ λέγει ὁ Θεοφύλακτος ὅτος, καὶ ὁ θῆος Χρυσόστομος, ὅτι ἐτέκοντο εἰς

αὐτὸ καὶ οἱ Ἑλλῆνες· καὶ τὸτο ἴσως θέλει γὰρ φανερῶς ἐκείνῳ ὅπως λέγει ὁ Θεός· „Πατὴρ τὴν αὐτὴν μου οὐ“, προσθήσει· (Ἰσ. α'. 13.) κατὰ καὶ αὐτὸς ὁ Θεοφύλακτος λέγει παρακάτω· ὅτι εἰς τὴν αὐτὴν ἐτέκοντο ὅλοι κοιτῶς. σίχ. 3. Καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς δὲ Λυκάς ἴσως τὸτο πῶ ἰδίον φανερόν· λέγων· „ἐγένετο“, ἐν τῷ ἱερατεύῳ αὐτῶν (πῶν Ζαχαρίαν) κατὰ τὸ ἔδος τῆς ἱερατείας ἐλαχε τῷ θυμιάσῳ εἰσελθὼν εἰς πῶν ναὸν τῷ Κυρίῳ· καὶ πῶν τὸ πληθὺς τῶ λαοῦ ἦν προσδύχόμενον ἐξω, τῇ ὥρᾳ τῷ θυμιάματος· ὥρῃ δὲ αὐτῷ Ἀγγελοῦ Κυρίου ἐστὶς ἐκ δεξιῶν τῷ θυσιαστήρι τῷ θυμιάματος“ (Λυκ. α'. 8.) τὸ δὲ θυσιαστήριον τῷ θυμιάματος δὲν ἦτον μέσα εἰς πῶν Ἅγια πῶν Ἀγίων, ἀλλὰ ἐν τῷ μέσῳ τῷ Ναῷ, καὶ ὅρα ἐμπροσθεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν „καὶ χωρὶς αἱμάτων“.

7. σίχ. πῶ παρόντος Κεφαλαίου· ὥς ἂν τὸ θυσιαστήριον τῷ θυμιάματος ἦτον εἰς πῶν μέσον ναόν, εἰς πῶν ὅποιον εἰσῆλθεν ὁ Ζαχαρίας διὰ τὸ θυμιάσῳ· λοιπὸν πῶ πληθὺς ἐξω ἐτέκετο ἐν τῇ αὐτῇ τῷ ναῷ, καὶ οἶον ἦσαν ἐν τῷ προναῷ, καὶ ἐν τῷ νάρθηκι τῷ ναῷ. Σημειώσαι δὲ ὅτι καὶ ὁ Οἰκουμένιος τρεῖς, λέγει, ἐσημειώσαμεν εἰς τὴν Ὀκτατάδον, Σκηνάς· „μίαν περὶ ἧς φησι, τὸ Ἅγιον κοσμικόν, εἶσα ἦν τὸ χαλκὸν θυσιαστήριον πῶν ὀλοκαυτωμάτων, καὶ παντὶ ἐξῶ τῷ λαῷ εἰσελθόν, καὶ πῶς θυσίας ἐπιτελῶν· δευτέραν δὲ, εἶσα τοῖς Ἱερευσιν ἐξῶ καὶ πῶς λατρίαις ἐπιτελῶν, εἶσα ἦν ἡ λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ πρόθεσις πῶν ἄρτων· τρίτην, εἶσα ἦν τὸ θυμιατήριον, καὶ ἡ κιβωτός, ἐν ἧς ἔπαζεν τῷ ἐνιωτοῦ ἡσῆι μόνος ὁ Ἀρχιερεὺς“.

ξέσκεπον (1)· ἔπειτα δέεισκειτο καταπέτασμα, ὃν ἐσκέπαζε τὴν θύραν τῆς Σκηνῆς, τὸ ὅποιον καὶ ἐπίσπασρον ὀνομάζετο, καὶ διεχώριζεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἔξω αὐλῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἔμενον αὕτη εἰς τὸ μέσον. Εἰς ταύτην λοιπὸν τὴν μέσσην Σκηνὴν δέεισκειτο ἡ λυχνία (2), καὶ ἡ τράπεζα (3), καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἁρτῶν (4).

3. „Μετὰ δὲ τὸ δδύτερον καταπέτασμα, Σκηνὴ ἡ λεγομένη Ἀγία „Ἀγίων“.

Βλέπεις, ὦ ἀναγνώστα, ὅτι ἦτον καὶ πρῶτον καταπέτασμα, τὸ ὅποιον ὀνομάζει ἡ Γραφή ἐπίσπασρον; διὰ τί, κατὰ τὸν Ἅγιον Κύριλλον, εἶχεν ἐπάνω κεικίλλας λεπτὰς, μετὰ τὰς ὁποίας ἐτραβίζετο, καὶ ἡ ἄπλωνεν, ἡ ἐμαζόνετο (5)· τὸ ὅποιον διεχώριζε τὴν ἔξω αὐλὴν (εἰς τὴν ὁποίαν ἐμβαινον ὅλοι κοινῶς, καὶ εἰς αὐτὴν ἐθυσίαζον οἱ Ἱερεῖς ἐπάνω εἰς τὸ χαλκὸν θυσιαστήριον) ἀπὸ τῆς μέσσης Σκηνῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμβαινον οἱ Ἱερεῖς μόνοι, καὶ ἐτέλουν τὰς λατρείας· ὕστερον δὲ ἀφ' ἧς ἐπέριον τινὰς ἀπὸ τῆς μέσσης Σκηνῆς, ἦτον ἄλλο καταπέτασμα, τὸ ὅποιον ὀνομάζει δδύτερον ὁ Παῦλος (6)· ἐπειδὴ, ὡς προείπομεν, δευτέρου τοῦ τρίτου καταπέτασμα τῆς θύρας τῆς αὐλῆς τῆς Σκηνῆς, ἔσωθεν δὲ τὰ καταπετάσματος ἐκείνου, ἦτον ἄλλη Σκηνή, ἣτις ἐλέγετο Ἀγία Ἀγίων, εἰς τὴν ὁποίαν ἄλλος τινὰς

δεν

(1) Τὸ θυσιαστήριον τὸ χαλκὸν τῦτο, φαίνεται ὅτι ἐπεριλαμβάνετο μέσα εἰς τὴν αὐλὴν, εἰς τὴν ὁποίαν δέεισκειτο καὶ ὁ λαὸς, πρὸ τῆς θύρας τῆς μέσσης Σκηνῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐτίπτοντο οἱ Ἱερεῖς χῆρας, καὶ πόδας, ἡ ὅταν ἐμβαινον εἰς τὴν μέσσην Σκηνὴν, ἡ ὅταν ἐπηγάμην κοντὰ εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ ὑπηρετῶν. „Καὶ ἐπίσπασεν τὸν λατῆρα ἵνα νύκτωρ ἐξ αὐτοῦ Μαῦσος, καὶ Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ πᾶς χῆρας, καὶ πᾶς πόδας, ἐπαρδόμενον αὐτῶν εἰς τὴν Σκηνὴν τῆς μαρτυρίας, ἡ ὅταν προσορδύνονται πρὸς τὸ θυσιαστήριον λατρεῖν, ἐτίπτοντο ἐξ αὐτοῦ, καθάπερ σωτέριον Κύριος τῷ Μωϋσῃ.“ (Ἐξ. μ. 31.) Καὶ ὁ Θεοφύλακτος δὲ λέγει παρακατῶ, ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ δέεισκειτο τὸ χαλκὸν θυσιαστήριον. εἶχ. 3. εἰ δὲ τὸ χαλκὸν θυσιαστήριον ἦτον ἐν τῇ αὐλῇ, λοιπὸν τὸ καταπέτασμα τὸ σκεπάζον τὴν θύραν τῆς μέσσης Σκηνῆς, δευτὲρ ὡς ἀπὸ τοῦ χαλκοῦ θυσιαστήριον, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Ἱερεὺς Θεοφύλακτος, ἀλλὰ πρότερον ἀπὸ αὐτοῦ διὰ τὸ ὅτι καὶ θυμιάζω· ἴσως δὲ καὶ ἦν σφάλμα ἀντιγραφικόν· ἔξω μόνον αὐτῇ τινὰς, ὅτι ὁ Ἱερεὺς Θεοφύλακτος λέγει τῦτο ὅπως, ἀρχίζοντας ἀπὸ τοῦ κάτω μέρος τῆς Σκηνῆς, καὶ ἀναβαίνοντας εἰς τὸ ἄνω.

(2) Ἡ λυχνία, χρυσὴ καὶ πορδύτη ἔσα, τύπον ἔχει τοῦ Χρυσῆς, κατὰ τὸν Ἅγιον Κυρίλλον τὸν Ἀλεξανδρινόν, ὅστις ἦτον φύσις καὶ ἀληθινὸς Θεός, καὶ Θεὸς Υἱός· καὶ ὁ μὲν γὰρ χρυσὸς, ἐφάνερον τὴν θείαν λαμπρότητα, καὶ ὑπεροχὴν τοῦ Χρυσῆ· καὶ ὁ δὲ πορδύτης, ἐφάνερον τὸ κάλλος, καὶ τὴν νοσηνὴν διμορφίαν τοῦ Ἑμμενῆ, ὅς τις ἦτον, κατὰ τὸ γεγραμμένον· „ὥραμος, καὶ καλὴ πρὸς τοὺς ὄφθαλμοὺς τῶν ἀνθρώπων.“ (Ψαλμ. μ. δ. 21.) οἱ ἐπὶ δὲ λυχνοὶ ὅπως εἶχεν ἡ λυχνία, ἐφάνερον αὐτῇ ἐπὶ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πᾶς ὁποῖα ἀνεπαύοντο εἰς τὸν Χρυσόν, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, ὡς λέγει ὁ Νύσσης Γρηγόριος, ἡ δηλοῦσι πᾶς ποῦν καὶ διαφορὰς προφῆας, μετὰ τῶν ὁποῖων φωτίζει ὁ Χρυσός, διὰ τοῦτο σοφίας, καὶ γνώσεως, καὶ διακριτικῆς πνευματικῆς· ἐπειδὴ καθὼς ὁ ἐπὶ ἀετὸς ἦναι τέλειος, ἐτὶ καὶ ὁ Χρυσός ἦναι παντέλειος ὡς Θεός, κατὰ τὸν Ἅγιον Κύριλλον, ἡ κατὰ τὸν Ἰωσήππον· οἱ ἐπὶ λυχνοὶ δηλοῦσι τοὺς ἐπὶ πλάνητας· πλὴν ἡ λυχνία εἶχε τύπον

καὶ τῆς Θεοτόκου, κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν Ἀγίων· ἡ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, πᾶς ἐπὶ ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος οἱ λυχνοὶ ἐδήλουν.

(3) Ἡ τράπεζα ποδας τέσσαρας ἔχουσα, τύπον ἔχει τῆς γῆς, κατὰ τὸν Στραματέα Κλήμεντα, ἡ ὁποία τερνέοντο ὡς ἐπάνω εἰς τέσσαρα ποδάρια, καὶ τὰς τέσσαρας καὶ τοὺς πᾶς ἐνιαυτοῦ, δέροι, μετοπωρὸν, χημῶνα, καὶ ἄνοιξιν, πλὴν ἡ τράπεζα εἶχε τύπον καὶ τῆς Θεοτόκου, κατὰ τὴν μαρτυρίαν πολλῶν Ἀγίων.

(4) Ἡ δὲ πρόθεσις τῶν ἁρτῶν, ἦγεν οἱ ἐπὶ τῆς τραπέζης προτιθέμενοι δώδεκα ἄρτοι, ἐφάνερον τὸν κύκλον τῶν δώδεκα ζωδίων, καὶ πᾶς δώδεκα μῶνας τοῦ ἐνιαυτοῦ, κατὰ τὸν Ἰωσήππον· ὁ δὲ Κορέσιος λέγει, ὅτι οἱ ἄρτοι τῆς προθέσεως, Ἑβραϊστὶ ὀνομάζοντο, χαλμὲ πάνιμ, ἥτοι ἄρτοι ἐνώπιον.

(5) Οὕτω γάρφισιν ἡ Γραφή· „Καὶ ποιήσεις ἐπίσπασρον ἐξ ὑακίνθου, καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνας κεκλωσμένας, καὶ βύσσινον κεκλωσμένον ἔργον ποικιλίαν.“ (Ἐξ. κς. 36.)

(6) Τὸ δδύτερον τῦτο καταπέτασμα λέγει ὁ Θεοδώριτος, ὡς προείπομεν, ὅτι εἶχε τύπον τῶν τερεώματι· διότι καθὼς τὸ τερέωμα χωρίζει τὸν πρῶτον ἔρπον ἀπὸ τῆς γῆς, ἐτὶ καὶ τὸ καταπέτασμα ἐκάνει ἐχώριζε τὰ Ἀγία τῶν Ἀγίων, ἀπὸ τῆς καλόμενης Ἀγίας τῆς τέσσαρας ὑφάσματα καὶ χρώματι, ὅπου εἶχε τὸ καταπέτασμα, ἐκόνιζαν αὐτῇ τέσσαρα εἰρήνη· ὁ ὑακίνθος, τὸν αἶρα· τὸ κοκκινόν, τὸ πῦρ· ἡ πορφυρά, τὴν δάλασαν· διὰ τὴν ἐν αὐτῇ τρεφεται ἡ κοκκίνα ἡ πλὴν πορφυρὰν ἔχουσα· ἡ δὲ βύσσις, ἐκόνιζε τὴν γῆν, διὰ τὴν ἐκ τῆς γῆς ἡ βύσσις βλαστάνει, ἥτις ἦναι λινὰς λεπτοτάτων, καὶ λευκοτάτων. Ταῦτα μὲν λέγει ὁ Θεοδώριτος· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, ὅτι τὸ καταπέτασμα τῦτο ἐπὶ τέσσαρων κύλων χρυσῶν κείμενον, ὡς αἱ βύσσις ἀργυρᾷ, ἐκόνιζε τὸ σῶμα τοῦ Χρυσῆ, καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει· „ἡν ἐνεκρίνισεν ἡμῖν ὅταν πρόσφατον, καὶ ζωσαν διὰ τὸ καταπέτασμα, τοῦτο τῆς σαρκὸς, αὐτοῦ.“ (Ἑβρ. ι. 20.) (Σελ. 854. τῆς Πεντατεύχ.) Τὰ δὲ Ἀγία τῶν Ἀγίων ὀνομάζοντο Ἑβραϊστὶ, Κόντες ἀκαντίσκι, κατὰ τὸν Κορέσιον.

9.) ὁ δὲ Ἀπόστολος λέγει τώρα ἐδῶ, ὅτι ἦτον εἰς τὴν Κιβωτὸν καὶ ἡ σάμνος μὲ τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος τοῦ Ἀαρὼν· Εἰς λύσιν τῆς ἀπορίας ταύτης ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Παῦλος ἦτον ἀεὶς πεπαιδευμένος τὰ ἐβραϊκά μαθήματα, ἀπὸ τὸν νομομαθῆσαν Γαμαλιὴλ τὸν διδάσκαλόν τε, ἴσως ἐκ παραδόσεως εἶχε τὸτο· διὰ τὶ καὶ οἱ περὶ τοὺς Φαρισαῖοι τῶν Ἰεδαίων, συμφωνοῦν εἰς τὸτο, ὅτι τὰ εὐερίσκοντο εἰς τὴν Κιβωτὸν, καὶ τὰ δύο ταῦτα· πλὴν δὲ ἦτον αὐτὰ ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν Κιβωτὸν, (1) ἀλλ' ὅταν ἐμελλε τὰ κρυφθῇ ἡ Κιβωτὶς, εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Ἰερεμίου, ἴσως τότε, λέγουσι, τὰ ἐβάλθυσαν καὶ αὐτὰ εἰς τὴν Κιβωτὸν. Περὶ δὲ τοῦ κρυφίσματος τῆς Κιβωτὶς, ἔτι γέγραπται ἐν τῷ Ἰερεμίου· „ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκ ἔρσιν ἔτι· κιβωτὸς Διαθήκης Ἀγίας Ἰσραὴλ· ἐκ ἀναβήσεται ἐπὶ καρδίαν· ἐκ ὀνομασθήσεται, ἐδὲ ἐπισκεψθήσεται, καὶ ἐποιθήσεται ἔτι“. (Ἰερ. γ'. 16.)

5. „ὑπεραίω δὲ αὐτῆς Χερυβὶμ δόξης“.

Ητοι ἐπαύω τῆς Κιβωτὶς ἦτον, ἡ τὰ εὐδοξία Χερυβὶμ, ἡ τὰ λειτουργικὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ ὄντα (2)· ταῦτα δὲ ἐπίτηδες ὑπόνοι ὁ Ἀπόστολος καὶ μεγαλύνει, διὰ τὰ δεῖξαι ὅτι τὰ ἐδικά μας μυθήρια τοῦ Εὐαγγελίου, εἶναι πολλὰ μεγαλίστερα ἀπὸ τὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

„Κατοσκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον“.

Ιλαστήριον ἐλέγετο τὸ πῆμα καὶ σκέπασμα τῆς Κιβωτὶς, καθὼς τὸτο θέλεις μάθης πλατύτερον ἀπὸ τὴν Γραφὴν (3)· καὶ μὴ πλανηθῇς ὡς ἀναγνώσα, ἀπὸ τὰ λόγια τινῶν, καὶ νομίσῃς ὅτι εἶναι ἄλλο πρᾶγμα τὸ ἱλαστήριον· εἰκόνιζε δὲ καὶ εὐλόγη τὸ ἱλαστήριον τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ἔγινε μὲν ἱλασμὸς τῶν ἐδικῶν μας ἁμαρτιῶν, καθὼς μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος Ἀπόστολος λέγων· „ὃν παρέθετο ὁ Θεὸς ἱλαστήριον διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτῷ αἵματι“· (Ῥωμ. γ'. 25.) ἐπεσφράγισεν δὲ καὶ ἐσφάλισεν ὁ Χριστὸς ὅλα τὰ τῆς Παλαιᾶς, καθὼς καὶ τὸ πῆμα τῆς Κιβωτὶς ἐσφάλλιζε τὴν Κιβωτόν (4).

„Περὶ ὧν ἔκ ἑσι νῦν λέγαν κατὰ μέρος“.

Μὲ τὸν λόγον τῶν φανερόν· ὁ Παῦλος, ὅτι αὐτὰ τὰ σύμβολα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, δὲ ἦτον μόνον ὁράματα καὶ αἰσθητὰ, ἀλλ' ἦτον αὐτὰ αἰνίγματα καὶ τύποι, καὶ εἰκόνας ἄλλων πνευματικῶν καὶ νοητῶν πρωτοτύπων, τὰ ὁποῖα νοητὰ, εὐάντινα, λέγει, θέλη νὰ θεωρῇ καὶ νὰ ἐξηγῇ, χρειάζεται πολυκαιρίαν, καὶ μακρὸς χρόνος.

6. „Τέ-

(1) Καὶ ἐν τῷ Δεσποναμίῳ γὰρ γέγραπται, ὅτι μόναις πᾶσι πλάκας ἐνέβαλεν ὁ Μωϋσῆς εἰς τὴν Κιβωτόν· „Καὶ ἐπιστρέψας κατέβη ἐκ τοῦ ὄρους, καὶ ἐνέβαλον αἱ πλάκες εἰς τὴν Κιβωτόν ἣν ἐποίησα, καὶ ἦσαν ἐκὼ κατὰ ἐντολὰς τοῦ Κυρίου“. (Δευτερ. 10. 5.) Πρὸς δὲ ἐντολὰς αὐτῶν ὁ Κύριος· ὅταν ἐκατεσκέδασεν τὴν Κιβωτόν, ἦσαν αὐτῶν· „Καὶ ἐμβαλῶς εἰς τὴν Κιβωτόν αἱ μαρτυρίαι, αἱ αὖ δώ σοι“. (Ἐξ. κδ'. 16.) ἐπειδὴ τὴν σάμνον μὲ τὸ μάννα γέγραπται, ὅτι ἐβαλεν ὁ Μωϋσῆς ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ὡς ἔρηται ἀνωτέρω· ὁμοίως καὶ τὴν ῥάβδον Ἀαρὼν γέγραπται ὅτι ἐβαλεν ὁ Μωϋσῆς ἐναντίον τῶν μαρτυριῶν, καὶ ἔτι δηλαδὴ μέσαι εἰς τὴν Κιβωτόν· „Καὶ ἔπε Κύριος πρὸς Μωϋσά, ἀπέδωκεν τὴν ῥάβδον Ἀαρὼν ἐναντίον τῶν μαρτυριῶν εἰς διατήρησιν, εἰς σημεῖον τοῖς υἱοῖς τοῦ ἀνθρώπου“. (Ἀερ. 17. 41.)

(2) Τὰ Χερυβὶμ αὖ ἐν τοῖς Ἁγίοις τῶν Ἀγίων, ἦσαν δύο, εἷς, ἀπὸ τοῦ εἷος μέρους τοῦ ἱλαστηρίου τῆς Κιβωτὶς, καὶ ἄλλο, ἀπὸ τοῦ ἄλλο, ἔχοντα πᾶσι πατέρυσιν καὶ ὑπὸ τῶν, καὶ συσκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον, καὶ βλέποντα

εἷς τὸ ἄλλο εἰς τὸ πρόσωπον· ἀναμύσαν δὲ τῶν Χερυβὶμ τοῦτων, καὶ ἀνῶθεν τοῦ ἱλαστηρίου, ἐγνωρίζετο ὁ Θεός, καὶ ἐλάλη πᾶσι ἐντολαῖς τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ· διὰ τοῦτο καὶ ἄρμα τὸ Θεοῦ πρὸς Χερυβὶμ ἐλέγετο· „ὁ καθημενὸς γάρφισιν ἐπὶ τῶν Χερυβὶμ, ἐμφάνησι“. (Ἐαλμ. οδ'. 1.) καὶ ὅρα εἰς τὸ κδ'. Κεφ. τῆς Ἐξοδ. σίχ. 18.

(3) Οὕτω γάρφισιν ἡ Γραφή· Καὶ ποιήσεις ἱλαστήριον ἐπίθεμα χρυσεῖο καθαρόν· (Ἐξ. κδ'. 17.) „Καὶ ἐπιθήσεις τὸ ἱλαστήριον ἐπὶ τὴν Κιβωτόν ἀνωθεν“. (Αὐτῶδ. 21.) Καὶ ὁ Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης ἐπίθεμα τῆς Κιβωτὶς ὀνομάζει τὸ ἱλαστήριον. (σελ. 839. τῆς Πεντατεύχ.)

(4) Καὶ ὁ Κύριος δὲ τὸ αὐτὸ λέγει, καὶ ὁ Σαῦλος, καὶ ὁ Ἰσίδωρος, ὅτι τὸ ἱλαστήριον ἔχει τύπον καὶ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, ὁποῖος ἐγένετο ἱλασμὸς περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καθὼς λέγει ὁ ἡγαπημένος Ἰωάννης· (ἀ. Ἰωάν. β. 2.) καὶ ὁ ἴδιος Ἀπόστολος ἔτι λέγει· „ὃν (Ἰησοῦν Χριστόν) παρέθετο ὁ Θεὸς ἱλαστήριον διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτῷ αἵματι“. (Ῥωμ. γ'. 25.)

6. „Τάτων δὲ ἔγω κατεσκόλασμάων, ἃς μὲν τὴν πρώτην Σκηνὴν, διαπαντὸς εἰσίστασιν οἱ Ἱερεῖς (1) τὰς λατρείας ἐπιτελῶντες“.

Ηπὼν, λέγει, ταῦτα ἔτι κατεσκόλασμά ἐν τῇ Σκηνῇ τῆ μαρτυρίας· πλὴν οἱ Ἰουδαῖοι δὲν τὰ ἀπολάμβανον· διὰ τὸ τὸ πρῶτον μὲν καταπέτασμα, ἐσκέπαζε τὰ Ἅγια, καὶ οἱ Ἱερεῖς ἔμβαιναν εἰς αὐτὰ καὶ ἐτέλεον τὰς θείας λατρείας· τὸ δὲ δεύτερον καταπέτασμα, ἐσκέπαζε τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων· διὰ τὸ αὐτὰ ἐφυλάττοντο νὰ φανερωθῇ εἰς ἡμᾶς, διὰ τὰς ὁποίας καὶ ἐπροτυπώνοντο.

7. „Εἰς δὲ τὴν δεινότεραν, ἅπαξ τῆ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ Ἀρχιερεὺς“.

Βλέπεις, ἀγαπῆτε, πῶς οἱ τύποι τῆ κατὰ Χειρὸν μυσηρίου προσθεμελιώνοντο εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην διὰ τῆς δευτέρας Σκηνῆς; διότι, διὰ τὰ μὴ λέγειν τινές, καὶ πῶς ἡ θυσία τῆ Χειρὸς ἢ μίαν φοράν γενομένη ἡγίασεν ὅλας τὰς ἀνθρώπους; διὰ τὸ τοῦ δείχνει τώρα ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι τοιαύτη θυσία αἰῶθεν καὶ ἔξ ἀρχῆς ἦν· ἐπειδὴ ἡ θυσία ὅπως ἐπρόσφερεν ὁ Ἀρχιερεὺς ἐν τῇ Παλαιᾷ, καὶ μίαν φοράν τὸν χρόνον ἐπροσφέρετο, καὶ αὐτὴ ἦν ἡ ἀγιωτέρα ἀπὸ τὰς ἄλλας θυσίας, καὶ φοβερωτέρα.

- „Οὐ χωρὶς αἵματος“.

Επειδὴ θυσίαν ἀνώτερον ἀνέμασε τὸν σαυρὸν ὁ Ἀπόστολος, ὅς τις ἔτε φωτίαν εἶχε διὰ τὰ ὀλοκαυτωθῆ, ἔτε ξύλα, ἔτε ἐπροσφέρετο πολλαῖς φοραῖς τὸν χρόνον· διὰ τὸ τοῦ δείχνει τώρα ἐδῶ, ὅτι καὶ ἡ παλαιὰ θυσία τὴν ὁποίαν ἐπρόσφερεν ὁ Ἀρχιερεὺς, τοιαύτη παρομοία ἦτον· διὰ τὸ καὶ ἐκεῖνη μίαν φοράν τὸν χρόνον ἐπροσφέρετο μὲ αἷμα· Ἀπορῶσι δὲ μερικοί, διὰ τὸ εἰς τὴν ἔξοδον γέγραπται· „ὅτι καὶ θυμιάσει ἐπὶ τῇ χρυσῇ θυμιατρῇ (τὸ ὅποιον ἦν εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων). Ἀρῶν θυμίαμα συνθέσεως λεπτῆς τὸ πρῶτον, πρῶτον, ὅταν ἐπισκοδάσῃ τὰς λύχνους, θυμιάσει ἐπ' αὐτῇ διαπαντός. Καὶ ὅταν ἄπτη Ἀαρὼν τὰς λύχνους ἑφῆ, θυμιάσει ἐπ' αὐτῇ, θυμίαμα ἐνδελεχισμῶ διαπαντός· οἶαντι Κυ, εἰς εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν;“ (Ἐξ. λ'. 7.) ὥστε, λέγουσιν αὐτοὶ, ἐκ τῆς συμπεριλήψεως, ὅτι καθεὶς ἡμέραν ἔμβαινε δύο φοραῖς ὁ Ἀρχιερεὺς εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων διὰ τὴν θυμιάσιν. Καὶ λοιπὸν διὰ τὸ ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ λέγει, ὅτι μίαν φοράν τὸν χρόνον ἔμβαινον εἰς αὐτὰ; λύοντες δὲ τὴν ἀπορίαν λέγουσιν, ὅτι μὲ αἷμα μὲν, ἔμβαινε μίαν φοράν τὸν χρόνον, μὲ θυμίαμα δὲ, ἔμβαινε δύο φοραῖς τὴν ἡμέραν. Πλὴν ἡξοῦρε, ὡ ἀναγνώστα, ὅτι κακῶς αὐτοὶ καὶ ἀμαθῶς ἠπόρησαν· διὰ τὸ δὲ εἶναι γεγραμμένον ὅτι ἐθυμιάζον ὁ Ἀαρὼν ἐπάνω εἰς τὸ χρυσὸν θυμιατήριον δύο φοραῖς τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ ἐπάνω εἰς τὸ χρυσὸν θυσιαστήριον· τὸ δὲ χρυσὸν θυσιαστήριον δὲν ἦν μέσα εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων, ἀλλὰ εἰς τὴν μέσων Σκηνῶν, ὅπου ἦν καὶ ἡ λύχνος, καὶ ἡ τράπεζα, ὡς προείπομεν (2).

ἐπει-

(1) Παρὰ τῷ Θεοδώριτῳ εὑρίσκεται, οἱ Ἱερεῖς μόνοι.

(2) Γέγραπται γὰρ περὶ τῆ θυσιαστικῆς τῆ θυμιάματος πύλης ἐν τῇ Γραφῇ· „Καὶ ποιήσεις θυσιαστήριον θυμιάματος ἐκ ξύλων ἀσήπτων... καὶ καταχρυσώσεις αὐτὸ χρυσῷ καθαρῷ τὴν ἐσχάραν αὐτοῦ... καὶ θήσεις αὐτὸ ἀπεναντι τῆ καταπέταστος, τῆ ὀνόματος ἐπὶ τῆς Κιβωτῆς τῶν μαρτυρίων“, (Ἐξ. λ'. 1.) ἡτοι ἐξω τῶν Ἀγίων τῶν Ἀγίων· ἐκ δεξιῶν δὲ τῆ θυσιαστικῆς τῆ θυμιάματος πύλης ἐφάνη καὶ ὁ Ἀγγελὸς Γαβριήλ, καὶ ἀγγέλισε τὸν Ζαχαρίαν. Ἀλλ' ἠδελὸν ἀπορήσει τις, καὶ ἂν ὁ Ἀγγελὸς ἐφάνη αἰς τὴν δεξιὰν τῆ θυσιαστικῆς τῆ θυμιάματος, καὶ ἀγγέλισε τὸν Ζαχαρίαν, τὸ δὲ θυσιαστήριον τοῦτο ἦν ἐν τῇ μέσῃ Σκηνῇ τῶν Ἀγίων, λοιπὸν ὁ Ἀρχιερεὺς Ζαχαρίας ποῦτε ὅταν ἀγγεγέλισθῃ, δὲν ἐσῆλθεν εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων; καὶ πῶς ὁ θείος Χρυσόστομος, καὶ ὁ Θεόδωριτος,

καὶ ἄλλοι Πατέρες, καὶ ὅλη ἡ Ἐκκλησία φρονεῖ, ὅτι ὅταν ἀγγεγέλισθῃ ὁ Ζαχαρίας τὸν μέγαν Πρόδρομον, ἦν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς Σκηνωπηγίας, ἡτοι κατὰ τὸν ἑβδομὸν μῆνα, τὸν παρ' ἡμῖν Σεπτέμβριον, ὅτε ὁ Ἀρχιερεὺς ἐσέρχεται μέσα εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων; Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι δὲν ἔστι ἀπίθανον νὰ συνῆδραμον καὶ οἱ δύο· καὶ ὁ μὲν Ζαχαρίας ὡς Ἀρχιερεὺς, ἐσῆλθεν εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων, νὰ θυμιάσῃ μὲ τὸ χρυσὸν θυμιατήριον, ἐν τῷ ἐσέρχεσθαι δὲ, ἡ μετὰ τὸ ἐξελθὴν, ἐφάνη αὐτῷ ἐξωδὸν ὁ Γαβριήλ ἐκ δεξιῶν τῆ θυσιαστικῆς τῆ θυμιάματος. Ὅτι δὲ ἦσαν ὁ καιρὸς τῆς ἐορτῆς τῆς Σκηνωπηγίας τῆς κατὰ τὸν ἑβδομὸν μῆνα γενομένης, ὅταν ὁ Ἀρχιερεὺς Ζαχαρίας ἐσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν νὰ θυμιάσῃ, μαρτυρεῖ καὶ ὁ Θεόδωριτος ἐμπαροτρύνων ἐν τῇ ὑπόσημεισιν· μαρτυρεῖ δὲ καὶ ἡ Ἁγία Γραφή λέγουσα, ὅτι νὰ μὴ ἀρξέσθῃ ἀνδρὸς μέσα εἰς τὴν

ἐπειδὴ μὲ τὸ χρυσὸν θυμιατήριον, μίαν φοράν τὸν χρόνον ὁ Ἀρχιερεὺς ἐθυμιάζει μέσα εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων (1). ἄλλο δὲ εἶναι θυμιατήριον, καὶ ἄλλο, θυσιαστήριον. Ἐγραφε δὲ τῷ ἀποστόλῳ ταύτῃ ἐδῶ, διὰ τὰ μὲν ἀπὸ αὐτοῦ ἀπὸ ἄλλης ὁ ἀναγινώσκων τὸ ρητὸν τῶτο τὰ Ἀποστόλου, καὶ πλανηθῇ, νομίσας ὅτι εἶναι ὁρθὴ καὶ ὑγιής (2).

„Ὁ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ τῶν τῶ λαῶ ἀγνοημάτων“.

Πάλιν καὶ ἐδῶ προσθέτει ὁ Παῦλος τὸ „ὑπὲρ ἑαυτοῦ“ ἵνα ὅτι ὁ Ἀρχιερεὺς τὰ παλαιὰ νόμιμα ἐπρόσφερε τὸ αἷμα μέσα εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ ἐρραυνίζεν ἐπὶ τὰς τὸ ἱλαστήριον μὲ τὸ δάκτυλόν τε, ὡς εἶπομεν, διὰ τὰς ἀμαρτίας τὰς ἐδικὰς τε· ὁ δὲ Χριστὸς δὲν ἐπρόσφερε διὰ λόγου τε, καὶ διὰ τὰς ἐδικὰς τε ἀμαρτίας· πῶς γὰρ ἤθελε κάμει τούτο, αὐτὸς ὅτε εἶναι ἀνώτερος πάσης ἀμαρτίας, καὶ εἶναι χωρισμένος ἀπὸ τὰς ἀμαρτωλούς; ὡς μεγάλη, καὶ πολλὴ εἶναι ἡ διαφορὰ, ὅτε ἔχει ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὸν νομικὸν Ἀρχιερέα. Τῶν ἀγνοημάτων δὲ εἶπε, καὶ ὅχι τῶν ἀμαρτημάτων, διὰ τὰ βάλῃ εἰς περαιοτέρου φόβου τοὺς ὅς Ἑβραίων πιστεύσαντας, καὶ ὅλους τὰς ἄλλας Χριστιανούς, καὶ διὰ τὰ ταπεινώσῃ τὸ φρόνημα τῶν δι' ὅ,τι, αὐτὸν, λέγει, καὶ ἐστὶ Χριστιανὸν, καθ' ὑπόθεσιν δὲν ἡμαρτες θεληματικῶς, καὶ μὲ γνώσιν, ἀλλ' ὅμως ἡμαρτες σαικῶς, καὶ χωρὶς τὰ ἡξόρως, ἡτοι ἐν ἀγνοίᾳ· ἀπὸ ταῦτα δὲ τὰ ἐν ἀγνοίᾳ καὶ σαικῇ γνώμῃ γινόμενα ἀμαρτήματα, πάντας δὲν εἶναι καθαρὸς καὶ ἐλπίδης. Μερικοὶ δὲ εἶπον, ὅτι ὁ Παῦλος ἀνόμασεν ἀγνοήματα τὰ ἀμαρτήματα, διὰ τὰ δέξῃ τῷ διαφορὰν, ὅτε ἔχει ἡ θυσία τῶ Χριστοῦ, ἀπὸ τὰς θυσίας τῶ παλαιοῦ νόμου, καὶ τῶν Ἀρχιερέων· δι' ὅτι αἱ μὲν τῶ νόμου θυσίαι, ἐσυγχώρει μόνα τὰ ἐν ἀγνοίᾳ γινόμενα ἀμαρτήματα, ἡ δὲ θυσία τῶ Χριστοῦ, συγχώρει ἀκόμη καὶ τὰ ἐν γνώσει καὶ συνειδήσει γινόμενα, ἐὰν μόνον μετανοήσῃ ὁ ποιήσας ταῦτα ἄνθρωπος, καὶ τὰ ὁμολογήσῃ εἰς πνευματικὸν Πατέρα.

8. „Τῶτο δηλῶντος τῶ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, μήπω πεφανερῶσθαι τῷ τῶ τῶν ἁγίων ὁδόν, ἐτι τῆς πρώτης Σκηνῆς ἐχέσης ἑστῆν“.

Απὸ ἐδῶ ἀρχίζει ὁ Ἀπόστολος νὰ θεωρῇ μὲ τρόπον ἀναγωγικόν τὰ τῆς πρώτης, καὶ τὰ τῆς δευτέρας Σκηνῆς, καὶ λέγει, ὅτι, ἐπειδὴ τὰ μὲν Ἅγια τῶν ἁγίων ἦτον ἀπάτητα ἀπὸ τὰς

τῷ Σκηνῇ, ὅταν ἐξιλιάσεται ὁ Ἀρχιερεὺς. „Καὶ πᾶς ἄνθρωπος ὃς ἔσται ἐν τῇ Σκηνῇ τῷ μαρτυρίῳ, ὡς ὁπορεύομεν αὐτὸ ἐξιλιάσεται ἐν τῇ ἁγίᾳ, ὡς ἂν ἐξέλθῃ“. (Λευίτ. 15. 17.) Τῶτο δὲ εἶναι σύμφωνον μὲ ἐκεῖνο ὅτε διηγᾶται ὁ Θεὸς Λακὰς περὶ τοῦ Ζαχαρίου, ὅτι καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τῶ λαοῦ ἦν προσδεδωμένον ἐξω τῇ ὥρᾳ τῶ θυμιαμάτων· ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι ὁδὲ ἱερὸς καὶ μὲν ἐρρίκοντο μέσα πότε.

(1) Οὕτω γάρφισιν ἡ Γραφή· „Καὶ λήφεται (ὁ Ἀρχιερεὺς Ἀπαρὼν) πλήρες τὸ πυρρὸν ἀνδράκων πυρρὸς ἀπὸ τῶ θυσιαστήριου, τὸ ἀπέναντι Κυρίου, καὶ πληρώσῃ τὰς χεῖρας θυμιαμάτων συνθέσεως λεπτοῦς, καὶ εἰσίοισι ἐσώτερον τὸ καπαπετίσματος· καὶ ἐπιθήσῃ τὸ θυμιαμα ἐπὶ τὸ πῦρ ἐναντι Κυρίου, καὶ καλύψῃ ἡ ἀτμίς τῶ θυμιαματος τὸ ἱλαστήριον πρὸ ἐπὶ πᾶν μαρτυρίων, καὶ ἔκ ἀποθανῆται“. (Λευίτ. 15. 12.) ὅπερ ἐρμηνεύει ὁ σοφὸς Θεοδώριτος ὡς λέγει· „δηλον ἐντυδεν ὡς ἐκπὸς τῶ καπαπετίσματος τὸ θυμιατήριον τῶ θυμιαματος ἐκινετο· οὐ γὰρ ἂν, εἴπερ ἐκδὸν ἦν, εἰς τὸ πυρρὸν τὰς ἀνδράκας λαβὼν ἐκελύσθη, καὶ τῶτο ἦσαν τῶ καπαπετίσματος ἐμβαλεῖν τὸ θυμιαμα“. Ἐδίδαξε δὲ τούτο ἡμᾶς καὶ ὁ μακάριος Λακὰς πρὸς τὸν Ζαχαρίαν διηγόμενος, τὸν Ἰωάννη τοῦ Βαπτιστοῦ πατέρα· „κατὰ τὸν γὰρ τὸν καιρὸν (ἡτοι ἐν τῇ ἐορτῇ τῆς Σκηνωπηγίας, τῇ κατὰ τὸν ἑβδομὸν μῶνα, ἡτοι τὸν Σεπτέμβριον πελμενῆ, ὡς

„προέπομεν) κακῶς· εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων ἐσπλήνυδε, καὶ τῆς ἀγγελικῆς ὁπτασίας ἀπῆλκυσε“. (Σελ. 1069. τῆς Πεντατεύχου.) Ὅρα δὲ καὶ εἰς τῷ ὑποσημῶσιν τοῦ· „χρυσῶν ἔχουσα θυμιατήριον“. (Ἑβρ. 9. 4.) ἵνα μάθῃς ὅτι δύο θυμιατήρια ἦτον ἐν τῇ Σκηνῇ.

(2) Τί δὲ ἔκαμε μὲ τὸ αἷμα ὁ Ἀρχιερεὺς, ὅταν ἐσπλήνυε εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων; ἐρραυνίζε μὲ τὸ δάκτυλόν τε ἐπὶ τὴν φοράν τὸ ἱλατήριον, ἡτοι τὸ πῶμα τῆς Κιβωτοῦ ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ μόχου, ἡ τοῦ τράγου. „Καὶ λήφεται ἀπὸ τῶ αἵματος τῶ μόχου, καὶ ρανθῇ τὸ δάκτυλόν ἐπὶ τὸ ἱλατήριον κατὰ ἀνατολὰς κατὰ πρόσωπον τῶ ἱλατήριου, καὶ ρανθῇ ἐπὶ τὰς ἀπὸ τῶ αἵματος τῶ δακτύλου αὐτοῦ... καὶ ἐξιλιάσεται περὶ αὐτοῦ, καὶ τὸ οἶκος αὐτοῦ, καὶ περὶ πάσης συναγωγῆς Ἰσραὴλ“. (Λευίτ. 15. 14. 17.) Ὅμοίως ἐρραυνίζε καὶ τὰ κέρατα τῶ ἐξω ὄντος θυσιαστήριου τῶ θυμιαματος, ἐπὶ τὰς μὲν τὸ δάκτυλόν τε ἀπὸ τὸ αἷμα. „Καὶ ἐξιλιάσεται ἐπὶ τὸ θυμιατήριον τὸ ὄν ἀπέναντι Κυρίου, καὶ ἐξιλιάσεται ἐπ' αὐτοῦ, καὶ λήφεται ἀπὸ τῶ αἵματος τοῦ μόχου, καὶ ἀπὸ τῶ αἵματος τῶ τράγου, καὶ ἐπιθήσῃ ἐπὶ τὰ κέρατα τῶ θυσιαστήριου κυκλῶν, καὶ ρανθῇ ἐπ' αὐτὰ ἀπὸ τῶ αἵματος τῶ δακτύλου αὐτοῦ ἐπὶ τὰς“. (Λευίτ. 18.) ἐπὶ τὰς δὲ ἐρραυνίζετο τὸ αἷμα, διὰ τὸ εἰς καθεὴν ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος σφάλλαν αἱ ἄνθρωποι μικρά, ἡ μεγάλα σφάλματα.

τὰς ἄλλας Ἱερεῖς, τὰ ὅποια ἦν τύπος τῷ ἑρᾶν, ὡς εἶπομεν πρότερον, ἡ δὲ πρώτη Σκη-
νὴ, ἥτοι ἡ μετὰ τὴν αὐλὴν, καὶ τὸ ἔξωθεν θυσιαστήριον τὸ χαλκὸν πρώτη δὲ θύρᾳ ἔστα· ἡ
πρώτη λέγω αὕτη Σκηνὴ μετὰ τὸ νὰ ἦν πάντοτε πατητὴ ἀπὸ τῶν Ἱερεῖς, καὶ ἦν τύπος καὶ
σύμβολον τῆς κατὰ νόμον λατρείας· διὰ τῶν δύο τῶν ἐδὲν συμβολικῶς καὶ ἀναγωγι-
κῶς, ὅτι ἕως ὅπου στέκεται ἡ πρώτη Σκηνὴ αὕτη, ἥτοι ἕως ὅτου κρατεῖ ὁ νόμος, καὶ τελαν-
ται αἱ κατὰ νόμον λατρεῖαι, δεῦν εἶναι βᾶσιμος καὶ πατητὴ ἡ σφάτις τῶν Ἀγίων τῶν Ἀγίων,
ἥτοι ἡ εἰς τὸν ἑρᾶν εἰσοδος, κοινὰ εἰς ἐκείνας, ὅπου τελῶσι τὰς τοιαύτας νομικὰς λα-
τρεῖας, ἀλλὰ ἡ εἰς τὰ Ἁγία τῶν Ἀγίων, ἥτοι ἡ εἰς τὸν ἑρᾶν εἰσοδος, εἶναι ἀφανὴς εἰς
αὐτὰς καὶ κεκλεισμένη, εἰς μόνον δὲ τὸν Ἀρχιερεᾶ Χειρὸν ἀφωρίσθῃ ἡ εἰς τὸν οὐρανὸν
εἰσοδος αὕτη.

9. „Ἦτις παραβολὴ (1) εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεσηκότα, καθ' ὃν δώ-
„ρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται (2) μὴ διωάμεναι κατὰ συνείδη-
„σιν τελαῶσαι τὸν λατρεύοντα“.

Εκείνο ὅπου εἶπον ἐγὼ αἰωτέρω, τὸ λέγει καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐδὲν εἰς τὰς τὰ λόγια·
δηλαδὴ ὅτι ἡ πρώτη Σκηνὴ ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν ἔμβαινον πάντοτε οἱ Ἱερεῖς, ἦν μία
παραβολή, ἦν μία σκιαγραφία, καὶ τύπος τῆς κατὰ τὸν νόμον ἐνεσηκότος καιρῶ, ἥτοι
τῆς πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν ὁποῖον καιρὸν ἐπροσφέροντο τοιαῦται θυσίαι,
ποσῶτον ἀσθενεῖς καὶ ἀδυνατοί, ὥστε, ὅπου δεῦν ἐδυνατοῦν νὰ τελειώσῃ ἐκείνας, ὅπου τὰς
ἐπρόσφερον, κατὰ συνείδησιν, ἦν κατὰ τὸν ἑρᾶν ἀνθρώπων· ἐπεὶ καὶ αὐταὶ ἐκαθάρι-
ζον μόνον τὰς μολυσμὰς τῶν σωμάτων, καὶ ὄχι τὰς ἀμαρτίας τῆς ψυχῆς· διότι αἱ θυσίαι
αὐταὶ δεῦν εἶχον δυνάμιν νὰ συγχωρήσῃ μοιχείαν, ἢ φόνον, ἢ ἱεροσυλίαν, ἢ ἄλλας ἀ-
μαρτίας τοιαύτας.

10. „Μόνον ἐπὶ βρώμασι, καὶ πόμασι, καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς,
„καὶ δικαιώμασι σαρκὸς, μέχρι καιρῶ διορθώσεως ἐπικαίμενα“.

Τὰ δικαιώματα, λέγει, τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐπεφορτίζοντο εἰς τὰς τότε Ἰουδαίους, καὶ
ἐδιώριζον εἰς αὐτὰς μόνον διὰ φαγητὰ, καὶ διὰ ποτὰ (3)· χάριν λόγου, ἐδιώριζε τὸν Ἰου-
δαῖον, ὅτι τὸ μὲν τὸ φαγητὸν, νὰ φάγῃ· ἐκείνο δὲ τὸ φαγητὸν νὰ μὴ φάγῃ, διὰ τί
δὲ λέγει ὅτι ἐδιώριζον ἡ Παλαιὰ καὶ διὰ ποτὰ, εἰς καιρὸν, ὅπου αὐτὴ δεῦν ἐδιώριζε περὶ
διαφορᾶς ποτῶν; ἡ τὸ λοιπὸν λέγει, ὅτι ἐδιώριζε νὰ μὴ πίνῃ κρασί οἱ Ἱερεῖς, ὅταν
ἔμελλον νὰ ἔμβῃ μέσα εἰς τὸ Ἅγιον, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „οἶνον, καὶ σίκερα, ἐπίε-
„σθε σὺ, καὶ οἱ υἱοὶ σου μετὰ σοῦ, ὡς ἡμεῖς ἐὰν εἰσπορεύσῃτε εἰς τὴν Σκηνὴν τῆς μαρτυ-
„ρίας· ἡ προσπορεύομένων ὑμῶν εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἐ μὴ ἀποθανήτε· νόμιμον αἰώ-
„νιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν“· (Λευίτ. ι. 9.) ἡ λέγει τὸ Παῦλος, διὰ ἐκείνας, ὅπου
εἶχον δὲ χάρις, ἦν ὑποσχέσεις καὶ ταξίματα νὰ μὴ πίνῃ οἶνον, καθὼς ἦν οἱ Ναζιραῖοι,
περὶ ὧν γέγραπται· „ἀνὴρ, ἡ γυναῖκα, ὅς αὐτὸς μεγάλως εὕχεται δὲ χλὴν, ἀφαιρῆσαι ἀ-
„γενεῖαν Κυρίου, ἀπὸ οἶνου καὶ σίκερα ἀγνισθήσεται· καὶ ὅξος ἐξ οἶνου, καὶ ὅξος ἐκ σί-
„κερα ἐπίεται· καὶ ὅσα καταργάζεται ἐκ σαφυλῆς ἐπίεται· καὶ σαφυλῶν πρόσφατον, καὶ σα-
„φύδα ἐφάγεται“· (Ἀριθ. 6. 2.) „μετὰ ταῦτα πίεται ὁ ὑγμὸς οἶνον“· (αὐτόθ. 20.)
ἡ ἀπλῶς λέγει τὸ Παῦλος, ὁ ἐδὲν τελίζοντας τὰ τοιαῦτα διατάγματα τῶν νόμων καὶ δια-
σφύωντας. Διάφοροι δὲ βαπτισμοί, ἥτοι πλυσίματα, ἦν εἰς τὸν παλαιὸν νόμον· διότι
αὐτὰς ἤθελε πιάσῃ νεκρὸν, ἢ λεπρὸν, ἢ αὐτὸ ἐνυπνιάζετο τινὰς, ἐπλυνέτο, καὶ ἔτι ἐφαί-
νετο ὅτι ἐκαθάριζετο ἀπὸ τῶν μολυσμῶν· ταῦτα δὲ τὰ δικαιώματα, ἦν τῆς σαρκὸς,
ἦν

(1) Ἐξωθεν ὑπακούεται τὸ, καθέστηκεν.

(2) Τὸ προσφέρονται ἐδὲν, ἴσως εἶναι κατὰ ἀντι-
χρονισμόν, ἀντὶ τῶν ἐπροσφέροντο· ἐρμηνεύει γὰρ ὁ
Θεοφύλακτος, ὅτι ἐνεσηκότα καιρὸν ἐνοεῖ ὁ Παῦλος
τὸν πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, ὅς τις, ὅτε ἐγράφετο
ἡ Ἐπιστολή, ἦν ἀπερασμένος.

(3) Ὁ δὲ Οἰκουμενὸς θέλει νὰ ᾖ ὑπερβατὸν χη-
μα ἐδὲν καὶ τὸ, μόνον, νὰ συμπέσῃ μετὰ τὸ, ἐπικαί-
μενα· καὶ ὄχι μετὰ τὸ, ἐπὶ βρώμασιν, ἥτοι μόνον ἐπι-
καίμενα ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι, κατ'.

ἦσαν ἦτον ἑσπελαῖς σάρκιναις, διὰ τὴν ἐκαθάριζον πᾶς σάρκα, καὶ ἐδικαίωσαν σαρκικῶς ἐκεῖνας, ὅπως ἐφαίνοντο πῶς ἦτον ἀκάθαρτοι κατὰ τὴν σάρκα· πλὴν αὐτὰ ὅλα, λέγει, ἔμελλον νὰ ἐπιφορτίζωνται εἰς τὰς αἰθράπας, ὅχι ἕως τέλους, ἀλλὰ ἕως καιρῶ διορθώσεως, ἦσαν ἕως τῆς παρσείας τῆ Χειρῶ, ὅστις ἔμελλε νὰ διορθώσῃ ταῦτα, καὶ νὰ νομοθετήσῃ τὴν ἀληθινὴν, καὶ πνευματικὴν τῇ Θεῷ λατρείαν· „Πνεῦμα, γὰρ φησὶν ὁ Θεός, „καὶ τὰς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν Πνεύματι, καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν“· (Ἰωάν. δ'. 24.) ἐπειδὴ δὲ ὁ νόμος ἦτον ζυγὸς βαρὺς, διὰ τὸν εἶπε καὶ ὁ Παῦλος, ὅτι τὰ δικαιώματα ταῦτα τῆς Παλαιᾶς ἦτον ἐπικείμενα, ἦσαν ἐπιφορτιζόμενα εἰς τὰς Ἰουδαίους, καθὼς καὶ εἰς τὰς Πράξεις εἶπον οἱ Θεῖοι Ἀπόστολοι πρὸς τὰς Ἰουδαίους· „νυνὲν ἐν τῇ περᾷτε τὸν Θεὸν ἐπι-, „θεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, (ἡτοι τῶν Χριστιανῶν τῶν Ἑβραίων) ὃν ἔτε „οἱ Πατέρες ἡμῶν, ἔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βασάσαι;“ (Πράξ. 16. 10.)

11. „Χειρὸς δὲ παραγεγόμενος Ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν“.

Η μὲν Παλαιὰ, λέγει, Διαθήκη, καὶ λατρεία, καὶ Ἰερουσαλὴν δεὺ ἔμβαλε τὰς αἰθράπας εἰς τὸν ἕρπην· ὁ δὲ Χειρὸς παραγεγόμενος, ἐμβῆκε μίαν φοράν μέσα εἰς τὴν Ἀγίαν· ἐκεῖ γὰρ ἀποδίδονται ἡ μετοχὴ τῇ παραγεγόμενος· δεὺ εἶπε δὲ γεγόμενος Ἀρχιερεὺς, ἀλλὰ παραγεγόμενος, ἦσαν διὰ τὸ τοῦ τέλους ἦλθεν εἰς τὸν Κόσμον ὁ Χειρὸς, διὰ τὴν γένῃ Ἀρχιερεὺς, καὶ δεὺ ἦλθε πρότερον εἰς τὸν Κόσμον, ἔπειτα ἐτυμβῆκε καὶ ἔγινεν Ἀρχιερεὺς· ἀλλ' ὁ σκοπὸς, καὶ τὸ τέλος τῆ νὰ παραγένη, ἦσαν τῇ νὰ ἔλθῃ αὐτὸς εἰς τὴν γλῶσσαν, ἦτον ἡ Ἀρχιερωσύνη, ἦσαν τὸ νὰ θυσιάσῃ τὸ σῶμά τε εἰς τὸν θάνατον διὰ τὰς ἀμαρτίας μας, καθὼς καὶ διὰ τῆ Δαβὶδ προεῖπε τὸ, καὶ ὁ Ἀπόστολος μαρτυρεῖ λέγων· „δι' ὃ εἰσερχό-, „μενος εἰς τὸν Κόσμον λέγει· Θυσίαν καὶ προσφοράν ἐκ ἡθέλησας, σῶμα δὲ καπντί-, „σω μοι“· (Ἑβρ. 1. 5.) δεὺ εἶπε δὲ, πῶς ὁ Χειρὸς εἶναι Ἀρχιερεὺς τῶν θυσιάζοντων ζώων, ἀλλὰ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ἐπειδὴ γὰρ ὁ λόγος δεὺ ἐδύετο νὰ παραστήσῃ ἀκριβῶς ὅλα τὰ χαρίσματα, ὅπως μᾶς ἐχάρισεν ὁ Χειρὸς, διὰ τὸν ὁ Ἀπόστολος ἀπλῶς, καὶ ἀδιορίστως ὠνόμασεν αὐτὰ ἀγαθὰ· μέλλοντα δὲ ταῦτα εἶπε, κατὰ σύγκρισιν τῇ καιρῇ τῇ παλαιᾷ νόμῳ· διότι καθὼς τὸν καιρὸν τῇ νόμῳ ὠνόμασεν ἀνώτερον ἐνεσκηότα, ἦσαν παρόντα, ἔτι καὶ τὸν καιρὸν τῇ Χειρῇ ὠνομάζει ἐδῶ μέλλοντα, ὡς πρὸς σύγκρισιν ἐκεῖ-, „να, ἡ καὶ μέλλοντα ὠνόμασε ταῦτα, διὰ τὴν ἐν τῇ μέλλοντι αἰῶνι, ἔχον νὰ φανερωθῇ εἰς ἡμᾶς τὰ τῇ Χειρῇ ἀγαθὰ καὶ χαρίσματα.

„Διὰ τῆς μάζονος καὶ τελιοτέρως Σκλιωῆς“.

Τὴν σάρκα τῇ Χειρῇ ἐδῶ ὠνομάζει ὁ Παῦλος Σκλιωῆ, ἡ ὁποία σὰρξ μεγαλιτέρα μὲν εἶναι ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ἐκεῖνης, καὶ χειροποίητον Σκλιωῆ, κατ' ὃν ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ ὅλη ἡ τοῦ Πνεύματος ἐνέργεια κατοικεῖ εἰς αὐτὴν· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεολογικώτατον Ἰωάννην „ἡ ἐκ μέτρων δέδωκεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα“· (Ἰωάν. γ'. 34.) εἰς αὐτὴν διλα-, „δή· τελιοτέρα δὲ εἶναι αὕτη, κατ' ὅτι τελιοτέρα, καὶ ὑψηλότερα πράγματα ἐκαπώρωσε· καὶ ὁ Νύσσης δὲ Θεὸς Γρηγόριος τύπον εἶπεν ὅτι εἶχεν ἡ Σκλιωὶ τῇ Χειρῇ, ὡς προεῖπο-, „μεν ἐν τῇ ὑποσημειώσει τῇ πρώτῃ εἶχε τὴν παρόντος Κεφαλῆς.

„Οὐ χαροποιήτε, τρεῖς καὶ ταύτης τῆς κτίσεως“.

Εδῶ πηδῶσιν οἱ αἰρετικοὶ καὶ λέγουσιν, ὅτι τὸ Σῶμα τῇ Κυρίᾳ ἦτον ἑρᾶνιον καὶ αἰθέριον· ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει ἐδῶ, ὅτι αὐτὸ δεὺ ἦτον ἀπὸ ταύτης τῆς κτίσεως· ἀλλ' ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα τὸ ἐναντίον· ὅτι ἂν ὁ Ἀπόστολος ἤθελε φρονῇ αὐτὸ ἑρᾶνιον, πῶς ἤθελεν εἶπῃ, ὅτι δεὺ ἦτον ἀπὸ ταύτης τῆς κτίσεως; δι' ὅτι καὶ ὁ ἑρᾶνός ἀπὸ ταύτης τῆς κτίσεως εἶναι, καὶ ὅχι ἔξω ἀπὸ αὐτῆς. Τί λοιπὸν εἶναι τὸ νόημα τῇ Ἀποστόλῃ; ὅτι, τὴν μὲν παλαιὰν Σκλιωῆν ἐποίησαν τὰ χεῖρα τῇ Ἀρχιτέκτονος Βασιλεὺς, καὶ τὸν περὶ αὐτὴν τεχνι-, „τῶν· τὴν δὲ Σκλιωῆν, ἡτοι τὸ Σῶμα τῇ Θεῷ Λόγῳ, συνέστησε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· διὰ τῇ-, „το καὶ εἶπεν, ὅτι αὐτὸ δεὺ εἶναι ἀπὸ ταύτης τῆς κτίσεως, ἡτοι ἀπὸ τῶν κτισμάτων ταῦτα, ἀλλὰ ἦτον Θεῶν, καὶ πνευματικόν· ἐπειδὴ κἀνθά μὲν ἀπὸ τῶν κτισμάτων δεὺ ἔχει κατοι-, „κῆντα ἐν ἑαυτῇ κατ' ὑπόστασιν τὸν Θεὸν Λόγον· τὸ δὲ Σῶμα τῇ Χειρῇ, ἦτον κατ' ὑπό-

εασιν ενωμένον με τὸν Θεὸν Λόγον. (1) Τὸ Σῶμα λοιπὸν τῷ Κυρίῳ, κατὰ μὲν τὴν ὕλην, ἦτον καθ' ἡμᾶς, ἦγεν ἦτον ὁμοῖον καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως με τὸ ἐδικόν μας, ὡσὰν ὅπως συν-επάγη ἀπὸ τὰ πανάχραιστα αἵματα τῆς Ἁγίας Παρθένου· κατὰ δὲ τὸν τρόπον τῆς συστάσεως, ἦτον ὑπὲρ ἡμᾶς· καθ' ὅ,τι αὐτὸ ἦτον ενωμένον καθ' ὑπόστασιν με τὸν Θεὸν Λόγον, (2) ἢ ἐπειδὴ ἡ ὕλη, ἀπὸ τῆς ὁποίας συνέστη ἡ παλαιὰ Σκηνή, ἦτον ξύλα, καὶ δέρματα, καὶ χρυσάφι, καὶ ἀργύριον, καὶ χάλκωμα, καὶ ὑφάσματα τινά, διὰ τὸτο ὁ Ἀπόστολος πρὸς ταῦτα ἀποβλέπωντας εἶπεν, ὅτι τὸ Σῶμα τῷ Χριστῷ, δὲν ἦτον ἐκ ταύτης τῆς κτίσεως καὶ ὕλης, τῇ ὁποίᾳ ἐχρειάσθη διὰ τὴν γὰρ γέννησιν ἡ παλαιὰ Σκηνή· ὅλος γὰρ ὁ λόγος τοῦ Παύλου ἐδῶ ἐκφέρεται κατὰ σύγκρισιν, καὶ δείχνει τὴν ὑπεροχὴν, ὅπως ἔχει τὸ Σῶμα τῷ Χριστῷ ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς Σκηνῆς· ὀνομάζει δὲ τὸ Σῶμα τῷ Κυρίῳ Σκηνῶν, διὰ τὴν ἐσκήνωσιν εἰς αὐτὸ ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· τὸ αὐτὸ δὲ ὀνομάζει καὶ καταπέτασμα, καθ' ὅ,τι ἀπέκρυπτεν αὐτὸ μέσα τῇ Θεότητι· ὁμοίως δὲ μετὰ τὰ αὐτὰ ὀνόματα καλεῖ καὶ τὸν ἔρανόν, καὶ Σκηνῶν μετὰ αὐτὸν ὀνομάζει, καθ' ὅ,τι ἐκεῖ κατοικεῖ ὁ ἀληθινὸς Ἀρχιερεὺς Χριστός· καταπέτασμα δὲ, καθ' ὅ,τι διὰ μέσων τῶν ἔρανῶν ἀποκλείονται τὰ ἐν ἔρανοις Ἅγια, καὶ δὲ φαίνονται εἰς τὰς ἐπὶ γῆς.

12. „Οὐδὲ δι' αἵματος τράγων, καὶ μόσχων, διὰ δὲ τῆς ἰδίου αἵματος“.

Ιδὲ πῶς ὅλα εἶναι διαφορετικὰ τὰ τῆς παλαιᾶς Ἱερουσουλῆς, μετὰ τῆς Ἱερουσουλῆς τῷ Χριστῷ· καὶ πῶς πόση μεγάλη εἶναι ἡ ὑπεροχὴ ὅπως ἔχει ὁ Χριστός ἀπὸ τῆς παλαιᾶς Ἀρχιερεῖς, ὅση εἶναι ἡ ὑπεροχὴ τῷ Θεῷ Αἵματος, ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν ζώων, μετὰ τὸ ὁποῖον ὁ νομικὸς Ἀρχιερεὺς ἐμβαίνει μέσα εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων· „Καὶ λήγεται φησιν, ἀπὸ τῆς αἵματος τῶν μόσχων, καὶ ρανεῖ τὴν δακτύλῳ ἐπὶ τὸ ἱλαστήριον κατὰ ἀνατολὰς, καὶ σφάζει τὸν χίμαρον (ἢ τοὺς τράγους) τὸν περὶ ἀμαρτίας τὸν περὶ τῶν λαῶν ἐναντὶ Κυρίου· καὶ εἰσίοι-σει ἀπὸ τῆς αἵματος αὐτῆς ἐσώτερον τῆς καταπέτασματος“ (Λευίτ. 15. 14.).

„Εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ Ἅγια“.

Ητοι ὁ Χριστός ὁ παραγενόμενος Ἀρχιερεὺς ἐμβῆκε, λέγει, μίαν φοράν, εἰς τὰ Ἅγια, ἦτοι εἰς τὸν ἔρανόν· ἐδῶ γὰρ ἀποδίδεται ἡ μετοχὴ τῷ παραγενόμενῳ, ὡς εἶπομεν αἰωτέρω.

„Αἰωνίαν λύτρωσιν δέρομενος“ (3).

Ο Χριστός, λέγει, δὲν ἔρρηκε προσωρινὸν καθαρισμὸν τῶν σωμάτων, καθὼς οἱ παλαιοὶ Ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ εὗρεν αἰωνίαν ἐλευθερίαν τῶν ψυχικῶν ἀμαρτιῶν τῶν ἀνθρώπων· ἢ λέγει τὸτο, ὅτι ὁ Χριστός μίαν μόνον φοράν εἰσελθὼν εἰς τὸν ἔρανόν, μετὰ μίαν μοναχικὴν ἐξοδὸν ἐπροξένησεν εἰς ἡμᾶς δέεργείαν παντοτινὴν. Βλέπε δὲ, ὡς αἰσθάνωμαι, πῶς εἶπεν ὁ Παῦλος τὸ, δέρομενος, διὰ τὴν δέξιν μετὰ τὴν λέξιν αὐτὴν, ὅτι ἐγένετο τὸ πρᾶγμα τὸτο ἔξω ἀπὸ

(1) Ὁδὸν καὶ ὁ Θεοδώριτος ὡς ἐρμηνεύει· „οὐ πύστις τῆς κτίσεως, ἀντὶ τῆς, ἢ κατὰ νόμον φύσεως, τῆς ἐν τῇ κτίσει πολιτευμένης“.

(2) Ὁδὸν ἐξήγησεν ἀληθῶς εἶναι τὰ θεολογικὰ λόγια τῆς μεγάλης Διονυσίου πρὸς Ἀρεοπαγίτη· γράφει γὰρ ὅπως ἐν τῇ δ' πρὸς Γαίον Ἐπιστολῇ· „ἡμᾶς δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐκ ἀνθρωπικῶς ἀφορίζομεν· ἐδὲ γὰρ ἀνθρώπου μόνον· ἐδὲ ὑπερέστις, ἢ ἀνθρώπου μόνον· ἀλλ' ἀνθρώπου ἀληθῶς ὁ διαφερόντως φιάνθρωπος, ὑπὲρ ἀνθρώπων, καὶ κατὰ ἀνθρώπους, ἐκ τῆς πᾶν ἀνθρώπων ὑπέρστασις ὁ ὑπερέστις ἐσωμένος· ἐστὶ δὲ ἐδὲ ἡττον ὑπερστίσις ὑπερπλήρης ὁ αἰὲς ὑπερέστις· ἀμέλει τῇ πύστις περιουσία, καὶ εἰς ἐσῆαν ἀληθῶς ἐλθὼν, ὑπὲρ ἐσῆαν ἐσωθῆναι, καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπων ἐνῆργει τὰ ἀνθρώπων“.

„πᾶς καὶ δημοῖ παρθεῖος ὑπερφύως κύβητα, καὶ ὕδαρ ἄσπετον, ὑλικῶν, καὶ γειρῶν ποδῶν ἀνέχον βάρος, καὶ μὴ ὑπᾶκον, ἀλλ' ὑπερφύως δυνάμει πρὸς τὸ ἀδιαχύ-πον σωσιζόμενον· τί ἀντὶς τὰ λοιπὰ πάμπαν ὅσα διέλθοι; δι' ὧν ὁ Θεὸς ὁρῶν ὑπὲρ πάντων γινώσεται, καὶ πᾶς ἐπὶ τῇ φιλελευθέρῳ τῇ Ἰησοῦ καταφασχόμενος, δυνάμει ὑπεροχικῆς ἀποφάσεως ἔχοντα; καὶ γὰρ ἵνα σωελάντες εἴπωμεν, οὐδὲ ἀνθρώπος ἦν· οὐχ' ὡς μὴ ἀνθρώπος, ἀλλ' ὡς ἐξ ἀνθρώπων ἀνθρώπων ἐπέκανα· καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπων ἀληθῶς ἀνθρώπος γεγονώς, καὶ τὸ λοιπὸν ἢ κατὰ Θεὸν πᾶς θεῶν δράσας, ὅτε πᾶς ἀνθρώπων κατὰ ἀνθρώπων· ἀλλ' ἀνθρώπων Θεὸς καὶ πᾶς ἀνθρώπων, τῇ θεανθρώπῳ ἐνέργειαν ἡμῖν πεπολιτουμενός“.

(3) Ἐν ἀλλοις δέρομενος.

ἀπὸ καθ' ἑλπίδα· ἐπειδὴ ἄπορον πρᾶγμα ἦτον ἀληθῶς ἡ ἐλευθερία ἡ ἐδική μας, ἀλλ' ὁ Χριστὸς μόνος εὔρε τὸ πρὸς τὸ ἄπορον, καὶ τὸ ἐκατόρθευσε.

13. „Εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων, καὶ τράγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως, ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους, ἀγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα“.

Επειδὴ ἀπίθανον ἴσως ἤθελε φανῇ εἰς τὰς πολλὰς, ὅτι ὁ Χριστὸς μὲ μίαν μόνον θυσίαν τῷ σώματός τε, καὶ μὲν εἰς μόνον αἷμα τε, ἐπροξένησεν εἰς ὅλας τὰς ἀνθρώπους αἰωνίαν ἐλευθερίαν τῶν τῆς ψυχῆς ἁμαρτιῶν, τά τε χάριν κατασκευάζει τὸ πρὸς τὸν Ἀπόστολον, καὶ δείχνει, ὅτι τὸ εἶναι πῶς ἀπὸ τῆς δόξης καὶ φρόνημα, ὅπως εἶχον οἱ Ἰουδαῖοι· διὰ τὴν αἰσῶς, λέγει, ἐσθὲς οἱ Ἰουδαῖοι ὅταν ἐζητε ὑποκάτω εἰς τὸν νόμον, ἐπιστρέψετε, ὅτι καθαρίζετε, ῥαντίζομενοι μὲν τὸ αἷμα τῆς δαμάλεως, καὶ μὲν τὴν σάντην αὐτῆς τὴν βρεγμένην μὲν νερόν (διὰ τὴν ἡ σάντην τῆς δαμάλεως ἐφυλάττετο διὰ τὴν καθερίξιν τῆς κεκοινωμένης, ἦσαν ἐκείνης, ὅπως ἤθελεν μολυνθῆναι ἀπὸ κύνεα μολυσμὸν τῷ σώματι) (1)· πῶς τὸ αἷμα τῶν Χριστῶν δὲ θέλει καθαρίσῃ τὰς ψυχὰς ἀπὸ τὸν μολυσμὸν τῶν ἁμαρτιῶν; Βλέπε, δὲ ὡς ἀναγνώστα, σώσεις τὴν μεγάλην Παύλου· διὸ ὅτι δὲν εἶπεν, ὅτι ἐκαθαρίζε τὸ αἷμα τῶν τράγων, ἀλλὰ ἡγιάζει, ὅχι πῶς ἐφρόνει ὁ Ἀπόστολος καὶ ἐδέχετο τὴν τὴν νόμον, ἀλλὰ διὰ τὴν κατορθώσῃ ἐκείνο ὅπως ἤθελε· διὸ ὅτι, λέγει, αἰσῶς τὸ αἷμα τῶν τράγων ἐδίδον ἀγιασμόν, καθὼς ἐσθὲς ἐπιστρέψετε, πολλὰ μᾶλλον θέλετε πισδύσετε, ὅτι δίδει ἀγιασμόν τὸ τῶν Χριστῶν αἷμα; διὸ ὅτι πῶς ὁ Παῦλος δὲν εἶπε τὸ ἀγιάζει, διὰ τὴν μεγαλιῶν τὰ τῶν Ἰουδαίων, φανερόν ἐστιν ἀπὸ ἐκείνο ὅπως ἐπρόσθεσεν, ἦσαν τὸ „πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα“· Ἄγιον λέγει ἦτον ἐκείνο τὸ αἷμα, ὅχι διὰ τὴν καθερίξιν ψυχὰς αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν καθερίξιν τὴν σάρκα τὴν ὀλικὴν (2).

14. „Πό-

(1) Περί τῆς δαμάλεως πάλαι γράφει τὸ δέκατον εὐαγγέλιον Κεφάλαιον τῶν Ἀρχαίων, ὅτι τὴν ἡναι κόκκινον εἰς τὸ χρώμα, ἁμῶς καὶ χωρὶς κύνεα· ἱεράδι, καὶ ἄλλοις ὅπως τὴν μὴ ἐβάλλει ἐπάνω εἰς αὐτὴν ζυγόν· πάλαι λοιπὸν προσάξει ὁ νόμος τὴν σφάξεται ἐξ ὧν τῆς παρεμβολῆς, τὴν κατεκαίεται ὅμως μὲν τὸ δέριμα, καὶ ἡ σάντη αὐτῆς τὴν συμμαζώνεται, καὶ τὴν τίθεται ἐξ ὧν τῆς παρεμβολῆς εἰς τὸν καθαρὸν, καὶ τὴν φυλάττεται αὐτὴν διὰ τὴν καθερίξιν ἐκείνης ὅπως ἤθελεν πιάσειν τὸν σώματι νεκρῶν, ἡ σκοτωμένων, ἡ κόκκαλον ἀνθρώπων, ἡ πᾶσαν· ῥαντίζομένη γὰρ ἡ σάντη αὐτῆς ὅμως μὲν νερόν εἰς αὐτῆς, ἐκαθαρίζον αὐτῆς· τύπος δὲ ἦτον ἡ δαμάλις αὐτῆς τῷ Σώματι τῶν Χριστῶν, καὶ τῷ Σωτηρίᾳ πάσης τε, κατὰ τὸν Θεοδώρον, καὶ κατὰ τὸν Ἀλεξανδρίαν Κυρίων· διὰ τὸ αὐτὸ καὶ κόκκινον ἦτον αὐτῆς, διὰ τὴν φανερώσῃ τὸ γῆινον Σῶμα τῶν Κυρίων· καὶ ὅτι καὶ ἡ τῶν Ἀδὰμ ὀνομασία τῶν κόκκινον φανερόναι γινώσκαι· καὶ ἁμῶς ἦτον διὰ τὸ ἀναμάρτητον τῶν Χριστῶν, καὶ χωρὶς ζυγόν, διὰ τὴν τῶν Χριστῶν ἐλευθερίαν, καὶ ἐξ ὧν τῆς παρεμβολῆς ἐσφάξεται, διὰ τὴν καὶ ἐξ ὧν τῆς πύλης τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸ Σωτηρίον πάσης ἐγίνετο.

(2) Ἀπορίας ἀξίον ἵνα, διὰ τὴν τὴν αἷμα τῶν ταύρων καὶ τράγων, καὶ ἀπλῶς αἱ θυσίαι τῶν παλαιῶν νόμων, ἐπροξένην ὅλας καθαρίσιν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐπροξένην καθαρίσιν, ὅχι κατὰ ἑαυτῆς, ἀλλὰ διὰ τὴν ἦσαν τύποι καὶ εἰκόνες τῆς θυσίας τῶν Χριστῶν, ὅσον τῆς αἰδητικῆς καὶ διὰ αἵματος ἐπὶ τῶν σαυρῶν ἀπαξ γενομένης, ὅσον καὶ τῆς μυσηλαῶς καὶ πινύματι-

καὶ καὶ ἀναμάρτη τῶν μυσηλαίων, ἡτοι τῆς θείας Εὐχαριστίας τῶν ἁγίων καὶ οἶνον· αἱ μὲν γὰρ θυσίαι τῶν ζώων, καὶ τῶν αἱμάτων αὐτῶν, τύπον εἶχον τῆς διὰ αἵματος γενομένης ἐπὶ τῶν σαυρῶν θυσίας τῶν Χριστῶν· οἱ δὲ ἁγιοί, καὶ αἱ σπονδαὶ τῶν οἶνων ὅπως ἐπρόσθερον, τύπον εἶχον τῆς μυσηλαίων ἁγίων, καὶ οἶνον· ὅθεν καὶ κατὰ τὸν τύπον τῶν Χριστῶν, ἐκ τῶν πρὸς τὸν Χριστὸν εἰκονισμῶν ἐλάμβανον τὴν δύναμιν τὴν καθερίξιν τοὺς Ἰουδαίους· ὅθεν ἀρχαῖα καὶ ὁ Ναζιανζηνὸς Γρηγόριος εἶπεν· „ὅθεν τῆς θυσίας παύσαι παντελῶς ἀνέμεν ἀφῆκεν (ὁ Θεός) ὅθεν ἀσυντελής, ὅθεν μέχρι τῆς προῖσας τῶν αἱμάτων· ἀλλὰ τὸ μέγα καὶ ἄδυτον ἱερὸν, ἵν' ὅπως ἴπω, ὅσον ἐπὶ τῇ πρώτῃ φύσει, ταῖς νομικαῖς θυσίαις ἐγκατεμικταί“ (Λόγ. εἰς τὸ Πάσχα)· Λέγει δὲ καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος· „αἱ μὲν θυσίαι οὐκ ἦσαν ἀρεταὶ τῶν Θεῶν, ὅθεν κατὰ γινώσκαι γινόμεναι, ἀλλὰ κατὰ συγκρίσιν· καὶ γινόμεναι ἐπέθηκεν τύπον, κατὰ εἰκόνα τῆς μελλούσης οἰκονομίας τῶν Χριστῶν· ἵνα, καὶ μὴ δι' ἑαυτῆς ὡς δεκταί, καὶ γοῦν διὰ τῶν εἰκόνων ὡς ἐπρόσδεκτοι· καὶ τίθῃσι διὰ πάντων εἰκόνα Χριστοῦ, καὶ σκιαγράφον τῶν μελλόντων· καὶ πρόβατον ἦν θυσιάζον, εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος· καὶ βεῖ, εἰκὼν τοῦ Κυρίου· καὶ μόνος, καὶ δαμάλις, καὶ ἄλλοι τῶν προσφερομένων, καὶ περὶ τῆς, καὶ τρυγῶν, πάντα εἰς τὸν Σωτῆρα τὴν ἀναφορὰν ἔχει“ (Ὁμιλ. 166. τὸ ε. Τόμος)· ὅθεν ὁ διὰ τῶν θυσιῶν τυπόμενος Χριστός, ἐκείνος ἦν ὁ προξενὼν καὶ παρέχων τὴν καθαρίσιν.

14. „Πόσω μᾶλλον τὸ αἷμα τῷ Χριστῷ, ὃς διὰ Πνεύματος αἰωνίου
ἑαυτὸν προσπύεγκεν ἁμωμον τῷ Θεῷ“.

Δὲν ἐπρόσφερε, λέγει, κἀνείας ἄλλος Ἀρχιερεὺς τὸν Χριστὸν, ἀλλ' αὐτὸς ἐπρόσφερε τὸν ἑαυτὸν τε (1)· καὶ ὅχι μὲ φωτίαν, καὶ ὀλοκαύτωσιν, καθὼς ὀλοκαυτύνετο ἡ δάμαλις, ἀλλὰ διὰ Πνεύματος αἰωνίου· διὰ τί; ἵνα καὶ ἡ χάρις, καὶ ἡ ἀπολύτρωσις γένη αἰωνία εἰς ἡμᾶς (2)· ἐπρόσφερε δὲ καὶ τὸν ἑαυτὸν τε ὁ Χριστὸς ἁμωμον, ἦγεν ἀναμάρτητον· διὰ τί καὶ ἡ παλαιὰ ἐκείνη δάμαλις ἐζητεῖτο ἀπὸ τὸν νόμον νὰ ᾖται ἁμωμος, ἦγεν χωρὶς φεγάδι, καὶ ἐλάττωμα σωματικόν.

„Καθαρεῖα τὴν συνείδησιν ἡμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων“.

Εκεί μὲν εἰς τὰς θυσίας τῷ νόμῳ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος τὸ „ἀγιάζει“ προσθέτωντας καὶ τὸ „πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα“· ἐδὼ δὲ εἰπὼν, ὅτι τὸ αἷμα τῷ Χριστῷ θέλει καθαρίσει τὴν συνείδησιν, ἔδειξεν ὡς τὴν ὑπεροχὴν ὅπως ἔχει τὸ αἷμα τῷ Χριστῷ, ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν παλαιῶν θυσιῶν· διὰ τί, τῷ μὲν, καθαρίζει τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον, καὶ τὴν ψυχὴν καὶ καρδίαν, ἐκεῖνο δὲ, τῷ νὰ ποιήσῃ δὲν εἶχε διώαμιν· καὶ ἐκεῖνο μὲν, ἐκαθάριζε τὸν ἄνθρωπον, ὅπως ἔθελεν πιάσῃ νεκρὸν, ὅς τις κατὰ φύσιν δὲν εἶναι ἀκάθαρτος· τῷ δὲ, καθαρίζει τὰς ἀνθρώπινους ἀπὸ τὰ νεκρά καὶ ἁμαρτωλά καὶ ἀκάθαρτα ἔργα, τὰ ὅποια ἀληθῶς διώαται νὰ μολύνῃ τὴν ψυχὴν τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ νὰ χωρίσῃ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

„Εἰς τὸ λατρεῖν Θεῷ ζῶντι, καὶ ἀληθινῷ“.

Ως, ὁποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὅπως πιάσει, ἦγεν μεταχειρίζεται καὶ κάμνει τὰ νεκρά καὶ ἁμαρτωλά ἔργα, αὐτὸς δὲ λατρεῖ τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα καὶ ἀληθινόν, ἀλλὰ τὰ νεκρά ἐκεῖνα ἔργα ὅπως ἀγαπᾷ καὶ κάμνει, αὐτὰ λατρεῖ καὶ θεοποιεῖ· ἔτσι ὁ γαστρίμαργος θεοποιεῖ τὴν κοιλίαν τε, καθὼς γέγραπται· „ὡς ὁ Θεὸς ἡ κοιλία“· (Φιλιπ. γ'. 19.) ἔτσι ὁ πλεονέκτης εἰδωλολατρεῖ· „ἔτε πλεονέκτης, φησὶν, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης“· (Ἐφ. ε'. 5.) Νεκρά λοιπὸν εἶναι τὰ ἔργα αὐτὰ, ὅχι μόνον διὰ τὴν χωρίζον τὰς ταῦτα πράττοντας ἀπὸ τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν εἶναι βρώμερά καὶ σιγχαμερά καὶ εἰς ἐκείνον τὸν ἴδιον καιρὸν ὅπως τὰ πράττει ὁ ἄνθρωπος, καθὼς καὶ οἱ νεκροὶ εἶναι φυσικὰ βρώμεροί, καὶ σιγχαμεροί· εἶναι δὲ καὶ ψδδὴ τὰ τοιαῦτα νεκρά ἔργα, διὰ τὴν πλανῶσιν ἐκείνους ὅπως τὰ κάμνουν, καὶ φαίνονται μὲν πῶς εἶναι ἡδονικά, δὲν εἶναι ὅμως τῇ ἀληθείᾳ τοιαῦτα, ἀλλ' εἶναι καὶ πολλὰ πικρά.

15. „Καὶ διὰ τῷτο Διαθήκης κωνῆς μεσίτης ἐσί“.

Επειδὴ ὁ θάνατος τῷ Χριστῷ ἐτάρατε πολλὰς ἀπὸ τὰς ἀσθενεῖς εἰς τὴν πίσιν καὶ τὴν λογισμὸν· ἔλεγον γὰρ ἔτι, αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἀπέθανε, πῶς θέλει δώσει ἐκεῖνα τὰ καλὰ ὅπου ὑποσχέθη; τότε χάριν ὁ Παῦλος ἰατρῶν τὴν παραχρῆν ταύτην τῶν πολλῶν, καὶ δείχνει ἐδὼ ὅτι διὰ τῷτο μάλιστα εἶναι ἡ Διαθήκη τῷ Χριστῷ βεβαία, διὰ τὴν αὐτὸς ἀπέθανεν· ἐπειδὴ εἰς ζῶντας ἀνθρώπους Διαθήκη δὲν γίνεται, ἔτε ὀνομάζεται· διὰ τῷτο, λέγει, ἦγουν διὰ νὰ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τὰ νεκρά ἔργα, ἀπέθανεν ὁ Χριστὸς, καὶ εἰς τὴν Διαθήκην ὅπως

(1) Ὁ γὰρ Χριστὸς ἐπειδὴ, εἰς μὲν ὑπάρχει κατὰ τὸ πρόσωπον καὶ τὴν ὑπόστασιν, διπλῶς δὲ κατὰ τὰς φύσεις τῆς Θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ὁ αὐτὸς καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς ἐπρόσφερε τὸν ἑαυτὸν τε, ἐπρόσφερε δὲ τὸν ἑαυτὸν τε καὶ ὁ θῶμα καὶ ἱερῶν, καὶ ἐπρόσφερον ἑαυτὸν, ὅχι μόνον εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν τε, καὶ ὁ Θεὸς· εἰς γὰρ καὶ ὁ αὐτὸς ἐστὶ προσφέρων, καὶ προσφερόμενος, καὶ πρὸς ὃν ἡ προσφορά γί-

νεται· ὁ δὲ καὶ ὁ Θεολόγος εἶπε Γρηγόριος· „ὅτι μηδὲν ἀξίος τῷ μεγάλῳ, καὶ Θεῷ, καὶ θῶματος, καὶ Ἀρχιερέως“· (Ἀπολογητικ.)

(2) „Ἐπιστημηνάσθαι δὲ προσήκει, λέγει ὁ Θεοδώριος, ὡς αἰώνιον προσηγόρευσε τὸ θεῖον Πνεῦμα· τὸ δὲ αἰώνιον, ἢ κατ'ὸν· τὸ γὰρ αἰώνιον χρονικῶς ἀρχὴν ἔχει, ἔχει τὸ εἶναι“· Περὶ τοῦ αἰῶνος ὁρατὴν ὑποσημείωσιν αὐτὸν· „δὲ καὶ τὸς αἰῶνας ἐποίησε“· (Ἐβρ. α'. 2.)

ὅπῃ ἔκαμιν ἐν τῷ θανάτῳ, ἄφησεν εἰς ἡμᾶς τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας, καὶ πῶς κληρονομίαν τῶν ἀγαθῶν τῷ Πατρί, μεσίτης γενόμενος ἀνάμεσα εἰς τὸν Πατέρα, καὶ εἰς ἡμᾶς· διὰ τί ὁ Πατήρ διὰ τὴν παράβασιν τῷ Ἀδὰμ, ὅχι μόνον δὲν ἤθελε νὰ ἀφήσῃ κληρονομίαν εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ μᾶς ἀργίζετο, ὡσὰν παραβάτας τῶν ἐντολῶν τε, καὶ ὡσὰν ἀπομακρυσμένους ἀπὸ τοῦ πατρικοῦ τῷ θέλῃμα. Ὁ Χριστὸς λοιπὸν ἔγινε μεσίτης, καὶ ἐφιλώσεν αὐτὸν μετ' ἡμᾶς· πῶς δὲ ἔγινε μεσίτης; διὰ τί ἐκεῖνο, ὅπῃ ἔπρεπε νὰ πάθωμεν ἡμεῖς, ἦγεν τὸν θάνατον, ὅπῃ ἡμεῖς ἐχρεωσθῶμεν νὰ λάβωμεν διὰ τὰς ἁμαρτίας μας, αὐτὸς ὑπέμεινε τὸν αὐτὸν διὰ λόγους μας, καὶ ἔτσι διὰ τὸ θανάτου μας ἔκαμιν ἀξίως τῆς Διαθήκης τῆς· καὶ λοιπὸν ἡ νέα Διαθήκη ἔγινε βεβαία μετ' ὁ θάνατον τῷ Υἱῷ· ἐπειδὴ καὶ παρὰ πέμπτει τὴν κληρονομίαν τῷ Πατρί, ὅχι πλέον εἰς ἀνάξίους, ἀλλὰ εἰς ἀξίους. Καὶ καθὼς ἡ Διαθήκη ἐνός πατρὸς, ἄλλος μὲν, κάμνει κληρονόμος, ἄλλος δὲ, ἀποκλήρης, τοιαυτῶς κάμνει καὶ ἡ Διαθήκη τῷ Χριστῷ. Ἄκουε λοιπὸν τὴν Διαθήκην τῷ Χριστῷ ποίους κάμνει κληρονόμος· „Πάτερ ἔσθ' δέδωκάς μοι θέλω ἵνα ὅπῃ εἰμι ἐγὼ, καὶ οἱ ἄλλοι ὡς μετ' ἐμῆ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν, ὡς ἔδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς τοῦ κόσμου.“ (Ἰωάν. ιζ'. 24.) ἄκουε δὲ καὶ ποίους κάμνει ἀποκλήρης· „ἐπεὶ τὸν Κόσμον ἔρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ᾧ δέδωκάς μοι.“ (αὐτόθ. 9.) Καὶ πάλιν· „Εἰ ταῦτα οἴδατε μακάριοί ἐστε, ἐὰν ποιῇτε αὐτά· ἐπεὶ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω· ἐγὼ οἶδα ὅτι ὅτι ἐξελεξάμην.“ (Ἰωάν. ιγ'. 17.) Πάλιν ἡ Διαθήκη τῷ ἀνθρώπῳ ἔχει μάρτυρας, ὁμοίως καὶ ἡ Διαθήκη τῷ Χριστῷ ἔχει καὶ αὐτὴ μάρτυρας· θέλεις νὰ τὰς μάθῃς ἄκουσον· „Καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμῆ ὁ πέμψας με Πατήρ“ (Ἰωάν. ι. 18.)· „ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος... ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμῆ· καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμῆ ἐστέ.“ (Ἰωάν. ιε'. 26.)

„Ὅπως θάνατος γνωσμένος, εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων.“

Βλέπεις, ἀδελφε, ὅτι ὁ θάνατος τῷ Χριστῷ ἔγινε διὰ τὴν ἐδικλήμας ἀπολύτρωσιν; Καὶ λοιπὸν πῶς ἐστὶ νομίζεις ὅτι ἦτον ἔργον ἀδυναμίας, ὁ θάνατος αὐτὸς τῷ Χριστῷ, ὅς τις πόσω δυνάμιν εἶχεν, ὥστε ὅπῃ ἰάτρούσε καὶ τὰς παραβάσεις τὰς ἐν τῷ νόμῳ γινομένας; ἢ πῶς ἐστὶ προστρέχεις πάλιν εἰς τὸν νόμον, ὅπῃ ἦτον πόσον ἀδύνατος, ὥστε ὅπῃ δὲν ἐδύνετο νὰ διορθώσῃ, εἰδὲ αὐτὰς τὰς παραβάσεις ὅπῃ ἔκαμιναν οἱ ὑποκείμενοι εἰς αὐτὸν ἄνθρωποι; ἀδύνατος δὲ εἶπον ὅτι ἦτον ὁ νόμος, καὶ ὅχι πῶς ἦτον πονηρὸς καὶ κακὸς, καθὼς βλασφημῶσιν οἱ αἰρετικοὶ Μανιχαῖοι.

„Τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι, τῆς αἰωνίου κληρονομίας.“

Δι' ὅ,τι, λέγει, αὐτὸς ὁ θάνατος τῷ Χριστῷ δὲν ἤθελεν ἐλθεῖν ἐλευθέρωσιν ἡμᾶς ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, μετὰ τὰς ὁποίας ἐκάμαμεν ἐχθρὸν καὶ πολέμιον εἰς τὸν Πατέρα, πῶς ἠθέλωμεν λάβωμεν τὴν τῶν ἑρανῶν κληρονομίαν; τὸ δὲ „κεκλημένοι“ τὸτο φαγερόνοι, ὅτι εἰς μὲν τὴν ἀρχὴν, εἶχε τοιαύτῳ ἀγάπῳ εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός, ὅποιον ἔχει καὶ ὁ πατήρ πρὸς τὰς υἱὰς τε, καὶ ἡμεῖς ἡμεῖς καλεσμένοι εἰς τὸ νὰ κληρονομήσωμεν τὰ πατρικὰ ἀγαθά τε· ὕστερον δὲ διὰ τὰς ἁμαρτίας μας, ἐκάμαμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι τὸν ἑαυτὸν μας ἀνάξιον τῆς τοιαύτης ἀγάπης, καὶ κληρονομίας τῷ ἑρατῷ Πατρί μας.

16. „Ὅπου γὰρ Διαθήκη, θάνατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου.“ (1)

17. „Διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία.“

Ας μίσης παρατήρη, λέγει, ἀδελφοί μου, ὁ θάνατος τῷ Χριστῷ, ἦγεν πῶς ἀπέθανεν ὁ Χριστός· διὰ τί αὐτὸς δὲν ἀπέθνησκον, ἔτε διαθήκῃ ἤθελε κάμῃ, ὥστε νὰ κληρονομήσωμεν ἡμεῖς τὰ ἀγαθά τε· ἐπειδὴ τὸτο εἶναι πρᾶγμα γεωσὸν εἰς ὅλους καὶ ἀναμφίβολον, ὅτι ἡ Διαθήκη

(1) Ἐν ἄλλοις διατιθεμένων.

θήκη κρατεῖ καὶ ἔχει τὸ κύρος, ὅτερα ἀπὸ τὸν θάνατον ἐκεῖνα, ὅτε τὴν ἐδιάθεσεν· ἐν ὅσῳ γὰρ ζῇ τις, ἡ διαθήκη τε δὲν ἔχει τὸ κύρος· ὅθεν αὖ καὶ ὁ Χριστὸς δὲν ἀπέθανον, ἕτε ἡμεῖς ἡθέλωμεν γινώσκοντες ἄξιοι τῆς κληρονομίας τῶν πατερικῶν ἀγαθῶν τε· διὰ τὴν ἡ ἐχθρά, ἐπεὶ εἶχεν ὁ ἐρανοῦς Πατὴρ πρὸς ἡμᾶς, δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ διαλυθῇ, χωρὶς τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ.

„Ἐπὶ μήποτε ἰσχύει, ὅτε ζῇ ὁ διαθέμενος“;

Ερωτηματικῶς ἀνάγνωσον τὸ ρητὸν τῆτο, ὡ ἀναγνώστα, καὶ νόησον, ἥγαν μήπως ἔχη δύναμιν ἡ Διαθήκη τινός, ἐν ὅσῳ ζῇ ἐκεῖνος ὅτε τὴν ἐδιάθεσεν; ὅχι βέβαια δὲν ἔχει δύναμιν καὶ κύρος.

18. „Ὅθεν εἰδὲ ἡ πρώτη, χωρὶς αἵματος ἐγκεκαίνισαι“.

Οχι μόνον ἐπίσωσε καὶ ἐβεβαίωσε τὸν λόγον καὶ ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὴν κοινῶ συνήθειαν, δηλαδὴ ὅτι ἡ Διαθήκη ἔχει μὲν τὸ κύρος ὅταν ἀποθάνῃ ἐκεῖνος ὁποῦ τὴν ἐδιάθεσεν, εἶναι δὲ ἄκυρος ἐν ὅσῳ ἐκεῖνος ζῇ· ἀλλὰ ἀκόμη βεβαιόνοι τὸν καὶ ἀπὸ ἐκείνο, ὅτε συνέβη εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, τὸ ὁποῖον κατ' ἐξαιρέτην ἐκατάπειθε τὰς ἐξ Ἑβραίων πισύσαντας· ὅθεν, λέγει, ἥγαν ἀναγκαῖον εἶναι νὰ προηγῇται πάντοτε ὁ θάνατος εἰς κάθε Διαθήκην βεβαίαν· διὰ τῆτο καὶ ἡ πρώτη καὶ Παλαιὰ ἐκείνη Διαθήκη, δὲν ἐγκαινιάσθη χωρὶς αἷμα· τὸ δὲ αἷμα, εἶναι σημεῖον θανάτου· ἀλλ' ἐκεῖνόν μὲν τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἐγκαινιάσεν αἷμα ἀμνῶ καὶ προβάτων (1)· ἐπειδὴ καὶ ἐκείνη ἦτον τύπος καὶ σκιά τῆς Νέας Διαθήκης· εἶδον δὲ ἀφ' ἧς ἡ ἀλήθεια τῆς χάριτος ἔλαμψεν, ἐγκαινιάσεν τὴν Νέαν Διαθήκην αὐτὸς ὁ ἴδιος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, χύσας τὸ αἷμά τε, καὶ ἀποθανὼν κατὰ τὴν σάρκα διὰ ἡμᾶς. Τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ τὸ „ἐγκεκαίνισαι“ ἥτοι ἐγκαινιάσθη, καὶ ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τῆς συστάσεως καὶ βεβαιώσεώς της· δι' ὅτι κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν ἔλαβεν ἡ Παλαιὰ Διαθήκη τὴν ἀρχὴν τῆς ἐνεργείας, καὶ νὰ βεβαιῶται, παρέξ με αἱματοχυσίαν, ἥτοι με θάνατον.

19. „Λαληθείσης γὰρ πάσης ἐντολῆς κατὰ τὸν νόμον ὑπὸ Μωϋσέως παντὶ τῷ λαῷ“.

Αφ' ἧς, λέγει, ἐλαλήθη ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν εἰς τὰ ὅσα ὅλα τὰ λαὸν κάθε ἐντολή, κατὰ τὸν νόμον, ἥγαν καθὼς ὁ Θεὸς τὴν κάθε μίαν ἐνομοθέτησεν· ἡ συντάσσεται ἐτ' ἱ· πάσης ἐντολῆς τῆς κατὰ τὸν νόμον, ἥτοι τῆς νομοθετηθείσης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· ἔγω γὰρ φησὶν ἡ Γραφή· „Καὶ λαβὼν (ὁ Μωϋσῆς) τὸ βιβλίον τῆς Διαθήκης, ἀνέγνω εἰς τὰ ὅσα τὰ λαὸν, καὶ εἶπαν· πάντα ὅσα ἐλάλησε Κύριος, ποιήσομεν, καὶ ἀκούσόμεθα.“ (Ἐξ. κδ'. 7.)

„Λαβὼν τὸ αἷμα τῶν μόσχων, καὶ τράγων (2) μετὰ ὕδατος, καὶ εἰς κοκκίνον, καὶ ὑσώπει (3) αὐτό τε τὸ βιβλίον, καὶ πάντα τὸν λαόν· ἐρράντισε“.

Διὰ

(1) Ἐν τῇ Ἐξοδῷ γέγραπται, ὅτι ἦτον αἷμα μοσχάριον, καὶ ἐχὶ ἀμνῶ· ἔγω γὰρ ἐπὶ λέξεως κίτται· „Καὶ ἐξάπεσε (Μωϋσῆς) τὰς τεσσάρων ὧν ἦν Ἰσραὴλ, καὶ ἀνήνεγκαν ὀλοκαυτώματα, καὶ ἔθυσαν θυσίαν σωτηρίαν τῷ Θεῷ μοσχάριον· λαβὼν δὲ Μωϋσῆς τὸ ἡμισυ τοῦ αἵματος, ἐνέχευεν εἰς κρατῆρα· τὸ δὲ ἡμισυ τοῦ αἵματος προσέχυσε πρὸς τὸ θυσιάζειν“ (Ἐξ. κδ'. 5.) ὅπερ ἐρμηνεύει ὁ δὲ Κύριος λέγει· „μόσχον τελείον παρακάζεται ὁ Χριστός· καὶ ὁ Ἀπόστολος δὲ παρακάζει, τὸ αἷμα λέγει τῶν μόσχων, καὶ ἐχὶ τὸ ἀμνῶ.“

(2) Πῶς δὲ λέγει ὁ Παῦλος εἶδον, ὅτι ἐρράντισε τὸ

αἷμα τῶν τράγων· μοσχάριον γὰρ μόνον ἔχει ἡ Γραφή, ἡ ἴσως ἐκ τῶν ὀλοκαυτωμάτων ὅτε ἐπρόσφεραν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ· „ἀνήνεγκαν γὰρ φησὶν ὀλοκαυτώματα“ (ἀνωτέρω) ἦτον καὶ τράγοι, ἦτον καὶ ἀμνοί, ὅπερ λέγει ἀνωτέρω ὁ Θεοφύλακτος.

(3) Ἐν τῇ Ἐξοδῷ οὐ γέγραπται ὅτι τὸ αἷμα ὅτε ἐρράντισεν ὁ Μωϋσῆς, ἦτον μεμιγμένον μετὰ νερόν, καὶ ἔχον κοκκίνον, καὶ ὑσώπειν, ἀλλὰ μόνον τὸ αἷμα· ἔγω γὰρ λέγεται· „λαβὼν δὲ Μωϋσῆς τὸ αἷμα κατεσκεύασε τὸν λαόν, καὶ εἶπε“ (Ἐξ. κδ'. 8.) ἴσως δὲ αὐτὸ ὁ Παῦλος ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ ἰδ. Κεφάλαιον τοῦ Ἀδύ- στικ. ὅτε γέγραπται· „Καὶ προσάξεν ὁ Ἰερὺς, καὶ

Διὰ ποίαν ἀφορμὴν ἐρράντισεν ὁ Μωϋσῆς τὸ βιβλίον τῶ νόμου, καὶ τὸν λαόν; ἐπειδὴ αἰσθῆναι καὶ ὅς ἀρχῆς εἰκονίζετο τὸ τίμιον καὶ πανάχραντον αἷμα τῆ Χρυσῆς, διὰ μέσου τῶ ὁποῖο ἐρράντισθημεν καὶ ἡμεῖς, καὶ αἱ καρδιαὶ ἡμῶν· δι' ὅτι αἱ καρδιαὶ μας εἶναι βιβλία νοητὰ, ἐπάνω εἰς τὰς ὁποίας ἐγράφησαν οἱ τῶ Θεοῦ νόμοι, καθὰς ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος ἐκ τῶ Ἱερεμίου λαβών· „Διδὼς νόμους μου εἰς διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν „ἐπιγράψω αὐτάς“. (Ἱερ. λ. 33.) Καὶ τὸ πρὸν δὲ μετὰ τὸ ὁποῖον ἐρράντισεν ὁ Μωϋσῆς τὸ βιβλίον, καὶ τὸν λαόν, σύμβολον ἦτον καὶ τύπος τῶ Βαπτίσματος τῶν Χριστιανῶν· πλὴν μαζὶ μετὰ τὸ ὕδωρ, ἦτον ὁμοῦ καὶ αἷμα, ἴσως μὲν, διὰ τὴν προεικονίζετο τὸ αἷμα, καὶ ὕδωρ ὅπως ἐλύθηκαν ἀπὸ τῆν λογχῆς θείσαν πλυσάν τῶ Κυρίου· ἴσως δὲ καὶ διὰ τὴν τὸ Βάπτισμα, τοῦ ὁποῖο εἶναι τύπος τὸ ὕδωρ, σημαίνει τὸν θάνατον τῶ Κυρίου· „ὅσοι γάρ φθινουσιν εἰς Χρυσόν „ἐβαπτίσθημεν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν“. (Ῥωμ. 6. 3.) τῶ δὲ θανάτῳ πάλιν εἶναι σημεῖον τὸ αἷμα· τὸ δὲ ὕδατος ἐσμὶχθη μαζὶ μετὰ τὸ αἷμα, καὶ ὕδωρ, ἐπειδὴ διὰ τῆν πυκνότητά ὅπως ἔχει, εἶναι συγκρατητικὸν τῶν δύο τῶν, τῶ αἵματος, καὶ τῶ ὕδατος· ὁμοίως καὶ τὸ ἔριον, ἦγεν τὸ μαλλὶ τῶ προβάτου, συγκρατητικὸν εἶναι καὶ αὐτὸ τῶ αἵματος καὶ τῶ ὕδατος (1)· ἢ τὸ ἔριον ἐπαραλαμβάνετο, διὰ τὴν ὁ Χρυσὸς εἶναι πρόβατον (2)· κόκκινον δὲ ἦτον τὸ μαλλὶ, ἵνα καὶ μετὰ τὸ χρώμα τῶ, ἔχη τύπον τῶ αἵματος τῶ Χρυσῆς. Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „τύπος δὲ ἦν τῶ μὲν βαπτίσματος, τὸ ὕδωρ, τῶ δὲ σωτικῆς αἱματος, τῶν ἀλόγων τὸ αἷμα, τῆς δὲ τῶ Θεοῦ Πνεύματος χάριτος, ἢ τῶ ὑσώπῃ θερμότης, „τῶ δὲ καινῷ ἐνδύματος, τὸ κόκκινον ἔριον, τῶ δὲ ἀπαθείας τῆς Θεότητος, τὸ κέδρινον ξύλον· „ἀσπιδον γὰρ τὸ ξύλον· τῶ δὲ πάθους τῆς ἀνθρωπότητος, ἢ τῆς δαμάλεως κόνις.

„20. „Λέγων· τῶτο τὸ αἷμα τῆς Διαθήκης, ἧς ἐνετάλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ Θεός“. (Ἐξ. κδ. 8.)

Ταῦτα μὲν εἶναι τὰ λόγια, ὅπως εἶπεν ὁ Μωϋσῆς περὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης· ποῖα δὲ εἶναι καὶ τὰ λόγια, ὅπως εἶπεν ὁ Χρυσὸς περὶ τῆς Νέας Διαθήκης; „τῶτο εἰς τὸ αἷμά μου τὸ „τῆς καινῆς Διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν“. (Ματθ. 26. 28.) καὶ βλέπε, ἀναγνώστα, ὅτι ἐπεὶ μὲν εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ἔτε τὸ ὄνομα, Καινὴ, ἐλαλήθη· Παλαιὰ γὰρ ἦτον· ἔτε ἄφεσις ἁμαρτιῶν, ἐπειδὴ συγχώρησιν τῶν ψυχικῶν ἁμαρτιῶν ἡ Παλαιὰ Διαθήκη δούρει δίδεν, ὡς πολλάκις εἶπομεν· ἐδῶ δὲ εἰς τὴν χάριν, καὶ τὰ δύο ἐλαλήθησαν, καὶ ἡ καινὴ, καὶ ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν. Βλέπεις τώρα, ἀγαπητέ, πῶς καὶ ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Χρυσὸς ἀνέμασαν Διαθήκην, τὸ αἷμα; ὥστε, ὅπως Διαθήκη ὀνομάζεται, ἐκεῖ ὅς ἀνάγκης πρέπει νὰ νοῦται καὶ θάνατος, τῶ ὁποῖο σημεῖον τὸ αἷμα εἶναι.

21. „Καὶ

„λήφονται ξύλον κέδρινον, καὶ κεκλωσμένον κόκκινον, καὶ ὕδατος“, εἰχ. 4. καὶ ἀπὸ τῆς Ἀερθμοῦς, ὅπως λέγεται· „καὶ λήφεται ὁ Ἱερὸς ξύλον κέδρινον, καὶ ὕδατος, καὶ κόκκινον“. (Ἀριθ. 19. 6.) τὸ κόκκινον δὲ πᾶσι, ἀγκαλιὰ καὶ δούρει ἀναφέρει ἡ Γραφή ποίας ὕλης ἦσαν, ἀπὸ τῶν λόγια ὅμως ὅπως λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, φαίνεται ὅτι ἦσαν ἔριον, ἦγεν μαλλὶ προβάτου· ἴσως δὲ καὶ ὁ Παῦλος, ὡς νομομαθὴς, νὰ εἶχε πᾶσι ἐκ παραδόσεως, καθὰς εἶχε καὶ ὅτι μέσα εἰς τὴν Κιβωτὸν ἦσαν βαλμένα, ἢ σάμνος μετὰ τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος τοῦ Ἀαρὼν, ὡς προήπομεν· καὶ ἀπλῶς, ἐπειδὴ ἡ Γραφή δὲν λέγει μετὰ τὸν τρόπον ἐρράντισε τὸ αἷμα ὁ Μωϋσῆς, ἐφάνερωσε πᾶσι ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον τὸ κλωστὸν κόκκινον, ἦσαν σύμβολον τῆς ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἀνθρωπότητος τοῦ Κυρίου· ἢ κατὰ τὸν Κύριον, ἐσημάνειν ὅτι ὁ Θεός· Λόγος πέπλεκται σαρκὶ καὶ αἵματι· ἐκονίζετο γὰρ ὁ κόκκος αἷμα τε καὶ σάρκα διὰ τὸ χρώμα· τὸ δὲ ὕδατος σημαίνει τὴν τοῦ Παναγίου Πνεύματος θερμότητα καὶ εὐωδίαν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ τὸν Κύριον· ἐπειδὴ ὁ ὕδατος εἶναι χόρτον θερμὸν κατὰ τὴν φύσιν, καὶ καθαρίζει τὴν ψυχρὰν, καὶ φλεγματοῦ ἀ-

καθαρσίαν, τὴν ἐυερισκομένην εἰς τὴν σπλάγχχνα τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὸν αὐτὸν Κύριον. (σελ. 1045. τῆς Πεντηκώστου.)

(2) Ἐρριον δὲ ἐπαραλαμβάνετο, ὅχι ἀπὸ τινὸς ζῴου, ἀλλὰ τοῦ προβάτου· διὰ τὴν ὁ Χρυσὸς εἶναι πρόβατον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖο τὸ μαλλὶ ἡμεῖς ἐνδύμεθα, καὶ σκεπάζομεν τὴν γυμνάσιν μας μετὰ ἀφθαρσίας ἐνδύμεθα· οὕτως γὰρ φησὶν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἰς τὸ Πάθος· „Διὰ τοῦτο λαμβάνεται πρόβατον μὲν, διὰ „τὴν ἀκακίαν, καὶ τὸ ἐνδύμα τῆς ἀρχαίας γυμνώσεως· τοιοῦτον γὰρ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν σφαγίον, ἐνδύμα „ἀφθαρσίας, καὶ ὃν καὶ καλέμενον“· ὅπερ ἐρμηνεύει ὁ Σχολιαστὴς Νικήτας οὕτως λέγει· „ὡς περὶ τὸ πρόβατον „ἡμῖν τοῦ ἀπὸ τῶν ἐρίων ἐνδύματος μεταδίδωσιν, „ὅταν καὶ ὁ Χρυσὸς ὑπὲρ ἡμῶν τυθείη, ἐνδύμα ἡμῖν γίνεσθαι ἀφθαρσίας παρεκτικὸν διὰ τῶ Βαπτίσματος· „ἐληπτὰ δὲ τὸ ἐνδύμα τῆς ἀφθαρσίας ἀπὸ τῆς Ὀκταβίβλου τῆς διὰ Κλήμεντος (ἡτοι ἀπὸ τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν) ὅπου φησὶ· „ἵνα καταξιώσῃ αὐτὸς „τὸς κατηχημένους τοῦ λατρῆ τῆς παλιγγενεσίας, καὶ „τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας“.

21. „Καὶ τὴν Σκηνὴν δὲ, ἣ παῦτα τὰ σκάνη τῆς λατρουργίας, πῶς
 „αἵματι ὁμοίως ἐρράντισε“.

Καὶ αὐτὰ ὅπῃ ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Παῦλος, τύπος ἦσαν τῆς Νέας Διαθήκης τῆς Εὐαγγελίᾳ, ἢ ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν· διὰ τὴν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ εἰμεθα ἡ Σκηνὴ τῆς Θεοῦ, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ἐνοικεῖ ἢ ἐμπεριπατεῖ ὁ Θεός, κατὰ τὸν Προφήτην Μωϋσῆν, ἢ κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον λέγοντας· „ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω, ἢ ἔσομαι αὐτῶν Θεός, ἢ αὐτοὶ ἔσονται μοι λαός“. (Λευίτ. κς'. 12. ἢ β'. Κορ. 5'. 16.) Καὶ ἡμεῖς εἰμεθα τὰ σκεύη τῆς μεγάλης οἰκίας τῆς Θεοῦ, ἅλλα μὲν, χρυσά, ἅλλα δὲ, ἀργυρά. Ἐρράντισθην μὲν λοιπὸν ἡμεῖς μὲ τὸ ἀληθινὸν αἷμα τῆς Χρυσῆς, καὶ ἡγιασθήμεν, μὲ τὸ πᾶν ἐβαπτίσθην εἰς τὸν θάνατον αὐτῆς (1).

22. „Καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι παῦτα καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον· ἢ
 „χωρὶς αἱματεκχυσίας δ' γίνεται ἄφεςις“.

Διὰ τί τὸ σχεδὸν ἐπρόσθεσεν ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος; διὰ τὸ φανεράσθαι, ὅτι ἐκεῖ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, δὲν ἐγένετο καθαρισμὸς τέλειος, ἐδὲ ἄφεςις πλεία· πῶς γὰρ ἐδύνετο νὰ γένῃ καθαρισμὸς τέλειος, εἰς καιρὸν ὅπου αἱ ἁμαρτίαι τῆς ψυχῆς δὲν ἐσυγχωροῦντο (2);

23. „Ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τέτοις
 „καθαρίζεσθαι“.

Οὐρανία ὀνομάζει ὁ Παῦλος ἐδῶ τὰ μυστήρια τῆς νέας χάριτος, καὶ τῆς τῆς Χρυσῆς Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ ἀνωτέρω ὁ αὐτός, ἐπεραῖα ταῦτα ὀνόμασεν, εἰπὼν· „οἵτινες ὑποδείγματι, ἢ σκιά λατρεύουσιν τῶν ἐπεραίων“. (Ἐβρ. 11. 5.) Τέτοιον λοιπὸν ὑποδείγματά, ἢ τύποι, ἦσαν τὰ τῆς νόμου, καὶ τὰ τῶν Ἰουδαίων. Διὰ τὸ καὶ ἐκαθαρίζοντο ταῦτα μὲ τὸ αἷμα τῶν μόσχων, ἢ μὲ τὴν σποδὴν τῆς δαμάλεως, καὶ μὲ τὰ ἅλλα, τὰ πόσον διεπλή, καὶ ἐλάττω.

„Αὐτὰ δὲ τὰ ἐπεραῖα“.

Ητοι αὐτὰ τὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὰ τῆς Νέας Διαθήκης μυστήρια, ὡς τὰ ὀνόμασεν ἀνωτέρω.

„Κράττοσι θυσίας παρὰ ταῦτα“.

Επειδὴ, λέγει, ἢ τὰ τῆς Νέας Διαθήκης εἶναι καλλίτερα ἢ ὑψηλότερα ἀπὸ τὰ τῆς Παλαιᾶς, ἢ πόσον ὑψηλότερα, ὅσον ὁ ἔρανός εἶναι ὑψηλότερος ἀπὸ τὴν γῆν (ἐπειδὴ εἰς μὲν τῆς Ἰουδαίας, ἐπαγγελίαι ἦσαν τὰ γῆνα ἀγαθὰ, εἰς ἡμᾶς δὲ τῆς Χρυσῆς, ἐπαγγελία καὶ κληρονομία εἶναι τὰ ἐραῖα ἀγαθὰ) διὰ τὸ πρεπόντως ἢ ἀξιώθησαν νὰ ἔχεν τὰ τῆς νέας μυστήρια, μεγαλοπρεπετέραν θυσίαν, αὐτὸ διπλασιάζον τὸ πανάγιον Σῶμα, ἢ Αἷμα τοῦ Υἱοῦ τῆς Θεοῦ, ὅπῃ μᾶς ἐκαθάρισε τελειώτερον ἀπὸ κάθε ψυχικῆς ἁμαρτίας. Καὶ λοιπὸν ὁ θς.

(1) Ὅτι μὲν ἔχρισεν ὁ Μωϋσῆς τὴν Σκηνὴν μὲ τὸ ἔλαιον τῆς χειρὸς αὐτοῦ, γέγραπται· „Καὶ λήψῃ τὸ ἔλαιον τῆς χειρὸς αὐτοῦ, καὶ χρίσας τὴν Σκηνήν, ἢ τὴν πᾶντι πᾶσι ἐν αὐτῇ, ἢ ἡγιασας αὐτήν, ἢ πᾶν τὸ σκεῦος αὐτῆς, ἢ ἔσται ἁγία“. (Ἐξ. μ'. 9.) Τὸτο τὸ ἴδιον γράφεται καὶ ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς. (Κεφ. ζ'. 1.) Ὅτι δὲ νὰ ἐρράντισεν ὁ Μωϋσῆς τὴν Σκηνήν, καὶ τὰ σκάνη αὐτῆς μὲ τὸ αἷμα, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ θς.

Ἀπόστολος, τὸτο δὲ ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ οὕτω καθάρως λεγόμενον ἐν τῇ Γραφῇ.

(2) Ἰσως δὲ πὸ, σχεδὸν, λέγει ὁ Παῦλος, διὰ τὴν, ὅχι μόνον μὲ τὸ αἷμα ἐκαθαρίζοντο οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ καὶ μὲ ἄρτους, καὶ μὲ προσφορὰν οἶνου, καὶ ἐκαίον, καὶ λιβάνου, καὶ σμιδαλεως· καὶ ὅρα ἐν τῷ β'. καὶ ζ'. καὶ η'. Κεφάλαιον καὶ Δευτίκον.

Θάνατος τῷ Χριστῷ, δὲν ἔγινε μόνον διὰ τὴν βεβαιώσιν τῷ Νέαν Διαθήκῃ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν κάμιν τὸν ἀληθινὸν καθαρισμὸν πῶν ψυχῶν μας· διὰ τὸ καὶ ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Παῦλος τὰς ἐργασίας, ὅπῃ μᾶς ἐποροξένησεν ὁ Θάνατος τῷ Κυρίῳ· ἐπειδὴ καὶ ἐφαίνετο εἰς τὰς πολλὰς ἀσιμότητας, καὶ μάλιστα ἐπειδὴ ἔγινε διὰ τὸ Σταυρῷ.

24. „Οὐ γὰρ εἰς χαροποιήται Ἁγία ἐσῆλθεν ὁ Χριστὸς ἀντίτυπα
 „τῶν ἀληθινῶν· ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν, νυνὶ ἐμφανισθῆναι
 „τῷ προσώπῳ τῷ Θεῷ ὑπὲρ ἡμῶν“.

Μεγάλως ἐκαυχῶντο οἱ Ἰουδαῖοι καὶ διὰ τὴν θαυμασίαν Σκηνὴν, ὅπῃ εἶχον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ διὰ τὸν ναὸν, ὅπῃ εἶχον ἐν Ἱερουσαλὴμ· ἐπειδὴ τοῖς θαυμαστός, καὶ περὶ αὐτοῦ ναός, δὲν εὐρίσκετο εἰς κανὼν ἄλλο μέρος τῆς γῆς, ὅχι μόνον διὰ τὸ κάλλος, καὶ τὴν ὡραιότητα, καὶ τὴν ἀρίστην ἐκτίσιν καὶ Σολομώντιον ἀρχιτεκτονικὴν, ὅπῃ εἶχεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πολυτίμητον πλεσιότητα τῶν κειμηλίων καὶ σκευῶν τε· δι' ὅ, τι ἐπειδὴ καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τῆς σωματοειδὲς καὶ αἰσθητῆς καλλωπισμῶς ἐτραβίζοντο εἰς τὴν τῷ Θεῷ ἀγάπην, διὰ τὸ ἐπρόσβατον ὁ Θεὸς τὴν κατασκευασθῆναι μετὰ καθε φιλοτιμίαν καὶ πλεσιότητα, πόσον ἡ Σκηνή, ὅσον καὶ ὁ τῷ Σολομώντος ναός· ὅθεν καὶ ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς ἤρχοντο οἱ ἄνθρωποι διὰ τὴν θεωρεῖσιν. Τί λοιπὸν κάμνει ὁ Παῦλος; καθὼς ἔκαμνεν εἰς τὰς θυσίας, καὶ ἐκνήμισεν αὐτὰς καὶ ἐξελτέλισεν, ἀντὶ τῶν σήσας καὶ μεγαλύνσας τὸν τῷ Χριστῷ Θάνατον· ἐτὶ καὶ ἐδῶ, ἀντὶ τῆς Μωσαϊκῆς Σκηνῆς, καὶ τῷ Σολομώντι Νεῷ, σήσας τὸν ἕρανόν, δείχνει τὴν διαφορὰν, ὅπῃ ἔχει ὁ Χριστὸς ἀπὸ τῆς παλαιᾶς Ἀρχιερεῖς, καὶ λέγει, ὅτι, οἱ μὲν ἄλλοι Ἀρχιερεῖς, ἐμβαινον μέσα εἰς τὸ ὑπὸ χειρῶν κατασκευασμένον Ἁγία, τὰ ὅποια ἦσαν τύποι τῶν ἀληθινῶν Ἀγίων, ἦτοι τῷ ἕρανι· ὁ ἕρανός γάρ ἐστιν τὸ ἀληθινὸν Ἁγία· ὁ δὲ Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Ἀρχιερεὺς, ἐμβῆκε μέσα εἰς αὐτὸν τὸν ἕρανόν, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα δηλαδή· ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὴν Θεότητα, τὰ πάντα πληροί, καὶ πανταχῶς εὐρίσκεται. Ὅχι μόνον δὲ μετὰ τὸ δείχνει ὁ Παῦλος τὴν ὑπεροχὴν, ὅπῃ ἔχει ὁ Χριστὸς ἀπὸ τῆς ἄλλης Ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ ἀκόμῃ, δηλαδή ὅτι ὁ Χριστὸς ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς, εὐρίσκεται κοντὰ εἰς τὸν Θεόν· καὶ οἱ μὲν παλαιοὶ Ἀρχιερεῖς μετὰ σύμβολα ἀμυδρὰ ἐβλεπον τὸν Θεόν, ὁ δὲ Χριστὸς βλέπει καθαρῶς αὐτὸν τὸν Θεόν, μετὰ τὴν ἐνεφανίσθαι εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· καὶ τὸ δὲ συγκαταβατικῶς ἐρρέθη ἀπὸ τὸν Παῦλον διὰ τὴν ἀνθρωπότητα τῷ Χριστῷ. Τί δὲ θέλει τὸ εἰπεῖν τὸ ὑπὲρ ἡμῶν; ἦγεν ἐνεφανίσθαι εἰς τὸ πρόσωπον τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ὅμως μετὰ θυσίαν ποιαύτω, ἥτις ἐδωκότο ἐνταυτῷ καὶ τὴν ἐξελείωσιν τὸν Πατέρα εἰς ἡμᾶς, καὶ τὴν φιλιώσιν ἡμᾶς μετὰ τῆς Ἀγγέλως· ἐπειδὴ καὶ οἱ Ἄγγελοι ἦσαν ἐχθροὶ μετὰ ἡμᾶς, διὰ τὴν καὶ ἡμεῖς ἡμεῖς ἐχθροὶ τῷ Δεσπότῃ αὐτῶν· πόρα λοιπὸν, λέγει, ἐνεφανίσθαι ὁ Χριστὸς εἰς τὸν Θεόν καὶ Πατέρα μετὰ τὴν θυσίαν τῷ σώματός τε (τὸ γὰρ δηλοῖ τὸ νυνὶ) δι' ὅτι ἐμβῆκεν εἰς τὸν ἕρανόν ὡσαν Ἀρχιερεὺς· ἐπειδὴ καὶ διὰ τὴν ἐδικὴν μας καταλλαγὴν καὶ φιλιώσιν ἐμβῆκεν εἰς αὐτόν (1).

25. „Οὐδ' ἵνα πολλάκις προσφέρῃ ἑαυτὸν“.

Ἦγεν δὲν ἐμβῆκε, λέγει, πόρα εἰς τὸν ἕρανόν ὁ Χριστὸς, διὰ τὴν ἔμβην καὶ ἄλλω φοράν εἰς αὐτόν, καὶ τὴν προσφέρει τὸν ἑαυτὸν τε· ὅχι· ἀλλὰ μίαν καὶ μόνον φοράν ἐμβῆκε, καὶ ἄλλω φοράν δὲν ἔχει τὴν ἔμβην μετὰ τοῖς τὸν τρόπον προσφορᾶς καὶ θυσίας.

- „Ὡςπερ ὁ Ἀρχιερεὺς ἐσέρχεται εἰς τὸ Ἁγία κατ' ἐνιαυτόν“.

Βλέπε, ἀγαπητέ, τὴν ὑπεροχὴν ὅπῃ ἔχει ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὸν παλαιὸν Ἀρχιερέα· διότι ἐκνήμις μὲν, ἐμβαινεν εἰς τὸ Ἁγία καθε χρόνον, ὁ δὲ Χριστὸς, ἐμβῆκεν εἰς τὸν ἕρανόν μίαν καὶ μόνον φοράν.

„Ἐν

(1) Καὶ ὁ Θεοδώρητος ὁ ὡς ἐρμηνεύει· „τὸ δὲ νυνὶ ἐμφανισθῆναι λέγει, ἀντὶ τῷ ὡς ἄνθρωπος· νυνὶ γὰρ ὡς ἄνθρωπος εἰς τὸν ἕρανόν φῶς ἀνελήλυθεν ἀνθρωπεία“.

„Εν αἵματι ἀλλοτεῖ“.

Καὶ ἔπος ὁ λόγος δείχνει τὴν ὑπεροχὴν τῆς Χρυσῆς ἀπὸ τὸν νομικὸν Ἀρχιερέα· διὰ τὴν ἐκείνου μὲν, ἐμβαινεν εἰς τὰ Ἁγία τῶν Ἀγίων μετ' αἷμα ζῶον, ἡτοι τῶν ταύρων, καὶ τῶν τράγων, καὶ τῶν ἀλόγων ζῶων, ὁ δὲ Χρυσὸς, ἐμβῆκεν εἰς τὸν ἑρανὸν μετ' ἐδικόν τε αἷμα.

26. „Ἐπὶ ἔδα αὐτὸν πολλάκις παθῆν ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου“.

Επειδὴ, λέγει, αὐτὸς ὁ Χρυσὸς ἔμελλε νὰ προσφέρῃ πολλάκις φοραῖς, ἔπρεπε καὶ νὰ ἀποθάνῃ πολλάκις φοραῖς, διὰ τὴν ἐχρεώσασθαι νὰ προσφέρῃ, ὅχι ζῶον αἷμα, ἀλλὰ τὸ ἐδικόν τε.

„Νυνὶ δὲ ἅπαξ ἐπὶ σιωπελαίᾳ τῶν αἰώνων, ἃς ἀθέτησιν ἀμαρτίας, διὰ τῆς θυσίας αὐτῆς πεφανέρωται“.

Εἰδὼν ὁ ἐρανοβάμων Παῦλος ἀποκαλύπτει εἷς μυστηριώδες καὶ ἀπόκρυφον νόημα, διὰ τὴν ὁ Χρυσὸς ἀπέθανεν εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων, καὶ ὕστερα ἀπὸ πολλὰ ἀμαρτήματα· διότι, λέγει, ἀνίστας εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς κόσμου ἠθέλησεν ἀποθάνῃ ὁ Χρυσὸς, ὅταν ἡ ἀμαρτία δὲν ἦτον χωρὶς εἰς ὅλον τὸν Κόσμον, καὶ ἔπειτα νὰ μὴ πισδύσῃ τινὰς εἰς αὐτὸν, βέβαια ἠθέλησεν ἦναι ἀναφελὴς ὁ τῆς Χρυσῆς θανάτος, καὶ ὅλη ἡ ἐσθλαρὸς τῆς Οἰκονομίας· ἐπειδὴ δὲ ἄλλοτερον δὲ ἦτον τρόπος νὰ ἀποθάνῃ· τὴν δὲ, ἐπειδὴ πολλὰ ἦτον τὰ ἀμαρτήματα τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν τῶν χρόνων ἔκτασιν, καὶ διὰ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὸ πρὸς πρὸς καὶ σοφῶς ἀπέθανεν ὁ Χρυσὸς, καὶ ἐφανέρωθι εἰς τὸν Θεὸν ἐν τῇ σιωπελαίᾳ τῶν αἰώνων, διὰ νὰ ἀθετήσῃ, ἦγεν διὰ νὰ καταβάλῃ, καὶ νὰ δείξῃ τὴν ἀμαρτίαν ἀπαρρήσιαν, διὰ τῆς θυσίας αὐτῆς, ἦγεν διὰ τῆς θανάτου τῆς σώματος τῆς. Ἐνα ποιῶν νόημα φανερόν καὶ ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτὸς Παῦλος εἰπὼν· „Ἐπὶ πλεονάσκει ἡ ἀμαρτία, ὑπερπερισσύνει ἡ χάρις“· (Ῥωμ. ε. 20.) πῶς δὲ ἀθετήσῃ ἡ ἀμαρτία, καὶ ἔγινεν ἀπαρρήσιος; κατ' ὅ,τι, ἐκεῖνοι, ὅπου ἔπραττον αὐτῇ, ἔλαβον συγχώρησιν, καὶ δὲν ἐτιμωρήθησαν δι' αὐτῇ· ἐπειδὴ τῆς ἀμαρτίας παρρησία εἶναι, τὸ νὰ προῃσιν τιμωρίαν εἰς ἐκείνους, ὅπου τὴν πράττειν (1). Ἀλλὰ καὶ ὁ Νύστης Γρηγόριος εἰς τὸν κατηχητικὸν τῆς Λόγον, καὶ εἰς τὸν Λόγον τῶν τῆς Χρυσῆς Γενεθλίων, ἀπορεῖ διὰ τὸ πρὸς ἴδιον, ἦγεν διὰ τὴν ὁ Υἱὸς τῆς Θεᾶς ἐσαρκώθη ἐπὶ σιωπελαίᾳ τῶν αἰώνων, καὶ λύει ἐν τῇ τῇ ἀπορίᾳ· ὅτι καθὼς, λέγει, οἱ ἄραιοι καὶ ἐπιστημονικοὶ ἰατροὶ, ὅταν ἀκόμη δεικνύεται νεκρὰ ἡ θερμασία, ἡ ἄλλη ἀσθενεία τῆς σώματος, καὶ ἀνάπτῃ ἀπὸ τῆς κακοχυμίας τῆς αἵματος, καὶ τῶν λοιπῶν ὑγρῶν, δὲν δίδωσι τότε κανὴν φαγνιτὸν εἰς τὸν ἀσθενὴ νὰ φάγῃ, ἀλλὰ προσμύκναι ἕως ὅπου νὰ φθάσῃ εἰς τὴν μεγαλιτέραν ἀκμὴν καὶ δυνάμειν ἡ ἀσθενεία· ἐν τῇ ἡκολέθησεν καὶ εἰς ἡμᾶς· καὶ ὁ τῶν ψυχῶν ἰατρός Θεὸς ἐπρόσμενε νὰ φανερωθῇ κατὰ εἶδος ἀμαρτίας, καὶ νὰ χυθῇ ὅλη ἡ δυνάμις αὐτῆς, ὥστε ὅπου καὶ μὴ μείνῃ κανὴν πάθος καὶ κακία κεκρυμμένη, καὶ ἀκολέθως ὡς κεκρυμμένη νὰ μὴ μείνῃ ἀνιάτρευτος (κατ' ὅ,τι ὁ ἰατρός μόνον τὰ φαινόμενα πάθη ἰατρῶν·) ἀφ' ὧν δὲ ἐκορυφώθη ἡ κακία, καὶ ἐδείχθη ὅλη ἡ δυνάμις τῆς, τότε ἦλθεν ὁ Χρυσὸς, καὶ ἀποθανὼν, ἰατρῶσε τὸς ἀνθρώπους ὁλοκλήρως ἀπὸ κατὰ ἀσθενείαν τῆς ἀμαρτίας. Θέλεις δὲ μάθῃς ταῦτα πλατύτερον, ὧν ἀναγνώσας, ἀνίστας καὶ ἀναγιώσῃς τὰς ἰδίους λόγους τῆς Ἀγίας, τὸν Κατηχητικόν, λέγω, καὶ τὸν εἰς τὰ Γενεθλία.

27. „Καὶ κατ' ὅσον ἀπόκαται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανῶν, μετὰ τὴν δὲ τὴν κρείσσει“.

Εἰδὼν τὴν λέγει τὴν αἰτίαν ὁ Παῦλος, διὰ τὴν ὅποιαν μίαν φορὰν ἀπέθανεν ὁ Χρυσὸς· διότι ὁ Χρυσὸς, λέγει, ἔγινεν ἀντίλυτρον τῆς ἐνός θανάτου ὅλων τῶν ἀνθρώπων, μετὰ τὸν εἰς τὴν θά.

(1) Ἀναγνώδι καὶ τὴν πλατύνειν ὑποσημειώσιν σου τοῦ νυνὶ ἐνεργούντος ἐν σοὶς ἡοῖς τῆς ἀπαθείας“ (Ἐφ. β. 2.) ἵνα μάθῃς ὅτι ὁ διάβολος καὶ ἡ ἀμαρτία, πρὸ μὲν τῆς ἐλπίσεως τοῦ Χρυσῆς παρρησίας καὶ

τυραννικῶς ἐκυσίαζον τοὺς ἀνθρώπους, μετὰ δὲ τὴν ἐλπίσιν τοῦ Χρυσῆς, κλεπτικῶς μόνον καὶ κρυφίως ἀπατάσιν τοὺς ἀνθρώπους, ἔχοντες δὲ καὶ παρρησίαν καὶ φανερώς.

θανάτῳ τῷ· ἐπεὶ δὲ χρεὸς ἦτον εἰς ὅλους τὰς ἀνθρώπους νὰ ἀποθάνῃ μίαν φορά· ταύτῃ λοιπὸν τῷ μίαν φοράν ἀπέθανεν ὁ Χριστὸς ἀπὸ διὰ ὅλους· καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν ἀπὸ διὰ τὸν θάνατον τὸν ἐδικόν μας, πῶρα ἡμεῖς δὲ ἀποθνήσκουμεν; καὶ ἀποθνήσκουμεν, ἀλλὰ δὲν κρατέμεθα ἀπὸ τὸν θάνατον, καθὼς τοπρότερον· ἀλλὰ ἐπεὶ δὲ καὶ ἐλπίζουμεν νὰ ζήσωμεν πάλιν διὰ τῆς ἀναστάσεως, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἔγενεν ὁ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανὼν Χριστὸς, διὰ τὸτο ἐδὲ θάνατος εἶναι ἔπος, ἐδὲ διορίζεται θάνατος, ἀλλὰ ὅπως καὶ κοίμησις. Ἐπεὶ δὲ λοιπὸν καὶ ὁ θάνατος ἐμεῖς νὰ κρατῇ πάντοτε, καὶ πάντας τὰς ἀνθρώπους εἰς τῷ τυραννίαν τῷ, διὰ τὸτο ὁ Χριστὸς ἀπέθανε, διὰ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῷ ταύτῃ· ἡ νοεῖται καὶ ἔτι τὸ ρητὸν τὸτο, ὅτι ὁ Ἀπόστολος δὲν θέλει νὰ φανερώσῃ ἐδῶ, ὅτι τὸν θάνατον, ὅπως ἡμεῖς ἐχρεώσεμεν νὰ λάβωμεν εἰς τιμωρίαν, ὁ Χριστὸς πῶν ἐπλήρωσεν· ἀλλ' ὅτι, ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Χριστὸς ἦτον ἀληθῶς ἄνθρωπος, ὡντας ὁμῶς καὶ Θεός, καθὼς οἱ ἄνθρωποι μίαν φοράν ἀποθνήσκουν, ἔπειτα ἀκολουθεῖ κείσις· τοιοτρόπως καὶ ὁ Χριστὸς μίαν φοράν ἀπέθανεν. Ἄκουε δὲ καὶ τὰ ἀκόλουθα.

28. „Οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἅπαξ προσνεχθεὶς“

Ἀπὸ ποῖον προσνεχθεῖ, ἤγεν ἐπροσφέρθη ὁ Δεσπότης Χριστὸς; φανερόν, ὅτι αὐτὸς ἀπὸ λόγου τῷ· δι' ὅ, τι, ἀγκαλὰ καὶ ἦναι Ἀρχιερεὺς, ὁμῶς εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ θυμὰ καὶ ἱερεῖον (1).

„Εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκῶν ἁμαρτίας“.

Καθὼς εἰς τῷ ἁγίαν καὶ ἀναιμάκτον Ἱερουργίαν ἀναφέρονται τὰ ἁμαρτήματά μας, καὶ λέγομεν, εἴτε σαρικῶς, εἴτε θεληματικῶς ἡμάρτημεν, συγχώρησον Κύριε, ἤγεν ἐνθυμέμεθα πρῶτον τὰς ἁμαρτίας μας, καὶ τότε παρακαλέμεν τὸν Κύριον νὰ τὰς συγχωρήσῃ· ἔτι καὶ ὁ Χριστὸς εἶπε πρὸς τὸν Πατέρα· „Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἑαυτὸν“ (Ἰωάν. 13. 19.) ἤγεν διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν ἐγὼ θυσιάσω, ὦ Πάτερ, τὸν ἑαυτόν μου· ἡ τὸ ἀνένεγκε δηλοῖ, ὅτι ἀσκήσας τὰ ἁμαρτήματα ἀπὸ τὰς ἀνθρώπους, καὶ τὰ ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Πατέρα διὰ νὰ τὰ συγχωρήσῃ· διὰ τὸτο εἶπεν ὁ Ἰωάννης, „Ἰδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἶρων τῷ ἁμαρτίαν τοῦ Κόσμου“ (Ἰωάν. 1. 29.) Διὰ ποῖαν δὲ ἀφορμὴν δὲν εἶπε τὰς ἁμαρτίας πάντων, ἀλλὰ πολλῶν; ἐπεὶ δὲ ὅλοι δὲν ἐπίδυσαν εἰς αὐτόν· δι' ὅτι, ὁ μὲν θάνατος τοῦ Χριστοῦ, ἦτον ἰσοδύναμος μὲν τῷ ἀπώλειαν, καὶ τὰς ἁμαρτίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων (2)· καὶ ὅσον εἰς τὸ ἐδικόν τῷ μέρος, ὁ Χριστὸς διὰ ὅλους ἀπέθανε· δὲν ἀνέφερεν ὁμῶς ὅλων τῶν ἀνθρώπων τὰς ἁμαρτίας εἰς τὸν Πατέρα διὰ νὰ τὰς συγχωρήσῃ, διὰ τὴν αὐτοὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ πισύσων εἰς τὸν Χριστόν· ὥστε αὐτοὶ, ὅσον ἀπὸ τὸ μέρος τὸ ἐδικόν τας, ἄχρηστον ἔκαμαν τὸν θάνατον τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι τῇ ἀληθείᾳ φόβος καὶ φρίκης ἁγίων· τοιοτρόπως μὲν ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τὸτο ὁ Θεὸς Χρυσόστομος, καὶ ὁ Θεοδώριτος· ἐγὼ δὲ εὗρον ἐρμηνείαν εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Εὐαγγελίου τὸ λέγον· „Καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ ἡλθε, διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι πῶν ψυχῇ αὐτῷ λύτρον ἀντὶ πολλῶν“ (Ματθ. 20. 28.) ἥτις ἐννοεῖ τὸ, πολλῶν, ἀντὶ τῷ, πάντων· πολλοὶ γὰρ οἱ πάντες (3).

„Ἐκ δούτερος χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται, τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένους, ἅς σωτηρίαν“.

Ἀπέθανε μὲν, λέγει, ὁ Χριστὸς βασάζωντας τὰς ἁμαρτίας μας, καὶ προσφέροντας αὐτάς εἰς τὸν Οὐράνιον Πατέρα, διὰ νὰ τὰς ἐξαλείψῃ· διὰ ταύτας γὰρ καὶ ἀπέθανε, καθὼς λέ-

(1) Ὅρα περὶ αὐτῶν τῶν ὑποσημειώσεων τὸ δεκάτου τεταρτοῦ στίχου τοῦ παρόντος Κεφαλαίου.

(2) Ὅτι δὲ ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ, δὲν ἦτο μόνον ἰσοδύναμος μὲν τῶν ἁμαρτίας πῶν ἀνθρώπων ὅλων, ἀλλὰ καὶ ὑπερδύναμος, καὶ ἀπληρότιμος, ὅρα εἰς τῷ ὑποσημειώσιν τὸ 17. στίχ. τοῦ ἐ. Κεφαλ. τῆς πρὸς Ρωμαίους.

(3) Ὅρα καὶ εἰς τῷ ὑποσημειώσιν τὸ 15. στίχου τοῦ ἐ. Κεφαλ. τῆς πρὸς Ρωμαίους, καὶ τῷ ὑποσημειώσιν τὸ „ὁ δὲς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων“ (ἀ. Τιμοθ. 2. 6.) ὅπου σὸ, ἀντὶ πολλῶν, ὅπου εἶπεν ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίῳ, ὁ Παῦλος πρὸς ἑαυτὸν, ὑπὲρ πάντων.

λέγει ἀλλὰ καὶ ὁ Παῦλος· „τὸν μὴ γόντα ἀμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἀμαρτίαν ἐποίησε“· (β'. Κορινθ. β'. 21.) (ὁ Πατὴρ δηλαδὴ ὡσαν, ὅπῃ ὁ Χριστὸς οἰκειῖται τὰς ἐδικὰς μας ἀμαρτίας εἰς τὸ ἐδικόν τε πρόσωπον) θέλει δὲ φανῇ, λέγει, ἐκ δούτερον, ἢτοι εἰς τὴν δούτεραν τε παρεσίαν, ὅχι πλέον διὰ τὰ βλαστὰς τὰς ἀμαρτίας μας, εἰδὲ διὰ τὰ λάβη θάνατον δούτερον δι' αὐτάς· ἀλλὰ θέλει φανῇ ὡς κλητὸς εὐδοξος, καὶ Θεὸς, εἰς σωτηρίαν, διὰ ἐκείνους, ὅπῃ τὸν προσμενὲν τὰ ἔλθῃ, ἢτοι διὰ ἐκείνους, ὅπῃ πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν, καὶ ἐλπίζουσιν εἰς τὴν αὐτὴν παρεσίαν τὰ σωθῆναι· φανερόν δὲ εἶναι ὅτι ἐκεῖνοι, ὅπῃ τοιαυτοτρόπως ἐλπίζουσιν εἰς αὐτὸν τὰ σωθῆναι, αὐτοὶ ζῶσι καὶ ἀξίως τῆς παρεσίας τῆς Κυρίας, ἦσαν μὲν φόβον, καὶ τρόμον, καὶ μὲν καθεὶ ἀγαθοεργίαν· ἀγκαλὰ δὲ καὶ ὁ Κύριος δεῦν θέλει ἔλθῃ μόνον διὰ τὰ σώσῃ τὰς πιστὰς καὶ ἐκαρέτας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ κολάσῃ τὰς ἀπίστας καὶ ἀμαρτωλὰς, ὅμως ὁ Παῦλος τὸ χαροποιὸν μόνον εἶπεν ἐδῶ, ἦσαν τὴν τῶν δικαίων σωτηρίαν, καὶ ὅχι τὸ λυπηρὸν, ἦσαν τὴν τῶν ἀμαρτωλῶν τιμωρίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

1. „Σκιαὺν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν“

Ηπι ὁ νόμος, λέγει, εἶχε τύπον καὶ σκιαγραφίαν τῶν ἀγαθῶν, ὅπῃ ἐμελλον τὰ δοθῆναι ἀπὸ τὸν Χριστὸν ἐν τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ· εἰς ποίους; εἰς ἐκείνους δηλαδὴ, ὅπῃ ἤθελαν δεχθῆναι τὴν Διαθήκην ταύτην.

„Οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων“.

Ηπι ὁ νόμος, λέγει, δεῦν εἶχεν αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων. Ποίων πραγμάτων; τῆς θυσίας τῆς Χριστοῦ δηλαδὴ, καὶ ἱερωσύνης, καὶ τῆς συγχωρήσεως τῶν ψυχικῶν ἀμαρτιῶν· τὰ μὲν γὰρ τοῦ παλαιοῦ νόμου, ἀμυδρὰ ὄντα καὶ ἀσαφῆ, ὁμοιάζον μὲν τὴν σκιαγραφίαν, καὶ μὲν τὸ πρῶτον σχέδιον τῆς εἰκόνης· τὰ δὲ τῆς νέας χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου, ὁμοιάζον μὲν τὴν τελείαν εἰκόνα, ἦγουν μὲν τὴν ἀλήθειαν, ὡσαν ὅπου αὐτὰ ἐτελεσιουργήθησαν, καὶ ἐπράχθησαν λαμπρῶς· ἐτὶ μὲν ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τοῦτο ὁ ἐν Ἀγίοις Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Δεῦν εἶναι ὅμως ἄχρηστον πρᾶγμα τὰ εἰποῦμεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖνα, ὅπου μᾶς δίδει τὰ ἐννοήσωμεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἰς τὸ ρητὸν τοῦτο· λέγει γὰρ ἐκεῖνος, καὶ εἰς ἄλλα μὲν μέρη, φανερώτερα δὲ εἰς τὸν περὶ τοῦ Πάσχα Λόγον ὅτι· „μεταληφόμεθα δὲ τῇ Πάσχᾳ, νῦν μὲν τυπικῶς ἔτι, καὶ εἰ τὰ παλαιὰ θυμότερον· τὸ γὰρ νομικὸν Πάσχα, τολμῶ καὶ λέγω, τύπος τύπος τῷ ἀμυδρότερος“· ὥστε μὲν τὰ λόγια ταῦτα μᾶς δίδει ὁ Θεολόγος τὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι σκιά μὲν λέγει ὁ Ἀπόστολος, τὸν παλαιὸν νόμον, εἰκόνα δὲ, τὰ νῦν ἐν τῇ τῇ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ τελέμενα, ὡσαν ὅπῃ αὐτὰ εἶναι ἐμφάσεις, καὶ ὑποδείγματα ἄλλων τελειότερων μυσηρίων· δηλαδὴ ἐκείνων, ὅπῃ μέλλουσιν ἐν τῇ μέλλοντι αἰῶνι τὰ ἀπολαμβάνειν οἱ ἅγιοι, τὰ ὅποια ὀνομάζει πρᾶγματα ὁ Ἀπόστολος. Καθὼς λοιπὸν ἡ εἰκὼν εἶναι ἐλλειπὴς ἀπὸ τὸ πρῶτον τύπον πρᾶγμα, ἐτὶ καὶ τὰ ἐν τῇ παρόντι αἰῶνι μυσηρία τῆς χάριτος, εἶναι ἐλλειπῆ, ἀπὸ τὰ ἐν τῇ μέλλοντι αἰῶνι τελειότερα πρᾶγματα· καὶ πάλιν, καθὼς ἡ σκιαγραφία, καὶ τὸ πρῶτον σχέδιον, εἶναι ἐλλειπὴς ἀπὸ τῆς τελείας εἰκόνας, ἐτὶ καὶ ὁ παλαιὸς νόμος, ἦτον ἐλλειπὴς ἀπὸ τῆς Νέας Διαθήκης (1).

„Κατ’

(1) Καὶ ὁ Θεοφόρος δὲ Μάξιμος πᾶσι τὸ ἴδιον λέγει, ὅτι ἡ μὲν παλαιὰ Ἱεραρχία, ἦτον σκιά, ἡ δὲ νέα, εἶναι εἰκὼν, καὶ ἡ μέλουσα ἐν οὐρανοῖς, εἶναι τὸ πρᾶγμα· ὁ δὲ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης Διονυσίου εἶπεν, ὅτι ἡ τῆς νέας χάριτος Ἱεραρχία εἶναι μέση τῆς θρανίας, καὶ τῆς νομικῆς, μετέχουσα καὶ ἀπὸ τῆς δύως καὶ ἀπὸ τῆς θρανίας μετέχει, κατὰ τὰς νοεράς θεωρίας· ἀπὸ δὲ τῆς παλαιᾶς μετέχει, κατὰ τὰς αἰσθητὰς σύμβολα· „τελειότεραν δὲ μύησιν ἡ Θεολογία τὴν κατὰ ἡμᾶς Ἱεραρχίαν φησὶν, ἀποπληρῶσιν αὐτὴν ἐκείνης

ἀποκαλύψαι καὶ ἱερὰν λῆξιν· ἐστὶ δὲ καὶ θρανία, καὶ νομική, κοινωνικῶς τῇ μεσότητι τῶν ἀκρῶν ἀντιλαμβανόμενη· τῇ μὲν, κοινωνοῦσα τὰς νοεράς θεωρίας, τῇ δὲ, ὅτι καὶ συμβόλοις αἰσθητοῖς ποικίλονται, καὶ δι’ αὐτῶν ἱερῶς ἐπὶ τὸ θῆον ἀναγεται“· (Κεφ. δ'. περὶ Ἐκκλησιᾶς Ἱεραρχίας.) Καὶ πάλιν· „ὁ δὲν ἐκός ἐν Κόσμῳ μετὰ τῇ ἀρχαιότεραν παρὰ τὴν ἡ καὶ τὴν Διαθήκην κηρύσσεται, τῆς ἐκείνης καὶ Ἱεραρχικῆς πίστεως ἐκάνον, οἶμα, δηλώσης, ὡς, ἡ μὲν, ἐφ’ ἡ τῆς Ἰησοῦ θεωρίας, ἡ δὲ, ἐτέλεσε· καὶ ὡς, ἐκείνη μὲν, ἐν εἰ-

„ Κατ' ἐν αὐτὸν ταῖς αὐταῖς θυσίαις, ἃς προσφέρουσιν εἰς τὸ διηνεκές,
 „ ἔδεδότοτε διωάνται (1) τῆς προσερχομένης τελευτῆς“.

Τὸ νόημα τῶ ρητῆ τῆς ἐν αὐτῇ πειρᾷ· αἰσῶς, λέγει, καὶ εἶχον διώαντι αἱ τῶ νόμῳ θυ-
 σίαι νὰ κάμνῃ τελεῖς τῆς Ἰουδαίας, δεῦ ἤθελαν προσφέρωνται πάντοτε· ἀλλὰ ἀφ' ἧ ἤθελαν
 προσφερθῆν μίαν φοράν, καὶ τὰ ὠφελήσεν, ἔπρεπε καὶ νὰ παύσεν. Ἐπειδὴ δὲ πάντοτε καὶ
 καθεὶ χρόνον ἐπροσφέροντο, φανερόν ἐστίν, ὅτι δεῦ εἶχον διώαντι νὰ δείξῃν τελεῖους ἐκεί-
 νας, διὰ τῆς ὁποίας ἐπροσφέροντο· καὶ διὰ τῆς, μετὰ τὴν πρώτην θυσίαν, ἐπροσφέρετο καὶ
 δευτέρα, καὶ τρίτη, καὶ τέταρτη, καὶ ἀκολούθως ἄλλη, καθὼς τῆς ἀκολουθεῖ καὶ εἰς τὰ ἱε-
 ρικά· διὰ τὴν, ὅσα μὲν εἶναι διωάνται ἱερικά, ὅταν μίαν φοράν βαλθῇ ἐπαῖον εἰς τὴν
 πληγὴν, ἱατρούσιν αὐτῇ· ὅσα δὲ βάλλονται πολλαῖς φοαῖς εἰς τὴν πληγὴν, ἀπὸ τῆ-
 το καὶ μόνον δείχνουν, ὅτι εἶναι ἀδιώαντα· Ἀπορία δὲ γεννᾶται τοιαύτη ἐδῶ· τί λοιπόν;
 καὶ οἱ ἐδικοί μας Ἰερεῖς, δεῦ προσφέρουν πάντοτε, καὶ καθ' ἡμέραν, τὴν ἀνάμακπν θυσίαν
 τῆς θείας λειτουργίας; Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ναι, προσφέρουσιν, ὅμως ἀνάμνησιν, ἢ πε-
 ρὶ θυμῶν κάμνουν τὴ θανάτω τῶ Κυρίου, καὶ τῆς θυσίας ἐκείνης τῆς γενομένης μίαν φο-
 ράν ἐπάνω εἰς τὸν θάυρον, καὶ μία εἶναι ἡ θυσία αὕτη, καὶ ὅχι πολλαί· ἐπειδὴ καὶ μίαν φο-
 ράν ἐπροσφέρθη εἰς τὸν θάυρον· δι' ὃ, τὸν Χριστόν, ὅπῃ ἐπροσφέρθη τότε μίαν φοράν,
 τὸν ἴδιον αὐτὸν προσφέρονται καὶ τώρα, καὶ πάντοτε· ἢ μάλλον εἰπῶν, ὅταν ἡμεῖς τώρα λει-
 τουργῶμεν, ἀνάμνησιν καὶ ἐνθυμῶν κάμνουν τῆς προσφοράς ἐκείνης καὶ θυσίας τῶ Χριστοῦ,
 ὥσπερ νὰ γίνεται τώρα· ὥστε, μία εἶναι ἡ θυσία. Ἀλλ' ἤθελον ἀπορίσῃ τινὰς, ὅτι ἐπειδὴ
 εἰς πολλὰ μέρη, καὶ θυσιασθεῖα προσφέρεται ἡ ἀνάμακπν θυσία, λοιπόν καὶ πολλοὶ εἶναι
 οἱ Χριστοί· καὶ ἀποκρινόμεθα ὅτι, ὅχι· ἀλλ' εἷας εἶναι ὁ Χριστὸς εἰς ὅλα τὰ θυσιασθεῖα,
 καὶ ὅλος πλήρης εἶναι εἰς τὸ εἶναι θυσιασθεῖον, καὶ ὅλος πλήρης εἶναι εἰς τὸ ἄλλο· καὶ εἷας
 καὶ τὸ αὐτὸ σῶμα, καὶ εἷας καὶ τὸ αὐτὸ αἷμα, διέσπεται εἰς καθεὶ εἷας θυσιασθεῖον, καὶ εἰς
 ὅλα ὅμῃ τὰ θυσιασθεῖα. Καθὼς λοιπόν ὁ Χριστὸς εἰς πολλὰ μέρη καὶ θυσιασθεῖα προσφε-
 ρόμενος, εἷας σῶμα εἶναι, καὶ ὅχι πολλὰ σώματα, ἔτι καὶ μία θυσία· διὰ τὴν ἐκείνῃ πῖν
 ἰδίαν θυσίαν προσφέρουμεν, ὅπῃ τότε ἐπροσφέρθη εἰς τὸν θάυρον (2)· ἐκεῖ δὲ εἰς τὸν πα-
 λαιόν

„ ὁμοίαν τὴν ἀληθινὰν ἔγραψεν, αὕτη δὲ, παρῶν ὑπέ-
 „ δειξε“· (Κεφ. γ'. πρὸς Ἐκκλησίαν Ἱεραρχίας.) Καὶ
 „ πάλιν ὁ αὐτὸς Ἁγιὸς Μαξιμὸς λέγει· „ ὁ μὲν νόμος,
 „ σκιάν ἔχει τῆς Εὐαγγελίας, τὸ δὲ Εὐαγγέλιον, εἰκὼν
 „ εἰς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ὁ μὲν γὰρ, καλὴν πᾶς
 „ τῶν κακῶν λειτουργίας· ὁ δὲ, πᾶς πράξει τῶν ἀγαθῶν
 „ παρατίθεται“· (Κεφ. γ'. πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν
 „ Θεολογικῶν.) Καὶ αὐτὸς· „ σκιάν μὲν ἔχει ὁ νόμος,
 „ εἰκὼν δὲ, εἰ Προφῆται τῶν ἐν τῇ Εὐαγγελίᾳ θείων
 „ καὶ πνευματικῶν ἀγαθῶν· αὐτὸ δὲ τὸ Εὐαγγέλιον,
 „ αὐτῶν παρῶν ἡμῖν διὰ τῶν πραγμάτων εἰδῶς τὴν
 „ ἀληθινὰν, πῖν τῇ νόμῳ προσκισθῆσαν, καὶ τοῖς Προ-
 „ φῆταις προεικονισθῆσαν“· (Κεφ. γ'. πρὸς αὐτὴν Ἐ-
 „ κκλησίαν.)

(1) Ἐν ἄλλοις, διωάνται.

(2) Καὶ ὁ θῆος δὲ Χρυσόστομος ὑπογράφει· „ ὥσ-
 „ περ ἂν πολλὰ καὶ προσφερόμενοι ὁ Χριστὸς ἐν σώματι,
 „ καὶ ὁ πολλὰ σώματα, ὅπου καὶ μία θυσία· ὁ Ἀρχιερεὺς
 „ ἡμῶν, ἐκεῖνος εἰς ὁ τὴν θυσίαν τὴν καθάρσιν ἡ-
 „ μῶν προσκεκλητὴν· ἐκείνῃ προσφέρουμεν καὶ νῦν, τὴν
 „ ποτε προσκεκλητὴν, τὴν ἀνέκλιτον· ποτε εἰς ἀνά-
 „ μνησιν γίνεται τὸ ποτε γενομένη· ποτε γὰρ ποῖντε
 „ φησὶν, ἡς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν“ (Λακ. κβ'. 19.)
 „ ὅτι ἄλλῃ θυσίαν, καθάπερ ὁ Ἀρχιερεὺς ποτε, ἀλλὰ
 „ τὴν αὐτὴν ἀνέκλιτον· μάλλον δὲ, ἀνάμνησιν ἐργα-
 „ ζόμεθα θυσίας“· (Ὁμιλ. 13. εἰς τὴν παρῶσαν.) Ὁ
 „ δὲ σφόδρὸς Νικόλαος ὁ Καρββύσιος ἀκριβέστερον ἐξηπλῶν
 „ περὶ τῆς θυσίας αὐτῆς, εὖρε τὸν τρόπον, μετὰ τὸν ὁποῖον

φυλάττονται ὅλοι οἱ λόγοι· ὅπῃ πιστεύομεν περὶ τῆς θυ-
 σίας παύσης, καὶ κἀκεῖναι ἐκ τῶν δὲ διατίπται· ἡ-
 γων α. πᾶς ἡ θυσία αὕτη πῖν μυστηρίον, δεῦ εἶναι ἐ-
 κὼν καὶ τύπος θυσίας, ἀλλὰ θυσία ἀληθινή. β. ὅτι
 δεῦ εἶναι ἄρτος τὸ θυσιαζόμενον, ἀλλ' αὐτὸ τὸ τῶ Χρι-
 στοῦ σῶμα· καὶ γ. ὅτι μία εἶναι ἡ τῶ ἀμνὸς τῶ Θεοῦ θυ-
 σία, καὶ μίαν φοράν ἐγενέσθαι. Τίς δὲ ὁ πρόπος μετὰ τὸν
 ὁποῖον φυλάττονται οἱ λόγοι οὗτοι; ἀκούον αὐτοὺς λέγον-
 τες· „ Πρῶτον ἰδόμεν, ἢ μὴ τύπος, ἀλλὰ πρᾶγμα
 „ θυσίας ἡ τελεπῶ· τίς γὰρ ἡ τῶ προβάτου θυσία; ἢ
 „ ἀπὸ τῆς μὴ ἐσφαγμένης πάντως εἰς τὸ ἐσφαγμένον
 „ μεταβολῇ· τῶ καὶ ἐνταῦθα γίνεται· ὁ γὰρ ἄρτος
 „ αὐτοῦ ὢν, μεταβάλλει ποτε εἰς τὸ πεδυμένον· μετα-
 „ βάλλει γὰρ ἀπὸ ἄρτος μὴ ἐσφαγμένου εἰς αὐτὸ τὸ σῶ-
 „ μα τῶ Κυρίου, τὸ σφαγνὸς ἀληθῶς· ὅθεν καθάπερ
 „ ἐπὶ τῶ προβάτου ἡ μεταβολὴ θυσίας ἀληθῶς ἐργαζε-
 „ σαι· ὥσπερ καὶ ἐνταῦθα, διὰ τὴν μεταβολὴν παύσιν,
 „ θυσία τὸ τελεπόμενον ἀληθῶς· μεταβάλλει γὰρ, εἰς
 „ τύπον, ἀλλ' εἰς πρᾶγμα σφαγῆς, εἰς αὐτὸ τὸ σῶμα
 „ τῶ Κυρίου τὸ πεδυμένον· ἀλλ' εἰ μὲν ἄρτος μένων ἐ-
 „ γενέτο πεδυμένος, ὁ ἄρτος ἂν ἦν ὁ δεχόμενος τὴν
 „ σφαγὴν, καὶ ἦν ἂν ἡ σφαγὴ ποτε, ἄρτος θυσίας· ἐπὶ
 „ δὲ ἀμφοτέρω μεταβλήθῃ, καὶ τὸ αὐτοῦ καὶ ὁ ἄρτος,
 „ καὶ γέγονεν ἀντὶ μὲν αὐτοῦ, πεδυμένος, ἀντὶ δὲ ἄρ-
 „ τος, σῶμα Χριστοῦ· διὰ τῶ τὸ ἡ σφαγὴ ἐκίνη, εἰς
 „ τῶ ἄρτος, ἀλλ' ὡς ἐν ὑποκείμενῳ δευρομένη τῶ σῶ-
 „ ματι τῶ Χριστοῦ, οὐ τὸ ἄρτος, ἀλλὰ τὸ ἀμνὸς τοῦ
 „ Θεοῦ θυσίας καὶ εἰς καὶ λέγεται. Φανερόν δὲ ὅτι τῶν

22 ὅπου

λαιὸν νόμον, ἄλλο πρόβατον ἦτον ἐκεῖνο, ὅπῃ ἐπροσφέρθη χθές, καὶ ἄλλο ἐκεῖνο, ὅπου ἐπροσφέρθη σήμερον· καὶ ἐκεῖνο τὸ πρόβατον ὅπῃ ἐπροσφέρετο σήμερον, δεῦν ἐπροσφέρετο εἰς ἐνθύμησιν τῶ χθρσιν, ἀλλ' αὐτὸ κατ' αὐτὸ ἐτέλει μίαν ξεχωριστὴν θυσίαν.

Ἀλλὰ πῶς ὁ Ἀπόστολος λέγει ὅτι τὰς αὐτὰς θυσίας ἐπρόσφερον οἱ Ἰερεῖς; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι αἱ αὐταὶ μεν ἦτον θυσίαι, κατ' ὅ,τι τὰ αὐτὰ εἶδη τῶν ζώων ἐπροσφέροντο· χάριν λόγου, σήμερον πρόβατον ἐπροσφέρετο, καὶ αὖριον ὁμοίως πάλιν πρόβατον ἐπροσφέρετο, ὁμοίως καὶ τὰ λοιπά· ἔπεται δὲ ἦτον αἱ θυσίαι αὐταὶ κατὰ τὸν αἰθερόν, κατ' ὅ,τι, ἄλλο ἦτον τὸ πρόβατον, ὅπῃ ἐπροσφέρθη χθές, καὶ ἄλλο τὸ προσφερόμεν σήμερον. Μερικοὶ δὲ ἐνόησαν, ὅτι αἱ αὐταὶ μεν ἦτον θυσίαι, κατ' ὅ,τι κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ ὁμοῖον τρόπον ἐπροσφέροντο ὅλαι· ἦγιν ἢ διὰ σφαγῆς, ἢ διὰ ἰλοκαυτώσεως, καθὼς ἐπροσάζετο ἀπὸ τὸν νόμον νὰ γίνεται καθεμία· κατὰ δὲ τὸ εἶδος, ἦτον ἄλλαις· ἦγιν πρόβατα, βόδια, τρυγόνες, περὶσεραῖ. Τὸ δὲ διῶνται, ἀγκαλὰ καὶ τὰ ἀντίγραφα ἔχουσι μὲ τὸ ν, ἀλλ' ὁμοῦς εὗρον ἐρμηνείαν, ἢ ὁποία θέλει, ὅτι νὰ γράφεται χωρὶς τὸ ν, ἔπω, δυνάται· „Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος πῶν μελλόντων ἀγαθῶν, εὐδὲ ποτε δυνάται τὰς προσερχομένας τελειῶσαι“· καὶ ἀληθῶς, ὅσον κατὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς Γραμματικῆς τέχνης, ἐτὶ εἶναι ἀκόλυθον νὰ γράφεται χωρὶς ν, διὰ νὰ μὴ ἦναι σόλοικος ἢ περιόδος ὡς ἀναιταπόδοτος (1)· ἐπειδὴ ὁμοῦς ἡ Γραφή δεῦν φροντίζει διὰ τεχνολογίας καὶ συντάξεως, διὰ τὰς ἄς νοήσωμεν αὐτὸ καὶ ἐτὶ καθὼς τὰ ἀντίγραφα ἔχουσι· δι' ὅ,τι εὐδὲ ποτε διῶνται, οἱ προσφέροντες δηλαδὴ τὰς αὐτὰς θυσίας Ἰερεῖς, νὰ τελειώσιν τὰς προσερχομένας εἰς αὐτάς.

2. „Ἐπὶ ἔκ αὖ ἐπαύσαντο προσφερόμεναι, διὰ τὸ μηδεμίαν ἔχων ἔτι συνείδησιν ἁμαρτιῶν τὰς λατρεύοντας, ἅπαξ κεκαθαρμένους“;

Ερωτηματικῶς ἀνάγνωσον τὸ ρητὸν τῆτο, ὃ ἀναγιῶσα, ἔπω· αὖ, λέγει, ἐπαύσαν αἱ ἁμαρτίαι, καὶ οἱ ἔχοντες ἁμαρτίας ἐκαθαρίζοντο μίαν φοράν ἀπὸ τὰς προσφερομένης θυσίας ὑπὲρ αὐτῶν, δεῦν ἦτον ἀκόλυθον νὰ παύσιν καὶ αἱ θυσίαι ἀπὸ τὸ νὰ προσφέρονται δι' αὐτάς, ὡτὰν ὅπῃ ἐκεῖνοι ὅπῃ ἐχρειάζοντο τὴν ἀφέλειαν τῶν θυσιῶν, ὡφελήθησαν ἀρκετὰ, καὶ δεῦν ἔχον πλέον κάμμιαν συνείδησιν ἁμαρτιῶν; ἦγιν δεῦν ἐσοχάζοντο πῶς ἔχεν εἰς τὴν συνείδησιν τὰς κἀνὴν πρᾶγμα ἄξιον ἰατρείας, μὲ τὸ νὰ ἰατρῶνθῃσαν μίαν φοράν καὶ ἐκαθαρίσθῃσαν; καὶ βέβαια ἐτὶ ἦτον ἀκόλυθον νὰ παύσιν αἱ θυσίαι, ἂν τὰς ἁμαρτίας ἐκαθαρίζον.

3. „Ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἀνάμνησις ἁμαρτιῶν κατ' ἐνιαυτὸν“.

Κἀνὴν ἄλλο, λέγει, δεῦν κατορθώσιν αἱ πολλαὶ θυσίαι τὸ νόμον, παρέξ ἐνθύμησιν μόνον τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀνθρώπων, ἦτοι ἔλεγχον καὶ θεατερισμόν· ἐπειδὴ δεῦν συγχωρεῖσι τὰς ἁμαρτίας, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ προσφέρονται πάντοτε, δείχνουσι μὲ τῆτο ὅτι εἶναι ἀσυγχώρηταις ἢ τὰ λαβὴ ἁμαρτίας· δι' ὅ,τι ἀνελύθησαν καὶ ἐσυγχωρήθησαν αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν, τί πάλιν ἐχρειάζοντο θυσίας; Ἀνάμνησιν δὲ λέγωντας ὁ Παῦλος, ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς νὰ νοήσωμεν ὅτι αἱ θυσίαι δεῦν ἐπροσφέροντο διὰ τὰς ἁμαρτίας, ὅπῃ ἐμελλε νὰ κάμῃ ὁ ἀνθρώπος, ἀλλὰ διὰ τὰς ἁμαρτίας, ὅπῃ προλαβόντως ἔκαμε· τοῦτο δὲ ἦτον σημεῖον, ὅτι δεῦν ἐσυγχωρήθησαν ἐκεῖναι, καὶ διὰ τοῦτο ὑπὲρ αὐτῶν ἐπροσφέροντο πάλιν αἱ αὐταὶ θυσίαι.

„ὑποκειμένων, εὐδὲ ἀναγκάζει ποτὶς γίνεσθαι πᾶς προσερχομένης τῶ Κυριακῷ Σώματι· ἐπὶ γὰρ ἡ θυσία αὐτῇ γίνεται, καὶ σφαττομένη σπικαῦτα τῶ αἵμνῳ, ἀλλὰ τοῦ ἀρκτε μεταβαλλομένου εἰς τὸν σφαγεῦτα αἵμνῳ, προδόνον, ὡς ἡ μεν μεταβολὴ γίνεται, ἢ δὲ σφαγὴ οὐ γίνεται ποτε· καὶ οὕτω, καὶ μεν μεταβαλλομένου, πολλὰ, καὶ ἡ μεταβολὴ, πολλὰ· καὶ δὲ, εἰς ὃ μεταβαλλεται, οὐδεὶς κωλύει ἐν καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι, καὶ καθάπερ σῶμα ἐν, οὕτω καὶ σφαγὴ τὴν τοῦ σώματος, μίαν“ (Κεφ. λβ'. τί ἐστι τὸ δεχόμενον τὴν θυσίαν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς Λειτουργίας)

(1) Δυνάται δὲ ἀποδοθῆναι τὸ σκιάν ἔχων ὁ νόμος εἰς τὸ, εἶχεν, εἰάν δηλονότι τὸ ἐξωθεν ἐνισθῇ· οἷον· „σκιάν γὰρ ἔχων ὁ νόμος, πῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ αὐτὸν εἶχε τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων“ καὶ δὲ „Κατ' ἐνιαυτὸν ταῖς αὐταῖς θυσίαις ἄς προσφέρουσιν“ (οἱ Ἰερεῖς δηλ.) δυνάται νὰ ἀναγινώσκηται κατ' αὐτὸν, ὡς ἀπὸ ἄλλης ἀρχῆς. Ὁ δὲ Οἰκουμενικός, καὶ ὁ Θεοδώριτος, εὐδὲ ποτε δυνάται, γράφουσιν, ὁ νόμος δηλαδὴ, τὰς προσερχομένας τελειῶσαι, καθὼς ἀνωτέρω εἶπε καὶ ὁ Θεοφύλακτος.

σίαι· χάειν λόγῳ· κάθε χρόνον ἐπροσφέρετο εἰς τὸν Θεόν τὸ αἷμα τῆ μόσχου διὰ τὰς ἀμαρτίας τῆ λαῶ· (ἐν τῇ ἐορτῇ ἐνθαυρῶν τῆς Σκηνοπηγίας· καὶ ὅρα εἰς τὸ 15. κεφάλ. τῆ Λευιτικῆς.) λοιπὸν φανερόν ἐστίν ἐκ τούτου, ὅτι ἐπειδὴ καὶ αἱ πρότεραι ἀμαρτίαι τῆ λαῶ ἔμεινον ἀσυγχώρηται, διὰ τὸ καὶ ἡ αὐτὴ θυσία ἐπροσφέρετο κάθε χρόνον, καθὼς καὶ τὸ ἱατεῖον, ὅπερ δίδεται πάντοτε εἰς τὸν ἀσθενή, δηλοῖ ὅτι ἡ αὐτὴ ἀσθενεία ἐνοχλεῖ τούτον, καὶ ὅτι δεῦν ἔμεινον ὁ ἀσθενὴς ἀπὸ αὐτῶν ἐλθόντος (1).

4. „Αδυνάτον γὰρ αἷμα ταύρων, καὶ τράγων ἀφαιρᾶν ἀμαρτίας“.

Μὲν τὰ λόγια ταῦτα κόμνει ὁ Ἀποστόλος τὴν ἀπόδειξιν βεβαιωτέραν, πόσον ἀπὸ τῆς ἀπέλειαν τῶν προσφερομένων ζώων, ὅσον καὶ ἀπὸ τοῦ μεγαλείου τῆς ἀσθενείας τῆς ἀμαρτίας· δηλαδή ὅτι εἶναι ἀδυνάτον τὸ αἷμα τῶν ζώων νὰ ἱατρῶσιν τοιαύτῳ μεγάλῳ ἀσθενείᾳ τῆς ἀμαρτίας· καθὼς αὖτως καὶ τινες ἱατροὶ ἔμπειροι, βλέποντας ἓνα λεπρὸν νὰ ζητῇ νὰ ἱατρῶσιν ἀπὸ τῆς λέπρας μὲν τὸ ὅτι ἐπὶ βότανον τὸ καλύμνον λινόζωσιν (τὸ τοιοῦτον ὀνομάζεται κοινῶς, βασιλικὸς τῆς γῆς, ἢ ἀνέμοχορτον, ἢ παρθενῆλι, ἢ καρδολόχορτον, ἄλλοι δὲ ἄλλως ἀπὸ ὀνομάζουσι) τὸ τοιοῦτον, λέγω, βλέποντας, ἤθελον εἰπεῖν, ὅτι εἶναι ἀδυνάτον ἢ λινόζωσιν νὰ ἱατρῶσιν λέπραν.

5. „Δὲ ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὸν Κόσμον λέγα“.

Ποῖος εἶναι, ὅπερ ἔρχεται εἰς τὸν Κόσμον; ὁ Χριστὸς δηλαδή, ὃς τις καὶ λέγει διὰ μέσων τῶν Προφητῶν Δαβὶδ· ὁ σκοπὸς δὲ τῆς Ἀποστόλου, διὰ τὸν ὁποῖον λέγει ταῦτα, εἶναι τοιοῦτος· ἐπειδὴ αἰωτέρω ἔδειξε τὰς θυσίας τῆ παλαιῆς νόμου ἀσθενείας, καὶ ἀνωφελεῖς, διὰ τὰ μὴ εἰπεῖν τινὰς εἰς αὐτὸν· καὶ πᾶς ἀκόμη, ὃ μακάριε Παῦλε, ἐνεργῶσιν οἱ Ἰουδαῖοι τὰς θυσίας ταύτας, αὐτὰς εἶναι ἀνωφελεῖς; (ἐπειδὴ ἀκόμη τότε ἐπέκειτο ὁ ναὸς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ἐπέλθοντο εἰς αὐτὸν ὅλα τὰ τῆς νόμου ἔθιμα) ἢ πᾶς δεῦν ἔπαυσαν ἀπὸ τῆς νὰ προσφέρων αὐτάς; τὸ τοιοῦτον, λέγω, θέλωντας νὰ δείξῃ ὁ Παῦλος, λέγει ἐδῶ, ὅτι κατὰ μὲν τὸ θέλημα τῆς Θεοῦ, ἔπαυσαν ἡ θυσίαι αὐταῖς, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, μὲν τὸ νὰ εἶναι φιλόνομοι, καὶ ἐναντιοδύνοντες πάντοτε εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καθὼς εἶπε πρὸς αὐτὸς ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος· „ὁμοῦντες ἀλλήλοις τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιτίπτετε“· (Πράξ. ζ'. 51.) διὰ τὸ τοιοῦτον κρατεῖν τὰς θυσίας ταύτας· Δείχνει δὲ πρὸς τούτους ὁ Παῦλος μὲν τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι καὶ πρὸ τῆς ἐνανθροπήσεως τῆς Κυρίας, ἀπεβλήθησαν αἱ θυσίαι αὐταὶ κοινὰ εἰς τὸν Θεόν· καὶ σοχάσθω πᾶς τὸ τοιοῦτον εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς Ἀποστόλου· διὰ τὸ δεῦν εἰπεῖν, ὅτι ἀφ' ἧς εἰσῆλθεν ὁ Χριστὸς εἰς τὸν Κόσμον, ἀλλὰ εἰσερχόμενος, εἰς χρόνον ἐνεσῶτα· διὰ τὸ νὰ δείξῃ, ὅτι καὶ πρὶν νὰ εἰσέλθῃ ὁ Χριστὸς, ἦσαν μισημέναις ἡ θυσίαι τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

„Θυσίαν καὶ προσφοράν ἐκ ἡθέλησας“· (Ψαλμ. λθ'. 6.)

Τὸ λέγει ὁ Χριστὸς εἰσερχόμενος εἰς τὸν Κόσμον; ὅτι σὺ ὦ Πάτερ, ἐμίσησας καὶ ἀπέβαλες τὰς θυσίας καὶ προσφοράς τὰς ὑπὸ τῆς παλαιῆς νόμου διατεταγμένας· ἡ προσφορά δὲ ἐδῶ, σημαίνει ἄλλο πρᾶγμα ἀπὸ τῆς θυσίας· καὶ νομίζω, ὅτι διὰ τῆς ὀνόματος τούτου δηλοποιεῖνται ὅλαι αἱ προσφοραὶ, ὅπερ ἐπροσφέροντο χωρὶς αἵματος, καθὼς ἦσαν οἱ ἄρτοι οἱ μὲν τῆσανον ἐφημεροί, αἱ σποινδαὶ τῶν οἴνων, αἱ κοτύλαι τῶν ἐλαίων, ἡ σέμιδαλις ἡ ἀναπεποιημένη ἐν ἐλαίῳ, τὸ λιβάνι, καὶ αἱ ἀπαρχαὶ πάντων, καὶ τὰ πρωτογενήματα τῶν καρπῶν.

„Σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι“· (Ψαλμ. λθ'. 6.)

Ητοι τὸ ἐδικόν μου σῶμα τὸ τοιοῦτον ἐδιάλεξες, ὦ Πάτερ, νὰ γινῇ θυσία κατηρτισμένη καὶ τελεία· ἢ κατὰ τὸν Οἰκουμενιον, τὸ σῶμά μου τὸ τοιοῦτον, ἐστὶν ἐκατήρτισας· „Πνεῦμα γὰρ Ἅγιον, ἐπῆλθεν ἐπὶ τῷ Παρθένῳ, καὶ δυνάμεις ὑψίστης ἐπεσκήασαν αὐτῷ“· (Λουκ. α'. 35.)

6. „Ὅλο-

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμενιος λέγει· „ἐ γὰρ μόνον ἐπὶ ταῖς ἐπιγινόμεναις (ἢ ποὶ ταῖς μετὰ τὰς θυσίας γινόμεναις) ἀμαρτίαις αἱ θυσίαι προσφέρονται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάσαις, αἱ μὴ ἀφεθείσας ταῖς ἡδὴ γενομέναις θυσίαις“.

6. „Ο λοκαυτώματα, ἡ περὶ ἀμαρτίας ἐκ δόξης“. (Ψαλ. λθ'. 6.)

Ὁ „ἐκ δόξης“ λέγει, ἦσαν δὲ ἡθέλησας, ὅτε δεκτὰ ἐνόμισας τὰ λοκαυτώματα, ἡ τὴν περὶ ἀμαρτίας θυσίαν (ἀπὸ κοινῆ γὰρ ἐννοεῖται τὸ, θυσίαν·) διάφορα δὲ ἦσαν τὰ ὀνόματα τῶν θυσιῶν, ἡ προσφορῶν, διὰ τὰς διαφορὰς αἰτίας, διὰ τὰς ὁποίας ἐπροσφέροντο· ἡ ἄλλαι μὲν, ὠνομάζοντο θυσίαι περὶ ἀμαρτίας, ἄλλαι δὲ πλημμελείας, ἄλλαι δὲ, τὴ σωτηρίᾳ, ἄλλαι, τὴ ἰλασμῷ, ἄλλαι, τῶν δόχων, ἄλλαι, τὴ καθαρισμῷ (1). „Ὅλαι λοιπὸν αἱ θυσίαι ἡ προσφοραὶ ἀπεβλήθησαν, ἐπειδὴ ἐστὶ ὁ Πατήρ μου θυσίαν καὶ προσφορὰν δὲ ἡθέλησας (2).“

7. „Τότε ἔπον· ἰδὲ ἤκω (ἐν κεφαλίδι βιβλίας γέγραπται περὶ ἐμοῦ) „τὸ ποιῆσαι, ὁ Θεὸς τὸ θέλημά σου“. (Ψαλμ. λθ'. 7. 8.)

Βλέπεις, ὦ ἀγαγιώτα, ὅτι αἱ θυσίαι ἀπεβλήθησαν ἀκόμη πρὸ τῆς Χρυσῆς ἐνανθρωπήσεως; διότι, λέγει, ἀφ' ἧς σὺ ὦ Πάτερ, ἀπέβαλες τὰς θυσίας, τότε ἐγὼ ὁ ἐνανθρωπήσας Υἱός σου ἔπον, ἵνα ὅπως ἤλθον διὰ τὴν κάμω τὸ θέλημά σου· θέλημα δὲ τὸ Θεὸς ἡ Πατὴρ ἦτον, τὸ ἵνα θυσιάσῃ ὁ Υἱὸς διὰ τὴν σωτηρίαν τῶ Κόσμου, καὶ ἵνα δικαιωθῶν οἱ ἄνθρωποι, ὅχι μὲν θυσίας, ἀλλὰ μὲν τὸν θάνατον τῶ Υἱοῦ τῆς· „ἐκ γὰρ γελισάμενος γὰρ, λέγει, δι-“ „καὶ οὐκ ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλη“. Ἐπειτα τίθεται διὰ μέσου τὸ (, ἐν κεφαλίδι βιβλίου „γέγραπται περὶ ἐμοῦ“·) ἔτι γὰρ πρέπει ἵνα συνητῇται ἡ περίοδος (3)· κεφαλίδα δὲ βιβλίας ὀνομάζει τὸ τελεσιτέλειον τῶ νόμου, ἡτοι τὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης βιβλίον (4). Εἰς τὴν Γραφὴν λοιπὸν, λέγει, ταύτῃ, εἶναι γεγραμμένον διὰ τὸν ἐρχομὸν εἰς τὴν γλῶσσαν ἐμὴν τῶ Υἱοῦ σου, καὶ ὅτι μέλλω ἵνα θυσιάσῃ διὰ τὸν Κόσμον· ἡ κεφαλίδα βιβλίου ὀνομάζει τὴν ἀρχὴν τῶν τῆς Παλαιᾶς βιβλιῶν, ἡτοι τὴν Γένεσιν (5)· ἐπειδὴ εἰς τὴν Γένεσιν τὸ πρῶ-

(1) Κατὰ μὲν τὸν Ἰουδαϊὸν Φίλων, ἡς τρεῖς εἶδη ἀνθρώπων διακρίνεται αἱ θυσίαι, ἡς τὴν ὀλοκαυτῶν, ἡς τὴν περὶ σωτηρίας, ἡς εἰς τὴν περὶ ἀμαρτίας. Κατὰ δὲ τὸν Θεόδωρον, ἄλλα μὲν, ὁ νόμος ἐνομάζει δῶρα, καθ' ὅτι ἀπὸ φιλοθεον γνῶμης αὐτῶν ἐπροσφέροντο, καὶ ὅχι ἀπὸ τῶν τῶ νόμου ἀνάγκη· ἄλλα δὲ, θυσίαι σωτηρίας· φανεροὶ δὲ τὸ ὄνομα τῶ ἐλδοθεῖαν ἡ ἀπολύτρωσιν ἀπὸ αἰτίας, ἡ ἀπὸ ἄλλων τινὰ κακῶν· ἐπροσφέροντο δὲ, ἡ διὰ ἀμαρτίας, ἡ διὰ πλημμελείας, ἡ ἀγνοίας θυσίαι· ὅμοιοι δὲ, ἡ μὲν ἀμαρτία, παράβασιν θεληματικῶς νόμου τινος· ἡ δὲ πλημμελία, τὴν κατὰ περιστάσιν τινὰ γενομένην παρανομίαν, παρά γνῶμιν ἡ θέλησιν· ὡς ἂν λόγῳ χάριν, ἂν ἡδελε τινὰς ἐγγίσῃ εἰς λεπρόν, ἡ νεκρόν, ἡ γονορροῖαν· ἡ δὲ ἀγνοία φανεράν ἔχει τὴν ἐρμηνείαν· ἐπειδὴ ὅλοι δὲ ἡ ἐξέδωρον ὅλους τῶ νόμου. Ἀπὸ τῆς θυσίας δὲ πύτης, ἀλλὰ μὲν, κατεκαίνοντο ὅλοι· ἄλλων δὲ, κατεκαίνοντο μέρη τινὰ· καὶ ὡς ἦσαν τὸ ζύγγι τῆς κοιλίας, οἱ νεφροὶ μὲν τὸ ζύγγι, ἡ ὁ λοβὸς τῆς σπηκτίου. Αἱ μὲν ἂν ὀλοκαυτῶμεναι θυσίαι, ἦσαν ζῶα ἀρσενικά, ἐπειδὴ τῶν ἀνδρῶν εἶναι ἡ τελευτῆς· ὅσαι δὲ θυσίαι ἐπροσφέροντο περὶ ἀμαρτίας, ἦσαν ζῶα θηλυκά· ἐπειδὴ ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἡγεμονικῆς, πρὸ πάσης ἐπικρατεῖς· καὶ ὅχι πρόβατα ἡ ἀμνοί, ἀλλὰ ἐρκοί, ἡ τράγοι ἐπροσφέροντο· ἐπειδὴ τὰς ἀμαρτωλὰς μὲν τὰς ἐρκοὺς παραιοποιῶσιν ὁ Κύριος. Ἡ περὶ ἀμαρτίας θυσία ἐπροσφέρειτο χωρὶς ἑλάου, ἡ λιβάνι· διὰ τὸ οἱ ἀμαρτωλοὶ, δὲ ἔχον τὴν προφίλ τῶ φωτός, τὸ ἔλαον, ἡ δὲ τὸ ἰλαρόν, οἱ σενάζοντες χρευσθόντες, ἡ δὲ τὴν δυνάμιν, ἐκάνοι ὅπως δὲν ἀφίναν τὴν βρώμην τῆς ἀμαρτίας. (Σελ. 955. τῆς Πεντητεύχ.) Θυσίαι δὲ ἰλασμῷ ἐλέγοντο, ἐκάνοι ὅπως ἐπροσφέροντο διὰ παραμικρὰ ἀνθρώπινα ἀμαρτήμα-

τα, ἡ ὅρα τὸ πέμπτον Κεφάλαιον τῶν Ἀριθμῶν σίχ. 8. „Πλὴν τὸ κελεῖται τὸ ἰλασμῷ, δι' ἐξελίσσεται „ἐν αὐτῇ περὶ αὐτῆς“. Θυσίαι δὲ τῶν δόχων ἦτον, ἐκάνοι ὅπως ἐπροσφέροντο οἱ ἔχοντες πρὸς τὸν Θεὸν δόχας ἡ ψήματα, ἡ ὅρα εἰς τὸ κζ'. τῶ Ἀδύτικ. σίχ. 2. ἡ εἰς τὸ ε'. Κεφ. τῶν Ἀριθμῶν σίχ. 2. Θυσίαι δὲ τῶ καθαρισμῷ ἦτον, ἐκάνοι ὅπως προσέφερον ὅσοι, δετέον, λεπτοὶ ὄντες, ἐκαθαρίζοντο, ἡ γονορροῖας, ἡ γυνή ὅταν ἐκαθαρίζετο ἀφ' ἧς ἡδελε γεννήσῃ· ἡ ὅρα εἰς τὸ ιδ'. Κεφ. τῶ Ἀδύτικ. σίχ. 32. καὶ Κεφ. ιβ'. 2. καὶ Κεφ. ιε'. 13.

(2) Κατὰ τὸ προηγούμενον θέλημα δηλαδὴ· ἐδοκίμα γὰρ εἶναι, ὡς ἔπομεν, τὸ προηγούμενον θέλημα τῶ Θεοῦ· ἐπειδὴ κατὰ ἐπόμενον θέλημα σιωπῶν ὁ Θεὸς τῆς θυσίας, ἵνα μὴ θεωποιοῦναι τὴν ζῶαν οἱ Ἰουδαῖοι, ἡ ἵνα προσμενῶσιν ἐν τῇ λατρίᾳ τῶ Θεοῦ, ἡ ὅχι κατὰ τὸ προηγούμενον θέλημα.

(3) Ἀλλ' ἐν τῷ περὶ ἀμαρτίας Ψαλμῷ, ἄλλως γράφεται· τὸ γὰρ διὰ μέσου, ἡτοι τὸ, ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ, τίθεται μετὰ τὸ, ἰδοὺ ἤκω, ὡς ἡ ἀνωτέρω ἐκτίθεται ὁ Ἀποστόλος, καὶ οὐχὶ μετὰ τὸ, ἐκ γὰρ γελισάμενος δικαιωσάμενος.

(4) Ὅρα περὶ ταύτης εἰς τὸν 13. σίχον τοῦ δ'. Κεφ. τῆς β'. πρὸς Τιμόθεον ἐν τῇ ὑποσημειώσει τοῦ· „μάστιγα πᾶς μεμβράνης“.

(5) Συμφώνως λέγει ἡ ὁ Ἀλεξανδρῆς Κύριος· „βιβλίον μὲν γὰρ πεντημερὲς ὄλον ἐστὶ τὸ Μωσέως σοφώτατον σύγγραμμα, κεφαλὴ δὲ ὡς ὁ ἄσπερ, καὶ ἀρχὴ τοῦ βιβλίου παντός, ἡ ἐπὶ κλήν Γένεσις, ἐν ἧς αὐτὸ „πε γέγραπται περὶ Χριστοῦ“. (Βιβλ. α'. τῶν Γλαφυρῶν, περὶ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ ἐν ᾧ διηγῆται)

πρῶτον βιβλίον τῆ Μωϋσέως, γέγραπται διὰ λόγου μὴ ἐκεί ὅπερ λέγει· „ποιήσομεν ἄν-
 „θρῶπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν“· (Γεν. α'. 26.) μετὰ τὸν λόγον γὰρ αὐτὸν
 προδιδοὶ τὴν γνώσιν πῶς τῶ Χριστῷ Θεόπρωτος· ὅστις, καθ' ὃ Θεός, μετὰ τῷ Πατρὶ, καὶ
 τῷ ὁμοουσίῳ τῷ Πνεύματι ἐσυμβεβλήετο περὶ τῆς τῷ ἀνθρώπῳ δημιουργίας (1).

8. „Ἀνωτέρω (2) λέγων, ὅτι θυσίαν, καὶ προσφοράν, καὶ ὀλοκαυτώ-
 „ματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠθέλησας, οὐδὲ δόδοκῃσας (αἱ
 „τινες κατὰ νόμον προσφέρονται“·)
 9. „Τότε ἔρηκεν· ἰδὲ ἤκω τῷ ποιῆσαι ὁ Θεὸς τὸ θέλημά σου“.

Αὐτὸς ὁ ἴδιος Παῦλος ἐξηγεῖ τὸ ῥητὸν τῷ τῷ Δαβίδ· ὅτι, ἀφ' ἧς ὁ Χριστὸς εἶπεν ἀνωτέ-
 ρω, ὅτι ἐσὺ ὦ Πάτερ μου, δὸν ἠθέλησας κατὰ τὸ προηγουμένον σου θέλημα, θυσίαν, καὶ
 προσφοράν, καὶ ὀλοκαυτώματα, τὰ ὅποια ἐπροσφέροντο κατὰ τὸν νόμον, τότε εἶπεν· ἰδὲ ὦ
 Πάτερ, ὅπερ ἐρχομαι ἐγὼ νὰ κάμω τὸ προηγουμένον θέλημά σου· „ἵνα δηλαδὴ, οὗς δέδω-
 „κας μοι, μὴ ἀπολέσω ὅς ἐστιν αὐτῶν ἐθένα“· (Ἰωάν. 5'. 17.) Ἥθελε δὲ ἀπορήσῃ τις·
 τί λοιπόν; αἱ κατὰ νόμον θυσίαι δὸν ἦτον θέλημα Θεοῦ; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὸ τοῦ
 θελήματος ὄνομα ἔχει δύο σημαίνοντα· οἷον, θέλει τις εἶναι πρᾶγμα προηγουμένως,
 ἢ καὶ κατὰ πρῶτον καὶ κύριον θέλημα, καθὼς ἤθελεν ἕως ὁ Παῦλος, δι' ὃ καὶ ἔλεγε·
 „θέλω πάντας ἀνθρώπους εἶναι ὡς καὶ ἐμαυτὸν“· (ἀ. Κορ. 7'. 7.) ἢ καὶ θέλω προηγου-
 μένως νὰ εἶναι ὅλοι ἄγαθοι καὶ παρθενοί, καθὼς εἶμαι καὶ ἐγώ· θέλει τις καὶ ἄλλο
 πρᾶγμα συγκαταβατικῶς, καὶ ἐπομένως· καθὼς ἤθελεν ἕως καὶ ὁ Παῦλος· „βέλομαι νεώ-
 „τερας χήρας χαμεῖν“· (β'. Τιμ. 4'. 14.) ἢ καὶ θέλω κατὰ συγκατάβασιν καὶ κατὰ δό-
 τερον θέλημα νὰ δότερον ὑπανδρῶνται αἱ χῆραι· διότι διὰ τὰ μὴ κατασφηνίσαν αἱ χῆ-
 ραι τῷ Χριστῷ, διὰ τὸ ἐσυγκατέβη ὁ Παῦλος νὰ δότερον ὑπανδρῶνται· τοιοῦτοτρόπως καὶ
 ὁ Θεός, προηγουμένως μὲν, δὸν ἤθελεν αἵματα ζώων, καὶ τζίκας τῶν κρεάτων καὶ ὀσφυ-
 γίων· ἐπειδὴ ὅμως ἐβλεπε, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι θυσιάζοντες εἰς τὰς δαίμονας, ἐναγκαλιζόν-
 το πολλὰ πᾶς τῶν ζώων θυσίας, διὰ τὸ ἐσυγκατέβη εἰς αὐτάς, νὰ προσφέρῃ πᾶς θυ-
 σίας πᾶντας εἰς τὴν τιμὴν αὐτῆς καὶ λατρείαν. διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν ἔφερον ὁ Ἀπόστολος εἰς
 τὸ μέσον τὴν μαρτυρίαν αὐτῇ τῷ Δαβίδ, εἰς καιρὸν ὅπερ εἶχε νὰ φέρῃ μυσίας ἄλλας;
 διὰ τὴν ἀδιατροπίαν τῶν Ἰουδαίων· ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνοι ἔλεγον, ὅτι ἡ παλαιὰ πολιτεία τῷ
 νόμῳ κατελύθη, ὅχι διὰ τὴν ἀπέλειαν αὐτῆς καὶ ἀσφείαν, ἀλλὰ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἐκεί-
 νων, ὅπερ ἐπρόσφεραν πᾶς θυσίας, καὶ ἔφερον εἰς τὸ μάρτυρα τὸν Ἠσαΐαν, ὁ ὁποῖος λέγει
 αἰτίαν πῶς καταλύσεως αὐτῆς, πῶς ἁμαρτίας τῶν Ἰουδαίων· „αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν φθισιν,
 „αἵματος πλήρεις“· (Ἠσ. 59'. 15.) καὶ τὸν Δαβίδ, ὅστις ἀφ' ἧς εἶπε τὸ „ἐδέχομαι ἐν
 „τῷ οἴκῳ σου μόσχους“· καὶ τὰ ἐξῆς, ἀπολύτως λέγει· „τὸ δὲ ἁμαρτωλὸν εἶπεν ὁ Θεός“·
 (Ψαλ. 51'. 9.) ἐπειδὴ λοιπὸν πάντα ἔλεγον οἱ πλεον φιλόσοφοι καὶ ἀδιατροπώτεροι Ἑ-
 βραῖοι, διὰ τὸ φέρει ἐδῶ μαρτυρίαν ὁ Παῦλος, μετὰ τὴν ὁποίαν δείχνεται ἡ παλαιὰ πο-
 λιτεία τῷ νόμῳ, ὅτι εἶναι ἀπόβλητος αὐτῇ καθ' ἑαυτὴν, διὰ τὸ ἀτελὲς ὅπερ ἔχει, (κατὰ
 τὸ τελεουργικὸν μέρος αὐτῆς δηλαδὴ, καὶ ἐχὼ κατὰ τὸ ἡθικόν) καὶ ὅχι διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶ
 λαοῦ· διότι εἰς τὴν λθ'. Ψαλμόν, ἀπὸ τῶν ὁποῖον ἐπάρθη ἡ μαρτυρία αὐτῇ, δὸν ἀναφέρει
 εἰς καὶ σὺν μέρος ἁμαρτίας λαοῦ ὁ Δαβίδ· ὅτι δὲ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἐμεταχειρίσθη τὴν
 μαρτυρίαν αὐτῇ ὁ Ἀπόστολος, ἄνετι τὴν λέγει παρακάτω.

„Ἄρα“

(1) Ὁ δὲ Κορέσιος λέγει ὅτι ὁ Ἀναγνώστης κεφα-
 λίδα νοῦ τὸν πρῶτον Ψαλμόν· ὁ Ἰερώνυμος τὴν ἀρ-
 χὴν τῆς Γενέσεως· ὁ Χρυσόστομος τὴν ἀρχὴν τοῦ
 κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου· ἔπειτα κεφαλίδας νοοῦσι τὴν
 ἐπιγραφὴν τοῦ βιβλίου· ἄλλοι δὲ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ
 βιβλίου· ἐβραϊστὶ δὲ ἡ κεφαλὴ λέγεται βιγγιλιά, καὶ
 δηλοῖ ὅλον τὴν Γραφὴν, κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Δίδυ-
 μον, καὶ τὸν Κύριλλον, καὶ τὸν Θεοδώρετον· ὁ δὲ Οἰ-

κουμενός, καὶ ἄλλοι, νοοῦσι κεφαλίδαν τὴν ἀρχικὴν, καὶ
 πρῶτην, καὶ ἀξιολογώμεν τὴν ὑπόθεσιν πῶς παλαιὰ· ἐ-
 παύθη αἱ περὶ Χριστοῦ προρρήσεις δὲν ἐρρέθησαν ἀπλῶς
 καὶ κατὰ παράδοξον, ἀλλὰ ὑπόθεσιν καὶ κεφαλίδαν ἔχον
 αὐταῖς ἡ παλαιὰ· ἄλλοι δὲ κεφαλίδαν ἐποίησαν τὴν ἀρ-
 χὴν τοῦ κατὰ Ματθαῖον, τὸ „βίβλος γενέσεως Ἰη-
 „σοῦ Χριστοῦ“.

(2) Ἐν ἄλλοις, ἀνώτερον.

„Ἀναρῆ τὸ πρῶτον, ἵνα τὸ δέύτερον γήσῃ“.

Ποῖον εἶναι τὸ πρῶτον; αἱ θυσίαι· καὶ ποῖον εἶναι τὸ δεύτερον; τὸ θέλημα τῆ Πατρὸς, ἥτοι ἡ διὰ τῆ σαυρῆ θυσία τῆ σώματος τῆ Χρυσῆ· ἀποβάλλονται λοιπὸν αἱ θυσίαι διὰ τὰ σαθρὰ καὶ τὰ βεβαιωθῆναι ἢ διὰ τῆς τῆ Χρυσῆ σφαγῆς προσφοράς, τὴν ὁποίαν ἡθέλησεν ὁ Πατήρ· ὥστε δὲν ἀπεβλήθησαν αἱ θυσίαι διὰ τὰς ἀμαρτίας τῶν προσφερόντων αὐτάς, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀτελὲς αὐτῶν τῶν ἰδίων θυσιῶν καὶ ἀνώφελές.

10. „Ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμεν, οἱ (1) διὰ τῆς προσφο-
ρᾶς τῆ σώματος τῆ Χρυσῆ ἐφάπαξ“.

Εν τῷ θελήματι, λέγει, τῷ τῆ Πατρὸς, ἡγιασθῆμεν ἡμεῖς οἱ Χρυστιανοὶ, οἱ διὰ τῆς προσφορᾶς τῆ σώματος τῆ Χρυσῆ, τῆς γενουμένης μίαν καὶ μόνω φοράν, ἡγιασθέντες (τὸ γὰρ ἐξωθῆναι πρέπει νὰ προσυπακῇται, ἥγην τὸ, ἡγιασθέντες) δι' ὅτι ἡμεῖς, ὅπως ἐπιστά-
σαμεν νὰ ἡγιασθῶμεν διὰ μέσεως τῆς προσφορᾶς τῆ Μονογενῆς Υἱοῦ, ἐν τῷ θελήματι τῆ Πα-
τρὸς ἡγιασθῆμεν· ὥστε τὰ νομικὰ ἔθιμα, δὲν ἦσαν θελήματα Θεοῦ, ἀλλὰ θέλημα Θεοῦ ἦσαν ἡ τῆ Χρυσῆ θυσία καὶ προσφορά, καὶ ὁ διὰ τῆς προσφορᾶς ταύτης ἡγιασμός ἡμῶν τῶν πιστῶν.

11. „Καὶ πᾶς μὲν ἱερὸς ἔσχε κατ' ἡμέραν λειτουργῶν, καὶ ταῖς αὐ-
ταῖς πολλάκις προσφέρων θυσίας· αἵτινες ἐδέετο διώκονται πε-
ρὶ μελῶν ἀμαρτίας“.

Λοιπὸν κατὰ τὸ λόγιον τῷ τῆ Παύλου, τὸ νὰ ἐκτεταί τις, εἶναι σημεῖον τῆ νὰ λειτουρ-
γῇ καὶ νὰ ὑπηρετῇ, καθὼς ἦσαν οἱ παλαιοὶ Ἀρχιερεῖς· τὸ δὲ νὰ κάθεται, εἶναι σημεῖον τῆ
νὰ ὑπηρετῇται ἀπὸ ἄλλου· ἐπειδὴ δὲ ὁ Χρυσὸς κάθεται ἐν δεξιᾷ τῆ Πατρὸς, ἄρα αὐτὸς
δὲν λειτουργεῖ, ἀλλὰ λειτουργεῖται, καὶ ὑπηρετεῖται ἀπὸ ὅλας ταῖς τάξεως τῶν ἐρανίων Ἀγ-
γέλων.

12. „Αὐτὸς δὲ μίαν ὑπὲρ ἀμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν εἰς τὸ διη-
νεκεν“.

Αὐτὸς δὲ ὁ Χρυσὸς, λέγει, μίαν θυσίαν ἐπρόσφερε τὸ ἐδικόν τε σῶμα διὰ τὰς ἐδικὰς
μας ἀμαρτίας, ἥτις ἦσαν ἀρκετὴ νὰ μᾶς ἀγιάζῃ πάντοτε, ὥστε ὅπως ἄλλῃ δευτέραν θυσίαν
νὰ μὴ χρειασθῶμεν.

„Ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆ Πατρὸς“

13. „Τολοιπὸν ἐκδεχόμενος, ἕως τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑπὸ τῆς
πόδας αὐτοῦ“.

Ωστε, ἐπειδὴ ὁ Χρυσὸς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆ Πατρὸς, τὸ δὲ νὰ κάθεται δὲν εἶναι
ἴσιον Ἀρχιερέως, ἀλλὰ Θεοῦ, λοιπὸν καὶ ὁ Χρυσὸς δὲν εἶναι μόνον Ἀρχιερεὺς, ἀλλὰ καὶ Θεός·
ἀφ' ἧς, λέγει, ὁ Χρυσὸς ἐπλήρωσε τὸ ἔργον τῆς οἰκονομίας τε, διὰ τὸ ὅποιον οἰκονόμησε νὰ
γενῇ καὶ Ἀρχιερεὺς, ἐκάθισεν λοιπὸν ὡσανὺ Θεός, καὶ προσμένει διὰ νὰ βαλθῇ οἱ ἐχθροὶ
τῆ

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ τοῖς, οἱ, δὲν εὐρίσκεται, ἀλλὰ μό-
νον πᾶσι· διὰ τῆς προσφορᾶς τῆ σώματος τῆ Χρυσῆ
ἐφάπαξ· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· σαφῶς ἐδείξε
τὸ θέλημα Θεοῦ τῶν ἀνθρώπων τὴν σωτηρίαν· πᾶσι καὶ ὁ

Κύριος ἐφ' ᾧ· τῷ δὲ ἐστὶ τὸ θέλημα τῶ πέμψαντός με
Πατρὸς, ἵνα πᾶν ὃ δίδωκέ μοι, μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐ-
τοῦ· (Ἰωάν. 6'. 39.)

τῶ ὑποκάτω εἰς τὴν πόδαυ, ἥτοι νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς αὐτόν· ἐχθροὶ τε δὲ εἶναι καὶ ὅλοι μὲν οἱ ἄπιστοι, καὶ οἱ δαίμονες, οἱ ὅποιοι θέλουν ὑποταχθῆναι, ἥτοι ἀνενέργητος ἔχει νὰ μείνῃ ἡ κακία των, ἀφ' ἧς παραδοθῆναι εἰς τὸ ἄσβεστον πῦρ τῆς κολάσεως· κατὰ τὸ παρὸν δὲ πῶρα ὁ Παῦλος ἐδῶ, ἐχθρὸς τῷ Χριστῷ λέγει, τὴν ἀπίστην Ἑβραίων, διὰ τὴν παρηγορήσῃ τὴν ἐξ Ἰουδαίων πιστὸν Χριστιανόν, οἵτινες ἔπαθον μυρία κακὰ ἀπὸ τῆς ἀπίστης αὐτῶν Ἑβραίων. Μὴ μικροψυχῆτε, λέγει, ὡς ἀδελφοί μου Χριστιανοί· αὐτοὶ, ὅπως πῶρα σᾶς κακοποιῶν, ἔχουν νὰ ὑποταχθῶν· καὶ τὸ μεγαλύτερον, ἔχουν νὰ καταπατηθῶν ἀπὸ τὸν Χριστόν ἐκεῖνοι, ὅπου πῶρα σᾶς πολεμεῖν, καὶ σᾶς θλίβειν· καὶ τῆτο εἶναι φανερόν, ἀπὸ τῆς καθ' ἑδραν, ὅπως ἔλαβον ὁ Χριστὸς ἐκ δεξιῶν τῷ Πατρί· ἐπειδὴ γὰρ τῆτο ἔγινεν, ἦγαν ἐπειδὴ τοιαυτῶν καθ' ἑδραν ὁ Χριστὸς ἔλαβε, φανερόν εἶναι ὅτι ἔχει νὰ γονῇ καὶ ἐκεῖνο, ἦγαν ὅτι ἔχουν νὰ καταπατηθῶν οἱ ἄπιστοι ἐχθροί τε, καθὼς γέγραπται εἰς τὴν Ψαλμῶν· „Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, καθεὶ ἐκ δεξιῶν μου, ἕως αὐτοῦ θῶ τὴν ἐχθρὸν σε ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου“. (Ψαλμ. ρί. ι.) Ἀλλὰ ἡθέλει ἐρωτήσει τις, διὰ τί αὐτοὶ οἱ ἄπιστοι Ἑβραῖοι, καὶ Ἑθνικοὶ δὲν ὑπετάχθησαν παρὰ τοῦ, καὶ δὲν ἐκαταπατήθησαν ἀπὸ τῆς πόδου τῷ Χριστῷ, ἦγαν διὰ τί αὐτοὶ δὲν ἀφανίσθησαν ἀπὸ τὸ μέσον; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τῆτο ἔγινε διὰ ἐκείνους τὴν Χριστιανόν, ὅπως ἐμεῖλλον νὰ γεννηθῶν ἀπὸ τῶν ἀπίστων Ἑβραίων, καὶ ἀπὸ τῶν Ἑθνικῶν.

14. Μιᾶ γὰρ προσφορὰν τετελείωκεν εἰς τὸ δίλωκεν τὴν ἀγιαζομένην.

Τελείως, λέγει, ὁ Χριστὸς ἠλθὲν ἑώρασεν ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας ἡμᾶς τὴν ἀγιαζομένην καὶ χειρομένην μετὰ τὸ αἵμά του Χριστιανόν, διὰ μέσε τῷ Βαπτίσματος τῷ γνωσμένῳ εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ· ἐπειδὴ, κατὰ τὸν ἴδιον Παῦλον, ὅλοι οἱ Χριστιανοί, ὅπως βαπτίζονται, σύμφυτοι γίνονται μετὰ τὸ ὁμοίωμα τῷ θανάτῳ τῷ Χριστῷ· (Ῥωμ. 6. 3.) φανερόν δὲ εἶναι, ὅτι ἐπὶ ἀγιαζομένη καὶ μετὰ τὸ αἷμά του.

15. „Μαρτυρεῖ δὲ ἡμῖν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον“.

Τὶ μαρτυρεῖ; ὅτι τελείως μᾶς ἠλθὲν ἑώρασεν ὁ Χριστὸς ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, διὰ μέσε τῆς μιᾶς προσφορᾶς τε, ὥστε ὅπως νὰ μὴ χρειασθῇ ἄλλη δούτερα.

„Μετὰ γὰρ τὸ εἰρηκεῖναι (1)“.

16. „Αὕτη ἡ Διαθήκη, ἣν διαθήσομαι πρὸς αὐτὸς μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας λέγα Κύριος, διδὼς νόμους μου ἐπὶ καρδίας αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῶν διανοιῶν αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτὰς“. (Ἱερ. λ. 33.)

17. „Καὶ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι“. (αὐτόθ. 34.)

Βλέπεις, Χριστιανέ, ὅτι μαρτυρεῖ ὁ Θεός, πῶς ἔδωκεν ἄφεσιν ἀμαρτιῶν; τῶν ἀμαρτιῶν γὰρ φησι, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. Πότε δὲ ἔδωκε τῶν ἄφεσιν ταύτων; ὅταν ἔδωκε τῶν Νέαν Διαθήκην· τῶν δὲ Νέαν Διαθήκην πάλιν ἔδωκε διὰ τῷ θανάτῳ τῷ Υἱῷ, καὶ ἐβεβαίωσε, καθὼς πρότερον ἀπεδείχθη ἐν τῷ ἐνάτῳ Κεφαλαίῳ, σίχῳ 16.

18. „Ὅπως δὲ ἄφεσις τῶν, ἔκ ἔτι προσφορὰ περὶ ἀμαρτίας“.

Δι' ὅ,τι, αἰσῶς, λέγει, ἐδόθη συγχώρησις ἀμαρτιῶν διὰ τῆς μιᾶς θυσίας τῷ Χριστῷ, τίς ἡ χρεια λοιπὸν πλέον ἄλλῃς δούτερας θυσίας; ὥστε ἀπεδείχθη, ὅτι ἐτελειώθημεν διὰ τῆς μιᾶς προσφορᾶς τῷ Χριστῷ, μετὰ τὴν νὰ ἐλάβομεν ἄφεσιν ἀμαρτιῶν, καὶ πλέον δὲν χρειαζόμεθα ἄλλῃ θυσίᾳ. Περιττὰ λοιπὸν καὶ ἀνωφελεῖς εἶναι αἱ πωριναὶ τῶν Ἰουδαίων θυσίαι,

(1) Ἐν ἄλλῃ τὸ προηγουμένον.

στῆναι, ὡσαύτῃ ἐπὶ γίνονται μετὰ φιλόνοικον καὶ πνευματικὸν τρόπον ἀπὸ αὐτῶν· δι' ὅ, τι αὐταῖς παλαιούθην ἀκόμην, ὡς ἄχρηστοι ἐκατηγορήθησαν ἀπὸ τῶν Προφητῶν.

19. „Ἐχοντες ὃν παρρησίαν“.

Αφ' ὧν ὁ Ἀπόστολος ἔδειξε τὴν ὑπεροχὴν, ὅπως ἔχει ὁ ἐδικὸς μας Ἀρχιερεὺς Χριστὸς ἀπὸ τῶν παλαιῶν Ἀρχιερέων, καὶ ἡ Νέα Διαθήκη, ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ ἡ προσφορὰ καὶ θυσία τῆς Χρυσῆς, ἀπὸ τῆς νομικῆς προσφορᾶς καὶ θυσίας· καὶ ἀφ' ὧν ἔδειξεν, ὅτι διὰ μέσων τῆς προσφορᾶς τῆς Χρυσῆς ἐλάβομεν ἁμαρτίας ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν, πῶρα ἐδῶ καταπαύει τὸν περὶ δογμάτων λόγον, καὶ δίδει ἁδελφὴν τὴν ἀναπνέουσαν ὁ ἀκροατὴς, καὶ ἔτι μεταβαίνει εἰς τὸν περὶ τῶν ἡθῶν, καὶ περὶ ἐναρέτου ζωῆς λόγον ἐν καιρῷ τῷ πρέποντι· δι' ὅ, τι, ἐπειδὴ εἴη περὶ ὀλίγον παραύω, πῶς ἐλάβομεν συγχώρησιν τῶν ἀμαρτιῶν μας, λοιπὸν πῶρα ἐδῶ συμβάλλει νὰ μὴ πίπτωμεν πάλιν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὰ ἴδια ἁμαρτήματα, ὅπως ἐκάμαμεν πρότερον· ἐπειδὴ, λέγει, ἔχομεν παρρησίαν διὰ τὴν ἐλάβομεν τὴν συγχώρησιν τῶν ἀμαρτιῶν μας· δι' ὅ, τι, καθὼς ἡ ἁμαρτία προξενεῖ ἐντροπὴν, καὶ τὸ ἀπαρρησίασον εἰς τὸν ἐνεργεῖναι ταύτῃ, ἔτι ἐκ τῶν ἐναντίων ἢ συγχώρησις τῶν ἀμαρτιῶν, προξενεῖ θάρος καὶ παρρησίαν, εἰς ἐκεῖνον ὅπως τὴν λάβῃ.

„Εἰς τὴν εἰσοδὸν τῶν Ἀγίων“.

Πῶς ἔχομεν τὴν παρρησίαν ταύτῃ; εἰς τὴν εἰσοδὸν, λέγει, τῶν Ἀγίων· διότι ἐπειδὴ εἰσυχωρήθησαν τὰ ἁμαρτήματά μας, διὰ τοῦτο ἔχομεν παρρησίαν εἰς τὸ νὰ ἐμβαίνωμεν εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων, ἢ γὰρ εἰς τὸν Οὐρανόν.

„Ἐν τῷ αἵματι Ἰησοῦ“.

Η γὰρ τὴν παρρησίαν ταύτῃ νὰ εἰσερχώμεθα εἰς τὸν ἔρανόν, τὴν ἀποκτήσαμεν διὰ τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ· ἐπειδὴ διὰ μέσων τῆς σαυρῆς, καὶ τῆς αἵματος τοῦ Χρυσῆς, ἡξιώθημεν νὰ λάβωμεν τὴν συγχώρησιν τῶν ἀμαρτιῶν μας, καὶ ἀπολύθῃς διὰ τὴν συγχώρησιν ταύτῃ, ἐλάβομεν καὶ τὴν παρρησίαν νὰ εἰσερχώμεθα.

20. „Ἦν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν“.

Αὐτῷ, λέγει, πῶς εἰσοδὸν εἰς τὰ Ἅγια, καὶ εἰς τὸν Οὐρανόν, αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἐγκαινίασεν εἰς ἡμᾶς εἰσοδόν, ἢ γὰρ τὴν εἰς τὸν ἔρανόν εἰσοδόν, νέαν εἰσοδόν ἔκαμεν εἰς ἡμᾶς ὁ Χριστὸς, αὐτὸς ταύτῃ ἀρχίσας, καὶ αὐτὸς πρῶτος ταύτῃ περὶπατήσας καὶ ἐνεργὸν ἀποδείξας· πρόσφατον δὲ λέγει τὴν εἰσοδόν ταύτῃ, ἢτοι νέαν, καὶ εἰς τῶν ἐδικῶν μας χρόνους φανείσαν. Καύχημα δὲ μέγα εἶναι τὸ εἰς ἡμᾶς τῶν πιστόντων Χριστιανῶν, διὰ τὴν ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, ὅπως ὁ Ἀβραάμ, ὁ τῶν ἐπαγγελίας δεξιόμενος, δεὺν ἡξιώθη νὰ λάβῃ, ἡμεῖς πῶρα ἡξιώθημεν νὰ τὰ λάβωμεν, καὶ πῶρα ἀνοίξεν εἰς ἡμᾶς ὁ ἔρανός· ζῶσαν δὲ ὀνομάζει τὴν εἰσοδόν αὐτὴν, διὰ τὴν ἢ πρῶτην εἰσοδόν, ἢ γὰρ εἰς τὰ νομικὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων εἰσοδός, ἢτοι θανατηφόρος· ἢ κατ' ὅ, τι μετὰ αἷμα καὶ θάνατον ζῶν ἐγένετο· ἢ κατ' ὅ, τι αἰτία θανάτου ἢ εἰσοδός ἐκείνη γίνεται εἰς ἐκείνους, ὅπως τὴν παραδέχονται ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐλάβωσαν τὴν Χρυσῆ· αὐτὴ δὲ ἢ εἰς τὸν ἔρανόν εἰσοδός τῆς Χρυσῆς, ὅχι μόνον φέρει τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ζῇ, καὶ διαμένει πάνποτε ἀνοικτὴ καὶ ἐνεργημένη (1). ἢ τὰ ζῶσαν ὀνομαστικῶς παρομοίως μετὰ τὸ πρόσφατον, αὐτὴ τὴν νέαν, αὐτὴν θάλλουσαν, καὶ νεάζουσαν, καὶ μηδέποτε δεχομένην κατὰ παυσιν, πρὸς διαφορὰς τῶν εἰς τὰ παλαιὰ Ἅγια εἰσοδῶν, ἢ τις ἐνεκρῶθη, καὶ κατελύθη, καὶ ἐπαύσατο.

„Διὰ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριος ὅταν τὸν ἔρμηνεύει· „ὁ δὲ δὸν τῶν οὐρανῶν, τὴν ἀρίστην πολιτείαν καλεῖ, καὶ πῶς ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν· ἐγκαινισμὸν δὲ ὁδὸν, τὸ πρῶτον· διὰ τῶν οὐρανῶν· πρῶτος δὲ ὁ Δεσπότης ἐκ νεκρῶν ἀνάστα, εἰς οὐρανὸν ἀνελήλυθε· διὰ τοῦτο καὶ πρόσφατον“.

„τον, καὶ ζῶσαν ἐκάλεσε τὴν ὁδὸν, πρόσφατον μὲν ὡς ὅταν πρῶτον φανείσαν, ζῶσαν δὲ, ὡς πῶς θανάτου παύσεσθαι· τῶν γὰρ τῶν ἀναστάσεως τετυχηκότας, αὐτὸν νῆσαν πᾶν θανάτου περιπατήσιν“.

„Διὰ τῆ καταπετοῦσματος, τῆς τῆς σαρκὸς αὐτῆς“.

Εγκαινίασε, λέγει, εἰς ἡμᾶς τὴν σφάτιν ταύτην τὴν εἰς τὸν ἕρανὸν ὁ Κύριος διὰ μέση τῆς σαρκὸς αὐτῆς· δι' ὃ, τι ὅταν ὑψώθῃ ἡ σὰρξ τῆ Κυρίας εἰς τὸν σταυρὸν, καὶ ὅταν ἀνελήφθῃ εἰς τὸν ἕρανόν, τότε αὐοῖσιν εἰς ἡμᾶς τὴν σφάτιν ταύτην ἐν τοῖς ἕρανοῖς· διὰ τὸ καὶ ἐν καιρῷ τῷ πρέποντι ὠνόμασεν αὐτὴν καταπέτασμα· ἐπειδὴ τὸ εἶναι φυσικὸν ἰδίωμα τῆ καταπετάσματος, τὸ νὰ ἐξοσκεπάσῃ τὰ κεκρυμμένα εὐδοκῶν τε πράγματα, ὅταν αὐτὸ τραβιχθῇ ἐπάνω, καὶ σηκωθῇ.

21. „Καὶ Ἱερέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τῆ Θεῶς“

Πάλιν ἐδῶ ἐπαναλαμβάνεται ἀπὸ κοινῆς τὸ ἔχοντες, ἤγε ἔχοντες ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, Ἱερέα μὲν μέγαν, τὸν Χριστόν, οἶκον δὲ Θεῶς, αὐτὸν τὸν ἴδιον ἑαυτοῦν μας, κατὰ τὸ „ἐνοικῶν κῆσιν ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω“ (Λούτ. κς'. 12. β'. Κορ. 5'. 16.) ἢ διὰ τὸ εἰπῶ προσφύεσθον, οἶκον ὀνομάζει ὁ Παῦλος ἐδῶ τὸν ἕρανόν· διὰ τὸ τὸν ἕρανόν ὀνομάζει καὶ Ἁγία, καὶ μέσα εἰς ἐκεῖνον, λέγει, ὅτι λειτουργεῖ ὁ ἐδικός μας Ἀρχιερεὺς Χριστός, καὶ παρακαλεῖ διὰ λόγους μας (1).

22. „Προσερχώμεθα“.

Εδῶ ἀποδίδεται τὸ „ἔχοντες παρρησίαν, καὶ ἔχοντες Ἱερέα μέγαν“· εἰς ποῖον δὲ λέγει νὰ προσερχώμεθα; εἰς τὴν πίσιν τῆ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν λατρείαν αὐτῆς· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, εἰς τὸν ἕρανόν ὃς προσερχώμεθα, λέγει, ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ νοερώς· εἰς τὸν ἕρανόν ἐκεῖνον, ὅπου δέξεται ὁ Ἀρχιερεὺς ἡμῶν Χριστός (2).

„Μετὰ ἀληθινῆς καρδίας“.

Ητοι ὃς προσερχώμεθα νοερώς εἰς τὸν ἕρανόν, μὲ ἀδελφὸν πρὸς τὰς ἀδελφάς μας καρδίας καὶ ἀνυπόκριτον· ἢ καὶ μὲ ἀδίστακτον καρδίαν, καὶ μηδὲν ἀμφιβάλουσιν διὰ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, καὶ διὰ τὸ μικροψυχῶσαν· δι' ὃ καὶ ἀκολουθῶς λέγει·

„Ἐν πληροφορίᾳ πίστεως“.

Μὲ τὸν λόγον τῶν διδάσκει ὁ Παῦλος ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς μὲ τὴν τρόπον δὲ θέλομεν μικροψυχήσομεν· δηλαδὴ, αἰσῶς καὶ ἔχαμεν πληροφορίαν πίστεως, ἤγε πίσιν ἀπληρυσμένην, καὶ τελειοτάτην· διότι εἶναι δυνατὸν, νὰ πισθῇ μὲν τις, ὅχι ὅμως καὶ μὲ πληροφορίαν· καθὼς θετέον μερικοὶ αὐθιχοὶ Χριστιανοὶ λέγουσιν, ὅτι, ἄλλοι μὲν, ἔχον νὰ ἀνασηθῶν, ἄλλοι δὲ, δὲν θέλουν ἀνασηθῶν, ἐπειδὴ τὰ λόγια ταῦτα, δὲν εἶναι πλήρης καὶ τελεία πίσις, ἀλλὰ ἀπλήρης. Μὲ πληροφορίαν λοιπὸν, λέγει, πίστεως, ὃς προσερχώμεθα· δι' ὅτι ἐπειδὴ τὰ τῶ ἐδικῆς μας Ἀρχιερέως Χριστοῦ δὲν εἶναι ὁρατὰ, ἀλλὰ ὅλα εἶναι νοητὰ, καὶ διὰ πίστεως μόνης θεωρούμενα, καὶ ὁ Ναός τε, ἢτοι ὁ ἕρανός, καὶ ἡ θυσία τε, ἢτοι τὸ σῶμά τε, καὶ αὐτός ὁ Ἀρχιερεὺς Χριστός, (ταῦτα πάντα γὰρ εἶναι κεκρυμμένα ἀπὸ τὰς σωματικὰς αἰσθήσεις μας, καθὼς καὶ εἰς τὸν παλαιὸν νόμον ὅταν ὁ Ἀρχιερεὺς εἰσῆρχετο εἰς τὸ Ἁγία

(1). Ὁ δὲ Θεοδόχης ὡς ἐρμηνεύει τὰ ῥητὰ ταῦτα· „καταπέτασμα δὲ, τὴν δεσποτικὴν ὠνόμασε σάρκα“· διὰ ταύτης γὰρ ἀπολαύομεν τῆς εἰς τὸ Ἁγία τῶν Ἀγίων ἐξουσίας· ὡς γὰρ ὁ κατὰ νόμον Ἀρχιερεὺς διὰ τὸ καταπετάσματος εἰς τὸ Ἁγία τῶν Ἀγίων ἐξουσίαν, ἐτέρως δὲ αὐτὸν εἰσελθόν, ἀδύνατον ἦν· ὡς οἱ εἰς τὸν Κύριον πεπιστωκότες, διὰ τῆς τῆς Παναγίας

„Σώματος μεταλήψας, τῆς ἐν ἕρανοῖς ἀπολαύσει ποταμίας“· οἶκον δὲ τῆ Θεῶς, τὰς πίστες προσηγόρευσε“.

(2). Ἰσως δὲ λέγει ὁ Παῦλος νὰ προσερχώμεθα νοερώς εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον Ἱερέα μέγαν ἡμῶν, τὸν Χριστόν, ἐξωθεν νομίζοντες αὐτὸν, καθ' ὅτι τὸ προσέρχομαι ὡς ἐπιστοπλῆστον μὲ ἐμφυχον σωπάζεται πρὸς αὐτόν.

Ἀγία τῶν Ἀγίων, ἦτον κευρυμμένος ἀπὸ τὰ ὀμμάτια τῶν ἀνθρώπων·) διὰ τὸτο, λέγω, χρειάζομεθα εἰς τὸ ἰδὲ θεωρήσωμεν ταῦτα, πῶς πεπληρωμένοι, καὶ ἀδίσκοντες.

„Ἐρραντισμένοι τὰς καρδίας ἀπὸ συνηθέσεως πονηρίας“.

Αφ' ἑαυτέρω εἶπεν ὁ Ἀπόστολος περὶ πίσεως, δείχνει πῶς ὅτι δεῦν ἀρκεῖ μόνῃ ἡ πίσις, ἀλλὰ χρειάζεται καὶ ζωὴ ἐνάρετος, καὶ ἔργα θεάρετα· οἱ μὲν γὰρ Ἰουδαῖοι ἐρραντίζοντο, ἤγουν ἐκαθαρίζοντο μόνον κατὰ τὸ σῶμα, καὶ ὅχι κατὰ τὴν ψυχὴν· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοί, καθαρζόμεθα κατὰ τὴν ψυχὴν, καὶ καρδίαν, ὥστε ὅπως νὰ μὴ γνωρίζωμεν μέσα εἰς τὴν συνείδησίν μας κανένα πονηρόν· θέλωμεν δὲ ῥαντισθῶμεν, ἤγουν καθαρῶς μετὰ τὴν ἀρετὴν, ἢ καὶ μετὰ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὅποιον Πνεῦμα ἐσυγχώρησε τὰς ἁμαρτίας μας ἐν τῷ βαπτίσματι, καὶ μᾶς ἐδωκάμωσεν, ὥστε νὰ μὴ πίπτωμεν πάλιν εἰς τὰ ἴδια ἁμαρτήματα, ἐὰν καὶ ἡμεῖς θέλωμεν καὶ ἀγωνίζομεθα.

23. „Καὶ λελασμένοι τὸ σῶμα ὕδατι καθαρῶ“.

Υδωρ καθαρὸν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Παῦλος τὸ Ἅγιον Βάπτισμα, ἢ διὰ τὸ κάμνει καθαρὸς τὸς βαπτιζομένους, ἢ διὰ τὸ δεῦν ἔχει μεμιγμένον αἷμα, καθὼς ἦτον μεμιγμένον εἰς τὸν παλαιὸν νόμον μετὰ αἷμα τὸ νερόν τῆς σποδῆς (1). ἀγκαλιὰ δὲ καὶ ἡ ἐν τῷ λυτρῷ τοῦ βαπτίσματος χάρις τοῦ Πνεύματος, καὶ τὰ σώματα, καὶ τὰς ψυχὰς καθαρίζει, ὁ Παῦλος ὅμως ἐδῶ, δεῦν ἀναφέρει διὰ τὴν ἀεράτην καθάρσιν τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ διὰ τὴν ὁρωμένην τὴν σῶματος, καὶ διὰ τὸτο τὸ ὁρατὸν νερόν μετὰ τὸ ὁρατὸν σῶμα ἐσυνήρμωσεν· ἐπειδὴ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν κρίσιν τοῦ βαπτίσματος, τὸ νερόν παραλαμβάνεται διὰ τὸ σῶμα, καὶ ὅχι διὰ τὴν ψυχὴν· ἐπειδὴ καθὼς εἴμεθα διπλοὶ ἐκ ψυχῆς, καὶ σώματος, ἐτίθεται καὶ ἡ καθάρσις διπλὴ, τῆς μὲν ψυχῆς, διὰ τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος, τῆς δὲ σώματος, διὰ τὸ ὕδατος.

„Κατέχωμεν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος ἀκλινῇ“.

Ητοι ἄς κρατῶμεν βεβαίαν τὴν ἐλπίδα ἐκείνην, ὅπως ὁμολογήσαμεν ὅταν ἐβαπτίσθην· διότι εἰς τὴν ἀρχὴν ὅταν ἐπιστάσαμεν, ἐλπίσαμεν, ὅτι καὶ ἡμεῖς θέλωμεν ἔμβομεν εἰς τὸν ἑρᾶνον, ὅπως ἐμβῆκεν ὁ Χριστός, καὶ ὁμολογήσαμεν, ὅταν ἐδώκαμεν τὰς συνθήκας καὶ ὑποσχέσεις τῆς πίσεως, ὅτι πισθόμεν εἰς ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ προσμενόμεν ζωὴν μετὰ τοῦ αἰῶνος. Αὐτὴν λοιπὸν, λέγει, τὴν ὁμολογίαν, ἄς κρατῶμεν πάντοτε στερεὰν μετὰ ὅλην τὴν ψυχὴν, καὶ καρδίαν μας.

„Πισὸς γὰρ ὁ ἐπαγαλαγμένος“.

Μετὰ τὸν λόγον τῶτον μᾶς ἐνδυναμόνοι ὁ Παῦλος, πῶς νὰ κρατήσωμεν τὴν ὁμολογίαν τῆς πίσεως, καὶ τὴν ἐλπίδα βεβαίαν· αἰσῶς δηλαδὴ καὶ σοχασθῶμεν τὸ ἀξιοπίστον τοῦ Χριστοῦ, ὅπου μᾶς ὑπεσχέθη τὴν μέλλουσαν ζωὴν αἰώνιον. Πισὸς εἶναι, λέγει, ἡγουν ἀληθινός, ὁ Χριστός, ὅπως εἶπεν ὅτι „ἐὰν ἐμοὶ διακοιῇ τις, ἐμοὶ ἀκολουθήτω· καὶ ὅπως εἰμὶ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται“. (Ἰωάν. 13. 26.) Καὶ πάλιν πρὸς τὸν Πατέρα διὰ

(1) Ἡ Ἁγία Γραφή δεῦν φανερώνει ὅτι μαζὶ μετὰ τὸ ὕδωρ τῆς σποδῆς τῆς δαμάλεως ἐμίγνεται καὶ αἷμα, καὶ ὅπως ἐρραντίζετο· ὅπως γὰρ λέγει· „Καὶ λήφονταί τῶν ἀκαθάρτων ἀπὸ τῆς σποδῆς τῆς κατακαυμένης τοῦ ἀγνισμοῦ, καὶ ἐκχεῖσιν ἐπ' αὐτὴν ὕδωρ ζῶν εἰς σκεῦος, καὶ λήφεται ὕσσωπον, καὶ βέβηαι εἰς τὸ ὕδωρ, ὁ ἄνθρωπος καθαρὸς, καὶ περιέρῃται ἐπὶ τὸν οἶκον, καὶ ἐπὶ τὰς ψυχὰς, ὅσαι ἂν ὦσιν ἐκεῖ, καὶ ἐπὶ τὸν ἡμετέρον, καὶ ὅσους τὸ ἀνθρώπινον“. (Ἀριθ. 19. 17.) Μὴ πο-

τε ἐν ἐπειδὴ ἡ δαμάλις ἡ ὀλοκαυτωμένη καὶ γινομένη σποδός, ἐκαίετο μετὰ ὅλα τὰ κρέατα καὶ τὰ σπλάγχνα καθὼς ἦτον, εἰς δὲ τὰ κρέατα καὶ τὰ σπλάγχνα ἐμεινεν αἷμα ἐν ταῖς φλεβί, διὰ τὸτο λέγει ὁ Ἱερὸς Θεοφύλακτος, ὅτι τὸ νερόν τῆς σποδῆς ἦτον μεμιγμένον μετὰ αἷμα· ἀλλὰ γὰρ καὶ ἡ Ἁγία Γραφή φανερώς λέγει, ὅτι μετὰ τὸ αἷμα κατακαίετο ἡ δαμάλις· „Καὶ τὸ δέρμα, καὶ τὰ κρέα αὐτῆς, καὶ τὸ αἷμα αὐτῆς σὺν τῇ κόπρῃ αὐτῆς κατακαυθήσεται“. (Ἀβθ. 19. 5.)

διὰ τὰς πίστες ἔλεγε· „Πάτερ, ὃς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπως εἰμι ἐγὼ, κακῆνοι ὡς
„μετ' ἐμῶ· ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν, ἣν ἔδωκάς μοι“· (Ἰωάν. ιζ'. 24.)

24. „Καὶ κατανοῶμεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ καλῶν
„ἔργων“· (1)

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος εἰς ἡμᾶς τὴν τελειότητα τῆς ἀγάπης, καὶ λέγει·
„κατανοῶμεν ἀλλήλους“ ἦγεν ἅς σοχαζώμεθα, ὡς ἀδελφοί, ὅποιοι εἶναι ἐνάρετος ἀπὸ ἡμᾶς,
διὰ τὰ πὺν μιμώμεθα· ὅχι διὰ τὰ πὺν φθονῶμεν, κατηγοροῦντες αὐτὸν ὡς ὑπερήφανον, καὶ
ἄλλα δύσφημα ὀνόματα κατ' αὐτῷ λέγοντες, ἀλλὰ βλέποντες αὐτὸν, ἅς παροξυνώμεθα,
ἦγεν ἅς παρακινῶμεθα περισσώτερον εἰς τὸ νὰ κάμνωμεν καὶ ἡμεῖς πὺς αὐτὰς ἀρετὰς, καὶ τὰ
καλὰ ἔργα ἐκείνης· ὁ δὲ παροξυσμὸς ἔπος καὶ ἡ παρακίνησις, δεῖ εἶναι γαίνημα τῷ φθόνῳ,
ἀλλὰ τῆς ἀγάπης· διὰ τὴν, καθὼς τὸ σίδηρον ὀξύνει τὸ ἄλλο σίδηρον, ἔτσι καὶ ἡ ἐνάρετος
ψυχὴ, παροξύνει καὶ παρακινεῖ τὴν ἄλλην ψυχὴν εἰς τὰς αὐτὰς ἀρετὰς, ὅχι ὅμως μετὰ φθό-
νον καὶ ζηλίαν, ἀλλὰ μετὰ ἀγάπην, καθὼς εἶπε καὶ ὁ Παροιμιαστής· „σίδηρος σίδηρον ὀξύνει,
„ἀνὴρ δὲ παροξύνει πρόσωπον ἐταίρου“· (Παρ. κζ'. 17.) ἢ λέγει τὸ Παῦλος, ὅτι
ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἅς συναναστροφώμεθα ἕνας μετὰ τὸν ἄλλον, ὅχι διὰ τὰ μυχώμεθα, ἀλλὰ
διὰ τὰ θερμαινόμεθα περισσώτερον διὰ τῆς συναναστροφῆς, εἰς τὸ νὰ ἀγαπάμεν ὅλους τὸν
ἄλλον, καὶ νὰ μιμώμεθα ὅλους τὰ ἄλλα τὰ καλὰ ἔργα ὅπως ἔχει.

25. „Μὴ ἐγκαταλείποντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν“·

Μὲ τὸ νὰ ἤξωρη ὁ Παῦλος, ὅτι τὸ νὰ συναναστροφώμεθα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἀναγκα-
στύμας, τὸτο γεννᾷ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην· διὰ τὸτο μᾶς συμβιβάζει ἐδῶ νὰ μὴ ἀφί-
νωμεν „τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν“ ἦγεν νὰ μὴ ἀφίνωμεν τὸ νὰ συνερχώμεθα ὅλους μετὰ
τὸν ἄλλον, καὶ τὰ συνέμεθα· μηδὲ νὰ ἐπιτιμώμεν χωρισμούς, καὶ σχίσματα, καὶ παρασυνα-
γωγάς (2)· ἐπειδὴ ὁ Κύριος εἶπεν ὅτι „ὅπως εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς συνιγμένοι εἰς τὸ ἔμῳ
„ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν“· (Ματθ. ιη'. 20.) ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνάρετος προσδοχὴ τῆς
Ἐκκλησίας τὸν Κορυφαῖον Πέτρον ἔλυσε ἀπὸ τὰ δεσμά, καὶ ἀπὸ τὴν φυλακὴν τὸν ἐλύτρω-
σε, καθὼς εἶναι γεγραμμένον εἰς τὰς Πράξεις ἐν Κεφαλ. ιβ'.

„Καθὼς ἔδος τιςιν“·

Εἰδὼν μὲ τὰ λόγια ταῦτα, μέμφεται καὶ κατηγορεῖ ὁ Παῦλος ἐκείνους, ὅπως ἐχωρίζοντο
ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν τῶν.

„Ἀλλὰ παρακαλῶντες ἑαυτοὺς“·

Ητοι ὅλους τὸν ἄλλον, λέγει, παρηγορεῖτε Χριστιανοί, καὶ ὅλους τὸν ἄλλον συμβιβάζετε
ἀδελφικῶς, καὶ παρακινεῖτε εἰς τὴν ἐργασίαν μὲν τῆς ἀρετῆς, καὶ τῷ καλῷ, εἰς ἀποστροφὴν
δε

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμενικὸς ἔπος ἐρμηνεύει τὸ ῥῆσιν τα-
στο· ὡς ἐκείνοι μόνον ἅς κατανοῶμεν ὅλους τὸν ἄλλον καὶ
ἅς ἐρδυνώμεν, τῶν ὁποίων ἡ ἐρδύνα καὶ κατανόησις μᾶς
ἀκονίζει εἰς τὴν ἀγάπην· τῶν δὲ κάμνωσιν ἐκείνοι, ὅ-
πως δεῖ ὑπομένειν νὰ ἀκούσιν κἀνέκα κακῶν διὰ τὸν ἅ-
δελφόν τῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα τῶν ἀδελφῶν
τῶν, εἰς τὸ ἀγαθὸν τὰ ἐκλαμβάνειν καὶ τὰ σοχαζοῦνται·
Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὅπως τὸ ῥῆσιν ἐρμηνεύει· „ἡς ἀλλήλους
„φισίν ἀποβλεπωμεν, καὶ ζηλώσωμεν πρὸς τὰς πελάς ἐκα-
„στος κατορθώματα· καὶ γὰρ σίδηρος σίδηρον θηγῇ,
„καὶ λίθος λίθῳ προσειβόμενος ἀποκτείνει φλόγα“·

(2) Ἄλλο εἶναι χίσμα, καὶ ἄλλο, παρασυναγωγή·

χίσμα μὲν γὰρ εἶναι κάποιον ζήτημα Ἐκκλησιαστικόν
καὶ δικοιολιγνόν, καὶ οἱ κατ' αὐτὸ διαφερόμενοι, λε-
γονται χισματικοί· παρασυναγωγή δὲ εἶναι, ἐκείνοι ὅ-
πως κάμνωσιν τινὲς ἀνυπότακτοι Ἱερεῖς, καὶ Ἐπίσκοποι,
οἱ τινες μὲν πρὸς νὰ ἐπείσαν εἰς σφάλματα, καθρέδισαν
μὲν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴν κανονικῶς, μὴ θέλοντες δεῖ νὰ
ὑποπαχθῶν εἰς τὸς κανόνας, ἀνθεντικῶς αὐτοὶ ἑαυτοὺς
ἐξεδίκησαν, καὶ ἐνήργησαν πρὸς τὴν Ἀρχιερωσύνην, καὶ
Ἱερουσαλὴν κατ' ἰδίαν, μαζὶ δὲ μὲν αὐτοὺς συνηκολύθησαν
καὶ ἄλλοι, ἀποστατήσαντες ἀπὸ τὴν Καθολικὴν Ἐκκλη-
σίαν· περὶ ὧν ὅρα τὸν ἅ. Κανὸνα τῶν Μεγάλων Βασιλέων,
καὶ πᾶς εἰς τῶν ὑποσημειώσεων, ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ.

δὲ τῆς ἀμαρτίας, καὶ τὴ κακῇ· ἐπεὶ κατὰ τὸν Σολομώντα· „ἀδελφός ὑπ' ἀδελφοῦ βοηθῆ-
 „μενος, ὡς πόλις ὀχυρά, καὶ ὑψηλή, ἰσχύει δὲ ὥσπερ τεθεμελιωμένον βασίλειον“.
 (Παρ. ιη. 19.)

„Καὶ τοσούτω μᾶλλον, ὅσῳ βλέπομεν ἐγγίζεσαν τὴν ἡμέραν“.

Τόσον περαιοτέρων, λέγει, πρέπει ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ νὰ εἴμεθα διὰ τῆς ἀγάπης, καὶ νὰ παρακινῶμεν οὕτως τὸν ἄλλον εἰς τὴν ἀρετὴν, ὅσῳ περαιοτέρων βλέπομεν πῶς πλησιάζει ἡ ἡμέρα τῆς συντελείας τῷ Κόσμῳ, καὶ τῆς κρίσεως· διὰ τί ὀλίγος καιρὸς ἀκόμη περ-
 νᾷ, καὶ ἔπειτα χωρίζομεθα ἀπὸ τῶν τὸν Κόσμον· καὶ λοιπὸν διὰ τί νὰ χωρίζομεθα ἀνα-
 μετιζόμενοι; ἔτι δὲ ὁ λόγος εἶναι παρηγορία εἰς τὰς εἰς Ἰουδαίων πιστεύσαντας Χριστιανὰς,
 οἵτινες ἦσαν ἀποκατωμένοι ἀπὸ τῆς πειρασμῆς· ἀκούοντες γὰρ ἔτι, ὅτι πλησιάζει ἡ ἡμέ-
 ρα τῆς κρίσεως, ἐλάβανον παρηγορίαν εἰς τὰς θλίψεις των· καθὼς μὲν τὸν αὐτὸν τρόπον
 ἐπαρηγόρησεν ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος καὶ τὰς Φιλιππησίους εἰπὼν εἰς αὐτάς· „ὁ Κύριος ἐγγύς,
 „μὴ δὲ μεριμνᾶτε“· (Φιλίπ. δ'. 5.) καὶ πρὸς Ῥωμαίους δὲ ἔγραφε· „νυνὶ ἐγγύτερον ὑμῶν
 „ἡ σωτηρία, ἢ ὅτε ἐπιστάμεν“· (Ῥωμ. ιγ'. 11.)

26. „Ἐκσίσως γὰρ ἀμαρτανόντων ἡμῶν“

Απὸ τῆς χρηστότερης ἐπαραινέσεως ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος τὰς εἰς Ἰουδαίων Χριστιανὰς νὰ
 μὴν ἀμαρτανῶν, ἦσαν ἀπὸ τῆς παρρησίας, ὅπερ ἔλαβον πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἀπὸ τῆς συγ-
 χωρήσεως τῶν ἀμαρτιῶν ὅπερ ἠξιώθησαν· τῶρα δὲ φοβίζει αὐτὰς καὶ ἀπὸ τῆς λυπηρᾶς, καὶ δει-
 νᾶς, τῆς ὁποίας ἔχον νὰ δοκιμάσων, ὅσοι δὲν ἀπέχων ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας. Βλέπει δὲ, ὡς ἀνα-
 γνῶστα, πῶς ὁ Παῦλος εἶναι εὐσπλαγχνὸς, καὶ συγχωρητικὸς· δι' ὅτι λέγει, ὅτι αἰσῶς καὶ
 ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ θεληματικῶς ἀμαρτανῶμεν, δὲν ἀπομένει πλέον ἄλλη θυσία διὰ νὰ
 συγχωρήσῃ τὰς ἀμαρτίας μας. Τί δὲ συμπέρασμα δίδωται ἀπὸ τὸν λόγον τῶν; ὅτι αἰ-
 σῶς τινὰς ἐκ τῆς ἐναντίας καὶ ἀμαρτανῆς θανάτου καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ, αὐτὸς ἔχει κάποιαν ὀλί-
 γην συγχώρησιν· πάλιν δὲ λέγει, ὅτι ἀμαρτανόντων ἡμῶν, εἰς χρόνον ἀπερασμένον, ἀλλὰ
 ἀμαρτανόντων, εἰς χρόνον ἐνεσῶτα· ὅπερ θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι αἰσῶς καὶ ἡμεῖς ἐπιμενώμεν
 εἰς τὴν ἀμαρτίαν ἀμετανοήτως· ὥστε ἐκ τῆς ἐναντίας συνάγεται ὅτι αἰσῶς καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν
 ἀμαρτίαν δὲν ἐπιμενώμεν, ἀλλὰ δείξωμεν μετάνοιαν, θέλωμεν λάβομεν συγχώρησιν· καὶ
 λοιπὸν ἐπεὶ ὁ Παῦλος εἰσάγει τὴν μετάνοιαν μετὰ τὰ λόγια ταῦτα, πᾶς εἶναι ἐκείνους, ὅπερ
 λέγουν πῶς ἀναιρεῖ τὴν μετάνοιαν μετὰ τὰ λόγια; κακῶς γὰρ καὶ ἀσότης τὸ λέγουν.

„Μετὰ τὸ λαβῆναι τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας“

Ητοι ὕστερα ἀφ' ἧς ἐλάβομεν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς Χρῆστῆς, καὶ πάντων τῶν δογμάτων τῆς
 πίστεως.

„Οὐκέτι περὶ ἀμαρτιῶν ἀπολαμβάνεται θυσία“.

Αἰσῶς, λέγει, καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἀμαρτανῶμεν θεληματικῶς καὶ ἀμετανοήτως, ἀφ' ἧς
 ἐγνωρίσαμεν τὸν Χριστὸν καὶ ἐπιστάμεν εἰς αὐτὸν, πλέον δὲν ἔμεινεν εἰς ἡμᾶς ἄλλη θυσία
 διὰ νὰ συγχωρήσῃ τὰς ἀμαρτίας μας. Δὲν ἀναιρεῖ δὲ μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Παῦλος τὴν με-
 τάνοιαν, καθὼς μερικοὶ παρεξηγῶσιν αὐτὰ (1)· ἀλλὰ δείχνει, ὅτι πλέον δὲν μένει δό-
 ρον βάπτισμα, καθ' ὅτι ἡδε δόξος θάνατος εἶναι τῆς Χρῆστῆς· θυσίαν γὰρ ἐδῶ τὸν θάνα-
 τον

(1) Οἱ Σχισματικοὶ δηλαδὴ Νουβητικοὶ, οἵτινες
 πᾶς λόγια ταῦτα τῷ Ἀποστόλῳ, καὶ ἄλλοις ὁμοίως, κακῶς
 καὶ ἀσότης ἐνοούτες, καὶ παρεξηγούμενοι, δὲν ἐδέχοντο
 εἰς μετάνοιαν ἐκάναν, ὅπερ μετὰ τὸ Βάπτισμα παρέπι-
 πτον, καὶ ἀρνοῦντο τὸν Χριστὸν, ὅποιοι ἦσαν οἱ ἐπὶ

Δεχίμ τῷ Βασιλεῦς ἀρνηθέντες Χριστιανοὶ τὸν Χριστόν.
 Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῶν „Καὶ παραπεσόντας πᾶ-
 „σιν ἀνακαίνιζαν εἰς μετάνοιαν“· (Ἑβρ. ε'. 6.) καὶ
 τὴν ὑποσημείωσιν τῶν „σκηνίσμα, ὡς πάλιν ὠδήγῳ“.
 (Γαλ. δ'. 19.)

τῶν τῶ Χριστῷ ὀνομάζει, καθὼς τὸν ὀνόμασε καὶ πρότερον εἰπὼν· „μιᾶ γὰρ προσφορά (ἢ τοῦ „θυσία) πεπλειώκεν εἰς τὸ διλυκεῖν τὰς ἀγιαζομένους“· (Ἑβρ. ι. 14.) δι' ὅτι τὸ βάπτισμα, ὅπερ βαπτίζομεθα, εἰκονίζει τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ· καθὼς λοιπὸν ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ εἶναι οὗτος, ἔτι καὶ τὸ εἰκονίζει τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ βάπτισμα, εἶναι οὗτος (1). Διὰ τί λοιπὸν ἐσὺ ὦ Χριστιανέ, ἀμαρτανεύεις ἔτι φόβῳ, καὶ ἀδιαύτροπα, εἰς καιρὸν ὅπερ δεῖ εἶναι πλέον ἐλπίδα καὶ ἐξαλείφῃς ἀκόπως διὰ μέσου τοῦ βαπτίσματος τὰς ἀμαρτίας σου; λοιπὸν ἐπιμελεῖ καὶ κάμνης ἔργα καλὰ, καὶ καὶ μὴ μολύνεσθαι μετὰ τὰς ἀμαρτίας.

27. „Φοβερά δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος, ἐσθίαν μέλ-
„λοντος τὸς ὑποκταντίους“.

Βλέπε, ὦ ἀναγνώστη, πῶς ὁ Ἀπόστολος μετὰ τὰ λόγια ταῦτα φαίνεται ὡσαύτῃ καὶ διδῆναι ψυχῇ εἰς τὴν φωτίαν· διότι, καθὼς οὗτος θνητὸν ὅταν περαχθῇ ἀπὸ κήρυγμα, θυμόνεται, καὶ ἀγριεύει, καὶ δεῖ παύει ἕως ἢ καὶ ἀρπάσῃ κήρυγμα ζῶν, ἢ ἀνθρώπων, διὰ καὶ καταφάγῃ αὐτὸν, καὶ καὶ χορτάσῃ τὸν θυμὸν τῶ· τοις πετρόπως καὶ ἡ φωτία ἐκείνη τῆς μελλούσης γενε-
της, μετὰ τὸ καὶ λάβῃ τρόπον τινὰ ζῆλον καὶ θυμὸν ἐναντίον ἐκείνων, ὅπερ παραβαίνειν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀγριεύει κατ' αὐτῶν, δεῖ παύει ἕως οὗ καὶ ἀρπάσῃ αὐτὸς ὡς ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ, καὶ καὶ τὰς κατατρώγῃ παντοτινά· ἐπεὶ δὲ δεῖ εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι μέλλει καὶ φάγῃ (ἢ γενεὴν μίαν φοράν) ἡ φωτία ἐκείνη, ἀλλὰ εἶπεν ὅτι μέλλει καὶ τρώγῃ, ἢ γενεὴν αἰωνίως καὶ παντοτινά (2)· ὑποκταντίους δὲ νόησον, ἀγαπητέ, ὅχι μόνον τὰς ἀπίστους, ἀλλὰ καὶ τὰς πιστὰς μετὰ Χριστιανούς, ἐργαζομένους δὲ καὶ ἐναντία εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ.

28. „Ἀθετήσας τις νόμον Μωσέως“

Απὸ τοῦ ἐλάττονος συμπεραίνει ἐδῶ τὸ μείζον ὁ Ἀπόστολος, ἢ γενεὴ ἀπὸ τῆς ὀλιγωτέρας παιδείας, ὅπερ ἐδίδον ὁ παλαιὸς νόμος, δείχνει τῇ μεγαλιτέραν τιμωρίαν, ὅπερ ἔχον· καὶ λάβαν οἱ παραβαίνοντες τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ, ἵνα μετὰ τὸν τὸν τρόπον κάμῃ τὸν λόγον τῶ ἀξιοπιστότερον· νόμον δὲ Μωσέως, ὀνομάζει τὸν παλαιὸν νόμον, καθ' ὅ,τι διὰ μέσου τοῦ Μωσέως ἐδόθη αὐτὸς παρὰ Θεοῦ εἰς τὰς Ἰουδαίας.

„Χωρὶς οἰκτιρμῶν, ἐπὶ δυσὶν, ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει“
(Δελτ. ιζ'. 6.)

Η γενεὴ αἰσῶς, λέγει, τινὰς παραβῇ τὸν νόμον τοῦ Μωσέως, καὶ κάμῃ κήρυγμα σφάλ-
μα, εἰδὼ μαρτυρηθῇ ἀπὸ δύο, ἢ τρεῖς μάρτυρας ὅτι ἔκαμν ἀληθῶς τὸ σφάλμα ἐκεῖνο, καὶ παρέβη τὸν νόμον, καὶ μὴ γίνεται ἕλεος καὶ ἐυσπλαχνία εἰς τὸν ἀνθρώπον, ἀλλὰ καὶ ἀπο-
θνήσκει ἐξάπαντος μετὰ τὴν παιδείαν, ὅπερ διορίζει ὁ νόμος· „Καὶ ἐξάξεις τὸν ἀνθρώπον
„ἐκεῖνον, ἢ τῇ γυναικὶ ἐκείνῃ, καὶ λιθοβολήσετε αὐτὸς ἐν λίθοις, καὶ τελευτήσῃ, ἐπὶ
„δυσὶ μάρτυσιν, ἢ ἐπὶ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει· ὁ ἀποθνήσκων, ἐκ ἀποθνήσκει ἐφ'
„οὗ μάρτυρι“· (Δελτ. ιζ'. 5.)

29. „Πόσω δοκᾷτε χάροντος ἀξιοθήσεται τιμωρίας, ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ
„Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς Διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος“;

Εἰς τὰς ἰδίους Χριστιανὰς δίδει ὁ Παῦλος καὶ κάμνῃ τῇ κρίσει ταύτῃ, τὸ ὅποιον σωμα-
τίζομεν καὶ κάμνωμεν ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι εἰς τὰ πράγματα, ὅπερ εἶναι πολλὰ φανερά,
ἢ γενεὴ

(1) Ὅρα καὶ πό, „ἐν βάπτισμα“, (Ἑφ. δ'. 5.) „καὶ πυρὸς ζῆλος“ ὡς γὰρ ὑπὸ ζῆλου τινὸς κε-
καμμένον ἐκείνο πῦρ, καταπατᾷ καὶ καταβιβάζει αὐτὸν ἐμ-

(2) Καὶ ὁ Οἰκουμένιος δὲ λέγει ἐρμηνεύων πό· βληθεὶς.

ἦσαν τὸ καὶ κάμνωμεν κρείττους τὸς ἰδίους ἀκροατὰς τῶν λόγων μας· ἐσεῖς, λέγει, Χερσιανοί, ἐσεῖς οἱ ἴδιοι κάμετε τὴν κρείσιν αὐτῶν, καὶ σοχασθῆτε πόσῳ μεγαλιτέραν τιμωρίαν ἔχει τὰ λάβη ἐκεῖνος ὁ Χερσιανός, ὅπῃ καταπατήσῃ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν παράβασιν τῶν ἐντολῶν τε. Τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ τὸ, καταπατήσῃ; ἦσαν ἐκεῖνος, ὅπῃ καταφρονήσῃ· διότι καθὼς ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι καταφρονῶμεν καὶ δευ' ἔχομεν εἰς κἀνὴν ψῆφος, ἐκεῖνα τὰ πράγματα, ὅπῃ καταπατῶμεν μὲ τὸς πόδας μας· ἔτσι καὶ ἡμεῖς οἱ Χερσιανοί, καταφρονῶμεν πρῶτον τὸν Χερσὸν, καὶ δευ' ἔχομεν αὐτὸν εἰς κἀνὴν ψῆφος, καὶ τότε πηγαίνομεν καὶ κάμνομεν τὴν ἁμαρτίαν. Τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ, τὸ αἷμα τῆς Διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος; ἦτοι τὸ νὰ νομίζωμεν ὅταν ἁμαρτανῶμεν ἡμεῖς οἱ Χερσιανοί ὅτι τὸ αἷμα τῆς Χερσῆς, εἶναι ὅμοιον μὲ τὰ ἄλλα κοινὰ καὶ ἁμαρτανῶν αἵματα τῶν ψιλῶν ἀνθρώπων, καὶ καμμίαν τιμὴν παραῶν δευ' ἔχει· Αἷμα δὲ Διαθήκης ἀνόμασεν αὐτὸ ὁ Ἀπόστολος, ἐπειδὴ διὰ μέσε τῶ αἵματος τῆς Χερσῆς, ἐβεβαιώθη εἰς ἡμᾶς ἡ Νέα Διαθήκη, ἥτις μᾶς δίδει τὴν κληρονομίαν τῶν ἀγαθῶν, καθὼς εἶπομεν ἀνωτέρω· „τὸ γάρ φησι τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ Διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ αἱματί μου“ (Λεκ. ιβ'. 20.) Ταῦτα δὲ τὰ λόγια λέγει ὁ Παῦλος διὰ τὰ μυστήρια τῆς σώματος καὶ αἵματος τῆς Κυρίου· διὰ τὴν ὅπῃ ἡμεῖς οἱ Χερσιανοί μεταλαμβάνομεν τὸ ἄχραντον σῶμα, καὶ αἷμα τῆς Κυρίου, καὶ ἔπειτα κυλίωμεν τὸ δεσποτικὸν αὐτὸ σῶμα μέσα εἰς τὸν βόρβορον τῶν σαρκικῶν ἀκαθαρσιῶν μας, ἀράγε τότε δευ' καταπατῶμεν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ; καὶ βεβαιότατα πῶν καταπατῶμεν· διότι ὁ πηλὸς καὶ ἡ λάσπη τῆς γῆς δευ' εἶναι πόσον ἀνάξια τῆς σώματος τῆς Χερσῆς, καθὼς εἶναι ἀνάξια τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἡ τῆς σαρκὸς ἀκαθαρσία. Σημειώσαι δὲ τὸ ρητὸν τῆτο, ὡ ἀναγιῶσα, καὶ μεταχειρίζου αὐτὸ ἐναντίον τῶν Νεσοριανῶν· ἐπειδὴ αὐτοὶ οἱ φρενοβλαβεῖς, νομίζοντες τὸν Χερσὸν ἄνθρωπον ψιλόν, ἀκολούθως καὶ τὸ αἷμα τῆς Χερσῆς νομίζον ὅτι εἶναι κοινὸν μὲ τὸ αἷμα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ τίποτε δευ' διαφέρει ἀπὸ ἐκεῖνο.

„Ἐν ᾧ ἡγιασθή“.

Μὲ τὸν λόγον τῆτον δείχνει ὁ Ἀπόστολος τὴν ἀναισθησίαν καὶ ἀχαρείαν ἐκείνων τῶν Χερσιανῶν, ὅπῃ μεταλαμβάνον τὰ θεῖα μυστήρια, καὶ ἔπειτα τρέχον εἰς τὴν ἁμαρτίαν· ἐπειδὴ, λέγει, ἔπρεπεν αὐτοὶ νὰ ἐντραπῶν καὶ νὰ δὴλασθῶν, ἀλλ' ὅχι ἄλλο, ἀλλὰ καὶ τὸν ἁγιασμόν καὶ τὴν χάριν, ὅπῃ ἡξιώθησαν νὰ λάβωσιν ἀπὸ τοῦ πανάγιου Αἵματος τῆς Κυρίου.

„Καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβερίσας“.

Οποῖος, λέγει, Χερσιανός ἁμαρτάνει, αὐτὸ τὸ ἴδιον Ἅγιον Πνεῦμα ὑβερίζει, ὅπῃ τοῦ ἔδωκε τὴν χάριν· δι' ὅτι ὁποῖος δευ' φυλάξῃ ἀξίως, καὶ καθὼς πρέπει, τὴν ἐργασίαν καὶ χάριν, ἐπὶ τῇ ἐδόθῃ, αὐτὸς ὑβερίζει τὸν ἴδιον ἐκείνον, ὅπῃ τῇ ἔδωκε τὴν ἐργασίαν. Σὲ ἔκαμε, λέγει, Χερσιανέ, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, Υἱὸν Θεοῦ, ἐσύ δὲ γίνεσαι δῆλος τῶν παθῶν καὶ τῆς ἁμαρτίας· ἦλθε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον νὰ καπικήσῃ εἰς τὴν καρδίαν σου, ἐσύ ὅμως ἔμβασες εἰς αὐτὴν τὸν διάβολον· καὶ λοιπὸν πῶς αὐτὰ δευ' εἶναι ὕβρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος;

30. „Οἶδαμεν γὰρ τὸν ἀπόντα· ἐμοὶ ἐκδίκησης, ἐγὼ αὐταποδώσω „λέγα Κύριος“ (Δότ. λβ'. 35.) Καὶ πάλιν· „Κύριος καὶ „νὰ τὸν λαὸν αὐτῷ“ (Ψαλμ. ρλδ'. 14.)

31. „Φοβερόν τὸ ἐμπεσᾶν εἰς χάρας Θεοῦ ζῶντος“.

Ταῦτα τὰ λόγια εἶπε μοι ὁ Ἀπόστολος καὶ διὰ τὴν ἀκολούθιαν τῶν ἀνὴν εἰρημνῶν· ἐπειδὴ γὰρ εἶπε διὰ ἐκείνας τὰς Χερσιανὰς, ὅπῃ ἁμαρτάνουν ὕστερα ἀπὸ τὴν χάριν, καὶ παραβαίνον τὰς ἐντολὰς τῆς Χερσῆς, διὰ τῆτο ἀκολούθως φέρει μάρτυρας τὸν Προφήτην Μωϋσῆν, καὶ τὸν Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει ἐκδικήσῃ τὰς ἐντολὰς τε, ὅπῃ παραβαίνονται, καὶ θέλει παιδεύσῃ τὰς παραβάτας ἁμαρτανῶν· λέγει δὲ ταῦτα πρὸς τέτοις, καὶ διὰ νὰ παρηγορήσῃ τὰς ἐξ Ἰουδαίων πισδύσαντας, οἵτινες ἐμικροψύχουν διὰ τὰς πειρασμὰς καὶ τὰς θλίψεις ὅπῃ

ὅπῃ ἐλάβανον ἀπὸ τῆς ἀπίστεως Ἰουδαίας, καὶ ὡσαύτ' αὐτὰς λέγει τοιαῦτα· μὴ μικροψυχῆτε, καὶ καταπίπτετε ἀδελφοί μου, διὰ τί ἔχετε Θεόν, ὅστις θέλει ἐκδικήσαι τὰς ἐχθράς σας, καὶ θέλει ἀνταποδώσει εἰς αὐτὰς τὴν πρέπουσαν τιμωρίαν· δι' ὃ, τί αὐτὸς μὲ τὸ νὰ ζῇ πάντοτε, διὰ τοῦτο δὲν θέλει γλυτώσων βέβαια ἀπὸ τῶν χειρᾶς ἐκείνοι, ἀπὸ σᾶς περᾶζον· καὶ ἐσεῖς μὲν ἐπέσετε εἰς τὰς χειράς ἐκείνων, οἳ τινες εἶναι ἄνθρωποι θνητοὶ καὶ ὀλιγοχρόνιοι, καὶ ὀλίγοντα γλυτώνετε ἀπὸ αὐτῶν· ἐκεῖνοι δὲ οἱ ἄθλιοι, ἔπεσαν εἰς τὰς χειράς τοῦ πάντοτε ζῶντος Θεοῦ, καὶ διὰ τοῦτο δὲν θέλει γλυτώσων ἀπὸ τὴν τιμωρίαν τε (1). Ὅρα δὲ καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς „ἐμοὶ ἐκδίκησις“ καὶ τὴν ὑποσημείωσιν. (Ῥωμ. ι β'. 19.)

32. „Ἀναμιμνήσκεισθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας“.

Βλέπετε, ὡ ἀναγνώστα, ὅτι δὲν ἐλέγομεν πρότερον ματαίως, πῶς τὸ „ἐμοὶ ἐκδίκησις“, εἶπεν ὁ Παῦλος σκεπασά, πρὸς παρηγορίαν τῶν πιστεύσαντων Ἑβραίων· δι' ὅτι νὰ πῶς καὶ ἐδῶ φανερώτερα εἰς αὐτὰς ὁμιλεῖ, παρακινῶντάς τας νὰ μὴ μακριύων ἀπὸ τὴν ὑπομονὴν. Λέγει λοιπὸν εἰς αὐτὰς ὅτι, μιμηθῆτε, ὡ ἀδελφοί, ὅχι ἄλλως τινὰς, ἀλλὰ τὸν ἴδιον εαυτὸν σας· διὰ τί ἐσεῖς εἰς τὴν ἀρχὴν ὅταν ἐπιστάσασθε, ἠγωνισθήκατε· καὶ λοιπὸν ἐπέειον τὸν πρῶτόν σας ἀγῶνα πάντοτε ἐνθυμεῖσθε, καὶ μὴ διὰ τὴν ἀμέλειάν σας χάσετε τὰ κέρδη ἐκείνα καὶ τὰς μισθούς, ὅπῃ ἀποκτήσατε. Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, σοφίαν τῆς Παύλου παιδαγωγικῆς· διὰ τί ἀφ' ἧς πρότερον ἐφόβισε τὰς ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν, μὲ τὴν ἐνθύμησιν τῆς πυρὸς τῆς γεέννης, τώρα γλυκαίνει αὐτὰς μὲ ἐγκώμια· ὅχι διὰ νὰ τὰς κολακώσῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ παρακινήσῃ αὐτὰς περὶ αὐτὸν μὲ τὰ ἐγκώμια ταῦτα εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς ὑπομονῆς· ἐπειδὴ ἀξιοπιστότερος φαίνεται ἐκεῖνος, ὅπου συμβουλεύει τινὰ, ὅταν τοῦ λέγῃ νὰ μιμηθῇ τὸν εαυτὸν τε, καὶ τὰ προτερινὰ ἔργα, ὅπῃ ἐκατόρθωσε (2), παρὰ ὅταν τοῦ λέγῃ νὰ μιμηθῇ ἄλλους.

„Ἐν αἷς φωτισθεύτες, πολλῶν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθνημάτων“.

Τὸ „φωτισθεύτες“ ὅπῃ λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ἢ τὸ λέγει διὰ τὸ βάπτισμα· φωτισμα ὃν ὀνομάζεται τὸ βάπτισμα, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· (Λόγ. περὶ τοῦ Βαπτίσματος) ἢ τὸ λέγει διὰ τὴν γνῶσιν καὶ φωτισμὸν ἀπλῶς τῆς μυσηρίας τῆς πίστεως, καὶ διὰ τὴν γνῶσιν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ὅπῃ ἔχον νὰ ἀπολαύσων οἱ ἀληθινοὶ Χριστιανοί· διότι, λέγει, ἐσεῖς μὲ τὸ νὰ ἐβαπτίσθητε, καὶ ἐλάβετε τὴν γνῶσιν καὶ φωτισμὸν τῶν μελλόντων, διὰ τοῦτο ὑπεμείνατε ὅχι περασμένους καὶ πάθῃ, ἀλλὰ ἄθλησιν παθνημάτων (ἢ ὅποια λέξις τῆς

(1) Διὰ τί δὲ εἶπεν ὁ Σωστάννα, ὅτι εἶναι κἀκὼν νὰ πείσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀνθρώπων, παρὰ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ; „αἰρετώτερόν μοι ἐστὶ μὴ πράξασαν, ἐμπέσων εἰς τὰς χεῖρας ὑμῶν, ἢ ἀμαρτῶν ἐνώπιον Κυρίου“· (Σωστάν. 23.) καὶ ἀποκρινόμενα, ὅτι παρὰ νὰ πράξῃ τινὰς πλὴν ἀμαρτίας, συμφερώτερον εἶναι νὰ πίπτῃ εἰς χεῖρας τῶν ἀνθρώπων, διὰ τί αὐτοῦ δὲν εἶναι φοβερόν· τὸ δὲ νὰ πράξῃ τινὰς πλὴν ἀμαρτίας, καὶ ἐπίπῃ νὰ μὴ μετανῶν, τότε εἶναι φοβερόν τῇ ἀληθείᾳ νὰ πείσῃ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ, διὰ τί ἔχει νὰ παιδευθῇ παρ' αὐτοῦ μὲ παιδείαν αἰώνιον· ὅθεν εἶπεν ὁ Θεὸς Χρυσόστομος· „ἐάν μὴ μετανῶσιν, εἰς χεῖρας Θεοῦ ἐμπέσονται, ἐκείνο φοβερόν, πῶς εὐδὲ ἐστὶ πῶς εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἐμπέσονται“· (Λόγ. κ'. εἰς τὴν παύσαν.) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ ἀμαρτήσας, διὰ τί παρὰ γινώσκῃ Θεοῦ ἀρεθίσεν τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, ἐπειδὴ ὁμοῦ μετανῶσεν ἑαυτὸν· „ἡμαρτον σφόδρα, ὃ ἐποίησα νῦν Κυρίῳ· παρεβέβασον δὲ τὴν ἀνομίαν τοῦ δούλου σου“ ὅτι ἐμωρανθὼν σφόδρα“· (β'. Βασιλ. κδ'. 10.) διὰ τοῦτο ἐξετάρρευεν εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, καὶ

εἶπε, νὰ πείσῃ κἀκὼν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ, παρὰ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀνθρώπων· „ἐμπέσονται δὲ εἰς χεῖρας Κυρίου, ὅτι πολλοὶ οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ σφόδρα“· „εἰς δὲ χεῖρας ἀνθρώπων ἢ μὴ ἐμπέσω“· (Αὐτῶν. 14.) Ὁ δὲ μακαρίτης Ἠλίας ὁ Μυσιώτης, ἀλλὰ ἀπολογεῖται τὸ τῆς Σωστάννης καὶ τὸ τοῦ Δαβὶδ τοῦτο. Καὶ διὰ νὰ εἰπῶ ἀπλῶς, ὁ μὲν Ἀπόστολος Παῦλος ἐδῶ, σοχαζόμενος πλὴν ἀδεκάστον δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, μὴ πλὴν ὅποιον εἶναι κριτὴς ἐνθυμῶν καὶ ἐννοιῶν καρδίας, καὶ κολάζει αἰώνως, εἶπεν, ὅτι εἶναι φοβερόν πῶς νὰ πείσῃ τινὰς εἰς τὰς χεῖρας τοῦ· ὁ δὲ Συμεὼν, σοχαζόμενος ἐκ τοῦ ἐναντίου πλὴν ἀπερὸν τοῦ Θεοῦ διαπληγχνίαν καὶ τὸ ἔλεος, λέγει ὅτι νὰ πίπτωμεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅχι εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀνθρώπων· „ἐμπέσωμεν εἰς χεῖρας Κυρίου, καὶ ἐκ εἰς χεῖρας ἀνθρώπων“· „ὡς γὰρ ἡ μεγαλωσύνη αὐτοῦ, ἐπὶ καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ“· (Σηρ. β'. 18.)

(2) Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος· „εὐδὲ γὰρ πῶς εἰς προθυμίαν διεγέρει, ὡς τῶν οἰκτῶν κατωρθῶν ματῶν μνημῆ“.

τῆς ἀθλήσεως φανερόνοι καρτερίαν καὶ γενναϊότητα μαρτυρικὴν) καὶ ὅχι ἀπλῶς ἀθλήσιν, ἀλλὰ πολλήν.

33. „Τὸ μεν, ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσι θεατερίζομενοι“.

Βλέπε, ὡ ἀγαθῶσα, ἐγκώμιον, ὅπερ πλέκει ὁ Παῦλος εἰς τὰς πισδύσαντας Ἑβραίας· ἐπεὶ γυναικὶς τῇ ἀληθείᾳ καὶ μεγαλοκαρδίᾳ ψυχῆς εἶναι σημεῖον, τὸ νὰ ὑπομείνῃ ὀνειδισμοὺς καὶ ἀτιμίας· καὶ μαρτυρεῖ ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἀποκλαιόμενος διὰ τὸ καὶ λέγων· „ἐγενήθη τὰ δάκρυά μου ἔμοι ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτός, ὅταν τὰς λέγεσθαί μοι κατ' ἐκείνῳ ἡμέραν „πῶς εἰς ὁ Θεός σου“; (Ψαλμ. μα. 3.) Καὶ „εἰ ὁ ἐχθρὸς ὀνειδισέ με ὑπώλεγον αὐτόν“ (Ψαλμ. νδ. 13.) Καὶ πάλιν· „ὀνειδος ἄφροι ἐδωκάς με“ (Ψαλμ. λς. 6.) Ἀλλὰ καὶ ὁ δίκαιος Ἰωβ ἐλυπείτο καὶ δυσκόλως ὑπόφερε τὰς ὀνειδισμῶν, καὶ μόνον ὅτι ὅλα τὰ ἄλλα παθήματα τὰ ὑπέμεινεν, ὥσταν νὰ ἦτον ἀδάμας σεργότατος· ὅθεν καὶ ὅταν οἱ φίλοι τε τὸν ὀνειδίζον πῶς διὰ τὰς ἀμαρτίας τε τὸν ἐπαίδιδον ὁ Θεός, αὐτὸς τὰς ὀνομάζει ἀνελεήμονας, καὶ κακὰς παρηγορητάς· „παρηγορητὰς κακῶν πάντες“ (Ἰωβ. ις. 2.) Καὶ πάλιν· „ἐπέβησαν δέ μοι ἀνελεημόνως“ (Ἰωβ λ. 21.) Ἀνίσως δὲ καὶ ὁ ὀνειδισμὸς γυνὴν πειρήσια ἔμπροσθεν εἰς πολλὰς ἀνθρώπων, τότε μάλιστα χρειάζεται νὰ ἦναι γενναϊότερα ἢ ψυχὴ· τὸ ὅποιον τὸ ἐφανερώσων ἐδῶ ὁ Ἀποστόλος λέγωντας τὸ „θεατερίζομενοι“· σοχάσαι δὲ πόσον μεγάλοι ἦτον εἰς τὴν ἀρετὴν οἱ πισδύσαντες Ἑβραῖοι ἔτι, πρὸς τὰς ὁποίας γράφει ὁ Παῦλος· ἐπεὶ αὐτοὶ ἐκαταφρόνησαν μὲν διὰ τὸν Χριστὸν δόξαν, καὶ πλεον, ὑβρίζοντο δὲ καὶ ἐθεατερίζοντο ἔμπροσθεν εἰς πολλὰς ἀνθρώπων, ἦτοι ἐπομπάζοντο ὥσταν εἰς θέατρον· ἴσως δὲ νὰ ἐθεατερίζοντο καὶ ἀπὸ ἀνθρώπων διτελεῖς καὶ ἑδαμινὰς (τὸ ὅποιον εἶναι μεγαλιτέρα βάσανος.) καὶ μὲν ὅλον τὸ ὑπέμειναν ὅλα ταῦτα μὲν γενναϊότητα.

„Τὸ δὲ κοινωνοὶ τῶν ὅπως ἀνασρεφομένων γενηθεῖντες“.

Οχι μόνον, λέγει, τὰς ἐδικάσας θλίψεις ὑπέμεινατε, ὡ ἀδελφοί, ἢ ὁποίαις φαίνονται ὅτι σὰς ἠκολούθησαν σωματικῶς καὶ χωρὶς νὰ θέλετε, ἀλλὰ πόσον γενναῖοι καὶ μεγαλόψυχοι ἐφαίνετε, ὥστε ὅτι ἐγίνετε ἀκόμη καὶ συγκοινωνοὶ τῶν Ἀποστόλων τῶ Κυρίου, τῶν ἀνασρεφομένων ὅπως, ἦσαν μὲν θλίψεις καὶ ὀνειδισμοί, καὶ θεληματικῶς ἐβάλετε τὸν ἑαυτὸν σας, διὰ νὰ κακοπαθήτε μαζί με τὰς Ἀποστόλους, καὶ νὰ κοινωνήτε τὰ αὐτὰ βάσανα καὶ παθήματα. Δὲν εἶπε δὲ, ὅτι ἐγίνετε κοινωνοὶ ἐμὲν μοναχῶν, ἀλλὰ κοινῶς ὅλων τῶν Ἀποστόλων· λέγει δὲ ταῦτα ὁ Παῦλος διὰ νὰ αὐξήσῃ τὸ ἐγκώμιον τῶν πισδύσαντων Ἑβραίων.

34. „Καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς με συνεπαθήσατε“.

Οχι μόνον, λέγει, ἐσεῖς ἀδελφοί δεὺν ἐχρειάσθητε τὴν ἐδικὴν με παρηγορίαν εἰς τὰς θλίψεις σας, ἀλλὰ ἀκόμη ἐγίνετε καὶ εἰς τὰς ἄλλας παρηγορίας· καὶ τότε εἶμαι μάρτυρας ἐγὼ ὁ ἴδιος.

„Καὶ τὴν ἀρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε“.

Εἶπεν αὐτῶν ὁ Παῦλος πῶς οἱ εἴς Ἑβραίων πισδύσαντες, ἐσυγκοινωνήσαν εἰς τὰς θλίψεις με τὰς ἄλλας, ἦτοι με τὰς Ἀποστόλους· πῶρα δὲ πάλιν λέγει, ὅτι ὑπέμειναν καὶ τὰς θλίψεις, ὅπερ ἠκολούθησαν εἰς αὐτοὺς. Μεγάλον λοιπὸν ἔργον ἦτον εἰς τὰς εἴς Ἑβραίων πιστὰς, ὅτι διήρπασαν οἱ ἅπιοι Ἑβραῖοι τὰ ὑπαρχοντά των· δι' ὅ,τι με τὸ νὰ πισδύσουν αὐτοὶ εἰς τὸν Χριστὸν, διὰ τὸ οἱ ὁμόφυλοι των ἅπιοι Ἑβραῖοι διήρπασαν τὰ ὑπαρχοντά των· ὅθεν ἀποτέλεσμα τῆς πίστεως αὐτῶν ἐστὶν ἡ τῶν ὑπαρχόντων τὰς ἀρπαγὴν· ἐπεὶ ἐὰν δεὺν ἤθελαν πισδύσουν, αὐτοὶ ἔχοντες τὰ ὑπαρχοντά του· μέγαλον, λέγω, κατέρωμα ἦτον τὸ νὰ χάσῃ αὐτοὶ τὰ ὑπαρχοντά των· τὸ δὲ καὶ νὰ προσδεχθῇ, ἦτοι τὸ νὰ ὑπομείνῃ θεληματικῶς τὴν ἀρπαγὴν αὐτῶν καὶ τὸ χάσιμον, καὶ νὰ εἰρῇ αὐτὴν μετὰ χαρᾶς, τὸ ἑκαμινεν αὐτὰς παρομοίας με τὰς Ἀποστόλους, οἱ ὁποῖοι ὅταν ἐδάρθησαν διὰ τὸν Κύριον· „ἐπο-

„ρῶν-

„ρβόντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τῆ συμωδρείς, ὅτι ὑπὲρ τῆ οὐνοματὸς αὐτῆς (τῆ Κυρίου)
καταξιώθησαν ἀτιμασθῆναι“. (Πράξ. ε. 41.) (1)

„ΓΙ-

(1) Δίκαιον μὲν γὰρ ἔχει ὁ μακάριος Παῦλος νὰ
ὑπαινῇ ἐδῶ ἐκείνους, ὅπου ὑπομένουν θεληματικῶς, καὶ
μετὰ χαρᾶς δέχονται νὰ τοὺς ἀρπάξουν οἱ ἄλλοι πρὸς τὴν ὑ-
παρχοντάων ἐπιδὴ κατὰ ἀλήθειαν μέγα κατάρθωμα
ἔστι τὸ, καὶ πλέον φιλοτιμότερον, παρὰ τὴν αὐτοῦ θε-
ληματικῶς ἡδύτης δόσαν ἐλεημοσύνην πρὸς διαρκεστέ-
στα χρήματα καὶ ὑπαρχοντάων· ἐστὶ γὰρ ἀποδοκίμω ὁ
Θεὸς Χρυσόμοις λέγων· „τὴν εὐ ποιῶν σὸ φέρειν ἀρ-
παζόμενοι διὰ τὸν Θεόν, ποῦ μὴ μὴζόντες· διὰ τί;
ὅτι σὸ μὲν, ψυχῆς ἐστὶ καρπὸς καὶ προμνήσεως, ὅθεν
καὶ δὴκὸς γίνεται· πῶς δὲ, ἐπὶ πᾶσι καὶ βίᾳ καὶ δύ-
κολωτερον ἀντὶς μυσία προσηύχεται πάλαντα ἑλόν, καὶ ὡ-
ς δὲν ἡγύσεται πεπονημέναι δεινόν, ἢ τῆς ὀβελίας ἀρ-
παγῆς, καὶ παρὰ γινώμην, οἷσα πρᾶξι· ὅσα πᾶσι φι-
λοσοφία μάλλον ψυχῆς“. (Ὁμιλ. ι. εἰς τὴν πρῶ-
τὴν πρὸς Θεσσαλονικ.). Ὅσον δὲ εἶναι ἐπαίετοι καὶ μα-
κάριοι ἐκείνοι οἱ Χριστιανοὶ ὅπου μετὰ χαρᾶς ὑπομένουν
νὰ ἀρπάξουν οἱ ἄλλοι πρὸς ὑπαρχοντάων, ὅσον ἐκ τῆ
ἐναντίας εἶναι ἄδικοι, καὶ ἐλεεινοί, καὶ πάσης κατηγορίας
ἄξιοι οἱ ἀρπαγεῖς Χριστιανοί, οἱ πρὸς τὴν ἀδελφῶν τῆς ἀρ-
παζόντες πράγματα· διὰ τί αὐτοὶ, ὅχι μόνον βλά-
πτει τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ τὸν Θεὸν παρεξουσιάζει
εἰς τὸ νὰ τοὺς ἐκδικῇ, κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυσόμοιον·
ὅταν ἴδῃς πλῆθυν ἀρπαζόντων πένητας, ἀφῇς τὸν ἐπι-
ρηζόμενον, δάκρυον τὸν ἀρπαζόντα· ὁ μὲν γὰρ
ἀποτίθεται ρυτίον, ὁ δὲ, προσελβεται... καὶ ὁ μὲν
ἀδικηδὴς ὠφελεῖται, ὁ δὲ ἀδικήσας πρὸς μέγιστον βλά-
πτειται... ὡς γὰρ εἰναι ἢ εἰναι ἑδὲν τὸν Θεὸν ὑπο-
παροξύνει, ὡς τὸ ἀρπάξῃ καὶ βιάξῃ καὶ πλεονεκ-
τήν“. (Ὁμιλ. κδ. εἰς τὴν β. πρὸς Κορινθ.).
Διὰ τί οἱ ἀρπαγεῖς καὶ ἀδικηταὶ εἶναι χειρότεροι ἀπὸ τῶν
κλέπτων, κατὰ τὸν Χρυσόμοιον λέγοντα· „τὴν δὲ κλέ-
πτωνος ὁ ἀρπάξων χέρων“. (Ὁμιλ. νβ. εἰς τὸ
κατὰ Ματθ.). διὰ τί οἱ ἀρπαγεῖς καὶ ἀδικηταὶ εἶναι
χειρότεροι καὶ ἀπὸ τῶν φονέων, καθ' ὅτι ὁ μὲν φονεὺς,
πέρνει μίαν ὥραν τὴν ζωὴν τῶ ἀνθρώπου καὶ γλυττοῖσι,
ὁ δὲ ἀρπαξὴ καὶ ἀδικητὴς κάμνει σχεδὸν νὰ ἀποδύσῃ κα-
θε ὥραν ὁ παρ' αὐτῷ ἀδικηδὴς, καθὼς τὸ λέγει ὁ αὐ-
τὸς Χρυσὸς Ἅγιος· „ἢ ὁ φόνος, εἰπέ μοι, καὶ φόνος χη-
ρόν, τὸ λιμὴν παραδόναι πένητας, καὶ ἢ δισμωπτερον
ἐμβαλεῖν, καὶ μετὰ τῆ λιμῆς καὶ βασάνοις ἐκδόναι, καὶ
μυρία ἀνιτισμοῖς; ὁ μὲν γὰρ ἀνδροφόνος ὅμως τὸ ξίφος
ἐκπέπῃ, καὶ μικρὸν λυπήσας χρόνον, ἢ ἐστὶ περὶ αὐ-
τῶν προαγῇ τὴν βασάνον· σὺ δὲ ταῖς συκοφαντίαις,
ταῖς ἐπὶ πᾶσι, ταῖς ἐπιβλαῖς τὸ φῶς ἐργαζόμενος
αὐτῷ σκοπῇ, καὶ ἐν ἐπιθυμίᾳ καθίσας τὸ μυριάκις
ἀποδανῇ, ἐνένοσον ὅσας ἐργάζῃ ἀντ' ἐνός θανάτου“.
(Ὁμιλ. ια. εἰς τὴν πρὸς Ρωμ.). Καὶ πάλιν λέγει·
„φόνος γὰρ ἀρπαγὴν χαλεπώτερον, κατὰ μικρὸν τὸν
πένητα ἀναλίσκει“. (Ὁμιλ. νβ. εἰς τὸν Ματθ.).
Διὰ τί οἱ ἀρπαγεῖς καὶ ἀδικηταὶ ἐκδύνονται τὴν ψυ-
χὴν τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ ἐκδύνονται τὴν φύσιν τῶν
ἀγγέλων καὶ ἀσπαραγγῶν θηρών· ὅθεν ὁ Προφ. τῆς Ἰε-
ζεκιήλ, λέοντες, καὶ λύκαι τῶν ἀρπαγῶν ἀνομάζει λέ-
γον· „οἱ ἀρπαγόμενοι ἐν μέσῳ αὐτῆς ὡς λέοντες ὡ-
ρῶμενοι, ἀρπαζόντες ἀσπαραγμοὺς, ψυχὰς κατεδύνον-
τες ἐν δυνάτει“. (Ἰεζ. κβ. 24.) Καὶ πάλιν· „οἱ
ἀρχόντες αὐτῆς ἐν μέσῳ αὐτῆς ὡς λύκοι ἀρπαζόντες

ἀσπαραγμοὺς τῶ ἐκχέει αἷμα, ὅπως πλεονεξίᾳ πλεο-
νεκῶσι“. (Αὐτῶν. 27.)

Διὰ τὸ τὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος προσάγει νὰ μὴ σωμαστρέφε-
ται τινὰς μετὰ τὸν Χριστιανὸν ἐκείνον, ὅπου ἀρπάξει φανερά,
διὰ τί αὐτὸς δὲν ἔχει κοινὴν μετὰ τὸν ἀνθρώπου τὴν φύσιν·
ἔγραψα ὑμῖν μὴ σωμαστρέφειν εἰς τὴν ἀδελφῶν ὅ-
τι νομαζόμενος ἢ ἀρπαξ, τὴν τοιαύτην μὴδὲ σωιδίαν“.
(Α. Κορ. ε. 11.) Καὶ τελευτᾷ οἱ ἀρπαγεῖς καὶ πλεο-
νέκται, καὶ ἀδικηταί, εἶναι ἀξιοδίκρυτοι καὶ τριτάτοι,
διὰ τί ὑπερῶνται τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, καὶ κληρο-
νομοῦν μίαν αἰώνιον κόλασιν· ἐστὶ γὰρ ἀπορραξίᾳ τὸ
τοιαῦτα τὸ Χρῆμα ὁ μακάριος Παῦλος· „μὴ πλεονεξέ-
τε, ὅτι ἐστὶ πλεονέκτημα... ἔχ' ἀρπαγῆς Βασιλείαν Θεοῦ,
ὅ ὁ κληρονομίᾳσι“. (Α. Κορ. ε. 9.) Ἀλλὰ εἰ τί
ἐλπίζον οἱ ἀρπαγεῖς καὶ ἀδικηταὶ νὰ συγχωρηθῶν αἱ ἀρ-
παγαί, καὶ ἀδικίαι τῶν; πρῶτον εἰς τὴν ἐλεημοσύνην καὶ
ψυχικῶς ὅπως κάμνουν πρὸς τὸ ὅποιον ἡμεῖς ἀποκορνο-
μεθα ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς, καὶ ἀπὸ τῆς θείας Πατε-
ρα· ὅτι σὸ νὰ ἀρπάξῃτε ἐπὶ τῶ ἀδελφῶν τὸ πρᾶγ-
μα, καὶ ἔστω νὰ κάμνεται εἰς ἄλλας ἐλεημοσύνας, τῶ-
τα δὲ εἶναι ἐλεημοσύνη, ἀλλ' εἶναι ὁμότης καὶ ἀπανθρω-
πία· κατὰ τὸν Θεὸν Χρυσόμοιον λέγοντα· „ἐλεημοσύ-
ναι, φῆσι καὶ πίττειν ἀποκαθαίρονται ἀμαρτίαι...
ἐλεημοσύνην δὲ, ὡς τὴν ἐξ ἀδικίας λέγω· τὸ γὰρ
ἔκ εἰναι ἐλεημοσύνη, ἀλλ' ὁμότης καὶ ἀπανθρωπία· τί
γὰρ ὄφελος ἐκδύσαι ἑτέρον, καὶ ἑτέρον ἐκδύσαι;“
(Ὁμιλ. ογ. εἰς τὸ κατὰ Ἰωάνν.). Διὸ εἶναι δὲ αὐτῇ
ἐλεημοσύνη, ἀλλ' ὁμότης καὶ ἀπανθρωπία· αἱ διὰ τί
ἄλλως ἀδικήσας καὶ ἄλλως ἐλεῖς· „μὴ πίνωσι τὸ πῶς
ὅτι ἄλλως ἡδίκηται, καὶ ἄλλως ὠλεσται· τὸ γὰρ δεινόν
τὸ πῶς εἶναι· ἔδω γὰρ τὸν ἀδικόμενον, αὐτὸν εἶναι καὶ
τὸν ἐλεόμενον· νυνὶ δὲ ἑτέρας τραυματίζων, ὃν οὐκ
ἐτραυματίσας θεραπεύεις, δέον ἐκείνους θεραπεύειν,
μᾶλλον δὲ μὴ τραυματίζειν· φιλόανθρωπος γὰρ ἔχ' ὁ
πληττων καὶ θεραπεύων, ἀλλ' ὁ πῶς παρ' ἐτέρων πλη-
γῶν τῶν θεραπεύων“. (Ὁμιλ. ογ. εἰς τὸ κατὰ Ἰω-
άνν.). β. δὲν εἶναι ἐλεημοσύνη αὐτῇ, ἀλλ' ὁμότης καὶ ἀ-
πανθρωπία, διὰ τί ὡς φόνος ἢ καὶ χύσις αἵματος λο-
γίζεται αὐτῇ κοντὰ εἰς τὸν Θεόν, καθὼς λέγει ὁ σοφὸς
Σιμεὼν· „δύων ἡνὲν ἐναντὶ τῷ πατρὸς αὐτοῦ, ὁ προσ-
γῶν θυσιαν ἐκ χρημάτων πένητων“. (Σαρ. λα. 20.)
Καὶ πάλιν· „θυσιάζων ἐξ ἀδίκου, προσφορά· μεμῶ-
νη, κημεν“. (ἢ μεμωμένη.) αὐτῶν. 18.) γ. δὲν
εἶναι ἐλεημοσύνη αὐτῇ, διὰ τί ἐστὶ ἀρπαζόντες μυσία,
δίδετε ὀλίγα, καὶ πέρνοντες μετὰ πλεονεξίαν καὶ ἀδικίαν
δεκάδας καὶ ἑκατοστάδας πωγῶν, μόλις δίδετε εἰς τὴν
ἐκατὸν ἢ εἰς τὴν χίλιαν γρόσιας εὐα. Διὰ τὸ λέγει ὁ
Χρυσόμοιος· „καὶ πάντα τὰ παρ' ἐτέρων δῶμεν, ὅθεν
κέρδος ἡμῖν, καὶ δέικνυσιν ὁ Ζακχαῖος, ὅς· ὡς ἐφῆσεν
ἐξελθὼν τὸν Θεὸν δὲ τῶν ἀφωρεδύτων πεπραπτα-
πύον· ἡμεῖς δὲ μυσία ἀρπαζόντες, καὶ ὀλίγα δίδοντες
τομίζομεν ἱλεὼν ποιῶν τὸν Θεόν, καὶ τοιοῦτο μᾶλλον πα-
ροξίζομεν αὐτὸν“. (Ὁμιλ. ογ. εἰς τὸ κατὰ Ἰωάνν.).
Λοιπὸν διὰ νὰ συγχωρηθῶν αἱ ἀρπαγαί καὶ πλεο-
νεξίαι καὶ ἀδικίαι διὰ τῆς ἐλεημοσύνης, ἀδελφοί, πρέ-
πει νὰ ἐλεῖτε ἐκείνους πρὸς ἰδίους ὅπως ἀδικήσετε καὶ ἀρπα-
σετε τὸ πρᾶγμα τῶν, καὶ νὰ τῆς ἐλεῖτε καθὼς σας διερ-
χῇ ὁ Θεὸς Χρυσόμοις, δίδοντες ὅχι τετραπλάσιον ὡς

„Γινώσκοντες ἔχον ἑαυτοῖς (1) κρείττονα ὑπαρξίν ἐν Οὐρανοῖς καὶ μείωσαν“.

Καὶ ταύτῃ, λέγει, τῷ μετὰ χαρᾶς ὑπομονῇ δοὺ ἐδείξατε ἀλόγως καὶ χωρὶς διακρίσιν, ἀλλὰ μὲ λογαριασμὸν, καὶ διάκρισιν, καὶ πίσιν· δι' ὅτι ἐγινώσκετε ὅτι ἔχετε εἰς τὰς ἑβραϊκὰς ἀλλὰ ὑπάρχοντα καλλίτερα ἀπὸ τὰ γήινα· διαμενόντα δηλαδὴ καὶ αἰώνια, καὶ ὅχι φθιρόμενα καὶ διαρπαζόμενα.

35. „Μη

ὁ Ζακχαῖος, ἀλλὰ ἑκατονταπλάσιον, καὶ τότε πάλιν νὰ μὴ νομίζετε πῶς ἐδώκατε ὅλον τὸ χρεὸς σας· ὅσο γὰρ ἡ εὐλαλὸς ἐκίνη καὶ ῥητορικὴ γλῶσσα λέγει· „ὅ γάρ σου αὐτῷ μετρώ πῶς ἐλεημοσύνης θεραπεύσαι· τίνα ποῦ ἀπὸ πῶς πλεονεξίας κακόν· ἂν γὰρ πλεονεξίῃς ὀβολόν, ἔχ' ὀβολοῦ σοὶ δὲ πάλιν εἰς ἐλεημοσύνην, ἵνα ἀνέλῃς πρὸ πῶς πλεονεξίας ἔλκος, ἀλλὰ σὺ λάντω“· (τὸ πάλανσον κάμνει σχεδὸν τετρακόσια ὀβολοῖς· ἐξ φλωρίᾳ βενέτικα, κατὰ τὸν Καλμέσον·) „διὰ τὸ πῶς ὁ κλέπτης Ἀχὺς, τετραπλάσιον καταβάλλει“· (κατὰ τὸν νομὸν δηλαδὴ, Ἐξοδ. κβ. 1.) τὸ δὲ κλέπτωντος ὁ ἀρπάζων χειρὸν· εἰ δὲ ἐκίνησεν τετραπλάσιον δῶναι δὲ, τὸν ἀρπάζοντα δεκαπλάσιον καὶ πολλῷ πλέον, καὶ ἀγαπήτων τὸ καὶ ὅσο διωθῶμαι τῷ ἀδικίαν ἐξελώσασθαι· ἐλεημοσύνης γὰρ ἡδὲ τότε λήψεται καρπὸν· διὰ τὸ πῶς ὁ Ζακχαῖος ἀποτίσῃ φιλίαν, ὅν ἐσυκοφάνηται εἰς τὸ τετραπλάσιον, καὶ πᾶς ἡμίση των ὑπαρχόντων μὲν δώσω πτωχοῖς· εἰ δὲ ἐν τῷ νόμῳ τετραπλάσιον δὲ δῶναι, πολλῷ μάλλον ἐν τῇ χαρισίᾳ, ὥστε καὶ ἑκατονταπλάσιον δῶναι, ἡδὲ πᾶν τὸ πᾶν ἐδώκα· εἰ δὲ πᾶν ποιῶν μόνον θεραπεύει τὸ κακόν, ὅσον ἀντιστρέφει τῷ πᾶσι, καὶ ἀρπάσῃς μὲν αἰσὶς ὁ λοκλήρις, ὀλίγα δὲ παράχῃς, καὶ μηδὲ ἐκίνησιν πῶς ἀδικηθῇσιν, ἀλλ' ἐτέρως ἀντ' ἐκίνων, ποῖαν ἐξῆς ἀπολογίαν; τίνα συγγνώμην; ποῖαν ἐλπίδα σωτηρίας; (Ὁμιλ. νβ. εἰς τὸ κατὰ Ματθ.)

Δύττερον οἱ ἀρπαγεῖς καὶ ἀδικοὶ ἐλπίζον νὰ συγχωρηθῶν αἱ ἀρπαγαὶ καὶ ἀδικίαι των μὲν πᾶ ἀφιερώματα, καὶ ἐλεημοσύνας, καὶ οἰκοδομαίς, ὅπως κάμνουν εἰς Ἐκκλησίας καὶ ἱερὰ Μοναστήρια· ἀλλ' ἀποκοινοῦνται εἰς αὐτοὺς ὁ θεὸς Χρυσόστομος, ὅτι πᾶ ποιῶν ἀφιερώματα αὐτῶν βρωμῶσιν ἐμπροσθεν τοῦ Θεοῦ περισσότεροι ἀπὸ τὸν φόβον γαίδαρον, καὶ αἱ ποιῶνται ἐλεημοσύνη των, μολύνουσι τὰς ψυχὰς των Ἱερωμένων ἐκένων καὶ Ἀγίων Ἀνδρῶν, ὅπως καπνίσκωσιν εἰς τὰς Ἐκκλησίας, καὶ Μοναστήρια, καὶ κάμνουν τὸν Θεὸν νὰ θυμῶται πρὸς ἀμαρτίας των, καὶ ὅχι νὰ πᾶς ἀληθινή· „εἴπε γάρ μοι, εἴ γε νεκρὸν καὶ σεσηπῶτα ἀπὸ πῶς τρελοῦ ἐλκύσαι, ἐπὶ τὸ θυσιάζειν οἶον ἐφέρει, ἀρα οὐκ ἂν πάντες σε κατέγνωσαν ὡς μουσαρόν; τί ἔν ἂν ἐλέγξω, ὅτι ἡ ἐξ ἀρπαγῆς θυσιά μουσάρωτερά πᾶτε, ποῖας τευξόμεθα ἀπολογίας; θῶμεν γάρ τι καμνίον ἐξ ἀρπαγῆς γεγενῆσθαι, ἔχῃ ὅν τεθνηκότος μάλλον ὁδῶδε; καὶ σὺ μὲν διὰ χρημάτων ἀξιοῖς τὸν Θεὸν ἐπιλαδέσθαι, ὅν ποιεῖς κακῶν· διὰ δὲ πραγμάτων, ὅν ποιεῖς ἀρπάζων, παρασκόδίζεις μεμνηθῆναι διηγεῖς, ἐπισιθίσεις σὺ τῷ θυσίαν ἐπὶ τὸ θυσιάζειν· νῦν δὲ εἰ πᾶν μόνον ἐπὶ τὸ ἀμαρτανεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ πᾶν χαλεπώτερον, ὅτι καὶ πᾶς των

„Ἀγίων μολύνει ψυχὰς· ἐκέναι γὰρ διαπαντός αὐτὸν φέρει τὸν Χερσὸν, σὺ δὲ πολλὰς ἐκὼ πέμπειν ἀπὸ ποιότητος ἀκαθαρσίας“· (Ὁμιλ. ογ. εἰς τὸ κατὰ Ἰωάνν.) Διὰ δὲ τὰς οἰκοδομαίς ὅπως κάμνουν οἱ ποιῶντες ἀρπαγεῖς καὶ ἀδικοὶ εἰς τὰ ἱερὰ Μοναστήρια, λέγει ὁ θεὸς Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης γραφῶν Ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Εὐσέβιον ὅπως ἔχουσιν· „Κτίσεις ὡς φασιν Ἐκκλησίαν ἐν Πηλουσίῳ... ἀδικίας, καὶ ὕβρεσι, καὶ πενήτων ἐκπισμοῖς καὶ πτωχικοῖς δαπανήμασιν, ὅπερ ἔδωκεν ἑτερον, ἡ κτίξεν Σιών ἐν αἰμασὶ καὶ Ἱερουσαλὴμ ἐν ἀδικίαις“· (Μιχ. γ. 11.) οὐ γὰρ χρῆζει ὁ Θεὸς ἐξ ἀποστρίων θυσιῶν, ἀλλὰ ταύτην ὡς θυσιῶν κῆμα μυσάττεται“.

Τρίτον οἱ ἀρπαγεῖς καὶ ἀδικοὶ ἐλπίζον νὰ συγχωρηθῶν αἱ ἀρπαγαὶ καὶ ἀδικίαι των, διὰ τὴν καπνίζονται εἰς ἀναγνώσεις, θύων Γραφῶν· διὰ τὴν σιωπῶντες ἐξομολογῶνται· διὰ τὴν ἔχον εἰς τὰς οἰκίας των πνευματικὰς Πατέρας καὶ Διδασκάλους, ἱάκοντες σιωπῶντες ἀγίους καὶ παρακλήσεις, διδάσκοντας αὐτοὺς, καὶ ἀναγιγνώσκοντας κατὰ ἡμέραν ἀκολουθίαν· πρὸς τὸ ὅσοιον ἡμῖς ἀποκοινοῦμεθα, ὅτι καὶ καὶ πᾶν καλὰ καὶ θεάρετα ἔργα ἵναι, ἀλλὰ τὸ πρῶτον καὶ ἀναγκαιότερον τῶν ἀπαντῶν εἰς τῷ συγχωρήσιν πῶς ἀδικίας των ἵναι, τὸ νὰ δώσιν ὅτις αὐτοὺς ἀδικηθῇς πᾶς χρήματα καὶ πᾶς πράγματα ὅπως αὐτοὺς ἀρπάσαν· καὶ ἀφ' οὗ δώσιν ὅτις τὸ ξένον δίκαιον καὶ χρεὸς των, τότε εἰν ἔχον τὸν τρόπον, ἐκ δικαίων πόνων, ὡς κάμνουν καὶ φιλοτιμίας, ἥτοι ἐλεημοσύνας, ἀφιερώματα, καὶ ἄλλας ἀγαθοεργίας· ἡδὲ καὶ προφασίζονται ὅτι εἰν δώσιν τὸ ξένον δίκαιον, δὲ πᾶς μὲν κυβέρνησις διὰ νὰ κάμνουν ἐλεημοσύνας καὶ ἄλλας ἀγαθοεργίας, καλὸν εἶναι εἰς αὐτοὺς μήτε νὰ ἔχον ἐξ ἀρπαγῆς πρᾶγμα εἰς τὸν οἶκόν των, μήτε νὰ κάμνουν ἐκ τῶν ἐλεημοσυνῶν, καθὼς τὰς συμβουλάς τοῦ μεγάλου Βασίλειος λέγων· διὰ τὸ πᾶν ἡ Παρανομία συμβουλεύει, „τι μὲν τὸν Κύριον ἀπὸ δικαίων πόνων, καὶ ἀπέρχεσθαι αὐτῷ ἀπὸ τῶν καρπῶν δικαιοσύνης“· (Περ. γ. 9.) εἰ γὰρ ἐξ ἀδικίας καὶ ἀρπαγῆς μέλλει προσφέρειν Θεῷ, καλὸν μὴ κατὰ τὴν πᾶν ποιῶν κτίσιν, μήτε προσφέρειν ἐξ αὐτῆς· (ἐν ποίῃ Ἀσκητικῇ.) ἐν ὅσῳ δὲ οἱ ἀρπαγεῖς ἔχοντες τὸν τρόπον νὰ δώσιν ὅτις τὸ ἀδικόν, δὲν τὸ δίδον, ἀλλὰ τὸ κρατῶν, ὅλας αἱ ἐλεημοσύνας, καὶ ἀγαθοεργίας των μάταια εἶναι· καὶ αὐτῶν δὲ ἡ μετάνοια τῶν ποιῶν, δὲν εἶναι ἀληθινή, ἀλλὰ ψεύδης καὶ κατὰ προσωπίσιν, ὡς ἔπεν ὁ Ἱεροὺς Αυγουστίνος· „ὅταν τὸ ἀποστρίον ἀποδοθῇ διηγεῖται, καὶ ἐκ ἀποδοθῇ, μεμνῶντα ὁ γίνεταί, ἀλλὰ προσωπίται“.

(1) Παρ' αἰσὶς ἐν ἑαυτοῖς.

35. „Μὴ ἀποβάλητε ἐν τῷ παρρησίᾳ ὑμῶν“.

Λέγωντας ὁ Παῦλος εἰς τὰς εἰς Ἑβραίων πιστὰς νὰ μὴ ἀποβάλῃ, φανεροὶ μὲ τὸ, ὅτι ἀκόμη δὲν ὤξέπεσον μὲν, χρειάζονται δὲ βεβαιότητα καὶ ἀσφάλειαν, ὡς κινδυνεύοντες νὰ πέσῃ· παρρησίαν δὲ εἶπεν, ὅτι ὅσοι Χριστιανοὶ ὑπομένει τὰς διὰ τὸν Κύριον γινομένης ἀρπαγὰς τῶν ὑπαρχόντων τῶν, αὐτοὶ ἔχον νὰ λάβωσιν μεγάλην παρρησίαν πρὸς τὸν Θεόν.

„Ἦτις ἔχα μισθαποδοσίαν μεγάλην“.

Εἰσεῖς οἱ ἴδιοι, λέγει, εἶσθε μάρτυρες καὶ βεβαιωταί, ὅτι ἡ παρρησία σας αὕτη, μέλλει νὰ ἀπολαύσῃ μισθαποδοσίαν μεγάλην· ἐπεὶ καὶ ἐγνωρίσατε διὰ τῆς πίστεως, ὅτι ἔχετε εἰς τὰς ἑρμηνείας καλλίτερα ὑπάρχοντα ἀπὸ ἐκεῖνα, ὅπως οἱ ἄπιστοι Ἑβραῖοι σὰς ἤρπασαν.

36. „Ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρειάν“.

Ἄλλο τίποτε, λέγει, δὲν σὰς χρειάζεται, ἀδελφοί μου, παρὰ μοναχὴ ἡ ὑπομονή· ὅλας δὲ τὰς ἄλλας ἀρετὰς τὰς ἔχετε τελείας, καὶ δὲν χρειάζεσθε νὰ προθέσῃτε τίποτε εἰς αὐτάς.

„Ἰνα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποιήσαντες, κομίσῃτε τὴν ἐπαγγελίαν“.

Θεῖον θέλημα Θεοῦ εἶναι τὸ νὰ ὑπομένωσιν οἱ Χριστιανοὶ τὰς θλίψεις ἕως τέλους· ἐπεὶ καὶ καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος, „ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος ἔπος σωθήσεται“ (Ματθ. 10. 22.) διδάσκει δὲ καὶ παρηγορεῖ ὁ Ἀπόστολος τὰς πιστεύσαντας Ἑβραίας μὲ ταῦτα τὰ λόγια· καὶ καθὼς ὅταν βλέπῃ τινὰς εὐα ἀθλητὴν, ὅπως ἐνίκησε μὲν ὅλας τὰς ἀνταγωνιστάς τε, ἔπειτα δὲ, βλέπων τὰς πῶς ἀργοπορεῖν νὰ ἔλθῃ νὰ τὸν σεφανάσῃ, δὲν ὑπομύει, ἀλλὰ θέλει νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τοῦ σταδίου καὶ τὸν ἀγῶνα, διὰ τὸ δὲν ὑποφέρει τὴν δίψαν καὶ φλόγα τῆς καρδίας τε, καθὼς, λέγω, ὅταν ἴδῃ τινὰς τὸν ποιεῖτον ἀθλητὴν, παρηγορεῖ αὐτὸν καὶ τὸ λέγει· ὅλας τὰς ἐνίκησας, ὡς γενναῖε ἀγωνιστὰς, ὅλα τὰ ἐκατόρθωσας, ὅθεν ὑπόμεινον ὀλίγον, καὶ θέλεις λάβῃς τὰς στεφάνους· ἀγωνίσου ἀκόμη ἐναντίον εἰς τὴν ἀργοπορίαν τῶν στεφάνων, καὶ νίκησον καὶ αὐτῷ μὲ τὴν ὑπομονήν σου· ἔτι καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐδῶ παρηγορεῖ καὶ παραθαρρύνει τὰς εἰς Ἑβραίων πιστὰς, καὶ ὅλας κοινῶς τὰς Χριστιανὰς.

37. „Ἔτι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον ὁ ἐρχόμενος ἦξα, καὶ οὐ χρονίᾳ“.

(Ἀββακ. β'. 3.)

Διὰ νὰ βεβαιώσῃ τὸν λόγον τὸν ὁ Ἀπόστολος, φέρει τὸν Προφήτην Ἀββακὺμ λέγοντα, ὅτι ἀκόμη ὀλίγον, καὶ κοντὰ εἶναι ὁ Κεραμὴς, ὅπως μέλλει νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν κατ' εὐα κατὰ τὰ ἔργα τὸν ἀνίσως δὲ ὁ Ἀββακὺμ τότε ἔλεγεν, ὅτι μετὰ ὀλίγον θέλει ἔλθῃ ὁ Κύριος, φανερόν ὅτι πῶρα εἶναι κοντίτερος εἰς τὸ νὰ ἔλθῃ. Διὰ τὸ καὶ ἄλλα καὶ ὁ αὐτὸς Παῦλος ἔλεγεν· „ὁ Κύριος ἐγγὺς μηδὲν μεριμνᾷ“ (Φιλιππ. δ'. 5.) καὶ πάλιν· „νυνὶ ἐγγύτερον ἡμῶν ἢ σωτηρία“ (Ῥωμ. 13. 11.) τὸ δὲ ὅσον ὅσον, δηλοῖ τὸ πολλὰ ὀλίγον.

38. „Ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται. Καὶ ἐὰν ὑποσείληται, ἐκ δὲ

„δοκῇ ἡ ψυχὴ μου ἐν αὐτῷ“ (Ἀββακ. δ'. 4.)

Λοιπὸν κατὰ τὸ προφητικὸν τὸ λόγιον, ἐὰν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ θέλωμεν νὰ εἴμεθα δίκαιοι, πρέπει διὰ νὰ πισδύωμεν βεβαίως καὶ ἀσφαλῶς (1)· διότι ἀνίσως, λέγει, ὁ δίκαιος ὑποσείληται, ἢ γὰρ λάβῃ καμμίαν ἀμφιβολίαν καὶ δισταγμόν· ἢ ἀνίσως καὶ ὁ δίκαιος συσταλθῇ καὶ

(1) Τὴν ἐρμηνείαν τῆς ῥήσεως τῆς εὐα εἰς τὸ α'. Κεφάλ. πρὸς Ῥωμ. εἰς 17.

καὶ ὀλίγον ταπεινωθῇ ἀπὸ τῆς πειρασμῶς, δὲν αἰδοκῇ, ἢ γὰρ ἰδὼν διαρρητίζεται εἰς αὐτὸν ἡ ψυχὴ μου· τίος ψυχὴ; τὸ Θεὸς δηλαδὴ· δι' ὅτι ἡ Γραφή ἔχει ἰδίωμα νὰ λέγῃ τοιαῦτα ἀνθρωποπρεπῆ εἰς τὸν Θεόν, καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο τὸ ἄλλο, ὅπῃ λέγει ὁ Ἡσαΐας· „τὸς ἑορτὰς ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχὴ μου“· (Ἡσ. α'. 14.) ἢ λέγῃσι ταῦτα οἱ Προφῆται ὡς ἐκ προσώπου τῶ Χριστοῦ, τῶ νοερῷ ψυχῷ, θελητικῷ, καὶ ἐνεργητικῷ ἔχοντος.

„Ἡμᾶς δὲ ἐκ ἐσμεν ὑποβολῆς, εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίσεως, εἰς περιποίησιν ψυχῆς“.

Επειδὴ ἐφόβισεν ὁ Ἀπόστολος τὰς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανὰς μὲ τὸν λόγον τῶ Ἀββακὺμ, ὅπῃ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ἐκ αἰδοκῇ ἐν αὐτῷ ἡ ψυχὴ μου, διὰ τὸ τὴν ἰδίαν λέγει, ὅτι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἴμεθα ἀπὸ ἐκείνας, ὅπῃ ἀποκλύεν τὰς ψυχὰς των, μὲ τὸ νὰ ὑποσέλλωνται καὶ νὰ δισάζον, ἢ ἀμελῶν, ὅχι· ἀλλὰ εἴμεθα ἀπὸ ἐκείνας, ὅπῃ εἶναι βέβαιοι εἰς τὴν πίσιν, καὶ ἀκολούθως εἴμεθα διὰ νὰ περιποιήσωμεν τὰς ψυχὰς μας, ἢτοι διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν, νὰ φυλάξωμεν, καὶ νὰ σώσωμεν αὐτάς· περιποίησις ᾧ ὀνομάζεται ἡ ἀπόκτησις καὶ ὁ πορισμὸς τινος πράγματος.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Α'.

1. „Ἐστὶ δὲ πίσις ἐλπιζομένων ὑπόστασις“.

Επειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίσεως ζήσεται, διὰ τὸ τὴν ἰδίαν ὑπογράφει τὴν εἶναι ἡ πίσις, καὶ λέγει, ὅτι αὐτὴ εἶναι μία ἐπίστασις τῶν πραγμάτων ἐκείνων, ὅπῃ ἀκόμη δὲν εἶναι, καὶ μία ὑπόστασις ἐκείνων τῶν ἀγαθῶν, ὅπῃ ἐλπιζόμεν νὰ ἀπολαύσωμεν· χάριν παραδείγματος, ἡ ἀνάστασις ἀκόμη δὲν εἶναι, ὅτε ὑφίσταται· ἡ πίσις ὅμως ὑφίσταται αὐτῇ εἰς τὴν ἐδικλήμας ψυχῇ, καὶ βάλῃ αὐτῇ, ὡς πρᾶγμα ὑφίσταται, ἐμπροσθεν εἰς τὰς νοερὰς ὀφθαλμούς μας (1).

„Πραγμάτων ἔλεγχος ὁ βλεπομένων“.

Η πίσις, λέγει, εἶναι οὗτος ἔλεγχος, ἢ γὰρ μία ἀπόδειξις καὶ φανέρωσις ἀδήλων πραγμάτων· ἐπειδὴ καὶ κάμνει νὰ βλέπωμεν ταῦτα ἀπὸ τὸν ἐδικόν μας νῦν, ὡσὰν νὰ ἦτον πράγματα παρόντα. Ἀνίσως λοιπὸν ἡ πίσις διώκεται νὰ κάμνῃ τοιαῦτα μεγάλα πράγματα, διὰ τί ἐστὶς οἱ Χριστιανοὶ θέλετε νὰ ἰδῆτε αὐτὰ πραγματικῶς καὶ αἰσθητικῶς μὲ τὰς σωματικὰς ὀφθαλμούς σας; καὶ ἀκολούθως, διὰ τί ἐστὶς θέλετε νὰ ξεπέσετε ἀπὸ τὸν μισθὸν τῆς πίσεως; ἐπειδὴ τὸ δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ νὰ ξεπέσετε ἀπὸ τὸ νὰ εἰσθε δίκαιοι· διὰ τί ὁ δίκαιος ἀπὸ τὴν πίσιν ἔχει νὰ ζήσῃ, καὶ ὅχι ἀπὸ τὴν αἰσθησιν, καθὼς εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀββακὺμ „ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίσεως ζήσεται“· (Ἀββ. δ'. 4.)

„Ἐν

(1) Ἐστὶ καὶ ὁ Θεοδώριος ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τῶ „καὶ γὰρ ἐκ ὁρώμενα διὰ παντὸς ὁρώμεν, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἐλπιζομένων θεωρίαν ὀφθαλμοὶ ἡμῶν γίνονται, καὶ δέκνυσιν ὡς ὑφίσταται τὰ μὴ ὄντα γεγονυμένα“· τῶν νεκρῶν ἀπάντων ἐν τοῖς σῶμασι ἐστὶ κεκρυμμένον, ἢ πίσις ἡμῖν προσηγορεύεται τὴν ἀνάστασιν, καὶ τῆς κοινῆς τῶν σωμάτων τῇ ἀθανάσειαν παρασκιάζει φαντασίαν. Ὁ δὲ Δὺος Μάρτυροι ὡς λέγει „ὁ Δεὸς καὶ μέγας Ἀπόστολος, τί ἐστὶ πίσις ὁρίζωνται“· πίσις ἐστὶν ἐλπιζομένων ὑπόστασις, καὶ πραγμάτων ἔλεγχος ὁ βλεπομένων· ἐστὶς καὶ ἐνδιὰδρα τῇ αὐτῇ ἀγαθὸν ὀρίσασθαι, ἢ γινώσκῃ ἀληθῆ τῶν ἀπορήτων ἀγαθῶν ἀποδοκτικῶς, τῆς ἀληθείας οὐ διημιᾶται.

(Κεφ. ζ'. τῆς δ'. Ἐκαστον. τῶν Θεολογικῶν.) Καὶ πάλιν „ἡ πίσις, διωκόμενη ἐστὶ χρετική, ἢ χρεῖς δρατική, τῆς ὑπὲρ φύσιν αἰέσεως τῶ πιστεύοντος πρὸς τὸν πιστεύον Θεὸν τελείας ἐνώσεως“· (Κεφ. η'. αὐτοῦ.) Καὶ πάλιν „ἡ πίσις ἀναπόδρατος γινώσκῃ ἐστὶν· ἐστὶ γινώσκῃ ἀναπόδρατος, ἀρα χρεῖς ἐστὶν ὑπὲρ φύσιν, ἢ πίσις, δι' ἧς ἀγνώσκῃ, ἀλλ' ἐκ ἀποδοκτικῆς, ἐνδύμεθα τῷ Θεῷ κατὰ τὴν ὑπὲρ φύσιν ἐνώσιν“· (Αὐτοῦ. Κεφ. ιβ'.) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „πίσις ἐστὶ συγκατάθεσις ἀδιακρίτος τῶν ἀκωδῶντων ἐν πληροφορίᾳ τῆς ἀληθείας, τῶν κρυφθέντων Θεῷ χαριῶν“· (Λόγ. περὶ πίσεως ἐν τῇ Ἀσκητικῇ.)

„Εν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι“.

Ητοι μὲ αὐτῷ τῷ πίσει ἐμαρτυρήθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν ὅλοι οἱ παλαιοὶ (1) δίκαιοι, καὶ ὁμολογήθησαν ὅτι ἐθεράπευσαν αὐτόν.

3. Πίσει νοῦμεν κατηρτίσθαι τὰς αἰῶνας ῥήματι Θεῶ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλεπόμενα γεγονέναι.

Επειδὴ ἡ πίσις κατηγορεῖται κοντὰ εἰς ἐκείνους, ὅπῃ δὲ νοῦσι τῷ δυνάμει ὅπῃ ἔχει, ἀλλὰ λέγουσιν, ὅτι αὐτὴ εἶναι σὺν πράγμα ἀναπόδεικτον, καὶ μία ἀπάτη φανερά, διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ δείχνει ὅλον τὸ ἐναντίον· δηλαδὴ ὅτι διὰ μέσων τῆς πίσεως κατορθώνεται μεγαλῶνται πράγματα, καὶ ὅχι διὰ μέσων τῶν συλλογισμῶν· διότι ποῖα ἀποδείξεις δύναται εἰς ἡμᾶς νὰ παραστήσῃ, πῶς ὁ Θεὸς ἔκαμε τὰ ὄντα ἐκ μὴ ὄντων, μὲ μόνον τὸν λόγον τε; βέβαια εἰδέναι, ἀλλὰ μόνον ἡ πίσις· μὲ τῷ πίσει λοιπὸν νοῦμεν ὅτι κατηρτίσθησαν, ἥτοι ἔγιναν οἱ αἰῶνες· διὰ τὴν μὲ τῷ πίσει ὅλα τὰ βλεπόμενα ἔγιναν ἀπὸ τὰ μὴ φαινόμενα, ἥτοι τὰ ὄντα ἔγιναν ἐκ τῶν μὴ ὄντων (2)· τὸ ὁποῖον ταῦτα, πίσει μόνον χρειάζεται, καὶ ὅχι συλλογισμός· ἡ νοεῖται τὸ ῥητὸν ταῦτο καὶ ἔτιζι· μὲ τῷ πίσει νοῦμεν ὅτι κατηρτίσθησαν οἱ αἰῶνες μὲ τὸν λόγον τῷ Θεῶ, τὸν γνωόμενον διὰ νὰ δημιουργηθῇ τὰ ὄντα ἐκ μὴ ὄντων. Ὅταν δὲ ἐσὺ ᾧ ἀναγνώσῃς, αἰῶνες αἰῶνας, πρέπει νὰ νοῇς καὶ τὰ περιεχόμενα ταῦτα πράγματα μέσα εἰς τὰς αἰῶνας, ἥτοι τὰ αἰώνια (3)· ὁμοίως μαζί μὲ τὰς αἰῶ.

(1) Μερικοὶ θέλουν ὅτι πρεσβύτεροι ἐδῶ ἐνοῶν ὁ Παῦλος, τὰς πρὸ τοῦ νόμου Προφῆτας καὶ Δίκαιους· ὅσον ἀπὸ Ἀδάμ ἕως τοῦ Μωϋσέως· ἀρμυρῶσι δὲ αὐτοὺς ὅτι ἦσαν ἡκοσιτέσσαρες οἱ ἐγκρατέστεροι, καὶ ὅσοι ἦσαν οἱ ἡκοσιτέσσαρες ἐκείνοι πρεσβύτεροι, τὰς ὁποίας εἶδεν ὁ Θεὸς λόγος Ἰωάννης εἰς τῷ ἱερᾷ Ἀποκάλυψιν· „Καὶ κυκλῶν τὰ θρόνα θρόνοι ἡκοσι καὶ τέσσαρες, καὶ ἐπὶ τὰς θρόνους εἶδον πύς ἡκοσι καὶ τέσσαρες πρεσβύτεροι, καθήμενοι, περιβεβλημένοι ἐν ἱματίοις λευκοῖς“ καὶ „ἔσχον ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς“ (Ἀποκάλ. δ'. 4.) Ἄλλοι δὲ ἡκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἐνόησαν, τὰς δώδεκα ἐγκρατεῖς Προφῆτας, καὶ τὰς δώδεκα Ἀποστόλους· ὁ δὲ Θεοδώριτος πρεσβύτερος ἐνοῶν τὰς πάλαι γεγενημένους, τὰς πρὸ τοῦ νόμου, καὶ ἐν τῷ νόμῳ λαμβανόμενους Ἁγίους.

(2) Μερικοὶ δὲ ἀπὸ τῶν νεωτέρων Θεολόγων, νοστίν ὅτι αὐτὴ μὴ φαινόμενα ταῦτα, ὅπῃ λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ἦσαν αἱ ἐν τῷ Θεῷ ἰδέαι, καὶ τὰ παραδείγματα, ἐκ τῶν ὁποίων, ἀοράτων ὄντων καὶ ἀφανῶν, ἐγένοντο τὰ φαινόμενα, καὶ ὁρατὰ κτίσματα· δεκτὰ γὰρ εἶναι παρὰ τοῖς ἱεροῖς Θεολόγοις αἱ ἰδέαι καὶ τὰ παραδείγματα, καὶ ὁμοῦ ἐξ τῆ δημιουργικοῦ νοῦς πατρώμενα, καὶ αὐτοδύνατα ὄντα, καθὼς ἐφλυαρεῖ ὁ Πλάτων, ἀναξίως καὶ σαφηνῶς ταῦτα περὶ Θεοῦ ἐκλαβὼν· ἀλλὰ διὰ τὴν δόξαν ταῦτα νοούμενα, ἥτοι καθὼς ὁ ἥλιος τὰς αἰτίας τῶν πολλῶν μετεχόντων αὐτῷ, μονοθεῶς προήλθεν, ἐπὶ καὶ ὁ Θεὸς πάντων τῶν ὄντων τὰ παραδείγματα ἐν ἐαυτῷ προέχει· ὅθεν εἶπεν ὁ Ἀριστοτέλης Διονύσιος· „ὥς, περ τὰς τῶν πολλῶν μετεχόντων ὁ εἷς ἥλιος αἰτίας, ἐν ἐαυτῷ μονοθεῶς προήλθε, πολλὰ γὰρ μάλλον ἐπὶ τῆς καὶ αὐτῆς καὶ πάντων αἰτίας, προϋφίσταται τὰ πάντων τῶν ὄντων παραδείγματα, κατὰ μίαν ὑπερουσίαν, σὺν τῇ συγχωρητέῳ παραδείγματι δὲ φησὶν εἶναι τοὺς ἐν Θεῷ τῶν ὄντων εἰσποιοὺς καὶ ἐνὶ ᾧ προϋφίσταται λόγος, ὅς ἡ Θεολογία προσεσμῶς καλεῖται“ καὶ „θεῶν καὶ ἀγαθῶν δειλῶν, τῶν ὄντων ἀφοριστικὰ καὶ

„ποιητικὰ, καθ' ὅς ὁ ὑπερέσιος τὰ ὄντα πάντα καὶ προϋφίσταται καὶ παρήγαγε“ (Κεφ. ε'. περὶ θεῶν ὀνοματ.) Καὶ πάλιν· „Θεὸν γινώσκοντες ἡμεῖς ἐκ τῆς αὐτῆς φύσεως... ἀλλ' ἐκ τῆς πάντων τῶν ὄντων διατάξεως, ὡς ἐξ αὐτῆς προβεβλημένης, καὶ ἐκόντας τινὰς καὶ ὁμοίωμα τῶν θεῶν αὐτῶν παραδείγματα ἐχούσας“ (Κεφ. ζ'. περὶ θεῶν ὀνοματ.) Καὶ ἀγαθὰ, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Διονύσιος, ὁ Θεὸς „οὐ κατ' ἰδέαν ἐκάσας ἐπιβάλλει, ἀλλὰ κατὰ μίαν τῆς κτίσεως περιόχου τὰ πάντα ἰδέαι, καὶ σωζέων“ (αὐτόδ.) μὲ ὅλον τὸ ἰδεῖν ἐπὶ Θεοῦ ἐκλαμβάνοντες αἱ ἀπλῆστα νοήσεις αὐτῶ· ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοφύλιος Μαξίμος· „ὅτι ἐκ τῶν τῷ Θεῷ νοήσεων τὰ πάντα εἰσὶν“ (Ἐν τοῖς ῥολίοις τῷ ε'. Κεφαλ. περὶ θεῶν ὀνοματ.)

(3) Σημειώσεται ὅτι μερικοὶ μὲν ἀπὸ τῶν Θεολόγων θέλουν, ὅτι ὁ αἰὼν νὰ ἦναι ἀρχαῖος καὶ ἀτελεύτητος, καὶ ἀκολούθως ἀκτίστος· καὶ ὅτι ὁ Θεὸς μόνος λέγεται αἰώνιος, καὶ ὅχι κατεῖνα κτίσμα νοητὸν· μερικοὶ δὲ ἀκόντες τῷ Παύλῳ λέγοντες, ὅτι αἱ αἰῶνες ἦσαν κτίσματα, καὶ ἔλαβον ἀρχὴν τὴν ἑνὴν· „δι' ἧς γὰρ φησι καὶ τὸς αἰῶνας ἐποίησε“ (Ἐβρ. α'. 2.) τὰν χάριν, τὸν μὲν Θεὸν λέγουσι προαιώνιον, τὸν δὲ Ἀγγέλους λέγουσιν αἰώνιους, ὡς ἐν τῷ αἰῶνι κτισθέντες, καὶ ὡς μὴ τέλος ἔχοντες διὰ τὸ ἀθάνατον· εἰς δὲ τῶν εἶναι καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς ἔστω λέγων· „ἦν τις πρεσβύτερα τῆς τῷ Κόσμῳ γενέσεως κατέστασι τῆς ὑπερκοσμοῦς δύναμει πρέπασα· ἡ ὑπερχρόνιος, ἡ αἰώνια, ἡ αἰετός, ὁ δημιουργήματα δὲ ἐν αὐτῇ ὁ τῶν ὄντων Κτίστης καὶ Δημιουργὸς ἀπετέλεσε φύς νοητῶν, πρέπον τῇ μακαροῦσι τῶν φιλόφων τῶν Κυρίων, τὰς λογικὰς καὶ ἀοράτους φύσεις, καὶ πᾶσαν τὴν τῶν νοητῶν διακόσμησιν, ὅσα τῷ ἡμετέρῳ δίκοντι ὑπερβαίνει, ὧν οὐδὲ τὰς ὀνομαστικὰς ἐξδύρην δυνατὸν“ (Ὀμιλ. α'. εἰς τῷ Ἐξαήμερον.) Αὐτὸ ταῦτα λέγει καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ θεῶς Νύκτις Γρηγόριος· καὶ ὅρα τῷ πατρὶ ὑποσημειώσιν αὐτὸ· „δι' οὗ καὶ τὸς αἰῶνας ἐποίησεν“ (Ἐβρ. α'. 2.)

αἰῶνας πρέπει νὰ νοῆς καὶ τὰς χρόνας, καὶ ὅλα τὰ ἐν τῷ χρόνῳ περιεχόμενα πράγματα, ἥτοι ὅλα τὰ αἰσθητὰ κτίσματα, καθ' ὅ,τι οἱ αἰῶνες καταχρηστικῶς φανερώνουσι καὶ τὰς χρόνας (1). ἐπειδὴ ὁ κυρίως αἰὼν, ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ἀπὸ τὸν χρόνον, καὶ εἶναι εὐας, καὶ ὅχι πολλοί (2).

4. „Πίσει πλήοντα θυσίαν Ἀβελ παρὰ Κάιν προσήνεγκε τῷ Θεῷ“.

Εἰπεὶ δὴ ἡ πίσις εἶναι πρᾶγμα μέγαλον, καὶ χρειάζεται αὐδρεῖαν ψυχῇ, οἱ δὲ ἐξ Ἑβραίων πιστοὶ ἀδυνατήσαν, καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν μὲν ἔδειξαν πίσιν σεραυῶν, ὕστερον δὲ ἀπὸ τὰς σωματικὰς θλίψεως καὶ πειρασμῶν ὠλιγοψύχων· διὰ τὸτο ὁ Ἀπόστολος, ἐπαρηγόρησε μὲν αὐτὰς καὶ αἰωτέρῳ ἀπὸ τῆς ὑπομονῆς, ὅπως ἔδειξαν πρότερον, καὶ ἀπὸ τῆς Γραφῆς, εἰπὼν εἰς αὐτὰς ὅτι· „ὁ δίκαιος ἐκ πίσεως ζήσεται“· ἐπαρηγόρησε δὲ καὶ ἀπὸ συλλογισμῶν εἰπὼν „ὅτι ἡ πίσις εἶναι ὑπόστασις τῶν ἐλπιζομένων“· τὴν δὲ πάλιν παρηγορεῖ αὐτὰς καὶ ἀπὸ τὰ παραδείγματα τῶν μεγάλων καὶ παλαιῶν ἀνδρῶν καὶ δικαίων· διότι ὁ ἀνδραποδιστὴς ὅπως πάσχει, ὅταν ἀκούσῃ πῶς εἶναι καὶ ἄλλοι, ὅπως πάσχειν τὰ αὐτὰ μετ' ἐκείνον, παρηγορεῖται καὶ ἀναπαύεται. Φέρει λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος τὸν Ἀβελ εἰς μαρτυρίαν καὶ λέγει, ὅτι ὁ Ἀβελ, μετ' ἐκείνου ἐπρόσφερε θυσίαν περισσοτέραν (3), ἢ καὶ τιμιωτέραν ἀπὸ τῆς θυσίας τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κάιν· ἐπειδὴ ποῖον ἄλλον εἶδε προτίτερα, διὰ τὸ νὰ τὸν μιμηθῇ καὶ αὐτὸς; τὸν πατέρα τοῦ Ἀδάμ, ἢ τὴν μητέρα τοῦ Εὐάν; ἀλλ' αὐτοὶ, ἐπειδὴ καὶ παρέβησαν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, δὲ εἶχον παρρησίαν νὰ προσφέρῃ θυσίας καὶ δῶρα εἰς τὸν Θεόν· ποῖον; τὸν ἀδελφόν τοῦ Κάιν; ἀλλ' αὐτὸς ἀτίμασε τὸν Θεόν περισσότερον, ἐπειδὴ ἐπρόσφερεν εἰς αὐτὸν, ὅχι τὰς ἐκλεκτὰς καρπὰς, ἀλλὰ τὰς ἀτελεστέρας. Ἀπὸ πίσεως λοιπὸν μοναχῶς ὠδηγήθη ὁ Ἀβελ διὰ τὸ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Θεὸν ἀπὸ τὰ καλλίτερα πρόβατα, ὅπως εἶχεν· ἐπειδὴ ἐπίσδυσεν, ὅτι θέλει λάβῃ τὸν μισθὸν καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν παρὰ τοῦ Κυρίου· „ἐγένετο γάρ φησι μετ' ἡμέρας, ἤνεγκε Κάιν ἀπὸ τῶν καρπῶν τῆς γῆς θυσίαν τῷ Κυρίῳ· καὶ Ἀβελ ἤνεγκε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν πρωτότων τῶν προβάτων αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν σέβων αὐτῶν· καὶ ἐπέδωκεν ὁ Θεὸς ἐπὶ Ἀβελ, καὶ ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ, ἐπὶ δὲ Κάιν, καὶ ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐτοῦ οὐ προσέσχε“· (Γεν. δ'. 3.)

„Δι' ἧς ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος, μαρτυρῶντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ τῷ Θεῷ“.

Δι' ὅτι ὁ Θεὸς, λέγει, ὅπως ἐμαρτύρησεν, ὅτι δὲν ἐπρόσφερεν ὁ Κάιν ὁρθῶς τὰ δῶρά τε, καὶ ἐὰν ὁρθῶς προσενέγκῃς, ὁρθῶς δὲ μὴ διέλῃς, ἡμαρτες“· (Γεν. δ'. 7.) αὐτὸς ὁ ἴδιος κατὰ τὸ σιωπώμενον ἐμαρτύρησε διὰ τὸν Ἀβελ, ὅτι ὁρθῶς ἐπρόσφερε· καθ' ὅτι καὶ τὸν Θεόν, ὅπως τὸ ἔδωκε τὰ πρόβατα, εἰς αὐτὸν πάλιν τὰ ἐπρόσφερε· καὶ ὅτι ὁρθῶς τὰ προσφερόμενα ἐμοίρασε, καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν Θεόν, ὡς Δεσπότην καὶ Κύριον, τὰ καλλίτερα καὶ πρωτότερα πρόβατα· λέγουσι δὲ τινες (4) ὅτι ἐκατέβη καὶ πῦρ ἀπὸ τῆς ἐρανὸς, καὶ κατέ-

(1) Ὁθεν ἔπε καὶ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος „ποῖς λογίοις δὲ ἐστὶ ὅτε, καὶ ἐγγύχρονος αἰὼν δοξάζεται, καὶ αἰώνιος χρόνος“ ἢ καὶ μάλλον, ἴσμεν, αὐτοῖς καὶ κυριώτερον πᾶσι ἐν τῷ αἰῶνι, καὶ πᾶσι ἐν γενέσει τῷ χρόνῳ, καὶ λεγόμενα καὶ δηλούμενα“· (Κεφ. ι'. περὶ θείων ὀνομάτων.)

(2) Τί εἶναι ὁ αἰὼν, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν πᾶν· δι' ἧς καὶ πᾶς αἰῶνας ἐποιήσῃς“.

(3) Ὅτι ἀδικήτως λαμβάνεται παρὰ τῇ Γραφῇ πᾶσι δῶρα καὶ αἱ θυσίαι, ὅρα εἰς τὸ ε'. Κεφ. τῆς παρούσης Στίχ. 1. καὶ Κεφ. ι'. Στίχ. 3.

(4) Ἐνας δὲ ἐκ τούτων εἶναι καὶ ὁ Ἀλεξανδρεὺς Δεὸς Κύριλλος „ἐκούν ἐπὶ μετ' ἄλλοις τοῖς τοῦ Ἀβελ, πῦρ καθίει ἐρανόθεν, διαπνέσθαι κατεσκήναι, καὶ πᾶσι ἱερομένοις ἐπὶ δὲ Κάιν, καὶ ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐτοῦ, οὐ προσέσχε φασίν“ οὐ γὰρ τὸ σῶναι εἰ-

„πληρὴ πῦρ τοῖς δώροις τοῖς προσενεγκμένοις“· (Σειλ. 108. τῆς Πεντατεύχ.) Πῶς δὲ ἦτον σύνηδες εἰς τὸν Θεόν νὰ καταναλίσκῃ πᾶσι εὐπροσδέκταις εἰς αὐτὸν θυσίαις μετ' ἑαυτοῦ δειπνέοντες, μαρτυρεῖ ἡ Ἀγία Γραφή· „Καὶ ὡφθη δόξα Κυρίου παντὶ τῷ λαῷ“ καὶ ἐξῆλθε πῦρ παρὰ Κυρίου, καὶ κατέφαγε πᾶν, ἐπὶ τῷ θυσιαστηρίῳ, τὰ τε ὀλοκαυτώματα, καὶ τὰ σέβων· καὶ εἶδε πᾶς ὁ λαὸς, καὶ ἐξέστη· καὶ ἐπεσαν εἰς τὴν πρόσωπον“· (Λευίτ. δ'. 13.) Καὶ παρὰ τῇ Οἰκουμένῳ δὲ λέγεται, ὅτι πῦρ καπνίσθη ἀπὸ τοῦ αὐρανοῦ ἐπὶ τῇ ὀλοκαυτώσει αὐτοῦ· ὅθεν καὶ ἐπὶ Ἡλίῳ πῦρ ἀπ' αὐρανοῦ κατελθόν, κατέφαγε τὰ ὀλοκαυτώματα· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ γενέσει γέγραπται ὅτι· „ἐπὶ δὲ ὁ ἥλιος ἐγένετο πρὸς δυσμὰς, φλόξ ἐγένετο, καὶ ἰδοὺ κλίβανος καπνίζόμενος, καὶ λαμπάδες πυρός, αἱ διῆλθον ἀναμέσον τῶν διχοσημημάτων“· (Κεφ. ιε'. 17.)

πέφαγε τὴν θυσίαν τε· καὶ ἀπὸ τοῦ σημεῖον τὸτο ἐγνώρισεν ὁ Κεῖν ὅτι ἐπρωτιμήθη ὁ Ἀβελ ἀπὸ αὐτῶν· ἐπεὶ δὲ μὴ ποῖον ἄλλον τρόπον ἠθέλεε γνωρίσῃ τὸτο; Διὰ τὸτο καὶ εἶπας ἀπὸ τῆς ἐρμηνεύσεως τῆς Γραφῆς ἔγω μετέφρασα τὸ ῥητὸν τὸτο ἀπὸ τῆς Ἑβραϊδος γλώσσης εἰς τὴν Ἑλληνίδα· „Καὶ ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὰς θυσίας Ἀβελ ὁ Κύριος, καὶ ἐνέπρηνε“.

„Καὶ δι' αὐτῆς, ἀποθανὼν, ἔτι λαλᾷ“. (1)

Ητοι, διὰ μέτε αὐτῆς τῆς πίσεως ἀκόμη ὁ Ἀβελ ζῇ, καὶ μᾶλλον ὅπερ πρὸ τοσούτων χιλιάδων χρόνων ἀπέθανεν (2), ἥτοι ἡ πίσις ἔκαμιν αὐτὸν νῦν ζῇ, καὶ νῦν ἦναι διδάσκαλος, λέγων εἰς ὅλας ταῦτα σχεδὸν πᾶς λόγια· μνησθῆτε ἐμένα, ὡς ἄνθρωποι, καὶ δύνανται εἰς τὸν πλάσιν σας, δίκαιοι γινόμενοι. Λαλεῖ λοιπὸν ὁ Ἀβελ, ἐπεὶ δὲ δοξαζόμενος ἀπὸ ὅλων, καὶ φημιζόμενος, καὶ ἐνθυμέμενος ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, λαλεῖ· καθὼς καὶ ὁ ἕρως φαινόμενος μόνον, λαλεῖ· „οἱ ἕρως, γάρ φησι, διηγνῆται δόξαν Θεῷ“· (Ψαλμ. ιη. 1.) διότι δὲν ἦχει, ἔτε ἀκέεται πόσον ὁ λόγος, ὅσον ἦχει καὶ ἀκέεται ὁ ἄδικος φόρος, ὅπερ ὁ Ἀβελ ἔπαθε· τὸτο δὲ εἶπεν ὁ Παῦλος διὰ νὰ δείξῃ εἰς τὸς ὀλιγοψύχους, ὅτι ὁ δίκαιος ἄνθρωπος, καὶ εἰς τὸν Κόσμον τὸτον ἀπολαμβάνει μερικὴν τιμὴν· λοιπὸν καὶ ἐσεῖς οἱ Χριστιανοί, ὅπερ πάσχετε καὶ θλίβεσθε ἀπὸ τῶν ἀπίστων, θέλετε ἀπολαύσετε δόξαν καὶ τιμὴν, καὶ εἰς τὴν παρεσαν ἀκόμη ζωὴν. Μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἀντὶ τῆς, λαλεῖ, ἔχουσι λαλεῖται (3)· ἀλλ' ἔμοις τὸ λαλεῖ εἶναι ὀρθότερον, καθὼς καὶ ὁ Θεοδώριτος ἔπος αὐτὸ γράφει λαλεῖ· ἀντὶ τῆς αἰδιμότητος ἐστὶ μέχρι τῆς παρόντος, καὶ πολυθρύλλητος, παρὰ πάντων διηρημένος.

5. „Πίσιν Ἐνώχ μετετέθη τῷ μὴ ἰδᾶν θάνατον, καὶ ἔχ' ἀείσκειτο“· „διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ Θεός“· (Γέν. ε. 24.) πρὸ γὰρ τῆς μεταθέσεως αὐτῷ μεμαρτύρηται ἀληθευκέναι τῷ Θεῷ“.

Ο Ἐνώχ ἔδειξε μεγαλιτέραν πίσιν ἀπὸ τὸν Ἀβελ· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνα ὅπερ ἠκολούθησαν εἰς τὸν Ἀβελ, ἦσαν ἡ ἐπιβελή, καὶ ἀπάτη, καὶ τὸ ψεῦδος, καὶ ὁ ἄδικος φόρος, τὰ παρὰ τῶν ἰδίων ἀδελφῶν τε γινόμενα, ἥτοι ἀρκετὰ νὰ τὸν σκανδαλίσκῃ, συλλογιζόμενον, πῶς ὁ Ἀβελ δίκαιος ὢντας, ἐσυγχωρήθη νὰ πάθῃ τοιαῦτα ἀπὸ τὸν ἀδελφόν τε· τί δὲ κέρδος ἔγινεν εἰς αὐτὸν, εἰ καὶ ἐτιμωρήθη παρὰ τῷ Θεῷ ὁ φονεὺς ἀδελφός τε; ἢ τί ὠφέλεια ἐκ τῶν ἔγινεν εἰς τὸν Ἀβελ, εἰς καιρὸν ὅπερ αὐτὸς ἐσθάγη, καὶ ὠγῆκεν ἀπὸ τὸν Κόσμον; Μεγάλῳ λοιπὸν πίσιν ἔδειξεν ὁ Ἐνώχ, χωρὶς νὰ σκανδαλισθῇ εἰς ὅλα αὐτὰ· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐπίστυξεν ἀναμφιβόλως, ὅτι ὁ Θεός ἐστὶν μισθαποδότης εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, καὶ νὰ μὴ εἶναι μισθαποδότης εἰς τὸν παρόντα· ὅθεν διὰ μέτε τῆς πίσεως ταύτης, ἀληθεύσεν εἰς τὸν Θεόν, „ἀληθεύσεν γάρ φησιν Ἐνώχ τῷ Θεῷ, μετὰ τὸ γεννηθῆαι αὐτὸν τὸν Μαθυσάλα“· (Γέν. ε. 22.) καὶ ἐπεὶ δὲ ἀληθεύσεν εἰς τὸν Θεόν, διὰ τὸτο καὶ μετετέθη. „εὐηρέτησεν γάρ φησιν Ἐνώχ τῷ Θεῷ, καὶ ἔχ' ἀείσκειτο, ὅτι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ Θεός“· (Γέν. ε. 24.) (4) Βλέπε δὲ, ὡς αἰσγνώσα, πῶς διὰ μὲν τῶν Ἀβελ ἔδειξεν ὁ Θεός ἀληθινῶς τὴν ἀπόφασιν, ὅπερ ἔδωκε περὶ

27:) τὸ πῦρ δὲ αὐτὸ κατέκαυσε τὰ διχοσμήματα καὶ τὴν θυσίαν τῶν Ἀβραάμ, πρὸς βεβαίωσιν τῆς πρὸς τὸν Ἀβραάμ διαθήκης τῷ Θεῷ· ὁμοίως καὶ ὅταν ὁ Γεδων ἐπρόσφερνεν εἰς τὸν Ἀγγέλον τὰ κρέατα καὶ τὰ ἄζυμα, διὰ τῆς ἀφῆς τῆς ράβδου τῷ Ἀγγέλῳ· „πῦρ ἀνέβη ἐκ τῆς πέτρας καὶ κατέφαγεν αὐτὰ“· (Κεχ. ε. 21.) Καὶ ὅταν ὁ Δαβὶδ ἐμπόδισεν τὴν δειλάτην πληγὴν τῆς θανατικῆς, καὶ ἐπρόσφερνεν ὀλοκαυτώματα, ἐβόησε πρὸς τὸν Κύριον, καὶ ἐπήκουσεν αὐτῷ ἐν πυρὶ ἐκ τῆς οὐρανοῦ· „ἐπὶ τῷ θυσιάζειν αὐτῷ ὀλοκαυτώσεως, καὶ κατηνάλωσε τὸν ὀλοκαύτωσιν“· (α. Παραλ. κ. 26.) Διὰ τὸ καὶ οἱ Ἰσραηλῖται ἐπιθυμῶντες τὴν δύστυχίαν τοῦ Βασιλείων, ἐπαρκαλῶν τὸν Θεόν, νὰ καύσῃ μετὰ τὸν πῦρ τὸ ὀλοκαύτωμα τῶν· ὅπως γὰρ οἱ ἐβδόμηκοντα ἀέγρουν ἐν τῷ ἱεροῦ Ψαλμῷ τῷ περὶ τῶν Βασιλείων

διαλυμάνοντι· „μνησθῆναι πάσης θυσίας σου καὶ τὸ ὄλοκαυτωμά σου πανάτω“· τὸ νῦν σφζόμενον Ἑβραϊκὸν ἔστι· „καὶ καὶ τὸ ὀλοκαυτωμά σου πεφρῶσάτω“.

(1) Ἐν ἄλλοις λαλῆται.

(2) Παρὰ δὲ τῷ Οἰκουμενῷ λέγεται, ὅτι διὰ μέτε τῆς θυσίας ὁ Ἀβελ λαλεῖ· ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ θυσία ἐγινεν αἰπία εἰς αὐτὸν νὰ σφαγῇ ἀπὸ τὸν ἀδελφόν τε· πάλιν ὁ αὐτὸς Οἰκουμενὸς θέλει ὅτι νὰ λαλῇ ὁ Ἀβελ καὶ διὰ τῆς πίσεως.

(3) Καὶ ὁ Φώτιος δὲ λαλῆται ἔχον· ἥτοι ἀμνηστὸς εἶναι ὁ Ἀβελ, ἅκ ἐὰν αὐτὸν ἡ πράξις αὐτῆς ἡ ἐκ πίσεως, εἰς λήθην ἐλθῇ.

(4) Τὸ δὲ νῦν σφζόμενον Ἑβραϊκὸν ἀντὶ τῆς, μετέθηκεν, ἔχον· „δι' ὅ, τι ἀνέλαβεν αὐτὸν ὁ Θεός“.

Ddd 2

εἰ τὸ θανάτω εἰς τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὐάν· ἢ δ' αὖ ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτῶ, θανάτω ἀποθάνετε· (Γεν. β'. 17.) Καὶ πάλιν ἢ γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀποσφύρει· (Γεν. γ'. 19.) διὰ δὲ τὸ Ἐνώχ πάλιν ἐδείξεν, ὅτι προσωρινὴ εἶναι ἡ ἀπόφασις αὐτῇ τῷ θανάτῳ, καὶ ἀπολέθως ὡς προσωρινή, ἔχει νὰ ἀναιρεθῇ. Ὅτι μὲν λοιπὸν ὁ Ἐνώχ, ζωντανὸς μετετέθη, καὶ ὅτι ἀκόμη ζῇ, τὸ τοῦ ἡξόρου· εἰς ποῖον δὲ τῶν μετετέθη (1), ἢ μὲ ποῖον τρόπον μετετέθη, αὐτὰ εἶναι ἀδηλα, μὲ τὸ νὰ μὴ ἐφανέρωσεν αὐτὰ ἡ Ἀγία Γραφή (2).

6. „Χωρὶς δὲ πίσεως ἀδυνάτον ἄραresῆσαι“.

Δι' ὅτι αἰσίως δὲν πισύσῃ τις πῶς ἔχει νὰ δοθῇ παρὰ Θεῷ ἀνταπόδοσις τῶν καλῶν ἔργων, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀρεσῇ εἰς τὸν Θεόν· ἐπεὶ δὲ πῶς αὐτὸς θέλει περιπατήσῃ τὴν κοπιαστικὴν ἐράταιν τῆς ἀρετῆς, αἰσίως πρῶτον δὲν καταπεισθῇ πῶς ἔχει νὰ λάβῃ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, πολλαπλασίους καὶ αἰωνίους τὰς ἀμοιβάς; τὸ γὰρ εἶναι ἀναπόλεστον (3). Ἀκε δὲ καὶ τί λέγει παρακάτω.

„Πισεῦσαι γὰρ δὲ τὸν προσερχόμενον τῷ Θεῷ, ὅτι ἐς, καὶ τοῖς ἐκζητήσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται“.

Ὅτι μὲν εἶναι Θεός, καὶ ὅτι ὁ Θεός γίνεται μισθαποδότης τῶν καλῶν ἔργων, τὸ τοῦ ἡξόρου διὰ μέσων τῆς πίσεως· λέγω δὲ διὰ μέσων τῆς πίσεως, ἐπεὶ καὶ μερικοὶ ἄπιστοι εἶπον, ὅτι εἶναι τὰ ὄντα ἀπὸ ταυτομάτας, ἢ γὰρ ἔγιναν ἀπὸ λόγων, χωρὶς νὰ τὰ δημιουργήσῃ τις· καθὼς ἦτον οἱ Ἐπικύριοι, καὶ οἱ Ἄρειοι (4). τί δὲ εἶναι ὁ Θεός κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν, τὸ εἶναι τελείως ἀκατανόητον, καὶ ἀνεπιχείρητον κοινὰ εἰς τὰς φρονίμους καὶ συνετές (5). τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ „τοῖς ἐκζητήσιν αὐτόν“; ἢ γὰρ ὁ Θεός γίνεται μισθαποδότης

(1) Ὁ Θεὸς δὲ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἰς τὸν λόγον ἀπὸ κἀκεῖ εἰς τὸν λησὶν, λέγει ὅτι νὰ ἐρεσῇται ἡδὴ ὁ Ἐνώχ εἰς τὸν ἐπίγονον παράδεισον, μετὰ τοῦ Προφῆτου Ἡλίου.

(2) Περὶ τοῦ Ἐνώχ παῦσαι γράφει ὁ σοφὸς Σαράχ· „Ἐνώχ ἀνέστησε Κυρίῳ καὶ μετετέθη, ὑπόδειγμα μετὰ πάντας τοὺς γενεαίς“. (Σαρ. μδ'. 16.) Καὶ πάλιν· „ὅδε εἰς ἐκτίσιν οἷος Ἐνώχ ποιῶν ἐπὶ τῆς γῆς“· καὶ γὰρ αὐτὸς ἀνελήφθη ἀπὸ τῆς γῆς. (Σαρ. μδ'. 14.) Ὁ Ἐνώχ ὅπου ἦχε καὶ βιβλίον ἀποκρυφόν, ἐξ ἧς ὁ Ἀπόστολος Ἰδοὺς, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ σφύρομεν, ἐρανίσθη ἐκείνῳ ὅπως λέγει εἰς τὴν καθολικὴν Ἐπιστολήν· „Προφῆταίστε δὲ καὶ τῆς τέσσατος ἑβδομοῦ ἀπὸ Ἀδὰμ Ἐνώχ, λέγων· ἦλθε Κύριος ἐν μυριάσιν ἁγίων αὐτῶν, ποιῶν κρίσιν κατὰ πάντων, καὶ ἐξελέγει με πάντας τοὺς ἀσθενεῖς αὐτῶν, περὶ πάντων τῶν ἐργῶν ἀσθενεῖς αὐτῶν, ὧν ἠσέβησαν, καὶ περὶ πάντων τῶν σκληρῶν, ὧν ἐλάλησαν κατ' αὐτὰ ἀμαρτωλοὶ ἀσθενεῖς“. (Ἰδ. 14.)

(3) Διὰ τοῦτο καὶ πολλοὶ ἀπὸ τῶν ἀπίστων, καὶ σοφῶν Ἐβραίων, ὥστε καὶ παλαιούς, ὅσον καὶ τὸς ἡδὴ ἐρεσόμενους, ἔχουσιν μὲν καποια καλὰ, καὶ φυσικὰς ἀρετάς, ἐπεὶ δὲ ὅμως δὲν ἔχουσιν τὴν πρὸς Θεὸν ἀληθινὰ πίσιν, οὐκ ἔχουσιν ἀδύνατον εἶναι νὰ ἀρεσῇ εἰς τὸν Θεόν, καὶ νὰ σωθῶν· ὁ δὲ καὶ τὰ καλὰ καὶ αἱ ἀρεταὶ ὅπως ἔχουσιν, εἶναι τῇ ἀληθείᾳ ἀρεταί. Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Ἀγίος Ἀμβρόσιος· „Καὶ τὸ δοκῶν εἶναι ἀρετὴ, κακία ἐστίν, χωρὶς δισεβείας· οὐ γὰρ σωτήριον πρὸς ἀρετὴν ἐστὶ Θεῷ ἢ ἀρετὴ“. Λέγει δὲ καὶ ὁ σοφὸς Μελέτιος ὁ Πηγάς· „ἢ ἀρετὴ τις Θεῷ ἀντὶ Θεοῦ, ἢ γὰρ χωρὶς πίσεως, ἢς ὕλη, καὶ ὑποκείμενον, καὶ ἐρεσμα, Θεός, καὶ ὅτι καὶ ἐνεργός, καὶ ἡδὸς, καὶ τέλος ἔρχεται“. (Βιβλ. α. περὶ Χρηστικισμῶν.)

(4) Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης· „ὅτι μὲν ἔστι Θεός, τοῖς μὲν τῆς Ἀγίας Γραφῆς δεχομένοις, τὴν τε παλαιὰν καὶ καινὴν Διαθήκην φημι, ἢ ἀμφιβαλλεται· ἔπε δὲ τοῖς πᾶσι τῶν Ἑλλήνων πλείστοις· ὡς γὰρ εἶπεν, ἢ γῆσις τῶ ἡναι Θεόν, φυσικῶς ἡμῖν ἐγκυτέσθαι· ἐπεὶ δὲ τοσούτον ἔχουσιν, ἢ τῶ πονηρῶ κακίᾳ κατὰ τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως, ὡς καὶ τινες εἰς τὸ ἀλογώπτον, καὶ πάντων τῶν κακῶν κακίαν καταγαγόντες ἀπὸ ἀπώλειας βάρυδρον, τὸ λέγειν μὴ εἶναι Θεόν, ὧν τὴν ἀφροσύνην ἐμφανίζον· ἢ τῶν ἡμερῶν ἐφ' ἡμῶν Δαβὶδ· „εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· οὐκ ἔστι Θεός“ (Ψαλμ. 141. 1.) οἱ τοῦ Κυρίου μαθηταὶ καὶ Ἀπόστολοι τῷ Παναγίῳ σοφιστάτῃ Πνύματι, καὶ τῇ αὐτῇ δυνάμει καὶ χάριτι τὰς δευσμῶν ἐργασάμενοι, τῇ τῶν δυνάμεων σαγήνῃ, πρὸς τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας, ἐκ τῶ βυθοῦ τῆς ἀγνοίας ζωογονοῦντες αὐτοὺς ἀνήγον“. (Βιβλ. α. Κεφ. β'. περὶ Πίσεως.) Ὁ δὲ θεοφύλακτος Μάξιμος ὁ ὁσιώτατος λέγει· „ὁ ἀνθρώπος τὸς πνευματικούς τῶν ὁριζήσων λόγους κατανοῶν, διδάσκειται, ὡς ἐστὶ τῶν φαινομένων ποιητής, τὴν τοῦ ὁποῖός ἐστιν εὐνοίαν, ὡς ἀνέφικτος ἀφ' ἑαυτοῦ· τὴν γὰρ ὅτι ποιητής, ἀλλ' οὐχ ὁποῖός ἐστιν ὁ ποιητής, ὁριζήσας ἢ κατὰ τὴν παρέχον κατέληξιν“. (Κεφ. ἡ. τῆς ε. Ἐκποστ. τῶν Θεολογικῶν.)

(5) Ὁ δὲ Θεὸς καὶ ὁ Θεὸς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ὁσιώτατος λέγει· „ὅτι μὲν ἔστι Θεός, ὅτι δὲ ἐστὶ κατ' αὐτὸν· ὡς καὶ φύσιν, ἀκατέληκτον τῶ παντελῶς, καὶ ἄγνωστον· κατ' αὐτὸν· ὡς καὶ ἐπὶ Θεῷ τί ἐστιν ἡμῶν ἀδύνατον, κατ' αὐτὸν“. (Περὶ Πίσεως. βιβλ. α. Κεφ. δ'.) Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἐξωστραχικοὶ Φιλόσοφοι τῶν ἐγγύων, ὅτι ὁ Θεός κατ' αὐτὸν εἶναι ἀκατέληκτος· ὁ γὰρ Ἐπικύριος ὁ Ἡδὸς ἐκείνους Φιλόσοφος, ἀφ' ἧς πολλαῖς λόγοις εἰς τὸς μαθητάς τε διὰ τὴν αὐτὴν ἐξηγήσῃ τὴν ἡναι Θεός.

εἰς ἐκεῖνας ὅπῃ σπυράζον νὰ διαρεθίσουν εἰς αὐτὸν μὲ ἐνάρκτον πολιτείαν, καὶ δεῦν περιεργάζονται μὲ τὴν ἔξω σοφίαν. Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, σοφίαν τῷ Παύλῳ, πῶς εἰς κάθε μέρος τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης λέγει καὶ γράφει, ὅτι εἶναι μισθαποδότης ὁ Θεός, διὰ νὰ παρηγορήσῃ μὲ τὸ πᾶν τῆς ὀλιγοψύχου ἐξ Ἑβραίων Χριστιανούς.

7. „Πίσει χρηματισθὰς Νῶε περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων, ἄλλα βηθὰς κατεσκέδασε τὴν κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ“. (Γεν. 5'.)

Οὗ Νῶε, λέγει, ἐχρηματίσθη παρὰ Θεοῦ, ἵνα ἐδιδάχθῃ περὶ ἀδήλων πραγμάτων, καὶ δεῦν ἀπίσῃσεν· ἀλλὰ καὶ μὴ ὅλον ὅπῃ ἦτον ὁ καιρὸς καθαρός, καὶ ἀνέφαλος, καὶ μὴ ὅλον ὅπου οἱ ἄλλοι ἐτρύφον, καὶ ἐτρωγον, καὶ ἐπίνον, καὶ δεῦν ἐπρόσμενον κἀνείνα κακόν (ἐπειδὴ καὶ δεῦν ἐφαίνετο κἀνείνα σημεῖον κατακλυσμῆ.) ὁ Νῶε ὅμως μὲ τὸ νὰ ἐπισύδῃσιν εἰς τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, κατεσκέδασε τὴν Κιβωτὸν, διὰ μέσσω τῆς ὁποίας ἔσωσεν ὅλους τῆς ἀνθρώπου τοῦ ὁσπητίσθαι, ἥτοι ὁπῷ ψυχάς· ἔγω δὲ γράφει περὶ αὐτῆς ἡ Θεία Γραφή· „Καὶ εἶπε Κύριος „ὁ Θεὸς τῷ Νῶε· καιρὸς παντὸς ἀνθρώπου ἦκει ἐναντίον μου... ποιήσον ὅν σεαυτῷ κιβωτὸν ἐκ ξύλων ἀσήπων... καὶ εἰσελθε σὺ, καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου εἰς τὴν Κιβωτὸν, ὅτι σε εἶδον δίκαιον ἐναντίον μου ἐν τῇ γενεῇ ταύτῃ“. (Γεν. 5'. 13.) Σημειώσαι δὲ ὅτι καθὰς ἐδῶ λέγει ὁ Παῦλος ὅτι χρηματίζει ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ, ἐτὶ λέγει καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, ὅτι χρηματίζει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὅπως γράφεται περὶ τῶν Συμεῶν· „Καὶ ὡς αὐτῶν κεχρηματισμένον ὑπὸ τῷ Πνεύματος τῷ Ἁγίῳ“. (Λουκ. β'. 26.) Θεὸς ἄρα εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

„Δὲ ἡς κατέκρινε τὸν Κόσμον“.

Ἦτοι ὁ Νῶε ἔδειξε πᾶς τότε ἐν τῷ Κόσμῳ βίαιον κριτικὸν ἀνθρώπων, ὅτι ἦτον ἄξιοι κολάσεως καὶ κατακλυσμῆ· ἐπειδὴ αὐτοί, καὶ μὴ ὅλον ὅπῃ ἐβλεπον νὰ κατεσκέδασθῃ ὁ Νῶε τὴν Κιβωτὸν εἰς ἑκατὸν χρόνους, δεῦν ἦλθον ὅμως εἰς αἴσθησιν, ὅτε ἠθέλησαν νὰ πισύδῃσιν, ὅτι μέλλει νὰ γένη κατακλυσμός.

„Καὶ τῆς κατὰ πίσιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρονόμος“. (1)

Ἦτοι ὁ Νῶε ἐκέρδησε τὸ νὰ φανῇ δίκαιος κατὰ εἰς τὸν Θεόν· τὸ πᾶν δὲ τὸ ὄνομα τῆς δικαιοσύνης, λέγει, ἐχάρισεν ἡ πίσις εἰς αὐτὸν (2).

8. „Πί-

Θεός· ἐπειδὴ ἐκείνοι τῷ ἦτον ὅτι δεῦν καταλαμβάνουσι τίποτε, αὐτοὶ ἐτὶ πᾶς ἀπεκρίθη· „ἂν ἐγὼ ἠμπούην νὰ ἐξηγήσω μὲ τελειότητα τὸ εἶναι τῷ Θεῷ, ἢ ἐγὼ ἠμπούην Θεός, ἢ ὁ παρ' ἐμὲ ἐξηγηθεὶς δεῦν ἠδύκεν ἦναι Θεός“. Τὸν αὐτὸν γνώμην εἶχε καὶ ὁ Σιμωνίδης, ὁ δεῦν ἔλεγε· „ὅσον περισσώτερον σοφάζομαι πᾶν Θεόν, ὅσον μοι φαίνεται σκοτεινότερος“. (Παρὰ τῷ Πολιτικῷ Διατρήσει. 315.) Προσδέσται δὲ ὁ μέγας Βασίλειος ὅτι τότε καταρδύονται τινὰς πᾶν ἐν τῇ πίστι τέλειον, ὅταν τινὰς πατηνῶσι τὴν ἐξέτασιν, καὶ δεῦν ἀφίησιν πᾶν τὸν καὶ λογισμὸν νὰ ἐξετάσῃ τὴν ὑπόστασιν τοῦ Θεοῦ, καὶ πᾶν τοῦ ἀκατάληπτον· ἐμυλῶν γὰρ ὅσοι τῷ· „ἐπίστωσα, διὸ ἐλάλησα“ τῷ ριέ. Φαλμού, λέγει· „ἀρχὴ πάντων λόγου, ἐμφανὲς πᾶσις ἰσχυρῶς τῇ καρδίᾳ τῷ λαλῶντος ἐνδρυμένη· ἐπὶ τὰ πόθεν ἡμῖν διωκτῶν τῷ περὶ τὴν πίστιν τέλειον καταρδύν· ἐπάγει λέγων· ἐγὼ δὲ ἐπαπεινώθην σφόδρα· ὁ γὰρ μὴ πατηνῶσας ἐκὼς τὴν διανοίαν, μηδὲ κατὰ μίμησιν τῷ Ἀποστόλου λέγων πᾶν, ἀδελφοί ἐγὼ ἐμαυτὸν ὅτι λογίζομαι καταληφθεῖν, ἀλλὰ περινοῶν χάρις Θεοῦ

κατάληψιν, καὶ τῷ ἰδίῳ λογισμῷ ἐκμετρῶν πᾶν ἀνέστικται, καὶ πᾶσιν λογίζομενος εἶναι πᾶν Θεόν, ὅσον αὐτὸς τῷ λογισμῷ περιέλαβεν... ἢ διώκεται λέγων πᾶν, ἐπίστωσα διὸ ἐλάλησα· ἐπειδὴ ἐδὲ πᾶν ἐφεξῆς ἐπαγίν· αὐτῷ διωκτῶν, πᾶν, ἐγὼ δὲ ἐπαπεινώθην σφόδρα· σὺ γὰρ καὶ ἀλαζονία συζῇ, καὶ διακρίσεις ῥήμασιν ἐπαγίνεται, πᾶν ἐκ τῆς πίστεως ἰσχυρὸν μὴ κηκήμενος“.

(1) Περὶ τῷ Νῶε αὐτὴ γράφει ὁ σοφὸς Σαράχ· „Νῶε ἐνέδῃ τέλειος, δίκαιος· ἐν καιρῷ ὀργῆς ἐγένετο ἀντάλλαγμα· διὰ τὸ ἐγενήθη καταλημμα τῇ γῇ“. (Σηρ. μ. δ. 17.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „κατέκρινεν ὁ Νῶε τὸν Κόσμον, μὴτὲρ ἐξ ἀπάντων ἐκείνων τῷ εὐδύναν ὁδύσας ὁδόν· πᾶς δὲ κατὰ πίσιν δικαιοσύνης ἐχάρισεν κληρονόμος, ἀντὶ τῷ, πᾶν τὴν καταρδύν· ἢ γὰρ πᾶν νομικῶς πολιτείαν μετέλαβεν, ἀλλὰ πᾶς τῆς πίστεως γενόμενος τροφίμος, πᾶν ἀναρρήσαν ἐτυχῇ“. Περὶ τῷ Νῶε αὐτὴ φησὶν ὁ Ἀββὰ Μακάριος· „ὡσαύτως καὶ Νῶε πεντηκοστῶ ἐστι κελεύθερος ὑπὸ τῷ Θεῷ τῷ

8. „Πίσει καλόμενος Ἀβραάμ, ὑπήκασεν ἐξελθεῖν εἰς τὸν τόπον, ὃν ἐμελλε λαμβάνειν εἰς κληρονομίαν“.

Επειδὴ εἰς τὸν Ἀβραάμ τὸν, καὶ εἰς τὰς λοιπὰς Πατριάρχας ἀπέβλεπον ὅπως διόλκῃ οἱ εἰς Ἑβραίων Χειρῖαι, ὡς αὐτοὶ οἱ Πατριάρχαι αὐτοὶ ἀπόλαυσαν ἀπὸ τὸν Θεὸν μετὰ ἀγαθὰ· διὰ τὸτο ὁ Ἀπόστολος ἔχει νὰ δείξῃ τώρα εἰς αὐτοὺς, ὅτι κἀνέσας ἀπὸ τὰς Πατριάρχας δεὺν ἔλαβον ἀκόμη κἀνέσας ἀγαθόν. Λέγει λοιπὸν, ὅτι μὲ πίσει ὑπήκασεν ὁ Ἀβραάμ εἰς τὸν Θεόν, ὅταν τὸν ἐπρόσταξε νὰ ἀφήσῃ τὴν πατρίδα τε, καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς γῆν Χαναάν· „ἐξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, καὶ δευρο εἰς γῆν, ἣν αὐτοὶ δείξω“· (Γεν. ιβ'. 1.) ἐπειδὴ ποῖον ἄλλον εἶδε προτίτερα ὁ Ἀβραάμ νὰ ἀφήσῃ τὴν πατρίδα τε, διὰ νὰ τὸν μιμηθῇ καὶ αὐτός; βέβαια κἀνέσας· διὰ τί ὁ πατήρ τε ὁ Θάβρα, ἦτον εἰδωλολάτρης, διὰ τί Προφῆτας δεὺν ἦκασεν· ὥς ὅλον τὸ παῦ ἦτον τῆς πίσεώς τε, τὸ νὰ ὑπακούσῃ, λέγω, εἰς τὸν Θεὸν ὡς ἀληθινόν, διὰ ἐκεῖνα τὰ ἀδύνατα ἀγαθὰ, ὅπως τὸ ὑπέσχετο, καὶ νὰ ἀφήσῃ τὰ ἀγαθὰ ὅπως εἶχεν εἰς χεῖράς τε (1).

„Καὶ ὤξῃλθε, μὴ ἐπιστάμενος πᾶ ἔρχεται“.

Αν καὶ ὑποθέσωμεν ὅτι ἤξωρεν ὁ Ἀβραάμ πᾶ πηγαίνει, ὅμως ποῖος ἠγάπησεν αὐτὸν νὰ παραιτήσῃ τὰ ἔτοιμα, καὶ νὰ κυνηγᾷ τὰ ἀνέτοιμα; πλὴν αὐτὸς ἔτε ἤξωρεν ὁλόπελα, ποῖα εἶναι ἡ γῆ ἐκεῖνη, εἰς τὴν ὁποίαν καλεῖται ἀπὸ τὸν Θεόν, ἔτε πᾶ ὑπάγει.

9. „Πίσει παρώκησεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὡς ἀλλοτρίαν“.

Εκείνῳ, λέγει, τὴν γῆν, τὴν ὁποίαν ὑπέσχεθη ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ εἰς τὸν Ἀβραάμ, καὶ εἰς τὸ σπέρμα τε, αὐτὴν ἐκατοῖκει ὁ Ἀβραάμ ὡς ἄλλῳ· πῶς ὡς ἄλλῳ; διὰ τί καὶ αὐτὸν τὸν τάφον τῆς γυναικὸς τῆς Σάρρας ἀγόρασεν ἀπὸ τὸν Ἑφραὶν τὸν Χετταῖον, τὸν κἀπικὸν τῆς γῆς ἐκείνης· οὕτω γάρ φησιν ἡ Γραφή· „τὸ ἀργύριον τοῦ ἀγρῶ λάβε παρ' ἐμῶ, καὶ θάψω τὸν νεκρόν μου ἐκεῖ Καὶ ἦκασεν Ἀβραάμ τῷ Ἑφραὶν, καὶ ἀπεκατέστησεν Ἀβραάμ τῷ Ἑφραὶν τὸ ἀργύριον ὃ ἐλάλησεν εἰς τὰ ὅσα τῶν ἰσὼν Χετ, τετρακόσια δίδραχμα ἀργυρεῖς δοκίμης ἐμπόροις“· (Γεν. κγ'. 13.) ἀγοράζωντας δὲ ὁ Ἀβραάμ τὸν τάφον τῆς Σάρρας, δεὺν ἐδιακρίθη εἰς τὸν λογισμόν τε ἐδὲ, εἶπε, ἰδύματα ὑπέσχεθη εἰς ἐμὲ ὁ Θεός· ἀλλὰ ἐπίσδυσεν αἰσχυροβόλως, ὅτι ὁ Θεὸς ὅπως, τὸ ὑπέσχεθη, θέλει δώσει εἰς αὐτὸν τὴν γῆν ἐκεῖνην ἐξάπαντος.

„Ἐν σκηνῶν κατοικήσας“.

Τὸσον, λέγει, ὡς ἄλλῳ ἐκατοῖκει ὁ Ἀβραάμ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὥς ὅπως ἐδὲ κατοικίαν εἶχεν εἰς αὐτὴν ἐκτισμένῳ, ἀλλὰ ἐκατοῖκει εἰς τσάτας καὶ τζαδίρια· τὸ ὁποῖον εἶναι ἰδίωμα τῶν ξένων ἀνθρώπων, καὶ τῶν μεταβαίνοντων ἀπὸ εἰς ἄλλον, μὲ τὸ νὰ μὴ εἶχεν ἐδικὸν τας τόπον διὰ νὰ κατοικήσεν.

„Με-

„κιβωτὸν κατισκιάζων, ἐπαγγελιαμενὴν κατακλυσμὸν ἐπαγαγὴν τῇ οἰκουμενῇ, καὶ ἐξακοσιοτῶ ἔτι ἐπαγαγόντος, ἐκαστὸν ἐπὶ ἐμακροθύμῃσιν ἐν μηδενὶ δισάσας· ἄρα ποῖα ἂ ἔπεν ὁ Θεός, ἢ μὴ ποῖα; ἀλλ' ἀπαξ τῇ πίσει πληροφορηθεὶς, ὅτι ἄπερ ἐλάλησεν ὁ Θεός, ἀναμφιβόλως γενέσθαι δεῖ, καὶ ἔγω δοκίμοις τῇ προαίρεσιν ἐν πίσει καὶ ὑπομονῇ καὶ μακροθυμίᾳ πολλῇ ὑπέσχετο, δις ὡδὴ μόνος μετὰ τῷ οἴκῳ αὐτῷ τὴν ἐντολήν καθαρῶς φυλάξας“· (Ὁμιλ. 3. Κεφ. 5.)

(1) Ὅτι δὲ ὁ Ἀβραάμ ἐπίσδυσεν εἰς τὸν Θεόν διὰ τῆς ὑπακούσεως τῶν κτισμάτων, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν, καὶ ἐρμηνείαν πᾶ· „ὡς γὰρ ὑμεῖς ποτε ἠπαθήσατε“· (Ρωμ. ια'. 30.) Περὶ τῷ Ἀβραάμ παῦσα λέγει ὁ σοφὸς Σιραχ· „Ἀβραάμ μέγας Πατήρ, πλήθους ἐθνῶν, καὶ ἐχ' ὑρέθην ὅμοιος ἐν τῇ δόξῃ, ὅς σωσθήσεται νόμον· ἴψιν, καὶ ἐγένετο ἐν διαθήκῃ μετ' αὐτῶν, καὶ ἐν σαρκὶ αὐτῶν ἐσησε διαθήκην, καὶ ἐν παρασμῷ ὑρέθην πιστός“· (Σιρ. μδ'. 19.)

„Μετὰ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ, τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς“.

Καὶ ὁ Ἰσαὰκ, λέγει, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀβραάμ, καὶ ὁ Ἰακώβ, ὁ ἑγγονὸς μου τοῦ Ἀβραάμ, υἱὸς δὲ τοῦ Ἰσαὰκ, καὶ αὐτοὶ, λέγω, ἐκατίκην τὴν γλῶσσαν τῆς ἐπαγγελίας, ὡσαύτως ἐν τῇ διότι, ὁ μου Ἰσαὰκ ἐφθονεῖτο ἀπὸ τῆς Φυλισαίας, τῆς κατοικέουσας τὴν γλῶσσαν ἐκείνην, καὶ ὑπερέειτο ἀπὸ τῆς ἀνθρώπου τοῦ Ἀβιμέλεχ τοῦ Βασιλέως τῶν Φυλισαίων, ὅχι μόνον τὰ πηγὰδια ὅπως εἶχεν (1), ἀλλὰ καὶ τὴν ἰδίαν γυναῖκά τε· (Γεν. κς.) ὁ δὲ Ἰακώβ, ὅχι μόνον ἐφθονεῖτο ἀπὸ τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς τοῦ Ἰσαὰκ, διὰ τὸν φόβον ὅπως εἶχε τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ἠσαῦ, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐγύρισεν ἀπὸ τῆς Μεσοποταμίας, ἠγόρασε τὸν τόπον ἐκεῖνον, εἰς τὸν ὁποῖον ἔστησε τὰ τζαδία τε. „Καὶ ἦλθεν Ἰακώβ εἰς Σαλήμ πόλιν Σηκίμων, ἥ ἐστιν ἐν γῇ Χαναάν, ὅτε ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς Μεσοποταμίας Συρίας, καὶ παρεβέβαλε κατὰ πρόσωπον τῆς πόλεως, καὶ ἐκτίσασα τὴν μερίδα τοῦ ἀγροῦ, καὶ ἔστησεν ἐκεῖ τὴν σκηνὴν αὐτῆς, παρὰ τὴν ἑμμεῖον πατρὸς Συχέμ ἐκατὸν ἀμνῶν“· (Γεν. λγ'. 18.) καὶ ἄλλοτε μου, ἐπήγαινον εἰς τὴν Βαιθλὴν, ἄλλοτε δὲ, ἐμετάβαινον εἰς τὴν Ἐφραθὰ, καὶ ὡς πάροικος καὶ ξένος δυνάμει εἶχε καταστάσιν εἰς τὴν εἰς μέρος. Καὶ μόνον ὅπως καὶ ὁ Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Ἰακώβ, καὶ αὐτοὶ ἦσαν συγκληρονόμοι τῆς αὐτῆς ἐπαγγελίας, καθὼς ἦσαν καὶ ὁ πατὴρ τοῦ Ἰσαὰκ, καὶ ὁ πάππος τοῦ Ἰακώβ Ἀβραάμ· διότι ὁ Θεὸς εἶπεν εἰς αὐτόν· „Καὶ δώσω σοι, καὶ τῇ σπέρματί σου, μετὰ σέ, τὴν γλῶσσαν, ἣν παροικεῖς· πᾶσαν τὴν γλῶσσαν Χαναάν“· (Γεν. ιζ'. 18.) πλὴν οἱ συγκληρονόμοι εἴποι τῆς ἐπαγγελίας ταύτης, δυνάμει ἀπίστησαν εἰς τὸν λογισμόν τε, ἀλλὰ ἐπίσταντες ὅτι θέλει δώσει τὴν γλῶσσαν ἐκείνην εἰς αὐτὴν ὁ Θεός.

10. Ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τῆς Θεμελίας ἔχουσαν πόλιν“.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ὁ Ἀβραάμ, καὶ οἱ ἀπόγονοί τε ἐκατίκην τὴν γλῶσσαν τῆς ἐπαγγελίας ὡς ξένοι καὶ πάροικοι, μετὰ τῶν καὶ μετὰ τζαδίων, τὰ ὅποια δυνάμει εἶχεν εἶναι καὶ Θεμελίοι, διὰ τὴν ἐπρόσμενον εἰς λαβὴν τὴν ἐρασίαν Πόλιν, ἥ ὅποια εἶχε Θεμελία ὅπως εἶναι ἀληθινὰ, ὅπως εἶναι πάντοτε εὐερεὰ, καὶ ὅπως ποτε δυνάμει σαφρόνεται· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεός, βλέπωντας τῆς Πατριάρχας αὐτῆς εἰς καταφρονεῖν τῆς γυναικὸς ἐπαγγελίας, καὶ ὑποσχέσεις τῶν ἀγαθῶν, ὅπως ἔδωκεν εἰς αὐτὴν, ἀνέβαλεν αὐτῆς, καὶ ἠτοίμασε εἰς αὐτὴν τὰς μεγαλιτέρας καὶ ἐρασίαις ἐπαγγελίας, τὰς ὁποίας ἦσαν ἄξιοι εἰς λαβὴν, καὶ ὅχι τὰς γυναικας καὶ χαμερπεῖς. Καὶ λοιπὸν, αὐτοὶ οἱ Πατριάρχαι ἐκεῖνοι, λαμβάνοντες ἐπαγγελίαν τῆς γῆς, ἐκαταφρόνουν αὐτῶν, καὶ ἐπεθύμουν τὸν ἐρατὸν, πῶς εἴη οἱ πιστεύσαντες Χειριστοὶ, ὅπως ἀφ' ἧς ἐλάβετε ἐπαγγελίαν ἐρατίαν, ἐπιθυμεῖτε τὴν γλῶσσαν; ἢ πῶς δυνάμει ἐντρέπεσθε εἰς ἐπιθυμῆτε τὰ γυναικας, καὶ ὅχι τὰ ἐρατὰ;

„Ἡς πεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός“.

Ω τὸ θαύματος! τί μεγάλον ἐγκώμιον εἶναι τῆς ἐρατῆς Πόλεως ἐκείνης, τὸ εἶναι ἔχον ἀρχιτέκτονα καὶ δημιουργόν τε αὐτὸν τὸν ἀπερόσοφον Θεόν (2).

11. „Πί-

(1) Λέγει γὰρ ἡ Γραφή ὅτι οἱ Φυλισαῖοι οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀβιμέλεχ βασιλεύοντες, ἐγέμοντο ἀπὸ χώρας τῆς πηγὰδια τοῦ Ἰσαὰκ, τὰ ὅποια ἀνοίχεν ὁ πατὴρ τοῦ Ἀβραάμ· ἐξήλωσαν δὲ αὐτὸν οἱ Φυλισαῖοι, καὶ πάντας τοὺς φίλους, καὶ ὥρμηξαν οἱ παῖδες τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐν τῇ ᾧ χρόνῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐνεφραζαν αὐτὸν οἱ Φυλισαῖοι, καὶ ἐπλήσαν αὐτὸν γῆς“· (Γεν. κς'. 14.)

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ὅτι γὰρ πᾶν πᾶν ὁ ἐπεθύμει, ἀλλὰ πᾶν μελλόντων ἰμμερετὸν ἔκῃ· να γὰρ ἀληθῶς βέβαια, καὶ μόνιμα· διὰ γὰρ πᾶν Θεομελίων, τὸ διαρκὲς ἐσήμανεν· ἀχαιοποιῶν δὲ πᾶν τὴν γλῶσσαν ἐν ἐρατοῖς πολιτείαις ἐκαλεσε· τὸ δὲ καὶ ἐν τοῖς πρότερον ἔρηκεν· ὅτι γὰρ εἰς χαιοποιῶν Ἀγαθῶν, ὡς ἔσθλην ὁ Χειρὸς, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν ἐρατὸν“.

11. „Πίστα καὶ αὐτὴ Σάρρρα γῆρα ἔσα“.

Εντροπιασικὴ λέξις εἶναι αὐτὴ, ὅπερ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος· τὸ „καὶ αὐτὴ Σάρρρα“· ὥσπερ καὶ λέγει εἰς τὰς εἰς Ἑβραίων πιστάς· ἡ γυνὴ, ὅπερ εἶναι φύσις ἀσθενής, ἐπίσδυσεν εἰς τὴν ἐπαγγελίαν τῷ Θεῷ, καὶ ἐσθὲς, ὅπερ εἶσθε ἀνδρες φύσεως δυνατῆς, δεῦν πισδέτε· ὅθεν δεῦν ἐντρέπεσθε καὶ φαίνεσθε πλέον μικροψυχοίτεροι ἀπὸ μίαν γυναικα; Πῶς δὲ ἐπίσδυσεν ἡ Σάρρρα εἰς καιρὸν ὅπερ αὐτὴ ἐγέλασε; καὶ ἐπίσδυσεν, ἀγκαλὰ καὶ ἐγέλασε· διὰ τὴν ὑπερον ἀφ' ἧς ἐλέγχθη ἀπὸ τὸν Θεὸν πῶς ἐγέλασεν, ἐφοβήθη· ὁ φόβος δὲ ἔτος πρὸς τὸν Θεόν, εἶναι τῆς πίστεως γέννημα (1)· δι' ὅτι ἐπίσδυσεν, πῶς ἐκεῖνος ὅπερ ἐδιαλέγετο μετ' αὐτῶν, ἦτον μέγας καὶ θαυμαστός, καὶ ὑπὲρ τὰς ὁρὰς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἔπει γὰρ φησιν ἡ Γραφή· „Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Ἀβραάμ· τί ὅτι ἐγέλασε Σάρρρα ἐν αὐτῇ λέγῃσα· ἄρά γε ἀληθῶς τέξομαι; ἐγὼ δὲ γεγήρακα... ἠρνήσατο δὲ Σάρρρα, λέγῃσα, ἐκ ἐγέλασα· ἐφοβήθη γάρ· καὶ εἶπον αὐτῇ· ἐχί· ἀλλὰ ἐγέλασας“· (Γεν. ιη. 13.)

„Δυνάμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβε“.

Ητοι ἐνεδυναμώθη εἰς τὸ καὶ δεχθῆναι, καὶ καὶ κρατῆσαι τὸ καταβληθὲν εἰς αὐτῶν σπέρμα τῷ Ἀβραάμ· ἡ, ἐπειδὴ λέγῃσιν οἱ Φυσικοὶ, ὅπερ ἐξηκρίβωσαν τὰ ποιεῖν τῆς φύσεως ἀπόκρυφα, ὅτι καὶ ἡ γυναικα δυνάμει ἀφ' αὐτῆς καὶ ποιοῦν τι σπέρμα (2), μήπως καὶ πρέπει καὶ νοηθῆναι τὸ ρητὸν τὸ ἐστίν, ἦγεν τὸ „εἰς καταβολὴν σπέρματος“· αὐτὴ τῷ, εἰς τὸ καὶ καταβῆναι καὶ αὐτὴ σπέρμα.

„Καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας ἔτεκεν“.

Ανωτέρω μὲν εἶπον ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἡ Σάρρρα ἦτον σῆρα, πῶρα δὲ λέγει, ὅτι καὶ ἐγέννησεν ἔξω ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς ἡλικίας τῆς, μετὰ τὸ καὶ ἦτον ἐννεμήκοντα χρόνιον γερόντισα· „εἰ τῷ ἐκαπνταετῇ, φησι, γενήσεται υἱός; καὶ εἰ ἡ Σάρρρα ἐννεμήκοντα ἐπὶ ἔσα τέξεται“; (Γεν. ιζ. 17.) ὥστε διπλὴν ἐμπόδιον ἔχον εἰς τὸ καὶ γενήσῃ ἡ Σάρρρα· καὶ ἀπὸ τῶν φύσιν, διὰ τὴν ἦτον σῆρα, καὶ ἀπὸ τῶν ἡλικίαν, διὰ τὴν ἦτον γερόντισα.

„Ἐπὶ πιστὸν ἠγήσατο τὸν ἐπαγγαλάμενον“.

Διὰ τῶν, λέγει, ἡ Σάρρρα ἐγενήθη, διὰ τὴν ἐσοχάσθη πῶς εἶναι πιστός, ἦγεν ἀληθῆς ἐκεῖνος ὅπερ ὑπεσχέθη εἰς αὐτῶν, ὅτι ἔχει καὶ γενήσῃ υἱόν· „εἰς τὸν καιρὸν τῶν γὰρ φησιν ἀνασρέψω πρὸς σὲ εἰς ἄρας, καὶ ἔσαι τῇ Σάρρρα υἱός“· (Γεν. ιη. 14.)

„Δι

(1) Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Ἅγιος Ἰσαάκ· „ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ἀρχὴ ἐστὶ τῆς ἀρετῆς· λέγεται δὲ εἶναι γέννημα τῆς πίστεως· καὶ περιέεται ἐν τῇ καρδίᾳ, ὅταν ἀποχωρηθῇ ἡ διάνοια ἀπὸ τῆς περιπατήσεως τοῦ Κόσμου“· (Δόγ. α. σελ. 1.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώροσ· „ἐγέλασε μὲν γὰρ τὸ πρῶτον, οὐκ ἰδὼν τοῦ ἐπιχνηματῆς τῶν φύσιν, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦτο ὅρα ἐπισταμένη· ἀπηγόρευσε γὰρ τὸν πόλεμον, οὐ μόνον τὸ γῆρας, ἀλλὰ καὶ τῆς μήτρας ἡ πῆρσις· ὅθεν μὲν καὶ μαθῆσα τὸν ὑποχρόμενον, καὶ ἐπίσδυσεν, καὶ ἐγέννησεν ὡς ἐπίσδυσεν“.

(2) Διὰ τοῦτο λέγει καὶ Γεώργιος ὁ Κορέσιος, ὅτι πεπαιγμένων ἐπιδεῶς ἔχει ἡ φύσις πρὸς τὸ παράγειν ἀνθρώπων· συλλήψεις, ἰδοποιήσεως, κινήσεως, καὶ τελειώσεως· καὶ ἡ μὲν συλλήψις γίνεται ἀπὸ τοῦ σπέρματος τοῦ ἀνδρός, καὶ ἀπὸ τοῦ σπέρματος τῆς γυναικός, καὶ ἀπὸ τῆς κατὰ φύσιν αἱματι, ὅστις συλλήψις ἀποτελεῖται ἐκ τῆς, ἡ ἐπὶ ἡμέρας· καὶ ἴσως ἡ Ἁγία Γραφή διὰ τοῦτο λέγει ὅτι οἱ ἀδελφοὶ καὶ συγγενεῖς τῆς Ρεβέκκας, ἐλόγησαν αὐτῶν ἔπει· „Καὶ ἐλόγησαν Ρεβέκκαν, καὶ εἶπαν αὐ-

τῇ· ἀδελφὴ ἡμῶν εἴ· γίνεαι εἰς χιλιάδας μυριάδων, καὶ κληρονομήσῃ τὸ σπέρμα σου πᾶσι πόλιν τῶν ὑπερναντίων“· (Γεν. κδ. 60.) Ἡ δὲ ἰδοποιήσις τῶν βρέφους, εἶναι μία μόρφωσις ὅλων τῶν μελῶν, κατὰ τὸ σχῆμα, καὶ εἶδος, καὶ σῖτασιν· καὶ τῷ μὲν ἀρσενικῷ παιδίᾳ ἰδοποιεῖται ἐκ ἡμέρας τετράκοντα, ἡ τετράκοντα πεντήκοντα, ἡ πεντήκοντα· καὶ δὲ διηλυκὰ, ἐκ ἡμέρας πεντήκοντα· ἡ δὲ κίνησις, τῶν μὲν ἀρσενικῶν γίνεται ἐκ τῆς μῆνης ἡ ἐκ ἡμέρας ἑκατὸν· τῶν δὲ διηλυκῶν ἐκ μῆνης τεσσάρων· πολλαίς δὲ ἡ κίνησις τῶν βρέφους γίνεται καὶ ἐκ ἡμέρας ἐβδομήκοντα, ἡ ὀγδοήκοντα· ἡ δὲ τελειώσις τῶν βρέφους γίνεται ἐκ ἡμέρας διακοσίας ἑκοσι, ἡ διακοσίας πεντήκοντα, ἡ διακοσίας ἐβδομήκοντα, καὶ ἀπλῶς ἡ τελειώσις ἐστὶ, κατὰ τὴν δυνάμιν καὶ τὴν βρέφους μέχρι τῆς γεννήσεώς αὐ· στέφεται δὲ τὸ βρέφος καὶ ἀναπνέει διὰ τῆς ὀμφαλῆς, κατὰ τὸν Ἱπποκράτη. Ταῦτα δὲ πάντα τῶν λυτῶν τῆς ἀμαρτίας Χριστῷ καὶ ἡκολούθησαν· ἐπιδεῶν ἐκ τῆς ἡμέρας τῆς προπατορικῆς ἀμαρτίας, ἔπει γὰρ διὰ σπέρματος συνεληφθῇ, καὶ ἐν τῇ καὶ ἐμαρτυρήσῃ, (Ἐν τῇ αὐτῇ Θεολογικῇ.)

„Δι' ὃ καὶ ἀφ' αὐτοῦ ἐγεννήθησαν, καὶ ταῦτα νεκρωμένοι, καθὼς τὰ ἄ-
 „σρα τὰ ἔραντο τῷ πλήθει, καὶ ὡς ἡ ἄμμος ἢ παρὰ τὸ χάλος τῆς
 „θαλάσσης ἢ ἀναείδμητος“.

Ὅχι μόνον, λέγει, τὸ ἐδυηθήναι καὶ κάμει ἡ πίσις, τὸ γὰρ γεννήσθαι ἡ Σάρρα, ἀλλ' ὅτι
 καὶ πόσους ἐγέννησεν, ὅσους δὲν γεννῶσιν ἐδὲ αἱ εὐφοροὶ καὶ γόνιμαὶ γυναῖκες (1). ὥστε δύο
 εἶναι τὰ θαύματα. Πῶς δὲ ἦσαν ἀναείδμητοι οἱ υἱοὶ τῆς Ἀβραάμ, εἰς καιρὸν ὅπῃ αὐτοὶ
 ἀειδηθήσαν πόσαις φοραῖς (2); καὶ ἀποκεινόμεθα ὅτι, ἢ πῶς τὸ ἐῖπεν ὑπερβολικῶς ὁ
 Ἀπόστολος, καὶ ἡ Γένεσις τῆς Μωϋσεως (3), κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Γραφῆς, ἡ ὁποία
 γράφει εἰς τὰς Ἀειθμὰς ὅτι ἔλεγον οἱ κατὰσκοποι πρὸς τὸν λαόν· „ἐπεὶ ἐαυτοὺς καμνὺς τοὺς
 „γίγαντας, καὶ ἡμεῖς ἐνώπιον αὐτῶν ὡς αἱ ἀκρίδες“· (Ἀειθ. ιγ'. 33.) ἢ εἶπε τὰς ὑἱὰς τῆς
 Ἀβραάμ ἀναείδμητας διὰ τὰς κατὰ διαδοχὴν ἐξ αὐτῶν γεννησομένους ἕως τῆς συντελείας
 τῆς Κόσμου.

13. „Κατὰ πίσιν ἀπέθανον ἔτοι παῦτες, μὴ κομισάμενοι τὰς ἐπαγ-
 „γελίας“.

Δύο πράγματα εἶναι ἄξια ζητήσεως καὶ ἀπορίας εἰς τὸ ρητὸν τῆτο· εἴα μὲν, πῶς ἀνω-
 τέρω μὲν εἶπεν ὁ Παῦλος διὰ τὸν Ἐνώχ, ὅτι μετετέθη διὰ τὰ μὴ ἰδὴ θάνατον, τώρα δὲ
 λέγει ὅτι ἀπέθανον ἔτοι ὅλοι; Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί λέγει τώρα ἐδῶ ὅτι δὲν ἔλαβον οἱ
 Πατριάρχαι τὰς ἐπαγγελίας, εἰς καιρὸν ὅπῃ εἶπεν, ὅτι καὶ ὁ Ἀβελ ἀκόμη λαλεῖ, μὲν τὸ
 γὰρ δοξάζεται ἀπὸ ὅλης, καὶ ὅτι ὁ Ἐνώχ μετετέθη, καὶ ὅτι ὁ Νῶε ἔλαβε μισθόν, τὸ γὰρ
 λυτρωθῆναι ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸν μὲν ὅλῳ τῷ φαμιλίᾳ, καὶ τὸ γὰρ ὀνομασθῆναι δίκαιος, καὶ
 ὅτι ὁ Ἀβραάμ ἐγέννησε παιδίον ἀπὸ τῆς Σάρρας; Πρὸς τὰ ὁποῖα ἡμεῖς ἀποκεινόμεθα,
 καὶ λέγομεν, διὰ μὲν τὸ πρῶτον, ὅτι τὸ „ἀπέθανον ἔτοι παῦτες“ νόησον, ὡς ἀναγνώστα, ἀν-
 τὶ τῷ, οἱ ἀποθανόντες ὅλοι, ἔξω μόνον ἀπὸ τὸν Ἐνώχ τὸν μὴ ἰδόντα θάνατον· τὸ δὲ „μὴ
 „κομισάμενοι τὰς ἐπαγγελίας“ νόησον, ὅτι ἀληθῶς λέγεται διὰ ὅλης τῆς Πατριάρ-
 χας· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶπεν πόσον μεγαλόδωρος καὶ πλεσιόδωρος, ὥστε ὅπῃ δὲν ὀξεπλήρωσεν
 ὅλης τῆς μισθὸς τῶν μεγάλων ἀγώνων καὶ ἀρετῶν, ὅπῃ ἔκαμαν οἱ ἀνωτέρω Πατριάρχαι, μὲν
 τὸ γὰρ δώσειν εἰς μὲν τὸν Ἀβελ τῷ παρὰ τὸν ἀνθρώπων δόξῃ, εἰς δὲ τὸν Ἐνώχ, τῷ με-
 τάθεσιν, εἰς δὲ τὸν Νῶε τῷ ἐκ τῆς κατακλυσμῶ ἀπολύτρωσιν, εἰς δὲ τὸν Ἀβραάμ, τῷ
 παιδοποιῶν· ἀλλὰ τὰ χαρίσματα αὐτὰ, καὶ ἀγαθὰ ὅπου ἔδωκεν εἰς τὰς ρηθύντας Πα-
 τριάρχας, ἦσαν ὡσαύτοια προγόνματά τινα, καὶ ἀρραβῶνες τῶν ἀληθινῶν, καὶ ἑρανίων ἐπαγγε-
 λιῶν, ὅπου ἔχει γὰρ τὰς δώσιν εἰς τῷ μέλλουσιν ζωῇ· οἱ ἀρραβῶνες δὲ αὐτοὶ, ἐδόθησαν
 παρὰ Θεοῦ εἰς τὰς ἀνωτέρω Ἀγίας δικαίας, διὰ ἡμᾶς τὰς μικροφύχας, ἦσαν διὰ τὰ πι-
 σθῶμεν ἡμεῖς οἱ μικροφύχοι ἀπὸ τὰ παρόντα ταῦτα ἀγαθὰ ὅπῃ ποῖς ἐδόθησαν, καὶ διὰ
 τὰ μέλλοντα ὅπῃ ἔχον γὰρ τὰς δώσιν· ἡτοιμασμένα δὲ εἶναι εἰς αὐτὰς ἄλλα τινα ἀγαθὰ,
 πόσον μεγάλα, καὶ πολλὰ, ὥστε ὅπῃ ἔτε εἰς τῷ καρδίαν τῶ ἀνθρώπου ἀνέβησαν πώποτε,
 καθὼς λέγει ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος· (ἀ. Κορ. β'. 9.) τὰ ὁποῖα ἀκόμη δὲν ἔλαβον, μέλλου
 δὲ γὰρ λαβεῖν εἰς τῷ ἄλλῳ ζωῇ. Διὰ τῆτο καὶ ὁ Κύριος εἶπεν ἐν τῇ Εὐαγγελίῳ ὅτι „ἐ-
 „δεῖς

(1) Κατὰ τὸν Θεοδώρητον, ὅχι μόνον περὶ τῆς
 Σάρρας, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς Ἀβραάμ ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Ἀ-
 πόστολος· ἔστω γὰρ φησιν· „ἀφ' αὐτοῦ τῆς Ἀβραάμ· ἡ δὲ
 „καὶ ἀμφοτέρωθεν εἴα νοήσασθαι, ὅτι ἀμαρτανόμεθα“· ἢ
 „σονται γὰρ φησιν οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν“· (Γεν.
 β'.) ὥστε τὸ ἀφ' αὐτοῦ ἐδῶ, σημαίνει νοηθῆναι ἀντὶ
 τῆς ἀφ' αὐτοῦ ἀνδρογαμίας· τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, ὁ-
 ποῖον ἐγέννηθη ἀπ' αὐτῶν ὡς τὰ ἀστρά, νοήσεται ὅχι ἀμέ-
 σως, ἀλλὰ ἐμμέσως, διὰ τῶν ἀπογόνων δηλονότι τῆς Ἀ-
 βραάμ καὶ τῆς Σάρρας.

(2) Δύο φορές ἀειδηθήσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ· πρῶ-
 τον μὲν ὑπὸ Μωϋσεως, καὶ Ἀαρὼν ἐν τῇ δούλῳ μη-

Epistole di S. Paolo. Tom. III.

νί, ἀφ' ἧς διγῆκαν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἀρσενικά
 ἀπὸ ἑκοσίων χρόνων καὶ ἐπάνω, ὡς φαίνεται τῆτο ὡς τὸ
 α'. καὶ β'. καὶ γ'. καὶ δ'. Κεφάλαιον τῶν Ἀριθμῶν· ἐδύτα-
 ραν δὲ ὑπὸ τῆς Βασιλείας Δαβὶδ, ὡς φαίνεται ἐν τῇ
 δευτέρᾳ τῶν Βασιλειῶν, Κεφ. κδ'.

(3) Οὕτω γὰρ γεγραπται ἐν αὐτῇ· „ἀναβλέπον
 „δὴ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἀσπιδόμηναι τὰς ἀστέρας, ἡ δὲ
 „νόησι ἐξαριθμῆσαι αὐτάς· καὶ ἔπειτα, ὥστε εἶναι τὸ ἀπέρ-
 „μας“· (Γεν. ιε'. 5.) Καὶ πάλιν· „Καὶ ποιή-
 „σω τὸ ἀπέρμας ὡς τῷ ἄμμιον τῆς γῆς· ἡ δὲ αὐτὰ
 „τίς ἐξαριθμῆσαι τῷ ἄμμιον τῆς γῆς, καὶ τὸ ἀπέρμα
 „σε ἐξαριθμῆσται“· (Γεν. ιγ'. 16.)

E e e

„δείς ἐσιν, ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφάς, ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρὰς, ὅτεκεν ἐμὲ καὶ τὴν Εὐαγγελίαν, ἐὰν μὴ λάβῃ ἐκατονταπλασίονα μὴ ἐν τῷ καιρῷ τῷ, οἰκίας, καὶ ἀδελφὰς, καὶ ἀδελφὰς, καὶ μητέρας, καὶ τέκνα, καὶ ἀγρὰς μετὰ διωγμῶν, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον“. (Μάρκ. 10. 30) (1)

„Ἀλλὰ πόρρωθεν αὐτοῖς ἰδόντες, καὶ ἀσπασάμενοι“.

Μὲν τὰ λόγια ταῦτα αἰνιγματωδῶς φανεροί οἱ Ἀπόστολοι, ὅτι ὁ Ἀβελ, καὶ Ἐνώχ, καὶ ὁ Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ, καὶ οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι, εἶδον ἀπὸ μακρόθεν τὰ μυστήρια τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, καὶ τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῶν ἀρρήτων ἀγαθῶν τῶν ἡτοιμασμένων εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, καὶ ἐχαίρετisan αὐτὰ, ἡτοι ἐχάρισαν πῶς τὰ εἶδον, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ὅτε ταξιδεύοντες εἰς τὴν θάλασσαν, οἱ τινες βλέποντες ἀπὸ μακρὰν τὰς πολιτείας ἐκείνας ὅτε ποθεῖν, ἀπολαμβάνειν αὐτάς μετὰ τὸν χαιρετισμὸν, καὶ πρὸ τῆς ἀκόμῃ νὰ ἔμβουν μέσα καὶ νὰ τὰς ἀπολαύσων σωματικῶς· ἡ ἐννοεῖ ἔδω ὁ Παῦλος τὸν Ἀβραάμ καὶ τὴν ἀπογόνους τε, ὅτι αὐτοὶ μὲν δὲν ἔλαβον τὰς ἐπαγγελίας, καὶ ὑποχέσεις ὅτε ἔδωκεν εἰς αὐτὰς ὁ Θεὸς, διὰ τὴν κληρονομίαν τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας· εἶδον δὲ αὐτὰς ἀπὸ μακρόθεν πρὸ πολλῶν χρόνων, ἡτοι πρὸ τετρακοσίων χρόνων· διηλαθὲν ὅτι οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν, ἀφ' ἧς ἐλθόντες ἔδωκεν ἀπὸ τῆς σκλαβίαν τῆς Αἰγύπτου, θέλοντες κληρονομήσουν αὐτάς. Αὕτη δὲ ἡ ἐξηγήσις δὲν ἀρμόζει εἰς τὸν λόγον ἐκεῖνον, ὅτε εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος ὅτι „κατὰ πίσιν ἀπέθανον ἐπὶ πάντες“ ὥσαν ὅτε ἀρμόζει εἰς μόνον τὸν Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν δώδεκα Πατριάρχας (2).

„Καὶ ὁμολογήσαντες ὅτι ἑστίοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς“.

Ο Ἀβραάμ, λέγει, καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ὁμολόγησαν ὅτι εἶναι ἑστίοι, ὅχι μόνον τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, ἡγεν τῆς Παλαιστίνης, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς Οἰκουμένης· διὰ τὸ αὐτὸν παρεκάλαν τὸν Θεὸν νὰ λάβῃ τὴν αἰσθητὴν γῆν αὐτῆν· διότι δὲν ἦσαν ἄξιοι μόνον τῆς γῆς ταύτης, ἀλλὰ καὶ τῆς Οὐρανῶν· οἱ δὲ ἀπόγονοι αὐτῶν ἔλαβον τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, διὰ τὴν ἐκεῖνοι ἦσαν τῆς γῆς ἄξιοι. Ἑστίος δὲ καὶ παρεπίδημος ὁμολόγησε πῶς εἶναι ὁ Ἀβραάμ ἔμ-προσθεν εἰς τὴν Χετταίαν, τὴν κατοικούνταν τὴν Παλαιστίνην· ἔγω γὰρ ἔλεγε πρὸς αὐτὰς· „πάροικος καὶ παρεπίδημος ἐγώ εἰμι μεθ' ὑμῶν· δότε μοι ἐν κτήσιν πάρε μεθ' ὑμῶν, καὶ θά-“ „φω τὸν νεκρόν μου ἀπ' ἐμὲ“. (Γεν. κγ'. 4.) Διὰ τὸ καὶ ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος ἔλεγε πρὸς τὴν Ἰουδαίαν περὶ τοῦ Ἀβραάμ· „καὶ ἐκ ἔδωκεν αὐτῷ (τῷ Ἀβραάμ δηλαδὴ ὁ Θεός) „κληρονομίαν, καὶ βῆμα ποδός““. (Πράξ. ζ'. 5.) ὅχι μόνον δὲ ὁ Ἀβραάμ, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ παλαιοὶ Δίκαιοι, καὶ Προφῆται, ποῖτοι ἦσαν, καὶ μαρτυρεῖ ὁ Δαβὶδ λέγων· „πάροικος ἐγώ εἰμι ἐν τῇ γῇ, καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου“. (Ψαλμ. λη'. 12.)

14. „Οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες, ἐμφανίζουσιν ὅτι πατερίδα ἐπιζητοῦσι“.

15. „Καὶ ἐμὲν ἐκείνης ἐμνημόνουν ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, ἔχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι“.

16. „Νῦν δὲ κράττονος ὀρέγονται, τρεῖς ἐπαρνήσονται“.

Μὲν τὰ ὁμολογεῖν, λέγει, οἱ ἀνωτέρω Πατριάρχαι καὶ Δίκαιοι, ὅτι εἶναι ἑστίοι ἀπὸ τῆς γῆς

(1) Καὶ ὁ Οἰκουμένης δὲ λέγει, ὅτι πᾶς ἀγαθὸς τῆς γῆς παύσης ἐδόθησαν εἰς τοὺς ἀγαθὸν Δικαίους, ἐν μέρει προσδότης, καὶ ὅχι ὡς μισθὸς τῶν ἀρετῶν, καὶ τῆς δικαιοσύνης τῶν.

(2) Καὶ παρὰ τῷ Οἰκουμένης δὲ λέγεται ὅτι με-θ' αὐτῶν, ὅτι ὁ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ προβλέποντες τὴν ἐπιστροφὴν, ὅτε ἤθελαν κάμναι οἱ ἀπόγονοι τῶν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἀπὸ τῆς Αἰ-

γύπτου, ἔχοντες ἀποπνεύματα εἶναι τοῦτο. Λέγομεν λοιπὸν ὅτι αὐτοὶ ἀναγγελλίσαντες διὰ Πνεύματος Ἁγίου τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, καὶ ὅσα ὁ Χεὶρὸς ἐκήρυξε· διὰ τί ἂν αὐτοὶ δὲ ἀναγγελλίσαντες, πῶς ὠνομάζον τὸν ἑαυτῶν ἑαυτῶν καὶ παρεπίδημοι; ἐπειδὴ δὲν ἔλεγον αὐτὰς, διὰ τί ἐπεθύμουν πατερίδα γῆνιν· ἂν γὰρ παύσιν ἐπεθύμουν, ἡτοι δυνατόν νὰ ὑποσέ-σαν πάλιν εἰς αὐτὴν· ὅθεν φανερόν εἶναι, ὅτι ἐπεθύμουν τὸν Οὐρανόν.

γὰρ ταύτῃ, φανερόν ἐστι μὲν τὴν ὁμολογίαν ταύτην, ὅτι ζητοῦσι πατεῖδα (1)· ὥς ἰδῶμεν λοιπὸν ποίαν πατεῖδα αὐτοὶ ζητοῦσι· τὴν γνήσιον ἐκείνην ὅπερ ἄφηκαν, καθὼς ὁ Ἀβραὰμ τῇ Μεσοποταμίᾳ; Καὶ ὅμως αὐτὴν ἐζήτουν, ἔχον καιρὸν καὶ ἄδειαν, νὰ γυρίσιν πάλιν εἰς αὐτήν, καὶ νὰ τὴν ἀπολαύσων· πλὴν ἐπειδὴ δὲν ἐγύρισαν, φανερόν ἐστίν, ὅτι ἐδὲ ταύτῃ τὴν γνήσιον πατεῖδα ἐζήτουν, ἕτε αὐτὴ ἦτον ἡ ἀληθὴς πατερίς των· ἀλλὰ ἐπεθύμουν ἄλλην πατεῖδα καλλιτέραν, δηλαδὴ τὴν ἐπερανίον, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπόμνη δὲν ἦτον καιρὸς ἀρμόδιος διὰ νὰ ἀναβῇ, καὶ νὰ τὴν ἀπολαύσων, μετὰ τὴν νὰ μὴν ἔχον ἔλθῃ ἀκόμῃ ὁ Χεῖσός, καὶ νὰ δείξῃ τὴν εἰς τὸν Οὐρανὸν ἔσοδον.

„Δὶ ὃ ἔκ ἐπαισχυῖται αὐτὸς ὁ Θεός, Θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν“.

Διὰ τὴν πιαύτην, λέγει, ἀρετῇ τῷ Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ, πόσον μεγάλης ἔχει αὐτοὺς ὁ Θεός, ὥς ὅπερ αὐτοὺς, ὅπερ εἶναι τῷ Κόσμῳ ὅλος Θεός, πόσον τῷ ὁρατῷ καὶ αἰσθητῷ, ὅσον καὶ τῷ ἀοράτῳ καὶ νοητῷ, δὲν ἐντρέπεται νὰ ὀνομάζεται Θεὸς αὐτῶν μετὰ ξεχωριστὸν καὶ ἰδιαιτέρον τρόπον, ἀλλὰ ὥσαν νὰ καλλωπίζεται εἰς τὰς Πατριάρχας τῆς· ἔτι λέγει πρὸς τὸν Μαυσιλῶ ἐρωτήσαντα ποῖον εἶναι τὸ ὄνομά τ'· „Κύριος ὁ Θεὸς τῶν Πατέρων ἡμῶν Θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ Θεὸς Ἰακώβ“· τὸ μὲν ἐστὶν ὄνομα αἰώνιον καὶ μνημόσυνον γενεᾶς „γενεῶν“· (Ἐξ. γ'. 15.) Μετὰ τὰ λόγια ἧς ταῦτα δείχνει ὁ Θεός, πῶς αὐτοὶ ἦτον ἰσότημοι μετὰ ὅλῳ ὁμῇ τῷ Κτίσιν· ἡ μᾶλλον εἰπεῖν, τῷ μὲν αἰσθητῷ Κόσμῳ λέγεται Θεός ὁ Θεός, ὡς ποιητὴς τῷ Κόσμῳ καὶ Κύριος, καὶ κατὰ τὸ τοιοῦτον λέγεται καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ ὅλων τῶν ἀνθρώπων Θεός, καὶ δημιουργὸς αὐτῶν καὶ Κύριος· τὸ δὲ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ λέγεται Θεός ὁ Θεός, ὡς φίλος τῶν, τὸ ὁποῖον τὸ τοιοῦτον εἶναι πολλὰ μεγαλότερον ἀξίωμα ἀπὸ ἐκεῖνο.

„Ἡτοίμασε γὰρ αὐτοῖς πόλιν“.

Τόσον, λέγει, δὲν ἐντρέπεται, ἀλλὰ καλλωπίζεται εἰς τὰς ἀνωτέρω Πατριάρχας ὁ Θεός, καὶ πόσον ἐδικῶς τὴν φίλῃ τῇ ἔχει, ὥς ὅπερ καὶ τὴν πόλιν, τὴν ὁποίαν ἐπεθύμουν, δηλαδὴ τὴν ἐν ἑβρανοῖς, ἡτοίμασεν εἰς αὐτὴς (2).

17. „Πίστα προσενιύοχεν Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ, παραζόμενος“.

Μεγαλότερος ἀπὸ ὅλης τῆς Πατριάρχας καὶ Δικαίας ἐφανή κατὰ τὴν πίσιν ὁ Ἀβραὰμ· δι' ὅτι εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς, ὅχι μόνον ἡ φύσις ἐμάχετο, ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος τῷ Θεῷ ἐμάχετο μετὰ τὸ τῷ Θεῷ πάλιν πρόσαιμα· ταυτὸν εἰπεῖν, ὁ λόγος τῷ Θεῷ ἐμάχετο μετὰ τὸν λόγον τῷ Θεῷ· διὰ τὸ ὅτι ὁ Θεός ὅπερ εἶπε πρότερον εἰς αὐτόν· „Καὶ δώσω σοι, καὶ τῇ σπέρματί σου μετὰ σέ, τὴν γῆν ἣν παροικεῖς“· (Γεν. 15. 18.) αὐτοὺς ὁ ἴδιος Θεός πειράζων τὸν Ἀβραὰμ ἐπρόσαιμα αὐτὸν ὕψιστον ταῦτα· „ἐγένετο γὰρ φησι μετὰ τὰ ῥήματα ταῦτα ὁ Θεός ἐπείρασεν τὸν Ἀβραὰμ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀβραὰμ Ἀβραὰμ· καὶ εἶπεν· ἰδὲ ἐγώ· καὶ εἶπε· λάβε τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν, ὃν ἠγάπησας τὸν Ἰσαὰκ, καὶ πορεύθητι εἰς γῆν τὴν ὑψηλὴν, καὶ ἀνέστη αὐτὸν ἐκεῖ εἰς ὀλοκάρπασιν ἐφ' ᾧ πῶν ὀρέων, ὡς αὐτοὶ εἶπω“· (Γεν. 22. 1.) Διὰ τὸ τοιοῦτον λέγεται, ὅτι ὁ Ἀβραὰμ ἐπειράζετο, ἢ ἐδοκιμάζετο ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· ὅχι διὰ τὸ ὅτι ὁ Θεός ἐχρειάζετο νὰ μάθῃ μετὰ τὴν δοκιμὴν ταύτην, τὴν ἀρετὴν καὶ πίσιν τῷ Ἀβραάμ, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν ἡμεῖς τὴν πρὸς Θεὸν αὐτῇ πίσιν καὶ ἀγάπῃ, μετὰ τὴν δοκιμὴν, καὶ μετὰ τὰ ἔργα (3). Σημειώσαι δὲ, ὅτι τόσον εἶναι ὠφέλιμοι οἱ πειρασμοί, ὥς

(1) Ὁδὸν εἶπε καὶ ὁ Θεοδώριτος· „οἱ ἔξῃς ἐκείνοις φησὶν ὀνομάζοντες διηλῶσιν, ὡς οὐδὲν οἰκῶν κερύνοσι τῶν παρόντων, ἀλλ' ἐτέρων ἐπιθυμῶσι πραγμάτων· οὗτο καὶ ὁ Κύριος εἶπεν· „εἰ ἐν τῷ ἀποστείλῃ πῖσι· ἔκ ἐγένετο, τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δώσει“· (Λευ. 15. 12.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὡς ἐρμηνεύει τὸ ῥῆμα τῷ· „ἔχ' οἰκοδομίαν τινὰ λέγει, ἀλλὰ τὴν ἐν ἑβρανοῖς „πολιτείαν“ οὗτο γὰρ καὶ μετ' ὀλίγου φησὶν· ἀλλὰ προσ-

„ἐληλύθατε Σιών ὅρα, καὶ πόλιν Θεοῦ ζώντος, Ἱερουσαλήμ ἐπερανίω“· (Ἐβρ. 12. 22.)

(3) Ὁ δὲ Ἅγιος Μάρκος ὁ ἀσκητὴς λέγει· „ὁ Θεὸς τὸν Ἀβραὰμ ἐπείραξε, πᾶσι πρὸς τὸ συμφέρον ἐδίδωκεν, ἔχ' ἵνα μάθῃ ὁποῖός ἐστιν· ἦδη γὰρ αὐτῶν, ὁ εἰδὼς πᾶν πάντα πρὸν γενέσεως αὐτῶν, ἀλλ' ὅπως ἀφορμὰς αὐτῷ παραχῇ τῆς τελείας πίστεως“· (Κεφ. 8 γ'. περὶ τῶν οἰκονομῶν ἐξ ἔργων δικαιοσύνης.)

Ποῖος δὲ λέγεται πειρασμός; ἀκουσον αὐτῷ τῷ ἰδίῳ Μάρ-

ὥς ὅπως, ὅχι μόνον ὁ Θεὸς συγχωρεῖ νὰ πειράζωνται οἱ πιστοὶ δέλοί τε ἀπὸ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος πειράζει αὐτοὺς, διὰ νὰ τῶν ἀποδείξῃ δοκιμωτέρους.

„Καὶ τὸν μονογονῆ προσέφερεν, ὃ τὰς ἐπαγγελίας δεξάμενος, πρὸς ὃν ἐλαλήθη“.

18. „Ὅτι ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεται σοι σπέρμα“ (Γεν. κ.α. 12.)

19. „Λογισάμενος ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγάραν διωατὸς ὁ Θεός“.

Τὸ ἐπὶ τῇ τῷ θαυμαστότερον κατόρθωμα τῷ Ἀβραάμ, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ δεὺ εἶχεν ἄλλον υἱόν, διὰ μέσου τῶ ὁποῖου ἠλπιζε νὰ ἔλθῃ εἰς τέλος ἡ τῷ Θεῷ ἐπαγγελία, ἥτις ἦτον ὅτι εἰς τὸν Ἰσαὰκ θέλει πληθυνθῇ τὸ σπέρμα, ἀλλὰ εἶχεν οὐκ ἄλλο μόνον· μετὰ ὅλον τὸτο ἐπρόσφερεν αὐτὸν θυσίαν εἰς τὸν Θεόν. Ἀπὸ ποίαν δὲ ἀρετὴν τε ἐπρόσφερεν αὐτόν; ἀπὸ τῆς πολλῆς πίστεως, ὅπως εἶχεν εἰς τὸν Θεόν· διότι ἐπίσταντο, ὅτι διώαται ὁ Θεός, καὶ ἀφ' οὗ ἡθελε σφαγῇ ὁ υἱός τε, νὰ ἀναστήσῃ αὐτὸν ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ νὰ πληρώσῃ τὴν ἐπαγγελίαν καὶ ὑπόσχεσιν, ὅπως ἔδωκεν εἰς αὐτόν, καὶ ἐτι διὰ μέσου τῶ ἀναζωοθεντος Ἰσαὰκ, νὰ πληθύνῃ τὸ σπέρμα τῷ Ἀβραάμ. Πῶς δὲ ἦτον μονογενὴς ὁ Ἰσαὰκ, εἰς καιρὸν ὅπως ὁ Ἀβραάμ εἶχε καὶ ἄλλον υἱόν τὸν Ἰσμαὴλ; καὶ ἀποκρινόμεθα ὅτι, ὅσον κατὰ τὸν λόγον τῆς ἐπαγγελίας, μονογενὴς ἦτον ὁ Ἰσαὰκ· ἐπειδὴ ὁ Ἰσαὰκ ἦτον κυρίως σπέρμα, καὶ ὅχι ὁ Ἰσμαὴλ· „ἐν Ἰσαὰκ φησι, κληθήσεται σοι σπέρμα“ (Γεν. κ.α. 12.)

„Ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο“.

Τὸ θέλει νὰ εἰπῇ τὸ „ἐν παραβολῇ“; ἀντὶ τῆ ἐν τύπῳ, εἰς εὐδειξὴν τῆ μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ· δι' ὅτι καθὼς τότε ὁ μὲν Ἰσαὰκ ἐλυτρώθη ἀπὸ τῆς σφαγῆς, ὁ δὲ κελὸς ἐσφαγιάθη, πιστοποιήσας καὶ ὁ εἰς Χριστός, μετὰ τὸ νὰ ἦναι Θεός καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός, κατὰ μὲν τῷ ἀνθρωπότητι, ἐθυσιάσθη διὰ λόγους μας, κατὰ δὲ τῷ Θεότητι, ἔμεινεν ἀπαθής. Νοεῖται δὲ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον τὸ ῥητὸν τῆτο· ὅτι ὁ μὲν Ἀβραάμ τύπος ἦν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, ὁ δὲ Ἰσαὰκ, τύπος ἦν τῷ Υἱῷ τῷ Θεῷ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔμελλεν ὁ Θεός καὶ Πατὴρ νὰ οἰκονομήσῃ τὸ μέγα καὶ ὑπὲρ πάντων μυστήριον, καὶ νὰ δώσῃ τὸν Υἱόν τε διὰ τῷ σωτηρίαν μας, μετὰ τὸ νὰ ἦναι πολλὰ φιλόανθρωπος, διὰ τῆτο δεὺ ἠθέλησε νὰ δώσῃ αὐτόν, ὡς ἐδικαίωτε χάριν, ἀλλὰ νὰ ἀποδώσῃ ὡς χρέος αὐτόν· ὥσπερ νὰ λέγῃ πιαῦτα· κενότα καὶ ἔριον ἀνθρώπου δὲν δίδω εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, θυσιάζοντας τὸν Υἱόν μετὰ αὐτήν· δι' ὅ,τι ὁ Ἀβραάμ ἀνέβιβασεν τὸν υἱόν τε εἰς τὸ βωμόν, ἵνα θυσιάσῃ αὐτόν διὰ τὴν ἀγάπην, ὥς τὸ χρέος ἐκεῖνο ἀποδίδω καὶ πληρῶναι, καὶ ὅχι χάριν δίδω· ἡ τὸ „ἐν παραβολῇ“ νοεῖται, ἀντὶ ἐν τῷ κελῷ ἐκομίσατο, ἥτοι ἔλαβε ζῶντα ὁ Ἀβραάμ τὸν υἱόν τε, δηλαδὴ μετὰ τὴν ἀντίδοσιν τῶ σφαγιασθέντος κελῷ, ὅς τις ἦν τύπος, ἥτοι ἀντίτυπος τῷ Ἰσαὰκ (1).

20. „Πί-

κα λέγοντος· „πᾶσα θλίψις ἐλέγχει τὴν ῥοπήν τοῦ δειλήματος, ὥς εἰς δεξιὰ ῥέπει, ὥς εἰς ἀριστερά· διὰ τοῦτο ἡ συμβατικὴ θλίψις, πειρασμός ὀνομάζεται, καὶ τῷ μετὰ τὸν πᾶσαν τῶν κεκρυμμένων δειλημάτων παρέρχεται“ (Κερ. σ.δ. αὐτῷδ.)

(1) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει, ὅτι διώαται νὰ νοηθῇ καὶ ἐστὶ τὸ „ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο“· δηλαδὴ ὅτι ὁ Ἀβραάμ ἐν παραβολῇ τὸν Ἰσαὰκ ἐκομίσατο· ἐπειδὴ γὰρ ὁ Ἰσαὰκ ἔδειξε μεγάλῃ ὑπακοήν, καὶ πίστιν ὅπως ἐνίκη τὰς νόμους τῆς φύσεως, διὰ τῆτο ἀπολαμβάνει πάλιν τὸν ὁ Ἀβραάμ, ὅχι ὁμοῦς πιστὸν, ὅποιον ἐπρόσφερεν, ἀλλὰ μετὰ μεγάλῃ προσηλύτῃ καὶ ἀξίαν τῆς αὐτοῦ πίστεως· διὰ τὴν ἔλαβεν αὐτὸν φέροντα παραβολικῶς καὶ ὁμοίωσιν τῷ Υἱῷ τῷ Θεῷ· σοικῶτα γὰρ ἡ πίστις δι-

ναται κατορθῶν· ἡ νοήσας καὶ ἐστὶ κατὰ τὸν αὐτὸν Φώτιον· οἷον τὸν Ἰσαὰκ ἐκομίσατο ὁ Θεός ἐν τῇ παραβολῇ καὶ παρενθήκη τῶ κελῷ, ἥτοι ἐστὶ ἐδέχθη τὴν θυσίαν τῷ Ἀβραάμ ὁ Θεός ὡς τελειωθῆσαν, κατὰ τὴν προαίρεσιν καὶ προθυμίαν τῆς πίστεως τῷ Ἀβραάμ. Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „πᾶσις ὡς ἐν συμβόλῳ καὶ τύπῳ τῆς ἀναστάσεως· τῇ γὰρ τῷ πατρί ἀναμεινέει προθυμία (ὁ Ἰσαὰκ δηλ.) τῇ τοῦ κεκαλυμμένου τῷ σφαγῇ ἀνέβιω φωνῇ· ἐν αὐτῷ δὲ προσηλύτῃ καὶ τῷ σωτηρίᾳ πάθους ὁ τύπος· ἡ δὲ χάριν καὶ ὁ Κύριος τοῖς Ἰουδαίοις ἔλεγεν· „Ἀβραάμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαπήσασα, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν, καὶ εἴδῃ καὶ ἐχάρη“ (Ἰωάν. η. 56.)

20. „Πίσα περὶ μελλόντων ὁλόγησεν Ἰσαὰκ τὸν Ἰακώβ, καὶ Ἡσαῦ“.

Απὸ τί γὰρ ἄλλο ὁλόγων ὁ Ἰσαὰκ τὰς ἡμέτε, ὑπέσχετο εἰς αὐτὰς τόσα ἀγαθὰ ἐν τῇ ἐσθῇ γῇ καθήμενος, πᾶρεξ διὰ τί ἐπίσδυσεν ὅτι ὁ Θεὸς θέλει δώσει τὰ ὑποσχεθέντα εἰς αὐτὰς; τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ περὶ τῶν μελλόντων; ἦτοι περὶ τῶν ἐν τῇ μέλλοντι αἰῶνι (ἐπεὶ οἱ Δίκαιοι ἐκεῖνοι ἐγνώριζαν πῶς ἔχει νὰ γένη ἀνάστασις, καὶ αὐτοπόδοις τῶν ἐργῶν, καὶ ἀπολύθως αἱ ὁλογαί αὐτῶν, ἦτον νοηταὶ περὶ πνευματικῶν ἀγαθῶν ἐκλαμβανόμεναι) ἢ νοεῖται τὲτο καὶ διὰ τὰς τῆς γῆς ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἐμελλον νὰ λαμβάνουν οἱ υἱοὶ τε, ἢ οἱ ἐκ τῶν υἱῶν τε μέλλοντες γεννηθῆναι. Ἐγὼ γὰρ εἶπον ὁ Ἰσαὰκ πρὸς τὸν Ἰακώβ ὁλόγων αὐτόν. „δάνη σοι ὁ Θεὸς ἀπὸ τῆς δρόσου τῆς ἑρανῆ, καὶ ἀπὸ τῆς πίσιτος τῆς γῆς, καὶ πληθὺς σίτου καὶ οἴνου, καὶ δευδυσάπωσαί σοι Ἐθνη, καὶ προσκυνησάπωσαί σοι ἄρχοντες· καὶ γίνε κύριος τῶ ἀδελφῶ σου· καὶ προσκυνησάσισοι οἱ υἱοὶ τῆς πατρός σου· ὁ καταρώμενός σε, ἐπικατάρω, καὶ ὁ ὁλόγων σε, ὁλογημένος“. (Γεν. κζ'. 28.) Ὁμοίως καὶ πρὸς τὸν Ἡσαῦ ταῦτα εἶπον. „ἰδὲ ἀπὸ τῆς πίσιτος τῆς γῆς ἔσαι ἡ κατοικησὶς σου, καὶ ἀπὸ τῆς δρόσου τῆς ἑρανῆ ἀνάθου· καὶ ἐπὶ τῇ μαχαίρᾳ σε ζήσῃ, καὶ τῇ ἀδελφῶ σου δευδύσεις“. (αὐτόθ. 39.) Βάλλει δὲ προτίπερα ὁ Ἀπόστολος τὸν Ἰακώβ ἀπὸ τὸν Ἡσαῦ, ὡς ἐνάρκτον, καὶ ὡσαν ὅπῃ ὁ Ἰακώβ ἔλαβε τὰ πρωτοτόκια τῶ Ἡσαῦ μετὰ τὴν δόσιν τῶ ἄρτου καὶ τῶ ἐψήματος τῆς φακῆς. (Γεν. κέ. 34.) καὶ ἀπολύθως ὡσαν ὅπῃ ὁ Ἰακώβ ἦτον ἄξιος νὰ προτάττεται εἰς ὅλα ἀπὸ τὸν Ἡσαῦ.

21. „Πίσα Ἰακώβ ἀποθνήσκων, ἕκασον τῶν υἱῶν Ἰωσήφ ὁλόγησε, καὶ προσεκυῶσεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ράβδου αὐτοῦ“. (Γεν. μζ'. 31.) (1)

Υιοὶ τῶ Ἰωσήφ ἦτον ὁ Μανασῆς καὶ ὁ Ἐφραῖμ· καὶ ὁ μὲν Μανασῆς, ἦτον πρῶτος, ὁ δὲ Ἐφραῖμ, ὕστερος· ὅμως ὁ Ἰακώβ ὁλόγησε τὸν ὕστερον υἱὸν Ἐφραῖμ μετὰ τὸν πρῶτον ὁλόγησας, καὶ μετὰ τὴν ἐπιλλαγμείλῳ καὶ σαυροειδῇ ἐπίθεσιν τῆς δεξιᾶς τε χειρός· καὶ τόσον πολλὰ ἐπίσδυσεν ὅτι θέλων τελειωθῆν αἱ ὁλογαί τε, καὶ ὅτι θέλει βασιλεύσει ἡ φυλὴ τῶ Ἐφραῖμ εἰς τὴν Σαμάρειαν, ἐπάνω εἰς τὰς ἐντὶ φυλὰς τῶ Ἰσραὴλ, ὡς καὶ μετὰ αὐτὰ τὰ ἔργα ἐδειξε τὲτο· δι' ὅ,τι ἐπροσκύνησε τὸν Ἰωσήφ (2), προεικονίζοντας μετὰ τὴν ἐδικήν τε προσκυῶσιν, τὴν προσκυῶσιν ὅπῃ ἐμελλε νὰ κάμῃ εἰς τὸν ἐκ τῶ Ἰωσήφ γεννηθόντα Ἐφραῖμ, ὅλος ὁ λαὸς τῶ Ἰσραὴλ, ἦτοι αἱ δέκα φυλαί. Πῶς δὲ καὶ μετὰ τί τρόπον ἐπροσκύ-

(1) Κατὰ τὴν Γραφὴν, πρῶτον ὁ Ἰακώβ ἐπροσκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ράβδου αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὴν ὁλόγησε τὰς ἡμέτε· ἐν μετὰ γὰρ τῷ μζ'. Κεφαλῶν σίχ. 29. τῆς Γενέσεως γέγραπται ταῦτα· „ἤγγισαν δὲ αἱ ἡμέραι Ἰσραὴλ τῷ ἀποθανῶν, καὶ ἐκάλεσε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰωσήφ, καὶ ἔθηκεν αὐτῷ· ἡ εὐρεὺν χάρειν ἐναντίον σου, ὑπόδεις τὴν χάριν σου ὑπὸ τὸν μηρόν μου, καὶ ποιήσεις ἐπ' ἐμέ ἐλεημοσύνην καὶ ἀληθειάν, πᾶς μὴ με δάξαι ἐν Αἰγύπτῳ, ἀλλὰ κοιμηθῆσομαι μετὰ τῶν Πατέρων μου· καὶ ἀνάγες με ἐξ Αἰγύπτου, καὶ θάψῃς με ἐν τῷ σπέρματι σου. Οὐ δὲ ἔπει· ἐγὼ ποιήσω κατὰ τὸ ρημά σου. Ἐπε δὲ αὐτῷ· ὁμοσούν μοι· καὶ ὁμοσεν αὐτῷ, καὶ προσεκύνησεν Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ράβδου αὐτοῦ“. Ἐν δὲ τῷ μζ'. Κεφαλῶν σίχ. 15. ὁλόγησε τοὺς υἱὸς Ἰωσήφ λέγων· „ὁ Θεὸς, ὃς ἐνέστησάν σε πατέρες μου ἐνώπιον αὐτοῦ, Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ, ὁ Θεὸς ὃς ἀνέστησάν με ἐκ νεότητος ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης· ὁ Ἄγγελος ὁ ρυόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν, ὁλογίσαι τὰ παιδία ταῦτα, καὶ ἐπικληθῆσεται ἐν αὐτοῖς τὸ ὄνομα μου, καὶ τὸ ὄνομα τῶν πατέρων μου Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ, καὶ πληθυνθήσονται ἐν πληθύνει σου ἐπὶ τῆς γῆς“. Καὶ πάλιν „Καὶ ἔτος ἔσται ἐν

τῷ λαῷ, καὶ ἔτος ὑψωθήσεται, ἀλλ' ὁ ἀδελφός σου ὁ νεώτερος μείζων αὐτοῦ ἔσται, καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἢς πληθύνῃ Ἐθνῶν“. Ὁ δὲ οὖν ὁμοσῶν Ἀπόστολος ἐπιλαβόμενος ταῦτα ἐδικα, προδύσερον χῆμα λόγου ποιήσας, ὡς σοφὸς ὅπῃ ἦτον. Λέγει δὲ ὁ θεὸς Γεννάδιος ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἰακώβ ἐχαροποιήθη, καὶ ἔλαβε πληροφορίαν τῶν ἐπαγγελιῶν (ἢ ὡς ὁ Θεοδώριτος λέγει· ἐπειδὴ ἐχαροποιήθη διὰ τὴν ἐπαγγελίαν καὶ ὑπόχεσιν ὅπῃ ἐδωκεν ὁ Ἰωσήφ ὅτι ἔχει νὰ τὸν θάψῃ) ἠθέλησε διὰ τὰς ἐπαγγελίας τὸν Θεόν· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐκέρχεν ὁλόγον νὰ τὸν ἐπαγγελίᾳ κησόμενος εἰς τὴν κλίναν, ἐβίβασεν τὸν ἑαυτοῦ νὰ σηκωθῇ, καὶ σηκωθείς εἰς τὴν ράβδον, ἐπροσκύνησε τὸν Θεόν, κλίνας τὴν κεφαλὴν ἐπάνω εἰς τὸ ἄκρον τῆς ράβδου, καὶ ὁ Δαβὶδ ἐπροσκύνησεν ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ τὸν Θεόν. (Γεν. Βασιλ. α. 47.)

(2) Διὰ τῆς προσκυῶσεως ταύτης λέγει ὁ Θεοδώριτος, ὅτι ἐπληρώθη τὸ ἐνώπιον τῷ Ἰωσήφ, ὅπερ εἶδον ὅτι ὁ ἥλιος, καὶ ἡ σελήνη, καὶ ὁ ὅλος ἀστὲρ ἐπροσκύνην αὐτόν, ἦσαν ὁ πατήρ καὶ ἡ μητέρα καὶ οἱ ἀδελφοί. (Σελ. 500. τῷ κ. Τόμ. τῆς Πεντατεύχ.)

κινήσεν· ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ράβδου αὐτῆς, ἤγουν ἀκυμβίστας διὰ τὸ γρηρατεῖον, ἐπάνα-
 εἰς τὸ ραβδί τῶ. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὡς ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ἐπροσκινήσεν ὁ Ἰακώβ εἰς τὸ
 ἄκρον τῆς ράβδου τοῦ Ἰωσήφ, φανερόντων μετὰ τὴν ράβδον, τὸ σκῆπτρον τῆς Βασιλείας
 τῆς ὑπὲρ Ἐφραὶμ, τὸ ὁποῖον ἐμελλε νὰ προσκινήσῃ ἀπὸ τὰς δέκα φυλάς.

22. „Πῖσα Ἰωσήφ τελούτων περὶ τῆς ἔξοδος τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐμνη-
 „μόνισε, καὶ περὶ τῶν ὁσέων αὐτῷ ἐνετάλατο“.

Γ ἔγραπται ἐν τῇ βιβλίῳ τῆς Γενέσεως ταῦτα· „Καὶ εἶπεν Ἰωσήφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐ-
 „τῶ λέγων· ἐγὼ ἀποθνήσκω, ἐπισκοπῇ δὲ ἐπισκέφεται ὁ Θεὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνάξει ὑμᾶς ἐκ
 „τῆς γῆς ταύτης εἰς τὴν γῆν, ἣν ἠμοσεν ὁ Θεὸς τοῖς πατράσιν ἡμῶν Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ, καὶ
 „Ἰακώβ· καὶ ὥρπισεν Ἰωσήφ τὰς ὑἱὰς Ἰσραὴλ λέγων, ἐν τῇ ἐπισκοπῇ ἣ ἐπισκέφεται ὁ
 „Θεὸς ὑμᾶς, καὶ συωανοίσετε τὰ ὅσα με ἐντεύθεν μετ' ὑμῶν“ (Γεν. ι'. 24.) Τόσον λοι-
 πόν, λέγει ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, πόσον πολλὰ ἐπίσδυσεν ὁ Ἰωσήφ, ὅτι θέλει ἐλδοθερωθῆν
 οἱ Ἰσραηλῖται ἀπὸ τῆς Αἴγυπτου, ὥστε ὅπως καὶ ὥρπισεν αὐτὸς διὰ νὰ πάρῃ τὰ κόκκαλά
 τε μαζίπον· τὸ δὲ ἔκαμν ὁ Ἰωσήφ, ὅχι διὰ τὴν ἐφρόντιζε τάφους καὶ μνήματα, (δι' ὅ, τι
 πῶς δὲν ἤξευρεν ἐπὶ πόσον σοφός, ὅτι ὅλη ἡ γῆ εἶναι τῶ Κυρίου·) ἀλλὰ διὰ νὰ δώσῃ τελείαν
 πληροφορίαν εἰς τὸν λαόν, ὅτι ὁ Ἰωσήφ θέλει λάβῃ τέλος ἡ ἐπαγγελία τῶ Θεοῦ, καὶ βε-
 βαίως ἔχεν νὰ ἐλδοθερωθῆν οἱ Ἰσραηλῖται· καὶ ὅτι πόσον εἶναι θεάρετον τὸ νὰ μὴ ἀπο-
 μέινεν αὐτοὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον διὰ τὴν ἐκεῖ ἀσέβειαν, ὥστε ὅπως, καὶ αὐτὴ ἡ ἐν Αἰγύπτῳ
 τῶν κοκκάλων αὐτῶν κατὰθεσις, εἶναι ἀρετὴ εἰς τὸν Θεόν.

23. „Πῖσα Μωσῆς γεννηθεὶς, ἐκρύβη τέμνω ὑπὸ τῶν πατέρων αὐ-
 „τῶ· δι' ὅτι εἶδον ἀσεῖον τὸ παιδίον, καὶ ἐκ ἐφοβήθησαν τὸ διά-
 „ταγμα τῶ Βασιλέως“.

Α ὅ· ὁ Ἀπόστολος ἀνέδεικνεν ἀντὶ τῶν ἀνδρῶν μεγάλων, οἵτινες ἐκαπόρθωσαν πόσα
 θαυμαστά ἔργα μετὰ τὴν πίσιν, πῶς λέγει καὶ περὶ τῶν γονέων τῶ Μωϋσέως, οἵτινες ἦσαν
 ὀλιγοπιστῶν καὶ ποταποὶ ἄνθρωποι, μετὰ σκοπὸν διὰ νὰ ἐντροπιάσῃ ἐκείνους τὰς Χριστιανὰς ὁποῦ
 ὀλιγοπιστῶν, πῶς αὐτοὶ φαίνονται κατώτεροι ἀπὸ τῶν τοιούτων μεγαλοφύχων καὶ βεβαιοπίστων
 ἀνδρῶν· πηγαίνοντας δὲ ἐμπροσθεν, φέρει εἰς τὸ μέσον καὶ πόρνας, διὰ νὰ ἐντροπιάσῃ
 αὐτὸς περισσώτερον. Λέγει λοιπὸν ἐδῶ, διὰ ποίαν αἰτίαν ἐκρύβαν τὸν Μωϋσῆν οἱ γονεῖς τῶ
 τρεῖς μῶνας, καὶ μάλιστα, ὅπως ἦσαν καὶ προσαγῇ τῶ Βασιλέως Φαραῶ, νὰ φοιτῶνται ὅλα τὰ
 ἀρσενικά παιδία τῶν Ἑβραίων· „εἶπε γάρ φησιν ὁ Βασιλεὺς τῶν Αἰγυπτίων ταῖς ματαῖς
 „τῶν Ἑβραίων... ὅταν μαιῶσθε τὰς Ἑβραίας, καὶ ὡς πρὸς τὸ τί κτείν, ἐὰν μὴ ἄρσεν ἦ,
 „ἀποκτεῖνατε αὐτό“· (Ἐξ. α'. 15.) διὰ τί λοιπὸν δὲν ἐφοβήθησαν οἱ γονεῖς τῶ Μωϋ-
 σέως τῶ Βασιλέως τὴν προσαγῆν; φανερόν ἐστίν ὅτι διὰ τὴν ἐπίσδυσαν ὅτι θέλει φυλαχ-
 θῇ τὸ παιδίον· διὰ τί δὲ πάλιν ἐπίσδυσαν ὅτι θέλει φυλαχθῇ; ὅτι εἶδον τὸ παιδίον
 ἀσεῖον, ἤγουν ὠραῖον καὶ χαριέστατον εἰς τὸ πρόσωπον· ὅθεν καὶ ἐπίσδυσαν ὅτι ὁ Θεὸς
 ἐχαρίτωσεν αὐτὸ δι' οὗ μέσα εἰς τὰ σπάργαντα μετὰ τὴν θείαν χάριν· διότι λέγουσιν οἱ
 ὅτι ἐμελλον νὰ ῥίψῃ τὸ παιδίον οἱ γονεῖς εἰς τὸν ποταμόν· ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ μετὰ χάριν
 ἐχαμογέλασε, διὰ τὸ ἀφῆκεν αὐτὸ καὶ δὲν τὸ ῥίψαν· ἔτι· ἦσαν ὅλα τὰ τῶ Μωϋσέως
 θεῖκα ἀπὸ βρέφους.

24. „Πῖσα Μωσῆς, μέγας γενόμενος, ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυ-
 „γατρὸς Φαραῶ“.
25. „Μᾶλλον ἐλόμενος συγκαταχεῖσθαι τῷ λαῷ τῶ Θεοῦ, ἢ πρόσκαι-
 „ρον ἔχαν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν“.

Η λθεν ὁ Ἀπόστολος καὶ εἰς τὸν Μωϋσῆν, ὅστις ἦτον τὸ οἰκειότατον παράδειγμα τῆς
 ἀρετῆς εἰς τὰς Ἑβραίων πιστεύσαντας, διὰ τὸ καὶ ἐπιμένει πλατυνώντας τὰ περὶ τῶν
 ἡ δὲ συντάξις ὥς ἔχει· „πίσει Μωσῆς ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραῶ“. Πότε
 δὲ ἠρνήθη τὸτο; „μέγας γενόμενος“, ἦγεν ὅταν ἔγινεν ἄνθρωπος εἰς τὴν ἡλικίαν· φανερόν γάρ
 εἶναι,

ἔται, ὅτι διὰ τὸ τοῦ Μωϋσῆς ἀρνήθη νὰ λέγεται υἱὸς τῆς θυγατρὸς τῆ Φαραῶ, διὰ τὴν ἡλπίζε νὰ λάβῃ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μεγαλίστην ἀξιώματα· τὸ δὲ „ἡγήσατο“ φανεροῦν τὸ ὑπερβολικὸν μῖσος, καὶ τὸν ἀπὸ καρδίας ἐνδιήθεον χωρισμὸν ἀπὸ τῆς Βασιλείας. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, πῶς ὀνομάζει ἁμαρτίαν ὁ Ἀπόστολος, τὸ νὰ μὴ συγκακοπαθῇ τινὰς μετὰ τῶν ἀδελφῶν. Τὸ τοῦ ἴδιον ὀνειδίζει καὶ ὁ Θεὸς διὰ μέσων τῶν Προφητῶν Ἀμώς λέγων· „ἐκ ἔπαχον“ ἔδον ἐπὶ τῇ συντελειῇ Ἰωσήφ“· (Ἀμ. 5. 6.) καὶ ὁ Προφήτης δὲ Μιχαίας ἔτω λέγει· „ἐκ ἐξῆλθε καποικῆσα Σενναάρ, κόψασθαι οἶκον ἐχόμενον αὐτῆς“· (Μιχ. 4. 11.) Καὶ εἰς μὲν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνης, ὅπως ἀνέσταναν καὶ ἐθλίβοντο διὰ τὰς ἁμαρτίας τῆ λαοῦ, ἐδόθη σημεῖον, ὡς λέγει ὁ Ἰεζεκιήλ· „διέλθε μέσσω Ἱερουσαλὴμ, καὶ δός σημεῖον ἐπὶ τῷ μέτωπῳ τῶν ἀνδρῶν τῶν καταστραζόντων, καὶ τῶν καποδυνωμένων ἐπὶ πάσαις ταῖς αἰσ· μίαις ταῖς γινομένης ἐν μέσῳ αὐτῶν“· (Ἰεζ. 3. 4.) ἐκείνης δὲ, ὅπως δὲ ἔπαχον καὶ οὐκ αἰσθάνοντο φιλαδελφον πάθος, καὶ διὰ τὸ μὴ σημειωθέντος, ἐπροσάχθησαν οἱ Ἄγγελοι νὰ τὰς κατακόπτῃσι, καθὼς καὶ τὸ ἐκείσε γέγραπται· „πορεύεσθε αὐτὰς εἰς τὴν πόλιν, καὶ κόπτετε, καὶ μὴ φέδεσθε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ μὴ ἐλεήσητε πρεσβύτερον, καὶ νεανίσκον, καὶ παρθένον, καὶ νήπια, καὶ γυναῖκας ἀποκτείνετε εἰς ἐξάλειψιν· ἐπὶ δὲ πάντας ἐφ' ὧς ἐστὶ τὸ σημεῖον μὴ ἐγγίσπητε“· (αὐτόθ. 5.) Ἀνίσως δὲ ἐκείνοι, ὅπως δὲ συγκακωχῆται καὶ δὲν συμπονεῖν θεληματικῶς μετὰ τῶν κακοπαθόντων ἀδελφῶν, ἁμαρτάνουσι, τί πρέπει νὰ σοχασθῶμεν διὰ ἐκείνης τῆς ταλαιπώρας, ὅπως κακωχῆν καὶ κακοποιῇν τὰς ἀδελφάς των; „πρόσκαιρον δὲ ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν“ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν ἀπόλαυσιν τῆς Βασιλείας, καὶ τῆς τρυφῆς (1).

26. „Μάζονα πλῆτον ἡγησάμενος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ θησαυρῶν, τὸν ὀνειδισμόν τῆ Χειρῶ“.

Ἐν εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Μωϋσῆς ἐνόμισε μεγαλίστην πλῆτον ἀπὸ τῆς θησαυρῆς τῆς Αἰγύπτου, τὰ ἐν ἐρατοῖς ἀποκείμενα ἀγαθὰ, ἀλλὰ τὸν ὀνειδισμόν τῆ Χειρῶ· διὰ τὴν δειξὴν μετὰ τῶν, καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς Μωϋσέως, καὶ διὰ τὴν παρηγορήσῃ ἐν τούτῳ καὶ τὰς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανούς· δι' ὅ, τι, καθὼς οἱ παρὰ τῆ Χειρῶ διεργετηθέντες Ἑβραῖοι ὕψον, ἀνείδιζον καὶ ἀτίμαζον τὸν Χειρῶν, καὶ πελοῦταῖον ἐσαύρασαν αὐτὸν, ποικιλοτρόπως καὶ οἱ παρὰ τῆς Μωϋσέως διεργετηθέντες πρότερον, ἀνείδιζον ὕψον τὸν Μωϋσῶν καὶ ἀτίμαζον· δι' ὅτι ὁ Ἑβραῖος ἐκείνος ὅπως ἐλθὼν ἐλευθέρωσεν τὸν Αἰγύπτιον, ὅπως τὸν ἔδερκεν, ἐκείνος ὁ ἴδιος τὴν αὐρετὴν ἡμέραν ἀνείδιζε τὸν διεργέτην τῆς Μωϋσῶν, διὰ τὴν ἐπέπληξε, πῶς κτυπᾷ τὸν ἀδελφόν, καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτόν· „τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστήν ἐφ' ἡμᾶς; μὴ ἀνελθὴν με σὺ θέλεις, ὅν τρόπον ἀνείλες χθὲς τὸν Αἰγύπτιον“; (Ἐξ. β'. 14.) (2). Καὶ διὰ τὴν εἰπεῖν καθολικῶς, τὸ νὰ ὀνειδίζεται τινὰς καὶ νὰ κακωχῆται ἀπὸ τῆς ὁμογενεῖς καὶ ἐδικῆς τῆς, τὸ εἶναι ὀνειδισμὸς τῆ Χειρῶ· ὁμοίως καὶ κάθε ὀνειδισμὸς, ὅπου γίνεται ἐναντίον ἐκείνου ὅπου πράττει τὸ καλόν, καὶ ἀπλῶς κάθε ἐναντιότης καὶ δυσφημία, ἀδίκως, ἢ ματαίως γινομμένη κατὰ τινος, αὐτὰ ὅλα εἶναι ὀνειδισμὸς τῆ Χειρῶ· ἔτι γὰρ καὶ ὁ Κύριος ἐδυσφημεῖτο, καὶ ἀνείδιζετο παρὰ τῶν Ἑβραίων, ὅταν ἀνέμαζον αὐτὸν φάροι καὶ οἰνοπότῳ, καὶ φίλον τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, διὰ τὴν σιωέτρωγε μετὰ ἐκείνης διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν. (Ματθ. 12. 19.) Καθὼς λοιπὸν ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἐν κακοῖς ἀσθενεία, εἶναι ἰδίᾳ τῆς ἁμαρτίας, ἔτι καὶ ὁ διὰ τὴν ἀρετὴν γινόμενος ὀνειδισμὸς, εἶναι ἴδιος τοῦ Χειρῶ. Μὴν ἀγανακτεῖτε, λέγει, λοιπὸν ἐτεῖς ἀδελφοί μου Χριστιανοί, ἀνίσως καὶ θλίβεσθε ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς σας Ἑβραίους, ἀποβλέποντες εἰς τὸ εὐδοξοῦν παράδειγμα τοῦ Μωϋσέως, καὶ μάλιστα ἀποβλέποντες εἰς τὸ εὐδοξότερον τοῦ Μωϋσέως παράδειγμα, τὸν Χειρῶ· ὀνειδισμὸς

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος „ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν“ ὀνομάζει, τὴν μετὰ τῶν δυσσεβόντων πολιτείαν καὶ ζωὴν.

(2) Καὶ ὁ Προκόπιος δὲ λέγει, ὅτι ὁ ἀντισταθὴς καὶ ὀνειδιστὴς τῶν Μωϋσῶν, ἦσαν ἐκείνος ὁ ἴδιος Ἑβραῖος ὅπως διεργέτησεν ὁ Μωϋσῆς· ἐπειδὴ κενεῖας ἀπὸ δὲν ἦσαν παρὼν νὰ βλέπῃ, ὅταν τὸν Αἰγύπτιον ἐκένον ὁ

Μωϋσῆς ἐφένδυσε, διὰ τὴν ἐλευθέρωσιν τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τῆς χεῖρας αὐτοῦ. Τὸ τοῦ ἴδιον λέγει καὶ ὁ ἄγιος Ἑρμηνεύτης· „ἐφασαν δέ τινες ἐκένον εἶναι αὐτὸν, ὃν Μωϋσῆς „ἐρρύσατο παρὰ τῶν φονδύεντων“· (Σελ. 567. πρὸς Πεντατεύχ.)

μός δὲ τῷ Χεισὺ ἦτον καὶ ὁ γογγυσμὸς ἐκεῖνος, ὅπου ἐγένεν εἰς τὴν πέτραν παρὰ τῶν Ἑβραίων, ἐναντίον τοῦ Μωϋσέως (1)· ἐπειδὴ ἡ πέτρα ἐκεῖνη ἦτον ὁ Χεισός, κατὰ τὸν ἴδιον Παῦλον. (ἀ. Κορ. ι. 4.)

„Ἀπέβλεπε γὰρ εἰς τὴν μισθοδοσίαν“.

Μὲ τί ἀπέβλεπε; μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς δηλαδὴ τῆς πίστεως.

27. „Πῖσα κατέλιπεν Αἴγυπτον, μὴ φοβηθᾶς τὸν θυμὸν τοῦ Βασιλέως“.

Τὶ λέγεις ὦ μακάριε Παῦλε; καὶ δὲ εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου ὅτι „ἐφοβήθη δὲ Μωϋσῆς καὶ εἶπεν, εἰ οὕτως ἐμφανὲς γέγονε τὸ ῥῆμα τοῦτο“; (Ἐξ. β. 14.) ἀλλ' ὅμως ἐσὺ ὦ ἀναγιῶσα, τὸ „μὴ φοβηθῆς“ ἐδῶ, νόησον κατὰ τὸ πρῶτον, κατ' ὅ,τι ὁ Μωϋσῆς δὲν ἐφοβήθη πάλιν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ νὰ ἀναδεχθῇ τὴν ἡγεμονίαν ὅλου τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων. Ἀλλ' ἠθέλησεν εἰπῆ τινας, καὶ πῶς δὲν ἔμεινε τότε εἰς τὴν Αἴγυπτον ὁ Μωϋσῆς, ἀλλὰ ἀφῆκε τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον; καὶ ἀποκειρόμεθα, ὅτι τὸ νὰ ῥίπτῃ τινὰς τὸν ἑαυτὸν καὶ εἰς φανερόν κίνδυνον, ὁποῖος ἦτον τότε ὁ κίνδυνος τοῦ Μωϋσέως· „ἦκαστε γὰρ φησὶν ἡ Γραφή Φαραὼ τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἐξήτει ἀνελθεῖν τὸν Μωϋσῆν“ (Ἐξ. β. 15.) τὸ νὰ ῥίπτῃ, λέγω, τινὰς τὸν ἑαυτὸν καὶ εἰς φανερόν κίνδυνον, καὶ ἔπειτα νὰ λέγῃ, ὅτι ἴσως θέλει με φυλάξῃ ὁ Θεός, αὐτὸ εἶναι ἀνθρώπου, ὅπου ἐκπειράζει Κύριον τὸν Θεόν καὶ, καὶ ἀπλῶς αὐτὸ εἶναι ἔργον διαβολικόν· ἐπειδὴ καὶ ὁ διάβολος εἶπεν εἰς τὸν Κύριον· „εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω“ (Ματθ. δ.) ἤγαν κηρύττειν τὸν ἑαυτὸν καὶ κάτω, ἐπάνω ἀπὸ τὸ πτερύγιον τοῦ Ἱεροῦ, ἐλπίζωντας ὅτι ὁ Θεὸς θέλει σε φυλάξῃ νὰ μὴ πιάσῃς κανένα κανόν· „γέγραπται γὰρ, ὅτι τοῖς Ἀγγέλοις αὐτῷ ἐντελεῖται περὶ σοῦ· καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀρουσίσει, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου“ (Ψαλμ. γα. 12.) (Ματθ. αὐτόθ.) ἡ τὸ οὐ φοβηθῆς τὸν θυμὸν τοῦ Βασιλέως ἔτι νόησον, ὅτι ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον, πισθόσας εἰς τὸν Θεὸν ὅτι θέλει τὸν γλυτώσει ἀπὸ πᾶς χειρὸς τοῦ Βασιλέως, καὶ ὅτι δὲν θέλει κυνηγήσῃ αὐτὸν ὁ Βασιλεὺς Φαραὼ, θυμονόμος κατ' αὐτοῦ, οὐδὲ ὅτι θέλει τὸν πιάσει, καὶ ἡ θυμωθῇ κατ' αὐτοῦ. Σημεῖον δὲ τοῦ ὅτι δὲν ἐφοβήθη ὁ Μωϋσῆς, εἶναι, διὰ τί δὲν ἐκατόικησε μακριὰ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ πλησίον τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν γῆν Μαδιάμ τόσας χρόνας, καὶ ὁ Βασιλεὺς δὲν ἐδυνήθη νὰ μάθῃ τι περὶ αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον τοῦτο ἐσάθη ἀποτέλεσμα τῆς πίστεως τοῦ Μωϋσέως.

„Τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὁρῶν ἔκαρτέρησε“.

Ωσαύτῃ νὰ ἔβλεπε, λέγει, ὁ Μωϋσῆς τὸν ἀόρατον Θεόν, ὅπῃ δέξικετο μαζί με αὐτὸν, ἔτι ἐκαρτέρησε καὶ ὑπέμεινεν ὅλας τὰς θλίψεις τῆς ἐξουτείας· ἐπειδὴ μεγάλης ὑπομονῆς εἶναι πρόξενον, τὸ νὰ ἔχῃ τινὰς πάντοτε τὸν Θεὸν εἰς τὴν νῦν καὶ, κατ' ὅ,τι ὁ Δαβὶδ ἔλεγε· „Προωράμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστὶν ἵνα μὴ σαλευθῶ“ (Ψαλμ. ιε.) (2).

28. „Πί-

(1) Οὕτω γάρ φησιν ἡ Γραφή· „ἀπῆρε πᾶσα συναγωγὴ τῶν Ἰσραὴλ ἐκ τῆς ἐρήμου Σίν... καὶ παρεμβάλοσαν ἐν Ῥαφιδάν· ἃς ἦν δὲ ὕδωρ τῷ λαῷ πιᾶν... καὶ διεγόγγυσεν ἐκτὸς ὁ λαὸς πρὸς Μωϋσῆν λέγοντες, ἵνα τί πᾶσι; ἀντιβίβασας ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου ἀποκτεῖναι ἡμᾶς, καὶ αἰτέον ἡμῶν, καὶ πᾶς κίνησις τῷ δΐφῃ; καὶ ἔπειτα Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· προπορεύου πρὸς λαὸν σου... καὶ τὸν ῥάβδον ἐν ἧ ἐπάταξας τὸν ποταμὸν λαβεῖν ἐν τῇ χειρὶ σου, καὶ παρῶσιν· ὥδε ἐγὼ ἐσηκα, πρὸς τὸ σε ἐλθεῖν ἐκτὸς ἐπὶ τῆς πέτρας ἐν Χωρήβ, καὶ πατάξῃς τὴν πέτραν, καὶ ἐξελεύσεται ἐξ αὐτῆς ὕδωρ καὶ πίεται ὁ λαός“ (Ἐξ. ιζ. 6.)

(2) Ὅθεν ἔπειτα περὶ τοῦ Μωϋσέως ὁ Ἀββᾶ Μακάριος· „Καὶ φυγὰς Αἰγύπτου γεγονώς (ὁ Μωϋσῆς) πόσον χρόνον ἐν ποιμαντικῇ διήγειν ἐργασία ὁ Βασιλεὺς υἱός, καὶ εἰς ποσά τινι ἀπόλαυσιν καὶ τρυφῇ βασιλικῇ ἀνατροφῇ, καὶ ὅπως ὑπερὸν δόκιμος καὶ πιστός διὰ τῆς πολλῆς μακροθυμίας ὑπεράει, οἷα πολλὰς παρασμῆς ὑπομῖνας, ἐγένετο λυτρωτὴς καὶ ἡγούμενος καὶ Βασιλεὺς τῷ Ἰσραὴλ, καὶ Θεὸς τῷ Φαραὼ ὑπὸ τῷ Θεῷ προσηγορεύθη“ (Ὁμιλ. δ. Κεφ. δ.)

28. „Πίση πεποίηκε τὸ Πάσχα, καὶ τὴν πρόσχυσιν τῆ αἵματος, ἵνα
„μὴ ὁ ὀλοθρόων τὰ πρωτότοκα, θίγῃ αὐτῶν“.

Εἰς κάθε μέρος τῶν Ἐπιστολῶν τε συνειθίζει ὁ μακάριος Παῦλος νὰ βάλῃ εἰς τὸ μέσον τὴν λόγον κενῆς μυθήριον, ὡσαύτ' κατὰ παράδοξον, καθὼς κάμνει πῶρα καὶ ἐδῶ, καὶ ἐν εἵδει παρηγορίας, ἀειδμεῖ τὸ τὴν παλαιὰ Πάσχα μυθήριον· διὰ τὴν ἡ χύσις τῆ αἵματος ἐκεῖνη, ἥτοι ἡ χύσις τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν δύο παρασάδων τῆς θύρας τῆ αἰσθητῆ οἴκῃ τῶν Ἑβραίων, ἐπροεικόνιζε τὴν χύσιν τῆ δεσποτικῆς αἵματος τῆ Χρυσῆς, διὰ μέσεα τῆ ὁποῖα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ χεῖρομενοι, φέρομεν τὸν ὀλοθρόοντα ἐν τῇ νυκτὶ τῆ βίβ' τέτε τὰ πρωτότοκα τῶν μὴ κεχειρομένων (1). Ὁ Μαῦσῆς λοιπὸν μὲ τὸ νὰ ἐπίσδει τότε, ὅτι ἡ χύσις τῆ αἵματος θέλει φυλάξῃ τὰ πρωτότοκα, παρήγγειλεν εἰς τὸν λαὸν νὰ κάμῃ τῆτο· καὶ ἀγλαὰ ἐκεῖνο κατ' ἐξυπὶ ἦτον αἷμα ἀμνῆ, κατ' ὃ ὅμως ἐτύποσε τὸ αἷμα τῆ δεσποτικῆς Χρυσῆς, διὰ τῆτο ἔδειξε πόσω μεγάλῳ δυνάμει· ἐσθὲς δὲ οἱ Χριστιανοί, ὅπως ἐχρίσθητε μὲ τὸ ἀληθινὸν αἷμα τῆ Χρυσῆς, διὰ τί δὲν πισδεῖτε πῶς ἀπὸ τῆτο φυλάττεσθε; Οὐ μόνον δὲ τὴν χύσιν τῆ αἵματος, ἀλλὰ καὶ τὸ Πάσχα ἔκαμεν ὁ Μαῦσῆς, ἥγαν ἔφαγε τὸν ἀμνόν, καὶ τὰ ἄζυμα, καὶ τὰς πικεῖδας, καὶ ἐπίσδεισεν ὅτι ὁ λαὸς, διαγίνωντας ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου, ἔχει νὰ γλυτώσῃ καὶ νὰ φυλαχθῇ· ἐπειδὴ ὁ τρόπος ἐκεῖνος, μὲ τὸν ὁποῖον ἔτρωγον τὸ Πάσχα, ἦτον ἐξόδιος, ἥγαν ἦτον διὰ κίνημα δρόμου· ἐβιάζοντο γὰρ νὰ φάγῃ αὐτὸ ὀγλίγωρα, καὶ νὰ εὐγῇ ἐξω ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου· „Καὶ ἔδεσθ' ἐφισιν αὐτὸ μετὰ σπευδῆς“ (Ἐξ. ιβ'. 11.

29. „Πίση διέβησαν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ὥς διὰ ξηρᾶς“.

Διὰ νὰ μὴ εἰπῇ οἱ ὅτι Ἑβραίων πιστοί, ὅτι τί φέρεις εἰς τὸ μέσον, ὃ μακάριε Παῦλε, αὐδρας μεγάλης καὶ θαυμαστῆς, τὰς ὁποῖας ἡμεῖς νὰ μιμηθῶμεν δὲν διωάμεθα; διὰ τῆτο φέρει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος εἰς παράδειγμα καὶ τὸν κοινὸν λαὸν τῆ Ἰσραὴλ, καὶ ὡσαύτ' νὰ λέγῃ· αὐτὸν δὲν ἠμπορήτε νὰ μιμηθῆτε, ἀδελφοί, τὸν Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, καὶ τὸν Μαῦσιν, καὶ μιμηθῆτε τὸ πλῆθος τῶν ὁμογενῶν σας Ἑβραίων, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸ νὰ ἐπίσδεισαν, ὅτι δὲν θέλει καταποντίσει αὐτὰς τὸ νερόν τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἐτόλμησαν καὶ ἐμβῆκαν μέσα εἰς αὐτὴν, θαρρήσαντες εἰς τὸν Θεόν, ὅτι θέλει διαπεράσῃ αὐτὴν ὡσαύτ' ξηρᾶ. Μὲ τοιοῦτον τρόπον ἡ πίστις κάμνει τὰ ἀδιώτα διωκτά· καὶ λοιπὸν πῶς ἐσθὲς ἀπιστεῖτε;

„Ἦς παῖραν λαβόντες Αἰγύπτιοι (2) κατεπόθησαν“.

Δὲν ἔχει, λέγει, νὰ εἰπῇ τινας, ὅτι ἦτον κατὰ φαντασίαν, καὶ δὲν ἦτον πραγματικῶς θάλασσα καὶ νερόν· διότι πῶς ἦτον ἀληθῶς θάλασσα, τὸ ἔδειξαν διὰ τῶν ἔργων οἱ Αἰγύπτιοι, οἵτινες ἐδοκίμασαν μὲν νὰ ἐμβῇ εἰς αὐτὴν, ἐκαταποντίσθησαν δὲ ἀπὸ αὐτῆς, μὲ τὸ νὰ ἐκινήθῃ καὶ ὠρμήσῃ ἡ θάλασσα ἐναντίοντες, ἐκεῖνη ὅπως πρότερον ἔσεκεν ὡσαύτ' τείχος ἀπὸ τὸ ὅσα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὅταν διέπερασεν οἱ Ἰσραηλῖται· καὶ εἰς μὲν τὰς Ἰσραηλῖτας ἡ θάλασσα ἐσχίσθη, ἐξω ἀπὸ τὰς νόμους τῆς φύσεως, καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὰς δρό-

(1) Χεῖρομεν γὰρ ἡμεῖς τὸ σῶμα ὡσὰν οἰκίαν κατὰ τὸν Ὁρειγενῆ καὶ τὸ μετ' ἀνθρώπων τῆς οἰκίας μας, αἰσθητῶς μὲν, εἶναι ἡ γλώσσα καὶ τὴν χεῖρα, νοητῶς δὲ, εἶναι τὸ λογικόν τῆς ψυχῆς· αἱ δύο δὲ παρασάδες εἶναι τὸ θυμικόν καὶ ἐπιθυμητικόν, κατὰ τὸν Θεοδώρετον, καὶ τὸν Ὁρειγενῆ, καὶ Νύσσης Γρηγόριον, ἡ ἡ πράξις καὶ ὁ λόγος, ἦσαν ἡ ἐξὶς καὶ ἐνέργεια τῶν τῶν κινήσεων καὶ δογματῶν, καλῶς αἰσθημένων καὶ κληρομένων ἐκ πατέρων· ἐπειδὴ μέτρον ἐστὶ καὶ κατὰ φύσιν, ὡς λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος (Λόγ. εἰς τὸ Πάσχα) ἡ θύρα εἶναι αἱ πύλαι ἡμῶν αἰσθήσεως, κατὰ τὸν Ἅγιον Κύριλλον· ἡ θύρα νοῦται ὁ Χρυσὸς κατὰ τὸν αὐτὸν Κύριλλον.

Epistole di S. Paolo. Tom. III.

λον, οἰκία δὲ ἡ Ἐκκλησία. Ὅποιοι λοιπὸν θέλει νὰ μὴ πείθῃ κανένα κακὸν ἀπὸ τὸν ὀλοθρόοντα, αἱ μὴν ἐγγαίνῃ ἐξω ἀπὸ τὸν πόρταν τῆς οἰκίας, μὴδὲ αἱ ἐναχωρῇ ἀπὸ τὸν Ἐκκλησίαν· ἡ αἱ μὴ ἐγγαίνῃ τινὰς ἐξω ἀπὸ τὸν οἶκόν τε, ἥγαν αἱ μὴ ἐγγαίνῃ ἐξω τῶν ἐαυτῶν μας· διὸ, τι ὅταν ἐπεσκάμεθα εἰς τὴν πύλιν, τότε ἐγγαίνῃ ἀπὸ τῆς θύρας· ὅταν δὲ ἐπεσκάμεθα εἰς τὸν ἐαυτὸν μας, ἐπιστρέφαντες ὅλον τὸν νῦν, καὶ τὸν λόγον μέσα εἰς τὴν οἰκίαν μας, ἥγαν εἰς τὴν καρδίαν μας, τότε δὲν ἐγγαίνῃ ἐξω ἀπὸ τῆς πόρτας μας, καὶ τότε γλυπνομεν ἀπὸ τὸν ὀλοθρόοντα, κατὰ τὸν αὐτὸν δῶκεν Κύριλλον.

(2) Ἐν αἰμαὶ οἱ Αἰγύπτιοι.

Fff

δρόμον διὰ τὰ τὴν περάσαν πεζοί· εἰς δὲ τὰς Αἰγυπτίους, σὺνθεῖσα κατὰ τὴν φύσιν τῆς, ἐκαταπέντισεν αὐτὰς, ὡς εἶπεν ὁ Οἰκενομῆς· καὶ ὡς καὶ μετὰ ταῦτα ἡ φλόγα τῆς Βαβυλωνίας καμίεν, ἡ τὰς τρεῖς παῖδας μὴ καύσασα, ἔδειξε πᾶς ἦτον ἀληθῶς φλόγα, ὅταν κατέκαυσε τὰς κύκλῳ τῆς καμίεν θεισκομένους Βαβυλωνίους· ὁμοίως καὶ οἱ λέοντες οἱ τὸν Δαυὶδ μὴ φαγόντες, ἔδειξαν πᾶς ἦτον τῇ ἀληθείᾳ λέοντες, ὅταν ἐλάφυσαν καὶ κατέφαγον τὰς κατηγορίας τοῦ Δαυὶδ.

30. „Πῖσα τὰ τείχη Ἱερικῶ ἔπεσε, κυκλωθεῖτα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας“.

Μὲ πῖσιν, λέγει, ἔπεσον τὰ τείχη τῆς Ἱερικῶ, ἀφ' ἧς αὐτὴ ἐπερικυκλώθη ἑπτὰ ἡμέρας· ἐπεὶ γὰρ ὁ Θεὸς ἐπρόσαξε ταῦτα· „Καὶ ἔσαι ὡς αὐτὸν σαλπίσσητε τῇ σάλπιγγι, ἀνακραγέτω πᾶς ὁ λαὸς ἅμα, καὶ ἀνακραγόντων αὐτῶν, πεσέτω αὐτόματα τὰ τείχη τῆς πόλεως“· (Ἰησ. 5'. 5.) ἐπεὶ δὲ, λέγω, ταῦτα ἐπρόσαξε ὁ Θεός, ὁ δὲ Ἰησοῦς τοῦ Ναυὴ καὶ ὁ λαὸς ὅλος δὲν διεκρίθησαν, ἔτε ἐδίδασσαν τὰ εἶπεν· τί τὸτο; καὶ ὁ ἦχος τῶν σαλπίγγων ἔχει ποτὲ δύναμιν τὰ κρημνίζει λίθους καὶ κάστρα; ἐπεὶ δὲ, λέγω, δὲν ἐδίδασσαν, ἀλλ' ἐπίσδσαν ὅτι θέλει γινῆ τὸ πρᾶγμα, διὰ τὸτο καὶ ἐγίνε.

31. „Πῖσα Ῥαὰβ ἡ πόρνη ἡ συναπώλετο τοῖς ἀπαθήσασιν, δεξαμένη νῆ τὰς κατασκότους μετ' ἀρλώης“.

Ιδὲ ἐδῶ φέρει εἰς παράδειγμα ὁ Ἀπόστολος πρόσωπον ἀτιμώτατον πόρνης, σὺν μὲν, διὰ τὰ ἐντροπιάσει μὲ αὐτὸ τὰς Χριστιανὰς περισσότερον, ἀνίσως καὶ αὐτοὶ φανῶν κατώτεροι κατὰ τὴν πῖσιν μιᾶς γυναικὸς πόρνης· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὰ δείξει πόσον μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τῆς πίσεως, ὥστε ὅτε αὐτὴ κατορθόνοι καὶ εἰς τὰ κατηγορημένα πρόσωπα ποιαῦτα θαύματα πράγματα. Πῖσιν λοιπὸν ἔδειξε καὶ ἡ πόρνη αὕτη· διὰ τὴν ἐκρύψε τὰς δύο ἐκκλήσεις τὰς ἀποστροφὰς παρὰ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυὴ, διὰ τὰ κατασκοπώσιν τὴν πόλιν Ἱερικῶν, καὶ ἐφύλαξεν αὐτὰς, ὅταν ἐξῆντο ὡς κατασκοποὶ ἀπὸ τοῦ Βασιλέως τῆς Ἱερικῶ· δὲν ἤθελε δὲ κρύψῃ αὐτὰς, ἀνίσως δὲν ἐπίσδσαν, ὅτι θέλει συλαβῶθῃ ἡ πόλις Ἱερικῶ ἀπὸ τῆς Ἰσραηλίτιδος· ἐτὶ γὰρ εἶπε πρὸς αὐτὰς „ἐπίσάματι ὅτι ἔδωκεν ὑμῖν Κύριος τὴν γῆν· ἐπιπέτωκε γὰρ ὁ φόβος ὑμῶν ἐφ' ἡμᾶς· ἀκηκόαμεν γὰρ ὅτι κατήξηκε Κύριος ὁ Θεὸς τὴν γῆν, ἐρύθραν θάλασσαν ἀπὸ προσώπου ὑμῶν, ὅτε ἐξεπορεύεσθε ἐκ γῆς Αἰγύπτου“· (Ἰησ. β'. 9.) Καὶ αὐτὴ μὲν ἡ πόρνη, μὲ τὸ τὰ ἐπίσδσαν εἰς τὰ ἀκρόατα θαύματα ὅτε ἔκαμεν ὁ Θεός, ἐσώθη καὶ ἐφυλάχθη, οἱ δὲ ἄλλοι πολῖται τῆς Ἱερικῶ, μὲ τὸ τὰ μὴ ἐπίσδσαν εἰς αὐτὰ, ἀπώλεσθησαν (1).

32. „Καὶ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τὸ „ἐκ ἐκάλυψεν ἡ πῖσις τῆς ἀμαρτίας τὴν σωτηρίαν“· „ἐκάλυψε γὰρ ἡ πῖσις τῆς ἀμαρτίας τὴν τραυμάτιαν“· „Θαυμάσαι δὲ ἄξιον τὴν ἀποστολικὴν σοφίαν, μᾶλλον δὲ ὑμῖνσαι προσήκει τὴν θεῖαν Πνεύματος τὴν ἐνέργειαν, ὅτι τῷ Μωϋσῇ, τῷ Ἀβραάμ, καὶ τῷ Νῶε, καὶ τῷ Ἐνῶχ, καὶ τοῖς ἄλλοις Ἁγίοις, ἀκόφυλον γυναικα, καὶ πόρνην σωσάσεν, ἵνα καὶ τῆς πίσεως ἐπιδείξῃ τὴν δύναμιν, καὶ κατεδείξῃ τὴν Ἰουδαίων ὁρῶν· ἐξακόσια μὲν γὰρ αὐτῶν χιλιάδες διὰ τὴν ἀπίστην κατεκρίθησαν, ἰδὲν τῆς νομικῆς ἀπονάμενοι πολιτείας· αὐτὴ δὲ, πόρνη μὲν οὖσα τῆς τοῦ Ἀβραάμ συγγενείας, ἔξω δὲ τῆς νομικῆς ὑπάρχουσα πολιτείας, ἐν ἀκροασίᾳ τῶν πληθύνον διαβιβάσασα χρόνον, διὰ τῆς πίσεως τὴν σωτηρίαν ἐδέξατο, καὶ τῆς Ἐκκλησίας τὸν τύπον ἐσχηγράφησεν· ὡς γὰρ αὐτὴ μετὰ τῆς πίσεως τὰς κατασκότους ἐδέξατο, ὅπως ἡ Ἐκκλησία τὰς Ἀποστόλους· καὶ καθάπερ ἐκείνη σημεῖον ἔλαβε τῆς σωτηρίας τὸ παρτίον τὸ κόκκινον· ὅπως ἡ Ἐκ-

κλησία, διὰ τὴν δεωποτικὴν αἵματος, πᾶν αἰώνιον ἀπὸ τῆς λαύσεως ἀγαθῶν“· Ῥαὰβ δὲ, κατὰ τὸν Ἅγιον Νεῆλον, δείλα τὰ εἶπεν πλατυσμός· „ἡ γὰρ τὸ πρῶτον πόρνη, νῦν δὲ σώφρων Ἐκκλησία, διὰ τῆς πίσεως πλατυνέται ταῖς θεωρίαις, καὶ τοῖς θείοις νοήμασι“· „διὰ τὸ Κορινθίοις γράφει ὁ μέγας Ἀπόστολος“· „μὴ σενοχωρεῖτε, μάλλον δὲ πλατυνῶντες, καθάπερ ἐν ἡμῇ καρδίᾳ πεπλάστυται“· Τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ὁρθόδοξος, δι' ὃ καὶ ἡ ἐκ ἐθνῶν Ἐκκλησία λέγει, σενοῦ μοι ὁ σῶπτος, Ποιῶν μοι σῶπον ἵνα οἰκήσω“· (Ἠσ. μ. 20.) Ὅτι δὲ ἡ Ῥαὰβ τύπον εἶχε τῆς ἐκ ἐθνῶν Ἐκκλησίας μαρτυρεῖ καὶ ὁ Σειπρος, καὶ ὁ Προκόπιος· σοφίαν δὲ μεγάλην ἐμπειρηθεῖσα ἡ Ῥαὰβ αὕτη· διὰ τὴν ἐρωτώμενην τὰ δὲ γὰρ ἀπὸ τῶν οἰκόν τῆς δυνάμεως κατασκότους τῶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυὴ, δὲν ἀρνήθη ὅτι δὲν ἐπῆγαν ἐκείνοι τελείως εἰς τὸν οἶκόν τῆς· ἐπεὶ δὲ τὸ ἀκραγόν τεύχος δὲν πιστεύεται· ἀλλ' ἐπίσδσαν ὅτι ἐπῆγαν μὲν, ἀνεχώρησαν δὲ, ἔκαμε τὸ τεύχος τὰ πιστεύει, κατὰ τὸν Προκόπιον.

32. „Καὶ τί ἔτι λέγω“;

Καταπαύσας τὸν λόγον ὁ Ἀπόστολος εἰς τὴν πόριν Πράβ, καὶ καταπαύσας ἀρετὰς τὰς ἐξ Ἑβραίων Χεισιανὰς, ἀπὸ τῆς ποιότητος τῆς προσώπου αὐτῆς, εἰς τὸ νὰ μὴ ὀλιγοπισθῇ καὶ μικροψυχῇ. λοιπὸν διὰ συντομίαν, δὲν διηγείται κατὰ μέρος ὅλας τὰς ἄλλας Διακρίσεις τὰς ἐν τῇ νόμῳ, διὰ νὰ μὴ φαίνεται πῶς εἶναι φιλότιμος καὶ ὑπερήφανος. ὅμως πάλιν δὲν ἀποσιωπᾷ τελείως αὐτὰς, ἀλλὰ μὲν εἷς σχῆμα ὥραϊον παραλείψας ῥηπειῆς, φαινόμενος ὅτι τὰς ἀφίνει, δὲν τὰς ἀφίνει· καὶ ἔτι μὲν τὸν τρόπον αὐτὸν, ἕτερον τὸν ἀκροατὴν λυπεῖ, λέγωντάς τε ὅτι ἀφίνει τὰ πολλὰ, καὶ ἐν ταυτῇ κατασκυδάζει ἐκεῖνο ὅπερ θέλει νὰ εἰπῇ μὲν περισσότερα λόγια.

„Ἐπιλείψα γάρ με διηγέμενον ὁ χρόνος“.

Ποῖος χρόνος καὶ καιρὸς; ἢ ὅλος ἀορίστως ὁ καιρὸς, καθὼς ἡμεῖς συνειδίζομεν νὰ λέγωμεν ὑπερβολικῶς, διὰ καμμίαν πλατυτάτην διήγησιν τινὸς πράγματος, ὅπερ ἔχομεν νὰ κάμωμεν· ὅτι ὁ καιρὸς δὲν με φθάσει νὰ διηγώμαι τὸ πρᾶγμα τοῦτο· ἢ λέγει ὠρισμένως ὁ Ἀπόστολος, ὅτι δὲν θέλει με φθάσει ὁ καιρὸς, ὁ σύμμετρος καὶ ἀρμόδιος εἰς μίαν ἐπιστολὴν.

„Περὶ Γεδεὼν, Βαράκ τε καὶ Σαμφὼν, καὶ Ἰεφθάε, Δαβίδ τε καὶ Σαμὴλ, καὶ τῶν Προφητῶν“.

Απορῶσι μερικοὶ, διὰ ποίαν αἰτίαν γράφει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὸν Γεδεὼν, καὶ Ἰεφθάε, καὶ Σαμφὼν, καὶ Βαράκ; ὑμεῖς δὲ λύοντες τὴν ἀπορίαν ἀποκρινόμεθα ταῦτα· τί λέγεις, ὦ ἀνθρώπε, ἐσὺ ὅπερ προβάλλεις τὴν ἀπορίαν ταύτην; καὶ αὖ ὁ Παῦλος ἀνέφερεν ἀνωτέρω τὴν ἀλλοφύλον, καὶ ἔθνην, καὶ πόριν Πράβ, διὰ τί νὰ μὴ ἀναφέρῃ καὶ τὰς προρρήσεις, οἱ ὅποιοι ἐσάδισαν καὶ Ἑβραῖοι, καὶ Κεῖται, καὶ Βασιλεῖς, καὶ Προφῆται; ὁ μὲν γὰρ Γεδεὼν, καὶ ὁ Βαράκ (1), καὶ ὁ Σαμφὼν (2), καὶ ὁ Ἰεφθάε (3), ἦτον Κεῖται τῇ Ἰσραὴλ· ὁ δὲ Δαβὶδ, ἦτον καὶ Βασιλεὺς καὶ Προφήτης, ὁ δὲ Σαμὴλ, ἦτον καὶ Κεῖτης, καὶ Προφήτης (4)· καὶ μὴ σοχασθῇς τὴν ἄλλην ζωὴν αὐτῶν, ἀλλὰ σοχάσῃς αὐτὸν δὲν ἔλαμψαν εἰς τὴν πίσιν· ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ, δὲν ἐξετάζει τὰς βίβας τῶν ἀνωτέρω, ἀλλὰ τὴν ἀπόδειξιν τῆς πίσεώς των.

33. „Οἱ διὰ πίσεως κατηγωνίσαντο Βασιλείας“.

Τοῦτος ἐσάδῃ ὁ Κεῖτης Γεδεὼν, ὅστις δυναμωθεὶς ἀπὸ τῆς εἰς Θεὸν πίσεως, μὲ μόνας τὰς τεμαχιστὰς ἀνθρώπους ὅπερ εἶχε μαζί τε, ἐθανάτωσεν ἀπὸ τῆς παρεμβολῆς τοῦ Μαδιάμ, καὶ Ἀμαλῆ, ἑκατὸν ἑκοσι χιλιάδας, καὶ τὸν Ὠρήβ καὶ Ζήβ τὰς ἀρχοντας Μαδιάμ, ἀπέκτεινε, καὶ τὸν Ζεβεὶ δὲ καὶ Σαλμαναὺ τοὺς Βασιλεῖς Μαδιάμ, ἐκωλύνησε, καὶ πιά-

(1) Ὁ Βαράκ ὅστις ἐσάδῃ Κεῖτης τῇ Ἰσραὴλ, ὅστις μαζὶ μὲν τὴν Δεββόραν, ἔχων δέκα χιλιάδας στρατῶμα, ἐπολέμησε τὸν Σισαραν τὸν ἀρχοντα τῆς δυνάμεως Ἰαβὶν Βασιλεὺς Χανααν, καὶ ἠφάνισε αὐτὸν ἀνεακόσια ἀμάξια σιδηρᾶ, καὶ ὅλην τὴν παρεμβολὴν αὐτοῦ· καὶ ὅρα περὶ αὐτοῦ εἰς τὸ τέταρτον καὶ πέμπτον Κεφάλαιον τῶν Κεῖται.

(2) Σαμφὼν ὁ ἀνδρείοτατος, ἐσάδῃ Κεῖτης καὶ αὐτὸς τῇ Ἰσραὴλ, καὶ πολλὰς ἀνδραγαδίας ἔκαμε κατὰ τὸν ἀλλοφύλον, καὶ τὰ γενεὰ τῶν Ἑβραίων ἀπὸ πολλὰς καταδρομὰς ἠλυθέρωσε· περὶ αὐτοῦ ἀναφέρει νῦν γ. ιδ. λ.ε. καὶ ις. Κεφάλαιον τῶν Κεῖται.

(3) Ὁ Ἰεφθάε ἐσάδῃ Κεῖτης τῇ Ἰσραὴλ ἐξ ἡρώων, καὶ ἐπολέμησε αὐτὸς ἡμῶν, καὶ ἐνίκησεν αὐτὸν· καὶ ἐπεὶ ἐπαῖξεν εἰς τὸν Θεὸν νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτὸν ὀλοκαύτωμα, ἔκατον ὅπερ εἶπεν ἀπὸ τῶν θυρῶν τὰς αἰκῶν, διὰ νὰ τὸν σωμαπαντήσῃ ἀπὸ τῶν πόλεμον ἐρχόμενων, ἔτυχεν δὲ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ νὰ ἐξέλθῃ πρώτη, ἐδυσίασεν αὐτὴν αὐτῷ εἰς τὸν Θεόν. Ὅρα περὶ τῆς εἰς τὸ ια. καὶ ιβ. Κεφάλαιον τῶν Κεῖται.

(4) Ὅτι δὲ ὁ Σαμὴλ ἦτον καὶ Κεῖτης τῇ Ἰσραὴλ, μαρτυρεῖ ἡ δεῖα Γραφή λέγουσα· „καὶ ἐδίδασκε Σαμὴλ (τὸς ἡγῶν Ἰσραὴλ) εἰς Μασσηφάδ“· (α Βασιλ. ζ. 6.)

πιάσας αὐτὴς ἐθανάτωσε, καθὼς ταῦτα πάντα ἀναφέρει τὸ ἑβδομον καὶ ὄγδοον κεφάλαιον τῶν Κριτῶν (1).

„Εἰργάσαντο δικαιοσύνην“.

Ποιοὶ ἦτον ὅτε ἔκαμαν δικαιοσύνην; καὶ οἱ ἀνωτέρω Δίκαιοι, καὶ ὁ Σαμψών (2). διὰ τὴν αὐτοὶ ἔχοντες πίσιν εἰς τὸν Θεόν, ἔκαμαν ἐκδίκησιν ἐναντίον εἰς τὰς ἀποφύλας, τὰς ἐχθρὰς τῶν ὁμογενῶν τὰς Ἑβραίων, καὶ εἰς μὲν τὰς ὁμογενεῖς τῶν Ἑβραίων ἐφάνηκαν φιλόφρωνες, εἰς δὲ τὰς ἀδικεῖντας ἐχθρὰς τῶν Ἑβραίων, ἐσάθησαν πολέμιοι. τὸ τοῦτο δὲ εἶναι ἴδιον δικαιοσύνης, τὸ νὰ ἀποδίδῃ εἰς τὸν καθ' ἑαυτὸν κατ' ἀξίαν, καὶ ἐκεῖνο ὅτε τὸ πρέπει.

„Ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν“.

Καθὼς ἐσάθη ὁ προφητὰναξ Δαβὶδ, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς πίστεως ὅτε εἶχεν, ἀπόλαυσεν τὴν ἐπαγγελίαν ὅτε ἐδώκεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεός· „ὥμοσε γάρ φησι, Κύριος τῷ Δαβὶδ ἀλήθειαν, καὶ ἐμὴ ἀδεήσει αὐτῷ· ἐκ καρπῶ τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τῷ θρόνῳ σου“ (Ψαλμ. ρ λ α. 11.) ἡ ἀπορία αὐτῇ θεῖα ἐπαγγελία, αἰσθητῶς μὲν ἔλαβε τὸ πέραν εἰς τὸν Σολομῶντα, τὸν υἱὸν τῷ Δαβὶδ, νοητῶς δὲ ἐτελειώθη εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἀληθινόν Σολομῶντα, ἡτοι τὸν εἰρηνικόν, καὶ εἰρηνικὸν ὄντα αὐτόχρημα· δι' ὅτι Σολομῶν, θέλει νὰ εἴπῃ εἰρηνικός· καθ' ὅ,τι καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἦτον ἀπὸ τοῦ σπέρματος τῷ Δαβὶδ, καθὼς εἶπεν ὁ Ἀγγελος πρὸς τὴν Παρθεσίον· „Καὶ δώσει αὐτῷ ὁ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τῷ πατρὶ αὐτοῦ“ (Λυκ. α. 32.) (3)

„Ἐφράξαν σώματα λεόντων“.

Τὰ σώματα τῶν λεόντων ἐφράξαν ὁ Δανιὴλ, καὶ ὁ Σαμψών· ὁ μὲν γὰρ Δανιὴλ, βαλθεὶς ἀπὸ τῆς Βαβυλωνίως εἰς τὸν λάκκον, ὅτε ἦτον ἐπὶ τὰς λέοντες, ἐκλείψε τὰ σώματα αὐτῶν ἀοράτως διὰ τῆς ἐν αὐτῷ οἰκείσεως πρὸς τὸν Θεόν πίστεως, καὶ δεὺν ἐφάρων αὐτόν· (ὅρα περὶ τῶν εἰς τὸ „Βῆλ καὶ Δράκων“) ὁ δὲ Σαμψών ἀπαντήσας λέοντες εἰς τὴν ὁδὸν ὠρυόμενον, ἐθανάτωσεν αὐτοὺς διὰ τῆς πίστεως καὶ θεῖας δυναμείας, καὶ δεὺν ἀφῆκε νὰ τὸν φάγῃ· ἔτι γὰρ γέγραπται περὶ αὐτοῦ· „Καὶ κατέβη Σαμψών, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἰς Θάμνα· καὶ ἦλθεν ἕως τῆς ἀμπελώνας Θάμναδα, καὶ ἰδὲ σκύμνος λέοντος ὠρυόμενος εἰς συνάντησιν αὐτοῦ· καὶ ἦλκετο ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα Κυρίου, καὶ συνέτριψεν αὐτόν, ὥστε σιωπῇ· καὶ εἰς αὐτὸν αἰγῶν, καὶ ἐδὲν ὡς ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ“ (Κριτ. 16. 5.)

34. „Ἐσβε“

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμενὸς λέγει, ὅτι διὰ πίστεως καὶ αγωνίσαντο βασιλείας, ὡς ὁ Ἀβραάμ ὅτε ἐνίκησε τὰς πέντε βασιλεῖς, τὸν Χοδοροχομόρ, καὶ Οαργαλ, καὶ Ἀμαρράλ, καὶ Ἀριώχ, τὰς αἰχμαλωτῶσαντας πρὸς Σόδομα, καὶ τὸν ἀνέβιοντο Λώτ, (Γέν. 14.) καὶ τὸν Βασιλέα τῶν Γεράρων Ἀβιμέλεχ (Γέν. 23.) ὡς ὁ Μωϋσῆς ὁ νικῆσας τὸν Βασιλέα Φαραὼ, καὶ τὸν Βασιλέα Ἀμαλὴκ, καὶ ἄλλας πολλὰς.

(2) Ὁ δὲ Οἰκουμενὸς λέγει, ὅτι καὶ ὁ Ἀβραάμ ἐργάσατο διὰ πίστεως δικαιοσύνην, περὶ ἧς γέγραπται· „ἐπίστευσε δὲ Ἀβραάμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην“ (Γέν. 15. 6.) Καὶ ὁ Φινεὶς, ὁ σὺν ἀπέκτεινε τὸν Ζαμβρὲ καὶ τὴν Μαδιαννίτιδα. (Ἀριθ. 25.) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἔπος ἐρμηνεύει τὸ· „καὶ αγωνίσαντο βασιλείας“· „ὁ Γεδεὼν τὴν Μαδιὰν καὶ νικῶντα Σαμψών, τὰς ἀποφύλας Βαράκ, τὸν Σι-“

„σάρα· Δαβὶδ, Ἀρμάνιται, καὶ Ἀμαλίκιται, καὶ Σύρους ἐκείτους· Σαμψὼν, τὰς ἀποφύλας“. Τὸ δὲ „ἐργάσαντο δικαιοσύνην“ τοῦτο κοινὸν τῶν Ἀγίων ἀπάντων.

(3) Ὁ δὲ Οἰκουμενὸς λέγει ὅτι ἐπέτυχον τῶν ἐπαγγελιῶν καὶ ὁ Ἰησοῦς τῷ Ναυῇ, καὶ ὁ Χάλεβ, οἱ κληρονομήσαντες τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· καὶ ὅρα τὸ 14. τῶν Ἀριθμῶν. Ὁ δὲ Θεοδώριτος· „Καὶ τῷ Ἀβραάμ, λέγει, ἐπηγγέλματο ὁ Θεὸς ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ, διλογίσαν πάντα αὐτῷ Ἐδν, καὶ τῷ Ἰσαὰκ, καὶ τῷ Ἰακώβ τῇ αὐτῇ ἐδόκεν διλογίαν· καὶ μὲν οἱ καὶ τῷ Δαβὶδ αὐτὸς περὶ τῶν Δεσποτῶν Χρυσῶν δέδοκεν ὑποσχέσεις, καὶ τῶν, διὰ τῶν ἔργων, τὴν ἀληθινὰν ἐδέχθη· ἐπηγγέλματο δὲ καὶ τῷ ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπαποδόν, καὶ τῇ ἐπαγγελίαν πεπλήρωκε“.

34. „Εσβεσαν δυνάμιν πυρός“.

Τοῖτοι ἐσάθικαν οἱ τρεῖς Παῖδες, οἱ βληθέντες μὲν εἰς τὴν ἐπταπλασίως καυθεῖσαν κάμινον, μὴ κατακαυθέντες δὲ ἀπὸ τῆς φωτίαν διὰ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν πίστεως τῶν. Δὲν εἶπε δὲ ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἐσβεσαν τὸ πῦρ, ἀλλὰ τὴν δυνάμιν τῆς πυρός, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀκόμῃ μεγαλίτερον θαῦμα· ἐπεὶ τὸ πῦρ ἐκείνο τῆς Βαβυλωνίας καμίνε, ἀραπτε μὲν, καὶ ἡ φλόγα αὐτὴ ἐφθάρει ἕως εἰς πεσάρκοντα ἐννέα πήχεις τὸ ὕψος (1)· καμμίαν ὁμῶς δυνάμιν καυσικὴν δὲν εἶχεν ἐναντίον τῆς.

„Ἐφυγον ζώματα μαχαίρας“.

Τὰ τοῦ ἐκατέρωθωσαν διὰ τῆς εἰς Θεὸν πίστεως καὶ οἱ τρεῖς παῖδες, μᾶλλον δὲ καὶ οἰκειότερον ὁ Προφήτης Ἡλίας, ὅστις ἐγλύτωσεν ἀπὸ τοῦ σπαθὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰεζάβελ, ὅπου τὸν ἐφοβέρισε καὶ τὸν θανατόση μὴλύσασα πρὸς αὐτὸν· „Εἰ σὺ εἶ Ἡλίας, καὶ ἐγὼ Ἰεζάβελ· „ταῖδε ποιῆσαι μοι ὁ Θεός, καὶ πᾶς προδείη, ὅτι ταύτῃ τῇ ὥραν, αὐρεὶν θήσομαι τῇ „φυχλώσε, καθὼς φυχλώσῃς ἐξ αὐτῶν“. (γ'. Βασιλ. ιθ'. 2.) Καὶ ὁ Δαβὶδ δὲ, δυνάμωθεις μὲ τῇ εἰς Θεὸν πίστιν, ἐγλύτωσε πολλάκις ἀπὸ τῆς μάχαιραν τῆς Σαύλ.

„Ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας“.

Εδυναμώθησαν ἀπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς αἰχμαλωσίας, ὅπῃ εἶχον οἱ Ἑβραῖοι ἐκεῖνοι, ὅπῃ ἀείσκοντο αἰχμαλῶται εἰς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ ἀπὸ τῆς Βαβυλῶνα ἐπίστρεψαν εἰς Ἱερουσόλυμα· ἐπεὶ καὶ αὐτοὶ, πόσον ἀδυνάτοι ἐγίναν, ὥστε ὅπῃ δὲν εἶχον διαφορὰ ἀπὸ τῶν νεκρὰ κόκκαλα, κατὰ τὴν ὁρασιν ὅπῃ εἶδον ὁ Ἰεζεκιὴλ τῶν κοκκάλων τῶν ἀνθρώπων, περὶ ὧν εἶπεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεός· „Υἱὲ ἀνθρώπου, τὰ ὅσα ταῦτα, πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ ἐστὶ, καὶ „αὐτοὶ λέγουσι ξηρὰ γέγονε τὰ ὅσα ἡμῶν· ἀπόλωλεν ἡ ἐλπίς ἡμῶν· διαπεφωνήκαμεν“. (Ἰεζεκ. λζ'. ιι.) Ἀλλὰ καὶ ὁ Βασιλεὺς Ἐζεκίας ὅταν ἠσθενήσεν, ἐνεδυναμώθη ἀπὸ τῆς εἰς Θεὸν πίστεως, καὶ προσθήκῃ ζωῆς ἔλαβεν· „ἠρρώσθησέν φησιν Ἐζεκίας εἰς θάνατον· καὶ „εἰσῆλθε πρὸς αὐτὸν Ἡσαΐας υἱὸς Ἀμώς ὁ προφήτης.... λέγων· „ταῖδε λέγει Κύριος ὁ Θεός „Δαβὶδ τῷ πατρός σου· ἦκουσα τῆς προσευχῆς σου· εἶδον τὰ δάκρυά σου· ἰδὲ ἐγὼ ἰάσομαί σε· „τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀναβήσῃ εἰς οἶκον Κυρίου· καὶ προσθήσω ἐπὶ τὰς ἡμέρας σου πέντε καὶ „δέκα ἔτη“. (δ'. Βασιλ. κ'. ι.)

„Ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἐκλιναν ἄλλοτερίων“.

Ταῦτα τὰ λόγια ἀρμόζουσι καὶ εἰς τῆς Ἑβραίων ἐκείνων, ὅπῃ ἐγύρισαν ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τῆς Βαβυλῶνος εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· διὰ τὴν αὐτοὶ, θάρρῃντες τότε περισσότερον, καὶ πιστότεροι εἰς τὴν δυνάμιν τοῦ Θεοῦ, ἐπολέμησαν καὶ ἐνίκησαν διὰ τῆς πίστεως τὰ Ἑθνη τὰ πλησιόχωρα τῆς Ἱερουσαλήμ, τὰ ὅποια, μὲ τὸ καὶ ἐφθάρει τῆς Ἑβραίων πῶς ἐγύρισαν πάλιν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἀρχισαν καὶ οἰκοδομεῖν τὴν πόλιν καὶ τὸ ἱερόν, ἐπολέμουν αὐτοὶ, καὶ δὲν τῶς ἄφιναν καὶ κτίσεν· ἠσπασθήσαν οἱ Ἑβραῖοι, μὲ τὸ εἶναι χεῖρ καὶ κτίσεν, καὶ μὲ τὸ ἄλλο καὶ κρατῆν ἄρματα, διὰ τὸ καὶ πολεμῆν τῶς ἐχθροῦς τῶν· ὅθεν γράφει ὁ Ἐσδρας· „Καὶ ἔβλεπεν ὁ λαὸς τῆς γῆς ἐκλύων πᾶς χεῖρας τῶν λαῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἐνεπόδιζον αὐτοὺς „οἰκοδομεῖν“. (Ἐσδρ. δ'. 4.) Καὶ ὁ Νεεμίας· „τῶν οἰκοδομῶντων ἐν τῇ τείχει, καὶ οἱ „αἶροι-

(1) Οὕτω γὰρ γέγραπται ἐν τῇ αἰνέσει τῶν τριῶν παιδῶν· „Καὶ διεχέσθη ἡ φλόξ ἐπάνω τῆς καμίνου ἐπὶ „πῆχεις πεσάρκοντα ἐννέα“. (Αἰν. 13.) Ἀποθλαῖ δὲ ἀξίον εἶναι, πόθεν ἐγνώρισαν οἱ Βαβυλώνιοι, ὅτι τὸ ὕψος τῆς φλογὸς ἦτον πόσαι πῆχεις καὶ λύνει τὴν ἀπορίαν ὁ σοφὸς Ἰωάννης ὁ Ζωναρᾶς ἐν τῇ χειρογράφῳ ἐρμηνείᾳ τῶν κατόνων τῆς Ὀκτωήχης τῆς Δαμασκηνῆς, καὶ

λέγει, ὅτι ἐπεὶ ἡ φλόγα τῆς καμίνου καταβιβασθεῖσα ἀπὸ τοῦ ὕψους, κατεκαύσε τὰς Βαβυλωνίους, ὅπου δυνάμει τῆς πυρός εἰς τὴν κάμινον, ἐμέτρησαν τὸ διάστημα ἐκεῖνο, ὅπῃ ἦτον ἀναμεταξὺ τῆς καμίνου, καὶ τῶν κατακαυθέντων, καὶ ἐκ τούτου ἐσυμπεράνου, ὅτι καὶ τὸ ὕψος τῆς καταβιβασθείσης φλογὸς, καὶ ἀπλωθείσης εἰς τὴν γῆν ἕως εἰς τὸ διάστημα ἐκεῖνο, πόσαι πῆχεις ἦτον.

„αίροντες ἐν τοῖς ἀρπῆσιν ἐν ὅπλοις, ἐν μιᾷ χειρὶ ἐποίει αὐτὸ τὸ ἔργον, καὶ ἐν μιᾷ ἐκρά-
 „τει τὴν βολίδα, καὶ οἱ οἰκοδόμοι, αὐτὴν ῥομφαίαν αὐτὴν ἐξωσμένος ἐπὶ τὴν ὀσφυῖ αὐτῆς καὶ
 „ὠκοδομεῖσαν· καὶ ὁ σαλπίζων ἐν τῇ κερατίνῃ ἐχόμενα αὐτῆς“. (Νεμ. δ'. 17.) (1)
 Ἀρμόζει δὲ τὸ ῥητὸν τὸ τῷ Ἀποστόλῃ μάλιστα εἰς τὸν Σαμψὼν, ὅς τις μόνος πολεμῶν πᾶς
 παρεμβολὰς πᾶν ἀλλοτείων, ἐνίκησε πολλὰς αὐτὰς, ὥς ὅτε ὁ ἴδιος ἔλεγεν· „ἐν σια-
 „γόνι ὅντι ἐξαλείφων ἐξήλειφα αὐτὰς, ὅτι ἐν τῇ σιαγόνι τῷ ὄντι ἐπάταξα χιλίους ἀνδρας“.
 (Κριτ. ιε'. 16.)

35. „Ἐλαβον γυναικες δὲ ἀνασάσεως τὰς νεκρὰς αὐτῶν“.

Δύο γυναικες εἰς τὸν παλαιὸν καιρὸν ἔλαβον ἀνασθέντας πᾶς νεκρωθέντας ἡμέρας τῶν·
 μία ἡ Σαραφθία χήρα, πῆς ὁποίας τὸν νεκρωθέντα ἵδὼν ἀνέστησεν ὁ Προφήτης Ἡλίας,
 καθὼς γράφει τὸ ιζ'. Κεφ. πῆς γ'. τῶν Βασιλειῶν· καὶ ἄλλη, ἡ γυνὴ Σωμανίτις, πῆς ὁποίας
 τὸν νεκρωθέντα ἵδὼν, ἀνέστησεν ὁ Προφήτης Ἐλισαῖος, καθὼς τὸ τὸ ἀναφέρει τὸ δ'. Κεφ.
 πῆς δ'. τῶν Βασιλειῶν.

„Ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν“.

Ητοι ἀπετμήθησαν πᾶς κεφαλὰς, καθὼς ἀπεκεφαλίσθη ὁ πρόδρομος Ἰωάννης, καὶ Ἰά-
 καβος ὁ τῷ Ζεβεδαίου, ὁ ὑπὸ τῷ Ἡρώδῃ με μάχαιραν ἀποτμηθεὶς, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ Πρά-
 ξεις, λέγεσαι· „αὐεῖλε δὲ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννη μαχαίρα“. (Πράξ. ιβ'. 2.)
 Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι τὸ τυμπανίζω δηλοῖ, τὸ, νὰ κτυπᾷ τινὰς ἄλλον με ῥόπαλα καὶ
 ῥαβδία (2).

„Οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν“.

Ητοι οἱ ἀνώτεροι ἀποτμηθέντες, ἢ ῥαβδισθέντες Δίκαιοι, ἠμπόρουν νὰ μὴ ἐλέγχουν
 πᾶς Βασιλεῖς καὶ ἄρχοντας, καὶ ἐτίμι νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τοῦ θανάτου καὶ τὴν τιμωρίαν ταύ-
 τῇ ὅτε ἐπαθόν· ἀλλ' ὅμως δὲν ἠθέλησαν τὸ, ἀλλ' ἐπροτίμησαν καλλίτερα νὰ ἐλέγχ-
 αὐτὰς, καὶ διὰ τὸν ἐλεγμὸν νὰ θανατωθῇ καὶ νὰ τιμωρηθῇ (3), παρέξ νὰ μὴ τὰς ἐλέγ-
 χεν, καὶ νὰ γλυτώσεν ἀπὸ τὴν τιμωρίαν.

„Ἴνα κρείττονος ἀνασάσεως τύχωσι“.

Οἱ ἀνώτεροι, λέγει, Δίκαιοι ἐπροτίμησαν νὰ πάθω ταῦτα, διὰ νὰ λάβω ἐν τῇ σιυτε-
 λείᾳ τῷ Κόσμῳ καλλίτεραν ἀνάσασιν, καὶ ὅχι δηλαδὴ ποιούτῳ, ἐποίησαν ἔλαβον ὁ υἱὸς πῆς
 Σαραφθίας χήρας, καὶ ὁ υἱὸς πῆς Σωμανίτιδος, ὡς ἀνώτεροι εἶρηται· ἢ διὰ νὰ λάβω καλ-
 λιτέ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Καὶ οἱ προρρήθεν-
 „τες ἐγενήθησαν ἱχυροὶ ἐν πολέμῳ, καὶ οἱ τῷ Μωϋσῇ
 „δύο παῖδες Ἰάκωβ, καὶ Ἰωνάθαν, καὶ Σίμων, ἥτοι οἱ
 „Μακκαβαῖοι“.

(2) Καὶ ὁ Λεξικός δὲ Βαβλῶνος λέγει, ὅτι τυμπα-
 νίζεται δηλοῖ, πλήττεται, ἐκδέρεται, ἱχυρῶς τύπτε-
 ται, ἀπὸ τῆς τύμπα, ἦγεν ἀπὸ τῆς ξύλας, μετὰ τὴν ὁ-
 ποία ἐτύπωντο οἱ ἐν πολεμικοῖς τιμωρούμενοι· καὶ
 ὁ Ἡσύχιος τὸ αὐτὸ λέγει· καὶ τὸ ἴσως φαίνεται κυ-
 ριωτέρως νὰ ἐννοῇ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, καὶ ὅχι τὸν τέλειον
 θάνατον, καθὼς αὐτὸ εἶναι δηλὸν ἀπὸ τοῦ λόγιον ὅπου
 ἐπιφέρει παρακάτω, λέγων· „ἐν φόβῳ μαχαίρας ἀπέ-
 „θανον“· δι' ὅ, τι, ἂν τὸ ἐτυμπανίσθησαν δηλοῖ τὸ
 ἀπεκεφαλίσθησαν, περὶ τῶν ἡτῶν νὰ διοσολογήσῃ ὁ Ἀ-
 πόστολος καὶ νὰ εἴπῃ· „ἐν φόβῳ μαχαίρας ἀπέθανον“.

(3) Νομίζω δὲ ὅτι τὸ „ἐπροσδεξάμενοι τὴν ἀπο-
 „λύτρωσιν“ ὡς ἔπος ἐννοῖται· αὐτοὶ οἱ ἀνώτεροι Δίκαιοι,
 δὲν ἔλαβον παρὰ τοῦ τῆς ἀπολύτρωσιν τῶν θανάτων, ἡ-
 γουν δὲν ἀπέθανον παρὰ τοῦ ὅπου πᾶς ἐτιμώρησαν οἱ
 Βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες· ἀλλὰ ἐζήσαν, καὶ ὑπέμειναν ἀκό-
 μι καὶ ἄλλας πολλὰς τιμωρίας, ἵνα διὰ τῶν πολλῶν τι-
 μωριῶν, ἀξιώσων νὰ λάβω καὶ κρείττονα ἀνάσασιν· λέ-
 γω δὲ τῷ, καθ' ὅ, τι ὡς προείπον τὸ, ἐτυμπανίσθη-
 σαν, ὅτε ἔπεν ἀνώτεροι ὁ Παῦλος δὲν ἐννοεῖται ἀπὸ
 τῶν τέλειον θανάτων· τὸ δὲ ὅλον νόημα τῷ Ἀπόστολῳ τῷ
 αὐτῷ ἐστίν· „ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν“ ἦγεν ἐτιμωρήθησαν
 καὶ ἐδάρθησαν, χωρὶς νὰ προσδεχθῇ τὴν ἀπολύτρωσιν,
 ἦγεν χωρὶς νὰ ἀποθάνω παρὰ τοῦ, ἵνα κρείττονος ἀ-
 νασάσεως τύχωσι· τοῖσιν δὲ ἐσάδισαν αἱ περὶ τῶν Ἐ-
 λεάζαρον, καὶ πᾶς ἐπὶ Μακκαβαίους, καὶ τῶν πούτων
 μητέρα, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος.

λιτέραν ανάσασιν ἀπὸ τῶν πᾶν ἄλλων ἀνθρώπων· διὰ τὶ οἱ Ἅγιοι, οἱ διὰ τῶν εἰς Θεὸν πίσει λαβόντες θάνατον, καὶ πληγὰς, καὶ βασάνα, αὐτοὶ θέλουν ἀναστῆναι λαμπρῶς καὶ ἐν δόξῃ, καὶ ἔχουν νὰ ἀρπαχθῶν ἀπὸ τὰς νεφέλαις διὰ νὰ ὑπάγουν εἰς προῦπαίτησιν τῷ ἐρχομένῳ ἐπὶ τῆς γῆς Βασιλεῖς Χριστῷ· ταῦτα δὲ τῶν εἰδοξῶν καὶ λαμπρῶν ἀνάσασιν, ἐξανάσασιν ὀνόμασεν ἀλλὰ καὶ ὁ Παῦλος λέγων· „εἰπὼς καταστήσω εἰς τῶν ἐξανάσασιν πᾶν νεκρῶν“· (Φιλιπ. γ'. 11.) ἔμῳ δὲ ἡ ἀνάστασις πᾶν ἀντιπαραστήσει Δικαίων θέλει γινῆναι λαμπρὰ διὰ τὰς τιμωρίας ὅπως ὑπέμειναν, ἀλλὰ θέλει γινῆναι καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον· πᾶν δὲ ἀμαρτωλῶν ἡ ἀνάστασις, θέλει γινῆναι εἰς κόλασιν καὶ αἰσχύνῃ αἰώνιον· διὰ τὶ αὐτοὶ ἀναστῆναι, δὲ ἔχουν νὰ ἀρπαχθῶν ἐν νεφέλαις, ἀλλὰ θέλουν μόνον κάτω πρὸς Κριτὴν προσμένοντες μετὰ φόβου καὶ τρόμου· καὶ ὅρα τῶν ἐρμηνεύων τῶν „εἰπὼς καταστήσω εἰς τῶν ἐξανάσασιν πᾶν νεκρῶν“· (Φιλιπ. γ'. 11.) καὶ τῶν „ἀρπαγνόμεθα ἐν νεφέλαις, εἰς αἰπάτησιν τῶν Κυρίων εἰς ἀέρα“· (ἀ. Θεσσαλ. δ'. 17.)

36. „Ἐπεροὶ δὲ ἐμπαιγμῶν“.

Τοιαῦτα ἐσάθη ὁ Προφήτης Ἐλισαῖος, ὅπως ἐπεριπαίζετο ἀπὸ τὰ σατανὰ παιδάκια τῆς Βαιθίλ, τὰ ὅποια ἔλεγον εἰς αὐτὸν, ὀνειδίζοντά τὰχα τῶν ἀρπαγῶν καὶ ἀνάβασιν τοῦ Προφήτου Ἠλίου, τῶν διδασκάλων τῶν Ἐλισαίων, ὡς λέγει ὁ Θεὸς Ἰεσοῖος· „Καὶ ἀναβαίνοντος αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ παιδάκια μικρὰ ἐξῆλθον ἐκ τῆς πόλεως, καὶ κατέπαιζον αὐτὸν, καὶ ἔπουν· ὅτι ἀνάβαινε φαλακρὸν, ἀνάβαινε“· (δ'. Βασιλ. β'. 23.) Τοιαῦτα ἐσάθη ἀκόμῃ καὶ ὁ Σαμψών, ὁ ὑπὸ πᾶν ἀλλοφύλων περριπαζόμενος, ὃς ἐτύφλωσαν αὐτὸν τὰς ὀφθαλμούς, καθὼς γέγραπται· „Καὶ ἐκάλεσαν (οἱ ἀλλοφύλοι) τὸν Σαμψὼν ἐξ οἴκου δεσμοῦ, εἰς, καὶ ἐπαιζον ἐνώπιον αὐτῶν, καὶ ἐρρίπιζον αὐτὸν“· (Κριτ. 16. 25.) (1)

„Καὶ μασιγῶν πᾶραν ἔλαβον“.

Εμασιγώθησαν καὶ πολλοὶ ἀπὸ τῶν Προφητῶν πρότερον (2), καὶ ὁ Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων ὕστερον· (Πράξ. 4.)

„Ἐπὶ δὲ καὶ δεσμῶν καὶ φυλακῆς“.

Δεσμὰ καὶ φυλακὰς ἐδοκίμασαν πρότερον, ὁ Προφήτης Ἰερεμίας (3)· καὶ ὁ Μιχαίας καὶ ὁ Ἀνανὶ πρότερον (4)· καὶ ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης, καὶ οἱ Ἀπόστολοι ὕστερον.

37. „Ἐλι-“

(1) Τὰ λόγια ταῦτα τῶν Ἀποστόλων ἀρμόζουν μάλιστα καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, τὴν ἐπὶ πᾶν Μακκαβαίων ὑπὸ πᾶν Ἑλλήνων ἐμπαίζοντες· γράφει γὰρ σὺ πρῶτον βιβλίον πᾶν Μακκαβαίων· „Καὶ ἐξεζήτησαν, καὶ ἐξηρδύνων τὴν φίλιν Ἰδὰ καὶ ἦγον αὐτὰς πρὸς Βακχίδην (τὸν ἀρχιερέα) τῆς Βασιλείας Δημητρίου καὶ ἐξεδίκαζον αὐτὰς, καὶ ἐνέπαιζον αὐτὰς“· (ἀ. Μακκ. δ'. 26.) Καὶ διὰ τὸν πρῶτον ἦγον αὐτὰς Σολομὼν ὅπως γέγραπται· „μεταλλάξαντες δὲ τὴν πρῶτον τὸν τρόπον τῶν, πρὸν δούτερον ἦγον ἐπὶ τὸν ἐμπαγμόν“· (β'. Μακκ. ζ'. 7.)

(2) Καὶ τὸν Μιχαὴν γὰρ ἐπάταξαν ἐπὶ τὴν σιαγόνα· „Καὶ προσήλθε Σιδεκίας ὁ υἱὸς Χανάν, καὶ ἐπάταξε τὸν Μιχαὴν ἐπὶ τὴν σιαγόνα, καὶ ἔπει· „ποῖον πνεῦμα Κυρίου σὺ λαλήσας ἐν σοὶ“; (γ'. Βασιλ. κβ'. 24.) Καὶ τὸν ἐναντιοπαύσαντα δὲ ἐκόντον Ἐλεάζαρον τὸν πρῶτον γραμματεῖα καὶ δεσποζὴν ἐμασιγώσαν· διὸ καὶ ὅπως ἀποδησάτω ἔλεγε· „τῷ Κυρίῳ τῷ σπὴν ἀγίαν γνώσιν ἔχοντι φανερότερον ὅτι δαμάσκοντος ἀπολυθῶν τὸ θανάτου, σκληρὰ ὑποφέρω κατὰ σὺ σῶμα ἀλγυδιῶν μασιγόμενος, κατὰ ψυχῇ δὲ ὑδάτι“·

„διὰ τὸν αὐτὸν φόβον πῦστι πάσχω“· (β'. Μακκ. ε'. 30.)

(3) Οὕτως γὰρ γέγραπται περὶ τοῦ Ἰερεμίου· „Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς Ἰερεμίαν δούτερον, καὶ αὐτὸς ἦν ἐν τῇ δεδεμένῳ ἐν τῇ αὐλῇ τῆς φυλακῆς“· (Ἰερ. 37. 1.)

(4) Καὶ περὶ τοῦ Μιχαίου ὅπως φησὶν ἡ Γραφή· „Καὶ εἶπεν ὁ Βασιλεὺς Ἰσραὴλ (ὁ Ἀχαάβ δηλαδὴ)· „λάβετε τὸν Μιχαὴν, καὶ ἀποστέψατε αὐτὸν πρὸς Σεμὴρ τὸν Βασιλεῖα τῆς πόλεως, καὶ τῷ Ἰωάκ ὁ υἱὸς τῆς Βασιλείας εἰπον, δεῖξαι τὸν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἐστὶν αὐτὸν ἄρτον θλίψεως, καὶ ὕδωρ θλίψεως ἕως τῆς ἐπιστρέψαι με ἐν ἐρήνῃ“· (γ'. Βασιλ. κβ'. 26.) Περὶ δὲ τοῦ Ἀνανὶ τοῦ Προφήτου ὅπως φησὶν ἡ Γραφή· „Καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἦλθεν Ἀνανὶ ὁ Προφήτης πρὸς Ἀσά Βασιλεῖα Ἰδὰ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· „ἐν τῷ πεποιθέναι σε ἐπὶ Βασιλεῖα Συρίας, καὶ μὴ πεποιθέναι σε ἐπὶ Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, διὰ τοῦτο ἐσώθη ἡ δυνάμις Συρίας ἀπὸ τῆς χειρὸς σου... Καὶ ἐδυμώθη Ἀσά τῷ Προφῆτῃ, καὶ παρέδωκε αὐτὸν εἰς φυλακὴν, ὅτι ὠργίσθη ἐπὶ τῷ τῷ“· (β'. Πάραλ. 15. 7.)

37. „Ελιθοβάθισαν“.

Εἵτζι ὁ Ναβεθαὶ πρότερον ἐλιθοβολήθη, διὰ τὰ πάρη ἡ Ἰεζάβελ τὸν ἀμπελῶνά τε, περὶ ἧς γέγραπται· „λελιθοβολήθη Ναβεθαὶ καὶ τέθνηκε“· (γ'. Βασιλ. κ α'. 14.) ἔτζι ἐλιθοβολήθη καὶ ὁ Ἀζαρίας ὁ τῷ Ἰωδαὲ ὁ Ἱερὸς, περὶ ἧς γέγραπται· „Καὶ Πνεῦμα Θεῶν ἐνέδυσε τὸν Ἀζαρίαν, τὸν τῷ Ἰωδαὲ τὸν Ἱερέα, καὶ ἀνέστη ἐπαῖω τῷ λαῷ, καὶ εἶπε· τὰδε λέγει Κύριος· τί παραπορόβετε πᾶς ἐντολὰς Κυρίου; καὶ ἐκ δόδωθήσεσθε· ὅτι ἐγκατελείπετε τὸν Κύριον, καὶ ἐγκαταλείπει ὑμᾶς. Καὶ ἐπέδυντο αὐτῷ, καὶ ἐλιθοβολήσαν αὐτὸν δι' ἐντολῆς Ἰωᾶς τῷ Βασιλέως ἐν αὐλῇ οἴκου Κυρίου“· (β'. Παραλ. κ δ'. 20.) καθὼς δὲ οἱ αἰωτέρω ἐλιθοβολήθησαν πρότερον, ἔτζι ἐλιθοβολήθη καὶ ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος ὕσερον. (Πράξ. 7.)

„Επειρίσθησαν“.

Ηἵγεν ἐπειωνίσθησαν, καθὼς ὁ Ἡσαΐας ἐπειωνίσθη ἀπὸ τὸν Βασιλέα Μανασσῆν· ὅχι μὲ σιδηρὴν πείονα, ἀλλὰ μὲ ξύλινον, ὡς λέγει, διὰ τὰ γυνὴ ἡ τιμωρία καὶ βάσανός τε δειμυτέρα, ὡσὰν ὅτε ὁ περὶνιζόμενος μὲ ξύλινον πείονα, διαμυθεῖ εἰς περὶνιζόμενον καιρὸν τιμωρέμενος· αὐτῷ τῷ ἰδίᾳ ἐρμυνείαν κάμνει καὶ ὁ Θεοδώριτος.

„Επειράσθησαν“.

Καθὼς ἐπειράσθη ὁ Ἀβραάμ, περὶ ἧς γέγραπται, ὅτι „ὁ Θεὸς ἐπείρασε τὸν Ἀβραάμ“· (Γεν. κ β'. 1.) καὶ ὁ Μωϋσῆς, περὶ ἧς γέγραπται· „Καὶ ἐκεῖ αὐτὸν ἐπείρασε καὶ εἶπε“· (Ἐξ. 16. 25.) καὶ οἱ λοιποὶ δὲ δίκαιοι ἐπειράσθησαν, περὶ ὧν εἶπεν ὁ Σολομών· „ὁ Θεὸς ἐπείρασεν αὐτοὺς, καὶ εὗρεν αὐτοὺς ἀξίους ἑαυτῶν“· (Σοφ. γ'. 5.)

„Εν φόμφ μαχαίρας ἀπέθανον“.

Εἵτζι ἐθανατώθησαν διὰ μαχαίρας Μιχαΐας ὁ Προφήτης πρότερον (1), καὶ Ζαχαρίας, καὶ Ἰωάννης, καὶ Ἰάκωβος ὕσερον. Βλέπε δὲ, ἀγαπητὲ, πῶς ἄλλοι μὲν, διὰ τῆς πίστεως ἐγλύτωσαν ἀπὸ τοῦ θανάτου τῆς μαχαίρας· ἄλλοι δὲ πάλιν ἐκ τῶν ἐναντίων, ἀπέθανον μὲ φόνον μαχαίρας· διότι τοῖσιν πράγμα ἐῖναι ἡ πίστις, ὥστε ὅτε καὶ μεγάλα πράγματα δύναται ἐκ ἐνέργειᾳ, καὶ ἐξ ἐναντίας μεγάλα πράγματα δυνάται νὰ πάσχη, καὶ ἐξίσω καὶ τὰ δύω τὰ νομίζει εὐκόλα. Καὶ λοιπὸν, αὐτοὶ οἱ τοῖσιν δίκαιοι ἐπαθον τόσα καὶ τόσα θανά, πῶς ἐσθὲς οἱ Χειριανοὶ ἀδημονεῖτε, καὶ μικροψυχεῖτε, εἰς καιρὸν ὅτε ἀπόμνη δὲν ἐπάθετε κἀνὸς θανάτου παρόμοιον;

„Περὶ ἡλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν“.

Τοιοῦτος ἐσάθη ὁ Προφήτης Ἡλίας, καὶ ὁ Ἐλισαῖος πρότερον, καὶ ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης ὕσερον, οἱ τινες ἐφόρουν μηλωτὰς, ἤγεν γάλας ἀπὸ πρόβατα· (μῆλα γὰρ τὰ πρόβατα ὀνομάζονται) καὶ ἀπὸ κατζίκισια δέρματα· τόσον ἦτον οἱ τεισμανέριοι ἔτοι ἀκμήμονες· δι' ὅτι ἐπειδὴ οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντες δὲν εἶχον ἀκμήν τὸν δαυμασὶν ὑπόληψιν διὰ τῶν Ἀποστόλων τῶ Κυρίου, διὰ τῶτο ὁ Ἀπόστολος, ἀφ' ἧς ἐνθυμήθη τῶν αἰωτέρω Δικαίους, ἦλθε καὶ εἰς τὸν Ἡλίαν τὸν ἐνδοξον Προφήτην, τὸν ἀνάλειφθεν ὡς εἰς ἑρᾶν· τὸ δὲ „περὶ ἡλθον“

(1) Καὶ ἐν τῷ Ἱερμίου δὲ γέγραπται, ὅτι ὁ Βασιλεὺς Ἰωακὴμ ἐθανάτωσεν Οὐρίαν τὸν Προφήτην, διὰ τὸ ἐπρόφητῶς κατὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ· „καὶ ἄνθρωπος ὃν προφῆτῶν τῷ ὀνόματι Κυρίου, Οὐρίας ὃς Σαμαίᾳ ἐκ Καρμαδιαρίμ· καὶ ἐπρόφητῶς περὶ τῆς γῆς· πάντες κατὰ πάντας τοὺς λόγους Ἱερμίου· καὶ ἤκουσεν ὁ

Βασιλεὺς Ἰωακὴμ, καὶ πάντες οἱ ἄρχοντες πάντες τῶν λόγων αὐτοῦ, καὶ ἐξήσαν ἀποκτεῖναι αὐτόν... καὶ ἐξηγάγασαν αὐτὸν ἐκείθεν, καὶ ἀπαγάγασαν αὐτὸν πρὸς τὸν Βασιλέα, καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ, καὶ ἐρρίψεν αὐτὸν εἰς τὸ μνήμα ὧν λαὸς αὐτοῦ“· (Ἱερ. κ γ'. 20.)

„εἰλῆθον“ δηλοῖ, ὅτι οἱ Δίκαιοι αὐτοὶ, καὶ μάλιστα ὁ Ἡλίας, ἐδιώκοντο, καὶ δὲν ἐσέκοντο εἰς οὗα τόπον.

„Υπερέμεινοι“.

Καθώς ὑπερεῖπο καὶ αὐτὸ τὰ ἐπισεία ἄρτε ὁ Προφήτης Ἡλίας, καὶ ὁ Ἐλισαῖος, διὰ τὸ καὶ αἱ γυναικες ἐτρέφον αὐτὰς, τὸν μὲν Ἡλίαν, ἡ Σαραφθία χήρα, τὸν δὲ Ἐλισαῖον, ἡ Σωμαῖτις (1).

„Θλιβόμενοι, κακῶ χέμενοι“.

Καὶ ὅλοι μὲν οἱ ἀνώτεροι Δίκαιοι ἐθλίβοντο καὶ ἐκακώχοντο, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἡλίαν δὲ ἐθλίβεν ὀλίγον ἡ Βασιλίσα Ἰεζάβελ, διώκονσα αὐτὸν, καὶ ζητῶσα νὰ τὸν θανατώσῃ.

38. „Ὡν ἐκ ὧν ἄξιος ὁ Κόσμος“.

Δὲ ἔχετε, λέγει, νὰ εἰπῆτε ἐσεῖς οἱ Χεριστιανοὶ, ὅτι ἔπασχον τὰς πικρὰς θλίψεις καὶ δεινὰ οἱ ἀνώτεροι Δίκαιοι, διὰ τὴν ἡμῶν ἀμαρτωλοῦ, ὅχι· ἐπεὶ αὐτοὶ ποιεῖσι θαυμαστοὶ ἐσάθηνσαν καὶ εὐαρεστοὶ, ὅπῃ ἦτον τιμιώτεροι καὶ αὐτὲ τὸ Κόσμον. Κόσμον δὲ ὀνομάζει ἡ Γραφή καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων, καὶ τὴν Κτίσιν αὐτῶν· ἐδῶ δὲ καὶ τὰ δύο εἰσὶν· δι' ὅ,τι αἰσῶς καὶ σῆσης ἀπὸ τοῦ οὗα μέρος ὅλῳ τῶν Κτίσιν, μαζὶ μὲν τὰς ἐν τῇ Κτίσει ἀμαρτωλὰς ἀνθρώπους, καὶ ἀπὸ τοῦ ἄλλο μέρος σῆσης τὰς δικαίας τὰς, τιμιώτεροι καὶ ἀνώτεροι θέλουν φανῆναι ἑπὶ, καὶ κἀνείνα ἀπ᾽ αὐτῶν δὲ θέλεις εὐρεῖν αὐτῶν· διὰ τὸ εἶπε καὶ ὁ Σειράχ· „κρείσσων εἰς Δίκαιος, ἢ χίλιοι“· (Σειρ. 15. 3.) καὶ πάλιν· „ἐκ ἑξὶ σαθρῶν πᾶς ἄξιος ψυχῆς ἐγκρατὺς“· (Σειρ. 16. 2.) Μετὰ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ἐξυπνᾷ ὁ Ἀπόστολος τὰς καρδίας τῶν Χεριστιανῶν, ὥστε νὰ μὴ ζητῶν κἀνείνα πρᾶγμα τὸ Κόσμον τῆς, μὲν τὸ νὰ μὴ ἦναι ὁ Κόσμος ἄξιος τῶν Ἀγίων· δι' ὅ,τι ὕβρις καὶ ἀτιμία σε, λέγει, εἶναι Χεριστιανὲ, αἰσῶς ζητῆς εἰς τὸν Κόσμον τῶν νὰ λάβῃς τὸν μισθὸν τῆς κόπης καὶ τῶν ἀγώνων σε· ἐπεὶ δὲ δείχνεις μὲν τὸ ὅτι εἶσαι ἄξιος τῶν εὐαγγελιστῶν καὶ γυνόνων πραγμάτων. Καὶ αὖ ὅλος ὁ Κόσμος δὲ εἶναι ἄξιος ἐνός μόνου Ἀγίου, τί μέρος τοῦ Κόσμου ζητεῖς ἐσὺ ἀγαπῆτε, εἰς αἰταμοιβὴν τῆς ἀρετῆς σε;

„Ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι, καὶ ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς“.

Τοιοῦτοι ἐσάθηνσαν ὁ Προφήτης Ἡλίας, καὶ ὁ Ἐλισαῖος, καὶ οἱ ἑκατὸν ἐκείνοι Προφῆται οἱ κεκρυμμένοι ἐν δυσὶ σπηλαίοις, καὶ τρεφόμενοι ἀπὸ τὸν Ἀβδίου ὡς προείπομεν (3)· οὐδὲ εἰς

(1) Τοιοῦτοι ἐσάθηνσαν καὶ οἱ ἑκατὸν ἐκείνοι Προφῆται, πᾶς ὅποιος ἐτρέφον ὁ Ἀβδὶς ὁ οἰκονόμος τῶν Ἀβραάμ, καὶ Ἀβδὶς ἦν φοβούμενος τὸν Κύριον σφόδρᾷ καὶ ἐγένετο ἐν τῷ τύπῳ τῆν Ἰεζάβελ πᾶς Προφήται Κυρίου, καὶ ἔλαβεν Ἀβδὶς ἑκατὸν ἀνδρας Προφῆτας, καὶ κατέκρυψεν αὐτοὺς ἀνὰ πεντήκοντα ἐν σπηλαίῳ, καὶ διέτρεφεν αὐτοὺς ἐν ἄρτῳ καὶ ὕδατι· (γ'. Βασίλ. 18. 4.)

(2) Ὅτι δὲ οἱ ὀλιγώτεροι εὐσεβεῖς, καὶ δίκαιοι, εἶναι τιμιώτεροι ἀπὸ τῶν περισσοτέρων ἀσεβῶν καὶ ἀμαρτωλῶν, βεβαίως καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγων· „Πλείους Θεῷ τρεῖς σωτηριζόμενοι ἐν ὀνόματι Κυρίου, πολλῶν ἀρεμετῶν Θεοσέπει, ἢ καὶ πᾶς Χαναναῖος ἀπαντὸς προσημασίας ἐπὶ τῷ Ἀβραάμ; ἢ καὶ πᾶς Σοδομίτης, ἐνὲς τῶ Ἀβτ; ἢ καὶ Μαδωνναῖς, Μωσῆος, καὶ παροίκου καὶ ξένου; τί δαί; τοὺς μετὰ Γεδεὼν τριακσίους, πᾶς λαμψάντας πᾶν ἀπογραφιστῶν χιλιάδων; τί δαί; πᾶς οἰκογενεῖς τῷ Ἀβραάμ, πᾶς μι-

„κρὸν ὑπὲρ πάντων τῶν ἀρετῶν, πᾶν πολλῶν Βασιλείων, καὶ τῶν πᾶν κρατῶν μυριάδων, αἱ καὶ περ ὄντες ὀλιγοὶ, κατεδίωξαν καὶ ἐτρέφοντο; ἐκείνοι δὲ πᾶς νοεῖ, ὅτι ἐὰν γένηται ὁ ἀρετῶν πᾶν ὅσον Ἰσραὴλ ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης τὸ κατὰ λαμψάντα σωθήσεται; τί δαί; τὸ κατέλιπον ἑμαυτῶν ἐπτακισχιλίους ἀνδρας, οἱ τινες ἐκ ἐκαμψάν γόνου τῇ Βαβυλῶν; ἐκ ἐξὶ πᾶσι ἐκ εἶναι; ἐκ ἐν τοῖς πλείοσι εὐδόκησεν ὁ Θεός· σὺ μὲν ἀρετῶν πᾶς μυριάδας, Θεὸς δὲ πᾶς σωζόμενος; καὶ σὺ μὲν πᾶν ἀμέτρητον χῶν, ἐγὼ δὲ πᾶς σκόλη πᾶς ἐκλογῆς“· (Λόγ. αἱ πᾶς ρν'. Ἐπισκόπος)

(3) Τοιοῦτοι ἐσάθηνσαν καὶ οἱ ἑκατὸν τῶν Ἰουδαίων ζῶντες μίαν φιλοσοφίαν ζῶν, καὶ καποικόντες ἐν σπηλαίοις, καὶ μὴ ἔχοντες ἀμπελῶνας, ὥστε σπῆροντες, ὥστε οἶνον τινοντες, ἀλλὰ πλανώμενοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ παιδῶν, καθὼς γράφει περὶ αὐτῶν ὁ Ἱερειῖας ἑσά· „Καὶ ἐδῶκα κατὰ πρόσωπον αὐτῶν κεράμιον οἶνον, καὶ ποτήριον· καὶ ἔπα πῖετον οἶνον· καὶ ἔπον· οὐ μὴ πῖω-

εἰς τὴν ἔρημον, λέγει, ἐσυγχωροῦντο οἱ τεισματοκέραιοι οὗτοι νὰ κατοικοῦν μετὰ αὐτοῖς καὶ ἐρυχωρεῖαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐφόδον ἀπὸ τὸν φόβον τῶν διωκόντων αὐτοὺς, καὶ ἐπλάκωντο, ἄλλοτε εἰς εἷς μέρος, καὶ ἄλλοτε, εἰς ἄλλο· πλὴν ταῦτα πάντα ὑπέμενον, διὰ τὸ ἐπισκεῖσθαι πῶς ἔχεν νὰ λάβω ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν οὐρανοῖς παρηγορίαν αἰώνιον.

39. „Καὶ ὅσοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, ἔκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν“.

Τί, λέγει, μικροψυχεῖτε ἐσεῖς οἱ Χριστιανοί, διὰ τὸ δεισκόμενοι εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς παρουσίας ζωῆς, ἀκόμη δὲν ἐλάβετε τὰς ἀμοιβὰς τοῦ ἀγῶνός σας; ὅλοι οἱ προρρήθοντες Ἅγιοι καὶ Δίκαιοι, καὶ μᾶλλον ὅπου ἐμαρτυρήθησαν διὰ τῆς πίστεώς των, ὅτι ἐνέδυσαν εἰς τὸν Θεόν· ὁμοῦς ἀκόμη δὲν ἀπόλαυσαν τὰ ἐν οὐρανοῖς ἐπηγγελμένα ἀγαθὰ· δι' ὅτι μερικοὶ ἀπὸ αὐτῶν ἀπόλαυσαν τὰ ἐπὶ γῆς ἐπηγγελμένα ἀγαθὰ, καθὼς ὁ Δαβὶδ, καὶ ὁ Ἰησοῦς τῷ Ναυῇ, καὶ ὁ Χάλεβ· ἀλλὰ τὸ δὲν εἶναι τὸ ζητούμενον· ἐπειδὴ τὰ ἐν οὐρανοῖς ἀγαθὰ, αὐτὰ εἶναι ἢ ὅπως ἐπαγγελία τῷ Θεῷ. „Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῶν „εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἡλπιόκοτες ἐσμέν“ (ἀ. Κορ. ιβ'. 19.) ἀναγκαίαν οὖσαν· καὶ τὸ „ὅν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ“. (β'. Τιμοθ. δ'. 8.)

40. „Τῷ Θεῷ περὶ ἡμῶν κρᾶττόν τι προβλεψαμένης, ἵνα μὴ χωρεῖς ἡμῶν τελευτῶσιν“.

Ο Θεός, λέγει, ἐπρόβλεψε διὰ κάποιον καλλίτερον, ἢ γὰρ διὰ τιμὴν ἐδικλῆς μας· διότι, διὰ νὰ μὴ φανῇ αὐτοῖς οἱ προρρήθοντες Δίκαιοι πῶς ἔχεν κάποιόν τι προνόμιον περισσώτερον ἀπὸ λόγῳ μας, μετὰ τὸ νὰ σεφανωθῇ αὐτοὶ πρῶτον, διὰ τὸ τὸ Θεὸς ἐδιώρισεν εἷς καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν τῆς συντελείας τῶν Κόσμου, καὶ εἰς ἐκείνους τὰς παλαιότερας, καὶ εἰς ἡμᾶς τὰς νεωτέρας Χριστιανὰς, κατὰ τὸν ὅποιον ἔχομεν νὰ σεφανωθῶμεν καὶ οἱ δύο· καὶ δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος, ἵνα μὴ σεφανωθῶσιν, ἀλλ' ἵνα μὴ τελευτῶσιν, ἐπειδὴ τότε ἔχεν νὰ φανῇ τέλειοι κατὰ πάντα οἱ ἀνώτεροι Δίκαιοι. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον νοεῖται τὸ „τελευτῶσιν“· ἐπειδὴ καὶ τώρα μὲν ἔλαβον οἱ προειρημένοι Ἅγιοι τὰς ἀρράβωνας καὶ τὰ προοίμια τῆς δόξης καὶ τιμῆς, καὶ τελειότητος (διότι πόθεν ἄλλοθεν ἔλαβον αὐτοὶ τὴν δυνάμιν εἰς τὸ νὰ βοηθῶν ἐκείνους, ὅπως τὰς ἐπικαλῶνται ἐν τῇ γῇ; ἢ πόθεν ἔχεν τὴν παρρησίαν εἰς τὸ νὰ πρεσβύειν καὶ νὰ παρακαλῇ τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἄλλας, πάρεξ ἀπὸ τῆς μερικῆς δόξης, ὅπως ἦδη ἐν οὐρανῷ ἀπολαμβάνουσι;) τότε δὲ εἰς τὴν ἀνάστασιν, ἔχεν νὰ λάβω μαζί με ἡμᾶς τὸ τέλειον τῆς δόξης καὶ τῆς μακαριότητος (1). Ἀρὰ γε λοιπὸν, δὲν ἀδικεῖ αὐτὸς ὁ Θεός, αἰτίως ἐπρόλαβον μὲν αὐτοὶ ἡμᾶς, κατὰ τὰς ἀγῶνας καὶ κόπας τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς πίστεως, προσμενέει δὲ ἡμᾶς, καὶ ὕστερον γίνονται κατὰ τὰς σφεαῖρας; εἰς τὸ λοιπὸν ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὸ τὸ, νὰ μᾶς προσμενέει ἐκεῖνοι διὰ νὰ σεφανωθῇ μαζί με ἡμᾶς, τὸ, λέγω, εἶναι ἀρετὴν καὶ ἀγαπήτην εἰς αὐτούς· δι' ὅτι ὅλοι, καὶ ἐκεῖνοι οἱ πρό τῶ νόμου καὶ ἐν τῷ νόμῳ παλαιοὶ Δίκαιοι, καὶ ἡμεῖς οἱ ἐν τῇ νῦν χάριτι διαρεσθέντες τῷ Θεῷ Χριστιανοί, ὅλοι, λέγω,

„μεν οὖτοι, ὅτι Ἰωνᾶβ ἡ ἡμέρα ἡμῶν ἐνετάλατο ἡμῖν λέγων· ὃ μὴ πῖντε οἶνον ὑμεῖς, καὶ οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἕως αἰῶνος· καὶ οἰκίας ὃ μὴ οἰκοδομήσητε· καὶ σπέρμα ὃ μὴ σπείρητε· καὶ ἀμπελῶν οὐκ ἔσται ὑμῖν· ὅτι ἐν σκηναῖς οἰκήσετε πάσαις ταῖς ἡμέραις ὑμῶν· ὅπως ἂν ζήσητε ἡμέρας πολλὰς ἐπὶ τῆς γῆς, ἐφ' ἧς διατρέβετε ὑμεῖς ἐπ' αὐτῆς“. (Ἱερ. λα'. 5.) Διὰ τὸ λέγει καὶ ὁ σοφὸς Θεοδώρετος, ὅτι οἱ περισσότεροι ἀπὸ τῶν Προφητῶν, ὡς ὅσπῃτις ἦχον, ἀλλὰ ἐξ ἑλπίδος καὶ ἀκαταστάτου καλύβας· ὅθεν καὶ ἀναγκασμένοι εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν· „Καὶ ἔπουν οἱ υἱοὶ τῶν Προφητῶν πρὸς Ἐλισαῖον· ἰδοὺ δὴ ὁ πόσις ἐν ᾧ ἡμεῖς οἰκοῦμεν ἐνώπιόν σου γενέσθαι ἡμῶν· ποιεῖσθαι δὲ ἡμεῖς ὡς τὸν Ἰορδάνην, καὶ λαμβάνειν ἐκείθεν

„ἀνὴρ ὅς ἐστιν ὁκνὸν μίαν, καὶ ποιήσας ἐαυτοῖς ἐκὰς τοῦ οἰκᾶν ἐκεῖ· καὶ ἔπειτα· δεῦτε· καὶ εἶπεν ὁ ἄνθρωπος· „δεῦρο μετὰ τῶν δούλων σου· καὶ ἐπορεύθη μετ' αὐτῶν, καὶ ἦλθον εἰς τὸν Ἰορδάνην, καὶ ἔτρεμον πᾶς ἔξυλα“. (δ'. Βασιλ. ε'. 1.)

(1) Ὅτι δὲ οἱ πρό νόμου, καὶ ἐν νόμῳ δικαιωθέντες ἐν τῇ τῷ Χριστῷ πίστει, δὲν θέλουν τελευτῶν χωρεῖς ἡμῶν τῶν μετὰ Νόμον πιστεύσαντων τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ μαζί με ἡμᾶς ἔχον νὰ ἀναστῶν, καὶ νὰ ὑπάγαν εἰς ἀπάντησιν τῷ Κυρίῳ, ὅρα ὅτι αἱ ὑποσημειώσεις τοῦ „ἀπαρχὴ Χριστός, ἔπειτα οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ“. (ἀ. Κορ. ιβ'. 23.) Καὶ τοῦ „Καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ, ἀναστήσονται, πρῶτον“. (ἀ. Θεσσαλ. δ'. 16.)

γῶ, εἰμεθα εἰς τὸ σῶμα· καθὼς δὲ εἰς τὸ σῶμα προξενεῖται μεγάλη ἡδονή, ὅταν κοινῶς
 εμφανίζονται ὅλα τὰ μέλη τῆς, ποικιλοτρόπως καὶ εἰς ἐκείνους, καὶ εἰς ἡμᾶς προξενεῖται χαρὰ
 καὶ ἡδονή, ὅταν κοινῶς ὁμῶς ὅλοι εμφανωθῶμεν. Ἀνεσον δὲ, ἀγαπητέ, καὶ ἄλλο παραδειγ-
 μα· ὁ Θεὸς εἶναι εἰς τὸν Πατὴρ φιλόσοργος, ὅπως ἔχει διαφόρους υἱούς· καὶ ἄλλοι μὲν ἀπὸ τῆς
 υἱότητος, ἐγύρισαν ἀπὸ τῆς ἀγρῆς, ἦγον ἀπὸ τῆς τζεφτιλίκια ὅπου ἐδάδον, εἰς τὸν οἶκον
 τῆς πατρὸς των ὀλιγορότερα, μὲν τὸ νὰ ἐτελείωσαν τὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἐργασίαν, ὅπως εἶχον
 νὰ κάμνουν· ἄλλοι δὲ, ἀκόμη μόνον ἐκεῖ εἰς τὰ πατερικὰ τζεφτιλίκια, καὶ δαδόν· ὅθεν
 ὁ Θεός, εἰς ἐκείνους μὲν ὅπως ἐπρόλαβον, καὶ ἐδάδον, καὶ ἐγύρισαν ὀπίσω, ἔδωκεν ὡσαύ-
 τῃ πρόγνῳμα νὰ φάγουν, εἰπὼν εἰς αὐτούς· προσμύνητε, ὡς τέκνα μου, καὶ τὰς ἄλλας ἀδελφάς
 σας, ἕως ἂν νὰ ἔλθουν ὅλοι διὰ νὰ καθίσετε νὰ ἀπολαύσετε τὴν τελείαν τράπεζαν· ἐκεῖνοι
 δὲ λαμβανόντες τὸ πρόγνῳμα αὐτὸ, προσμύνην, χαίροντες ὡς φιλάδελφοι, νὰ ἔλθουν καὶ οἱ
 λοιποὶ τῶν ἀδελφῶν, διὰ νὰ συνδύρῃσιν ὅλοι κοινῶς, καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τὴν τελείαν
 τράπεζαν τῆς μακαριότητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Ι. „Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικάμενον ἡμῶν νέφος
 „Μαρτύρων“.

Επειδὴ λοιπόν, λέγει, καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἔχομεν τὸσον πυκνὸν νέφην Μαρτύρων
 καὶ Ἀγίων, ὅχι ἀνεκτόμενον ὑψιτὶς ἐπάνω ἀπὸ τὰς κεφαλὰς μας, ἀλλὰ περιεκάμενον, ἦγον
 ἀπὸ κάθε μέρος περιέχον ἡμᾶς, ὡς ὑπομύνομεν τὰς συμβαινέσας εἰς ἡμᾶς θλίψεις. Μάρ-
 τυρας δὲ οἰομάζει ὁ Παῦλος, ὅχι μόνον τῆς ἐν τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ διὰ τὸν Χριστὸν ἀθλή-
 σωτας, καὶ μαρτυρήσαντας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν τῇ Παλαιᾷ Δικαίᾳ καὶ Ἀγίᾳ, διὰ τὴν καὶ αὐτοὶ
 ἐμαρτύρησαν διὰ τὴν τῆς Θεοῦ μεγαλειότητος καὶ πίστεως, καθὼς ἦτον οἱ τρεῖς παῖδες, καὶ ὁ
 Δαυὶδ, καὶ οἱ ἑπτὰ Μακκαβαῖοι, καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν Σολομωνή, καὶ ὁ διδάσκαλος αὐτῶν Ἐ-
 λεάζαρος, καὶ οἱ Προφῆται ὅλοι (1). Δὲν εἶπε δὲ ὁ Παῦλος τοσοῦτον πλῆθος, ἀλλὰ τοσοῦτον
 νέφος, προσαρμόσας τὴν λέξιν ταύτην οἰκειότατα εἰς τὴν παρῆσαν ὑπόθεσιν· ἐπειδὴ
 γὰρ οἱ ὧς Ἑβραῖοι πιστεύσαντες Χριστιανοί, εἶχον καύσωνα τῶν θλίψεων, διὰ τὸ τοῦ λέγει
 εἰς αὐτούς ὁ Παῦλος, ὅτι ἡ ἐνθύμησις τῶν Δικαίων καὶ Μαρτύρων, αὐτῇ ὡσαύτῃ εἰς ἡμᾶς σύ-
 νερον, ἀπὸ κάθε μέρος περιέχεσθαι ἑσᾶς, ἀδελφοί, θέλει καταφυγῆσαι καὶ δροσίσει τὸν
 καύσωνα τῆς καρδίας σας (2).

„Ὁγ-

(1) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος θέλει ὅτι καὶ οἱ ἐν
 τῇ παλαιᾷ πενηνθέντες, νὰ μὴν ἐτελειώθησαν χωρὶς τῶν
 ἐν Χριστῷ πίστεϊ „Καὶ ἅμα μυηκοί τις καὶ ἀπόρρητος
 „ὅπως ὁ λόγος, σφόδρα πιδανός ἐμοὶ γυν καὶ πᾶσι τοῖς
 „φιλοθέοις, μὴδεὶα πᾶν πρὸ τῆς Χριστοῦ παρουσίας τε-
 „ληωθέντων, δίχα τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως πάσας τυχάν·
 „ὁ γὰρ λόγος, ἐπαρρησιάζει μὲν ὑστερον καιροῖς ἰδίους,
 „ἐγνωρίσθη δὲ καὶ πρότερον αὐτοῖς καθάροις τὴν διάνοιν,
 „ὡς ἐκ πολλῶν ὁλων πᾶν πρὸ ἐκείνου πετιμνημένων“.

(1) Δὲν. εἰς τὴν Μακκαβαίους.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Οἰκουμενικός· „ἡ μὲν γὰρ μνή-
 „μη πᾶν Μαρτύρων, καὶ τῶν ἐν ἐρεθίσμῳ αὐτῶν ἐπὶ
 „τὸν ὁμοῖον πᾶν ἀγῶνα ζήλον· νέφος δὲ ἐκάλεσεν αὐ-
 „τοῖς, ἡ ἀπὸ μεταφορᾶς πᾶν ὑπὸ καύματος καταφλεγ-
 „μένων, καὶ ὑπερθελόντων εἰς νεφέλῃ δροσίζουσαν, καὶ
 „παραμυθημένην· καὶ γὰρ ἡ πᾶν Ἀγίων μνήμη· τοῖς
 „ὑπὸ τῷ καύσωνος πᾶν πηρασμῶν ἐκτελειωμένοι παρα-
 „μυθεῖται· ἡ ὅτι νοητὴν ἡμῖν, φησι, δροσὸν, νέμ-
 „σιν ὑπὲρ ἡμῶν τὸν Θεὸν ἱκετεύοντες“. Ἐπειδὴ δὲ ὁ
 λόγος ἐδὲ εἶναι διὰ τὸ πλῆθος τῶν Μαρτύρων ὅπως πλε-
 σθῇ ἡ καὶ ἡμεῖς Ἀγία καὶ Χριστὸς Ἐκκλησία, λοιπὸν
 μοι εἶπαι νὰ μὴ σημεῖωσιν καὶ ἐγὼ, εἰς δόξαν τοῦ Χριστοῦ

καὶ τῆς ἡμετέρας Πίστεως, πλὴν περιέργησαν ἐκείνην ὅπου
 κάμνουν μερικοὶ ἐπάνω εἰς τὴν ποσότητα, καὶ τὸ μέγα
 πᾶν πλῆθος τῶν Ἀγίων Μαρτύρων. Δεκαπέντε Βασι-
 λῆς πρὸς Ῥώμης, καὶ τύραννοι ἐτάθησαν ἐκείνοι ὅπου εἰδω-
 λων, καὶ ἐτίμασαν τὴν Χριστιανὴν, ἀπὸ τῆς ὁποῖας ὁ
 εἰσῆλτος, ἦτοι ὁ Διοκλητιανός, εἰς εἰς μόνον μῆνα ἔδα-
 νάτωσε δεκαπέντε χιλιάδας Χριστιανούς· καὶ εἰς μόνον τὴν
 Αἴγυπτον, ἀνάμεσα εἰς δέκα χρόνους, ἐθανατώθησαν
 ἑκατὸν τεσσαράκοντα τεσσαρες χιλιάδες, καὶ ἐπτακόσιαι
 χιλιάδες ἐσκορπίσθησαν εἰς μίαν σκληρὰν ἐξορίαν. Καί
 πᾶσαν μανίαν ἐδίδαν οἱ τύραννοι ἐκείνοι κατὰ πᾶν Χρι-
 στιανῶν, ὥστε ὅπου ἔδωκαν καθολικὸν ὀρισμὸν εἰς ὅλην
 τὴν οὐρανίαν αὐτοκρατορίαν πρὸς Ῥώμης, ὅτι καθε-
 ἀπιστος ἡδωλοκράτης νὰ ἔχη τὴν αἰὶνὰ νὰ θανατοῖ
 καθε Χριστιανὸν ὅπου ἡδελὸν ἔσται, καὶ μὲ ὅποιον πρό-
 πον ἡδελὸν ἀνταρκεσθῇ· ὅθεν πᾶσι μεγάλος ἀφανισ-
 μὸς ἐγένετο πᾶν Χριστιανῶν εἰς κάθε μέρος τοῦ Κόσμου,
 ὅπου οἱ ἡδωλοκράται, νομίζοντες ὅτι ἐσβύσαν ἀπὸ τὸν
 Κόσμον ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ, ἐγράφων ἐπάνω εἰς διάφορα
 μάρμαρα πᾶς λόγιαι πᾶσι καὶ τὴν ἐπιγραφὴν· „ἡ
 „ἡδωλοκράτης τοῦ Χριστοῦ πᾶσι καὶ ἐξηλθῇ“. Διὰ τὸ
 μερικοὶ ἱερεῖς Ἰσραὴλ, φοβούμενοι ὅλα τὰ Μη-

„Ογκον ἀποθέμενοι παῦτα“.

Ητοι ἄς ἀποτινάζωμεν, λέγει, ὡ ἀδελφοί μου Χριστιανοί, ἀπὸ τὴν ψυχὴν μας, τὸ βάρος τῶν γήινων πραγμάτων, καὶ τῶν διὰ τὰ πράγματα ταῦτα φροντίζων· ἐπειδὴ ὅλα τὰ γήινα πράγματα δεῦν εἶναι ἄλλο τί, πᾶρεξ εἰς ὅγκος καὶ εἰς φέσκωμα μάταιον. Καὶ λοιπὸν αὖ τὰ γήινα πράγματα ἦναι εἰς μάταιον φέσκωμα, διὰ τί ἐσεῖς νὰ λυπησθε, ἀγαπητοί, πῶς τὰ ἤρπασαν ἄλλοι, καὶ ἀπ' αὐτὰ σᾶς ἠλόφθέρωσαν;

„Καὶ τὴν ὑπερίστανον ἁμαρτίαν“.

Εὐπερίστανον ὀνομάζει ὁ μέγας Παῦλος τὴν ἁμαρτίαν, ἢ διὰ τί δυνάτως ἡ ἁμαρτία μᾶς περικυκλόνει, ἢ διὰ τί δυνάτως ἡμπορεῖ αὐτὴ νὰ πάθῃ περὶ ἡμῶν, ἢ γοῦν νικῶν καὶ συμφορᾷ· δι' ὅ,τι αὖ ἡμεῖς θέλωμεν, δυνάτως ἡμπορεῖμεν νὰ τὴν νικήσωμεν· ἢ λέγεται ὑπερίστανος ἡ ἁμαρτία, διὰ τί δυνάτως ρίπτει τὰς παλαιπώρας ἁμαρτωλὰς εἰς περὶ ἡμῶν εἰς κινδύνους· πάντοτε γὰρ πρᾶγμα δεῦν εἶναι τὸσον κινδυνώδες, καθὼς εἶναι ἡ ἁμαρτία (1).

„Δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα“.

Εἰδὼ ἀποδίδονται ἡ αἰωτέρω μετοχαῖς τῶν, ἔχοντες, καὶ ἀποθέμενοι· δεῦν εἶπε δὲ ὁ Ἀπόστολος, ἄς πυκνέωμεν, ἢ ἄς παλαιώμεν, τὰ ὅποια ταῦτα χρειάζονται ἀγῶνα μεγάλου· ἀλλὰ ἐκεῖνο ὅπερ εἶναι δυνάτωρ ἀπὸ ὅλα, τὸ ἔφενεν εἰς τὸ μέσον, ἦγεν τὸ νὰ τρέχωμεν ὡσαύτῃ εἰς δρόμον· ὅθεν εἶπεν, ἄς πάρωμεν δρόμον περὶ ἡμῶν, ἀλλὰ ἄς μενέωμεν εἰς αὐτὸ τὸ ἴδιον μέτρον τῶν δρόμων, ὅπερ τώρα κάμνομεν· δι' ὅ,τι, ἄλλοι μὲν τρέχοντες εἰς τὸν δρόμον τῆς κατὰ Χριστὸν ζωῆς, διὰ μέσων τῆς ἐγκρατείας, ἄλλοι δὲ διὰ μέσων τῆς ἐλεημοσύνης· καὶ ἄλλοι, διὰ μέσων ἄλλης ἀρετῆς· ἐσεῖς δὲ, λέγει, Χριστιανοί, τρέχετε εἰς τὸν δρόμον αὐτὸν, διὰ μέσων τῆς ὑπομονῆς· ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὴν ὑπομονὴν ἔχετε χρεῖαν μεγάλου, καθὼς εἶπε καὶ αἰωτέρω „ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρεῖαν“ (Εβρ. ι. 36.)

2. „Ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγόν, καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν“.

Ητοι αἰίσως, λέγει, καὶ θέλωμεν νὰ μάθωμεν πῶς νὰ τρέχωμεν διὰ τῆς ὑπομονῆς, ἄς ἀποβλέπωμεν εἰς τὸν Χριστὸν, ὅστις εἶναι ἀρχὴ καὶ τέλος τῆς πίστεώς μας, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι ὅπερ μανθάνουσι καμμίαν τέχνην, ἀποβλέπουν ὅλως διόλου εἰς τὸν διδάσκαλον καὶ μαίτορά των· ὅθεν καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος εἰς τὸν θέλοντας νὰ παρακινήσῃ ἡμᾶς, ἔλεγε „μάθετε ἀπ' ἐμοῦ“ (Ματθ. ι. 29.) Καὶ πάλιν „ἐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον... ἀρκτεν τῶν μαθητῶν, ἵνα γινῆται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτῶν“ (Ματθ. ι. 24.) Τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ τῆς πίστεως ἀρχηγόν, καὶ τελειωτὴν; ἦτοι ὁ Χριστὸς εἶναι ὅπερ ἔβαλον ἐξ

ἀρ-

νολέγια τῆς Ἐκκλησίας, ἐλογαρίασαν τὰς Μάρτυρας ὅπερ περιέχονται εἰς αὐτὰ, καὶ ἐσημείωσαν, ὅτι ἦναι εἰς τὸν ἀριθμὸν, δέκα μυριάδας, καὶ ἑνεακόςαις πενήντα χιλιάδες· ὥστε ὅπερ αὐτοὶ μοιραδὲν ἰσόμετρα εἰς τὰς τετρακοσίας ἐξηνταπέντε ἡμέρας πρὸ χρόνου, πίπτουν εἰς καθεὲν ἡμέραν νὰ ἐορτάζωνται τετρακτὶς χιλιάδες Μάρτυρες. Ὅπως κατὰ ἀλήθειαν νεφalon μεγαλῶτατον εἶναι, πρὸ πολυαριθμὸν πᾶσι τῶν Μαρτύρων πλῆθος, πυκνότητον, καὶ φωτεινότητον ἐν ταυτῶ· πρὸ ὅποιον, καὶ ὁ μὲν πυκνότητον σκεπάζει ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ὅλην τὴν πρὸ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, καὶ πάντας τὰς Ὁρθόδοξας Χριστιανὰς, καὶ ἐμποδίζει ἀπὸ αὐτῶν καθεὲν καύσωνα καὶ φλογμὸν τῶν ἡλίων, ἥτοι πάντας τὰς θλιβερὰς παρασκευὰς, καὶ ὁμοιάζει μὲν τὴν παλαιάν ἐκκλησίαν καὶ πυκνὴν νεφέλην, ὅπερ ἐσκεπάζει

ἐν τῇ ἡμέρᾳ τὸν παλαιὸν Ἰσραὴλ· καὶ ὁ δὲ φωτεινότητον, φωτίζει καὶ ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἐπ' ἐβράνιον Ἱερουσαλήμ τὰς Χριστιανὰς, τὸν νέον Ἰσραὴλ, τὸν δυνάμενον ἐν τῇ νυκτὶ καὶ ἐρήμῳ πρὸς Κόσμον πᾶσι, καὶ ὁμοιάζει μὲν τὸν σὺλον ἐκείνον πρὸς πυρὸς, ὅπερ ἐφώτιζε τὴν νύκτα τὸν παλαιὸν Ἰσραὴλ, καὶ ὁδηγεῖ αὐτὸν εἰς τὴν γλῶσσαν ἐπαγγελίας. (Ὁρα περὶ ταῦτα εἰς τὸν β'. Τόμον τῶν Ἱεροκήρυκος Προκοπίου, σελ. 227. καὶ 237.)

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ὑπερίστανον δὲ τὴν ἁμαρτίαν ἐκάλεσαν, ὡς δυνάτως σωτισαμεν τὴν καὶ ὑπομονὴν· καὶ γὰρ ὁφθαλμὸς δελεάζεται, ἀκοὴ καὶ παθελεγεταί, ἀρὴ γαργαλιζεται, καὶ γλῶσσα ράσεται, διολιθαίνεται· καὶ ὁ λογισμὸς περὶ τὸ χεῖρον ἐξυρρόπος“.

ἀρχῆς μέσα εἰς τὴν καρδίαν μας τὴν πίσιν· „ἐ γὰρ ὑμεῖς με φησὶν, ὀξελέξασθε, ἀλλ' „ἐγὼ ὀξελέξάμην ὑμᾶς“· (Ἰωάν. ι. 16.) ἀλλὰ καὶ τὸ τέλος τῆς πίσεως αὐτὸς θέλει ἐπισφραγίσαι εἰς ἡμᾶς, ὥστε ὅπως νὰ ἔχωμεν τὴν πίσιν τελειοτάτῳ, καὶ βεβαιωτάτῳ.

„Ὅς αὐτὶ τῆς προκαμείνης αὐτῷ χαρᾶς, ὑπέμεινε σαυρόν, αἰσχύνῃς καταφρονήσας“.

Αἴδεια, λέγει, καὶ ἐξουσία ἦτον εἰς τὸν Χριστὸν νὰ μὴ πάθῃ, καὶ νὰ μὴν ἀποθάνῃ, δι' ὅτι μὲ τὸ νὰ ἦτον ἀναμάρτητος, ἀκολούθως δεὺν ἦτον ὑποκείμενος εἰς τὸν θάνατον· πῶς οὖν αὐτὸς ὁ ἴδιος δηλοποιῶν ἔλεγε· „ἐγὼ τίθηναι τὴν ψυχὴν μου, ἵνα πάλιν λάβω „αὐτὴν·“ ἔδεις αἶρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθηναι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ· ἐξουσίαν ἔχω θῆναι „αὐτὴν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτὴν. (Ἰωάν. ι. 17.) Καὶ πάλιν „ἔρχεται ὁ πᾶς „κόσμος πρὸς ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ ἐκ ἔχει εὐδυν“. (Ἰωάν. ιδ'. 30.) Ἀνίσως λοιπὸν ὁ Κύριος ἤθελε, δεὺν ἐσαυρόμετο· μὲ ὅλον τὸ πρὸς αὐτὸς ὑπέμεινε σαυρόν, ἦγεν ὅχι ἀπλῶς ὑπέμεινε θάνατον, ἀλλὰ ἕνα θάνατον τὸν πλέον ἐπονείδισον, καὶ καταφρόνησε τὴν ἐντροπὴν, ὅπως ἠκολούθει διὰ τὸν τοιοῦτον ἄτιμον θάνατον. Δεὺν εἶπε δὲ λύπης καταφρονήσας, ἐπειδὴ ὁ Κύριος δεὺν ὑπέμεινε μετὰ λύπης τὸν σαρκεὶνόν θάνατον (1).

„Ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ κεκάθικεν“.

Βλέπεις, Χριστιανέ, τὸ τέλος τῆς ὑπομονῆς εἰς ποῖον ὕψος ἀναβιβάζει τὸν ὑπομνούντα; εἰς αὐτὴν γὰρ τὴν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸν Χριστὸν ἀνεβίβασε κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· τὸ ὅποιον καὶ ἀλλοτρεῶς ὁ αὐτὸς Παῦλος δηλῶν ἔλεγε· „δι' ὃ (ἦγεν διὰ τὴν ὁ Χριστὸς „ὑπὸ κράτος ἔζησε μέχρι θανάτου σαρκὸς) διὰ τὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα“· (Φιλιπ. β'. 9.) ὥστε, λέγει, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς ὑπερύψωθη, καὶ ἐκάθισεν ἐν τῇ δεξιᾷ καθέδρᾳ τοῦ Πατρὸς, διώκεται νὰ μᾶς ὠταμέψῃ διὰ τὰς θλίψεις ὅπως πάσχομεν διὰ λόγους· ἐπειδὴ ἡ ἐν δεξιᾷ καθέδρᾳ, τὸ πρὸς τὸν Πατέρα ισότιμον δηλοῖ.

3. „Ἀναλογίσασθε γὰρ τὸν τοιαύτῳ ὑπομεμνηκότα ὑπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν εἰς αὐτὸν (2) ἀντιλογίαν“.

Ανίσως τινὰς ἀρκετὰ παρηγορεῖται, ὅταν ἐνθυμῆται καὶ συλλογίζεται τὰ πάθη, ὅπως ὑπομνέει οἱ ὁμόδοκοί τε φίλοι ἄνθρωποι, πόσῳ μᾶλλον παρηγορεῖται, ὅταν συλλογίζεται τὴν ἀντιλογίαν, ὅπως ὑπέμεινεν ὁ Δεσπότης τῶν ἀπαίων; Ἀντιλογίαν δὲ ὀνομάζει ὁ Παῦλος ἐδῶ, τὰ περιγελάσματα τῶν Ἰουδαίων, καὶ περιπαίγματα, τὰς ἐνειδισμὰς, τὰς ὕβρεις, τὰς κατὰ τὴν προσώπῃ τοῦ Κυρίου πληγὰς καὶ ραπίσματα, τὰς ἐναντιολογίας, ὅπως ἐκαμνον εἰς τὰς διδασκαλίας τοῦ οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, τὰς μεγάλας φωνὰς, ὅπως ἐκραζον ὁ λαὸς ἐμπροσθεν τοῦ Πιλάτου λέγοντες „ἄρον ἄρον, σαύρωσον αὐτόν“· (Ἰωάν. ιθ'. 15.) καὶ τελούταίον τὸν σαρκεὶνόν θάνατον, διότι ἡ λέξις αὕτη τῆς ἀντιλογίας, εἶναι ἐμφαντικὴ καὶ δηλωτικὴ ὅλων τῶν, ἡτοι ὡσαύτῃ νὰ λέγῃ ὁ Παῦλος· ἐνθυμηθεῖτε, ἀδελφοί μου Χριστιανοί, τὸν Χριστὸν, ὅπως ὑπέμεινεν ἀντιλογίαν τοιαύτην, ἥτις τὸν ἔφερον ἄχρι θανάτου, καὶ ὅχι ἀπλῶς θανάτου, ἀλλὰ καὶ μετὰ λησῶν· ἀπὸ ποίους δὲ ταύτῳ τὴν ἀντιλογίαν ὑπέμεινεν; ἀπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν, ἦγεν ἀπὸ τῶν Ἑθνικῶν, καὶ εἰδωλολάτρων, ἀπὸ τὸν Πιλάτον, καὶ τὰς περὶ αὐτὸν στρατιώτας, ἢ καὶ ἀπὸ αὐτῶν τῶν ἀμαρτωλῶν, καὶ παρανόμων Ἰουδαίων.

„Ἰνα

(1) Καὶ ὁ Θεολόγος δὲ Γρηγόριος συμφώνως ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τὸσο λέγων· „ὅς ἐξόν μένει ἐπὶ τῆς ἰδίας δόξης τε καὶ Θεότητος, καὶ μόνον ἑαυτὸν ἐκένωσεν „ἄχρι τῆς δακρυμοφῆς, ἀλλὰ καὶ σαυρόν ὑπέμεινεν αἰσχύνης καταφρονήσας“.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρετος ἀντὶ τοῦ εἰς αὐτόν, εἰς αὐτὸς ἔχον· ἡτοι ἀναλογίσασθε, λέγει, εἰς ἑαυτὰς, καὶ παρ' ἑαυτῶν.

„Ἴνα μὴ κάμνητε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι“.

Διὰ τὸ, λέγει, συλλογισθῆτε, ὦ ἀδελφαί, τὸν Χριστόν, καὶ τὰ τῷ Χριστῷ παθήματα· ἵνα ὁ συλλογισμὸς αὐτὸς δυναμώσῃ τὰς ψυχὰς σας, καὶ δεῶ σὰς ἀφήσῃ νὰ παραλυθῆτε, καὶ νὰ ἀποκάμετε ἀπὸ τὰς θλίψεως.

4. „Οὕτω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε“.

Δύω εἶδη παρηγορίας εἶναι, ἀγαπητὲ, ἐναντία εἶνα μὲ τὸ ἄλλο· εἷς μὲν, ὅταν λέγῃ τις πρὸς ἐκείνον, ὅπως λυπεῖται· ἀδελφε, μεγάλας θλίψεις καὶ πειρασμοὺς ὑπέμεινας, λοιπὸν ἐνδυμήσω πῶς ἔδειξας εἰς αὐτὰς τοιαύτῳ μεγάλῳ ἀνδρείῳ, καὶ μὲ τὸ τοιοῦτον παρηγορήσω. Καὶ ἄλλο δὲ, ὅταν λέγῃ τις εἰς τὸν λυπεμένον· ἀδελφε, ἀκόμη δεῶ ἐπάθεις κἀνείνα μεγάλον πειρασμόν, λοιπὸν διὰ τί νὰ λυπηῖσαι, καὶ νὰ μὴ ὑπομῇς ἀνδρείως; Καὶ τὸ μὲν πρῶτον εἶδος τῆς παρηγορίας, παρηγορεῖ τὴν ψυχὴν, ὅταν ᾖ ἀποκαταμωμένη ἀπὸ τῶν πειρασμῶν, μὲ τὸ νὰ συνιστᾷ, καὶ νὰ μεγαλυνῇ τὰς πειρασμῶν, ὅπως ἐπάθεις· τὸ δὲ ἄλλο εἶδος τῆς παρηγορίας, ταπεινώνει τὴν ψυχὴν, ὅταν αὐτὴ τύχῃ νὰ ὑπερηφανωθῇ, καὶ ἐξυπνᾷ αὐτὴν καὶ θερμαίνει, ὅταν ἔχῃ νὰ ἀμελήσῃ. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ δύο εἶδη τῆς παρακλήσεως μεταχειρίζεται ὁ Παῦλος πέρα ἐδῶ εἰς τὰς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας· διότι ἀφ' ἧς αὐτὸς εἶπεν αὐτῶν εἰς αὐτὰς· „ὅτι πολλὰ ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων“ (Ἑβρ. ι. 32.) καὶ παρακινήσας αὐτὰς νὰ μιμῶνται τὸν ἴδιον ἐαυτὸν τὸς, ὅπως ὑπέμεινε πρότερον πᾶσα πάθη, πῶρα ἐδῶ λέγει ὅλον τὸ ἐναντίον, καὶ δείχνει εἰς αὐτὰς, ὅτι ἀκόμη δεῶ ἐπάθον κἀνείνα μεγάλον καὶ ἀξιόλογον πάθος καὶ πειρασμόν, διὰ τὸ μὴ τύχῃ καὶ ὑπερηφανωθῆν. Καὶ βλέπε, ὡς ἀναγνώσα, σοφίαν τῷ Ἀποστόλῃ, ἀφ' ἧς ἐνδυμήθη τὰς παλαιὰς ἐκείνας Ἀγίας καὶ Δικαίας, ὅπως ὑπέμειναν πᾶσαι μεγάλας πειρασμῶν, καὶ ἀφ' ἧς ἔφερεν εἰς τὸ μέσον τὸν Κύριον, ὅπου ἐπάθεις πᾶσι ἀντιλογίαν, τότε δείχνει ὅτι οἱ ἐδικοί των πειρασμοὶ καὶ τὰ πάθη, δεῶ εἶναι τίποτε, συγκρινόμενα μὲ τὰ παθήματα ἐκείνων, καὶ μὲ τὰ παθήματα τῷ Κυρίῳ· ἀκόμη, λέγει, ὦ ἀδελφοί μου, δεῶ ἐφθάσατε ἕως εἰς τὸν θάνατον, ἀλλὰ ἐφθάσατε μόνον ἕως εἰς διωγμῶν, καὶ ἀρπαγῶν ὑπαρχόντων· ὁ δὲ Χριστὸς ἐφθάσε καὶ ἕως εἰς τὸν θάνατον, καὶ θάνατον τὸν πλέον ἐπονείδισον. Λέγωντας δὲ ὁ Ἀπόστολος ἀντικατέστητε πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, δείχνει ἐν ταυτῷ, ὅτι καὶ ἡ ἁμαρτία πολεμᾷ αὐτὰς καὶ ἐναντιᾶται σφοδρῶς, καὶ ὅτι αὐτὴ ἀντιστέκονται μὲν καὶ ἀντιπολεμῶν τὴν ἁμαρτίαν, ὅχι δὲ καὶ μὲ τὰ κατενίκωτα, ἢ γὰρ μὲ θανάτους πειρασμῶν, ἀλλὰ μὲ τὰς ἐλαφροτέρους, καὶ καυτέρους.

„Πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι“.

Αἁμαρτίαν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ἢ τὸν διάβολον τὸν αὐτόχρημα ὄντα ἁμαρτίαν, ὡς ὁριζῶν τῆς ἁμαρτίας καὶ διδάσκαλον, πρὸς τὸν ὅποιον πρέπει νὰ ἀντιπολεμῶν οἱ Χριστιανοί· ἢ λέγει, ὅτι πρέπει νὰ ἀντιπολεμῶν οἱ δίσσεβες καὶ αὐτῷ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὰ τῆς ἁμαρτίας ἄτιμα πάθη, τὰ ὅποια εἶναι εἰς ἡμᾶς πολέμια καὶ ὀλέθρια (1).

5. „Καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως“.

Τόσον, λέγει, ἐπαρελύθητε καὶ ἀποκάμετε, Χριστιανοί, ὥστε ὅπως ἀλησμονήσατε καὶ τὸ λόγιον ἐκεῖνο τῷ Σολομῶντι, τὸ ὅποιον σὰς παρακινεῖ εἰς ἀνδρείαν, καὶ μὲ ὅλον ὅπως ἀκόμη δεῶ ἐπάθετε κἀνείνα τοιοῦτον μεγάλον πάθος καὶ πειρασμόν, ὅπως νὰ σὰς κάμῃ νὰ ἀλησμονήσατε· δι' ὅτι τὰ μεγάλα καὶ ἀξιόλογα πάθη καὶ οἱ πειρασμοί, προξενῶν πολλαῖς φοραῖς ἀλησμονησίαν καὶ αὐτῶν τῶν ἀναγκαιῶν.

„Ἦτις

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὅπως ἐρμηνεύει· „ἡς καὶ τὸν ὅτι ἐπὶ μέχους αἵματος ἀντικατέστητε πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι“ ἀπέδεικνεν ἐκ παραλήλου

„δεικνύς, πόσον ἀποδείξιν ἐκείνων, οἱ ἐλθόντες, καὶ ἐπὶ φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον“.

„Ἦτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται· ἡμέμου, μὴ ὀλιγώρα παιδείας „Κυεῖς“. (Παρ. γ'. 11.)

Τὸ παρηγορητικὸν λόγον τῶ Σολομώντος, λέγει, ὁμιλεῖ εἰς ἐσᾶς Χριστιανοί, ὡσαν εἰς πνευματικὰς ὑμᾶς· ἐπεὶ δὴ ὁ Σολομών τὸ λόγιον ἐκείνο ὅπῃ εἶπεν „ἡμεῖς μὴ καταφροῖς „τὴν παιδείαν τῶ Κυεῖς“ δὲν τὸ εἶπεν εἰς τὰ ἐδικὰ τῶ σαρκικὰ τέκνα, ἀλλὰ ὡς κοινὴν διδασκαλίαν προδίδει τῶ εἰς ὅλους ἐκείνης, ὅπῃ ἔχον διῶκμιν νὰ ἀκέν· φανερόν δὲ εἶναι, ὅτι εἶπε τῶ καὶ εἰς ἐσᾶς τῶς Χριστιανῶς, ὅπῃ παιδίδεσθε, διὰ τῶ καὶ τὸ, ὡσαν, ἐπρόσθεσεν ὁ Ἀπόστολος εἰπὼν, ὡσαν εἰς ὑμᾶς.

„Μηδὲ ἐκλύς ὑπ' αὐτῷ ἐλεγχόμενος“. (Παρ. γ'. 11.)

Επεὶ δὴ παρὰ Θεῷ ἐλέγχεται ὁ ἄνθρωπος, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Σολομών, καὶ ὁ Ἀπόστολος, λοιπὸν οἱ πειρασμοὶ ἀπὸ τὸν Θεὸν ἔρχονται εἰς τῶς ἀνθρώπους· ἀνίσως δὲ οἱ πειρασμοὶ ἔρχονται ἀπὸ τὸν Θεόν, λοιπὸν πρὸς ἀφέλειαν τῶν ἀνθρώπων ἔρχονται βέβαια· διότι ὁ Θεός, ἢ προηγουμένως, ἢτοι κατὰ τὸ προηγούμενον τε δέλημα, δίδοκε νὰ πειραζώμεθα πρὸς ἐξάλειψιν τῶν ἁμαρτιῶν μας (1), ἢ κατὰ συγχώρησιν ἀφίνει ἡμᾶς νὰ πειραζώμεθα, διὰ δοκιμὴν τῆς προαιρέσεώς μας, καὶ διὰ νὰ λάβωμεν περισσώτερας στεφαίνας.

6. „Ὁν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει· μασιγοῖ δὲ παῦτα ὑόν, ὃν „παραδέχεται“. (Παρ. γ'. 12.)

Αδιώκων εἶναι, λέγει, νὰ εὖρη τινὰς χωρεῖς θλίψεις καὶ πειρασμοὺς κἀνείνα ἄνθρωπον ἀπὸ ἐκείνης ὅπῃ ἀγαπᾷ ὁ Θεός, καὶ ἔχει διὰ ὑμᾶς τε. Ἀλλ' ἡθελεν ἀπορήτη τινὰς· ἀρά γε καὶ οἱ λησταὶ καὶ κλέπται, καὶ ἄλλοι κακώτροποι ἄνθρωποι, ὅπῃ μασιγόνονται διὰ τῶς κακίας τῶν, ἀρά γε, λέγω, υἱοὶ τῶ Θεοῦ εἶναι καὶ αὐτοί; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι, ὄχι, δὲν εἶναι υἱοὶ· διὰ τὶ δὲν εἶπεν ὁ Σολομών ὅτι κάθε εἷας, ὅπῃ μασιγίδεται εἶναι υἱὸς τῶ Θεοῦ, ἀλλ' ὅτι κάθε υἱὸς τῶ Θεοῦ, αὐτὸς μασιγίδεται. Οἱ λησταὶ λοιπὸν καὶ κακοποιοὶ, δὲν μασιγόνονται ὡς υἱοὶ Θεοῦ, ἀλλὰ ὡς κακοὶ κολάζονται· ἐδῶ δὲ, ἀφ' ὅ ἔειπε πρότερον ὁ Σολομών ὅτι παιδεύει ὁ Θεός, πότε εἶπεν ἀκολέθως καὶ ὅτι μασιγοῖ· διὰ νὰ μὴ νομίσῃ· ἐσὺ Χριστιανέ, πῶς ἡ μασιγίσις τῶ ὑμῶν εἶναι ὡς ποιὴ καὶ πληρωμὴ τῆς κακίας τῶ, ἀλλὰ ὡσαν μία παιδίδις καὶ σωφρονισμὸς πατρικὸς· ὃν δὲ παραδέχεται· λέγει, ἢτοι ἐκείνον ὅπῃ ἀποδέχεται ὁ Θεός, καὶ ἐκείνον ὅπῃ ἔχει διὰ οἰκείον τε περισσώτερον ἀπὸ ὅλους τῶς ἄλλας, αὐτὸν καὶ παιδίδει.

7. „Εἰ παιδεύαν ὑπομύνετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ Θεός· τίς „γάρ ἐστιν υἱὸς, ὃν ὁ παιδεύει πατήρ“;

8. „Εἰ δὲ χωρεῖς ἐσε παιδείας, ἧς μέτοχοι γεγόνασι παῦτες, ἄρα „νόθοι ἐσε, καὶ ὄχι υἱοὶ“.

Βλέ-

(1) Θαυμάζω ἐδῶ πῶς λέγει ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος ὅτι προηγουμένως ὁ Θεός δίδοκε νὰ πειραζώμεθα εἰς ἐξάλειψιν τῶν ἁμαρτιῶν μας· παντὶν εἶπεν κατὰ τὸ προηγούμενον δέλημα τε, εἰς καιρὸν ὅπῃ τὸ νὰ πειραζώμεθα ὅπως, εἶναι κατὰ τὸ ἐπόμενον δέλημα τῶ Θεοῦ, καὶ ὅχι κατὰ τὸ προηγούμενον· φησὶ γὰρ ὁ θῆος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός· „χρὴ εἰδέναι, ὡς ὁ Θεός προηγουμένως δέλει πάντας σωθῆναι, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τυχεῖν· ὅ γὰρ ἐπὶ τῷ κολασμῷ ἐπλασεν ἡμᾶς, ἀλλὰ πρὸς τὸ μετῴχεσθαι τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ, ὡς ἀγαθός, ἁμαρτάνοντας δὲ, δέλει κολάζεσθαι, ὡς δίκαιος· καὶ λέγεται ἂν τὸ μετ' ἡμῶν, προηγούμενον δέλημα καὶ δὲ-

„δοκίμα, ἐξ αὐτῶ ὃν· τὸ δὲ δέυτερον, ἐπόμενον δέλημα, καὶ παραχώρησις ἐξ ἡμετέρας αἰτίας“. (Βιβλ. β'. Κεφ. μζ'. περὶ πίστεως) Καὶ ὁ ἀδελφός Θεός Ἰάκωβος· „μηδὲς πειραζόμενος λεγέτω ὅτι ἀπὸ τῶ Θεοῦ πειράζομαι· ὁ γὰρ Θεός ἀπέμαρτό ἐστι τῶν κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς ἀδελφά“. (Κατὰ τὸ προηγούμενον δηλ. δέλημα) (Ἰάκ. α'. 3.) Ἀλλ' ἴσως ὁ σοφὸς Θεοφύλακτος εἶπεν, ὅτι προηγουμένως δίδοκε νὰ πειραζώμεθα ὁ Θεός, καθ' ὅτι οἱ πειρασμοὶ ἀφορῶσιν εἰς τὴν τῆς ψυχῆς σωτηρίαν, ἣτις σωτηρία εἶναι δέλημα προηγούμενον τῶ Θεοῦ.

Βλέπε, ἀγαπητέ, σοφίαν τὴν Ἀποστόλου Παύλου· διὰ τὴν ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπῃ ἐνόμιζον οἱ Ἑβραῖοι πισθύναντες, ὅτι ἐγκατελείφθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἴδια δείχνει αὐτοῖς, ὅτι ἔχει πολλὴν πρόνοιαν καὶ φροντίδα αὐτῶν ὁ Θεός· διότι, λέγει, αἰσῶς καὶ ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἦσθε χωρὶς θλίψεως καὶ πειρασμῶν, τότε ἀληθῶς ἠθέλετε φαίνεσθε πῶς εἰσθε νόθοι, ἦσαν μπάσαρδοι, καὶ ὅχι υἱοὶ γνήσιοι· ἐπεὶ ποῖος πατὴρ φροντίζει διὰ τὴν σωφρονίσιν καὶ τὴν διδασκίαν τὰς νόθους τε υἱούς; βέβαια εἰδείς (1)· ἐπεὶ δὲ ἐσεῖς ἔχετε θλίψεις καὶ πειρασμούς, ἀπὸ δὲ τὰς θλίψεως ταύτας ἀποκτᾶτε τὸ νὰ ζήτε δικαίως καὶ σωφρόνως, καθὼς τοιοτρόπως ἔζησαν καὶ ὅλοι οἱ προρρήθοντες Δίκαιοι καὶ Ἅγιοι, οἱ τινες ἔγιναν υἱοὶ Θεοῦ κατὰ χάριν· διὰ τῆτο, λέγω, εἶναι φανερόν καὶ ἀναντίρρητον, ὅτι ὁ Θεὸς φέρεται εἰς ἐσᾶς μὲν τοιαύτῳ πρόνοιαν, καθὼς ὁ πατὴρ φέρεται εἰς τὰς γνήσιους υἱούς τε, καὶ ὅτι φροντίζει διὰ λόγους σας, διὰ τὸ μὴ γενῆτε ἀπαίδεδοι καὶ ἄτακτοι· διὰ ποῖον τέλος; ἵνα μὴ ἀπάκτως γινωσκόμεν, σᾶς ἀποβάλλῃ ὡς ἀποκλήρες ἐκ τῆς Βασιλείας τε, καὶ ἐκ τῆς πατρικῆς σας κληρονομίας (2).

9. „Εἶπα τὰς μὲν τῆς σαρκὸς πατέρας ἔχομεν παιδάτας καὶ ἐνέτρε-
„πόμεθα· εὖ πολλῶν μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ Πατρὶ τῶν πνύ-
„μάτων, καὶ ζήσομεν;

Απὸ ἀνθρωπίνων συλλογισμῶν καὶ παραδείγματα πάλιν ἀποδείχνει ὁ Παῦλος εἰς τὰς Ἑβραίων πισθύναντας, ὅτι πρέπει νὰ ὑπομώμεν τὰς θλίψεις καὶ τὰς πειρασμούς· διὰ τὴν αἰσῶς, λέγει, ὅταν οἱ κατὰ σάρκα μας γονεῖς μᾶς ἐπαίδευσον, δεῶν ἐπολιτῶμεν νὰ ἀποστροφώμεν τῷ παιδείαντας, ἀλλὰ ἐντρέπόμεθα καὶ ὑπομείναμεν ὅσας παιδείας ἠθέλαν μᾶς κάμεν· πόσῳ μᾶλλον τώρα πρέπει νὰ ἐντρέπώμεθα καὶ νὰ ὑπομείνωμεν, εἰς καιρὸν ὅπῃ μᾶς παιδεύει ὁ Θεός ὁ κατὰ πνεῦμα Πατήρ μας; Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, πῶς δεῶν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι πόσῳ μᾶλλον θέλομεν ὑπομείνωμεν, ἀλλὰ πόσῳ μᾶλλον θέλομεν ὑποτασόμεθα εἰς τὸν κατὰ πνεῦμα Πατέρα μας, διὰ τὸ νὰ δείξῃ μὲν τῷ λέξιν ταύτῃ, ὅτι τὸ νὰ μὴ ὑπομώμεν τινὰς τὰς θλίψεις, τῆτο εἶναι ἴδιον ἀντιθέει καὶ ἀνυποτάκτε υἱῷ. Πατέρα δὲ τῶν πνύμάτων ἀνόμασε τὸν Θεόν, ἢ διὰ τὴν εἶναι Πατὴρ, ἦσαν αἷτιος τῶν χαρισμάτων τῶν πνύματος, ἢ τῶν ἀσωμάτων Ἀγγέλων, καθὼς λέγει ὁ Θεὸς Χρυσόστομος καὶ ὁ Θεοδώριτος· ἢ οἰκειότερον εἶπεν, διὰ τὴν εἶναι αἷτιος τῶν ψυχῶν μας· δι' ὅ,τι πρὸς διαφορὰν τῶν σαρκικῶν πατέρων εἶπεν ὁ Ἀπόστολος τὸν Θεὸν Πατέρα πνύματικόν (3)· ἐπρόσθεσε δὲ καὶ τὸ „ζήσο-
„μεν“ διὰ τὸ νὰ δείξῃ, ὅτι ὅποιοι εἶναι αὐπότακτοι εἰς τὸν Θεόν, αὐτοὶ ἔτε ζῇ· ἐπεὶ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅς τις εἶναι ἡ ἀληθινὴ ζωή.

10. „Οἱ

(1) Διὰ τῆτο παραγγέλλει πρὸς τὸν πατέρα ὁ Σολομών· „μὴ ἀπόχῃ γήπιον παιδεύειν“ ὅτι εἰάν παπ-
„ξῆς αὐτὸν ῥάβδῳ, ἢ μὴ ἀποθάνῃ“ σὺ μὲν γὰρ πα-
„πῆξῃς αὐτὸν ῥάβδῳ, τῷ δὲ ψυχῷ αὐτοῦ ἐκ θα-
„νάτου ῥύσῃ“. (Παρ. κγ'. 13.) Καὶ πάλιν· „ὅς
„φείδεταί σου βακτηρίας, μισθὸν τὸν ὑὸν αὐτοῦ“ ὁ δὲ
„ἀγαπῶν, ἐπιμελῶς παιδεύει“. (Περ. ιγ'. 24.) Καὶ
„πάλιν“ „παιδεύει ὑόν σου, καὶ ἀναπαύσει σε“. (Παρ.
κδ'. 17.)

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „οἱ πατέρες
„σοὺς γνήσιους παῖδας παιδεύειν ἐβόδασιν, καὶ μασιγυμέ-
„νους ὑπὸ τῶν διδασκάλων ὀρώντες, ἐκ ἀνώνυμοι· τὸν
„γὰρ ἐκ τῆς παιδείας φυόμενον ὀρώσι καρπὸν· τὸν μὲν
„σοὶ νόθῳ καταφρονῶσι παίδων, καὶ τῆς ἰσῆς αὐτοῦ ἐ-
„πιμελείας οὐκ ἀξιοῦσιν· εἰ ποῖναι καὶ ὑμῖν τῷ πα-
„τρὶ ἐκκλίνετε, τῆς τῶν νόθων μεριδὸς ἐστέ“.

(3) Τὸ νὰ ὀνομάσῃ ὁ Ἀπόστολος τὸν Θεὸν Πατέ-
ρα, ἢτοι αἷτιος τῶν πνύμάτων, τὸ ἐρανίσθη ἀπὸ τῆς
„Ἁγίας Γραφῆς“· „εἶπεν γὰρ ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἀαρὼν
„πρὸς τὸν Θεὸν ταῦτα, ὅταν ἐπισωῆται κατ' αὐτῶν ὁ Κο-
„ρε καὶ ὁ Δαδὰν καὶ Ἀβερὼν“ καὶ εἶπεν ἐπὶ πρὸς αὐ-

„τοὺς αὐτοὺς καὶ εἶπεν· Θεὸς Θεὸς τῶν πνύμάτων, καὶ
„πάσης σαρκός“. (Ἀερθ. ις'. 22.) Ἀφ' ἧ καὶ οἱ Ἀ-
„πόστολοι κοινῶς τῆτο ἀναφέρουσιν εἰς τὴν διαπαράσιν ἐν
„τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀφ' ἧ καὶ ἡ Ἐκκλησία παραλαβὴσα ἐν
„τῇ ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων ἐκκλησίᾳ, ἔπος ἔχεται“· „ὁ
„Θεὸς τῶν πνύμάτων καὶ πάσης σαρκός“. Ὅτι μὲν ἐν
„αἱ ψυχῆς ἐκ τοῦ Θεοῦ σωζόμεναι, τὰ δὲ σώματα ἐκ
„τῆς υποκειμένης ὕλης, μαρτυροῦσι πολλοὶ θεοὶ Πατέ-
„ρες. Λέγει δὲ καὶ ὁ Νικηταὶς ὁ Σχολιαστὴς τῷ Θεολόγῳ
„Γρηγορίῳ ἐρμηνεύων τὸν εἰς τὸ Βαπτισμᾶ Λόγον, ταῦ-
„τα· „ἰστέον δὲ ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς σωματικῆς γεννήσεως,
„τὰ μὲν σώματα κατὰ τὸν ἐκ σωματῶν, αἱ δὲ ψυχῆς
„ἀνωθεν ἐκ τοῦ πατρὸς τῶν πνύμάτων, ὡς φησὶν ὁ
„Ἀπόστολος (ἐν ταῦτα δηλαδὴ)... δι' ὅτι καὶ διττὸς
„ἐστὶν ὁ κατὰ γενήσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως λόγος·
„ὁ μὲν, ψυχῆς, ὁ δὲ, σώματος· ἢ μὲν γὰρ ψυχὴ
„ἀρρήτως ἐκ τοῦ ζωτικῆς θεοῦ ἐμφυσήματος σωζομένη,
„τὸ δὲ σῶμα ἐκ τῆς υποκειμένης ὕλης“. Ὅτι δὲ τα-
„λιν αἱ ψυχῆς οὐ δημιουργικῶς ἦσαν ἐκ τοῦ Θεοῦ δημι-
„ουργοῦνται, καθὼς ποτε ἐδημιουργῆθη ἡ τῆς Ἀδὰμ ψυχὴ,
„ἐπαδὴ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐ-
„τοῦ,

ΙΟ. „Οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας“.

Οἱ κατὰ σάρκα, λέγει, γονεῖς μας δὲν ἔμπορῶν νὰ παιδεύσιν ἡμᾶς ὅπως διόλου, καὶ νὰ μᾶς κάμνῃ τελείας· διότι ἡ θάνατος τῷ πατρὶ μεσολαβήσας, ἡ αὐξήσις τῆς ἡλικίας, καὶ σκληρότης τῶν τέκνων ἀκολοθήσασα, καταπαύει καὶ ἐμποδίζει τὴν τῶν τέκνων παιδείαν, καὶ τὸν σωφρονισμόν, καὶ τὴν τελειότητα· ὁ δὲ Θεὸς, ὁ κατὰ πνεῦμα ἡμῶν Πατὴρ, μὲ τὸ νὰ ζῇ πάντοτε, πάντοτε καὶ μᾶς παιδεύει, καὶ δυνάται νὰ μᾶς κάμνῃ τελείας.

„Κατὰ τὸ δοκῶν αὐτοῖς ἐπαίδεον“.

Οἱ κατὰ σάρκα, λέγει, γονεῖς παιδεύουσι τὰς γυναικας ὑἱῶν, καθὼς φαίνεται εὐλογον εἰς αὐτάς· ἐκεῖνο δὲ ὅπερ φαίνεται εὐλογον εἰς αὐτάς, δὲν εἶναι ἐξάπαντος καὶ συμφέρον εἰς τοὺς υἱούς· διὰ τὴν πολλὰ πατέρες διδάσκουσι τὰς ὑἱῶν τέχνας ψυχοβλαβεῖς καὶ αἰσχροῦς.

„Ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον, πρὸς τὸ μεταλαβῆν τῆς ἀγιότητος αὐτῆς“.

Ο δὲ Θεός, λέγει, ὁ κατὰ πνεῦμα Πατὴρ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, πάντοτε μᾶς παιδεύει πρὸς τὸ συμφέρον, ὅχι διὰ νὰ λάβῃ τι αὐτὸς ἀπὸ ἡμᾶς, ἀλλὰ μάλλον διὰ νὰ μεταδώσῃ εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τῆν ἀγιότητά τε, ἣν ἀπὸ τῆν ἐδικῇ τε καθαρότητι, ταυτὸν εἰπεῖν, διὰ νὰ γένωμεν ἡμεῖς δεκτικοὶ τῶν θείων αὐτῶν χαρισμάτων καὶ ἀγαθῶν. Συμπεραίνεται λοιπὸν ἐκ τῶν λόγων τῶν τῶ Ἀποστόλου, ὅτι ἡ παρὰ τῷ Θεῷ παιδεία, εἶναι μετὰληψις τῆς ἀγιότητος τοῦ Θεοῦ· καὶ πρεπόντως· ἐπειδὴ καὶ ἡ παιδεία ἐπιστρέφει τὴν ψυχὴν εἰς τὸν Ἅγιον Θεόν, καὶ δὲν ἀφίνει αὐτὴν νὰ κλίνη καὶ νὰ προσπαθῇ εἰς κἀνὴν πράγμα ἀνθρώπινον.

ΙΙ. „Πᾶσα δὲ παιδεία, πρὸς μὲν τὸ παρὸν, οὐ δοκᾷ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης“.

Πάλιν ἀπὸ τὰς κοινὰς ἐννοίας, ὅπερ ἔχον ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, λαμβάνει ὁ Ἀπόστολος τὰς ἀφορμὰς τῆς παραινήσεως, καὶ λέγει· καθε παιδεία, καὶ θείκη, καὶ ἀνθρωπίνη, δὲν φαίνεται νὰ ἦναι χαρᾶς, ἀλλὰ λύπης, ἦν δὲ φαίνεται νὰ ἦναι χαροποιὰ, ἀλλὰ λυπηρά· καλῶς δὲ εἶπε τὸ φαίνεται, ἐπειδὴ τῇ ἀληθείᾳ ἡ παιδεία δὲν εἶναι λυπηρά· διὰ τὴν, πῶς ἡ παιδεία ἠθέλην ἦναι κατὰ ἀλήθειαν λυπηρά, εἰς καιρὸν ὅπερ αὐτὴ εἶναι μήτηρ καὶ πρόξενος χαρᾶς; ἀλλὰ ὅσον πρὸς ἡμᾶς, ὅπερ λυπέμεθα καὶ πᾶσχομεν διὰ τὰς παιδείας ὅπερ λαμβάνομεν, εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, πῶς ἡ παιδεία φαίνεται λυπηρά (1).

„Ἦτε“.

τοῦ, ἀλλὰ προνοητικῶς, ἥτοι δι' ἐκείνου τοῦ πρώτου ἐμφυσήματος, τὸ ὅποιον ἐδόθη μὲν ἀπ᾽ εἰς τὸν Ἀδὰμ, ἐνεργῶ δὲ προνοητικῶς καὶ εἰς τοὺς ἐξ αὐτοῦ γεννημένους πάντας, μαρτυρεῖ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, λέγων· „τὴν τῶν σωματικῶν γεννησιν τιμῆσαι φαίνεται ὁ ἐμὸς Χριστός τῷ ἐμφυσήματι τῷ πρώτῳ καὶ ζωτικῷ“· ὅπερ ἐμφυσῶν ὁ Σχολιαστὴς Νικήτας ὕψω λέγει· „τὴν μὲν ἐκ σωματικῶν γεννησιν, ὁ Χριστός παρ' ἐαυτοῦ ἐτίμησε τῷ ἐμφυσήματι τῷ πρώτῳ καὶ ζωτικῷ, τῷ δημιουργικῷ τοῖς ψυχῇς, ὅπερ ἀπ᾽ εἰς τὸν Ἀδὰμ ἐμφυσήθη“ („ἐνεφύσησε γὰρ φωνὴν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζωσέν“·) ἐνεργῶ καὶ εἰς τοὺς ἐξ αὐτοῦ πάντας“. Καὶ ἀπαχθὴ δὲ ὁ αὐτὸς Θεολόγος αὐτῷ φαίνεται βεβῶται· φησὶ γὰρ „ὁ δὲ καὶ μετέρος λόγος, παρὰ μὲν τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ τοῦ πνεύματος οὐδὲ συμπνευστάς τῶν ἀνθρώπων· μετὰ δὲ πνύμε, τὸ μὲν σῶμα αὐτὸ ἐκ σαρκῶν· ἡ ψυχὴ δὲ ἀφανῶς ἐπιμίγνυται ἐξωθεν ἐκείνῃσιν τῇ τῷ τοῦ τοῦ“.

Epistole di S. Paolo. Tom. III.

„πλάσει“ οὐδὲ δὲ ὁ μίξαι πῶς τὸ πρῶτον ἐνέπνευσε, καὶ τὴν εἰκόνα τῇ γῇ συνεδέσσε· πᾶσι δὲ, ὡς περ τὸ σῶμα παρὰ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ τοῦ κερατοῦ, ὅτερον ἀνδρὸς ἐγένετο, κἀντεῦθεν ὡς ἀπὸ ρίζης ἄλλοτε ἄλλο ἀνδρὸς γίνετο· ὅσοι καὶ ἡ ψυχὴ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐμπνεύσθησε, ἐκείθεν ὡς ἀνθρωπίνους τύποις συνεσφραγίσθησε, αὐτογενέτης· ὡς περ ἐκ πρώτου σπέρματος μεριζομένη πληροῖσι“. (Παρὰ τῇ σφραγίδι, κατὰ Ματθ. Κεφ. 5. στίχ. 27.)

(1) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „εἰ δὲ ἡ παιδεία ἀγωγὴ τις ὠφέλιμος τῇ ψυχῇ, ἐπιπόνως πολλὰκις τῶν ἀπὸ κακίας κηλίδων αὐτῇ ἐκκαθαίρεται, ὥς τι πρὸς μὲν τὸ παρὸν, ὃ δοκᾷ χαρὰ εἶναι, ἀλλὰ λυπηρὰ· ὅτερον δὲ καρπὸν ἐκκλησιαστικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεννημένοις ἀποδίδωσιν εἰς σωτηρίαν· αὐτῇ τῇ τῇ πολλὰκις πρὸς τὸ τῶν γινόμενων ἐπιπόνων ἀπαγορεύοντες, τὸ τῇ ἐκβάσει ὠφέλιμον ὑπὸ ἀμαθίας ἐκ ἀναμνήσεως“.

H h h

„σιν“.

„Υστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν, τοῖς δὲ αὐτῆς γεγυμνασμένοις, ἀπο-
δίδωσι δικαιοσύνης“.

Τὶ θέλει νὰ εἰπῇ καρπὸν εἰρηνικόν; ἦτοι ἀπάραχον, ὁμαλόν, γλυκύ· διὰ τὸ ἐκεῖνος μὲν ὅπῃ λυπεῖται, παράττεται, ἐκεῖνος δὲ ὅπῃ χαίρει, γαλλυῖται ἔχει καὶ ὁμαλόπαι· τινὰ εἰς τὴν ψυχὴν τε· ὁ δὲ καρπὸς ἔστος, τὸν ὅποιον γυνὴ ἢ παρὰ τῇ Κυρίᾳ παιδεία, δικαιοσύνης εἶναι· διὰ τὸ ὁ Θεὸς μὲν τὸ νὰ ᾖ δίκαιος, ἀπαπαύει ἐκεῖ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα ἐκεῖνος, ὅπῃ λυπηθῇ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα. Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, ὅτι γυμνασίαν ὁ Ἀπόστολος ὀνομάζει τὴν παιδείαν, καθ' ὅτι αὐτὴ ἐνδυναμόνοι καὶ ὑδρόνοι τὰς Χερσιανὰς, καὶ κάμνει αὐτὰς δυνατωτέρας εἰς τὰς πνευματικὰς ἀγῶνας, καθὼς καὶ ἡ σωματικὴ γύμνασις κάμνει δυνατωτέρας τὰς ἀθλητὰς καὶ παλαισὰς εἰς τὰς ὀξωτερικὰς ἀγῶνας. Καὶ λοιπὸν ἐσεῖς Χερσιανοί, διὰ τί ἀποφύγετε τὴν παιδείαν, ἢ ὅποια τὸσον ἐνδυναμόνοι τὰς ψυχὰς σας;

12. „Δὶ ὁ τοῖς παραμενάς χῆρας, καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀ-
νορθώσατε“. (Ἑσ. λ. 3.)

Μὲν τὸν λόγον τῶτον ὁμιλεῖ εἰς τὰς Χερσιανὰς ὁ Ἀπόστολος, ὡσαύτως εἰς παλαισὰς καὶ ἀγωνιστάς· ἐδανείσθη δὲ τὸν λόγον αὐτὸν ἀπὸ τὸν Ἑσαΐαν ὅπῃ λέγει „ισχύσατε χεῖρες ἀνεί-
μοιαι, καὶ γόνατα παραλελυμένα“· (Ἑσ. λ. 3.) δείχνωντας εἰς αὐτὰς ἀπὸ μεταφορὰς τῶν χειρῶν, καὶ γονάτων τῶν κυριωτέρων μερῶν τοῦ σώματος, ὅτι ὅλοι εἶναι παράλυτοι κατὰ τὴν ψυχὴν· δι' ὅ, τι, αἱ μὲν χεῖρες, εἶναι ἐνεργεῖας σημεῖον, τὰ δὲ γόνατα, εἶναι σημεῖον τῆς μεταβατικῆς κινήσεως. Ἐκεῖνος λοιπὸν τῷ ἀνθρώπῳ ὅπῃ λυπεῖται, καὶ τὰ ψυχικὰ ὄργανα παραλύονται προηγεμένως, καὶ τὰ σωματικὰ μέλη παραλύονται ἀκολούθως (1).

13. „Καὶ τροχιὰς ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χω-
λὸν ἐκτραπῇ, ἰαθῇ δὲ μᾶλλον“.

Μὲν τὸν λόγον τῶτον ὁμιλεῖ εἰς τὰς Χερσιανὰς ὁ Ἀπόστολος, ὡσαύτως εἰς δρομεῖς, ἦγαν ὡσαύτως ἐκεῖνος ὅπῃ παρατρέχων εἰς τὸν δρόμον· καθὼς καὶ ἀνώτερον τὸ τοῦ ἴδιον ἐφανέρωσεν εἰ-
πών·

„σιν· ἀλλὰ δυσαναχετῶντες πρὸς τὸ τῆς ἐπιμελείας αὐ-
στηρὸν, ποῖς τῆς ἀμαθίας ἀρρώσθημα ἐναπέμνησαν·
διὰ τὸ τοῦ θαύματος ἄξια τῶν δικαίων αἱ φωναὶ τῶν
λεγόντων· „Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, μη-
δὲ τῇ ὀργῇ σου παιδέσῃς με“. (Ψαλμ. 5. 1.) οὐ
γὰρ τὴν παιδείαν παρατῶνται, ἀλλὰ τὴν ὀργὴν. ἀπὸ
παραπλησίον ἐστι καὶ τὸ „παιδέσον ἡμᾶς Κύριε, πλὴν
ἐν κρίσει καὶ μὴ ἐν θυμῷ“. (Ἱερ. 1. 23.) Καὶ πό-
τε ἡ παιδεία Κυρίου ἀναίτημα πᾶσι ᾤοντο· (Ἑσ. ν. 5.)
ὡς γὰρ τῶν παιδῶν οἱ νήπιοι, κατωλιγωρῶντες τῶν
μαθημάτων, μετὰ πᾶσι μάστιγαι, ὡς οἱ διδάσκαλοι αὐ-
τοῖς, ἢ οἱ παιδαγωγοὶ ἐπάγουσι, προσεχέστεροι γενόμε-
νοι, δεχόμενοι πᾶσι διδάγματα· καὶ ὁ αὐτοῦ λόγος, πρὸ
μὲν τῶν πληθύνων ἐκ ἡκέρους, μετὰ δὲ πᾶσι ἐκ τῶν μα-
τρίων ὁδῶν, ὡς ἀρτι τῶν ὁπῶν διανοιγνύων, καὶ
παραδέχθη τῇ ἀκοῇ, καὶ διεφυλάχθη τῇ μνήμῃ· ὅπου
καὶ ἐπὶ τῶν παρακλόντων τῆς θείας διδασκαλίας, καὶ
καταφρονητικῶς πρὸς πᾶσι ἐμπλοκαὶ διακινεμένων συμ-
βαίνει· ἐπαδὼν γὰρ ἐπαχθῇ αὐτοῖς παρὰ Θεοῦ ἡ παι-
δεία, τότε δὴ μάλιστα πᾶσι αἱ λελημεναι καὶ αἱ παρα-
κόμενα τῶν πᾶν Θεῶν προσημάτων, ὡς πρῶτον ἐμπε-
πνύμενοι αὐτῶν ταῖς ἀκοαῖς, παρεδέχθη... αὐτὴ ἡ παι-
δεία πολλῶν χρημάτων ἐστὶ πᾶσι ὀρθῶς λογισμένοις τι-
μιωτέρα· δι' ὅφισιν ὁ Σολομὼν „λάβετε παιδείαν καὶ μὴ
ἀργύρεον“. (Ὁμιλ. εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Περιουσιῶν.)

Λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος· „πᾶσι παιδείας πᾶσι προοίμια
λυπηρὰ, καὶ λίαν ἀνίαρὰ, ἀλλ' ἀξιαγάτας φύει καρπὸς,
τὴν κατὰ Θεὸν ἡρώδην, καὶ τὴν ἐπαναμεινῶν δικαιο-
σύνην· ὅπου καὶ ὁ Κύριος εἶπεν „ὅτι ἐσθὴ ἡ πύλη,
καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν“.
(Ματθ. 13. 14.)

(1) Καὶ ὁ Φώτιος δὲ λέγει ὅτι, ἡ περὶ γονάτων
καὶ χειρῶν ὁ Ἀπόστολος λέγει, ἀλλὰ περὶ λογισμῶν χω-
λόντων τῷ πληθεὶ τῶν παρασμῶν καὶ ἐκλυομένων. Ὁ
δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ἀνίσταται δὲ διὰ πάντων ὁ Θεὸς
Ἀπόστολος, ὡς πρὸς τὸ πλῆθος τῶν κινδυνῶν ὀκλαζόν-
τες, ὀκνηροτεροὶ περὶ τὸν τῆς δυσειθείας ἐγχερόντο δρό-
μον· ἱκανὰ δὲ πνεύμα καταλύσαι καὶ Ναυατὴ τὸν τύ-
πον· πᾶς γὰρ λαμπρῶς ἀγωνισαμένος, εἴτα χαυνωθέν-
τας διαρρύνουσι, καὶ ποῖς τῆς μετανόιας θεραπεύει φαρ-
μάκοις· χωλὸν γὰρ εἶπεν, τὴν ἱστίαν ἐπηγγέλατο.
Ὁ δὲ Ἀλεξανδρεὺς Κύριλλος ὅπου τὸ ῥητὸν ἐρμηνεύει·
„ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῇ· ἱστίς δὲ τῆς πορείας
χωλότητος, ἐκ αἱ ἐπὶ τῶν γενεῶν ποτε, πλὴν ὅτι διὰ
μόνης τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως καὶ ἀγάπης· οἱ δὲ (οἱ
Ἰουδαῖοι δηλ.) τὴν πίσιν ἢ προσηκόμενοι, μεμενή-
κασιν ἐν χωλότητι καὶ ἐν ἐκτροπῇ τῶ πᾶδος, κατὰ
τὴν τῶ μακαρίου Παύλου φωνὴν“. (Βιβλ. α. τῶν
Γλαφυρῶν)

πάν· „δὲ ὑπομονῆς τρέχουσιν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα“· (Ἑβρ. ιβ΄. 1.) λέγει λοιπὸν εἰς αὐτοὺς· Χριστιανοί, κάμετε τροχιάς ὁρθὰς εἰς τὰ ποδάρια σας· ἐρανίσθη δὲ τὸ ρῆ· τὸν τῆς ἀπὸ τὸν Σολομώντα, ὁ ὁποῖος λέγει· „ὁρθὰς τροχιάς ποιεῖ σοὶς ποσὶ, καὶ τὰς ὁδούς σου κατελθόνε“· (Παραλ. δ΄. 26.) τροχιά δὲ εἶναι, ἢ τὸ ἵχιος καὶ ὁ τύπος τῆς τροχου πῆς καρότζας, τὸ ὁποῖον ἵχιος χαράττεται εἰς τὴν γῆν, ὅταν τρέχη ἡ καρότζα· ἢ τροχία εἶναι ἡ γῆ καὶ ὁ πότος, ὅπερ ὑπόκειται εἰς τὰ ποδάρια ἐκείνων ὅπερ τρέχον· Ἄς εἶναι λοιπὸν, λέγει, αἱ τροχιαί σας, ἢ γὰρ αἱ σφάται σας, ὁμαλαὶ καὶ ἴσαι, ἢ γὰρ ἄς μὴ ἦναι εἰς τὰς φυχάς σας κἀνσάτραχύ, καὶ λυπηρόν, καὶ αἰώμαλον, ἀλλὰ τρέχεται τὴν ζωὴν σας ὁμαλῶς καὶ αὐτοπῶς, ἵνα μὴ ἐκτραπήτε, ὅντες χαλοὶ, ἢ γὰρ ὄντες φύσει μικρόφυχοι καθ’ ὃ Ἰουδαῖοι. (ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι μικρόφυχον γένος εἶναι·) ἢ νοεῖται καὶ ἐτζι· ἵνα μὴ, ὄντες χαλοὶ καὶ κατζοὶ εἰς τὸ νὰ πισθεύετε εἰς τὰ μέλλοντα καὶ ἐλπίζοντα ἀγαθὰ, ἀκόμη περισσότερον πληρωθῆτε, καὶ ἐκτραπῶσι τὰ ποδάρια σας, ἢτοι γένον σραβὰ παντελῶς· διὰ τὴν ἐκείνος, ὅπερ σύρεται ματζι μετὰ τὴν φυσικῶν, ἢ τὴν ἐπίκτητον μικροφυχίαν, καὶ δὲ τραβίζει ὀπίσω τὸν ἑαυτὸν μετὰ τὸν ὁρθὸν λόγον ὡσαύτῃ μετὰ χαλινάει, αὐτὸς ἀνεπαίσθητος πίπτει παντελῶς εἰς τὸν κρημνὸν πῆς ἀπογνώσεως, καὶ πλέον δυσκόλως ἢμπορεῖ νὰ σηκωθῇ ἀπὸ ἐκεῖ. Διὰ τὸτο σπεδάσατε ἐσεῖς ἀδελφοί μου Χριστιανοί, διὰ νὰ ἱατρούσετε τὸ κατζόν ὅπερ ὀρεῖσκειται εἰς ἐσάς, ἢ γὰρ σπεδάσατε ἵνα μᾶλλον διορθώσετε, ἐὰν ἔχετε κἀρμίαν ἀπισίαν μέχρι τῆς νῦν (1). Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώσα, πῶς φανερά διδάσκει καὶ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι εἶναι μετάνοια· καὶ σημειῶσαι τὸτο διὰ τὰς σχισματικὰς Ναυατιανὰς, τὰς ἀναιρεῖν τὴν μετάνοιαν·

14. „Εἰρυνώω διώκετε μετὰ πάντων“.

Εκείνο ὅπερ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος „μὴ ἐγκαταλείποντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν“ (Ἑβρ. ι. 25.) τὸτο λέγει τώρα καὶ ἐδῶ, συνάγων τὰς Χριστιανὰς εἰς ἀγάπην, καὶ διδάσκων αὐτὰς νὰ εἰρυνώων, ὅχι μόνον μετὰ τὰς συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ ὁμοπίστους, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰς ξένους, καὶ ἐχθρὰς, καὶ Ἑλλήνας, καὶ Ἰουδαίους ἀπίστους· διότι ἔσαν εἶναι, λέγει, τὸ δυνατόν σας, εἰρυνώετε μετὰ ὅλους τὰς ἀνθρώπους, καθὼς καὶ ἀλλοῦ λέγει· „εἰ δυνατὸν, τὸ ἐξ ὑμῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρυνώοντες“· (Ῥωμ. ιβ΄. 18.) αἰσῶς δὲ ἔχετε ποιαύτῃ εἰρυνώω πρὸς πάντας τὰς ἀνθρώπους προαίρεσιν, δὲ θέλετε μικροφυχίσετε ὅταν θλίβεσθε, καὶ δοκιμάζετε πειρασμὸς ἀπὸ τὰς ἀνθρώπων· πῶς γὰρ μικροφυχίσει πρὸς τὸν ἄλλον ὁ μετὰ αὐτῇ εἰρυνώω ἔχων; Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, πῶς εἶπεν ὁ Παῦλος τὸ, διώκετε, ἢ γὰρ αἰσῶς καὶ ἡ εἰρυνὴ ἦναι μακρὰ ἀπὸ λόγους, ἐσεῖς σπεδάζετε διὰ νὰ τὴν κυνηγήσετε καὶ νὰ τὴν φθάσετε, καὶ ἀφ’ ἧς τὴν φθάσετε, νὰ τὴν τραβίξετε εἰς τὸν ἑαυτὸν σας· ἢ γὰρ αἰσῶς καὶ ἔχετε κἀνσά ἐχθρόν, καὶ ὀρεῖσκειται μακρὰ ἀπὸ λόγους, ἢ δὲ θέλει νὰ κἀμῃ εἰρυνώω, ἐσεῖς πηγαίνετε νὰ τὸν ὀρεῖσκειτε, καὶ βιάζοντες μετάνοιαν εἰς αὐτὸν καὶ διαλλαττόμενοι, καὶ συγχωρόμενοι, εἰρυνώετε μετὰ αὐτὸν· Ἐρανίσθη δὲ τὸ ρῆτὸν τὸτο ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὸν Δαβὶδ εἰπόντα· „ζήτησον εἰρυνώω καὶ δῖωξον αὐτὴν“· (Ψαλμ. λβ΄. 14.) Ὅρα καὶ τὸ ἀνωτέρω ρῆτὸν· (Ῥωμ. ιβ΄. 18.)

„Καὶ τὸν ἀγιασμόν“

Η γὰρ διώκετε λέγει, ἀδελφοί μου, καὶ κυνηγᾶτε τὸν ἀγιασμόν καὶ τὴν καθαρότητα τῆς σώματος· καὶ αὐτὸ μὴ ἦναι τινὰς ἄγας, ἄς φυλάττη παρθενίαν· αὐτὸ δὲ ἦναι τινὰς ὑπανδρος, ἄς φυλάττη σαφροσύνην· ὅχι διὰ τὴν εἶναι ὁ γάμος ἀγιασμός, ἀλλὰ διὰ τὴν φυλάττει τὸν ἀπὸ τῆς Βαπτίσματος ἀγιασμοῦ ἀναπόβλητον, διὰ μέσεως τῆς νομίμου μίξεως· ἐπειδὴ· „τίμιος μὲν εἶναι ὁ γάμος“ ὡς θέλει εἶπῃ παρακάτω ὁ Ἀπόστολος· (Ἑβρ. ιγ΄. 4.) ὅμως δὲ εἶναι καὶ ἅγιος διὰ τὴν ἐμπαθῆ ἡδονῇ, ἀλλὰ φύλαξ τῆς ἀγιασμῶ.

„Οὐ“

(1) Καὶ ὁ Οἰκεμενίος δὲ λέγει, ὅτι πολλὰ παραγένηται ὁ Παῦλος νὰ κἀμῃ ὁρθὰ οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντες· ἢ γὰρ νὰ κἀμῃ ὁρθὰς τὰς λογισμῶν, ὥστε νὰ μὴ νομίζον ὅτι αἱ παιδεῖαι ὅπερ λαμβάνον παρὰ Θεοῦ, γίνονται ἀπὸ μίσους, ἀλλὰ ἀπὸ κηδεμονίαν· νὰ κἀμῃ ὁρθὰς τὰς περὶ πίστεως δοξὰς· διὰ τὴν ἀκόμη νῆπιον ὄντες, ἐ-

κράσαν τὰ τῆς Ἰουδαίας· νὰ κἀμῃ δὲ ὁρθῶς καὶ τὴν πολιτείαν, ἵνα μὴ τὸ κακὸν ὅπερ ἄρχισεν εἰς αὐτοὺς (τὸτο γὰρ ἦν τὸ κατζόν ὅπερ λέγει) ἀνιέτρυσεν γένῃ· τὸτο γὰρ δηλοῖ τὸ „ἵνα μὴ ἐκτραπῇ“ ἀλλὰ μᾶλλον διορθωθῇ, καὶ ἱατρούθῃ.

„Οὐ χεῖς, εἰδὼς ὅψεται τὸν Κύριον“.

Χεῖς, λέγει, τὸν ἁγιασμὸν, καὶ τὴν καθαρότητα τῆς σώματος, τινὰς δὲ θέλει ἀξιωθῆναι τὴν ἰδίαν τὸν Κύριον· διὰ τὸτο ὁ ἴδιος Ἀπόστολος ἀλλὰ καὶ λέγει· „ἔτε πόρνοι, ἔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, ἔτε ἀρσενικοῖται Βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσασιν“ (ἀ. Κορ. 5. 9.) Καὶ ὁ Κύριος δὲ εἶπεν ἐν τῇ Εὐαγγελίᾳ· „μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται“ (Ματθ. 5. 8.)

15. „Ἐπισκοπεῦντες μή τις ὑσερῶν ἀπὸ τῆς χάριτος τῆς Θεῶ“.

Ταρομοιάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὰς Χριστιανὰς μὲ τὰς οδοιπόρους ἐκεῖνας, ὅπῃ περιπατῶν μακρὰν ἐστάναι, μὲ συνοδίαν πολλῶν, καὶ λέγει εἰς αὐτὰς, βλέπετε, ἀδελφοί μου, καὶ προσέχετε, μήπως κινεῖσας ἀπὸ τῆς ἀδελφῆς καὶ συνοδίτας σας, ἔμεινεν ὀπίσω· δι' ὅ,τι ἐγὼ δὲ ζῶ ἀπὸ λόγου σας τὸτο μόνον, τὸ να περιπατῆτε ἐσθῆς, καὶ να πηγαίνετε ἔμπροσθεν· ἀλλὰ ζητῶ ἀκόμη καὶ τὸ να ἐπισκοπῆτε, ἵνα τὸ να ἐπισκέπτεσθε, καὶ να βοηθῆτε ὡσὰν ἀσθεῶν (τὸ γὰρ ἐπισκέπτεσθαι ἐπὶ τῶν ἀσθεῶν λέγεται) ἐκείνους ὅπῃ μείνεν ὀπίσω ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, καὶ εἶναι ἐκκλινῆς ἀπὸ τῆς χάριτος τῆς Θεῶ· καὶ κἂν εἴας μόνος τύχη να ᾖναι ἔπος, ἐσθῆς μὲν ἀμελήτε αὐτὸν· χάριν δὲ Θεῶ, τὴν πῆσιν λέγει, καὶ τὴν καλῶς πολιτείαν, καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, δι' ὅ,τι αὐτὰ ὅλα εἶναι ἐνεργήματα τῆς χάριτος τῆς Θεῶ.

„Μή τις ρίζα πικρίας αὐτῶ φύσσα, ἐνοχλῇ“.

Τὸ ρητὸν τὸτο δίδεσκειται εἰς τὸ Δευτερονόμιον ἔχον ἔπω· „μή τις ἔσιν ἐν ὑμῖν ρίζα αὐτῶ φύσσα ἐν χολῇ καὶ πικρίᾳ“ (Δευτερ. 18.) λέγει δὲ τὸτο ὅ,τε Μωϋσῆς, καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν δένδρων· τὸτο δὲ εἰς ἄλλο μέρος παρομοιάζει ὁ ἴδιος Παῦλος μὲ τὸ προζύμι λέγων· „μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ“ (ἀ. Κορ. 5. 6.) Τὸ νόημα λοιπὸν τῶν λόγων τῶν εἶναι αὐτὸ, ὅτι αὐτὸ ᾖναι κινεῖσας πονηρὸς ἀπὸ λόγου σας, ἅς μὴ συγχωρῆται να βλάβῃ καὶ τὰς ἄλλας μὲ τὴν πονηρίαν τε, ἀλλὰ ἅς κόπτεται ἡ ρίζα τῆς πικρίας τε, ἥτοι τῆς ἀμαρτίας τε, διὰ να μὴ γεννήσῃ βλαστὰς, ἵνα διὰ να μὴ κάμῃ καὶ ἄλλας παρομοίας τε εἰς τὴν ἀμαρτίαν (1). Ὅτι δὲ ἡ ἀμαρτία εἶναι πικρὰ, ἡ μᾶλλον εἰπεῖν, ὅτι δὲν εἶναι ἄλλο πικρότερον ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, τὸτο τὸ ἠξέδρασιν ἐκεῖνοι οἱ ἀμαρτωλοὶ, ὅπῃ καταπίκνυνται καὶ ξηραίνονται ἀπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως, ἀφ' ἧς πράξεν τὴν ἀμαρτίαν (2). Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, ὅτι δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος τὴν ἀμαρτίαν πικρὰν ρίζαν, ἀλλὰ πικρίας ρίζαν· διὰ τί ἡ πικρὰ ρίζα, εἶναι δυνατὸν να κάμῃ καρποὺς γλυκεῖς· ἡ δὲ ρίζα, ἥτοι ἡ πηγὴ καὶ ὑπόθεσις τῆς πικρίας, ὅποια εἶναι ἡ ἀμαρτία, αὐτὴ δὲν εἶναι δυνατὸν ποτε να γεννήσῃ καρπὸν γλυκεῖν.

„Καὶ διὰ ταύτης μιανθῶσι πολλοί“.

Επειδὴ οἱ ἀμελεῖς καὶ ῥάθυμοι Χριστιανοί, ὅταν βλέπουν τὰς ποιηρὰς ἀμαρτάνοντας, ἔρχονται εἰς ζῆλον καὶ μίμησιν αὐτῶν, καὶ ἀκολούθως μιαινόμενοι καὶ ἀκάθαρτοι γίνονται κατὰ τὴν

(1) Διὰ τὸτο καὶ ὁ Θεοφόρος Ἰγνατίος περὶ τῶν τοιούτων πικρῶν ριζῶν καὶ βοτανῶν ἔγραψεν ἐν τῇ πρὸς Τραλλησίου Ἐπιστολῇ· „παρακαλῶ ὑμᾶς καὶ ἐγὼ, ἀλλ' ἡ χάρις τῆς Κυρίας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μόνῃ τῇ Χριστιανικῇ τροφῇ χρῆσθαι· ἀλλοτρίας δὲ βοτάνης ἀπέχεσθαι, ἥτις ἐστὶν αἵρεσις· παρεμπληκτικὸν γὰρ Ἰησοῦν Χριστὸν καταχρῆσιν δυνάμενοι, ὡσπερ οἱ θανάσιμον φάρμακον διδόντες μετ' οἰνομέλιτος, ὅπερ ὁ ἀγνῶν, ἠδὲ καὶ λαμβάνων φυλάσσει· καὶ πάλιν ἐν τῇ αὐτῇ „φύγετε πάντες κακὰς παραφρονας πάντες γυνώσκοντας καρπὸν θανάτου· καὶ ἐάν γινώσκῃτε, παραφροτικὰ ἀποδύνασθε· ὅσοι γὰρ ἐκ ἐσθῆς φυτεῖα τῶ

„Πνεύματος“· Καὶ ἐν τῇ πρὸς Φιλαδελφεὺς γράφει· „ἀπέχεσθε τῶν κακῶν βοτανῶν, ὧν Χριστὸς Ἰησοῦς ὁ γεωργὸς, διὰ τοῦ μὴ εἶναι αὐτὸς φυτεῖαν τῆς Πατρὸς“· Ὁ δὲ Θεοδόχος λέγει „ρίζαν δὲ πικρίαν, καὶ πᾶσι πονηρὰ δόγματα, καὶ τὸν διεφθαρμένον ἀνόμασε βίον“.

(2) Ὅθεν ἔπει καὶ ὁ Σολομὼν· „μέλι γὰρ ἀποσάξῃ ἀπὸ χαλῶν γυναικῶν πόρνης, ἡ πρὸς κινεῶν λιπαίνει τὸν φάρυγγα, ὑπερὸν μὲν σοὶ πικρότερον χορῆς ὀδύνης“ (Παροιμ. 5. 4.) Καὶ ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτὸς λέγει· „Καὶ ἐρῶ πικρότερον ὑπὲρ θανάτου· σὺ τὴν γυναικα, ἥτις ἐστὶ θνήσκουσα, καὶ σαγνῶναι καρδίαν αὐτῆς, δεσμός ἐστι χεῖρας αὐτῆς“ (Ἐκκλ. 7. 26.)

τῷ ψυχῶ· διὰ τὸ λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἅς ἐκκόπωνται αἱ τοιαῦται ρίζαι τῆς ἁμαρτίας, διὰ νὰ μὴ βλαστάνῃ τοιαύτης θανατηφόρου καρπῆς.

16. „Μή τις πόρνος, ἢ βέβηλος ὡς Ἡσαῦ ὅς αὐτὶ βρώσεως μιᾶς, ἀπέδοτο τὰ πρωτόκκια αὐτῷ“. (Γεν. κέ. 32.)

Δυνά λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁ Ἡσαῦ ἦτον πόρνος· ὅθεν ἀφ' οὗ ἐστὶ ὡ ἀναγνώσα, ἀναγνώσης τὸ „μή τις πόρνος“, εἴσα, ἦγεν ἔπος ἀνάγνωσι, ἅς μὴ ἦναι κἀνέας πόρνος ἀνάμεσα εἰς ἐσᾶς· αἰνιγματωδῶς δὲ φανέρονται ὁ Ἀπόστολος μὲ τὸν λόγον τῶν μερικῆς Χειρσιανῶς πόρνος, τῶς ὁποῖας δὲν θέλει νὰ ἐλέγξῃ· ἀλλὰ καμόνεται πῶς δὲν τῶς ἤξεύρει, διὰ νὰ τῶς διορθώσῃ. Ἐπειτα ἀπὸ ἄλλω ἀρχῇ ἀνάγνωσον τὸ „ἢ βέβηλος ὡς Ἡσαῦ“ ἦγον ἅς μὴ ἦναι κἀνέας Χειρσιανῶς ἀναμεταξύσας γαστερίμαργος, κοσμικὰ φρονῶν, βεβηλότων τας ἢ καταπατῶντας τὰ τῷ Πνεύματος χαρίσματα· διὰ τὴ καὶ ὁ Ἡσαῦ ἐβεβήλωσεν, ἦγεν ἐπώλησε τῷ πατρὶ Θεῷ δοθεῖσαν εἰς αὐτὸν τιμὴν τῶν πρωτοτοκίων, ἢ τῷ ἐπώλησε διὰ οὗ αὐτελὲς φαγητόν· τὸ δὲ εἶναι βεβήλωσις, ὅταν τινὰς καταφρονῇ τὰ θεῖα πράγματα. Δείχνει δὲ εἰς αὐτὸς πόσον κακὸν εἶναι ἡ ἀμέλεια ἢ ῥαθυμία· διότι ὁ Ἡσαῦ ὁ πρῶτος ὦν υἱὸς τῷ Ἰακώβ, ὕστερος γέγονε, μὲ τὸ νὰ ὀλιγοψύχησεν, ἢ δὲ αὐτὶσάθῃ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς βρώσεως τῆς ἐφημέρης φακῆς (1).

17. „Ἰξε γὰρ ὅτι καὶ μετέπατα θέλων κληρονομήσαι τὴν ὀλογίαν, ἀπέδοκιμάσθη“. (Γεν. κζ'. 37.)

Ηξεύρετε, λέγει, Χειρσιανοί, ὅτι ὁ Ἡσαῦ, ἀφ' οὗ ἐπώλησε τὰ πρωτοτοκία τῷ εἰς τὸν Ἰακώβ, ὕστερον θέλωντας νὰ κληρονομήσῃ ὡς πρωτότοκος τῷ ὀλογίαν τῷ πατρί τῷ Ἰσαὰκ, ἀπέδοκιμάσθη παρ' αὐτοῦ· τὸ μὲν ἐν πρῶτον ἀπέδοκιμάσθη ὁ Ἡσαῦ ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἔγινεν αἴτιος τῷ νὰ ἀπατηθῇ ὁ Ἰσαὰκ, ἢ νὰ ὀλογήσῃ τὸν Ἰακώβ ὡς πρωτότοκον, αὐτὶ τῷ Ἡσαῦ· ὕστερον δὲ, ὅταν ὁ Ἡσαῦ ἦλθε ἢ ἐζήτει τῷ ὀλογίαν, ἀπέδοκιμάσθη ἢ ἀπὸ τὸν πατέρα τῷ· ἢ ἢ τότε ἀπέδοκιμάσθη ἢ ἀπὸ τῶς δύο, καὶ ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἀπὸ τὸν Ἰσαὰκ· φανερὸν γὰρ εἶναι ὅτι ἢ ὁ Ἰσαὰκ ἀπέδοκίμασε τὸν Ἡσαῦ, διὰ τὴ ἔττι ἦτον τὸ θέλημα τῷ Θεῷ· εἶπε γὰρ πρὸς αὐτόν· „εἰ κύριον αὐτὸν πεποίηκάς, ἢ πάντας τῶς „ἀδελφῆς αὐτῷ, πεποίηκα αὐτῷ οἰκέτας, σίτω ἢ ὄνῳ ἐσθήξω αὐτόν, σοὶ δὲ τί ποιήσω, „τέκνον“; (Γεν. κζ'. 37.)

„(Μετανοίας γὰρ τόπον εἶχε εὔρε) καὶ τοι μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτῷ“.

Αράγε μήπως μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἀναίρει ὁ Ἀπόστολος τῷ μετανοίαν; καὶ ἀποκρινόμεθα ὅτι ὄχι· μὴ γένοιτο! ἢ πῶς λοιπὸν λέγει ὅτι ὁ Ἡσαῦ δὲν εἰρήκε τόπον μετανοίας, ἢ μόνον ὅπῃ ἐζήτησεν αὐτῷ μὲ τὰ δάκρυα; Καὶ λέγομεν, ὅτι πρῶτον μὲν, ὡ ἀδελφῆ, τὸ, αὐτῷ, δὲν πρέπει νὰ νοῆς τῷ μετανοίαν, ἀλλὰ τῷ ὀλογίαν· διὰ μέσε δὲ, πρέπει νὰ νοῆς τὸ, „μετανοίας ᾧ τόπον εἶχε εὔρε“· τὸ δὲ ὅλον ὁμαλῶς ἀναγινωσκόμενον εἶναι τὸ „Ἰξε γὰρ ὅτι ἢ μετέπατα θέλων κληρονομήσαι τῷ ὀλογίαν, ἀπέδοκιμάσθη, καὶ τοι μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτῷ“· (μετανοίας ᾧ τόπον οὐχ' εὔρεν) ἔπειτα δὲ λέγομεν σοι, ὅτι καὶ ἐζήτησε μὲν ὁ Ἡσαῦ τῷ μετανοίαν, δὲν τῷ ἐζήτησε δὲ ἀληθῶς, ἢ καθῶς πρέπει· δι' οὗ, τὴ ποίας ἀληθινῆς μετανοίας σημεῖον ἦτον, τὸ νὰ φυλάττῃ αὐτὸς εἰς τῷ καρδίαν

(1) Οὕτω γὰρ λέγει ἡ Γραφή· „ἦλθε δὲ Ἰακώβ ἐφ' ἡμέρας, ἦλθε δὲ Ἡσαῦ ἐκ τῷ πεδίου ἐκλήπων“ καὶ ἦπεν Ἡσαῦ τῷ Ἰακώβ· γευσόν με ἀπὸ τῷ ἐφ' ἡμέρας πῶς πύρρον ἔσται, ὅτι ἐκλήπων· διὰ αὐτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτῷ Ἐδῶμ (ὅπερ δηλοῖ πυρρὸς ἢ κόκκινος)· εἶπε δὲ Ἰακώβ τῷ Ἡσαῦ· ἀπόδος μοι σήμερον, πῶς πρωτοτοκία σου ἐμοί· καὶ ἔπεν Ἡσαῦ· ἰδοὺ ἐγώ

παρέδομαι τελευτῶν, ἢ ἵνα τί μοι ταῦτα πῶς πρωτοτοκία; καὶ ἔπεν αὐτῷ ὁ Ἰακώβ· ὁμοσόν μοι σήμερον, ἢ ὁμοσεν αὐτῷ· ἀπέδοτο δὲ Ἡσαῦ πῶς πρωτοτοκία τῷ Ἰακώβ, Ἰακώβ δὲ ἔδωκε τῷ Ἡσαῦ ἄρτον καὶ ἐφ' ἡμέρας φακῆ· καὶ ἔφαγε, καὶ ἐπῆε, καὶ ἀνάστα ὡχέτο, καὶ ἐφάνισεν Ἡσαῦ πῶς πρωτοτοκία αὐτῷ“. (Γεν. κέ. 29.)

διὰ τὸ ὕψερρον πάθος κατὰ τὰ ἀδελφεῖς τε, καὶ νὰ ζητῇ νὰ τὸν θανατώσῃ; ἔγω γὰρ γράφει περὶ αὐτῆς ἡ θεία Γραφή· „Καὶ ἐπειότει Ἡσαὺ τῷ Ἰακώβ περὶ τῆς δόλογίας, ἥς δόλο- „ γησεν αὐτὸν ὁ πατήρ αὐτῆς· εἶπε δὲ Ἡσαὺ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῆς· ἐγγισάτωσαν αἱ ἡμέραι „ τῆς πένθους τῆς πατρός μου, ἵνα ἀποκτείνω Ἰακώβ τὸν ἀδελφόν μου“· (Γεν. κζ'. 41.) ὥστε διὰ τὸτο δὲν εὗρεκε τὸπον μετανοίας, διὰ τὸ δὲν ἐζήτησεν αὐτὴν καθὼς ἔπρεπε· δι- „ ἔτι, ἀγκαλὰ καὶ δάκρυα ἔχυσεν „ ἀνεβόησε γάρ φησιν Ἡσαὺ φωνῇ, καὶ ἔκλαυσε“· (Γεν. κζ'. 39.) ἀλλὰ τὰ δάκρυά τε δὲν ἦτον δάκρυα μετανοίας, ἀλλὰ δάκρυα φθόνου καὶ πικρίας, μετὰ τὸ νὰ μὴ ὑπέφερον, ἔτε ἔσεργε νὰ φωνῇ ὁ ἀδελφός τε πρῶτος αὐτῆς καὶ ἀνώ- „ πτερος. Γενῶνται γὰρ μερικαῖς φοραῖς καὶ ἀπὸ τῶν πολλῶν πικρίαν δάκρυα (1), καθὼς „ ἡ λύπη τῆς Κάιν, ἦτον λύπη μετανοίας, ἀλλὰ φθόνου· „ ἐλυπήθη γάρ φησι Κάιν λίαν, „ καὶ συνώπασε τῷ προσώπῳ αὐτῆς“· (Γεν. δ'. 5.) ἦσαν δὲ ἐλυπήθη διὰ τὸ ἐμετανόησεν εἰς „ τὴν κακίαν, ὅπως ἔκαμε, καὶ ἐπρόσφερον εἰς τὸν Θεὸν τὰς δότελεσέρας καρπῆς, ἀλλὰ ἐλυ- „ πήθη ἀπὸ τὸν φθόνον τε· διὰ τὸ ὁ Θεός, ἐδέχθη μὲν τὰ δῶρα τὰ ἀδελφεῖς τε Ἀβελ, τὰς „ δὲ ἐδικὰς τε θυσίας δὲν ἐδέχθη.

Ὅτι δὲ ὁ Κάιν ἐλυπήθη ἀπὸ τὸν φθόνον τῶ ἀδελφεῖς τε, καὶ ἔχει ἀπὸ μετάνοιαν, ἐφανέ- „ ρωσεν ὁ ὕψερρον παρ' αὐτῆς γενοιάς φόνος τῶ ἀδελφεῖς του· ἡ λοιπὸν νοεῖται τὸ ρητὸν τὸτο „ ἔττι, καθὼς τὸ ἐξηγήσαμεν· ἡ μετὰ λόγια ταῦτα ὁ Θεὸς Παῦλος σοφώτατα φοβίζει „ ἐκείνους, ὅπως ἀκόμη εἰς τὴν ἀμαρτίαν δὲν ἔπεσαν, λέγων, ὅτι εἰς τὰ μεγάλα ἀμαρτή- „ ματα τόπος μετανοίας δὲν εἶναι· κάμνει δὲ τὸτο οἰκονομικῶς, ἵνα μετὰ τὸν φόβον, προφυ- „ λάξῃ αὐτοὺς διὰ νὰ μὴ πέσῃν εἰς τὴν ἀμαρτίαν· ὅταν δὲ πάλιν ἰδῇ τινὰς πῶς ἔπεσον εἰς „ τὴν ἀμαρτίαν, τότε ἀντιστρόφως ἀνακαλεῖται αὐτοὺς εἰς τὴν μετάνοιαν, διὰ νὰ μὴν ἔλθωσι „ εἰς ἀπόγνωσιν· καθὼς καὶ τὰς Γαλάτας πεσόντας εἰς τὸν Ἰουδαϊσμόν, ἀνακαλεῖται εἰς τὴν „ μετάνοιαν λέγων· „ πενήτα με, ἔς πάλιν ὠδίνω, ἄχρεις ἔ μορφώθη Χριστὸς ἐν ὑμῖν“· (Γαλ. δ'. 19.) τὰ ὅποια ρητὰ τέτα ὥρα τὴν ἐρμηνείαν καὶ ὑποσημείωσιν. Δὲν ἀποβάλλει „ λοιπὸν ὁ Παῦλος ἐδῶ τὴν μετάνοιαν, ἀλλὰ ἀσφαλίζει καὶ προφυλάττει τὰς ἐξ Ἑβραίων „ Χριστιανούς, διὰ νὰ μὴ πέσῃν εἰς ἀμαρτίαν.

18. „Οὐ γὰρ προσεληλύθατε ψηλαφωμένῳ Ὁρει, καὶ κεκαυμένῳ πυ- „ ρὶ, καὶ γνώφῳ, καὶ σκοτόφῳ, καὶ θυέλλῃ, καὶ σάλπιγγος ἤχῳ“.

Εἰς τῇ Ἐξόδῳ γέγραπται „ἐγνόετο δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γενηθῆναι πρὸς ὄρθρον, καὶ „ ἐγνόοντο φωναὶ καὶ αἰσραπαὶ, καὶ νεφέλη γνωφώδης ἐπ' ὄρεσι Σινᾶ· φωνὴ τῆς σάλπιγγος ἤχει „ μέγα, καὶ ἐπληθύθη πᾶς ὁ λαὸς ἐν τῇ παρεμβολῇ“· (Ἐξ. ιθ'. 16.) μετὰ λόγια δὲ „ ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ αἰσίως δὲν ὑπομένουν μετὰ εὐχαριστίας τὰς „ θλίψεις καὶ πειρασμούς, ἀλλὰ ἀπιστοῦσιν εἰς τὸν ἐπαγγελάμενον Χριστὸν, εἶναι ὑπόδηκοι εἰς „ με-

(1) Ἐδήλωσε δὲ καὶ ἡ θεία Γραφή, ὅτι ἀπὸ τῶν „ πολλῶν πικρίαν καὶ τὸν θυμὸν καὶ τὸν φθόνον ἔκλαυ- „ σεν ὁ Ἡσαὺ, εἰπὼσα· „ ἐγνόετο δὲ ἡνίκά ἤκουσε τὰ „ ῥήματα Ἡσαὺ Ἰσαὰκ τῷ πατρί αὐτῆς, ἀνεβόησε φωνῇ „ μέγαν καὶ πικρὰν σφόδρα“· (Γεν. κζ'. 34.) ὅπερ ἐρμηνεύων ὁ θεὸς Χρυσόστομος λέγει· „τί ἐστὶ „ φωνὴ μέγαν καὶ σφόδρα καὶ πικρὰ; τὸν θυμὸν ἡνι- „ ξασθὲν διὰ τοῦ ῥήματος, καὶ τῆς ὀργῆς, ἥς ἐπληρώθη „ αὐτὸς μαδῶν, πῶν ὑπερβολῶν“· Ἀλλὰ καὶ ὁ Προκό- „ πιος οὕτω φησὶν· „οὐκ ἐπὶ τῷ μὴ τυχάναι τῶν δόλο- „ γῶν, ἔγω δυσχεραίνει, ὡς ἐπὶ τῷ τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς „ ἀξιώθηναι· βέλκωνος γὰρ ὢν, ἐπιμελέστερον προκρίνει „ τῆς ἰδίας ἀφελείας πῶν ἐκένε ζήμιαν“· (Σελ. 339. „ πῶς Παντιπτόχῳ) Καὶ αἰσχυρὸν δὲ ὁ αὐτὸς Προκόπιος „ λέγει, ἐρμηνεύων τὸ ρητὸν πῶς τὸ Ἀποστόλου· „μετα- „ νοίας γὰρ ὅσον ἔχ' εὖρε· ἔ γὰρ ὃν διὰ τὸν τρόπον τὸν „ δόλογον ἐζήτησε, καὶ τοι μετὰ δακρύων δόξας πῶς „ ποιεῖν· οὐ γὰρ ὡς ἀνάξιος γεγονώς ἐλυπήθη· ἀλλ' ὡς „ μὴ τυχόν αὐτῆς, μὴ πρὸς ἀξίαν ἐποιμασάμενος“.

(Σελ. 927. τῆς Πεντιπτόχῳ) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἁ- „ πό φησὶ· „μετανοίας γὰρ ὅσον ἔχ' εὖρε, αἰτὶ τῷ „ ὡς εὖρε τῷ τῆς μετανοίας ὁδόν, καὶ ἐδρήνησεν „ ἐφ' οἷς κακῶς ἐβυλεύαστο· ὠδύρετο δὲ ὁ τῷ ἀμαρ- „ τῶν, ἀλλὰ τῷ τῷ Ἰακώβ ἐκκλησίαν, καὶ μαρτυρῇ „ τὰ ῥήματα· „ἐγγισάτω γὰρ ἐφ' αἱ ἡμέραι τῆς πέν- „ θους τῆς πατρός μου, ἵνα ἀποκτείνω Ἰακώβ τὸν ἀδελ- „ φόν μου“· ἔχ' ἀπλῶς δὲ τῶν κατὰ τὸν Ἡσαὺ ἐμνη- „ μόνευσεν ὁ θῆος Ἀπόστολος, ἀλλὰ διδάσκων, ὡς καὶ „ ἐκείνος φωτιστοκὸς ὢν, διὰ γαστριμαργίαν καὶ μοχθη- „ ρίαν ἀπεσερήθη τῆς δόλογίας· Καὶ Ἰουδαῖοι τοῖς πρῶ- „ τοκίοις ἀετιμωμένοι, καὶ τοῖς περὶ τοῖς πῶ νόμου „ διὰ γαστριμαργίαν διδωμένοι, τῆς σωτηρίας ἐξέτε- „ ρον· τὰ δὲ Ἐδνη, ὁ νέος λαὸς, ὁ τύπος ὁ Ἰακώβ, „ τῶν φωτιστοκίων ἀπῆλυσεν· Παρεγγυὰ ποῖναι τοῖς ἐξ „ Ἰουδαίων πεπιστευκόσι, μὴ τοῦ φωτιστοκῆ τῷ πε- „ ραινομένῳ παραζηλώσαι, ἀλλὰ τῆς πῶ νεωτέρου λαοῦ „ μεταλαχέειν δόλογίας“.

μεγαλιτέραν κόλασιν, ἀπὸ τῆς Ἑβραϊκῆς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Καὶ βλέπε, ἀγαπητέ, πῶς κάμνει πῶν σύγκειται· διὰ τὴν αὐτὴν εἰδείξε πρότερον μὲ πολλὰ παραδείγματα τὴν ὑπεροχὴν ὅπως ἔχει ἡ Νέα Γραφή ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς, πῶρα ἐδῶ βάλλει τὰ μεγάλα καὶ θαυμαστά πράγματα ὅπως ἦτον κοινὰ εἰς τῆς παλαιᾶς Ἰουδαίας, ἀπὸ τῶν ὁποῖα μάλιστα ἦτον τὸ ὅρος τῆς Σινᾶ, καὶ δείχνει πῶς εἶναι αὐτὰ μικρά, καὶ ὄχι ἀξιόλογα, συγκρινόμενα μὲ τὰ πράγματα τῆς Νέας Διαθήκης· διότι εἰς τὸ Σινᾶ ὅρος, λέγει, ἦτον φαντασία πολλὴ τῶν ὀφθαλμῶν, πρὸς ἐκπληξιν, καὶ φόβον, καὶ θαυμασμόν τῶν ὑπὸ τῶν λαῶν τῶν Ἑβραίων· ἐκεῖ μὲν γὰρ εἰς τὸ Σινᾶ ἐφαίνετο φωτιά, διὰ τὴν φανερωθῆναι μὲ αὐτῇ πῶς ὁ νομοθέτης Θεὸς ἔχει δυνάμειν νὰ καίῃ καὶ νὰ παιδίσκῃ τὰς κακὰς, καὶ ἀκολούθως διὰ τὴν φανῇ εἰς τῆς Ἑβραίων πῶς εἶναι φοβερός καὶ τρομερός· ἐκεῖ εἰς τὸ Σινᾶ ἐφαίνετο γνόφος καὶ σκότος, διὰ τὴν εἰκονίσῃ τὸ συνεισπιασμένον καὶ σκοτεινὸν γράμμα τῆς παλαιᾶς νόμου· διότι αὐτὸς ὁ παλαιὸς νόμος ἦτον τύπος, φανερόν ἐστι ὁ τύπος αὐτὸς ἔμμενον ἀσαφὲς καὶ σκοτεινός, καὶ δὲ ἐγνώριζε τινὰς τὴν διηλοῖ, ἕως οὗ ἦλθεν ἡ ἀλήθεια. Ὁ γνόφος καὶ τὸ σκότος τὸ ἐπὶ τῆς Σινᾶ φαινόμενον, εἰκονίζον ἀκόμη καὶ τὸ ἀόρατον τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ καὶ ἀκατάληπτον· λέγει γὰρ ὁ Δαβὶδ, „Καὶ ἐκλήνυσεν οὐρανὸν καὶ κατέβη, καὶ γνόφος ὑπὸ τὰς πόδας αὐτοῦ“ (Ψαλμ. 124. 9.) ἡ δὲ θύελλα, ἣτις εἶναι μία ὀρμητικὴ συστροφή ἀέμε, ἐξύπνια τὰς ἀμελεῖς καὶ ῥαθυμὰς Ἑβραίας, καὶ ἐπαραινέει αὐτὰς εἰς τὸ νὰ προσέχων· αἱ δὲ σάλπιγγες αἱ εἰς τὸ ὅρος Σινᾶ ἀκούσκειν, ἐφάνερον ὅτι εἶναι παρὰ τὸν Βασιλῆα τῶν ἀπάντων Θεός· ἐπειδὴ οἱ Βασιλεῖς ἔχον συνήθειαν νὰ συντροφεύωνται μὲ ἡχητικὰς σάλπιγγας· διὰ τὸ καὶ εἰς τὴν δούτεραν παρουσίαν καὶ ἐλθούσιν τῶν Χριστῶν, σάλπιγγες ἔχον νὰ ἡχήσω, διὰ τὴν φανερωθῇ ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Βασιλεὺς (1).

19. „Καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκούσαντες παρητήσαντο μὴ προσε-
„θῶμαι αὐτοῖς λόγον“.

Ὅταν ὁ Θεὸς ἔδιδε τὸν νόμον εἰς τὸν Μωϋσῆν, ἦκεν ὁ λαὸς ὅτι ἐλάλει ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν, διὰ τὴν γυνὴ ἀξιόπιστος ἡ νομοθεσία, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν μὴ νομίσκειν οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι πᾶς λόγια καὶ ὁ νόμος ἦτον τῶν Μωϋσέως, καὶ ὄχι τῶν Θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ ἦτον βέβαια φοβερὰ καὶ βροντώδης, ἡ δὲ φωνὴ τῶν Μωϋσέως, ἦτον ἰσχυρὴ καὶ λεπτὴ, διὰ τὸ οἱ ἀκούοντες Ἰουδαῖοι ἐπαινεῖσαν τὸ νὰ ἀκούον τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐζήτησαν νὰ ἀκούον τὴν φωνὴν τοῦ Μωϋσέως, καθὼς λέγει ἡ Θεία Γραφή· „Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἑώρα τὴν φωνὴν, καὶ τὰς λαμπάδας, καὶ τὴν φωνὴν τῆς σάλπιγγος, καὶ τὸ ὅρος τὸ καπνίζον· φοβηθέντες δὲ πᾶς ὁ λαὸς, ἔστησαν μακρόθεν· καὶ εἶπαν πρὸς Μωϋσῆν· λάλησον σὺ ἡμῖν, καὶ μὴ λα-
„λείπω πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεός, μὴ ἀποθαύωμεν“ (Ἐξ. κ'. 18.) (2)

20. „Οὐκ

(1) Σημειώμεν ἐδῶ, ὅτι ὁ θεσπέσιος μελωδὸς Κοσμάς ἐρανισθὲς ἀπὸ τοῦ ῥητὸν πᾶσι, ἐμελῶργησε τὸ ἐν τῇ ὁδῷ ᾠδῇ τοῦ α'. Κανόνος τῆς Πεντηκостῆς Τροπαρίου πρὸς λέγον· „οἱ μὴ διγομενὲς προβαίνοντες ἐν ὅρῳ, μὴ πεφοβηκότες πῦρ δηματοῦν, δεῦτε καὶ εἰσὶν ἐν τῇ ὁρῇ Σινᾶ, ἐν πόλει ζώντος Θεοῦ, πινόμενοι πόροις μαθηταῖς νῦν συγχωρεῖντες“. Τοῦτο δὲ τὸ τροπαρίου θαυμάζω πῶς ὁ σοφιστικὸς Θεόδωρος ὁ πατωχὸς Πρόδρομος ὁ πᾶν ἁσματικὸν Κανόνων ἐρμηνεύσας, δὲν ἠρμηνεύσας κατὰ τὴν αὐτοῦ μεγάλῃ σοφίαν καὶ σύνεσιν· τὸ γὰρ μὴ διγομενὲς, ἀντὶ τοῦ ἀδίκῳ ἐνόησε· διὸ καὶ δὲν σαφηνίζεται καλῶς τὸ νόημα. Τὸ διγομενὲς λοιπὸν εἶναι, ἀντὶ τοῦ, φηλαφόμενους, πατημένους, καὶ ἀπλῶς αἰσθητῶ καὶ ὁρατῶ, καθὼς λέγει ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος· τὸ δὲ νόημα τῶν τροπαρίων ὅλον ποιῶν εἶναι· ἡμᾶς οἱ Χριστιανοὶ ὅπως δὲν προβαίνοντες εἰς φηλαφόμενον καὶ αἰσθητὸν ὅρος τοῦ Σινᾶ, μηδὲ φοβόμενοι τὸν δηματοῦν πῦρ τὸ ἐπὶ τῆς Σινᾶ καίον ποτε, ἐλάττω καὶ αἱ εἰσάγωμεν εἰς τὸ νοητὸν ὅρος τῆς Σινᾶ, καὶ εἰς τὴν νοητὴν Πόλιν τοῦ Θεοῦ, δηλαδή εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, συγχωρεῖντες μὲ τοὺς πινόμε-

ταφοὺς μαθητὰς· ὅπου δὲ γράφεται τὸ σοῦτον τροπαρίου· „ὡς μὴ διγομενὲς“ τυπογραφικὸν σφάλμα εἶναι· ὁ γὰρ ἀκολουθεῖ ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ τῶν τροπαρίων μὲ τὴν ἀκροστιχίδα.

(2) Ἀπορία εἶναι, διὰ τί ὁ μὲν Ἀπόστολος ἐδῶ ἀπὸ τοῦ εἰς μέρος λέγει, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἠκούσαν τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ Δεύτερον ἀπὸ τοῦ ἄλλου· „Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς ὑμᾶς ἐκ μέσων πυρὸς φωνῇ ῥημάτων, ἣν ὑμεῖς ἠκούσατε, καὶ ὁμοίωμα οὐκ ἔδετε, ἀλλ' ἡ φωνὴ“ (Δευτερ. δ'. 12.) Ὁ δὲ Κύριος λέγει τὸ ἐναντίον εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον πρὸς τὰς Ἰουδαίας· „Καὶ ὁ πέμψας με Πατήρ αὐτός μεμαρτύρηκε περὶ ἐμοῦ· οὕτως φωνῇ αὐτοῦ ἠκούσατε, πᾶποτε, ὅτε εἶδον αὐτὸν εὐράκατε“ (Ἰωάν. ε'. 37.) Εἰς λύσιν τῆς ἀπορίας ταύτης τινὲς μετὰ λέγειν, ὅτι ἡ φωνὴ, ὅπως ἠκούσαν οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὸ Σινᾶ ὅρος, δὲν ἦτον φωνὴ τοῦ Θεοῦ ἀμέσως, ἀλλὰ ἐνός Ἀγγέλου, ἡ πολλῶν Ἀγγέλων διακονήσαντων εἰς τὴν δόξιν τοῦ νόμου, οἵτινες ἔφερον πρὸς ὅσον Θεοῦ. Καὶ ὅρα περὶ τὴν τὴν ὑπόσημινον εἰς τὸ ε'. κεφάλαιον τῆς παρῶσης Ἐπιστολῆς σίχ. 13. ἦγον τοῦ ῥητοῦ· „τῷ γὰρ Ἀβραάμ ἐπαγγηλά-

„μενος

20. „Οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ διασελλόμενον“.

Ητοι τὸ διαλαλέμενον παρὰ τῷ Θεῷ δὲν ἐδύνατο οἱ Ἑβραῖοι νὰ ὑποφέρναι μὲ τὰ αὐτίων, διὰ τὴν ἵπτον φοβερόν. Καὶ λοιπὸν μὲ τὸ νὰ μὴ ὑδύνατο οἱ Ἑβραῖοι νὰ ὑποφέρναι τὴν φοβεράν φωνὴν τῷ Θεῷ, διὰ τὸ ἐγίναν αἱτίοι νὰ φανῇ ὁ Υἱὸς τῷ Θεῷ μὲ ἀνθρωπίνῳ σάρκα εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ γαίῃ εἰς αὐτὰς χωρητὸς καὶ ὑποφερτὸς.

„Καὶν θηρίον θίγη τῷ ὄρει, λιθοβοληθήσεται (Ἐξ. ιθ'. 12.)

21. „Καὶ ἔτω φοβερόν ὡς τὸ φανταζόμενον“.

Καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος τὴν ὑπεροχὴν, ὅπως ἔχει ἡ Νέα Διαθήκη ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς· διότι ἡ μεν Παλαιά, καὶ μόνον ὅπως δὲν εἶχε κἀνέστα μέγαλον καὶ θαυμαστόν, καὶ ποιῶν παρόμοιον, καθὼς εἶχεν ἡ Νέα, ὅμως ἦν πῶς φοβερά, ὥστε ὅπως ἔτε θηρίον, ἦν κτήνος, ἐσυγχωρεῖτο νὰ ἐγγίῃ κοντὰ εἰς τὸ ὄρος· „προσέχετε γὰρ ἑαυτοῖς“ (ἔλεγεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Μωϋσῆν νὰ εἰπῇ τῷ λαῷ) τὰ ἀναβλῶναι εἰς τὸ ὄρος, καὶ θίγειν τι, αὐτὰ· πᾶς ὁ ἀψάμενος τῷ ὄρει θανάτῳ τελευτήσει· ἐχ' ἄφεται αὐτῷ χεῖρ· ἐν γὰρ λίθοις λιθοβοληθήσεται, ἢ βολίδι καταποξέσθεται· εἰάν τε κτήνος, εἰάν τε ἄνθρωπος, οὐ ζήσει-

22. „μενος ὁ Θεός“· κτ. Ἄλλοι δὲ λέγουν, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἤκουον μεν τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, μὲ πὺν ἦσαν δὲ αὐτὴν φοβερά ὡς βροντὴ, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ διακρίνουν τί λέγει ἡ φωνή· ταυτὸν ἔπαιν ἄνθρωπον μεν φωνὴν ἤκουσαν, ἄνθρωπον δὲ καὶ διακεκαμμένῳ φωνὴν δὲν ἤκουσαν· διὰ τὸτο καὶ ἔλεγον εἰς τὸν Μωϋσῆν· „λαλήσαν“ σὺ ἡμῖν, καὶ μὴ λαλήσω πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεός, μὴ ἀποθάνωμεν“· (Ἐξ. κ'. 18.) Καθὼς εἶπα ποιῶντον ἐσυνέβη καὶ εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου· οἱ τινες, ὅταν ὁ Παῦλος ἤκουσε τὴν θῆαν φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, πὺν λέγουν· „Σαὺλ Σαὺλ τί με διάκει“; ἤκουσαν μεν τὴν φωνὴν ταύτην, ἄνθρωπος ὅμως, καὶ ὡσαν μίαν βροντὴν, δὲν ἐδιάκριαν δὲ τί ἔλεγεν ἡ φωνὴ αὕτη. Διὰ τὸτο καὶ αἱ Πράξεις γράφουν εἰς εἶσα μεν μέρος ὅτι ἤκουσαν τὴν φωνὴν· „οἱ δὲ ἄνδρες οἱ σωσθέντες αὐτῷ ἐσῆκισαν ἐννοεῖ, ἀκούοντες μὲν καὶ φωνῆς, μηδὲν δὲ θεωροῦντες“· (Πράξ. δ'. 7.) (Ἀγκαλὰ καὶ ὁ θῆος Χρυσόστομος ἐρμηνεύει ὅτι ἤκουον τὴν Παύλου τὴν φωνὴν, καὶ ἐθεώρουν δὲ πρὸς ὃν ἀπεκρίτατο.) Εἰς ἄλλο δὲ μέρος γράφουν ὅτι δὲν ἤκουσαν αὐτὴν· „οἱ δὲ σὺ ἡμεῖς ὅντες, πὺν μεν φωνῆς ἐθεώρουντο, καὶ ἐφοβοῖτο ἐγερνόντο, τὴν δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντος μοι“· (Πράξ. κβ'. 9.) Ταῦτο πὺν ἴδιον ἠκολούθησε καὶ ὅταν ἦλθεν εἰς τὸν Κύριον ἡ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ἡ λέγουσα· „Καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν“ „δοξάσω“· (Ἰωάν. ιβ'. 28.) διὰ τὴν ὅτι ὁ ὄχλος ὁ περιεστὴς, ἄνθρωπος μεν ἤκουσε τὴν φωνὴν ταύτην ὡσαν μίαν βροντὴν, τί δὲ ἡ φωνὴ αὕτη ἔλεγε ἐν ἄνθρωπος, δὲν ἐδυνήθη νὰ ἀκούσῃ· „ὁ δὲ ὄχλος ὁ ἐσὼς“ καὶ ἀκούσας ἔλεγε βροντὴν γεγονέναι· ἄλλοι ἔλεγον, „Ἄγγελος αὐτῷ λαλήσκει“· (αὐτῷδ. 29.) ὥστε καὶ πὺν ὡς ἀληθεύον, κατὰ τὴν λύσιν ταύτην, καὶ ὅτι ἤκουσαν τὴν φωνὴν ταύτην οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐπὶ τῷ Σινᾷ ὄρει, καὶ ἐπὶ τοῦ Παύλου, καὶ ἐπὶ τοῦ Κυρίου καὶ ὅτι δὲν πὺν ἤκουσαν.

Ὁ δὲ θῆος Χρυσόστομος ἐρμηνεύει πὺν ἀνθρώπων ῥητὸν τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου λέγει, ὅτι μὲ πὺν λόγια ταῦτα ὅπως ἔπαιν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, πρὸς ἀναβιβάζει εἰς δόγμα φιλοσόφων, καὶ ἀποδίδει εἰς

αὐτὰς ὅτι ὁ Θεὸς ὅπως φωνὴν ἔχει, οὐτε ἡδὸς ἔχει κατὰ τὴν αὐτὴν φύσιν· ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς ἔχον ἀπὸ καθε φωνὴν καὶ ἡδὸς καὶ σχῆμα, ὡς ὑπερούσιος καὶ ἀνέδους καὶ ἀόρατος· „εἰς φιλοσοφίαν αὐτὰς εἰσαγαγὼν δόγμα κατὰ μίαν, κρὸν, δεικνύς ὅτι οὐτε φωνὴ περὶ Θεόν, οὐτε ἡδὸς, καὶ ἀνέδους σχημάτων εἰσιν· ὥστε γὰρ ἡμεῖς, ὅτι ὅπως φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε, οὐ τὸτο φησιν, ὅτι φωνὴν μὲν προΐεται, καὶ ἀκούς δὲ· οὕτως ἡμεῖς, οὐτε ἡδὸς αὐτοῦ ἐωράκατε, οὐ τὸτο φησιν ὅτι ἡδὸς μὲν ἔχει, καὶ θεωροῖ δὲ· ἀλλ' ὅτι ἡδὸς τῶν περὶ Θεόν“· ὥστε κατὰ πὺν λόγια ταῦτα τὴν θῆαν Πατρός, ἤκουσαν μεν οἱ Ἰουδαῖοι τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔδον πὺν ἡδὸς τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ἐσχημάτισε καὶ τὴν φωνὴν, καὶ πὺν ἡδὸς ἀνθρωπομορφῶς καὶ κατὰ συγκριτάσιν, διὰ νὰ δυνήθων οἱ Ἰουδαῖοι νὰ ἔλθουν εἰς αἰσθῆσιν τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ, ὡς γὰρ (ἔλεγον αὐτοῖς) „ἡμῖν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν τὴν δόξαν αὐτῷ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἠκούσαμεν ἐκ μέσου τοῦ πυρός“· (Δευτερ. ε'. 24.) δὲν ἤκουσαν δὲ πάλιν τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, οὐτε πὺν ἡδὸς αὐτοῦ ἔδον, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ἀνώτερος πάσης φωνῆς, καὶ παντὸς ἡδὸς ἐστίν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονυσίος εἶπεν· „ὅτι ἡ πάντων αἰτία, τίς ἐμφανίζεται, τοῖς πάντας δὴα φῶς, καὶ ἡχὸς, καὶ λόγος οὐρανίως ἀπολιμπάνει, καὶ εἰς τὸν γνόφον εἰσδύμενος, οὐ ὅπως εἰσιν, ὡς πὺν λόγια φησιν, ὁ πάντων ἐπέκταν“· (Κεφ. α'. περὶ μουσικῆς Θεολογ.) Ὁ δὲ Ἀμμωνίος λέγει, ὅτι ἐκάνοι ὅπως δὲν ἐπίσταντο εἰς τὸν Χριστόν, ὅς τις ἦν ὁ ἐμπόστατος λόγος τοῦ Πατρός, καὶ πὺν ἐμπόστατον αὐτοῦ ἡδὸς, αὐτοῖς οὐτε τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ ἤκουσαν, οὐτε τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἔδον· „οὗτοι εἰσιν οἱ μὴτε εἶδος τοῦ Πατρός, καὶ εἰσὶν ὅπως αὐτοῦ ἀκηκόατε, οἱ μὴ πὺν ἐπίσταντες τῷ Χριστῷ, ὅς τις λόγος τοῦ Πατρός, καὶ πὺν ἀληθεῖς αὐτῷ ἡδὸς“· (Περὶ τῆς σωφροσύνης τοῦ κατὰ Ἰωάννην.) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἀφ' ὃ ἔπειν εἰς τοὺς Ἰουδαίους· „οὐτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε, οὐτε ἡδὸς αὐτοῦ ἐωράκατε“ ἐπρόειπε καὶ τοῦτο· „Καὶ πὺν λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν· ὅτι οἱ ἀπίστοι ἐκάνοι, τὴν ὑμῶν ἐπιστάσει“· (Ἰωάν. 39.)

„ζήσεται“ (Ἐξ. ιθ'. 12.) ἡ δὲ Νέα Διαθήκη, ἣ μὲν ὅπως τὰ ἔχει ὅλα τέλεια, καὶ νύνα ὅμως φοβερόν δὲν δείχνει, ἀλλὰ ὅλα πᾶς εἶναι ἡμεῖς καὶ γαλλιά (1).

22. „Μωσῆς ἔπεν ἔμφοβός εἰμι καὶ σῆτρομος“. (Δατ. θ'. 19.)

Εν τῇ Δεύτερονόμῳ γέγραπται περὶ τῶν Μωυσέως ταῦτα· „Ἐδεήθη ἐναντίον Κυρίου δάκρυον, καθάπερ τὸ πρότερον, πεσάρακοντα ἡμέρας καὶ πεσάρακοντα νύκτας, ἄρτον οὐκ ἔφαγον καὶ ὕδωρ οὐκ ἔπιον, περὶ πασῶν τῶν ἀμαρτιῶν ὑμῶν ἃν ἡμάρτετε παῖσαι τὸ πνεῦρόν ἐναντίον Κυρίου τῷ Θεῷ παροξύναι αὐτόν· καὶ ἔμφοβός εἰμι διὰ τὴν θυμὸν καὶ τὴν ὀργήν, ὅτι παρωξύνθη Κύριος ἐφ' ὑμῖν, τῷ ἐξολοθρεῦσαι ὑμᾶς“. (Δατ. θ'. 19.) Ἀνίσως δὲ ὁ Μωϋσῆς ἦτον πόσον πεφοβισμός, ἐμβαίνοντας μέσα εἰς τὸν γνόφον, ὅπως ἦτον ὁ Θεός· „Μωϋσῆς γὰρ φησιν εἰσῆλθον εἰς τὸν γνόφον, ὃ ἦν ὁ Θεός“ (Ἐξ. κ'. 22.) πόσον μᾶλλον ἦτον πεφοβισμός ὁ λαός; ὅθεν εἶπεν ἡ Γραφή „τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ ἐκαπνίζετο ὅλον, διὰ τὸ καταβεβηκέναι ἐπ' αὐτὸ τὸν Θεὸν ἐν πυρὶ, καὶ ἀνέβαινον ὁ καπνός, ὡσεὶ καπνός, καμίνε· καὶ ἐξέστη πᾶς ὁ λαός“. (Ἐξ. ιθ'. 18.)

„Ἀλλὰ προσεληλύθατε“.

Οἱ μὲν παλαιοὶ Ἰσραηλῖται, λέγει, δὲν ἐδιωθήσαν νὰ πλησιάσων κοντὰ εἰς τὸ ὄρος τῷ Σινᾶ, ἀλλὰ ἐστάθησαν ἀπὸ μακρῶν· „φοβηθέντες γὰρ φησι, πᾶς ὁ λαός, ἔστησαν μακρόθεν“. (Ἐξ. κ'. 18.) Ἐσεῖς δὲ οἱ Χριστιανοί, οἱ νέοι Ἰσραηλῖται, ἐπλησιάσατε κοντὰ εἰς τὴν Σιών. Βλέπετε, ἀγαπητέ, τὴν ὑπεροχὴν, ὅπως ἔχει ἡ Νέα Διαθήκη ἀπὸ τῶν Παλαιῶν;

„Σιών ὄρει, καὶ Πόλει Θεῷ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπερανίω“.

Εσεῖς, λέγει, οἱ Χριστιανοί, ἀντὶ τῆς αἰσθητῆς καὶ ἐρήμης ὁρῆς Σινᾶ, ἔχετε τὸ νοητὸν ὄρος τῆς Σιών, καὶ τὴν νοητὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, ἥτοι αὐτὸν τὸν ἔρανὸν κατοικημένον, καὶ ὅχι ἔρημον.

„Καὶ μυριάσιν Ἀγγέλων πανηγύρεα“.

Ἀντὶ, λέγει, τῶν λαῶν τῶν Ἑβραίων, ἐσεῖς οἱ Χριστιανοί ἔχετε τὰς μυριάδας τῶν Ἀγγέλων, ὅπως κατοικῶσι τὸν ἔρανόν· καὶ ἀντὶ τῆς φόβας, ὅπως εἶχον οἱ Ἑβραῖοι τότε, ἐσεῖς ἔχετε χαρὰν καὶ ἀγαλλίωσιν· ἡ χαρὰ γὰρ δηλῆται διὰ μέσας τῆς πανηγύρεως· δι' ὅτι ὅπου εἶναι πανήγυρις, ἐκεῖ εἶναι καὶ χαρὰ· αὕτη δὲ ἡ πανήγυρις, λέγει, συνίσταται μὲν τὰς μυριάδας τῶν Ἀγγέλων.

23. „Καὶ Ἐκκλησίᾳ πρωτόκων ἐν ἔρανοῖς ἀπογεγραμμένων“.

Πρωτόκων ὀνομάζει ὁ Παῦλος ἐδῶ τὰς πιστὰς Χριστιανὰς, τὰς ἀφιερωμένας εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἡγιασμένας, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα εἶναι γεγραμμένα εἰς τὴν βίβλον τῆς ζωῆς, καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἔλεγεν εἰς τὰς μαθητάς τε· „χαίρετε δὲ, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τῇς ἔρανοῖς“ (Λουκ. ι'. 20.) ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεός εἶναι ὅλων τῶν ἀνθρώπων κοινὸς πατήρ, διὰ τὴν ἀκολούθως καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, εἶναι υἱοὶ Θεοῦ κατὰ τὴν δημιουργίαν· ἀνάμεσα δὲ εἰς τὰς ἡγίας αὐτὰς, πρωτόκοι εἶναι ἐκεῖνοι, ὅπως ἐπίστειλαν εἰς τὸν Χριστόν, καὶ ἔγιναν ἅγιοι τῆς κατὰ προαίρεσιν καὶ χάριν ὑποθεσίας· ἢ ὅλοι μὲν οἱ πιστεύσαντες Χριστιανοὶ εἶναι κατὰ χάριν υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, πρωτόκοι δὲ αὐτῶν εἶναι ἐκεῖνοι ὅπως ἀνέδειξαν

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „φανταζόμενον δὲ ἔπεν, ἐπειδὴ ἐκ αὐτῶν ἑωρων πᾶν τὸν ὅλον Θεόν, ἀλλὰ „τινα φαντασίαν τῆς θεῆς ἐπιφανείας“.

εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἀξιόθνησαν νὰ λάβωσιν τὰ πρωτεῖα κατὰ τὴν πολιτείαν καὶ τὸν λόγον, ἦσαν κατὰ τὰ ἔργα καὶ τὴν γνῶσιν, ἢ κατὰ τὴν πράξιν καὶ θεωρίαν, ταυτὸν εἰπεῖν, πρωτότοκοι πῶν πισδυσάντων εἶναι οἱ Ἅγιοι.

„Καὶ Κεῖτῃ Θεῷ πάντων“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα εἶπα μὲν, φοβίζει τὰς εἰς Ἑβραίων πιστὰς ὁ Ἀπόστολος, ἐπειδὴ λέγει εἰς αὐτὰς, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πάντων Κεῖτῃς, ὅχι μόνον πῶν ἀπίστων Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ πῶν πιστῶν· φοβήθητε λοιπὸν τῆτον, λέγει, καὶ ἐσεῖς οἱ Χριστιανοί· ἄλλο δὲ, δείχνει πῶν ὑπεροχῇ, ὅπως ἔχον αὐτοὶ ἀπὸ τῶν παλαιῶν Ἑβραίων· ἐπειδὴ, ἐκεῖνοι μὲν, εἰδὲ φιλά λόγια τῷ Θεῷ δὲν ὑπέμειναν, εἰδὲ ἐτόλμων νὰ πλησιάσωσιν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ· ἐσεῖς δὲ, λέγει, οἱ Χριστιανοί ἐπλησιάσατε κοντὰ εἰς αὐτὸν τὸν Κεῖτῃ πῶν ἀπάντων, ἦγουν εἰς τὸν Χριστόν· διότι „ὁ Πατὴρ κείναι οὐδὲν, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ“.

(Ἰωάν. 1. 22.)

„Καὶ πνύμασι Δικαίων τετελαωμεύων“.

Εἰσεῖς, λέγει, ἐπλησιάσατε κοντὰ εἰς τὰ πνύματα, ἦσαν εἰς τὰς ψυχὰς πῶν ἐπὶ ἀρετῇ καὶ πίστει δόκιμισάντων, καὶ τελείων φανόντων κοντὰ εἰς τὸν Θεόν, μὲ τὰς ὁποίας ἔχετε νὰ σωαριθμηθῆτε, αἰσῶς καὶ μιμηθῆτε τὴν πίσιν τῶν καὶ ἀρετῶν.

24. „Καὶ Διαθήκης Νέας μεσότη Ἰησοῦ“.

Εἰσεῖς, λέγει, οἱ Χριστιανοί ἐπλησιάσατε ὅχι κοντὰ εἰς τὸν δῆλον Μωϋσῆν, ἀλλὰ κοντὰ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Κύριον καὶ Αὐθεντῆν τῷ Μωϋσέως, καὶ ὅλου τῷ Κόσμῳ, ὅς τις ἔγινε μεσότης τῆς Νέας Διαθήκης.

„Καὶ αἵματι ραντισμῶ“.

Εἰσεῖς, λέγει, οἱ Χριστιανοί, ἐπλησιάσατε κοντὰ εἰς τὸ αἷμα τῷ ραντισμῷ, ἦσαν τῷ καθαρῶν, ἥτοι κοντὰ εἰς τὸ αἷμα τῷ Χριστῷ, τὸ ὁποῖον μὲ τὸ νὰ ἐρραντισθῇ εἰς ἡμᾶς, ἐκαθάρισεν ἡμᾶς καὶ ἡγίασε.

„Κραῖττον (1) λαλῶντι παρὰ τὸ Ἀβελ“.

Καὶ πῶς; τὸ αἷμα τῷ Ἀβελ ἐλάλησε; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ναι ἐλάλησε· λέγει γὰρ ἡ Γραφή· „φωνὴ αἵματος τῷ ἀδελφῷ σου βοᾷ πρός με“· (Γεν. 4. 10.) ἢ, καθὼς αἰωτέρω εἶπομεν, τὸ αἷμα τῷ Ἀβελ λαλεῖ, διὰ τὴν φημιζέται καὶ ἀδετα κοντὰ εἰς ὅλους· τὸ τῷ Χριστῷ ὅμως αἷμα, λαμπροτέραν καὶ μεγαλιτέραν φωνὴν οἰγᾷ, ἀπὸ τὸ αἷμα τῷ Ἀβελ (2)· διὰ τὴν τὸ αἷμα τῷ Χριστῷ διὰ πῶν ἔργων αὐτῶν καὶ πῶν πραγμάτων φανάζει, ὅτι ἡγίασεν ὅλους τὰς ἀνθρώπους· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον τὸ αἷμα τῷ Χριστῷ λαλεῖ· καθ' ὅ,τι ὅποιαν καρ-

(1) Ἐν ἀλλοῖς κρείττονα.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἄλλος ἐρμηνεύει τὰ ἀνωτέρω ῥήματα· „ἐκεῖ φησι θεός, ἐνταῦθα δὲ εὐρεῖ καὶ πανήγυρ-
„οις· καὶ ἐκεῖνα μὲν, ἐν τῇ γῇ, ταῦτα δὲ, ἐν τοῖς
„ἔρνοις· ἐκεῖ χιλιάδες ἀνθρώπων, ἐνταῦθα δὲ, μυ-
„ριάδες Ἀγγέλων· ἐκεῖ, ἀπίστοι καὶ παράνομοι· ἐν-
„ταῦθα Ἐκκλησία πρωτοκόπων, ἀπογεγραμμένων ἐν
„τοῖς ἔρνοις, καὶ πνύματι Δικαίων τετελαωμένων· ἐ-
„κεῖ διαθήκη παλαιά, ἐνταῦθα, καινὴ· ἐκεῖ δούλος
„μεσίτης, ἐνταῦθα ὁός· ἐκεῖ αἷμα ἀλόγων, ἐνταῦθα

„αἷμα ἀνθρώπων λογικῶν· τὸ δὲ κρείττονα, λαλῶντι παρὰ
„τὸ Ἀβελ, ἀντὶ τῶν, διὰ πῶν πραγμάτων φθιγγόμε-
„νων, καὶ τὴν οἰκίαν δικτύον ἐνέργειαν, τὸ μὲν γὰρ
„τῷ Ἀβελ αἷμα, ἀδετα· τῷ δὲ, ἐνεργεῖ τὴν πᾶν
„ἀνθρώπων σωτηρίαν. Πρωτοκόπος δὲ τῶν ἐκλεκτῶν κέ-
„κληκεν, ἐπειδὴ διπλὴν κληρὸν κατὰ τὸν νόμον ἐλάμ-
„βανον οἱ πρωτότοκοι· ταῦτα δὲ ἔρηκε, καὶ τὴν ὑπε-
„ροχὴν πάντων δικτύς, καὶ ἀνευδαύτερον αὐτοῖς προσέ-
„ναι παρεγγυῶν“.

καρδίαν εὖρη καθαράν ὅπως τὸ κοινωνήσῃ, ἐμπνέει εἰς αὐτὴν τὴν χάριν τῆς Ἁγίας Πνεύματος, καὶ τὴν κάμνει νὰ λαλή τῷ Θεῷ τὰ μυστήρια· ἐπειδὴ, ὡς λέγει ὁ Παῦλος· „τὸ Πνεῦμα ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν συναγμοῖς ἀλαλήτοις“. (Ῥωμ. ι. 26.) Ὁ δὲ Ἅγιος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας ὅπως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τῆς Ἀποστόλου, ὅτι τὸ μὲν αἷμα τῆς Ἀβελ, ἐφώταζεν ἐκδίκησιν ἐναντίον τῶ φορέτῃ Καῖν, τὸ δὲ αἷμα τῆς Χεῖς, λαλεῖ πρὸς τὸν Πατέρα, ὅχι διὰ ἐκδίκησιν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐδικυῖμας βοήθειαν καὶ σωτηρίαν· διὰ τὸτο καὶ εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι τὸ αἷμα τῆς Χεῖς καλλίτερα λαλεῖ ἀπὸ τοῦ αἵματος τῆς Ἀβελ (1).

25. „Βλέπετε μὴ παραιτήσῃτε τὸν λαλῶντα“.

Προσέχετε, λέγει, καλὰ, καὶ φυλαχθῆτε Χριστιανοί, νὰ μὴ παραιτήσῃτε τὸν λαλῶντα, μὲ τὸ νὰ ἀπιστήσῃτε εἰς τὰς ἐπαγγελίας τῆς, καὶ νὰ ἀπελπισθῆτε, καθὼς οἱ παλαιοὶ ἐκείνοι Ἑβραῖοι τὸν ἐπαράϊψαν, καὶ ἐπαρήκυσαν τὰς ἐντολάς τῆς (2). Ποῖος δὲ ἄλλος εἶναι ὁ λαλῶν, παρὰ ὁ Χεῖς; διὰ τί ἀνίσως τὸ αἷμα τῆς Χεῖς λαλεῖ, πολλῶ μᾶλλον αὐτὸς ὁ Χεῖς; καὶ λαλεῖ;

„Εἰ γὰρ ἐκάνοι οὐκ ἔφυγον, τὸν ἐπὶ γῆς παραιτησάμενοι χρηματίζοντα“.

Δι' ὅτι αὐτοὶ ἐκείνοι, λέγει, οἱ παλαιοὶ Ἑβραῖοι δὲν ἔφυγον, ἢτοι δὲν ἐγλύψωσαν τὴν τιμωρίαν καὶ παιδούσιν (τὸτο γὰρ πρέπει νὰ ἐννοῖται ἔξωθεν.) μὲ τὸ νὰ ἐπαράϊψαν καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀκέσων τὸν ἐπὶ γῆς χρηματίζοντα, ἤγουν τὸν Μωϋσῆν, ἢ καὶ τὸν Θεόν, ὅς τις ἐκατέβη μὲν ἀπὸ τὸν ἔρανον, ὠμίλει δὲ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν πρὸς αὐτὰς· διὰ μέσων τῶ Μωϋσέως· δι' ὅ, τι ὁ Θεὸς ἐπάνω εἰς τὸ Σινᾶ ὅρος ἐχρημάτισεν, ἤγουν ὠμίλησε καὶ ἐδιαλέχθη μὲ τὸν Μωϋσῆν, καὶ τὸν νόμον τὸν ἔδωκεν εἰς αὐτόν (3).

„Πολλῶ μᾶλλον ἡμᾶς, οἱ τὸν ἀπ' ἑρανῶν ἀποσβερόμενοι“.

Αν, λέγει, οἱ παλαιοὶ Ἑβραῖοι, δὲν ἐγλύψωσαν τὴν τιμωρίαν, διὰ τί ἐπαράϊψαν τὸν λαλῶντα ἐπὶ γῆς εἰς αὐτὸς Θεόν, πολλῶ μᾶλλον δὲν θέλομεν γλυπτόμενοι τὴν τιμωρίαν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, ὅπως ἀποσβερόμεθα καὶ δὲν θέλομεν νὰ ἀκέσωμεν τὸν Χεῖς, ὅς τις λαλεῖ εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τῶς ἑρανῆς; ἤγουν ὅστις ἀφ' ἑ ἀνελήφθη εἰς τὰς ἑρανῆς, ἔδωκεν ἀπὸ ἐκεῖ εἰς ἡμᾶς τὸν νόμον διὰ μέσων τῆς Ἁγίας Πνεύματος. Λέγει δὲ τὸτο ἐτιζὶ ὁ Παῦλος, ὅχι διὰ τί ἦτον ἄλλος τότε ὁ λαλήσας ἐν τῷ Σινᾶ, καὶ ἄλλος τώρα ὁ λαλῶν ἀπὸ τὸν ἑρανον· εἰς γὰρ καὶ ὁ αὐτὸς Υἱὸς τῆς Θεῆς ἦν καὶ ὁ τότε λαλήσας, καὶ ὁ τώρα λαλῶν· ἀλλὰ λέγει τὸτο διὰ τί ἡ νομοθεσία ἐκείνη τῆς Παλαιᾶς ἦν διαφορετικὴ ἀπὸ ταύτης τῆς Νέας, καὶ ὁ τρόπος ἦν διαφορετικός, μὲ τὸν ὁποῖον αἱ δύο αὗται ἐδόθησαν· δι' ὅ, τι τότε μὲν ἐπὶ τῷ Σινᾶ ὠμίλων, ἔδωκε τὸν νόμον, τώρα δὲ ἀναληφθεὶς, ἐφώτισε τῶς Ἀποστόλους μὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ ἔγραψαν τὸ Ευαγγέλιον, καὶ ἐκήρυξαν τὴν πίσιν· ὥστε φοβερώτερος εἶναι τώρα παρὰ

(1) Τὰ λόγια τῆς Θέας Κυρίας εἰσι ταῦτα· „τὸ μὲν αἷμα τῆς Ἀβελ μόνον παχάπου κατεκράτην τὸν φορέτῃ, τὸ δὲ αἷμα τῆς Χεῖς, κατεκράτην γὰρ μὲν καὶ τῆς πᾶν Ἰουδαίων ὁμολογίας καὶ ἀχαριστίας, ἐξῆρε δὲ τὸν κόσμον τῆς ἀμαρτίας, ὡς κεχυμένον ὑπὲρ αὐτῶν“. (Βιβλ. α. τῶν Γραφῶν)

(2) Ὁ δὲ Θεοδόσιος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν· „ἐπειδὴ ἐφασάν ἐκείνοι· λαλήν πρὸς ἡμᾶς σὺ, καὶ μὴ λαλήσω πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεός· παράκελεύεται αὐτοῖς μὴ ζηλωσάτω τὴν ἐκείνων παχύτητα, μηδὲ παραπλησίως ἐκείνοις κατελιπὼν τὸν Δεσπότην, καὶ πρὸς τὸν οἰκέτην ὁρμηθῆναι, καὶ ἀντὶ τῆς Θεῆς τὸν Μωϋσῆα λαβῆναι, καὶ ἀντὶ τῶν κληρῶν προσμεῖναι τοῖς παλαιοῖς· καὶ τοὺς φησὶν, ὅτι ὁρμηθῶν αὐτοῖς ὁ Θεός, ἀλλ' ἐν τῷ Σινᾶ

„νὰ ὁρῇ τὴν νομοθεσίαν ἐδίδο· ἡμᾶς δὲ τὴν ἀπ' οὐρανῶν ἐπιφάνειαν προσδεχόμεθα τὴν Δεσπότην“.

(3) Ὁ δὲ Οἰκουμενικὸς νοῦς πᾶς ὠμίλησε τότε ὁ Θεὸς ἐπὶ γῆς, καθ' ὅτι ὑπέχετο εἰς τὰς Ἰουδαίας γῆναι πράγματα, γῆν ῥέυσαν γάλα καὶ μέλι, ἐχθρῶν σωματικῶν νίκην, πολυπαιδίαν, καλλιτεκνίαν, καὶ ζωὴν μακροχρόνιον· ἀπὸ τῶς ἑρανῆς δὲ ὁ αὐτὸς τώρα ὠμίλει, καθ' ὅτι ὑποχέεται ἑρανῶν κληρονομίαν, καὶ δοξάν αἰωνίων, καὶ ἀπλῶς ἑρανῆς ἀγαθὰ· ἢ ἐπὶ γῆς ἐλάλει τότε ὁ Θεός, καθ' ὅτι ὁ διὰ Μωσέως νόμος, ἦν παθητοῖς καὶ σωματικοῖς καθαρμοῖς, καὶ περὶ τὸ ὑλικόν τῶτο σῶμα καὶ γῆινον θεωρούμενοι· τώρα δὲ ἀπ' ἑρανῆς λαλεῖ, καθ' ὅτι λαλεῖ θεία καὶ ὑψιτά, καὶ τὴν ψυχὴν καθαίροντα, καὶ εἰς τὰς ἑρανῆς ἀναφέροντα.

παρα πρότερον, ὡς εἶναι δίκαιον νὰ ἀνέσται τώρα περὶ αὐτό, ὅτι δὲ οὐκ ἔστι καὶ ὁ αὐτὸς ἦτον ὅπως ἐλάλησε τότε καὶ τώρα, καὶ ὅχι ἄλλος καὶ ἄλλος, ἀλλὰ τί λέγει παρακάτω ὁ Παῦλος.

26. „Οὕτως ἡ φωνὴ τῆς γλῶσσης ἐσάλασε τότε“.

Βλέπεις, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ ὁ τότε λαλῶν ἐπὶ γῆς, καὶ ὁ τώρα λαλῶν ἀπὸ τὸν ἔρανόν σου καὶ ὁ αὐτὸς Χριστὸς εἶναι; δι' ὅτι ἡ φωνὴ αὐτοῦ, λέγει, τότε ὅταν ἔδωκε τὸν νόμον, ἔσεισε τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ καὶ τῆς γλῶσσης ἐσείσθη γὰρ ὁ Κόσμος τότε διὰ τῆς ἐν τῷ Σινᾶ ὁρεὶ δοθεῖσαν νομοθεσίαν· ὅθεν ἔλεγον ὁ Δαβὶδ· „ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι σε ἐνώπιον τοῦ λαοῦ σου, ἐν τῷ διαβαίνειν σε ἐν τῇ ἐρήμῳ, γῆ ἐσείσθη· καὶ γὰρ οἱ ἔρανοι ἐσαζαν ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ τοῦ Σινᾶ, ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ“. (Ψαλμ. ξζ'. 7.)

„Νυνὶ δὲ ἐπήγγελλται λέγων· „ἔτι ἅπαξ ἐγὼ σαΐω, οὐ μόνον τῆς γλῶσσης, ἀλλὰ καὶ τὸν ἔρανόν“. (Ἀγγ. β'. 7.)

Δύο καθολικωτέρως σεισμὸς ἀναφέρει ἡ Θεία Γραφή ὅτι ἔγιναν· οὐκ ἔστι μὲν σεισμὸς ἔγινε πρότερον, ὅταν ὁ Θεὸς ἐκατέβη εἰς τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ διὰ νὰ δώσῃ τὸν νόμον, καθὼς αἰωτέρως εἶπεν ὁ Θεὸς Δαβὶδ· ἄλλος δὲ ἔγινεν, ὅταν ἐσαρκώθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· ὅταν γὰρ ὁ Κύριος ἐνώπιον αὐτοῦ, κατέβη εἰς Αἴγυπτον, ἔγινεν οὐκ ἔστι σεισμὸς, περὶ ὃ εἶναι γεγραμμένον· „ἰδοὺ Κύριος ἦξει εἰς Αἴγυπτον, καὶ σεισθήσονται τὰ χειροποίητα Αἰγύπτου“. (Ἠσ. ιθ'. 1.) ἐσείσθησαν γὰρ τὰ εἰδωλά, ἦσαν ἐκινήθησαν ἀπὸ τῆς ἐξουσίας ὅπως εἶχον εἰς τὸ νὰ πλανῶν τοὺς ἀνθρώπους νὰ πᾶν σέβονται, καὶ ἐκρημίσθη ἡ δύναμις αὐτῶν· ὅταν δὲ ἐμβήκον εἰς τὸ Ἱεροσόλυμα ἐπὶ πάλιν ὅπως καθήκει, ἔγινεν ἄλλος σεισμὸς, περὶ ὃ εἶπεν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος· „Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα· τίς ἐσὶν ἔπος;“ (Ματθ. κ'. 10.) (1) ἔγινε καὶ ἄλλος σεισμὸς ὅταν ἐσαυρώθῃ ὁ Κύριος, κατὰ τὸν αὐτὸν Εὐαγγελιστὴν· „Καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη“. (Ματθ. κζ'. 51.) τὸ δὲ νὰ λέγῃ ὁ Θεὸς διὰ τὸ Προφῆτην Ἀγγαίαν, ὅτι ἀκόμη μίαν φοράν θέλω σείσω τὸν ἔρανόν καὶ τῆς γλῶσσης, πῶς, λέγω, δηλοῖ, πῶς ἔχει νὰ γένῃ καὶ τρίτος σεισμὸς, ὅς τις μέλλει νὰ ἀκολουθήσῃ ὑπερὰ ἀπὸ τὸν δῶτερον, ἦσαν ὑπερὰ ἀπὸ τὸν ἐπὶ τῆς ἐντάτης Οἰκονομίας γεγεννημένον σεισμόν, ἦσαν ἐγὼ θέλω πάλιν ἀκόμη μίαν καινοτομίαν εἰς τὸν καιρὸν τῆς συντελείας τοῦ Κόσμου, ὅταν ὅλα τὰ σκεύη καὶ ὑλικά κτίσματα, ἔχον νὰ σεισθῶν, ἦσαν ἔχουν νὰ μετακινήθω, καὶ νὰ ἀλλαχθῶν ἀπὸ τῆς φθορᾶς εἰς τῆς ἀφθαρσίας.

27. „Τὸ δὲ ἔτι ἅπαξ, δηλοῖ τῶν σαλδομένων τῶν μετὰθεσιν ὡς πεπονημένων“.

Τὸ ἀκόμη μίαν φοράν, φανερόν, λέγει, τῶν μετὰθεσιν τῆς φθαρτῆς Κτίσεως, ἥτις ἔχει φυσικὸν ἰδίωμα νὰ σαλδύεται, ὡς ὅταν ἐκτίσθῃ· δηλαδή ἐπειδὴ ἡ Κτίσις ἐλάβεν ἀρχὴν τὴν εἶναι, διὰ τὸ ἀναγκαίως ἔχει καὶ τέλος· διότι καθεὶ ποίημα ἀρχισεν, καθεὶ δὲ πρᾶγμα πάλιν ὅπως ἀρχισεν, ἔσον εἰς τὴν φύσιν, αὐτὸ ἔχει καὶ τέλος· διότι καὶ οἱ Ἄγγελοι κατὰ τὴν φύσιν μὲν καὶ ἐσάν, δὲ εἶναι ἀτελεύτητοι, καὶ ὅτι ἐδὲ εἶναι κατὰ τὴν φύσιν ἀνάρχοι· κατὰ θεῖαν δὲ χάριν, καὶ ἐχὶ κατὰ φύσιν, ἐλάβον τὸ ἀτελεύτητον καὶ ἀθάνατον· καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν“ (1. Τιμοθ. ε'. 16.) καὶ τὴν ὑποσημείωσιν.

„Ἰνα μὴ τὰ μὴ σαλδομένα“.

Ηγὼν διὰ τὸ, λέγει, μετὰτίθενται καὶ ἀλλοιοῦνται τὰ σαλδομένα, καὶ ἀρχὴν ἔχοντα κτίσματα, διὰ νὰ μὴν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, ἦσαν τὰ μηκέτι μέλλοντα σαλδοῦσθαι καὶ ἀλ-

(1) Ὁ δὲ Ἅγιος Κύριος ὁ Ἱεροσολύμων σεισμόν, ὅταν οἱ ἄνθρωποι, ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ἐξουσίας τῆς πλά-

ἀλλοιοῦσθαι· δι' ὅτι ἀφ' ἑ ἀλλ' αὐτῶν ταῦτα τὰ φθαρτὰ κτίσματα, τότε ὅλα τὰ ἀγαθὰ, ὅπῃ ἔχεν νὰ ἀπολαμβάνουν οἱ Δίκαιοι, θέλουν εἶναι ἀφθαρτα καὶ ἀσάλευτα, χωρὶς πλέον νὰ ἡμπορῶν νὰ λάβουν ἐναλλαγῇ καὶ μετὰθεσιν.

28. „Δι' ὃ Βασιλείαν ἀσάλατον παραλαμβάνοντες, ἔχωμεν χάριν“.

Επειδὴ, λέγει, καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἔχομεν νὰ ἀπολαύσωμεν τοιαῦτα ἀγαθὰ ἀφθαρτα, ἀμετάθετα, καὶ ἀσάλευτα, καὶ ἐπειδὴ τοιαύτῃ Βασιλείᾳ Οὐρανῶν παραλαμβάνομεν, καὶ δεχόμεθα ἀπὸ ἐδῶ ἀπόμνη τῆς τοιαύτης Βασιλείας τὰς ἀρραβῶνας καὶ τὰ προόμια, τὰ ὅποια εἶναι τὰ ἐδῶ διδόμενα χαρίσματα τῇ Ἀγίᾳ Πνεύματι, διὰ τῆς, λέγω, ἧς ἔχωμεν χάριν, ἦγεν ἅς μὴ λυπέμεθα καὶ ἀδημονῶμεν, ἀλλὰ ἅς εὐχαριστῶμεν εἰς τὸν Θεόν, ὅπῃ μᾶς ἐχάρισεν ἐν τῇ παρῇ ζωῇ τοιαῦτα ἀγαθὰ, καὶ μέλλει νὰ μᾶς χαρίσῃ μεγαλότερα ἐν τῇ μελλέσῃ ζωῇ.

„Δι' ἧς λατρεύομεν εὐαρέσως τῷ Θεῷ“.

Δι' ἧς, ἦγεν διὰ μέσῃ τῆς εὐχαριστίας λατρεύομεν εὐαρέσως εἰς τὸν Θεόν· δι' ὃ, τι ὅταν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ εἴμεθα εὐχάριστοι εἰς τὸν Θεόν, τότε καὶ εὐαρέσως λατρεύομεν τὸν Θεόν, ὡσαύτῃ ὅπῃ γνωρίζομεν ποῖον αὐτοῦ καὶ διεργετῆ καὶ ἔχομεν· ὅταν δὲ ἐκ τῆς ἐναντίας τοῦ εὐχαριστῶμεν τὸν Θεόν, ὅξισα καὶ διὰ τῶν αἰσιν καὶ θλίψιν, καὶ διὰ τὰς διτυχίας καὶ δυστυχίας ὅπῃ λαμβάνομεν, τότε ἐδὲ λατρεύομεν εὐαρέσως τὸν Θεόν· ἐπειδὴ ποῖος δῆλος γογγύζωντας κατὰ τὸ αὐτοῦ καὶ, δαλεύει τὸν αὐτοῦ καὶ εὐαρέσως; βέβαια εἰς· ὁ γὰρ γογγύζων, αὐτὸς ἔτε γνωρίζει ὅπως πῶς πρέπει νὰ δαλεύῃ τὸν ἐδικόν τε αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς καὶ ἀλλ' αὐτὸς Παῦλος ἔλεγεν εἰς τὰς Χριστιανούς· „καὶ μὴ γογγύζετε, καθὼς καὶ „τινες αὐτῶν (τῶν Ἑβραίων δηλαδὴ) ἐγόγγυσαν, καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τῆς ὀλοθρότης“. (ἀ. Κορ. ι. 10.) Καὶ πάλιν· „πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν“. (Φιλιππ. β'. 14.) Καὶ „οἱ Ἰσραηλῖται δὲ ἔπεσον εἰς τὴν ἔρημον ὡς γογγυσαί“. (Ἀειθ. ι. α'. 18. 27.) (1)

„Μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας“.

Ητοι διὰ μέσῃ τῆς εὐχαριστίας ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ λατρεύοντες τῷ Θεῷ, ἅς μὴ λέγωμεν κἀνείνα λόγον σκληρόν καὶ ἀδιατρόπον· ἀλλὰ καὶ τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα τῆς σώματός μας, ἅς ἔχη μὲν ἐντροπὴν πρὸς τὰς ἀνθρώπους, εὐλάβειαν δὲ πρὸς τὸν Θεόν.

29. „Καὶ γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον ἐστίν“.

Γέγραπται ἐν τῷ Δεύτερονόμῳ· „Κύριος ὁ Θεός σου πῦρ καταναλίσκον ἐστίν· Θεὸς ζηλωτής“. (Δεύτερ. δ'. 24.) Τὸ αὐτὸ δὲ γέγραπται καὶ ἐν τῷ 3'. Κεφαλαίῳ τῆς Δεύτερονόμους σίχ. 3. Τὸ λοιπὸν τὸ ρητὸν φέρει ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ· ἐπειδὴ γὰρ αὐτῶν τὰ μὲν τῆς Παλαιᾶς ἔδειξε πῶς εἶναι φοβερά, τὰ δὲ τῆς Νέας Διαθήκης ἔδειξε πῶς τοῦ ἔχει κἀνείνα ποῖον φοβερόν· διὰ τῆς, ἵνα μὴ καταφρονήσωσιν οἱ Χριστιανοὶ τὴν πραότητα καὶ ἡμερότητα, ὅπῃ ἐμεταχειρίσθη ὁ Θεὸς εἰς τὴν Νέαν Διαθήκην, εἶπον ὀλίγοι προτίτερα ὁ Παῦδας, ὅτι νὰ εὐχαριστῶμεν τὸν Θεόν μὲ ἐντροπὴν καὶ εὐλάβειαν· διὰ τὴν ἡ ψυχὴν, ὅταν εὐερίσκειται εἰς τὰς θλίψεις, μὲ τὸ νὰ ἀπελπίζεται πῶς τοῦ ἔχει πλέον νὰ λάβῃ ἀνεσιν καὶ βοήθειαν, γίνεται ἀδιατρόπος· ἢ λέγει ὅτι ἡ πρὸς τὸν Θεόν λατρεία ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν, πρέπει νὰ γίνεται μὲ ἐντροπὴν καὶ εὐλάβειαν· διότι ὁ Θεὸς ἡμῶν εἶναι φωτὶς, ὅπου κατακαίει, καὶ πρέπει ἡμεῖς οἱ τῷ Θεῷ λατρεύοντες νὰ εἴμεθα εὐλαβεῖς, διὰ τὸ μὴ κατακαῶμεν ἀπὸ αὐτοῦ, ὡς καταφρονεῖται τῆς μεγαλειότητός τε καὶ ἀδιάφοροι· διὰ τῆς προσάξει καὶ

(1) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῆς 1. Κεφ. τῆς πρώτης πρὸς Κορινθ. σίχ. 10. πόσαι φορὰς ἐγόγγυσαν οἱ Ἰσραηλῖται· ὅρα καὶ εἰς τὴν 7. Κεφ. σίχ. 15. τῆς πρὸς Κολοσσ. πῶς πρέπει οἱ Χριστιανοὶ νὰ εὐχαριστοῦν εἰς ὅλα. Τὶ δὲ ἴσται ἡ λατρεία, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ὅς λατρεύω ἐν τῇ πνεύματι μου“. (Ῥωμ. α'. 7.)

καὶ ὁ Θεὸς τὰς ἱερεῖς τῆ παλαιᾶ νόμου, καὶ καὶν εὐλαβεῖς τὰς Ἰσραηλίτας· „εὐλαβεῖς
 „ποιήσετε τὰς ὑμῶν Ἰσραὴλ ἀπὸ πᾶν ἀκαθαρσιῶν αὐτῶν, καὶ ἐκ ἀποθανέντων διὰ τὴν ἀκα-
 „θαρσίαν αὐτῶν“. (Λευίτ. ιβ'. 31.) Ὁ λόγος δὲ ἔπος ὅπως λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, φέρει ἐν
 ταύτῃ καὶ παρηγορίαν εἰς τὰς Χριστιανούς· ἐπεὶ τοιοῦτον λέγει ἔχομεν Θεόν, ὅστις διώκα-
 ται καὶ κατακαύσῃ καὶ καὶ ἀφανίσῃ τοὺς ἐχθρούς μας· λοιπὸν ἂν μὴ μικροψυχούμεν, μηδὲ
 ἂν λυπούμεθα (1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

1. „Ἡ φιλαδελφία μνηστέω“.

2. „Τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε“.

Δὲν εἶπον ὁ Παῦλος ἀποκρίσας, ἀδελφοί μου Χριστιανοί, φιλαδελφίαν, καὶ φιλοξενίαν· διὰ
 τί, ὡς φαίνεται, οἱ ἔξ Ἑβραίων Χριστιανοί ἔχον ταύτας τὰς ἀρετάς· ἀλλ' ἐπεὶ ἀπὸ τὰς
 συνουχίαις θλίψεως καὶ τοὺς πειρασμούς ἐκινδυνεύον καὶ ἀμελήσαν τὰς δύο ἀρετάς ταύτας, διὰ
 τοῦτο λέγει εἰς αὐτοὺς ὁ Παῦλος τώρα, ὅτι ἡ φιλαδελφία ὅπου ἔχετε, αὐτὴ ἂν μὴν σε-
 ρεῖ καὶ ἀμετακίνητος εἰς ἐσᾶς, καὶ προσέχετε καὶ μὴ τιμὴ ἀφήσετε καὶ φύγῃ ἀπὸ λόγου σας·
 ἀλλὰ καὶ τὴν φιλοξενίαν μὴ λησμονεῖτε· διότι αὐτοὶ μὲν τὸ καὶ ἔχασαν καὶ διηρπάγησαν τὰ
 ὑπάρχοντά των, ἴσως ἀκριβεύοντο, καὶ δὲν ἐφιλοξύνοντο τοὺς πτωχοὺς ἀδελφούς καθὼς ἐπρε-
 πον· ἢ λέγει ταῦτα εἰς αὐτοὺς ὁ Ἀπόστολος διὰ καὶ τοὺς προφυλάξῃ εἰς τὸ μέλλον, ἀπὸ
 τοῦ καὶ μὴν εἶναι ἀφιλαδελφοὶ καὶ μισόξενοι.

„Διὰ ταύτης γὰρ ἔλαβόν τινες ξενίσαντες Ἀγγέλους“.

Τόσον, λέγει, μέγαλον πρᾶγμα εἶναι ἡ φιλοξενία, καὶ τὸ καὶ δέχεται ὁ Χριστιανὸς
 ὅλας τὰς ξένους ἀπλῶς εἰς τὸ ὁσπτήσιόν τε, καὶ καὶ μὴν ἔξετάζῃ ποῖος εἶναι καλὸς καὶ ποῖος
 κα-

(1) Ἀξιάγασα εἶναι ἀληθῶς καὶ λόγια ὅπου γράφει
 ὁ ὑπερφάνωτος Βασιλεὺς σωταίνονται ἐς τὸ ῥητὸν τοῦτο·
 „μίμησαι ταῦτα (τιμὴ Μαρίαν διὰ τὴν τὴν πρὸς
 „τοὺς ποσὶ τῆ Ἰησοῦ καθιζομένην, καὶ δερματομένην
 „τοὺς ἐκ πᾶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς προχεομένους δάκρυσι,
 „πρὸς τὴν ἀγαπῶν τὴν Κυρίαν) μιμησαι ταῦτα ὅ
 „πεκνον μίμησαι, πρὸς μηδὲν ἄλλων ἑτερον, ἢ πρὸς
 „τὸν εἰπόντα· πῦρ ἦλθεν βαλεῖν, καὶ τί ἠδελον εἰ
 „ἦδη ἀνήδη! ἐστὶ γὰρ πύρρσις τῆ Πνέματος ἡ ἀνα-
 „ζωπυρῶσα καρδίαν· διότι καὶ αὐτὸν, καὶ θεὸν πῦρ,
 „φωτίζει μετὰ ψυχῆς, καὶ δοκιμάζει ἐσωθεν, ὥσπερ
 „ἀδολον χρυσὸν ἐν καμίνῳ· κακίαν δὲ ἀναλίσκει, ὥσ-
 „περ καλαμὴν καὶ ἀκάνθας· ὁ γὰρ Θεὸς ἡμῶν πῦρ
 „καταναλίσκον ἐστὶ, διδὼς ἐκδίκησιν ἐν πυρὶ φλογος
 „τοὺς μὴ εἰδόσιν αὐτὸν, καὶ τοὺς μὴ ὑπακούσιν τῷ Εὐαγ-
 „γελίῳ αὐτοῦ· τὸ πῦρ ἐνήργησε τοὺς Ἀποστόλους,
 „ἡνίκα ἐλάλουν πυρρίαις γλώσσας· τὸ πῦρ διὰ
 „τῆς δόξης Παύλου περιλάμβανεν, τὴν μὲν αὐτὴν δια-
 „νοίαν ἐφώτισε, τὴν δὲ αἰσθησὶν τῆς ὀφείας ἡμαυρῶσεν·
 „καὶ γὰρ χωρὶς σαρκὸς ὁρασίᾳ ἐκίνησε τὸ φῶς τὴν δύ-
 „ναμιν· τοῦτο καὶ πῦρ ὡφθη Νιῶσῃ ἐν τῇ βίτῳ· τὸ
 „πῦρ ἐν εἰδὴ ὀχλήματι τὸν Ἠλίαν ἤρπασε·
 „τὸ πῦρ τοῦ πυρὸς τὴν ἐνεργίαν ζητῶν ὁ μακάριος
 „Δαβὶδ ἔλεγε· „δοκιμάσόν με Κύριε καὶ πειρασόν με,
 „πυρρῶσόν τὴν νεφρὸς μου καὶ τὴν καρδίαν μου· τὸ πῦρ
 „καὶ τὸν Κλείων καὶ τὸν σὺ αὐτῶν καὶ καρδίας ἐδέρμα-
 „νε, λαλῶντος αὐτοῖς τῶ Σατάν μετὰ τὴν ἀνάστασιν·
 „ἐδὲν οἱ Ἀγγελοὶ, καὶ καὶ λειτουργικὰ πνεύματα πῦρ
 „φλέγον ἐπὶ τοῦτο καὶ πῦρ, τὴν ἐν τῇ ἐνδοῦ ὀφθαλ-

„μὴ δοκὸν κατακαῖον, καθαρόν τὸν νῦν ἀποκαθίστην,
 „ἵνα ἀπολαβὴν τὸ κατὰ φύσιν διορατικόν, ὅρα διηνε-
 „κῶς καὶ τὸ Θεοῦ θαυμάσια, κατὰ τὸν λόγον· „ἀ-
 „ποκαλύψον τὰς ὀφθαλμούς μου καὶ κατανοήσω τὰ θαυ-
 „μάσια ἐκ τῶ νόμου σου. Τοῦτο ποιῶν τὸ πῦρ, θαυ-
 „μονων ἐστὶ φυγαδευόμενον, κακίαι τε καυστικόν, ἀνα-
 „ζωτικὸς δὲ αἰσθησὶν, καὶ ἀθανάσιος ἐνεργία· ψυχῶν ἀ-
 „γίων φωτισμός, καὶ λογικῶν δυνάμεων σύστασις· τοῦτο
 „τὸ πῦρ διζώμεθα καὶ εἰς ἡμᾶς φθάσαι, ἵνα πάντοτε ἐν
 „φωτὶ περιπατῶμεν, μηδὲ πρὸς βραχὺ προσκοφώμεν
 „ποτε“. (Λόγος περὶ αὐτεξουσίας.) Σημειώσωμεν ὅτι ὁ
 Λόγος εἶπεν περὶ αὐτεξουσίας, ὁ ἐν τοῖς Ἀσκητικοῖς τῶ
 μεγάλῃ Βασιλεὺς περιεχομένος, αὐτοῖς ὁ ἴδιος περιε-
 χεται· καὶ ἐν ταῖς Ὀμιλίαις τῶ μεγάλῃ Μακαρίου τοῦ
 Αἰγυπτίου, ἐπιγραφόμενος Ὀμιλία καὶ αὐτῶν. Λέγει
 δὲ περὶ τῶ πυρὸς τῶ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „οἱ-
 „δα πῦρ καθαρτικόν, ὁ Χριστὸς ἦλθε βαλεῖν ἐπὶ τῆς
 „γῆς, πῦρ καὶ αὐτὸς, ἀναγωγῆς λόγοις καλεμένος· ἀ-
 „καλωτικὸν τὸ πῦρ τῆς ὕλης, καὶ τῆς ποιμαίνοντος ἐξέως·
 „ὁ καὶ ἀναφθῆναι πάχιστα βέλτεται, ποδὴ γὰρ τῆς εὐερ-
 „γείας τὸ πάχος· ἐπὶ καὶ πυρὸς ἀνδρακάς διδῶσιν ἡ-
 „μῖν εἰς βοήθειαν“. (Λόγος εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα.)
 Ὁρα καὶ τὸν ὑποσημειώσιν τῶ „ἀνδρακάς πυρὸς σωρῶ-
 „σαι ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ“. (Ῥωμ. ιβ'. 20.)
 Ἐρῶν δὲ τὸ ῥητὸν τῶ ὁ Θεολόγος τῶ „πυρὸς ἀν-
 „δρακάς διδῶσιν ἡμῖν εἰς βοήθειαν“· ἐκ τῆς Προφήτης Ἡ-
 σαΐα λέγοντος· „ὅτι ἔχουσιν ἀνδρακάς πυρὸς, καὶ δισσα-
 „ἐπ' αὐτοῖς· ὅσοι ἐσονται σοὶ βοήθεια“. (Ἠσ. μζ'. 14.)

κακός, ὥστε ὅπῃ αὐτὴ ἡ φιλοξενία ἔγινεν ἀφορμὴ, πῶσον εἰς τὸν Ἀβραάμ ἐν τῇ δρυὶ τῇ μαμβρῇ νὰ δεχθῇ τὴν Ἀγίαν Τεράδα ἐν σχήματι τριῶν Ἀγγέλων, καὶ νὰ τὴν ἐκτίσῃ εἰς τὴν τράπεζάν τε (Γεν. ιη.), ὅσον καὶ εἰς τὸν Λῶτ, νὰ δεχθῇ τὰς δύο Ἀγγέλους ἐν Σοδόμοις, καὶ διὰ μέσου αὐτῶν νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὸν ἐμπρησμόν τῶν Σοδόμων. (Γεν. ιθ.) Τὸ δὲ ἔλαθον διηλοῖ, ὅτι καὶ ὁ Ἀβραάμ, καὶ ὁ Λῶτ, δὲν ἤξεύραν ὅτι αὐτὰς ὅπῃ φιλοῦν εἶναι Ἀγγελοι, ἀλλὰ ἀπλῶς ἀνθρώποι· μῶλον τῶτο αὐτοὶ τὰς ἐφιλοξένησαν ἀδιακρίτως· τὸ ὅποιον τῶτο, ἦγεν τὸ νὰ μὴ ἤξεύρουν ποιοὶ εἶναι, καὶ νὰ τὰς φιλόβουν, τῶτο, λέγω, ἀπέδειξε μεγάλης καὶ ὀνομαστὸς τὸν Ἀβραάμ, καὶ τὸν Λῶτ· διὰ τὴν αὐτὴν ἡξέδραν πῶς ἦτον Ἀγγελοι, καὶ νὰ τὰς φιλόβουν, δὲν ἤθελαν κάμναι πρᾶγμα πῶσον μέγαλον καὶ ἐπαινετὸν (1).

3. „Μιμνήσκεσθε τῶν δεσμίων, ὡς στυγερόμενοι“.

Ενθυμεῖσθε, λέγει, Χριστιανοὶ ἀδελφοί, τὰς δεσμίους καὶ φυλακωμένους, ἐπειδὴ καὶ ἐσεῖς εἴσθε παρομοίως δεσμίους καὶ φυλακωμένοι· δι' ὅτι ὅποιος εἶναι δεδεμένος καὶ πάσχει, αὐτὸς δὲν ἡμπορεῖ νὰ λησμονήσῃ τὰς ἄλλας, τὰς ὄντας παρομοίως δεδεμένους καὶ πάσχοντας, καὶ καὶ θέλει νὰ τὰς λησμονήσῃ.

„Τῶν κακωχευμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι“.

Ενθυμεῖσθε, λέγει, Χριστιανοὶ, ἐκείνους ὅπῃ κακοπαθεῖν, ἢ μὲ φυλακῇ, ἢ μὲ πέναν, ἢ μὲ ἄλλῳ θλίβῃ· διὰ τὴν ὅποιος Χριστιανὸς ἐνθυμεῖται, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔχει σῶμα ὁμοιοπαθὲς μὲ τὸ σῶμα ἐκείνων, ὅπῃ κακοπαθεῖν καὶ θλίβονται, βέβαια αὐτὴ ἡ ἐνθυμίασις θέλει τὸν κάμναι νὰ φροντίζῃ καὶ νὰ βοηθῇ τὰς κακοπαθεύοντας ἀδελφάς τε, πῶσον διὰ τὴν συμπάθειαν τῆς ὁμοίας φύσεως, ὅσον καὶ διὰ τὸν φόβον· φοβόμενος δηλαδὴ μήπως καὶ αὐτὸς παραχωρηθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ καταπύσῃ εἰς τὰς ὁμοίας κακοπαθείας, διὰ τὴν ἀσπλαγχνίαν ὅπῃ ἔδειξεν εἰς τὰς πάσχοντας ἀδελφάς τε.

4. „Τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος“.

Βλέπε, ὡ ἀναγνώστα, πῶσον ὁ Παῦλος φροντίζει διὰ τὴν σωφροσύνην καὶ καθαρότητα τοῦ σώματος· δι' ὃ καὶ ἀνωτέρω ὅταν εἶπε· „διώκετε τὸν ἀγιασμόν“· (Εβρ. ιβ'. 14.) διὰ τὴν σωφροσύνην καὶ καθαρότητα τοῦ σώματος ἔλεγε· καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν θέλει εἰπεῖν διὰ τὰς πόρνας καὶ μοιχάς. Ὡς ἦναι λοιπὸν, λέγει, ὁ γάμος τίμιος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος· τίμιος ἐν πᾶσιν, ἦγεν ἅς μὴ ἦναι τίμιος μόνον εἰς τὰς περασμένους κατὰ τὴν ἡλικίαν ἀνθρώπους, εἰς δὲ τὰς νέας, ὅχι· ἀλλὰ εἰς ὅλους ἅς ἦναι τίμιος· ἢ τὸ ἐν πᾶσι διηλοῖ, ὅτι ὁ γάμος πρέπει νὰ ἦναι τίμιος καὶ εἰς ὅλους τὰς τρόπους, καὶ εἰς ὅλους τὰς καιρὸς, ἦγουν νὰ μὴ ἦναι μόνον τίμιος εἰς τὸν καιρὸν τῆς θλίψεως καὶ δυσυχίας, καὶ ὅχι εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀνέσεως καὶ εὐτυχίας, ἀλλὰ εἰς κάθε καιρὸν· ὥστε νὰ εἶναι μόνον τίμιος κατ' ὅλα μέρη, καὶ ὅχι κατὰ ἄλλο, ἀλλὰ ὅλος διότι καὶ κατ' ὅλα τὰ μέρη πρέπει νὰ ἦναι τίμιος καὶ ἀκατηγόρητος (2). Μὲ τὸν λόγον δὲ τοῦτον τοῦ Ἀποστόλου ἐντροπιάζονται οἱ αἵρετικοὶ ἐκείνοι ὅπῃ

(1) Περὶ τῶν δεξιωμένων καὶ χειζόντων τὰς ἐναρέτας, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν ταύτην· „ἀσπάζεται ὑμᾶς· Γαίος ὁ ἐκείνός μου“· (Ρωμ. ις'. 23.)

(2) Καὶ λοιπὸν ἐπειδὴ ὁ γάμος πρέπει νὰ ἦναι τίμιος καὶ ἀκατηγόρητος κατ' ὅλα τὰ μέρη, καὶ κατ' ὅλους τὰς τρόπους, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος· λοιπὸν οὐδὲ ὀργάνον πρέπει νὰ εἶναι οἱ Χριστιανοὶ νὰ παίζων εἰς τὰς γάμους, ὥστε πρέπει νὰ χοροῦν καὶ νὰ τραγουδοῦν καὶ ἄλλας ἀπαλαύσεις νὰ κάμνουν εἰς αὐτοὺς· διὰ τὴν οἱ χοροὶ καὶ τὰ τραγῳδία ἀτιμίαν προσεκοῦσι καὶ κατηγόρηται εἰς τὸν τίμιον γάμον. Ἀλλὰ περὶ τοῦτον λόγον ἐπιτίθεται ἐφιλοπόνησεν ἡ ἐμὴ ἀδωκαμικία, καὶ ὅρα πῶσον εἰς τὴν Χρηστοθήκεν τῶν Χριστιανῶν, ὅστις εἶναι ὁ ἐκῆς τριῖς.

Τίμιος δὲ λέγεται ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, ὅταν οἱ κατὰ γάμον συναπτόμενοι, εἴτε ὁ ἀνδρᾶς, εἴτε ἡ γυναῖκα, ὅχι μόνον δὲν μολύνονται μοιχικῶς μὲ ἄλλα ξένα πρόσωπα, ἀλλὰ καὶ ὅταν αὐτοὶ δὲν μολύνονται μὲ παρὰ νόμους μίξεις εἰς τὸ παρὰ φύσιν, ὅταν σμίγουν, ὅχι διὰ φιληδονίαν καὶ ἀκρεσίαν, ἀλλὰ διὰ μόνον παιδοποιεῖν, καὶ ὅταν λογιάζων τὴν σαρκικὴν ἐνώσειν ἕνα σημεῖον τῆς πνευματικῆς ἐνώσεως αὐτῶν μετὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς εἰς τὸν Χριστὸν αὐξήσεως αὐτῶν καὶ ἐπιδόσεως· ἐπειδὴ ὁ γάμος τῶν ὁσίων Χριστιανῶν, δὲν εἶναι μόνον σαρκικός, καθὼς εἶναι οἱ γάμοι, ἢ μάλλον ἦσαν πᾶσι συναληγάμματα τῶν Ἑθνικῶν, ἀλλὰ ἔχει καρπὸν πνευματικῆς ἐπαγγελίας, ὡς λέγει ὁ σοφὸς Μελέτιος ὁ Πηγάς·

ὅπερ κατηγόρην τὸν γάμον ὡς κακόν· δι' ὃ, τι νὰ ὅπερ ἐδῶ ὁ Παῦλος τὸν ὀνομάζει τίμιον, διὰ τὴ φυλάττει τὰς ἀνθρώπους εἰς τὴν σωφροσύνην τοῦ σώματος, καὶ δὲν ἀφίνει αὐτὰς νὰ πορνέωσιν, καὶ νὰ μοιχεύωσιν· διὰ τὸτο καὶ ἀλλοχθὴ ὁ αὐτὸς Παῦλος εἶπε· „διὰ δέ, τὰς πορνείας, ἑκάστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἔχεται· καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἔχεται“. (ἀ. Κορ. ζ'. 2.)

„Πόρνος δέ, καὶ μοιχὸς κενὴ ὁ Θεός“.

Πόρνος λέγεται ἐκεῖνος, ὅπερ πέσῃ εἰς γυναῖκα ἀνυπανδρον· μοιχὸς δέ λέγεται ἐκεῖνος ὅπερ πέσῃ εἰς γυναῖκα ὑπανδρον· μετ' ἐπιτίμιον δέ ὁ Παῦλος ἐμποδίζει τὰς Χριστιανούς ἀπὸ τῆς πορνείας, καὶ τῆς μοιχείας· λέγει γὰρ ὅτι θέλει κρίνει ὁ Θεὸς τὰς ποιήτας, ἢ γὰρ θέλει τὰς κατακρίνει, καὶ τὰς καταδικάσει εἰς τὴν κόλασιν. Καὶ δικαίως θέλει τὰς κολάσει· διὰ τὴν αἰτίαν ὁ γάμος ἐσυγχωρήθη διὰ νὰ μὴ γίνωνται οἱ ἄνθρωποι πόρνοι, καὶ μοιχοί, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, λοιπὸν ὅσοι ἐλθόντες ὄντες δὲν ὑπανδρεύονται, ἀλλὰ πορνέωσιν, καὶ μοιχεύωσιν, ἢ ὅσοι ὑπανδροὶ ὄντες, πορνέωσιν καὶ μοιχεύωσιν μετ' ἄλλας γυναῖκας, αὐτοὶ μετὰ δὲ δικαιοσύνην κολάζονται ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

5. „Αφιλόργυρος ὁ τρόπος“.

Δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος, μὴ ἔχετε Χριστιανοὶ κἀνὴν ἀργύριον, ἢ ἀπόκτημα, ἢτοι δὲν εἶπεν, ὡς εἰσθε τελείως ἀκήμονες· ἀλλὰ εἶπεν ὅτι καὶ καὶ ἔχετε ἀργύρια, ὅμως νὰ μὴ ᾔσθε δουλωμένοι εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ νὰ τὰ μεταχειρίζεσθε μετ' ἐλευθερίαν γινώσκοντες, χωρὶς νὰ ἔχετε κἀμμίαν προσπάθειαν εἰς αὐτά· ὥστε ὅπερ, αὐτὴ καὶ τὴν νὰ τὰ χάσετε, νὰ μὴ λυπησθε πῶς τὰ ἐχάσατε. Διὰ τὸτο καὶ ἀνωτέρω ἔλεγον εἰς τὰς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανούς· „ὅτι, τὴν ἀρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρὰς προσεδέξασθε“. (Ἑβρ. ι. 34.) Καὶ ἀπλῶς, ἐσείς, λέγει, οἱ Χριστιανοί, τὸσον ἀπροσπαθῶς πρέπει νὰ ἔχετε τὰ ἄσπρα, καὶ πὺν ὑπάρχοντάς, ὥσταν νὰ μὴ τὰ εἴχετε. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον νοεῖται τὸ ρητὸν τὸτο, ὅτι ἐπειδὴ πολλοὶ Χριστιανοί, ἀφ' ἧ ἐμύρασαν τὰ ἄσπρα, καὶ τὰ ὑπάρχοντά των εἰς τὰς πωχάς, σπευδάζον νὰ ἀποκτήσιν πάλιν, μετὰ πρόφασιν καὶ αἰτίαν διὰ νὰ ἐλεῶν, διὰ τὸτο ὁ Παῦλος παραγγέλλει εἰς αὐτούς, ὅτι νὰ ᾔναι ὁ τρόπος καὶ ἡ γνώμη αὐτῶν ἀφιλόργυρος· ὅθεν καὶ ἀκολούθως λέγει·

„Ἀρκέμενοι τοῖς παρῶσιν“.

Μετὰ τὸν λόγον τῶτον δείχνει ὁ Ἀπόστολος τὸν τρόπον, μετὰ τὸν ὅποιον ἡμπορῶν οἱ Χριστιανοὶ νὰ μὴ εἶναι φιλόργυροι καὶ φιλόπλεστοι· ἔπος δὲ εἶναι, αἰτίαν οἱ Χριστιανοὶ ἀρκέμεναι εἰς ἐκεῖνα μόνον ὅπερ ἔχον, καὶ αἰτίαν δὲν ζητῶν κἀνὴν περὶ πλεονέκτητον, ἔξω ἀπὸ τῆς χρείας καὶ τὰ ἀναγκαῖα καὶ συστατικά τῆς ζωῆς των, διότι ὁποῖος ζητεῖ περὶ πλεονέκτητον ἀπὸ ἐκείνου τὸ ἀναγκαῖον ὅπερ ἔχει, αὐτὸς φανερὰ εἶναι φιλόργυρος, καὶ φιλόπλεστος.

„Αὐτὸς γὰρ ἔρηκεν· οὐ μή σε αὐτῷ· οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλίπω“.
(Δάτ. λ. α. 6.)

Ο Θεὸς προσάξει εἰς τὸ Δεύτερονόμιον νὰ μὴ δειλιῶσιν καὶ νὰ φοβῶνται οἱ Ἰσραηλίται, διὰ τὴν αὐτὸς δὲν θέλει πύς ἀφήσει ἀβουθήτας, οὔτε θέλει πύς ἐγκαταλείψει·
„αὐδεῖ“.

γὰρ· „Πλὴν ἐστὶ καὶ τοῖς γυνώσκουσιν (βουλομένοις γε)
„τὸ πρᾶγμα (ἢτοι ὁ γάμος) ἔκ ἀκαρπτον, καὶ πνευματικῆς ἐπαγγελίας χωρὶς· ἡ δὲ γὰρ ὡς Ἑβραίων γαμικὰ σωτηρία, σαρκικῶς ἐνῶνται μόνον δόξαν·
„ἐν Χριστιανῶν παῖδες, καὶ ἔξωσι τὴν σαρκικὴν ἐνῶσιν ἐν σαρκί, καὶ τὴν κατὰ σάρκα αὐξήσιν καὶ ἐπιδόσιν, ὡς Χριστὸς ἐνῶσας, καὶ ὡς Χριστὸν αὐξήσας, καὶ ἐπιδόσας μουσικῆς, οἷόν τι σύμβολον· τοῦ-

„τοῦ γάρ τι ἐστὶ τὸ μυστήριον τοῦτο· οὕτω Χριστιανοί,
„καὶ ἐν σαρκὶ περιπατοῦντες, οὐ κατὰ σάρκα πολιτεύονται“. (Βιβλ. γ'. περὶ Χριστιανισμοῦ.) Ὁρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „διὰ δὲ τὰς πορνείας ἑκάστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἔχεται“. (ἀ. Κορ. ζ'. 2.) Ὁρα καὶ τὸ· „τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν“. (Ἐφ. ι. 32.)

ἢ ἀνδρίζω καὶ ἰσχυε· μὴ φοβῆ, μηδὲ δειλιάσῃς, μηδὲ πτοηθῇς ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, ὅτι Κύριος ὁ Θεός σου ὁ προπορεύόμενος μεθ' ὑμῶν ἐν ὑμῖν, ἔτε μή σε αὐτῶν, ἔτε μή σε ἔγκαταλίπη. (Δεῦτ. λβ'. 6.) Ἐτζί εἶπεν εἰς τὸν Ἰακώβ, πῶς δὲν θέλει τὸν ἔγκαταλείψει· ἢ μή σε ἔγκαταλίπω, ἕως τῆ ποιήσασθαι με πάντα ὅσα ἐλάλησά σοι. (Γεν'. κη'. 15.) Ἐτζί καὶ εἰς τὸν Ἰησοῦν τῆ Ναυῆ· ἢ ἐκ ἔγκαταλείψω σε, ἔδὲ ὑπερόψομαί σε. (Ἰησ'. α'. 5.) Λέγει δὲ καὶ διὰ τῆ Ἡσαΐα· Καὶ ἀγαλλιάσονται οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ ἐνδεεῖς... ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός· ἐγὼ ἐπακούσομαι ὁ Θεός Ἰσραὴλ, καὶ οὐκ ἔγκαταλείψω αὐτούς. (Ἠσ. ια'. 17.) Τῆτο λοιπὸν τὸ ῥητὸν τῆ Μαυσέως προδίδεται καὶ ὁ Παῦλος ἐδῶ τώρα· δι' ὅτι ἐπειδὴ ἀκόλουθον ἦτον νὰ εἰπύντινες Χερσιανοί, τί λοιπὸν νὰ κάμωμεν, ἀνίσως δὲν ἔχωμεν ἔτε αὐτὰ τὰ ἀνάγκαια καὶ συστατικά τῆς ζωῆς μας; διὰ τῆτο λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι δὲν εἶναι τῆτο δωσιπὸν νὰ γνή, δὲν εἶναι· ἐπειδὴ ὁ Θεός μόνος τε εἶπε διὰ τῆ Μαυσέως, ὅτι οὐ μή σε ἀνῶ ἢ ἦγεν δὲν θέλω σε ἀφήσω, ἔδὲ θέλω σε ἔγκαταλείψω· ὅθεν δὲν εἶναι δυνατὸν βέβαια νὰ εἰπῇ ἰσχυρὰ ὁ Θεός. Ἀκόλουθον δὲ ἦτον καὶ αὐτοὶ οἱ ὅτι Ἑβραίων πιστεύσαντες νὰ εἰπύν· μᾶς λέγεις, ὦ μακάριε Παῦλε, νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς μόνα τὰ παρόντα, ἀλλὰ εἰς ποῖα παρόντα νὰ ἀρκεσθῶμεν, ἡμεῖς ὅπε διηρπάγημεν τὰ ὑπάρχοντά μας, καὶ τίποτε δὲν ἔχομεν; Διὰ τῆτο λέγει ὁ Παῦλος εἰς αὐτούς, ὅτι καὶ ὀλίγα εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὑπάρχοντα, ὅπε σας ἔμειναν, ὅμως ἡμπορεῖτε νὰ ἀρκεσθῆτε εἰς αὐτά· ἐπειδὴ ὁ Θεός εἶπεν ὅτι δὲν θέλω σε ἀφήσω. Ἀγκαλὰ δὲ καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐνόησεν ἐδῶ τὸ ῥητὸν τῆτο, διὰ τὰ χρειώδη καὶ ἀνάγκαια τῆ σώματος, ἐσὺ ὅμως, ἀγαπητέ, νόει πῶς εἶπε τὸ ῥητὸν τῆτο ὁ Θεός; καὶ διὰ καθε αἰσθύναν περὶ τῆς ψυχῆς, πόσον τῆ σώματος, ὅσον καὶ τῆς ψυχῆς· ὅθεν μὲν ἀπελπίζεσθαι ὅταν τύχη νά σοι ἀκολουθήσῃ καμμία τοιαύτη ἀνάγκη ψυχικὴ, ἢ σωματικὴ, διὰ τὴν ὅ Θεός ὑπόσχεται νὰ μή σε ἔγκαταλείψῃ, ἀλλὰ νά σοι βοηθήσῃ, ἐὰν καὶ σὺ ὅλως διόλου ἐλπίσης εἰς αὐτόν.

6. „Ὡς Θεοῦ βοηθός, ἡμᾶς λέγαν· Κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσῃ μοι ἄνθρωπος“. (Ψαλμ. ριζ'. 6.)

Εἰπεδὴ, λέγει, αὐτὰ τὰ ἀνωτέρω λόγια εἶπεν ὁ Θεός, ἦγεν ὅτι δὲν θέλω σε ἀφήσω, ἔδὲ θέλω σε ἔγκαταλείψω, διὰ τῆτο εἶναι ὁ ἑξάπαντος πιστὸς καὶ ἀληθινός. Καὶ λοιπὸν μεθ' ἑαυτοῦ καὶ μετὰ πληροφορίαν πολλῇ ἄς λέγωμεν εἰς τὰς περιστάσεις μας ἡμεῖς οἱ Χερσιανοί τὰ λόγια τῆ Δαβὶδ· ὁ Κύριος καὶ Δεσπότης ὅλου τῆ Κόσμου εἶναι βοηθός εἰς ἐμοῖα, ὅθεν διὰ τί νὰ φοβηθῶ, εἰς ἐκεῖνα τὰ δεινὰ ὅπε ἡθέλε μοι κάμῃ ὁ ἄνθρωπος; ὥς καὶ ἐσεῖς οἱ ὅτι Ἑβραίων πιστοὶ λέγετε ἀκολούθως· ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι, ὅπε διήρπασαν καὶ ἐπῆραν τὰ ὑπάρχοντά μας, δὲν θέλουν μᾶς στενοχωρήσῃν μετὰ τὴν σῶσιν καὶ πτωχείαν.

7. „Μνημονύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ“.

Τῆτο τὸ ἴδιον γράφει καὶ εἰς τὰς Θεσσαλονικεῖς ὁ Ἀπόστολος, ἦγεν τὸ νὰ τιμῶν τὰς κοπιῶντας καὶ διδάσκοντας αὐτούς· ἢ ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, εἰδέναι τὰς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν, καὶ ἢ προΐσταμένους ὑμῶν ἐν Κυρίῳ, καὶ καθιστάμεν ὑμᾶς, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτούς ὑπερεκπερισσὸν ἐν ἀγάπῃ διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν. (α'. Θεσσαλ. ε'. 12.) Ἐνθυμᾶσθε, λέγει, ὦ Χερσιανοί, τὰς ἡγουμένους καὶ διδασκάλους σας, οἱ ὅποιοι σας ἐλάλησαν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· καὶ καθὼς ἐκεῖνοι μετέδωκαν εἰς ἐσᾶς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἔτζί καὶ ἐσεῖς, αὐτοὶ ἔχετε τὸν τρόπον, βοηθεῖτε αὐτούς εἰς τὰς σωματικὰς πον χρειᾶς· τῆτο γὰρ αἰνιγματωδῶς φανερόντι διὰ τῆς λέξεως τῆς, ἐνθυμᾶσθε· ἢ λέγει νὰ ἐνθυμῶνται οἱ Χερσιανοί τὰς διδασκάλους των, διὰ νὰ τὰς μιμῶνται εἰς τὰ ἔργα καὶ τὴν θεάρετον πολιτείαν (1).

ἢ Ὡν

(1) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῶ ἀνωτέρω ῥητῶ, δηλαδὴ τῶ· ἢ ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί. (α'. Θεσσαλ. ε'. 12.) Ὁ δὲ Θεοφύλακτος ἐμπροσθεν ἐρμηνεύων τὸ

ἢ πείθετε τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν· λέγει ὅτι ἡγουμένους τῶ ὀνομαζέται τὰς Ἐπισκόπους καὶ Ἀρχιερεῖς.

„Ὡν ἀναθεωρῶντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμῶσθε τὴν πίσιν“.

Τὸ „ἀναθεωρῶντες θέλει νὰ εἰπῇ“ ἀκριβέστερον θεωρῶντες καὶ ὀξετάζοντες· διότι καθὰ οἱ μαθηταὶ τῶν ζωγράφων, βλέποντες μὲ προσοχὴν εἰς μίαν ἀρχέτυπον εἰκόνα, μιμῶνται ἐκεῖνόν· ἔτσι, λέγει, καὶ ἐσεῖς ἀδελφοὶ Χριστιανοὶ βλέποντες εἰς τὴν ἔκβασιν, ἤγουν εἰς τὸ θεάρετον τέλος τῆς τῶν διδασκάλων καὶ προεσώπων σας ἀναστροφῆς καὶ πολιτείας, μιμῶσθε καὶ ἐσεῖς τὴν πίσιν αὐτῶν. Λέγει δὲ ὁ Παῦλος νὰ μιμῶνται οἱ Χριστιανοὶ τὴν πίσιν τῶν προεσώπων σας· διὰ τί ἀπὸ τὴν πίσιν γονιᾶται καὶ ἡ καθαρὰ ζωὴ· ἐπεὶ δὲ αὐτοὶ δὲν ἐπίσταντο εἰς τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, ἀλλὰ ἐδίεσκον, δὲν ἠθέλουν δεῖξαι καὶ ζωὴν ἐνάρετον καὶ ἀκατηγόρητον· ὥστε ἐσεῖς, λέγει, μιμῶμενοι τὴν πίσιν τῶν διδασκάλων σας, μιμῶσθε καὶ τὴν ἐνάρετον ζωὴν σας. Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ἰατροῦει τὴν μικροψυχίαν καὶ ὀλιγοπιστίαν τῶν ἐξ Ἑβραίων πιστῶν· ἡ πίσιν ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν τῶν δογμάτων· ὅθεν καὶ ἀκολουθῶς λέγει (1).

8. „Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς, καὶ σήμερον ὁ αὐτός, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας“.

Επεὶ δὲ, ὡς φαίνεται, ἦτον μερικοὶ ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας, οἱ ὁποῖοι ἐπαραχάραιναν τὴν ὀρθὴν πίσιν, καὶ ἔλεγον, ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ Χριστός, ὅπως θέλει ἔλθῃ, τὸν ὅποιον καὶ ἕως τῆς σήμερον προσμενῶν οἱ ἅπιοι Ἑβραῖοι· διὰ τοῦτο ἀνατρέπωντας τὴν κακὴν δόξαν ταύτην ὁ Παῦλος, λέγει ἐδῶ· ὅτι ὁ αὐτὸς Χριστὸς ἐστίν, ὅπως ἦτον χθὲς, ἦγουν καθ' ὅλον τὸν ἀπερασμένον χρόνον· ὁ αὐτὸς ἐστίν, ὅπως εἶναι καὶ σήμερον, ἦτοι κατὰ τὸν ἐκτεστώτα χρόνον· ὁ αὐτὸς ἐστίν, ὅπως θέλει εἶναι καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας, τοὺς μέλλοντας δηλαδὴ καὶ ἀτελεύτητους, καὶ ἄλλος Χριστὸς δὲν θέλει ἔλθῃ. Μὴ πλανᾶσθε λοιπὸν, ἀδελφοί, καὶ λέγετε, ὅτι ἄλλος Χριστὸς ἔχει νὰ ἔλθῃ· ἢ λέγει τὸ ρητὸν τοῦτο ὁ Παῦλος διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι καθὰ ὁ Χριστὸς δὲν ἀφῆκεν ἀβοηθήτως τοὺς ἡγεμένους καὶ διδασκάλους σας εἰς τὸν ἀπερασμένον χρόνον, ἀλλὰ εἰς ὅλα τοὺς ἐβοήθησεν, ἔτσι, λέγει, καὶ ἐσὺς θέλει βοηθήσει τώρα. Μὴ ὀλιγοπισεῖτε λοιπὸν, διὰ τί ὁ αὐτὸς Χριστὸς ἦτον τότε, εἶναι καὶ τώρα, καὶ θέλει εἶναι εἰς τοὺς αἰῶνας (2).

9. „Διδαχαῖς ποικίλαις, καὶ ξέναις μὴ περιφέρεσθε“.

Ποικίλας διδαχὰς ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὰς γινομένας ἄλλας μὲν, παρ' ἄλλων ἀνθρώπων, ἄλλας δὲ παρ' ἄλλων, καὶ ἄλλας μὲν, εἰς ἄλλον καιρὸν, ἄλλας δὲ, εἰς ἄλλον· ξένας δὲ διδαχὰς λέγει ἐκεῖνας, ὅπως εἶναι μακρὰν ἀπὸ τοῦ ὀρθοῦ δόγμα, καὶ τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεως· διὰ τί εἶναι διωκτὴν νὰ ἦναι μὲν διδασκαλία ποικίλη καὶ διαφορετικὴ κατὰ τὸν καιρὸν, καὶ κατὰ τὸ πρόσωπον ὅπως τὴν προφέρει, νὰ μὴ ἦναι δὲ καὶ ξένῃ καὶ χωρὶς μὲν ἀπὸ τοῦ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος, γράφει, ὅτι ὁ Παῦλος ἐδῶ λέγει διὰ τὸν λιθοβοληθέντα Στεφανόν, καὶ τὸν Ἰακώβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰωάννου, τὸν μὲν φόνον μαχαίρας ἀποθανόντα, καὶ τὸν Ἰακώβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου, καὶ διὰ ἄλλους Ἀποστόλους, οἱ τινες ἐθανατώθησαν ἀπὸ τοῦ Ἰουδαίου· ἡς πάντες λοιπὸν, λέγει, ἀπαβλέπετε, ὦ Χριστιανοί, καὶ τὴν ἀξιεπαυόντων ζωὴν αὐτῶν μιμῶσθε τὴν πίσιν.

(2) Ὁ δὲ Νικήτας ὁ σχολιαστὴς τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου, σχολιάζων τὸ ρητὸν τοῦτο τοῦ Ἀποστόλου, ὑπερ φέρει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ ἡς πρὸς Γαλιθαίαν τοῦ Κυρίου λόγῳ, ὅπως φησὶ· „τὸ δὲ Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας, ἐκ τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπὶ Παύλου Ἐπιστολῆς“· διηκνύεται δὲ διὰ τοῦτο· „τὸ ρητὸν, ὅτι ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν Θεοσέπειαν, ὡς μὲν ἔχει τὸν χρόνον, καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν ἐκτεστώτα, ἄλλος ἐλθὼν· ὅπως ἐστὶν ὡς προῆν, κατὰ τὸ χθὲς, καὶ ἦτοι τὸ παρεληλυθός· καὶ ἐστὶ σήμερον, κατὰ τὸ ἐνε-

στος, καὶ ἔσται εἰς τοὺς αἰῶνας, κατὰ τὸ μέλλον“· Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „χθὲς καὶ σήμερον τὴν ἀνθρωπίνην, ἐκάλεισε φύσιν, αἰώνιον δὲ τὴν Θεοσέπειαν προσηγόρευσε“· τὸν δὲ αὐτὸν ἔφη καὶ αὐτὸ εἶναι καὶ κέκονο, ἐπεὶ δὲ εἰς τὸν μονογενῆς ὁ αὐτὸς καὶ πρωτότοκος“· Ὁ δὲ Θεοφύλακτος Μάξιμος ὅπως φησὶν· „ὁ πρὸ Θεοῦ λόγος ἐφάπαξ γεννηθείς, αἰὲν γεννᾶται θείων κατὰ Πνῦμα διὰ φιλανθρωπίαν τοῖς θείοις, καὶ γίνεται βρέφος ἐαυτὸν ἐν ἐκέννοις διαπλάττων τὰς ἀρετὰς, καὶ πᾶσι φαινόμενος, ὅσον χωρεῖν ἐπίσταται τὸν δεχόμενον... ὅπως αἰὲν καὶ φαινόμενος ὁ πρὸ Θεοῦ Λόγος τοῖς τρόποις τῶν μετοχῶν, αἰὲν διαμένει κατὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ μυστηρίου τοῖς πᾶσι ἀδύνατος· ὅθεν σοφῶς τὸ μυστήριον τὴν διωκτὴν διδασκαλίαν ὁ θῆος Ἀπόστολος φησὶν“· Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς, καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας· αἰὲν καὶ τὸν πρὸ μυστηρίου, καὶ μηδέποτε περιληφθεὶς νοῦς, παλαιόμενος“· (Κεφ. ἡ. τῆς γ'. Ἑκατοντ. τῶν Θεολογικ.)

τὸ ὀρθρὸν δόγμα, μηδὲ νὰ ᾖναι ἀπόβλητος καὶ ἀδόκιμος· ὅταν δὲ ἡ διδασκαλία εἶναι καὶ διαφορετικαῖς κατὰ τὰ διάφορα πρόσωπα καὶ τὰς διδασκάλας, ὅπῃ πῶς λαλῶν, καὶ κατὰ τὰς διαφορὰς καιρῶς, εἰς τὰς ὁποίας λέγονται, εἶναι δὲ ἐν ταυτῇ καὶ ἑξῆς ἀπὸ τὸ ὀρθρὸν δόγμα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀληθείας, πῶς, λέγει, ἐσθὲς οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ φυλάττεσθε ἀπὸ τὰς διδασκαλίαις ταύταις, καὶ νὰ μὴ τὰς δέχεσθε· ἐπεὶ δὲ ἡ ἀλήθεια εἶναι μονοειδὴς καὶ ἀπλή, καὶ εἰς εὐὰ σκοπὸν ἀποβλέπει· τὸ δὲ ψεῦδος εἶναι πολυσχιδὲς, καὶ πολυποίκιλον, καὶ πρὸς πολλὰ πράγματα μοιράζει τὸν νῦν. Βλέπε δὲ, ὡς ἀνγνωστὰ, καὶ τὸ „περιφέρεσθε“ ὅπῃ λέγει ὁ Παῦλος· τὸ ὁποῖον εἶναι μία λέξις, ὅπῃ συνειρρίζεται νὰ λέγεται εἰς τὰς κήφας καὶ ἐλαφρὰς ἀνθρώπων, οἵτινες περιφέρονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καθὼς περιφέρει ὁ αἶμος τὰ φρύγανα, καὶ ἄλλα ἐλαφρὰ χόρτα· τὸ ὁποῖον τῷ καὶ ἄλλα καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει· „ἵνα μηκέτι ὡς νῦν ἡμεῖς, κλυδωνιζόμενοι, καὶ περιφερόμενοι παρὰ τὸν αἶμα τῆς διδασκαλίας“· (Ἐφ. δ'. 14.) (1)

„Καλὸν γὰρ χάριτι βεβαιῶσθαι τὴν καρδίαν, ἐν βρώμασιν, ἐν οἷς ἔκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατήσαντες“.

Αὐτὰ, ὅπῃ λέγει τώρα ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, εἶναι αἱ διδασκαλίαι, τὰς ὁποίας ἀνωτέρω ἀνόμασε ποικίλας καὶ ἑξῆς· μετὰ τὰ λόγια δὲ ταῦτα αἰνιγματωδῶς φανεροὶ τὰς νομοθετησάσας τὰς Ἰουδαϊκὰς παρατηρήσεις τῶν φαρισαίων. Λέγει λοιπὸν, ὅτι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ βεβαιώμεθα μετὰ τὴν χάριν, ἥγαν μετὰ τὴν πίσιν τῆς Εὐαγγελίας, καὶ νὰ πληροφορημέθα ὅτι δὲν εἶναι πᾶντ' ἀκαθάρτον φαρισαϊκόν, ἀλλὰ ὅλα εἶναι καθαρὰ εἰς ἐκεῖνον, ὅπῃ πιστεύει τὸ Χριστῷ. Πίσιν λοιπὸν βεβαίαν χρειαζόμεθα νὰ ἔχωμεν, καὶ ὅχι παρατηρήσεις τῶν φαρισαίων, διὰ τὴν ἐκείνοι, ὅπῃ ἐπεριπάτησαν εἰς τὰ φαρισαϊκὰ, ἥγαν ἐκεῖνοι ὅπῃ ἀκολούθησαν εἰς τὰς παρατηρήσεις τῶν φαρισαίων πάντοτε, αὐτοὶ καμμίαν ὠφέλειαν εἰς τὴν ψυχὴν τὰς δὲν ἔλαβον, διὰ τὴν ἔμειναν ἔξω τῆς τῆς Χριστοῦ πίστεως, καὶ ἐδιδόσαν εἰς τὸν ἀνώφελη νόμον. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον νοεῖται τῷ· ὅτι τὴν ὠφελῶντο, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις τῶν ἀκαθάρτων φαρισαίων, εἰς καιρὸν ὅπῃ αὐτοὶ ἦσαν πόσον μιᾶροι καὶ ἀκάθαρτοι, ὥστε ὅπου διὰ τὴν ἀκαθαρσίαν τὰς, δὲν ἐδιδόσαντο νὰ μετέχουν ἀπὸ τῆς θυσίας, ὅπῃ ἐπροσφέροντο εἰς τὸν Θεὸν παρὰ τῶν Ἱερέων περὶ ἁμαρτίας καὶ πλημμελείας; „ὁ Ἱερεὺς γὰρ φησὶν, ὁ ἀσπύρων αὐτῷ, ἔδεται αὐτῷ· ἐν τῷ ἁγίῳ βρωθήσεται, ἐν αὐτῇ τῆς σκωπῆς τῆς μαρτυρίας“· (Λέβιτ. 5'. 26.)

10. „Ἐχομεν θυσιαστήριον, ὅς ἐ φαγῶν ἔκ ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ τῇ σκωπῇ λατρεύοντες“.

Ἐπεὶ δὲ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι δὲν πρέπει νὰ παρατηρῶμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ τὰ φαρισαϊκὰ, διὰ νὰ μὴ φανῶν τὰ ἐδικὰ μας τῆς νέας χάριτος, ὅτι εἶναι ἀπολοκαταφρόνητα διὰ τὴν δὲν ἔχον παρατηρήσεις, λέγει, ὅτι καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἔχομεν παρατηρήσεις, ἀλλ' ὅχι εἰς τὰ ποιαῦτα φαρισαϊκὰ, ἀλλὰ εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ εἰς τὴν ἀνάμακτον θυσίαν τοῦ ζωοποιῶν Σώματος τοῦ Κυρίου· ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τῆς θυσίας ταύτης δὲν εἶναι συγκεχωρημένον νὰ μεταλάβω, ὥστε αὐτοὶ οἱ τῆς παλαιᾶς νόμου ἱερεῖς, ὥς ὅπῃ λατρεύον εἰς τὴν σκωπῇ, ἥγαν εἰς τὰς τύπας τῆς νόμου τῆς περαστικῆς, καὶ καταλυομένης, καὶ ὅχι εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὰ πράγματα· διὰ τὴν καὶ ἡ σκωπῇ ποιῶν πρᾶγμα εἶναι περαστικὸν καὶ διαλυόμενον· ἡ σκωπῇ λέγει τὸν Κόσμον τῶν, τὸν ἵποιν ἐκεῖνοι ὅπῃ λατρεύον, ἥγαν προσκυνοῦν καὶ θεοποιῶν τὰ πάθη, αὐτοὶ δὲν ἠμπορῶν νὰ μεταλάβω τὴν ἀνάμακτον θυσίαν τοῦ Σώματος τοῦ Κυρίου, καθὼς ἐδὲ οἱ λαῖκοι Ἑβραῖοι ἐμέτεχαν ἀπὸ τῆς θυσίας τοῦ νόμου ὡς ἀνάξιοι (2).

11. „Ὡς“

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος· „διδασκαλίαις ξέναις ἐκάλει, λέγει, τὰς τὰς ἀναγγελικαῖς ἐναντίας· παρακαλεῖται ποῖναι αὐτοῖς τῇ πῶς χάριτος προσμῆναι διδασκαλίαις, καὶ τὰς νομικὰς παρατηρήσεις καταλιπεῖν· ὡς γὰρ φησὶν ἐκ τῶν ὀνῶν ἐκαρπώσασθαι“.

(2) Ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὁ ναὸς τῶν Ἰουδαίων ἐσκεν ἀκομὴ εἰς τὸν καιρὸν ἐκείνον, καὶ ἐθυσιαζοντο πρὸς ἄλλα ζῶα εἰς αὐτὸν κατὰ νόμον, διὰ τὸ πῶς λέγει ὁ Παῦλος τὸ „ἔχομεν θυσιαστήριον“· πῶς, λέγει, πρὸς ἐδικόν μας θυσιαστήριον εἶναι τιμιώτερον ἀπὸ τὸ

11. „Ὡν γὰρ ἐσφέρεται ζῶων τὸ αἷμα περὶ ἁμαρτίας εἰς τὰ Ἅγια
 „διὰ τῷ Ἀρχιερέως, τῶν τὰ σώματα κατακαίεται ἔξω τῆς πα-
 „ρεμβολῆς“.
12. „Δι' ὃ καὶ Ἰησοῦς ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τῷ ἰδίου αἵματος τὸν λαόν,
 „ἔξω τῆς πύλης ἔπαυσε“.

Μὲ πὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι τὰ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις σεμνὰ καὶ τίμια, ἦσαν τύποι τῆς νέας χάριτος, καὶ λέγει, ὅτι ἐκείναι μὲν αἱ θυσίαι ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐμποδίζοντο νὰ τρώγην οἱ λαϊκοὶ Ἰουδαῖοι, τίποτε δὲ ἐκ τῶν φεικνῶν, καὶ ἀναιμακτον θυσίαν τῷ σώματος τῷ Κυρίῳ, οὐδὲ αὐτοὶ οἱ τῷ νόμῳ Ἀρχιερεῖς μετέχον, τῷ ὁποίῳ ταύτῃ προεικονίζον αἱ παρ' αὐτῶν προσφερόμεναι θυσίαι (1). διότι καθὼς τῶν ζῶων ἐκείνων, τὰ ὁποία ἐπροσφέροντο εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας τῷ λαῷ, τὸ μὲν αἷμα ἐμβαζεν ὁ Ἀρχιερεὺς εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ ἐρρῶντιζεν ἀπὸ αὐτοῦ μὲ τὸ δάκτυλόν τε ἐπὶ τὰς φερούσας κατὰ πρόσωπον τῷ ἱλασθῆναι, τὰ δὲ σώματα τῶν ζῶων αὐτῶν κατακαίοντο ἔξω ἀπὸ τῆς παρεμβολῆς τῷ λαῷ (2), τοιοτρόπως καὶ ὁ Χριστὸς, παθὼν διὰ τὰς ἁμαρτίας τῷ Κόσμῳ, τὸ μὲν αἷμα τὸ ἐπρόσφερεν ὡς Ἀρχιερεὺς μέσα εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων, ἦγεν μέσα εἰς τὸν ἕρανόν πρὸς τὸν Πατέρα, τὸ δὲ σῶμα τὸ ἐσαυρώθη ἔξω τῆς παρεμβολῆς, ἦγεν ἔξω τῆς πόλεως Ἱερουσαλὴμ. Οἱ Ἀρχιερεῖς λοιπὸν τῆς νέας χάριτος κάμνοντες ἀνάμνησιν τῆς θυσίας ἐκείνης τῷ Κυρίῳ εἰς κάθε λειτουργίαν, ἐμβαδύοντες τὸ αἷμα τῷ Κυρίῳ μέσα εἰς τὰ ἐδικὰ μας Ἅγια, ἦγεν μέσα εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα (πέρνοντες δηλαδὴ τὸν αὐτί-τυπον τῷ αἵματος οἶνον ἀπὸ τῆς ἱερᾶς Πρόθεσις, καὶ εἰσδοξύνοντες φέρουσιν αὐτὸν εἰς τὸ θυσιαστήριον, ἦγεν ἐπάνω εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν) ὥσαν μέσα εἰς ἕρανόν· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὰς τῷ νόμῳ Ἀρχιερεῖς, δὲν εἶναι συγκεχωρημένον νὰ φάγῃ ἀπὸ τοῦ θυσιαστέριον τοῦτο καὶ τῷ πνευματικῷ τράπεζαν, ὥσαν ἐπεὶ εἶναι ἀπογορευνῶν, καὶ ὥσαν ὅτι δὲν φρονεῖν τι ὑψηλότερον ἀπὸ τῶν τὸν Κόσμον· ἀλλὰ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἴμεθα τοιοῦτοι κοσμοφρονεῖς (3).

13. „Τοί-

οὗ παλαιόν· ἐπαδὴ ἐκείνῳ ἦσαν πάντα σχιὰ· ἐκείνῳ δέχε-
 σαι πᾶς ἀλόγως θυσίαι, ὅπου δὲ δέχεται τῷ λογικῷ
 καὶ θεῷ· διὰ τοῦτο καὶ εἰδὲς ἀπὸ τῶν Ἱερῶν ἐκείνης ἐσ-
 δὶν τῷ θυσίαν ταύτην, ἀνίσταται πρῶτον δὲ δεχθῆναι αὐτὴν
 εἰς τὸν Χριστὸν πίστιν.

(1) Καθ' ὅτι εἰδὲ οἱ Λαῖται ἠδυνάσαντο εἰδῆναι πᾶς θυ-
 σίας ἐκείνης, τῶν ὁποίων τὸ αἷμα ἐρέρετο μέσα εἰς τὰ
 Ἅγια τῶν ἁγίων, ὡς λέγει Γεωργίος ὁ Κορέσιος· αὐ-
 τῶν δὲ αἱ θυσίαι προεικονίζον τῷ θυσίαν τῷ σώματος
 τοῦ Κυρίου.

(2) Ὅρα περὶ τῶν πᾶν εἰς τὸ δέκατον ἔκτον Κεφά-
 λαιον τῆς Λαϊτικῆς, ὅπου λέγεται, ὅτι ὁ Ἀαρὼν νὰ πέρ-
 νῃ εἰς τὸν μόχρον περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ, καὶ εἶνα χιμά-
 ρον, ἦγεν τράγον περὶ τῆς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ, καὶ νὰ
 σφάξῃ αὐτόν, καὶ πέρνοντες ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτοῦ νὰ
 ἐμβαδύνῃ μέσα εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ νὰ ῥεντί-
 ζῃ ἀπὸ τοῦ αἵματος ἐπὶ τὰς φερούσας μὲ τὸ δάκτυλόν τε κα-
 τὰ πρόσωπον τῷ ἱλασθῆναι· τὰ δὲ σώματα τῶν μόσχων,
 καὶ τὰ χιμάρια νὰ κατακαίωσιν ἔξω τῆς παρεμβολῆς τοῦ
 λαοῦ. „Καὶ τὸν μόχρον τὸν περὶ ἁμαρτίας, καὶ τὸν χι-
 μάρον τὸν περὶ τῆς ἁμαρτίας, ὡς τὸ αἷμα ἦσαν ἐχθρὰ
 „ἐξήλασαν ἐν τῷ ἁγίῳ, ἐξοίσουν αὐτὰ ἔξω τῆς
 „παραβολῆς, καὶ κατακαύσονται αὐτὰ ἐν πυρὶ, καὶ πᾶς
 „δερμὶς αὐτῶν, καὶ πᾶς κρέας αὐτῶν, καὶ τὸν κόπρον
 „αὐτῶν“. (Λαϊτ. 15. 27.) Καὶ εἰς τὸ δ' Κεφά-
 λαιον τῆς Λαϊτικῆς ἀπαρῶν ἀκρῶς γράφεται νὰ σφάξῃται
 ὁ μόχρος ὁ διὰ τῆς ἁμαρτίας τοῦ Ἀρχιερέως προσφε-
 ρόμενος.

θῆς· ὁμοίως καὶ ὁ μόχρος ὁ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὅλης τῆς
 σωματικῆς τοῦ λαοῦ προσφερόμενος, καὶ ἔπειτα νὰ ὀλοκαυ-
 πόνεται καὶ ὁ ἕνας καὶ ὁ ἄλλος ὅμοι μὲ τὸ δέρμα καὶ τὴν
 κοιλίαν καὶ τὴν κεφαλὴν ἔξω τῆς παρεμβολῆς εἰς τὸν
 καθαρόν. Ὁ δὲ Κορέσιος λέγει, ὅτι καὶ οἱ Λαῖται
 ἐκρέμων πᾶς θυσίας ἔξω τῆς πόλεως Ἱερουσαλὴμ, καὶ τῶν
 ἁλίων πόλεων ἐν τῇ ἐρήμῳ. Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος·
 „βλέπετε τὸν τύπον, καὶ παραδέτε τῷ ἀλήθειαν, καὶ
 „τῷ ὁμοίῳ τῆς θεωρητικῆς· δάμαλιν πυρρὰν ὁ νόμος
 „ἐκέλευσε σφάγηναι, καὶ ἐκ τῆς πύλης αἵματος τὸν Ἀρ-
 „χιερέα λαβεῖν, καὶ πρὸ τῆς ἱλαστικῆς ῥῆσαι τὸν δακτύ-
 „λον ἐπὶ τῆς αὐτοῦ μὲν τοῦ δάμαλιν ἔξω τῆς πα-
 „ρεμβολῆς κατακαίοντες, τῷ κοινῷ ἐλάμβανον, καὶ διὰ
 „τῆς Σωτηρικῆς Πύλης ἐπληρῶν τὸν τύπον· καὶ γὰρ ἐν-
 „ταῦθα τὸ ἐξ Ἀδάμ σῶμα τὸ ἐρυθρὸν σημαίνει τὸ ὁ-
 „νομικὴν τῇ Ἑβραίων ρωνῇ· ἔξω δὲ τῆς πύλης τῷ σω-
 „τῆρι προσηλωθῇ· τὸ δὲ τοῦτο αἷμα πᾶς ἡμετέρας κα-
 „θαίρει ψυχάς, ἀντὶ δὲ τῆς κόνεως, αὐτὸ τὸ ζωοποιόν
 „ἡμῖν γίνεται Σῶμα“.

(3) Καθ' ὅτι καὶ ἐν τῷ νόμῳ πᾶς κρέας τῶν κερνῶ
 τῆς τελευτῆς μόνος ὁ Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐτρώγαν,
 καὶ ὅχι κανεὶς ἀπογορευνῶν. „Καὶ ἐδόνται Ἀαρὼν, καὶ
 „οἱ υἱοὶ αὐτοῦ πᾶς κρέας τῶν κερνῶ, καὶ αὐτὸς ὅστις ἐν
 „τῷ Κανὼν... καὶ ἀπογορευνῶν· ἐκ ἐδεσται ἀπ' αὐτῶν“.
 (Ἑβ. 9. 32.)

13. „Τοίνυν ἐξερχόμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς, τὸν ὀνόματι αὐτοῦ φέροντες“.

Επειδὴ ἔξω τῆς πύλης τῆς πόλεως Ἱερουσαλὴμ ἔπαυον ὁ Χριστὸς „ἐξερχόμενοι γὰρ φησιν“, εὗρον αὐθραπὸν Κυρηναῖον ὀνόματι Σίμωνα, τῶτον ἠγγάρυσαν ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτῶν. (Ματθ. κζ'. 32.) Καὶ πάλιν· „Καὶ βασιάζων τὸν σταυρὸν αὐτῶν ἐξήλθεν εἰς τὸν λεγόμενον Κρανίον τόπον, ὃς λέγεται Ἑβραϊστὶ Γολγοθᾶ“· (Ἰωάν. ιθ'. 17.) ἐπειδὴ, λέγω, καὶ ὁ Χριστὸς ἐσταυρώθη ἔξω τῆς πόλεως Ἱερουσαλὴμ, διὰ τὸ καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ οἱ τῷ Χριστῷ μαθηταὶ καὶ ἀκόλουθοι, ὡς ἀκολουθῶμεν αὐτὸν καὶ ὡς ἀγαίνωμεν καὶ ἡμεῖς ἔξω ἀπὸ τῆς πύλης τῆς πόλεως, ἤγουν ἔξω ἀπὸ τὸν Κόσμον τῶτον, καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας καὶ πάθου τῷ Κόσμῳ, διὰ τὰ φέρωμεν τὸν ὀνειδισμόν καὶ τὴν ἀτιμίαν τῷ Δεσπότῃ καὶ Διδασκάλῳ μας, ἤγουν διὰ τὰ συμπάσχωμεν καὶ ἡμεῖς μετ' αὐτόν, καὶ τὰ σωματιμαζόμεθα ἀπὸ τῆς κοσμικῆς αὐθραπῆς καὶ γηϊνῆς φρονίας, ὡς ἐναντιόμενοι εἰς τὰ τῶτον ἔργα καὶ φρονήματα· καὶ ὁ μὲν Κύριος ἡμῶν, ὡς κατὰ δικὸν καὶ ληϊστὴς ἐσταυρώθη ἔξω τῆς πόλεως· ἡμεῖς δὲ οἱ μαθηταὶ, ὡς μὴ ἐντραπῶμεν τὰ ἀγαίνωμεν ἔξω τῷ Κόσμῳ καὶ τῶν τῷ Κόσμῳ λαμπρῶν καὶ τιμῶν, πλούτου δηλαδὴ, δόξης, καὶ ἡδονῶν, καὶ κατὰ ἀτιμίαν ἐκ τῆς ἔχῃ καὶ ἀκολουθήσῃ εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τῆς φρονήσεως τῶν τῷ Κόσμῳ (1). Μετὰ τὰ λόγια δὲ ταῦτα παρακινεῖ ὁ Ἀπόστολος τὰς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανὰς νὰ ὑποφέρουν τὰ κακὰ, ὅτε ἐπροξένισαν εἰς αὐτὰς οἱ ἄπιστοι Ἑβραῖοι, καὶ ὕβρεις εἶναι αὐτὰ, καὶ ἀρπαγαὶ τῶν ὑπαρχόντων τες.

14. „Οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένισσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσιν ἐπιζητῶμεν“.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ἀναγωγικῶς κατασκευάζει ὁ Παῦλος πῶς πρέπει νὰ ἀγαίνωμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἔξω ἀπὸ τῆς πύλης, ἤγουν ἔξω ἀπὸ τὸν Κόσμον τῶτον καὶ τὰ τῷ Κόσμῳ πάθη καὶ φρονήματα· διότι ἡμεῖς, λέγει, οἱ τῷ Χριστῷ μαθηταὶ, δὴν ἔχομεν κέρμιν μετοχὴν μετὰ τὸν Κόσμον τῶτον· διὰ τὸ ὁ μὲν Κόσμος εἶναι φθαρτὸς καὶ μάταιος καὶ προσωρινός, ἡμεῖς δὲ εἴμεθα ἀθάνατοι, καὶ ἀτελείωτοι· ὅθεν καὶ χρεωσώμεν νὰ φεύγωμεν ἀπὸ τὸν Κόσμον τῶτον τὸν προσωρινόν, καὶ νὰ τρέχωμεν εἰς τὴν μέλλουσιν πόλιν καὶ ἀφθαρτὸν πατεῖδα μας, δηλαδὴ εἰς τὸν ἑρᾶν· διὸ καὶ ἀπαρχὴ ὁ αὐτὸς Παῦλος ἔλεγον· „ἡμῶν τὸ πολίτευμα οὐ ἐρανοῖς ὑπάρχει“· (Φιλιπ. γ'. 20.)

15. „Δι' αὐτὸ οὖν ἀναφέρωμεν θυσίαν αἰνέσεως διαπαντὸς τῷ Θεῷ, τῆς καρπὸν χαλέων ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ“.

Δι' αὐτὸ, ἤγουν διὰ μέσσω τοῦ Χριστοῦ, ὡς δι' Ἀρχιερέως, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἀναφέρωμεν εἰς τὸν Πατέρα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ θυσίαν αἰνέσεως (2) ἥτοι δοξολογίαν, καὶ εὐχαριστίαν· δι' ὅτι ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν εἰς τὸν Πατέρα, διὰ τὸ ἔδωκε τὸν ἀγαπητόν τε Υἱὸν διὰ

καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Κορέσιος, ὅτι πέραν τινος δηλοῖ ὁ Ἀπόστολος εἰς τὰς θυσίας ταύτας, καὶ ἔξω τῆς παρεμβολῆς ὀλοκαυτωμένα· γράμμα, ἀληγορίαν, τροπολογίαν, καὶ ἀναγωγὴν· καὶ κατὰ μὲν τὸ γράμμα λέγει, ὅτι καὶ ζῶα ὀλοκαυτῶντο ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ τῆς πόλεως, ἵνα οἱ Ἰουδαῖοι ἀποβάλλουν αἱ ἀμαρτίας, συλλογίζοντο ὅτι οἱ ἀμαρτωλοὶ ἐκβάλλονται ἔξω τῆς πόλεως Ἱερουσαλὴμ· κατὰ ἀληγορίαν δὲ, ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς ἐμελὲν ἔξωθεν τῆς πόλεως Ἱερουσαλὴμ νὰ σταυρωθῇ, ὡς καὶ καὶ ζῶα ἐκείνα ἔξω αὐτῆς ὀλοκαυτῶντο, καὶ ὅτι τὸ αἷμα τῶν ζῶων αὐτῶν ἐδόθη τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἐξαλάφρον πᾶσαν ἀμαρτίαν· τροπολογικῶς δὲ νοῶ· ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ οἱ θέλοντες νὰ πλησιάσων εἰς τὴν θυσιαν τῶν Μυστηρίων, καὶ νὰ κοινωνήσων, χρεωστῶσι νὰ ἀγαίνων ἔξω τῶν βιωτικῶν πραγμάτων τῷ Κόσμῳ,

καθὼς φάσκει καὶ ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸν Χερυβικὸν ὕμνον· „πᾶσαν τὴν βιωτικὴν ἀποδοῦμεθα μέμνηται, ὡς πρὸς Βασιλεῖαν τῶν ὁλῶν ὑποδεχόμενοι“· Ἀναγωγικῶς δὲ νοῶ ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ δὴν ἔχουν ἐδῶ μένισσαν πόλιν, ἀλλὰ πρέπει νὰ ζητῶν τὴν μέλλουσαν καὶ ἑρᾶν, καὶ διὰ τὸ πρὸς πρέπει νὰ φέρονται κατὰ τὴν διαβολὴν, κατὰ τῆς σαρκὸς, καὶ κατὰ τὸν Κόσμον.

(2) Καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἦσαν θυσίαι σωτηρίας καὶ αἰνέσεως, ἥτις ἦσαν τύποι τῆς ἐν τῇ χαρίτι προσφερομένης τῷ Θεῷ δοξολογίας καὶ εὐχαριστίας· καθὼς περὶ αὐτῆς τῆς θυσίας ἀναφέρει τὸ ζ'. Κεφάλαιον τοῦ Λευϊτικῆς, οὕτως λέγον· „ὅτι ὁ νομος θυσίας σωτηρίας, ἦν προσοίσεις Κυρίῳ· ἐάν μὲν περὶ αἰνέσεως, προσφέρῃ αὐτῷ, καὶ προσοίσῃ ἐπὶ τῷ θυσίαν αἰνέσεως ἁρτῶν ἐκ σιμιδάλους ἀναπεποιημένων ἐν ἐλαίῳ,

νὰ ἀγιάσῃ ἡμᾶς. Τοῦτον δὲ τὸν λόγον εἶπεν ὁ Παῦλος διὰ τὴν ἀσθενείαν καὶ ἀτελειότητα τοῦ ἰσθμίου τῶν ἑξ' Ἑβραίων Χριστιανῶν· ἐπειδὴ, ὅτι ἦτον χάρις καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ ἀγιάσασα ἡμᾶς, φανερόν ἐστίν ἀπὸ τοῦτο, ἦτοι ἀπὸ τῆς ἰσθμίου τιμῆς, ὅπερ ἔχει ὁ Υἱὸς μὲ τὸν Πατέρα, καθὼς αὐτὸς ὁ Υἱὸς ἔλεγεν· „ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα· ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱόν, οὐ τιμᾷ τὸν Πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν“. (Ἰωάν. ε. 23.) Αὕτη λοιπὸν ἡ δοξολογία καὶ εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, εἶναι εὐχὰς καρπὸς τῶν χειλέων τῶν ὁμολογούντων, ἦγεν τῶν ἐξομολογούντων, ἦτοι δοξολογούντων (1) τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ὥστε καὶ ἀπὸ αὐτῆς τῆς θυσίας τῆς αἰνέσεως καὶ τῆς πρὸς Θεὸν δοξολογίας καὶ εὐχαριστίας διώκονται νὰ μετέχουν οἱ τοῦ παλαιοῦ νόμου Ἀρχιερεῖς, καθ' ὅτι οὐδὲ διώκονται νὰ εὐχαριστήσιν καὶ νὰ δοξολογήσιν τὸν Θεὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἐκείνου, ὅπου δὲν ἀγιάσθησαν μὲ αὐτό, διὰ τὴν ἔμειναν εἰς τὴν ἀπιστίαν. Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, πῶς ὁ Παῦλος παρακινεῖ πάλιν τοὺς ἑξ' Ἑβραίων Χριστιανούς νὰ εὐχαριστῶσι τὸν Θεόν, καὶ νὰ μὴ γογγύζωσιν διὰ τὰς θλίψεις ὅπου πάσχον, καὶ νὰ λέγουν κἀντὶ λόγον θρασυῶς καὶ σκληρόν ἀπὸ τῆς μικροψυχίας καὶ ὀλιγοπιστίας τῆς.

16. „Τῆς δὲ ἀποΐας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθανέσθε“.

Ποῦ εἶναι τώρα ἐκεῖνοι οἱ Χριστιανοί, ὅπου προφασίζονται πῶς εἶναι πτωχοί, καὶ διὰ τὴν δὲν ἐλεοῦσι τοὺς ἀδελφούς των; ἅς ἀκούσιν τί παραγγέλλει ὁ Ἀπόστολος εἰς τὰς ἑξ' Ἑβραίων πιστεύσαντας Χριστιανούς, τοὺς πτωχοτάτους, καὶ διαρπαγέντας τὰ ὑπάρχοντά των, ἦγεν πῶς παραγγέλλει εἰς αὐτοὺς νὰ μὴ ἀλισμονοῦν τὴν ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ νὰ ἐνθυμούνται πάντοτε νὰ τὴν ἐργαζοῦν· ταύτῃ δὲ τῇ ἐλεημοσύνῃ κοινωνίαν ὀνομάζει. Διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν ὀνομάζει αὐτὴν κοινωνίαν, εἶπομεν ἀλλοχού· καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν καὶ ὑποσημείωσιν τοῦ „ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον“· (Φιλιπ. α. 5.) (2) καὶ τὴν ἐρμηνείαν καὶ ὑποσημείωσιν τοῦ „εἰ γὰρ ἐν τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν ἐκοινωνήσαν τὰ ἑθνη“· (Ῥωμ. ιε. 27.)

„Τοιαύταις γὰρ θυσίαις ἀρεσέσθαι ὁ Θεός“.

Μὲ τοιαύταις, λέγει, θυσίας, τόσον τῆς πρὸς Θεὸν δοξολογίας καὶ εὐχαριστίας, ὅσον καὶ τῆς πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἐλεημοσύνης, ἀρεσέσθαι καὶ χαίρει καὶ ἀναπαύεται ὁ Θεός· δι' ὃ, τι ὅποιος εἶναι πρὸς τὸν Θεὸν εὐχάριστος, αὐτὸς εἶναι φανερόν ὅτι ἐστὶ καὶ ἐλεήμων, μὲ τὸ νὰ γνωρίζῃ ποίας εὐεργεσίας, καὶ ποῖον ἔλεος ἠξιώσθαι νὰ λάβῃ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

17. „Πάθεσθε τοῖς ἡγούμενοις ὑμῶν“.

Εἰδὼ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος κάμνει τὸν λόγον περὶ Ἐπισκόπων καὶ Ἀρχιερέων· ἀφ' οὗ δὲ πρότερον ἐπαίνεσεν αὐτοὺς μὲ τὸν λόγον, ἐπεὶ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι αὐτοὶ εἶναι πιστοὶ καὶ ἄξιοι νὰ

„ἐλαΐω, καὶ λάγανω (ἦγεν πίπει) ἄζυμα διακεχυμένα ἐν ἐλαίῳ, καὶ σιμιδαλιν πεφυραμμένην ἐν ἐλαίῳ· ἐπ' αἷμα ζυμῆται προσοίσιν ὅρα αὐτῶ ἐπὶ θυσίᾳ αἰνέσεως σωτηρίας“· (Αδύτ. ζ. 11.) Ὅπερ ὁ θεὸς Κύριος ἐρμηνεύων λέγει· „τῆς αἰνέσεως τῆς θυσίας ποτήριον σωτηρίου ὁ Δαβὶδ ἀποκαλῷ“· (Ψαλμ. ριε. 13.) προσκομίζομεν δὲ καὶ ἡμᾶς τὴν αἰνέσιν, κατὰ πληθύν μὲν ἐν ἐκκλησίᾳ, ὡς ἐν ἐκκλησίᾳ Πνεύματος, καὶ ὡς ἐν ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν μίᾳ ἐκκλησίᾳ σωτηρίας διὰ πίστεως, τοιοῦτα δὲ τῆς δοξολογίας, καὶ καθ' ἑαυτὰς πολλαὶς ἡμεροῦντες ἐν οἰκοῖς, καὶ ἐν ἡμέρᾳ, καὶ ἐν νυκτί· Περὶ τῆς θυσίας ταύτης ἔλεγεν ὁ Δαβὶδ „θυσία αἰνέσεως δοξασθήτω“· (Ψαλμ. μδ.)

(1) Τῆς ἐξομολόγησιν ἢ Γραφῇ πολλαὶς ἀντὶ δοξολογίας καὶ αἰνέσεως ἐκλαμβάνει· ὁμοίως καὶ τὸ ἐξο-

μολογῆσαι, ἀντὶ τῆς δοξολογίας· „ἐξομολόγησιν (ἦτοι αἰνέσιν καὶ δοξάν) καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐνεδύσω“· (Ψαλμ. ργ. 2.) „ἐξομολογήσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἁγιάδος“· (Ψαλμ. ριζ. 1.) ἦτοι δοξολογίᾳ.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „τῆς αὐτῆς ἀποΐας θυσίαν, κοινωνίαν ἐκάλεσε· καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἐφί· „ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τῶν μαμωνῶν τῆς ἀδικίας· ἵνα ὅταν ἐκλίπηται, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους αὐτῶν σκηνάς“· (Λυκ. ιε. 9.) Καὶ ὁ θεὸς Ἀπόστολος· „τὸ ὑμῶν περισσόδωμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα· ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκείνων περισσόδωμα εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα, ὅπως γένηται ἰσότης· (β. Κορ. ι. 14.) „Κοινωνία πότῳ ἐστὶ καὶ ἀντιδόσις· ὁ μὲν γὰρ, δίδωσι· ὁ δὲ, ἀντιδίδωσιν εὐλογίαν· καὶ ἐστὶ τὸ δεόμενόν τὰ μίζονα“.

να ζηλώσονται ἀπὸ ἐκείνης ὁποῦ τὰς θεωροῦσι „μνημονεύετε τῶν ἡγεμενῶν ὑμῶν . . . ὧν „ἀναθεωρῆντες τὴν ἐκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμῆσθε τὴν πίσιν“ (Ἑβρ. ιγ'. 7.) ἀφ' ἧς λέγει, ἐπαίνεσον αὐτὰς πρότερον, διὰ τὸ ποῦ πῶρα λέγει ἐδῶ, ὅτι πείθεσθε εἰς τὰς ποιήτους Ἐπισκόπους καὶ Ἀρχιερεῖς σας, ἀδελφοί μου Χριστιανοί· ἀλλ' ἤθελον εἰπῆ τινας· τί λοιπόν; πρέπει νὰ πειθώμεθα εἰς κάθε ἡγεμενον, καὶ ἀρχιερέα, καὶ ἄρχοντα, καὶ ἵνα κακός; ἐγὼ δέ σοι ἀποκρίνομαι, κατὰ τί λέγεις, Χριστιανέ, πῶς εἶναι ὁ ἀρχιερεὺς καὶ ἡγεμενός σε κακός; εἰ μὲν καὶ εἶναι κατὰ τὴν πίσιν κακός, ἦγεν εἰ μὲν ἔχει αἰρετικά δόγματα καὶ βλάσφημα, φεῖγε ἀπὸ αὐτοῦ, καὶ καὶ ἵνα Ἀγγελὸς ἀπὸ τῶν ἑραίων· εἰ δὲ καὶ εἶναι κατὰ τὴν ζωὴν καὶ πολιτείαν κακός, πείθε εἰς αὐτόν· λέγει γὰρ ὁ Κύριος περὶ τῶν ποιέτων „ὅτι ἐπὶ „τῆς Μωσείως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· πάντα ἐν ὅσα αὐτοὶ εἶ- „πωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε· λέγεται γὰρ „καὶ εἰ ποιεῖσι“ (Ματθ. κγ'. 3.) (1) Περὶ δὲ τῶν αἰρετικῶν καὶ διεφθαρμένων κατὰ τὴν πίσιν Ἐπισκόπων καὶ ἡγεμενῶν, εἶπεν ὁ Παῦλος ἀνωτέρω νὰ μὴ περιφερόμεθα ἀπὸ τὰς διδασκαλίας των· „διδασκαίς ποικίλαις καὶ ἑσώαις (τῆς πίσεως διηλ. καὶ τῶν ὁρθῶν δογμα- „των) μὴ περιφέρεσθε“ (Ἑβρ. ιγ'. 9.) Διὰ τί δὲ πρέπει νὰ πειθώμεθα μὲν εἰς τὰς Ἀρχιερεῖς τὰς κακὰς κατὰ τὴν πολιτείαν, ὅχι δὲ εἰς τὰς κακὰς κατὰ τὴν πίσιν; ἐπειδὴ ἐ- κείνος μὲν ὁ Ἀρχιερεὺς, ὅπως πολιτεύεται κακῶς, δὲν θέλει συμβεβούλευε ποτὲ καὶ τὰς ἄλ- λους διὰ νὰ πολιτεύονται κακῶς· διότι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος πράττωντας τὰ κακὰ ἔργα, ἐν- τρέπεται· καὶ τὰ ποῦ γίνεται φανερόν ἀπὸ τούτου, ἦγεν διὰ τί αὐτὸς κάθε μηχανῶν καὶ τρόπον μεταχειρίζετε νὰ κρύπτῃ ἀπὸ τὰς ἀνθρώπων τὰ κακὰ ἔργα ὅπως κάμνει, ὅθεν ἐκεῖνα ὅπως κρύπτει, πῶς ἡμπορεῖ νὰ τὰ διδάσκῃ εἰς τὰς ἄλλας; ἐκεῖνος δὲ ὁ Ἀρχιερεὺς, ὅπως εἶναι κατὰ τὴν πίσιν κακός, αὐτὸς δὲν εἶναι δυνατὸν ἕως τέλους νὰ μὴ κηρύξῃ καὶ εἰς τὸν λαόν, ἐκεῖνο τὸ αἰρετικὸν φρόνημα, ὅπως ἔχει μέσα εἰς τὴν καρδίαν τε.

„Καὶ ὑπαίκετε“.

Μὲ τὴν λέξιν ταύτῃ φανερόν· ὁ Ἀπόστολος τὴν ὑπερβολικῶς πειθῶ καὶ ὑπακοῇ, ὅπως πρέπει νὰ δείχνουν οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὰς Ἀρχιερεῖς καὶ Ἱερεῖς καὶ Διδασκάλους των· ὥστε ὁποῦ, ὅχι μόνον διὰ λόγον νὰ ὑπακούον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων νὰ δελεῦν αὐτὰς, αἰίσως καὶ κάμῃ χρεῖαν (2).

„Αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώ- „σοντες“.

Αὗς ἀκούσαν οἱ Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς, καὶ ἡγεμόνοι τὰ λόγια ταῦτα τῆ Ἀποστόλου· ὅτι καθὼς ὁ λαὸς καὶ οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ εἶναι ευπειθεῖς εἰς αὐτοὺς, ἐτὶ ἀντιγράφως καὶ αὐτοὶ πρέ-

(1) Ὅθεν ἔπεν ὁ θεὸς Χρυσόστομος περὶ τῶν Ἱερέων καὶ Ἀρχιερέων· „ὡς μὲν γὰρ δόγμα ἔχει διασπαρμένον, „καὶ Ἀγγελὸς ἢ, μὴ πῆδαι, εἰ δὲ ὁρθὰ διδάσκῃ, „μὴ τῷ βίῳ προσεχε, ἀλλὰ τοῖς ῥήμασι“ (Λόγ. β'. ἢς τὴν πρὸς Τιμόθ. β'). Καὶ πάλιν λέγει· „ὅχι „οὐδαί σὶ εἶναι Ἱερεῖς; Ἀγγελὸς Κυρίου ἐστὶ· μὴ γὰρ „τὰ ἑαυτῶν λέγει; εἰ καταφρονεῖ αὐτῶν, ὅχι αὐτῶν κατα- „φρονεῖ, ἀλλὰ τῷ χρηρονοῦσαν αὐτὸν Θεῷ. Καὶ πῶ- „θεν δὴλοι ὅτι ὁ Θεὸς ἐχρηρονοῦσεν αὐτὸν φρονῖν; οὐ- „κὲν εἰ μὴ πού τῳ ἔχει τὴν ὑπόληψιν, ἢ ἐλπίσ σου „κεκένωται· εἰ γὰρ μηδὲν ἐνεργῇ ὁ Θεὸς δι' αὐτοῦ, „ὅπως λατρὸν ἔχει, ὅπως μυστηρίων μετέχει, ὅπως ὁ- „λογίων ἀπολαύει· ὅχι ἄρα Χριστιανὸς εἰ· τί ἐνφροῖ; „πάντες ὁ Θεὸς χρηρονοῖ καὶ τοὺς ἀταξίους; πάντες μὲν „ὁ Θεὸς εἰ χρηρονοῖ· διὰ πάντων δὲ αὐτοὶ ἐνεργῇ, „εἰ καὶ αὐτοὶ ἦσαν ἀνάξιοι, διὰ τὸ σωθῆναι τοὺς λαοὺς· „εἰ γὰρ δι' οὐκ, καὶ διὰ Βαλαάμ, διὰ μιὰν ἀνθρώπου, „τῷ λαῷ εὐεργετῇ ὁ Θεὸς ἐλάλησεν, πολλῶν μάλιστα διὰ

τῶν Ἱερέων“; (Αὐτὸς δ.) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημνίωσιν τῶν „πάντων γὰρ ὑμῶν ἐστίν, ἢτε Παῦλος, ἢτε Ἀπολ- „λῆς, ἢτε Κηφᾶς“ (1. Κορ. γ'. 21.) Τόμ. α'.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεοφύλακτος Ἰγνατίος ἔγραψε πρὸς Σμυρναίους· „Πάντες τῷ Ἐπισκόπῳ ἀκολουθεῖτε, ὡς ὁ „Ἰησοῦς τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ πρεσβυτέρῳ, ὡς τοῖς Ἀ- „ποστόλοις· τὰς δὲ διακόνους ἐντρέπετε ὡς Θεῷ ἐν πο- „λῆς· μηδὲς χωρὶς Ἐπισκόπου τι πράσσετε πᾶν ἀνι- „κόντων ἐν Ἐκκλησίᾳ“. Καὶ ἐν τῇ πρὸς Πολύκαρπον ἐπὶ γράφῃ· „τῷ Ἐπισκόπῳ προσέχετε, ἵνα καὶ ὑμῖν „ὁ Θεὸς· ἐγὼ ἀντίψυχον πᾶν υποτασσόμενον Ἐπισ- „κόπῳ, πρεσβυτέρῳ, διακόνῳ“. Καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἐ- „φεσίους· „συντάσσωμεν μὴ ἀντιπείθεσθαι τῷ Ἐπισκό- „πῳ, ἵνα ὦμεν Θεῷ ὑποτασσόμενοι“. Καὶ ἐν τῇ πρὸς Μαγνησίους· „Εἰς τιμὴν Θεοῦ τοῦ θελήσαντος ἡμᾶς, „πρέπον ἐστὶν ὑπακούειν τῷ Ἐπισκόπῳ κατὰ μηδεμίαν „ὑποκρίσιν· ἐπὶ ἧς καὶ τὸν Ἐπίσκοπον τοῦτον πᾶν βλε- „πόμενον πλανᾷ τις, ἀλλὰ τὸν ἀόρατον παραλογίζεσθαι „Θεόν“.

πρέπει νὰ εἶναι ἄγρυπνοι διὰ τὸν λαόν, ἐπιμελούμενοι καὶ φροντίζοντες διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν, καθὼς καὶ οἱ ποιμένες τῶν προβάτων ἀγρυπνοῦσι διὰ τὴν ποιμνίαν, ὡς γέγραπται· „Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χάρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγρυπνῶντες καὶ φυλάττοντες φυλάκας τῆς „νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποιμνίαν αὐτῶν“· (Λευ. β'. 8.) διότι οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ Ἡγούμενοι, ἔχον νὰ δώσῃ ἀπολογίαν εἰς τὸν Θεόν, διὰ τὰς ἁμαρτίας ὅπου κάμινεν οἱ ὑποκείμενοι εἰς αὐτὰς Χεριστιανοί.

„Ἵνα μετὰ χαρᾶς τὸτο ποιῶσι καὶ μὴ σεοάζοντες· ἄλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν τὸτο“.

Αΐσις, λέγει, καὶ ἐσύ Χεριστιανὲ ὑποτάσσου εἰς τὸν Ἀρχιερέα σου, καὶ θερὰ πάλιν τὸν Ἱερέα καὶ προσεῷτά σου, κάμνεις ἐλαφρότερον εἰς αὐτὸν τὸ βάρος τῆς φροντίδος, ὅπῃ ἔχει διὰ τὴν σωτηρίαν σου, ὡσαύτῃ αὐτὸς λαμβάνει χαρὰν ὅταν τὸ ὑποτάσσου· αἰσις δὲ ἀντιλήγῃς εἰς αὐτὸν καὶ φαίνεσαι ἀδιαντροπος, αὐτὸς μὲν καὶ μὲ τὴν ἀδιαντροπίαν σου ταύτῃ, θέλει ἀγρυπνεῖν καὶ φροντίζει διὰ τὴν ψυχὴν σου, πλὴν, αὐτὸς δὲ διορθώσῃς τὴν ἀνυποταξίαν σου, ὁ Ἀρχιερεὺς καὶ προσεῷτάς σου θέλει ἀναισθηθεῖν ἐναντίον σου πρὸς τὸν Θεόν· αὐτὸς δὲ ὁ ἀναισθηγμός τε δὲν θέλει γνῆ ἀφέλιμος εἰς ἐσέ, ἀλλὰ θέλει γνῆ καὶ πολλὰ βλαπτικός σου καὶ ἐπιζημιός. Βλέπε δὲ, ἀγαπῆτε, ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δὲν συγχωρεῖ εἰς τὸν Ἀρχιερέα καὶ προσεῷτα νὰ ἐκδικῇ τὴν ἀνυποτακτικὴν μὲ ἄλλον τρόπον, παρὰ μὲ μόνον τὸν ἀναισθηγμόν· ἀλλ' ὁ ἀναισθηγμός ἔπος, εἰς μὲν τὸν Ἀρχιερέα καὶ προσεῷτα, προξενεῖ πῶς καὶ μακροθυμίαν, εἰς δὲ τὸν ἀνυπότακτον καὶ ἀδιόρθωτον, ἀνάπτει μεγαλιτερίαν τὴν πυρκαϊὰν τῆς κολάσεως, ὡσαύτῃ παραινέει τὸν Θεὸν εἰς τὸ νὰ γνῇ αὐστηρότερος παιδὸς τῆς ἀνυποτακτικῆς ἐκείνου· ὥστε ἐσύ Χεριστιανὲ, ὅπῃ δὲν πείθῃσαι εἰς τὸν Ἀρχιερέα καὶ προσεῷτά σου, μὴ καταφρονήσῃς διὰ τὴν εἶναι μόνον σεοαγμός· ἢ κατὰ σου ἐκδίκησις τε, ἀλλὰ περιεσώτερον φοβίς διὰ τῶν, διὰ τὴν αὐτὸς ὁ μικρὸς φαινόμενος ἀναισθηγμός, φθαίνει εἰς τὰ αὐτὰ τὴν Κυρίαν, καὶ σὲ παραδίδει εἰς τὴν ὀργὴν σου.

18. „Προσδέχεσθε περὶ ἡμῶν, πεποιθήμεν γὰρ ὅτι καλῶ σιωπᾷ-
„ῶσιν ἔχομεν ἐν πᾶσι“.

Επειδὴ μερικοὶ ἐκατηγόρουν τὸν Παῦλον, πῶς διδάσκει νὰ ἀποσταθῇ οἱ Χεριστιανοί ἀπὸ τὰ ἔθιμα τὰ παλαιὰ νόμου, καὶ διὰ τὸτο ἐχθρόβουτο πρὸς αὐτὸν πολλοὶ Ἑβραῖοι πιστοί· τότε χάριν, ἔπε τὸ ὄνομά σου ἔβαλεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης, ὡς προέπομεν ἐν τῇ ὑποθέσει τῆς Ἐπιστολῆς· ἐπειδὴ καὶ οἱ ἔξ Ἑβραίων πιστοὶ δὲν ὑπέφερον ἔπε νὰ ἀκέσῃ τὸ ὄνομα τὸ Παύλου. Λοιπὸν ἀπολογούμενος τῶρα πρὸς αὐτοὺς, πρῶτον μὲν τὰς παρακαλεῖ νὰ εὐχαριστοῦν διὰ λόγους πρὸς τὸν Θεόν· τὸ ὅποιον τὸτο σιωπᾷ δίδωμεν νὰ ζητῶμεν ἀπὸ ἐκείνου ὅπου μᾶς ἀγαπᾷ· δέτερον δὲ δείχνει, ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀθῶος ἀπὸ τὴν κατηγορίαν ὅπου τὸ κάμινεν· διὰ τὸτο καὶ λέγει, ὅτι ἐν πᾶσιν ἔχομεν καλῶ συνείδησιν, ἦσαν ὅχι μόνον εἰς τὴν ἐξ Ἑθνῶν πίσυν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐσᾶς τὴν ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας, δὲν ἐκάμαμεν κἀνὴν πρᾶγμα μὲ ὑπόκειν· ἀλλὰ ἡ συνείδησίς μας εἶναι καθαρὰ, καὶ δὲν μᾶς ἐλέγχει πῶς σᾶς ἐπιβλαβέσαμεν, ἢ ἐπράξαμεν κἀνὴν πονηρὸν ἔργον ἐναντίον σας, ἢ πῶς σᾶς ἐκατηγόρησαμεν ἀδίκως.

„Καλῶς θέλοντες ἀναισρέφεισθαι“.

Ημεῖς, λέγει, θέλομεν νὰ πολιτευώμεθα καλῶς, ἦσαν ἀπροσκόπως καὶ χωρὶς νὰ ποροξενῶμεν κἀνὴν σκανδαλον· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὁ λόγος, ὅπῃ ἐγὼ σᾶς λέγω, ὅτι κατηργήθη ὁ νόμος καὶ ἔπαυσε, δὲν εἶναι λόγος σκανδαλοποιῶν, ἢ ἐχθρῶσας καὶ πολεμίας· διὰ τὴν μὲ τῶν

„Θεόν“. Καὶ πάλιν λέγει ὁ αὐτός· „ὅταν τῷ Ἐπισκόπῳ ὑποτάσσῃτε, φαίνεσθε μοι, οὐ κατὰ ἄνθρωπον ζῶντες, ἀλλὰ κατὰ Ἰησοῦν Χριστόν, πᾶν δὲ ἡμᾶς ἀπο-

„θανόντα“. Καὶ πάλιν „σέκενα φωνῆς ἀληθείας, φεύγετε τὸν μελισμὸν, καὶ πᾶς κακοδιδασκαλίας, ὅπου δὲ ὁ ποιμὴν ἐστίν, ἐκεῖ ὡς πρόβατα ἀκολουθεῖτε“.

τον διδάσκω, πῶς ἐπληρώθη ὁ νόμος καὶ ἐτελείωσε, καὶ δείχνω πῶς ἡ σκιαγραφία ἔλαβε τὴν τελειότητα καὶ ἐγένεν ἀκριβὲς εἰκόνα. Καὶ λοιπὸν πῶς εἶναι ἀποσασία ἀπὸ τὸν νόμον ἡ διδασκαλία μου; ἢ πῶς δὲν εἶμαι ἐγὼ διεργέτης ἐδικός σας, ὅς τις ζητῶ νὰ σᾶς φέρω ὅλους εἰς τὴν τελειότητα, καὶ νὰ σᾶς χωρίσω ἀπὸ τῆς σκιά, καὶ νηπιώδῃ τῷ νόμῳ διάθεσιν;

19. „Περιοσπότερως δὲ παρακαλῶ τῷτο ποιῆσαι, ἵνα τῶχρον ἀποκατα-
„σαθῶ ὑμῖν“.

Με τῶτον τὸν λόγον δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι ὑπερβολικὰ ἡγάπα τὴν ἐξ Ἑβραίων πιστὴν, καὶ διὰ τῷτο θέλει πῶς πολλὰ, καὶ τὴν παρακαλεῖ νὰ εὐχωνται θερμῶς καὶ μετὰ κάθε σπευδῶν, διὰ νὰ ὑπάγῃ μίαν ὥραν πρότερον εἰς αὐτὴν. Καὶ ἄλλο δὲ δείχνει, ὅτι θαρρεῖ εἰς τὴν συνειδήσιν τε, πῶς δὲν ἔχει κἀνὴν πάθος, καὶ διὰ τῷτο θέλει νὰ ὑπάγῃ καὶ νὰ ἀπολαύσῃ αὐτὴν· τὸ ὁποῖον δὲν ἤθελε κάμῃ, ἀτίσως ἤθελε γνωρίζῃ εἰς τὴν συνειδήσιν τε κἀνὴν πονηρὸν ἐναντίον της.

20. „Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης“

Αφ' ἧ πρώτον ἐζήτησεν ὁ Παῦλος τὴν δὲχασ τῶν ἐξ Ἑβραίων πιστῶν, καὶ μετὰ τὴν ζήτησιν ταύτῃ ἐτίμησεν αὐτὴν, ἐτὶ ἀκολούθως εὐχεται καὶ αὐτὴν εἰς αὐτὴν· ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι τῆς εἰρήνης Θεός, ὅθεν δὲν πρέπει ἐσεῖς οἱ τῷ εἰρηνάρχῃ Χριστῷ μαθηταί, νὰ ἔχετε ἔχθραν καὶ μίσος πρὸς ἐμὲ, καὶ μάλιστα νὰ ἔχετε ἔχθραν, ὅχι ἀπὸ τὴν θεωρίαν μου, ἀλλὰ ἀπὸ μόνον τὴν φιλήν ἀκούμεν.

„Ὁ ἀναγαγὼν ἐκ νεκρῶν, τὸν ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν“.
(Ἑσ. ξγ'. 11.)

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα βεβαιόνοι εἰς τὴν ἐξ Ἑβραίων πιστὴν ὁ Ἀπόστολος τὸ περὶ τῆς ἀναστάσεως δόγμα· ἐρανίσθη δὲ τὴν ῥῆσιν ταύτῃ ἀπὸ τὸν Προφήτην Ἑσαΐαν λέγοντα· „Πῶς ὁ ἀναβιβάσας ἐκ τῆς θαλάσσης (τῶν παθῶν δηλ. καὶ τῶν ἁδῶν, ἢ ἐκ νεκρῶν, καθὼς ὁ Παῦλος ἐδῶ μετέφρασε) τὸν ποιμένα τῶν προβάτων; πῶς ἐστὶν ὁ θεὸς ἐν αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον“; (Ἑσ. ξγ'. 11.) ἐπειδὴ δὲ εἶναι καὶ ἄλλοι ποιμένες μικροὶ, διὰ τῷτο εἶπεν ὁ Παῦλος τὸν Χριστὸν ποιμένα μέγαν· δι' ὅ,τι πολλοὶ εἶναι ποιμένες Προφῆται, καὶ Διδάσκαλοι, ἀλλ' ὅμως κυρίως εἶναι ὁ καθηγητὴς ὁ Χριστὸς, καθὼς τὸ εἶπε μόνος τε. (Ματθ. κγ'. 10.) Καὶ εἰς εἶναι ὁ καλὸς καὶ ἀληθινὸς ποιμὴν, κατὰ μίμησιν τοῦ ὁποῖου εἶναι οἱ ἄλλοι ποιμένες· „ἐγὼ γάρ φησιν εἰμὶ ὁ ποιμὴν ὁ καλός· καὶ γινώσκω τὰ ἐμένα, καὶ γινώσκονται ὑπὸ τῶν ἐμῶν“. (Ἰωάν. ι'. 14.)

„Ἐν αἵματι Διαθήκης αἰωνίης, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν“

Ηποῖ ὁ Θεὸς ὅτι ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅς τις ἀπέθανε καὶ ἔχουσε τὸ αἷμα τε, διὰ νὰ δώσῃ καὶ νὰ κυρώσῃ εἰς ἡμᾶς τὴν Διαθήκην τῆς Εὐαγγελίας, ὅχι καταλυομένη καὶ παυομένη, καθὼς ἦτον ἡ νομικὴ, ἀλλὰ διαιωνίζεσαν καὶ διαμύνεσαν εἰς τὴν αἰῶνα· ἢ καὶ ἐτὶ νοεῖται τὸ ῥῆτον τῷτο· ὁ Θεὸς ἠγάρεν τὸν Χριστόν ἐκ νεκρῶν μετὰ αἷμα Διαθήκης αἰωνίης· δι' ὅ,τι ἀφ' ἧ ὁ Χριστὸς ἀνέστη, ἐχαρίσθη τὸ αἷμα αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς, εἰς τὸν τρόπον Διαθήκης· καὶ αὐτὸ ὁ Χριστὸς δὲν ἀνασταίετο, δὲν ἤθελεν ἦναι εἰς ἡμᾶς τὸ αἷμα τε εἰς τὸν τρόπον Διαθήκης αἰωνίης.

21. „Καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ“.

Ο Θεὸς, λέγει, ὅτι ἠγάρεν τὸν Χριστόν ἐκ νεκρῶν, αὐτὸς ἄμποτε, ἀδελφοί, νὰ σᾶς κάμῃ τελείας εἰς κάθε ἔργον ἀγαθόν· δείχνει δὲ μετὰ τὸν λόγον τῶτον ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ ἐξ Ἑβραίων

βραίων πιστεύσαντες ἄρχισαν μοι τὰ καλὰ ἔργα, ἐχρηάζοντο δὲ καὶ τὸ νὰ φανῶν τέλειοι εἰς αὐτά· τὸ ὅποιον τῆτο εὐχεται νὰ γένη εἰς αὐτάς. Βλέπε δὲ, Χριστιανέ, ὅτι ἡμεῖς πρέπει πρῶτον νὰ ἀρχίζωμεν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ τότε νὰ ζητῶμεν ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ νὰ μᾶς χαρίσῃ καὶ τὸ τέλος τῶν (1).

„Εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ“.

Οποιος, λέγει, φανῇ τέλειος εἰς κάθε ἔργον αγαθόν, ἐκεῖνος κάμνει καὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅχι ἐκεῖνος ὅπῃ κάμνει μισὸν τὸ καλόν, καὶ δὲν τὸ τελειώνει.

„Ποιῶν ἐν ὑμῖν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὃ ἡ δόξα εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν“.

Ως, ὅταν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ κάμνωμεν τὸ καλόν, ὁ Θεὸς κάμνει τῆτο εἰς ἡμᾶς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἥτοι μέτα χειρίζομενος εἰς τῆτο μεσίτην καὶ ἐνεργὸν τὸν Χριστόν· διότι ὁ Χριστὸς, ὅπῃ ἐνήργησε τὴν σωτηρίαν μας ἐξ ἀρχῆς, τί θαυμαστόν πράγμα εἶναι, αἰσίως καὶ εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν καλῶν ἔργων, γίνεται μεσίτης; καὶ ἡ τί παράδοξον εἶναι, αἰσίως αὐτὸς πληροῖ καὶ ἡμᾶς τὸ τῷ Πατρὶ τὸ θέλημα, μετὰ τὸ νὰ μᾶς ἐνδυναμῇ εἰς τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ καλὰ ἔργα; Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, ὅτι ἀφ' οὗ ὁ Ἀπόστολος εἶπε τὸ „διὰ ἡμῶν“ ἐπρόθεσε καὶ τὸ „ἐν ὑμῖν αὐτῶν“· διὰ τὴν τότε τῇ ἀληθείᾳ εὐαρεσθῆναι εἰς τὸν Θεόν, ὅταν φαινόμεθα καλοὶ ἐμπροσθέν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅχι ὅταν φαινόμεθα καλοὶ ἐμπροσθέν τῶν ἀνθρώπων· ὅθεν καὶ πρὸς τὸν Ἀβραάμ εἶπεν ὁ Θεός· „ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός σου· διαρέσει ἐν ὑμῖν ἐμὲ, καὶ γίνεαι ἁμεμπτος“. (Γεν. 17. 1.) Καὶ ὁ Δαβὶδ δὲ εἶλεγε· „κατὰ τὴν καθαρειότητα τῶν χειρῶν μου ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ“. (Ψαλ. 135. 25.) Καὶ ὁ Ἡσαΐας· „ἀφέλεσθε τὰς πονηρίας ὑμῶν ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου“. (Ἠσ. 64. 16.)

22. „Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἀνέχεσθε τὸ λόγον τῆς παρακλήσεως“.

Βλέπεις, ὦ ἀγαθὴ, πῶς ἐκεῖνο ὅπῃ δὲν ἔγραψεν ὁ Παῦλος εἰς ἄλλας τινὰς ἐν ταῖς ἄλλαις Ἐπιστολαῖς, τῆτο γράφει ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ταύτῃ πρὸς τὰς ἐξ Ἑβραίων πιστάς; δὲν λέγει δὲ ὑποφέρετε τὸν λόγον τῆς παρακλήσεως, ἀλλὰ τῆς παρακλήσεως, ἥτις τὸν λόγον τῆς παρηγορίας, ὅπῃ σὰς ἔγραψα, καὶ τῆς παρακινήσεως εἰς τὸ νὰ ὑπομύνετε· ἐπειδὴ καὶ πρὸς τὰς θλιβομένας καὶ κακοπαθεύοντας ἔγραψα τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην.

„Καὶ γὰρ διὰ βραχείων ἐπέσειλα ὑμῖν“.

Καὶ μὲν ὅλον ὅπῃ εἶπε τόσα πολλὰ λόγια ὁ Παῦλος ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ταύτῃ, ὅμως πάλιν ὀλίγα ὀνομάζει ταῦτα, συγκεκριμένα δηλαδὴ μετὰ ὅσα ἐπεθύμει ἀπόμνη νὰ εἰπῇ· ὥστε νὰ λέγῃ εἰς αὐτάς· ἀγκαλὰ καὶ νὰ ὀλιγοψυχήτε, ὅμως ὑποφέρετέ με· ἐπειδὴ ὀλίγα εἶναι τὰ λόγια μου, καὶ δὲν ἔχετε νὰ εἰπῆτε, ὅτι ἀποκάμει ἀπὸ τὸ μῆκος τῶν λόγων μου· τὸ ὅποιον τῆτο βλέπομεν νὰ πάσχειν οἱ ὀλιγοψυχοί· ἐπειδὴ τῶν ὀλιγοψύχων εἶναι ἴδιον νὰ μὴν ὑποφέρουν λόγον μακρὸν, ἀλλὰ νὰ ἀποκάμνουν.

23. „Γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν Τιμόθεον ἀπολελυμένον“.

Επειδὴ δὲν εἶχον ἔχθραν πρὸς τὸν Τιμόθεον οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντες, διὰ τῆτο ἀπο-

(1) Ὅρα εἰς τὸ „ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν ἔργων“, τὸ ἐνεργῶν“· (Φιλιπ. β'. 13.) ὅτι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῶν καλῶν ἔργων παρὰ τῷ Θεῷ ἐστίν.
„ἀγαθόν“ (Φιλιπ. α'. 6.) καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῆς ἀποκαμίας ἀπὸ τῶν λόγων μου· τὸ ὅποιον τῆτο βλέπομεν νὰ πάσχειν οἱ ὀλιγοψυχοί· ἐπειδὴ τῶν ὀλιγοψύχων εἶναι ἴδιον νὰ μὴν ὑποφέρουν λόγον μακρὸν, ἀλλὰ νὰ ἀποκάμνουν.

ἀποσέλλει αὐτὸν ὁ Παῦλος πρὸς αὐτὰς (1). Πόθεν δὲ ἦτον ὁ Τιμόθεος ἀπολελυμένος; ἴσως εὐρίσκειτο εἰς φυλακὴν, καὶ ἀπελύθη ἀπὸ αὐτῶν· ἢ ἀπελύθη, ἢ γὰρ ἐστάθη ἀπὸ τῆς Ἀθῶνας, ὅπου εὐρίσκειτο.

„Μεθ' ὧ, (εἰάν τίχῃον ἔρχηται) ὄψομαι ὑμᾶς“.

Καὶ ὁ λόγος ἔτος, εἶναι ἱκανὸς νὰ πείσῃ τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστὰς, διὰ νὰ παύσων ἀπὸ τῆς ἐχθρᾶς, ὅπερ εἶχον πρὸς τὸν Παῦλον· ἐπειδὴ δηλοποιεῖ, ὅτι ὁ Ἀπόστολος εἶναι ἐπι-
μος νὰ ὑπάγῃ εἰς αὐτὰς μαζὶ μετὰ τὸν μαθητὴν Τιμόθεον· ἴσως δὲ ἠκολούθησε νὰ ἔλθῃ
εἰς ἑκβασιν, καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τῆς Ρώμης ὁ Παῦλος· δι' ὅ, τι δεδεῖς
καὶ φυλακωθεὶς πρῶτον ἀπὸ τὸν Νέρωνα, ὕστερον ἀφέθη ἀπὸ τὰ δεσμά, καὶ ἀπὸ τῆς Ρώ-
μης ἐπῆγον εἰς τὰς Ἰσπανίας, καὶ ἐκεῖθεν ἴσως ἐπῆγον εἰς Ἱεροσόλυμα, ὡς εἶπομεν ἐν
τῇ ἀρχῇ εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης.

24. „Ἀσπάσασθε παῦτας τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν, καὶ παῦτας
τὰς Ἀγίας“.

Βλέπε, ὡς ἀναγνώσας, τὸν Παῦλον, πῶς τιμᾷ τὰς ἐξ Ἑβραίων πιστὰς, ἐπειδὴ διὰ μέσου
αὐτῶν, ἀσπάζεται τὰς ἡγουσάσας, καὶ προεσώτας, καὶ διδασκάλας αὐτῶν· δι' ὅτι εὐλογώτερον
ἦτον νὰ στείλῃ τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην εἰς τὰς προεσώτας καὶ ἡγουσάσας αὐτῶν, καὶ διὰ μέσου
τῶν ἡγουμένων καὶ προεσώτων, νὰ ἀσπάζεται καὶ τὸν κοινὸν λαὸν τὸν ὑποτασσόμενον εἰς αὐ-
τὰς· ὁ δὲ Παῦλος κάμνει τὸ ἐναντίον, ἵνα σοφώτατα θεραπεύσῃ τὰς ἀσθενεστέρας εἰς τὴν
γνώμην, μετὰ τὴν προτίμησιν ταύτην.

„Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας“.

Τόσον, λέγει, σὰς ποθῶ καὶ σὰς ἐναγκαλίζομαι, ἀδελφοί μου Χριστιανοί, ὥστε ὅπου, ὅχι
μόνον ἐγὼ σὰς χαιρετῶ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἄλλας πολὺ ἐφύδισα τὸν εἰς ἐσὰς πόθον. Διὰ
τῆτο καὶ αὐτοί, σὰς ἀγαπᾶν ἀπὸ τόσον πολὺ διάστημα τόπου, καὶ διὰ τὴν ἀγάπην σὰς
χαιρετῶν (2).

25. „Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν“ (3).

Επειδὴ ἡ χάρις τῷ Θεῷ εἶναι εἷς κοινὸν ἀγαθόν, διὰ τῆτο καὶ ὁ Παῦλος κοινῶς ἐπεύ-
χεται αὐτῶν εἰς ὅλους, καὶ προεσώτας, καὶ ὑποκειμένους. Ποία δὲ εἶναι ἡ χάρις αὐτῆς; πά-
ρεξ ἡ ἀφεσις τῶν ἁμαρτιῶν, ἡ κάθαρσις τῶν παθῶν, καὶ ἡ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι κοινωνία.
Πῶς δὲ, καὶ μετὰ τί τρόπον θέλει εἶναι ἡ χάρις αὐτῆς μετὰ ἐσὰς; αἰσῶς, λέγει, καὶ δὲν ἀτι-
μᾶστέ τὴν χάριν ταύτην μετὰ ἄτιμα ἔργα· καὶ αἰσῶς δὲ πολιτεύεσθε ἀναξίως ταύτης· διό-
τι ἡ χάρις τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, παραμένει μὲν εἰς ἡμᾶς, ὅταν ἔχωμεν ἔργα χρυσά καὶ
ἐνάρκεια, ἀναχωρεῖ δὲ ἀπὸ ἡμᾶς, ὅταν δὲν ζῶμεν κατὰ τὰς ἐντολὰς τῆς διδόντος εἰς ἡμᾶς
τὴν χάριν ταύτην Θεῷ· ἀλλ' ὅμως ἄμποτε νὰ γνωρίσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν χάριν ταύτην, καὶ
ὅσα ἀγαθὰ διὰ τῆς χάριτος ταύτης ἐλάβομεν, καὶ ἔτω νὰ μὴ πολιτωδωμεθα εἰς ὕβριν καὶ
ἀτι-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι μετὰ τὸν Τιμόθεον
ἐστὶν ἡ Ἐπιστολὴ ταύτην ὁ Παῦλος, διὰ τὴν ἀκό-
λουθον ἦτον νὰ ἀγαπᾶν αὐτὸν ὡς περιστερῆμενον, καὶ νὰ
χαίρῃν αὐτὸν τὴν παρούσαν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἔτι λέγει· „ἔδειξε πόθον
γέγραφε τὴν Ἐπιστολὴν (ὅτι ἀπὸ τῆς Ἰταλίας δη-
λαδὴ, καὶ κατὰ παντὸς ἐδίδασκεν, ὡς ἐν βραχεὶ καιρῷ
τὸ δὲ ἀγγελικὸν διέδραμε κήρυγμα, καὶ αὐτὸς ἔδειξε κατὰ

τὴν πρὸς τὸν Ἀβραάμ γεγεννημένον ἐπαγγελίαν,
τῆς εὐλογίας τετύχηκεν“.

(3) Σημειῶσαι ὅτι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, πρὸς ἡ-
μᾶς μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν“ ὅπου συνιθίζει νὰ
γράφῃ εἰς τὸ τέλος τῶν Ἐπιστολῶν ὁ Παῦλος, ἦτον ὁ
ἀσπασμός αὐτῶν, δι' ὃ καὶ ἰδιοχέρως αὐτὸν ἔγραψεν· εἶναι
δὲ τῆτο, ἀντὶ τῆς ἐρώσεως καὶ ὑγίαντος, πρὸ ὁποῖον ἡμᾶς
συνειθίζομεν πᾶσα νὰ γράφωμεν εἰς τὸ τέλος τῶν Ἐπιστολῶν.

ατιμίαν τῷ Θεῷ, ὅπῃ ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς τόσα ποῖα ἀγαθὰ, ἀλλὰ μὲ πὰ καλὰ μας ἔργα, γένοιτο νὰ δοξάζωμεν τὸν Θεόν, καὶ νὰ δείχνωμεν, ὅτι δὲν ἔδωκε πὴν χάριν τε εἰς ἀχαρίστας καὶ ἀγνώμονας δούλους, ἀλλὰ εἰς εὐγνώμονας καὶ ἀχαρίστας ἡμᾶς· καὶ μὲ τοῖστον τρόπον πολιτεύομενοι, γένοιτο νὰ φυλάττωμεν τὴν χάριν ταύτην ἀνελάττωτον εἰς τὰς ψυχὰς μας, ἐν αὐτῇ Χριστῷ τῷ εὐεργέτῃ, καὶ Σωτῆρι πῶν ἐδικῶν μας ψυχῶν· μεθ' ἧς τῷ Πατρὶ δόξα, ἅμα τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, νυν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

Ἡ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολὴ αὕτη, ἐγράφη ἀπὸ Ἰταλίας διὰ Τιμοθέου.

Τετράστιχον Ἰαμβικόν.

„Τὸ Πνεῦμα τὸ ζῶν, ἡ Θεορρύτος χάρις
 „Ἡ καινοποιός, καὶ παράκλητος χύσις
 „Ἐν ᾧ πνέω, ζῶ, ἐννοῶ, λέγω, γράφω,
 „Ἐντὸς μενοῖς με, πανταχῶς πάντα χρόνον.

Ἔπερον.

„Εἴληφεν ᾧδε, τέρμα ὁ τρίτος Τόμος.
 „Τὴν ἀχάριστον, σοὶ φέρω φωνὴν Λόγε·
 „Καὶ δόξα κράζω, πολλάκις τῷ σῷ Κράτει,
 „Ἰδὼν ποθανῶς, τέρμα τῶν ἐνηργμεῖων.

ΠΙΝΑΞ ΤΟΠΟΛΟΓΙΚΟΣ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΤΡΙΤΩ ΤΟΤΤΩ ΤΟΜΩ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΑΞΙΟΜΝΗΜΟΝΕΤΤΩΝ ΚΑΤΑ ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ.

Α

Α' αράν οικείος ἦτον τῷ Θεῷ.	191	Α'γάπη θερμὴ δείχνει μακρότατον καὶ τὸ ὀλιγώτατον διάστημα, εἰς τὴν ἀ. ὑποσ.	19
Ἡ ῥάβδος αὐτῆ πόσα σημεῖα ἐποίησε.	201	Α'γάπης ἴδιον νὰ ἀγαπᾷ ὅλους ἐξίσου.	26
Γυναῖκα ἔλαβεν ἐκ τῆς Ἰάδα φυλῆς, εἰς τὴν β'. ὑποσ.	339	Ἡ τελεία ἀγάπη δὲν χίζει τὴν μίαν φύσιν τῶν ἀνθρώπων ὁμοῦ μὲ τὰς πολλὰς γνώμας, εἰς τὴν ἀ. ὑποσ.	26
Ἡ ῥάβδος αὐτῆ πότε ἐβάλθη εἰς τὴν κιβωτόν.	357	Α'μέμπτης καὶ σώφρονος κάμνει τὰς ἀν- θρώπους, εἰς τὴν β'. ὑποσ.	26
Α'βδὶς πάσης Προφήτας ἔτρεφε, εἰς τὴν ἀ. ὑποσ.	417	Σιδηροποκάμισον εἶναι.	44
Α'βελ ἔδειξεν ἀληθινῶς τὴν τῷ Θεῷ ἀπόφασιν.	395. καὶ 396	Ἡ διὰ τῆς ἀγάπης ἐνώσις, ὑπομνείει τὰς θλίψεις.	56
Αἷμα αὐτῆ πῶς ἐλάλησε.	434	Ἡ τῶν μερικῶν μόνων ἀγάπη δὲν εἶναι Θεϊκή.	56
Α'βελ τὰ καλλίτερα πρόβατα ἐπρόσφε- ρον εἰς τὸν Θεόν.	394	Α'γάπη Χριστιανῶν πρέπει νὰ ᾖ ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου.	86
Μὲ πῦρ ὁ Θεὸς τὴν θυσίαν τε ἔκαυ- σεν.	394	Α'γάπῳ ὁ μὴ ἔχων, οὔτε Χριστιανὸς εἶναι.	87
Διὰ τῆς πίστεως ἀκόμη λαλεῖ.	395	Α'γάπη ἡ διπλῇ, πηγὴ εἶναι τῆς Χρι- στιανικῆς ζωῆς.	110
Α'βελβῆς τίς ἦτον, εἰς τὴν ὑποσ.	92	Ἀπὸ τῆς ἀγάπης γεννᾶται κάθε καλόν.	197
Α'βραάμ διὰ τὴν ὑποσχέσθαι ὁ Θεὸς νὰ κάμῃ αὐτὸν μέγαν, καὶ νὰ εὐλογῇ τὰ ἔθνη εἰς αὐτόν, εἰς τὴν δ'. ὑποσ.	142	Α'γάπη δούτερα δικαιοσύνη εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑποσ.	224
Ἀδιακρίτως ἄρμησε νὰ σφάξῃ τὸν υἱόν τε.	204	Α'γαπῶν ὁ βλέπων, καὶ τὸ μακρὸν διάστημα ὀλίγον λογίζεται, εἰς τὴν ἀ. ὑποσ.	19
Διὰ πίστεως καὶ μακροθυμίας ἠξιώθη τῆς θείας ἐπαγγελίας.	327	Α'γγελοι διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώ- πων ὑπηρετοῦν.	278
Ὁ εἰς τὸν Ἀβραάμ ὁμιλήσας, ὁ Υἱὸς ἦτον.	327	Διὰ τῶν Ἀγγέλων ἐδόθη ὁ νόμος.	279
Ὁ Θεὸς ἐλάλησεν αὐτῷ δι' Ἀγγέλων.	327	Α'γγελοι καὶ ἄνθρωποι ὀλίγον διαφέρουν.	278
Ἡ φωνὴ τῶν Ἀβραάμ ὑπόχρεσις, καὶ εἰς ἡμᾶς ἐδόθη.	329	Τὰ ἐν τῇ Παλαιᾷ οἰκονόμῳ.	279
Α'βραάμ διὰ πίστεως ὑπήκουσε καὶ ἀγῆ- κον ἀπὸ τῆς πατρίδα.	398	Ὡς δέλοι ἐν τῇ κρείσει παρασαθί- σονται.	282
Καὶ τὸν τάφον τῆς γυναικὸς τε Σάρ- ρας ἀγόρασεν.	398	Ἐλυπέντο, τὴν ἐν ἀνθρώποις ποιη- ρίαν ὁρῶντες, εἰς τὴν γ'. ὑποσ.	284
Ἐσθὺς ἀμολόγησεν ὅτι εἶναι.	402	Ἐν τῷ αἰῶνι ἐκτίσθησαν, εἰς τὴν ἀ. ὑποσ.	266
Διὰ τὴν ἐπεύραξεν αὐτὸν ὁ Θεός.	403	Δὲν εἶναι αἰδίοι, εἰς τὴν ὑποσ.	267
Α'γαπᾷν γνησίως καὶ διὰ τῶν ἔργων, κόπος εἶναι.	5	Εἶναι αἰδίοι.	αὐτόθι.
Τὸ νὰ ἀγαπᾷ τινὰς τὸν Θεόν, ποῖον εἶναι.	72	Α'γγελοι λαλοῦσιν ὡς ἐκ προσώπου τῷ Κυ- ρίῳ ὅπως τὰς πέμπει, εἰς τὴν ἀ. ὑποσ.	327
Εἶναι δυνατὸν νὰ ἀγαπᾷ τινὰς ὅλους, εἰς τὴν ἀ. ὑποσ.	194	Αγ-	

Ἀγγέλων αἱ σάλπιγγες θέλουν συνα- ξεν τὰς ἀνασηθούσας.	37	Καὶ μὴ εἰδῶτων τῶν Ἀγίων, ἡ χάρις δείχνει τὸ ὁμοίωμα αὐτῶν.	αὐτόθ.
Ἀγγελοι παιδούκτιν, ἀλλ' ἐπ' ἀγαθῷ σκοπῷ, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	98	Πρωτότοκοι τῶν πιστῶν εἶναι.	433
Ἀγγελοι μαζί με τὰς ἐπιγείας ἀνθρώ- πους εἶδον τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ σεσαρκω- μένον.	126	Ἀγίον Κοσμικὸν ποῖον ἦτον, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	354
Διὰ τὴν οἱ Ἀγγελοι παραλαμβάνονται μάρτυρες μαζί με τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱόν.	148	Ἀγία τῶν Ἀγίων τίνος εἶχον τύπον.	354
Δὲν ἀποθνήσκον ὡς τὰ σώματα, ἀποθνήσκον ὁμῶς κατ' ἄλλον τρό- πον, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	162	Ἀγιωσύνη κυρίως ποῖα εἶναι.	27
Ἀθάνατοι εἶναι κατὰ χάριν.	αὐτόθ.	Ἀγνωσία εἰς ὑπερηφάνειαν φέρει τὸν ἀν- θρώπον.	153
Θάνατος αὐτῶν ποῖος εἶναι.	αὐτόθ.	Ἀγῶν καλὸς ποῖος, καὶ διὰ τί λέγεται.	211
Δὲν ἔχον πᾶντ' ἀτρεπτον τὴν ζωὴν.	αὐτόθ.	Ἀδὰμ πῶς λέγεται ὅτι δὲν ἠπατήθη.	109
Ἀγγελοι βλέπεσι τὸν Θεὸν ἐν τῷ κα- λύμματι τῆς ἀνθρωπότητος, εἰς τὴν ὑπόσημ.	163	Ἄν ἦτον σερεὸς εἰς τὸν λογισμόν, καὶ τὴν εἰς Θεὸν πίσιν, δὲν ἐπληγάτο ἀπὸ τῆς γυναῖκά τ.	190
Πότε τῶν ἀνώτερος, καὶ πότε κατώτε- ρος ἐργάτο ὁ Χεῖρς, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	272	Ἀδικίαν ποῖαν ὀνομάζει ὁ Παῦλος.	191
Υἱοὶ Θεοῦ δὲν ὀνομάζονται, καὶ διὰ τί, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	273	Ὁ μὴ μακρύνων ἀπὸ τῆς ἀδικίας δὲν εἶναι ἄξιός να ὀνομάζη τὸ ὄνο- μα Κυρίου.	191
Θεοὶ λέγονται.	αὐτόθ.	Ἀδικῶν δὲν οἰκοδομεῖται εἰς τὸ θεμέ- λιον τοῦ Θεοῦ.	191
Ποιῶν τὰς Ἀγγέλους διὰ τί λέγεται.	274	Ἀζαρίας ὁ τῷ Ἰωδαὶ ἐλιθοβολήθη.	416
Ἀγιασμὸς χωρὶς, εὐδεῖς ὀφείτ' εἶναι τὸν Κύ- ριον.	428	Ἀθεῖα εἶναι κορυφαίστερον τῶν κακῶν, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	199
Ἀγιοὶ δὲν ἔχον ἀδιαλείπτως ἐνεργῶσαν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ.	23	Ἀθεοὶ διὰ τί ἐδέχθησαν τὴν ἀθεῖαν, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	201
Καθ' ἑξῆς καὶ δυνάμειν ἔχουσιν πάντοτε τὴν χάριν, καὶ δὲ καὶ ἐνεργεία, εἰς τὴν ὑπόσημ.	23	Ἀθλητὴς πρέπει νομίμως να ἀθλή διὰ να σεφανωθῇ.	182
Ἀγίων εἰς τὰς θανάτους δὲν πρέπει παν- τελῶς να λυπούμεθα, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	33	Αἰγύπτιοι ποῖα ζωὰ ἐθεοποίησαν, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	129
Μεσῖται λέγονται δούτεως ἢ πρῶτως, εἰς τὴν ὑπόσημ.	102	Ἀἰδίων μόνον τοῦ Θεοῦ εἶναι ἴδιον, εἰς τὴν ὑπόσημ.	267
Διὰ τοῦδε αἰτίας συγχαρῶνται να πάσχειν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	151	Τὶ εἶναι τὸ αἶδιον.	αὐτόθ.
Ἀποθνήσκοντες δὲν λαμβάνουν τὴν τε- λείαν μακαριότητα, εἰς τὴν ὑπόσημ.	213	Αἵρεσις, ἀλλοτρία εἶναι βοτάνη, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	428
Δὲν δυνάμειν να ἐνεργῶν ὅσα θέλουν.	219	Αἵρετικὸν πότε πρέπει τινος να παραιτῇ. Καὶ πότε δὲν πρέπει.	248
Θεοὶ λέγονται κατὰ χάριν, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	273	Πρέπει να ἀποσρεφώμεθα καθε αἵ- ρετικόν, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	248
Ἀγίων εἰς τὰ σώματα ἐκχυθήσεται ἡ ἐσωθεν δυνάμις τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	286	Αἵρετικὸς πρέπει να ἀποφύγῃ ὡς σαν πανέκλαν, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	189
Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι Ἅγιοι φαίνονται εἰς τούς αὐτοὺς ἐπικαλεσμούς, εἰς τὴν ὑπόσημ.	334	Αἵρετικὸς ὁ ἀδιόρθωτος πρέπει να παραιτῇται, καὶ να μὴ διδάσκηται, ὁ δὲ ἐλπίδα διορθώσεως ἔχων, πρέ- πει να διδάσκηται.	195
Ἀντὶ τῶν Ἀγίων φαίνονται οἱ Ἅγ- γελοι.	αὐτόθ.	Αἰῶνες τί εἶναι, εἰς τὴν α. ὑπό- σημ.	266. 39 καὶ 394
Διὰ τῆς πανταχῆ ἔσεως χάριτος, καὶ οἱ Ἅγιοι πολλαχῶς γίνονται.	αὐτόθ.	Δὲν εἶναι αἰδίοι, εἰς τὴν ὑπόσημ.	267
		ὑπὲρ τὰς αἰῶνας εἶναι ὁ Θεός, καὶ αἱ τῶ Θεοῦ τελειότητες, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	266
		Μόνον τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ αἰώνιον εἰς τὴν ὑπόσημ.	267
		Τὸ πρό τῶν αἰώνων καὶ ἔστι κτιστὸν, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	266
		Εἶναι καὶ ἑγχρονος αἰὼν, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	394

Οἱ αἰῶνες καταχρηστικῶς καὶ τὰς χρό- νους φανερώνουσιν.	394	Ἀμαρτίας παρρησία ποῖα εἶναι.	370
Κυρίως αἰῶνες ἄλλο εἶναι ἀπὸ τὸν χρόνον.	394	Ἀμαρτία τί δηλοῖ, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	376
"Ενας εἶναι ὁ κυρίως αἰὼν, καὶ ὅχι πολλοί.	394	Αἰ περὶ ἀμαρτίας θυσιῶν ὁποῖαι ἦτον. αὐτόθ.	
Ἀκαθαρσία κυρίως ποῖα εἶναι.	27	Ἀμαρτία ἐντροπὴν προξενεῖ καὶ τὸ α- παρρησίασον, ἡ δὲ συγχώρησις τῶν ἀμαρτιῶν παρρησίαν γεννᾷ.	380
Ἀκαίρως διδάσκειν τί δηλοῖ.	208	Οἱ μὴ ἐπιμερόντες εἰς τὴν ἀμαρτίαν, ἀλλὰ μετανοῶντες, λαμβάνουσι συγ- χώρησιν.	384
Ἀλαζονεύεται πῶς τις.	197	Καὶ οἱ ἀμαρτάνοντες σαρικῶς, ἔχουν ὀλίγην συγχώρησιν.	384
Ἀλέξανδρον τὸν χαλκέα, διὰ τί ὁ Παῦ- λος καταράται.	216	Ἀμαρτία εἶναι τὸ νὰ μὴ συγκαποπαθῇ τινας μὲ τὰς ἀδελφάς τε.	407
Ἀλήθεια μονοειδὴς εἶναι.	443	Ἀμαρτία διὰ τί λέγεται ὀπείραςτος.	420
Ἀλλαγή καὶ ἀφθαρσία τῶν ζώων διπ- λὴ ἔχει τὰ γινώ, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	36	Ἐναντίον τῆς ἀμαρτίας μέχεις αἷμα τὸς πρέπει νὰ πολεμᾷμεν.	422
Ἀμαρτάνων φανερώς, πρέπει νὰ ἐλέγ- χεται φανερώς.	148	Ἀμαρτωλοὶ δὲ ἀρπάζονται ἀπὸ τὰς τετέλας.	37
Ἀμαρτάνειν συνεχῶς, οὐ πόρρω δυσε- βείας, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	321	Δεῖ εἶναι ὥραϊος εἰς τὸ σόμα τὸς ὁ τὸ Θεὸς ὅμιος.	191
Ὁ ἀμαρτάνων καταπατεῖ τὸν Χρι- στὸν, καὶ τότε ἀμαρτάνει.	386	Ἀμαρτωλὸν ἐντροπὴ φοβερώτερα εἶναι τὸ αἰώνιον πυρὸς, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	323
Ὁ ἀμαρτάνων κοινὸν ἠγέται τὸ αἷμα τὸ Χριστοῦ.	386	Ἀμαρτωλὸς σκληρὸς καὶ ἀκαρπὸς, ἢ πορὴ τὰ γινώ καὶ καρποφόρος τῶν ἀρετῶν. αὐτόθ.	
Ὁ ἀμαρτάνων τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ὕβριζει.	386	Ἀμαχος ποῖος εἶναι. εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	116
Κάνειν πρᾶγμα δεῖ εἶναι πόσον ἀνόη- τον καὶ μωρὸν, ὥσπερ ἡ ἀμαρτία, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	309	Ἀμεμπτες πότε ὁ ἄνθρωπος εἶναι.	27
Μὲ τί ὁμοιάζει.	αὐτόθ.	Ἀμφιῖ ἱερὰ πῶς πρέπει νὰ μεταχειρί- ζονται οἱ Ἱερεῖς, εἰς τὴν ὑπόσημ.	115
Ἀμαρτήματα εἰς τὰ μεγάλα πόπος μετανοίας δεῖ εἶναι.	430	Ἀνὰ γινώσις τῶν Γραφῶν πόσον εἶναι ἀ- ναγκαῖα, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	135
Καὶ διὰ τί.	430	Μετὰ προσοχῆς πρέπει νὰ ἀναγινώσ- κῃ τις.	αὐτόθ.
Ἀμαρτία ἀσθενεία ὀνομάζεται.	345	Ὅρα καὶ εἰς τὴν λέξιν Γραφῶν.	
Ἀμαρτίας πικρότερον ἄλλο δεῖ εἶναι.	428	Ἀναγκαῖα μόνα καὶ συστατικά τῆς ζωῆς πρέπει νὰ ζητήμεν.	156
Ῥίζα εἶναι πικρίας.	428	Ἀναθεωρῶντες τί θέλει νὰ εἴπῃ.	442
Ἀμαρτία ἀτιμία εἶναι.	29	Ἀνθρωπος τὸ Θεὸν νὰ ὀνομάζεται τις εἶναι μέγα ἀξίωμα.	158
Εἰς τὰς σαρκικὰς ἀμαρτίας, κατα- φρονῶμεν τὸν Θεὸν περισσότερον ἀπὸ τὰς ἀνθρώπους.	30	Οἱ Δίκαιοι ἐτὶ ὀνομάζονται.	158
Ἀμαρτίας σαρκικὰς ὁ πράττων, τὸν Θεὸν ὕβριζει.	30	Ἀνθρωπος ἄγει τὴν φύσιν καὶ ὅχι ἄ- γεται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	200
Ποῖαι ἀμαρτίαι κατακρίνουσι τὰς ἀν- θρώπους πρὸ τοῦ θανάτου, καὶ ποῖαι μετὰ θάνατον.	151	Ἀνθρωποὶ διτελεῖς δεῖ λυπῶνται τοὺς ἀξίους ἄνδρας.	216
Ἀμαρτίαι ἄλλαι χρειάζονται αὐστηρότη- τα, ἄλλαι δὲ, καθεστῆσαν.	244	Οἱ ἀποχειροβίωτοι διεγείρουν τὰς δὴ- μους, εἰς τὴν ὑπόσημ.	216
Κάθε ἀμαρτία ἀπὸ ἀγνοσίαν καὶ πλάττω γεννᾶται.	309	Ἀνθρωπος, ἐπιλήσιμων εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	283
Πᾶσα ἀμαρτία ἀκανθα εἶναι καὶ τρι- βόλος.	323	Ἀνὰ ὁ Προφήτης ἐφυλακώθη, εἰς τὴν δ'. ὑπόσημ.	415
Ἀμαρτίας τὰ ἴχνη ἔχον νὰ μένουν παύ- πτῃ εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀμαρτω- λῶν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	323	Ἀναπλήρωσις ἀμαρτίας ποῖα εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	18
Ἀμαρτίας ἀπὸ τὰς ἐν ἀγνοίᾳ γινόμενάς καὶ ἀκεσίως δεῖ εἶναι καθαρὸς τι- νας.	359	Ἀνδρες δεῖ πρέπει νὰ φορῶν καλλωπισ- μένα ῥέχα, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	107
		Ἀνδρας ἀπατόμενος δεῖ εἶναι ἄνδρας, ἀλλὰ γυναῖκα εἶναι.	200
		Ἀνα-	

- Ἀναστάσεως περὶ μερικῆς λαλῆς ὁ Παῦ-
 λος, πῶς τῶν Δικαίων διπλαθὴ καὶ ἐχί-
 περὶ τῆς καθολικῆς. 35
 Ἐν τῇ ἀναστάσει δὲν θέλει φεροῦν-
 σαν οἱ τότε ζῶντες πρὸ πολλοῦ
 ἀποθανόντας. 36
 Ὅμῃ ἀναστήσονται τὰ σώματα, καὶ ὁ-
 μῇ θέλει ἔμβαν αἱ ψυχαὶ εἰς αὐ-
 τὰ, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 36
 Ἀναστάσεως ποῖον εἶναι τὸ προηγούμενον
 τέλος, εἰς τὴν ὑπόσημ. 39
 Διὰ τί. αὐτόθ. 39
 Δὲν θέλει ἀναστῆναι τὰ ἄλογα ζῶα,
 ἔπε τὰ φυτὰ, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 160
 Ἀνάστασις δὲν ἔγινε τώρα, εἰς τὴν α'.
 ὑπόσημ. 190
 Ἀνάστασις δὲν εἶναι ἡ διαδοχὴ τῶν ἐκ
 τῆ γάμης γεννωμένων παιδιῶν. αὐτόθ. 190
 Ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις ὁδὸς εἶναι τῆ
 ἑρανῆ, εἰς τὴν ὑπόσημ. 380
 Ἀνάστασις Δικαίων λαμπρὰ εἶναι καὶ ἐν-
 δοξος. 414 καὶ 415
 Αὕτη καὶ ἐξανάστασις ὀνομάζεται. 415
 Ἀνεπίληπτος τί θέλει νὰ εἴπῃ. 113
 Ἀντιλογία ποῖαν ὁ Χριστὸς ὑπέμεινε. 421
 Ἀντίχειρος ἐν ἁπομόν θέλει εἶναι, καὶ
 ὅχι ἐν γένος, εἰς τὴν ὑπόσημ. 64
 Θέλει ἀποδεικνύει τὸν ἑαυτὸν τῷ Θεῷ. αὐτόθ. 64
 Ἀνθρώπος θέλει εἶναι, καὶ ὅχι Σατα-
 νᾶς. 63
 Ἀποσασία ὀνομάζεται. 63
 Ποῖον εἶναι ὅπε κρατεῖ αὐτὸν καὶ ἐμ-
 ποδίζει. 65
 Ἀδελφός εἶναι ὁ χρόνος πότε μέλλει
 νὰ ἔλθῃ. 65
 Θέλει ἀφανισθῇ μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ
 σώματος τῆ Κυρίου, καὶ μὲ τὴν φα-
 νέρωσιν τῆς παρυσίας. 66
 Σημεῖα καὶ τέρατα θέλει κάμῃ ἡ δὴ.
 67
 Ἀνθρώπος διὰ τί εἶναι ὑλαττωμένος
 βραχύτι τῶν Ἀγγέλων. 283
 Ἀνθρώποι πολὺ εἶναι ἐλαττωμένοι ἀ-
 πὸ τῆς Ἀγγελίας. 284
 Ἀντιπῶν ἐδόθη ἐντολὴ νὰ δευλόη, εἰς
 τὴν β'. ὑπόσημ. 74
 Ἀνυπομονησία γίνεται αἰτία νὰ ὑπερ-
 θῇ τινὰς τῆς ἐπαγγελίας. 328
 Ἀνυπότακτος τῷ Θεῷ, καὶ ζῇ. 424
 Ἀπάτωρ ἀμήτωρ καὶ ἀγενεαλόγητος πῶς
 δύναται νὰ γένῃ τινὰς, εἰς τὴν β'.
 ὑπόσημ. 332
 Ἀπίστοι οἱ ἔχοντες κάποια καλὰ καὶ φυ-
 σικὰ ἀρετὰς, οὐ δυνάμει νὰ εὐα-
 ρεθίσαν εἰς τὸν Θεόν καὶ νὰ σωθῶν,
- ἐπειδὴ δὲν ἔχον πίσιν, εἰς τὴν γ'.
 ὑπόσημ. 396
 Αἱ ἀρεταὶ αὐτῶν δὲν εἶναι τῇ ἀλη-
 θεῖα ἀρεταί. αὐτόθ. 396
 Ἀπολογία πρώτην ποῖαν ὀνομάζει ὁ
 Παῦλος. 216 καὶ 217
 Ἀπόστολοι ὅλοι ἐδούλοισιν τέχνας διὰ
 ἐπὶ αἰτία, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 13
 Ἐπλήρουν τὰ βασιλικὰ καὶ ἱερατικὰ
 δασίματα. αὐτόθ. 23
 Δὲν τὰ ἡξυρόν ὅλα. 23
 Καὶ διὰ τί. 23
 Δὲν ἔχον ἀδιαλείπτως ἐνεργῶσαν τὴν
 χάριν τῷ Θεῷ. 23
 Ἐδιώκοντο, ὑπὸ τῶν ἰδίων, εἰς τὴν
 ὑπόσημ. 204
 Ἐφόρουν ξεχωριστὴν σοφίαν ὅταν ἐτέλουν
 τὰ θεῖα μυστήρια, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 215
 Μὲ θλίψεις καὶ ονειδισμὸς ἀνεστέλλοντο. 388
 Ἀφρία τί ἦν. 253
 Ἀργία πόσα κατὰ γενεᾶ, εἰς τὴν ὑ-
 πόσημ. 14 καὶ 73
 Ἀσχημοσύνη εἶναι τὸ ἐν ἀργίᾳ ζῆν. 32
 Τάφος εἶναι τοῦ ζωντανῆ ἀνθρώπου,
 εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 74
 Αἰτία εἶναι τῆς ἁμαρτίας. αὐτόθ. 74
 Παρά φύσιν εἶναι. αὐτόθ. 74
 Μητρὶς εἶναι τῶν κακῶν. αὐτόθ. 74
 Ἀργοὶ ἄτακτοι ὀνομάζονται, εἰς τὴν
 β'. ὑπόσημ. 46
 Δὲν πρέπει νὰ συναναστρέφονται μὲ
 αὐτοὺς οἱ Χριστιανοί. 73 καὶ 78
 Ἀργὸν ὁ Θεός δὲν ἔκαμε τὸν ἄνθρωπον. 74
 Ἀργὸς δὲν πρέπει νὰ ἐλεῇ τινὰς, πῶς
 δυναμένους μὲν, μὴ θέλοντας δὲ νὰ
 δευλόσεν. 76
 Μὲ ποῖους ὀμοιάζεν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 76
 Καὶ πῶς ἀργὸς πρέπει νὰ βουθῶν οἱ
 Χριστιανοί. 77
 Ἀργὸς δὲν πρέπει νὰ ἔχεν ὡς ἐχθρὸς
 οἱ Χριστιανοί. 78
 Ἀρεταὶ εἶναι ἀλληλοσύναις. 197
 Ἀρεταὶ εἰς τρία διαιρῶνται, εἰς τὴν β'.
 ὑπόσημ. 142
 Ἀρνήσεως Θεῷ πολλοὶ εἶναι οἱ ἀπόστολοι,
 εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ. 236
 Ἀρχιππος τίς ἦν. 253
 Ἀρετὴ εἰλικρινὴς ποῖα εἶναι. 27
 Ἀγιωσύνη λέγεται. 27
 Ἀρετῆς οἱ ἐπιμελόμενοι ἔχον πολλοὺς
 ἐχθρὸς, εἰς τὴν ὑπόσημ. 204
 Κάθε ἀρετὴ εἶναι κακία χωρὶς διου-
 βείας, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ. 396
 Ἀρνησιχεῖροι ἔστι μετάνοια, εἰς τὴν
 γ'. ὑπόσημ. 321

Ἀρπαγες ἐλεεινότεροι εἶναι τῶν ἀρπα-
ζομένων ἀνθρώπων, εἰς τὴν ὑπόσημ. 389
Χειρότεροι εἶναι τῶν κλεπτῶν. αὐτόθ.
Καὶ τῶν φονέων. αὐτόθ.
Ὁμοιάζον μετὰ τῆς θείας. αὐτόθ.
Δὲν πρέπει τινὰς νὰ τὴς συνανασρέ-
φεται. αὐτόθ.
Ἰσχυροῦνται τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρα-
νῶν. αὐτόθ.
Οὔτε αἱ ἐλεημοσύναι των, ἔτε τὰ ἀ-
φιερῶματά των, οὔτε αἱ ἄλλαι ἀγα-
θοεργίαι των ἡμποροῦν νὰ συχωρή-
σεν τὰς ἀρπαγὰς των, ἐὰν δὲν ἐπι-
σρέψεν τὸ ἕκκον δίκαιον, ὅπου ἀρ-
πασαν. αὐτόθ.
Ἀρπαγὴ τῶν ὑπαρχόντων μετὰ χαρᾶς
οἱ δεχόμενοι, παρομοιάζον μετὰ τῆς
Ἀποστόλης. 388
Μεγαλύτερον κατόρθωμα εἶναι νὰ
ὑπομείνῃ τινὰς τῶν ἀρπαγῶν τῶν ὑ-
παρχόντων τε, παρὰ νὰ δώσῃ ἐλεη-
μοσύνην τὰ διαρπασθέντα, εἰς τὴν
ὑπόσημ. 389
Ἀρχιερέως τομικῆ ποῖα εἶναι τὰ ἰδιώ-
ματα. 308. καὶ 309
Δύο φοαῖς τὸν χρόνον ἔμβαινον εἰς
τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων μετὰ θυμίαμα. 358
Οὐχί, ἀλλὰ μίαν μόνον μετὰ αἷμα. 358
Διὰ τί ἐπτάκις ἐρράντιζε μετὰ τὸ αἷ-
μα, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 359
Ἀρχιερεῖς πρέπει νὰ καλῶνται εἰς τὴν
Ἀρχιερωσύνην ἀπὸ τὸν Θεόν. 309
Οἱ μὴ ἡφιζόμενοι ἀπὸ τὸν Θεόν
ποῖαν καταδίκην θέλουν λάβειν, εἰς
τὴν β'. ὑπόσημ. 309
Ἀρχιερεὺς Ἄγγελος Κυρίου εἶναι, εἰς
τὴν α'. ὑπόσημ. 447
Ὁ καταφρονῶν αὐτὸν τὸν Θεόν κατα-
φρονεῖ. αὐτόθ.
Ὁ Θεὸς ἔπαυται τὰς Ἀρχιερεῖς χει-
ροτονεῖ, διὰ πάντων δὲ ἐνεργεῖ. αὐτόθ.
Εἰς αὐτὸν πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται
οἱ Χριστιανοί. 447
Οἱ τῶν Ἀρχιερέων ὑποτασσόμενοι, οὐ
κατὰ ἀνθρώπον ζῶσιν, ἀλλὰ κατὰ
Χριστόν, εἰς τὴν ὑπόσημ. 448
Πρέπει μετὰ μόνον τὸν ἀνασχυαγμὸν ὁ
Ἀρχιερεὺς νὰ ἐκδικῇ τὰς ἀνυποτάκ-
τας. 448
Ὁ ἀνασχυαγμὸς αὐτοῦ φθαίνει εἰς τὰ
αὐτὰ Κυρίου. 448
Ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα πόσον εἶναι κο-
πιασικόν, εἰς τὴν ὑπόσημ. 112
Ἀρχιμῆδης ἐκαυχῆθη νὰ κινήσῃ μόνος
τὴν γλῶσσαν, εἰς τὴν ὑπόσημ. 270
Epistole di S. Paolo. Tom. III.

Ἀρχων πᾶς τῶ λαῷ, μόνος ἔγραψε τὸ
δύτερονόμιον, εἰς τὴν ὑπόσημ. 136
Ἀσθενεῖα ποῖα λέγεται. 345
Ἀσκητικὴ πρέπει νὰ δελεῖται. 76
Ἀσασμὸς ποῖος εἶναι ὃν ἔγραψεν ὁ
Παῦλος ἰδιοχείρως. 79. 249. καὶ 451
Ἀσέρες κατὰ εὐας κινεῖται, καὶ ὅχι με-
τὰ τῆς οὐρανοῦ φέρεται, εἰς τὴν β'.
ὑπόσημ. 347
Ἄλλοι εἶναι ὑψηλότερα, καὶ ἄλλοι χα-
μηλότερα, ὡς οἱ ἰχθύες ἐν τῇ ὕδα-
τι, καὶ τὰ πετεινὰ ἐν τῇ ἀέρι. αὐτόθ.
Ἄπικτος ποῖος εἶναι. 46
Ἀφιλάργυρος ποῖος εἶναι. 116
Ἀφορισμὸς τελῶν λογιῶν ἐγένετο ἀπὸ
τὰς παλαιάς, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 78
Ὁ νῦν γινόμενος ἀφορισμὸς, δὲν δια-
φέρει ἀπὸ τοῦ ἀνάθεμα. αὐτόθ.
Ἀφρων διὰ τί εἶπε ὅτι καὶ ἔστι Θεός. 201

B

Βάπτισμα διὰ τί λέγεται ἡμερινὴ ἀ-
ναγέννησις. 43
Μετὰ τὴν μετάνοιαν δίδεται. 318
Δι' αὐτὴν καθαρζόμεθα ἀπὸ πάσης
ἁμαρτίας προπατορικῇ, καὶ προαι-
ρετικῇ. 319
Δωρεὰ λέγεται ἐπερωσίος. 320
Οἱ βαπτισθέντες, δεύτερον νὰ βαπ-
τισθῶν δὲν δύνανται. 320
Βάπτισμα δεύτερον δὲν εἶναι. 322. 384. καὶ 385
Σταυρὸς εἶναι. 322
Ἰδὼν καθαρὸν ὀνομάζεται. 382
Τὸν θάνατον τῆς Χρυσῆς εἰκονίζει. 385
Ἐγὼ εἶναι, καθὼς εὐας εἶναι καὶ ὁ
θάνατος τῆς Χρυσῆς. 385
Φῶτισμα ὀνομάζεται. 387
Βαπτισμὸς πολλὸς ἢ Παλαιὰ εἶχε. 319
Βεράν τι ἦτον, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 411
Βασιλεία τῆς Θεοῦ ὑπὲρ αἰῶνας εἶναι,
εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 94. καὶ 266
Ἐν αὐτῇ κατάπαυσις θέλει εἶναι ἀ-
πὸ πάσης κόπον. 302
Θεωρεῖα ἔσθαι ἐν αὐτῇ, καὶ ἀπόλαυσις
ἀχόρτατος. 302
Ἀσάδελτος εἶναι. 437
Βασιλείας προσκαίρει ἀπόλαυσις, ἁμαρ-
τίας εἶναι ἀπόλαυσις. 406. καὶ 407
Βασίλειος δεκατρεῖς χρόνους ἐμελέτα τὰς
Γραφὰς εἰς τὴν ἔρημον, εἰς τὴν β'.
ὑπόσημ. 135
Βασιλεὺς διὰ ἀπίστους πρέπει νὰ προ-
σδωχάμεθα. 98. καὶ 99
Διὰ τοὺς Βασιλεῖς τῆς Βαβυλῶνος
M m m προσ-

προσνύχοντο καὶ οἱ Ἰσθαῖοι, εἰς τὴν ὑπόσημ.	100
Καὶ σὺ τῷ καιρῷ τῆς θείας ἱερουργίας εὐχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν αἰωνύμως, δεῦν εἶναι ἐφάμαρτον.	αὐτόθ.
Βεβήλωσις ποία εἶναι.	429
Βῆμα Ἅγιον πῶς πρέπει νὰ κοσμηθῇ παρὰ τῶν Ἱερέων, εἰς τὴν β'. ὑπ. 114. καὶ 115	115
Βιβλία αἰρετικῶν πρέπει νὰ κατακαίωται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	189
Τὰ πῶν ἀσεβῶν ψευδεπίγραφα δεῦν πρέπει νὰ δημοσιάζονται.	αὐτόθ.
Βιβλίον κεφαλὴς ποία ὀνομάζεται.	376
Βλασφημία ποία εἶναι.	98
Βλασφημίαι τὴν Θεὸν τίνες.	56
Βοδὶς εἰς εἶδος διὰ τί ἐτυπώθη τὸ χωρίον ἐν τῇ ἐρήμῳ, εἰς τὴν β'. ὑπ.	129
Βοτάνη εὐθεπὸς ποία ὀνομάζεται.	323
Βοτάνη ἀλλοτρία ποία εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	428
Βρέφος ἐκ πόσων, καὶ εἰς πόσας ἡμέρας τελεῖται, εἰς β'. ὑπόσημ.	400
Εἰδοποίησις αὐτοῦ τί εἶναι, καὶ εἰς πόσας ἡμέρας τελεῖται.	αὐτόθ.
Κίνησις αὐτῆς εἰς πόσας ἡμέρας τελεῖται.	αὐτόθ.
Τελείωσις αὐτοῦ εἰς πόσας ἡμέρας ἀπαρτίζεται.	αὐτόθ.
Πόθεν τρέφεται καὶ ἀναπνέει.	αὐτόθ.

Γ

Γάλα ποῖον ἐνοεῖται.	316
Γαλατία αἱ Γαλλίαι ὀνομάζοντο, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	214
Γαμαλιήλ τί ἦτον, καὶ πῶς ἐσταφιάθη, εἰς τὴν ὑπόσημ.	91. καὶ 92
Γάμος δεῦν εἶναι ἀτιμὸς καὶ κακός.	128
Διὰ τί ἐμποδίζομεν τινὰς νὰ μὴ δεσμεύνται μὲ τὸν γάμον.	128
Ποῖοι ἐδιάβαλον τὸν γάμον, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	128
Γάμος δευτέρος δεῦν εἶναι χωρὶς ἐγκλημα.	229
Πῶς εἶναι τίμιος ὁ γάμος σὺ πᾶσι.	439
Οἱ χοροὶ καὶ τὰ τραγῳδία ἀτιμίαν προσέθεν εἰς τὸν γάμον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	439
Γάμος Χερσιανῶν δεῦν εἶναι μόνον σαρκικὸς, ἀλλ' ἔχει καὶ καρπὸν πνευματικῆς ἐπαγγελίας.	αὐτόθ.
Διὰ τί λέγεται τίμιος.	αὐτόθ.
Γεδεὼν τί ἦτον.	411
Γέννησις φυσικὴ τί διαφέρει ἀπὸ τὸν τόκον τῆς πίσεως, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	227
Γενόμενος τί δηλοῖ.	272
Γέροντας, καὶ γερόντιας, δεῦν πρέπει νὰ ἐπιτιμᾷ ὁ Ἐπίσκοπος, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	138
Πότε πρέπει νὰ ἐπιτιμῶνται οἱ γερόντες καὶ γερόντιας βαρύτερα ἀπὸ τὰς νέας καὶ νέας.	αὐτόθ.
Γέροντας ἐπιθυμίας ἔχων τῶν νεωτέρων, νέος εἶναι.	193
Γέροντες ποίας ἀρετῆς πρέπει νὰ ἔχουν.	237
Γερόντιας ποίας ἀρετῆς πρέπει νὰ ἔχουν.	238
Γεωργὸς πρέπει νὰ ἀπολαμβάνῃ τὸν καρπὸν, πῶς ἐνοεῖται.	183
Γῆ ποία ὀνομάζεται.	322
Τὰς καρπὰς βλαστᾷ ἀπὸ τὴν διλογίαν τῆς Θεῆς.	323
Ἡ ἀκαρπία, εἶναι κοντὰ εἰς κατάραν.	324
Τὸ τέλος τῆς εἶναι εἰς καὺσιν.	324
Γνώσις ψυχῆς καὶ ἀνθρωπίνης, τὴν πῖσιν ἀποβάλλει.	167
Γνώσις ἑξωτερικὴ πρὸς ἀπάτην σοφίζει.	205
Γνωστικοὶ ποῖοι ἦτον.	167
Γόνατα παραλελυμένα ποία εἶναι.	426
Γονεῖς οἱ μὴ μανθάνοντες τὰ τέκνα τὰ χρυσὰ ἦδη, καὶ τὴν Χερσιανικὴν Διδασκαλίαν, ἀλλὰ βάλαν αὐτὰ διὰ νὰ μανθάνουν διαλέκτους, αὐτοὶ ἔχουν νὰ κολασθῶν διὰ τῆς τεκνογονίας, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	111
Θεοὶ ὀνομάζοντο, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	139
Γονεῖς γηροκομεῖν, δυσέβεια εἶναι, τὸ δὲ μὴ γηροκομεῖν, ἀσέβεια.	139
Γράμματα οἱ μανθάνοντες διὰ τὸ τέλος τῆς σωτηρίας τῶν, ἐπαινετοὶ εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	205
Ὅσοι δὲ διὰ τέλη κοσμικὰ ταῦτα μανθάνουσι, καταδίκην περισσότεραν ἔχουν νὰ λάβουν.	αὐτόθ.
Γραφή, ἰερὰ γράμματα ὀνομάζεται.	205
Κάθε Γραφή εἶναι θεόπνευστος.	205
Γραφῶν ἐμπειρία γύμνασιν καὶ διάκρυσιν προσέχει τῶν αἰρετικῶν, ἢ τῶν ὀρθοδόξων δογμάτων.	317
Γραφῶν καὶ τὰ λόγια ὅλα ὑπηγόρῳσε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	35. καὶ 36
Ἡ τὰ κυριώτερα μόνον αὐτῶν λόγια.	αὐτόθ.
Πᾶν τὰ σὺ ταῖς Γραφαῖς, θεόπνευστα εἶναι.	αὐτόθ.
Ἀναγκαιοπάτη εἶναι πρὸς σωτηρίαν ἢ ἀνάγνωσις τῶν Γραφῶν εἰς πάντας, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	135

Οἱ λαϊκοὶ χρειάζονται περισσύτερον να ἀναγινώσκων τὰς Γραφάς. αὐτόθ.	Πρέπει νὰ σορίζονται μὲ ἔργα κα- λά. 108
Ἡ Γραφή δέλτος ὀνομάζεται ἱερα- τική. αὐτόθ.	Δὲν πρέπει νὰ ὀμιλῶν εἰς τὴν Ἐκκλη- σίαν. 108
Μετὰ προσοχῆς πρέπει νὰ ἀναγινώ- σκωνται αἱ Γραφαί, εἰς τὴν ὑπόσ. 136	Κατ' ἰδίαν δὲν ἐμποδίζεται ἀπὸ τὸ νὰ διδάσκη ἡ γυνή. 108
Μὲ τὰς ἐρμυνείας αὐτῶν πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται. αὐτόθ.	Ἡ γυνὴ ἠπατήθη, καὶ ὅχι ὁ ἀνὴρ. 109
Τὰ περὶ τῶν Γραφῶν ζητήματα, δὲν πρέπει νὰ γίνωνται μὲ φιλονεικίαν. 194	Γένος γυναικῶν ἐλαφρόν εἶναι εἰς τὴν λογισμὸν. 109
Ἀνάγνωσις Γραφῶν παρηγορίαν προ- ξενεῖ, εἰς τὴν β'. ὑπόσ. 205	Θέλει σωθῆν μὲ τὴν καλῶς ἀνατροφὴν τῶν τέκνων τῆς. 109. καὶ 110
Χωρὶς τῶν Γραφῶν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γινῇ ὁ ἀνθρώπος τέλειος. 206	Καὶ ἡ σείραις γυναῖκες σώζονται μὲ τὰς ἀρετὰς τῶν, καὶ τὰ τέκνα δὲν ἐ- γίνοντο. 110
Εἰς εἰλητὰ ἦτον ἡ Γραφή γεγραμμένη, εἰς τὴν γ'. ὑπόσ. 215	Ὅρα καὶ εἰς τὴν λέξιν „Μήτηρ“ ὅτι τῷ παρόντι Πίνακι.
Γραφαὶ τίνος ἀνέπαυον τὴν ψυχὴν, καὶ μάλις τὸ ρητὸν „Ἐπεφάνη ἡ χά- ρις τοῦ Θεοῦ“, εἰς τὴν β'. ὑπόσ. 241	Διὰ ποῖον σκοπὸν πρέπει νὰ ὑπαν- δρῶνται αἱ γυναῖκες. 145
Γραφὴ τὰ θετικῶς λεγόμενα, ἀποφα- τικῶς ἐκλαμβάνει, εἰς τὴν β'. ὑπόσ. 245	Γένος γυναικῶν δὲν εἶναι κατώτερον τῶν ἀνδρῶν ὥσον εἰς τὰ βιωτικά, ὥσον καὶ εἰς τὰ πνευματικά. 220
Γραφὴ Παλαιὰ καὶ Νέα ἀγαθὸ Θεὸς εἶναι. 265	Διὰ τί ὅχι μόνον ἐκ τῆς σαρκὸς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὁσέων τῶ ἀνδρός ἐλήφθη ἡ γυνή, εἰς τὴν β'. ὑπόσ. 220
Τὴν Νέαν Γραφὴν καὶ ὁ Διάβολος φοβεῖται, εἰς τὴν ὑπόσ. 280	Γυναῖκες ὑπανδροὶ ποίας ἀρετῆς πρέπει νὰ ἔχων. 238
Γρηγόριος δεκατρεῖς χρόνους ἐμελέτα τὰς Γραφάς εἰς τὴν ἔρημον, εἰς τὴν β'. ὑπόσ. 135	Δὲν πρέπει νὰ ἀφίεν τὰς ἀνδρας τῶν. 238
Γυμνασία σωματικὴ ποία εἶναι. 132	Γυναῖκες διὰ τί ἔτρεφον τὸν Κύριον με- τὰ τὸ Βάπτισμα. 249
Γυναῖκες παλαιαὶ ποῖαι ἔλαβον τὰς ἡμέ- ρας τῶν ἁγίων. 414	Γυνὴ δυνάει καὶ αὐτὴ καὶ ποῖον σπέρμα. 400
Γυναικαρίων διὰ μέσων, λαμβάνων οἱ πωρινοὶ ἐξωτερικὰ καὶ ἐσωτερικὰ ἀ- ξιώματα, εἰς τὴν ὑπόσ. 201	Πικρότερον εἶναι ἀπὸ τὸν θάνατον. 428
Ἰδίον αὐτῶν εἶναι τὸ νὰ ἀπατῶνται. 200	
Γυνὴ πρέπει νὰ σηκῶν τὰ χεῖρα ὅταν προσδύχεται. 106	
Πῶς αὐτὴ ἀρπάζει καὶ πλεονεκτεῖ. 106	
Πρέπει αἱ γυναῖκες νὰ εἶναι σοφισ- μεύσαι μὲ φορεσίαν σεμνινῶν. 106	
Πρέπει νὰ ἔχουν σκεπασμένην τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπον, καὶ τὸ σῆθος, καὶ ὅλα τὰ μέλη. 106	
Δὲν πρέπει νὰ φορῶν καλλωπισμὸν ῤῥα, καὶ παπέτζια, καὶ ζωνάρια, καὶ τὰ λοιπά. 106. καὶ 107	
Θέλει ξεγυμνάσει αὐτὰς ὁ Θεὸς ἀπὸ κάθε σολισμὸν, εἰς τὴν α'. ὑπόσ. 107	
Στολίδια τῶν γυναικῶν τοῦ πωρινοῦ καιρὸ ποία εἶναι. αὐτόθ.	
Αἱ σολισμεύσαι γυναῖκες μὲ τὴν ὁμοιά- ζον. αὐτόθ.	
Ἡ προσδύχων δὲν εἰσακέεται, εἰς τὴν β'. ὑπόσ. 107	
Αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ βάλλων φτιασίδια. 107	

Δ

Δαβὶδ ἐπὶ τῆς κλίνης τῆς, ἐπροσκύ- νησε τὸν Θεόν, εἰς τὴν α'. ὑπόσ. 405	
Δάκρυα γεννῶνται καὶ ἀπὸ τῶν πολλῶν πικριῶν. 430	
Δαίμονες διὰ ποῖον σκοπὸν παιδεύουσι. 97	
Ἀποθνήσκων καὶ νεκροὶ γίνονται κατὰ ἄλλον τρόπον, αὐ καὶ δὲν ἀποθνή- σκων ὡς τὰ σώματα, εἰς τὴν α'. ὑπ. 162	
Θάνατος αὐτῶν ποῖος εἶναι. αὐτόθ.	
Δαίμονας διὰ τί ἐμπόδισεν ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Παῦλος νὰ λαλῶν περὶ αὐτῶν. 234	
Δάμαλις ἡ ἁμώμος καὶ κοκκίνη, ἥς ἡ ἐκκλησία ἐκαθάριζε τοὺς μεμολυσμέ- νες, τίνος ἦτον τύπος, εἰς τὴν α'. ὑπόσ. 363. καὶ 444	
Δέησις τί εἶναι. 99	
Δημιᾶν διὰ τί κατηγορεῖ ὁ Παῦλος. 214	
Ὁ Δημιᾶς ἱερεὺς ἐγινε τῶν εἰδώλων. εἰς τὴν α'. ὑπόσ. 214	
Φιλόσαρκος ἦτον, εἰς τὴν δ'. ὑπόσ. 214	
Διάβολος, μὲ ὅλον ὅπερ δὲν ἠξυβρεῖ ἂν ρικὴ. M m m 2	

νικήση τὰς ἀνθρώπους, πειράζει ὁ- μως αὐτὰς.	23	Διακονιστῶν ἀρεταὶ ποῖαι εἶναι.	122
Πότε φεύγει ἀπὸ αὐτῶν κατηχυμένος.	23	Καὶ ἐκ τῶν χηρῶν ἐχειροτονήντο, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	139
Κακὸς ὢν, κάμνει τὰς ἀνθρώπους νὰ σωφρονίζωνται διὰ τῆς παιδείας.	97	Διάκονοι δεῖν πρέπει νὰ μεταχειρίζωνται τὴν Ἰατρικὴν, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	122
Πότε, καὶ πῶς ὁ Παῦλος παρέδιδεν εἰς αὐτὸν τὰς κακὰς.	97	Πρέπει νὰ εἶναι σεμνοὶ εἰς τὸ ἡῆμα.	121
ὑποθέσεις εἶναι εἰς αὐτὸν, ὅσοι εἶναι πιασμένοι ἢ ἀπὸ κακὰ δόγματα, ἢ ἀπὸ κακῆς ζωῆς.	195	Ποίας ἀρετὰς πρέπει νὰ ἔχουν. 121, 122 καὶ 123	
Καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς Νέας Γραφῆς φοβεῖται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	280	Οἱ καλῶς διακονήσαντες, εἰς τὴν ἁλ- λὴν ζωὴν θέλουν ἀπολαύσεν βαθμὸν ἀνώτερον, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	123
Πῶς εἶχε τὸ κράτος τοῦ θανάτου.	288	Ἐντολὰς Θεοῦ εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	447
Καὶ ἀμέσως καὶ ἐμμέσως ἐπείραξε τὸν Χριστόν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	291	Διαλογισμὸς τί θέλει νὰ εἰπῇ. 105. καὶ 106	
Διαθήκη Νέα καλλιτέρα ἢ τὴν ἀπὸ τὴν Παλαιάν.	342 349. καὶ 350	Διατεταῖ τί θέλει νὰ εἰπῇ.	154
Ὅρα καὶ εἰς τὴν λέξιν Γραφῶν.		Διδασκαλία βροχὴ διομάζεται.	322
Ἡ μὲν Παλαιὰ ὀνομάζεται σκιὰ, ἡ δὲ Νέα, ἐπερανία, καὶ διὰ τί.	349	Διδάσκαλοι πρέπει νὰ τιμῶνται.	45
Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τί ἔγινεν ἀ- πόβλητος.	350	Ποῖον εἶναι τὸ οἰκειότατον αὐτῶν ἐπάγ- γελμα.	46. καὶ 47
Ἡ Νέα δὲν ἐδόθη μὲ γράμματα, ἀλ- λὰ μὲ αὐτὰ καὶ ἀσώματα διὰ Πνεύ- ματος Ἁγίου.	351. καὶ 352	Πρέπει νὰ νουθετῶν τοὺς ἀπίστες καὶ νὰ παρηγορῶν τὰς ὀλιγοψύχους.	46
Ὅσα διαφέρει τὸ πνεῦμα ἀπὸ τὸ σῶ- μα, πόσον διαφέρει καὶ ἡ Νέα ἀπὸ τὴν Παλαιάν, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	352	Πόλεμον μάλιστα ἔχουσιν οἱ.	96
Ἡ Νέα ὅλα τὰ ἔχει ἡμερᾶ καὶ γαλιλαία.	433	Πρέπει νὰ ἔχουν τὰς ἀρετὰς τῶν μα- θητῶν τῶς.	96
Αἰώνιος εἶναι.	449	Χρεώσεν νὰ δέχωνται τὰς συμβουλὰς.	96
Διαθήκη Παλαιὰ δὲν ἐδιώριζε περὶ δια- φορὰς πιστῶν.	360	Τροφὴ τῶν διδασκάλων εἶναι ἡ διδα- ξις αὐτῶν, καὶ ἡ τῶν μαθητῶν μά- θησις.	131
Ἐδιώριζε καὶ περὶ αὐτῶν.	360	Ἐν ᾧ τὰς ἄλλας διδάσκει ὁ διδάσκα- λος, καὶ αὐτὸς ὠφελεῖται ἐν τρεπό- μενος τὰς λόγους τῶς.	137
Διαθήκη ἡ Νέα τῷ Χριστῷ, βεβαία ἔγι- νε μὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ.	365. καὶ 366	Πρέπει νὰ λαμβάνουν κάθε αὐτάρ- κειαν τῶν ἀναγκῶν.	146
Ποίας κάμνει κληρονόμος.	365	Λόγον ὅχι ῥητορικὸν χρεώσεν νὰ ἔ- χουν.	146. καὶ 147
Ποίας ἔχει μάρτυρας.	365	Χρεώσεν νὰ κοπιᾷ ἐν τῇ διδασκα- λίᾳ.	146
Διαθήκη ἡ Παλαιὰ μὲ αἷμα ἐγκαινιά- θη, καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς συστάσεως καὶ ἐνεργείας τῆς ἔλαβε.	366	Ὅσοι δὲν κοπιᾷ, εἰς αὐτοὺς εἶναι νὰ λαμβάνουν μισθὸν καὶ τροφήν.	147
Τὰ ὑπηρετήσαντα εἰς τὸν ῥαντισμὸν τῶ βιβλίου τῆς Παλαιᾶς, τίνος ἦτον τύποι.	367	Διδάσκαλοι δὲν πράγματα πρέπει νὰ ἔχουν.	181
Διαθήκη Νέα ὁμοιάζει μὲ τὴν πελείαν ἐκόντα.	372	Πρῶτος ὁ διδάσκαλος ἀπολαμβάνει τὰς καρπὰς τῶν ὑπ' αὐτοῦ διδασκο- μένων.	183
Μέση εἶναι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ τῶν ἐν ἐρανοῖς πραγμάτων, εἰς τὴν ὑπόσημ.	372	Οἱ διδάσκαλοι εἰς πείσαντι καὶ ἐ- πιστρέψαν, πρέπει νὰ λογιᾷ ὅτι ὁ Θεὸς τὸν ἔπεισε.	195
Διαθήκη Παλαιὰ ἀπεβλήθη διὰ τὸ ἀπε- λῆς ὅπως ἔχει.	377	Πρέπει νὰ συντερίβουν τὰς παγίδας τῶ διαβόλου, καὶ νὰ ἐλδοθερόνεν τὰς ἀμαρτωλὰς.	195
Διαθήκη Νέα ὅταν ἐδόθη, ἐδόθη καὶ ἁ- φες τῶν ἀμαρτιῶν.	513	Πρέπει πρῶτον ὁ διδάσκαλος νὰ προ- κατασκευάζῃ τὰς ἀκροατὰς, καὶ ἔπει- τα νὰ λέγῃ εἰς αὐτὰς ἐκεῖνα ὅπου θέλει.	337
Ἡ Παλαιὰ φοβερά ἦτον.	432	Κατ' ὀλίγον ὀλίγον πρέπει οἱ διδάσκα- λοι νὰ ἀναβαίνειν εἰς τὰ ὑψηλότερα.	346
Διαθήκη ἀνθρώπων δὲν ἔχει τὸ κύρος ἐν ὅσῳ ζῇ ὁ διαδέμενος.	366	Διδαχαὶ ποικίλαι καὶ ἕσαι ποῖαι εἶναι.	442

Δίκαιοι οἱ παλαιοί, ζῶσι ὁμολόγουσιν	402
ὅτι εἶναι παλαιότεροι ἐξήταν.	402
Διὰ τὸ δὲ ἐπρουδέχθησαν τὴν ἀπολύτρωσιν.	414
Δίκαιοι τίνες ἐνεπαίχθησαν.	415
Τίνες ἐμασίχθησαν, εἰς τὴν β'. ὑποσ.	415
Τίνες ἐφυλακώθησαν.	415
Τίνες ἐλιθοβολήθησαν.	416
Πῶς ὁ Κόσμος δὲ ἦτον πύτων ἄξιος.	417
Δίκαιοι ὀλίγοι, τιμιώτεροι εἶναι ἀπὸ τῶν πολλῶν ἀμαρτωλῶν.	417
Δικαιοσύνη ποία ὀνομάζεται.	316
Διόρασις ποία εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑποσ.	95
Δί' ἧς ἐπὶ τῷ Πατρὶ λέγεται.	285
Πῶς τὸτο ἐρμηνεύεται.	285
Διχοπομία ποία λέγεται, εἰς τὴν β'. ὑποσ.	303
Διωγμοὶ ἀκολυθῶν εἰς τῶν ἔχοντες Πνεῦμα Ἅγιον, εἰς τὴν ὑποσ.	204
Δόγματα ποινῆς ῥίζα εἶναι πικρίας, εἰς τὴν α'. ὑποσ.	428
Δοκιμάζει, τί θέλει νὰ εἰπῇ.	10
Δόξα διπλῇ, πρέπει νὰ ἀποδίδεται εἰς τὸν Θεόν.	94
Δοξολογία θυσία ὀνομάζεται.	446
Δέλοι πρέπει νὰ τιμῶν τῶν αὐθεντίας των καὶ ἀπίστων ὄντων.	152
Δὲν πρέπει νὰ καταφρονῶν τῶν ὁμοπίστων αὐθεντίας των.	153
Δέλοι κυρίως εἶναι οἱ ἐξαγορασμένοι, εἰς τὴν α'. ὑποσ.	153
Δέλοι εὐείσκεισι χάριν, οἱ πράττοντες τὰ ἀρετὰ εἰς τῶν αὐθεντίας των.	221
Δέλοι πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τῶν αὐθεντίας των.	240
Δέλος δὲν πρέπει νὰ χωρίζῃ τινος ἀπὸ τῶν αὐθεντίας των.	251
Δέλοι δὲν πρέπει νὰ χειροτονῶνται χωρὶς τὴν γνώμην των αὐθεντῶν των, εἰς τὴν β'. ὑποσ.	256
Καὶ οἱ δέλοι γίνονται Ἅγιοι.	259
Δέλος Κυρίως δὲν πρέπει νὰ μάχεται.	194
Ἀλλὰ νὰ παιδεύῃ μετὰ πραότητα.	195
Δύναμις καὶ ἐπιτιμειότης ἐβάλλθη εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τῷ Χριστῷ, εἰς τὸ νὰ γνωρίζῃ ἀκόλως τὸν Θεόν.	352
Δυσυχία, ἀπὸ λόγου μας ἔχουσι τὴν ἀρχὴν.	351
Δῶρον καὶ θυσία παρὰ τῇ Γραφῇ ὡς ταυτοσημάντα λαμβάνονται.	308. καὶ 347
Διαφέρει ἀπὸ τὴν θυσίαν καὶ τί εἶναι.	347

Ε

Εὐκαίρως τι θέλει νὰ εἰπῇ.	366
Εὐεάζαρος ἐμασιγώθη, εἰς τὴν β'. ὑποσ.	415
Εἰδωλόθυτον πότε δύναται νὰ γένη κατὰ τὸν μετὰ τὸν Θεὸν εὐχαριστίαν.	130
Εἰρήνην πρέπει νὰ ἔχον πάντες οἱ Χριστιανοί.	79
Τὸ εἰρηνικὸν πολὺ συμφέρει εἰς τὸ νὰ διορθώσωμεν τὰς ἀδελφάς μας.	79
Εἰρήνην νὰ ἔχῃ τινος μετὰ ὅλους δὲν εἶναι δυνατόν, εἰς τὴν α'. ὑποσ.	194
Εἰρήνην διώκετε, πῶς ἐρμηνεύεται.	427
Εὐκλησίας ἔξω ὁ διωκόμενος, καὶ ἀπὸ τὴν σκέπην διώκεται τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι.	97
Εὐκλησίαν σκεπάζει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.	97
Εὐκλησίαν πρέπει νὰ κοσμεῖν οἱ Ἱερεῖς, εἰς τὴν β'. ὑποσ.	114. καὶ 115
Εὐκλησία Θεοῦ οἶκος εἶναι.	124
Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ θέλει ὁ Παῦλος νὰ εἶναι ὅλοι καλοί.	191
Ἐν αὐτῇ εἶναι καλοὶ καὶ κακοί, εἰς τὴν ὑποσ.	191
Ὁμοιάζει μετὰ τὴν κιβωτὸν.	αὐτόθ.
Ἐξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν δὲν πρέπει νὰ ὀργαίνῃ τινος, εἰς τὴν α'. ὑποσ.	409
Ἐδέχθη τῶν Ἀποστόλων, εἰς τὴν ὑποσ.	410
Διὰ τῶν Δεσποτικῶν Αἵματος ἀπήλαυσε τὸν αἰωνίον ἀγαθόν.	αὐτόθ.
Ἐλεγχος ὁ μετὰ πραότητος, πλήττει τὸν ἐλεγχόμενον.	194
Ἐλεγχον ποῖοι χρειάζονται.	234
Ἐλεμμοσύνη πνευματικὴ ἀρετὴ εἶναι.	32
Εἰς ποῖας συγχωρεῖται νὰ δίδεται, εἰς τὴν α'. ὑποσ.	76
Ἀγάπη ὀνομάζεται.	325
Ἡ εἰς τῶν ἀμαρτωλῶν γινομμένη, αὐτὴ εἶναι κυρίως ἐλεμμοσύνη.	325
Διὰ τὴν κοινωνίαν ὀνομάζεται.	446
Θυσία ὀνομάζεται.	446
Ἐλεος εἰς ποῖας γίνεται.	91
Ἐλεος κατὰ τοὺς ὁνόματι εἶναι καὶ περιλαμβάνει ὅλας τὰς χάριτας τῷ Θεῷ.	179
Καὶ ἡ ἐν ἑρασμοῖς δόξα, ἔλεος εἶναι, εἰς τὴν ὑποσ.	180
Ἐλπίς περιεφραλαία εἶναι.	44
Ἐλπίς βεβαία εἰς Θεόν, πλεῖτος εἶναι μόνιμος.	165
Ἀγκυρα στερεά.	329
Εἰς τὸ ἐσώτερον εἰσέρχεται τοῦ ἑβραίου.	330

Πε-

Περικεφαλαία είναι.	44	πορνεία ονομάζεται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	28
Ἐλπίς Χριστιανῶν πολλὰ μεγαλιτέρα εἶναι ἀπὸ τῆς τῶν Ἰουδαίων.	341	Πάθῃ ἐπιθυμίας ποῖα ονομάζονται.	29
Ἐλπίμας ὁ μάγος ποῖον ῥητὸν κατηγορεῖ τὸ Παῦλε, καὶ πῶς ἐλέγχεται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	187	Εἶναι καὶ ἐπιθυμία ἀπαθείας.	29
Ἐμφύσημα Θεοῦ ἀπαξ δοθὲν εἰς τὸν Ἀδὰμ, ἐνεργεῖ καὶ εἰς τὰς ἑξ αὐτοῦ πάντας. εἰς τὴν γ'. ὑπόσ. 424. καὶ	425	Ἐπισκοπὴς ἔργον, ἥτοι κόπον, πρέπει νὰ ἐπιθυμῇ τινος, καὶ ὅχι τὸ ἀξίωμα, εἰς τὴν ὑπόσημ.	112
Ἐν πρόθεσις δίδεται καὶ εἰς τὸν Πατέρα, καὶ εἰς τὸν Υἱόν.	4	Οἱ τὴν ἀξίαν τῆς Ἐπισκοπῆς ὀρεγόμενοι, πόσον εἶναι κατηγορημένοι. αὐτόθ.	
Ἀντὶ τῆς διὰ νοεῖται.	60. καὶ 84	Ὁ ἀγαπῶν γενέσθαι Ἐπίσκοπος, νόσημα τὸ διαβόλου νοσεῖ, εἰς τὴν ὑπόσημ.	113
Δὲν εἶναι ἀποκεκληρωμένοι εἰς τὸ Πνεῦμα.	265	Οἱ παλαιοὶ καὶ νῦν γινόμενοι Ἐπίσκοποι, τί διαφορὰν ἔχουσιν. αὐτόθ.	
Ἐνθυμήσεις ποῖαι εἶναι, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	304	Ἐπίσκοπος χάριν καὶ εἰρήνην χρειάζεται ὑπὲρ τῶν λαϊκῶν.	227
Ἐνθυμήσεις τῶν κατορθωμάτων τινος ἀφοξυνεῖ εἰς αὐτὸν ἀποθυμίαν.	387	Μία ἀρετὴ τὸν ἀνεβάζει εἰς τὸν ἑρῶν, καὶ μία ἀμαρτία τὸν κατεβάζει εἰς τὸν ἄδω.	228
Ἐντολὴ τί εἶναι.	99	Θέλει παιδῶν διὰ τὰς ψυχὰς, ὅπως ὅλῃ αἰτίας τὸ ἀπολύονται, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	228
Ἐντολή εἶναι τὸ νὰ διδῇ τινος ὅλα τοῦ τὰ ὑπάρχοντα εἰς τὰς πτωχὰς, εἰς τὴν ὑπόσημ.	27	Ἐπίσκοπος διὰ τί λέγεται, εἰς τὴν ὑπ.	112
Ἐντροπὴ ἀμαρτωλῶν, φοβεραντέρα εἶναι τῇ αἰωνίᾳ πυρὸς, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	323	Ὁνομα γενικὸν εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπ.	113
Ἐνυστρον ποῖον ἦτον, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	210	Καὶ ὁ Πρεσβύτερος, Ἐπίσκοπος λέγεται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	112
Ἐν ᾧ, τί δηλοῖ.	328	Ὁ μέλλων γενέσθαι Ἐπίσκοπος πόσας ἀρετὰς πρέπει νὰ ἔχῃ.	113. 114. 115. 116. 117. καὶ 118
Ἐνῶχ πίσειν μεγάλην ἔδειξε.	395	Ἐπίσκοπος πρέπει νὰ ἡξέσθῃ ὅλῃ τὴν Ἀγίαν Γραφίαν, εἰς τὴν α'. ὑπ. 115. καὶ	116
Δι' αὐτὸν προσωρινὴ ἀπεδείχθη ἡ τοῦ θανάτου ἀπόφασις.	396	Πρέπει καθ' ἡμέραν νὰ διδάσκη τὸν λαόν τ.	αὐτόθ.
Πᾶ μετετέθη, ἄδηλον εἶναι.	396	Παλαιὰ ὅποιος δὲν ἦτον Μοναχὸς, δὲν ἐγένετο Ἐπίσκοπος, εἰς τὴν ὑπ.	118
Εἰς τὸν ἐπίγειον Παράδεισον εὐρίσκεται, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	396	Περισσότεραν καθαρότητα πρέπει νὰ ἔχῃ ἀπὸ τῶν ἐρημίτης καὶ ἀσκητῶν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	118
Μετανοίας ὑπόδειγμα ἔγινεν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	396	Ποῖαι εἶναι νόδοι καὶ παρέγραπτοι Ἐπίσκοποι, εἰς τὴν ὑπόσημ.	119
Ἐξήλθον ἐπὶ τίνος νοεῖται, εἰς τὴν β'. ὑπ.	273	Ἀγαλμα Φιλοσοφίας πρέπει νὰ εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	120
Ἐξιν ποῖαν ονομάζει ὁ Παῦλος.	317	Δὲν πρέπει νὰ πίνῃ κρασί πολὺ, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	121
Ἐξομολόγησις αὐτὴ δοξολογίας λαμβάνεται.	446	Καὶ διὰ τί;	αὐτόθ.
Ἐπάγγελμα κάθε ζωῆς, καὶ σωζομένων ἔχει καὶ κολαζομένων, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	38. καὶ 39	Δὲν πρέπει νὰ δρισκεται εἰς αὐτὸν προσηγνὴ καὶ αὐθεντία, ἀλλὰ μόνον νεθεσία καὶ συμβεβηλὴ.	131
Ἐπεφάνη ἡ χάρις τῶ Θεοῦ καὶ τὰ λοιπὰ περιέχει τὴν φύσιν, τὸ τέλος καὶ τὴν ἀντίδοσιν τῆς ἀληθοῦς θρησκείας, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	241	Δὲν εἶναι ἄρχων, ἀλλὰ σύμβελος, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	131
Εἰς τὰ λόγια ταῦτα περιέχεται γενικῶς κάθε ἀρετὴ καὶ κακία, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	242	Κοινωνὸς γίνεται εἰς τὰς ἀμαρτίας τῶν ὑπ' αὐτὸν χειροτονημένων. 149 καὶ	150
Ἐπίγνωσις ποῖα εἶναι, εἰς τὴν ὑπόσημ.	101	Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τῶν Ἐπισκόπων ἔχον νὰ κολασθῶν, εἰς τὴν ὑπόσ.	150
Ἐπίγνωσις ἀληθείας αἷτιος εἶναι ὁ Θεός.	224	Ἄν σῶας μόνος μένῃ ἀκατήχητος ἀπὸ τῶν	
Ἀπὸ τῆς πίσειν γεννᾶται ἡ ἐπίγνωσις τῆς ἀληθείας.	225		
Ἐπιεικὴς ποῖος εἶναι, εἰς τὴν γ'. ὑπόσ.	116		
Ἐπιθυμία τῆς καρδίας, μοιχεία, καὶ			

τὸν Ἐπίσκοπον, αὐτὸς ἀφανίζει ὅλῳ τῷ σωτηρίᾳ τῶ Ἐπισκόπου. αὐτόθ.	
Ἐπίσκοπος, Πρεσβύτερος ὀνομάζεται. 228	
Ἀρεταὶ αὐτῶ ἀριθμῶνται. 229 230 231 καὶ 232	
Πρέπει νὰ ᾔῃ παρὰδειγμα καλοῦ εἰς τὸν λαόν. 229	
Τὸ νὰ ἔχη γυναῖκα ὁ Ἐπίσκοπος, κατὰ συγκατάβασιν ἐσυγχώρησαν οἱ Ἀπόστολοι, εἰς τῷ β'. ὑπόσημ. 229	
Καὶ χωρὶς τῷ ἔξω σοφίαν διδάσκει νὰ διδάσκη. 231	
Τὸ διδάσκειν χαρακτηρίζει τὸν Ἐ- πίσκοπον. 232	
Ὅταν ὁ Ἐπίσκοπος ζῇ ζωὴ ἐνάρε- τον, οἱ ἐναντίοι πῆς πίσεως δὲν ἔχον τὴ νὰ εἰπῇ, εἰς τὴν α'. ὑπ. 240	
Ἐπιστολὴ πρὸς Ἑβραίους εἰς ποίαν γλῶσ- σαν ἐγράφη. 262	
Τίς αὐτῇ μετεγλώττισε. 262	
Γησιᾶ εἶναι τῶ Παύλῳ, εἰς τῷ ὑπ. 263	
Τὸ Ἑβραϊκὸν αὐτῆς ὕφος, ἔτε παρὰ τοῖς παλαίοις ἐσώζετο. αὐτόθ.	
Ἐπιφάνεια διὰ τὴ λέγεται ἡ δούτερα τῶ Χριστῷ παρεσία. 213	
Δύο εἶναι ἡ ἐπιφάνειαι τοῦ Κυ- ρίου. 213. καὶ 242.	
Ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὅπῃ ἀγαπᾷ τὴν ἐπιφάνειαν τῶ Χριστῷ, καὶ ποῖος εἶναι ὅπῃ τῷ μισῇ. 213	
Ἔργα εἶναι δυνάμεις πῆς δυνάμεως καὶ νεύρα πῆς πίσεως. 198	
Ἔργα, ἄλλα παρὰτῶν κατὰ προσαγῶ Θεῷ, ἄλλα δὲ κατὰ συμβαλῶ. 226	
Ἔργα νεκρὰ καὶ ἀμαρτωλὰ ὁ ποιῶν, αὐτὰ λατρεύει, καὶ ὅχι τὸν ζῶντα Θεόν. 364	
Ἐργόχειρον διὰ τὴ λέγεται πνευματι- κόν. 32	
Ἐτι ἅπαξ τὴ δηλοῖ. 436	
Εὐαγγέλιον ὅπῃ δίδασκεται, ἀπὸ ἐκεῖ φύγει ὁ διάβολος, εἰς τὴν ὑπόσημ. 280	
Αὐτῷ ἔδειξε παρῆσαν τὴν ἀλήθειαν, εἰς τῷ ὑπόσημ. 372. καὶ 373	
Εὐαγγελίῳ βεβαίωσις ποία εἶναι. 6	
Διὰ τὴ ὀνομάζεται λόγος ἀκοῆς. 16	
Διὰ τὴ Εὐαγγέλιον δόξης ὀνομάζεται. 89	
Εὐαγγέλιον πῶς ἐννοεῖται περιεργότε- ρον. 174	
Ἀπὸ τῶν κηρύκων τῶ Εὐαγγελίῳ λαμ- βάνεται. 174	
Ἰσον τῷ δεσπότῃ τὸν δῆλον ποιεῖ. 256	
Εὐαγγέλιον σωτηρία πολλὰ μεγάλη εἶναι. 280	
Εὐάρεστοι πρέπει νὰ εἴμεθα ἐνώπιον τῶ Θεῷ. 450	
Εὐσέβεια ποία εἶναι. 132	

Εὐσεβείας πορισμὸς ποῖος εἶναι. 155	
Εὐχαριστεῖν πρέπει πάντοτε. 48	
Καὶ διὰ τὴν προκοπὴν τῶν ἄλλων. 56. καὶ 99	
Εὐχαριστία ἀξία πρὸς τὸν Θεόν ποία εἶναι. 56	
Εὐχαριστία καὶ δόξα ἐκ παραλλήλου λαμβάνονται ὡς ταυτοσημάντα, εἰς τῷ α'. ὑπόσημ. 130	
Εὐχαριστίας διὰ μέσου λατρεύομεν δια- ρέως τῷ Θεῷ. 437	
Θυσία ὀνομάζεται. 446	
Εὐχή, εἶναι ἡ ἀληθινὴ βοήθεια ὅπου ἡμπορεῖ νὰ δώσῃ ὁ διδάσκαλος εἰς τῆς μαθητῆς τῶ. 70	
Ἐως, δὲν ἀναιρεῖ τὸ μετὰ ταῦτα, εἰς τῷ ὑπόσημ. 278	

Z

Ζηχαρίας ἀνηγγέλσθη ἐν τῇ ἑορτῇ πῆς Σκηνοπηγίας κατὰ τὸν Σεπτέμ- βριον μὲν, εἰς τῷ β'. ὑπόσημ. 358	
Ἡ ὅταν εἰσῆρχετο, ἡ ὅταν ἐξῆρχετο ἐκ τῶν Ἀγίων τῶν Ἀγίων ἐφάνη ὁ Γαβριὴλ ἐκ δεξιῶν τῶ θυσιαστηρίου τῶ θυμιάματος. αὐτόθ.	
Ζητεῖν τὰ θεῖα μὲ φυσικὰς λογισμὰς, βλασφημία εἶναι. 98	
Ζητεῖτε καὶ εὐρίσκετε πῶς ἐρμυνόεται. 86	
Ζητήματα φιλόνομα τὴν πίσιν ἐκβάλλεσι. 86	
Καρπὸς ἀγαθὸς ἀπὸ αὐτὰ δὲν γεν- νᾶται, παρὰ μόνον μάχαι, καὶ ἔχ- θραι. 194	
Τὰ περὶ τῶν Γραφῶν ζητήματα, δὲν πρέπει νὰ γίνωνται μὲ ἐμπάθειαν καὶ φιλονεικίαν. 194	
Ζωὴ ἐν Χριστῷ, ποία εἶναι. 170	
Ζωὴ διεσραμμένη, καὶ δόγματα διεσραμ- μένη γεννᾷ. 96	
Ἀπὸ τῷ καλῷ ζωῷ, γεννᾶται καὶ καλὴ συνείδησις. 96	
Ζωὴ ἀνθρώπου, πανπτινὸς πόλεμος εἶ- ναι, εἰς τῷ α'. ὑπόσημ. 183	
Ζωὴ καὶ πολιτεία, ἀρίστη ὁδὸς εἶναι τῶ ἔραν, εἰς τῷ ὑπόσημ. 380	
Ζωὴ διεσραμμένη, ρίζα εἶναι πικρίας εἰς τῷ α'. ὑπόσημ. 428	
Ζῶντες ποῖοι ὀνομάζονται. 207	
Ζῶν εἶδη πολλὰ διὰ τὴ ἐπρόσθετον ὁ Θεὸς νὰ μὴ τρώγονται. 129	

H

Ἡ γρηγορία πρέπει νὰ πειθώμεθα, καὶ εἶναι κακοὶ κατὰ τῷ ζωῷ. 447	
Ἐν	

Ἐὰν αὐτοὶ εἶναι αἰρετικοί, δὲν πρέπει νὰ παιδῶμεθα εἰς αὐτούς.	447
Ἡ γάμος πρέπει νὰ ἀγρυπνῇ διὰ τὴν ὑποκειμένην.	447 καὶ 448
Ἡ καὶ ἐπὶ τίνος νοεῖται.	273
Ἡ λῆξ θέλει ἔλθῃ ἐν τῇ συντελείᾳ, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	41
Καὶ διὰ τί.	αὐτόθ.
Πρόδρομος ἔσται τῆς δευτέρας τῆς Χρυσῆς παρουσίας.	αὐτόθ.
Ἡμέρα Κυρίου, καὶ ἡ συντέλεια λέγεται, καὶ ὁ θάνατος.	40
Ἡ σαῖας ξυλίνῳ πέλονι ἐπειωνίσθη.	416
Ἡ σαῦ βέβηλος ἦτον, καὶ διὰ τί.	429
Διὰ τὴν ἐπιθυμίαν οὗτος φαγητοῦ, παρὼς ὅς ἐστιν, ἔγινεν ὕπερος.	429
Ἀπεδοκίμασθη καὶ ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ καὶ ἀπὸ τὸν πατέρα τ.	42
Πῶς δὲν εὔρε τόπον μετανοίας.	429
Δὲν ἐζήτησε τὴν μετανοίαν καθὼς πρέπει.	429 καὶ 430
Τὰ δάκρυά τ' δὲν ἦτον μετανοίας, ἀλλὰ φθόνου καὶ πικρίας.	430

⊙ αἷματος εἰς ποῖος εἶναι ποθητός, καὶ εἰς ποῖος εἶναι μισητός, εἰς τὴν ὑπ.	289
Θάνατον ὅπως ἡμεῖς ἐχρεωσάμεν νὰ λάβωμεν εἰς τιμωρίαν, ὁ Χρὺς τὸν ἐπλήρωσε.	370. καὶ 371
Θάνατος κακός, ὅπως καὶ αὐτὸς ἦναι, δὲν πρέπει νὰ νομίζεται ἐκεῖνος, τὸ ὅποιον προηγέτο ζωὴ καλὴ, εἰς τὴν ὑποσ.	289
Θάνατος, ἡμέρα Κυρίου λέγεται.	40
Ἄδελφος εἶναι διὰ ποῖα αἰτία.	40
Ὁραῖον παράδειγμα τῆς ἀδελφίας τῆς θανάτου.	42
Ὡς κλέπτεις ἔρχεται.	42
Ἰππος ὀνομάζεται.	44
Θάνατος δαιμόνων, καὶ τὸν ψυχῶν ποῖος εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	162
Ἀνάλυσις διὰ τί ὀνομάζεται.	210. καὶ 211
Τέλειος θάνατος ποῖος εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	285
Οἱ μὲν νόσους τὸν θάνατον λαμβάνοντες, δὲν ἀποθνήσκουσιν καθαροὶ κατὰ τὴν ψυχὴν.	αὐτόθ.
Διὰ τὸν φόβον τῆς θανάτου δειλάουσιν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὰς ἡδονάς, εἰς τὴν ὑπόσημ.	289
Ποῖος εἶναι ὅπως δὲν φοβεῖται τὸν θάνατον.	αὐτόθ.
Θεοὶ διὰ τί ὀνομάζονται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	139

Θέλημα Θεοῦ ποῖον εἶναι.	196
Τὸτο πρέπει νὰ ζητῶμεν εἰς καθέμας ἔργον.	320
Δύο σημαίνοντα ἔχει.	377
Θέλημα τῆς Πατρὸς ἦτον ἡ διὰ τῆς σαυρῆς θυσίας τῆς Χρυσῆς.	378
Θέλημα Θεοῦ εἶναι νὰ ὑπομολῇ τινὰς ἕως τέλους τὰς θλίψεις.	391
Θεμέλιος τῆς Θεοῦ ποῖος εἶναι.	190
Σφραγὶς τέττα παῖα, εἰς τὴν β'. ὑπ.	190
Θεολόγος ἄριστος ποῖος εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	163
Θεὸς ζῶν καὶ ἀληθινὸς διὰ τί εἴρηται, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	9
Δὲν βλέπει ὡς βλέπει ὁ ἄνθρωπος.	23
Θεὸς θέλημα ποῖον εἶναι.	28. καὶ 49
Διὰ τί ὁ Θεὸς παιδεύει τὴν ποιῶντα σαρκικὰ ἁμαρτήματα.	30
Παρηγορεῖ τὴν μικροφύχης, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	47
Ποῖοι εἶναι οἱ βλασφημῶντες τὸν Θεόν.	56
Ποῖον εἶναι δίκαιον κοντὰ εἰς αὐτόν.	58
Θέλει ἐκδικήσῃ ἐκείνους ὅπως δὲν γνωρίζουν αὐτόν.	59
Θεὸς δόξα εἶναι ἡ ἐδική μας σωτηρία.	69
Διὰ τί ὁ Θεὸς λέγεται μόνος σοφός.	94
Τὸ, εἰς, καὶ εἰς ἐπὶ Θεοῦ εἰς συνδέεταί.	102
Καταδέχεται νὰ συμπαραλαμβάνονται μαζί με αὐτὸν μάρτυρες καὶ τὰ κτίσματα τ.	148
Διὰ τί μὲ διπλασιασμένον ὀνομάζεται Βασιλεὺς Βασιλέων, καὶ Κύριος Κυρίων, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	161
Διὰ τὸτο εἶναι μόνος ἄθανατος, διὰ τὴν καὶ μόνος εἶναι πάντη ἀτρέπτως κατὰ τὴν ζωὴν.	161 καὶ 162
Διὰ τί λέγεται φῶς ἀπρόσιτον.	162
Οὐδεὶς εἶδε Θεὸν κατὰ τὴν εἰσὶν καὶ φύσιν.	163
Διὰ τί ὁ μὲν Παῦλος εἶπεν ὅτι „ὄν, εἶδεν ἑδὲς ἄνθρώπων“. ὁ δὲ Κύριος εἶπε „μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὁφονται“, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	163
Θεὸς φύσις ἀόρατός ἐστι, ἀλλὰ δὲ λόγῳ ὁράται.	αὐτόθ.
Θεὸς φύσιν δὲν πρέπει νὰ περιεργαζώμεθα, ἀλλὰ μόνον νὰ δοξάζωμεν.	αὐτόθ.
Πῶς ὁ Θεὸς δὲν διώκεται νὰ ἀρνηθῇ τὸν ἑαυτὸν τ.	187
Ἐκ τῆς ὁντος πεσεῖν εἰς διώκεται, καὶ τὸ μὴ εἶναι ἐκ τῆς, εἰς τὴν ὑπόσημ.	187
Τὸ μὴ διώκεσθαι εἰς διώκεται, καὶ τὸ μὴ εἶδέναι ἐκ οἶδεν.	αὐτόθ.
Γιω-	

Γνωρίζει τὰς ἐδικὰς τὸ ἀνθρώπου.	190	εἶναι φυσικῶς ἐπαρμένη, εἰς τὴν δ.	
Χάρισι τὰς αὐτὴ χάριτας ἀμείβεται,		ὑπόσημ.	396
εἰς τὴν ὑπόσημ.	212	Μιθῶποδοτος εἶναι.	396. καὶ 397
Διὰ τί λέγεται ὅτι ἀνταποδίδει.	αὐτόθ.	Διὰ τί Θεὸς τῶν Πατριάρχων ὀνομα-	
καὶ χρεώσῃ καὶ πάλιν δοῦν χρεώσῃ,		ζεται.	403
εἰς τὴν ὑπόσημ.	213	Θεὸς διὰ τί λέγεται Πατὴρ τῶν πνύμα-	
Ἀπὸ τὸν Θεὸν εἶναι μακρὰ μεταβά-		των.	424
λῶσις καὶ μετάνοια.	225	Ἐπὶ τὸ συμφέρον παιδεύει.	425
Ὁ Θεὸς τραβίζει τὸν καθ' ἑα εἰς		Θεὸς φωνῶν διὰ τί ἄλλοι μὲν λέγουν ὅτι	
τὴν ἑαυτοῦ ἐπίγνωσιν ἀπὸ ἐκεῖνα		εἶδον οἱ Ἰουδαῖοι, ἄλλοι δὲ ὅτι οὐκ	
ὅπως πισθεύει.	234	εἶδον, εἰς τὴν ὑπόσημ.	432
Πῶς λέγεται ὁ Θεὸς μέγας.	242. καὶ 243	Θεὸς ἔπε φωνῶν ἔχει, ἔπε εἶδος.	αὐτόθ.
Πῶς ἐφαίνετο εἰς τοὺς Προφῆτας καὶ		Θεὸς εἶδος εἶδον οἱ Ἰουδαῖοι.	αὐτόθ.
Πατριάρχας, εἰς τὴν ὑπόσημ.	264	Δὲ εἶδον.	αὐτόθ.
Πολυτρόπως ἐωράτο.	αὐτόθ.	Θεὸς φωνὴ τὴν γλῶσσαν ἐσάλωσε πάλαι.	436
Φύσις αὐτοῦ ἐν ἑσὶ πολὺμορφος.	αὐτόθ.	Θεὸς πῦρ εἶναι καταναλίσκον.	437
Σμικρῶν ἑαυτὸν καὶ σωματοποιῶν		Θεὸς καὶ ἐν δὲ ἐγκαταλείπει.	440
ὥπταντο, εἰς τὴν ὑπόσημ.	265	Θεὸς διὰ τί ἐλάλει εἰς τὸ Σινᾶ.	431
Προαιώνιος εἶναι καὶ ὑπεραιώνιος, εἰς		Ἐμπροσθεν τῶ Θεῷ πρέπει νὰ διαρε-	
τὴν α. ὑπόσημ.	266. καὶ 267	σῶμεν.	450
Αἰώνιος ἐστὶ.	αὐτόθ.	Θεσσαλονικεῖς ζητήματα τινα ἔχον, διὰ	
Ἄτρεπτος εἶναι καὶ ἀναλλοίωτος, εἰς		τὰ ὅποια ἐχρεάζοντο διδασκαλίαν.	1
τὴν α. ὑπόσημ.	277	Πολλὰ ἐπαθον διὰ τὴν ἀγάπην τῶ	
Θεῷ ἐνέργειαι καὶ δυνάμεις καὶ πελειόπ-		Παύλου.	5
τες ὑπὲρ αἰῶνας εἶναι, καὶ ἄκτιστοι,		Μιμηταὶ ἐγενήθησαν τῶ Παύλου καὶ τῶ	
εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	266	Κυρίου.	6
Καθέδρα καὶ θάλασσα ἐπὶ Θεῷ τὶ δι-		Διδάσκαλοι ἐγεναν εἰς τὰς ἄλλας πι-	
λοῖ, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	271	σῆς.	7
Θεὸς καὶ τὰς ἐνοίας νοεῖ τοῦ νοός,		Μεγάλῳ πίστιν ἔχον.	9
εἰς τὴν γ. ὑπόσημ.	304	Πτωχοὶ ἦτον.	14
Πᾶντα γινώσκει, καὶ τὰ μέλλοντα, καὶ		Ἐδέχθησαν τὸν λόγον τῶ Παύλου ὡς	
παρελθόντα ἅμα τοῖς ἐνεσῶσιν αὐ-		λόγον Θεῷ.	16
τῶ πάρεσι, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	305	Μιμηταὶ ἐγεναν τῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ	
Γεωργὸς εἶναι, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	323	Χριστιανῶν.	16
Δὲ ἀληθομονεῖ τὰ ἔργα καὶ τὰς κόπας		Στέφανος καυχήσεως ἦτον τῶ Παύλου.	20
τῶν διὰ τὸ ὀνομάζεσθαι κοπιῶντων.	324	Ἰσχυρήματα ἔχον.	25
Ἀλήθεια εἶναι.	327	Θεοδιδάκτοι ἦτον εἰς τὸ νὰ ἀγαπᾶν	
Ἐφαίνετο τοῖς Προπάτοσι δι' Ἀγγέ-		ἀλλήλους.	31
λου, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	327	Περὶ τῆς μερικῆς ἀναστάσεως τῶν πι-	
Θεῷ εἰς χεῖρας νὰ πίπτῃ τινὰς εἶναι		σῶν καὶ δικαίων δὲν ἤξευραν, καὶ ὅχι	
φοβερόν.	386. καὶ 387	περὶ τῆς καθολικῆς.	35
Πότε πρέπει νὰ πίπτῃ τινὰς εἰς τὰς		Δι' αὐτὰς ἐκαυχᾶτο ὁ Παῦλος.	57
χεῖρας τῶ Θεῷ, καὶ πότε εἰς τὰς χεῖ-		Θεσσαλονικὴ τίνας εἶναι Μητρόπολιν.	1
ρας τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	387	Τὴν πρὸς Θεσσαλονικεῖς Ἐπιστολὴν	
Θεὸς πῶς λέγεται ὅτι ἔχει ψυχὴν.	391. καὶ 392	τὴν διεκόμισεν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	2
Ἰδέαι καὶ παραδείγματα ἐν τῷ Θεῷ		Τὴν πρώτῃ πρὸς Θεσσαλονικεῖς,	
συγχαρῶνται νὰ εἶναι, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	393	πρώτῃ ἀπὸ ὅλας τὰς ἐπιστολάς ἐ-	
Οὐ κατ' ἰδέαν ὁ Θεὸς ἐκάστοις ἐπι-		γραφεῖν ὁ Παῦλος, εἰς τὴν α. ὑ-	
βάλλει.	αὐτόθ.	πόσημ.	1
Θεὸς ὅτι μὲν εἶναι, ὅλοι τὸ ἡξέδρομον,		Ὀλίφεις ὅταν τινὰς πᾶσιν πᾶς εἶναι	
τί δὲ εἶναι κατὰ τὴν εὐαγγέλιον, τὸ		δυνατὸν νὰ χαίρῃ.	7
εἶναι τελείως ἀκατανόητον.	396	Ὀλίφειν πρόρρησις, παρηγορία εἶναι	
Διὰ τί λέγεται, ὅτι διὰ πίστεως ἡ		εἰς τὰς θλιβομένας.	22
ξέδρομον ὅτι εἶναι.	396	Αἱ μὲν θλίψεις τῶν Χριστιανῶν, εἶ-	
Ἡ γινώσις τῶ νὰ ἦναι Θεός, εἰς ὅλας		ναι προσωρεῖται, αἱ δὲ θλίψεις ὁ-	
Epistole di S. Paolo Tom. III.			πᾶ

- πῶ μέλλων νὰ λάβω οἱ τὰς Χειρῶν
νὲς θλίβοντες, εἶναι αἰώνια. 58
- Θρόνος ὁ νῦν τῶ Χρῆστῃ, καὶ ὁ μέλλων,
τὶ διαφέρει. 307
- Θυμιαθρία δύο ἦτον ἐν τῇ Σκηνῇ, εἰς
τὴν α'. ὑπόσημ. 356
- Θυσία ἡ ἀναιμάκτος, πρᾶγμα θυσίας
εἶναι, καὶ ὅχι τύπος, εἰς τὴν β'.
ὑπόσημ. 373
- Ἡ ἐπὶ ταύτης μεταβολή, μεταβάλλει
τὸν μὴ ἐσφαγμένον ἄρτον εἰς
αὐτὸ τὸ σφαγνὸν ἀληθῶς Σῶμα τοῦ
Κυρίου. αὐτόθ. 377
- Ὁ μὲν μεταβαλλόμενος ἄρτος, εἶναι
πολλὰ, τὸ δὲ εἰς ὃ μεταβάλλεται
Σῶμα τῶ Κυρίου, εἷς εἶναι, καὶ ἡ σφα-
γὴ μία. αὐτόθ. 358
- Θυσία ἐστὶν ἡ τῶ ἄρτου, ἀλλὰ τοῦ ἀμνῆ
τῶ Θεοῦ. αὐτόθ. 358
- Ἀπὸ αὐτῶν δὲν μετέχοντες ἔδεν αὐτοὶ οἱ
τῶ νόμου Ἀρχιερεῖς. 444
- Ταύτῃ προεικονίζον αἱ θυσίαι τῶ
νόμου. 444
- Οἱ ταύτῃ μετέχοντες, ἔξω τῶν βιω-
τικῶν πρέπει νὰ ἀγαθύνουν, εἰς τὴν
α'. ὑπόσημ. 445
- Θυσία ἡ ἀναιμάκτος ἄλλη πῶρα δὲν προσ-
φέρεται, ἀλλὰ τῆς μιᾶς ἐκείνης τῆς
ἐπὶ τῶ σαυρῆ ἡ μνήμη τελεῖται,
εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 348. καὶ 349
- Αὕτη καὶ τὰ ἐν γνώσει συγχωρεῖ ἁ-
μαρτήματα. 359
- Μία θυσία εἶναι αἱ καθ' ἐκείνῃ
προσφερόμεναι, καὶ ἔχῃ πολλαί. 373
- Τίνι τρόπῳ φυλάττονται εἰς τὴν Θυ-
σίαν ταύτῃ, ὅλοι οἱ λόγοι ὅπου
πισθόμην, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 373
- Θυσία αἰρέσεως ποία εἶναι. 445
- Θυσία τῶ παλαιῦ νόμου δὲν ἀνέφερετο
ὅλη εἰς τὸν Θεόν. 210
- Διὰ τί λέγονται θυσίαι. 348
- Ἡ θυσία καὶ δῶρον ὀνομάζεται. 348
- Θυσίαι αἱ τῶ νόμου, ποίας ἁμαρτίας
ἐσυγχώρουν. 359
- Τὰς μολυσμὰς μόνες τῶν σωμάτων,
καὶ ὅχι τῆς ψυχῆς ἐκαθάριζον. 360
- Θυσίαι αἱ τῶ παλαιῦ νόμου διὰ τί ἐπρο-
ξέον καθαρίων. 363
- Διὰ ποίαν αἰτίαν πολλαῖς ἐπροσφέ-
ροντο. 374. καὶ 375
- Ἀπεβλήθησαν καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρω-
πήσεως τῶ Χρῆστῃ. 375
- Θυσίαι τῶ νόμου εἰς τρία διαιρῶνται,
εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 376
- Διὰφοραὶ ἦσαν. αὐτόθ.
- Αἱ περὶ ἁμαρτίας θυσίαι, ζῶα θη-
λυκὰ ἦτον καὶ ὅχι ἀρσενικά, καὶ χω-
εῖς λιβαῖς καὶ ἔλαιον ἐπροσφέροντο,
καὶ διὰ τί. αὐτόθ.
- Θυσίαι σωτείε ποίαι ἦτον. αὐτόθ.
- Ἄλλαι ὅλαι κατεκαίοντο, καὶ ἄλλαι κα-
τὰ μέρος. αὐτόθ.
- Θυσίαι ἱλασμὸν ποίαι ἦτον. αὐτόθ.
- Αἱ τῶν δυχῶν ποίαι. αὐτόθ.
- Αἱ τῶ καθαρῶν ποίαι. αὐτόθ.
- Προηγμένον θέλημα Θεοῦ αὐταὶ δὲ
ἦτον. 377
- Θυσιασθῆριον θυμιάματος πῶς δεικνε-
το, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 354. καὶ 358
- Ἐπ' αὐτῷ δύο φορεῖς τὴν ἡμέραν
ἐθυμία ὁ Ἀρχιερεὺς. 358
- Θυσιασθῆριον χαλκὸν πῶς δεικνετο, εἰς
τὴν α'. ὑπόσημ. 354
- Θυσιασθῆριον ἀπὸ τῶν Χρῆστιανῶν, δὲν
ἔχον ἐξουσίαν νὰ φάγουν οἱ Ἱερεῖς τῶ
παλαιῦ νόμου. 443

I

- Ἰακώβ ὡς ἑσθός καὶ πάροικος δεικνε-
το εἰς τὴν γλῶττῃς ἐπαγγελίας. 399
- Πῶς ἐπροσκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς
ράβδου αὐτοῦ. 405. καὶ 406
- Μὲ πῖσιν ἀλόγησε τοὺς υἱοὺς Ἰω-
σήφ. 405
- Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρὴς τί ἦτον. 201
- Κηποταφεῖον αὐτῶν, εἰς τὴν α'. ὑπ. 201
- Ὀνόματα αὐτῶν πόθεν ἔμαθον ὁ
Παῦλος. 201
- Ἰδέαι ἐν τῷ Θεῷ συγχωρεῖται, εἰς τὴν
β'. ὑπόσημ. 393
- Ἐκ τῶν μὴ φαινομένων, τὰ φαινό-
μενα καὶ ὁρατὰ ἐγίνοντο κτίσματα. αὐτόθ.
- Ἰδέαι ἐπὶ Θεῷ ποίαι εἶναι. αὐτόθ.
- Οὐ κατ' ἰδέαν ὁ Θεὸς ἐκάσους ἐπιβάλ-
λει. αὐτόθ.
- Ἰεράρχης τί θέλει νὰ εἰπῇ, εἰς τὴν
ὑπόσημ. 136
- Ἰεραρχία τί εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπ. 135. καὶ 136
- Ἱερεῖς οἱ παλαιοὶ καὶ Ἀρχιερεῖς μετὰ προ-
φητείας ἐγίνοντο. 95
- Κοινὸς Πατὴρ εἶναι ὅλης τῆς οἰκουμέ-
νης ὁ Ἱερὸς. 98
- Καθαρώτερος τῶ ἡλίῳ πρέπει νὰ ᾔῃ
ὁ Ἱερὸς, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 113
- Ποίαν ἀποσμίαν χρῶσθαι νὰ φυλάτ-
των εἰς τὰς Ἐκκλησίας, καὶ ἱερὰ ἁμ-
φια, καὶ Ἁγίον Βῆμα οἱ Ἱερεῖς, εἰς
τὴν β'. ὑπόσημ. 114. καὶ 115
- Ἱερεῖς δὲν πρέπει νὰ γίνωνται, ἀλλὰ δὲν
κα-

κάμειν παρῶν ὁρθόδοξας τὰς οἰκίας κῆς των, εἰς πὴν α'. ὑπόσημ.	117	Ἰερωσιυή ἡ νομικὴ μεπετέθη κατὰ δύο τρόπους.	338
Ποιοὶ εἶναι νόθοι καὶ παρέγγραπτοι Ἰερεῖς, εἰς τὴν ὑπόσημ.	119	Χωρὶς ὄρκον ἔγινε.	342
Οἱ μέλλοντες γενέσθαι Ἰερεῖς πρέπει να μαρτυρῶνται καὶ ἀπὸ τὰς ἐξωθεν ἀπίστους.	119	Ἰερωσιυή Χειρὶς πολὺ ὑπερέχει ἀπὸ τὴν Ἰερωσιυὴν τὴν νομικὴν.	308
Καὶ ἀπὸ τὰς Χριστιανούς, εἰς πὴν α'. ὑπόσημ.	120	Μὲ ὄρκον ἔγινε.	342
Οἱ παλαιοὶ Ἰερεῖς ἔταν ἔμβαινον εἰς τὸ Ἱερὸν δὲ ἐπινόησαν κρᾶσι.	121	Πόσας διαφορὰς ἔχει ἀπὸ τὴν Ἰερω- σιυὴν τὴν νομικὴν.	345. καὶ 346
Καὶ διὰ τὴν, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	121	Ἰερωσιυὴς ἀξίωμα πόσον εἶναι κοπιασι- κόν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	112
Ἰερέων τέκνα δὲν πρέπει νὰ κάμειν θέατρα, ἢ νὰ βλέπουν παύτα, εἰς πὴν β'. ὑπόσημ.	123	Ἰεφθάς τίς ἦν.	411
Αἱ θυγατέρες αὐτῶν ἀμαρτανύσαι βα- ρύτερα παιδεύονται ἀπὸ τὰς θυγατέ- ρας τῶν Λαϊκῶν.	αὐτόθ.	Ἰησὺ μόνῃ ἡ μνήμη, δὲ φραίνει καὶ πα- ρηγορεῖ πὴν ψυχῇ, εἰς πὴν δ'. ὑπόσημ.	184
Πρέπει νὰ ἀναγινώσκων τὰς Γραφάς, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	135. καὶ 136	Τὸ νὰ ἔχη τινὰς μνήμην τῶ Ἰησὺ, εἶναι τὸ νὰ ἔχη μνήμην ζωῆς. αὐτόθ.	αὐτόθ.
Πρέπει οἱ Ἰερεῖς νὰ τρέφονται ἀπὸ τὸν λαόν, ὡς καὶ οἱ παλαιοὶ Ἰε- ρεῖς.	146	Ὅποιος ἀληθμονεῖ τὸν Ἰησὺν, εἰς τὸν θάνατον γίνεται.	αὐτόθ.
Χρεώσῃ νὰ ἔχων λόγον ὅχι ῥητοι- κόν.	146. καὶ 147	Ἰησὺς τῶ Ναυῇ δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐμβά- σῃ τὰς Ἰσραηλίτας εἰς τὴν ἐν ἔρα- νοῖς κατὰπαυσιν.	302
Χωρὶς μάρτυρας δὲν πρέπει νὰ δέχε- ται ἡ τέτων κατηγορία.	147	Ἰλασηρίον τίς ἦν.	357
Ἰερὺς Ἀγγελος Κυρίου εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	447	Τίνος εἶχε τύπον.	357
Ὁ καταφρονῶν αὐτὸν, τὸν Θεὸν κα- ταφρονεῖ.	αὐτόθ.	Ἰσαὰκ ὡσὰν ζώον ἐκατοῖκε τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας.	399
Οὐ πάντες χειροτονεῖ ὁ Θεός, διὰ παν- τῶν δὲ ἐργεῖ.	αὐτόθ.	Πῶς ὀνομάζεται μονογενής.	404
Ὁ πῶς Ἰερεῦσιν ἀκολοθεῶν, ἀκολου- θεῖ πῶς Ἀποστόλοις, εἰς τὴν β'. ὑπ.	447	Πῶς ἦν τύπος τῶ Χειρὶς.	404
Πρέπει νὰ ἀγρυπνῇ διὰ τὸν λαόν. 447 καὶ 448	448	Μὲ πίστιν ἐλόγησε τὰς ὑἱὰς τῶ.	405
Μὲ μόνον τὸν ἀντισταχμόν πρέπει νὰ ἐκδικῇ τὰς ἀνομιὰς.	448	Ἰεδαῖοι καὶ τὸν Κύριον, καὶ τὰς Προφή- τας ἐθανάτωσαν, καὶ τὰς Ἀποστόλους ἐδίωξαν.	17
Ὁ ἀντισταχμός τῶ φθαίνει εἰς τὰ ἀν- τία Κυρίου.	448	Μὲ ὅλους τὰς ἀνθρώπους εἶναι ἐναιτίοι.	17
Ἰερεῖς οἱ περισσότεροι ἔχων νὰ κολαθεῖν, εἰς πὴν α'. ὑπόσημ.	150	Εἰς τὸ ἄκρον ἔφθασαν τῆς κακίας.	18
Ἐπὶ μόνος νὰ μένῃ ἀκατήχητος ἀ- πὸ τὸν Ἱερέα, αὐτὸς ἀφανίζει ὅλην τὴν σωτηρίαν τῶ Ἱερέως.	αὐτόθ.	Ἀλλῶ μίαν φοράν δὲν θέλουν ἐλθ- θερωθεῖν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν.	18
Ἰερεῖς πρέπει νὰ καλεῖνται εἰς τὴν Ἰε- ρωσιυὴν ἀπὸ τὸν Θεόν.	309	Θέλουν ὅμως πιστεύσων πολλοὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς συνηλείας, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	18
Οἱ μὴ ψιφίζόμενοι ἀπὸ πὴν Θεόν, τίνων καταδίκην θέλουν λάβειν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	309	Διὰ τὴν ἐπρόσεχαν εἰς τὰς γενελο- γίας, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	58
Δὲν προσφέρων ἀλλῶ θυσίαν, ἀλλὰ τῆς μιᾶς ἐκείνης τῆς ἐπὶ τῶ σαυρῶ τὴν μνήμην πελοῦσι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	348. καὶ 349	Πόσας κακίας εἶχον.	88. καὶ 89
Ἰερεμίας ὁ Προφήτης ἐφυλακώθη.	415	Διὰ τὴν δὲν ἐλεήθησαν ἀπὸ πὴν Θεὸν καθὼς ἐλεήθη ὁ Παῦλος.	91
		Διὰ τὴν ἐμποδίζοντο νὰ μὴ τρώγουν πολλὰ εἶδη ζώων.	129
		Διὰ τὴν οἱ μὴ πολεμήσαντες μὲ τοὺς Μαδιανίτας, ἐμοίρασαν τὰ κέρση ἐξίσου μὲ τὰς πολεμήσαντας, εἰς πὴν ὑπόσημ.	179
		Κατὰ δύο τρόπους εἶναι μῦθος τὰ πὴν Ἰεδαίων.	235
		Ἀνυπότακτοι καὶ ματαιολόγοι ἦν.	232
		Ἡ ἐλπίς αὐτῶν αἰσθητὴ ἦν, καὶ περὶ αἰσθητῶν.	341
		Πόσας φορές ἀειθρήθησαν, εἰς πὴν β'. ὑπόσημ.	401

Μὲ πίσειν ἐμβύησαν εἰς τὴν ἐρυθρὰν
θάλασσαν. 409
Φωνὴν Θεὸς ἤκουσαν, καὶ εἶδος αὐτῶν
εἶδον, ὅτε ἤκουσαν, ὅτε εἶδον, εἰς
τὴν β'. ὑπόσημ. 431. καὶ 432
Δεὶν ὑπέφερον τὴν φωνὴν τῶ Θεοῦ. 431
Πότε ἐγενήθησαν ἰχθυοὶ ἐν πολέμῳ. 413
Ἰάωνα τῶ Εὐαγγελιστῇ ποῖος εἶχε φέ-
ρεμα ἱερατικόν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 215
Ἰωβ φίλοι κατηγορεύονται, διὰ τὸ δεῖν ἐ-
παρηγορεῖν αὐτὸν, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 47
Καὶ ἂν διὰ κακίαν ἐπασχον, ἐπρε-
πε νὰ τὸν παρηγορῇ. αὐτόθι.
Ἰωαννὰ οἱ υἱοί, ἐν ἐρημίαις ἐπλανώ-
το, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 417 καὶ 418
Οὕτε ἔσπειρον, ὅτε οἶνον ἔπινον. αὐτόθι.
Ἰωσήφ μὲ πίσειν ἔδωκεν ἐντολὴν διὰ
τὰ κόκκαλά τω. 406

Κ

Καὶν τὰς ὀφειλόμενους καρπὰς ἐπρόσ-
φερον εἰς τὸν Θεόν. 394
Ἀπὸ τὴν σημεῖα ἐγνώρισεν ὅτι ἐπρο-
τιμήθη ἡ θυρία τῶ ἀδελφοῦ τω. 394 καὶ 395
Ἡ λύπη τω, δεῖν ἦτον μετανοίας, ἀλ-
λὰ φθόνου. 495
Καιρὸς τῆς σωτηρίας ἀδελφός εἶναι, εἰς
τὴν ὑπόσημ. 40
Καιροὶ κακοὶ διὰ τὴν λέγονται. 196
Εἰς τὸν καιρὸν τῶ Θεοδώριτῃ δέξο-
ντο τὰ κακὰ ὅπου ὁ Ἀπόστολος
προφιδέει, εἰς τὴν ὑπόσημ. 199
Πόσω δὲ μᾶλλον τὰρα εἰς τὸν και-
ρὸν μας. αὐτόθι.
Καιρὸν ἡ Γραφή τὴν δικαιοσύνην καλεῖ. 226
Καιρὸς ὁ νῦν, τίνων εἶναι, καὶ ὁ μέλλων
τίνων, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 307
Κακὰ ἀλληλοειδέτα εἶναι ὡσὰν ἀλυσίδα. 197
Κακοὶ χρησιμώτεροι εἰς τὴν τῶ Κόσμου
σύστασιν. 192
Καλέσματα δύο εἶναι, καὶ ποῖα, εἰς τὴν
β'. ὑπόσημ. 61
Καμίνε τῆς Βαβυλωνίας ἡ φλόξ, πόθεν
ἐμετρήθη ὅτι ἦτον εἰς τὸ ὕψος πε-
σαράκοντα ἐννέα πήχεις, εἰς τὴν
ὑπόσημ. 413
Κανόνας καὶ ἐπιτίμεις μὲ τὴν ὁμοιά-
ζει. 208
Μὲ μακροθυμίαν πρέπει νὰ γίνετα
καὶ μὲ διδαχὴν. 208. καὶ 209
Καρδία ἐλεήμων ποῖα εἶναι, εἰς τὴν
β'. ὑπόσημ. 98
Κατακτείνειν εἰς δεῖν, καὶ διὰ τὰ ἁμαρτή-
ματα ὅπως μέλλομεν νὰ πράξωμεν,

καὶ διὰ τὰ ἀπερασμεία ὅπως ἐπρά-
ξαμεν. 245
Καταπαύσεις τρεῖς εἶναι. 295. καὶ 296
Καταστρώσασσι τὴν θέλει νὰ εἴπῃ. 144
Κατέχον τὸν Ἀντίχριστον ποῖον εἶ-
ναι. 65 66. καὶ 67
Καυτὴρ ποῖος λέγεται. 127. καὶ 128
Κεκοιμημένοι διὰ τὴν ὀνομάζονται οἱ ἀ-
ποθανόντες. 32. καὶ 34
Κοιμηθέντας ὁ Θεὸς ἄξει διὰ τῶ Ἰη-
σοῦ, πῶς ἐννοεῖται. 35
Ὅρα τὰ ἐπίλοιπα εἰς τὴν λέξιν Νε-
κροί. 35
Κνώσεις Χρεῖς ποῖα εἶναι, εἰς τὴν α'.
ὑπόσημ. 286
Κιβωτὸς Διαθήκης τίτος τύπον εἶχε,
εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 356
Ἐν αὐτῇ μόνος πᾶς πλάκας ἔβαλε
Μωϋσῆς. 356. καὶ 357
Πότε ἐβάλετο εἰς αὐτὴν ἡ στά-
μις τῶ μαῖνα, καὶ ἡ ῥάβδος τοῦ
Ἀαρών. 357
Κίνδυνον εἰς φανερόν νὰ ῥίπτῃ τις τὸν
ἑαυτὸν τω, ἔργον εἶναι διαβολικόν. 408
Κληρονόμον παύτων ἔθηκε, πῶς ἐρμην-
εύεται. 265. καὶ 266
Κλῆσις διττὴ εἶναι, ἀπλὴ καὶ ἀγία, εἰς
τὴν α'. ὑπόσημ. 175
Κλῆσις ἐκτετατὴ ποῖα εἶναι. 292
Κρήνη ἡ Ἐκατόμπολις φυτεῖα ἦτον καὶ
γεώργιον τῆς διδασκαλίας τῶ Παύ-
λου, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ. 222
Κριτῶν ὁλόκληρον γένος διὰ τὴν ὑβρι-
ζει ὁ Παῦλος. 223
Κριτὴς αἰὶ ψῆσαι, πῶς ἐρμηνεύεται. 233
Κριτικὸν τῶ Θεοῦ πρέπει νὰ προβλέπω-
μεν καὶ νὰ τρέμωμεν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 305
Κολαζομένοις συμφέρον ἦτον νὰ μὴ
ἔχον ἐδὲ τὸ ἀπλῶς εἶναι, εἰς τὴν
α'. ὑπόσημ. 277
Κολακεία τίτος εἶναι ἴδιον. 11
Κόλασιν, μισθαποδοσίαν ὁ Παῦλος ὠνό-
μασε. 280
Κόλασις αἰώνιος εἶναι. 59
Τὸ πῦρ αὐτῆς ἔχει νὰ φλογίζῃ, καὶ
ὄχι νὰ φωτίζῃ. 59
Κόσμος ποῖος ὀνομάζεται. 417
Κόσμον οἱ λατρεύοντες δεῖν ἠμπορῇ νὰ
μεταλάβουν ἀπὸ τὴν αἰαίματιν θυ-
σίαν. 443
Κρασί ποῖοι δεῖν πρέπει νὰ πίνον, εἰς
τὴν γ'. ὑπόσημ. 121
Κτισμάτων κυβέρνησις καὶ συγκράτησις,
μεγαλύτερα εἶναι τῆς τῶν δημιουργ-
γίας. 269

- Ἡ τέτων ἀλλαγὴ καὶ ἀφθαρσία ἀν-
τέρα εἶναι τῆς δημιουργίας των, καὶ διὰ
τί, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 277
- Κυριακὴ, ἡμέρα εἶναι ζωῆς καὶ αἰσάσεως,
εἰς τὴν ὑπόσημ. 296
- Ὁ γδόν ἐστὶ καὶ ὁ γδοος ἔσται αἰὼν, ἀδιά-
δοχος καὶ ἀτελεύτητος. αὐτόθ. 296
- Κύριος παρὰ Κυρίᾳ πῶς λέγει ὁ Παῦ-
λος. 179
- Πῶς τὸ το ἐρμηνεύεται. 179
- Κύριος εἶναι ὁ Πατὴρ, ὁ Υἱός, καὶ τὸ Ἁ-
γίον Πνεῦμα, ἀλλὰ δὲ εἶναι τρεῖς
Κύριοι, ἀλλ' εἰς Κύριος. 179

Λ

- Λατρεία πρὸς τὸν Θεόν, με εὐλόβειαν
πρέπει νὰ γίνεται καὶ ἐντροπύ. 437
- Λοῦ' ὁ δεκάτης λαμβάνων ἑδεκατώθην
ἀπὸ τὸν Μελλισεδέκ διὰ τὸ Ἀβραάμ. 337
- Ἐν τῇ ὁσφύϊ ἦσαν τὰ προπάππετα
Ἀβραάμ. 337
- Λινόζωσις τί βότανον εἶναι. 375
- Λίνος τίς ἦν. 220
- Λόγια Θεῶ με πίσιν μόνον πρέπει νὰ
δεχόμεθα, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 86
- Τροφή ἀληθινή τῆς ψυχῆς εἶναι. 316
- Λόγοι οἱ πνευματικοὶ τὸν ὁρωμνίων
κτισμάτων, διδάσκουσιν ὅτι εἶναι
τις ὁ πούτων Ποιητῆς, εἰς τὴν δ'.
ὑπόσημ. 396
- Λογομαχία δὲν γυνῆ καὶ ἀνδρῶν χρήσι-
μον, ἀλλὰ μάλλον βλάβυν πολλῶν. 188
- Λόγος δικαιοσύνης ποῖος εἶναι. 316
- Λόγος τῶ Θεῶ δὲν δέσεται. 185
- Λόγον ποῖον ὀνομάζει ὁ Παῦλος. 279
- Λόγος τῶ Θεῶ ζωντανὸς εἶναι καὶ ἐνεργη-
τικός. 303
- Διαπερνᾷ καὶ τὰ ἀσώματα. 304
- Τῶν ἐνθυμήσεων εἶναι κελτικός, καὶ
τὸν καρδιῶν. 304
- Πᾶντα εἶναι εἰς αὐτὸν γυνῆ καὶ γυνῆ. 305
- Λογικὸς μόνος ἀπὸ ὅλης ἦσαν ἀχώριστος
ἀπὸ τὸν Παῦλον. 214
- Πῶ συνέγραφε τὸ Εὐαγγέλιόν τε, εἰς
τὴν γ'. ὑπόσημ. 214
- Κατεφρόνησε τὴν σάρκα, εἰς τὴν δ'.
ὑπόσημ. 214
- Λύεσθαι, καὶ λύτρον ἐπὶ τίνων κυρίως
λέγεται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 243
- Λύτραι πατεῖς ἦσαν τῶ Τιμοθέῃ. 203
- Τὶ ἔπαθεν ὁ Παῦλος εἰς αὐτὰς, εἰς
τὴν α'. ὑπόσημ. 203
- Δύτρον καὶ ἑξαγορὰ δύο σημαίνοντα
ἔχει, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 103

Κυρίως ἐπὶ τῶ αἵματος τῶ Χριστοῦ οὐ
λέγεται, ἀλλὰ μεταφορικῶς. αὐτόθ.

Λυχνία τίνος τύπον εἶχε, εἰς τὴν β'. ὑπ. 355

Μ

- Μακάριοι καὶ τὸ κτιστὸν φῶς ἔχον νὰ
ἀπολαμβάνων, καὶ τὸ ἀκτιστὸν τῆς Θεό-
τητας, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 59
- Μακεδονιανοὶ βλασφημῶσι τὸ Πνεῦμα τὸ
Ἅγιον καὶ διὰ τί. 4
- Μακροθυμεῖν πότε δὲν πρέπει, εἰς τὴν
β'. ὑπόσημ. 47
- Μακροθυμίας, μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις. 328
- Δι' αὐτῆς ἀξιᾶται τινος τῆς Θεῆας ἐπαγ-
γελίας. 328
- Μαλακία, πορνεία ὀνομάζεται, εἰς τὴν
β'. ὑπόσημ. 28
- Μανιχαίων πολυπλοκος σειρὰ, ποῖα ἦ-
τον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 189
- Τὶ ἐβλασφήμουν. 192. καὶ 265
- Μαρτίαν υἱὸς πρωτόγονος ἦτον τῶ Δια-
βόλου, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 189
- Μαρτιωνισαὶ τί ἐβλασφήμουν. 275
- Μάρτυρες Ἅγιοι τὴν αὐτὴν ὁμολογίαν
κάμνουν, ἐπεὶ ἔκαμε καὶ ὁ Χριστός,
εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 160
- Ὁ ἀναρχὸς Πατὴρ ἰλεῖται ὅταν χύνε-
ται αἷμα Μαρτυρικόν. αὐτόθ.
- Τὸ αἷμα τὸν Μαρτύρων ἔχει ἄκραν
κοινωνίαν μετὰ τὸ αἷμα τῶ Χριστοῦ. αὐτόθ.
- Τέλειον ἔργον ἀγάπης ἐνεδείξαντο,
εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 285
- Μαρτύρων νέφος διὰ τί λέγεται. 419
- Ἡ μνήμη αὐτῶν παραμυθεῖ τὸν καύ-
σωνα τὸν πειρασμῶν. 419
- Πόσα μυλλίοντα Μάρτυρες εἶναι, εἰς
τὴν ὑπόσημ. 420
- Εἰς καθεὶν ἡμέραν τῶ μὲν δὲ τελειοῦντα
χιλιάδες Μάρτυρες πίπτουν. αὐτόθ.
- Τὸ νῆφalon τὸν Μαρτύρων καὶ σκεπά-
ζει, καὶ φωτίζει. αὐτόθ.
- Μάρτυρες ὅταν φεύδονται, τί νὰ γίνεται. 147
- Εἰς τὰ κρυφὰ ἀμαρτήματα ἀρκέσι καὶ
δύο μάρτυρες. 148
- Ὅταν δὲν εἶναι μάρτυρες, τί νὰ γί-
νεται. 148
- Πολλοὶ μάρτυρες ὅπως λέγει ὁ Παῦλος,
ποῖοι εἶναι. 181
- Μαρτύριον τέλειος θάνατος ὀνομάζεται,
εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 285
- Καὶ τελείωσις, καὶ διὰ τί. αὐτόθ.
- Μαρτύριον Χριστοῦ ποῖον εἶναι. 103
- Μαρτύρομαι ἀντὶ τῶ ἐπιπλήττω λαμβά-
νεται. 15

Μέθνη γυνάται, καὶ ἀπὸ κρασί καὶ ἀπὸ τὰ πιάθη. 43	Μήτηρ αὐτῆς ἵνα κακὴ, κακῶς ἔχει τὰ ἀνα- θήματα καὶ τὰ τέκνα της. 110
Μέλισσα ὅταν κεντρώσῃ τινα ἀποθνήσ- κει, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 48	Ἄν δὲ ἵνα καλὴ, καὶ ἀμειβῇ τὰ τέκνα της, ἔχει τὰ παιδία της. 111
Μελχισεδέκ κατὰ δώδεκα τρόπους ἦτον τύπος τῶ Χριστοῦ, εἰς τὴν ὑπόσημ. 311	Ἄν δὲ αὐτὴ παιδεύσῃ αὐτὰ καλῶς, δὲν δυνηθῇ ὅμως τὰ διανοήματα, δὲν θέλει κατακεῖσθαι. 111
Δὲν ἐχρίσθη ἀπὸ ἀνθρώπου εἰς τὸ να ἵνα ἱερεὺς. 314	Μιχαὴλ μετὰ τὴν φωνὴν ἐλευθεύεται ὁ Κύ- ριος. 36
Θυσίας νομικὰς δὲν ἐπρόσφερον. 314	Τὸ θέλει φωνάζει εἰς τὰς κατωτέρως Ἀγγέλους. 36 καὶ 37
Βασιλεὺς ἦτον δικαιοσύνης. 331	Τὴν ἐπιστάσιν εἶχε τὸν Ἑβραίων. 279
Καὶ Βασιλεὺς εἰρήνης. 332	Μιχαὴς ὁ Προφῆτης ἐρραπίσθη, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 415
Διὰ τί ἦτον ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, καὶ ἀγε- νεαλόγητος. 332	Καὶ μαχαίρα ἐθανάτωθη. 416
Δὲν ἦτον ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἔπε' Ἀγγελος, ἀλλὰ ἄνθρωπος, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 332	Μοιχεῖα πλεονεξία λέγεται. 29
Διὰ τὴν ἀκτίστον χάριν, καὶ οὐχὶ διὰ τὴν κτιστὴν φύσιν ἦτον ἀπάτωρ καὶ ἀμή- τωρ. εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 333	Μοιχὸς λέγεται καὶ ὁ ὑπανδρὸς ἄνδρας ὅπερ φθείρει γυναῖκα ἀνύπανδρον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 29
Ἄναρχος ἦτον καὶ ἀτελεύτητος, καὶ διὰ τί. αὐτόθ. 333	Μοιχὸν, τὸν γυναῖκα ἀπίστε μοιχεύσαν- τα ὁ Θεὸς ἐκδικεῖ. 30
Χανααῖος ἦτον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 333	Καὶ ἡ Ἐκκλησία τὸν τοιοῦτον μετ' ὀ- νόματι ἐπιτίμιον κανονίζει ἀπὸ τῶν ἄλλων μοιχῶν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 30
Ἡ μήτηρ καὶ ὁ πατὴρ αὐτῶν πῶς ἐλέ- γοντο. αὐτόθ. 333	Μοναχοί, καὶ Μοναχὶ πάντοτε πρέπει να προσδύωνται, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ. 48
Μελχισεδέκ ἡ ἐν τοῖς Συγγράμμασι τῶ μεγάλῳ Ἀθανασίῳ ἰσοεὶα, νόθος κρίνεται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 333	Μοναχοὶ δὲ ἔχον χρέος να προνοῶν διὰ τὰς γονεῖς των, εἰς τὴν ὑπόσημ. 141
Τὸν Ἀβραάμ εὐλογήσας καὶ ἀποδεκα- πώσας, καὶ τὰς δὲ αὐτῶ ἱερεῖς εὐλό- γησε, καὶ ἀπεδεκάτωσε. 335 336. καὶ 337	Μοναχὸς δὲν πρέπει μόνον να ἐλεῖται, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐν τῷ Κόσμῳ πτωχές. 325
Ἀνώτερος ἦτον τῶ Ἀβραάμ καὶ τῶν ἱε- ρέων τῶ νόμου. 336	Μόρφωσις ποτὲ μὲν ἐπὶ καλῶ λαμβά- νεται, ποτὲ δὲ ἐπὶ κακῶ. 198. καὶ 199
Μεμβράνας ποίας ὀνομάζει ὁ Παῦλος, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ. 215	Μύθος ποίας ὀνομάζει ὁ Παῦλος. 131
Μεταλήψαι τῶ Παναγίῳ Σώματος τῶ Κυ- ρίου, τῆς ἐν ἑρανοῖς ἀπολαύμεν πο- λιτείας. 381	Μύθος οἱ διηγούμενοι, κυριεύονται ἀπὸ τὰς σειρήνας, ἧτοι ἀπὸ τῶν δαίμο- νων, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 209
Μετάνοια δὲν καθαρίζει ἀπὸ τὴν προ- παρρητικὴν ἀμαρτίαν. 319	Μυρολογηταὶς ἀφορίζονται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 33
Δὲν δυνάται να φέρῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν λαμπρότητα τῶ βαπτίσματος. 321	Μυστήρια τῶ Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Κυρίου οἱ μεταλαμβάνοντες, ἔπειτα κυριεύονται εἰς τὰς σαρκικὰς ἀμαρ- τίας, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπαύσει. 386
Μετάνοιαν οὐκ ἀποβάλλει ὁ Παῦ- λος. 321 384. καὶ 427	Διὰ τῆς μεταλήψεως τέτων, τῆς ἐν ἑρανοῖς ἀπολαύμεν πολιτείας, εἰς τὴν ὑπόσημ. 381
Ὅσακις αὐτὸ πέσῃ τις, πρέπει να μετανοῇ, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ. 321	Μυστήριον ἀνομίας, ποῖον ὀνομάζεται. 65
Καὶ εἰς τὰς ἀρνησιχειρίας εἶναι μετάνο- ια, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ. 321	Μυστήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως πάν- τοτε εἶναι μυστήριον. 124
Οἱ δείχνοντες μετάνοιαν, θέλουν λά- βει συγχώρησιν. 384	Ἀκατάληπτον εἶναι καὶ ἀπὸ αὐτῶν τῶν πρώτων τάξεις τῶν Ἀγγέλων, εἰς τὴν ὑπόσημ. 124
Εἰς τὰ μεγάλα ἀμαρτήματα τόπος με- τανοίας δὲν εἶναι. 430	Προεγνωσμένοι ἦτον καὶ προεισμενοί πρὸ τῆς προγνώσεως καὶ προεισμενῶ πάντων τῶν κτισμάτων, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 175
Καὶ διὰ τί. 430	Δι
Μέτωχοι τῶ Χριστοῦ ποῖοι εἶναι. 276	
Μυλωτὴ διὰ τί λέγεται. 416	
Μήτηρ Χριστοῦ πῶς ἐγέννησεν, εἰς λογα- ριασμόν ἀνθρώπου δὲν ὑποπίπτει. 333	

Δι' αὐτὸ προεγνωσθῆσαν, καὶ προ- εἰδθῆσαν πάντα τὰ Κτίσματα. αὐτόθ.	
Προηγμένον θέλημα Θεῷ ἦτον, καὶ ὄχι ἐπόμενον.	175
Μυσικὰ καὶ ἀπόκρυφα νοήματα, πρέ- πει νὰ παρατίθενται εἰς ἐμπισδυ- μένους ἀνθρώπους καὶ ἱερεῖς, ὄχι εἰς ἀνιέρους, εἰς τὴν ὑπόσημ.	181
Μῦρον Ἅγιον εἰς ποίους δαπερῶνται, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	30
Μαῦσῆς τὸν κόπον μόνον ἐπεθύμει τῆς προσασίας τῶν Ἑβραίων, καὶ ὄχι τὸ ἀξίωμα.	112
Οἰκέως ἦτον τῷ Θεῷ.	191
Δὲν ἐδυνήθη νὰ ἰατρῶσῃ τὴν ἰχθυ- φωρίαν τε.	219
Πιστὸς ἐπίτροπος ἦτον τῷ Ἰσραηλιτι- κῷ λαῷ.	292
Μαῦσῆς ὁ Υἱὸς ᾤφθη, εἰς τὴν α. ὑπόσ.	327
Ἐκρυψαν αὐτὸν οἱ γονεῖς τε.	406
Μὲ πίειν ἀρνήθη νὰ λέγεται υἱὸς θυγατρὸς Φαραῶ.	409. καὶ 407
Ὁ λυτρωθεὶς παρ' αὐτῷ Ἑβραῖος ὠ- νείδιζεν αὐτόν.	407
Πῶς δὲν ἐφοβήθη τὸν θυμὸν τῷ Βα- σιλέως.	408
Ἐμφοβος ἦτον καὶ εὐτρομος.	433

N

N αυατιανοὶ οἱ τὴν μετάνοιαν πῶν ἀρ- νησιχείων μὴ δεχόμενοι ἀνατρέπον- ται, εἰς τὴν γ. ὑπόσ. 321 384. καὶ 427	
Νεκρὰ καὶ ἀμαρτωλὰ ἔργα ὁ ποιῶν, δὲν λατρεύει τὸν ζῶντα Θεόν.	364
Νεκροὶ δὲν πρέπει νὰ θάπτονται μέ- σα εἰς Ναὸν ἐγκαινιασμένον, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	33
Πρέπει νὰ ἀσπάζονται παρὰ πάντων ἱερέων καὶ λαϊκῶν.	αὐτόθ.
Τὶ δηλώσει τὰ εἰς τὰς νεκρὰς τελέμε- να ἔθιμα παρὰ τῆς Ἐκκλησίας. αὐτόθ.	
ὑπέρμετρα δὲν πρέπει νὰ θρηνοῦν- ται.	αὐτόθ.
Εἰς τὰς τάφους αὐτῶν δὲν πρέπει νὰ πηγαίνει νὰ κλαίῃ τις.	αὐτόθ.
Νεκροὶ ἐν Χριστῷ ποῖοι λέγονται.	37
Διὰ τίνος φωνῆς ἔχεν νὰ ἀναστῇ, ἐν εἰς τὴν α. ὑπόσ.	37
Νεκροὶ ποῖοι ὀνομάζονται.	207
Νέοι ποῖαν ἀρετὴν πρέπει νὰ ἔχεν.	239
Νέοι καὶ νέαις, πότε πρέπει νὰ ἐπιτι- μῶνται βαρύτερα ἀπὸ τὰς γέροντας καὶ γερόντιασας, εἰς τὴν γ. ὑπόσ.	138
Νέρων τύπος ἦτον τῷ Ἀντιχρίστῳ.	65

Διὰ τὴν ἀπεκεφάλισεν τὸν Παῦλον.	217
Λέων διὰ τὴν ὀνομάζεται.	218
Νεσοειανοὶ πῶς περιπαίζονται ἀπὸ τὰς Ὁρθόδοξους.	284
Μὲ ποῖον ῥητὸν πρέπει νὰ τὰς ἐναν- τιονώμεθα.	386
Νεώτεροι πολλάκις τῶν γεροντοτέρων εἴ- ναι φρονιμώτεροι, εἰς τὴν β. ὑπόσ.	134
Νικῶν Νικόδημος τίνος ἀνεψιὸς ἦτον, εἰς τὴν ὑπόσημ.	91
Ἐν τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ βασάνοις ἐνή- θλησεν.	αὐτόθ.
Ἐγραφε Βιβλίον περὶ τῶν πάθους τῷ Χριστῷ, εἰς τὴν ὑπόσημ.	92
Ποῖος εἶναι Νικόδημος.	αὐτόθ.
Λείψανον αὐτοῦ μὲ ποῖα μαζὶ ἐβάλλ- θη.	αὐτόθ.
Νικολαῖται αἵρετικοὶ ποῖοι ἦτον, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	200
Νικόπολις τὴν πόλιν ἦτον.	248
Νόμος, ζυγὸς βαρὺς ἦτον καὶ φορτικός.	361
Σκιὰν εἶχε τῆς νέας Διαθήκης.	372
Ὁ ἀθετήσας αὐτὸν ἀπέθνησκε χωρὶς οἰκτιρμῶν.	385
Νόμος διὰ ποίους ἔγινε.	88
Νόμος δικαιοσύνης ἀμαρτία εἶναι.	93
Πότε ἄρχισε νὰ καταλύεται.	172
Ὁ Νόμος συντροφιασμένος ἦτον μὲ τὴν Ἱερουσάλημ, καὶ ἐκείνης μετατιθεμέ- νης, καὶ αὐτὸς μετετέθη.	338
Ἀθετήθη διὰ τὸ ἀσθενὲς αὐτοῦ καὶ ἀνωφελές.	341
Δὲν ἐδίδε δύναμιν εἰς τὰς ψυχὰς διὰ νὰ τὸν φυλάττων.	341
Νῆς Κόσμον ἔχει τὰ νοήματα, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	28
Πορνέει μετὰ τῷ νοήματος τῆς γυναι- κός.	αὐτόθ.
Ἄπερ πράττει τὸ σῶμα εἰς τὰ πράγ- ματα, πράττει καὶ ὁ νῆς εἰς τὰ νοή- ματα.	αὐτόθ.
Νοῦς πῶς καταπαύει ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	302

O

O ζίας διὰ τὴν ἐλεπρώθη, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	339
Οἰκίαν μεγάλαν ποῖαν ὀνομάζει ὁ Παῦ- λος.	191
Οἰκοφθόροι βασιλείαν Θεῷ δὲν κληρο- νομῶν, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	233
Οἰκονομὴ μέλλουσα, ποῖα εἶναι.	282
Ολιγόψυχοι ποῖοι εἶναι.	46
Ὁμειρόμενοι τὴν θέλει νὰ εἰπῇ.	12

Οἷον-

Ονειδισμός τῆ Χρυσῆ ποῖος εἶναι.	407
Ονειδισμός νὰ ὑπομείνη τινὰς εἶναι σὺν- μείον ψυχῆς μεγαλοκαρδίας.	388
Καὶ μάλιστα ὅταν αὐτοὶ γίνωνται παρρησία, καὶ ἀπὸ ἀνθρώπων δι- τελεῖς.	388
Οἷσμος, τῆ Φιλήμονος ἦτον δῶλος.	250
Ἀσπρα ἐκλεψεν ἀπὸ τὸν αὐθόρην τῆ καὶ ἔφυγεν.	250
Ἐκατηχίδη ὑπὸ τῆ Παύλε ἐν φυλα- κῇ ὄντος.	250
Ἀπεσάλι ὑπὸ τοῦ Παύλε πρὸς τὸν Φιλήμονα.	251
Τέκνον ὀνομάζεται ὑπὸ τῆ Παύλε.	251
Ἀπεσάλι ἀπὸ τὸν Φιλήμονα ὀπίσω εἰς τὸν Παῦλον, εἰς τὴν γ'. ὑπόσ.	256
Ὁ δὲ Παῦλος ἐπεμύεν αὐτὸν εἰς τὰς Κολασάς.	αὐτόθ.
Ὀνησιφόρος δόλοῦται ἀπὸ τὸν Παῦλον.	178
Ποῖα εἶναι τὰ ἐγκώμια τε, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	178
Πολλαῖς φοαῖς τὸν Παῦλον ἐδρόσισε.	178
Πρέπει νὰ μιμοῦνται αὐτὸν ὅλοι οἱ Χριστιανοί.	178
Διὰ τί ὁ Παῦλος εὐχεται εἰς αὐτὸν νὰ εὖρη ἔλεος, εἰς τὴν α'. ὑπόσ.	179
Ὄνομα Χρυσῆ πῶς δοξάζεται εἰς τὰς Χριστιανές, καὶ ἀντιστρόφως πᾶς οἱ Χριστιανοὶ δοξάζονται εἰς τὸ ὄνομα τῆ Χρυσῆ.	62
Ποῖος βασάζει τὸ ὄνομα τῆ Χρυσῆ.	90
Ὀρκίζειν δεῦν φέρει τινα, εἰς τὴν α'. ὑπόσ.	52
Ὁραία διήγησις περὶ ὀρκισμῶν.	αὐτόθ.
Ὁμοσα κατ' ἑμαυτοῦ πῶς ἐρμηνεύε- ται, εἰς τὴν ὑπόσ.	326. καὶ 327
Οὐρανοὶ παλαιωθίσονται, καὶ ἀλλαγή- σονται.	276
Οὐρανὸς δεῦν εἶναι σφαιροειδής.	347
Οὕτε κινεῖται.	347
Ρωάδης εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	347
Ὁ φαινόμενος ἔρανός, ἡμῶν μὲν εἶ- ναι ὄροφος, πῶς δὲ Ἀγγέλοις ἔ- δαφος. εἰς τὴν ὑπόσ.	354
Οὐρανὸς σκηνὴ καὶ καταπέτασμα ὀνομά- ζεται.	362
Τύπος αὐτῆ ἦτον τὰ Ἁγία τῶν Ἀ- γίων.	359. καὶ 360
Αὐτὸς εἶναι τὰ ἀληθινὰ Ἁγία.	369
Οἶκος εἶναι Θεὸς Ἱερεὶς ἔχων τὸν Χρι- στόν.	381
Οὐρίας ὁ Προφήτης ἐθανάτωθη μαχαί- ρῃ, εἰς τὴν ὑπόσ.	416
Ὅφεις ποῖα ἀμαρτήματα εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	180

Π

Πάθη τὴν ἀθείαν ἐγέννησαν, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	201
Παθήματα τελείωσις εἶναι.	285
Παιδεῖαν οἱ ὑπομείνοντες ὑπὸ Θεοῦ εἶναι.	423
Οἱ δὲ μὴ παιδευόμενοι, νόθοι εἶ- ναι.	423. καὶ 420
Παιδεῖα λυπηρὰ εἶναι καὶ χαροποιὰ κα- τὰ τί.	425
Παιδεῖα παρὰ Θεοῦ, μετὰληψις εἶναι τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ.	425
Πῶς αὐτὴ ἀνοίγει τὰ ἄλλα, εἰς τὴν ὑπ.	426
Τὴ καρπὸν γονῶν.	αὐτόθ.
Παραγγελία ποῖα λέγεται.	27. καὶ 73
Ἡ αὐστηρὰ παραγγελία τεῖα πράγ- ματα προξενεῖ, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	207
Παραδείγματα ἐν τῷ Θεῷ συγχωροῦν- ται, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	393
Ἐκ τέτων μὴ φαινομένων, τὰ φαινό- μενα ἐγένοντο κτίσματα.	αὐτόθ.
Παραδόσεις αἱ διὰ λόγου εἶναι ἀξιόπι- στοι, ὡς καὶ τὰ γεγραμμένα.	69
Οἱ παραβαίνοντες αὐτὰς ἀναθεματί- ζονται, εἰς τὴν ὑπόσ.	69. καὶ 177
Πόθεν αὐταὶ σωσιῶνται.	αὐτόθ.
Οἱ ταύτας παραιτοῦντες τὰ καίρια ζημιῶσι τὸ Εὐαγγέλιον.	αὐτόθ.
Παράδοσις ὀνομάζεται ἡ διὰ τῶν ἔργων.	73
Παρακάλεισις μὲν τὴν ὁμοιάζει.	208
Μὲ μακροθυμίαν πρέπει νὰ γίνεται καὶ μὲ διδαχῇ.	208
Παρακαταθήκη ποῖα εἶναι.	166 176 καὶ 177
Παραπικρασμός ποῖος εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	294
Παρασυναγωγὴ τί εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	383
Παρθενία τιμιωτέρα καὶ καλλιτέρα εἶναι τῆ γάμου.	128
Παρθενία ἀπὸ μάθησιν καὶ γύμνασιν καταρθόσεται.	29
Παρθενίαν διὰ τί δεῦν διορίζει ὁ Παῦ- λος χρόνον τῆς ἡλικίας.	178
Πόσος εἶναι ὁ χρόνος τῆς ἡλικίας τῶν.	143
Παρηγορία τῶν τεθλιμμένων εἶναι τὸ τὸ νὰ παιδευθῶν οἱ ἐχθροὶ τῶν ἀπὸ τὸν Θεόν.	386. καὶ 387
Καὶ τὸ νὰ ἀπέσεν ὅτι ἐγγίζει ὁ και- ρὸς τῆς ἀπολυτρώσεώς των.	391
Δύο εἶδη παρηγορίας εἶναι.	022
Παρσία τῆ Κυρίου πότε εἶναι δεῦν φα- νερύσεται.	62
Πάχα τῆ παλαιᾶ μυθεύει πῶς ἀλλή- γορεῖται εἰς ἡμᾶς τὰς Χριστιανές.	409

Πα.

Πατὴρ ἰσοδυνάμους εἶναι μὲ τὸν Υἱόν, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	55
Τοῦ Πατρὸς εἶναι προσάγματα, τὰ προσάγματα τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ Πνέ- ματος.	83
Τὰ φυσικὰ τῷ Πατρὶ ἰδιώματα, καὶ τῷ Υἱῷ εἶναι.	83
Ὅλα τὰ τῷ Θεοπρεπῇ ὀνόματα, εἶ- ναι καὶ τῷ Υἱῷ.	94
Καὶ τῷ Πνέματος.	94
Θεὸς εἰς πᾶς λέγεται.	102
Παῦλος ἐπῆγεν εἰς τὰς Κολαασαεῖς καὶ ἐκήρυξεν, εἰς τὴν γ. ὑπόσημ.	256
Διὰ τί δὲν προγράφει τὸν ἑαυτὸν Ἀπόστολον, ἐπὶ τῷ Παύλῳ, ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ.	261. καὶ 262
Παῦλος δόπερον ἐπῆγεν εἰς τὴν Θεο- σαλονικίαν.	8
Δὲν ἐπῆγε δόπερον, εἰς τὴν ὑπόσημ.	8
Δὲν ἐκήρυτε μὲ κολακείαν, ἢ μὲ δόλον ἢ μὲ πλεονεξίαν.	11
Ἦσαν οὖν αἰάμεσα εἰς τὰς πολλὰς.	11
Δὲν ἦσαν εἰς κήρυκα βαρύν.	11
Ὡς τροφὸς ἔδωκε τὰς Χρυσιανούς.	12
Καὶ τὸν Μαυσιλὼ ὑπερέβη εἰς τὴν πρὸς τὸν λαὸν φιλοσοφίαν, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	12
Ἐφθασεν εἰς τὴν φιλοσοφίαν πῶ Θεῷ.	αὐτόθ.
Ἠγάπα τὰ δώση διὰ τὰς Χρυσιανὰς καὶ τὴν ψυχὴν.	13
Νύκτα καὶ ἡμέραν ἐδέλθε διὰ ἐπὶ αἰτία, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	13
Ἐπλήρωσε τὰ βασιλικὰ καὶ ἱερατικά δουρίσματα, εἰς τὴν ὑπόσημ.	14
Διὰ τί ὁ Παῦλος δουλεύων ἐκράτει τὰ σελλόμενα χρειώδη εἰς αὐτὸν, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	14
Κάθε σὺν ἐπαρηγόρει ὡς ὁ πατὴρ τὰ τέκνα.	15
Καὶ ἐπαρηγόρει καὶ ἐπέπλητε.	15
Ὡς παιδίον ὀρφανὸν ἐλυπεῖτο ὅταν ἐχωρίζετο ἀπὸ τὰς Χρυσιανὰς.	18
Ποία τὰ λόγια εἶναι μητρὸς φιλοσο- φοῦ.	20
Δὲν τὸν ἐμελλε διὰ τὰς κινδύνους ὅπως ἐπαχεν, ἀλλὰ διὰ τὰς μαθητολο- μένας Χρυσιανὰς, εἰς τὴν ὑπόσημ.	22
Παρηγορεῖται τοῦ ἐνόμιζε, τὸ νὰ μὴ σαλεύωνται οἱ μαθηταί.	24
Θανάτην τὴν ἐνόμιζε τὸ πᾶν Χρυσια- νῶν σκανδαλόν.	24. καὶ 25
Εὐχὴν ποῖαν ἐπροσέηχετο.	25
Δὲν ἐνόμιζε τὸν ἑαυτὸν ἄξιον εἰς τὸ νὰ παρακαλέσῃ τὰς Θεσσαλονικεῖς.	27
Epistole di S. Paolo. Tom. III.	

Ποῖα λόγια ἤκουσε ῥητῶς ἀπὸ τὸν Χριστόν.	35
Τὰς προσδύχας τῶν ἄλλων ζητεῖ.	51
Διὰ τί ὀρκίζει τὰς Θεσσαλονικεῖς νὰ ἀναγνώσῃ τὴν Ἐπιστολὴν τῶν ὅλων.	51
Ποῖος ἦτον ὁ ἰδιόχειρος ἀσπασμὸς τῷ Παύλῳ, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	52 167 καὶ 451
Δὲν φανερόν ποτε ἔχει νὰ γράῃ ἢ παρεῖται τῷ Κυρίῳ.	62
Ἀγράφως πολλὰ παρέδιδε.	64
Δὲν ἔχουσε διὰ ἐδικὸν τὸ πρᾶγμα.	71
Δωρεὰν ἄρτον δὲν ἔφαγε.	74
Ἡ κυρία αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Παῦλος ἐδέλθε ποῖα εἶναι, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	75
Διὰ τί προσάγει νὰ δευδύωμεν, εἰς καιρὸν ὅπως ὁ Χριστὸς εἴπῃ νὰ μὴ μεριμνῶμεν.	αὐτόθ.
Τὸ σημεῖον τῶν ἀληθινῶν αὐτῶ Ἐπι- στολῶν ποῖον εἶναι, εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	79
Πᾶς ἦτον πρὸ τῆς νὰ πισδύσῃ.	91
Μαθητὴς ἦτον τῷ Γαμαλιήλ.	91
Διὰ τί λέγει ὅτι ὁ Χριστὸς ἔδειξεν εἰς αὐτὸν πᾶσαν μακροθυμίαν.	93
Ὡραῖον παράδειγμα περὶ τῆς σωτ- ρίας τῆς, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	94
Διὰ τί μόνος δὲν ἐπαίδεξε τὰς πα- ρανόμους, ἀλλὰ παρέδιδεν αὐτὰς εἰς τὸν Σατανᾶν.	97
Εἰς πόσα μέρη ὀνομάζει καθαρῶς Θεὸν τὸν Χριστόν, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	125
Ἐπρόσεχεν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν.	135
Πῶς ἐλάτρωσε τῷ Θεῷ ἀπὸ προγό- νων.	171
Τὰ ἐλλείποντα τῶν Ἐπιστολῶν τὰ ἀνεπλήρωσε διὰ ζώσης φωνῆς.	177
Ἀνεξικακίαν εἶχε.	178
Ἐπαχε πάντα διὰ τὴν σωτείαν τῶν ἄλλων.	185
Ὡς δρομὸς ἔτρεχεν εἰς τὸ κήρυγμα τῷ Εὐαγγελίῳ.	211
Μιμεῖται τὸν Ἰησοῦν, καὶ τὸν Στέφανον.	217
Μόνος ὁ χαιρετισμὸς τῶν ἐγγεμόρων ἀ- πὸ πολλῶν χάριν τοὺς χαιρετίζο- μεν.	219
Τὰ κοπιαστικώτερα ἔργα ἔκαμνε, τὰ δὲ ἀκολώτερα ἄφινεν εἰς τὸν Τίτον.	228
Καύχημα εἶχε νὰ ὀνομάζεται δέσ- μιος.	252
Παῦλος δὲν φροντίζει ὀνομάτων καὶ λέ- ξεων.	280
Διὰ τί ἀλλῶς μὲν λέγει, ὅτι δὲν ἦ- τον διδασκάλος ἀπὸ ἀνθρώπων, ἀλ- λῶς δὲ λέγει, ὅτι παρέδωκεν εἰς αὐτὸν οἱ ἀνεσταί τῷ Κυρίῳ.	280
Ο ο ο	Διὰ

Διὰ τὴν ἄλλαν μὴ λέγει, ὅτι δὲν ἤ- κυσσε παρὰ πῶν Ἀποστόλων, ἀλλὰ δὲ ὅτι ἤκυσσε. 280	Πίσις χωρὶς κινδύνου εὐκερὸς εἶναι. 9
Ἐβεβαίωσεν μόνον, ἀλλ' ὅχι καὶ ἐδι- δάχθη παρὰ πῶν Ἀποστόλων, εἰς τὴν α. ὑπόσημ. 281	Πίσις κυρίως ποῖα εἶναι. 61
Περαιότερον καταγίνεται εἰς τὰ ἀνθρω- πογενῆ τὰ Χριστῶν ἰδιώματα διὰ τὴν ἀσθενείαν τῶν ἀκροατῶν, παρὰ εἰς τὰ θεογενῆ. 315	Χάρισμα εἶναι Θεῷ. 69
Συνήθειαν ἔχει ἀπὸ ἐκεί ὅπως λέ- γει ἄλλα, καὶ μεταπηδᾷ εἰς ἄλλα. 318	Ἡ πίσις ἐ πάντων ἐστὶ πῶς ἐρμηνεύε- ται, εἰς τὴν ὑπόσημ. 71
Συνειδίζει ἀπὸ τὰ ταπεινά τῆς ἀν- θρωπότητος τῷ Χριστῷ, καὶ ἀναβαί- νῃ εἰς τὰ ὑψηλότερα τῆς Θεότητος. 346	Κατὰ τὴν εἶναι δῶρον Θεῷ. αὐτόθ.
Καὶ διὰ τί. 346	Σύμμικτος εἶναι ἀπὸ φυσικὸν καὶ ὑπερ- φυσικόν. αὐτόθ.
Προφύσερον σχῆμα λόγου ἐπέειπε, εἰς τὴν ὑπόσημ. 405	Λιμνῆς εἶναι. 96
Διὰ τὴν λέγει ὅτι δὲν εἶναι πόπος μετανοίας εἰς τὰ μεγάλα ἁμαρτή- ματα. 430	Ὁφθαλμὸς εἶναι τῆς ψυχῆς. 154
Ἀνακαλεῖται εἰς τὴν μετάνοιαν τὰς πεπτωκότας. 430	Ἡ ψυχὴ καὶ ἀνθρωπίνη γινώσκῃ αὐ- τὴν ἀποβάλλει. 167
Καλῶ συνειδῶσιν εἶχον ἐν πᾶσιν. 448	Ἀδόκιμον πίσιν τὰ πάθη γεννᾶσι. 201
Ἰσως ἀπὸ τὴν Ῥώμην ἐπήγουν εἰς Ἱεροσόλυμα. 451	Διάθεσις εἶναι καὶ προετοιμασία, εἰς τὴν β. ὑπόσημ. 224
Πειρασμοὶ διπλοὶ εἶναι, εἰς τὴν α. ὑπ. 291	Εἰς τὴν πίσιν ἀποδίδει ὁ Παῦλος τὴν δικαίωσιν. αὐτόθ.
Ἀπὸ τὰς πειρασμοὺς ὅποιος συστα- θῇ καὶ ταπεινωθῇ, δὲν εὐαρεσέται εἰς αὐτὸν ὁ Θεός. 391. καὶ 392	Πίσις ἀπόκτησιν καὶ σωτηρίαν προξενεῖ τῆς ψυχῆς. 392
Ὁ ὑπομείνας αὐτὰς μέχρι τέλους, θήλημα Θεῷ ποιεῖ. 391	Πίσις ἐλπίζομεν εἶναι ὑπόστασις. 392
Πειρασμὸς ποῖος ὀνομάζεται, καὶ διὰ τί, εἰς τὴν γ. ὑπόσημ. 403. καὶ 404	Ἐνδιάθετον εἶναι ἀγαθόν, εἰς τὴν ὑπόσημ. 392
Πρὸς ἀφέλειαν ἡμῶν οἱ πειρασμοὶ ἔρχονται. 423	Δύναμις εἶναι χετική, ἢ χέσις δρα- τική. αὐτόθ.
Κατὰ τὸ ἐπόμενον θέλημα τῷ Θεῷ γίνονται, εἰς τὴν ὑπόσημ. 423	Γινώσκῃ εἶναι ἀναπόδεικτος. αὐτόθ.
Περαιότερος τί θέλει καὶ εἰπῇ. 243	Συγκατάθεσις εἶναι ἀδιάκριτος. αὐτόθ.
Πέτρος Συμεὼν ὀνομάζεται, εἰς τὴν ὑπόσημ. 3	Χωρὶς πίσεως ἀδύνατον εἶναι καὶ εὐα- ρεσῆσθαι. 396
Ἰδὼν τὴν γυναικά τε τραβιζομένην εἰς θάνατον, εἶπεν αὐτῇ καὶ ἐνθυ- μάται τοῦ Κυρίου, εἰς τὴν δ. ὑπόσημ. 184. καὶ 185	Πισοὶ διὰ τὸ ὀνομαζόμεθα, εἰς τὴν β. ὑπόσημ. 86
Τούτῃ εὐρέθη φαλόνιον εἰς Ἀντιό- χειαν, εἰς τὴν β. ὑπόσημ. 215	Πλάκες δεύτερον διὰ τὸ ἐφυλάχθησαν. 356
Πίσεως ἔργον ποῖον εἶναι. 4	Πλημμέλεια τί εἶναι, εἰς τὴν α. ὑπόσ. 376
Πίσεως βεβαίωσις ποῖα εἶναι. 6	Πλεονεξίαν ποῖαν ὀνομάζει ὁ Παῦλος. 11
Σιδηροποκάμισον εἶναι ἡ Πίσις. 44	Πλέσιος δυσκόλως εὐείσκειται καθαρός ἀπὸ ἁμαρτίας, εἰς τὴν β. ὑπόσ. 157
Πίσεως βυθὸς ἐρδυνώμενος, κυμαίνε- ται, εἰς τὴν β. ὑπόσημ. 86	Πλέσιον ἕκαμιν ὁ Θεὸς καθεὶς ἀνθρω- πον. 165
Πίσις ἀρχὴ τῆς σωτηρίας εἶναι. 318	Πλέσιοι πῶς βάλαν καλὸν θεμέλιον εἰς τὸ μέλλον. 166
Ἀπὸ τὴν πίσιν γεννᾶται ἡ μακρο- θυμία καὶ ὑπομονή. 326	Θέλον δεχθῆν οἱ πτωχοὶ αὐτὰς με- τὰ θάνατον εἰς τὰς σκηνάς των. 166
	Πλατεῖν οἱ θέλοντες, εἰς ποῖα κακὰ πίπτουσιν. 156
	Πλῆτος ἀδύνατον κτῆμα εἶναι, εἰς τὴν δ. ὑπόσημ. 164
	Πλῆτος μόνιμος ποῖος εἶναι. 165
	Ἐξαγορὰ γίνεται τῆς ψυχῆς τῶν πλε- σίων διὰ τῆς ἐλεημοσύνης. 166
	Πνεῦμα δαλίας δίδει ὁ Θεὸς εἰς μερι- κὰς. 173
	Πνεῦμα μὴ σβέννυτε, πῶς ἐρμηνεύε- ται. 49
	Πνεῦμα ποῖον λέγεται. 50
	Πνεῦμα ψυχικὸν ποῖον εἶναι, εἰς τὴν α. ὑπόσημ. 304
	Πῶς

Πῶς τὸ καλῶς οἱ σοφοί. αὐτόθ.		Πόγων ἀγαθῶν ὁποῖος εἶναι καρπός. 183
Πνεῦμα Ἅγιον Κύριον ὀνομάζεται. 26. κ	72	Πορνεία ὀνομάζεται καθεῖς εἶδος σαρκι-
Πνεύματος ἡ χάρις καὶ δόξα ἡ νῦν ἐν		κῆς ἀμαρτίας, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 28
ταῖς ψυχαῖς κεκρυμμένη, τότε σκε-		Πραγματεῖαι διὰ τὴν λέγονται. 182
πάσει καὶ τὰ σώματα, εἰς τὴν ὑπ.	39	Πρεσβύτερον πρέπει νὰ εὐχεται ἡ Ἐκ-
Ἡ τὸ Πνεύματος χάρις λαμπάδα		κλησία νὰ μὴ ὑστερήσῃ, εἰς τὴν ὑπ. 114
εἶναι. 49		Καὶ οἱ Πρεσβύτεροι Ἐπίσκοποι ὀνο-
Τὴν χάριν αὐτοῦ ποῖον πρᾶγμα		μάζονται. 137
σβύνη. 49. κ	50	Πρεσβύτεροι οἱ μαρτυρηθέντες ἐν τῇ
Πνεύματος προσάγματα, καὶ τὸ Πατὴρ		πίσει, ποῖοι εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 393
εἶναι. 83		Πρεσβύτεροι πῶς Ἀποστόλοις ὁμοιάζουσιν,
Αἰώνιον εἶναι. 94. κ	364	εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 447
Θεὸς εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 127. κ	206	Προεσῶτες πνευματικοὶ πρέπει νὰ τι-
Τὸ Πνεῦμα οὐ περιλαμβάνεται εἰς		μῶνται καὶ νὰ ἀγαπῶνται ὡς πα-
τὸ „πάντα δι' αὐτὸ ἐγένετο“, ἵνα καὶ		τέρες. 45
κτισθῇ διὰ τὸ ὕψ., ἀλλ' εἶναι ἀκ-		Προεσῶτες καὶ ποιμένες περισσότερον ἀπὸ
τισον, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 160		τῆς κοινολαΐας χρειάζονται θεῖον
Ἐὰν ἡμεῖς φυλάξωμεν τὸ Πνεῦμα,		ἐλεος. 84
καὶ τὸ Πνεῦμα φυλάττει εἰς ἡμᾶς		Ὅρα καὶ εἰς τὴν λέξιν Διδάσκαλοι,
τὰ ἀγαθὰ ὅσα ἐλάβομεν. 200		καὶ ἱερεῖς.
Πνεῦμα Ἅγιον ὁποῖος δὲν ἔχει, εἰδὲ		Προθέσεις ὁ Παῦλος ἀδιαφόρως μετα-
τὸν Χριστὸν ἔχει. 220		χειρίζεται, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 28
Ἐλαῖον ἀγαθιάσεως διὰ τὴν ὀνομάζε-		Ἐν προθέσει καὶ εἰς τὸν Πατέρα καὶ
ται. 275		εἰς τὸν Υἱὸν δίδεται. 4
Κατὰ τὴν θέλησιν τε γίνονται αἱ δια-		Πρόθεσις τῶν ἁρτῶν τὴν ἐφάνερων, εἰς
νομαί τῶν χειρισμάτων τε. 281		τὴν δ'. ὑπόσημ. 355
Διὰ τίνας εἰδίδεται τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. 319		Προθυμίαν προξενεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον
Δὲν κατοικεῖ εἰς σῶμα ἀμαρτωλὸν. 320		ἢ τῶν ἰδίων τε κατὰρτωμάτων ἐνθού-
Πνεύματος μέτοχοι, εἰδὲ δὲ ἀσφαλισ-		μησις, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 387
θῶν, πίπτουσιν εἰς μυρία κακά,		Πρόκειμα τὴν θέλει νὰ εἰπῇ. 149
εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 321		Προόρασις ποία εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 95
Πνεῦμα Ἅγιον χρηματίζει, καθὼς καὶ		Προσδοχὴ τί εἶναι. 99
ὁ Πατὴρ. 397		Προσδύχεσθαι διὰ τὴν ὁ μὲν Ἀπόστολος
Πνευματικοὶ ὅταν δίδουν συμμαρτυρίαν,		ἐν παντὶ τόπῳ προσάξει, ὁ δὲ
πρέπει νὰ ἐρωτῶν καὶ ἐκείνος ὅπου		Χριστὸς προσάξει νὰ μὴ προσδύχῃ
ἡξυρῶν τὴν ζωὴν τῶν ὑποψιφίων,		μεθὰ εἰς τὰς πλατείας. 104
εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 120		Εἰς καθεὶς τόπον εἶναι συγκεχωρημέ-
Πνεύματος κοσμικοῦ τὸ σκοτεινὸν σκέ-		νον νὰ προσδύχῃ μεθὰ. 104
πασμα, τὸ σκεπάζον τώρα τὰς ψυ-		Προσδοχῆς δύο τρόποι εἶναι, εἰς τὴν
χὰς, τότε θέλει σκεπάσει καὶ τὰ		β'. ὑπόσημ. 105
σώματα, εἰς τὴν ὑπόσημ. 39		Πρὸ τῆς προσδοχῆς πίπτουσιν οἱ ἱε-
Ποίων τὰς Ἀγγέλους διὰ τὴν λέγεται, καὶ		ρεῖς καὶ λαϊκοὶ τὰς χεῖρας. αὐτόθ.
ἔχῃ ποιήσας. 274. κ	275	Χωρὶς διαλογισμὸν, ἥτοι ἀμφιβο-
Πόλεμος εἶναι καλὸς, καὶ κακὸς, καὶ		λίαν, πρέπει νὰ γίνεταί. 105. καὶ 106
ποῖος εἶναι αὐτός. 96		Πῶς ἡμπορεῖ τις νὰ προσδύχεται
Πόλεμον μάλις ἔχει ὁ Διδάσκαλος καὶ		ἀμετεωρίτως, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 106
Ἀρχιερεὺς. 96		Πρόσκλησις τὴν θέλει νὰ εἰπῇ. 149
Τρεῖς πόλεμοι εἶναι. 100		Προσφορὰ ἄλλοτε σημαίνει ἀπὸ τὴν
Οἱ εἰς τὰς πολέμους ἐκόντες καὶ φυ-		θυσίαν. 375
λάττοντες τὰ σκεύη τῶν πολεμούντων		Προφῆται δὲν τὰ ἡξυρῶν ὅλα. 23
στρατιῶν, ἐμοίραζον τὰ κέρση ἐξί-		Καὶ διὰ τί. 23
σε μὲ τοὺς πολεμήσαντας στρατιώ-		Ἐδιδάχθησαν ὑπὸ τῶν ἰδίων, εἰς τὴν
τας, εἰς τὴν ὑπόσημ. 179		ὑπόσημ. 204
Πολλοὶ αὐτὴν τὴν, πάντες λαμβάνεται,		Καθεὶς Προφήτης μερικῶς οἰκονομίαν
εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 103. κ	371	ἐνεχειρίζετο, εἰς τὴν ὑπόσημ. 265

- Εἰκόνα ἔχον οἱ Προφῆται τῶν τῶ
Εὐαγγελία ἀγαθῶν, εἰς τὴν ὑπόσ. 373
Οἱ πειρασότεροι δὲ ἔχον ὁσιότητα,
ἀλλὰ καλύβας, εἰς τὴν ὑπόσ. 418
Προφητεία περὶ λέγεται. 95
Πτωχοὶ οἱ ὑβρίζοντες καὶ μὲ πέτρας κυ-
νηγῶντες, πόσον κακὸν ποιοῦσι. 78
Πτωχοὶ δὲ ὠφελεῖται τόσοι ὅσον οἱ
ἐλεῶντες αὐτούς. 249
Πῦρ τῆς κολάσεως ἔχει νὰ φλογίζῃ μό-
νον, καὶ ὄχι νὰ φωτίζῃ. 59
Πῦρ θεῖον πῶτας θαυμασὰς ἐνεργείας
καὶ ἀποτελέσματα κάμνει, εἰς τὴν
ὑπόσ. 438
Πῦρ κατέβαινον ἀπὸ τῆς θρανῆ καὶ κα-
τέφλεγε τὰς θυσίας τῶν ἁρεσάν-
των εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὴν δὲ ὑπόσ. 394

P

- Ρᾶαβ μὲ πίσιν ἐδέχθη τὰς κατασκο-
πας. 410
Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀλληγορεῖται,
εἰς τὴν ὑπόσ. 410
Τὶ θέλει νὰ εἰπῇ. αὐτόθ. 410
Σοφίαν μεγάλῃ ἐμεταχειρίσθη. αὐτόθ. 201
Ρᾶβδος Ἀαρὼν πῶσα σημεῖα ἐποίησε. 201
Αὕτη πότε ἐβάλλθη εἰς τὴν κιβω-
τὴν. 357
Ρωμαίων Βασιλεία ἐμποδίζει τὸν Ἀν-
τίχειρον νὰ μὴ ἔλθῃ. 65

Σ

- Σάββατον, δὲ εἶναι ἡμέρα ἀνασάσι-
μος. 295
Οὔτε ἔχει τὰ αὐτὰ προνόμια μὲ τὴν
Κυριακὴν. 295
Ἰουδαϊκὴ ἐορτὴ εἶναι, καὶ ὄχι Χριστι-
ανικὴ, εἰς τὴν ὑπόσ. 296
Ἡμέρα πένσιμος, καὶ νεκρώσιμος εἶ-
ναι. αὐτόθ. 21
Σαίνεσθαι τὶ θέλει νὰ εἰπῇ. 21
Σάλπιγγες πολλαὶ φέλουν ἰσαλπίσεν
εἰς τὴν σωτέλειαν, ἀλλ' εἰς τὴν ὑ-
στερινὴν φέλει ἔλθῃ ὁ Κεῖς. 36. καὶ 37
Σάλπιγγες ποιοὶ ἐκνοῶνται, εἰς τὴν
ὑπόσ. 37
Τὶ δηλοῖ τὸ ἐμφύσημα αὐτῶν. αὐτόθ. 411
Σαμουὴλ καὶ Προφῆτης ἦτον, καὶ Κεῖς. 411
Σάρρα διὰ πίσεως ἐγέννησε σέϊρα ἔ-
σα. 400
Ὁ φόβος ὅπως ἔλαβε, τῆς πίσεως ἡ-
τον γνήσιμα. 400
Καὶ αὐτὴ σπέρμα κατέβαλε. 400

- Σατανᾶς ποῖα κατ' ἐνάματα ἡμπορεῖ
νὰ ἐμποδίσῃ, καὶ ποῖα δὲ διώκα-
ται, εἰς τὴν γ'. ὑπόσ. 19
Σεισμός καθολικὸς δὲ ἀναφέρει ἡ
Γραφή. 436
Καὶ τρίτος γνήσιος. 436
Σήμερον τὶ δηλοῖ, εἰς τὴν β'. ὑ-
πόσ. 294 297. καὶ 298
Σιλεανὸς ποῖος εἶναι, εἰς τὴν ὑπόσ. 3
Σίμων ἀπὸ τῆς Συμεὼν κατὰ ἀποκοπὴν
ἔγενε, εἰς τὴν ὑπόσ. 3
Σινᾶ ὄρος θαυμαστὸν πρᾶγμα ἦτον κον-
τὰ εἰς τὰς Ἰουδαίας. 431
Τὶ εἰκονίζον τὰ ἐν αὐτῇ φαινόμενα. 431
Δὲ ἐδωλήθησαν νὰ πλησιάσῃ εἰς
αὐτὸ οἱ Ἰσραηλῖται. 433
Σκλὴν τῆς μαρτυρίας τρεῖς τόποις ἔχει. 353
Τρία καταπέτασμα ἔχει, εἰς τὴν
β'. ὑπόσ. 353
Αὐτὴν ἔχει, καὶ τὰ Ἅγια, καὶ τὰ
Ἅγια τῶν Ἀγίων. αὐτόθ. 353
Τύπον ἔχον ἡ μέση σκλὴν τῆς Πα-
λαιᾶς Διαθήκης. αὐτόθ. 355
Ἡ ὅλη ἔχει τύπον τῆς Κτίσεως. αὐτόθ. 355
Καταπέτασμα αὐτῆς δεύτερον, τίνος
τύπον ἔχει, εἰς τὴν γ'. ὑπόσ. 356
Διὰ τὴν καὶ τὰ τρία μέρη αὐτῆς ὀνο-
μάζονται σκλὴν. 356
Δύο θυμιατήρια ἔχει, εἰς τὴν α'.
ὑπόσ. 356
Σκλὴν ὀνομάζεται ἡ Σάρξ τῆς Κυρίας
μείζων καὶ τελειότερα καὶ ἀχειροποίη-
τος. 361
Σκορπίοι ποῖα ἁμαρτήματα εἶναι, εἰς
τὴν β'. ὑπόσ. 180
Σμικρὸν ἐπὶ τῷ Θεῷ πῶς λέγεται, εἰς
τὴν α'. ὑπόσ. 304
Σπέρμα εἰς τὴν ὁσφυὶν δίδεται, καὶ
εἰς τὰς νεφροὺς κυριωτέρῳ τρόπῳ. 337
Σπονδὴ ὅλη ἐπροσφέρειτο εἰς τὸν Θεόν. 210
Στάμνος χρυσῇ τῇ μαύρῃ διὰ τὴν ἐφυ-
λάχθη. 356
Πότε ἐβάλλθη εἰς τὴν κιβωτὴν. 357
Σπασίδια ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τὴν ἐγι-
ναν, εἰς τὴν β'. ὑπόσ. 105
Σταυρὸς εἰς τὸ χῆμα προσδύχονται οἱ
Χριστιανοί. αὐτόθ. 322
Σταυρὸς δεύτερος δὲ εἶναι. αὐτόθ. 212
Στέφανος τῆς μακαριότητος πῶς ὡς χρέος
νομίζεται. 212
Ὡς χάρις καὶ δωρεὰ, καὶ ὅχι ὡς μι-
σθός καὶ χρέος λογίζεται, εἰς τὴν
ὑπόσ. 212
Λόγῳ τινὶ κητὸς διὰ τῶν ἔργων γί-
νεται. αὐτόθ. 212
Στε-

Στεφάνος τῷ Πρωτομάρτυρος τὸ σῶμα πῶς δρέθη, εἰς τὴν ὑπόσημ.	92
Τίνι τρόπῳ εἶδε τὴν δόξαν τῷ Θεῷ, εἰς τὴν ὑπόσημ.	163. καὶ 164
Στοιχεῖα τῶν λογίων τῷ Θεῷ ποῖα εἶναι.	315
Στοιχειώσεις, δύο εἶναι, εἰς τὴν ὑπόσημ.	318
Στρατιώτης Χριστὸς εἶναι καθεὶς Χριστιανός, ὅθεν πρέπει νὰ κακοπαθῇ.	182
Στρατιώτης Χριστὸς νὰ ᾔναι τινος, μέγα ἐστὶν ἀξίωμα.	182
Δὲν πρέπει νὰ ἐμπλέκεται εἰς τὰς πραγματείας τῷ Κόσμῳ.	182
Ὅποιος θέλει νὰ νικήσῃ τὰ πάθη μὲ τὸν περιπλεγμὸν τῷ Κόσμῳ, μὲ ποῖον ὁμοιάζει.	182
Συγκυλισμὸς πορνεία ὀνομάζεται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	28
Σύλληψις βρέφους ἀπὸ τοῦ σπέρματος γί- νεται τῷ ἀνδρὶ καὶ τῇ γυναικὶ, καὶ ἀπὸ τῆς καταμύωσις, εἰς τὴν ὑπόσημ.	400
Εἰς πόσας ἡμέρας ἀποτελεῖται.	αὐτόθι.
Συλλογισμοὶ τῶν ἀνθρώπων ὡσαύτῃ κύματα εἶναι.	96
Συμεὼν ὁ Πέτρος ὀνομάζεται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	3
Συνείδησις ἀγαθὴ πόθεν γονάται.	96
Καὶ τί εἶναι.	96
Συνέσις τί εἶναι.	184
Συντελείας ὁ καιρὸς εἶναι ἀδελφός.	40
Ἡμέρα Κυρίου λέγεται.	40
Σφάλματος ὁμολογία, σβύνει τὸν θυ- μὸν ἐκείνου, πρὸς τὸν ὁποῖον τὸ σφάλμα ἔγινε.	255
Σχίσμα τί εἶναι, εἰς τὴν ὑπόσημ.	383
Σῶμα Χριστοῦ πῶς λέγεται ὅτι δὲν ἔ- στιν ἀπὸ ταύτων τῷ Κτίσι.	361
Καὶ κατ' ἡμᾶς ἦτον καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς.	362
Σκλὴρ ὀνομάζεται ἀχειροποίητος.	361
Καὶ καταπέτασμα.	362
Διὰ τί λέγεται καταπέτασμα.	381
Διὰ τῆς μεταλήψεως τῷ Σώματι τῷ Κυρίῳ τῆς οὐ ἐρανοῦς ἀπολαύμεν πολιτείας, εἰς τὴν ὑπόσημ.	381
Σῶμα σκευὸς λέγεται.	29
Πότε γίνεται κῆμα ἑδικόν μας.	29
Πότε δίδσκεται εἰς τιμὴν.	29
Κόσμον ἔχει τὰ πράγματα, εἰς τὴν ὑπόσημ.	28
Σώματος γυμνασις ποῖα εἶναι.	132
Μετρία αὐτὴ πρέπει νὰ ᾔναι εἰς τὴν ὑπόσημ.	132
Συμφέρει αὐτὴ.	αὐτόθι.
Σῶμα Χριστοῦ ὡς ἐδόξασθη ἐν τῷ Θαβώρ, ὅπου καὶ τὰ σώματα τῶν Ἀ- γγέλων δοξάζει, εἰς τὴν ὑπόσημ.	286

Σῶμα οἰκία εἶναι, εἰς τὴν ὑπόσημ.	409
Ἀνώφλιον αὐτὸ ποῖον εἶναι.	αὐτόθι.
Παρασάδες τῆς θύρας τῶν ποταμῶν εἶναι.	αὐτόθι.
Ἡ θύρα τῶν ποταμῶν εἶναι.	αὐτόθι.
Πῶς δὲν εὐγαίνομεν ἔξω ἀπὸ τῆς θύρας τῶν ποταμῶν.	αὐτόθι.
Ἐκ τῆς ὑποκειμένης ὕλης συνίστα- ται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	424
Σωμεία ἀληθινὰ ποῖα εἶναι.	218
Σωμείαν ἀνθρώπων ὁ διακονῶν, Ἀγ- γέλων ἔργον καὶ τῷ Χριστῷ ποιεῖ.	278
Αὐτὴ ἔλαβεν ἀρχὴν νὰ λαλῇται διὰ τῷ Κυρίῳ.	280
Ὁ Θεὸς ἐμαρτύρει αὐτὴν μὲ σημεῖα.	281
Σώφρονες ποῖοι ὀνομάζονται.	237
Σωφροσύνη ποῖα ὀνομάζεται.	110

T

Ταπεινοφροσύνη ἀληθινὴ ποῖα ὀνο- μάζεται.	90
Πρέπει καὶ νὰ ταπεινολογῇ τινος, καὶ νὰ ταπεινοσχημῇ, εἰς τὴν ὑπόσημ.	90
Τέλαιοι εἰς τὸ νὰ γινώμεθα ὡς ἐν το- λῇ ἔχομεν.	320
Τελειόπτες δύο εἶναι.	317
Τέλαιος ὑδὲις εἶναι.	82
Τελείων τί εἶναι ἴδιον.	317
Τέλαιος ποῖος εἶναι.	317
Τελείωσις διὰ παθημάτων γίνεται.	314
Τετραχιλισμὸς τί θέλει νὰ εἴπῃ.	305
Τέχνας δουλεύειν, δὲν εἶναι ἄτιμον πρᾶγμα, εἰς τὴν ὑπόσημ.	13
Ἀπὸ τὰς τέχνας γονάται καθεὶς εὐ- ταξία καὶ ἀρετή, εἰς τὴν ὑπόσημ.	14
Καὶ οἱ πλάσιοι καὶ ἔχοντες τὸν τρό- πον πρέπει νὰ δουλεύειν τέχνῳ, εἰς τὴν ὑπόσημ.	32
Πνευματικὴ εἶναι κατὰ τί.	32
Ἡ τέχνη εἰς τὴν ἔχοντες τὸν τρόπον, φιλοτιμία εἶναι.	31
Τὴν εἰς τὸ νὰ δουλεύειν οἱ Χριστιαν- οὶ τέχνῳ παραγγελίαν, τὴν δίδει ὁ ἴδιος Χριστός.	73
Ἡ τέχνη καὶ τῶν χειρῶν ἐργασία, ἐμ- ποδίζουν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς ἀ- μαρτίας, εἰς τὴν ὑπόσημ.	74
Διὰ τὴν χρεῖαν τῶν πλουσίων πρέπει νὰ δουλεύειν τέχνας, καὶ ὅχι διὰ λόγους, εἰς τὴν ὑπόσημ.	75
Τέχνας δουλεύειν ἀμεριμνία εἶναι.	αὐτόθι.
Τεχνίται διὰ ἑπτὰ αἰτία πρέπει νὰ δουλεύειν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	13
Μὲ ποίους ὁμοιάζουν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	76

Τιμόθεος δὲ εἶναι βέβαιον ἂν ἐπὶ ἡγε-
δύτερον εἰς Θεσσαλονίκῃ διακομι-
ζων τῷ πρὸς Θεσσαλονικεῖς, εἰς τὴν
ὑπόσημ.

- Διὰ τὸ ὁ Παῦλος λέγει δι' αὐτὸν πολ-
λὰ ἐγκώμια. 21. κ' 81
Διὰ τὸ λειψάνου τε θαύματα ἐγίνοντο
ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς τὴν γ'. ὑπόσ. 81
Τίς τὸ λείψανον αὐτὸ μετεκόμισεν. αὐτόθ'.
Ποῖος Κανόνας διατάσσει εἰς αὐτὸν ὁ
Παῦλος ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς Τιμόθεον. 82
Διὰ τὸ αὐτὸν ὁ Παῦλος ὀνομάζει γνή-
σιον τέκνον. 84
Καὶ ἀγαπητόν. 170
Πόσον ἐκακοπάθει. 150
Φιλάσθενος ἦτον. 151
Δὲ ἦτον εἰς τῷ Ἐφεσον ὅταν ὁ Παῦ-
λος ἔσειλε τῷ πρὸς αὐτὸν β'. Ἐ-
πισθλῶ, εἰς τῷ ὑπόσημ. 168
Ἐκλαίον ὅταν ἐχωρίζετο ἀπὸ τὸν
Παῦλον. 171. κ' 172
Διὰ τὸ λέγεται ἀπολελυμένος. 451
Τίπως θαυμασὸς μαθητῆς ἦτον τῷ Ἀπο-
στόλῃ Παύλῳ. 222
Πολλὰ εἶναι τὰ ἐγκώμιά τε, εἰς τὴν ὑπ. 223
Τράπεζα ἡ παλαιὰ τίνος τύπον εἶχε,
εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ. 355
Τραπεζῆς Ἀγίας ἐπάνω ποῖα πρέπει
να βάλωνται, εἰς τῷ ὑπόσημ. 115
Τριάδος ὀνομάτων ἡ ἐναλλαγὴ, δὲ δη-
λοῖ ἀξιωματῶν διαφορὰν, εἰς τῷ
α'. ὑπόσημ. 70
Τριάδα Ἀγίαν πᾶς φανερὸν ὁ Ἀπόστο-
λος, εἰς τῷ ὑπόσημ. 72
Οὐδεὶς ἔξω ἀπὸ αὐτῶν εἶναι φύσει
Θεός, εἰς τῷ ὑπόσημ. 95
Τριάδος τὰς ὑποστάσεις μοναχῶς ἐ-
ξαγγέλλομεν, εἰς τῷ ὑπόσημ. 102
Τριάς, Θεὸς μακάριος εἶναι καὶ μόνος
διωστής. 161
Κύριος εἰς εἶναι, κ' ἐχὶ τρεῖς. 179
Τροπάειον τῆς Πεντηκοστῆς τὸ „οἱ μὴ
„θιγομένῳ προβαίνοντες ἐν ὅρει“,
πῶς ἐρμηνεύεται, εἰς τὴν α'. ὑπόσ. 431
Τροφὴ σερεὰ ποῖα ἐννοῦνται. 316
Τροφὸς κ' ἡ μήτηρ ὀνομάζεται, εἰς τὴν
α'. ὑπόσημ. 12
Τροχικὴ ὁρθαὶ πῶς ἐννοῦνται. 427
Τρυφὴ φαγητῶν ἐμποδίζεται, καὶ ὅχι
ἡ τροφή. 129
Τρυφῆς ἀπόλαυσις, ἀμαρτίας εἶναι ἀ-
πόλαυσις. 407
Τυμπανίζω τὸ θέλει να εἰπῇ, εἰς τὴν
β'. ὑπόσημ. 414
Τύφος τὸ πάθος εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσ. 154

Τ

- Υγείας σωτηρητικὰ δύο εἶναι, εἰς
τῷ β'. ὑπόσημ. 132
Υδροποσία πόσον καλὸν εἶναι, εἰς τὴν
β'. ὑπόσημ. 237
Υἷλι τὸ παντὸς δὲ εἶναι κακὴ καὶ ἄ-
ναρχος, ἀλλὰ καλὴ καὶ ἐν χρόνῳ
δημιουργηθεῖσα. 129
Ὅν πῶς εἶναι, καὶ ἀναγκαῖον, εἰς
τῷ γ'. ὑπόσημ. 129
Υἷλις ἀνάγκη δὲ κάμνει τὸς ἀνθρώπους
καλὸς ἢ κακός. 192
Υμέταις ποῖαν αἵρεσιν εἶχε. 189. κ' 190
Υἱοὶ τῷ Θεῷ γίνονται οἱ παιδεῖαν ὑπο-
μείνοντες. 423
Υἱὸς ἰσοδύναμος εἶναι μὲ τὸν Πατέρα,
εἰς τῷ α'. ὑπόσημ. 55
Υἱὸς προσάγματα, καὶ τῷ Πατρὸς εἶναι. 83
Πᾶντα τὰ κτίσματα κτίζει, οὐχὶ
δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα, εἰς τὴν α'. ὑπόσ. 160
Φῶς ἐστὶν ἀπρόσιτον, ἐν ᾧ οἰκεῖ ὁ Πα-
τήρ, εἰς τὴν ὑπόσημ. 163
Ἀπαύγασμα τῆς δόξης διὰ τὸ λέγε-
ται. 267. κ' 268
Χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως διὰ τὸ λέ-
γεται. 268
Πῶς φέρει τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς
δυνάμεώς τε. 269
Ὁ Υἱὸς ὡφθῇ εἰς τὸν Ἀβραάμ, καὶ
ὅπου γράφεται Ἄγγελος καὶ Θεὸς
ἐφάνη, εἰς τῷ α'. ὑπόσημ. 327
Ἄγγελος ὀνομάζεται. 327
Υἱὸν τῷ Θεῷ ποῖοι καταπαῖσι. 385. κ' 386
Ὅταν ἐσαρκώθῃ σεισμὸς ἐγίνε. 436
Υπακοὴ τί εἶναι, εἰς τῷ ὑπόσημ. 314
Υπαρχόντων ἀρπαγὴν διὰ τὴν πίσιν, να ὑ-
πομείνη τινος, εἶναι μέγα κατόρθωμα. 388
Τὸ δὲ κ' να δεχθῇ αὐτῷ μετὰ χα-
ρᾶς, τὸ κάμνει αὐτὸν ὅμοιον μὲ
τὸς Ἀποστόλους. 388
Τὸ παρρησίαν προξενεῖ μεγάλῳ
εἰς αὐτὸν πρὸς τὸν Κύριον. 391
Υπερηφανύεται τὸ θέλει να εἰπῇ. 197
Υπομένεσι δίδονται τὰ θεῖα χαρίσμα-
τα, κ' ἐράνια ἀγαθὰ, εἰς τὴν ὑπόσ. 57
Υπομένειν ἕως τέλους τὰς θλίψεις, θέ-
λημα Θεοῦ εἶναι. 391
Υπομονὴ ποῖα εἶναι. 57
Μὲ πολὺν καιρὸν δοκιμάζεται. 57
Διὰ τῆς ὑπομονῆς ἔχον να συμβασι-
λῶσιν οἱ Χριστιανοὶ μὲ τὸν Χριστόν. 187
Υποταγὴ ἀνθρώπων προαιρετικὴ, καὶ
φυσικὴ ποῖα εἶναι. 266

Φα.

Φ

Φαγητὰ ποῖοι ἔλεγον κακά.	128
Φαγητὰ διὰ τὶ πολλὰ ἐμπόδιζεν ὁ Θεὸς νὰ μὴ τρώγονται.	129
Καλὰ εἶναι.	129
Πῶς ἀγιάζονται τὰ νομιζόμενα ἀκάθαρτα.	130
Καθαρὰ εἶναι εἰς τὰς καθαρὰς.	235
Ἀκάθαρτα ταῦτα νομίζονται εἰς τὰς ἀκαθάρτας.	235
Ζῶα τὰ τρώγονται τὰ νομιζόμενα ἀκάθαρτα φαγητὰ, δὲ εἶναι ἀκάθαρτα.	236
Φελόνης τὶ ἦτον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	215
Φθόνον οἱ ἔχοντες, καὶ δι' αὐτὸν δυσφημῶντες τοὺς ἀδελφῆς των, τὸν Θεὸν βλασφημοῦσι.	56
Φιλαδελφία εἶναι φυσικὰ ἀναγκαῖον πρᾶγμα καὶ φανερόν.	31
Ποία ὀνομάζεται φιλαδελφία, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	31
Φιλαργυρία εἶναι ρίζα ὅλων τῶν κακῶν. Διὰ τῆς κενοδοξίας καὶ ἡδονῆς συνίσταται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	157
Ἡ φιλαργυρία γεννᾷ τὴν κενοδοξίαν, καὶ ἡδονήν.	αὐτόθ.
Ἰσχυρωτέρα εἶναι τῆς γαστριμαργίας, καὶ κενοδοξίας.	αὐτόθ.
Φιλάργυροι πόσα κακὰ κάμνουν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	157
Δὲν πισθύνει εἰς τὸ Εὐαγγέλιον.	157
Φιλαυτία εἶναι ρίζα ὅλων τῶν κακῶν.	196
Ἀπακτὸς εἶναι φιλία τῷ ἑαυτῷ μας.	196
Πρῶτος κλάδος αὐτῆς ποῖος εἶναι.	196
Στεινύει τὸ πλάτος τῆς ἀγάπης.	197
Φίλαυτος ἔτε τὸν ἑαυτὸν τε ἀγαπᾷ.	196
Φιλήμων ἦτον ἄνθρωπος θαυμαστὸς, αὐτοῦ τῆς ὀνομασίας.	250
Ἔως εἰς τὸν καιρὸν τῷ Θεοδωρίτῃ ἔσεκεν ἡ οἰκία τε, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	250
Τὸ ἀποστολικὸν κηρύγματός ἦτον ὑπὲρ τῆς.	252
Κολασαδὸς ἦτον καὶ ἐκατοῖκε εἰς τὰς Κολασαδὰς, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	253
Ἀγάπῃ εἶχε πρὸς πάντας τὰς Ἀγίους.	253
Διὰ τὸ Παῦλον ἔλαβε τὴν εἰς Χριστὸν πίσιν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	258
Τὴν πρὸς Φιλήμονα ὅλῃν ἰδιοχείρως ἔγραψεν ὁ Παῦλος, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	258
Φιλητὸς ποίαν αἵρεσιν εἶχε.	189. καὶ 190
Φιλιόνομαι διὰ τὶ λέγεται σπεῖδομαι, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	210

Φίλοι οἱ θερμῶς ἀγαπῶντες, χρειάζονται νὰ ἀπολαμβάνουν καὶ τὴν σωματικὴν παρυσίαν τῷ φίλῳ.	19
Πρέπει νὰ φυλάττουν ἐμπιστοσύνη ἀναμεταξύ των.	193
Ὅποιος φανερώσει τὰ μυστήρια τοῦ φίλου, χάνει τὴν ἐμπιστοσύνην, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	193
Φίλος πιστὸς νὰ εἴρεθῃ, εἶναι πρᾶγμα δύσκολον.	αὐτόθ.
Φιλοξενίαν δὲν πρέπει νὰ ἀλησμονῇ οἱ Χριστιανοί.	438
Δι' αὐτῆς ὁ Ἀβραάμ καὶ ὁ Λῶτ ἐφιλοξένησαν Ἀγγέλους.	439
Φιλοσαρκία πίσον κακὸν εἶναι, εἰς τὴν δ'. ὑπόσημ.	214
Φιλόσοφοι ἑξωτερικοὶ ἐγνώρισαν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀκατάληπτος κατ' οὐσίαν, εἰς τὴν ε'. ὑπόσημ.	396
Φίλων καὶ φιλίας πῶς, θαυμαστὰ λόγια τῷ Χρυσόστομῳ, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	12
Ὁ φίλος πρέπει νὰ εἴδῃ καὶ τὴν ψυχὴν τε διὰ τὸν φίλον.	αὐτόθ.
Ὁ φίλος βλέπων τὸν φίλον δὲν χορταίνεται.	αὐτόθ.
Φίλοι χάριν δίδουσι καὶ εἰς αὐτοὺς τὰς πόδας.	αὐτόθ.
Ὅταν οἱ φίλοι προσάξουν, χάριν νομίζουν οἱ φίλοι των τὰς προσαγάς των.	αὐτόθ.
Κάλλιον εἶναι νὰ σβύσῃ ὁ ἥλιος, παρὰ νὰ σερηθῇ τινὰς φίλων.	αὐτόθ.
Καὶ τὰς πατέρας καὶ υἱὰς ὑπερβαίνουσιν οἱ ἀληθινοὶ φίλοι, εἰς τὴν ὑπόσημ.	13
Ποία εἶναι ἡ φιλία.	αὐτόθ.
Φόβος τῷ Θεῷ γέννημα εἶναι τῆς πίστεως.	400
Φορεμάτων τὸ χρήσιμον ποῖον εἶναι, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	155
Τὰ εὐμορφα φορέματα εἶναι ἴδια τῶν μερακίων, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	156
Φυλὴ Ἰεῦδα καὶ Λεβὶ ἠνώθησαν ἀπ' ἀρχῆς, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	339
Ἡ τῇ Ἰεῦδα τὰς ἡγεμονίας τῶν πολλῶν εἶχε.	340
Φύσιν εἰς τὴν ἀνθρωπίνῃ ἐπιτηδειότητι ἐβάλετο καὶ δυνάμεις εἰς τὸ νὰ γνωρίζῃ δικόλως τὸν Θεόν.	352
Φύσιν ἀνθρώπων δὲν κάμνει καλὸν, ἢ κακὸν τὸν ἄνθρωπον.	192
Φωνὴν Θεὸς ἤκουσαν οἱ Ἰεδαῖοι.	431
Δὲν ἤκουσαν αὐτῶν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	432
Καὶ διὰ τί.	αὐτόθ.
Φῶς τῶν δικαίων ἐν τῇ μακαριότητι δὲν θέλει καίει.	59

Φῶς

Φῶς ἄκτιστον οἱ Δίκαιοι ἀπολαύσουσι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	59
Φῶς ἀληθινὸν καὶ ἀπρόσιτον ταυτὲν εἶ- ναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	162. καὶ 163
Φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον πῶς λέγεται ὁ Θεός.	αὐτόθ.
Φῶς τὸ ἀπρόσιτον ὀνομάζεται Θεός γνό- φος καὶ διὰ τί.	αὐτόθ.
Φῶς τὸ ἀπρόσιτον συγκαρνώμενον διὰ τὸ Θεοῦποσάτε σώματος τὸ Χεῖρ, μεταδίδεται εἰς ὅλους τὰς μακα- ρίους.	αὐτόθ.
Φωτὶα τῆς μελέτης κολάσεως ζῆλον καὶ θυμὸν ἔχει νὰ λάβῃ κατὰ πῶν πα- ραβατῶν τῶν θείων ἐντολῶν.	385

X

Χ αίρεμα τὸ Θεὸς πρέπει νὰ ἀναζω- πυρῇται.	172
Διὰ τί δὲ λαμβάνει τινὰς τὰ χα- ρίσματα τὸ Πνεῦμα.	281. καὶ 282
Χάρις Θεῶς θαυμαστὰ εἶναι τὰ ἀ- ποτελέσματα.	55
Χάρις τὸ Θεὸς ἐμποδίζει νὰ μὴ ἔλθῃ ὁ Ἀντίχριστος, εἰς τὴν ὑπόσημ.	65
Χάρις ὁ Παῦλος κάμνει ἀρχὴν, καὶ τέ- λος τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς β'. ἐ- πιστολῆς τῆς.	80
Ἡ χάρις εἰς ποίας ψυχὰς καποικεῖ.	80
Πῶς ὡς ἀν σφραγίδα βάζει τὴν χά- ριν ὁ Παῦλος.	167
Χάρις ἡ ἐν Χεῖρ πρὸ χρόνων αἰωνίων ἐδόθη εἰς ἡμᾶς.	175
Χάρις πρώτη δικαιοσύνη εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	224
Χεῖρα οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ σηκώνουν ὅταν προσεύχονται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	105
Καὶ οἱ παλαιοὶ ἱερεῖς καὶ Λαῖκοι ἐσήκουν τὰ χεῖρά των.	αὐτόθ.
Χεῖρα νίπτουσιν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λαῖκοι ὅταν μέλλουν νὰ προσέλκῃν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	105
Χειρὶν διὰ τῆς ἐπιθέσεως ἐδίδετο Πνεῦ- μα Ἅγιον.	319
Χεῖρες ἀνεμῶναι πῶς ἐννοῶνται.	426
Χερσὶν τί ἦτον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	357
Χῆραι αἱ συγγενεῖς ἔχουσαι δὲν πρέπει νὰ τρέφονται ἐκ τῆς Ἐκκλησίας.	146
Δὲν πρέπει νὰ τρέφονται ἀπὸ τῆς ἀπίστους συγγενεῖς των.	146
Χῆραι ἐσυναρθεύμεντο εἰς τὸ πάγμα τῶν χρῶν καὶ ἐτρέφοντο ἐκ τῆς Ἐκκλη- σίας, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	139. καὶ 142
Ἀποδίδεσι τὴν ἀμοιβὴν εἰς τὰς γο-	

νεῖς, ἐὰν ἐπιμελῶνται τὰ τέκνα των, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	140
Ὅποια ξεφαντόνοι, αὐτὴ ζωντανὴ ἔσα ἀπέθανε.	140
Ὅποια δὲν φροντίζει διὰ τὰς ὁμοπί- τας, καὶ διὰ τὰς συγγενεῖς τῆς, εἶ- ναι χειρότερα ἀπὸ τὴν ἀπίστον.	141
Αἱ νέαι χῆραι πρέπει νὰ δαλῶν διὰ νὰ τρέφονται, καὶ μετὰ τὴν δαλῶν νὰ δαμάζον τὴν σάρκα, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	142
Πρέπει ἡ χῆρα νὰ ὑπηρετῇ αὐτὴ μόνη.	143
Διὰ τί ἐξήκοντα χρόνοι ἐδιωρίσθησαν τῆς ἡλικίας αὐτῶν.	144
Τὸν Χεῖρ ἔχον νυμφίον ὡς καὶ αἱ παρθέναι.	144
Κατὰ συγκατάβασιν λέγει ὁ Παῦλος ὅτι αἱ νεώτεραι χῆραι νὰ δώτερον πανδρεύονται.	145
Χρηματίζει τί θέλει νὰ εἴπῃ.	435
Χριστιανισμὸς σκοπὸς ποῖος εἶναι.	87
Ἡ ὁδὸς αὐτὴ ποία εἶναι.	269
Χριστιανὸς ὅπου ὑβρίζει μετὰ τὰ ἔργα τῆς τὸν Χριστόν, δὲν ὠφελεῖται ἀπὸ τὸ ὄνομα τὸ Χριστιανισμὸς, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	236
Χριστιανοὶ διὰ τί ἐσυγχωρῶντο εἰς τὰς ἀρ- χὰς τῆς κηρύγματος νὰ πειράζονται.	5
Πρέπει εὐχαρίστως νὰ δίδουν τὰ βα- σιλικὰ καὶ ἱερατικὰ δασύματα, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	13
Ἐδιωρίσθησαν εἰς τὸ νὰ κακοπαθῶν.	22
Πρέπει νὰ δαλῶν.	14. καὶ 31
Καὶ μ' ὅλον ὅπερ ἔξορῶν ὅτι βεβαίως θέλουν νικήσῃ τὸν Διάβολον, πάλ- ιν δὲ πὺν πολεμῶν, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	23
Πρέπει νὰ περιστέλλουν εἰς τὴν ἀγά- πῃ.	26
Πρέπει νὰ εἶναι ἄμεμπτοι ἐνώπιον τῆς Θεοῦ.	26
Πρέπει νὰ κάμνουν παράνω ἀπὸ ἐ- κεῖνο ὅπερ προσάξονται.	27
Δὲν πρέπει νὰ λυπῶνται ὑπὲρ τὸ πρέπον διὰ τὰς ἀποθανόντας.	33
Δὲν πρέπει νὰ πηγαίνον εἰς τὰς τά- φας αὐτῶν νὰ κλαῖν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	33
Εἰς τὰς θανάτους τῶν Ἀγίων, παν- τελῶς δὲν πρέπει νὰ λυπῶνται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	34. καὶ 35
Πρέπει νὰ ἐπιτιμῶνται οἱ μὴ πηγαί- νοντες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐκεῖνῃ, ὅπερ ἐπαφιάσθη ὁ συγγενὴς των, εἰς τὴν ὑπόσημ.	34

Οἱ καλῶντες μυρολογίτριας, ὡς ἐδωλολάτρου ἀφορίζονται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	33
Υἱοὶ φωτὸς καὶ ἡμέρας εἶναι. 42. καὶ	43
Πρέπει νὰ ἀγρυπνῶν καὶ νὰ προσέχουν.	43
Πρέπει νὰ εἶναι ὁρματωμοῖοι.	44
Πρέπει νὰ οἰκοδομῶν ὥσας τὸν ἄλλον.	45
Πρέπει νὰ τιμῶν καὶ νὰ ἀγαπῶν τὰς πνευματικούς αὐτῶν προεσώτας καὶ διδασκάλους καὶ μὲ τὸ χῆμα καὶ μὲ τὴν καρδίαν.	46
Δὲν πρέπει νὰ δίδουν κακὸν ἀντὶ κακοῦ.	47
Πάντοτε πρέπει νὰ προσέδχωνται καὶ νὰ δὲχαισθῶν.	48
Καὶ διὰ τὴν ποροκοπὴν τῶν ἄλλων πρέπει νὰ δὲχαισθῶν.	56
Πρέπει νὰ ἐντραποῦν τινες πτωχοὶ Χριστιανοί, οἱ τινες δὲ ἐλίγῳ βοήθειαν ὅπως ἔλαβον, ἀλλάζων τὴν πίσιν τας.	57
Δόξα θεῶν εἶναι τῷ Χριστῷ.	60
Οἱ ἀληθινοὶ Χριστιανοὶ πότε ἔχων νὰ φαίνῶν.	61
Παρηγορία Χριστιανῶν ποία εἶναι.	70
Εἰς τὰς Χριστιανῶν πρέπει νὰ ἐρείσκειται πάντοτε ἡ ἀρετὴ ἕως τέλους αὐτῶν.	72
Διὰ τὴν χρεῖαν τῶν πλεισίον πρέπει νὰ δαδῶν, καὶ ὅχι διὰ λόγων, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	75
Πρέπει νὰ βοηθῶν καὶ τὰς ἀργάς.	77
Πρέπει νὰ μὴ σιωπᾶσθῶνται μὲ τὰς φανερά ἀμαρτάνοντας.	78
Ποίαν ἀγάπῳν ἀπαιτοῦνται νὰ ἔχουν. 86. καὶ	87
Ὅσοι δὲν προνοῶνται διὰ τὰς ὁμοπίστας πων, καὶ διὰ τὰς συγγενείων, εἶναι χειρότεροι ἀπὸ τὰς ἀπίστας.	141
Χριστιανοὶ οἱ τὸ ὄνομα τῷ Χριστῷ βαπτίζοντες, δὲν πρέπει νὰ τὸ ἐδίδαν εἰς τὰς κατηγόρας, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	90
Κάθε Χριστιανὸς τί πρέπει νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Χριστόν. αὐτόθ.	
Χριστιανοὶ δὲν ἀγαπῶν τὸν Χριστόν ὡσάν τὸν φίλον τας, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	93
Ἐνῖπὺν τὰς χεῖρας ὅταν ἔμελλον νὰ προσέδχωνται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	105
Δὲν πρέπει νὰ λυπῶνται διὰ τὶ δὲν ἔχων ἀργύρια.	155
Ἀρκεῖ εἰς αὐτὰς ἀντὶ πλέτε τὸ ὄνομα τῷ Χριστῷ, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	155

Epistole di S. Paolo Tom. III.

Εἰς τὰ ἀναγκαῖα μόνον πρέπει νὰ εὐχαρισθῶνται.	155
Ὅποιος Χριστιανὸς λυπεῖται πῶς εἶναι πτωχός, ἀνόητος εἶναι.	165
Πρέπει νὰ παρηγορῶν τὰς διὰ τὴν πίσιν καὶ τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ πάσχοντας.	178
Ἦνα καὶ κοινωνοὶ γίνων τῶν σεφάνων αὐτῶν.	178
Κάθε Χριστιανὸς εἶναι στρατιώτης Χριστοῦ, ὅθεν πρέπει νὰ κακοπαθῇ.	182
Πρέπει νὰ ἀγωνίζεται νομίμως διὰ νὰ σεφανώθῃ.	182
Πάντοτε πρέπει νὰ γυμνάζεται.	183
Ἀνάγκη εἶναι νὰ διώκωνται οἱ Χριστιανοί, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	204
Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ διαβάζων βιβλία μυθολογικά, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	209
Οὕτως νὰ διηγῶνται μύθους. αὐτόθ.	
Χριστιανῶν εὐγνωσίας ἀποδείξεις ποία εἶναι.	225
Εἰς τὸν Ἰησοῦν πρέπει νὰ ἀποβλέπων.	420
Χριστιανοὶ ὅταν ζῶν ἐν ἀρετῇ, οἱ ἐναντίοι τῆς πίστεως δὲν ἔχων τὶ νὰ εἰποῦν, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	240
Ἀδελφοὶ εἶναι τῷ Χριστῷ.	285
Μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Χριστοῦ, καὶ ὁμοίως εἶναι καὶ ὑπεροχή.	286
Δὲν πρέπει νὰ φοβῶνται θάνατον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	289
Οἶκος εἶναι τῷ Χριστῷ.	294
Δὲν εἶναι ἀρκετὸν μόνον τὸ νὰ ἀρχίσων, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ τελειώσων.	298
Πρέπει νὰ μὴν ἀπισθῶν εἰς τὰς ἐπαγγελίας τῷ Χριστῷ.	299
Οἱ πισδύσαντες εἰσέρχονται εἰς τὴν κατὰπαυσιν τῷ Κυρίῳ.	301
Λαός τῷ Θεῷ οἱ Χριστιανοὶ ὀνομάζονται, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	302
Πρέπει νὰ σπευδάων διὰ νὰ εἰσέλθων εἰς τὴν ἐράνιον κατὰπαυσιν.	303
Χειρότερα ἀπὸ τὰς Ἰσραηλίτας ἔχων νὰ κολασθῶν.	305
Πρέπει νὰ ἀφίνων τὴν ἀρχὴν, καὶ νὰ φέρωνται πάντοτε εἰς τὴν τελειότητα.	317
Τελείαν ζωὴν πρέπει νὰ ἔχων.	317
Τὶ πρέπει νὰ λέγων εἰς καθεὶν ἔργον ὅπως μέλλων νὰ κάμων.	320
Ἄγιοι ὀνομάζονται.	325
Σκηνὴ Θεοῦ εἶναι, καὶ σκάνη τῆς οικίας αὐτοῦ.	368
Οἶκος εἶναι Θεοῦ, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	381
Πρέπει νὰ παροξύνωνται εἰς τὸ νὰ κάμων τὰς ἀρετὰς ὥσας τὸ ἄλλο ἐξ ἀγάπης.	383

P P P

Πρέ-

Πρέπει νὰ συνέρχωνται καὶ νὰ ἐνό- ντωνται οὗας μὲ τὸν ἄλλον, καὶ νὰ μὴ χιζῶνται ἀπ' ἀλλήλων.	383	Μεσίτης ἀρχικὸς καὶ πρῶτος εἶναι, εἰς τὴν ὑπόσημ.	102
Ἀσφαλῶς πρέπει νὰ πισδεύει, καὶ ὄχι ἀμφιβόλως καὶ διστακτικῶς.	391	Πάντοτε ὑπὲρ ἡμῶν μεσιτεύει.	αὐτόθ.
Ὁμοιάζει μὲ τὰς παλαιὰς καὶ ἀγ- νιστάς.	426	Καθ' ὃ Θεάνθρωπος εἶναι μεσίτης, καθ' ὃ Θεὸς μόνον, ἔτε καθ' ὃ ἄνθρωπος.	αὐτόθ.
Καὶ μὲ τὰς ὁδοιπόρους.	428	Λύτρον καὶ ἐξαγορὰν ἔδωκε τὸν ἑαυ- τὸν περὶ ἡμᾶς.	102. καὶ 103
Χειρέμποροι ὀνομάζονται οἱ δυνάμειοι δεσδεῖν, καὶ ζητῶντες ἐλεημοσύνην.	32	Αἷμα αὐτοῦ μεταφορικῶς λέγεται λύ- τρον καὶ ἐξαγορά, καὶ ὄχι κυρίως, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	103
Χειριανοὶ πρέπει νὰ συμβουθεύει ἐκεί- νος ὅτε μένειν ὀπίσω ἀπὸ τὸν δρό- μον τῆς ἀρετῆς.	428	Εἰς τρία μέρη καθαρῶς ὀνομάζεται ὑπὸ τοῦ Παύλου Θεὸς, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	125
Ἐπλησίασαν εἰς τὸ ὄρος τῆς Σιών.	433	Πῶς ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι.	125. καὶ 126
Εὐλαβεῖς πρέπει νὰ εἶναι.	437	Πῶς ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Ποντίου Πι- λάτου.	160
Ἀπροσπαθῶς πρέπει νὰ ἔχουν τὰ ἄσπρα καὶ ὑπάρχοντά των.	440	Τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν καὶ οἱ Μάρτυρες μαρτυροῦσιν, εἰς τὴν β. ὑπ.	160
Δού πρέπει νὰ ἀπελπίζονται.	441	Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἔχει οἰκειότητα μὲ τὸ τῶν μαρτύρων περ.	αὐτόθ.
Δού πρέπει νὰ περιφέρονται ἀπὸ διδασκὰς ποικίλας καὶ ξένας.	442 καὶ 443	Πρωτόμαρτυς εἶναι.	αὐτόθ.
Πῶς ἔξω τῆς παρεμβολῆς ὀξέρον- ται.	445	Μακάριος εἶναι καὶ μόνος δυνάστης.	161
Δού ἔχον ἐδῶ μένουσαν πόλιν.	445	Τὸ ἀπρόσιτον φῶς τῆς Θεότητος συγ- κερῶν διὰ τὴν Θεοῦ ποσάτε αὐτὴ σώ- ματος, μεταδίδωσιν αὐτὸ πᾶσι τοῖς μακαρίοις, εἰς τὴν ὑπόσημ.	163
Χεῖροι ποιοὶ ὀνομάζονται.	276	Τοῖς Ἀγγέλοις ὁράται διὰ τὴν καλύμ- ματος τῆς ἀνθρωπότητος.	αὐτόθ.
Χεῖρὸς ἔχαιρε πάσχων.	6	Θέλει εἶναι εἰς ἡμᾶς τὰ πάντα.	170
Πότε τινος γίνεται μιμητής τε.	7	Τὴν ἐντροπὴν καταφρονήσας, ὑπέμει- νε τὸν σαυρόν.	174
Τέχνῳ ἐδεσδεῖ δια ἐπτά αἷτια, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	13	Ὁ συγκοινωνῶν εἰς τὰ πάθη τῆς Χρι- στοῦ, θέλει συγκοινωνήσῃ καὶ εἰς τὰ χαροποιά.	186
Ἐπλήρουν τὰ βασιλικὰ καὶ ἱερατικὰ δοσίματα, εἰς τὴν ὑπόσημ.	14	Ὁ ἀρνηθεὶς αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ἀρνηθή- σεται αὐτόν.	187
Παρηγορία μεγάλη εἶναι τὸ νὰ συγ- κοινωνῇ τινος μὲ τὸν Χριστόν κατὰ τὰ πάθη.	17	Ἄν ἡμεῖς ἀπιστοῦμεν, αὐτὸς μείνει πιστός.	187
Διὰ τὴν περὶ αὐτοῦ λέγει ὁ Παῦλος ὅτι ἀπεθατε.	35	Ἐδιώχθη ὑπὸ τῶν ἰδίων, εἰς τὴν ὑπόσημ.	204
Μὲ τὴν προσηλυτὴν τῆς Χρῆστ' οἱ τε- κροὶ θέλουν ἀσπασθῆναι.	37	Διὰ τὴν ἐτρέφετο ἀπὸ γυναικας μετὰ τὸ Βάπτισμα.	249
Διὰ τὴν ὁ Χρῆστος ἀρπάζει τὰς δικαίας ἀνὰ ὅταν καταβαίνει.	38	Δού ἀποβάλλει ἔτε δῶλον, ἔτε ἐλδύ- θερον.	250
Χρῆστ' δύο εἶναι αἱ παρυσίαι, εἰς τὴν γ. ὑπόσημ.	41	Διὰ τὸν Χρῆστον εἶναι ἔντιμα καὶ τὰ πλέον ἄτιμα.	252
Καὶ μὲ τὸ ἔργον, καὶ μὲ τὸν λόγον ἐ- δίδαξε νὰ εὐχαριστοῦμεν, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	49	Διὰ τὴν λέγεται ὅτι ἔθηκεν αὐτὸν ὁ Πατήρ κληρονόμον πάντων.	265
Διὰ τὴν ἡ δολιτέρα τε παρυσία ἀπο- κάλυψις ὀνομάζεται.	58	Τῶν πατρῶων πλεονεκτημάτων κλη- ρονόμος εἶναι, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	266
Ἐνδοξος θέλει ἐλθῇ καὶ διωαπός.	60	Τὴν Κόσμον εἶναι καθάριστον.	270
Θέλει θαυμασθῇ εἰς ὅλους πρὸς πίστις.	60	Διὰ τὴν ὁ μόνος Παῦλος λέγει ὅτι κα- θῆται ὁ Χρῆστος, ὁ δὲ Στέφανος εἶδεν αὐτὸν ἐσῶτα, εἰς τὴν α. ὑποσ.	271
Ἀγάπη ἀληθείας ὀνομάζεται.	67		Ἀνώ-

Ἀνώτερος πῶν Ἀγγέλων καὶ αὐτῶν πῶν	
Ὁρόνων εἶναι.	272. καὶ 274
Ἐλάττω ἦν πῶν Ἀγγέλων κατὰ	
τὴν, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	272
Πῶς εἰσάγεται εἰς τὴν οἰκουμένην ὡς	
πρωτότοκος.	273
Ἐξ αὐτῆς κτίσεως ἦν, καὶ ἐκ τῆς	
κτίσεως ἔγενε.	274
Διὰ τὴν λέγεται πρωτότοκος, εἰς τὴν	
α. ὑπόσημ.	274
Διὰ τῆς πίστεως τῆ Χριστοῦ ἔλαβον τὸ	
Πνεῦμα οἱ ἐν τῷ νόμῳ.	276
Θεὸν ἔχει τὸν Πατέρα κατὰ τὴν ἀν-	
θρωπότητα.	275
ὑπὲρ πάντος ἐγένεθαι θανάτου.	284
Διὰ τὴν ἐγένεθαι θανάτου.	284
Τῆς Οἰκονομίας αὐτῆς πᾶσα ἡ κτίσις	
εἶχε χρεῖαν, εἰς τὴν γ. ὑπόσημ.	284
Τελείωσις τῆ Χριστοῦ ποῖα εἶναι.	285 καὶ 286
Τὴν ἀδελφότητα τῶν ἀνθρώπων εἰ-	
δύθην.	287
Ἡλπίσεν εἰς τὸν Θεὸν κατὰ τὸ αὐ-	
θρῶπος.	287
Πατὴρ ἔγενε πῶν ἀνθρώπων.	287. καὶ 288
Ἐξώθεν μόνον ἐπειράσθην, καὶ ὅχι	
ἔσωθεν, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	291
Ἀπόστολος εἶναι καὶ Ἀρχιερεὺς τῆς	
ὁμολογίας μας.	292
Δόξα αὐτῷ δὲν ἔχει σύγκρισιν με-	
τὴν τῆ Μαριάν.	293
Χεῖρὸς Ἀρχιερεὺς εἶναι ὅπως συμπαθεῖ	
εἰς τὰς ἀσθενείας μας.	306
Ἐπειράσθην κατὰ πάντα, ἔξω ἀπὸ	
τὴν ἀμαρτίαν.	306. καὶ 307
Παρά τῷ Θεῷ ἐχειροτονήθην, καὶ ὅχι	
παρά τῶν ἀνθρώπων.	310. καὶ 314
Ἀρχιερεὺς ἦν κατὰ τὴν τάξιν τοῦ	
Μελχισεδέκ, εἰς τὴν ὑπόσημ.	311
Κατὰ δώδεκα τρόπους ὁμοιοῦτο τῷ	
Μελχισεδέκ.	αὐτόθ.
Διὰ τὴν εἶναι Ἀρχιερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα.	311
Τέσσαρες φοαὶς ἐκλαυσεν, εἰς τὴν	
α. ὑπόσημ.	312
Δέησις αὐτῷ πρὸς τὸν Πατέρα διπλὴ	
ἦν, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	313
Κατὰ τὴν μίαν δέησιν εἰσηκώθη.	αὐτόθ.
Πῶς ἔμαθεν, ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν	
ὑπακοήν.	313
Σταυρὸς καὶ θάνατος τῆ Χριστοῦ δὲν	
εἶναι δόξα.	322
Πρόδρομος εἰσηλθεῖν εἰς τὸν Οὐρανόν	
διὰ λόγους μας.	330
Κατὰ πόσους τρόπους εἶναι καλλίτερος	
Ἀρχιερεὺς ἀπὸ τῆς τῆ νόμου Ἀρχιε-	
ρεὺς.	330. καὶ 331

Βασιλεὺς ἦν δικαιοσύνης.	332
Βασιλεὺς εἰρήνης.	332
Καὶ ἀπάτωρ ἀμήτωρ, καὶ ἀγενεαλό-	
γητος.	332
Ἀπὸ τὴν φυλῆ τῆ Ἰούδα ἀνέτειλε καὶ	
ἀπὸ τὴν φυλῆ τῆ Λούβ, εἰς τὴν β.	
ὑπόσημ.	339
Καὶ Βασιλεὺς ἦν καὶ Ἰεροῦς.	αὐτόθ.
Κυριεύς ἦν ἀπὸ τὴν φυλῆ τῆ	
Ἰούδα.	αὐτόθ.
Ἡ Ἰερουσαλὴμ αὐτῷ μετὰ ὅρκου ἔγενε.	342
Πῶς παρακαλεῖ πάντοτε διὰ λόγους μας.	343
Ποῖα εἶναι τὰ ἰδιώματα αὐτῷ κατὰ τὸ	
Ἀρχιερεὺς.	344
Μίαν μόνον φοράν ἐπρόσφερε θυσίαν	
τὴν ἑαυτὸν τε διὰ λόγους μας.	345
Αὐτὸς εἶναι καὶ Ἰεροῦς καὶ Ἰερεὺς, καὶ	
δεχόμενος ὡς Θεὸς τὸ δῶρον, εἰς	
τὴν ὑπόσημ.	345
Λειτουργὸς εἶναι τῆς Σκηνῆς τῆς ἀλη-	
θείας, ἥτοι τῆ ἐρανῆ.	346. καὶ 347
Διὰ τὴν δὲν ἔχει τόπον καὶ σκηνὴν εἰς	
τὴν γῆν, διὰ τοῦτο μάλιστα εἶναι	
Ἰεροῦς.	348
Ἰερατεῖον ἔχει τὸν Οὐρανόν.	349
Ἐπιτελεῖται ἔβαλεν εἰς τὴν ἀν-	
θρωπίνῳ φύσιν διὰ τὴν γνωρίσθην	
δύκολως τὸν Θεόν.	352
Διὰ λόγους τῆ δὲν ἐπρόσφερε.	359
Ὁ σκοπὸς τῆς τῆς ἔλθῃ εἰς τὴν γῆν,	
ἦν ἡ Ἀρχιερατικὴ, ἥτοι τὸ τῆς θυ-	
σιάσεως τὴν ἑαυτὸν τε.	361
Τὸ Σῶμα αὐτῷ πῶς δὲν ἦν ἀπὸ	
ταύτης τὴν κτίσιν.	361
Πῶς λέγει ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος,	
ὅτι ὁ Χεῖρὸς δὲν ἦν ἀνθρωπῶς,	
εἰς τὴν β. ὑπόσημ.	362
Μὲ θεανδρικῶς ἐνέργειαν ἐπολιτί-	
σθην.	αὐτόθ.
Ὁ αὐτὸς εἶναι καὶ προσφέρειν καὶ προσ-	
φερόμενος, καὶ πρὸς ὃν ἡ προσφορά	
γίνεται, εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	364
Ἄν ὁ Χεῖρὸς δὲν ἀπέθνησκε, Δια-	
θήκῃ δὲν ἔκαμιν, ὥστε ἡμεῖς ἡδέ-	
λαμεν γενώμεν κληρονόμοι τῶν πα-	
τερικῶν τε ἀγαθῶν.	365. καὶ 366
Θάνατος αὐτῷ δὲν ἔγενε μόνον διὰ τὴν	
βεβαίωσιν τὴν Νέαν Διαθήκην, ἀλ-	
λά καὶ διὰ τὴν κάμῃ τὸν ἀληθινόν	
καθαρισμόν τῶν ψυχῶν μας.	368. καὶ 369
Πῶς ἐνεφανίσθη εἰς τὸν Πατέρα ὑ-	
πὲρ ἡμῶν.	369
Διὰ τὴν ἀπέθανεν εἰς τὸ τέλος τῶν	
αἰώνων καὶ ὕστερα ἀπὸ πολλὰ ἀμαρ-	
τήματα.	370

Διὰ τὴ Μὲ μίαν μόλις φοράν ἀπέ-
 Sane. 370. καὶ 371
 Θέλει ἔλθῃ ὅχι πλέον διὰ τὰ βα-
 σάση τὰς ἀμαρτίας μας, ἀλλὰ διὰ
 σωπείαν πᾶν εἰς αὐτὸν ἐλπίζόντων. 372
 Ποῖα λόγια εἶπεν εἰσερχόμενος εἰς
 τὸν Κόσμον. 375
 Τὸ καθίσαι αὐτὸν ἐκ δεξιῶν, τίνος
 εἶναι σημεῖον. 378
 Χεῖρὸς ἔτε διὰ σπέρματος συνελήφθη,
 καὶ ἐν τῷ νῦν ἐμορφώθη, εἰς τὴν
 β. ὑπόσημ. 400
 Ἀρχηγὸς εἶναι καὶ τελειωτὴς τῆς πίστεως. 420
 Ἐκαταφρόνησε τὴν ἐντροπὴν. 421
 Ποῖαν ἀντιλογίαν ὑπέμεινε. 421
 Διὰ τὴ σάλπιγγες ἠχήσαντι ἐν τῇ
 δαυτῇ Παρυσίᾳ. 431
 Πῶς τὸ Αἶμα αὐτοῦ κρεῖττον λαλεῖ
 παρὰ τὸ τῷ Ἀβελ. 434. καὶ 435
 Ὁ αὐτὸς Χεῖρ, εἶναι χεῖρ καὶ σή-
 μερον καὶ εἰς τὴν αἰῶνα. 442
 Ἐξω τῆς πόλεως ἔπαυσε. 444
 Ποιμὴν εἶναι μέγας. 449
 Χρόνος εἶναι αἰώνιος, εἰς τὴν α. ὑποσ. 394
 Χωλὸν ἵνα μὴ ἐντραπῇ, πῶς ἐνοεῖ-
 ται. 426. καὶ 427

Ψ

Ψεῦδος εἶναι πολυποίκιλον. 442. καὶ 443

Ψυχὴ, ἡ αἰσθητικὴ δυνάμις ὀνομάζε-
 ται, καὶ ἡ ζωὴ. 51
 Ψυχὴ συσχηματίζεται κατὰ τὰ ἔξω
 χήματα καὶ κινήματα τοῦ σώματος,
 εἰς τὴν α. ὑπόσημ. 90
 Ἀθάνατος εἶναι κατὰ χάριν. 161. καὶ 162
 Δὲ ἀποθνήσκει ὡς τὰ σώματα, ἀ-
 ποθνήσκει ὅμως κατὰ ἄλλον τρό-
 πον, εἰς τὴν α. ὑπόσημ. 162
 Θάνατος ψυχῆς ποῖος εἶναι. αὐτόθ.
 Δὲ ἔχει πᾶν ἄνθρωπον πᾶν ζῶν. αὐτόθ.
 Αἶδιος ἐ λέγεται, εἰς τὴν ὑπόσημ. 267
 Λέγεται αἶδιος. αὐτόθ.
 Διαφέρει ἀπὸ τοῦ πνεῦμα τὸ ψυχικόν,
 εἰς τὴν α. ὑπόσημ. 304
 Ψυχῆς μερισμὸς ποῖος εἶναι. 304
 Γῆ ὀνομάζεται. 322
 Δὲ κρατεῖ τὸ σπέρμα ὡς ἡ γῆ, ἐδὲ
 τὸ αὐξάνει, διὰ τὸ διμετάβλητον τῆς
 γῆς. 337
 Ἐκ τῆ Θεῶν συλλίσταται, εἰς τὴν γ. ὑπόσημ. 424
 Οὐ δημιουργικῶς ἐκ τοῦ Θεῶ δημιουργ-
 γείται, ἀλλὰ προνοητικῶς. αὐτόθ.

Ω

Ωριγένης ἀναιρεῖται τέλος κολά-
 σεως λέγων. 59

Τ Ε Λ Ο Σ.

Κ Α Τ Α Λ Ο Γ Ο Σ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΗ ΠΑΡΟΥΣΗ ΙΕΡΑ ΒΙΒΛΩ ΤΩΝ ΙΔ' ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΤΛΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΦΙΛΟΓΕΝΩΝ ΣΤΗΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

Σώματα.		Σώματα.	
Ο' Παναγιώτ. ἡ σοφώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης Κύριος Κύριος Γρηγόριος.	5	Ο' Πανοσιώτ. Προηγέμ. ἡ Ἐπίτροπος κύρ Ἰωαννίκιος.	1
Ο' Παναγιώτ. ἡ σοφώτατος πρῶτω Κανσαντίνεπ. Κύριος Κύριος Κύριλλος.	5	Ο' Ὀσιώτ. ἡ Ἐξοχώτ. Γέρων Παΐσιος.	1
Ο' Πανιερολογιώτ. Μητροπολίτης ἅγιος Θεσσαλονίκης Κύριος Ἰωσήφ.	10	Ο' Ὀσιώτ. Γέρων Κοσμάς Λέσβιος.	5
Ο' Πανιερολογιώτ. Μητροπολίτης ἅγιος Αἴνε Κύριος Ματθαῖος.	10	Ἡ Ἱερά Μονὴ τῆ Βατοπαιδίσ.	
Ο' Πανιερολογιώτ. ἅγιος Ἀρδαμερίων Κύριος Ἰγνάτιος.	5	Τὸ Κοινὸν αὐτῆς.	5
Οἱ ἐν τῷ Ἀγιωνύμῳ Ὁρα τῷ Ἀθωνος. Μεγίστη Λαύρα τῷ Ὀσίῳ Ἀθανασίῳ.		Ο' Πανοσιοσοφολογιώτ. Ἀρχιμανδρείτης ἡ Διδάσκαλος κύρ Ἰωσήφ.	1
Τὸ Κοινὸν αὐτῆς.	5	Οἱ Πανοσ. Αὐτάδελφοι Ἀρχιμανδρίτης κύρ Μεθόδιος, ἡ Προηγούμενος κύρ Γρηγόριος.	2
Ο' Πανοσιολογιώτ. Ἀρχιμανδρείτης κύρ Ναθαναήλ.	1	Ο' Πανοσ. Προηγούμε. κύρ Θεόφιλος.	2
Ο' Πανοσιολογιώτ. Προηγούμενος κύρ Ἰάκωβος ὁ ἐκ Ζητενίς.	1	Ο' Πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης κύρ Ἰάκωβος.	1
Ο' Πανοσιώτ. Προηγούμενος κύρ Παρθέμιος Γκιώτης.	1	Ο' Πανοσ. Προηγούμε. κύρ Ναθαναήλ.	1
Ο' Ὀσιώτ. Γέρων Θεόφιλος Ἰκονιαῖος.	1	Ο' Πανοσιολογ. Πρωτοσύγκελλος τοῦ μακαρίτη Κορυτζᾶς Ἰωάσαφ κύρ Θεόφιλος.	1
Ο' Ὀσιώτ. Γέρων Παχώμιος Ἀδελανπολίτης.	1	Ο' Ὀσιώτ. Γέρων Γαβριήλ Βηματαῖος.	1
Ο' Ὀσιώτ. Γέρων Γεράσιμος Νοσοκόμος.	1	Ο' Ταπεινὸς Γέρων Ἰωάσαφ ὁ Σωζοπολίτης.	1
Ο' Ὀσιώτ. Γέρων Μακάριος.	1	Ο' Πανοσιώτ. κύρ Χεισοφόρος.	1
Ο' Ὀσιώτ. Γέρων Παΐσιος Μησικός.	1	Ο' Ὀσιώτ. Δικαῖος Γέρων Ἰωάσαφ.	1
Ο' Πανοσιώτ. Προηγέμ. κύρ Ἀθανάσιος.	1	Ο' Πανοσιώτ. κύρ Ἰωαννίκιος Μησικός.	1
Ο' Ὀσιώτ. Γέρων Ἰωακείμ.	1	Ἡ Ἱερά Μονὴ τῶν Ἰβήρων.	
Ο' Ὀσιώτ. Γέρων Κορνήλιος Ὁρολόγος τῆς Ἐκκλησίας.	1	Τὸ Κοινὸν αὐτῆς.	2
Ο' Πανοσιώτ. κύρ Νικηφόρος.	1	Ο' Πανιερολογιώτ. Ἀναστασιουπόλεως κύριος Ἀνθιμος.	1
Ο' Πανοσιώτ. κύρ Καλλίνικος Τινιακὸς ἐκ τῶν πέριξ Καθισμάτων.	1	Ο' Πανοσιώτ. Προηγέμ. κύρ Καισάριος.	1
Ο' Πανοσιώτ. Γέρων Προηγούμενος κύρ Εὐθύμιος Τραπεζέντιος.	1	Ο' Πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης κύρ Συμεών.	1
Ο' Ὀσιώτ. Γέρων Γρηγόριος Βέλγαρης.	1	Ο' Πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης κύρ Ἰωάσαφ.	1
Ο' Πανοσιώτ. κύρ Δαριὴλ Χΐιος ἐκ τῶν Καθισμάτων.	1	Ο' Πανοσ. Προηγέμ. κύρ Προκόπιος.	1
		Ο' Πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης κύρ Κοσμάς,	1
		Ο' Πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης κύρ Μελέτιος ὁ Λέσβιος.	1
		Ο' Πανοσ. Προηγούμε. κύρ Ἀνθιμος ὁ Λέσβιος.	1

Ο' Πανος. Προηγέμ. κῦρ Γρηγόριος.	1
Ο' Πανοσιώτ. Προηγέμ. κῦρ Ἐπίτροπος κῦρ Σίλβερος.	2
Ο' Πανος. κῦρ Νεκτάριος ὁ Τυπικαίης.	1
Ο' Ὀσιολογ. Χαρπύλαξ κῦρ Νικηφόρος.	2
Ο' Ὀσιοσοφολογ. Διδάσκ. κῦρ Ὀνέφριος Πελοποννήσιος.	2
Ο' Ὀσιολογιάτ. Γραμματικὸς κῦρ Γαβριήλ Πελοποννήσιος.	2
Ο' Ὀσιώτ. Γέρον Ἀνανίας ὁ ἐκ Λιτίτζης.	1
Ο' Ὀσιώτ. Γέρον Σαμὴλ Θεσσαλονικὸς.	1
Ο' Ὀσιολογιάτ. κῦρ Ἐξοχώτατος ἐν Ἱατροῖς κῦρ Ἰωσήφ.	1
Ο' Ὀσιώτ. Γέρον κῦρ Γεράσιμος Μυσικ.	1
Ο' Ὀσιώτ. Ἱεροδιάκων κῦρ Ἀγάπιος.	1
Ο' Ὀσιώτ. Γέρον κῦρ Διονύσιος Κομπασχοίτης.	1
Ο' Ὀσιώτ. Γέρον Βλασάριον ὁ Βηματάρης.	1
Ο' Ὀσιώτ. Γέρον Ἀβέρκιος ὁ Νοσοκόμος.	1
Ο' Ὀσιώτ. Γέρον Μακάριος ὁ Βυζάντιος.	1
Ο' Ὀσιώτ. Γέρον Παφνάτιος ὁ Οἰκονόμος.	1

Ἡ Ἱερὰ Μονὴ τῆς Χιλανδαρίαι.

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς.	2
Ο' Πανοσιώτ. Προηγέμ. κῦρ Ἰωάννης.	1
Ο' Πανοσιώτ. Ἀρχιμανδρίτης καὶ Ἐπίτροπος κῦρ Ἠσαΐας.	1
Ο' Πανοσιώτ. Προηγέμ. κῦρ Ἐπίτροπος κῦρ Χαράλαμπος.	1

Τὸ Ἱερὸν Κοινόβ. τῆς ὁσίων Διανυσίων
Σώματα Τρία.

Ἡ τῆς Παντοκράτορος Ἱερὰ Μονή.

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς.	1
Ο' Πανοσιολογιάτ. Προηγέμενος κῦρ Κύριλλος.	3
Ο' Ὀσιώτ. Ἐπίτροπος Γέρον Διονύσιος.	2
Ο' Ὀσιώτ. Συνεπίτροπος αὐτῶν Γέρον Εὐθύμιος.	2
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Πνευματικὸς Πατὴρ κῦρ Κύριλλος.	1
Οἱ Αὐτάδελφοι καὶ Ἐκκλησιαστικοὶ κῦρ Δημήτριος, κῦρ Ἀβράμιος.	2
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Ἰωσήφ Κυδωνίδης.	2

Ἡ Ἱερὰ Μονὴ τῆς Ἐηροποτάμης.

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς.	2
Ο' Πανοσιώτ. Προηγέμ. κῦρ Νεόφυτος.	1
Ο' Πανοσιολογιάτ. Ἀρχιμανδρίτης καὶ Ἐπίτροπος κῦρ Ἀνθίμος.	1

Ο' Πανοσιώτ. Προηγέμενος κῦρ Ἐπίτροπος κῦρ Βασίλειος Μυσικὸς.	1
Ο' Πανοσιώτ. Προηγέμενος κῦρ Ἀνθίμος Μυσικὸς.	1
Ο' Πανοσιώτ. Προηγέμενος κῦρ Χρυσόφορος Μυσικὸς.	1
Ο' Ὀσιομνηστολογιάτ. κῦρ Γραμματικὸς κῦρ Ἰλαρίων Ἀθηναῖος.	1
Ο' Πανοσιώτ. Προηγέμ. κῦρ Ἰωαννίκιος.	1
Ο' Πανοσιώτ. Προηγέμ. κῦρ Διονύσιος Πελοποννήσιος.	1
Ο' Ὀσιώτ. Ἱεροδιάκονος κῦρ Ἀνανίας.	1

Ἡ τῆς Ζωγράφου Ἱερὰ Μονή.

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς.	1
Ο' Πανοσιώτ. Ἀρχιμανδρίτης κῦρ Λαυρεντίος.	1
Ο' Πανοσιολογιάτ. Ἀρχιμανδρίτης κῦρ Ἀνθίμος Σερραῖος.	1
Ο' Πανοσιώτ. Προηγέμενος κῦρ Ζαχαρίας Σφισοβλῆς.	1
Ο' Πανοσιώτ. Προηγούμενος κῦρ Ἀκάκιος Μυσικὸς Ρατζελλῆς.	1
Ο' Ὀσιολογιάτ. Γραμματικὸς κῦρ Ἰλαρίων ὁ Ἱατροπολίτης.	1
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Ἀνατόλιος Μυσικὸς ὁ Δεβρωνίτης.	1
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Ἱεροθεὸς, ὁ ἀπὸ Δαμπνίτζης.	1
Ο' Ὀσιώτ. Ἱεροδιάκονος κῦρ Χαράλαμπος, ὁ ἀπὸ Τόρναβον Βαλγαρείας.	1
Ο' Ὀσιώτ. κῦρ Γρηγορίτιος Μυσικὸς ὁ Μολδαβός.	1
Οἱ Τιμιάτ. Λειτουργοὶ Αὐτάδελφοι, κῦρ Νικόλαος, καὶ κῦρ Κωνσταντῖνος, οἱ Δυναμικοβινοί.	2

Ἡ τῆς Δοχειαρίαι Ἱερὰ Μονή.

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς.	1
Ο' Πανοσιώτ. Προηγούμενος κῦρ Γαβριήλ Πελοποννήσιος.	2
Ο' Πανος. κῦρ Δαμιῆλ Ἐκκλησιάρχης.	1
Ο' Πανος. κῦρ Ἰάκωβος Προσμονάειος.	1
Ο' Πανος. κῦρ Ζαχαρίας Ἐφημέριος.	1

Ἡ τῆς Ἀγίας Παύλης Ἱερὰ Μονή.

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς.	1
Ο' Πανοσιολογιάτ. Ἀρχιμανδρίτης κῦρ Ἀνθίμος.	1
Ο' Ὀσιώτ. Γέρον Θεόκλητος Ζαγοραίος.	1

Τὸ

Τὸ Ἱερὸν Κοινόβιον τῶ Ἑεροφῶντος
Σώματα Δύο.

Ἡ τῶ Σταυρονικήτα Ἱερὰ Μονή.

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς.

Ο' Πανοσιώτ. Προηγμένος καὶ Ἐπίτροπος κύρ Γαβριήλ.

Ο' Πανοσιολογιώτ. Προηγμένος κύρ Παΐσιος.

Ο' Πανοσιώτ. Ἀρχιμανδρίτης κύρ Κύριλλος.

Ο' Πανοσιώτ. Προηγμ. κύρ Θεοδόσιος.

Ο' Ὀσιώτ. Γέρον Χατζῆς Θεόφιλος.

Ἡ τῶ Ὀσίῳ Γρηγορίῳ Ἱερὰ Μονή

Σώματα Τέσσαρα.

Τὸ Ἱερὸν Κοινόβιον τῶ Ἐσφιγμένῳ

Σώματα Πέντε.

Τὸ Ἱερὸν Κοινόβιον τῶν Ῥώσων.

Ἡ Βιβλιοθήκη τῶ αὐτῶ Κοινοβίου.

Ο' Καθηγέμενος τῶ αὐτῶ Κοινοβίου κύρ Σάββας Ἱερομόναχος, διὰ τὸν ὁσεβέσατον καὶ Ὑψηλότατον Αὐθέντην πάσης Μολδαβίας, Κύριον, Κύριον, Ἰωάννην Σκαρλάτον Ἀλεξάνδρου Καζιμάχη Βοεβόδα.

Ἡ αὐτῶ Σεβασμιότης, διὰ τὸν Πανδυσθέντατον Ἀρχοντα Μέγαν Ποστέλνικον, Κύριον Κωνσταντῖνον Νέγκρεν.

Ἡ αὐτῶ Σεβασμιότης, διὰ τὸν Πανιερώτατον, καὶ Ἐξοχιστάτον ἅγιον Εἰρηνοῦπόλεως καὶ Βατοπαϊδίου, Κύριον Γρηγόριον.

Ἡ αὐτοῦ Σεβασμιότης, διὰ τὸν ὁγενέσατον μισερ Θεοδόσιον Τζικαλιάτην.

Καὶ διὰ τὸν ὁγενέσατον γαμβρὸν τῆς Εὐγενείας τῶ Κυρίου Δημήτριον Χατζῆ Γαργαλιᾶ.

Ο' Τιμιώτατος Ἀρχιτέκτων τοῦ Ἱεροῦ πύτου Κοινοβίου, κύρ Κωνσταντῆς Κρημιώτης.

Ο' Τιμιώτ. Λεπτεργὸς τῶ αὐτῶ Κοινοβίου, κύρ Μιχαήλ Κρημιώτης.

Ο' Τιμιώτ. Λεπτεργὸς τῶ αὐτῶ Κοινοβίου, κύρ Ἀργύρης.

Ο' Τιμιώτ. Μασροθέος Ζαγοραῖος.

Οἱ περίξ τῶν ἐν Καρρέαῳ Κελλῶν τῶ Κοινῶ Ἱερῶ Ναῶ τῶ Πρωτάτῳ ἐναστούμενοι Πατέρες.

Ο' Πανιεράτ. πρῶτον Λήννου Κύριος Καλλίνικος ὁ Θεολογίτης.

Ο' Ὀσιολογιώτ. Γραμματικὸς τῆς τῶ ὁγίῳ Ὁρους Κοινοτήτος κύρ Κασάριος.

Ο' Ὀσιώτ. κύρ Νεόφυτος, ὁ καὶ Κανονάρχης τῶ αὐτῶ Κοινῶ Ἱερῶ Ναῶ τῶ Πρωτάτῳ.

Ο' Πανοσιοσεβασμιώτ. Κοινὸς Πνευματικὸς κύρ Ἰγνατίος Ἰωαννίτης.

Ο' Πανοσιοσεβασμιώτ. β'. Κοινὸς Πνευματικὸς, κύρ Χρυσάνθος.

Ο' Πανοσιολογιώτ. κύρ Δαβὶδ Καλυμμαυχᾶς, ὁ μονάζων ἐν τῶ Ἱερῶ Μονηδεῖῳ τῶ Μεγάλῳ Ἀντωνίου, ἐπιλεγόμενος τῶ Εὐσεβῶ, ὃς καὶ συνέδραμε ζήλῳ πυρούμενος, ὑπὲρ τῆς καταβολῆς τῶ Τύπῃ.

Ο' Πανοσιοσεβασμιώτ. ἐν Πνευματικοῖς Πατράσι κύρ Ἰάκωβος Λέσβιος, ὃς καὶ οὗτος συνέκδημος ἐγένετο τῶ ἀνωτέρῳ, ὑπὲρ τῆς καταβολῆς τῶ Τύπῃ.

Οἱ Πανοσιώτ. κύρ. Στέφανος καὶ Νεόφυτος Ἀγιογράφοι Σκερταῖοι.

Ο' Πανοσιώτ. κύρ Μακάριος Κομποσχοιᾶς.

Ο' Ὀσιώτ. κύρ Ἀναγίας Σταυροδάς.

Ο' Ὀσιολογιώτ. ἐν Ἱεροδιακόνοις κύρ Ἰωσήφ Σκέρτος.

Ο' Πανοσιώτ. κύρ Κορνήλιος Ἀρπινός.

Ο' Πανοσιώτ. κύρ Ἰωσήφ Φαριανός.

Ο' Πανοσιώτ. κύρ Νεόφυτος Πελοποννήσιος.

Ο' Πανοσιώτ. κύρ Κωνσταντῆς Φλασκᾶς.

Ο' Ὀσιώτ. κύρ Δαβὶδ Ἀναγίας.

Οἱ Ὀσιώτ. Ἀγιογράφοι, κύρ Μιτροφάνης, καὶ κύρ Ἰωάσαφ τοῦ Νικηφόρου.

Ο' Πανοσιώτ. κύρ Θεοφάνης Σταυροδάς ὁ Χρυσοσομῆτης.

Οἱ Πανοσιώτ. Αὐτάδελφοι, κύρ Μακάριος καὶ κύρ Νεόφυτος, οἱ Ὁρολογάδες.

Ο' Πανοσιώτ. κύρ Γαβριήλ Μασικός ὁ Πολυτελενός.

Ο' Πανοσιολογιώτ. κύρ Θεοδόσιος Καλυμμαυχᾶς.

Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Ἀγάπιος Μυσικός καὶ Ζωγράφος.	3
Ο' Πανοσιώτατος κῦρ Ἀνανίας Καλυμμαυχᾶς.	3
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Ζαχαρίας Ῥάπτης ὁ Ναυσαῖος.	3
Ο' Ὀσιώτ. Γέρων Ἀνθίμος Δοκμετζῆς.	2
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Ἀνανίας Καλυμμαυχᾶς Δημναῖος.	2
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Ἰγνάτιος Ῥάπτης Ἀβερκιάδης.	3
Ο' Πανοσιώτ. Πνευματικὸς κῦρ Γρηγόριος Βέλγαρης.	1
Ο' Ὀσιώτ. Γέρων Ἰωάσαφ Φεσᾶς.	5
Ο' Ὀσιώτ. κῦρ Μιχαήλ.	2
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Σάββας.	1
Ο' Ὀσιώτ. κῦρ Γαβριήλ Δοκμετζῆς.	1
Ο' Ὀσιώτ. κῦρ Βενέδικτος Χατζεῖδης.	2
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Θεοδόσιος.	1
Ο' Πανος. κῦρ Ἀγάπιος Σουλχημιάτης.	2
Ο' Ὀσιώτ. κῦρ Νικηφόρος Βερροιαῖος.	3
Ο' Ὀσ. κῦρ Ἰωσήφ τῷ Ἀγίῳ Βασιλείῳ.	1
Ο' Ὀσιώτ. Γέρων Ἱερόθεος.	5
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Μάξιμος τῷ Ἀγίου Σπυριδῶνος.	2
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Ἀνανίας Θεολογίτης.	1
Ο' Ὀσιώτ. κῦρ Τιμόθεος Μετᾶφης.	1
Ο' Ὀσιώτ. κῦρ Κωνσάντιος Κεραμίδης.	1
Ο' Ὀσιώτ. κῦρ Γερμανὸς Πελοποννήσιος.	15
Ο' Ὀσιώτ. κῦρ Ἀνθίμος.	1
Ο' Ὀσιώτ. Γέρων Διονύσιος.	1
Ο' Ὀσιώτ. κῦρ Ἰγνάτιος Σοφιαλῆς.	1
Ο' Ὀσιώτ. κῦρ Στέφανος Ὁρολογᾶς (1).	1
Ο' Ὀσιώτ. κῦρ Νικηφόρος Χρυσόχας.	1
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Ἰωακείμ Ζωγράφος.	1
Ο' Ὀσιώτατος κῦρ Ἰγνάτιος Καμπανάρης Θάσιος.	1
Ο' Ὀσιολογιάτ. κῦρ Νεόφυτος Βιδυωλῆς.	1
Ο' Ὀσιώτ. κῦρ Παῦλος.	1
Ο' Ὀσιώτ. κῦρ Φιλόθεος.	1
Ο' Τιμιώτ. Περτῆς, Ζαρκάδης Αἰνίτης.	1
Ο' Τιμιώτ. κῦρ Ἀθανάσιος Καπτάκος Αἰνίτης.	1
Ο' Τιμιώτ. κῦρ Ἀναστάσιος Ῥάπτης Βιδυωλῆς.	1
Ο' Τιμιώτ. κῦρ Νικόλαος Σερράιος.	1
Ο' Τιμιώτ. κῦρ Ἀντόνιος Μαχαίρας.	1
Ο' Τιμιώτ. κῦρ Ρίζος Γένηρης Γαλιᾶτης.	1
Ο' Τιμιώτ. κῦρ Χατζῆς Τελατᾶφυλλος Δημναῖος.	1

Η' Ἱερὰ Σκήτη τῆς Ἀγίας Ἀννης.

Τὸ Κυριακὸν αὐτῆς.	1
Ο' Πανοσιοσεβασμιώτ. Πνευματικὸς Πατὴρ τῆς αὐτῆς Σκήτης κῦρ Ἰωάσαφ.	3
Ο' Ὀσιώτ. κῦρ Γρηγόριος.	1
Ο' Ὀσιώτ. κῦρ Νεόφυτος.	1
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Καλλίνικος Ἀργυροκασεῖτης.	1
Ο' Ὀσιώτ. κῦρ Εὐχέρσιος Πρέσβυτης.	1
Ο' Πανοσιώτ. Δικαῖος κῦρ Διονύσιος.	1
Ο' Ὀσιώτ. κῦρ Ἡσαΐας τῷ Βησσαρείῳ.	1
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Μελέτιος Αἰνίτης.	2
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Μιτροφανῆς.	1
Ο' Ὀσιώτ. Γέρων Πρόχωρος.	2
Ο' Ὀσιώτ. Γέρων Ἰωάσαφ Ἀργεῖος.	1

Ἡ τῷ Κανθοκαλυβίῳ Ἱερὰ Σκήτη.

Τὸ Κυριακὸν αὐτῆς.	1
Ο' Ὀσιώτ. Δικαῖος κῦρ Μακάριος Λέσβιος.	2
Ο' Ὀσιώτ. Γέρων Κοσμάς Λέσβιος.	1
Ο' Ὀσιώτ. Γέρων Παρθένιος Λέσβιος.	1
Ο' Πανοσιολογιάτ. κῦρ Γεράσιμος Βυζαντινός.	2
Ο' Ὀσιώτ. κῦρ Ἰωακείμ Λέσβιος.	5
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Νεόφυτος τῷ Παπᾷ Ἰωάνᾳ.	1
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Μακάριος Κυδωνίδης.	1
Ο' Ὀσιώτ. Γέρων Φιλάρετος Καισαριεύς.	1
Ο' Ὀσιώτ. κῦρ Νικηφόρος Αἰνίτης.	1
Ο' Πανοσιώτατος κῦρ Χειροφόρος.	1
Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Γαβριήλ καὶ Πνευματικὸς Πατήρ.	1
Ο' Ὀσιώτατος Γέρων Λεόντιος Λέσβιος.	1
Ο' Ὀσιολογιάτ. κῦρ Μεθόδιος Βυζαντινὸς Βαθυπώγων.	1
Ο' Ὀσιώτ. Γέρων Ποιμὴν Λέσβιος.	1

Η' τῷ Ἀγίῳ Δημητρίῳ Ἱερὰ Σκήτη.

Τὸ Κυριακὸν αὐτῆς.	2
Ο' Πανοσιολογιάτ. κῦρ Ἰωάσαφ Πάριος ὁ Καλλιγράφος.	3
Ο' Ὀσιολογιάτ. Γέρων Ἀγάθων Ἰωαννίτης.	3
Ο' Ὀσιώτ. Δικαῖος κῦρ Δαμασκηνὸς Πελοποννήσιος.	1

Ο'

(1) Ο' αὐτὸς ἐγίνε Συνδρομητὴς καὶ εἰς τὴν Συναξαριστὴν, ἀλλ' ἐκ παραδρομῆς τῶν Τυποθετῶν οὐκ ἐγράφη ἐκείσε.

Σώματα.
 Ο' Πανοσιώτατος κῦρ Ἀρσένιος ὁ Βυ-
 ζάντιος. 1
 Ο' Ὁσιώτ. κῦρ Δαβὶδ Πελοποννήσιος. 1
 Ο' Ὁσιώτ. κῦρ Ματθαῖος. 1

Ἡ τῷ Τιμίῳ Προδρόμῳ Σκήτη.

Τὸ Κυριακὸν αὐτῆς. 1
 Ο' Πανοσιοσεβασμιώτατος Πνευματικὸς
 Πατὴρ κῦρ Νικηφόρος Πελοπον-
 νήσιος. 1
 Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Ἀρσένιος. 1
 Ο' Ὁσιώτ. Γέρον Παγκράτιος τοῦ Δι-
 δασκάλου Χειροφόρου. 2
 Ο' Ὁσιώτ. Γέρον Κύριλλος τῷ ἀνωτέρῳ
 ὑποτακτικός. 1
 Ο' Ὁσιοσεβασμιώτ. Γέρον Ἰωάννης Φι-
 λιππηπολίτης. 1
 Ο' Πανοσιώτ. κῦρ Ἀγαθάγγελος Πε-
 λοποννήσιος τῷ Πνευματικῷ Σεργίῳ. 1

Ἡ τῷ Ἀγίῳ Παύλῳ Νέα Σκήτη.

Τὸ Κυριακὸν αὐτῆς. 3
 Ο' Πανοσιοσεβασμιώτ. Πνευματικὸς κῦρ
 Ἡλίας Λέσβιος. 1
 Ο' Ὁσιώτ. Ἱεροδιάκονος κῦρ Εὐθύμιος
 Μυσικός. 1
 Ο' Ὁσιώτ. Γέρον Μωϋσῆς Λέσβιος. 1
 Ο' Ὁσιώτ. Ἱεροδιάκονος κῦρ Μελέτιος
 Πελοποννήσιος τῷ ἀοιδίμου πρώτῳ
 Λακεδαιμονίας Θεοφάνει. 1

Ἡ Σκήτη τῷ Ξενοφώντι.

Σώμα "Εν.

Ἡ Σκήτη τῷ Κετλαμυσίῳ

Τὸ Κυριακὸν αὐτῆς. 1
 Ο' Πανος. Πνευματικὸς κῦρ Παρθένιος. 2

Οἱ ἐν τῇ Νήσῳ Ὑδρα.

Ο' Πανιερωτογιάτ. Ἅγιος Αἰγίνης Κύ-
 ριος Γεράσιμος. 2
 Ο' Αἰδεσιμώτ. Πνευματικὸς Κύριος Γεώρ-
 γιος τῷ πρώτῳ Οἰκονόμῳ. 1
 Ο' Πανοσιολογιώτ. Κύριος Γρηγόριος
 Ποριώτης. 2
 Ο' Αἰδεσιμώτ. Κύριος Δημήτριος Σαμ-
 πάνης ἀπὸ Γεράμ. 1
 Ο' Εὐγενέστατος Ἀρχων Κύριος Λάζα-
 ρος Κεντεριώτης. 83
 Epistole di S. Paolo. Tom. III.

Σώματα.
 Ο' Εὐγενέστατος Ἀρχων Κύριος Δημή-
 τριος Τζαμαδός. 6
 Ο' Εὐγενέστατος Ἀρχων Κύριος Γεώρ-
 γιος Κεντεριώτης. 83
 Ο' Εὐγενέστατος Ἀρχων Κύριος Σταμά-
 τος Μπατέρης. 10
 Ο' Εὐγενέστατος Κύριος Γεώργιος χ.
 Ἰωάννης Γκιόνη. 33
 Ο' Εὐγενέστατος Κύριος Δημήτριος Ἀ-
 ναγνώστης Γιωρδῆ. 23
 Ο' Εὐγενέστατος Κύριος Δημήτριος Γεωρ-
 γίου Βυλγάρη. 20
 Ο' Εὐγενέστατος Κύριος Νικόλαος Ἐλδ-
 θερίν Γκίκα. 2
 Αἰωνία ἡ μνήμη τῷ ἐπιτιμιωτάτῳ Κυρίῳ
 Λαζάρῳ Κωνσταντίνῳ χ. Δαμιανῷ. 4
 Ο' Ἐπιτιμώτ. Κύριος χ. Ἀντώνιος Ἀν-
 δρέα Ζερβῷ. 4
 Ο' Εὐγενέστατος Καπετᾶν Μανόλης
 Τουμπάζη. 8
 Ο' Εὐγενέστατος Καπετᾶν Ἀναστάσης
 Τζαμαδός. 6
 Ἀνώκεμὸς τις φιλογενὴς καὶ φιλόχριστος. 10
 Ο' Κύριος Ἀντώνιος Δημητρίῳ Μπαρ-
 πέρη. 10
 Ο' Κύριος Ἀθανάσιος Δημητρίῳ Μπαρ-
 πέρη. 6
 Ο' Κύριος Ἀναγνώστης Δημητρίῳ Σαρ-
 ματζῇ. 2
 Ο' Κύριος Κωνσταντίνος Ζαφειρόπουλος
 ἀπὸ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην. 2
 Ο' Κύριος Παναγιώτης Παπᾶ Ἰωάννου
 Μελιγιώτης. 2
 Ο' Κύριος Παταγῆς Γεωρτζόπουλος ἀπὸ
 τὸν Ἀργούς. 2
 Ο' Κύριος Γεώργιος Ἰωάννης Δάκης ὁ
 ἐκ Πρασῶ. 3

Οἱ ἐν τῇ Πόλει Γιασσίῳ.

Ο' Πανιερώτατος Μητροπολίτης ἁγίος
 Μολδαβίας Κύριος Βενιαμίν. 10
 Ο' Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος ἁγίος Ῥα-
 μάνης Κύριος Γεράσιμος. 5
 Ο' Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος ἁγίος Χρ-
 σίος Κύριος Μελέτιος. 3
 Ο' Πανιερώτατος ἁγίος Εἰρηνουπόλεως
 Κύριος Γρηγόριος. 3
 Ο' Πανιερώτατος ἁγίος Εὐχαΐτων Κύ-
 ριος Θεόκλητος. 1
 Ο' Πανιερώτατος ἁγίος Ἱεραπόλεως Κύ-
 ριος Γρηγόριος. 1
 Ο' Πανοσιολογιώτ. Ἀρχιμανδρίτης Γα-
 λατᾶ Κύριος Παρθένιος. 2

Q q q

Ο'

- Ο' Πανοσιώτ. Ἀρχιμανδρείτης Τζαταρ-
τζίας Κύριος Γεράσιμος. 1
Ο' Πανοσιώτ. Ἀρχιμανδρείτης τῷ Ἀγίῳ
Σάββα Κύριος Γρηγόριος. 1
Ο' Πανοσιώτ. Ἀρχιμανδρείτης Τεσσαρ-
χίτης Κύριος Σεραφεῖμ. 1
Ο' Πανοσιώτατος Παρισκίης Κύρ. Γα-
βριήλ. 1
Ο' Πανοσιώτ. Ἀρχιμανδρείτης Ρίσκας
Κύριος Γρηγόριος. 1

Οἱ ἐν τῇ Πόλει Τριεσίφ.

- Οἱ Προεσῶτες καὶ Ἐπίτροποι τῷ Γένει
τῶν Γραικῶν διὰ τῶν Ἐκκλησιῶν
καὶ τῶν Σχολείων. 3
Ο' Πανοσιολογιώτ. Ἀρχιμανδ. Κύριος
Ἰωακείμ ἐκ Βερόιας. 1
Ο' Πανοσιολογιώτ. Κύρ. Μισαήλ Ἀπο-
στολίδης ἐκ Κρήτης. 1
Ο' Κύριος Γεώργιος Καρτζιώτης Πελο-
ποννήσιος. 1
Ο' Κύριος Προκόπιος Καρτζιώτης Πε-
λοποννήσιος. 3
Ο' Κύρ. Δέκας Κανέλης Θεσσαλονικῆς. 1
Ο' Κύρ. Σπυρίδων Γεωργόπουλος Πε-
λοποννήσιος. 1
Ο' Κύρ. Νικόλαος Ζωγράφος ἐξ Ἀ-
θήνας. 1
Ο' Κύρ. Δημήτριος Κοντοζώνης Πελο-
ποννήσιος. 1
Ο' Κύρ. Ἰάκωβος Νικολάου Παξιμάδης
ἀπὸ Τίνου. 1
Ο' Κύρ. Ἀντώνιος Μιχαήλ Παξιμάδης
ἀπὸ Τίνου. 1
Ο' Κύρ. Φραγκέλης Γλυκοφείδης Σμυρ-
ναῖος. 1
Ο' Κύρ. Νικόλαος Γλυκοφείδης Σμυρ-
ναῖος. 1
Ο' Κύρ. Ἀλέξανδρος Σαριγιάνης Πελο-
ποννήσιος. 1
Ο' Κύρ. Δημήτριος Ν. Ἀποστολίδης Πε-
λοποννήσιος. 1
Ο' Κύρ. Ἰάκωβος Ρώτας ἐκ Τζίας. 1
Ο' Κύρ. Δημήτριος Μαυρογορδάτος Σμυρ-
ναῖος. 1
Ο' Κύρ. Ἀλέξιος Μανηὴλ Ἡσαΐε Σμυρ-
ναῖος. 1
Ο' Κύρ. Φραγκούλης Καπέλλος Σμυρ-
ναῖος. 1
Ο' Κύρ. Λεονάρδος Βέρος Χίος. 1
Ο' Κύρ. Ἰωάννης Κόσιφας Ζαγοραῖος. 1
Ο' Κύρ. Νικόλαος Κωνσταντίνος Φάλης
Καλιπολίτης. 1

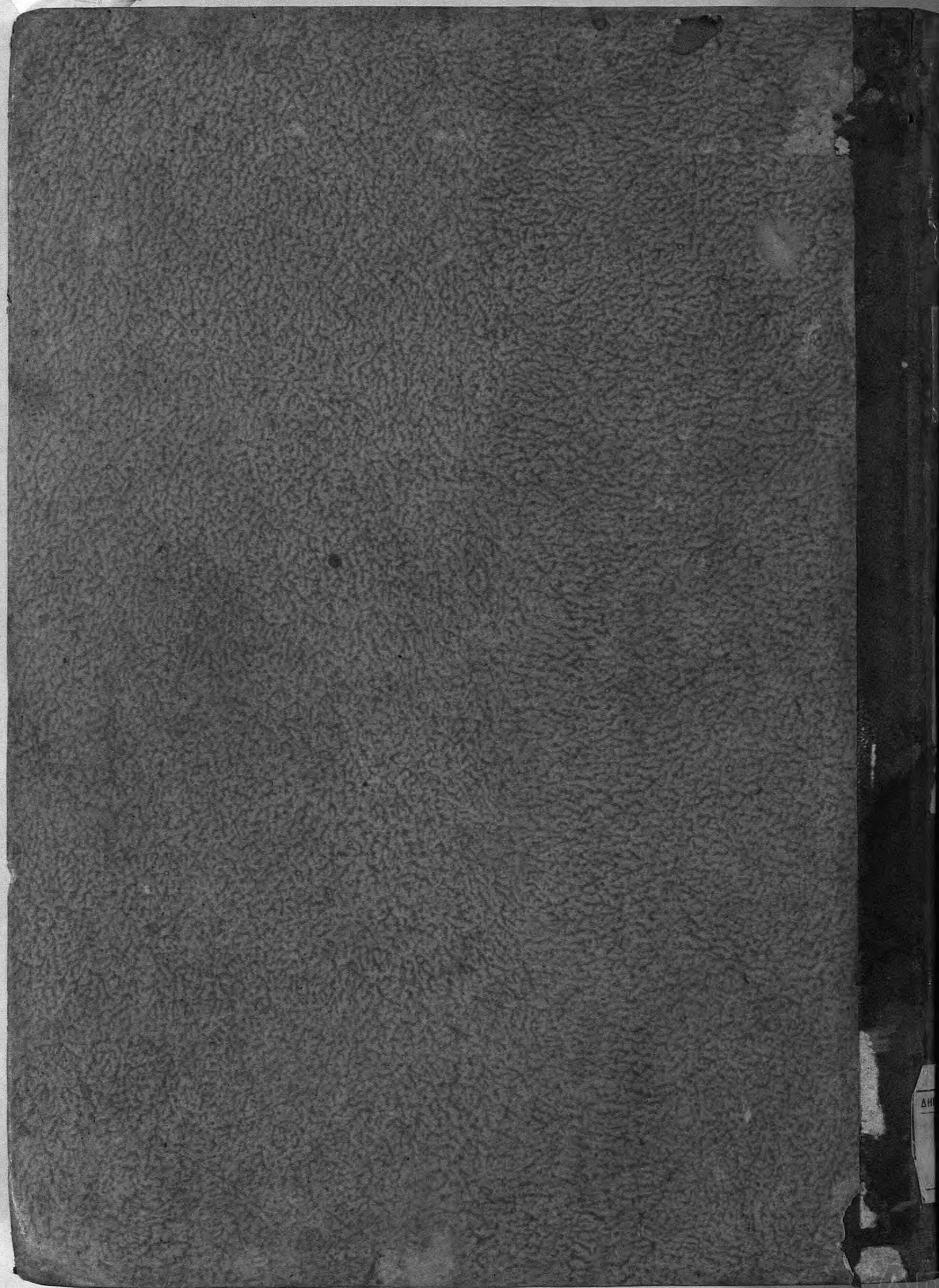
Οἱ ἐκ διαφόρων Πόλεων.

- Α' ἰώνυμός τις Χριστιανὸς φιλόσεβης,
κοινωφελὴς τε, καὶ φιλόδοξος, ἐκ Πε-
τραπόλεως. 100
Ο' Ἐξαχάτατος Κάμης Κύριος Κύριος
Ἰωάννης Καποδίστριας, ὁ ἐκ Κερκύ-
ρας, διαφόρων Ταγματῶν Ἱππῶς,
Βελοῦτης, καὶ ὁ ἐξ ἀπορρήτων τῶν Κρά-
της τῶν Σεβαστῶν Αὐτοκράτορος πάσης
Ῥωσίας καὶ Βασιλέως Δελχίας, κτλ. 50
Ο' Ἐκλαμπρότατος Κύριος Μιλὸρδ Κό-
μης τῶν Γιλφόνδ. 2
Ο' Εὐγενέστατος Ἱππῶς Κύριος Σπυρί-
δων Νεράντζης, ὁ ἐκ Ζακύνθου, Βε-
λοῦτης τῆς Ἐπικρατείας, καὶ Γενικοῦ
Κόνσολος τῶν Σεβαστῶν Αὐτοκράτορος
πάσης Ῥωσίας καὶ Βασιλέως Δελχίας. 1
Ο' Εὐγενέστατος Κύριος Μάριος Φύλης,
ὁ Κερκυραῖος, Σύμβουλος Κολαγίης
τῆς Ῥωσίας. 1
Α' ἰώνυμός τις Χριστιανὸς φιλογενὴς, ἐκ
τῆς Μόσχας. 37
Ο' Κύριος Νικόλαος Πατζιμάδης, ἐκ
τῆς Μόσχας. 5
Ο' Κύριος Μιχαήλ Εὐμορφόπουλος, ἐκ
τῆς Χίος. 2
Ο' Ἀρχὼν Λογοθέτης Κύριος Ἰάκωβος
Πάγκαλος ὁ Κεῖος. 1
Ο' Πανοσιολ. Καθηγέμ. τῶν ἐν Κερκύρᾳ Μο-
ναστηρίῳ τῆς Πλατυτέρας κυρ Συμεῶν. 1
Ο' Πανοσιολ. Πρωτοσύγγελλος κυρ Χρύ-
σανθος Μασέλλος. 1
Ο' Ἐκλαμπρότατος κυρ Κωνσταντίνος Σα-
κελλαρόπουλος, ὁ ἐξ Ἀρτης. 1
Ο' Πανοσιώτ. κυρ Γεράσιμος Ἐφημέριος
τῆς ἐν τῇ Βενετίᾳ Ἐκκλησίας τοῦ
Ἀγίου Γεωργίου. 1
Ο' Πανοσιώτ. κυρ Ἀνδρέας Ἐφημέριος
τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας. 1
Ο' Ὁσιολογιώτ. κυρ Ἰωακείμ Πολίτης
Ἱεροδιάκ. τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας, ἐκ
Καλαμάτας τῆς Πελοποννήσου, ἥτοι
Γιάννιτζας. 1
Ο' Τιμιώτ. κυρ Ἀλέξιος Νικολαΐδης,
Ζαγοραῖος. 3
Ο' Τιμιώτ. καὶ ἄριστος ἐν Δημηγούροις
κυρ Σπυρίδων Καλέτζης, ἐκ Βενετίας. 1
Ο' Τιμιώτ. κυρ Πέτρος Καλλιβεργίτης,
ἐκ τῆς Νήσου Νάξου. 4
Ο' Τιμιώτ. κυρ Ἀντώνιος Καλλιβεργίτης,
ἐκ τῆς Νήσου Νάξου. 4
Ο' Τιμιώτ. κυρ Νικόλαος Δέκας Τζα-
λοκάσας, ἀπὸ Σερραίων. 1

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας